

0067352XXXX



VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania



This book was donated

3-4-49

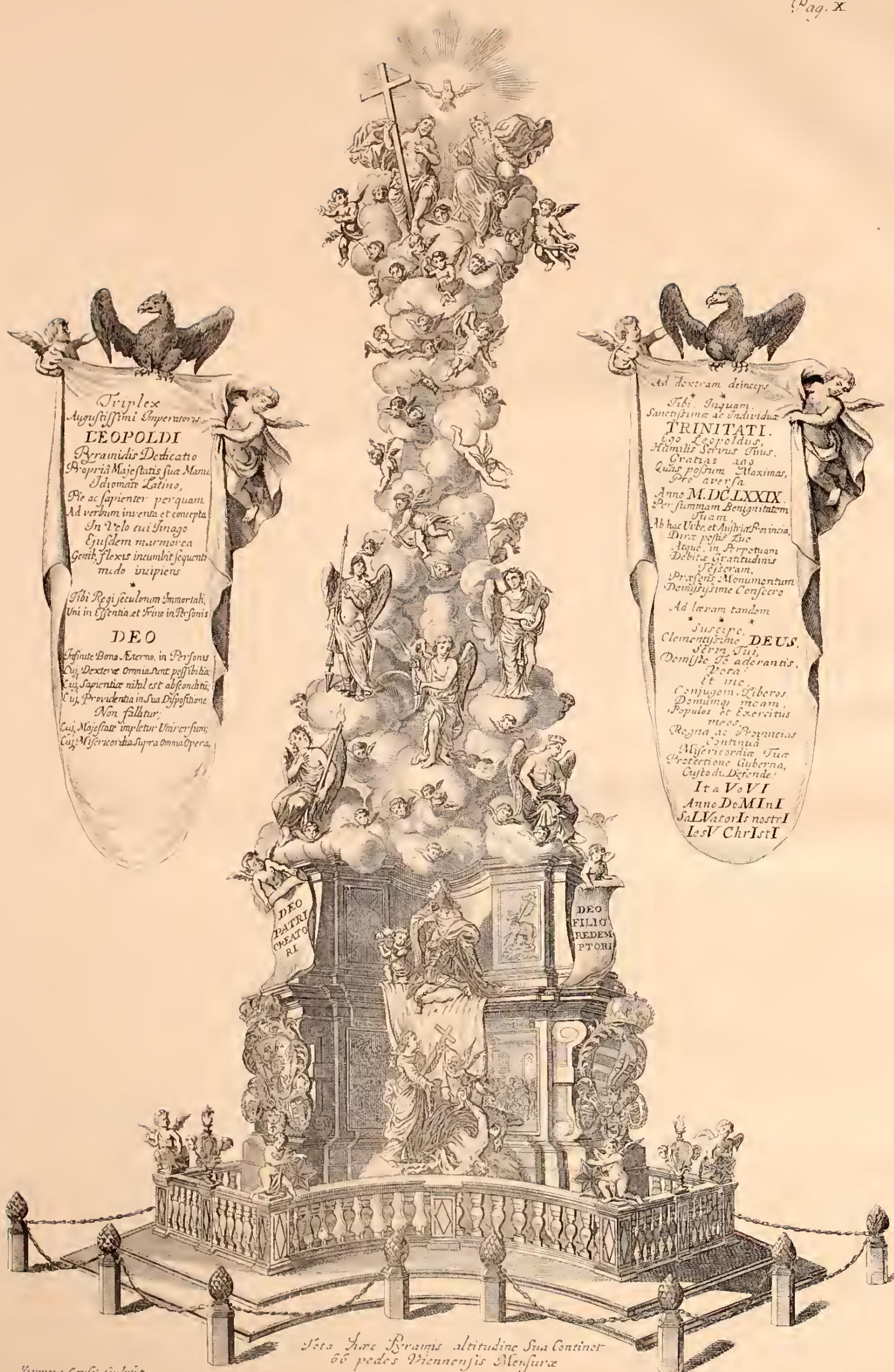
by

Rev. M. Sullivan, O.S.A.



ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPEY, VIA GARANCIERE, 5



Triplex
Augustissimi Imperatoris
LEOPOLDI

Pyramidis Dedicatio
Propria Majestatis suae Manu
Idiomate Latino,
Pie ac sapienter perquam
Ad verbum inventa et concepta
In Volo cui Sinago
Ejusdem marmorea
Gentis flexis incumbit sequenti
mundo inuiciens

Tibi Regi seculorum Immortali,
Unui in Essentia, et Trino in Personis

DEO

Infinite Bonis Externo, in Personis
Cujus Dextere Omnia sunt possibilia
Cujus Sapientia nihil est absconditum
Cujus Providentia in sua Dispensatione
Non fallitur
Cujus Majestate impletur Uniuersum
Cujus Misericordia Supra Omnia Opera

Ad dextram deinceps

Tibi. Inquam,
Sanctissima ac Individua
TRINITATI.
Ego Leopoldus,
Humilis Servus Tuus.
Gratias ago
Quas possum Maximas,
Pro aversa

Anno M.DC.LXXIX.
Per summam Benignitatem
Tuam

Ab hac Urbe, et Austria Provincia,
Dirix postis Tuae
Atque in Aeternam
Debita Gratitude
Teſſeram.

Præſens Monumentum
Demississime Conſecro

Ad laevam tandem

Suscipe.
Clementissime DEUS.
Servum Tuum,
Demississime adorantis.
Pera

Et me
Conjugem, Liberos.
Domumque meam,
Populos et Exercitus
meos.
Regna ac Provincias
Continua
Misericordia Tuae
Protectione Guberna,
Custodi. Defende.

Ita Vo VI

Anno DeMI nI

Salvatoris nostri I

Les V Chr Ist I

Tota Hæc Pyramis altitudine sua continet
66 pedes Viennensis Mensuræ

Giovanni Stanetti sculpsit.



PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVII

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO

FRANCISCO BAERTIO ET CONRADO IANNINGO

E SOCIETATE JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

JUNII TOMUS SECUNDUS

QUO DIES VII, VIII, IX, X, XI CONTINENTUR

CUM TRACTATU PRÆLIMINARI

NICOLAS RAYAEI

EJUSDEM SOCIETATIS

DE ACOLUTHIA OFFICII CANONICI PRO ECCLESIS ORIENTALIBUS GRÆCORUM IN SOLENNI COMMEMORATIONE TRUM DOCTORUM
BASILII, NAZIANZENI ET CHRYSOSTOMI



PARISIIS ET ROMÆ

APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM.

1867

BX
4655
.A2
v. 2.2

E L E O N O R Æ
R O M A N O R U M I M P E R A T R I C I
S E M P E R A U G U S T Æ,
A U S T R I A C O - N E O B U R G I C Æ
C L E M E N T I, P I Æ, F E L I C I.

5-4-49 Delb. of Rev. Martin Sullivan O.S.A.
Tertium recurrit Junius, Leopoldo Romanorum Imperatori semper Augusto, Austriaco, Clementi, Pio, Felici, Victori, Natalis Mensis, ex quo Tomum de Actis Sanctorum Junii primum, Augustissimo Nomini inscriptum, debita cum reverentia obtulimus Majestati ejus, ipso die Natali, gratulantium, et plurimos Felicis Imperii Annos precantium votis nostra conjungentes. Interea alter ejusdem Junii Tomus, non solum alteram mensis Natalis partem, sed diem quoque ipsum Natalem complexus, prodit in lucem; potiori jure quam primus, offerendus illi, cujus auspiciatissimum toti Christiano orbi Natalem includit; offerendus autem (quo gratius sit munus) sub nomine Tuo, Tuasque per manus, Eleonora Magdalena Theresa, Imperatrix semper Augusta, Conjugi similis pietate, clementia, felicitate, et particeps victoriarum ejus. Neque enim par est, ut, quæ cetera Conjugi similis es, bonorumque particeps; non etiam partem cum ipso habeas in Actis et patrocinio Sanctorum. Quamobrem, uti primus, quem diximus, Junii Tomus Augustissimo Imperatori meruit inscribi; ita proximus hic tomus ambit nomen præferre Tuum Augustissimæ Imperatricis, et per Te gratius fieri munus Majestati Cæsareæ. Nulla dubites. Gratius fiet munus Imperatori, quod porrigitur ab Imperatrice; gratius pio Conjugi, quod transit per manum Conjugis dilectissimæ; per illam manum, quæ manui Cæsareæ olim juncta Passavii, die 16 Decembris 1676 (juvat enim auspiciatissimi nexus, et temporis, et loci meminisse) Sacramentum confecit magnum in Christo et in Ecclesia. Gratius etiam reddetur munus ex natura sua; quia sacrum est, quia speculum virtutum omnium exhibet, quia imitationem Sanctorum docet, quia ducit ad felicitatem, tam in terris veram, quam in cœlis sempiternam. Gratiâ ei addet præclara S. Bardonis Archiepiscopi Moguntini Vita, a Cæsare nobis data manuscripta, hic Cæsari reddenda typis cusa atque illustrata. Vita namque ista, nusquam terrarum eatenus reperta, licet a Serrario aliisque rerum Moguntinarum scriptoribus plurimum desiderata diligenterque requisita, cum Junius hic mensis prælo nu-

per parandus erat, perlustrantibus nobis Viennæ Bibliothecam Cæsaream ex improvise se stitit vetusto in codice. Voluisse diceres erui e tenebris diuturnis Sanctum, et suum suo die locum obtinere inter alia Sanctorum Acta. Augebit gratiam muneri; quod, præter generosos Christi pugiles, Primum atque Felicianum, quorum sacro Natali natus, et patrocinia expertus, Feliciani quoque nomen, felici omine, sortitus est Cæsar; producantur in hoc Tomo atque illustrentur, non solum noti, sed etiam ignoti, hactenus mundo Sancti, quotquot Cæsareum Natalem beato exitu suo clariorem fecerunt, cælo renati. Attamen præ ceteris omnibus gratum accidet, quod nobilis heroina, Sanctorum Romani Imperii Regnique Hungarici Imperatorum atque regum, ipsius Leopoldi Decessorum, sanguine illustris, imitatione virtutum illustrior, sanctitate illustrisima Regina Scotiæ, Margarita, hic resplendens uti sol inter reliqua sidera, parelion faciat in Eleonora. Splendidiores quippe radii alterius in altera sic relucet, ut dum illius virtutes compendio recenset antiquus Historicus, tuas, Augustissima Imperatrix, coloribus suis expressisse, ac Cæsari Orbique toti, velut in tabula spectandas mirandasque proposuisse, videri possit; sic scribens: *Pietatis, Justitiæ, Pacis, et Caritatis cultrix extitit devota; frequens in orationibus, corpus vigiliis et jejuniis maceravit; Ecclesias et Monasteria ditavit; Servos et Ancillas Dei dilexit et honoravit; esurientibus panem frangebatur; nudos vestiebat; omnibus peregrinis, ad se venientibus hospitium, vestimenta, et alimenta præbebat; et Deum tota mente diligebat.* In Margarita igitur mirari poterit Leopoldus, quod habet in Eleonora; mirari poterit in Regina, quod clarius elucet in Imperatrice; mirari in Consanguinea remota, quod adest in Coniuge propinqua. In Margarita mirabitur Providentiam divinam, quæ plerumque humiliat priusquam exaltet, perque adversa probat, ut dignos se suisque donis efficiat. Margarita enim, per matrem Agatham, Sanctorum Imperatorum Henrici atque Cunegundis, Sanctorumque Hungariæ Regum Stephani et Emmerici, Proneptis aut Consobrini, in Pannonia luci data, inde ad avitam Angliæ Coronam cum patre Eduardo evocata; mox autem regno illo suo cum suis pulsa, navi marique commissa, fæda tempestate jactata, in Scotiam tandem ejecta; ibi ærumnarum suarum finem invenit, ubi novam miseriarum Iliadem timere potuerat; ibi corona aliena apud externos redimita fuit, postquam sua Angliæ a suis injuste privata fuerat; ibi Regem obtinuit maritum, quæ paulo ante Regem fugerat, regni sui invasorem: ludente scilicet rebus in humanis mirabiliter divina Potentia et Providentia. Nolim hic ego Natali Cæsareo obsessam Viennam, et quæ inde consecuta sunt tristitia reminisci;

Nam dicenda bono, sunt bona verba, dic.

Qui non cecidit, non resurgit; adversa numquam passus, non meruit
prospera;

prospera; nisi præcesserit pugna, nemo potitur victoria. Quia Deo acceptus erat Tobias, necesse fuit ut tentatio probaret eum. Imo, nonne ipsum oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? Reflectamus igitur oculos potius (uti debemus) ad Providentiam divinam, quæ talia permisit fieri ut probaret suos; permisit obsideri Viennam, ut gloriosius liberaret; permisit periclitari civitatem unam, ut Victori panderet viam ad occupandum multas? Quid enim evenit? Nonne tristitia, ex bimestri obsidione Viennæ nata, peperere continuatam annis jam quindecim, et in seros posteros continuandam lætitiā? Nonne perpetuam peperere victoriarum admirabilium seriem, et primam quidem ad Viennam ipsam, ut ubi tristitia cœperant, inde læta mox initium ducerent; alteram prope Barcanum, tertiam in conspectu Vatzia; quartam, quintam, et sextam non procul a Buda Regia; septimam ad mœnia Strigonii; octavam, Dardam inter et Paludes; nonam, decimamque, in Bosnia; tres inde alias, in Servia; decimam-quartam, ad Salankemum; decimam-quintam, ad Petri-Varadinum, sine pugna, noctu fugientibus turpiter inimicis; decimam sextam denique (ut minus memorabiles præteream) nuper ad Zentam et Tibiscum, cæsis ut ipsi fatentur hostes, quasi triginta millibus in loco prælii? Nonne eadem mala urbes innumerabiles peperere? Strigonium Archiepiscopalem; Budam, Sedem Regiam; Agriam, Albam-regalem, Sighetum, Canisiam, Varadinum-grande, Ienam, Giulam, arces prope inexpugnabiles. Peperere insuper Viroviziam, Debrecinum, Zolnocum, Vicegradum, Quinque-Ecclesias, Novigradum, Simonthornam, Segedinum, Dardam, Caposvarinum, Essecum, Possegam, Mocum, Petri-Varadinum, Lip-pam, et quidquid denique Urbium Hungaria, quidquid Slavonia, quidquid Transilvania, amplissima Regna, continent. Et ne Austriacæ Domui soli pareret aliquid Vienna obsessa, peperit etiam Ottomannicæ; et quidem Imperatores, brevi tempore plures, sed ut essent plures Imperatores, victoriarum Austriacarum, et occupatarum Urbium, spectatores ac testes, omni exceptione majores.

Redeo ad Margaritam. Mirabitur in ea Leopoldus Reginam, Majestatem suam infra caritatis officia ponentem; e Solio regali ad pauperes alacriter descendentem, ad eorum pedes procumbentem; ipsos lavantem, tergentem, osculantem; famelicis cibum, sitientibus potum, nudis vestimenta, indigis quibusque necessaria propriis manibus liberaliter porrigentem; in miseris, tamquam in membris suis, intuentem illum, qui caritati perpetua dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis. Verum magis hæc mirabilia sunt in Imperatrice, cujus opera caritatis non sic oculere possunt penetralia domus, quin foras erumpant; utcumque Cæsar, Conjugis caritatem miratus

in corde suo, aliique conscii altum sileant. Nam ipsi pauperes, quibus pedes laverunt, mensam straverunt, cibos apposuerunt, stipem liberaliter erogaverunt Augustissimæ manus, non sinunt omnia ignorari. Potest etiam, quid Mater hoc in genere faciat, facile conjici ex publicis operibus filiorum et filiarum, quos docet ipsa Natali quemque suo tot pueris egenis, quot ipsi tunc annos numerant, mensam parare, manducantibus ministrare, bibentibus fundere, saturis stipem elargiri.

Eadem Margaritæ caritas, intuita in illum, qui propter nos egenus factus est cum esset dives; tenerius etiam diligebat pauperis Christi, per voluntariam rerum terrenarum abdicationem, imitatores religiosos. His, exorato Rege, amplissimum fundavit cœnobium, eo loco ubi matrimonium contraxit: hos fovebat, ut Mater; alebat, ut Nutrix; tutabatur, ut Regina: imo et delictum Matris, et gaudium Nutricis, et corona Reginae audiebant isti. Quid vero Eleonora? An ullum in tota Vienna monasterium est, ubi ipsa suas non habeat delicias? Singula quotannis ingreditur; incolas præsentia sua solatur, epulo recreat, cum ipsis accumbit, pia Mater, sedula Nutrix, in nullo Margarita inferior, superior dignitate. Quot ipsa nobiles pedissequas suas religionis amore inflammavit, inter aulae delicias virtutum religiosarum exemplar facta? quot Virgines a latere suo principes, contemnere mundi vanitatem doctas, ad parthenonem traduxit, Deo in perpetuum consecrandas! Sed an unum solummodo suis precibus obtinuit fundandum Cœnobium? Quotquot surgere aut resurgere Tempia, Monasteria, Episcopatus vident Hungaria, Slavonia, Transilvania, merito dicam Ipsius Conjugisque deberi votis, orationibus, et jejuniis; quibus magis, quam armis subjugata sunt regna ista: præterquam quod eorundem liberalitas fundos, prædia, redditus denuo assignaverit pro sustentatione Ecclesiasticorum, Religiosorum, Episcoporumque, illic in Vineam Domini nova laborantium. Quis ordo Religiosusibi non accepit jam, aut accepturus est Monasteria plura? Certe, Societas nostra jam introducta est in Strigonium, Budam, Albam-regalem, Sigetum, Quinque-Ecclesias, Canisiam, Esekium, Petri-Varadinum, Agriam, Varadinum-grande, præter Missiones, tum in Transilvania, tum aliis in locis constitutas.

Hactenus Reginae, atque Imperatricis erga mortales miserosque exercita Caritas, quanta fuit erga immortales, in gloria cœlesti Beatos! quanta erga Christum Dominum, in Cruce mortuum, in Eucharistia vivum! quanta erga Unum in Trinitate ac Trinum in Unitate Deum, Regem regum ac Dominum dominantium! ambæ, præter Cœlites alios, magnam Dei Matrem præcipuo amore a teneris prosecutæ, ipsam

sam sibi adultiores elegere matrem : cujus etiam præsentem toties expertæ sunt opem, quoties facili partu lætæ matres lactæ sunt ipsæ. An nos, qui novimus, sub ejusdem magnæ Matris tutela omnes alterius liberos, vitam pientissime actam fine beato conclusisse, et eorum aliquos etiam miraculis claruisse; præsagire non possumus, paria alterius quoque liberos, manere fata; quia par Matrum in educando cura; par omnium in Virginem Dei genitricem affectus, obsequia paria. Tam enim Virginem hi nunc, quam illi olim, docentur a pia matre maternis virtutibus colere, salutare verbis angelicis, invocare ardentibus votis, imitari congruis moribus, et toti urbi orbique exemplum præbere pietatis Marianæ. Ea vero, si unquam alias, præbent illis festis Marianis, quibus cum piissimis Parentibus procedunt ad venerandam, inter musicorum concentus, magnam Dei Matrem, et illibatam Virginiem spatiosa in arca ante templum Societatis Jesu (vidimus enim) sublimi columnæ, ævorum Imperatorum jubente pietate, impositam.

Nihilo remissior caritas Margaritæ fuit, aut est Eleonoræ, erga Christum Dominum ejusque salituferam Crucem. Hanc enim utraque in adversis confugium, in luctu solatium, in persecutionibus suis asylum expertæ, eandem in præseris lætisque mirum in modum exaltaverunt; illa quidem, Nigram (ita vocabant) toto Regno celeberrimam Crucem Ecclesiæ a se ædificatæ donando : hæc vero, sodalitium, ab altera Eleonora Imperatrice Vidua institutum, piissime prosequendo, sub appellatione Sanctissimæ Crucis; cui mox illustriores quæque ac principes feminæ nomina dederunt; ipsa vero præesse etiam dignata fuit, raro inter Imperatrices exemplo; congregatque statis temporibus adscriptas Sodales in Ecclesia Domus Professæ Societatis Jesu ad id destinata; ubi constituta per leges munia pietatis, tanta Populi spectantis utilitate, quanta admiratione, publice et religiose, Ipsa duce, ab omnibus obeuntur.

Alterum Amoris divini erga homines, et reciproci Margaritæ erga Deum Amoris mysterium, Eucharistiæ Sacramentum, quo sanctius est, eo doluit magis Regina, vix ab incolis Scotiæ, aut ne vix quidem quotannis sumi, causantibus indignitatem suam : sed brevi ipsos tam per se quam per divini verbi præcones, errorem dedocuit, torporem desidibus excussit, melius instructis desiderium Eucharistiæ ingeneravit; jamque recte dispositos exemplo suo ad illam crebro sumendam adduxit. Feliciorem hac in parte subditorum suorum, Eucharistiam sedulo venerantium et frequentantium, sortem, Vienne advecta, reperit Eleonora : civitatem scilicet ingressa Austriacam. Illum tamen ipsum laudabilem usum atque venerationem, quantum auxit Imperatrix, Eucharistiam crebro etiam publice

sumendo, et in supplicationibus cum Augustissima familia comitando! Quale spectaculum, oculis etiam divinis dignum! videre Imperatorem orbis Christiani, ejusdemque orbis Imperatricem prodire in publicum pedites, obire compita civitatis supplicabundos; illum quidem, præcedentibus, præter Principum nobilem catervam, generosis Filiis Carolo Archiduce Austriæ, et Josepho Romanorum atque Hungarorum Rege; hanc vero comitantibus, cum lectissima principum feminarum turba, suavissimis Filiabus etiamnum superstitibus, Maria-Elisabetha; Maria-Anna; Maria-Josepha; Maria-Magdalena; omnes, spectantibus subditis, tam religioso incessu, silentio, vultu, ac totius compositione corporis, præsentem Eucharistiam venerantes, ut ipsi exemplo saluberrimo ad imitationem trahantur.

Transeo ad honorem Sanctissimæ Triadi impensum. Hanc Αλφα et Ωμεγα Principium et finis omnium, in cujus nomine baptizata fuerat, honoravit Margarita, extruendo Regiis sumptibus sanctissimo nomini ejus magnificum in paucis ornatissimumque templum, in quo et condi exuvias suas post mortem voluit, ut, anima ad gloriosum Trinitatis conspectum avolante, corpore etiam quodammodo proprior eidem foret. Eleonora autem, non modo ut signatam se signaculo Sanctissimæ Trinitatis, grata agnosceret; verum etiam, ut votum, pro salute populi sui in universali epidemia a se suoque Augustissimo Conjuge religiose emissum impleret, una cum eodem Augustissimo curavit fabricandam erigendamque Pyramidem, Ægyptiis altitudine parem, præstantiorem arte, religione sanctiorem; non hominum memoriæ dedicatam, sed Triados sanctissimæ honori. Repræsentat illa unum et trinum Deum, Patrem et Filium, et Spiritum sanctum; sustentantibus, et circumvolitantibus Angelis; adorante in basi genibus flexis Imperatore Leopoldo, capite aperto et lauro cincto, oculis in altum verecunde sublatis, et summam Triadem cum agnitione supremæ Majestatis ejus, cum gratiarum actione pro beneficiis acceptis, cum imploratione auxilii ulterioris, cum oblatione sui suorumque omnium, alloquentem his verbis idiomate Latino a se conceptis:

<i>Tibi Regi Seculorum Immortali,</i>	<i>cujus sapientiæ nihil est absconditum,</i>
<i>Uni in Essentia, et Trino in Personis,</i>	<i>cujus Providentia in sua dispositione</i>
<i>DEO,</i>	<i>non fallitur,</i>
<i>infinite Bono, Æterno, et Immenso;</i>	<i>cujus Majestate impletur universum,</i>
<i>cujus Dexteræ omnia sunt possible,</i>	<i>cujus Misericordia supra omnia opera.</i>

Hic votivæ formulæ pars prior, sub genuflexi Cæsaris effigie, sculpta in fronte basis pyramidalis, finem capit: inde priusquam ad alias duas partes legendas latera vellem circumeam, liceret mihi tantisper sistere, et considerare encomia sanctissimæ Triadi a Cæsare aptata; atque
demonstrare,

demonstrare, quod brevibus ac paucis istis terminis, sed mysteriorum maximorum plenis, contineatur, quidquid verbosior Orientalis Ecclesiæ eloquentia, prolixissimo verborum exquisitorum ambitu, conata fuit exprimere in novo communique Officio, tribus suis præcipuis Doctoribus ex horum revelatione composita, cum perpetua ad ternarium numerum allusione; sicut in limine Tomi hujus explicatum illud invenitur. Verum non patitur hujusmodi digressionem epistolaris brevitatis: et satis fuerit, discretum lectorem, intento quasi digito, illuc remisisse. Hinc ergo ad dexterum latus transitur, ubi ante eandem basim, ab Aquila ex marmore fabrefacta, unguibus quasi folium chartæ explicatum tenentibus, exhibentur sequentia verba; quæ quoniam a Tua Majestate existimamus toties in propria persona pronuntiari, quoties votum in sua, ante ipsam Pyramidem, instaurat Augustissimus Conjux; legenda hic reddimus, Tuæ etiam Augustissimæ Personæ aptata, in hunc modum.

*Tibi, inquam,
Sanctissimæ ac Individuæ
TRINITATI,
Ego Leopoldus (Ego Eleonora)
humilis servus tuus (famula tua)
gratias ago
quas possum maximas,
pro aversa
anno MDCLXXIX*

*Per summam Benignitatem
Tuam
Ab hac Urbe et Austriæ Provincia
diræ pestis lue:
atque in perpetuum
debitæ gratitudinis
tesserum
præsens monumentum
demississime consecro.*

Sic communis facta utrique vestræ Majestati dexteri lateris Epigraphæ, similiter procedat ex latere sinistro, itaque legatur.

*Suscipe,
CLEMENTISSIME DEUS,
Servi tui (Famulæ tuæ)
demisse te adorantis
Vota,
et Me
Conjugem, Liberos,
Domumque meam,
Populos et Exercitus
Meos.*

*Regna ac Provincias
continua
Misericordiæ tuæ
protectione gubernæ,
custodi, defende.
Ita vovi
anno Domini
salvatoris nostri
Iesu Christi.*

Quid superest modo, quod post talia suarum ipsiusmet virtutum documenta miretur Leopoldus sua in Eleonora? in Hoc scilicet, quod ipsa in tam multis, ut vidimus, admiranda, nihil admiratione dignum in se agnoscat, quanto major est, humilians se in omnibus, et omnia referens in eum, ex quo, per quem, et in quo sunt omnia; perfectum facta parelion Margaritæ, etiam per veram animi demissionem, verumque sui contemptum in tam sublimi Majestate.

Cetera Margaritæ, solis nostri, decora, et in illis tua parelii, Augustissima Eleonora, quid attinet pluribus commemorare? Integram illius in hoc volumine Vitam accipe; in eamque velut in speculum

intuita, Te Tibi existima in imagine repræsentari. Eamdem pro speculo suavissimis propone Filiabus ; ex inspectione cognituris, quæ lineamenta, quis ornatus, qui mores Reginas sanctas, sanctasque Imperatrices potissimum deceant; cognita vero ita æmulaturis atque expressuris in se, dum teneræ sunt cereæque, ut in adultiori ætate non modo Reginae, (quod natalibus earum debetur) sed etiam Reginae sanctæ, per imitationem Progenitorum suorum, evadant. Quod dum nos Serenissimis Filiabus tuis, Augustissima Mater, Filiisque Serenissimis Deum, omnis sanctimonie fontem, rogamus per intercessionem Sanctorum omnium, eorum præcipue quorum hoc in volumine nomina gestaue recensentur ; Tibi, et Augustissimo Conjugi gratulari liceat, quod ea pietatis semina animis tenellorum inseveritis, quæ in amplam virtutum messem adolescentia, speratos reddant suo tempore Sanctorum operum fructus ; ut non solum ipsa referas Margaritam Sanctam, sed universa quoque Domus tua sanctæ ipsius familie assimiletur. Ita faxit Deus Sanctique, quorum hic Acta Tibi, ac per Te Augustissimo Conjugi Natale donum, qua par est reverentia, offerentes, submittimus. Antuerpiæ die 9 Junii 1698.

UTRIQUE MAJESTATI VESTRÆ

Devotissimi

DANIEL **PAPEBROCHIUS.**

FRANCISCUS **BAERTIUS.**

CONRADUS **JANNINGUS.**

Societatis Jesu Presbyteri.

SYNOPSIS TOMI II ET III JUNII

Præcipuos eorum Sanctos, in tres classes distinctos referens.

Præliminaris ad hunc Tomum u Tractatus, post Epistolam Dedicatariam Augustissimæ Imperatrici Eleonoræ-Magdalenzæ Teresiæ Neuburgicæ inscriptam, P. Nicolai Royæi est; ejusdem qui Præambula ad Exhibitionem Errorum, Danieli Papebrachio perperam imputatorum, revocavit ad Examen, editum una cum Parte 3 Responsionum ad Exhibitionem eandem. Est autem argumentum Tractatus istius Acoluthia Officii Græci, perpetuo Commentario illustrata; occasione ejus, quod Joannes Metropolita Euchaitorum composuit, pro festo novo et communi tribus Orientalis Ecclesiæ Doctoribus. Horum enim primus Magnus Basilius bonam operis partem facit, Actis operose collectis a P. Francisco Baertio.

Placeat eos, quorum nunc præcipue illustrantur Acta, nunc porro nominatim recensitos accipere, secundum discrimen triplicis Status, uti jam factum sæpius: et quæ sacræ super mensa lectioni aptiora sunt, * Asterisco adnotato dignoscere.

IN STATU ECCLESIASTICO

Primus ordine ætatum, et seculis ante Christum ferme novem vivens, est hoc in tomo (Tom. III) Eli-seus Propheta, * Magni Eliæ nihilo minor Discipulus, duplici ejus spiritu donatus. Ex ipsius autem Christi Discipulus ejus adest S. Barnabas *, cujus occasione agitur etiam de ejus Consobrino et prædicationis Socio, S. Joanne cognomento Marco, qui an recte distinguatur ab hujus nominis Evangelista, Alexandrini in Ægypto Patriarchatus fundatore, queritur. Dum autem sequentium in illo throno Pontificum plena paratur Historia; datur hic ab (Tom. III) Evangelista quartus S. Cerdo, notitia diei ex Hagiologio Habessinorum sumpta.

Adsunt porro ex ORIENTE spectabiliores hi. Ex Hierosolymitanis Episcopis in ordine septimus S. Joannes; et ex Patriarchatu Constantinopolitano S. Paulus, * ab Ariannis crudeliter interfectus; neque mitius fere ab Iconomachis habitus (Tom. III) S. Methodius Patriarcha, cujus Acta Græco-Latine dantur. Martyrio quoque coronati comparent SS. Alexander et Timotheus Prusæ Episcopi. Ast doctrina et rebus pro fide contra hæreticos gestis fuit clarissimus S. Basilius, * Casarensis Episcopus, cujus propriam Vitam cum scripsisset nemo antiquorum (nam eam quæ S. Amphilocho Iconiensi Episc. illius familiarissimo passim imputatur, apocrypha est) ex ipsiusmet et cœvorum ac familiarium scriptis collecta una eaque prolixissima hic (Tom. III) invenietur, a pag. 293 ad 436. Adest etiam S. Triphyllius, Lencosiæ in Cypro Episcopus, cum Actis Græco-latinis Et quoniam Rutheni Græcam Ecclesiam sequuntur, accepta inde fide ritibusque, Græcis Sanctis accenseri potest (Tom. III) Jonas Thaumaturgus, Metropolita Kioviensis; Oriscatabus vero ceteris S. Yvo * Episcopus, ex Perside in Angliam advectus, ibique Sanctorum cultum promeritus.

In OCCIDENTE, (Tom. III) Romanæ Sedis totiusque Ecclesiæ summum Pontificatum tenuit S. Leo III *, Carolo Magno, per ipsum coronato Imperatori, carissimus; cujus studiose collecta Acta ex antiquis deducuntur, a pag. 69 ad 87. Comitantur eum Cardinalitia Purpura insignes Beati duo; Bonaventura tit. S. Cæcilia, et Joannes Dominici tit. S. Sixti, hic ex Dominicana, iste ex Augustiniana familia. Archiepiscopi

item Bardo * Moguntinus in Germania, Actis nunc primum erutis; Willielmus * Eboracensis in Anglia, cujus Acta ex antiquioribus ac fere cœvis colliguntur; Heraclius Senonensis in Gallia; et Bogumilius * Gnesnensis in Polonia, Vita recentius scripta. Priscus, Episcopus Lugdunensis (Tom. III).

Tum alii Hierarchici Ordinis plures, Episcopi scilicet, ex Sicilia, (Tom. III) Marcianus * Syracusanus, cujus extat encomium Græcolat. ex Italia Maximus * et Fortunatus Neapolitani: et alius Fortunatus * Fanensis, (Tom. III) Marcus * Lucerinus; Victorinus Assisii, Marcianus Beneventi, Richardus Andriæ.

Ex GALLIA (Tom. III) Ætherius Ep. Viennensis, Aldricus Augustodunensis, Medardus * Noviomen-sis, et hujus frater perperam creditus Gildardus * Rotomagensis, multo quam iste senior: Medardi autem habetur Vita scripta a Fortunato, et de varia corporis reliquiarumque translatione monumta præclara, a pag. 72 ad 104. Accedunt Clodulphus Metensis, Landericus Parisiensis, Maximinus Aquisextiensis, Meriadocus Venetensis: deinde ex Anglia, Ithamarus Roffensis; ex Hibernia, Culmanus Dromorensis; ex Scotia, (Tom. III) Ternanus Pictorum Apostolus; ex Belgio, Valentinus Tungrensis: ex Suecia, (Tom. III) Eskillus * Episcopus Stringenensis et Martyr, cujus Vita habetur: ex Dania Isfridus Raceburgensis ab Ordine Præmonstratensi assumptus.

Presbyterorum et Diaconorum Ordinem in hoc Tomo illustrant. (Tom. III) Anastasius et Fandilas Martyres Cordubæ in Hispania, ex Memoriali S. Eulogii: (Tom. III) Martyres etiam Hilarianus Ruthenensis et Mammarius Afer, cum duobus Diaconis, Wulflagius autem, Eppo, Blitharius, Georgius, (Tom. III) Odolfus *, Amabilis * fuerunt Presbyteri omnes, ac fere in Gallia: quorum celebriores duo ultimi, hic in Arvernâ, iste Ultrajecti in Belgio. (Tom. III) Archidiaconus autem Augustæ Prætoriæ fuit Bernardus * Mentonien-sis, fundator Xenodochiorum in Monte-Jovis in Alpibus.

IN STATU MONASTICO

Orientalium primus censetur (Tom. III) S. Orsisius, magni Pachomii successor; Onuphrius * Anachoreta, cujus Acta magnocramine egent. Athre Ab. in Ægypto: Batatzonus, Palæmon, Garama in Æthiopia; Julianus *, circa Edessam in Syria. (Tom. III) Item Julianus * Hegumenus Constantinopoli, et Nancratius * Præpositus Studitarum ibidem. Theophanes et Pansemne Solitarii, (Tom. III) Petrus in Monte Atho, cujus Vita Græco-latina.

In Occidente S. Columba Abbas Hyensis, unde monachatus propagatus: et Acta vatule mirabilia, breviora alia, alia longiora, dantur operose discussa, cum vita successoris Baitheni Ab. Tum Cordubæ ex monasterio Martyres, Petrus Presb. Walahonsus Diac. et socii quatuor. Abbates quoque Maurinus, Colonix Agrippinæ; Deocarus *, Henriede; Landelinus et Absolon Claramonte et Crispinii in Belgio; atque Eustadiola Abbatisa: Eadburga *, filia Eduardi I Regis Angliæ Sanctimonialis; Marianus et Zimus Presbyteri; (Tom. III) Vinus Conversus Raynerius Tudertinus, Gerasimus in Calabria, omnes fere Benedictini.

Ex Cisterciensibus vero (Tom. III) Gerardus *, frater

frater S. Bernardi; Robertus * Ab. in Anglia, (Tom. III) Placidus * Fundator S. Spiritus prope Ocrum in Aprutia, cujus Vitam scripsit Paulus de Celano, Monachus Casanovæ, cui Abbatæ suum monasterium iste moriens subjecit. Denique Aleidis * de Scharembeke, prope Bruxellas in Brabantia, tolerata patienter lepra mirabilis, cujus Vita extat.

Camaldulensis Congregationis fuerunt Parisius, Tarvisii et Bononiæ clarus; et Silvester * Florentiæ quorum Acta a cœvis descripta. Ordo Carthusianus S. Rosselinam suggerit nobilissimam Virginem, et Ordo Servorum B. Mariæ B. Bartolum.

Domianicaani, Præter Joannem Damiani Cardinalem prænominatam, habent hic B. Dianam, cum sociabus Amata atque Cæcilia, Bononiensis Parthenonis fundatricibus.

(Tom. III) Ex Ordine Minorum celeberrimus S. Antonius * Patavinus, a pag. 196 ad 269 habet explicata illustrata ex antiquis MSS. Acta Vitæ et Miraculorum, nec non recentiores horum collectiones varias. Adsunt autem ejusdem Religionis, Beatorum honore dignati, Joannes Tentialbene et Joannes ab Avellino, Tuderti in Umbria; ibidemque Cassia Frater Pax. (Tom. III) Tum Petrus Compater *, in Hispania clarus: et Angelus * de Clarenis Zelator, paupertatis Franciscanæ, Præfectus Clarenorum ab eo Dictorum, alias Panperum Eremitarum Domini Cælestini, qui eos ut Papa probavit. Acta ipsius colliguntur, et dantur antiqua miracula ex MS. Unus etiam ex primis Tertiariis, habitu donatus Cortonæ a S. Francisco, fuit B. Guido, cujus similiter Vita et Miracula extant. Solitarii quoque vitam Tertiariis similes tenuerunt. B. Giolus * Sillani, cujus adhuc integrum corpus; atque Henricus * Baucenensis, Tarvisii; cujus civitatis Episcopus, Vitam, Miracula, Notarii ibidem scripsere.

(Tom. III) Eremitis Augustinianis hunc Tomum unus pro multis commendat S. Joannes a S. Facundo; cujus Vitam Joannes Hispanensis cœvus epistolariter ad ducem Albanum; plures deinde posteriores variis linguis scripserunt; miracula item antiqua et nova, Canonizationem item, aliæque a pag. 112 ad 157.

Ex ordine S. Joannis Hierosolymitani Flora seu Flos virgo.

Carmelita Sanctus, isque sub tribus essentialibus votis Religiosus, nullus quidem hoc Tomo, sed neque toto hoc mense occurrit: Verum nullus est seu vere seu præsumptivè talis, qui ab Accusatoribus, hujus operis apud Romanam Sedem et Inquisitionem Hispanicam non arripiatur in argumentum tam invidiosum; imo plurimi ex omni Ordine et Statu alii, finguntur inhonorati in 14 Tomis Actorum: ex Apostolis, Petrus et Paulus; ex Evangelistis, Mathæus et Lucas; ex Pontificibus, Cletus, Clemeas, Marcellinus, Silvester, Felix; ex Martyribus, Stephanus, Dionysius, Georgius, Theodorus, Julianus cum Basilissa; Alphius cum sociis Leontinis, et Brixianis innumeris; ex Doctoribus, Athanasius, Basilus, Augustinus, Thomas Aquinas; ex Confessoribus Alexius, Benedictus, Maurus, Bruno, Norbertus, Guilielmus, Ferdinandus Rex Castellæ, Carolus Comes Flandriæ; ex femineo sexu, Maria ejusque soror Martha, Catharina, Barbara, Ursula,

Pelagia, Eugenia, Monica, ipsaque cum sponso Josepho sanctissima Virgo Deipara. Hinc Papebrochio, post annorum 20 silentium, inducta necessitas tribus Responsionum Tomis, Exhibitioni errorum circa ipsos commissorum articulatum oppositis, suam suorumque librorum innocentiam tuendi: quod fecit sic, ut illis comprehendantur curiosiores quæque in historia ecclesiastica quæstiones. Harum Synopsis seorsim prodit, uti et Elucidatio Actorum in controversia illa tota: quin et Apologia pro veritate, contra publicas accusationes et imposturas vulgatas Hispanice, adversus personam et libros ejus, ipsumque Societatis Jesu institutum, ac denique Vera ordinis sæpe dicti origo ab Elia et seculo 12 historice demonstrata. Omnibus his effectum est, ut passim innotuerit, non solum innocentia, sed etiam utilitas et dignitas operis, jam pene ad medium perducti, ac porro ad alios triginta aut plures Tomos, Deo, Sanctisque foventibus, producendi.

IN STATU SECULARI.

Martyres ac fere Milites fuerunt, (Tom. III) Petrus et Felicianus, Basilides et Cyrinus, Nazarius ac Celsus, Romæ; itemque Getulius *, cujus Acta vetustissima habentur, (Tom. III) sicut etiam habentur eaque Græco-latina Acta Tatiani Dulæ in Cilicia passi. Georgius et Basjela, Timotheus et Maura conjuges, Martyres in Abassia (Tom. III) item Modestus et Crescentia cum suo alumno puero Vito *, cujus corpus Roma in Franciam, inde Corbejam novam translatum, item ex Italia in Bohemiam delata Reliquiæ, multum scribentibus miracula materiam dederunt. Nobiles quoque fuerunt Ruffinus et Valerius, Præfecti rei frumentariæ, Aquilejæ; Hesychius, Dorostori in Mæsiæ; Ragaobertus, dimissa aula propter Ebriacam in Francia tyrannidem, Solitarius et Martyr. Ex Equestri S. Jacobi Ordine a Saracenis cæsi, Petrus Rodriguez Commendator, cum Sociis quinque Tarix in Algarbiis: quibus accessit Garcias Rodriguez Mercator. Godescalcus fuit Princeps * Slavorum, ex persecutore propagator Christianitatis inter suos, et Martyr.

Statum autem secularem, simul et muliebrem sexum, imprimis nobilitavit S. Margarita * Scotorum Regina cujus majores æque ac posterius ex cœvis scriptoribus illustrantur; Vita autem ad ejus filiam Mathidem Angliæ Reginam describitur a Confessario Theodorico. Accedit (Tom. III) B. Castora Vidua Engubii, nec non pulcherrimus chorus Virginum ac Martyrum, Potamiæna Alexandria, Pelagia Antiochena, Oliva Panormitana, (Tom. III) Aquilina * Phænissa cujus Acta Græcolat. Basilla; et Felicula, Romanæ; Genesia in Pedemontio; (Tom. III) Cunera * Rhenis in Hollandia, Ursulanæ societati non satis prudenter adscripta. Virgines septem in Perside a perfido direttore Presbytero proditæ et occisæ. Sola autem sed sancta Virginitate claræ accensentur, Sebastianæ Thaumaturga, in Oriente; et Syra vel Syria duplex in Gallia, Trecensis et Meldensis; atque S. Flora, Ordinis S. Joannis Hierosolymitani in Provincia.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS
SOCIETATIS JESU FLANDROBELGICÆ

ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

Cum Edictis Philippi II Hispaniarum Regis, deinde Serenissimorum Archiducum Alberti et Isabellæ Belgii Principum, rursumque Philippi III, ac novissime Caroli II Regum, confirmatis 2 Decembris 1692, et 19 Junii 1694, Provincialibus Societatis Jesu, per Flandrobelgicam pro tempore futuris, potestas facta sit eligendi Typographos et Bibliopolas, qui, ad quorumcumque exclusionem, soli imprimere ac reimprimere possint libros et opera quælibet, rite approbata, curantibusque ejusdem Societatis Patribus edita aut porro edenda, sub consueto suæ Majestatis Privilegio, non aliter impetrando, quam in scriptis obtenta et præexhibita licentia prædicti Provincialis; idque sub gravibus pœnis, in contraventores aut aliter impressa importantes statutis, ut latius in ipsis patentibus litteris apparet. Cum etiam sua Cæsarea Majestas idem valere voluerit in ditionibus S. R. Imperio subjectis;

Ego infrascriptus, Societatis Jesu per Flandrobelgicam Præpositus Provincialis, potestate ad hoc mihi facta ab Adm. R. P. N. Præposito Generali Thyrso Gonzales, concedo Viduæ et Heredibus Henrici Thieullier, quondam Typographi et Bibliopolæ Antuerpiensis, facultatem sic imprimendi, et per se aliosque vendendi infrascriptum opus, ex more nostræ Societatis (quod hisce attestor) recognitum et approbatum; videlicet: Tomum secundum de Actis Sanctorum Junii, collectis, digestis, et illustratis per Godefridum Henschenium p.m. Danielem Papebrochium, Franciscum Baertium, et Conradum Jauningum, cum Tractatu Præliminari de Acoluthia Officii Græci, composito per P. Nicolaum Rayæum, omnes Societatis nostræ Presbb. et Theologos. In quorum fidem hæc manu propria subscriptas, consuetoque nostri officii sigillo munitas, dedi Antuerpiæ 31 Martii 1698.

LUDOVICUS HAVET.

SUMMA

PRIVILEGII REGII.

CAROLUS, Dei gratia Hispaniarum Indiarumque Rex, Dux Burgundiæ, Brabantiae etc. Serenissimus Belgarum Princeps, Diplomate suo sanxit, ne quis citra voluntatem P. Danielis Papebrochii e Societate Jesu, ullo modo imprimat vel aliunde invehat ac venum exponat per proximum decennium ACTA SANCTORUM: qui secus faxit, confiscatione exemplarium, et aliis gravibus pœnis mulcabitur: sicut latius patet in litteris datis Bruxellæ xiii Februarii MDCXCII.

Signat

LOYENS.

Et ego Daniel Papebrochius, Societatis Jesu, Viduæ et Heredibus Henrici Thieullier, Typographi quondam et Bibliopolæ Antuerpiensis, permitto ut, imprimat et distrahat Tomum secundum de Actis Sanctorum Junii. Datum Antuerpiæ anno 1698, 4 Octobris.

APPROBATIO ORDINARII.

Tomus secundus de Actis Sanctorum Junii, a Patribus Godefrido Henschenio, Daniele Papebrochio, Francisco Baertia, et Courado Janningo, Societatis Jesu Sacerdotibus Theologiae crudite conscriptus, una cum Tractatu Præliminari P. Nicolai Rayæi, similiter Societati, Jesu Sacerdotis Theologi, de Acoluthia Officii Græci, in communi festo trium Orientalis Ecclesiæ Doctorum. Basilii Magni, Gregorii Theologi, et Joannis Chrysostomi, utiliter publicabitur. Itacensæ Antuerpiæ 1698, 18 Martii.

ANTONIUS HOEFSLACH

Eccl. Cathed. Canon. Grad. Libr. Censor.

PROTESTATIO AUCTORUM

Quod ante prægressos quinque menses identidem sumus protestati, nos in hoc de Actis Sanctorum opere servatas velle Urbani Papæ VIII Constitutiones; neque nostris aliorumve huc referendis Commentariis aliud pondus tribui, quam est historiæ, ab hominibus errori obnoxiiis scriptæ; idem ante hunc secundum Tomum Junii denuo protestamur.

NICOLAI RAYÆI

TRACTATUS PRÆLIMINARIS
DE ACOLUTHIA
OFFICII CANONICI

Pro Ecclesiis Orientalibus Græcorum, in solenni Commemoratione trium Doctorum,

BASILII, NASIANZENI ET CHRYSOSTOMI.

PRÆFATIO.

Simul ac primum me P. Danieli Papebrochio ejusque Sociis, ad proseguenda Sanctorum Acta, ex Moderatorum imperio adjunxeram, rogatus fui, ut Commemorationis in titulo expositæ historiam e Græca Latinam facerem, eruditissimo P. Francisci Baertii, de Magni Basilii vita tractatui, jam tunc maxima ex parte impresso, inserendam. Id ego præstiti eo modo, quo ibi octavo et trigesimo capite in hoc secundo Junii Tomo Legitur. Atque ea occasione incidi in Rituales Græcorum libros multos ac varios: eosque cœpi et evolvere curiosius, et cum nostris Latinorum conferre. Cum autem Ecclesiam Græcam, a Latina hic non modice discrepare animadverterem, operæ pretium esse existimaui totam seriem divini Officii, apud Græcos celebrioribus diebus usitati, a nemine, quod sciam, usque adhuc pro dignitate explicatam, ponere ob oculos, et quasi perpetuo Commentario illustrare.

2 Et vero si hic opus est appositione exempli, sicut revera opus est, non videor mihi deligere posse ullum aptius, quam Officium illud quod ponitur in solenni Commemoratione trium Doctorum Græcorum, Basilii, Nazianzeni et Chrysostomi: tum quia a præcipuo hujus Tomi argumento, vita, inquam, Magni Basilii alienum non est: tum quia, uti Menæa testantur, superat quidquid in illo genere editum est hactenus, et in posterum edetur. Hoc tam præstans Horarum Canoniarum Officium

acceptum referre debemus Joanni Euchaitorum Antistiti, qui quo major esset populi erga institutam a se triam illorum Doctorum celebritatem religio, hoc Officium pro sua industria concinnavit, quotannis in Græca Ecclesia die xxx Januarii recitandum: quod cernere est tam ex Typico S. Sabæ, quam ex Menæis. Menæorum verba invenies in nostris S. Basilii Actis, capite jam supra dicto. Quamobrem satis habeo huc proferre verba solius Typici: Ἐσπέρης οὖν ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ ψάλλομεν ἀκολουθεῖαν τὴν γενομένην παρὰ τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἱεροῦ Ἰωάννου Μετροπολίτου Εὐχαΐτων. *Vespere in pervigilio canimus Acoluthium Sanctorum (Basilii Magni, Gregorii Theologi, et Joannis Chrysostomi) compositam a Sancto Putre nostro, Joanne Metropolitæ Euchaitorum.*

Joannes Metropolitæ Euchaitorum composuit.

3 Ubi obiter et quasi per transennam observare potest eruditus Lector, Officium divinum a Græcis Ἀκολουθεῖαν appellari; non aliam fortasse ob causam, quam quod omnes ejus partes aptissime cohærescant inter se, et alie alias consequantur: quippe quod *Consequi* est apud Latinos, hoc est apud Græcos Ἀκολουθεῖν. Ut autem res tuta clarius intelligatur, placet quædam nomina eo spectantia, et passim in quocumque de peculiaribus Sanctis Officio recurrentia, ante explicare. Mihi enim verissimum videri solet illud, quod scite omnino sapienterque in Craylo pronuntiavit Plato; qui rerum nomina penitius perviderit, eundem et res itidem ipsas funditus exploratas compertasque habiturum.

Officii ordo
cur dictus
Acoluthia
F

DISSERTATIO PRÆVIA

De quibusdam generatim ad Acoluthiam Græcorum spectantibus.

§. 1. *Quid sit Echus sive Tonus et quoduplex; quid Troparium, Stichum et Stichus, quid Idiomelum.*

Tonos habent
Græci octo,

Quemadmodum in Ecclesia Latina, sic et in Græca, Officium divinum concinitur modulate. Perperam tamen existimavit Meursius Ἠχός, quæ vox in rituum Græcorum Junii T. 11

codicibus recurrit frequentissime, significare *Canticum*. Meursii erratum confutant Jacobus Goarus et Leo Allatius: hic in dissertatione 1 de Libris ecclesiasticis Græcorum pag. 66; ille in Euchologio pag.

A pag. 206, ubi sic lequitur: « Proprie Ἦμος, in
AUCTORE N. R. » cantu Græco ecclesiastico, idem est quod *Tonus*
» in Latino. Habent autem Græci suos octo Tonos,
» a quibus Libellus Ὀκτώηχος, id est, continens octo
» Tonos, dicitur. Quatuor Toni priores simplicem
» appellationem sunt nacti; Ἦμος α', Primus;
» Ἦμος β', Secundus; Ἦμος γ', Tertius; Ἦμος δ',
» Quartus. Quatuor posteriores disparem sortiun-
» tur denominationem: Quintus enim est Ἦμος
» πλῆγίου πρώτου, scribiturque Ἦμος πλ. α', Tonus
» obliquus primus: Sextus est Ἦμος πλ. β', hoc est
» πλῆγίου δευτέρου, Tonus obliquus secundus Tertius
» dicitur Ἦμος βαρύς, Tonus gravis, propter mo-
» ram et vocis gravitatem inter illum canendum,
» quamquam dicatur etiam Ἦμος πλ. γ'. Ultimus est
» Ἦμος πλ. δ', Tonus obliquus 4. Eadem repetun-
» tur pag. 433; et additur: Toni primi quatuor
» vocantur a Musicis studiosis, Principales et Re-
» cti. Alii, Minus præcipui, Obliqui, Ministri;
» eorumque a primis in eo stat discrimen, quod
» vocibus quatuor, seu sonis διὰ τεσσάρων, vel si
» inavis una quarta sub Principali descendant.

B Dissertatione pag. 64, eandem Tonorum partitionem,
sub quibus sua canunt,
cujuscumque generis Cantica,
» Neque dissentit Allatius: qui cum in prædicta
» Dissertatione pag. 64, eandem Tonorum partitionem,
» brevius quidem, sed minus distincte exposuisset;
» de eorum libro sive Octoecho dicere aggreditur:
» et « Canones omnes inquit, sive Troparia, et quæ-
» cumque aliæ Cantiones in hoc libro contentæ, ita
» dispositæ sunt, ut quæ primo Tono concinuntur,
» omnia simul primum sibi locum occupent; quæ
» secundo, secundum; quæ tertio, tertium: et sic
» de singulis, donec ad Obliquum quarti pervenia-
» tur, qui inter Tonos ultimus, ultimum quoque
» sibi locum vendicat; et Cantiones eo modum
» latæ ac commensuratæ, ultimo quoque loco
» reponantur. Continet autem tantum Troparia
» et Canones, qui a primis Vesperis Dominica
» ad finem usque Missæ canuntur, et οὐκ Dominicis
» pro Tonorum numero finitur. Singuli Toni tres
» habent Canones. Primum, Ἀναστάσιμον, qui in
» Resurrectionis Dominicæ; Secundum, Σταυροῦ
» στᾶσιμον, qui in Crucis et Resurrectionis; Ter-
» tium, qui in Mariæ Virginis laudibus celebrandis,
» versantur. Et hæc in Octoechis antiquis habeban-
» tur. In recentioribus modo additur pro singulis
» Tonis Canon, qui in Μεσονυκτίου vel μεσονυκτικῷ,
» mediæ scilicet noctis Officio, canisuevit; et quod
» de Trinitate pertractet, Triadicus dicitur. »

C 6 Libri isti Græcis Ecclesiasticis valde com-
modi sunt, imo præne necessarii: nam (ut
» testatur Goarus pag. 434) libros Notis musicis
» curatos inter cantandum rarissime conspiciunt,
» vel etiam habent Græci: communesque ideo, et
» verbis et cantu, memoriæ tenaciter infigunt Hymnos,
» ad quorum normam alios pari syllabarum numero con-
» stantes cantando inflectunt; ideoque eorum primordia
» Canticis aliis inscribunt, ut ad eorum regulam, sequentes
» indicent esse decantandos. Versus autem, qui in hunc
» finem æquali syllabarum numero alligantur, dicun-
» tur Στιχηρά προσόμοια, Papebrochius Versus. Simi-
» les appellare consuevit. Hinc intelligitur quid sibi
» velint ea quæ leguntur statim in ipsa inscriptione
» promissi Officii. Ὑψίλλομεν Στιχηρά προσόμοια.
» Ἦμος δ'. Ως γενναῖον ἐν μάρτυσιν. At vero non qui-
» libet versus Στιχηρά vocitantur; sed soli illi qui
» paulo longiores sunt, et ab Hymnographo ecclesia-
» stico conscripti. Nam versus breviores, et e Psalmis
» Davidicis vel aliis Scripturæ locis excerpti, appel-
» lantur Στίχοι. Hinc oritur Στιχολογία, quæ est alterna
» Psalmorum Davidicorum per Versus recitatio. Non
» possum tamen assentire Cangio, qui putat Στίχος
» Versiculum, et Στιχηρόν Versum, Latine reddi posse.
» Cum enim (ut ex jam dictis constat, et animadver-

tit ipse Cangius) Στιχος Scripturæ verbis, et Στιχηρόν
» verbis Hymnographi contextantur, hæ voces Versus
» et Versiculum istud discrimen haud satis declarant.
» Nolo tamen λογομαχεῖν, sive contendere de nomine.
» Quapropter modo intelligi me sciam, hasce Græca-
» nicas voces in posterum ita Latine interpretabor.
» Porro στιχηρά alia sunt Προσόμοια, alia Ἰδιόμελα.
» Quæ sint Προσόμοια, dictum nunc est. Ἰδιόμελα vero
» sunt ea Στιχηρά, quæ (ut ait doctus Ligaridus apud
» Goarum pag. 206) peculiari sibi, gravi nempe et
» concinna voce recitanda sunt, quasi ἰδίου μέλος, id
» est, propriam modulationem habentia.

7 Objicietur fortasse huic definitioni Codinus, in
» libro de Officialibus Palatii Constantinopolitani et
» de Officiis magnæ Ecclesiæ Cap. 7. n. 23. dicens;
» Εἰσέρχονται καὶ οἱ ψάλλται... καὶ ψάλλουσιν ἰδιόμελον τῆς
» ἑορτῆς; quod ita vertit noster Gretserus; *Ingre-
» diuntur etiam cantores, canuntque festi proprium Canticum.*
» Unde videtur posse concludi, Canticum aliquod nun-
» cupari Ἰδιόμελον, quia festo proprium sit, non vero
» quia peculiarem sibi modulationem vindicet. Per
» hæc sane Codini verba scrupulus, fateor, mihi in-
» jectus fuit non levis; sed evanuit, quando vidi plura
» esse Stichera festo congruentia, quæ non inscribun-
» tur Ἰδιόμελα. Ne longius abeamus; fideles tuos ocu-
» los, Lector, in horum trium Præsulum Officium
» intende; et heet Stichera omnia sint huic festo pro-
» pria quam quæ maxime, tamen non invenias alia
» inscribi Ἰδιόμελα præter Stichera Nili Xanthopuli,
» id quod nobis argumento debet esse, non propterea
» Canticum aliquod apud Græcos dici Ἰδιόμελον, quia
» festo proprium est, sed quia peculiari et a ceteris
» discreto sono accinitur. Ad objectum locum quod
» attinet, is nobis nequaquam officit: neque enim
» quidquam aliud ibi vult Codinus, quam super men-
» sam Imperatoris, a cantoribus concini idem illud
» Ἰδιόμελον, quod eo die canitur in ecclesia. Huc ac-
» cedit, quod Ἰδιόμελον ibidem in margine exponat
» proprii cantus Canticum. Atque hæc marginalis expo-
» nitur proprii cantus Canticum. Atque hæc marginalis
» expositio recurrit denuo Cap. 10. num. 5, ubi narrat
» idem Codinus quibus ceremoniis festo Palmarum in
» ambulacrum venit Lampadarius, lampadem ferens,
» totumque festi proprium Canticum decantans, Græce
» tantum est Ὑψίλλομεν τὸ Ἰδιόμελον, prætermisso
» verbo, τῆς ἑορτῆς. Jam vero quid est, amabo, proprii
» cantus Canticum, nisi Canticum peculiari ac proprio
» modulandi genere cantandum?

§. II. Unde dicta Troparia et Hirmi? quis ho- rum usus?

Asticheris ad Troparia veniamus. Troparium, in-
» quit Goarus pag. 32, vox generica est, et cunctis
» in Ecclesia Græca receptis communis: Modulum
» ubique interpretamur... Quoad sui compositionem
» Latinis Antiphonis similis est: quamvis Antiphonam
» ulla ratione interpretari nequeamus. Hanc vocem
» sic explicat laudatus Ligaridus, tamquam si
» Τροπαιάριον, ἀπὸ τοῦ τροπαίου, derivetur; et sit quasi
» Pæan sive Hymnus, in quo canatur victoria; vel in
» quibus οἱ τρόποι, id est, mores alicujus Sancti refe-
» rantur. Verum Goar existimans ἀπὸ τοῦ Τρέπειν ver-
» tere, vel propinquius ἀπὸ Τροπῆς conversione originem
» duci; sive dicas, inquit, ob vocem in cantando varie
» versam et inflexam (quæ mihi ratio est, ut modulum
» semper reddiderim) sive, quia Canonarcha, dum Tro-
» parium illud per commata suggerit (raro namque pul-
» pitis adstant Græci) modo in chorum hunc, modo in
» alium τρέπεται, sive vertitur. Superest sententia alia,
» sed quæ plene intelligi ante non potest, quam vis ac
» natura Hirmi declarata fuerit.

D
» alia Idiomela,
» quia peculiari
» tono cantan-
» di,

E
» non ideo di-
» cta quod sint
» propria festo.

Troparii ety-
» mon ali a
» more,

A 9 *Hirmus* porro, ut est apud Allatium loc. cit. pag. 98 est *Hymnus* sive *Troparium*, a quo reliquorum *Tropariorum*, quæ in ea Ode canerentur, consequentia et series ducebatur. Idque ita esse notarunt viri docti, ex *Simonis Thessalonicensis Archiepiscopi* libro de Templo, *Sacerdote et Mystagogia*. Addi potest *Zonaras*, *Comment. in Canones Anastasios Damasceni*, in præmio: *Εἰρμός δὲ λέγεται ὡς ἀκολουθεῖν τῷ, καὶ τῷ μέλῳ, καὶ ἀρμονίᾳ διδόντες τοῖς μετ' αὐτοῦ Τροπαρίοις. Πρὸς γὰρ τὸ τῶν Εἰρμῶν μέλος ἀκρίβεια συντάσσεται, καὶ πρὸς ἐκείνου ἀναφερόμενα ἀρμολογῶνται τε καὶ ψάλλονται, καὶ τῇ ἀρμονίᾳ τοῦ μελωδίστου ἐκείνου ἀκολουθοῦσιν, ἥ ὅτι συνείρει καὶ συμπλέκει ἐαυτὴ κατὰ τὸ μέλος ὁ Εἰρμός τὸ Τροπάριον. *Hirmus* appellatur, eo quod seriem quamdam et connexionem et ordinem cantus et consonantiæ tribuat consequentibus post se *Tropariis*. Nam ad cantum *Hirmorum* conformantur, et attemperantur etiam *Troparia*, et decantantur non sine relatione ad *Hirmos*, quorum itidem melodiam et sonum imitantur. Vel inde *Hirmus* nomen habet, quod contrahat et connectat sibi in melodia et cantu *Troparium*. Et certe *Εἶρω*, a quo *Hirmus* deducitur, significat *Traho* et *Necto*, ut patet ex illo quod *Hesiodus* in *Theogonia* de *Musis* cecinit*

καὶ Διὶ πατρί
Ἵμνεῦσαι, τέρπουσι μέγα νουν ἐντὸς ὀλύμπου,
Εἰρεῦσαι τὰτ' ἐόντα, τὰτ' ἐσσόμενα πρότ' ἐόντα,
Φωνῇ ὁμιρεῦσαι.

Hominiū patrem atque Deorum
Laudantes, magnam mentem exhilarant in Olympo:
Nectentes præsentia, præterita atque futura,
Gutturē fundentes cantum.

Et quamvis *Boninus Mombricius*, *Patritius Mediolanensis*, in sua elegantissima *Theogoniæ* versione, non videatur sensum *Hesiodi* satis expressisse, dum vertit:

Ille
Laude animum patris exhilarant: plerumque canentes,
Quæ sint, quæ fuerint, et quæ ventura trahantur.
Tamen a significatione verbi *Εἶρω* neutiquam recessit.

10 *Hirmus* ergo, quoad licet assequi, sequentes Modulos ad suam musicam inflexionem trahit, atque ideo non male a *Goaro* redditur *Tractus*. Tractum autem cum dico, nolim equidem cum aliquo apud Allatium existimes. *Hirmum* a *Tractu* *Ecclesiæ* *Latinæ* non differre. Etenim, ut *Gretserus* noster tom. 3 de *Cruce* pag. 2328 observavit, *Latinorum* *Tractus* a trahendo dictus est, non eo quidem quod sit norma ad quam conciniantur subsequencia (nam *Latinorum* *Tractus* talis norma non est) sed quod tractim cantetur. Igitur cum *Græcorum* *Hirmus* canon sit ac regula sequentium *Tropariorum*, *Tractus* *Latinorum* non item: consequens est, ut alterum ab altero differre pronuntiemus. Est autem inter *Græcorum* libros *Ecclesiasticos* aliquis, qui *Hirmos*, secundum octo tonorum varietatem collectos, continet, atque ideo *Εἰρμολόγιον* dicitur.

11 Hisce explicatis videtur mihi jam redeundum ad *Troparia*, et commemoranda sententia *Cangii*, qui *Zonaram* secutus, ait inde *Troparium* appellari, quod ad modos *Hirmorum* τρέπονται, vertuntur et inflectuntur. *Zonaræ* verba, quæ a *Cangio* in hanc sententiam adducuntur, hæc sunt: *Τροπάρια λέγονται, ὡς πρὸς τοὺς Εἰρμούς τρεπόμενα, καὶ τὴν ἀναφορὰν τοῦ μέλους πρὸς ἐκείνους ποιοῦμενα: ἡ καὶ τρέπονται τὴν φωνὴν τῶν ἀδόντων πρὸς τὸ μέλος καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν Εἰρμῶν. Εἰ μὴ γὰρ πρὸς ἐκείνους ὁ τῶν αὐτὰ ψαλλόντων φθόγγος ἐνθύνοιτο, οὐκ ἐν ῥυθμῳ εἴη τὸ μέλος, οὐδὲ ἐναρμόσιον, οὐδὲ μέλος αὐ γένοιτο, ἀλλ' ἀπηγές καὶ ἀνάρμοστον φώνημα. *Troparia* vocantur, ut quæ ad *Hirmos* vertuntur, easque respiciunt tam-*

quam modulationis subsidium: vel etiam, quæ vertunt canentium voces ad modos numerosque *Hirmorum*. Nisi enim ad eorum normam vox psallentium exigatur, neque concinnus erit cantus; neque suavis harmonia, neque melodia poterit appellari, sed vociferatio inconcinna et inamena. *Zonaræ* consentit *Arcudius*, consentit *Gretserus*. Sed si hoc ita sit, tria satis mirari non possum. Unum est, quod *Hirmus* ab allatio inter *Troparia* reponatur. Alterum, quod *Cangius* etiam *Ἰδιόμελον* affirmet esse *Troparium*. Tertium denique quod idem *Cangius* cum *Goaro*, *Troparium* definat vocem genericam et cunctis *Canticis*, in *Ecclesia Græca* receptis, communem. Etenim tradita a *Zonara* *Tropariorum* definitio, non complectitur tamquam sua membra aut *Hirmum* aut *Idiomelon*, utpote quæ ad nullius *Hirmi* numeros inflectuntur. Qui igitur *Idiomelon* et *Hirmus* *Troparia* esse dicuntur? Qui vox illa *Troparium* communis est omnibus *Ecclesiæ* cantionibus?

12 Hæreo incertus animi, neque tamen me possum adducere, ut viros in ritum *Græcorum* scientia apprimè versatos, et hoc nomine per totum orbem terrarum celebres, autumem loqui pignantia, et hic a vero abesse. Quid igitur? Ut hæ eorum locutiones dumtaxat in speciem pugnautes conciliantur inter se, totaque *Tropariorum* natura intelligatur, ego quidem sic statuo; quamlibet in *Ecclesia Græca* *Cantionem* communi nomine appellari *Troparium*, vel ob vocem, quæ inter cantandum multiplici ac diverso modo inflectitur; vel etiam ob *Canonarcham*, qui dum per commata *Cantionem* aliquam suggerit, varium vertitur in chorum; ita ut *Troparium* sit veluti genus ad plures *Cantionum* differentias sive formas pertinens. Atque alterutro sensu, vel potius utroque, et *Idiomela* et *Hirmi* et *Stichera* et *Stichi*, et *Cantiones* reliquæ omnes jure merito nuncupantur *Troparia*. An enim cantio potest esse ulla, in quam utraque illa ratio non conveniat? Quamquam *Cantiones* illæ aliæ sive *Moduli*, qui inter canendum *Hirmis* attemperantur, non solum propter alterutram vel utramque rationem, sed etiam propter illam tertiam a *Zonara* allatam, commune nomen *Troparii* sibi vindicent, tamquam peculiare et proprium, idque per antonomasiam aut per excellentiam.

§. III. Quid *Contacium*, quis ejus inventor? Quid *Canon*? et quotuplex?

Duplex illa significatio, quam voci *Troparium* supra dedimus, modo generica, modo specifica, si admittatur, plana sunt omnia, nihil in doctissimorum hominum locutionibus pugnaus, nihil ambiguum. Et vero admittetur sine ulla controversia ab iis, qui norunt similes homonymias in ecclesiastico *Græcorum* sermone esse complures. Vocabula alia ut præteream, unum *Κοντάκιον* quam multa significat! quam diversa! Significat aliud in commentatione, aliud in divino *Horarum* *Officio*, aliud in *Liturgia*, iterum in *Ordinatione* aliud atque aliud. Has significationes singulas, in *Ἀρχιερωτικῷ*, sive libro Ponticali *Ecclesiæ* *Græcæ*, operose perque erudite explicat *Isaacus Habertus*, Doctor *Sorbonicus*, tunc Abbas *S. Mariæ de Allodiis*, postea *Vabrensis* *Episcopus*, quem avidus sciendi Lector potest consulere: longum est enim afferre omnia. At vero cum hic *Græcorum* *Ἀκολουθία* evolvendam suscepim, necesse est dicere, quid, *Κοντάκιον*, saltem in ea significet. In *Oratione*, inquit ibi *Habertus* pag. 59 seu divini *Horarum* *Officii* recitatione vel decantatione, *Contacium* est genus quoddam modulatum *Hymni* seu *Cantici* *Ecclesiastici*, ceteris simplicius, iisque brevius, quale singulis

et est quasi totius Canonis regula,

D AUCTORE N. R.

ipse tamen *Hirmus* et *Idiomelon* ad *Troparium* se habent, ut species ad genus. E

F Et *Troparii* nomen.

sic et *Contacium* varie accipitur.

A singulis diebus festis proprium est : unde Κοντάκιον τῆς ἡμέρας CONTACTIUM DIEI vocatur. Tam subiecit exemplum Contactii ejus diei in quo de *Contactio* scribebat, qui erat dies sacer Sancto Georgio. Non est in animo exemplum illud transcribere, quia aliud in Officio horum trium Sanctorum mox inventurus est Lector.

14 Porro ex hac Haberti descriptione effici cogique potest, *Contactium* profluere a dictione Κοντός, rem brevem significante. Neque vero placet Ligari- dius, qui audet ἀπὸ τοῦ Κοντοῦ ab *Hosta* sive *Jaculo* deducere Κοντάκιον; perinde quasi foret *Contocium* Oratio, quam vocamus *jaculatoriam*. Non enim Κοντός *jaculum* proprie significat; licet Joannes Morinus de sacris Ordinationibus pag. 230 id velle probare videatur ex illo Homeri versiculo Odyss. 1.

Ἀντάρ ἐγὼ χείρῃσσι λαθὼν περιμήκειν κοντόν.
Nunc Homeri locum si Morinus adisset, vidisset luce clarius, Κοντός non esse *jaculum*, sed *prælongum per- ticum* qua minora navigia impelluntur, latine quoque *Contus* dictam; Ibi enim facit Homerus Ulyssem nar- rare, quomodo appropinquantem ad litus Polyphemum detruserit, arrepto immani conto.

15 Sed juvat iterum nudire Habertum sic prose- quentem : *Hæc autem Contactia inventa sunt circa en- num Domini quingentesimum, sub Anastasio Impera- tore. Inventa, inquam, divinitus a Romano (Emeseno) Diacono; qui dum in quadam Deiparæ ecclesia τὴν Πεννυχίδα, sacras Vigilias perageret, ut narratur in Menæo Græcorum (die 1 Octobris); Τὸ χάρισμα, inquit, τῆς συναξέως (legendum συντά- ξεως) τῶν Κοντακίων ἔλαθεν, ἐπιφανείσης αὐτῷ τῆς ὑπε- ραγίας Θεοτόκου κατ' ὄναρ, καὶ τόμον χάριτος ἐπιδοῦσας καὶ κελευσάσας αὐτὸν καταγραφεῖν. Ἐδοξεν οὖν ἀνυῖξαι τὸ στόμα καὶ καταπνεῖν τὸν χάριτα· ἦν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστοῦ γέννηον· καὶ εὐθὺς ἐξυπνῶς γενόμενος, ἀναδὲς ἐν τῷ ἄρῳ κῆρατο ψάλλειν : Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερουσίον τέκτει. Καὶ ποιήσας καὶ τῶν λοιπῶν ἑορτῶν τὰ Κοντάκια, ἀλλὰ δὲ καὶ τῶν ἐπισήμων Ἀγίων, ὥς εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων Κοντακίων ὑπὲρ τὰ χίλια ἐν εἰρήνῃ τελεώθη. » Romanus Diaconus gratiam compositionis Contaciorum faciendo- rum accepit, cum in somnis apparuisset ipsi san- cissima Dei Genitrix, eique totum seu partem chartæ tradidisset, manducare jubens. Visus est ergo os aperire et chartam absorbere. (Erat an- tem natalis Christi dies) atque confestim somno solutus, ambonem conscendens cantare cepit : Hodie Virgo supersubstantialem parit. Atque ubi reliquarum Solemnitatum, sed et illustrium San- ctorum Contactia perfecit, ita ut Contaciorum ab ipso compositorum copia millenarium excedat, in pace vitam finivit. »*

16 Verum (id quod pace Viri tanti dixerim) hæc Menæorum verba indicant quidem, Contactia, a S. Romano composita fuisse quam plurima; sed ab ipso fuisse primum adinventum non indicant. Præterea S. Romani festum in Menæis sic indicitur : Μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ρωμανοῦ Ποιητοῦ τῶν Κοντακίων. Ubi observandum est, Ποιητοῦ τῶν Κοντακίων, *Portæ sive conditoris Contaciorum* dici; non Εὑρετοῦ *Inven- toris*, quo pacto loqui Menæa debuissent, si voluis- sent Contaciorum inventionem D. Romano attri- buere. Miror sane acutissimum Habertum ad hæc non advertisse animum, non advertisse Morinum, non Gretserum, non viros alios eruditos. Atque hæc mihi disputanti venit in mentem Ligari- dii, qui teste Goaro, inventorem tropariorum facit Chryso- stomum. An Ligari- dius habeat auctorem idoneum, non scio. Hoc scio, circa ætatem Chrysostomi in usu fuisse Troparia; quia Cedrenus memorat, anno octavo Leonis Magni Imperatoris, Anthimum ac Timoclem Tropariorum Poetas innotuisse. Molestia

fortasse Lectori acciderit hæc qualis qualis ad In- ventores digressio, quare ad propositum reverta- mur. Contactium ergo subsequitur Οἶκος, qui a Goaro pag. 67 describitur, *Hymni genus in Dei vel Sancti alicujus laudem ita constructum, ut quasi compogem, ædificium, fabricamque virtutum ejus et gloriæ videatur componere; et ideo Κοντακίον opponitur, ut eo amplius et diffusius. Explicationis clarioris causa, subdit Goar: Itali quoque sua poemata habent; STANZE sua lingua, id est domus sive habitacula dicta.*

17 Quid autem vel *Canticum* quid sit, notius vi- detur esse, quam ut hic a me explicari debeat. Quis enim Mosis, Habacne aliorumque Prophetarum Cantica ignoret? Solent autem novem Scripturæ sacræ Cantica, secundum ordinem et ferias, in Ma- tatino recitare Græci. Primum quidem Dominica et feria II, Canticum Mosis (quod extat Exodi 15, et in Romano Breviario feri v, ad Laudes) Ἀσώμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ θεοδόξασθαι, *cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est.* Secundum, (quod est Mosis Canticum alterum, ex Deuter. 32 et in Bre- viario Romano ponitur Sabbato ad Laudes) incipit- que Πρόσεχε οὐρανὲ καὶ λαλήσω; *Audite celi quæ lo- quor et cantatur hoc a Græcis feria III. Tertium, Ἐστερεώθη ἡ καρδία μου ἐν Κυρίῳ. Exultavit cor meum in Domino, nempe Canticum Annæ adscribitur fe- rie IV, sicut et apud Latinos. Quartum, Κύριε εἰσα- κήκοα τὴν ἀκοήν σου, Domine audi vi auditionem tuam, Canticum scilicet Habacne, a Latinis feria sexta dici solitum, feria v usurpatur a Græcis. Quintum, quod est Canticum Isaïæ, non illud quidem quod est Isaïæ 12, et incipit, *Confitebor tibi Domine*, proponiturque in Romano Breviario feria secunda ad Laudes; sed quod Isaïæ cap. 26 vers. 9 incipit in vulgata: *Ani- ma mea desulcravit te in nocte, Ex noctis orbricibus* το πνεῦμά μου πρὸς σε ὁ Θεός: hoc, inquam Isaïæ Can- ticum alterum apud Græcos proprium est feriæ VI: Sabbato vero sextum, Ἐδόξαζ ἐν θλίψει μου πρὸς Κύριον, sive Canticum Jonæ, *Clamavi de tribulatione mea ad Dominum*; et septimum, Ἐυλογητός εἰ Κύριε ὁ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν, *Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum.* Reliqua duo, scilicet Beatæ Mariæ Virginis et Zachariæ Prophetæ, alio tempore decan- tantur.*

18 Atque hæc novem Cantica integra, in eum quem jam recensui ordinem redacta, reperire est in νέῳ Ἀνθολογίῳ sive novo Florilegio Antonii Arcudii, continuo post Psalterium: Secundum autem illorum, Πρόσεχε οὐρανὲ καὶ λαλήσω, quia correptioni- bus et minis in perveraces et perduelles Hebræos tonat, omissum ulcirco toto anni decursu, solo Quadragesimæ magnæ tempore lugubri, quo comminationibus et tristis augurii vocibus peccatores terret Ecclesia, cantandum resumit. Ita Goarus, allegans Horologii typum. Ἰσ- τέον, ὅτι ἡ δευτέρα ᾠδὴ οὐδέποτε στιχολογεῖται, εἰ μὴ ἐν μόνῃ τῇ μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ κατὰ τὴν τρίτην. Scien- dum quod secundum Canticum nunquam per versus recitatur, nisi Quadragesimæ magnæ tertiis feriis.

19 Hæc de Scripturæ Canticis. Progredior jam ad Canonem, quæ est pars Officii Græci bene magna. Quippe « Canones, (ut loquitur Cangius) in Ecclesia « Græca dicuntur *Hymni* (ex perpetuo Odarum et « Tropariorum ordine ac serie ita appellati) qui « post Psalmes Davidicos, precesque, et alia Tro- « paria, antequam finiantur divina Officia, quæ no- « cturno tempore domi aut Ecclesiis exigantur, « cani aut recitari solent. Zonaras ad Canones « Anastasimos Damasceni: Κάνων λέγεται, ὅτι « ὠρισμένον καὶ τετυπωμένον ἔχει τὸ μέτρον ἐννέα ᾠδῶν « συντελούμενον. Canones, igitur dividuntur in novem « Odas; inter quas tamen secunda nullibi apparet, « sed componentis in pectore remanet, post ἡ vero « Oden, Canon interruptitur ταῖς Ἀναγνώσεσι.

Tum

Troparia ali- qua unde Do- mus vocentur?

Cantica ex Scripturis

E distributa per Ferias,

Γ

Odis et Tro- parius consti- tuantur Ca- nones,

tatum mul- tiplicator insignis S. Romanus Diaconus a Deipara edu- ctus;

non tamen probatur ex Menæis inven- tor primus.

A « Tum enim lectiones de Vitis Sanctorum, quorum eo
in uno Officio
atiquando
plures;
« commemoratio celebratur, aut de diei historia,
« altiori voce ab Sacerdote vel ab alio leguntur:
« quibus finitis reliquæ Canonis Odæ percurruntur.
« Neque unus Canon in uno Officio semper dicitur.
« sed interdum duo vel tres, raro quatuor, pro plu-
« rium illo die festivitatum concursu, intermiscen-
« tur. Quamvis vero Canonibus Odæ tribuantur
« novem, non ita tamen illud perpetuum est, ut
« aliquando numerus earum non immutetur. Quan-
« doque enim tribus vel quatuor tantum Odis inter-
« cluditur: unde Canonibus nomen Τριωδίου et Τε-
« τραωδίου. Tamen nomen latius patet: nam (ut
pluribus et erudite demonstrat Allatius de libris
Ecclesiast. Græc. dissert. 1 pag. 71) non solum
Canonem ex tribus constantem Odis complectitur,
verum etiam librum ipsum, in quem hujuscemodi
Canones relati sunt, et qui idcirco libris ecclesiasti-
cis accensetur.

2 Pergit Cangius et ait « Canones præterea ex
« materia quam tractant nomina sumpsere. Alii
« enim Ἀναστήσιμοι dicuntur, quod de Christi re-
« surrectione agant; Σταυρώσιμοι, qui de Cruce;
B « Νεκρώσιμοι et Ἀναψύσιμοι, qui de Mortuis;
« Σταυρονεκρώσιμοι, qui de Cruce et Mortuis; Πα-
« ρακλητικοί, qui de solamine animarum; Ἰατῆριοι
« supplicatorii; Τριωδιοί, qui de Trinitate; Δογμα-
« τικοί, qui de dogmatibus agunt, et sic de reliquis.
« Canones itaque in Odas dividuntur: Odæ in Tro-
« paria, ex quibus componuntur. Siagulae namque
« (ut habet alio idem Cangius ex Allatio) Troparia
« continent plura aut pauciora, cum eorum nume-
« rus determinatus non sit. Troparia porro quan-
« doque libera aut vaga relinquuntur: quandoque
« primis litteris, quasi annulis in verbis veluti ca-
« temula inseruntur, quam Acrostichida auctores
« vocant. Non ab omnibus tamen illa colligandi
« ratio et modus servatur. Quidam alphabeti ordi-
« nem servant, ita ut primum Canonis troparium
« ab A incipiat, et in Ω demum desinat. Alii in
« Acrostichide Θεοτοκία (troparia sunt Odarum
« postrema, in honorem Virginis concinnata) inclu-
« dunt. Alii extra eam suo modo agi ferrique Cano-
« nes suos sinunt

21 Alii primis Tropariorum litteris aliquam sen-
tentiam contextunt; Alphabetum alii, et tunc dicitur
Canon αὐτὰ ἀλφάβητο: et exemplum Alphabeticæ
Acrostichidæ exhibet Paræleticum pag. 16. Aliorum
exempla varia exhibet aliquoties Papebrochius, occa-
sione Sanctorum quorundam, aliam fere historiam
vel encomium non habentium. Longe pulcherrimum
dat nobis trium Doctorum Græcorum Officium, quod
jam paramus illustrare, exprimens primis elementis
hunc versum iambicum

Τριστίλιον ᾠδῆς, τρεῖς ἀνὰ ψῆν ἑλίους.
Hujus sensum latine reddam alibi, totidem litteris
totidemque Tropariis seu Strophis. Et vero, ne
postea hæreas, oportet præmonere, tantum abesse,
ut ejusmodi Acrostichides semper continerentur et
proxime cohæreant inter se, ut interjectos et dis-
persos habeant et Ilirios et Troparia, Martyrica,
Theotocia, aliaque, quibus exactis resumitur Canon:
qui si duplex est, ut est sæpe, alterius Canonis
continuationi præponitur vox Ἄλλος; plerumque
vero tam unius quam alterius Canonis Odæ distin-
guuntur per numeros litteris Alphabeti signatos hoc
modo, ᾠδὴ α', β', δ' etc. Quæ omnia appositione pro-
missi Exempli clariora evadent.

22 At quinam fuere Canonum Auctores? In-
finitum est recensere omnes, neque id nostri ra-
tio instituti postulat; cum eos omnes novisse ad
Græcorum Acoluthiam intelligendam nihil in-
terficat. Præcipuos Lectori suggeret Typici ca-

put 6: quod hic præteriri haud potest. Ἰστέον δὲ
καὶ τοῦτο, ὡς εἴπερ ἔχει τὸ Μναῖον ἐν μνήμῃ. Ἀγίου
τινὸς Κωνσταντίνου διασφύρων Ηοικῶν, εἰ μὲν ἐστὶ Κῶ-
νων τοῦ Κύρ Κοσμά, προαχρῆτος: εἰ δὲ τοῦ Κύρ Ἰωάννου
καὶ ἐτέρων, τοῦ Ἰωάννου προαχρῆτεται: εἰ δὲ τοῦ Κύρ
Θεοφάνους καὶ ἐτέρων, ὁ τοῦ Κύρ Θεοφάνους: προαχρῆ-
ται, προσημῆτος γὰρ ἐστὶ τῶν ἄλλων: εἰ δὲ τοῦ Κύρ
Ἰωσήφ, οὗτος τῶν λοιπῶν προσημῆται: ποικίλων τοῦτων
δὲ μὴ ὄντων, οἱ τοῦ Κύρ Ἰωάννου. αὐτῶν δὲ μὴ τυγχ-
νόντων οἱ τοῦ Κύρ Θεοφάνους: σπουδαῖον δὲ τοῦτων, οἱ
τοῦ Κύρ Ἰωσήφ, τῶν λοιπῶν ἀπόντων προαχρῆνται. Hoc
quoque sciendum est, si Menæum habet in memoriam
alicujus Sancti Canones diversorum Poetarum, si Ca-
non adfuerit Domini Cosmæ, hunc aliis præferendum:
si Domini Joannis et aliorum, eum qui Joannis est præ-
ferri: si Domini Theophanis et aliorum, Domini Theo-
phanis præferri, illi enim ante alios honorandus est:
si Domini Josephi, hunc reliquis Poetis anteponi: si
ceteri defuerint, Domini Joannis: si hi quoque defue-
runt, Domini Theophanis: si hi etiam, Domini Josephi
ceteris omnibus anteponi.

23 Ex dictis non tantum colligitur, qui quibus in
Canonum concursu anteponantur; verum etiam,
quidam sint eorum Auctores præcipui. Talium insi-
gnem catenam videre est ante Triodiam, anno 1601
excusum Venetiis, opera et studio Maximi Cythe-
rorum in Cypro Episcopi. Ibi spectatur in fronte
imago, titulum libri complectens, sumpta ex quodam
manuscripto, duorum aut trium seculorum ætatem
habente: in qua imagine, ministerio trium geniorum
minorum duorumque majorum Angelorum utrimque
stantium, circumducitur quasi torques seu catena
annulorum viginti novem, mutuo se complectentium,
dependens ex summo uno ornatorique toreumate,
Christum Dominum representante, cum hoc per
extimos Angelorum lateralium humeros dellicente
versiculo.

Οἱ τὰ μέλη πλέξαντες ὕμνων ἐνθέων,

Hymnorum modulos hi composuere sacrorum,

Hanc Catenam, toto opere nostro vix alibi habitu-
ram locum commodiorem: sæpe autem usui futuram,
juvat, omissis parergis, spectandam dare ære ex-
pressam, et cum P. Papebrochio, ejusdem explica-
tionem exorso ad diem 30 Aprilis tom. 3 pag. 796,
istic dicta recognoscere atque corrigere, juxta me-
liores notitias postea acceptas.

24 Vides hic ut uniuscujusque sacri Poetæ icon-
dimidia, proprio habitu et ordinis schemate distin-
cta, intra prædictos annulos representetur. Et, ne
vaga exerret conjectura, adduntur circum caput
nomina, ut solent in nummis: atque ita ex dextro
latere descendunt, Germanus, Patriarcha Constanti-
nopolitanus, qui colitur xii Maji, fidei causa sub
Leone Armeno Sede sua ejertus: Sophronius, Pa-
triarcha Hierosolymitanus, de cujus opera, in resti-
tuendis Menæis cum S. Joanne Dumascono impensa,
egimus xi Martii: Philotheus Patriarcha Constanti-
nopolitanus, ab anno mcccclxii usque ad lxxxv ejusdem
seculi: quem licet Wangnereckius noster, in libro
de Mariana Græcorum pietate, ac Leo Allatius
merito sugillant, non solum schismatis titulo, sed
etiam hæreseos in Georgio Palama, Thaboritici la-
minis assertore, laudatæ; ne tamen ejus opera om-
nia, in laudem Sanctorum variorum et locupletatio-
nem sacrorum Hymnorum composita, execranda
putemus; facit ejusdem ad unionem Romanam ac-
cessio anno mcccclxvii, Patriarchatus sui quinto,
in eaque (ut opinari licet) perseverantia usque ad
finem, id est usque ad annum mcccclxxxv.

25 Philotheo in ista Catena succedit Andreas
Cretensis Archiepiscopus, de quo, tamquam magni
Canonis auctore, quædam diximus 2 Aprilis agentes
de S. Maria Ægyptiaca et infra dicemus. Colitur

et quo ordine
assumendi
in concursu
plurium:

quorum 19
componun-
tur ad tetra-
um Trin-
di excusi
ordinand
i:

inter quos
etiam Philo-
theus
Patriarcha
Constanti-
nopolitanus
ab anno 1367
Romanam
unionem
amplexus
f:

et Joannes
Metropolitae
præfatus, et
alii simul
in uno,

A IV Julii aut Junii. Quintus in hoc dextri lateris ordine *Joannes Euchaitarum Metropoli*, est Auctor, ut diximus, ejus Officii quod hic tractamus. Sequitur *Georgius Nicomedie* Archiepiscopus : cui varias panegyres, ad Metaphrasten imperite traductas, restituit Allatius, pluribus de eo agens in Diatriba de Georgiis : quo autem vixerit tempore, necdum comperimus. Proximi Georgio et inter Episcopos ultimi notantur *Methodius*, *Cypranus*, *Anatolius* : omnes nobis ignoti. Quis enim postremo loco relatum credat esse S. Anatolium, sub Theodosio, Juniore Constantinopolitanum Patriarcham? Primum liceret verosimiliter credere esse eum, qui sub S. Theodora orthodoxiam restituit; sed tunc debuisset præponi Philotheo et ceteris intermediis. Claudunt porro hanc seriem Scriptores ex ordine seculari quinque, *Leo Drspotes*, *Leo Magister*, *Basilus Pegoriotas*, *Justinus*, *Sergius* : de quibus nihil docere possum.

Catenam prælaudatam in sinistro latere implent ex ordine monastico Scriptores quatuordecim. In his nobis cogniti sunt, *Joannes Damascenus*, et cum hoc pariter educatus *Cosmas*, postea Maium Episcopus, de quo agemus XIV Octobris; *Joseph*, communiter Hymnographus dictus, ejus Vitam dedimus in Aprilis; *Theophanes*, cognomento *Graptus*, ob frontem contumeliosis versibus ab iconomacho Theophilo exaratum, qui XI Octobris solus, et rursum cum fratre Theodoro XXVII Decembris commemoratur. Ceteri nobis ignoti sunt, *Byzantius*, *Stephanus Hagropolitæ*, *Georgius Sicchotes*, *Simeon*, *Philothens*, *Arsenius*, *Babylas*, *Ephrem Caricæ*, *Andreas Pyrrhus* sive *Rufus*, et *Sindites*. Quis autem hic per antonomasiam ita dictus? An magnus Theodorus? At inter primos locari merebatur.

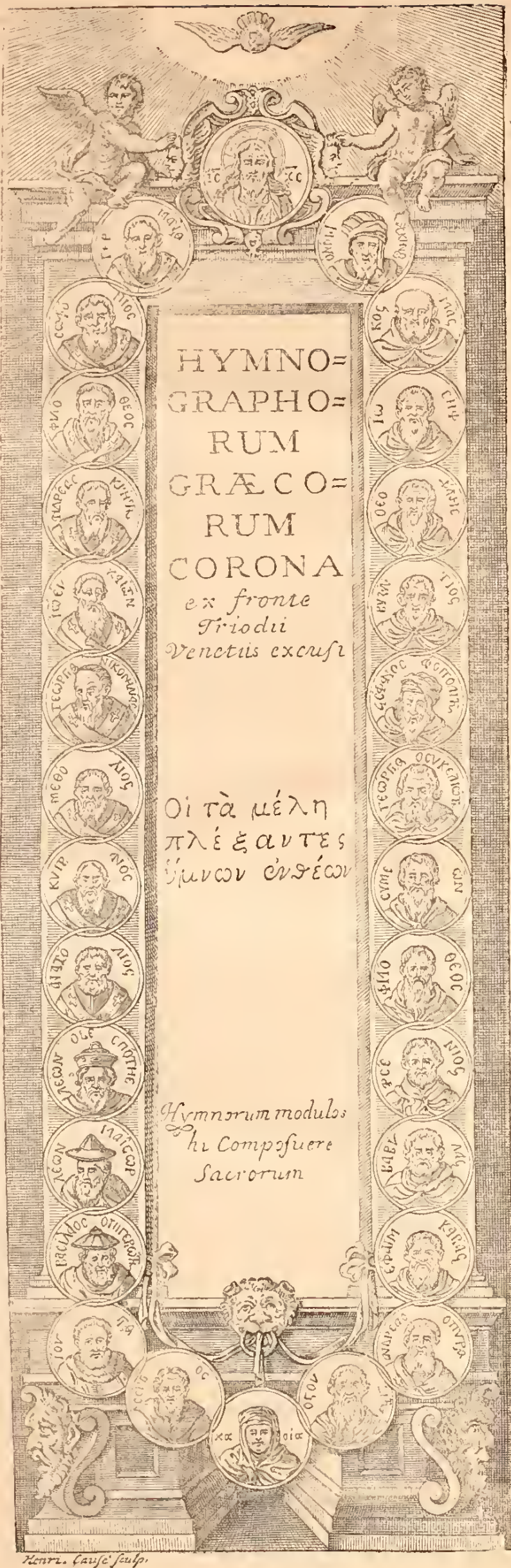
26 Infra omnes, et quasi geminæ seriei vinculum, ponitur *Cassia*, de qua Theodorus Prodrumus apud Allatium Dissert. I de libris Eccles. Græcorum pag. 75, agens de Canone Sabbati Sancti : *Opus quidem est, inquit, ad quantam ipsam Oden Marci Episcopi Hydruntini; ab ea usque ad novam, magni Portæ Cosmæ; sed multo ante (Marcum) ut ex non scripta traditione discimus, mulier quædam nobilis, casta et virgo; cui nomen Cassiæ, ejusmodi modulationis prima fuit auctor, et Canonem ipsum absolvit. Qui vero eam subsecuti sunt, melos admirati, indignum nihilominus judicantes mulieribus sermonibus Herois illius Cosmæ cantiones conjungere, Melos tradentes Marco, et Hymnos consiguantes, Tropariorum compositionem illi soli commiserunt. Idem de Marco, Cosmæ poema supplente, apud eundem Allatium dicit Nicephorus Callistus; addens, quod ille id operis suscepit, ex sapientissimi Imperatoris Leonis mandato. Atqui Leo Sapiens, sive Philosophus; imperavit in confiniis nominæ decimi seculi : Cosmæ autem cum Joanne Damasceno floruit seculo octavo dimidio : unde consequitur, ut *Cassia*, inter Cosmam et Marcum media, non amplius nro seculo Marcum præcesserit; citra controversiam orthodoxa, et sanctiore spiritu allata, quam illa quondam celeberrima Sappho, ut Græcia Christiana gentili Græciæ ne in hoc quidem cederet; digna illa profecto, de qua plura sciuntur. Scirentur autem, plura fortassis, si inveniretur prælaudati Allatii tractatus de Melodis Græcorum, opus allegatum ab auctore pag. 82 citatæ Dissertationis, ubi satis habet eorundem nomina dare usque ad septuaginta et unum, eaque non omnia, qualia huc transcribere non gravabor.*

27 » Sunt autem, Anatolius, Andreas Creten-
» sis, Andreas Pyrrhus, Anthimus, Athanasius,
» Basilus Monachus, Basilus Pegoriota, Byzas
» sive Byzantius, Cassia sive Cassiana sive Icasia,
» Christophorus Protosecretæ, Clemens, Cons-
» tantinus

utque om-
nium ultima
Cassia vel
Icasia.

infra 8 aut 9
seculum.

Allatius re-
censet ejus-
modi Melodos
usque ad 71:



Henr. Gault sculp.

A » tantinus Porphyrogenneta, Cosmas, Cyprianus Monachus, David, Demetrius, Dorotheus, » Monachus, Emmanuel Palæolaurita, Emanuel » Phile, Ephrem, Euthymius Monachus, Gabriel, » Georgius Nicomediensis, Georgius Siculus, Germanus Patriarcha CP. Hierotheus Monachus, » Ignatius, Joannes Archiepiscopus, Joannes Damascenus, Joannes Euchaita cognomento Mauropus, Joannes Stauracius, Joannes Zonaras, Josephus Studita, Justinus Decadio, Leo Imperator, » Leo Magister, Leo Peganius, Marcus Monachus, » Mauroleo, Methodius Patr. CP. Metrophanes, » Michael Psellus, Nicephorus Callistus, Nicetas » Heracleota, Nicetas Stechatius, Nicolaus, Nilus » Xantopulus, Paulus Ammonius, Philippus, Philotheus Patr. CP. Photius Monachus, Photius » Patr. CP. Procopius Chartophylax. Romanus, » Stephanus Hagiopolita, Stephanus Sabaita, Sergius Hagiopolita, Sophronius Patr. Hierosol. » Theodorus Coetonia, Theodorus Studita, Theodosius Lascaris, Theodosius Syceota, Theophanes, Theophilus Imperator, Timocles.

deque illis tractatum scripsit,

B 28 Hactenus Allatius, sed ordine nullo : quem ego, ut commodior esset, Alfabeticum feci ; libentius utiliusque Chronologicum daturus, si de singulis haberentur documenta idonea. Et hæc alia possit esse causa optandi, ut alicunde prodeat prælaudatus de Græcorum Melodis tractatus. Interim iisdem merito adnumerandus suggeritur nominatus supra Theodorus Prodromus qui ipsos Canones primus commentando exposuit ; Nicephoro Blemmidæ, in orat. 1. de process. S. Spiritus, ideo dictus ὁ τῶν ἱερῶν Κανόνων πρῶτος συγγραφεύς. Est et aliud, de quo te monitum, Lector, velim ; nimirum quod Auctorum nomina singula singulis Canonibus præfigi solent, tametsi interdum taceantur ; quandoque etiam Acrostichidi innecti ad finem. Atque hæc de communibus Canonibus dicta sunt.

§ IV. De Magno Canone. Doxologiis, Theotociis, Catabasia, et Apolytico.

Constat hic Canon Tropariis 230

C In Triodio extat alius quoque Canon, qui Magnus appellatur, tum quia abundat exquisitis gravissimisque sententiis ; tum quia, cum ceteri Canones triginta, aut paulo amplius, Troparia contineant, iste ad ducenta et quinquaginta progreditur. Quod significatur hisce Triodii verbis : Λέγεται δὲ μέγας Κανὼν, ὥστε ὃν τις εἶπει, καὶ κατὰ αὐτὰς ἐννοεῖται, καὶ τὰ ἐνθυμήματα... καὶ ὅτι τῶν λοιπῶν Κανόνων, οὐδὲν τριάντων καὶ μικρόν τι πρός, Τραπικίων ἐχόντων, οὗτος εἰς διακόσια καὶ πεντήκοντα πρόκειται. Sed quid ni ejus Canonis auctorem et argumentum ex eodem illo Triodio declarem ? τούτου τῶν ὡς καὶ μέγιστον ἀπάντων ορίστω καὶ τεχνικῶς ἑρμηνεύσω, καὶ συνέγραψιν ὁ ἐν ἀγίοις Πατὴρ ἡμῶν Ἀνδρέας, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, ὁ καὶ Ἱεροσολυμίτης ὀνομαζόμενος, ὃς ὁμιλεῖ μὲν ἐκ Δαμασκίου... πᾶσαν γὰρ παλαιὰ καὶ νέαν ἱστορίαν διχόδικως ἐρανισάμενος, καὶ αἰσθασίαν, τὸ παρὸν ἑρμηνεύσας μέλος, ἀπὸ τοῦ τῶν Ἀποστόλων κηρύγματος. Προτρέπεται γοῦν διὰ τούτου πᾶσαν ψυχὴν, ὅσα μὲν ἀγαθὰ τῆς ἱστορίας ἐχέουσιν καὶ μιμεῖσθαι πρὸς δύναμιν ὅσα δὲ τῶν φλυσίων ἀποφεύγειν, καὶ αἰετὶ πρὸς Θεὸν ἀνατρέχειν, διὰ μετανοίας, διὰ θαυμάτων, καὶ ἐξομολογήσεως, καὶ τῆς ἄλλης δηλονότι εὐαριστήσεως· πλὴν εἰς τασούτων ἐστὶν εὖρους καὶ ἐμμελῆς, ὥς καὶ αὐτὴν τὴν σκληροτέραν ψυχὴν ἐκαστὴς μακάριον, καὶ πρὸς ἀνάληψιν ἀγαθοῦ διεγέραι, εἰ μόνον μετὰ συντετριμμένης καρδίας καὶ προσοχῆς ἀνηκούσης ψαλλοίτο. Quod sic Latine reddo.

compositus a S. Andrea Cretensi.

» Hunc vere ex omnibus Canonibus maximum, » optime artificioseque texuit atque conscripsit

» sanctus Pater noster Andreas, Cretensis Archiepiscopus, cognomento Hierosolymitanus, ex Damasco oriundus... Universa enim antiqui et novi » fœderis historia, coacta in unum, ab Adamo usque ad Christi ascensum Apostolorumque prædicationem, hoc perpetuum Canticum deduxit. » Adhortatur ergo per hoc omnem animam, ut quæ » in historiarum monumentis cernit esse bona et » laudabilia, ea pro viribus sectetur ; quæ mala, » fugiat et aversetur ; semperque ad Deum recurat » per resipiscentiam, per lacrymas, per delictorum » confessionem, et per alia hujusmodi placandi divini Numinis adjumenta. Etenim hic Canon tam » fluidus est tamque argutus ; ut mentem etiam » duriores satis emolliat, et ad sequendum honestum decorumque excitet, modo animo contrito » et debita cum attentione psallatur ». Quæ quidem attentio ne desit ; cantatur lente, sono lugubri, et ternis ad Troparia singula prostrationibus.

30 Tempus autem, quo Magnus ille Canon in Ecclesia recitandus est totus, (nam per partes recitatur prima Quadragesimæ hebdomada) assignatur in Triodio aliisque libris ecclesiasticis ἡ πέμπτη τῆς πέμπτης ἐβδομάδος τῆς Τεσσαρακοστῆς, hoc est, feria quinta quinta hebdomadæ Quadragesimæ, quæ hanc ob causam a Græcis peculiari appellatione dicitur Festum τοῦ μεγάλου Κανόνος ; interdum etiam Ἡμέρα τοῦ Κανόνος. Unde non immerito a Gretsero nostro reprehenditur Junius, quod dicat, festum magni Canonis esse Dominicam Orthodoxiæ Errat, inquit Gretserus, more suo solenni : nam Dominicæ Orthodoxiæ erat prima Dominica Quadragesimæ ; quæ ratio plana fit cum ex aliis, tum maxime ex Typico S. Sabæ cap. 42, cujus titulus est, Δόξα τῆς πρώτης Κυριακῆς τῶν ἁγίων Νηστειῶν, καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ordo primæ Dominicæ Sanctorum I Juniorum vel Orthodoxiæ. Prima quoque verba illius capituli hæc sunt ; τῇ Κυριακῇ τῶν Ὁρθοδόξων. Quid vero Junium in hunc errorem rapuerit, mihi quidem non est divinatu difficile. Agedum, faciamus periculum. Prima illa Quadragesimæ Dominica (quam ex restituto Imaginum sacrarum cultu, et hæreticis profligatis Ὁρθοδοξίας, quasi rectæ Fidei nominant) verò rectæque fidei professionem emittunt Græci, et singula religionis capita, palam et in aperto, voce alta confitentur, sectariosque et eorum hæreses longo ordine iteratis anathematis damnant.

Caniturque feria 5 hebdomadæ in Quadragesima.

non autem in Dominica Orthodoxiæ.

31 Hæc apud Philotheum Patriarcham Constantinopolitanum aliumve legerat fortasse Junius ; cumque novisset, plurimum Conciliorum sanctiones et anathematismos vocari Canones, venit ipsi in mentem cogitare, magnum Canonem esse longam illam sacrarum dogmatum atque anathematum seriem, quam modo diximus. His autem ita constitutis, censens fieri potuisse, ut Junius prima Dominica Quadragesimæ festum magni Canonis agi non arbitraretur ? En igitur stirps ac semen Juniani erroris longe verisimillimum ; et simul addisce, quantum periculum errandi adeant illi, qui ante de aliqua re dicunt sententiam, quam intelligunt, quid sit id de quo disputetur : Nos disputaturi mox de Θεοδοξία, periculum istud formidare minime debemus ; quia Θεοδοξίον quid sit, jam nunc instituimus dicere, nempe ultimum Odarnisive Canticorum Troparium, quo aliquod Virginis Matris præconium, et quidem accommodatum tempori, continetur. Solet autem in Officiis ecclesiasticis contracta hac nota 9 non raro depingi ; et ante Penultimum Troparium τὸ Δόξα Πατρί καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto contracte hac figura 9 notatum conspicitur ; sequensque versiculus, Καὶ νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Et nunc et semper et in

in qua hæretici longo ordine anathematizandi,

alicui putantur magnum Canonem facere,

Canonibus miscentur Theotocia plurima,

A in secula seculorum, τῷ Θεοτοκίῳ semper præmittitur. Non possum quin hic etiam verbo annotem; *Gloria Patri* a Græcis dici Δοξολογίαν μικράν, sive Glorificationem minorem, ad differentiam Hymni Angelici, *Gloria in excelsis*, quæ dicitur Δοξολογία μεγάλη sive Glorificatio major. Præter duplicem istam Δοξολογίαν, majorem et minorem, est et tertia, Τρισάγιον dicta a ter repetita voce Ἅγιος nempe Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miserere nostri. Quando autem et quomodo sit ille Trisagii hymnus introductus, erudite disputat Habertus in Libro Pontificali ante citato pag. 64.

Ista, damnato Ephesi Nestorio,

32 Sed me revocant Θεοτόκις, quæ unde nomen invenerint, ignorari non potest, nisi ab eo cui ignota est Nestoriana perfidia: paucis ergo id expediam. Tortuosus ille coluber (sic ab Alexandrino Cyrillo nominatur Nestorius) Beatissimam Virginem Mariam pernegabat esse Θεοτόκον sive Deipnam; asserebatque potius Χριστοτόκον et ἀνθρωποτόκον, seu Christiparam et hominis genitricem esse dicendam. Hanc impietatem non tulerunt Catholici. Ergo variae contra Nestorium cognatur Synodi, ejusque hæresim condemnant; et inter alias Ephesina, quæ sic fulminat Ἐπειὶ οὐχ ὁμολογεῖ Θεὸν εἶναι κατὰ ἀλήθειαν τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ διὰ τοῦτο Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον (γεγέννηκε γὰρ σαρκιαῶς σάρκα γεγενῆσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον) ἀνάθεμα ἔστω. Si quis non confitetur, Ἐμμανουὴλ verum Deum esse, et ob id sanctam Virginem Dei GENITRICEM; genuit enim illa incarnatum Dei Verbum secundum carnem; anathema sit. Ex hoc autem tempore vox Θεοτόκος in explicando Incarnationis mysterio obtinuit eundem usum ac principatum, quem in mysterio Trinitatis ante obtinuerat vox Οὐνοῦσις. Ut enim in Trinitatis mysterio tota fidei Catholice ratio atque professio uno Consubstantialis vocabulo contineri putabatur; adeo ut tanquam tessera quædam haberetur, qua fæderati sociatique Catholici mutuo sese discernebant ab hostibus, et contrarias sibi invicem Sabellii et Arii hæreses una plaga conficiebant; sic ac profitendam distinctius Incarnationem, præcipuum in voce Θεοτόκος, momentum a Catholicis constitutum est; et quam isti in tuenda illa voce constantes, tam in eadem oppugnanda perveraces adversarii fuere. Atque ea causa impulit Græcos, ut preces et obsecrationes, quibus divini Officii tempore opem magnæ Matris implorant, Θεοτόκις appellandas censuerint. Scita profecto et utilis appellatio: nam quotiescunque vel titulum harum precum intuebantur, (intuebantur autem sæpissime) non poterat non ipsis venire in mentem, et fidem profiteri orthodoxam, et impietatem Nestorii execrari. Mitto dicere quantopere ex tam multis tamque variis Θεοτοκίαις, in quovis Horarum Officio recitari solitis, Mariana pietas Græcorum eluceat: hoc enim peculiari opere facere incepit noster Simon Wagnerecechius, editis Centuriis quinque Chilicæ primæ ejusmodi Theotociorum, aliis cæpta continuanda relinquens.

cum Catabasis

hæc autem non ad argumentum Troparii,

33 Θεοτοκίαις interdum subnectitur Κατάβασις. Sed de hac voce altum silent Auctores omnes, quos mihi videre unquam licuit, præter unum Cangium. Ille fatetur ejus vim ac significationem nescire se, facitque conjecturam aliquam ex significatione vocis ἀνάβασις, ita scribens: Quid hac voce Græci intelligant, nondum sum assecutus, nisi ut ἀνάβασις fuerint ἀναβάσεις, κατὰ μέρος, seu εἰσεβῆις περὶ Θεοῦ λογισμοί, ut loquitur Suidas, hoc est, ascensus animi seu piæ cogitationes de Deo: ita Κατάβασις fuerint quasi descensus, seu de humana fragilitate cogitationes. Sicut ubique, ita et hic summam Viri eruditionem veneror, pari modestiæ conjunctum; ista tamen ipsius conjectura videtur mihi ne probabilis quidem.

34 Cur autem ita videatur, cognoscere ut possit D Lector, quasi ea quæ oculis cernuntur, sufficiet illi vel unicus Modulus ex iis, quibus in secuturo Officio Κατάβασις inscribitur, sic procedens: Τὸ στερέωμα τὸν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων, στερέωσον, Κύριε, τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν ἐκτίσω τῇ τιμῇ σου αἵματι. Firmamentum confidentium in te, Domine, firma Ecclesiam, quam acquisivisti pretioso tua sanguine. Huc animum, huc oculos, Lector. Quidquamne est in hoc Modulo quod memoriam excitet ad cogitationem fragilitatis humanæ? Atqui hujusmodi sunt Moduli ceteri omnes, quibus vox ista præfigitur, ut postea constabit. Igitur alio convertenda mens est, alia facienda conjectura. Ego, ut quod sentio in re obscura, id libere proloquar, Κατάβασις non puto esse Troparii Modulive genus, sed aliquam proprietatem Toni; ita ut idem sit quod vocis depressio, demissio, et (si Musicis placet) etiam descensio. Hanc mihi mentem iniecit Hagiopolites ille seu liber MS. de Musica ecclesiastica Græcorum, qui apud laudatum Cangium verbo Φωνῇ inter Toni proprietates novemdecim, collocat octavo loco Κατάβασις. Nam apud Græcos nihilo plus mihi videtur interesse inter Κατάβασιν et Κατάβασιν, quam inter Descensionem et Descensum apud Latinos. Sequitur ergo ut Κατάβασις in Officio ecclesiastico rectius dicatur esse quasi signum aliquod, quo indicetur Cantori, proximum Troparium succinendum esse depressa voce minusque elata.

sed ad tonum videtur pertinere.

E

35 Neque minus difficile est dicere; quid sit Ἐξπρόστειλον. Est quidem Modulus aliquis sive Troparium; sed per quid ab aliis differat, variae sunt maximeque discrepantes sententiæ: quas paucis videtur complexus esse Goarus pag. 57, ita interrogans. Num ille Hymnus est, ad quem concinendum in chori gremium mittitur aliquis? An talis alius qui in Sancti vel Mysterii alicujus memoriam ἐξπρόστειλεται, emittatur? Num potius is est qui mittendam Spiritus sancti gratiam advocet? vel denique qui, juxta ducti Ligurini sensum, fere semper de Apostolorum in orbem dispersione et prædicatione, aperte vel subobscurè memoriam habeat? Certe longe videtur probabilius, inquit Cangius, ita appellatum ejusmodi Hymnum a voce Ἐξπρόστειλον, quæ in iis fere semper occurrat, ut est Oratio illa in Liturgia Præsanctificatorum, id est, Missa in qua jam antea consecratum Corpus Christi sumitur. Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ἐξπρόστειλον ἡμῖν δύνανται ἐξ ὕψους ἁγίου σου, καὶ ἐνίσχυσον ἡμᾶς προσεγγεῖν σοὶ ὁσίων ἀνταμάρτων etc Domine Deus noster, emitte nobis de excelsis sancto tuo virtutem; et corrobora nos, ut tibi offeramus hostium incrementum, etc. At vero cum vox illa Ἐξπρόστειλον non occurrat in Modulis illis omnibus, non video quomodo hæc Cangii sententia, tanquam probabilior, admitti queat.

Exopostilurium quid sit non satis liquet.

F

36 Tam multum molestiæ non facessit vox Ἀπολυτίκιον. Hanc breviter ac recte explicat doctissimus Euchologii interpret Goarus pag. 32. Finitis officii Ἀπολύσις est, sive Dimissio; Modulus ille qui terminando Officio idoneus censetur, Ἀπολυτίκιον est; et qui varii sunt hujusmodi Versus, is qui diei illius proprius est, Ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας audit; et vocem aliam, Σιγῆρον videlicet, subaudiendam postulat. Et pag. 121 adjungit non tantum Officii completi finem, verum et parti ejus prolixiori, signanter ab altera diversæ, suam Ἀπόλυσιν et terminum assignari. Hic vox ipsa ἀπόλυσις me comonet ut missum quoque faciam Lectorem, jam forte fatigatum legenda nimis longa circa terminos solos dissertatione. Verum cum sit in more positum institutoque Græcorum, ut pronuntiata Ἀπολύσεως formula, quandoque aliquid superaddant; dabis mihi hanc veniam, Erudite Lector, ut ego hic quoque supperaddam aliquid de Typico,

Apolyticio concluduntur Horæ singulæ.

Quis liber sit Typicum,

A Typico, ejusque historia. Typicum liber Græcorum ecclesiasticus est, qui quid quoque die in ecclesia tempore divini Officii recitandum agendumve sit, facili methodo præscribit. Varia autem initio fuere Typica, ita ut essent tot ferme quot ecclesiæ. Sed tandem labentibus seculis primas obtinuit illud, quod S. Sabæ nomine insignitur, et quod sanctus ille Abbas, a SS. Euthymio et Theoctisto acceptum, suis Monachis Hierosolymitanis præscripsit, unde et Hierosolymiticum a nonnullis dicitur. Porro cum Barbarorum incursione intercidisset, restitutum est studio a labore S. Sophronii Patriarchæ Hierosolymitani; deinde et a S. Joanne Damasceno rerum Theologicarum peritissimo innovatum fuit, et ab omnibus pæne admissum, ut refert Symeon Thessalonicensis in Dialogo contra hæreses. Atque hoc est

illud Typicum, quod mihi in hac re longe obscurissima, nullius trita vestigiis, faciem prælaturum confido, et quod hic reperies a me sæpenumero nominari. Impressum autem illud habetur Venetiis una cum plerisque hujusmodi libris anno 1603 apud Antonium Pinellum; sicut illud *multa accurate emendaverat Josaphot Hieromonachus, ex Andro oriundus, sanctissimo Domino Gabriele Patriarchalem Thronum obtinente*. Atqui Gabriel Flamma Patriarchatum Venetiis obtinuit juxta Ughellum ab anno 1584 ieiunte Januario ad 14 Julii anni sequentis; unde intelligas curam illam annis octodecim prius impensam operi, quam illud typis admoventur. Si quæ vox alia obscurior occurrat, eam in Commentarii serie explicabimus.

D
AUCTORE N. N.
nunc ferl
unum, S.
Sabæ dictum.

olim pro va-
riis ecclesiis
carium,

ACOLUTHIA TRIPLICIS FESTI

Ex Typico, Mentæis aliisque Ritualibus Græcis impressis, interprete Nicolao Rayao S. J.

B

CAPUT PRIMUM.

E

De minoribus Vesperis.

Ad initium
prodit Lucernarius

E xploratis jam iis omnibus, ex quibus Officium Græcum, veluti ex totidem principiis ac elementis constituitur; proximum est, ut totum triplicis Festi Officium representem, ad fidem liberandam meam. Facio autem initium a Vesperis, quas scito apud Græcos diebus singulis esse binas. Aliæ namque Majores sunt, Minores aliæ. De Minoribus agit Typicum S. Sabæ cap. 1, ubi statim post hunc titulum, Εἰδήσεις τοῦ μικροῦ ἑσπερινου, hoc est, *Notitia Minorum Vesperarum* sic habet. Πρὸ τοῦ δύναι τὸν ἥλιον, κήρουν περί ὅραν δεκάτην τῆς ἡμέρας, ἀνέρχεται ὁ Κανδύλας, καὶ ποιεῖ μετάνοιαν τῷ προσεστώτι, καὶ κατελθὼν σημάζει τὸ μικρὸν. Ante solis occasum, videlicet circa horam diei decimam, ascendit Candelaptes, corporisque inclinatione veneratur Præsidem seu Abbatem; et postquam descendit, pulsatur signum minus.

Candelaptes
dictus,

ab accenden-
dis, non can-
delis, sed lam-
pibus;

quamvis etc. in
ecclesiarum illi
cura sit,

C ipso Candelapte pauca dicam, ut omne errandi periculum avertatur. Sane Meursius et Gretserus noster, quamquam florerent uterque linguae Græcae scientia, tamen hujus notionem nominis assecuti non sunt, propterea quod radici sive nomini Græco Κανδύλα notionem eandem subjectam esse putarent, atque Latino *Candelu*; In quo errabant vehementer. Quippe τὸ κανδύλα significat *lampadem*, sicuti possum demonstrare ex variis scriptorum monumentis. In primis Hierosolymitanorum Patriarcha S. Sophronius, in Vita SS. Cyri et Joannis ait: Καὶ μικρὸν τοῦ τῆς κανδύλας ἐλαίου τῆς αὐτοῦ πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος εἰκόνης ἀπομένει, λαβὼν εἰς λακύνιον. Et aliquantulum olei ex lampade ante Servatoris imaginem ardente excipiens in lecythum. Item citatum Typicum cap. 19 ad diem 16 Januarii Δίδεται δὲ καὶ ἄγιον ἔλαιον τοῖς ἀγγελοῖς ἐκ τῆς κανδύλας τοῦ Ἁγίου. Datur et sanctum oleum Fratribus ex Sancti lampade. Alia ut præteream, testatur Cangius dici apud Codinum de Antiquitatibus Constantinopolitanis Κανδύλα ὑαλίνη, hoc est, *lampas vitrea*. Unde Goarus pag. 560 Meursium et Gretserum jure merito coarguit; asseritque, τὸ Κανδύλας duci, non a *Candelis*, sed a *Lampadibus* accendendis. At vero quoniam est in Pentecostario, ὁ Κανδύλας ἀπτεῖ τὰ κήρια πάντα καὶ τὰς κανδύλας, Candelaptes accendit *cercos omnes ac lampades*, nialim ego Candelapten interpretari eum, qui

Junii T. II.

accendendis in Templo luminibus præest. Et si muneris istius ratio plene cumulateque exprimitur.

40 Quod Typicum supra dicit, *Candelapten* etiam signo convocare populum, id non opinor universim verum esse: cum Cyrillus Scythopolitanus, Joannes Moschus, et Theodorus Studita eas partes Canonarchæ tribuere videantur. Verba Moschi et Studitæ referam inferius aliud agens. Imo vero qui hoc signum edit, is a Codino cap. 1, pentade 5 (si tamen hoc caput Codini sit) *Αγορευτής*, sen *Coactor Populi*, appellatur, et inter munia ecclesiastica ponitur tamquam peculiare aliquod, a ceterisque sejunctum: tantum abest, ut Candelaptes id sibi semper ac ubique vendicet. Quapropter non temere ego existimaverim, duo illa munia, *Αγορευτής* et *Κανδύλας*, alibi in duos distribui homines, alibi coire in unum. Jam vero cum Typicum S. Sabæ affirmet, signum a Candelapte dari; quis non videat in ipsius Laura unum solum utroque isto munere functum esse? Atque ecce via facilis et expedita adducendi in concordiam codices, qui prima fronte sibi mutuo adversari videntur.

nec non si-
gnorum qui-
bus convoca-
tur populus:

nisi huic offi-
cio proprius
minister sit,

F
L. synactes,
dictus

Semantaria
autem signa
sacra,

pro quibus
etiam camp-
na fuerunt
seu tintinna-
bula

41 Nunc de Signo, quo Græci ad templum convocantur, dicendum est, et audiendus Allatius, qui in Dissertatione de recentiorum Græcorum templis pag. 101 sic infit. *Campanus et Campanaria ita illi Campanilia vocantur etiam apud Græcos, pastrum saltem temporibus, in usu fuisse, habeo ex multis, sed præcipue ex Georgii Pachymerae historia, qui earum sæpius meminit. lib. 7. Τοῦ δ' αὐτοῦ μηνός, μετὰ τὴν τριαντηνὴν τοῦ πρὸς ἑσπέρου ἐντελεῖς λίχνω ὁ Ἱωσήφ, μόνον οὐκ ἄγρους, ὡς πολλῶν περὶ ἐκάτερα παρεπομένων, καὶ ἐπευφημοῦντων τὰ προπεμμένα ἐφ' ὅμοιοι καὶ κροτοῖς ἀνθρώπων. Ἐπὶ δὲ καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας συνακτρίων κωδωνῶν εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἀσάγεται. Οἱ δὲ τοῦ κλήρου μόνις τὴν ἑσπερινὴν ὑμνοῦσιν, καθ' ἑαυτοὺς ἐκτελέσαντες; ἐπὶ ὄρθρῳ ἔν, καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀπίντων, κατὰ τὸ συνήθες σφίσι, ἑαυτοῖς ἄβαστον τὸν ναὸν κατεννοῦν, ὡς καὶ σημάντοισι καὶ κώδωσι κηρωσμένοι. « Hoc eodem mense, post diem trigesimum, « cum advesperasceret, lectice impositus Joseph, « tantum non exauimis, multis hinc atque illinc « concomitantibus, et præeunti pompæ applauden- « tibus, non sine laudibus et strepitu hominum,*

II nec

A « nec non ecclesie campanis, quæ populum advocare
« solent, reboantibus, in Patriarchium deducitur.
« Qui autem ex Clero erant, vix vespertinis Laudibus
« se junctim absolutis, cum matutinum tempus
« adesset, et pro more in ecclesiam convenissent,
« inaccessum sibi templum esse videbant, tamquam
« qui neque campanis neque tintinnabulis fuissent
« congregati. Huc addit Allatius loco præcitato, ex
Michaelis Pselli oratione nondum edita ad Constantinum Monomachum testimonium tale: 'Ἀλλ' οὐ πάντῃ
τεργήθη τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ ἐφ' ὅλοις προμειδιάσεις
τοῖς ὁρῶμένοις· ἐξεργεῖ γὰρ σε μέγας νυκτὸς ὁ κήδων ὁ
ιερός, καὶ θεοῖς ἐνσταλωθήσῃ ἐδάξειν. Sed non omni
ex parte oculis delectaberis, nec in omnibus visibilibus
gaudebis: excitabit enim te media nocte sacrum tintinnabulum,
et sacris incumbes pavimentis.

seculo IX in-
ducta Venetis,

42 Ex his duobus testimoniis recte conficit Allatius, campanas postremis temporibus, id est circa annum MXI in usu fuisse apud Græcos; quamquam
putem ego fuisse multo ante. Etenim hunc Græcos accepisse a Venetis sub annum DCCCLXXIV, auctor est Andreas Dandulus, in Chronico MS. et ex eo Sabellicus Ennead. 9 lib. 1. Sed a direpto postmodum (ut prosequitur Allatius pag. 102.) a Imperii

B « capite Byzantio, ditioneque reliqua Græcorum a
« Turcis occupata, campanarum usus in urbibus, in
« quibus ipsi degunt, intermissus est, ne per aerem
« palantes animas, timor incussus, quiete qua fruuntur,
« expoliet. Ita fanatici illi homines, ex ethnicorum
« gentiliūque nugamentis, de animabus philosophantur. Quapropter Sacerdotes Græci
« ligneo instrumento, ad Græcos in ecclesiam convocandos, utuntur. Id est lignum binarum decem-
« pedarum longitudine, duorum digitorum crassitudine,
« latitudine quatuor, quam optime desolatum, non fissum aut rimosum, quod manu sinistra
« medium tenens Sacerdos vel alius (qui Ἀρχιεπίσκοπος munus obire debet) dextra malleo ex eodem ligno,
« cursim hinc inde transcurrentes, modo in unam
« partem, modo in alteram, prope vel e minus ab ipsa sinistra, ita lignum diverberat, ut ictum,
« nunc plenum, nunc gravem, nunc acutum, nunc crebrum, nunc extensum edens, perfecta musices
« scientia auribus suavissime moduletur; et hoc
« σχιμαυτήριον nuncupatur, magisque proprio nomine χειροσκήματρον, quod manibus teneatur
« iisque pulsetur, ad differentiam alterius magni, quod μέγας σχιμαυτρον dicitur, ex eodem ligno, et in turribus
« sive campanariis, catenis ferreis suis extremitatibus appenditur. Illud est insigni magnitudine, ut
« quandoque sex palmos latitudo, unum crassitudo, triginta longitudo exaquet, malleoque pro magnitudine
« Semanterii pulsetur.

a Turcis sub-
blata.

Nunc minus
Semanterium,
est tabula
lignea

major ex
campanalibus
ferrea in tur-
ribus prostat.

C « sive campanariis, catenis ferreis suis extremitatibus
« appenditur. Illud est insigni magnitudine, ut
« quandoque sex palmos latitudo, unum crassitudo, triginta longitudo exaquet, malleoque pro magnitudine
« Semanterii pulsetur.
43 Hactenus Allatius, a quo Hieronymus Magius non nihil discrepat, in illo libro quem de Tintinnabulis apud Byzantios inter compedes scripsit. Ibi enim cap 15 affirmat, Semanterium duobus pulsari malleis, neque adeo teneri manu. Juvat subicere ipsius verba quæ hæc sunt. « Simandrum esse
« scias ligneam tabulam. Capita foramina
« habent nonnulla, non magna admodum, sed
« pennæ anserinæ calamove scriptorio pervia. In
« medie tenuem funiculum continet. Qui populum
« ad templum est convocaturus. ante fores
« templi vel edito loco tabulam prænotatam malleis
« duobus ligneis pulsat, non sine aliqua ratione
« musica, atque interim in gyrum sensim volvitur:
« qua re fit, ut gravior cum non ingrata raucedine
« sonus emittatur. Tabula, uon qua latior, sed qua
« arctior est, quasi libræ scapus in sinistro pulsantis humero quiescit; ac ne pulsando dilabatur,
« funiculo prædicto mordicus apprehenso retinetur:
« manibus enim non licet, tum quod ea apprehensa

Prioris forma

« sono non parum decedit; tum quia utraque manus malleæ impeditur. Ambabus enim manibus
« pulsatur hinc inde, ut nunc quædam frequentamenta, nunc quasdam pausas audias. « Id quod nobis representat hoc schemate.

44 Cum autem dicit Magius illam tabulam non posse teneri manibus, eo quod ea sic apprehensa necesse sit multum de sono decedere, videbitur fortasse aliquibus rejiciendus esse Allatius, qui eam

et modus ipsum
pulsandi.



manu sinistra teneri affirmat, et nihilominus suavissimum edere concentum. At facile dissipatur ista ratio: quippe si manu apprehendatur, non ipsa immediate tabula, sed funiculus ille quo tabula in medio libratur et paribus examinatur ponderibus, tam clarus editur sonus, quam si apprehendatur dentibus: quid enim ad sonum interest, manibusne an dentibus funiculus iste teneatur? Et vero mirum est, hoc non succurrisse Magio, delineanti formam Hagiosideri, quod (ut videre est capite sequenti) retinetur manu, funiculum apprehendente. An forte putavit in Hagiosidero non intercludi sonum, intercludi autem in illo alio, quod jam tractamus, Semanterio ligneo? Ineptæ et ridiculæ istæ cesset opinio: quæ enim hujusce discriminis ratio adinveniri posset? Huc accedit quod potius minuat sonus, quando percussa tabula pulsantis in humero conquiescit, uti fieri ait Magius. Hic igitur nihil est quod non cogat ad Allatium deserendum; nihil etiam cur fides abrogetur Magio, qui quæ hic refert, suis ipsemet usurpavit oculis, atque adeo non erit imprudentiæ judicare, locis vel temporibus diversis diversam fuisse pulsandi Semanterii rationem. Lignum vero, ex quo conficitur Semanterium, prædurnum est a Græcis Σεμνδάκη appellatur: Corrupte, inquit Allatius, eo quod non aliud fuerit, ut ipse quidem existimat, quam Σεμνδάκος Theophrasti, et Acer Plinii. Rectene an secus hic censeat, non habeo dicere.

atque materiam.

F

45 Hoc dico, usum hujusmodi lignorum esse antiquissimum: id enim colligitur ex Concilio Nicæno II Act. 4, ubi Euthymius Diaconus et Monachus pro Episcopo Gotthiæ hæc legit, ex miraculis S. Anastasii Martyris. Φέρε δὲ καὶ τὰ ἐν Καισαρίᾳ τῆς Παλαιστίνης γεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἀγίου κατὰ τὸ δυνατόν ιστορήσωμεν· πλησιάζουσιν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ἀγίου λειψάνου, γνωστὸν γέγονε πάσῃ τῇ πόλει καὶ εὐφροσύνη μεγάλη πληθεύοντες ἅπαντες, ἀναστάντες, τὰ τε ἱερὰ ἔθλα σημάουσιντες συνηθροισθῆσαν ἅπαντες ἐν τῷ πανσέπτῳ κατὰ τῆς Θεοτόκου, ἐπιλεγόμενῳ τῆς νέας. Eia nunc, et ea quæ apud Cæsariam Palestinæ a S. Anastasio facta sunt, quoad ejus fieri potest, enarremus. Cum ad sanctam civitatem appropinquassent Sancti Reliquiæ, id innotuit universæ civitati, et latitia

Lignorum sanctorum usus antiquus

ex Actis S. Anastasii Persæ,

magna

aliisque pro-
batur.

A magna impleti sunt omnes. Et surgentes sacraque ligna percutientes convenerunt in summum eveuerandum Deiparæ templum, quod dicitur Noxæ. Ligni itidem meminit Joannes Moschus, in Prato Spirit. Cap. II, Κρούσαν-
τος τοῦ Κανονάρχου τὸ ξύλον, ἐφ' ᾧ πάντες τοὺς ἀδελφούς συναχθῆναι. Canonarcha lignum pulsante ad omnes Fratres congregandos. Et Theodorus Studita, in carminibus quibus alloquitur Canonarcham.

Σάλπιξε καιρῷ τὸ ξύλον καθὼς δεῖ.

Et tempore et rite, ut tuba, ligno cane.

SACERDOS.

inchoatur
Officium

Benedictus Deus noster, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

PRÆSES ECCLESIE.

Venite adoremus.

¶ 47 Et psallit Psalmum proemiacum, Benedic anima mea, Dominum, Domine Deus meus, tranquilla et submissa voce. Et eodem modo dicitur Psalmus, Domine clamavi, tono dominicali. Recitantur versiculi tres. Et psalluntur versus prosomii sive similes toni 4, sicut Ὡς γενναίων ἐν μάρτυσιν.

VERSUS SIMILARES.

et post versi-
culos similes

48 Christi caritate, Basili, ascendens in altum, contemplatus es recondita ipsius ac divina mysteria, quæ tamquam pietatis præco sapiens detexisti et manifestasti populis. Quare pete, o Sancte, a perniciæ periculisque liberari illos qui fideliter sequuntur tua dogmata.

49 Sermonum tuorum ac dogmatum sapientia, sancte Gregori, solvisti vincula hæresum, et orthodoxæ fidei concordia conjunxisti bonos, agnoscentes et laudantes Christum: a quo pete liberari a perniciæ periculisque illos, qui fideliter suscipiunt tua divinitus dictata dogmata.

50 Christus te posuit firmum firmamentum Ecclesiæ suæ, Pater sancte, divina locute Chrysostome, ut eam servares immobilem atque inexpugnabilem adversus inimicorum impetus, et ut peteres letiferis animorum perturbationibus liberari eos, qui sitiunt tuorum sermonum sententiarumque pelagus.

C 51 Trinitatis selectos flores, pratique immortalis unguentum exhalantes, atque jucundissimos intelligibilibus solis radios, et divinis suis luminibus illuminantes terram, celebremus, Joannem Magnum, divinam Theologum Gregorium, et alta quadam mente præditum Basilium.

Gloria. Tonus obliquus 2.

Homines Dei et fideles servi, Sacerdotes Domini, viri desideriorum, vas electionis, columnæ et fulcimenta Ecclesiæ, regni heredes, ne cessetis pro nobis clamare ad Dominum.

Et nunc.

Mariale.

Dei Genitrix, Tu es vitis vera,

invocatur S.
Trinitas

COMM. 52 Hic videtur recitari Oratio Φῶς ἱλαρόν, saltem quantum possum conjicere ex cap. I Typici. Eam autem Orationem exhibeo integram, prout extat apud Goarum pag. 32 Enchologii.

Lumen jucundum sanctæ gloriæ immortalis Patris, cœlestis, sancti, beati, Jesu Christe, proveci ad solis occasum, et cernentes lucem serotinam; Laudamus Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, Deum. Equum est Te, Fili Dei, largitor vitæ, omni celebrare tempore; ideoque Te mundus totus laudibus prosequitur.

COMM. 53 Deinde cantatur psalmus, Ὁ κύριος ἐξασθενεσεν, Dominus regnavit: sed quis præcise ex tribus Psalmis ita incipientibus, non indicat Typicum. Tum dicitur Oratio, Καταξίωσον, quam in antiquis Græcorum Ritualibus diu frustra quæsi. Quare visum fuit eam describere ex Horologio Cryptæ Ferratæ, impresso Romæ anno 1677. Sic ergo sonat.

Alios locos conguessit Allatius, conguessit et Cangius, D quos potest curiosus Lector consulere. Mihi satis debet esse hic paucis ostendisse, quid sit signum minus, quid majus. Extra hæc duo signa sunt et alia, quæ secuturo capite locum invenient suum. Jam enim signum minus nos ad templum Græcorum vocat, ut in minoribus Vesperis et spectemus congregatos Fratres, et Sacerdotem intonantem audiamus.

46 Sic ergo prosequitur Typicum. ¶ Συναχθέντων τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἄρχεται ὁ Ἱερεὺς. ¶ Congregatis in ecclesia fratribus incipit Sacerdos.

ἹΕΡΕΥΣ.

Εὐλογητός ὁ Θεὸς ἡμῶν, αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἙΚΚΛΗΣΙΑΪΚΗΣ.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν.

¶ Καὶ ψάλλει τὸν προοιμιακὸν ψαλμὸν τὸ, Ἐυλό-
γει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, Κύριε ὁ Θεὸς μου ἡσύχω
φωνὴ καὶ ἡρεμάει. Ἐὶθ' οὕτως λέγομεν τὸ Κύριε ἐκέ-
κραξεν, εἰς τὴν ἵχυν τῆς κυριακῆς. Ἰστώμεν δὲ στιχοὺς δ'. E
Καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια ἡχου δ'. πρὸς τὸ Ὡς
γενναίων ἐν μάρτυσιν.

ΣΤΙΧΗΡΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΑ.

Ἐν τῷ ὕψει, Βασιλείε, τῆς Χριστοῦ ἀγαπήσεως ἀνα-
βάς κατώπτευσας τὰ ἀπύρρхта αὐτοῦ καὶ θεῖα μυστήρια,
ἅπερ ἠνεκάλυψας καὶ ἐτράνωσας λαοῖς, εὐσεβεῖας ὡς κη-
ρυε σοφός. Διὸ πρέσβευε ἐκ φθορᾶς καὶ κινδύνων λυτρω-
θῆναι τοὺς πιστῶς ἐφεπομένους τοῖς σοῖς δόγμασιν,
Ὅσιε.

Τοῖς συνδέσμοις διέλυσας τῶν αἰρέσεων Ὅσιε, τῇ
ἐκστοφίᾳ τῶν λόγων καὶ δογμάτων σου, καὶ εἰς ὁμόνοιαν
ἤθροισας ὀρθοδόξου πίστεως τοὺς εὐγνώμονας, Χριστοῦ
εὐφημοῦντας, Ἱερουργε, ὅν ἐκέλευε ἐκ φθορᾶς καὶ κινδύ-
νων λυτρωθῆναι τοὺς πιστῶς προσδεχόμενους τὰ σὰ
θεόδογχα δόγματα.

Ἀρχάργε σε θεμέλιον, ὁ Χριστὸς ἐπιστήριξε τῇ αὐτοῦ
κλησίᾳ. Πάτερ Ὅσιε, τηροῦντα ταύτην ἀσάλευτον, καὶ
ἀκταμάχητον τῶν ἐχθρῶν ταῖς προσβολαῖς θεορρήμων
Χρυσόστομε, καὶ πρεσβεῦντα ἐκ πᾶθων ψυχωθῆναι
λυτρωθῆναι τοὺς διψῶντας τῶν σῶν λόγων καὶ νοημάτων
τὸ πέλαιον.

Τῆς Τριάδος ἐκλόγη, ἀκηράτου λειμῶνός τε ἄνθη, τὰ
μυρίονα καὶ τεραπνότατα, τοῦ νοκτοῦ ὡς ὑπάρχοντες F
ἀκτύτως ἡλίου, καὶ φωτίζοντες τὴν γῆν ταῖς αὐτῶν
θείαις λάμπεσιν, εὐφημήσωμεν Ἰωάννην τὸν μέγαν, σὺν
τῷ θεῷ θεολόγῳ Γρηγορίῳ, καὶ τῷ ὑψίστῳ Βασιλεῖ.

Δόξα. Ἦχος πλ. β'.

Ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ καὶ πιστοὶ οἰκέται, λειτουργοὶ
Κυρίου, ἀνδρες ἐπιθυμῶν, σκευὴ ἐλποῦ, στόλοι, καὶ
στηρίγματα τῆς ἐκκλησίας, βασιλεῖς κληρονομοῦ, μὴ
παρασιωπᾶτε τοῦ βοᾶν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς Κύριον.

Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον

Θεοτόκε, σὺ εἰ ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή.

COMM. 53 Deinde cantatur psalmus, Ὁ κύριος ἐξασθενεσεν, Dominus regnavit: sed quis præcise ex tribus

Psalmis ita incipientibus, non indicat Typicum. Tum dicitur Oratio, Καταξίωσον, quam in antiquis Græcorum Ritualibus diu frustra quæsi. Quare visum fuit eam describere ex Horologio Cryptæ Ferratæ, impresso Romæ anno 1677. Sic ergo sonat.

Καταξίωσον,

A **AUCTORE N. R.** Καταξίωσον, Κύριε, ἐν τῇ ἐσπερά τούτῃ, ἀναμαρμα-
τους φυλαχθῆναι ἡμᾶς. Εὐλογητός εἶ, Κύριε, ὁ Θεὸς
πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομα
σου, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

COMM. Perum an eandem illam Orationem adhibuerint antiquiores Græci, dubita : quia hoc Harologium ha-
bet plurima, quæ sunt ritibus Latinorum potius quam Græcarum conformia. Post Orationem Καταξίωσόν, quæ-
cumque demum illa fuerit, videntur dici sequentia.

Εἰς τὸν στίχον στίχον προστόμοιζ. Ὑψος πλ. β'.
Τριήμερος ἀνέστης Χριστέ.

Ἡ Χάρις ὑπερίσχυσεν, ἡ πίστις ἐπεκράτησεν, ἐπλη-
ρώθη πάντα γνώσεως Θεοῦ, διὰ τῶν Ἀποστόλων, διὰ
τῶν Διδασκάλων, καὶ σωτηρίαν ἐπλουτήσαμεν
Στίχους. Καυχῶσονται ὅσοι ἐν δοξῇ.

Οὐράνια μυστήρια, ἀνθρώπινα μαθήματα, χαρισμά-
των συγκροτῆ παντοδαπῶν, μετὰ κατορθωμάτων νικούν-
των πάντα λόγον, τοὺς τρεῖς Ἀγίους ἐχαυματώσαν.

Στίχους. Ὅτι Ἱερεῖς σου, Κύριε, ἐνδύσονται δικαιοσύνην.

Βασίλειος ὁ ἔνθεος νοῦς, Γρηγόριος ἡ θεῖα φωνή,
Ἰωάννης ὁ παγκόσμιος λαμπτήρ, οἱ τρεῖς τῆς ἀνωτάτω
θεράποντες Τριάδος καὶ λειτουργοὶ συνδόξαξέσθωσαν.

B

Δόξα. Ὑψος αὐτός.

Εὖ δοῦλοι ἀγαθοὶ καὶ πιστοί, εὖ ἐργάται τοῦ ἀμπε-
λῶνος Χριστοῦ, οἱ καὶ τὸ βάρος τῆς ἡμέρας βαστάσαν-
τες, καὶ τὸ δεδομένον ταλάντον ἀνέχοντες, καὶ τοῖς
μεθ' ὑμῶν ἐλθοῦσι μὴ φθονήσαντες. Διὸ κηρύσσεται πύλη
βασιλείας ὑμῶν, εἰσελθόντες οὖν εἰς τὴν χάριν τοῦ ποιή-
σαντος, πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν, ἅγιοι διδάσκαλοι.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Οὐδεὶς προστρέγων ἐπὶ σοὶ κατασχυμένος ἀπὸ σου
ἐκπορεύεται, ἀγνή παρθένη Θεοτόκε, ἀλλ' αἰτεῖται τὴν
χάριν, καὶ λαμβάνει τὸ δῶρον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς
αἰτήσεως.

Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου. Τὸ Τρισάγιον.

ἈΠΤΑΥΤΙΚΙΟΝ.

Οἱ τῶν Ἀποστόλων ὁμότροποι, καὶ τῆς οἰκουμένης δι-
δάσκαλοι, τῷ Δεσπότη τῶν ὅλων πρεσβεύσατε εἰρήνην τῇ
οἰκουμένῃ δωρήσασθαι, καὶ ταῖς ψυχαῖς τὸ μέγα ἔλεος.

¶ Post hæc sic ἀπόλυσις sive dimissio.

CAPUT SECUNDUM.

De majoribus Vesperis.

Hæ Vesperæ fiunt statim post occasum solis, et quidem cum majori celebritate ceremoniaque quam illæ
aliæ, de quibus jam egimus; atque hæc causa est, quare Majores nominentur. Sed cum ex ipso fonte
aquæ bibantur purius, juvat Typicum consulere Capite 2, cujus titulus est Ἐνδοξίαι τοῦ μεγάλου ἐσπε-
ρινοῦ, καὶ τῆς ἀγρυπνίας διάταξις : Notitia majorum Vesperarum, et Vigiliarum ordo. Ibi autem
sic habet :

signo pulsato Μετὰ τοῦ θῦναι τὸν ἥλιον μικρόν, ἀπέρχεται ὁ
Κανὼν ἁγίου καὶ ποιῇ μετάνοιαν τῷ Προεστώτι. Εἴτα
ἀνέρχεται καὶ κροεῖ τὰς Βαρέας σχολέως, ψάλλον τὸν
Ἀρμόδιον.

60 COMM. Hic Psalmus quia incipit a verbis Μακάριοι οἱ ἄωμοι, Beati immaculati, propterea Græcis di-
citur ἄωμος, id est, immaculatus. Pulsare autem Βαρέας nihil videtur esse aliud, quam, ut Allatius et Goarus
interpretantur, edere sonos graviores, certoque intervallo temporis intermissos, quomodo in campanarum nostra-
tium extrema pulsatione ad conciones ecclesiasticas fieri assolet, quodque tinnire dicimus. Sic autem proseguitur
Typicum.

accenduntur lampades. Μετὰ δὲ τὸ πλήρωμα τούτων ἀπέρχεται καὶ ἄπει
τὰς κανδήλας, καὶ τρεπίσας τὸν θυμιατὸν, τίθει λαμ-
πάδας μετὰ κηρομανουάλια εἰς τὸ μέσον τῆς ἐκκλησίας.
Ἐπειτα ἐξερχόμενος σχμαίνει τὸ μέγα, εἴτα τὸ σιδηροῦν.

COMM. Majus Semanterium, quid sit, num. 42 diximus; restat ut hic de ferreo pauca disseramus : Seman-
terium ferreum, quod ab aliquibus etiam Χαλκὸν sive æneum appellatur, est ferrea lamina, crassitudine tre s
digitos

Dignare Domine, hoc vespere sine peccato nos
custodire. Benedictus es Domine Deus Patrum no-
strorum; et laudabile et gloriosum nomen tuum in
secula. Amen.

54 Ad versiculum versus similes, Ton. abl. 2.

Sicut Τριήμερος ἀνέστης Χριστέ.

Gratia prævaluit, exuperavit fides, scientia Dei
impleta sunt omnia, per Apostolos, atque Doctores,
et nos salute locupletati sumus.

55 Versic. Exultabunt Sancti in gloria.

Cœlestia arcana, humanæ scientiæ, concursus
gratiarum omnis generis cum recte factis, superan-
tibus omnem orationem, hos tres Sanctos admirabi-
les fecere.

56 Versic. Sacerdotes tui, Domine, induent ju-
stitiam.

Basilii mens Deo plena, Gregorius divina vox,
Joannes omni ex parte ornatum candelabrum, tres
ministri supremæ Trinitatis ac Sacerdotes conglori-
ficantur.

Gloria.

Tonus idem.

E

57 Servi boni et fideles, seduli Operarii in Christi
vineâ, qui portastis pondus diei, et datum talentum
auxistis, neque invidistis post vos venientibus. Ideo
vobis aperta est regni janua. Intrantes igitur in
gaudium Conditoris, orate pro nobis, Sancti Do-
ctores.

Et nunc.

Mariæ.

58 Nemo accurrens ad Te, pura Virgo Genitrix
Dei, derelictus abs te discedit; sed petit gratiam, et
donum accipit petitioni conveniens.

Nunc dimittis servum tuum. Trisagium, de quo
num. 31.

DIMISSORIUM.

59 Iisdem quibus Apostoli moribus præditi, Do-
ctores universi orbis, orate universorum Dominum,
ut mundo tribuat pacem, et animabus nostris ma-
gnam misericordiam.

F

A *digitos vel plures exequans, longitudine brachium, et paululum recurva in formam arcus, e catenis pendens* *pulsaturque etiam ferreum Semanterium:* pro foribus templi; quæ locis variis ferrea percussa malleo suaviter resonat. Ita me docent *Alotius, Goarus et Petrus Belonius.* Certe ego existimo hujus Semanterii sonum non posse esse admodum dissimilem sono illi, quem Nostrates edunt, quando ferreis r ulleolis pulsant instrumentum illud musicum, quod ex longa semper decrescentium lamellarum serie constituitur.

D
AUCTORE N. R.

62 Porro illud Græcorum firrumentum, quod usibus sacris adhibeatur, Ἀγιοσιδήρου a nonnullis dicitur, nominatum ab Hieronymo Magio, qui libro ei capite ante citatis ostendit hanc imaginem.



quale etiam
usurpatur
cum agris fer-
tur Vriticum.

Agiosiderum, inquit *Magius ille* (potius scripsisset *Hagiosiderum*) hac forma vidimus. Ferrea erat lamina quatuor digitorum latitudine, sexdecim vero longitudine, funiculo in medio librata. Illic ferreo malleo ternis interpolatis vicibus ab homine pulsari solet, qui Sacerdotem, Eucharistiam ad ægrotos lectoque decumbentes deferentem, solei precedere, ut inter transeundum quisque rei adinoneatur. Sed cum *Candelapte revertamur ad Templum.*

¶ Ὑποστέψας (inquit *Typicum*) ἔσται κατενώπιον τῶν ἁγίων θυρῶν. ¶ *Reversus Candelaptes stat ante Portas sanctas.*

Per Portam
sanctam,

COMM. Hæc autem *Portæ* (ut ait *Goarus pag. 24*) sunt τοῦ βήματος, et ad sacrum altare recta iter aperiunt, nomenque hujusmodi sunt sortitæ, quia sancta mysteria per eas proferuntur: vel quia per illas transitum habet Rex omnium et dominorum Dominus, Βασιλεῖς etiam audire meruerunt. Sed *Goarus* *Portas sanctas confundens cum Basilicis, vehementer errat.* Cum enim *Marcus Hieromonachus, de dubiis Typicis cap. 96* dicit: Θυμῆζ τὸν ἑτερον ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ κατερχόμενος μέχρι τῶν βασιλικῶν, ποιῶν καὶ ἐν αὐτῇ, ὡς περ καὶ εἰς τὸν ἑτερον. Aliqua incensatio incipiens, a sanctis Portis, et perveniens ad Basilicas Portas usque, ididem quod in alio perficiens; et paucis interpositis: Πλαρῶσας δὲ τὸ θυμῆζ, καὶ μέλλων εἰσιέναι ἐν τῇ ναῷ, χαράττει σταυρὸν ἔμπροσθεν τῶν βασιλικῶν πυλῶν. Fine incensandi facto, ingressurus in templum, ante Portas Basilicas Cruceem designat. Cum, inquam, hæc dicat ille *Marcus, quis est qui non videat Portas Sanctas a Basilicis esse diversas?* Id uerum colligas ex *Leone Grammatico, in Michaelē Theophylacti F. pag. 466.* F
C *Μέχρι δὲ τῶν βασιλικῶν πυλῶν ἔλθων ὁ Βασιλεὺς, οὐκ ἀπέθετο τὸ στέφος, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς βασιλεῦσι, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ εἰσεγγλῆεν μέχρι τῶν ἁγίων θυρῶν:* Cum *Imperator* ad Basilicas portas pervenisset, non deponerat coronam, ut erat in more positum institutoque Imperatorum: sed cum ea usque ad sanctas Portas penetravit.

diversam a
Porta basilica

64 Ergo per *Portas basilicas* introitur in templum, per *Sanctas* ἡ Βῆμα, sive sacrum adytum, id est, illum templi locum, ubi consistunt *Sacerdotes*; et quem nulli *Laico* ingredi fas erat, præterquam *Imperatori*, cui licuit ibi donum offerre omnium *Conditori*, idque ex antiquissima traditione, ut est in *Synodo Trullana Can. 69.* Stante ergo *Candelapte* ante sanctas *Portas.*

Ingressus Sa-
cerdos

¶ 65 *Surgeus* *Sacerdos* inclinatur corpori *Praefecto*, sive *Abbati*, vel versus locum ipsius, videlicet si praesens non sit; et postquam recessit, inclinatur sese tertio ante sanctas *Portas*, et semel versus considentium *Fratrum* choros.

ad sanctum
Bema;

COMM. *Choros*, nimirum dextrum sinistrumque, quomodo etiam apud nos *chori psallentium* utrimque consistunt.

quos salutet,

¶ 66 *Ingressus* autem sanctum adytum dicit secreto orationem ad incensationem dici solitam.

et quid prece-
tur.

COMM. Hanc hic in *Typico* omissam, *Goarus* exhibet sequentibus verbis

Dirige orationem nostram, ut incensum in conspectu tuo, et suscipe eam in odorem suavitatis.

Certe hæc *Oratio* a *Goaro* exhibetur *pag. 29*: neque aliam ego uspiam inveni.

Tum *Candelaptes*, manu præferens lampadem, exclamat clariore voce, *Jubete.*

Ὁ Ἱερεὺς ἀναστὰς ποιεῖ μετάνοιαν τῇ Ἡγουμένῳ, ἢ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, δηλοῦντι μὴ ἐνδημοῦντος, καὶ ἀπελθὼν, ποιεῖ μετανοίας γ' ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων, τῶν θυρῶν, καὶ τοὺς χοροὺς πρὸς μίαν τῶν ἀδελφῶν κα-
θήμενων.

Εἰσελθὼν δὲ καὶ εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, λέγει τὴν εὐ-
χὴν τοῦ θυμίσματος καθ' ἑαυτοῦ.

Κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν, ὡς θυμίσμα ἐνώπιόν σου, καὶ πρόσδεξιαι αὐτῇ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας.

¶ Ὁ δὲ Κανθιλάπτης ἐκφωνεῖ, Κελεύσατε, γεγωνο-
τέρᾳ φωνῇ, κρατῶν καὶ τὴν λαμπάδα ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.

COMM.

- A COMM. Quo verbo non jubet (*inquit Gouarus loco jam citato*) ut Sacerdote adveniente cuncti surgant: quin potius humilitatis modestiaque demonstrandæ studio, rogat ut jubeant, quasi aliis imperaturi, ut assurgant. *Rem non omnino absimilem facit apud Latinos Lector, qui juxta Petrum Damianum lib. Dominus rabisum appellato, cap. 2 benedictionem a Sacerdote dum petit, non rogat ut benedicat; sed ut benedicere jubeat quempiam alium.*

D
egreditur Sa-
cerdos, ad
Narthecem;

¶ Θυμιάσας δὲ ὁ Ἱερεὺς στουροειδῶς τὴν ἀρίον τρά-
πεζαν καὶ ὅλον τὸ θυσιαστήριον ἐξέρχεται διὰ τῶν ἀρίων
θυρῶν, καὶ ποιήσας σταυρὸν μετὰ τοῦ θυμιατοῦ κατενώ-
τιον τοῦ ἱλαστηρίου, ἀπέρχεται καὶ θυμιά τὴν εἰκόνα τοῦ
Ἀγίου, εἴτα κατὰ τὸν Καθηγούμενον, καὶ εἰς τοὺς δύο
χοροὺς κατὰ τάξιν, τῆς λαμπάδος δαλονύτι προπορευο-
μένης αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἐξελθὼν καὶ εἰς τὸν νόρθηκᾶ, καὶ θυ-
μιάσας καυτοῦθα τοὺς Ἀδελφοὺς κατὰ τὰς ὑποστροφάς.

67 Cum Sacerdos in formam Crucis incensavit sanctam mensam totumque altare, egreditur sanctis portis, et thuribulo ante cancellos Bematis formata Cruce, abit et incensat imaginem Sancti, (*vel illius qui est Ecclesie tutelaris, vel cujus festum agitur*) deinde incensat Præsidentem: et duos choros servato ordine, nimirum lampade enim præeunte. Postquam autem egressus est in Narthecem, atque ibi ordine incensavit Fratres, revertitur.

68 COMM. Lucundum hic forte Lectori fuerit intelligere, quid sit Templi Νόρθηκᾶ. Est ergo proprie Narthex locus Pœnitentibus, Catechumenisque atque Energumenis assignatus At dicere ubi ille fuerit, extrane an intra Ecclesiam, hoc opus, hic labor est: id tamen conabor declarare brevitate quanta potero maxima.

Allatus quidem Narthecem qui et Πρόναος dicitur, quasi anterieus templum, iisdem quibus Ecclesiam muris circumscribit, poniturque intra illam: sed Gouarus ponit extra, et censet esse Ecclesie Vestibulum, Propylæum seu Porticum (Porticale vulgus appellat) quæ ædis sacræ portis observatur. Uterque pro se affert auctoritates non leves. Verum puto ego, hanc opinionum varietatem natam esse ex eo, quod non satis observaverim Græcorum ecclesias, alias esse Catholicas, quæ scilicet utrique sexui universim patent; alias Monasticas, quæ solis viris, si Virorum: vel solis mulieribus, si Sanctimonialium sint. Nam prioribus Narthex exterior est, posterioribus non

sive vestibulum ecclesie;

- B item: uti pluribus ostendit eruditus Canguis, ex quo juvat pauca delibare.

69 Postquam præclarus ille Auctor, in Glossario mediæ et infimæ Græcitatæ dixisset, Narthecem esse porticum ante templi vestibulum, sic dictam quod FERULÆ speciem præferat, cum in latitudinem ad ipsius ædis faciem diducatur; esseque extra ædem, si Ecclesias Catholicas spectemus, id quod lib. 3 Constantinopolis Christianæ num. 18 probat ex Procopio; Codino, Theoriano, Silentiario et aliis: statim subdit: In Monachorum vero Ecclesiis aliter se res habet. Eæ enim in tres partes dividuntur: in Βῆμα seu Sacrarium, suis cancelli disparatum; in Νθον in quo Monachi consistunt, suis pariter cancellis divisum a reliqua Æde, quam Νόρθηκᾶ appellant, quod iis Νόρθηκος vicem præstet; licet non sit revera Νόρθηκᾶ, ut qui intra ipsam ædem extet illiusque septa: in qua tamen Νόρθηκος figuram retinet, cum excepto Bemate, potiore ædis partem obtineat Νθός, seu Monachorum Chorus; reliqua parte, ut dixi, in angustum contracta, et in latitudinem diducta, eaque secularibus permixta, tamquam eo instar pœnitentium accedentibus, cum iis intra Νθόν consistere non liceat... Atque eam ferme etiam monasticarum ecclesiarum formam semper fuisse apud nos seu Latinos, facile concedat: quisquis attentius veteres ejusmodi Monasticas Ædes consideraverit; in quibus Monachorum Chorum, quem CAPTUM Ecclesie vocabant (ut quidam volunt) potiore ædis partem occupare animadvertet, reliqua secularibus seu Κοσμικοῖς patente. Quidquid igitur in iis Monachorum ecclesiis extra Narthecem est, Ἐξωνόρθηκᾶ et Ἐξώστης corrupte dicitur, Ædis scilicet vestibulum, ubi in ecclesiis catholicis Νόρθηκᾶ collocari solet, in cujus discrimen, interiorem Narthecem, Ἐσωνόρθηκᾶ vocant. Hæc Canguis, quibus scite egregieque positæ, et conciliantur discrepantes Doctorum sententiæ, et facile intelliguntur ea quæ persequitur Typicum.

E

Narthecis situs descriptus a Canguio:

¶ Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν βασιλικὴν πύλιν χαράττει, μετὰ τοῦ θυμιατοῦ σταυρὸν.

70 » Et intrans portam basilicam, sive regiam thuribulo Crucem effingit.

Ingresso Sacerdote portam Regiam

COMM. Quippe quod ante diximus, per Portas basilicas patere auditum in templum, id de templo catholico intellectum volo, non de monastico; quia in Monasteriorum templis (quale erat illud pro quo scriptum est hoc Typicum) Porta Basilicæ non sunt portæ exteriores et omnium mixtæ; sed interiores, et quæ e Nartheco ducunt ad Νθόν sive Chorum. Quid opus est pluribus? Porta Basilica in hoc ipso Typico intra Monasticam Ecclesiam manifeste constituitur. Id quod patebit etiam ex sequentibus. Quapropter Typici seriem repetamus.

- C ¶ Καὶ ἐκφωνεῖ μεγαλοφώνως, τὸ Κύριε εὐλόγησον, καὶ θυμιά πύλιν τὸν Προεστῶτα ἢ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, εἴτα τὸν Ἀγίον.

71 Et elata voce exclamat: BENEDIC DOMINE: et incensat iterum Præsidentem vel ipsius locum, deinde Sanctum.

F

COMM. De hoc Sancto ante verba fecimus, et ejus imago conspicua est in præcipua Chori sede, idcirco εἰκὼν στασιδίου τοῦ Ἱερομένου nuncupatur.

¶ Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, ἔσταται ἔμπροσθεν τῆς ἀρίας τραπεζῆς, καὶ ποιεῖ σταυροὺς τρεῖς μετὰ τοῦ θυμιατοῦ, τελευταῖον ἐκφωνεῖ οὕτως. Δύξᾳ τῇ ἀρίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ καὶ ὁμοποτῶ καὶ ἀδιαιρέτῳ Τριάδι, πάντοτε, νῦν, καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Et ingressus in sanctum Bema, ter signum Crucis exprimit thuribulo. Ita demum exclamat: Gloria sanctæ et vivificæ et individuae Trinitati, semper; nunc, in perpetuum, et in secula seculorum.

deinde et sacrum Bema.

¶ Καὶ μετὰ τὸ Ἀμήν, ἀρχεται ὁ Προεστῶς ἢ ὁ Ἐκκλησιάρχης, Δευτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ τῷ βασιλεῖ ἡμῶν θεῷ, λέγοντες αὐτὸ δις χαλαφῶνως καὶ μετὰ μέλους. Εἴτα πάλιν, Δευτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ τῷ βασιλεῖ ἡμῶν θεῷ, λέγοντες καὶ τοῦτο ἅπασι. Εἴτα οὕτως Δευτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ Ἀριστῷ, τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ θεῷ ἡμῶν.

72 Et dicto Amen, incipit Præses vel Ecclesiarcha; Venite adoremus et procidamus ante Christum Regem nostrum Deum, dicentes, illud bis elata voce nec sine cantu. Tum iterum: Venite adoremus et procidamus ante Christum Regem nostrum Deum, dicentes et illud semel. Deinde sic: Venite adoremus et procidamus ante ipsum Christum Regem et Deum nostrum.

Invitatorium intonatur.

¶ Εἴτα ἀρχεται ὁ Ἐκκλησιάρχης γεγωνστήρα φωνῇ εἰς ἵχυν πλ. δ', τὸ, Εὐλόγει ὁ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, ὁργῶς καὶ μετὰ μέλους, συμπληρῶντων αὐτῷ καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν.

Postea incipit Ecclesiarcha voce clariore et tono obliquo 4 (Psalmum 103) Benedic anima mea Dominum, concinentibus reliquis Fratribus, lente et cum aliqua modulatione.

choro ipsum prosequente,

¶ Ο δὲ Ἱερεὺς μετὰ τοῦ Κανθελάπτου ἐξελθὼν τοῦ

73 Sacerdos cum Candelapte egressus e sacro adyto

A adyto, factaque ante sanctas portas reverentia, pa-
riter ac versus alternos choros abit ad suum sedile.
ibique stat.

COMM. *Hic observo, Græcos non nisi raro in Ecclesiis sedere, et sedilia esse illis erecta, ut propemodum semper stantes perseverent, et χειρονομίᾳ, id est manuum gesticulatione, moderando cantui vocent, innixi interim brachia in sedilium fulcris. Unde factum est, ut sedilia ista dicantur Græce Στάσιδες, a Stando et erecto corporis statu potius, quam a sedendo.*

Inipitatorio
Diaconus sub-
jungit Collec-
tam.

Quando pervenimus ad versiculum *Aperiente te manum tuam*, exhibet Ecclesiarcha reverentiam Præsidi sive Abbati, et repetit versiculum, magis efferens vocem. Absoluto autem Psalmo, Collecta major dicitur a Diacono.

74 COMM. *Extat hæc in Euchologio pag. 37, et apud S. Maximum Patriarcham Constantinopolitanum, in libro cui titulus, Liturgia explicata, et impresso Venetiis opud Jo. Antonium Julianum.*

In pace Dominum precemur. Chorus. Domine miserere.

Pro superna pace, et animarum nostrarum salute, Dominum precemur. Ch. Domine miserere.

quotis habetur
ex Euchologio.

Pro pace totius mundi, sanctarum Dei Ecclesiarum statu prospero, et omnium concordia, Dominum precemur. Ch. Domine miserere.

Pro sancta hac domo, et omnibus cum pietate et Dei timore in eam intrantibus, Dominum precemur. Ch. Domine miserere.

B Pro Archiepiscopo nostro N. venerando Presbyterio, ordine Diaconorum in Christo, omni Clero et populo, Dominum precemur. Ch. Domine miserere.

Pro hoc sancto monasterio, universa civitate, et regione, et pro omnibus fidelibus in ipsis habitantibus, Dominum precemur. Ch. Domine miserere.

Pro aeris temperie, fructuum terræ ubertate, et tranquillis anni tempestatibus obtinendis; Dominum precemur. Ch. Domine miserere.

Pro navigantibus, iter agentibus, infirmis, laborantibus, captivis, et eorum salute, Dominum precemur. Ch. Domine miserere.

Ut liberemur ab omni ærumna, plaga, et necessitate, Dominum precemur. Ch. Domine miserere.

Suscipe, serva, miserere et, custodi nos, Deus, tua gratia. Ch. Domine miserere.

Sanctissimæ, intemeratæ, super omnes benedictæ, gloriosæ Dominiæ nostræ Deiparæ, et semper Virginis Mariæ ac omnium Sanctorum memoriam agentes, nos ipsos, et invicem, et vitam nostram Christo Deo commendamus. Ch. Tibi Domine.

C 75 Et exclamant Sacerdos. Quia convenit tibi omnis gloria, honor et adoratio, Patri, et Filio, et Spiritui sancto: nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

Concludit autem ipsam Sacerdos.

Scitandum autem est, quod quando dicimus versiculum *Aperiente te manum*, Sacerdos abeat et recitet orationes Lucernarii stans detectus ante sanctas fores.

COMM. *Ex hoc loco conficitur, Ἑσπερίων inter et Αὐλινῶν discrimen esse non modicum. Quippe Ἑσπερίων est totum Officium Vespertinum, Αὐλινῶν vero seu Lucernarium est tantum aliqui ejus pars, seu paucule orationes, quas non gravabor describere.*

ORATIO I.

76 Domine misericors et benigne, longanimis et multum clemens, auribus percipe deprecationem nostram, et attende voci orationis nostræ: fac nobiscum signum in bonum: deduc nos in via tua, ut in veritate tua ambulemus. Exhilara corda nostra, ut timeamus nomen sanctum tuum: quia magnus es tu, et faciens, mirabilia: tu es Deus solus, et non est similis tui in diis, Domine, potens in misericordia et bonus in virtute, in succurras et consoleris et serves omnes sperantes in nomine tuo sancto. Quia convenit tibi omnis gloria, honor et adoratio, Patri et Filio et sancto Spiritui: nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

ἀγίου θυσιαστηρίου, καὶ ποιήσας, μετάνοιαν κατενώπιον τῶν ἁγίων θυρῶν, ὡσαύτως καὶ εἰς τοὺς χοροὺς πρὸς μίαν ἀπερχόμενος ἵσταται εἰς τὸ στασίδιον αὐτοῦ.

D
ACCTORE N° R

Ὅτε δὲ φθάσωμεν τὸν στίχον, Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, ποιῇ ὁ Ἐκκλησιαρχὴς μετάνοιαν τῷ Ἡγουμένῳ, καὶ ἀναφωνεῖ τὸν στίχον ὑψηλότερον· πληρωμένου δὲ τοῦ ψαλμοῦ, γίνεται συναπτὴ μεγάλη ὑπὸ τοῦ Διακόνου.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεκθῶμεν, Ὁ Χόρος. Κύριε ἐλέησον.

Ἐπὲρ τῆς ἀνωθεν εὐχυχῆς, καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ Κυρίου δεκθῶμεν. Χ. Κύριε ἐλέησον.

Ἐπὲρ τῆς εὐχυχῆς τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, τοῦ Κυρίου δεκθῶμεν. Χ. Κύριε ἐλέησον.

Ἐπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως, εὐλαθείας, καὶ φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῇ, τοῦ Κυρίου δεκθῶμεν. Χ. Κύριε ἐλέησον.

Ἐπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ὁ δεῖνος, τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῇ διακονίας, παντός τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, τοῦ Κυρίου δεκθῶμεν. Χ. Κύριε ἐλέησον.

E

Ἐπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης, πάσης πόλεως γῶρας, καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐτῇ τοῦ Κυρίου δεκθῶμεν. Χ. Κύριε ἐλέησον.

Ἐπὲρ εὐκρασίας αἵρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς, καὶ καρπῶν εὐφροσύνης, τοῦ Κυρίου δεκθῶμεν. Χ. Κύριε ἐλέησον.

Ἐπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου δεκθῶμεν. Χ. Κύριε ἐλέησον.

Ἐπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, καὶ ἀνάγκης, τοῦ Κυρίου δεκθῶμεν. Χ. Κύριε ἐλέησον.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι. Χ. Κύριε ἐλέησον.

Τῆς παναγίας, ἀρχάντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτοκου, καὶ αἰεὶ παρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθήμεθα. Χ. Σοὶ Κύριε.

Καὶ ἐκφωνεῖ ὁ Ἱερεὺς, Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

F

Ἰστέον δὲ ὅτι ὅταν λέγομεν τὸ, Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, ὁ Ἱερεὺς ἀπελθὼν λέγει τὰς εὐχὰς τοῦ λυχναρίου, ἵσταμένου ἀσεπῆς, ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν.

ΕΥΧΗ. α.

Κύριε οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε, καὶ πολυέλεε, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν, καὶ πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεως ἡμῶν· ποίησον μετ' ἡμῶν σημεῖον εἰς ἀγαθόν· ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ σου, τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· εὐφρανόν τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, διότι μέγας εἶ σου καὶ ποιῶν θαυμάσια· σου εἶ ἰσχύς μόνος, καὶ οὐκ ἔστιν ὁμοίος σοι ἐν θεοῖς, Κύριε, δυνατὸς ἐν ἐλέει, καὶ ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ, εἰς τὸ βοηθεῖν, καὶ παρακαλεῖν, καὶ σώζειν πάντας τοὺς ἐλπίζοντας εἰς ὄνομά σου τὸ ἅγιον· ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ. β.

Κύριε, μη τῷ θυμῷ σου ἐξέρχῃς ἡμᾶς, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύῃς ἡμᾶς· ἀλλὰ ποιήσῃς μετ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιείκειάν σου, ἵνα καὶ θεοσπευτά τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὁδηγήσῃς ἡμᾶς ἐπὶ ἡμέραν δαίμονος σου· φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν ἡμῶν, εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας· καὶ δόξασαι ἡμῖν τὸ λοιπὸν τῆς παρουσίας ἡμέρας· εὐχαριστοῦν καὶ ἀσμεύεσθαι, καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν, προσδεῖσθαι τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν Ἁγίων. Ὅτι σὺ τὸ κράτος, καὶ σὺ ἔστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ γ'.

Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, μνησθήτι ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀχρεῶν δουλῶν σου, ἐν τῇ ἐπιεικείᾳ σου· καὶ μὴ κατασχεύῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς προσδοκίης τοῦ ἐλέους σου, ἀλλὰ χάριστι ἡμῖν Κύριε πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ἐξέλιπον ἡμᾶς ἀσπερ καὶ φεδῆσθαι σε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ ποιῆν ἐν παντί τὸ βέλγημά σου. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόφρων Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν οὐσπερπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ δ'.

Ὁ τοῖς σσιγῇσι ὕμνοις καὶ ἀπαύστοις δοξολογίαις ὑπὸ τῶν ἁγίων θυμῶν ἀνυμνοῦμενος, πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν τῆς συνέσεώς σου, τοῦ δοῦναι μεγαλοσύνην τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ· καὶ δὲ ἡμῖν μερίδ' καὶ ἀληθινὴ μετὰ πάντων τῶν φεδουμένων σε ἐν σιγῇ καὶ φυλάσσόντων τὰς ἐντολάς σου, προσδεῖσθαι τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν Ἁγίων σου. Ὅτι πρέπει σοὶ πάσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνσεις, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ ε'.

Κύριε, Κύριε, ὁ τῇ ὀργάνῳ σου παλάμῃ συνέχων τὰ σύμπαντα, μακροθυμῶν ἐπὶ πάντας ἡμᾶς, καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις ἡμῶν, μνησθήτι τῶν οἰχημάτων σου, καὶ τοῦ ἐλέους σου· ἐπίσκεψι ἡμᾶς ἐν τῇ ἀγαθότητί σου, καὶ δὲ ἡμῖν διασφαιρῇ καὶ τὸ λοιπὸν τῆς παρουσίας ἡμέρας τῇ σῇ χάριτι, ἐκ τῶν τοῦ πονηροῦ ποικιλῶν μηχανημάτων. Ἀνεκδιώγειται τὴν ζωὴν ἡμῶν διαφύλαξον τῇ χάριτι τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· ἔλ-
C' εἰ καὶ φιλόφρονις τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μετ' οὐ εὐλογητὸς εἰ σὺ τῷ παναγίῳ καὶ οὐρανῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ ς'.

Ὁ Θεὸς μέγας καὶ θαυμαστός, ὁ ἀνεκδιώγειται ἀγαθῶν καὶ πλουσίᾳ προνοίᾳ διοικῶν τὰ σύμπαντα· ὁ καὶ τὰ ἐγκοσμία ἀγαθὰ ἡμῖν δωρησάμενος, καὶ καταργήσας ἡμῖν, τὴν ἐπηγγελμένην βασιλείαν· διὰ τὸν κατὰ κεχαρισμένον ἀγαθῶν ὁδοποιήσας ἡμῖν, καὶ τῆς ἡμέρας τὸ παρελθὸν μέρος, ἀπὸ παντὸς ἐκκλίνου κακοῦ, δωρεῖσθαι ἡμῖν καὶ τὸ ὑπολοιπὸν, ἀμέμπτως ἐκτελέσαι ἐνώπιον τῆς ἀγίας δόξης σου, ὕμνεον σε τὸν μόνον ἀγαθόν, καὶ φιλόφρονον Θεόν ἡμῶν. Ὅτι σὺ εἰ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν οὐσπερπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΕΥΧΗ ζ'.

Ὁ Θεὸς μέγας καὶ ὑψίστος, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασία, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐν σοφίᾳ δημιουργήσας, ὁ διαχωρέσας ἀναμέσον τοῦ φωτός, καὶ ἀναμέσον τοῦ σκότους, καὶ τὸν ἥλιον θέμενος εἰς ἔξουσίαν τῆς ἡμέρας, σελήνην δὲ καὶ ἀστέρας εἰς

77 Domine, ne in furore tuo arguas nos, neque in ira tua corripas nos : sed fac nobiscum secundum misericordiam tuam, medice et curator animarum nostrarum : perduc nos ad portum voluntatis tue ; oculos cordium nostrorum illumina in tuæ veritatis agnitionem, atque hujusce diei reliquum, omneque vitæ nostræ tempus pacificum, et a peccato liberum esse largire : intercessionibus sanctæ Dei Genitricis et omnium Sanctorum. Quia tua est potestas, tui est regnum et virtus et gloria, Patri et Filii et sancti Spiritus, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO III.

78 Domine Dens noster, memento nostri peccatorum et inutilium servorum tuorum, cum invocamus sanctum nomen tuum : et ne confundas nos a misericordie tuæ expectatione ; sed omnia ad salutem facientia postulata concede : et fac ut amemus et timeamus te ex toto corde, et in omnibus voluntatem tuam exequamur. Quia bonus et hominum amans Deus es, tibi que gloriam rependimas, Patri, et Filio, et sancto Spiritui, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO IV.

79 Qui non taciturnis laudibus et numquam finienda glorificatione a sanctis virtutibus celebraris ; imple os nostrum laude tua, ut nomini tuo sancto reddamus magnificentiam : et cum omnibus qui te in veritate timent, et mandata tua observant, partem et sortem nobis impertire, precibus sanctæ Deiparæ et omnium Sanctorum tuorum. Quia convenit tibi omnis gloria, honor et adoratio, Patri, et Filio, et sancto Spiritui, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO V.

81 Domine, Domine, qui illibata tua manu contines omnia, qui longanimitis es super nos omnes, et qui super nostris vitis pœnitentiam agis ; remiscere miserationum tuarum et misericordie tuæ ; respice nos in bonitate tua, et concede, ut et reliquo hujus diei tempore varias maligni machinationes effingere tua gratia valeamus. Custodi vitam nostram ab insidiis liberam, gratia sanctissimi tui Spiritus, misericordia et benignitate unigeniti tui Filii, cum quo benedictus es, cum sanctissimo et bono et vivifico tuo Spiritu, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

ORATIO VI.

82 Dens magne et admirabilis, qui ineffabili bonitate et abundante providentia cuncta administras : qui datis nobis hujus mundi bonis, etiam promissum regnum nobis obstrinxisti : qui præterita diei parte per concessa bona nos deduxisti : da nobis ut residuam quoque partem inculpate coram sancta gloria tua transigere possimus, et te solum bonum et benignum Deum nostrum collaudare. Quia tu es Deus noster, et tibi gloriam referimus, Patri, et Filio, et sancto Spiritui, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO VII.

83 Deus magne et excelsæ, qui solus habes immortalitatem ; qui lucem habitas inaccessam ; qui creaturam omnem in sapientia condidisti ; qui divisisti lucem a tenebris ; qui constituisti solem ut præesset diei, lunam vero ac stellas ut præessent nocti ;

A nocti; qui nos peccatores et hac hora preoccupare faciem tuam in confessione, et vespertinas tibi laudes offerre voluisti; ipse benigne dirige orationem nostram, sicut incensum in conspectu tuo, et eam in odorem suavitatis admitte. Sed et praesentem vesperam et sequentem noctem nobis tribue pacificam. Lucis armis indue nos. Libera nos a timere nocturno, et omni negotio perambulante in tenebris. Somnum, quem in nostrae infirmitatis quietem dedisti, da ab omni diabolica cogitatione liberum. Ita, Domine, bonorum largitor; ut in cubilibus nostris compuncti, meminerimus noctu nominis tui; et commentatione mandatorum tuorum illustrati, in animi exultatione, ad dicendam bonitatis tuae gloriam, exurgamus; preces et supplicationes tuae misericordiae offerentes, pro peccatis propriis et cuncti populi tui, quem precibus sanctae Dei Genitricis clementer protege. Quia bonus et hominum amans Deus es, tibi quoque gloriam rependimus, Patri, et Filio, et Spiritui sancto; nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

Jam vero nos Typicum revocat, sic habens.

¶ 85 Postea, recitatur Κᾠδίσμα, Beatus vir, cum modulatione ad Tonum obliquum quartum.

B

Postea recitatur unum ex Cathismatis viginti

in qua dividitur totum Psalterium,

intercurrente Doxologia,

COMM. Hic autem non puto unicum illum Psalmum jam dictum recitandum esse, sed insuper septem sequentes, sive octo primos. Κᾠδίσματα enim apud Graecos vocantur divisiones seu sectiones totius Psalterii, eaque sunt numero viginti. Ac primum quidem Κᾠδίσμα continet Psalmos octo, a I ad VIII. Secundum a IX ad XVI. Tertium a XVII ad XXIII. Quartum XXIV ad XXXI. Quintum a XXXII ad XXXVI. Sextum a XXXVII ad XLV. Septimum a XLVI ad LIV. Octavum a LV ad LXIII. Nonum a LXIV ad LXIX. Decimum a LXX ad LXXVI. Undecimum a LXXVII ad LXXXIV. Duodecimum a LXXXV ad XC. Decimum tertium a XCI ad C. Decimum quartum a CI ad CIV. Decimum quintum a CV ad CVIII. Decimum sextum a CIX ad CXVII. Decimum septimum solum habet Psalmum CXVIII. Beati immaculati: quo completur istud Κᾠδίσμα propter proximitatem. Decimum octavum, a CXIX ad CXXXI. Decimum nonum a CXXXI ad CXLII. Vigessimum reliquos usque ad CL. Ita post Meursium Cangius, additque singula ista Κᾠδίσματα dividi in tres partes, quae cum Gloria Patri, terminantur, aliter ac fit in Ecclesia Latina, quae dictam doxologiam post singulos Psalmos recitat. Dividitur pariter, decimum septimum Cathisma in tres partes quae eadem glorificatione terminantur. Illiusmodi autem Cathismatum divisiones dicuntur Στάσεις. Igitur dum Typicum dicit, recitandum esse Κᾠδίσμα τὸ Μικαρίου, Octo primos Psalmos recitandos esse insinuat. Alia item significatio est vocis κᾠδίσμα. Sed de illa agendi ansa dabitur secuturo Capite.

¶ 86 Ad Psalmum tertium; dicimus secundum et tertium Antiphonum tono diei.

¶ Εἰς δὲ τὸν γ' ψλμὸν ἀναρῶμεν μικρὸν τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἀντιφώνον εἰς τὸν ἦχον τῆς ἡμέρας.

87 COMM. Hic noto, quod, quamvis Antiphona et Antiphonum, ab uno et eodem Graeco vocabulo originem trahant, tamen hoc apud Graecos non sonat idem, quod illa apud Latinos Antiphona namque (ut est apud Goarum Pag. 123) est sententia vel modulus cuilibet Psalmo decantato adjunctus, et quasi ex opposito respondeus. Antiphonum autem, ut hic usurpatur, sunt plures versus Psalmi unius, ad quorum singulos, una et eadem sit semper ab altero Choro responsio. Et propter hanc unam et reciprocam sententiam semper illatam: Ἀντίφωνον quasi vox opposita seu vocis oppositio vocatur. Ἀντίφωνον autem (quale unum ad Matutinum proferam) dividitur in primum, secundum et tertium. Primum est in quo post singulos versus recitatur, Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, Σῶτερ σῶσον ἡμᾶς. Precibus Deiparae, Servator, serva nos. Secundum, in quo recitatur post versus singulos, Ταῖς πρεσβείαις τῶν Ἀγίων σῶσον ἡμᾶς. Precibus Sanctorum serva nos. Tertium denique in quo, singulis versibus subjungitur aliquid solennitatem utcumque exprimens, ut in die Paschatis, Σῶσον ἡμᾶς, Ὡς Θεοῦ ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν ψάλλοντάς σοι, Ἀλληλούια. Fili Dei, qui resurrexisti a mortuis, serva nos, qui laudamus te, Alleluia. Et in hoc festo trium Doctorum: Σῶσον ἡμᾶς Ὡς Θεοῦ μονογενὲς, ὁ ἐν Ἀγίοις θρυμαστος, ψάλλοντάς σοι, Ἀλληλούια. Fili Dei unigenite, qui es mirabilis in Sanctis, serva nos, qui laudamus te, Alleluia.

¶ In unoquoque Antiphono dicit Diaconus Collectam parvam, quae haec est.

¶ Ἐν ἐκάστῳ δὲ Ἀντιφώνῳ ποιεῖ ὁ Διάκονος μικρὰν Συναπτήν.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν. Ὁ χορὸς. Κύριε ἐλέησον.

Ἀντιπθεῖ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Χ. Κύριε ἐλέησον.

Τῆς παναγίας, ἀγράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ αἰεὶ παρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν Ἀγίων μνημονεύσαντες, ἐαυτοὺς, καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν, Χριστῷ Θεῷ παραθήμεθα. Χ. Σοὶ Κύριε. Καὶ ὁ Ἱερεὺς ἐκφωνεῖ. Ὅτι σὺν τῷ κράτει, καὶ σου ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δοξὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ὁ χορ. Ἀμήν.

¶ Ὁ δὲ ταχθεὶς μοναχὸς Κανονάρχης, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς συνήθους στιχολογίας, λέγει τὸν ἦχον, καὶ ψάλλομεν, Κύριε ἐκέκραξα, εἰς τὸν τυχόντα ἦχον τῆς ὁκτωήχου.

¶ Solita Psalmorum recitatione jam absoluta, designatus monachus Canonarcha, tonum suggerit et psallimus Domine clamavi, juxta Tonum in Octoecho occurrentem.

Janii T. II

A 89 COMM. *Suggestit autem Canonarches Tonum illum stans in medio Ecclesiæ, ut me docet Philotheus Patriarcha Constantinopolitanus in Ordine sacri Ministerii.* D

¶ Ἐτα θυμῷ ὁ Ἱερεὺς, ἢ Διάκονος, ὡς ἔθος ἐστὶ, ποιῶν τὴν συνήθη μετάνοιαν τῷ Καθηγουμένῳ. Ἡμεῖς δὲ ἰστώμεν στίχους ι'. ἀπὸ τοῦ, Ἐξάχρη ἐκ φυλακῆς.

¶ Post hæc Sacerdos vel Diaconus (ut moris est) thus adolet, consuetam exhibens reverentiam Antistiti vel Abbati. Nos vero recitamus Versiculos decem, ab, *Educ a custodia.*

90 COMM. *Est hic ultimus Versiculus cxli : ut ergo habeantur versiculi decem, continuatur cantus per novem primas Versiculos Psalini sequentis. At vero, sexto horum trium Doctorum, non recitantur nisi Versiculi octo, quemadmodum videre est ex Menæis, ubi et dicuntur post illos Versiculos psalli Versus sive Stichera a Prosomachia tono tertio sicut Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν. Scito assignari tantum quatuor, sed dicenda bis, ut sint quasi octo, uti indicant Menæia subijciendo singulis in rubrica vocem Δίς, Bis. In Typico autem idem sic exprimitur. Ἐν ταύτῃ, ἰστώμεν Στιχηρὰ ἦ, δευτεροῦντες αὐτά. Hoc die canimus Versiculos octo, ipsos duplicantes, scilicet Stichera illa quatuor quæ in Menæis habentur, ut sequitur.*

Τὰ τῆς χάριτος ὄργανα, τὰς κιθάρας τοῦ Πνεύματος, τὰς εὐσήμες σάλπιγγας τοῦ κηρύγματος, τὰς φθεγγόμενους ἐξ ὕψους ἡχούσας βροντάς, καὶ τὴν δοῦναι τοῦ Θεοῦ γνωρίζουσας τοῖς πέρασιν τοὺς τρεῖς κήρυκας τῆς μεγάλης Τριάδος, Ἰωάννην καὶ Βασίλειον ἀξίως σὺν Γρηγορίῳ τιμῶμεν. Δίς.

Τῆς Τριάδος οἱ πρόμαχοι, εὐσεβείας οἱ πρόδρομοι, οἱ μετὰ τοὺς δώδεκα τρεῖς Ἀπόστολοι, οἱ ἐξ Ἐδέμ ἀναβλύζοντες τὸ ζῶν ὕδωρ πόταμοι, καὶ τὸ πρόσωπον τῆς γλῶσσης ποτίζοντες θεοῖς ρεύμασι· τὰ μέγιστα στοιχεῖα τὰ τὴν πίστιν, ὥσπερ κτίσιν συστήνουν, ἀξιοχρέως τιμῶμεν. Δίς.

Οὐκ εἰσὶ λαλῆσαι, οὐδὲ λόγοι λεγόμενοι, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν· εἰς πᾶσαν γῆν γὰρ καὶ θαλάσσαν ὁ φθόγγος ἐξέδραμε τῶν ἐνθέων καὶ σοφῶν διδασκάλων τῆς κτίσεως· ὅθεν ἀρίστα τοῖς αὐτῶν θεοῖς νόμοις συγκρατεῖται καὶ συνέχεται πρὸς μίαν ὀρθοδόξαν τὰ πέρας. Δίς.

Τὰ τοῦ Πνεύματος ὄργανα ἀληθείας τὰς σάλπιγγας, τοὺς τοῦ λόγου ῥήτορας, εὐφημῶμεν φωναῖς ἀσμάτων, τοῖς οὐτῶν οἱ ἐπόμενοι· ἱκετεύοντες αὐτοὺς παρρησίαν ὡς ἔχοντες πρὸς τὸν Κύριον, δωρηθῆναι εἰρήνην σταθεράν μὲν εἰς αἰὶ τῇ οἰκουμένῃ, ἡμῖν δὲ πᾶσι συγχώρησιν. Δίς.

Δόξα, ἦχος, πλ. β'.

Τὸς μυστικὰς σήμερον τοῦ πνεύματος σάλπιγγας, τοὺς θεοφόρους πατέρας ἀνευγήμωμεν, τοὺς μελουδῶντας ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας μέλος ἐναρμόνιον θεολογίας, Τριάδα μίαν ἀπαράλλακτον οὐσίαντε καὶ θεότητα, τοὺς καθαιρέτας Ἀρείου καὶ ὀρθοδόξων προμαχοὺς, τοὺς πρεσβεύοντας πάντοτε Κυρίῳ ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Τίς μὴ μακαρίσει σε, παναγία Παρθένη; Τίς μὴ ἀνυμνήσει σου τὸν ἀλόχευτον τόκον; ὁ γὰρ ἀχρόνως ἐκ Πατρὸς ἐκλάμψας Υἱὸς μονογενὴς, ὁ αὐτὸς ἐκ σοῦ τῆς ἀγνῆς προήλθεν, ἀφράστως σπρηνθεὶς· φύσει Θεὸς ὑπάρχων, καὶ φύσει γενόμενος ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς· οὐκ εἰς δυάδα ἀπροσώπων τεμνομενος, ἀλλ' ἐν δυάδι φύσεων ἀσυγχύτως γνωρίζομενος. Αὐτὸν ἱκέτευε, σεμνὴ παμμακάριστε, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

97 *Habe jam iterum verba Typici, ut discas, quæ fiant post decantata hæc Stichera :*

¶ Ἀπέρχεται ὁ Ἱερεὺς καὶ ὁ Διάκονος, καὶ ποιῶσι μετάνοιαν τῷ Προεστῶτι, ἢ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ὡς προεῖρηται, καὶ ἀλλάσσουσι τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἐν τῇ διακονίᾳ. Καὶ ἐξελθόντες ἐν τῇ ναῷ εἰσπορεύουσι μετὰ τοῦ θυμιατοῦ, τῶν λαμπάδων προπορευομένων αὐτούς. Οἱ δὲ Ἀδελφοὶ πάντες ἀποσκηπάζονται ἐνομένων τῶν δύο χορῶν.

98 COMM. *Quod nos Sacristiam appellamus, Diaconicum Græcis dicitur : ideo fortasse, quod Diaconorum primitus esset in eo sedes et consessus ; vel potius, quod hic locus eorum curæ præcipue commissus fuerit. In eo enim non solum quæ ad Ecclesiæ vasa et Sacerdotales vestes spectant, priusquam sacra perageretur Liturgia seu Divinum ac Ecclesiasticum Officium, munia obibant Diaconi ; sed et considebant pro muneris sui ratione. Isidorus Mercator Διακονικὸν Secretarium vertit ; et congruenter quidem Agathensi Concilio, cujus 66 Canon hic est : Quoniam non oportet insacratos ministros licentiam habere in Secretarium (quod Græci Diaconicum appellant) ingredi et contingere vasa dominica. Atqui Secretarium idem est, quod apud nos Sacristia barbare nuncupatur : de quo qui dubitat, videat Cardinalem Bona lib. 1 rerum Liturgicarum cap. 24 num. 2. Διακονικὸν tamēν, sicut et Secretarium in aliis præterea usurpatur significationibus, quas non est hujus loci explicare.*

91 Instrumenta gratiæ ; Spiritus eitharas ; insignes Evangelii tubas ; terrificum et altum resonantia in cælo tonitrua, Deique gloriam annuntiantia finibus terræ ; præcones trigeminos magnæ Trinitatis, Joannem et Basilium cum Gregorio digne honoremus. Bis.

92 Trinitatis propugnatores ; pietatis defensores ; post illos duodecim, tres Apostoli ; flumina aquam vivam vehentia ex Edem, et faciem terræ divino ac vivifico fluxu rigantia ; magna clementia, fidem veluti aliquam fabricam constituentia, jure merito honorantur. Bis.

93 Non sunt loquelæ, inquit, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum. Nam in omnem terram et mare exivit istorum divino afflato Numine et sapientium magistrorum sonus : unde ipsorum legibus optime in fidei integritate continentur et conservantur fines orbis terræ. Bis.

94 Spiritus organa, veritatis buccinas, Verbi Dei oratores lætis prosequamur canticis ; et eorum dogmata sequentes, rogitemus eos supplices, ut pro ea, quam habent apud Dominum, fiducia, petant firmam pacem in perpetuum mundo dari, nobis autem veniam. Bis.

Gloria.

Tonus obliquus 2.

95 Mysticas bodie celebremus Spiritus tubas, Deo impletos Patres, modulatos in medio Ecclesiæ concinnum theologiæ melos ; scilicet unam Trinitatem immutabilem, essentiamque ac divinitatem ; domitores Arii, et Orthodoxorum antesignanos ; continenter orantes Dominum, ut nostrarum animarum miserescat.

Et nunc

Mariæ.

96 Quis te, Virgo sanctissima, non beatam prædicet ? Quis non celebret tuum sine virilli ope partum ? Quippe qui ante omne tempus ex Patre effulsit Filius unigenitus, ille idem ex te. Purissima, prodixit, ineffabiliter incarnatus, natura Deus existens, et natura factus homo propter nos ; in duas divisus personas, sed in duabus naturis inconfusibiliter cognoscendus. Hunc ora, o Augusta et Beatissima, ut nostrarum animarum misereatur.

Egressus Sacerdotis cum ministris ex Diaconico.

quod Latinis Sacristia, et Secretarium dicitur :

A 99 *Ingressus autem Sacerdotis in templum, supra descriptus ex Typico, non est simplex quidam ingressus; sed ingressus qui fit cum sacris codicibus, quibus Diacono a Sacerdote traditis, egreditur ille e porta Diaconici; et elevatos ante faciem deferens, subsequente Sacerdote, viam quamdam sinuosam tenet; qua peragrata ante sanctas fores uterque sistit, ut Sacerdos recitet τὴν εἰσόδου εὐχὴν, id est, Introitus orationem, quam Constantinopolitanus Patriarcha S. Germanus, loco antea citato, nobis exhibet et ita sonat:* D AUCTORE N. R.

unde ille cum sacris libris ingressus templum

100 Vespere, et mane, et meridie laudamus, benedicimus, gratias agimus, et oramus, Te, omnium Domine; dirige orationem nostram sicut incensum in conspectu tuo; et ne inclines corda nostra in verba vel cogitationes nequitiae, sed libera nos ab omnibus venantibus animas nostras; quia ad Te, Domine, Domine, oculi nostri, et in Te speravimus; ne confundas nos, Deus noster. Quia convenit Tibi omnis gloria, honor et adoratio, Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

recitat orationem Introitus,

¶ Et benedicit introitum dicens:

Benedictus sit introitus Sanctorum tuorum ubique, nunc et semper etc.

101 ¶ Posthæc Diaconus, Thuribulo efformata Cruce, dicit. *Sapientia Recti*. Nos autem: *Lumen jucundum*.

COMM. *Reliqua supple ex Capite primo de minoribus Vesperis. Hic vero notaverim ex Joanne Morino, Diaconum dicentem Σοφία, Sapientia, verosimiliter digitum intendere in Codicem sacrum: et sic a praesentibus exigere attentionem praestandam iis, quæ inde recitabuntur. Pauci quidam cum S. Germano legunt Σοφία ὀρθή, Sapientia recta.* E

102 ¶ Post introitum vero designatus ad id Monachus, praemissa solita corporis inflexione versus Praesidem sive Abbatem, canit propositum diei distichum, et dicit *Dominus regnavit*. Versiculum 1 *Indutus est Dominus*. Versiculum 2, *Etenim firmavit*. Interim conversus ad Occidentem Sacerdos, et junctas habens manus, Propositi finem opperitur. Mox exhibet reverentiam, et in locum discedit suum.

per incuriam forte omissum in excusis:

et recitantur 3 lectiones

103 COMM. *Ecclesia quidem Græca singulis totius anni feriis singula disticha attribuit: non tamen in quolibet Officio videtur post Introitum et diei distichon etiam dici Dominus regnavit; cum supradictis versiculis sed tantum in Vesperis Sabbati. Est enim apud S. Germanum: Ei δὲ ἔστι σάββατον ἑσπέρας, λέγει τὸ, Ὁ Κύριος ἔβασιλευσεν. Si sint vespere sabbati, dicit, Dominus regnavit etc. Propterea ego existimo, pauculus illas voces in Veneto illo quo utor S. Sabæ Typico prætermittas esse, incuria typothetarum et correctorum. Qua in opinione non mediocriter confirmor, videns in Menais, imo et in Typico ipso, pro hac trium Doctorum solennitate, assignari statim post diei Propositum tria ἀντηρόσημα, hoc est, tres Lectiones. Prima est ex Deuteronomii capite 1, incipitque a versu 8 et sistit in versu 17. Altera est ex capite 10 libri ejusdem, et incipiendo a quarto decimo versu complectitur reliquos omnes præter ultimum. Tertia denique petitur ex Sapientia 3, continet decem priores versus illius capituli. Nos autem ad se denuo revocat Typicum dicens:*

103 Absoluto Proposito Diaconus facit consuetam Prolixam.

Μετὰ δὲ τὸ προκείμενον ὁ Διάκονος ποιεῖ τὴν συνήθη ἐκτενῆ.

C COMM. *Subintellige Vocera Orationem vel Precationem εὐχὴν, vel δέησιν, vel ἱκεσίαν, quemadmodum Act. 12 dicitur, προσευχὴ ἐκτενής, Oratio sine intermissione fusa esse ab Ecclesia ad Deum, pro Petro in F*

subjungit Diaconus Orationem Prolixam

Dicamus omnes ex tota anima; et ex tota mente dicamus. *Chorus*. Domine miserere.

Domine præpotens, Deus patrum nostrorum, oramus Te, exaudi et miserere. *Ch.* Domine miserere.

Miserere nostri Deus secundum magnam misericordiam tuam; oramus Te, exaudi et miserere. *Ch.* Domine miserere.

Adhuc oramus pro piissimis et a Deo servatis Imperatoribus nostris, pro eorum imperio, victoria, perseverantia, pace, valetudine, incolumitate; et ut Dominus Deus noster ipsos magis adjuvet, prosperet in omnibus, ipsorumque pedibus subjiciat omnem inimicum atque hostem. *Ch.* Domine miserere.

Adhuc oramus pro Archiepiscopo nostro N. et cuncta nostra in Christo fraternitate. *Ch.* Domine miserere.

Adhuc oramus pro beatis semperque memorandis hujus sanctæ ædis conditoribus. *Ch.* Domine miserere.

Adhuc oramus pro misericordia, vita, pace, sani-

ἑσπέρας καὶ πρωί, καὶ μεσημβρίας αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, εὐχαριστοῦμεν, καὶ δεόμεθα σου, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου. Καὶ μὴ ἐκκλίνῃς τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς λόγους ἢ εἰς λογισμοὺς πονηρίας, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν θηρεύοντων τὰς ψυχὰς ἡμῶν· ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, καὶ ἐπὶ σοὶ ἠλπίσαμεν· μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς, ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ὅτι πρέπει σοὶ πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Ὑἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¶ Εἶτα εὐλογεῖ τὴν εἴσοδον, λέγων·

Εὐλογομένη ἡ εἴσοδος τῶν Ἀγίων σου πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ, καί.

¶ Εἶτα ὁ Διάκονος χαράττων σταυρὸν μετὰ τοῦ θυμιατοῦ λέγει· Σοφία, ὀρθοί, Καὶ ἡμεῖς τὸ, Φῶς ἱλαρον.

¶ Μετὰ δὲ τὴν εἴσοδον ὁ ταχθεὶς μόναχος, βαλὼν τὴν συνήθη μετάνοιαν τῷ Προεστῶτι, ψάλλει τῆς ἡμέρας προκείμενον δίστιχον. Ὁ Κύριος ἐβασιλευσεν, Στίχος. α' Ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν. Στίχος β'. Καὶ γὰρ ἐστερέωσεν. Στραφεὶς δὲ ὁ Ἱερεὺς πρὸς δυσμὰς δεδεμένους ἔχων τὰς χεῖρας; ἵσταται περιμένων τὴν πλήρωσιν τοῦ προκείμενου. Εἶτα βάλλει μετάνοιαν, καὶ ἀπέρχεται εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ.

Εἰπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας εἰπωμεν. Ὁ χορὸς. Κύριε ἐλέησον.

Κύριε παντοκράτωρ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθα σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον. X. Κύριε ἐλέησον.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγαν ἐλεῖός σου· δεόμεθα σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον, X. Κύριε ἐλέησον.

¶ Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων Βασιλέων ἡμῶν, κράτους, νίκης, διαμονῆς, εἰρήνης, υἱείας, σωτηρίας αὐτῶν, καὶ τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ πλεον συνεργῆσαι, κατενοθῶσαι αὐτοὺς ἐν πάσι, καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. X. Κύριε ἐλέησον.

¶ Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ὁ δεῖνος, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος. X. Κύριε ἐλέησον.

¶ Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν μακαρίων καὶ αἰμνύστων κτητόρων τῆς ἀγίας μονῆς ταύτης. X. Κύριε ἐλέησον.

¶ Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλεους, ζωῆς, εἰρήνης, υἱείας, σωτηρίας,

A **Α** τηρίαις, ἐπισκέψῃς, συγχωρήσεις καὶ ἐσάφεις τῶν ἀμαρτιῶν, τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, τῶν Ἀδελφῶν τῆς ἀγίας μονῆς τούτης. X. Κύριε ἐλέησον.

Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων, καὶ καλλιεργούντων ἐν τῇ ἀγίῃ καὶ πανσέπτῃ κατὰ τούτῳ, κοπιούντων, ψαλλόντων, καὶ ὑπὲρ τοῦ περιεστώτος λαοῦ, τοῦ ἀπεκδεχόμενου τὸ παρὰ σοῦ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος. Ὁ λαός. Ἐἰς πολλὰ ἔτι. Δέσποτα. Ἐκφώνως ὁ Ἱερεὺς. Ὅτι ἐλείμων καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας αἰώνων. X. Ἀμήν. Καὶ ὁ λαός. Καταξίωσον Κύριε.

Ὁ Διάκονος πάλιν. Πληρώσωμεν τὴν ἐσπερινὴν δέξαι ἡμῶν τῷ Κυρίῳ. Ὁ χορ. Κύριε ἐλέησον.

Ἀντιλαβὴν, σῶσον, ἐλέησον καὶ διασώμαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι. X. Κύριε ἐλέησον.

Τὴν ἐσπερινὴν πᾶσαν τελείαν, ἀγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. X. Παράσχου Κύριε.

Ἀγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. X. Παράσχου Κύριε.

B Συγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ πλημμελημάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. X. Παράσχου Κύριε.

Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, καὶ εἰρήνην τῇ κόσμῳ, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. X. Παράσχου Κύριε.

Τὴν ὑπολοιπὴν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετανόῃ ἐκτελέσαι παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορ. Παράσχου Κύριε.

Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνύδουν, ἀνεπίσχυντα, εἰρηνικά, καὶ καλὴν ἀπολυταίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φεβερῶ βήματι, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. X. Παράσχου Κύριε.

Τῆς παναγίας, ἀγνάτου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν Ἀγίων μνημονεύσαντες, ἐν τοῖς καὶ ἀλλήλοις, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν, Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθήμεθα. X. Σοὶ Κύριε.

¶ Καὶ ὁ Ἱερεὺς ἐκφώνως Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. X. Ἀμήν. Ὁ Ἱερεὺς. Εἰρήνη πασι. X. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ὁ Διάκ. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνειτε. Ὁ χορ. Σοὶ Κύριε.

C ¶ Καὶ λέγει ὁ Ἱερεὺς τὴν εὐχὴν μυστικῶς.

COMM. *Hæc Oratio, Κεφαλοκλισίας, sive Capitis inclinationis nuncupatur, et ita sonat.*

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κλίνειας οὐρανοὺς καὶ καταβάς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἐπιδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, καὶ ἐπὶ τὴν κληρομίαν σου· σοὶ γὰρ τῷ φεβερῷ καὶ φιλοανθρώπῳ χριστῇ, οἱ σοὶ δούλοι ὑπέκλιναν τὰς κεφαλὰς, τοὺς δὲ αὐτῶν ὑπέταξαν ἀνγένεας, οὐ τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἀναμένοντες βοήθειαν, ἀλλὰ τὸ σὺν περιμένοντες ἔλεος, καὶ τὴν σὴν ὑπεδεχόμενοι σωτηρίαν, οὗς διασώμαξον ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ κατὰ τὴν παρούσαν ἐσπέραν, καὶ τὴν προσιοῦσαν νύκτα, ἀπὸ παντὸς ἐχθροῦ, ἀπὸ πάσης ἀντικειμένης ἐνεργείας, διαλογισμῶν ματαίων, καὶ ἐνθυμήσεων. Εἰτα ἐκφωνεῖ. Ἐἴη τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου εὐλογημένον καὶ δεδοξασμένον, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Prosequitur Typicum :

Εἰθ' οὕτω ψάλλομεν τὰ ἰδιόμελα τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν Ἀγίου, λιτανεύοντες ἐν τῷ νάρθηκι, τοῦ Ἱερέως καὶ τοῦ Διακόνου προποπενόμενων μετὰ θυμιατοῦ καὶ λαμπάδων.

COMM. *Hinc adverte, crudite Lector, has voces Λιτῇ, Λιτανείᾳ et Λιτανεύειν, apud Græcos Ecclesiasticos non*

tate, salute, protectione, venia, et remissione peccatorum, servorum Dei, Fratrum hujusce sancti monasterii. *Ch.* Domine miserere.

Adhuc oramus pro referentibus fructum et bona facientibus in hoc sancto et omni ex parte angusto templo, laborantibus, canentibus; et pro circumstante populo, a Te magnam et affluentem misericordiam expectante. *Populus.* In multos annos, Domine, *Tum effert vocem Sacerdos.* Quia misericors et benignus erga homines Deus es, et Tibi gloriam impertimur, Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc, et semper, et in secula seculorum. *Chorus.* Amen. *Et populus dicit :* Dignare Domine.

104 *Iterum Diaconus :* Compleamus vespertinam nostram precationem Domino. *Ch.* Domine miserere.

Suscipe, serva, miserere et custodi nos Deus tua gratia. *Ch.* Domine miserere.

Vesperam omnem perfectam, sanctam, pacificam et peccati expertem a Domino flagitemus. *Ch.* Tribue Domine.

Angelum pacis, fidelem ducem, custodem animarum et corporum nostrorum a Domino flagitemus. Tribue Domine.

Veniam et remissionem peccatorum et delictorum nostrorum a Domino flagitemus. *Ch.* Tribue Domine.

Bona et animis nostris conducentia, ac mundo pacem a Domino flagitemus. *Ch.* Tribue domine.

Reliquum vitæ nostræ tempus transigi in pace et pœnitentia, flagitemus. *Ch.* Tribue Domine.

Christianos vitæ nostræ terminos, sine dolore, sine confusione tranquillos, et bonam defensionem in tremendo Christi tribunali, a Domino flagitemus. *Ch.* Tribue Domine

Sanctissimæ, intemeratæ, super omnes benedictæ, gloriosæ Dominae nostræ Deiparae semperque virginis Mariæ ac omnium Sanctorum memoriam agentes, nos ipsos, et invicem, et vitam nostram totam, Christo Deo commendemus. *Ch.* Tibi Domine.

105 *Et Sacerdos clatiore voce succinit :* Quia bonus et amans hominum Deus existis, et tibi gloriam attribuímus, Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper, et in secula seculorum. *Ch.* Amen. *Sacerdos.* Pax omnibus. *Ch.* Et cum spiritu tuo. *Diaconus.* Humiliate capita vestra Deo. *Chorus.* Tibi Domine.

Et Sacerdos secreto dicit orationem.

Domine Deus noster, qui inclinatis cœlis propter salutem humani generis descendisti, respice famulos tuos et hereditatem tuam : tibi enim, tremendo simul ac benigno judici, tui famuli inclinarunt capita, et suas submiserunt cervices; non ab hominibus sperantes auxilium, sed tuam præstolantes misericordiam, et, tuam salutem expectantes : quos custodi omni tempore et hoc præsentī vespere, et hac secutura nocte ab omni inimico, ab omni diabolica machinatione, a cogitationibus vanis, et pravis affectibus. *Deinde altiori tono dicit :* Sit regni tui potentia benedicta et glorificata, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

106 *Tum psallimus idiomela illius Sancti qui eo die colitur, facientes Processionem in Narthece, præeuntibus Sacerdote et Diacono cum thuribulo ac lampadibus.*

et a Sacerdote completur ;

iterumque resumitur a Diacono,

E

et a Sacerdote completur.

F

Deinde fit Processio,

A non usurpari in primæva sua significatione, quæ est preces et precari; sed in alia. Sonat enim circuitum D illum, quem Latini Ecclesiastici Processionem nuncupant. Quid, quod etiam hi hoc nomen Litania non raro AUCTORE N. R. sic usurpent, quippe (ut Anastasium, Aimoinum, aliosque multos tacitus præteream) audi magnum Gregorium Epist. 2 lib. 11 jubentem tempore mortalitatis fieri septem Processiones divisim secundum status, uno die: Litania Clericorum (inquit) exeat ab Ecclesia B. Joannis Baptistæ; Litania virorum, ab Ecclesia B. Martyris Marcelli; Litania Monachorum, ab Ecclesia Martyrum Joannis et Pauli; Litania ancillarum Dei, ab Ecclesia BB. Martyrum Cosmæ et Damiani; Litania feminarum conjugatarum, ab Ecclesia B. Primi Martyris Stephani; Litania viduarum, ab Ecclesia Martyris Vitalis; Litania pauperum et infantium, ab Ecclesia B. Martyris Cæcilie. Ubi τὸ Litania aliud nihil præter Processionem significat. Die autem his tribus Doctoribus sacro in Λιτῆ, sive Processione recitabantur sequentia στιχηρὰ ἰδιόμελα Nili Xanthopuli.

Tonus 2.

Ἦχος β'.

et canuntur
idiomela

107 Huc agite, cœlestis Trinitatis cultores; col-
laudemus terrestrem trinitatem divinorum Antistitum; Gregorium cognomento Theologum, Basilium ducentem a regno nomen, et a gratia Joannem; imos gurgites sapientiæ; Spiritus marina fluentia; fontes aquæ vividæ jugiterque salientis; lucidas margaritas; terrestria luminaria; Ecclesiæ gubernacula; splendidorum fructuum feraces arbores; administratos gratiæ; os Christi; vindices Trinitatis; ab eadem sine ullius interventu illustratos; et assidue pro nostris animabus orantes.

B

Δεῦτε τῆς οὐρανόθεν Τριάδος οἱ λατρευταί, τὴν ἐπίγειον τριάδα τῶν θεῶν Ἱεραρχῶν εὐχαριστήσωμεν, τὸν Γρηγόριον τῆς θεολογίας τὸν ἐπὶ οὐρανοῦ, τὸν Βασίλειον τῆς βασιλείας τῶν φερώνυμων, καὶ Ἰωάννην τὸν οὐτως χαριτώνυμον, τοὺς τῆς σοφίας βυθούς, τοῦ πνεύματος τὰ ρεῖθρα τὰ ὠκεανικά, τὰς πηγὰς τῆς αἰετῶς βλυζούσας τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν τὸ ἀλλήμενον, τοὺς διαυγεῖς μαργαρίτας, τοὺς ἐπιγεῖους φωστῆρας, τῆς ἐκκλησίας τοὺς οἰσκάς, τὰ ἀγλακίονα δένδρα, τοὺς οἰκονόμους τῆς χάριτος Χριστοῦ τὸ στόμα, καὶ τῆς Τριάδος τοὺς ὑπερμάχους, τοὺς ἐξ αὐτῆς ἀμέσως ἐλλασμπομένους, καὶ προσθεύοντας ἀπαύστως ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

E

Idem Tonus.

Ὁ αὐτός.

108 Accensos ab igne inevitabili carbones fideliter prædicemus, qui per illos collustrati simus. Hi enim, per eam quam habebant cum eodem conjunctionem inflammati, evaserunt mundi lumina; vitalemque pauperibus virtutem largientes, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, pie promulgarunt: quos et nos compellemus: Salve Trinitatis Trinitas, rerum divinarum intelligens.

Tonus obl. 2.

Ἦχος πλ. β'.

109 Triplicatam Davidis fundam, Salomonis funiculum coccineum, Verbi flagellum triplex, sapientes Præsules, Basilium magnum, Gregorium divinum Joannem aureo tonantem ore, fideliter prædicemus. Nam Goliathum, qui animo cernitur et mente intelligitur, angulari lapide prostraverunt: fidem adduxerunt ad concordiam, eamque purpureo Christi sanguine, quasi vallo aliquo munierunt; et Deo quæstum facientes, hæresiarchas a Christi divino grege longissime repulerunt, sua dicendi scribendique vi. Quin imo fidem bodiedum sustentant, e a Domino postulant animabus nostris misericordiam.

C

Τοῦ Δαβὶδ τὴν σφενδόνην τὴν τρίπλοκον, τοῦ Σαλομῶντος σπάρτιον τὸ κόκκινον, τὸ τοῦ Λόγου γραγγέλιον τρίπλοκον, τοὺς σοφούς Ἱεράρχας, Βασίλειον τὸν μέγαν, Γρηγόριον τὸν θεῖον, Ἰωάννην Χρυσόστομον πιστῶς ἀνευφημήσωμεν· τὸν νοκτὸν γὰρ Γολιάθ τῇ ἀκρογωνιαίᾳ λίθῳ καταλαβόντες, τὴν πίστιν πρὸς ὁμολογίαν ἤγαγον, τῇ ἐρυθραίᾳ τοῦ Χριστοῦ περιεχιόμενοι αἵματι, καὶ τοὺς θεοκαπήλους αἰρεσιάρχους τῶν περιβόλων τῆς θείας τοῦ Χριστοῦ ποιμνίας μακρὰν ἀπελάσαντες διὰ τῶν λόγων, καὶ ἔτι τὴν πίστιν στηρίζουσιν, καὶ προσθεύουσι Κυρίῳ, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

F

Tonus obl. 4.

Ἦχος πλ. δ'.

110 Apparnit gratia Dei omnibus hominibus, erudiens nos per præceptores illos, ut emendatis moribus vitæque consuetudine, mentem nostram luce divinæ cognitionis illuminemus. Idcirco clameamus: Trinitas sancta, rerum omnium domina, horum trium Pastorum tuorum precibus hunc tuum gregem in segura pace custodi, ab omni molestia libera, et ad salutem perduc sempiternam; benigna cum sis.

Tonus obl. 2.

Ἦχος πλ. β'.

111 Sancta et adoranda Trinitas, gloria sit sapienti providentiæ tuæ, quia hominibus largita es, e numero hominum tria magna luminaria efferentia agnitionis tuæ facem, ejusque fulgore salutarem tuam ac venerandam voluntatem tamquam de specula significantia. Quo quidem lumine locupletatus orbis, tua cum admiratione contemplatur gloriam,

Τριάς ἁγία καὶ προσκυνητή, δόξα τῇ σοφῇ προνοίᾳ σου, ὅτι τρεῖς σοὺς μεγάλους φωστῆς τοῖς ἀνθρώποις ἐξ ἀνθρώπων ἐχάρισας, τῇ φωτὶ λαμπραδοῦντας τῆς σῆς ἐπιγνώσεως, καὶ τῇ αἵγλῃ φροντιστοῦντας τῶν σωτηρίων σου καὶ σεπτῶν θελημάτων· δι' ὧν ἡ οἰκουμένη φῶς γνώσεως πλουτοῦσα, τὴν σὴν δόξαν αὐγάζεται, καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν σου τὴν μακαρίαν σπεύδει, τούτων ἡμῶς

A ἡμᾶς ταῖς θείαις ὑπακούειν πείθουσα διδασκαλίαις, καὶ αὐτῇ τῶν εὐχῶν τῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐπάκουσον, ὡς Θεὸς πανοικτιρμῶν, καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν σῶσον φιλόνηρωπε.

Ἦδὺα. Πῆχος πλ. β'.

Τοὺς Ἱεράρχας τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν Πατέρων κλέος, τῆς πίστεως τοὺς πύργους, καὶ τῶν πιστῶν διδασκάλους καὶ φύλακας, συνελθόντες ὡς φιλέοργοι ἀσματικοῖς ἐγκωμίοις ὑμνήσωμεν, λέγοντες· Χαίροις τῆς ἐκκλησίας φωστὴρ, Βασίλειε σοφὲ, καὶ σὺλε ἀπερίτρεπτε. Χαίροις ὁ νοῦς ὁ οὐράνιος, Ἀρχιερεῦ μέγιστε, θεολόγε Γρηγόριε· Χαίροις ὁ Χρυσόλογε πᾶγχρυσε Ἰωάννη, ὁ τῆς μετανοίας διὰ πρῶτος κήρυξ· ἀλλ' ὡς Πατέρες τρισόλδοι, μὴ παύσῃσαι αἰεὶ πρεσβεύειν Χριστῷ ὑπὲρ τῶν πίστει καὶ πόθῳ τελούντων ἡμῶν τὴν πανίερυν καὶ θείαν πανήγυριν.

Καὶ νῦν Θεοτόκιον.

Ὁ αὐτός.

Τῇ τῶν παρθένων καλλονῇ καὶ χερμονῇ τῶν νόων, τὴν μόνην Θεοτόκον, καὶ τῶν πιστῶν ἀρράγες περιτείχισμα, συνελθόντες ὡς φιλέοργοι, ἀσματικοῖς ἐγκωμίοις, ὑμνήσωμεν λέγοντες· Χαίροις, Παρθενομήτορ ἀγνή, λυγρὰ χρυσταυγὴς, καὶ πύλη ἐπουράνιε· χαίροις σκηνὴ ἀρίσματος, ἣ τὸν Θεὸν χωρήσασα ἐν μήτρᾳ σου, πανάχραντε· χαίροις τῶν οὐρανίων ταγμάτων ὑπερτέρα ἀπάντων ἀσυγκρίτως· διὸ μητρὰν ἀνδρὲ δέσποινα, μὴ λίπης φρονεοῦσα τοὺς δούλους σου, τοὺς ἀνυμνοῦντάς σε πίστει καὶ πόθῳ αἰεὶ, καὶ τὸν τόκον σου προσκυνοῦντας τὸν ἄσπορον.

¶ Μετὰ ταῦτα ἐκφωνεῖ ὁ Ἱερεὺς εἰς ἐπήκουον πάντων.

COMM. *Et ita quidem Typicum S. Sabr. sed S. Germanus, loco jam plus vice simplici allegato, ait id Sacerdotem tantummodo facere absente Diacono. Ipsius autem verba adscribere non fuerit fortasse omnino inutile.,*

¶ Μετὰ ταῦτα λέγει ὁ Διάκονος, εἴπερ τύχη· εἰ δ' οὐ τύχη, λέγει ὁ Ἱερεὺς.

Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον κληρονομίαν σου. Ἐπίσχεψαι τὸν κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς. Ὑψώσον κέρας Χριστιανῶν ὀρθοδόξων, καὶ κατὰ-πεμψον ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου τὰ πλούσια. Πρεσβεῖαις τῆς πανουργίας τοῦ δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· τῶν τιμίων ἐπουρανίων Δυνάμεων ἀσωμάτων· τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου· τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφρόνων Ἀποστόλων· τοῦ Ἀγίου τοῦδε, καὶ πάντων σου τῶν Ἀγίων, ἱκετεύομέν σε, πολυέλεε Κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

¶ Ὁι δὲ Ἀδελφοί λέγουσιν τὸ Κύριε ἐλέησον. μ'.

Καὶ πάλιν ὁ Ἱερεὺς ἐκφωνεῖ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοσευχάτων Βασιλέων ἡμῶν, κράτους, νικῆς, διαμονῆς, εἰρήνης, υἱείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως, καὶ ἀγάπης ἀμαρτιῶν, καὶ τοῦ Κυρίου τῶν Θεῶν ἡμῶν ἐπὶ πλείονι συνεργῆσαι, κατευοδῶσαι αὐτοὺς ἐν πάσι, καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρόν καὶ πολέμιον. Ἐπιφωμεν. Ὁι δὲ Ἀδελφοί τὸ Κύριε ἐλέησον λ'.

¶ Καὶ πάλιν ὁ Ἱερεὺς ἐκφωνεῖ.

Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ἡ Ἐπισκόπου, τοῦ δαίμονος, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος, καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς Χριστιανῶν θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐπιδομένης· σκέπης τοῦ Ἀγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῷ, εἰρήνης καὶ καταστάσεως τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν· σωτηρίας καὶ βοηθείας τῶν μετὰ σπουδῆς καὶ φόβου

et ad tui regni beatitudinem contendit. Cum igitur D horum divina instituta tenere non jubeas, tu vicissim audi eorumdem pro nobis vota, ut Deus plane misericors; et ut benignus, serva animas nostras.

Gloria.

Tonus obl. 2

112 Hierarchas Christi et Patrum decus, turres fidei et fidelium magistros atque custodes, o vos omnes quibus cordi est hæc celebritas, coacti in unum, canoris extollamus landibus, dicentes: Salve Ecclesiæ luminare, Basili sapiens, et columna immobilis. Salve mens cœlestis, maxime Antistes, theologe Gregori. Salve o nureo potens sermone, prorsus auree Joannes, ad resipiscentiam hortator vehemens. Agite, o ter beati Patres, ne intermittite orare Christum pro nobis, qui cum fide et studio, agimus hunc vestro nomine sacrosanctum atque divinum diem.

Et nunc.

Mariale.

Idem Tonus

113 Virginum decus et lætitiā mentium, solam Deiparam, et firmum fidelium vallum, o celebritatum amantes, modulatis præconiis efferamus, dicentes: Salve Virgo, purens purissima, candelabrum lucens ut aureum, et porta cœlestis. Salve tabernaculum sanctificationis. Salve incontaminata, cujus uterus fuit capax Dei. Salve quæ es cunctis cœli ordinibus sine ulla comparatione superior. Ideo ne cesses, Domina et sine viro Mater, custodire famulos tuos, qui Te semper cum fide et desiderio laudant: et qui tuum fœtum adorant sine virili conceptum semine.

¶ 114 Post hæc exclamat Sacerdos, sic ut cuncti audiant.

quibus subjiciuntur orationes

¶ Post hæc dicit Diaconus, si adsit; sin minus dicit Sacerdos sequentes orationes.

115 Salva Deus populum tuum, et benedic hereditati tuæ. Visita orbem tuum in misericordia et miserationibus. Extolle cornu Christianorum orthodoxorum, et abundantes misericordias tuas ad nos demitte. Precibus intemeratæ Domine nostræ Deiparæ semperque Virginis Mariæ; venerandarum cœlestium et incorporearum Virtutum honorabilis ac gloriosi prophetæ, præcursoris et Baptistæ Joannis; sanctorum, gloriosorum et celeberrimorum Apostolorum, sancti N. (*Illius verisimiliter ejus festa lux agitur*) et omnium Sanctorum tuorum, Quæsumus te, multum misericors Domine, exaudi nos te deprecantes, et miserere nostri.

¶ Fratres autem dicunt, (vel, ut S. Germanus, chorus primus.) Domine miserere quadregies.

115 Et iterum exclamat Sacerdos: Adhuc oramus pro piissimis et a Deo servatis Imperatoribus nostris, pro ipsorum imperio, victoria, stabilitate, pace, valetudine, protectione, venia peccatorum et ut Dominus Deus noster ipsos magis adjuvet, prosperet in omnibus, ipsorumque pedibus subjiciat omnem inimicum et hostem, dicamus. Fratres vero dicunt (vel ut est apud S. Germanum, chorus secundus) Domine miserere tricies.

¶ 116 Et iterum exclamat Sacerdos.

Adhuc oramus pro Archiepiscopo vel Episcopo N. et omni in Christo fraternitate nostra, et pro omni Christiana anima, afflicta et mœrore oppressa, divinæque misericordiæ ac opis indiga; pro hujus sanctæ Domus, et in ea habitantium protectione; pro totius orbis pace ac tranquillitate; pro statu prospero sanctarum Dei Ecclesiarum; pro salute et auxilio Patrum et Fratrum nostrorum, cum studio

pro vivis et defunctis:

A ac timore Dei laborantium et ministrantium; pro derelictis et iter facientibus; pro ægrotantium medela; pro dormitione, requie, beata memoria, et venia peccatorum impetranda animabus defunctorum Patrum ac Fratrum nostrorum, hic et ubique terrarum pie sepultorum fidelium; pro captivorum libertate, pro fratribus nostris qui sunt in ministeriis, et omnibus qui ministrant et ministraverunt in hac æde sancta, dicamus. *Fratres autem dicunt quinquages, Domine miserere.*

pro ipso loco

117 Adhuc oramus ut sancta hæc ædes, omnis urbs et regio a peste, fame, terræ motu, inundatione, igne, gladio, alienigenarum incursu, intestino bello, et repentina morte liberentur; ut bonus et hominum amans Deus noster, fiat nobis propitius, clemens et reconciliatu facilis; ut avertat omnem iram contra nos motam, justisque suis comminationibus nos eripiat, et misereatur nostri: *et dicitur Domine miserere, quadragies.*

et altis quibuscumque,

B

118 Adhuc oramus, ut Dominus Deus noster exaudiat vocem deprecationis nostrorum peccatorum, et misereatur nostri. Domine miserere, *bis et vigesies. Posthæc quorum vult, vivorum ac mortuorum memoriam agit, et denuo exclamat Sacerdos.*

Exaudi nos Deus servatur noster, spes omnium finium terræ et in mari longe: ac propitius, propitius esto peccatis nostris, et miserere nostri. Misericors enim Deus, et humanus es: et tibi gloriam referimus, Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen. *Et statim subdit: Pax omnibus. Fratres autem: Et Spiritui tuo. Sacerdos (vel, ut S. Germanus, Diaconus) Capita vestra Domino inclinate. Et cunctis inclinantibus capita seque incurvantibus versus terram, bene precatur Sacerdos contenta voce dicens hunc Oratioem.*

tandemque cunctis benedict;

119 Dominator multum misericors, Domine Jesu Christe, Deus noster, precibus intemeratæ Dominiæ nostræ Deiparæ semperque Virginis Mariæ; venerandarum et cælestium Virtutum incorporearum; venerandi ac gloriosi Prophetæ, Præcursoris et Baptistæ Joannis; sanctorum gloriosorum et percelebrium Apostolorum; Sancti N. et omnium Sanctorum tuorum, acceptam redde orationem nostram, nobis tribue nostrorum delictorum veniam; sub tegmine alarum tuarum protege nos, omnem inimicum et hostem a nobis propulsa, vitam nostram contine in pace; Domine, miserere nostri atque orbis tui, et serva animas nostras, utpote qui es bonus et hominum amator.

C

¶ 120 Hisce absolutis incipimus, Stichera Versiculi, et psallentes templum ingredimur accinentes etiam Versiculos tali die occurrentes.

in utraque autem oratione, post Apostolos

Comm. Sed antequam ad illa Stichera animum applicemus, meum esse intelligo, ut dicam ea quæ de propositis jam orationibus ac precibus dicenda restant. Atque ante omnia, in prima et ultima Oratione, prout apud S. Germanum extant, multo plurimum Sanctorum patrocinia implorantur, quam prout extant in Typico. Quippe post hæc verba, *Καὶ πανευφύμων Ἀποστόλων*, Et celeberrimorum Apostolorum, sequitur in utraque Oratione series aliorum Sanctorum bene longa, et in prima quidem Oratione, num. 115. fit singularis mentio.

nominantur præcipui quidam Sancti alii.

Sanctorum Patrum nostrorum, et universalium magnorum Doctorum ac Pontificum Basilii Magni, Gregorii Theologi et Joannis Chrysostomi; Sancti Nicolai, Myræ in Lycia Archiepiscopi et miraculorum patratoris; Sanctorum gloriosorum et victoriis inclitorum Martyrum; Divorum et Deiferorum Patrum nostrorum; sanctorum et justorum Dei parentum Joachim et Anna; Sancti hujus ædis.

Series autem quæ in ultima Oratione num. 119 adjungitur, post supra dicta verba, hæc est:

Sanctorum, gloriosorum et victoriis inclitorum Martyrum; Divorum et Deiferorum Patrum nostrorum; sancti Patris nostri Nicolai Archiepiscopi Myræ in Lycia; miraculorum patratoris; sancti gloriosi et magni Martyris Georgii tropæa referentis; Sancti

Θεοῦ κοπιούντων καὶ διακονούντων Πατέρων καὶ Ἀδελφῶν ἡμῶν· ὑπὲρ τῶν ἀπολειφθέντων καὶ τῶν ἐν ἀποδημίαις ὄντων· ἰσχύως τῶν ἐν ἀσθενείαις κατακειμένων· ὑπὲρ κοιμήσεως, ἀνέσεως, μακαρίας μνήμης, καὶ αἰεσεως τῶν ἀμαρτιῶν, τῶν προαπελθόντων Πατέρων καὶ Ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐνθάδε εὐσεβῶς κειμένων καὶ ἀπαυσταχοῦ ὀρθοδόξων· ὑπὲρ ἀναβρίσεως τῶν αἰγχιαλῶτων, καὶ ὑπὲρ τῶν σδελεφῶν ἡμῶν, τῶν ἐν ταῖς διακονίαις ὄντων καὶ πάντων τῶν διακονούντων καὶ διακονησάντων ἐν τῇ ἀγίᾳ μονῇ ταύτῃ. Εἰπώμεν. Ὅτι δὲ Ἀδελφοὶ τὸ Κύριε ἐλέησον·

Ἔττα δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι τὴν ἀγίαν μονὴν ταύτην καὶ πᾶσαν πόλιν, καὶ χώραν ἀπὸ λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαρίας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφυλῶν, καὶ ἐμφυλίου πολέμου, καὶ αἰφνιδίου θανάτου. Ὑπὲρ τοῦ ἔλεων, εὐμενῆ καὶ εὐδίαλλαντον γένεσθαι τὸν ἀγαθὸν καὶ φιλόνηρωπον Θεὸν ἡμῶν, τοῦ ἀποστρέφει πᾶσαν ὀργὴν τὴν κατὰ ἡμῶν κινουμένην, καὶ ῥύσασθαι ἡμᾶς τῆς ἐπικειμένης δικαίας αὐτοῦ ἀπειλῆς καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς. Τὸ Κύριε ἐλέησον μ'.

Ἔττα δεόμεθα καὶ ὑπὲρ τοῦ εἰσακοῦσαι Κύριον τὸν Θεὸν τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς. Τὸ Κύριε ἐλέησον β'. Ἔττα μυημένους οὓς θέλει ζώντας καὶ τελευτῶντας. Καὶ πάλιν ἐκφωνεῖ ὁ Ἱερέως.

E

Ἐπάρχουσιν ἡμῶν ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακρῶν, καὶ ἔλεως, ἔλεως γενοῦ ἐπὶ ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς. Ἐλέημων γὰρ καὶ φιλόνηρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ Ὑῖῳ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ εὐθὺς τὸ, Εἰρήνη πᾶσι. Καὶ οἱ Ἀδελφοί. Καὶ τῷ Πνεύματί σου. Ὁ Ἱερεὺς, τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνει. Καὶ πάντων κλινόντων τὰς κεφαλὰς, καὶ ἐπὶ γῆς κεκυφόντων, ἐπιτίθεται ὁ Ἱερεὺς μεγαλοφώνως λέγων τὴν εὐχὴν ταύτην.

Δέσποτα πολυέλεε, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν προσέειπας τῆς πναρχάντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτοκου καὶ σειπαρθένου Μαρίας· τῶν τιμίῶν καὶ ἐπουρανίων δυνάμεων ἁσώματων· τοῦ τιμίῳ ἐνδοξοῦ προσφύτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου· τῶν ἀγίων ἐνδόξων καὶ πανευφύμων Ἀποστόλων, τοῦ Ἀγίου τοῦδε, καὶ πάντων σου τῶν Ἀγίων, εὐπρόσδεκτον ποιῆσον τὴν δέξιν ἡμῶν· Δύρησαι ἡμῖν τὴν ἄρεσιν τῶν περαπτωμάτων ἡμῶν· σκέπασον ἡμᾶς ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πετερύγων σου· ἀποδώξου ἅψ ἡμῶν πάντα ἐχθρόν καὶ πολέμιον· εἰρηνεύσου τὴν ζωὴν ἡμῶν, Κυρίε, ἐλέησον ἡμᾶς, καὶ τὸν κόσμον σου, καὶ σώσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόνηρωπος.

¶ Ἔττα ἀρχόμεθα τὰ στιχηρὰ τοῦ στίχου, καὶ ψάλλουτες· εἰσερχόμεθα ἐν τῷ ναῷ, ἐπάθοντες καὶ τοὺς τυχοῦντας στίχους αὐτῶν.

F

Τῶν ἐν ἀγίοις Πατέρων ἡμῶν καὶ οἰκουμενικῶν μεγάλων Διδασκάλων καὶ Ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου· τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς Νικολάου Ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Ἀνκίας τοῦ Θρυματουργίου, τῶν ἀγίων, ἐνδόξων, καὶ καλλινίκων Μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν, τῶν ἀγίων καὶ δικαίων Θεοπατέρων Ἰωακείμ καὶ Ἀννης, τοῦ Ἀγίου τῆς μονῆς.

Τῶν ἀγίων, ἐνδόξων, καὶ καλλινίκων Μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν, τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νικολάου Ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Ἀνκίας τοῦ Θρυματουργίου, τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, τοῦ Ἀγίου τοῦ δεῖνος, οὗ

καὶ

A **ΑΥΤΟΡΕ Ν. Β.** καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν ἁγίων καὶ δικαίων Θεο-
πατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἀννῆς.

N. ejus agimus memoriam; sanctorum et justorum D
Dei parentum Joachim et Annæ.

121 Neque hoc prætermittendum est, in utraque Oratione, statim post hæc verba; Προσδείξαις τῆς παναρχά-
του δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου : apud S. Germanum poni, Δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ
σταυροῦ, id est, virtute honorandæ et vivificæ Crucis. Reliqui vero supra memorati genitivi, cum hac voce
Προσκαίαις sive Patrociniis, ibidem copulantur. Præterea S. Germani Acoluthia cum Typico non satis con-
venit de vicibus, quibus a Choro dicendum est Κύριε ἐλέησον : ubi enim in Typico scribitur λ' sive trigesies,
ibi apud S. Germanum scribitur tantum γ', sive ter. Testatur tamen Guarus, etiam antiquos codices habere λ'.
Denique Monachi, ab Episcoporum jurisdictione exempti, non nominant Episcopum in prece num. 116 posita,
sed suum Abbatem sive Præpositum : hoc modo : Ἐπι δεόμεθα ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ
ὁ δεῖνος Adhuc oramus pro venia peccatorum servi Dei N. quibus verbis ostendunt quam submissee de suo
genere vivendi sentiant. Atque hæc sunt quæ hic paucis annotanda esse existimavi.

et Monachi
exempti nomi-
nant Abbatem
suum.

122 Nunc remeemus ad templum, audituri Stichera hujus divi. Sunt autem illa προσόμοια et a Nilo Xan-
thopulo scripta, ut indicant Menæa.

Ἦχος πλ. α'. πρὸς Χαίροις ἀσκητικῶν.

Tonus obl. I sicut Χαίροις ἀσκητικῶν.

Χαίροις Ἱεραρχῶν ἡ τριάς, τῆς Ἐκκλησίας τὰ μεγά-
λα προπύργια, οἱ στυλοὶ τῆς εὐσεθείας, ὁ τῶν πιστῶν
ἐδρασμός, τῶν χιριετιζόντων ἡ καταπτώσεις, Χριστοῦ οἱ
ποιμάνοντες τὸν λαὸν τοῖς θείοις δόγμασι, καὶ ταῖς
ποινίλαις ἀρεταῖς οἱ ἐκτρέψαντες, οἱ τῆς χάριτος δια-
πρύσιοι κήρυκες, νόμους οἱ προεκθέμενοι Χριστοῦ τῷ
πληρώματι, οἱ ὁδηγοὶ πρὸς τὰ ἄνω, τοῦ παραδείσου αἱ
εἰσέοδοι Χριστὸν καταπέμψαι, ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν αἰτεῖτε
τὸ μέγα ἔλεος.

Στίχος· Ὅσοι Κρυγῶσονται ἐν δόξῃ.

Versiculus. Exultabunt Sancti in gloria.

Χαίροις Ἱεραρχῶν ἡ τριάς οὐρανοδόξοι, ἐπίγειοι ἁγ-
γελιοὶ, τοῦ κόσμου ἡ σωτήρια, ἡ τῶν ἀνθρώπων χαρὰ,
καὶ τῆς οἰκουμένης οἱ διδάσκαλοι, τοῦ λόγου οἱ πρόμα-
χοι, ἱατροὶ ἐπιστήμονες τῶν νοσημάτων τῆς ψυχῆς καὶ
τοῦ σώματος, οἱ ἀείρροοι ποταμοὶ οἱ τοῦ Πνεύματος,
λόγοις οἱ καταρδεύσαντες τῆς γῆς ἅπαν πρόσωπον, οἱ
Θεολόγοι, αἱ βάσεις, οἱ χρυσολόγοι, οἱ ἐνθιοι. Χριστὸν
καταπέμψαι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν αἰτεῖτε τὸ μέγα ἔλεος.

Στίχος· Οἱ Ἱερεῖς σου Κύριε ἐνδύσονται δικαιοσύνην.

Vers. Sacerdotes tui, Domine, inducunt justitiam.

Χαίροις Ἱεραρχῶν ἡ τριάς, τοῦ ἐπιγείου στερεώμα-
τος ἥλιος, ἀκτῖνες καὶ δαδουχίαι ἐκ τρισκλίου αὐγῆς,
τῶν ἐσκοτισμένων ἡ ἀνάβλεψις, τὰ ἄνθη τὰ εὖσμα, τοῦ
παραδείσου τὰ κάλλιστα, ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ὁ σοφώστες
Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος, τὰ πυξία τοῦ Πνεύματος,
πλάκες οἱ θεογράφοι, μαζοὶ οἱ ἐκδιψῶντες τῆς σωτη-
ρίας το γάλα, τὸ τῆς σοφίας τὸ ἀγλίσμα· Χριστὸν δυ-
σωπεῖτε, ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν δωθήναι τὸ μέγα ἔλεος.

C

Δόξα·

Ἦχος ὁ αὐτός.

Gloria.

Tonus idem.

F

Σαλπίσσωμεν ἐν σάλπιγγι ἀσμάτων, χορεύσωμεν ἐόρτις,
καὶ σκιαστήσωμεν ἀγαλλόμενοι ἐν τῇ πανδήμῳ πανηγύρει
τῶν διδασκάλων ἡμῶν· Βασιλεῖς καὶ Ἀρχόντες συντρε-
χέτωσαν, καὶ τοὺς Ἱεράρχας κροτήτωσαν ἐν ὕμνοις, ὡς
δογμάτων βλύσαντας ποταμούς ὑπερμεγέθεις, τρεῖς καλ-
λιρρόας ἀειζῶνους τοῦ Πνεύματος, ποιμένες καὶ διδάσκαλοι
τοῖς τῆς σεπτῆς Τριάδος τρισσοῦς ἱερομύστας· συνελθόν-
τες εὐψυχίσωμεν, οἱ φιλόσοφοι τοὺς σοφοὺς, οἱ Ἱερεῖς
τοὺς ποιμένας, οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς προστάτας, οἱ πένιτες
τοὺς πλουτιστάς, οἱ ἐν θλίψει τοὺς παρρησιόχους, τοὺς
συνούχους οἱ ὁδοιπόροι, οἱ ἐν θαλάσῃ τοὺς κυβερνήτας,
οἱ πάντες τοὺς πανταχοῦ θερμῶς προσθάνοντας· θείους
Ἀρχιεράρχας ἐγκωμιάζοντας οὕτως εἰπόμεν· Πανάρχιοι
διδάσκαλοι, σπένσατε ἐξελεῖν τοὺς πιστοὺς ἐκ τῶν τοῦ
βίου σκανδάλων, καὶ ῥῦσαι κολάσεων τῶν αἰώνιων ἡμᾶς.

Καὶ νῦν. Γερμανοῦ Πατριάρχου Θεοτόκιον ὁμοιον.

Et nunc. Germani Patriarchæ Theotocion simile.

Σαλπίσσωμεν ἐν σάλπιγγι ἀσμάτων· πραύψασα γὰρ ἡ

126 Canamus tubis, quia regina omnium Mater,
virgo,

Salvete Hierarcharum trias, magna Ecclesiæ
propugnacula, columnæ pietatis, fidelium firma-
mentum, hæreticorum ruina; divinis institutionibus
pascentes Christianum populum, cumque variis
nutrientes virtutibus; excelsi gratiæ præcones, in-
terpretes legum in plenitudine Christi; ad superna
ductores, Paradisi introitus : orate Christum, ut
magnam animabus nostris largiatur misericordiam.

Ingressi tem-
plum, can-
tant idiomela
Xanthopuli de
3 Sanctis :
primum,
E

secundum,

tertium,

quartum,

A Virgo, benevola est, et benedictionibus coronat laudatores suos. Reges ac Principes concurrant, atque excitato plausu venerentur Reginam quæ peperit Regem, gaudentem a morte victas benigne solvere. Pastores ac Magistri, Pastoris boni sanctissimam Genitricem una efferamus laudibus. Candelabrum aureum, illuminantem nubem, excelsiorem Cherubim, animatam arcam, speciosum Altissimi solum, urnam auream receptricem mannæ, vitalem Verbi tabulum, omnium Christianorum perfugium sacro celebrantes carmine, sic dicamus Palatium Verbi, nos humiles cœlorum regna dignare: non est enim quidquam, quod te intercedente fieri non possit.

dicunt Canticum Simeonis,

¶ Ἰ cinde, Nunc dimittis, Trisagion, Sanctissima Trinitas, Pater noster. Exclamat autem Sacerdos, Quia tuum est regnum, virtus et gloria, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen. Nos autem Apolyticion, vel Deipara Virgo, ter recitamus.

COMM. Primo hic notatur recitandum Canticum Trisagion exhibui num. 31. Oratio ad Sanctissimam

cum invocatione S. Trinitatis,

Sacrosancta Trinitas, miserere nostri; Domine, propitius esto peccatis nostris; Dominator, remitte iniquitates nostras; Sancte, respice et sana infirmitates nostras, propter nomen tuum.

atque post Pater noster, salutant Deiparam,

128 COMM. Quod ad dua ista vocabula attinet, Deipara Virgo; ea Salutationi Angelicæ addidit Ecclesia Orientalis post condemnationem Nestorii, qui, ut num. 32 vidimus, eam tantum Christòkon dicendam esse pugnavat. Græci itaque Mariam Θεοτόκον salutant, priusquam Κεχρητωμένην sive Gratia plenam; nec celant causam istius modi salutationis; nam hisce Elisabethæ verbis Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, Benedictus fructus ventris tui, statim subjungunt: Ὅτι σωτήρα ἔτεκε, τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Quia Servatorem genuisti animarum nostrarum. Non tamen opinor Angelicam illam salutationem hic totam recitandam fuisse a Græcis antiquioribus, licet ea tota habeatur in aliquo recentiore horologio, quia ritus salutationem illam connectendi cum Oratione Dominica non admodum antiquus est; ut licet cernere ex iis, quæ a doctissimo viro, Joanne Mabillonio, in Præfatione ad scriptum decimum §. 6, afferuntur. Sed hoc Tribus Doctoribus sacro die, recitatur sequens Ἀπολυτίκιον.

Dimissorium.

Tonus 1.

Ἀπολυτίκιον

Ἦχος α'.

et tres SS. Doctores in hoc eorum Festo;

129 Tria maxima Divinitatis, tamquam solis triplicis luminaria, orbem totum suis divinatorum radiis, quasi de alta specula illustrantia; mellifluos amnes sapientiæ; omnem creaturam irrigantes divinæ cognitionis latice; Basilium magnum theologum Gregorium, et inclitum Joannem, aureum illud eloquentiæ flumen, consensu pari honoremus omnes qui eorum scripta adamamus. Etenim Trinitati pro nobis semper supplicant.

Aliud. Tonus 4.

Iisdem quibus Apostoli præditi moribus, ac Doctores orbis, Dominum universorum orate, ut et mundo pacem, et nobis misericordiam magnam impartiat.

139 Sequitur Benedictio panis, vini et olei: et pro communi quidam paucis diebus solennioribus apponit Paximata, id est panes biscoctos tradit Goar: credo quia tunc panem recentem coqui festi sollemnitas prohibebat Olei autem non meminit S. Germanus. De ipsa vero prædictorum benedictione, sic loquitur Typicon.

exinde benedicitur panis vinum et oleum, Sacerdote orante,

¶ Promus-condus exponit in pulpito panes quinque; quibus in mensa vescimur. Apponit quoque amphoram plenam vini generosissimi, et modicum oleum in aliquo vase. Tum Sacerdos, accipiens panem unum in manus, in eoque formans signum Crucis, fundit elata voce hanc Orationem.

131 Domine Jesu Christe, Deus noster, qui quinque panibus benedictis, quinque millia hominum satiasti; idem hos panes, frumentum, vinum et oleum benedic, et hæc multiplica in hac sancta habitatione, et per universum tuum orbem, ex iisque comesturos fideles sanctifica: quia Tu benedixisti et

Junii T. II

παντῶν ἡμῶν μετροπάρθενος ταῖς εὐλογίαις καταστήσει. D τοὺς εὐφραμούντας αὐτήν. Βασιλεῖς καὶ Ἀρχόντες συν- AUCTORE N. R. τρεχέτωσαν, καὶ τὴν Βασιλίδαν κροτήτωσαν ἐν ὕμνοις, Βασιλέα τιθέτωσαν τοὺς θανάτω κρατούμενους πρὶν ἀπολύ- ασι φιλανθρωπῶς εὐδοκήσαντα. Ποιμένες καὶ διδασκαλοὶ τὴν τοῦ καλοῦ ποιμένου ὑπεράγιον μητέρα, συνελθόντες εὐφραμήσωμεν τὴν λυχνίαν τὸν χρυσοῦ γῆ, τὴν φωτοφόρον νεφέλην, τὴν τῶν Χερουβὶμ ὑπερτέραν, τὴν ἐμφυλον κυβωτὴν, τὸν περίμορφον τοῦ Δεσπότη θρόνον, τὴν μανναδόχον χρυσέα στήλην, τὴν ζωοφόρον τοῦ Λόγου πλάκα, ἀπάντων τῶν Χριστιανῶν τὸ κατασφύγιον, ἀσμάσθητο γόρδιον ἔγκωμιάζοντες, οὕτως εἰπώμεν. Παλάτιον τοῦ Λόγου, ἀξίωσαν τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς τῆς οὐρανῶν βασιλείας: οὐδὲν γὰρ ἀδύνατον τῇ μεσιτείᾳ σου.

127 Iterum repelandum est ad contextum Typici.

¶ Εἶτα, τὸ Νῦν ἀπολύεις, τὸ Τρισάγιον, τὸ Παναγία Τριάς, σὺν τῷ Πάτερ ἡμῶν. Ἐκφωνεῖ ὁ Ἱερεὺς, Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν. Καὶ ἡμεῖς τὸ ἀπολυτίκιον, ἢ τὸ Θεοτόκε παρθένε, λέγοντες αὐτὸ ἐκ γ'.

Simeonis, quo Latini Completorium suum claudunt. Trinitatem dirigenda, in Euchologio sic integra ponitur.

Παναγία Τριάς ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ἰλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, Δέσποτα συγχώρησον ταῖς ανομίαις ἡμῶν, Ἄγιο ἐπίσπεψαί καὶ ἰάσας τὰς ἀσθενείας ἡμῶν, ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.

E

Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου θεότητος, τοὺς τὴν οἰκουμένην ἀκτίσει δογματικῶν θεῶν πυρσεύσαντας, τοὺς μελιφόρους ποταμούς τῆς σοφίας, τοὺς τὴν κτίσιν πᾶσαν θεογνωσίας νόμασι καταρθεύσαντας, Βασίλειον τὸν μέγαν, καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, σὺν τῷ κλεινῷ Ἰωάννῃ τῷ τὴν γλῶτταν χρυσοῦργμονι, πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἐρασταὶ συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι ὑπὲρ ἡμῶν αἰεὶ πρεσβεύουσιν.

F

Ἔτερον.

Ἦχος δ'.

Ὡς τῶν Ἀποστόλων ὁμότροποι, καὶ τῆς οἰκουμένης διδασκαλοὶ, τῷ Δεσπότη τῶν ὁλῶν πρεσβεύσατε, εἰρήνην τῇ οἰκουμένῃ δωρίσασθαι, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος.

¶ Ὁ δὲ Κελλαρίτης προτίθησιν ἐν τῷ ἀναλογίῳ ἄρτους ε', ἐξ ὧν ἐσθίημεν ἐν τῇ τραπέσῃ. Ὡς αὐτῶς καὶ στήλην οἶνου τοῦ καλλίστου, καὶ ὀλίγον ἔλαιον εἰς ἄγχος τι. Ὁ δὲ Ἱερεὺς λαβὼν ἄρτον ἕνα ἐπὶ χεῖρας, καὶ τυπώσας ἐν αὐτῷ σταυρὸν, ἐπεύχεται τὴν εὐχὴν ταύτην, ἐκφωνῶς.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ εὐλογήσας τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ πεντακισχιλίους χορτάσας, αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τοὺς ἄρτους τούτους, τὸν σίτον, τὸν οἶνον, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ πλήθυνον αὐτὰ ἐν τῇ ἀγίᾳ μονῇ, καὶ εἰς τὸν κόσμον σου ἅπαντα καὶ τοὺς εἰς αὐτῶν μεταλαμπρύνοντας πιστοὺς ἀγιάσον, ὅτι σὺ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ

IV

ἀγιάζον

A ἀγιῶν τὰ σύμπαντα, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

¶ Καὶ μετὰ τὸ, Ἀμήν, λέγομεν λγ' ψαλμόν, τὸ, Εὐλόγησιν τὸν Κύριον ἐν παντί καιρῷ, ἕως τοῦ, Οὐκ ἐλαττωθήσονται πάντες ἀγαθοὶ. Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἀπελθὼν, ἵσταται ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, βλέπων τρὸς δυσμᾶς. Μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ψαλμοῦ, ἐπεύχεται ὁ Ἱερεὺς, λέγων· Εὐλόγια Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

133 COMM. Hic, ut S. Germanus, quidam ait, γίνετα ἀπόλυσις, fit dimissio: sed ut Typicum, ἐὺθεως ἀναγνώσις εἰς τὸν Πραξάποστολον, id est confestim succedit Lectio Praxapostoli. Est autem Πραξάποστολος liber Græcorum ecclesiasticus, qui sic appellatur, inquit Petrus Lambecius, lib. 5 de Bibliotheca Cæsarea, pag. 287, quod potior majorque illius pars ex Actibus Apostolorum et Epistolis S. Pauli concinnata sit. Atque ea causa est cur etiam dicatur simpliciter, Ἀπόστολος. Hoc sane insignitus titulo in lucem prodit Venetis anno MDCVII, quæ impressio extat in Museo nostro. Res illo ecclesiastico libro contentas præterea, aliquis ignotus auctor, opud Leonem Allatum Dissertat. 1 de libris Ecclesiast. Græcorum, expressit carmine iambico, quod ego non transcribo partim quia longiusculum est, partim quia eæ res, faciles cognosci queunt ex verbis Typici, huc necessario alia de causa transcribendis.

B Ἰστέον ὅτι ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μεχρὶ τῶν Ἀγίων πάντων εἰς τὴν τοιαύτην ἀναγνώσιν, λέγω δὴ τοῦ μεγάλου ἐσπερινοῦ, αἱ πρᾶξεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἀναγνώσκονται μόναι· εἰς δὲ τὰς λοιπὰς Κυριακὰς τοῦ ὅλου χρόνου αἱ ἐπὶ καθολικαί, καὶ αἱ ἐν' τοῦ ἁγίου Παύλου Ἐπιστολαί, καὶ ἡ ἀποκάλυψις Ἰωάννου.

135 Jam vero, ut minutissima quæque studiosissime persequar, sequentia quoque observata velim. Primo, quod dictæ Scripturæ, non secus in Latinorum Ecclesia, leguntur cum titulo et nomine auctoris. Deinde quod Lectionibus Actuum Apostolorum et Apocalypseos præmittuntur hæ particule, Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, sive In diebus illis; nisi forte initium libri fuerit, vel aliqua nota temporis in genuino textu apposta inveniamur. Tertio, quod Apostolorum Epistolis præfigitur, vox Ἀδελφοί, Fratres, si ad plures scriptæ fuerint; sin autem ad unum tantum, illius ad quem scriptæ sunt, nomen præponitur, addito dulcissimo Filii vocabulo E. G. Τέκνον Τιμόθεε, Τέκνον Τίτε, Fili Timothee, Fili Tite. De Dominica quoque Sanctorum omnium, superius memorata, scire convenit, eam esse primam post Pentecosten. Id patet ex Callisto, qui in Synaxario sic satur. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ κυριακῇ μετὰ τὴν πεντηκοστήν, τὴν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης, ἐν Ἀσίᾳ, Αἰθίᾳ καὶ Εὐρώπῃ, βορεῇ τε καὶ νότῳ, Ἀγίων πάντων ἑορτὴν ἑορτάζομεν, Eadem die Dominica post Pentecosten, ubique per universum orbem existentium, in Asia, Libya, et Europa, Austroque ac Septentrione, Sanctorum omnium festum agitantus. Edita est enim Oratio Leonis Imperatoris, ubi sic legitur: Κύριακῇ μετὰ τὴν πεντηκοστήν εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς Ἀγίους πάντας, ὅτε τὸν ἀλλόστορα τοῦ γένους οἰκταίος ἄθλοισι κατέβαλον, καὶ ἡ παγκόσμιος ἐκκλησία τοὺτους τιμᾷ. Dominica post Pentecosten, universæ terræ, Sanctos, quia generi nostro infestum dæmonem suis in certaminibus vicerunt, universa Ecclesia honorat.

136 Roges fortasse quid supradicto pane benedicto fiat. Id nos edocebit Typicum, quod sic habet.

C Ὁ Κελλαρὶτης διακλάσας τοὺς ἄρτους ἐπιδίδωσι τοῖς Ἀδελφοῖς. Ὡσπύτως καὶ ἀπὸ ἐνὸς ποτηρίου οἴνου, διὰ τὸν κόπον τῆς ἀγρυπνίας, ὥσπερ ἐξ αρχῆς παρελάβομεν ἀπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων.

COMM. Neque vero hæc a Patribus ceremonia videtur vacare mysterio: quid enim ad excitandam memoriam illius Oraculi, Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, potest esse aptius, quid magis accommodatum, quam sacrorum voluminum lectionem cum usu panis conjungere? Mitto illum in Orientali ecclesia panis esum gerere specieem quamdam ac similitudinem antiquæ Agapes, et ad seriem Typici revolvor: ubi max nominandi Diaconitæ, intelliguntur Monasteriorum famuli, religiosi pariter votis obstricti, quos Conversos ex usu antiquo alii, alii ex recentiori Laicos dicunt, de quibus in hoc Vigiliarum ordine sic legitur:

¶ Οἱ οὖν Διακονηταί, ποιήσαντες τὴν συνήθη μετάνοιαν ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ εἰς τοὺς χοροὺς πρὸς μίαν, ἐξέρχονται. Ἀπὸ δὲ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐκ ἔχει τις ἐξουσίαν πιεῖν ὕδωρ, διὰ τὴν μεταληψίαν τῶν ἁγράντων μυστηρίων. Ὁ δὲ εὐλογητὸς ἄρτος ἐστὶ ἀνεξιτήριος παντοίων κηλῶν, εἰ μετὰ πίστεως λαμβάνοιτο.

138 COMM. Ultima hæc verba cum nequeant de pane alio intelligi, quam de illo qui antea quasi ad cœnulum illatus et distributus fuisse dicitur; dubitari possit, an indicta omnibus posthæc abstinentia etiam aquæ, propter participationem incontaminatorum mysteriorum, ad benedicti istius panis præsentem sumptionem, an potius, ad faciendam sequenti die Eucharistiæ communionem referatur. Hoc quidem ultimum mihi videtur verosimilius: quia nomine ἁγράντων μυστηρίων intelliguntur communiter Mystera corporis et sanguinis Domini; et hæc tam solennes Vesperæ cum subsequenti pervigilio, præparatio quadam erant ad festum subsequens; nam egressis Conversis, ad pervigilandum in Ecclesia remanebant Monachi Clericique, ad ejusmodi laborem delibatis pane ac vino corroborati.

Quod tamen ad reverentiam, etiam comuni, sed ita ut supra benedicto pani vinoque habendam, et utilitatem inde capiendam obtinet; illa probatur etiam S. Augustino Doctori Latino, qui lib. 2 de pecc. remiss. de illo

sanctificas omnia, Christe Deus noster; Tibi enim gloriam tribuimus, cum tuo ingenito Patre et omnino sancto et bono ac vivifico tuo Spiritu, nunc, et in secula seculorum.

¶ 132 Et dicto Amen, recitamus tertium et trigessimum psalmum, Benedicam Dominum in omni tempore, usque ad hæc verba. Non minuentur omni bono. Sacerdos vero digressus stat pro sanctis foribus, Occidentem respiciens, et finita ea parte Psalmi orat, dicens: Benedictio Domini sit super vos ubique, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

et præsentibus benedicente,

sequitur lectio ex Praxapostolo,

¶ 134 Sciendum est, quod a Dominica Paschatis usque ad Dominicam Sanctorum omnium, pro lectione majorum Vesperarum, leguntur tantummodo Acta Apostolorum; reliquis totius anni Dominicis septem Catholicæ, et quatuordecim S. Pauli Epistolæ, et Joannis Apocalypsis.

E sic dicto ab Epistolis Canonici quas digerit per annum

circa cujus usum notanda aliqua.

¶ Promus-condus frangit panes et dat Fratribus; consimiliter de eodem calice vini, ad vigiliarum molestiam perferendam; sicut jam inde ab initio Patres nobis nostri tradiderunt.

F Denique sumitur refectacula ad pervigilandum,

et egrediuntur Conversi,

¶ Diaconitæ igitur, facta solita reverentia ante sanctas januas et versus alternos choros, egrediuntur. Ab illa autem hora nemini fas est aquam bibere, propter perceptionem incontaminatorum mysteriorum. Benedictus autem panis est præservativus a quibuscumque malis, si cum fide sumatur.

neque fas princeps vel aquam gustare,

an propter Eucharistiam postridie sumendam?

A pane, vel (ut alii volunt) de sale Catechumenis dari solito, sic loquitur. Quamvis non sit corpus Christi, sanctus est tamen, et sanctior quam cibi quibus alimur. Quoniam Sacramentum est.

D
AUCTION N. A.non quia id
vere sunt,sed quasi sa-
cramentalia
præsumunt,dum ritu sa-
cro fuerint
benedicta :hic panis alius
est ab Antido-
ro,

139 Nihil necesse arbitror, ut hic aliquantulum digrediar moncamque D. Augustinum hoc loco Sacramenti nomine, non intelligere vere ac proprie dictum Sacramentum, sive signum sensibile atque symbolicum gratiæ sanctificantis, a Deo stabiliter institutum, ut usu suo hominem sanctificet? Quippe cum dicat illum precibus consecratum panem vel saleem porrigi Catechumenis; qui in Theologico pulvere exercitatus est lector, facile pervidet, etiam me locente, Augustinum hic nomine Sacramenti tantum intelligere ritum aliquem ecclesiasticum, sive ut verbis Scholar utar, aliquod Sacramentale, quod gratiam sanctificantem ex operato opere conferre non potest, quamquam quasi ex opere operato possit aliquos effectus inferiores conferre tam quoad corpus, quoad animum. Id quod de hoc pane, Sacerdotis precibus consecrato, diserte pronuntiat Typicum ut supra num. 137 vidimus.

140 Sed hujus panis vis ac virtus distinctius describitur in Hincmari Archiepiscopi Rheniensis Capitulis quæ Presbyteris suis dedit anno MCCCLV, et extant apud Philippum Labbeum tom. 8 Conc. col. 570, ubi Cap. 7, legitur hæc panis benedictio : Domine sancte, Pater omnipotens, æternæ Deus, benedicere digneris hunc panem tua sancta et spirituali benedictione, ut sit omnibus cum fide et reverentia ac gratiarum tuarum actione sumentibus, salus mentis et corporis, atque contra omnes morbos, et universim cunctorum inimicorum insidias tutamentum. Per Dominum nostrum Jesum Christum, Filium tuum, panem vitæ, qui de cœlo descendit, et dat vitam ac salutem mundo, et tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti, per omnia secula seculorum. Amen. Quæ quidem Oratio continetur etiam Can. 9 Nonnetensis Concilii, ut videre

est apud eundem Labbeum tom. 9 Concil. col. 470 hic porro benedictus panis in Græcorum Vesperis, ita distribui solitus, vocatur proprio nomine Κετάρλαστος, a fractione, ut significetur esse diversus a pane illo benedicto, qui in Liturgia sive Missæ sacrificio distribuebatur vis, qui ob impedimentum quoddam communicare non poterant, ideoque talis panis dicebatur Ἀντίδωρον, quasi ἀντὶ τῶν ἱερέων δώρων, seu vice divinæ Eucharistiæ et sacræ Communionis. Et vero Ἀντίδωρον erat, panis Προθέσεως, sive panis ille sacer, ex quo pars aliqua ad conficiendam Eucharistiam desecta erat, et Pachymæ lib. 3 Hist. cap. 8 dicitur Θεῖος ἄρτος, id est, divinus panis. Κετάρλαστος talis Προθέσεως panis non erat, ut ex ante dictis potest. Nullus itaque Meursius, nullus Casaubonus duo illa benedicti panis genera confundat. Verum de hoc pane benedicto satis : Quare ab absentibus Fratribus Laicis nos remaneamus in templo, ut cum reliquis etiam τῷ Ὁρθρῷ sive Matutino Officio, ceremoniisque in eo adhiberi solitis interesse possimus.

CAPUT TERTIUM.

De Officio Matutino.

Recitato, post
Actus Aposto-
lorum, Hexa-
psalmo,

Matutinum in Græcanica Ecclesia Ὁρθρος dicitur. De eo agit Typicum in ultima parte Capituli secundi, quod jam commentati sumus. Attamen ne Caput istud in immensum excresceret, visum fuit illud partiri. Sic ergo infit Typicum :

¶ Post Praxapostoli lectionem bene precante Sacerdote, auspicamur Hexapsalmum.

¶ Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Πραξαποστόλου, εὐλογοῦν-
τοῦ τοῦ ἱερέως· ἀπαρχόμεθα τοῦ ἑξαψάλμου.

pulsatoque
Semanterio

143 COMM. Ita dicitur continuatio sex Psalmorum : qui hoc loco erant Psalmi 33, 37, 62, 87, 102, 142, quantum quidem possum ex Antonii Arcudii Horologio conjicere. Hexapsalmus ergo recitatur statim post Lectionem sacram, intellige si agendæ sint vigiliæ, ut agendæ sunt hodie, cujus exponimus Officium. Nam si vigiliæ agendæ non sint, sacra Lectione finita, ad suam quisque cellam recipit se, et dat quieti, donec Semanterii pulsibus a Candelapte revocetur ad templum. Quod autem tunc sit Matutinæ precis initium, quæ ceremoniæ, quæ ratio pulsandi Semanterii, quæ thuris adolendi, qui ritus reverentiarum, sat clare explicat hoc idem Typicum cap. 10. Quamquam et tum, cum aguntur vigiliæ, Semanterium pulsetur, eo videlicet tempore quo dicuntur sex assignati Psalmi. Atque id significat Typicum : postquam enim instituerat de illis Psalmis sermonem, dicit :

decantatur
Psalmus 102,

¶ Et Candelaptes quidem, apparato thuribulo, egreditur pulsaturque Semanterium majus, et Sacerdos incensat. Quando vero Præses sive Abbas inchoavit 102 Psalmum, scilicet Benedic anima mea Domino, dicit Sacerdos, orationes Matutini, stans detecto capite ante sanctas fores.

¶ Καὶ ὁ μὲν Κανδήλαπτης, ἐτοιμάσας τὸν θυμιατὸν, ἐξέρχεται, καὶ σημαίνει τὸ μέγα. Ὁ δὲ ἱερεὺς θυμιατῶν. Ὅταν οὖν ἀρξῇται ὁ Προεστὼς τοῦ ρθ' ψαλμοῦ, ἔχουν, τὸ εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, λέγει ὁ αὐτὸς ἱερεὺς τὰς εὐχὰς τοῦ Ὁρθρου, ἱστάμενος ἀσκεπὴς ἐμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν.

cui sub iocun-
tur 12 preces
Matutinae :

144 COMM. Non invenio orationes illas in Typico, sed apud S. Germanum invenio omnino duodecim : fortassis pro numero totidem horarum : quas nox præsumitur absumpsisse absque divinis laudibus, respectu diurnarum quibus cum hoc Officio datur initium, licet ea horarum partitio inæqualis ad usus civiles parum aut nihil faciat : ipsæ autem Orationes hæc sunt.

ORATIO I.

ΕΥΧΗ' Α'.

Agimus Tibi gratias ; Domine Deus noster, qui nos excitasti nostris cubilibus, et verba laudis inmisisti in os nostrum ; ut adoremus et invocemus nomen sanctum tuum, et misericordiam tuam, qua semper circa vitam nostram usus es. Precamur te, mitte et nunc auxilium tuum super adstantes coram facie sanctæ gloriæ tuæ, ut copiosam a Te miserationem expectemus : iisque Tibi cum timore et caritate servientibus, inenarrabilem tuam bonitatem laudare con-

Εὐχαριστοῦμέν σοι Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τῷ ἔξαν-
στήσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν κοιτῶν ἡμῶν, καὶ ἐμὲ ἀλόντι εἰς
τὸ στόμα ἡμῶν λόγον αἰνέσεως, τοῦ προσκυνεῖν καὶ
ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. Καὶ δεόμεθα σοὶς
οἰκτιρμοῖς, οἷς πάντοτε ἐχρήσω περὶ τὴν ἡμετέραν ζωὴν,
καὶ νῦν ἐξαπόστειλον τὴν βοήθειάν σου ἐπὶ τοὺς ἐστώτας
πρὸ προσώπου τῆς ἁγίας δόξης σου, καὶ ἀπεκδεχόμενους
τὸ παρὰ σου πλοῦσιον ἔλεος· καὶ δὸς αὐτοῖς μετὰ φόβου
καὶ ἀγάπης πάντοτε σοὶ λατρεύοντας, αἰνεῖν τὴν ἀνεκ-
διέκχον

A δικηγόρον σου ἀγαθότητα. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Ὑιῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ' β'

Ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμα ἡμῶν πρὸς σέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, διότι φῶς τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς γῆς. Δικαιοσύνην καὶ ἀγίασμόν ἐπιτελεῖν ἐν τῷ φόβῳ σου, συνέτισον ἡμᾶς. Σὲ γὰρ δοξάζομεν τὸν ὄντως ὄντα, Θεὸν ἡμῶν. Κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν, καὶ μνήσθητι, Κύριε, τῶν συμπαρόντων, καὶ συνευχομένων ἡμῖν πάντων κατ' ὄνομα, καὶ σῶσον αὐτοὺς τῇ δυνάμει σου. Εὐλόγησον τὸν λαόν σου, καὶ ἀγιάσον τὴν κληρονομίαν σου, εἰρήνην τῇ ἐκκλησίᾳ σου δώρησαι, ταῖς Ἐκκλησίαις σου, τοῖς Ἱερεῦσι, τοῖς Βασιλεῦσιν ἡμῶν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου. Ὅτι ὑψόβηται καὶ θεδοξασται τὸ πᾶντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Ὑιοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B

ΕΥΧΗ' γ'

Ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμα ἡμῶν πρὸς σέ ὁ Θεός, διότι φῶς τὰ προστάγματά σου. Δίδασκον ἡμᾶς ὁ Θεός, τὴν δικαιοσύνην σου, τὰς ἐντολάς σου, καὶ τὰ δικαιώματά σου. Φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν διανοιῶν ἡμῶν, μήποτε ὑπνώσωμεν ἐν ἀμαρτίαις εἰς θάνατον, Ἀπέλασον πάντα ζόφον ἀπὸ τῶν καρδιῶν ἡμῶν. Χάριται ἡμῖν τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον, καὶ ἀνεπιδέαστον τὴν ζωὴν ἡμῶν διαφύλαξον ἐν τῇ σφαγίδι τοῦ ἁγίου σου Πατρὸς. Κατεύθυνον τὰ διαστήματα ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Δὸς ἡμῖν ἰδεῖν τὸν ὄρθρον καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ἀγαλλιάσει, ἵνα σοι τὰς ἐωθινὰς ἀναπέμπωμεν εὐχάς. Ὅτι σὺ τὸ κράτος, καὶ σὺ ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ δύναιμι καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ὑιοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ' δ'

Δέσποντα ὁ Θεός, ὁ ἅγιος καὶ ἀκατάληπτος, ὁ εἰπὼν ἐκ σκοτῶν φῶς λάμψαι, ὁ ἀναπαύσας ἡμᾶς ἐν τῇ τῆς νυκτὸς ὑπνῷ, καὶ διαναστήσας πρὸς δοξολογίαν καὶ ἱκεσίαν τῆς σῆς ἀγαθότητος, δυσωπούμενος ὑπὲρ τῆς ἰδέας σου εὐσπλαγγνίας, πρόσδεξιαι ἡμᾶς καὶ νῦν προσκυνούντάς σε, καὶ κατὰ δύναμιν εὐχαριστούντάς σοι. Δῶρισται ἡμῖν πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα. Ἀνάδειξον ἡμᾶς ὑπὸς φωτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ κληρονόμους τῶν αἰώνων σου ἀγαθῶν. Μνήσθητι, Κύριε, ἐν τῷ πλήθει τῶν οἰκτιρῶν σου, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, τῶν συμπαρόντων καὶ συνευχομένων ἡμῖν, καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐν γῇ, τῶν ἐν θαλάσσῃ, τῶν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας σου, θεομένων τῆς σῆς φιλανθρωπίας καὶ βοηθείας· καὶ πᾶσι χρηθήσῃς τὸ μέγα σου ἔλεος, ἵνα σεσωσμένοι ψυχῇ καὶ σώματι πάντοτε διαμένοντες, μετὰ πόρρησιν, δοξάζωμεν τὸ θαυμαστόν, καὶ εὐλογημένον ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Ὑιοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

C

ΕΥΧΗ' ε'

Ἀγαθὸν θεσκαρὲ, πηγὴ αἰώνου, Πάτερ ἅγιε, θαυμαστοποιεῖ, παντοδύναμι καὶ παντοκράτωρ, πάντες σε προσκυνούμεν καὶ σοὺ θεομέγα, τὰ σὰ ἔλεη καὶ τοὺς σοὺς οἰκτιροὺς ἐπικαλούμενοι, εἰς βοήθειαν, καὶ ἀντίληψιν τῆς ἡμετέρας ταπεινώσεως. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν σῶν ἱκετῶν. Πρόδεξιαι πάντων ἡμῶν τὰς ἐωθινὰς δεήσεις ὡς θυμίσμα ἐνώπιόν σου, καὶ μηδὲνα ἡμῶν ἀδόκιμον ποιήσης ἀλλὰ πάντας ἡμᾶς περιποίησαι διὰ τῶν οἰκτιρῶν σου. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἀγρυπνούντων, καὶ ψαλλόντων εἰς δόξαν σὴν, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Ὑιοῦ καὶ

cede. Quia convenit Tibi omnis gloria, honor et adoratio, Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO II.

145 De nocte noster spiritus ad Te vigilat, Deus noster, quia præcepta tua lumen sunt super terram. Doce nos justitiam et sanctitatem in timore perficere: Te enim ut nostrum verum Deum colimus. Inclina aurem tuam, et audi nos; et memento, Domine, præsentium, eorumque nominatim, qui una nobiscum comprecantur, et virtute tua eos salvos fac. Benedic populum tuum, et hereditatem tuam sanctifica; Orbi tuo, Ecclesiis tuis, Sacerdotibus, Imperatoribus nostris, et cuncto populo pacem concede. Quia benedictum, gloriosum, venerandum et magnificentum est nomen tuum, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO III.

E

146 De nocte spiritus noster ad Te vigilat, Deus, quia præcepta tua lumen sunt. Doce nos, Deus, justitiam tuam, mandata tua, justificationes tuas. Illumina mentium nostrarum oculos, ne forte in peccatis ad mortem obdormiamus. Caliginem omnem a cordibus nostris dispelle. Præbe nobis justitiæ solem, nostramque vitam ab omni tentatione liberam sub sigillo Spiritus sancti tui custodi. Dirige gressus nostros in viam pacis; et ut Te matutinis celebremus laudibus, da nobis videre diluculum et diom in exultatione. Quia tua est potentia, et tuum est regnum, et virtus et gloria, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO IV.

147 Domine Deus, sancte et incomprehensibilis, qui dixisti ut e tenebris lux splenderet, qui nos refecisti somno nocturno, et iterum ad laudationem supplicationemque bonitatis tuæ excitasti. Tua ipsius permotus misericordia, nos, adorantes Te, et quantas possumus Tibi gratias referentes, etiam nunc suscipe; omniaque quæ ad salutem faciunt postulata concede. Filios lucis et diei, tuorumque æternorum bonorum heredes, nos constitue. In multitudine miserationum tuarum, Domine, recordare cuncti populi tui, præsentium et una nobiscum comprecantium, omniumque fratrum nostrorum, vel terra vel mari vel quocumque alio dominationis tuæ loco tua clementia et auxilio indigentium; omnibusque impende magnam misericordiam tuam, ut tam quoad animam quam quoad corpus salvi, glorificemus cum fiducia admirabile ac benedictum nomen tuum, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

F

ORATIO V.

148 Bonorum thesaure, fons Perennis, Pater sancte, mirandorum artifex, qui omnia potes, omnibus imperas; Te omnes adoramus, et deprecamur Te, misericordiam tuam et miserationes tuas exposcentes, in subsidium ac defensionem humilitatis nostræ. Supplicum tuorum memento, Domine; matutinas nostrum omnium preces suscipe, sicut incensum in conspectu tuo; neque quemquam e nobis reprobam, sed per misericordiam tuam nos omnes conserva. Memento, Domine, vigilantium

A Iantium et psallentium ad gloriam tuam, et unigeniti Filii tui ac Dei nostri, et sancti Spiritus. Eorum adjutor esto atque propugnator : eorum preces in coeleste tuum et intellectuale altare recipe. Quia Tu es Deus noster, et Tibi gloriam referimus, Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO vi.

B 149 Agimus Tibi gratias, salutarium nostrorum Deus, quia, ut Te nostrarum animarum servatorem beneficium identidem respiciamus, condis omnia ad vitae nostrae beneficium. Et quia nos, praeterita noctis parte refocillatos, excitatosque iterum e cubilibus, ad honorandi nominis tui adorationem erexisti ; propterea, quæsumus te, Domine, largire nobis gratiam ac robur ; ut Christi tui ope, cum metu et tremore nostram salutem operantes, tibi scite psallere et indesinenter supplicare valeamus. Memento etiam, Domine, eorum qui Te de nocte invocant : exaudi eos et misereare, sub eorumque pedibus hostes invisibiles atque infestos contere. Tu enim es Rex pacis, et servator nostrarum animarum ; Tibique gloriam rependimus, Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO vii.

150 Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui nos e nostris thalamis suscitatos ad horam orationis congregasti ; da nobis gratiam in patefactione oris, et suscipe quas tibi pro viribus grates referimus, et nos edoce justificationes tuas ; quia nisi Tu, Domine, nos tuo Spiritu sancto direxeris, non possumus orare prout oportet. Ideo rogamus Te, ut si quid peccavimus usque ad presentem horam, verbo, vel opere, vel cogitatione, sponte vel coacte, remittas, condones, indulgeas : quia si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit ? Quoniam apud Te redemptio est, Tu solus es auxiliator sanctus, vitae nostrae defensor praepotens ; et ad Te tota nostra laudatio refertur. Benedicta sit et glorificata regni tui potestas, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO viii.

C 151 Domine Deus noster, qui nos, torpore somni dissipato, vocatione sancta convocasti, ut et manus extolleremus noctu, et Tibi confiteremur super iudicia justitiae tuae ; suscipe orationes nostras, postulationes, confessiones, nocturnos cultus ; et tribue nobis, o Deus, inconfusam fidem, spem firmam, caritatem sine fictione. Benedic nostros introitus et exitus, actiones, opera, sermones atque cogitationes ; et nos ineffabilem bonitatem tuam laudantes, celebrantes, benedicentes, ad principium diei pervenire concede. Quia benedictum est sacrosanctum nomen tuum, et glorificatum regnum Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO ix.

152 In cordibus nostris, Domine, incorruptum divinae tuae cognitionis lumen benignus accende ; et aperi mentis nostrae oculos ad considerationem praedicationis evangelicae. Timorem beatorum tuorum mandatorum nobis immitte, ut, omnibus carnalibus concupiscentiis conculcatis, spiritalem con-

D Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, Γένου αὐτῶν βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ. Προσδεῖται αὐτῶν τὰς ἐκείσεως, εἰς τὸ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν σουδυσαστήριον, Ὅτις ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ 5'.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν, ὅτι πάντα ποιεῖς εἰς εὐεργεσίαν τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἵνα διαπαντὸς πρὸς σὲ ἀποθλέπωμεν τὸν σωτήρα καὶ εὐεργέτην τῶν ἡμετέρων ψυχῶν· ὅτι διανοήσας ἡμᾶς ἐν τῇ παρελθούσῃ τῆς νυκτὸς μέτρῃ, καὶ ἐξήγειρας ἡμᾶς ἐκ τῶν κοιτῶν ἡμῶν, καὶ ἔστησας εἰς προσκύνησιν τοῦ τιμίου ὀνόματός σου. Διὸ θεόμεθά σου, Κύριε, ὅτι ἡμῖν χάριν καὶ δύναμιν, ἵνα καταξιωθῶμεν ψάλλειν σοι συνετῶς, καὶ προσεύχεσθαι ἀδιαλείπτως, ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ τῶν ἐκείνων σωτηρίων κατεργαζόμενοι, διὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ Λοιστοῦ σου. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐν νυκτὶ πρὸς σὲ βοῶντων. Ἐπάκουσον αὐτῶν, καὶ ἐλέησον, καὶ σὺν-τρίψον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν τοὺς ἀσράτους, καὶ πο-
λεμίους ἐχθρούς. Σὺ γὰρ εἶ ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης, καὶ σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ'

Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐξαναστήσας ἡμᾶς ἐκ τῶν κοιτῶν ἡμῶν, καὶ ἐπισυν-ἀγαγὼν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς· ὁ δὲ ἡμῖν χάριν ἐν ανοίξει τοῦ στόματός ἡμῶν, καὶ προσδεῖται ἡμῶν τὰς κατὰ δύναμιν εὐχαριστίας, καὶ διδάσκει ἡμᾶς τὰ δικαιοματικά σου, ὅτι προσεύχεσθαι κατὰ τὸ θεῖον οἶκον οἶδαμεν, ἐάν μὴ σὺ, Κύριε, τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ ὁδηγήσῃς ἡμᾶς. Διὸ θεόμεθά σου, εἰ τι ἡμαρτομεν μέχρι τῆς παρούσης ὥρας, ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν, ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, ἅμα, ἅμα, συγχώρησον· ἐάν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃς, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται ; ὅτι παρὰ σοὶ ἡ ἀπολύτρωσις, σὺ εἶ μόνος ἄγιος βοηθός, κρατὶς ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς ἡμῶν, καὶ ἐν σοὶ ἡ ὑμνησις ἡμῶν διαπαντός. Εἴη το κράτος τῆς βασιλείας σου εὐλογημένον καὶ θεδοξαζόμενον, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ' κ'.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν τοῦ ὕπνου ῥαθυμίαν ἀποσκηδύσας ἀπὸ ἡμῶν, καὶ συγκαλέσας ἡμᾶς κληθεὶς ἅγιος, καὶ ἐν νυκτὶ ἐπέχει τὰς χεῖρας ἡμῶν, καὶ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου· πρόσδεξι τὰς δεήσεις ἡμῶν, τὰς ἐντεῦξαις, τὰς ἐξομολογήσεις, τὰς νυκτερινὰς λατρείας· καὶ χάρισαι μὴ ὁ Θεὸς, πίστιν ἀκαταίσχυτον, ἐλπίδα βεβαίαν, ἀγάπην ἀνυπὲρκτον· Εὐλόγησον ἡμῶν εἰσόδους καὶ ἐξόδους, πράξεις, ἔργα, λόγους, ἐνθυμήσεις· καὶ ὁ δὲ ἡμῖν καταστήσῃς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, αἰνοῦντας, ὑμνοῦντας, εὐλογοῦντας τῆς σῆς ἀφράκτου χρηστότητος τὴν ἀγαθότητα. Ὅτι ἡκολύγηται τὸ πανάγιόν σου ὄνομα, καὶ θεδοξασθαι σου ἡ βασιλεία, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ, αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ' β'.

Λάμπων, Δέσποτα φιλόφρωτε, ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας φῶς ἀκέραιον, καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν ὀφθαλμοὺς διανοίξον εἰς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν· ἐνθεὶς ἡμῖν καὶ τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον, ἵνα πάσης τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας καταπατήσωντες, πνευματικὴν πολιτείαν με-
τεῖλωμεν,

A τὴν ὡμὴν, πάντα τὰ πρὸς εὐαρέστησιν τὴν σὴν καὶ φρο-
νούντες καὶ πράττοντες. Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἀγιασμός καὶ ὁ
φωτισμός ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ
Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ ι'.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν διὰ μετανοίας ἄγεσιν τοῖς
ἀνθρώποις θωριζάμενος, καὶ τόπον ἡμῶν ἐπιγνώσεως
ἀμαρτήματων καὶ ἐξομολογήσεως τὴν σου προσφύτου. Λαβὼν
μετάνοιαν, πρὸς συγχώρησιν ὑποδείξας· αὐτοῖς. Δέσποτα,
πολλοὶς ἡμᾶς καὶ μεγάλους περιπεπωκότας πλημμελή-
μασιν ἐλέησον, κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος, καὶ κατὰ τὸ
πλήθος τῶν οἰκτιρμῶν σου. Ἐξάλειψον τὰ ἀνομήματα
ἡμῶν, ὅτι σοὶ ἡμάρτομεν Κύριε, τῷ καὶ τὰ ἄδικα καὶ
κρύφια τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων γινώσκοντι, καὶ μόνῳ
ἔχοντι ἐξουσίαν ἀφίεναι ἀμαρτίας. Καρδίαν δὲ καθάραν
κτίσας ἐν ἡμῖν, καὶ πνεύματι ἡγεμονικῇ στήριξας ἡμᾶς,
καὶ τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου γυνήσας ἡμῖν,
μὴ ἀπορήψῃς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ προσώπου σου· ἀλλ' εὐλό-
γησον, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόφρων, μέχρι τῆς ἐσχάτης
ἡμῶν ἀσπνοῆς, προσφέρειν σοὶ θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ
B αὐτοφάνην ἐν τοῖς ἁγίοις σου θυσιαστηρίοις, ἐλεῖ, οἰκτιρ-
μοῖς καὶ φιλοφρονείῃ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ
εὐλογητός εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ
σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ ια'.

Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὰς νοεράς καὶ λογικάς
ὑποστησάμενος δυνάμεις τῷ σῶν θελήματι· σου δεόμεθα,
καὶ σὲ ἱκετεύομεν, πρόσδεξι ἡμῶν καὶ τῶν κτισμάτων
σου πάντων, τὴν κατὰ δύναμιν δοξολογίαν, καὶ ταῖς
πλουσίαις τῆς σῆς ἀγαθότητος ἀντάμενψαι θωρεαίς· ὅτι
σοὶ κάμπτει πᾶν γόνυ, ἐπουρνήσιον, καὶ ἐπιγείων, καὶ κα-
ταχθονίων· καὶ πᾶσα πνοὴ καὶ κτίσις ὑμνεῖ τὴν ἀκατά-
ληπτὸν σου δόξαν· μόνος γὰρ εἶ Θεός ἀληθινός, καὶ πο-
λυέλεος. Ὅτι σὲ σίνουσι πᾶσι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν,
καὶ σοὶ δοῦσαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ,
καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΧΗ ιβ'.

Αἰνούμεν, ὑμνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, καὶ εὐχαριστοῦμέν
σοι, ὁ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν, ὅτι παράγαγες τὴν
C σκιά τῆς νυκτός, καὶ ἔδειξας ἡμῖν πάλιν τὸ φῶς τῆς ἡμέ-
ρας· ἀλλ' ἱκετεύομεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἵνα σὺ ταῖς
ἀμαρτίαις ἡμῶν, καὶ πρόσδεξι τὴν δέξαι ἡμῶν ἐν τῇ
μεγάλῃ σου εὐσπλαγχνίᾳ, ὅτι πρὸς σὲ καταφεύγομεν,
τὸν ἐνέμουν καὶ παντοδύναμον Θεόν. Ἀμήν· ἐν ταῖς
καρδίαις ἡμῶν, τὸν ἀληθινὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης σου·
φώτισον τὸν νοῦν ἡμῶν, καὶ τὰς σιδήσεις ὅλας διατή-
ρησον, ἵνα ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατοῦντες τὴν
ὁδὸν τῶν ἐντελῶν σου, καταστῆσωμεν εἰς τὴν ζωὴν τὴν
αἰώνιον, ὅτι παρὰ σοὶ ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς· καὶ ἐν
ἀπειλῇ γενέσθαι καταξυνώμεν τοῦ ἀπρόσιτου φωτός,
ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν,
τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¶ Εἴτα λέγει τὴν μεγάλην συναπτήν. Μετὰ δὲ τὴν
ἐμφώνησιν, ψάλλεται, ὁ Θεὸς Κύριος.

COMM. Magna illa collecta et exclamatio eadem est, quam dedimus supra num. 74, in majoribus Vesperis, cdeoque supervacaneum esset eam hic totam repetere. Ad τὸ, Ὁ Θεὸς Κύριος, quod attinet; forte illi subur- *Sequitur ma-*
atendum est ex Horologio: καὶ ἐπέψαεν ἡμῖν εὐλογήμενος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου: Et apparuit nobis, be- *ior Collecta,*
neditus qui venit in nomine Domini. Typicum autem S. Sabæ dicit, illud cani, non a Sacerdote, sed a de-
signato Monacho: Verba hæc sunt.

¶ Εἰδ' οὕτως ὁ ταχθεὶς μοναχὸς ἀφ' ἐσπέρας, εἰς τὸ
προκειμένον τῆς ἡμέρας, ποιήσας τὴν συνήθη μετάνοιαν
τῷ Ἱερομένῳ, ψάλλει τὸ, Θεὸς Κύριος.

versationem sectemur, sapiendo et faciendo omnia D
quæ tuæ placita sunt voluntati. Quia Tu es sancti-
ficatio et illuminatio nostra; et Tibi gloriam repen-
dimus, Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et
semper, et in secula seculorum. Amen.

ORATIO x.

153 Domine Deus noster, qui per pœnitentiam
hominibus remissionem tribuisti, et nobis locum
agnitionis peccatorum atque confessionis in prophe-
tæ Davidis pœnitentia ad veniam commonstrasti;
ipse, Domine, nobis in multa ac gravia delicta lap-
sis miserere, secundum magnam misericordiam
tuam; et secundum multitudinem miserationum
tuarum, dele iniquitates nostras: quia Tibi pecca-
vimus, Domine, qui incerta et occulta cordis homi-
num pervovisti, et qui solus habes potestatem re-
mittendi peccata. Cor mundum crea in nobis, et
spiritu principali confirma nos, et manifesta nobis
lætitiā salutaris tui: ne projicias nos a facie tua;
sed placeat Tibi, bono et benigno, ut usque ad no-
strum extremum halitum offeramus Tibi sacrificium E
justitiæ, et oblationem super sancta tua altaria;
misericordia, miserationibus, et benignitate unige-
niti tui Filii, quicum benedictus es, cum sanctissi-
mo et bono et vivifico tuo Spiritu, nunc et semper,
et in secula seculorum. Amen.

ORATIO xi.

154 Deus, Deus noster, qui intellectus et rationis
participes Virtutes tuæ voluntate condidisti; quæ-
sumus Te atque obtestamur, suscipe nostram om-
niumque tuarum creaturarum glorificationem, unius-
cujusque viribus congruentem, et affluentia boni-
tatis tuæ dona repende; quia Tibi omne genu
flectitur, cœlestium, terrestrium et infernorum;
omnisque spiritus ac creatura celebrat incompre-
hensibilem gloriam tuam. Quia te laudant omnes
Virtutes cœlorum, et nos Tibi gloriam reddimus,
Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper,
et in secula seculorum. Amen.

ORATIO xii.

155 Laudamus, celebramus, benedicimus et gra-
tias agimus tibi, Deus patrum nostrorum, quod dis-
sipaveris umbram noctis, et nobis diei lumen iterum
ostenderis. Verum bonitatem tuam obsecramus, F
propitius esto peccatis nostris, et pro magna mise-
ricordia tua nostras preces admitte: quia ad Te
confugimas, misericordem et omnipotentem Deum.
In cordibus nostris solem justitiæ tuæ accende,
mentem nostram illumina, omnesque sensus con-
serva, ut tamquam in die per viam mandatorum
tuorum pulchre ambulantes, ad vitam perveniamus
æternam, quia fons vitæ apud Te est; et lumine
inaccessu perfrui mereamur, quia Tu Deus noster
es, et Tibi reddimus gloriam; Patri, et Filio et
sancto Spiritui, nunc, et semper, et in secula secu-
lorum. Amen.

¶ 156 Deinde recitat magnam Collectam, Et
post exclamationem canit: Deus Dominus.

¶ 157 Absoluta exclamatione, statutus jam inde
a Vesperis Monachus, ad diei Propositum, facta
Abbati reverentia, canit: Deus Dominus.

Post

A
tum Sticholo-
gia, prima
cum suo Ca-
thismate

COMM. Post στιχολογίαν sequuntur Stichera Sanctorum, quarum festa lux ogitur. Est autem hic notandum, D
quod ea Troparia quæ in Menæis vocantur Κάθισματa, non eo sensu hic vocentur, quo illa accepimus supra AUCTORE N. R.
num. 85: sed longe alio. Hoc nimirum, quod sint Cantica, quæ sedendo persolentur, ut cantoribus aliquid le-
vaminis concedatur. Potest itaque Κάθισμα Latine reddi Sessio. Habe igitur hujus Officii Cathismata.

Post primam Stichologiam Sessio.

Tonus 4, sicut Τυχὸν προκατάλαβε.

158 Ecclesiæ coruscaluminaria, doctrinis vestris
collustratis orbem: confixis omnibus prave sentien-
tium hæresibus, flammeas conturbationes impieta-
tis extinxistis, Patres divinorum periti. Qua de
causa, veluti Christi Hierarchæ, nostram incolumi-
tatem exposcite.

Gloria. Idem Sticheron repetitur. Et nunc.

Mariæ simile, sive eidem tono attemperandum.

Virgo summe laudabilis, Mater Christi Dei; Di-
vina Sponsa et conjugalis ignara commercii, Fide-
lium defensio; ab omni discrimine et omni genere
necessitatis expedi, Domina Deipara, fideles qui ar-
denter in clientelam se tuam conferunt, Tu quæ
sola Dei sponsa es.

Post 2 Stichologiam Sessio

Tonus 4, sicut Κατεπλάγη Ἰωσήφ.

B 159 Vos, veluti sapientes apes, in prato Scri-
pturarum circumvolitantes, lectissimum quemque
flosculum diligentissime depasti, cunctis fidelibus
mel vestrorum dogmatum simul ad lautissimum epu-
lum apponitis. Et propterea quilibet perfusus dul-
cedine, exclamat cum gaudio: Vos vestris lauda-
toribus etiam post mortem adestis.

Gloria. Idem Sticheron repetitur. Et nunc,

Mariæ simile.

Maximis ego perturbationem jactatus occulte
tempestatibus, Te, o Casta, ardenter invoco: ne
sinas perire miserum me, Tu quæ abyssum miseri-
cordiæ genuisti. Præter Te spem nullam aliam ha-
beo. Igitur confisus in Te, non præbebo inimicis
materiam gaudii et risus: etenim potes, quodcum-
que vis, ut Mater illius qui est omnium Deus.

160 COMM. Antequam fiat tertia Sessio, recitatur Psalmus 134, σὺνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, Laudate nomen Do-
mini, et in fine cujuslibet Versiculi onnectitur, Alleluia. Hic Psalmus a Græcis dicitur πολυέλεος, quia dum
cantitur, ei accinitur Psalmus alius, 135 videlicet. Ἐξομολογεῖτε τῇ Κυρίῳ τὸν Κύριον, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ
ἐλεος αὐτοῦ. Confitemini Domino Dominum, quoniam in seculum misericordia ejus. Quemadmodum igitur
hymnus ille, in quo vox Ἀγιος ter repetitur, dicitur Τρισάγιον; ita etiam Psalmus 134; solitus copulari cum
Psalmō 145, in que sape, imo in singulis Versiculis reperitur vox ἐλεος, sibi πολυέλεος nomen merito adscivit.
Haud equidem scio, quid passus sit Allatius, dum agens de origine ac radice hujus nominis, locutus est sub dis-
junctione: Πολυέλεος,, (inquit Dissert. 1. de libris Eccles. Græc. pag. 13 et 14) nomen habet ab eo quod
eodem tempore Psalmus alius (jam dictus) accinitur; vel quod tunc cereis et luminibus lampadis, in me-
dio Ecclesiæ ante Sancta Sanctorum appensæ, quæ vocatur πολυέλεος, Psalmus ille recitatur. Hic bonus
dormitat Homerus. Etenim, quamquam Allatio gratis concederem Πολυελέων, id est, coronam illam quæ ex F
templi fornice pendet, compluribus lychnis instructa, appellari apud Græcos etiam Πολυέλεον; tamen Psalmus
ille nomen Polyelei inde trahere non potest; quia ἔλαιον, oleum, scribitur per ai, quomodo Polyeleos non scri-
bit ipse Allatius. Quapropter non relinquatur locus dabitutioni, quin Polyeleos proveniat ab ἐλεος Misericordia,
adeoque a jam dicto Psalmō, in quo ἐλεος, Misericordia, tam frequenter iteratur. Quando autem non est tanta
solennitas, tunc loco Psalmi Πολυέλεον, dicitur Psalmus Ἄμωμος Immaculatus, de quo vide num. 60; et ἐν ᾧ
(ut dicit Typicum) θυμιὰ ὁ Ἱερεὺς καθ' ἐν δὲ Δόξα ποιεῖ συναπτήν μικράν. Et in quo Sacerdos thus adolet, et ad
unumquodque Gloria facit Collectam minorem num. 88 propositam. Hoc ipsum et in Psalmō qui Πολυέλεος
dicitur, fieri existimo, cum hic in majori solennitate recitetur.

Post Psalmum Polyeleon Sessio.

Tonus 4, sicut Ἐπεφάνης σήμερον.

161 Sapientes Doctores orbis, qui in terra Deum
glorificaverunt opere et oratione, hodie extollantur
ut nostræ salutis conciliatores.

Gloria Sticheron simile.

Hodie celebrat Ecclesia augustam memoriam
trium Doctorum: etenim illi Ecclesiam divinis in-
stitutis stabilivere.

Et nunc.

Mariæ simile.

Tutela inexpugnabilis miserorum, et velox defen-
sio in te sperantium, erue me a periculis: tu enim
omnium auxilium es.

Psalmi Graduales.

Antiphonum primum quarti toni.

Μετά τὴν α στιχολογίαν. Κάθισμα

Ἦχος δ' πρὸς Ἰαχὺ προκατάλαβε

Φωστῆρες ὑπέρλαμπροι τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, τὸν
κόσμον ἐφωτίσατε ταῖς διδασκαλαῖς ἡμῶν. Πατέρες θεόσοφοι,
πῆξαντες τὰς αἱρέσεις πάντων τῶν κκοδοξῶν, σέβασαυτές
τὰς φλογώδεις τῶν βλασφημῶν συγχύσεις. Διό, ὡς Ἱεράρ-
χαι Χριστοῦ, πρεσβεύσατε σιθῆναι ἡμᾶς.

Δόξα. Τὸ αὐτό. Καὶ νῦν.

Θεοτόκῃ ἡμοῖον.

Παρθένε πανύμνητε, Μήτηρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, θεό-
νυμφε καὶ ἀπειρόγαμμε, πιστῶν ἡ ἀντίληψις, ῥύσαι παν-
τὸς κινδύνου καὶ παντοίας ἀνάγκης, θέσποινα Θεοτόκε,
τοὺς ἐν πίστει πόθῳ τῇ σκέπῃ σου προσφεύγοντας, μόνῃ
θεόνυμφε.

Μετά τὴν β' στιχολογίαν Κάθισμα

Ἦχος δ' Γ. Κατεπλάγη Ἰωσήφ.

Ἐν λειμῶνι τῶν γράφων, καθάπερ μέλισσαι σοφοί,
προσιπτάμενοι ὑμεῖς, περιεδρέψατε καλῶς καὶ τῶν ἀν- E
θέων τὰ ἄριστα, καὶ τὸ μέλι, πᾶσι τοῖς πιστοῖς, τῶν δι-
δαχμάτων ὑμῶν προτίθεσθε ὁμοῦ, εἰς πανδοκίαν αὐτῶν.
καὶ διὰ τοῦτο ἅπας γλυκαίνόμενος, μετ' εὐφροσύνης
κραυγάζει· Πάρεστε πάλιν καὶ μετὰ πόθῳ, τοῖς ὑμᾶς
εὐφροσύσιν, Μακάριοι.

Δόξα. Τὸ αὐτό. Καὶ νῦν.

Θεοτόκῃ ἡμοῖον.

Τρικυμίας τῶν παθῶν ασυνειδήτως ἐγὼ χειμαζόμενος,
Ἄγνη, ἐπικλοῦ μέν σε θερμῶς· μή με παρίδῃς τὸν δειλίαν
ἀπολέσθαι, αβυσσον ἐλέους ἡ τέχασα. Πλὴν σου γὰρ ἄλ-
λην ἐλπίδα οὐ κέκτημαι. Μὴ οὖν ἐχθροῖς ἐπὶ χερμα καὶ
γέλωτος, ὁ πεποιθὼς σοι ὀφθήσομαι καὶ γὰρ ἰσχύεις ὅσα
κα βούλει, ὡς μήτηρ οὖσα τοῦ πάντων Θεοῦ.

deinde Psal-
mus polyeleos,

C

cum Cathis-
mate 3

Μετά τὸν πολυέλεον κάθισμα.

Ἦχος δ' Γ. Ἐπεφάνης σήμερον.

Οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης, οἱ Θεοὶ δοξάσαν-
τες ἔργοις καὶ λόγοις ἐπὶ γῆς, μεγαλυνέσθωσαν σήμερον,
ὡς σωτήρες ἡμῶν ὄντες πρόξενoi.

Δόξα. Ὁμοῖον.

Εὐορτάζει σήμερον ἡ Ἐκκλησία τὴν σεπτὴν πανήγυριν
τῶν διδασκάλων τῶν τριῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἐστερέωσαν
τὴν Ἐκκλησίαν ταῖς θεαῖς δόγμασιν.

Καὶ νῦν.

Θεοτόκῃ ἡμοῖον.

Προστασία ἅμαρτε τῶν θλιβομένων, καὶ θερμὴ ἀντί-
ληψις τῶν πεπονητῶν ἐπὶ σε ἀπὸ κινδύνου με λύτρωσαι.
σὺ γὰρ ὑπάρχεις ἡ πάντων βοήθεια.

Οἱ ἀναβαθμοί.

Τὸ α' ἀντίφωνον τοῦ τετάρτου ἤχου.

ἌΝΤΙΦΩΝΟΝ

A
AI CTORE N. R.

162 COMM. Quid sit Antiphonum in ecclesia Græcorum, sat suce, opinar, num. 87 declaravimus. Hic accipe ibidem promissum exemplum. Prius tamen ex Typica annotabo, a Candelapte pulsari Semanterium ferrum, tempore quo illi Psalmi Graduales concinuntur. Verba Typici hæc sunt. Οἱ ἀναδᾶθμοι, ἐν οἷς ἀπέρχεται ὁ Κανὼν, ἀπὸ τῆς καὶ σημαίνει τὸ σιδηροῦν. Absolutis autem hisce Psalmis, succedit Antiphonum primum; Propositum dici sive Versiculus, troparium Πᾶσα πνοὴ dictum.

D
et Psalmi gra-
duales cum
Antiphono,

ANTIPHONON α'

ANTIPHONUM 1.

Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ ψάλλειν τῷ ὀνόματι σου, Ὑψίστε. Ταῖς πρεσβεσίαις τῆς Θεοτόκου, Σωτήρ, σῶσον ἡμᾶς.

Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πῶτι τὸ ἔλεός σου, καὶ τὴν ἀληθείαν σου κατὰ νύκτα. Ταῖς πρεσβεσίαις τῆς Θεοτόκου.

Ὅτι εὐθύς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῇ. Ταῖς πρεσβεσίαις τῆς Θεοτόκου.

Δόξα καὶ νῦν. Ταῖς πρεσβεσίαις τῆς Θεοτόκου.

163 COMM. Hæc, ταῖς πρεσβεσίαις etc. ultimavice dicitur a duobus Choris simul et majore contentione vocis, ut habet Pentecostarium.

ΗΠΟΚΕΙΜΕΝΟΝ.

PROPOSITUM.

B

Οἱ Ἱερεῖς σου Κύριε, ἐνδύσονται δικαιοσύνην.

Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν.

Ὁ Διάκονος. Ὡς ἡμεῖς δεηθώμεν.

Ὁ Ἱερεὺς ἐκφωνῶν. Ὅτι ἅγιος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἁγίοις ἐπανάσκει, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πᾶσα πνοὴ αἰνεῖται τὸν Κύριον· αἰνεῖτε ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ὑψίστοις· σοὶ πρέπει ὕμνος τῷ Θεῷ.

¶ Καὶ ποιεῖ ὁ Ἱερεὺς μικρὰν συναπτήν.

COMM. Qualem scilicet habes in majoribus Vesperis num. 88. Post hanc autem exclamans, Diaconus quidem secundum S. Germanum; secundum Typicum vero ipse Sacerdos, ait:

Ὑπὲρ τοῦ καταξωθῆναι ἡμᾶς ἀκούειν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

COMM. Hic legitur Evangelium occurrens. Sed prins, saltem secundum Philotheum, dicitur a Diacono Σοφία, ὁρθοὶ ἀκούσαμεν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου. Sapientia, recti audiamus sanctum Evangelium. Sacerdos autem dicto εἰρήνη πάσι pax omnibus, subiungit: Τοῦ κατὰ τόνδε ἁγίου εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα. Evangelii secundum N. lectio. Respondet populus: Δόξα σοι Κύριε, δόξα σοι. Gloria tibi Domine, Gloria tibi. Diaconus Πρόσεχωμεν, Attendamus. Quibus autem diebus unumquodque Evangelium legatur, docet Typicum cap. 8 et Evangelistarium, sive liber, in quo ad hunc usum exarata sunt Evangelia. Post lectionem Evangelii.

deinde legitur
Evangelium 1,

Δόξα. Ὡς ἡμεῖς.

Gloria Tonus 2.

Ταῖς τῶν διδασκάλων πρεσβεσίαις ἐλεῆμον, ἐξάλκψον τὰ πλήθη τῶν ἡμῶν ἐκκλησιῶν. Καὶ νῦν.

Ταῖς τῆς Θεοτόκου πρεσβεσίαις ἐλέησον με ὁ Θεός.

Καὶ τὸ στιχηρὸν τῶν Ἀγίων. Ὡς ἡμεῖς. πλ. β'.

C

Ἐξεγύθη ἡ χάρις ἐν χειρὶ σου ἡμῶν, ὅσοι Πατέρες· καὶ γεγονάτε ποιμένες τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, διδάσκοντες τὰ λογικὰ πρόβατα πιστεύειν εἰς Τριάδα ὁμοούσιον ἐν μιᾷ θεότητι.

¶ Πᾶσα πνοὴ. Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν. Εἶπεν ὁ Κύριος, ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει.

165 COMM. Hinc videtur posse colligi: diebus festis duplex in Matutino legi apud Græcos Evangelium, alterum occurrens, quod ἐὼθινόν appellatur, alterum quod ὁσιακόν. Sed quæres, Diaconusne legat Evangelium, an Sacerdos ipse? Typicum, dum dicit λέγεται ἐὼθινόν εὐαγγέλιον dicimus Matutinum Evangelium, loquitur obscurius, quam ut hanc quæstionem inde possimus dirimere. Patriarcha Philotheus quoque et S. Germanus, in contrarias partes distrahuntur. Hinc enim a Diacono Evangelium recitari affirmat, ille a Sacerdote. Locum Philothei commentans Goussier sic fatur: In Missa Diaconus, in Matutinis Evangelium Sacerdos recitat, ut quos in Missa Sacramentis est cibaturus, prius verbo Dei pascat. Utrobique vero curam omnium cœlesti cibo pascendorum in se suscipere profitetur, ad Christi exemplum, qui prius verbo, quam corporis Sacramento, Ecclesiam pavit. Nec usus iste ab Ecclesia Latina omnino alienus est: adhuc enim mos iste viget inter D. Benedicti filios et sequaces, ut finitis matutinis Lectionibus, Abbas vel Superior, Evangelium integrum pronuntiet. Nunc redeamus ad Typicum, tomen ante observa apud Græcos in Liturgia sive Missa non legi idem Evangelium quod in horis Canonicis: nam hoc die in Missa legitur Evangelium secundum Matthæum, quod incipit, Vos estis lux mundi.

F

et secundum,

a Diaconone,

an a Sacerdote?

¶ Μετὰ τὸν ἀσπασμὸν τοῦ Εὐαγγελίου, λέγει ὁ Ἱερεὺς: Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ἐκφωνῶν. Ἐλέει καὶ οἰκτιρᾷ καὶ ἐλεῖ καὶ ἐκτιμᾷ τὸν μονογενοῦς σου Υἱόν, μεθ' οὗ εὐλογητός εἰ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἁγίῳ, καὶ

Bonum est confiteri Domino, et psallere nomini tun, Altissime. Precibus Deiparæ Servator serva nos.

Ad annuntiandum manæ misericordiam tuam, et veritatem tuam per noctem. Precibus Deiparæ etc.

Quoniam rectus Dominus Deus noster, et non est iniquitas in eo. Precibus Deiparæ etc.

Gloria. Et nunc. Precibus Deiparæ etc.

Sacerdotes tui, Domine, induent justitiam.

Os meum loquetur sapientiam.

Diaconus Dominum oremus.

Sacerdos elata voce. Quia sanctus Deus noster est, et Sanctis delectatur: et tibi gloriam reddimus, Patri, et Filio et Spiritui sancto, et nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen.

Omnis Spiritus laudet Dominum; laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Te Deum decet hymnus.

¶ Et Sacerdos facit parvam Collectam.

E

atque Propo-
sito:

164 Ut simus digni qui sanctum Evangelium audiamus, Dominum oremus.

Doctorum precibus misericors, dele multitudinem delictorum nostrorum. Et nunc.

Deiparæ precibus, Miserere mei, Deus.

Versus Sanctorum. Tonus obliquus 2.

Diffusa est gratia in labiis vestris, Patres sancti; et facti estis Pastores Ecclesiæ Christi, docentes rationales oves credere Trinitatem consubstantiallem in una deitate.

¶ Omnis spiritus, ut antea. Evangelium secundum Lucam: Qui vos audit, me audit.

F

et secundum,

a Diaconone,

an a Sacerdote?

¶ 166 Post osculum Evangelii dicit Sacerdos: Salva, Deus, populum tuum et benedic hereditati suæ. Domine miserere, duodecies. Et exclamatio: Misericordia et miserationibus et benignitate unigeniti tui Filii, quocum benedictus es, cum sanctissimo

A simo et bono et vivifico tuo Spiritu, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen. *Et inchoamus Canones.*

ζωοποιῶ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν. Καὶ ἀρχόμεθα τῶν Κανόνων.

D
AUCTORE N.R.

Hic S. Germanus Litaniam interpolat

167 COMM. Verum antequam trium Doctorum Canones, a Joanne Eucharista concinnatos, subjiciamus sub aspectum, observandum est, S. Germanum non significare dicendum duodecies, Domine miserere; sed verbis

Ἐυλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, confestim subnectit sequentia dicenda a Diacono.

Respice orbem tuum in misericordia et miserationibus. Exalta cornu Christianorum orthodoxorum, et demitte super nos tuas affluentes misericordias. Precibus illibatæ Dominae nostræ, Genitricis Dei semperque Virginis Mariæ; virtute venerandæ et vivificæ Crucis, patrocinii cœlestium incorporearumque Potestatum; venerandi, gloriosique Prophetæ, Præcursoris et Baptistæ Joannis; Sanctorum gloriosorum et celeberrimorum Apostolorum; Sanctorum, gloriosorum et victoris inclitorum Martyrum; et reliqua sicut Litanie inscribuntur.

Ἐπίσκεψαι τὸν κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς. Ὑψωσον κέρας Χριστιανῶν ὀρθοδόξων, καὶ κατὰπεμψον ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου τὰ πλούσια. Πρεσβείαις τῆς παναρχάντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. Δυναμίει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ· προστασίαις τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφύμων Ἀποστόλων, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ καλλινίκων Μαρτύρων. Καὶ τὰ λοιπὰ τούτων, ὡς ἐν τῇ λιτῇ γέγραπται.

et Philotheus explicat ritum osculandi Evangelii

168 COMM. Hæc omnia ait S. Germanus dici a Diacono, cui tandem succinat Sacerdos, exclamando ut supra. Non fuerit, porro injucundum hic annotare et ritum et tempus, quo a Fratribus osculum sancto Evangelio imprimitur. Sic ergo scribit Patriarcha Philotheus in Ordine sacri Ministerii.

¶ Sacerdos, demissa casula, sanctum Evangelium ante pectus deferens, egreditur, et in medio templo stat. Lector autem, vel qui a ceremoniis est, stat ipsi a dextris, tenens candelabrum cum cereo accenso; et osculum Sancto Evangelio de more fitur a Fratribus.

¶ Ὁ ἱερεὺς χαλάσας τὸ φελώνιον, καὶ βραδείῳ τὸ ἅγιον Ἐυαγγέλιον ἐμπροσθεν τοῦ στήθους, ἐξέρχεται καὶ ἵσταται εἰς τὴν μέσην τοῦ ναοῦ, καὶ Ἀναγνώστης ἢ ὁ εὐαγγέλιος, ἵσταται δεξιῶθεν αὐτοῦ, κατέχων μονοκόλιν μετὰ λαμπάδος ἡμένης, καὶ γίνεται ὁ ἀσπασμὸς τοῦ ἁγίου Ἐυαγγελίου, παρὰ τῶν Ἀδελφῶν συνηθώς.

diebus Dominicis.

169 COMM. Illis autem osculantibus, canitur Troparium quod incipit, Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι, εἰ ἔστιν κυριακή δηλονότι, καὶ ὁ πεντηκοστός μετὰ μέλους, id est, Resurrectionem Christi contemplati: videlicet si dies Dominica fuerit; quando etiam canunt Psalmum quinquagesimum: nam, ut idem Philotheus dicit postea, exosculatio Evangelii festis aliis prætermittitur, nisi forte in Dominicam inciderint. Verba ejus Græca hæc sunt: Ἐν ἄλλῃ δὲ ἑορτῇ οὐ γίνεται ὁ ἀσπασμὸς, εἰ μὴ μόνον ἐν κυριακῇ. Igitur nisi hoc trium Doctorum festum incidat in Dominicam, statim post, Σῶσον ὁ Θεὸς, dicuntur Canones cum Hirmis. Canones autem in hoc Officio tres sunt, unus de Deipara, alii duo de Sanctis, omnes ejusdem Joannis Metropolitæ Eucharistiarum opus: sed medius solus acrostichicus: unde facile est singulorum partes a partibus uliorum discernere.

Sequitur Canon triple x.

CANON DEIPARÆ,

Opus Joannis Eucharistæ.

ODE 1. Tonus 2. Hirmus.

170 Huc huc, Populi, canimus carmen Christo Deo, dividenti mare, et ducenti populum quem liberavit a servitute Ægyptiorum, quoniam glorificatus est.

A gravibus tam corporis quam animæ periculis et morbis et lapsibus, o Incontaminata, eripe me, qui pieconfiteor esse et proprie puram Dei Genitricem.

Integram gratiarum abyssum in te reconditam esse agnoscimus. Propterea, o Deipara, qui ad te prompto et erecto ambo confugimus, divina tuo patrocinio servamur.

Pro nobis celebrantibus Te, Castissima, ora incarnatum ex impolluto tuo et pretioso sanguine, ut sinus a delictis et amaribus ægrotationibus immunes.

ALTER CANON SANCTORUM,

Cujus acrostichus est

O Trinitas, lucere tres soles facis.

Opus ejusdem Joannis.

171 ODE 1. Tonus et Hirmus idem.

Mortales, quam remunerationem afferetis quam studiorum officiorumque vicissitudinem dignam iis, qui sunt tam bene de vobis meriti, et per quo sperducti estis ad piesanctæque vivendum?

Ærsæ rhetorum linguæ, artesque methodique, et omnis dicendi vis atque copia nunc in argumentum incumbant unum; et a quibus honorata sunt, eos vicissim honorent.

Revolventes animo bona cœlestia, nihil terrestres sustinuerunt habere proprium; sed fuerunt custodes assertoresque communitatis; ideo et communi laude ornentur. *Marule.*

Immunis ab omni labe, Te, commune naturæ nostræ decus celebramus omnes, labium effocti unum, nummque concentum perficientes.

Janii T. II

Ο ΚΑΝΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ,

Ποίημα Ἰωάννου Ἐυχρίτου

ΩΔΗ' α'. Ἦχος β'. Ὁ εἰρμός.

Δεῦτε λαοί, ἄσωμεν ἄσμα Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῷ διέλοντι θάλασσαν, καὶ ὁδηγῶντι τὸν λαόν, ὃν ἀνῆκε δουλείας Αἰγυπτίων, ὅτι δεδούλωται.

Τὸν εὐσεβῶς σε Θεοτόκον κυρίως ἀγνὴν ὁμολογοῦντα, Ἀχραντε, ψυχῆς καὶ σώματος χαλεπῶν ἐκ κινδύνων καὶ νόσων, καὶ πταισμάτων σὺ με διάσωσον.

Ὁλκην ἐν σοὶ τῶν χρησιμάτων ἄδυσσον ἀποκειμένην ἔγνωμεν. Διὸ προσεύχοντες, Θεοτόκε, προθύμως τῇ σκέπῃ σου τῇ θεῇ διασωζόμεθα.

Ὑπὲρ ἡμῶν τῶν σε ὑμνούντων δυσώπησον τὸν σαρκωθέντα, Πάναγνε, ἐκ τῶν αἰσμάτων σου καὶ τιμίων αἱμάτων, ῥυσθῆναι ἐκ πταισμάτων καὶ νοσημάτων. πικρῶν.

ΕΤΕΡΟΣ ΚΑΝΩΝ ἸΩ'Ν ἈΓΓΕΛΩΝ,

οὗ ἡ ἀκροστιχὶς

Τρισάγιον φῶς, τρεῖς ἀνῆψεν κλίους.

Ποίημα τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου.

ΩΔΗ' α'. Ἦχος καὶ εἰρμός ὁ αὐτός.

Εἰς ἀμοιβή, τίς ἀνταπόδώσει πρέποντα τοῖς ἡμετέροις, ἁγιοῦτοι, προσεγενήσεται παρ' ἡμῶν εὐεργέτης, δι' ὃν πρὸς τὸ ὅ εἶναι χειραγωγούμενοι;

Ἰστορικαὶ γλῶσσαι, καὶ τέχναι, καὶ μέθοδοι, καὶ πᾶσα λόγων δύναμις, νῦν εἰς ὑπόθεσιν συγκινεῖσθωσαν μίαν, καὶ τοὺς τετιμηκότας αὐτιτιμάσθωσαν.

Ἰδιὸν μὲν οὐδὲν ἠνέσχοντο κτήσασθαι ἐν γῇ οἱ οὐρανύφρονες, φύλακες δ' ὠφθησαν τοῦ κοινοῦ καὶ προσταταὶ κοινῶν οὖν καὶ τῶν ὕμνων κατωξιοῦσθωσαν. Θεοτόκιον.

Μὲ τὴν κοινὴν φιλοτιμίαν, Πανάμωμε, τῆς ἡμετέρας φύσεως πάντες δοξάζομεν, χαίλος ἐν γεγονυτε, καὶ σωματικῶν μίαν ἀποτελέσαντες.

V ΕΤΕΡΟΣ

Οὐκ ἀνθρωπίνως τὸ παρὸν ἐγγείρημα σπουδῆς κατόρθωμα, ἀλλ' ἡ τοῦ σοῦ θρόνου πάρεδρος, Φιλάνθρωπε, σοφία συνεργείτω μοι, λόγον χάριν διδοῦσα, δι' ἧς δοῦναι δύνησμαι, οὕς αὕτη καλῶς προεδόξασεν.

Ὡσπερ κρατὴρ ὑπερεβρύη, Δέσποτα, ἡ ἀγαθότης σου, καὶ ὁ πολὺς πλοῦτος τῆς φιλανθρωπίας σου ἐκχεῖται καὶ διώδυσεν, ὡς καὶ ἄλλους Ἀγγέλους μετὰ σαρκὸς ὑποστήσασθαι, τοὺς νῦν προκειμένους εἰς ἔπαινον.

Ἐξ οὐρανοῦ τοῖς οὐρανόις ἔπρεπε καὶ τὰ ἐγκώμια, ἀγγελικὸς ὕμνος τοῖς θεοῖς ἀρμόδιος· Θεοὶ γὰρ κατὰ μέθεξιν οἱ τῶν φύσει καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ ἔχοντες, ζῶντα ἐν αὐτοῖς καὶ φθεγγόμενον. Θεοτόκιον.

Μνήμην δικαίων ὁ θεόφρων σύλλογος μετ' ἐγκωμίων τέλει, οἷς ἡ Θεοῦ μητὴρ, ὡς αὐτῶν κεφάλαιον εἰκότως, συνδοξάζεται, τελευτοῖται καὶ πρώτην καὶ μέστην τάξιν ἐπέχουσα, καὶ τῆς εὐφημίας μετέχουσα. Καταδασία.

Χέρσιν, ἀβυσσοτόκον, πέδον ἥλιος ἐπεπόλευσε ποτὲ, ὡσεὶ τεῖχος γὰρ ἐπάγῃ ἐκατέρωθεν ὕδωρ λαφ' πεζοποροῦντι καὶ θεαρέστως μέλποντι· Ἀσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδούχασται.

173 COMM. *Post Catabasiam primom secundum numerorum ordinem, sequi deberet Ode 2, sed quia hæc sumitur per ordinem feriarum ex Canticis sacræ Scripturæ ut dixi in Dissertatione onomastica num. 17 et præterita Canonum Auctores semper transeant ad Oden 3, quæ prætermissio manifeste patet ex Canonibus Acrostichicis, qualis in hoc Officio est secundus : qui Canones continuantur eodem semper ordine, quo supra, hoc modo.*

Σπερέωσον ἡμᾶς ἐν σοί, Κύριε, ὁ ξύλην νεκρώσας τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν φύδον σου ἐμφύτευσον εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν τῶν ὑμνουμένων σε.

Προεδείκας σου, Ἀγνή, Θεόν, ὃν ἔτεκες, παράσχου εὐίλατον τοῖς ἐκέταίς, τοῖς προστρέχουσι τῇ σκέπῃ σου, καὶ πιστῶς προσκυνούσῃ σου τὴν κύνησιν.

Ὅλην μου τὴν ζωὴν διακυστέρησον, Παρθένε, ἐλπίς μου καὶ προστασία· πειρασμῶν καὶ περιστάσεων λυτρουμένη δεινὸν με, Ἀειπάρθενε.

Σοφίαν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνυπόστατον ὀγκάλαις ὡς φέρουσα Θεοτόκε, ἐξ ἀγνοίας καὶ πλανήσεως λυτρωθῆναι τοὺς ὑμνουμέντάς σε ἐκέτενε.

ἈΛΛΟΣ. Ἐν μέτρῳ με τῆς πίστεως ἐσπερέωσας.

Ἡσάλπιγξ ἡ μεγάλη τῆς Ἐκκλησίας, ὁ λύχνος ὁ φωτίζων τὴν οἰκουμένην, ὁ κήρυξ ὁ τῷ φθόγγῳ περιλαμδάνων πάντα τὰ πέρατα, ὁ μεγαλύνσιμος συγκροτεῖ τὴν σύναξιν ταύτην Βασίλειος.

Ἀμπρὸς ἀπὸ τοῦ βίου καὶ τῶν πραγμάτων, λαμπρὸς ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τῶν δογμάτων, ἐν πᾶσιν ὑπερλάμπων πάντως ὡς ἄλλους ἀστέρας ἥλιος, ὁ πολυύμνητος Θεολόγος σήμερον μακαρίζεται.

Ἰδοὺ τὸ φῶς τοῦ κόσμου τῷ κόσμῳ φαίνει· ἰδοὺ τῆς γῆς τὸ ἅλας τὴν γῆν ἡδύνει· ἰδοὺ τὸ ζωῆς ξύλον· ἀθανασίας καρποὺς προβάλλεται ὁ χρυσοῦς Ἅγιος· Οἱ θανεῖν μὴ θέλοντες, δεῦτε τρυφήσατε· Θεοτόκιον.]

Ὅ πάντα ἐκ μὴ ὄντων ὄντα ποιήσας, καὶ φύσιν δοὺς ἐκάστω τῶν γενομένων, αὐτὸς καὶ τὰς δοθείσας φύσεις ἀμείβειν οἶδεν, ὡς βούλεται· ὅθεν ἀκούεται καὶ παρθένος τίκτουσα. Τίς οὐ θαυμάζεται;

172 ODE 1. *Tonus obliquus 4, sicut Ἀρματηλάτην Φαραώ.*

Conatus præsens non est humanæ diligentiae opus. Quare, o Benigne, Sedi tuæ assidens sapientia mihi præsto sit, et suppeditet gratiam sermonis ; ut, quos ipsa præclare ante glorificavit, eosdem glorificare valeam.

Bonitas tua, Domine, non aliter redundavit ac crater : et divitiæ multæ benignitatis tuæ effusæ sunt, eoque pervenerunt, ut et alios condideris in carne Angelos, qui nunc laudandi proponuntur.

Cœlestes cœlestia decent præconia ; hymnus angelicus divinis hominibus congruit : Nam qui natura unum verum Deum habent et viventem in se et loquentem, illi per communicationem dii sunt. *Mariale.*

Pius cœtus cum præconio agit memoriam Justorum, quibuscum Dei Mater, tamquam ipsorum caput, merito glorificatur, primum-mediumque ordinem occupans et gloriæ particeps. *Cutabasia.*

Solum sterile et incultum, locum abyssi, sol aliquando ut campum lustravit : etenim instar muri stetit aqua utrimque, donec populus pedibus pertransiret mare, et ex divino præcepto caneret Cantemus Domino : gloriose enim glorificatus est.

Confirma nos in te, Domine, qui ligno interfecisti peccatum ; et tui timorem immitte in nostra Te laudantium præcordia.

Quem peperisti Deum, Intemerata, hunc tua prece et obsecratione redde propitium supplicibus, se tradentibus in tuam tutelam, et fideliter partum tuum adorantibus.

Vitam meam totam dirige, Virgo, spes mea atque defensio ; tentationibusque et necessitatibus crue me gravibus, semper Virgo.

Dei Genitrix, quæ tuis ulnis vere portasti subsistentem Dei sapientiam, pete famulos tuos ignorantia et errore liberari.

174 ALIUS. *Sicut ἐν πέτρῳ με τῆς πίστεως ἐσπερέωσας.*

Non parva Ecclesiæ buccina, lucerna illuminans orbem, præco omnes mundi fines voce comprehendens, Magni nomine insignitus Basilius, hunc cœtum convocat.

Illustris vita et rebus gestis, illustris facundia et documentis, omnes omni ex parte sicut sol alias stellas exuperans, multa laude cumulatus Theologus ; hodierna die beatus prædicatur.

Notius mundi lumen ecce mundo toti ostenditur : ecce sal terræ terram condit : ecce lignum vitæ, ecce immortalitatis fructus effundit Sanctus Aureus. Qui mori non vultis, huc adeste, et delicias capite. *Mariale*

À principio qui creavit omnia quæ sunt, ex iis quæ non erant, et qui suam cuique rei naturam dedit, datas naturas novit mutare ut vult ; unde auditur et Virgo parens. Quis non miretur?

A

COMM. *Tertii Canonis non Acrosthici pars allera sic prænотatus.*

D

ALIUS. *Sicut ó στερεώσας κατ' ἀρχάς τοὺς οὐρανούς.*

"ΑΛΛΟΣ. 'Ο στερεώσας κατ' ἀρχάς τοὺς οὐρανούς.

175 Emendatores morum, animorumque œconomi communes omnium servatores; factorum dictorumque speciem nobis et exemplar proponentes: vitæ moderatores illustres, illustri celebrentur encomio.

Spiritus Dei replevit Basilium scientia: ex linguis flammeis habuit unam Gregorius, et ignem sublimis eloqui spiravit: in Joanne autem os Christi locutum est.

Hujus seculi manifeste antiquatam sapientiam sibi subditam habet stultitia prædicationis, et perinde ac famulam servientem: nam gratia oratores facundos facit.

Mariale.

Qui Virginis puræ inhabitavit uterum, facit animas deiferorum Sanctorum domicilium suum; et illorum ore pandit quæ Matrem suam spectant mysteria.

Catabasia.

B Firmamentum confidentium in te Domine, firma Ecclesiam quam acquisivisti pretioso tuo sanguine. Sessio. *Tonus obliquus 4 Sicut τὴν σοφίαν καὶ λόγον.*

176 Magna luminaria, splendorem afferentia, firmasque Ecclesiæ turres, concorditer laudemus, qui pulchris eorum monumentis pariter ac gratia fruimur: sapientem Joannem, fundentem aurea flumina eloquentiæ; et magnum Basilium, cum Gregorio præstanti Theologo: quibus toto pectore clamemus; Hierarchæ ter maximi, precamini Christum Deum, ut sanctam vestri memoriam recolentibus, errata condonet.

Gloria. *Simile.*

Δόξα. ὁμοιον.

177 Accepta divinitus sapientia, quemadmodum alii tres Christi Apostoli, explicastis pulero elegantique sermone dogmata, quæ antea sermone rudi et simplici piscatores tamquam fundamenta ponebant, in scientia et virtute spiritus: etenim religionem nostram simplicem, hac etiam ratione constitui oportebat. Unde omnes clamamus ad vos, precamini Christum Deum, ut sanctam vestri memoriam recolentibus errata condonet.

C Et nunc.

Mariale simile.

Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον ὁμοιον. F

178 Animam meam humilem, Virgo, in hujus vitæ discrimine tentationumque turbine, quasi siue gubernatore, fluctuantem jam ac pene submersam, ejiciendoque peccatorum oneri imparem, et constitutam in periculo decidendi in ima tartara, serva Dei Genitrix clementissimis tuis precibus; affer tranquillitatem; et periculum propulsa: Tu es enim portus expers tempestatis. Roga ergo Redemptorem et filium Deum, ut mihi lapsuum veniam concedat, quia in te spem omnem pono, indigous famulus tuus.

ODE 4. *Hirmus.*

"ΩΔΗ' δ'. 'Ο Εἰρμός.

179 Obedivi, Domine. sermonibus providentiæ tuæ: et Te, qui solus benignus es, glorificavi.

O Domina Dei parens, me animæ carnisque vulneribus ac morbis libera.

Ex necessitate, procellis et periculis eripe me per tuas preces, Mater Dei, quæ sola es omni laude dignissima.

Jactatum hujus vitæ fluctibus serva me, Virgo, ad portum tuum deducens.

Οἱ τῶν ἡθῶν διωθῶνται καὶ τῶν ψυχῶν οἰκονόμοι, οἱ σωτήρες οἱ κοινοὶ τῶν ἀπάντων, οἱ καὶ πράξεων ἡμῶν καὶ λόγων τυποὺς δείξαντες, οἱ παιδεύοντες τοῦ βίου, λαμπροὶ λαμπρῶς εὐφημεῖσθωσαν.

Πνεῦμα ἐνέπλησε Θεοῦ Βασιλείου ἐπιστήμης· τῶν πυρίνων δὲ γλωσσῶν ἔσχε μίαν ὁ Γρηγόριος, καὶ πῦρ ὑψηγορίας ἐμπνευσε· τὸ τοῦ Χριστοῦ δὲ στόμα ἐν Ἰωάννῃ ἐλάλησεν.

Τοῦ νῦν αἰῶνος τὴν σαφῶς καταργουμένην σοφίαν ἡ μωρία τοῦ κηρύγματος ἔχει ὑποκλύπτουσαν αὐτῇ, καὶ δουλικῶς λατρεύουσιν· κήρυκας γὰρ ἡ χάρις σοφοὺς προβάλλεται ῥήτορας.

Θεοτόκιον.

'Ο ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἀρχῆς κατασκευάσας Παρθένου, τὰς ψυχὰς τῶν θεοφόρων Ἀγίων οἰκητήριον ποιεῖ, καὶ τοῖς ἐκείνων στόμασι τὰ κατὰ τὴν μητέρα διερχομένα μυστήρια.

Καταβασία.

Πὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων, στερέωσον Κύριε τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἐκτίσω τῷ τιμίῳ σου αἵματι.

E

Κάθισμα. Ἦχος πλ. δ'. Πρὸς τὴν σοφίαν καὶ λόγον.

Τοὺς μεγάλους φωστῆρας τοὺς φερωνεῖς, Ἐκκλησίας τοὺς πύργους τοὺς ἀρραγεῖς, συμπῶνως αἰνέσωμεν, οἱ τῶν κελῶν ἀπολάουτες καὶ τῶν λόγων τούτων ὁμοῦ τῆς χάριτος· τὸν σοφὸν Χρυσορρήμονα, καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον, σὺν τῷ Γρηγορίῳ τῷ λαμπρῷ Θεολόγῳ· πρὸς οὓς βοήσωμεν ἐκ καρδίας κραυγάζοντες· Ἱεράρχαι τρισμέγιστοι, πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι τοῖς ἐρητάζουσι πόθῳ τὴν ἀγίαν μνήμην ὑμῶν.

Τὴν σοφίαν λαβόντες παρὰ Θεοῦ, ὡς Ἀπόστολοι ἄλλοι τρεῖς τοῦ Χριστοῦ, τῷ λόγῳ τῆς γνώσεως συνιστᾶτε τὰ δόγματα, ἃ τὸ πρῶν ἐν λόγοις ἀπλοῖς κατεδύλλοντο ἀλγεῖς, ἐν γνώσει καὶ δυνάμει τοῦ πνεύματος· ἔδει γὰρ καὶ οὕτως τὸ ἀπλοῦν ἡμῶν σέβας τὴν σύστασιν κτήσασθαι· ὅθεν πάντες βοῶμεν ὑμῖν, πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι τοῖς ἐρητάζουσι πόθῳ τὴν ἀγίαν μνήμην ὑμῶν.

Τὴν ψυχὴν μου Παρθένε, τὴν ταπεινὴν, τὴν ἐν ζάλῃ τοῦ βίου τῶν πειρασμῶν, νῦν ὡς ἀκυβερνητον, ποντοῦμένην τῷ κλύδωνι, ἀμαρτιῶν τῷ φόρτῳ ὀφθεῖσιν ὑπερμαντλον, καὶ ἐν πυθμένι ἁθροῦ ἐλθεῖν κινδυνεύουσιν, φράσσον Θεοτόκον, πρεσβεῶν σου ἐλέει, γαλήνην παρέχουσα, καὶ κινδύνων ἐξείρουσα· σὺ λιμὴν γὰρ ἀχειμάστος· πρεσβεύουσα τῷ σωτῆρι καὶ υἱῷ Θεῷ τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δοθῆναι μοι· σὲ γὰρ ἔχω ἐλπίδα ὁ ἀνάξιός σου.

Εἰσακήκοα, Κύριε, τὴν ἀκοὴν τῆς σῆς οἰκονομίας, καὶ ἐδόξασά σε, μόνε φιλόανθρωπε.

Τῶν τραυματίων μου, Δέσποινα, τῶν τῆς ψυχῆς σκρόστε νοσημάτων, ἡ Θεὸν τεκοῦσα, λύσιν παράσχου μοι.

Ἐκ περιστάσεως ῥύσαι με, μήτηρ Θεοῦ, καὶ ζήλῃς καὶ κινδύνων ταῖς σκῆς ἐκείναις, μόνῃ παύσασθαι.

Χειμαζόμενον κλύδωνι βιωτικῶν ἐξάρπασον, Παρθένε, πρὸς τὸν σου λιμένα καθοδηγοῦσά με.

COMM.

A COMM. *Hinc iterum reditur ad Canonis acrostichici*
 "ΑΛΛΟΣ. πρὸς Ἐκκλησίας ἐκ παρθένου.

Σοφίμονες ἐκ τῆς κατὰ σοφίας γενόμενοι, κυβερνήσιν
 ἑνδοξοὶ πάρα τῆς θείας ἐκτίσασθε· ὅθεν ὡς θερά-
 παιον τὰύτην ἐκείνη πανσόφως ὑπετάξατε.

Φιλόσοφοι, τοὺς σοφοὺς εἰ φιλεῖτε, σοφίσθητε, καὶ λέ-
 γειν διδάσκητε πάντες οἱ λόγους θαυμάζοντες,
 πρᾶξέως ἀκρίβειαν καὶ θεωρίας ἐντεῦθεν ἐξασκούμενοι.
 Θεοτόκιον.

Εσθίμιος ὑπέτος ἐπ' ἐσχάτων ὁ πρόϊμος, ὑδάτων
 σείνωνντε δημιουργὸς εἰς τὴν μήτραν σου ἑστάξε
 Παντοκρε, κατὰ καίρον ἀναψύγων τοὺς ἐκλείποντας.

"ΑΛΛΟΣ. Σὺ μου Χριστὲ Κύριε.

Στύλος πυρὸς λαοῦ πιστοῦ προηγούμενος καὶ φλογίζων
 τοὺς ἐχθρούς τῆς πίστεως, τὰς δὲ φυλάς σὺζων ἀσφαλῶς
 τὰς ἐφεπομένους, ὁ μέγας ὡφθὴ Βασίλειος· ταρσεῖτο καὶ
 νικᾷτω ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησία, τηλικούτου πλουτήσασα
 πρόμαχον.

Γνώσκει τρυφή, καὶ ἀκοῆς· πάσας ἡδυσμα, ὁ σὸς λό-
 γος πέφυκε, Γρηγόριε· μάννα ζωῆς, θρόνος γλυκασμοῦ,
 μέλι τὸ ἐκ πέτρης, ἀγγέλων ἄρτος οὐράνιος, ἀπλήστως
 ἐμφορεῖσθαι τῆς ἡδύτης πείθων, καὶ πληρῶν ἡδωνῆς
 τοὺς μετέχοντας.

Ο ποταμὸς τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος ἐπλη-
 ρώθη ὁ Ἰωάννης μέχρι καὶ προχύσεως· καὶ τὸ καλὸν
 προσώπον τῆς γῆς, ὡς τρυφῆς χειμάρρους, ἀπὸ χουσοῦ
 ἄρδει στόματός, εὐφραίνων καὶ παίων τοῦ Χριστοῦ πᾶ-
 σιν πόλιν τοῖς τῆς θείου κυράτων ὁρμήμασι. Θεο-

φύσιν ἀπλὴν, ἀνασχόμενιν συνθέσεως, καὶ φανείσαν
 κρείττους συγχύσεως, ἐπὶ τοῦ σοῦ, Δέσποινα, Υἱοῦ οἱ
 τρεῖς θεοφόροι δογματισταὶ ὡμολόγησαν, ἐκ δύο θελημά-
 των καὶ διπλοῦς ἐνεργείας τὸν διπλοῦν κατὰ φύσιν
 γνωρίσαντες.
 Καταδασία.

Ἐκάλυψεν οὐρανὸς ἡ ἀρετὴ σου Χριστὲ· τοῦ κυβω-
 τοῦ γὰρ προσελθὼν τοῦ ἀγιασματοῦ σου τῆς ἀφθέρου
 μητρὸς, ἐν τῇ νύκτῃ τῆς δόξης σου ὡφθης ὡς βρέφος ἀγκα-
 λοφορούμενος, καὶ ἐπληρώθη τὰ πάντα τῆς σῆς ἀνέσεως.
 ὉΔΗΓ' Ε΄. Ὁ εἰρμὸς.

Ο τοῦ φωτὸς χορηγός, καὶ τῶν σῶν αἰώνων ποιητής,
 Κύριε, ἐν τῇ φωτὶ τῶν σῶν προσταγμάτων, ὡδήγησον
 ἡμᾶς· ἐκτίς σου γὰρ ἄλλον Θεὸν οὐ γινώσκομεν.

Ο πλανήτητον κατὰ ποικίλων πειρασμῶν ἔχοντες τῶν
 δυσμενῶν πάσας ἐπιχειρίας λυτρούμεθα αἰεὶ, οἱ σε Θεοτόκον,
 Ἀγνή, ἐπιστάμενοι.

C Νόμου τὸ πλήρωμα ἡ ἀνωτέρα χειροῦς τέτονος τὸν
 τοῦ θεοῦ ἐν σοῦ σαρκοθέντα νόον μονογενῆ, ὃν ὑπὲρ τῶν
 δούλων τῶν σῶν ἐξήλωσαι.

Τὸν τοῦ παντός ποιητὴν ἐν ταῖς ἀγκάλαις σου, Ἀγνή,
 φέρουσα, ταύτην ἡμῖν ταῖς σαῖς ἐκείναις εὐδίαιτον δίδου,
 τοῖς νῦν ἐκ καρδίας πρὸς σὲ καταφεύγουσι.

"ΑΛΛΟΣ. Ὁ φωτισμός.

Μὲν τὴν πηγὴν τῶν σεαυτοῦ χαρισμάτων ἐκπαιῖν,
 ὡς φιλόφρων, διδόνκας τοῖς Ἀγίοις, ἐλαττω-
 θεῖσιν οὐδ' ἀκριβῶς τῇ κενώσει, τὸν δε κόσμον πάντα μεθύσα-
 σαν, τοῖς ἐκ τῆς κοιλίας αὐτῶν θείοις βρύμασιν.

Εἰ μοι χρυσός· τί μοι πλοῦτος καὶ δόξα καὶ δυνα-
 τεῖα· καπνοὶ διερέοντες εἰς αἴρα. Πάντα οἰέ-
 σθω, αὐρα πάντα φερέτω· ἔμοι πλοῦτος εἰς πολυέριστος
 ἡ τῶν διδασκάλων τριάς ῥητορεύουσα.

Εἰ ποταμὸς ἀμβροσίας καὶ νέκταρ· βεῖ τοῖς πεινώσιν
 ἀθάνατος βρώσις, καὶ τοῖς διψῶσιν ἀφθαρτος πόσις
 ὑδὼρ ζωῆς αἰῶνας καὶ συνέχον ζῶντας τοὺς πίνοντας·
 πάντες πλημμυρούσης ζωῆς ἐμφορήθητε. Θεοτόκιον.

Εσχεν ἰσχύον καθ' ἡμῶν ἡ κακία, ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος·
 καθίστησε γὰρ μετὰ τὴν παρθένον τὸν ἐν ἰσχυρὶ δυνατὸν
 τετοκίον ὑπελθόντα σαρκὸς ἀσθένειαν, καὶ τὸν δυνατὸν
 ἐν κακίᾳ νεκρίσαντα.

metrum prosequendum.

ALII, sicut Ἐκκλησίας ἐκ παρθένου.

Sapientes facti ex inferiori sapientia, gubernandi
 rationem a divina sapientia gloriose consecuti
 estis : unde illam huic, quasi famulam, sapien-
 tissime subjecistis.

Lumen sapientie quaerite, philosophi, si sapien-
 tes diligitis ; et docemini loqui omnes, qui ar-
 tem loquendi admiramini, hinc exercitati in agen-
 di contemplandique studio. *Mariale.*

Et pluvia serotina valde ac temporanea, sic aqua-
 rum seculorumque artifex in tuum, o Virgo
 uterum, sine omni labe, peropportune descendit,
 ad deficientes refocillandos.

180 ALII, sicut, Σὺ μου Χριστὲ Κύριε.

Columna ignis filelem praecedens populum, urens
 inimicos fidei, et sequentes Tribus secura servans
 custodia, magnus extitit Basilius. Confidat et vincat
 Christi Ecclesia, tanto dives propugnatore.

Linguae delictum et ejusvis auditus jucunditas fuit
 oratio tua, Gregori ; manna vitae, res dulcedinis,
 mel de petra, panis coelestis Angelorum, lectorum
 alliciens animos ut tua suavitate sese insatiabiliter
 ingurgitent ; eosque voluptate complens. *E*

Fluvius charismatum Spiritus, Joannes, repletus
 est usque ad effusionem ; et pulchram terrae faciem
 quasi torrente voluptatis ex ore irrigat aureo ; exhi-
 larans Christi totam civitatem et pinguefaciens im-
 petu divinarum undarum. *Mariale.*

Naturam simplicem, expertem compositionis, et
 perfectiorem quam ut confundatur, in tuo, Domina,
 Filio tres illi divini Doctores confessi sunt ; in dua-
 bus voluntatibus et duplici operatione, duplicem il-
 lum secundum secundam naturam agnoscentes.

Catabasia.

Virtus tua, Christe, obduxit caelos ; procedens
 enim ex arca sanctificationis tuae incorruptae
 Matris, in templo gloriae tuae visus es ut infans
 gestatus ulnis, et omnia impleta sunt laude tua.

ODE 5. *Hirmus.*

181 Luminis largitor et temporum opifex, Do-
 mine, in lumine mandatorum tuorum dirige nos :
 extra Te enim alium Deum non cognoscimus.

Habentes armaturam inexpugnabilem contra ten-
 tationes diversi generis, omni adversariorum impio-
 bitate semper expeditur, qui Te Dei Genitricem in-
 contaminatam credimus.

Appropinquante legis plenitudine, sublimior Che-
 rubinis, peperisti incarnatum ex Te filium Dei
 unigenitum, quem servis tuis reconcilia. *F*

Omnium Conditor quem tuis ulnis Intemerata,
 portasti, redde precibus tuis nobis propitium, quia
 ad Te ex animo confugimus.

182 ALII. sicut Ὁ φωτισμός.

Charismatum tuorum fontem propinasti, o ho-
 minum amans Deus, Sanctis bibendum : qui
 quantumcumque bibitur, imminuitur numquam ;
 sed divinis rivulis, ex sinu ipsorum profluentibus,
 mundum inebriat universum.

Ecquid mihi aurum ? quid mihi opes gloriae
 et potentia ? sumi abeuntes in aerem. Omnia
 facessant, ventus ferat omnia. Mihi opes unæ
 multum amabiles, eloquens Doctorum Trinitas.

Vivus ambrosiae fluit et nectaris ; fluit cibus im-
 mortalis esurientibus, et sitientibus incorrup-
 tus potus, aqua vivens in secula, et bibentes in
 vivis conservans. Omnes vita exundante imple-
 mini. *Mariale.*

Superans malitia in nos habuit potestatem ; at
 non in finem usque. Est enim debilitata, post-
 quam Virgo peperit potentem virtute, qui carnis
 infirmitatem subiit, et potentem malitia pros-
 travit. *Exhinc*

183 ALIUS. sicut Ἰματί με ἀπόσω.

Divinarum humanarumque rerum scientia imbutos, qui studio veritatis naturas rerum nobis enodarunt, cunctisque ostenderunt illarum opificem, remuneremur (ut æquum est) gratiarum actionibus.

Salubriorum pharmacorum amaritiem dulcem reddiderunt doctis sermonum illecebris, artibusque et leporibus, divini medici animarum. Lætanimi, Pii omnes, et cum jucunditate ad salutem incumbite.

Præconibus divinis Divina tractantibus, omnis sermo tacet: et testamento vetere præstat novum, proponens pretiosas tabulas suarum legum, quibus tota Fidelium respublica regitur ac temperatur.

Mariale.

Naturam immortalem mortalis præeucurrit sanctitate, et puella Virgo superavit carnis expertes Angelos, quando genuit Regem Angelorum Deum, quem illi obtueri haud possunt.

Catabasia.

B

Ut vidit Esaias symbolice in excelso solio Deum, gloria Angelorum tamquam satellitio stipatum: Miser ego! exclamabat: eorum enim vidi corpore indutum Deum, luci vespere non habenti pacique dominantem.

184 ODE 6.

Hirmus.

Ego qui in abyssu peccatorum volutor, investigabilem misericordiae tuæ imploro abyssum, Ex interitu educ me, Deus.

Salutis portum agnosco Te, Domina, et navigans sollicitæ vitæ pelagus, obsecro, ut gubernatrix animæ sis meæ.

Sanctiore statu exeidi, quia miser torpebam otio. Sed me reduc, Benedicta et omni ex parte castissima, meque tui Filii mandatis accommoda.

185 ALIUS. sicut Ἀδυσσος ἀμνηστειμάτων.

Triplicem proprietatem in Triade explicatis: quippe theologia commentatione dis-eritis, quomodo non sit genitus Pater, quomodo genitum Verbum, et Spiritus quomodo solus procedat.

Repente huic domui refulsit hodie salus manifesta: nam Christus, honorans duos vel tres congregatos in nomine suo, est in medio eorum.

C

Et si profunditas terræ immenso intervallo remota est a cœli altitudine; Sanctos tamen ultra cœlos cœlestis amor extulit.

Mariale.

Sancta Virgo, cum te haberent novum fontem novamque originem mysteriorum, iidem tres Theologi, studuerunt formulas loquendi novas novis argumentis adaptare.

186 ALIUS. sicut Ἰλάσθητί μοι σωτήρ.

Trinitatem unam adstruere theologicè ab illis Patribus edocti sumus; Unitatem trinam laudandam accepinus; adorare didicimus unam in tribus Personis naturam.

In principio erat Verbum apud Patrem coæternum: cum Verbo erat Spiritus, sed ex Genitore*, simplex, consubstantialis, connaturalis Divinitas, quemadmodum divini illi Oratores pronuntiant.

Conjungo et disjungo; conjunctim disjuneta cogito unum individuum, et tres imaginor: sequor tres Deo afflatus Magistros, qui me ad sic credendum adducunt.

Mariale.

Sine matre ante assumptam carnem, sine patre post assumptam: ita filius patris et matris dictus, utrimque vim intelligendi excedit. At enim admirabilia, et quæ sunt supra intelligentiam omnium, Numen supremum decent.

ἌΛΛΟΣ. Ἰματί με ἀπόσω.

Tους τῶν θεῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων σοφῶς ἐπιστήμονας, τὰς τῶν ὅντων φύσεις φιλαλήθως ἡμῖν σαφηνίσαντας, τὰς τῶν τούτων κτίστην πᾶσι γνωρίσαντας, ὡς θεῖς, εὐχαρίστοις φωναῖς ἀμειψόμεθα.

Τὸ ἱεραῖον καὶ στέφον τῶν πρὸς σωτηρίαν φαρμάκων ἐγγύχουσαι τὰς σοφαῖς τῶν λόγων ἐπιρροαῖς τε καὶ τέχναις καὶ χάριτι, τῶν ψυχῶν οἰεῖται θεραπευταὶ θέλγεσθε πάντες εὐσεβεῖς, καὶ τερπόμενοι σώζεσθε.

Σιωπᾷ λόγος ἅπας τῶν θεοκηρύκων λαλοῦντων τὰ ἔνθεα, καὶ κρατεῖ τῆς πλῆθι διαθήκης ἡ νέα προεξιλουσα τὰ σεπτὰ πυξίδα τῶν ἐν αὐτῇ νομοθετούντων, ὡς ῥυθμίζεται πᾶς πιστῶν σύλλογος.

Θεοτόκιον.

Τὴν ἀθάνατον φύσιν ἡ θνητὴ παρέδωκεν εἰς ἀνθρώπου, καὶ παρθένος κόρη τῷ ἀσάρκῳ ἀγγέλῳ παρέλασεν, ὡς Θεὸν τεκνῶσα τὴν βασιλέα τῶν ἀγγέλων, ἥ προσεβλήπευ ἐκεῖνοις ἀδύνατον.

Καταβασία.

E

Ὡς εἶδεν Ἰσαΐας συμβολικῶς ἐν θρόνῳ ἐπικρμένῳ Θεὸν ὑπὸ ἀγγέλων ὀψέ, δορυφορούμενον, ὧς τὰς εἰδὼς ἐγὼ, πρὸ γὰρ εἶδον σωματιζόμενον Θεόν, φωτὸς ἀνεσπείρου καὶ εἰρήνης δεσπόζοντα.

ᾠδὴ 5'.

Ὁ εἰρμός

Eν ἀδύσσει πικρισμάτων κυλούμενος τὴν ἀνείχνηστον τῆς εἰσπληγμένης σου ἐπικαλούμαι ἄδυσσον ἐκ σφοδρῆς, ὅ Θεε, με ἀντάγαγε.

Σωτηρίαν λιμένα γινώσκω σε, πλέων πολυφρόνιτος βίου τὸ πέλμας ἐπικαλούμαι, Δίσποντα, κωδεργήτην ψυχῆς μου γενέσθαι σε.

Ἱερὰς πολιτείας ἐκπέπτωκα ῥαθυμῶν ὁ βέλτατος ἀλλ' ἐπανάγαγε, εὐλογημένε Παύλαγε, προσταγοῖς τοῦ Υἱοῦ σου ῥυθμίζουσα.

Ἄλλος. Ἀδυσσος ἀμνηστειμάτων.

— δια ἐν τῇ Τριάδι τριτὰ συνθελογοῖτε τὴν ἀγεννησίαν τοῦ Πατρὸς, τοῦ Λόγου τὴν γέννησιν, καὶ Πνεύματος τὴν ἐκπίρευσιν μόνου.

Mῆτερον τῷ οἴκῳ τούτῳ περιφανὲς σωτηρία δύο γὰρ καὶ τρεῖς συνημένους Χριστὸς εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ τιμῶν, μέσο πάρεστι τούτων.

Πείρου τῆς γῆς τὸ βάθος πρὸς τὸ οὐράνιον ὕψος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γῆς τοῖς ἁγίοις ἐξῆρεν ἐπέκεινα τῶν οὐρανῶν ὁ οὐράνιος ἔρως.

Θεοτ.

— ἔαν σε πείκω, Παρθένε, καὶ ἀπορμήν μυστηρίων ἐρχόμενος οἱ τρεῖς Θεαγῶροι, κληναῖς ὑποθέτεσι καινοπρεπῇ προσσφραξάνσι φοραίν.

Ἄλλος.

Ἰλάσθητί μοι σωτήρ.

Τριάδα μοναδικὴν θεολογεῖν ἐδιδάχθην, μονάδα πριαδικὴν ὑμεῖν παρελθόμεν, προσκυνεῖν ἐμάχομεν παρὰ τῶν Πατρῶν μίαν φύσιν τρισυποστατον.

Ὁ Λόγος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Πατέρα συανάραχος· τῷ Λόγῳ Πνεῦμα συνήν, ἀλλ' ἐκ τοῦ γεννήτορος, ἀπλῆ, ὁμοούσιος, συμφυῆς θεότης, ὡς οἱ θεοὶ φασὶ κήρυκες.

Συναπτῶ καὶ διακρίῳ, τὰ συναπτῶς διακρίνόμενα ἐν ἀμερέῃ ἐνοῦ καὶ τρεῖς φαντάζομαι διδασκάλους δέχομαι τρεῖς θεοφροῦτους, οὕτω πείθοντος πιστεύειν με

Θεοτόκιον.

Ἀμύτωρ πρὸ τῆς σαρκὸς, ἀπάτωρ μετὰ τὴν σάρκωσιν, υἱὸς πατρὸς καὶ μητρός, ὁ ταῦτα καλούμενος· ὑπὲρ νοῦν ἀμφότερα· τῷ Θεῷ γὰρ πρέπει τῶν θαυμάτων τὰ παράδοξα.

Ἐδόκησέ

A Καταβασία.

Ἐδύκασέ σοι ἰδὼν ὁ πρέσβυς τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ σωτήριον,
ὁ λαοῖς ἐπέστη· ἐκ Θεοῦ, Χριστέ, σὺ Θεὸς μου.

KONTA'KION. Ἦχος, β'. Τοῖς ἀσφαλεῖς.

Τοὺς ἱεροὺς καὶ θεοφθόγγους κήρυκας, τὴν κορυφὴν
τῶν διδασκάλων, Κύριε, προσελάθου εἰς ἀπόλαυσιν τῶν
ἀγαθῶν σου καὶ ἀνάπαυσιν· τοὺς πόνους γὰρ ἐλείπων καὶ
τὸν κόπον ἐδέξω ὑπὲρ πάντων ὀλοκαύτως, ὁ μόνος
δοξάζων τοὺς Ἀγίους σου.

Ὁ Οἶκος.

Τίς ἱκανὸς τὰ χεῖλη διαῖραι καὶ κινῆσαι τὴν γλῶσσαν
πρὸς τὸ αἰνεῖν τοὺς πνέοντες πῦρ θυνάμει λόγου καὶ
πνεύματος; Ὁμοῦ τοσούτου εἰπεῖν θάρσύνω, ὅτι πᾶ-
σαν περὶ ἡλίου τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν οἱ τρεῖς τοῖς πολλοῖς
καὶ μεγάλοις χορίσμασι, καὶ ἐν πράξει καὶ θεωρίᾳ
τοὺς κατ' ἀμφὶν λαμπροὺς ὑπερέβαντες. Διὸ μερίστων
δωρεῶν τυττούς ἡξίωσας, ὡς πιστοὺς σου θεράποντας ὁ
μόνος δοξάζων τοὺς Ἀγίους σου.

188 COMM. Hactenus priores triptici Canonis Odæ: post quarum, non quartam (sicuti num 19 scripsi ex Cangiò, quem vel sua hic sefellit memoria, vel librarii oscitantia) sed post sextam, interruptitur Canonum, cursus, ut assumantur Lectiones vel de Sanctis, vel de tempore; quales in Menæis quidem suo hic ordine habentur dispositæ; seorsim autem manu descriptæ per anni circuli reperiuntur in iis codicibus, quos Græci passim Synaxaria vocant, quidam etiam Menologia: quo fit, ut modo uno, modo alio nomine appellati inveniantur ejusmodi codices in nostris Sanctorum Actis. In quorum nonnullis item ut in Menæis, præmittuntur singulis Elogiis Sanctorum sive Historiis Disticha singula Iambica: nisi quod hic pro versibus duobus ponantur versus omnino triginta tres, utique ad majorem solennitatem. Sed prius indicitur tam in Synaxariis quom Menæis festum hoc modo.

Τῷ αὐτῷ μηνί, λ'. μνήμη τῶν ἐν ἀγίοις πατέρων
ἡμῶν καὶ οἰκουμένων διδασκάλων, Βασιλείου τοῦ
Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ
Χρυσοστόμου.

ΣΤΙΧΟΡΑ'.

Ὁμοῦ δίκαιον τρεῖς σέβειν ἑωσφοροῦς,
Φῶς τρισσολαμπεὺς παλάσσαντας ἐν νύμφῃ.
Κοινὸν τὴν ὕμνον προσφέρειν πάντας θέμις
Τοῖς ἐκχέσαι πᾶσι κοινὴν τὴν χάριν.
Ἐκ χειρὶδ' οὐ καλίστασι μία.
Ἄι τρεῖς ἀπόδυνας τῶν ψυχῶν ἔαρ.
Τὴν μὲν νοκτὴν ἡ Τριάς λάμπει κτισιν,
Τριάσγε μὴν αὖτις σε τὴν ὁρωμένην.
Ἀπώλεσαν μὲν, οἱ πάλαι Θεοῦ σέβας,
Ἐξ ἡλίου καὶ σελήνης ἀφρόνως·
Καλλὸς γὰρ αὐτῷ θυμαύσαντες καὶ τάχος,
Ἐσπερος θεὸς τρυφήν οὐκ ὁρῶν σέβας.
Ἐκ τῶν τριῶν τουτῶν δὲ φωστήρων πάλιν
Ἡμεῖς ἀντηνέχθημεν εἰς Θεοῦ σέβας.
Κάλλει βίου γὰρ, τῇ τε παιδοῖ τῶν λόγων,
Πείθουσι πάντας τὸν μόνον Κτίστην σέβειν.
Κτίσιν συνιστᾷ, τὴνδε τὴν ὁρωμένην.
Τὸ πῦρ, ἄρ, ὕδωρ τε καὶ γῆς ἡ φύσις.
Οἱ δὲ αὖ συνιστῶντες γέγονον τὸν μέγαν.
Τὴν πρὸς Θεόν τε πίστιν ὡς ἄλλαν κτίσιν,
Στοιχεικτὴς φέρουσι Τριάδος τύπον·
Μέλλει γὰρ αὐτοῖς οὐδὲν τῶν γίνων·
Καὶ γίνων νοῦν ἔσχον οὐδὲν ἐν λόγοις,
Γρηγόριος γὰρ, πῦρ πνέει νοῦς τὸν λόγον,
Πρὸς ὕψος αὖ πείθονται πάντας ἐκτρέχειν.
Τοῖς λειποθυμήσαι θ' ἐκ παθῶν πάλιν,
Ἀναπνοή τις, οἱ Βασιλείου λόγοι.
Μιμούμενος δὲ τὴν ῥοήν τῶν ὑδάτων
Ὁ καρδιάν τε καὶ στόμα χρυσοῦς μόνος,
Τοῖς ἐκτακέντας ἐκ παθῶν ἀναψύχει.
Οὕτω πρὸς ὕψος τὴν βροτῶν πᾶσαν φύσιν
Ἐκ τῆς χθονὸς φέρουσι τοῖς τούτων λόγοις.

190 COMM. Ad majorem etiam præcipui hoc die cultus commendationem facit, ex Ephemeridum metrica (totam ante Tomum 1 Maji expositum videre licet) sumptum Hexametron.

Δάμνεν ἐν τριακοστῇ χρυσοτρισῆλιος αἴγλη.

Dein legitur triptici festi Historia, satis proliza, quam uti jam nunc dixi, Latinitate a me donatam invenies

Catabasia.

Dixit tibi senex, oculis cernens salutare, quod
populis apparuit ex Deo, Christo, Tu Deus meus.

187 CONTACIUM Tonus 2 sicut Τοῖς ἀσφαλεῖς.

Sacros et divina locutos præcones, columnen Ma-
gistrorum assumpsisti, Domine, ad tuorum bonorum
usuram et quietem. Illorum enim labores atquo
lassitudinem quovis holocausto libentius suscepisti,
qui solus Sanctis tuis impertiris gloriam.

ÆCUS.

Quis satis queat labia diducere, et movere lin-
guam, ad laudandos eos qui efflant ignem vi ser-
monis ac spiritus? Nihilominus hoc ansim dicere.
Hi tres transierunt totius humanæ naturæ termi-
num multis singularibusque gratiis; actione vero
et contemplatione præstantissimum quemque lon-
gissime superarunt. Quocirca eos, tamquam fideles
tuos famulus, donis maximis cumulasti, qui solus
Sanctis tuis impertiris gloriam.

Eodem mense oie 30 memoria Sanctorum nostro-
rum et œcumenicorum Doctorum, Basilii Magni,
Gregorii Theologi, et Joannis Chrysostomi.

MODULI.

89 Ternos simul celebrare Luciferos decet,
Qui triplice clarum lampade ostendunt jubar.
Themis ipsa petit hos laude communi coli,
Commune cunctis ferre qui auxilium student.
Ver una hirundo non facit; sed hæc triplex
Philomena vernum tempus animorum attulit.
Corpore earentem spiritum, et sola potest
Qui mente cerni, summa collustrat Trias:
At hæc Trias te, qui sub aspectum cadis.
Perierat olim vera religio Dei,
Quando colebatur Sol atque Latonæ globus:
Nam læva mens mortalium, admirans decus
Cursumque olympi, sidera hæc dixit Deos.
Sed bene. Refulgens illa Doctorum Trias
Veri Dei vetusta restituit sacra.
Nam sanctiore vita et eloquio potens
Ad Conditoris unius cultum impulit.
Quodcumque cerni luce corporea putest,
Id ignis, unda, terra cum levi æthere
Sociata conflant, alterum innexa alteri.
At ubi hi fide condunt velut mundum alterum
Magnificum et amplum, Triades effigie gerunt.
Nec ambiunt terrena; terrenum nihil
Aut mens eorum volvit, aut sermo sonat.
Gregorius ore spirat eloquium igneum,
Quod urit emnes, atque in excelsum rapit.
Hos qui sub alta mole vitiorum gemunt
Et jam fatiscunt, sermo Basilii erigit.
Imitatur amnes, pectore accore aureus,
Qui motiones reprimere animorum docet.
Sic eruditus sermo Dectorum trium
E terra ad astra ducit humanum genus.

F

A nnes in Actis S, Basili cap. 38. At vero cum plures Sancti eodem die concurrunt, tum etiam plures sunt hujus-
Post modulos de festo recitatur ejus historia,
 cemodi lectiones; et singulis præmittuntur recessus aliquot. Atque id colligi potest ex hoc ipso, quod jam commen-
sicut et historiarum Sanctorum eodem die commemorandorum
 tamur Officio: nam quia xxx Januarii in Græcorum Ecclesia celebratur etiam S. Hippolytus, Papa Romanus quidem dictus a Græcis, sed ut summum intelligendus Episcopus Portuensis, primus ex Romani Pontificis Suffraganeis, quos medio ævo et anno 1090 Episcopos Urbis, et Episcopos S. Romanæ Ecclesiæ dictos, post Mabilionem docuit Papebrochius. Adeo autem celebris fuit Græcis hic Sanctus, ut prius quam præcipuum in hujus diei Officio locum occuparent tres sancti Doctores, ille faceret diei nomen in prædicta Ephemeride, unde fit ut post Hexametrum de illis, adhuc recitetur Hexametrum de isto.

Hippolytum Ponti trigesima tradidit undis.

Ἰππολύτου πόντου τριχαιστῇ ἔτανε ῥέθυμα.

Qui autem de eodem Sancto in Matutinis cantabatur Canon, habetur in Menæis excusis pridie ante utriusque Vesperas festi hujus sub hoc Titulo. Τῇ αὐτῇ μεγί λ', τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰππολύτου Πάπα Ρώμης· ἡ ἀκολουθία αὐτοῦ ψάλλεται ἐν τοῖς ἀποδείπνοις· εἰς δὲ τὸν ἑσπερινὸν καὶ τὸν ὄρθρον ψάλλομεν τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἁγίων τριῶν Ἱεροργγῶν. Ejusdem mensis die xxx agitur festum S. Hippolyti Papæ Romæ: ejus Acoluthia psallitur post prandium diei xxix: ad Vesperas autem et Matutinum spallitur Acoluthia trium Sanctorum Hieracharum. Ibi ergo Canonem illum require, usui nobis futurum die xxv Augusti, quando Sanctum istum, cum simplici titulo Episcopi Portuensis, habet Romanum Martyrologium. Hic vero eodem a Græcis junguntur socii, suis expressi nominibus omnino viginti quatuor, quorum tres præ aliis totidem Distichis seu Modulis honorantur.

et S. Theophilus Dux M.

B 191 Simili modo, eodem hoc xxx die, commemorantur singuli cum Disticho et Elogio ex Vita sumpto. Sancti Barsimæus Martyr, Episcopus Edessenus sub Diocletiano et Maximiano; atque Theophilus Martyr, belli Dux sub Constantino et Irene, fidei causa a Saracenis interfectus, Junior autem dictus, pro more Græcorum, respectu plurium ejus nominis sub Gentilibus Imperatoribus martyrio coronatorum. De ipso vide sis Theophanem ad annum secundum Græcos 782, secundum Latinos 790; qui cum mensem diemque Martyrii nusquam expriment, uti nec Paulus Diaconus, in Historia Miscella Theophanem de more sequens, mirum est unde ei Baronius acciperit in Romano Martyrologio diem xxii Julii. Nempe nullum inveniens, in eo quod Sirletus ipsi raptim collegerot valdeque imperfecto Menologio, quodque solum augendo Romano præluxit, mensem ac diem pro suo arbitrato legi; nolens ignotum Latinis relinquere, cujus tam insigne Martyrium inveniebat in prædicta Historia miscella. Atque hæc de hujus diei Sanctis, commemorari apud Græcos solitis, obiter attigisse satis sit: hoc tamen de iis addendum restat, quod hæc pars Matutini, idem præstans Græcis, quod Latinis præstat Lectio Martyrologii ad Primam, hoc ab eo differat, quod plerorumque sic commemoratorum Sanctorum longiora Elogia seu vitæ actorumque compendia, legenda proponat, præcunte ad singula quale diximus Disticho; consentiat autem cum eodem, quod sicut apud Latinos Martyrologium concludit Lectur, dicens, et alibi plurimorum Sanctorum Martyrum et Confessorum atque Virginum et respondetur a Choro, Deo gratias: sic et Græci, absoluta Sanctorum commemoratione prædicta, clausulam adhibent, quovis die iterandum, Τὰς αὐτῶν ἁγίας προσέσεις· ὁ Θεὸς ἐλέησον καὶ ἱώσων ἡμᾶς. Horum sanctis precibus miserere nobis, Deus, et salva nos. Exhinc resumitur cantus trium Canonum eodem quo supra ordine. Est autem in hujusmodi poematis perquam usitatum, ut ultimarum trium odarum Strophæ seu Troparia singula eodem fere modo terminentur; ut in Ode quidem septima clausula sit Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, Benedictus Deus patrum nostrorum; in octava, Εὐλογεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντοτε τοῦς αἰῶνας, Benedicite et superexaltate in secula; in nona denique frequentur verbum Μεγαλύνειν Magnificare: ut videantur quædam quasi dispositio ad Laudes, quæ sunt extrema Matutini officii pars ac vere Matutina, uti dicitur Capite sequenti.

Conclusa autem lectione de Sanctis

Continuantur Canones ea causa interrupti.

ODE 7. Hirmus.

ᾠδὴ ζ.

Ὁ εἰρμός.

C

F

192 Cum adoraretur statua aurea in campo Dura, tres pueri tui proculcarunt impiissimum mandatum: coniecti autem in medium ignem, quasi rore perfusi psallebant: Benedictus es Deus Patrum nostrorum.

In crucem suffixus qui ex Te Dei Genitrix corpus assumpsit, Adami discerpsit chirographum. Illum nunc precare, omnis navi expers, ut a cunctis periculis liberet fideles clamantes: Benedictus es Deus Patrum nostrorum.

Spe bona exspectatioque fidelium es, o Domina, et jam deprecamur Te, ut effundas commiserationis pelagus super omnes, in Te confidentes, et ad Filium tuum clamantes: Benedictus es Deus patrum nostrorum.

Speciosam salubrium mandatorum vestem, qua amictus fui in baptisate, perdidici præ incuria o miser! Nunc ad Te, Virgo confugio, et peto tunica temperantiæ per Te iterum indui,

Εἰκόνας χρυσῆς ἐν πεδῶν Δευρᾷ λατρευομένης, οἱ τρεῖς σου παῖδες, κατεπάτησαν ἀσεβοῦς προστάγματός· μέσον δὲ πυρὸς ἐμβληθέντες, θεοσιζόμενοι ἐψάλλον· Εὐλογητὸς εἰ ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Σταυρῷ προσπαγείς, ὁ ἐκ σοῦ σωματωθὴς θεογενήτρια Ἀδάμ διεῖρήκε τὸ χειρόγραφον, ὃν νῦν δυσώπει, Πανάμωμε, ἅπαντας κινδύνων ῥυθθῆναι τοῖς ἐν πίστει κραυγάζουσιν· Εὐλογητὸς εἰ ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἐλπίς ἀγαθὴ, προσδοκία τε πιστῶν ὑπάρχεις. Δείσποινα· καθ' οὗν δέμετά σου θωρήσασθαι τῆς συμπαθείας τὸ πέλμας πᾶσι τοῖς εἰς σὲ πεποιθόσι, καὶ τῷ υἱῷ σου κραυγάζουσιν· Εὐλογητὸς εἰ ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ὁράειν στολὴν, σωτηρίων ἐντολῶν διὰ βαπτίσματος ἀμφιασάμενος, ἀπημύσσωσα, δι' ἀμελείας ὁ δαίμονας. Νῦν δὲ σοὶ προστρέγω Παρθένε, τὸν χιτῶνα αἰτούμενος τῆς σωφροσύνης διὰ σοῦ πάλιν ἐνδύσασθαι.

193 Alius,

ALCIBODE N.º R.

193 ALIUS, sicut Ἀντίθεον προστάγμα.

Superatur, o Beati, et fugit quæ erat ante intolerabilis audacia hæreseum. Et cera lique-scens a facie ignis ostenditur esse quodvis adul-terium dogma quod opponitur vestris verbis, ignem spirantibus.

Obsoletas nugas gentilium declinarunt Tres illi; eamque solam elegerunt suadelam, quæ hominum mentibus dominari idonea, corroborandæ serviret veritati, itaque omnem; fidelium cœtum subegerunt verbis da persuadendum accommodis.

Mariale.

Laudabilis et pura Virgo, in Te omnes propheta conquivit et finem habuit; in admirationem rapiens eos qui dicunt; Ex Te, o Casta, scaturiunt illustriora quam quæ prædicta fuerunt miracula, quæ sapientiam interpretum declarant.

194 ALIUS, sicut, Θεοῦ συγκατάθεσιν.

Tacentia et clamantia, visaque et audita virtutis ac sapientiæ simulacra fuerunt illi Theologi, qui nos opere et sermone adhortati sunt ad clamandum: Benedictus Deus patrum nostrorum.

Ut Dei voces, horrendum ex alto intonantes, fulminumque jacula excipimus verba vestra, o Sapientissimi, una vobiscum concinentes, Benedictus Deus patrum nostrorum.

Ex linguis ignivomis jactantur grandines, quæ conterunt frivolas opiniones; si quis vaniloquorum audeat in medium prosilire, neque ut par est, dicat, Benedictus Deus patrum nostrorum. Mariale.

Virginem Te inhabitavit, et post partum Virginem reliquit, mutans naturæ ordinem, o Deo gravida Maria et omnis expers maculæ, ad quem clamamus Tecum, Intemerata, Benedictus Deus Patrum nostrorum. Cotabasia

Te qui in igne irrorasti pueros de rebus divinis disserentes, et incorruptam Virginem inhabitasti, Deum verbum prædicamus, pie concinentes; Benedictus Deus patrum nostrorum.

195 ODE 8. Hirmus.

Opera Deum, qui cum Hebræorum pueris in cæminum ignis descendit, et flammam mutavit in rorem, laudate, ut Dominum, et superexaltate eum in omnia secula.

Turrim fortitudinis securam, et crepidinem, et custodiam et defensionem possidentes Te, per fidem nunc servamur. Laudamus autem partum tuum, o Expers maculæ, et superexaltamus in omnia secula.

C Te, Dei Genitrix, ut quæ genuisti Patris immortalis Verbum, quod morte liberat omnes qui ipsum superexaltant in secula.

Nobis fidelibus, velut ex perpetuo fonte, effundis medelæ flumen; cujus impolluta gratia abluti, o Incontaminata, laudamus partum tuum, et superexaltamus in omnia secula.

196 ALIUS, sicut, Ἰσθλάματος.

Et agnoscimus pie, et glorificamus unam ejusdem honoris naturam, infinitæ potentia Unitatem et Trinitatem; quæ hæc omnia gubernat, ac nutu torquet suo. Sic enim docent tres illi Deiferi, quibuscum eam adoramus in secula.

Sunt maxime uniti inter se tres illi divini præcones qui univerunt Trinitatem, et in omnibus servaverunt divinæ naturæ individuum; ab eaque idcirco receperunt unam et indivisam gloriam, in qua ad unam laudem convocantur superexaltantes Trinitatem in secula. Mariale.

Ilius Dei erga nos beneficus, operatus est solum, non autem passus quidquam, o Virgo, dum assumpsit quod nostrum et reddidit quod erat suum. Facit enim, sed non incurrit corruptionem: quin potius passionem ibere susti-

ἌΛΛΟΣ. Ἀντίθεον προστάγμα.

D

Πάτρι, Μονάρχει καὶ θρασυτενεὶ ἢ πρὶν ἀνυπόστατος θρασυτικῆς τῶν αἰρέσεων, κηρὸς δὲ τηκόμενος ἀπὸ προσώπου πυρὸς, νόθον ἅπαν δόγμα τοῖς ὑμῶν προσβέλλον φθόγοις πυρπυροῖς δείκνυσται.

Συνθεὶς μὲν ἐξέκλινεν ἑλλήνων ὄφλους, πειθῇ δὲ τὴν πύραννον ἀνθρώποις μόνον εἴλοντο, ὅρ' ἔς τὴν ἀλήθειαν οἱ τρεῖς τουώσαντες, οὕτως ἅπαν σύστημα πιστῶν, χειροῦνται λόγοις καὶ καταπείθουσι. Θεοτόκιον.

Εν σοὶ πάντα πρόρρησις ἐπανεπαύθη, καὶ πέρας ἐδέξαστο, ξευζίζουσα τοὺς λέγοντας· ἐκ σοῦ δὲ λαμπρότερα καὶ τῶν προρρήσεων, θαύματα παγάζουσιν, Ἀγνή, δηλοῦντα τοὺς ἐρμηνεύοντας.

ἌΛΛΟΣ. Θεοῦ συγκατάθεσιν.

Σιγῶσαι καὶ κραζέουσαι, ὁρώμεναι τε καὶ ἀκουόμεναι, ἀρετῆς καὶ σοφίας, οἱ Θεολόγοι, σπῆλαι γενόμεναι, ἔργῳ καὶ λόγῳ βοᾶν προτρεπόμενοι· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Θεοῦ φωνᾷ ἀνῶθεν ἐπιδροντώσας ἡμῶν ἐξαΐουσιν, ἀσπραπῶντε βολίδας, τοὺς ὑμῶν φθόγους δεχόμενοι, Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ῥιφίζονται χάλαζαι ἐκ πυροδόλων γλωσσῶν, συντρίβουσαι τὰ σαθρὰ τῶν δογμάτων, εἴ τις μέσον παρρησιασθῇ τῶν κενολόγων, ὀρθὰ μὴ φθελγόμενος, Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν. Θεοτόκιον.

Παρθένον νικήσας σε, καὶ μετὰ τόκου παρθένον ἔλιπεν, ὁ ἀμείβων στοιχεῖς, θεοκνητορ Μαρίας πυνάχραυτε, πρὸς ὃν βοῶμεν σὺν σοί, παναμώμητε, Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν. Καταδοξία.

Σὲ τὸν ἐν πυρὶ θρασίσαντα παῖδας θεολογίσαντας, καὶ παρθένῳ ἀκχερᾷ ἐνοικήσαντα, Θεὸν λόγον ὑμνοῦμεν. εὐσεβῶς μελωδοῦντες, Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

ΩΔΗ' ἢ Ὁ Εἰρμός.

Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ πυρὸς τῶν ἐδραίων τοῖς παισὶ συγκαταθέμενα, καὶ τὴν φλόγα εἰς θρόνον μεταβαλόντα Θεόν, ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα ὡς κύριον, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἡῦργον ἰσχύος ἀσφαλῆ, καὶ κρηπίδα, καὶ φρουράν, καὶ προστασίαν κεκτημένοι σε, πίστει διασωζόμεθα νῦν· ὑμνοῦμεν τὸν τόκον σου, Πάναγνε, καὶ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἀθανασία· διαυγῇ ἐπιστάμεθα πηγὴν σε, Θεοτόκε, ὡς τεκοῦσαν τὸν Λόγον τοῦ ἀθανάτου Πατρὸς, τὸν πάντας θανάτου λυτρούμενον τοὺς ὑπερυψοῦντας αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. F

Πειθρον ἰάσεων ἡμῶν ἀευνάως τοῖς πιστοῖς, Ἀγνή, παγάζεις, οὗ τὴν ἀσθονοῦ χάριν ἀπορρόνόμενοι, ὑμνοῦμεν τὸν τόκον σου. Ἀχραυτε, καὶ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

ἌΛΛΟΣ. Ἰσθλάματος.

Ζοῦμεν εὐσεβῶς, καὶ δοξάζομεν ὁμότιμον μίαν φύσιν, ἀπειροδύναμον Μονάδα καὶ Τριάδα, τὴν πάντα ταῦτα λόγοις κυδερωῶσαν κρείττωσιν· οὕτω ὅρ' δοξάζειν οἱ τρεῖς Θεοφόροι παρεγγῶσι, οἷς συμπροσκυνοῦμεν οὐτὴν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Νόθισαν οἱ τρεῖς θεοκνητες ἐνώσαντες τὴν Τριάδα, καὶ τὸ ἀμέριστον ἐν πασὶ τετηκνότες τῇ θεῇ φύσει, μίαν παρ' αὐτῆς ἀντέλαβον ἀμέριστον δοξάν, εἰς ἐπικινον ἕνα συγκαλουμένην τοὺς ὑπερυψοῦντας αὐτὴν εἰς τοὺς αἰῶνας. Θεοτόκιον.

Ἀεὼν τὸ καθ' ἡμᾶς ἀντιδούστε τὸ οἰκεῖον ὁ εὐεργέτης, ἔδρασε μόνον, οὐκ ἐπαθε δὲ, Παρθένε· ποιεῖ γάρ, ἀλλ' οὐκ εἰς φθοράν καθίσταται, μάλλον δὲ καὶ πάσχων ἐκὼν διὰ πάθος τὰ πάθη λυεῖ, ὡς οἱ τρεῖς Πατέρες ἡμᾶς μυσταγωγοῦσιν.

ἌΛΛΟΣ.

A

*ΑΛΛΟΣ. Ἐπταπλάσιως κάμινον.

Οὗς ὁ Θεὸς συνήνωσεν εἰς ὁμότιμον ἔνωσιν, ἐγκωμιαστὴς μὴ χωριζέτω ἄνθρωπος· ἀλλ' ἴσους ἡγούμενος ἐν τοῖς αὐτοῖς χαρίσμασιν, ἴσων καὶ τῶν ὕμνων μελωδῶν ἀξιοῦτω· οἱ παῖδες εὐλογεῖτε, ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε, λαοὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Οἱ δυνατοὶ καὶ ἄμαχοι τῆς Θεότητος σύμμαχοί, καὶ τῆς ἀληθείας ἀψευδεῖς συνήγοροι, τὰ βῆθη τοῦ Πνεύματος καλῶς ἀνερευνήσαντες, τὰς θεοπρεπεῖς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεις ἐκέλευεν συνιστῶσι, καὶ διδάσκουσι ψάλλειν· λαοὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἐξ οὐρανοῦ μὲν μέγιστοι δύο λύγνοι φωτίζουσιν ἐκ διαδοχῆς ἀλλήλων τὴν ὑψήλιον, ἐκ γῆς δὲ φανώτερον τὴν σύμπασαν ἀντίζουσιν, τρεῖς κατὰ τὸν αὐτὸν ὑπερμεγέθεις φωστῆρες, συλλάμποντες ἀλλήλοις, καὶ συμψάλλοντες ἄμχι· λαοὶ ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοτόκιον.

ὑπὲρ ἡμῶν ἡ σάρκωσις καὶ τὰ πάθη τὰ τίμα· δι' ἡμᾶς Θεὸς μετὰ νεκρῶν ἐγένετο, θανάτου μὲν ἀγευστος, οἷα παθῶν ἐλευθερός, τῇ δὲ πρὸς τὴν σάρκα τὴν θνητὴν κοινωνίᾳ, λεγόμενος καὶ πάθους μετασχεῖν καὶ θανάτου· μεθ' ἧς ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Καταβασία.

Ἀστέκτω πυρὶ ἐνωθέντες οἱ θεοσεβείας προεστότες νεανῖαι, τῇ φλογὶ δὲ μὴ λωδιθύνετε, θεῶν ὕμνον ἐμελπον· εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

ΩΔΗ' 9'.

Ὁ Εἰρμός.

Τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον, τὸν ἀρρήτων σοφία ἡκότα καινουργῆσαι τὸν Ἀδάμ, βρώσει φθορᾶς πεπτωκότα θειῶς, ἐξ ἁγίας Παρθένου, ἀφράστως σαρκωθέντα δι' ἡμᾶς, οἱ πιστοὶ ὁμοφρόνως, ἐν ὕμνοις μεγαλύνομεν.

Θεομακάριστε Κόρη, τὴν ἐλπίδα μου πᾶσαν προθύμως ἀνατίθαι ἐν σοὶ· σώσον με, Μήτηρ τῆς ὀντως ζωῆς· καὶ τρυφῆς ἀνύχου πλησθῆναι καθικέευν, Ἀγνή, τοὺς ἐν πίστει καὶ πόθῳ σε ὕμνοις μεγαλύνοντας.

Ἐπιφανείσα Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὸν ζόφον, φωτὸς σου ταῖς σὺλοις ἀστραπαῖς· ἀνύχασον, πύλη τοῦ θεοῦ φωτός. Καὶ πυρὸς αἰωνίου ῥυθθῆναι καταξίωσον, Ἀγνή, τοὺς ἐν πίστει καὶ πόθῳ σε ὕμνοις μεγαλύνοντας.

Θεοτόκιον.

Ἐν τῇ γαστρὶ σου σκηνώσας, ἐκ γαστροῦ πρὸ αἰώνων Πατὴρ ὑπερ ἐγέννησεν υἱόν, τέλειος γέγονεν ἄνθρωπος καὶ πηγὴν χαρισμάτων σε, Θεομήτορ, ἔδειξεν ἡμῖν, τοῖς πιστῶς προσκυνοῦσι τὴν ἀφραστὸν σου γέννησιν.

*ΑΛΛΟΣ. Ἀνάρχου γεννήτορας.

Μεγάλυνον ψυχὴ μου, τοὺς ἐν ἱεράρχαις φωστῆρας τρεῖς μεγάλους.

Ἦδυν τὸ ὑμέτερον γεώργιον καὶ ποιμνιον, ὑπὲρ οὗ τοὺς μεγίστους πόνους ὑπέστητε· εἰς ἐν συνελθόντες ὁμοῦτε, τοὺς τρεῖς ὑμᾶς συμπραλαδούντες κοινὴν ἔχομεν αἶνεσιν, τὴν ὑμῶν ἰδίστην ἔνωσιν.

Μεγάλυνον ψυχὴ μου τοὺς τρισσολάμπυχας Χριστοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ δίστομον μάχαιραν ἡ χάρις, ἀλλὰ τρίστομον κατὰ τῶν πολεμίων αὐτῆς προσβάλλεται· ὃν οὐρανοχάλευτον ξίφος τρισὶν ἀκμαῖς κατεστωμένον, αἰὶ προμαχόμενον τριλαμποῦς μῖας θεότητος.

Μεγάλυνον ψυχὴ μου τοὺς κεκοσμηκότας Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἦμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς τῶν ἐνδοξοῖ, καὶ τὴν σάρκα φορούντων εἰς ἔτι ἄσπιλον, οὗς εἰλικρινῶς νῦν οἰκοῦντες, τοὺς ἐπὶ γῆς ἡμᾶς στρεφομένους τὰ ἄνω πρεσβεύετε καὶ φρονεῖν καὶ πραγματεύεσθαι. Θεοτόκιον.

Junii T. II

nens, hac ipsa passiones nostras dissolvit, quemadmodum tres illi Patres nos sancte docent.

ALIIUS, sicut, Ἐπταπλάσιως κάμινον.

197 Quos Deus conjunxit æqualiter honorandos, homo laudator non separet; sed donis cœlestibus pares eos existimans, paribus quoque dignetur præconiis. Pueri benedicite, Sacerdotes celebrate, Populi superexaltate, in omnia secula.

Potentes et invicti Divinitatis defensores, et veritatis sinceri patroni, profunda Spiritus recte scrutati, sententias Deo consentaneas adstruitis, et hinc docetis psallere: Populi superexaltate in omnia secula.

Duo maxima luminaria, positum sub sole mundum de cœlo illuminant alternatim. De terra autem coruscant tria supra modum immensa lumina, colucentia et simul psallentia: Superexaltate, o populi, Christum in secula.

Mariale.

Propter nos incarnatio est, et passio pretiosa. Propter nos cum mortuis fuit Deus, mortem quidem gustare nescius, sicut nec dolorem alium; sed per carnis mortalitatis communionem factus particeps et doloris et mortis. Quare eum superexaltamus in omnia secula.

Catabasia.

In ignem intolerabilem coniecti pii erga Deum juvenes, a flamma vero non læsi, divinum carmen canebant: Benedicite omnia opera Domini Domino.

ODE 9.

Hirmus.

198 Ex Deo Deum Verbum, quod inexplicabili sapientia venit ad innovandum Adamum, per cibum corruptionis graviter lapsum, quodque ex sancta Virgine ineffabiliter incarnatum est propter nos, unanimi cantu magnificamus fideles.

In te, Virgo Beatissima, spem meam omnem libenter colloco; serva me, Mater veræ vitæ, et pete, o Casta, perenni gaudio impleri eos qui cum fide et desiderio te canticis magnificant.

Virgo illustrissima, janua divini luminis, illumina animæ meæ caliginem spiritalibus lucis tuæ radiis. Et pete, o Casta, perenni igne liberari eos, qui cum fide et desiderio te canticis magnificant.

Mariale.

Quem Pater filium ex utero ante secula genuit, is in tuo habitans utero factus est perfectus homo; et Te, Deipara, fontem gratiarum ostendit nobis, qui fideliter adoramus ineffabilem tuam progeniem.

199 ALIIUS, sicut, Ἀνάρχου γεννήτορας.

Magnifica anima mea tria magna inter Antistites luminaria.

Agnum vestrum et ovile respicite, propter quæ maximos labores sustinuistis. In unum coeuntes, vos tres conjungimus et suavissimam vestram conjunctionem pro communi habemus laudationis materia.

Magnifica anima mea tria candelabra Ecclesiæ Christi.

Christi gratia hostibus suis objicit suis machæram non bis, sed ter acutam; unum in cœlo fabricatum ense, triplici fulgentem cuspidē, pro Deitate una et trina semper dimicantem.

Magnifica anima mea eos qui Christi exornare Ecclesiam.

In cœlis, o Gloriosi, erat vestra conversatio, cum adhuc carnem gestaretis incontaminatam; ubi nunc vere habitatis. Ergo orate, ut nos versantes in terris, possimus quæ sursum sunt sapere, quæ sursum sunt quærere.

Mariale.

VI

Magnifica

A

AUCTORE N. R.

Magnifica, anima mea, Venerandam.

Stringit me tua latitudo, magnificentissima Domina, magnitudineque suffocat orationem, et mihi mirabile accidit inopiam nasci ex copia. Ideo eum qui te tantopere magnificat, glorificamus.

Alius, sicut, Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανός.

Magnifica, anima mea, sanctissimæ Trinitatis tres Pastores.

200 Sublimis est Trinitatis virtus, et gloria sua complevit omnia. Sed in vobis longe alio et tripartito fulgore emicat, tamquam in majoribus radiis et cœlestibus sacrorum principibus, per quos ad divinam illius contemplationem pii deducimur.

Magnifica, anima mea, ex triplici sole tria magna luminaria.

Nullus ex his tribus tenet secundas, sed primas tenent omnes; cum primus non sit qui pares honore exuperet. Quin potius alter alterius victoriam cum gaudio facit suam: neque enim ibi locus relinquitur audaci invidiæ, labefactanti concordiam. Gloria.

Magnifica, anima mea, unius individuae Deitatis in tribus Personis potentiam.

Postquam pietas patres primogenitos suos declaravit, eorum ope filios lucis generat, veros inculpatosque ac perfectos spiritu, qui vitam in ipsis loquitur, et petit in finem usque servari pacem, quam ab ipsis consecuta est.

Et nunc.

Mariale.

Magnifica, anima mea, Venerandam.

Filium Dei vivi, o Mater, esse filium tuum prædicavit sapientium Doctorum apex, hoc a revelante Patre edoctus, non a carne et sanguine. Quare Te, Virginem Matrem et Deiparam, gloriose magnificavit

Catabasia.

Dei Genitrix, spes Christianorum omnium, protege, defende, custodi sperantes in Te.

In lege, umbra et littera typum fideles conspiciamus: Omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Deo est. Idcirco primogenitum Verbum, Patris æterni filium, primogenitum a matre sine viro, magnificamus.

C

EXAPOSTILARIUM, Sicut, Ὁ οὐρανὸν τοῖς ἀστροῖς.

201 Luminis receptacula, fulgura lucem evibrantia, Basilium Magnum, Gregorium Theologum, Chrysostomum Joannem, omnes collaudemus.

Aliud simile.

Una Deitas, Pater, Fili, et Spiritus sancte; precibus Basilii, Gregorii et Joannis, et castæ Dei Genitricis, non separer a tua gloria.

Mariale simile.

Auro implicata turris, duodecim muris circumsepta civitas, e solaribus stirii coagmentatum solium, regalis sedes, prodigium fugiens aciem intelligendi, quomodo lacte tuo nutris Dominum?

¶ Oportet autem scire, quod ad Oden nonam fiat inclinatio corporis usque ad terram, idque a duobus choris simul.

202 COMM. Hæc corporis inclinatio, quæ fit ad terram usque, appellatur passim in Ritualibus Græcorum libris Μετάνοια μεγάλη, Reverentia major; illa quæ usque ad terram non fit, appellatur ibidem Μικρά. Minor, quandoque etiam ἡ συνήθης Μετάνοια, Reverentia consueta. Unde quælibet Inclinatio corporis dicitur

D

Μεγάλυνον, ψυχὴ μου, τὴν τιμιωτέραν.

Μτενοῖ με τὸ πλάτος σου, τῶν μεγαλείων Δέσποινα, καταπνίγον τὸν λόγον ὑπὸ πυκνότητος, καὶ μοι παραδόξως συμβαίνει τὸ ἀπορεῖν ἐκ τῆς εὐπορίας· διὸ τὸν τοσοῦτόν σε μεγάλυνοντα δοξάζομεν.

ἌΛΛΟΣ. Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανός.

Μεγάλυνον, ψυχὴ μου, τοὺς τῆς παναγίας Τριάδος τρεῖς Ποιμένας.

Ἐπλήρη τῆς Τριάδος ἡ ἀρετὴ, καὶ τὰ πάντα τῆς δόξης ἐπλήρωσεν, ἄλλην δ' ὑμῖν αἴτην ἀναλαμβάνουσα τριλειτουργίᾳ ὡς ἐκείνης ἀπαύγασμα, τοὺς ἐπ' οὐρανίους μυσταγωγούς, δι' ὧν ἐπὶ τὴν θείαν ἐκείνης θεωρίαν, οἱ εὐσεβοῦντες ὁδηγούμεθα.

Μεγάλυνον, ψυχὴ μου, τοὺς ἐκ τρισηλίου φωστῆρας τρεῖς μεγάλους.

Οὐκ ἔστι δευτερεῖον ἐν τοῖς τρισί, τὰ πρεσβεῖα γὰρ ἕκαστος φέρεται· πρῶτος οὐκ ὧν καὶ τοὺς ὁμοτίμους ὑπερνικῶν. Ἐξοικειοῦται μᾶλλον δὲ τὴν ἀλλήλων νίκην περιχαρῶς· οὐ γὰρ ἐνταῦθα τῇ φθόνῳ παρρησίας, λυμαινόμενῳ τὴν ὁμόνοιαν.

Δύξα.

Μεγάλυνον, ψυχὴ μου, τῆς τρισυποστάτου καὶ ἀδιαιρέτου Θεότητος τὸ κράτος.

Πατέρας ἡ εὐσέβεια τοὺς αὐτῆς πρωτοτόκους υἱούς ἀναδείξασα, τέκνα φωτὸς γένεα καὶ ἄμωμον δι' αὐτῶν τελειούμενα Πνεύματι, τῇ ζωῇ λαλήσασιν ἐν αὐτοῖς, καὶ σώξιν ἐκτετεῖται εἰς τέλος τὴν εἰρήνην, ἣν ἀπ' αὐτῶν ἐληγονόμησεν.

Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον.

Μεγάλυνον, ψυχὴ μου, τὴν τιμιωτέραν.

Υἱὸν Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἡ τῶν σοφῶν διδασκάλων ἀνθρώπου ἐκέρυξε τὸν σὸν υἱόν, ἐξ ἀποκαλύψεως πατριῆς, οὐκ ἐκ σαρκὸς καὶ αἵματος τοῦτο μνηθεῖσα, μήτερον Θεοῦ· Διὸ σε καὶ παρθένον δοξάσασα μητέρα καὶ Θεοτόκον ἐμεγάλυνεν.

Κατὰ β.

Θεοτόκιε, ἡ ἐλπίς πάντων τῶν Χριστιανῶν, σκέπε, φύλαττε τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σέ.

Ἐν νόμῳ, σοφίᾳ καὶ γράμματι τύπον κατέδομεν οἱ πιστοί. Πᾶν ἔρρεν τὸ τὴν μήτραν διανοήγον, ἅγιον Θεῷ. Διὸ πρωτότοκον λόγον, Πατέρα ἀνάρχου υἱόν, πρωτοτοκούμενον μητέρι ἀπειράνδρως μεγάλυνομεν.

ἘΧΑΠΟΣΤΕΙΑ ΠΙΟΝ. Ὁ οὐρανὸν τοῖς ἀστροῖς.

Τὰ τοῦ φωτὸς δοχεῖα, τὰς φεγγόβλους ἀστραπὰς, Βασιλεῖον νῦν τὸν Μέγαν, Γρηγόριον Θεολόγον, Χρυσόστομον Ἰωάννην ἀνευφημήσωμεν πάντες.

Ἄλλοτε Ὅμοιον.

Ἡ ἐνίκια Θεότης, Πατὴρ, Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, ταῖς Βασιλείᾳ πρεσβεῖαις, Γρηγορίου καὶ Ἰωάννου καὶ τῆς ἁγνῆς Θεοτόκου, μὴ χωρισθῶ τῆς σῆς δόξης.

Θεοτόκιον ὅμοιον.

Χρυσοπλοκήτατε πύργε, καὶ δωδεκάτειχε πόλις, ἡλιοστάλακτε θρόνε, καθέδρα τοῦ βασιλέως, ἀκατανόητον θαῦμα, πῶς γαλουχεῖς τὸν Δεσπότην;

¶ Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι εἰς τὴν θ' ὥρην ποιοῦμεν μετάνοιαν ἕως εἰς γῆν, οἱ δύο χοροὶ ὁμοῦ.

Finitur Officium cum inclinatione totius corporis. **A** tur simpliciter Μετάνοια. Et hæc quidem vox Μετάνοια, ex primæva sua institutione, Pœnitentiam significat; sed jam apud Monochos Græcos significat quoque dictam reverentiam; propterea quod, cum humilis sit et laboriosa, in multam pœnamque peccatorum a Græcis imponi soleat. Et vero quod corpus non parum debilitetur hujusmodi incurvationibus, patet ex illo Ptochoprodromi in Hegumenum ex Cod. MS. Τὰ γόνατά μου ἐσθλύνθησαν ἀπὸ τῆς μετάνοιας, Genua mihi debilitata sunt ex incurvatione. Consule Joannem Morinum, tum de Disciplina in administratione Sacramenti Pœnitentiae fol. 4, tum etiam De Sacris Ecclesiæ Ordinationibus fol. 225, portis 2. Imo vero sequioris ætatis scriptores Latini ab ea ratione loquendi non abhorrent; neque in monasticis scriptoribus quidquam usitatius est. Sic Petrus Venerab. in Statutis Ordinis Clunincensis cap. 4 ait: Atque illis Metanœis, quæ quotidiano usu in Capitulo fiunt, et vulgo Veniæ nominantur. Et cap. 53 Frequentibus Metanœis vel Genuflexionibus. Hieronymus Monachus Camaldul. in Vita S. Romualdi Abbatis num. 67. Docebat eos ut. . . . disciplinas flagellorum in cella facerent, metanœas et genuflexiones frequentantes. Consimilia habent olii. Jam vero quod Veniæ sint hujusmodi incurvationes corporis, constat apud omnes. Hinc et in Chronico Laurisham. extat hic versiculus:

Per venias centum verrunt barbis pavementum.

CAPUT QUARTUM

De laudibus.

Etsi Laudes a Matutino non dividantur,

B

hoc tamen ad noctem, illæ ad auroram spectare censentur

A pud Græcos LAUDES numquam disjunguntur a Matutino, sed sunt ejus pars: imo etiam passim communi nomine Ὁρθρος nominantur; ex iisque una cum majoribus Vesperis tota Ἀγρυπνίας sive Vigiliarum ratio constituitur. Attamen propter causam illam, quam initio antecedentis Capitis proposuimus, judicavimus expedire, ut hic de illis seorsim ageremus, adductis verbis Typici et Menæorum. Atque ante omnia non fuerit ἀπροσδιόνυσον sive inutile observare, illum divini Officii partem, quam nos hactenus Ὁρθρον sive Matutinum vocavimus, ab aliquibus vocari etiam Μεσονύκτιον, quod media nocte persolvatur, et Laudes contrario ab iisdem vocari Ὁρθρον; eo quod circa auroram concinnantur: neque male, si etymologia spectanda sit. Ut ut est, communius nomine Ὁρθρος intelligitur ea divini Officii pars, quæ ex Μεσονύκτιῳ et Ἀκρωϊς, id est, ex Matutino et Laudibus coalescit. Nunc ad verba Typici veniamus.

E

¶ Εἰς τοὺς αἶνους. Πᾶσα πνοή. Ἰστώμεν στιχηρὰ δ'.

Καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια. Ἦχος β', πρὸς

Ποίους εὐφημιῶν.

¶ 204 Ad laudes, Omnis spiritus. Recitamus versus quatuor; et psallimus Versus similes tono secundo, sicut Ποίους εὐφημιῶν.

COMM. Πᾶσα πνοή quomodo continetur, antea satis superque declaratum legisti. Postea recitantur Psalmi Davidici 148, 149 et 150, ut patet ex Hermologio: et ut Hermologium id non indicaret, pateret ex illis verbis, εἰς τοὺς αἶνους, ad laudes, quia Psalmi illi ob sæpe reiteratam vocem αἰνεῖτε, laudate, αἶνοι, laudes vocitantur. Versus autem similes, huic diei proprii, hi sunt, prout extant in Menæis:

ΣΤΙΧΗΡΑ' ΠΡΟΣΟΜΟΙΑ.

Ἦχος β'. Ποίους εὐφημιῶν.

VERSUS SIMILARES

Tonus 2 Sicut. Ποίους εὐφημιῶν.

C Ποίους εὐφημιῶν στέμμασι στεφανώσωμεν τοὺς διδασκάλους, τοὺς δεχημένους τοῖς σώμασι, καὶ συνημένους τῷ πνεύματι, τοὺς τῶν θεοφόρων προστάτας, Τριῶδος τοὺς ἱσαριθμούς καὶ θεράποντας, φωστῆρας τῆς οἰκουμένης διαλάμποντας, τῆς ἐκκλησίας τοῖς στύλοις, οὓς στεφανῶς δοῆξς νικήσαντας στεφανοῖ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἔχων τὸ μέγα ἔλεος;

Ποίους ὑμνοῦντων κάλλεσιν ἀνεδείξωμεν τοὺς θεοφόρους, τοὺς οὐρανομήστας καὶ κήρυκας τῆς ὀρθοδοξίας ὑπάρχοντας, τοὺς ἀκραίφνεστᾶτους θεολόγους, τὸν μέγαν ἱεροφάντορα Βασίλειον, τὸν θεῖον καὶ θεορρήμονα Γρηγόριον, καὶ Ἰωάννην τὸν πάννυ, τὸν χρυσοῦν τῆν γλῶτταν, οὓς ἐδόξεσεν ἡ Τριάς, ἀξίως ὁ Κύριος, ὁ ἔχων τὸ μέγα ἔλεος;

Ποίους ἐγκωμιῶν ῥήμασιν ἐπαυείσωμεν τοὺς ἱεράρχας, τοὺς ἱσαποστόλους ἐν χάριτι, καὶ ὁμοτίμους χαρίσματος, τοὺς τῆς ἀσεδείας καταλύτας, σωτῆρας καὶ δόκλους λόγῳ καὶ πράγματι, ποιμένους, χριστομιμήτους διὰ πίστεως, τοὺς ἐπιγείους ἀγγέλους, βρότους οὐρανοῦς, οὓς ἐτίμησεν ὁ Χριστὸς, τῆς δοῆξς ὁ κύριος, ὁ ἔχων τὸ μέγα ἔλεος;

Ποίους εὐφημιῶν στέμμασι καταστήσωμεν τὸν χρυσολόγον, ἄμα Βασιλεῖω Γρηγόριον τὰ σεπτὰ δοχεῖα τοῦ Πνεύματος, τοὺς στεφάνους τῆς πίστεως προμάχους, τοὺς στύλους τῆς ἐκκλησίας, πιστῶν στήριγμα ἀπάντων, ἀμαρτανόντων παραμύθιον, πηγὰς βλυζούσας τὸ νῆμα, ἐξ οὗ ἀρρύόμενοι ἰδυνόμεθα ταῖς ψυχαῖς, αἰτοῦντες συγχώρησιν οφθαλμάτων καὶ μέγα ἔλεος. Δόξα·

205 Quibus laudum coronis coronabimus Doctores, divisos quidem ætatibus, sed spiritu conjunctos, divinatorumque hominum antesignanos, numero pares Trinitati, ejusque cultores; fulgentia totius orbis luminaria, columnas Ecclesiæ, Victores quos coronis gloriæ coronat Christus Deus noster, magnam habens misericordiam?

F

Qua carminum celebritate canemus Deiferos, cœlestiumque arcanorum gnaros, et præcones rectæ fidei, ac sincerissimos Theologos: magnum sacrorum interpretem Basilium, divinum et divina explicantem Gregorium, atque Joannem eximium, lingua aureum; quos pro meritis glorificavit Trinitas, Dominus noster, habens magnam misericordiam?

Quibus præconiorum verbis laudabimus sacrorum Principes, gratia et honore æquales Apostolis, eversores impietatis, servatores et viæ duces verbo ac facto, pastores, Christi per fidem imitatores, terrestres Angelos, homines cœlestes, quos honoravit Christus, gloriæ Dominus, habens magnam misericordiam?

Quibus laudationum coronis cingemus, verba aurea proloquentem, et cum Basilio Gregorium, augusta receptacula Spiritus, stabiles fidei propugnatores, columnas Ecclesiæ, fidelium omnium fulcimentum, peccantium solatium, fontes effundentes laticem, quem qui haurimus, afficimur lætitia, petentes erratorum veniam et magnam misericordiam Gloria.

Tonus

A
AUCTORE N. B.

Tonus idem, sicut, Σήμερος ὁ Χριστός.

Ἦχος ὁ αὐτός, πρὸς τὸ, Σήμερον ὁ Χριστός.

et cum doxo-
logia minori

206 Hodie animæ terrigenarum exaltantur, ex terrestribus hodie cœlestes fiunt, Sanctorum in memoria. Nam portæ cœlorum attolluntur, et quæ Domini sunt, ea nobis innotescunt; sermones sermonibus prædicantur, et miracula decantantur linguis. Nos vero ad Servatorem clamamus: Gloria Tibi Christo Deo: pax enim fidelibus per eos parta est.

Σήμερον αἱ ψυχαὶ τῶν γηγενῶν ὑψοῦνται, ἐκ γήινων· Σήμερον οὐράνιοι γίνονται τῶν Ἀγίων ἐν τῇ μνήμῃ· αἱ γὰρ πύλαι τῶν οὐρανῶν ἐπαίρονται, καὶ ἡμῖν τὰ τοῦ Δεσπότου γνωρίζονται, οἱ λόγοι τοὺς λόγους κηρύττουσι, καὶ αἱ γλῶσσαι τὰ θαύματα μέλπουσιν, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸν Σωτῆρα βοῶμεν, Δόξα σοι Χριστῷ τῷ Θεῷ, τοῖς γὰρ πιστοῖς εἰρήνη διὰ τούτων ἐγγράνεται.

Et nunc.

Mariale simile.

Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον ὁμοιον.

Hodie Christus in templo portatur ut infans; hodie fit sub lege qui Moysi legem dedit. Angelorum exercitus obstupuerunt, quando illum qui continet omnia, viderunt inter senilia brachia. Simeon, pietate plenus et gaudio, clamabat: Nunc dimittis, me, Servator, ex hac fragili vita, ad quietem ubi nulla sentitur senectus: vidi enim Te, et exultavi.

Σήμερον ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ναῷ προσφέρεται ὡς βρέφος· σήμερον ὑπὸ νόμον γίνεται, ὁ Μωσθεὶ διδοὺς τὸν νόμον· τῶν Ἀγγέλων αἱ στραταὶ τεθάμβηται, ἐν ἀγγέλαις γραιαῖς κατεχόμενον τὸν συνέχοντα πάντα θεώμεναι. Συμεὼν, εὐλαθείας πλησθεὶς καὶ χαρᾶς, ἐδόξα· Νῦν ἀπολύεις με, Σωτὴρ, ἐκ τῆς ἐπικύρου ζωῆς πρὸς τὴν ἀγῆρω λῆξιν· εἶδον γὰρ σε καὶ εὐφράνθη.

ac majori;

¶ 207 Sequitur Glorificatio major et Dimissio. Datur autem et sanctum oleum Fratribus.

¶ Δοξολογία μεγάλη, καὶ ἀπολύσις· δίδεται δὲ καὶ ἅγιον ἔλαιον τοῖς Ἀδελφοῖς.

B COMM. Diximus quidem num. 31, Δοξολογίαν μεγάλην, sive majorem Glorificationem, esse Hymnum Angelicum; sed quia illi Hymno, prout hic a Græcis recitatur, adduntur aliqua quæ in Latino minime reperiuntur, non ingratum Lectori futurum existimo, si illum totum sub aspectum cum sua appendice posuero. Tullis autem nobis in Hirmologio exhibetur, qualis sequitur.

E

Gloria in excelsis Deo, et in terra pax, in hominibus bona voluntas. Laudamus te, benedicimus te, adoramus te, glorificamus te, gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam; Domine Rex cœlestis, Deus pater omnipotens; Domine Fili unigenite Jesu Christe, et Sancte Spiritus. Domine Deus. Agnus Dei, Filius Patris, qui tollis peccatum mundi, suscipe deprecationem nostram: qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis: quoniam tu solus sanctus, tu solus Dominus Jesus Christus in gloria Dei Patris. Amen. Omni die benedicam te, et laudabo nomen tuum in seculum et in seculum seculi. Dignare, Domine, die isto sine peccato nos custodire. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, et laudabile et gloriosum nomen tuum in secula. Amen. Fiat, Domine, misericordia tua super nos; quemadmodum speravimus in te. Benedictus es Domine, doce me justificationes tuas. Tertium.

atque hujus
Appendicibus,

208 Domine, refugium factus es nobis in generatione et generatione. Ego dixi, Domine, miserere mei; sana animam meam, quia peccavi tibi. Domine ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam, quia tu es Deus meus; quia apud te est fons vitæ, in lumine tuo videbimus lumen. Extende misericordiam cognoscentibus te, Sanctus Deus, Sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis. Tertium.

Gloria.

Et nunc.

Sanctus immortalis miserere nobis.

¶ Deinde clariori voce.

Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis.

et sacri olei
distributione,

COMM. Illud autem quod additur: Datur sanctum oleum Fratribus: fusius explicatur in ejusdem Typici copite 12 ad 26 Septembris, cum Græci colunt translationem S. Apostoli et Evangelistæ Joannis.

¶ 209 Sacerdos lampade prælucente abit, incensatque imaginem Sancti. Deinde ex ejusdem Sancti lampade dat oleum Fratribus. Si autem Præses sacerdotio initiatus sit, ipse Fratres inungit consecrato illo oleo, intengens duos digitos, et non unum dumtaxat.

¶ Ὁ Ἱερεὺς, προπορευομένης αὐτοῦ λαμπάδος, ἀπέρχεται καὶ θυμιά τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου. Εἴθ' οὕτως ἐπιδίδωσιν ἅγιον ἔλαιον ἐκ τῆς κανδήλας τοῦ Ἀγίου τοῖς Ἀδελφοῖς. Εἰ δὲ Προεστὴς ᾗξῃται τῆς ιεροσύνης, αὐτὸς ἐπιχρίει τοὺς Ἀδελφούς, ἀπὸ τῆς τοιαύτης εὐλογίας, ἐμβάπτων τοὺς ἑαυτοῦ δακτύλους τοὺς δύο, καὶ αὐχὶ τὸν ἑνα.

Ac ne quis putet hoc tantum fieri istius Translationis festo, mox subjungitur:

A ¶ Ἐκ τούτου οὖν σμείου σμείωσαι, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἑορταῖς τῶν Ἀγίων, ἐν αἷς δίδεται τὸ ἅγιον ἔλαιον· καὶ οὕτως ἑορτάζομεν πάσας ἑορτάς τῶν Ἀγίων, ἐν αἷς γίνονται ἀγρυπνίαι.

Philotheus unctionis illius ritum ita describit in ordine sacri ministerii, jam sæpe allegato.

¶ Εἰ μὲν ἐστὶ Δεσποτικὴ ἑορτή, ἡ μεγάλου Ἀγίου μνήμη, δίδεται καὶ τὸ ἅγιον ἔλαιον, οὕτως· Πάντων συναγομένων πλεόντων τῆς εἰκόνης τοῦ προσκυνηματος, καὶ ψαλλόντων, ὁ μὲν Διάκονος θυμῷ κύκλῳ, ἀπὸ τοῦ Προεστῆτος ἀρχόμενος, πρῶτον θυμιάσας τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου. Ὁ δὲ Ἱερεὺς ἱστάμενος πλησίον τῆς εἰκόνης, κατέχων ἀλειπτρον χρίει τοὺς προσκύνοντας ἐν τῷ μετώπῳ, καὶ εὐλογεῖ. Ὅταν δὲ χρισθῶσι πάντες, ἐκφωνεῖ.

Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Θεός, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακρὰν· καὶ ἰλεως ἰλεως γενοῦ ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

¶ Καὶ ἐκφωνεῖ.

Ἐλεῆμων γὰρ καὶ φιλόνητος Θεός ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

¶ Μετὰ τὸ δοῦναι τὸ ἅγιον ἔλαιον, γίνεται τελεία ἀπόλυσις.

COMM. *Hæc sunt verba Typici ad 26 Septembris cap. 12 supra allegato. Quare autem hic dicatur τελεία ἀπόλυσις, perfecta Dimissio, colligi potest ex Dissertatione nostra onomastica, ubi num. 36 illius nomenclaturæ ratio non absente cuilibet innotescet. Igitur τελεία ἀπόλυσις hic non solum est finis Officii Ecclesiastici, verum etiam dimissia populi. Et quoniam Sacerdos solitus est dimittendo populo bene precari, ipsa illa formula precandi non raro ἀπόλυσις quoque nuncupatur. De formula illa pauca disseremus inferius, hic vero de iis, quæ illam solent proxime præcedere.*

212 Absoluta superiore exclamatione, statim (ut est apud Philotheum) ait Sacerdos.

Ὁ Ἱερεὺς· Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ Διάκονος· Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν. Καὶ ὁ Ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν μυστικῶς· Κύριε ἄγιε, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, καὶ τῷ ποντεφόρῳ σου ὄμματι ἐπιβλέπων ἐπὶ πάσαν τὴν κτίσιν· σοὶ ἐκκλίνωμεν τὸν σῆμα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ δεόμεθα σου, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν ἀόρατον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου, καὶ ἐλόγησον πάντας ἡμᾶς· καὶ εἰ τι ἡμάρτομεν ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόνητος Θεός συγχώρησον, δωρούμενος ἡμῖν καὶ τὰ ἐγκύσματα καὶ ὑπερκύσματα ἀγαθὰ σου. Ἐκφωνῶν. Σὺν γὰρ ἐστὶν τὸ ἐλεῖν καὶ σῶζειν ἡμᾶς Χριστέ, ὁ Θεός.

Ὁ Διάκονος· Σοφία.

Ὁ Ἱερεὺς· Ὁ ὢν ἐλόγητος Χριστὸς ὁ Θεός ἡμῶν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

C ¶ Καὶ ψάλλεται τὸ, Σεμνέωσαι ὁ Θεός τοις Βασιλεῖς.

COMM. *Hanc orationem non inveni usque adhuc, nisi forte putes esse illam, quæ extat in Hirmologio et sic sonat.*

Ἐπουράνιε Βασιλεῦ, τοὺς πιστοὺς Βασιλεῖς ἡμῶν στερεώσον, τὴν πίστιν στήριξον τὰ ἔθνη πρύονον, τὸν κόσμον εἰρήνευσον, τὴν ἀγίαν μονὴν τεύχην καλῶς διαφύλαξον, τοὺς προσηλυτῶντας πατέρας καὶ ἀδελφούς ἡμῶν, ἐν σκηναῖς δικαίων τέξον, καὶ ἡμᾶς ἐν μετανόᾳ καὶ ἐξομολογήσει παρὰ λαθε, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόνητος.

Ὁ Ἱερεὺς· Ὑπεραγία Θεοτόκε, σῶσον ἡμᾶς. Καὶ ψάλλεται, τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ, καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφίμ, τὴν ἀδιαφθόρως τὸν Λόγον Θεὸν τέκουσάν, τὴν οὕτως Θεοτόκον, σε μεγαλύνωμεν. Εἰτα πάλιν λέγει. Δόξα σοι Χριστέ ὁ Θεός, ἡ ἐλπίς ἡμῶν, δόξα σοι. Ἀδελφοί. Κύριε ἐλόγησον.

¶ Καὶ γίνεται ἀπόλυσις· εἰ μὲν ἐστὶ κυριακὴ· Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν Χριστὸς, ὁ ἀληθινὸς Θεός ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναγράντου αὐτοῦ Μητρὸς, τῶν ἁγίων ἐνδοξῶν καὶ πανευφύμων Ἀποστόλων, καὶ πάντων τῶν Ἀγίων, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόνητος.

214 COMM. Dimissionis formula mutatur pro ratione festi vel mysterii quod celebratur, idque satis patet ex allato Philothei textu. Sic in Christi natali dicitur· Ὁ ἐν τῷ σπηλαίῳ γεννηθεὶς, καὶ ἐν φάτνῃ ἀνυχθεὶς διὰ

¶ Ex hac igitur nota intellige, quid fieri oporteat etiam aliis Sanctorum festis, quibus datur oleum sanctum. Sic autem celebramus festa omnia, quorum pervigilia aguntur.

D AUCTORIS N. R. usitata in majoribus omnibus festis

¶ 210 Quod si Christi Domini festum vel magni alicujus Sancti memoria agitur, datur et sanctum oleum hoc pacto. Omnibus ad Sancti imaginem, quæ honoranda proponitur, confluentibus et cantantibus, Diaconus thus adolet in circuitu, a Preside incipiens, eo honore prius Sancti imagini habito. Sacerdos autem, stans ad latus imaginis, tenet vasculum, et accedentes inungit in fronte, ac benedicit. Cum autem omnes inuncti sunt, exclamat·

Exaudi nos Deus, servator noster, spes omnium finium terræ, et eorum qui sunt in mari longe; et propitius, propitius esto peccatis nostris, nostrique miserere.

¶ Atque iterum exclamat·

Misericors atque hominum amans Deus es, et tibi reddimus gloriam, Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper et in secula seculorum.

¶ 211 Dato jam sancto oleo, fit perfecta Dimissio.

Sacerdote frontes singulorum inungente.

E At faciendam mox dimissionem

Pax omnibus. Diaconus vero; Capita nostra Domino inclinemus. Et Sacerdos secreto subjungit orationem· Domine sancte, qui in altis habitis, et humilia respicis, et oculo perspicacissimo circumspicis omnem creaturam; Tibi cervicis animi æque ac corporis incurvamus, et oramus Te, manum tuam invisibilem de sancto habitaculo tuo extende, et benedic nos omnes: et si quid sponte vel coacte deliquimus, ut bonus ac benignus Deus ignosce, et bona tua temporalia simul atque æterna largire. Exclamando. Tuum est enim misereri et salvare nos, Christe Deus.

Diaconus. Sapientia.

Sacerdos. Qui est benedictus Christus Deus noster, ubique, nunc, et semper, et in secula seculorum.

¶ 213 Et canitur: Confirma Deus Imperatores.

Rex celestis, confirma fideles Imperatores nostros; fidem stabili; gentes mitiga; pacifica orbem; habitationem hanc sanctam bene custodi; patres et fratres nostros defunctos colloca in justorum tabernaculis; et nos in pœnitentia ac confessione suscipe, ut qui vere bonus es et hominum amans.

Sacerdos. Sanctissima Dei genitrix serva nos. Et canitur: Magnificamus Te excellentiorem Cherubim, et sine comparatione Seraphim gloriosiore: utpote quæ incorrupta genuisti Verbum Deum, ideoque vere Dei genitrix es. Tum iterum dicit: Gloria tibi, Christe Deus, spes nostra, gloria tibi. Fratres respondent, Domine benedic.

¶ Et pronuntiat Dimissionis formulam, quæ diebus dominicis hæc est: Qui surrexit a mortuis Christus verus Deus noster, precibus intemeratæ Matris suæ, sanctorum, gloriosorum et percelebrium Apostolorum, omniumque Sanctorum, misereatur et servet nos, ut bonus ac benignus.

tum Christum regem

atque Deipnam et Sanctos,

A δὲ τῶν ἱμῶν σπαιρίζων. Qui in spelunca natus est et in præsepe reclinatus, propter nostram salutem. Et in D
Circumcisione : Ὁ ἐν τῇ ὁγδόῃ ἡμέρᾳ σαρκὶ περιτεμνόμενος, Qui octavo die in carne circumcidi
voluisti etc. Formulas alias, aliis Domini nostro Jesu Christi festis et aliquot Dominicis accommodatas, videre
qui voluerit, ille adeat Goarum ad calcem Euchologii. Mihi autem satis fuerit hic paucis ex eodem Philotheo
annotare, in Dimissionis formula a Sacerdote solere pronuntiari nomen Sancti, cujus sacra lux ogitur, si tame-
fuerit e Sanctis præcipuis. Quamobrem, cum Basilii Magni, Gregorius Nazianzenus et Joannes Chrysostom-
mus inter præcipuos Sanctos a Græcis semper habiti fuerint, dubitandum non est quin in hujusce diei Dimissione
debeant eorum nomina pronuntiari hoc aut simili modo :

Qui Doctores illuminat, Christus, verus Deus
noster, precibus intemeratæ Matris suæ, sancto-
rum, gloriosorum et percelebrium Apostolorum,
nec non sanctorum Patrum nostrorum Basilii
Magni, Gregorii Theologi, Joannis Chrysostomi,
omniumque Sanctorum et reliqua ut supra.

Ὁ τοῦς διδασκάλους φωτίζων Χριστὸς, ὁ ἀληθινὸς
Θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναρχάντου αὐτοῦ
μητρὸς, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφύμων Ἀποστόλων,
τῶν ἐν ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν Βασιλείου τοῦ μεγάλου,
Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ
πάντων τῶν Ἀγίων καὶ τὰ λοιπὰ.

quæ benedi-
ctionis dimis-
sionis varie-
tas,

215 COMM. Sed et Latinis olim solenne erat, ut aliis et aliis diebus adhiberent etiam alias atque alias for-
mulas benedicendi, constantes interdum ex multis versibus. Unde apud Gregorium Papam in libro sacramento-
rum adhuc extat illa benedictio pro die nativitatis Domini. Benedicat vobis omnipotens Deus, vestramque ad
superna excitet intentionem, qui hanc sacratissimam diem nativitate Filii sui fecit esse solennem. Amen.
Et qui cum qui panis est Angelorum, in præsepe Ecclesiæ cibum fecit esse fidelium animalium : ipse vos
et in præsentī seculo degustare faciat æternorum dulcedinem gaudiorum, et in futuro perducatur ad satie-
tatem æternorum præmiorum. Amen. Quique ejus infantiam vilibus voluit indui pannis, ipse vos coelestium
vestimentorum induat ornamentis. Amen. Quod ipse prætare dignetur, cujus regnum et imperium perma-
net in sæcula seculorum. Amen. Benedictio Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et pax Domini sit sem-
per vobiscum. Benedictiones illæ (ut Illustrissimus Hubertus testatur) in Ecclesiis sive omnibus Cathedralibus,
antiqui moris sui studiosis, in sollemnibus officiis non omittuntur. Loquitur autem Hubertus de Gallicanis Eccle-
siis, quarum ritus ab usu Romano discrepans peculiari opere explicatur a Mabillone : harum vero antiquus usus
sub imperio Gothorum in Hispaniam transit. Hinc Missale Gothicum sive Gallicanum vetus, anno 1680 ex
MSS. Regine Sæcie Romæ vulgatum, præscribit alias atque alias formulas, cuique festo proprias, sub hoc
titulo, Benedictio populi ; non tamen ad finem Missæ, sed post Orationem Dominicam ante Communionem ;
porro illæ dicebantur quondam Interpellationes seu Postulationes : atque hoc nomine easdem vult intelligi
apud S. Paulum beatus Augustinus epistola ad Paulinum : Interpellationes, inquit, sive ut nostri codices
habent, Postulationes fiunt, cum populus benedicatur.

B etiam Latinis
olim usitata
fuit,

et hodieum
in Gallia
servatur.

Sed Crucem
formantes
Græci aliter
quam Latini
digitos com-
ponunt,

216 A Latinis revertamur ad Græcos eorumque ritus in pronuntiandis Benedictionibus a Phi-
lothea descriptos : Ὁ ἱερεὺς ἀνοίξας τὰ ἅγια θύρια, χαλάσας τε τὸ φελώνιον, ἱσταμένου τοῦ Διακόνου
ἐξώθεν ἐκ δεξιῶν, καὶ τὸ ὠράριον κρατοῦντος συνήθως, λέγει τὴν ἀπόλυσιν. Sacerdos, sanctis portis
reversatis et demissa casula, Diacono stante foris a dextris, et Stolum apprehendente secundum con-
suetudinem, pronuntiat Dimissionem, et benedicit populo, manum quidem movens in formam Crucis,
sed digitos longe aliter componens, quam nunc in Ecclesia Latinorum fieri consuevit. Etenim auri-
cularem aliquantulum incurvat ; summum articulum annularis applicat primo condylo pollicis ; in-
dicem in longum producit, ad eumque oblique adjungit medium, et sic alterum accommodans alteri
quasi decussat. Quæ quidem digitorum compositio nobis ad calcem Hiermologii adumbratur hoc sche-
mate.



sicut IC. XC
exprimere
censeantur,

217 Porro Nicolaus Malaxus, Protopapa sive Parochus Naupliæ, ibidem affirmat tali digitorum inflexione
JESU CHRISTI nomen informari ac veluti describi ; nam, ut ipse quidem contendit, eadem exprimentur hæ
litteræ IC. XC. Græcos autem hac figura C olim pinxisse suum Σ notius est, quam ut hic dici a me debeat.
Sed habe tibi locum Malaxi ipsum Is mihi quidem dignus visus est, qui Latine verteretur.

C sicut pulchre
explicat Nico-
laus Malaxus

Rectitudo Indicis, et inflexio Medii, etiam Spha-
celi dicti, numeri IC manifeste exprimit, cum recti-
tudo I referat, curvitas vero C. Unde et prope invi-
cem duo hi digiti ita dispositi, hoc non obscure
præ se ferunt. Jam vero Pollicis et Annularis, qui
et Epibatus vocatur, ad sese mutuo obliqua adjun-
ctio ; et iterum quæ his proxima est, inflexio Auri-
cularis, nomen XC simul significant : quippe obli-
quitas Pollicis et Annularis, elementum sive litte-
ram X nstendit : et incurvus Auricularis posterius
elementum C : itaque, ut dictum est, nomen XC si-
gnificatur. Verum quo, qui voluerit, cognoscat istud
evidentius, manum benedicentem delineet et istud
manifeste cognoscat. Et vero oportet ut benedictio
dictam figuram, et nullam aliam exprimat, quam
benedictum Jesu Christi nomen, in quo benedicun-
tur omnes gentes, sicut beato Patriarchæ Abrahamæ
promissum est : Benedicentur enim, inquit [Deus,]
in semine tuo omnes gentes terræ. Non dixit (in-
quit Divus Apostolus) in seminibus, sed in semine,
qui est Christus, Et certe conveniebat, ut figura
manus benedicentis benedictos in Christo, nun ex-
primeret aliud, quam nomen illius in quo benedici-
mur. Propterea enim, opinor, sic et ab initio uni-
versorum Conditor diviniore providentia digitos

Τὸ μὲν ὄρθιον τοῦ λεγόντος δακτύλου καὶ ἐπικαμπὲς
τοῦ μέσου, τοῦ καὶ σφακέλου λεγομένου τὸ IC ὄνομα
προδήλως χαρακτηρίζει· τοῦ ὀρθίου τὸ I παριστάνοντες, F
τοῦ δὲ καμπύλου τὸ C. Ὅθεν καὶ ἐγγιστα ἀλλήλων οἱ
δύο οὗτοι δάκτυλοι οὕτως ὁμοιωμένως διατυπούμενοι, ἀριθνήτως
τοῦτο ἐμφαίνουσιν. Ἢ δὲ τοῦ ἀντίχειρος, καὶ τοῦ παρ-
μέσου, τοῦ καὶ ἐπιδάτου καλουμένου, πρὸς ἀλλήλους
πλαγίᾳ ἔνωσις, καὶ αὖθις τὸ ἐγγιστα τοῦτων καμπύλου
τοῦ μίωπος, τὸ XC ὄνομα σημαίνουσι σφόδρα· ἢ γὰρ
πλαγίως τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ ἐπιδάτου τὸ X στοι-
χεῖον ἐνδείκνυται· ὁ δὲ κυρτός σχῆμα μύωψ, τὸ μετὰ
τοῦτο, C, δι' ὧν τὸ XC ὄνομα, ὡς εἴρηται, δείκνυται.
Ἰνα δὲ σαφέστερον τοῦτο πρὸς διαγνώσιν ἔχη ὁ βουλόμε-
νος, χηθεύσαστο τὴν χεῖρα εὐλογοῦσαν, καὶ ἀριθνήτως
τοῦτο γινώσκειται. Δεῖ γὰρ εὐλογίαν τὸ σχῆμα τοῦτο λεγο-
μένου, οὐδὲν ἄλλο παραδεδυμένον, ἢ τὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ
ὄνομα ἐν ᾧ εὐλογοῦνται πάντα τὰ ἔθνη, ὡς καὶ πρὸς τὸν
μακάριον πατρίάρχην Ἀβραάμ ἐπαγγελία γέγονεν·
Εὐλογηθήσονται γὰρ φησὶ ἐν τῇ σπέρματί σου,
πάσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Οὐκ εἶπε δὲ, φησὶ ὁ θεὸς
Ἀπόστολος, ἐν τοῖς σπέρμασιν, ἀλλ' ἐν τῷ σπέρ-
ματι, ὅς ἐστιν ὁ Χριστός· Ἐχρῆν τοιγαροῦν καὶ τὸν
σχηματισμὸν τῆς εὐλογούσης τοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
εὐλογοῦμένου χειρὸς, οὐδὲν ἄλλο σημαίνειν, ἢ αὐτὸ τὸ
ὄνομα, τοῦ ἐν ᾧ εὐλογοῦμεθα. Διὰ τοῦτο γὰρ οἶμαι καὶ
θειότερα

A θειοτέρα προνοία, οὕτως ἀρχήθεν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ τῶν ὅλων δημιουργοῦ, οἱ δάκτυλοι ἀνθρώπινες παλάμες ἐξήρτητο, καὶ οὐ πλείους οὐδ' ἐλάττωες, ἀλλ' ὅσοι ἀν μὴ περιτῶς, μηδὲ ἐλλειπῶς, ἀλλ' ἀρκούντως πρὸς τὴν τοιαύτην σημασίαν ἔχοιες.



B

humanæ palmæ annexuit, ut neque plures sint neque pauciores, verum tot, quot neque redundant, neque deficiant, sed sufficiant istiusmodi significatiōni.

D
AUCTORE N. R.

zero. Primum, dum Græcus Patriarcha vel Episcopus cum βικηρίῳ vel τρικηρίῳ benedicit, Cruces efformat tres; convenienter sane Pontificibus nostris, etiam tres Cruces, dum benedicunt, formare solitis. Probari id potest ex Demetrio Gemisto MS. de Ordinationibus, qui apud Congium ait: ὁ Πατριάρχης λαβὼν τὸ τρικηρίον, ποιεῖ αὐτῆς στουρὸς τρεῖς ἀνωθεν τοῦ εὐαγγελίου: Patriarcha, accepto trisulco cereo, facit iterum Cruces tres super Evangelium. Et mox, ὁ Πατριάρχης βλέπων πρὸς τὰς δυομᾶς εὐλογεῖ μετὰ τοῦ τρικηρίου τὸν λαὸν τρεῖς: Patriarcha ad Occidentem conversus, benedicit populo ter cum trisulco cereo. Deinde Biceret et Triceret usus non videtur admodum antiquus. Hoc non ex eo quidem colligo, quod S. Sabæ Typicum mentionem ipsius non faciat (hoc enim Typicum pro Patriarchis et Episcopis proprie scriptum non est) verum ex eo quod nec S. Maximus, nec S. Germanus ejusdem meminerint. Atque ea in re doctissimum Morinum habeo factorem.

atque tres
Cruces for-
munt.

221 Tertium denique. Biceret vel Triceret signare populum non usque adeo proprium est solis Patriarchis ceterisque Pontificibus, ut eam sibi prerogativam non vendicent etiam Imperatores, idque maxime propter unctionem Chrismatis. Duplex est Balsamonis locus, ubi istud asseveratur. Alter ad Can. 67 Synodis Trullanæ, οἱ γὰρ Πατριάρχες προδεδότωσαν ὁρθοδόξοι Βασιλεῖς δι' ἐπιτάξεως τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ Χριστοῦ ὄντες Κυρίου, ἀκολούτως ὅτε καὶ βούλονται εἰς τὸ ἅγιον Θυσιαστήριον εἰσερχοῦνται, καὶ θυμιάσαι καὶ σφραγίζουσι μετὰ Τρικηρίου, καθὼς οἱ Ἀρχιεῖς. Imperatores orthodoxi, qui sub invocatione sanctæ Trinitatis proponunt Patriarchas, et sunt Christi Domini, sine ulla impedimento ad sacrum altare accedunt, quando voluerint, et thus adolent, et signantem tricipite cereo, quem admodum Pontifices. Alter est in Melete, ubi recensens opera, quæ Imperatores cum Patriarchis habent communia, sic loquitur: Ὑπεύθεν οἱ πιστοὶ Δεσποταὶ καὶ Αὐτοκράτορες, κατεχρησάμενοι ὁμιλοῦσι τῇ χριστιανικῇ λαῶ, καὶ θυμιάσας ὡς Ἱερεῖς, καὶ μετὰ δικηρίου σφραγίζουσι. Hinc (propter unctionem Chrismatis) fideles Domini Imperatores erudiunt Christianum populum, et odore thuris suffumigant, et biceret benedicunt.

E
Imperatores
quoque sic
benedicunt
populo

aque ac
Patriarchæ

222 Ex his porro planum fit, qui sit apud Græcos Biceret et Triceret σφραγίζου; ex cujus rei ignoratione quæ interpretationum monstra aliquando edita sunt! Interpres nescio quis, apud Gretserum nostrum in Horto S. Crucis part. 5 cap. 21, locum illum Balsamonis, καὶ μετὰ δικηρίου σφραγίζουσι, ita vertit: Cum cera duplici obsignant. Quamobrem iste Interpres, non immerito a Gretsero reprehenditur. Sed an non etiam reprehendus sit Gretserus ipse, quod eodem illo Balsamonis loco, pro Biceret legendum censent Triceret, judicium sit aliorum. Etenim vir cetera eruditus videtur nescisse, Biceret quoque seu bisulcum illum cereum impartendis in sacro Officio benedictionibus fuisse a Græcis adhibitum. Hic nostra de Laudibus commentario finem imponimus: nam Fratres, e templo abeuntes vocant nos, ad suam quisque cellulam, ut quas ibi minores Horas recitent, dispicere possimus.

F
Hinc corrigendi quorundam errores

Goar aliquan-
to aliter.

218 Hunc Maluxi locum si, vidisset Goarus, numquam tradidisset, minimum benedictis digitum sive auricularem protendi in longum. Tradit etiam idem Goarus, digitos a Sacerdote inter benedicendum, ita coaptari, ut semper trium horum vocabulorum Ἰησοῦς Χριστός νικᾷ litteras initiales, quæ sunt I, X, et N exprimant. Auricularis quidem, inquit, digitus in longum productus τὸ I; pollex extremitati medii accumbens, et cum eo Crucem decussatam referens, τὸ X; medius tandem et index τὸ N majori ex parte representant. Quo ex fonte Goarus hæc hauserit, invenire nondum potui.

Episcopi
etiam cum
biceret et
triceret be-
nedicunt,

219 Sed hoc loco prætereundum non est, prædictam rationem complicandi digitorum, solere servari etiam a Pontificibus, dum cum δικηρίῳ et τρικηρίῳ benedicunt. Est autem δικηρίον cereus bisulcus, cujus unus est ramus, sive capulus aut manubrium, duo vero e ramo in lineam rectam ramusculi pullulant; qua ex notione etiam quid sit τρικηρίον, facile intelligas: videlicet trisulcus cereus, e cujus uno itidem ramo, tres alii ramusculi ad eundem modum effundantur. Nec suo illa destituuntur mysterio: quippe Τρικηρίον, in una divina natura tres distinctas Personas, Δικηρίον autem duas in una Christi persona distinctas naturas esse demonstrat, quemadmodum est apud Symeonem Thessalonicensem de Templo, ubi de tychnis Ecclesiæ. Hi itaque cerei accenduntur: et Episcopus statis temporibus modo bisulco, modo trisulco, nonnumquam etiam utroque simul, ad benedicendum utitur; sic ut tunc etiam expansa brachia signum Crucis representent, id quod clare perspicui potest ex hac S. Methodii effigie.

digitos ni-
hilominus
ut supra
componunt,

220 Videsne, Lector, etiam sic benedictis digitos, quo supra diximus modo complicatos? At vero non videbor ferri extra oleas, si hac occasione tria præterea ad hunc benedicti ritum spectantia paucis perstrin-

CAPUT QUINTUM.

De Horis minoribus, Mediis-horis, et Apodipno, quod respondet nostro Completorio.

Greci diurnas horas habent totidem, quot Latini, nempe Πρώτην, Τρίτην, Ἑκτὴν καὶ Ἑννάτην, Primam, Tertiam, Sextam et Nonam. Sed in eo dissentiunt, quod post singulas Horas jam commemoratas recitent singula Μεσώρια sive medias Horas: quarum ea quæ post Primam dicitur, Μεσώριον τῆς πρώτης nuncupatur; quæ post Tertiam, Μεσώριον τῆς τρίτης, et sic deinceps. De Mesoriis autem hæc invenio in Typico sub finem capitis 5.

¶ 224 Mesoria Tertiæ et Sextæ semper in Ecclesia concinuntur, præterquam in vigiliis et Festis, quando habentur glorificationes. Primæ autem horæ Mesorium tale est. Cum preces matutinæ absolute jam sunt, in cellas discedimus, et dicto hymno Trisagion, dicimus tertio Venite adoremus; et auspicamur psalmum 45, Deus noster refugium et virtus; et psalmum 91, Bonum est confiteri Domino; et 92, Dominus regnavit. Trisagium, et Troparium nocturnum, Miserere nostri Domine, miserere nostri: Et nunc, Mariate quod incipit, Misericordiæ jaunum; Domine Miserere quadragies, et orationem quam quisque voluerit.

¶ Τὰ δὲ μεσώρια τῆς γ' ὥρας καὶ ε', πάντοτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ψάλλονται, ἀνευ τῶν ἀγρυπνιῶν καὶ τῶν ἐορτῶν ἐν αἷς γίνονται δοξολογίαι. Τὸ δὲ μεσώριον τῆς πρώτης ὥρας ἔστιν οὕτως. Μετὰ τὸ ἀπολύσαι τὸν ὄρθρον, ἀπερχόμεθα ἐν τοῖς κελλίαις, καὶ ποιούμετες Τρίσάγιον, λέγομεν. Δεῦτε προσκυνήσωμεν, ἐκ τρίτου, καὶ ἀρχόμεθα ψαλμὸν μί', Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγή καὶ δύναμις. Καὶ ψαλμὸν εἰς, Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ τῆς εἰδ', Ὁ Κύριος ἐξασθενεσεν, Τρίσάγιον, καὶ Τροπάριον κατ' οὐκτικόν, Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, Καὶ νῦν, Θεοτόκιον, Τῆς ἐσπληγγίης τῆν πύλιν, τὸ Κύριε ἐλέησον μ', καὶ εὐχὴν οἷον ἕκαστος βούλεται.

Græci minores
Horas Mesoriis
interponunt,

Laudibus
subiungunt
Primam

deinde ejus
Mesorium
recitant

225 COMM. Priusquam hæc omnia prout jacent in Græcorum Horologio ad longum describam, cavendum mihi esse intelligo, ne ex eo quod dicat Typicum inchoari istud Mesorium μετὰ τὸ ἀπολύσαι τὸν ὄρθρον, sive Matutinis precibus jam absolutis, Lector in animum inducat, aut Græcos Primam non recitare; aut, si recitent, recitare post jam dictum Mesorium. Sed Græcos et habere Primam, et recitare post Matutinum Officium, ante istud Mesorium, confici potest tum ex variis auctoribus, tum ex S. Maximo, qui statim post Matutinum recitanda Primæ mentionem facit. Est et in Bibliotheca Regis Galliarum codex aliquis, qui, ut testatur Canguis lib. 4 Constantinopolis Christianæ, inscribitur Τυπικὸν τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Κεχαρισμένης, τῆς ἐκ βάρων νεουργηθείσης καὶ συστάσης παρὰ τῆς εὐσεβεστάτης Ἀυγούστης κυρᾶς Ἐιρήνης τῆς Δουκαΐνης, κατὰ τὴν αὐτῆς πρόσταξιν καὶ γνώμην ὑψωμένην τε καὶ ἐτελέην. Typicum venerandi Monasterii sanctissime Deiparæ Gratiarum, a fundamentis de novo excitati per piissimam Augustam Dominam Irene Ducenam, secundum illius præceptum et mentem enarratum et expositum. Hic Codex, inquam, sic habet cap. 32: Μετὰ τοῦτον συμπλήρωσιν τῆς ὀρθρινῆς δοξολογίας, δεῖ συνάπτειν ἡμᾶς τὴν πρώτην ὥραν κατὰ τὸ συνηγμένον. Matutinis laudibus absolutis, oportet nos adjungere Horam primam, secundum consuetudinem.

Ipsam vero
Primam
censent esse
partem Ma-
tutinis,

226 Quid igitur, inquit, sibi vult S. Sabas Typicum, dum ait, Primæ Mesorium post Matutinum recitari? Ego quidem existimo nomine Ὁρθρου sive Matutini hic Primam intelligi: sic enim intelligebatur antiquitus. Certe libro 8 Constitutionum (quæ tribuuntur Apostolis; et licet perperam, magnæ tamen et antiquitatis et auctoritatis sunt) cap. 34, dicitur Ἐνθάδε ἐπιτελεῖτε ὄρθρον, καὶ τρίτην ὥραν, καὶ ἕκτην, καὶ ἑννάτην, καὶ ἑσπέραν, καὶ ἀλεκτροπυρίαι· ὄρθρον μὲν εὐχαριστοῦντες, ὅτι ἐφώτισεν ἡμῶν ὁ Κύριος, παρ' ἀρχῆς τὴν νύκτα καὶ ἐπαρχῶν τὴν ἡμέραν· τρίτην δὲ, ὅτι ἀπόφασις ἐν αὐτῇ ὑπὸ Παύλου ἔλαθεν ὁ Κύριος· ἕκτην ὅτι ἐν αὐτῇ ἐσταυρώθη ἑννάτην δὲ, ὅτι πάντα τοῦ Δεσπότης ἐσταυρωμένου, φρίττουσα τὴν τόλμην τῶν δυσσεβῶν Ἰουδαίων, μὴ φέρουσα τοῦ Κυρίου τὴν ὕδριν· ἑσπέραν δὲ, εὐχαριστοῦντες, ὅτι ἡμῶν ἀνάπυσιν ἔδωκε τῶν μεθιμεριῶν κόπων τὴν νύκτα· ἀλεκτροπυρίαι δὲ χρυσῇ, διὰ τὸ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν παρουσίαν τῆς ἡμέρας, εἰς ἐργασίαν τῶν τοῦ φωτὸς ἔργων. Preces facito mane, tertia hora, ac sexta, et nona, et vespere, atque ad galli cantum. Mane quidem,

juxta Canones
dictos Aposto-
lorum

C gratias, agentes, quod illuminarit vos, nocte sublata et reddito die: Tertia, quod ea hora Pilatus judicium adversus Dominum pronuntiavit: Sexta, quod ea hora in crucem actus est: Nona, quod tum omnia mota et tremefacta sunt, Domino crucifixo; quia horrent audaciam impiorum Judæorum, et contumeliam Domini ferre non possent: Vespere quod noctem dederit ad requiescendum a diurnis laboribus: Ad Galli cantum, quod ex hora nuntiet adventum dici ad facienda opera lucis. Hic voce Ὁρθρου Πρώτην, sive Primam horam significari, affirmant Turrianus ibi, Durandus lib. 3 de Ritibus cap. 7: et Suarez lib. 4 de Horis Can. cap. 3 num. 3. Et facile ipsis assentientur mecum omnes qui hunc locum diligentius expendierint: quia licet hic locus nomen Primæ quidem, tunc necdum usurpatum non exprimat; tamen rem ipsam, sive preces quæ fit mane, exprimit; eamque ab ea quæ fit per noctem, manifeste distinguit.

ac S. Basilium,

et Latini
vetustiores.

227 Neque ab eo modo loquendi abhorruit S. Basilus in Regulis fusius disputatis Interrogatione 37; ubi enumerans statuta tempora orandi eam Horam, quæ Tertium antecedit, Ὁρθρον appellat: nec enim de nocturna oratione sive μεσονυχτίῳ intelligi potest: quia postquam Tertiæ, Sextæ, Nonæ, aliarumque Horarum meminerat, etiam meminit Μεσονυχτίου, dicens: Τὸ δὲ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας ἡμῶν ἀνυχταίων εἰς προσευχὴν παρεδωκασιν, ὥς ἡ τῶν πράξεων ἱστορία πρὸς τῆς. De tempore autem dimidiæ noctis, quod id ad orationem necessarium sit, traditum nobis est a Paulo et Sila in Actis. Quid, quod et Latini ita olim locuti fuerint, ut in Euchologio pag. 33 probat Goarus, ex Cypriano, vel quocumque alio auctore expositionis in Orationem Dominicam. Ut itaque, inquit ibidem idem Goarus, a vocum confusione mentem liberemus; indubium est, geminas apud Latinos Matutinas preces, sicut et apud Græcos duplicem Ὁρθρον esse statuendum; unum ante solis ortum, et orto sole rursus alium, ut cum nos dicimus Matutinas laudes, ac Primam. Id quod fuse probat ex Joanne Cassiano, ac tandem subdit, circa D. Benedicti tempora, secundæ Matutinæ solennitati impositum fuisse Primæ nomen. Illud sane nomen usurpatum in S. Benedicti Regula cap. 16 invenio. At distinctius locutus fuisset Goarus, si illud nomen dixisset inventum tempore Cassiani, cum illius auctorem ipsum Cassianum merito faciat. Sed his omissis, quaero ego: Si hic duplex Ὁρθρος a Goaro adstructus admittatur (sicut videtur

A videtur debere admitti) quis est, qui non videat, Typicum, dum dicit Mesorium Primæ recitari Μετὰ τὸν Ὁρθρον, aliter non posse intelligi, quam si diceret, μετὰ τὴν πρῶτην post Primam? Est etiam perquam verisimile, Primam fuisse opud Græcos Matutini Officii partem ultimam; quod ut dicam, facit S. Germanus, qui enarrato toto Vespertini ac Matutini Officii ordine, non ante ponit Τέλος τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἑσπεριοῦ καὶ τοῦ Ὁρθρου, quam initium Primæ in illum Ordinem incluserit. Huc accedit quod Horologium proponat Primam ante ipsum Mesorium recitandam: hæc autem recitabatur in templo, quemadmodum ex eodem Typici loco conficitur. Sed tempus est, ut Primam aliasque horas diurnas cum suis Mesoriis ex Horologio exhibeamus.

D Nomen Primæ a Cassiano introductum.

Horologium istud quod excusum est Venetiis anno 1607, sic habet, Ὁρως τῆς πρώτης ἐν κατανύξει ἄρχου. Horam primam in compunctione incipe, ac continuo subjungit tres Psalmos: neque cum S. Germonio et Hirnologio ibi insinuat, præmittendum esse Δεῦτε προσκυνήσωμεν Venite adoremus, id quod ad alias diurnas Horas facit accuratissime. Tres autem Psalmi, quos hic recitandos ponit, sunt hi, 89, Verba mea auribus percipe: 89, Domine refugium factus es; et 100, Misericordiam et iudicium. Quibus absolutis dicuntur sequentia.

Ritus ipsam recitandi ex Horologio.

Δόξα, καὶ νῦν, ἀλληλούϊα ἐν γ. μετάνοιαι γ'. Καὶ εἰ μὲν Θεὸς Κύριος ἑψάλται, λέγομεν δόξα, τὸ τροπάριον τῆς ἡμέρας καὶ νῦν, Τί σε καλέσωμεν ὦ κεχαριτωμένη· εἰδ' ἀλληλούϊα, λέγομεν τροπάριον, εἰς ἦχον πλυγίου β'.

Gloria, et Nunc, Alleluia tertio, tertio quoque corpus inflectitur. Et si Deus Dominus cantatum fuerit, dicitur Gloria, Troparium dici, Et nunc, Quid te appellem o Benedicta. Si autem Alleluia, dicatur, Troparium canitur tono obliquo 2.

cum frequenti Alleluia.

228 COMM. Græci longissime absunt ab errore Vigilanti, qui (ut testatur adversus eundem Vigilantium scribens S. Hieronymus cap. 1) pugnabat, ALLELUIA non nisi in Paschate cantandum esse: nam ALLELUIA Græci tam carum habent, ut illud frequentent etiam tempore Quadragesimæ, etiam in suorum exequiis, eoque illud sæpius ingeminant, quo ratio temporis diuturniores Dei laudes postulat. Unde Patriarcha Constantinopolitanus Michael Cerularius; apud Baronium ad an. 1033 num. 29, quasi summam impietatem Latinis objicit, quod ALLELUIA in Quadragesima canere intermittant. Hunc Latinis insensissimum Patriarcham imitati sunt complures alii Græci, ita ut Humbertus Episcopus Silva-Candidæ et alii multi, eorum calumnias scripto refutare adacti sint. Sed et Latinis olim in funeribus cecinisse ALLELUIA constat ex D. Hieronymo, qui in Epitaphio Fabiolæ sic loquitur: Et jam fama volans, tanti prænuntia luctus, totius urbis populum ad exequias congregarat. Sonabant psalmi, et aurata tecta templorum, reboans in sublime quatiebat Alleluia. Ejusdem ritus meminit in epistola ad Alethium de funere Ruffinæ conjugis: et narrat Baronius, ad an. 590 num. 29, eum ritum etiam in Gallia fuisse usitatum. An autem et tempore Quadragesimæ Latini aliquando illud cecinerint, non inveni usque adhuc. Hoc inveni, illud non recte factitatum fuisse a quibusdam Hispaniæ Sacerdotibus, contra quos agit Concilium Toletanum IV cap. 11: Cognovimus quosdam Hispaniæ Sacerdotes, qui in Quadragesimæ diebus Alleluia decantant, præter in ultima hebdomada Paschæ, quod deinceps interdicimus fieri, statuantes, ut in omnibus prædictis Quadragesimæ diebus, quia tempus est non gaudii, sed mæroris. Alleluia non decantetur. Plura alia disputanda de ALLELUIA occurrunt, sed non sunt hujus loci: eapropter revolvor ad Horologium, quod duos Versiculos exhibet, dicto Tropario subjiciendos. Sunt autem hi.

E etiam per Quadragesimam,

quod improbant Latini.

ΣΤΙΧΟΣ α'.

VERSICULUS 1.

Τὸ πρῶτ' εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου, ὁ βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου.

229 Mane exaudi vocem meam, Rex meus et Deus meus.

ΣΤΙΧΟΣ β'.

VERSICULUS 2.

τὰ ῥήματά μου ἐνώτισον, Κύριε.

Verba mea auribus percipe, Domine.

Δόξα.

Gloria.

C Ὅτι πρὸς σὲ προσεύξομαι, Κύριε.

Quoniam ad te orabo, Domine.

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Et nunc. Mariale.

F

Τί σε καλέσωμεν, ὦ κεχαριτωμένη; Οὐρανὸν, ὅτι ἀνέτειλες τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης; Παράδεισον, ὅτι ἐβλάστησας τὸ ἄνθος τῆς ἀφθαρσίας; Παρθένον, ὅτι ἐμείνας ἀφθορὸς; Ἀγνήν μητέρα, ὅτι ἔσχες σάς ἀγίας ἀγκάλας υἱόν, τὸν πάντων Θεόν; Ἀυτὸν ἰκέτευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

230 Quid te nominem, o Gratia plena? Coelum, quia produxisti solem justitiæ? Paradisum, quia integritatis florem effudisti? Virginem, quia mansisti impolluta? Castam matrem, quia sanctis tuis ulnis portasti filium, qui est universorum Deus? Hunc precare, ut nostrarum animarum misereatur.

atque Deiparam.

Τὰ διαθήματά μου κατεύθυνον κατὰ τὸ λόγιόν σου, καὶ μὴ κατακυριεύσάτω μου πᾶσα ἀνομία. Ἀντρωσαί με ἀπὸ συνοφαντίας ἀνθρώπων, καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, καὶ διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, et non dominetur mei omnis injustitia. Redime me a calumniis hominum: et custodiam mandata tua. Faciem tuam illumina super servum tuum, et doce me justificationes tuas.

Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεώς σου, Κύριε· ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν μεγαλοπρεπείαν σου. Ἐκ γ'.

Repleatur os meum laude tua, Domine, ut cantem gloriam tuam; tota die magnitudinem tuam, Ter.

R

† Τρισάγιον, Παναγία Τριάς σὺν τῷ Πατρί ἡμῶν, Ὅτι σοῦ ἐστιν. Καὶ, εἰ οὐκ ἔστι τεσσαρακοστή, λέγε τὸ τοῦ Ἀγίου κοντάκιον, εἰ ἔχει, ἢ τῆς τυχοῦσας ἑορτῆς.

† Trisagium, Sanctissima Trinitas, cum Patre noster, Quia tua est: et, nisi sit Quadragesima, Sancti Contacium, si habeat, vel occurrentis festi-

Tropariis marialibus,

231 COMM. Hæc omnia habes supra, ideoque nihil necesse est denuo tota describere. Tantum hic notatu dignum est, orationem Dominicam a Græcis semper finire hac formula: Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ Βασιλεία, καὶ ἡ δυνάμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

A 'Αρχὴν. Quia tuum est regnum, et potestas, et gloria, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nunc et semper et in secula seculorum. Amen. Hæc verba, inquit Barradius in *Matthæum*, exponuntur a Græcis D. Chrysostomo Euthymio, Theophylacto et ab Auctore imperfecti. In evangelio quoque Cyriaco reperiuntur. At vero in Græcum evangelium irrepserunt ex oratione Græcorum. Sed neque ab Ecclesia, neque a Latinis Patribus agnoscuntur, tamquam ad evangelicum textum pertinentia, neque in emendata editione adhibentur. *Sanctorum Contactum legisti num. 187.*

¶ 232 Et secunda quidem feria, tertia et sexta, die præsens Marialis.

ad singulas
ferias varia-
tis,

Gloriosissimam Dei Matrem, et sanctiorem Angelis sonore cantemus, eamque corde et ore confiteamur esse Dei genitricem, utpote quæ proprie genuit Deum incarnatum, et quæ pro nostris animabus supplicare nunquam desinit.

¶ Feria autem quarta et sexta, die istud :

Antequam redigamur in servitutem ; Christe Deus noster, velociter occurre inimicis, qui te blasphemant, et comminantur nobis ; per crucem tuam erige nos certantes. Effice, qui solus benignus es, ut cognoscant, quantum Deiparæ precibus possit Orthodoxorum fides.

¶ Sabbato illud.

B 233 Pios Martyres, veluti primitias naturæ, tibi Domine, creaturæ satori, offert orbis universus? Horum precibus, multum misericors, tuam Ecclesiam per Deiparam in alta pace custodi.

ac denique
Officium
Matutinum
concludit.

¶ Die Dominica recitamus ὑπακουῶν occurringis Toni, Domine miserere. *Quadragesies*. Qui omni tempore Domine miserere. *Ter*. Gloria. Et nunc Excellentiorem. In nomine Domini, benedic Pater. Sacerdos exclamat ; Deus misereatur vestri. Et si sit Quadragesima, facimus tres majores reverentias, dicentes præscriptam precationem : Domine et Dominator vitæ meæ. Consimiliter et alias minores undecim. Deinde et postremam, adeo ut omnes simul acceptio sint numero xv. Postea Trisagion, Sanctissima Trinitas, Pater noster, Domine miserere *duodecies*, ac tandem præsentem Orationem.

234 Christe, lux vera illuminans et sanctificans omnem hominem venientem in hunc mundum, signetur super nos lumen vultus tui ; ut in ipso intueamur lumen inaccessum ; et dirige gressus nostros ad operationem mandatorum tuorum, precibus intemeratæ Matris tue, tuorumque Sanctorum omnium ; Amen.

¶ Gloria. Et nunc, et fit Dimissio.

In hoc quid
sit quæritur.

C 235 COMM. Utinam, sicut hæc postrema Oratio hic integra describitur, sic et reliquæ omnes supra assignatæ describerentur ! non occurrerent hic tot ænigmata, nulli *OEdipo* solvenda. In primis enim Ὑπακουῶν quid sit, ne inter Græcos quidem convenit, ut colligitur ex *Goaro* : quem qui volet, consulat in *Enchologio* fol. 57. Ego autem hic ex *Parænetico* tantum apponam *Troparium* unum, quod Ὑποκουῶν ibidem inscribitur. Sic autem sonat : Ὁ τοῦ ληστοῦ μετάνοια τὸν παρὰ δεισιν ἐσύλησε· ὁ δὲ θρῆνος τῶν μυροφόρων τὴν γὰρ αὐτὴν ἐρήνυσεν· οὐτὶ ἀνεστῆς, Χριστὲ ὁ Θεὸς, παρέχων τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος. Latronis poenitentia paradisi prædata est, et lamentatio afferentium unguenta gaudium significavit ; quia resurrexisti, Christe Deus tribuens mundo magnam misericordiam. Precationem item illam, quæ incipit Qui in omni tempore, reperire non potui, frustra Græcorum volumina hunc in finem scrutatus. At hanc, quæ a voce τὴν τιμιωτέραν sive Excelsiorem inchoatur, inveni et dedi num. 213, ideoque hic repetenda non est. Inveni quoque Precationem, quæ ad tres majores reverentias fundi consuevit. Ea S. Ephrem habet auctorem, non antiquum illum Diaconum Edessenum in Syria, Basilio coævum et amicam, sed linguæ Græcæ imperitum ; verum alium multo recentiorem, Monachum tamen, qui in *Catena Hymnographorum* ex sinistro latere antepenultimus ponitur, Ἐφραίμ Κορίσας, quod nomen num. 25 *Luthe* reddidi Ephrem Cariae Non ultra tamen hic fuerit S. Ephrem, Mylassæ in Caria Episcopus, cujus *Acta* ad xxiv Januarii illustravit Henschenius : ab hoc enim diversus est Melodus, simpliciter Κορίσας dictus, habituque Monastico, sine Episcopali pallio, expressus. Et hoc animadvertens, cupit Papebrochius aliquid mutari in suo ad 21 Martii commentario de SS. Abrahamo et Maria, quorum ad Hellespontum in minori Asia conversatorum *Acta*, alius quidam Ephrem scripsit, titulo Sancti Patris nostri honoratus etiam ipse, nihilo tamen minus a Melodo diversus, si hic ad seculum ix vel x pertineat, et Sanctus Abraham cum nepte Maria non male referatur ad seculum vii quod alias licebit recognoscere, ac forsitan etiam retractare.

ad totidem
reverentias
dicendarum,

236 Ut ut est ; Precatio, quam inveni ad tres majores reverentias recitandam, auctorem habet S. Ephrem, juxta *Typicum* et *Horologium* ; atque hoc modo peragitur. Ad primam reverentiam dicitur : Κύριε, καὶ Δεσποτα τῆς ζωῆς μου, πνεῦμα ἀργίας, περιεργίσε, φιλαργίας, καὶ ἀργολογίας μὴ μοι δοῦς. Domine et dominator vitæ meæ,

¶ Καὶ τῇ μὲν δευτέρᾳ, τῇ τρίτῃ, καὶ τῇ ε', λέγε τὸ παρὸν Θεοτόκιον.

τὴν ὑπερδόξον τοῦ Θεοῦ Μητέρα, καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἀνωτέρων, ἀσκήτως ὑμνήσωμεν, καρδίᾳ καὶ στόματι Θεοτόκον αὐτὴν ὁμολογοῦντες, ὡς κυρίως γεννήσασαν Θεὸν σεσαρκωμένον, καὶ προσδεύουσαν ἀπολύτως ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

¶ Τῇ δὲ τετάρτῃ καὶ παρασκευῇ, λέγε τοῦτο.

Ταχὺ προκινῶμαι πρὶν θορυβηθῆναι ἡμᾶς, ἐχθροῖς βλασφημοῦσί σε, καὶ ἀπειλοῦσιν ἡμῖν, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν· ἀνέλε τῷ σταυρῷ σου, τοὺς ἡμᾶς πολεμοῦντας. Ἰωσάτωσαν πῶς ἐσχύει ὀρθοδόξων ἡ πίστις, προσδεύεις τῆς Θεοτόκου, μόνε φιλόανθρωπε.

¶ Τῷ ἀδεδάτω τοῦτο.

E

Ὁς ἀπαρχὰς τῆς φύσεως, τῷ φουτοργῇ τῆς κτίσεως, ἡ οἰκουμένη προσφέρει σοι Κύριε τοὺς θεοφόρους Μάρτυρας· ταῖς αὐτῶν ἱκεσίαις ἐν εἰρήνῃ βαθεῖα, τὴν Ἐκκλησίαν σου, διὰ τῆς Θεοτόκου συντήρησον, πολυέλεε.

¶ Τῇ δὲ κυριακῇ, λέγομεν τὴν ὑπακοὴν τοῦ τυγχόντος ἡχοῦ. Κύριε ἐλέησον, μ'. Ὁ ἐν πάντι καίρῳ. Τὸ Κύριε ἐλέησον, γ'. δόξα καὶ νῦν. τὴν τιμιωτέραν· Ἐν δυνάμει Κυρίου ἐλλόγησον Πάτερ. Ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ, ὁ Θεὸς οἰκτείρησιν ἡμᾶς. Καὶ εἰ τεσσαρακοστή, ποιῶμεν ἵα γ' μεγάλας μετανοίας, λέγοντες τὴν προγραφείσαν εὐχὴν, Κύριε καὶ δεσποτα τῆς ζωῆς μου. Ὁμοίως καὶ τὰς ἐτέρας μικρὰς ια'. Εἴτα καὶ τὴν τελευταίαν, γινόμεναι ὁμοῦ. ιε'. Εἴτα Τρισάγιον, Παναγία Τρις, Πάτερ ἡμῶν, τὸ Κύριε ἐλέησον ιθ'. Καὶ τὴν προῦσαν εὐχὴν.

Χριστὲ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον καὶ ἀγιάζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, σημειωθῆτω ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου· ἵνα ἐν αὐτῇ ὑψώμεθα φῶς τὸ ἀπρόσιτον καὶ κατεύθυνον τὰ διαβήματα ἡμῶν πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν σου, προσδεύεις τῆς παναρχίας σου Μητρὸς καὶ πάντων τῶν σου Ἀγίων. Ἀμήν.

¶ Δόξα καὶ νῦν, καὶ γίνεται ὁπολυσίς.

F

Quis S. Ephrem auctor 3
precatorum,

A meæ, non des mihi spiritum pigritiæ, curiositatis, ambitionis, et otiosi sermonis. *Ad alteram dicitur* : D
Πνεῦμα δὲ ταπεινοφροσύνης, καὶ σωφροσύνης, καὶ ὑπομονῆς, καὶ ἀγάπης χάρισαί μοι τῷ σῷ δούλῳ. Sed spiritum AUCTORE N. R.
humilitatis, et temperantiæ, et patientiæ, et caritatis tribue mihi servo tuo. *Ad tertiam denique* : καὶ
Κύριε βασιλεῦ, δώρισαι μοι ὁρᾶν τὰ ἐμὰ πταίσματα, καὶ μὴ κατακρίνειν τὸν ἀδελφόν μου· ὅτι εὐλογητός εἰ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ita, Domine Rex, da ut meos lapsus videam neve condemnem fratrem meum ; quia be-
neditus es in seculorum secula. *Verumtamen rudiores Monachi nullisque litteris exculi, dicunt ad quamlibet*
maïorem reverentiam, sive corporis incurvationem, hoc dumtaxat cum Publicano, 'Ο Θεός ἰλάσθητί μοι τῷ
ἀμαρτωλῷ, Deus propitius esto mihi peccatori. De ipsis reverentiis vide num. 202.

MESORIUM PRIMÆ.

A *Ad primæ Mesorium quod attinet, de eo aliqua disserimus num. 224 : ubi et ex Typici verbis videre licet, Mesorium*
quando recitetur et quo loco, quosque Psalmos complectatur, quas Precationes alias. At vero cum ibi horum prima
Precationum initia solummodo expressa fuerint, nostrum est ut reliqua ex Hirmologio supplicamus. Incipimus
ergo ob illo Troparia, quod κατανοητικόν appellatur, et quod ibi, casu nescio quo, nocturnum Latine legitur,
sed male : non enim κατανοητικόν, ibi nocturnum significat ; sed (si mihi fas sit, ita loqui) compunctivum,
quoniam verbis contextitur adeo gravibus, ut in recitantium animis spiritum compunctionis facile possit prog-
B *gnere ; adeoque a Νύττω pugno, et propius a Κατανόττω compungo, ducit originem, non a Νύξ nox. Est au-*
tem tale.

'Ελέησον ἡμᾶς Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς· πάσης γὰρ ἀπο-
λογίας ἀποροῦντες, ταύτην σοι ἱκεσίαν ὡς Δεσπότη, οἱ
ἀμαρτωλοὶ προσφέρομεν. 'Ελέησον ἡμᾶς.

Miserere nostri Domine, miserere nostri : etenim
omnis purgationis indigi hanc Tibi, utpote Do-
mino, supplicationem peccatores offerimus. Miserere
nostri.

Δόξα.

Gloria.

Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποιθήμεν, μὴ ὀρ-
γισθῆς ἡμῖν σφόδρα, μηδὲ μνηστῆς τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν·
ἀλλ' ἐπίβλεψον καὶ νῦν ὡς εὐσπλαγχνός, καὶ λύτρωσαι
ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν· σὺ γὰρ εἰ Θεός ἡμῶν, καὶ
ἡμεῖς λαός σου, πάντες ἔργα χειρῶν σου, καὶ τὸ ὄνομά
σου ἐπικεκλήμεθα.

238 Domine miserere nostri : in Te enim confisi
sumus, ne irascaris nobis valde, neque reminiscare
iniquitatum nostrarum ; sed respice nos ut miseri-
cors, et libera nos ab inimicis nostris : Tu enim es
Deus noster, nos omnes opera manuum tuarum, et
nomen tuum invocavimus.

et Hirmologio,

Καὶ νῦν. Θεοτόκιον.

Et nunc. Mariæ.

Τῆς εὐσπλαγγνίας τὴν πύλιν ἀνοίξον, ἡμῖν, εὐλογη-
μένη Θεοτόκε. Ἐλπίζοντες εἰς σὲ μὴ ἀστοχῶσμεν,
ῥυθθίσμεν διὰ τοῦ τῶν περιστάσεων· σὺ γὰρ ἡ σωτήριά
τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν.

Misericordiæ januam aperi nobis, benedicta De
Genitrix. Non erremus in te sperantes : per te eri-
piamur necessitatibus : Tu enim sulus es generis
Christiani.

et preces sub
ipso dicendæ

¶ Τὸ Κύριε ἐλέησον μ'. Δόξα, Καὶ νῦν. Τὴν τιμωτέ-
ραν τῶν Χερουβίμ. Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου εὐλόγησον,
Πάτερ. Καὶ ποιῶμεν μετάνοιαν μεγάλαν γ'· μετὰ καὶ
τῆς εὐχῆς ὡς δεδιλωται. Εἴτα λέγομεν τὴν παρούσαν
εὐχὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

¶ 239 Domine miserere *quadrages.* Gloria. Et nunc.
Excelsiorem Cherubim. In nomine Domini, benedic
Pater. Et facimus tres majores reverentias, et una
jam assignatam precationem fundimus, ac deinde
orationem Basilii Magni.

C 'Ο Θεός ὁ αἰώνιος, τὸ ἀναρχὸν καὶ αἰδίον φῶς, ὁ
πάσης κτίσεως δημιουργός, ἡ τοῦ ἐλέους πηγὴ, τὸ τῆς
ἀγαθότητος πέλαγος, καὶ τῆς φιλανθρωπίας ἀνεξίτητος
ἀβυσσός, ἐπέφανεν ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου
σου, Κύριε· ἀνέψυχον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, νοητὴ ἤλπε
τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐφροσύνης· τὰς ψυχὰς ἡμῶν
πλήρωσον, καὶ δίδαξον ἡμᾶς τὰ σὰ μελετᾶν αἰεὶ, καὶ
φθέγγεσθαι κρίματα, καὶ ἐξημολογεῖσθαι σοὶ δικνεκῶς,
τῷ ἡμετέρῳ δεσπότη καὶ εὐεργέτῃ. Τὰ τῶν χειρῶν ἡμῶν
ἔργα, πρὸς τὸ σὸν κατεύθυνον θέλημα, καὶ πράττειν
ἡμᾶς τὰ σοὶ εὐάρεστα καὶ φίλα εὐδόωσον· ἵνα καὶ διὰ
τῶν ἀναξίων ἡμῶν, δοξάζηται σου τὸ πανάγιον ὄνομα,
τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
τῆς μίας θεότητός τε καὶ βασιλείας, ᾗ πρέπει πᾶσα
δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

F Sempiternæ Deus, lux principii expers ac perpe-
tua, omnis creaturæ opifex, fons misericordiæ,
pelagus bonitatis, et beneficentiæ investigabilis
abyssus ; signa super nos lumen vultus tui, Domine.
Intellectualis sol justitiæ ac jucunditatis, illucesce in
cordibus nostris, nostras animas imple : et doce
nos tua cogitare semper ac loqui judicia, et tibi
Domino ac Benefactori nostro jugiter confiteri.
Manuum nostrarum opera secundum tuam diri-
ge voluntatem, et ad peragenda ea quæ tibi pla-
cita sunt ac grata, attrahe nos, viamque facilem
concede ; ut et per nos indignos glorificetur san-
ctissimum tuum nomen, Patris, et Filii, et Spi-
ritus sancti, unius et deitatis et regni, cui con-
venit omnis gloria, honor et adoratio, in secula.
Amen.

ex S. Basilio,

¶ Εἴτα ἐπισυνάπτομεν καὶ ταύτην τοῦ αὐτοῦ.

¶ Postea et hanc ejusdem orationem adjungi-
mus.

'Ο ἐξαποστέλλων τὸ φῶς καὶ πορεύεται, ὁ ἀνατέλλων
τὸν ἥλιον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, πονηροὺς τε καὶ
ἀγαθοὺς, ὁ ποιῶν ὄρθρον καὶ φωτίζων πᾶσαν· τὴν οἰκου-
μένην, φώτισον καὶ ἡμῶν τὰς καρδίας. Δέσποτα τῶν
ἀπάντων· χάρισαι ἡμῖν ἐν τῇ παρούσῃ ἡμέρᾳ εὐαρεστῆ-
σαι σοὶ, διαφυλάττειν ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας, καὶ
πάσης πονηρᾶς πράξεως, ῥυόμενος ἡμᾶς ἀπὸ πάντος

240 Qui emittis lucem et vadit ; qui solem oriri
facis super justos et injustos, super bonos et malos ;
qui fabricaris auroram, totumque orbem illuminas,
illumina et corda nostra. Universorum Domine,
ut tibi hoc die placeamus ; nobis concede, custodiens
nos ab omni peccato, et omni iniqua actione ; libe-
rans nos ab omni sagitta volante per diem, et omni
adversaria

A adversaria potestate. Precibusincontaminatæ Domi-
 næ nostræ Deiparæ, tuorum ex nulla constantium
 materia ministrorum, cœlestiumque virtutum, ac
 omnium Sanctorum qui tibi a seculo placuere. Tuum
 est enim, Deus noster, misereri ac servare nos :
 et tibi gloriam damus, Patri, et Filio, et Spiritui
 sancto, nunc et semper, et in secula seculorum.
 Amen.

Psalmi od
 Tertiam,

¶ Gloria, Et nunc. Excelsiorem ; et finis imponi-
 tur.

241 COMM. Jam nunc Marte proprio observaverit eruditus Lector, hæc quæ hic habet Horologium, non
 satis congruere illis quæ num. 223 pro Primæ Mesorio habet S. Sabæ Typicum. Quippe hoc Typicum præterit
 multa, quæ hic recitanda in Horologio proponuntur. Utrum utro melius, quis decidat? Interim cum de Horis
 minoribus aliis, prout passim recitantur, pauca tradat Typicum, ex eodem Horologio, ordinem earum ac seriem
 pandemus.

HORA TERTIA.

ᾠΡΑ ΤΡΙΤΗ.

¶ 242 Rex cœlestis, Trisagium, Reverentiæ tros,
 Sanctissima Trinitas, Pater noster, Quia tuum est,
 Domine miserere duodecies. Venite adoremus, tertio.
 Deinde Psalmi.

COMM. Hi Psalmi sunt, xvi Exaudi Domine justitiam meam. xxiv Ad te, Domine, levavi animam
 B meam. et l, Miserere mei Deus secundum.

¶ 243 Gloria et nunc. Alleluia tertio. Et si Deus
 Dominus dicitur, die diei Troparium, Et nunc,
 Mariale hoc: Deipara, tu es vitis vera ; sin autem
 Alleluia, die sequens Troparium tono obliquo 2.

Christo, qui hora tertia sanctissimum tuum Spi-
 ritum Apostolis misisti, hunc, o Benigne, ne aufe-
 ras a nobis ; sed cum in nobis Te deprecantibus in-
 nova.

VERSICULUS I.

Cor mundum crea in me Deus.

VERSICULUS II.

Ne projicias me a facie tua.

Gloria, et nunc, Mariale.

reliquas
 appendices

Dei genitrix, tu es vitis vera, quæ vitæ fru-
 ctum peperisti ; To, Domina, deprecamur, una
 cum Apostolis pete animabus nostris misericor-
 diam.

C Dominus Deus benedictus ; benedictus Dominus
 de die in diem. Prospera nos, Deus salutarium no-
 strorum, Deus noster, Deus salutis.

¶ 242 Trisagium, Sanctissima Trinitas, Pater
 noster. Quia tuum est, et hæc Troparia.

Benedictus es, Christe Deus noster, qui insti-
 tuisti sapientissimos pisces, ad eosque sanctum
 Spiritum misisti, et per eos irretiisti orbem ; o ho-
 minum amans, sit tibi gloria.

Gloria.

Velocem et firmam famulis tuis consolationem,
 Jesu, adhibe in nostrorum spirituum mœrore ; ne
 desere animas nostras in tribulationibus ; ne a men-
 tibus nostris in necessitatibus elongare : appropinqua
 nobis, appropinqua qui os ubique : et quemadmodum
 eras semper cum Apostolis tuis, ita et nobis tui
 flagrantibus desiderio adjuuge Te, o misericors, ut
 juncti Te celebremus, et Spiritum sanctissimum
 tuum glorificemus.

Et nunc.

Mariale.

Tu, illibata Dei Genitrix, es Christianorum

βέλους πετομένου ἡμέρας, καὶ πάσης ἀντικειμένης δυ-
 νάμεως. Πρεσβεΐαις τῆς παναρχάντου Δεσποίνης ἡμῶν
 Θεοτόκου, τῶν ἁγίων σου λειτουργῶν καὶ ἐπουρανίων
 δυνάμεων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι
 εὐχαριστησάντων. Σὺ γὰρ ἐστὶ τὸ ἐλεῖν, καὶ σώζειν
 ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν,
 τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
 αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¶ Δόξα καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν καὶ γίνεται ἀπο-
 λυσίς.

¶ Βασιλεῦ οὐράνιε, Τρισάγιον, μετάνοιαι γ', Παναγία
 Τριάς, Μάτερ ἡμῶν, Ὅτι σου, τὸ Κύριε ἐλέησον εἰς.
 Δεῦτε προσκυνήσωμεν, ἐκ τρίτου. Εἴτα οἱ ψαλμοίς.

¶ Δόξα καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα ἐκ τρίτου. Καὶ εἰ μὲν
 Θεὸς Κύριος λέγεται, λέγεται τῆς ἡμέρας τροπάριον,
 Καὶ νῦν, Θεοτόκιον τὸ, Θεοτόκε, σὺ εἶ ἄμπελος ἡ ἀλη-
 θινή. Εἰ δὲ ἀλληλούϊα, λέγε τὸ παρὸν τροπάριον, πρὸς
 ἔχον πλ. β'.

Κύριε, ὁ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρῃ
 τοῖς Ἀποστόλοις σου καταπέμφας, τοῦτο ἀγαθὲ μὴ
 ἀνανέλης ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐγκαίνισον ἡμῖν δεομένοις σου.

ΣΤΙΧΟΣ α'.

Καρδίαν καθάρην κτίσον ἐν ἐμοί ὁ Θεός.

ΣΤΙΧΟΣ β'.

Μὴ ἀπορρίψης με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου.

Δόξα, καὶ νῦν, Θεοτόκιον.

Θεοτόκε σὺ εἶ ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, ἡ βλαστήσασα
 τὸν καρπὸν τῆς ζωῆς· σὲ ἱκετεύομεν, πρέσβευε, Δέσποινα,
 μετὰ τῶν Ἀποστόλων, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητός, εὐλογητός Κύριος ἡμέραν
 καθ' ἡμέραν. Κατευθώσκει ἡμῖν ὁ Θεὸς σωτηρίαν
 ἡμῶν, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν.

¶ Τρισάγιον, Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν, Ὅτι σου,
 καὶ τὰ τροπάρια ταῦτα.

Εὐλογητός εἶ, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πανσόφους τοὺς
 ἀληεῖς ἀναδείξας, καταπέμφας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον, καὶ δι' αὐτῶν τὴν οἰκουμένην σαρκυνεύσας, φιλάν-
 θρωπε, δόξα σοι.

Δόξα.

Ταχεῖαν καὶ σταθεράν δίδου παραμυθίαν τοῖς δούλοις
 σου Ἰησοῦ, ἐν τῷ ἀκηδεύειν τὰ πνεύματα ἡμῶν, μὴ
 χωρίσου τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐν θλίψει, μὴ μακρύνου τῶν
 φρενῶν ἡμῶν ἐν περιστάσει· ἀλλ' αἰεὶ ἡμᾶς πρόφθασον·
 ἔγγισον ἡμῖν, ἔγγισον ὁ πανταρχοῦ· ὥσπερ καὶ τοῖς Ἀπο-
 στόλοις σου πάντοτε συνῆς, οὕτω καὶ τοῖς σε ποιοῦσιν
 ἐνώσον σεαυτὸν, οἰκτίρμον, ἵνα συνημμένοι, σε ὑμῶμεν,
 καὶ δοξολογῶμεν τὸ πανάγιόν σου πνεῦμα.

Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον.

Ἡ ἐλπίς, καὶ προστασία, καὶ καταφυγὴ τῶν Χριστίαν-
 ὶν,

A νῦν, τὸ ἀκαταμάχητον τεῖχος, τῶν καταπονουμένων, ὁ λιμὴν ὁ ἀχείμαστος, σὺ εἰ Θεοτόκε ἄχρυντε· ἀλλ' ὡς τὸν κόσμον σώζουσα τῇ ἀπαύστῳ πρεσβείᾳ σου, μνησθῆτι καὶ ἡμῶν, Παρθένε πανύμνητε.

Τὸ Κύριε ἐλέησον μ'. Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ μεθ' ἡν, Κύριε ἐλέησον, γ'. Δόξα. Καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουδīm. Ἐν τῇ ὀνόματι Κυρίου εὐλόγησον Πάτερ. Καὶ εἰ ἔστι τεσσαράκοντή, ποιῶμεν τὰς μετανοίας ὡς προεγράφη. Μετὰ δὲ τὴν τελευταίαν μετάνοιαν, λέγομεν τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Μαρδάρου. Δέσποτα Θεέ, Πάτερ παντοκράτορ.

Δέσποτα Θεέ, Πάτερ παντοκράτορ καὶ Κύριε Υἱὲ μονογενές Ἰησοῦ Χριστέ, ἅγιον Πνεῦμα, μία Θεότης, μία δύναμις, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλὸν· καὶ οἷς ἐπίστασαι κρίμασι, σώσον με τὸν ἀνάξιον δοῦλόν σου, ὅτι εὐλογητὸς εἰ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

COMM. Sed Typicum hic nomen S. Mardarii, non exprimit. Hic Sanctus nobis adhuc incognitus est. Novimus quidem aliquem Sanctum Mardarium, qui sub Diocletiano passus est in Armenia cum Eustratio, Aurentio, nobis hactenus ignoti Eugenio et Oreste; sed hic est antiquior, quam ut Orationem istam contexuisse videatur; et quia nec Allatini quidem ipsius meminit inter Melodos, neque reperitur in Catena seu Corona, jam saepe nominata, videri possit
B omnibus junior.

D
AUCTORE N. R.

claudit oratio
S. Mardarii

E

MESORIUM TERTIÆ.

Μετὰ τὸ, Εὐλογητός, Τρισάγιον, Παναγία Τριάς, Πάτερ ἡμῶν, Δεῦτε προκυνήσωμεν γ', οἱ ψαλμοί, θ' Ὑψώσω σε Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με· εἶτα ὁ λα' Μακάριοι ὧν ἀφείθησαν ὁ ξ'. Εἰσάκουσον ὁ Θεός τῆς δεῆς. εἰς μου.

¶ Δόξα καὶ νῦν, Τρισάγιον, Παναγία Τριάς, Πάτερ ἡμῶν, καὶ Τροπάρια ταῦτα.

Ὁ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ ποιῶν αἰεὶ μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν, μὴ ἀποστήσης τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ τὰς αὐτῶν ἱκεσίαις, ἐν εἰρήνῃ κυβέρνησον τὴν ζωὴν ἡμῶν.

Δόξα.

Οἱ Μάρτυρές σου, Κύριε, ἐν τῇ ἀθλήσει αὐτῶν, στεφανῶνός ἐκομίσαντο τῆς ἀφθαρσίας, ἐκ σοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἔχοντες γὰρ τὴν ἰσχύ σου, τοὺς τυράννους καθείλουν· ἔθραυσαν καὶ δαιμόνων τὰ ἀνίσχυρα θράσος· αὐτῶν ταῖς ἱκεσίαις, Χριστέ, σώσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

C

Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον.

Et nunc.

Mariale.

Τεῖχος ἀκαταμάχητον ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχεις, Θεοτόκε παρθένε· πρὸς σε γὰρ καταφεύγοντες ἀτρωτοὶ διακείμενοι· καὶ πάλιν ἁμαρτάνοντες, ἔχοντες σε πρεσβεύουσιν· διὸ εὐχαριστοῦντες βοῶμεν σοι, Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ.

¶ Τὸ, Κύριε ἐλέησον, μ'. Δόξα, Καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουδīm. Ἐν ὀνόματι Κυρίου, εὐλόγησον Πάτερ. Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων. Τὰς τρεῖς μεγάλας μετανοίας μετὰ καὶ τῆς εὐχῆς τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ. Εἶτα τὴν παροῦσαν εὐχὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ τὴν σὴν εἰρήνην δεδοκώς τοῖς ἀνθρώποις· καὶ τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος δωρεάν τοῖς σοῖς μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις καταπέμψας, καὶ τὰ τοῦτων χεῖλη ἐκ πυρίνων γλωσσῶν, διανοιῶν δύναμει σου· διανοίξον καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ χεῖλη, καὶ διδάξον ἡμᾶς πῶς δεῖ, καὶ ὑπὲρ ὧν γρη' προσεύχεσθαι. Κυβέρνησον ἡμῶν τὴν ζωὴν, ὁ εὐδίας τῶν χειμαζομένων λιμὴν, καὶ γνώρισον ἡμῖν ὁδόν, ἐν ᾗ πορευόμεθα· Πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκατοῖς ἡμῶν, καὶ πνευματικὴν ἡγεμονικὴν τὴν τῆς δικαιοσύνης ἡμῶν, στήριξον ὁλίσθηρόν· ἵνα καθ' ἐκάστην ἡμέραν τῷ πνεύματι σου τῷ

spes, et patrociniū et perfugium: inexpugnabilis oppressorum murus, portus nescius tempestatis: quare, sicut mundum servas jugi tua deprecatione, sic et nostri recordare.

¶ 243 Domine miserere, *quadrages.* Qui omni tempore et hora: post quam precem, dicitur Domine miserere, *ter.* Gloria. Et nunc. Excelsiorem Cherubim. In nomine Domini benedic Pater. Et, si sit Quadragesima, facimus reverentias, ut ante scriptum est. Post ultimam autem reverentiam, recitamus orationem S. Mardarii, Domine Deus Pater omnipotens.

Hanc orationem S. Sabæ Typicum sic integram exhibet.

Domine Deus, Pater omnipotens, et Domine Fili unigenite Jesu Christe, sancte Spiritus, una Deitas, una potentia, miserere mei peccatoris; et quibus seiscjudiciis, salva me indignum famulum tuum, quia benedictus es in secula. Amen.

Post Benedictus, Trisagion, Sanctissima Trinitas, Pater noster, Venite adoremus *ter*, dicuntur Psalmi xxix Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me: deinde, xxxi. Beati, quorum remissæ sunt: et lx Exaudi Deus deprecationem meam.

¶ His Psalmis finitis dicuntur: Glor. Et nunc, Sanctissima Trinitas, Pater noster, et hæc Troparia.

Deus Patrum nostrorum, qui nobiscum semper agis secundum mansuetudinem tuam, ne avertas roisericordiam tuam a nobis, sed ipsorum deprecationibus vitam nostram in pace gubernas.

Gloria.

Martyres tui, Domine, in suo certamine abs te Deo nostro retulerunt immortalitatis coronam: tua enim muniti fortitudine vicerunt tyrannos, et dæmonum invalidam fregerunt audaciam. Eorundem Martyrum deprecationibus serva, Christe, animas nostras.

F

Murus inexpugnabilis Christianorum es, Dei-para Virgo: nam ad te confugientes, invulnerati persistimus; et peccantes, Te habemus deprecatricem. Ideo referimus Tibi gratias, et clamamus; Ave gratia plena, Dominus tecum.

¶ 243 Domine miserere, *quadrages.* Gloria, et nunc. Excelsiorem Cherubim. In nomine Domini, benedic Pater. Per preces sanctorum Patrum. Tres magnas facimus reverentias, dicimusque precatorem S. Ephrem, ac deinde hanc Basilii magni.

Domine Deus noster, qui pacem tuam dedisti hominibus, et sanctissimi Spiritus donum ad tuos discipulos ac Apostolos demisisti, eorumque labia per linguas igneas tua aperuisti potentia; aperi et nostra peccatorum labia; ac quomodo et pro quibus orare oporteat, edoce nos. Dirige vitam nostram, Tu, qui tranquillus fluctuantium portus es, et viam in qua ambulemus, nobis commonstra. Spiritum rectum innova in visceribus nostris, et Spiritu principali confirma quicquid in mentibus nostris lubricum est ac inconstans; ut quotidie spiritu tuo bono

A bono ad id quod conveniens est deducti, mandata tua observare possimus, semperque meminisse tuæ gloriæ præsentis, scrutantis omnia quæ a nobis hominibus fiunt, et non decipi fluxis hujus mundi voluptatibus; sed cupiditatem futuris fruendi thesauris corrobora. Quia benedictus es, et laudabilis in omnibus Sanctis tuis, in secula seculorum. Amen.

AUCTORE N. R.

ἀγαθὴ πρὸς τὸ συμφέρον ὁδηγοῦμενοι, καταξιωθώμε' D ποιεῖν τὰς ἐντολάς σου, καὶ τῆς σῆς αἰεὶ μνημονεύειν ἐνδοξοῦ καὶ ἐρευνητικῆς τῶν πεπραγμένων ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις παρυσίας, καὶ μὴ τοῖς φθιρομένοις τοῦ κόσμου τοῦτου συναπτασθῆναι τερπνοῖς, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ὁρέγεσθαι τῆς ἀπολαύσεως ἐνίσχυσον θησαυρῶν. Ὅτι εὐλογητὸς, καὶ αἰνετὸς ὑπάρχῃς ἐν πάσι τοῖς αἰῶνις σου, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

SEXTA

† 246 Præpositus dicit Ter: Venite adoremus: fiunt reverentiæ tres, et incipimus Horam sextam, canentes Psalmum LIII, Deus in nomine tuo salvum me fac: et LXIII, Exaudi Deus orationem meam et ne despexeris: et xc, Qui habitat in adjutorio.

Gloria, Et nunc. Alleluia Ter. Et, si canitur Deus Dominus, dicimus Troparium diei; si autem Alleluia, sequens Troparium. *Tonus 2.*

B Qui sexta die et hora, affixisti cruci admissum in paradiso ab Adamo peccatum, etiam lapsuum nostrorum chirographum discerpe, Christe Deus, et salva nos.

VERSICULUS I.

Exaudi Deus orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam.

VERSICULUS II.

Ego ad Deum clamavi, et Dominus exaudivit me.

Gloria. Et nunc.

Mariale.

Quia non habemus fiduciam, propter multa delicta nostra: ideo tu, Virgo Deipara, obtestare illum, qui est ex te genitus: multum enim apud elementem Dominum potest matris deprecatio. Supplices peccatores ne despicias, o semper Augusta, quia qui lubenter pro nobis passus fuit, est et misericors, et vult nos servare.

C Cito anticipent nos misericordiae tuæ, Domine, quia pauperes facti sumus nimis. Adjuva nos Deus salutaris noster: et propter gloriam nominis tui, Domine, libera nos: et propitius esto peccatis nostris, propter nomen tuum.

† Trisagium, Sanctissima Trinitas, Pater noster, et hæc Troparia tono secundo.

247 Salutaris operatus es in medio terræ, Christe Deus. In cruce extendisti innocuas tuas manus, congregans omnes populos, clamantes, Gloria tibi Domine.

Gloria.

Veniam peccatorum nostrorum petentes, Christe Deus, adoramus incontaminatam imaginem tuam: lauderis, quia ultro crucem conscendisti, ut quos formasti, de inimici redimeres servitute. Unde in animi grati signum tibi clamamus: Gaudio replesti universa, Servator noster, qui ad servandum mundum venisti.

Et nunc.

Mariale.

Misericordiae fons, Genitrix Dei, dignare nos commiseratione: respice reum populum, ostende perpetuam potentiam tuam: in Te enim sperantes,

ΣΤΙΧΟΣ α'.

Ἐνώτισαι ὁ Θεὸς τὴν προσευγὴν μου, καὶ μὴ ὑπερίδῃς τὴν δέησίν μου.

ΣΤΙΧΟΣ β'.

Ἐγὼ τρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ ὁ Κύριος εἰσέκουσέ μου.

Δόξα. Καὶ νῦν,

Θεοτόκιον.

Ὅτι οὐκ ἔχομεν πρῆρησάν, διὰ τὰ πολλά ἡμῶν ἀμαρτήματα, σὺ τὸν ἐκ σοῦ γεννηθέντα, δυσώπισον, Θεοτόκε παρθένε· πολλά γὰρ ἰσχύει δέησις μητρὸς πρὸς εὐμένειαν Δεσπότη. Μὴ παρίδῃς ἀμαρτωλῶν ἱκεσίας ὁ πάνσεμος· ὅτι ἐλεήμων ἐστὶ καὶ σώζειν βουλόμενος, ὁ καὶ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν καταδέξαμενος.

Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ σου, Κύριε· ὅτι ἐπτωχεύσαμεν σφόδρα· βοήθησον ἡμῖν, ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν· ἐνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου F Κύριε, ῥῦσαι ἡμᾶς· καὶ ἰλησθήτι ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν, ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.

† Τρισάγιον, Παναγία Τριάς, Πάτερ ἡμῶν, καὶ τὰ τροπάρια ταῦτα, εἰς ἦχον δευτέρου.

Σωτήρια εἰργάσω ἐν μέσῳ τῆς γῆς, Χριστέ ὁ Θεός· ἐπὶ σταυροῦ τὰς ἀχράντους σου χεῖρας ἐξέτεινας, ἐπισυνάγων πάντα τὰ ἔθνη, κράζοντα, Κύριε δόξα σοι.

Δόξα.

Ἦν ἀχραντὸν εἰκόνα σου, προσκυνοῦμεν ἀγαθὲ, αἰτούμενοι συγχώρησιν τῶν πταισμάτων ἡμῶν, Χριστέ ὁ Θεός· βουλῇσαι γὰρ εὐδόκησαι ἀνελθεῖν ἐν τῷ σταυρῷ, ἵνα ῥύσῃ ὡς ἐπλάσας ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ· ὅθεν εὐχαρίστως βοῶρέν σοι, Χαράς ἐπλήρωσας τὰ πάντα, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, παραγενόμενος εἰς τὸ σῶσαι τὸν κόσμον.

Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον.

Εὐσπλαγγίας ὑπάρχουσα πηγὴ, συμπαθείας ἀξίωσον ἡμᾶς, Θεοτόκε, βλέπον εἰς λαὸν τὸν ἀμαρτήσαντα· δεῖξον ὡς αἰεὶ τὴν δυναστείαν σου· εἰς σέ γὰρ ἐλπίζοντες, τὸ Χαῖρε

A Χαῖρε βοῶμὲν σοι, ὡς ποτὲ ὁ Γαβριὴλ ὁ τῶν ἀσωμάτων ἀρχιστράτηγος·

† Ταῦτα λέγονται, τῇ δευτέρᾳ, τῇ τρίτῃ, καὶ τῇ πέμπτῃ, ὅτε οὐκ ἔχει ἡ ἡμέρα κοιτάκιον· τὸ δὲ ὑποταγμένον λέγεται τῇ τετάρτῃ, καὶ τῇ παρασκευῇ, ἦχος, β'. σταυροθεοδόκιον.

Ὑπερδεδοξασμένη ὑπάρχεις Θεοτόκε παρθένε ὑμνουμένῃ· διὰ γὰρ τοῦ σταυροῦ τοῦ Υἱοῦ σου, κατεβλήθη ὁ ἄδης· καὶ ὁ θάνατος ἐβλήθη. Νεκρωθέντες ἀνέστημεν, καὶ ζωῆς ἡξιώθημεν, τὸν παράδεισον ἐλάβομεν, τὴν ἀρχαίαν ἀπόλαυσιν, διὸ εὐχαριστοῦντες, δοξολογοῦμεν ὡς κραταῖον Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ μόνον πολυέλεον.

† Τὸ, Κύριε ἐλέησον μ'. ἡ ἐυχὴ ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ᾠρᾷ, μεθ' ἧν, Κύριε ἐλέησον, γ'. Δόξα, Καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν, μετάνοιαι ὡς εἴρηται, εἰ ἔστι τεσσαρακοστή, καὶ ἀπόλυσις.

MESORIUM SEXTÆ.

B † Τὸ δεῦτε προσκυνήσωμεν, ἐκ τρίτου, καὶ οἱ ψαλμοί, ὁ νε', Ἐλέησον με ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος. Καὶ ὁ ισ' Ἐλέησον με ὁ Θεός, ἐλέησόν με. Καὶ ὁ ξθ' ὁ Θεός εἰς βοήθειάν μου.

† Δόξα, Καὶ νῦν. Τρισάγιον. Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν, καὶ τὰ παρόντα τροπάρια.

Σώσον Κύριε τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας Βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων θωροῦμενος· καὶ τὸ σὺν φυλάττων διὰ τοῦ σταυροῦ σου πολιτευμα.

Δόξα.

Τὰς ἀληθινὰς τῶν Ἀγίων, αἱ ὑπὲρ σοῦ ἔπαθον, δυσωπήθητι, Κύριε, καὶ πάσας ὑμῶν τὰς ὁδύνas ἴσαι, φιλάνθρωπε, δέόμεθα.

Καὶ νῦν.

Τῇ πρεσβείᾳ, Κύριε, πάντων τῶν ἁγίων, καὶ τῆς Θεοτόκου, τὴν σὴν εἰρήνην δὸς ἡμῖν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς, ὡς μόνος οἰκτίρμων.

† Τὸ Κύριε ἐλέησον μ'. Δόξα, Καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν, Ἐν ὀνόματι Κυρίου, εὐλόγησον Πάτερ, Ὁ Ἱερεὺς, Δι' εὐχῶν. Εἴτα ποιῶμεν τὰς μεγάλας τρεῖς μετανοίας, C μετὰ καὶ τῆς εὐχῆς τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ, καὶ εὐθὺς τὴν προῦσαν εὐχὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

Θεὲ καὶ Κύριε τῶν δυνάμεων, καὶ πάσης κτίσεως δημιουργε, ὁ διὰ σπλάγγα ἀνεικάστου ἐλέους σου, τὸν μουγενῆ σου υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καταπέμψας ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν· καὶ διὰ τοῦ τιμίου αὐτοῦ σταυροῦ, τὸ χειρόγραφον τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν διαρρήξας, καὶ τριαμβεύσας ἐν αὐτῷ, τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τοῦ σκότους· αὐτὸς, Δέσποτα φιλάνθρωπε, πρόσδεξι καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὰς εὐχαριστηρίους ταύτας καὶ ἱκετηρίους ἐντεύξεις· καὶ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς ὀλεθρίου καὶ σκωτεινοῦ παραπτώματος, καὶ πάντων τῶν κακῶσαιχμάς ζητούντων, ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν· καθήλωσον ἐν τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας ἡμῶν, καὶ μὴ ἐκκλίνης τὰς καρδίαις ἡμῶν εἰς λόγους ἢ εἰς λογισμούς πονηρίας· ἀλλὰ τῇ πύθῃ σου τρώσον ἡμῶν τὰς ψυχὰς, ἵνα πρὸς σὲ διαπαντὸς ἀτενίζοντες, καὶ τῷ πατρὶ σου φωτὶ ὁδηγούμενοι, σε τὸν ἀπρίστου καὶ αἰδίου καταπεύοντες φῶς, ἀκατάπαυστόν σου τὴν ἐξομολόγησιν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ ἀνάρχῳ Πατρί, σὺν τῷ μουγενεῖ σου Υἱῷ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

† Καὶ εἰ μὲν, Θεὸς Κύριος, ἔφαλτο· τὰ τυπικὰ λέγο-

Ave elamiamus Tibi, sicut olim incorporeorum princeps Gabriel.

D
AUCTORE N. R.

† 248 Hæc dicuntur secunda feria, tertia et quinta, quando dies Contacium non habet; sed feria quarta et quinta tono secundo dicitur subjectum Troparium, quod laudem crucis simul ac Deiparæ complectitur.

Celebramus Te, Virgo Deipara, quæ gloria omnes exuperas; quoniam per Filii tui crucem victus est infernus, et mors mortua est. Resurreximus qui eramus mortui; vita digni redditi sumus; paradisum, voluptatem priscam recepimus. Idcirco gratias agentes, glorificamus Christum, qui Deus noster, præpotens est ac multum misericors.

† Domine miserere, quadrages. Oratio, Qui omni tempore et omni hora, post quam Domine miserere, ter. Gloria. Et nunc. Excelsiorem Reuerentiæ, ut dictum est, si sit quadragesima; et finis.

† 249 Venite adoremus ter, et Psalmi, lv, Miserere mei Deus quoniam conculcavit me homo; E lvi, Miserere mei Deus, miserere mei. Et lxix, Deus in adiutorium meum.

† Gloria, Et nunc. Trisagium. Sanctissima Trinitas. Pater noster, et sequentia Troparia

Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hereditati tuæ; victorias Imperatoribus contra barbaros concede, et tuum custodi per tuam crucem imperium.

Gloria.

Sanctorum cruciatus, quos pro Te passi sunt, absterge Domine; et cunctis nostris inedere doloribus, quæsumus Te, amator hominum.

Et nunc.

Sanctorum omnium ac Deiparæ precibus, pacem tuam nobis concede, Domine, et miserere nostri, qui solus misericors es.

† 250 Domine miserere, quadrages. Gloria, Et nunc Excelsiorem. In nomine Domini, benedic Pater, Sacerdos, Per preces. Deinde facimus tres majores reverentias, et precationem S. Ephrem dicimus, ac continuo sequentem Basilii magni orationem. F

Deus, potestatum Domine, omnisque conditor creaturæ, qui per incomparabilis misericordiæ tuæ viscera, Filium tuum unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum, pro salute nostri generis misisti; et per venerandam ipsius Crucem discerpisti peccatorum nostrorum chirographum; deque principibus ac potestatibus tenebrarum in ipso triumphasti: tu idem, Domine benigne, suscipe hæc nostras peccatorum orationes, quas tibi et grati et supplices offerimus; et libera nos ab omni gravi ac tenebrioso lapsu, et ab omnibus, qui nos ledere meditantur, inimicis visibilibus et invisibilibus: confige timore tuo carnes nostras, et ne declina oorda nostra in sermones vel cogitationes malitiæ; sed tui amore nostras animas vulnere, ut ad te semper anhelemus, et tuo ducti lumine, Te, inaccessam æternamque lucem, intueamur; et jugi confessione agamus tibi gratias, ingenito Patri cum tuo unigenito Filio, et sancto bonoque ac vivifico tuo Spiritu, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

† Si, Deus Dominus cantatum fuerit, recitamus

A mus Typica; sin autem Alleluia, ea differt post Nonam.

μεν· εἰδὲ Ἀλληλούϊα, ὑπέρβεις αὐτὰ, μετὰ τὴν ἐννάτην D ὥραν.

NONA.

¶ 251 Post Benedictus, Rex cœlestis, Trisagium, Sanctissima Trinitas, Pater noster, Domine miserece duodecies, Venite adoremus, ter; dicuntur Psalmi LXXXIII. Quam dilecta tabernacula. Et LXXXIV. Benedixisti Domine terram. Et LXXXV, Inclina Domine aurem tuam. Dicitur autem ultimi hujus Psalmi versiculus bis. *Fac mecum.*

¶ Gloria, Et nunc. Alleluia, ter. Domine miserece, ter. Et si dictum fuerit, Deus Dominus; accines diei Troparium; sin autem Alleluia, Troparium quod hic ponitur, tono obliquo 4.

Qui hora nona pro nobis mortem secundum carnem, degustasti, mortifica in nobis carnis prudentiam, Christe Deus noster, et salva nos.

VERSICULUS I.

B

252 Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine: juxta eloquium tuum da mihi intellectum.

VERSICULUS II.

Intret postulatio mea in conspectu tuo, Domine, secundum eloquium tuum eripe me.

Gloria, Et nunc.

Mariale.

Qui pro nobis ex Virgine genitus es, Benigne, et tolerata crucis morte mortem vicisti, et veluti Deus, demonstrasti resurrectionem, ne despicias quos manu tua formasti; ostende, Misericors, beneficentiam tuam. Suscipe tuam Genitricem, pro nobis deprecantem; et salvum fac, Salvator noster, populum profligatum.

Ne trudas nos in finem, propter nomen sanctum tuum; et ne disperdas testamentum tuum, et ne nvertas misericordiam tuam a nobis, propter Abraham dilectum tuum, et propter Isaac servum tuum et Israel sanctum tuum.

C

¶ 253 Trisagium, Sanctissima Trinitas, Pater noster. Et, si dies festus sit, die ejus Contacium; si autem Contacium non sit, hæc dicantur:

Videns latro auctorem vitæ prudentem e cruce, dixit: Si non esset carnem indutus Deus, qui nobiscum in crucem actus est; non absconderet sol radios suos, neque succussa terra fluctuaret: ergo qui hæc cuncta sustines, memento mei in regno tuo.



Gloria.

In medio Latronum fuit crux tua, veluti libra justitiæ; altero quidem depresso ad inferos præ pondere impietatis; altero autem levato lapsibus, ad Dei cognitionem. Gloria tibi, Christe Deus.

Et nunc.

Agnum, et Pastorem, et Servatorem mundi in cruce videns Mater, dicebat lacrymans: Mundus quidem exultat accipiens redemptionem; sed uruntur viscera mea, spectantis crucifixionem, quam, Filii mi et Deus, pro omnibus pateris.

ΣΤΙΧΟΣ α'.

E

Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου, ἐνώπιόν σου, Κύριε, κατὰ τὸν λόγιόν σου συνέτισόν με.

ΣΤΙΧΟΣ β'.

Εἰσελθοι τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου, Κύριε, μετὰ τὸ λόγιόν σου βῦσαί με.

Δόξα, Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον.

Ὁ δι' ἡμᾶς γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου, καὶ σταύρωσαι ὑπομείνας, ἀγαθὲ· ὁ θανάτῳ τὸν θάνατον σκύλευσας, καὶ ἔγερσαι δειξας ὡς Θεός, μὴ περὶ δὴς οὐς ἔπλασας τῇ χειρὶ σου· δεῖξον τὴν φιλανθρωπίαν σου ἐλεῆμον, δέξαι τὴν τέκουσάν σε Θεοτόκον, πρεσβεύουσάν ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ σῶσον, Σωτὴρ ἡμῶν, λαὸν ἀπεγνωσμένον.

Μὴ δὴ παραδῶης ἡμᾶς εἰς τέλος, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· καὶ μὴ διασκεδάσῃς τὴν διαθήκην σου, καὶ, μὴ ἀποστήσῃς τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν, δι' Ἀβραάμ τὸν ἡγαπημένον ὑπὸ σου, καὶ διὰ Ἰσαάκ τὸν δοῦλόν σου, καὶ Ἰσραὴλ τὸν ἅγιόν σου.

¶ Τρισάγιον, Παναγία Τριάς, Πάτερ ἡμῶν. Καὶ εἰ μὲν ἐστὶν ἑορτὴ, λέγε τὸ κοντάκιον αὐτῆς· εἰ δ' οὐ, ταῦτα·

F

Βλέπων ὁ ληστής τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενον, ἔλεγεν· Εἰ μὴ Θεός ὑπῆρχε σαρκωθείς ὁ σὺν ἡμῖν σταυρωθεὶς, οὐκ ἂν ὁ ἥλιος τὰς ἀκτῆνας ἐναπέκρυπτεν, οὐδὲ ἡ γῆ σειομένη ἐκυμαίνετο· ἀλλ' ὁ πάντων ἀνεχόμενος, μνησθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ἐν μέσῳ οὗτοισιν ἁγίων ζυγὸς δικαιοσύνης εὐρέθη ὁ σταυρός σου· τοῦ μὲν καταγομένου εἰς ἄδην, τῷ βάρει βλασφημίας· τοῦ δὲ κουφιζομένου πταισμάτων, πρὸς γνῶσιν θεολογίας. Χριστέ ὁ Θεός δόξα σοι.

Καὶ νῦν.

Τὸν ἄμυνον, καὶ ποιμένα, καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου, ἐν τῷ σταυρῷ θεορῶσα ἡ τέκουσα, ἔλεγε θαυμάσασα, Ὁ μὲν κόσμος ἀγάλλεται, δεχόμενός τὴν λύτρωσιν· τὰ δὲ σπλάγχνα μου φλέγονται, ὁρώσῃς τὴν σταύρωσιν, ἣν ὑπὲρ πάντων ὑπομένεις, ὁ Υἱὸς καὶ Θεός μου.

Κύριε

A ¶ Κύριε ἐλέησον, μ'. Ὁ ἐν παντὶ καὶ ὡς ὅρα. Κύριε ἐλέησον γ'. Δόξα. Καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν· Ἐν ὀνόματί Κυρίου, εὐλόγησον Πάτερ. Ὁ ἱερεὺς· Ὁ Θεὸς οἰκτείρησαι ἡμᾶς. Καὶ εἴ ἔστι τεσσαρχικὴ, τὰς τρεῖς μεγάλας μετανοίας ποιητέον.

¶ Domine miserere, *quadrages.* Qui omni tem- D pore et omni bora. Domine misorere, *ter.* Gloria. Et nunc. Excelsiorem. In nomine Domini, benedic Pater. Sacerdos : Deus misereatur nostri. Et, si sit quadragesima, faciendæ sunt tres magnæ reverentiæ.

MESORIUM NONÆ.

Τὸ δεῦτε προσκυνήσωμεν, γ'. Καὶ οἱ ψαλμοὶ ὁ ριβ', Ἀνεῖτε παῖδες Κυρίου· Καὶ ὁ θ'. Ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. Καὶ ρλθ'. Ἐξελοῦ με Κύριε ἐξ ἀνθρώπου πονηροῦ.

¶ Δόξα. Καὶ νῦν. Τρισάγιον. Παναγία τριάς, Πάτερ ἡμῶν, καὶ τὰ Τροπάρια ταῦτα.

Ὁ φωτιστὴς τὰ ἐπίγεια διὰ σταυροῦ, καὶ καλῆσαι εἰς μετάνοιαν ἀμαρτωλοὺς, μὴ χωρίσης με τῆς ποιμένης σου, ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς, ἀλλὰ ζήτησόν με, Δέσποτα, τὸν πλανώμενον, καὶ ἀγία σου ποιμένη συναρίθμησον, ὡς μόνος ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος.

¶ 254 Venite adoremus, *ter*; et Psalmus cxii Laudate pueri Dominum : et ix, Confitebor tibi Domine in toto corde meo : et cxxxix, Eripe me, Domine, ab homine malo.

¶ Gloria. Et nunc. Trisagium. Sanctissima Trinitas. Pater noster, et hæc Troparia.

Qui terrestria per crucem illuminasti, et vocasti peccatores ad pœnitentiam, ne me separe a grego tuo, Pastor bone ; sed quære me, Domine, errantem ; et, quasi solus misericors ac benignus, tuo sancto gregi annumera.

Δόξα.

Gloria.

B

Ὡς ὁ ληστής ὁμολογῶν ἀναβοῶ σοι τῷ ἀγαθῷ· Ἐν τῇ βασιλείᾳ σου μνησθήτι μου, Κύριε· καὶ σὺν αὐτῷ με ἀρίθμησον, ὁ ἐκνουσίων τὰ πάθη ὑπὲρ ἡμῶν καταδεχόμενος.

Καὶ νῦν.

Θεοτόκιον.

Τὸν δι' ἡμᾶς σταυρωθέντα δεῦτε πάντες ὑμνήσωμεν· αὐτὸν γὰρ κατεῖδε Μάρια ἐπὶ τοῦ ξύλου, καὶ ἔλεγεν· Εἰ καὶ σταυρόν ὑπομένεις, σὺ ὑπάρχεις ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς μου.

Τὸ Κύριε ἐλέησον, μ'. Δόξα. Καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν, καὶ αἱ τρεῖς μετάνοιαι. Εἴτα λέγομεν τὴν εὐχὴν ταύτην τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μακροθυμήσας ἐπὶ τοῖς ἡμῶν πλημμελήμασι, καὶ ἄχρι τῆς παρούσης ὥρας ἀγαθῶν ἡμᾶς, ἐν ᾗ ἐπὶ τοῦ ζωοποιῦ ξύλου κρεμάμενοι, τῷ εὐγνώμονι ληστῇ τὴν εἰς τὸν παράδεισον ὁδοποιήσας εἴσοδον, καὶ θανάτῳ τὸν θάνατον ὄλεσας· ἰλάσθητι ἡμῖν τοῖς ἀμαρτωλοῖς καὶ ἀναξίοις δούλοις σου· ἡμάρτομεν γὰρ καὶ ἠνομήσαμεν, καὶ οὐκ ἐσμέν ἄξιοι ἄραι τὰ ὀνόματα ἡμῶν, καὶ βλέψαι εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, διότι κατελίπομεν τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης σου, καὶ ἐπορεύθημεν ἐν τοῖς θελήμασι τῶν καρδιῶν ἡμῶν. Ἀλλ' ἰκετεύομεν τὴν σὴν ἀνεύχαστον ἀγαθότητα, φεῖσαι ἡμῶν Κύριε, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, καὶ σῶσον ἡμᾶς, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, ὅτι ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι ἡμῶν· ἐξέλου ἡμᾶς τῆς τοῦ ἀντικειμένου χειρὸς, καὶ ἄφεξ ἡμῖν τὰ ἀμαρτήματα, καὶ νέκρωσον τὸ σαρκικὸν ἡμῶν φρόνημα· ἵνα τὸν παλαιὸν ἀποθέμενοι ἄνθρωπον, τὸν νέον ἐνδυσώμεθα, καὶ συζησωμεν τῷ ἡμετέρῳ Δεσπότη καὶ κηδεμόνι· καὶ οὕτω τοῖς σοῖς ἀκολουθοῦντες προστάγμασι, εἰς τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν κατακτήσωμεν, ὅθι πάντων ἐστὶν εὐφρανόμενων ἢ κατοικία. Σὺ γὰρ ἡ ὄντως ἀληθινὴ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις τῶν ἀγαπώντων σε Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

C

Quemadmodum latro confitens clamo tibi benefico : In regno tuo memento mei, Domine ; mequo ei adjuuge, qui pro nobis ærumnas tantas ultro sustinuisti.

Et nunc.

Mariale.

Pro nobis suffixum in crucem, venite omnes adoremus : illum enim vidit Maria in ligno, et dixit : Quamvis crucem subcas, tamen es Filius et Deus meus.

¶ 255 Domine miserere, *quadrages.* Gloria. Et nunc. Excelsiorem, et tres reverentiæ. Postea dicimus istam orationem Magni Basilii.

Regnator, Dne Jesu Christe, Deus noster, qui inter delicta nostra longanimis es, et nos perduxisti usque ad hanc horam, in qua e vivifico ligno pendens bono latroni viam ad ingressum paradisi præparasti, et morte mortem interemisti ; propitius esto nobis peccatoribus et indignis famulis tuis : peccavimus enim et inique egimus, neque sumus digni qui levemus oculos, et suspiciamus cœli altitudinem ; quia dereliquimus viam justitiæ, tuæ et abivimus in voluntatibus cordium nostrorum. Ergo obsecramus incomparabilem tuam bonitatem, parco nobis secundum multitudinem misericordiæ, tuæ et salvos nos fac propter sanctum nomen tuum, quia defecerunt in vanitate dies nostri demanu inimici cripe nos, et dimitte nobis peccata, et carnalem nostram prudentiam mortifica, ut expoliantes nos veterem hominem, induamus novum, et vivamus Domine ac Moderatori nostro ; et sic tua secuti mandata, ad æternam perveniamus requiem, ubi est omnium lætantium habitatio : Tu enim Christe Deus noster, es vera Te diligentium lætitia atque exultatio : et damus gloriam Tibi cum ingenito Patre, et sancto bonoque ac vivifico tuo Spiritui, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

E

F

TYPICA

Modo ante, modo post Nonam recitanda.

COMM. Horologium quidem exhibet Typica ante Nonam ejusque Mesorium ; sed cum (ut ex num. 250 colligitur) Typica modo ante, modo post Nonam ejusque Mesorium recitari debeant, satius esse existimavi magisque consultum, ea hoc loco legenda proponere : sic enim et ponuntur in Typico S. Subæ, et Horarum minorum series atque ordo minus interrumpitur. Vox autem Typica multiplici significatione Junii T. II VIII gaudet

Prima sunt
Psalmus 102,

A *gaudet in ecclesiasticis Græcorum voluminibus. Unam dedimus num. 36, hic doturi aliam. De hac igitur voce, D*
AUCTORE N. R. *prout hic accipitur, ita Philosophatur Goarus in Euchologio fol. 124 ad illam vacem, τὰ τυπικά. Psalmum*
vigesimum secundum (voluit scribere centesimum secundum) præsens vox suggerit intelligendum, qui et
πρῶτα Τυπικά, ad discrimen inter ipsum et 145 δεύτερα τυπικά vocatum ponendum dicitur. Ambo vero
Τυπικά audiunt, vel quia κατὰ τοὺς τῶπους juxta normam et rubricas cantari, vel potius quia in Officio
τῶν τυπικῶν legi consuescunt. Ut enim Græci post μέγα ἀπόδειπνον, Completorium magnum, aliud μικρον
minus habent : et post Primam, Tertiam, Sextam, et Nonam medias horas sibi præscripserunt, Μεσώρικα
vocatas.... sic, quasi his ad divinas laudes non facientibus satis, post Sextam et μεσώριον ejus, ἀκολουθίαν
τῶν Τυπικῶν, Typicorum officium subjunxerunt : in quo cum inter alias preces, etiam Psalmi, xxi (corrige
iterum ci) et cxlv reperiantur, ut e Typicis extracti, eorum primus dicitur, πρῶτα τυπικά, et secundus
δεύτερα τυπικά. It fol. 186 his, ex mente Eruditissimi Leonardi Phyllaræ Areopagitæ, addendum censet idem
Goar : Psalmos illos duos jam memoratos, Τυπικῶν nomen sulos non mereri ; sed et quæcumque in Liturgiæ
principio, Christi in mundum venturi figuram, τύπον, gerunt : Psalmos autem illos hoc nomine maxime
dignos, quod expressiorem, ut Patribus placuit, Christi figuram exhibeant.

secunda
Ps. 145 :

sine cantu
recitandi

236 *Huctenus Goarus Restat ut nos Typica ipsa ex Horologio integra exprimamus. Dicuntur autem ut ait*
S. Sabæ Typicum, γύμα, id est, sine cantu et modulatione, hoc modo : Postquam dictum est, Ἐυλόγει ψυχὴ
μου τὸν Κύριον εὐλογητὴς εἰ Κυρίε. Benedic anima mea Dominum ; Benedictus es Domine ; recitatur Psalmus
ci et clauditur cum Δόξα, Gloria. Deinde succedit Psalmus cxlv et dicitur, Καὶ νῦν. Et nunc. Sequiturque
hoc Troparium.

cum propriis
precibus,

B *Christe Deus qui es unigenitus filius et Verbum*
immortale Dei, qui propter nostram salutem incar-
natus, et ex sancta ac semper Virgine Maria, im-
mutabiliter homo factus, crucifixusque mortem
morte conculcasti, qui unus de sanctissima Trini-
tate, conglorificaris cum Patre et Spiritu sancto,
salva nos.

237 ¶ *Scire oportet, in magna Quadragesima non*
dici Typicorum Psalmos ; sed post hanc orationem,
exhibitam num. 234, Regnator Domine Jesu Chri-
ste, Deus noster ; incipit designatus Chorus sic :
Memento nostri Domine, cum modulatione ad to-
num obliquum 2 : et statim dicuntur evangelicæ
Beatitudines : Beati pauperes spiritu. At vero post
quemlibet versiculum duo Chori simul dicunt sic :

Memento nostri, Domine, in regno tuo. Memento
nostri, Domine, cum veneris in regnum tuum.

¶ *Et si sit Quadragesima, duo simul Chori psal-*
lunt modulate : Memento mei, et ad singula faciunt
reverentiam unam : alio autem tempore sine cantu
et modulatione.

Ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρ-
 χων, καὶ καταδεχόμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν
 σαρκωθῆναι, ἐκ τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μα-
 ρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας, σταυρωθεὶς τε, Χριστὲ ὁ
 Θεὸς, θανάτῳ θάνατον πατήσας· εἰς ὧν τῆς ἀγίας Τρι-
 ᾶδος, συνδοξάζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
 σῶσον ἡμᾶς.

¶ Εἰδέναι χρὴ, ὅτι τῇ μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ οὐ λέγο-
 μεν τοὺς τῶν Τυπικῶν ψαλμοὺς· ἀλλὰ μετὰ τὴν εὐχὴν,
 τὴν Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἄρχεται
 ὁ τεταγμένος χορὸς οὕτως. Μνήσθητι ἡμῶν Κύριε, μετὰ
 μέλους, εἰς ἡχοῦ πλ. δ'. καὶ εὐθὺς· Μακάριοι οἱ πτωχοὶ
 τῷ πνεύματι. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῶν στίχων, ἐνούμενοι
 οἱ δύο χοροὶ λέγουσιν οὕτως·

Μνήσθητι ἡμῶν Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Μνήσθητι
 ἡμῶν Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

¶ Καὶ εἰ μὲν ἐστὶ τεσσαρακοστὴ, ἐνούμενοι οἱ δύο
 χοροὶ ψάλλουσι μετὰ μέλους τὸ, Μνήσθητι ἡμῶν· καὶ με-
 τάνοιαν α' ε' τὸ καθ' εἰς· εἰ δ' οὐ, γύμα.

Plures
Græcorum
Quadrage-
simæ.

238 **COMM.** *Ne hic hæreat Lector, sciendum est, quatuor apud Græcos celebrari Quadragesimas, primam*
Pasche, alteram Apostolorum ; tertiam Assumptionis ; quartam denique Nativitatis : eam autem quæ Pascha
anteccedit, Μεγάλην, Magnam appellari : id quod colligitur ex Symeone Thessalonicensi, sic pronuntiante in
Responso lvi. Καὶ διὰ τοῦτο μάλ्लοντων ἄλλων Μεγάλη λέγεται, ὅτι καὶ ἕτεραί εἰσιν αὐτῇ δὲ τούτων ὑπερέχει.
Et propterea hæc potius quam aliæ Magna vocitatur, quod aliis omnibus excellat. Imo vero, ut observat
Cangius, jejunia septem aut plurimum dierum, ante festa Sanctorum observari solita, eandem nomenclaturam
obtinent. Atque id probare nititur Cangius ex Joanne Jejunatore ; qui in Penitentiali pag. 89 sic habet : Τὰς
δύο τεσσαρακοστάς τοῦ ἁγίου Φιλίππου καὶ τῶν β' Apostόλων, κρείττος μὲν μὴ μετέχειν τοὺς κοσμικοὺς ὀρίζομεν. In
duabus Quadragesimis, S. Philippi videlicet et duodecim Apostolorum, secularibus esum carnis interdi-
cimus. Hæc observatio dispellit tenebras, quas superior Horologii locus comparatus ad alios, offundere potuisset.
Nunc ergo videamus, quomodo in minoribus illis Quadragesimis sive Jejuniis concinatur istud, Μνήσθητι ἡμῶν.
Memorato nostri.

Gloria, Et nunc.

Δόξα,

Καὶ νῦν.

239 *Memento nostri, Domine, cum veneris in*
regnum tuum.

Memento nostri, Dominator, cum veneris in re-
gnum tuum.

Memento nostri, Sancte, cum veneris in regnum
tuum.

Chorus cælestis celebrat Te, et dicit : Sanctus,
Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth ; pleni sunt
cœli et terra gloriæ tuæ.

Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Μνήσθητι ἡμῶν, Δέσποτα, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Μνήσθητι ἡμῶν, Ἄγιε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Χορὸς ὁ ἐπουράνιος ὑμνεῖ σε καὶ λέγει, Ἄγιος, ἅγιος,
 ἅγιος, Κύριος σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς
 δόξης σου.

VERSICULUS.

ΣΤΙΧΟΣ.

Venite ad eum, et illuminamini ; et vultus vestri
non confundantur.

Chorus cælestis celebrat Te, et dicit Sanctus,
Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth ; pleni sunt cœli
et terra gloriæ tuæ.

Προσελθετε πρὸς αὐτὸν, καὶ φωτισθήτε· καὶ τὰ πρόσωπα
 ὑμῶν οὐ μὴ καταίσχυνη.

Χορὸς ὁ ἐπουράνιος ὑμνεῖ σε, καὶ λέγει· Ἄγιος, ἅγιος,
 ἅγιος Κύριος σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς
 δόξης σου.

Δόξα

A

Δόξα.

Χορός ἁγίων Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων, μετὰ πα-
σῶν τῆς ἐπουρανίων δυνάμεων, ὑμνεῖ σε, καὶ λέγει·
Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαβῶθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς
καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου.

Καὶ νῦν.

260 *Hic recitatur symbolum Nicænum, eoque finito dicitur sequens precatio, cui Oratio Dominica sub-*
necitur.

Ἄνεε, ἄρεε, συγχώρησον, ὁ Θεὸς, τὰ παρὰπτόματα
ἡμῶν· τὰ ἐκούσια, καὶ τὰ ἀκούσια· τὰ ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ·
τὰ ἐν γνώσει καὶ ἐν ἀγνοίᾳ· τὰ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ.
τὰ κατὰ νοῦν καὶ διάνοιαν· τὰ πάντα ἡμῖν συγχώρησον,
ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος.

¶ Καὶ εἰ μὲν ἐστὶ θεσποτικὴ ἑορτὴ, λέγομεν τὸ ταύτης
κουτάκιον. Εἰ δὲ τύχοι καὶ Ἅγιος ἑορταζόμενος ἐν ταύ-
τῃ, λέγεται πρῶτον τὸ τοῦ Ἁγίου Δόξα. Καὶ νῦν
[ἔπειτα] τὸ τῆς ἑορτῆς. Εἰ δ' Ἀλληλούϊα ἔψαλτο, ἢ οὐκ
ἐστὶ θεσποτικὴ ἑορτὴ, λέγε πρῶτον, τὸ τῆς μεταμορφώ-
σεως, Εἴτα τὸ τῆς ἡμέρας· τῇ δευτέρᾳ τῶν ἀσωμάτων.
Δόξα. Μετὰ τῶν Ἁγίων ἀνάπαυσον Χριστέ· Καὶ νῦν.
Προστasia τῶν Χριστιανῶν· Ὡσαύτως, τῇ τρίτῃ, τοῦ
Προδρόμου, καὶ καθ' ἑξῆς.

261 *Hæc autem Contacia in Horologio integra subjiciuntur, hoc modo :*

Τὸ τῆς μεταμορφώσεως.

Ἐπὶ τοῦ ὄρους μεταμορφώτης, καὶ ὡς ἐχώρου οἱ
μαθηταί σου τὴν δόξαν σου, Χριστέ ὁ Θεός, ἐθέλσαντο·
ἵνα ᾗσαν σε ἰδῶσι στυγνόμενον, τὸ μὲν πάθος νοήσωσιν
ἐκούσιον, τῇ δὲ κόσμῳ κηρύξωσιν, ὅτι συ ὑπάρχεις
ἀληθῶς τοῦ Πατρὸς τὸ ἀπαύγασμα.

Τῇ β'. Κουτάκιον τῶν Ἀσωμάτων. Ὡχος β'.
Ἀρχιστράτηγοι Θεοῦ, λειτουργοὶ θείας δόξης, τῶν Ἀγ-
γέλων ὁδηγοί, καὶ ἀρχηγοὶ ἀσωμάτων, τὸ συμφέρον
ἡμῖν πρεσβεύσατε, καὶ τὸ μέγα ἔλεος, ὡς τῶν ἀσω-
μάτων ἀρχιστράτηγοι.

Τῇ τρίτῃ, τοῦ Προδρόμου κουτάκιον.
Ὡχος β'. Τὰ ἄνω ζητῶ.

Προφῆτα Θεοῦ, καὶ Πρόδρομε τῆς χάριτος, τὴν κάραν
τὴν σὴν, ὡς ῥόδον ἱερώτατον ἐκ τῆς γῆς εὐράμενοι, τὰς
ἰάσεις πάντοτε λαμβάνομεν, καὶ γὰρ πάλιν ὡς πρότερον,
ἐν κόσμῳ κηρύττεις τὴν μετάνοιαν.

Τῇ τετάρτῃ καὶ τῇ παρασκευῇ τοῦτο. Ὡχος δ'.

Ὁ ὑψωθείς ἐν τῇ σταυρῷ ἐκουσίως, ἐπονύμῳ σου
καινῇ πολιτείᾳ, τοὺς οἰκτιρομένους σου θώρησαι, Χριστέ ὁ
Θεός· εὐφρανῶν ἐν τῇ δυνάμει σου, τοὺς πιστοὺς Βασι-
λεῖς ἡμῶν· νίκας χορηγῶν αὐτοῖς, κατὰ τῶν πολεμίων
συμμάχων ἔχοιεν τὴν σὴν, ὅπλον εἰρήνης, ἀήττητον
τρόπαιον.

Τῇ πέμπτῃ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ὡχος β'.

Τοὺς ἀσφαλεῖς καὶ θεοφθόγγους κήρυκας, τὴν κορυφὴν
τῶν μαθητῶν σου, Κύριε, προσελάβου εἰς ἀπόλαυσιν τῶν
ἀγαθῶν σου καὶ ἀνάπαυσιν· τοὺς πόνους γὰρ ἐκείνων καὶ
τὸν θάνατον, ἐδίξω ὑπὲρ πάσαν ὀλοκάρπωσιν, ὁ μόνος γι-
νώσκων τὰ ἐγκάρδια.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τοῦ ἁγίου Νικολάου.
Ὡχος γ'. ἢ Παρθένος σήμερον.

Ἐν τοῖς Μύροις, Ἄγιε, ἱερουργὸς ἀνεδείχθης τοῦ
Χριστοῦ γὰρ, Ὅσιε, τὸ εὐαγγέλιον πληρώσας, ἐθίκας
τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ λαοῦ σου, καὶ ἔσωσας τοὺς αἰθώους ἐκ
τοῦ θανάτου διὰ τοῦτο ἡγιασθῆς, ὡς μέγας μύστης Θεοῦ
τῆς χάριτος.

Gloria.

D

AUCTORE N. B.

Chorus sanctorum Angelorum et Archangelorum,
cum omnibus cœlestibus virtutibus, celebrat Te, et
dicit : Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth ;
pleni sunt cœli et terra gloriæ tuæ.

Et nunc.

Remitte, dimitte, condona, Deus, peccata a nobis
admissa, tam libere quam coacte, tam opere quam
sermone, tam scienter quam inscienter, tam noctu
quam interdiu, tam mente quam sensu ; omnia no-
bis condona, ut bonus atque hominum amans.

¶ Et si quod festum Domini celebretur, dicimus
ejus Contacium : si autem cum eo concurrat San-
ctus celebrandus, prius dicitur Sancti Contacium,
Gloria, Et nunc [Postea] Contacium festi. Si Alle-
luia cantatum fuerit, vel non sit festum Domini, dic
primo Contacium Transfigurationis, deinde diei ;
feria secunda Incorporeorum Contacium. Gloria.
Cum Sanctis dona, Christe. Et nunc. Tutela Chri-
stianorum. Similiter tertia feria Contacium Præcur-
soris et deinceps.

varia per
singulas ferias
Contacia

E

Contacium Transfigurationis.

In monte transfiguratus es, Christe Deus : et
quantum capaces erant discipuli tui, viderunt glo-
riam tuam, ut quando te cernerent sublatum in cru-
cem, nossent Te id pati libere ; et ut prædicarent
mundo, esse te Patris splendorem.

Transfigu-
rationis,

Feria II Contacium, Incorporeorum Tonus 2.

Archistrategi Dei, Administri divinæ gloriæ,
Angelorum ductores, et principes incorporeorum ;
quod convenit, id nobis petite, et magnam miseri-
cordiam, sicut Incorporeorum Archistrategi.

Feria III Contacium Præcursoris.
Tonus β'. sicut Τὰ ἄνω ζητῶν.

Propheta Dei, et Præcursor Gratiae, e capite tuo,
velut sacerrima rosa, in terra invento, medelam
semper accipimus : etenim, ut ante, prædicas
mundo poenitentiam.

Feria IV et VI, hoc, Tonus 4.

F

Christe Deus, qui ultro suffixus es cruci, ostende
misericordiam tuam, nova illa quæ a te cognomi-
natur gubernatione : exhilara virtute tua fideles
Imperatores nostros : ipsis victorias concede, et
fer contra hostes auxilium, armaturam pacis, tro-
pæum inexpugnabile.

Feria V SS. Apostolorum. Tonus 2.

Securos et divina loquutos præcones, discipulo-
rum tuorum columen, Domine, admisisti ad per-
fruendum bonis tuis, et ad requiescendum ; illorum
enim labores ac mortero quovis holocausto libentius
suscepisti, tu qui solus corda pernoctas.

Eadem feria Contacium S. Nicolai.
Tonus 3 sicut ἡ Παρθένος σήμερον.

Myrensibus ; o Sancte, fuisti sacrorum admini-
ster : nam Christi Evangelium adimplens, o Dive,
animam tuam posuisti pro populo tuo, innocentes
eripuisti e morte, ideo sicut magnus mysta divinæ
gratiæ, sanctificatus es.

Sabbato

A Sabbato dicimus Gloria cum Sanctis, et præsens Troparium Martyrum, Tonus obliquus 4.

262 COMM. Hoc Troparium invenies num. 233; et

Illud autem, quod sequitur, dicitur quotidie, præterquam in Sabbato.

Tutela Christianorum, quæ non confunditur; immutabilis apud Conditorem intercessio; ne despicias voces peccatorum deprecantium, sed matura nobis ferre auxilium: ad te enim fideliter clamamus Deipara, perpetua te honorantium patrona, legationem accelera, ad supplicationem festina.

¶ Domine miserere. *quadrages*, et si sit Quadragesima, Excelsiorem Cherubim. In nomine Domini, benedic Pater. *Sacerdos*, Dominus misereatur nostri, et fiunt præstitutæ reverentiæ. Deinde dicitur Trisagium, sanctissima Trinitas, Pater noster, Domine miserere *duodecies*, Sit nomen Domini benedictum cum Psalmo xxxiii. Si autem non sit Quadragesima, post Domine miserere quadrages dictum, dicitur ter: sit nomen Domini Gloria, Et nunc et fit dimissio.

Τῷ Σαββάτῳ, λέγομεν Δόξα μετὰ τῶν Ἀγίων, καὶ τὸ D Παρὸν Μαρτυρικὸν Τροπάριον. Ὁχος πλ. δ'.

inchoatur ab his verbis: Ὡς ἀπαρχὰς τῆς φύσεως.

Τοῦτο δὲ λέγεται καὶ ἐκάστην, ἐκτὸς Σαββάτου.

Προστασία τῶν Χριστιανῶν ἀκατίσχυυτε, μεσιτεία πρὸς τὸν ποιητὴν ἀμετάθετε, μὴ παρίδης ἀμαρτωλῶν δεήσεων φωνὰς ἀλλὰ πρόφθασον ὡς ἀρχὴ εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, τῶν πιστῶς κραυγάζόντων σοι. Τάχυνον εἰς πρεσβείαν, καὶ σπεῦσον εἰς ἰκεσίαν, ἡ προστατεύουσα αἰεί Θεοτόκε, τῶν τιμῶντων σε.

¶ Τὸ Κύριε ἐλέησον μ', καί, εἰ ἔστι τεσσαρακοστή, τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβείμ. Ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου, εὐλόγησον Πατέρα. Ὁ Ἱερεὺς· Ὁ Κύριος οἰκτεῖρῃς ἡμᾶς; καὶ τὰς τετυπομένας μετανόιας· Εἴτα Τρισάγιον, Παναγία Τριάς, Πάτερ ἡμῶν, Κύριε ἐλέησον ἱδ'. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον, καὶ τὸν ψαλμὸν λγ'. εἰδ' οὐκ ἔστι τεσσαρακοστή, μετὰ τὸ Κύριε ἐλέησον μ', εὐθὺς τὸ, Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου ἐκ τρίτου. Δόξα, Καὶ νῦν, καὶ γίνεται ἀπόλυσις

B

APODIPNUM.

E

Apodipnum, uti jam nunc in ipsa Cupitis hujus inscriptione declaratum est, respondet Completorio Latino-rum; itaque nuncupatur, quia ἀπὸ τοῦ δείπνου, id est, a coena decuntatur. Duplex autem apud Græcos est Ἀπόδειπνον; alterum μέγα, Majus; alterum μικρὸν Minus, Prius psallitur per totam magnam Quadragesimam; posterius per reliquum anni tempus: sic enim habet Anthologium Arcudii: Οὕτω μὲν τελεῖται τὸ μέγα Ἀπόδειπνον ἐν τῇ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ παλαιοῦ καὶ καθολικοῦ Τυπικοῦ, καθὼς γέγραπται· τὸ δὲ μικρὸν Ἀπόδειπνον, ὃ ψάλλεται ὅλην τὴν χρόνον πρὸς τὴν μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ etc. Ita quidem fit magnum Apodipnum in magna Quadragesima, secundum sanctionem antiqui et universalis Typici, sicut scriptum est; sed parvum Apodipnum, quod psallitur toto tempore extra Quadragesimam etc. Hinc castigandus videtur Gourus, qui supra num. 255 non obscure innuit, Apodipnum utrumque quotidie recitari. Utrumque porro describitur in Horologio; sed quia Magnum proficius est quam ut commode hic possit exponi, tantum dabo Apodipnum minus, in quo interdum psalli ἀκολουθίαν aliorum Sanctorum diximus num. 190.

¶ 268 Per modum Versicali dicimus, Gloria tibi, Dens noster; gloria tibi.

Rex coelestis, Paraclete, Spiritus veritatis, ubique præsens, et replens omnia, thesaure bonorum, et vitæ largitor; veni et habita in nobis, et nos ab omni macula expurga, et serva benigne animas nostras.

¶ Trisagium, Sanctissima Trinitas, Pater noster Quia tuum est. Domine miserere, *duodecies*, Venite adoremus, *ter*, et Psalmus L. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam: et Lxix, Deus in adjutorium meum: et cxlii, Domine exaudi orationem meam.

269 COMM. Deinde proponitur recitanda Doxologia major quam dedi num. 207. In Apodipno autem recitatur tantum usque ad hæc verba inclusive, Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος in seculum seculi. Post hæc dicitur, Κύριε καταφυγή, Domine refugium; ut eodem illo numero habetur; sed in fine omittitur Ἅγιος ὁ Θεός Sanctus Deus; et ejus loco dicitur: Καταξίωσον Κύριε ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἀναμάρτητους φυλαχθῆναι ἡμᾶς. Dignare Domine nocte ista sine peccato nos custodire.

¶ Postea sic dicimus: Vere dignum est, Excelsiorem, Credo in unum Deum, Trisagium Sanctissima Trinitas, Pater noster, Troparium Sancti illo die colendi, vel sequentia.

270 Patrum nostrorum Deus, qui semper nobiscum agis juxta mansuetudinem tuam, ne avertas misericordiam tuam a nobis: sed eorundem rogatu vitam nostram in pace gubernas.

Sanguine Martyrum qui sunt in toto orbe, velut purpura ac bysso, ornata Ecclesia tua, tibi clamat. Christe Deus, per illos ostende misericordiam tuam populo tuo, et pacem tua gubernatione concede, et namiarum miserere nostrarum.

~ Glorin.

Cum sanctis dona, Christe, requiem animabus

¶ Ποιῶντες στίχον λέγομεν, Δόξα σοι Θεὸς ἡμῶν· δόξα σοι.

Βασιλεῦ σὺράνιε, παρὰλλητε, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν καὶ ζωῆς χορηγός, ἔλθε καὶ σῶσον ἐν ἡμῖν, καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος, καὶ σῶσον Ἀγαθὲ τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

¶ Τὸ Τρισάγιον, τὸ Παναγία Τριάς, τὸ Πάτερ ἡμῶν, ὅτι σοῦ ἐστίν, τὸ Κύριε ἐλέησον ἱδ'. τὸ, δεῦτε προσκυνησωμεν γ'. καὶ τὸν ν'. Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Καὶ ξη'. ὁ Θεὸς εἰς τὴν βοήθειάν μου. Καὶ ρμβ'. Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου.

¶ Εἴθα οὕτως λέγομεν· Ἀξιὸν ἐστὶν ὡς ἀληθῶς. Τὴν τιμιωτέραν, Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, τὸ Τρισάγιον, τὸ Παναγία Τριάς, τὸ Πάτερ ἡμῶν, Τροπάριον τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν Ἀγίου, ἡ τὰ παρόντα.

Ὁ Θεὸς Πατέρων ἡμῶν, ὁ ποιῶν αἰεί μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν σὸν ἐπιείκειαν μὴ ἀποστήσης τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν. ἀλλὰ ταῖς αὐτῶν ἰκεσίαις, ἐν εἰρήνῃ κυδέρνησον τὴν ζωὴν ἡμῶν.

Τῶν ἐν ὅλῃ τῇ κόσμῳ Μαρτύρων σου, ὡς πορφύραν καὶ βύσσον, τὰ αἵματά, ἡ Ἐκκλησία σου στολισμένη, δι' αὐτῶν βοᾷ σοι, Χριστὲ ὁ Θεός· Τῷ λαῷ σου τοὺς οἰκτιρμοὺς σου κατὰπεμψον, εἰρήνην τῇ πολιτείᾳ σου δῆρῃσαι, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος.

Δόξα.

Μετὰ τῶν Ἀγίων ἀνάπαυσον, Χριστὲ, τὰς ψυχὰς τῶν δούλων

A δούλων σου· ἔνθα οὐκ ἔστι πόνος, οὐ λύπη, οὐ στεναγμός, ἀλλὰ ζωὴ ἀτελεύστοτος.

servorum tuorum, ibi, ubi non est labor, non do- D
lor, non gemitus, sed vita sempiterna.

Καὶ νῦν.

Et nunc.

Τῇ πρεσβείᾳ, Κύριε, πάντων τῶν Ἁγίων καὶ τῆς Θεοτόκου, τὴν σὴν εἰρήνην δὸς ἡμῖν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς, ὡς μόνος οἰκτίρμων.

¶ Τὸ Κύριε ἐλέησον μ', εἶτα καὶ τὴν εὐχὴν. Ὁ ἐν πάντι καιρῷ, καὶ πάσῃ ὥρᾳ. Τὸ Κύριε ἐλέησον γ'. Δόξα, Καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν. Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, εὐλόγησον Πατέρ. Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν.

Ἀσπιδε, ἀμόλυντε, ἄφθορε, ἄβραντε, ἀγνή, παρθένε, θεόνυμφε Δέσποινα, ἡ Θεὸν Λόγον τοῖς ἀνθρώποις τῇ παρθενίᾳ σου κυήσει ἐνώσασα, καὶ τὴν ἀπωθείσαν φύ-
C σιν τοῦ γένους ἡμῶν τοῖς οὐρανίοις συνάψασα. Ἡ τῶν ἀπελπισμένων μόνη ἐλπίς, καὶ τῶν πολεμουμένων βοή-
θεια· ἡ ἐταίμη ἀντιλήψις τῶν εἰς σὲ προστρέχόντων, καὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν τὸ καταφύγιον· μὴ βδελύξῃ με τὸν ἀμωμωτὸν, τὸν ἑαγῆ, τὸν αἰσχροῖς λογισμοῖς, καὶ λόγοις, καὶ πράξεσιν, ὅλον ἐμυτὸν ἀχρεϊώσαντα, καὶ τῇ τῶν ἁδονῶν τοῦ βίου ῥαθυμίᾳ γνώμῃ δοῦλον γενόμενον. Ἄλλ' ὥς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ μητὴρ, φιλανθρώπως σπλαγγίσθητι ἐπ' ἐμοὶ τῇ ἀμωμωτῇ καὶ ἀσώτῃ κα
B δέξαι μου τὴν ἐκ ῥυπαρῶν χειρῶν προσφερομένην σοι δέξιον· καὶ τὸν σὸν Υἱὸν καὶ ἡμῶν δεσπότην καὶ κύριον, τῇ μητρικῇ σου παρρησίᾳ χρωμένη δυσώπησον, ἵνα ἀνοίξῃ καὶ μοὶ τὰ φιλάνθρωπα σπλάγνα τῆς αὐτοῦ ἀγα-
θότητος, καὶ παριδῶν μοὶ τὰ ἀναριθμητὰ πταίσματα, ἐπιστρέψῃ με πρὸς μετάνοιαν, καὶ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν ἐργάτην δόκιμον ἀναδείξῃ με.

Καὶ πᾶρετό μοι αἰεὶ, ὡς ἐλεήμων καὶ συμπάθης καὶ φιλάγαθος, ἐν μὲν τῇ παρόντι βίῃ, θερμῇ προστατίῃ καὶ βοηθῷ, τῆς τῶν ἐναντίων ἐφύδους ἀποτείχυνσα, καὶ πρὸς σωτηρίαν καθοδηγούσά με, καὶ ἐν τῇ καιρῷ τῆς ἐξόδου μου τὴν αθλίαν μου ψυχὴν περιέπουσα, καὶ τὰς σκοτεινὰς ὀφείας τῶν πονηρῶν θαμνίνων, πόρρω αὐτῆς ἀπελύνουσα. Ἐν δὲ τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, τῆς αἰωνίου με ῥυομένης κολάσεως, καὶ τῆς ἀπορόρητου δόξης τοῦ σοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν κληρονόμον με ἀποδεικνύουσα· ἥς καὶ τύχοιμι, Δέσποινα μου ὑπεραγία Θεοτόκε, διὰ τῆς σῆς μεσιτείας καὶ ἀντιλήψεως, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μουσχοῦ σου Υἱοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ Σω-
τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῇ ἀνάγκῃ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῇ παναγίῃ καὶ ἀγαθῇ καὶ ζωοποιῇ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Καὶ δὸς ἡμῖν, Δέσποτα, πρὸς ὕπνον ἀπιοῦσαν ὀναπα-
C σιν σώματος καὶ ψυχῆς· καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ἀπὸ τοῦ ζοφεροῦ ὕπνου τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἀπὸ πάσης σκωτεινῆς καὶ νυκτερινῆς ἡδυπαθείας. Παῦσον τὰς ὁρμὰς τῶν πα-
θῶν, σβέσον τὰ πεπρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ, τὰ κατ' ἡμῶν δολίως κινούμενα, τὰς τῆς σαρκὸς ἡμῶν ἐπαναστά-
σεις κατὰσταίλον, καὶ πᾶν γεῶδες καὶ ὕλικόν ἡμῶν φρό-
νημα καίμησον, καὶ διήρησαι ἡμῖν ὁ Θεὸς γρήγορον νοῦν, σώφρονα λογισμὸν, καρδίαν νήφουσαν, ὕπνον ελαφρὸν, καὶ πάσης σατανικῆς φαντασίας ἀπὸλλυγμένον. Διανύ-
στησον δὲ ἡμᾶς ἐν τῇ καιρῷ τῆς προσευχῆς, ἐστηρικμέ-
νους ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, καὶ τὴν μήμην τῶν σῶν κρι-
μάτων, ἐν ἑκτοῖς ἀπαράθραυστον ἔχοντας. Πανύχιον ἡμῖν τὴν δοξολογίαν χάρισαι, εἰς τὸ ὑμνεῖν καὶ εὐλογεῖ
καὶ δοξάζειν τὸ πάντιμον, καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¶ Καὶ γίνεται ἀπόλυσις, καὶ ἡ συγχώρησις παρὰ τοῦ Ἱερέως.

274 COMM. *Hic monet Horologium, illum veniæ petendæ ritum querendum esse ex Apodipno majore unde non gravabor illum describere. Sic ergo habet :*

¶ Ποιήσας ὁ Πρπεστὴς μετάνοιαν ἐπὶ γῆς, λέγει τοῖς Ἀδελφοῖς, Εὐλογεῖτε Πατέρες ἅγιοι, συγχωρήσατέ μοι τῷ ἀμαρτωλῷ. Καὶ οἱ Ἀδελφοί, Ὁ Θεὸς συγχωρήσει

Omnium Sanctorum ac Deiparæ precibus, Do-
mine, pacem tuam da nobis, et miserere nostri, tamquam solus misericors.

¶ 271 Domine miserere *quadrages*, deinde dic orationem, Qui omni tempore et hora : Iterum, Domine miserere, *ter*. Gloria. Et nunc. Excelsiorem. In nomine Domini, benedic Pater. Per preces sanctorum Patrum nostrorum.

Impolluta, incontaminata, incorrupta, intemerata casta, virgo, Dei sponsa, Domina ; quæ Deum Verbum admirabili tuo partu hominibus univisti ; quæ abjectam generis nostri naturam conjunxisti celestibus, et quæ es desperatorum spes unica, atque oppressorum auxilium, prompta tutela ad te recurrentium, et omnium Christianorum perfugium ; ne fastidias me peccatorem execrabilem ; turpibus cogitationibus, sermonibus et operibus totum inutilem ; et servum voluptatum hujus vitæ præ voluntaria segnitie factum. Sed tamquam benignissimi
E Dei mater, benigne miserere mei perdit peccatoris, et meam tibi inquinatis labiis oblatam precem suscipe ; atque Filium tuum nostrumque Dominum materna deprecare fiducia ; ut et ipse mihi aperiat pietatis suæ benigna viscera ; et, non habita innumerabilium meorum lapsuum ratione, me convertat ad pœnitentiam, et faciat mandata sua probe adimplere.

272 Adesto mihi, semper misericors, facilis, ac bona ; et in hac quidem vita fervens patrona atque auxiliatrix, coercens adversantium impetus, et viam ad salutem commonstrans : deinde exitus mei tempore protege miseram meam animam, tenebrasque malorum demonum formas procul repelle : in tremendo autem die judicii a pœna sempiterna erue me, et fac heredem Filii tui et Dei nostri ineffabilis gloriæ ; quam tandem adipiscar. Domina mea sanctissima Deipara, tua intercessione ac tutela ; gratiaque et benignitate unigeniti tui Filii, Domini, Dei et Servatoris nostri Jesu Christi ; cui convenit omnis gloria, honor et adoratio, cum suo ingenito Patre, et sanctissimo bonoque ac vivifico suo Spiritu, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

273 Da nobis, Domine, cubitum concedentibus quietem corporis et animæ, et a caliginoso peccati
F somno nos libera, omnique tenebrosa ac nocturna mollitie. Reprime motuum impetus ; extingue ignita maligni jacula adversum nos dolose emissa ; carnis nostræ rebellionem compone, et omnem terrenam atque materiale in nobis cogitationem, sopi ; largire autem nobis, Deus, mentem vigilantem, prudentem intellectum, cor castum, somnum levem et ab omni satanica imaginatione liberum. Tempore orationis de somnio excita nos, in mandatis tuis firmatos ; et fac ut memoriam tuorum judiciorum indelebilem servemus. Da nobis quoque, ut per noctem totam celebremus et benedicamus atque glorificemus augustum et magnificentem nomen tuum, Patris et Filii et sancti Spiritus, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

¶ Et fit dimissio, et delictorum veniam petit Sacerdos.

¶ Præpositus inclinans se ad terram usque, dicit, Fratribus : Benedicite, Patres sancti, ignoscite mihi peccaturi. Et Fratres : Deus ignoret tibi, Pate

A Pater, sancte. Et incipiunt Fratres a dextero et sinistro choro secundum Ordinem singuli facere consimiliter, et alter ab altero petere et accipere veniam, donec omnes absolverint. Tum Sacerdos dicit. Oremus pro Christianis recte sentientibus. Et Fratres assidue; Domine miserere. Pro felici itinere et robore Christiani exercitus. Pro Archiepiscopo nostro, et tota nostra in Christo Fraternitate. Pro Patribus et Fratribus nostris derelictis. Pro omnibus qui nobis serviunt et servierunt. Pro habentibus nos odio et amantibus. Pro omnibus qui a nobis indignis petierunt pro se orari. Pro redemptione captivorum. Pro navigantibus in mari. Pro jacentibus in infirmitate. Pro ubertate fructuum terræ. Pro omnibus defunctis, Patribus et Fratribus, hic sepultis, et pro Orthodoxis, qui sunt ubique terrarum. Dicamus et pro illis, Domine miserere.

275 Et omnes accipimus veniam a Præposito, et discedimus ad suam quisque cellulam, recitantes hanc orationem :

B Habentibus nos odio et lædentibus ignosce, Domine. Benefacientibus benefac. Fratribus atque familiaribus concede facientia ad salutem postulata et vitam æternam. Infirmos respice, et iis medelam largire. Gubernam in mari navigantes. Iter facientes comitare. In bello adjuva Imperatorem. Mendicantibus pro nobis, et nostri miserentibus veniam peccatorum tribue. Secundum magnam misericordiam tuam miserere eorum qui se nostris indignorum precibus commendarunt. Memento, Domine, defunctorum Patrum ac Fratrum nostrorum, eosque ibi refocilla, ubi lumen vultus tui aspicitur. Memento, Domine, Fratrum nostrorum captivorum, et eos ab omni necessitate libera. Memento, Domine, referentium fructus ac bene facientium sauctis ecclesiis tuis, illisque concede salutaria ipsorum postulata et vitam æternam. Memento, Domine, etiam nostrum humilium, peccatorum, indignorumque famulorum tuorum; atque illumina mentem nostram lumine cognitionis tuæ, et in semita mandatorum tuorum nos dirige, precibus incontaminatæ Domine nostræ Deiparæ et semper Virginis Mariæ, omniumque Sanctorum, quia benedictus es in secula seculorum. Amen.

D σοι, Πάτερ ἅγιε. Καὶ ἄρχονται οἱ Ἀδελφοὶ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ καὶ ἀριστεροῦ χοροῦ κατὰ τάξιν εἰς καὶ εἰς ποιεῖν ὁμοίως, καὶ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν συγχώρησιν, μέχρις ἂν πληρωθῶσιν ἅπαντες· ὁ δὲ Ἱερεὺς λέγει· Εὐχόμεθα ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Καὶ Ἀδελφοὶ συνεχέως τὸ, Κύριε ἐλέησον· Ὑπὲρ εὐδοκίᾶς καὶ ἐνισχύσεως τοῦ φιλογρίστου στρατοῦ. Ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος. Ὑπὲρ τῶν ἀπολειφθέντων Πατέρων καὶ Ἀδελφῶν ἡμῶν. Ὑπὲρ τῶν διακονούντων καὶ διακονησάντων ἡμῖν· Ὑπὲρ τῶν μισούντων καὶ ἀγαπώντων ἡμᾶς. Ὑπὲρ τῶν ἐντεταλμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Ὑπὲρ ἀναρρώσεως τῶν αἰχμαλώτων. Ὑπὲρ τῶν ἐν θαλάσῃ πλεούντων. Ὑπὲρ τῶν ἐν ἀσθενείᾳ κατακειμένων. Ὑπὲρ εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς. Καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν προαναπαυσασμένων Πατέρων καὶ Ἀδελφῶν, τῶν ἐνθάδε καιμένων, καὶ ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων. Εἰπώμεν καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τὸ, Κύριε ἐλέησον·

¶ Καὶ λαμβάνομεν οἱ πάντες συγχώρησιν ἀπὸ τοῦ Προεστῆτος, καὶ ἀπερχόμεθα ἐν τοῖς κελίοις ἡμῶν, λέγοντες τὴν εὐχὴν αὐτήν.

Τοῖς μισῶσι καὶ ἀδικοῦσιν ἡμᾶς συγχώρησον Κύριε. Τοῖς ἀγαθοποιούσιν, ἀγαθοποιήσον. Τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἰδοὺς ἡμῶν, χάρισαι τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα καὶ ζῶν τὴν αἰώνιον. Τοῖς ἐν ἀσθενείᾳ ἐπίσκεψαι, καὶ ἴσιν δώρησαι. Τοῖς ἐν θαλάσῃ κυδέρνησον. Τοῖς ἐν ὁδοιπορίᾳ συνόδευσον. Τῷ Βασιλεῖ συμμάχησον. Τοῖς διακονοῦσι καὶ ἑλεοῦσιν ἡμᾶς, ἁμαρτιῶν ἄφεσιν δώρησαι. Τοῖς ἐντεταλμένοις ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις, εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ἐλέησον κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος· Μνήσθητι, Κύριε, τῶν προκοιμηθέντων Πατέρων καὶ Ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ ἀναπαυσον αὐτοὺς ὅπου ἐπισκοπεῖται τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν Ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν αἰχμαλώτων, καὶ λύτρωσαι αὐτοὺς ἀπὸ πάσης περιστάσεως. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἀγίαις σου ἐκκλησίαις, καὶ δὸς αὐτοῖς τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ζῶν τὴν αἰώνιον. Μνήσθητε, Κύριε, καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀναξίων δούλων σου καὶ φώτισον ἡμῶν τὸν νοῦν τῷ φωτὶ τῆς γνωτεῖός σου, καὶ ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῇ τριβῇ τῶν ἐντολῶν σου· πρεσβεΐαις τῆς πνευματικῆς Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων σου τῶν Ἀγίων· ὅτι εὐλογητός εἰ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

CONCLUSIO.

C Hic habes, erudite Lector, totum Officii Græci ordinem : in quo sine dubio observasti, quam sæpe ubique ingemuntur Κύριε ἐλέησον et ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος. Certe Concilium Vasanse seu Vasonense (errant qui Vasanse appellant) passim tertium inscriptum, et celebratum anno dxxxix, consuetudinem istam mirifice dilaudat; quando can. 3 ita sancit : Et quia tam in Sede Apostolica, quam etiam per totas Orientales atque Italiae provincias, dulcis et nimium salutaris consuetudo est intromissa, ut Kyrie eleison frequentius cum grandi affectu et compunctione dicatur; placuit etiam nobis, ut in omnibus Ecclesiis nostris ista tam sancta consuetudo, et ad Matutinum, et ad Missas, et ad Vesperam, Deo propitio intromittatur. Et in omnibus Missis, seu in Matutinis, seu in Quadragesimalibus, seu in illis quæ pro defunctorum commemoratione fiunt, semper Sanctus, Sanctus, Sanctus eo ordine, quomodo ad Missas publicas dicitur, dici debeat : quia tam sancta et tam dulcis et desiderabilis vox, etiamsi die noctuque possit dici, fastidium non poterit generare.

277 Observasti, opinor, præterea singulos Modulos sive Troparia esse ferme singulas fidei orthodoxæ con-

F sessiones : modo enim Arius, modo Nestorius, modo Eutyches, modo Sabellius, modo alia hæreticorum monstra profligantur. Peruntamen Orientalis Ecclesia per suum Κζὶ νόν, non tam clare Verbi æternitatem explicat, quam Occidentalis per suum Sicut erat in principio. Quamquam Concilium Vasanse supra citatum, con. 5. Hanc clausulam etiam in Ecclesia Orientali usurpatam fuisse supponat. Et quia, inquit, non solum in Sede Apostolica, sed etiam per totum Orientem, et totam Afriam, vel Italiam propter hæreticorum astutiam, qui Dei Filium non semper cum Patre fuisse, sed a tempore cœpisse blasphemant, in omnibus clausulis post Gloria, Sicut erat in principio, dicitur; etiam et nos, in universis ecclesiis nostris, hoc ita dicendum esse decernimus.

278 Sed in quæstione facti particularis facile errare potuit Concilium. Multo facilius errare potui ego, in huiusce Officii partibus conjungendis explicandisque; neque dubito quin erraverim sæpe : quis enim tam lynceus, qui in tantis tenebris nusquam offendant, nusquam incurrat? Quare oro eruditum Lectorem, ut quos deprehenderit errores, mihi indicare ne gravetur. Rem gratam præstiterit parato qui corrigam : nam fuit lo-

quor

A quar cum S. Augustino in præmio libri 2 de Trinit.) sive aberrante, magis optabo a quolibet reprehendi, quam, sive ab adulate laudari: nullus enim reprehensor timen dus est amatori veritatis. Hoc tamen moneo, antiquum Græcorum Officium, neque ad Anthologium Antonii Arcudii, neque ad Horologium Cryptæ-ferratæ ordinis S. Basilii, tamquam ad suam normam, exigendum esse: quia hoc Horologium ritibus Latinis conformius est, quam Græcis: illud autem Anthologium tantum est pro iis, qui iter agentes seu peregre proficiscentes, ægrotantes, vel alias legitime impediti, choro interesse nequeunt, ut patet ex litteris Clementis Papæ VIII, ad ejusdem Anthologii calcem legendis.

279 De hujus Officii auctore Joanne Euchaita dubitare poterit aliquis, orthodoxusne fuerit an hæreticus: quia num. 186 diserte affirmans processionem Spiritus a Patre, tacet de Filio; eoque potest in suspicionem venire, ne communi Græcorum plurium errore, eundem a Filio quoque procedere non crediderit. Error, fateor, hic fuisset gravis, et quidem jam tum damnatus a Romana Ecclesia: sed ex isto silentio, Joanni illi hæreseos nota affricari non potest. Nam (ut est apud Baronium tom. 9 ad an. 791) Græci, dicentes Spiritum sanctum a Patre procedere, sed non negantes procedere a Filio, non damnantur; sed illi dumtaxat, qui id negant. Atque hoc modo. Hadrianus Papa, in responsionibus ad Carolum Magnum, datis adversus synodi secundæ Nicænæ obtrectatores, excusat Tarasium qui Spiritum sanctum dixerat ex Patre procedere per Filium; et ait: Hoc dogma Parasius non per se explanavit, sed per doctrinam SS. Patrum confessus est. Consuli etiam potest S. Thomas p. 1. q. 36 art.

3, Nihil autem in hanc rem potest afferri illustrius, quam id quod in sua Constitutione, Presbyteri græci, habet Clemens VIII. Græci, inquit, credere tenentur, etiam a Filio Spiritum sanctum procedere, sed non tenentur pronuntiare, nisi subest scandalum; præsertim si degant inter Latinos, aut necessitas postularet confitendi fidem catholicam, quia tum oporteret etiam pronuntiare.

280 Igitur cum hic scandali periculum absuerit, ob istud de processione ex Filio silentium, orthodoxia Joannis in suspicionem vocari non potest, adeoque nec ipsa institutio festi ordinatioque officii, quarum causa hæc tractavimus, ad trium Doctorum græcorum communem laudem. Nec enim fas sit opinari, eos se voluisse per hominem hæreticum toti Orientali Ecclesiæ commendare, velut ex revelatione divinitus facta. Maneat etiam nobis Joannes, eo quo a Græcis jure appellabatur, sanctus Pater noster; licet necdum compertum sit, an et quo die fuerit a suis Euchaitis cultus, ut talis; et credantur. Sancti ipsi ea novi sui festi institutione, ipsismet qui illud tunc suscepturi essent, græcis, tamquam fidei a se prædicatæ sectatoribus, testimonium dedisse orthodoxiæ, licet quoad istud punctum minus explicatæ dilucidæque. Oretur autem ipsorum Doctorum Trias, ut ad fidei catholicæ unitatem quam ipsi tenuerunt, redeant omnes ubique eorum posteri, quibus tam salutari doctrina olim frui et informari licuit: ac salva rituum hinc illinc laudabiliter institutorum diversitate, tam illi reverenter suspiciant Latinorum officiorum cursum breviorum; quam Latini probant prolixiorum græcorum hoc tractatu explicatum, ad ejus honorem, quem omnis lingua laudat Dominum, in secula seculorum. Amen.



INDEX SANCTORUM

Quorum hoc Tomo Acta vel Memoriae annuæ illustrantur.

A

- A**ccadius seu Achadius M. v. Paulus 7
8 cra M. in Ægypto Boreali, ex *Hagiologio Habessino* 57
11 Acretus sive Heretus M. *Aquileiæ ex Martyrologiis* 458
9 Adeleida, matrona Bergomi, *Sylloge de ejus et mariti cultu, ætate etc.* 236
10 Albinus M. in *Numidia, cum Mommario ex Mrll.* 264
9 Alexander, M. Nicææ, ex *Mrll.* 169
9 Alexander M. Episc. Prusæ, ex *Synaxariis MSS. Græcis,* 162
10 Alexius, Episc. in Bithynia, ex *Menaxis* 273
11 Aleydis Scarembekana, Ord. Cisterc. Cameræ B. M. juxta Bruxellas *Comm. pr. De titulo Sanctæ aut Beatæ passim adscripto, 471. Vita auct. coævo Cisterc. ex MSS. Prologus 471 Cap. 1 Educatio, vita monastica, illustres virtutes, miracula 472 Cap. 2. ob lepram segregata, variis consolationibus et visionibus illustratur: animas Purgatorii juvat, 473. Cap. 3, Morbus, pius obitus, beatitudo varie revelata 475*
11 Alvarus Garcias, Ord. S. Jacobi M. in *Algarbiis* 469
11 Amabilis, Presb. Ricomagi in Arvernica *Comm. pr. De duplici die cultus, vitæque et miraculis, olim et recentius scriptis 460 Sermo de Vita, ex MSS. 461 App. de Translatione et miraculis, 464. Miracula recentiora ex impresso Gallico.* 463
9 Amantius, M. Nicææ, ex *Mrll.* 169
10 Amantius, M. Romæ, soc. S. *Getulii* 261
10 B. Amata, Ord. S. Dominici, *vide Diana,* 357
9 Ananias, M. apud Græcos, ex *Synax.* 170
7 Anthius Presbyter, apud Græcos, ex *Menaxis,* 35
10 Apollo, Episc. apud Græcos, ex *Menaxis.* 273
8 Athro, ab in Ægypto, ex *Synax. et Vitis PP.* 67
10 Aurisus, M. Romæ, ex *Mrll. Hieron.* 268

B

- B**aithlenius Ab. et successor S. Columbæ 233 *Acta ex MS.* 234
10 Bardo, ex Ab. Hervelden. Ord. S. Benedicti, Archiep. Moguntinus. *Comm. præv. De Actis, a fere coævo scriptis, annoque mortis et cultu, 296. ACTA; ex MS. Cæsaro 298. Cap. 1. Bardonis natales, institutio, monachatus, et egregius in litteris ac virtute profectus 298. Cap. 2, Ex Decano Fuldensi Præpositus S. Andreæ, Werdingensi et Hersfeldensi Abbatibus donatur. 300. Cap. 3, Promotio ad Archiepiscopatum Mogunt. 302. Cap. 4, Sermones coram Imperatore habiti in Natalibus Domini et S. Joannis Evang. 304. Cap. 5, Sermo de Christi Incarnati excellentiis 307. Cap. 6, Episcopatus mira cum mansuetudine et tole-*
Junii T. II

- rantia administratus 310. *Cap. 7, Quædam viventis mirabilia, aliæque virtutes 311. Cap. 8, Futura Bardonis gloria revelata, prædictus obitus, secuta miracula 313*
10 Bardo ex abbate episcopus Moguntinus, § II Elucidatio paragraphi præcedentis Papebrochiani, et gestorum B. Bardonis ante episcopatum 28* in Gesta ejusdem in episcopatu, et verior mortis annus 30*
11 Barnabas Apostolus *Comm pr. De cultus die, et anno martyrii ex Actis: hæc quando et quomodo sub nomine Joannis-Marci composita 413. ACTA vitæ prioris, ex Mombratio 417. EMBOLISMUS, An et quando Romæ, Alexandriæ ac Mediolani Sanctus prædicavit. §. 1, Examinatur excursus in Urbem ante mortem Christi; et Alexandriam post illam: ex lib. 3 Recognitionum 420. §. 2, Reliqua Barnabæ et Clementis Acta in Syria, ex iisdem libris: et quæ his fides esse possit. 422 §. 3, De Romano et Mediolanensi Barnabæ Apostolatu, et hujus fundamentis 423. ACTA ET PASSIO, sub nomine Joannis Marci, Barnabæ Consobrini, ex MS. Gr. Votic. et versione G. Sireti 425. LAUDATIO, auct. Alexandro Monacho Cyprio, ex MS. Vatic. interpr. eodem. Prologus 431. Cap. 1, Barnabæ ortus et educatio; conversio ad Christum; Paulus exceptus 433. Cap. 2, Evangelium socio Joanne-Marco prædicatum, Martyrium Cypro 437, Cap. 3, de Petro Fullone, Antiocheni Patriarchatus invasore, Cyprum sibi subicere volente 441. Cap. 4, Inventio Corporis, et hujus exinde celebris cultu 444. ANALECTA. § 1. Quando et quomodo Reliquiæ allatæ Mediolanum, et ibidem 13 sec. inventæ 448. §. 2, Earundem translatio 16 sec. 449, §. 3, De Reliquiis extra Insubriam 450. §. 4, De epistola S. Barnabæ, in ipsius ea, et qualis sit 452. §. 5. Expenduntur et excusantur quædam illi objecta 454*
11 Barnabas Apostolus Salamiae in Cypro. Ejus caput anno MDCXVI e Cypro Neapolim allatum, examinatum et donatum Domui Professorum Societatis Jesu 35*
10 Basilides, M. Romæ, ex *Mrll. Hieron.* 268
11 Basilla, Romæ M. via Salaria ex *variis* 458
11 Batatziaus Abbas Habess. ex *Hagiologio Habessino* 460
10 Benjamin, M. apud Græcos, ex *Synaxario MS.* 272
11 Blitharius, Presb. in diœc. Trecen. *Comm. pr. de cultu Brecæ et Sezana, atque de Actis 467. ACTA, ex Membris Herorallii* 468
10 Bogumilus Archiep. Gnesnen, in Polonia, *Præf. de scriptoribus Vitæ, ultimaque hic danda 326. Vita auct. Stephano Dumalevicio, Regularium Calissii Præposito. Præs. auct. Cap. 1, Bogumili natalis, casta apud Archiepiscopum avuculum educatio 337. Cap. 2, Sacerdotium susceptum, in eoque humilitas Bogumili,*
IX et

- et studium orationis 338. *Cap. 3*, Dobroviensis parochiæ cura fideliter administrata 340. *Cap. 4*, Decani Gnesnensis munus accurate impletum : miracula 342. *Cap. 5*, Bogumili in Archiepiscopatu virtutes : cura diœccesis visitandæ : liberalitas pauperibus impensa : monasterium Coronoviense fundatum 343. *Cap. 6*, Quam justus in omni vita et in suo regimine Bogumilus 346. *Cap. 7*, Prudentia, fortitudo, patientia Bogumili 348. *Cap. 8*, Dimisso Episcopatu iostitutum Camaldulensium Eremiticum amplectitur Bogumilus 350. *Cap. 9*, Vita ejus eremitica, obitus, miracula 352. ANALECTA. § 1, Diplomata seculi 12 et 13, titulos Archiepiscopi et Beati Bogumilo stabilientia 354. § 2, Elevatio corporis sec. 13, et cultus successive continuatus 355. § 3, Instauratus hoc seculo 17 cultus, Vita edita, corpus translaturum 356
- 10 Bonaventura, Gener. Eremitarum S. Augustini, Card. S. Cæciliæ, Romæ, *ex Alphabeta Augustiniano Thomæ de Herrera* 386

C

- B**eaata Cæcilia, Ord. S. Dominici, *vide* Diane 357
- 8 Calliope, M. apud Græcos, *ex Menæis*. 54
- 7 Candidus Ep. mortuus Trajecti. *Comm. de cultu* 9. ACTA elevationis an. 1623, *ex MS.* 11
- 10 Canides, Reclusus in Cappadocia, *ex Menæis Græcarum* 274
- 8 Carus, M. Nicomediæ, *ex Hieron.* 56
- 10 Cassianus, M. Romæ, *ex Hieron.* 268
- 10 Censurius, Ep. Autissiodori. *Sylloge de ejus Chronologia, cultu, aliorumque ad ipsum scriptis* 274
- 10 Cerealis, M. Romæ, *cum Getulio* 261
- 8 Chlodolphus, Ep. Meten. *Comm. pr. de cultu, vita, translatione* 125. *VITA ex MSS. Cap. 1*, Illustris prosapia, institutio, possessiones 126. *Cap. 2*, Vita laicalis et episcopalis 127. *Cap. 3* Acta cum S. Trudone 128. *Cap. 4*, Aliæ ejus virtutes, obitus, sepultura 130
- 8 Chrestus, M. Cæsareæ in Cappadocia, *ex Mrlto Hieron.* 57
- 9 Codratus, M. apud Græcos, *ex Synax.* 170
- 7 Colmanus seu Colmocus, Ep. Dromoren. in Hibernia *Comm. pr. F. B. de ejus cultu, sede, nomine, ætate, et Actis fabulosis. Acta ex MS. nostro Salmanticensi. Cap. 1*, Vaticinia de futura sanctitate, pueritia miraculis honorata, monasticæ vitæ initia 25. *Cap. 2*, Miracula varia et obitus 26. *App. An idem S. Colmannus etiam fuerit Episcopus Lindisfarnensis in Anglia?* 28
- 9 Columba Presb. Ab. in Ins. Jona. *Comm. pr. F. B. § 1*, De Jona ins. monasterio Hiensi, et cultu Sancti 179. § 2, De variis Actorum scriptoribus 181. *VITA BREVIOR* Anct. forsan. Commineo, Ab. Hiensi, *ex MS. Belfortii. Cap. 1*, Nativitas sancti, et miracula aliqua ab eo patrata 184. *Cap. 2*, Mortem suam sanctus prænoscit divinitus, eamque pie obit. 186. *VITA PROLIXIOR, Comm. pr. F. B. § 1*, De hujus Vitæ auctore Adamnano, ejusque scriptis 187. § 2, Schismatis Scotici a Sancto prædicti causa, progressus ac finis 189. § 3, de tempore obitus S. Columbæ, ceteraque ejus vitæ chronotaxi 191. § 4, de adventu ejus in Britanniam, et peregrinationis causa 192. *VITA. Prologus duplex* 195. *Primi libri Capitulationes* 196. *lib. 1. De prophetis revelatiouibus Cap. 1*, Miraculorum Sancti com-

- pendium 197. *Cap. 2*, Duæ illustres prophetiæ : absentia revelata 198. *Cap. 3*, De Regibus prophetat, absentia narrat, occulta peccata revelat Sanctus 201. *Cap. 4*, De rebus levioris momenti prophetat; mortem variis, et pœnam peccatorum prænuntiat 204. *Cap. 5*, Alia prophetici spiritus, et longe dissita cognoscentis, testimonia 207. *Liber 2 de Miraculis* 211. *Cap. 1*, Aqua in vinum mutata, morbi curati, elementorum vis superata 211. *Cap. 2*, Miracula in rebus inanimis et bestiis patrata 214. *Cap. 3*, Serpentes et Magi coerciti, adjuti pauperes, januæ ultro apertæ 217. *Cap. 4*, Peregrinantibus iter prosperum, servis libertas, conjugibus pax, pluvia petentibus impetrata 220. *Lib. 3 de Angelicis visionibus Cap. 1*, Sanctus inter Angelos conspicitur, insequæ ab his videt animas in cœlum subveli 225. *Cap. 2*, Angelis colloquitur, cœlesti luce orans circumdatur 228. *Cap. 3*, Mors Sancto divinitus revelata, et pie obita 250
- 10 Crispinus, M. in Numidia cum Mammario 264
- 10 Crispolus, M. in Hispania, *Disquisitio de hujus ab alio Romæ passo distinctione* 269
- 11 Crispolus, M. Romæ via Nument. 458
- 8 Cristus, Cressus, vel Orestes, M. Cæsareæ in Palæst. *ex Mrl. Hieron.* 56 a
- 9 Cumianus, Episc. Scotus, Bobii in Italia, *ex monumentis loci apud Ughellus* 241
- 9 Cyrus, apud Græcos, *ex Synaxariis* 237

D

- D**amianus Vas, Ord. S. Jacobi, M. in Algarbiis 469
- 7 Deocarus Ab. O. B. Hernriedæ in Germ. 39
- 11 Diana, Cæcilia, Amata, Ord. S. Dominici Bononiæ. *Comm. pr. De veneratione corporis, et Vitæ scriptoribus* 357. *VITA Auct. Thoma Malvenda Cap. 1*, Vita B. Dianæ in domo paterna, sub voto virginitatis 358. *Cap. 2*, Ingressus in monasterium : hujus institutio per BB. Cæciliam et Amatam, Roma submissas 359. *Cap. 3*, Pius obitus Dianæ : hujus et Sociarum duplex translatio ; Miracula ex authenticis MSS. 360 *Cap. 4* secunda sanctorum reliquiarum : hanc secuta miracula, *ex MSS. monasterii* 361
- 9 Diomedes, M. Nicææ, *ex Mrl.* 169
- 9 Diomedes, M. apud Græcos, *ex Synax.* 169
- 7 Donata, M. in Africa, *ex Mrl. Hier.* 8
- 9 Donata, M. in Africa, *ex Mrl. Hieron.* 58
- 10 Donatus, M. in Numidia, *cum Mammaria* 264
- 8 Dorostolus, M. Cæsareæ in Cappadocia, *ex Hieron.* 57

E

- E**bremundus, Ab. Fontanetensis in Normannia. *Comm. pr. ex Saussayo et Arturo* 281. *VITA ex Brev. Silvanect.* 282
- 11 Emeritus, M. Aquiliæ, *ex Mrl.* 458
- 9 Enneim, vel Alia, V. M. v. Thecla 170
- 7 Eppo. Presb. M. inter Slavos v. Godescalcus 39
- 7 Erasmus, M. in Africa, *ex Mrl. Hieron.* 8
- 8 Euristes, *vide* Cristus M. 56
- 8 Eustadiola, Abb. Biturigis. *Comm. pr. De cultu et vita* 131. *VITA, ex Edit. Phil. Labbe.*
- 8 Eustolus, Ep. M. Nicomediæ, *ex Hieron.* 58

F

- F**austa, M. in Numidia, *cum Mammario* 264

- 10 Faustina, M. in Nucuidia, cum *Mammario* 264
 10 Faustinianus, M. in Numidia cum *Mommario* 264
 9 Faustus, M. Romæ ex *Mrl.* 173
 10 Faustinus, M. in Numidia, cum *Mommario* 264
 9 Felicianus, M. Romæ, cum *Primo* 148
 11 Felix, M. Aquilejæ cum Fortunato. *Comm. pr.* De eorum Actis, Reliquiis, cultu 453. *Acta ex Mombrilio et MSS.* 456
 10 Felix, Diac. M. in Numidia cum *Mammario* 264
 11 Flora, V. Ord. Hierosolym. apud Bellum-locum in diœc. Cadurcen. *Ex Jacobo Bosio* 481
 11 Flora seu Flos, virgo, Ordinis S. Joannis Hierosolymitani in monasterio Hospitalis Belli-loci in Gallia diœcesis Cadurcensis. *Comm. pævius.* § 1 Vita antiquitus scripta, atque alia inde impressa : et in hanc nonnullorum animadversiones 36 * § 2 De situ monasterii, conditoribus et amplificatoribus ejus ; anno ac die obitus B. Floræ 39 * § 3 De disciplina monasterii ; distinctione sanctimonialium ; statu corporis et cultu B. Floræ, ejusque Actis 41 * *VITA* ex codice ms. antiquo Gallico Hospitalis Belli-loci, e scriptis confessarii magoa parte collecta, latinitate donata ab Hugone Amadeo Theologiæ doctore. *Cap. I* ortus, adolescentia, ingressio in monasterium, tentationes et consolationes Floræ 43 *. *Cap. II* Variæ ejus exercitationes piæ et ecstases, ab ipsomet confessario ejus conscriptæ 46. * *Cap. III* Alia virtutum exercitia et gratuita Dei dona 48 *. *Cap. IV* MIRACULA ex eodem cod. ms. Gallico, ab eodem Amadeo latine versa 51 *
 9 Florentius, Ep. Afer, *Sylloge* De ejus Episcopatu, ætate, cultu Tarvisii 178
 11 Fortunatus, M. Aquilejæ, cum *Felice* 453
 7 Fortunatus M. *vide* Paulus 7
 8 Fortunatus, Ep. Fanen. in Italia *Comm. præv.* De ejus cultu et Vita, seculo 12 scripta 104 : *VITA* auct. Joanne Nonantulano, ex *MS. ecclesiæ Fanen.* Prologus 105. *Cap. I*, Virtutes S. Fortunati, expositæ verbis sacræ Scripturæ 106. *Cap. 2*, Corpus miraculose translatum 107. *Cap. 3*, Inventio corporis. Liquor ex ossibus manans. 108. *Cap. 4*, Contracta et distorta mulier sanata 110

G

- G**arcias Rodriguez Mercator, M. in Algarbiis, 469
 11 Garuma Ab. Abess. ex *Hagiologio* 460
 8 Genesis V. M. in Pedemontio Cherii, *Sylloge* De allato illuc corpore 55
 9 Georgius, Presb. Mon. Vabren. in Aquit. ex *officiis propriis* 241
 8 Germanus, M. Gerundæ in Hisp. Cultus certus 59, Acta apocrypha ex *MS.* 60. Censura 62
 10 Getulius, M. Romæ, cum Cereali, Amantio, Primitivo. *Comm. Præv.* De antiquitate Actorum, cultu Reliquiarum, Getulio et Zotico distinguendis 261. *Acta ex MSS. et Mombrilio* 262
 8 S. Gildardus Ep. Rotomag. *Comm. hist.* De ipsius et S. Medardi diversa ætate, ac fabulosi synchronismi auctoribus, et conjunctione corporum apud Suessiones 67
 7 Godescalcus, Princeps Slavorum, M. cum Epone Presb. et Sociis. *Comm. ex Scriptoribus coævus* §. 1, Natales Sancti, regressus ad paganismum, ac pœnitentia de malis populo Christiano illatis 39. §. 2, ejus jam conversi

res gestæ, zelus pro suæ gentis conversione
 40. §. 3, Martyrium pro fide toleratum : pro veteri cultu justa præsumptio 41

- 7 Godoaldus apud Senones, ex *Brev. Mrl.* 42 *Disquisitione.* De S. Gudwalo episcopo Britanno, Gandavi in Flandria deposita, et S. Godoaldo prædicto, Senonibus honorato, idemne, an diversi sint 25 *

H

- H**abentius, Mon. M. Cordubæ, v. *Petrus* 37
 8 Helius, M. Cæsareæ in Cappadocia, ex *Hieron.* 58
 10 Henricus Baucenen. Tarvisii. *Comm. pr.* De scriptoribus Vitæ ac Miraculorum, cum Actorum synopsi, ex Panegyrico Balthasaris Bonifacii 363. *VITA* Auct. Petro Dominico Ep. Tarvisino, *Præfatio* de sua aliorumque certa scientia 365. *Cap. 1* Vita Tarvisii sancte acta, et vulgo talis æstimata : quædam etiam miracula 366. *Cap. 2* Concursum ad defuncti corpus et exequias : miraculorum per notarios exceptorum multitudo 367. *Cap. 3* miracula ipsa, a pag. 370 ad 386. *App.* de elevatione corporis incorrupti *Ibid.*
 8 Heraclius, Ep. Senonen. *Comm. pr.* de ejus cultu et ætate 70. *VITA* ex *MS. et Brev. Senonensi* 71
 11 Herctus vel Acretus, M. Aquilejæ, ex *Mrl.* 458
 7 Hieremias, Mon. M. Cordubæ, v. *Petrus* 37

I

- I**thmarus Ep. Roffen. in Anglia. *VITA* ex *Copgrave* 291

J

- J**anuarina, M. in Africa ex *Mrl. Hieron.* 8
 8 Januarina, M. in Africa ex *Mrl. Hieron.* 58
 9 Januarius, M. Nicææ ex *Mrl.* 169
 10 Januarius, M. Romæ, ex *Mrl. Hieron.* 268
 7 Joannes, M. ex *Menæis Græcorum* 9
 7 Joannes Hierosolymorum Episc. vii. *Sylloge,* De ejus ætate, virtute, cultu 4
 8 Joannes, M. in Ægypto Boreali, ex *Hagiologio Habessino* 57
 8 Joannes Raynutii, O. Bened. Tuderti in Umbria, *Sylloge* Reliquiæ, inventio, cultus probatus 144
 10 Joannes Dominici Ord. Præd. Card. Budæ in Hungaria. *Comm. pr.* De ejus vita, beatitatis titulo, die atque anno mortis 388. *ELOGIUM* ex S. Antonino ejus discipulo 390. *VITA* Auct. Fr. Joanne Caroli Florent. ex *MS. Conv. Florentini, collata cum editione Leandri Alberti.* *Præfatio* ad Franciscum Berlingerium fratrem 393. *Cap. 1* Natalis, educatio, et pia Joannis adolescentia 395. *Cap. 2* Ingressus ad Ordinem Prædicatorum, Novitiatus, Professio 396. *Cap. 3* Prædicationum præstantia et efficacia, 398. *Cap. 4.* De causis relaxatæ tunc Religionis, earumque potissima schismate diuturno 401. *Cap. 5* Joannes a Gregorio XII Ragusinus Ep. tum Card. S. Sixti creatus, constanter ei adhæret 403. *Cap. 6* In Pisano Concilio eligitur Alexander VI : huic ut cedat suadet Gregorius Ragusinus ; et ab hoc illo mortuo ad Sigismundum Imp. pro unione legatur 405. *Cap. 7* Indicitur Synodus Constantien. ad eam venit per se Joannes

INDEX SANCTORUM

- Joannes, per Legatos Gregorius, et Pontificatu cedit : Joanne et Benedicto depositis, schisma extinguatur 406. *Cap. 8* Ragusini laudes : legatio in Ungariam : obitus et sepultura Budæ 409. Vendicandæ calumniæ, ipsi impactæ, quæ leguntur apud Platinam in Vita Gregorii PP. XII. 34 *
- 11 Joannes Tientialbene, Ord. Min. Tuderti in Umbria : *ejus cultus* 482
- 11 Joannes ab Avellino, Ord. Min. *de ejus cultu* 482 *VITA, ex MS. Rugerii Ep. Frequentini cognoti* 483
- 8 Jocundus, M. in Ægypto *ex Mrl. Hieron.* 53
- 9 Jolus, seu Giolus Erem. Sellani in Umbria *Comm. 1, Cultus antiquus ac hodiernus; status corporis nuper inspecti; imago inventa et sculpta* 248 §. 2. Instrumentum publ. de inventione imaginis. *Auctor Vitæ* 249 *VITA, ex Italico Jacobilli* 250
- 8 Julia, M. in Africa *ex Mrl. Hieron.* 58
- 9 Julianus, Monachus circa Edessam, ab eo qui 18 Oct. colitur verosimiliter non distinguendus, 173. *VITA, ex S. Ephrem Syro, ibid. Alia ex Menæis* 174
- 8 Julius, M. Dorostori in Mœsia, *ex Hieron.* 56
- 8 Justus, M. Gerundæ v. Germanus 58
- L
- L**ampites, M. Nicomediæ *ex Hieron.* 56
- 10 Landericus, Ep. Parisien. *ex triplicis ætatis Bre-
vioris* 289
- 7 Landulfus, Ep. Asten. *VITA, Auct. Philippo
Malabayla, ex ejus MS.* 43
- 10 Laurentius, M. in Numidia *cum Mammario* 264
- 10 Leucius, M. in Numidia, *cum Mammario* 267
- 10 Libusa, M. in Numidia, *ex Martyrologio* 264
- 7 Lucianus, M. Cæsareæ in Cappad. *ex Mrl.* 8
- 8 Lucianus, M. Cæsareæ in Cappad. *ex Hieron.* 58
- 9 Lupus, Princeps Bergomi in Italia, *Sylloge; de
ejus et uxoris cultu, ætate, etc.* 236
- 7 Lycarion, M. cum eo qui ipsi venenum miscue-
rat, Hermopoli Ægypto, *ex Menæis* 8
- M
- M**acarius, seu Macer M. *vide Paulus,* 7
- 7 Marcellinus, Episc. Velaunen, sive Anicien. *Comm. hist. De ejus miraculis, cultu, transla-
tione* 3
- 8 Marcia, M. Cæsareæ in Cappadocia *ex Marty-
rologio Hier.* 58
- 8 Marcianus, M. in Ægypto, *ex Mr. Hieron.* 53
- 8 Marcina, Macrina, vel Marina, M. Nicomediæ, *ex Hieron.* 56 c
- 8 Marcus M. Dorostori in Mœsia, *ex Hieron.* 56 b
- 10 S. Margarita, Scotiæ Regina, Edimburgi. *Comm.
pr. §. 1, De ejus cultu veteri an novo, Vita
scripta a Theodorico Confessario, an etiam a
Turgoto Ab. ? quid de eo Ab. Aelredus* 316. *PROPYLÆUM AD VITAM, ex Genealogia Regum
Angliæ per Aelredum Ab. et alios §. 1 Regiæ
familiæ historia, a morte S. Edgari, qui fuit
abavus S. Margaritæ, usque ad hujus cum
Malcolmo Scotiæ R. conjugium* 318. §. 2 *Prosecutio historiæ, a matrimonio Margaritæ
usque ad mortem Davidis R. natorum ex ea
minimi* 321. *VITA Auct. Theodorico sanctæ
Confessario ad ejus filiam Mathildem Reg. ex
MS. Prologus. Cap. 1 Nobilitas generis, vir-
tutes regiæ ac matronales* 324. *Cap. 2 Cura
honori regni et ecclesiasticæ disciplinæ im-
pensa a Margarita : abusus correcti* 326. *Cap. 3 Caritas ejus erga pauperes, præsertim
per tempus duplicis cui assueverat Quadrage-
simæ. Orandi studium* 328. *Cap. 5 Mors
prævisa et pie obita* 330. *App. 1 Sancta sanctæ
Reginæ posteritas in Scotia et Anglia ex
Aelredo Ab. et aliis* 331. *App. 2 de sacri cor-
poris translationibus, ac novissima Capitis ad
Scotorum Collegium Duaci* 333
- 9 Maria Canonica, V. M. v. Thecla 170
- 8 Mariamna, V. M. Canon. v. Thecla 170
- 8 Marius, Solitarius Mauriaci in Arverniam. *Comm.
pr. de ejus cultu certo, Actis apocryphis, in-
certa ætate* 111. *VITA ex vet. MS. Mauriacen.
Prologus* 113. *Lib. 1 apocryphus. Cap. 1.
Missio viri Apostolici in Arverniam, et seces-
sus in locum solitarium* 114. *Cap. 2 Miracula
a vivente patrata : præparatio ad mortem*
116. *Cap. 3 Honor a S. Austremonio impen-
sus mortuo, quem Auctor multis laudat et
invocat* 119. *Lib. 2 certior. Cap. 1 Transla-
tio corporis Mauriacum, et secuta miracula*
121. *Cap. 2 Alia ad ejusdem invocationem
miracula* 123
- 10 Mammarius Presb. cum sociis MM. in Numi-
dia. *Comm. pr. De actis, loco et tempore cer-
taminis. ACTA ex MSS. et Mobilione* 264
- 9 Martha Canonica, V. M. v. Thecla 170
- 10 Martinus, M. Romæ *ex Mrl. Hieron.* 268
- 10 Duo Martyres in Numidia, *cum Mammario*
264
- 9 Virgines tres, MM. in Chio insula *ex Synox.*
163
- 9 Milites xv MM. Romæ *ex Mrl.* 169
- 10 xx Martyres Romæ *ex Mrl. Hieron.* 268
- 7 Martyres plures Clerici et Laici apud Slavos v.
Godescalcus 39
- 9 Maximianus, Episc. Syracusanus in Sicilia,
*Præf. De cultu ejus in S. Gregorii Epistolis
fundato : VITA Auct. Octavio Cajetano Syrocu-
sano S. J.* 238
- 8 Maximus seu Maximinus, Ep. Aquis-sextiis
*Comm. problem. De incertitudine tam cultus
quam ætatis aut nominis* 53
- 9 Maximus, Presb. M. Alexandriæ *ex Martyro-
logiis* 168
- 10 Maurinus, Ab. M. Colonix Agrippinæ. *Inventio
Corporis Auct. Stephano Mon. ad S. Panta-
leonem* 276
- 10 Maurinus abbas, martyr Colonix. *Addenda quæ-
dam de tempore, quo vixerit* 27 *
- 8 Medardus, Ep. Noviom. et Tornac. *Comm. pr.
§. 1 Varia Acta scripta. Tempus vitæ et mor-
tis* 72. §. 2 *De S. Medardi monasterio ejus-
que privilegiis* 74, §. 3, *De secunda ejus ec-
clesia, a Ludovico Pio constructa; et tertia
ab Innocentio 2 dedicata* 75. §. 4 *Cultus
Sancti, Reliquiæ locis variis* 77. *VITA metrica
auct. Venantio Fortunato, ex variis MSS. VITA
prosa auct. eodem, ex pluribus MSS.* 78. *SUPPLEM. auct. Anonymo Suession. seculi ix,
ex Acherii Spicilegio. Prologus. Cop. 1, Ado-
lescentiæ miracula duo, obitus, sepultura* 82.
*Cap. 2, Ecclesia supra corpus erecta, mira-
cula patrata, Episcopus monasterio injurius
morte mulctatus* 83. *ALIA VITA auct. Radbodo
Ep. Noviom. et Tornac. ex MSS. et Surio.
Cap. 1. Ortus : illustria in juventute faci-
nora, Sacerdotium* 87 *Cap. 2 Mira erga fures
mansuetudo et beneficentia, alia prodigia,
Episcopatus susceptus* 88. *Cap. 3 Sedes No-
vionum translata : adjunctus ei Episcopatus
Tornacen. morbus, obitus* 90. *Cap. 4 Corpus
Suessionem*

- Suessionem translatum, miracula varia 91.
Cap. 3 Ecclesia illi constructa alia miracula.
 Warimberti episcopi, monasterio injurii, dira
 mors 92 DOCUMENTA de corpore S. Medardi
 translato Divionem, indeque communicata
 Noviomensibus parte: *collecta a Petro Franc.*
Chiffletio S. J. §. 1. Translatio sacri Corporis
 in Burgundiam 93. §. 2, Tempus translationis
 primæ aliarumque post secularia memoriæ
 96. §. 3, Insignis portio sacri corporis a No-
 viomensi Capitulo petita, a Divionensi con-
 cessa 98. §. 4 Apparatus ad exceptionem d.
 Reliquæ et confecta desuper instrumenta 100.
 §. 3 Capella S. Medardi in Velaunais, anony-
 mis Reliquiis multis insignis 103
 11 Mendus Valle, Ord. S. Jacobi, M. in Algarbiis
ex Hagiol. Lusit. 469
 7 Meriadocus, Ep. Veneten. in Armorica, *ex variis*
 35 c
 7 Mochus seu Monachus M. v. Paulus 7
 8 Mucius M. in Africa, *ex Mrl. Hieron.* 58 b
 8 Muciava vel Mucianus, M. Cæsareæ in Cappa-
 docia *ex Hieron.* 58 a
 9 Mucianus, M. Nicææ *ex Mroll.* 169

N

- N**aucratus seu Naucratus Præp. Studitarum C.
 P. Conf. *Comm.* Quo fundamento referatur hoc
 die? 133
 8 Nestor, M. Nicomediæ *ex Hieron.* 56

O

- O**liva V. M. Panormi *Comm. pr.* de recentiori-
 bus Actorum scriptoribus: veteri cultu, ætate
 per conjecturam 292, *VITA ex editione Cuje-*
tani 293
 9 Orestes M. apud Græcos *ex Synax.* 169

P

- P**alæmon, Ab. Habessinus, *ex Hagiologio metr.*
gentis illius 460
 10 Pansemne, pœniteus Antiochena, *ex Synaxariis*
MSS. 272
 11 Parisius, Ord. Camald. Presb. Tarvisii, *Comm.*
pr. De vita miraculis, morte, et cultu, Tar-
 visii atque Bononiæ 477. *VITA ex Hist. Au-*
gustini Florentini 478
 8 Paulinus, M. Gerundæ. v. Gerioanus 58
 7 Paulus, M. cum Sociis Fortunato, Macario seu
 Macro, Primoso, Accadio sive Achacio, Mo-
 cho MM. an in Africa Begarcii aut Bisacii,
 vel Byzantii in Europa? *ex Mrl. Hier.* 7
 7 Paulus, Ep. CP. M. *Comm. ex Variis PRÆF.*
 Plura ejus festa, Vitæ scriptores, elogia 13.
Cap. 1. Adolescentiæ ejus, primum sub Con-
 stantino M. exilium, Ordinatio Episcopalis,
 depositio sub Constantio 14, *Cap. 2.* Varia
 ejus exilia 17. *Cap. 3.* Acta in Synodo Sardic.
 circa ipsum, ejusque martyrium 19. *Cap. 4.*
 Solennis translatio reliquiarum, et cultus
 apud Græcos 22. *App. 1.* De Corpore Vene-
 tiis 23. *App. 2.* De anno quo obiit Alexan-
 der decessor Pauli 24 *App. 3.* Continens
 Dissertationem de tempore, quo epi-
 scopi CPolitani, Alexander obiit, Paulus ei
 successit, et S. Athanasius Alexandrinus
 CPoli fuit, dum accusavit Paulum episcopum

suum Macedonius. §. 1. De anno, quo Arius
 hæresiarcha, quo S. Alexander ep. CP. S.
 Pauli decessor, obierint 13. * §. II Objecta
 Valesii contra explicationem datam 15. * §
 III Duo Valesii argumenta, quibus adstrui-
 tur Paulus ante Tyriam synodum episcopus
 fuisse, refelluntur 16. * §. IV De Hermantii
 et ejus sequacium sententia 17. * §. V De
 tempore, quo celebratum sit concilium Ale-
 xandrinum in causa Athanasii: quo item An-
 tiochenum 19. * §. VI De tempore concilii
 Romani et xviii mensium commoratioe Atha-
 nasii Romæ 20. * §. VII Respondetur obje-
 ctionibus aliter sentientium 22 *

- 7 Pax, Ord. Min. Cassiæ in Umbria, *ex Jacobillo* 49
 9 Pelagia, V. M. Antiochiæ in Syria. *Comm. Hist.*
 §. I Memoria et cultus ex Martyrologio Ro-
 mano, Menæis, S. Ambrosio et aliis 153. §. 2
 A quibus ejusdem nominis hæc distincta:
 quædam de matre et sororibus 154. §. 3,
 Illa an vere Martyr dicenda 156. §. 4, Ætas
 Virginis, Martyrii tempus. An templum CP.
 Acta 157, S. Jo. Chrysostomi de eadem 1
 Oratio 159, II 161
 7 Petrus, Presb. M. Cordubæ sub Saracenis, so-
 cii et Walabonsus Diaconus, Sabinianus, Wi-
 strebundus, Habentius, Hieremias Monachi.
ex Memoriali S. Eulogii 17
 11 Petrus Rodriguez, Commendator Ord. S. Ja-
 cobi, cum sex sociis M. in Alegarbiis *ex Cor-*
doso 469
 8 Philippus, M. in Ægypto Boreali, *ex Hagiologio*
Habessino 57
 7 Potamiæna Junior, V. M. Alexandriæ in
 Ægypto, *ex Pallodio et Synaxariis* 6
 10 Primitivus, M. Romæ, Soc. S. Getulii 261
 7 Primosus M. vide Paulus, *ex Mrl. Hier.* 7
 9 Primus et Felicianus, MM. Romæ *Comm. pr.*
 §. I De eorum Actis et Reliquiis. 148 §. 2 de
 eorumdem corporibus in Carniolia. 150 ACTA
ex MSS. 151
 9 Privata, M. in Africa, *ex Mrl. Hieron.* 8 a
 8 Ptolomæus, M. in Ægypto Boreali, *ex Hagiol.*
Habessina MS. 57 c

Q

- Q**uirillus M. in Africa *ex Mrl. Hieron.* 8 a

R

- R**estitutus, M. Romæ via Nument. 458
 7 Richardus, Episc. Andriæ in Apulia. *Comm. Hist.*
 De invento corpore, cum probationibus vete-
 ris cultus indeque sumptis iudiciis ætatis. 242
 Historia inventionis et Translationis. *Auct.*
Francisco Duce Andriæ. 245 Miracula, *ex MS.*
eodem 247
 9 Rhodon, M. apud Græcos, *ex Synax.* 17
 7 Robertus, Ab. Ord. Cisterc. in Anglia, *Cam-*
ment. de locis habitationis et Vita scripta. 47
VITA, ex Capgravo 48
 10 Rogatus, M. Romæ *ex Mrl. Hieron.* 268
 11 Rosselina, Virgo Cathusiana prope Arcus in Pro-
 vincia. *Comm. Hist. PRÆF.* de scriptoribus et
 memoriis hic collectis 484. *Cap. 1* Familia
 parentes, fratres consobrini, nomen Rosseli-
 næ; pænes mutati in flores. 485. *Cap. 2* In-
 gressus in Ordinem, transitus ad domum
 Cellæ-Robaudi, ante, in gratiam B. Joannæ
 vel Dianæ, concessam. Monialibus domus
 Bertaudensis 487. *Cap. 3* Professio, conse-
 cratio, manuale exercitium, et prælatura. 489.

INDEX SANCTORUM.

Cap. 4 Virtutes et pius obitus, elevatio incorrupti corporis, oculi seorsim servati. 490. Cap. 5 Varia cellæ-Robaudi fortuna, per quam ea tandem ab Observantes venit: ab his facta Translatio corporis. 492. Cap. 6 Miracula nliqua postea patrata 495

S

- S**abinianus, Mon. M. Cordubæ v. Petrus 36 c
8 Salustianus, M. in Sardinia *Sylloge*, de cultu et recentiorum commentis 57 a
8 Scicius vel Sicius, M. Gerundæ v. Germanus 59
7 Sebastiana, Thaumaturga apud Græcos, ex *Menæis* 35 b
7 Sebastiana Virgo et Martyr Heracleæ in Thracia. *Comm. rn.* De die cultus, patria, palæstra et tempore martyrii, loco depositionis, deque Actis ipsis 1*. Duplex Actorum synopsis e Synaxario et Menæis Græcorum 3*. Acta Græcolatina Auctore anonymo. Cap. 1. Capta sub Domitiano imp. Sebastiana, plumbatis cæditur 4* Cap. 2. Disputat cum Preside; igni imposita non læditur; hunc precibus suis extinguit 6*. Cap. 3. Iter Marcianopoli Heraclea. Tormenta hic inflicta 9*. Cap. 4. Objicitur leonibus, ab iisque defensa, capitis damnatur. Corpus defertur Rhædastum 11*
9 Silvester, Ord. Camaldul. Florentiæ in Etruria. *Comm. pr.* De ejus vita ex familiarium relatu matrice et vulgariter scripta. 252 VITA Ex Italico Domni Zenobii Mon. MS. Prologus 253 VITA ex *Rhythmo ejusdem* 256
7 Spisina, M. in Africa, ex *Mrl. Hieron.* 8 a
8 Spisinna M. in Africa, ex *Mrl. Hieron.* 58 b
7 Stephanus, Presbyter apud Græcos ex *Menæis* 35 a
11 Stephanus Vasquez, Ord. S. Jacobi M. in *Algarbiis* 470
8 Syra vel Syria, Virgo in territ. Trecen. *Comm.* stabilitur cultus, quæritur ætas, Reliquiarum inspectio declaratur. 63 b. Instrumentum de reseratione capsæ, ex *Promptuario Trecensi Camuzati* 64

T

- T**arasius, M. ex *Menæis* 9 b
9 Tecla, Mariamna, Martha, Maria, Enneim vel Alia, Virgines Canonice MM. in Perside, *Comm. pr.* De earum conditione, actis, ætate 170 ACTA. Ex *Synax. MS.* 171
11 Theopenptus et 4 socii apud Græcos 458
10 Theophanes, Reclusus juxta Antiochiam, ex *Synaxariis* 272
10 Theophilus, Archiep. Gnesnen. v. Bogumilus 336
10 Timotheus, N. Ep. Prusæ in Bythynia ex *Synax. Græcorum* 270
9 Trojecia, V. Ruthenis et Pictavis in Gallia. *Sylloge* de ejus utroque loco, cultus diebus, ætate, nomine 177

V

- V**alentinus, Ep. Tungen. *Comm.* de cultu 9. ACTA elevationis an. 1623, ex MS. 11
11 Valerius de Ora, Ord. S. Jacobi, M. in Algarbiis 469

- 11 Victor M. Aquilejæ, ex *Mrl.* 458
10 Victorianus Diac. M. cum *Mammario* in Numidia 264
11 Victorianus, M. Aquilejæ, ex *Mrl.* 438
7 Victurus, M. in Africa, ex *Mrl. Hieron.* 8 a
10 Victurus M. Romæ, ex *Mrl. Hieron.* 268
9 Vincentius, M. Levita Aginni in Aquitania. *Comm. pr.* De Actis antiquis ac cultu, variisque circa personam et Reliquias circumstantiis 163. ACTA ex MSS. 164 Alia ex *Lectionibus* 165. POEMATA Ven. *Fortunati*, de ejus ecclesia 167. Pœna in violatores ejus, ex *Greg. Taron.* 167
9 Vincentius, M. Gnesnæ in Polonia; cultus; diversus ab *Aginnensi* in Gallia 164 d
9 Vindemialis, Ep. Afer. *Sylloge* De ejus Episcopatu, ætate, cultu Tarvisii 178
8 Viticus vel Eutychiuss M. Nicomediæ ex *Mrl. Hieron.* 56

W

- W**alabonsus Diaconus M. Cordubæ v. Petrus 36 c
8 Willielmus, Archiep. Eborac. *Comm. Hist.* §. 1, De antiquioribus ac fere cœvis Auctoribus Actorum 134. §. 2 Vita ex *Legenda Jo. Capgravi* 135; §. 3 Electio controversa examinatur Romæ, probatur in Anglia, 136. §. 4 S. Bernardi apud Cœlestinum 2 et Eugenium 3 graves contra illius ordinationem querelæ 137. §. 5 Deponitur ab Archiepiscopatu Willielmus. substituitur Henricus 138. §. 6 Eo et SS. Bernardo Ab. atque Eugenio PP. mortuis, ab Anastasio PP. restituitur Willielmus 139. §. 7 Hujus in suam Sedem regressus, et sancta mors a veneni suspicione excusata 140 §. 8 sancti corporis elevatio, quando et quibus auctoribus facta 141. §. 9 Translationis solennitas, eamque secuta miracula 142
7 Wistrebundus, Monachus M. Cordubæ v. Petrus 36 c
7 Wlphlagius, Presb. et Curio Ruensis in Pontivo Galliæ. *Comm. Hist.* §. 1, Patria Sancti, ac pia educatio, et vita in conjugio; susceptum, et pœnitentiæ causa depositum officium Curionis 29. §. 2 Eremitica S. Wlphagii vita, filiarumque ejus exemplaris castitas 30. §. 3 Tempus obitus, translatio corporis ad Foresti monasterium, indeque Monstrolium 31 †. 4 Reliquiæ cum Ruensi et Ambianensi Ecclesiis communicatæ, non sine Monstroliensium gravi sensu. 32

Y

- Y**vo Ep. Persa, cum tribus sociis peregrinis in Britannia. *Comm. pr.* de ejus ætate et vitæ scriptoribus. ACTA auct. *Goscelino mon.* ex MS. Cap. 1. Vita 284 Cap. 2 Inventio 286. Cap. 3 Translatio Rameseam 287. Cap. 4 Translatio sociorum ad ecclesiam Sancti, in loco inventionis 288. *App.* Miracula 288

Z

- Z**acharias M. Nicomediæ ex *Martyrologiis* 270
10 Ziddinus M. in Numidia cum *Mammario* 264
8 Zoticus M. Cæsareæ in Cappad. ex *Hierony. Martyrologio* 58 a

INDEX CHRONOLOGICUS

*Rerum præcipuarum, spectantium ad eos præsertim Sanctos, quorum hoc Tomo Acta
vel Anniversaria illustrantur.*

SEculo I ET II.

- An.* 49 Potuit Barnabas Apost. Roma Mediolanum et Brixiam prædicaturus excurrisse 423 *et an.* 53 in Cypro martyrium suum igne consummasse 416 e
Seculo I exeunte S. Sebastiana V. M. in Thracia sub Domitiano imperatore 1 *
116 Obiit S. Joannes Hierosolymit. Ep. vii 4 c
119 S. Justus patriarcha Alexandrinus ordinatur 17 a
124 *circ.* Romæ, sub *Had.* Getulius et socii Martyres 261 c

SEculo III.

- 250 S. Austremonius Arvernus Apostolus missus 112 e
255 S. Mammarius et Socii MM. in Numidia, Africae prov. 264
Sub Decio Calliope M. 54 b
Sub. Moxim. sec. 3 aut 4 S. Potamiaena junior V. M. in Ægypto 6 b
296 Felix et Fortunatus MM. Aquilejæ 455
Circa. 300, Germanus, Paulinus, Justus et Sciscius, MM. Gerundæ in Catalaunia 59

SEculo IV.

- Sub Diocl.* S. Vincentius Levita M. Aginni 163 b
SS. Prinus et Felicianus MM. Romæ 148
304 S. Basilla M. Romæ 459 b
305 Natus S. Paulus Episc. CP. 14 e
311 Pelagia V. M. Antiochiæ, potius quam sub Numeriano 157 d e
325 Nicænæ Synodo interest S. Paulus, Notarius S. Alexandri Presb. eo legati a S. Metrophane CP. 14 d
336 Arii hæresiarchæ infelix interitus 14 * c
336 S. Paulus Presb. C. P. in Pontum relegatus factione Arianorum 14 d
337 *cir.* obiit S. Valentinus Ep. Trajecti ad Mosam 10 a
340 S. Paulus Ordinatur Ep. CP. mox ejectus intruso Eusebio Nicomed. 14 d, et hoc mortuo restitutus 17 c
347 S. Paulus CP. Sedi iterum restitutus, 14 d ex sententia Synodi Mediolan. 20 e, et an. 350 strangulatus 14 e, 21 d
Sec. 4 sub med. Virgines v Canonice in Perseide, sub Sapore 170
363 Interficetur Julianus Apostata sub eo Timotheus M. Episc. Prusæ 270
381 Concilium CP. sub Theodosio, quo Orthodoxia restituta, Nectarius Ep. ordinatus 22 c, allatum corpus S. Pauli CP. M. *ib.* d
Circa. 400 obiit Trajecti ad Mosam S. Candidus, Ep. ignotæ Sedis 10 b

SEculo V.

- Atre et Hor, Abbates in Ægypto, mire humilis hic, ille obediens 67 b
Post 460 S. Canides Reclusus floret in Capadocia 274
475 Ob S. Amabilis Presb. Arvernus 463 d
478 Invenitur corpus S. Barnabæ 417 d, 445 d
Circa. 500 S. Censurius Ep. Antissiodori 274 c
SS. Florentius et Vindemialis Epp. Afri Confessores 178

SEculo VI.

- S. Elremundus Ab. Fontaneti in Gallia 281
Post 508 S. Gildardus Ep. Rotomag. i Aurelian. Synodo interest 68 b
516 Natus dicitur S. Colmanus seu Colmocus, Dro-morens. in Hibernia Episcopus 24 e
522 *Circa.* obiit S. Heraclius, Ep. Rotomag. 70
530 S. Medardus Ep. Sedem Veromanduis Noviomam transfert 74 b, assumit etiam ecclesiam Tornacen. *Ibid.*
541 Aurelianensi Synodo ii subscr. Maximinus Ep. Aquis-sextiis 54 d
545 Obiit S. Medardus Ep. Noviom. 83 d
560 *Circa.* Dedicatur ecclesia S. Vincentii Aginnen. 167 b
575 Sigebertus R. Austrasiæ occiditur machinatione uxoris, fratrem Tornaci obsidens 84 e f
590 S. Fortunatus ordinatur Ep. Fanen. 103 c
594 Ob. S. Maximianus Ep. Syracusanus 238
597 Obiit. S. Columba, Pater Monachorum 191 e, natus 522, et 563 transgressus in Britanniam 192 c
599 Venantius Fortunatus fit Ep. Pictaven. 72 e
Sec. 6 vel 7 S. Marius Solitarius in Arvernia 111

SEculo VII.

- 601 Ob. Baitheneus, successor S. Columbæ 233
7 *Sec.* S. Yvo Persa Ep. Peregrinus in Anglia 284 S. Blitharius Presb. Brevis in Tricassibus 467 b
635 Britones a Saxonibus victi 198 d
640 *Circa.* S. Eustadiola Abb. Bitur. floret : ædificatur ecclesia S. Amabilis Reomensis 161
644 S. Ithamarus ord. Episc. Roffen. 291 b
648 Cyprum invadunt Saraceni 448 b
648 Revelantur corpora SS. Primi et Feliciani MM. Romæ, et transferuntur in Urbem 148 f
650 *Circa.* floret S. Landericus Ep. Paris. 289
656 Ob. S. Ithamarus Ep. Roffen. 291 a
664 Farnensi in Britan. Synodo interest S. Colmanus, Ep. Lindisfarnen. 28 d
690 Cyprii Christiani cum corpore S. Barnabæ ad tutiora transeunt. 448 d

SEculo

INDEX CHRONOLOGICUS

SECCULO VIII.

- Ob. Bobii S. Cumianus Ep. Scotus 241
778 Carolus M. R. Franc. recipit Catalauniam;
transfert corpora 4 Gerundensium MM.
59 c

SECCULO IX.

- 806 Transferuntur Mediolanum Rel. SS. Primi
et Feliciani MM. 148 c
Sec. 9 Henriedense monasterium S. Deocari
a Carolo M. conditur in diœc. Eystett. 38 f
825 Translatæ Reliquiæ SS. Sebastiani M. Romani
et Remedii Ep. Rotomag. non item S. Gil-
dardi 68 f
Post 825 Ludovicus Pius Imp. restaurat Ba-
silicam S. Medardi Suession. 76 a
841 Ecclesia S. Laurentii Venetiis tradita Monia-
libus Benedict. 23 c
846 Fundatur monasterium S. Pantaleonis Colo-
niæ 276 a
848 S. Naucratus Præpositus Studitarum Conf.
Constantinopoli obit 134 a
850 cir. Monstrolium transfertur corpus S. Mar-
cellini Ep. Velaunen. 5 c
851 Cordubæ sub Saracenis passi SS. Petrus
Presb. Walabonsus Diac. et socii Monachi
37 b

SECCULO X.

- 943 Transferuntur corpora SS. Ebrulfi, Ebremundi
et Ansberti 281 e
950 Corpus S. Chlotulphi Ep. transfertur Metis
Layum 126 a
966 Invenitur Coloniæ corpus S. Maurini Ab. M.
276 b
970 S. Julianus Mon. floret. prope Edessam 173 e
974 Fundatur in Carinthia Collegiata SS. Primi
et Feliciani 150 b
988 Divionem translata varia Sanctorum corpora
metu Normannorum, imprimis S. Medardi
Episc. Noviom. 95 c f

SECCULO XI.

- 1001 Invenitur et Ramesejam transfertur corpus
S. Yvonis Ep. Persæ 287 f
1019 ant seq. Venit Benedictus PP. VIII in Germa-
niam et Fullam 39 * e
1031 Ob. Aribo Ep. Moguntinus: succedit B. Bardo
296 c
1039 S. Gondulfi reliquiæ translatae in tumulum
SS. Monulfi, Valentini et Candidi 12 f
1036 Reginardo Ep. Leodien. succedit Nizo seu
Nithardus 12 c
1037 Dedicatur Ecclesia S. Martini Moguntiae 297 c
1039 Ob. Conradus Imp. succedit Henricus Nîger
antea Rex Burgundiæ et Dux Sueviæ 12 d,
297 c
1051 S. Bardo Archiepiscopus Moguntinus mori-
tur 31 *
1054 Malcolmus restituitur in regnum Scotiæ 321 f
1066 Godescalcus Slavorum Princeps cum Sociis
Martyr. 42. Haroldus Com. exclusis Æd-
gari R. liberis regnum Angliæ tenet; et eo
cæso Willielmus Normannus 319 d e
1070 S. Margarita nubit Malcolmo Scotiæ Regi
320 d
1073 Hermanus, non Remensis, sed Metensis Epi-
scopus 12 f

- 1074 Witheby monast. pro viris O.C. restaura-
tum 48
Post 1077 transfertur corpus S. Ithamari Ep. Ror-
fen. 291
1093 13 Nov. in prælio cadit Malcolmus, Rex
Scotiæ uxor ejus S. Margarita die 3 post
moritur 318 a
1100 Willielmus Rufus R. Angliæ moritur: suc-
cedit Henricus, cui nubit an. 4 Mathildis
filia S. Margaritæ 323 c

SECCULO XII.

- 1103 Ordinatur S. Landulfus Ep. Astens. 44 d
1110 Henricus R. Germ. Italiam violente ingre-
ditur, ut Schisma stabiliat 45 a
1113 Ossa S. Fortunati Ep. Fani requisita inve-
niuntur 105 f, 109 a
1114 Mathildis neptis S. Margaritæ uxor Henrici
Imp. 323 d
1120 Monasterium Uraugia fundatum a S. Ottone
ep. Bamb. ejusque primus abbas Ecbardus
28 * f
1124 David filius S. Margaritæ fratri Alexandro
succedit in Scotia 320 e
1130 S. Landulfus Ep. Asten. Antipapæ se opponit
45 b, Ecclesia S. Medardi ab Innocentio
Papa II consecratur 76 b
1132 Fundatur monast. Fontium juxta Ripum in
Anglia, a Richardo Priore Eborac. O.C.
48 f
1134 S. Landulfus Ep. Asten. moritur 45 f
1140 Thurstinus Ep. Eborac. moritur, eligitur
S. Willielmus, sed ab Eugenio Papa cas-
satur Electio 135 d
1142 Ursulanæ iv translatae in Hassiam 52 e
1145 Cistercienses recipiuntur in Polonia, mona-
steria conduntur et dotantur an. 1153 et
1188
1151 Nascitur Bononiæ B. Parisius Camaldulensis
478 f
1153 Obeunt SS. Eugenius Papa 3 et Bernardus
Ab. Clareval. adversati S. Willielmo Ebo-
rac. 139 e, Item David R. Scotiæ f. S.
Margaritæ 323 d
1154 Restituuntur Eboracensibus S. Willielmus et
moritur 140 d e f
1159 Obit S. Robertus Ab. Ordinis Cisterc. in
Anglia 48 c
1171 Transfertur corpus S. Landericæ Ep. Pari-
siensis 290
1196 Transferuntur Andriæ Rel. SS. Erasmi et
Pontiani 242 e
Post 1198 creditur Cherium in Pedemontio allatum
corpus S. Genesiæ V. M. 35 b
Circa 1200 Arnaldus Ep. Gerundensis elevat 4
Martyrum corpora, eorumque (ut putabat)
Acta Romæ invenit 59 c
1200 Circa floret S. Richardus Ap. Andriæ 242

SECCULO XIII.

- 1204 S. Cuthberti corpus incorruptum invenitur in
Anglia 323 b
1209 S. Dominicus Bononiam venit 358 f
1210 Prussiæ mittitur Episcopus et Apostolus
Christianus O. Cisterc. 355 a
1236 Ob. Bononiæ B. Diana, Ord. Prædic. 358 b
1238 Transfertur Corpus S. Medardi Divione 97 e
1242 Tavoræ in Algarbiis Milites S. Jacobi a Mau-
ris cæsi 469
1250

- 1250 *circa*. Elevatur corpus S. Bogumili Ep. Gnesn. Erem. 356 d, item corpora Margaritæ et Malcolm Regum Scotiæ 333 e, Obit Aleydis Scarembekana, O. Cist. Camerae prope Bruxellas 471
- 1256 Ecclesia SS. Marcellini et Petri ab Alexandro PP. IV consecrata impositis multis Sanctorum Reliquiis 13 *
- 1257 Minoritæ obtinent Mediolani ecclesiam SS. Naboris et Celsi, cum multis Reliquiis 448 f
- 1260 *Circ.* Transfertur corpus S. Marii Solitarii Arverni 111 c, Cella-Robaudi traditur Virginibus Carthusianis 488 b
- 1263 Nascitur B. Rosselina V. Carthus. 487
- 1267 Obit Tarvisii S. Parisius Camaldulen. 479 e
- 1269 Florentini, victis in festo S. Barnabæ Aretinis, ei ecclesiam erigunt 451 d
- 1270 Floret B. Pax Ord. Min. Cassiæ in Umbria 49
- 1271 Nascitur B. Joannes de Avellino Ordinis Minorum 482 c
- 1279 Ordinatus Eborac. Ep. Willielmus Wykwane, elevat an. 1283 corpus S. Willielmi decessoris, obit Pontiniaci 1285, et miraculis claret 141 c d e
- 1190 Tarvisii ædificatur Cœnobium S. Christinæ 478 e
- 1286 Transferuntur Romæ corpora S. Getulii et Sociorum 261 e
- 1300 *Circ.* Trecis fundatur festum S. Syriæ: 63 e; canonizatur S. Ricardus Ep. Andriæ 243 b

SEculo XIV.

- 1304 Burgi S. Sepulcri obit B. Raynerius O. Minorum 144 c
- 1313 Ob. prope Tudertum B. Joannes de Avellino O. Min. 482 a
- 1315 Obit B. Giolus Erem. Sellani 251 a, et Tarvisii B. Henricus Baucenen. 364 f
- 1319 Elevatur corpus S. Deocari Abbatis Hernriedæ 39 a
- 1329 Obit B. Rosselina V. Carth. 485 b, 491 b, Tarvisium occupatur a Veronensibus: et rursus a Venetis an. 1337, 370 b
- 1330 Ob. Tuderti B. Joannes Raynautii O. Benedictini 144 e f
- 1334 Dedicatur nova Eccl. S. Catbar. in cella Robaudi et elevatur corpus S. Rosselinæ 491 c d
- 1346 Obit Helion Magister O. Hieros. frater B. Rosselinæ 487 b
- 1347 scribitur Vita B. Henrici Baucenen. 363 d
- 1347 Obit B. Flora virgo, Ordinis sancti Joannis hierosolymitanis 37 *
- 1348 Obit Florentiæ B. Silvester Camaldulensis 253 a Eodem anno, item 63, et 74 sævis-sima pestis per Italiam 401 c
- 1352 Florentiæ grandis inundatio 253 c
- 1353 Destruitur cœnobium B. Parisii, ejus corpus fertur in civitatem 479 b
- 1356 Nascitur Florentiæ B. Joannes Dominici futurus Cardinalis 392 a
- 1368 Obit Florentiæ B. Paula Camald. 253 a
- 1375 Transfertur festum S. Amabilis 460 f
- 1378 Cœptum schisma ecclesiæ grave 401 e, contra Urbanum VI 405 b
- 1371 Tarvisii elevatur incorruptum corpus S. Henrici 386
- 1378 Ordinem Prædicatorum iugreditur B. Joannes Dominici 398 a
- 1392 Transfertur Divione corpus S. Medardi Episc. 97 f

Junii T. II

- 1396 B. Bogumilus claret miraculo equi suscitati 353 f

SEculo XV.

- 1403 Colliguntur miracula S. Bogumili 353 b
- 1406 vel 16 Transfertur altare cum corpore S. Deocari Ab. Hernriedæ 39 a
- 1408 Transfertur corpus S. Landerici Episc. Paris. 290 f, B. Joannes Dominici O. P. creatur Cardinalis 390 e; una cum aliis 392 d
- 1414 Celebratur Concilium Constantiense 407 b, Claret miraculis S. Marcellinus Episc. Vellaunensis 5 e
- 1417 Depositis aliis tribus incertis, creatur Martinus V Papa 409 a
- 1419 Obit Joannes XXIII, Expapa Florentiæ 409 b
- 1421 Zedelitzii in Bohemia occisi ab Hussitis Cistercienses et Carthusiani 3 c
- 1422 Papiæ ad S. Petri in Cœlo-aureo Monachis succedunt Canonici Reg. Mortarien. 43 d
- 1419 Budæ moritur B. Joannes Dominici Card. Legatus 390 c, 411 f
- 1430 Scribuntur miracula S. Amabilis Presbyteri 465
- 1435 Corpus S. Willagii in novam arcam transportatur 33 a
- 1438 Requiritur et invenitur corpus S. Richardi Andrien. Episc. 246 f
- 1441 Capitur a Turcis Buda: sepultura B. Joannis Dominici evertitur 390 a
- 1444 Ethelredi filii S. Margaritæ R. corpus incorruptum invenitur 331 d
- 1450 Ob. Stephanus Baldellus O. Præd. miraculis clarus 414 d
- 1451 Franciscus Dux Andriæ scribit inventionem S. Richardi Ep. 247 b
- 1461 Inspiciuntur et elevantur Trecis Reliquiæ S. Syriæ Virg. 64
- 1482 Hernriedæ aperitur capsula S. Deocari Abbatis 39 a
- 1488 Ruit turris S. Stephani Divione, nihil læsis Reliquiis aut ullo præsentium 98 b
- 1490 Conflagrat opp. et monasterium Hernriedæ 38 f
- 1493 Inventa corpora S. Barbari et Pauli CP. MM. in eccl. S. Laurentii Vepetis 24 a

SEculo XVI.

- 1501 Minores observantes inducuntur in Cellam Robaudi, ubi corpus S. Rosselinæ 493 c
- 1510 Transfertur corpus BB. Dianæ Bononiensis 361 b
- 1518 Æles S. Olivæ Panormi Minimis tradita 295 c
- 1528 Ordinatur a Claromont. Ep. officium S. Marii 113 b
- 1546 Transfertur corpus B. Gioli Eremitæ Sellanensis 251 b
- 1568 Elevantur ossa B. Joannis Raynautii O. B. 143 a
- 1571 Reliquiæ S. Barnabæ transferuntur Mediolani 450
- 1577 Henricus III R. Franciæ instituit Ord. S. Spiritus 30 a
- 1580 Transferuntur in Hispaniam Corpora SS. Margaritæ et Malcolm RR. Scotiæ 335 a
- 1584 Transferuntur ossa B. Dianæ et sociarum 358 c
- 1597 Caput S. Margaritæ R. Scot. traditur Patribus Societatis J. Duaci 335 c

X

1597

INDEX CHRONOLOGICUS

- 1597 Ob. Josephus Anchieta S. J. Apostolus Bra-
siliae 147 e
1598 Transferuntur Florentiae corpora BB. Silve-
stri, Jacobi et Paulae Camaldull. 232 b

SECULO XVII.

- 1612 Reperitur Narniae incorruptum corpus Ven.
Firminae, Abbatissae Clarissarum 4 e
1617 Translata corpora SS. Pauli et Barbari MM.
in eccl. S. Laur. Venetiis 24 a
1618 S. Barnabae apostoli capite Cyprio allatum,
elevatum Neapoli in ecclesia domus pro-
fessorum societatis Jesus 36* b
1623 Trajecti recognita Corpora SS. Valentini,
Candidi, Monulfi et Gondulfi Epp. 11 a
1625 Ob. Duaci Ven. Joanna de S. Catharina O.
D. cujus habetur Vita 51 f
1626 Ob. Antuerpiae Ven. Anna a S. Bartholomaeo
Teresiana 3 f
1628 Corpora SS. Primi et Feliciani in Carniolia
adjudicantur Franciscanis in Stain 15 f

- 1629 Mediolani sublata per S. Barnabam pestis
480 f, Urbanus VIII approbat Regulam a
Ven. Marina de Escobar scriptam Brigit-
tinis in Hispania 147 f, quae obiit an. 1633
147 f
1635 Episc. Ambianensis, translaturus aliquid de
Reliquiis S. Wiflagii, a Monstroliensibus
violatur, 33 a, eos poenitentes absolvit et
designatam translationem perficit 34 b
1640 Circ. Episc. Podien. recognoscit Reliquias
capellae S. Medardi in Velaunis 104 a
1644 Visitatur incorruptum corpus S. Rosselinæ
493 f
1650 Capitulum Noviomense a Divionensi impetrat
os femoris S. Medardi, et solenniter trans-
fert 98 et seqq.
1653 Incendium Lugduni extinctum n S. Amabili
466 e, fit translatio S. Rosselinæ 494 c
1660 Reperitur imago et transfertur corpus B.
Gioli Erem. Sellanensis 249 e
1666 B. Bogumilo Ep. Gnesn. erigitur novus tu-
mulus 337 b

NOTITIA ICONUM

TOMUM II ET III JUNII

ILLUSTRANTIUM.

Præter Iconem frontalem, et effigiem Augustissimæ Eleonoræ Imperatricis cui dedicatur hic Tomus, et præter eodem spectantem Pyramidem, Sanctissimæ Trinitati ab Augustissimo Imperatore erectam Viennæ, in gratiarum actionem pro aversa ab Urbe et Provincia diræ pestis lue Pag. xi: atque Leoniani Triclinii Romæ, atque Antoniani apud Patavinos sacelli tabulas, in folio libero paginis 78 et 241 Tomi in applicandas: nullæ eum majores luminæ gravant; intra textum tamen impressæ majores minoresve figuræ, ad triginta hoc ordine invenientur.

Ad Acoluthiam officii Græci.

Corona Hymnographorum ex Triodio, Pag. xx
Semonterium ligneum, convocando ad Synaxim populo, xxiv
Semanterium Ferreum, cum quo de ægros sacra Mystéria feruntur, xxvii

Tum porro in ipsis Actis Tomi II.

Pag. 76 Abbatia S. Medardi Suessionibus.
250 Effigies incorrupti corporis B. Gioli Cellanensis.
258 Effigies B. Dianæ Bonon. Ord. S. Dominici.
365 Effigies B. Henrici Baucenensis,
394 Effigies B. Joannis Dominici Florentiæ.
452 Crus S. Barnobæ Apostoli in sua odhuc carne, Florentiæ apud Augustinianos.
492 Corpus S. Rosselinæ Virginis Carthusianæ.
495 Ejusdem oculi adhuc incorrupti.

Tum in Actis Tomi III.

58 Scuta Gentilitia S. Cuneræ, parentibus ignorant afficta.

71 S. Leo Papa et Carolus M. Imp. ex Musivo ad S. Susannæ.

78 Idem in Triclinio Leoniano, ad latus dextrum

78 Idem ibidem ad latus sinistrum.

80 Scutula, ibidem in Labaris expressa.

98 Effigies B. Guidonis Cortonensis.

100 Ejusdem arca marmorea, veteris et gentilitii operis.

115 Effigies S. Joannis a S. Facundo, in habitu Ordinis Augustiniani.

127 Ejusdem in habitu Collegialium Salmanticensium.

206 Effigies S. Antonii Patavini, et habitu recentiori.

206 Effigies B. Benedicti Aretini, in habitu vetustiori.

231 SS. Franciscus et Antonius, ex Musivo Lateranensi.

232 Eleonoræ Sabaudæ funus, adstantibus Fratribus in habitu anni 1296.

233 Incorrupta lingua S. Antonii Patavini.

234 Mandibula cum costa in argenteo capite.

239 Iconismus Ecclesiæ Patavinæ, exterius spectatæ.

416 SS. Basilius, Nazianzenus, et Chrysostomus ex Menæis conjuncti.

Ibid. Solius S. Basilii effigies ex MS. Vaticano.

ACTA SANCTORUM

JUNII

TOMUS SECUNDUS

SEPTIMA DIES.

SANCTI QUI VII IDUS JUNII COLUNTUR.

Sanctus Joannes, vii Episcopus Hierosolymorum.

S. Marcellinus, Episcopus Velaunensis sive Aniciensis in Gallia.

S. Potamiæna Junior, Virgo et Martyr Alexandriae in Ægypto.

S. Fortunatus,

S. Macarius,
seu Macer,

S. Primosus,

S. Accadius,
sive Achacius,

S. Mochus, seu
Monachus,

S. Victurus,

S. Evasius,

S. Privata,

S. Januaria,

S. Donata,

S. Spisina,

S. Quirillus,

S. Lucianns Martyr, Casareæ in Cappadocia.

S. Lycarion, { Martyres Hermopoli in
cum Socio. } Ægypto.

S. Tarasius, {

S. Joannes, { Martyres apud Græcos.

S. Valentinus, Episcopus Tungrensis.

S. Candidus Episcopus, Trajecti ad Mosam mortuus.

S. Paulus, Patriarcha Constantinopolitanus, Martyr.

S. Colmannus seu Colmocus, Episcopus Dromorensis in Hibernia.

S. Wlphlagius, Presbyter et Pastor Ruensis, Eremita in Pontivo Galliae.

S. Petrus Presbyter,

S. Walabonsus Diac.

S. Sabinius,

S. Wistrebundus,

S. Habentius,

S. Hieremias,

S. Anthimus Presb.

S. Stephanus,

S. Sebastiana, Thaumaturga apud Græcos honorata.

S. Meriadocus, Episcopus Venetensis in Britannia Armorica.

S. Deocarus, Abbas Heinrideæ in Germania.

S. Godescalcus Princeps, { in Germania

S. Eppo Presbyter,

Alii Clerici et Laici,

S. Godoaldus, Senonibus honoratus.

B. Landulphus, Episcopus Astensis in Italia.

S. Robertus, Abbas Ordinis Cisterciensis, in Anglia.

B. Pax, Ordinis Minorum, Cassiæ in Umbria.

Monachi, Martyres
Cordubæ in Hispania.

apud Græcos.

Septem-
trionali MM.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi aliud indicent litteræ margini additæ.

Sancti Guilielmi, Abbatis Divionensis, depositio, inscripta est Martyrologiis monasticis *Hionis et Dorganii*; Ordinatio seu Benedictio *Supplemento Martyrologii Gallicani Saussayi. Vitam illustravimus* 1 Januarii.

S. Vincentii Mart. festum exceptionis indicatur in *Vita sub finem* XIII Januarii.

D. P.

S. Genesii Episcopi Claromontani Translatio, *Lugduno, ubi obiit, ad Sedem suam: in hac colitur Officio cum tribus propriis Lectionibus. Acta illustrata dedimus* xv Januarii.

S. Wulstani, Episcopi Wigorniensis, translatio, inserta est Martyrologiis Anglicanis *Wilfordi et Wilsoni*; item monasticis *Hionis, Dorganii, Menardi et Bucelini, atque Catalogo Ferrarii. De ea agimus ad Vitam, datam* xix Januarii.

S. Colmannus, Archiepiscopus Lindisfarnæ, Northumbriæ Apostolus, miraculis clarus, memoratur in *Menologio Scotico Dempsteri. Res ejus gestas illustravimus* xviii Februarii.

S. Heriberti, Archiepiscopi Coloniensis, Ordinatio, inscripta est *Fastis Gelenii. Ejus Vita legi potest* xvi Martii.

B. Vulfranni, Episcopi et Confessoris, Translatio indicatur in *MS. Florario. Acta ejus videre licet* xx Martii.

D. P.

S. Gabrielis Archangeli festum, solenne et cum rubrica, notatur in *Fastis Æthiopicis Jobi Ludolfi: et in Hagiologio Metrico gentis laudatur ipse, alligasse dæmones, cum filiabus hominum flagitia perpetrantes, quo titulo ei in regione Ægypti solennitatem hanc sanxerint decretores Doctores: quæ poterunt examinari aut etiam illustrari ad diem ejus cultui nunc assignatum xviii Martii. Egimus de eo nos* xxvi ejudem.

S. Isidori, Hispalensis Episcopi, memoria, ob victoriam Ferdinando Regi Legionensium præcuratam, recolitur in *Menologio Bucelini. Acta ejus illustravimus* iv Aprilis.

S. Cælestini I, Papæ et Confessoris, inventio corporis in civitate Mantua, inscripta est *MS. quod fuit Rosenbergi Senatoris Bohemix, dein Reginæ Succix, et Ferrarii Catalogo generali. Acta ejus dedimus, et alia addenda habemus* vi Aprilis.

B. Stanislaus Polonus, Ordinis Canonicorum Regularium Casimiriæ ad Cracoviam dicebatur in *Actis excensis obisse hodie: sed verus ejus natalis agitur, quando in Appendicibus Maji relatus est, ut Maji.*

S. Servatii, Episcopi Trajectensis, relatio corporis notatur a *Greveno, Maurolyco, Molano, Galesinio, Cunisio, Saussayo, Ferrario, et in variis MSS. Dies natalis est.* xiii Maji.

S. Theodorus Aneyrannus, Martyr, memoratur in *Menais et Menologio Basilii Imp. et Sileti, nec non Ruthenorum Fastis, atque Synaxario et Anthologio novo Græcorum; item a Molano, Galesinio et Ferrario, et vocatur etiam Receptio Reliquiarum. Iterum a Græcis et Romano Martyrologio indicatur, quando Acta dedimus.* xviii Maji.

Andreas Catranus, Ordinis Prædicatorum post vitam Perusii in patria sancte peractam, ubi et Lector et Prior fuerat, impetrata facultate discessit versus Pontum Euxinum, ubi in urbe Capha a Tartaris, ob fidem Christi annuntiatam, captus et capite plexus fuit circa annum mccc. Ita post alios

Michael Pio lib. 1 cap. 249, et refertur hoc die in Anno sancto Ordinis Prædicatorum, a Marchesio autem, ut etiam ibi inter Prætermisos diximus, iv Junii.

S. Illidius, Episcopus Arvernorum inscriptus est *Additionibus Molani ad Usuardum. Vitam illius illustravimus ad diem* v Junii.

S. Gabaldus, Episcopus Ratisponensis, inscriptus est *Menologio Scotico Camerarii. Constitutus est is a S. Bonifacio, in cujus Vita num. 29 Goibaldus dicitur v Junii.*

S. Zenais, } referuntur in *Menais Græcorum, nec non*
S. Æsia, } ab Octavio Cajetano et Ferrario: de iis
S. Sosanna } egimus vi Junii.

Amantius, et Alexander sunt inscripti *MS. Bruxelensi S. Gulilæ: at SS. Amantios, Lucius, Alexandria (imo Alexander) Donatus, Peregrinus referuntur apud Bedam supposititium, et ultimi apud Galesinium. De iis egimus* vi Junii.

S. Claudius, Episcopus Vesontionensis, memoratur a *Galesinio, Canisio, et in Fastis suppositis Bedæ. Acta ejus dedimus* vi Junii.

Agobardus Confessor, indicatur in *scriptis additionibus ad Grevenum. De eo egimus* vi Junii.

S. Priscus Martyr indicatur a *Greveno in Additionibus ad Usuardum, forsitan aliunde huc translatus: et jam 1 ac 11 Junii aliquot istius nominis Martyres dedimus.*

Sergii et Quirini Martyrum exceptio notatur in aliquo *Breviario (ut videbatur) Cluniacensi, quod ad ampliorem notitiam consequendum indicamus.*

S. Venantii, Episcopi et Confessoris, memoria seu translatio (nam antea Translatio *S. Wlstanti Wigorniensis Episcopi relata erat*) indicatur in *MS. Romano Ducis Attempstii: sed, loco non indicato, nescimus divinare quis intelligatur.*

Serenus Episcopus, *Hierosolymis præsens, cum S. Stephani corpus inveniretur; unde Reliquias in Belgium delatas, apud Hasteriense ad Mosam cænobium deposuit, ibidem etiam tumulatus ipse, cum titulo Sancti; laudatur a Fizeo nostro in Hist. Leodient. ad an. 450, qui in margine notat. Molan. 7 Junii; et in contextu ait. Cœlitum honoribus coli; additque; Ita cænobii conditorem Widericum testamenti sui tabulis inseruisse, testatur Molanus. Ego hactenus tale nihil potui reperire in operibus Molani. Rayzsius in Hierogazophylacio Belgico, de isto monasterio agens, nullius cultus meminit, neque Sanctum appellat; solum ait, in medio templi monumentum extare, antiquitate venerandum, additis hisce versibus:*

Serenus, Stephani referens a limine sacro

Reliquias, æde hac, præventus morte, quiescit.

Ubi nec Episcopus dicitur, neque inventioni corporis adfuisse, et Hasteria non satis probatur esse tam vetusta.

S. Eugenia, Virgo Cenomanis, in fornice subterraneo ecclesiæ S. Victoris, miraculis clara circa surdos, ac propterea appellata S. Ouyne. Ita Antonius Corraserius in *Prologo ad Episcopos Cenomanenses pag. 18; addens, se nihil certi potuisse intelligere de tempore quo vixerit aut die quo obierit. Interim Arturus suo Gyncoæ inseruit ipsam ad hunc diem. Poterit de ea semper agi, quando certiora monumenta de Miraculis acceperimus; et forsitan dies natalis, aut alius quo honoratur potissimum, aliquando*

D. P.

aliquando indicabitur. Quod ad vulgare nomen attinet, tam ipsum potuit, absque ullo ad auditum curandum respectu, formari ex lotino Eugenia, quam ex Eugendo formatum est S. Oyan : sic autem formatum, potuit dedisse occasionem surdis ipsam Sanctam invocandi, cujus nomen jam habebat affinitatem cum sensu ab eis requisito.

Fr. Berengarius, Archiepiscopus Cracoviensis, in latere dextro accepto vulnere, victor migravit in cælum. Ita Indiculus Beatorum aliquot Martyrum sacri Ordinis Prædicatorum, cum Regula et Constitutionibus ejusdem Ordinis Romæ anno 1615 excusus. Ferrarius in Catalogo generali ad hunc 7 Junii, in Polonia, ait, B. Berengarii, Episcopi Cracoviensis et Martyris. Verum latet hic aliquis error : quia inter omnes Cracovienses Episcopos nulum fuisse Berengarium, constat ex accurato Catalogo, per Christophorum Kolski et Joannem Casarinum collecto, Cracoviæque sub annum 1633 excuso. Deest etiam nomen ejus in Triumpho Martyrum ejusdem Ordinis, a Joanne Rechac anno 1650 edito, ubi capite ultimo de Martyribus Polonis et vicinis Septentrionalibus agit. Deest quoque idem nomen ejus in Anno sancto ejusdem Ordinis, Gallice et Belgice excuso ; ac denique in Diario sacro Dominico Marchesii, in sex tomos extenso.

Martha Sanctimonialis indicatur ab Acherio tomo 13 Specilegi inter varias Lectiones ad Gellonense Martyrologium, ex alio codice MS. perantiquo, quam ulterior inquisitioni proponimus.

S. Ezelendis, Virgo in Anglia, inscripta est MS. Flororio, de qua nihil aliud meminimus legisse.

Joannes Gronde Sacerdos, vir Apostolicus, Davenportiæ in Belgio ; memoratur ex Saussayi Martyrologio inter Pios.

Dierger, Abbas Confessor, indicatur in MS. Florario et apud Grevenum. De quo, inspectis variarum nationum Catalogis, nihil potuimus hactenus invenire.

Ermengardis, Comitissa Monialis, inscripta est Kalendario Cisterciensi : aliis etiam ix hujus, sed inter Prætermisissos.

Matrona quædam vidua, sed non expresso nomine, laudatur a Joanne Nyder lib. 1 Fornicarii cap. 4, et lib. 2 cap. 9, quam ut Beatam Anonymam inscripsit Arturus suo Gynæceo.

Monachi Ordinis Cisterciensis, in monasterio Bohemice Sedelitz, ab Hussitis anno 1421, circa festum Pentecostes interfecti ; et cum iis Carthusiani, ex monasterio trans pontem everso profugi, etiam occisi ; indicantur in Chronico Citizenensi Pauli Langii, et referuntur ad hunc diem in Martyrologio Benedictino Menardi et Bucelini ; qui allegat Menologium Henriquez, ejusque Fasciculum : in quibus nulla horum mentio fit. Sed ea est apud Jongelinum, in Notitia Abbatiarum Cisterciensium in regno Bohemice, ubi ait, Zedelitzium octavo ab urbe Pragensi lapide, versus Moraviam, fundatum esse anno 1143, additque ex Langio ad annum 1421, ab Hussitis funditus eversum fuisse : deinde vero ex rudibus augustissimum Conventum extractum esse.

Pia et beatæ memoriæ Agnes, Vladislai Bohemice Regis filia, Primislai soror, Abbatissa, restauratrix Ecclesiæ S. Georgii Præagie Ordinis Benedictini, Congregationis nostræ (inquit scriptor Necrologii Doxanensis, Ordinis Præmonstratensis) Soror professa, obiit vii Junii, seculo 13. Ita Bulbinus in Epitome rerum Bohemicarum pag. 256 ; addens, Necrologium Doxanense sustinere ætatem annorum trecentorum, et absolute Beatam appellans ; neque permittens ut in duas distrahatur ; nihil enim in eo repugnantia inveniri, ut Præmonstra-

tense institutum professa, a fratre Rege fuerit Benedictinis data Abbatissa. Interim nullum habet alterutro in Ordine cultum, neque nomen in alterutrius Hagiologiis.

Jacobus a Laude, qui vidit animam S. Francisci, cælos in modum splendidissimæ stellæ adscendentem, miraculis clarus, jacet Assisii ad Portiunculam. Ita Waddingus ad annum 1226 num. 28, et Haroldus num. 12 ; sed quo die obierit, non indicant ; neque tribuunt ei titulum Beati, quod facit Arturus ad hunc diem, eumque secutus Jacobillus.

Urraca, fundatrix et Abbatissa Sanctimonialium B. Mariæ de Cannis ; cum titulo Beatæ indicatur in Menologio Cisterciensi Chrysostomi Henriquez, eumque secutus est Claudius Cholemot. Citantur Petrus de Vitreyo in suo Itinerario Hispaniæ, et Sequinus libro 3 Sanctorum Ordinis Cisterciensis : quos, nisi ab illis citatos, non vidimus ; neque annus, quo viverit, indicatur.

Petrucia de Genazano, inter Beatas Augustinianas, a Coriolano indicatur, quæ moriens, inquit tempore nostri Provincialatus, id est intra annos 1466 et 1470, in capella imaginis Deiparæ sepelitur. Herrera in Alphabeto Coriolanum describens, addit, sepulcrum ejus ab omnibus ignorari. Arturus in suo Gynæceo eandem ad hunc diem retulit.

Joannes Tozalius, Numantiæ an. 1307, Ordinis Julianus, in Cortonæ Hetruria, an. 1449, Angelus a Verbosa, in Bosnia an. 1498, Laurentius a S. Martino, in Apulia anno 1505, Epiphanius Laicus, in Apulia an. 1510, Ruello, ab Hugonottis occisus, in Gallia anno 1562, Alphonsus Lupus, Barcinone an. 1593, Elisabetha a S. Ludovico, in Lusitania anno 1318.

Franciscano et Elisabetha in ejus Gynæceo.

Ven. Mater Anna de S. Bartholomæo, Tresonarum Fundatrix Antuerpiæ ; quom urbem suis precibus semel iterumque ab imminentibus hostibus eripuit ; obiit anno 1626, in festo sanctissimæ Trinitatis : cujus causa cum propediem speretur in Rotâ Romana finienda, convenit supremum istud judicium reverenter præstolari, ut, cum pleno sanctitatis titulo integrisque Actis, referri a nobis in hoc opere possit.

S. Enstolius Episcopus, Martyr Nicomediæ, inscriptus est MSS. Casinensi et Altempsiano : in aliis vii Junii.

S. Maximinus, Episcopus Aquensis, indicatur in MS. Carmelitano Colonice adservato, Ultrajectino Carthusianorum, et alio Parisiis descripto. De eo agimus vii Junii.

S. Marinus Confessor, variis locis hoc die colitur : sed præcipue sequenti, quo Vitam damus vii Junii.

S. Clodulfus, Episcopus Metensis, proponitur a Ferrario et Galesinio. Vitam damus vii Junii.

Batheni Abbatis, et S. Columbæ discipuli, commemoratio in Helvetiis, ut putatur, importatis eo Reliquiis. Ita Dempsterus in Menologio Scotico. Verum nulla hujus rei memoria est apud Henricum Murærum in Helvetia sacra, neque apud Cautium, aliosque. Vide quæ de Batheno indicavimus v Junii, et cum Vita S. Columbæ dabitur ejus Vita ix Junii.

S. Columba Confessor inscriptus est MS. Trevirensi S. Martini. Ejus Acta damus ix Junii.

S. Felicula, socia S. Petronillæ, et S. Nicomedis Martyris Romæ, ut legitur in Historia Petronillæ, scribet 31 Maji. Ita MS. Strozianum, S. Felicula seorsim colitur xiii Junii.

S. Berthaldus

AUCTORE D. P. Officium proprium,
A Hæc ibi: quorum originalia cum optarentur (plura enim vaeque Latine scripta reperisse Odonem, extra controversiam videri debet) respondit tandem Bernardus Layrac, nostri Aniciensis Collegii Rector anno MDCLXXXIX, nec adversaria P. Odonis, neque veteres Podiensis dioceseos titulos chartasve inviniri nunc uspiam; et libellum misit Officiorum, illi diœcesi propriorum, anno MDCCXIII mandante Episcopo Justo editum: quo Lectiones, Hymni, et Antiphonæ de S. Marcellino præcibuntur, diversæ quidem a Communibus de Episcopo Confessore, sed compositionis novæ, ex dictis ita sumptæ, ut nihil inde huc referri mereatur.

6 Nihil ibi de tempore Sedis: neque nos de eo possumus definire quidquam. De Translatione Saussayus ad xxii Decembris ista habet: Ipso die Translatio S. Marcellini, Ecclesiæ Podiensis Episcopi: cujus sacrum corpus Episcopus Norbertus ex eo oppido Monstrolium detulit, perenni cultu observandum. Est Monstrolium situm ad Elaveris ripam, a Podia versus Occidentem quatuor milliaribus Gallicis, uti fere ab eo distat oppidum S. Pauliani. Ipsum autem Podium hand procul abest a Ligeri fluvio.

D
Translatio -
22 Decem.

DE S. POTAMIÆNA JUNIORE VIRGINE MARTYRE ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO.

SYLLOGE HISTORICA.

Martyrium ex Palladio, tempus ejus, et dies cultus.

D. P.
B
SUB MAXI-
MIANO

A Sen-
que colitur
28 Junii

dist-
conditio-
et tempore
hæc Potamiæ-
na:

que a suo
domino fra-
stra ut stu-
rum soli-
citata,

et julii
tradita,
tamquam
Christiana,

Q uamquam hujus Sanctæ Martyris nomen Latherius noster in suo Virginitatis Menologio retulerit, ad xxiii Februarii; quia tamen non apparebat, quo id auctore ille faceret, placuit tunc Bollunda differre ipsum usque ad xxviii Junii, quia tali die inter alios Alexandrinos Martyres, Originis discipulos, sub Severo passos, et ab Eusebio lib. 6 laudatos, occurrebat quedam Potamiæna; quam cum ista juniore synonyma, laudata in Vitis Patrum Palladii et Heraclicis, multi confundebant. Hoc ejus consilium ut mutarem, fecit egregium illud sæpeque laudatum in hoc opere Synaxariorum par, Divisione et Parisiis repertum, ubi ejus Actus ad diem vii Junii sic inveniebantur relata. Tñ autē ἡμέρᾳ. Μνήμη τῆς ἁγίας Μαρτυρῆς Ποταμίνης. Eadem die memoria sanctæ Martyris Potamiænae. Baronius, ex corrupto quodam Palladii textu, Potameniam legerat; Hervetus, eundem interpretans sub nomine Heraclidis apud Lipomanum, Potamianam: sed vera nominis scriptio, in metioribus tam Eusebii quam Palladii exemplaribus, est Ποταμιάνα. Frustra igitur cum Baronio conubimur duas personas, pari castitatis laude, certaminis loco eodem, ac simili fere martyrii per picem ferventem consummati fine, aliter quam per conditionem distinguere, qua ingenua una, altera serva fuit; et per temporis rationem, cujus causa Senior ista, hæc Junior dicatur. Junioris autem Historia apud Palladium Helenopolitani Episcopi cap. 3 sic Græce invenitur.

2 Ὁ μακάριος Ἰσιδωρος ὁ Χειροδόχος, συνετυχηκώς Ἀντωνίῳ τῷ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ, γραφῆς ἄξιον διηγήσατο πρῶτον, ἀκρίτους παρ' αὐτοῦ. * Ὅτι Παταμιάνα τις ὁμοιοτάτη κύρις, κατὰ τὸν καιρὸν Μαξιμιανοῦ τοῦ διώκτου, ποιήσασα τινὸς ἀκολάστου, ὑπῆρχεν ἢ πολλὰ λιπορήσας ὁ ταύτης δεσπότης ὑποσχέσας διαφόροις, ἀπατήσαι ταύτην οὐκ ἴσχυεν. Ἐν οἷς τὸ τελευταῖον μαγεῖς, παροδίδωσι τύπην τῷ κατ' ἐκείνον καιρὸν Ἐπαρχῇ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔκδοτον αὐτὴν δεδωκώς ὡς Χριστιανὴν, καὶ βλασφημοῦσαν καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς Βασιλεῖς ἐπὶ τοῖς διωγμοῖς ὑποσχόμενος αὐτῇ χρημάτων ἰκανὰ ἐπὶ τῇ ταυτῇ συμφορᾷ. Ἐὰ πείσας ταύτην, φήσας, συνθέσθαι μου τῷ σκοπῇ, φύλαξον αὐτὴν ἀτιμώρητον· ἐὰν δὲ ἐμμεῖνῃ τῇ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἀστυρίᾳ, παρεκάλεισθαι τιμωρομένην αὐτὴν ἀποθανεῖν, ἵνα μὴ ζῶσα λέγων καταγελᾷς μου τῆς ἀσωτίας. Προαχθεῖσα δὲ πρὸ τοῦ βήματος ἡ ἀνδρεία, διαφόροις ὀργάνοις τιμωρικτοῖς τὸ σῶμα ἐδασανίζετο, καὶ πρὸς πολλοὺς λογισμοὺς ἐπυγρομάχει τῇ γνώμῃ. Ἐν οἷς ὀργάνοις τῶν τιμωριῶν ὠμότερός τι, λαστρῶν βάσανος παρὰ τοῦ

τῷτε δικάζοντος εὗρηται. Κελεύει λέβητα μέγαν, πίσης πλησθέντα, ὑποκλίσθαι τοῦτον λαμπρωτάτῳ πυρί. Βραζούτας οὖν τῆς πίσης, καὶ σφόδρα ἐκκαισμένης, προέτεινεν ὁ ἡμέτερος Ἀρχὴν τῇ Μακαρίᾳ ἐκείνῃ, λέγων, ὅτι, Ἥ ἀπελθε, ὑποτάχῃ τοῖς θελήμασι τοῦ δεσπότη σου. ἵνα ἰδῇαι ἔχρως, ἐν τῷ λέβητι σε καταγρῖσθαι κελεύω. Ἡ δὲ ἀπεκρίνατο λέγουσα· Μὴ γένοιτο τοιοῦτος πῶποτε δικαστής, ὁ κελεύων ὑποτάττεσθαι με ἀσωτίᾳ. Ἀπομαγεῖς οὖν ἐκείνως, κελεύει αὐτὴν ἐλθουθεῖσαν ἐμβληθῆναι ἐν τῷ λέβητι. Ἡ δὲ ἀφίεισι φωνήν, εἰπούσα. Ἦν κεφαλὴν τοῦ Βασιλέως σου, ὃν σὺ φοβῇ, εἰ κέκριταί σοι τὸ οὕτως με τιμωρήσασθαι, μὴ κείνους με ἐκδυθῆναι· ἀλλὰ κατ' ὀλίγον με πρόσταξον ἐν τῇ βρασούσῃ πίση καταγρῖσθαι, ἵνα ἴδῃς πῶσον ὑπομονὴν μοι εὐχαρίσαντο ὁ Κύριος, ὃν σὺ αγροεῖς. Καὶ χολασθεῖς κατὰ μικρὸν, ὡς ἐπὶ παρατάσει ὡρῶν τρυῶν, οὕτως ἐξέψυξεν, φρασάσας τῆς πίσης περὶ τὸν τράχηλον. Hactenus Palladius, quæ sic Latine redduntur in Vitis Patrum a Rosweido editis, phrasi aliquantulum contractiori (quod etiam in Synaxariis præcitatæ notatur sed substantia prorsus eadem incipiendo ab hoc signo *.

3 Potamiæna quedam, puella formosissima fuit tempore Maximiani persecutoris, ancilla cujusdam intemperantis et libidinosi. Quam cum multum rogasset, et ei varia promississet ejus dominus, eam non potuit decipere. Quo factum est, ut is tandem furore percitus eam traderet Praefecto Alexandrino, qui erat eo tempore, tamquam Christianam, et quæ tempora et Imperatores insectaretur maledictis propter persecutiones; pollicitus se ei magnam pecuniæ vim daturum, ob ejus calamitatem, dicens: Si ei persuaseris ut meo desiderio assentiatur, eam custodi, nullo affectam supplicio; quod si mansisset in ea quam initio ostenderat austeritate, rogavit ut ea supplicio affecta moreretur, dicens, Ne viva meam irrideat intemperantiam. Producta autem ante tribunal virgo fortis, divisit ad poenas sumendas comparatis instrumentis, corpore fuit excruciatæ; et adversus multas et varias rationes, mente, tamquam turris firma ac stabilis, resistebat. Inter instrumenta autem suppliciorum, crudelius quoddam ceteris tormentum ab eo qui tunc erat Judex inventum est. Jubet enim magnum lebetem, pice impletum, vehementissimo igne accendi. Cum bulliret ergo pice, et valde arderet; conversus ad illam Beatam sævus Præses dixit; Abi, pare voluntati domini tui; alioqui, ut intelliges, jubeo te devolvi in lebetem. Illa vero respondit, dicens: Absit, ut

E
eigit vitam
præ pudore
amittere;

quæ Latine
redduntur
ex veteri
Palladii
interprete
f

sit

A sit iudex adeo iniquus, qui me jubeat parere libidini et intemperantiæ. Ille itaque furore percitus, jubet illam exui, et in lebetem injici. Illa vero vocem emittit, dicens; Per caput Imperatoris, quem tu times, ne jubeas me exui; sed jube me paulatim in picem ferventem demitti, ut videas quantam mihi largitus est patientiam Christus, quem tu ignoras. Quæ sic paulatim demissa spatio trium horarum, emisit spiritum, cum pix pervenisset ad ejus collum.

4 Præfatur Palladius, quod Isidorus, Xenodochus Alexandrinæ Ecclesiæ et Presbyter, (cujus in monte Nitriæ exercitationem descripsit Cap. 1) rem istam, dignam quæ mandetur litteris, sibi narravit, velut auditam a B. Antonio, quem convenerat: et iisdem fere verbis eadem apud eundem Rosweidum leguntur sub titulo Paradisi Heraclidis Eremitæ, ex interpretatione interpretis incerti, sed veteris; non tamen audet Rosweidus diversos auctores dicere; et merito, cum prorsus eadem eodem fere ordine narret uterque textus. Quid si Palladius, ad Lausum Principem scribens, libro suo fecerit Paradisi titulum, et Heraclidis nomen assumpserit; idemque sub proprio nomine aliquando describi fecerit, appellans ipsum Lausiocam historiam? Variatur tamen subinde leviter sensus, interpretum fortassis præcipitantia magis, quam quod in originalibus textibus differentia aliqua fuerit: quumquam etiam hæc illis potuit per transcribentes obvenisse. Ita apud Palladium deprecatur virgo ne se exui jubeat (quod ad verecundiæ commendationem facit) sed potius lente im-

mergi in picem. Apud Heraclidem, cura cavendæ nuditalis nulla exprimitur; sed primario petitur lenta in picem immersio, quod etiam Synaxoria habent: hæc vero etiam caput immersum dicunt, ita ut pice totum conderetur; μέχρις οὗ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἐκάλυπτο ὑπὸ τοῦ βράσμου τῆς πίτσας, cum Auctor ipse solum dicat, ad collam usque pervenisse picem, quando Virgo expiravit.

5 Quod ad tempus Martyrii attinet, Maximinum ex interpretatione Herveti reperio in editione Rosweidi; sed quantum ex Annotatis intelligo, præter ejus mentem. Fatetur enim, in Græca Parisiensi editione legi Μαξιμινοῦ, idemque se in aliis Græcis legisse, apud veteres Palladii atque Heraclidis interpretes. Ego vero existimo S. Antonium ea narrasse Isidoro, quæ suo tempore in ferventissima Diocletiani et Maximiani persecutione facta meminerat (ipse sæpe spectator Martyriorum) non eventa anni cccxxv, sua nativitate annis xv priora, quæ solo majorum relatu potuerat didicisse. Athanasius certe in Vita ipsius, illustrata ad xvii Januarii, cap. xi describit ejus profectionem Alexandriam, tempore persecutionis, a Maximiano Imperatore excitatæ. Venit autem eo Antonius, ut ipse, amore martyr, aut congrederetur, aut alios præliantes spectaret, aut adhortaretur, et ad locum felici sanguinis prosequeretur. Postquam autem persecutionis turbo defluerat, et beatus Episcopus Petrus martyrii coronam exceperat, regressus est ad pristinum monasterium: ut mirandum non fuerit, si coram oculis ejus passa fuerit Potamiæna.

1) AUCTORE D. P. et modica in textu diversitas?

an Maximinus pro Maximiano?

Martyrii spectator videtur S. Antonius fuisse. E

ut nudita a S. Isidoro ex B. Antonio.

Heraclidis nomen unde præfixum Paradiso,

13

DE SS. PAULO, FORTUNATO,

MACARIO SEU MACRO, PRIMOSO, ACCADIO SIVE ACHACIO,

MOCHIO SEU MONACHO,

MARTYRIBUS IN AFRICA VEL ALIBI.

G. H.

Ex Martyrologii Hieronymiani egraphis quatuor aliisque MSS.

Auspiciantur hunc vii Junii quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa, a relatis in titulo Martyribus, sed cum insigni in ipsis diversitate tam Sanctorum nominibus, quam circa illorum palæstrum; et varia eorum, in aliorum Fastis, est sequela. Antiquissimum Epternacense, ita habet: vii Idus Junii. In Africa Pauli, Fortunati, Macari, Primosi, Accadi, Mochi. MSS. Richenoviense in Suevia, et Rhinoviense in Helvetia, ista referunt: In Africa Pauli, Fortunati: et in Bizantio, id est Constantinopoli, Macarii. Duo priores etiam Africæ tribuuntur, in MS. Adone Regiæ Succæ. At Corbeiense Hieronymiani Martyrologii apographum, ita habet: In Byzantio civitate, Pauli, Fortunati, Macri, Primosi, Achaci, Monachi. MSS. Vaticanum S. Petri, Trevirensis S. Maximini, Tornacense et Latiense; In Byzantio natalis SS. Pauli, Fortunati: et additur in duobus ultimis, et Achaici monachi. Aliud MS. Regiæ Succæ, ab Holstenio vulgatum; Constantinopoli natalis SS. Fortunati Episcopi, et aliorum quatuor. Verum hic Episcopatus ab aliis Fortunato non tribuitur. Notherus: In Byzantio nativitas SS. Primosi, Fortunati, Macri, et Macarii monachii. Verum Macri et Macarii unicum aliis nomen, et Achaicus dicitur monachus. Apographum Blumianum aliam palæstram monstrat, hoc modo: In Begarecio, Pauli, Fortunati, Macri, Primosi, Cathari monachi. Quid si Begare-

cium locus fuerit Africæ, et legendum Bagareci in Africa? Quid si, eo quod locus esset ignotus, occasione S. Pauli Episcopi Constantinopolitani, occurrentis hoc die; cum inter hos Martyres primus forte nominaretur Paulus, hi fuerint etiam adscripti Constantinopolitani? Quid si Bizacium, Bizacæ provinciæ caput in Africa, aliquis converterit in Byzantium? In Luensi apographo palæstra fuit omissa: in Martyribus autem enumerandis ipsum convenit cum apographo Corbeiensi MS. Aquisgranense; Natalis, Fortunati, Pauli, Macarii, Primosi, Magni, et Arosii, loco Achaici aut Accadii et Macri. In MS. Augustano, Gellonensi, aliquo S. Galli, et Parisiensi Labbei, absque palæstra fit mentio Pauli, Fortunati, Macri seu Magiri, et Primosi seu Primasi. In MS. Richenoviensi, Primosi. Hæc vel ideo accuratius deduximus, ut lector æquum de his judicium possit ferre, aut ex aliis MSS. majus lumen conferre. Videtur hoc velle exhibere Saussayus, in Supplemento Martyrologii Gallicani, dum ista scribit: Viganti, intra montes Cevennicos, in Nemausensi Episcopatu, natalis SS. Pauli, Fortunati, et Achazii monachi. Hæc ille. Verum optandum esset, ut suas viis addidisset probationes; tanto etiam magis, quod neque Vigantium, neque Cevennicos montes, potuerim hactenus tota Gallia reperire, nedum in diocesi Nemausensi: et quando reperirentur quæsitæ nomina, non tamen sine certiori probatione adscriberem Gallia

aut Bigarecio

1) vel Bizacio; an in Africa?

n. P.

item Vigantii in Gallia.

Martyres tributi Africæ.

ab aliis Byzantio,

A Gallia Sanctorum istorum vel martyria vel corpora, nisi adhuc præsentia; cum facillime potuerit alicui librario obrepisse, ut Vigantium scriberet loco Byzan-

tium, perperam forte pro Bizacio repertum. In MS. D Barberiniano referuntur vii Junii, SS. Paulus, Fortunatus, Macarius monachus, qui huc spectant.

DE SS. VICTURO, EVASIO, PRIVATA, JANUARIA, DONATA, SPISINA, QUIRILLO, MARTYRIBUS IN AFRICA.

Ex eodem Hieronymiano Martyrologio et aliis.

O. H.

Altera hæc est Martyrum Classis, indicata in quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis, quæ in Epternacensi ita exponitur. In Africa, Victuri, Evasi, Privatæ, Januariæ, Donatæ, Spisinæ, Quirilli. In apographis Lucensi et Blumiano scribitur Victori, et in ultimo deest Quirillus. In Corbeiensi, legitur Privati, Januarii, Spissinæ: in ceteris conveniunt cum Epternacensi. MS. B Reginæ Sueciæ, ab Holstenio vulgatum, ita habet: In Africa Victuri, Evasi, Quirilli, cum aliis quatuor: quorum nomina dedimus: et ita exponuntur a Notkero: In Africa Victuri, Evasi, Privatæ, Januariæ, Donatæ, Spismæ, Quirilli. Ubi errore amanuensium est Privatæ et Spismæ, loco Privatæ et Spisinæ.

2 MS. Barberinianum; In Africa, Victuri, Eva-

si, Privatæ. In MSS. Labbeano, Gellonensi, et S. Galli: Africa Victuri, Privatæ, Donatæ: at pro duabus ultimis in Augustano legitur Privati et Donati. Omissa palæstra Africa, fit mentio Victori, Privatæ et Acusi (forte loco Evasi) in MS. Aquisgranensi. At nomina Victuri et Vasii, loco Evasii, habentur in Richenoviensi, et additur Innocentii, cujus alibi non fit mentio. Apud Grevenum legitur Victoris, Lunicia, Privatæ; ubi Lunicia nomen loco alterius depravatum est. In MS. Maximiniano fit mentio Victuri. Iterum Januariæ, Donatæ, Spisina ex iisdem MSS. referuntur sequenti die, uti ibidem annotamus, et lectorem monemus. SS. Victorinus, Evasius, Privata sequenti etiam die habentur in MS. Barberiniano, quas huc relegamus.

E

DE SANCTO LUCIANO MARTYRE CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

G. H.

Ex iisdem antiquis MSS. Martyrologiis.

Antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa concludunt hunc diem his verbis: In Cæsarea Cappadociæ S. Luciani Martyris. Quæ eadem, et solu, habent Rabanus utque Notkerus, qui ab eo hunc diem auspiciantur. Ado etiam eadem habet, et Martyrologium sub nomine Bedæ excusum, plurimæque MSS. Usuardi, sed aucta, cum Martyrologiis Colonia et Lubecæ anno 1490 excusis, quæ secuti Grevenus, Maurolycus, et alii. At die vi hujus, Licinianus Martyr apud Cæsaream Cappadociæ, relatus in MS. Divionensi, credi potest esse hic, de quo ugi-

mus, Lucianus, qui et Lucanus appellatur in MS. Reginæ Sueciæ, ab Holstenio citato.

2 Plures hactenus dedimus Martyres, Luciani no-

mine appellatos, sed alibi passos et ab hoc diversos, inter quos eminet Lucianus Antiochenæ Ecclesiæ Presbyter, Nicomediæ passus et Helenopoli in Bithynia sepultus, cujus Acta dedimus vii Januarii. Major difficultas apparet in eo, quod sequenti die, sive octavo Junii, iterum inter septem Martyres, Cæsareæ in Cappadocia passos, referatur Lucianus. Nos hac præmonitione facta hunc ita seorsim relatum relinquimus, et alium sequenti die ponimus cum sociis, secuti antiqua monumenta indicata. Porro absque palæstra sub finem refertur Lucianus Martyr in MS. Gellonensi et alio S. Galli: quin etiam Luciana scribitur in MS. Augustano et Parisiensi Labbei. In MS. Divionensi Licinianus, idque ad vi Junii.

F

DE SANCTO LYCARIONE, CUM EO QUI VENENUM IPSI MISCUERAT, MARTYRE HERMOPOLI IN ÆGYPTO.

G. H.

De cultu et Martyrio ex Menæis.

Hermopolis Ptolomæo lib. 4 Geographiæ cap. 5 Ἡρμούπολις μεγάλη, Magna, et metropolis ab occasu fluminis Nili mediterranea (unde et Hermopolites Nomus ibidem censetur) fuit urbs, post acceptam fidem Christi, Episcopalis in Ægypto prima. In hac urbe passi sunt S. Lycarion,

et ab eo conversus tortor. Illius memoria celebratur ad hunc vii Junii in Martyrologio Romano his verbis: In Ægypto S. Licarionis Martyris, qui laniatus, virgis ferreis ignitis cæsus, aliæque sævissima passus, gladio demum percussus, martyrium consummavit. In Notis allegatur Menologium Græcum, scilicet Car-

Romanum
Mrtium
de illo.

dinalis

Passio ex
Menæis,

A *dinalis Sirleti, quod is contraxit et his, quæ in Menæis Græcorum et apud Maximum Episcopum Cytherorum in Βίοις Ἀγίων sic habentur.*

2 Οὗτος ἦν ἐξ Αἰγύπτου, πόλεως Ἑρμοῦ· διὰ δὲ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν συλληφθεὶς, ὄγεται εἰς ἐξέτασιν, καὶ παρὰ τὸν Ἀρχοντὶ ἀναγκάζεται τὸν Χριστὸν ἐξομολογῆσαι· μὴ πειθόμενον δὲ αὐτοῦ ἐν ζοφώδει καὶ δυσωδιστάτῃ φρουρὰ καθειργῆναι, προστάσσεται. Μετὰ δὲ τινος ἡμέρας ἐξευχεθεὶς ξέεται σιδήροις, καὶ σταυρῷ καταπύσσεται, καὶ κατὰ μέλος αἰκίζεται. Ἐκεῖθεν δὲ ἀποσπασθεὶς στρεβλοῦται καὶ μαστίζεται, καὶ τὰς πλευρὰς κατακνίεται, καὶ ῥάβδοις σιδηραῖς πυρωθεῖσαις κατὰ τὸ στήθος ἐκκαίεται. Ἔπειτα εἰς κόμινον ἐκκαυθεῖσιν ἐμβάλλεται, καὶ διαρκέσας ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ τρεῖς, ἐξῆλθεν ἀβλαβής, καὶ δηλητηρία φάρμακα, πρὶν ἀναγκάζεσθαι. Ἄ δὲ καταφαγὼν καὶ ἀνευέργητα ψυγνόντα, τὸν αὐτὰ κερασσάμενον εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ἐπεσπάσατο, ὥς καὶ τὴν κεφαλὴν ὀπετμήθη. Ὁ δὲ Ἅγιος ἐκσπᾶται τὰ νεῦρα, καὶ ἐν λείῳ ἐκκαίεται ἐμβάλλεται, καὶ τὸν δορὸν ἀψαιρεῖται τῆς κεφαλῆς, καὶ οὕτω τὸν διὰ ξίφους δέχεται θάνατον.

3 Lycarion ex Ægypto, urbe Hermetis seu Mercurii, propter fidem in Christum captivus, in quæstionem ducitur; et oblatus Præsidi, Christum abjurare jubetur. Verum nolens ei obedire, in carcerem, tenebris et fœtore pessimo plenum concludi jubetur: et post aliquot dies eductus, ferreis unguis carpitur; atque in cruce suffluxus, membratim torquetur. Inde abstractus rursum cruciatur, et flagellis conciditur. Deinde et latera uruntur, virgisque ferreis igne candentibus pectus ustulatur. In fornacem postea ardentem conjectus, post triduum inde illesus exivit. Coactus etiam medicata veneno pharmaca bibere, innoxius sumpsit; eumque qui venenum præpararat, ad fidem Christi attraxit: qui mox capite plexus est. Sanctus vero, evulsis nervis, in ollam accensam immittitur; et cute a capite detracta, sic gladio percussus, mortem obiit. *Hæc ibi: ut quo tempore coronam martyrii acceperit non exprimitur; nec aliud quidquam supplet, unde de eo fiat aliqua rationabilis conjectura.*

D
*Inter quæ
hausto innoxie
veneno,*

*convertitur et
plectitur qui
ipsum para-
rat.*

B

DE SS. TARASIO ET JOANNE

E

MARTYRIBUS APUD GRÆCOS

G. H.

Ex Menæis impressis.

P *ost S. Lycarionem, subduntur in Menæis Græcorum ista. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Τάρασιος καὶ Ἰωάννης, ξίφει τελειοῦνται. Eadem die sancti Martyres Tarasius et Joannes, gladio consummantur: et ibi adduntur versus, cum allusione ad nomen Tarasii, quasi ἀπὸ τοῦ ταράσσω, turbo, terreo, sumpti.*

Ἰωάννην τέμνουσι σὺν Ταρασίῳ,

Οὐ πρὸς τὸ τέμνον ἐνταραχθέντας ξίφος.

Gladio Joannem cum Tarasio scindunt,

Ad ferri acumen mente turbatos nihil.

Eosdem gladio occisos referunt Μενæα MSS. a nobis reperta Divione apud Petrum Franciscum Chiffletum nostrum, prout etiam eosdem inseruit βίοις Ἀγίων Maximus Episcopus Cytherorum.

C

DE SANCTO VALENTINO

EPISCOPO TUNGRENSI

ET S. CANDIDO EPISCOPO

F

TRAJECTI AD MOSAM MORTUO.

G. H.

De cultu eorum, ad diem Translationis fixo, ætate, episcopatu.

SEC. IV

H *abemus pervetustum Breviarium Trajectense, secundum Ordinarium Ecclesiæ S. Servatii, sub initium repertæ Typographicæ artis exemplum; in quo, quin necdum inventa erat ratio mini ad prælum adhibendi pro titulis, hos ubique una cum ceteris rubricis manu suppletos videre est. In eo Breviario, ad hunc diem vii Junii, præscribitur officium recitandum de Translatione corporis S. Servatii Episcopi Trajectensis, cum Commemoratione Sanctorum Valentini Episcopi Tungrensis et Candidi Episcopi, nescitur cujus Ecclesiæ; sed Trajectum orationis causa ad S. Servatii sepulcrum profecti, ibidemque sancto mortui: et hæc additur in dicto Breviario Oratio, sive, ut ibidem appellatur, Collecta: Exaudi Domine populum tuum, Sanctorum Confessorum tuorum Valentini et Candidi solennia celebrantem, et temporalis vitæ tribue pace gaudere, et æternum reperire subsidium.*

Junii T. II

2 Ægidius Aurea-Vallis Monachus, qui circa annum MCCXL floruit, in suis ad Haringerum Abbatem Lobiensem Additionibus, cum is cap. 17 inter Episcopos Tungrenses nudum nomen retulisset Valentini, ultimi ante S. Servatium Episcopi, ista adjunxit: Nonus Tungrensis Episcopus B. Valentinus, novem ordinum Angelorum valenter amicus: ac dein cap. 18, de S. Valentino Episcopo nono, ista scribit: Beatus autem Valentinus horum ultimus, Spiritus sancti attactu præmonitus, seu quolibet Ecclesiasticæ traditionis exemplo prædoctus, quocumque Dei nutu jussuque inductus, cum ad extrema vitæ pergeret, baculum pastorem super altare Beatæ Mariæ Virginis ponens, sub indissolubilis anathematis vetuit animadversione, ne quis inde temerarius tolleretur, ne quis orbato Præsulatu mercenarius immergeretur, donec per revelationem Jesu Christi cominus electio idoneum Doctorem et Episcopum animarum

*Encomium
S. Valentini
ex Ægidio
Aurea-Vat.*

Cultus 7
Junii

Oratio.

A animarum suarum inveniret. Qua sententia cunctis conterritis, retroque cadentibus universis, absque benedictione Pontificali Sedes Tuogrensium mœrebat septem aonis. Perpendere quis negligat magnanimitatem præcipientis obedientiamque plebis? Vere digno pastore dignus populus, quem tanta mora votis expectat et precibus. Obiit idem beatus Valentinus ante annum Dominicæ Incarnationis trecentessimum octavum, scilicet circa ea tempora, quibus urbi Romanæ præerat Constantinus Augustus, succedentibus ei Constante et Constantio filiis ejus; sepultusque est honorifice in Ecclesia S. Mariæ Tungrensium juxta suos collegas, scilicet Tungrenses Episcopos: ejus festum a quibusdam agitur septimo Idus Junii. Quo similiter die celebratur festivitas B. Candidi Episcopi et Confessoris: ejus corpus requiescit Trajecti, juxta Sanctorum corpora Pontificum Tungrensium. *Hæc ibi, in quibus conjungitur, ad hunc vi Junii, festum SS. Valentini et Candidi Episcoporum.*

Tempus Sedis. 3 Verum quia dicitur circa ea obiisse tempora, quibus urbi Romanæ præerat Constantius, succedentibus ei Constante et Constantio filiis ejus, imo et Constantino æque filio ejus, qui præfuit hisce Galliarum Belyicæ regionibus et aliis usque ad Alpes; et quia successio illa contigit anno CCCXXXVII, mortuo Constantino Magno XXI Maji die Pentecostes; orbitramur circa eundem annum obiisse S. Valentinum, eique sine mora successisse S. Servatium; Sedem autem Tungrensem potius ante Valentinum vacasse septem annis, mortuo S. Maximino circa annum CCC in summa Diocletiani et successorum persecutione, uti ad diem XX Junii, quo idem S. Maximinus colitur, docturus sum. Proinde censeo initium S. Valentini ad annum CCCVIII, aut etiam serius referendum esse.

Elogium S. Candidi. 4 De S. Candido citatus Ægidius, in marginali additione, ista insuper scribit: Hic post obitum S. Servatii, Domino sibi revelante, relicta patria peregre fertur venisse ad tomulum S. Servatii; et illi Ecclesiæ per multos annos, Sede vacante, nocte ac die deservisse, usque ad obitum suum in tempore D. Agricolæ Episcopi. *Hæc ibi. Acta S. Agricolæ dedimus v Februarii, ac diximus eum Sedem Trajectensem ante annum CCCC obtinuisse. Mortem vero S. Servatii retulimus XII Maji ad annum CCCLXXXIV, sic ut inter utrumque vacaverit Sedes annis circiter XVI.*

Memoria 7 Junii apud Molanum. C 5 Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, ad hunc vii diem Junii, etiam agit de S. Valentino Episcopo Tungrensi, et de S. Candido Episcopo; atque ex Chronicis Leodiensium et informatione Trajectensium ista scribit: In loco ad Mosam, qui Trajectus dicitur, natalis SS. Valentini et Candidi Episcoporum. Quorum prior proximus fuit prædecessor sanctissimi Servatii. Posterior vero causa orationis illuc venit ad sepulturam Servatii, et ibidem permansit reliquo tempore vite suæ, vacantis Episcopatus officium supplens. Reliquæ utriusque in summo altari asservantur, et natales cum translatione S. Servatii concurrent. Quod nos supra ex Breviario indicavimus. De utroque hoc die etiam agunt Miræus in Fastis Belyicis, Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, cum Martyrologio Gallice Leodii anno 1624 excuso: in quo uterque appellatur Episcopus Tungrensis; quod etiam fecit Saussayus in Martyrologio Gallicano. Gelenius in Fastis Agrippinensibus, S. Valentinum recollit. In MS. Floraria Sanctorum ad diem vii Januarii, loco Junii, ita scribitur: Apud Tungrim depositio Valentini, ejusdem urbis Episcopi et Confessoris; oc dem pleraque ex supra relato encomio Ægidii proferuntur, quod iterum fit ad diem nonum Julii.

et alios. 6 Interim, quod etiam monuit Molanus, Treviri celebrant Valentinum ad diem XVI Julii; et passim,

cum decessoribus septem Episcopis Tungrensibus, insequitur etiam Episcoporum Trevirensium Catalogis. Hos sequitur Brouerus in Annalibus Trevirensibus, asseritque, Valentinum, in ordine illo numerandum XXVI, atque anno CCCXXI suffectum S. Maximino, post septennium obiisse anno CCCXXVII. Verum constat, quod jam pridem S. Agricus, Episcopus fuerit Trevirensis: utpote qui anno CCCXIV interfuit Concilio Arelatensi: et ex numero Episcoporum, qui post illum subscripserunt, videtur unus ex senioribus, adeoque diu antea Episcopus fuisse. S. Valentinum perperam deduci Treviros, ex horum Chronico circa initium fabuloso, conati sumus suadere in Exegesi præliminari ante tomum VI Maji, de Episcopatu Tungrensi et Trajectensi: idemque confirmabimus ad Acta duorum decessorum Episcoporum SS. Martini et Maximini die XXI et XX Junii. Si tamen certiora monumenta nobis Trevirenses indicent, libenter omnia retractabimus, cum gratiarum actione ad diem XVI Julii, quo S. Valentinum Treviris adscribit, Romanoque Martyrologio inscripsit Baronius, alias a nobis ibi prætermittendum. Viderint interim Trevirenses, an quem credunt Martyrem, velint distinguere a Tungrensi, qui Trajecti habetur et colitur Confessor. Hoc forte sensu S. Valentinus Episcopus Trevirensis indicatur in MS. auctario Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum XXI Aprilis. Molanus certe ita sensit, quando in Additionibus ad Usuardum die XVI Julii celebravit S. Valentinum Episcopum et Martyrem Treviris: in Indiculo autem Sanctorum Belgii S. Valentino Episcopo Tungrorum absque martyrii mentione assignat diem septimum Junii, vel in Natalibus Sanctorum Belgii, postmodum editis, seipsum aliunde corrigit et explicat in elogio supra relato, ubi addit sub finem, eum Treviris celebrari die XVI Julii, nulla iterum martyrii facta mentione. Demochares, de divino Missæ Sacrificio cap 33, nulum nomen Valentini inseruit Catalogo Episcoporum Trevirensium, sed (ut monuimus) ex fabuloso Chronico, et decessorem ejus S. Maximinum statuit adfuisse Concilio Agrippinensi anno CCCXVI, enormi plane errore, cum is fuerit celebris S. Maximinus successor Agritii, cujus Acta dedimus XXIX Maji. Baronius, qui citato Demochare et Molano, inseruit Valentinum ut Martyrem Martyrologio Romano, ut jam dixi: an non, si Indiculum et Natales Molani legisset, voluisset aliter scribere, judicet Lector.

7 Alia apud Trajectenses sub ritu duplicis celebratur sollemnitas Confessorum, quorum Corpora aut Reliquiæ in Ecclesia S. Servatii requiescunt, idque die VI Februarii, uti tunc iter Prætermisos, pluribus deduximus, et eorum unum S. Valentinum, re nondum plene discussa, remisimus ad diem XVI Julii: tali autem die, in veteri Ecclesiæ S. Servatii Breviario hæc præscribitur Oratio: Propitiare nobis, quæsumus Domine, famulis tuis, per sanctorum Confessorum tuorum Servatii, Monulphi, Gondulphi, Martini, Valentini, Candidi, et Amandi, et aliorum, qui in præsentī Ecclesia requiescunt, merita gloriosa, ut eorum pia intercessione ab omnibus semper protegatur adversis. Ex his Martinus colitur XXI Junii: Monulphus et Gondulphus XVI Julii: occasione vero eorum videtur S. Valentinus ad eundem XVI Julii relatus; et sacra corpora eorum, simul cum corporibus SS. Valentini et Candidi, sub eodem monumento lapideo in quatuor capsis adversantur, jam inde ab anno MXXXIX; iterumque apertum fuit monumentum istud decimo septimo seculo anno XI et XXIII, quando Historia Elevationis prædictæ, ab oculato teste Guilhelmo Fexhio, (et sic etiam lege nomen infra num. 7 lin. penult.) Ecclesiæ S. Servatii Canonico et Cantor, descripta est, sicut com nobis transmisit D. Alardus Laurentius van Eyl Canonicus S. Servatii, cujus erga nostra studia summam humanitatem sæpius experti sumus. Saussayus in Martyrologio

D S. Valentinus non videtur fuisse simul, Episcopus Trevirensis.

12

Veneratio etiam 6 Februarii

F

Elevatio reliquiarum.

A *Martyrologio Gallicano*, prædictorum quatuor Gondulfi, Monulfi, Valentini et Candidi inventionem aliquam, nescimus, quando aut quomodo factam, refert iv Martii.

in circumferentia durioris ceræ qua constabat, habebat hæc verba.. (HERMANNUS DEI GRATIA EPUS. REMEN.)

AUCTORE D. P. D

ACTA ELEVATIONIS

SS. Valentini Candidi, Monulphi, et Gondulphi.

Anno 1623

Anno a nativitate Domini nostri Jesu Christi MDCXXIII, mensis Aprilis die XXII, Indictione VI, Pontificatus S. D. N. Gregorii ejus nominis Papæ XV anno III, Leodiensi Episcopo existente Ferdinando a Bavaria; insignis Ecclesiæ Collegiæ S. Servatii oppidi Trajectensis Leodiensis diocesis Præposito Engelberto Boonen, S. T. Doctore, visitatum fuit et inspectum, per Reverendos et venerabiles Dominos Winandum a Geldria Protonotarium Apostolicum, Adamum Bruckart, Guilielmum Fexhium, Guilielmum de Bemmel, Joannem Stevart, præfactæ insignis Ecclesiæ Sacerdotes Canonicos, et respective, Decanum, Camerarium, Cantorem, Vice-præpositum, et fabricæ Magistrum (prævia ordinatione ejusdem Ecclesiæ Decani et Capituli) magnum illud et antiquum lapideum monumentum, situm super lapideum columnam, retro altare S. Petri Apostolorum Principis, in crypta præfactæ Ecclesiæ S. Servatii. Eoque aperto detectoque, per elevationem lapidei operculi, repertus est in eo locus plumbeus, longitudinis quatuor plus minus pedum, latitudinis circiter sesquipedis, altitudinis vero unius pedis; confectus ex laminis plumbi, spissitudinis unius digiti, et tectus simili plumbeo operculo: quem videre erat fuisse ligatum duobus funibus, et uno cingulo coriaco, obsignatis et munitis impressione quinque sigillorum cereorum, dissolutis autem et disseissis anno Domini MDCXI, cum idem monumentum adhuc semel visitatum fuit, eo quod non constaret quid in eo servaretur. Ceterum quia tunc non fuit exacta ibidem repertorum notitia servata, nec scripto mandata; placuit præfatis Dominis eadem hoc iterum anno visitare et inspicere, et hujus visitationis notulam servare; ne, sicut ante hæc, tanti thesauri præsentia in oblivionem veniret, et Sanctorum corpora debito sibi honore fraudarentur.

2 Super prædicto plumbeo operculo jacebat imprimis antiquum pergamenum, ex parte consumptum: in quo veteri caractere adhuc legebatur interstitiis exesis..... IIIU.. XPI. MXXXVIII.. IN..... ORE. REGE ROMANORUM AUGUSTO ANNO PRIMO COLLECTE SUNT RELIQUÆ..... ULFI TUNGENSIS EPI A NITHARDO LEODICENSI EPO ET A GERARDO CAMSI EPO.

Secundo, ibidem jacebant litteræ; etiam in pergameno scriptæ, et anno MDCXI prædicto impositæ, continentes tenorem præfatarum litterarum, cum interstitiis vetustate exesis, ut supra. Tertio, quinque sigilla, quæ fuerant primitus funibus et vinculis coriaceis impressa, sed ab iis (ut supradictum est) anno MDCXI abstracta et divulsa; quorum duo erant Ecclesiæ, ex viridi cera, cui erat impressa figura S. Servatii, Patroni ejusdem Ecclesiæ; duo alia erant verisimiliter sigilla duorum Episcoporum, Leodiensis et Cameracensis, in supradictis litteris mentionatorum, ex alba cera, cui erant impressæ effigies Episcoporum cum litteris circumquaque, sed ita vetustate consumptis, ut nullum certum nomen ex iis colligi posset: tertium satis manifeste

3 Quarto, super eodem operculo plumbeo, agglutinatæ erant quatuor laminæ plumbeæ, longitudinis unius pedis, et latitudinis duorum pollicum, distantes a se mutuo fere spatio unius pedis: quibus quatuor laminis insculpti erant bi tituli, singuli singulis, idque magnis litteris et hoc ordine, videlicet incipiendo a septemtrione seu a cornu Evangelii, SCTS CANDIDUS EPI. SCTS GONDULPHUS EPUS. SCTS VALENTINUS EPUS. SCTS MONULPHUS EPUS. Prædicto cooperculo plumbeo elevato extractoque, deprehensum est quod dictus locus erat distinctus in quatuor spatia seu intervalla, in modum et formam quatuor capsularum, idque per interpositionem trium laminarum similis plumbi, inter extrema latera loculi transversim pari distantia collocatarum, facientium, ut dictum est, quasi quatuor capsulas minores: in quibus erat videre distincte reposita ossa (indubie quatuor Episcoporum, in titulis operculo insculptis nominatorum et designatorum) non ad unum corpus, sed ad quatuor corpora (ut ex multitudine et numero dictorum ossium et articularum constare poterat) pertinentia. Erant quippe in singulis capsulis omnia fere ossa, quæ ad integritatem humani corporis spectant; puta crurum, brachiorum, scapularum, dorsi, manuum, pedum, digitorum: sola capita erant fere in minutas partes dissoluta, mentis tamen integris existentibus, in hisque multis dentibus adhuc inhiærentibus; salvo quod de corpore S. Valentini pauciora erant ossa, non omnia videlicet quæ ad integritatem corporis pertinent.

4 Insuper in capsula S. Valentini erat linteum seu sudarium, in quo colligati erant cineres corporis S. Servatii in magna quantitate, et quantum capacitas dicti sudarii ferebat; et in eodem lamina plumbea quadrata, in qua insculptum erat antiquo caractere, CINERES S. SERVATII. Erant etiam inter sancta ossa præfata nonnulli panni, quibus fuerant eadem tecta vel involuta, sed valde consumpti et cineribus affines. Inter ceteros erat unus adhuc integer ex rubra bysso, longitudinis humani corporis, opere floribus intertexto: quos pannos consultum visum est Dominis prænominatis inde extrahere, et ad cameram Reliquiarum transferre: quo et translata fuerunt quatuor menta quatuor dictorum sanctorum Episcoporum, successu temporis in pretiosis thecis collocanda, et devotioni populi, cum aliis plurimis Reliquiis sanctis, in prædicta Ecclesia et in dicto Reliquiarum loco seu camera asservatis, subinde exhibenda et ostendenda.

5 His ita repertis, inspectis, et diligenter examinatis, resolverunt Domini Decanus et Capitulum præfati, ad honorem Dei et Sanctorum, ad confirmationem fidei Catholicæ, et ad excitandam majorem populi erga sacras Reliquias devotionem, dictum monumentum et in eo loculum aliquantis per apertum relinquere, et populo ad hujus rei famam confertim affluenti introspectionem concedere, et litteras præfatas de anno MXXXIX ibidem positas, sigillaque Episcoporum, qui dictas sacras Reliquias ibi reposuerant, legenda videndaque exhibere, in testimonium antiquitatis et veritatis. Itaque comparuerunt Ordinum Religiosorum hujus oppidi Superiores, Guardianus Franciscanorum, Prior Augustinianorum, Rector Societatis Jesu, Governator oppidi Claudius de Lannoy, Dominus de la Moitry: duo Consules, Tolen et vander Heggen; cum Secretario Laval, aliisque quam plurimi Ecclesiastici et seculares, viri et mulieres: qui omnes prædictum loculum, sanctis dictorum quatuor Episcoporum, ut prædictum

et titulis 4 Episcoporum

SS Candidi Gondulphi: Valentini et Monulphi

quorum Reliquiæ erant in capsis;

in harum una cineres corporis S. Servatii:

panni et menta 4 Episcoporum delata ad Cameram Reliquiarum.

omnia ad videndum exhibita,

et post debitam venerationem

sub lapideo monumento

inventus plumbeus locus,

cum hac inscriptione exesa,

litteris, anno 1611 exaratus,

5 Sigillis,

nomine Episcoporum Remensis,

AUCTORE F. B.
alterum ex
Menais.

A tos, non quidem a coævo Auctore, sed ex Ecclesiæ Constantinopolitanæ traditione post aliquot secula conscriptum, ideoque in multis circumstantiis minus accuratum: Παῦλος, ὁ μέγας Ὁμολογίτης, ὑπῆρχεν ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ, Νοτάριος γενόμενος καὶ Ὑπογραφεὺς Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀγιοτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Διάκονος τῆς αὐτῆς ἀγίας ἐκκλησίας· ὅνπερ οἱ ὀρθόδοξοι μετὰ τὴν τελευταίαν Ἀλεξάνδρου Πατριάρχην προχειρίζονται Κωνσταντινουπόλεως. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ Βασιλεὺς, Ἀρειανὸς ὢν, ὑποστρέψας ἀπὸ Ἀντιοχείας ἐκβάλλει τοῦτον ἀπὸ τοῦ θρόνου, καὶ αὐτὸν ἐκείνου εἰσάγει Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας· ὁ δὲ καταλαβὼν τὴν Ρώμην, εὔρει τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐκτελεσθέντος καὶ ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ οἰκείου θρόνου. Διὰ γραμμάτων οὖν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντῖνος ἀπολαμβάνουσιν ἀμφοτέρω τὸς οἰκείους θρόνους· καὶ πάλιν ἐκβάλλονται παρὰ Κωνσταντίου τῇ τῆς Ἀρειανῶν συμβουλῇ. Τότε γράφει Κωνσταντῖνος πρὸς τὸν Ἀδελφόν αὐτοῦ Κωνσταντίον, ὅτι εἰ μὴ ἀπολαβόντων τὸς θρόνους αὐτῶν, ἐλεύσομαι μετὰ δυνάμεως κατὰ σου. Ἀπελθὼν οὖν τὸν θρόνον ὁ θεῖος Παῦλος· μικρόν καὶ μετὰ θάνατον Κωνσταντῖνος ἐξορίζεται εἰς Κουκουσὸν Ἀρμενίας, καὶ ἀπαλειθεύς ἐν οἰκίᾳ λειτουργῶν, ἀπεπνίγη πρὸς τὸν Ἀρειανῶν μετὰ τοῦ ἰδίου ὁμοσπορίου, πρᾶκτὸς τῆς ψυχῆς τῇ Κυρίῳ. Magnus Confessor Paulus, Thessalonica oriundus, Notarius fuit et Amanuensis Alexandri sanctissimi Patriarchæ Constantinopolitani, sanctæque ejusdem Ecclesiæ Diaconus. Hunc orthodoxi, post mortem Alexandri, Patriarcham Constantinopolitanum ordinarunt. Constantinus autem Imperator, cum esset Arianus, reversus Antiochia, Throno illum eiecit; contraque eum inducit Eusebium Nicomediensem. Paulus itaque Romam perveniens, invenit Magnum Athanasium, suo pariter Throno, jubente Constantio, expulsum. Deinde ambo per litteras Imperatoris Constantis, Sedes suas recipiunt: sed rursus, instinctu Arianorum, per Constantium ejiciuntur. Scribit itaque Constans ad fratrem, quod si Cathedras suas non reciperent, ipse contra eum veniret cum exercitu. Ita divinus Paulus in Episcopatum restitutus, brevi post mortem Constantis denuo exulare compulsus in Censum Armeniæ, ibidem publico carceri inclusus est; et, ab Arianis proprio Episcopali Pallio strangulatus, obtulit animam Domino.

Quo sensu dicatur Confessor.

6 Ceterum cum dicitur Confessor, nolim intelligas hodierna vocis hujus significatione, ut opponatur Martyri: sed antiquari, qua titulus iste etiam Martyribus, præsertim si exilium aliasque calamitates ante mortem sustinuisent, ab Ecclesia tribui solebat. Neque, cum Alexandrum et Paulum Patriarchas Constantinopolitanos appellari audis, existimes temporibus Constantini Magni et Constantii, quibus illi prædictæ Ecclesiæ præfuerunt, hunc habuisse prærogativam: tunc enim nihil supra reliquos Episcopos (si amplitudinem et splendorem urbis exceperis) obtinebant dignitatis: sed ea postmodum successoribus eorum collata est in Concilio Constantinopolitano primo, decretumque ut Episcopus urbis Regiæ, secundum, post Romanum Pontificem, haberet honoris locum. Quamvis enim supposititium hunc Canonem esse non levibus de causis eruditi existimant: hoc tamen concedere videntur, statim post absolutum Concilium, ab iis qui adhuc præsentibus erant, candidum esse, et Episcopos Constantinopolitanos ea jurisdictione uti cepisse. Denique Sanctum hunc seculo IV vixisse, sicut omnibus est indubitatum; ita, quoanno natus fuerit, quove consecratus Episcopus, aut corona martyrii donatus, non aequè certum: de quibus, ex variis indicis, ita visum est statuere, ut Natus sit initio hujus seculi IV: anno deinde

Chronologia
vra ejus.

CCCXXV, interfuerit Concilio Nicæno, Notarius sancti Alexandri Constantinopolitani:

CCCXXXVI, a Constantino Magno in Pontum missus sit:

CCCXXX, Ordinatus Episcopus ac depositus sub D Constantio:

CCCXLI, restitutus in Sedem suam, mortuo Eusebio:

CCCLII, iterum ejectus, iterumque per Julium et Constantem restitutus: ac rursus per Philippum Præsidentem missus Thessaloniam, indeque Romam profectus:

CCCLVII, post Concilium Sardicense, Constantinopoli iterum receptus:

CCCL, occiso Constante Imperatore, tandem Cucusi exul strangulatus sit.

CAPUT I.

Adolescentia S. Pauli: primum sub Constantino exilium: Ordinatio Episcopalis: depositio sub Constantio.

D. P.

Thessalonica natum esse S. Paulum testatur ejus apud Græcos Elogium, et Socrates lib. 2 cap. 16; illudque asserere nihil est quod vetet. Annus vero quo prodierit in lucem, ne palpando quidem certo potest reperiri: aliquid tamen de hoc per conjecturam dici poterit, deductam ex tempore quo scitur Episcopus et Presbyter fuisse. Ponamus enim, cum Socrate atque Sozomeno, Paulum, anno vulgaris æræ CCCXL, Alexandro mortuo successisse; addamus, et Concilio Tyrio anno CCCXXV pro eodem interfuisse, utique jam tum Presbyterum; credamus denique, etiam Constantinopoli, uti verosimillimum est, observatum fuisse Canonem XI, non ita pridem conditum in Concilio Neocæsareensi, anno CCCXIV concto; qui mandat, Presbyterum ante annum XXX non ordinari. His admissis, debet saltem ante annum CCCV natus fuisse Paulus, et quidem tam diu, quam diu ante annum CCCXXV suscepit Presbyteratum. Idem deducitur ex eo, quod anno CCCXXV Nicæno interfuit, Concilio, Notarius Alexandri, a Metrophane Episcopo CP. ut nos quidem arbitramur, illuc legati. Debet enim Paulus ætatem annorum XX tunc habuisse; adeoque post annum CCCV natus nequaquam fuerit. Sed neque fuerit natus multo ante: quandoquidem ab Alexandro, mortui vicino, successor in Episcopatu anno CCCXL designatus, apud Socratem ætate juvenis appelletur, respectu Macedonii: qui annis circiter viginti post, puta sub sexagesimum istius seculi, propriam hæresim, a nomine ejus appellatam, propagare cepit, dejectus Sede episcopali, et saltem aliquandiu supervixerit.

Thessalonice
natus,

E

ante annum
305.

adfuit Nicæ-
næ Synodo
325:

8 Godefridus Hermantius, in novissima Vita Gallica S. Athanasii, scribit, tempore Concilii Nicæni jam Diaconum fuisse Paulum; ejus opinionem ut sequeretur, deberet ea antiquiori auctoritate confirmari. Certe Gelatinus Cypriensis in Historia Concilii, ejus mentionem faciens, tantum vocat Lectorem atque Notarium, nec videtur omissurus fuisse digniorem ejus titulum, si eum habuisset. Si quis tamen contenderit Gelatinum nihil in monumentis de Paulo invenisse, præter Officium Notarii, itaque deceptum, Ordinem Lectoris de suo addidisse, eo quod Notarii (teste Goaro in Euchologio Græco) ex Lectoribus eligerentur, non magnopere repugnabo: et tamen nihil oberit, quo minus Diaconus fuisse credi possit anno ætatis suæ XX aut XXI. Favere quoque superius Elogium ex Menais. Difficilius assentiar, verum esse id, quod habet Vita SS Metrophanis et Alexandri, ex MSS. Bibliothecæ Vaticanæ, relata etiam a Photio; duodecim dumtaxat annos numerasse S. Paulum, quando Concilio Nicæno interfuit Notarius Alexandri: hinc enim consequens foret ante annum ætatis XXII susceptum Presbyteratum. Quis vero credat, id apud Græcos fieri potuisse? uti etiam, duodecimum puerum in Concilio (Ecumenico Notarium fuisse Alexandri, locum Episcopi Constantinopoli-

juvenis Notarius,
F

an etiam
Diaconus.

A *politani Metrophanis ibidem tenentis? nec Notarium qualemcumque, sed talem, cujus ratio in subscriptionibus habenda fuerit, prout habitam reperitis supra memoratus Gelasius? Reversus a Concilio Constantinopolim Paulus, forte Diaconatu (siquidem ante non fuerit) certo tamen intra decennium Presbyteratu mitatus est: Presbyter quippe erat cum anno cccxxxv Concilio interfuit Tyrio.*

Ab Alexandro
C. P. optatus
successor,

9 Nunc ipsam Electionis et Consecrationis historiam audiamus e. c. Socrate, illam ad tempora Constantii referente lib. 2 cap. 6. Alexander, Ecclesiae Constantinopolitanae Episcopus, qui contra Arium strenue dimicaverat, cum tres quidem ac viginti annos in Episcopatu egisset, octo vix ac nonaginta vixisset, ex hac luce migravit, nemine in suum locum subrogato. Mandavit tamen iis, penes quos jus eligendi erat, ut alterum ex duobus, quos ipse nominaret, eligerent; ac, siquidem eum vellent, qui et ad docendum idoneus et vitae ac morum integritate conspicuus esset, Paulum, quem ipse Presbyterum ordinaret, assumerent; aetate quidem adhuc juvenem, sed prudentia senem. Sin eum sibi mallent, qui externa tantum specie gravitatis commendaretur, Macedonium eligerent, seniore aetate, qui Ecclesiae illius jam pridem erat Diaconus. Hinc vero in deligendo Episcopo major exorta contentio, Ecclesiam conturbavit. Nam populus duas in partes divisus erat, his Ariano faventibus dogmati, illis Nicæni Concilii decreta defendentibus. Et superstitie quidem Alexandro, Homousiani superiores fuere. dissidentibus Arianis et de proprio dogmate inter se digladiantibus: sed postquam ille fato functus est, anceps utrimque fuit concertatio: proinde Homousiani quidem Paulum designarunt Episcopum, Ariani vero studia sua in Macedonium conferebant. Et in ecclesia quidem quæ nunc dicitur Irenes, et contigua est ei, quæ nunc Magna et Sophiæ vocatur, Paulus Episcopus ordinatur; in quo sane videbatur mortui Alexandri valuisse suffragium.

an Macedo-
nium ordina-
rit Presby-
terum?

10 Dicitur hic Macedonius, moriente Alexandro, Diaconus duntaxat fuisse: sed Athanasius in Epist. ad Solit. ut supra vidimus, discrete affirmat eum Sacerdotem jam tum fuisse quando accusavit Paulum, præsentem Athanasio. Deinde quod dicatur, externa specie gravitatis tantum commendabilis, non ita intelligendum est, ut judicaverit Alexander, impietatem animi ejus tegi larva pietatis (qua pacto enim de tali eligendo vel mentionem facere voluisset?) sed, quod, cum mediocris esset virtutis, affectu quadam gravitate aliquod sibi sanctitatis nomen apud plebem conciliasset. Verum in eo errasse Alexandrum postmodum patuit, qui utinam ultimus in talibus deceptus fuisset. Sane si qualis erat Macedonius, talem esse vel suspicatus fuisset Alexander, nullo pacto illum cum Paulo comparasset, putassetve dignum Episcopatu. Quantum in præmissis discrepet ab Athanasio Socrates, definire non magnopere attinet, neque vero definiiri deberet, si totam hanc de Pauli electione historiam, cum Baronio, ut a Macedonianis confictum, rejicere possemus. Ipsum audiamus ad an. 340 num. 16: Cum Alexandri Episcopi integritatem animi considero, adduci non possum ut credam, ab eo Macedonium quoque una cum Paulo, ad electionem faciendam Episcopi Constantinopolis, tum nominatum fuisse: quippe qui studiosissime Eusebianorum partes sectatus esset, ab eisque adversus Athanasium in conventu Tyrio cum aliis legatus delectus. Certe quidem, qualisnam foret, Alexandrum existimo minime latere potuisse. Hæc sane de eo in conventu Tyrio ita se habuisse, Athanasius ex Actis ejusdem in Apologia secunda sæpe demonstrat: quomobrem in eam facile sententiam adducor, ut existinem, tum Socratem tum Sozomenum mutuatos istæc esse a Sabino, illo

Electionem
Pauli fabulo-
sam reputanti
Baronio,

Macedoniano historiarum scriptore, qui in laudem Auctoris sui, ea de Macedonii nominatione ab Alexandro facta, putatur fuisse commentus etc.

11 Verum, pace Eminentissimi Baronii; si Sabinus in gratiam Auctoris sui fingere voluit, aliisque, ut id crederent persuadere potuit: cur non laudabilius elogium Macedonii finxit? Sed neque Socrates Sabino fidem adhibuit, ut statim post locum citatum fetetur ipe Baronius. Ille enim ait, Sabinum pro suis contexuisse apologias potius, quam historias; et quæ viderentur reprehensione digna, in Catholicos rejicere solitum esse. Denique Sozomenus non obscure significat, eam se historiam ex Catholicis habere testibus, cum dicit; Macedonianos etiam fateri, utrumque ab Alexandra laudatum; sed encomium Pauli ad Macedonium, Macedonii vero ad Paulum transferre. Reliqua, quæ adfert Baronius nihil ad rem præsentem faciunt; cum consideranti perspicuum sit, Macedonium illum, qui in Conventu Tyrio Eusebianorum partes adversus Athanasium sectatus est, alium omnino esse ob illo, de quo hic agimus. Macedonius enim in Conventu Tyrio Athanasii adversarius, saltem ab anno cccxxxv Episcopus erat, et (ut Athanasius ex Synodo Alexandrina refert) aetate et ingenio putidus: alter vero ejusdem nominis, qui Paulo Constantinopolitano adversatus est sub imperio Constantii, anno cccxlii primum ordinatus est Episcopus, et anno cccclx, post varias insanæ suæ tragædias, novam hæresim excogitavit propagavitque, qua Spiritum sanctum a divinitate omnino alienum pronuntiavit.

12 Interea Paulus, prius quam ad Episcopatum accessit, jam pertulerat primum exilium suum, idque sub Constantino Magno, a quo, teste Athanasio, in Pontum relegatus fuit. Quo autem relegatus sit anno, ut definiiri non facile potest, altum silentibus de eo auctoribus: ita potest non incongrue statui, exilium illud accidisse intra septennium ultimum Constantini: quo labente plurimi tam Presbyteri quam Episcopi orthodoxi variarum Ecclesiarum, exilio mulctati fuisse sciuntur, Constantino Arianis nimis faciles præbente aures. Si quis tamen velit anno cccxxxvi, adveniente conciliabulo Constantinopolitano, uti Athanasius in Gallias exulatum ivit, ita Paulum fuisse missum in Pontum; nihil in eo incommodi video. Quod enim in Alexandrum Constantinopolitanum effundere non audebant odium, propter auctoritatem integritatemque viri, Imperatori perspectam et probatam; convertere poterant in Presbyterum ejus Paulum, eo magis, quod in Concilio Tyrio Arianis contra Athanasium non consenserit; uti ego verosimilius esse arbitror, quam quod damnationi Athanasii subscripserit, uti soli blaterant Ariani, mentiri in similibus assueti. Revocatus porro, redierit ex Ponto Constantinopolim Paulus, quando ex Gallis Alexandriam Athanasius anno cccxxxviii; tunc enim plerique ob fidem exules Orthodoxi, trium fratrum Imperatorum consensu, ad sua redierant; mortuo præcedenti anno eorum patre Constantino.

13 Obscuriora hinc sunt Pauli gesta usque ad ordinationem Episcopalem, mortuo Alexandro, anno cccxl factam, ut supra tetigi ex Socrate. Sed vir ordinatus fuit, posthabito ei Macedonio, cum hujus indignatio acceudit Eusebii Nicomediensis Episcopi ambitionem transcendendi ad Sedem Constantinopolitanam, eundemque ipsorum et aliorum in Paulum accusationes. Confestim enim, qui cum Eusebio Nicomediensi faciebant, Imperatorem Constantium contra sanctissimum Paulum accedunt; cum multis calumniis et hoc deferentes: Sine tuo, Imperator, decreto, Alexandro mortuo, in solium Constantinopolis seipsum collocavit. Imperator autem concessum hæreticorum Constantinopoli contra divinum Symbolum congregari præcipient, Paulum Confessorem ex ecclesia ejici, ejusque loco, pridem Beryti, tunc autem Nicomediæ Episcopum,

D
AUCTORE D. P.

respondetur.

duos Macedo-
nios ab ipso
confundi.

E

Paulus adhuc
Presbyter rele-
gatus a
Constantino,

eodem forte
tempore quo
S. Athanasius,

revocatus,
F

et Episcopus
ordinatus
an 340

A scopum, Eusebium introduci jussit. Ita dicitur in Synodo Constantinopolitana Constantii Tomo 2 Concil. editionis Lobbeanae col. 88, et 89. Patria habet Socrates lib. 2 cap. 7, sic loquens : Imperator vero Constantius, non multo post ordinationem Pauli, Constantinopolim ingressus, ob illam ordinationem gravissima exarsit ira; collectoque Arianorum Antistitum Concilio, Paulo quidem Episcopatum ademit, Eusebium vero, ab urbe Nicomedia translatus, Constantinopoleos Episcopum designavit. His ita gestis Imperator Antiochiam profectus est. Ex duobus his textibus patet primo, non sub Constantino Magno Episcopum fuisse Paulum : cum accusetur, quod sine decreto Constantii, tunc rerum potuit, se ipsum Episcopum fecerit. Patet secundo, Conciliabulum illud Constantii, ante annum CCCXL, quo ordinatus Paulus, habitum non fuisse.

cul mox pulso subrogatur Eusebius Nicomediensis.

propter calumnias Macedonii,

(ut apparet ex Sozomeno,)

14 Quales autem calumniae, modo indicatae, fuerint, quibus in isto Arianorum conciliabulo accusatus est Paulus, difficile est definire, tacente S. Athanasio. Aliud Conciliabulum Arianorum, sub titulo Concilii Sardicensis, accusat eum, quod ipsius causa Constantinopoli homicidia mille patrata fuerint, quod altaria humano sanguine inquinata, interfecti Fratres, et extincti Gentiles : verum his accusationibus fugendis, post secundum tertiumque exilium, occasio primum data est. Sed fortassis ex Sozomeno lucis quidpiam haurimus. Sic ergo loquitur lib. 3 cap. 3. Mortuo Alexandro, Constantinopolitanae Ecclesiae Sacerdotium obtinuit Paulus : qui, ut Ariam quidem et Macedoniam asserunt, Episcopatum hunc sibi ipsemet comparaverat, praeter sententiam Eusebii Nicomediae, et Theodori Heracleae quae in Thracia est. Episcoporum; ad quos, utpote finitimos, Ordinatio pertinebat. Verum, ut reliqui fere omnes affirmant, ob testimonium Alexandri, cujus in locum successit; ab Episcopis, qui tunc forte Constantinopoli morabantur, ordinatus est. Nam Alexander, jam natus annos octo et nonaginta, ex quibus tres ac viginti in Episcopatu fortissime transegerat, cum ex hac vita migraturus esset, interrogantibus eum Clericis, cui nam post ipsum committenda esset Ecclesia; Si virum, inquit, pietate praeditum, simulque idoneum ad docendum quaeritis; habetis Paulum : sin hominem ad res seculares et ad colloquium cum Judicibus aptum mavultis, potior est Macedonius. Et utrumque quidem testimonio Alexandri ornatum fuisse, confitentur etiam Macedoniani : verum ad res agendas et ad dicendum instructiorem fuisse Paulum affirmant; pie autem ac religiose vitae testimonium tribuunt Macedonio, Paulum contra delictis ac solutiori vitae indulsisse calumniantur. Ex illorum igitur confessione, Paulum disertissimum fuisse apparet, et in Ecclesia cum summa laude docuisse. Ad varios autem fortunae casus et colloquendum cum potentioribus, non recte comparatum illum fuisse, res ipsae testantur. Nullas enim adversariorum insidias discessit, perinde ac facere solent ii, qui in hujusmodi rebus solertes sunt. Imo vero, quamvis multitudini admodum carus esset, tamen fraude eorum, qui fidem in Nicaena Synodo stabilitam eo tempore rejiciebant, multas pertulit calamitates; ac primo quidem quasi turpiter vixisset insimulatus, Ecclesia Constantinopolitana ejectus est.

de illegitima ordinatione,

15 Certum est hic narrari a Sozomeno ea, quae a morte S. Pauli integro seculo elapso credebant et spargebant de eo Ariani et Macedoniani; verosimiliter eadem, quae contra illum et apud Imperatorem, et in Conciliabulo fuerant allata in medium. Primum proinde accusationis caput hoc fuisse videtur, quod Episcopatum sibi comparasset, praeter sententiam Eusebii Nicomediae et Theodori Heracleae; ad quos, utpote finitimos, Ordinatio pertinebat, Fortassis etiam ad firmandam

accusationem suam praeferunt Canonem IV Nicæni, D in collectione Labbeana Tomo 2 Col. 30, Episcopo oportet, maxime quidem ab omnibus, qui sunt in Provincia, constitui etc. Talem enim Canonem in eadem Synodo sancitum fuisse, probat pene omnium interpretationum et collectionum concordia. Verum Paulus et alii Orthodoxi merito crediderunt, se ab hujus Canonis observatione excusari; cum qui inter Conprovinciales erant, de haeresi essent suspecti; et Constantinopoli tunc plures essent Orthodoxi Episcopi, per quos legitime poterat ordinari, et obsequentium approbatio abunde suppleri, praesertim urgente necessitate; idque iuxta eundem Canonem, qui sic pergit : Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem; tribus omnino eundem in locum congregatis, absentibus quoque suffragium ferentibus, scriptisque assentientibus, Electio fiat.

16 Alterum accusationis caput fuerit, quod solutiori vitae indulgeret et turpiter vixisset Paulus, adeoque depositionis poena esset mulctandus, praecipiente id Canone LXX inter LXXX Arabicos apud Labbe Tom. 2 Col. 315 : Si quis Episcopus deprehensus fuerit in adulterio, aut alio simili crimine, deponendus est, nec est amplius in eundem gradum restituendus etc. De tali crimine accusatum fuisse Paulum, iterum insinuat Sozomenus lib. 3 cap. 10 cum ait, Constantem animadvertisse, non ob vitae turpitudinem Paulum fuisse depositum, quod sententia continebat. Adde Arianorum impudentiam, qua plures Orthodoxos Episcopos, de eodem crimine non veriti sunt accusare, falsis etiam testibus subornatis, ut fecerunt in Athanasio ac postea in Aphrante; sed ad suam ipsorum confusionem, cum impostura patuisset. Illam autem accusationem meram in Paulum calumniam fuisse, recte et paucis probat Athanasius, ex eo quod Macedonius, qui illum accusabat, cum eodem communicasset; quod ei minime licebat per Canones, si verum crimen fuisset. Accusationes hae, si revera prolatae fuerint contra Sanctum, ut ex Sozomeno recte videtur colligere; mirare, lector, Haereticorum pro Canonum observatione zelum, tunc nempe cum eos prodesse putant ad stabilendum haereseos, alias minime scrupulosorum : ut patet in Eusebio, quo instigante reus agebatur Paulus. Is enim non multo ante, contra ejusdem Concilii Canonem XV, Berytensem Episcopatum, ad quem ordinatus erat, cum Nicomediensi mutaverat; et jam conabatur, ejecto Paulo, a Nicomediensi ad Constantinopolitanum transire, et re ipsa transit. Ad secundum vero accusationis caput respicisse videri potest magnas Athanasius, cum ad Solit. verissime de haereticis dicit : Veritatis emulatores, tametsi sancti, tametsi puri appareant, rei fiunt, cum illis libuerit, cum eam quam volunt causam finxerint.

et impudicia:

E

sed falso.

F

17 Existimat Auctor MS. nostri, Paulum, post depositionem suam, ex Oriente Romam profectum. ibidem cum S. Athanasio aliisque Episcopis exalibus, apud Julium Pontificem causam suam egisse, Athanasius quidem ab anno CCCXXXIX, usque ad initium CCCXLI Romae commoratus est, expectans accusatores suos : sed de Pauli in Italiam eo tempore profectione, apud Socratem et Sozomenum aliosque Auctores altum silentium; unde suspicor Auctorem Manuscripti, secundum Sancti exilium, quo durante Romam profectus est, bis retulisse; praesertim cum eisdem utriusque itineris referat circumstantias, eundemque exitum. Itaque verosimilius mihi quidem videtur, sanctum Presulem aut in Ponto, aut forte Constantinopoli, soli Deo et sibi modeste vixisse, expectando cum longanimitate tempus divinae misericordiae et consolationis. At Eusebius (ut ait Socrates) Constantinopolitana Sede potitus, nullo pacto quiescere poterat : sed omnem, ut in proverbio est, movebat lapidem, ut

An eo tempore Romam profectus sit?

id

A id quod proposuerat ad finem perduceret, nempe, deleret ex symbolo CONSUBSTANTIALEM, et Athanasium Alexandrina Sede deiceret. Elegit itaque Antiochiam celebrandis suis conciliabulis, tandemque sub Consulatu Marcellini et Probi, anno CCCXLI, præsente Constantio Imperatore, convenit Synodus Antiochiam: et (ne longior sim in his, quæ spectant Athanasium) hic Episcopatu depositus est, et in ejus locum intrusus Gregorius ille sacrilegus; qui tanto furore et crudelitate irruit in Ecclesiam, ut Athanasius, qui ad tempestatem hanc, si posset, avertendam ex Italia Alexandriam accurrerat, coactus sit clam se subducere, Romamque proficisci.

Mortuo Eusebio, sedem suam recuperat.

18 Interea vaser et miser Eusebius, ut ait MS. nostrum, mala executus quanta decreverat, legatos etiam miserat ad B. Julium Romanum Archiepiscopum, prolatas in Athanasium accusationes denuntians; rogaveratque, ut causa ad se evocata Judex eorum fieri vellet, quæ contra Athanasium acta erant.... sed morte præventus numquam intellexit, quid Julii Episcopi Romani judicio, de Athanasio eique adhærentibus, fuerit constitutum: exiguo enim tempore post Synodum supervivens, miser interiiit. Proinde facta per mortem invasoris aliam eligendi potestate, Orthodoxi, quibus satis probata erit Præsulis sui innocentia, iterum B. Paulum receperunt, et in Ecclesiam induxerunt; adhortante eos et confirmante Asclepa, Cæze in Palestina Episcopo. Ex hactenus dictis ostenditur, palmare Ariarum mendacium, cum aiunt in sua pseudo-Sardicensi Synodo, Paulum Athanasicondemnationis subscripsisse. Neque enim id fecisse potuit, in conciliabulo Tyrio, cujus tempore Episcopus nondum erat; neque Antiocheno, tunc ab Arianis ipsis depositus; neque ante Episcopatum, cum tunc S. Alexandri Presbyter, cum eo totus pro Athanasio staret; in eo felix, quod tempus non permisit ut ab illis deciperetur.

CAPUT II.

Varia S. Pauli exilia.

Macedonio contra Paulum ordinato,

Vix B. Paulus in ecclesiam suam ab orthodoxis erat receptus, cum Ariani eodem tempore in ecclesia, quæ nunc ad Paulum dicitur, Macedonium ordinarunt Episcopum; atque id fictum est ab iis, qui antea quidem Eusebio cuncta turbanti operam navabant, tunc temporis vero auctoritatem omnem quasi successorio jure obtinebant. Theogni scilicet Nicæno, Mari Chalcedonio, Theodoro Heracleæ in Thracia Episcopo, Ursacio Singiduni in superiore Mæsia, Valente Mursæ in superiore Pannonia. Sed Ursacius et Valens, postmodum pœnitentia ducti, libellum satisfactionis, Julio Episcopo obtulerunt; et doctrinæ Consubstantialis subscribentes, in Communionem recepti sunt: tunc vero pro Ariana perfidia acriter decertantes, gravissimos bellorum motus adversus Ecclesias excitaverunt; ex quibus bellis unum fuit illud, quod a Macedonio factum est Constantinopoli: ex hoc enim intestino Christianorum bello, crebre in civitate ortæ sunt seditiones, multique earum violentia periire. Ita Socrates lib. 2 cap. 12, vel, ut brevius habet MS. nostrum, eodem tempore contigit ab Arianis Episcopis, in nunc dicta ad Paulum Ecclesia, impium Macedonium Episcopum ordinari: qua de causa tumultus in urbe Imperatoria excitatus est, plurimique in subortis seditionibus obtriti expirarunt. Seditiones enim, ut testatur Sozomenus, crebræ in urbe extiterunt, bellis haud absimiles, plebe ex utraque parte in se mutuo irruente.

ordatur tumultus

20 Mansit in tanta omnium rerum perturbatione Junii T. II

S. Paulus Constantinopoli; dum interim Athanasius Romæ moratus, ibique in causa ejus Synodus coram Julio Pontifice celebrata fuit; donec etiam ipse, anno CCCXLII ejectus Constantinopoli, eodem venire cogitur. Rem gestam ita narrat Socrates lib. 2 cap. 13 Hæc cum audisset Imperator Constantius, qui tum Antiochiæ morabatur, mandavit Hermogeni Magistro-militum, quem in Thraciæ partes miserat, ut per Constantinopolim transiens, obiter Paulum Ecclesia exturbaret. Ille Constantinopolim ingressus totam civitatem commovit, dum Episcopum per vim ejicere conatur: statim enim populi seditio subsecuta est, cunctique parati erant Episcopum defendere. Cum autem instaret Hermogenes, ut militari manu Paulum expelleret; exacerbata populi multitudo, ut in talibus fieri solet, violento impetu in illum ruit; domoque ejus incensa, pedibusque fune innexo per civitatem illum trahentes, peremerunt. Gesta sunt hæc duobus Augustis Consulibus, Constantio scilicet III et Constante II, id est anno CCCXLII. Alienis hæc quidem erant a mansuetudine Sancti: at quis cohibeat furorem iratæ plebis, crudelitatem suam zelum fidei interpretantis? Illa ipsa autem forte etiam fama amplificavit, quæ omnia augere solet; aut a Macedonianis, ad conflandam majorem Orthodoxis invidiam, ex parte conficta sunt. Auferunt profecto hæc omnia Ariani in conciliabulo suo, apud Philippopolim sub nomine Synodi Sardicensis habito, quando tam atrociter in Paulum et Asclepam exclamarunt. Ipsos audiamus. De Paulo, inquit, Constantinopolitanæ quondam civitatis Episcopo, post reditum exilii sui, si quis audierit, perhorrescet. Et iterum inferius, Asclepas autem cum ad Constantinopolim civitatem, propter Paulum venisset; post inhumanitatem rerum atrocitatemque, commisit quæ media in Ecclesia Constantinopolitana gesta sunt, post mille homicidia, quæ altaria ipsa humano sanguine coquinaverunt, post interfectiones Fratrum extinctionesque Gentilium etc. Duo in his pro sua impudentia peccant hæretici, et quod omnia mentiendo augeant, et quod Orthodoxis Episcopis adscribant, quæ ipsimet patravissent (si tamen facta erant) quæque illi præcavere non potuerant, nisi hæreticos in suis ecclesiis dominari permisissent.

D AUCTORE F. B.

Hermogenes conatur vi Paulum expellere;

sed in tumultu occiditur.

E

21 Constantius autem Imperator, audita Hermogenis caede, inquit Socrates, statim Antiochia digressus, equorum permutatione veloci Constantinopolim accurrit. Et Paulum quidem urbe expulit, ipsam vero civitatem muletavit; ex annonæ diurna, quam Pater ejus Constantinopolitanis donaverat, adimens plusquam quadraginta millia modiorum: antea enim octoginta fere millia modiorum frumenti, ab urbe Alexandria advecti, civibus erogabantur. Hoc cum fecisse putat Sozomenus, quod existimaret multitudinem, otio ac deliciis abundantem, ad seditiones praelivem esse; majori etiam perna in seditiones animadversurus, nisi eos sibi flentes ac supplices occurrere vidisset. Macedonium porro civitatis Episcopum designare distulit, quippe qui infensus erat etiam illi; non solum eo quod præter ipsius sententiam ordinatus fuisset Episcopus, verum etiam eo quod, ob seditiones inter ipsum et Paulum excitatas, tum alii multi, tum Magister-militum Hermogenes interfecti essent. Passus ergo, illum plebem colligere in ea Ecclesia, in qua fuerat ordinatus, rursus Antiochiam contendit.

Imperator ipse Paulum expellit.

F

et cives muletat.

22 Ita tempestas, quæ in Athanasium, Alexandriam reversum, anno CCCXLI deservierat, in Paulum quoque Constantinopoli anno CCCXLII se effudit: et sicut antea ille Alexandria profugus Romam venerat, ita nunc eodem Paulus profectus est, Orthodoxorum omnium certissimum asylum. Quamvis enim dicat Athanasius, Paulum ferro vinetum in Singera Mesopotamiæ deportatum,

Paulus Romam venit cum aliis exulibus;

AUCTORE F. B.

A portatum, et inde Emesam, acsi seditionum et cordium auctor fuisset; facile intelligi potest, eum majori deinde libertati permissum, aufugere Romam potuisse. Pergit Socrates eodem lib. cap. 15. Porro Athanasius post diuturnos labores, ægre tandem in Italiam pervenit. Interea in Occidentis partibus Constans, Constantini filiorum natu minimus, solus Imperium administrabat, fratre ipsius Constantino, a militibus interfecto. Eodem tempore Paulus quoque Constantinopolis Episcopus, Asclepas Gazæ, Marcellus Ancyrae (quæ urbs est minoris Galatiæ) Lucius denique Hadrianopolis, alius aliam ob causam, accusati et Ecclesiis suis pulsati, in urbem Regiam adventant. Ubi cum Julio, Romanæ urbis Episcopo, causam suam exposuissent: ille, quæ est Romanæ Ecclesiæ prerogativa, liberioribus litteris eos communitos in Orientem remisit; singulis suam Sedem restituens, simulque perstringens illos, qui supradictos Episcopos temere deposuissent. Itaque illi Roma digressi, et Julii Episcopi litteris freti, suas quisque Ecclesias occupaverunt; et epistolas ad eos, quibus inscriptæ fuerant, miserunt. Verum hi, acceptis Julii litteris, reprehensionem contumeliæ loco duxere; et convocata Antiochiæ Synodo in unum collecti, de communi omnium sententia conscriptis litteris, Julium acrius insimulant.

23 Hermantius, qui hunc Pauli aliorumque in Urbem advocatum ad annum CCCXXXIX aut CCCXL retulerat, circumstantias ipsas errorem arguere dicit, si hoc anno CCCXLIII dicantur orthodoxi illi Episcopi, Romam venisse. At ipse nullam talem assignat, neque ego quidquam video quod certiori historiarum repugnet, adeoque cur recedere debeam a Socrate et Sozomeno. E contrario, quod Ariani, tot ex diversis Orientis partibus Episcopos, rix adhuc Imperatorum litteris restitutos, statim iterum expellere potuerint, sine graviore teste credendum non existimo (hoc tamen in ipsius sententia dicendum foret) satisque est, quod in Athanasio et Paulo id fieri potuisse miremur. Paulo autem litteræ Romani Pontificis sufficere non poterant, ut consilium fiduciamque caperet redeundi: quippe non solum illi cum Arianis res erat, verum etiam cum irato Imperatore. Accepit itaque etiam epistolas Constantis ad Fratrem, teste Auctore MS. nostri his verbis: Porro B. Paulus, relicto Oriente, Occidentem petiit, cui imperabat Constans, Constantii frater: ibique inveniens magnum Athanasium, S. Julio Romano Archiepiscopo, uti et presentibus aliis

Paulus etiam per Constantii Imperatoris litteras,

C ex Italia Episcopis (nempe in concilio Romano, juxta Lubbeum, III. inchouto anno superiori post cludem Alexandrinam) omnia exposuit: quapropter ab ipsis quidem, Synodalibus; a Constante autem Imperatore, Cæsareis litteris instructus, iterum revertitur; adveniensque Constantinopolim, magno Ecclesiæ gaudio recipitur.

24 Ut autem litteras Constantis acciperet, non parum contulit adventus Legatorum ex Oriente, seu rogatu Imperatoris (ut putat Socrates) seu alia de causa missorum. Hi erant Narcissus Cilix, Theodorus Thrax, Maris Chalcedonensis, et Marcus Syrus; qui (præterquam quod fidem Antiochiæ editam, nec Romæ nec apud Occidentis Imperatorem proferre ausi fuerint, sed aliam a se compositam tradiderint) ad interrogata Imperatoris, in causa Pauli et Athanasii, respondendo non fuerunt. Itaque Constans, cum animadverteret, eos injuste insidiatos esse Paulo atque Athanasio, nec ob crimina aut ob vitæ turpitudinem, ut depositionis sententia continebat, sed ob dissensionem fidei; illorum communionem esse aversatos; in patriam eos remisit, cum persuadere nequivissent id, cujus gratia venerant. Sed et S. Maximinus Trevirensis Episcopus, Arianis rejectis, cum Paulo communicavit; et, ut erat apud Constantem gratosus, sua com-

quas ei imperavit S. Maximinus Trevir.

mendatione effecisse videtur, ut is ab eodem Imperatore D litteras ad Fratrem acciperet. Ille vero quam propterea ab Arianis mercedem retulerit, audiamus ex eorum in Conciliabulo pseudo-Sardicensi Synodica ad Donatum Carthaginensem. Maximinum a Treveris, inquit, totum Concilium damnavit, propter quod collegas nostros Episcopos, quod ad Gallias miseramus, noluerit suscipere: et quoniam Paulo Constantinopolitano, nefario homini ac perduto, primus ipse communicavit; et quod ipse tantæ cladis causa fuit, ut Paulus ad Constantinopolim civitatem revocaretur; propter quod homicidia multa facta sunt. Causa igitur homicidiorum tantorum ipse fuit, qui Paulum olim damnatum ad Constantinopolim revocavit.

25 Porro Imperator Constantius, Antiochiæ degens, cum ei renuntiatum esset, Paulum Sedem suam denno occupasse, eam rem permoleste tulit, nec valere Fratris litteræ lenire animum. Philippo igitur Præfecto Prætorii, utpote qui majorem reliquis Provinciarum Rectoribus potestatem obtineret, et secundus ab Imperatore diceretur, mandat per epistolam, ut Paulum quidem pellat Ecclesia, Macedonium vero illius loco in eam inducat. Præfectus itaque Philippus, seditionem populi pertimescens, Paulum circumvenire aggressus est. Imperatoris mandatum penes se occultat; specie autem publicorum negotiorum progressus ad balneum publicum, quod Zeuxippi vocatur, Paulum honorifice ad se accersit; ejusmodi necessitatem adesse dicens, ut quam primum illi veniendum esset. Paruit Paulus: qui cum accitus venisset, statim Præfectus mandatum Imperatoris ei ostendit. Et Episcopus quidem, se indicta causa damnatum animadvertens, patienter tulit: Præfectus vero, circumstantis multitudinis impetum reformidans (plurimi enim, ruore ac suspitione ducti, illuc convenerant) unam ex lavacri januis aperiri jubet; per quam, Paulus in Palatium abductus, et coniectus in navem ad id comparatam, confestim in exilium mittitur: præcepitque ei Præfectus, ut Thessalonicam Macedoniæ Metropolim (ex qua urbe Paulus jam inde a majoribus suis erat oriundus) proficisceretur, utque in ea civitate degeret: et reliquas quidem urbes Illyrici adeundi facultatem ei concessit, ceterum ad Orientis partes vetuit accedere. Paulus igitur, præter expectationem Ecclesia simul et Urbe pulsus, celeriter abducitur.

E Iterum tamen pellitur.

26 Præfectus autem Imperatoris Philippus, ex Balneis publicis progressus, recta ad ecclesiam contendit. Aderat una Macedonius, velut ex machina quadam demissus; et cum Præfecto in curru sedens, omnium oculis ostentabatur. Circa illos militum manus strictis gladiis incedebat: quo spectaculo contrita est plebis multitudo, cunctique simul, tam Homonsiani, quam Ariani, ad ecclesiam properarunt, prevenire singuli et ecclesiam occupare summo studio adnitentes. Postquam Præfectus una cum Macedonio ecclesiæ appropinquare cœpit, repentinus absque ulla causa metus plebem ipsosque adeo milites invasit. Nam quoniam ingens ille aderat hominum multitudo, ita ut Præfecto Macedonium deducendi nullus daretur transeundi locus; milites plebem violenter impellere aggressi sunt. Cum autem contrusa plebs, propter loci angustiam, retrocedere non posset; rati milites plebem obsistere, ac de industria transitum intercludere; velut in hostem irruentes, districtis gladiis obvios ferre cœperunt. Tria igitur hominum millia, ac præterea centum et quinquaginta, tunc occubuisse dicuntur, alii a militibus trucidati, alii constipatione multitudinis oppressi. Post tam præclara facinora Macedonius, perinde acsi nihil mali gessisset, sed integer

F Macedonius in ecclesiam inducitur,

cum ingenti civium strage

et

A et purus esset ab omni culpa, a Præfecto verius quam per Ecclesiasticos Canones, in Episcopali Sede constituitur. In hunc modum Macedonius et Ariani per tot tantasque hominum cædes, ecclesia potiti sunt.

Hanc persecutionem ad hoc tempus pertinere

27 Difficultatem hic movet Baronius, hanc Pauli relegationem sub Philippo Præsidente, referendum existimans ad annum CCCLI, post mortem Constantis Imperatoris. Quæ autem, inquit ad annum 342 num. 47, tam Socrates, quam Sozomenus post hæc subnectunt de Pauli Episcopi Constantinopolitani persecutione, per Philippum Præsidentem excitata; ea contigisse, non hoc tempore vel huic proximo, sed post conventum Sardicensem suo loco manifestum erit. Et rursus ad annum 351 num. 36, Hallucinati sunt, inquit, Socrates et Sozomenus, dum ultimum Pauli exilium (quem sæpius exulasse superius dictum est) contigisse putant ante Concilium Sardicense: nam post ipsum, liquet Paulum favore Constantis fuisse restitutum. Sed, ut verum fatear errasse videtur Baronius ipse, cum dicit Socratem et Sozomenum, ultimum Pauli exilium Synodo Sardicensi præposuisse. Hi enim tres diversas Pauli proscriptiones referunt, quarum ultimam contigisse diserte asserunt post mortem Constantis: sed

B primam omiserunt, qua sub Constantino magno relegatus est; uti etiam de ea tacuit Baronius: qui præterea tertiam postponens Sardicensi, coactus est eam cum quarta confundere. Ego vero, dum rem attentius considero, totam hanc de Philippi persecutione historiam, ut fabulosam rejicerem potius (quod tamen qui fieri possit non video) quam postponere Sardicensi. Quis enim credat, quod tamen inde sequeretur, Macedonium ab anno CCCXLII, quo interfecto Hermogene secunda vice sub Constantio ejectus est Sanctus, usque ad CCCLI Episcopatu Constantinopolitano abstinuisse, ad quem tantopere anhelabat? aut Constantium tandem preces Arianorum, Macedonium unice considerantium distulisse, urbemque Regiam Episcopo destitutam reliquisse? Id tamen ex hypothesi sequeretur: quandoquidem non ante Macedonius Constantinopoli Episcopus renuntiatus est, quam Paulus per Philippum esset abductus. Deinde, qui de Paulo scripserunt, affirmant, eum ultima vice exulare jussu in Cucusum fuisse abreptum. At ea de qua nunc agimus persecutione, Thessalonicam abductus est, ibique jussus manere: sic tamen, ut per totum Illyricum, libere, quo vellet, proficisci liceret: ex quo patet diversa hæc fuisse exilia, maleque in unum confundi.

ostenditur ratione historica;

C 28 At quoniam potius hac in re testem Athanasio non habemus, ejus verba, in Commentario prævio allata, explananda sunt; et ostendendum, ex illis nil contra nos, pro nobis vero multum probari. Consideranti itaque manifestum est, agere cum de quatuor diversis exiliis, et non solum de exilii loco quater mutato. Dicit enim, quod a Constantino in Pontum relegatus sit, et a Constantio ferro vincetus in Singera Mesopotamiæ abductus: quod nemo facile de sola mutatione loci intelliget cum Baronio, in eam forte opinionem inducto, ex errore Nannii interpretis, qui Paulum in Pontum ait relictum esse, non a Constantino, uti Græcus Athanasii textus habet: sed, per illos, nempe Eusebianos. Id etiam quod dicitur, in Singera Mesopotamiæ, inde Emesam, quarto denique in Cucusum etc. interpretes Latini male vertit, inde Emesam, atque ex Emesa in Cucusum. Verum, inquit, quod Thessalonicam abductus sit, videtur ignorasse Athanasius. Non ignoravit sane. Quo pacto enim diceret quarto, nisi præter tria, quæ enumerat exilia, aliud agnosceret. Sed quia non tam exilium, quam quædam ad patriam dimissio videbatur; noluit inter Martyris passiones numerare id, quod non adeo magnam vim habebat, ad Arianorum in Orthodoxos Episcopos crudelitatem demonstrandum, quod hoc loco maxime ei fuit

cui faret auctoritas Athanasii,

propositum. Hæc autem verbarum Athanasii explicatio nemini mira videatur: sive enim sententiam Baronii sequaris, sive nostram, similis aliqua adhibenda est.

29 Sed nondum difficultatem exhausimus, quam movet Philippus Præfectus Prætorii. Anno siquidem CCCXLIII, quo contigisse putamus superius relato, quæque ipse dicitur executus, nondum illo munereungebatur (ut ex Legibus eo anno scriptis ad Leontium Præfectum Prætorii, satis liquet) sed hujus officii administrationem aggressus est anno CCCXLVI, et propterea existimabam ad tempus illud, tertium Pauli exilium transferendum: præsertim cum nil obesset, quo minus diceretur S. Paulus Concilio Sardicensi interfuisse. Verum quia asseritur, Constantius fuisse Antiochiæ, cum Paulus Thessalonicam abduceretur; anno autem CCCXLVI, non Antiochiæ, sed Constantinopoli fuisset, sententiam mutavi. Censendi ergo sunt Socrates et Sozomenus, pro Leontio per errorem Philippum posuisse, aut per anticipationem Præfectum Prætorii nuncupasse, qui tum tantum Magister militum erat, qualis Hermogenes, alterum Imperatoris mandatum præcedenti anno infelicitè exequi coactus.

D AUCTORE F. B.

nec repugnat error in Præfecto Prætorii nominando.

CAPUT III.

Acta in Synodo Sardicensi circa Paulum et martyrium ejus.

E Non multo post tempore, inquit Socrates, Paulus Thessalonica Corinthum se pergere simulans, in Italiam navigavit, coram narraturus eorum partium Imperatori, quam parum ejus litteræ apud fratris animum valuissent. Ille vero, istis non sine mœrore auditis, Synodum Occidentalium Episcoporum Mediolanum convocavit: ad quam etiam convenerunt ab Orientalibus ablegati Eudoxius, Martyrius, et Macedonius Cilix, aliique factionis Ariane. Hi secum deferrebant Fidem, multis verbis conscriptam. Verum Occidentales Episcopi, non quod Græci sermonis ignari essent, aut quod ea minime intelligerent; sed revera quod ὁμοῦς non exprimeretur, et nihil innovare vellent, nequaquam admiserunt; Nicænam Fidem sufficere asseverantes, nec quidquam amplius curiose inquirendum. Vix quidquam aliud de hac Mediolanensi Synodo litteris mandatum invenimus: sed colligimus ex sequentibus hic, magis magisque Constanti innotuisse Pauli et Athanasii sociorumque innocentiam: ac proinde eundem Imperatorem, sæpius apud Fratrem institisse, ut Sedibus suis restituerentur. Ita enim pergit Socrates:

E

Paulus Constantem rursus interpellat,

qui Synodum Mediolanum convocavit;

F

31 Cum Imperatoris litteræ, quibus mandabat, ut Paulus et Athanasius Sedibus suis restituerentur, nihil proficerent (plebs enim continuis pene seditionibus agitabatur, et Constantius aures, Arianorum calumniis repletas, Fratri surdas præbebat) Paulus et Athanasius ad Concilium provocari postulavit, ut tum ipsorum negotium, tum Fidei causa generali Synodi sententia terminaretur: docebantque non aliam ob causam se fuisse depositos, quam ut Fides subverteretur. Indicitur ergo iterum generale Concilium apud Sardicam, quæ urbs est Illyrici; idque ex sententia duorum Imperatorum; quorum alter hoc per litteras flagitaverat, alter vero, Orientis scilicet Imperator, libenter annuerat. Annus agebatur undecimus ab obitu Parentis duorum Augustorum, inchoatus scilicet XXI Maji anni CCCXLVII, vel (si citius inchoata sit Synodus) erat undecimus par Consulum, computatis extremis; prout Socrates tempus sæpius designare consuevit. Consules autem erant, Rufinus et Eusebius, quo tempore Synodus Sardicæ congregata est; et ex Occidentis quidem partibus trecenti circiter convenerunt Episcopi, ut scribit Athanasius; ab Oriente vero septuaginta

deinde Sardicam:

AUCTORE F. B.

A tuaginta sex tantum adfuisse, refert Sabinus; quorum e numero fuit Ischyrae Marcoticæ Episcopus; quem illi ipsi, a quibus depositus erat Athanasius, Episcopum ejus regionis constituerant. Quippe alii infirmitatem corporis causati sunt, alii præstituti temporis angustiam prætenderunt, culpam omnem conferentes in Julium Romanæ Urbis Episcopum: cum tamen ab eo tempore, quo Synodus indicta fuerat, et quo Athanasius, Synodi consensum expectans Romæ commorabatur, anni et sex mensium spatium intercessisset, nempe a finito Concilio Mediolanensi anno CCCXLV exeunte, ad ætatem anni CCCXLVII: nisi forte hoc temporis spatium, occipitum ex Epistola Julii, ad Synodum Antiochenam male hoc transtulerit Socrates; cum spectet ad II Concilium Romanum. Quidquid de eo sit, Athanasium Romæ moratum non fuisse, illo intermedio tempore, constat ex Vita ejus num. 167.

huc interfuisse Paulum, negat Theodoretus:

32 Sed difficilis hoc loco, in utraque partem occurrit dissertatio. An Paulus Sardicensi Concilio interfuerit, ut ait Socrates cum Sozomeno; an secus, ut creditur Theodoretus; sic enim loquitur Histor. lib. 2 cap. 6 Constantius Orientis et Occidentis Episcopus jussit Sardicam convenire.... nam et alia multa Ecclesiæ mala suberant, quæ Synodicam curam ac medelam deposcerent: quippe et Paulum Constantinopolitanum Episcopum, rectæ Fidei acerrimum defensorem, Ariani tanquam seditionis auctorem accusaverant (post eundem nempe Hermogenis) aliis quoque criminibus adjectis, quæ adversus veræ pietatis præcones solent confingere. Verum populus enim Sardicam abduci passus non est, cum adversariorum insidias metueret. Parum me movet, fateor, Theodoretum hæc narrantis auctoritas. Si enim Paulus Constantinopoli erat, et revera Ariani ei insidias paraverant; quo pacto Constantius eum in non compulsi Sardicam proficisci? Deinde, quas timere insidias Sardicæ poterat, præsentibus inter tot Orthodoxos Athanasio, Hosio, et Julii Pontificis legatis, in Concilio eo fide convocato, ut innocentes absolverentur, et Ariarum calumniæ palam detegerentur? Plus ponderis apud me haberet, ut negorem eum adfuisse, perpetuum in Actis Synodi de Paulo silentium: quo pacto cum de tam præclaro nominatissimæ civitatis Episcopo, tam calumniose ab Arianis (ut videbimus) accusato, si præsens fuisset, tacere potuissent Concilii Sardicensis

sed Concilii Sardicæ de Paulo silentium

C Patres? Hoc argumentum, quamvis negativum, tanti fecit Baronius, ut putaret propterea, Socrate et Sozomeno posthabitis, Theodoro adhærendum. Existimo tamen non incongruam assignari rationem posse, ob quam censuerit Sardicensis Synodus, expressam de Paulo mentionem sibi non esse faciendam. Quippe cum Paulus, non tam ab Arianis Episcopis, quam ab Imperatore ejusque ministris fuisset expulsus; imo a prima sua restitutione anno CCCXLI, in nulla amplius Synodo fuisset accusatus; sed solum militari manu, non Ecclesiastica sententiâ Episcopatu dejectus; expressior ejus mentio invidiosa fuisset Patribus apud Imperatorem: cujus animum, satis alioquin Orthodoxis infensum, timuerint hac de causa magis influendum. Contenti igitur fuerint Paulum generali clausula innocentem declarare, dum aiunt in epistola ad omnes Episcopos, Nos dilectos Fratres et Commiistros nostros Athanasium, Marcellum, Asclepam, et ceteros Commiistros, qui cum ipsis sunt, innocentes et puros pronuntiavimus.

Theodoro non faveat,

neque pseudo-Sardicense;

33 Sed neque ex ejusdem nominis Arianarum Conciliabulo erui argumentum satis certum potest, quo affirmetur Paulus Sardicensi interfuisse, aut negetur. Præsentem fuisse Synodo videntur asserere Ariani, dum col. 704 apud Labbe, sic loquuntur. Dicimus autem Asclepam, qui ante decem et septem annos, Episcopatus honore discinctus est, deinde Paulum

et Lucium, et quotquot talibus conjuncti sunt. Ii D circumeuntes simul exteras regiones, persuadebant iudicibus, non esse credendum illis, qui in eos digne sententiam protulerunt; ut hoc genere commercii, sibi quemdam ad Episcopatus reditum procurarent;.... Post tot tantasque sententias putaverunt restaurare iudicium.... et veniunt pro iudicibus defensores, pro defensoribus rei, eo tempore cum eorum defensio non valebat.... quando illos accusatores sui, facie ad faciem arguebant. Hæc ultima verba præsentibus eos fuisse affirmant: quos accusabant Ariani, interque illos numeratur Paulus: tam autem impudentes quis credet hæreticos, ut auderent asserere Paulum non potuisse se tueri, cum ab accusatoribus suis facie ad faciem argueretur; si palam constaret omnibus, cum tum temporis longe absuisset. Attamen responderi non omnino incongrue posset, cum hic generatim loquantur de omnibus, necessario de Paulo non esse intelligendos. Sed neque pro Theodoretum opinionem confirmanda, facit ejusdem Conciliabuli locus alius col. 706 in fine, qui sic habet: Asclepas autem cum ad Constantinopolim civitatem propter Paulum venisset, post immanitatem rerum atrocitatemque, commisit quæ media in ecclesia gesta sunt.... hodieque cum Paulo, ejus causa hæc gesta sunt, communicare non cessat: sed et illi Occidentales Episcopi per Asclepam Paulo communicant, accipientes ab eodem scripta atque ad illum mittentes. Sane, dicit aliquis, Theodoretum sententiam sequens, si adfuisse Paulus, non opus fuisset cum eo per litteras communicare, et superfluum quemquam illa de re accusare; cum multo gravius esset, præsentem in Synodo ad communionem admittere. Verum non adfertur ea per litteras cum Paulo communicatio, ut ostendantur Occidentales jam excommunicationis pœnas incurrisse (satis enim ad hoc ex iudicio Arianorum erat, Athanasium, Marcellum aliosque Antiochie depositos, interesse Synodo) sed ad invidiam Orthodoxis constandam, quod tum temporis cum Paulo per litteras communicassent, quo tot tantaque propter illum homicidia patrata fuerant, adeoque et illa merito eisdem imputari.

E

34 Putet igitur nec pro Theodoro, nec pro Socrate et Sozomeno, ex his omnibus quidquam concludi posse. Illius autem auctoritati horum auctoritas merito in hoc casu præfertur: propterea, quod multo ante Theodoretum scripserint, et quidem Constantinopoli, ubi ipse Paulus vixerat, adeoque melius seu per traditionem, seu per monumenta aliqua scire potuerint, quæ circa eum acta fuerunt; quam in Syria, ubi suam Theodoretus vulgavit historiam. Militat etiam pro Socrate et Sozomeno ratio, quæ etiam æquali utrimque auctoritate, non levis est momenti. Constet enim tempore Sardicensis Concilii Paulum non fuisse Constantinopoli; sed vel in Illyrico, vel in Italia. Si in Illyrico, qui fieri potuit, ut Sardicam, quæ Regionis illius urbs est, non venerit (pro ut ei licebat per edictum Prætoris, eo tempore quo ejus causa agebatur: si in Italia (quod verius existimo) qui credi potest cum Athanasio aliisque Episcopis eo non fuisse profectus. Maneat igitur verosimillimum, Paulum Sardicensi interfuisse.

pro Socrate et Sozomeno probat ratio.

F

35 Cum ergo Sardicam omnes convenissent, Episcopi quidem Orientis conspectum Occidentolium refugerunt, negantes se in colloquium cum illis venturos esse, nisi prius Paulum et Athanasium e suo cœtu eiecissent, aliorumque a se depositorum communioni renuntiassent. Sed cum Protogenes Sardicensis, et Hosius Episcopus Cordubæ, nequaquam pati possent ut Paulus et Athanasius a consensu excluderentur; Orientales illic discesserunt; regressique Philippopolim urbem Thraciæ, Concilio seorsim habito, vocem quidem CONSUBSTANTIALIS palam anathemate damnaverunt, ἀνόμοιον autem vocabulum et opinionem

Orientalibus Episcopis. Si dicat schismatice digressus.

litteris

A litteris suis inserentes, quoquo versus transmiserunt. Episcopi vero Sardicæ constituti, primum quidem illos ob desertum Concilium condemnarunt, deinde Athanasii accusatores dignitate sua spoliarent; et confirmata Nicænæ fidei formula, *ὁμοούσιον* quidem vocabulum rejecerunt, CONSUBSTANTIALIS autem vocem apertius promulgarunt, scriptasque ea de re litteras quoquo versum etiam ipsi miserunt: Paulo quoque et Athanasio, *olisque ab Ariani fidei causa ejectis*, Sedes suas restituerunt. Ceterum Episcopi, tam hi qui Sardicæ condescenderant, quam illi qui ad Philippopolim Thraciæ separatam Concilium habuerant, cum singuli id quod sibi visum fuerat peregerissent, ad suas quisque civitates reversi sunt.

Paulus et
Athanasius
aliique absol-
vuntur.

36 *Eum in modum finita Sardicensi Synodo*, Paulus neque Constantinopolim neque saltem Thessaloniam reversus est; sed in Italiam, cum reliquis exulibus Episcopis, ad Constantem Imperatorem. Imo tum forsan ad eum primum venit, et non ante Mediolanense.

Constante
Fratri bellum
minitante,

Hic vero cum successum Sardicensis Concilii intellexisset: omnia quæ ibidem acta fuerant, Fratri Constantio significavit: hortatusque est, ut Paulum et Athanasium in Sedes suas restitueret. Sed cum Constantius ejus rei executionem quotidie differret; Occidentis

B Imperator hanc ei rursus optionem detulit, ut vel Paulum et Athanasium reintegrati dignitate reciperet, suasque illis Ecclesias redderet; vel, nisi id fecisset, hostis ipsius esset, bellumque protinus expectaret. Litteræ autem, quas ad Fratrem scripsit, sunt hujusmodi. Sunt hic apud me Athanasius et Paulus, quos quidem pietatis causa persecutionem pati percunctatus cognovi. Si ergo pollicitus fueris, te suas illis Sedes redditurum, et in eos animadversurum, qui sine causa illos insectantur: Viros ad te mittam: quod si hæc, ita ut dixi, facere recusaveris; scias velim illuc me venturum esse, teque invito suas illis Sedes redditurum. Hæc cum Imperator Orientis cognovisset, in maximam redactus est difficultatem: statimque accersitis haud paucis Orientis Episcopis, Fratris sui conditiones eis proposuit, et quidnam faciendum esset interrogavit. Illi satius esse dixerunt, ut Athanasio concederetur Ecclesiæ, quam ut civile bellum susciperetur. Proinde Imperator necessitate constrictus, Athanasium ad se vocat. Interim Occidentis Imperator, Paulum cum duobus Episcopis et reliquo honorifico apparatu Constantinopolim mittit, tum suis tum Synodi litteris communitum; quem venientem Constantinopolim Constantius honorifice excipi curavit; et Macedonius Paulo ad modicum tempus loco cessit, in privata quadam urbis ecclesia conventus agens. Tempus id plusquam duorum annorum fuit, adeoque modicum dici non potest, nisi respectu annorum quadraginta, quibus Constantinopoli Ariani dominati sunt.

nisi eos re-
stituat,

Paulus Sedem
suam recupera-
vit

C

Mortuo
Constante

37 *Prosequitur MS. nostrum*: Sanctis igitur Paulo et Athanasio in Sedes suas restitutis, reforescebat Orthodoxa doctrina, et Ecclesia cum admirabili gaudio legitimis suis Episcopis et rectæ fidei Doctoribus fruebatur. Donec de medio Constante sublato, Maxentius Imperium adeptus est. Tunc Arianæ germina Constantium iterum in sanctos Paulum et Athanasium accendunt; rursus mandata, rursus minæ, rursus fuga celerrima, rursus per omnem terram et mare Sanctorum Pauli et Athanasii persecutio. Et primum quidem Paulum Constantinopolitanum Episcopum, deportari in exilium jubet Constantius: quem quidem hi, qui abducebant in oppido Cappadociæ Cucuso strangularunt. Incidit gloriosum sancti hujus *Præsulis* Martyrium, in Consulatum Sergii et Nigriani, id est CCCL annum Christi: quem dum Socrates lib. 2 cap. 16, quartum vocat post Concilium Sardicense; perspicuum est, eum in ejus-

in Cucuso
strangulatur
Paulus.

modi computationibus finem prioris anni pro integro D sumere: Concilium enim Sardicense (ut ipso teste diximus: Rufino et Eusebio Consulibus, id est anno CCCXLVII celebratum fuit. Baronius mortuum Paulum statuit anno CCCLI. verum nihil invenio, cur ea mors tam diu differenda sit, quandoquidem Constantius initio anni CCCL funesta nece sublatus fuerit: cujus mortis nuntia in Orientem perlato, credendi non sunt Ariani diu distulisse, quin Athanasium aliosque Nicænæ fidei propugnatores accusarent apud Constantium: cujus in Orthodoxos furor, jam uno ulteriore anno fraternis armis, tamquam aggere quodam opposito, coercitus; illo sublato, torrentis instar sese effuderit. Adeoque sufficient abunde menses fere novem, iis agendis, quæ inter mortem Constantis, initio anni, et Pauli, sexta Novembris obitum, verosimiliter intercesserunt.

Scelus Arianis
negantibus
patescit

38 *Crudele hoc suum facinus Ariani occultare studuerunt; sed frustra. De hoc Athanasium jurat audire disserentem in Epist. ad Solit.* Eusebiani, inquit, hoc scelere commisso, sine ullo pudore, ut ubique mendaces, hominis extincti aliam causam finxerunt, tamquam ex morbo perisset. cum longe aliud constet omnibus ejus loci incolis. Siquidem Philagrius, per id tempus eorum locorum Vicarius, omniumque quæ ipsi vellent histrio; sed tamen super hoc scelere stupens ac mœrens (credo quod alius, ac non potius ipse, ejus necis auctor esset) plurimam rem prodidit, et inter reliquos mihi notos Serapioni Episcopo, Paulum ab Eusebians in arcissimo et obscurissimo loco reclusum fuisse, relictumque ibi ut fame periret; deinde post sex dies, cum eo ingressi Eusebiani, hominem adhuc spirantem invenissent, per vim Episcopum strangulasse, atque eo genere finis vitam clausisse; et dixisse, inferendæ necis ministrum Philippum Præfectum fuisse. An autem, ut Menner excusa indicant, Episcopum Pallio strangulatus sit, tacentibus omnibus aliis, non omnino affirmare possumus; verosimile tamen id facit hæc Athanasii narratio. Cum enim putarent fame extinctum, et potius carcerem intrarent, ut mortui cadaver sepelirent, quam spirantem suffocarent; sane fieri potuit, ut inqueum non habentes ad manum, nec quidquam aptius, quo Pastorem bonum interimerent sanguinarii lupi, arripuerint Episcopale Pallium, signum Pastoralis sollicitudinis; forsitan non sine divinæ providentiæ consilio, ut apertius constaret omnibus, hanc solum mortis causam fuisse, quod perfecte imitaretur eum, qui animam suam pro ovibus posuit. Sacrilegum hoc facinus adeo detestata est antiquitas, ut in Hygino ipsius festa cantando, bis repetatur versiculus, quo dicitur ejus sanguis clare ad Dominum, ut sanguis Zachariæ, qui occisus est inter templum et altare. Et sane, prosequitur Athanasius, ad hoc scelus vindicta divina connivendum sibi non putavit. Philippus enim, nondum vertente anno, Præfectura sua cum magna ignominia spoliatus est, ac jam inde privatus, iis quibus minime volebat, ludibrio fuit. Mæstus igitur mirum in modum, et quemadmodum Cain gemens et tremens, et quotidie percussorem expectans; longe a suis ac patria sua, veluti attonitus, quod minime volebat, morte extinctus est.

E

an Episcopum
Pallio suffo-
catus?

F

Ejus mors
divinitus vin-
dicata.

CAPUT IV.

Solennis Translatio Reliquiarum, et cultus apud Græcos.

Paulo, uti diximus, e medio sublato, Macedonius Constantinopoli Ecclesiam potius est; qui maximam libertatem apud Imperatorem nactus, quam crudelem, annos quam horribilem excitavit in Orthodoxos persecutionem, nihil attinet hic longius enarrare; cum ea passim apud

Post triginta
persecutionis
annos

A. *apud Auctores legi possint, nec ad Acta gloriosi Mar-*
 AUCTORE F. B. *tyris pertineant. Unum omnibus testatum, dixisse suf-*
ficiat: persecutionem fuisse haud minorem illa, quam
passi sunt ii, qui sub Ethnicis Imperatoribus idola
adorare cogebantur. Durovit hæc per triginta annos,
scilicet ab anno cccxl ad cccclxxx. Cum autem quadra-
ginta annos Socrates et Sozomenus numerarunt, ince-
perunt ab anno cccxli, quo Eusebius, deposito Paulo,
Sedem Constantinopolitanam invasit: quamvis (ut vi-
dimus non una vice interrupta fuerit ejus possessio.
Attamen persecutione tam horridum in modum sæ-
viante: ostendit, inquit, MS. nostrum, universorum
Dominus, quam vere dixerit, Portas inferi contra
Ecclesiam non prævalituras: tandemque per Gratia-
num suscitavit Imperatorem Theodosium, vere mag-
num, vere pium, Sirinii in civitate Illyrici, genere
Hispanum, fide autem perfectum filium S. Gregorii
Theologi. Is progressus in Barbaros, victor reversus
est Constantinopolim, xxiv mensis Januarii, sub
Consulatu Gratiani v et ipsius Theodosii i, anno
cccclxxx. Hic in ipso statim initio adventus sui, Aria-
nos, Nicæna fidei consentire detrectantes, ecclesiis ex-
pulit, easque Catholicis restituit: ineunte dein mense
Decembri ejusdem anni, Concilium secundum Generale
 B. *convocavit Constantinopolim: quo, anno cccclxxxi, de-*
cima quinta mensis Maji, convenerunt Episcopi ortho-
dori centum et quinquaginta. In eo Concilio Ariani,
aperte profitentes nolle se doctrinam Consubstantialis
amplecti, jubente Imperatore, Concilio, Ecclesia, et
urbe ejecti sunt: universa Synodo id approbante, Deinde
S. Gregorio Nazianzeno Constantinopolitanum Episco-
patum ultro abdicante, in successorem ejus electus est
Nectarius, et omnibus prædictis Episcopis manus impo-
neat hinc consecratus. Hæc quoniam non magnopere ad
S. Paulum spectant, volui paucis perstringere, ut or-
dinem temporis prosequerer: latius deducta qui volet,
adeat Socratem lib. 3 variis capitibus, Sozomenum et
Photium, ipsumque S. Gregorium.

solenniter
Reliquia trans-
feruntur CP.

40. *Dum hæc, quæ supradixi, Constantinopoli et per*
 C. *Orientem agerentur, post mortem S. Pauli; sacrum*
hujus Martyris Corpus ex Uculo Ancyram, incertum
qua occasione, translatum, ibidem in veneratione habi-
tum fuit. Donec Imperator Theodosius, finita Constau-
tinopolitana Synodo (ut habet MS. nostrum ex Socrate
et Sozomeno) illud inde ad urbem Regiam transferri
cucavit, presentibus etiamnum Episcopis, qui Synodo
interfuerant. Hi igitur cum Clero suo, multa vene-
ratione et püssimo apparatu; Cives Constantino-
politani; Imperator ipse, cum universo Senatu et
 D. *satellitiis; Episcopus Nectarius, cum omni Clero et*
populo religioso Urbis Regiæ, longè ultra Chalce-
donem obviam processerunt sacratissimi his Reli-
quiis; easque venerabunde ac religiose susceptas,
ingenti cum lætitia, laudantes Deum, voceque con-
cordi psalmos et hymnos pariter cantantes, multo
cum honore tulerunt per medium civitatis; atque
ita deposuerunt in ecclesia antiquæ Irenes, in qua
ipse Episcopalem suam Cathedram constituerat, et
ex qua abreptus fuerat missusque in exilium, ut in-
terficeretur. Ibi per totam noctem celebratis festi-
vis vigiliis, summo cum gaudio et animi alacritate
ineffabili, mane omnis hæc multitudo, cum sacer-
dotibus psalmos et cantica feliciter prosequentibus,
idem sacrum pignus inde transtulerunt ad ecclesiam
ipsius insignitam nomine, proximam S. Anastasiæ
in Mauriani tractu. Cumque ea omnia, pro meritis
piæ conversationis ejus, sic peracta essent, sacro et
omni memoria venerando tumulo ipsum condiderunt.
Omnes deinde Episcopi, cum divino et religioso
Clero ipsoque Imperatore, per multos dies sacris
vigiliis eum honorarunt; magnisque laudibus cele-
brarunt plurimas ejus, propter Religionem et ortho-
doxam fidem, persecutiones et exilia, et mortem,

quibus æternorum bonorum consecutus est felicitatem: quorum etiam nos omnes digni efficiamur, precibus et intercessione S. P. N. Pauli Confessoris, per gratiam Christi, cui gloria et imperium in secula seculorum. Amen. Ita MS. nostrum.

41. *Ex dictis colligimus, solennem hæc Translatio-*
 D. *nem peractam esse, ut dixi in Commentario prævio,*
vii Junii, anno cccclxxxi. Synodus enim, medio men-
sis Maji inchoata, non diu protracta est: statimque a
Synodo, imo ea adhuc durante, cepit ex Arcyranis
partibus sacrum pignus appropinquare Constantinopoli.
Ecclesiam porro hæc, quæ post illotus S. Pauli
Reliquias, ab eo nomen accepit, ejus persecutor Mace-
donius edificaverat, ut esset arx et munimentum hæresis
sux: sed divina providentia eandem convertit in tro-
phæum orthodoxæ fidei, et gloriosissimi Athletæ monu-
mentum: est enim, teste Sozomeno, ædes maxima et
illustrissima. Verum, ut sæpe in similibus fieri assolet,
cum Ecclesia S. Pauli passim nuncuparetur, diceretur
in ea ejusdem Sancti Corpus esse reconditum: factum est,
inquit Sozomenus, ut multi, veritatem rei
ignorantes, ac præsertim mulieres et quamplurimi
ex plebe, Paulum Apostolum illic conditum esse
suspicerent. Neque error hic apud plebeios semper de-
lituit: cum tempore ascendit ad digniores et præcipuos,
etiam Principes ejusdem nationis. Hinc enim verosimi-
liter contigit, ut seculo xiii Græcus aliquis (haud duduc
non infimæ notæ) pro egregio munere ad Regiam
Francorum ferre se putarit Caput S. Pauli Apostoli.
Rem novam et sibi hæcenus inauditam Regina defert
ad Clementem IV, qui ob anno mclclxv ad mclclxviii
universali Ecclesiæ præsedet. Pontifex errorem ex parte
dedocet, asserens, Caput S. Pauli Apostoli nullibi
quam Romæ esse.

in ecclesiam
quæ ab ipso
nomen reti-
nuit,

E
unde postea
Caput in Gal-
liam allatum,

42. *Cum ergo fas sit credere Græcum istum non om-*
 D. *nino impostorem fuisse, quin revera caput illud pro*
tali habitum Constantinopoli fuerit; suspicari quis
posset, quamvis Apostoli non fuerit, pretiosum tamen
thesaurum fuisse, si possessor novisset æstimare; Caput
nempe hujus S. Pauli Episcopi et Martyris. In hæc
sane conjecturam videtur propendere Baronius: et pro-
penderemus etiam nos, nisi Caput cum corpore haberi
Venetis indicasset, Roma rediens, Collega noster Jan-
ningus, cujus ea de re hic subjicitur Appendix. Fuerit
igitur, si vere S. Pauli nomen ac titulum affixum sibi
habebat Caput allatum in Galliam, alterius cujuscum-
que Pauli, Martyris vel Confessoris: plures enim
utriusque generis Græci in Menæis recolunt, diebus ac
mensibus variis, et nos ex ipsis: in quibus etiam Epi-
scopi duo; unus Plusiadas in Bithynia, in exilio mor-
tuus sub Iconomachis, viii Martii; alter Corinthi,
frater S. Petri Argivorum Episcopi, xxvii ejusdem.
 B. *Et hi fratres etiam Constantinopolitani fuerunt. De*
quibus vide dicta a nobis ad dies prænotatos.

sed hoc cum
corpore cre-
ditur esse
Venetiis.

42. *Hæc sunt quæ de sancto hoc Episcopo et Mar-*
 D. *tyre, tanta ab Ariani perpesso, reperire potui, et per*
chronologiam, non omnino vero absimilem, digerere.
In his siquid erratum fuerit, ne mireris, memor eru-
ditissimi viri Godefridi Hermantii, qui postquam om-
nia, quæ ad hanc historiam pertinent diligenter est per-
scrutatus, tandem ante Sardicense Concilium narrata
tertia expulsionem, finem imponens dicit: Reliqua huius
vitæ, adeo intricatæ, difficile est debito ordine re-
ferre; cum Auctores cœvi, ex quibus haurire de-
beremus, perpaucis de illo egerint, et quasi trans-
eundo ad alia quedam, tantum pauca de passionibus
ejus, eaque non satis distincte, narraverint.

APPENDIX I

De corpore S. Pauli Venetiis.

C. J.

Colitur Venetiis die vii Junii, Paulus Episcopus
Constantinopolitanus

A Constantinopolitanus et Martyr; in urbe quidem tota sub ritu semiduplexis Officii de Communi Pontificis Martyris; in ecclesia vero Monialium S. Laurentii, ubi Corpus ipsius honorifice quiescit, sub ritu duplicis proprii, saltem quod obtinet ad Lectiones secundi Nocturni atque Orationem, ejus hic tenor: Omnipotens sempiternæ Deus, qui hodiernam diem B. Pauli, Martyris tui atque Pontificis, martyrio consecrasti; præsta quæsumus, ut qui tanti Episcopi passionem veneramus, ejus fide atque constantia roborati, ipsius et in præsentem mereamur habere auxilium, et in futuro consortium. Innotuit nobis primum sanctus iste Martyr ex Ordine recitandi divinum Officium, juxta ritum Ecclesiæ Patriarchalis et diocesis Venetiarum, quotannis imprimi solito: ex notitia nominis natum est desiderium sciendi pluscula, de ejus vita, gestis, martyrio: desiderium vero impulit me, cum paucis ab annis, videlicet Christi MDCLXXXVI, appulisset Venetias, ut primo quoque tempore adirem Ecclesiam S. Laurentii, coram cogniturus, quod absens desideraveram.

in ecclesia
S. Laurentii: B

45 Prima sive antiqua ejus nominis ecclesia fuit ob Angelo Participatio, Venetiarum Duce, sub initium seculi noni, ut Sansovinus testatur, edificata, una cum ecclesia S. Severi in insulis, quæ dicebatur Gemellæ. Utramque ab eodem commissam fuisse curæ quorundam Monachorum, ait idem Sansovinus, negunt alii; solumque Presbyteros ibi constitutos: in hoc autem conveniunt, quod anno MDCCXLI utraque ecclesia transierit in jus et potestatem Sanctimonialium Virginum, eo ab Orso, Angeli Ducis nepote et Episcopo Olivetensi, introductarum sub regimine sororis ejus Romanæ, tanquam primæ Abbatissæ, ad normam Regulæ Benedictinæ. Hæc vero cum reformationem Cluniacensem suscepissent, sub Abbatissa Trionissa Gradenica; sub ejusmodi disciplina tam feliciter processerunt, præcipuis Venetæ nobilitatis families istæ filias suas collocantibus; ut earum opibus ac potentia tantum splendoris atque amplitudinis, tantum sacrarum Reliquiarum sacræque suppellectilis, accesserit ecclesiæ S. Laurentii, ut nulli secunda videri possit Venetiis totis; postquam scilicet, destructa veteri, novam a fundamentis ædificavit Sicara Carosia Abbatissa, sub finem seculi XII.

quæ est Monachorum Ord.
S. Benedicti:

ubi spectatur
fere integra
compages ossium.

46 Istic, quod ad rem nostram præcipue facit, videre est, per lucidam crystallum, summo cum decore exposita super aras duas veneranda ossa sanctorum Martyrum Barbari, de quo XIV Maji egimus, et Pauli Episcopi Constantinopolitani, de quo nunc agimus; ut de Reliquiis S. Candidæ Virginis et Martyris, sanctorumque Platonis et Ligorii pariter Martyrum, necnon beatorum Leonis Rombi et Joannis Plebani Confessorum, modo nihil dicam. Ossa ergo Pauli in capsula, ut dixi, pellucida conspiciuntur, sic ordinata coaptataque inter se, ut corpus confluent membris fere omnibus perfectum, paucis ad integritatem deficientibus. Id autem quomodo allatum ac sapinus de loco in locum sit translata, explicare cupienti, in manus venit libellus Italicus, quem D. Paulinus Flamma, Prior Cruciflorum, consarcinavit sub annum MDCLXLV, inscriptum, Vera origo ecclesiarum gloriosorum Martyrum Laurentii et Sebastiani.

Fuerunt illa
inventum sub
altari an.
1496 10 Apr.

47 Ex ipsius ecclesiæ archivo oblatum postea est, ipsum illud originale ac Latinum scriptum, quod Flamma Italicè in epitomen, eamque satis obscuram, contraxerat, estque hujusmodi: Anno Domini MDCCXXIII, die vero X mensis Aprilis, Ducante in inclita Venetiarum civitate Augustino Barbadico, inventum fuit Corpus S. Pauli Martyris et Episcopi in Ecclesia S. Laurentii Venetiarum, quod jam per bis centum sexaginta septem annos, in eadem absconditum fuerat. Præsidente in eodem Monasterio Venerabili D. Elisabeth Moline Abbatissa. Dum præfata D. Abbatissa, et D. Sacristanæ, quæ tunc erant, vel-

lent ædificare unum altare S. Laurentii, diruentes id altare vetus, quod ibi erat, in ipso invenerunt quoddam sepulcrum marmoreum, in quo erat Corpus istud, in quibusdam pannis laneis involutum; et habebat super pectus pyxidem quamdam eburneam, in quo nihil erat præter paucos cineres; et ignorabatur ejus esset, et nullus aderat, qui posset recordari quando ibi positum fuisset: quia, ut jam dixi, jam erant ducenti sexaginta septem anni elapsi. Ambigentes igitur præfata Domina, quid de hac re agendum esset, statim hoc Reverendissimo Patriarchæ Thomæ Donato nuntiant: ipse vero tunc infirmitate detentus, per Venerabilem virum Jacobum de S. Daniele Vicarium suum, cum quibusdam religiosi viris, ad hoc videndum misit. Qui inspecto sepulcro, visoque Corpore, censuit illud non nisi alicujus Sancti esse; jussitque tolli, et in aliquo honesto loco reponi, donec aliquid certi haberetur. Præcepit insuper ipsis Monialibus, ut diligenter per omnes monasterii libros inquirerent, si forte in aliquo ipsorum materia aliqua de hoc exstaret. Creperunt itaque Venerabiles Dominae devote ac humiliter orare, ut dignaretur Deus per suam misericordiam nomen illud demonstrare.

48 Post aliquot vero dies, Domina quedam, dum esset in Choro, propter hoc orans, vidit apud se Missale quoddam antiquissimum, et peno oblitteratum: quod ipsum accipiens, dixit; O si Deus dignaretur mihi ostendere nomen servi sui! Et ipsum aperiens, invenit in principio scriptum, quæ Corpora, et quæ Reliquiæ Sanctorum, et in quo loco in dicta Ecclesia jacerent. Et perquirentes singula loca, omnia suis locis quemadmodum in dicto libro scriptum est, invenerunt. De hoc vero sic scriptum erat. In altari ab extra, quod est juxta cancellos, jacet Corpus S. Pauli Episcopi et Martyris, quod altare, est illud quod superius dixi. Sicut manifeste cognitum fuit illud est: Corpus S. Pauli præfati. De hoc S. Paulo habetur Vita et Passio in pluribus libris ipsius ecclesiæ; habetur etiam Missa de ipsius propria, habentur Orationes in antiquis Missalibus; habetur etiam quo die festivitas ejus celebratur, septimo scilicet die Junii. Delatum fuit propterea Missale illud prædictum ad Reverendiss. D. Patriarcham præcitatum: qui eo viso super hoc habita diligenti consideratione, statuit ut sepulcrum aliquod in aliquo altari construeretur, in quo Reliquiæ præfatae decenter collocarentur; quod et factum fuit. Sicque jussu ipsius D. Patriarchæ in dicto Millesimo, die vero primo mensis Maji, translatae fuerunt; et in eodem sepulcro, cum Hymnis et Canticis, adstante maxima populi multitudine devotissime collocatae fuerunt: ubi Deus per merita ipsius Martyris non cessat miracula demonstrare, et omnibus ipsum devote invocantibus, ab omni tribulatione et ægitudine, auxilium et levamen singulare præstare, ad laudem ejusdem Dei Patris omnipotentis, cui est laus et gloria, in secula seculorum. Amen.

49 Utinam servati similiter fuissent libri, continentes Vitam et Passionem prædictas; quas tamen non otterius fuisse Pauli quam Constantinopolitani, probat dies assumpti ab antiquo cultus. Fuit is dies verosimiliter, una cum corpore, allatus Constantinopoli. Quando autem aut a quibus allatum illud Venetias sit, frustra nunc quæsierimus. Lectiones excusæ, indicata Translatione a Theodosio Imperatore curata, solum addunt: Deinde Venetiis in ecclesia S. Laurentii maxima veneratione asservatur: ac denique sic fiunt: Hic de patientia libellum tanto lepore confecit, ut mirum in modum ad tolerandas libenter tribulationes omnes excitet. Nescio unde hoc potuerit habere; cum neque Hieronymus, neque Photius, Pauli hujus meminerint inter Scriptores Ecclesiasticos. Quia mox differunt

Altare c. 1.

et agnita cujus essent,

ex veteri Missali;

Deinde translata 1 Maji

An scripserv libellum de Patientia?

A differunt Patientia et Pœnitentia, suspicor occasionem
 AUCTORE G. J. ex Gennadio sumptam, apud quem cap. 31 legitur:
 Paulus Episcopus (incertum quis, verosimiliter ta-
 men quod Latinus aliquis) scripsit de pœnitentia
 libellum, in quo dat legem pœnitentibus, ita debere
 dolore de peccatis, ne supra mensuram tristitiæ,
 immensitate desperationis mergantur.

Translatio
 anni 1617.

50 Historia Translationis factæ anno MDCXVII,
 quia SS. Paulo et Barbaro communis erat, data est
 in Appendice ad XIV Maji: hic sufficere indicasse, quod
 ea sollemnissime facta sit die 1 Februarii; et quod in
 capsula hac legantur: S. Pauli, Episcopi Constanti-
 nopolitani, qui ab Arianis occisus est anno Domini
 CCCLV, corpus repositum est in hac capsula, Ka-
 lendis Februarii MDCXVII, Reverenda Domina Adria-
 na Contarena Abbatissa.

APPENDIX II

D

Continabit hæc Dissertationem de anno, quo obiit
 S. Alexander Episcopus Constantinopolitanus, succes-
 sor S. Metrophanis, de quo die IV Junii; decessor
 vero S. Pauli, de quo hic egimus; ejus Ortuatio et
 reliqua gestorum Chronologia ex obitu illo præcipue
 pendet. Sed quia in Metrophane supradicto anno CCCXL,
 quo obiit Alexander, fere magis suppositi quam pro-
 bavi; et hujusce rei tractatio non minus factura sit,
 ad illustranda quæ illic, quam quæ hic disputata sunt:
 putavi, reponendum esse Dissertationem hanc eo loco,
 qui utrique disputationi præmissæ magis communis est,
 id est in calce hujus ipsius Tomi; ne propter illam,
 necdum plene absolutam, remora injiciatur currenti
 prælo.

NOT. 3.

DE S. COLMANO SEU COLMOCO EPISCOPO DROMORENSI IN HIBERNIA

B

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

E

De ejus cultu, Sede Episcopali, nomine, ætate, et Actis fabulosis.

Cultus
 Ecclesiasticus

C olmanos plures, Ecclesiastico cultu honorandos,
 nobis tradunt Hiberni, quamvis ipsimet vir-
 narint eos satis distinguere. Is vero qui hodierno
 lie colitur Colmanus, primus habetur Ecce-
 siæ Dromorensis Episcopus. De quo, præter Cælitum
 honorem ei delatum, vix quidquam affirmare tuto possi-
 ta incerta sunt omnia. Sedes Episcopalis usque ad
 seculum duodecimum pene ignota; nomen varium, ætas
 dubia, Acta fabulosa.

probatur ex
 Codice Sal-
 manticensi,

2 Quod venerationem Sancti, seu cultum a tempore
 (ut aiunt) immemorabili spectat; hunc probant primo
 Acta qualiscumque fidei: extant enim in codice MS.
 ante trecentos annos exarato, qui fuit olim Bibliothecæ
 Salmanticensis Collegii Societatis Jesu, nunc autem
 ad Museum nostrum pertinet et continet Acta Sancto-
 rum Hiberniæ; ac potissimum eorum, quorum tum
 temporis agebatur annua festivitas; ad hoc verosimi-
 liter conscriptus, ut ex eo in prædictorum Sanctorum
 sollemnitatibus, vel inter divinum Officium vel ad men-
 sam Religiosis famulis prælegeretur. Secundum mo-
 numentum Ecclesiastici cultus, S. Colmano antiquitas
 delati, exhibet nobis Breviarium Cathedralis Ecclesiæ
 Aberdonensis, typis editum Edemburgi anno Christi
 MDCX; in quo sexta Junii præcipitur celebrandum fe-
 stum ritu sollemniori, cum novem Lectionibus de vita
 Sancti, quæ ab Actis infra proferendis vix differunt:
 additurque hæc Oratio: Mentibus nostris Omnipotens
 Deus gloriam tuæ laudis infunde; et dum B.
 Colmoci, Confessoris tui atque Pontificis, festivi-
 tatem agimus; in æterna refrigeria, ipso interce-
 dente, transferamur. Per Dominum etc. Verum
 quo pacto cultus ejus propagatus est usque ad hodie-
 nam Scotiam? Non alia verosimiliter ratione, quam
 quod moderni Scoti Sanctos fere omnes Hibernos, suos
 faciant, aut saltem ad se spectare contendunt, seseque
 eos esse, quorum majores antiquitus vocat Scotos:
 quod quamvis convincatur erroris, cultum tamen hujus
 S. Colmani confirmat. Non enim ipsum colerent Scoti,
 nisi eundem ante coluissent Hiberni: sed illi, cum
 invenissent cum in horum Kalendariis, ad se traxe-
 runt, non invitum. Sancti enim cultum sibi delatum
 non respuunt, tametsi subinde habeat aliquem errorem
 admixtum. Ceterum quod cultum apud Hibernos ha-

buerit, colligitur etiam ex Martyrologio Usuardi
 aucto per Grevenum, quod sic habet VII Junii: In
 Hibernia Colmani, Episcopi et Confessoris. Ex eo-
 dem aut altis idem exscripsit Molanus; additque, ex
 sua, ut credo, opinione; de quo Beda in Historia
 gentis suæ. Quod ad recte adjectum sit, infra discu-
 tiemus.

Memoria ejus
 in Martyrolo-
 gis.

3 Sedes Episcopalis, ut supra dici, usque ad secu-
 lum duodecimum ignota inter Episcopatus Hiberniæ:
 aut enim ipse nunquam Episcopus Dromorensis fuit,
 aut certe successores non habuit. Ita Jacobus Waræus,
 Eques Auratus, diligenter satis scrutatus quicquid ad
 Præsules Hiberniæ pertineret, nobis testatur in Com-
 mentario de iisdem Præsulibus, in quo de S. Colmano
 agens; Ecclesia, inquit, Dromorensis originem suam
 debet S. Colmano, Aradeorum gente oriundo,
 primo cornobii Muckmorensis apud Antrimenses Ab-
 bati, deinde primo hujus Sedis Episcopo. Hunc Jo-
 celinus in Vita S. Patricii cap. 96, apud nos num.
 83, Colmanelum vocat; sed Mocolmoc etiam dictum,
 notat vetustus Engussiani Martyrologii Scholiastes.
 Claruit Colmoanus seculo VI: quippe qui natus
 fuit anno DXVI, obiit septimo Idus Junii: annum
 vero obitus ejus nondum invenimus. De hac Sede in
 Libro Centii Camerarii, quod mireris, nulla habe-
 tur mentio. Ideoque credibile videtur, aliquot
 seculis eam proprio caruisse Antistite. Sunt qui
 opinentur, toto eo tempore Diocesi Archiepiscopi
 Annachani fuisse inclusam; atque ut Episcopatus
 erat olim tenuissimus, ita admodum pauca sunt, quæ
 de Episcopis traduntur. Ego certe non reperi, fateor,
 mentionem Episcopi cujusquam Dromorensis post
 S. Colmanum, ante Anglorum tempora; nisi unius
 dicti Rigan, qui obiisse dicitur anno MCI. Hactenus
 Waræus. Auctores quos citat, Hiberni sunt, fidei non
 magnæ; Centius Camerarius, postea Honorius III
 Pontifex Romanus, cum adhuc esset Camerarius,
 censuum Romanæ Ecclesiæ prægrande volumen scrip-
 sit, inquit Ludovicus a S. Carolo in Bibliotheca Pon-
 tificia lib. 1. Ibi forte invenerit Waræus enumeratos
 Episcopatus Hiberniæ, quotquot initio seculi XII juris
 aliquid pendebant Romanæ, absque ulla mentione Dro-
 morensis, quasi tunc non extitisset ille.

Episcopatus
 Dromorensis,

P

scriptoribus
 antiquis igno-
 tus,

ab Hibernis
 ad Scotos
 translatus,

usque ad An-
 glorum adven-
 tum in Hiber-
 niam.

A 4 Altera lis est de nomine. Ordinarie quidem Colmanus appellatur; Aberdonense tamen Breviarium, Colmoeum et Colmum; *Ængussiani Martyrologii Scholiastes* Mocolmum vocat, ut supra retulit *if aræus*. At quo modo hæc omnia nomina tam diversa inter se conveniant, explicatum fere reperies xxxi Januarii, in Commentario prævio ad Vitum S. Ailani, qui etiam *Ædus, Medocus, Moedocus* vocatur: quæ si consideraveris facile reperies, quo modo idem Colmanus, Colmocus, Colmans, Mocolmocus appellari potuerit. *Usserus, Waræus, Colganus*, etiam Colman illum vocatum affirmant; et nihil mirum est, diminutiva ab Hibernis usurpari.

Chronotaxis dubia et Acta fabulosa probantur

ex Anachronismis in prophetia S. Columbæ,

et Magisterio S. Caylani;

sed multo clarius ex resurrectione Davidis Menicensis;

et Episcopali consecratione a S. Gregorio suscepta.

Causæ ob quas Acta fabulosa hic dentur.

B 5 Chronotaxis vero dubiam, et Acta fabulosa, eadem probant argumenta. De unno mortis nihil comperitur fatur Waræus: natiuitatis, ipse, *Usserum* secutus, statuit dxxvi; quod, nec unde refutem habeo, nec unde confirmem. Si tamen verum est; multa in Actis ejus per anachronismos falsi convincuntur. Imprimis cum introducitur S. Columba, Spiritu prophetico Mongano prænuuntians; In ripa fluminis Locha, ab aliquo Sancto viro (Colmano scilicet) construendum monasterium; suspecta ut minimum redditur prophetia consideranti, S. Columbam loqui, tamquam de re dñi post futura; cum Sanctus hic, quatuor annis post Colmanum, nempe circa dxx, prodierit in lucem; Colmanus vero, in supposita Chronotaxi, dxxvi. Vacillat item quod narratur de magisterio S. Caylani num. 2: is enim, teste Waræo, ex Abbate Nendrumensi factus est Episcopus Dunensis, sedecim annis antequam nasceretur S. Colmanus. Forte dices, ut literas disceret ad Episcopum missum, qui Abbas Nendrumensis prius fuerat: oleuque eundem adhuc titulum, immo et Officium gerebat. Sed hoc incongruum: habent enim Episcopi plerumque quod ad Dei gloriam ayant; quamvis Grammaticam non doceant.

6 Perum, omissis reliquis, considera, quam inepte fingatur S. Colmanus suscitasse S. Davidem, postea Menicensem in Anglia Episcopum, mortuum materno utero effusum: et hoc quidem in reditu ab Urbe, ubi Episcopus consecratus fuerat a S. Gregorio. S. David Episcopus multis annis ante S. Colmanum natus est, quia ut ostensum est i Martii, ad Vitam ejusdem) anno dxxix fuit ordinatus. Et Gregorius Magnus Pontificatum tenuit ab anno dLxxx; a quo Colmanus consecratus dicitur, antequam Davidem infantem suscitet, nempe septuagesimo post susceptum a prædicto Davide Episcopatum.

C 6 Sunt et alia in Actis, quæ Lectori displiceant, ineptiæ potius, quam fabulæ; et fortassis erit non nemo, qui judicet, convenientius ejusmodi Acta in hoc opere supprimi, quam vulgari. Idem et meum erat judicium. Sed interim considerans plerorumque Hibernorum Sanctorum, nec exstare alia, nec certiora; credidi non omnino inutile futurum publico, si hactenus inedita, et a nomine forsitan edemta, curioso proponerentur Lectori: præsertim cum Breviarii Aberdonensis collector, ex iis Lectiones pro Divino Officio desumpserit; sapiusque citentur ab Hibernis Historicis, quibus vir alia suppetunt rerum patriarum monumenta.

ACTA FABULOSA

Ex Manuscripto nostro Salmanticensi.

CAPUT I.

Vaticinia de futura sanctitate, pueritia miraculis honorata, Monasticæ vitæ initia.

a Beatissimus vir Colmanus, Drumorensis a Episcopi Junii T. II

scopus, Aradeerum b gente fuit oriundus: cujus privilegium sanctitatis, S. Patritio Hiberniensium Apostolo, longe antequam nasceretur, a Deo est revelatum. Dum enim aliquando ab Ardmachano ad Sabballense c properaret monasterium: apud quemdam hospitatus est Episcopum, qui ob reverentiam tanti hospitis, se suumque locum, crastina die recedenti obtulit. Quod verus mundi contemptor accipere renuit, dicens d: Non mihi a Deo traditus es, sed post sexaginta annos nascituro, qui in valle vicina, quam paulo antea, Missam decantans, Angelica multitudine frequentari per fenestram ecclesiæ consexi, suum fundabit monasterium. Alii quoque Episcopo, a se eisdem partibus ordinato, se suaque omnia ipsi tradere volenti, similiter ait. Beatus quoque Abbas Columba in campo Conalleorum e nobili Mongano f, se suamque posteritatem ei offerre cupienti, de eodem Colmano simili prophetico spiritu dixit: Crede mihi quod te suscipere nequeo, quia cuidam sancto viro, qui in Aquilonali ripa fluminis, cui nomen Lochæ g, suum construet monasterium, donatus es a Deo. Hic enim apud Deum et homines erit venerabilis.

2 Pontifex vero Colmanus h patrum suus, beatum infantem in fonte novo, quem Deus omnipotens in ipsius honorem de terra jam erumpere fecerat, baptizavit. Tempore post hæc transacto, dum parentum vitulos quodam die custodiret: lupus unum illorum eo dormiente abstulit, atque comedit. Quem puer sanctus, a somno excitatus, diligenter quæsit; sed non nisi ossa, et partem corii ejus invenit: quæ secum deferens, eodem corio circumamicta, coram vacca deposuit, ac deinde signo Crucis salutiferæ signavit. Nec mora, vitulus, sanus atque integer, surrexit. Posthæc ad S. Caylanum i Nendrumensem Abbatem, ut apud eum litteras addisceret, a parentibus traditus est: qui eum diligenter instruxit, et bonis moribus informavit. Eo vero vita et moribus proficiente, quadam die, cum lectionem suam memoriæ commendaret, patrem Abbatem, quid ulterius facere deberet, interrogavit. Cui pater spiritualis respondit: Petram illam, in qua offendunt Fratres ad Matutinas euntes, comminue: quod ille, signo Crucis prius opposito, perfecit. Rursusque eundem, quid adhuc ageret interrogavit; Cui Abbas ait: An, quod tibi dictum est, perfecisti? Veræ humilitatis professor respondit; Deus quidem perfecit. Caylanus dixit: In vicinum mare fragmenta illius lapidis projice. Quod Angelis cooperantibus ipse complevit. Unde fragmenta illa, divina virtute in unum coadunata, Petra Colmani vocatur.

3 His et consimilibus ibidem per Deam ostensis miraculis, benedictione magistri obtenta, Aylbeum k Ymlicensem Episcopum, sapientem ac religiosum virum, adivit, ut lineam recte vivendi ab eo disceret. Apud quem divinarum scripturarum studiis, jejuniis, orationi, et vigiliis sedule insistens, aliquot annis docilis mansit, multaque miracula per eum Deus fecit. Concedente itaque S. Aylbeo ad terram nativitatæ reversus, sanctos Patres, videlicet Episcopi Colmanum suum patrum, Caylanumque doctorem suum, visitavit; cum quo aliquantulum demoratus, exemplar omnium virtutum: Monachos ad meliora exhortabatur. Deinde sæpe venerabilem Macnyseum. Conderensem l Episcopum petiit, qui hospitum præsciens adventum, eis necessaria jussit præparari. Ille itaque illuc perveniens, in omni hilaritate susceptus est: ibique paucis diebus mansit. Deinceps, inito consilio, venerabilem senem, ubi locum serviendi Deo fundare deberet, consulit. Qui respondit; Voluntas Dei est, ut in finibus campi Cobam m tibi construas monasterium.

D
ix ms.
b
Colmanus S.
Patritio revelatus,
c

d

et S. Columbæ:

e f

g

h
baptizatur a
patre suo
Colmano:
E

vitulum a
Lupo devoratum resuscitatum,
i

Litteras docetur a S. Caylano:

ex obedientia
petram Crucem comminuit,

et fragmenta
in mare projecta rursus
coadunata.
j

k
Fit discipulus
S. Aylbei,

deinde suos
reversus.

S. Macnysius
dirigitur ei
designat locum
l

m

A

APPENDIX F. B.

An S. Colmanus Dromorensi etiam Episcopus fuerit Lindisfarnensis in Anglia,

Proponitur
opinio Molani

Molani in Usuardi Martyrologio a se aucto, septima Junii annectit hæc pauca verba, quæ non exiguum possint suscitare controversiam; In Hibernia, inquit, Colmani, Episcopi et Confessoris. de quo Beda in Historia gentis suæ. Priora quidem verba desumpsit ex Gregei Martyrologio, ut supra diximus; alteram partem, an ex alio auctore acceperit, an ex propria opinione vel conjectura addiderit, non facile affirmavero. Citat autem in margine lib. 3 caput 26, et lib. 4 caput 4. Et initio quidem Molani error intolerabilis videbatur, quippe Colmanus iste, de quo agit Beda locis supra citatis, non Dromorensis in Hibernia, sed Lindisfarnensis in Anglia fuit Episcopus: et postquam inde, ob ritum Paschatis celebrandi Hibernicum, cujus plusquam par erat, fuit tenax, ad Hienses primum, deinde in Hiberniam rediit, duo legitur construxisse Monasteria; primum non procul ab Hiensi insula, Inisbofinde dictum, quod insulam vitulæ albæ significat: alterum Mageo dictum in Hibernia. Sed de Muckmorensi cænobio, cujus primus Abbas habetur ab Hibernis historicis, nulla mentio apud Bedam: quæ omnia suaderent, alium Colmanum Dromorensis Episcopum, alium Lindisfarnensem esse.

et causæ ob
quas videtur
rejiçenda

B

rursumque
alia ob quas
amplectenda.

2 Verum dum considera, Colmanum Lindisfarnensem, virum sanctimoniam clarum, et Ecclesiastico cultu dignissimum nullo quod sciam olio die coli, tocante id etiam Colgano, ubi de eo agit in Triade pag. 382 num. 16, quamvis ex Quatuor-Magistrorum sententia eum dicat obiisse viii Augusti: dum præterea adverto, Episcopatum Dromorensis, ab ætate S. Colmani usque ad seculum duodecimum, fuisse historicis quasi incognitum, nullumque toto intervallo illo tempore existisse Sancti successorem, unde putarunt, aliqui, eo tempore Episcopatum Dromorensis, Ardmachano Archiepiscopatu fuisse inclusum: denique dum reperio, in Actis fabulosis vestigium aliquod antiquæ memoriæ seu traditionis, quæ doceat peregre ordinatum fuisse S. Colmanum (fingitur enim id factum Romæ). Hæc, inquam, considerans, cæpi ulterius mecum cogitare, an non tolerabili ex conjectura dici posset S. Colmanus, prius Hiensis Monachus, deinde Muckmorensis primus Abbas fuisse: defuncto autem in Britannia Finano Lindisfarnensi Episcopo, illuc profectus Ecclesiam illum regendam suscepisse, tenuisseque per triennium; posteaque reversus in Hiberniam, relicto Episcopatu, constructis duobus aliis monasteriis, reliquo vitæ tempore, Dromoræ (quæ parva est urbecula) assentiente Archiepiscopo Ardmachano Episcopalia munia exercuisse, rudes ad virtutem instruendo, baptizando, confirmando, predicando, ideoque post centenos aliquot annos, per obsoleta plebeiarum traditionis vestigia, creditus sit primus fuisse Dromorensis Episcopus, alibi ordinatus.

C

Solvitur et
alia contra
Molanum ob-
jectio:

3 Obesse videtur huic opinioni, quod Mago monasterium nobile sit in Conacia (qui nunc est, inquit Colganus, Comitatus de Mageo) quodque Inisbofinde, modico discreta freto, ad prædicti Comitatus jura pertineat; Dromora vero sita est in Lagenia, Incongrue igitur diceretur, inquis, Sanctus, relictis suis Monachis, qui ipsum ex Anglia fuerant secuti, procul inde sedem sibi delegisse. Veruntamen cur dici nequeat, post constructum et recte ordinatum utrumque monasterium, cum esset Episcopus, Apostolicorum laborum causa diversos adiisse plagas ejusdem insulæ, et Dromoræ casu aliquo substituisse, forsitan spe illic fundandi monasterii: quid enim aliud ageret vir, peregrinationibus pro divina gloria jam assuetus, de erigendis monasteriis solici-

tus, sanctissimorum Præsulum Columbæ, Aidani, Fi-

D

nani, vestigiis præclare insistentis.
4 Isto igitur si conjectura placeat, facile causam inveniet Lector, cur Sedes Dromorensis usque ad seculum duodecimum fuerit historicis incognita, etiam Cælio Cæmerario, quod miratur Woræus; et cur Colmanus, per tria ut minimum secula, nullum habuerit successorem. Si isto, inquam, conjectura placuerit, sequitur, S. Colmanum hunc, non seculi sexti initio, sed vel in fine ejus, vel sequentis exordio natum fuisse. Anno enim DCLXIV Lindisfarnensis Episcopus conventui Farenensi interfuit, cui tam diu supererisse debuit, ut monasteria duo, non simul, sed successive extruere potuerit. Nihil præterea de ætate ejus aut vitæ tempore reperio: opinionem enim Colgani, suspicantis, Colmanum Lindisfarnensem, fuisse Columbanum nepotem Briuni, illum qui (teste Adamniano in Vita S. Columbæ, apud nos nam. 32) vasculum ferebat lacte plenum, ex quo Sanctus demonem signo Crucis expulit, rejicimus ibidem Annotato d.

conjectura
relinquitur
judicio Lecto-
ris.

Colmani
Lindisfarnen-
sis ætas.

5 Acta ejus habes apud Bedam lib. 3 cap. 25 et 26, l. 4 cap. 4. Anno Dominicæ Incarnationis DCLXI defuncto Finano Lindisfarnensi Episcopo, qui post Aidanum fuit, Colmanus successit in Episcopatum, et ipse missus a Scotia. Triennio post, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo quarto, qui fuit Ossui Regis vigesimus secundus, Episcopatus autem Scotorum, quem gesserunt in Provincia Anglorum annus trigesimus, siquidem Aidanus decem et septem annis, Finanus decem, Colmanus tribus Episcopatum tenuere. Hic videns, in conventu Farenensi, doctrinam suam spretram, sectamque esse despectam; assumptis his qui se sequi voluerunt, id est, qui Pascha catholicum et tonsuram coronæ recipere volebant, in Scotiam regressus est, tractaturus cum suis, quid de his facere deberet.... Eo autem abeunte suscepit Episcopatum Nordanhumbrorum famulus Christi Fuda, qui erat apud Scottos Austrinos eruditus atque ordinatus Episcopus, habens juxta morem provincie illius Coronam Tonsuræ Ecclesiasticæ, et Catholicam temporis Paschalis regulam observans. Vir quidem bonus ac Religiosus, sed permodico tempore Ecclesiam regens: venerat enim de Scottia, tenente adhuc Pontificatum Colmano. Porro Fratribus, qui in Lindisfarnensi ecclesia, Scottis abeuntibus remanere maluerunt, præpositus est Abbatibus jure Vir reverendissimus et mansuetissimus Eata, qui erat Abbas in monasterio quod vocatur Mailros: quod aiunt Colmanum abeuntem petiisse et impetrasse a Rege Ossui; eo quod esset idem Eata unus de duodecim pueris Aidani, quos primo Episcopatus sui tempore de natione Anglorum erudiendos in Christo accepit. Multum namque eundem Episcopum Colmanum, Rex pro insita illi prudentia, diligebat. Abiens autem domum Colmanus..... assumpsit secum partem ossium Reverendissimi Patris Aidani; partem vero in ecclesia cui præerat reliquit, et in secretario ejus condi præcepit.

Acta ex Beda

Episcopatum
triennio ad-
ministrat:
E

victus in
causa Pa-
schalis ce-
lebrandi,

resignat Epi-
scopatum

et impetrato
ad regimen
monasterii
successore,

F
assumptisque
Reliquiis S.
Aidani,

6 Colmanus igitur relinquens Britanniam (pergit Beda lib. 4 cap. 4) tulit secum omnes, quos in Lindisfarnensium insula congregaverat, Scottos: sed et de gente Anglorum viros circiter triginta, qui utrique monachicæ conversationis erant studiis imbuti. Et relictis in Ecclesia sua aliquot Fratribus, primo venit ad insulam Hii, unde erat ad prædicandum Verbum Anglorum genti destinatus. Deinde secessit ad insulam quamdam parvam, quæ ad Occidentalem plagam ab Hibernia procul secreta, sermone Scottico Inisbofende, id est Insula vitulæ albæ nuncupatur. In hanc ergo perveniens, construxit monasterium; et Monachos inibi, quos de utraque natione collectos adduxerat, collocavit. Qui cum

cum disci-
pulis rediit
in Hiberniam:

quibus unum
fundat
monasterium
cum

A cum invicem concordare non possent, eo quod Scotti tempore æstatis, quo fruges erant colligendæ, relicto monasterio per nota sibi loca dispersi vagarentur; at vero hieme succedente redirent, et his quæ Angli præparaverant, communiter desiderarent; quæsitivus Colmanus huic discessioni remedium: et circumiens omnia prope vel longe, invenit locum in Hibernia Insula, aptum monasterio construendo, qui lingua Scottorum Mageo nominatur; emitque partem ejus non grandem, ad construendum ibi monasterium, a Comite ad cujus possessionem pertinebat; ea conditione addita, ut pro ipso etiam, qui eis locum commodaret, consistentes ibi Monachi Domino preces offerrent. Et constructo statim monasterio, juvante etiam Comite et vicinis omnibus. Anglos ibidem locavit, relictis in præfata insula Scottis. Quod videlicet monasterium usque hodie ab Anglis tenetur incolis. Ipsum namque est, quod nunc grande de modico effectum, Mageo consuevit vocatur; et conversis jam dudum ad meliora instituta omnibus, egregium examen continet Monachorum, qui de provincia Anglorum ibidem collecti, ad exemplum venerabilium Patrum, sub regula et Abbate Canonico, in magna continentia et sinceritate, proprio labore manuum vivunt.

et alterum:

laudatur ejus
successorum
et discipulo-
rum parci-
monia et
continentia

7 Virtutes ejus paucis proposuit idem venerabilis Beda lib. 3, Cap. 26: Quantæ inquit, parcimonie, cujusque continentie fuerit ipse cum prædecessoribus suis, testabatur etiam locus ille quem regebat; ubi abeuntibus eis, excepta Ecclesia, paucissimæ domus repertæ sunt; hoc est illæ solummodo, sine quibus conversatio civilis esse nullatenus poterat. Nihil pecuniarum absque pecoribus habebant: si quid enim pecunie a divitibus accipiebant, mox pauperibus dabant. Nam neque ad susceptionem potentium seculi, vel pecunias colligi vel domos providere necesse fuit, qui numquam ad ecclesiam, nisi orationis tantum et audiendi Verbum Dei causa, veniebant. Rex ipse, cum opportunitas exegisset, cum quinque tantum aut sex ministris veniebat; et expleta in ecclesia oratione, discedebat. Quod si forte eos ibi refici contingeret, simplici tantum et quo-

tidiano Fratrum cibo contenti, nihil ultra quærebant. Tota enim tunc fuit sollicitudo Doctoribus illis, Deo serviendi, non seculo; tota, cordis excolendi, non ventris. Unde et in magna erat veneratione tempore illo religionis habitus; ita ut ubicumque Clericus aliquis aut Monachus adveniret, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur. Etiam in itinere pergens inveniretur, accurrebant et flexa cervice, vel manu signari, vel ore illius se benedici gaudebant; verbis quoque horum exhortatoriis diligenter auditum præbebant. Sed et diebus Dominicis ad ecclesiam sive ad monasteria certatim, non reficiendi corporis, sed audiendi sermonis Dei gratia confluebant; et si quis Sacerdotum in vicum forte deveniret, mox congregati in unum vicani, verbum vite ab illo expetere curabant. Nam neque alia ipsis Sacerdotibus aut Clericis vicos adeundi, quam prædicandi, baptizandi, infirmos visitandi, et, ut breviter dicam, animas curandi causa fuit. Qui in tantum erant ab omni avaritiæ peste castigati, ut nemo territoria ac possessiones ad construenda monasteria, nisi a potestatibus seculi coactus, acciperet. Quæ consuetudo per omnia, aliquando post hæc tempore, in Ecclesiis Nordanhymbrorum servata est. Hactenus Beda, quibus non solum Colmani, sed et prædecessorum et discipulorum ejus laudat virtutes; ut merito de seipso apud Bedam, lib. 3 cap. 25 dicere potuerit; Cum plurimi, ex prædecessoribus nostris, fuerint, quorum sanctitati cælestia signa, et virtutum quæ fecerunt miracula testimonium præbuerunt; eos ipse Sanctos esse non dubitans, semper eorum vitam, mores et disciplinam sequi non desisto. Discipulis vero ejus ipsique Sancto id accommodare liceat, quod de Sanctis Episcopis canit Ecclesia ex sermone S. Marini; cum dicat Scriptura, Gloria patris est filius sapiens; quantæ hujus sint gloriæ, qui tantorum filiorum sapientia et devotione lætatur? Hæc dicta sint, ut nemo miretur, quod Molani conjecturam secutus, Colmanum, Lindisfarnensem Episcopum, Sanctorum cultu dignum existimaverim.

inde ab om-
nibus hono-
rati

et ipse ec-
clesiastico
cultu non
indignus
judicatur

E

DE S. WLPFLAGIO PRESBYTERO, CURIONE RUENSI IN PONTIVO, GALLIÆ REGIONE COMMENTARIUS HISTORICUS

§. I. Patria sancti, ac pia educatio et vita in conjugio; susceptum, e poenitentia causa depositum, officium Curionis.

G. H.

Rua, seu Rugua, vel Ruga ad Madiam, vulgo Rue sur Maje, oppidum Pontivi, in Gallia, haud procul ab Oceano Britannico, inter Simonem et Altiam fluvios, celebratur tum ob venerationem Spiritus sancti, tum ob cultum S. Wlphagii Presbyteri, vulgo S. Wlly, ibidem olim Ecclesie Spiritus sancti Pastoris, quæ modo ipsi S. Wlphagio est dicata; quia ipse ut Patronus dicte Ecclesie ibidem ad hunc diem VII Junii honoratur. De eo in antiquo MS. Martyrologio Centulensi sive S. Richarii monasterii in eodem Pontivo, a Rua circiter quinque leucis Gallicis distanti, ista leguntur: In pago Pontivo Sancti Wlphagii Presbyteri et Pastoris. Integer pagus Pontivus est in diocesi Ambianensi. Hinc Andrea Saussayus, in Supplemento Martyrologii Gallicani, ita exorditur elogium hujus Sancti.

SEC. VII

Memoria in
MS. Marty-
rologio
Centulensi.

2 In Ambianensi tractu S. Wlphagii, Presbyteri et Confessoris, qui Pontivus ortu, a prima ætate, cum in sacra propensus esset, Clericali matriculæ se adscribendum curavit: inde tamen, quod forte adolescentiæ efferatos motus pertinesceret, legitimo sese matrimonio obstrinxit: in quo cum juste et sobrie viveret, moresque præferret ad omnem pietatem compositos, Ruæ oppiduli, mortuo Sacerdote, in Pastorem electus ac assumptus, aliquo tempore, multa dignus laude, ob egregie administratum munus, enituit. Verum instigante livido humani generis hoste, in idipsum cum uxore, quam pro sorore jam habebat, reversus est, multa cum gregis sui offensione. Sed aspirante Domino, mox ad poenitentiam flexus, in delicti expiationem, relictis omnibus, Hierosolymam, sacra Redemptoris

Elogium
Saussayi

vestigia

A charius, sive Raginarius fuerit nuncupatus; quod
AUCTORE G. H. deinde nomen communicatum sit toti terræ tractui, ad
arce[m] ejusmodi pertinenti.

G. H.
sub R.
Dagoberto I. 12 Ut ut est, habet regiuncula illa Parochum ab
Episcopo constitutum, ex eo utique tempore, quo ibi S.
Wlphlagius, ibidem (ut Ignatio Carmelita et Simoni
Martin placet) vita functus, certe tumultus, mira-
culis clarescere cepit. Defunctum autem illi putant
tempore Dagoberti I Regis Francorum, antequam S.
Richarius, Pater ejus spiritualis, moreretur, quod pro-
bat hoc modo dictus Ignatius. Cum S. Richarius xxvi
Aprilis, ut Aelinus in ejus Vita a nobis editu scribit,
spiritum emisisset, positus in sepulcro a discipulo
Sigobardo, ubi ipse præceperat; scilicet in Foreste
monasterio, quod etiamnum extat sub proprio Abbate,
sed ob censum exiguum ibidem pauci subsunt Monachi:
ubi jacuit spatio v mensium et xii dierum, id est a
vi Kalendas Maji ad vi Idus Octobris, uti in aliis
Actis legitur. Tunc, inquit Ignatius, cum Monachi
Centulenses vellent Corpus S. Richarii Fundatoris
cui ad canobium suum transferre, obstitit Sigo-
hardus, nisi in hujus locum ad Foreste monasterium
ante transferretur corpus S. Wlflagii, sepultum in
Raginarielsa loco ad monasterium Centulense
pertinente: et ideo, ut Simon Martin ait, postea ap-
pellatum Reclusum S. Richarii. Concessit id Ocial-
dus Abbas Centulensis, S. Richarii successor. Qui
cum suis Monachis accessit ad sepulcrum S. Wlfla-
gii: corpus elevarunt, et cum solenni processione
ac luminibus accensis inter cantica et laudes divinas
detulerunt ad ecclesiam S. Marie in Foresti mo-
nasterio; et inde extulerunt corpus S. Richarii,
atque ad proprium ejus monasterium Centulense
portarunt. Hæc Ignatius ex Archivio, inquit, Ruensi
et inde probat S. Wlflagium uno alterove anno ante
S. Richarium, ex hac vita mortali migrasse. Neque
obstant hæc verba antiquioris Vitæ: Locus in quo
Sanctus Domino servivit, in territorio villæ Ruguæ
situs est, qui antiquitus subjacet monasterio B. Ri-
charii Confessoris; ubi vox antiquitus, respectu tem-
poris quo illa Vita post aliquot secula fuit scripta,
accipienda est: neque ideo cum Malbranco, ad tempore
Caroli Martelli aut Pippini Regis, differendus est
Sancti obitus. Translationem hanc Corporis ad Foreste
monasterium factam esse Kalendis Octobris, indicat
dictus Malbrancus lib. 6 cap. 32, quo die inscripta
est Martyrologio MS. Centulensi festivitas S. Wlfla-
gii Presbyteri et Confessoris in pago Pontivo, et
natalis iterum appellatur, loco translationis: et deinde
celebrata per octo dies hac solennitate, die 1x Octobris,
facta est Translatio S. Richarii, de eremo in locum
monasterii a se fundati, uti ex eodem Martyrologio
retulimus ad xxvi Aprilis, diem ejus natalem.

B inde corpus
transfertur ad
Foreste mo-
nasterium:
C 13 Permansit sacrum corpus S. Wlflagii in dicto
Foreste monasterio per aliquot secula, multis miraculis
clarum; postea ad monasterium S. Salvii, a fundatore
scio, in corpore ibidem quiescente, sic appellatum;
vulgo Monasteriolum seu Monstrolium, oppidum mu-
nitum prope ostium Cancele fluminis, delatum est,
quod ob incuriam Normannorum factum, asserit
Malbrancus. Verum Ignatius Carmelita attribuit eam
translationem Arnulpho Comiti Flandrensi, qui post
obitum Adolphi fratris, anno dccccxxxiii mortui, ob-
tinuit Buoniam et vicinas ditiones; ac postea, capto
Monasteriolo castro regio, Pontivam provinciam
propriæ ditioni subegit, eoque transtulit S. Richa-
rium, et S. Walaricum, et in castro Monasteriolo
servari præcepit, uti ea pluribus leguntur xxvi Apri-
lis, ad Historiam Relationis S. Richarii, a nobis edi-
tam pag. 457; et Kalendis Aprilis, ad Acta S. Wa-
larici ejusque Relationem, num. 2. Quo etiam tempore
corpus S. Wlflagii delatum fuisse Monstrolium arbi-
tratur dictus Ignatius, ibique permansisse, depositum

in ecclesia Abbatiali S. Salvii Ordinis Benedictini, D
ubi plura Sanctorum corpora magna cum veneratione
asservantur. Postmodum, inquit Malbrancus, non so-
lum Ruguenses, Bononicos, Morinos, S. Wlflagii
veneratio Monstrolium pertraxit; sed etiam Mun-
strolenses ipsum, ejus beneficiis recreati et illecti,
inter Tutelares suos et Patronos retulerunt, tem-
plum Wlflagiano numini nominique erigendo et in-
digetando, quod modo occupant religiosi ascetæ de
Monte Carmelo et ut Præsidentem venerantur suum..
Quia etiam Wlflagii augescere gloria, ulterius pro-
cessit populi munificentia: quippe anno mccccxxv,
capsa ejus inveterascente, aut potius pretiosiore
per sua beneficia exigente materiem; fabro man-
datum exquisitissimo, ut novam architectatus, di-
vite multoque incrustraret argento. Qua confecta,
evocatus est Ambianorum, dein Morinorum Episco-
pus, Joannes cognomento Juvenis, ad Wlflagii cor-
pus in ditio[re]m illam thecam transferendum: qui
ad conductum diem festivæ illi Translationi, Aprilis
vicesimo operam navans, comperit in antiquo
scrinio hæc verba argenteæ laminæ incisa: HIC
CONTINETUR CORPUS SANCTI WLPFLAGII CONFESSORIS.
Hæc fere eadem habet Ignatius Carmelita, nisi quod
asserat, Translationem hanc factam per Coadjutorem
dicti Joannis Juvenis, Episcopi Ambianensis.

ecclesia illi
construitur:

Corpus novæ
thece imposi-
tum an. 1135.

§. IV. Reliquiæ cum Ruensi et Ambianensi Ecclesiis, non sine Monstrolensium sensu, communicatæ.

Creverat interea Ruensibus erga suum olim Pusto-
rem, Wlphlagium, devotio tanta, ut ecclesias duas Pa-
rochiales nomini ejus dicatas haberent; neque exple-
re eam posse viderentur, aut satis condigne venerari illum,
nisi Monstrolio reciperent Corpus, vel saltem aliquas
ejus Reliquias. Clero igitur Populoque Ruensi postu-
lante, unum induxit Franciscus le Fevre de Cau-
martin, Episcopus Ambianensis, ut Monstrolium pro
suo Episcopali munere visitans, effectum daret, quod
illi tam juste videbantur exigere. Quæ res quam ægris
Monstrolensium animis accepta sit, quantumque in
periculum adfluxerit Episcopum, et quo exitu fuerit
felicius terminata, malo ex publicis Actis, Gallice de-
scriptis impressisque, Latine reddere, quam aliena
epitome uti. Primus actus in Conventu Gallicani Cleri
anno mdcxxxv die viii Augusti, Parisiis, præsidente
Archiepiscopi Turonensis Coadjutore celebratus, ita
describitur, in Processu quem vocant verbali Congre-
gationis istius.

Ruensibus Re-
liquiæ peten-
tibus,

15 Dum Acta in priori conventu recitarentur
a Domino de la Meschiniere, supervenit D. Archi-
episcopus Bardegalensis, locumque suum sumpsit:
Dominus autem Episcopus Ambianensis supplica-
vit, ut audiretur super facto quodam, in quo ho-
nor et auctoritas Ecclesiæ fuerat vehementer læsa.
Facta ergo sibi dicendi potestate, minitum deduxit
injuriam, sibi in ecclesia Monstrolensi irrogatam,
anno mdcxxxiv, die vii Junii; ubi cum visitationem
prosequeretur, et secundum formam juris provi-
disset supplicationi, sibi a parochiæ Ruensis habi-
tatoribus porrectæ, pro impetranda parte aliqua
Reliquiarum S. Wlflagii, ejus corpus olim depo-
suerant in monasterio S. Salvii apud præd. Mon-
strolium; assentientibus Monachis, separaverat
inde partes aliquas, prædd. Ruensibus Parochianis
donandas. Verum ipsius Monstrolii incolæ, præ-
textu devotionis, quo erga præd. Sanctum moveri
se protestabantur, et ejus Reliquiis privari se nul-
latenus ferrent; vehementer concitati, pulsatis
campanis arreptisque armis, tumultuario concur-
rerunt in ecclesiam, et coram Majore atque Sea-
binis,

F
Episc. Ambia-
nensis s. eam
illis daturus
1634,

inde Mon-
strolium:

A
a Monstro-
liensibus indi-
gne violatur;

linis, facto impetu in Episcopum, a Sacramento Confirmationis, plus quam bis mille hominibus conferendo, venientem; ipsum, ut erat rochetum, epomidem, et stolam indutus, absque aliquo dignitatis respectu, prostraverunt in terram; pluribusque ictibus contuderunt, tam intra quam extra ecclesiam: sic ut vulgi furentis manum aegre evaserit, adjuvantibus Toparcha S. Mauritii, et Domino Michon Sergeantio Majore loci, qui ad auxilium ferendum accurrerant.

qui impetrata
eis a Rege de-
licti venia,

et Interdicto
suspensio,
nihil profi-
ciens,

rem committit
Conventui Cle-
ri.

B
inhulsi, assignans eis xiv Junii praesentis. Verum hoc etiam die appropinquante, cum nihil videret a Monstroliensibus moveri, ad testandam commissi facinoris poenitentiam, et satisfactionem aliquam Ecclesiae praestandam, continuavit nihilominus, etiam non rogatus, suspensionem usque in diem xv Augusti. Ipsis autem in sua pertinacia remanentibus ne culpam agnoscerent, supplicare illum Congregationi, ut sibi quid agendum suggerat et provident; reparandae injuriae contra Ecclesiam suamque personam factae, omne jus suum eidem committens.

Ipsis deinde
poenitentibus,

C
17 Exhorruit ad facinus tam enorme Congregatio, laudataque prudentia et mansuetudine Episcopi Ambianensis, in toto processu monstrata, examinavit mature ac morose totius causae statum, ipsamque in crastinum definiendam remisit. Tum vero resumpta eadem querela fuit: omnibusque circumstantiis diligenter expensis, facinus dd. civium Monstroliensium, commissum contra praed. D. Episcopum, in habita suae dignitatis et functione sui muneris constitutum, censuit enorme sacrilegium continere, et contemptum religionis nequaquam tolerabilem. Quare pro curanda reparatione criminis, et populo illo ad officium revocando, Congregatio ipsa sibi causam assumpsit; Episcopumque praed. rogavit, nequid amplius ageret vel statueret, nisi cum cognitione coetus totius; quando jam non amplius ageretur res sua, sed causa communis Cleri totius; injungens Promotoribus, ut quibuscumque occasionibus id exigentibus, de negotii illius statu ad se referrent, ut citra moram providere possit. His praemissis secuta est die xx Septembris ab Episcopo Ambianensi sententia, Interdictum tollens tenoris sequentis.

interdictum
declaratum
25 Junii,

18 Franciscus, Dei misericordia Ambianensis Episcopus, omnibus, praesentes litteras visuris, salutem et benedictionem. Notum facimus, quod, propter excessus commissos contra personam nostram plurimumque Ecclesiasticorum nobis assistentium, in oppido Monstrolio nostrae diocesis, dum ibi in visitatione essemus, et Confirmationis Sacramentum ministraremus; Rex, solita pietate motus, et justitiae zelo impulsus, jusserit informationes sumi, et ad judicium definitivum procedi, contra eos qui ex informationibus, per suos Officiales sumptis, deprehenderentur rei; sed ad humillimas preces nostras poenam remisimus, qui fuerant condemnati. Nos autem quamquam cavere volumus, ne pro reparatione injuriae, in nos Ec-

Junii T. II

clesiamque commissae, quisquam incurreret vitae D
membrorumve jacturam, vel sanguis ullus effunderetur; conati tamen modis omnibus sumus, ut eos ad delicti agnitionem converteremus; itaque cave-remus ne temporalis poenae remissio, quam eis benigne impetraveramus a Rege, cederet in perniciem animarum, si ipsos in sua dimitteremus pertinacia; per sententiam nostram, latam xxv Junii anno mdcxxxiv, eos supposuimus interdicto.

publicitus ro-
gatus

19 Postea vero, commiseratione tacti plurimum bonorum, qui, licet gravissime sentirent crimen aliorum, cum iisdem tamen manebant privati Sacramentorum participatione, aliisque multis gravibus de causis; varias interdicti suspensiones indulsimus; quoad tandem stiterunt se nobis Mag. Antonius de l'Umbres, Locumtenens generalis et Major Monstrolii; ac Mag. Franciscus Hurtrel, Advocatus et Procurator Regius ibidem; ex vi procuratoris sibi injectae a Majore, Scabinis, aliisque Populum Monstrolensem representantibus; atque exposuerunt nobis extremum dolorem, quo universus populus afficiebatur, propter excessus atrocesque injurias illatas personae nostrae aliisque assistentibus Ecclesiasticis; quodque magna ducebantur poenitentia, propter offensam Deo et Ecclesiae irrogatam. Quare considerantes, in quantam calamitatem incilissent, Sacramentis privati et extra communionem Ecclesiae positi, nisi clementia magna usi sententiae nostrae effectum identidem suspendissemus; cupientesque ab eadem absolvi, ac Deo et Ecclesiae facere satis; primum quidem gratias nobis egerunt, pro condonatione reis apud Regem impetrata; deinde humiliter nos orarunt, ut supplicibus veniam absolutionemque impertiremur, ad quaecumque poenitentiam a nobis injungendam paratis; etiam ad capsam reliquiariam S. Wlphlagii nostro arbitrio voluntatique consignandam; addendo etiam, quod, licet hostiles circum Monstrolium decursiones, egressum redderent periculosum viasque infestas; omnis tamen populus paratus erat nobis se sistere, ad quaecumque vellemus poenitentiam suscipiendam, quando id ab eo exigeremus.

E
ab offerentibus
satisfactionem
quaecumque,

20 Igitur de misericordia Dei confisi, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat; considerantes insuper non alium fructum ab injectis per nos censuris intendi, quam conversionem reorum; ad hanc vero eos divinitus perductos, secundum relationem praedd. Dominorum de Lumbres et Hurtrel, deputatorum ipsius oppidi; consulimus super ea re Dominos Praelatos aliosque deputatos Ordinis ecclesiastici, in conventu generali Cleri Gallicani; quibus omne nostrum et Ecclesiae jus commiseramus. Hi vero, attentis belli praesentis circumstantiis, per quod gravibus incommodis periculisque exponendus esset populus, si ad congruam satisfactionem compellere-tur; gratum habuerunt assenseruntque, ut indulgentia extraordinaria uteremur. Itaque de consensu et mandato ipsorum, pure atque simpliciter abstulimus interdictum, a nobis positum et fulminatum super oppidum et suburbia Monstroliensia: eo facto permisimus et permittimus ut sacrosancta Missa, canonicales Horae, aliaeque divina Officia dicantur ibidem et celebrentur; nec non, ut Sacramenta Ecclesiae administrentur praedicti oppidi incolis, tam aegris quam sanis; atque ut eorum corpora, qui in communione sanctae Ecclesiae decesserint, terra benedicta condantur; et munia omnia ecclesiastica exerceantur, sicut ante Interdictum praefatum.

annuente
conventu Cle-
ri.

F

benigno rela-
xat,

21 Quod autem ad capsam S. Wlphlagii pertinet, ordinavimus et ordinamus, ut ea aperiatur per Mag. Nicolaum le Fevre, Presbyterum Capellanium Ecclesiae Ambianensis, Eleemosynarium nostrum, qui

et ex capsâ
Sancti iubet
tolli Reliquias,

A inde accipiet præd. S. Wlphlagii portiones a nobis ipsi præscriptus; quas a loco in quo requiescunt transferet ad ecclesiam S. Mariæ Monstroliensis, comitantibus Majore atque Scabinis oppidi et reis privatis: postea vero transferentur præfatæ Reliquiæ, partim ad ecclesiam parochialem Ruensem, partim ad nostram Ambianensem, ut ibidem decenter ac reverenter conserventur; eumque in finem fundabitur in præd. ecclesia nostra Missa solennis, quotannis celebranda in festo S. Wlphlagii die VII Junii; sub qua et tota die illa, coram prædd. Reliquiis ardebit candela ceræ albæ. Quæ fundatio Missæ atque candelæ ut perennare possit, constituent dñ. Major et Scabini Monstrolenses fundum * centum et quadraginta librarum, in redditum annuum ei rei impendendum, præter muletas, ad quas rei fuerunt eadem ex causa condemnati. Ut autem memoria satisfactionis factæ Deo et Ecclesiæ conservetur, prædd. Major et Scabini poni curabunt in ecclesia Ambianensi, eo qui ipsis assignabitur loco, marmoream tabulam, in qua sculpantur littere abolitionis ad nostram intercessionem et in favorem damnatorum a sua Majestate concessæ. Denique ad hujus sententiæ publicationem executionemque, deputavimus ac deputamus præd. Mag. Nicolam le Fevre, cui fecimus potestatem agendi quidquid ad effectum prædictorum conveniens fuerit. Datum Parisiis etc.

B 22 *Quo modo porro res acta Monstrolii sit, declarat sequens Instrumentum:* Die XXVIII Septembris MDCXXXV Nos Victor Bouthillier, Consiliarius Regius, Coadjutor cum futura successione Archiepiscopatus Turonensis, in virtute mandati a sua Majestate emanati, et commissionis Dominorum Archiepiscoporum, Episcoporum, aliorumque Deputatorum Cleri Gallicani, Parisiis de licentia Regis congregatorum, ad excipiendam submissionem et satisfactionem, Ecclesiæ debitam, propter excessus Monstrolii commissos, in personam Illustris. ac Reverendiss. D. Episcopi Ambianensis; contulimus nos ad oppidum prædictum: ubi tam secundum litteras deputationis Dominorum de Lumbres Locumtenentis generalis et Majoris, atque Hurtrel Advocati et Procuratoris d. oppidi, signatas XXIII præteriti Julii; quando consequenter ad supplicationem nobis porrectam, nomine communitatis et habitantium oppidi præd. iterum se stiterunt prædicti illorum Deputati; verbaliterque requisiverunt, ut procederemus ad sublationem interdicti, fulminati contra præd. oppidum, per præd. D. Episcopum Ambianensem; promittentes integre se submittere omnibus, quæ sibi injungerentur, ad satisfactionem Ecclesiæ secundum sententiam præd. Episcopi.

C 23 Post quod ita actum, transtulimus nos ad Abbatiam S. Salvii, ubi Mag. Nicolaus le Fevre, Elcemosynarius præd. D. Episcopi, ad executionem præd. sententiæ deputatus, præsens adfuit, Stollam sacram indutus; ut per ipsum procederetur ad aperturam capsæ S. Wlphlagii, indeque educerentur portiones in præd. sententia ordinatæ. Quem in finem statim apertum fuit ostium sacristiæ, coram nobis et D. Gabriele de Bauvau Episcopo Nannetensi, atque infinito populo. In quam Sacristiam ingressus præd. D. le Fevre, processit ad aperturam capsæ præd. et ea aperta accesserunt prædd. Major et Scabini, cum omni reverentia et submissione offerentes illi totam capsam, auferendam vel aliter habendam pro beneplacito D. Episcopi. Respondit autem D. le Fevre, D. Episcopum contentum esse portionibus iis, quas antea extrahere voluerat; scilicet maxilla Sancti, transferenda ad ecclesiam

parochialem Ruensem; et aliis duobus parvis ossibus tibialibus, pro ecclesia Cathedrali. Cantatis ergo solenniter Sanctorum Litanis, et in terram prostratis quotquot aderant; prædictas Reliquias e capsâ sumpsit, reverenterque misit supra pulvinum, eo fine coopertum mappa et pretioso quodam velo. Cumque claudendæ iterum arcæ imposuissemus actum separationis prædictæ, in pergamenò exaratum; detulit prædd. Reliquias, vestitus et comitatus ut supra, ad aram principem ecclesiæ: ubi reperit totum Clerum oppidi, cum magna populi multitudine, omnes paratos ad instituendam supplicationem, in sententia Episcopali præscriptam.

D 24 Cum ergo D. le Fevre cappam induisset; optimo ordine progredi cœpit pompa, a Corpore oppidi præcipuisque civibus ducta: in quibus personaliter noscebantur complures ex iis, quos condempnaverat D. de Minomenil Consiliarius regius, Magister supplicum libellorum domus Regiæ, et Commissarius a sua Majestate deputatus; qui omnes gestu et habitu præseferabant pœnitentiam de commissis tantam, ut etiam lacrymas funderent, et gemitibus aures circumstantium ferirent. Hoc ordine ventum est ad ecclesiam S. Mariæ, locum exequendæ sententiæ designatum: ubi præd. D. le Fevre ipsas Reliquias imposuit altari majori, et consequenter ad Antiphonas, inter procedendum decantatas, cecinit Orationem de S. Wlphlagio: qua finita, priusquam absolutionem ab Interdicto pronuntiaret D. le Fevre, intonavit Hymnum, Veni Creator, prosequente Clero ac omni populo, cum magnæ devotionis exhibitione: addidit Orationem de S. Spiritu idem Dominus, ascenditque summum altaris gradum, et inde voce clara pronuntiavit absolutionis sententiam. Tum vero nos, sermonem assumentes, representavimus eis gravitatem delicti, et quam parum proportionata eidem esset ratio pœniæ exactæ; exaggerantes proinde obligationem eorum erga Ambianensem Episcopum, qui eos tractabat ut pater filios; et exhortantes ut caverent in aliud simile delictum incurrere: quæ verba excepit populi exclamatio, mixtum gaudio dolorem testata, et gratum erga clementiam sui Pastoris affectum; ac tandem præd. D. le Fevre assumpsit Reliquias, prout in mandatis habebat, auferendas. Quibus de rebus omnibus præsentem hunc processum verba-lem formavimus, ac manu nostra signavimus, contra signante Secretario a nobis ad id lecto, coram Mag. Natali Gautois, Canonico et magno Archidiacono atque Vicario generali diœcesis Bononiensis; Mag. Francisco Tombes, item Canonico Bononiensi et Priore Rumeliacensi; Jacobo du Bois, Scutifero Toparcha de Monmoreau et Equite Ordinis Dominiæ nostræ de Monte Carmelo, aliisque.

E 25 *Delatæ postea sunt extractæ sic Reliquiæ, cum solenni processione, ad parochialem ecclesiam S. Mariri de Arnistallo in medio civitatis Monstrolii, et altari impositæ. Tum vero, post cantatum Hymnum Veni Creator, cum Oratione de Spiritu sancto, facta est relaxatio publica Interdicti. Huic actioni præsentibus fuerunt Victor Bouthillier, Coadjutor et successor Archiepiscopi Turonensis; Gabriel Bauvau, Episcopus Nannetensis; Prior et Religiosi monasterii S. Salvii, aliique plurimi Ecclesiastici. Ceterum sacræ Reliquiæ extractæ summa cum lætitia exceptæ fuerunt, tum a Ruensibus extra oppidum occurrentibus, tum potissimum ab Ambianensibus, qui eas cum generali processione totius Cleri et omnium Ordinum Religiosorum totius urbis exceperunt, apportantes in occursum thesauri sacri corporis S. Domitii Presbyteri et Canonici Ambianensis.*

et easque processionally circumlatas,

E

post absolutionem populi, auferit

F

Mandibulam pro Ruensi,

et ? Ossicula pro Ambianensi Ecclesia

DE SS. ANTHIMO PRESBYTERO ET STEPHANO, APUD GRÆCOS

Notitia ex MS. Græcis atque Menæis.

G. H.

Quod habuimus a nostris Parisiensibus collegii Claromontani ad tempus concessum MS. Synaxarium Ecclesiæ Constantinopolitanæ, valde antiquum, ad hunc diem vii ista habet.

Μνήμη τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν Ἀνθίμου Πρεσβυτέρου καὶ Στεφάνου; Memoria sanctorum Patrum nostrorum, Anthimi Presbyteri et Stephani, virorum strenuorum, τῶν σπουδαίων; πλεσιῶν τοῦ Φλωρεντίου, prope ædes Florentii. Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitanis pagina 59 scribit. Ædes Florentii et Callistrati, a duobus fratribus ita nominatis fuisse constructas, quæ post eorum mortem in monasteria fuerunt mutatæ. An ibidem hi Sancti vixerint, non nisi ex aliqua convenientia possumus judicare. De singulis aliquod distichon habetur in Menæis excusis; et de Anthimo qui, ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται, in pace requievit, sic canendum præcipitur, cum allusione ad nomen Ἀνθίμος, id est, Floridus.

Ἀνθὶμῷ ἐνεργῶν Ἀντιμὸς χρηστοῦ βίου,
Πρὸ τῆς τελευτῆς ἀρετῶν καρπὸν φέρει.
Florem probatæ germinans vitæ, Anthimus,
Virtutis ante fata fert fructum suæ.

Ac S. Stephano, similiter in pace dormienti, hoc accinitur.

Ἐπώνυμος Στέφανος οὐ φορεῖ στέφανος.
Ὁ πραγματικὴ χεὶρ ἀρετῶν οἶδε πλέκειν.

Stephanus coronæ, quam gerit, nomen ferens,
Virtutis esse plexam fatetur manu.

In Menæis MSS. Divione apud Petrum Franciscum Chiffletium adservatis, æque Stephanus atque Anthimus appellatur Presbyter. Quæ dignitas in MS. Mediolanensi Bibliothecæ Ambrosianæ et Claromontano præcitato solum tribuitur S. Anthimo, uti et nos fecimus: Menæa neutri eandem adscribunt.

E

DE S. SEBASTIANA THAUMATURGA APUD GRÆCOS.

G. H.

Cultus ex Menæis et Synaxariis probatus.

Jam supra indicatum MS. Synaxarium Græcum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ut antiquum, ita magnæ auctoritatis, ista sub finem hujus diei habet: Καὶ τῆς ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Σεβαστιανῆς, τῆς Θεοματουργοῦ. Et sanctæ Matris nostræ Sebastianæ Thaumaturgæ, sive miraculorum effectoricis. Duo hic subindicantur: Primum Sebastianam alicui monasterio feminarum præfuisse, et forte Constantinopoli aut sub hujus Patriarchatu; id enim significare videtur titulus Sanctæ Matris nostræ; deinde, quod miracula plurima, in vita vel post obitum, putarit; unde ei factum Thaumaturgæ cognomentum. Ea miracula olim fuisse descripta, verisimile est. In MS. Synaxario Chiffletiano similiter Thaumaturga appellatur, et cum Menæis excusis dicitur in pace vitam finivisse: utrobique autem

distichon hoc additur, cum allusione ad nomen Sebastianæ, a venerabilitate sumptum.

Σεβαστιανῆς ὡς τὰ λοιπὰ τοῦ βίου
Σεβαστὰ πᾶσι καὶ τὸ τοῦ βίου τέλος.

Sebastianæ tota veneranda ut vita,

Ita venerandus omnibus exitus fuit.

Habemus Martyrologium Arabico-Egyptiacum, quod ex Arabica lingua in Latinum transtulit Gratia Simonus, et nobis Roma transmisit Athanasius Kircherus: in quo ad hunc diem indicatur Certamen S. Sebastianæ, ubi vox Certamen forsau loco Memoria inserta est. Interim veneratio ejus confirmatur; et suspicio nascitur, ipsam aliquatenus ad Ægyptum pertinere, sequæ et alias secum in aliqua ejus eremo exercuisse.

F

DE SANCTO MERIADOCO EPISCOPO VENETENSI IN BRITANNIA ARMORICA.

Ex variis recentioribus, Vita antiquiori usis.

G. J.

SEC. VII

Memoria
ejus ut San-
cti apud
varios:

Inter Gallicanas civitates Britannæ Armoricæ est Episcopalis urbs Venetensis, Venetum et Venetiæ etiam dicta, vulgo Vaunes, olim Ducum Sedes; quæ ad hunc diem vii Junii culta sacro veneratur S. Meriadoco, vulgo S. Meriadee, suum Episcopum. Hujus aliquam vitam Gallice edidit Albertus le Grand, inter Vitæ Sanctorum Britannæ

Armoricæ, jam altera vice recusas anno MDCLIX: et inter Auctores, quibus se usum proficitur, sunt Augustinus du Pas, Joannes Chenu, et Claudius Robertus in Catalogo Episcoporum Venetensium. Sed hi nudum nomen exprimunt, tantum titulo Sancti præfixo, et statuunt duodecimum aut decimum tertium hujus Sedis Episcopum. Sammarthani decimum quintum: de quo, inquirunt;

cultus in
Venetensi
Proprio,

A inquit, consule Proprium Sanctorum diœcesis Venetensis, ubi fertur ipsum obdormivisse in Domino vi Idus Junii. Idem Proprium allegat etiam Albertus le Grand, quod nos habemus Veneti excusum anno mdcxxx; et inde subdimus aliquod Vitæ Compendium, in tres Lectiones puras, ad secundum Nocturnum in Matutinis recitandas, distinctum: quibus alibi additur hæc Oratio: Deus, qui de hujus mundi inedia, per medium paupertatis, Beatum Meriadocum, Confessorem tuum atque Pontificem, abstraxisti ad patriam claritatis, tribue nobis quæsumus: ut, ipso pro nobis intercedente, dirumpas nostræ vincula pravitatis.

Legenda
ex MS. Vita
Gallica,

2 Præterea idem Albertus allegat, antiquum Legendarium manuscriptum detentum in ecclesia S. Joannis Tracume Meriadec, Poigt dicta, in parochia Plongaznau diœcesis Trecorensis: quam Vitam utinam sub finem edidisset: tunc certior fides adhiberi posset iis quæ refert, et in Lectionibus non habentur. Talia sunt, quod S. Meriadocus anno 758 natus est: sed cifris transpositis opinamur legendum anno 578 aut 587, tunc autem valde senex fuisset circa annum 659, quando in lectionibus dicitur consecratus Sacerdos. Deinde, ait idem Albertus, Meriadocum, post acquisitas inter studia scientias, a parentibus ablegatum ad aulam regiam, in eaque quinquennio vixisse a vitis immaculatum, omni pietatis et sanctitatis exercitio deditum. Postea oblatum ab eisdem matrimonium recusasse et præelegisse sacros Ordines; Sacerdotioque suscepto secessisse in locum solitarium in Vicecomitatu Rohanensi, haud procul ab oppido Pontivio, ubi hoc tempore extat sacellum ejus nomini dicatum. Interim cum prædones vicina loca devastarent, cum instituisse apud Vicecomitem Rohanensem, ut dictos prædones pelleret: eique se id nequaquam posse efficere respondenti, promississe, se id peracturum si tres celebres mercatores concederet in parœcia Noyal, scilicet die sexto Julii, octavo Septembris, et primo Octobris. Qua conditione a Vicecomite acceptata, dictos prædones solis S. Meriadoci apud Deum precibus fugatos fuisse. Denique, post administratum in omni sanctitate Episcopatum, vita functum esse et in ecclesia Cathedrali sepultum, ac tam in eo quam in loco solitudinis suæ claruisse miraculis: multas etiam in Britannia hac dicatas S. Meriadoco ecclesias, interque eas sacellum castri Pontivii, et aliud in parœcia Plou-gaznou, supra indicato. Hæc inter alia Albertus le Grand.

B Meriadocum, post acquisitas inter studia scientias, a parentibus ablegatum ad aulam regiam, in eaque quinquennio vixisse a vitis immaculatum, omni pietatis et sanctitatis exercitio deditum. Postea oblatum ab eisdem matrimonium recusasse et præelegisse sacros Ordines; Sacerdotioque suscepto secessisse in locum solitarium in Vicecomitatu Rohanensi, haud procul ab oppido Pontivio, ubi hoc tempore extat sacellum ejus nomini dicatum. Interim cum prædones vicina loca devastarent, cum instituisse apud Vicecomitem Rohanensem, ut dictos prædones pelleret: eique se id nequaquam posse efficere respondenti, promississe, se id peracturum si tres celebres mercatores concederet in parœcia Noyal, scilicet die sexto Julii, octavo Septembris, et primo Octobris. Qua conditione a Vicecomite acceptata, dictos prædones solis S. Meriadoci apud Deum precibus fugatos fuisse. Denique, post administratum in omni sanctitate Episcopatum, vita functum esse et in ecclesia Cathedrali sepultum, ac tam in eo quam in loco solitudinis suæ claruisse miraculis: multas etiam in Britannia hac dicatas S. Meriadoco ecclesias, interque eas sacellum castri Pontivii, et aliud in parœcia Plou-gaznou, supra indicato. Hæc inter alia Albertus le Grand.

multa particularia
continet.

exhibetur
Elogium ex
Saussayo

4 Andreas Saussayus, in Martyrologio Gallicano, hoc eum exornat elogio: Apud Venetum in Armorica, S. Meriadoci Episcopi et Confessoris, qui ex regia stirpe Conani, provinciæ hujus Principis, editus, calcato temporalis gloriæ fūco, humilitatis Filii Dei imitator, sese, ne natalium fulgor spectabilem mundo redderet, indumentis vilibus tegens,

in desertum locum, Deo soli ut serviret, recepit: D ubi diu in omni sanctitate, vitam ducens eremiticam, delituit. At deinde clara virtutum lucerna, ne sub modio esset diutius, divino indicio propalata, super candelabrum evecta est. Patefactus enim cœlesti nutu Christi famulus, sublato e vivis Hinguthano Venensi Episcopo, magna Cleri et populi conspiratione, de solitudine dilectissima abstractus, electusque est Pontifex, atque Episcopus ordinatus: quamquam ipse subesse, non præesse, desideraret. Sic suscepto Pastoralis munere, mores Episcopales ita induit, ut vix ullum, ante vel post ejus tempora, illa Ecclesia Præsulem viderit, qui majori solertia, doctrina, vigilantia, integritate, pietate, gregem rexit commissum. Propter quarum virtutum excellentiam, et clara suæ sanctitatis ac gloriæ, quæ cum vivus tum defunctus prodidit, argumenta, a majoribus inter diœcesis hujus Tutelares præcipuos habitus, et in hunc usque diem a posteris sacris honoribus, qui beatis Opituloribus deferuntur excultus, hoc ipso die, quo ad beatitudinem migravit, venerationis celebratur obsequiis. Hæc Saussayus. Vita autem Epitome, ex propriis Ecclesiæ Venetensis, est quæ sequitur:

et Lectiones
novæ,

1 Meriadocus, illustri stirpe Conani minoris Britanniae Regis editus, a teneris annis sese ad virtutum omnium studium comparavit: humilitatem vero maxime in deliciis habuit, Christi Domini vestigiis insistens. Legitimam adeptus ætatem, sacris Ordinibus ordinatur; et inania mundi nomina, quæ suspiciunt homines, et junioribus animos faciunt, aspernatus, bonis omnibus et honoribus cessit, recepitque se in locum quemdam, non procul a Pontiviensi castro, in quo solus degebat, perturbationum expers, vitæque compos securissimæ.

E
ubi narratur
ejus ordinatio
Presbyteralis,
vita solitaria,

2 Ægrotos ibi plurimos, qui ad eum sanitatis recuperandæ gratia confluebant, sospites restituit. Cumque insignis hujus virtutis et sanctitatis fama percrebuisset; Venetenses vires concilium cogunt, Capitulumque et universum Clerum impensius obsecrant, ut Meriadocum in Episcopi nuper defuncti locum sufficiant. Quibus in id convenientibus, datum est negotium quibusdam Canonicis, ut Meriadoco, ipsummet populi precibus et Cleri concordibus animis cooptatum Episcopum, renunciarent.

miracula, electio ad Episcopatum,

3 Et licet sibi delatum onus deprecaretur; ita tamen ingeminatis omnium votis urgetur, ut iis tandem cesserit. Paucis post diebus in Ecclesia Cathedrali, celebri Episcoporum conventu, et magno populi concursu, fausta acclamatione plausaque consecratur circa annum sexcentimum quinquagesimum nonum. Caritatem maxime et misericordiam erga pauperes et ægrotos exercuit, eorum inedia sublevando salutique consulendo. Cum veropie et sanete vitam confecisset, miraculorum gloria celebris, septimo Idus Junii obdormivit in Domino.

in coque virtutes.
f

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PETRO PRESBYTERO, WALABONSO DIACONO,

SABINIANO, WISTREMUNDO, HABENTIO, IHEREMIA,

MONACHIS CORDUBÆ IN HISPANIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS

Acta Martyrii ex S. Eulogii Memoriali Sanctorum; patria ejusque et cultus.

ANNO DCCCLII.

S sanctus Eulogius Presbyter Cordubensis, ejus Vitam et Passionem dedimus xi Martii, bis scripsit de Martyribus, passis in Saracenica sui temporis persecutione, qua demum etiam

ipse coronatus est. Primum (ut jam bis diximus obiter) ad Willisindum Pampelonensem Episcopum xvi Kal. Decembris ipsius anni, quo Petrus Presbyter, Walabonsus Diaconus, Sabinianus, Wistremundus, Habentius

A bentius et Hieremias Monachi, uno die, una hora, VII Idus Junias in Aëra DCCCLXXXIX interempti sunt; atque alii ante et post ipsos nonnulli, istic nominati: deinde composuit justum opus, sub tituli Memorialis Sanctorum, ab anno Christi DCCCL usque ad LVI passorum libris tribus, quorum secundi Capite quinto, de iis quos præfert titulus texuit narrationem, sic præfatus: Veniamus nunc ad illum mysterii senarii sacratissimum Martyrum globum, qui uno die unaque hora, sub ictu sævientis mucronis, ob testimonium veritatis, occisi sunt. *Hac occasione multa de senarii numeri mysteriis Tamayus, in Notis ad suum Hispanicum Martyrologium, quæ apud cum legi possunt, vel apud Petrum Bungum de numerorum mysteriis, quem describit: pro omnibus sit Hugo de S. Victore, in libro de Sacram. sic loquens: Senarius, quia ex partibus suis constat: his tribus, vel ter duobus, signum perfectionis est: et ideo voluit Deus sex diebus complere opera sua; ut ostenderet, se in his quæ fecerat, nec supervacaneum aliquid posuisse, nec imperfectum reliquisse. Hoc præmissio veniamus ad singulos.*

Senarius hic Martyrum, ipse est venerabilis numero.

D. P.

B

Primus et secundus Cordubæ studuerant,

et virginum cœnobio præfecti fuerant:

unus Astigitanus, Eliphensis alius:

C

tertius pridem, quartus recens;

ingressi monasterium Armilatense,

2 Petrus Sacerdos, in urbe Astigitana progenitus; et S. Walabonsus Diaconus, ab Elephensi civitate exortus, utrique prioribus cœvi Martyribus (scilicet SS. Isaaco et Sancio, de quibus jam egimus die III et V) Cordubam studio meditandi advenientes, liberalibus disciplinis traditi sunt. Sed Deo fautore, scientia et doctrina Scripturarum polentes, sub Trugello Abbate, monasterio sanctæ et gloriosæ Virginis Mariæ præficiuntur, quod in vico Cateclara, non longe ab urbe in parte Occidentali, præclaro ancillarum Dei proposito enitescit. Nota est antiquis historiis Astigis, hodie dicta Ecija; de Eliphensi civitate, major est controversia, nisi quod omnes in eo conveniant, alias Ilipensem vel Ilipulensem scribi potuisse; quamquam Eulogii Scholiastes Ambrosius Morales, numquam etiam reperit, cui circumducebantur hæc litteræ MXX. id est, Municipium EPEPLA. Ilipulæ autem duas fuerunt, una in Lusitania, de qua puto hic non cogitandum, quando nec Georgius quidem Cardosus id fecit; altera in Bætica, quam prædictus Morales medium ponit inter Hispalim et Cordubam, ubi nunc oppidum Pennafior. Tamayus, pro patria sua stans, refutata ea quam Plinius Conventui Hispalensi attribuit, aliam in Tardulis, ubi ipse natum se dicit, præferendam censet, quæ proprie Conventus Cordubensis fuerit. Quintanaduennas Nieblam hodiernam olim Eleplam fuisse contendit: Bermudez de Pedraza Hulupulam fuisse vult, quæ nunc est Graunata.

3 Pergit porro Eulogius, et, Sanctus, inquit, Sabinianus ex vico Frouiano montanæ Cordubensis, jam plenæ juventutis Monachus; et Wistremundus, ex Astigia, adolescens strenuus, e cœnobio S. Zoili Armilatensis, quo dudum sub Regula vel Abbate se dederant; unus a tempore longo in castris Domini militans, Wistremundus vero nuper se in idem cœnobium conferens, ad martyrium ambo discurrunt. Qui locus pene a Corduba triginta et amplius miliaribus distans, vastissimam horret inter deserta montium solitudinem: ad ejus collis radices, quo idem situm est, flumen Armilata discurrens (hodie Guadalmellato vocant) magna pisciculorum solatio inedium refovet Monachorum, ex quo etiam Armilatense cœnobium appellatur. Ex talis descriptione Morales colligit, prædictum monasterium fuisse non longe supra illud, quod nunc videmus et veneramur Franciscanorum cœnobium, cui S. Franciscus de Monte nomen est. Sed de hoc pluribus ad Acta S. Zoili, XXVII Junii. Astigiam vero, S. Wistremundi patriam; ab Astigi supra dicta diversam censet Tamayus, quod hæc titulo Veteris insi-

gnitur a Plinio, ista cognominetur Ekra ab Aulo Halo, eamque Valcargadum, alii Alamedam hodie dici contendunt. Sed Aulò isti nuper conficto nihil credimus, malimusque arbitrio Lectoris relinquere unum an diversa loca opinari velit.

4 Beatissimus vero Habentius, virili jam ætate perfectus, e civibus Cordubensibus, Monachorum vita oblectatus, S. Christophori monasterium incolit, quod situm est in spectaculum urbis, in parte Australi supra crepidinem ulteriorem Betis: ibique seculo mortuus, Christo autem sub arcissima Regula degens, utpote spontaneo carceri se tradens, altis maceriarum sepihus circumclusus, ferreisque laminis intus ad carnem obseptus, per fenestras se adventantibus exhibebat visendum. Iste talis ac tantus, cum Beato sene Hieremia (de quo supra effati, quique etiam inter ceteros Dei servos [fuit] acrioribus stimulatus flagris) occubuit. Ita de Habentio Eulogius, cujus monasterium eo loci esse, ubi nunc S. Juliani templum, operis pervetusti, ex adverso pene urbis visitur, existimat Morales. De Hieremia autem ipse Eulogius, ante librum primum, præfatus erat, sicut in Passione S. Isaaci vidimus, ejus, in martyrio cum aliis hic nominatis coronati, exemplo, nonnullos ad publicum prosilientes, sub eadem confessione peremptos fuisse. Libri autem cap. 10, ubi de S. Columba, XVII Septembris passa, huic aut sororem fuisse Elisabeth, cujus laudat propositum, quod cum viro suo Hieremia adhuc vulgo admixta gerebat; qui longe antequam monasterium peterent, multis jam Christo religionibus, inter conventus populi, consecrarant: quibus et Sobolem fuisse indicat. Ne autem possimus dubitare, utrum unus idemque hic laudetur, facit Caput secundum, paulo ante prægressum istud quod modo tractamus: ubi Auctor Hieremiam commendat, ut ipsius Isaaci patruelem, virum summi timoris Dei reverentia præditum; qui etiam inclitus opibus rebusque abundans, et conjux ejus venerabilis Elisabeth, ac liberi, totaque pene cognatio, sumptu proprio fundamenta ipsius cœnobii jacentes, divinarum legum perenni adhæsari obsequio, pridem sese contulerant; scilicet ad Tabalos viculum, qui in partibus Aquilonis, inter prærupta montium atque condensa silvarum, septenis ab urbe miliaribus distans, famosissimis, in exercitatione vitæ monasticæ, virorum atque ancillarum Dei, talibus exemplis provocatorum, rumoribus decorabatur. Atque ita ex ipsomet Eulogio demonstratum manet, quod SS. Sabinianus, Wistrebundus, Habentius, et Hieremias, æque omnes fuerint Monachi; sicut in titulo prætulimus, et tenet Romanum Martyrologium: quin etiam priores duo Monachi fuisse videntur: quos enim Sanctimonialibus, sui regimini subditis, Abbas Frugellus, præficeret, nisi Monachos?

5 Porro hi, cum Petro et Wallabonso, jam sex, viri fortissimi et præclarissimi, ad expugnandum hostem improbum descendentes, omnes quasi ex uno ore clamaverunt, dicentes; Et nos sub eadem professione, o Judex, munemus, qua pridem confratres nostri sanctissimi, Isaac et Sanctius deciderunt (hic v, iste ut hujus ipsius mensis et anni, ut jam vidimus). Exerce sententiam, crudelitatem exaggera, et in ultionem tui vatis, Mahomethi, totis exardescere furoribus: quoniam Christum Deum veraciter confitentes, prævium Antichristi et auctorem profani dogmatis vatem vestrum esse profiteamur; vosque letali succo prophetismi ejus infectos, et virulento prædicamine zabuli propinatos, æterna postmodum luituros tormenta scientes, dolemus: vestramque orbitatem et ignorantiam satis deflemus. Hæc cum animoso spiritu Sancti Dei professi sunt, statim decollari jubentur. Prius tamen beatum senem Hieremiam, nescio ob quam assertionem, flagellis gravi-

D
EX S. EULOGIO.

Habentius ex monasterio S. Christophori

Hieremias senex, olim cum uxore et liberis, E

sancite conversatus in seculo,

deinde Tabulense cœnobium condiderit si illicque:

F

omnes autem 6, Mahometum publice exccati,

jubentur decollari.

ter

XX S. EULOGIO
Hieremia
prius dicitur fla-
gellato, 7 Ju-
nii an. 855.

Corpora cre-
mantur

12 ejusdem.

Veritas Mar-
tyrii eorum
defensa a S.
Eulogio:

A ter cæsum, et inter ipsa verbera (ut ferunt) emor-
tuum, vix hærentem gressibus, foras traxerunt.
Qui Martyres, dum ad locum mactationis accede-
rent, invicem sese quasi ad epulas invitarunt. Et
primi quidem reverentissimi Dei ministri, Petrus et
Walabonsus ruentes, ceteri deinceps sub eodem ju-
gulantur momento, septimo scilicet Idus Junias,
feria prima, Era qua supra cap. 2, scilicet DCCC-
LXXXVIII, quæ nostro anno DCCCLI respondet.

6 Corpora stipitibus defigentes *Saraceni*, post
aliquot dierum [intervallum], vastissimo consum-
marunt incendio, eorumque cineres perdendos flu-
mini tradiderunt, inquit *Eulogius*, et caput hoc fuit.
*Libro autem 1, qui in Capita non distinguitur, estque
velut præparatio ad secundum, in genere fere agens de
Martyribus, quos in secundo sigillatim erat laudaturus.*
Eorundem, inquit, Sanctorum corpora, qui pri-
mo conflictu occisi sunt, equuleis versis vestigiis
affligentes Gentiles, post sextum diem allisionis eo-
rum, id est pridie Idus Junias, inopinato scelere cru-
delitatis, cuncta jam putredine resoluta, atrocibus
incendiis depurant. Quin etiam, ne virtutum eno-
lumenta possent præstare Christicolis, deformes ci-
neres, quos legere e camino quieverant, minacis
alvei ultimo conduatur aby-^Bso. Cadebant dictæ Idus
anno illo, habente litteram Dominicalem D, in Sabba-
tum; ut indicentur hæc facta in Feria vi, quæ non
potest dici dies sextus post diem allisionis seu mar-
tyrii horum sex Martyrum, nisi computatis utrimque
extremis. Sic etiam in libri 1 Præfatione, post quin-
tum Martyrii a S. Isaaco tolerati diem (hic autem
cecidit in Nonas Junias feria iv, ut dictum est) re-
fert rem actam Dominico die, septimo Iduum Junia-
rum. Notabile est autem quam modico intervallo in-
vicem sibi martyria successerint. Nam S. Sanctius co-
ronatus fuit Nonis Junii, feria vi; nostri autem sex,
vii Idus Junias feria i, sive Dominica; unde mirum
est *Galesinio*, *Canisio* atque *Dorganio* potuisse ob-
repere, ut hoc martyrium notarent die sequenti: cum
etiam *Usuardus*, qui primus eos in Martyrologium re-
tulit, in omnibus quæ quidem viderim exemplaribus,
hoc die scribat, item Corduba SS. Petri Presbyteri,
Haventii, Hieremiæ, et aliorum trium: quos insuper
Romanum Martyrologium nominat.

7 *Joannes Mabilio*, parte 2 seculi 4 *Benedictini*
pag. 580, particularem tractationem instituit, de Mo-
nachis, qui inter Martyres hoc seculo referuntur,
in Gallia, Anglia, Italia; atque ante omnia observat,
hunc morem apud veteres fuisse, ut Martyrum in

numero haberentur, qui violenta morte innocentes D
occubuissent; sed ut illi, qui a Normannis ac Danis
grassatoribus interfecti fuerunt, vago illo dumtaxat
more dicuntur Martyres; Hispanos tamen interfectos
a Mauris, de quibus S. *Eulogius* agit, negat ille in du-
bium vocari posse, quod occisi sint ex odio nominis
Christiani, quæ una causa vere Martyres facit. Fue-
runt tamen, etiam Christiani, qui Martyres agnoscere
nolebant, eo quod se ultro martyrio objicerent,
eoque coactum fuit conciliabulum Cordubæ, jubente
Abdarachmanno Maurorum Rege, procurante Re-
caffredo Episcopo. In eum, inquit idem *Mabilio*, in-
surrexit *Eulogius*; ubi idque ab eodem in vincula
cum aliis conjectus, Documentum martyriale uno
libro composuit, cum Epistola ad *Willesindum*:
quin etiam in Memoriali Sanctorum apologiam Mar-
tyrum scripsit, cum in libro primo tum in tertio; et
ipse tandem morte pro Christo affectus est anno
DCCCLIX, ut jam supra insinavi, id ipsum tamen
distinctius volui ex *Mabilione* notare: eo quid hic *Eu-
logium*, *Monachorum* licet amantissimum, *Monachum*
tamen non fuisse ingenuus agnoscat; sed istas, de quibus
hic egi aliosque, magna cum verosimilitudine contendit,
non solum *Monachos*, sed et *Benedictinos* fuisse.

8 Dederat ille, ex die xix Februarii nostri, Vitam
S. Beati Presbyteri, cum titulo Abbatis Hispanici,
inter suos *Benedictinos*: de quo quia videbatur post
Tamayum dubitasse *Henschenius*, ex ipsiusmet Beati
scriptis, *Monachum* fuisse, probare conatur, non mul-
tum in hoc refragante *Henschenio*; sed *Benedictinum*
certius probari optante. In hoc ergo incumbit *Mabilio*,
ut saltem ix seculo, omnia aut plerumque Hispaniæ cæ-
nobii *Benedictinam* regulam tenuisse comprobet; quando
pauca illa monasteriorum veterum monumenta, quæ
sola nobis reliqua fecit Maurici barbaries, illam tantum
nominant. Prælaudata autem Parte 2 ea expendit,
quæ videntur indicare, eandem Regulam usque ad xi
seculum Hispanis fuisse ignoratam; sustinetque, ea
ad solam *Clunicensem* reformationem spectare, sane
perquam verosimiliter. Licet ergo *Benedictinus* in suo
hic sensu abundare; habeat tamen excusatus ergo, ne
de singulis in particulari monasteriis id definiam, quod
apud antiquos novum invenio: neque in decessorum
meorum scriptis mutem aliquid, priusquam venero ad
retractandum *Commentarium* prævium ante vitam S.
Benedicti Ananensis Abbatis xii Februarii. Fuerunt
aliqua, fuerunt etiam multa tunc temporis cænobii *Be-
dictina* apud Hispanos; omnia fuisse talia, necdum
reperi quod evincat.

*Benedictina
professio
eisdem adscri-
pta a
Mabilione.*

F

DE SANCTO DEO-CARO ABBATE HERNRIENDÆ IN GERMANIA

G. H.

Notitia ex variis, præsertim ex Gretsero.

SEC II

In Eystettensi
dominio

Hernrieda
oppidum,

locus a S.
Deo-caro
excultus,

E ichstadium, sive Eystetta, urbs Germaniæ
Episcopalis, circulo Imperii Franconico ad-
scripta, ad Alemannorum fluvium, in confiniis
Sueviæ et Bavarie, huic ab aliquibus tribuitur;
sed manet sub dominio proprii Episcopi, cum territorio
subjecto. In hoc est oppidum Hasenrietanum, sive
Hernriedense, vicinum *Anspacensi Marchionati*,
quod sua incunabula debere monasterio S. Deo cari,
scribit *Gretserus* in *Episcopis Eystettensibus*, lib. 2
Observationum cap. 8, ubi de S. Deo-caro, agit.
Ejus enim monasterii, inquit, occasione (quod et alibi
sa-pius factum novimus) varii ibidem domicilia fixe-
runt, et terram incultam excolere cœperunt, tanto
studio et conatu, ut vel invitam mitescere cogerent.

Matthæus Merian, in *Topographia Franconie* pag.
26, addit, dictum oppidum Hernriedam, anno MCCC-
xliii ab *Henrico V Episcopo Eystettensi* muris cin-
ctum fuisse; eique anno MCCCxxxiii a *Frederico IV*,
eodem Episcopo, arcem adjunctam.

2 Erat autem locus, inquit *Gretserus*, initio va-
stus et desertus, cum a S. Deo-caro incolæ cœptus
est: in cujus gratiam *Carolus Magnus* exiguum
ædiculam, *Deiparæ Virgini* consecratam, extruxit:
quæ in magna religione et veneratione fuit usque
ad avorum vel proavorum nostrorum memoriam.
Nam anno salutis mccccxc, in Vigilia Sanctorum
Apostolorum Petri et Pauli, incendio periit cum
potiore civitatis parte. Supradictæ ædiculæ, vel
oratorio,

extracta
ædicula
S. Mariæ,

A oratorio, vel capellæ adiecit postea Carolus Magnus insigne monasterium Ordinis Divi Benedicti, cujus primus Abbas S. Deo-carus. Sed non diu post, nempe sub Eichenbaldo Episcopo Eystettensi vii, monachis subrogati Canonici sunt. Quo anno Domini Deo-carus res mortales reliquerit, ad celestem beatitudinem translatus, mihi non liquet. Certum est, sanctitatem viri post mortem variis miraculis a Deo decoratam et illustratam esse.

Corpus elevatum anno 1316
3 Anno salutis mcccxvi elevatum est sacrum corpus S. Deocari, præsentem Ludovico IV Imperatore Bavaro, et Philippo xxxix Episcopo Eystettensi, repositumque in sarcophago lapideo, portione de sacris Reliquiis Ludovico Imperatori data, qui ea Norimbergensium templum Laurentianum collocavit: in cujus altari, duodecim Apostolis consecrato, religiose asservata est. Anno Christi mcccxvi, vel, at est in alio exemplari, mcccvi translatus est hoc altare, cum Reliquiis S. Deocari, ad novum sacellum, in honorem S. Deocari dedicatum, quod vulgus quoque S. Gottliebs-Capell nominat. Anno Domini mcccclxxxii, ipso Paschatis festo, præsentibus Wilhelmo Eystettensi, nonnullisque Canonicis

translatum an. 1482.

B tam Eystettensibus quam Henriedensibus, apertus est lapideus ille, de quo supra, sarcophagus; in quo reperta sunt sacra ossa Deocari, viridi eoque serico panno involuta, non sine gratissimi odoris fragrantia; quæ ex veteri conlitorio exempta, Wilhelmus Episcopus in novam, abs se procuratam, transtulit.

Miracula patrata

4 Porro tam Henriedæ, quam Norimbergæ Deus varia miracula, beatis hisce lisanis intervenientibus, edidit: num et cæcis visas, claudisque gressus restitutas est: fagati omnis generis morbi, etiam epilepsia: fœdus strumæ tumor depulsus: vita reddita ad mortis limina admotis in præceps delapsi quidam, absque noxa, invocato S. Deocari subsidio. Denique multa alia beneficia, ad sacros hos cineres, mortalibus accurrentibus divinitus concessa sunt, quorum Catalogum vernaculo idiomate conscriptum vidi in monasterio Rebdorffensi prope Eystadium, monstrante admodum Reverendo Patre ac Domino Leonardo Cransio, cœnobii illius Priore vigilantissimo. Quid autem Reliquiis istis factum sit, postquam Lutherus Norimbergam occupavit, mihi incompertum est. Altera et potior pars Henriedæ reverenter custoditur et colitur. Nec plura de S. Deocaro indagare potui. Hactenus Gretserus. At supra citato loco Meruinus ait, Reliquias S. Deocari etiamnum Norimbergæ in ejus Capella adservari. Fuimus nos anno mdclx Norimbergæ, et vidimus in choro majoris Ecclesiæ Mausoleum S. Sebaldi, Norimbergensium Patroni. Sub quo ejus corpus adservari

dicebant. Fuimus etiam Aichstadii, ac vidimus exteriorem urbem a Suecis exustam, a quibus assertum Meruinus anno mdcxxxii interceptum oppidum Henriedam, ejusque arcem anno sequenti die xxii Martii vi expugnatam: an aliqua tam sacris Reliquiis injuria fuerit illata, nescimus. Roterus Tomo 3 Bavaricæ sanctæ pag 62, assertum, partem hodie Monachii in regia Boiorum, et sacrario Principis coli.

5 Thuthemius lib. 3 de Paris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 234, aliquod de S. Deo-caro Abbate Elogium adfert; sed in loco alucinatur. Deo-carus, inquit, Monachus et Abbas Heidenheimensis in diocesi Eystettensi, vir valde venerabilis, scientia Scripturarum et religione monasticæ conversationis insignis, multis effulgit virtutibus. Ejus festum vii Idus Junii agitur: sacræ autem Reliquiæ ejus Norimbergæ habentur. Arnoldus Wion, citato Tritheimio, pejorem addit explicationem, his verbis: In monasterio Heydenhemensi apud Aichstadium in Turingia, S. Deocari Abbatis, religione monasticæ conversationis insignis. Wionem describit Meaurdus: et Ferrarius etiam addit mendam, illis graviora. Non videntur illi considerasse, quod inter urbem Aichstadium et Turingiam, in qua fuit Heidenheimense monasterium, interjacent tota Franconia. Bucelinus ergo eos tacite emendat, dum S. Deo carum, Haseurietanum seu Herrenriedensem Abbatem appellat: sed quod addit enituisse præcipui generis nobilitate, ac fuisse Palatinum et Sacellum Caroli Magni Imperatoris, atibi non legimus.

E

6 Huc usque hæc a se scripta reliquerat P. Henschelius: quibus si quid addi, aut Catalogus Miraculorum, a Gretsero in Monasterio Rebdorffensi visus, obtineri posset: inquirere libuit, scriptis ea super re Eystadium litteris ad R. P. Ignatium Pfetten, illic Collegii nostri Rectorem. Is autem die xxii Martii anno mdcxc humanissime respondit, se ipsum continuo excurrisset Rebdorffium, atque ibidem accessisse admodum Reverendam Dominum Priorem insulatum, simulque ejus Subpriorem: qui aiunt, nullum se notitiam talis Catalogi habere; imo credunt Vulcano traditum. Rogavit tamen P. Rector P. Priorem, ut per juniores Monachos ulteriorem inquisitionem in dictum Catalogum faciendam imperare vellet: quod et promisit facturum sese. Quia vero S. Deo-carus Henriedæ vixit ac tumultatus est, ejusque sacre Reliquiæ ibidem diu venerationi fuerunt; addit idem Rector, se per Reverendissimum Dominum Vicarium Generalem curasse illuc scribi atque in ulteriori documenta inquiri: ac nobis ea, si qua fuerint inventa, submissuram. Cum vero tantum elapsus sit temporis, quod ea expectemus, inventionem merito desperabimus.

C. J.

F

DE BEATIS MARTYRIBUS

CODESCHALCO PRINCIPE SCLAVORUM

EPPONE PRESBYTERO, ET ALIIS CLERICIS AC LAICIS

SYLLOGE HISTORICA

Ex Scriptoribus Saxonieis, Ejusdem et supparis ævi.

§. I. Natales Sancti, regressus ad Paganismum, ac pœnitentia de malis populo Christiano illatis conversio.

G. a.

ANNO MLXXI

Cum editum esset Colonix anno mxxv Martyrologium Usuardi, cum illustri Auctario Greven aut Patrum Carthusianorum Colonensium, et iterum cum Additionibus hinc inde novis anno

mxxxii recensum; excitati fuerunt Carthusiani Bruxellenses, ut novum additamentum colligerent, sed hactenus typis non excusum: in quo ad hunc vii Junii ista annotarunt: Passio beati Godscaldi Principis Wandalorum

Secundum Acta, ab antiquis descripta,

A Wandalarum Occidentalium, qui fort velut alter Machabaeus, et cum Ippone Presbytero, aliisque innumeris utriusque sexus, a Wandalis infidelibus rebellantibus interfecti sunt. *Contigit hoc eorum martirium anno MLXVI, cum Albertus sire Adalbertus Archiepiscopus Hamburgensis praesset Ecclesiae Bremensi, sub quo Canonicus est factus Adamus Bremen- sis : ex ejus Historia Ecclesiastica decerpimus, quae habet de vita et nec B. Godescalci et sociorum; eaque confirmamus tum ex Chronico Slavorum, quod Helmodus Presbyter deduxit usque ad annum MCLXVIII, quo florebat; tum ex Chronico Alberti Abbatis Stuldensis, creati anno MCCXXXII. Ex hisce autem suum Histori- um perfecit Albertus Krantzius Decanus Hambur- gensis, anno MDXVII vita functus.*

Godeschaleus
in monasterio
eruditus,

2 Adolescebat Godeschaleus imperante Conrado Salico, qui S. Henrico ad annum MXXIV mortuo suc- cesserat; Rege autem Anglorum, Danorum et Norve- gorum existente Knut seu Canuto Magno et Bernardo Duce vicinorum ad Albem Saxonum. Eo tempore, inquit Adamus lib. 2 cap. 48, virtute Knut Regis et Ducis Bernardi pax firma trans Albiam erat, cum etiam Caesar Winulos bello donquerit. Principes enim eorum Gneus et Anatrog, Pagani erant; Uto vero tertius, filius Mislivool, male Christianus. Unde et pro crudelitate sua a quodam Saxonum transfuga interfectus est; filium habens Gotescal- cum, qui per idem tempus apud Lumburg monaste- rium Ducis litteralibus erudiebatur studiis, Godes- chaleo Gothorum Episcopo ejusdem cœnobii curam agente. Verum is, comperta morte parentis, ita fu- rore commotus est, ut, rejectis cum fide litteris, arma corripere, anneque transmissis, Winulis se Dei inimicis conjungeret: quorum fretus auxilio, Christianos impugnans, multa millia Saxonum in patris prostravit vindictam. Hunc tandem, quasi latronum principem, Bernardus Dux capiens, in custodia tenuit: virumque arbitrans fortissimum, juncto secum foedere, dimisit eum. Qui veniens ad Knut Regem, profectus est cum eo in Angliam, et ibi mansit multo tempore.

in ultionem
mortis pater-

Princeps
factus
Latronum,

Christianis
plurima infert
damna.

3 Hæc Adamus, quæ omnia visdem verbis Albertus Stadensis scripsit in Chronico suo ad annum MXXXII. Helmodus lib. 1 cap. 19 sub initium eadem indicat: ne congregata, inquit, multitudo latronum, percussit in ultionem patris omnem terram Nordalbingorum; et tantas strages fecit Christianæ plebis, ut crude- litas omnem modum excesserit: nihilque remansit in Holsatorum et Sturmariorum provincia, sive eorum qui Thetmarsii dicuntur, quod manus ejus effugerit, præter notissima illa præsidia Ezecho et Bokeldeburg. Illo se quidam armati contulerant, cum mulieribus et parvulis et substantiis, quæ dire- ptioni superfuerant. Hæc ibi. Est Ezecho, apud Re- gionem ad annum 809, Esselædt, a Carolo Magno contra irruptiones Danorum constructum, ad flumen Storam seu Sturiam, oppidum nunc Itseho appellat- um, in Ducatu Sturmarii ad confinia Holsatiae pro- prie dictæ, ut hic distinguitur. Sed ad conversionem Godeschalei progrediamur, de qua Helmodus dicto capite 19 sic scribit:

4 Quadam ergo die, cum commemoratus Princeps latrociniali more per campos et miricas ferretur, videns regionem, viris et ecclesiis quondam refer- tam, vastæ solitudini subjacere, exhorruit propriæ crudelitatis opus; tactusque dolore cordis intrinse- cus, deliberavit a nefariis coëptis tandem cohibere manus. Avulsus ergo parumper a sociis, et quasi a l insidias exiens, inopinate offendit quemdam Saxo- rem Christianum. Qui cum armatum eminus ve- nientem fugeret, ille clamore sublato hortatur ut subsistat: jurat etiam se nihil ei nociturum. Cum- que vir timidus, recepta fiducia, substitisset; coëpit

Conscientia
tactus,

percunctari ab eo, quis esset, aut quid nosset ru- moris. At ille. Ego sum, inquit, homo pauper, Holsatia genitus: sinistros autem rumores quotidie experimur: quia Princeps iste Slavorum Godescal- cus, multa mala infert populo et terræ nostræ, sitimque crudelitatis suæ saturare cupit sanguine nostro. Tempus enimvero esset, ut vindex Deus ulcisceretur injurias nostras.

5 Cui Godeschaleus: Multum, inquit, coarguis vi- rum illum Principem Slavorum: revera enim mul- tas ille pressuras suscitavit populo et terræ vestræ, ultor paternæ cædis existens magnificus. Ego autem sum vir ille, de quo nunc sermo est: et veni ut loquar tecum. Doleo enim me tantum nefas com- misisse adversus Dominum et Christicolas, et ve- hementer cupio redire in gratiam eorum, quibus me tanta injuste intulisse recognosco. Accipe ergo verba mea, et revertens ad populum tuum, annun- tia eis, ut ad locum destinatum transmittant viros fideles, qui mecum clam agant de fœdere et pacis conditione. Quo facto omnem hanc turbam latro- num, cum quibus magis necessitate quam voluntate detineor, tradam in manus eorum. Et hæc dicens, designavit ei locum et tempus. Qui cum venisset ad præsidium, in quo Saxonum superstites cum ma- gno timore consistebant; nuntiavit Senioribus ver- bum istud absconditum, suggerens omnibus modis, ut transmitterent viros ad præfixum colloquii lo- cum. At illi non intenderunt, reputantes dolum insidiis opportunum. Post aliquot igitur dies idem Princeps a Duce captus, et quasi Princeps latro- num in vincula conjectus est. Reputans autem Dux virum fortem, et ad arma strenuum, utilem sibi fore; imit cum eo fœdus, et honorifice donatum abire permisit. At ille dimissus, abiit ad Regem Danorum, et mansit apud illum multis diebus sive annis, variis bellorum exercitiis in Nortmannia sive Anglia virtutis sibi gloriam consciscens; unde et filia Regis honoratus est.

indical se eos
velle reconci-
liari.

Interim a Du-
ce Bernardo
capitur.

et dimissus
confert se ad
Regem Dano-
rum.

§. II. Godeschalei jam conversi res gestæ, zelus pro conversione gentis suæ.

Ita Helmodus, et ex eo Krantzius lib. 2 Wandalizæ cap. 46, ad locum Helmodi jam relatum in suis Notis. Henricus Bangertus, ista addit: Godeschaleum, a Bernardo Duce redeuntem, terra et ditionibus pa- tris excluderat Rædibor, qui interim Wagrie Prin- cipatum invaserat, Christianam religionem profes- sus, atque magnæ inter barbaros auctoritatis atque potentie. In Daniam igitur Godeschaleus delatus, Kanuto Regi primum in Norvegia præclaram ope- ram militando præstat. Tanta ibi viri enituit pru- dentia et fortitudo, ut Rex eum cum Suenone, suo ex sorore nepote, in Angliam ad bellum mitteret. Ille iterum claris facinoribus editis, item Sueno- nem, paulo post Regem sibi devinxit, ut Syritiam filiam ei naptum daret. Hæc ibi. At post mortem Regis Knut et filiorum ejus, inquit Adamus cap. 59, Godeschaleus rediens ab Anglia, contra Slavoniam venit infestus, omnes impugnans, magnumque Pa- ganis terrorem incutiens. Quæ Albertus Stadensis refert ad annum MXLII. Porro Adamus lib. 3, cap. 21 et sequenti, res ejus gestas ita prosequitur.

7 Trans Albiam vero et in Slavonia res nostræ adhuc magna gerebantur prosperitate. Godeschal- cus enim, de quo supra dictum est, vir prudentia et fortitudine prædicandus, accepta in uxorem filia Regis Danorum, Slavos ita perdomuit, ut eum quasi Regem timentes tributum offerrent, et pacem eum subjectione peterent. Qua temporis occasione nostra Hamnaburg pacem habuit, et Slavania Sacerdoti- bus ecclesiisque plena fuit. Godeschaleus igitur, vir religiosus

Stranne in
Nortvegia et
Anglia rem
gerit,

et tamquam
vir pendens
ne fortis

AUCTORE G. II.
multos paga-
nos convertit.

Sacerdotibus
pro interprete
serviens,

B multa etiam
cœnobia con-
struit,

animatusque
ab Archiepi-
scopo

solum Dei glo-
riam sibi qua-
rendam pro-
ponit,

evocatis ad id
undique Sa-
cerdotibus.

A religiosus ac timens Deum, Archiepiscopo etiam familiaris, Hammaburg ut matrem colebat: ad quam, solvendorum causa votorum, solitus erat frequenter venire. In Slavania ulteriori nemo unquam potentior surrexit, et tam fervidus Christianæ religionis propagator. Etenim si vita ei longior concederetur, omnes Paganos ad Christianitatem cogere disposuit, cum fere tertiam partem converteret eorum, qui prius sub avo ejus Mistivoi ad Paganitatem sunt relapsi. Igitur omnes Slavorum populi, qui ad Hammaburgensem respiciunt diœcesim, sub illo devoto Principe Christianam fidem coluerunt, hoc est Wagiri, Obodriti, vel Reregi, et Polabingi, item Linoges, Warnabi, Chissini et Circipani, usque ad Penem fluvium. Provinciæ jam plenæ erant ecclesiis, ecclesiæ autem Sacerdotibus: Sacerdotes vero libere agebant in iis, quæ ad Deum pertinebant. Quorum industrius Princeps Godeschaleus, tanto religionis exarsit studio, ut ordinis sui oblitus, frequenter in ecclesia sermonem exhortationis ad populum fecerit, ea quæ mystice ab Episcopis et Presbyteris dicebantur, Slavicis verbis cupiens reddere planiora.

B 8 Infinitus eorum erat numerus, qui quotidie convertebantur ad Dominum, adeo ut pro Sacerdotibus in totas mitteretur provincias. Tunc etiam per singulas urbes cœnobia fiebant sanctorum virorum canonice viventium: item Monachorum atque Sanctimonialium, sicut hi testantur, qui in Linbee, Aldinburg, Leontio, Razisburg, et in aliis civitatibus singula viderunt. In Magnopoli vero, quæ est civitas Obodritorum, tres Deo servientium dicuntur misse congregationes. Gratulabatur ergo Archiepiscopus de novella plantatione Ecclesiarum, misitque de suis Episcopis et Presbyteris viros ad Principem sapientes, qui rudes in Christianitate populos confortarent. Ordinavit in Aldinburg, defuncto Abelino, Elizonem Monachum: Joannem Scotum constituit in Magnopoli; in Razisburg esse disposuit Aristonem quemdam, ab Hierosolymis venientem, et alios alibi. Præterea cum ipse veniret in Hammaburg, eundem Godeschaleum Principem invitavit ad colloquium, magnopere exhortans, ut inceptum pro Christo laborem ad finem constanter perducatur, victoriam illi pollicens in omnibus affuturam: postremo, si quid patiatur adversitatis pro Christi nomine, beatum fore: multaque illi de conversione Paganorum in celo reposita præmia, multas etiam coronas de singulorum salute venturas.

C Hactenus Adamus auctor coævus; quæ, sed pluribus omissis, retulit etiam Albertus Stadensis. Helmoldus vero plurimas interponit circumstantias, ac proinde, quæ ipse lib. 1 cap. 20 habet, expedit interserere. Sic ergo scribit.

9 Post mortem ergo Kanuti Regis, reversus est Godeschaleus in terram patrum suorum: et inveniens hereditatem suam a quibusdam tyrannis invasam, dimicare statuit: et comitante victoria possessiones cum Principatu ex integro recepit. Statimque, ad conquirendum sibi apud Dominum gloriam et honorem, animum intendens, Slavorum populos, quos Christianitatis olim susceptæ oblivio jam tenebat, ad recipiendam credulitatis gratiam, et ad gerendam Ecclesiæ curam suscitare studuit. Et prosperatum est opus Dei in manibus ejus, adeo ut infinita gentium multitudo conflueret ad baptismi gratiam. Et reedificatæ sunt per universam Wagirorum provinciam, nec non et Polabingorum et Obodritorum ecclesiæ, quondam dirutæ. Jamque missum est in omnes provincias pro Sacerdotibus ac ministris verbi, quo rudes Gentilium mores doctrina fidei imbuerent. Gratulabantur itaque fideles de novellæ plantationis incremento: factumque est, ut provin-

Junii T. II

ciæ plenæ essent ecclesiis, ecclesiæ vero Sacerdotibus. Sed et Kycini et Circipani, et quæcumque gentes circa Panim habitant, receperunt gratiam fidei. Est autem Panis fluvius, in cujus ostio sita est civitas Dimine: illuc quondam protendebatur limes Aldenburgensis parochiæ. Idem Helmoldus cap. 22 describit novos Episcopatus, ab Alberto Archiepiscopo Hammaburgensi erectos, inter quos Joannem, inquit, in Miklinburgum destinavit. Iste Joannes peregrinationis amore Scotiam egressus, venit in Saxoniam: et clementer, ut omnes, susceptus ab Archiepiscopo, non multo post in Slaviam missus est ad Godeschaleum: apud quem commoratus, illis diebus multa millia Paganorum baptizasse describitur.

§. III. Martyrium pro fide toleratum: pro veteri cultu justa præsumptio.

Pax firma fuit in omni regno, quia fortissimus Cæsar Henricus Ungaros, Boemos, Slavos, et omnia finitima regna potenti manu coercuerat. Quo translato ad Superos, successit in sceptrum filius ejus Henricus, puer octo annorum: statimque ebullierunt perturbationes variæ in regno: eo quod Principes, qui contentiones affectabant, contemnerent infantiam Regis. Post non multum quoque temporis mortuus est Bernardus Dux Saxonum: qui res Slavorum et Saxonum quadraginta annis strenue administravit, cujus hereditatem Ordulfus et Hermannus filii ejus inter se partiti sunt. Et quidem Ordulfus Ducatum suscepit gubernandum, licet fortitudine et militiæ usu longe a felicitate paterna diverterit. Denique post mortem patris vix quinque transierunt anni, statim Slavi rebellare parantes, primo omnium Godeschaleum interfecerunt. Et quidem vir omni ævo memorabilis, propter fidem Deo et Principibus exhibitam, a barbaris occisus est, quos ipse nitebatur ad fidem convertere. Necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum, nec venit tempus miserendi eorum. Ideo necesse fuit ut venirent scandala, ut probati fierent manifesti. Passus est autem alter ille Machabæus in urbe Leontio (quæ alio nomine Lenzin dicitur) vii Idus Junii cum Presbytero Eppone, qui super altare immolatus est, et aliis tam laicis quam Clericis, qui diversa pro Christo pertulerunt supplicia. Hec Helmoldus: Adamus auctor coævus eadem eodem fere modo describit: Trans Albiam vindictæ magnitudo pervenit, quoniam Princeps Godeschaleus a Paganis interceptus est, quos ipse ad Christianitatem nitebatur convertere. Et quidem vir omni ævo memorabilis, magnam partem Slavoniæ conversam habuit ad divinam religionem. Passus est autem noster Machabæus in civitate Leontia vii Idus Junii, cum Presbytero Ippone, qui super altare immolatus est; et aliis multis tam laicis quam Clericis, qui diversa pro Christo ubique pertulerunt supplicia. Eadem habet Albertus Abbas Stadensis ad annum MLXVI: sed Særo Chronologus MS. in membranis nostris ad annum sequentem. Krantzius lib. 3 Wandalar, capitibus quatuor primis describit Godeschalei celum eamque in promovere fide, aliæque, usque dum et ipse alii-que, Martyres Christi mortem oppetunt, uti Scholiastes ad marginem adjunxit. Quos autem Krantzius Wandalos vocat, Adamus et Albertus Wiaulos, et Helmoldus Slavos appellat, populos ad Balthicum mare, in hodierna Fugria et Meklinburgensi Ducatu.

11 Ex dictis videtur indubitabilis causa Martyrii: ad titulum tamen hoc in opere, deesse videbitur forsitan probatio cultus, testimonium aliud non habentis, quam Additiones MSS. Carthusianorum Bruxellensium, nullis vetustioribus Martyrologiorum exemplari-

Mortuus Hen-
rico 2 Impe-
ratore

E

et Bernardo
Duce Saxo-
num,

a Slavis rebel-
libus propter
fidem occidi-
tur.

cum Eppone
Presbytero et
aliis,

F

anno 1066.

D. P.

AUCTORE G. H.
De antiquo
eorum cultu
præsumptio
rationabilis,

A ribus adductis hactenus confirmabilem. Sed si Baronio, Romanum Martyrologium recognoscenti et augenti, licuit, ex similibus Molani Additionibus ad eundem Usuardum, cui suos Carthusiani isti paraverunt, augere Romanum, supponendo nihil illam scripsisse (sicut omnino supponi debet vir integerrimus, id ipsam præfatus) nisi prælucente alicujus vetustioris publicæque usitati Martyrologii exemplo; cur non possimus ac debeamus de Bruxellensibus Carthusianis, exemplum Coloniensium secutis, supponere, quod de his Molanus, et de Molano Baronius; ante Romanum Martyrologium præfatus, quod tanti viri nec brevem schedulam deperire æquanimiter patiatur?

etiam ex uni-
co testimonio.

12 Præterea sicut Ecclesiarum Orientalium Sanctos recipimus, etiam ex fide nuntii MS. Synaxarii, quod publicum usum habuisse præsumitur, extra aliam probationem; propterea quod eo favore dignæ sint illæ, sub infidelibus dissipatæ conculcatæque Ecclesiæ, ut veteris apud eas religionis fragmenta omnia colliguntur ne pereant; cur eodem favore Septentrionales, similem sub hæreticis sortem passæ, quarum vetusta ritualia, modis tam variis deperdi necesse fuit, dignæ etiam non

censeantur, ut ex earum aliquo Kalendario vel Martyrologio nunc similiter amisso, credantur ii quos dixi Carthusiani acceperisse istud additamentum? Hoc autem semel posito, et considerato martyrii tempore, tunc tolerato, quando ipsum solum non sufficiebat Catholicis, ut publicum alicui cultum decernerent, vel ex judicio Præsulum, vel ex suffragio populari eorundem diuturnæ conniventia probato; sed requirebantur insuper miracula, ejusmodi cultum Deo gratum esse testantia; consequens fit ut præsumi etiam debeat, cu non defuisse, ipso ubi corpora tumultata fuerant loco; tunc saltem cum ad Christum gens tota rediit, et quos fidei odio Martyres fecerat, studio religionis cepit invocare Patronos? Si S. Godescalco et sociis, non obtigit, ut locus sepulturæ eorum converteretur in monasterium, itaque certius perennaret eorundem cultus, sicut contigit Ebbeckesdorpensibus Martyribus, sub annum MLXXX similiter casis, et 11 Februarii relatis ex fide Actorum, perquam confuse post aliquot secula collectorum; hoc saltem præ talibus habent isti, quod eorum historia fuerit eorum auctorum litteris certiori fide consignata, ut vidimus.

E

B

DE S. GODOALDO SENONIBUS IN GALLIA HONORATO

G. H.

Notitia cultus ex Breviario et Martyrologiis.

Sancti Godoaldi memoria celebratur in Breviario Metropolitanæ Ecclesiæ Senonensis, quod habemus anno MDCXXV excusum, eaque memoria præscribitur universæ diocesi: sed nihil in peculiari recitandum additur. Similiter Godoaldi Confessoris nomen inscriptum est Antuario Greveni ad Usuardum, anno MDXV et MDXXI impresso. Canisius in Martyrologio Germanico: Sancti Confessoris Godoaldi. In Martyrologio Bellini, auctius Parisiis excuso anno MDXXI ista habentur: Eodem die S. Godoaldi Episcopi et Confessoris. Quæ inde descripsit Molanus in suis ad Usuardum Additionibus. In MS. Florario tres Sancti ita conjunguntur: Sanctorum Confessorum Dietgri Abbatis, et Godoaldi, ac Colmani Episcopi. An ex simili conjunctione nomen Episcopi fuerit Godoaldo adjunctum, quæri potest, sed non facile de-
finiri. Videtur et patria apud Ferrariam addita, dum ista referuntur: In Hibernia S. Colmanni Episcopi. Ibidem S. Godoaldi Episcopi: et pro utroque citatur Molanus, qui in prima editione sub finem agit alio caractere de S. Colmanno, cum antea Godoaldum Episcopum et Confessorem, absque ulla loci notitia, proposuisset: et in posterioribus editionibus hunc solum proponit nulla Colmanni facta mentione. Saussayus in

Martyrologio Gallicano ista scribit: Senonis S. Godoaldi Confessoris, qui Deo toto corde intentus, mundum carnemque odio sanctissimo impugnavit, victorque ex stallo egressus, beatam ovans perrexit ad patriam. Hæc ibi: quæ passim de omnibus Sanctis Confessoribus dici possunt. Reliqua latent, nisi a Senonibus aliqua lux affundatur.

2 Honoravit, aliquot abhinc annis et mortuo pridem Henschenio, præsentia sui nostri musæum vir eruditus Claudius Castellanus, Parisiensis Canonice, docuitque nos de S. Godoaldo, illum vulgo S. Goaud nominari; ejusque insignes Reliquias asservari Pitiveribus, vulgo Pluviers; ac titulum esse in vico, qui dicitur Yeire: quæ ambo loca sunt in pago Vastinensi, Senonensi diocesi subjecta. Accepimus per nostri apud Senones Collegæ Rectorem, anno MDCLXXVIII processum Verbalem, de aspectis anno MDLXXI Corporibus et Reliquiis in ecclesia Metropolitana, absque
ulla mentione S. Godoaldi, nec etiam ille nominatur in Catalogo per nos inde delato, quo explicantur ea quæ in ecclesia et in diocesi serrantur Sanctorum ipsana: coque impetrare hic imploramus Senonensium diligentiam.

NOT 4

F

DE B. LANDULPHO EPISCOPO ASTENSI IN ITALIA.

Commentarius prævius de cultu et vita.

G. H.

AN. MCCCXIV.

Relatus ad
1 Junii,

A sta, urbs Episcopalis Liguviæ mediterranæ ad Tanarum fluvium, subest Serenissimis Ducibus Sabaudie et Pedemontii, de qua pluribus egimus xxx Martii ad Vitam S. Seculi Martyris Astensis. Jam acturi sumus de B. Landulpho, ejusdem urbis Episcopo, quem Galesinius, citatis codicibus MSS. et Tabulis Ecclesiæ Astensis,

revertit ad Kalendas Junii his verbis: Apud Astenses Sancti Landulphi Episcopi. At Ferrarius, in Nova topographia ad Martyrologium Romanum, ad verbum Asta, ex Galesinio eandem refert, sed putat errare, cum Ecclesia Astensis in Tabulis hunc Episcopum non habeat: ac propterea in Catalogo Sanctorum Italiæ nullam ejus mentionem facit. Postea tamen in Catalogo

A *talogo generali ad Kalendas Junii; Astæ in Liguria, inquit, B. Landulphi Episcopi; et in Notis, Ex Martyrologio Galesinii, Qui tamen in Tabulis Ecclesiæ Astensis non est: de quo Baronius in Annalibus ad annum 1130. Unus fuit ex illis, qui Innocentio I Papæ adhæserunt. Verum debuit habuisse Tabulas valde imperfectas: neque ulla Acta, ex quibus ipsi constare potuissent eum vii Junii vita functum. Ferdinandus Ughellus, tomo iv Italiæ sacræ, deducit Episcopos Astenses, et intra illos ponit xxix B. Landulphum, cum longo elogio, quod, ut in Prologo fateatur, videtur accepisse a docto et erudito Philippo Malabayla, Monacho Cisterciensi, olim Congregationis Pulliensium Monachorum S. Bernardi emerito Generali, patriæ et Ecclesiasticarum rerum longe perito. Nos eandem Acta, hinc inde latius deducta, ab eodem auctore tradita Philippo Aegambe nostro Romæ, anno mdcxlix accepimus, triennio antequam dictus tomo iv Ughelli ederetur; eaque hic damus, cum editione Ughelli collata. Prænotavit Malabayla, se hanc Vitam collegisse ex Monumentis S. Petri in Cælo-aureo, et Astensis Ecclesiæ, ac diversis Auctoribus, quorum præcipui sunt, Landulphus a S. Paulo in Historia, Julius Falletus in Memoria, Joannes Philippus Novariensis in Chronologia, Bernardus Abbas Bonnavallensis et alius quidam in Vita S. Bernardi, Gabriel Pennotto de Canonicis Regularibus. Malabayla in titulo atque sub finem Sanctum appellat: Franciscus autem Augustinus ab Ecclesia, in Historia Pedemontana et Episcopis Astensibus, cum Ughello, Beatum duntaxat, quod et nos facimus.*

Acta scripta.

mortuus 7 Junii.

B

VITA

Auctore Philippo Malabayla,

Eccle. 1, 4

Ex nobili Variegata familia prognatus,

C

in Cælo aureo Papiensis monasterii instructus,

a

Canonicos Regulares eum cooptatum, esset dicendum: cum ab istis inter eos, qui ex Canonicis Regularibus ad Episcopatum fuerunt assumpti, noster Landulfus recenseatur. Quamquam enim, ait Pennottus l. 1, c. 38, n. 3, in ipsa Abbatia usque ad annum mcccxxii, quo Honorius III Mortarienses Canonicos Benedictinis Monachis suffecit, eisdem Monachis hujus cœnobii regimen incubaverit; in eadem tamen, tam antea, quam post Monachorum a Luitprando Rege factam introductionem, semper extiterunt Clerici Regulares seu Canonici. Et quidem quod ante, probat ejusdem Luitprandi Diploma, pro confirmanda donatione de quadam alpe, eidem Ecclesiæ olim facta ab Ariperto Rege, ubi Lucidum Presbyterum alloquitur Rex, his verbis: Ipsi loco venerabili, et tuæ Religioni firmantes jam nominatam alpem etc. Quod vero etiam post introductos Monachos, probant Privilegii Paschalis II isthæc verba ad Abbatem et Monachos: Ordinationes Monachorum, seu Canonicorum vestrorum, a quocumque Catholico suscipiatis Episcopo, et in solennitate Paschali per subjectos vobis Clericos Baptisma fieri concedimus.

2 Veram enimvero cum abhorreat a fide, quod in eadem Abbatia duplex ac duplicis instituti conventus, Monachorum scilicet S. Benedicti, et Clericorum Regularium S. Augustini, simul extiterit, cum nullum aliud firmitus afferatur argumentum, illa verba, ipsi loco venerabili, et tuæ Religioni etc. aptius accipientur in eodem sensu, ac ista, paulo ante in ipsomet Diplomate præmissa; Præfate Basilicæ, vel tuæ Almitati. Nempe ut significant, Tibi viro Almo, vel Tibi viro Religioso. Cum maxime Rector illius Ecclesiæ, non Præpositus, sed Presbyter tantum appellatur. Verba item illa Privilegii Paschalis, Monachorum seu Canonicorum etc. dum hoc postremo non additur Clericorum, pro synonymis sunt habenda: idem namque significat vox Canonicorum, ac vox Regularium, quales utique erant Monachi. Et quando etiam additum esset Clericorum, potius ad aliquos Clericos, Regulariter viventes in aliqua ex viginti octo Ecclesiis, quæ in eadem Bulla Abbati subijciuntur, esset referendum id verbum, quam admittendum, ut in eodem cœnobio duplex diversusque maneret conventus. Nam illis verbis, Per Clericos vobis subjectis etc. designari Clericos seu Sacerdotes mercenarios; quos ad munera Parochialia obvenia Monachi adhibere solent, nemo inficiabitur. Ut sileatur, quod etiam si ejusmodi Clericorum Regularium conventus in ea Abbatia extitisset, ipsi tamen qui ex eadem Abbatia traduntur ad externas Prælaturas assumpti, ex numero utique non horum Clericorum Monachis subditorum, sed Monachorum ipsorum, quorum erat Abbatia, fuisse; et in his nostrum Landulfum, ratio suadet.

3 In hac igitur Abbatia Landulfus, forti ac generoso tirocinio, in regulari instructus disciplina, eos profectus in scientiis ac virtutibus facere perrexit; ut brevi illius fama tum ad alios, tum ad Mediolanensem civitatem perlata, hujus Archiepiscopus Anselmus, gregi suo optime consultum iri existimaverit, si qua ratione illum suo Clero adicere posset. Ubi igitur sese obtulit occasio: Landulfum Nazariæ Canonicæ Præpositum instituit. Quod secundum quandam novitatem c, Landulfus a S. Paulo Hist. suæ c. 1, (a quo ea, quæ de hoc Sancto usque ad ejus electionem mutuati sumus) factum fuisse asserit; ut revera fuit, quod Monachus Canonicæ Clericorum præficeretur. Landulfus porro ipsi Anselmo ita in omnibus se fidelem ac officiosum administrum exhibuit, ut ad Hierosolymitanam expeditionem proficiscenti, individuum comitem sese adjunxerit. Verum cum maritimo itinere Syriam petens cum sua

D
AUCTORE
MALABAYLA.non apud
Canonicos
Regulares.sed potius
monachos
Benedictinos,
E

F

habitu
sumpsit;h
fit Præpositus
S. Nazari
Mediolani,

c

classe

AUCTORE
MALABAYLA.
Comes Archie-
piscopi Con-
stantinopoli
mortui:

d

actum ut
substituatur
Archiepisco-
pus,

A classe Anselmus, Turcicam longe potentiorē obviā habuisset; ne impar viribus opprimeretur, iter re-flexit, et Constantinopolim se recepit. Hic autem suprema agritudine correptus, secundum utrumque hominem, caritatem, solertiam, et prudentiam expertus fuit Landulfi; qui sicuti viventi summa inser-vierat assiduitate, ita e vivis d exempto justa per-solvi solícite curavit.

4 Postea, cum Anselmi obitus Mediolani rean-tiatus fuisset, de successore eligendo agi cœptum. Erat in urbe Savonensis Episcopus Grossulanus, seu Grisolanus dictus, ex Vallisumbrosæ Monachis, qui pro Vicario Archiepiscopali se gerebat. Hic advoca-tis Primicerio et majoris Ecclesiæ Ordinariis, ut coram se ad electionem novī Archiepiscopi proce-derent, commonuit. Hi vero, cum nobilibus Clericis et præcipuis civium Mediolanensium habito consilio, non nisi Landulfum de Badagio dictum, ex ejusdem majoris Ecclesiæ Ordinariis, eligendum censuerunt. Sed Grisolano, qui simoniacis artibus viam sibi ad eam dignitatem pararat, ne de absente persona electio fieret, prohibente; ad nutum Arialdi Abba-tis S. Dionysii, quidam Clerici, quædamque pars populi, quibus de Grisolano eligendo ante convene-rat, hunc in Archiepiscopum eligendum clamurunt

B atque laudurunt simulque idem Abbas pudentem Episcopalem in illius humeros iniecit. Quæ vi-dens ipse Grisolanus, in Episcopalem conscendit Sedem: sed non diu male quæsito honore quiete frui illi licuit. In humanis adhuc erat e Liprandus,

e

sed ob Griso-
lanum Simo-
niace factum
Archiepisco-
pum,

Titularis S. Pauli in Compito, zelo in Simoniacos roemorandus: quippe qui anno mxxxvii summis Ponti-ficibus, in simonia ex Insubria profliganda omnem operam navantibus, ab eisdem Simoniacis, quod hac in re acrem ac fidelem se illis probaret, naso et au-ribus fuerat mulctatus: unde Gregorius VII per epistolam ei, tanquam Christi Martyri, gratulatus fuerat. Hic igitur, quibus artibus Grisolanus Archie-piscopatum obtinisset edoctus, advocata con-cione, nequaquam pro legitimo Pontifice ha-bendum edixit, qui per munus a manu, a lin-gua, et ab obsequio, Episcopale munus obtinue-rat. Et ut dictis fidem faceret, paratum se obtulit hoc comprobare per divinum iudicium, hoc est per ignem sine læsione transeundo. Id quod etiam indi-cta die, et loco ante S. Ambrosii ecclesiam statuto, ipse præstitit: tota urbe coram ipso Grisolano, et aliis nonnullis Episcopis inspectante, per accensam lignorum struem transeundo, illaso non tantum corpore, sed et vestibus Sacerdotalibus, a flammis huc illucque agitatis, pedibusque nudis prunas, quasi mollem arenam perealeando. * Ad quod iudi-cium licet exterritus Grisolanus sese abdidisset, illius tamen fautores turbas conciendo, eo rem ad-duxerant; ut hæc jam armis de-cerni inciperet: incendioque urbs ipsa conflagrasset, nisi Landulfus e sua peregrinatione opportune reversus, mature occurrisset, Clerum et populum ita allocutus: Cur de lege Presbyteri Liprandi (hoc est de illius sen-tentia et experimento per ignem sumpto) et Griso-lano contenditis? et homicidia in vobis faciis? En vobis certissime dico, quod ego apud Dominum Papam Paschalem, ejusque Curiam et Synodum, comprobabam, illum non posse subsistere in numero Episcoporum aut Clericorum. Clerus et populus huic authentico viro (hoc est summa virtute et au-ctoritate prædito) credulus, una cum Grisolano et Presbytero Liprando, etiamsi senio et corporeis macerationibus prope confecto, aliquos ad id electos ad Romanam Synodum, ubi Grisolani causa discu-teretur, proficisci voluerunt. Cum vero ibi causa ipsa examinaretur, Landulfus ita promissis stetit, ut nullum tamen in Grisolanum, ante Papam, vel

Curiam, aut Synodum, ignominiosum verbum pro-tulerit. Ipse porro Grisolanus tum quidem Medio-lanum redire fuit * permissus, paulo post vero, ab iis qui causam ejus judicandam susceperant, simo-niace ingressus judicatus, non ad suam Savonen-sem rediit Ecclesiam: sed Romam repetens, ad monasterium f S. Sebastiani se contulit, ubi paulo post vita functus, sepulturam accepit.

5 At Landulfus post Synodum Roma digressus, a Canonicis Cathedralis Astensis in suæ patriæ Episcopum eligitur *, ipso anno mcm. Quoniam vero eorum operum, quæ illi sanctitatis et optimi Pastoris, etiam apud exteros, opinionem pepere-runt, nulla huc usque reperimus in Cathedralis Ar-chivio monumenta, hic recensebimus quæ in hujus ecclesiæ splendorem ac utilitatem præstita, ex eo-dem Archivo cognovimus. Cujusmodi fuit; quod suavitatis odore, quem circumquaque ejus virtutes afflabant, attracti Abbas Ecclesiæ g S. Theofredi Martyris, et Arnajenus Cervariensis Ecclesiæ Præpositus, ad illius patrocinium demerendum, ecclesias suas sponte illi subjecerunt: promittentes, in ejusdem Landulfi gratiam offerre quotannis Astensi Ecclesiæ, in die Assumptionis, unam libram incensi: et Amedeus, Dominus Anforiani h, Buzo-laschi et Tevoleti, hæc ipsa castra, cum omnibus eorum pertinentiis ipsimet Landulfo donavit. Mar-chio præterea Montisferrati Reinerius Guglielmi filius, obtulit monasterio S. Secundi de Turre-rubea, portionem sibi spectantem in Lacu Langiano: et Obertus item ejusdem Montisferrati Marchio, jura-mentum fidelitatis præstitit ipsi Landulfo, pro op-pido i S. Salvatoris, quod ab Astensi tenebat Ec-clesia. Valfredus denique Curtis-Sedonis Dominus, hanc illi testamento legavit: et Landulfus vice versa non modo confirmavit donationes, a prædecessori-bus factas monasterio S. Anastasii Sanctimonialium Benedictini instituti, a Berengario Rege olim fun-dato, verum etiam adjecit ecclesias S. Michaelis et S. Laurentii, et quidquid Episcopus habebat in loco Montanerii, in Vulpilio, et Travezole.

6 Ex Tabulario vero civitatis aliisque monumen-tis, quæ sequuntur, hujus Sancti Actis inserenda censuimus, secundum memorias Julii Falleti. Cum Ottonis prædecessoris ipsius tempore, anno scilicet mxcix, epidemia Astensem civitatem adeo afflixisset, ut ad viginti octo millia ex ea obiisse memoriæ sit proditum; ad ægrotorum curationem adhibiti fuerant externi medici, ac chirurgi, et præsertim Lausanenses. Quorum quidam cum magicis artibus potissimum sanitatem conferrent, iis mulieres sen-sim ita se dediderunt, ut processu temporis, ad conciliandum amorem atque atrociam veneficia, illis uterentur. Quæ ut percepit sanctus Episcopus, ne res procederet, inultave remaneret, cum Magistra-tibus egit. At hi inquisitione facta, hujus criminis reas, et in iis quasdam e prima nobilitate, ad incen-dium damnarunt. Verum cum ipse sanctus Episco-pus prospexisset, ex hujus pænæ executione inter illarum propinquas exoriturus simultates; quæ tan-dem in aperta odia ac dissidia, maximo cum Rei-publicæ detrimento, essent eruptura; eam pœnam in perpetuos carceres intra privatos parietes com-mutandum duxit. Ratus præterea ad exterrendas eas, quæ fortassis adhuc latebant, hujus criminis affines, aptiorem hujus pænæ diuturnitatem, sub earum oculis versaturam, quam atrocioris illius mo-mentaneam et facile oblivioni tradendam acerbita-tem, fore.

7 Anno deinde decimo sequentis seculi, cum Henricus Germaniæ Rex Italiam intrasset, profecturus Romam, ad coronam Imperii suscipiendam, ac in speciem se fidelem filiumque S. Petri profes-surus;

D
et in Concilio
Romano rem
peragit:

f

creatur Epis-
copus Astensis:

g

accipit largas
donationes:

h

E

et alias tri-
buit monaste-
rio:

veneficia au-
ferri curat:

F

sedat turbas
excitatas,

A surus; S. Landulfus officii causa se illi comitem adjunxit. Et Henricus in gratiam ipsius, nec non *k* Bernardi Parmensis, *l* Victoris Bononiensis, *m* Sigifredi Vercellensis, et *n* Eponis Novariensis Episcopi, ac Mathildis Comitissæ rogatu, Ecclesiæ *o* Viraniæ amplum Privilegium, a Sigonio in Henrico ad annum mxxvi relatum, concessit. Peropportune autem Sanctus hic Pastor Astensi Ecclesiæ concessus fuit, maximæ persecutionis turbine huic impendente ab eodem Henrico IV, qui pro vero Pontifice Gelasio *p* idolum suum Burdinum in Ecclesia adorandum proposuerat. Qua in re cum Astenses, sui Pastoris Landulfi exemplum secuti, schismatico Imperatori morem gerere aperte et constanter recusassent; indignatus ille, dum Germaniam peteret anno mxxviii, extrema quæque minari cœpit. Civitas vero, nulla unquam hæreseos vel schismatis labe polluta, et tam sancti Pastoris præsidio firmata, adeo non hæsitavit; ut fugienti in Galliam Gelasio egregiam pecuniarum vim etiam submiserit. Quæ ultimus Henricus, exercitum contra eam misit. Cives vero munitionibus urbis diffusi, quod hæc in sepibus et vallibus duntaxat tum consisterent, oratores miserunt: cum quibus pactus fuit *13* Henricus, ab omni infestatione cessare, dummodo centum millia libras argenti illi persolverent, uniusque mensis alimenta exercitui suppeditarent. Quæ cum civitas præstitisset, ille spreto juramento, educens civibus pro obsidibus datis, triginta in medio exercitus, perjurium illi nequidquam exprobrantes, capite truncari fecit: reliquos in Germaniam abduxit, ubi ad metalla damnati, qui pecunia se non redemerunt, brevi hanc vitam cum æterna commutarunt.

8 Anno deinde mxxxv rursus Landulfo certandum fuit, ut a sua Ecclesia aliud schisma averteret, contra Innocentium II legitimum Pontificem, a Petro Leone, qui se Anacletum II dicebat, conflutum. Quanti vero ponderis fuerit ejusdem Landulfi auctoritas ad id malum præcavendum, non modo penes suos Astenses, sed penes alios quoque, etiam externos, amplissimum testimonium præbuit S. Bernardus Epist. 126, dum illum inter paucos eos Episcopos enumerat, qui cum præcipui sanctitate et auctoritate in Ecclesia haberentur, Innocentii partes tuendo, suo exemplo, prudentiores et religiosiores quosque in eandem sententiam pertraxerant: ad Episcopos enim Aquitanie ita scripsit: Dei judicium esse cognoverunt, et acquieverunt, *C* Episcopi *q* Equipertus Monasteriensis, *r* Hildebrandus Pistoriensis, *s* Bernardus Papiensis, Landulfus Astensis, *t* Hugo Gratianopolitanus, Bernardus Parmensis: horum gloria specialis, et præcipua sanctitas, et auctoritas etiam hostibus reverenda, facile nobis, qui minorem et meriti et officii tenemus locum, aut errare secum, aut sapere persuasit.

9 Inter hos porro Sanctissimos Pontifices, eo magis hæc Landulfi gloria et sanctitas enituit, quod ipsius Metropolita *u* Anselmus Mediolanensis Archiepiscopus, suos Mediolanenses eo schismate involvisse haud contentus; alios etiam suæ Provinciæ Christi fideles et Ecclesiasticos in primis, ab Innocentii obedientia ad Anacleti factionem pertrahere nitebatur. Cujus nefarii conatibus Landulfus præ ceteris dum obsisteret, Innocentius, ne vel huic, vel ceteris Episcopis Mediolanensis Ecclesiæ Suffraganeis, reverentia Metropolitano debita religionem injiceret, Apostolica sanctione eos omnes ex jurisdictione sive superioritate Mediolanensis Archiepiscopi exemit. Quod quia ab Auctoribus, qui de Archiepiscopis Mediolanensibus egerunt, fuit prætermisum; libet hoc perspectum facere ipsius S. Bernardi verbis, ad eosdem Mediolanenses; quos

idem Sanctus ad Innocentii obedientiam suis prædicationibus et inaudita miraculorum frequentia adduxerat, invito licet ac renitente Anselmo. Unde cum hic ab Innocentio dignitate privatus, et seu vi seu metu extorris, obiisset; Mediolanenses eundem Sanctum in suum elegerant *x* Archiepiscopum. Cui electioni etiamsi S. Bernardus minime acquieverit, in ejus tamen gratiam, Innocentius eidem Ecclesiæ suos Suffraganeos restituerat. Sunt porro S. Bernardi, civitatem Mediolanensem moneantis, ne Summi Pontificis supremam et divinitus datam auctoritatem, ad suum sensum coarctandam putarent, hæc verba Epist. cxxxv. Agnosce potius in qua potestate, gloria et honore Suffraganeorum tuorum privata extitisti. Quis pro te valuit obviare Apostolicæ auctoritatis justissimæ severitati, cum provocata tuis excessibus, decrevit te tuis illis antiquis et præclaris ornamentis denudare? mutilare membris? Et hodie confusa et mutilata jaceres, si non benignius, quam potentius tecum actum fuisset.

10 Cum igitur Landulfus Anselmo, debitam aliquam a Suffraganeis Metropolitano reverentiam denegaret, tum quia ille Pseudopapæ adhærebat, tum etiam quia Summus Pontifex, ne eundem pro Metropolitano jam haberet, interdixerat; non desino mirari, quomodo aliqui *y* ex prædictis Auctoribus veriti non sint, hunc in Landulfo Catholicæ unitatis zelum, debitamque Christi Vicario obedientiam damnare: et in Anselmo profervitatem et rebellionem commendare, de ipso Anselmo ita scribentes: Hic Archiepiscopus fregit audaciam Episcopi Astensis, qui nolebat inter Suffraganeos Ecclesiæ Mediolanensis connumerari. Etenim Anselmus, cernens præ omnibus Landulfum sibi adversari, et ipsius potissimum respectu, a sua Ecclesia detractos Suffraganeos intelligens; armis illum ulcisci, et prosequi decrevit. Itaque contractis ex Mediolanensi, aliisque urbibus Anacleti partes tuentibus, militibus copiis, Astam contendit. Verum civibus ita sese tuentibus, ut urbis expugnandæ spes nulla superesset; ad vastationem agri, direptionemque viciniorum castrorum, arma convertit: Quæ mala, pecunia aliave ejusmodi jactura, redimenda censens Landulfus; præter cetera, donavit Anselmo ingentis ponderis auream Crucem, geminis præfulgentem: quam ille maxime peroptabat, veluti pro tropheo, in sua ecclesia erigendam ac conservandam.

10 Fama igitur virtutum Landulfi, ac studiis in sua causa tuenda invitatus Innocentius, e Galliis Romam rediturus, sacros Paschatis dies anni mxxxv apud ipsum Landulfum, suosque fideles Astenses transigere decrevit. Cum eo autem fuit S. Bernardus: qui præsens utique cognoscere potuit ea, quæ de Landulfi præcipua sanctitate, ceterisque dotibus deinde scripsit. Discedentem deinde Pontificem Landulfus prosecutus est Placentiam: in qua cum Innocentius Concilium celebrasset, Landulfus ab eo dimissus, ne ob ipsius absentiam, in sua cruce præjudicium Anselmus aliquid moliretur, Astam repetiit. Ubi pari cura et solitudine, iis omnibus, quæ se ipsum, et populum sibi commissum Deo acceptabilem reddere possent, eo magis semper incumbere perrexit, quo sui cursus finem appropinquare sentiebat.

11 Sicuti vero sanctitate celebrem vitam exegerat Landulfus, ita et mortem sanctissime obiit, anno sui Pontificatus trigesimo primo, et reparatæ salutis humanæ mxxxv. Elatum solenni pioque ritu, tota diocesi, nedum civitate, hoc orbata Pastore, ingemiscente: ipsius cadaver tum quidem more eorum temporum, erga eos qui pro Sanctis haberentur usitato,

D
ALCTORE
MALABVLLA.

x

E

y

quem post
obsessionem
urbis suæ
muneribus
plicit.

F
Innocentium
Papam
excepit.

moritur anno
1131

A tato, in capsâ marmorea loco sublimi posita reconditur; deinde vero in altare sacelli S. Agnetis, odæ Cathedralis inherens, includitur. Ejus autem obitus in Necrologio, Calendario vetustorum Breviariorum interscripto, ita adnotatus legitur, VII Idus Junii, obiit beatæ memoriæ Landulfus Episcopus Astensis. In Calendario vero non ita antiqui Breviarii, ejus nomen eodem pene modo, quo ceterorum Sanctorum, descriptum sub eadem die cernitur: nempe VII Idus Junii Landulfi Episcopi. Quod utique, sicuti etiam, quod ipsius corpus fuerit intra altare reconditum, evenisse dicendum, cum pro Sancto enim habendum fuit declaratum. Et licet, quo tempore, et a quibus id statutum fuerit, nobis sit adhuc incomptum, exploratum tamen habemus, non nisi post annum 1000 ejus corpus in altari fuisse repositum. Nam eo anno Matthæus Cutena Archiepiscopus Cathedralis, ipsammet Ecclesiam heredem exasse instituit, ea conditione, ut sepeliretur in Capella sanctæ Agnetis, juxta capsam marmoream, in qua positum erat Corpus Beati Landulfi Episcopi; pia scilicet fiducia fretus, ad ipsius Sancti patrocinium obtinendum, ipsammet sui corporis, hujus sancti reliquiis vicinitatem, quoquo modo profuturam.

ANNOTATA G. II.

a Disputationem sequentem omisit Ughellus, et merito. Totâ enim, ut legenti patet, eo recidit, quod non sit verosimile duplicis instituti professores in eadem monasteria fuisse XII secolo: cum interim in tabernaculo majoris altaris, ad utrumque posterioris arcus angulum, clare sculpti reperiantur genuflexi, hinc Monachus, inde Clericus; et hodie dum Canonici et Eremitæ Augustiniani, excepta Regula toto cælo diversi, communiter eandem ecclesiam teneant, monasterium inter se divisum habentes. Ughellus ergo istis amissis, tamquam incertis, ista solum habet. Hic educationis gratia ad S. Petrum in Cælo-aureo Papiensi missus, Sanctique Benedicti institutum amplexus etc. De hoc monasterio egimus 4 Martii ad Vitam S. Apiani, idem Monachi Benedictini, cujus Acta, ad illud tempus ignota, ibidem retulimus.

b Anselmus, hujus nominis 4, Valvasorius, alias de Buis, ab Urbano 2 Papa anno 1096 confirmatus est.

c Landulphum a S. Paulo floruisse tempore Petri Grossulani, dicti Anselmi successoris, indicat in istius elogio Ughellus: ut autem hic Caput primum, sic postea ad asteriscos *** Caput 9, 10, 11, 12, et rursus 21.

d Dictus Anselmus mortuus est Kalendis Octobris anni 1100: cujus laudes prosequitur Ughellus.

e Hæc et sequentia ex Landulfo de S. Paulo la-

tissime per plures paginas Ughellus descripsit, in D Petro Grossulano et ejus successore Jordano, 81 et 82 Archiepiscopus Mediolanensibus, a columna 173 ad 187.

f Alius S. Sabæ, et dicitur obiisse anno 1117. De eo plura vide ante tam. 7 Maji, in tractatu de Episcopis Mediolanensibus.

g S. Theofredus, ex Thebæa Legionis Martyr, circa Ortam Pauli colitur 7 Septembris.

h Ughellus Ruzoloseum appellat. Auctor vero in margine citat Notas publ. an. 1111 et mox infra anni 1119, et 1113.

i Obertum Marchionem Salvatoris investivit anno 1119 B. Landulphus. Ita Franc. Augustinus ab Ecclesia.

k Bernardus, ex Abbate Generali Vallumbrosano Cardinalis, Parmam legatus, ibidem factus Episcopus anno 1106, mortuus anno 1133, 4 Decembris, quo colitur Sanctis adscriptus.

l Victor creatus anno 1104, vita functus an. 1130.

m Sigefredus successit Gisulfo post 19 Januarii anni 1108, qua hic reperitur alicui instrumento subscripsisse: et Sigefredus saltem ad annum 1106 præfuit.

n Epo aliis Eppo, et Hebo, nimium adhæsit Henrico Imperatori. Consulendus Carolus a Basilica Petri, in Episcopis Norwicensibus pag. 349.

o Viracæ aliis, ecclesiæ S. Petri in Episcopatu Cremonensi privilegium anno 1115 Kalendis Julii concessit.

p Gelasius 2 creatus creante Januario 1118. Hic autem in margine rursus allegatur Falletus.

q Equipertus hic videtur esse Archiepiscopus Tarentasiensis, collocandus inter Bosonem, qui præfuit anno 1090, et Israellem creatum anno 1134.

r Hildebrandus xviii Pistoriensis in Hetruria, sedit ab anno 1107 ad 1133.

s Bernardus lxxv Papiensis sedit ab anno circiter 1110 ad annum 1132, aut sequentem.

t S. Hugonis Gratianopolitani Vitam dedimus Kalendis Aprilis, quibus mortuus est 1131: de S. Bernardo Parmensi jam egimus.

u Hic est Anselmus V Pastrella, adlectus an. 1123 cujus depositionem ex dicto Landulfo describit Ughellus, uti et electionem S. Bernardi: de quo etiam vide Tractatum præcitatum. Hic autem in margine citatur Bern. Ab. Bonevall, in Vita S. Bern. lib. 2 cap. 2 et mox infra cap. 3, ac deinde Guill. Ab. in Vita S. Bern. cap. 4 et Ab. Bonevall

x Etiam de hac electione vide Tractatum præd.

y In marg. notatur Auctor libri, cui titulus, Successores S. Barnabæ, ac deinde pro Landulfo laudatur Falletus.

z Similiter in margine scribitur Nota publ. 3 Februarii.

DE SANCTO ROBERTO

ABBATE ORDINIS CISTERCIENSIS IN ANGLIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

F. II.

De locis habitationis et Vita scripta.

ANNO
MCXXXIX.Loca habitatio-
nis,

I nter illustres Ordinis Cisterciensis Sanctos, hoc VII Junii, ad Christum migravit anno MCXXXIX S. Robertus, in Ducatu Eboracensi ortus, studiis excoltus, ac Pastor seu Rector Ecclesiæ factus: qui dein habitum Benedictinum in Whitbyensi monasterio in Septentrionali Ducatus parte sumpsit; inde ad Cister-

cienses transgressus, ac primo in monasterio de Fontibus prope Ripum ad litem Occidentalis et Septentrionalis partis jam dicti Ducatus, et Urium fluvium. Hinc anno MCXXXVII migravit ad plogam Northumbriæ, et Novam monasterium construxit, primus ejus Abbas factus. Situs hujus loci ignoratur. Fuit certe in confinio

Dunelmensis

et situs Novi
monasterii.

A *Dunelmensis Episcopatus, out sic ipse forsan Northumbriæ annumeratur, sicut olim cum toto Ducatu Eboracensi fuit in regno Northumbrorum. In dicta Dunelmensi diocesi vixit S. Godricus Eremita, quem S. Robertus, ut infra in Vita dicitur num. 8, sapius invisere et alloqui consueverat, utpote confessionis et conscientia illius medicus. Degebat is infra Dunelmum in loco Finchale ad Illrum fluvium. At num. 4 S. Robertus per Novum-castrum transitum fecit. Id vulgo Newcastle in confiniis hodiernæ Northumbriæ et agri Dunelmensis situm est, supra quod Neushela ad Orientalem Alorum fluvium est : sed et plurima in utraque provincia loca a Novo seu Neu denominationem habent.*

Vita scripta.

2 *Vitam S. Roberti domus, primogenia phrasi opud Joannem Capgraviu Legendæ Angliæ, Londini anno mxxvi excusæ insertam. Laurentius Surius asserit, eam bona fide conscriptam, et stylum passim non-nihil mutavit. Sed non absque mendo. Num asserit S. Godricum solitum recipere confessiones viri De Roberti, cum ille Anachoreta non fuerit Sacerdos, atque cum (ut jam insinuavimus) Robertus fuerit medicus confessionis et conscientia S. Godrici. Aliqua eisdem verbis conferuntur in hac S. Roberti Vita, et Vita S. Godrici relata xxi Maji, videturque eodem tempore utraque conscripta. Auctor Vitæ S. Godrici fuit Galfridus, qui illum novit, et varia habuit a Germano Priore, et Reginaldo Monacho cænobii Dunelmensis ; nec dubito quin eadem diligentia fuerit hæc Roberti Vita exarata. Auctorem forte indicaret Prologus, si alibi reperiretur. Ex Laurentii Surii relatione, passim sua contraxerunt, Chrysostomus Henriquez, in Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis, distinctione xi: Angelus Manrique, in Annalium Cisterciensium tomo 1 et 2; et alii.*

Memoria in
Fastis.

3 *Post editam apud Capgraviu Vitam, sacra Roberti memoria inscripta est recentioribus nonnullis Martyrologis. Primus id fecit Richardus Wulfordus, in suo quod Anglice edidit Londini anno mxxvi; secuti, Molanus in Auctario Usuardi et Galesinius; tem Wion, Menardus, Bucelinus in monasticis; et ita tus Henrique, Chalemotus atque alii e Cisterciensibus; Wilsonus denique in Martyrologio Anglicano-cum hodierno Romano, ubi ista leguntur: In Anglia S. Roberti Abbatis, Ordinis Cisterciensis. Longiora aliqui ab aliis referuntur elogii, sed ex ipsis Actis desumpta. Nonnullas ejus Reliquias haberi Monasterii Westphaliæ apud Patres nostros infra summam aram, habeo ex Catalogo Reliquiarum inde nobis misso. Optem scire quales, et quando allatæ eo sint.*

VITA

A Joanne Capgravio edita.

Rector Eccle-
siæ,

a
b
c
d
e

tum mona-
chus in
Whiteby.

delm Cister-
ciensis, in
cænobio de
Fontibus,

f

Venerabilis Abbas Robertus, ex provincia Eboracensi ortus, in puerili ætate levitates et infantium ludos devitans, et in litteratura proficiens, ejusdam ecclesiæ Rector efficitur. Dimissa tandem ecclesiæ et animarum cura, in monasterio de a Whiteby habitum monasticum perit et accepit. Illis autem diebus b Richardus, Prior Monasterii c S. Mariæ Eboracensis, cum duodecim sociis, locum quemdam, nomine Fontes, a d Thurstino Archiepiscopo suscepit; et in Abbatem electus monasterium construxit, et habitum e Cisterciensium assumens, vitam illorum et mores zelabat. Non erat qui panem sumeret otiosum; vel quieti indulgeret, nisi labore fatigatus. Famelici accedebant ad mensam, fatigati ad lectum: nunquam satiati, sine tristitia et murmure, cum omni alacritate benedicebant Dominum. Huic etenim congregationi sanctæ, vir Domini Robertus, obtemperans Abbatis sui licentia f, se adjuuens, in la-

bore erat strenuus, in lectione et meditatione assiduus, in oratione devotus, in consilio providus, in sermone facundus.

IX CAPGRAVIO.

2 Elapsis autem quinque annis, anno scilicet Domini millesimo centesimo tricesimo septimo, collata a quodam nobili possessione magna, in plaga Northumbriæ, venerabilis Robertus in Abbatem electus, assumptis secum undecim Fratribus, Novum-monasterium construxit. De mensa satiatu nunquam surrexit, et in Quadragesima panem et aquam comedere consuevit. Quodam tempore Paschali, mortificato gustus appetitu, cum apposita sumere non posset, Frater qui ministrabat, dixit ei; Quare non comedis, Pater? Cui ille: Si haberem panem avenaceum butyro litum, puto quod inde comedere possem. Quo allato, considerans se molicum concupiscentia consensisse, vehementer expavit: et severus in se iudex et ultor effectus, gustare renuit, et incubatus permansit. Et cum cibum illum pauperibus ad portam mitteret; juvenis quidam, splendide faciem, totum cum paropside sumpsit, et statim evanuit, cumque de vase ablato sermo fieret, paropsis super mensam coram Abbate cecidit. Erat enim Angelus Domini, qui elemosynam viri Dei de cælo missus accipere venit. Præter solitum servitutis et orationis pensum, centum quinquaginta Psalmos quotidie Domino decantabat.

post Abbas
Novi-monasterii:

expetitur a
se cibum,
non attingit
oblutum:

3 Factum est, ut quodam tempore solito attentius orans, et lacrymis abundanter faciem rigans, animam suam coram Deo effunderet, petens ut acceptum haberet servitutum suam et Fratrum suorum, et nomina eorum in libro vitæ conscriberet. Et facta est ad eum vox de cælo, dicens: Confortare, fili, quoniam exaudita est deprecatio tua: et nomina filiorum tuorum, pro quibus rogasti, in cælis scripta sunt. Soli enim duo de numero illorum in terra scripti sunt, quia cor eorum a terrenorum amore nunquam recessit. Nec multo post duo Conversi, relicto Ordine, vitam in seculo misere finiunt.

E

intelligit
nomina suorum
scripta
in libro vitæ
exceptis 2

4 Cum autem per g Novum-Castrum transitum faceret, int r juvenum copiam hominem vidit mirabili curiositate huc et illuc discurrendo, precaci vultu blandiri, et quasi negotium arduum suggerere. Et considerans vir Dei non esse hominis officium, sed inimici ludibrium; potenti virtute verborum imperat, ut societatem illam quantocius relinquat. Heus tu, inquit, calamistrate, non es viris illis necessarius: recede velociter, et sequere me. Qui statim demisso vultu Abbatis vestigia per latum platearum, velut ad caudas eorum ligatus, cunctis mirabili stupore percussis, sequebatur. In diverticulo semitarum extra urbem dixit ei vir Dei: Quis es tu, et quid cum hominibus illis tractabas? Et ille, Quis sum, inquit, beni nosti, et opera mea non te latent. Nuptiæ cum magna pompa a divitibus paratæ in vico illo celebrantur. Paraveram et ego, quomodo sponsus in convivio ab æmulis suis occisus rueret, et indigni convivæ in ultionem sponsi festinarent, et ira et ebrietate excæcati, mutua caede multi perirent; futurum etiam, ut urbs in seditionem versa, intestinum bellum conflaret; per quod multorum animæ cæsis corporibus in sortem nostram devenirent. Putabam me gaudium magnum de adepta victoria magistro meo nuntiare: Nunc dissipato per te consilio meo vacuus redeo, et inaniter recedo. Vir autem Domini, malitiam illius execrans, præcepit in nomine Domini, ut deserta loca petens, ulterius hominibus illudere non presumeret. Ad hanc vocem liquefactus inimicus evanuit, et tantum post se horrorem reliquit, ut equi, hinnitu, fremitu, et ungularum fossione scævientes, vix a sessoribus suis poterant coerceri.

g

Demonem
cogit sequi,

F

et nequias
futura,

et jubet adire
desertum:

A
IX CAP. XVII
aliasdæmonem
videt explorare
actus

monachorum
in choro,

indeque noviti-
um extrahere.

mor misere
mortuum :

5 Quadam autem nocte vidit diabolum secus introitum chori consistere volentem, sed non valentem introire. Erat autem quasi rusticus, succinctus nudis et longis tibiis, portans in tergo sportellam, ligno ante pectus furibus innexam : et producto collo, rotatu oculorum, cepit chorum circumire, et acuto intuitu cunctos considerare, si quid sibi placitum invenire potuisset. Viro enim Dei instantius orante, et Fratres a torpore excitante, dom improbus explorator diu frustra expectans nihil proficeret, cum indignatione recedens, chorum Conversorum diligenter intuetur : si quem somnolentum videt, cachinnando contemnit ; si quem noxiis cogitationibus occupatum, huic toto conatu tripudians applaudit. Demum inter novitios juvenem reperit, corde ad illicita vagantem, solo corpore presentem ; qui quomodo latenter posset exire, jam fugam meditabatur. Hunc inimicus, suum esse advertens, fuscimula tridentis arreptum, in fiscellam suam projcit, et veloci cursu foras extulit. Tunc Vir sanctus, pro Fratre illo sollicitus, eum mane diligenter perquiri fecit. Sed ante auroram vagus et profugus, relicto suavi jugo Christi, secutus fuerat inimicum ; et coadunatus iniquitatis filiis, latrociniiis deditos, capitis abscissione vitam in brevi finivit.

B

In visione
naufragium
noscens,

curat submer-
sos sepeliri :

contra mole
divos defen-
ditur a S.
Bernardo.

6 Cum vice quadam Missam celebraret, vidit mare, multiplicatis voluminibus fluctuum in sublime erectum ; et quia navis fracto suo gubernaculo, et ruptis rudibus incerta vagatione ferebatur, donec scopulis illisa, a conjage sua penitus dissolveretur ; et hiantibus undis viri absorpti, pro meritis premia recepturi, animas dederunt. Post Missam vero misit Fratres, qui quarto die in littore et loco a viro Dei designato, submersorum corpora inventientes, ecclesiasticæ sepulturæ tradiderunt.

7 Matrona quadam, admonitione servi Dei vitam suam emendans, seculi pompam et ornamentorum vanitatem contempsit, ut inter delicias domus suæ solitariam vitam agere videretur. Sæpius ergo Dominam illam visitare, et ad meliora prævocare consuevit. Hinc Fratres quidam, pravis suspicionibus fatigati familiaritatem illam carnalis affectionis illicitæ causa fore incusant : et multorum auribus infectis, demum ad B. Bernardum et questio devenit : ad quem servus Dei veniens, cum in spiritu nomen et meritum divinitus innotuit, et vocans eum secretius, dixit : Frater, inquit ; Roberte, falsa sunt omnia, quæ contra te sinistra suspicio machinari conata est. Et in signum amoris zonam suam eidem contulit : quæ meritis utriusque multis infirmis postmodo sanitatis beneficia restituit.

C

h
i
Anima eius
in globo
ignem ab
Angelis in
cælum defer-
tur :

8 Sanctum etiam h Godricum, utpote confessionis et conscientie illius medicus, sæpius i invisere et alloqui consuevit. De morbis vitiorum et virtutum remediis, de secretis celestibus et angelicis visitationibus, de Sanctorum patrocinis inter se discrepantes, diem cum noctibus continuabant. Comque Godricus tandem in cella sua consisteret, vidit duos muros candidos, ad cælum usque directos ; in quorum uno tres Spiritus angelici apparebant, qui spiritum præfati Abbatis in globo igneo ad superna deferrelant. Unus a dextris, alter a sinistris procedebant ; tertius supra omnium verticem nimia cum exultatione præibat. Non enim, inquit Godricus, disponente Domino, solus a corpore migrare potuit, quia cum eo quædam bonæ vitæ femina de Haslinges discessit, nomine, Editha. Et licet fuerint longo terrarum spatio separati ; eadem tamen hora in eadem beatitudinis sorte sunt conjuncti. Irruerunt in occursum ejusdem Abbatis spiritus nequam ; sed decertantibus pro eo Angelis, diabolus in sua præsumptione confunditur, et in sinum Abrahamæ Robertus servus Christi excipitur. Obiit autem anno Domini millesimo cutesimo quinquagesimo nono, septimo Idus Junii.

9 Quidam ab utero matris suæ mutus effectus, D in magno luctu et lamentatione, opem S. Thomæ Martyris diu perseverando postulavit. Cui S. Thomas in visione apparens, dixit : Surge velociter, et ad Novum-monasterium festinando progredere, et a S. Roberto illius loci Abbate loquelam et perfectam sanitatem nihil hæsitans consequeris. Ille vero in corde suo murmurans, dixit : Quis præbebit ducatum ? Quis exhibebit viaticum ? Sanctus respondit : Ille tibi ductor erit, qui verbo cuncta creavit. Credidit igitur, et gaudens pervenit ad locum : et salutem optatam adeptus, glorificabat Deum k. Alteri insuper muto loquelam reddidit, contractum curavit, phrenetico sensum et rationis usum dedit, puerum contractum gressibus direxit, cæcom illuminavit, et multis aliis sanitatis beneficia suis meritis devote poscentibus contulit.

D
eo invocato
sanatur mutus

et alii plures.

k

ANNOTATA G. II.

a Whiteby olim Streneashala, dicta, monasterium sanctimonialium, cujus prima Abbatissa fuit S. Hilda, a S. Bedæ lib. 4 Hist. Angl. cap. 23 laudata. Huic successit S. Elflæda, filia Oswy Regis Northumbro- rum : cujus Elflædæ Vitam illustravimus ad diem viii Februarii. Illud monasterium tempore Danicæ infestationis deletum scribit Malmesburiensis, lib. 1 de Gestis Regum Angl. cap. 3 : sed restauratum anno MLXXIV asserit Dunelmensis, de Gestis Regum Anglo- rum, et Whiteby appellatum : ubi primi numerantur Abbates, Willielmus, Nicolaus, Benedictus, Ricardus, qui supererat cum scriberet auctor circa annum MCXXX : sub eodemque Ricardo S. Robertus ibidem monachus fuit. Est etiam nunc Whitby oppidum ad Oceanum Germanicum, in parte Boreali Ducatus Eboracensis vulgo Northbridginge dicta. De ipso monasterio consulendum monasticum Anglicanum tom. 1 pag. 71.

E

b Joannes Prior Hagustaldensis, in Historia, Dunelmensis continuata, ad annum 1132 eadem sic accuratus describit. Ricardus Prior cœnobii S. Mariæ Eboraci, et seniores ejusdem loci cum eo, non sine seditiosa contradictione sui Abbatis Galfridi et Conventus, regressi sunt eodem anno vi Kalendas Januarii, et construxerunt cœnobium de Fontibus juxta Ripum, dante eis possessionem Turstino Archiepiscopo : in qua præfuit primus eorum Abbas Ricardus, vir in Ecclesiasticis negotiis experientissimos. De eodem monasterio constructo consule etiam Neubrigensem lib. 1 cap. 14.

c Abbatiam S. Mariæ Eboraci, fundatam anno F 1078, asserit Dunelmensis.

d Thurstinus Henrici I Regis Capellanus, in Eboracensem Archiepiscopum electus est anno 1114, mortuus anno 1140. Ita Dunelmensis, et Hagustaldensis.

e S. Bernardus epist. 98 ad Ricardum confirmat missos e Clavavalle, qui institutum et mores Ordinis docerent.

f Sub initium monasterii capti, cum facultate Ricardi Abbatis sui.

g Novum-castrum, vulgo Newcastle, ad Tinum fluvium in confiniis hodiernæ Northumbriæ et Dunelmensis diocesis.

h Colitur S. Godricus 21 Maji, in cujus Vita num. 33 eadem de anima S. Roberti et Edithæ referuntur. Fuit is Eremita non Sacerdos, ut jam dixi.

i Degebat ille supra ripam Ffiri fluminis, in loco Finchale infra Dunelmum : ad quem in hujus Vita dicitur S. Robertus sæpius descendisse piæ consolationis alimenta percepturus : cui in spiritu prophetiæ semel præmonitus dixit : Memento mei, Pater, quia

A quia in hac carnis corruptione, faciem meam amplius non videbis. *Post mortem S. Roberti vixit S. Godricus fere undecim annis.*

k *Surius, reliquis omissis, ita concludit : Multa alia D vir Dei miracula edidit, quæ studio brevitatis sunt omissa.*

DE BEATO PACE

ORDINIS MINORUM CASSIÆ IN UMBRIA

G. H.

Ex imagine, ex Jacobillo, et ex aliis.

CIRCA MCCLXX.

Patria,

Sepultura.

Imago,

Capella,

Cassia, oppidum Umbriæ est, in diœcesi Spoletana, uti dictum ad Vitam B. *Ritr. de Cassia*, sanctimonialis Ordinis Eremitarum S. Augustini, die XXII Maji. In hoc oppido præter monasterium dictorum Eremitarum est etiam Conventus Fratrum Minorum S. Francisci, circa annum MCCXLVII erectus, ejusque ecclesia denuo renovata anno MCCCXXIV. In hoc Conventu floruit Beatus Pax, ex urbe Theatina, sive (ut aliis placet) Reatina oriundus, et vita hac mortali exutus circa annum MCCLXX die VII Junii. Sacrum ejus corpus tunc cum debita veneratione sepultum est in capella subterranea altaris majoris : qua postea diruta, fuit translatum in alium ejusdem ecclesiæ locum, sed hactenus incognitum. Solum hoc tempore in dicta ecclesia videtur imago ejus in aliqua capella, crecta ad honorem S. Caroli Borromæi et hujus Beati Pacis : uti Ludovicus Jacobillus tomo I de Sanctis et Beatis Umbriæ testatur, ista insuper de vita ejus addens : Hic Beatus magno zelo æstuabat in Regulæ suæ observatione, et omni ubedientia, quam singu-

lari studio servabat. Non enim solum suis Moderatoribus, sed præterea ex summa humilitate procurabat se subicere et submittere voluntatem suam aliis se inferioribus : quod valde placuit Domino Deo, quo cooperante multa tam in vita quam post mortem patrata fuere miracula. *Hactenus Jacobillus. Inter Beatos Ordinis Seraphici illum recenset Franciscus Gonzaga, par. I pag. 98; Rodolphus Tassinianus, lib. I fol. 126; et plures alii, ab Arturo in Martyrologio Franciscano citati, apud quem ista leguntur : Cassiæ in Umbria Beati Pacis Confessoris, virtutibus et miraculis spectabilis. Waddingus meminit ejus ad annum 1270 num. 27, asserens, eum provinciam Romanam illustrasse, sepultumque in loco Cassiæ in custodia Montanorum, et ad annum 1291 num. 66. Spoletanæ, inquit, diœcesis in Umbriæ regione Conventus Cassiæ, concessus Fratribus, inquit Rodolphus, anno MCCXLVII; in quo Frater Pax, uti habet Pisanus, multis virtutibus et miraculis claret.*

Obedientia.

Miracula.

Beati titulus.

E

OCTAVA DIES JUNII

SANCTI QUI VI IDUS JUNII COLUNTUR

S	anctus Maximus vel Maximinus, Episcopus Aquis-Sextiis in Gallia.	S. Januaria,	} Martyres.
	S. Calliope, Martyr apud Græcos.	S. Mucius,	
	S. Genesia, Virgo Martyr, Cherii in Pedemonio honorata.	S. Donata,	
S. Marcianus,	} Martyres in Ægypto.	S. Spisinnæ,	} in Africa,
S. Joeundus,		S. Julius,	
S. Crisus sive Euristes, Martyr Cæsareæ in Palæstina.		S. Eustolus, Episcopus, Martyr Nicomediæ.	
S. Marcus,	} Martyres Dorostori in Mæsia.	S. Germanus,	} Martyres Gerundæ in Catalaunia.
S. Julius,		S. Paulinus,	
S. Viticus,	} Martyres Nicomediæ.	S. Justus,	
S. Nestor,		S. Seicinus,	
S. Carus,		S. Syra vel Syria, in territorio Galliæ Trecensi.	
S. Lampites,		S. Athre, Abbas in Ægypto.	
S. Marcina,		S. Gildardus, Episcopus Rotomagensis, in Gallia.	
S. Acacius,		S. Heraclius, Episcopus Senonensis in Gallia.	
S. Salustianus, Martyr in Sardinia.		S. Medardus, Episcopus Noviomensis et Tornacensis, Suessione et Divione depositus.	
S. Ptolomæus,	} Martyres Ægyptii.	S. Fortunatus, Episcopus Fanensis in Italia.	
S. Philippus,		S. Marius, Solitarius Mauriaci in Arvernia.	
S. Joannes,		S. Chlodulphus, Episcopus Metensis ad Mosellam.	
S. Aeras,	} Martyres Cæsareæ in Capadocia.	S. Eustadiola, Abbatissa Biturigibus, in Gallia.	
S. Dorostolus,		S. Naukratius, Præpositus Studitarum Constantinopoli.	
S. Chrestus,		S. Wilhelmus, Archiepiscopus Eboracensis in Anglia.	
S. Marcia,		B. Joannes Raynautius, Ordinis Benedictini Tuderii.	
S. Muciana,			
S. Helius,			
S. Lucianus,			
S. Zoticus,			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera R. P. Codefridi Hensehenii piæ memoriæ, nisi aliud indicent litteræ margini appositæ.

S	anctus Severinus, Episcopus Septempedæ in Piceno (quæ urbs ab hoc Patrono suo nunc Sanseverinum appellatur) memoratur in Martyrologio Romano, et Ferrarii Catalogo. Nos ejus Acta, quanda etiam referebatur, dedimus viii Januarii.	S. Scholasticæ translatio aliqua, in Vita Gallica indicator. Acta ejus dedimus x Februarii.
S. Victorinus, Confessor Camerini, inscriptus est Martyrologio Romano, et Ferrarii Catalogo Sanctorum Italiæ. Est is frater S. Severini Episcopi Septempedani, in cujus Actis major pars ad S. Victorinum spectat, quæ (ut jam dixi) dedimus viii Januarii.	S. Licinius, Episcopus Andegavensis, memoratur ab Adame, Nothero et aliis: ejusque Ordinatio appellatur a Saussayo, uti latius deduximus ante ejus Vitam xiii Februarii.	S. Eleutherius, Episcopus Tornacensis, indicatur in MS. Florario. Ejus varia Acta dedimus xx Febr.
S. Saviniani Martyris celebritas Trecis, inscripta est Martyrologio Gallicano Saussayi. Acta martyrii dedimus xxix Januarii.	S. Oswaldus, Episcopus Wigorniensis, indicatur in quodam MS. Kaleulario Ordinis Benedictini. Vitam ejus dedimus xxix Februarii.	S. Fina Virgo Trecis, fulgente cum lampade in occursum Sponsi cum sapientibus sodalibus progressa, celebratur a Ferrario in Catalogo generali, allegante Breviarium Trecense; a Saussayo, in Supplementa Martyrologii Gallicani; et ab Arturo, in Gynæceo sacro. Ignota est Camuzato et Nicolao des Guerros de Sanctis Trecensibus. Illustris autem est S. Fina in Hetruria, in oppido S. Geminiani: hæc an ab Reliquiis aliquas Trecis colatur, optaremus scire. Istius Acta illustravimus xii Martii
S. Rembertus, Episcopus Hamburgensis, memoratur a Ferrario et Gelenia. Vitam ejus dedimus iv Februarii.	S. Domitiani, Episcopi Trajectensis et Tugrensensis Translatio,	
S. Theodori, Ducis Martyris, corporis translatio, Heraclea Ponti Euchaitam, quæ inde Theodoropolis dicta, refertur in Menæis ac Synaxariis: de ea fuse egimus vii Februarii.		

Translatio, facta anno MCLXXII, profertur in MS. Florario. Natalis ejus est

vii Maji.

S. Marcianus in Ægypto inscriptus est apographis Martyrologii Hieronymiani; quod secuti Notkerns, Grevenus, et alii in MSS. Fastis. Dedimus decem Martyres, in Ægypto passos, quorum dux est S. Marcianus, forson seorsum iterum honoratus. Additur in apographo Corbeiensi, uti alibi sæpius Jocundus, quod indicasse sufficit. Reliqua relata sunt

v Junii.

Cæcus Maurus, ad corpus sancti Infantis Ferdinandi illuminatus, indeque ad Christi fides conversus, ac tandem Martyr pro ea factus, ab ipsisque Mauris in honore habitus, structo desuper sepulero, refertur in Hagiologio Lusitano Cardoso. Res gesta continetur in Actis ipsius B. Ferdinandi ad num. 130 litt. k. quæ Acta vide

v Junii.

Martyres xx Tarsi, sub Simplicio Iudice, indicantur in Martyrologio sub nomine Bedæ. De illis egimus

vi Junii.

SS. Paulus, Fortunatus, Macarius Monachus: item In Africa Victurus, Evasius, Privata, indicantur in MS. Romano Cardinalis Barberini. De his cum antiquis etiam Martyrologiis egimus

vii Junii.

S. Petrus Episcopus, Martyres Cordubæ in Hispania, referuntur a Galesinio, Canisio, Dorganio. Acta dedimus die eorum natali

vii Junii.

Memoria sanctissima Dei Genitricis, agi solita in Sosthenio, suburbio Constantinopolitano, memoratur in Menæis et Synaxariis Græcorum.

S. Sostratus, Martyres Nicææ in Bithynia, referuntur a Ferrario in Catalogo generalis, qui allegat Menologium Græcorum. Verum perlustravimus plurima Græcorum Menologia sive Kalendaria, neque potuimus aliquid hujusmodi reperire. Opinamur forsan in aliqua Nicææ Ecclesia horum asservari Reliquios, ideoque ex levi quadam conjectura credi Nicææ martyrio coronatos. Libenter discemus rei veritatem.

S. Severinus Martyr inscriptus est Bononiæ perlustrata per Masimum, ob aliquas Reliquias asservatas in Metropolitana S. Petri et basilica S. Stephani, forsan hoc die relatus ob memoriam S. Severini Episcopi Septempedani in Martyrologio Romano.

S. Hilarius, primus Episcopus Ecclesiæ apud Viromanduam, notatur in MS. Florario Sanctorum. Refertur Hilarius primus Episcopus apud Samaritanos in Catalogo Episcoporum Noviomensium; sed absque ullo titulo Sancti aut Beati, aut indicio ulterioris notitiæ, quam majorem optaremus acquirere.

Berterici Episcopi Commemoratio, hodie præscribitur in Catalogo Sanctorum Episcoporum Viennensium, ex duplici MS. ecclesiarum S. Petri et S. Mauritii nobis communicato. Catalogus iste ut plurimum acceptus est ex Adonis Viennensis Episcopi Chronico; ubi neque dies obitus indicatur, neque nomini quidquam additur, quo cultus significetur.

Bronus, Episcopus Hibernus, memoratur in Vita 3 S. Brigide: de quo ait Colganus, pag. 543 num. 19, obisse anno 581, die 8 Junii: ad quem promittit plura, quæ a posteris ejus expectabimus.

Eutropius, ex Abbate Servitano, Episcopus Valentinus in Hispania, circa sexti seculi finem doctrina et vitæ sanctitate clarus, memoratur hoc die in Fastis Benedictinis Hionis, Menardi, Bucelini, eisque citatis a Ferrario, et a Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonorum, et a Tamayo Salazar in Martyrologio Hispanica; atque ab his Sanctus habetur: quo enim titulo non reperimus apud antiquos

appellatum. Duas ab eo epistolas scriptas refert S. Isidorus Hispalensis de Scriptaribus Ecclesiasticis cap. 32. et sequitur - Honorius Augustodunensis. Joannes Biclariensis, auctor corvus, in Chronico ad annum 584 de tertio Concilio Toletano agens, Summa, inquit, Synodalis negotii penes Leandrum Hispalensis Ecclesiæ Episcopum, et beatissimum Eutropium monasterii Servitani Abbatem, fuit. Hinc sumpta occasio a recentioribus illum Sanctum appellandi. Perum abstinuit a dicto titulo Valentini: et Gaspur Escolanus lib. 2 Historiæ Valentini cap. 12 num. 5 asserit, Concilii Toletani Summam fuisse penes S. Leandrum Archiepiscopum Hispalensem, et Abbatem Eutropium Servitanum. Ubi et sæpius de ipso agit, uti et Franciscus Diagus in Annalibus regni Valentini lib. 5 pag. 206, et semper absque titulo Sancti aut Beati. Idem faciunt Ambrosius Morales lib. 11 cap. 70, et passim alii. Ceterum dum pugnant Augustiniani Eremitæ et Canonici Regulares de ipso, utrisque prudentior videtur Joannes Morales, dum in Actis Sanctorum Ordinis Benedictini abstinuit Ordinis mentione. Tamayo Acta ex Isidoro, Pseudo-Maximo, et aliis edidit, quæ apud ipsum legi possunt.

Erthfridus Magdeburgi, inter alia semel Angelum, thuribulo aureo Fratres in Choro cantantes thurificantem, vidit. Et admodum familiaris fuit, beatissima Virgo, collatis pluribus et spiritus et corporis beneficiis. Ita Waddingus, ad annum 1249 num. 9 et Haroldus num. 4; Arturus, in Martyrologio Franciscano, Beatum appellat.

Medardus, Abbas de Moris in Campania a S. Bernardo constitutus, inter Abbates sanctitate illustres ævi XII, recensetur a Maurique ad an. 1153, cap. 5 num. 4. Idem cum titulo Beati ad hunc diem profertur a Chrysostomo Henriquez et Chalemoto. De eo ad Vitam S. Bernardi poterit agi, si aliquid certi de cultu Ecclesiastico scitur et indicetur.

Joannes, Episcopus in Anglia, ex Abbate de Fontibus, vita functus anno MCCXXV, refertur a Chrysostomo Henriquez et Menologio Cisterciensi cum titulo Beati; sed absque illo a Chalemoto sequenti die.

Joannes Chanonius, seu Chiononius, Montisserrati Monachus, Ordinis S. Benedicti, anno 1569 mortuus, ut vir venerabilis inscriptus est Menologio Bucelini.

Guilielmus de Mota, xxvii Generalis Carthusianorum, ob eximiam virtutem inscriptus Martyrologio Gallicano Saussayi, sed inter Pios.

Amandus a Zirekzea, Lovanii an. 1534 Ordinis Franciscus a Cruce, in India Occid. an. 1584 nis Maria a Toletio Virgo, in Hispania norum Beatrix de Guevarra Virgo Arevali an. 149 magnæ opinionis et sanctitatis, ut Beati relati ab Arturo in Martyrol. Franciscano, et Virgines etiam in ejus Gynæceo.

Francisca et Maria sorores, Ordinis Minimorum in diocesi Granatensi, vitæ perfectione insignes, cum titulo Beatarum referuntur ab Arturo in eodem Gynæceo.

Joanna de S. Catharina, Ordinis S. Dominici Professa, Duaci in monasterio S. Catharinæ Senensis, celebris ob plurimas apparitiones; quæ cum ejus virtutibus et felici morte, obita anno MCCXXV, deductæ 20 capitibus, leguntur apud Joannem de Reihac seu de S. Maria. Ejusque memoria celebratur in Anno Sancto ejusdem Ordinis, nec non in Diario Marchesii.

Translatio anniversaria novem corporum Sanctorum, quæ asservantur in Basilica majore Cræmonæ, indicatur in Sanctuario Cræmonensi Peregrini Mentræ, et Diario Cræmonensi Josephi Bre-

scioni

- sciani. Quatuor priores Protectores Urbis censentur, et coluntur;
- SS. Marcellinus et Petrus Martyres 11 Junii.
- S. Himerius Episcopus, illic 19 Octobris, aliis 17 Junii.
- S. Homobonus Confessor 13111 Novembris.
- SS. Babilas et Simplicianus Martyres, 2214 Januar.
- S. Archelaus Martyr. 22111 Augusti.
- S. Arealdus Martyr, 1 Septembris.
- B. Fncius Confessor, 18111 Januarii.
- SS. Primus et Felicianus Martyres Romæ indicantur in MSS. Gellonensi, Augustano, et aliis. Coluntur 11 Junii.
- S. Pelagia Virgo inscripta est MS. Martyrologio Carmelitano Colonie asservato; item Maurolyci et Felicii. At Martyrologio Romano 11 Junii.
- S. Trojeria, Virgo apud Ruthenos, ex Pictavis oriunda, memoratur a Ferrario, civitatis monumentis Ecclesie Ruthenensis; itemque ab Arturo in *Gynæceo Sacro*, et a Saussayo in *Supplemento Martyrologii Gallicani*. At eadem esse Trojecia videtur, quam Rutheni colunt, quando de ea agimus 11 Junii.
- S. Columba, Abbas in Scotia, memoratur in *Florario MS.* et a Camerario. Ejus Acta domus 11 Junii.
- SS. Nicander et Marcianus, Martyres, referuntur in magnis *Menais* excusis et in MS. *Synaxario Divionensi* ac *Menologio Basilii Imp.* et alio *Sirleti*: sed hic alterum vocat Germanum, *Synaxarium* autem *Divionense* Marcum, prout ea omnia explicantur, die quo Latini ipsos colunt, 17111 Junii.
- S. Theodulphus, Episcopus et Confessor, relatus est in *Auctario Greverii ad Usuardum*. Videtur esse Episcopus et Abbas *Laubiensis* infra 2214 Junii.
- S. Carilephus, Presbyter et Eremita in finibus Cenomannorum, refertur ab Adone, Beda *Suppositito*, Greveno, Maurolyco, et in variis MSS. qui et Carlenius videtur a Nothero vocari. Ejus natalis est 1 Julii.
- S. Severinus, Episcopus Catanensis, solo nomine cognitus ex Actis S. Agrippinæ V. M. (cujus carpus hodie transtulisse is dicitur) non apte etiam hodie colendus proponitur ab Octavio Cajetano. Sanctæ illius Acta danda erunt, festo ejus præcipuo, 8111 Jul.
- S. Disibodus Episcopus in diocesi Moguntina inscriptus est *Martyrol. Angl. Wilsoni*, *Scotico Dempsteri*; monasticis *Wionis*, *Dorgani*, *Menardi*, *Gallicano Saussayi*. Acta ejus varia habemus danda 8111 Julii.
- S. Abundius, Martyr Cordubæ, memoratur ab *Usuardo*, *Bellino*, *Maurolyco*, *Molano*, *Canisio*. Verum *Martinus de Roa de Sanctis Cordubensibus* et *Tamayus Salazar*, alique cum *Romano Martyrologio* referunt eum 11 Julii.
- Honorius a Monte Granario, Capucinus Bononiæ, anno 1569 mortuus est; cujus vitam, gesta, et miracula late deducit *Zacharius Boverius Tomo 1, Annalium Capucinatorum a pag. 682, usque ad 689.* Hunc cum titulo Beati referunt *Arturus in Martyrologio Franciscana* et *Masinus in Bononia perlustrata*: sed ab eo titulo abstinet *Boverius*, additque; ne processus pro ejus Canonizatione institueretur a *Paleotto Cardinale*, Fratres pro consueta humilitate obstitisse.
- SS. Nabor et Nazarius, Martyres Romæ, memorantur in *apographis Martyrologii Hieronyminiani Epternacensi et Lucensi*, aliisque variis MSS. ab aliis cum *Martyrologio Romano* 12111 Julii.
- S. Marcella Virgo, indicatur a Greveno in *Auctario Usuardi*, occasione S. Maximini Episcopi *Aquæ-Sertiar*, quasi fuisset ancilla S. Marthæ, et cum ea a Maurolyco et aliis refertur 22111 Julii.
- S. Audomari, Episcopi Morinorum, relatio aut secunda translatio corporis, indicatur in MS. *Tornacensi et Florario*; item a *Molano*, *Saussayo*, *Wionne*, *Ferrario* et aliis. Dies natalis est 11 Septemb.
- S. Michaelis Archangeli festum tertium indicatur apud *Seldenum* in secundo *Kalendario Coptico* sive *Arabico*, adjuncto *Synedrus*: de primo et secundo festo actum præcedenti die inter prætermisos. *
- S. Marci Confessoris translatio *Essendiæ*, commemoratur a *Theodoro Rhoi* inter Animas illustres *Italiæ*, *Cliviæ* etc. colitur 6111 Octobris.
- S. Publia, Vidua Abbatissa, indicatur a *Canisio* et *Greveno*. Forsan est quæ *Antiochiæ* vixit sub *Juliano Apostata*, et colitur 11 Octobris.
- Translatio quatuor Corporum Sodalitatis *Ursulanæ*, ad monasterium *Breirenaviense* in *Hassia*, anno 1142, sub Abbate secundo *Henrico*, relata a *Gelenio*. De iis agendum. 22111 Octobris.
- S. Syra, soror S. Fiacrii in *Campania Gallicana*, inscripta est *Breviario Aberdonensi*, *Menologiis Scoticis Demsteri et Camerarii*, et *Gynæceo sacro Arturi*. Colitur hoc die S. Syria in territorio *Tre-censi*: sed eam distinguimus a S. Syra, cujus natalem dicimus esse. 23111 Octobris.
- S. Mametus vel Mamertus Diac. { ad hunc diem re-
S. Antoninus illius socius, { feruntur inter
Sanctos Arvernos a Jacoba Branche, occasione S. Marii, cum quo dicuntur additi S. Austremonio, Roma in *Arvernium* misso a S. Petro: putatur autem primus in loco sui nominis requiescere; secundus, ex *Savarone* acceptus, ædificasse ecclesiam *Compen-sanam* versus *mantuna Arverniæ*. De primo agimus in *Vita S. Marii*: de altero agi poterit quando de S. Austremonio 11 Novembris.
- S. Verani Episcopi Translatio, *Albingauni* in *Liguria*, adfertur a *Ferrario*, a quo ejus natalis statuitur. 14111 Novembris.
- S. Melania, quæ in pace quievit, indicatur in *Menais MSS. Divionensibus*. Videtur esse Senior: sed de ea poterit agi, quando de *Melania Juniore*, illius nepte, agunt *Fasti Græci* atque *Latini*, die 33111 Decembris.

DE S. MAXIMO VEL MAXIMINO

EPISCOPO AQUIS-SEXTIIS IN GALLIA

COMMENTARIUS PROBLEMATICUS.

G. H.

De incertitudine tam cultus, quam ætatis et nominis.

SEC. I, IV
VEL VISex priorum
Episcoporum
tempus Sedis
incertum:

Aquæ-Sextiæ, urbs Provinciæ ad Arcum fluvium, inter Massiliam et Rhodanum situ est, Archiepiscopatu, Academia, et Parlamento illustris. Ejus primi Episcopi apud Antonium Moneliacenum Democharem de Divino Missæ sacrificio, Parisiis anno MDLXII excuso, cap. 32, censentur hi tres, S. Maximus, S. Cedonius, Maximus in Concilio Aurelianensi quarto. *Jouannes Chenu in Episcoporum Galliæ Chronologica historia*, anno MDCCXXII edita, eosdem tres proponit: sed primum, Maximino seu Maximinum appellat. Apud *Claudium Robertum in Galliæ Christiana*, anno MDCCXXVI vulgata, hi enumerantur: S. Maximinus, S. Cedonius vel Chelidonius, Lazarus, Basilus, Maximus: quibus a *Sammarthanis* ante Maximum apponitur, *Macarius*. *Ferrarius et Saussayus*, ad diem xxx Maji, S. Maximi, primi Aquensis Episcopi Ordinationem referunt, ut ibi inter *Prætermisos* dictum est. Ut autem temporis ratio observetur, a certioribus ad minus certa progrediemur: atque ita Maximus, ultimo loco relatus, subscripsit Concilio Aurelianensi, circa annum DCLI habito. At qui quinto loco a *Sammarthanis* appositus est *Macarius*, ex *Vindiciarum* Provinciæ libello, ab illis refertur ad annum DVI. Quartus a *Claudio Roberto* insertus est *Basilus*, qui interfuit, inquit, exequiis S. Honorati Arelatensis Episcopi, imo S. Hilarii Arelatensis Episcopi. Quem tamen errorem, ex *Claudio Roberto* descripserunt *Sammarthani*. Dedimus v. Maji Vitam S. Hilarii, compositam, et in aliqua Arelatensi Synodo recitatam, ab uno ex junioribus Episcopis, qui exequiis Sancti adulescens adfuerat. In hac num. 31 ista leguntur: Dum singuli copiant fimbriam decerpere, corpusque contingere: sancti Basilii, tunc Presbyteri, nunc Pontificis summi invenit industria, ut maximam partem coopertorii, utraque manu discerptam, quo corpus ejus tegebatur, arriperet: et longius recedens, dividendo populis erogaret. *Jacobus Sirmundus* ad epistolam sextam libri 7, a *Sidonio Apollinari* inscriptam *Basilio Papæ*, conjicit hunc Basilium fuisse Aquensem Episcopum, adeoque promotum ad illam Sedem, post annum CCCCXLIX, quo ad Christum migravit S. Hilarius. At tertius, Lazarus dictus, a *Claudio Roberto* et *Sammarthanis* profertur, absque ulla probatione, ad annum CCCCXX.

C 2 Quidni consequenter S. Maximinus seu Maximus primus, et S. Sedonius seu Cedonius aut Chelidonius quarto Christi seculo, cum pax Ecclesiæ esset, vixerint, et ad Christum migrarint, atque ideo inter Confessores colantur, S. Maximinus vii Junii, at S. Sedonius xxiii Augusti. Pro istius S. Maximini veneratione, ad talem aut alium quemcumque diem, stabilientia solliciti, perstravimus quidquid habemus in *Martyrologiis* antiquis, tum manuscriptis quam plurimis, tum prælo excusis; et summo opere mirati fuimus nihil de eo reperiri, saltem adjectum, in quatuor *Martyrologi Hieronymiani* apographis; nihil haberi apud *Bedam*, tam genuinum, quam *Supposititium*; nihil legi apud *Floram*, *Ribanum*, *Usuardum*, *Adonem*, *Wundelbertum*, *Notkerum*, aut *Bellinum* aliosque similes. Quin imo in antiquis *Lutaniis* Aquensibus nullum

S. Maximinum inveniri, asseruit nobis, qui ipsas vidisse se ait, *Claudius Castellanus*, *Parisiensis* Canonici. Refertur tamen, sed ad diem præcedentem, S. Maximinus Episcopus Aquensis, in MSS. nonnullis minime antiquis; ut sunt *Carminularum* *Coloniæ*, *Carthusianorum* *Ultrajecti*, et quoddam *Parisiense*.

3 Ad hunc vero diem, primus occurrit *Molanus* in *Additionibus ad Usuardum*, a se anno MDLXXIII editum, ubi alio caractere ista habet: In Gallia, civitate Aquensi, depositio B. Maximini, primi civitatis Episcopi et Confessoris: quibus *Baronius* in *Martyrologio Romano* ista adjunxit: Quem Domini discipulum fuisse tradunt: et pro hac traditione allegat *Petrum* in *Catalogo* lib. 5 cap. 101, et *Democharem* in *Tabulis Episcoporum Aquensis Ecclesiæ*. Sed hic sua ex *Petrò de Natalibus* habet; ille vero *Plebannus* sanctorum *Apostolorum Venetiis*, istum *Catalogum* inchoavit die S. Barnabæ anno MCCCCLXIX, et absolvit xvi Maji anno MCCCCLXXI, magis sollicitus ut intra pauca tempora congregaret plurima, quam ut solida, genuina, et selecta daret: et quæ de S. Maximino profert, asserit se excerptisse ex *Legenda Magdalensæ*, quod secutus *Baronius* addit in *Notis*, res gestas intextas haberi cum *Actis SS. Marthæ et Mariæ Magdalensæ*. *Controversius de adventu S. Mariæ Magdalensæ et sociorum in Provinciam*, hactenus satis agitata, necdum lubet aggredi; fiet id mense Julio, quando umbæ coluntur. Interim remittimus curiosum lectorem ad *Franciscum Bosquetum*, qui lib. 1 *Historiarum Ecclesiæ Gallicanæ* cap. 3 de hac controversia agit. Varia in utramque partem congrunt *Sammarthani* in elogio S. Maximini, et concludunt, quod et nos facimus, cum hac *Bosqueti* sententia. Illa traditio aliqua etiam auctoritate subnixæ est, adversus quam absit ut sentiam, si per Ecclesiam non licet.

4 Hactenus *Heuschenius*: post cujus mortem accepi *Officia propria Aquensis Ecclesiæ*, excusa anno MDCLXVIII, ubi ad diem viii Aprilis, præscribitur festum Translationis S. Maximini: jubenturque omnia fieri, ut in principali Festo, præter *Antiphonas*, ad *Magnificat* et *Benedictus*, et hanc *Collectam*: Da nobis quæsumus, omnipotens Deus, beati Apostoli tui Maximini translatione gloriari: ut sicut ipsius meritis gregem tuum ad viam veritatis reducere dignatus es, ita nos ejus semper patrocinii sublevemur, et æternæ beatitudinis gloriam consequamur. Oportet admodum recenter inventum corpus translatumque fuisse: nam in *Collectione Sanctorum corporum aliarumque Reliquiarum*, quæ sunt in Provincia, Gallicæ excusa *Gratianopoli* anno MDXXXVI, Caput quidem in *Cathedrali Aquensi* essedicatur, de corpore vero altum silentiæ, etiam ubi nominantur *Reliquiæ* asservitæ in *Regia* atque *Parochiali* S. Maximini ecclesia, *Patribus Prædicatoribus* attributa in ejusdem nominis oppido, sex leucis distante ab *Aquensi Metropoli*; quæ *Parochia*, licet nunc credatur *Aquensis* Maximini esse, multo tamen prius istud nomen habebat, quam inter *Sanctos Provinciales* nominaretur hic, ut ostensum est, antiquis ignotus.

5 Duos autem Sanctos Maximinos novit Gallia, *Trevirenses*

potius quam
in silentio
antiquorum,ex solis re-
centioribus

E

discipulus
Christi ha-
beret,et socius S.
Mariæ Ma-
gdalensæ.F
Inventio 8
Apr. sed an
hujus?Ecclesia S.
Maximini,
Paschali 2
anno 1104
nota.an S. Maxi-
minus posset
adscribi 4
seculo:

A *Trevirenses* Episcopum unum, in Aquitania natum ac mortuum, fratrem S. Maxentii Pictaviensis Episcopi, fortassis etiam S. Maximæ Virginis in Foro-Julio cultæ; cujus Episcopi Acta illustravimus xxix Maji; alterum, Miciacensem propter Aurelianas Abbatem, qui colitur xv Decembris, vulgo S. Memin, cum alius S. Maximin dicatur. Uterque variarum per Gallias ecclesiarum Patronus est. Alterutrum igitur istius quoque Patronum esse potius dixerim, quam eum cujus nullus noscebatur cultus antequam Prædicatores circa an. MCCLXXX, Carolo Andegavensi Siciliæ Rege faciente, obtinerent ecclesiam istam et monasterium. Meminit illius Paschalis Papa II, anno MCIV, in enumeratione Cellarum, ad monasterium S. Victoris Massiliensis in Aquensi Episcopatu pertinentium. Quoniam autem ecclesia illa patronum agnoscit S. Maximinum Episcopum, crediderim id ita semper fuisse, atque adeo Episcopi potius quam Abbatis eam esse ecclesiam. Sicut autem occasione ecclesiæ S. Maxi-

mino Trevirensi apud Burgundiones dicatæ, data D Chiffletii occasio est Vesontionensem hujus nominis Episcopum comminiscendi: sic potuit etiam dari Aquensibus; quibus fortassis nullus alius, vel Maximus vel Maximinus Episcopus fuerit, quam ille Aurelianiensi Synodo subscriptus anno DXLI: cujus aliquando inventum elevatumque corpus, creditum sit esse Senioris, vulgo jam existimati cum Magdalenâ venisse; ideoque Caput seorsim servatum, reliquis ossibus eo loco conditis, ubi denuo inventa nuper sunt die viii Aprilis. Ceterum nihil horum affirmaverim; ideoque isturum Reliquiarum existimatæ sanctitati nihil detractum volo; neque primum in Martyrologia locum, quem Aquensi Maximino jam adscripsit Baronius, ei negatum, quoad aliud Ecclesia non statuerit. Interim malo fateri, ignotos mihi primos Ecclesiæ Aquensis Episcopos, usque ad seculum vi et Aurelianense Concilium; quam tam incertos pro certis assumere.

pro Maximo, seculi 6 Episcopo.

et hinc forte natus Maximinus Aquensis,

DE S. CALLIOPE

MARTYRE APUD GRÆCOS

Sylloge ex Menæis Græcorum.

SUB DECIO. Memoria in Martyrol. Romano, ex Græcis: tormenta tolerata ex Menæis, C *Tabulæ Martyrologii Romani, ad hunc viii Junii referunt memoriam S. Calliopæ Martyris, quæ ob Christi fidem, mammis abscissis, atque adustis carnibus, super testulas volutata, capite demum truncata, martyrii palmam accepit. In notis citantur Græci in Menologio, videlicet Sivleti, qui Acta ejus descripsit ex magnis Menæis, in quibus ista leguntur. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Eadem die (scilicet viii, quo primo loco proponitur celebranda Relatio Reliquiarum S. Theodori Megilomartyris) τῆς ἀγίας Μάρτυρος Καλλιόπης, S. Calliopes Martyris, συντελλῆς ἀθλήσεως Certamen, vel μνήμη Memoria.*

2 Αὐτὴ ἦν κατὰ τοὺς χρόνους Δακίου τοῦ Βασιλέως, ὅρα σῶματος καὶ καλλίαι ψυχῆς διαλύπουσα· συσχεθεῖσα οὖν ἀναγκάζεται ἀποστῆναι τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης καὶ πίστεως· ὡς δὲ κραταιῶς ταύτης ἀντίχρητο, αἰκίζεται σφόδρῶς, καὶ τοὺς μαστοὺς κόπτεται οὗς Ἀγγέλους ἐπιστάς ὑγιεῖς ἀπέδειξεν. Εἶτα ἐπ' ὀστέον κεκομμένου σύρεται, καὶ πυρὶ καταφλέγεται, καὶ τὰς καταφλεγείσας σάρκας ἅλατι ἐπιπάσσεται, καὶ τριγύνους ὑφάσματι κατατρίβεται, εἰθ' οὕτως τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται, εἰς δοχὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν. Quæ sic Latine reddo. Hæc temporibus Decii Imperatoris, et corporis forma et animi pulchritudine illustris fuit: comprehensa autem cogeatur a Christi caritate et fide descissere: in qua dum constanter et fortiter persistit, graviter cæditur, mam-

isque abscissis plectitur: sed has illi Angelus restituit, et totam persanavit. Deinde supra testarum fragmina raptatur, ignique adaritur: tum partes adustæ sale asperguntur et cilicio perfricantur. Demum, capite abscisso, martyrio coronatur. Ad gloriam Domini nostri Jesu Christi. Eadem leguntur ἐν βίαις ἀγίων apud Maximum Episcopum Cytheræum.

3 Quia locus [martyrii] non addebatur, videbatur esse cujuscunque occupantis. Arrripuerunt ergo eam nonnulli recentiores Hispani, ipsiusque nomen Adversariis, sub nomine Juliani Archipresbyteri Toletani excogitatis, num. 555 sic inseruerunt. Triboraci, quod oppidum nunc Lerma est in Masburgiis, commemoratio S. Calliopæ, cognomento Leramæ, a qua nomen accepit oppidum, quæ in persecutione Neronis, mamillarum abscissione, carnis exustione, et super ardentes testas volutatione, demum capitis abscissione, fidei causa Martyr evasit. Agunt de ea Græcorum Menologia et Martyrologia, viii die Junii, anno xii Imperii Neronis. Hæc ibi, sed Græcorum Menæa et Menologiu habent passam temporibus Decii Imperatoris, et sine dubio apud Græcos. Interim Tumayus Salazar in Martyrologio Hispanico, non contentus Græcorum elogio, copiosum narrationem, sed ejusdem figlinæ adjuuxit, ad quam avidum simulum inventionum remittimus.

frustra inserta Hispanis Adversariis.

DE S. GENESIA VIRG. MART.

CHERII IN PEDEMONTIO HONORATA

Sylloge ex traditione loci, de allato illuc et reperto corpore.

D. P. Cherii insigni in oppido, Pedemontium quid esset, interrogatus quidam, haud inepte fertur respondisse, civitatem, quæ trecenta milliaria suo ambitu complectatur. Nam, præter veri nominis civitates, Episcopali Sede insignes tres, sub Metropoli Taurinensi; continere dicitur circiter quingenta quinquaginta oppida

muris cincta; inter quorum multa, nihil civitatibus cedentia, unum est Cherium; de quo in Atlante Blaviano legitur, quod a Frederico Barbarossa titulo Maximæ Villæ decoratum, revera talis est, tum propter nobilitatem ecclesiarum, conventuum, et omnis generis ædificiorum; tum propter opes iocolarum,

Patrona S.
Genesis hoc
die colitur,

A larum, solique ubertatem: ubi multæ familiæ nobiles, multi mercatores opulenti. Distat Taurino ad Orientem sex septemve passuum millibus; atque unius milliaris intervallo respicit vicinum sibi ad septemtrionem vicina Antecellum, vulgo Andeseno dictum: inter quæ inventum corpus S. Genesisæ Virginis et Martyris, cum causam præbisset contentions; ea miraculo direpta fertur, et Cheriensibus cessisse repertus thesaurus, qui ei annue honorando festum voluerunt esse hunc vii Junii; fortassis quia tali die factum miraculum sit, aut olim sic colebatur in ea quæ dicitur isto loco stetit S. Genesisæ ecclesia, nunc autem funditus perit.

de qua scriptores
Pedemontani

2 De Sancta illa scripsisse dicuntur Guilielmus Baldesanus Metropolitæ Turinensis Canonicus, in Historia Ecclesiastica Italiæ Occidentalis, nobis necdum visa, sed auctoris diligentiam cognitum habentibus ex ejusdem Sacra historia Thebæa, Taurini vulgata anno 1598 et auctius 1604; et Paulus Britius, anno 1642 factus Albensis Episcopus, in Additionibus MSS. ad Baldesanum; item antiqua MSS. quædam insignis Collegiæ Cheriensis. Hinc informationis aliquid petentibus nobis, respondit nostri istic Collegii Rector anno MDCLXXXIX R. P. Joannes Franciscus Dobray, opinionem esse prædictorum auctorum, fundatam in pariter repertis Sanctorum Juliani et Basilæ Reliquiis, fuisse illam ex hujus mille discipulis, magistræ suæ commortuis, unam; cujus corpus, una cum prædictorum duorum Sanctorum Reliquiis, illuc ab Antiochia tulit civium aliquis, a sacro bello redux post illam anno MDCVIII per Christianos occupatam. Sanctorum istorum Acta ad 1x Januarii illustravit noster Godefridus Henschenius, ex quibus cum in Ægypto, non in Syria passos constet; et Hieronymianum vetustius Martyrologium Antinoi illos adscribat; merito existimavit Antiochiam, pro Antinoia (nom sic etiam scribitur) obrepisse, eo facilius quod Antiochia Syriæ celebrem quoque habuerit Martyrem Julianum, nobis hoc mense die xxi commemorandum. Sed neque in Ægyptiorum istorum Actis Genesisia ulla nominatur,

quædam
conjectant,
non verosimilia

ut omnino incertissimæ habendæ sint conjecturæ, fundatur in simultanea translatione Reliquiarum. Quare malui de ipsa hoc loco seorsim agere.

3 Curavi igitur per nostros Cherii, iterum quæri, quid saltem de inventione et hodierno cultu certius scribere possem; et responsum hujusmodi a supra laudato Rectore accepi, ex traditione potius quam certo aliquo litterarum monumento: Percurrente bubulco quodam cum aratoriis bobus agrum, Cherii oppidum inter et pagum Antecellii positum, genibus flexis constitisse boves. Hujus rei novitate percussus bubuleus, ut hinc atque illinc oculos mentemque convertit, aratro sepulcrum detectum aspexit; simulque altius fodiens tellurem, capsulam habuit; qua sanctorum Juliani, et Basilissæ, et Genesisæ reliquiæ condebantur. Palam re tota facta, continuo Cherienses et Antecellenses confluxere, et cum quisque populus cælestis thesauri nimium cupidus esset, eo ventum fuit, ut armis litem conficere pergerent. Qua re perspecta, ut paci consuleret, consilium iniit Episcopus, imponendi sacras Reliquias currui, quem duceret, par indomitum juvencorum; ita pactus adstantium pacem, ut cum procedentes juveni venissent ad bivium, cujus altera pars Cherium, altera Antecellum ducebat, illius gentis esset thesaurus, cujus in urbe aut pago illi consistere. Precipiti igitur cursu correpta via juvenis insistentibus, plane divinitus factum, ut Cherium versus iter susciperent: ubi nulla mora interposita, currum advexere ad templum majus insignis Collegiæ sanctæ Mariæ de Scala. Observat autem Cheriensis Communitas, quod quotannis quando experitur cælum, vel nimia siccitate, vel crebrioribus quam par est pluviis telluri noxium, publico cultui expositis Reliquiis, et per novendium circumlatis ecclesia tota, ita feliciter conciliare sibi illud consueverit: nam aures vertit ad precantium vota, ut in pluvias plerumque, vel serenitatem, secundum temporis exigentiam, cælum convertatur.

D
AUCTORE D. P.

Traditione
autem habetur,

ad locum
latentis arcæ
procubuisse
boves,

E
et ortam pro
ea contentio-
nem miraculo
direptam
in favorem
Cherensium

qui Sanctam
pro pluvia
aut serenitate
invocant.

DE S. MARCIANO ET JOCUNDO

MARTYRIBUS IN ÆGYPTO.

Ex Martyrologii Hieronymiani apographis.

G. H.

C

Quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa auspicantur hunc octavarum diem Junii his verbis: vi Idus Junii in Ægypto Marciani. In apographo Corbeiensi, Parisiis excuso cum tomæ quarto Specilegii per Lucam Acherium, additur socius Jocundus, uti etiam in Martyrologio antiquo ejusdem monasterii Corbeiensis: quare et nos eundem notuimus separare. Notkerus eundem diem ita etiam orditur: In Ægypto nativitas S. Martiani, quem plu-

rima MSS. referunt, et cum iis Grevenus in Additionibus ad Usnardum. Celebrantur die quinta Martyres in Ægypto Marcianus, Nicander, et Apollonius, etiam dictis apographis Martyrologii Hieronymiani inscripti: a quo quia hic diversus farsan fuit, sub ista præmonitione hoc die illum produendum statuimus; eo maxime quod socius Jocundus addatur, diversus a sociis antea nominatis.

F

DE S. CRISTO SIVE EURISTE

MARTYRE CÆSAREÆ IN PALÆSTINA.

G. H.

Ex Martyrologio Hieronymiano.

Cæsarea, inter urbes Palæstinæ celeberrima, plures operi nostro suppeditavit Martyres, inter quos ad hunc diem in MS. vetusto Regine Sueciæ, per Lucam Holstenium vulgato, primo loco aliquis ibi passus refertur, hoc modo: vi Idus Junii, Cæsareæ Palæstinæ natalis S. Chresti, sic etiam scribitur in MSS. Augustano, Gellonensi, Sangullensi, et Parisiensi Labbei, nec non Richenoviensi in Suevia, Oresti in Aquisgranensi, Cesti in Rhinoviensi. Verum

in apographis Martyrologii Hieronymiani Lucensi et Blumiano, itemque apud Notherum ita legitur: In Cæsarea Palæstinæ natalis Cristi: primaque littera mutata, scribitur in apographo Corbeiensi, Eristi; ac cum majori etiam diversitate in MS. apographo Epternacensi Euristis. In titula proposuimus nomen Cristi, et adjuuximus sive Euristis, propter antiquitatem MS. Epternacensis. Si quis majorem lucem affuderit, aut aliter senscrit, libenter acquiescemus.

DE SS. MARCO ET JULIO

MARTYRIBUS DOROSTORI IN MOESIA

G. H.

B

E

Ex Martyrologio Hieronymiano.

Progreddimur cum quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis, in quorum tribus, Epternacensi, Lucensi, ac Blumiano tertio loco sic legitur: In Dorostoro civitate, natalis S. Marci. Quæ eadem habentur in Martyrologio Notheri, et alio Regine Sueciæ supra citato. In apographo Corbeiensi additur illi socius his verbis. In Dorostoro civitate, natalis S. Marci, Lucii. Fuit Dorostorum civitas in Mæsia inferiori et hodierna Bulgaria, ubi plures pro Christi fide decesserunt Martyres; puta, xxv Maji, Passicrates, Valentio, et alii: quos secutus est

xxvii Maji S. Julius, cujus Acta et varia elogia ad dictum diem edidimus; nec modo habemus unde eundem arbitremur, aut etiam diversum statuamus. Sit judicium penes lectorem; qui si quid certius possit adferre, nobis ac Sancto beneficium præstabit. Natale S. Marci, non addita palæstra, aut ullo Socio, habetur in antiquo Kalendario ante Psalterium quod pertinet ad monasterium Trevirensis S. Maximini. At Marti, pro Marci, legitur in MSS. Gellonensi, aliquo S. Galli, et Parisiensi Labbei.

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS

VITICO, NESTORE, CARO,

LAMPITE, MARCINA, ACAICO.

G. H.

C

Ex Eodem Martyrologio.

F

Quarto loco referuntur in præcitatis Martyrologii Hieronymiani apographis hi sex Martyres: et in vetustissimo quidem Epternacensi sic: Nicomedia, Vitici, Nestoris, Cari, Lampitis, et Marcinae, Acaici. Consentunt omnia apographa in nominanda palæstra Nicomedia; et in nominibus Vitici, atque Nestoris; differunt in reliquis. Nam loco Cari, Lampitis, unico vocabulo habent Carolapidis et Carolapis: pro Marcina vero Marina: nomen autem

Acaici deest in Lucensi et Blumiano, in Corbeiensi vero legitur Foci; ut videatur forsitan alius Martyr, et tam ille quam Acaicus a reliquis seperandus. Apud Notherum ita habetur. In Nicomedia Eutychii, Nestorii et Marinæ: ubi Eutychius ponitur loco Vitici. MSS. Richenoviense et Aquisgranense cum Greveno; In Nicomedia S. Nestoris. Viticus, absque palæstra, refertur in MS. Gellonensi, Augustano aliquo S. Galli, et Labbeano. Nec plura de his obtinimus.

DE SANCTO SALUSTIANO

MARTYRE IN SARDINIA.

Sylloge de veteri ejus cultu et recentiorum commentis.

D. P.

Memoria in
antiquis
Fastis:

Antiqua memoria S. Salustiani in Sardinia reperitur in jam saepius laudato, vetustissimo Martyrologii Hieronymiani apographo Epternacensi, de quo in opographis Lucensi et Blumiano ista leguntur. In Sardinia natalis Salustiani; et additur Silvianiani, in MS. apographo Corbeiensi, atque (uti advertit Franciscus Maria Florentinus, in suis ad dictum Martyrologium Notis) in omnibus quibus innotuit MSS. libris nulla ab aliis Martyribus differentia signatur. Salvator Vitalis, in Additionibus ad Annales Sardiniae pag. 46, inter Martyres illum unmerat, sed sub Hadriano coronatos: quod ultimum non continuo admittimus, ideoque cum praedicto Martyrologio Hieronymiano eum post Martyres Nicomedenses collocamus. Usuardus solum ista habet: In Sardinia S. Salustiani; interponitur vox Nativitas, apud Notherum. Ceterum ipse et Bellinus, Grevenus, Molanus, alique cum Usuardo loquuntur. Parro absque palaestra Salustianus habetur in MS. Gellonensi et Sangallensi: at Salustinus in MS. Augustano, Sedustinus in Labbeano: Maurolycus Justinianum appellat.

2 Primus Confessorem cum dixit Galesinius, et tomen allegat Usuardum: in cujus exemplaribus pluribus quae habemus, nomen Confessoris non reperitur. Galesinium secutus est Baronius in Martyrologio Romano, et deinde Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italicae, ubi hoc addit elogium: Sallustianus, qui et Justinianus (scilicet apud Maurolycum) Calari (ut quibusdam videtur) in Sardinia, eadem tempestate, qua SS. Gabinus et Crispulus Turribus, mira sanctitate vixit, et miraculis aliquot fulsit. Is cum eam

tempestatem pertulisset, ad caelestem requiem vocatus, evolavit vi Idus Junii. Deinde in Annotatione, Fara, inquit, lib. 1 de Rebus Sardiniae, Salustianum quidem miraculis clarum ex Usuardo commemorat, haud tamen patriam exprimit, ut Dimas in Chronico, qui illum Calaritanum, amore forsán patriae ductus, facit. Quorsum ergo et ipse Ferrarius, tam levi conjectura mixtus, ipsum in elogio, Calaritanæ urbi adscribit? SS. Gabinum et Crispulum Turribus fuisse martyrio coronatos, diximus ad diem eorum natalem xxx Maji, illosque in Martyrologio Hieronymiano Turribus in Sardinia adscribi; quod de S. Salustiano non dicitur, neque arbitramur hunc cum illis aliquid commune habere, nisi id meliori ex antiquitate argumento probetur; imo, nihil præter eorum cultum, probabilius etiam martyriam, de illo posse sciri. Qui additur supra ex Corbeiensi apographo Silvianianus, a nobis in titulo omittitur, quia veremur ne per errorem sit intrusus, dum aliunde major lux affulserit: quia a reliquis Scriptoribus, etiam Sardis, nulla ejus mentio facta reperitur. Denique non assentimur Dionysio Bonfant, qui lib. 13 Triumphi Sanctorum Sardiniae cap. 15, eremitam scribit vixisse in montibus Calaritanis, et solum allegat Maurolycum ad diem xiii Junii, tam in textu, quam nota marginali: cum tamen Maurolycus ejusdem non meminerit ad diem istum, sed solum hac vi ista habeat: In Sardinia S. Justiniani loco Salustiani. Qui pro reliquis recentiorum prænominatorum assertis adduxerit auctores fide dignos, nostrum assensum haud ægre obtinebit; gratis assumpta hactenus, gratis rejicimus.

an Turribus
vixerit?

E

an eremita in
ditione Cala-
ritana?

a recentiori-
bus Confessor
habetur:

DE SANCTIS MARTYRIBUS ÆGYPTIIS

PTOLOMÆO, PHILIPPO, JOANNE ET ACRA

C

Ex Hagiologio Metrico Anonymi Habessini.

D. P.

F

A sagittis
et flammis
servati,

Inter ceteros Martyres, quorum notitiam, ab Ecclesia Alexandrina acceptam, suis in Fastis conservavit Habessini, et Metro Æthiopico consignavit eorum Poeta; insignis etiam est Quadriga prætitulata, et Ægypto Septentrionali adscripta, hoc modo: Salutem dico Ptolomæo et Philippo, Joanni et Acræ, ex Ægypto Boreali consociatis: qui cum stetissent ad martyrium coram tribunali immitis Judicis, liberavit eos Dominus ab advolante sagitta, et ab igne in pyram composito servavit illæsos.

Namquid autem et ab acie gladii? Non existimo: sed pariter martyrio consumptos, persuadet communis omnium hic memoria. Si enim post hæc miracula dimissi, vitam in pace finissent, soto Confessionis titulo clari, non colerentur eadem die. Est autem Septentrionalis Ægyptus, unde illi ad tribunal adducti sunt, et forsitan Alexandriam, ad dexteram Nili ripam versus Mare-rubrum. Sub Maximino passos, si non sub Diocletiano, divinare licet, definiri non potest, deficientibus ad id argumentis.

videntur gla-
dio marty-
rium comples-
se.

DE SANCTIS DOROSTOLO, CHRESTO, MARCIA, MUCIANA, HELIO, LUCIANO, ZOTICO, MARTYRIBUS CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

Sylloge ex Martyrologio Hieronymiano.

D. P.

Septem hos Christi athletas repræsentat nobis vetustissimum Martyrologii Hieronymiani apographum monasterii Epternacensis his verbis : Cæsareæ Cappadociæ, Dorostoli, Chresti, Marcæ, Muciani, Helii, Luciani, Zotici. Ex his memoria Chresti deest in aliis tribus opographis, forsitan quod inter Martyres in Cæsarea Palæstinæ passos hoc die referatur; tum Euristus in hoc MS. deest; et loco Helii legitur in Corbeiensi, Helianæ, deestque in Lucensi; sed Helii est in Blumiuno. Dein loco Mutiani habetur in aliis tribus Mucianæ et ideo in titulo sic

præposuimus. In aliis quatuor est magnus consensus. Nomen Marcæ est in MSS. Augustano, Gellonensi et alio S. Galli, et Marthæ scribitur in quodam Parisiensi. At Martiæ et Mociani in MS. Richenoviensi. Est aliquis Lucianus Martyr Cæsareæ Cappadociæ, propositus hesterno die seu septimo Junii; sed seorsim absque sociis: verum iterum hac die cum sociis in eisdem antiquis monumentis: qua de re monemus Lectorem, ut, si quid certius repererit, dignetur proferre: interim uti reperimus, reliquimus omnia.

B

E

DE SANCTIS JANUARIA, MUCIO, DONATA, SPISINNA, JULIO

MARTYRIBUS IN AFRICA.

G. II.

Ex eodem Martyrologio.

Jam toties etiam hoc die allegata, antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa consignant hos in Africa passos. Ex his nomen Muci est in solo Epternacensi, et Julii in solo Corbeiensi. Quæ in tribus scribitur Januaria, in Epternacensi est Januarius, et loco Spisinæ legitur Spisinæ atque Spesinæ, et contractius Spinæ. Sed iterum oritur controversia,

quod pridie hujus diei sive septimo Junii, inter septem Martyres Afros reperiantur nomina Januariæ seu Januarii, Donatæ, et Spisinæ seu Spissinæ. Verum in iisdem Martyrologiis, et quidem cum quatuor sociis, diversis a duobus hic junctis. Si quis eosdem voluerit esse, funem contentiosum non trahemus, maxime si aliquid verosimilis ratiocinii præ se tulerit.

DE SANCTO EUSTOLO EPISCOPO

C

MARTYRE NICOMEDIÆ

F

Ex eodem Martyrologio.

D. P.

Sub finem Martyrum hujus diei proponitur, in quatuor Martyrologii prædicti apographis, Sanctus Episcopus Eustolus, sive Eustylus, aut Eustulus: sed ex qua urbe aut Cathedra adductus eo fuerit, non exprimitur: martyrio autem coronatus præsumitur, ut plures alii; idque Nicomediæ, Sede Imperatorum. Etenim antiqua etiam Martyro-

gia Casinensis monasterii caractere Longobardico, et Romanum Ducis Altempsii, septimo Junii referunt eundem Eustolum Episcopum, ut Nicomediæ coronatum. Plura de ejus certamine non extant, hactenus o nobis visa: utinam ea aliunde pro designato Supplemento emergant!

DE SANCTIS MARTYRIBUS,

GERMANO, PAULINO, JUSTO, ET SCICIO,

GERUNDÆ IN CATALONIÆ.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De eorum cultu certo, Actis incertis.

SUB DIOCLET

Gerunda, Hispanis vulgo Gerona, antiqua urbs est Ausetanorum, in Hispania citeriore sive Tarraconensi, et hodierna Catalonia, dives et munita, cujus titulo olim utebantur filii primogeniti Regum Aragoniæ, dicti Comites seu Principes Gerundenses. Hæc, suscepta olim fide Christi, gloriatur se habuisse S. Narcissum Episcopum, in persecutione Diocletiani et Maximiani martyrio coronatum XVIII Martii, quando Acta martyrii et varia miracula dedimus. In eadem persecutione passi dicuntur Sancti quatuor Martyres, Germanus, Paulinus, Justus, et Scicius sive Sicius; quorum festum solenni Officio celebrari proximo die seu feria secunda post festum Sanctissimæ Trinitatis, eosque nominari in Collectis Missæ et Officii divini, asserit Antonius Vincentius Domenecus, Ordinis Prædicatorum Theologus, in diocesi Gerundensi natus, in Historia generali Sanctorum Principatus Cataloniæ, in qua Acta horum Martyrum Hispanice describit, desumpta ex libro, manu antiqua scripto, quem tenent in Cathedrali ecclesia Gerundensi diligenter custoditum. Ea ex Hispanico Domenecci, a se Latinitate donata, edidit Joannes Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico; sed ita, ut fidere non possimus jam sæpius deprehenso vix quidquam ita sincerum dare, ut non aliquid de suo admisceat. Quare felicitati duximus, quod ex ipsa Catalonia acceperimus originaria Latina, ad iudicium de ipsis immediate ferendum. Titulus hic erat: Incipit Historia quatuor Martyrum Lapididarum civitatis Gerundæ. Annus Martyrii nullus ibi exprimitur, solum nominatur Dacianus Præses, missus a Diocletiano et Maximiano, etiam in Actis S. Vincentii notus: Domenecus tamen assignat annum ccc, et initio solii Junium mensem, cujus diem vi Idus, sive hunc vii Junii, definit Tamayus: quem hic, quamdiu certius nihil proponitur, quod sequamur, tantisper tenebimus: potius quam externum Ferrarium, qui nec ipse fundamentum allegat definiendi diem xii: erravit autem typographus ejus, quando ex Germano fecit Gesmanum.

Cultus feria 2 post festum. ss. Trinitatis.

Acta martyrii ex MS. Gerunden.

Translatio prima facta a Carolo Magno,

secunda ab Arnaldo Canonico ante 1189

2 Fuisse Sanctorum horum corpora primo extra muros civitatis deposita in ecclesia, olim B. Mariæ, postea S. Felicis ibidem Martyris; deinde a Carolo Magno Imperatore cum singulari honore et reverentia ad Ecclesiam Cathedrali translata, et in altari Beatæ Virginis collocata; ac demum ab Arnaldo de Monte-Rotundo, tunc Canonico, postea Episcopo Gerundensi, delata ad Capellam, ab ipso in honorem horum Sanctorum constructam, indicant Acta tum Latina veteris MS. tum Hispanica Domenecci. Præfuit autem Arnaldus iste urbi et diocesi Gerundensi ab anno mxcviii usque ad annum mxcvi; diciturque de illo, quod accessit ad Curiam Romanam, et inde habuit Vitam istorum Sanctorum.

3 Idem Arnaldus Episcopus, ob beneficia a Carolo Magno præstita Ecclesiæ Gerundensi, statuit, ut festum ejusdem in urbe et diocesi Gerundensi celebraretur, ad diem xxviii Januarii, ad quem Acta ejus illustravimus, ab Eginardo scripta; ubi cap. 3 narratur bellum ejus

Hispanicum, et post saltum Pyrenæum superatum, in deditionem accepta oppida et castella, in quibus videtur Gerunda fuisse. Domenecus, relata ad dictum xxviii Januarii Vita ipsius Caroli, profert diploma ejusdem Arnaldi de veneratione illius in capella prædictorum quatuor Sanctorum Martyrum, quod diploma habet hic exhibere, sicut, omisso exordio, Latine excusum est.

qui deinde Episcopus festum S. Caroli Magni instituit,

4 Attendentes... quod virtutum decore adeo refulgebat Carolus Magnus, quod Altissimus, pro ejus claris et dignis meritis sibi gratis, dignatus fuit grandia et crebra miracula operari, ut gestorum suorum pollens historia manifestat; Et quod propterea fuit per sanctam Sedem Apostolicam digne Sanctorum Catalogo aggregatus, et de eo per totam Alamanniam solenne festum die intitulata quarta Kalendas Februarii in Dei Ecclesia anno quolibet celebratur; Attendentes insuper et ad memoriam reducentes, quod inter ceteras Hispaniæ civitates, Gerundensem civitatem armorum potentia abstulit Saracenis, et Gerundensem Ecclesiam, sponsam nostram, nec non omnia Monachorum cœnobio nostræ diocesis fundavit pulcherrime, et dotavit etiam affluenter; Ideo volentes et pia consideratione ducti, plurimum affectantes, ut tam in dicta Ecclesia Gerundensi, quam in ceteris Ecclesiis nostrarum civitatis et diocesis, de eo celebris et colenda memoria perpetuo habeatur; de consilio et assensu nostri venerabilis Capituli, statuimus et etiam ordinamus, quod de cetero dicta die fiat annuatim festum signi novi, de almo Confessore B. Carolo Magno prædicto in Gerundensi Ecclesia prælibata; et quod in altari capellæ beatorum Martyrum Germani, Justi, Paulini et Scicii, quam fundavimus et dotavimus, in ipsa etiam Ecclesia, simul cum ipsorum Sanctorum invocatione ejusdem almi Confessoris, sic intituatur et perpetuo collocetur; et quod post utrasque Vesperas et Laudes ipsius festi, fiat processio per Clerum dictæ Ecclesiæ die præfata ad capellam præfatam; et coram altari prædicto ipsius capellæ, fiat de ipso almo Confessore Commemoratio, prout in ipsa est fieri consuetum in Processionibus, quæ fiunt in festivitibus Sanctorum, sub quorum vocabulo seu invocatione sunt constructa altaria in eadem; nec non quod omnibus et singulis ecclesiis nostrarum civitatis et diocesis prædictarum, in utrisque Vesperis et Laudibus, dicto die anno quolibet, cum Oratione et Antiphonis propriis, ad hoc per nos designatis, Commemoratio celebretur.

ab beneficia præstita Gerundæ,

F celebrandum in capella horum 4 Martyrum.

5 Hartenus Henschenius, nihil quidem hæsitans, quin Gerundensium traditioni crederet de translatione dictorum Martyrum, ex suburbio ad Cathedrali facta tempore Caroli Magni; sub quo expurgatam a Saracenorum spurcitiâ civitatem, et sacras ædes restauratas esse constabat: merito tamen dubius de veritate Actorum, non ex aliquo veterum Christianorum scripto, tunc pariter in lucem producto: non etiam ex tradita per manus memoria, mox a facta translatione ibidem Gerundæ

D. P.

Acta quando et ubi composita?

AUCTORE G. H. cur dentur ut apocrypha?

A Gerundæ conscriptarum : sed post annos abinde quadringētas et amplius, fere autem nongentos post Martyrum Passionem composita Romæ, indeque allata : nec enim vetustiora esse, stylus totus loquitur, isque non Hispanicus, sed Italicus. Itaque valde ambigens Henschentius, expediretne illa, huic operi inserere, iudicium ea de re mihi reliquit ; qui solum omnibus expensis existimari, non subtrahendam discreto lectari facultatem. proprio arbitrio statuendi de re tota, iudicandique quam non sine causa ea dumtaxat ut Apocrypha legenda proferam.

ACTA APOCRYPHA

Ex MS. antiquo Gerundensi.

Patria et parentes Martyrum:

a
b
c
d
e
f
duorum mater Christiana obit,

g
h

i

ac sorori, aliorum matris, apparens
h

B Flagrante et inardescente persecutione Maximiani et Diocletiani, adfuerunt in civitate Gerundæ, quatuor uterini pugiles et gloriosi athletæ, pro Christi fide gloriosissime certantes : videlicet Germanus, Justus, Paulinus, et Sicius. Qui nempe sancti Martyres oriundi fuerant de territorio Girondæ, quod vulgariter dicitur a Lamporda, in quo est villa quædam, quæ dicitur la Pera b : ubi erat vir quidam nomine c Eter, qui habebat duos filios, quorum unus vocabatur d Lirus et alius Sirus : et in alia villa, quæ dicitur Cursa e, erat alius homo, nomine Corus, qui habebat duas filias, quarum una vocabatur Floris f et alia vocabatur Gelida. Primam autem, Deo disponente, scilicet Florem, accepit in uxorem prædictus Lirus : secundam vero, scilicet Gelidam, accepit Sirus in uxorem. Prima autem, scilicet Floris, a prædicto viro suo, scilicet Liro, habuit duos filios, scilicet Germanum et Paulinum ; altera vero, scilicet Gelida, a viro suo Siro habuit alios duos filios, scilicet Iustum et g Sicium. Cum ergo prædicta scilicet Floris concepisset, vidit quoddam somnium : videbatur enim quod ignis h exiret de utero suo, qui totam patriam illustrabat. Quæ excitata retulit somnium viro suo, qui fuit valde admiratus. Processu autem temporis, natisque jam dictis duobus filiis ; dicta Floris nattravit ipsum somnium cuidam matronæ, vocatæ i Fœcundæ, jam Christianæ. Quæ quidem divino Spiritu edocta, interpretata fuit ipsum somnium, dicens ; Audi, filia Floris ; hoc quidem somnium quod vidisti, a D. N. Jesu Christo tibi revelatum extitit : nam scias pro certo, quod hi duo filii tui, duo candelabra erunt lucenia in sancta Ecclesia : et quia hoc lumen veritatis videre meruisti, restat ut sacram baptismum recipias, ut ei qui in cœlis regnat valeas sociari. His autem auditis dicta mulier Floris effecta est Christiana secreto modo ; quæ post non multos dies obiit. Et vir ejus misit filios suos, scilicet Germanum et Paulinum, ad suam materteram, scilicet Gelidam, et ibi morabantur.

C 2 Dicta autem Gelida nocte quadam in somniis audivit vocem, dicentem sibi : Veni ad me. Quæ respiciens, vidit sororem suam, valde pulchram, dicentem sibi ; Desiderasne mihi similem k pulchritudinem habere ? Quæ respondit : Quomodo potest fieri ? cum ex utero matris nigra fuerim et sum. Respondens soror defuncta, dixit : Vade ad Stephanum, qui moratur hic prope : hic dicet tibi, quid te oporteat facere, locus autem in quo prædictus Stephanus tunc morabatur, vocatur nunc S. Maria de Angelis. Quibus peractis, d. defuncta disparuit. Dicta autem Gelida, perterrita ex his quæ vidit et audivit, surrexit ante lucem : et arripiens iter, nesciebat quo iret. Dominus autem, cujus nunc ista fiebant, misit et lucem de cœlo, quæ direxit eam usque in locum, ubi d. Stephanus tenebat domum. Cum autem d. Stephanus vidisset eum in-

trantem, a Spiritu sancto edoctus, cognovit quare dicta veniebat ; et incepit eidem prædicare de Christi vita et morte, et aliis articulis fidei, et permansit d. mulier cum d. Presbytero vocato Stephano, per tres dies, jejunando, orando et sermones audiendo : quibus bene informata recepit sacram baptismum : et fuit ita dulcedine divini amoris inflammata, quod omnia mundi oblivioni tradidit. Tertia vero die audiens Missam, vidit in manibus Sacerdotis, dom sacram Corpus elevasset, puerum valde pulcherrium, facientem cum manu ei signum, ad modum hominis vocantis aliam : completoque mysterio reversa est ad propriam domum.

3 Lirus vero prædictus, maritus Floris defunctæ, accepit uxorem, consobrinam germanam dictarum mulierum Floris et Gelidæ, nominatam Florentiam, ex qua genuit binos filios, quorum unus natus est valde pulcher, alius autem leprosus in omnibus membris. Quibus auditis, parentes et amici concurrunt ad visitandum ; inter quos venit illa fidelis Christicola, scilicet Gelida, quæ dixit consobrinæ germanæ suæ : Cara soror, si scires mysterium, quod a Domino factum est, citius letari deberes quam tristari. Vides, inquit, filium tuum leprosum ? hoc designat tuam legem infidelitatis, quam tu servas : sed si cupis sanitatem, pueri, crede in Dominum Jesum Christum, filium Dei unigenitum, natum ex Maria Virgine ; et accipe sacram baptismum tu et filii tui, et videbis mirabilia Dei. Deinde narravit sibi omnia, quæ ipsa Gelida viderat et audierat a Sacerdote Stephano prædicto. Quibus auditis d. Florentia, Spiritu sancto inspirata, rogavit d. Gelidam, ut mitteret ei d. Sacerdotem. Et illico d. Gelida, non pigra sed diligens, misit præd. Sacerdotem. Qui venit et stetit in domo d. Florentiæ per sex l dies, informando eam de fide. Quæ instructa plane, requisivit sacram baptismum : et statim d. Sacerdos baptizavit eam cum filiis suis. Cum autem ille leprosus fuisset baptizatus, statim curatus fuit a lepra. Quod videns Florentia, ardentius dilexit Factorem, et rogavit ut audiret Missam : quod ita factum est. Cum autem sacram Hostiam elevasset Sacerdos, Germanus et Paulinus fratres, per rimas portæ cameræ viderunt Christum, sicut matertera eorum viderat : et statim terri clamare cœperunt : et festinanter cameram intrantes, peracta Missa sacram baptismum susceperunt.

4 Quibus peractis præd. Sacerdos loquebatur cum Florentia de fide, absente Gelida, quæ prandium parabat. Lirus vero maritus Florentiæ venit, et reperiens d. Sacerdotem cum uxore sua, furore repletus arripuit gladium, et voluit eam interficere : sed statim divino nutu effectus est immobilis, et patiebatur morbum gravem. Sed statim Gelida venit, et una cum d. Florentia ante altare beatæ Virginis se prostraverunt, rogantes Christum ut ostenderet suam potentiam. Oratione autem facta, venerunt ad d. Lirum, ostendentes ei filium suum a lepra curatum, dicentes ei : Si tu credis in Dominum Jesum Christum, et te baptizari permittas in nomine ipsius, recipies sanitatem. Quod ille videns, et se cruciatum ; dixit : Credo in Dominum Jesum Christum, et baptizari volo in nomine ipsius, et statim curatus est, et immediate vocato Sacerdote præd. sanctum Baptisma percepit.

5 Tunc his peractis, Gelida cum viro suo Siro ad domum propriam rediit : qui quidem Sirus, reperiens uxorem suam quadam nocte intra cameram orationem facientem, et perpendens eam esse Christianam, arrepto gladio voluit illam jugulare. Sed statim Angelus Dōmini, in forma pueri, adfuit cum maximo lumine, et ipsum Sirem in terram prostravit, ita quod per totam noctem extra sensum fuisset.

Mane

D persuadet fieri Christianam:

idem hæc persuadet suæ consobrinæ,

ut sic filius ejus leprosus sanctetur;
E

quibus baptizatis, baptizantur et pri-vigni,

et eorum pater,

F

ac patruus.

A Mane autem facto, Gelida misit ad ejus consobrinam germanam et virum ejusdem, narrans eis casum qui occiderat. Quibus auditis, accesserunt ad Sirum, et in lecto quasi mortuum viderunt. Cumque excitatus fuisset d. Sirus, vocavit uxorem ejus; et in praesentia circumstantium narravit quæ viderat; et valde tristis veniam petiit ab uxore, et fieri Christianum se postulavit, et sic sacrum baptismum suscepit.

*Patrones 4
facti statua-
rii, cœlibes
vivunt:*

B Isti igitur quatuor, Germanus, Paulinus, Justus, et Sicius, ad ætatem debitam pervenientes, artem mechanicam tam lapidum quam lignorum didicerunt. Erant autem multum periti lapidicæ, et in arte sculpturæ famosi artifices; quos equidem non invenitur habuisse uxores: forte enim consilium Christi de virginitate servanda, ferventi amore quo in Christum ferebantur, opere implere cupiebant. Unde Matthæi xxix dicitur; Sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum; qui potest capere, capiat. Hos, inquam, quatuor strenuos, defensores pariter et confessores Catholice fidei, elegit Deus et oriri fecit in istis Hispaniæ partibus, ut Christum in tam atroci persecutione, constantissime confiterentur, et fidem orthodoxam eorum martyriis mirabiliter in cordibus fidelium roborarent, et multis miraculis sanctisque doctrinis mirabilem demonstrarent. Propter quod Deus, bonis et justis præmia dispensans, sicut illos specialiter ad certamen martyrii elegit, pro fidei Catholice defensione; sic etiam in hac Gerundæ civitate terrestri, et in civitate Paradisi cœlesti, gloriosissime magnificavit: de quibus loquitur Apostolus ad Romanos viii; Quos præseivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui: quos autem prædestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit, hos et justificavit; quos autem justificavit, illos et magnificavit.

clarens miraculis,

C 7 Mortuis autem eorum parentibus, arte præd-
m utentes sine uxoribus, in fide Catholica permanentes, etiam miraculis clauerunt. Nam primo, in loco qui dicitur Ultra-montem, cum quandam domum ædificassent, quidam ex coadjutoribus ex ædificio cecidit: et fractis cruribus et brachiis, spes vitæ in eo non erat. Beati autem isti videntes descendunt; et ipsum a terra levantes, divino nomine invocato, ita pristinae sanitati restituerunt, ac si nunquam aliquid mali passus fuisset. Completo autem d. opere, accesserunt ad locum qui dicitur Flassa; et dum ingressi fuissent locum, viderunt ibi juvenem, m surdum et mutum a natura. Cui dicti Sancti compatiētes, accerserunt eum; et tangentes aurem et linguam ejus, dixerunt; Audi, et loquere, et redde gratias Altissimo. Et statim apertæ sunt aures ejus, et solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur recte, benedicens Deum. Fama autem eorum incepit ventilari per totam villam. Ipsi fugere volentes hominum laudes, recesserunt inde, et venerunt ad villam quæ dicitur Moneto, in quo reppererunt unum hominem possessum a demone: et statim Sancti prædicti hominem, in nomine Dei, sanum et incolumem reddiderunt. Qui videntes famam excrescere, recesserunt ab illo loco, et venerunt Gerundam; et in porta civitatis reppererunt unum senem claudum, postulātem eleemosynam: ad quem accedentes Sancti Dei, dixerunt; In nomine Jesu Christi, Nazareni, crucifixi, surge et ambula. Qui illico surgens, secutus est eos.

*a Rufino
Fra facto jns-
si idola scul-
pere,*

8 Temporibus autem illis regnabant duo Imperatores, scilicet Diocletianus et Maximianus, qui persequerentur Christianos: qui miserunt Datianum, Gubernatorem generalem super totam Hispaniam, ut Christianos persequeretur. Hic cum venisset Valentiam, ibi crudelissime n interficiebat Christianos: et misit versus Gerundam unum crudelem virum,

Rufinum nomine, officialem suum. Qui primo venit D ad civitatem quæ dicitur Empurias, et invenit ibi EX MSS. Felicem, et duxit illum vinculatum usque o Gerundam. Et cum ibidem fuisset d. Rufinus, quæsi-
o vit homines peritos in arte lapidea: et fama istorum juvenum volabat. Tandem ducti sunt ante Rufinum: quibus Rufinus ait: Audivi famam vestram: idcirco feci vos venire, ut faciatis mihi imagines eorum osten-
eorum ostendunt vanitatem:
dunt vanitatem:

9 Quibus auditis Rufinus, furore repletus, jussit eos mittere in carcerem, ut ibi fame inorerentur: et præcepit custodibus, ut nullus daret eis subsidium. Missis ergo in carcerem venit Angelus Domini, confortans et dicens: Nolite timere: nam Dominus Jesus Christus non dimittet vos. Confortatis igitur Sanctis Dei Angelus discessit: et in octavo die Rufinus fecit eos sibi præsentari: quibus præsentatis jussit eos expoliari, et plumbatis p
cædi, et iterum in carcerem recludi. Et ecce An-
gelus Domini confortans eos, sanavit eos. Tertia vero die iterum Rufinus fecit eos sibi præsentari, dicens: O juvenes, cur vultis propter illum Crucifixum mori? Relinquit eum, et abnegate, et adorate deos nostros: et faciam vos magnos viros in terra, et ab omnibus hominibus honorari. Tunc sancti Viri una voce clamaverunt: O membrum satanæ! Deos vestros colite: nos autem credimus in Jesum Christum, et pro eo mori parati sumus.

*inedia mace-
rati in car-
cere,
E*

Tunc Rufinus jussit sibi tribunal parari, ante portam Vallis-tenebræ; et sedens pro tribunali dedit sententiam. Primo, quod Germanus, qui dicebat Deum omnipotentem, et filium suum unigenitum assererat, cum silice et martello caput ejus tunderetur. Secundo, quod Paulinus, qui dicebat, Christum passum in cruce pro peccatoribus, decollaretur. Tertio quod Justus, qui dicebat quod Christus esset caput Ecclesiæ, et resurrexit tertia die, capite truncaretur. Quarto, quod Sicius, qui dicebat quod Christus quadragesimo die a sua resurrectione ad cœlos ascendit, et quinquagesimo die misit sanctum Spiritum in linguis igneis super Apostolos, igni traderetur. Qua sententia data, Sancti Dei voce magna dixerunt: Gratias agimus tibi, Domine, quia mori nos dignos fecisti pro te. Dum Sancti Dei cruciarentur, vox de cœlo venit cum magno tonitru, dicens: Pretiosa est in conspectu Domini mors Sanctorum ejus. Quam vocem audiens Rusinus, timuit, et cecidit in terram; et tremens, cum magno timore intus portale q intravit; et ipsum portale jussit cum lapidibus et calce claudi, ita quod ex tunc non fuit apertum: populi autem fugerunt ad domos proprias. Istis autem factis, venerunt mulieres devotæ et honestæ de nocte, et ceperunt corpora Sanctorum, et sepelierunt ea in tumbis marmoreis; et cuilibet tumbæ fecerunt suum scriptum, scilicet in ecclesia B. Mariæ extra muros, ubi nunc est ecclesia S. Felicis r.

*p
de n plumbatis cæsi,*

*capitis dam-
nantur.
F*

10 Post aliquod tempus Carolus Magnus, Imperator et Rex Franciæ, cepit civitatem Gerundæ; et fecit novam Sedem in Mesquita Saracenorum, in Sede quæ nunc est. Et fuit sibi revelatum, quod

*r
Corpora sub
Carolo M
translata,*

quatuor

A quatuor Martyres fuerunt sepulti in d. ecclesia : et magno honore transtulit in altari B. Mariæ : et fuerunt facta ista die, meritis istorum Sanctorum, infinita miracula. Et post magnum tempus, quidam Canonicus istius Sedis, vocatus Arnaldus de Monterotundo, ad honorem et reverentiam dictorum Sanctorum, fecit in d. ecclesia quamdam capellam cum tumba, in quam transtulit dd. Sanctos s. Et ibi instituit quoddam Sacerdotale Beneficium : et propter ista facienda ipse accessit ad Curiam Romanam ; et ibi habuit Vitam istorum Sanctorum, ob quorum reverentiam ipse plures expensas fecit. Quare bene creditur, quod meritis ipsorum Sanctorum ipse fuit Episcopus t Gerundæ, et vixit per multum tempus ; et fuit bonus, simplex, et castus ; et aliæ gratiæ eorum nomine fuerunt sibi factæ, Dei gratia et meritis. Sit Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

II Temporibus præteritis, antequam civitas Gerundæ publice faceret festum dd. sanctorum quatuor Martyrum, erat in d. civitate quædam bona mulier, uxorata viro, quæ habuit filiam quamdam, quæ cum esset trium annorum, casu cadens, perdidit totaliter vires ambulandi, quia non poterat aliquo modo suis pedibus aut tibiis sustentari ; cum antea sufficienter et iuxta ætatem viriliter ambulasset, et tunc viribus quasi destituta differebatur : et hoc spatio quasi trium annorum. Qua de causa mulier prædicta, et mater infirmæ puellæ, sæpissime flebat præ tristitia ; considerans et quasi dubitans, quod ipsa puella longo tempore sic viveret, et numquam a d. infirmitate liberari posset. Adveniente autem vigilia diei Sanctorum dictorum, et audito quod ipsi Sancti multa miracula faciebant ; de voluntate viri sui, vovit puellam ipsam mitti in confratria ipsorum Sanctorum, casu quo a d. infirmitate curaretur. Quo facto, jacente dicta puella in quodam cstramine (quia aliter stare non poterat nisi jacendo) et matre existente sollicita per domum circa ministerium ; ipsa puella gradiendo tentavit se elevare propria virtute, nullo alio adjuvante. Et stans erecta et ridens præ gaudio, quia diu erat quod sic non steterat ; vocabat matrem suam, applaudendo et dicendo ; Ecce, mater mea, ecce ambulo : et sic de cetero convaleuit, et vixit in eadem civitate, sana et integra in omnibus membris suis ; et fuit uxorata, et habuit filios ; et post suo tempore obdormivit in pace. Et parentes ipsius, obtenta d. gratia meritis ipsorum Sanctorum, statim posuerunt ipsam puellam infra confratriam dd. Sanctorum.

ANNOTATA G. H.

a Lampurda vulgo l'Ampurdan, regiuncula adjacent Emporiæ, in oru littorali maris Mediterranei, inter Rhodan vulgo Roses, et Gerundam.

b Quod illud oppidum Pera hodie sit, ignorari aasserit Tamayus.

c Eter, Tamayo et Domenecco Hater.

d Lirus et Sirus Domenecco Lyrus et Syrus, Tamayo Lirus et Syrus.

e Cursa, Domenecco Coræa.

f Floris, Tamayo Flora.

g Sicium Tamayo et Domenecco Scicium.

h Tamayus Ex ejus alvo ignis coruscans totum terræ ambitum illuminans prosiliret.

i Fœcunda etiam Domenecco, Facunda Tamayo.

k Tamayus, ut me pulchrior evadas.

! Domenecus pro espacio de seys meses. Hinc Tamayus per semestre.

m Tamayus cæcum, mutum et sardum, et deinde tactis oculis, lingua et auribus, et postea, visum re-

ceptum esse. In Domenecco etiam cæcus habebatur ; D sed calamo in nostro codice deletum id est, et ibi nihil erat de tactis oculis, aut visu recepto.

n Inter hos fuit S. Vincentius Levita, et adjunguntur a varis aliis 18, quorum Dux statuitur Orion, de quibus egimus 22 Januarii.

o Gerundæ Martyr obiit S. Felix Kalend. Augusti.

p Tamayus, pluribus globalis flagellari.

q Idem, in urbem cum cetera plebis caterva fugit.

r Idem addit : Dies agonis creditur vi Idus Junii anno Domini ccc. Annum eundem indicat Domenecus, et adjungit : Elapsis dein multis centenis annis, scilicet usque ad annum dcccxxxviii ; quo, sicut Annales Francorum nos docent, Carolus Magnus Pampelonam acquisivit, et obsides accepit a civitatibus Osca, Barcellona, nec non et Gerunda ; quas potuit etiam personaliter adire, nondum tamen Imperator : hoc enim primum factus est anno dccc, neque Cataloniam cum illo titulo unquam vidit.

s Hic finunt Acta Tamayi.

t Gerundensium Episcoporum catalogus.

CENSURA D. P.

Quid differant genuina Sanctorum Martyrum Acta, ex Proconsularibus accepta commentariis judiciorum, vel certe ex corvorum scriptorum relatu accepta, ab din post ex veteri traditione compositis ; et hæc rursum, ab iis, quæ, nulla ejusmodi traditione prælucente, gratis omnino sunt conficta ; nemo potest ignorare, in hujusce nostri operis lectione versatus. Talis autem facile judicabit, quæ in classe ponenda sint, istiusmodi loco ac tempore inventa Acta horum, ignotorum alias Martyrum : de quibus hoc solum eutenus sciebatur, in suburbana ecclesia sub altari repositos, ubi ante irruptionem Saracenorum repositi fuerant ; et seculo viii, recuperata a Christianis Gerunda, translato : ad Cathedralē esse ; numero quatuor, et nominibus distinctos, vel per traditionem servatis, vel ex laterculo apposito notis. Plus de iis scribi potuisse Gerundæ, quando facta translatio fuit, nemo credet, qui consideraverit, quod Arnaldus Canonicus, bonus et simplex, qui, ob Sanctorum a se in novam capellam translatorum reverentiam, plures expensas fecit, dicatur ipsorum Vitam Roma attulisse, qualem jam exhibuimus. Fuit hunc dubie persuasus ille, quemadmodum infiniti alii, pii magis quam rerum periti, omnium pro Christo passorum notitiam Romæ posse inveniri ; ignarus nusquam studiosus abolita olim fuisse sanctorum Martyrum Acta quam ibi, intentissimo in eam rem Diocletiano ejusque ministris ; unde factum, ut illustriorum quorundam passionum historias, postmodum utcumque rescriptas, non quidem omnino improbaverit Gelasius Papa, sciens eas in nonnullis ecclesiis legi ; testatum tamen, suo de Apocryphis Decreto, esse voluerit, eas a Romana Ecclesia non recipi. Cum ergo Arnaldus, non minori anxietate quam devotione, perquireret ibi Acta prædictorum quatuor ; inventus videtur sciolus aliquis, qui quæstum facturus ex boni viri pietate, Legendam confinxerit peculiarem, accepto fundamento ex Legenda S. Felicis Martyris Gerundensis, quæ ipsi nomina Diocletiani et Maximiani, missique ab eis in Hispanias Datiani, et Officialis Refini supeditavit ; Empurias item atque Gerundam. Quatuor autem cum essent in quæstione, inculit ei cogitare de Quatuor Coronatis, eo quod deorum statuas nollet sculperē, martyrium passis ; itaque etiam Lapididas fecit. Veritus deinde ne simplex relatio, istis licet restita circumstantiis, non satisfaceret Canonico suo, nisi etiam adderet quibus parentibus nati, et quomodo facti essent Christiani ; licere sibi voluit fingere Lirum et Sirum fratres, filios Cori ex duabus sororibus Flore et Gelida

A Gelida filiabus Etheris; quarum prior Germanum atque Paulinum pepererit; altera, Consobriam suam Florentiam, Flori demortuæ superinductam, junque ex Livo matrem Justi et Sicii, converterit ad Christum una cum viro suo, Stephanoque Presbytero adduxerit baptizandos: de quo Stephano quia turpe videbatur dici nihil, adscripsit in margine; Fertur, hunc Stephanum advenisse cum Beatis Magdalena, Lazaro, Celidonio et aliis; qui cum pervenissent Massiliam, iste ad hanc provinciam confirmandam reneavit. Dignum profecto patella operculum. Ignoscendum interim ruditati seculi XII ac XIII, quod isto ab Arnaldo ut thesaurus recipi, et apud Gerundenses fidem potuerint invenire: quod autem Domenecco et Tamayo etiam visa sint prælo digna, nemo mirabitur, qui noverit Domineccum, initio hujus seculi, adhuc ad talia rudis, scripsisse; et Tamayi stomachum ferreum, ad quantumcumque absurdas fictiones approbandas digerendasque. Unum dico, nullo unquam exemplo probandum, quod Christianis, Martyrum passiones cum gererentur

conscribentibus, otium vel anians fuerit de eorum natalibus parentibusque longas historias texere, ut auctor hic fecit. Jam vero nomina villarum, Pera, Cursa, Ultramont, Flassa, Morels, eo liberior commentus videtur auctor, quod speraret Hispanis eo certiore faciendam fidem antiquitatis, quo minus iis haberentur nota: qua fidem etiam miracula addiderit apparentis sub Missa Christi, et lepræ per Baptismum purgatæ. Sententia autem in Martyres lata, secundum diversitatem confessionis singulorum, de Personarum divinarum trinitate et Capitis Ecclesiæ firmitate, non minus inapte ad Judicis personam videtur concepta, quam titulus Gubernatoris Generalis Hispaniarum datur Dationo. Præsidentem antiqui sub Romanis Hispani oppellissent, Capitaneum Generalem recentiores. Similiter Altare Beatæ Virginis, ante quod Gelida et Florentia prostrata finguntur, non dixisset prima sub Gentilibus Christianitas, et alia hujus generis, quibus immorari non vacat.

D
ALCTORE G. H.

DE S. SYRA VEL SYRIA IN TERRITORIO TRECENSI IN GALLIA.

B

G. H.

E

Cultus stabilitur, quæritur ætas; Reliquiarum inspectio declaratur.

SEC IV,
AUT V.

Sacra S. Syrae vel Syriae vulgo Sainte Syre, memoria ad hunc viii Junii inscripta est MSS. Trecensi et Carmelitano Coloniae adseruato his verbis: In territorio Tricassinensi B. Syriae matronæ. In MS. Florario, et Martyrologio Coloniae atque Lubræ sub annum 1490 excuso; dicitur, optimæ Matronæ. Secuti Grevenus et Molanus in Additionibus ad Usuardum, Maurolyus, Felicius, Cunisius, Ferrarius, a quibus omnibus Matrona compellatur: Mulier autem in Actis S. Sabini, Trevis sub Imperatore Aureliano martyrium passi, quæ ad diem xxix Januarii duplicia edidimus: priora autem et antiquiora ex codicibus MSS. Rotomagensi et Trevirensi S. Maximi. In his cum relatum esset, quomodo inter alia miracula sanguine ejus restitutus fuisset visus Imperatoris; ista num 12 subduatur.

MS. S.
Max.
Septuaginta

ad sepulcrum
S. Sabini
Mart.

3 Audiens hæc quædam mulier, nomine Syria, quæ quadraginta annos ab oculis cæca sedebat, ait parentibus suis: Ducite me ad amabile gaudium, ubi sacratissimus Savinianus cœlestem gloriam conquisivit. Parentes autem illius dereliquerunt eam, et noluerunt eam ipsa pergere. Exiit parvulus de germine eorum, et introit ad eam: et comprehendens eam manibus, in viis ejus ambulaverunt, et nescierunt ubi requirerent passionem sanctam. Venientes autem, ubi S. Savinianus requiescebat, affixi sunt pedes eorum, et non potuerunt amplius iter pergere, quia in locum sanctum advenerant. Illa humiliter corde flectere genua sua in terram cœpit, et orare confidenter, dicens: Deus Christianorum, et S. Saviniane, qui tibi impetrasti coronam pretiosam, lapidibus pretiosis ornatam, ostende virtutem tuam in me. Cum hæc orasset, in ea hora aperti sunt oculi ejus, et vidit lumen diei, et sepulcrum S. Saviniani. Multus autem populus festinabat videre virtutem Dei. Tunc loquitur ad eos Syria: Diligamus sepulcrum, et faciamus cellam magnam, ubi S. Savinianus vitam non deposuit, sed mutavit. Hæc in prioribus Actis S. Sabini: quæ in posterioribus Actis, ex Promptuario Antiquitatum Tricassinæ diœcesis a Nicolao Camuzato vulgato et a nobis, editis, cum pluribus circumstantiis de vita Syriae, describuntur, ideoque etiam hic videntur addenda, ut sequitur:

3 Pluribus autem annis latuit corpus beati Martyris, ob nimiam Christianorum persecutionem: et ejus sepulturæ locus soli Deo erat cognitus. Igitur campus ille fit miraculis floridus, et redolens virtutibus: propter quod excitantur remoti odore, vicini attrahuntur dulcedine: conveniunt ægroti, recepta exultantes sospitate. Fama ergo volitante, quædam mulier, Syria nomine, oculos habens carentes lumine, toto corde quærens beati Martyris thesaurum occultum. [venit], et ipsum flagitat ut recuperet visum. Quærens ergo quem corde desiderabat, Christum planetibus invocat, ac sanctum Martyrem precibus exorat. Ad locum venit, et nondum oratio complebatur, et ecce jam mulier exaudita: oculi etenim reparantur ad usum, et depulsa caligine reformantur ad visum. O quantas laudes et gratiarum actiones illa Deo et beato Martyri refert! Igitur miraculo divulgato, accurritur a civibus, acceleratur ab omnibus: latantur communiter omnes, ac Deo resonant vocibus laudes: quia ipse tam præclaro miraculo dignatus est revelare Martyrem suum populo suo. Ergo ex communi sententia, hortante plurimorum B. Syria, decenter construitur sancta ecclesia. Qua diligenter edificata, non immemor beneficii accepti B. Syria, devotit se Deo servire et beato Martyri: ibi se affligens multis jejuniis, orationibus vacans et vigiliis, se vivam hostiam Domino immolavit. Ac sic juste ac sancte vivendo, per immensum vitæ martyrium, ac per magnæ devotionis famulatum, meruit adipisci sancti Martyris in cœlo consortium, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

quare ejus
desuper
structa eccle-
sia?

F

ibidem egit
vitam reli-
quam.

4 Hactenus testimonia de S. Syria, ex antiquis Actis S. Sabini desumpta: ex quibus colligimus eam vixisse, cum jam Christiana religio in suo vigore esset, atque ecclesiæ Christianorum secure erigerentur. Ceterum ad quodnam seculum, quantum forsitan aut quantum, debent referri, non possumus definire. Non arbitramur autem illam adscribendam Ordini Benedictino uti Menardus et Bucelinus fecerunt, aut referendam ad annum DCXL, uti fecit de Sanctis Trecensibus agens

Alia ab hæc
est S. Syria
soror S.
Fiacrii.

ubi cæcitas
ejus curata
fuerat:

A *agens Nicolaus des Guerrois. Illorum assertio eo niti-*
AUCTORE G. H *tur, quod credant fuisse sororem S. Flacrii, Scoti sive*
Hiberni. Hujus quidem soror Syra appellata est: sed
ea monasticam vitam in canobio Brigensi Meldensis
diocesis duxit, ac postea monasterium puellarum pro-
pe Catalaunum construxit et gubernavit, diem vero na-
talem habet xxiii Octobris. Sancta autem Syria, de
qua nunc sermo, videtur Rilliaci aut certe non procul
ab ipso loco, ubi S. Sabinianus depositus erat, et prog-
nata et educata. Nam cum parentes ejus nollent cum
ipsa pergere; parvulus illam manu apprehensam de-
duxit. Fuisse autem Rilliacum vicum quinque circiter
leucis infra urbem Tricassinam, ad eundem cum ipsa
fluvium Sequanam, asserit Camuzatus; cumque dein
a sancto Martyre dictum Sabinianum, nunc vero S.
Syria vocabulo appellari. Menardus ex Lectionibus
Officii S. Syriae, in veteri fragmento repertis, ista
adduxit, etiam a Camuzato relata, et huc referenda.

Sacellum et
capsa Reliquia-
rum illius

5 Postquam ex obscura custodia, in quam detrusus fuerat, S. Sabinianus admiranda virtute evasit; statim apud dictum Rilliacum capite plexus est, ibique ejus corpus terrae mandatum. Quod cum diu occultum fuisset, tandem Virgini, cui Syriae nomen erat, divina revelatione manifestatum est. Quae cum multum vitae tempus caste pieque ibidem traduxisset; sacrosanctas Martyris Reliquias religioso honore prosequens, ad ejusdem sancti Martyris monumentum adiculam sive sacellum extruxit. In quo et post obitum condita est in lapide concavo, qui hodieque in eodem sacello, ipsius Virginis nomini sacrato, visitur: in quo quidem ejusdem Virginis corpus, aerea capsula affabre facta conclusum, requiescit. Ipsa vero aedicula, magno peregrinorum undique confluentium concursu, maxime eorum qui calculo laborant, celebratur: in quibus divinitus curandis egregia quotidie miracula eduntur. Ejus dies festus in Tricassina diocesi Octavo Junii solenni celebratione colitur: et jam inde ab anno millesimo trecentesimo Henricus de Noa, Decanus Ecclesiae Trecentensis, eodem nonnullis annuos redditus in id contulit, ut novenis Lectionibus illius festum ageretur. *Hoc ibi: quorum ultimum confirmans Nicolaus Des Guerrois, in historia Trecentensi, ipsius Henrici Epitaphium profert ad annum MCCC: sed corrigendum monet, et annum mortis jubet scribi MCCCXXVII; quasi diceret, praeputato seculari factum, testamentum tui fundantis; indeque sumptam occasionem a grata posteritate, mortem ipsius fundatoris isto anno signandi. Cetera verba Menardi magna ex parte retulit in Martyrologio Gallicano Saussayus: iterumque in Supplemento ad diem vii Julii, Trecentis, inquit, ipsa die memoria S. Syriae Virginis; et in Indice Topographico ostendit, de eadem S. Syria illa accipienda esse.*

ut patrone
hernia et
calculo
laborantium.

6 Addit Menardus, quod Dominicus Guillotius, Curio S. Aventini Trecentensis, cuidam scripsit; in veteri MS. hos de S. Syria versus esse repertos: Regia Campanis celebrata est Syria terris.

Cujus quisque plam percipit ager opem.
 Linqvit arenosos per te gravis hornia renes,
 Sanatur meritis fractio quaeque tuis.
 Tabbus oro meum serves cruciatibus alvum:
 Credimus es tanti vera medela mali.
 Ora pro nobis summum, pia Syria, Regem,
 Ut scrupulo cur t viscera nostra gravi.

Menardus, ob primam horum versuum vocem Regia, arbitrantur, fuisse ex regali prosapia, ac perinde non distinguendam esse ab illa Syria, quae fuit S. Flacrii soror, et filia Scotorum Regis. Verum debile argumentum: ut enim non dicam, quod dici possit, Regia Syria, quia inter Reginas caelestes odscripta; cur non posset hic titulus ad litteram verificari, conjectando quod filia fuerit S. Colloquilli Regis, apud Senones honorati, de quo nos egimus xvi Martii. Demum hujus S.

Syriae Commemoratio in Missa, praescribitur in Bre- D
 viario Lingonensi, anno MDCIV.

TESTIMONIUM

Reseratae capsae Reliquiarum.

Ex Promptuario Tricassino Camuzati.

I In nomine sanctae et individuae Trinitatis, Patris et Filii, et Spiritus sancti, Amen. Universis praesentes litteras seu praesens publicum instrumentum inspecturis, Orlandus Hennequin, in utroque Major, et Petrus Fiene, in Jure canonico Licentiat, Officiales Trecentenses, ac S. Margaretae in ecclesia Trecenti Archidiaconi et Canonici praebendati Presbyteri, Vicarii generales in spiritualibus Reverendi in Christo Patris, Domini D. Ludovici Dei gratia Trecentensis Episcopi, a suis civitate et diocesi Trecenti notorie absentis, Salutem in Domino sempiternam. Quoniam ab humanae mentis memoria cito dilabitur quod gestum est, nisi scripto confirmetur, eapropter serie praesentium notum facimus, quod nos auctoritate dicti R. Patris, ad laudem, gloriam et honorem Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, ejusque gloriosissimae et intemeratae Matris piissimae Virginis Mariae ac totius Curiae coelestis, venerationemque et decorationem S. Syriae Virginis, totiusque populi Christiani firmiter et indubitatum fidem, dictaeque S. Syriae meritorum et miraculorum ejusdem, quae quotidie fiunt et per universum orbem renovantur, exaltationem; in villa de S. Syria et capella ejusdem Sanctae, in qua ab antiquo capsula, intra quam sacrum et gloriosum corpus dictae S. Syriae reponitur et requiescit, die data praesentium, in Notariorum publicorum, venerabiliumque Religiosorum et discretorum virorum, Magistri Nicolai Coiffardi in utroque Jure Licentiat et Jacobi Rogignoti, Canonice dictae Trecentensis Ecclesiae, ex parte venerabilis Capituli Ecclesiae Trecentensis ad hoc commissorum et deputationum, Nicolai Mergey Matricularii Presbyteri in dicta ecclesia, Fratris Christophori de Crusi Praepositi et Religiosi professi monasterii Cellae prope Trecentis Ordinis S. Benedicti praesentia, et plurimorum nobiscum existentium, personaliter accessimus de mane, et nobis ibidem in dicta capella existentibus, ornamentis et indumentis Sacerdotalibus reverenter et honorifice vestitis et indutis, maxima et copiosa populi dicti loci de dicta S. Syria et aliunde multitudine ibidem congregata, de voluntate et expresso consensu venerabilis et discreti viri Magistri Guillelmi Acuti Presbyteri, in Jure canonico Licentiat Canonici et Archidiaconi Brenae in dicta Trecentensi ecclesia, ac Curati parochialis ecclesiae S. Sabiniani de dicta S. Syria; Johannis Quatreux et Gilleti Symon alias le Febvre, Matriculariorum et Provisorum fabricae dictae parochialis ecclesiae S. Sabiniani de dicta S. Syria plurimorumque parochianorum et habitantium dictae villae de S. Syria et aliorum ibidem existentium, cantatis certis et decantibus Antiphonis, cum Versibus et Orationibus sequentibus, dictam capsam, existentem retro altare chori dictae capellae, descendere et super dictum altare ponere fecimus.

Jussu Vicario-
rum Trecentis-
sium

E
coram multis
testibus,

P

capsa super
altare depo-
natur:

8 Qua sic posita inspectaque diligenter, visa et visitata ipsius capsae firmatura, quam bene seratam et firmatam, absque aliquali apertione aut fractura in aliqua sui parte facta, invenimus; eandem per honestos viros, Petrum Chevry et Johannem Chevry aurifabros, Trecentis commorantes, cum suis malleis et instrumentis ferreis aperire fecimus. Qua aperta laudes Deo decantando, visitavimus diligenter et reverenter quid intra eandem capsam erat; maximaque cum cordis devotione et lacrymarum

A marum aspersione inspeximus, et intra eandem capsam quandam curam seu capsam parvam, reverenter et honorifice quodam panno antiquo pallio deaurato viridi et perso duplicato circumdata, ornatam et decoratam. Et in præmissorum omnium et plurium aliorum ibidem affluentium et congregatorum præsentia repertum fuit corpus sacrum, scilicet caput et alia ossa sacra dictæ S. Syriæ Virginis, cum pluribus aliis ossibus gloriosis et sacris, reverentialiter et magnifice reposita, recondita in quadam parva et honesta cura intra dictam capsam existente, recondita panno de serico figurato, et (ut præmittitur) circum amicto; Cleroque et populo ibi astanti in majori parte per nos monstrata. Quod quidem corpus dictæ S. Syriæ Virginis, cum capite et aliis ossibus et reliquiis sacris, prout reperta in eadem capsâ fuerant, per nos Vicarios prædictos, in quodam sacco lini desuper suto, cooperto quodam sandali rubro sericeo honesto, cum qua decuit reverentia in præmissa cura, prout alias (ut præmissum est) intra dictam capsam posita et reclusa fuerant. Te Deum laudamus, cum Antiphonis Versibus et Orationibus decentibus sequentibus, Missaque de dicta S. Syria in ejus honore alta voce solenniter decantata, laudes Deo devotissime et dictæ S. Syriæ referentes, inter aliter reposuimus, prout hujus Corpus et Reliquiæ pro nunc in dicta capsâ reponuntur, recluduntur, et dimittuntur. Quibus sic repositis, inclusis, et dimissis, eandem capsam in nostrorum Notariorum et Testium præmissorum præsentia per dictos aurifabros claudere, et tum clavis ferreis bene et secure serare et firmare fecimus. Qua sic firmata, dicti aurifabri, imagines et alia jocalia et ornamenta ejusdem capsæ, per eos nuper reparate, de et super dicta capsâ apponi promiserunt, et apponere inceperunt.

9 In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium præmissorum, præsentis litteras seu præsens publicum instrumentum, per Notarios publicos subscriptos, qui nobiscum et testibus infrascriptis ad præmissa præsentis fuerunt, fieri; sigillique Curiae Trecensis, quo utimur in hac parte, una cum signetis nostris signisque publicis et subscriptionibus dictorum publicorum Notariorum subscriptorum, fecimus et jussimus appensione muniri. Acta fuerunt hæc in dicta Capella S. Syriæ, anno Domini mcccclxi, die xiii mensis Augusti, Indictione nona, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Domini Pii divina providentia Papæ II, anno iii; regni vero Illustrissimi de Christianissimi Principis et Domini nostri, Domini Ludovici Dei gratia Francorum Regis, anno primo. Præsentibus ibidem discretis et honestis viris Dominis Ægidio Colerne, Canonico præbendato Ecclesiæ collegiatae S. Stephani Trecensis; Petro de Jugny, Curato parochialis ecclesiæ de Dropto S. Bazoli; Laurentio Jacquet, Capellano Rectore dictæ parochialis ecclesiæ de dicta S. Syria; Jacobo de Bourgogne, Joanne Bronart, Symone Coleson, Perrino Vilat, Leornardo Præstat, et Nicolao la Plattote, dictæ Capellæ matricularis seu luminarium ejusdem Capellæ administratoribus, parochianis et habitantibus de dicta S. Syria, cum pluribus aliis utriusque sexus testibus ad præmissa vocatis specialiter et rogatis. Signatum Henricus Doreti, et Joannes Guerry.

APPENDIX CRITICA,

De distinguenda Meldensi ac Trecensi hujus nominis Sancta, deque hujus contra calculos patrocinio.

Istum de Syra Commentariolum prælo Henschenius Junii T. II

diu ante pararat, quam suum, de una S. Syra seu Syria Virgine Opusculum elaborandum sumpserat Petrus Franciscus Chiffletius: certe multo prius quam ipse illud, inter Quatuor similia Opuscula secundum, oderet anno MDCLXXIX; nec scio an ipsum unquam Magister noster viderit, quippe tunc primo allatum Antuerpiam, cum paralysis virum diligentissimum corripuit, atque a suo Museo ad valetudinarium transtulit. Caroli le Cointe tomum 3 Annalium ridisse de controversia prænotata potuerat, et Arturi a Monasterio Gynæceum sacrum, ubi argumenta quaruntur, ad firmandam distinctionem S. Syriæ Rilliacensis, a discipula S. Burgundofora, in Brigensi prope Melbas canobio, dicta etiam sorore S. Fiacrii, cui Meldenses non hanc vii Junii, ut Trecenses; sed xxii Octobris sacrum habent, teste Mabillone, ubi de S. Fiacrio.

11 Sed apparet, Henschenium non existimasse operæ pretium, contrariam opinionem multis ventilare; quando in antiquissimis S. Saviniani Actis, tam clare distincteque describitur mulier, circa ab annis XL, inter parentes suos, id est consanguineos manens; quos cum illa frustra rogaret ut se, divinitus monitam, ducerent ad locum, in quo Sanctus Martyr obierat; exiit parvulus de germine eorum, et comprehendens tam manibus, duxit quo voluit. Non video, quomodo hæc possint optari Virgini, in Scotia nata, adeoque suos ibi parentes habenti; nec in promiscui sexus ætatisque familia; qualem verba præcitata indicant, inducentia parvulum de germine eodem; sed in monasterio, sub Abbatissa degenti: nec tot annis cæca censeri potest Abbatissa fuisse, aut si fuerat antea et quidem fundatrix canobii Catalaunensis, credibile non est caruisse una saltem ministra, ad suum obsequium deputata. Præterea ejusmodi sunt antiqua illa Acta, unde Rilliacensem Syram novimus, ut prius conscripta possint videri quam S. Burgundofora et S. Fiacrius nascerentur. Longævas, præsertim Deo sacras Virgines, fateor Mulieris ac Matronæ nominibus compelliari posse; nec, ad hoc probandum, recurrere oportet ad titulum Domine, quam passim in Gallia Sanctimoniales utuntur. Sufficiens verba præcitata, ne virginem quamvis, Sanctimonialem cogitet aliquis; nisi dicere velit, admodum sero scripta esse Acta S. Saviniani, quando ignorabatur ejus conditionis mulier fuit, quæ occasionem exhumando corpori prima dedit; sed hoc vel ipsa codicum vetustas possit redarguere.

12 Insurgit nihilominus Chiffletius in Cointum, a quo occasionem scribendi Opusculi sumpsit; quia eandem facit Syriam Brigensem et Catalaunensem, atque a Rilliacensi distinguit: et, Proferat, inquit, vel unum certo affirmatum testimonium, quod ad Syram Rilliacensem non pertineat. Hoc autem quid opus est? quando de Rilliacensi habemus tale, quod ad Brigensem et Catalaunensem pertinere credi nequeat. Pergit tamen, et, Doceat nos, inquit, ubinam Brigensium vel Catalaunensium extant S. Syriæ reliquiæ, extra Rilliacensem ejus ipsantheocam, omnibus notam. Respondeo, tam illas pridem potuisse perire, quam perit Vita quam futeatur nullam haberi: sic enim loquitur, Dubitare vix cuiquam licet, quin S. Syriæ.... res gestæ, jam olim conscriptæ, in majorum nostrorum manibus fuerint; sed quæ Saracenorum, Nortmannorum, atque Hungarorum barbaræ irruptiones, Galliarum plerisque ecclesiis sacrisque earum monumentis vastitatem attulere; eisdem et S. Syriæ vitam conscriptam periisse, par est testificare. Sed an etiam necesse credere, in tali, si quo extitit, Vita, assertum haberi, quod Catalaunus tulit civitatem annis quadraginta, a quo Rilliaci liberata, ædificandam ibi ecclesiam suaserit, in cuius ministerio vitam reliquam exigeret, ubi primo saxeum tumulum, deinde et mausoleum acceperit? Ita ut

D
AUCTORE D. P.
Chiffletii de
hoc argumen-
to opusculum,

non vidit Hen-
schenius:

sed neque
Cointum in-
spexit, contra
quem illud
scriptum:

E

quia res evi-
dens ei erat
ex Actis S.
Saviniani:

et sicut alte-
rius Vita, sic
et Reliquiæ
dici possunt
perisse:

F

et confusio,
superiori
etate fre-
quens,

A gratis præsumuntur, ita jure merito negari possunt, quoad positive probentur; non probantur autem ex familiari superiorum seclorum vitio, synonymos Sanctos confundere solitorum.

13 Pergit tamen Cointiumque urget Chiffletius, ut dicat, cur post omnem memoriam, æque a Rilliacensibus seu Trecensibus et a Catalaunensibus Syria seu Syria colatur ad diem Junii octavam; si non eadem utrorumque Patrona est. Respondebo pro Comtio ego, Meldis, ubi mortua una sit, distinctos mansisse dies: confusionem Trecis factam, et Catalaunis receptam probabo, ex ipsomet Chiffletio, qui pag. 77 fatetur, quod Crebrescentibus Rilliaci miraculis, studium etiam repullulavit genus nosse, et res præclare gestas Patronæ suæ. Tunc vero, inquit, emer-
 facta Trecis et Catalauni;
 ubi conficta
 Legenda,
 fabulosa, ut
 fatetur
 Chiffletius:

B turque a Benedicto Gonono in Vitis Patrum Occidentis; ac (nisi me conjectura fallit) illa ipsa erant, quæ novem digesta lectionibus in ecclesia Trecensi recitari solita erant, festivo S. Syriæ die, ex institutione Henrici de Noya, Decani ecclesiæ S. Petri Trecensis, ut legere est in ejus Epitaphio anno MCCC.

14 Invenio ista, omnia apud Gononum pag. 248, et Epitaphium opud Des-guerrois, ut dixi. Sed si fabula est, quod S. Fiacrius, præfatus S. Syriæ frater, qui (sicut in Vita legitur) ex Hibernia nobilibus ortus parentibus, solitariam vitam appetens, Meldis ad Faronem Episcopum advent, seculo Christi vii; filius fuerit Davidis, in Scotia-Britannica circa annum millesimum regnantis: cur non etiam fabula reputetur, quod S. Syria, S. Burgundofora in monasterio Brigensi discipula, et Catalaunensis monasterii institutrix, a longinqua regione ad partes Gallicanas pervenit; quodque fuit soror S. Fiacrii; quod denique eadem ipsa sit, quæ ad S. Sabiniani corpus visum recepit, quo annis caruerat quadraginta? Syriæ certe aut Syriæ nomen nihil Hibernicum vel Scoticum sonat: et quod hujus nominis una colatur in Trecensi diocesi viii, altera Meldis xxi Octobris. argumento mihi est, non solum diversam utramque esse; sed etiam diversissimis locis sepultam; Rilliaci unam, de quo nemo ambigit; alteram Meldis, quo scilicet reverterit ad Brigensem S. Burgundofora seu Faræ monasterium; post Catalaunense recte institutum, mortem obitum in primo conversionis loco, apud spirituales suos Patres Faronem et Fiacrum: et cultus quidem perseveraverit, Reliqui autem ut aliorum multorum Sanctorum perierint.

15 Interim Catalaunenses, cum forte, instaurato quod olim illa rezerat monasterio, ipsam pro Sancta haberi antiquitas intelligerent; neque vel corpus vel certum diem cultus haberent; facillime induci potuerunt seculo xii vel xiii, ut cum Rilliacensi Syria, licet longe vetustiori, ipsam confunderent; et quæ de illa ex Actis S. Saviniani sciebant, applicarent Meldensi, per ridiculam de genere regio fictionem. assumpto patris nomine, qui annis fere quadringentis fuerit filius suis junior. Frustra autem nititur Chiffletius errorem corrigere, pro Davide substituendo Eugenium IV sive Eogannum: necdum enim Scoto-Britanni contra Hiberno-Scotos evendicaverunt S. Fiacrum, nec facile evendicabunt; cum autem hæc fecerint, nunquam Chiffletius, aut quisquis ut ille sentit, probare poterit, sororem ipsi fuisse Syriam; cum in Actis S. Fiacrii

diversa certe a Rilliacensi multo seniore.

nulla neque parentum, neque fratrum, neque sororum mentio fiat.

16 His contra Chiffletii opinionem pro verosimiliari Henschenii sententia deductis, ab eodem sumo Opusculi clausulam, unde Sanctæ in curandis calculis efficax opitulatio clarius elucescet. In S. Syriæ adnotandis miraculis, Trecensium ac Rilliacensium diligentiam requiro et delectum. Multa negliguntur, quæ, si ab idoneis excepta testibus, et scripto mandata essent, plurimum Dei et Sanctorum augerent gloriam, et piis mentibus plurimam afferrent utilitatem: multa vulgi ore circumferuntur et infuscauntur fabellis, quæ apud prudentes fidem non faciunt. Admonet Desguerroisius lectores suos, minime ausum se esse de nomine appellare famosum, et e prima nobilitate Calvinianæ hæreseos sectatorem, qui, invocata olim S. Syria, immanibus a calculo tormentis exemptus est. Imo propter hanc ipsam causam (si res ita se haberet) debuisset ille omnibus innotescere, ut intelligeretur prolem esse Syriam illius Patris, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. Sed rem incredibilem narravit Desguerroisius. Nam Gaspar Coliniacus, a B. Syria persanctus, bene Catholicus fuit, et cognominis atque in tertio gradu consanguineus illius. qui Admiralius, hoc est, Regiæ classis Præfectus, Catholica regione abjurata, foelissimam nomini ac familiæ suæ notam inussit.

17 Seriem familiæ Coliniacensis justo volumine explicuit vir clarissimus Dominus du Bouchet (unde consanguinitatis schema, a communi ambobus proavo Guilielmo Coligaro deductum, hic omittitur) qui Dominus du Bouchet sequens monumentum, ex schedis autographis Nicolai Camuzat, antiquæ probitatis viri, transmisit, in externorum gratiam sic Latine legendum. Hoc scriptum est in tabula, appensa in sacello S. Syriæ Trecensis diocesis, nunc vetustate consumpta, quæ adhuc legi poterat anno MDCIV. Gaspar de Coliniaco, Dominus et Baro de Bovain et de Beanfort, Sector mensarius Dominorum Delphini et Ducis Aurelianensis, libero Burgundiæ Comitatu oriundus, hodie xiiii Aprilis, MDXXXIX, septem calculis, quos ore evomuit, liberatus est: qui se de vita periclitari sentiens, cum se Domine sanctæ Syriæ devovisset, prædictis calculis ejectis, nunc prospera utitur valetudine: unde se idem Dominus profitetur ecclesiæ Dominus Sanctæ Syriæ vetricalem. Erant prædicti duo Regii juvenes, Francisci I Francorum Regis filii (quorum Gaspar de Coliniaco erat anno MDXXXIX Sector mensarius) Henricus Delphinus, qui natus anno MDXVIII, annum tunc ætatis agebat XXI; et frater ejus Carolus Dux Aurelianensis, qui postmodum vita cessit ante patrem anno MDXLV. Nec vero incredibile videatur, renum calculos a Gaspere fuisse ore ejectos; non modo, quia divinæ virtuti nihil est impossibile; sed etiam quia passim videmus, obstructis ureteribus, urinam in renibus excoctam ore ejici: unde constat, sicut urinæ, sic et calculis pervinisse transitum a renibus ad stomachum, et inde ad guttur, si quando omnipotenti Deo naturalem ejectionum ordinem immutare placuerit.

18 Hæcenus Chiffletius, de isto miraculo: qui denique finem Opusculo suo facit, in imagine Sanctæ; quam non probat, haud multis adhuc annis, repræsentari in veste ornata et variegata, qualis esset nobilium laicarum: magisque laudat, et æri incisam exhibet aliam, solidæ molis effigiem, quæ ad justam pene staturam prostat Divione in Basilica Carmelitæ, in qua jam pridem instituta est Sodalitas urbanorum, sub S. Syriæ nomine, haud exiguo populi Divionensis solatio et fructu. Vestis illi oblonga, caput velatum linteo, orario modeste obducti sinus,

Miracula Rilliaci scripta nulla,

præter unum quo Gaspar Coliniacus,

(non ille hæreticus Admiralius, E

sed ejus consanguineus, ex monasterio florum Regis)

anno 1539 evomuit 7 calculos,

F ad invocationem S. Syriæ:

ejus Divione apud Carmelitæ imago

A sinus : apertum librum dextra sustentat, in quem intentos habet oculos : vestis interna sparsa liliis, opinor ad regium ejus genus designandum ; sinistra et palmam gestat, virginitatis symbolum ; et baculum, vel fulcrum senilis ætatis, vel peregrinæ sustentaculum. Potuit hoc modo Meldensis Syria, et Catalaunensis hospita exprimi ; non item Riliacensis (ut ego quidem existimo) nisi quatenus matronis pro-

vectoris ætatis, etiam laicis potest convenire, quarum multas sic invenies antiquitus pictas. Istius tamen loci describendi causa mihi præcipua fuit Divionensis illa Sodalitas, quam pro calculorum doloribus aut leniendis aut avertendis potissimum credo institutam : sicuti alibi aliæ S. Liborii, qui colitur xxiii Julii.

D
AUCTORE D. P.
et confraternitas

DE SANCTO ATHRE, ABBATE IN ÆGYPTO.

G. II.

Ex Synaxario MS. et Vitis Patrum.

SECL. V

Memoria in
Fastis MSS.
Græc.

Notitia hujus Sancti habetur in MS. Synaxario, a nobis Divione apud Petrum Franciscum Chiffletium Societatis nostræ reperto, in quibus ad hunc diem vii Junii, inter aliorum Sanctorum Elogia, legitur : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ Ὁσιος Ἀθρὲ ἐν εἰρήνῃ τελευτᾷ. Eadem die Sanctus Athre in pace vitam finivit, et hi adduntur versus, cum allusione ad nomen, sumpta ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν, videre.

Κἀλλῃ τὰ τῆς γῆς ἐμπερόνως διαπύσας,
Ἀθρεῖς τὸ καλλὸς, Ἀθρεῖς τοῦ σοῦ Δεσπότητος.

Speciosa mundi transvolans animo, tui
Nunc pulchritudinem Domini vides, Athre.

Elogium ex
Vitis Patrum.

2 Mentio ejus reperitur in Vitis Patrum lib. 3, auctore Græco incerto, sed interprete Pelagio, Libello 15 num. 43, ubi Abbas Sisoï, narrat ista : Veni aliquando ad Abbatem Hor et Abbatem Athre. Hi ambo non erant de una provincia : fuit autem inter eos magna gratia, donec exirent ambo de corpore. Abbas autem Athre summæ obedientiæ erat : Abbas vero Hor multæ humilitatis. Feci ergo paucos dies apud eos, investigans virtutes eorum ; et vidi mirabile quid, quod fecit Abbas Athre. Attulerat enim eis quidam unum piscem modicum, et voluit illum facere Abbas Athre seniori Abbati Hor. Posuerat ergo Abbas Athre cultellum, et incidebat piscem illum ; et vocavit eum Abbas Hor, dicens :

Athre, Athre. Ille vero statim dimisit cultellum in medio pisce inciso, et non perincidit eum, et cucurrit ad eum. Et miratus sum tantam obedientiam ejus, quia non dixit ; Expecta donec incidam piscem. Dixi ergo Abbati Athre : Ubi invenisti obedientiam hanc ? Et ille mihi respondit : Non est mea, sed istius senis est. Et tulit me, dicens : Veni. vide obedientiam ejus. Coxit ergo modicum piscem male ; ita ut perderet eum voluntarie, et apposuit seni : et ille manducavit, nihil loquens. Et dixit ei : Bonum est, senex ? Et ille respondit : Bonum valde. Post hæc attulit ei illud modicum, nimis bene coctum, et dixit : Ecce illud peridi, senex ; male illud coxi. Et ille respondit : Etiam modice tibi male exivit. Et conversus ad me Abbas Athre dixit : Vides quia hæc obedientia illius senis est. Et exii ab eis, et quidquid vidi, hoc feci secundum virtutem meam. Hæc dixit fratribus Abbas Sisci. Sanctus quidem Hieronymus, in Epistola ad Ctesiphontem, inter Origenistas ab Episcopis damnatos numerat prædictum Hor : sed ut ab hæresi numquam resipuisse compertum nobis non est, ita non sine causa factum putamus, quod laudato Athre, ipsius seu discipulo seu socio, nusquam in Menæis mentia inveniat ipsius Hor.

E

DE SANCTO GILDARDO

C
EPISCOPO ROTOMAGENSI IN GALLIA
COMMENTARIUS HISTORICUS

F

G. II.

De ipsius et S. Medardi diversa ætate, ac fabulosi Synchro-
nismi auctoribus et conjunctione
corporum apud Suessiones.

POST AN.
DVIII.

Mirabilis
Synchro-
nismus S. Gil-
dardi et Me-
dardi,

Duo floruerunt, sæculo Christi sexto, Episcopi in Gallia, de quibus tria narrantur, quæ simul conjuncta, audientis animum continuo tam grata afficiunt admiratione, ut vix considerare cum sinant, sintne verosimilia satis. Sunt illi Gildardus, Episcopus Rotomagensis, vulgo dictus S. Godard ; et S. Medardus, Episcopus, primo Viro-mandensis, tam Sede translata Noviomensis, ac postea simul etiam Tornacensis. Primus in apographo Corbeicensi vetustioris Hieronymiani Martyrologii, ita post alios initio ibi scriptos Sanctos additus invenitur, Rotomago civitate, depositio S. Gildart, Episcopi et Confessoris. Usuardus, cum egisset de S. Medardo, de illo hæc subjunxit. Eodem die, S. Gildardi Rotomagensis Episcopi. Admirandum autem est, quod ge-

metelli, eisdem parentibus, eodem die procreati, eodem quoque die simul Episcopi ordinati, ac denique eodem ejusdem anni die ex hac vita ad æterna præmia evocati dicuntur. Hadrianus tamen Palesius, nihil motus recentiori plurimum assensione, libro 8 Rerum Francicorum pag. 485, notandum esse ait, errare eos, qui Medardum Noviomagensium Episcopum, et Gildardum Rotomagensem Antistitem, fratres geminos fuisse, et uno eodemque die ut natos, sic Sacerdotes factos, ac mortuos aiunt. Habemus quædam Acta MSS. de S. Gildardo, ex collectione Nicolai Belfertii desumpta : quorum auctor in Prologo fatetur, Vitam illius incuria antiquorum hactenus latuisse. Hinc videtur assumpta libertas audaciaque quilibet de eo asseverandi. Ipsa nomina, in arduis desinentia, favebant inventioni

fastidii re-
vincitur,

A *inventioni novæ: sed isto modo, Bernardus, Gerardus, Gothardus, Nithardus, Adelardus, alique plurimi ejusmodi Sancti possent fratres censerî, modo seculo eodem vixissent.*

ex silentio
Actorum S.
Medardi.

2 Nos, relictis istis prorsus indignis, ut operi huic inserantur; nunc quidem de S. Gildardo paucis agimus, ad definiendam ætatem ejus cultumque probandum; mox infra de S. Medardo daturi, quæ de eo viri, doctrina et sanctitate conspicui, dicto seculo serio scripserunt, scilicet Venantius Fortunatus et Gregorius Episcopus Turonensis: quorum primus Vitam et soluta et stricto oratione composuit; duplex testimonium alter adjunxit: sed uterque sine ulla prorsus S. Gildardi mentione. Subjungimus illis aliam Vitam, a Radbodo Episcopo Noriomensi et Tornacensi seculo Christi undecimo scriptam, atque ex hujus quoque perpetua de S. Gildardo silentio colligimus, tunc necdum fuisse inventum mirabilem illum synchronismum, supra indicatum; cujus etiam non meminernnt Monachi Suessionenses, vel in Vita ejusdem Sancti a Boscio edita, et in MSS. latius extensa, vel in Sermonem primo ibidem apud Boscium. Decreta insuper sub nominibus Hormisdæ, Joannis III, et Gregorii Magni Summorum Pontificum evrogata, et a viris eruditis repudiata, huc usque non procedunt. Denique non conjunxerunt hos Sanctos antiqua Martyrologia, aut alia quæcumque monumenta de S. Medardo infra repertienda: quibus Molauum motum credo, ut rem, in aliquibus MSS. procul dubio repertam, tacitus præteriret.

3 Hoc supposito, quod scilicet ex S. Medardi Vita nihil de S. Gildardo sperari possit; querimus quid de eo suggerant Scriptores antiqui. Principium fiat a Concilio Aurelianensi I, quod anno dxxviii initio sequentis habitum arbitramur. Huic subscriptus invenitur Gildaredus, Episcopus Ecclesiæ Rotomagensis metropolis, estque S. Gildardus, de quo agimus, eratque dicto anno Episcopus, et forte aliquamdiu ante consecratus, aut etiam pridem mortuus antequam ordinaretur S. Medardus: id enim factum anno dxxx, infra ad ejus Vitam probamus. Secundo celebratur memoria S. Gildardi in Vita S. Landi seu Lantonis, Episcopi Constantiensis, quam Rotomagi descripsimus ex MS. Legendario cænobii Canoniorum Regularium, dandam ad diem xxi Septembris, ubi ista leguntur: siquidem eo tempore (sub Childeberto Rege) Antistes præclarus et meritis magnus, Beatus scilicet Gildardus sanctæ Rotomagensis Ecclesiæ civitati præerat Pontifex, cujus benedictionis munere eum oportebat sublinari Pontifici in apice. Tunc idem memoratus Sacerdos Christi simul et Pontifex, præfati Regis est accitus in curia, ut eum scilicet roboraret in ordine Pontificali benedictione sua. Quod audiens præfatus Antistes, et juvenilem in eo cernens ætatem (erat enim annorum duodecim) mente intuens meritorum magnitudinem, ad sacros quidem Gradus eum promovere disposuit; Episcopatus autem a lapicem eum promovendum indignum et nimium rudem est arbitratus. Dumque hujus rei anxietate astuaret, et semet satori dedit; adest ei Angelus, nimia claritate præfulgidus, eumque tali affamine est affatus, Gildarde, inquires, Pastor beate, Vas electionis ac Rector Ecclesiæ, ne existas ultro istius de meritis anxius, quoniam præferit eum Deus Constantiæ urbis populo. Quapropter ne pigriteris eum tua insignire benedictione: quoniam multa beneficia per illius merita ostensurus est Dominus in civitate memorata. Expergefactus autem idem Pontifex, divina animatus inspiratione, eum benedixit Episcopali more. Hæc ibi, quibus similis leguntur in Breviario Constonsiensi anni MDCIX.

4 Ordericus Vitalis, lib. 5 Historiæ Ecclesiasticæ pag. 559, de eo sic scribit:

Fulsit Gildardus, Pastor sacer atque benignus, Dapsilis et constans, verbi quoque lumine fla-

[grans.

D
Ex dictis
definitur
utrumque
tempus Sedis
et mortis.

Hic xv annis, tempore Felicis, Gelasii, Anastasii et Symmachi Paparum, sub Zenone enituit, et B. Laudum Constantiensem Episcopum consecravit. Dein idem Ordericus Gildardi successorem Flavianum asserit adhuc tempore Symmachi præfuisse. Vita functus hic est xix Julii anni dxxiv, ita ut ex hujus calculo jam ante ex vita decesserit Gildardus. Ut autem attingisset tempora Felicis III Papæ, anno cccxcii mortui, ultra xv annos necessario procederet ejus Episcopatus. Verum agnoscimus calculum Orderici in ista antiquitate non esse tam accuratum, ut ei multum fidere audeamus: quippe qui multo junior suam Historiam deduxit ad annum usque mxxli, quo tempore plene vigeat persusio, duorum et amplius seculorum præscriptione firmata, de germanitate et synchronismo utriusque Sancti, ex quibus Medardum constabat xv annis sedisse, et proinde consequens credebatur, ut totidem etiam sedisset Gildardus. Synchronismus satis ex dictis corrumpitur: Germanitus aut saltem Fraternitas non æque effecit falsam monstrari potest (quid enim vetat unum sentire altero esse viginti annis aut etiam triginta seniore, et pluribus etiam, si diversa fuerint matre nati) posset tamen citius credi ea opinio, non habuisse aliud fundamentum, quam quod inter se fuerint ambo patrueles aut consobrini, vel etiam unus alterius nepos ex fratre aut sorore. Interim prædicta opinio non videtur antiquior esse seculo viii aut etiam ix; tunc certe inde sumpta occasio fuit, corpus prioris cum corpore posterioris jungendi, hoc qui sequitur modo.

5 Fuerat S. Gildardi corpus olim depositum Rotomagi in ecclesia suburbana Deiparæ Virgini dicato, sed cui postmodum nomen ab illo est inditum; nec dubitamus, quin mutandæ appellationi causam dederint multiplicia miracula, ejus meritis et intercessione ibidem patrata. Est ea Ecclesia, jam urbi inclusa et parochialis, etiamnum S. Gildardo sacra: quamquam Reliquiæ ejus inde sunt translatae ad Abbatiam Suessionensem S. Medardi, ubi sub ritu semiduplici xvii Junii adventus corporis celebratur. Odo Abbas ejusdem Monasterii donavit brachium inde sumptum Nicolao de Normannia, Abbati Rotomagensi S. Audoeni, vita functo anno mxcii. Primæ translationis monumentum accepimus ex veteri ecclesiæ S. Audoeni MS. quo Translatio S. Romani Rotomagensis Archiepiscopi celebratur, distributa in octo Lectiones historia; sed primis duabus Lectionibus cum initio tertie deficientibus; sic tamen ut ex periodo, licet acephala, appareat, Ludovicum Pium (qui anno dcccxxv Roma acceperat, et in S. Medardi Suessionensi ecclesia collocaverat Reliquias S. Sebastiani; ac deinde, cum ea peregrinorum turba capiendæ angustior esset, destructa veteri, ampliore novam a fundamentis ædificandam curaverat; et translationem corporis S. Medardi, quod consequens est, magnificentissime celebravit) apparet, inquam, Ludovicum Imperatorem, rogatum fuisse ab Abbate S. Medardi (qui erat Hilduinus ipsius Cancellarius, idemque Abbas S. Dionysii) nec non a Præposito Rodoino, ut Rotomago afferri juberet corpus S. Gildardi; ne scilicet (et hic incipit acephala periodus) eorum corpora ab invicem sepultura divideret, quos cælestis aulæ sinus pariter unius horæ articulo in cælesti gloria suscepisset.

D. P.
Synchronis-
mus seculo 9
certus crede-
batur:

E

quando cor-
pus Rotomago

detatum Sues-
sionem est,

F

mandante
Ludovico
Pio post an.
825,

6 Tam sic progreditur ipsa narratio. Remota ergo omni dilatione, Imperator suorum Primatum consulto, pro S. Gildardi corpore ocius idoneos Rotomagum nuntios dirigit. Quo comperto cives ejusdem urbis, gravi mœrore concussi, et ad repugnandum conspirati, primo quidem armis gregatim obviare, et huic edicto violenter conantur resistere; sed tandem saniori consilio correpti, Imperiali cedunt potestati;

caput tamen
Rotomagensi-
bus relictum

Subscripsit
ille Synodo
Aurelianensi,

et consecra-
vit S. Lau-
dum Episc.
Constantien.

A testati; obnix tamen expetunt sui Pastoris aliqua donari portione, ad ejus æternum memoriale. Legati igitur, nihil ex membris imminuere ausi, Caput B. Gildardi ibidem relinquunt (*fortassis jam ante separatum a corpore, et in propria, ut fit, thesauraria ad publicos usus repositum*) et mutua vicissitudine Caput B. Romani, cum corpore S. Remigii, ejusdem Sedis Archiepiscoporum, ad propria deferunt. Quibus Monachi B. Medardi una cum populo festivo obviam procedentes, magno cum tripudio corpora Sanctorum excipiunt, et in sua ecclesia honorifice recondunt. *Aliqua etiam Reliquia servatur in ecclesia Cathedrali Atrebatensi. Colitur S. Romanus cujus occasione hæc discimus die xxiii Octobris; quando dande erunt reliquæ Lectiones quinque, in quibus nihil de S. Gildardo: Sanctus autem Remigius sive Remedius, Caroli Martelli filius, iterum sub annum mxc relatus fuit Rotomagus, xix Januarii, quando de ea egimus.*

ut brachium
iis relatum
fuit postea.

B Extat in præfato S. Audoeni monasterio Sermo in festivitate Sanctorum, quorum Reliquiæ in præfatis, S. Audoeni, ecclesia requiescunt, in Lectiones distributus, nobisque ex perantiquo istic codice a Petro Francisco Chiffletio indicatus, hoc principio, Sanctorum gloriam, dilectissimi, crebris solennitatibus venerari divinis invitamur beneficiis. In iv autem Lectione sic habetur: B. Gildardus Rotomagensis Præsul, cujus sacri corporis ut thymiana apud nos brachia redolent, nobis pio obtentu defensionis adhibeat clypeum, contra omnium impetus inimicorum. Duo forte unius brachii ossa, duobus argenteis brachiis servabantur inclusa: nam unum dumtaxat una cum corpore S. Remigii aliisque Sanctorum lisanis Successionibus allatum, petente Gualterio et concedente Odone Abbatibus, scribit auctor Historiæ Sant-Audoenensis lib. 2 cap. 23. Intelligimus etiam, Atrebatensi in ecclesia Cathedrali Reliquiam aliquam S. Gildardi monstrari.

Exhinc magis
invenit fabula,

8 Nunc observo, ex occasione conjunctorum jam corporum SS. Gildardi et Medardi, isto ix ac sequentibus seculis componi cepisse multa in utriusque laudem, quibus eorundem, tanquam germanorum fratrum, mirabilis Synchronismus pro fundamento fuit, super quo struerentur cetera; præeunte in sua Ephemeride metrica Wandelberto Prumiensi, qui seculo jam dicto mediante floruit, et ad vi Idus Junias ita cecinit.

Progenies, meritumque pium quos juxxit, et ara,
Gildardus senas (idus) pariterque Medardus ho-

C
G. H.

Secuti mox aliæ aliæque compositiones prosa et versu, atque inter ceteras Sermo de utroque, qui est secundus inter tres editos post vitam S. Medardi, in Bibliotheca Floriacensi per Boscium: ubi (ut inde aliquid excerptum) ista pag. 147 habentur: Beatos Medardum et Gildardum unus quidem ortus effudit in mundum: sed quibus exordium una contulit nativitas, eadem in sanctitate et magnificentia applausit libertas. Et variis interpositis Ambos una hora veros Dei Præsules, ambos una eademque dies egregios ereavit Pontifices, et varia statuit mundi lumina etc. Dein pag. 178, Finito cursus sui agone pariter de cœnula mundi voragine, pariter de carnis ergastulo evulsi, pariterque laboris sui æterno consolati sunt præmio. . . Simul letale mortis persolverunt debitum, simulque ad æternum pervenerunt regnum; simul clarissimi extiterunt victores, simulque ad æternam gloriam suscepti sunt triumphantes. Hæc ibi.

facta compo-
sitionum va-
riarum argu-
mentum,

9 In Vita MS. quam habemus ex Collectione Bel-

fortiana, plura adjiciuntur non admittenda; imprimis, quod B. Remigius Regem Chlodoveum baptizavit, S. Medardo, tunc Veromandensium Episcopo, suscepiente illum de sacro fonte. Baptizatus est Chlodoveus anno dcccxcvi, et S. Medardus solum consecratus Sacerdos anno dxxx. De obitu vero S. Gildardi, ista ibi habentur: Tandem electus Dei Antistes, senio confectus, cum quindecim annorum spatio in Episcopatu militasset, nec a Dei opere unquam cessaret, invalescente ægritudine cœpit acriter fatigari. Cumque populum civitatis, de futura Pastoris absentia morientem, esset consolatus; Deo omnipotenti omnes committens, ac quæcumque Dei sunt peragens, nec non sacramentum Corporis et Sanguinis Domini devote percipiens, inter discipulorum manus spiritum reddidit, et ad Angelorum [consortium] transiit, quorum in terra colloquiis crebro perfrui meruerat. Fertur autem eadem hora eodemque momento animam reddidisse, quo et venerabilis Medardus germanus ejus obiisse dignoscitur: et sic pariter migraverunt, quemadmodum uno eodemque die in hanc vitam ingressi, et ad Pontificatus honorem sublimati fuerunt.

10 Hæc ibi, ex quibus elogia desumpta in variis MSS. leguntur hoc modo: Depositio S. Gildardi Rotomagensis Episcopi, fratris S. Medardi, quos ferunt, una die natos, eademque die Episcopos ordinatos, similiter quoque una die ab hac luce subtractos. Secuti sunt alii, qui deinde ediderunt Martyrologia, Maurolycus, Felicius, Canisius, et Galesinus: sed hic more suo, ex nuda conjectura, adjunxit utrumque interfuisse Concilio Aurelianensi primo, unum non advertens ad subscriptiones Episcoporum, inter quos Sofronius, Episcopus Ecclesiæ Veromandensis, cui subrogatus in Catalogis Episcoporum reperitur Aldmerus, ac deinde Medardus. Verum, ut supra indicavimus, eidem opinioni vulgata etiam Poemata serviverunt. Extat in MS. Trevirensi monasterii S. Maximini Hymnos de sanctis Confessoribus, Medardo et Gildardo, editus a Gildardo monacho, petente Lanfredo S. Medardi monacho, quem Hymnum possemus integrum dare: sed ne tantum tribuamus hisce fabulis, sufficiat unica strophe, quæ sic sonat:

Ortu gemellos dies una protulit,
Atque ad culmen Præsulatus extulit.
Proque virtute laureati pariter
Diem natalitium dedicastis sollemniter.

11 Apud supra memoratum Olericum Vitalem de his insignis Audoenus sic versificavit:

Hi sunt Gildardus fratres gemini atque Medardus.
Una dies natus utero, viditque sacros
Albis indutos, et ab ista carne solutos.

Hoc Poema integrum edidit Laurentius Surius, sed ipsum perperam adscripsit beatissimo Audoeni Archiepiscopo Rotomagensi: quicumque enim insignis ille Audoenus fuit, censeri debet quadragesimo et pluribus annis junior Sancto. Similis est Antiphona a Surio adjuncta, quasi ea auctorem habeat S. Gregorium Taronensem: sed etiam hæc quingentis post istius obitum annis constructa est, in hunc sensum: Avete magni toto orbe Præsules, ortu gemelli, sanctitate compares, sacrati simul, coronati pariter, juncti dicastis diem festum meritis, S. Medarde, eum Gyrardo inclito, opem poscenti semper ferte populo. Hæc ibi. Patrocinium utriusque æqualiter ambimus, cetera probare non possumus hactenus; libenter tamen correcturi jam dicta, ubi melius instructi fuerimus. Ita polliceor hisce quibus nunc scripto Kalendis Decembris, anno mdclxxviii.

D
AUCTORE G. H.
et Vite
prorsus apo-
cryphæ:

E
inserta etiam
Martyrologiis
nonnullis,

Hymno MS.

F
carmini
cuius am.

* al. Socrates

e. Antiphona.

DE S. HERACLIO

EPISCOPO SENONENSI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu et vita.

G. II.

CIRCA DXXII.

Cultus
8 Junii
in MSS.et excusis
fastis:

B

cum elogio
apud Saus-
sayum,

C

et Sammar-
thanos,

Memoria S. Heraclii Episcopi Senonensis reperitur in quam plurimis Martyrologiis, ad hunc VIII diem Junii, ut sunt MSS. Romana, Vaticanum S. Petri et Vallicellianum Congregationis Oratorii; MS. Centulense S. Richarii; MSS. Leodiensia, S. Lamberti et S. Laurentii; MS. Ultrajectinum S. Mariae, et aliud pervetustum MS. in Anglia exaratum, cum MS. Florario: sed, quod ponderis majoris est, eundem refert Usuardus in Martyrologio MS. duplici Parisiensi monasterii S. Germani, ubi vixit et scripsit; Idem eundem habet, prout est editus cum additionibus a Bellino, Greveno et Molano, idque secuti sunt Maurolycus, Felicius, Galesinius, Canisius, Ghinius, cum hodierno Martyrologio Romano, istis fere ubique verbis: Apud Senonas S. Heraclii Episcopi.

2 Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano cum hoc elogio exornat. Ipso die Senonis transitus S. Heraclii Episcopi et Confessoris, qui Agritio surrogatus, sanctissimæ conversationis gloria prodigiorumque splendore illustris, eximia sollicitudinis pastoralis piorumque operum instantia, Ecclesiæ hujus gubernacula gessit: obque clara merita a S. Remigio invitatus, baptismo Chlodovei Regis, in quo divinæ potentiæ mirabilia eluxerunt, interfuit: puritatisque amator ac cultor egregius, fovendi virginis honoris studio, S. Joannis Evangelistæ cœnobium construxit in suburbio suæ civitatis, ubi Virgines Deo sacras collocavit. Persuasit Theodechildem Chlodovei filiam, Christo ut florem integritatis perennemque servitutem devoveret, atque in S. Petri honorem monasterium conderet; ubi ipsa ad extremum usque perseverans, Christo puros reddidit famulatus. Tandemque beatus Pontifex, tot meritis plenus, bonorum operum abiit ad præmium; nec minus post mortem miraculis, quam in vita virtutibus divinis refulsit; in prædicta basilica S. Joannis Evangelistæ, qui impense devotus erat, sicut moriens concupierat, sepultus. Hæc ibi, quæ cadem, sed contracta, leguntur apud Sammarthanos in Archiepiscopis Senonensibus, in hoc apud utrosque corrigenda, quod nullo antiquiori auctore præeunte, faciant puel-
lare monasterium virili antiquius; cum tamen ab hoc istud pendere debuerit, pependeritque quamdiu stetit; nec seorsim uspiam nominetur, si tamen nominetur uspiam præterquam in Vita, mox indicanda. Memoratus supra Agricola, decessor ejus, colitur XIII die hujus mensis Junii, uti et XXVIII S. Theodechildis, fundatrix monasterii S. Petri Vivi, in quo corpus ejus quiescit. Dicti monasterii Chronicon edidit Clarius, ibidem monachus; ubi indicat illud constructum, dum regebat Archipræsulatum Senonicæ Ecclesiæ Beatus Heraclius. Robertus Monachus Altissiodorensis plura addit his verbis. Ad dedicandam basilicam cum S. Heraclio, tunc Senonis Præsule, vicinarum quoque urbium Præsules affluere. Ubi dum in orationibus pernoctarent, Angelicas audire voces, dulcissime concerpantes. Facto mane accedentes ad altare, vident in quatuor angulis medioque marmoris Crucis signacula decenter impressa: stupentesque proinde,

non ausi sunt ulterius consecrare locum, quem cernebant coelitus consecratum. Quibus similia habet Saussayus ad diem in Maji, ubi cum S. Chlothilde Regina una agit de S. Theodechilde ejus filia, de qua nulla fit mentio in Actis S. Heraclii infra dandis, ut vel ideo hic plocuerit ista proferre.

3 Alter dies, venerationi S. Heraclii tributus, est ad Nonas Julii; quem Saussayus auspicatur his verbis: Senonis festivitas S. Heraclii, Episcopi hujus Metropolis et Confessoris: cujus beatus transitus Ecclesiasticis diptychis colendus notatur die octavo Junii. Eodem die nono Julii celebratur ejus memoria in MS. Florario, et in Martyrologio Coloniae et Lubecæ sub annum 1490 excuso, et apud Grevenum in Additionibus ad Usuardum. Imo, quod maxime notandum, in Breviario Ecclesiæ Metropolitanæ Senonensis, quod habemus anno MOCXXV excusum, nulla S. Heraclii fit mentio hoc VIII Junii, sed sollemnissima festivitas præscribitur ad dictum diem nonum Julii; forsitan ob corpus ejus et fratris S. Pauli, successoris in Episcopatu, translatum ex ecclesia S. Joannis Evangelistæ, ad Ecclesiam Cathedralē S. Stephano sacram. Colitur ibidem S. Paulus sub ritu duplici die quinto Julii.

4 Fuimus nos in urbe Senonensi anno MDCLXII, et invenimus aliqua Acta S. Heraclii, quæ Joannes Nicolaus Domville Societatis Jesu Professor Rhetorices curavit describi, et cum suo originali contulit. Eadem Acta, omissis verbis hinc inde superfluis, extant in supra citato Breviario, divisa per novem Lectiones, ad Matutinum recitari solitis. Auctor vixit aliquot seculis post ætatem S. Heraclii, imo post incursionem Pyg-
norum, forsitan Normannorum, quando corpus in Eccle-
siam Cathedralē illatum esse indicatur.

5 Tempus quo fuerit in Episcopum assumptus, et quo vitam finierit, in Actis non præscribitur, nec in aliis antiquis monumentis. Baronius, in Notis ad hunc VIII Junii, ait, migrasse ex hac vita anno quingentesimo septimo. Idem scribit Carolus le Coite ad an. 564 num. 36, sed neuter ullum profert sui asserti documentum. Non vidit Baronius, fortassis nec Carolus, Testamentum ipsius Theodechildis, scriptum in favorem Piriani monasterii anno nono regnante Chlothario, Germano ipsius virginis, qui statim a morte patris, anno DIX, aut ut tardius DXXI, regnavit apud Suessionas, donec extinctis etiam fratribus nepotibusque Monarchiam obtinuit, anno DLYIII, sed annis solum tribus; ut autem cum tenuisset annis novem aut pluribus, non potuit eorum ratio hic fuisse habita, quia diu ante debuit abisse Heraclius, qui fratrem S. Paulum, de quo nobis agendum IX Julii; habuit in Senonensi Cathedra successorem; ac deinde S. Leonem, anno DXXXI præsentem Concilio Aurelianensi III. Hujus memoriam recolunt XXII Aprilis; ubi correctum velim, quod Henschenius posuit de Heraclio, Leone ac Theodosio, quibus S. Remigius scripsit Epistolam a Sirmondo relatum Tom. I Conc. Galliæ pag. 204; intel-
ligens ipse Heraclium Parisiensem, Leonem hunc Senonensem et Theodosium Autissiodorensē; et addens, datam Epistolam circa annum Christi OX: Sirmondus enim Epistolam illam ponit velut scriptam
sub

E
dem 9 Julii.

Vita ex MS.

et Breviario
Senensi.

D. P.

Tempus Se-
dis usque
ad an. 522.

A *sub Joanne Papa I, qui sedit ab anno dxxii ad xxvi : nec repugnat Theodosium Autissiodorensem ad hujus Pontificatum usque pervenisse. Quod igitur sine teste et argumento desinivit Baronius, sine scrupulo negatur; ut catenus saltem verificentur subscriptiones, Heraclio attributæ in Regionum diplomatum egraphis, etsi alias non sincerissimis, de quibus agimus ad diem S. Theodechildis, Virginis Regiæ, filiæ Chlodovei I, scilicet xxviii Junii.*

VITA

Ex MS. et Breviario Senonensi.

*Laudandus
Deus in Sanctis,*

Ps 102, 22

B

Ps 150
*saltem cui-
que Ecclesiæ
proprius.*

*S. Heraclius
successor S.
Agriicii:*

*cujus Vita
incendio
quidem periit,*

*certum est
tamen quia
placuit Deo:*

Operæ pretium est; Fratres dilectissimi, et rationabile, nos unum Omnipotentem, qui est origo totius sapientiæ, in omni loco dominationis ejus, tota mentis et corporis collaudare fortitudine, et in omnibus ejusdem operibus Domino confiteri et benedicere. Et quoniam, Scriptura testante, benedicunt omnia opera Domini Domino, maxime oportet ut nomen Domini benedicat rationabilis creatura, quæ ad imaginem ejus facta est, ut testatur liber Geneseos in principio. Ubi autem et in quibus laudetur magnificentia ipsius, indicat David Propheta, dicendo: Laudate Dominum in Sanctis ejus. Laudatur Domini Jesu Christi patientia, quando Sanctorum cum eo in cælis regnantium a fidelibus prædicantur opera. Dignum est itaque ut in Ecclesia eorum nomen sit memorabile, qui semet abnegantes, crucem suam in vita detulerunt pro Christi nomine. Verum, quando de omnibus totius mundi, lingua vel ratio non potest dicere, nec ut ineruerunt mentionem eorum ullus sermo valet exprimere; oportet saltem nos eorum opera recitare et nomina, qui pro nobis desudantes tota die laboraverunt in Domini vinea.

2 Imprimis siquidem Beatissimum Heraclium pro posse dignius extollamus vocibus, qui Senonensis Ecclesiæ effulsit Pastor quartus decimus. Successit namque in Episcopatu, beato et magni meriti Agriccio: qui clarus miraculis, corpore quiescit in Apostolorum Principis monasterio extra civitatem, in illo quod Vivus vocatur suburbio: de cujus vita vel virtutibus non est modo tempus disserere, quia ad eum quem sermo noster desiderat, festinamus tendere. Hujus igitur sanctissimi Præsulis Heraclii generatio gloriosa, in nostrorum librorum non reperitur pagina, quia ut scriptura visa est testari in edificio principalis ecclesiæ, ternis vicibus eadem fuit vorata flammæ voragine. Eodem etiam tempore liber vitæ vel operationis ipsius sanctissimi viri, sicut a patribus traditur, ejusdem ignis deperiit incendio; nec fuit qui repararet, turbatis omnibus tantæ calamitatis periculo. Scimus tamen, nec est sapientibus incognitum, quia Sanctis Dei nihil nocet ad laudis eorum cumulum, utcumque in mundo habuerint nativitatis exordium: quod maxime Scriptura monstrante declaratur, quia textu sancti Evangelii manifestum reperitur; quod factus homo Dei filius non ministros elegit, quos sanguis ornat regius; sed de plebe piscatores, manu victum quærentes et retibus. Hos itaque tanta Spiritus sancti confirmavit gratia, ut invicti superarent terrenæ dignitatis supplicia, nec timerent cruciatus sustinere præ cælesti gloria.

3 Magnus autem Sanctus iste, cujus hodie celebramus solennia, etsi martyrium non senserit, nec tormentorum genera; non est tamen incredibile, nec dubitatur ab aliquo, actus ejus et vitam placuisse Altissimo. Debenus etiam procul dubio sentire, quia, si necesse esset, cruciatus corporis non

timeret sustinere; qui quamdiu vixit geminæ dilectionis intimo flagravat ardore. Hoc namque verum esse ipsius sanctitatis [signum] demonstravit caritas, quando per eum unum quoddam operari dignata est divina benignitas, quod ad propalandum perfectionis illius testimonium, in subsequentibus denudabit nostræ lectionis studium. Quodam etenim tempore, dum pastoralis curæ deserviret devotus, et cælestia cogitaret; cæcus quidam a nativitate, a parentibus est præsentatus, deprecans cum aliis, ut orbitati suæ apud Deum subveniret miseratione et precibus. Ipse vero divinæ pietatis roboratus gratia, retinens in animo, Regem cæli ac terræ Dominum posse omnia flexis genibus in terram corpore prosternitur, et ante majestatem Jesu Christi supplicando lacrymis perfunditur. Deinde toto spiritu versus ad Dominum, erectis luminibus divinum exoscit auxilium; deprecans, quatenus ille, qui cunctis creavit ex nihilo, lumen cæco reddere suæ virtutis signaculo. Sentiens itaque precibus suis Domini nostri adesse potentiam, erigens se constituit ante omnium qui aderant præsentiam. Denique facto sanctæ Crucis signo in cæca facie, præsens lumen recepit, qui nunquam viderat laudes Dei clamantibus cunctis. In hac igitur virtute tam admirabili sentire debet, quisquis mente adhæret fidei, quam gloriosus in miraculis extitit; quamque Deo carus in vita enituit, per cujus manus divina pietas tantum opus edidit. Raro autem vel nunquam in librorum serie invenitur, quod alicujus Sancti merito lumen cæco nato redderetur, nisi per Dei filium; sicut Evangelica lectio testatur, quando faciem cæci nati linivit ex sputo, dicens: Vade ad natatoriam Siloe, et lava: et ivit, et lavit, et vidit, et credidit Domino. Quapropter omnibus modis extollenda est istius Sancti gloriosa devotio, qui Dominum ac Redemptorem nostrum imitatus est in tali miraculo.

4 Verum ne alicui videatur istud incredibile, quamvis superius dictum sit, Vitam illius fuisse destructam flammæ voragine: hoc namque in quodam antiqui temporis libro scriptum invenitur. In Hymno quidem uno, qui ad laudem ejus adhuc in ecclesia recitatur, in qua (ut in sequentibus dicitur) corpus defuncti quievit, ibi etiam de ipso illud scriptura ostendit, quod credere debet quicumque legere vel audire poterit. Tempore etenim quo Clodoveum, Regem Francorum, B. Remigius vitali lavaero perfudit; idem Pastor noster, præsens et cooperator, cum eo divinum opus complevit; quando amborum meritis Chrisma sanctum detulit visio Angelica, sicut Vitam ejus legentibus declaratur in Remensi Ecclesia.

5 His et aliis Præsul noster decoratus virtutibus, Senonensem Ecclesiam bene rexit, curis intentus Pastoralibus: qui (ut per successionis seriem ad nos usque manavit) castitatem veram animi et corporis in via semper amavit; et ut pius Dominus illam sibi conservaret in omni tempore, ecclesiam quamdam extra muros construxit, in honore S. Joannis Apostoli et Evangelistæ: qui, sicut librorum testatur historia, immaculatus et virgo permansit usque ad vitæ ultima. Quod bene in Domini dilectione demonstratur omnibus, qui eum honorando dilexit ceteris Apostolis amplius, et Virgini Matrem Virginem commendavit in cruce positus. Ecclesiam vero supradictam idem Pontifex noster ex rebus propriis pulchre ditavit, et quæ digno Deo in ea deservirent Virgines aggregavit: stepius quoque in illa celebravit Missarum solennia, credens et confidens in Domino, sibi profutura beati Apostoli orationes et merita. Et quoniam idem locus in secretiori parte suburbii erat positus; sæpe

Hominum

D
EX BREVIARIO

cæcum a
nativitate

precibus
illuminat:

E

Joa. 9, 11

adest bapti-
smo Chlodovei R.

F

struit eccle-
siam S. Joan-
nis Evang.

pro Sancti-
monialibus;

A hominum fugiens consortia, ibi Deo serviebat vigiliis et orationibus.

in eadem a morte sepultus

6 Postquam vero Spiritu sancto sibi revelante cognovit, quod deposito corpore, a Deo mercedem laboris reciperet, cui devote servivit; tactus febris incommodo, beata membra in lecto recubans collocavit. Tandem quam multis hinc et inde lacrymantibus, plurimis vero prae doloris angustia vociferantibus, jacens ut Christianum decet in cinere et cilicio, levato super se sancto Crucis signaculo, deposito carnis onere, animam reddidit Domino. Omnibus igitur pari voce concordantibus, ad supradictam ecclesiam, quam ipse construxerat, honorifice deportatus, in optimo loco, sicut in vita jusserrat, est tumulatus. Facta sunt autem ibi, ad laudem Dei, plura miracula, quae multis modis experta fuit multitudo languentium varia: dum quisque sospes regressitur a tumulo, qui debilis venerat, percussus aliquo membrorum incommodo. In Episcopatu quoque successit ei beatissimus Paulus, ejus frater secundum carnem, Confessor egregius: qui eandem

ecclesiam, pro Apostoli et fratris amore, nimium dilexit; in eaque corpore sepultus juxta fratrem in pace quievit.

7 Labente denique curriculo multorum temporum, et crescente numero Christianum nomen persequentium: tinentes cuncti hujus civitatis incolae, quod Pagani venientes corpora Sanctorum tractarent pessime, quia per idem tempus totum regnum vastabant; communi consensu, amborum tollentes Reliquias, cantantibus Clericis, cum honore maximo, detulerunt in principalem ecclesiam D. Stephani Protomartyris. Ibi etiam, sicut adhuc videri potest, in uno eodemque loco positi, in Domini pace quiescunt, auro et argento circumdati. Credimus autem, nec alicui debet esse dubium, quia quisquis iisdem patrocinantibus divinum postulat auxilium, si bene vixerit, per eorum merita consequetur veniam a Domino Jesu Christo; qui cum Patre et sancto Spiritu vivit et regnat, per omnia secula seculorum. Amen.

uterque postea translatus ad S. Stephani.

ult et S. Paulus successor:

B

DE SANCTO MEDARDO EPISCOPO NOVIOMENSI ET TORNACENSI SUESSIONE ET DIVIONE DEPOSITO

E

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. Varia Acta conscripta. Tempus viuae et mortis.

ANNO DXLV.

Vita Auct. Fortunato scripta, pri- mum versu

I nter illustres Galliarum Episcopos floruit seculo Christi sexto, ut supra diximus, S. Medardus, in vita, obitu, ac deinceps miraculis clarus; quibus mor meruit honorari constructa ecclesia, a Regibus Clothario et Sigeberto; et rerum gestarum obtinere scriptorem Venontium Fortunatum: qui, sicut Anonymus SueSSIONENSIS, ad eorundem Actorum Supplementum praefatur a S. Gregorio Turonensi rogatus, cum Pictavis ageret, Vitam gloriosi, et cum omni reverentia nominandi, Domini nostri Medardi, succincte quidem, tam prosa quam versibus, sed tamen luculento sermone perstrinxit. Alius autem, aequae SueSSIONENSIS, sed Monachus, Auctor Sermonis mox plenius citandi, de praedicto Fortunato ait, quod ejusdem Patris Vitam metro et acutissima edidit oratione, id est, brevissima prosa. Et metro quidem prius quam prosa. Nam Carmen, cum laude et benedictione viventis adhuc Sigeberti Regis, et SueSSIONES victo fratre Chilperico obtinentis, adeoque post annum DLXIII, aut circa DLXX, fuit hac modo:

circa annum 579,

In tua templa colit nimio Sigebertus honore,

Insistens operi promptus, amore tui.

Culmine custodi qui templum in culmine duxit,

Protege pro meritis qui tibi tecta dedit.

Prosa autem, in fine, bene appretatur Theodeberto Regi; deinde Sanctam rogat, ut Sigeberti quondam Regis animae sempiternam requiem praestare dignetur, qui templi ejus spatia devote extendens, ad excelsa fastigii tegmina sumptuoso decore perduxit.

2 Obiit Sigebertus Rex Austrasiarum anno DLXXV. Theodebertus vero ejus nepos, cujus felicitatem, crebris successibus dilatata, et in externis gentibus justo dominandi jure procul extensam, Auctor optat esse longævum primum regnare cepit anno DXCM, necdum annos XIV natus, nec nisi anno DC SueSSIONES cepit possidere. Quam late autem ea aetate Austrasiarum pateret regnum, sic ut etiam Turones, Pictones,

ceterosque Aquitaniae populos contineret, vide ad Acta S. Sigeberti Regis num. 28, die 1 Februarii. Potuit ergo Fortunatus, quæ junior versu scripserat, jam senior et Episcopus Pictavensis factus anno DXCIX, jussit Carolum le Comte, Sammorthanus enim, qui decessorem ejus Placidum, faciunt successorem, enormiter exerrare ostensum est ad Acta S. Germani Parisiensis, xxviii Maji num. 2: ubi tamen correctum sit Fortunatus poni primos annos seculi VII, quibus adhuc vixit) potuit, inquam, Fortunatus, jam Episcopus, prosa reddere, in ordine ad Officium divinum, quæ versu junior scripserat: potuerunt etiam SueSSIONES Monachi, in gratiam Theodeberti jam Regis sui, mutasse finalem clausulam (est enim cur de hoc dubitem, quod infra exponetur) manebit tamen, quod supra dixi, Versus esse antiquiores quam Prosa sit; ideoque eos ponendos primo loco.

deinde prosa, post an. 600.

3 Hoc ergo facimus, extrahentes eos ex Fortunati Carminibus, anno 1574 a Jacobo Salvatore Solano Culuri, et 1617 a Christophoro Browero Moguntiae editis; conferentesque cum vetustissimo MS. Augustano Marci Velseri et alio nostro; scriptoria quoque menda nonnulla, licet omnibus communia, corrigemus ex rationabili conjectura, sensu id omnino exigente. Progam vero dubimus ex ejusdem Velseri antiquissimo similiter MS. cum Fortunati auctoris nomen expresse praefigitur, collatam cum Divionensi, acceptis a nostro Petro Francisco Chiffletio; item cum Audomaropolitano ecclesiae Cathedralis et Trevirensi monasterii S. Maximini: quæ extat etiam in MSS. Cathedralis Pragensis, Caesaris-insulae, atque Reginae Sueciae. Media eaque prior pars, excusa est in Bibliotheca Floriacensi pag. 150 et seqq., tamquam tertius Sermo de S. Medardo; tota vero Prosa accuratissime habetur impressa tom. 8 Specilegii Acheriani pag. 397 et seqq. ex tribus optimæ notæ MSS. Parisiensibus, scilicet S. Germani

Datur utraque ex MSS.

F

A *Germani de Pratis, Claudii Joly Canonici, et Antonii Wion d'Herouval. Quin et Ferdinandus Ughellus tom. 1 Italæ sacræ col. 1128 meminit ejusdem Vitæ, ex MS. Bibliothecæ S. Augustini Romæ a Vincentio Bello editæ, et Hieronymo Manello Episcopo Nucerrino dicatæ sub finem seculi superioris.*

4 Poterant his Actis subungi elogia Sancti, excerpta ex Gregorii Tironensis Historia Francorum et Gloria Confessorum, nisi posterior, isque potior locus, in Supplemento describeretur totus. Interim hi duo auctores, Fortunatus, inquam, et Gregorius, possunt quasi Synchroni haberi, ut qui S. Medardo jam ordinato Episcopo nati saltem erant, vel aliqua etiam ætate adolecebant, si ipsi Gregorio inscripsit sua poemata Fortunatus. Utrique a Fortunato scriptæ Vitæ subjicimus Supplementum jam dictum (sic enim potius vocari debet, quam Vita altera) scriptum a quodam Suessionensi, ut apparet: quia in Prologo Sanctum appellans, utitur titulo Domini nostri; indicat autem seculo ix scripsisse se, quando nati. 16 aut, quod nova a Ludovico Pio Imperatore extracta Basilica, nuper est a Marcomannis exusta. Hoc enim liber, qui Gesta Normannorum inscribitur, refert ad annum DCCCLXXXVI has verbis: Post hæc Sigefridus, Rex famosissimus, ecclesiam B. Medardi igne cremavit; et palatia regia, interfectis et captivatis terræ accolis. Præfatur quidem Auctor, quod ea quoque quæ historicus (Fortunatus) elegiaco intexuit metro, ut manifestiora legentibus forent, prosa expressit: sed ea vel paucissima sunt, vel in Resbucensi codice, unde scriptum istud nobis dedit Acherius, post Acta per Fortunatum edita, fuerunt a quærentibus brevitate ommissa: quare nihil ea causa mutandum putamus in titulo, ex re nobis nato.

5 Ex ambobus porro, id est ex Fortunati et Anonymi Supplementis Actis, composita est seculo, ut putamus, xi exeunte vel xii inchoante, Vita altera, quam submisit nobis Ildephonsus Urayet, Monachus Corbeiensis, et studiorum nostrorum amantissimus, mitissime descriptam ex codice Compendiensi S. Cornélii. Eandem Vitam reperit in Bibliotheca Thyrina Philippus Labbe noster, ejusque initium et titulum, Capitulum indicavit; addens convenire ex a Vita, quam Laurentius Surius edidit nihil mutato stylo, velut auctore primum Fortunato Presbytero scriptam: cui tamen, inquit Surius, ab alio quodam docto viro non pauca postea adjecta esse non dubito. Suri opinionem sequitur Claudius Dormuyus in Historia Suessionensi lib. 3 cap. 14, verba hinc sumpta allegans. Ast in MSS. prænominatus Auctor habetur

C Radbodus, Episcopus Noviomensis et Tornacensis, quem cum Sammarthani arbitramur esse secundum hujus nominis: cujus etiam sermones de Annuntiatione B. Mariæ Virginis manuscripti asservantur Tornaci in monasterio S. Martini. Motus is est Brugis anno MSLVIII, sepultus in templo Cathedrali Tornacensi. Joannes Boscius Celestinus, in Bibliotheca Floracensi, edidit Sermonem Anonymi de primi templi S. Medardi statu, ejusque ut majus fieret lapsu; et de interitu Guarimberti, Abbatis simulque Episcopi; in quo Sermone dicitur, quod de principalibus B. Medardi gestis aliqua Scriptoris, qui non nominatur, compendiosa oratio perstrinxit; quæque in his et in illis, metro scilicet ut prosa editis aliisque chartis potuit reperire, in unius congeriem quantitatis coacervare, moderata institit brevitate. Nam præclara ipsius vita angusta olim fuerat ratione conclusa; virtutumque ejusdem insignia, cum Translatione corporis, quædam propemodum infantia vilibus exaravit schedulis. Cum ergo succincta esset Fortunati auctoritas, et negligenter habita legentibus displiceret (propter scriptoria, ut credo, menda); posteritas ex præcepto obedientiæ utraque

Junii T. II

opuscula coire una Scriptoris et coherere harmonia D fecit: quibus verbis si indicatur Vita, quam sub Radbodi nomine damus, credi paterit hic, non tam ipsam scripsisse, quam scribi jussisse. Nec in aliquo, inquit posterior hic scriptor, voluit posteritas, illi viro, scilicet Fortunato, derogare, qui ejusdem Patris Vitam metro jam dudum et aretissima edidit oratione. Sed quæ ille aesi in transitu tetigit, hæc illa mediocri dilatare calamo operæ pretium duxit: quæ vero æ per vetus orator in relatione præterit, hæc iste novus relator posteris ad notitiam tradere procuravit, laud suis commentis extorta, verum veteribus antiquorum utcumque chartulis inserta. Hæc ille, quando diu post Normannorum incendia jam stabat, tertiam ædificata, S. Medardi ecclesia, quæ etiamnum superest, anno MCXXX ab Innocentio Papa II consecrata.

6 Habemus nihilominus tertiam quamdam Vitam, etiam post hæc (ut nobis quidem videtur) compositam; quam, præfixo fallaci titulo Fortunati, edidit prælaudatus Boscius; de qua si quis velit potius agere Auctorem Sermonis, quam de Vita sub nomine Radbodi ad nos missa, non equidem magnopere contra nitamur: sed simul judicabo, erigam admodum vetustatis sermonem ipsum esse. Quia etiam ad hoc credendum, vel ideo propendimus, quia de prædicta Dedicatione nec verbo quidem meminit, tamquam ea res jam fere e memoria abierit. Ut ut est, ipsam quoque tertiam istam Vitam seculo xiii antiquiorem non esse credimus: scriptamque ab aliquo Sammedardensi Monacho; qui nullis novis instructus monumentis, Radbodi contextum magis dilatare, et ex aliis quandoque supplere studuit, styli exercendi causa; ne, si acceptum terræ infunderit talentum, ad iracundiam ipsum talenti provocaret Dominum, ut ait in Prologo; ubi profitemur se notitiæ tradita continuationem universa illius præconia perstringere. Hanc Vitam habemus, in MS. nostro Actornæ mensis Junii, et contulimus cum codice MS. Regiæ Sueciæ num. 136 signato, sed absque involucro et principio. In his multa inserantur non satis inter se et cum veritate coherentia; et ideo a Boscio non edita, aut certe in MS. Floracensi ommissa. Displicebat credo, et quidem jure merito, quod omnia quæ ecclesiæ spectant tribuantur uni Chlotario Regi, nulla facta mentione filii Sigcherti, qui ex voluntate patris illam perfecit. Præterea non leviter peritos offendit, quod tribuatur eidem Chlotario procurata apud summum Pontificem confirmatio privilegii, a S. Leone, sanctæ Romane urbis Episcopo, et aliis venerabilibus Episcopis concessi. Necessario enim hic intelligendus est Leo aliquis, ipsa monasterii fundatione posterior; puta istius nominis Papa secundus, qui sedit ab Octobri anni DCXXXII, usque ad Majum anni DCXXXIV; aut certe Leo tertius vel quartus, qui seculo octavo aut nono præfuerunt Ecclesiæ. Non videtur etiam aliquis Chlotharius I, quam ex Merovingiis substitui posse ad impetrationem dictæ confirmationis; sed assumendus est ex Carolingis Lotbarnus, filius Ludovici Transmarini, qui hinc anno DCCCLIV successit, et superstit usque ad annum DCCCLXXXVI. Interim non est assumptus aliquis Pontifex, qui tempore talis Regis floruerit; sed substitutus Hormisdas Papa, qui sedit quidem tempore Chlotarii primi, sed diu ante vita sanctus, quam S. Medardus ordinaretur Episcopus, aut construeretur ad ejus honorem monasterium. Inceperat hanc Vitam prælo parare et Annotatis illustrare Heuschenius, verum ubi ad hunc labyrinthum pervenit, removit manum a tabula, neque eam huic operi inserendam judicavit: solum ergo noto, scriptum videri seculo xii aut xiii, diu post Normannorum incursionem ac templi Medardensis destructionem. Robertus Quatremarius, in Privilegio S. Medardi propugnato, Artic. 25, opinatur, unum eum-

AUCTORE D. P.

at. perfectus.

Vita 3 a Boscio edita.

E

et in originali MS. turpiter interpolata.

F

omittitur.

cum Supplemento scripto circa an. 890:

item Vita 2 ex MSS. et Surio, scripta,

et scribi jussa a Radbodo Episc.

A demque Auctorem esse Vitæ et Sermonis prædictorum : **AUCTORE D. P.** sed in hoc adeo prolixè commendatur magnificentia Sigeberti Regis, in perficienda dotandaque S. Medardi ecclesia, ut hoc solum sufficere possit, ad Auctorem secernendum ab auctore Vitæ, qui Sigeberti, ut dixi, nusquam meminit.

Definitur tempus Sedis, 7 Tempus vitæ et mortis pluribus discussimus ad Vitam S. Eleutherii § 2, quæ nolumus repetere : satis est indicare, quod mortuum hunc esse anno DXXXI ostendimus, eique tunc successerit S. Medardus ; sed ante consecratus Episcopus Veromandensis, quod arbitromur factum circa annum DXXX ; ac dein sedem Noviomum transtulisse, quod potuit contigisse anno DXXXI, et tandem anno DXXXII etiam assumpsisse regimen Ecclesiæ Tornacensis. Quia autem Fortunatus asserit, eum Episcopum consecratum, conversatione cælesti, ter quinis annorum circulis, in sanetimoniam ipsius officii Sacerdotem extitisse pretiosum, ac deinde longævitate defessum, requiem deprecatum, spiritum emisisse, ideo arbitramur circa annum DXLV athletam triumphalem (ubi ibidem additur) convexa cæli ascendisse, ac vere tunc longævitate defessum fuisse ; qui puer et innocens, S. Eleutherio puerulo compari prædixerat Episcopatum. Et quia Auctores,

mortis,

ætatis,

et situs urbis Viromanducæ.

B maxime posteriores, volunt S. Eleutherium moribundum attingisse annum ætatis septuagesimum sextum ; adeoque cum eodem fere anno natus esset S. Medardus, pervenisset ad annum ætatis circiter nonagesimum (id quod nobis non satis placet) mallemus S. Eleutherio tribuere ætatis annos circiter sex et sexaginta, ac S. Medardo annos assignare omnino octoginta ; libenter tamen certiores characteres prolaturis manus dubimus. Jam quo in loco fuerit primo constitutus Episcopus, nolumus multum inquirere. Carolus le Coigne in Annalibus Francorum ad annum 53 num. 24 et sequentibus hanc controversiam deducit, ubi scilicet sita fuerit Augusta Viromanduorum, quæ per multos annos Episcopis Viromandensibus nomen dedit : num ad Somoniam fluvium, ubi hodie est oppidum S. Quatini, an vero ad Dalmannonem rivum, ubi hodie visitur Veromandia, seu Vermandum, monasterium Ordinis Præmonstratensis. Nos cum Coignio arbitramur potius Quintinopolim fuisse : argumenta apud hunc lector poterit videre.

§. II. De monasterio S. Medardi ejusque Privilegiis.

Ecclesiæ S. Medardi

fulse mox adjunctum monasterium non probatur ex Privilegiis, Joanni 3 et Gregorio I adscriptis,

C Mortuo S. Medardo superavit Chlotharius Rex annos omnino sedecim, quibus illam miraculis clarum cepit magis honorare, ac novam Ecclesiæ fabricam inchoare, quam filium ejus Sigebertum ad excelsa fastigii tegmina sumptuoso decore produxisse, supra diamus ex Fortunato. Huic mox accessisse monasterium, et quidem Ordinis Benedictini, probari volunt ex Privilegiis illis tunc datis. Fuit istis temporibus Pontifex Romanus Joannes III, creatus anno DLIX, vita functus anno DLXII, sub cujus nomine datum privilegium allegatur a Baronio, in Notis ad hunc vii Junii, his verbis : Pre excellentia meritorum tanti viri S. Gregorius Papa indulsit, ut ejus monasterium caput esset omnium monasteriorum totius Galliæ, atque superaddidit privilegia ; et quæ olim a S. Joanne Papa eidem fuerant elargita, confirmavit stabilivitque. Extant de his litteræ Apostolicæ in Registro lib. 12 Indict. 7 cap. 32. Præterea utriusque privilegii, scilicet Joannis et Gregorii, meminit Baronius ad an. 654 num. 33. Privilegium Joannis Papæ hactenus ineditum habemus ex collectione Nicolai Belfortii, olim vera Gregorii Magni sub finem omnium epistolarum adjectum est per modum Appendicis. Utrique adjungitur annus datæ Bulæ, et priori quidem sic ; Datum Romæ in ecclesia S. Silvestri v

Idus Marti, anno Dominicæ Incarnationis DLXII D Indictione decima. At S. Gregorii charta istam habet clausulam : Datum vii Kalendas Junii, anno ab Incarnatione Domini DCCIV Indictione XI, quæ pertinebat ad annum præcedentem, ad quem aliqui dictum Privilegium remittant, aut certe pro Indictione XI, statuenda est XII. Sed ut non tam est consideratione dignum, quam quod annus Christi utrique privilegio sit adscriptus, quod dicto seculo sexto et etiam sequenti necdum fuerot usu assumptum apud ullos seculares Principes, vel Ecclesiasticos Antistites, et primum seculo IX in Italia captum fieri censet Mabilio, serius etiam Romanis Pontificibus placuit.

9 Privilegio Joannis Papæ Simplicius, Notarius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, subscripsit et sigillavit : Gregoriano autem subscripserunt Gregorius sanctæ Romanæ sedis Antistes, Euterius Arelatensis Archiepiscopus, ignotus aliis, (imo præerat tunc dictæ Ecclesiæ S. Virgilius) Gregorius Portuensis Episcopus, Andreas Albanensis Episcopus, tantum hinc noti, atque adeo dubii an unquam fuerint ; Augustinus Cantuariorum Episcopus, non nisi anno DCI ordinatus ; Anastasius Tiburtinæ Episcopus, qui Synodo Romanæ anno DCCV etiam subscripsit ; Petrus Ananiæ Episcopus, Agnellus Sutrinæ Episcopus, etiam hinc solum noti ; Mellitus Lundoniæ Episcopus, sed anno DCCIV tantum ordinatus ; Joannes Volaterrensium Episcopus, qui etiam Synodo Romanæ anno DCCV subscripsit, et forte idem ut Episcopus Falaritanæ subscripsit Synodo Romanæ anno DCI : Tiberius Silvæ-Candidæ Episcopus alibi ignotus ; Marinianus Ravennatis Ecclesiæ Episcopus, sed qui Joanni anno DCCV mortuo successit ; Vitalinus Sipontinensis Episcopus, nusquam alibi inventus hactenus ; Joannes Syracusanorum Episcopus, successor S. Maximiani, anno DCCIV die IX Junii (uti tum dicitur) primum vita sancti ; Sabinianus Tudertinorum Episcopus, alibi ignotus ; Eulogius Alexandriæ Episcopus, Dominicus Carthaginensis Episcopus, quorum subscriptiones merito suspectas esse Labbe asserit ; Fortunatus Neapolitanorum Episcopus, Joannes Surrentinus Episcopus, qui saltem istis temporibus floruerunt ; Primævius Nursiensium, alibi necdum inventus ; Felix Portuensis Episcopus, non obstante quod jam supra Gregorius Portuensis Episcopus subscripsit ; Sed Felix alius Synodis Romanis interfuit anno DCCV et DCI ; Gloriosus Ostiensium Episcopus, hinc primum notus ; Constantius Narniensis Episcopus, prædictis aliis Synodis subscriptus ; Constantius Mediolanensis Episcopus, tunc florens ; Satellius Burdigalensium Episcopus, de quo silere omnes melioris natæ catalogos, indicant Sammarthani ; Vitalis Vesoncensium Episcopus, Bonifacius Placentiæ Episcopus, alibi ignoti ; Syagrius Augustodunensium Episcopus istis temporibus sedens ; Flavius Remorum Archiepiscopus, qui a quadraginta annis e vita decesserat ; Ansericus Suessorum, sive Suessionum, Episcopus, qui successit Droctigisilo, circa annum DCI (ut Sammarthani statuant) vita functo, post quem ille præfuerit usque ad annum DCLII ; tum Theodericus Rex, pro eo scilicet anno quo regnabat adhuc Childbertus ejus pater, idque apud Austrasios tantum, cum apud Suessionenses regnum teneret Chlotharius ; Brunichildis Regina, avi Theoderici ; ac demum Petrus sanctæ Romanæ Sedis subscripsit et sigillavit.

10 En subscriptiones omnium Episcoporum, ob quas Sammarthani in Archiepiscopis Bisontinensibus sub Silvestro II asserunt, hoc diploma tot esse inustum falsitatis notis, ut mirum sit nondum eas esse ab omnibus deprehensas : Philippus autem Labbe in suis Conciliis, ante privilegium istud Gregorianum hanc præmittit observationem : Privilegium istud, quod

cum nota annorum Christi,

Episcoporum-que subscriptionibus.

E quorum multi annis istis non fuerunt.

Privilegia illa, uti proferuntur, merito improbata,

A quod velut appendix attextitur, improbarunt ex orthodoxis, Cardinalis Perronius, Sirmondus, Launojus, alique viri pereruditi; ex heterodoxis Blondellus: propugnavit vero nuper, edito adversus Launojum libro, Robertus Quatremarius O. B. Fictas autem subscriptiones, neque illis congruere temporibus vel ipse ultro fatetur Baronius, ac postea addit, Subscriptiones falsi arguere, primum futurum cuivis vel parum in historia illorum temporum versato; qui et varia in marginibus ad ipsum textum Gregorii annotat, unde hoc privilegium a nonnullis credatur effectum. Idem etiam magis posset ostendi ad privilegium Joannis Papæ tertiæ, quod datum dicitur anno DLXII, præcellentissimi Chlotharii suadente elementia..... et coram Rege Chlotario et omni plebe Francorum..... et Regum munibus firmatum, et ex consensu Bandaredi Episcopi Suessorum factum, et septuaginta Episcoporum auctoritate solidatum. Interea Rex Chlotharius vitam anno DLXI, finierat, et Sigebertus filius, cujus nulla mentio in dicto diplomate habetur, templi spatia extendens, ad excelsa fastigii tegmina sumptuoso decore produxit: uti Venantius Fortunatus testatur, nulla ullius monasterii facta mentione. Itaque illud postea adjunctum arbitramur; ac deinde sequentibus seculis (cum Regula S. Benedicti, quæ in dicto Privilegio præscribitur, per omnes Galliarum regiones vigeret) ab aliquo Pontifice Romano Joanne (nam plurimi hujus nominis fuerunt) datum esse præcitatum diploma, quod deinde Gregorius aliquis forsitan III aut V aut VI confirmavit, amatores autem indiscruti antiquitatis transtulerunt ad Joannem III et Gregorium Magnum, infelici nimium conatu, et adjunctis circumstantiis rerum et testium ob quas non posse consistere ipsum Privilegium a plerisque judicatum est. Imo etiam si omnes supra nominati Episcopi floruisse dicto anno DCCIV, nulla tamen verisimilitudine fingeretur, quod omnes illi ex tum diversis Italix, Gallix et Angliæ ditionibus, ex Ægypto etiam atque Carthagine, quæ sub Wandalis Arianis gemiscebant; una cum Theoderico Rege et Brunehilde Regina, Romam dicto die VII Kal. Junii convenissent subscripsissentque.

II Additam nihilominus ecclesiæ, a Sigeberto perfectæ, de qua dixi, aliquam fuisse congregationem Monachorum, currente adhuc seculo Christi sexto, multa nobis persuadent. Ac primo, quod S. Gangericus, Episcopus Cameracensis et Atrebatensis, prope mœnia Cameracensia in supercilio montis basilicam fabricavit: quam ex rebus propriis pro opportunitate dotatam in sanctorum Confessorum Medardi et Lupi (quorum semper Reliquias speciali amore secum portabat) honore et memoria consecravit: et constitutis Fratribus in perpetuum servituris, fratrem suum, Landonem nomine, præfecit. Hæc ex Actis vetustissimis, ad S. Gangerici natalem XI Augusti dandis, præbamus. Imo mansisse loco nomen solius Medardi, indicant etiam Acta his verbis: Sepultus est autem S. Gangericus in basilica, quæ est in vertice montis, ab ipso sancto viro in honore B. Medardi constructa. Arbitramur autem id factum sub initium septimi seculi, ad exemplum monasterii Medardensis, prope urbem Suessionensem constructi. Floruit codea septimo seculo S. Bathildis Regina, quæ post obitum mariti sui Chlotovei secundi, anno DCLVI vita functa, cum Chlothario III filio suo regnum administravit. Hujus Acta duplicia illustravimus ad diem XXVI Januarii, in quorum prioribus num. 9 ista leguntur: Præterire non debemus, quod per seniores basilicas Sanctorum, Domni Dionysii, et Domni Germani, et Domni Medardi, et S. Petri, vel Domni Aniani, seu S. Martini, vel ubicumque ejus pertinuerit notitia, Pontificibus sive Abbatibus suadendo pro zelo Dei præcepit, et epistolas per hoc eis direxit, ut sub

sancto regulari ordine Fratres in ipsa loca consentes vivere deberent. Et ut libenter acquiescerent, in privilegio eis firmare jussit, vel etiam immunitates concessit, ut melius eis delectaret, pro Rege et pace, summi Regis Christi elementiam exorare. Hæc ibi, quæ in altera Vita repetuntur.

12 Primum monasterium S. Dionysii prope Parisios condiderat Dagobertus primus, et teste Fredegario cap. 79. Psallentium ibidem adinstar monasterii sanctorum Agannensium institueret jussit; quod etiam in monasterio S. Medardi vixisse scribunt Sammarthani hoc modo: In hoc vixerunt olim quadringenti Monachi, qui jugem in choro psalmodiam, quam Laudem perennem appellabant, die nocturne sibi invicem per turmas succedentes persolvebant, et nihilominus in academia publica divinas humanasque disciplinas profitebantur: in qua S. Dado sive Audenus, Dagoberti Regis Cancellarius et Archiepiscopus Rotomagensis, bonis litteris excultus fuit. Ab hoc dependent feuda bis centum viginti, Prioratus septem, Præposituræ septem, in quibus omnibus, nec secus ac in ipso S. Medardi castro, et multis aliis oppidis, Abbas jurisdictionem Episcopalem, independentem ab omni Episcopo vel Archiepiscopo, exercet, quia nullo medio ad Sedem Apostolicam pertinet. Hæc Sammarthani. Beneficia hoc tempore ab Abbatia S. Medardi dependentia recensentur in Registro beneficiorum diocesis Suessionensis pag. 30. Auctor Vitæ S. Dercoli Abbat, seculo X scriptæ, et a nobis ad XVIII Januarii illustratæ, num. 4 ista scribit: Urbs Suessionum ita est meritis atque miraculorum sublimitate B. Medardi Episcopi insignita, quatenus nulli videatur esse secunda. In Historiæ Translationis S. Sebastiani ad dictum monasterium, appellatur S. Medardus, Suessionensium in omnibus protector. Similia leguntur in Historia Miraculorum S. Medasti, ad diem VI Februarii edita.

§. III. De secunda S. Medardi ecclesia, a Ludovico Pio extracta; et tertia, ab Innocentio II dedicata.

In collectione Nicolai Belfortii dicuntur claustrum, dormitorium, refecturium, et hospitale a Carolo Magno sumptuosissime ac vere regio opere extracta; et profertur decretum Synodi Duciacensis viginti et unius Episcoporum, anno DCCCLXXI habitæ, in quo confirmantur donationes a Carolo Calvo Rege factæ huic monasterio, et præscribuntur plenariæ refectiones quotannis conferendæ. De hac Synodo consule plurima, VII tomo Conciliorum a Philippo Labbe congesta, sed ubique talis decreti mentione: proinde fides ejus sit penes Belfortium et Sammarthanos. Carolum Magnum quod attinet, nihil illum aliud reperio egisse, quam quod Monasterium quoddam ditissimum, in honore S. Medardi Confessoris fundatum, ob amorem filii sui Hugonis, auxit (ut dicunt) id est, adjunxit, Novalicio, celeberrimo in Italia monasterio, ubi ipse Hugo præerat Pater, sicut legitur in Novaliciensis Chronici fragmento, Tomo 2 Francicorum du Chesne pag. 229. Ibidem autem mox narratur, quomodo idem Hugo, in Franciam veniens, ubi multe cellæ erant, sub ditione Novaliciensis cænobii... in præfuto monasterio S. Medardi, obiit Idus Junii; ibique sacrum ejus corpus honorifice requiescit humatum: de quo, post multos annos, retulit Abbas loci, quod apud ipsos multas virtutes et miracula per eum Dominus illo in loco sit operatus, et quanta veneratione ab incolis loci haberetur; unde occasionem sumemus ad XIII Junii in ejus cultum querendi. Interim notamus, non esse inter beneficia Caroli numerandum quod alteri ipsum locum subjecerit.

14 Certius est, Caroli filium, Ludovicum pium, solo æquasse

potuerunt a
dñi post se-
culis Joanne
et Gregorio
aliquo data
fuisse.

Basilica ac
monasterium
S. Medardi

a S. Gangerico
Cameraci con-
struuntur:

Suessionensi
S. Bathildis
benefacit

ACTORE G. H.

in eo fuit
psalmodia
continua.

Dicuntur Ca-
rolus, Magnus
et Calvus,
benefecisse
monasterio:
12

quod tamen
ille Novali-
censi subiecit.

A æquasse primam Basilicam, per Chlotharium Sigebertumque Reges constructam; novamque in honorem SS. Sebastiani et Medardi constructisse, post annum DCCXXV, quo istuc Roma allata illius Reliquiæ, ut est in proprio ea de re libro narratum ad xx Januarii. Sed licet in eo libro perducatur historia usque ad ipsius Imperatoris mortem, obitum anno DCCXLI; narraturque solutum ipsi, ibidem a filiis inclusa, divinitus oblatum; nulla tamen (quod sane mirum) ejusmodi structuræ fit mentio. De ea nihilominus abunde certos nos reddit, ipso seculo IX scriptum, Vitæ S. Medardi Supplementum; cui consonans Auctor supra citati primi Sermonis, priorem domum ita funditus everSAM scribit, ut lapis super lapidem in tota illa nequaquam relinqueretur fabrica: pro qua gloriosus Cæsar... aliud templum multo majoris adorsus est quantitatis... quod cum omnium virtutum decus obtineret, totiusque schema dignitatis et gloriæ prætenderet, nulli extitit inferius, cum elegantia sui claruit esse superius. Verum non diu ea sic stetit, sed (ut idem Sermo proseguitur) a Marcomannis olim, id est anno DCCCLXXXVI, exusta, ab illis maxima ex parte honorum decidit gradibus, quibus constabat; et quasi ad posteriorum dedecus, solum superstes relictus est immensus congestorum lapidum acervus. Hinc intellego secundum istam ecclesiam alia prorsus loco stetisse, quam est et hodiernæ: de hac enim videtur mox dicere Sermo, nescio quomodo inter se coherens, quod istis hodiernis superest temporibus, quæ tribus dimensa intervallis, vastam sui corporis quantitatem præfert omnibus, testudine videlicet eminens, longitudine vero atque latitudine plurimum excellens.

ALCTORE D. P. Ludovicus Pius, post an. 825,

novam fecit Ecclesiam:

qua a Normannis exusta an. 886,

B

surrexit alia an. 1130 dedicata,

13 Claudius Dormay, prima Historiæ Suessionensis volumini, cum veteris Suessionensis urbis ichnographiam subjicit, quæ multum videtur ad intellectum rei præsentis facere; et volumine 2 cap. 31 narrat, quomodo Odo, Abbas recens electus, ad dedicandam novam S. Medardi ecclesiam, invitavit Innocentium II (qui anno MCXXX in Galliam venerat, ipsumque Aurelianis benedixerat in Abbatem) ut die xv Octobris eam consecraret, uti fecit, ad nomen B. Mariæ Virginis, Sanctorumque Apostolorum et Martyrum, atque S. Medardi: qui deinde dies annue habitus est festivus, accurrentibus undique ad eam celebritatem peregrinis. Accipe ergo



prædictæ ichnographiæ partem huc spectantem; et vide

hodiernæ ecclesiæ situm, ad septentrionale latus canonibus; ad latus vero meridionale, vacuum aream, in qua auctor designat capellam S. Trinitatis et Croviacense palatium. Regibus, apud Suessionenses agentibus, illud pro suburbano fuisse, contendit Dormayus vol. 1 cap. 14, ubi vetus MS. allegat, in quo S. Medardi Abbatia nominatur Fiscus Croviacus, et huic consorans Hadrianus Valesius, in Notitia Galliarum. Vicus, inquit, Croviacus, vulgo Crony, parum distat a monasterio Suessionico S. Medardi, ad ipsumque pertinet: qui vicus (ut nomen hodieque et vicinia indicant) villæ regalis fiscalisve Croviaci pars fuisse videtur. Surrius Croiciacum; Boscius, Chroniacum scribit; quod librariis mendis accensendum, et ex tot melioribus MSS. corrigendum esse, suadet hodieque usitatum vulgare nomen Crouy: ad ejus vici porochiam ecclesiam ducit trans-Isarensis suburbii partem septentrionalem, per viam mox in Orientem flexam, relicta ad meridiem Abbatia S. Medardi.

16 In hac custodiae mancipatus a rebellibus filiis Rex Ludovicus, queritur, inter miracula S. Sebastiani num. 93, quod ad ecclesiam tantum, et ad Fratres raro sibi via, et ipsa cum summa prospectione custodum, patebat. Deinde num. 24 narrat, quomodo ingressus sanctæ Trinitatis vicinum carceris oratorium, post Matutinalem expletionem, solus ibi pernoctavit: cumque per fenestram extra, intuitum dirigeret, vidit cominus jacentem custodem suum, somno meroque sopitum; et ejus ense, frequenti cervicalis quo super fuerat expositus impulsu, penes fundamenta Basilicæ impexum; unde in mentem sibi venit, ab uxo ex prope stantibus Litaniarum versillis hastam arripere; eique acceptum aliunde funiculum cum quo innexuit, perque eandem fenestram jecit, atque hac arte comprehensum mucronem sustulit. Ex quibus apparet, istud S. Trinitatis Oratorium quamvis adeo capax, ut a Flodouardo lib. 3 hist. Remen. cap. 11 vocetur ecclesia, ubi Hincmarus anno DCCCLIII Synodum provincialem cum viginti Episcopis, pluribusque Abbatibus et Presbyteris celebravit) apparet, inquam, Oratorium istud inhæsisse ipsi majori basilicæ, sic ut in hunc abinde daretur transitus, adeoque eandem Basilicam fuisse monasterio Meridionalem, si recte illius Oratorii situm notavit Dormayus: putat autem quod recte, quia ex relatu Monachorum seniorum, qui ad partem illam vidisse se dicunt fundamenta prodigiæ crassitudinis; nec non circum locum, quem ipse palatio regni assignat, fossam triplicem ostendunt.

17 Fateor tamen non videre me, quomodo sibi cohereret Sermo; ubi, descripta ea quam Ludovicus extruxerat ecclesia, continuo subdit. Hæc, inquam, domus a Marcomannis olim exusta etc. ac deinde immediate post, idem prænomen repetens, dicit; Hæc, istis etiam hodiernis superest temporibus. Si enim de ecclesia, ab Innocentio II dedicata, hæc sunt intelligenda; quomodo tunc adhuc, ex Ludoviciana ecclesia, supererat immensus congestorum lapidum acervus, qui potuerat debueratque jaciendis novi operis fundamentis murisque educendis fuisse absumptus totus? Suspicio erga vehementer, totum illud comma de Marcomannis, ab interpolatrice manu fuisse insertum; adeoque solam Ludovicianam Basilicam, etiam ultimis illis verbis describi, et hanc adhuc stetisse cum Sermo recitaretur; atque ita optime ipsi convenire titulum supra propositum de ruina primæ et resurrectione novæ ecclesiæ. Hinc vero esset consequens, Sermonem istum (unde etiam num. 5 sumpsimus testimonium, de Vita S. Medardi compendio scripta) antiquiorem esse eo, quod habemus, ad Fortunati utrumque textum Supplementa; consequens etiam esset, quod compendium istud novo stylo Radbodus donaverit et expoliverit; sicut

D in opposito monasterii latere,

sicut probat Oratorium S. Trinitatis,

E

olim adhærens Ludovicianæ Basilicæ.

F

postea

A postea lucubrationem ipsiusmet tertiae Vitæ auctor rursus phrasi ampliori reformavit.

§. IV. Cultus sacer. Reliquiæ variis locis.

Cultus 8 Junii

Memoria S. Medardi est passim omnibus Fastis Latinis adscripta, et ipsis Martyrologii Hieronymiani apographis, sub finem a posteris adjuncta his fere verbis: In Gallia civitate Suessionis, depositio S. Medardi Episcopi et Confessoris. Similia leguntur in genuino Martyrologio Bedæ: quibus addidit Florus: De cuius ore visa est columba exisse, cum præsentem terminet vitam. Rabanus hoc ei concinnavit elogium. vi Idus Junii, in Gallia Suessionis civitate, depositio S. Medardi Episcopi et Confessoris: cuius vita, plena virtutibus, conscripta est. Nam largus fuit in eleemosynis, virtutibus clarus, prophetiæ spiritum habuit, ter quinque annis Veromandensium urbis Episcopatum tenuit; extremum ad cælestia migrans, Suessionensium ad urbem corpus ejus translatus est, ibique sepulcrum multis virtutum titulis claruit. Vita, quæ dicitur scripta, est illa quam damus auctore Fortunato, qui etiam solius Veromandensis Episcopatus meminit. Ab eodem Fortunato Vitam et prosa et metro nobiliter esse conscriptam testatur in suo elogio Notkerus. Eundem celebrant Usuardus, Ado, et possim omnes Martyrologi manuscripti utque cum iis Bethunus, Maurolycus, alique recentiores, alibi sapientius a nobis indicati. Aliqua ejusdem Translatio indicatur in Usuardo MS. S. Gudulæ Bruxellis ad xix Maji, de qua nihil certi comperimus, quando, quomodo, aut quo facta sit.

et 9 Septembr.
ob quasdam
Reliquias
Divione ser-
vatas.

19 Longo cum encomio ad hunc diem honorat Saus-
sayus in suo Martyrologio Gallicano, prætereunq; ad
diem ix Septembris de translatione corporis ista scribit: Divione, in basilica S. Stephani Protomartyris cœ-
nobotica, repositio Reliquiarum S. Medardi, Episcopi
et Confessoris gloriosissimi: quæ e suburbano
Suessionensi monasterio allatæ, per Jacobum de
Vitriaco Cardinalem Legatum in thesa seu capsula
collocatæ fuerunt super majus altare. Hæc ibi. In
dicta S. Stephani ecclesia Divionensi colitur festum
S. Medardi hoc viii Junii, sub ritu duplici primæ
classis; et in sexta Lectione dicuntur sacræ ejus
Reliquiæ ibidem summa in veneratione asservari.
Præterea die ix Septemb. celebratur festum Revela-
tionis S. Medardi, sub ritu duplici secundæ classis:
et in Lectionibus quarta et quinta agitur de ea Trans-
latione Reliquiarum, cujus historiam infra damus, in
serta autem Lectione ista particularia recitantur:
Illatis in Stephaniensem basilicam sacris Reliquiis,
eo usque increvit erga novum Tutelarem religio, ut
a S. Medardo ea potius quam a S. Stephano vulgo
nuncuparetur. Unde initum est consilium ædem
alteram in propinquo excitandi, in quam cum S.
Medardi nomine etiam parœciæ titulus derivaretur.
Nemo alterutro loco ad S. Medardum preces in
irritum fudit, præsertim si in eliciendis de cœlo
imbris, aliisve avertendis publicis calamitatibus
laboratur. Celebris porro est hæc dies, ex hujus
Sancti sacrorum ossium elatione de humili condi-
torio, et in ornatorem hierothecam translatione,
Jacobi Cardinalis Episcopi Prænestini, Sedis Apo-
stolicæ per Gallias Legati, manibus, anno Christi
octavo et tricesimo supra ducentisimum et millesi-
mum facta. Hæc ibi. Prænominatus Cardinalis est
Jacobus, ut dictum, de Vitriaco, Episcopus primo
Accousensis, deinde non Prænestinus, sed Tusculanus:
de quo late agimus ad Vitam B. Mariæ Oiguiacensis
ab ipso scriptam xxiii Junii.

20 In Ducatu Brabantæ Geldonacum sive Gel-
donia oppidum, Gullo-Brabantis Judoigne, leucis
duabus Theus, at quatuor Lovanio dissitum, celebratur

cultus S. Medardi, de quo Pastor loci Franciscus
Collet rogatus ista scripsit: Ut vestris satisfaciam,
vos scire velim, nos habere pro Patrono oppidi
nostri Geldoniensis S. Medardum; cujus integra
mandibula, exceptis tamen dentibus, ab immemora-
bili tempore extat in ecclesia nostra: authentica
autem illius rei scripta nulla modo habemus: ra-
tione enim bellorum antecedentium deperdita, ut
apparet, fuerunt. Dicta mandibula capitibus pertur-
batorum seu phreneticorum novem diebus alterna-
tivis applicatur, oblatis totidem diebus Missæ sa-
crificiis in honorem dicti Sancti, mandibula præ-
sente; aliæque preces durante novena solitæ ad
Deum funduntur. Quod profecto non caret effectu:
raro enim frustrantur ope intenta; et neminem
fere vidi absque aliqua, tametsi non tota, morbi sui
ac furie alleviatione discessisse. Fuerunt tamen
tres aut quatuor qui sanitatem non recuperant
(fortasse quia aliunde vexabantur) inter plus quam
triginta quatuor aut quinque, quos a sex annis
quibus hic officio fungor pastorali, vidi sanatos.
Hæc sunt quæ vestræ Reverentiæ mandare valeo:
quia tamen nihil authentici hic habemus, quæro si
quid fortasse peculiare habeas dignetur mihi signi-
ficare. Datum Geldoniæ hæc xxiii Januarii anno
mdclvii. Hæc ille. Est Vita Gallice pro Geldoni-
ensibus edita, in qua eadem miracula narrantur.

21 Esse dentem S. Medardi in ecclesia S. Martini,
Tornaci et aliquas Reliquias Duaci in ecclesia Colle-
giata, nec non in monasterio Lætiensi, asserit in
Hieroglyphylacio Belgico Raysius. In pago etiam
Berthemio prope Lovinum est ecclesia S. Medardo
dicata, ubi et aliqua Reliquia dicitur haberi. In pago
territorii Gandensis Seven-eyken, sive Ad-septem-
Quercus, solebat S. Medardus inter Patronos haberi,
eique erat aliquod altare dicatum. Egidius Gelenus,
inter Reliquias Coloniae asservatas numerat brachium
S. Medardi, in ecclesia parochiali S. Jacobi: eus-
dem aut aliquas esse in ecclesia Collegiata S. Gervonis,
et in Abbacia S. Martini majoris. Brévillare celebre
monasterium est tribus leucis ab urbe Coloniaensi, de
quo egimus xxii Aprilis ad Vitam B. Wolphelmi
Abbatis; habet autem ecclesiam dicatam SS. Nicolao
et Medardo, ibidemque in hierotheca viii, inclusa est
scapula S. Medardi. Quomodo autem Reliquiæ S.
Medardi illuc primum allatæ, iterumque in desolato
pridem sacello inventæ, huic restaurando, fundandoque
postea ad illud monasterio occasionem dederint, fuse
relatum lege in Prologo, ad Vitam B. Erenfridi
Fundatoris xxi Maji, qui totus de eo argumento est.
Sed solum ibi dicuntur inventæ Reliquiæ S. Medardi
et aliorum Sanctorum, cum charta in fasciculum
compositæ. Fortassis fundato monasterio plus fuit im-
petratum. In ecclesia Trevirensi S. Mathæ, inter
Reliquias majoris altaris, esse quoque aliquam S. Me-
dardi, legitur in historia Reliquiarum, post Acta S.
Mathæ cap. 4. Thomas Joannes Pessina, in Diario
Reliquiarum Ecclesiæ Metropolitanæ Pragensis, in-
dicat ad hunc viii Junii, S. Medardi brachium Carolo
IV Imperatori ex Gallia dono allatum anno mcccvi,
ab eoque donatum Ecclesiæ Pragensi: de cuius
aliorumque Reliquiarum solenni ibidem exceptione,
vide ad cœnium ipsarum festum ii Januarii in Ad-
dendis ad Prætermisos illius diei Tom. 2 pag. 1084.
Ussapponne quoque, in nostra S. Rochi ecclesia, ali-
quis ejusdem Sancti Reliquias haberi, invenitur ad
earundem ibi factam anno 1587 translationem, inter
Prætermisos ad diem xxv Januarii.

22 His omnibus non obstantibus, supra laudatus
Hilphonsus Urayet arbitratur, corpus S. Medardi
fuisse asservatum in proprio monasterio, neque Divio-
nem ablatum unquam; et Parisienses pro celebri paro-
chia S. Medardi, non petivisse Divione, sed Suessone
hujus

D
AUCTORE G. N.
Acte habentur
Geldonaci.

E

Tornaci Duaci,
Lætiis,

Coloniae,

Brévillari.

F

Treviris,

Praga,

Parisiis,

Auctore G. H. N. P. Noviomi,

A hujus Sancti Reliquias, quas magna cum ceremonia susceperunt. Et contritorio scripsit nobis Petrus Franciscus Chiffletius noster, anno MDCL die 11 Augusti Divione, quod Noviomenses, missa recens legatione, S. Medardi os femoris alterius a Divionensibus impetrarunt, eoque n se expectent, ut ejus translationis historiam certis antiquorum testimoniis affirmaret: quod an scripto typis edito fecerit, non comperimus. Interim narratio d. Ildephonsi Urayet etiam meminit predictæ donationis ac translationis; quibus ex litteris Domini la Haye Deconi Ecclesiæ Noviomensis, anno MDCLXXXVIII, XII Kal. Februarii Antuerpiam datis, addere licet, S. Medardum in diocesi Noviomensi plus quam quadraginta ecclesiarum Parochialium Patronum haberi. * In Catalogo Reliquiarum nobis misso, pedum ejus Episcopale etiam istic haberi dicitur. Cloudius Dormayus, lib. 4. Historiæ Suessionensis cap. 23, scribit Normannicæ devastationis tempore fuisse in urbem Suessionensem delatum corpus S. Medardi, et depositum in ecclesia ejusdem Sancti. Optavimus nancisci certa documenta, e quibus constaret, posterioribus sæculis exstitisse ibidem aut corpus S. Medardi, aut saltem varia ex sacris ossibus; quod credimus quidem; sed tamen officii nostri esse putavimus, quæ nacti fuimus monumenta proponere, absque præjudicio ullius partis. Fuisse etiam Liciaci in agro Parisiensi ecclesiam S. Medardi, indicatur in Januarii nostri in Historia miraculorum S. Genovefæ pag. 151 num. 34.

Monumenta translata
Divionem
corporis.

23 Hactenus, si pauca a me adjuncta excipias, P. Henschenius: qui cum mihi ordinanda Acta Notisque illustranda reliquisset, offensus ea, quam in originalibus *litteris* 3 invenerat, temporum personarumque confusione; coactus fui ego id ipsum agendo, et multa in singulis observando, pro paucis periodis, a quibus *Commentarium prævium* inchoarat ille, circa ordinem ætatemque Auctorum, Paragraphum bene magnum de novo componere, tum etiam de S. Medardi ecclesiis disquisitionem; tertium item novum Paragraphum interponere secundo ac quarto. Venerunt interim in manus meas, post Chiffletii mortem, quæ pridem ille congesserat in materiam tractatus Noviomensibus promissi: unde dabimus haud parvum Appendicem insignium monumentorum, Translationis Divionem factæ veritatem, et continuam ex anno DCCCCI possessionem per secula fere singula comprobantium; cum instrumentis novem acceptis circa Reliquiam, ut diri, Divione allatam, festivissimeque exceptam. Porro dum ex Flexiensi nostro Collegio aliud quero, simulque interrogo, quis Sanctus sit ille, sub cujus nomine inter Flexiam et Ludium habetur parochia vulgo dicta S. Mars; intelligo plures esse hujus nominis, apud Cenomannos et Andes, villas atque ecclesias, quæ S. Medardum hunc de quo agimus Patronum colunt VIII Junii, nec alium esse requirendum.

VITA METRICA

Auctore Venantio Fortunato.

Ex variis Manuscriptis et typo cussis.

Cælum obtinet
sua mundi,

a

Inter Christicolæ, quos actio vexit in auras,
Pars tibi pro meritis magna, Medarde, patet;
Qui sic vixisti terrenis hospes in uris,
Ut cælum patriam crederis a esse tuam.
Exilium tibi mundus erat, cænosa caventi,
Et modo te gaudet cive manente polus.
Exutus tenebris, vestitus tegmine lucis,
Post obitum frueris liberiore die.
De tellure satus, factus possessor Olympi,
Et matrem linquens cum patre, læta teues,

Humani victor vitii, super astra triumphas;
Atque cremas carnem, das animæ requiem,
Te inter mundanos vepres gradiente, fatemur,
Calcatis spinis promeruisse rosas.
2 Flore refertus ager suaves tibi fundit odores,
Balsama, thura, replens b quæ paradisos habet.
Cauta per angustum figens vestigia callem,
Sic dedit arcta tibi semita lucis iter.
Lata voluptatum via quæ submergit Averno,
Dulcia carnis alens, mortis amara parat,
Hoc numquam sacros flexisti tramite gressus,
Nec potuere tuos prava tenere pedes.
Durum iter ad laudes, gravior via ducit in altum;
Quo labor est potior, gloria major erit.
Quæ prius incipiam sacri miracula facti;
Cum quidquid facias, omnia prima micent?
Dum fuit ad superos humano in corpore vita,
Ex oculis fugiens, lœx tibi cordis erat.
3 Qui cæcus venit, rapuit palpando salutem,
In mediis tenebris fulsit aperta dies.
Qui voluit furti causa penetrare latenter c,
Te religante sedet, te reserante fugit,
Fur sine d profectu, voto deceptus inani,
Omnia restituens, crimina fraudis habet:
Nam semel ut molles carpserunt palmitis uvæ,
Non valere gradus inde referre foras;
Nec potuit raptor pedibus subducere prædam,
Raptori abduxit e sed sua præda pedes.
Ergo suis laqueis cœpit miser esse ligatus:
Venerat ut caperet, captus at ipse fuit.
Nec tetigit mustum, sed iniqua mente rotatur;
Antea quam biberet, ebria turba jacet.
Incepit servare magis, quam ferre racemos;
Et datus est custos, qui venit esse rapax.
Donec, Sancte, tuis verbis tu jusseris ire,
Ut furtum impleret; doctus ab hoste, f redit.
Quæ manet hæc animi pietas, sanctissime Præsul,
Lædentem auxilio qui facis ire tuo?
Tinnitum rapit alter inops, magis improbus, illum, g
Qui jumentorum colla tenere solet:
Absconditque sinu, sæno præcludit hiatus,
Et tenet ipse mano ne manifestet opus.
Te veniente, sacer causas patefecit operas,
Tinnitu incipiens jam quasi furta loqui.
Nil valet abscondi, nil claudi, nilve teneri,
Facundo strepitu prodidit omne malum.
Pandeat propriam veluti sub iudice causam,
Nil de fure timens liberiore sono.
Indicat, accusat, convincit, damnat, acerbatur;
Te præsentem tamen non licet esse reum.
Absolvit furem solitæ pietatis amore,
Addens et monitus, cautus ut intret iter;
Præcipiens querulam secum portare rapinam,
Ne vacua tristis spe remearet inops.
5 Hinc tamen, ut potero, cum raptus ab orbe h
[fuisses,

Quæ dederis populis, signa verenda loquar.
Cum pia composito veherentor membra feretro,
Subtractum i meruit cæcus habere diem:
Anxius ille sacra lumen suscepit ab umbra,
Et tua mors illi lucis origo fuit:
Dumque sepulcra darent, oculi rediere sepulti,
Tunc sopor ille tuus hunc vigilare facit.
Cum fugis a mundo, datur illi lumine mundus,
Te linquente diem tunc fugiunt tenebræ.
Antiqui vultus lucem stupuere modernam,
Et veteri fabricæ prima fenestra venit.
6 Compedibus validis alter manicisque ligatus,
Mox tetigit templum, ferrea vincla cadunt.
Tam grave fragmentum, dolor est vel cernere penam,
Pondera tot miseros sustinuisse pedes,
Si connexa forent, k elephas nec solvere posset,
Nec poterit rigidos ipse movere gradus.

Non

D
b
et voluptatum:

cæcum illu-
minat:
c

d
furem in
vineâ depre-
hensum,
E

e

permittit abi-
re:

f

g

littinabulum
furatus,
ipsum referre
cogitur:

F

h

i

dum corpus
ad sepulturam
fertur, cæcus
illuminatur.

k

A Non minus est illi, quam subvertente procella
 Littoribus Libycis anchora fracta jacet.
 Pœna quidem gravior cecidit crescente triumpho,
 Vincere rem sævam gloria major erat.
Solvit vinctum compedibus Non habuit tot vincla pati miser ille ligatus,
 Sed tua quo virtus plus mereretur opus.
 Cum solidarentur non sic strepuere catenæ,
 Ceu tinniverunt cum crepuere seræ.
 Quæ fuit illa prius nimis male vincta catenis,
 Jam tibi qui solvis libera dextra favet.
l et cippo adstrictum : 7 Lignea vincla gerens / alter confugit ad aulam,
 Quæ simili merito scissa repente cadunt :
 Nec mora vix tetigit sacrati limina templi,
 Fit tonitru in cœlis, arma ferendo tibi.
 Grandia divisi ceciderunt pondera ligni,
 Et qui gessit onus, corruit ipse simul :
 Expavit subito de libertate recepta,
 Atque magis timuit, quando solutus erat.
 Quæ ratio fuerit, cecidit cur pronus in arvis?
 Gaudia magna quidem sæpe timere solent.
aridam manum sanat : Dum stœpet unde salus laceris est reddita plantis,
 Admirante animo membra soluta fluunt.
 Inde vetus mulier, pariter nascente periclo,
 Vulnere naturæ mortua membra tulit.
m B Inclusos *m* digito morbos numerante tenebat,
 Nec poterat ducto pollice fila dare.
 Secum nata quidem, sed non sua dextra pependit,
 Corpore juncta suo res aliena fuit.
 Tempore sed tardo est, cum jam spes fracta jaceret,
 Ante tuos tumulos vivificata manus.
 Sic inopinatum commendat gratia votum.
 Desperata salus dulcior esse solet.
 Mobilis ergo venit digitis torpentibus usus,
 Et dispensatus fluxit in ungue vigor.
 Arida nervorum sese junctura tetendit,
 Agnovitque suum vena soluta locum.
 Apta ministeriis incepit palma moveri,
 Servitium discens libera dextra fuit.
 Nec tantum profugos pietas tua reddidit artus,
 Reddidit et victum, pensa trahente manu.
virginem aliam sanam Christo dicat : 8 Eripuisti aliam simili de peste puellam ;
 Membraque restituens, plus animæ tribuisti.
 Desponsato viro mortali lege jacebat,
 Nunc thalamis Christi virgo dicata micat.
 Sponsa quidem radiat cum virginitate modesta,
 Spe meliore fruens nupta tenenda polis.
 Nec fructus uteri sterilis deperdit onusti ;
 Flore pudicitiae mater habenda placet ;
n Acquirat cunctos, natum quoque non habet unum *n*,
 Progeniemque sibi gignit amore Dei.
manum a virginitate aridam sanat : 9 Inde pari morbo defienda infantia parvæ
 In lucem veniens membra necata trahit.
 Mors et origo simul *o* miseræ processit ab alvo,
 Extinctam generans mater anhela manum.
 Commendata tuo rediit medicata sepulcro :
 Quod de matre perit, de tumulo recipit.
 10 Dum jacet alter inops, visu caligine clauso,
 Cæcus, nec misero lumine lumen erat.
cæcum illuminat, Longa nocte oculos quarto jam mense premebat,
 In luce obscurius, vivus imago necis ;
 Vocibus hunc medicis monuisti tempore somni,
 Tenderet ut velox ad tua templa gradum.
 Mox veniente die, sed non sibi, fornice pressa
 Enituit, Christi vertice *p* tonsus homo.
p Detrahit hic crines nitidos ut haberet ocellos,
 Et mercante coma munera lucis emit.
 Qui titubante gradu tractus pervenit ad aulam,
 Per biduum recubans ante sepulcra fuit.
 Tertia lux rediens nocturnas solverat umbras,
 Et cæco occurrit sic revocata dies :
 Undique limita *q* cecidere a fronte tenebræ,
 Sanguinis unda rigans luminis atra lavat.
 Sicca lucerna novo flagrante refulsit olivo,

Obtinnitque suum lux peregrina locum.
 11 Quid referam, mutis qui verbo verba dedisti ?
 Quod gravat ejiciens, quod juvat omne locans.
 Cuncta nec enumero : tua me præconia vincunt,
 Et si non potui, velle fuisse, vide.
 En tua templa colit nimio Sigibertus *r* honore
 Insistens operi promptus amore tui :
 Culmine custodi *s*, qui templum in culmine duxit :
 Protege pro meritis, qui tibi tecta dedit.
 Hoc *t* perpauca ferens ego Fortunatus amore,
 Auxilium posco, da mihi vota, precor.

D
 AUCTORE
 FORTUNO
 EX MSS
 multos fa-
 cit loqui.

ANNOTATA D. P.

- a Crederis *pro* Credideris.
 b Replens *i. e.* repletus : alii replent. *Scilicet et alia quædam subinde, mutata littera una, reddidi clariora, quod tamen velatum nolo. Sic infra, Si cæcus venit, scribo, Qui : quia sic fit aptior distichi proximi sequela.*
 c Sensum, sub hac correctione clarum, sic corrumpant librarii :
 Qui voluit furti causas penetrare latentes.
 d Impressum, perfectio.
 e Abduxit *i. e.* abstulit.
 f Ab hoste *i. e.* ab eo quem sibi putabat hostem. E
 g Impe. ille : sed sensus exigit, illum, et tinnitus ponitur pro tintinnabulo, quale jumentis appenditur.
 h Impr. urbe, nullo, orbe, quamquam et ab urbe raptus sit, SueSSIONES translatus.
 i Munus bene, substractus. Est qui legendum putavit, substratus, scilicet feretro, idque consonat Rudbodo.
 k Impr. Elephantem solvere possent, nec poterat : quæ sensum non habent, puto me dedisse.
 l Vita 3 vinctum hunc, uti et priorem, demoniacum facit : nos infra aliam talium vinculorum causam dabimus. Aula autem hic Ecclesiam significat.
 m Digitus numerans, idem qui index. Hunc intelligi, patet ex mox nominato pollice : utroque enim simul fila ducuntur. Male ergo impressum, Inclusos digitos morbo numerante tenebat : quis enim morbus numerans ?
 n Indicatur quod hæc virgo, facta Abbatisa aut Superior monasterii, multas Deo lucrata sit, mater spiritualis.
 o Ita legendum non, misero, ut adjectivum suo respondeat substantivo, parvæ, id est, infantula.
 p Ita melius, quam, tonsa comis : indicatur autem, quod voti causa cæcus ille tonsuram Monachalem vel Clericalem prius suscepit quam visum. F
 q Linata *i. e.* serena. Impr. Linatæ.
 r Passim quidem legebatur amore : sed absit ut credam Fortunatum eodem in disticho bis usum eadem voce, quam rursus repeteret post alterum distichon ; et vox, honore, magis concordat cum sumptuoso decore, quo simili in sensu ecclesiam a Sigeherto constructam prosa postmodum edita laudat.
 s Huic requiem præsta, legi jubet Velserus, pro sam secutus : sed hæc requies minus viventi convenit, quam votum, quo petitur ut in sui regni colmine diu servetur Rex.
 t Impressa, Hæc pia pauca : sed puto clariorem me sensum dedisse.

VITA PROSA

Auctore eodem Ven. Fortunato.

Ex pluribus Codicibus MSS.

Beatissimi Medardi Antistitis Vitam, quæ per
 univrsam

ALCIORRE FORTUN. EX MSS. Prologus.	A universum orbem virtutum propalatur insignibus, nequivimus silentio præterire, quamvis non valeamus gestorum <i>a</i> cuncta perstringere. Et quia solennitatis ejus diem, veneratione perspicuum, omnium populorum catervas quotannis expetere, Depositionis sue commemoratio principalis invitat; crescat in universorum pectoribus pro fidei <i>b</i> ardore devotio, dum Sanctorum panditur magnitudo: ut si in hac rarus sit qui existat imitator operis, cunctos tamen faciat ejus intercessio potiores. Hujus ergo originem propterea primum suggestio nostri sermonis insinuat, ut nullus forsitan desperationis obstaculo magis culpandus offendant: quoniam Deum integro amore diligere, non facit gentium divisa discretio, sed unita <i>d</i> fidei plenitudo; ne divina gratia, quæ volentibus cunctis generalis ostenditur, specialis esse judicio fallente credatur.	Tunc prædam gladio secante corripens, ipse magis D prædatus, intra patentia septa constringitur; et quod estringere violentus voluit, nequaquam evasit. In posterum suo crimine captivatus, gustum habere de fructu non meruit, et redeundi aditum ebrius non invenit: nec amittere poterat quod præsumpserat, nec auferre sis habuit quod ambiebat; sed cum inibi primo diluculo, rei præscius vineæ dominator occurreret; furem reperit, quem sua jam præda prævinxerat, et uterque alium mutato jure servabat. Tunc usque adeo Sancti ultio rei sævit in crimine, ut uvæ propria manu discerpens, augmentum magis illi profusa oblatione tribueret, et delictum objurgatione castigans, remeandi aditum indulgeret.	uvæ donatum dimittit:
Illustrat pro- supin apud Veromanduos natus puer,	2 Pater igitur hujus, nomine Nectardus, de forti Francorum genere, non fuit infimus libertate. Mater vero Romana, nomine Protagia, absolutis claruit servitute natalibus: quæ in Christi tabernaculis (ut censemus) pretioso læcunda partu plus placuit, quam si integritate servata nequaquam se vinculis virilibus tradidisset: quorum in Viroman- B densi territorio et habitatio fuisse dignoscitur, et origo. In qua urbe cum adolescens ad scholam recurreret, casululam quam ei sua genitrix fecerat, per ipsum ad artificem componendam direxit: quam in itinere cæco a se invento mox præbuit. Similiter quidquid ad escam accipere deberet, dum suorum parentum gregem <i>c</i> pasceret, si pauperem vidisset, cibum egenti porrigebat, ipse ferens inopiam, diei ducens jejunia. Nec illud est retinendum rei gestæ mysterium. Dum adhuc esset in scholis vir sanctus, parvus et innocens, dicit ad Eloutherium <i>f</i> quemdam puerum, quod publica in actione Comitivum <i>g</i> assumeret; et cum triginta annorum vitæ spatium caperet, ipsum dixit futurum summum Dei Pontificem: qui in Tornaco civitate Pastor est datus Ecclesiæ. Ita Sanctus, quod prædixit quasi Propheta divino spiritu, jam probavit.	3 Pari igitur meruit pœna percelli, vel perdurante insidia coerceri, qui vasa ejus domum nocturna obreptione præveniens, distenta melle furatus fuerat. Custodes deceptione callida fallere potuit, pecus quod rapnerat temerarius non evasit. Castrorum habitacula sublata apes cum indignatione linquebant; ubique furem non casto ditantes opere, sed aculeorum sævitia persequentes: quousque latronis detecta confusio, Sancto quod fraudaverat reddidit, et veniam prostratus invenit. Sed nec immerito pia Sacerdotis indulgentia reum non damna- E bat ex crimine, quem ipsa ultrix præda torquebat.	apum rap- torem ab earum acu- leis liberat:
vestem dat cæco, cibum pauperibus:	3 Deinde cum crebrius ad templorum oracula, fidei monitu <i>h</i> promulgante, discurreret; et tene-rositatis annos, libratæ patientia moribus temperaret propriæ voluntatis arbitrio; dum mundi illecebras vitando despiceret, officium Sacerdotis excepit, pariter et animo conversus et habitu. Morum claritate præcellens, confestim claruit, apud urbis Pontificem conversatione præcipuus, apud cunctos mentis puritate <i>i</i> sincerus. Numquam se lætitiæ ubertate plus extulit, nunquam morosis acerbitate turbavit. Fuit semper tolerans in adversis, mitis in prosperis; cunctos sibi obedientia: sedulitate præferens, egentibus larga miseratione succurrens: et ex omnibus calcato vitiorum fomite, angusti callis tramitem, sanctæ conversationis gressu surgente conscendens, quicquid adversum est horruit, quicquid pretiosum, elegit. Quid plura? Ut hospes cerneretur in seculo, et jam possessor esset in cælo, tunc crescentibus muniis <i>k</i> per singulos Sacerdotii honores, interjecta discretionem temporum, ecclesiastici moris tenorem percurrens, Presbyterii officium electus excepit, probatus obtinuit: et ita se deinceps sanctis cepit publicare virtutibus, ut Christi merito putaretur alumnus.	6 Accidit etiam simile sub hac prodizione mysterium. Dum viator quidam juxta domum ejus, agendi itineris copia præteriret, capiens illius callida fraude juvenum, furti scelere tintinnabulum collo præripuit; atque biatum ipsius impressi graminis fraude condemnans, nullius contemplatione deprehensus abscessit: et cum jam se censuit vel criminis evasisse periculum, vel sortitum compendia fuisse per furtum; obstaculo nullo serata <i>n</i>, ipsa dedit præda tintinnum, cupiens domini redire præsidio: quæ quamlibet abditis penetralibus studio diligenti locata, vel ferrata claustrorum observatione retrusa maneret; tintinnante ambitu scelus nullo modulante vulgabat, biatu ingenti vomens, auctorem criminis querela geminante confudit. Tunc latro præterita memorans, confusa mente percussus, revexit domino territus quod abstulerat, quod etiam pietatis studio non <i>o</i> servabat. Ita demum reddita juri naturæ, cepit species se non animata celare, nec sonitu se nisi pulsa detegere. Sanctus igitur athleta Christi, absque reatu proprio, pro delicto confunditur alieno: atque ideo mercedem reo pro culpa tribuit, ne inani ambitione tristior remearet <i>p</i>.	ejus bozem cum tintinna- bulo furatus,
S. Eleutherio prædicat Episcopatum:	4 Contigit ergo ut autumnii tempore, fractus, mitescente <i>l</i> botri succo, varicantem vindemiam ubertas ostenderet, per quam latronis temeritas ejus gratiam publicaret. Intempesta igitur nocte, cum potius in humanis corporibus, curarum diversitate seclusa, dominante silentio, blandi soporis onus incumbit; vineam suam, cupiditate <i>m</i> fraudis impulsus, latro capiendus expetiit, tenendus irrumpit.	7 Quadam <i>q</i> vice præcelsus Clotarius Rex in procinctu, Francorum movens exercitum, cum transisset fluvium cujus est Sumina <i>r</i> vocabulum, omnia quæ inveniebant loca prædantes et pecora; pervenientes inter castellum <i>s</i>, quod fertur Noviomagum, et Isaram fluvium, quidquid fuit <i>t</i> vehiculorum, carra vel summas <i>u</i> trahentium, pedes affigentes, de loco nullatenus moverunt per triduum. Ad villam S. Medardi, quæ <i>x</i> Sellentiacum dicitur, occurrunt viro sanctissimo: et data oratione <i>y</i> discaricantes quæ tulerant, laxati pergunt itinera.	hoc ultro sonante co- gitur ipsum restituere.
omni virtute excellens		8 Nec illud omittendum est, quod per miraculum factum est. Cum porcarii sui in glandem porcos deducerent, et ab inquis hominibus furto subducti fuissent; divina mox virtute soli, de longa regione, nullo homine sequente, ad sanctum virum reducti sunt. Nec hoc inter reliqua miranda signa prætereat. Quidam Tosio nomine, dæmonis graviter oppressus infestatione, curari meruit expresso viri Dei signaculo.	o
ordinatur Presbyter:			<i>p</i> <i>q</i> F Regii milites copiuntur abla- ta dimittere: <i>r</i> <i>t</i> <i>u</i> <i>x</i>
furem in vin ca de- prehensum <i>m</i>			porci abacti, per se e lon- gino re- deunt:
			liberatur ener- gumenus.

Episcopus
factus sedet
annis 15:
~

signa in
ejus morte.
α

Ad feretrum

curatur sur-
dus:

item paralyti-
cus

β

et mutus:

captivi libe-
rantur,

infirmi sanan-
tur.

γ

Theodeberto
Regi optatur
fel. citas.

δ

ε

A gratia crescente præcelleret; defuncto Viromanden-
sium : urbis Pontifice, in ejus locum consecratur
Episcopus. Ubi conversatione celesti ter quinis an-
norum circulis in sanctimonia ipsius officii Sacerdos
extitit pretiosus : et nisi quod percussor corporis
defuit, martyrium Confessor implevit. Sustinuit
jugiter diabolo præliante calumniam, sed pervenit
victor meritis ad coronam. Tunc Pontifex beatis-
simus, membrorum compage, protenta longævitæ
defessus, spiritum requiem deprecatus emisit, et
convexa cæli athleta triumphalis ascendit. Inter
reliquos, etiam asseverante (ut vidit) Willacari) a
Presbytero, quando S. Medardus accepit corporis
transitum ipsius horæ momento cæli prorsus aperti
sunt, et ante Sancti corpusculum fere per tres horas
divina luminaria cunctis videntibus adstiterunt :
moxque in terra grande fluxit diluvium, ita ut
plueret multum calida aqua de nubilo.

10 Cojus corporis solenne pignus, præcellentis-
simi Clotharii Principis Francorum vel devotione
vel tempore, Suessionensium urbs, tanti muneris
præmio ditata, promeruit. Sed cum omnium popu-
lorum fides solenni ambitione, gravissimo feretro,
tradenda sepulturæ membra conveheret, et unani-
mitate vel amore gestandi onus leve sentiret; tunc
obviam Sanctum habuit, damnatis aurium dudum
a litibus, surdus quidam occurrens : et pretiosi
velaminis peplum osculans, psallentium illico stu-
pens melos audivit, et fraudati sensus usum reci-
pere mundatus fide promeruit.

11 Postquam igitur, devotione fidelium, maximo
decore præfulta ejus tumuli urna exornata surrexit;
prolixum est enarrare, quantis se virtutibus, quan-
tisque pro debiliū clamor attollat emundatione
trophæis : a quo quidquid fuis precibus expetitur,
incunctanter effectibus obtinetur. Hujus igitur templi
pro foribus paralyticus quidam depositus et ejectus,
quem omnium membrorum debilitas diverso jure β
discreta damnaverat, pristina incolumitatis meruit
augmenta suscipere, et salutis gloriam obtinere; ut
singulis vigor artubus redditus, confestim suffra-
gante remedio adstaret illesus : et ejus prius, com-
munis usum sermonis adnexa palato lingua confu-
derat, virtutem sancti Antistitis resoluta oris com-
page laudabat.

12 Protinus scilicet sæpe palam triumphante
mysterio, quos iniqua ferrei-poderis retentacula
gressibus negatis adstrinxerant, ad templi oraculum
summus Antistes veniendi præstitit facultatem; et
robustam metalli naturam exuperans, vasta compe-
dom vincla confregit. Multos igitur promiscui sexus,
quos membrorum debilitas miseranda contraxerat,
usibus restituti virtus medica indiscrete solvebat.
Crebrius etiam oculorum captis lumine, purgatis
tenebris, præsidium contemplationis indulsit, et
redivivæ lucis compendia desertis habitaculis re-
stauravit. Multa quoque et innumera virtutum
suarum insignia, quæ diebus singulis ex more con-
crescunt, relatio nostra præterit, ut nec lateret
silentio magnitudo operis, nec dici consumeret spa-
tium tanta prolixitas dictionis γ.

13 Hujus ergo piam majestatem fuis indesinen-
ter precibus exoremus, ut [clementissimi Theode-
berti δ Regis nostri felicitatem, crebris successibus
dilatatam, et in externis gentibus justo dominandi
jure procul extensam, pro sua pietate longævet
et clementissimi ε Sigiberti quondam Regis animæ
sempiternam requiem præstare dignetur, qui templi
ejus spatia devotus extendens, ad excelsa fastigii
teginina sumptuoso decore perduxit; quatenus eo-
dem intercedente, servato culmine regii diadematis,
protendantur sceptræ regni potestatis : ac perinde
medelam populis, pacemque tribuat universis] :

Junii T. II

conferat etiam petitum pro delictorum indulgentia
cunctis generale præsidium, qui speciale solemnita-
tis suæ hodie mundo præstitit ornamentum ζ.

D
AUCTORE FOR-
TUN. EX MSS.
5

ANNOTATA D. P.

a MSS. Audom. et Velseri addunt, ejus insignia
cuncta.

b MS. Belfortii, amore.

d Noviom. unitatis plenitudo.

e 3 MSS. addunt, porcorum : verosimiliter Rad-
boldus, equorum : hoc enim ingenio pueri convenien-
tius.

f Colitur S. Eleutherius die 20 Februarii, quando
varia ejus Acta dedimus ex antiquioribus, ubi ista
leguntur : Quem videns nutu Dei Medardus, cor-
reptum lusorie dixit : Frater Eleutheri, nuntio te
huc civitati Pontificem summum affere. Quod ita
probatum est.

g Comitativa aliquando accipitur pro dignitate Co-
mitis, isque videtur hic esse sensus.

h Paria MSS. fidei monita promulgando.

i MS. Maximini, sinceritate purus.

k Acherius, singulis Sacerdotii honoribus.

l Alia, mitescentibus botris succo varicante vin-
demie.

m Boscus, fructus capiendi impulsus latro expe-
tuit et irrupit.

n Alia, servata, vel servato.

o Alia, quo actus pietatis studio non errabat :
alia, quo veniam pietatis studio non orabat.

p Huc usque edita Vita in Bibliotheca Floriacensi
Boscii.

q Hoc numero relata, deerant in MS. S. Mari-
mini; sunt in aliis, etiam illo quo usus est Andreas
du Chesne, qui ista refert Tomo I scriptorum historie
Francorum pag. 543.

r Alia Somma, vulgo la Somme; antiquioribus So-
mona.

s An forte Nigella, vulgo Nelle, oppidum medium
inter utrumque flumen? Vita 3. Inter Isaram fluvium
et urbem Noviomagum, quasi hanc jam transisset
exercitus, quod minus proba, Radbodus inter Noviomum
et Isaram rem actam ait.

t Vehicula, id est equi, Gallice Voitures.

u MS. Velseri Saunas, ul. Sagmas, et Sagmata :
aquæ Radbodum, plaustra scribuntur, apud Monachum
Suessionensem, carpenta.

x MS. Noviom. Salenciacum, vulgo Sallancy,
prope Noviomum.

y Discaricare, vulgo descharger, exonerare, onus F
deponere.

z Jonas in Vita S. Eustasii Abbatis Luxoviensis
29 Martii, appellat num. 16 S. Eligium, Veroman-
densem Episcopum, sub quo, Noviomensi tunc Epi-
scopo, scribebat.

α Aliis MSS. Willicharius, et Walcharius.

β In 3 Vita cap. 24, infirmitatem ejus sic explicat,
utroque pede in posteriora reflexo, ad vitam quoquo-
modo semivivens tenebatur imago; quia et manus
nugaciter vacabant ab opere, nec ad aliquid ngiles
exeri, nec dissipatæ saltem ori habiles erant appli-
cari.

γ Hic desinit MS. Cæsaris insulæ. Chiffletius
etiam quædam MSS. habuit, in quibus deerant vota
pro Regibus mox nominandis.

δ Jam dixi, Theodebertum hunc cepisse regnare,
etiam in Aquitania et apud Pictones, an. 593, et dila-
tari per victorias an. 600.

ε Quamquam in regni paterni divisione, Chilperico
majori natu, Suessiones cum regno Neustrie; Sigi-
berto quatuor fratrum minimo, Austrasie regnum Me-
tis tenendum sortito obtigisset anno 561; Chilperico

A
EX SPICILEGIO.

A tamen fraternæ ditionis urbes invadente, et Remos usque progresso, male suus ille conatus cessit; nam rediens a debellatis Hunnis Sigebertus an. 564, teste Gregorio Turon. lib. 4 cap. 22, non modo ablata recepit, sed et Snessionas civitatem occupavit, quæ unius solis multis tenuit, ut opus inchoatum a patre, a fratre autem, homine libidinoso improboque neglectum, perficere potuerit: obiit autem interfectus an. 573 machinatione ejusdem fratris, quem toto fere regno exulatum Tornaci obsidebat, ætate quadragenaria. Dormayus existimat, Clotharium potrem, Sigeberto, tamquam magis caro et magis probato, capta commendasse: quod dici non potest, nisi velimus Clotharium, dum adhuc viveret, partitionem regnorum aliam instituisse, per quam Sigeberto obvenissent Surssiones: hoc autem nullum habet in Historia fundamentum, sed contrarium potius, divisionem legitimam appellante Gregorio, quam ipsi inter se fratres sortito fecerunt, absque ulla prioris divisionis mentione.

5 Apud Acherium, ex MSS. Corbeicensi et Resbacensi, ultimus paragraphus, annuo in sacris usui longe aptior, legebatur hoc modo: Hujus ergo piam Majestatem fuis indesinenter precibus exoremus, ut conferat pro delictorum indulgentia cunctis generale

B præsidium, qui speciale solennitatis suæ hodie mundo præstitit ornamentum. Quia cuncta præconia sunt non modo ejus, qui accepit ut pro nobis dignus suffragator adsistat; sed potius sanctæ et inseparabilis Trinitatis, cui honor et potestas, virtus et imperium, laus et jubilatio in omni gente, loco et tempore, et per infinita seculorum secula.

SUPPLEMENTUM

Auctore Anonymo Snessionensi seculi ix.

Ex MS. edito a Luca Acherio Tom. 8
Spicilegii.

PROLOGUS

a Incipiunt Actus Medardi Præsulis almi *a*.

a
Ex Italia in
Galliam ap-
pulsus Fortu-
natus,

C Fortunatus, natione Italus, Presbyter Ravennensis, suo tempore eruditissimus, ex Ravenna progressus, Galliarum fines peregre adiens, Pictavensi rure commodam sibi delegit habere stationem. Ea tempestate Chlotharius, Chlodovei magni quondam Francorum Principis filius, paternam monarchiam, post mortem fratrum suæ ditioni subactam, potenti moderamine regalique sceptrum regebat *b*. Per idem quoque tempus inter Gallicanos Præsules *c* Gregorius Historicus sermone et actu Turonis habebatur insignis. Ille comperta jam dicti fama viri, affectuose eum diligebat, germanæ caritatis obtentu: erat enim summo ingenii acumine præditus. Conferebant denique frequentius seria quæque de Scripturis, modo verbis, nunc scriptis, alterna vicissitudine disserentes. Denique, rogatus ab eodem venerabili Pontifice, edidit perplura *d* opuscula, maxime metro ludens, de vita et virtutibus Sanctorum; inter quæ et Vitam gloriosi, et cum omni reverentia nominandi Domini *e* nostri Medardi; succincte quidem, tam prosa quam versibus, sed tamen luculentostylo perstrinxit.

b
c
Gregorio Tu-
ronensi fami-
liaris,

d
scripsit Vitam
S. Medardi,

f
procul positus
et ex relatu
alieno;

2 Hæc quorsum tali petita principio? Ut noverit quis non eum visa, sed tantum audita, et hæc procul *f* et in externa regione positum, narrasse. Possent equidem de iis, quæ a puero ipse gloriosus gessit, plura confici volumina; si quis curiosus ac solers hæc perscrutari, et indagare hæc, et paginis mandare decrevisset. Omnium perspecta serie tempo-

rum, perspicuum est, per idem tempus studia libera tepuisse: quia et rudis Christianæ legis cultus in his Galliarum partibus adhuc pubescebat, et idolatriæ vana superstitio necdum ex toto obsoleverat. Liquet itaque eatenus collapsa fuisse litterarum studia, ut pretiosi admodum haberentur earum sectatores; quandoquidem exteræ nationis vir, tantæque regionum intercapedine semotus, ad ejus Acta scribenda tam succinctus brevior sese adinoverit. Fuere namque ea quæ per eum vis divina operata est, magna valde et admiranda, quæ relatio prædicti Auctoris, ut ipse fatetur, præterit. Feruntur hodieque multa de eo, quibus nec omnimodis derogandum est, nec sanæ fidei ejus repugnandum. Quibus omissis, ne fabulosa magis quam vera scripsisse criminarer, duo tantum, quæ ab honestioribus viris fideliter narrata comperi, licet iners, vili schedula vulgarique sermone, mandare ausum duxi: ea quoque quæ jam dictus historicus elegiaco intexuit metro, ut manifestiora legentibus forent, prosa expressi *g*.

quando valde
languebant
studia,

multis præter-
termisiss.

g

ANNOTATA D. P.

a Hic nempe titulus in MS. Resbacensi prænotatur. *E*

b Præmortuis tribus fratribus, omnium notu minimus Clotharius Monarchiam obtinuit anno 558, obiit 561; demonstrat autem Browerus, solum circa an. 565 in Gallias appulisse Fortunatum; adeoque sub Sigeberto Clotharii filio, tunc Turones et Pictiones obtinere, ut diximus.

c S. Gregorius Turon. factus est Episcopus an. 573.

d Carminum libros edidit et Natis illustravit Christophorus Browerus prænotatus, præmittens Tractatum de Vita Auctoris. De Sanctorum Vitæ ab eo editis, egimus 28 Maji ante Vitam S. Germani Episc. Parisiensis, similiter ab eo scriptam.

e Scriptorem Snessionensem esse hinc colligas: Monachus, an Clericus, non disputo.

f Distant Turones Noviomus plus quam 70 leucis.

g Cum horum fere nihil in hoc Vitæ appareat, vereor ut integrum habeamus contextum, ideoque malui Supplementum vocare, quam Vitam.

CAPUT I.

Adolescentiæ miracula duo, obitus, sepultura.

*I*gitur Beatus Medardus in lege Domini ab ipso tenero ætate meditabatur nocte ac die; hanc meditatione concipiens, lingua revolvens, opere complens, juxta illud Psalmistæ: In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui. Et quia nihil imbecillus eo qui a carne superatur; contendebat, ut bonus athleta, certare ut vinceret; ne vinceretur, carnis illecebras resecans, perfectum vitæ gradum subire certabat. Consentiebat in eo incessus, sermo, et habitus, humilem se in prosperis, mitem exhibens in adversis: obedientiæ bono cunctis imitabilis, frugalitate laudabilis, et universo morum probitate habebatur insignis. Erat ei studium recreare pauperes, alere egentes, et quidquid ex paterna substantia percipere poterat, eorum usibus sedule impendebat. Operæ pretium duxi unum e pluribus pietatis ac misericordiæ opus, quod puerulus gessit, narrare; ut qualis quantosve a puero in juventute adoleverit, dehinc ab adolescentia in senectutem quam maturus excreverit, cognoscat qui imitari desiderat.

F
Puer optimis
moribus præ-
ditus,
Psa. 18, 13

et erga paupe-
res imprimis
misericors.

4 Una dierum Nectardus vir gloriosissimus, genitor ejus ab itinere remeans, domum cum suis revertitur. Aberant tunc fortuito famuli domus, nec fuit

ex commenda-
tis sibi a pa-
tre equis,

A fuit in promptu qui equos defatigatos pastum minaret custodiendos. Injungit pater dilecto sibi filio eos ad pastum ducere, et ad horam custodire : quos ille suscipiens minavit quo jussus fuerat, omnem solerter adhibens diligentiam. Interea dum his intentus habebatur, contemplatur eminens viatorem, equestrem sellam loraeque in ea dependentia a tergo gestantem. Quem advocans, sciscitatur quisnam esset, quo pergeret, cur taliter onustus abiret. At ille rei ordinem pandit. Profitetur se ignotum hominem, equum quo vehebatur leto periisse, quo sternebatur secum vehere, et longius iter habere. Tunc sanctissimus puer, necessitudini ejus compassus, unum e pluribus equum capiens : Sume, inquit, et sterne tibi, quo libuerit pergens. Et ille : Non est, inquit, tui juris, nec datu tuo ejus libere possum potiri servitio. Cui puer : Accipe securus, iter carpens tutum ; et si quis te impetierit, me auctorem dati incunctanter habebis. Haec viator audiens, jubenti libenter obtemperat, cornipedem sternit ; et qui eatenus pedester tristis advenerat, equester hinc et alacer cupito pergit itinere.

cum unum dedisset viatori, cui suus obierat ;

a pluvia protegitur ab aquila,

B Is itaque qui ad exhibendum eum fuerat directus, dum cum eo colloquitur, sursum intentus conspiciat aquilam, expansis alarum remigiis omniq[ue] distento corpore, tam congruenti latebra puerum confovere, ut in nullo penitus contingeretur ab imbre. Hoc dum miratus, commonet eum domum regredi, paternoque convivio interesse. Id ille recusans : Rogo, inquit, rediens domum, habeto me excusatum. Reor, ob hoc remorari cupiens, quo jam dictus eques in hac morositate longius protraheretur, quatenus, si a quoquam insecutus fuisset, minime reperiretur.

quod etiam vident accersiti parentes :

C 6 Perlata sunt patri ab inquilino quae viderat atque audierat a filio. Super quae plurimum miratus, dilato prandio, sumptis sociis, ipse pergit ad locum, oramatis hujus ipse gestiens contemplari auspiciam. At ubi illo ventum est, intuetur diligentius : et quod relatu didicerat, visu probat : prudenterque perlegit interius, quod gerebatur exterius. Inter haec collegae recensent sonipedes, damnum reperiunt, unum deesse cognoscunt ; denique blanditiis parvulum mulcent quatenus si facti esset conscius fateretur. Erat siquidem aliquantula de hac re in eo suspicio, quia jam late patebat, pietatis eum affectu erga indigentes festina largitione munificum fore. Itaque prodit patri pie admissum facinus : et licet dispendium passus, congratulatur tamen de felici propectu gratissimae proles.

numerus vero equestrum in pascuis reperitur integer.

7 Interea famuli, curiosius iterum iterumque recensitis equis, eorum summam subito redintegratam reperiunt ; et damnum, quod caritate cogente, pia admissum fuerat fraude, nihilominus caritate largiente mirabiliter restauratum inveniunt. Magno itaque pater cum omnibus attonitus gaudio, non tam de recuperatione damni, quam de incremento beatarum virtutum in filio ; dans ei manum, ducit ad domum. Amplexatur mater filium, convivantesque pariter jucundantur, admirantes gratiam Dei tam evidenti obumbrationis indicio in eo esse diffusam. Dehinc genitor postquam affatim exhilaratus est ; Care, inquit, nate, utere ut libet rebus a Deo nobis concessis : refove ex his indigentes, caequalitate dumtaxat, ne cum alii refrigerantur, nobis sit tribulatio : sed ut nostra abundantia, aliorum sit supplementum. Devotum, ut coepisti, Christo famulatum impendens, erige nobis in statione paradisiacae amoenitatis tabernaculum, ubi tecum quiescamus sine fine mansuri.

D 8 Dum adhuc puerulus sub tutela parentum domi moraretur, contigit inter propinquos ejus de terminis agri cujusdam disceptatio. Cumque ex communi consensu statuta die ad videnda agrorum exissent confinia, contigit affnisse cum eis et hunc, de quo fabula est, venerabilem puerum. Ubi vero ventum est ad locum, de quo sermo habebatur, videt cominus lapidem terrae fixum, uti fieri assolet in terminis agrorum, super quem pedem injiciens : Hic est, inquit, limes et confinium horum jugerum. Ad cujus levissimum tactum lapis ille ita subsedit, veluti cera a facie candentis ferri, liquescit. Apparet equidem stigma plantae pedis ejus in eadem cante adeo subtiliter expressum, ut a nullo artificum expressius exsculpi aut signari possit. Ita contentione sedata, rerum omnium arbitrum Dominum, qui magna operatur in minimis, glorificantes redierunt in sua. Extat usque in hodiernum idem lapis in monasterio sancti Medardi, magnique penditur, ac venerationi habetur a multis. Haec duo tantum de ejus pueritia dixisse sufficiat : nunc ad ejus transitum stylum vertamus.

EX SPICILEGIO. Litem terrae designat,

lapidi vestigium impressum relinquens ;

et litem sopte.

9 Tempore quo praecellentissimus Chlotharius Rex Francorum reversus est a Britannia, exusto filio suo Chrauno a cum uxore ac filiabus, gloriosus Confessor Domini Medardus, evocante se Domini gratia, apud Noviomagium b castellum, caput jam lectulo deposuerat. Ad quem visendum eum introisset Rex, Optimatum sibi obsequentium faucentia cetera, ultimum ei vale faciens, benedictionem devotissime poseit et accipit. Cum itaque in hac Regia visitatione de loco sepulturae ejus sermo haberetur, Sacerdos beatissimus sua se Sede censuit cespiti commendandum. Econtra Rex Suessionis eum deferendum, ibique tumulandum disposuit ; asserens se super eum basilicam constructurum, canobiumque aedificaturum. Cessit igitur dilectus Dei Regiae voluntati, sicque plenus virtutibus, plenus et gratia migravit ad Dominum. Ad ejus transitum, sicut in libro de vita ejus a Fortunato inscribitur c, divina luminaria cunctis praesentibus micuerunt. Fama volans tanti luctus praenuntia, totius orbis populos ad ejus exequias advocat. Conditur aromatibus corpus sanctissimum, insignitur pretiosis vestibus, auro textis involvitur linteis, componitur feretro : cumulantur desuper margaritis crispantibus aurea pepala. Fit luctus ingens populorum, gaudium evidens Angelorum : concurrunt hinc inde chori, psalmodiam personant, illi lectiones congeminant : vigiliis sacrae devotionis nox omnis expenditur, et inter luctus et gaudia venit ad diei exordia. Episcopi et Primates qui tum fortuito defuere palatio, certatim conveniunt, concurrunt catervatim numerositas populorum : plangendi docta prouunt ex villis et viculis promiscua egenorum examina.

Moriturus ascenditur Regi, ut corpus Suessionis avehatur :

a b

c

c quod decenter compositum

post celebratos exequias,

p

d

humis suis Rex ipse suscipit :

inter fletus gaudio mixtos,

10 Instructo itaque itinere, procedit Rex ad ecclesiam, in qua coelestis servabatur thesaurus, stipatus hinc inde stolatis Christicolis ac primoribus chlamydatis. Venitur ad Sancti corpus : aguntur quae Dei sunt. Post haec mitis Sicamber d ulnas primus supponit, dehinc Episcopi, exin primi nobilium : quibuslibet fit accessus. Sustollitur sursum per oscula coelestibus gazis dignissimum numisma. Sentiunt onus leve, inoffenso gradientes itinere. Fit clamor confusus, istis psallentibus, illis flentibus ; et inter choros psallentium et agmina lugentium, voces tonant per nubila. Quid memorem ? Diem hanc gaudii dixerim, an mœroris ? aut mœroris simul et gaudii ? Unum sine altero fateri minus oportet, ad tanti diei qualitatem exaggerandam. Restat ergo ut dies ipsa, et gaudii dicatur et mœroris. Cui enim non erat mœrendum de ejus absentia corporali, praesertim destitutis pastore ovibus, quibus post transitum nec

gleba

A gleba corporis *a* celabatur? quibusque non erat
 EX SPICILEGIO. *e* *g*
 illuminatur
 excus: *g*
 excipitur ho-
 norifice Sues-
 sionibus.

gleba corporis *a* celabatur? quibusque non erat
 gandendum de ejus tam evidenti gloria, cui cœli pa-
 tebant, luminaria obsequebantur divina, et Regalis
 famulabatur potentia? Insistunt igitur cœpto operi,
 regio gradientes itinere. Confluit undique palatina
 cohors, gestientes ferre pignus nobile. Interea cæcus
 quidam, inter turmas properantium veniens, sub-
 stratus loculo, fugatis mox tenebris, videndi rece-
 pit usum virtute sancti Antistitis. Hinc cumulantur
 gaudia, laudantur Sancti præconia.

11 Properant aggressum iter conficere, confluen-
 tibus passim populorum catervis, perveniuntque *f*
 Adtiptiacum villam. Ibi Axona anno transmissa, fle-
 ctunt gressum ad urbem Suessionicam. Ruit obviam
 civitas omnis Suessio, duce prævio venerabili ma-
 gnarumque virtutum viro Bandarido, *g* ejusdem
 tunc urbis Pontifice, cum crucibus, ceroferalibus,
 ac thymiamateriis. Stipat undique illud cœleste
 margaritarum numerositas Sacerdotum turba canora
 totius ordinis Clericorum, immensitas populorum,
 omnigenis vocibus una Deo canentium. Mutuatis
 vicibus unus post alterum, certatim se ingerentes,
 colla supponunt. Propulsatur alter ab altero, his re-
 cedentibus, illis succedere cupientibus. Magno se
 censu remuneratum credidit, cui, etsi non gestandi,
 saltem vel tangendi loculum copia fuit. Excipit
 tandem sollemniter, tanti muneris nobilitata præmio,
 urbs Suessionica sacratissimum pignus corporis bea-
 tissimi Medardi: amplectitur festive Patronum, ex
 tunc proprium habitura tutorem patriæ, universalis
 Ecclesiæ lumen inextinguibile. Inter hæc obviam fit
 Sancto quidam multatis aurium aditibus, diutina
 surditate attonitus: qui ut peplum, quo sacrum te-
 gebatur corpus, fide ignitus manu attingit osculatusque
 est; fraudati sensus usum ilico recipere a Sancti
 virtute promeruit. Gratulatur admodum Rex, con-
 gaudent Sacerdotes cum Primatibus, exultant po-
 puli, fit gaudium in cœlis ob magni meritum Con-
 fessoris.

B *i*
 Curatur mu-
 tus.

12 Retransmeant fluvium, properantque in præ-
 dium secus litus jam dicti amnis, prope quod tumu-
 landus erat, ubi hodieque est stips *h* lapidea, habens
 desuper vexillum sanctæ Crucis sculptum, cum no-
 mine Sacerdotis. Ibidem lecticam sacri funeris
 deponentes, moras paulisper nectunt fortuito, vel
 quia Rex necdum venerat, vel quia in his quæ ad
 jus sepulcri congruebant, aliquid imperfectionis
 inerat, quod in hac morositate perficiendum foret.
 Erat autem illud rus, quo hæc agebantur, ex ditione
 regalis fisci, cui Croviacus *i* vocabulum est, ex an-
 tiquo, profano idolorum cultui mancipatum. Nam
 et usque hæc Danorum *k* tempora bifrons lapidens
 magnæ latitudinis ante fores sacræ ædis in eodem
 loco perstitit. Erudrato itaque agro, et in planum
 redacto, construitur nobile mausoleum, receptui
 tanti hospitis dignissimum. Encœniatur locus, in
 quo sacrum Christi ovium famosissimum toto orbe
 erat alveare futurum.

h
 Croviaci tan-
 tisper deposi-
 tum corpus

13 Igitur adveniente Rege coadunantur cohortes
 nobilium, plebeia multitudo populorum apponunt
 manus ad feretrum, laturo sanctum corpus ad tumu-
 lum, nituntur certatim attollere: sed, quod est
 dictu mirabile, adeo manet immobile, ut penitus
 moveri posset a nemine. Succedunt alii post alios,
 frustra robur impendentes. Hæret Basileus *l* eventu
 tantæ rei attonitus; stupor in commune possidet
 omnes. Tandem sagaci animo conjiciens quid res
 prætenderet, facta ex medietate jam dicti fisci tra-
 ditione, accito Commentariense, jubet conscribi to-
 mum annulo proprio roborandum. Exin spe meliori
 fidentiores, applicant iterato ulnas ad loculum. Ge-
 minatur virtus miraculi, panditur devotio Sancti.
 Attollitur sursum parte quidem ex una absque ullius

moveri porro
 nequit;

gravedine ponderis; manet parte altera tanta fixum
 immobilitate, ut putaretur plumbea immensæ molis
 species non humani corporis esse materies. Tunc
 Rex, liberalissima erga Sanctum affluens benigni-
 tate, reuocato Commentariense, factaque more
 solenni donatione, fiscum cum omni integritate con-
 scriptum, ac impressione proprii annuli signatum,
 delegavit Sancto perennibus unquam seculis possi-
 dendum. Dehinc spe certissima subnixa, extollunt
 super ulnas beatissimi funeris sarcinam, adeo levi-
 gatam, ut putares pro æris gravedine stipule acce-
 sisse levitatem. Fiunt populatim lacrymosa gaudia,
 psalmodique personante pergunt ad tumulum, di-
 tissime refertum.

14 Dum hoc iter agitur adest inter permiscuos
 properantium cuneos homo quidam vastis catenarum
 compedibus ferreis brachia suasque *m* pervinctus,
 adeo ut ei in gradiendo difficilis esset libertas. Ille
 dum, solatio sustentatus alieno, ante Sanctum fuis-
 set expositus; illico ut manu peplum tetigit, con-
 trito chalybe, disruptisque catenarum repagulis ac
 solo fenus delapsis, redditur virtute sancti Antisti-
 tis absolutus et liber, pergens cum reliquis fide
 subnixus ad munerarii sui tumulum lætus et alacer.
 Itaque ubi ventum est ad locum, commendatur
 tumulo beatissimi Sacerdotis pretiosissima corpor-
 is gleba, plena virtutis ac gloriæ, præclaris mox
 indiciiis evidentissime propalata. Nam cum ejus sa-
 cratissima membra tumulo clauderentur, cœlum
 apertum est, et duæ columbæ visæ sunt descendisse
 quasi nubes, et de ore ejus egressa est columba
 candida sicut nix.

D
 quoad ipsa
 villa Sancto
 donetur

brachia suas-
 que catenatus
 absolvitur
 m

E
 columbæ ad
 corpus visæ

ANNOTATA D. P.

a Perperam hæc intrusa sunt, ex Gestis Francorum
 anonymi fabulatoris, nam prius S. Medardus obiit.
 quam istud factum narretur.

b Noviomagum, aliis passim Noviomum.

c Verba Fortunati hæc sunt num. 9.

d Ex Sicambria, nunc Geldria, Francorum Reges
 originem trahere mediæ ævi opinio erat: hinc illud de
 Chlodoveo baptizando, mitis submittit colla Sicam-
 ber.

e Recte Acherus legi jubet; credebatur, id est con-
 cedebatur.

f Vita posteriores Attiptiacum, puto legendum At-
 tichiicum, vulgo Attichy, Noviomio tribus, Suessionibus
 quinque leucis distans.

g Bandaridus sedit ab anno circiter 542 ad 566,
 quo refertur ipsis Kalendis Augusti obiisse et col. Rad-
 bodo, Bandaredus; Saussayo, sed ad 2 Augusti. Ban- *F*
 darinus scribitur.

h Stips, id est stipes: in Vita 3, Columna.

i Vulgo Crouy, una ab urbe leuca trans Axonam
 vulgo l'Ayne.

k Dani, alias Formanni, seculo 9 bis Parisios ob-
 sederunt, totamque Franciam infestaverunt; quous-
 que Dux eorum Rollo, suscepta fide Christiana, et
 accepta Caroli Simplicis filia an 912, permissus Nor-
 manniam a gente sua dictam possidere, pacem regno
 dedit.

l Basileus, Græce Βασιλεύς, Rex.

m De hujusmodi publice penitentiae forma, cum
 obligatione vel voto vincula ipsa circumgestandi, quoad
 apud aliquem Sanctum miraculo solverentur, frequen-
 tissima occurrunt in opere nostro exempla. Non
 videtur hoc intellexisse 3 Victæ Auctor cap. 21, ubi
 hominem descripsit, atroci immundorum spirituum
 infestatione pervasum, et expulso dæmone vin-
 cula dissoluta: eodemque modo idem loquitur de alio,
 quem lignea vincula gestantem describit Fortunatus
 num. 7.

CAPUT II.

Ecclesia supra corpus erecta. miracula patrata, Episcopus monasterio injurius morte mulctatus.

Ex temporali vimineo sacello,

succedit basilica, jussu Regis extrui cepta;

quam ipso mortuo et ibi sepulto,

a

absolvit filius Sigebertus,

etiam ibi tumulatus,

c

d

e

pro qua sec. 9 amplior excitata, a Danis exurit.

f

g

Mulier manu debilis curatur meritis S. Medardi.

h

Post tanti officii inferias, prona Regis munificentia festive celebratas, erigitur super Sancti tumbam pro temporis opportunitate parvum tugurium, exili vimine constructum; quousque, ut Regia decreverat dignitas, coacervatis in opus expensis, aula famosissima perito fabricaretur studio. Hanc quidem ejus ardentissimam devotionem pedissequa protinus est efficaciam comitata. Deinde, cumulatim abunde in opus sumptibus, qui non Regia solum, sed et fidelium sunt quorumcumque munere prompta devotione exhibiti; oritur venerabile Dei templum miralatomorum peritia; essetque in brevi, manu celeri consummandum, si ejus conatui mors ex improviso non obstitisset. Nam Turonis pergens ad beatissimi Martini tumulum, diutissime oravit, plurimamque ibi munera contulit: per plurimas quoque Sanctorum basilicas multa dona largitus est. Inde regressus, dum in Cotiae saltu venatum exercet, valida febre corripitur; et Compendio palatio rediens, ingravescens incommode, lecto sternitur; sicque commune mortalibus debitum solvens, finem regno et vitae dedit *a*. Hinc moror Gallias occupat, Francigena gens indomitum luctu, lacrymis opprimitur, singultibus praepeditur. Inde Suessionis evectus, in ipsa, quam coeperat necdumque finierat, basilica, quamque et villarum redditibus plurimis ditavit, et muneribus maximis cumulavit, ante gloriosi Pontificis tumulum honestam merito obtinuit sepulchram.

16 Post quam filius ejus Sigebertus, non minori quam pater erga Sanctum fervens devotione, opus quod morte patris interdiu dilatum fuerat, fine tenus consummavit, intrinsecus varietate diversarum specierum adornavit, extrinsecus agrorum redditibus ampliavit. Nec multo post et ipse, cum fratrem suum Chilpericum apud Tornacum civitatem obsidere disponderet, versutiis Fredegundae uxoris suae, Victoriaco *b* villa a duobus Taruennensibus latera gladius transverberatus, mortem, quam fratri suo paraverat, sibi ipse concivit; et luctum ingentem suis contulit. Hinc a fratre Lambri perlatum et sepultum, exiade postea Suessionis relatus, in ipsam, quam operose construxit, basilicam lateri patris sui junctus, honorifice depositus ac sepultus est *c*. Nemo sane autmet, hanc esse basilicam, quae olim a Chlodovico Caesare *d* coepta, nuper est a Marcomannis *e* exusta. Verum illa prior, a Sigeberto Rege patrata, ob frequentiam populorum, propter omnigenum virtutum insignia ad memoriam egregii Martyris Sebastiani *f* confluentium, a Rodoino tunc Praeposito ejusdem coenobii, Augusta praeeptione, cooperante semper bonae memoriae Hilduino Archicapellano *g* Abbateque jam dicti Monasterii, funditus destructa, et in maximo ambitu augustius est restaurata.

17 Hic nostra intermittentes, quid Gregorius historicus de hujus sanctissimi Pontificis virtutibus referat, huic Opusculo innectendum, ratum duximus. Medardus, inquit, gloriosus Confessor, juxta urbem Suessionis quiescit, ad cujus sepulchrum saepe compedes miserorum confractas adspeximus. Post scriptum de miraculis ejus librum *h*, mulier manu debilis devote expetiit beati praesidia Sacerdotis. Denique cum reliquis vigilas fide integra celebrat, confisa ab ejus virtute manus humore ligatas posse dissolvi, qui infeliciam catenas potentia vir-

tutis eximeret. Factum est autem, dum Missae celebrarentur, resolutis nervorum arentibus ligaturis, gratias Confessori referens, ad sanctum accedens altare, gratiam benedictionis accepit incolumis. Et quia priusquam templum edificaretur, erat super sepulchrum Sancti cellula minutis contexta virgultis, et dedicato templo fuit amota, dignum est ut de ipsius ligni tenuitate magnum aliquid proferamus. Nam saepe de eo hastulae factae, parumper acutae, dolori dentium remedia contulerunt. Haec audiens Charimerus *i*, qui tunc Referendarius Childeberti Regis habebatur, dum de hoc dolore laboraret, basilicam Sancti expetiit, ut sumpturus ex ligno, a virtute Sancti medicinam mereretur accipere: sed veniens, ostium reperit obscuratum. Confusus ergo quia virtus Beati ubique sit praesens, extracto cultro assulam extulit ab ostio, statimque ut dentes attigit, noctius dolor abscessit. Habetur apud nos et baculus ejus, de quo plerumque infirmi medicina sunt experti *k*. Haecenus extra propositum aliorum digressi, nostra quodam postliminio rescentes, ea quae cepimus exequamur. Homo quidam, ligneis catenarum loris insolubilibus arctatus, famosa toto orbe gloriosi Confessoris Christi expetiit suffragia, securae libertati se reddi supplex expostulans. Ut ergo sacrae aedis limina fide afflatus attigit, repentino fragore uno eodemque momento et caelum intonuit, et vasti compedum vincula disrupta longe dissiliunt; homo peroptate redditus libertati, stupore attonitus, solo prosternitur. Dehinc timore posthabito, pergit, levigatis jam artibus, ante sacro-sanctum tumulum, laudes Domino et gratias Confessori referens pro libertate recepta. Fit cunctis admirationi tam cita et efficax divinae virtutis operatio, quam Dominus, in Sancto suo glorioso triumphans, ob ejus meritum suis fidelibus dilucidandum, mirabili omnipotentiae suae instinctu, mirabiliter patrare dignatus est. Muliercula quaedam anosa, supervivens cadaveri suo, cui omnem salutis spem ipse genuinae nativitate exortus ademerat; inter praepeditos diversarum calamitatum incommodis promiscui sexus cuneos, ad experta toto orbe beatissimi Sacerdotis praesidia sese raptim conferentes, magnae fidei devotione subnixae se contulit. Erat enim ei a primis vagitibus manus arida, omni humoris validudine exhausta, perplexis volae digitus summo tenuis brachio res quasi aliena dependens. Haec ut se ante memoriam beati Confessoris summissee exposuit, affuit protinus per Sancti meritum divinitatis suffragium. Restauratur in ea, quod vitio naturae defraudatum fuerat aut peccatum; reparatur membrorum naturalis integritas; et quod minus habuit ex utero, Sancti remisit e tumulo. Revirescit juvenilis manus in senili brachio; et quae prius stipem ostiatim quaeritabat, quia impos laboris extiterat; post docilis nendi facta, corpit commodius suis jam stipendibus vivere. Itaque sospes effecta gaudet, laetatur, gloriatur, exultat, sanctum magnificat Sacerdotem, glorificat, veneratur, adorat, laudes debitas Domino, gratias votivas suo rependens munerario.

18 Processu temporum, cum jam locus ipse haberetur insignis, extitit quidam Warinbertus nomine; aula Regia frequens, et inter Regis domesticos plurimum valens. Hic post excessum Auberti *l* venerabilis viri, qui idem coenobium strenuus rexe- rat, Regia praeeptione successit; dignitate quidem, ut post patuit, non merito. Qua per aliquot potitus annos, decedente vita Dransione Suessionicae urbis Episcopo *m*, loco ejus substituitur *n*, denique nactus Cathedram Pontificalem, sategit maxima summa, ne prioris dignitatis privaretur honore; quod licet difficulter, obtinuit tamen. Itaque voti sui compos effectus

EX SPIGLIO

Dolores dentium mitigantur.

h

Dissolvuntur catenae

l

Mulieris manus arida sanatur.

l

Er Abbate factus Episcopus,

l

m n

A effectus, coepit commendatum sibi locum neglectum habere, quia erat plus justo tenax; cacaeque cupidine illectus, redditus atque fiscalia, quae qui ibidem Domino militabant accipere soliti erant, suis suorumque usibus male sibi providus delegabat; immemorque pastoralis officii, suimet curam gerens, creditum sibi gregem negligens, pascua dominicarum ovium lupino dente carpebat.

19 Erat denique in pago Cenomannico rus nobile, tam magnitudine praestans quam censu, quod Sigibertus quondam Rex, cujus supra meminimus, ob amorem beatissimi Medardi, quem impense dilexerat, monasterio ipsius contulerat; cui ex duabus linguis, Latina videlicet atque Britannica o, quoniam eidem genti finitimum erat, nomen ex antiquo Matvallis coelatum fuit. Matvallis ergo, id est bona val- lis, huius ipse vocatus est; quia, sicut fati sumus, et confinio lati cespitis erat praestans, et censu plurimo ampla marsupia complens. Sed quoniam difficile erat ipsius fundi annuales et uberes fructus devchi posse ad idem coenobium, distrahebantur annuatim; et in aliis speciebus, quibus vehendi et deferendi facilius copia videbatur, eorum pretia expendebantur in melle ac sale, aliisque speciebus; et sic annis singulis plurima plaustra onusta ad jam dictum deducebatur monasterium: sed ea jam dictus Episcopus ad suum divertit faciebat Episcopium, suis usibus expendenda. Hoc compendio mercabatur praesentis vitae letale mox futurum exitium, et aeternae gehennae inevitabile detrimentum. Tabbus eo instante fraudibus, Dei famuli tristabantur; insistendo precibus, continuabant jejunia; illacrymantes ante sepulcrum Sancti, profunda trahebant suspiria.

20 Igitur quadam vice dum advenirent solito onerata carpenta, penum Episcopii repletura, contingit Episcopum casu fortuito defuisse. Itaque servi Dei, nacta occasione de ejus absentia, pergunt obviam, plaustra perducunt ad Sancti Basilicam, reponunt in suis promptuariis quae fuerant patrata a p Clericis. Illico furore accenditur, ignescit ira, perturbatur mania: minatur se adventurum, et de ipsis se vindicaturum. Interea milites Domini, formidantes promissum sibi exitium, concurrunt ad aulam; per triduum Domini implorant clementiam, altaria discooperiunt, pharos q extinguunt, universa ostia obstruunt, et per illud triduum nec campanae in ea quatiuntur, nec divinae in publico Horae canuntur. Regreditur ad urbem furibundus Episcopus, compertoque quae agebantur, effervescit iterata insania, reaccenditur ira repetita; consurgensque mature, transit flumen; accelerat iter ad monasterium, quasi vindictam acturus ex Clero, ignarus properans ad sibi imminentem perniciem.

21 Itaque cum pervenisset, invecus furia, ante Sancti basilicam, et non solum neminem se praestolantem inveniret, sed et omnia ostia munita cerne- ret; coepere sui irreverenter valvas sancti templi concutere, et conclamare ut aperirent. At hi qui intro habebantur, attentius Sancti flagitabant auxilium. Iterum iterumque qui extra erant, pulsant januas: interius remorantes moras nectunt. Quid pluribus immoror? Ipse, non jam Sacerdos, sed hostis saevus, quo plus fervebat insania, eo amplius concutit ostia. Tandem aperiuntur ab uno aedituo r regiae. Qui mox ad eam sacram ingressus, ut vidit Clericum, qui ei ingredienti aditum praebuerat, stantem: baculo, quem tunc manu gestabat, caput ejus allisit tam valide, ut totus cruentaretur sanguine. At ille ut erat moerens, imprecatus est ex animo, quod mox patuit in facto. Pergit, heu miser! non jam Episcopus, sed vir sanguinarius, cothurnoso gressu ante Sancti tumulum, cruentis manibus oraturus, sed mox horribiliter moriturus. Nam ut

genua ante Sancti tumulum flexit, extemplo per alvi secreta ejus proruperunt vitalia; cujus corpus in coemeterio ejusdem coenobii, honore sibi congruo, depositum ac sepultum est s.

22 Vos, vos, inquam, qui dicimini Pastores, Abbates, Rectoresque Ecclesiarum, vos haec fabula, non fabula, sed res veraciter gesta, respicit; vos instruit, vos admonet. Videate ne abusive, aut nomine tenus tantum, horum nominum dignitatem sortiti sitis. Pascite fideliter commissum vobis gregem. Quid est fideliter? id est, sine fraude. Frans namque dicitur fracta fides. Nam Ananias ac Saphira, quia fidem fregerunt, Deoque mentiti sunt, temporali morte plexi sunt. Cavete ne fraudem faciatis Sponsae Christi, id est Ecclesiae ejus, ne mercenarii ejus, vel quod deformius est, lupi veracius vocemini; et mortem, quam Pastores illi, et iste de quo sermo texitur, in corpore pertulerunt, vos in anima patiamini. Expendite et considerate, si is de quo loquimur aliquos habuerit ante se simili mortis exitu consimiles. Intuemini Judam traditorem, et Arium haeresiarcham considerate, quorum unus humanitatem Christi, alter Divinitatem extinguere nisi, ambo sicut sensu inanes vixerunt, ita quoque ventre vacui perierunt.

ANNOTATA D. P.

a *Mortuus est Clotharius anno 561, relictis quatuor filiis, inter quos divisum regnum.*

b *Victoriaem, vulgo Vitry, 2 leucis distare Duaco indicat Coyntus lib. 1 historiae cap. 63, et Duaco viciniorum esse vicum Lambres.*

c *Idem narrat Gregorius Taron. lib. 4 cap. 46.*

d *Ludovicus Pius, Imperator, ab anno 814 ad 840.*

e *Marcomanni, iidem qui Normanni, et Dani.*

f *De S. Sebastiani Reliquiis, huc allatis an. 826, actum 20 Januarii §. 7.*

g *Hilduinus etiam Abbas erat Monasterii S. Dionysii Parisiis; monasterium autem S. Medardi obtinuerat anno 817, juxta Sammarthanos.*

h *Fortunati librum intelligit proculdubio.*

i *Charinierem, inquit idem lib. 9 cap. 23, Referendarium, cum consensu civium, decrevit auctoritas fieri Sacerdotem, scilicet Episcopum Virdunensem. Quas autem Gregorius hic hastulas vocat parumper acutas (non, auctas, uti legit Acherius) dentiscalpia possis intelligere.*

k *Hactenus Gregorius Taron. libro de Gloria Confess. cap. 93, ubi memoratur baculus Sancti, nescio an idem sit, vel alius Successionibus servatus, de quo Vitæ 3 auctor cap. 22 sic loquitur; Sed et virtutifer ejusdem Patris baculus plurimo fuit tempore sanctimoniae habitus; de quo nonnulli variis languoribus obsessi, expulsis incommodis, redivivae sanitatis multoties sunt remedia experti. Ipsius quippe attactu, febrium crebro tepuit fervor, immanissimus immundorum spirituum siluit furor; et si quid extitit sinistri, medica virtus potenti medicamine perturbavit. Porro idem S. Gregorius, etiam in Historia lib. 4 cap. 49, haec habet: Tempore quoque Chlotharii Regis, sanctus Dei Medardus Episcopus, consummato boni operis cursu, et plenus dierum, sanctitate praecipuus, diem obiit. Quem Chlotharius Rex cum summo honore apud Suessionas civitatem sepelivit, basilicam super eam fabricare coepit: quam postea Sigebertus filius ejus explevit atque composuit. Ad cujus beatum sepulcrum vidimus victorum comedes atque catenas disruptas confractasque jacere: quae usque hodie in testimonium virtutis ejus ad ipsum Beati sepulcrum reservantur.*

D
morque eges-
tis intestinis
moritur,
8

ad terrorem
tr. clatorum
et simillam.

E

F

A 1 *Hildephonsus Urayet, apud Sammarthanos assignat annum 668.*

m *Acta S. Dransii sive Dransionis dedimus 5 Martii, eumque diximus decessisse post an. 673.*

n *Anonymi Sermo dicit, quod apud Regem pecuniæ magnitudine et amicorum intercessione obtinuit Pontificatus dignitatem.*

o *Econtra idem Anonymus, qui, quasi Bonavallis; non ex Latina atque Britannica, cui finitimus est, lingua, sed ex ubertatis abundantia, plenæque fertilitatis copia. Hodie fortassis Beaulieu, in Lavalensi Decanatu, ipsisque Britanniae confinibus, ad Ordouem rivulum, 80 leucis procul a Suessionibus.*

q *Acherius in margine: Sic tunc Monachos vocabant, inquit. Ita passim Gregorius Turonensis, ut docte observavit Hadrianus Valesius lib. 17 rerum Francie. pag. 556, fuisse vero in cap. 6 Discept. de Basilicis. Ego ea causa nolim contendere. Radbodus, communi utriusque nomine, Fratres nominat.*

r *Id est, lucernas et cereos, inquit idem Acherius in margine: hinc Pharo-cantharus apud Anastasium Biblioth. pro candelabro majori, alias Cerostata.*

s *Regiæ, id est, valvæ principales: de quibus multa vide apud Magrium in Hierolexico, et Cangium in Glossario.*

t *Hæc fuit modestia bonorum illorum virorum, erga tam male meritum, ipsoque in scelere, quo excommunicationem incurrisse censeretur poterat, tam notorie extinctum.*

ALIA VITA

Auctore Radbodo Episcopo Noviomensi et Tornacensi.

Ex MSS. codicibus et Surio.

CAPUT I.

*Ortus, illustria in juventute fucinora,
Sacerdotium.*

*Salentiaci
apud Vero-
manduos
natus,*

*litterarum
studius eru-
ditur.*

*prædicat puer
S. Eleuther-
ium fore
Episcopum,*

*postea Tor-
nacensem
ordinatum,*

Beatissimus Medardus, egregiæ vir sanctitatis, patre Nectardo, matre vero Protagia genitus, apud Salentiacum, hereditariam prædecessorum suorum possessionem, natus atque altus. Est autem prædium illud Salentiacus in Episcopatu situm Viro-mandensi, in regione autem Noviomensi; qui Noviomus, cum tunc temporis castrum seu munitio haberetur, postmodum ipsius ejusdem gloriosi Pontificis Medardi ordinatione, Pontificalis Cathedræ honore, ut postea dicendum reservamus, sublimatus est. Sanctus itaque puer, sub parentum tutela diligenter educatus, divinæ providentiæ gratiæ studiis litterarum eruditus, parvo in tempore inspiratæ scientiæ lumine præ ceteris consodalibus suis eminentius claruit.

2 Erat autem illi eo in tempore consodalis quidam, Eleutherius nomine, quem ipse tamquam similis similem, puer videlicet puerum, socius consocium, quam multa diligebat familiaritate. Hunc itaque, cum aliquando invicem colloquerentur, utpote prophetici gratiæ afflatus spiritu, Episcopum futurum esse puer ipse prædixit; et non multo post, ejus spirituales prænuntiationem, ipse per quem prophetaverat, Spiritus sanctus adimplevit. Cum enim ætatis et morum sibi divinitus aspirasset gratia, in Tornaco civitate Pontificali Deo annuente sublimatus est Cathedra. Ita Medardus hoc quod prædixerat, quasi propheta, divino spiritu jam probavit.

3 Erat ei super egentibus cura non modica, adeo

ut adhuc puerulus, multa sese domaret abstinentia, expensam suam pauperibus distribueret, ac vestimenta sua indigentibus benevole largiretur. Quadam siquidem die, casulam, quam ei mater sua non modici pretii fecerat, dum ipse in manibus haberet, fortuito eiccu quemdam habuit obvium; cujus quam tunc patiebatur nuditati compassus, eam benignissime porrexit; et licet parentum te oporalium indignationem revereretur, quod tamen ab eis susceperat, spirituali patri Deo presentare non dabatavit.

4 Contigit eo tempore genitorem suum, quem prænomina vimus, ab itinere redisse, equosque suos, qui defatigati erant, quia tunc servientes aberant, huic sancto puero, quo in prato sub ejus custodia reficerentur, commisisse. Puer autem ex patris præcepto equos hilariter suscepit, et voluntati ejus assentiens, injunctum sibi officium officiosissime adimplere properavit. Cum vero in custodia eorum intentus esset, vidit fortuito ignotum quemdam pertransire, ac sellam equestrem, et quæ equitanti condecet a tergo gestare. Percunctari puer cœpit, quæ de causa sic incederet onustus, cum solummodo via vianti gravi satis impedimento videretur. Equum meum, ille respondit, contigit casu deperisse, quæ tamen equi erant inutile mihi visum est perdidisse: facilius nempe solum equum mihi erit comparare, quam et equum, et quæ ad hujusmodi condecet officium, reparare. Puer autem bonæ indolis, tantæ illius compatiens fatigationi, cum jam eum præ nimio labore desudantem et pene jam deficientem vidisset, ex piissimo affectu mentis; In nomine, ait, Domini, unum ex his tolle, quos hic in custodia suscepi. Cumque viator, hoc suæ potestatis non esse ambigens, aliquantulum remoraretur; Tolle, ait, sicut dixi, et quocumque te pertransire contigerit, me hujus concessionis et auctorem et patronum incunctanter habebis. Persuadenti puero eques libentissime, utpote nimis defatigatus, obtemperavit; equoque quam citissime strato, cum multis gratiarum actionibus lætus abscessit.

5 Post ejus abscessum, cum jam domi paratum esset, per quemdam servorum puer a parentibus ut prandio interesset invitatur. Ille vero, qui ad hoc missus est, eminus prospiciens, videt puerum propter pluviam, quæ tunc forte ingruerat, aliquantulum ab equis secessisse; ac tamquam latebram propter imbrium effusionem quarentem, ab officio declinasse; et in altum oculos elevans, videt aquilam alarum expansione, omni ad hoc distento corpore tam congruenter puerum cooperire, ut in nullo, cum circumquaque pluvia illa grassaretur, ab inundante aeris illius contingi posset exundatione. Hoc diu miratus, tandem non sine multa trepidatione appropians, humillime puerum sanctum adiit, et ut ex præcepto patris, paterno interesset convivio diligentissime invitavit. Puer autem ire recusans; Precor, inquit frater, revertens domum, apud parentes meos super hoc me habeas excusatum. Ea de causa fortassis remorari cupiebat, quo jam dictus eques in hac remoratione longius eveheretur, ne forte ab aliquo, si eum insequi vellet, inveniretur. Reversus itaque servulus parentibus filii replicat excusationem; et non sine multa stupefactione, aquilæ super puerum ex ordine pandit obumbrationem. Parentes, cum omni familia super his quæ audierunt murmurantes, invicem latantur; ut vero certiores fiant, ad videndum tantum hoc miraculum hilariter sese cohortantur. Relicto convivio pater cum omni ruit familia, mater cum ancillis ejus currendo pene atterit vestigia; unum omnibus votum, si forte quæ auditu didicerant, visu etiam

D
AUCTORE
RADBOD.
IN MSS.
erga pauperes
misericors,

vestem exco
donat:

equorum
curam a pa-
tre commis-
sam gerens,

12

ex his ali-
quem dat
h- mini af-
flucto:

per aquilam
a pluvia
protectus
eruitur
a famulo,

14

dein a pa-
rentibus et
tota fa-
milia:

A etiam probare possent. Ubi vero illo ventum est, invenitur diligentius, et quod relato didicerant ipso suorum oculorum testimonio veraciter confitentur. Pater et mater super filio quam familiariter lacrymantes, Deo puerum commendant; ac non sine multa devotione, carissimæ suæ sobolis innocentiam retractant.

6 Inter hæc milites, quorum equos custodierat, equis recensitis, unum deesse reperiunt, quem (ut hujusmodi mos est hominibus) a puero intente requirunt. Blande ac leviter puerum demulcent, insisteret ab eo requirentes, siquam per eum damni hujus adinvenire possent recuperationem: erat siquidem aliquantula super talibus de illo suspicio, quia eum erga pauperes non nesciebant esse munificum, ac quidquid uspiam reperire poterat, in usus eum audierant expendere miseriorum. Cumque a famulis ea de causa et privatim et publice argueretur, appropians patri rem ordine pandit. Miratur pater elementissimam compunctionem filii; et licet damni aliquantulum sibi non nesciret imminere, admodum tamen super benevoli pueri benevola congratulatus est compassione. Tantum hujus pueri

B Dominus in sua prospiciens voluntate famulatum, ipso eodem momento magnum subito dignatus est ostendere miraculum. Nam cum denuo eorum suorum sollicite recenserent numerum, divina sic operante maiestate, totam eorum integritatem ex improvviso reperiunt. Mirantur astantes, familia cuncta letatur. Pater cum matre filium quam familiariter amplexantur, et ut ad altiora se subrigat lacrymabiliter cohortantur. Fili, aiunt, omnia nostra sunt tua, utere nostris ut libet: tuo, aiunt, et nostra, ut tibi visum fuerit, in Dei gratia utere patrimonio, ut nos tecum consortes perennis vitæ habeas in præmio. Non diffidebant enim ejus se oratione salvari, quem jam tantis a Deo videbant virtutibus illustrari. Et hæc dicentes, secum adducunt puerum; multoque cum gaudio, in his et aliis bonæ suæ sobolis actibus, Deo gratias referentes, gratanter sese reficiunt.

7 Accidit postmodum, dum domi puerulus haberetur, interindigenas non modica quadam altercatio, de terminis videlicet agrorum, ut frequenter fieri videtur, jugis et infinita disceptatio. Rixabantur multoties a mane usque ad vesperam, et (ut hujusmodi rusticis moris est) pene jam ad arma usque invicem exprobando processerant. Genus enim hoc agreste hominum, si quid inter eos dissensionis exortum fuerit, nisi cum multa ignominia terminare nesciunt. Cum vero tandem, ex communi consensu, ad dirimenda agriculturæ suæ processissent confinia; contigit cum eis affuisse et hunc venerabilem puerum. Ubi vero ventum est ad locum, cum diversi diversa sentirent; vidit puer lapidem terræ fixum, ut plerumque videri solet in terminis agrorum: semper quem pedem injiciens; Ille est, inquit, terminus, et hujus contentione limes certissimus. Ad cujus levissimum tactum lapis ille ita subsidit, veluti cera a facie candentis ferri liquescit. Apparet equidem figura plantæ ejus, in eadem caute adeo subtiliter expressa, ut a nullo artificum expressius exsculpi aut signari posset. Ita contentione sedata, Dominum, qui magna operatur in minimis, glorificantes, redierunt in sua. Extat usque in hodiernum diem penes nos idem lapis, magnaque apud eos quibus est cognitum habetur venerationis. Hæc duo, quæ in pueritia ejus acta cognovimus, dixisse sufficiat: amodo autem ad ea quæ in maturiori ejus ætate per eum Dominus operatus est, Deo ipso annuente, tota mentis intentio est dirigenda.

8 Respicientes autem boni parentes bonæ sobolis

sua benevolentiam, et in servitio Dei ejus attendentes industriam, Episcopo eum qui tunc temporis Viromandensi præerat Ecclesiæ commendaverunt; orantes devotissime, quatenus Episcopali benedictione ad Clericatus promoveretur officium. Commendatum itaque sibi benigne præsul suscepit, benevole amplexatus est, et diligenter enutrivit; et tamquam unicum et uterinum filium, in fide et doctrina Ecclesiastica educare liberaliter elaborabat. Quantæ ipse liberalitatis, quantæ sanctimonice seu castimonice se a puero exhibuerit, quanta humilitate seu reverentia et apud Deum et Urbis Pontificem clamerit, pro certo edicere, non est nostræ possibilitatis. Erat quidem magnanimus in adversis, mitis in prosperis, cunctos sibi obedientiæ sedulitate præferens, morum claritate præcellens, egenibus larga miseratione succurrens. Sicque viriliter fomite conculcato vitiorum, angustiores conscendens scalam virtutum; quidquid Deo contrarium sentiebat, declinabat; quidquid vero placitum novebat, omni nisu exequabatur. Erat siquidem in oratione assiduus, jejuniis et vigiliis intentus, aliorum tribulationibus tanquam suis ipsius lacrymabiliter compatiens; omnibus omnia factus erat, ut omnes ad æternam confortaret consolationem. Quid plura? Multis attestantibus peregrinus erat in seculo, et jam pro certo mansionarius credebatur in cælo; facies ejus jucunda, lingua ejus facunda, os ejus in laudem Dei semper erat apertum. Carnis voluptatibus reluctans, perfectiorem spiritualis vitæ lineam toto nisu exequabatur; obedienciæ virtute omnibus se imitabilem, frugalitate laudabilem, et universa morum probitate præbebat insignem. De virtute in virtutem secundum Psalmistam transmigrabat, ut Deum Deorum videre promereretur in Sion.

9 Decursis itaque cum multa honestate inferiorum ordinibus Graduum, post bonam eorum administrationem; divina sibi aspirante gratia, sub multimodo utriusque sexus testimonio, Sacerdotale promotus est ad officium. Simul vero ut tam sublimi promotus est dignitati, quanta corpus suum parsimonia maceraverit, quis posset explanare. Ipse quidem multa se affligens abstinencia, esurientes reficiebat; sitiens ipse, sitientes refocillabat; nudos, suæ non parcens nuditati, misericorditer vestiebat; et omissis suis suorumque usibus, quidquid sibimet subripere poterat, pauperibus et egenis benigne largiebatur. Postquam ergo vir beatus dignitatem, ut prælibatum est, adeptus est Sacerdotii, divinæ dispositionis gratia, multimoda miraculorum meruit declaratione publicari. Deus siquidem, cujus ipse sanctis institutionibus viriliter elaborabat obedire, per multa eum insignia mundo non dedignatus est declarare.

CAPUT II.

Mira erga fures benevolentia. Alia prodigia. Episcopatus susceptus.

C Contigit forte illis in diebus latronem quemdam vineam ejusdem Sancti noctu irrupisse, multaque cum aviditate uvas et palmites, et quidquid arripere potuit irreverenter discerpisse. Secabat gladio quod manu discerpere non poterat, quæque manuum evadere poterant, pedibus atterendo conculcabat. Sanctus autem Medardus ipsa fortassis eadem hora solitis incumbere orationibus; et, sicut hujusmodi decet hominem, Deum tam pro inimicis quam pro amicis deprecabatur. Orasset autem necne, non dormitabat tamen, neque dormiebat pervigil custos Israel. Cum enim miser ipse latro plenis præda manibus

D
sub cura
Episcopali
constitutus.

omni excellit virtute:

E

Ps. 83.

post alios
Ordines
susceptos

consecratur
Sacerdos.

F

Furem vineam
noctu ingres-
sum,

AUCTORE
HABBO.
EX MS.

equum ab-
sentem fas-
sus se via-
tori dedisse,

alium diri-
nitus sub-
stitutum
recipit:

disceptatio-
nem de agri
limitibus
dirimit:

imprimens
saxo vesti-
gium pedis:

*sed cum vis
egredi non
valentem,*

*itaque a custo-
dibus depre-
hensum,*

*et se reum
confitentem,*

*absolvit
onustumque
abire permit-
tit;*

*alteri oleare
furato, atque
ab apibus cru-
tato, condo-
nat:*

*taurum furto
sublatum, tin-
tinnabuli soni-
tu recuperat;*

A manibus effugere conaretur, tota nocte vineam circuiens, aditum exeundi reperire non potuit; imo, vellet nollet, ad usque auroram suo ipse furto devinctus, ibidem tota ipsa nocte permansit. Quid ageret? A summo usque ad summum vineam tum rependo, tum discurrendo circumquaque percurrerebat: obstruos sibi sentiens exitus, iniquæ suæ malitia conscientiae admodum torquebatur. Misere ipse uvas quas decerpserat dimittere non poterat, imo tamquam proprias ad augmentum iudicii sui reservare cogebatur. Aurora igitur illucescente, custodes subito conveniunt; vineam conculcatam, palmites disruptos, vindemiamque irreverenter desecratam reperiunt; et e vestigio latronem circumquaque insequuntur. Stupefactus nimium, raptor infelix, latebat in vinea, quem sua ipsius rapina, tamquam jam iudicatum pene condemnaverat. Tenebat quidem rapinam in manibus, imo ipse a sua ipsius rapina tenebatur; nullum jam misero patebat effugium, imo in manibus suum ipse in palam præferebat iudicium. Abstractus demum a latibulo, confusionis suæ ignominiam confessus est in publico. Confessus est, se rapiendi causa furtim vineam irrupisse; et, cum maxima parte noctis ad id elaborasset, nusquam exitum reperisse. Erat ibi videre miseriam, videre miserum illum in seipso suæ gestare sententiam damnationis, qui et rapinam præripuerat, et ab ipsa sua rapina publice se confitebatur coartari. De latrocinio suo gustare non potuit, et quia sanctum Sacerdotem injuste insequabatur, damnationis suæ periculum impune non evasit. Adjudicatus ergo jam cogebatur ad supplicium, cum sanctus ipse Sacerdos ex improvviso accurrens, misero factus est munimentum. Memor siquidem Dei servus Dominicæ orationis, in qua oramus; Dimitte nobis, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; vix de manibus eum eripuit insequentium: blandeque ac leniter demulcendo, ab hac eum culpa clementer absolvit, et eum sicut erat onustus abire libere permisit.

11 Hac eadem patientia vir sanctus plerumque et in alios usus est. Quoddam namque tempore, cum noctu latro alius apes suas subripuisset; apes ipsæ in sancti viri ultionem, relictis vasis suis, malefactorem illum circumquaque diffluentem, acerrima eotenus instimulatione persecutæ sunt, quousque ad Sanctum, vellet nollet, regrederetur; et ejus provolutus vestigiis, suppliciter pro commisso crimine veniam precaretur. Cui mox ut Sanctus manum extendit benedictionis, et apes tamquam obediens ab ejus insecutione cessaverunt, et antiquo domini sui dominio evidenter sese reddiderunt.

12 De tauro quoque, qui ei similiter furto sublatu est, non est tacendum, ne nesciant malefactores, curam non modicam Deo esse super oppressione fidelium suorum. Taurum illius malignus quidam furtim in exteris abducere partes præsumpsit, et ne ab aliquo insequentium deprehenderetur, tintinnabulum quod a collo dependebat præreptum, multa graminis impressione obstruxit. Cum ergo nemine se insequente in propria devenisset, et alienum illud pecus jam ex certo sui esse juris non desperaret; in tintinnabulum illud, quod sic damnaverat, rediit sonitus; adeo ut ubicumque esset repositum, et jugiter sonaret, et circumquaque audiretur. Abditum sæpius in cubiculis penetralium, in scrinio vel arca frequentius reconditum, semper tamen et ubique liberrimo sonitu, latronis illius declamabat flagitium. Audiebant vicini et mirabantur; quid tamen res prætenderet necdum scientes, magnum aliquid designari arbitrabantur. Fraudulentus demum latro, sua diu tortus conscientia, cum jam se pro tanto miraculo divina iudicatum pertimesceret

in præsentia; amicis suis et affinibus, qui jam cellare non poterat, factionem hanc flagitiosissimam lacrymabiliter disseruit; et eorum sapienti usus consilio, S. Medardo, quod maligne defraudaverat, suppliciter restituit.

13 Rex postea Chlotarius exercitum movens, Summam violenter transivit fluvium; et ubicumque potuit deprædatus, adjacens omne devastavit territorium. Cum multa ille præda inter Novionum revertebatur et Isaram; verum quia et Episcopium Viromandense et quæ sub illa degebant Ecclesia, deprædatus erat, divinæ ultionis digne et laudabiliter prædicandam non evasit sententiam. Parcens quippe Dominus et ipsi Chlothario, et qui cum ipso erant participibus hujus criminis; equos tamen eorum et omnia vehicula, plaustra scilicet et alia quibus præda evehebatur, adeo divinitus affixit, ut per omne triduum a loco illo nullo modo possent moveri. Perspicientes autem tantum hoc Dei miraculum, ad sanctum Dei Sacerdotem Medardum, qui tunc temporis Salentiaci remorabatur, suppliciter confugiunt; eique unanimi devotione, quæ deprædati fuerant restituentes, cum ab eo super commissis absolutionem suscepissent, divino illo vinculo resoluti, læti et alacres ad propria reversi sunt. O mira et ineffabilis Dei clementia! Quos ipse Deus iudicii sui per triduum justissima ligaverat damnatione, sanctus Confessor Medardus uno in momento indulta relaxavit absolutione. Vere lingua Petri et qui ab eo suscipiunt, claves sunt regni colorum, quibus concessum est vere poenitentes tam potenter a nexibus absolvere peccatorum.

14 Tosio postmodum quidam, qui sic dicebatur, gravissima demonis depressus infestatione, ad virum Dei non sine multa parentum seu amicorum suorum perductus est fatigatione. Dolens autem Sanctus ipse, a diabolo, Dei preoccupatam esse imaginem, fidentissimam ad Deum fudit orationem; moxque signo Crucis imposito, potentissima Spiritus sancti virtute, et diabolum expulit, et hominem illum in pristinam sanitatem restituit. Tantum hunc Dei servum plebs universa admirabatur, ut quidquid ex ejus ore suscepisset, cum summa devotione studiosius exequeretur. Erat enim justus in iudicio, providus in consilio, in prosperitate mitis, in adversitate fortis; erat patiens in tribulatione, larga miseris subveniens miseratione; et licet omnibus ipse præstantior judicaretur, omnibus tamen tamquam præstantioribus humillime obsequabatur; et per omnia Prælati suis obediens, subjectis suis amicebilitate sese affabilem exhibebat. Erat in oratione assiduus, in elemosynis largus, aliorum incommoda sua ipsius testimans, pro universali omnium prosperitate Dominum sedulo exorabat.

15 Contigit ergo eo in tempore Viromandensem Episcopum, qui per aliquot annorum curricula ipsam rexerat Ecclesiam, Dei sic præordinante clementia, divinum ad iudicium evocari; et sponso Ecclesie prærepto, Ecclesiam illam per aliquot temporis spatium viduari. Peractis vero non sine multo fletu Episcopi sui excubiis, Regis et Optimatum assensu, sanctissimum Sacerdotem Medardum plebs omnis illa Viromandensis, et omnes eidem provincie adjacentes, Episcopum sibi unanimiter acclamabant consecrari: quorum petitioni cum diutius, indignum se iudicans, vir Dei restitisset, divina tandem dispositione multimodis eorum precibus fatigatus assensum dedit, et Viromandensis Præsulatus curam regendam, non sine devotissima cordis compunctione suscepit. Flebat siquidem populus ille, tantam sancti Confessoris duricordem reveritus obstationem: compungebatur et ipse Sanctus, tantam plebis illius luctuosam admiratus devotionem.

D
AUCTORE RA-
DIOD. EX MS.

milites cum
furtis suis fa-
ctos immobili-
tes,

deposita præ-
da relinquit:

E

a

energumenum
oratione et
Crucis signo
liberat:

In omniplene
virtute excel-
lens.

F

Episcopus Ve-
romandensis,
lucet in vultu,
ordinatus,

b

AUCTORE RA-
DDOD EX MS.
partes viri
Episcopi ex-
plet.

A Vicit tandem populi supplicantis supplex oratio, et quæ sibi a sanctis Pontificibus objiciebatur obedientia; et, licet invitus, ecclesiastica tamen suscepit gubernacula. Quod vero invitus suscepit, feliciter et intente administravit. Hujus quippe Prælationis honore sublimatus, sanctissimæque Uctionis sacramento confirmatus, die noctuque in lege Domini meditabatur, et infatigabiliter divinis in laudibus persistebat; et cum ab ipsa infantia curandis pauperibus sedulo insudasset, tum præcipue majorem in hoc diligentiam adhibens, in ipsis maiestatem ipsam Dei se non diffidebat amplexari. Sedula quidem prædicatione, subditorum animas a diabolica liberabat seductione, bono suæ conversationis exemplo confortabat, et quoscumque devios seu erroneos noverat de ipsis mortis faucibus ad vitam prædicando revocabat. Quid plura? Quod ore prædicabat, indissimulate opere, ne aliis reprobis efficeretur, explere non negligebat.

ANNOTATA G. H.

B a In Vita 3, ista adduntur. Si quando vero subulci sues ejusdem agerent in glandem, quoties furtim subducebantur, toties ad proprium revertebantur dominum. Nam nullo præduce ad beatum virum de longinqua repedabant intercapedine.

b In eadem Vita dicitur hujus consecrationis caput extitisse B. Remigius Remorum Archiepiscopus, qui B. Medardum sanctificationis perungens oleo, super gregem Christi Pastorem instituit, cooperante Spiritu sancto. Hæc ibi. De ætate et anno obitus S. Remigii ægimus 6 Februarii, et ostendimus virissem saltem ad annum 530, ulterius progressuri ad Kalendas Octobris, quando ex professo de ipso agemus.

CAPUT III.

Sedes Noviomum translata. Adjunctus Episcopatus Tornaci. Morbus. Obitus

Ob barbarorum irruptionem factam et resumendam,
n

C Verum priusquam beatissimus Pontifex Episcopali sublimatus fuisset Cathedra, crebris et intolerabilibus a Wandalarum, Hunnorum, Hungarorum, et aliarum gentium irruptionibus universalis devastata erat Gallia. Destructis civitatibus, diruta Galliena lamentabatur Ecclesia; exectis matrum visceribus, inhumata infantum projiciebantur corpora; conjugibus interfectis, matronæ viduatæ remanserant; et præ nimia desolatione, ad interuersionemque indigenæ omnes pene devenerant. Dolens itaque vir beatus civitatis illius Viromandensis, quam regendam susceperat, jam factam desolationem, veritusque iterandam a Paganorum irruptionem; Noviomum, quem munitionem prænomina-
vimus, sano satis consilio Sedem constituit Episcopalem. Est enim regio illa fertilis et amœna, vineis et hortis abundans, multaque annona cultura; bellicosos generans humines, et in Ecclesiasticis officiis utriusque sexus personas, Deo generose servientes; est et regio ipsa silvis circumdata et paludibus, et sua ipsius habilitate contra hostiles non parum munita excursus. Ipse quoque inter geminos rivulos constitutus est Noviomus, ab Oriente Galliola, ab Occidente Margareta circumfluitur, quos ambos tertius quidam suscipit, qui Versa nominatur; et sic pariter confluentes non longe a moribus illis in Isaram, qui magni est nominis, dilabuntur. Circumquaque ibi virent pomaria, gratia ibi planities est, et amœnissima pratis et pascuis virentibus, suis non modicum arridet habitatoribus. Est etiam locus ipse ab Oriente et Occidente adeo rupibus

h
Cathedram
Noviomni,
collocat,

loco amœno et
munito;

vallatus et rivulis, montibus quoque et vallium D cuniculis, quod contra plurimam hostium incur- sionem a paucis commodissime possit defendi.

17 Ibi ergo, ne ulterius direptioni subjacerent gentium, Episcopali Sede confirmata, sanctus Præsul Domini, suæ oves pastoralitatis multa prædicationis instantia confortabat. Prædicabat instanter pœnitentibus promissam remissionem peccatorum, prædicabat omnibus regnum Dei appropinquare, citoque judicium Dei futurum. His et aliis multum-
dis prædicationibus, et carus Deo erat, et in populo amabilis admodum habebatur.

prædicationi
constanter in-
sistit;

18 Cum ergo Ecclesiam quam Noviomni construxerat felicissime gubernaret, et suos quosque, prout diximus, ad æternam remunerationem confortaret; c S. Eleutherium Tornacensis Ecclesiæ Pontificem, quem ipse ut prælibavimus in infantia sua futurum esse prædixerat Episcopum, hominem contigit exuere; ac post felicem Pontificii sui administra-
tionem, de terrenis ad cœlestia coronandum trans-
migrare. Post cujus lugubres exequias, cum de Pontificis electione invicem dissererent; peracto triduo jejunio, et solennibus hostiarum victimis Deo devote oblatis; subita sancti Spiritus inflam-
mati inspiratione, unanimitè sanctum hunc Me-
dardum elegerunt, ejus se orationibus confidentes contra impetus muniendos esse malignorum spiri-
tuum. Id Clerus, id Populus acclamabant; in hoc Rex ipse Proceresque palatii, præcipue comprovin-
ciales Episcopi, consentiebant. Legerant siquidem, vocem populi, vocem ipsam esse dominicam; et quod tam unanimiter populus expetierat, omni re-
mota excusatione fieri adjudicabant.

mortuo S.
Eleutherio

c

19 Recusabat humillime insignis Dei Præsul, quod plebs tam unanimiter acclamabat; obstinato eis animo, impotentem se et indignum vociferante, magnanimitè resistebat. Pontificali demum, Me-
tropolitani scilicet et Comprovincialium suorum, evictus auctoritate; Regisque ac Procerum assensu, plebisque coactus incessabili acclamatione, vix concessit; et unanimi, Pontificali videlicet ac Regali auctoritate, duas illas Ecclesiam unam fecit; utrumque ovile Pastor egregius, consilio et aucto-
ritate comprovincialium Episcoporum, tempore d Hormisdæ Papæ, sub sanctissimo Remigio Remo-
rum Archiepiscopo, assensu Regis et Curialium, ac utriusque plebis acclamatione, tandem suscepit; et, ut utrique Ecclesiæ, Cathedralis semper honor maneret, benigne concessit. Quot et quanta in re-
gione illa opprobria, quot et quantas perpessus sit injurias, quoties comminationibus injuriatus fuerit Tornacensium, quoties pro incessabili prædicatione adjudicatus fuerit ad supplicium, licet nos lateat, Deo tamen soli manifestum esse, nulli est ambi-
guum. Erat enim gens ipsa fera et indomabilis, duræ cervicis populus et implacabilis, pravis ad-
modum subditus obsequiis idolorum, et cum multa obstinatione suorum defendens culturam Deorum. Ilis ipse se viriliter injiciens sanctus Episcopus, Evangelicas et Apostolicas institutiones imperter-
rite prædicabat, falsis eorum objectionibus magna-
nimitè respondebat, et imaginarias eorum opinio-
nes veridica Prophetarum præauntiatione viriliter expugnabat. Aderat siquidem ei divina semper gra-
tia, quæ illum et ab infidelium protegebat incursu, et eorum quoque infidelium ad dulcisonam spiri-
tualis doctrinæ institutionem emollebat auditus. Sicque factum est, ut parvo in tempore innumera-
bilis eorum multitudo ad fidem Catholicam conver-
teretur; et Deo præordinante, per inæstimabilem sancti hujus Pontificis instantiam, sacrosancti bap-
tismatis unda maxima ex parte sanctificaretur.

E
eligitur Epi-
scopus Torna-
cen.

et multum re-
luctatus, su-
scipit utram-
que Ecclesiam
regendam;

d

F
et Tornacen-
ses a suis
barbaris mor-
tibus conver-
tit;

20 Comprobatur in hoc sancto Pastore veridica summi

A summi Pastoris sententia, quam sancta et Evangelica nos edocet historia; Signa, inquit, eos qui in me credent, hæc sequentur: in nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tolerant, et si mortiferum quid biberint non eis nocebit; super ægros manus imponent, et bene habebunt. Dæmonia quidem sanctus Dei Athleta ejecit, cum Creatoris imaginem ab idolorum cultura, remissionem peccatorum prædicando, relocavit. Lingua eum nova locutum esse non diffidimus; cum ad ejus prædicationem, quam eotenus non audierant, infideles ad fidem transisse non nescimus. Serpentes siquidem eum manifestum est ejecisse; cum prædicationis sanctæ antidoto, ab execrabilis serpentis venosis immissionibus, languentium ei gentium corda concessum est sanasse. Mortiferum multoties bibit, verum ei non nocuit; cum profanis semper repugnans persuasionibus, neque diabolo neque ministris ejus succubuit, Ægros bene se fecit habere; cum eos ad veræ fidei sanitatem, de infirmissima convertit incredulitate. Sic itaque ad imitationem summi Pastoris, qui, sicut ab eo in Evangelio suscepimus, alias habens oves, de duobus unum ovile fecit, sanctus Pontifex Medardus, ferocem illam Flandrensi gentem, suæ Noviomensi Ecclesiæ associavit; et per quindecim annorum spatium, licet aliquo itineris intervallo remoti essent, ad divinum eos cultum informare indesinenter elaboravit. Quindecim annis commissam sibi divinitus insedit Cathedram; eo in tempore, non sine multo labore, incredulos et infideles ad fidem educavit Catholicam: reedificatio ecclesiæ, eos qui Deo inibi servirent, non sine sacræ manus impositione decenter consecravit; et quidquid Deo placitum noverat, incessabiliter et in excogitabili devotione ordinavit e.

e
gnavi morbo
corruptus,

advenientibus
inculcat fidem
Christi:

a Chlothario
Rege invisitur,

relicta huic
dispositione
sepulturæ

B
C
non tamen a prædicationis officio sanctissimæ ipsius linguæ retardabatur facundia. Deum corde suspirabat, et ore fatebatur: Deum incessanter prædicabat, et ad fidem Catholicam, usque ad ipsum mortis suæ momentum, quoscunque poterat instanter exhortabatur.

22 Cum autem beatus hic Pontifex vitæ propinquaret ad exitum; contigit Clotharium Regem, postquam Chranum filium suum cum uxore sua ac filiabus combusserat, a regione reverti Britanno- rum. Cognita vero hujus valetudine Pontificis, ad eum visendum humiliter festinavit; ejus se non diffidens contra diabolicas infestationes benedictione muniri, et intercessionem apud divinam majestatem reconciliari. Cum ergo in hac regali visitatione, in conspectu ejusdem et Principum, de sepultura Pontificis tractaretur, suorum assensu filiorum sua se in Sede Sanctus ipse præordinavit sepeliendum. Cujus sententiæ obstinato animo Rex resistens, Suessionis eum constituit transferendum; asserens se super corpus ejus basilicam decenter ædificaturum, et ad laudem et gloriam divinæ majestatis cœnobiale servorum Dei regulam ordinaturum. Cessit igitur beatissimus Pontifex regiæ dispositio-

ni, et indefesse se suosque Domino commendans, finita oratione spiritum exhalavit. O felix corpus, feliciorumque animam! Mox, eorum certissime qui aderant testimonio, cœli aperti sunt; et divina luminaria, fere per duarum horarum spatium, ante Sancti apparere præsentiam, de tenebris eum transitoriis ad lucem designantia pro certo transisse perpetuam. Hoc tanto beatissimi Præsulis animati miraculo, majori ut eum transferrent accensi sunt desiderio. Corpore itaque sancto composito ac delato ad ecclesiam, nocte illa exequialem cum multa devotione celebrarunt vigiliam f.

ANNOTATA G. H.

a Wandali, anno 407 duce Gundarico; Hunni, anno 451 duce Attila, Gallias vastarunt. Quibus Radobodus adiecit Hungaros, ut ab Hunnis distinctos, qui subsequenti seculis idem fecerunt.

b Maxime propter domesticum bellum, quibus sæpe immiscebantur Pagani.

c S. Eleutherium ex hac vita decessisse anno 531, diximus ad illius Acta 20 Februarii.

d Est σφάλας auctoris, vel interpolatoris. Nam S. Hormisdas mortuus est anno 523, 6 Augusti, quo collitur. Quod idem de S. Remigio dicendum videtur.

e In Vita 3 ait, a S. Medardo S. Radegundi impositum fuisse velum, eumque sanctæ professionis primitiis initiatam, et quæque secunda forent, quæque evitanda, edoctam. Quæ poterant ad hujus Vitam 13 Augusti accuratius examinari.

f Ibidem, Funalia vincebant tenebras præimmensitate luminis, omnisque illa basilica multis cereorum adornata luceruis resplendebat.

CAPUT IV.

Corpus Suessionem translatum. Varia miracula patrata.

Mane vero facto, cum Episcopi, quibus interesse contigerat, suum defuncto celebrassent officium; inopinabilis multitudo convenit nobilium: ex castellis et civitatibus, de agris et municipiis adjacentibus inestimabilis accurrit conventus, alii ejus devote desiderantes interesse obsequiis, alii admodum lugentes, patrem separari a filiis. Per medias ergo plorantium lacrymas Rex irrumpens cum Episcopis et Optimatibus, suis ipsius humeris corpus sustulit sanctissimum; Suessionis, sicut prædixerat, efferre volens ad sepeliendum. Ea nimirum hora, quibus interesse contigit, ineffabilem lugentis populi expavere gemitum, dum non modo illa in ecclesia, sed et per totam civitatem et in suburbio, per vicos quoque et plateas, unam et eundem vocem audirent plorantium. Recolebant siquidem urbis illius indigenæ Patris sanctissimi, qua eotenus informati fuerant, benignissimam prædicationem; dolebant vero et vehementer angebantur, quia cum Patrem amisissent, Patris etiam sepultura, Regis et Procerum violentia, frastabantur. Compatiebantur qui supervenerant ad tantam plebis illius compunctam illacrymationem, verum quia regia urgebat dignitas, ad sanctissimi corporis intente insudabant translationem. Vix ergo et non sine multo labore, patre merentibus et lugentibus filiis erepto, sicut a Rege acceperant, iter aggrediuntur.

24 Hujus audita translatione sanctissimi Confessoris, et non desperans de tanti clementia intercessoris, inter portantium cuneos, cæcus quidam ferebro se humillime submitit; et protinus secundum fidem suam, quia bene speraverat, per S. Medardi meritum

Corpus Suessionem effertur, Rege succollante,

Inter Veromundensium lacrymas:

cæcus lumen recipit:

AUCTORE
RABDOD.
EX MS.

A meritum, visum gratuito Dei munere recepit. Quid plura? Qui prius in civitate tantam audierant devotionem lugentium, et tunc super hac cæci illuminatione, tantum Dei et sancti Pontificis perspiciebant miraculum, ulnas libentissime sanctæ illius evectio-
supponunt. Magna se credit ditatum remuneratione, cui etsi non gestare, saltem illud Sancti feretrum quoquomodo licuit attrectare. Episcopi et Optimates ad id se officii hilariter cohortantur; et onus illud leve sentientes, ex præcepto Regis apud Attipiacum villam, fluvium Axonam navigio transgrediuntur. Postmodum vero iter dirigentes contra ejusdem fluminis undam, sicut Rex præordinaverat, iter ad urbem flectunt Snessionicam.

occurrit cum
suis Episcopus
Suessionensis;

25 Dei et sancti Pontificis gratia Bandaredus Suessionensis Episcopus, cum debita processione reverenter occurrit, ac sanctissimum corpus prout decebat honorifice suscepit. Sic solemniter felix illa Suessionensium civitas sanctum Dei suscepit Confessorem, amplexata est festive Potronum, amodo proprium patriæ habitura defensorem. Inter hos properantium cuneos quidam se ingressit, aurium diutius frustratus officio; qui mox ut peplum, quo sacrum tegebatur corpus, osculando devote attigit, fraudati sensus usum illico sancti Pontificis inter-
cessionem suscipere promeruit. Gratulatur admodum Rex, gratulantur etiam Pontifices cum Optimati-
bus; magnum fit in cælis gaudium, et astantes uni-
versi Deum ex toto corde non sine lacrymis com-
puncte venerantur.

et surtus
auditus recu-
perat:

B

26 Retransmeant ex præcepto Regis prædictum flumen Axonam, perveniuntque in prædium, ubi Rex præordinaverat sepulturam. Ibi, Deo disponente qui cuncta prævidet et prænoscit, lecticam, qua sanctum illius corpus evehebatur, nescio qua de causa contigit deponi. Et ecce iterata miracula geminantur, et in universali conspectu astantium, sanctis-
simi Præsulis merita glorificantur. Cum enim sanctissimam ejus glebam, ex injuncto sibi officio, ad sepulturam deportare vellent; divino nutu tanti eam ponderis persenserunt, ut nullo modo corpus Sancti a loco, ubi eum deposuerant, movere possent. Alii aliis succedentes ad evectio-
nem totis viribus elaborabant; alii alios tamquam invalidos et im-
becilles causarentur, ipsi tamen cum ad id sese præparassent, desiderio suo ex toto frustabantur. Rex et qui aderant diligenter causæ hujus recen-
sentes eventum, cum penitus quid res hæc præten-
deret ignorarent, Dei solius suppliciter super hoc exorabant subsidium. Tumultus non minimus super hac retardatione perstrebat in populo, dicentibus aliis; quia de Sede sua tamquam captivus abductus fuerat, hoc divinitus fieri et merito; aliis autem objicientibus, Regem corpus sanctum reverenter trans-
tulisse ex vere devotionis studio.

Corpus loco
moveri nequit;

C

27 Rex nimium attonitus ad Sancti loculum non sine multa devotione appropinquavit, et solenni facta traditione villæ illius regalis Croviaci, in qua Sanctus ipse sepeliendus erat, medietatem Sancta eidem perenniter habendam, sigilli Regalis impres-
sione confirmavit. Contigit illico res mirabilis et laudabiliter recitanda. Mox enim ulnis suppositis onus illud sanctissimum, parte quidem ex altera sine ulla difficultate sublevare potuerunt; parte vero ex altera incredibilis ponderis, et penitus immobile persenserunt. Ad hæc Rex jucundo satis vultu, tan-
tam Dei retractans gratiam; quam citius potuit ad Confessoris sanctissimi dominium, illam quam sibi retinuerat jussit resigillari partem residuam. Nec mora: Dei gratia sanctum mox sustulere adeo levi-
gatum, ut quod eotenus desperaverant, sine ulla difficultate a paucis deportaretur ad sepulcrum.

ast oblatio-
ne partis re-
galis villæ

deum integræ

facile trans-
fertur

28 Defertur igitur corpus sanctum ad sepultu-
ram: verum illo in itinere Deus pretiosissimam suam non dedignatus est clarificare margaritam. Antequam enim terræ corpus sanctum conderetur, quidam vastis catenarum loris, brachia surasque de-
vinctus, per medias properantium turmas non sine multa difficultate sese iniecit; cui mox ut sancti Confessoris concessum est, tangere operimentum, omnia mox dissiluisse repagula catenarum, disruptis-
que compedum vinculis, liberrime cum multa gra-
tiarum actione sequebatur munerationum suum. Per-
ventum est tandem ad eam quam ei Rex, non sine Dei providentia, præordinaverat sepulturam: Epi-
scopi cum Abbatibus, peractis prius quæ Dei erant, sanctissimum illud corpus terræ decentissime com-
mendant.

D
et solutis
vinculis bra-
chiorum et
surarum,

sepelitur;

29 Ecce reiteratur sancta Sancti gloria. Nam cum ejus sacratissima membra tumulo clauderentur, cælum apertum est, et duæ columbæ visæ sunt de-
scendisse quasi nubes, ac de ore Sancti egressa est columba, candida tamquam nix. Sic igitur Dei athleta Medardus de terris evocatus, lætatur cum Angelis; lugentibus in terra filiis ademptus, cum Fratribus suis, quod semper desideraverat, coronatur in cælis, ubi gratulabundo amodo cum eisdem Fratribus se-
quitur Agnum quocumque ierit. Sequitur ergo Ag-
num et inestimabilem inhabitat lucem; de terrenis incommoditatibus gaudet se ad cœlicam translatus prosperitatem; gratulatur, se de hac nostra tran-
sitoria infelicitate ad perpetuam commoditatem translatus, de tenebris his ad incomparabile lumen esse assumptum; lætatur quoque, se carnalibus exu-
tum illecebris, Angelicis choris esse adscriptum. Exultemus ergo et nos, Fratres dilectissimi, super hac beatissimi Pastoris nostri Medardi gloriosissima remuneratione: exoremus remuneratorem ejus Deum, videlicet omnipotentem Patrem; quo sanctis-
simi hujus Pontificis Medardi exoratus precibus, nos cum eo in æterna regni sui adscribere dignetur he-
reditate, per Dominum nostrum Jesum Christum Filium suum, qui cum eo in unitate Spiritus sancti vivit et regnat Deus, in secula seculorum. Amen.

tribus colum-
bis apparen-
tibus,

E

CAPUT V.

Ecclesia illi constructa. Alia miracula. Warimberti Episcopi, monasterio injurii, dira mors.

Peractis celeberrime beatissimi Dei athletæ inferiis, Rex Chlotharius supra venerabile Sancti corpus parvum ad tempus jussit ædificari tugurium, quous-
que ad faciendam inibi ecclesiam, necessaria pararet expensarum. Contracta vero undecumque potuit non parva pecunia, sanctum illud Dei habitaculum in-
stanter ordiri perproperabat, et plerisque negotiis postpositis ad hoc perficiendum enixius elaborabat: fecitque parvo in tempore quod benevola conceperat mente, nisi, secundum quod unicuique imminet, rebus æm humanis nimis intempestive contigisset excessisse. Cum enim in Cotin silva venatu exer-
ceretur, valida pro dolor! correptus febre, cum ad Compendii palatium repedasset, parvo post tem-
pore morte præventus, postmodum vero in eccle-
sia eadem, quam jam ædificare cœperat, ante sanctum [servi] Dei Medardi altare honorifice est sepultus. Expensas vero quas huic præparaverat operi, se-
cundum quod David Rex filio suo Salomoni ad tem-
pli Domini ædificationem fecerat, filio suo, Sigeberto nomine, ad ædificationem ecclesiæ, quam Deo vove-
rat, expendendas dereliquit; mandans et remandans ei, quatenus si qua ei erga patrem caritatis debita dilectio maneret, omni occasione seposita, sanctæ huic

F
Oratorium
construit
Rex Chlothar-
ius,

in quo an-
te altare S.
Medardi
sepelitur:

commendata
ædificatione
Ecclesiæ Sige-
berto filio

A huic quam prænотавimus ædificationi, quousque honorifice compleretur, totam prorsus intentionem adhiberet.

qui, hac
decenter
extructa,

31 Sigebertus vero patre sepulto, in regno confirmatus, quod a patre in hoc suscepit negotii, largitus prosecutus est. Admirabili enim diversi generis lapidum constructione, secundum quod a patre suscepit, ecclesiam illam decoravit, auro et argento ac necessariis in officio ecclesiastico ornamentorum varietatibus abundanter exornavit; censu et redditibus, prout regiam decebat dignitatem, affluenter et excellentissime ditavit. Eleganter vero ecclesia composita, undecumque potuit elegantiores ibi sacrari ordinavit personas, quo et patris sui votum benignissime compleretur, et inibi Deo in æternum ecclesiasticum officium ex debito, pro universali sua videlicet et patris sui omniumque fidelium salute, perenniter exhiberetur. Idem ipse venerabilis Rex Sigebertus, cum fratrem suum Chilpericum nomine, apud urbem Tornacum obsidere disponderet, apud Victoriacum Fredegundis Regine versutia interemptus, cum prius eum Lambris sepelissent, ab ipso eodem fratre suo Chilperico postmodum Suessionis relatus, in ecclesia quam decentissime composuerat, prope patris sui tumulum decenter est sepultus.

ibidem se-
pelitur.

B 32 Quia vero pro sanctæ illius ecclesiæ ædificatione, pro Sancti quoque cui ædificata est veneratione, adhuc autem pro Regum honorificentia, quos prænominavimus, cæpto ab opere aliquantulum deviamus; amodo necessarium ducimus ad propositi nostri seriem redire, quæque post transitum gloriosissimi Confessoris ad honorem ejus Deus operatus sit miracula, licet pauca de multis, non residue scripto commendare. Illius quidem Sancti fama circumquaque increbrescente a, infirmos variis dentibus languoribus, ad ejus memoriam ex multis terrarum partibus accedit confluere; quibus per meritum sancti sui athletæ, gratia divina non dedignata est subvenire. Quod ergo prius memoriæ occurrit, prius dicamus: quatenus de singulis non solummodo singulares, verum multimodæ Deo gratiæ referantur b.

Miraculis
claret S.
Medardus:

a
agri varii
sanantur:

b
dolor dentium
attactu vimi-
nis

c
aut assula
januarum,

alii languo-
res per ba-
cium.

Vincula sol-
vuntur;

33 Tuguriolum illud quod corpori sancto superædificatum esse præscripsimus, tantæ virtutis divina disponente gratia compertum est esse, ut si quis dolore dentium attactus ex virgulis quibus contextum fuerat, locum doloris tangeret, confestim omnis illa dentium infirmitas abigeretur, quod et in palatio Regis divulgatum est. Quidam namque, Carimeris nomine, qui eo in tempore Childeberti Regis Referendarius habebatur, quia hoc eodem morbo gravissime laborabat, ad eandem S. Medardi basilicam deductus est. Cumque januas ecclesiæ clausas reperisset, et eum dentium dolor magis ac magis urgeret, de una januarum fiduciahiter hastulam excidit, et ubi magis infirmitas grassabatur confidentissime quod exciderat apposuit, moxque ab eo quem diu perpressus erat dolore liberatus est. Habebatur etiam baculus ejus apud nos, per quem plebrosque infirmos diversorum languorum medicamina expertos esse comperimus.

34 Quidam quoque catenarum loris indissolubili-ter aretatus, gravissima nimis fatigue, sancta Sanctissimi hujus suffragia expetit, confidens se sanctissima ejus intercessione ab illa impeditio- ne posse resolvi. Ut ergo sanctæ basilicæ valvas attigit, repentino fragore, uno eodemque momento, et cœ- lum intonuit, et vastis compedum vinculis disruptis et longe dissilientibus, homo ille indultæ adhuc in- scius liberalitatis, multo attonitus stupore, solo prostratus est. Deinde resumptis viribus, cum jam se sentiret expeditum, pro recepta libertate Deum et S. Medardum, cujus hoc intercessione obtinuerat,

vocibus altisonis cœpit magnificare. Mirantur om- nes tam citissimam divinæ virtutis operationem, et concordi omnes acclamatione potentissimam sancti Præsulis collaudant interventionem.

35 Anicula quædam annosa nimis, et quodammodo suo ipsius superstes cadaveri, cum ei manus arida quasi alienum quiddam de brachio dependeret; licet jam de vita præ nimia sua ipsius ætate desperaret, ad sancti tamen Confessoris memoriam, cujus ce- lebrem famam audierat, devotissima mente perve- nit; eoque multimodis precibus non sine multa lacrymarum profusione, super aridæ suæ manus, qua nimis angebatur, sollicitabat reemperatione. Ut ergo se ante præsentiam beatissimi Pontificis cum multo ejulatu exposuit, affuit repente per Sancti ejusdem meriti divinæ Majestatis suffragium. Restauratur mox mulieri quod vitio naturæ defrau- datum erat: reparatur in ea manus aridæ naturalis integritas: et quod minus de matris assumpserat utero, intercessoris sui benignissimo resumit præ- sidio. Reviviscit manus juvenilis in jam præmortuo vetule illius brachio; et quæ prius eleemosynam tamquam impos laborandi ostiatim quæsierat, jam tunc effecta docilis, suarum ipsius laborationum vi- vere cœpit stipendiis. Sospes effecta gaudet et læ- tatur, gratias quamplures suo referens munerario, Deum adoratur et veneratur. Similiter et alia mulier- cula, eodem manus morbo laborans, ante Sancti ejusdem præsentiam sanitati restituta est c.

D
AUGUSTOR
RADHOD.
EX MS.

manus arida
restituatur
aniculæ

et alteri
mulierculæ

E

36 Post aliquod vero temporis intervallum, cum jam ipse locus multe circumquaque haberetur ve- nerationis, Warimburtus quidam qui sic nominaba- tur, post venerabilis Autberti decessum regia præ- ceptione regendum idem cœnobiale suscepit mo- nasterium. Quo cum aliquot potius esset annis, Drausionem Suessionicæ civitatis Episcopum vita contigit excedere, Sedemque illum aliquandiu absque rectore vacuum manere. Post ejus autem lugubres inferias, unanimi consilio Regis et civium Warim- bertum hunc, quem præliximus, Cathedræ illi pon- tificali, suo magis quam Dei, ut post patuit, arbitrio Rectorem substituit. Adeptus ergo regimen epi- scopale multo elaborabat studio, ne priori privaretur dignitate; et, licet cum difficultate non minima, obtinuit tamen quod male quæsierat. Heu socors nimis et ignava mens hominum! Miser hic nimia æstuans cupiditate, dum praviæ suæ ambitionis au- gere non cessat commercium, corporis sui, et (quod magis dolendum est) animæ quoque sibi, pro dolor l præparat exitium. Attentus siquidem extra modum negotiis secularibus, ac suis plus justo pravis inhians cupiditatibus, locum illum sanctum neglectum cœpit habere; quæque inibi a Regibus et aliis pro eleemosynarum largitione deputata fuerant, suis male usibus retinere. Quæ inibi Deo servientibus fideles quique, Dei et S. Medardi gratia, præordina- verant, suis ipse in thesauris reconderebat; ac ser- vorum Dei posthabita solitudine, redditus Ecclesiæ suis satellitibus irreverenter distribuerebat. Suis præ nimia ingluvie eructuantibus, spiritualis illa con- gregatio esuriebat; suis multo vino exestuantibus, sancta sancti Præsulis familia præ nimio siti- tis ardore pene deficiebat. Nudi et pauperes servi Dei lugebant et lamentabantur, familiares autem miseri- rimi illius Episcopi per plateas in vestibus pretiosis- simis gloriabantur. Acclamationes servorum Dei surda Episcopus aure pertransibat; cum enim eis Prælati esset, eorum querimoniam, tamquam a nullo arguendus, non sine multa cordis et oris arro- gantia, imminenti sibi vindictæ nescius, pro nihilo reputabat. Ad libitum suum miseram illum, qui pastoris indigne sibi nomen usurpaverat, oves Do- mini non suas tractare licuit; verum illius, cujus

Warimburtus
Præpositus
monasterii
S. Medardi

et simul
Episcopus
Suessionen-
sis

p
rebus mo-
nasterii ab-
ulatur;

erant

A erant propriæ, manus effugere nullo modo potuit. Audiat ergo intente quicumque prælationis ecclesiasticæ fungitur officio, quam terribili pro hac servorum Dei reclamatione percussus sit iudicio.

AUCTORE
RADBOD.
EX MS.

et prædium
Matvallem
sibi vendicat:

atque inde
plaustra ad
monasterium
advecta
repetiturus,

37 Frat siquidem in pago Cenomannico quoddam prædium, quod Rex Sigebertus, ejusdem edificator ecclesiæ, ad ejus, quam inibi Domino aggregaverat Congregationis, firnaverat dominium. Prædium illud Matvallis dicebatur, ex Britannica videlicet et Latina lingua nomine composito, quod Bona-vallis nostro scilicet et Romanæ linguæ vulgari potest interpretari eloquio. Matvallem itaque illam, id est Bonam-vallem, quia multis abundat redditibus, ipse sibi Warimburtus ad perditionem suam usurpaverat, et ex toto neglectis, sicut diximus, Fratribus illis, villæ illius census suis usibus mancipabat. Gemebat Medardi pauper Congregatio, quia quod eorum erat usibus deputatum, contra canonicam institutionem male dilapidabatur in Episcopo. Quadam itaque die, cum secundum consuetudinem, de prædio illo plaustra onusta, ut diximus, ad palatium episcopale deducerentur; comperta Fratres illi Episcopi absentia, vehicula illa, utpote quæ sui erant juris, ad sancti Præsulis divertere coegerunt ecclesiam; non diffugientes pro defensione justitiæ, si quoque modo inferretur, corporalem sustinere molestiam. Sua ergo cum suis repesissent in promptuariis, sanctissimi Dei Athletæ lacrymabiliter sollicitabant merita, quatenus aut ejus intercessione furibundus ille invasor placaretur, aut ejus defensione ab ejus protegerentur insania. Verebantur siquidem, quod non post multum provenisset, nisi gratia divina lugenti suæ familiæ propitiabili clementia subvenisset. Ut enim ad Episcopi quod factum erat pervenit notitiam; proh dolor! non retractans institutionem canonicam, nec reveritus judicalem Dei sententiam, cum fustibus et gladiis, non jam Prælatum, verum vir sanguinarius, ad ipsam S. Medardi cum multo superbiæ fastu, cum indoctæ plebis conventu, ausus est properare basilicam. Cumque irreverenter sanctuarii regias concenterent, eosque qui præ subitanea tormentorum suorum expectatione aditum obstruxerant, exprobrationibus contumeliosis insequerentur; furibundus ipse Pontifex, per medium eorum irrumpens, præsumptuose nimis et cum multa superbia, excruciaci custodes minabatur, nisi cito sibi januæ aperirentur.

furibundus
accedit;

38 In tam eminenti mortis discrimine, servi Dei tremantes, Deo et S. Medardo, non sine multa lacrymarum profusione animas suas commendant; et sic divinitus animati, aperiri furentibus illis jacentem ecclesiam. Mox infelix Episcopus ingressus monasterium, ut eum qui sibi aperuerat, præ nimio timore secus januas percepit delitescentem; tam valide illi baculum, quem manu gestabat, illisit in capite, ut pene totum ejus vestimentum exundanti eruentaretur sanguine. Stupefactus Frater, et pene decidens, ad Deum suspiravit; et ei querimonio hujus causam, cum aliter non presumeret, intimo cordis murmure lacrymabiliter commendavit. Audiant tyranni servorum Dei reclamationes, et revereantur; audiant fideles quique celerrimam Dei consolationem, et confortentur. Statim enim infelicissimos ille Warimburtus, excors et impænitens, mox ut ante sanctissimi Confessoris memoriam tamquam oraturus genua flexit, divino terribiliter percussus iudicio, diffusis per alvi secreta visceribus, miserabiliter expiravit. Fratres autem ecclesiæ, malum pro malo reddere nolentes, Fratris illius, quem percussum diximus, sedata querimonia, corpus defuncti honorifice in ipsa eadem sepelierunt ecclesia.

ostiario grave
vulnus infligit:

ipse diffusis
visceribus
expirat.

39 Ibi sæpe per beatissimi Pontificis Medardi meritum gloriosa fiunt miracula: ibi qui fideliter precantur, grata consequuntur remedia: ibi certa vere pœnitentibus non denegatur indulgentia, quam nobis quoque peccatoribus, de ejusdem tamen gratia non desperantibus, per ejusdem S. Medardi largiatur intercessionem, qui fidelibus suis æternæ felicitatis repromisit consolationem, Jesus Christus Filius Dei, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

D
Gloriosa sunt
miracula:

ANNOTATA G. II.

a In Vita per Monachum Suessionensem longa parophasi dicuntur sanati cæci, surdi, contracti, claudi, leprosi, amentes, paralytici, energumeni.

b Hic in Vita 3, ut apud nos MS. habetur, apponebatur fabulosa promotio privilegii monasterii S. Medardi, quæ apud Boscium est omissa. De qua supra ante Acta egimus.

c Duo hæc miracula in eadem Vita 3, sic fusius distinguuntur, ut quod de prima muliere hic dicitur, dividatur inter ambas, hoc modo: Alio nihilominus tempore, quædam admodum paupercula extitit mulier, cui arida manus omni exhausta dependebat humore, ut ramale vetus. Hæc enim marcida, are-
E
scente nervorum compage, tantum torpebat ad otia; imposque laboris, solo inhærebat brachio, plenitudine viroris efflata. Cum autem relatu multorum comperisset, ad Sancti memoriam, creberrime ægrotantes concurrere, ejusdem amoris facibus accensa, ad locum toto orbe venerandum pervenit anhelata. Inter promiscuas vero turmas, sacras, eadem qua advenit nocte, vigilias continuavit, et sequentem diem cum pluribus festivum in divinis exegit laudibus. Sed dum fraterna caterva sacrosancta publice Missarum solennia percoleret, ecce nervi protendi, et ex improvise acsi inanitata cœpit species animari. Ventilatis namque digitorum articulis, continuo manus illi, obtentu revivuit sancti Pontificis; rediensque in florem, muliebrem denuo didicit inire laborem. Accedens ergo ad altare, cunctis intuentibus incolumem protulit manum: ibique suo satisfaciens desiderio, sospes ad propria cum ingenti remeavit letitia. Altera item mulier tenuissimis suarum rerum facultatibus pauper, a primævæ ætatis vagitibus, eodem agebatur infortunio in annis procul dubio senilibus. Nam arefacta illius dextera, spem ei, salutem, auxilium, consilium subduxerat; et ab ipso genuinæ ortu nativitat-
F
is, perplexis in vela digitis, effectum pariter ademerat laboris. Confidens autem sibi posse Sancti virtutem succurrere, quæ profectum salutis aliis consueverat inferre; cum copiosa manu debilius, ad eundem, ubi ægris frequens patebat medicina, suppliciter accessit locum. Ubi cum aliquot invigilasset diebus, in continuis piæ obsecrationis persistens precibus: quod pene ex materno utero amiserat, diu optato sanctissimi Confessoris Christi meruit patrocinio. Siquidem post diuturna nimis ægrotudinis tempora, aridis in momento articulis, redivivæ juventutis gratia resplenduit; et cutis superducta manui, grandævo consumptæ situ, maxima pars miraculi revirescentibus extitit nervis. Eadem insuper dextera, ita in oculis cunctorum apparuit sanissima, ac si in ea nihil periculi, in transacto tam longo vitæ suæ spatio, pertulerit. Tunc primum compos lanificii, muliebræ feliciter exercere opera didicit; et quæ prius diurnam sibi ostiatim providebat stipem, postmodum colo, fuso et filo superstitem vegetavit senectutem. Incolumis ergo effecta, in jubilos vocis collata sibi attollebat beneficia; repetens-
que

A que domum, divinum, quibuscumque potuit, revelavit sacramentum.

DOCUMENTA

De corpore S. Medardi Translato Divionem, indeque communicata Noviomensibus parte.

Collecta a Petro Franc. Chiffletio S. J.

§. I. Translatio sacri corporis in Burgundiam.

Documenta
veritatem
translationis,

B **A**cturus Chiffletius de ossis uno femoris S. Medardi, anno MDCL Noviomensibus concessio; ante omnia stabilendam sibi censuit fidem translato Divionem corporis. Itaque schedam ejus reperio, collectis ab eo monumentis praepositam, in hæc verba. Realitas translationis probatur, non tantum ex traditione, sed etiam scripturis variis. Ac I ex Catalogo Reliquiarum S. Stephani, II ex ejusdem ecclesiae tabulario, III ex Vita Garnerii Præpositi, IV ex Chronico Bezuensi, V ex historia longiore translationis, VI ex hujus compendio. Continuatam vero possessionem probant, I tres Translationes, per occasionem trinæ reedificationis S. Stephani; II Erectio Parochiæ S. Medardi, ante annos quingentos, ex præcitata Vita Garnerii; III Gratia et miracula; IV Miraculum capsæ Sancti, sub ingenti ruina anno MCCCCLXXXVIII illibata; V Deliberationes Capitulares, pro apertione vel circumgestaltunge capsæ, in supplicationes, publicarum necessitatum causa instituendas. Verum sicuti hæc ex Actis colligi debere notavit, nec tamen collectas reliquit vir diligens, sed pluribus simul partim edendis, partim parandis ad editionem occupatus; ita non invenio Gratias et miracula alia, quam unum illud quarto loco notatum, neque Garnerii Præpositi Vitam: invenio autem Catalogum primo loco citatum, veluti ante annos abhinc circiter trecentos descriptum post Martyrologium, Obituarium atque Homiliarium ipsius ecclesiæ; ubi omnium ultimum numeratur Caput B. Medardi Confessoris, cujus corporis residuum in argentea capsu, super majus altare, est reverenter collocatum.

et continua-
tam Divione
possessionem
probantia,

in quibus Ca-
talogus Reli-
quiarum,

Chronicon
Besuense,

C **2** Bezuensis monasterii, quatuor leucis Divione distiti, Chronicon Acherius edidit tomo I Spicilegii sui, sive, ut titulus habet, Librum memorabilium seu etiam chartarum Bezuensis monasterii, auctore ut sub finem apparet Joanne, Monacho ejusdem loci, initio sæculi XII collectum. Veniens auctor ad annum DCCCLXXXVIII, quo narranda sibi erat monasterii præfati desolatio; præmitit, quod Normannis totam Franciam vastantibus, neque uspiam Francis tutam resistendi firmitatem reperientibus, multa Sanctorum corpora Divione castro invecata sunt, eo quod firmissimum et inexpugnabile videretur: quorum quædam postea sunt relata, quibusdam postea remanentibus. Istis autem quæ fuerunt relata præteritis, de iis solum quæ remanserant ipsum porro agere, atque adeo in iis numerare corpus S. Medardi, ex contextu sequenti patet, qui talis est: Delatum est a Suessionitis corpus Beati Medardi Episcopi: delatum et a Teruanensibus corpus Beatissimi Silvini eorum Episcopi. Nostri quoque Patroni Beatissimi Prudentii corpus eodem delatum, et in Basilica B. Stephani collocatum multis annis permansit; quousque scilicet non tantum ipsis redditum illud est, sed donatum etiam corpus S. Silvini, quod Divione permanserat; adeoque et corpus S. Medardi dici debet ex istius auctoris sensu Divione etiam remansisse, saltem ad annos multos. Bezuenses credo ipsosmet Patronum

suum S. Prudentium, Martyrem Lingonensem, qui VI Octobris colitur, Divionem detulisse ante vel post monasterii vastationem: idem forte fecerint Teruanenses, cum corporibus SS. Silvini et Angliæ, Besuensi monasterio postea donatis: sed de modo et auctoribus ejus de qua hic agimus translationis, distinctiorem veritioremque notitiam præbet historia proprii, quam ex duobus Codicibus MSS. altero Cisterciensis, altero Cornuolensis Abbatia, quæ Ordinis Præmonstratensis in Burgundia est, Chiffletius habuit, nosque etiam ex priore descriperamus, hoc tenore:

3 Post gloriosissimum Confessoris eximii Medardi transitum, qualiter, arbitrio pii Regis Clotharii, sanctissimum ejus corpus Suessionis fuerit allatum, et tam sui, quam aliorum virorum bonorum usquequaque circumfluentium diligentia maxima, inibi fuerit reconditum; ubi postmodum prædictus Rex super ejusdem Confessoris sarcophagum, perpulcrum incepit monasterium, eleganti opere satis admirandum, replicandi non censuimus necessarium; nam scire volentibus, sufficienter in ejus a Vita (ut vere comperimus) est explanatum. Quomodo quippe, plurimorum transacta temporum intercapelline, ad castrum Divion, in inferioribus Burgundiæ partibus situm, exinde fuerit transvectum, quamvis exilem, nostræ tamen narrationis flectamus b grationem; et juxta ingenii possibilitatem, successoribus pariter et nunc existentibus, descriptione verissima insinuare conemur, quemadmodum proborum hominum, credibilem quouque, didicimus relatione.

4 Igitur, dum Marcomannorum gens effera, superbiæ iracundiæque facibus accensa, insatiabilis etiam cupiditatis fame concitata, Suessionicæ terminos civitatis invaderent, atque loca circumquaque consistentia impietatis atrocitate depopularentur; homines etiam quos non diæ captivæ suæ ligaminibus innexerant, membrorum abseissione, seu capitum detruncatione debilitarent, aut penitus perimerent; cuncta quoque animantia eorum, una cum omni suppellectili consumerent, seu ad invicem dirimerent; propius ad prædicti Confessoris basilicam, habitatoribus cunctisque satis opibus mundanis opulentam, gressum cursim tendere acceleraverunt; ut ita saltem irremediabilem suæ sævitatis amentiam, insecutionis improbitate, prædæ quoque augmentatione saturare quivissent. Denique tum temporis, omnibus totius Gallie incolis, beati Præsulis Medardi ecclesia habebatur præcipua; quia illic, subveniente divinæ operationis elementia, mancipatis diversarum infirmitatum molestia, quamproptere fiebant medicamina: ideoque, quia celestium virtutum munera, sincera fide humiliter postulantium implorata, meritisque Sebastiani Martyris ibi quiescentis quantocius impetrata, quotidie exuberabant augmentata, eo amplius terrenarum copia rerum, ex offertoria datione populi, illic Domino vota persolventis, non minimum sumebat incrementum.

5 Sed qui prælibati Martyris corpus invexerat, videlicet Augustus diæ recordationis Ludovicus, primam regiam videns ambire non posse affluentis populi exuberantiam, funditus eam diruere jussit, et tam culminis inaltatione, quam longitudinis porrectione ampliavit honorifice. Quam pervasores atrocissimi paulo superius nominati aggredientes, diversisque spoliis ibidem repertis eam exuentes, denum etiam ipsos murorum parietes combustione ignis funditus diruentes everterunt: sicque mundanæ felicitatis gloria, qua nimium pollebat, destitutam dimiserunt.

6 Eodem autem tempore Ysmarus c, Divionensis territorii Comes, istius fama exterminatiois audi-

D
AUCTORE D. P.

docens,

quod vastan-
tibus Fran-
ciam Norman-
nis

a

E

b

quo tempore
marime dista-
batur ecclesia
S. Medardi,

allatis illuc
etiam S. Seba-
stiani Reli-
quias.
F

c

et historia rei
gestæ ex 2
MSS.

EX MSS
CHIPLET.d
Ymarus Comes
occurrit aufe-
rentibus cor-
pus Sanctum
e

A ta; dum Gallias, visendi gratia qualiter se haberent sua, tendere properaret cum uxore sua d Lampadia (ipsius enim ex parte, fundorum amplitudine illic rura possidebat plurima) et eo iam ad locum appropinquante, quem Franci dicunt Brieries e nomine, talis ex improvise casus contigit, qui eum per quod iter venerat, jocundissime remeare compulit. Nam nemo quoddam loci illius dum fuisset ingressus, suos secum præcedens equitantes, campanæ miribus suis tinnitus insonuit. Qui gressum protinus mirans secum restitit, et a sequentibus quidquam esset percunctari sollicitè cepit. Qui cum faterentur se nescire, eos jussit equitare velocius, quo posset experiri certius, quid ibi designaret tintinnabuli sonus, ubi veniens antea nullus sibi apparuerat habitationis locus. Erant autem illi quos audierant, qui Barbarorum insecutionem fugiendo evaserant, et corpus Sancti Medardi Confessoris, quod carius habebant, duntaxat secum eatenus attulerant.

et a perterritis derelictum.

7 Sed dum ad illos impetus sonipedum, strepitus quoque armorum, ad invicem collidentium propinquius accederet, et mare solito longe lateque silva, quasi respondens, sonitum geminaret; nimia (ut puto) divinitus obsessi formidine, metuentes esse se interceptos undique, glebam Antistitis eximii scapulis exonerantes, candelabra quoque et tintinnabula, necnon et omnem apparatus, ad celebrandam Missam necessarium, ad terram deponentes, fugerunt huc illucque dispersi, opacæ nemoris latibula omnes citissime petierunt. Unus tamen eorum, non valens se ceteris pedum segnitie æquiparare fugientibus, a militibus est deprehensus: qui quæ sibi contigerant infortunia, per ordinem narravit percunctantibus. Quod audiens Comes Ymarus, nimis agre ferens relata, mox ad terram cum suis prostratus, emeriti Confessoris implorare cepit elementiam, ut per ejus somatis f quam ibi venerabantur præsentiam, apud Deum sibi peccatorum impetraret veniam, et illis annueret ut ejus corpus secum possent ad ipsorum transferre patriam. Quod et factum est. Porro finitis orationum sermonibus, sursum se direxit: equis rursum ascensis, quo tendebat, ulterius proficisci voluit: verum sumpto corpore sacratissimo, cum omnibus ibidem repertis, celerius quam potuit, unde venerat gratulanter repedavit.

reverenter
tollit,
f

8 Qui aliquot terrarum spatiis transcuris Galliae, fines ingressus Burgundiae, ad suum jam dictum castrum cepit appropinquare: et præmissis ante se nuntiis utrique mandavit congregationi (Monachis videlicet g, et Canonicis) quatenus de insperato gaudium congratularentur; atque eodem maximo psallentium stipati, ire obviam ne morarentur. Et quoniam tantam sibi Deus misericordiam impenderat, quod cum beneficio sibi divinitus collato, ad sua nullo resistente obstaculo redierat; suæ fretus optime conjugis consilio, utrique Ordini aliquid de suo impertiri disposuit, ut Monachis corpus sacratissimum intra sita murorum septa ponere concederet; Canonicis vero villam quandam, a supra memorato castello tribus fere millibus dictantem, jure hereditario habere concederet. Quod audientes Monachi, de præsentia Confessoris aliquantulum increduli, villæ quoque cupidine inflammati, dixerunt, plurimum esse se ditatos Sanctorum pignoribus, rurisque possessione indigere potius, unde suæ maxime suppeditaretur familiæ sumptus. De quo felici commercio Canonici sunt nimium gavis, dicentes, omnino sese fore beatos, si talis Petroni diu fruerentur patrocínio. Nec mora fuit ulla: decrevitque Comes [satis] fieri pitorumque deliberationi; ut Monachi de reliquo villam possiderent suo

evocatisque
Monachis at-
que Canonicis
offert:
gquod his da-
tur,istis villam
præcipientibus;

in dominio, Præsulisque eximii reliquias Canonici reconderent in suo monasterio.

8 Factum est autem, recepto honorifice ab utroque Conventu corpore sanctissimo, [et] cum processione obsequio certatim protelaretur cantus vocis in jubilo, immanis statim affuit congregatio plebis, catervatim undique concurrentis, quæ virtutes optabant mirificas cernere, quæ super his qui infirmabantur per eundem fiebant mirabiliter. Quisquis enim ægrotas, qualicumque corporis imbecillitate detentus, accedebat; per ipsius præsentiam exorata Cunctipotentis clementia, repentinam illico se recepisse incolumitatem gaudebat. Unde qui eatenus de ejus præsentia fuerant increduli, sera ducti pœnitentia Monachi, demum coeperunt contristari, dicentes, secum transferre Antistitem, ut Comes primitus per suam disposuerat legationem. Quibus e contra oppidani; Nequaquam (inquiunt) ita debet fieri: præsumptive enim vobis dari rogastis, quod primitus fuerat concessum. Concessimus vobis gratulanter rus optimum; vos vero identidem nobis corpus virtutiferum. Fecimus commercium, partibus ambabus laudabiliter stabilitum: modo sic et deinceps indissolubliter maneat subnixum.

sed mox ad
miraculorum
frequentiam
pœnitentibus,

10 Ceterum improbe Monachi resistentes, Clericorumque sermonibus acquiescere negligentes, instantius laborabant efficere, quatenus ad sua secum transveherentur Reliquiæ. Istius ergo disceptationis fremitu, ex utraque plebe immensus armorum statim fit apparatus: nam potius quisque omni se vellet inferre periculo, quam careret unquam talis Patroni solatio. Verum Confessor præstantissimus, qui apud Deum, intemeratæ fidei confessione, obtinuit compescere libidinis incendium, ipse quoque demum tumultuatæ plebis flammam sedavit litium: et ab utroque conventu corpus ejus intra castrum, in basilica Protomartyris honorifice est reconditum: ubi cluens signis et virtutibus, persæpe suffragatur Deo ibi famulantibus.

E
et frustra
retractantibus
optionem.

ANNOTATA D. P.

a Vitas dedimus antiquiores, sed nulla eorum meminuit edificati a Chlothario Rege monasterii: cujus initium fatemur nobis adhuc esse incertum, maxime si de Benedictis agatur, quasi illi ibi a principio fuerint.

b Graffio proprie Comitem significat: hic vero idem quod γράφειος stylus: Graphium habet Cangii Glossarium.

c Ymarus infra Ymarus, alias Aymarus et Ademarus. Chiffletius hic notat, quod non fuit Comes Suessionensis; credo quia hoc ab aliquo perperam dictum invenerit, Chronico S. Benigni dicitur Ademarus illustris vir ex Senatoribus, multas habens possessiones, tam in Divionensi pago, quam in aliis regionibus, scilicet pago Turonensi, Aurelianensi, Senonico, Antisiodorensi, et Tornodorensi....

d Alias etiam Lampagia et Lampaya.

e Au forte Brieries intelligam Briontam, sive Brigerium, aut Brigiensem saltum, Divione Suessionis venientibus transeundam regiunculam, vulgo la Brie?

f Soma, Græce Σόμα, corpus.

g Monachis scilicet S. Benigni, et Canonicis S. Stephani.

§. II. Tempus Translationis primæ, aliarumque post secularum memoriæ.

Historia præmissa annum notat nullum, nullum etiam Chronicon Bezuense; solum indefinite designat tempus populationis Normannicæ, qua anno eodem dcccclxxxvi S. Medardi crustam ecclesiam supra dirimus, id est biennio prius quam Bezuense monasterium

Translationem
hanc factam
anno 901.

A ab eisdem barbaris vastaretur. Non tamen necesse est ut ipso anno inciderit in corpus sanctum Ysmarus, quin potius credibile est, non nisi Normannis digressis et regione pacata, iter ex Burgundia in Franciam ob illo susceptum; et ex tintinnubulo corpus comitante, conjecturam formo, quod tempore utcumque quieto, circumverint aliquoties per Franciam mendicabundi cum sancto corpore Monachi, ad stipem pro restauratione monasterii vel sui sustentatione corrogandam; eaque ratione puto differri istam historiam posse in annum DCCCXI: nam anno DCCCXCIX profligatos a Richardo Duce Normannos notat Chiffletius, ut ab his requies aliqua esse per annos nonnullos potuerit.

tum aliunde
At verosimile,

tum ex dona-
tione tunc
facta;

12 Prædictum annum etiam cum mense Majo notari in Vita Garnerii Præpositi, idem Chiffletius observaverat; quin etiam addit, eodem mense et anno datam chartam, per quam ipse Ademarus et conjux ejus Lampaia nomine, ut est in Chronico S. Benigni, dederunt S. Benigno mansum unum indominicatum, cum supraposito, terrisque ad eum pertinentibus ac silva: qui mansus est in villa Ruffiaco: et aspiciunt ad ipsum mansum, exceptis indominicatis terris, colonicæ et mansa vestita septem et quinque apsi. Videtur autem omnino teneri posse illud esse prædictum, cui corpus S. Medardi comparatum, et a Monachis postpositum, supra est dictum. Itaque sine scrupulo suscipere possumus, id quod in MS. Codice S. Stephani, post Martyrologium et Necrologium scriptum invenitur, his verbis: Anno dominicæ Incarnationis nongentesimo primo, Indictione quarta, in mense Majo, sub Benedicto divina providentiâ Papa quarto, regnante vero in Galliis Karolo cognominato Simplicio, partim justo Dei judicio, partim Principum inertia, Gallia fere tota a barbaris Marcomannis, incendio, rapina, ac cæde innumerabilium suorum depopulata est, ac devastata. Dumque non esset qui resisteret barbarorum ferocitati, nullusque esset qui se sibi que cariora salvare posset, fugæ præsidium implorabat. Ea ergo crescente tempestate, contigit multa Sanctorum pignora a Galliis in Burgundiam deferri. Inter quæ corpus virtutiferum beatissimi Medardi Noviomensis Episcopi, ab Hysmaro Comite territorii Divionensis et uxore ejus Lampadia, ex confinio urbis Suessionicæ (in quo quondam sepultura traditum fuerat, sub pio Rege Francorum Chlotario) ad castrum Divion, in inferioribus partibus Burgundiæ, delatum est.

13 Nam præfatus Comes iter faciens pro rebus suis agendis, quas copiose inibi possidebat, obvios habuit in quadam silva viros barbaricam persecutionem fugientes, nihilque secum portantes, præter glebulam sancti Confessoris. Dumque ad illos impetus sonipedum strepitusque armorum ad invicem collidentium accederet propius, nimio divinitus timore concussi, metuentes se esse a barbaris interceptos, glebam Antistitis eximii scapulis exonerantes, et ad terram deponentes, fugerunt huc illucque dispersi. Unus tamen illorum, non valens se ceteris fugientibus pedum segnitie æquiparare, a militibus præfati Comitis est deprehensus: qui quæ sibi contigerant infortunia per ordinem recitavit. Quod audiens pius Comes Hysmarus, implorato sancti Confessoris auxilio, celeriter gratulanterque ad castrum Divion repedavit: prædictumque sanctissimi Medardi corpus secum allerens, huic matri Ecclesiæ, in honore Protomartyris sancti Stephani consecratæ, cum magnis laudum præconiis et applausu populi dedit. Quod et in ea honorifice fuit reconditum, Garnerio tunc Præposito in eadem præsidente, Angrimo vero bonæ memoriæ Lingonensem Cathedram pastoralis dignitate feliciter regente. Atque ob insignia virtutum, quæ ad declaranda Sancti merita Deus frequenter operabatur, jam non ecclesia sancti

Junii T. II

Stephani, sed sancti Medardi vocabatur. Propter quod constructa est altera basilica, huic ecclesiæ satis vicina, in honore Dei et præfati Confessoris consecrata: in qua Deus jugiter per suum fidelem Confessorem Medardum, populis ad eandem confluentibus, pro modo et capiti devotionis singulorum, præstat beneficia non modica.

14 Huc etiam facit insignis notitia ex Chartulario S. Stephani, sic transcripta nobisque transmissa a Chiffletio. Tempore Ismari, Comitis villæ Divionis, Dei misericordia præstante, ejusque probitate cooperante, corpus beatissimi Medardi in ecclesiam Protomartyris Stephani, transferri fecit. Fuerunt ordinata quedam dona panis, pro remedio animæ ejus prædecessorumque suorum, in curia S. Stephani, semel in hebdomada: scilicet die Jovis, et tribus annis continuis; ac sæpe deficiente pane, mutuo capiebant ab Abbate. Completo eleemosynæ tempore, pauperes clamabant: ad quod Abbas pro pietate continuavit eleemosynam de suo, per dimidium annum vel circa, contra voluntatem Conventus sui, imo in Capitulo dictus Conventus contradixit. Quo non obstante, dictus Abbas pius donum semper continuavit, ut est consuetum. Hæc ibi, quibus præmissis noto, quod Divio Lingonibus Metropoli suæ, distet leucis XIV, eique etiamnum subest, licet Burgundici Ducatus pridem Caput facta. Hinc tempus seculis Angrimi notatur in præmisso Compendio: quod tempus fuit ab anno circiter DCCCXCV, usque ad DCCCXII, quando in S. Benigni monasterio Monachum professus, Sedem cessit Garnerio supramemorato Præposito, ipsam obtenturo usque ad annum DCCCXXI. Sub quibus multa præcui dubio ad S. Medardi corpus facta miracula sunt, quorum nulla ad posteros servata memoria est.

15 Prima, quam signatam nobis dedit Chiffletius, spectat ad annum MCCC, quando Guichardus Archiepiscopus Lugdunensis, IV Nonas Julii, consecravat altare S. Joannis in cryptis S. Stephani, sub eo collocavit aliquid de Reliquiis S. Medardi. Postea invenio deflagrasse ecclesiam S. Stephani, in Vigilia Apostolorum Petri et Pauli, Indictione XV, anno MCCCXVII, quando summa cura servatas Reliquias, apparet ex post secutis earundem elevationibus ac translationibus, Reparata autem clade: cum anno MCXLI, V Kal. Maji, altare Majus S. Stephani consecraretur; inter alias Reliquias quedam etiam S. Medardi in eo repositæ sunt. Verum his omnibus prætermisiss, Compendium supra allegatum sic progreditur: Post hæc autem evoluta multorum annorum spatio, scilicet anno ab incarnatione Domini MCCCXXVIII, quinto Idus Septembris, translatum est præfatum corpus gloriosissimi Confessoris Medardi, et honorifice conditum in hac matre ecclesia, a Reverendissimo Patre, Domino Jacobo Cardinale, in Francia tunc Legato; deinde per Reverendum in Christo Patrem, Dominum Robertum de Baubigneyo, Decretorum Doctorem ac Abbatem hujus ecclesiæ, supra majus altare decenter repositum, usque in hodiernum diem.

16 Postremæ hujus repositionis monumentum, in tabulario Divionensi S. Stephani, invenit, idem qui prænotata omnia, Chiffletius, his conceptum verbis: Anno Domini MCCCXX, die Veneris, in Vigilia inventionis B. Stephani Protomartyris, II Augusti, fuit positum beatissimum corpus S. Medardi super altare prædicti Protomartyris S. Stephani, per Reverendum Patrem et Dominum D. Robertum de Baubigneyo, Decretorum Doctorem, Abbatemque prædicti monasterii: presentibus Fratribus, B. Petro de Liccyo, Priore ejusdem monasterii, Fratres Guidone de Arcu, Galtero de Rupeforti, Petro d'Autroiche, Philippo de Grave, Guilhelmo Preley,

D
AUCTORE D. P.

Ibidem instituta a Comite eleemosyna panis hebdomadaria.

E

Reliquiæ altaribus impositæ an. 1120,

et 1141:

F
Translatum corpus anno 1238

et 1392, per Robertum

et compendio
historiæ ex
MS. S. Ste-
phani,

ubi eadem res
strictim nar-
ratur

EX MS.
CHIFFLET.postea Abb.
Bisuntinen-
sem.

A Pariseto de Lux, Maxello de Erangiis, Philiberto de Villa, Regnaudo de Preria, Hugone Bonsonalle, Petro de Tanneria, Joanne Laurentii, et Guilhelmo Vergerii : et Sacerdotes de Puerom, Frater Perrenetus de Greyaco, Joannes de Veronis, Joannes de Lufomom, Michael Columbier, et Petrus de Hedua, ibique devote assistentibus et psallentibus in hymnis et canticis. Quamquam autem idem Robertus, non multo post transierit ad potiorem S. Pauli Bisuntinensis Albatium, ubi usque ad annum MCCCLXXXVIII vixit; Stephanensis tamen Collegii usque ad mortem memor, meruit ut ex Necrologio quotannis commemoraretur, sub hac formula : vi Kalendas Martii, Depositio Venerabilis Patris Roberti de Baubigneyo, Doctoris in Decretis, Abbatis monasterii Sancti Pauli Bisuntinensis, et quondam Abbatis hujus Ecclesiae : qui dedit Conventui nostro, pro suo Anniversario singulis annis faciendo, et pro una Collecta pro defunctis, quolibet die dicenda in Missa nostra quotidiana, quinquaginta scuta auri : cum suis libris, quos de bonis nostrae Ecclesiae sua industria acquisivit, ponendis in nostra libraria.

17 Sed per istis omnibus memorabile est miraculum, quod in veteri quodam saepe dictae ecclesiae libro, qui pergameno rubro vestitur, legitur lingua vulgari scriptum, et Latine reddition facit hunc sensum : Anno incarnationis Domini nostri MCCCLXXXVII, secundum usum Divionensium, annas a xv Martii vel a Paschate tunc inchoantium : qui nobis, a Kalendis Januarii nunc auspiciantibus annum, esset LXXXVIII, jam dicti seculi xv, penultima mensis Januarii, sub Missa solenni, dum Post-communio cantaretur, in ecclesia et monasterio gloriosissimi Protomartyris et fidei Catholicae pugilis Domini S. Stephani Divionensis, quae est Ordinis S. Augustini et diocesis Lingonensis ; campanile lapideum, impositum absidi ipsius ecclesiae, una cum medietate fornicum arcuumque et parastatarum, corruit : vitio cum induxerat, non tantum longaevis temporis, sed et incendium duplex aut triplex, quod praeteritis annis eadem turris cum fornicibus parietibusque sustinuit : reliqua autem fornicum arcuumque ruinae contiguum ita sunt labefactata, ut gravioris damni metu fuerint funditus demolienda : nullo tota ecclesia miserrime desolata ac destructa jacet. Quamquam autem omnes Religiosi tunc essent in choro, cantantes praedictam Missam ; nec longe a loco ruinae abesset frequens omnis aetatis, sexus, atque conditionis populus ; tamen, per Dei Creatoris gratiam, nullus praesentium, sive Religiosus, sive Secularis, vel etiam Laicus, laesus ullo modo fuit.

18 Quodque eo etiam amplius est, capsula in qua erat et etiam nunc est corpus gloriosi S. Medardi, Episcopi et Confessoris, tunc expositum super altari inter imagines SS. Stephani et Augustini, supra quam capsam scilicet, imagines et altare, totus fornicus cecidit, nec minimum quidem perstricta fuit ; cum tamen dictae imagines et altare comminuta prorsus atque contrita sic essent, ut nullum deinceps usum habitura omnibus appareret. Similiter et reliquarium, in quo clauditur junctura manus sive os pugni gloriosi S. Stephani, insertum statuae praedicti S. Medardi, inviolatum remansit cum crystallo, posita ante sacrum istud Sancti Protomartyris reliquarium. Quae omnia, judicio Theologorum et Clericorum eruditorum, graviumque personarum plurimum, aestimata sunt et habita pro miraculo ; dixeruntque et dicunt, suprascripta debere attribui soli bonitati Dei, omnia regentis et gubernantis, qui per suam magnam misericordiam, voluit miraculose custodire, defendere, et conservare capsam, corpus, et reliquarium praedictum, una cum omni populo, tunc intra ecclesiam existente : unde Deo sint laudes, et humiles gratiarum actiones.

19 Addit in sua super hunc contextum Annotatione D. Chiffletius, quod Richardus Chambellan, tum Abbas S. Stephani, dato diplomate, die Lunae, XXI mensis Aprilis proxime sequentis, eodem nimirum anno MCCCLXXXVIII, fideles omnes invitavit, ad opem suam conferendam in ejus basilicae restitutionem ; quam asserit, fundatam primum fuisse trecentesimo et quadragesimo primo anno a Domini passione : eumque in finem innovat Sodalitatem seu Confratrem, sub S. Stephani et S. Medardi nominibus ac patrocinio in ecclesia sua jam olim institutam, multarum gratiarum ac meritum participatione insignem. Asserit autem, ecclesiam S. Stephani, penultima illa die Januarii, sola vetustate collapsam, cum pinna seu campanile ipsius, cum votis, arcibus, et muris lapideis (quamquam nullum in ipsis appareret laesionis indicium) repente corruissent, et ad terram funditus concidissent. Quod vero animo con-eperat Richardus Abbas, de restituenda ecclesia sua, ut cumulate praestitisse memoratur in Necrologio, ubi haec habentur : xiv Kalendas Septembris, Depositio bonae memoriae Reverendi in Christo Patris, Domini Richardi Chambelland, hujus oppidi oriundi, in jure Canonico Baccalaurei, hujus Ecclesiae vicesimi quarti Abbatis, per annos decem et octo abbatizantis : nec non ejusdem (post illam gravissimam ruinam, die penultima Januarii, hora circa decimam ante meridiem, anno MCCCLXXXVII factam) reparatoris curiosissimi, ac fundatoris amplissimi plurimum reddituum ; et inter cetera, quae diffuse habentur in mense Februario, in additionibus post folium 481 et 53, multa alia bona huic Ecclesiae fecit. Qui dictus migravit anno MCCCLXXXV, die hac xix hujus mensis.

20 Denique, ne seculum ullum testimonio vacet praesentis Divione corporis S. Medardi, etiam sequentia ex Schedis, intra ipsa altarium quae vocant sepulera inclusis, leguntur post ecclesiae Martyrologium. Michael Episcopus, Dux Lingonensis et Par Franciae, anno Domini MDXXIV, xxv Aprilis, consecravit in ecclesia Sancti Stephani, altare Deiparae Virginis, et Sanctorum Mammetis ac Desiderii Martyrum, in eo includens Reliquias S. Desiderii, S. Medardi, et S. Antonii Abbatis. Et rursus, eodem anno idem Episcopus xxiii Aprilis, consecravit pro tertia vice altare majus ecclesiae S. Stephani, includens in eo Reliquias S. Stephani, S. Augustini, S. Medardi, S. Benigni, S. Georgii, et S. Martini Episcopi.

§. III. Insignis portio sacri corporis a Noviomensi Capitulo petita, a Divionensi concessa.

Transamus ad seculum hoc xvii, recentemque communicatarum cum Noviomensibus Reliquiarum memoriam, cujus initium in Chiffletii collectaneis facit Epistola Noviomensis Capituli petitoria sequentis tenoris. Illustrissimo ac Reverendissimo Domino, D. Cabilonensi Episcopo, Ecclesiae Sancti Stephani Divionensis Abbati, Regi a sanctioribus Consiliis ; et venerandis admodum Dominis Decano, Canonicis, et Capitulo praefatae Ecclesiae S. Stephani Divionensis Decanus, Canonici et Capitulum insignis Ecclesiae Cathedralis Beatae Mariae Noviomensis, salutem in Domino. Numquam latiore nuntio affecti sumus, nec majore perfusi gaudio, Illustrissime Praesul, viri venerabiles, quam cum sacras Beatissimi nostri Patris, Ecclesiae nostrae Patroni primique Praesulis Medardi Reliquias apud vos servari, et in maxima veneratione haberi novimus ; hinc enim futurum speravimus, ut, pro vestra in nos benevolentia, aliqua nobis tanti thesauri (quem nolis olim Regia potestas subduxit) portio contineret,

Satagit pro
reparaunda
una Abb.

*vultis.

defunctus an.
1495, 19 Sept.

E

an. 1524 in-
cluduntur
altaribus Re-
liquiae Sancti.

F

Anno 1650

Dydonem
scribuntDecanus et
Capitulum
NoviomenAn. 1488
ruente turriIlli non manent
omnes in
choro,et sub casu
fornicis etiam
arca corporiscum reliquiis
S. Stephani.

A geret, ac suæ postliminio redderetur Sedi Episcopus, Ecclesiæ Patronus, familiæ parens, debita veneratione colendus, et quovis thesauro nobis pretiosior futurus. Illud igitur a vobis quam possumus ardentissimis precibus et votis exposcimus, ut insignem aliquam sacrarum illius Reliquiarum particulam erogare dignemini; ut quem hactenus absentem venerati sumus, veneramurque etiamnum solenni festo, vestro posthac beneficio, præsentem venerari et exoculari liceat; maximam a nobis inituri gratiam, nulla enquam oblivione delendam, si quem antemille et amplius annos ereptum luximus, redditum ex parte, summo animorum gaudio recipimus. Hæc ad vos itaque hujus nostræ descriptionis causa est: et summa votorum est, ut quem in aliena Sede tanto cultu prosequimini, in propria sinat s debita veneratione celebrari. Valete, et nos aliquando voti compotes effice. Datum Noviomi in Capitulo nostro vi Idus Aprilis, anno Domini MDCL, signatum Souillart, dictæ Ecclesiæ a secretis, de mandato præfatorum venerandorum Dominorum Decani, Canonorum, et Capituli Ecclesiæ Noviomensis.

B 22 Nihil opus existimo, hic ex Gallico Latine apponere tenorem ipsarum credentialium, Legato Capitulari Domino Crochet ad prædictam datam, aut resolutionis inter Acta Capitularia notata; sufficit gratiosum ad supplicationem responsum, utriusque instrumenti mentionem hoc modo faciens. Jacobus de Nuchezes Dei et Sanctæ Sedis Apostolicæ gratia Episcopus et Comes Cabilonensis, nec non in sanctiori concessu Regis Consiliarius, Abbas S. Stephani Divionensis Lingonen. diœcesis, Decanus, Canonici et Capitulum ejusdem Ecclesiæ; universis præsentis litteras inspecturis salutem in Domino. Notum facimus, quod libello supplicis et capitulari deliberatione, ex parte Reverendorum Dominorum Decani, Canonorum et Capituli insignis Ecclesiæ beatissimæ virginis Mariæ Noviomensis, nobis præsentatis per venerabilem Magistrum Joannem Crochet, Regis Christianissimi Sacellanus, ejusdemque Noviomensis Ecclesiæ Canonicum, deputatum ac fundatum procuratore, per Notarios Regios Poignet et de Targny Noviomi commorantes recepta, a supradictis Dominis et Decano, Canonicis et Capitulo illi data Noviomi septimo Idus Aprilis, anni currentis millesimi quinquagesimi, de mandato præfatorum Dominorum, per Magistrum Nicolaum Souillart a Secretis ejusdem Ecclesiæ signata; cujus quidem procuratoris ac deliberationis causa et supplicantium summa votorum est, quatenus beatissimi Patris Medardi, ejusdem Ecclesiæ Noviomensis Patroni et primi Præsulis, ejus corporis translatio in eandem nostram S. Stephani Divionensis ecclesiam facta est anno nongentesimo primo, Indictione quarta mense Maio; illudque religiosissime ab illo tempore servatur et in maxima veneratione habetur; aliquam insignem sacrarum Reliquiarum particulam impertiri velimus; ut eandem in dictam Noviomensem Ecclesiam transferre possint, et inibi summo animorum gaudio conservare, venerari et osculari valeant.

23 Quapropter nos, his omnibus auditis et attente consideratis, ad majorem Dei gloriam qua in suis Sanctis resplendet, dictorum Venerabilium Dominorum Decani, Canonorum et Capituli Noviomensis Ecclesiæ precibus, tamquam justis et rationi consonis satisfacere cupientes, omnibus et singulis præsentium tenore certificamus et attestamus, quod hodierna luce, in dicta nostra Ecclesia, majori qua potuimus devotione, easdem beatissimi Patris Medardi Reliquias, in capsâ super majus altare ab antiquo servata positas, suscepimus, visita-

vimus; et ex eisdem Reliquiis (sicut nobis declaratum est per testimonium chirurgorum infrascriptorum, qui in dicta nostra Ecclesia, ad id expresse vocati convenerunt) os sinistri femoris accepimus; postea honeste inclusum, ejusdemque nostræ Ecclesiæ sigillo signatum, præfati Mag. Joannis Crochet Canonici fidei custodiendum, et in dictam Noviomensem Ecclesiam transferendum tradidimus et commisimus; ideoque præfatorum Dominorum Decani, Canonorum et Capituli Ecclesiæ Noviomensis votis et precibus plenarie satis factum gaudemus et declaramus, ac per Magistrum Marcellum Coignier Presbyterum sigillo nostro muniri et obsignari jussimus; idemque factum ex parte Mag. Ludovici Bruns dicti Capituli Secretarii, qui iisdem litteris sigillum Ecclesiæ et suum apposuit chirographum.

24 Datum Divione, in nostra Abbatiali et Collegiata Ecclesia, die prima mensis Julii anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo, præsentibus nobili Joanne de Belleval, Ecclesiæ nostræ Cathedralis majori Archidiacono, et Magistris Joanne Cortabou, ejusdem Ecclesiæ nostræ Cathedralis Canonico; Juliano Pean, S. honorati Canonico Parisiensi; Francisco Cornu, Capellano dictæ Ecclesiæ; Leonardo Guibauds et Stephano Courtant chirurgis, in eadem urbe commorantibus, testibus ad id vocatis et infra signatis; insuper aliis multis viris fide dignis, quorum nomina pro multitudine sub silentio manent. Subscribere qui sequuntur.

Jacobus Episcopus Cabil. Abbas S. Stephani.

Petrus le Souz morin, Consiliarius in suprema Bugundie Curia et Canonicus. rite signatum;

Benignus Milletot, Decanus.

Anthelm Bernardus Suyoi, Cantor.

Josephus Milletot, Præpositus.

Stephanus Arnais, Thesaurarius.

Andochius Vernion, Canonicus.

J.B.F. de la Chanziz, Canonicus.

Antonius Loppin, Canonicus.

Theobaldus Billebaudet, Canonicus.

Joannes de Belleval, Archivista.

Joannes Cortabou.

Stephanus Courtant, chirurgus.

Ludovicus Guibauds, chirurgus.

Joannes Crochet, Canonicus Noviomensis.

Julianus Pean, F. Cornu.

De mandato Illustrissimi D. Domini mei M. Coignier

Locus + sigilli in cera rubea.

De mandato dictorum Dominorum Decani, Canonorum et Capituli.

Brunet Secretarius

Locus + sigilli in cera viridi.

25 His acceptis prænominatus Capituli Noviomensis Legatus, continuo fecit scribi et signavit hunc Actum, Joannes Crochet, presbyter insignis et cathedralis Ecclesiæ B. Mariæ Noviomensis Canonicus, nec non Regis Christianissimi Sacellanus et Eleemosynarius, omnibus præsentis litteras inspecturis et visuris notum facio, quod cum Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Jacobus de Nuchezes, Episcopus et Comes Cabilonensis, Abbas Ecclesiæ secularis et Collegiæ Sancti Stephani; Venerabiles Viri Decanus, Canonici, et Capitulum ejusdem Ecclesiæ, portionem Reliquiarum corporis beatissimi Patris primique Præsulis Noviomensis Medardi, in capsâ super majus altare Ecclesiæ S. Stephani ab antiquo existentis extraxerint, quam chirurgi ad hoc vocati os femoris sinistri esse declararunt; eamque Venerabilibus Decano, Canonicis, et Capitulo supradictæ Ecclesiæ Noviomensis ex eorum pura liberalitate et benevolentia concesserint, in

et petunt aliquam S. Medardi sui Reliquiam.

Quibus Episcopus Cabilonensis, ut Abbas respondet,

quod eorum precibus inclinatus,

mittat eis os femoris

sub sua et testium fide

unde mox constat instrumentum.

EX MS.
rogante No-
viomensium
legato :

- A in dicta Ecclesia fideliter servandam, honorandam, ab omnibus fidelibus et diœcesanis venerandam, dictamque portionem in theca ferri albi, sigillo magno supradictæ Ecclesiæ Sancti Stephani munita positam, illis cum honore et reverentia Noviomini deferendum, mihi Crochet tradiderunt, tanquam procuratore ad hoc fundato a supradictis Decano et Capitulo dictæ Noviomensis Ecclesiæ concessa, coram Poignet et Carquy Notariis Regis Noviomini commorantibus, facta de die nona Aprilis præsentis anni, subsignata Sovillard, de mandato dictorum Dominorum ; ideoque ego dictus Crochet, eo nomine supradictis Illustrissimo Domino de Nuchezes, Episcopo Cabilonensi et Abbati S. Stephani, et Decano, Canonicis, et Capitulo dictæ Ecclesiæ S. Stephani gratias agens et referens ; dictam portionem, in supradicta theca inclusam, majori qua potui reverentia recepisse fateor ; eisque promitto, eam fideliter deferre, et dictis Decano, et Capitulo Noviomensis Ecclesiæ tradere : ut de receptione dictæ Reliquiæ, per litteras, ampliores gratias continentes, supradictum Abbatem et Decanum, Canonicos, et Capitulum, quam primum certiores faciant ; in cujus rei fidem præsentem litteras subscripsi. Datum
- B Divione, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo, prima mensis Julii, Joannes Crochet cum paragrafo.

26 Fuit etiam, qui Noviomensi civitati obtentum thesaurum, receptum Patronum, his versibus gratulatur.

quibus ob-
tentum the-
saurum de-
sideratum

Romanæ iratus domitor Carthaginis arcis,
Sub patrio vetuit sidere membra tegi.
Iratum credet patriæ quicumque Medardum
Noverit in patrio non jacuisse solo.
At non ira fuit, verum indulgentia : corpus
His negat, in quorum mente superstes erat.
Exuvias patitur mortis tellure recondi
Ignoti, Regis quo pia vota trahunt.
At servata suis mens immortalis, apud quos
Nobiliore sui vivere parte caput.
Sed neque perpetuo servatum est passus abesse
Corpus, et externis membra jacere locis.
Ecce suos repetit post secula dena penates
Et pius ad notum Pastor ovile redit.
Occurre, et carum reducem amplexare parentem
En patrios subeunt ossa paterna lares
Quæque tibi abstulerat vicina Suessio, reddit
Divio, Burgundi gloria magna soli.

gratulatur
Poeta

Legutus 20
Novembris
gratuler ex-
cipitur :

- C 27 Anno reparati orbis millesimo sexcentesimo quinquagesimo, die Dominica vigesima Novembris. Post Primam solenniter in choro Noviomensis, Ecclesiæ, et ut in festis annualibus solet decantatum, Clerumque, Proceres et populum campanarum modulatione convocatum, instituta est solennis supplicatio : in qua præcedebant Patres Capucini et Regulares Divi Augustini Canonici, dein sequebatur Clerus Noviomensis Ecclesiæ frequenti numero, ac postmodum Reverendissimus Dominus Episcopus Pontificis indutus vestibus ; post ipsum Nobiles aliquot vicini, civitatis Proceres et Magistratus, pridie ad eam ceremoniam invitati : qui quidem omnes candelam seu ceram e cera candida præferrebant, singulis Capituli liberalitate donatam ; deum succedebat innumera pene multitudo promiscui sexus. Quo quidem ordine postquam ventum est in ædem Franciscanorum, huic peragenda solennitati, destinatum, Dominus ac Magistrer Joannes Crochet Canonicus, sacri gestator muneris quod Divione attulerat, cappa indutus, et infra gradus majoris altaris constitutus, sacrum illud pignus, quod ulnis gerebat sua theca inclusum, adventanti Domino Episcopo, præsentibus Domino Decano, ceterisque deputatis a Capitulo, Canonicis ac Notariis

Apostolicis, et nonnullis ex urbe Primoribus, reverenter obtulit : quædam præfatus super hujus sacri pignoris concessione, a Venerandis Dominis, Abbate, Decano et Canonicis Divi Stephani Divionensis, Ecclesiæ Noviomensi facta ; per quam suus reddebatur eidem Ecclesiæ Patronus, Sedi Episcopus, plebi Pastor, ante tot annos ereptus ; et nova civitatis tutela, novum præsidium parabatur adversus ingroentem hostium impetum. Quæ ubi finit, gratulatus eidem præfatus Dominus Episcopus, sacram ex illius manibus Divi Medardi Reliquiam excepit, ac supra majus altare deposuit, habitaque interim fuit per me Capituli Notarium publica lectio duplicis instrumenti actusve publici concessionis et traditionis prædictæ reliquiæ, et juramentum a præfato Domino Crochet præstitum, quod illa eadem esset sacra Reliquia, quæ sibi Divione concredita fuisset ; visitatum insuper accurate sigillum, quo dicta theca claudabatur, e filo sericeo viridi pensile et integrum repertum.

28 Tandem ipsius thecæ facta est apertio per præfatum Dominum Episcopum : e qua eductum est os oblongum, panno sericeo viridi involutum, ac sigillo variis in locis munitum ; quod quidem suo involucre exutum, quanta fieri potuit reverentia, conversus ad populum Dominus Episcopus illud venerandum exhibuit, nonnullis etiam deosculandum porrexit ; ac postquam satis conspectum et exhibitum fuit, inter musicæ suavioris concentus, et innumera candelarum ardentium lumina, quas tum singuli manibus accensas gestabant, in lignea theca decentissime ad eum finem parata reconditum ; ac postmodum egressa supplicatio Cathedralem Ecclesiam repetiit, adjunctis reliquo ordini prædictis Franciscanis, et capsam deferentibus Dominis ac Magistris Antonio Picard Thesaurario, et Carolo Bourdin Scholastico : quam inter Episcopales et urticas faces deducebant duodecim e cera candida ingentes tædæ, Ecclesiæ Patronorum imaginibus insignes. Quæ capsula ubi in dictam Ecclesiam, inter campanarum suaviter sonantium modulamina et tormentorum bellicorum strepitus, illata est, et in media navi decentissime reposita ; habita est de laudibus prædicti sanctissimi Patroni concio diserta, per nobilem virum Dominum Robertum de Romain Archidiaconum. Qua finita, et in chorum inducta solenni ritu capsula prædicta ; Missa solennis per Dominum Episcopum celebrata est : ad cujus Offertorium eductum e theca prædicta sacratum pignus, singulis e Clero ad oscula porrectum est, deinde reconditum ; et post Vesperas, etiam solenni pompa decantatas, in armaria, quæ est in sinistra parte altaris, repositum, ubi magno cum honore servatur, et magno populi concursu colitur. In quorum præmissorum fidem ego Nicolaus Souillart, Presbyter, publicus ejusdem Ecclesiæ Notarius, publicum hoc instrumentum confeci ; omnibusque præsens adfui, una cum deputatis et rogatis a Capitulo Notariis Apostolicis, qui suum etiam conficere publicum instrumentum ad futuram rei memoriam.

D
et sacrum os
Episcopo tra-
dit :

qui illud cop-
sa ad id
preparatæ
inponit.
E

F

§. IV. Apparatus ad exceptionem dictarum Reliquiarum, et confecta desuper instrumenta.

Post hæc ad usum P. Chiffletii transcripta, idem vel Secretarius vel Actuarius Appendicem ad superiora talem addidit : Ne quid in hujus tam solennis apparatus descriptione prætermisum videretur, opere pretium duxi, etiam ex levioribus quibusdam circumstantiis, quas publicum dictæ receptionis instrumentum capere non potuit, aliquas hic coronidis instar

Receptionis
pompa de-
scribit
secretarius,

A instar attexere : illasque præsertim, e quibus non-nihil huic ceremoniæ decoris et ornatus accessit. Inter has triumphalis arcus, qui in principe Cathedralis Ecclesiæ janua conspicuus visebatur, primum sibi locum jure vendicat ; qui tum eleganti structura, cum picturis et emblematis, quibus varie distinguebatur, mire spectatorum oculos recreabat, et lectorum animos pascerebat. Constabat porro duabus utrimque columnis, inter quas medius hinc Medardus, inde Gildardus, accuratissime depicti eminebant ; cum hac epigraphe, singulis columnarum basibus inscripta.

UTERQUE DILECTAM FULGET URBEM.

triumphalem
arcum cum
suis lemmatis

Duæ postinodum tabulæ utrique imagini subjectæ visebantur, in quibus binæ manus in mutua connexæ fuerant, fraternam eorum caritatem, et morum animorumque similitudinem, exprimebant hac inscriptione :

VERE FRATERNITATI SACRUM.

Parturit una dies geminos, geminosque perungit,
Una duos tumulo destinat, una polo.

Quos sic in fragili vinxit nexu concordia,
Esse duos certo crede, nec esse duos.

B 30 Porro convexum dicti arcus spatium quinque tabulis replebatur, quæ subjectorum epigrammatum materiam exponebant. Prima, urbis Divionensis representabat effigiem, cum hoc tetrasticho :

A Divis quondam deduxit Divio nomen,
Quod cultu in veterum Numina, prona foret :
A Divis hodie teneat sibi Divio nomen,
Divorum donis reliquiisque potens

tabulisque

Secunda celebrem Divi Stephani in eadem civitate Ecclesiam hac inscriptione :

Os sacrum magni Clerus Stephanita Medardi
Mittit, et hoc dono mœnia nostra beat.
Accipimus leti obryzo pretiosius auro :
Si gemmata daret dona, minora daret.

et epigram-
matis.

31 Tertia, ut et sequentes alie, quedam præcipua Divi Medardi miracula continebat ; hæc nimirum, triplicem igneam globum, qui ipso moriente conspectus est, cum hoc hexasticho :

Dum capis exultans cœlestis præmia palmæ,
Corporis emissus carcere, Dive tui.
Ecce globus triplex faciem coalescit in unam.
Igneus, et cœli sidera summa ferit.
Quid tanta hæc tumulo surgunt miracula? victor
Ad superos triplici nobilis hoste redis.
Quarta, Medardi Apotheosin, hac inscriptione.

ADDENS EVEXIT AD ÆTHERA VIRTUS.

C Sublatis quondam Tyrinthius undique monstis
Visit ab Oeteis regna paterna jugis :
Sic te, tot curas, tot sævi incommoda passum,
Virtus sublimi duxit ad astra, via.

Quinta, denique miraculum continebat apium, furem suis aculeis insequentium.

Abstulerant fures alvearia nota Medardo :

Admissam frandem sedula sensit apis :

Insequitur totis fugientem viribus hostem,

Lancinat et stimulis ora genasque suis.

Castæ placent apium castris, ideoque profanus
ferre manus, castæ non potuistis apes.

Demum in ipsius arcus vertice prægrandis aquila visebatur expansis alis, quasi denuo re lucis Medardi tectura corpus ; vel certe symbolum erat renovati amoris, fœderisque mutui parentis in prolem, et vicissim prolis in parentem, quod et subdita indicabat epigrapha.

ANTIQUI RENOVANTUR AMORES.

32 Non videbantur Noviomenses satiari posse, prædicanda et quaquaversum vulganda sua super obento thesauro letitia : quapropter amplius etiam Relationem scripserunt, quæ a Notariis Apostolicis, ac Reverendissimi Noviomensis Episcopi, aliorumque de

clero et populo Noviomensi virorum illustrium chiro-graphis obsignata, in perpetuum sic legeretur ; Ad majorem Dei gloriam, et honorem Beatissimi Patris Medardi, primi Noviomensis Episcopi et Patroni. Hujus Instrumenti publici tenore omnibus in Christo fidelibus, tam præsentibus quam futuris, sit notum, quod nobis Carolo Fransois et Petro Targny Presbyteris Capellanis Ecclesiæ Cathedralis Beatæ Mariæ Virginis Noviomensis, ac Notariis Apostolicis Noviomini degentibus subsignatis, a parte venerandorum Dominorum Decani, Canonorum et Capituli dictæ insignis Ecclesiæ Cathedralis Beatæ Mariæ Virginis Noviomensis, novissime talis, quæ sequitur, facta est relatio.

D
EX MS
Denique
scribitur
amplius re-
latio

33 Præfatos videlicet Dominos singulari semper pietatis ac devotionis affectu erga merita et eximium sanctitatem Beatissimi Medardi, quondam hujus urbis Noviomensis primi Antistitis et Patroni ductos extitisse, præcipue vero a mense Martio nuperrime elapso ; a quo venerabilis vir, Dominus ac Magister Joannes Crochet, Domini nostri Francorum et Navarræ Regis Christianissimi Eleemosynarius et Consiliarius nec non dictæ Cathedralis Noviomensis Canonicus, in dicti Domini nostri Regis Comitatu per Burgundiæ Provinciam nuper ex officio iter agens, dictis Dominis Decano, Canonicis, et Capitulo litteris expressis, renunciavit, Reliquias sacratissimi corporis dicti Beatissimi Medardi in inclita Ecclesia Abbatiali et Collegiata Sancti Stephani, civitatis Divionensis Lingonensis diœcesis, sub authenticis et probatissimis testimoniis ab antiquo assevari, venerationique publicæ perpetuo exponi ; ipsarumque Reliquiarum partem aliquam, ex promissione sibi a Reverendissimo Domino Cabilonensi Episcopo, dictæ Ecclesiæ Sancti Stephani Abbate, et a venerabilibus viris Dominis Decano, Canonicis et Capitulo dictæ Ecclesiæ antea facta, de facili posse obtineri, si procuratorio aliquo aut libello supplicis, a dictis Dominis Decano et Canonicis Noviomensibus emanato, fulciretur : ex qua prædictarum litterarum lectione et continentia, tantus de novo in præfatorum Dominorum animis de dicto Beatissimo Medardo conceptus est zelus, ut generali congregatione ea propter inter ipsos die octava Aprilis anni præsentis celebrata, unanimi omnium consensu decretum sit, præfato Crochet, ab ipsa Burgundiæ Provincia regresso, et in urbe Parisiensi pro tunc existenti, rescribi, viceque totius Capitularis Congregationis litteras procuratorias, et libellum supplicem, in finem obtinende alicujus partis dictarum Reliquiarum Sancti Medardi oportere transmitti, prout de facto præfatas litteras procuratorias, Noviomini coram Poignet et Targny Notariis regiis expeditas, dictumque libellum supplicem per Magistrum Nicolaum Souillart dictorum Dominorum scribam ordinarium, de ipsorum mandato subsignatum, sub data Noviomini die septima Idus Aprilis anni prædicti, transmiserunt.

E
totius rei
gestæ per
missum Di-
vionem Le-
gatum,

34 Quibus instrumentis sic legitime fundatus et munitus prædictus Crochet, legationem ad dictam civitatem Divionensem, pro dictis Reliquiis, tam a præfato illustrissimo Cabilonensi Episcopo, quam a prædictis Dominis Decano et Canonicis dictæ Ecclesiæ sancti Stephani Divionensis, humiliter postulandis et obtinendis, libentissime suscepit ; ipsamque tam felici ac desiderato successu adimplevit, ut ab ipsis respective Dominis, dicto Crochet, pro Capitulo Noviomensi in hac parte stipulanti, insignis pars dictarum Reliquiarum corporis sanctissimi Medardi magnifica liberalitate donata fuerit, fide-liter ab ipso in civitatem Novionensem, pro votis et satisfactione supplicantium, reportanda. Quare præfatus Crochet inde digressus, ad urbem Novio-
mensem

quomodo is
Reliquiam
obtinuerit,

A mensem die Sabbati decima nona mensis Novembris anni prædicti se recepit; dictasque Reliquias in cœnobialem domum Fratrum Minorum sancti Francisci dicti loci secum intulit; ibique existens, præfatos Dominos Decanum, Canonicos, Capitulum dictæ Cathedralis Ecclesiæ de suo ad urbem accessu, et de dictarum Reliquiarum asportatione præmonuit. Quo audito prædicti Domini statim ad ipsarum Reliquiarum receptionem, ornatiori quo potuit fieri apparatu, sese acciuxerunt; ac propterea indicto solenni Sancti Medardi servitio, postera die Dominica hora octava matutina, nobis prædictis Notariis ad sequentia videnda et observanda expresse vocatis, præsentibus, a dicta Cathedrali Ecclesia Noviomensi sollemnis processio, Reverendissimo in Christo Patre Domino Domino Henrico de Baradat, Episcopo et Comite Noviomensi, Franciæ Pari, Pontificalibus ornamentis induto, et ad dictam Reliquiarum receptionem faciendam a dictis Dominis Decano et Canonicis rogato, præsentem toto Clero, viris nobilibus, civitatis primatibus, frequentiori etiam quam antea visus sit populorum concursu undique assistentibus, ad dictam cœnobialem et conventualem Fratrum Minorum Sancti Francisci Ecclesiam instituta et peracta est.

B 35 Quo pervenientes et illius chorum intrantes, prædictum Crochet ad gradus majoris altaris stantem, stola opertum, et vas quoddam quasi uno cubito longum, ex lamina albiferrea confectum, præmanibus tenentem, invenerunt: cui quidem vasi pendulus erat magnus sigillus ceræ viridis in pyxide etiam albiferrea inclusus, effigiem Divi Stephani representans: ad quem dictum Crochet Dominus videlicet Episcopus, Decanus, Thesaurarius, Scholasticus, aliique plures ex senioribus Canonicis dictæ Cathedralis Ecclesiæ, cum dictis viris primatibus ac civitatis magistratibus accedentes, magna hinc inde facta reverentia et consalutatione, cepit dictus Crochet, alta et intelligibili voce, adjunctis etiam multis de Beatissimo Medardo elegantibus encomiis, totum suæ legationis narrare negotium. Quomodo videlicet ab Illustrissimo et Reverendissimo in Christo Patre Domino D. Jacobo de Nuchezes, Cabilonensi Episcopo, nec non dictæ Abbatialis et Collegiæ Ecclesiæ Sancti Stephani Divionensis Abbate, et ab ipsis dictæ Ecclesiæ venerandis Decano et Canonicis perbenigne receptus fuisset; quomodo etiam, vice et nomine Dominorum Decani et Canonicorum Noviomensium, oblato supra memorato supplicii libello singulari benevolentia annuentes, mox partem Reliquiarum corporis Sancti Medardi, supra omnem spem et votum insignem, ex ejus sacratissima theca extractam a chirurgis, os sinistri femoris vocatam, et in ipso quod præmonstrabat vase inclusam, concessissent; prout tam in Processu verbali, ad hoc ex ordinatione dicti Domini Cabilonensis Episcopi, Dominorumque Decani et Canonicorum Sancti Stephani Divionensis expresse confecto, et ab ipsis, cum utrorumque magnis sigillis ipsi affixis subsignato, sub data Divioni die mensis Julii prima anni prædicti, quam in quadam dictorum Dominorum Decani et Canonicorum conclusione, per Magistrum Ludovicum Brunet ipsorum Secretarium, sub eadem data subsignata ab ipso Crochet exhibitis, et per Magistrum Nicolaum Soullart, Capituli Noviomensis scribam præfatum, publice perlectis, amplissime continetur.

36 Quibus omnibus eo modo per dictum Crochet enarratis, præfatos Dominos Episcopos Noviomensis, tam suo quam dictorum Dominorum Decani, Canonicorum, Nobilium, Optimatum, et totius populi civitatis Noviomensis nomine; dixit, se multum

studio et labori dicti Crochet gratulari, suamque in dictis Reliquiis conquirendis et comparandis laudare diligentiam; ipse interim, præstito prius per dictum Crochet super veritate dictarum Reliquiarum sibi commissarum juramento, de vase quod præmanibus tenebat extrahendas, videndas, et examinandas esse. Quapropter prædictum vas illico super majus altare dictæ conventualis Ecclesiæ a dicto Crochet delatum est, et continuo secato filo sericeo viridi, in quo pendeat antedictus magnus sigillus in pyxide inclusus, per dictum Dominum Episcopum reseratum est; in eoque repertum os sinistri femoris, panno sericeo viridi obvolutum, et in multis partibus Capituli dictæ Ecclesiæ Sancti Stephani Divionensis parvo sigillo ceræ rubæ Hispanicæ, conformiter ad tenorem præfate conclusionis perlectæ, munitum. Quod quidem os, de dicto panno evolvens dictus Dominus Episcopus, et in manibus accipiens, magna ut par est reverentia deosculatus est: sursumque ipsum elevans, dictis Dominis Decano, Canonicis, viris Ecclesiasticis, Optimatibus, totique populorum dictæ civitatis multitudini præmonstravit, et plerisque osculandum dedit. Quo sic peracto, sonantibus interea organis, et toto musicorum in hymnibus et canticis jubilante choro, nec non etiam per totam civitatem tormentis bellicis, et aliis in signum letitiæ concrepantibus bombardis, præfatus Dominus Episcopus prædictam Reliquiam in capsam ligneam, panno sericeo villosa viridi decoram, et undique textura et fimbriis aureis variegatam, in medio chori dictæ conventualis Ecclesiæ depositam, retulit et reposuit.

37 Mox iisdem ordine et pompa, quibus ad dictam Ecclesiam processum fuerat, singulis de Clero ac urbis Optimatibus, cereos accensos in manibus gestantibus, præfata Reliquia, sic in capsam composita, in Cathedralē Ecclesiam; per venerabiles viros Dominos Antonium Picard Thesaurarium, et Carolum Bourdin Scholasticum relata est; inque medio navis super mensam decenter præparatam reposita. Ubi decantatis arte musica variis canticis, Nobilis vir Dominus ac Magister Robertus de Romain, Dominus temporalis de Fontaine, Presbyter Canonicus Archidiaconus ac dicti Domini Episcopi Noviomensis Generalis Vicarius, de virtutibus et meritis Sanctissimi Patris Medardi eruditum sermonem habuit: quo finito et in medium dictæ Cathedralis Ecclesiæ chori reportata a prædictis Reliquia, Missa solennis de dicto Beatissimo Medardo, per dictum Dominum Episcopum pontificali ritu celebrata est. Ad cujus quidem Missæ offertorium, e capsam extracta Reliquia a dicto Domino Episcopo; omnibus, Decano, Canonicis, Capellanis Vicariis, choribus pueris, ceterisque viris ecclesiasticis, nec non viris nobilibus et civitatis Noviomensis magistratibus ad osculandum porrecta est, statimque in dicta capsam inclusa: Horisque canonicis integre illo die persolutis, in quadam armoria retro majus altare sita, recondita et oclusa est; innuentes ac nihilominus singulos ibi præsentis adhortantes, tam præfatus Dominus Episcopus, quam dicti Decanus et Canonici, quatenus præfata sanctissimi Patris Medardi Reliquia, sic sub tam solenni ritu approbata, postmodum futuris temporibus, a Christi fidelibus debito honore coleretur. De quibus omnibus præfati Venerandi Domini, Decanus et Canonici dictæ Cathedralis Ecclesiæ Noviomensis, a nobis Notariis actum seu processum verbalem fieri et sibi tradi petierunt: quem illis concessimus et tradidimus.

38 Acta fuerunt hæc Noviomini in dictis Fratrum Minorum conventuali Divi Francisci, et Cathedrali Beatæ Mariæ Virginis Noviomensibus Ecclesiis, die

EX MS.

et Noviomum attulerit,

recognoscendamque exhibuerit;

quod cum fecisset Episcopus,

ad Cathedralē deferri fecerit:

condita ad
memoriam
desuper in-
strumento

A die vigesima prædicti mensis Novembris anni præ-
sentis millesimi sexcentissimi quinquagesimi, præ-
sentibus Reverendissimo in Christo Patre Domino
Domino Henrico de Baradat, Episcopo et Comite
Noviomensi, Franciæ Pari; venerabilibus et cir-
cumspectis viris Dominis, Nicolao de la Haye De-
cano; Roberto de Romain Archidiacono, et Vicario
generali dicti Domini Episcopi; Antonio Picard
Thesaurario, Claudio de Chipre Cantore, Carolo
Bourdin Scholastico, Ludovico Flamen, Radulpho
l'Evesque, Antonio Cottel, Guilhelmo Vielle, Ludo-
vico Desme, Antonio Blattier, Ludovico le Febure,
Presbyteris Canonicis; Nobili viro Domino Carolo
de Bellay, Domino temporali de Salancy loci natalis
præfati Sancti Medardi, nec non locorum d'Amey et
de Belloy, magno Senescaldo in Picardia provin-
cia, Consiliario Regio. atque cubiculi Domini nostri
Regis uno ex primoribus ordinariis; nobilibus etiam
atque integerrimis viris Dominis, Francisco de
Charmaudue Præsidente, locum tenente fori regii No-
viomensis in civilibus; Claudio le Blond, locum
etiam tenente dicti fori in criminalibus et particu-
laribus, et alias et pro hoc tempore urbis Major;
Philipppo Marceite, Petro Goyer, Bathazare de
Foureroy, Regiis Consiliariis et Assessoribus; Hen-
rico de Sainet-Massent, Ballivo Noviomensi; An-
tonio de Foureroy, Dominiæ nostræ Francorum
Reginæ Consiliario ac prædicti Ballivi Noviomensis
locumtenente; Gabriele Beuffrin, præfatorum Do-
minorum Decani, Canonicorum et Capituli Novio-
mensis etiam Ballivo; et aliis honorabilibus tam de
Clero quam de civibus viris, ob nimiam eorum fre-
quentiam suppressis, hic nobiscum Notariis prædi-
ctis subsignatis.

HENRICUS EPISCOPUS NOVIOMENSIS.

Sequuntur alia chirographa prænominatorum Notario-
rum Apostolicorum, et illustrium virorum cleri ac po-
puli Noviomensis, quibus nihil attinet immorari. Potius
tractatum hunc claudat epistola, per quam gratias agit
Ecclesia Cathedralis Beatæ Mariæ Noviomensis,
Ecclesiæ Collegiæ S. Stephani Divionensis, pro S.
Medardi acceptis ab ea Reliquiis; ac perpetuum cum
illa societatem, et bonorum spiritualium communionem
sanct, hoc tenore:

Aguntur
Divionensi
Capitulo
gratias

C 39 Venerandis admodum viris, Dominis Decano,
Canonicis et Capitulo Ecclesiæ Divi Stephani Divio-
neasis, Decanus. Canonici et Capitulum Ecclesiæ
Cathedralis Beatæ Mariæ Noviomensis. Etsi multa
a vobis, eaque maxima uno tempore accepimus
beneficia, Viri venerabiles, quæ vix animus cogita-
tione, nedum sermone lingua possit assequi. Du-
plici tamen potissimum nos fatemur obstrictos
vinculo, Muneris et Amoris. Muneris in tam insi-
gnis Reliquiæ dono; Amoris, in tam benevola
consociatione. Muneris, quod ideo gratissimum
nobis, quod ab amore sit profectum, et rei sit om-
nium nobis carissimæ; Amoris qui et nobis eo
jucundior, quod in vestrorum societatem vocet ani-
morum, et in omnium partem bonorum adsciscat.
Hoc posteriore si devincti sumus, certe sumus
priori devincti. Cum enim Parentem liberis, Clienti-
bus Patronum, Clero Præsulem Pastoremque red-
dideritis, nihil est quod vel pro Parente liberi, vel
pro Patrono Clientes, aut pro Pastore ac Præsule
Clerus reponat, inferius longe semper erit quidquid
conentur rependere, etiamsi vitam expendant. Amo-
rem vero quia datur amore compensare, ne omnino
simus aut esse videamur ingrati, amorem offerimus
affectu, imo et effectum copiosum; parati etiam in
vestra transire pectora, si naturæ leges sinant,
vobisque et convivere et commori: qui enim vos non
readmemus, a quibus sic nos amari sentimus, ac
etiam in amore prævertimur? At cum solvere, et

per Episto-
lam;

contractum ex Munere nomen expungere non D
aliunde suppetat nobis, quam a gratiarum actione
et perenni jurgique memoria; et illam quam possu-
mus cumulatissimam rependimus, et hanc perpetua
spondemus in omnium nostrum animis perennatorem,
et ad posteros æterna serie transiluram; apud quos
vigebit semper vestri memoria, nullo vel locorum
spatio vel intervallo temporum obliteranda; vestramque
liberalitatem non alius quam mundi finis excipiet,
imo et ipsa mundi busto superstes ævoque superior
futura est.

40 Societatem vero quam nobiscum inire gestistis,
et cujus votum publicis consignatum monumentis
a vobis nuper ad nos allatum est, perquam libenti
animo suscipimus; æternumque vobiscum firmum
foedus, non dextrarum modo, sed et animorum con-
junctione, quos invicem nectimus indissolubili vin-
culo caritatis; vosque in partem spiritualium bono-
rum, quæcumque tandem illa futura sint, admittimus:
quæ ut viventibus vobis semper adfutura, ita
nec morientibus defutura polliceamur. Non est autem
quod vobis in choro sedem vestemque deferamus,
cum in ipso pectoris nostri meditullio, artifice
Amoris manu insculpti, jam insidentis. Quod ut ra-
tum æternumque sit, hujus sic inter nos sancti
foederis testem adhibemus eum, qui et vobis et
nobis sancienti auctor fuit Medardum; qui vos
sempiternum beet, vestræque pietatis fructum suorum
munerum auctorione cumulet. Valete. Datum
Noviomi in nostra Capitulari exedra, sub sigillo
Ecclesiæ nostræ, ac Magistri Nicolai Souillart
Presbyteri, Notarii nostri ac publici Actuarii chi-
rographo. Anno salutis MDCCL. XI Kalendas Decembr.
De mandato præfatorum Venerandorum Dominorum,
Decani, Canonicorum et Capituli Noviomensis
Ecclesiæ. Souillart.

et societas
inter utrosque
firmatur.

§. V. Capella S. Medardi, in Velaunis,
anonymis Reliquiis pluribus insignis.

Jacobus Branche, Prior-major Conventus Dominiæ
de Febrak Ordinis S. Augustini, in opere Gallico de
Sanctis Arvernæ et Velaunii, excusa sub annum
MDCCLII, pag. 421, inseripto in margine VII et XXIV
Junii, agit de Capella S. Medardi super Elaverim,
vulgo Saint Mezard d'Allier, subjectum Parochiæ cui-
dam, ad ejusdem fluvii ripam dexteram sitæ, lencis
quatuor ab urbe Podiensi, Velaunorum Metropoli ad
Ligerim, in quem ipse Elaver, Arvernæ tota pertransa,
tandem illabitur. Parochiæ nomen ipse Jacobus scribit
Saint Aond, tabula topographica Languedociæ Saint
Avo. Neutrum nomen Latine scivit reddere Simon
Peironctus, Presbyter Curatus Tolosæ, in Onomastico
Sanctorum Latino (qui tamen inter auctores, unde
Gallica nomina sumpsit, etiam Jacobum præclaudatum
numerat) nisi quod Avol. ipsi esse dicuntur Avolus,
nescio unde sumptum nomen, et nusquam mihi adhuc
inter Sanctos repertum, nequidem apud Saussayum;
uti nullum apud eundem invenio, cujus nomen vergat
ad Gallicum Aond, nisi forte sit aliquis S. Abundius
Martyr, quales tres Romæ passos, præter alios alibi
duos, et nominis ejusdem Mansionarium ecclesiæ S.
Petri, Romanum Martyrologium suggerit, Gallicanum
neminem. Itaque optamus ex ipso loco discere, quis ibi
et quo die Patronus colatur. Interim venio ad Reliquiis,
in dicta capella servatas, de quibus sic Jacobus:

In capella
S. Medardi
ad Elaverim,

sub Paro-
chiæ Saint
Aond dicta:

42 Monstratur ibidem, inquit ille, magna quan-
titas Ossium sanctorum innominatorum, quæ qua-
tuor grandibus lapideis arcibus implendis sufficiunt;
cum lignea capsula valde cariosa et albo ferro tecta,
atque elevata ad dextrum latus altaris, quæ etiam
ipsa ejusmodi ossibus plena est; ubi inter alia
videre est quatuor vel quinque capita, partim inte-
gra,

monstran-
tur quatuor
arcibus,

A gra, partim fracta in partes, aliaque membra similiter habita; ex quibus clare patet hominum esse interfectorum, ac morte violenta sublatorum. Quæ ad cornu Evangelii consistit arca, satis alte supra pavementum chori eminet, ac nomen S. Medardi præfert, tota fere autem plena est ossibus, magnis ac parvis: interque alia sunt quinque humana capita virorum aut puerorum, omniaque firmiter elausa et crate ferrea circumsepta, eminente desuper S. Medardi effigie. Ad cornu Epistolæ alia conspiciuntur sub nomine S. Ferreoli, nescio an Arvernensis, an Vesontionensis. Hæc tumba, supra chori pavementum elevata, insistit lapidibus quatuor, eodem modo quo altera S. Medardi; sed plenior Reliquis est quam illa, earumque spectabilior est Maxilla, nullo dentium deficiente integra, cum aliquibus ossibus, etiamnum inter se hærentibus et carne vestitis, supra quam tumulum ne quis possit irreverenter ascendere, peribolo ligneo cingitur.

ex MS.
quarum una dicitur
S. Medardi,
alia S. Ferreoli,

tertia S. Mauriti,

quarta S. Caprasii.

Fons S. Ferreola prope abest,

illa plenæ sunt ossibus Martyrum, ut creditur,

B 43 Tumulus qui media templi navi extat, gerit titulum S. Mauriti. Nescio an ei includantur aliquæ Thæbæarum Reliquiæ, quarum multas variis in locis haberi constat; is in pavementum modice deprimitur, et crate ferrea bene circummunitur. Quartus denique, altius terræ infossus, solaque sui medietate ab ea extans, bene clauditur etiam ipse; et lignea crate cinctus, nomen habet S. Caprasii, Martyris Aginnensis, cujus etiam Reliquias aliquas huc allatas, deducta a maioribus traditio habet. Et hic etiam totus impletur ossibus, quemadmodum comperit idem qui præcedentia omnia, D. Henricus de Maupas du Tour Episcopus Podiensis, diocesim suam hisce nuperis annis visitans. Ad centum autem vel centum viginti passus inde, invenit fontem a S. Ferreola cognominatum; cujus ibidem adstat intra concham statunculus lapideus. Fons ille profundus valde est ac fornice tegitur, estque vulgaris opinio, istie immersam aliquam ipsius Sanctæ Reliquiam; indeque procedere tot curationes miraculosas, quas aquæ hinc sumptæ haustus adfert. Dicitur illa sepulta in aliqua sui nominis ecclesia, in districtu Lemovicensi; sed de translatione corporis ad Velaunos nulla uspiam notitia.

C 44 Hactenus Jacobus prælaudatus: qui deinde occasionem investigans tot ibidem collectorum sacrorum ossium, aliud ab incolis exsculpere non potuit: quam credere ipsos, antiquis temporibus solitos fideles Velaunenses, imminuentibus gentiliū atque barbarorum infestationibus, ad abdita et inaccessa magis

loca recipere sese, qualis est, inquit, hic S. Medardi pluribus vallibus cinctus, ac fere in abyssum depressus, circumstantibus undique altissimis rupibus; et quæ plana sunt, occupantibus arborum procerarum silvis. Tum exorditur enumerare persecutiones, quas passa Agāvensis ecclesia est; primum ab Ethnicis, dein le ab Arianis Sabellianisque, ac denique Iurries a Saracenis. Religionem vero loci, inquit, augustiorem reddit multitudo ex circum vicinis regionibus illuc accurrentium, omnibus diebus Dominicis ac festis, a tempore mediæ Quadragesimæ usque ad omnium Sanctorum, sed præcipue, in Nativitate S. Joannis Baptistæ, festo S. Petri Apostoli, et in Natali S. Medardi; quorum numerus sæpe ad millevarium accedit. Ut taceam Processiones, illuc toto anno duci solitas, ex plus quam duodecim vicinioribus parochiis; idque cum tanta profusione elemosynarum, ut sufficiant servandis sartis tectis, ecclesiæ ornandæ, alendo Priori ibidem deservienti. Est autem confitentium ibidem et communicantium magnus numerus: qui major etiam foret, si Confessariorum suppeteret copia.

45 Nec desunt miracula eaque frequentia: sed, quod litteris commendata non sint, præcedentium Priorum incuriæ adscribitur: interim notatum est, omnis generis infirmos illuc deferri, partim jumentis impositos, inter straminicos fascēs duos, velut in lecto; alios furenlis subaxillaribus nixos, qui propriis pedibus sani regrediuntur; quidam secundo aut tertio; nonnulli post novum suæ devotionis diem; prout placet Deo ad honorem suorum Sanctorum, quorum nomina, licet ignota terris, conscripta tamen tenet liber vitæ. Refrigescens ultimis his sæculis caritas, permisit collabi hospitale, quod majorum pietas in conspectu ecclesiæ fundarat pauperibus, cujus nunc solum parietinæ visuntur. Gaufridus, ad D. Martialis apud Lenoices Monachus et Prior Vostensis, in Chronico quod a Roberto Rege, id est, ab anno DCCCLXXXVI, usque ad MCLXXXIV deduxit, quodque Labbe protulit Tom. 2 Novæ Bibliothecæ cap. 15, enumerans Sanctos in Episcopatu præclarioris, Beata Ferreola, inquit, in ecclesia S. Martini; et B. Dominus, sive Dominicus, in basilica S. Stephani, juxta castrum de Gimel, requiescunt. Est illud prope Tullense ibidem oppidum, leucis fere quatuordecim ab urbe, unde de hoc et illa notitiam distinctiorem requirimus, saltem dierum quibus coluntur, siquidem is cultus adhuc supersit.

et frequens illuc est populi concursus.

E sequentibus crebris miraculis.

S. Ferreola et S. Dominus prope Tullum. F

DE S. FORTUNATO

EPISCOPO FANENSI IN ITALIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus cultu, et Vita, seculo XII scripta

CIRCA DCXX.

Inter 4 Protectores Fanensis S. Fortunatus.

Fanum, Umbriæ Senonensis urbs antiqua et Episcopalis, in littore maris Adriatici, inter Pisaurum et Senogalliam, ita a priscis creditur appellata, quod præclaro olim Fortunæ templo fuisset nobilitata, unde et Fanum Fortunæ etiamnum a viris eruditis solet nominari. Inter hujus ubi Episcopos sunt quatuor, Sanctorum catalogo inscripti, quos ipsa ut suos Protectores et Patronos colit. Duorum memoriam elapsis proximis mensibus celebravimus, scilicet S. Eusebii xviii Aprilis, et S. Ursi xv Maji; aliorum duorum Acta habemus, proferenda

hoc et sequenti mense, scilicet S. Paterniani, primi Episcopi, xii, Julii, et S. Fortunati, hoc viii Junii.

2 Fumus nos ibi, anno MDCLX cum proficisceremur Romam, humanissime excepti ab Admodum Reverendo Domino Matthæo Galletto, Canonico Pænitentiario, qui Acta dictorum Sanctorum Potentiari et Fortunati a nobis assignata, sua ipse manu descripsit, ac Romam ad nos curavit deferri cum hoc testimonio: Nos infrascripti, Joannes Baptista Marcolinus Præpositus Cathedralis Fanensis, Lucas Amianus Canonicus Theologus, et Canonicus Gallettus, attestamur

Acta ex Legendario scripta,

medio

A medio juramento, tactis etc., supradictos tractatus de Vita Sanctorum Fortunati et Paterniani, Episcoporum et Protectorum civitatis Fanensis, Latino sermone descriptos, fideliter de verbo ad verbum collectos et extractos ex tabulis publicis, scripturis, ac membranis pergamenis in codice magno manuscripto, ad binas columnas, ac magnis litteris rubeis in qualibet periodo fol. 327, characteris Gothici mixti et Longobardici, cooperto ex tabellis ligneis pelliculatis nigri coloris; qui asservatur in archivio Cathedralis Ecclesiae Fanensis; ubi sunt descriptae Vitae Sanctorum, quae antiquitus loco Lectionum legebantur in choro; omissis verbis nonnullis in eo spatio antiquitate corrosis: et affirmamus, ut supra, concordare cum originali, S. Fortunati ad folium 271 a tergo, usque ad folium 277 per totum, et S. Paterniani ad folium 278 usque ad folium 283; ubi sequitur Vita S. Aegidii Abbatis. In quorum fidem.

Ego Joannes Baptista Marcolinus, Praepositus Fanensis, affirmo, ut supra.

Ego Lucas Amianus, Canonicus Theologus, affirmo, ut supra.

B Ego Matthaeus Gallettus, Canonicus Pœnitentiarum, affirmo, ut supra.

Joannes Baptista Alferius, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Fanensis. Universis et singulis notum facimus et attestamus, suprascriptos Nobiles et Admodum Reverendos Dominos, Praepositum Joannem Baptistam Marcolinum, et Canonicos Lucam Amianum Theologum, et Pœnitentiarum Matthaeum Gallettum, Cathedralis Fanensis, fuisse et esse tales, quales se supra fecerunt respective, supradictaque omnia in præsentis quinterno chartæ 39 contenta, scripta et copiata per supradictum Dominum Gallettum, ex libro, modis et formis superius descriptis et designatis, servato in Archivio supradictæ nostræ Cathedralis Ecclesiae sub tribus clavibus, prout nobis constat. Et propterea supradictis omnibus et propriis eorum manibus subscriptis, plenam et indubitam fidem fore et esse adhibendam, prout in similibus semper adhibitam fuisse et adhiberi, testor. In quorum fidem etc. Datum ex nostro Palatio Episcopali Fanensi hac die prima 1661.

Ego Joannes Franciscus Thomassinus, Cancellarius.

Et est sigillum Episcopi appositum.

C 3 Ferdinandus Ughellus, tomo primo Italix sacræ in Episcopis Fanensibus, statuit, quintum S. Fortunatum Leoni successisse, circa annum dxc. Hunc narrant, inquit, erga Christianos captivos adeo deflagrasse caritate, ut sacris divenditis vasis, illos durissima servitute eximeret: quod sane præclare factum (ut sæpe piis mentibus evenire solet) cum Fortunato venisset in suspensionem, Gregorium Magnum consuluit, an in hujusmodi pios usus sibi liceret vasa sacra distrahere: cumque in facti favorem retulisset responsum, perrexit esse pius, donec ipse corpore, quasi e durissimo carcere exolutus, evolveret ad cælum vi Idus Junii: cujus sacrum corpus apud Cathedrale templum in area marmorea asservatur: ubi tanquam Tutelaris ejus civitatis quotannis festa dies concelebratur.

4 Nos etiam ibidem inter alia annotavimus, in dicto templo, admodum venusto etiam in frontispicio, præter chorum et crucem, quatuor ad mediam navim intercolumnia numerari; atque in dextro ad chorum sacello post pulchram aram marmoream hanc inscriptionem legi: Aram hanc, sub qua venerab. corpus S. Fortunati, civitatis hujus Antistitis, Patroni meritiss. asservatur, Hector Diotallevius Ariminensis, Episcopus Fani, in ejus honorem Pa-

Junii T. II

rio marmore ac pretiosis exculptis lapidibus unde- D quaque exornavit, anno Domini mdcxxxviii. In sinistro ad eundem chorum sacello sub ara, marmoreo in monumento, conduntur corpora SS. Ursi et Eusebii, Fanensium Episcoporum: super eam vero sunt Reliquiæ variæ... Invisimus deinde S. Paterniani templum, in quo corpus ejus quiescit, ut ad ejus Natulem diem xii Julii poterit indicari.

5 Addit supra laudatus Ughellus ista: De B. Fortunati Episcopi vita tractatum edidit Joannes Nonantulanus; quem nos hic, ex antiquissimo codice pergameno angustissimæ Nonantulanæ Abbatiae descriptum, ad majorem ejusdem Sancti gloriam, damus. Verum compendium illud solum est Actorum, quæ accepimus ex MSS. Fanensi. Omissæ scilicet ibi sunt longa Præfatio et comparationes, desumptæ ex sacra Scriptura, et adhortatio sub finem de flagellis divinis tolerandis. Præterea, quia Nonantula a S. Anselmo (de quo egimus in Martu) condita est in agro Mutinensi, aliquot dierum itinere ab urbe Fanensi dissita, videtur dictus Joannes, Nonantula quidem arundinis fuisse, sed Fani vixisse: assertit enim num. 13, se interfuisse spectaculo liquoris inmanantis ex ossibus S. Fortunati: et num. 16 indicat, se facie cognitam habere mulierem, a contractione libera- E tam. Idem in titulo hujus Vitæ appellatur vir eloquentissimus.

6 S. Fortunatum creatum Episcopum circa annum dxc diximus ex Ughello: at quo anno e vita hac decesserit, non constat; si tamen recte definiamus S. Ursum illi successisse anno dxcxv, consequens esse videatur, ut ultra annum dxcxx iste vixerit Vincentius Nolsi, (a cujus familia extat illustre sacellum in Cathedrali Fanensi) edidit anno mdcxli Italica phrasi Vitæ quatuor Sanctorum Episcoporum Fanensium, et ad Vitam S. Fortunati præfatur, antiquas memorias per incursionem Barbarorum, Gothorum, et Longobardorum, perisse. Interim describit educationem Fortunati sub piis parentibus, eumque ad exemplum virtutum a se descriptarum proponit, sed per multas nimiasque evagationes. Idem, Episcopum assertit creatum anno dxcii; vita functum hoc die viii Junii, non addito anno. Addit sacrum corpus extra urbem in ecclesia ipsi dicata, atque inde ad ecclesiam Cathedralem translatum, Petro existente Episcopo Fanensi, non tamen anno mxciii ut apud Ughellum legitur, sed aliquot seculis citius: et forte Petrus iste collocandus est post Amatium, qui ad annum dcccxlvi refertur; et ante Joannem, qui ponitur floruisse anno dccccliii. Nam deinde dicitur num. 12, anno mxciii plebs Fanensis pia dubitatione perquisivisse, ubi vel quomodo hujus almi Pontificis ossa quiescerent: quod signum est jam pridem factum fuisse translationem ad Ecclesiam Cathedralem, in qua sub pyramide reperta fuerunt. Imo eodem tempore dicuntur plura patrata miracula, quæ se vidisse confirmabant, qui adhuc tempore scriptoris vivebant: unde colligimus, aliquot elapsis ab illa perquisitione annis Actu fuisse composita, ante seculi xii dimidium. Demum S. Fortunati meminit Philippus Ferrarius in Catalogo generali, et alio Sanctorum Italix, et in Nova Topographia.

VITA

Auctore Joanne Nonantulano.

Ex MS. Ecclesie Fanensis.

PROLOGUS.

Gloriosi Præsulis Fortunati, dilectissimi Fratres, festum venerabile celebrantes, nostri Conditoris laudibus nos oportet insistere: ad cuius redundat honorem, quidquid sanctitati pie fuerit ac religiose collatum. Etenim testante Prophe-

sub attestazione Capituli.

Captivi liberati, venditis sacris vasis.

Aram marmoream construit anno 1638.

Translationis,

F Inventio Ossium,

et scriptæ Vitæ.

A JOANNE NON.
XX MS.
Psal. 67, 36.
Per Sanctos
divinitus
instructos

Job. 9,9

ornata Eccle-
sia compara-
tur Arcturo;

A ^ta, in Sanctis suis mirabilem Dominum esse dicimus, quia quidquid recte sapiunt, quidquid laudabiliter operantur, quidquid suaviter in moribus erga proximos redolent, ab illo indeficienti fonte pietatis supernae percipiunt, qui munera gratiae spiritualis abundanter omnibus tribuit, et nulli improperat. Ipse enim est, qui juxta beati Job testimonium, facit Arcturum, facit etiam Orionas, et Hyadas, et interiora Austri. Hæc cœlestia sidera, Fratres, humanis visibus subjecta cernuntur: sed quoniam carnales, quique ad cognitionem spiritualium non assurgunt, ex ipsis instruuntur rebus visibilibus quas noverunt. Arcturus quippe quoddam cœleste signum est, inter tenebras noctis lucens; quod septem quidem continet stellas, et semper volvitur, sed numquam sentit occasum. Quid ergo per Arcturum, nisi Ecclesia sancta signatur, quæ nimirum tenebras noctis irradiat, dum hujus mundi caliginem sua claritate diverberat, et ignorantiae caritatem a fidelium cordibus procul eliminat: ad quod peragendum septem stellis fulgida redditur: quia dum septemplici munere gratiae spiritualis instruitur, ad alios illuminandum potens efficitur. Ardet etiam et lucet, quia Conditoris sui desiderio vehementer exæstuat, et lucem aliis divinæ cognitionis infundit; quæ quidem semper volvitur, sed nullominus mergitur, quia inter procellas et turbines hujus mundi Ecclesia sancta colliditur, sed numquam a status sui soliditate dejicitur. Quia enim supra firmam petram solidata consistit, licet flumina violenta conveniant, procellæ tumentes insurgant, ventorum rabies sæva propulset, divelli tamen non poterit, quæ super firmam petram fortis innititur. Ferre ergo debet Arcturum, cum per septiformem sancti Spiritus gratiam in caritate corroboravit Ecclesiam, ad cujus ornatum Orionas et Hyadas decenter apposuit.

Sancti ejus
Orionibus,

et Hyadibus.

B 2 Orionas quippe stellæ sunt, quæ in tempore hiemali apparent, et in suo ortu validas excitant tempestates. Quid igitur per Orionas nisi Sancti designantur, qui in hieme apparent, et tempestates maximas excitant: quia dum fidei gratiam congelatis adhuc prædicare Gentibus, quorum corda frigore infidelitatis obdurata torpuerant, valida illos tempestas illatæ persecutionis attrivit: sed hiemis asperitate cedente, cum cœli facies serena succedit, a radio solis aeris tepefacta temperies fructibus procreandis somenta ministrat; Hyades fulgentes apparent, quæ largos imbres effundunt, et ad germinandum terram fertilem reddunt: quia nimirum, postquam crudelitas est sedata Gentilium, postquam mundi principibus, jugo fidei Christianæ suppositis, divinæ caritatis ardorem orbis pacatus accepit; sancti mox effulserunt Doctores: quibus tanto magis licuit imbres doctrinæ spiritualis effundere, quanto liberius eis concessum est in pace recte permanere. Isti itaque sunt Dominicæ vineæ sacræ cultores: isti sunt qui tenera arbusta, in agro plantata Dominico, cœlestibus aquis infundunt: isti sunt qui ad proferendum justitiæ germen, terram alieni cordis fecundum efficiunt: isti sunt qui ovile Dominicum a lupis insurgentibus protegent: isti sunt qui venenatis pravitatis hæreticæ jaculis elypeum Catholicæ defensionis opponunt: isti sunt, qui Scripturarum sacra mysteria, densis ad operta figuris, ad cognitionis lucem per seriem expositionum adducunt.

CAPUT I.

Virtutes S. Fortunati verbis Sacræ Scripturæ expositæ.

Inter hos ergo gloriosus Domini Fortunatus, velut

lucidum sidus emicuit: cujus vita laudabilibus moribus simul et forma doctrinæ salutis effulsit: cujus fuerat in cogitatione sobrietas, in operatione constantia, in fide soliditas, in spe longanimitas, in caritate perfectio: in exhortando quoque fuerat alacer, in corripiendo severus, in consulendo benignus, in ignoscendo facilis, in irascendo difficilis in operando sollicitus, in docendo assiduus. Constitutus in corpore, corruptionem corporis ignorabat: quia carnis infirma per vigorem spiritus superabat: præter carnem vivebat in carne: sic vivebat in mundo, quasi non esset e mundo. Imo nequaquam erat e mundo: nam si Christi discipulus erat, quod utique erat, profecto ex hoc mundo non erat. An forte contendis Christi discipulos fuisse de mundo? Audi ipsum Christum discipulis suis dicentem; Si essetis, inquit, de hoc mundo, utique quod suum esset, diligeret mundus. An de hoc mundo B. Paulus Apostolus erat, qui dicebat; Mihi mundus crucifixus est et ego mundo? Nequaquam igitur, beate Fortunate, de hoc mundo fuisti: quia ipsum cum suis pompis et concupiscentiis abnegans, carnem quoque tuam omnino mortificans, nudus nudum Dominum sequens, crucem tuam post Dominum bajulasti. Qui enim de hoc mundo est, nequaquam ea, quæ mundi sunt, abiecit; imo nimis cupide amplectitur et diligit: et dum transitoria ludificata mente insequitur, a semper mansuris bonis procul excluditur. Sed tibi nequaquam, excellentissime Præsul, aulæ cœlestis janua clauditur: quia talenta tibi commissa pie dispensans et fideliter augens, dum geminata lucra tuo creditori reportas, Domini tui immarcessibile gaudium feliciter intras.

4 Nullatenus, inquam, Fortunate sacer, a supernæ patriæ removeris ingressu, quia tum fideliter in terreno tabernaculo militas, in cœlesti monte feliciter religiose quiescis. Sed hic forte quis instat, et quid sit tabernaculum, quis sit mons ille sanctus, æterna felicitate decoratus, interrogat. Ille tabernaculum, est Christiana militia: mons sanctus, est immarcessibilis gloria vitæ perennis. Sed qui non habitat in tabernaculo, non ascendit in montem: quia qui non currit stadium, non accipit bravium: qui laboris exercitium recusat in militia, remunerationis donativum non habebit in patria. Sed felix Pontifex iste quem colimus, qui ingressus est sine macula, et est operatus justitiam; sine macula ingressus est, quia nullam notam delicti criminalis incurrit; justitiam est operatus, dum quod sibi voluit alteri non negavit, et quod sibi voluit alteri devotus impendit: sine macula ingressus est, qui nec se nec alterum læsit: justitiam operatus est, qui legis divinæ mandatum devotus implevit: sine macula, inquam, ingressus est, qui lumbos suos, Domino jubente, præcinxit; justitiam operatus est, qui ardentes lucernas in manibus tenuit. Lumbos namque præcinxit, qui carnis suæ lasciviam per continentiam coarctavit: ardentes lucernas in manibus gessit, qui proximis suis lucis exempla monstravit: lumbos præcinxit, qui carnem suam cum vitiis et concupiscentiis prorsus extinxit: ardentes lucernas in manibus habuit, qui caritatis fervore semetipsum vehementer accendit: lumbos inquam, præcinxit, qui corporeos sensus ab omni immunditiæ inquinamento compescuit; ardentes lucernas in manibus tulit, qui proximis suis lumen doctrinæ spiritualis ostendit: lumbos præcinxit, qui sibi custodiam assiduæ correctionis adhibuit; ardentes lucernas in manibus tenuit, qui sacræ conversationis exemplis, proximos illuminavit.

5 Unde merito, vir iste sanctissimus inter sexaginta fortissimos computatur, qui (sicut in amoris Cantico legitur) Salomonis lectulum ambiunt; qui ad

D
S. Fortunatus,
in omni virtute
eximius,

quasi absque
carne

extra mun-
dum vivens,
Joan. 15, 19

Gal. 6. 14

E
talenta com-
missa auxil.

terreno taber-
naculo ad cœ-
lestem mon-
tem transla-
tus,

quia sine ma-
cula operatus
justitiam:

F

lumbos præ-
cinxit et lu-
cernas in ma-
nibus habuit:

Cant. 3, 7

CAPUT II.

D
AUCTORE
JOANNE EX MS.

inter 60 fortes viros ad lectum Salomonis nostri Christi,

A ad bella doctissimi, gladios in manibus tenent; et unusquisque, propter timores nocturnos, super femur suum ensen imponit. Quis vero Salomon, qui pacificus dicitur, nisi Dominus Jesus Christus accipitur? qui nimirum est vere pacificus, dum genus humanum proprio sanguine fuso, Deo Patri reconciliavit; et utrumque parietem, e diverso venientem, in se ipso, qui lapis est angularis, circulo fidei et caritatis univit: cujus pacifici lectus sancta Ecclesia vel anima quæque fidelis efficitur, dum a mundanæ solitudinis strepitu vacua in solo Conditoris sui desiderio pausat; et ut intus Sponsus cœlestis quiescat, cor suum ab omni seculi cupiditate prorsus emandat. Quid vero per sexaginta fortes, qui hunc lectulum ambiunt, nisi sancti Prædicatores aperte signantur? qui dum sex operibus misericordie vigilanter insistant, dum legis decalogum spiritualiter implent, quasi ad sexagenarium numerum surgunt. Hi profecto Salomonis lectulum ambiunt: quia mentem sanctam, in qua Christus quiescit et habitat, verbis et exemplis instituunt: quibus a mentis aditu venientes hostes abiciunt, dum ipsam mentem exemplis sustinent et doctrinis erudiunt. Hi tenent gladios, et ad bella doctissimi existunt; quia dum verbum Domini complent, quod corde percipiunt; magis ac magis ad spirituale prælium semper instructi, hostem suum diabolum sapientia simul et fortitudine vincunt. Per gladium enim, Domini verbum intelligitur; per nanus vero bona, operatio figuratur: de quibus bene adhuc subjungitur; uniuscujusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Quid per ensen, nisi rigorem conversationis; et quid per femur, nisi carnis appetitum accipimus? Electi ergo quique, qui jam ad perfectionem vitæ proveci sunt, semper ensen super femur suum imponunt; qui a rigore districtæ sibi severitatis adhibita, appetitum carnis assidue conterunt; ne hostis, quem in nocte mundi hujus timent, repente veniens, mollem aditum in eis inveniat; et per voluptatis molliciem eo facilius, quo voluptuosiores invenerit, ad graviora perducatur. Et tales profecto ad Ecclesiæ regimen deputandi sunt, qui dum semetipsos provida meditatione discutunt, dum proprios mores severitate rigida comprimant, qualiter subditos corrigant ex semetipsis agnoscunt.

6 Unde lætare, Fanensis Ecclesia, et in laudem tui Conditoris, eo quod tibi talem providit Antistitem, qui donec tibi corporaliter adhæsit in terris, sacris te documentis instruxit, moribus decoravit, virtutibus exornavit; et relicto tandem carnis ergastulo, cum Domini sui gaudium coronatus intravit, a spirituum malignorum incursibus te sanctarum precum potenti brachio protegit. Spiritualibus igitur gaudiis, plebs Fanensis, exulta, tanto munita Patrono: cujus dum sacras Reliquias pio amore veneraris in terris, sanctis ab ipso precibus confoveris in cœlis. Hic orationes tuas, quas ei commendas, intra sacrarium exauditionis divinæ præsentat: hic tibi salutiferos imbres, copiam fructuum, cœli serenitatem, et corporum incolumitatem implorat: hic tibi sinum divinæ misericordiæ aperit, et divinæ pietatis aures, quas peccando coneluseras, hic interpellando sacris orationibus referat. Unde, si forte investigare delectat, ntrumnam te Patronus tuus, pio amore dilexerit suspice retro transacta miracula, et intueri diligenter, quanta tibi contulerit eximie dilectionis insignia.

Corpus S. Fortunati miraculose translatum.

Ut enim reverenda senum testatur auctoritas, ecclesia quondam extra urbem non procul a muris fuerat dedicata, in qua beatissimi Fortunati venerabile corpus honore debito fuerat collocatum. Accidit autem, ut plebs devota fidelium, non longe ab illa quam præfati sumus, ad honorem B. Paterniani edificaret ecclesiam. Unde factum est, ut populi, semper novitate gaudentes, antiquam negligentes ecclesiam, novam basilicam devotius frequentarent, ibique suæ venerationis vota persolverent. Tandem igitur Petrus Antistes, qui Fanensi Ecclesiæ præerat, instanti populorum supplicatione pulsatus, Abbati, ordinato in B. Paterniani cœnobio, veterem illam concessit ecclesiam, ejusque dominio improvida aliquantulum discretionem commisit. Abbas itaque usurpata licentia, cogitans, ne venerabilis illa vetus ecclesia aliquando sibi impedimentum afferret, sacrosanctum corpus B. Fortunati cupiebat auferre, et in nova quam construxerat basilica collocare. Hoc Episcopus cognito, ad prædictam ecclesiam cum suis Clericis properavit; Abbati præcipiens, ne sanctum corpus audaci temeritate contingeret. Sed imminente populorum frequentia prævaluit Abbatis audacia, et sacro corpore super planstrum imposito bobusque subjunctis, ad novam basilicam properare conantur. Sed ecce ventus turbinis, e regione prorumpens, tantam densi pulveris nebulam in illorum facies impetus sui vigore contorsit, ut alter alterum non posset aspicere; et ipsi boves in vertiginem ducti, nequaquam valerent ultra procedere. Sed quoniam stultorum superbia contumax, nec etiam flagellis acquiescit, illatis verberibus et stimulis boves urgere, plaustri rotas manibus adjuvare, illisque tertio hanc temeritatem tentantibus labor in nihilum cedere.

8 Consuluit tandem Episcopus, ut hominum cessante officio, res ista divino committeretur arbitrio. Recedentibus ergo procul hominibus, plaustro subjuncti boves, recto tramite tendunt ad urbem; neque a dextris vel a sinistris ab itinere deviant, donec cum sacro corpore Episcopalem ecclesiam intrant. Frequens adest populorum conventus, lætitiæ voces ad cœlum tolluntur, magnalia divina laudantur: exultant Fanicolæ cives, qui venerandis Reliquiis tanti Pontificis non privantur: sacrum corpus plaustro deponitur, hymnis et laudibus erebrisque vigiliis honoratur: saxeæ pyramis erigitur, in qua sanctum corpus, cum locello in quo fuerat, honore debito collocatur. Sed eodem tempore quo vetus illa, de qua locuti sumus, B. Fortunati basilica ob populi incuriam fuerat derelicta; sævæ mortalitatis pestis inmissa Fanensem populum devastabat: quæ mox receptis sacris in urbe Reliquiis, impetrantibus hujus almi Præsulis meritis sedata quievit: quod ex superni æquitate judicii non dubium est evenisse: ut qui exigente negligentie culpa, severæ correctionis flagella pertulerant; ad debitæ religionis exercitium redeuntes, benignæ consolationis gaudia læta sentirent. Sic Dominus omnipotens errores nostros verbere paterno castigat, et quos per flagella viderit emendatos, æternæ consolationis dono lætificat.

9 Sed intueri diligentius libet hoc insigne miraculum, cui veterum facta videntur obtulisse præsigium. Nam sicut in Regum reperitur historia, Arca fœderis Domini a Philistæis est capta, et in Azotum translata; ubi etiam, exigentibus peccatis Israelitici populi, per aliquod tempus mansit. Sed quoniam

Ab Ecclesia
ejus extra
urbem,

ad altam S.
Paterniani,

transferri nulla
vi potuit,
Corpus:

E

sed bobus
plaustri sibi
relictis,

portatur ad
Cathedralem,

F

et pestis sedatur.

1 Reg. 3,
et seq.
See Arca Dei
capta a Philistæis,

Philistæos

A spiritibus
immundis
liberat,

et omnia bona
apud
Deum impetrat.

B
accinctos ense
super femur.

AUCTORE.
JOANNE EX MS.

*id est Ecclesia
a demonibus
oppugnata,*

*his plaga ma-
gna a Christo
percussis*

Psal. 88, 11

*atque per
Sanctos pul-
sis;*

*plaustrum
subiectum
Evangelico,*

Ezech. 1, 20

*Prædicatori-
bus ipsum
trahentibus
inscur boam
facturum,*

A Philistæos ultionis divinæ plaga percussit, Arcam Domini diutius violenta dominatione retinere non prævalent. Plaustrum itaque novum faciunt, Arcam fœderis super illud imponunt, boves fœtas illi subjungunt, earum vitulos domi concludunt, nullum qui eas regat ductorem constituunt. Sed plaustro subjectæ boves recto tramite pergunt, gressus suos ab itinere nullo modo flectant, in Bethsamis cum Arca domini veniunt. Sed quid, Fratres, quid per Arcam fœderis, nisi sancta Ecclesia designatur? Ipsa namque est divinæ promissionis pignore fœderata, ipsi divina credita sunt sacramenta, ipsa est quæ Spiritum sanctum in pignus et arriam æternæ hereditatis, ad quam vocatur, accepit. Hanc olim Philistæi captivam duxerunt, dum per hominis primi delictum, dominium super eam maligni spiritus habuere, qui recte per Philistæos signantur: Philistæi quippe, Potione cadentes interpretantur: et maligni spiritus quasi potione superflua ceciderunt, dum nimia contra Dominum superbia tumescentes, de claritate patriæ celestis ejecti, ad aeris hujus caliginem corruerunt: qui Arcam Domini captivare conantur, dum locum beatitudinis, quem perdidere, hominibus invidentes; genus humanum, de quo ædificanda erat Ecclesia, suggestionem pestifera ad delictum traxerunt. Sed tandem unigenitus Dei Filius, sua non deserens, nostra suspiciens; reitans in sinu Patris, egrediens de utero matris; insaniabili Philistæos plaga percussit, dum malignos spiritus moriendo contrivit, regnum illorum destravit, dominium, quod super electos habuerant, omnino delevit. Sicut ei per Prophetam dicitur; Tu humiliasti superbum, sicut vulneratum, et in virtute brachii tui dispersisti inimicos tuos. Superbum quippe, o bone Jesu, potenter humiliasti, dum apostatam Angelum, qui ob superbiam dignitatem amisit angelicam, tuis fidelibus subdidisti: ut ejus suggestionis illecebras per vigorem spiritus vineant, eumque ex obsessis corporibus pellant, et ejus calliditatis machinamenta penitus destruant. Tu quoque, fortis et invictus Jesu Christe, diabolum vulnerasti; dum ea, quæ contra te direxerat, in ipsum fortiter jacula retorsisti, et propriis eum telis occumbere præcepisti: suis quippe telis opprimitur, qui ea, quam homini propinaverat, morte perimitur.

B quo ædificanda erat Ecclesia, suggestionem pestifera ad delictum traxerunt. Sed tandem unigenitus Dei Filius, sua non deserens, nostra suspiciens; reitans in sinu Patris, egrediens de utero matris; insaniabili Philistæos plaga percussit, dum malignos spiritus moriendo contrivit, regnum illorum destravit, dominium, quod super electos habuerant, omnino delevit. Sicut ei per Prophetam dicitur; Tu humiliasti superbum, sicut vulneratum, et in virtute brachii tui dispersisti inimicos tuos. Superbum quippe, o bone Jesu, potenter humiliasti, dum apostatam Angelum, qui ob superbiam dignitatem amisit angelicam, tuis fidelibus subdidisti: ut ejus suggestionis illecebras per vigorem spiritus vineant, eumque ex obsessis corporibus pellant, et ejus calliditatis machinamenta penitus destruant. Tu quoque, fortis et invictus Jesu Christe, diabolum vulnerasti; dum ea, quæ contra te direxerat, in ipsum fortiter jacula retorsisti, et propriis eum telis occumbere præcepisti: suis quippe telis opprimitur, qui ea, quam homini propinaverat, morte perimitur.

C 10 Tandem igitur plaustrum novum erigitur; boves, quæ fœtæ fuerant, subjunguntur, arca superimponitur, et in Bethsames ducitur. Quid per plaustrum novum, nisi novi hominis nova doctrina signatur? Plaustrum quippe quatuor volvitur rotis, et Domini Jesu Christi nova doctrina continetur quatuor Evangeliiis. Quatuor enim Evangelia illæ præsignaverant rotæ mirabiles, de quibus Propheta Ezechiel in sua visione sic loquitur; Quicumque ibat spiritus, illic eunto spiritu ibant: spiritus enim vitæ erat in rotis. Vos quippe, vos Evangelistæ quatuor, istæ rotæ fuistis, qui spiritum vitæ, quem vobis Jesus ab arce Patris infuderat, toto corde sequentes, en duntaxat nobis credenda misistis, quæ ab ejus magisterio didicistis. Quid vero per boves, quæ plaustrum ducunt, nisi sacri prædicatorum congrue figurantur? Bos namque animal est aratri aptum, quod cornum producit, ungulam quoque findit, et ruminat. Sic nimirum doctores sancti, terram alieni cordis prædicationis vomere scindunt; et dum vitiorum spinas extirpant, ad virtutum germina procreanda aptam efficiunt; cornua vero producant, dum hæreticam pravitatem arguentis catholicis ventilant, dum soliditatem et robur sanctitatis assumunt; quo muniti, occurrentibus inimicis, quasi cornibus armata fronte, resistunt. Ungulam quoque findunt et ruminant, dum discretionis modum in om-

nibus servant, et legis divinæ quam gustavere dulcedinem assidue semper in mentis palato retractant. Qui bene fœtæ etiam dicuntur, quia nimirum hi, qui tantæ perfectionis existunt, nequaquam steriles in Ecclesia permanent; immo dum alios doctrina et exemplis instruunt, multos Domino filios verbo prædicationis gignunt. Sed notandum, quia dum boves plaustro subjunguntur, earum filii domi includuntur: quia nimirum dum perfecti in scientia prædicant; hi qui adhuc in sensu parvuli sunt, qui adhuc doctrinæ alimento indigent, sub disciplinæ magisterio cohibendi sunt; ne forte dum ad alios docendos adhuc docendi prodeunt, semet ipsos perdant, et alios non acquirant. Sed plaustrum arca superponitur et in Bethsames reducitur. Bethsames, Domus solis interpretatur, per quam æterna patria figuratur; quam verus justitiæ sol semper illuminat, dum eam suæ claritatis presenti visione lætificat. Percussis ergo Philistæis, arca plaustro superposita babus trabentibus in Bethsames reducitur: quia nimirum per Christi victoriam superatis malignis spiritibus, sancta Ecclesia, evangelicis sacramentis instructa, per prædicatorum officium ad obtinendam gloriam patriæ celestis erigitur, ubi claritatem æterni solis aspiciat, et gaudium perpetuæ felicitatis obtineat.

11 Sed ecce, dum prolatis testimoniis sacramentum inquirimus, a te, Beate Fortunato, longe evagati sumus. Sed precamur, ignosce; ad tuum honorem ista prosecuti sumus: ignosce, ut ea quæ de tuis mirabilibus restant, dicere valeamus. Tu quippe, beatissime Præsul, suave Domini jugum sacris cervicibus portans, novo plaustro subiectus, Fanensem Ecclesiam, instar Arcæ superimpositam, in Bethsames adduxisti; dum eam verbis instruens, et exemplis informans, ad æterni solis contemplandam gloriam sublimasti. Revera, inquam, novo plaustro subiectus, beate Fortunato, fuisti; dum evangelicis sacramentis instructus, veterem hominem cum suis actibus exuisti; et novum eum, qui secundum Deum creatus est, cum sanctitatis operibus induisti. Novo plaustro subiectus es; dum carnalem sensum veteris legis a te prorsus excludis, et spiritualem intellectum per gratiam novæ legis assumis. Novo plaustro subiectus es, dum hujus mundi pressuras pro ovibus tibi commissis pati non renuis, et Domini tui passiones imitando devotus amplecteris. Novo plaustro subiectus es, qui cum Christo humiliatus in terris, cum ipso exaltaris in cœlis: et quoniam vivens humilitatem spontaneam eligis, jam solutus a corpore ineffabilem gloriam percipis. Sic nimirum, sic bone Jesu, qui tua vestigia sequitur, doctrinis instruitur, exemplis informat, inter cives angelicos in cœlestibus honoratur et frequenti devotione in terris ab Ecclesiæ filiis celebratur. Qui enim tibi, qui vera vita es, bone Jesu, vivens adhæserit, moriendo nequaquam moritur, imo ad vitam felix introducit, cum a præsentī vita relinquitur. Electorum quippe vita non deficit, sed angetur, nec occidendo præterit, sed ex ipso occasu principium accipit. [Quid enim]? An mortem incurrisse B. Fortunatus dicendus est, qui æternæ vitæ conjunctus est? qui etsi corporaliter a nobis absens est, per crebra miracula semper nobis præsens est?

CAPUT III.

Inventio corporis S. Fortunati. Liqueor ex ossibus manans.

Lætare ergo, Fanensis Ecclesia; spirituale gaudium sume: quia nequaquam te Pontifex tuus deseruit: et qui olim te spiritualibus alimentis instituit, etiam nunc præclaris signis illustrare non desinit. Ut, etsi de innumeris, pauca narremus, illud

*in Bethsamis,
id est patriam
æternam
ducitur.*

*Sed et Arca
dicitur Eccle-
sia Fanensis,
per S. Fortu-
natum,*

*quasi novo
Spiritus
plaustrum
subiectum,*

F

*sicque re-
ceptum cœla.*

*Coram testibus
oculatis,*

post inventum an. 1113 corpus,

cum corporibus SS. Eusebii et Ursi,

suavem de se odorem spirat :

ab eo oleum emanat,

diversæ in diversis effluunt,
2 Cor. 2, 16
Luc. 2, 34

miraculo quotannis iterato,

etiam vidente Auctore, indeque moto ad scribendum.

A illud præcipue notificare curavimus, quod ante paucos annos multorum oculis ostensum innotuit ; ut eo verissimum cunctis appareat, quo plures adhuc in carne viventes existunt, qui hoc se vidisse confirmant. Anno itaque ab Incarnatione Domini millesimo centesimo tertio decimo, cum plebs Fanensis pia dubitatione perquireret, ubi vel quomodo hujus almi Pontificis ossa quiescerent ; placuit tandem, ut pyramidem illam, confringerent, in qua sacrum corpus cum suo locello contineri majorum relatione didicerant. Igitur pyramis evertitur, saxeæ arca detegitur, detecta aperitur, venerabilis ille thesaurus, qui quærebatur, intus aspicitur ; et quoniam caritas electorum sancta semper societate congaudet, quia nec singularis esse caritas potest ; alii duo cum ipso reperti sunt, quorum sacra nomina, supposita scriptura declarat, dum alterum Eusebium, alterum Ursum vocari denuntiat. Et merito tres isti Pontifices uno mausoleo clauduntur, qui eadem fide Trinitatis et Unitatis instructi, eadem Pontificali dignitate sublimes, ejusdem Fanensis Ecclesiæ sacri Rectores, ad eandem felicitatis perpetuæ gloriam pariter pervenerunt. Sed detectis venerandis Reliquiis, tum vero cerneret nix candorem in ossibus, ut jam in illis futuræ per resurrectionem glorificationis imaginem præsignares ; odoris quippe fragrantia tanta manabat, ut myrrhæ et balsami et omnium unguentorum odoramenta incomparabili suavitate transcenderet. Saxeæ quoque arca, B. Fortunati sanctificata Reliquiis, contra naturalem soliditatis suæ duritiam sacrum corpus emanare liquorem, adeo largiter, ut et ipsa tota madesceret, et suppositum pavementum stillicidiis sacris infunderet.

13 Sed sacer ille liquor exceptus a pluribus, diversum diversis est operatus effectum, dum aliis salutem, aliis contulit detrimentum. Etenim spiritualia dona, Paulo testante, aliis vitæ præstant odorem, odorem aliis exhibent mortis : et Dominus Jesus, juxta vaticinium Simeonis, aliis in resurrectionem, in ruinam aliis positus fuit. Et quoniam bonum male accipienti commutatur in malum, Domini Jesu buccella, quæ electos sanctificavit Apostolos, inapum Judam deteriorem fecit, dum ab ipso diabolus non expulit, sed inclusit. Nam, sicut Evangelista testatur, mox ut buccellam Judas accepit, in illum diabolus introivit. Caveas ergo et tu, cujus conscientiam pondus iniquitatis onustat, ne ad spiritualia dona non purificatus accedas : quia dum immundus munda contrectas, benedictio tibi in maledictionem mutatur ; et qui aliis vitam conferret, tibi perniciem operatur. Renovatur autem istud annua revolutione miraculum : et dum B. Fortunati festivitas colitur, de saxi duritia liquor ille salutaris egreditur : et, ut plus mireris, in mense Junio cum solis ardor vehementer incanduit, saxum natura rigidum molliem accipit ; et ne forte hoc naturæ lapidis imputes, mox transeunte festivitate, hoc miraculum desinit. Memini quoque me, licet indignum, huic interfuisse spectaculo ; petram totam vidisse madescere ; et, dictu mirabile ! manna cœlestis saxo rigente diffuere. Unde te, Fortunate sacer, toto corde laudamus, qui nos miraculis tantis illustras : quia dum nobis signa exterius exhibes, divinæ cognitionis interius nos luce perfundis. Hoc quippe confirmati miraculo, te veneramus, adscriptum inter senatores aulæ cœlestis. Hinc quæ de te pie dicuntur, vera esse perpendimus : hinc, pulsati Fratrum Fanensium precibus, ad tuas laudes scribendas accessimus. Imo nequaquam nos ista componimus, tua sunt prorsus ista quæ dicimus. Tu scriptor es, ego sum tibi calamus ; hos per me characteres signas, per me populis cognoscenda fidelibus tua miracula mandas. Utinam,

excellentissime Præsul, me idoneum calamum sacris manibus tuis efficias ! Utinam meæ servitutis officium tibi complaceat ! Utinam me tua merita protegant, et ad societatem patriæ supernæ perducant, in qua sublimatus exultas.

14 Veneranda sunt, Fratres, superius enarrata miracula, et olim transactis comparanda mysteriis. Nonne huic simile esse videtur divinæ illud virtutis insigne, cum sitiienti populo longi itineris labore defesso, Moyse exorante, irriguos fontes petra profudit ? Sed intueamur diligentius, Fratres, quid spiritualiter illa petra signaverit, quis ille sitiens populus fuerit, quas aquas ad refocillandum acceperit. Quid vero petra significet, Doctor gentium beatus Paulus insinuat ; Petra, inquit, erat Christus Scilicet de hac petra flumina manant, dum spiritualia ab ipso sacramenta procedunt, a quibus fideles populi poculum salutare percipiunt. Hæc petra, virga lignea bis percussa refertur : quia profecto duo sunt ligna crucis, in qua Dominus Jesus lapis angularis pependit, ubi lancea perfossus aquam et sanguinem simul emisit. Sacra quippe nos aqua regenerat, sanguis redimit, caro immaculata cibando consolidat. Hæc namque tria sunt indivisibilia sacramenta salutis, in quibus Christiana fides roborata consistit, et totius hæreticæ pravitatis et mundanæ sapientiæ machinamenta confringit ; Joanne Apostolo testante, qui ait ; Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum ; et hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Et quasi ab eo quereretur, unde nostra fides testimonium habent, mox subsequens adjunxit ; Tria namque sunt, quæ testimonium dant in terra, aqua, sanguis, et caro ; et tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, et Spiritus. Hæc sunt testimonia tua, bone Jesu, hæc sunt illa flumina salutis, quæ de tua soliditate profundis ; his fluentis sanctam Ecclesiam irrigas, his mentem sitim in cordibus fidelium tuorum extinguis, his aquis satietatem perpetuam donas, his vitiorum sterilitatem auferis, et fecunditatem justitiæ præbes. Has aquas, Fanensium turba fidelium, de viva petra tuus tibi produxit Antistes ; et quod ad eruditionem tuam adhuc tibi visibiliter exhibet, copiosius olim spiritualiter ministravit atque ministrat.

15 Et tu quippe cum antiquo populo patrum in Ægypto fuisti, sub Pharaonis domino genuisti, Moysen ducem accepisti, rubrum mare transisti : sed quia adhuc per desertum incedis, quia siti deficiis, labore tabescis, pro te Moyses orat, aquam tibi de petra producit, et recreationis fomenta largitur. An non in Ægyptos eras, cum originalibus compedita criminibus, in tenebris manebas, et divinæ cognitionis luce carebas ? Ubi etiam sub Pharaonis domino nimis oppressa plorabas, dum sub diaboli jugo captiva, corruptionis injunctæ [arumnas] deflebas. Sed præsto tibi est Moyses, qui te liberat ; divina gratia B. Fortunatus tibi providetur Antistes, qui te per veritatis doctrinam ab erroribus ignorantie solvit ; et dum te ad notitiam tui Conditoris adducit, ab iniqui hostis dominio eripit. Eo quoque ducente rubrum mare transis, dum per ejus doctrinam et ministerium, baptismi lavacrum percipis ; quod utique tunc rubrum effluat, cum roseo sanguine Dominicæ Passionis intingitur. Videas autem, ne adhuc de securitate præsumas. Etenim per desertum incedis, iter tibi est per insidias, per multos labores oportet te redire ad patriam : sed utinam in hoc itinere sitias, ut satietatem beatæ refectionis invenias, illam, inquam, satietatem, quam bonus Jesus sitientibus repromittit : Si quis sitit, inquit, veniat et bibat, et de ventre fluent aquæ vivæ ; et alibi, Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Hanc beatitudinem

D
AUCTORE
JOANNE
EX SS.

Comparatur hic liquor aquæ ex petra,
Exod. 17, 6

1 Cor. 10, 4

Id est ex Christo,

1 Joan. 5, 4

1 Joan. 5, 7

qua aqua S. Fortunatus Fanenses refecit,

1^a Filii Israel ex Ægypto migrantibus comparandos :

Joan. 7, 30
quos hortatur auctor ut inde potari satiant,

votis

AUCTORE
JOANNE
EX MS.

unde energu-
ment, a gri,
claudi su-
nitatem fe-
runt.

Pau/ercula
auctori no'a,

misere contra-
cta

in somnis sibi
visa graviter
periclitari,

admonetur
accedere:

Fanum
proficiscitur,

A votis omnibus, plebs Fanensis, amplectere; justitiæ sitim vehementer assume, ut ad ejus saturitate attingas: in te ipsa tabesce, et carnis exiccans humores, a te ipsa penitus defice. Huic tuo desiderio, Moysi vice, Pontifex venerandus Fortunatus occurret; precibus almis tuæ sitis extinguet ardorem; Dominum Jesum vivam petram orando pulsabit, ut tibi fluente gratiæ spiritualis impendat, quibus satiata pinguescas, et ad gaudium æternæ refectionis attingas. Quoties enim munera supernæ gratiæ percipis, quoties miraculis illustraris, quoties doctrina sacra perfunderis, toties tibi perspicuas aquas petra producit, ut in his munditiæ lavacrum et poculum salutis invenias. Nonne vero limpidissimum te irrigavit gratiæ divinæ fluentum, cum impetrantibus Beati Fortunati meritis, demones effugatos, infirmos curatos, claudos erectos vidisti? Unde si te sitis egregia divinæ cognoscendæ virtutis exurit, audi, quod tibi proponimus insigne miraculum, in cujus fonte restinguere poteris desiderii aestuantis incendium.

CAPUT IV.

13 Contracta et distorta mulier sanata.

Quædam mulier paupercula, quam omnes fere novistis, quam ego quoque facie cognitam habeo, pluribus narrare solebat, quod in noctis visione cognoverat: ejus quidem verba nequaquam ab ejus ore suscepi, sed fideles testes et subsequenta circa ipsam declarata miracula fidem præcedentibus astrunt. Quæ in Urbinati territorio mediocri genere orta, ex altera parte corporis erat invalida, adeo ut digiti retortæ manus, brachio tenaciter adherentes, adhuc ostendant complexionis ingratiæ vestigia; et contractum erus pedem a terra suspenderet ut juxta genitalia applicaret. Cruciebatur itaque urgente inopia, morbo quoque torquebatur appposito. Devotis [ergo] precibus Dominum exorabat, ut mori permetteret, quam totam vivere non sinebat. Adest nox quæ finem curis imponet. Debilis hæc somno resolvitur, devinitus ei consilium salutis recuperandæ tribuitur. Aspiciebat igitur in visione nocturna: videbatur sibi quatenus dum alti fluminis ripam baculo sustentata præcederet, angustum tandem et difficile reperit iter, cujus etiam expediti pericula formidarent; cum a dextris obstantibus rupibus diverticula nulla paterent, a sinistris fluvius præcipitanter incederet, ante oculos vehemens præcipitium immineret. Intentabant ei undique omnia mortem: et ut majoris infortunii terror accederet, baculum, quo sustentabatur, delapsum alveus torrentis accepit. Sed circumspiciens quoniam modo sublevaret asperos casus; videt ecce duos senes non procul assistere; quorum alterum patrem suum esse cognovit, quem jam defunctum esse meminerat; alterum vero, qui vultus admodum fuerat reverendi, minime cognoscere potuit. Paterna eam sollicitudine pater alloquitur, ne timeat exhortatur, recuperandæ salutis fiduciam præbet, si ad B. Fortunatum, Fanensis ecclesiæ Præsulem, venire festinet.

17 A somnis tandem evigilans mulier, hanc se-
cundum visionem saepe retractans, utpote de salute recuperanda sollicita, laborem assumpsit itineris; et baculo sustentante subnixâ, Fanensium urbem vix demum fatigata subivit. Quantam tibi gloriam tuus præstat Antistes, plebs intueri Fanensis. A remotis finibus languidus evocat; et cum eos curare in regione propria valeat, te tamen solam suis miraculis illustrare deliberat: ut, sicut in terris vivens cibaria tibi sacræ prædicationis impendit; ita nunc in

coelis consistens, laudibus te præclaræ virtutis honoret. Cujus facta dum solerti meditatione considero, alterum Heliseum illum esse perpendo, quem in Samaria commorantem Naaman ille Syrus lepra percussus adivit; et in Jordane fluvio septies Heliseo monente lavatus, munditiâ pristinæ sanitatis accepit. Quid rogo, Fratres, quid iste leprosus, nisi genus designat humanum? Quod eo tempore deformem cutis varietatem contraxit, cum innocentie et sanctitatis decorem per inobedientiam depravatum amisit, et pollutionis multifariæ sordes per peccatum assumpsit. Sed Heliseo mandante Jordanem ingreditur, septies lavatur, ac tandem mundatur. Jordanis quippe, Descensio dicitur; Syrus vero, Sublimis interpretatur. Helisens ergo monet, ut Syrus, qui leprosus est, Jordanem ingrediatur; quia sancti prædicatores præcipiunt, ut qui peccati lepra sordescit, sublimitatem mundanæ dignitatis abjiciat, cervicositatem superbiæ comprimat, ab elationis turgidæ fastu omnino descendat, humilitatis lavacrum intret; ubi, cooperante septiformi sancti Spiritus gratia, dealbationem totius sanctitatis assumet.

18 Et tu igitur, plebs Fanensis, ad tuum Heliseum concurre, ejus monita summa devotione mentis amplectere, quatenus salutarem munditiâ valeas obtinere. Et tu siquidem, ut opinor, in Syria forte consistis, aliquando sordida forsitan lepra contingeris; et ideo ad Heliseum propera, Jordanem ingredere, lavare septies, nitidamque cutem [recipe]. In Syria quippe es, dum contra tuum Auctorem elata mente tumescis, dum in tua scientia gloriaris, dum divinæ sapientiæ nullatenus acquiescis. In Syria es, quoties tui Conditoris præcepta contemnis, quoties mundi honoribus delectaris; et quia cum mundo ditescere cupis, Christi paupertatem imitari non appetis. Hinc te lepra turpis invadit; quia mox ut a Christo recedis, qui sibi adherentes sanctificat, prædo te malignus aggreditur, qui suos imitatores totius iniquitatis contagio sordidat. Sed ne pereas, ne sordibus involuta putrescas, egredere de Syria: omnem deponere superbiâ, mundi projice dignitates, relinque divitias, honores postpone, ad Heliseum curre, ad Pontificem tuum Fortunatum affectu pii cordis accede; ejus monitis acquiesce, Jordanem humiliata prorsus ingredere; compunctionis et poenitentiae lavacro [totam] te, si sanari cupis, asperge: cumque lavata septies fueris, profecto mundaberis: quia in sanctum Spiritum credens, cujus gratia est septiformis; septiformes sordes vitiorum abjicies, et inestimabilem justitiæ candorem percipies. Sicut ergo Naaman ille Syrus ad Heliseum sanandus accessit; sic et tu, quoties peccati morbo deprimeris, auxilium hujus almi Sacerdotis inquire: ad cujus beneficia postulanda debilis etiam et contracta mulier nocturna visione docta pervenit.

19 Igitur urbem ingressa, B. Fortunati frequentabat oratorinam, prece sedula ejus implorabat auxilium, quatenus consequeretur salutis promissæ solatium. Sed ut futurum circa illam miraculum magis celebre fieret, cunctis fere Fanensibus ostiatim victum quærendo prius innotuit, quam fructum optatæ liberationis acceperit. Sed tandem aliquando, cum juxta tumulum B. Fortunati procumbens oraret, magnus eam repente stupor invasit, adeo ut sensu derelicta jaceret, et apertis oculis penitus nil videret. Interim ejus ossa contorta quemdam fragorem emittunt, nervi siccati virescunt; et quos morbus male contraxerat, ad proprios usus virtus divina reformat. Ad se tandem reversa mulier tremebunda surrexit, et utroque pede subnixâ, non adhuc se sanam intelligens, baculum quo sustentari consueverat,

D
1 Reg. 5

instar Naaman Syri ad
Eliseum
pergens,

atque in
Jordane lava-
ri jussi:

E
quo monentur
Fanenses,

ut et ipsi a
lepra spiri-
tuali mundan-
di.

Ad Patronum
suum
ven.unt,

F
sicut mulier
illa,

quæ ad
tumulum
Sancti orans,

recipit usum
membrorum.

A consueverat, in pavimento quærebat. Quod ut circumstantes aspiciunt, contra morem solitum illam incedere admirantur; quid sibi contigerit; sollicita intentione perquirunt. Confitetur illa, quæ circa se divinitus facta cognoverat: in lætitiā mox omnes prorumpunt, divinam omnipotentiam laudant, B. Fortuati merita venerantur. Verumtamen prædicta mulier sine baculo quidem incedit; sed adhuc claudicat: quod ex divina dispensatione arbitror evenisse, ut in altero divinæ munera pietatis intelligat, in altero severitatem adhibitæ correctionis attendat. Etenim Dominus omnipotens pauperes suos pia severitate flagellat, ut eo magis fulgidiores efficiat, quo vehementius in camino mundanæ tribulationis examinatur.

Adhortatio ut
flagella Dei
patienter
ferantur.

20 Amplectenda sunt nobis divina flagella hujusmodi et æquanimiter toleranda: quia ab hereditate paterna indignus excluditur, quisquis paterna castigatione commonitus nullatenus emendatur. Ne ergo nos, dilectissimi, ab hereditate sui Pater cælestis excludat; optemus, ut nos per flagella suæ pietatis emendatos efficiat, uentis nostræ duritiam comprimat, carnis nostræ lascivias severitatis suæ mucrone trucidet, et, quod magis mirere, eo cla-

B

riores per laborum exercitia reddat. Numquidnam David Rege mitissimo sanctiores? numquid Job probatissimo justiores? et unde Paulo Apostolo Angelus sathanæ, stimulus carnis, qui colaphizet apponitur; pro quo ut ejiciatur, ter Dominum rogat, et non exauditur? imo apposita simili causa ostenditur, cum virtutem in infirmitate perfici, divino ei oraculo dicitur. Propheta quoque David, ut flagellis corrigeretur orabat: Proba, inquit, Domine, et tenta me: ure renes meos et cor meum. Et quasi ab eo [quid tentationes sibi] prosint exquireres; in alio Psalmo evidenter insinuat; Castigans, inquit, castigavit me Dominus, et morti non tradidit me. Beatus Job divina voce laudatur, et quod ei similis in terra non sit, superna assertione probatur: et tamen filiis orbatur, possessionibus spolitur, a dignitatibus sublimatus dejicitur, [pessimo] insuper morbo percutitur, et a planta pedis usque ad verticem vulnus aperitur; ut profecto fideles intelligant, in hoc mundo semper esse plorandum: quia, qui hic in lacrymis seminant, illic in gaudio metent; et qui hic euntes deflent, in futuro cum exultatione laborum suorum manipulos colligent.

AUCTORE
JOANNE
EX MS.

2 Cor. 12, 7

Psal. 25, 2

Psal. 117, 18

Job 1, 18,

E

DE S. MARIO SOLITARIO

MAURIACI IN ARVERNIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu certo, Actis apoeryphis, et incerta ætate.

D. P.

SEC. VI,

In oppido
Mauriaco

Qua Durdanius fluvius Lemovices ab Arvernīs separat, ad Auzam rivulum, jacet Mauriacum: in eoque Benedictini Ordinis et reformationis Cluniacensis, cœnobium, quod a Theodechilde, Chlodovei Francorum Regis filia, fundatum creditur, S. Petro dicatum. Oppidum vero ipsum cum titulo Archipresbyteratus, sub diocesi Claromontana ad plures circum vicos extensi, ad provisionem Episcopi pertinet, qui ecclesiæ ibi Parochiali Curatum imponit. Ad cœnobium vero ecclesiam corpus S. Marii, in eremiticæ suæ exercitationis loco sedecim leucis distante sepulti, transferri curavit nobilissima quædam femina, nomine Ermengardis, quod exinde multis ibi miraculis claruit, celebri reliquie cultum hac vii Junii, non solum istis, sed et per totam Arverniam et Aquitaniam. Dominicus de Jesu, Carmelita Discalciatus, in Vita seu Historia panegyrica hujus Sancti, allegatus a Jacobo Branche inter Vitas Sanctorum Arvernæ, existimat, Ermengardim prædictam eam esse, quæ Stephano, ejus nominis quinto Episcopo Claromontano, in favorem, ecclesiæ Cathedralis, dedit Ecclesiam Silvaniacensem, cum turra * Nohanensi, tempore Philippi Franciæ Regis, circa annum MLX. Addit idem Branche, quod, licet Sanctus hic proprium habeat Mauriaci sacellum, tamen Dominica festum præcedente, sermum ejus effleratur processionaliter in proximum oppidum montem, ad duos bellici tormenti jactus distantem, dictum Podium S. Marii; ibique relinquatur totos tres menses, visitandum a frequentia concurrentium illuc vicinorum: quo in mente prædictus Stephanus ecclesiam consecravit, supra cujus tectum nocte sequenti lux magna effulserat, totam circum illuminans regionem. Agitur de hoc monte et ecclesia num. 33 et 35, simulque indicatur, numquam illuc

ab an. circ.
1060 corpus;

* an Nohanen-
si?

efferrī sacrum corpus, pro pluvia vel siccitate impetranda, quin optatus sequatur effectus.

2 Vita præfati S. Marii Confessoris, Patroni urbis Mauriacensis, e Latino vetustissimoque quodam membraneo manuscripto monasterii S. Petri ejusdem urbis, atque post Vitam et miracula S. Austrennioni, ejusdem S. Marii Acta continente, fideliter et ad verbum descripta, uti ad calcem egraphi legitur, et inter schedas P. Odonis Gissari reperta, ad nos venit beneficio P. Petri Possini sub hoc titulo, Incipit Vita S. Marii, Patroni nostri; qui titulus aliique, Capitulis præfixi singulis, elegantiori notantur rubrica. Sequuntur autem in eodem codice, satis male habito, Passio SS. Tiburtii et Vincentii, Vitæque Sanctorum Guinidii Episcopi (cujus Reliquias possidet Conventus Mauriacensis) Benedicti, Odonis, Albini. Hæc autem ulco hic adjuugo, ut verisimile faciam, ipsam Mauriacense cœnobium adhuc superesse aut superfuisse, cum ista Odoni Gissaro ibi scribebantur, aut medium sæculi hujus defuncto, licet in Pullario Beneficiorum et Indicibus Abbatiarum Galliæ nusquam illud nominetur. Ut ut est, velim ab eis qui nunc locum possident de præsentī sacri corporis cultu ac statu distinctus edoceri; tum etiam de prænomīnatis tribus Sanctis, Benedicto, Odone, Albino, quorum ibidem Vitæ haberi dicuntur, sintne vulgo noti, Benedictus totius Ordinis Patriarcha, Odo Abbas Cluniacensis, Albinus Andegavensis Episcopus; an alii nobis forsau ignoti. De primo et tertio egimus in Martio, nec non in Mayo de Alcuino, alius etiam dicto Albino; de Odone acturi xviii Novembris. Guinidii autem, seu Quinidii, Episcopi Vasoniensis, Acta illustravit Bollandus ad diem xv Februarii. Scire etiam velim, sintne adhuc in usu Invitatorium, Antiphonæ, Versus, Responsoria, et Hymni Officii S. Marii,

et Vita in
MS. vetusto.

F

Inter Vitas
Patronorum.

A S. Marii, ad Matutinum, Laudes ac Vesperas, sicut in eodem codice ponuntur ante Vitam; quæque fortassis antiquiora sunt omnia, ipsique scribendæ argumentum subministrarunt: unde ea ipsa valde optamus nancisci.

Cultus late
diffusus,

3 Non ibi autem consistit Sancti illius cultus; tota enim diœcesi Claromontana Officium de eo fit sub ritu semiduplex, partim hac die, partim precedenti; uti apparet ex Breviariis Ecclesiarum Claromontanae et monasterii Casa-Dei. Complures per Arverniam et Aquitaniam ecclesiarum pluraque altaria, inquit Jacobus Branche, inveniuntur eidem dicata, in quibus per intercessionem illius, multa Deus operatur miracula; puta ecclesia Villæ siccae, prope Cadurcum; Capella intra eadem Divæ Virginis a Porta, Claromonte, aliaque ibidem S. Petri, in ecclesia S. Juliani Brivatensi; in vico S. Saturnini prope Claromontem; Mussiaci, Orceti, Ontabæ prope Issorium; Bonnaguis, prope Ussetum; Fortunis, prope Muratum; Cronce et Maledis, prope S. Florum; ad S. Bonitum, prope Achonem. Besseriis autem pago, qui distat duabus leucis Pebraco, ad vii Jun. concurrunt rustici, sua ei animalia commendaturi, successu optimo, ut ipsemet ex his intellexi an. MDCXLIII, quando illuc ut minimum duo millia confluerant; nec probare potui Dominorum quorundam secularium cupiditatem, vindicantium sibi bonam partem caseorum, magno tunc numero offerri solitorum; metuique ne his id male aliquando cedat.

Vitam non
scripsit S. Odo
Ab. Cluniac.

4 Idem Jacobus Branche, istis sic relatis, ad finem Vitæ Galliæ, a se post, præallegatum Carmelitam concinnat; Latine veteris, quam etiam in archivis ecclesiarum Brivatensis servari asserit, auctorem facit S. Odonem, Abbatem Cluniacensem; testem nullum nominans, neque animadvertens quod antea dixerat de Ermengarde, velut translationis curatrice, seculo XI ad medietatem provento; quodque S. Odo obiit anno MCCCLXII, uno ut minimum seculo citius. Adde, quod stylus tam verbusus, qualem hic reperio ac potissimum libra primo (qui tamen et secundus ejusdem Auctoris sunt) nequaquam Odonem istum referat, ex suis scriptis satis noscendum. Neque dixerim hunc scripsisse quidquam, rogatum a Mauriacensibus Monachis, prius forsitan quam transferretur ad ipsos Corpus, in propinquo possidentes et regentes parochiam, S. Marii dictam etiam ipsam; nisi Ermengardis alia anterior admittatur, quæ translationem curaverit. Tunc enim facile concessero ab Odone compositum Officium, quod postea extenderit alius amplissima phrasi, addens ex suo librum secundum de translatione et miraculis posterioribus; minueret tamen difficile captu, quomodo talem auctorem habens, satis habuisset eo innominato polliceri, simpliciter scripturum se Acta Sancti, prout tradita sunt ab antiquis (et quidem scriptis, ut postea innot) sequere... fidem totius historię committere eis qui hæc tradiderunt. Idem autem queritur de uno quopiam recentiorum, quod, antiquis non contentus, Acta S. Marii tantis superfluitatibus, tantaque inanum implerit luculenta nugacitate dictorum, ut gravibus quibusque lectoribus sive auditoribus, non solum nauseam atque fastidium, verum etiam (nisi ob Sancti reverentiam) totum pene quod ibi dicitur, contemnendum penitus videretur et abjiciendum.

temporaque et
res mire con-
fundentem,

5 Utinam hæc censura non etiam caderet in ipsammet illius Præfationem verbosissimam totumque librum primum: in quo non solum verba, sed res etiam ipsæ tales sunt, ut Henschenius noster dubitaverit, essentne typis emulganda nostris; ipseque Auctor merito caverit fide jubere pro veritate historię, a se scribendæ ex antiquis. Quis enim utrumque peritus linguarum ac temporum, sine stomocha legat, quod socius (ut præfertur) S. Austremonii, missusque in Galliam Roma Sanctus, Ermonio dæmoniaco a se curato et baptizato num. 11,

jussit ut diceretur vocabulo Bernardus; num. 12 D quod cæcus. Salmana nuncupatus, a Sancto vocatus est in baptismo Barnerus; quodque Stennonio paralytico idem Sanctus num. 14 gesti in se miraculi publicationem fortiter interdicens; locutioni Teutonice assuetum imposuit vocabulum Hilpericus? S. Gregorius Turonensis, in Arvernia natus et educatus, qui in sua Francorum Historia duorum potissimum Episcopatum, Turonensis, videlicet et Claromontani, Antistites sibi enumerandos proposuit seriatim; inter hos primum statuit Austremonium, Decio et Grato Coss. id est anno CCL, missum in Gallias, uti ipse ait lib. 1 cap. 28. Atqui tota tunc Gallia, unis parens Romanis, Francica et Teutonica ignorabat nomino; quæ etiam inepte finguntur assumi ab homine, qualem tunc Marium concipere oporteret, linguæ, legæ, natione Romano. Quod si ista inepte fingerentur de tali, multo etiam ineptius finguntur de eo, qui (ut scriptis ab anterioribus traditum, inquit Auctor Vitæ ipso initio,) ex illorum collegio fuit discipulorum, qui cum Dominum Jesum præsentem in carne vidissent, primos Apostolorum Petrum et Paulum Romam sunt secuti, ac divinæ prædicationis sub eorum magisterio fideles extitere ministri.

dum Teutonici nomina
imputantur
socio S. Austremonii,

aut etiam discipulo Christi

6 Joannes Savaro, Præses et Præfectus Arvernæ, vir eruditus deque litteris et patriæ suæ historia optime meritis, de S. Austremonio scribit in Originibus Urbis Claromontanae, eum, postquam annos sex et triginta suæ præfuisse Ecclesiæ, sibi substituisse S. Urbicum, decessisseque ad Iciolorum vicum, et adhuc sex annos superfuisset. Acta S. Urbici dedit Henschenius, docuitque vita functum circa annum CCCXII; rursumque die v Junii, de successoribus ejus Sanctis Leogontio et Illidio probavit, ex eorum Actis, seculo IV floruisse. Atque hinc porro ex mente Turonensis ad S. Austremonium, seculo III dimidio adiectum, facilis est ascensus; non item ad ætatem Apostolorum; cui quæ S. Austremonium admovent ex quadam opinione vulgi, ignotus sibi suarum Ecclesiarum origines cupide ad Apostolos attollentis, enormem coguntur in Episcoporum successionibus admittere hiatum; quod fieri non deberet absque certissimis testimoniis, qualia pro S. Austremonio non habentur, vedum pro S. Mario; atque adeo vacillet necesse est, quidquid de hoc, ut tali, dicitur toto libro primo Vitæ. Totum tamen contextum hic dare proposui, ut suo quisque rem arbitrio æstimet, tanto liberior futurus, quanto fidelius transcriptam acceperit qualemcumque S. Marii Vitam.

7 Ego in ea nihil video, in quo possit verosimilis aliquæ, de S. Marii ætate, conjectura formari, quam ipsa illa Teutonica nomina, quæ alias per summam absurditatem inducta deberemus agnoscere. Quid enim, aliunde habemus, quo ille vehementer suadeatur non esse multo junior S. Gregorio Turonensi? qui cum pleborumque Arvernorum Sanctorum Acta suis in libris, de gloria Martyrum et vitis Patrum, insigniter illustravit; S. Marii tamen non meminit. Primi autem, qui de eo scripserunt aliquid, videntur Monocho Mauriacenses fuisse, postquam ipsis fuit loci sepulchralis cura commissa. Liceat ergo opinari mihi, quod sicut a S. Petro missus S. Austremonius dicitur, quia missus ab aliquo ejus in Apostolica Sede successore, puta S. Fabiano, initio anni CCL vita functo; sic et S. Marius, ad reliquias Gentilibus in Arvernæ superioris montanis extirpandas, missus ab aliquo Arvernorum Episcopo, seculo VI vel VII, Francis jam tota Arvernia dominantibus, dicatur missus a S. Austremonio, quia illustrior nullus occurrebat, cujus nomini ea missio adscriberetur, ab hominibus, minime malis, et initia fidei Christianæ apud se posita per S. Austremonium agnoscentibus. Ita optime intelligetur, quomodo potuerit Marius, conversis baptizatisque a se ponere nomina Teutonica, id est, Francica; si tamen alia nomina illi unquam

E
Floruit enim
Austremonius
seculo 3,

F
verosimiliter
dictus missus
S. Marium.
sicut ipse
missus a S.
Petro;

licet in Gallias venit
anno 250,

A unquam habuerunt, et plus quam a morbis corporis curati fuerunt, nec a nativitate Christiani. Equidem vereor, ut tota tot verbis deprecata Gentilium conversio, aliud habeat in rei veritate fundamentum; quam quod S. Marius, nullo adhuc imposito sacrae ordinationis officio, sed pii pectoris compellente devotione, et simplex Clericus; montanis hominibus, Christianis quidem, sed perquam rudibus instituendis utilem operam navaverit, ex ea quam sibi delegerat solitudine; approbante, aut etiam hortante Claromontano Episcopo, qui ei Clericalem tonsuram dederat. Sed hæc per se dixerit lector; et quantum plus fidei mereantur quæ strictim dicuntur libro 2, quam quæ libro 1 tam prolixè exaggerantur.

Ejus in loco
primæ sepul-
turæ memoria

8 Certiora sunt veteris cultus monumenta, in eo ubi Sanctus eremiticam vitam duxit et supultus fuit loco: quem Jacobus Branche usserit ab ejus ibi spelunca nominari S. Mary le Creux, in tabulis ex Arvernorum dialecto, le Croz, id est Cavum S. Marii, sive ad litteram S. Marius cavus. Ibi erecta super ipsum ecclesia Parochialis, sub titulo S. Petri, etiamnum servat arcam corporis ligneam, circulis ferreis circumdatam, unde assumptum fuit transferendum Mauriacum: eademque in valle scatit fons, ab eodem Sancto nominatus, ex quo bibentes ægri sanitatem frequenter hauriunt: et ducentis abinde passibus monstratur lapis, unde is populum solebat instruere, dicta Sedes S. Marii: ipsa vero ecclesia plurimum etiam nunc visitatur, absente licet corpore, et multis illustratur miraculis. Ita Jacobus le Branche, qui non videtur postea magni facere, quod Marojolium, ubi Sancti anima visa est, venienti ad sepulcrum curandum Episcopo, ferri in eorum, putetur ab aliquibus esse, quod hodie vocatur Podium S. Marii, diversum a prædicto, inter civitatem S. Flori et Mauriacum, qui locus abest leucis 8 a loco sepulchræ: estque vero propius, Marojolium haud distare, a parochia S. Victoris, si non est ipsamet; siquidem hic ibi dicitur in corpore requiescere num. 19 distatque a Cavo-S. Marii solum leucis duabus. Quod autem prænominatum Podium attinet, id quoniam jacet in via Massiaco Mauriacum euntibus, crediderim, transeunte illac corpore; donatum Mauriacensibus fuisse, occasione miraculi, circa mulum in præceps lapsum patrati num. 25: sicut alias sæpe in talibus factum legimus.

An. 1528.

9 Hactenus scripseram, quando Mauriaco accepi, editum ante annos CLX et amplius Episcopale decretum, de festo Translationis x Septembris celebrando, in hæc verba: Thomas du Prat, miseratione divina Claromontensis Episcopus et Dominus, universis et singulis Christi fidelibus, in eo qui est vera salus, salutem sempiternam. Cura Pastoralis est vigilare super gregem sibi commissum, et illius in omnibus salutem procurare, imo Omnipotenti se tribuere fidelem ministrum, et maxime si ea quæ petuntur animarum salutem concernunt. Considerantes igitur fervorem caritatis devotionemque sinceram subditorum nostrorum, civium et habitatorum villæ Mauriaci, præfatæ nostræ diocesis, quam habent erga ecclesiam parochialem d. villæ, ubi imago Deiparæ et sacrosanctæ Virginis Mariæ veneratur et decoratur, ob miracula quæ Deus omnipotens, intuitu beatissimæ Virginis, ibidem crebro et de die in diem facere et operari dignatur; nec non et propter corpora Sanctorum Quinidii Episcopi et Marii Confessorum, quæ requiescunt, coluntur, et venerantur devotissime a dictis civibus alia in ecclesia præd. oppidi, videlicet in cœnobio S. Petri Ordinis S. Benedicti. Nos ergo, ex officio nostro optantes, eorum prædictorum subditorum nostrorum devotionem augere, sicut sitimus et desideramus in Domino; concedimus, permittimus, et volumus, quod de cetero annis singulis, eodem in loco, a viris eccle-

Statuit Tho-
mas Episc. ut
inter alia
quædam festa

siasticis pariter et laicis, fiat et celebretur festum, prout fieri solitum et de jure statutum in d. nostra diocesi diebus Dominicis et Festis solennibus, in tota præd. Parochia; scilicet memoria miraculorum intemeratæ Virginis die ix Maji; similiter et festum B. Quinidii, xv Februarii; et ejus Translatio, xxv Septembris; et Translatio S. Marii, Presbyteri et Confessoris x Septembris. Cupientes insuper eorum voluntatem adhuc propensiorum reddere; concedimus in Domino omnibus et singulis, prædictas ecclesias visitantibus, et præfactorum Sanctorum festa diebus superioribus celebrantibus, xl dies Indulgentiarum, quas ab hoc perpetuo statuimus valituras. In quorum omnium et singulorum robur, fidem, et testimonium, has nostras litteras sigilli nostri rotundi appensione jussimus muniri. Datum in domo nostra Episcopali Claromontensi, die v mensis Maji, anno Domini MXXVIII. Signatum G. Dovitre; et sigillatum infra rubra cera, vincta cordulo rubro serico.

10 Miramur hic nihil poni pro viii Junii, qui tamquam Natalis S. Marii etiam nunc colitur Officio semiduplici, ut patet ex propriorum diocesis Claromontanæ festorum indiculo inde nobis transcripto, et Ordine recitandi Officii pro anno MDCLVI; quando idem festum, tunc concurrens cum Feria v Pentecostalis hebdomadæ, transferri contigit usque in xiii Julii, cum addito; Fuit viii Junii. Magis etiam mirum videtur, Translationis festum, cum prærogativa Indulgentiarum tam studiose postulatum a populo, concessumque ab Episcopo, non perennasse ad posteros; sed in dicto Ordine Indiculoque omnino præteriri; fortassis quia in vindemiæ tempus cadens, minus aptum erat ciendo concursui populari. Fuit autem Episcopus Thomas, ut hoc obiter dicam, qui Societatem nostram, ex Italia adductam, primus stabilivit in Gallia, jactis trium Collegiorum fundamentis, Billomi in Arvernia et Parisiis in Francia, quod in maximam deinde celebritatem amplitudinemque excrevens, Claromontani Collegii nomen usque ad nostra hæc tempora tenuit; donec suum illud Rex Ludovicus XIV fecit, cepitque Ludovici Magni vocari; tertium Mauriaci erectum fuit, unde diploma prænotatum accepimus, absque spe inveniendi quæ supra optabamus vetustiora monumenta.

D
AUCTORE D. P.
agatur 10 Se-
ptembr.
Translatio S.
Marii:

Uel hodie
solus agatur
natalis 8
Junii.

E

Quis ille Tho-
mas?

VITA

Ex veteri MS. Mauriacensi.

F

PROLOGUS.

I nter omnes Sanctos, qui post Domini Salvatoris adventum, vel vita, vel prædicatione claruere per merendum, illorum vel maxime apud fideles attollenda sunt merita, per quos fides ipsa toto orbe fundata est, ac propagata. Quamvis enim postea extiterint multi, qui et sanctæ vitæ mirandis exercitiis meritisque magnis, et signorum quoque gratia collata ingentibus enituere miraculis; quidquid tamen istorum obtinuit fides et meritum, totum ad illorum spectat nihilominus meriti supplementum, per quos isti ad gratiam credulitatis, et ad virtutem pervenire potuerunt per fidem operationis. Huc accedit, quod inæstimabiliter fortioris virtutis fuit meritique majoris, quam esse nunc possit, eo tempore agnovisse ac suscepisse credulitatem veræ pietatis, quo nondum tanta fuerat gloria ac virtute comprobata, post illorum etiam ex hac vita discessum, qui ejus agnitores ante fuissent atque cultores. Ea namque, quibus hi post hanc vitam apud Deum se vivere et per illum plurimum se posse demonstrant, indubitanter ac certissime probant, nequaquam illos, dum hic

Inter Sanctos
præcipue lau-
dandi,

qui fidem pri-
mæ annuntia-
runt populis,

AUCTORE D. P. A viverent, in cultu pietatis errasse, ac per hoc imitationem veræ fidei indubitabilem sequentibus effecisse : quod jam temporibus nostris tot et tantis certissimum factum est documentis, ut facilius, etiam nolens quispiam, credere his cogatur, quæ negare non posse convincitur, quam ut credere velit, laboriosius persuadendum cuiquam videatur. At vero primis illis temporibus grandis hinc poterat humanis mentibus notabilitas dubietatis irrepere ; ne forte illud quod credendum prædicabatur, tale quiddam esset, quod ad tempus aliquod prævalens, postea penitus esse desineret. Sed profecto tanta redundantia inhærebat illis virtus et gratia Spiritus sancti, ut ipsam sinceriter intuentes in fidei prædicatione certitudinem veritatis, nullam in ea recipere possent ambiguitatem dubitationis. Ino vero tantum in eis exuberavit, tantaque illos ejusdem Spiritus abundantia replevit, ut non tantum fortissima fide retinere, verum etiam prædicatione instantissima toto illam satagerent orbe diffundere.

et multa sua tolerantia, B Jam vero quis digne valeat aestimare, quanta fuerit, quantæque gloriæ, et quanti meriti virtus illa, qua, pro eadem prædicatione per totam mundi latitudinem disseminanda, nec pericula vel labores asperiorum expaverunt iterum, nec universarum angustias indigentiarum, nec barbararum immanes gentium feritates, nec affuturas absque dubio multimodas persecutiones, postremo nec tantorum tam diversa genera tormentorum, et per ipsa tandem illatum crudelissimæ mortis exitium? Quod si aliquando aliquibus horum, in talibus patientis, supernæ peperit consilium Majestatis; quis tamen audeat dicere, illos passionum gloria caruisse, quos constat semetipsos ad omnes perferendas passiones, non tradidisse solum, verum etiam quodammodo ingessisse? Talium unum, nobis peculiarem Patrum, Sanctum scilicet Marium, dignatio cœlestis attribuit: ob ejus ingens meritum atque eminentissimam gloriam aliquatenus exprimendam, pauca quedam de viris hujusmodi putavimus in primis generaliter loqui. Nunc ad specialia ipsius ita nobis, pro exilitate sermonis, loquendi sive narrandi videtur intentio dirigenda, ut ea ipsa tamen non aliunde laudanda putentur aut approbanda, quam ex eo ipso quod generalis talium Sanctorum probatur habere laudatio; hoc est, non commentitiis aliquibus aut extrinsecus perquisitis laudationibus, sed ex ipsa suorum evidenti intimatione gestorum. Jam dudum siquidem nescio quis hujus beatissimi, sicut et plures nli aliorum suscepta narratione gestorum, tantis illam superfluitatibus tantaque inanum opplevit luculenta nugacitate dictorum; ut gravibus quibusque lectoribus sive auditoribus non solum nauseam pariat atque fastidium, verum etiam (nisi ob Sancti reverentiam) totum pene quod ibi dicitur, contemnendum penitus videatur et alijciendum. Quapropter his omnibus penitus omissis, gesta beatissimi viri, prout nobis tradita sunt ab antiquis, ita simpliciter ac breviter decrevimus expromenda; ut non tantum suimet consideratione digna et laudabili, sed moderata commendatione sint vacua. Neque enim aut extra appositis compositionibus debent superflue phalerari, aut proprii internique sui decoris neglecta consideratione, tantæ pulchritudinis admiratione et glorificatione fraudari. Fidem sane totius historiæ, ab anterioribus nobis traditæ, de ipso vel actibus ipsius, illis qui hæc tradidere committimus; tantumque secundum relationem eorum, vel recitamus ejus gesta, vel prædicamus: de magnitudine tamen virtutis meritorumque ipsius nulli penitus ambigendum esse censemus, quam quotidianis satisque mirandis comprobari miraculis videmus.

ut fecit S. Marius;

cujus Acta nimia verborum obfusca,

simplicius dantur, prout habentur antiquitus scripta.

LIBER I APOCRYPHUS

CAPUT I.

Missio viri Apostolici in Arverniam et secessus in locum solitarium.

Beatus igitur Marius, ut scriptis ab anterioribus traditum accepimus, ex illorum collegio fuit discipulorum, qui cum Dominum Jesum præsentem in carne vidissent, primos Apostolorum Petrum et Paulum Romam sunt secuti, ac divinæ prædicationis sub ipsorum magisterio fideles extitere ministri. Unde quatuor ex his Princeps Apostolorum Petrus, electos atque expertæ virtutis testimoniis approbatos, primo ad proximiores direxisse fertur Italiæ fines; postquam ibi sufficienter verbum fidei prædicassent, deinceps ad Gallias usque progressuros, idemque verbum per ipsas disseminaturos a. Illorum primum nomine Austremonium b consecrasse perhibetur Episcopum; comitesque illi attribuisse Necterium c Presbyterum, et Diaconum d Mammetum, atque Marium, verbi Dei strenuum fidelemque ministrum. Ita nondum alicujus officii Sacerdotalis sublimatione promotus, jam tamen divinæ prædicationis minister Apostolica per Spiritum sanctum electione monstratus est dignus: et qui fines, domos, et possessiones, notos et amicos deserens ac parentes, ad labores Apostolicos in fidei annuntiatione ac testificatione properanter adjuvandos, annuntiando eandem exteris nationibus fidem, idem quod Apostoli ministerium sortitus est eundemque laborem; factusque est alienis vir Apostolicæ dignitatis, qui secutus Apostolos alienus fieri non cunctatus est suis.

4 Et illos quidem quos, Ordinum sacrorum gradibus acceptatis, ipsa ordinationis necessitas ad solitudinem impellebat, injunctæ administrationis non adeo mirum est instantissimos operatores fuisse Dei agriculturæ Deique ædificationis. At iste, nullo adhuc imposito sacræ Ordinationis officio, sed soli pii pectoris compellente devotione, instantissimus nihilominus operator effectus, nonne digne est pro tantæ virtutis gratuita ac spontanea assumptione mirandus? Nam qualiter cum sociis, quibus ab Apostolorum principe comes ac minister fuerat attributus, opus assumptum fuerit executus, historica de illis traditio nobis evidenter ostendit; ubi ea quæ de ipso vel circa ipsum deinceps sunt acta narravit. Et verbis quidem illud ipsum satis astruxit, asserens illum non minus sociis insignem, tam prædicationibus, quam virtutibus atque miraculis, una cum illis totam pene Italiam ad veræ pietatis adduxisse culturam. De moribus quoque ipsius animique virtutibus ac vitæ instructione, præclara retulit multa, quibus appareret, quod ad tantos populos convertendos satis in eo prædicationi congrueret vita. Verum id quod deinceps narratur actum, omnem hac in re attestationem probatur superare verborum. Id autem est, quod sanctus ille Pontifex Austremonius, cum prædictis duobus sociis, Necterio Presbytero Diaconoque Mammeto, remorans adhuc in Italiæ finibus, tertium illum socium, et in prædicationis officio comministrum Marium beatissimum, delegisse dicitur ac judicasse præmittendum e, ad insinuandum verbis et virtutibus, fidei et virtutis Christianæ doctrinam gentibus Galliarum. Quod onus ipse, licet maximum, nec expavit, nec recusavit, nec tamquam gravissimum cunctabundus suscipere dubitavit. Nam de hac re a Sancto illo conventus, qualiter illius mandatum acceperit atque suscepit,

Discipulus Christi,

a b
a S. Petro in Gallias missus, c d

E cum S. Austremonio,

licet solum Clericus esset:

F

sociis tamen nihilo in fide prædicanda inferior,

ab iis præmittitur in Arverniam: c

A suscepit, juxta ea qua tradita hinc accepimus, breviter aliqua inserere putavimus.

qui suscepta
exhortatione
Austremonii

5 Vides, inquit S. Austremonius, O Mari, venerande frater, et dilectissime fili, cum ratione temporis, tum quoque et dignitate operis et utilitate operationis, atque ad ultimum paucitate nos cogi operariorum, ut in agricultura Dominica nulla penitus debeamus torpere desidia: sed totis viribus ita jugiter sancto nobis insistendum est labori, ut si fieri possit nullum momentum temporis, nulla paucitatis requies dependatur inutili vacationi. Igitur dum nos in his adhuc finibus remoramur, per te partes orbis occidui claritate sanctæ prædicationis ac lumine veritatis volumus illustrari; ut et pereuntibus populis salus per te conferatur æterna, et tibi per salvationem illorum Domini tui gaudium, atque in regno cælorum super multa constituaris. Ne verearis hominum ferociam barbarorum, quia missos nos esse nosti a Domino, sicut oves in medio luporum. Sed numquid suos oderat, quos ita mittebat? an non potius quantum diligeret, studebat hinc ostendere, quos et insectatione hostium, patientiæ palmam acquirere, et de ipsorum postmodum subjectione in cælesti curia volebat sublimiter triumphare? Ad hujus igitur remunerationem prælii, ad hujus semper aspice gloriam triumphi; et numquam ad laboris quantumque, sive tribulationis perpersionem, aut metus aliquid patieris aut tædii. Tum beatissimus Marius, alacer magis ac gaudens, quam dubitans aut pavidus, ad tale beati Pontificis hortamentum hoc modo fertur dedisse responsum: Quam dulcia mihi tua, Beatissime Pater, sunt mandata! quam salutaria videntur tua monita! quantique et opportunitatem afferre meriti comparandi, et beatitudinem præparare præmii consequendi! Agnosco te utilissimum præceptorem, et saluberrimum hortatorem. Par est igitur, ut me promptissimum habeas obauditorum. Vadam lætus et alacer, eroque Deo juvante non piger injuncti a te officii pro toto posse minister. Superest ut me semper indesinentibus tuis orationibus prosequaris, atque a communi omnium magistro Christo Jesu Domino nostro sedulis obtineas votis, ut et laborem congruum suscepto ministerio juvet impendere, et laboris impensionem non inanem aut infructuosam illis circa quas impendetur gentibus existere, tantamque mihi ad passionem universas, pro suo nomine perferendas, dignetur patientiam dare, quæ immanitates omnes valeat superare.

et Apostolico
plenus spiritu,

6 Ita jam securus et intrepidus, summa etiam cum devotione, ac si nullo monente, proficeat ultroque. Quid dicis, vir vere mirabilis ac stupendus? Solus veritatis præco ad innumerabilia cultorum falsitatis impugnator non cunctaris accedere? In tot populorum, tanta etiam antiquitate confirmatos errores, non vereris unus omnium eversor insurgere? Hinc certe probatur, quia quantum in te fuit, ad depellendos omnes, non Gallorum tantum, sed totius orbis errores, totum te et modis omnibus atque intimis votis, si res evenire posset, impendere cupivisses. Mirandum jam multum non erit, quod terrifica emeta facile contempsisti, dum cœlum esse unum optasti ex illis, qui enarraverunt gloriam Dei, atque in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Cum Paulo Apostolo legationem pro Christo fungi concupisti, atque unus esse ex adiutoribus Dei, mysteriorumque ipsius dispensator fidelis, et tam strenuus minister Christi, quo secundum promissionem ipsius illic esse posses honorificante Patre, ubi Filius ipse, cui ministrastis: hac, inquam, tanta non inanis, sed veræ magnificentia gloriæ delectatus, acquisitione tantæ sacræque dignitatis studio pietatis illectus, non adeo

mirum si ad hæc obtinenda magnis quantumcumque laboribus putaveris properandum, nec ab iis ullus te revocaverit metus quorumcumque perpetiendorum. Sapienter igitur atque utiliter inchoandum non recusasti, quod favente Deo fortiter consummasti. Postulatum itaque orationum suffragium mox in presenti beatus Pontifex abunde studuit impendendum, benedictione solenni pietatis illi prosperitatem itineris, devotionem operationis, instantiam fructumque laboris, ab inimicis tuitionem, patiendi fortitudinem, sustinendi longanimitatem, atque ad ultimum certamini bono et cursui consummato fideique servatæ repositam, a justo iudice, justitiæ coronam.

7 Ita profectus, Italiæ finibus transmissis, atque Alpibus superatis, pervenit ad Gallias, verbum disseminans pietatis per quæcumque transibat loca. Hoc modo ipsam quoque Galliam pene pertransiens, Aquitaniæque regionibus appropinquans, in territorium devenit Arvernium; ubi in quodam ipsarumque confinio patriarum locatus, sol veritatis ab Orientalibus adveniens oris, usque in ipsos limites Occidentalis Oceani porrectis facilius radiis resplenderet; itaque illuminaret innumeras multitudines populorum, antequam eo veniret. Ibi quoque tempore paucis, per totam circumcirca regionem, Evangelicæ prædicationis eadem lux clara diffunditur; verba prædicationis, operum mirandorum signa sequuntur; et quidquid auditum venire posset in dubium, gestis mirabilibus assertum, certissimum comprobatur. Reddebantur namque lumina cæcis, surdis auditio, debilibus membrorum fortitudo vigorque, ægris quibuscumque atque languentibus ad integrum pristina salus; fatigatis ab spiritibus immundis perfecta curatio, nec violentam aliquam vexandi in eorum sinebantur habere corporibus, in quorum cordibus amittere cogebantur jus improbum pristini dominatus. Ita divinis sagittis atque spiculis prædicando emissis, dum Dei miles invictus coruscantibus se protegit atque effulberat armis, subactis hostibus universis, satis nobilem de illorum subjectione triumphum regno meruit importare cælorum. Et ille quidem cælestis ostensor luminis humilem sibi locum, eoque adhuc tempore, fama satis obscurum, propriæ delegit habitationis: hoc est in quodam viculo, qui vulgari vocabulo dicitur Vallis f Jornaensis.

Arverniamque
ingressus,

E

multa patrat
in acula;

in Valle Jorna-
ensi cellam
sibi locat:

F

f

8 Ibi igitur quaquaversum verbi seminandi gratia discurrens, locatum sibi habebat hospitium, quo rediens privatim secretiusque maneret. Verum nequaquam obscuritate loci luminis claritas obscurati, quin potius claritate luminis obscuritas loci potuit meruisse depelli. Nam, ut de alio quodam Sancto ait quidam, æque sanctus ac doctus, illustratur latibulum, dum lumen recluditur. Denique, cum per loca circumquaque sita, perque diversas longius etiam positas regiones, doctrinæ virtutumque, illius splendor effulgeret; sanctitas ac sinceritas vitæ omnibus accedentibus mirabilis videbatur nihilominus resplendere: de qua re multa, ac superabundantius quam necesse est, a quodam relato actum vitæque ipsius accepimus dicta, quæ nec omittenda ex toto, nec ex parte maxima putavimus attingenda. Illud quamprimum Apostolicum exemplum imitandum sibi esse congruum duxit et commodum, castigare scilicet et in servitutem redigere proprium corpus, ne aliis prædicans ipse reprobis efficeretur. Abstinencia itaque mirabili pollebat, sed non minus hanc sapienter quam mirabiliter exercebat: ita nempe virtutis hujus ratio semper observanda deponit, quam Jesus Dominus in Evangelio, breviter quidem, sed pleniter intimavit. Cum enim de Joanne Baptista dixisset; Venit enim

Joannes

rx ms.
vigiliisque
se exercens:

A Joannes Baptista, non manducans neque bibens; et dicitur, dæmonium habet; ac deinde de se ipso; Venit autem filius hominis manducans et bibens; et dicunt, ecce homo verax et vini potator, peccatorum amicus et publicanorum; insipientiam talia dicentium his statim pauculis redarguit verbis, Et justificata est, inquit, sapientia a filiis suis: quod tale est, ac si dictum esset, Insipientes quique ac stulti, justitiæ sive injustitiæ meritum non nisi in sola consideratione constituunt vel sumendi cibi vel a cibis abstinendi; dum summam justitiæ palmam illam tribuunt solis, qui eo tantum more quo ipsi solent a corporalibus abstinere cibis; illos vero minus reputant justos, qui cum ceteris utuntur communibus alimentis: at * vero generosi veræ sapientiæ filii totum justitiæ meritum, nec abstinentiæ, nec edulio, sed sapientiæ deferunt soli; qua inter ceteros religiosi cujusque hominis actus, abstinendo quoque, similiter ut edendo, non nisi rationabiliter et jejunatur pariter et manducatur. Sufficiat hæc dixisse paucis de tantæ intimatione virtutis, ne qui eam putent in sola jejunandi diuturnitate, sed in edendi potius moderatione temperamentoque consistere. Vigiliarum etiam laudabili strenuitate, orationum periodæ jugi pene continuatione, divinæque legis assidua meditatione vir beatus, instantissimo sanctæ ac beatæ vitæ studio, memoratur satis insigniter vixisse.

castus,

misericors,

efficax ad
conversionem
infidelium,

C quanta illi præmia supernæ retributionis tot et tanta merita compararunt sanctæ operationis; quandoquid, si vitam sine crimine ducens, solummodo injunctum prædicationis officium inculpabiliter exsequeretur, non parum ex hoc et meritum compareret, et assequi præmium crederetur. Rursum, si nullo aut imposito aut exento prædicationis officio, vitam solum gereret tantæ puritatis, tantique acquirendis virtutibus laboris et exercitationis, et hanc, humani aspectibus devitatis, in conspectu tantum ageret divinitatis, ea quoque sola immensum posset acquirere, meritum cælitus restituendæ mercedis. Quod si etiam, et nulla exterius abscon- sione celatis bonis ejus moribus et actis, exemplo tantummodo sui, absque admenitione scilicet aliqua verbi, pigris quibusque excitationem, ac sollicitis propriæ salutis meliorandæ semper vitæ cogendi- que propositi præberet imitationem; hinc quoque non minimam mercedis æternæ mereretur retribu- tionem. Quam ergo ingentia supernorum conquista illi putamus merita præmiorum, qui tot magnifi-

ideoque
multipliciori
laude dignus.

corumxere eiis operum et justificationes et remunerationes unus obtinuit plurimorum.

ANNOTATA D. P.

a Hic in margine notabatur Lect. 11, ut appareat pro Officio proprio distinctam in Lectiones Vitam fuisse, idque per totam Octavam: nam infra initio num. 7, notatur in margine Dominica infra Oct. Lect. 1, ac porro ad asteriscos, paucarum linearum intervallo interponendos. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

b S. Austrinensis Acta dabuntur 1 Novembris.

c Necterii, Branche Nectarium appellat, ejusque Vitam tradit sub die 9 Decembris.

d Neque hic Mammertus proprium aliquem cultum habet, sed de eo agit Branche post Vitam S. Marii: additque quod in Arvernia superiore, prope oppidum Salers, parochia sit S. Mameti dicta, quam Joannes Aicelinus Episcopus Claromontanus an. 1298 dedit suæ Cathedrali, ubi suspicatur sepultum Sanctum, quem etiam vocat Mammertum.

e Idem Branche putat S. Marium prius ordinatum fuisse Presbyterum, necessitate id exigente: sed hoc nullus antiquior dixit, solumque ex Hymnis ab eo profertur, quod

Hic nobilis nobilibus progenitus parentibus,

Contemptis pompis seculi, vitam suscepit Clerici.

f Idem locum describit montosum, qui terminat Vallem Montis-journalis, sitam inter civitatem S. Flori et Mossiacum: ubi, inquit, hodie visuntur pagi duo pulchri, ab ejus nomine dicti, S. Marii le Creux, et S. Mary le Plain, id est S. Marius, seu pagus S. Marii, Cavus et Planus, a situs diversitate. Prior solum nominatur in topographica Arvernæ tabula ad occidentum latus Massinci, et æque ac ipsum distans a S. Floro leucis 4, in quo mortuum et sepultum Sanctum, idem postea asseverat.

E

NOT. 6

CAPUT II.

Miracula a vivente patrata: præparatio ad mortem.

Jam vero de miraculis, quæ privatim in loco gessit propriæ habitationis, præter illa scilicet quæ diversis in locis ob salutem populorum, spectantium turbis astantibus egit; nonnulla, satis licet pauca, signantur, et promptæ memoriæ nostræ scripto anteriore sunt tradita: quia nimirum facilius hæc, assignatis etiam curatarum et nominibus et passionibus personarum, a circum manentibus dignosci traditione sequentibus potuerunt a; quam illa, quæ inter externos atque externis exhibita, pro sui quoque multiplicitate colligi vix possibilia, multo citius præsentium oblivioni quam posteriorum memoriæ sunt mandata. Hæc ergo ex eis, scripto tradente, ad nostram usque notitiam pervenerunt; hæc nos quoque, non tam pro magnitudine aut numerositate gestorum, quam pro ceterorum habenda certitudine, notitiæ tradimus posterorum.

Pauca
distinctius
scripta,

f

a

11 Dæmoniacus quidam furiis agitato, ad beatum deductus virom, ingenti metu præsentiam perhorruit illius; clamantibus statim dæmoniis per es ipsius; Cur, homo Dei; quare, Vir beate, venisti a propriis deturbare nos sedibus? Satis te sanctum, satis norunt omnes, satisque potentem: quid necesse est sentiamus tuam in nos potentiam exercentem? Et si ejicimur, ab æterno saltem nobis interim igne parcatur; cujus sine fine perpetiendi instare et ipse nosti. ac nimirum nimiumque propinquare jam tempus. Istas sive istiusmodi voces, ut sæpius sunt auditi gemebundi proclamantes spiritus immundi,

Energumenum
a se liberatum,

A immundi, mox a Sancto silere sunt jussi, atque ab obsesso homine tota cum festinatione discedere. Quibus statim abscedentibus, homo corporis liberi sanæque mentis effectus, ad pedes procidit Sancti, fidemque confessus ac fidelitatem professus Christi Jesu Dei et Domini nostri, gratias illi multas pro sui liberatione, ac Sancto per quem liberatus fuerat devotissimus cœpit exolvere. Quem vir beatus, fidei Christianæ regulis diligenter instructum, ac deinde baptismo sacro sanctificatum, jussit ut diceretur vocabulo Bernardus, qui prius appellabatur Ermoosius. De implendis quoque Dominicis mandatis, deque actibus bonis fortiter ac jugiter exercendis, et pleniter eruditus et sufficienter admonitus, non vocabulo tantum inani, aut sola fide edoctus est esse Christianus; sed qui vas fuerat antea dæmonum, vas didicit deinceps esse virtutum. Sic enim cum ceteris comministris didicerat probus iste divinæ prædicationis sacramentique minister; sic eos facere docuerat verus ille unusque magister, ut ad Dominum verum quosque conversos, primo fidei doctrina imbutos, ac sic baptismo sacro purificatos, omnia servare docerent, quæcumque ipsis ab illo mandata fuissent. Proinde, quod de uno isto, de quo supra retulimus, est dictum, id non putamus esse superfluum; quia eum beatus ille Domini dispensator tot et tantas ad Dominum converteret hominum turbas; in hoc uno non negligeret est considerandum, quantum ex ceterorum omnium instructione colligere potuerit ac studuerit fructum: cui Dominicum observanti præceptum non sufficeret ad solam fidei perceptionem aut sacramentorum initiationem sua conversos prædicatione perducere; sed ad totius quoque sanctæ conversationis religiositatem studiosius informare.

B 12 Pauca post tempore exacto, transeunte per viam nocturnis tenebris beatissimo viro, eum quidam luminibus orbatus, nesciens quo intrare, domos circumiret loci ipsius, clausasque palando quiescentium fores, vocibus importunis inquietaret intrinsecus dormientes; impiegit fortuito in Dei hominem, per eandem (ut dictum est) viam transeuntem. Quem eum, nesciens in quem impiegit, ipsum esse mox didicisset; corruit statim ad pedes illius, atque hoc modo votis illum cœpit implorare supplicibus: Tu es Sancte; tu es ille prædictus Dei servus ac minister fidelissimus, tu etiam meritis dignis intimus ipsius ac multum familiaris amicus; tuam omnes erga miseros cunctos misericordiam redundantissimam esse testificantur; tuam ingentem miseris quibuslibet succurrendi potentiam æque fatentur: et mihi ergo potens ipsa succurrat misericordia tua, lumina reformans olim amissa; et post diuturnam nimium tædiosæ cæcitatibus noctem, visionis optatæ serum tandem reparans diem. His imploratus Sanctus affectuosis ac supplicibus verbis hominis opis indigi, ipse quoque affectum insumpsit pro eodem Dominum implorandi, ac talibus illi supplicare nihilominus et votis cœpit et verbis. Tuum est, Domine Dominus noster, qui omnium misereris, tuum succurrere universis, cujuscumque opis indigis. A te nobis est totum, si quid boni habemus: a te poscendum necessarium omne, quod indigemus. Tui est ergo muneris, si qua nobis adest, efficacia talis operationis, qua fit in humanis corporibus aliquid reformationis. Tu igitur et formator hominum et reformator, cujus est omnis salus, ac per hoc omnium es salvator; tu suscipe nunc votum meæ precationis, effectumque tribue devotæ supplicationis; atque ita huic homini cæcati vultus repara lumen, ut ipsa corporei reparatio luminis ejusdem illuminet mentem: dum bonitatem atque virtutem

tue sentiens operationis, et notitiam adeptus fuerit pleniorum tuæ agnitionis et dilectionis tuæ insumpserit ferventiorum, velut tantæ agnitionis bonitatis, ardorem. Cumque hujusmodi, etsi non eisdem verbis, flexis ad terram genibus, oculis mentis ac corporis ad cælum erectis, potentiam exorasset Omnipotentis; facile quod petivit obtinuit; et ita quod petebatur, libentissime impertivit. Si quidem corporis ad integrum luminibus reformatis, tristis sine mora cæcitas depulsa, lux est pro voto juvenda homini restituta; lux quoque interior mentis ita illi est potentia et largitate Divinitatis indulta, ut eum eatenus aut incuria propriæ salutis, aut gentilitatis errore detentus, necdum esset sacrosancti lavacri ablutione mundatus; mox illud expetens devotissimus acciperet, fideique in Dominum et spei ac dilectionis instructione firmatus, Christianitatis insignia non minus vita quam credulitate præferret: qui eum antea esset Salmana benneupatus, a Sancto vocatus est in baptismo Barnerus.

13 Nec discredendum, beatum illum Dei dispensatorem aliorum quoque, circa quorum tunc adhuc laborabat salvationem, in eodem facto præoptasse ac procurasse salutem, quam nobis non minimam traditum est subsecutam; eum miro sibi opere agnito, tunc usque incredulorum plurima credidit multitudo; lumenque veræ fidei, ac possibilitatem etiam Dominum ipsum quandoque videnti, innumeris aperuit unius illuminatio cæci. Verum quia, ob istiusmodi facta, undecumque ad eum concurrentibus turbis, in eo loco, ubi sibi mansionem privatæ delegerat habitationis, vacationem jam habere non poterat optatæ quietis, qua soli Deo solus liberius inhaereret, dum corporeis sensibus strepitibus nullis inquietatis, et ob hoc inquietantibus, mundum omnem et cuncta creata libera transcendere mente valeret; hujus rei gratia secretiorem aliquem loculum perquirere cœpit. Itaque..... In eadem Jornensi, ut dicitur c, Valle specum quemdam reperit, quem sibi ad id quod optabat habilem satis esse putavit. In hunc igitur ingressus, solitis vigiliarum orationumque ac jejuniorum studiis absque ulla intermissione manebat intentus: et qui aliorum innumerabilium tantam curam gesserat animarum, æstinari vix potest quantum hic maxime solitudinem assumpserit suæ; eo præcipue, quod ad supremam jam perductus ætatem, instare jam non nesciret beatum sanctis laboribus finem. Ita nempe mos est viris quibusque virtutum, ut quo proximiorum adesse sentirent meriti comparandi terminum, eo solitius instant ac laboriosius ad illud comparandum. Sed etiam hic diutius latere non potuit: nam lumen tantum, tantis licet illis latebris occultatum, velut per quamdam rimam clarificum satis radium emisit, quo profecto, ubinam lateret, ignaros tandem, vellet, nollet, nosse permisit.

14 Denique vir quidam nomine Steunonius, paralysis aliquamdiu infirmitate vexatus, nec parum jam totius corporis dissolutione gravatus, jussione (ut postea retulit) divinæ revelationis admonitus, atque ope ipsius (ut creditur) virtutis adductus, ad specum, quo Marius sanctus latitans morabatur, utcumque devenit. Quo perductus, per fenestellam quamdam curiosius introspectit: ac vidit hominem, vestimentis vilibus indutum, flexis in terram genibus summisque digitis sustentatum, corpore quidem humi acclineum, sed ad cælos vultum et oculos erigentem, atque ab imo pectore suspiria crebro profunda trahentem; illicoque intellexit, Dei esse hominem illum, quem sibi revelatio cælestis mandaverat expetendum. Cœpit itaque, stans foris, ostiolum quater pulsibus crebris, quous-

D
EX MS.
illuminatum-
que baptizat:

baptizat et
instruit
Marius:

docens eam
observare
præcepta:

rogatus a cæco

Deum invocat,

hinc notam
sui æstima-
tionem
declinans,
E

in spelunca se
abdit.

ad quam
accedens
paralyticus,

EX "S.

curatur.

Mortis appropinquare se videns Sanctus,

convocatos fideles manet,

stare in fide,

A que ab orationis intentione sancta deductum, quisnam esset deintus perquirentem Sanctum audiret. Tum respondens illi ait, Stenonium vocari, gravi apprehensum infirmitate dure vexari, ad ipsum esse divinæ revelationis jussione transmissum, ut incurse valetudinis optatum valeret obtinere remedium. Dignaretur ergo sui misereri, et divinæ properaret obsequi voluntati, quæ per illum suæ debilitati monstraverat debere succurri. Ita Sanctus, supernæ revelationis ac jussionis primo percitus auditu, dehinc miserationis compassionisque erga debilem tenerrimo motus affectu; hominem suscipiens, precesque pro eo illi cujus est omnis salus supplices fundens, invalidis continuo membris recuperationem vigoris obtinuit; gelidumque corpus revalescens, sanguinis per venarum meatus celeri cursu abunde repleti; virumque [vidit] perfectæ redditum sospitati, totis adstare membris protinus validum, quem totis acceperat pene destitutum. Tum gesti miraculi publicationem eidem fortiter interdicens, locutioni Teutonicæ assuetum imposuit illi vocabulum, videlicet Hilpericum; fortassis ut et ignoto in illo ante vigori corpore restituto, et noto cunctis nomine immutato, res posset utcumque celari; quam satis metuebat, ob subeundam rursus inquietationem frequentantium, publicari. Verum, ne sic quidem celatio ista potuit obtineri: nam et hoc insigni miraculo, quantumlibet ipse oculi vellet, usquequaque celerius diffamato, illud est actum, quod a nobis est similitudine quadam superius intimatum; hoc est facto isto, velut radio foras emissio, ubi iam esset lumen occultatum ita repente est ignorantibus manifestatum. Quibus denno ad eundem, tamquam bonis filiis ad dulcissimum sapiens recurrentibus Patreio, dilectam Sancto non poterant non obturbare quietem.

15 Sed quia beatum illum fidelissimumque operarium suum jam Dominus omnium Deus, digna tantorum laborum suorum mercede, post paululum decreverat remunerandum; idemque Sanctus, corporis fessi deficiente vigore, finem vitæ præsentis sibi sentiebat de proximo affuturum; non putavit ulterius eo modo perecurrendum hic, vacationem Domino soli incessabiliter observando; sed implorandam potius libertatem, corruptibilis carnis vinculis disruptis, in cælis illi perenniter assistendi. Itaque corporis incommodo post modicum tactus, idque causam esse resolutionis ultimæ non ignarus; circumstantes omnes, quos ipse regno acquisiverat Christi et Dei, ad se convocatos fecit aggregari. Quos primo de fidei admonens integritate servanda, tum deinde de vita fidei congruente tota bonorum actuum instantia jugiter tenenda, ad postremum de pacis atque concordie deque fraternæ dilectionis mutua in invicem et in omnes ferventissima instruens et obsecrans caritate, hujusmodi ad eos sanctæ profudit verba doctrinæ: Optime nostis, fratres et filii, quæ vobis jam olim, de fide credenda et operibus servanda, tradiderim: sic enim nos debere eos instruere communis noster ac vester omniumque Deus et Dominus ipse magister edocuit, ut post perceptam fidei veritatem sacrorumque mysteriorum initiationem, ad omnia sua servanda mandata vigilantia nobis et sollicitudo atque instantia nunquam desit. Quapropter fidei primitus firmissimum, tamquam et justitiæ totius ac salutis, cordo et ore, tenere vos moneo stabiliter fundamentum; super quod virtutum omnium ædificatio stabilita, contra tentationum, contraque vitiorum omnium [violentiam] manere jugiter poterit inconcussa; de qua re satis esse securi Christo pollicente debetis, qui fidei suæ fortitudinem, quam omnium primus Apostolorum confessus fuerat Pe-

trus, nominavit petram, [Super hanc, inquit] ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævallebunt adversus eam; quæ sunt utique universorum diversa genera tentamentorum, per quæ in fide nutabundi quique atque instabiles facile præcipitantur in infernum. Vos igitur petram hanc, propter quam beatus ille Apostolus Apostolorumque summus a Christo appellatus est Petrus, fortiter amplectentes, de nulla jam sitis vel intrinsecus vel extrinsecus pulsantis inimici impugnatione solliciti; quin (ut Jacobus ait Apostolus) omne gaudium potius existimare debetis, cum in tentationes varias incideritis; etsi, juxta alterius viri sapientis dictum, tamquam aurum Deo deinceps pretiosissimum probati fueritis in camino humiliationis.

16 In hujusmodi itaque tribulationibus atque adversis, in his diaboli fatigantis incursionibus gravibusque bellis, ea vos spe consolantes et lætabundi, quia nostis, per multas tribulationes oportere vos introire in regnum Dei; illud magis pertimescite, deque eo semper estote solliciti, ne inter vos ipsos fraternam ulla perturbent scandala caritatem; ne invicem provocantes, invicem invidentes, mordeatis et comedatis invicem, atque ita (quod absit) ab invicem consumamini: omne enim regnum in seipso divisum desolabitur, sicut ait Christus Dominus noster, et domus supra domum cadet. Dissidentes namque ac seipsum alterutrum impugnantes, externus quilibet impugnator tota facilitate dejiciet: at contra, dominicum illud præcipuum unicumque mandatum studiosissima integritate servantes, hoc est invicem diligentes, tamquam scilicet unius cælestis patris filii ac per hoc omnes invicem fratres, illud dubio procul in vobis implebitur dictum sapientissimi Salomonis, Frater fratrem adjovans, tamquam civitas munita et fortis: itemque illud, Si prævaluerit quispiam contra unum, duo resistant ei: funiculus triplex difficile rumpitur: ita et contra omnes visibiles atque invisibiles hostes, contraque adversantia cuncta persistetis semper inexpugnabiles; et Dominum qui caritas est, quique Deus est pacis, manentem in vobis habentes, et nullum dissensionis aut discordiæ patiemini malum, et ad omne opus bonum liberi eritis ac prompti exercendum. Hæc vos ideo nunc convocatos maxima curavi sollicitudine commonendos, quia vitæ præsentis adest mihi in proximo finis. Idcirco laborem, quem in vobis hactenus expendi, ista consummandum exhortatione curavi, ut et vos in bono perseveretis incepto, et ego pro vobis recipiam [mercedem], quam de Domini misericordia spero.

17 Ad hoc dictum singultus omnes et gemitus emittentes, amaras universi lacrymas profuderunt, paternitatis illius dulcedinem pariter ac tuitionem se delebant amittere, et desolatorum pericula pupillorum metuentes conquerebantur incurrere. Quos Sanctus pie redarguens; Cur, inquit, aut pro me dolentes, aut pro vobis adeo metuentes mœstitudini atque tristitiæ ita vos jam nunc cœpistis addicere? Ubi est quod, paulo ante adhortans vos, astruxi; nihil scilicet unquam vobis timendum esse periculi, si pie fidei soliditate firmati, et sanctæ sitis ad invicem caritatis vinculo colligati? Porro autem de me gaudendum potius quam tristandum est vobis, si tamen vera me caritate diligitis: quandoquidem, sicut de Dei et Domini nostri bonitate clementiaque confido, de tantis tamque diuturnis vitæ istius laboribus atque miseriis ad beatitudinem quandoque perpetuam locumque transco sempiternæ quietis. De vobis igitur confortamini in Domino et in potentia virtutis ejus; mihi autem et optate et implore, ut sim tandem unus de beatis illis, qui habitant in superna domo ipsius, quorum unum plenum

et patientia,

Jac. 1, 2

caritatemque matrem tenere,

Mat. 12, 15

Prov. 18, 19 Eccl. 4, 12

mortem suam lugeri vetat;

est

et petit S.
Austremo-
nium ad-
vocari.

A est perfectissimum bonum, summum illud, quod est ipse Deus, beatum et beatificum bonum videre, amare, et laudare in secula seculorum. Unum est quod ad præsens rogo faciatis, Dominum scilicet et Patrem meum Austremonium, Arvenorum Episcopum, qui me olim in has partes ante se direxit, ad meam pusillanimitatem properanter venire rogetis; nec dedignetur aut pigritetur hunc quantocius famulum, in supremis constitutum, expetere; ut ministerii a se injuncti, et a me gratia opitulante superna utcumque expleti, retributorum mercedis dignantissimum fore, illuc migranti præsens studeat exorare communem Dominum. Quod ut petivit, ita mox astantium turba fidelium, concite properante nuntio, adimplevit.

ANNOTATA D. P.

a Hoc ipso supposito, concludo ego ex nominibus Francicis, ad Francorum in Gallis dominantium tempora Sanctum pertinere.

b Salmana, Regis Madianitarum nomen, Judicum 8; et Ermonius a monte, Erioon similiter ex Scripturis noto dictus, magnam mihi suspicionem ingerunt, quod tota illa mutatio nominum gratis confecta sit; nec gentiles fuerint, sed Christiani, qui dicuntur sanati: quorum vera ac prima nomina Bernardos atque Bannerus, sola fuerint memoriae posterorum tradita. Idem dixerim de mox sequenti Stennonio, quem Branche Stemonium vocat.

c Addit idem Branche, quod vallis illa tunc porrigebatur ad longitudinem leucarum sedecim; puta a S. Flora usque Issorium et ultra, Alanione et Elaveri fluvii intersecta.

CAPUT III.

Honor a S. Austremonio impensus mortuo:
quem Auctor multis laudat et invocat.

a
Veniens Sanctus, videt
mortui animam in caelum ferri

Tum forte S. Austremonius digno procurabat obsequio sepulturam cujusdam Beati; nomine a Lucii, pro Christo martyrizati: perlato tamen a se hujusmodi nuntio, ceteris omnibus expediri festinanter acceleravit; et assumptis propriis comitibus itineris, sancto Presbytero Necterio atque Mammeto Archidiacono, ad beatam Dei hominem properandi iter assumpsit. Veram cum pervenisset ad locum, quem appellant b Marojolum, superno lumine illustratus beatus Pontifex, aspexit et vidit Sancti ipsius animam, vinculis carnis eductam, ad caeli celsa conscendere; arduumque illud intimum ingressu libero penetrare. Unde plurimum illius beatitati congratulans; Dominumque cum sociis multa glorificatione collaudans, ad exhibendas sacro corpori dignas venerandi funeris exequias, id quod restabat itineris coepti citatis sociis hortatus est maturari. Ita perventum est tandem ad specum, ubi Sanctus solitarie vixerat, et in quo tunc corpus ipsius exanime jacebat. Ibi quoque psalmis et hymnis, pro beata illius ad Dominum transmigratione, supernae Majestati debite persolutis, venerabile corpus solito et digno curatum obsequio, Pontifex beatus novo condidit mausoleo; ubi etiam tanti Patris meritis condignam fabricari jussit c ecclesiam, quae et devotioni satisfaceret fidelium, qui per Sanctum crediderant, populorum; ac posteris omnibus repraesentaret ac testaretur ingentium ipsius apud Deum meritorum magnificentiam.

d supra
corpus jubet
ecclesiam
fabricari:

19 Quin etiam in loco illo Marojolo nuncupato, ubi supra memorata beata illa sibi fuerat visio concessa, qua Marii beatissimi animam intimis gloriae caelestis penetralibus vidit illatam; ecclesiam prae-

cepit ac sategit aedificari, eamque Domino in honorem rem dedicavit Apostolorum principis Petri: ubi etiam nunc sanctus quidam Martyr nomine Victor d corpore requiescit. Ita sanctus ille ac beatus Præsul Austremonius, beatissimi illius sui quondam discipuli salutis fidam memoriam, non uno tantum in loco, procuravit habendam: quæ, ubicumque per orbis vastitatem seculis post futuris esset habenda, salutem erat (ut rebus nunc probatur) omnibus [fidei] habentibus præbitura. Credibile namque videtur ob hoc prædictam ecclesiam in loco illo voluisse construi, et nomini principis Apostolorum magistri et sui et Marii beatissimi e consecrari, ubi illi gloria animæ beatæ in cælum conscendentis apparuit; et ut tradita scilicet posteris tantæ memoria visionis, attestatione ecclesiæ mox ibi constructæ roboraretur; et dum ecclesia ipsa Petri esset honori et nomini consecrata, pro tanti discipuli meritis magistri nihilominus tanti pius ibidem cultus celebrior haberetur. Bene siquidem satisque congruenter gloria sibimet utriusque respondet, cum et discipulus, non iste quidem solus, sed non minimus e pluribus, magistri magnificentiam eo protestatur, quod tam idoneum ad tantum ministerium, hoc est ad procurandam diversarum gentium salvationem, tam efficacem opere et doctrina, delegerit ac destinaverit prædicatorem; et ipse non parum gloriæ de tam magnifico probatur obtinere magistro, quem cum Deus et Dominus noster Jesus Christus suum Vicarium relinquens in terris, pascentis ovibus suis, hoc est regendis universis præfecerit Christianis; ipse illos non mediocriter gloriosos effecit, quos per orbem sui nihilominus vicē dirigens, conversis per eos populis tamquam magistros utique præesse donavit.

item aliam
in loco præ-
dictæ visionis,
d

S. Petro
sacram.

e

E

20 Hac igitur et Marius beatus, per illum primitas favente Deo, gloria præditus, eo sine dubio præstantius effectus est gloriosus, quo plurimum conversione populorum et apud Deum et apud homines probatur esse glorificatus: denique, si illi quam maxime apud homines jam olim gloriosiores sunt habiti, qui terreno alicui regno potuerunt plures subicere gentes. . . . exinde namque frequentior de illis est fama cum laude, quæ definitio esse noscitur rei ejus quæ apud homines gloria vel est vel nuncupatur. Neque enim vere et absolute esse dicenda est gloria, quæ non rebus ipsis alicujus vere virtutis, sed ventosa atque inani fama tantum et laude constat. Humana siquidem potentia vel fortitudo illa virtus vocatur, qua plurimorum multiplicitas populorum humano imperio bellis edomita subjugatur: cum sit apertissime illud omnium primum et maximum superbie vitium, quo dominari cupiunt homines hominum, naturæ utique sibi lege consortium: at vero illa vera credenda est libere que dicenda et virtus et gloria, qua subjugantur homines Deo, qua terrena superno et mortalia sempiterno conquiruntur imperio: atque exinde non laus inanis famaue ventosa mortalium comparatur, sed veræ virtutis præpotens efficacia ab ipsa, quæ Deus est, veritate laudatur; nec transitoria pro ipsa, sed perennis renumeratio compensatur. Sed quia vera illa virtus, quæ ab ipsa ut diximus, veritate laudatur, non ipsi soli, sed omnibus constat esse laudabilis agnitoribus et dilectoribus veritatis; pensandum nobis est jam, quantam hoc cuicumque ita Deo militanti pariat gloriam, cujus veræ laudabilem beatamque famam boni omnes et Angeli et homines pia congratulatione frequentant. Ad tantam autem gloriam esse provectum non ambigerent, et hunc Dei militem fortissimum Marium beatum [dicere], etiamsi solummodo homines centum, vel certe mille, aut postremo decem millia hominum, diaboli-

Laus magna sancti

F

a conversione
gentium,

licet

EX MS. tanto numero per eum salvatorum,
 A licæ perditioni vi sanctæ prædicationis ereptos, Christi Domini conquiesisset redemptioni salvandos. Cum vero, juxta ea quæ ab anterioribus tradita, superius sunt relata, non dico homines, sed hominum millia, constet esse innumerabilia, quæ per ipsum regno cælorum sunt acquisita; æstimationem nostram excedere jam non est dubium, quanta Marium nostrum reputare debeamus cælo terraque gloria efflerendum.

unde ingens et gloria acqui- sita in cælo

21 Vere felix operarius, vere beatos, quem et merces jam beatificat operis peracti, et magis magisque beatificatura jugiter accessit merito operis, quamdiu seculum volvitur, jugiter. Quamvis enim per se nil in hac vita, qua jam caruit, possit operari, quo sibi meritum comparet majoris in futura vita præmii consequendi; operatus est tamen dum hic viveret talia, quæ toto tempore seculi hujus, dum semper augmentatum Deo exhibent fructum, quis audeat dicere, non ea proficere in ejus futuræ supremo inducio retributionis augmentum? cujus labore ac studio constat actum, operante scilicet et gratia Dei secum, ut cuncta nunc operentur bona quæ agunt quicumque per ipsum conversi probantur ad Deum. Denique illa Domini repromissio, qua de servo fideli et prudente, conservis cibum congrue ministrante, novimus dictum, quoniam super omnia bona sua constituet eum; si curiosius, discutatur et vigilantius intelligatur, hoc ipsum intimare videtur. Si quidem hoc pie creditur atque indubitanter in Ecclesia Catholica prædicatur, prædicatores sanctos, et hoc et in futuro, super illos esse constituendos, quos regno Christi et Dei sua fuerint prædicatione lucrati. Sed hic, super justos licet et bonos, super corruptibiles tamen atque mortales malorumque præsentium multis miseriis redundantes, futurorum vero plenitudinis bonorum adhuc nimis egentes, probantur constituti, ac per hoc super pauca adhuc bona Domini sui: ast ubi in futura illa beata vita omnes omnia possederint bona, quæcumque animi eorum exigit corporisque natura; summoque ipso, quod Deus est bono perfectissime pro suo quique frui cœperint merito; quicumque tunc talibus præfuerint, non utique ad dominationem aliquam super eos exercendam, sed ad congraudendum invicem de bono ab istis caritative impenso, et ab illis obedienter ac fructuose accepto; nonne possunt rectissime dici super omnia Domini sui bona constituit? Quod si dedicere nemo potest, illud jam sine dubio consequens est, ut quanto majoribus meritis excelluerint subditi, tanto excellentius emineant et talibus prælati. Constat igitur, in augmentum gloriæ talium Prælatorum, augmentata proficere merita simul et præmia subditorum.

qui creditum sibi talentum multiplicavit;

22 Ad hoc ipsum denique spectat illa multiplicatorum remuneratio talentorum, qua boni ac fideles servi intrare jubentur in gaudium Domini sui. Nam cum pios omnes ac justos dubium non sit ad participandum Domini sui gaudium introducendos; sic omnes e contra impios atque iniquos in exteriores tenebras ejiciendos; cur boni lucratores talentorumque multiplicatores speciali remuneratione in illud gaudium jubentur intrare? nisi quia quiddam in eo privatum ac proprium obtinebunt, quod, Sancti licet ac Beati, ceteri non habebunt? Id autem est, quod sicut ipse Deus non de sola sua sibimet beatitudine plenissima atque perfectissima gaudet, sed etiam de bonis a se impertitis gaudere, dignatur creaturis suis, sicut sæpe per Prophetas loquitur hoc modo, Gaudebo super vos cum vobis bene fecero; ita et illis, non de ea sola beatitudine donat gaudere, quam sibimet et in seipsis adipiscuntur, verum etiam de ea qua per ipsos alii una cum ipsis

beatificantur. Ad tantum ergo tamque intimum gaudium introductum, ad tante gloriæ celsitudinem dum te gaudeas ac prædicamus perductum, nostrarum, Sancte Mari, nimium deprimens pondus releva miseriæ; atque omnibus ablutis tuis meritis et precibus culpis, illam nobis obtine munditiam cordis, qua in æternum sammi Dei et Domini nostri valeamus tecum visione beari: et hanc ipsam, quæsumus, dilue primitus culpam, quod nequaquam tua gloria dignis, nec satis tibi gratis fortasse sermonibus, tuos conscribere præsumpsimus actus; nec patiaris insolubile manere delictum, quod non peccandi studio, sed cum imperitia, tum negligentia, aut etiam temeritate dicendi, quod non debuerat forsitan dici, constat esse commissum. Fave precamur nostræ erga te devotioni, et indulge ei quæ adhuc inest nobis imperfectioni; quoniam si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.

23 Ecclesiam sane, quam beatus Pontifex Austremonius, ut dictum est superius, in honorem ac memoriam Sancti istius construi præcepit; devotione sumptibusque fidelium celerius extructam, ipse, (ut scripto traditum accepimus) Domino consecravimus, donationesque prædiorum multorum, ad eundem locum factas, ob servientium ibidem subsidia Clericorum, auctoritate propria confirmavit. Quod autem non immeritus illi nec indebitus honor talis deferretur in terris, gratum habuit virtus monstrare cælestis. Et quidem pro tantis beneficiis, ab ipso hic etiam adhuc vivente collatis, omnium hominum maxima veneratione dignissimus erat; et eorum præcipue, quos sanctæ fidei et imbuerat doctrinis et sacramentis initiarat: verum ne post ipsius ab hac vita discessum memoria obsolesceret anteriorum, si hanc jugiter non refricaret exhibitio posteriorum; quantum ad corporalium præbitionem spectat beneficiorum, non minora cœpit hic viventibus prorogare defunctis quam præstiterat et ipse hic nihilominus vivus. Venientes namque ad locum suæ provisum requietioni, ad Ecclesiam suæ dicatam venerationi, imo etiam ubicumque loci pro quibuslibet illum incommoditatibus implorantes, dum celerem consequantur vel visus vel auditus seu ceterorum sensum reformationem, aut membrorum quocumque modo debilitatorum restaurationem, sive pervadentium dæmonum etiam non imploratam a pervasis evasionem, postremo cujuscumque mæstitudinis atque angustiae relevationem, virtutis ejus potentiam ire non sinunt in oblivionem. Ea tamen quæ per ipsam potentiam fiunt, dum subinde exhibentur et transeunt; nisi litterarum quibusdam quasi vinculis alligata retinentur, fugaci tantum commissa memoriæ celerius elabuntur. Unde quia jam ex his ita sunt elapsa quam plurima, ut ea nulla nobis possit revocare memoria; pauca quædam recentius gesta huic subjuncto altero placet explicare Libello.

ANNOTATA D. P.

a Lucium Martyrem nullum norunt Arverni: Saus-sayus quidem in *Supplemento ex Ecclesiæ Tolosanæ Diptychis ad 20 Octobris profert Sanctos Euticum, Lucium et Marcellianum: sed hos Nicomedienses esse Martyres, constabit ex Martyrologio Hieronymiano; adeoque illi hic trahi nequeunt. Branche, hac circumstantia dissimulata, dicit Claromonte fuisse Sanctum, cum nuntium accepit.*

b Morogeol, inquit Branche, una leuca distat a valle Montis journalis: nomen in tabula non reperio, sed Muirol, 5 leucis infra Clarum-montem, unde ad la-

D quare eum invocat Auctor.

Sepultus in sui nominis ecclesia Sanctus, f

E

g

F multis clarescit miraculis.

cum

A cum mortis S. Mary le Creux restant leuæ 8. Verum propinquiorem locum credere suaderet mox facta nuntio S. Victoris: hoc enim nomine dicta parochia, Brivatre, non Cluomonte, venienti transeunda.

c Non hoc licuisset seculo 3, persecutione adhuc ferente.

d Branche fatetur, S. Victorem hunc non aliunde notum esse quam ex hac Vita, et diem cultus ignorari. Quid si prædicta parochia revera corpus ejus habeat æque ac nomen? sed confuderit cum S. Victore Massiliensi, iis regionibus notissimo, 21 Julii: eoque die suum Victorem colendum sibi sumpserit, ejus alias ignorabat Natalem.

e Nec hoc cum moribus ejus seculi convenit, quo vixit S. Austremonius:

f Uti nec id quod sequitur, de dotatione ecclesiæ etc.

g Supponit Branche, id de quo vix potest dubitari, mortui corpus fuisse ob aliquo Episcoporum aliquando elevatum de terra.

LIBER II

* B Majori certitudine scriptus.

CAPUT I.

Translatio corporis Mauriacum et secuta miracula.

Sicut actus vitæ Sanctorum sequentibus proponuntur ad imitationis exemplum; ita quæ in aliis vel circa alios miragesserunt, ad testimonium proferuntur virtutis ipsorum; ut quo eminentior atque gloriosior comprobata fuerit eadem virtus, eo devotius imitanda illa qua conquisita est actio iudicetur: quod æque sentiendum est, tam de illis, quæ dum hic viverent miranda egerunt, quam de eis, quæ post hujus vitæ cursum, vel per ipsos, vel propter, a Domino fiunt: utraque enim et virtutis magnitudinem testificantur, et ad studium imitationis hortantur; ita beneficia, corporibus collata, optabilius atque utilius beneficium sæpius conferunt animarum. Huc accedit, quod hæc, dum mentes hominum ad ferventiorum erga Sanctos et amorem incitant et venerationem, succurrentiorem eis dubio procul acquirunt et hic et apud Deum opitulationem. Jam quantum hæc eadem, et ad incredulorum convincendam valeant infidelitatem, et ad roborandam atque augendam proficiant fidelibus fidem; ea quam maxime, quæ, post beatum illorum ab hac vita discessum, obtinentibus ipsis mirabilia fiunt, satis est omnibus diligenter considerantibus manifestatum. Quis enim dubitare jam valeat de beatitudine illius invisibilis vitæ, cum in ea constitutos in hac visibili tauta videat operari? Proinde in his referendis nihil a contrariari debet esse superflui, aut etiam commodi parvi vel profectus exigui; ac propter hoc sicut nobis proficuum videtur non utcumque ea referre, sed arctiori ac durabiliori litterarium memoriæ commendare; ita lecturus vel auditurus quisque onerosa non debet habere. De virtutibus igitur, quas Marius gessit, posteaquam hinc ad supernam patriam demigravit, (quia libello superiore utrumque explicuimus actus vitæ) sequenti hoc tentamus aliqua vel pauca referre; omis- sis scilicet antiquioribus universis, longa jam oblivione sepultis; et recentibus tantum, vel quæ nostræ propinquaverunt memoriæ, breviter annotatis.

25 Atque illud patamus primitus memorandum, quod tunc asseritur gestum, cum corpus illius a loco transferretur, ubi primo fuerat sepultum. No-

Junii T. II

bilissima quædam femina, nomine Ermengardis, cum ingenti multitudine Militum, locum adiens antiquæ beati corporis translationis, videlicet specum illum Vallis-Jornensis, ubi (juxta ea quæ sermone superiori sunt expropterea) ecclesia olim super illum fuerat constructa, asportatum idem corpus a loco ipso, et ubi jam non satis forte digno sibi gratum colebatur obsequio; ad quoddam monasterium S. Petri, loco illo situm quem appellant Mauriacum, transveli fecit, ubi religiosorum digno gratoque excoleretur servitio Monachorum. Verum cum istud iter maturato conficeretur, accidit ut veniretur super altissimam quandam rupem, quam nuncupant Apionem. Ibi, non tam fortuito casu, quam necessario dispensationis divinæ prospectu, ut et virtus Sancti quanta esset manifestaretur, et eadem translatio sibi non ingrata comprobaretur; mulus, qui sacratissimum scrinio conditum corpus deferebat, ex eadem rupe delapsus, in profundum ruit, quod subter ipsam mille ferre passuum spatium horribili ruinæ patebat. Quod femina venerabilis cernens, metuque ingenti exterrita, ac maestitudine luctuosissima comprehensa, mox eundem Sanctum talibus cœpit compellere sermonibus: Si tu, Beate, ut credimus, Mari, vere Dei Sanctus, vere Dei proharis amicus; pateat nunc quæso, quanta tibi apud illum gratia, quanta tibi ab illo collata sit virtus: ne sit rogo talis tuus, qualis esset vilis cuiuslibet hominis casus; nec tanti, ut fidius, tui corporis thesauri dispendium patiamur, quod etiam in hujusmodi periculis vobis presidio fore pie gratulamur.

26 Inter hæc verba, requisitus in tanto illius profundi præcipitio mulus, ita sanus et illæsus ac toto corpore vicens est repertus, ac si se ipse leniter super plumas cubaturus mollissimas collocasset. Scrinium perinde, quo sacrum corpus erat reconditum, ita sanum et integrum atque in nullo penitus læsum pariter est repertum, ut manifeste probaretur id, quod intus erat, totum conservasse, quod in tantam profunditatem de tanto altitudinis immensitate corruerat. Tum vero in admirationem metus, in gaudium convertitur felicitis feminae lectus; omnesque, qui aderant, ineffabiliter lætificat ostensa beati Dei Confessoris, hominumque doctoris tam prædicabilis, virtus: quæ utique lætitia multo major graviorque fuit, ex eventu atque incursione periculi, quam si nihil tale contigisset incurri. Cum enim in virtute Sancti, evectio corporis sui ita ab ipso regi posset atque servari, ut per quælibet præcipitia graderetur; nihil tamen illi periculi saltem metueretur; voluit tamen Deus et periculationem accidere, et metum maestitiamque plurimum incrementum, ut quo major præcessisset graviorque tristitia, eo nihilominus major succederet graviorque lætitia; et virtus, quæ vix posset agnoscere in aversione seu remotione incurrendi, manifestissime pateret in eversione absque ulla læsione incursi periculi tanti b.

27 Postea vero quam ita translatus est, atque in monasterio supra memorato digna veneratione repositum beatissimi venerabile Confessoris corpus; et in eodem loco, et quocumque alibi ob impendendum opitulationem est delatum, miraculis coruscavit ingentibus; e quibus primum istud commemorandum putamus. Villas ac terras ejusdem monasterii depopulabantur atque etiam auferabant quidam potentes seculi, divini timoris immemores et incuriosi: contra quos quia Monachis humanum deficiebat auxilium, conferre se coacti sunt ad divinum. Itaque S. Marii corpus detulerunt ad villam quandam Hibernaliæ nuncupatam, circa quam sibi seculares illi damna plurima inferebant; ut tanti

16

possessoris

D
EX MS.
ac primo
actum in
translatione
corporis,

cujus vector
mulus, in
præceptis cum
scrinio lapsus,

Sancto in-
vato,
E

salvus cum
Reliquiis
educitur.

F

b

Contra popu-
latores elato
corpore,

Etiam scri-
benda Sancto-
rum miracula
post mortem,

tamquam

beatitudinis
obtentæ:

C

A possessoris illius loci saltim Corporis praesentia ter-
riti, ab invasione illius desisterent, atque a solita
praesumptione eundem depopulandi. Verum ex illis
unus, nomine Aldebertus, de Castro Sanias nuncu-
pato, ubi hoc factum audivit; qui terreri debuerat
praesentia Sancti, e contrario furiosam versus in
iram, aggregatis satellitibus suis cum armorum
strepitu, contra Monachos advenit; atque objurga-
tionibus ac minis territare, ac deinde assultu terri-
fico cum lanceis et gladiis coepit impetere, si forte
ita deterritos posset effugare. At in ipso assultu
improbo, una universis caecitate percussis, atque
ad terram eorum decidentibus lanceis; famuli Mo-
nachorum in eosdem statim irruerunt, ac duris icti-
bus sacrilegos verberare coeperunt; quousque illi,
vellent nollent, humiliati, indulgentiam precaren-
tur, ac peterent pacem; et tam de praeteritis male
factis, quam de praesenti tanta praesumptione, polli-
cerentur emendationem. Ita illi, qui superbi vene-
rant, et Dei Sanctique Marii servos territuri,
ablati etiam sibi pluribus caballis trecebundi re-
dierunt, et pro suis ausibus non immerito duriter
verberati.

B 28 Porro in illa clamitatione ac minis, qua Mi-
lites contra Monachos fuerant ante iurgati, quidam
(ut fertur) nomine Girbaldus, improbe ac scelerate
contra scrinium, quo sacrum Corpus habebatur con-
ditum, sacrilegam extenderat manum. Sed is mox,
toto corpore debilitatus ac pessime infirmatus, do-
mum quidem utcumque rediit, sed irremediabiliter
eadem detentus infirmitate permansit. Venit etiam
postea ac plurimis diebus, ante Corporis sacri prae-
sentiam prostratus, sanitatisque remedia petivit;
sed ullatenus impetrare nequivit, ac sic ad mortem
usque vexatus infirmitate, miseram vitam debita
morte finivit. De cuius temeraria nimis offensione,
in illa scelerati brachii extensione, non est omitten-
dum, quod a nonnullis fertur auditum, quasi vo-
cem videlicet sonuisse beatissimi Confessoris, ita
contra illum sive de illo conquerendo dicentis:
Quid me caedis? Quem quidem sacrilega illa extensio
non tangebatur; sed, sicut Dominus et Deus noster
Christus, qui sub praesentia, non iam sacri, sed sa-
crilegi Pontificis, in ipso suo corpore, quod est ca-
put Ecclesiae, sine culpa caesus, verba illa protulit;
atque etiam postea, contra persequentem membra
sua Saulum, de caelo clamavit; Saule, Saule, quid
me persequeris? ita Marius beatus, hominem contra
se rabientem, famulosque suos, ac sibi sub uno Do-
mino Deoque conservos, furibundis vocibus et mi-
nacibus gladiis impetentem, audiri fecit atque in-
telligi voluit sese persequentem; qui membra, et
per Dei gratiam sibimet conjuncta, et pia devotione
subdita atque subijuncta; impia caesione ledere
properabat.

29 Post ista, relato Corpore sacro ad monaste-
rium, locumque suae requiectioni divina dispensatione
provisum; homo quidam, arsura pedum comprehen-
sus amborum, illius suffragium in tanta necessitate
sibi credidit expetendum. Verum cum ad eundem
locum modo quo poterat deproperaret; ante-
quam illuc perveniret, velut in occursum illi
praeveniret virtus Sancti; et quod ab illo desi-
derabat expetere, antequam expeteret adimpleto
desiderio largissima illius benignitate meruit obti-
nere. Nam in ipso itinere arsura illa penitus extin-
cta, redditaque sibi est ad integrum suffragio Sancti
salus optata. Adolescens autem quidam in eodem
monasterio morabatur, qui Dominicus appellabatur.
Is cum esset pedum debilitate multatus, prostratus
in orationem, et aliquamdiu decubans ante sancti
Marii corpus, pedibus restitatis ac reformato gressu,
integræ sospitati celeriter est restitutus.

30 Superius memorata rursus necessitas expo-
scit beati Confessoris corpus alio deportari. Nam-
que existentibus plurimis, qui res Monachorum
usquequaque diriperent, pessumdarent, atque vasta-
rent; et e contra ex toto pene deficientibus legalium
talibus Rectoribus Potestatum, qui eas ab illis
tuerentur atque defenderent, aut etiam qui vel di-
ripi prohiberent vel direpta quæque reddi compelle-
rent; ad indefectivum S. Marii suffragium necessa-
rio saepius erat Monachis recurrendum. Itaque ob
istiusmodi causam detulerunt illum aliquando ad
quamdam possessionem suam, quam Orcedum c
vulgo appellant. Ibi dum divertentibus eis ad eccle-
siam, sacri Corporis scrinium illuc esset introdu-
cendum; accidit super idem scrinium advolantem
consedisse alitem gallum. Sed is mox vocem amisit
pariter et volatum: quod factum illud fortassis
quadam significatione portendit, superbos quosque
ac leves super sancti Marii famulos, imo etiam in
uno corpore sub Christo capite membra insurgentes
atque insilientes, eosque oppressione improba ac
temeraria deprimentes, vocem illam cito amissu-
ros: qua in nocte vitae praesentis super Dei servos
una exultatione grandique voce se efferunt, gauden-
tes et cantantes, ipsamque pariter levitatem superbi
volatus, qua humiles quosque sub se habere atque de-
primere, seque super omnes satagunt semper extol-
lere. Quamvis enim in bonam partem multo aliam
habeat gallus gallicus cantus significationem, novi-
mus tamen multa per significationem et in bonam
et in malam accipi partem. Et certe id quod conse-
cutum est in exhibitione virtutis, quæ nunc narranda
suscepta est, nobis satis putamus est intimatum,
quod in illo facto diximus significatum; dum in se-
ipso expertus est unus, quod esset ceteris expectan-
dum. Denique post paululum contra Monachos ad-
ventantes, illi ipsi sui malefactores cum coepissent
adversus eos eorumque famulos dure iurgari, ma-
laque multa solita superbia minitari; unus ex illis
contra ipsos impetu facto, mox de eo in quo sedebat
cecidit equo, eodemque equo potius moriente, ipse
pedes remansit directus et humiliatus, qui eques
servebat minitans ac superbus; reputandus forsitan,
quantum ad sensum historicum, inter illos, de qui-
bus sacer Psalmus; Ab increpatione, inquit, tua,
Deus Jacob, dormitaverunt qui ascenderunt equos. Ps. 75, 7.
Qui si forte sua correctus [pœna], didicit non esse
confidendum ulterius de operibus malis Deoque re-
bellibus; congruenter illud potuit dicere propheti-
cum; Super equum non ascendemus, nec dicemus
ultra, Dii nostri opera manuum nostrarum. Alia
vice idem corpus ab eisdem Monachis est delatum
in locum suæ possessionis vocabulo Glenadum d.
Accidit illic ut quidam rusticus, reverentiae Sanctis
habendæ ac timoris ignarus, deportationem illam
sacri Corporis, atque expostulationis exhibendæ
illi venerationis, stultis deridere coepisset ac proca-
cibus verbis; sed hic continuo falce, quam gerebat
manu, oculum sibimet evulsit; et quæ S. Mario
reventia esset habenda, quodque exhibita illi vene-
ratio non deridenda, sero cognovit.

31 Homo quidam uxoratus, cum ita esset inva-
dente dæmonio dementatus, ut ipsam uxorem suam
rabidis dilacerare morsibus conaretur, ad prae-
sentiam deductus est corporis B. Marii. Ubi dum furio-
sis huc illucque motibus et actibus debaccharetur,
visum est ecclesiae Custodi durioribus illum alliga-
minibus debere vinciri, quousque virtute Sancti
recuperato sensu, nihil quemquam ultra lesurus,
secure posset postea solvi. Sed dedignatus est San-
ctus, eum qui sibi curandus esset adductus, non suæ
solios potestatis relinqui. Itaque, sub incipientis diei
crepusculo, dormientem Custodem ipsum visus est
idem

D
Elato iterum
corpore

Orcedum,
c

obmutescit in-
siliens illi
gallus,

E
et injurix
auctor ex eo-
que dejicitur:

Ps. 75, 7.

Os 14, 4

F
alius item
punitur.
d

liberatur
energumenus,

CAPUT II.

Alia ad S. Marii invocationem miracula.

Corpus illud sacrum, per loca diversa aliquoties jam memoravimus deportatum, nec alicunde absque miraculi exhibitione ad locum suæ requietionis fuisse relatum. De qua re ab anterioribus scripto accepimus traditum memoriæ nostræ, quod nusquam pro aliqua delatum fuerit necessitate, et suo illos quocumque fraudaverit voto, quicumque in eo laboraverint deportando. Denique pro hoc ipso in ejusdam montis excelsi, monasterio proximi, pulcherrimo loco, ecclesia illi ædificata est, et sacrata; in qua solito Corpus sacrum, pro aliqua illuc necessitate delatum, debitis excolator obsequiis. Itaque si quando nimia cœli serenitas indigenti am necessariarum induxerit pluviarum, cum debita veneratione necessitatique congruis supplicationibus, defertur illuc a Monachis Marii beati venerabile corpus; statimque, noxia siccitate remota, pluvia descendit optata. Item si ingentior noxiarum profusio extiterit pluviarum, pari modo, Corpore sacro pro obtinenda illuc serenitate delato, postulata statim serenitas redit; quæ et Sancti meritum postulantis prodit, et eam pro qua postulator periclitantem messium reparat viriditatem.

34 Nec videtur omittendum, quod cum vice quadam illuc esset delatum, mansissetque diebus aliquot non relatum; quidam malæ mentis homines furto illud cogitaverunt inde asportandum. Quod cum perverso corde tractarent, consiliisque sinistris quo id possent acto explere perquirerent; nocturna visione cuidam pauperi cœlitos ostensum est ac præceptum, ut Custodem illius ecclesiæ quantocius monere curaret, quo S. Marii corpus ad monasterium referri sine dilatione satageret. De ejus ille visionis atque præceptionis, aut dubius certitudinis, aut timidus indicationis; prima tali apparitione noluit quidquam illi, cui jussum fuerat, indicare: quapropter opus fuit apparitionis secundæ, sed non similis primæ. Ea namque non jam solummodo monitus, sed pro inobedientiæ culpa digna est poena multatus. Nam in ea jam visione audivit sibi divinitus dici: Quia præceptioni cœlesti debitam obedientiam denegasti, gravi eris ad præsens addictus debilitati. Quam comminationem sine mora secuta est debilitas comminata: nam pedibus graviter infirmatis, qui jam pene totum gressuum amiserat usum, satis sibi potuit persuasum videri, ne adhuc expectaret tertia visione moneri. Cum autem aliquantum tempus in ea mansisset debilitatione, nullum sibi rectius pro recipienda putavit expetenda salute, quam illum, ejus debilitatus fuerat virtutis castigatione. Itaque indulgentiam culpæ relaxationemque vindictæ coram præsentia postulans Corporis sacri, pristinæ reformari meruit sospitati. Ita Sanctus, cum facile posset secreta virtute furunculos illos ab asportatione sui Corporis prohibere: attestatione quoque miraculi maluit fortasse manifeste monstrare, nullum sibi ad repausandum usque in diem resurrectionis gratiorem esse alium, quam sacri illius monasterii locum; a quo se nullatenus auferendum, et ad quem tam solícite monere curavit citius revelandum.

35 Ipsam etiam in illo monte sitam ecclesiam quam sibi gratam duxerit, sub ipso quo consecrata est tempore declaravit. Denique cum eandem consecrationem exhibiturus venerabilis ac reverendus Stephanus a Arvernensis Episcopus advenisset, atque cum ingenti Cleri Nobilitaque multiplicitate, cumque plebei populi innumerabilitate, ecclesiam ipsam in honorem Beatissimæ Dei genitricis sanctique

A idem Sanctus verberare per somnum, atque increpitando dicere; eum qui adductos esset, expostulando atque assequendo præsidio divinæ virtutis, humanæ provisionis atque custodiæ non egere præsidiis. Perductus est etiam eo quidam puerulus, sermonis elocutione multatus. Is cujusdam pauperis erat filius, sed ad talem medicum venerat sibi medicaturum, qui pro exhibendo medicinæ beneficio copias non exposceret pecuniarum; quin potius ad eum, qui semper libentius habuit pauperibus humilibusque concurrere, quam humanæ altitudini timorique favere. Itaque non expensa pecunia, sed valentia locutionis accepta, multo utique pretiosiore atque utiliore quam grandis pecunia; qui puerum mœstus adluserat, lætus recepit; et Deo, et illi tam potenti medico tamque pio debitas agens gratias, propria revisit. Verum non sic dixerim, beatum Confessorem beneplacitum habuisse semperque habere pauperibus humilibusque concurrere, ut dedignetur altis etiam in hoc seculo atque divitibus, si humiliter expetant ac devote, necessaria quæque prorogare beneficia.

32 Denique Nobilis quidam, Stephanus vocabulo, de Castro Scurralias nuncupato, cum febribus laboraret immensis, virtutem supplex et devotus expetit Marii beati, morbis omnibus cœlitis facileque medentis; ante cujus sacri præsentiam Corporis tota cordis humiliatione prostratus et corporis, optatum cito meruit incurse valetudinis obtinere remedium. Erat autem (et traditum accepimus) quamvis habitus laicalis et celsitudinis homo secularis, morum tamen probitate vitæque honestate laudabilis. Et ipse igitur, depositis febribus atque remedio sospitatis accepto, rediit domum, qui præter exteriora munera, multo acceptiora pietatis et devotionis ad sacrum detulerat locum Marii beati requietionis. Alter æque vocabulo Stephanus, sed habitu religiosus, professionis titulo Monachus, diris et ipse febribus apprehensus, ad locum eundem similem detulit devotionem, parem protulit postulationem; nec dissimilem retulit cuncti, mala valetudine deposita, sospitatem. Duæ mulieres unam, sed suam singulæ cæcitatem lugentes, illum sibi ad impendendum remedium putaverunt expetendum; qui luce veritatis penitus carentes tot illuminaverat superno lumine gentes. Nec inanis talis earum reputata est fides; nam totius cæcitatibus tenebris depulsis, lumen optatum virtute cœlestis obtinuerunt illuminatoris.

C

ANNOTATA D. P.

a *Hujus Capitis prior mediætas, secundum notas marginales, dividitur in octo Lectiones, nescio an recitandas in die Octavæ ipsius, an vero in proprio Translationis festo, quod etiam fuerit cum Octava celebratum, per quam deinceps cetera legebantur. Initia cujusque Lectionis * notabit.*

b *Si hoc miraculum contigit media circiter via, ubi Topographia Arvernica notat Podium S. Marii, alterum ejusdem nominis notari debuerat circa Mauriacum, ut in Comm. Prævio dictum, ubi tabula solum notat S. Marii.*

c *Orcet prope Clarum-montem Branche constituit, nec plus quam duabus leucis ipsum removet tabula.*

d *Glenat, 8 leucis in meridiem distans Mauriaco.*

e *Scorailles, solum 2 leucis removetur ad eandem partem.*

mutus loquelam
donatur.

Curatur febris
violenta
uni,

alterique:

illuminantur
cæce 2.

Ad montem
excelsum quo-
ties effertur
corpus,

pluvia vel se-
renitas impe-
tratur:

E

cumque illi
fures immine-
rent;

quidam id im-
pedire per-
visum jussus,

morum luit
debilitate
subita

Dedicata
ibi ecclesia

u

que

EX MS.

nocturno
lumine il-
lustratur
coelitus:

A que Confessoris Christi Marii dedicasset; omniaque quæ tanti officii solennitas exposcebat, impleset; sole in oceanum ruente, terrisque solitas tenebras inducente, in ecclesia illa claritas cœlestis emicuit lucis; claritasque cœlestium ministrorum tanta coruscatione resplenduit, ut pars maxima circumpositæ regionis miro illo splendore claresceret, et omnes eidem ecclesiæ propius assistentes procul aufugere nimia sui admiratione compelleret. Cujus ostensione miraculi quid aliud ille Dei confessor eximius intimavit? nisi se, una cum illis jam sibi sociatis spirituum agminibus beatorum, gratum habuisse, ecclesiam sibi constructam atque sacratam invisere; et quanta ipse apud Deum internæ lucis claritate resplenduit, ostenso exterius lumine declarare. Et quis valeat existimare, quanta illi claritate Dei vultus infulgeat, qui luce veritatis ipsius, et per fidem cognitionis, tot illuminavit populos, tot homines illustravit? Jure igitur, post beatam ad superna transmigrationem, in æternum suam demonstrat hominibus exterius lucem, qui eis agnoscendam ac adipiscendam exterius nihilominus demonstravit eandem.

36 Causa ejusdem exitit aliquando devotionis, B qua sæpe dictum sacratissimum Corpus beati Confessoris ad monasterium deferretur, quod Belluslocus *b* speciali nuncupatione vocatur. Cumque per Dordonium fluvium navigio devehendum navi imponeretur; adveniens illuc quidam luminibus orbat, divina miseratione et Sancti virtute, ibidem est illuminatus. Dum vero ad prædictum esset monasterium perventum, sacrumque corpus in ecclesia ipsius monasterii susceptione desiderata debitaque veneratione depositum; virtus ibi perlata manifesta facta est thesauri. Nam quidam pedibus debilis, cruribus contractus, tanti hospitis pia visitatione consolatus, gressibus reparatis incolumis est erectus. Apud Senonensem Franciæ civitatem, in monasterio Principis Apostolorum Petri, quod cognomento dicitur Petri-vivi, beati Confessoris Christi Marii agebant aliquando solennem ejusdem monasterii Monachi festivitatem. Quo tempore, cum jam diutius siccitas inimica commoditatem detinisset imbrium, messiumque ubertas periclitaretur indigentia diutina pluviarum; ea die pro tanta necessitate Marius sanctus ab illis est devotius imploratus. Nec defuit affectui piæ devotionis optatus exhibitæ implorationis effectus: nam statim die ipsa siccitas diuturna remota, redundansque necessariorum reducta est copia pluviarum. Eadem quoque ipsa die, ad depradandas res Monachorum, turba quædam irruebat militum improborum: quorum ductatè ac primus, a famulis Monachorum captus est, et in vincula merita conjectus. Sed a Cellenario monasterii famulus in silvam directus, cum esset ibi damone se corripiente vexatus, S. Marii servus effectus est, et continuè liberatus.

C

energumenus
liberatur;Peregrini
ab ecclesia
exclusi,

37 De regionibus, in quibus ille beatus doctrinam pietatis primus seminavit, ejus seminationis nunc usque fructificans messis, beatos fructus horreis cœlestibus mittit; adventantes quidam, tamquam patrem amantissimum specialemque patronum pie revisuri, ac pro sui salvatione debitas eidem gratias acturi; cum ad superius memoratum Mauriacense monasterium pervenissent; quo translatum olim Corpus sacratissimum nossent; atque ab ecclesiæ custode aditum precarentur ad illud sacrarium interius, quo erat repositum venerabile Corpus; nescio qua injuria aut obstinatione custodis nequaquam apertum est illis. Verum ille beatus Pater indulgentissimus, pati non potuit filios pios de sui negata invisione remittere mœstos, quos de ipsorum per se salvatione gratos acceptabat et gratulabundos. Etenim dum ante januum loci cum mu-

neribus astarent precibusque devotis; potentis Sancti virtute janua patefacta, liberaque illis est facultas introeundi concessa. Quod factum quantum eis adauxerit erga ipsum sanctæ devotionis affectum, quantamque præstiterit et quam præbuerit prædicandam de tantæ virtutis ostensione lætitiâ, multo est intelligere facilius quam dicere. Ita votis adactis, muneribus oblati et precibus; qui de præstita sibi salute Patrono proprio gratias venerant reiaturi, præstantiorem erga se gratiam redire prædicaturi. Miræ infirmitatis angustia gravissima, hoc est pedum arsura, comprehensus quidam, nomine Robertus, ante præsentiam corporis Marii beati est deductus: quem quanto durior arsure illius arctabat angustia, tanto clementissimi Confessoris cœlitus remediantis celerior adfuit medicina. Mox namque pessimus ille ignis, ad cernendam minime visibilis, ad puniendum dire sensibilis, ita in homine illo penitus est extinctus, ut præter eam pedum partem, quæ consumpta jam fuerat, hodieque vir ille superstes ad integrum sospes existat, non minus et nunc ad omnia valens, quam ante morbi illius incursionem ad cuncta valebat. Ejusdem incommodi alter gravatione depressus, eandem in sui sanatione, Sancti clementiam expertus est pariter et virtutem: eademque ad omnia valentia roboratus, in servitio monasterii usque nunc strenuus permansit ac devotus.

38 Mulier ex Lemovicensi solo, miserationem deposcens Marii beati, pro reformatione luminum filium adduxerat cæcum; quem die dominico ante Sancti festivitatem, quo solitum est reverendam sacri corporis glebam deportari in illum quem superius memoravimus montem, ille cœlestis illuminator et animarum et corporum, cæcatum filium videntem fidei reddidit matri, qui tot quondam mentibus orbos cæcæ rapuerat infidelitati. Alio tempore mulier alia filium æque parvum, brachiolo debilitatum, ante præsentiam exhibuit Corporis sacri: cumque misericordia illius aliquamdiu postulata nec impetrata, domum desperata rediens, extra loci fines jam fuisset egressa; retro respiciens, et de ipso Confessore beato apud ipsum conquerens; O Sancte, inquit, Mari, quam fida veneram de impetranda super hujus parvuli sanatione misericordia tua, de qua nunc ulterius adipiscenda diffidens redeo mœsta. Ille ea dicente, puerulus, quem paululum requietura terræ deposnerat, contractum brachiolum ad illam extendere cœpit, restitutum et sanum. Tum vero querimoniam de Sancto lugubrem, in gratiarum, jam illi debitarum, convertit actionem: nec spe resumpta, sed re ipsa quæ sperabatur accepta, quæ redire mœsta cœperat, reditum complexit lætabunda. Vir quidam loci ipsius nihilominus parvulum graviter infirmatum ad eundem sacrum attulit locum. Qui cum per aliquot dies, non solum remedii nihil acquireret, verum etiam ingravescente quotidie languore deterius semper haberet; quadam nocte ad ipsum tandem perventum est montem. Cum pater, afflictum cernens filium, mortique suprema defectione jam proximum; mœstus et ingemens, O sancte Mari, aiebat, non huc ad te filium meum, ad mortem excipiendam, sed ad recuperandam vitam attuleram. Inter hujusmodi verba rursus inspiciens puerum, ante præsentiam jacentem sacrarum Marii reliquiarum, invenit illum aliquantulum respirantem ac melioratum: aliquantulumque spei resumens, atque opem Sancti enixiori devotione deposcens, ita post paululum vitæ restitutum et incolomitati filium recepit; ut facto mane, ante patrem saltitans et jocabundus, cum ipso rediret domum, quando mortuus offerendus expectabatur ad tumultum c.

D
ea ultro aperta
admittuntur:curatur ignis
sacer uni,

alterique:

E

illuminatur
cæcus:sanatur debile
brachium,

F

mortuus
suscitatur.

c

A

ANNOTATA D. P.

a Septem Episcopos Stephanos urbs habuit. Primum sec. 7, secundum an. 951, Tertium, Quartum, Quintum sec. 10, Sextum an. 1126, Septimum an. 1165: quare vereor ne gratis hæc dedicatio describatur ab auctoribus Gallis Stephano V, potius quam alicui successorum duorum.

b Baulieu trans Dordonium, 9 leucis infra Mauriacum.

c Horum miracula aliqua cum retulisset Branche, magnum, inquit, aliorum numerum refert P. Dominicus Carinelita, unde expectabo si quæ hic desiderantur. Interim ex Jacobo addam, quod de suo sic profert ille, tamquam testis de visu. Cum, inquit Mauriaci esse in hospitio meo, quæsiui cuiam Sancto dedicata ecclesia loci esset: responsumque mihi est, S. Mario. Rursum interrogavi, num ad ejus invo-

cationem factum miraculum aliquod esset. Respondum est, Plura; inter alia autem accidisse unum, cuius signa esset etiamnum in ecclesia videri. Scilicet eum die Sancti festo, Consules civitatis in sella brachiali collocatam imaginem Sancti portant in processione, secundum consuetudinem; ecce tibi hæretici duo, in via quæ Issorio Montferrandum ducit, per mediam se pompam trajecerunt, non solum absque reverentia ulla, sed etiam irridendo dicentes, O homines insensatos, qui tanto cum honore gestant annosum truncum. Qua blasphemia prolata, continuo utrique pes dexter excidit, tamquam si vi revulsus fuisset a corpore: quare non dubito quin culpam pœnitentes agnoverint. Interim ad memoriam facti uterque pes appensus est dextero brachio imaginis: ubi ego utrumque vidi, et videre potest quicumque accedere velit ad imaginem, supra majus altare collocatam.

D
EX MS

DE S. CHLODULPHO

B

EPISCOPO METENSI AD MOSELLAM

E

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. II.

De cultu, vita, translatione.

CIRCA DEXCI.

Memoria
in Fastis.

Inter Episcopos Ecclesiæ Metensis numerari ultra triginta, qui in antiquis Catalogis et Martyrologiis hujus Ecclesiæ vere Sancti habiti fuerunt, docet Meurissius Episcopus Madurensis, et hujus Ecclesiæ Suffraganeus, in Præfatione ad Historiam Episcoporum Ecclesiæ Metensis § 6. Ex istis ad hunc vii Junii colitur S. Chlodulphus, pluribus sacris Fastis inscriptus, et non solum in MSS. Ecclesiæ Metensis, sed etiam in Hilarianensibus S. Naboris, et MS. Florario, ubi ista leguntur: Metis depositio B. Chlodulphi, ejusdem urbis Episcopi et Confessoris. Similia habentur in Martyrologio Bellini de Padua, secundum morem Romanæ curiæ Venetiis anno 1498 excuso, quod secuti sunt Grevenus et Molanus in Additionibus ad Usuardum, Maurolycus, Canisius, cum hodierno Martyrologio Romano Galesinius: item et Ferrarius, sed hi duo ad diem vii. Nos Prioribus cum Theodoro Rhay inhæremus, licet Meurissius et Saussayus ipsum Sanctum referant vii Maji, ut ibi inter Prætermisos diximus. Paulus Warnefridus de Episcopis Metensibus, ista scribit: Godone de mundo excedente, Chlodulphus, beati Patris Arnulphi genitilis filius; Ausigisi quoque (a quo semen propagatum est regnum) germanus, ad Episcopale culmen ob paternæ sanctitatis gloriam tricesimus atque secundus ascendit: de quo nihil ad nos amplius, præter quod a tali radice exortus est, fama perduxit. Hæc Warnefridus ad Angilrammum Episcopum Metensem, qui dictæ Ecclesiæ præfuit ab anno circiter dccxix, usque ad annum dccxcix.

Vita scripta

2 Postea auctor aliquis, ob sanctitatem vitæ et forte virtutem miraculorum excitatus, res gestas S. Chlodulphi collegit, atque hanc quam damus Vitam conscripsit. Hic num. 5 meminit Pippini Regis, et succedentis prolis, scilicet Caroli Magni et Ludovici Pii: item num. 17 asserit, S. Chlodulphum sepultum in ecclesia, quæ antea ad sanctos Apostolos dicebatur, jam ad S. Arnulphum vocatur. Scilicet sub filis Ludovici Pii, quando in chartis Caroli Calvi inveniuntur Canonici de monasterio S. Arnulphi, et a Ludovico Regni Germaniæ, nominantur Fratres ex cœnobio sanctorum Apostolorum, nec non et

beatissimi Confessoris Christi Arnulphi, atavi sui. Hanc Vitam damus descriptam ex vetusto codice Trevirensi monasterii Imperialis S. Marimini, collatam cum ea quam Acherius et Mabilio ediderunt Tomo 2 de Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, acceptam ex codice MS. F. C. Andrea du Chene.

datur ex
MSS.

3 Inscriserunt hanc eundem suis Martyrologiis Benedictinis Arnoldus Wion, Dorquannus, Menardus, Bucelinus. Verum ex Vita jam citata colligit Mabilio, Chlodulphum nusquam Monachum fuisse Eremitamve: sed ex laicali vita ad Episcopalem Sedem assumptum, aut certe id huic auctori ignotum fuisse: quod cum aliunde non probetur, elegit idem Mabilio minore solum caractere Actis suis illius Vitam addere. Dedimus ad Kalendas Februarii post Vitam S. Sigeberti pag. 235 diplomata duo, tam hujus, quam Childerici Regis, pro monasteriis Stabulensi et Malmundariensi concessa, in quibus Chlodulphus appellatur domesticus Regis Sigeberti; sub quo Rege S. Desiderius, Episcopus Cadurcorum, Epistola 55 Tomo 1 Andrea du Chene Scriptorum historie Francorum pag. 878, Chlodulphum nominat Dominum illustrem et virum excellentissimum; hortaturque ut patris monitus et acta recordetur. Fuit autem Chlodulphus proximo quoque tempore, sub eodem Sigeberto Rege, ordinatus Episcopus Metensis: in eoque Episcopatu plenus dierum mortuus est, non autem translatus ad Trevirensium Archiepiscopatum, quod post nonnullos alios Saussayus et Bucelinus, æque ac vitam ejus monasticam, absque ullo fundamento adstruunt. Demum ejusdem farinæ fabulam arbitramur, quod cum Roserio auctore fabuloso dicunt aliqui, Chlodulphum, in matrimonio novem procreasse liberos; quia in dicta Vita aut apud antiquos ac domesticos scriptores nullam fieri mentionem conjugii ullius reperimus.

Non fuit monachus,

sed domesticus
S. Sigeberti
Regis.non Archiepiscopus
Trevirensis aut
conjugatus.

4 Est Layum, celebris locus in Comitatu Calvomontensi, prope capitalem Lotharingiæ Nancium, quem Udelricus Archiepiscopus Remorum ejusque mater Eva Comitissa obtulerunt S. Arnulpho Metensi. Hujus donationis charta extat apud Sammarthanos in Archiepiscopis Remensibus, et apud Meurissium ad Vitam S. Chlodulphi. Ut autem jam indicatum Layum magis celebre

Corpus Layum
translatum

A celebre redderetur, ac Deo consecraretur; obtinuit dictus Udelricus ab Adalberone Episcopo Metensi, ut corpus S. Chlodulphi eo transferretur, atque Prioratus Monachorum, a monasterio S. Arnulphi Metensis independentium, institueretur: uti factum est anno MCCCLXIX die XI Decembris: ad quem diem memoria S. Chlodulphi celebratur in MS. Florario, et alio MS. Carthusiæ Ultrajectinæ, atque Translatio appellatur a Greveno et Canisio. Sed hanc aliqui asserunt factam vi Septembris, Saussayus vero ipsam refert ad XVI Decembris. Meurissius addit in ea Translatione illustria quædam miracula facta, et caput ejus adseruari Metis in ecclesia S. Arnulphi. Nos ea Miracula nancisci optamus, siquidem uspiam scripta extant.

caput Metis servatum.

VITA

Ex codicibus MSS.

PROLOGUS.

Hortatio ad celebranda festa Sanctorum.

B Beati Chlodulphi, Metensis urbis Pontificis gloriosi, depositionem venerabilem anno recurso commemorantes, Domini gratiam magnificare, collaudare, et benedicere dignissimum decrevimus, et utilissimum judicavimus; simul etiam summa utilitate monemus, ut qui notam semper in nationibus facit virtutem suam, et qui est Deus faciens mirabilia, quique gloriosus est in omnibus Sanctis suis; sicut eisdem Sanctis gloriam contulit sempiternam, sic nobis eorum festa celebrantibus peccatorum omnium conferat veniam, omnes in commune et singuli summa devotione exoremus. Siquidem Sancti, qui laborum multimodorum et propriorum operum felicissima retributione æterna præmia assequuntur, cum Christo Deo in æternum gaudentes regnant; et eidem Christo Domino summo capiti incorporati, devicto mundi principe, devictis cunctis hostibus, stola immortalitatis induti, et laurea perennitatis adornati, coram suo Domino victores semper assistunt, et de præsentia sui Regis continua festivitate letantur. Idecirco nostra non egent veneratione, nec nostris annis solennitatibus indigent; sed provisa sunt nostræ infirmitati hæc divina subsidia, ut quotiescumque per tempora revoluta perque assignatos dies Sanctorum merita recordamur, et in recordando dulces venerationis affectus exhibemus: eosdem Sanctos nobis, ad evitanda mala et acquirenda bona, dulces patronos et pios exoratores, apud Deum deorum Dominumque dominorum, inereamus.

CAPUT I.

Illustris prosapia. Institutio Possessiones.

Natus pulve S. Arnulphi

a

b

avo Arnoaldo

c

proavo Ansperto,

d

e

Scripturi aliquid ex B. Chlodulphi gestis, et de tanto viro locuturi, consueto ordine justæ narrationis, quis vel unde fuerit, primum necesse est intinuerimus: prosapiaque, sic nobilis, sic inclita, quia presentibus luculentissime patet, uti futuris etiam aperta sit, justum est ut faciamus. Nam genealogiam paternam a B. Arnulphus, hujus sanctæ Metensis Sedis Pontifex, coruscant mirabiliter facit, et decentissimam mirabiliter reddit; dum ejus genitor prædicatur et est, qui ex antiquo Senatorum genere, patre b Arnoaldo procreatus, Franciam omnem, imo totam Galliam nobilitate ac decentissima generositate superat, et in superando ingenti gloria famosam reddidit et honestam. Arnoaldus, quem dicimus, patrem habuit c Anspertum; qui ditatus non solum rerum opulentia, verum fratrum dignitate et d consociali excellentia gloriosus effulsit. Sanctum namque e Aigulfum, Metensium Pontificem, ex filia

Chlodovei Regis procreatum dicunt: qui Choldoveus, prædicante S. Remigio Remensium Pontifice, et se et totam Franciam Christianæ religioni primus subdidit, et in honorem debitum decus Ecclesiæ, prout unquam plus potuit, dilatavit et exaltavit. f Deotarius Arisidi Pontifex, et g Firminus Ucetis itidem Pontifex, et Gamardus S. Goerici Præsulis genitor, et Remfridus fratres hujus Ansperti extiterunt. Mater vero Domini et venerabilis Chlodulphi h, Doda nuncupata, non minori nobilitate clara refulsit: sed hanc ipsam nobilitatem, morum pietate et animi sanctitate gloriosissime illustravit ac decoravit. Quæ cum viro pudicissime, prout fert mundus, vivens, non patiebatur bonorum exhibitione se imparem fore: et dum B. Arnulphus Pontificali cathedra sublimatus est, ipsa etiam, fervente in ea ignea sancti Spiritus gratia, non solum spirituali veste et velamine induta est, verum etiam apud Treverenses inclusione usque ad diem mortis sese retrusit atque religavit.

3 Igitur Chlodulphus, venerabilis indolis puer, ut par erat, et ut nobilium filiis fieri solet, scholis traditur et liberalibus litteris docendus exhibetur: proficiebatque ætate, nec minus vero doctrinæ spiritualis effluentia. In quo parabatur etiam thesaurus desiderabilis, qui requiesceret ejus in ore sapienti; studebantque pii et doctissimi magistri, ut eorum benignissimus auditor, tempore præfinito effectus paterfamilias, sciret et haberet unde profferret nova et vetera. Hic itaque liberalissimus puer, a pueritia in adolescentiam juventutemque, humanis divinisque rebus et studiis bene adultus, proficiebat; satagebatque solertissime Deo et omnibus bonis hominibus, verbis et factis perfectissime complacere; malis autem favere, et eorum amicitias vel ad modicum jungi sic eflugiebat et renitebatur, sicut pravam vitam et mores prorsus imitari abhorrebat ac despiciebat. Erat ætate et sapientia majoribus subditus, erat æqualibus æquus; erat minoribus benignus et mitis, et mira benevolentia ab omni ordine, sexu et professione, dulcissime amabatur.

4 Cum vero omnipotentis Dei antiqua pietas B. Arnulphi, hujus beati Chlodulphi genitoris cor, ad divina studia, et ad cœlestia opera sua inspiratione intine accendis-et, et ferventissime ardere coegisset; actum est, defuncto i Papulo Metensium Pontifice, hunc eundem B. Arnulphum summa instantia a Clero et plebe postulari; et tanta vis in postulando erat, ut k Theodericus Rex [ipsum eis concesserit. Nam] licet hunc inter amicos amicissimum et inter consecratos secretissimum haberet, esset etiam palatii Rector, et audiendorum reddendorumque consiliorum primus auditor, et sapientissimus redditor; vicit tamen nobilissimæ plebis, ut ita dicam, admirabilis improbitas, et inverecunda in rogando constantia: et B. Arnulphus, eruditissimus laicus et sanctissimus Major-domus, derepente Clericus factus, Cathedræ Pontificali votis omnium populorum felicissime ad regendum est elevatus. Dum autem Ordinationis tempus immineret, et fugæ latebrarumque cunctarum desperatio jam facta fuisset; prædia et suppellectiles multarum divitiarum, quas ditissimus possederat, honestissime partitas, multa sanctæ Matri Ecclesiæ contulit, plurima etiam duobus filijs suis Chlodulpho et Anchisæ jure hereditario habenda derelinquit. Qui paternæ benedictione donati, in brevi locupletissimi efficiuntur; et totius patriæ principatum post Regem, regio munere gloriosi, gloriosissime assequuntur. Sed beatus Pontifex [cum] quæ vel ex suo retinuerat, vel etiam in archivis sanctæ Ecclesiæ sibi commissæ thesaurorum ac pecuniarum repererat, cuncta usibus pauperum distribuens, bonus fœerator dispersisset; multa

D fratre S. Aigulfi,

Deotarii, Firmini, et Gamardi, Remfridi.

f

g

h

Mater Doda

postea Treveris inclusa obijt.

Educatus in pietate et doctrina,

l

S. Arnulpho patre ad Episcopatum Metensem electo,

k

F

ex relictis sibi ab eo facultatibus

A multa necessitate coactus, filios adiit; utque suisque misererentur, humili prece supplex exposcit. Quia autem Dei praevidentia, et inevitabilis praedestinatio Chlodulphum adhuc dulcissimum, juventutis flore vernantem, suae sanctae Ecclesiae praeficiendum decreverat, et plebi Cleroque Metensi ad regendum praeficere disposuerat; res quas possidebat, et quas Deo et Christo ejus et filiis spiritalibus postea collaturus erat, ejusdem Dei et Domini nostri Jesu Christi instinctu sibi retinuit, nec patri ex his quae petierat, multa contulit, verum ad similes usus imposterum eroganda servavit.

solum pauca largitur:

l
liberiori ejus
fratri postea
gloriosa
promittitur.

B 5 l Anchises, beati viri junior filius, petitionibus patris in cunctis libentissime assentiens, universa quae habere videbatur, voluntati ejus tradidit; et nihil de crastino cogitans, pauperem Christum secutus, ut haberet thesaurum in caelo, manibus patris cuncta quae habebat vendere et dare pauperibus deliberavit. Quapropter ejusdem piissimi patris, beati videlicet Arnulphi, magnificis benedictionibus ditatus, spirituali ac per hoc prophetali praevisione, quod totam Franciam, imo et totam Galliam, sibi et filiis suis per multas generationum successiones omnipotens Deus collaturus esset, audire promeruit. Quod et accidit, dum idem Anchises, sicut pater fuerat, Major regiae domus effectus, ejusdem officii successionem m filio; et post, filii filio dereliquit. Nam Pippinus ex ministerio in Regem totius Galliae, a beato Papa Stephano consecratus et benedictus, primus ex B. Arnulphi felicissima stirpe, regalibus sceptris seque et u succedentem prolem, felici auspicio et beatis initiis, decoram reddidit et honestam.

ANNOTATA G. H.

a S. Arnulphus colitur 18 Julii, quo mortuus est circa annum 640.

b Arnoaldus, cognomine Boggisus, Dux Austrasiae.

c Auspertus, Senator et Dux Austrasiae.

d Consocialis sive uxor censetur Blithildis filia Chlotharii I Regis. De quo matrimonio varii longas disputationes scripserunt, in quas non est animus ingredi, aliis pro eo stantibus, aliis ut fabulam rejicientibus.

e Paulus Warnefridus de Episcopis Metensibus, Agiulfus, inquit, fertur patre ex nobili Senatorum familia ortus, ex Chlodovei Regis Francorum filia procreatus. Apud Meurissium de Episcopis Metensibus dicitur obiisse anno 593, die 22 Novembris; et in omnibus antiquis Sanctus appellari.

f Deotarius Arisidum vicum, in finibus Ruthenorum olim situm, in Episcopatum erevisse, et a fratre Agulfo ordinatus dicitur; cui Modericus, filius Ausperti, successisse asseritur: de quo, ejusque Arisidensi Episcopatu, agit Gregorius Turmensis lib. 5 cap. 5.

g S. Firminus Episc. Ucticensis, vulgo Usez in Gallia Narbonensi, colitur xi Octobris.

h Doda, in Vita S. Arnulphi, sed nomine non indicato, plurimum laudatur. De secessu ejus ad Treviros agit Browerus in Annalibus Trevirensibus lib. 7 num. 38, sed locum ignorari dolet.

i Post Agiulfum sederunt Arnoaldus et Pappulus, dein S. Arnulphus.

k Loco Theoderici apud Mabilionem legitur Theoderbertus, a fratre Theoderico anno 612 occisus, et hic anno sequente profluvio ventris mortuus; his ergo annis esset Episcopus factus Arnulphus, quod ad ejus Vitam examinabitur 18 Julii.

l Ista etiam refert Paulus Warnefridus.

m Intelligit Pippinum Herstattium, et Carolum Martellum.

n Scilicet Carolum Magnum, et Ludovicum Pium D Imperatores.

EX MSS.

CAPUT II.

Vita laicalis et Episcopalis.

Sane ut coepta prosequar, B. Chlodulphus, dum vixit in seculo, vixit sine querela; quae sibi fieri nolebat, nulli faciens; quae sibi volebat fieri, proximo faciens; injuriam fratri non inferens, et illatam sibi patientissime sufferens; fide perfectissimus, spe ad ulteriora, et haec divina diffusus; dilectione Dei et proximi ferventissimus, visceribus pietatis ad dandas eleemosynas plenissimus. Animum et mentem, in laicali proposito positus, sic informabat, quatenus dum postmodum Dei providentia aliis praesse cogere, ipse prius sibi praesse doctus, doctrinae officium, quod subditorum mentibus erat infusus, assidue operationis studio instructus et attritus, semper doceret exemplo quos instruere compelleretur sermone.

Chlodulphus
adhuc virtuti-
bus vacat.

7 Sic multorum annorum temporibus decurrentibus, jam B. Arnulpho hujus sancti viri genitore, post Episcopatus dignitatem, post eremi dulcissimam solitudinem, ad coelestis patriae aeterna gaudia translato; jam a B. Goerico successore ejus, coelestium virtutum et omnium Sanctorum societati adjuncto; Domno etiam b Godone Episcopo ad aeterna translato; jam tandem hic, in omnium virtutum gymnasio, nobilissime assuetus et bonae actionis scholis decentissime informatus atque eruditus, qui interim aliis bene subesse noverat, ad Pontificium erectus, deinceps subditus diligentissime praesse, et commissos honestissime regere coepit. Nam, ut ordine rem referam, dum B. Godo Praesul ex hujus mortalitatis incolatu transisset, et Deo omnibusque Sanctis felicissime conjunctus esset; plebs et clerus coepit quaerere precibus et vocibus Patrem et Pastorem; et rogabant regiam dignitatem, quo B. Chlodulphum, nobilitate et sanctitate insignem, sibi dare dignaretur Antistitem. Nam multos ex genere ipsius, generositate in tota Francia primos, sanctitatis et virtutum ac miraculorum gloria celeberrimos, per multos annorum cursus, huic sanctae civitati praefuisse et profuisse commemorabant; et laudibus dignissimis, quibus viribus poterant, ad aethera usque efferebant. Regia vero majestas, videns populi fidem ac devotionem, pendens etiam ad haec virum satis ingenuum; accersitum, ut curam regendarum animarum suscipiat, commonet: utque utilitati Fratrum commoda administrare non denegaret, ex parte Dei et ex sua auctoritate imperat. Ille reniti cupiens, sed omnino non praevalens, baculum et officium Pastoralitatis suscepit; et votis populorum Pontifex factus, Cathedrae Sacerdotali supersedere compellitur. Dantur voces in altum; laus, decus et honor Deo canitur; felicem se omnis sexus et aetas profitetur, dum Sanctis invicem succedentibus animarum quotidiana lucra cumulantur, diaboli aeterna detrimenta providentur et procurantur. Felicia tempora, felicesque dies sibi affore plebs fidelis inclamat, et beatam se pro tanti Pastoris successionem testatur: dum ejus pio exemplo ad bene agendum informatur, verbo et praedicatione eruditur, benedictionibus jucundatur, virtutum insigniis roboratur.

E

a

b

Sedi Metensi
praeficitur,

F

magnoo-
nium gaudio;

8 Igitur B. Chlodulphus ordinatus Pontifex, non immemor commissi officii, coepit circuire datum Episcopatum, ut quae corrigenda erant corrigeret, et quae confirmanda erant confirmaret; bona patrocinii et dignis favoribus attolleret, mala justa censura reseccaret: sicque Deo et Christo ejus an-
nuente,

EX MSS.
ex perfecto
la co

factus san-
ctissimus An-
tistes.

Cant. 1.

A nuente, in brevi apicem perfectionis obtinuit, ut omnium bonorum felicissimo applausu, justus atque perfecto omnino diceretur et esset. Nam in laicali proposito constitutus, dum viveret sine querela, et esset verus Dei cultor, haberetque pacem cum omnibus hominibus; neque defenderet se, sed daret semper locum iræ, esurientem et sitientem inimicum cibans et potans; nec vellet unquam vinci a malo, sed vincere semper in bono malum; postquam Pontificale conscendit solium, hæc omnia parvissima deputans, cœpit demum, Christo Deo præsule, novus homo fieri, et ex bonis ad meliora proficere; et qui in activæ vitæ palæstra bene pugnare consueverat, jam in contemplativæ vitæ dulcedine, se ipsum fortissime atterens, orationum jugi instantia, lectionis et sacræ meditationis continua vigilantia, noctu et interdiu, horis et momenti omnibus cœlum depulsans, quia necdum corporis præsentia poterat, conversatione et morum probitate avidissima in cœlestibus habitabat. Et quia erat parentibus non solum nobilibus, verum etiam sanctissimis procreatus; sanctitatem quidem priorum imitari, nobilitatem vero carnalem virtute animi et mentis vigore superare ac transcendere vivacissime procurabat: sicque divino fretus auxilio, ad divina opera exequenda sese probabilissimum reddebat; ut non solum sibi prodesset, verum subditis et cunctis se cernentibus specimen pietatis effectus, imitabilem atque sequendam vitam suam præstaret. Quid ultra? Fide perfectus, spe credulus, caritate dulcissimus, pietate insignis, sermone ad utilia promptissimus, ad vana dicenda rarissimus, veletiam nullus, castitate continentissimus, eleemosynis largissimus, vitæ innocentia probatissimus, erat Christi bonus odor in omni loco, ejus nomen erat diffusum unguentum, flagrans aromatibus et odoramentis optimis; qui cum sancta Ecclesia, sponsa Sponsi cœlestis, vere dicebat; Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.

ANNOTATA G. H.

a S. Arnulpho ad eremum decedenti successit S. Goericus, qui corpus S. Arnulphi transtulit e Vosago Metas, colitur 19 Septemb.

b De S. Godone aliqua observatu digna dedimus 8 Maji, quo colitur, ac diximus videri obiisse circa annum 650, cui successit S. Chlodulphus.

C

CAPUT III.

Acta S. Chlodulphi cum S. Trudone.

Sane ut dicta et præconia, quæ de Sancto protulimus, vera esse comprobemus; gesta aliqua in medio deportavimus, ut sapiens auditor [magna] ex parvis conjicere et ex aliquibus bonis multa optima compensare valeat. Igitur temporibus a Childerici Regis Francorum, hoc eodem sancto viro civitati Metensem præsidente, et super custodiam commissi gregis ferventissime vigilante, erat in partibus Hasbanicæ vir magnæ nobilitatis et præcipuæ sanctitatis b, Trudo nominatus, qui ab ipsis infantie piissimis rudimentis omnipotenti Deo, prout ferebat tenera ætas, servire incipiens, etiam paupertatis summus appetitor, facultates et possessiones, quibus ditissime abundabat, Christo Deo tradere concupiscebat; et eundem Christum Deum et Dominum nostrum nudus nudum sequi desiderabat. Cujus benignissimo desiderio et affectui justissimo Divina bonitas, more consueto, ut effectum daret, illico affuit; et ordine, quo dicemus, quod pia mente conceperat, ut inspiraret, auxilium consiliumque

contulit. Erat in Tungrensi urbe c Remachus dignissimus Pontifex, cui iste puer S. Trudo dulcissimo copulabatur affectu, cui etiam, quod ei gratia Spiritus sancti inspirare dignata est, et quia bonum heredem Jesum Christum Dominum Dei filium habere deliberasset, cuncta ordine pandit. Sanctus Sacerdos Remachus, quia sibi et suæ Ecclesiæ, quæcumque conferre potuisset, justo et bono ingenio, ut conferret, rectum decerneret; et quia hujus sancti viri [bona] in suæ civitatis diocesi et vicino constituta erant; cœpit Deum precibus continuis exorare, ut, qui B. Trudonis menti devotionem et animi benignam intentionem cuncta relinquere et pauperibus erogare inspiravit, suæ Ecclesiæ filiis hæc tradere et thesaurum in cœlis ob hoc adipisci beatum virum, donaret. Sed quia non est in homine via ejus; et non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei; aliter quam beatus Sacerdos æstimaverat, res hæc processit, aliasque sese protendit. Nam dum beatus Trudo totum se et cuncta sua Deo devovisset, sed quo se verteret, et cui Sanctorum se jungeret, certum non haberet; continuis precibus continuisque lamentis cœlos et cœlestia depulsans, Deum rogabat, ut per aliquem Sanctorum suorum, quid se vellet agere, edoceret; et quo se et sua subdere disponderet, palam facere dignaretur. Et quia multum valet deprecatio justis assidua, non diu voti sui efficaciam frustratus; sed bonæ voluntatis compos effectus, quadam nocturno post longum vigiliarum et orationum consuetum laborem, Angelica ieruit visitatione consolari, et quæ sibi erant facienda plenissime instrui. Orationes, inquit, tuæ et eleemosynæ, dilectissime frater Trudo, ut bonus odor, et ut felicia aromata ante conspectum summæ Divinitatis ascenderunt: ego vero, cœlestis militiæ consors, a Deo huc missus sum, quæ tibi facienda sunt nuntiare. Adimplevit Deus et Christus ejus, votum atque desiderium tuum, et quæ assiduis precibus postulasti, pius auditor perficiet, dabitque tibi sapientiam et notitiam litterarum; nec soli tibi, verum etiam multis aliis, ad divina mandata implenda, sapiens doctor effectus, prodesse poteris. Surge ergo et vade ad B. Remachum Tungrensis Ecclesiæ Pontificem; adest enim in proxima villa, quæ Septemburias dicitur; et quæcumque jusserit, implere festina: revelat enim ei divina pietas, quæ tibi sunt facienda: erit enim tecum Deus omnipotens, et custodiet te in omnibus ad quæ perrexeris.

10 Evigilans vir beatus, et multum secum demirans, quam cito poterat, sumptis secum duobus pueris, ad beatum virum ire properat: sed antequam veniret, beatus Pontifex suos occurrere, et summa devotione sanctum juvenem deducere jubet. Qui deductus, dum se pedibus sancti Pontificis prosternere vult; exurgit sanctus Pontifex, et in amplexus ruens, oculos et vultus dulci osculo demulcet, et inter osculandum, utrimque satis lacrymatum est. Post multum vero lacrymarum et fletuum imbrem, quo in invicem se perfuderunt, et dum vix a singultibus cessatum est, sanctus Pontifex; Ad quod, inquit, venisti, fili, ut dicas; non necesse habes: mysteria enim revelans Deus, quæ mente geris et quæ tibi sunt facienda, mihi Sanctorum minimo revelare dignatus est. Perge, fili, perge ad B. Chlodulphum Metensis urbis Pontificem gloriosum, et ejus nutu atque dispositione, cuncta, quæ in his partibus prædiorum et facultatum possidere videris, Deo et S. Stephano Protomartyri tradere festina: et fac eum tuarum terrenarum rerum heredem, quo tu in æternæ felicitatis gaudio meritorum illius ac virtutum felix ac perpetuus heres effici merearis. Traditis vero facultatibus et rebus ac possessionibus,

D
ad S. Rema-
clum;
c

optantem ejus
bona suæ
Ecclesiæ ri-
bui,

E

Angelica visi-
tatione missus

F

jubetur bona
sua S. Chlo-
dulpho offer-
re.

u

S. Trudo
b

A possessionibus, per manus S. Chlodulphi Pontificis, Deo et Protomartyri, testamento ex eisdem rebus effecto, munificentiam ejusdem venerabilis Pontificis humillime aggredere; et ut tibi magistrum, qui te sacris imbuat litteris providere dignetur, obnixè deposce; et dabit tibi supernæ Divinitatis antiqua bonitas gratiam, non solum in conspectu sacratissimi Pontificis, verum etiam coram omnibus Deum timentibus; iterque tuum et vota tua, et quæcumque in pueritia ex tunc ad divinum servitium peragendum facere disposueras, et votis te astrinxeras, prosperanda noveris, et piissimis affectibus tuis effectus salutare securos, me prædicante, volo ut certissime credas: ea enim loquor, quæ mihi exiguo Deus et Spiritus sanctus revelare dignatus est.

ac Metas discedit:

¶ B. Trudo hæc audiens, simul et multis benedictionibus Pontificis confirmatus, domum redit, et sumptus itineri necessarios parat: pecuniamque, qua satis ex nobilissimis et ditissimis parentibus abundabat, secum assumens, Metim usque ire properat; Dominoque Deo, qui diligit mansuetos in judicio, et docet mites vias suas, faciente, prospera velocitate et veloci prosperitate, quo tendebat pervenit. Ingressus autem sæpe memoratam et sui memoratu sæpe memorandam urbem Metensem, nusquam declinans, recto gressu Ecclesiam B. Stephani Protomartyris, quæ est caput totius civitatis et Episcopatus, cum devotione summæ humilitatis et pietatis intrat; querelamque et rem pro qua venerat, Deo et S. Stephano, lacrymarum multis imbribus et pectoris multis fussionibus, prostratus depromit. Quid amplius? Diu oratum est, diu lacrymatum est, diu frons terræ, pectori manus [appressa est]: et post hæc ab oratione vir beatus, non semel aut bis, sed frequentius, salutaris signo Crucis sese muniens, exsurrexit. Huic rei quidam venerabilis ejusdem Ecclesiæ sacer provisor, quem Custodem vel Thesaurarium vocabant, intererat: qui devotionem sancti viri tam ingentem maximo stupore admirans, exurgenti ab oratione manus dat; et quis esset, aut unde esset, aut quo tenderet, aut quare veniret, summo studio sciscitatur. Huic responsum est a Trudone, se honestis parentibus natum in Hasbania; Metim usque properare, salutem animæ summam intentione quærere. Hæc autem Angelicis oraculis, et B. Remacli Tungrensium Pontificis jussionibus esse aggressum: S. Chlodulphi Sacerdotis vero præsentia ut inferri et deduci mereatur, summa devotione et piissimo affectu se velle: et cujus rei causa advenerit, gloriosissimo Pontifici suggerere, animo sibi esse profectetur. Nulla mora fuit: vir venerabilis et custos thesaurorum Ecclesiasticorum B. Chlodulpho Præsuli audita enarrat; et quod tantus ac talis vir, ex peregrinis partibus adveniens, Pontificali dignitate sese præsentari obnixè postulat, refert.

precibus in ecclesia S. Stephani fuisse,

a Custode petiit accessum ad S. Chlodulphum;

C ¶ B. Chlodulphus ad divina summa devotione paratus, nullam moram in sancto viro accersendo fieri passus est: verum eidem, qui sibi hæc nuntiaverat, beatum virum, summo honore et summa devotione, ad se deducere et sibi præsentare imperat. Nuntius quam citius valuit, et quam devotius potuit, pii Patris Domini videlicet Chlodulphi jussionibus obtemperans, juvenem præsentia sancti Pontificis representat; et eum esse, de quo dixerat, humiliter suggerit. Cui Sacerdos venerabilis Chlodulphus, jam plenus lacrymarum, jam plenus singultuum, reverentissime assurgens, et in oscula dulcia ruens; postquam diu lacrymatum est, postquam uberes fletus longissime effusi sunt, sibi considerare virum fecit; et quæ causa sui adventus sit, percunctatur. Nulla dilatio fit in referendo:

Junii T. II

verum rem cunctam ordine narrans, ut voti sui compos effici mereatur, gestibus quibus unquam potest efflagitat. S. Chlodulphus Sacerdos hæc piis auribus hauriens, et in gratiarum actionibus, et in Dei omnipotentis laudibus agendis totus conversus, et ut, qui secum aderant idem facerent, adhortatus: iterum ad beatum virum sese convertens, ut ejus desiderii efficaciam summa et individua Trinitas condonaret, iterum iterumque rogabat. Quia vero id tempus et hora monebat, et jam diei magna pars processerat; itur ad prandium; et inter prandendum, divini verbi semina venerandus heros bonæ terræ sulcis, videlicet piis auribus, et pio cordi sancti juvenis Trudonis, seminare non desistebat. Multa de mundi contemptu, plurima de vitæ æternæ appetitu, quanta gaudia bonorum, quanta sint pernæ malorum; quod pro peccatoribus et impiis convertendis Salvator noster ex sinu Patris, et ex summa arce cælorum [descenderit], ibi manens, et ad nos veniens, ut nos ad agnitionem Divinitatis reduceret, magna pietate facundissimus Pontifex edocebat. Miscetur cibus, qui non perit, sed qui permanet in vitam æternam; quem Pater Deus fidelibus suis semper subministrat; et calix inebrians, qui sic præclarior est, cibi et potus sustentaculis: feliciusque se beatus juvenis animæ sagina reffectum esse dicebat, quam corpus fuerit opulentia carniū epularumque exsatiatum. Quid immoror? finitur dies, nox sequens transit. Die vero altera illucescente, quia mens justi et perfecti viri crepusculum nescit, sed semper Spiritus sancti dulci fervore fervescit; adest summo diluculo præ foribus venerabilis Trudo, et continuo intromissus, magistrum divinarum Scripturarum expetit: et evocatus is qui pridie illum sancto Pontifici præsentaverat, quia erat illius artis peritissimus, et multa bonitate conspicuus, suscipit commendatum, aggrediens opus honestissimum. Dum magister fidelissime, et sine aliqua invidia, injuncta exequitur; discipulus autem, ingenii et memoriæ Dei gratia concedente capacissimus efficitur, in brevi notitia divinarum Scripturarum imbuitur; et quod ad divina mysteria, et ad sacros usus peragendos pertinet, plenissime instruitur et edocetur.

D
EX MS.
ab eoque benigne excipitur:

E

scientiis variis excolitur,

e

¶ Sane quia in hac vita mortali sine subsidio corporis anima subsistere nequit; B. Chlodulphus Pontifex, dum spiritalia subministrat, corporis etiam subsidiis et necessitati multo studio providere procurans, accersito rerum suarum œconomo, ut tanto viro, seriusque et æquus, maxima diligentia et summa cura, quæque erant necessaria, uti sibi met ipsi, ministrare maxime habeat, vivacissime imperat. Suscipit quidem mandatum [ille]: sed quia animalis homo ea quæ Dei sunt non percipit, sed sola carnalia et caduca diligit; Deum et servos ejus ignorans, cœpit invidere, quidquid usibus sancti viri dare compellebatur, et inter quotidianas querimonias quadam dierum hoc maledictionis elogium sibi impingere, miser infelixque, non timuit. Dentium dolorem, inquit, ante non patiar, quam iste alienigena vel solius Psalterii notitiam ad plenum apprehenderit. Dei autem antiqua bonitas, qui novit purgare vitia, et novit complere justa desideria; dedit B. Trudoni facilitatem optimi sensus, et boni ingenii grandem efficaciam; ita ut ante anni circulum, non modo Psalterii perfectam scientiam, verum reliquarum sanctarum Scripturarum non modicam plenitudinem felix hauserit. Finitur annus, et B. Trudo Psalterium plene novit; et ecce infelicem œconomum ultio, suo malo omine imprecata, subsequitur. Nam dolor dentium fortissimus sic miserum invasit, ut in brevi vis ægritudinis vitam animamque ab eo extorqueret;

cui œconomus necessaria invitatus ministrat, F

et male sibi peccatus, morte puniatur

17

sicque

EX MS. A sicque impletum est illud rusticum proverbium, Stultum est flere malum servum ex donis boni Domini.

14 Igitur dum B. Trudo, ad quod venerat, plene consecutus fuisset, et litteris bene instructus esset, et moribus; dumque res et facultates, et quidquid prædiorum, quorum non modica copia erat, possidere videbatur, Deo et S. Stephano et B. Chlodulpho Pontifici sub fortissimis testamentis tradidisset; jam tandem missionem petens, ejusdem venerabilis Pontificis Chlodulphi benedictionem et commeatum exposulat, et ad sua quam citissime festinat; et ut, quæ olim mente disposuerat, sancti desiderii pio voto ardens, opere implere potuisset, omnino satagebat. Quid deinceps B. Trudo egerit, quanto animi fervore monasterium et reliqua servorum Dei habitacula construxerit, et ad Deo serviendum sanctos viros aggregaverit; quisque cursus vitæ ejus fuerit; quam sancte, quam juste, quam pie vixerit; qui nasse desiderat, ad libellum sanctorum gestorum ejus recurrat, et ibi cuncta honestissime descripta reperiet.

Trudo possessiones S. Stephano offert

et in Hasbaniam redit.

B

ANNOTATA G. II.

a Childericus Rex Austrasiorum factus est circa annum 659. Ejus tempore S. Trudo adhuc vixit Metis, non eo venit.

b Colitur S. Trudo 23 Novembris, ex cujus Vita sequentia sunt desumpta.

c S. Remaclus fuit Episcopus Trajectensis, ab anno 650 ad 660: sed quando hic auctor scripsit, Episcopi residebant Leodii, et resumpserunt nomen Tungrensium, ut alibi clare demonstramus. Colitur S. Remaclus 3 Septembris.

d In Vita S. Trudonis Septimburiæ.

e S. Trudo a Grammatice per reliquas liberales artes progressus, anno sexto Episcopatus S. Remacli sacre Scripturæ studium arripuit: in quo optatum assecutus profectum, in Clerum assumitur: et per gradus Ecclesiasticos promotus, ordinatur Sacerdos: dein ad S. Remaculum anno Episcopatus ejus remissus, decimo in diœcesi illius verbum Dei evangelizavit. Quæ ex Chronico Trudonensi constant.

CAPUT IV.

C Alie S. Chlodulphi virtutes, Obitus, Sepultura.

S. Arnulphi vitam curat conscribi

a

b

etque suam erga ipsum paritatem inseri.

Nos vero quantulacumque Patris nostri et Pontificis Chlodulphi gesta scribere aggressi, quantæ humilitatis extiterit, quamque vile mancipium sese adjudicaverit, paucis referemus, et ad imitandum fidelibus Christianis proponemus. Certe vitam felicis patroni nostri et patris sui sanctissimi, videlicet Arnulphi, item B. Chlodulphus a describere fecit: in qua quid egerit, quid meruerit, quid assecutus [sit]; quam largus erga pauperes, quam parcus sibi, quam devotus in omnibus divinis cultibus extiterit, prout potuit scriptor describere studuit. Cui libello etiam B. Chlodulphus b inserere jussit, quod tempore quodam, dum in pauperum usibus B. Arnulphus sua vel quæ sanctæ Ecclesiæ fuerant cuncta expendisset; hunc Chlodulphum primum adiit, et ut sui pauperumque Christi necessitatibus succurreret, multa prece deposcit; is vero denegavit, vel juventute suadente, vel (quod magis credibile est) divina præscientia prævidente, B. Chlodulphum ad similes usus natum et prædestinatum; videlicet eidem sanctæ Ecclesiæ postmodum præficiendum, et quæ paravisset, itidem Christi pauperibus, viduis et

orphanis et peregrinis ac Deo servientibus distributurum: qui nisi esset mirifica humilitatis virtute præditus, et nisi vituperatione hominum magis gauderet quam delectaretur popularibus extolli favoribus; non solum juberet; verum, ne de se talia scriberentur, summo conamine inhiheret.

16 Nam sanctus Episcopus, quanta eleemosynarum largitate, quanta pietatis ope erga indigenas et advenas, sine aliqua personarum acceptione, effluerit, dum ipse secretissimum esse omnino optabat; omnis ordo, omnis sexus, omnisque professio passim resonabat. O quanta sollicitudo, quanta cura, quantumque desiderium viro huic sanctissimo inerat, creditis ovibus divina et humana, domi forisque, noctu et interdum utilia ministrare, et morum ac corporum infirmitatibus dulcissime continere adesse; illud implens; Omnipotenti te tribue, et conclude eleemosynam in sinu pauperis, et ipsa orabit pro te; nam ut aqua ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Nam, quod rarum est, in ressecandis vitiis, severitas et pietas in mentis ejus sacrario, eo pacis amore inter se confederabantur, ut protestatur Rex et Psalmista David, in mentibus Sanctorum obviare sibi misericordiam et veritatem et osculari pacem et justitiam, quæ subditos verbo docebat, operatione et operis exhibitione prius implere studebat; imitans illum de quo Scriptura testatur; quia coepit, inquit, Jesus facere et docere. Gaudebat cum gaudentibus, flebat cum flentibus. Non alta sapiebat, sed humilibus consentiebat. Quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo reddebant, dum regalia negotia et palatinas curas cum fratre Anchisa, ad celebrandas vigilias animarum commissarum et gregis commissi, prævidens et procurans, intentissimus et utrarumque rerum peritissimus, sic hoc officium implebat, acsi de altero ad eum nihil attineret. Felices dies, felicia tempora, quæ tanto Pastore gubernari disponique meruerunt! Felix populus, qui hujus institutis et monitis ad cœlicas aulas indies plus plusque provehebatur!

17 His igitur hujusmodique gymnasiis cœlestique palæstra per multa annorum spatia Deo omnipotenti deserviens, tactus infirmitatis molestia, ad diem pervenit ultimum. Et, licet corpus languoris molestia gravissime premeretur, spiritus tamen Deo et Creatori suo, ad id bene doctus et institutus, servire non desistebat. Oculi cœlo semper et cœlestibus intenti, manus itidem ad Deum et ad divina continue erectæ, mens et vox precibus quibus poterat animam suam Angelis et Archangelis, et omnium Sanctorum agminibus [commendabat, et] ut sibi suffragio essent, studiosissime invitabat. Anima siquidem viri sanctissimi ad æterna gaudia et ad præmia sempiterna perveniente, et spiritu ejus summis spiritibus consociato, discipulorum mœsta et luctuosa turba, quæ non solum ex tota urbe, verum ex agris villisque clamoris vocibus undecumque irruperat, corpori sanctissimo debitas excubias exsolvit; ferebroque impositum, ad ecclesiam, quæ antea ad sanctos Apostolos dicebatur, nunc autem S. Arnulphi sanctissimo corpore insignis, ad S. Arnulphum vocatur, intra Meridiem et Orientem sitam, deferunt; et ut devotius poterant sepulturæ tradunt; et per dies triginta, animam spiritumque ejus Missarum solenniis, orationibus continuis, vigiliis et psalmodiis continuis, fidelissimus populus Deo omnipotenti commendare studuerunt.

18 Quia autem plenus dierum, virtutum atque sanctitatis fuerit et, quia non sit revocatus in dimidio dierum suorum, hinc liquide clarescit; dum recurrentes ad Metensium Pontificum catalogum, invenimus B. Arnulphum, jam in perfecta ætate, promotum votis populorum, et ad Episcopatum ma-

D

Eleemosynas dandis deditus,

Ecle. 29

aliis virtutibus fulget: Ps. 18, 16

E Act. 1

æger, Deo vacat:

P

mortuus, in ecclesia S. Arnulphi sepelitur:

gis

c
Ratio tempo-
ris

Agis raptum quam electum, in quo sedit *c* annis quindecim; cui succedens sanctus Goericus rexit Ecclesiam annis decem et septem, cui item venerabilis Godo subsecutus, regimen Præsidatus administravit annis octo. Huic viro *is*, de quo in præsentiarum nobis sermo est, Chlodulphus beatissimus successit; et infulas Sacerdotii felicissime, dum adornatur, adornans, rexit Ecclesiam annis quadraginta duobus. Poterat autem esse annorum triginta, dum pater ejus Dominus Arnulphus ad Pontificium sublimatus est: sicque hinc inde colligentes, æstimamus dies ejusdem Domni Chlodulphi Pontificis venerandi *d* centum fuisse annorum, gratias agentes Deo Patri et Filio et Spiritui sancto, viventi et regnanti ante omnia tempora, et nunc et in omnia futura secula seculorum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a *Auctor Vitæ S. Arnulphi eam ita concludit.*

D Ecce reverentissime Domine, Chlodulphe Pontifex, habeto conscriptam, quam poposcisti Vitam et genitoris tui gesta: jñste quippe et perfecte censuisti, ut cujus tenes Sedem, crebro relegas et Acta.

b *Verum sequentia modo non sunt in dicta Vita, sed leguntur apud Paulum Wapnefridum.*

c *Hos annos ita ordinamus, ut S. Arnulphus præfuerit ab anno 611 aut potius 612, usque ad annum 626; inde S. Goericus, usque ad annum 642, ac postea S. Godo, usque ad annum 650: denique S. Chlodulphus usque ad annum 692; cui successit S. Landericus, eique subrogatus S. Abbo anno 697, mortuus anno 707, uti ad hujus Vitam diximus 13, et ad Vitam illius 17 Aprilis.*

d *Si subsisteret hic calculus, fuisset S. Chlodulphus centum duodecim annorum. Quid si dicatur fuisse 30 annorum, cum S. Arnulphus reliquit Episcopatum? ita pervenisset ad ætatem nonaginta septem annorum, cretus Episcopus anno suo quinto et quinquagesimo, Judicio Lectoris hæc relinquimus.*

DE S. EUSTADIOLA

ABBATISSA BITURICENSI IN GALLIA

Commentariolus Prævius, de cultu et vita.

B

E
G. H.

SEC. VII

Elogium ex
Patriarchio
Bituricensi.

Floruit hæc sanctissima Abbatissa seculo Christi septimo, potissimum temporibus S. Sulpitii Pii, Archiepiscopi Bituricensis, mortui circa annum DCXLVII, XVII Januarii (ad quem diem hujus Acta illustravimus) et Wlfeodi ejus successoris: in hujus autem elogio, quod inseritur Historiæ Archiepiscoporum Bituricensium auctore monacho Sansulpitiano conscriptæ, tomo primo Novæ bibliothecæ Labbe pag. 55 hæc referuntur: Beato Wlfeodo Bituricensem Ecclesiam cum laude egregia gubernante S. Eustadiola, nobilissima quondam matrona, ob opinionem eximie sanctitatis celebris habebatur Bituris. Hæc namque femina memorabilis, gloriosissimo Patriarcha Sulpitio adhuc in humanis agente, jamque Dagoberto Magno regnante, Ecclesiam Medii-Monasterii, amplitudine et facie perspicuam, intra ejusdem Biturige civitatis mœnia extruxerat: atque ibidem ipsa, consentiente filio suo Thetradio, viro multa probitate conspicuo, monasterium devotarum Virginum instituit. Quibus sese Abbatissam et Matrem exhibens, eas ad seculi contemptum, ad formidanda damnatorum supplicia, ad ambienda æternæ vitæ præmia, denique ad Christum unice amandum, monitis et exemplis jugiter inducebat. Siquidem eadem venerabilis matrona, instar illius sanctissimæ Annæ, quæ (ut refert Lucas Evangelista) non discedebat de templo, jejuniis et obsecrationibus serviens Deo nocte ac die; jejuniis, vigiliis, sacris meditationibus, orationibus, et aliis spiritualibus exercitiis omne tempus vitæ suæ expendens, tandem feliciter consummato hujus mortalis vitæ agone, sexto Idus Junii ad præmiū beatitudinis æternæ ab Angelis perducta est. Cujus sanctum corpus pia fidelium devotio humandum duxit ad Ecclesiam Prioratus divi Pauli Apostoli, prope et extra muros Bituricæ civitatis: ubi usque in hodiernum diem generalis resurrectionis gloriam expectans, in laudem Domini nostri Jesu Christi multis cornescat miraculis. Hæc ibi, In antiquo Martyrologio Abbatissæ S. Laurentii Bituricensis, apud Philippum Labbe in Hagiologio Franco-Galliæ præsertim Aquitanicæ, ad dictum sextum Idus Junii ista leguntur: Bituricas S. Stadiolæ Virginis, id est, inquit Labbe,

Obitus 8 Junii

sanctimonialis: et ita Scariola Virgo appellatur in nonnullis Martyrologiis vi Junii. Saussayus, in Martyrologio Gallicano, memoriam ejus a sexto Idus Junii transtulit ad sextum Idus Maji: ubi ista scribit: Bituricis S. Eustadiæ Deo sacratæ Virginis, fundatrici Medii-Monasterii ac primæ ejusdem Abbatissæ: quæ columbina puritate aïens, relictis suis Virginitatibus perfectæ sanctitatis exemplis, immaculatam animam Deo reddidit, honorificoque funere a Rochone Archiepiscopo Bituricensi, in æde S. Pauli Virginum Christi paranymphei, sepulta est. Hæc Saussayus, qui si Acta S. Eustadiolæ vidisset, aliud protulisset elogium, neque Eustadium appellasset Virginem, sed Virgine Deo sacratam: non etiam retulisset eandem ad diem x Maji: excusare tamen se poterit exemplo Hugonis Menardi, quem in die secutus est, non tamen in ipsa Benedictino Ordinis Sanctis ascribendo, quod etiam is fecit in suo Menologio. Si autem usque ad Archiepiscopatum Richi seu Richonis quem hic anno dcccvi suscepit, Eustadiola vixerit, debuit pervenisse ad finem circiter septimi sæculi, ac tunc expletis vitæ suæ annis nonaginta ad celestem patriam migrasse. Ea tem autem videtur sub nomine Scariolæ adscripta Martyrologiis, Colomæ et Labbe antiquitas excusis, atque Florario MS. idque die vi, ut inter Prætermisos dictum, Vita extat in Colice MS. Ecclesiæ jam Collegiæ Canoniarum, olim Sanctimonialium, vulgo Medii-Monasterii dicte in urbe Bituricensi, quam inde excerptam edidit Philippus Labbe tomo 2 Novæ bibliothecæ pag. 376 et sequentibus, qualem nos hic damus.

F
Vita ex MS.

VITA

Ex editione Philippi Labbe S. J.

Fuit in urbe Biturigensium illustrissima quædam femina, nomine Eustadiola, tempore quo venerabilis Pontifex Sulpitius Biturigensem optime gubernabat Ecclesiam. Hæc autem femina, etiam in seculari adhuc habitu, religiosam ducebat vitam; orta clarissimis parentibus, ac secundum seculi dignitatem, nobilitate Senatoria florentibus; et, quod his est nobilius

Senatoria de
stirpe prognata,

EX EDIT P.
LABBE.

A nobilius, sic Catholica pollebat doctrina, ut nullus eam hæreticus valeret solucere. Nobilis erat fide, et nobilior opere; sæculi dignitate inter suos cives clara, et in divinorum munerum gratia pretiosa.

2 Igitur cum a flore suæ infantiae esset litteris sacris instituta exercitio disciplinarum, erudiebatur religiosis moribus, et in cunctis erat subjecta parentibus. Crescente vero ætate et gratia prudentiæ, erga illam omnium affectus crescebat. Itaque parentes ejus, timentes ne forte recedentibus illis de mundo, heres succederet extraneus; cœperunt eam exhortari ac ei imperare, ut ad propagandum genus illorum nuberet, ingerentes ei dictum illud Apostoli: Si nupserit virgo, non peccabit. Erant enim opulentissimis valde possessionibus, atque facultatibus per Galliarum et Aquitanie fines nimium dilatati. Tandem ergo persuaserunt filiæ suæ, donec ipsa permississet viro legitimo sociari. Cumque juxta suos natales sortita esset honorabile connubium et torum immaculatum, atque genuisset unum solummodo filium, nominæ Tetradium; vir ejus, finem vitæ præsentis faciens, migravit a sæculo.

nuptui tradita
parit Tetra-
dium
Cor. 7, 28

at mortuo
marito vidua,
B

1 Cor. 7, 40

Matth. 19, 21

construit et
ornat eccle-
stias,

C
cum cœnobio
Virginum

3 Nobilis autem puella, cum morte viri sui fuisset viduata, et fervente mundi cupidine ad iterandum thalamum, et opes et ætas eam vocarent; elegit magis spiritalibus nuptiis copulari Deo (in quibus a luctu incipitur, sed ad gaudia sempiterna pervenitur) quam carnalibus nuptiis subjici, quæ a lætitia semper incipiunt, et ad finem cum luctu pertingunt. Soluta enim a lege viri, maluit Apostoli consilium sequi, dicentis; Beatior erit si sic permanserit, secundum iocum consilium. Afflata ergo Spiritu sancto, ut sine mundi sollicitudine esset et tota Christo militaret, abjecto seculari habitu, sic in omnibus semetipsam omnipotentis Dei servitio mancipavit, ut propter Evangelium omnia sua relinqueret, ut Dominus ait: Si vis perfectus esse; vade et vende omnia quæ habes; et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo, et veni sequere me. Pauperibus enim propter Salvatoris præceptum dedit res suas; sed præcipue pauperibus Deo servientibus. Nam imprimis domos, quas intra mœnia Biturigæ civitatis possidebat, in honore S. Mariæ semper Virginis, vel beatæ Martyris Eugeniæ, Basilicas dedicari fecit; et ex abundantia thesaurorum suorum, ex vasis aureis et argenteis; margaritis electis, gemmarumque variis generibus adornavit ecclesias, faciendo cruces, candelabra, calices, et reliqua vasa sacro mysterio congrua; sed et libros ac turres construendo. Vestimenta quoque sacra fecit; et altaria pallis pretiosis, quæ manu propria cum suis puellis opere elegantissimo polivit, cum fresis aureis, et prociatoriis, ac parietes cortinis ornavit. Sed et monasterium atque cœnobium dignum ædificavit sibi suisque puellis; et ex feminarum sexu, juxta normam Regulæ paratarum vivere, magnum ibi inclusit agmen; quæ ad exemplum B. Eustadiolæ sua omnia relinquentes, et se Deo plenissima voluntate voventes, propositum servare castitatis, et adornari studuere virtutibus ceteris.

4 Igitur cum S. Eustadiola memoratum monasterium consummasset; omnes suas villas ac facultates ita per testamentum, juxta legem sæculi et canonicam institutionem, ibidem delegavit atque dicavit, ut ea nunquam ulterius jure hereditario deinceps vel ipsa vel aliquis possideret, sed illa esset una ex iis quæ per ejus exemplum semetipsas voverent Christo. Plurimæ vero puellæ, harum exemplo ad cœlestem patriam anhelantes, respuerunt carnales sponsores, ut cœlestem et immortalem sponsum invenire mererentur. Gaudebat monasterii Mater Eustadiola de sancto studio filiarum. Quis autem dicere valeat, quanta humilitate ipsa se dejecit, vel

quanta se abstinencia maceravit, aut quantæ caritatis quantæque bonitatis extitit? Per septuaginta annorum spatia, nec quadrupedum nec avium carnes aliquas in cibum sumpsit. Si inter potentes sæculi aliosve orta esset altercatio vel odium, sic suis locutionibus, si prope; vel litteris, si procul essent, eos pacificabat, ut nunquam ulterius ad pristina redirent scandala. Sed et plurimas sanitates per ejus orationem Dominus operatus est, ita ut etiam ex aqua, de qua manus aut faciem lavabat, et cæci visum reciperent, et ab aliis languoribus variis plurimi sanarentur.

5 Quodam tempore tanta erat siccitas, ut cœlum putaretur quasi arenum, et terra velut ferrea: Eustadiola autem Dei famula, dum more solito gratia orationum ad Basilicam B. Pauli Apostoli juxta muros exterius portam, in qua delectabatur nocte ac die in oratione atque lectione meditari, quadam die pergeret; suggerente sibi sancto Spiritu, blandis sermonibus sanctas Sorores, quas in suum habebat obsequium, admonuit dicens; Filiæ dilectissimæ, deprecemur piissimi Domini misericordiam et veniam pro peccatis; ac supplices et cum lacrymis fundamus preces, ut nobis dare pluviam dignetur. Completa vero oratione, dum ad suum reverteretur cœnobium, et a supradicta basilica B. Pauli cum processione fuisset egressa; statim cœperunt sonare tonitrua, micare fulgura, et nubes densissimæ terram operire Biturigam: moxque tanta adluit inundatio pluviarum, ut venerabilis Mater, cum suis Sanctimonialibus, arrepta fuga, veloci cursu, cum summa festinatione ad suum monasterium pervenit. Vestes autem earum sic fuerunt madefactæ, ac si in gurgitem magnum fuissent demissæ.

6 Ipsa autem, inter cetera pietatis opera, pedes hospitibus lavabat et crine tergebat; orationesque tantas indesinenter die nocteque cum lacrymis Domino fundebat, ut recte cum Propheta dicere posset, Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte. Erat fide plena, caritate succensa; affabilis alloquio, amabilis aspectu; prudentia prædita, temperantia clara, interna fortitudine firma, censura justitiæ stabilis, longanimitate larga, patientia robusta, humilitate mansueta; itaque cum cum omnium harum virtutum gemmis decor sapientiæ adornabat, ut secundum Apostolum sermo illius semper esset sale conditus. Multorum pauperum consolatrix, peregrinorum cum humilitate susceptrix, esurientes reficiens, nudos vestiens, pupillis viduisque subveniens; sed non valet os humanum per singula bonitatem ejus omnem disserere.

7 Jamque tempus erat ut habitaculum suæ carnis relinqueret (nonaginta enim annorum ætatem et amplius habebat) et ad cœlestem patriam migraret. Illuc igitur per opera bona festinans cum esset senex ac plena dierum, et ætatis suæ tempora consummato splendore meritorum illustrasset; cognovit horam exitus sui propinquare: et bona conscientia eam exhilarante, parata erat pulsanti Domino confestim aperire; ac Deo ex mente gratias agens, et velut hospes novus alienum habitaculum relinquens, et ad propria vadens, cum ipsarum actione gratiarum beatum exhalavit spiritum; qui Angelorum sociatus choris cœlestia regna petivit, ubi inter ignitos lapides in cœlestis Regis ornamento coruscat.

8 Igitur ex omni latere urbis innumerabilium populorum undique caterva confluit; cumque omnium esset infinitus animi mœror, Clericorum interruptis singultibus acediosa lamentatio spirituales hymnos canere vix sinebat. Interea ventum est ad basilicam S. Pauli, quam ipsa dudum summo construxerat nisu: ubi miro decore sepulta, cum glorioso

D
70 annis ab
esu carnis
abstinet:

cœcum illu-
minat:

in summa
siccitate plu-
viam impe-
trat:

E

Psal. 41, 4

in omni vir-
tute excellit:

Colos. 4, 2

F

nonagenaria
obit:

cum magno
luctu sepe-
tur:

rioso

A rioso triumpho tempus resurrectionis expectat. Religiosus autem Biturigæ urbis Pontifex, Rocco nomine, qui enutritos in aula Regis fuerat, et in obsequio funeris B. Eustadiolæ præsens aderat, testabatur, se nunquam vidisse tam immensum fletum, vel in obitu alicujus in ecclesia religiosi, vel in fine cujuslibet Regiæ potestatis. Unde patet hæc Dei famula, quam utilis, quam benefica fuit semper omnibus, quæ sic amabatur et plangebatur ab omnibus. Lugebant absentem, quam non amiserant, sed præmiserant; sed repente variis infirmitatibus salutem reddendo se prodidit esse præsentem, dum per Dei gratiam frequenter ad suum venerabile sepulcrum multis virtutibus miraculorum, ut sol quidam, ipsa resplenduit: quorum pauca strictim memorare volumus, ut ex his intelligatur similium gestorum innumerabilis copia.

9 Erat Presbyter, Leodebodus nomine cæcitate percussus; cœ tanta fides inerat, ut non dubitaret, quod si paucitatem pulveris, quem super tumulum B. Eustadiolæ posset invenire, mixtum oleo de lampade, quæ ante sepulcrum illius erat, posuisset super oculos suos, sicut in nocte per Angelum ei fuerat nuntiatum, caelestem consecuturus medicinam foret. Quod cum fecisset, victis tenebris lumen recepit oculorum. Sed et homo quidam de Pictaviensi urbe, Prætextatus nomine, cum ad sacrum tumulum propinquasset, fundens orationem Domino et liquore sancto fuisset perunctus; invocato Christi et B. Eustadiolæ nomine, confestim lumen recepit.

10 Nec non et quidam, nomine Theoderamnus, dum contractus pedibus, et plantis ad nates hærentibus, a proximis in vehiculo deportatus esset ad venerabilem tumulum; invocato Salvatoris nomine et B. Eustadiolæ, sic gressum adeptus est restitutionem, ut sanus et incolumis ad suum rediret habitaculum. Quædam etiam femina, nomine Leonichildis, dum claudis pedibus et brachiis contractis, ante ejus sepulcrum fuisset deportata, mox recepta sanitate mirabiliter ad sua propria remeavit. Alia quoque femina, nomine Bona, cum esset cæcitate percussa, ad ejus tumulum est deducta; et cum a Presbytero, cui officium erat, ex oleo lampadis illius peruncta fuisset, recuperavit lumen, et ad domum gaudens remeavit.

11 Sed talium signorum multiplicitas numerum excessit: tot enim et tanta hujusmodi facta sunt sanitatum beneficia, ut si scriberentur per singula, magna complere possent volumina. Sed et usque hodie tot ibi frequenter sanantur ægroti, ut evidentibus signis B. Eustadiola demonstret, se cum Christo vivere et plurimum apud eum posse. Quæ et pro nobis solita pietate sua dignetur intercedere, ut nos de præsentī seculo nequam erepti, gaudio justorum cum ea mereamur interesse. Quod nobis misericorditer concedat Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

DE S. NAUCRATO SEU NAUCRATIO

PRÆPOSITO STUDITARUM CONSTANTINOPOLI

COMMENTARIUS HISTORICUS

G. H.

Quo fundamento censeatur hoc die relatus in Synaxario.

AN. DCCCXLVIII

Cultus apud
Græcos

Græci in MSS. Menxis, quæ Divione apud Petram Franciscum Christetium reperimus, celebrant hoc vii Junii memoriam Sancti Naucrati, quem asserunt vitam in pace finivisse, et hos versus addunt, cum allusione ad etymon nominis, a navigandi peritiam sumpti.

Τὴν Ναύκρατος γῆν ἐκπεύου, ἐπετρέπει
Τὴν ψυχὴν σου τῇ καὶ ἀδελφῇ Ἀγρῷ.

Enavigata Neucratus terra. Deo
Commendat, animæ gubernatori. ratem.

Videtur fuisse
Studita
CP

2 Si conjectura locus foret, arbitramur hunc S. Naucrati, esse Naucratiū virum illustrem, qui inter Studitis Constantinopoli vixit et præfuit, S. Theodori Studite discipulus, ac S. Nicolai condiscipulus, in cujus Vita a nobis ad iv Februarii illustrata, cap. 2 n. 12 enumerantur illustres viri, qui in dicto monasterio tum florebant cum ipso Nicolao, videlicet S. Theodorus, ejusque frater Joseph, postea Archiepiscopus Thessalonicensium. Quin et Timotheus, Athanasius quoque et Naucratiū. Quos enim mores conjungunt, locus quoque in unum coëgit. Locus enim in moribus laudatur, vicissimque mores in loco amati laudem haberi. Plurimis Naucratiū scripsit epistolæ S. Theodorus Studita, ex quibus scimus, eum variis carceribus probatum, atque illustrem pro orthodoxa fide Christi, extitisse Confessorem; in epistola autem ad prænominatum Athanasium, ista leguntur: Cum Naucratiū et Arseniū fratres areta custodia huc usque detinentur, parique modo Basilias et Grego-

rius, ibidem monachi? Cor Stephanus, ille virtutis amans Præpositus, cum discipulis quinquaginta sex exactus monasterio, postquam una cum centum et decem, et cum eo qui Episcopus ante fuerat Mœcho-Synodum, tamquam Evangelii infractricem, anathemate damnasset?

3 De Naucratiū liberatione, et Præfectura Studitarum illi commissa, in dicta Vita S. Nicolai Studite cap. 7 num. 36, ista leguntur: Ubi porro Theophilus Imperator jam diem obiisset, unoque misere tumultu pariter hæresis, quod existimo, merito circumscripta esset: ac Christi amans uxor ejus Theodora, cum filio Michaele admodum juvene, Romani Imperii arcem suscepisset; impiusque Janes, cum præludio quodam æternæ ultionis, hic quoque abilitationem a divinis sortitus esset; magnusque Methodius Ecclesiæ gubernacula Pontifex obtineret; a Deo afflatis Patribus in unum coeuntibus, initium habuit Orthodoxiæ celebritas, cum orbis jam fines serenitas haberet. Tunc plane etiam communis Pater noster ac Christi famulus Naucratiū, ab exilio rediens, venit Byzantium; proque certaminum merito, multo cum honore ab Imperatrice ipsaque Patriarcha susceptus vir inclitus, eorum rogatu sacre Fratrum sodalitates, in unum tunc congregatæ, in venerabilissimo Studii monasterio Præfecturam suscepit: quam quidem magnus Theodorus, multis nuper laboribus enutrens adaugensque, ad millenarium fere numerum provexerat. Eratque rursus novo

D
EX EDIT. P
LABB ..
sanantur toti-
dem contracti,

et al a cæca

Invocatur a
scriptore.

E

ab exilio re-
versus,

qui dein te
Præpositus
Studitarum

In exilium
missus,

A
ALCYON G. H.
interfuit
Translationi
S. Theodori
Stud.

vigore vegetum Christi illud ovile, velut eidam Paradiso simile, multas virtutum rosas ac spiritus suaveolentiam adspectare volentibus præstans... Per id tempus illustris quoque ac lætitiæ plena Translatio contigit Confessoris ac sancti Patris nostri Theodori, ab insula Principe ad nostrum hoc monasterium, providente piissima Augusta, ac magno Pontifice universoque Ecclesiæ cœtu concurren- te: fuitque gloriose depositus vicesimo sexto Januarii, juxta inclitum ac afflatum a Deo ejus avunculum Platonem, una cum fratre ac Episcopo Joseph, a dextris ad Orientalem partem delubri sancti Præcursoris: quo utique loco victoriosorum Martyrum Reliquiæ conditæ sunt.

mortuus 18
Aprilis,

4 Methodio autem pietatis defensore ac præcone ad beatam illam sortem commigrante, cum Ignatius Pontificalis apicis gubernacula suscepisset; admirabilis ille, multisque certaminum coronis revera inclitus Nancrati, decima octava Aprilis mensis in idipsum soporatus est, obdormivitque, successorem suum relinquens beatum Confessorem, ac multa passum Patrem nostrum Nicolann. *Hæc ibi ac dein, relato S. Nicolai exilio et reditu ad regimen monasterii, miraculis et morte, ista de ejus sepultura adduntur.* Porro ejus Nicolai, compunctum, plurimaque certaminum gloria inclitum tabernaculum, una cum B. Nancratio depositum est ad dextram partem, in gloriosissimo ac sacro Martyrum sacello, quod a dextris delubri Præcursoris situm est: quo in loco sancti Patris nostri Theodori præclarissimus ac venerabilissimus et honorabilis locus constitutus est.

sepultus
cum aliis
Sanctis,

13

5 *Hæc ibi, ex quibus omnibus collegimus videri D Nancrati, Præpositum Studitarum, Constantino- poli Sanctorum veneratione dignum habitum, sed quod non reperimus nomen ejus sacris Fastis inscriptum, ad dictum xviii Aprilis, quo in Christo obdormivit, inter Prætermisos duntaxat cum retulimus: nunc autem existimamus, eo quod dictus dies aut Paschali tempore aut veneratione aliarum Sanctorum esset impeditus, vel quod hoc die viii Junii sit facta aliqua Reliquiarum elevatio, vel ex alia denique quacunque causa, diem istum cultui ipsius seu annuæ commemorationi delectum. Versus supra relati indicant aliquam ejus in gubernandis subditis præcellentiam; et qui cum Nancratio in dextra parte sacelli sepulti referuntur, omnes suum proprium cultum habent: ut S. Nicolaus, successor ejus, iv Februarii; Theodorus decessor, xii Novembris; Plato Hegumenus et Archimandrita Sac- cideorum, iv Aprilis; et Josephus Archiepiscopus Thessaloniceusum xiv et xv Julii: qui autem Nancrati ab exilio revertentem susceperunt, Theodora Imperatrix, et Methodius Patriarcha, illa quidem relata a nobis est ad diem xi Februarii; iste infra, xiv hujus Junii, referetur. Imo qui supra indicantur cum ipso vixisse, Athanasius et Timotheus, non videntur annuæ commemorationis inter Sanctos honore caruisse: num ad diem xxii Februarii egimus de quodam Athanasio, nihilum de Studitis cogitantes; et Timotheus aliquis relatus a nobis fuit Kalendis Februarii, idem fortassis qui supra laudatur.*

et videtur
coti 8 Junii,

sicut et Socii
suis quique
diebus.

E

6 Nancrati autem ab exilio reversus anno DCCCXLII illoque vel sequenti creatus Præpositus Studitarum, in ea dignitate vitam explevit anno DCCCXLVIII.

Tempus vitæ.

DE SANCTO WILLIELMO

ARCHIEPISCOPO EBORACENSI IN ANGLIA

COMMENTARIUS HISTORICUS

D. P.

§. I. De antiquioribus ac fere cœvis Auctoribus Actorum.

ANNO MCLIV.

Bollandus
8 Januarii

actus de
translatione
Sancti,

paravit
compendium
Vix ex Har-
psfeldio:

Cum ante accessum Patris Godfridi Henschenii ad hanc tam vasti operis molitionem, eadem ap- plicatus a Superioribus solus Bollandus, pri- mos Januarii, utcumque consarcinati, dies capisset prælo dare; consilium ejus erat, diebus singulis referre singula singulorum Sanctorum festa. Ita ibi notantur, Octavæ SS. Stephani, Joannis Evangelistæ, et Innocentium: item i Januarii, Canonizatio S. Osmundi Episcopi Sarisburiensis; die ii, Inventio capitis S. Vedasti aliarumque Reliquiarum Atrebat in Belgio; die iii, Inventio S. Quintini apud Vero- manduam, et Relatio capitis S. Jacobi Apostoli ad monasterium S. Vedasti. Similiter ergo referendæ erant solennes Sanctorum Translationes, quarum annua festivitas agi vel acta fuisse inveniretur; nisi superveniens Henschenius suavisset, ista omnia notare inter Prætermisos, et integrum de unoquoque Sancto omnique ejus cultu tractationem reservare, ad præci- puum cujusque diem. Id ubi placuit, sepositum fuit quidquid hujus generis præparaverat Bollandus, unde inter Prætermisos viii Januarii; hoc solum nunc le- gitur de Sancto prætitulato, S. Guilielmi, Archiepi- scopi Eboracensis, translatae hoc die Reliquiæ anno MCLXXXV, ideoque hic ejus adscriptum Martyrologio Anglicano et Ferrarii Catalogo nomen. Colitur viii Junii

2 Ita sepositum reperio Commentarialum de Trans- latione S. Willielmi: qui ne paucis totus absolveretur

lineis, quando præter duas istas auctoritates nihil de illa tunc suppetebat, visum fuit Bollandi, ex Anglicana historia Nicolai Harpsfeldii, seculo sequenti exente collecta editaque Duaci anno 1622, transcribere vitæ mortisque compendium, sicut illud refertur ab eodem, seculo xii cap. 41, ad aliquam scilicet tanti viri noti- tiam: et ex seculo xiii capite 26, unam alteramve lineam de Translatione. Nequid scilicet antiquior Au- ctor ullus Bollandi in manus venerat: venit tamen, priusquam ad viii Januarii procederet impressio, Nova legenda Angliæ, Londini edita anno 1516, ex anto- grapho collectoris Joannis Capgravi, Monachi Augu- stiniani, anno MCCCXLIV vita sancti; unde sine dubio accipere maluisset compendium aliud, verbis brevius, sed rebus prolixius: venerunt et Guilielmi Neubriga- sis, de rebus Anglicis sui temporis, libri quinque, ipso qua S. Willielmus vixit seculo xii ad finem vergente scripti: et sparsam veniri Sancto præbiti suspicionem refellentis, testimonio domesticorum, desuper a se stu- diose requisitorum.

postea acce-
pit legendam
Capgravi,

F

et fere cœvi
Neubrigensis
historiam
Angliæ:

3 Hæc Bollandi et Henschenio subsidia aderant, eo tempore quo dabatur ad prælum viii dies Januarii, haud dubie adhibenda tunc omnia, nisi mutata consilia suavisset totum de Willielmo tractationem differre in mensem Junium. Interim vero prodierunt Londini Historiæ Anglicanæ Scriptores antiqui x: quorum secundus, Joannes Prior Hagustaldensis, sui temporis historiam texuit, ab anno scilicet MCCCX, usque ad LIII.

accessit inter
x Scriptores
antiquos

Dic.

A Dico III, non LIV, ut habent edita, post annum MCXL sequentium annorum numeros uno plus quam par est argentia. Erroris occasionem librariis dedit, quod de Turstino Archiepiscopo, ejus mortem eo anno retulerat Joannes, cooptam ejus historiam prosequens, capit a Concilio Remensi, in quo Turstini electio fuerat confirmata: scripsitque, Anno MCXIX Calixtus Papa Concilium Remis celebravit xii Kalend. Novembris. *Indubitabilis est hic annus ex ipsis Concilii Actis. Interim Librarius, novum hic annum inchoavit ratus, nec considerans quam longe Calixti Pontificatus præcesserit obitum Turstini, ista scripsit, Anno MCXLI Calixtus Papa, deinceps vero cetera omnia de Turstino, usque ad sequentem annum, qui incipit, Post mortem Turstini; quem cum debuisset prætitulare, Anno MCXLI, prætitulavit MCXLI; et sic consequenter omnia, usque ad MCLIII, quem prætitulavit MCLIV. Sed Librarii turpissimum errorem, ut alia intermedia taceam, convincit hujusmodi finis anni istius; Obiit Eugenius Papa, successit ei Anastasius vir grandævus. Bernardus quoque Abbas Claræ-vallis, quem unctio Spiritus docuit de omnibus, defunctus est. Henricus etiam Archiepiscopus Eboracensis, apud Beverlacum, pridie idus Octobris, obiit. Constat autem duos priores obiisse anno MCLIII, Eugenium vii Julii, Bernardum XXI Augusti: ne autem de Henrico forsitan aliquis dubitet, faciet mors successoris, obita sequentis anni Junio, hac vii die. Fuit interim hoc notandum, ne Lector, Willielmi historiam inventurus a Joanne tam præclare deductam, miretur; primo, quod in numerandis annis uno semper ab editis differam; deinde, quod nihil ex ipso habeam de reditu ad Archiepiscopatum, unde fuerat dejectus; et in quem fuit ab Anastasio, Eugenio successore, repositus; nihil etiam de morte, quam sanctissime obiit sex mensibus ante Anastasium Papam, ipso anno MCLIV die XI Decembris extitum.*

B usque ad an. 1153,

4 Porro, in referendo Willielmi fine, deficientis coarcti scriptoris vicem supplebit, ætate proximus, Joannes Brinton, Abbas Jornalensis, inter prædictos x Scriptores sextus; ejus Chronicon ad omnium usque MCXCVIII pervenit; item Gervasius Monachus Dorobernensis, in ordine prædictorum Scriptorum septimus, qui ab anno MCXII sumpto initio, Chronicon reliquit deductum usque ad seculi ejusdem annum XCIX; quo etiam tempore scribere desit Neubrigensis præcatus. His tribus, ac pariter primo, subnixus Thomas Stubbs Dominicanus, seculo XIV describens Actus Pontificum Eboracensium, agit de Henrico Murdak et de Sancto Willielmo. Eosdem omnino Auctores habuit is, qui Vitam composuit, insertam Legendæ Sanctorum Angliæ, sub nomine Joannis Capgravi edita; quæ, quia brevis et clara est, digna mihi videtur prius legi, quam Syllogem Actorum ex synchronis auctoribus compaginare aggrediar. In scribendo autem nomine, quod Neubrigensi et Harpsfeldio Guilielmus est, Capgravius Willelmus, sequar cæterorum consonam pluralitatem, notando Willielmus.

C et unus seculi 14

item duo ejusdem seculi alii,

§. II. Vita ex Legenda Joannis Capgravi.

Beatus Willielmus, præclaris natalium titulis insignitus, ex patre Herberto strenuissimo Comite, et matre Emma sorore Regis Anglorum Stephani, originem traxit. Verum ne sola parentum generositas vitæ ejus seriem titulis decoraret, evolutis annorum circulis, cum ætas tenera discretionis regimine solidari cæpit, omni morum honestate pollebat. Crescentibus tandem virtutis et sanctitatis ejus meritis, Eboracensis Thesaurarius electus, opes suas inter manus egenorum transire coegit, nullum thesaurum pretiosorem existimans, quam penuriam patientibus subvenire. Defuncto tandem a Turstino

Archiepiscopo Eboracensi, vir summæ mansuetudinis, pietatis, et caritatis eligitur. Sed livor edax et amor dominandi quemdam ejusdem Ecclesiæ Archidiaconum in regionem dissimilitudinis adeo attraxit, ut inter eligentes dissidium excitans, a saniori parte Electum impediret. Licet enim in electione, ejus laudum præconia clerus acclamans et plebs applaudens, illum justitiæ et morum amatorem præcipuum testarentur; negotium tamen suspenditur, ad Apostolicæ Sedis examen provocatum, Summus autem Pontifex Cisterciensis Ordinis b Eugenius, non vitio personæ, sed suæ voluntatis c arbitrio, electionem ejus cassavit; et Henricum Murdach, prædicti Ordinis Professore, Eboracensis Ecclesiæ Pastorem ordinavit.

6 Venenosis vir Dei Willielmus detrahentium morsibus laceratus, pro consolatione patientiam habuit; variosque eventus constantia superans animi sui, ad Henricum Wintoniensem Episcopum, patrum suum, accessit: a quo benigne susceptus, ad ejus obsequia omnem familiam suam assignavit. Sed vir Dei pompam seculi abhorrens, in quodam Episcopi manso solitudinem affectans, mansit; et commissorum suorum poenitudinem gerere, et ultrices poenarum flammis lacrymarum libertate restringere curavit. Erat enim vita ejus in summo silentio, moresque tranquill; nec vox vana aut otiosus sermo ejus intentionem a divina contemplatione impedire potuerunt. Augebant ardorem devotionis considerata damnatorum supplicia, beatorumque præmia; et quam grave sit, in extrema ventilatione Deum videre et perdere, a memoria non recessit; pauca, sed debita, indulgens naturæ; nulla, gulæ. Et si quando generositatis eminentia visitantium turbas offerret etiam invito, in ipsarum aspectu tam honorabilis, et lætus, et gratiæ plenus apparuit, ut enim aliquid angelicum habere ipsa visio indicaret.

7 Mors tandem, summi Pontificis Eugenio, et Archiepiscopi Henrici, in uno eodemque d die, vitam violenter abruptit: quæ Spiritu sancto revelante B. Willielmo revelata sunt. Cum autem illis diebus quædam calcaria mirabilis sculpturæ Wintoniensi Episcopo a transmarinis partibus fuissent transmissa, ea vultu hilari viro Dei obtulit. Quibus inspectis, per ordinem ei aperuit, qualiter prædicti Patre, uno eodemque die, in diversis terrarum locis, in fata decesserunt: adjiciens quod Cardinalis ille e, qui suæ Electionis præcipuus defensor extiterat, felicibus auspiciis elevatus, Apostolicæ dignitatis culmen ascendit. Venerabilis summus Pontifex, veritatis amator, Eboracensis Ecclesiæ Canonicis, B. Willielmum iterum eligentibus, electionem confirmavit, et consecrationis f ei munus impendit.

8 Rediens igitur vir Dei, cum per pontem urbis Eboraci transitum faceret, populi sequentis ponderositate rupto ponte, magna plebis pars in aquæ g profundum cecidit: sed a sancto Episcopo facto Crucis signo, et oratione fasa, ab omni periculo incolumis et illæsa ad terram evasit. Elapsis post hæc aliquot h annis, plenus bonis operibus, elemosynis, jejuniis, vigiliis; et omni sanctitate Deo placens, a seculo ad Deum migravit sexto Idus Junii. Post obitum vero ejus puellam quandam, a nativitate cæcam, illuminavit: contractos tres gressibus restituit, surdo auditum præbuit, hydropticum sanavit, paralyticum et leprosum optata salutis reddidit, mortuum resuscitavit; et usque in hodiernum diem, in loco requietis ejus, omnipotens Dominus precibus ejus et meritis miracula ostendit.

9 Anno autem Domini millesimo ducentesimo octuagesimo

D AUCTORE D. P.

deinde eligitur Archiepiscopus;

b c

ab Eugenio 3 depositus ut vitio creatus,

E

vir solitarius pietissime;

d

et absentia divinitus cognoscit.

e

F

f

atque iterum electus;

g

h

multitudinem submergentem salvat;

mortuus miraculis claret;

coarctus Jo. Hagustaldensis,

sed in numero annorum vitiosus a librariis,

usque ad an. 1153,

item duo ejusdem seculi alii,

et unus seculi 14

Regio generis editus,

fl Thesaurarius Eboracensis,

AUCTORE D. P.
i
corpus trans-
fertur.

A octuagesimo tertio i, transacta sunt cum magno honore ossa ejus, et in serinio pretioso collocata. Hæc ille, ex sequentibus confirmanda, prius tamen in nonnullis corrigendu illustrandave, per Annotationes subjectas.

ANNOTATA.

a Obiit Turstinus anno 1140 die 5 Februarii.

b Ordinatus Eugenius est an. 1145; ante quem sederunt alii, eorum quibus causa Eboracensis ventilata etiam fuit (ut infra videbitur) Innocentius II, defunctus anno 1143; Cælestinus II, quinque solum mensium Pontifex; et Lucius II, post undecimum Sedis mensem defunctus.

c Non prorsus ex suo arbitrio egisse Pontificem vere Sanctissimum (quod et post mortem miracula testantur, edita in nostro ad Majum Propylæo) sed apparente causa rationabili motum, agnoscit Brompton, cum ait processisse ex zelo, ut præsumitur pio; eoque impulsorem habuisse S. Bernardum, constat ex Epistolis ejus.

d Satis fuerat dirisse, uno eodemque anno, nam Eugenius obiit 8 Julii, Henricus 14 Octobris, eumque sua nihilominus sanctitas dignum eo gradu probavit: ad eundem tamen errorem prævit Gervasius.

e Conradus, Cardinalis et Episcopus Subinensis, dictus Anastasius IV, coronatus 12 Julii 1143.

f Pallii munus dicere debuit, jam pridem enim ordinatus Willielmus erat, scilicet an. 1143.

g Pontem hunc, seu potius vicum in quo pons est, Saxonibus Kirkby vocatum scribit Cumbdenus: ab hoc autem eventu Normannice nuncupatum Pont-freit i. Pontem fractum. Insternitur ille Uro fluviu, Saxonibus Ousa dicto, unde Eburaci nomen haud inapte derivatur, quasi supra Urum.

h Imo diebus dumtaxat. Decepisse auctorem videtur Ordinatio Episcopalis, annis xi ante mortem suscepta.

i Lege, quinto, unde Harpsfeldius; post annos, inquit, centum triginta et unum; qui, additi, ad 1154, faciunt 1285.

§ III. Electio Willielmi controversa, examinatur Romæ, probatur in Anglia; et Electus ordinatur.

C Anno MCXLI, post mortem Thurstini Archiepiscopi, Clerici Eboracenses, secundum desideria cordis sui, varia et vaga sententia circumacti fuerant toto anno, super electione facienda. Elegerant autem, persuadente Legato, Henrico Wintoniæ, nepotem Regis Stephani, Henricum de Coilli: qui quia præfuit Abbatia Cadomensis, noluit Dominus Apostolicus eum præfici Archiepiscopatu, nisi renunciaret priori honori. Mense Januario iterum de electione tractantes, in personam Willielmi Thesaurarii plurimi consenserunt. Addit Brompton: Iste autem B. Willielmus ex spectabili prosapia Regis Stephani ortus, præclaris natalium titulis fuerat insignitus: erat enim filius Herberti Comitis, viri potentissimi: et Neubrigensis; Vir plane secundum carnem nobilis, et morum ingenua lenitate amabilis. Thomas vero Stubs; Ex Emma sorore Regis progenitus; vir quidem genere nobilis, sed morum excellentia, et vita mundissima incomparabiliter insignis. Et profecto, inquit Brompton, ne, dum parvulus esset, ignobilitatis turpitudinem teneræ medullæ prælibarent, moralis pædagogi pedibus est additus; et cum litterarum laurea reffloreret, liberalibus imbutur disciplinis. His et aliis divinæ gratiæ donis pensatis, Thesaurarius Ecclesiæ Eboracensis effectus,

Canonici,
cassata prima
electione sua,

petunt Wil-
lielmum Re-
gis nepotem,

virum opti-
mum,

doctum, li-
beralem in
pauperes.

proprias opes inter manus postulantium opem transire coegit, nullum thesaurum pretiosorem reputans quam patientibus penuriam subvenire.

11 Deinde nulla facta moræ mentione, inter hæc, inquit idem Brompton, Archipræsule Eboracensi Thurstino in fata decedente, Canonici singuli Willielmum præferunt, tam pro honestate morum quam excellentia meritorum. Verum quod dicit a singulis prælatum, moræ temperat cum addit: Sed livor edax, et impetuosus amor dominandi, quemdam ejusdem Ecclesiæ Archilevitum adeo traxit in regionem dissimilitudinis, ut inter eligentes excitaverit dissidium, a saniori parte impediens electum; licet de ejus electione Clerus et Plebs laudum præconia acclamassent. Suspenditur igitur causa, ad examen Sedis Apostolicæ provocata. Hæc ille, verbis (ut apparet) fere iisdem, postea in Vitam apud Capgraviu translati; quod et in sequentibus usu venit observasse. Verum Brompton, longioris temporis, et apud plures Pontifices Acta transiliens, causam videtur immediate ad eum deferre, a quo fuit decisa, Eugenium. Non ita Hugustaldensis: sed eandem causam per gradus suos accurate deducit hoc modo.

12 Interfuit Willielmus, Comes Eboracensis, sollicitus super promotione ejus. Apparuit autem hora eadem super eos in aere magnum signum Crucis, per longitudinem et latitudinem ecclesiæ S. Petri protensum. Adversatus est electioni huic Walterus, Londoniensis Archidiaconus, cum sociis suis Archidiaconibus; quem proficiscentem ad Regem idem Comes interceperat, et in castro suo de Biham incluserat. Hæc (nisi fallor) principium et causam accusationis, contra electionem objectæ; quasi Comes iste, ex voluntate Regis, Willielmum commendasset, impedissetque prædictum Archidiaconum ne posset commendationem, quasi electionis libertati adversantem, reddere irritam; quod ex sequentibus clarius fiet. Perductum itaque Electum ad Lincolniam Rex libenter suscepit, et in terris et possessionibus Eboracensibus confirmavit. Hoc vero Gervasius Dorobernensis sic explicat: Rex autem Stephanus dedit Archiepiscopatum Eboracensis Ecclesiæ cuidam Clerico, nomine Willielmo, quibusdam Clericis ejusdem Ecclesiæ consentientibus, aliis vero (ut audebant) reclamantibus.

ab Archidiac.
Ebor. susci-
tati:

quia Rex di-
cebatur ele-
ctionem man-
davisse,

13 Ergo eodem anno MCXLI adhuc currente (sicut ex Hugustaldensi habetur) Henricus Episcopus Wintoniæ, Legatus, ad audientiam Domini Apostolici direxit Willielmum, Electum Eboracensem. Interpellabant enim eum Willielmus Abbas Rievallensis, et Ricardus Abbas de Fontibus secundus, Cuthbertus Prior de Giseburn, Wallevus Prior de Kirkham, et Rodbertus Hospitalis, quod pecuniaria sponsione ambierit ad honorem hunc. Rodbertus quoque Bisech Prior Hugustaldensis, audita electione ejus, statim domum suam exposuit et Fratres; et sub Bernardo Abbate Claræ-vallis Monachum se contradidit; ne scilicet eum cogeretur habere Archiepiscopum, quem ex tali, licet falsa, accusatione credebat Simoniaci labe infectum. Hinc ipsum S. Bernardum caput adversarium experiri Willielmus: unde demum sub Eugenio III, Bernardi discipulo, deponi eum contigit, ut infra videbimus; nunc item Romæ inchoatam prosequor ex Hugustaldensi, ad annum MCXLII, sic scribente.

aut etiam
pecunia im-
petrasse:
F

quod et S.
Bernardus
credidit,

14 His diebus Willielmi Electi Eboracensis causa audita est, in consistorio Papæ Innocentii. Affuit et Magister Walterus Londoniensis Archidiaconus, præ manibus gestans allegationes Abbatum et Priorum scriptas in eum. Tandem datum est præceptum, ut in Dominica tertia Quadragesimæ sequenti anno, super quæstione hac, et qui adfuerant tunc et qui abfuerant, illuc concurrerent. Anno ergo

et Innocentius
2 adducta ad
se causa,

A MCXLIII, secundum tenorem præcepti Apostolici, Willielmus Abbas Rievallensis, Richardus Abbas secundus de Fontibus, Cuthberthus Prior Giseburne, Wallevus Prior de Kirkaham, et Robertus Hospitalis Romæ convenerunt, cum quibus Walterus Londoniensis Archidiaconus, et Willielmus Cantor Eboracensis. Astitit et Willielmus Electum cum suis coadjutoribus : adversus quem coram Apostolico processerunt in causam hi qui eum appellaverant. Summa vero querelæ eorum in hoc niti videbatur; quod Willielmus Comes Eboracensis, in Capitulo Eboracensi præcepit ex ore Regis, hunc Willielmum eligi. Idcirco decrevit Apostolicus, ut, si Decanus Eboracensis Willielmus juraret, hoc Regis præceptum ad Capitulum per Comitem nunquam perlatum, hunc ad consecrandum solenniter posse admittere; si tamen et ipse pro se fidem daret, datione pecuniæ hunc honorem se non appetisse. Impetratum etiam fuit, vice Decani aliam approbatam personam ad sacramentum posse substitui....

juramento
Decani Eborac
purgar
jussit :

quod illo se
excusante,

15 Sic Willielmus, a transmarina regressus perfectione, mense Septembris apud Wintoniam, secundum Apostolici decretum, Legati constitit iudicio, consentientibus Cleri Angliæ nobilibus. Instabat pro eo multitudinis desiderium, non tam deposcens, quam exigentis eum consecrari. Non apparuit ibi quisquam, qui adversus eum mutire præsumeret. Mandatus ad hunc Conventum Willielmus, Episcopus Dunelmensis, directo responsali excusavit se. Vice ejus surrexerunt Radulphus Nuel, Episcopus de Orcadis; Severinus, Abbas Eboracensis; et Benedictus, Abbas de Witebi, satisfacturi cum Electo et pro Electo. Consecratus est itaque a Legato, scilicet Henrico Episcopo Wintoniensi; vi Kalendas Octobris, Willielmus Archiepiscopus Eboracensis, multis collætantibus super ejus promotione. Gervasius Dorobernensis id sequitur interpretatus, tamquam Cantuariensis Archiepiscopi jus eo facta invasisset Legatus; cum, inquit, sic (ut supra dictum est) factæ electioni Theobaldus Archiepiscopus Cantuariensis non consentiret, Henricus frater Regis, Wintoniensis Episcopus et Apostolicæ Sedis Legatus, præsumptuosa semper magnanimitate famam colligens, prædictum Electum apud Wintoniam consecravit.

B
fecerunt alii ;

et sic ordinatus Willielmus fuit a patruo suo Winton. Ep.

§. IV. S. Bernardi, apud Cælestinum II et Eugenium III, graves contra ordinationem Willielmi querelæ.

C

Abiit itaque novus consecratus Eboracum, et vix duobus annis in pace sedit, teste eodem Gervasio. Hoc autem eodem anno inquit Hagustaldensis, Obiit Papa Innocentius, xxiv Septembris : et nulla interjecta mora, substitutus est pro eo Cælestinus, vir grædævus; eodemque ipso die ordinatus Romæ, quo Willielmus in Anglia, ubi scilicet nihilum crebatur de Pontificatus mutatione. Hæc autem ubi innotuit S. Bernardo, simul et ordinatio Willielmi; excitatus est ejus ferventissimus zelus, ut contra hanc, quam illegitimam credebat, novo Pontifici scriberet, nec non Episcopis Cardinalibus Curie eas Epistolas, quæ in ordine Epistolarum ejus censentur cccxxiv et v. Et primum quidem sic orditur : Oportet vos, secundum justitiam quæ ex lege est, suscitare semen fratris vestri defuncti : quod digne adimplebitis, si Papæ Innocentii, cui in hereditate Domini successistis, et defenditis bene gesta, et minus adimpleta perficitis. Præmanibus est in quo id liceat experiri. Causam Eboracensis Ecclesiæ per eum fuisse decisam, quis nesciat? At quomodo executioni mandatum sit, quod egressum est de labiis tanti viri, utinam ne-

Novo Pontifici Cælestino 2 queritur Bernardus,

contra sententiam decessoris ordinatum Willielmum,

sciretur l... Cum in multis accusaretur is, qui sibi vindicare electionem in præfata Ecclesia impie cupiebat; tandem omnis controversia ad testimonium viri illustris, Willielmi ipsius Ecclesiæ tunc Decani, conticescere jussa est; ut nisi capitulum intrusionis, quod huic inter cetera impegebatur, ille propriæ manus juramento amoveret; suis omnino conatibus tanta frustraretur ambitio.... Non causamur sententiæ remissionem : neque enim profuit adversario etsi largior indulgentia, qui ne ipsum quod ultro sponderat implere prævaluit : nam de quo præsumere visus est defecit ei, ne sibi ipsi deficeret pejerans.... Quid ergo? Ille non juravit, et iste Episcopus est.

D
ACCITORE D. P.

17 Equidem non definierim, an illum o jurando absterruerit conscientia sua, an alia causa aliqua : unum dicere me posse credo, si electionem Willielmi vere præcessit illud quod accusabatur præceptum Regis, ignorum prorsus fuisse Electum; excusabilem etiam fuisse, tam ipsum, quam Synodum Anglicanam, quæ electionem probavit; quando, ut supra dixit Hagustaldensis, impetratum erat, vice Decani, vel impediti vel recusantis, aliam approbatam personam ad sacramentum posse substitui : pro uno autem Decano, tunc Episcopo, indeque forsitan excusationem sumente; surrexit Episcopus alius et Abbates duo, satisfacturi pro Electo. Hujus etiam virtutem et mores ignorasse Bernardus debuit, nec nisi ex adversariorum relatu cognovisse eum, quem repræsentat cum titulis; Servi nequam; Turpis infamisque personæ; Publice infamati, nec purgati, imo et convicti. Neque his contentus; Ego dico, inquit, et confessum : nam qui, ut judicium evaderet, ultro elegit ad testimonium Willielmi Decani confugere; illo sibi deficiente, quid nisi suo iudicio a causa decidit, ore proprio condemnatus? Pergit ergo factum exaggerare Bernardus, ac denique miserabiliter querere, quod consilium det Pontifex miseris Abbatibus illis, quos ad accusandum Willielmum vocatio Apostolica Romam traxit; sed et aliis quampluribus ex illo Episcopatu viris religiosis : sintne obedituri et Sacramenta accepturi ab homine bis intruso, primo quidem per Regem, deinde per Legatum, qui illum in sanctuarium Dei, contra jus fasque, contra mandatum summi Pontificis, in injuriam summæ Sedis et totius Romanæ Curie, cum non potuit per ostium, fodit argenteo, ut aiunt, sarculo, unde impudenter intrusit.

idque cum
magna acer-
bitate verbo-
rum

E
adversus or-
dinatum et
ordinatorem;

18 Nihilominus, licet brevior, est Epistola ad Episcopos Cardinales; ubi inducit etiam mentionem cujusdam Pontificii rescripti his verbis : Quid enim de eo dicam, quod occultas et vere tenebras litteras habuisse se gloriatur Willielmus iste? utinam a principibus tenebrarum, non a Principibus Apostolorum. Tale rescriptum non potuit aliunde fuisse profectum, quam ex eo, quo dicit Hagustaldensis concessum, ut vice Decani substitui ad sacramentum dicendum posset alia persona idonea. Illud autem concedendi causa rationabilis fuisse Innocentio potuit; quod defensores electionis non diffiterentur quidem, missum a Rege Comitem, Capituloque commendasse personam Willielmum; sed negarent imperasse electionem absoluto mandato, saltem a plerisque intellecto ut tali, quantumcumque urgentibus terminis usque fortasse Comes fuerat. Atque ita controversia tota recidebat ad merum scrupulum, quem pars utroque, pro sua quæque conscientia vehementius urserit, suis quæque occupatu præjudiciis, et adminiculis diversarum relationum ac depositionum, illa præjudicia corroborantibus : inter quæ cum forte timeretur ne hæsitaret Decanus, provide fuerit postulatum, ut idonea quælibet personæ sufficeret ad electionem purgandam. Plurima in Sanctorum Actis historiaque ecclesiastica occurrunt tricarum ejusmodi inter viros etiam sanctissimos exempla; imprimis celebris illa in-

a quibus prolatum indultum Apostolicum subreptionis accensat : F

quod tamen ratonabile fuisse videtur:

A *ter Sanctos Leonem et Hilarium Arelatensem controversia a nobis exposita in Appendice ad v Maji; in quibus aliud medium non invenias, quam excusare partis utriusque conscientiam, secundum quam agentes singulæ, coram Deo fuerint immunes a culpa.*

interim negatur a Celestino Pallium,

19 Sic tamen præoccupato per S. Bernardum Cælestino Papa, cum Willielmus, ut scribit Neubrigensis, consecratione, ut dictum est Wintoniæ accepta. Responsales idoneos, pro petendo sollemniter Pallio, ad Sedem Apostolicam direxisset; emergentibus adversariis et multa contra eum proponentibus, negatum est; jussusque ad eandem Sedem in propria persona accedere; et pro semetipso, tamquam ætatem habens allegare.... Interim, inquit ad annum MCLIV Hagustaldensis, Cælestinus Papa obiit die viii Martii; cui Lucius successit, die xii ejusdem Martii ordinatus, non adeo austerum spiritum animi gerens: in conspectu cujus Henricus Episcopus Wintoniensis, Willielmi patruus et ordinator, gratiam reperit... Legato tamen nomen et officium non obtinuit: sed nepotis sui causam efficaciter egit. Nam anno MCXLV Hicmarus (aliis Ymarus) Episcopus Cardinalis Tusculanus, ex Cluniacensibus ab Innocentio II assumptus, directus ab Apostolico Lucio, Legatus venit in Angliam, habens Pallium Willielmo Archiepiscopo destinatum; postquam scilicet, ut scribit Thomas Stubs, lite in Curia Romana sub Papa Innocentio II, Cælestino II, et Lucio II, per annos quinque... debito processu corrente, nihil inventum est, quod Consecrationem deberet elongare. Moram autem fecit per negligentiam idem Willielmus occurrere ei, circa alia minus necessaria occupatus. Fnerat enim filius Herberti Wintoniensis, enutritus semper in deliciis et divitiis, et raro labori assuetus; benignitate tamen animi innocentis et liberalitate plebi valde carus.

quod tandem mittit Lucius II.

B assumptus, directus ab Apostolico Lucio, Legatus venit in Angliam, habens Pallium Willielmo Archiepiscopo destinatum; postquam scilicet, ut scribit Thomas Stubs, lite in Curia Romana sub Papa Innocentio II, Cælestino II, et Lucio II, per annos quinque... debito processu corrente, nihil inventum est, quod Consecrationem deberet elongare. Moram autem fecit per negligentiam idem Willielmus occurrere ei, circa alia minus necessaria occupatus. Fnerat enim filius Herberti Wintoniensis, enutritus semper in deliciis et divitiis, et raro labori assuetus; benignitate tamen animi innocentis et liberalitate plebi valde carus.

§. V. Instante apud Eugenium III Bernardo, deponitur ab Archiepiscopatu Willielmus, eique substituitur Henricus Abbas Fontanus, Sancti discipulus.

Obiit itaque Lucius Papa, inquit Hagustaldensis, xiii Februarii, rexitque Apostolicam Sedem Eugenius, Abbas observationis Cisterciensis, prius vocatus Bernardus, ordinatusque xviii Februarii. Defunctus est etiam Willielmus, primus Abbas Rievallensis... defunctus est et Ricardus, secundus

Creata Eugenio III differtur traditio Pallii:

C Abbas de Fontibus; transtulitque ad regimen illius loci Bernardus Abbas Claræ-vallis Henricum Murdac, Abbatem (lege, Monachum) Clarævallis, excellentia quidem generis, sed potius excellentem frugalitate conversationis; ante Monachatum, sub venerabili Archiepiscopo Turstino, tam in Eboracensi Ecclesia quam in circumjacenti Provincia, ex dono parentum, honoribus et divitiis locupletatum. Resumpta itaque confidentia; convenerunt qui adversati fuerunt Willielmo Archiepiscopo, et cum eo iste Henricus, plurimum præsumens sibi de gratia Apostolici. Quibus instantibus in appellatione adversus eundem Archiepiscopum Eboraci, Hicmarus revocatus Romam rediit, Palliumque reportavit.

et Bernardus suas querelas resumit,

21 Anno MCXLVI, Willielmus Archiepiscopus Eboracensis Apostolicum Eugenium adiit, officii sui plenitudinem, id est Pallium, postulaturus. Adstipulabantur ei instanter suffragia Romani Senatus: scripsit vero adversus eum Bernardus Abbas Clarævallis, cui Apostolicus quasi peccatum ariolandi putavit repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Extant epistolæ ejus binæ, numero CCXXXVIII et IX, potentissimæ omnino et vehementis-

simæ. Prior sic incipit. Importunus sum, sed habeo D excusationem: Eugenii Apostolatus excusat me. Aiunt, non vos esse Papam, sed me et undique ad me confluent, qui habent negotia... Et nunc est etiam alia excusatio, non minus idonea, quia causa honestissima est. Contra idolum illud Eboracense iterato stylus dirigitur, ea scilicet necessitate, quod sæpe a nobis hoc telo impetum, necdum confossum est.... Solius Romani Pontificis noscitur esse, peremptoriam dare sententiam ad depositionem Episcoporum.... Solus proinde, si dicere audeam, in culpa es, si culpa non feritur, quæ ferienda est; et ea impetu, quo fuerit ferienda: quo autem impetu, non dico ferienda, sed fulminanda fuerit prædicti Eboracensis culpa, vestræ conscientiae derelinquo. Ceterum quod factum non est, vobis credimus reservatum; ut in eo experiantur Ecclesia Dei, cui ipso auctore præstis, fervorem zeli vestri, potentiam brachii vestri, et animi sapientiam; et timeat omnis populus Sacerdotem Domini, audiens, sapientiam Dei esse in illo, ad faciendum judicium.

22 Quid faceret, sic constrictus, et tantum non adjuratus, a suo quondam Abbate. Eugenius? Fuit, inquit Hagustaldensis, in angustia animi positus, dum, frustrata Romanorum sententia, Abbatis consulto præfert satisfacere. Elegit ergo eandem, quam Innocentius, causa decidendæ rationem, et præcipit tandem eundem Willielmum ab officio Episcopatus cessare; donec Willielmus Episcopus Dunelmi, Decanus quondam Eboracensis, secundum decretum Innocentii Papæ, huc controversiæ sacramento suo finem daret. Ita definivisse se, cum rescripsisset Bernardo Eugenius, et Dunelmensis a Pontifice requisitus adjuratusque veritatem palam edicere, contra Eboracensem videretur rescripsisse; urget Bernardus secunda Epistola: et, Quousque, inquit, sarmento inutili occupatur tellus, suffocatur fructus? Et certe tempus putationis advenit. Siquidem homo pacis ejus, in quo speravit, quod se purgare deberet, non purgatione, sed amputatione opus esse testatur. Extant denique litteræ ipsius de eo ad Apostolicæ Sedis Legatum, in quibus manifestam ejus asserit intrusionem, electionem negat. Ita ergo quem sibi paraverat defensorem, accusatorem sustinet... Quanam via procedendum sit ad ejus dejectionem (neque enim una esse videtur) non est meum dictare vobis. Nec multum nostra interest, in quam partem arbor infructuosa cadat, dummodo cadat.... Ubi asserit se habuisse clandestinas litteras execrationis suæ, aut verum est, aut falsum quod loquitur. Si verum est, reus est furti, et summi Pontificis criminati... sed absit ut tanta de tali viro credatur duplicitas, quanta ab isto ei imponitur. Nempe Innocentius hic erat; cui si pro se respondere liceret, procul dubio diceret huic: Quia ego palam in te dedi sententiam, et in occulto locutus sum nihil.

23 Videns ergo Willielmus (ut cum Hagustaldensi progrediar) conatus suos nequaquam prosperari; cum litteræ, quas pro se allegabat, obreptionis et subreptionis arguerentur; et Dunelmensis causam, cui prius se patronum obtulerat, palam desereret, ne dicam proderet; Romam discedens; ad Rogerium, Regem Siciliae, cognatum suum divertit; et cum Rodberto, Cancellario ejusdem Regis oriundo de Anglia, scilicet in Salesberia, plurimis diebus commoratus est. Tunc afflictione ejusdem Willielmi permoti Milites quidam, consanguinei ejus, quamdam possessionem Monachorum de Fontibus, cum copiis opum, quæ ibi congestæ conservabantur, incenderunt. Facta est super hoc querela coram Apostolico, qui plurimum voluit posse manus in eundem Willielmum injicere

Willielmum deponi postulans:

E ille iterum jubet citari Episc. Dunelmensem, qu. Decanum Eborac.

quo intrusionem agnoscente,

F

recedit in Siciliam Willielmus:

ubi data ab aliis novæ offensæ causa irritatus Eugenius,

A injicere et ulcisci. *Atque hoc est quod Neubrigensis ait*, causis ingravescentibus atque invalescentibus adversariis, Papam Eugenium contra Willielmum, sive per veritatem, sive per subreptionem, implacabiliter irritatum fuisse.

Remis anno
1147 electio-
nem cassat,

24 Anno MCXLVII, secundum Gallos et Anglos, adhuc currente usque ad Pascha, celebrandum die XI Aprilis, secundum hodiernum usum, jam inchoato XLVIII; Eugenius Papa, sicut scribit Gervasius Dorobernensis, a Roma recedens pervenit in Franciam, ut Cisalpino- rum Præsulum concilium celebraret. Convocati sunt itaque ex mandato Domini Papæ Præsules et Prælati, ut eidem Remis occurrerent; et in media Quadragesima celebravit Eugenius Papa Concilium magnum Remis.... Adstiterunt in hoc Concilio Clerici Eboracensis Ecclesiæ, una cum Henrico Murdæ, tunc temporis Abbate de Fontibus, accusantes Willielmum Eboracensem Archiepiscopum, et dicentes, eum neque canonice electum, neque legitime consecratum, sed auctoritate regia intrusum: tandemque præfatus Willielmus convictus et depositus est. Alberico Hostiensi Episcopo pronuntiantem sententiam, et dicente: Decernimus auctoritate Apostolica, Willielmum Eboracensem Archiepiscopum, a Pontificatu deponendum, eo quod Stephanus Rex Angliæ, ante canonicam electionem, eum nominavit. Cum igitur Dominus Papa Eugenius beatum Willielmum, Eboracensem Archiepiscopum, minori parte Cardinalium sibi consentiente, propria voluntate, ut prædictum est, deposuisset (*prosequor reliqua verbis Hagustaldensis*) directa epistola ad Willielmum Episcopum Dunelmi et Capitulum Eboracense, infra dies quadraginta acceptæ Epistolæ, in locum ejus virum litteratum, discretum, religiosum eligendum decrevit.... Secundum Apostolicum hoc decretum, in suburbium de Richemund apud ecclesiam S. Martini, in Vigilia S. Jacobi Apostoli; convenerunt majores Cleri Eboracensis Ecclesiæ et Diocesanos, de electione Archiepiscopi tractaturi; et (ut cum Gervasio paucis absolvam) elegerunt Archiepiscopum, pars Capituli major D. Hilarium Cicestriensium Episcopum; pars altera Henricum Murdæ, Abbatem de Fontibus. Prædictus autem Papa Eugenius, cum utraque electio sequenti hieme ei fuisset Autissiodori præsentata, electionem prædicti Henrici Murdæ confirmavit; et alteram, cum plurima tamen personæ commendatione, cassavit; et ipsum Henricum propriis manibus consecravit.

C 25 Addit Hagustaldensis, factum id esse apud civitatem Treviris, in Octavis S. Andreae, Dominica secunda Adventus Domini: de Willielmo autem præmiserat, quod cum de Sicilia reversum Henricus Episcopus Wintoniæ ad se tulit, eique non nisi quasi Archiepiscopo officiosissime quotidianum ministerium prærogavit. Qui in toto tempore humiliationis suæ, non protulit murmur, non querimoniam; sed corde tacito mens sibi conscia conservavit patientiam. Adversus æmulos non oblocutus est, imo ab obloquentibus animum et auditum avertit. Nullus ex sociis adeo frequens et continuus assedit lectioni, institit orationi: totus enim immutatus est in virum alterum. *Hactenus Hagustaldensis de B. Willielmo, nec amplius quidquam; utpote reliquam scriptionem impendens referendis artis sub Archiepiscopo Henrico, viro etiam sanctissimo; eamque finiens cum ejus Sanctorumque Bernardi et Eugenii mortibus, anno (ut dixi) MCLIII, non LIV secutis.*

et Treveris
a Papa con-
secratur.

§. VI. Mortuis adversariis et Henrico Archiepiscopo, iterum eligitur a Capitulo, et a Pontifice Anastasio confirmatur Willielmus.

Hagustaldensi deficiente succedens Joannes Bromton, narrata breviter depositione Willielmi, vitam ejus sic prosequitur. Vir Dei Willielmus, patientiam super hoc habens, ad Henricum Wintoniensem Episcopum patrum suum accessit: qui ei mansionum suarum obtulit optionem, ad ejus obsequium universam clientelam volens inclinare. Sed Dei electus tanta refutans, in quodam manerio dicti Præsulis in solitudine mansit: cupiens ibidem commissorum gerere poenitentiam; et ultrices poenas flammarum, ubertate restinguere lacrymarum. Post hæc mors, ejus sententia dives et pauper ad paria judicantur, in uno eodemque (ut fertur) die Papæ Eugenio, et Archipræsuli suo Henrico vitam violeater abruptit: Cardinalis vero ille, qui prius electionis viri Dei Willielmi præcipuus defensor extiterat, felicibus auspiciis elevatus, Apostolicæ dignitatis culmen ascendit, Anastasius vocatus. Qui de prædecessoris sui sententia dolens, erga Dei electum Willielmum sententiam suam non mutavit, sed tamquam veritatis zelator, Canonicis Eboracensis Ecclesiæ, pro majori et digniori parte illum Willielmum iterum eligentibus, electionem confirmavit. *Hactenus Bromtonus, nescio tamen quo rumore abreptus, ut eodem die crederet mortuos Eugenium Papam et Henricum Archiepiscopum. Intercesserunt enim, ut supra dixi, tres omnino menses. Nam de Eugenio ejus Epitaphium dicit, quod*

Dum depositus Willielmus solitarie vivit,

E moriuntur Eugenius et Henricus,

non quidem eodem die, sed brevi intervallo,

Eripuit soleane jubar mundique decorem

Julius octavum sole ferente diem.

De Henrico autem irrefragabilis testis Hagustaldensis, in ejus morte scriptionem finiens, asseverat, quod apud Beverlacum pridie idus Octobris obiit.

27 Sed, quia Eugenii mors Tiburi accidit, sepultura ejus ad S. Petrum fortassis ad XIII Octobris dilata sit, eoque die anniversarium ejus in ipsius Basilicæ Necrologio adscriptum: quod ansam errori isti dederit. Undecumque ortum, optime corrigit Neubrigensis, et reliquam historiam prosequitur, haud paulo distinctius, lib. II cap. 26; agens de institutione Hugonis Dunelmensis Episcopi, et restitutione Guillelmi Eboracensis. Profectus erat ille Romam in Comitatu majorum ex Electoribus suis, et Responsalis, ab Henrico Archiepiscopo electionem improbane missi. Sed venerabili Eugenio, inquit Neubrigensis, ex hac luce paulo ante subtracto, invenerunt Anastasium Sedi Apostolicæ præsentem, et coronatum XII Julii. Tres quippe viri venerabiles, et in vita sua amicissimi, tempore illo decedentes, in morte quoque brevibus intervallis separati sunt; Eugenius Papa Romanus, Bernardus Clarevallensis Abbas, Henricus Eboracensis Archiepiscopus: e quibus Eugenio et Bernardo prius absumptis (*hic autem obiit XX Augusti*) Henricus e vestigio, id est, non totis duobus mensibus post, secutus est. Vulgato autem duorum transitu, tertio adhuc superstite, Guillelmus olim Eboracensis, qui Wintoniæ morabatur, spe recuperationis concepta (nam primus eum deposuerat, secundus ut deponeretur egerat, tertius ei successerat) Sedem Apostolicam celeriter adiit: et iudicium non accusans, misericordiam humiliter postulavit. Et ecce certus de transitu Eboracensis Archiepiscopi nuntius superveniens, verecundissimas ejus preces multum adjuvit.

uti et S. Bernardus;

F

interim Willielmus, Romam profectus,

28 Idem nuntii, qui Henrici mortem Romæ nuntiaverunt, videntur mihi secum reduxisse in Angliam itineribus

EX MS.
OFFICIO
a

A Prælati a Eboracensis Ecclesiæ, nec non a Canonicis, ac ceteris Clericis ac Laicis desiderio ardenti affectabatur. Sed licet omnium desiderium ad hoc esset directum; non tamen omnibus est concessum, tantam sancti Patris gloriam cernere, aut opus ita gloriosum ac magnificentum inchoare.

Tandem Synonymis successor,

L. II

37 At ubi venit plenitudo temporis, quo Deus in sui secreti sinu Sanctum suum decreverat sublimare; erexit in Archipræsulem Eboracensem Venerabilem patrem Willielmum, qui prius per multa tempora in eadem Cancellariæ officio fungebatur, cujus ministerio gloriosi Confessoris sui corporis translationem præordinaverat consummare. Nec vacare creditur a mysterio, quod Antistes Willielmus Willielmi corpus transferret. Sed hoc ad præsens valentibus et volentibus mystica reserare relicto, nobis liceat cogitare; quod dicti Præsulis meritis et affectu singulari, quem ad S. Willielmum gerebat, est adscribendum, quod aliis prætermisissis opus tam sanctum et sublime eidem fuerat reservatum.

L. III.
adjuvante
Electo Dunelmensi,

B Bek, electo ad regimen Episcopatus Dunelmensis, cum esset electio ejus confirmata: Archiepiscopus et Electus, eodem spiritu (ut pie credi poterit) inspirati, ad hoc vota sua unanimiter direxerunt, ut translatio S. Willielmi et consecratio ipsius Electi concurrerent: et eodem die celebrarentur; ut sancti Patris translatio, procurante Electo, celebrior fieret; et ipsius Electi consecratio, S. Willielmi precibus, pro cuius translatione zelabat, finem felicem ac exitum optabilem obtineret. Firmato itaque proposito invitantur Illustris Rex Angliæ Edwardus, ac serenissima Regina Elienora, nec non et Magnates terræ Angliæ, tam personæ ecclesiasticæ quam seculares; ut tantæ solennitati, ad honorem Sancti et intercessionem Electi, cum devotione debita suam præsentiam exhiberent. Licet autem crederetur a multis, quod aeris intemperies, quæ post tropicum hiemale solet ingruere; et maxima Regis et Baronum occupatio circa dispositionem Walliæ, quæ illis temporibus de novo fuerat acquisita; ipsius Regis et Procerum adventum impedirent: ex insperato tamen est Regi cœlitus inspiratum, ut firmo proposito tantæ solennitati interesset. Cum autem in tam sancto proposito permaneret; accidit ut quadam die in eminentem locum ascenderet; et cum esset in loci cacumine, lapso pede ab alto cecidit: unde et ab omnibus assistentibus, nec mirum stupefactis, confractus et quassatus in corpore putabatur. Statim vero Rex ipse, absque omni læsione consurgens, Deo omnipotenti et S. Willielmo gratias egit; casum suum inimico humani generis imputans; et salvationem suam meritis gloriosi Confessoris, quem honorare disposuerat, constanter adscribens. Ex eo autem die ad honorandum S. Willielmum tanto desiderio est accensus; ut quam citius iter arriperet, et ad civitatem Eboracensem de die in diem sollicitus properaret.

miraculose servato,

C

L. IV

b

primo elevatum sit clam de sepulchro corpus,

39 Appropinquante vero tempore quo sanctum corpus debuit sublimari; prævenit diem ipsum Venerabilis Pater Willielmus Archiepiscopus Eboracensis, nec non et Menevensis b Episcopus, frater Electi Dunelmensis, similiter et idem Electus: et intempestæ noctis silentio intrantes ecclesiam, Decano comitante et Canonicis, Litanias concinunt, orationes fundunt; et ad tumbam S. Willielmi, ejus implorantes auxilium, humiliter se prosternunt. Tandem ab oratione surgentes, amoto lapide sarcophago superposito, reperiunt sancti Pontificis corpus, sacris vestibus, in quibus sepultum fuerat,

multipliciter involutum: ipsæ autem sacræ vestes D olei pinguedine, quod de sancti Patris corpore resudaverat, et aspectu et tactu cernebantur infusæ. Amotis igitur Patena et Calice, qui juxta corpus in sepulchro fuerant collocati; Archiepiscopus et Episcopus præfati, una cum aliis qui meritis præcellere credebantur, incipientes a capite, sacras Reliquias cum reverentia et devotione debita convolventes, in quadam capsula locaverunt: et ad locum secretum et securum cum summa devotione in humeris suis portantes, sigillis apposis et vigilantia custodia deputata, cum maturitate debita recesserunt. Mane autem facto redentes, clara luce sacras Sancti Reliquias, quas prius involverant evolventes, et cum exacta reverentia pertractantes; ipsas vestes sacras, in quibus gloriosi Confessoris corpus involutum fuerat, in partem ponebant; ea vero quæ ad corporis substantiam pertinebant, in capsula ad hoc diligentius præparata devotissime collocabant, signantes capsam et custodiam adhibentes.

et in aliam capsam translatum.

ANNOTATA D. P.

a Fuerunt post Rogerum, S. Willielmi successorem, usque ad Willielmum auctorem Translationis; Walterus Gray, anno 1216 ab Ecclesia Wigorniensis ad Eboracensem traductus: Sewallus, ex Decano factus Archiepiscopus anno 1256; Godefridus, similiter a Decanatu assumptus an. 1258; et Walterus Giffard, ab Episcopatu Badonensi et Wellensi an. 1265 evocatus.

E

b Supra nominatus Thomas, de quo Franc. Godwinus de Præsulibus Angliæ, pag. 610, dicitque electum an. 1280 rexisse annis 13.

§. IX. Ipsius Translationis solennitas, eamque secuta miracula.

Hactenus quatuor primæ Lectiones, aliæ quinque sic continuantur: Sequenti vero die, dum Matutinæ de S. Willielmi translatione solenniter cantarentur; ut celebrior esset solennitas, Deus omnipotens Sanctum suum miraculo mirificavit insigni. Dormientibus siquidem in ambone quibusdam Canonico- rum servientibus, qui cum dominis suis ad ecclesiam venerant; unus ibidem quiescentium, caput suum, super basim pulpiti in quo legi solet Evangelium, reclinavit. Et ecce, dum tertia Lectio legeretur, per impulsum fortuitum, lapis columnaris non modici ponderis, super caput quiescentis cecidit; ita quod caput ipsius inter lapidem cadentem et basim jacebat compressum. Quod videntes qui præsentibus fuerant; accurrebant, ut lapidem erigerent, putantes caput ipsius irreparabiliter fuisse confractum. Surgens vero ille qui dormierat, nihil mali sentiebat; tenam a autem suam quam habebat in capite dissolvens, advertit eam ex utraque parte capitis a superiori lapide et inferiori corrosam, et quasi dentibus mordicatam; ita ut omnibus aspicientibus luculentius appareret, opus divinum esse, quod sic confracta tena ex utraque parte, et capite intercluso, evasis illæsus. Attendens ergo præfatus serviens, se a tanto periculo liberatum, Deo et B. Willielmo gratias egit; cujus meritis non immerito credidit se a tanto discrimine evasisse.

L. V.
Pridie festi
sub Officio
dormiens quidam,

F

servatur a
lapso in caput
saxo:

a

41 Sequenti vero die, circa Horam primam, convenientibus ad ecclesiam Prælati, qui ad solennitatem venerant, præsentibus etiam Rege ac Regina, et maxima comitiva Comitum et Baronum, proposito prius verbo Dei per Venerabilem Patrem Willielmum tunc Archipræsulem; Rex ipse, una cum Episcopis qui aderant, sanctæ Reliquiæ capsam, in

L. VI.
ipso die mane, in celebri conventu

A in qua erant sanctæ Reliquiæ, cum summa devotione et reverentia, in humeris suis circa partem unam chori, ad locum ubi nunc corpus Sancti requiescit, non sine magna pressura solenniter bajulabant: non enim valebant in corpus ecclesiæ cum sanctis Reliquiis præ multitudinæ hominum descendere; quinvis Regis stratilates *b* ad præparandum viam pro viribus niterentur. Sic igitur S. Willielmi corpus, cum gaudio et solennitate qua decuit, ab imo in altum, a communi loco in chorum, Domino disponente venerabiliter est translatum. Translationis autem officio jam completo, Archiepiscopus consecrationis mysteria solenniter peragebat. Quilibet autem Episcopus, qui huic solennitati interfuit, cum essent undecim, præter Archiepiscopum ipsum, quadraginta dies, omnibus vere contritis et confessis, Dominica proxima post Epiphaniam, Ecclesiam Eboracensem in honore Translationis S. Willielmi visitantibus, de pœnitentia pro peccatis suis agenda, assentiente et ratificante Metropolitano, misericorditer relaxabant *c*.

b
et succollante
Rege deferitur
ad locum
præparatum
corpus;

Indulgentiæ
ab Episcopis
conceduntur,

L. VII
sequuntur
multa mira-
cula.

B Non multum autem temporis effluxerat, post translationem sic factam; quin Deus cœli, sanctum suum Willielmum toti provinciæ reverendum, et ab ipso remedium in tribulationibus et angustiis requiringendum esse, multis miraculis declarabat. Hujus autem temporis miracula, multa prætermittuntur, quia non sunt Ecclesiæ et ministris ejus solenniter et certitudinaliter, propter eorum qui ea viderant ignorantiam et negligentiam, nuntiata: multa vero quæ nuntiabantur, et certa fuerant, non sunt memoriæ commendata, nec in scripturam redacta; aliqua autem, quæ ita publice prædicata sunt, quod latere non poterant, ad honorem S. Willielmi et perpetuam memoriam, continuo subjunguntur. Quadam die Dominica *d* ante Ascensionem, proxima post translationem (ut prædictum est) consummata, mulier quædam in civitate Eboracensi, in quodam batello *e* in aqua, quæ Wse vulgariter nominatur, more solito fluctanti, filiam suam jam triennem tenuit; et dum ad alia casualiter intenderet, ipsius filia de batello cecidit; et per præfatum fluvium rapta, sub quinq; navibus, quasi usque ad aquæ medium, nunc huc nunc illuc fluctuando, aquæ fluentis impetu ferebatur. Quod videns mulier, cœpit lamentabiliter ruere, miserabiliter clamare, et adjutorium invocare. Accurrunt igitur qui prope erant; in batellis se recipientes, ad relevationem puellæ pro viribus navigabant: quam tandem apprehendentes; cum quasi ad tractum arcus, a loco in quo cecidit, fuisset violentia fluminis elongata; navigio consequentes, ad terram protinus reduxerunt. Mater vero filiam suam apprehendens, et in ipsa sensum vel motum cognoscere non prævalens, fructu ventris se privatam lacrymabiliter querebatur.

d

e

Puella sub-
mersa in flu-
mine

C

f
ad votum
matris revi-
sicit.

g

43 Adfuit ad clamorem multitudo vicinorum, multipliciter experientium, si forte aliquis eorum in puella posset animadvertere aliquod signum vitæ: cumque ab omnibus mortua putaretur; quærunt *f* Coronatorem, ut officium suum, sicut moris est circa submersos in aqua, circa puellam mortuam exerceret. Unus autem assistentium ab aliis excitatus, ad honorem S. Willielmi unum denarium super corpus puellæ *g* plicare cœpit, ut S. Willielmus sacris suis precibus matris mœstitiæ mederetur. Mater etiam ipsa, ex hoc concepta spe de adjutorio S. Willielmi, accepta filia sua inter brachia, ipsam ad feretrum S. Willielmi cœpit celeriter deportare. Et factum est Domini adjuvante clementia, antequam perveniret ad locum intentum, cœpit puella se movere, et viva veraciter apparere: divinaque dispensatione sic actum est, ut cum appropinquaret ad locum intentum, spiritus vitales et animales in tan-

tum reviviscerent, quod cum ad feretrum S. Willielmi mater cum filia pervenisset; stare poterat, quæ mortua putabatur: et infra breve tempus, matre ibidem devote orante, filia viva, sana, et alacris est iaveata. Mater autem nimium consolatione repleta, ipsius S. Willielmi servitio filiam devovit; et ad propria, post publicationem tanti beneficii, per S. Willielmi suffragia a Deo percepti, cum puero *h* remeavit.

D
EX MS.
OFFICIO.

h

44 Erat etiam circa tempus translationis S. Willielmi, quod quidam Religiosus, de Ordine militiæ Templi Jerosolymitani, habens tibiā unam, virtute sensibili ac vitali a multo tempore destitutam in tantum, ut illa pars corporis aresceret, et animali operatione sensibiliter privaretur. Qui cum audisset, quod per S. Willielmi suffragia, jam de novo translata, multis infirmis sanitas redderetur; devotionem suam ad Sanctum dirigeas, de sanitate per ipsum obtinenda spem firmam concepit. Cœpit igitur infirmorum more membra sua languida *i* mensurare, atque ad honorem Sancti laminare præparare, prout fieri assolet ex ipsa mensura. Statim vero absque moræ dispendio, virtute Spiritus sancti, cujus gratia molimina tarda non novit, restitutus est plenariæ sanitati. Ipse vero se salvatum sentiens, gratus tanti beneficii, statim miraculum publicavit, ad honorem et laudem S. Willielmi; et in testimonium miraculi, tibiā ceream et pedem, sub sigillo suo, ad feretrum S. Willielmi transmisit.

L. VIII.

Templarii
Equitis arida
tibiā sanan-
tur:

i

k

E

45 Accidit etiam ad laudem istius gloriosi Confessoris, quod quidam contractus a nativitate, cum esset quasi tredecim annorum, ad tumbam, in qua S. Willielmi corpus ante translationem requievit, est a suis parentibus deportatus. Comque uno die in Processione solenni sancti Confessoris corpus portaretur; contigit, ut cum Processio cum sanctis Reliquiis in ecclesiam esset reversa, dum adhuc staret Processio inter tumbam et ostium, cantica laudis solito more decantans; contractus, qui juxta tumbam dormierat, ad strepitum eorum, qui in Processione fuerant, excitatus, nervorum in se rectificationem et directionem sentiens, propria virtute surrexit: et qui sine adjutorio ad locum non venerat, adjutorium ad motum et gressum amplius non requirens, sanus abiit; Deo et S. Willielmo, prout ætas illa permisit, gratiarum referens actiones.

item puer
contractus,

46 Anno autem secundo translationis ipsius Sancti, quædam mulier de Villa fatigata, quantum ad sensus exteriores, cum quiesceret; in sopore apparuerunt ei S. Joannes *l* Beverlaci, et S. Willielmus, sicut postea eadem mulier vivæ vocis oraculo referebat. Ipsamque Beatus Willielmus manu sua utraque tetigit; ipso facto signans ad ipsius adjutorium se venisse: quid autem ei dixerit, forte quia non totam visionem mente tenuerat, nullatenus explicabat. Cum autem expergefata fuisset; ingenti est accensa desiderio, S. Willielmum peregre visitare. Cumque loqui non posset, cœpit nutibus et signis desiderium animi sui aliis ostendere insolito more: propter quod quidam circumstantes, nutus ejus nullatenus intelligentes, ipsam mente alienatam existere judicabant. Tandem vero post multas insinuationes et... ejus desiderium divinantes, quod ad S. Willielmum, jam de novo translatum, voluntatem direxerat, cognoverunt. Adduxerunt igitur ipsam ad feretrum S. Willielmi jam per tres dies, et ibi quiescere permiserunt. Hora vero quasi tertia, cum Missa celebraretur, in choro parumper dormivit: et cum incepisset Sacerdos Angelorum Canticum, videlicet Gloria in excelsis Deo, excitata surrexit, et solutum est vinculum linguæ suæ, cœpitque dicere; Sancte Willielme, miserere: gratias ago tibi, quia per tua suffragia usus linguæ, quem

L. IX.

l
mulieri
mutæ, post
visionem
Sancti,

perdidi,

EX VS.
OFFICIO.
loquela red-
ditur,

A perldidi, est mihi a Domino restitutus. Cœpitque adstantibus recitare; qualiter in eodem loco, statim antequam surgeret, S. Willielmus eam visitaverat; et capiti suo manum supponens, eam erexit; et sic per ipsum expergefata, sana surrexit, beneficio linguæ plenarie restituto. Eadem etiam mulier, coram multis de ecclesia circumstantibus et aliis, principium infirmitatis suæ, et finem plenarie recitavit; nec non et qualiter S. Joannem et S. Willielmum prius in somnis viderat, et quomodo spem recuperandæ conceperat sanitatis. Oratione vero ab ipsa et adstantibus ad Deum et sanctum Willielmum effusa, ad parentes suos cum gaudio remeavit.

ANNOTATA. D. P.

a Tena idem quod Tenia: ubi Congius annotat, quod sicut in Concilio Londinen. anni 1268 cap. 5 cavetur, ne Clerici nisi in itinere audent publice portare infulas, quas vulgo Coifas vocant; sic in Provinciali Cantuarien. lib. 3 tit. 1 agatur contra Clericos portantes infulas aut tena coram Prælatibus etc. ut idem sit Tena, quod Coifa, pilcolus linens.

b Στρατηγός: Dux militiæ, hic videtur pro Satelite poni.

c Hic ante Lect. vii notabatur, legendum Evangelium secundum Lucam, Nolite timere pusillus grex: et nihilominus, juxta veterem usum festorum in ecclesiis pluribus, continuabantur Lectures captæ historiæ.

d Pascha anni 1284 celebratum fuit 9 Aprilis: D atque adeo Dominica ante Ascensionem, fuit 14 Maji.

e Batellus, cymba, unde Francis Bateau; diminutivum a voce Batus, Anglis Boate, quod Belgis Boot dicitur.

f Coronator, inquit in Glossario Spelmanus, apud nos Coronæ Officialis pervetustus est, ad tuendam pacem ac dignitatem regiam, in quovis Comitatu populi suffragiis constitutus: moris autem Anglis et Belgis est, inventa cadavera non sepeliri nisi a Magistratu inspecta, ne forte non casu, sed voluntarie, caedes patrata sit.

g Ad solennem sponsionem plicari denarium, etiam hodie usus obtinet in Belgio, apud eos qui mutuo sibi matrimonium clam spondent: qui etiam cum inter se dividunt, suam quique partem donec jungantur servantes, in pignus.

h Anglis Childe, Belgis Kint.

i Hunc quoque ritum in utraque Britannia frequentissimum probant miracula SS. Thomæ Herefordiensis et Caroli Blesensis 2 Octob. et 28 Septemb. Quin etiam die 6 Junii ad Miracula B. Bertrandi Aquileiensis, notavimus alios sepulcra Sanctorum cingere.

k Puer hic dicitur citra differentiam sexus, sicut infans Latine, Græce παῖδιον. Erasa hic aliqua vel extrita, legi non potuerunt; utinam aliunde suppleantur.

l S. Joannis Beverlacensis Acta dedimus 7 Maji.

DE B. JOANNE RAYNUTII, MONACHO BENEDICTINO, TUDERTI IN UMBRIA.

Reliquiæ inventæ; cultus probatus.

C. J.

ANNO MCCGXXX

Reliquiæ
B. Joannis

Memoria hujusce B. Joannis, qui a Patre Raynutius, a patria Tudertinus, a misericordia in pauperes Eleemosynarius cognominatur, celebrior facta est ab anno MDLXVIII; quo sacra ipsius rævia, per spiritus malignos indicata, a Tudertibus quæsitæ ac inventæ, ab Episcopo eorum Angelo Cæcio translata, atque in cypsa marmorea repositæ fuerunt. Narrat hæc pauculis Joannes Baptista Possevinus, in libro de Sanctis ac Beatis Tudertibus, impresso Perusii anno MDXCVII, et dedicato supra dicto Episcopo, sic fere pag. 116 et 117 Italice scribens. Sotabant Sacerdotes e corporibus daemoniacorum per adjurationes ecclesiasticas exire nequam hospites, in Sacello (nisi cryptam malis appellare) sub altari principe ecclesiæ S. Margarethæ, quæ non procul extra muros civitatis Tudertinæ sita est. Erat autem memoria, aut potius traditio quardam, a majoribus ad posteros transmissa, quod istic loci quiesceret Corpus Sancti alicujus: sic tamen ut nihil de Sancto illo determinate sciretur, nisi quod malignus Spiritus per os energumeni edixerat; quiescere ibi Corpus B. Joannis Eleemosynarii. Hanc ob rem fodere istic cœperunt, atque invenerunt die iii Septembris anni MDLXVIII, capsam marmoram, in eoque ossa B. Joannis, clarissime, indicata per adjunctam luminum plumbeam, hisce ipsis insculptum verbis. Hoc est Corpus Beati Joannis Raynutii de Tuderto, sepulti in monasterio S. Margarethæ de Tuderto, qui transiit ex hoc mundo ad Patrem anno Domini MCCGXXX, die vii Junii.

per demonem
indicatæ,
reperiuntur
an. 1568,

cum titulo
Beati.

verosimiliter
statim a morte
dato;

2 Credibile est, luminam præditam sarcophago impositum fuisse una cum sacro Corpore, statim a morte Joannis, ita suadente ac persuadente fama virtutum atque miraculorum ejus, quæ de ipso narrari plurima, testatur citatus Possevinus, quamvis nullum ipse refe-

rat. Observo enim, sub tempus quo obiit Joannes, civitates integras sine ullo scrupulo solitas gentilibus suis, qui cum laude sanctimonix vixerant, adscribere statim a morte titulum Beati, Sanctive; imo etiam monumentum aliquod cum ejusmodi titulo posteritati relinquere, ut ne memoria eorum excideret lapsu temporis. Nec longius a Tuderto quærendum exemplum, quam inde abest Burgum sancti sepulcri; ubi in templo Patrum Franciscanorum quiescit integer adhuc, carneque ac pelle vestitus, B. Raynerius; quem similiter ipso quo decessit tempore honorarunt cives sui sanctitatis titulo ac monumento; quod ipse anno MDCLXXXV eorum inspexi et examinavi. Monumentum autem illud est ara grandis, et super extensus lapis solidus, peramplius, circumcujus extimum marginem majusculis antiquæ formæ incisa legitur hæc inscriptio: Anno Domini MCCGIV, in festo omnium Sanctorum, Sanctus Raynerius migravit ad Dominum, quo anno hoc altare Commune Burgi fieri fecit ad honorem Dei et dicti Sancti Raynerii.

3 Sed ad Joannem redeamus, aliaque sanctitatis ejus indicia ex Possevino proferamus. In ecclesia supramemorata S. Margarethæ, videre est imaginem ejus, more Monachi depictam sine diademate, sed cum radius quibusdam in capite; qualiter depingi solent Beati, per canonizationem solennem in Sanctos nondum relati. Ad hæc impositas humeris portat erumens septem, cum gestu distribuentis eleemosynam pauperibus circum apictis; ut scias cur Eleemosynarius appellatus sit. Simulque intelligas picturam istam esse posteriorem inventionem prænarrata: quare nec curavimus eam hic exprimere, uti alius curassemus. Insuper subscripsit sanctitati ejus Illustrissimus Dominus Angelus Cæsius, Episcopus Tudertinus, quando anno MDLXVIII die iii Septembris,

uti datus
est B. Rayna-
rio Burgensi,

B

B. Joannes
olim pictus
cum radius;

Ossa ejus exposita venerationi;
titulus Neati in Missali appositus,

A Septembris, ut diximus, inventas in capsula marmorea venustissime facta sacras Joannis Reliquias, publice populo monstravit venerandas; in eademque capsula deinceps condidit denuo sub altari, unde fuerant extractæ. Denique adducit Jacobillus ex Missali antiquo MS. quod in ecclesia S. Joannis Tudertini (ita appellat) servatur, verba, antiquitatem venerationis B. Joanni olim impensæ, abunde probantia: Die VIII Junii MCCCXXX obiit B. Joannes Tudertinus apud monasterium S. Margarethæ, extra portam Tuderti, et ibi sepultus est.

4 Annotat porro Jacobillus nonnulla de monasterio S. Margarethæ, ejusque mutatione varia. Nempe illud, atque aliud S. Bartholomæo sacrum, olim membra fuisse celeberrimi monasterii S. Pauli, extra muros Romanos siti; ut ipse testatur legi in Brevi aliquo Innocentii Papæ III, anno MCCIV directi ad Abbatem ac monasterium ejusdem S. Pauli. Quia vero monasterium S. Margarethæ, extra civitatem positum, periclitabatur tempore belli, unitum fuit cum monasterio S. Georgii intra muros; ac deinde utrumque, nunc cum monasteriis S. Bartholomæi, et S. Catharinæ, in unum coierunt, cum monasterio S. Benigni Presbyteri ac Martyris Tudertini; id quod pridem ædificatum fuerat ab ipso B. Joanne sub regula Ordinis sui. Contigit autem B quinque isthæc monasteria conlescere in unum S. Beni-

gii anno MCCCCX: quod tomen ipsum non diu tenuit, D sed eversum quoque Moniales suas in urbem immisit; ACCTORE C. I. ubi comparatis aliquot ædibus, exædificarunt monasterium novum, in eoque incluserunt locum, qui vulgo audiebat Militaris; unde et novum monasterium nomen traxit, appellatumque est Militare, imposita ei coronide anno MCCCCLXXX; militotque Deo sub Regula S. Benedicti.

5 Destructis quæ diximus monasteriis, destructa etiam et destruitur excepto templo. fuisse eorum templa, unum si excipias S. Margarethæ; quod præsentia sua et protectione a ruinis servasse videri potest B. Joannes, hujus solius Reliquiæ ibi remanserunt: non alias omnes, quas idem Beatus (uti legitur in codice antiquo monasterii Militaris) portavit plurimos e Palaestina, quo religionis causa trajecerat, in eademque ecclesia condiderat, secum transtulerunt Moniales, atque hodie dum venerantur in monasterio suo Militari. Ex hisce, credo, principiis colligit Jacobillus, B. Joannem e monasterio S. Pauli prope Romam (ubi eum primitus monasticam vitam professum, ait) transiisse in Terram sanctam; visitatisque ibidem locis sacris, rediisse in Italiam, ac monasterio S. Margarethæ a Moderatoribus suis præpositum, eidem Reliquiis comportatas donasse: de quibus si quid amplius doceamur, poterimus agere suo cujusque Sancti die. E

NONA DIES JUNII

SANCTI QUI QUINTO IDUS JUNII COLUNTUR.

Sanctus PRIMUS, { Martyres Romani, via
S. FELICIANUS, { Nomentana.
S. Pelagia Virgo, Martyr Antiochiæ in
Syria.
S. Alexander Martyr, Episcopus Prusæ in Bi-
thynia.
Sanctæ tres Virgines, Martyres ex insula Chio.
S. Vincentius, Martyr Aginnensis in Aqui-
tania.
S. Maximus Presbyter, Mart. Alexandriæ.
S. Diomedes, {
S. Amantius, { Martyres Nicææ in Bithynia.
S. Mucianus, {
S. Alexander, {
S. Januarius, {
Sancti quindecim milites, Martyres Romæ.
S. Orestes, {
S. Diomedes, { Martyres a Græcis honorati.
S. Rhodon, {
S. Ananias, { Martyres apud eosdem Græcos.
S. Codratus, {
S. Thecla, {
S. Mariamna, { Virgines Canonice, Martyres in
S. Martha, { Perside, sub Sapore Rege.
S. Maria, {
S. Enneim, {

S. Faustus Martyr Romæ.
S. Julianus Monachus circa Edessam in Meso-
potamia.
S. Trojecia Virgo, Ruthenis et Pictavis in
Gallia.
S. Florentius, { Episcopi Afri, Tarvisii in
S. Vindemialis, { Italia.
S. Columba Abbas, Scotorum et Pictorum Apo-
stolus.
S. Baitheneus, Abbas in Hibernia.
S. Lupus, { Conjuges, Bergomi in Italia.
S. Adeleida, {
S. Cyrus, à Græcis honoratus.
S. Maximianus, Episcopus Syracusanus in Si-
cilia.
S. Cumianus, Episcopus Scotus, Bobii in Italia.
S. Georgius Sacerdos, Monachus Vabrensis in
Aquitania.
S. Richardus, Episcopus Andriensis in Apulia.
B. Jolus sive Giolus, Eremita, Cellani in Umbria.
B. Silvester, Monachus Canaldulensis Florentiæ.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera R. P. Godefridi Henschenii, piæ memoriæ, nisi aliud indicent litteræ appositæ
margini.

Sancti Antonii veneratio sacrorum pignorum,
in monasterio Lezatensi prope Tolosam, me-
moratur apud Saussayum in *Supplemento Mar-
tyrologii Gallicani*. Guilielmus Catellus, lib. 3
Langedacii pag. 477, ex *Chronico Comitum Furen-
sium* scribit, anno 1107 a Rogerio Comite fuisse
ad Capellam Deiparæ Virginis Montgaussianam
translata corpora S. Antonii Lezatensis et aliorum.
Summarthani Tomo 4 pag. 564 describunt Leza-
tense cœnobium: quod, sacrotissimo corpore S.
Antonii de Ægypto Abbatis nobilitatum volunt
Breviaria Cluniacense et Tarbiense. S. Antonii
Magni corpus adservari in ejus Archicœnobio in
diœcesi Viennensi ostendimus ad ejus *Vitam*. Si pro-
ferrentur *Acta translationis*, posset forsan aliquo
indicio colligi, cujus Sancti id corpus sit censendum.
S. Cyrillus Episcopus Alexandrinus, colitur a Græ-
cis in *Menæis* et *Menologio*; item in *Kalendaris*
Copticis et *Æthiopicis*; nec non *Hagiologio Metrico*
Anonymi Habessini, necdum edito, et usui futuro
ubi *Acta* dedimus xxviii Januarii.
SS. Patricii, Brigidæ, et Columbæ Abbatis inventio
corporum contigit hoc die, quo de S. Columba agi-
mus. At de S. Brigida, in cujus *Actis* hæc inventio
habetur, egimus i Februarii.

et de S. Patricio xvii Martii.
S. Prochorus Diaconus, indicatur in *MS. Adone Re-
ginæ Sueciæ*. De eo, cum *Martyrologio Romano* et
aliis, egimus ix Aprilis.
Bartholomæus de Cerveriis, Ordinis Prædicatorum
Martyr Savigliani in Pedemontio, indicatur in
Anno sancto ejusdem Ordinis. Nos *Acta martyrii*
dedimus xxi Aprilis.
SS. Alexander Miles et Antonina Virgo, Martyres,
referuntur in *MSS. Menologio Basilii Imperatoris*
et *Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ*: itemque
in *Figurato Moschorum Kalendario*, ipsorumque
Synaxariis. *Acta martyrii* dedimus, quando Lutini
eos colunt, iii Maji.
Joannes Anglus, ex Abbate de Fontibus Episcopus
Eliensis anno 1220 creatus, cum titulo piæ me-
moriæ a Chalemoto inter Cistercienses indicatur.
Franc. Godwinus, in opere de *Antistibus Angliæ*
pag. 312, parvus alias Sanctorum laudator, virum
appellat ob egregiam pietatem apud Historicos per-
celebrem; sed decessisse ait 1226 vi Maji.
B. Andreæ de Pischeria, Ordinis Prædicatorum,
Translatio apud Morbitium Vallis Tellinæ oppidum,
facta anno MDCLXVI, inscripta est *Martyrologio*
Comensi. De illo egimus xix Maji.
Sifardus,

- Sifardus, Monachus Besuensis, a Danis interfectus, refertur a Bucelino: de eo aliisque tunc occisis egimus inter *Prætermissos* xxi Maji.
- D. P. SS. Sisinius, Martyrius, et Alexander Martyres, inscripti sunt nonnullis *Kalendaris*. Eorum dies natalis, quando de iis egimus, censetur xxix Maji.
- Vincentius, Episcopus Toletanus, post Menaviensis, auctoritate Dextri et Juliani Petri proponitur in *Martyrologio Hispanico Tomayi*; sed id, ut significatum, est a nobis rejectam ad *Acta S. Vincentii, Episcopi et Martyris Mevanix in Umbria*, vi Junii.
- D. P. Tagmo, ex Capellano S. Henrici Imp. Archiepiscopus Magdeburgensis, defunctus anno 1012, fortassis ut Sanctus olim habitus fuit. Sed quicquid de eo dici posset ex *Dithmaro ejus coevo jam habet lector*, inter *Analecta Norbertina* num. 76 et seqq. vi Junii.
- Anna a S. Bartholomæo Teresanarum fundatrix Antuerpiæ, male relata ad hunc diem in *Acie bene Ordinata*, obiit, ubi inter *Prætermissos* de ea, xii Junii.
- S. Landericus Episcopus indicatur in *MS. Florario*. Videtur esse Parisiensis, referendus x Junii.
- S. Wilhelmus Episcopus indicatur in *MSS. Pragensi et Florario*. Videtur esse Eboracensis, de quo egimus die præcedenti viii Junii.
- D. P. SS. Valerius et Dionysius Martyres referuntur in *Kalendaris antiquorum Breviariorum et Missalium Mediolanensium*, omissi in recentioribus, cum quibus et nos omittimus eos, dum major lux accesserit. Dedimus 6 Maji ultra 80 Martyres Mediolanenses, suis nominibus expressos, ita forsân alibi hosce reperiemus.
- NOT 7. SS. Asinius et Parilius, primi duo Curiensium in Helvetia Episcopi, huic diei adscribuntur in *Helvetia sacra Mureri, allegato Petro Cratopolio*. Primus prolixè laudatur ab hoc in libro de *Electo-ribus ecclesiasticis Germaniæ* pag. 176, diciturque anno 452 interfuisse Concilio, quod Leo Pontifex celebravit: ubi intelligitur Chalcedonense, præcedenti anno celebratum hortatu Leonis; sed cui, præter Apostolicæ Sedis Legatos tres, ab ecclesia Latina adfuit nullus. Additur porro, quod tandem moriens Patrio Ecclesiam suam commendavit. Hunc Murerus continuo facit Episcopum Curiensem secundum; de primo autem addit, quod in Mediolanensi quodam Concilio Abundantius Chumensis Episcopus ejus vicè subscripsit, hac formula: In omnibus suprascriptis pro me, et pro absente sancto Fratrem meo Asimone Episcopo Ecclesiæ Curiensis primæ Rheticæ, consensi. Nescio ex quibus *Actis sumpta hæc sint*, in novissima certe Conciliorum editione, per secula xvi nusquam vel Asimi vel Asimonis Episcopi nomen, pro quacumque Ecclesia, vel Seculo apparet; nusquam etiam Abundantius Chumensis; et inter Episcopos, vel Cumanos vel Comenses, nullus invenitur Abundantius. Restat igitur ut ex ipsamet Curiensi Ecclesia, de Cultu utriusque prænominati, certius et distinctius doceamur.
- Areotamia, vidua in Phocensi Gallicæ provincia, ab Ennodio laudata, ut Sancta inscripta est sacro *Gynæceo Arturi*, quam necdum in ullis *Fastis* reperimus.
- S. Comus Abbas, Regii in Maria insula caustri, refertur a Camerario et Dempstero in *Menologio Scotico*.
- Colmanus inscriptus est *Catalogo Sanctorum Hibernorum*, ab Henrico Fitz Simon edito. Sed inter Colmanos seu Colmannos quis distinguet, cum nihil addatur?
- Ermengardis, Comitissa Britannicæ, a S. Bernardo edocta, cum titulo Beatæ inter Cistercienses censetur ab Henriquez et Chalemoto, et in *Gynæceo Arturi*. Saussayus seorsim *Piis* adscribit.
- Arnulphus de Felsera Conversus in cœnobio Flandriæ Ninivensi, opificio Sutor Ordinis Præmonstratensis, cœlestem in terris vitam agens, et caritatis operibus mirifice intentus, diutini laboris sui dignam mercedem accepturus, migravit ad Dominum. Ita Joannes Chrysostomus Vander Sterre in *Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis*, iisque citatis Joannes le Paige lib. 2 *Bibliothecæ Præmonstratensis* pag. 315; et ambo Beatum more suo appellant. Fuimus aliquando in dicto Ninivensi cœnobio, at nihil de aliquo cultu intelleximus.
- Raymirus seu Rinierus aut Ramerus Fagianus, Pecrusinus Ordinis Minorum, [fundator variarum Confraternitatum, cum titulo Beati refertur a Masino in Bononia perlustrata, et Jacobillo de Sanctis et Beatis Umbriæ. Ejus obitus indicatur a Wadingho ad annum 1261 num. 11, et Huoldo num. 4. et dicitur pius et zelantissimus prædicator, sed absque titulo Beati.
- Femina aliqua, ut Beata Anonyma, cujus animam in cœlum deferri ab Angelis vidit S. Columba Abbas, refertur in *Gynæceo Arturi*, de quo agitur infra in *Vita S. Columbæ* num. 89.
- Joannes, Abbas Grandis-Patri Ordinis Cisterciensis in Comitatu Namurcensi, cum titulo Beati refertur ab Henriquez Fisen in *Floribus Leodiensibus* elogium habet, sed absque Beati titulo, Saussayus *Piis* adscribit.
- Onuphrius, primus Abbas Generalis Cœlestinorum, ut Beatus cum elogio indicatur a Bucelino, citante inter alios Menardum: sed is in secunda Appendice habet, quod dies obitus ignoretur. Utrouque citato refertur in *Martyrol. Comensi Aloysii de Tattis*.
- Jacobus de Camerata in Hebruria an. 1525 ut Beati
- Joan. a S. Maria Mart. Mexici 1580 Ordinis
- Catharina Manrique in Hispania 1535 Minorum
- referuntur ab Arturo.
- Josephus Anchieta, Societatis Jesu Presbyter, passim Brasiliæ Apostolus, et Thaumaturgus nuncupatus in ea gente, cujus conversioni totos 44 annos impendit: obiit hoc die 1597. Extat *Vita Latine, Hispanice, Gallice edita*; prolixius etiam Lusitanice per Simonem de Vasconcellos, ex documentis et processibus authenticis pro Canonizatione. Nos omnibus abstinemus, propositum habentes de hominibus Societatis nostræ, quantavis sanctitate et miraculorum evidentiis claris, omnino non agere; nisi post quam fuerint solenni Apostolicæ Sedis decreto Sanctorum aut Beatorum albo adscripti: licet ex ejusdem Sedis tacito saltem consensu, Ordinariorumque tolerantia manifesta ac diuturna, iis ubi sepulti habentur locis, honores obtineant: quos si alterius Ordinis Religiosi haberent, omnino eorum Vitam insereremus *Actis* nostris, saltem cum titulo Venerabilis.
- Vener. Virgo Marina de Escobar, Valli-soleti defuncta anno 1633, tam mirabili in Vita atque post mortem fama sanctitatis inclamuit, ut de ipsa canonizanda Romæ pridem agatur. Vitam scribere cœperat, dum illa adhuc viveret, magnæ vir sanctitatis Ludovicus de Ponte, quam deinde ex Processibus pertexuit, et in magni operis formam extendit is, qui Ludovico in gubernanda illius conscientia successerit, Michael Orenia; a quo etiam habemus penes nos epitomen *MS. ejusdem Vitæ*. Unum hic addiderim, institutam ab ea Congregationem Sanctimonialium Brigittinarum, sub Regula eadem Sanctæ olim a Christo dictata, et deinde ipsi Marinæ divinitus tradita, cum aliqua mutatione, qualem loci ac temporis ratio exigebant: quam Regulam Urbanus VIII approbavit, per Bullam anno 1629 datam.
- SS. Basilides, Getulius, Amantius, Zacharias, Censurius, Oliva Virgo referuntur in variis *MSS*, et loco

- loco Getulii legitur etiam Gentilis apud Grevenum et alios. Pertinent hi ad varias classes Martyrum, quas proferemus sequenti die x Junii.
- S. Landericus Episcopus, indicatur in MS. Florario: videtur esse Parisiensis, referendus x Junii.
- S. Eskilli, Episcopi et Martyris, Translatio inscripta est Florario MS. et Auctario Greveni ad Usuardum, nec non apud Canisium. Natalis est xii Junii.
- Fortunatus Episcopus Neapolitanus, inscriptus est Catalogo Sanctorum Italix, diciturque S. Gregorius plures ad eum epistolas scripsisse. Is ab aliis non habetur Sanctus, sed Fortunatus Senior, qui sub Constantio floruit, et colitur xiv Junii.
- B. Joanna, Regiensis Carmelitana, in Vinea Carmeli et Acie bene Ordinata coli dicitur hoc die, sed per errorem unius litteræ, ut apparet ex Novo Ordinis istius speculo, ubi Vita ejus refertur ad diem ix Julii.
- S. Hildulphus, Episcopus Trevirensis, inscriptus est Florario MS. et additionibus ad Grevenum. Aliis xi Julii.
- S. Liborius, Episcopus Cenomanensis, indicatur a Ferrario et Saussuyo in Supplemento Martyrologii

NOT. 8.

- Gall. Dies natalis est xxiii Julii.
- S. Michaelis Archangeli celebritas in Sosthenio, suburbio Constantinopolitano, indicatur in MS. Synaxario Ecclesia Constantinopolitanæ et alio Mediolanensi; diciturque festum secundum in Kalendario Arabico Seldeni. Poterit de eo agi in illius festo xxix Septembris.
- S. Dionysii, Episcopi Parisiensis, et sociorum Elen-therii et Rustici memoria, ob detecta corpora celebratur in MS. Usuardo Regina Suecæ et a Saussayo. De eo agendum ix Octobris,
- Menæ Patris festum indicatur in Kalendario Arabico, a Seldeno in Synedriis veterum Hebræorum edito, et Encenia ædis ejus in Marjur, inter Habessinios a potenti Rege structæ, in Hagiologio metrico. Videtur S. Mennas celebris Martyr indicari, qui colitur xi Novembris.
- S. Edmundi, Episcopi Cantuariensis, Translatio celebratur in Breviario Sarisburiensi, et MS. Florario, atque Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso, item apud Grevenum, Canisium et Ferrarium. Dies ejus natalis est xvi Novembris.

D. P.

DE SS. PRIMO ET FELICIANO MARTYRIBUS ROMANIS VIA NOMENTANA. COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. H.

§. I. De eorum Actis et Reliquiis.

SUB DIOCLE-
TIAN.Acta martyrii
dantur ex ve-
lustis MSS.

Inter illustriores Martyres Romanos, qui in persecutione Diocletiani et Maximiani, post plurima tolerata tormenta, passi sunt, merito censeantur SS. Primus et Felicianus, et ipsi cives Romani. Acta martyrii dedit Laurentius Surius, sed (uti præfatur) mutata phrasi et aliquanto brevius descripta. Nos ea reperimus in quam plurimis vetustis codicibus MSS. ex quibus duos penes nos habemus, et alterum quidem charactere antiquissimo exaratum. Habemus præterea eadem Acta ex codicibus MSS. Ecclesiæ Cathedralis Andomaropolitanæ in Artesia, Trevirensi monasterii S. Maximini, Rebdorffensi Canonorum Regularium in diocesi Eichstettensi, Ultrajectino S. Salvatoris, Parcensi apud Lovanium, et triplici Regina Suecæ. Eadem in Cæsaris-insula ad Rhenum, Cupnæ et Neapoli in Campania, tum etiam Romæ in Bibliothecis Vallicellensi, Lateranensi et Vaticana catant, suntque etiam in tomo 2 Bonini Mombritii. Magnus ubique ad stuporem est consensus, si aliquot minutæ nullus fere momenti excipiantur. Interim non placent Joanni Hesselio; forsitan quia utrique Imperatori dicuntur præsentati Sancti, quod unatribundum. Neque nos credimus ea esse primæ notæ atque ex Proconsularibus Actis desumpta: sed diu post exornata rhetorico stylo, et circumstantiis sermonum ultro citroque hitorum, fortassis etiam variarum puenarum: scripta tamen putamus diu ante corporum translationem.

2 Ipsis antiquis Actis innituntur Martyrologia, et quod habemus, antiquissimum S. Hieronymi Epternacense apographum, ita hunc ix diem auspicatur: v Idus Junii. Romæ Primi et Feliciani. In pervetusto MS. Regina Suecæ, a Luca Holstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum æstimato, apponitur via Nomentana. In apographo Corbeiensi Parisiis excuso ita habetur: Nomentana civitate, passio SS. Primi et Feliciani, Martyrum. Fuisse illos jussu Imperatorum traditos Promoto Præsidi civitatis Nomentanæ habent Acta nunt.

Cultus ex an-
tiquis Fastis.

3. Nomentanam civitatem appellari hoc tempore Lamentanam et ex veteris Numentum, oppidi Sabinorum, ruinis instauratum fuisse, nec procul inde Viam Numentanam in Salariam incidere, accurate docet Athanasius Kircherus in sua Latio pag. 221; cui consentit in his Actis notata distantia xiii milliarium ab urbe Roma. Ibi ergo ad arcus Numentanos, juxta (aliis intra) Arenarium sepultis, et cum persecutio Paganorum cessasset, Christiani ibidem basilicam ad honorem Primi et Feliciani construxerunt. Et ita fiunt Acta, cum consensu antiquorum Pastorum.

3 Anastasius Bibliothecarius, in Vita Theodori Pontificis Romani, cum Paulum Constantinopolitanum Episcopum ac Pyrrhum, in hæresin Monothelitarum relapsos, atque o Theodoro condemnatos (quod factum traditur anno dclxviii) indicasset; ista subjungit. Eodem tempore revelata sunt corpora sanctorum Martyrum Primi et Feliciani, quæ erant in Arenario sepulta via Nomentana, et adducta sunt in urbem Romam. Quæ et recondita sunt in basilica B. Stephani Protomartyris in Cœlio monte, ubi et dona obtulit, gabathas aureas tres, tabulas ex argento ante confessionem, arcus argenteos duos. Hinc Baronius, in Notis ad hunc diem, ista habet: In eadem antiqua S. Stephani Protomartyris memoria, in Cœlio monte posita, adhuc extant vetustissimæ ipsorum sacræ imagines, musivo opere intextæ, ubi et eorum corpora fuerunt recondita, quam quidem ob causam in Martyrologiis variorum, post hanc translationem scriptis, natalitius eorundem Martyrum dies apud Montem Cælum describitur. Ita Usuardus, v Idus Junii, inquit, Romæ in Cœlio-monte SS. Primi et Feliciani, sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus. Hi gloriosissimi Martyres, longævam in Domino vitam ducentes, et nunc simul paria, nunc sigillatim diversa et exquisita ferentes tormenta, tandem felicitis pugnæ cursum gladio animad-

F
Translatio ad
ecclesiam S.
Stephani in
Cœlio monte.

versi

A versi consummarunt. Additur in Martyrologio Romano, A Promoto Præsidente Nomentano. Eodem modo hunc diem auspicantur Ado et Notkerus, qui longissimum ex ipsis Actis attexunt elogium : et hos sequuntur passim recentiores.

Reliquiæ Legioni ad lacum Verbanum.

4 Non extare hoc tempore Romæ ullas notabiles Reliquias SS. Primi et Feliciani, colligimus ex Indice Reliquiarum, per Octaviam Pancirolium edito in Theatro abscondito urbis Romæ, ubi nihil de illis, ne quidem in ecclesia S. Stephani in Cælio monte, jam Rotunda, de qua agit ille regione 2 ecclesia 5. Est locus, ad sinistram latus lacus Verbanum, nunc Majoris, Legionas dictus; quem Paulus Morigia in Historia dicti lacus describit cap. 23, asseritque, corpus S. Primi et Reliquias S. Feliciani depositas fuisse, in ecclesia S. Primo dicata, easque a Sergio Papa secundo donatas fuisse, cujus translationis monumentum Galesinius in Notis ad hunc diem asserit ita legi : Ille S. Primi Martyris corpus, venerandum in Christo, humatum quiescit : quod Deo dignus Papa Sergius Junior Eremberto illustri viro concessit ab urbe Roma, cum hymnis ac laudibus, spiritualibusque canticis, cum esset translatus; quem inter Sanctos ejus spiritus teneat primatum, in multis signis est declaratum. Reconditum est corpus B. Primi Martyris cum Reliquiis S. Feliciani anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi MCCVI, Kalendis Augusti, Indictione VIII. Ordinante Domino Angilberto Archiepiscopo anno XXIII. Passio Sanctorum VI Idus Junii. Idem monumentum exhibet Bonaventura Castilionæus, de Gallorum Insularum antiquis Sedibus in Italia illustrata columna 373, sed Indictionem IX. Quia vero Sergius secundus sedit a die XXVII Januarii anni MCCCXLIV ad alterum XXVII Januarii anni MCCCXLVII, legendum arbitramur anno MCCCXLVI, Indictione IX. Angilberti Archiepiscopi anno XXIII, quia Archiepiscopatum Mediolanensem auspicatus probatur an. MCCCXXIV. In eodem qualicumque monumento iterum aberratur, dum passio Sanctorum VI Idus Junii, loco V Idus Junii, adscribitur. Perperam etiam, in Appendice ad tomum X Annalium Ecclesiasticorum, transfertur eadem res ad Sergium Papam tertium, quia sedit ab anno V ad XII post nongentesimum, quia tunc apud Mediolanenses non Angilbertus, sed Aetho vel Atho Episcopatum tenuit prout videre est in nostra de Archiepiscopis istis Exegesi autem tomum 7 Mapi. Deinde Sergius Junior solet appellari, secundus, non tertius. Quia vero Castilionæus asserit, ex oppiduli Legionis ruinæ reliquiis, quanta olim ejus fuerit amplitudo, facile dignosci (quæ ruinæ forsitan factæ sunt, quando Fredericus Barbarossa anno MCLXI Mediolanum exerxit, ut latius ad Vitam S. Galdini XVIII Aprilis deduximus) fieri potest, ut ista occasione fuerint alio transvecte Reliquiæ prædictæ.

Papæ,

5 Jacobus Gualta, lib. 5 Sanctuarii Papæ cap. 20, Acta Martyrii SS. Primi et Feliciani deducit, eosque fratres appellat et corpora Ticinum delata asserit. Capite autem præcedenti agit de Ecclesia S. Agathæ, ibidem a Parthurito Rege Longobardorum condita, addens, ipsam esse venerandis Divorum Martyrum Primi et Feliciani Reliquiis decoratam. Antea vero, nempe lib. 4 cap. 14, dixerat, inter Reliquias, anno MDIV in ecclesia S. Petri in Cælo-aureo inventas, fuisse aliquas SS. Primi et Feliciani. Aliquas etiam horum in pago Quadringento agri Alexandrini in arca marmorea asservari, annotat Ferrarius ad elogium horum Sanctorum. Idem in Catalogo Generali indicat, quod Tuscanæ in Hetruria colatur die IV Martii Translatio SS. Cornelii et Pontiani Pontificum, Primi, Feliciani, et aliorum Martyrum, de qua cum nihil addat in Notis, neque aliquid legimus alibi, expectanda nobis ulterior instructio de ipsarum Reliquiarum qualitate ac quantitate, deque tempore et

auctore donationis factæ isti ecclesiæ, quæ vulgo Tuscanellæ nomen habet, inter Orvietum et Castrum, sicut inter Prætermisos diximus.

D
AUCTORE D. P.
Tuscanellæ

6 Celebramus hoc die martyrium S. Vincentii Aginensis in Aquitania; ubi etiam martyrium passus est S. Caprasius XX Octobris: in cujus ecclesia ibidem asservantur Reliquiæ corporum SS. Primi et Feliciani, non tamen capitis: indeque fuit occasio arrepta dicendi, hos Martyres ibidem non cum Caprasio fuisse coronatos; estque illud Actis nonnullis S. Caprasii insertum. Quod tamen non reperitur in accuratioribus Actis, quia extant apud Labbeum in Appendice ad Tomum 2 Novæ Bibliothecæ; nec etiam in ullis Martyrologiis antiquis, in quibus celebratur memoria S. Caprasii, et quidem cum pleniore elogio, sed absque ulla mentione horum Martyrum. Novum non est quod per errorem dicuntur ibi passi Martyres, ubi eorum extant Reliquiæ. Exempla sæpius occurrunt in hoc nostro opere. Unam profero ex Gregorio Turonensi lib. 1 Miraculorum cap. 47, ubi, SS. Nazarium et Celsum apud Ebrédunum Galliarum urbem passos, lectio certaminis narrat, et ipsa corpora fuisse sepulta; cum certum sit, illos Mediolani, gladio fuisse sublato, uti XXVIII Julii dicendum. In Martyrologio Gallicano Saussay ad diem secundum Junii adjunguntur S. Vincentio SS. Primus et Felicianus, quasi simul passi essent, quod ad Acta S. Vincentii Aginensis hoc IX Junii rejicimus; quoad usque viri apud Aginenses eruditi certiora nobis subministrant documenta, pro separandis suis Sanctis ab his quos hic proferimus, cum Actis S. Caprasii ad diem XX Octobris elucidanda. Interim nihil causæ videmus, ob quam Saussayus potuerit eos referre ad 2 Junii, sicut fecit, et inter Prætermisos tunc diximus. Inter Reliquias (quæ cum corpore S. Rigoberti, Archiepiscopi Remensis, enumerantur IV Januarii in historia Translationis cap. 4, anno MCCCXCIV vel Veromanduos translata, et ad caput ejus posita) etiam recensentur aliquæ Sanctorum Primi et Feliciani Martyrum.

Aginni in ecclesia S. Caprasii,

E

apud Viromanduos

Reliquiæ S. Feliciani Bononiæ

F

7 Masinus in Bononia perustrato, ad hunc IX Junii asserit, S. Felicianum colari in variis Ecclesiis, ob Reliquias Roma delatas; scilicet apud Sanctimoniales S. Ludovici in via Pratella, ob corpus alicujus S. Feliciani anno MDCXXII cum facultate Gregorii XV acceptum: item in Ecclesia Servitarum; quia ibi sit Caput S. Feliciani Martyris, ex cimiterio S. Cyriacæ anno MDCLX obtentum. Aliquis etiam Reliquias esse ait in ecclesia S. Columbani Patrum infirmis servientium, uti etiam in ecclesia Omnium Sanctorum: sed istorum nihil credimus ad hos, de quibus nunc agimus, Sanctos pertinere. Plures eodem nomine passi Romæ fuerint; pluribus etiam idem nomen impositum fuerit ab eruditoribus sacrorum corporum, qui Martyrum esse credebantur, nullum autem nominis indicium præferant: quolibet nomen aliquod dari ad arbitrium Vicarii Pontificii, ipsa ad cultum publicum auferri permittentis, usus obtinuit.

8 Ita S. Primi Martyris, Romæ passi, corpus in cimiterio Cyriacæ sepultum, anno MDCLXVII delatum est in diocesium Comensem ad pagum Campum-Dulcenum in valle S. Jacobi, et memoria inscripta Martyrologio Comensi Primi Aloysii de Tattis; qui tamen prudenter monet, hunc Primum non censendum fratrem S. Feliciani, quod idem de aliis sub utroque nomine Reliquiis apud varios dicendum est: nam etiam Collegium nostrum Monasteriense in Westphalia, aliquas sub nominibus SS. Primi et Feliciani Reliquias habet, et Tuscanellæ in Hetruria iidem nominantur inter Sanctos, de quorum ad ecclesiam S. Mariæ Majoris translatione ibidem sit Officium Duplex die IV Martii.

S. Primi apud Comenses

et alibi utriusque.

Quadringenti,

A

D. P.

§. II De eorundem Sanctorum Corporibus, Lithopoli in Carniolia.

In Carniolia
oppido Stain,

Joannes Ludovicus Schonlebius, Carniolia inferioris Archidiaconus, hujusce operis nostri studiosissimus, saepius nobis scripsit de utriusque Sancti corporibus, in sua provincia pridem honoratis, in ecclesia olim S. Radegundi dicata, nunc vero utriusque Sancti nomen ferente prope oppidum Stain, quod Lithopolim eruditi appellant. Postrema illius litterarum tenorem hunc referunt: Solicito documenta de corporibus SS. Primi et Feliciani Martyrum, quae in Carniolia servari dicuntur; et quidem in loco solis tribus miliaribus distante ab hac quam incolo urbe Labacensi. Habent illa Patres Franciscani in Stain seu Lithopolitani, prope quos in edito monte est ecclesia, hodie SS. Primi et Feliciani dicta, ex quo horum illuc allata fuerunt corpora; quae inde in oppidum translata sunt, modica dumtaxat parte relicta in monte, propter Turcarum incursiones et haereticorum insolentias. Habitat ubi ut plurimum Provincialis Franciscanorum, cujus Secretarius mihi familiaris primus diebus illuc excurreret, et requisita documenta adferret: Ita ille die VII Julii, Labaco anno MDCLXXXI: sed heu! cito post extinctus, transmittere non potuit, si quid accepit.

creduntur
haberi corpo-
ra,

B

10 Edidit tamen idem Schonlebius, eodem adhuc anno, Carnioliam antiquam et novam, sive Incliti Ducatus Carnioliae Annales sacroprophanos. ab Orbe condito ad nostram usque aetatem, cujus Tomo I parte 3 ad annum DCCCLXXIV pag. 517 haec habere scribitur, ... Eodem anno Abrahamus Pritingensis Episcopus, in exilium pulsus ab Ottone Imperatore, quod cum Henrico Bavaro, fasces Imperii pressante, conspirasset, in Carinthiam fugit; ubi ad lacum Wersee fundavit Collegiatam Ecclesiam, cum Decano et quinque Canonicis, sacram aedem SS. Primo et Feliciano Martyribus dedicavit, illatis eorum lipsanis, quae nunc in Carniolia Lithopoli apud Patres Franciscanos sub Altari summo asservantur: quomodo vero et quando huc translata sint, nondum deprehendi. In ejus aedis caemeterio nostra aetate, cujusdam pridem defuncti sejunctum a reliquis ossibus cranium, omnique tenore naturali destitutum, ex sese candidum lilium protulit, quod una cum lilio in aedis sacrario hodieque levatur. Ei miraculo simile jam vidimus, in Addendis ad XVI Maji Tomo 7 pag. 791; ubi repraesentatur, incorruptum adhuc corpus B. Francisci Senensis cum lilio ex ore, Mariano nomine per folia inscripto. Postquam autem ista Schonlebius scripserat, anno scilicet MDCLXXXIX Chronicam Carnioliae patria lingua Germanica edidit Joannes Heinrichus Fulvensor, et pag. 810 ait, sarcophagum qui Sanctorum ossa nunc continet, sub altari aspiciendum offerri per ferrcos crutes: deinde pag. 811 ait, lenca una a civitate inter nivosos montes ceteris eminentiorem unum numerare ecclesias quatuor; quarum prima sit SS. Primi et Feliciani, secunda S. Radegundis, tertia S. Laurentii, quarta iterum SS. Primi et Feliciani; atque in hac remanere etiamnum scriptum, continens partem aliquam dictarum Reliquiarum.

anno 874
allata;

C

et inque
adhuc
anno 1680;

11 Haec quando et quomodo fuerit ab aliis partibus separata, docet pariter nobis missum Instrumentum. Nos Fr. Nardus a Monopoli, Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Ansariensis, S. Cæs. Majestatis Concionator et Consiliarius, Praepositus Lansbroneusis, Canonicus Olommensis, Parochus Gurgfeldensis, per Styriam et Carinthiam cum omnimoda auctoritate Visitator delegatus Apostolicus et Patriarchalis. Nemo est qui nesciat, Martyrum

nam cum a
Franciscanis
ca reposerentur,

victorias et glorias ab hoc divino consilio a populis frequentari, ut illis debitus honor dicetur; ille vero debitus est, qui in Dei gloriam totus cadit: inde enim nos hortatur David; laudate Dominum in Sanctis ejus; ob id custodit Dominus ossa eorum, ne unum ex his conteratur, ut mirabilis in Sanctis suis appareat, atque uti par est a nobis glorificetur. Quapropter cum discrimen aliquod inter Camnicenses et Fratres Minores de Observantia nuncupatos, circa Sanctorum Martyrum Primi et Feliciani corpora obortum sit. ubinam asservari debeant; num in dictorum Fratrum templo, ubi nunc a plurimis annis quiescunt; an vero supra montem procul, in ecclesia ad ipsorum sanctorum honorem constructa; Nos, primum ducti, quod in civitate, ob vicinitatem longeque minores temporum molestias; majores fiant populorum concursus ad templum Fratrum Minorum de Observantia, ubi propitiatoris Christi Dei ac Domini nostri praesentia; ubi divina Officia sacraque celebrantur, cantantur; ubi Sacramentum administratur, frequentantur conciones, et processiones: ad quam quidem rationem unice ac primum aspiciendum est, ut sanctae Ecclesiae usu, sanctorumque Patrum et Doctorum testimoniis monemur: accedente, quod cum custodia sit adhibenda circa totum thesaurum (depraedari enim vult, qui thesaurum publice portat in via) nec hostium, nec furum, nec solitudinis periculis exponendus est; exemploque edocti sumus, cum ob invalentium Turcarum metum, communi populorum voto de deserto ad habitationem translatus est, ubi nunc dicti Fratres sanctarum Reliquiarum, ecclesiae, altarium, non tantum cultui, verum etiam sedulae custodiae operam dabunt, civesque cum illis: demum, quia melior est conditio possidentis, praesertim Reliquiarum sanctarum, ut totius Christiani orbis, consuetudo et exempla suppetunt, bonaque fide Fratres in dictae ecclesiae, sibi cum annexis collata, possessionem ingressi sunt: atque ob eas causas, aliasque nobis notas, de pleno judicio sanoque consilio, nullo particularium affectu, sed iustitiae et religionis (cujus species est Sanctorum cultus) zelo ducti, sanctorum Martyrum dictorum depositum ecclesiae Fratrum adjudicamus, ibique asservari mandamus ac pronuntiamus, sub duplici clavi, quarum unam civitas, alteram Fratres habeant.

D
ferenda in
montem ad
proprium
Sanctorum
ecclesiam.

E
Visitator
Chrorepiscopus
an. 1628

Fratribus
relinquenda
statuerat,

12 Verumenimvero, cum populorum devotionem erga ecclesiam supra montem multi contestentur, et allegent quod in dictorum Sanctorum honorem fuerit aedificata, quodque si deleteretur corrueret; ad majorem Sanctorum honorem, populi devotionem, meritique incrementum insigne, ex utroque corpore Ossis frustum honorifice ac processionaliter eo transferatur, et asservetur sub duplici itidem clavi, quarum unam Parochus, alteram Civitas teneat. Atque ita Camnik civitas, ut Sion erit; ponetur in eo murus et ante murale: duplici civitatis et camporum protectione gaudebit; intus et extra spiritus pascua inveniet: in inferiori ecclesia peccatis debiles sanabuntur, ut virtutibus procedentibus ascendere possint in montem. Nestri hujus decreti authenticam copiam partibus communicari volumus, originali apud Parochum diligenter servato. In fidem etc. Datum Labaci die prima Februarii anno a virgineo partu MDCXXVIII. Et subscriptum erat; Fr. Cæsar Episc. Ans. Visitator Apost. et Patriarchalis. Ita ecgraphum, nobis ex Carniolia missum, ubi Visitatoris nomen, initio Nardus, in fine Cæsar scriptum, suspicionem nobis injicit, neutrum locum integrum esse, sed Cæsnardum vocandum. Nec accuratius videtur dici Episcopus Ansariensis, pro Ansa-

F
remissis ad
montem dua-
bus particulis.

Visitatoris
illius nomen
et titulus,

sciatur,

A sciatur, Ansamum Mœsiæ secundæ urbs ex veteris Imperiis notitia monstratur ab Ortelio : unde titulus iste sumi potuit, ut passim sumi solent ex Partibus infidelium quos dari mos est ejusmodi Episcopis, in Majorum Episcoporum subsidium ordinatis, quemadmodum iste ordinatus videtur in subsidium Patriarchæ Aquileiæ, ad remotiores Ecclesias visitandas. Denique lubet hic a Carnis quærere, quomodo civitas vulgo dicta Stain generali nomine, Arcemque vel lapidem significante, hic vocetur Camnik, an forte antiquius illud ac proprium nomen quod Visitatoris istius tempore scioli affectarint, usitatori contempto ?

Stain etiam
Camnik
dictum.

ACTA

Ex variis antiquis Codicibus MSS.

Incitantibus
idololatris,

B Tempore Diocletiani et Maximiani Imperatorum, sæva fuerat Christianis orta tempestas, ut quicumque inventus fuisset hujus viæ sectator, et idolis consentire noluisset, diversis ac variis suppliciis puniretur. Igitur sancti viri, Primus et Felicianus, in fide Christi perdurantes, a templorum Pontificibus incusati sunt Diocletiano et Maximiano, dicentibus : Dii nobis dare responsa contemnunt, dicentes ; Nisi Primum et Felicianum sacrificare compellatis, nulla vos beneficia consequi poteritis. Succurrite itaque nobis et Imperio vestro, ne pereamus. Tunc Diocletianus a et Maximianus jusserunt militibus, ut inquirentes eos diligentius, comprehenderent : erant enim cives Romani. Cumque inquirerentur, comprehensi sunt a militibus : qui ducentes eos ad Imperatores, ferro vinctos jusserunt eos in carcere recludi. Cumque pro Christi nomine vincti fuissent, adfuit eis Angelus b Domini, qui eos consolaretur ; et absolvit eos a vinculis, quibus constricti erant. Et dixerunt beati Martyres : Te benedicimus, Domine Deus noster ; quia consolatus es nos servos tuos, et dissolvisti vincula nostra per Angelum tuum, quemadmodum et Beato Petro Apostolo tuo. Et te petimus, Domine Jesu Christe, ut ab ejus meritis non nos facias esse alienos.

a
jussu Impe-
ratorum vin-
cti,

ab Angelo
confortantur :
b

Herculi et
Jovi sacrificare
renunt,

C 2 Post aliquos vero dies, jusserunt eos Imperatores suis aspectibus repræsentari. Cumque intromissi fuissent beati Martyres Primus et Felicianus, ex Officio dictum est : Astant. Et dixerunt eis Imperatores : Vos estis, qui jussa nostra contemnitis, et pro nihilo computatis ? Sancti Martyres dixerunt : Et pro nihilo computavimus semper. Imperatores dixerunt : Patienter ferimus injurias vestras : sacrificate Deo Herculi et Jovi, et nolite perdere vestri generis dignitatem. Beati Martyres dixerunt : Nos Deo hostiam placationis et laudis offerimus in odorem suavitatis ; et non consentimus operibus tenebrarum ; quorum vos participes estis. Imperatores dixerunt : Accedite et sacrificate Deo Herculi et Jovi invictissimis ; sin alias, fortiter vos carnifices laniabunt. Beati Martyres dixerunt : Tormenta pro Christi nomine pati non timemus, ut ad martyrii coronam pervenire possimus : sed et libenter hæc amplectimur, ut promissionum ejus participes esse mereamur. Imperatores dixerunt : Cessent verba, et diis impendite libamina, et ad auxilium vestrum eos invoke. Sancti Martyres Primus et Felicianus dixerunt : Miramur impudentiam vestram. Quomodo ergo possimus lapides et ligna ad auxilium nostrum invocare, qui in tantis miseriis sunt reducti, ut nisi ab hominibus auxilientur, et nisi ferro et plumbo fuerint strictius confixi, nullo modo stare possunt ; et nisi a canibus custodiantur, a furibus nocte rapiuntur. Et ista scientes, ut quid cæci estis ? Tunc indignati sunt Diocletianus et Maximianus, et

parati mar-
tyrium pati :

jusserunt militibus, ut ducerent eos ad fanum Herculis ; et, si sacrificare noluissent, fortiter eos pœnis alligerent. Et accipientes eos milites, duxerunt secundum jussionem Imperatorum ad fanum Herculis. Et cum nulla possent ratione eos movere, sed pro Christi nomine optarent magis mori quam vivere : extenderunt eos milites, et virgis fortiter mactaverunt, dicentes eis : Quare non obeditis decretis Imperatorum, et sacrificatis diis omnipotentibus ? Martyres dixerunt, Imperatori cœlesti obedire debemus, qui potestatem habet, et corpus et animam perdere in gehennam. Imperatores vestros terrenos, qui colunt simulacra vana et inania, gehenna ignis inextinguibilis suscipiet.

D
IX MSS.
vixit cœdun-
tur :

3 Cumque milites Imperatoribus nuntiassent quæ gesta sunt ; irati valde jusserunt eos tradi Promoto Præsidi civitatis Numentanæ, ut eos fortiter lanaret : et, si diis libamina ponere noluissent, eos interficere jussit. Et accipientes eos milites, duxerunt in via, quæ dicitur Numentana, milliario tertio decimo, ferro vinctos : et miserunt eos in carcere juxta forum civitatis. Beati vero Martyres Primus et Felicianus ab oratione et hymnis non cessabant ; psallentes Domino et dicentes : Propter honorem nominis tui, Domine, libera nos ; et propitius esto peccatis nostris, propter nomen tuum ; ne quando dicant gentes, Ubi est Deus eorum ? Quotidie vero ab Angelo Domini refocillabantur, et benedicebant Dominum. Post multum vero temporis, jussit sibi Promotus Præses in foro civitatis Numentanæ tribunal præparari : et sedens pro tribunali, dixit : Intromittantur personæ. Cumque intromissi fuissent sancti Primus et Felicianus, dixit ad eos Præses : Secundum præceptum Dominorum nostrorum Principum sacrificate diis, quos magnos esse divinitas dictavit. Sancti Martyres dixerunt : Noli dicere Dominorum, sed dic, Impiorum, qui interficiunt in Christo credentes, et colunt lapides et ligna. Quomodo autem vobis dii vestri beneficia præstare possunt, qui loquentibus non loquuntur, videntes non vident, nec aliquando visuri erunt ?

Numentum
abducti,

E

ab Angelo
refocillantur :

4 Audiens hæc Præses, jussit eos ab invicem separari, æstimans eos per pœnam posse mutari a consensu eorum, et sic sacrificarent. Et separato B. Primo, dicit Præses B. Feliciano ; Consule senectuti tuæ, et sacrificæ invictissimo Deo Jovi, secundum jussionem Dominorum nostrorum. Respondit B. Felicianus : Consulet Dominus Deus meus senectuti meæ, qui me ex juventute mea in fide sui nominis custodivit, et deinceps custodire dignetur. Nam minæ tuæ terrorem mihi possunt inferre terrenum, sensum vero meum nullo modo possunt immutare. Iratus vero Præses : jussit eum fortiter cum plumbatis tundi. Postea vero erecto, dixit ei : Ut quid non deponis istam insaniam pectoris tui, et eligis dies bonos et jucundos, et non tormentis diversis corpus tuum macerare ? B. Felicianus ait : Ego jam sum octoginta annorum, et sunt anni triginta ex quo agnovi veritatem Dei, et elegi bene vivere in Christo, qui de manibus tuæ crudelitatis me liberabit. Et cum multa his similia diceret, jussit eum Præses ad stipitem ligari, et acutos clavos in manibus ejus ac pedibus figi præcepit. Et dicebat ei Præses insanus ; Tam diu fixus stabis, quamdiu diis immortalibus debitum reddas officium. Ad hæc S. Felicianus, fixus in Domini amore, læto canicie vultu, pendens in ligno, psallebat Domino, dicens : In Domino sperabo, non timebo quid faciat mihi homo. Dicit ei Præses ; Miser, depone hanc vanitatem mentis tuæ, et nega te esse Christianum, et libera te a cruciatibus diversis, qui tibi præparantur. Cui respondit S. Felicianus, dicens ; Infelix homo ac miserrime omnium, Creatorem meum denegabo

S. Felicianus
separatur a
Primo,

F

plumbatis
verberatur :

clavis manus
et pedes per-
foratur :

A negabo, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt ? Et quomodo hunc possum negare, et adorare deos truncos et vanos ? Tunc furorē repletus Præses, jussit eum diu torqueri. Sanctus vero Felicianus dixit : Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, unigenite fili Dei vivi et veri, quia merui computari modo in eorum societate, qui pro nomine tuo ad martyrii coronam pervenerunt. Iratus vero Præses, jussit eum tribus diebus et tribus noctibus in ipso ligno manere, et neque aquam, neque panem ei ministrari, dicens ; Vel sic deficiet. Cumque completi fuissent tres dies et tres noctes, et S. Felicianus permaneret in Dei laudibus satius cibo cœlesti, dicebat : Adjutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus. Præses vero, furorē repletus, jussit eum flagellis cædi, et sic de stipite deponi, et in custodiam recludi ; et jussit ut nullus ad eum penitus ingrederetur.

*ad stipitem
ligatus triduo
sine cibo
manet,*

*flagellis cæsus
carceri inclu-
ditur.*

C
*S. Primus
Præsidi, de
S. Feliciano
perverso, non
credit,*

B Alia vero die, jussit sibi B. Primum præsentari. Cumque adductus fuisset, dixit ei Promotus Præses : Ecce frater *e* tuus, jam consentiens Imperatorum decretis, sacrificans diis omnipotentibus, modo est amicus Augustorum, et Dominus intra palatium. Unde tu, si similiter consenseris, et sacrificaveris diis invictissimis ; eritis ambo Augustorum amici. Respondit S. Primus ? Quamvis sis filius diaboli, tamen prænuntias quod frater meus consenserit Imperatori cœlesti, et non hominibus vanissimis, qui spem suam in Domino ponere noluerunt, et ideo in exterminium erit anima eorum, et in interitum ; et nunc quasi tu suadendo, ficta, et non vera meditaris : nihil enim ignorare possunt ii qui Spiritum sanctum accipiunt. Nam B. Felicianus, quem tu suppliciis fatigasti, et eum a proposito suo mutare non potuisti, in custodia cum esse fecisti : ille autem pro nomine Domini, quasi in paradiso, ita lætatur. Veruntamen quantascumque illi pœnas et verbera intulisti, hodie mihi per Angelum Domini nuntiata sunt : unde non mereor ut a passione ejus separer. Tunc jussit eum validissimis fustibus cædi, quousque sacrificiis consentiret. Cumque caderetur, respondit B. Primus : Etsi corpus meum in potestate habes, animam autem meam non habet in potestatem nisi solus Deus. Iterum dixit ei Præses : Accede et sacrifica diis. S. Primus dixit : Tu sacrificas diis tuis, et omnes adsistentes tibi : ego autem sacrificabo Deo meo sacrificium et hostiam placationis. Dixit iterum Præses militibus, ut lampadibus latera ejus exurerentur. Cumque levassent eum in equuleum, et lampadibus corpus ejus exurerent ; psallebat beatus ac gloriosus Martyr Christi Primus, dicens : Igne nos examinasti, sicut examinatur argentum ; et non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini. Et benedico te, Domine Jesu Christe, quia in te confidens nihil sentio, quæ mihi ministri diaboli intulerunt. Et dum hæc audisset Præses quia nihil sensisset, dixit ad suos : Puto dii virtutes suas ostenderunt hominibus, aut per maleficia superat hic omnia. Ad hæc S. Primus dixit : Præsumis maleficiis impotere, quæ Christus ad laudem sui nominis servis suis conferre dignatus est ? Et jussit eum deponi de equuleo, et præcepit conflare plumbum, et extensum eum in lecto, bulliens in ore ejus fundi præcepit, ut omnia interiora ejus consumerentur : et S. Felicianum adesse præcepit, ut quasi territus passione ejus, sacrificiis consentiret. Cumque extensus esset B. Primus, quasi aquam frigidissimam plumbum bibit, quod ei fuderunt : et psallebat Domino et dicebat : Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum. Et iterum : Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel et favum ori meo.

*fustibus ex-
ditur,*

*lampadibus
exuritur,*

nihil sentiens

*bulliens
plumbum*

*ut aquam
bibit.*

6 Et dicebat B. Primus Præsidi : Ecce non est

separatus a me, de quo promittebas, et dicebas mihi, quia diis vestris mortalibus consentiret. Hic autem, [adstat] confidens in Domino, [quia] ipse nos liberabit de omnibus pœnis, pro cujus nomine hæc patimur : quia omnia quæ videntur, ad tempus sunt ; quæ autem præparavit Deus his qui diligunt eum, æterna sunt. Ecce adunati facti sumus in gloriam redemptionis : nulla nos inimicus fraude decipiet, nec aliqua nobis tenebrarum caligo [Christum] subripiet. Dicit ei Præses ; Sacrificate diis, et libamina ponite : nam ferarum vos faciam morsibus cruciari. Beati Martyres dixerunt : Audi nos, et intellige, et redi a dæmonibus mortuis et perituris, et crede in Deum vivum et verum, in Jesum Christum filium ejus, ut salvetur anima tua. Tunc Præses, accensus furorē, dixit Feliciano : Quid in insania perduras, sicut et hic perditus ? Accede et sacrificas. S. Felicianus dixit : Non est enim perditus : sed si acquiescis verbis ejus, mereberis introire in potentias Domini : sed quia te obduravit pater tuus diabolus introitum habebis in ignem æternum. Cumque in angustia animi positus esset Præses, jussit eos ad amphitheatrum duci, quod est juxta forum civitatis Numentanæ : et sedens pro tribunali, jussit ad eos dimitti duos leones ingentes, quorum rugitus omnis populus civitatis Numentanæ expavescebat. Cumque dimissi fuissent, corruentes cum impetu, ad pedes ipsorum se volvere cœperunt ; et quasi pater filium post multum tempus videns ; ita cum omni gaudio et mansuetudine congratulabantur eis, et ad vestigia eorum seolvebant. Cumque recessissent leones, jussit ad eos ursos ferocissimos dimitti : qui et ipsi pariter cum dimissi fuissent, deposita omni sævitia, quasi agni blandientes effecti sunt, et ipsi volvere se cœperunt ad vestigia sanctorum Martyrum. Et dixerunt beati Martyres : Præses iniquitatis, ecce feræ cognoscunt Creatorem suum ; et vos cæci corde perduratis, et non cognoscitis, Deum, qui vos ad imaginem suam creare dignatus est. Tunc populi fremitus inter se dabant, et infinitos clamores ad cœlum ; et crediderunt in Domino plusquam mille *d* quingenti viri cum omnibus suis. Convenerat autem multitudo vicinarum civitatum ad spectaculum quasi duodecim millia, exceptis pueris et mulieribus.

7 Videns autem Præses, quia non potuit eos superare, et quia multi crediderunt per eos Domino, jussit eos capitalem subire sententiam. Cumque ejecti fuissent extra amphitheatrum, ibidem juxta decollati sunt, et corpora eorum projecerunt inhumata canibus. Sed non fera, neque avis, neque musca corpora eorum tangere potuit. Nocte vero a Christianis fidelibus rapta sunt corpora, et portaverunt ea ad Arcus Numentanos intra arenarium ; et ibi fecerunt planctum magnum, et involventes ea in sindone nova cum aromatibus, juxta arenarium posuerunt ; et in hymnis ac psalmis per triginta dies ac noctes in Dei nomine *e* perdurabant ; ubi multa beneficia exuberant usque in præsentem diem. Et si quis ægrotorum ibidem perductus fuisset ; liberabatur, a quacumque infirmitate detentus esset. Quod etiam et nunc facere Christum, nullus ambigat usque in hodiernum diem. Et dum post aliquantos annos cessasset persecutio Paganorum ; multi Christiani, in honorem beatorum Martyrum Primi et Feliciani, basilicam in nomine ipsorum *f* construxerunt, sperantes se misericordiam consequi in nomine Domini nostri Jesu Christi : est autem basilica eorum ab urbe Roma *g* milliario quartodecimo. Quorum natalis est v Idus Junii, regnante Domino nostro, cui est honor et gloria, in secula seculorum. Amen.

D
*Ambo conjuncti
monent
Præsidem.*

E
*Ad eos immis-
si leones*

*et ursi man-
suescunt :*

*quo cum
conversi es-
sent 1500,
d*

*et sepulti
clarent mira-
culis :*

F

e

*f
ac basilica
constructa
honorantur.
g*

A

ANNOTATA D. P.

a Verosimile est, uni tantum eorum præsentatos Sanctos; nominari tamen ambos, quia utroque Christianos persequente, res acta est.

b Angelica hæc præsentia plerumque in Actis, diu post martyria scriptis, invenitur; nec dubito quin ea, æque ac verbu utrumque habita, sint ad arbitrium Auctoris composita.

c Fratres, non solum spiritu, sed etiam carne germanos fuisse Sanctos, satis est verosimile: quia tamen

id in principio expresse non dicitur, neque nos in titulo D id posuimus.

d Credo numerum certum pro incerto poni.

e Non est valde verosimile, id vis, fervente quam maxime persecutione, licuisse.

f Constantinus Magnus cum Licinio fecit Christianis potestatem ecclesias ædificandi et exornandi Martyrum monumenta, anno 312.

g Ex eo quod nulla hic fiat mentio revelatorum ac translatorum, corporum merito insertur, Acta hæc diu antea fuisse composita, puta in confinio seculi 7 vel 8.

DE S. PELAGIA VIRG. MART.

ANTIOCHIÆ IN SYRIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS

G. J.

§. I. Memoria et cultus ex Martyrologio Romano, Menæis Græcorum, Menologio, S. Ambrosio, et aliis.

INITIO
SEC. IV.Memoria apud
Latinos 9
Jun.

B

Heri meminimus, inter Prætermittos, de S. Pelagia: hodie, id est ix Junii, loco ipsam suo referimus cum Martyrologio Romano, sic legente: Apud Antiochiam S. Pelagiæ, Virginis et Martyris, quam sancti Ambrosius et Joannes Chrysostomus magnis efferunt laudibus. Eandem celebrant Menæa Græcorum, tam Sirmundi MSS. quam impressa Venetiis. In illis quidem legimus. Καὶ τῆς ἀγίας Πελαγίας· ἥτις διὰ τὸ μὴ διαφθαρεῖναι σὺν τῷ, ἐρρίγη πρὸς γῆν ἐκ τοῦ ὕψους. Ταύτην καὶ ὁ ἐν ἀγίοις Ἰωάννης Χρυσόστομος ἐγκωμίοις ἐτίμησεν. Et S. Pelagiæ, quæ ut ne violaretur, e sublimi præceps ruit in terram: cujus et S. Joannes Chrysostomus laudator extitit. In Menæis vero: Die ix Junii (ad x refert Sirletus in Menologio, minus recte) sanctæ Martyris Pelagiæ Antiochenæ; quæ cum accusata esset apud Præsidentem suæque metueret virginitati, Deum precata est; ac decenter cooperta, summam domum, in qua jussu Præsidentis detinebatur, conscendit; seque inde præcipitans, animam suam Deo reddidit. Venerabilis Joannes Chrysostomus enconii ipsam celebravit, tum propter illibatam ejus castitiam, tum propter exercitationem virtutis admirandam.

in Menæis
et in Oct.

2 Eadem Menæa die viii Octobris tres Pelagias distinguentes, primam appellant sanctam Matrem nostram; estque fumosa illa peccatrix, quæ vulgo Pœnitens audit, refereturque a nobis viii Octobris. Alterum nominant sanctam Martyrem, estque Tarsensis, de qua uos iv Maji. Tertiam indignant sanctam Virginem, debetque una et eadem esse cum hac nostra Antiochena; uti etiam ex addito Elogio colligitur, quævis in illo non appelletur Martyr; imo violenta morte non occidisse insinuetur; illum enim defectum suppleant adjuncti duo versus, qui ad præcipitium ejus non obscure alludunt:

Κρημνοῦ φυχούσα κρημὸν αἰσχύνης μέγαν.

Κρημοῖς τὸν ἐχθρὸν εὐφρόνως Πελαγία.

Dum præcipitum corporis, præcipitium

Majus fugis pudoris, inimicum probe,

Pelagia virgo casta, præcipitas tuum.

ut et in Me-
nologio Basi-
lii

Similiter tres distinguit Pelagias Menologium MS. per antiquum, quod Basilii Imperatoris jussu conscriptum putatur; sed Tarsensem assignat diei vii Octobris, reliquas duas octavarum. Elogium quod de Antiochena Virgine contextum dat, convenit fere cum Menæis impressis; adjunxit tamen Imperatorem, sub quo

Junii T. II

E

nixerit, Numerianum; a Menæis aliisque Martyrologiis, quod sciam omnibus, rectius prætermittum. Et vero per errorem librarii id hic factum suspicor, qui Numerianum elogio hujus Pelagiæ Martyris inseruit; cum proxime Pelagiæ Pœnitentis, ubi prætermittitur, inseri debuisset, quemadmodum ibi ut inserunt Menæa (quamquam neque hoc recte: cum sub Numeriano non vixerit Pœnitens Pelagia, uti diu falsoputatum fuit, et videbitur viii Octobris) in Martyre Antiochena nullum Imperatorem, nullum tempus mortis indicantia. Sed ipsum elogium accipe:

3 Ἡ ἀγία Πελαγία ὑπῆρχεν ἐπὶ Νομεριανοῦ τοῦ Βασιλέως, ἀπὸ Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, γένους ἐνδοξοῦ. Μαθὼν δὲ ὁ Ἀρχὼν τῆς πόλεως, ὅτι χριστιανὴ ἐστίν, ἀπέστειλε στρατιώτας τοῦ κρατῆσαι αὐτήν. Οἷδε ἀπειλούντες, περιέκυλιναν τὸν οἶκον αὐτῆς, βουλόμενοι τοῦ αρπάσαι αὐτήν. Μαθούσα δὲ τοῦτο ἡ Ἀγία, παρεκάλει μικρὸν περιμεῖναι, ἕως ἂν ἐνδυσθαι κατέλθῃ τῶν δὲ πεισθέντων ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει, ἐλείψῃ σταθεῖσα πρὸς ἀνατολὰς ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ αἶωθεν προσεύχεται, ἀγκατείνασα τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὄρασα εἰς τὸν οὐρανόν, προκύβητο ἐπὶ πολὺ πρὸς Θεόν, μὴ παραδοθῆναι ταῖς στρατιώταις, ἀλλὰ πρὸ τοῦ κρατῆσθαι πρὸς αὐτὸν ἀπειλεῖν ἀγνὴν καὶ καθάρην· καὶ ταῦτα εἰποῦσα καὶ σεμνῶς περιστείλασα ἐαυτήν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ Κυρίῳ. Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Ἀρχὼν, μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἐξεπλάγη καὶ ἐθαύμασεν.

cum hoc elo-
gio.

4 Temporibus Numeriani Imperatoris floruit S. Pelagia Antiochiæ Syriæ, genere illustris: quam cum Præses istius civitatis inaudisset religione Christianam esse, milites misit ipsam capturos: qui abeuntes circumdederunt domum ejus. Quod ubi sancta Virgo animadvertit, paululum ut expectarent regavit, donec induta descenderet: illisque consentientibus et promissione fisis, vertit se ad orientem, illo ipso in loco quo solita erat orationes suas Deo offerre; manibusque et oculis in cælum sublatis, diutius Deum precata est, ut ne militibus tradere-tur; sed prius ad ipsam hinc abiret casta et immaculata, quam comprehenderetur. Atque hæc cum dixisset, seque decenter ornasset, spiritum Deo reddidit. His autem auditis, obstupuit cum suis Præses, et miratus est.

5 Sed cum in præmissis allegentur sancti Doctores, Ambrosius atque Chrysostomus, qui S. Pelagiam laudaverint; ipsos, ut vetustissimos auctores, loquentes audiamus. Ambrosius, de veru libertate ac servitute

A *ad Simplicianum (quod opusculum, nisi Epistolam oppellare malis, in editione Coloniensi anni 1616 Tomo 2 pag. 407; in Parisiensi vero anni 1586, Tomo 4 col. 937 reperire est) sic ait: Quid sublimius S. Pelagia? quæ vallata a persecutoribus, priusquam tamen in eorum conspectum veniret, aiebat; Volens morior, nemo me continget manu, nemo oculo protervo violabit virginem. Mecum feram pudorem, mecum incolumem verecundiam. Nullum prædones lucrum suæ capient insolentiae. Pelagia Christum sequetur: libertatem nemo auferet: nemo captivam videbit liberam fidem, insignemque pudicitiam et prosapiam prudentiae. Quod servum est, hic manebit, nullos in usus debitum. Magna igitur piæ virginitatis libertas, quæ septa agminibus persecutorum, inter maxima pericula integritatis et vitæ, nequaquam inclinata est. Id quod probare illic intendit Ambrosius, veram scilicet libertatem in virtute ac sapientia positam esse.*

Ejusdem apud Ambrosium laus,

et vita compendia descripta,

B *Sed accuratius etiam tractat de eadem Sancta libro 3 de Virginibus: ubi quæstionem proponit, Quid super eorum meritis existimandum sit, qui se præcipitavere ex alto, vel in fluvium demersere, ne in persecutorum inciderent manus; cum Scriptura divina vim sibi Christianum prohibeat inferre? Propositam autem quæstionem resolvit, atque exemplo S. Pelagiæ probat, tales virgines tuendæ castitatis amore laudabiliter sibi mortem intulisse, et martyrii gloriam obtinuisse; sic respondens: De Virginibus quidem. in necessitate custodiæ constitutis, enodem habemus assertionem; cum martyrii extet exemplum. S. Pelagia apud Antiochiam quondam fuit, annorum fere quindecim, soror virginum, et ipsa virgo. Hæc primo domi classico persecutionis inclusa, cum se a prædonibus fidei vel pudoris circumsederi videret, absente matre et sororibus, vacua præsidio, sed Deo plenior; Quid agimus, inquit, nisi prospicias, captiva virginitas? Et votum est et metus est mori: quia mors non excipitur, sed adsciscitur. Moriamur scilicet, vel si nolunt licere: moriamur. Deus remedio non offenditur, et facinus fides ablevat. Certe si vim ipsam nominis cogitemus, quæ vis voluntaria? Illa magis est vis, mori velle nec posse. Nec difficultatem veremur. Quis enim est qui vult mori et non possit; cum sint ad mortem tam proclives viæ? Jam enim sacrilegas aras præcipitata subvertam, et accensos focos cruore restinguam. Non timeo, ne dextera deficiens non peragat ictum, nec pectus se dolori subducat: nullum peccatum carni relinquam, nec verebor ne desit gladius. Possumus mori nostris armis, possumus mori sine carnificis beneficio.*

cum vita matris ac sororum,

C *7 Matris in gremio fertur ornasse caput, nuptialem induisse vestem, ut non ad mortem ire diceret, sed ad sponsum. Ast ubi detestandi persecutores ereptam sibi viderunt prædam pudoris, matrem et sorores cœperunt quærere. Verum illæ spirituali volatu jam campum castitatis tenebant, cum subito hinc persecutoribus imminetibus, inde torrente fluvio exclusæ a fuga, inclusæ ad coronam; Quid veremur? inquirunt. Ecce aqua, quis nos baptizari prohibet? Et hoc baptismum est, quo peccata donantur, regna quæruntur: et hoc baptismum est, post quod nemo delinquit. Excipiat nos aqua, quæ regenerare consuevit: excipiat nos aqua, quæ virgines facit: excipiat nos aqua, quæ cœlos aperit, infirmos tegit, mortem abscondit, martyres reddit. Te rerum conditor precamur, Deus; ne exanimata spiritu corpora vel unda dispergat; ne mors separet funera, quarum vitam non separavit affectus: sed sit una constantia, una mors, una etiam sepultura.*

8 *Hæc effatæ et suspensæ paululum; incincto*

sinu, quo pudorem tegerent, nec gressum impedirent; consertis manibus tamquam choros ducerent, in medium progrediuntur alveum; ubi unda torrentior, ubi profundum abruptius, eo vestigia dirigentes. Nulla pedem retulit, nulla suspendit incessum, nulla tentavit ubi gressum figeret; anxie cum terra occurreret, offensæ vado, lætæ profundo. Videres piam matrem stringentem nodo manus, gaudere de pignore, timere de casu, ne sibi filias vel fluctus auferret. Has tibi, inquit, hostias, Christe. immolo, præsules castitatis, duces itineris, comites passionis. Sed quis jure miretur tantam viventibus fuisse constantiam, cum etiam defunctæ immobilem stationem corporum vindicaverint? Non cadavera unda nudavit, non rapidi cursus flumine volutarunt: quin etiam sancta mater, licet sensu carens pietatis, tamen adhuc servabat amplexum, et religiosum quem strinxerat nodum nec morte laxabat; ut quæ religioni debitum solverat, pietate herede moretur (ita legendum puto, pro mereretur) nam quas ad martyrium junxerat, usque ad tumulum vindicabat.

9 *Hactenus Ambrosius, satis, ut solet, eloquentem, tum de Pelagia, tum de matre ejus ac sororibus; quæ simul sub aspectum posuisse, deinceps juverit. Nec minus juverit adduxisse huc pauca, quæ Chrysostomus habet oratione in sanctum Martyrem Ignatium, quam postridie festi S. Pelagiæ recitavit, cujusque sub exordium sic ætatem Sanctæ indicat: Heri puella, plane adolescens et virgo, beata Martyr Pelagia, magna cum lætitia convivium (ita festivitatem ejus appellat) nobis apposuit: hodie celebritatem illius beatus hic ac generosus Martyr Ignatius vicissim excepit. Juverit denique ex Vita S. Luciani, quam vi Januarii illustravimus, et ab antiquo Auctore anonymo scriptam diximus, quamque germanam et scriptorum perpetua memoria commendatam, ait Baronius ad an. cccxi num. 3; juverit, inquam, illa inde decerpere quæ huc spectant, et num. 10 (ubi de discipulis, qui ad S. Lucianum Nicomediam venerant) sic leguntur: Aiunt autem Pelagiam quoque fuisse ex ejus discipulis; quæ Antiochiæ Syriæ vixit: quæ etiam dicitur seipsam e tecto altissimo dejecisse, cum accessissent qui eam erant comprehensuri, timens ne abominandum quid per vim sustineret (erat enim virgo) et eo modo esse mortuam: quam etiam in hodiernum usque diem honorant tamquam Martyrem, qui sunt Martyrum amantes.*

D *quæ fluvio se mergunt pudicitiae causa,*

Mentio Pelagiæ apud Chrysostomum,

E

et in Vita S. Luciani.

§. II. *A quibus ejusdem nominis distincta, a quibus indistincta Pelagia nostra. Quædam de matre ejus ac sororibus.*

F

U *t ceptum num. 2 distinctionem trium sanctarum Pelagiarum prosequamur porro, loquendum nobis est cum Episcopo Veronensi Aloysio Lipomanno, in sua, ad duas S. Joannis Chrysostomi de S. Pelagiæ laudibus orationes, Præfatione; ubi sic orditur: Arbitror te, optime lector, pro certo habiturum, aliam esse Pelagiam, cujus Vita jam præmissa est, Tarsensem nempe, de qua nos egimus iv Maji; et aliam, quam deinceps duabus orationibus divinus Pater Joannes Chrysostomus suavi suo eloquio ornaturus est. Prior enim Pelagia in judicium coram Diocletiano Imperatore, matre infideli prodente, adducta est, ac bove æneo incenso combusta: adde, id factum esse Tarsi in Cilicia, unde et Tarsensis appellatur. Secunda vero hæc Antiochena virgo, christiana matre orta, in judicium non est adducta, nec igne absumpta, sed se ex alto præcipitem dedit, atque ex eo consummata est, idque Antiochiæ, non Tarsi. Ex quo etiam admoneris, tertiam illam Pelagiam Antiochenam;... quæ prius meretrix, mox ad Dominum conversa,*

Pelagiæ distinguuntur tres

a Lipomanno

A conversa, singulare cunctis peccatoribus, pœnitentiæ præbuit exemplum, aliam omnino ab his duabus esse, quæ virgines extitisse leguntur, licet una ex eis etiam Antiochena fuerit.

et Galesinio: 11 Suffragatur Lipomanno Galesinius in suis ad Martyrologium Notationibus die iv Maji (ubi de S. Pelagia Tarsensi,) atque ait: Tres numerantur Pelagiæ: una Tarsensis, de qua hodie (iv Maji)... altera Pœnitens, viii Idus Octobris; tertia Antiochena, v Idus Junii, de qua Mediolani fit viii Idus Octobris, quo die Græci item celebrant trium harum martyrium, seu obitum potius. Atque hæc ad distinctionem trium illarum convincendam satis sunt; ut nihil de diversis diebus dicam, quibus apud Latinos singulæ coluntur, ac Martyrologio Romano inscribuntur; die iv Maji, Tarsensis; ix Junii, Antiochena Virgo Martyr; viii Octobris, Antiochena pœnitens. Sed quartam addere videtur Baronius, in Notationibus ad Martyrologium ix Junii; illam scilicet, quam Græci viii Octobris cum Tarsensi et Pœnitente simul proponunt, atque Antiochenam oppellant; quamque nos inde etiam cum suo elogio produximus supra num. 2 et 3. et putamus ab hodierna Antiochena indistinctam, ut ibidem capimus monstrare ex versibus, adjunctis elogio quod Menæa ibidem habent, manifeste alludentibus ad præcipationem, qua interiit. Sed cur distinctos opinatur Baronius? In eodem Menologio, octavo Idus Octobris agunt Græci, inquit, de alia Pelagia Antiochena, quæ, antequam teneretur a persecutoribus, orans ne dispendium pateretur virginitatis, in pace quievit.

12 Aliam vocat ab illa quæ hodie colitur; non alio, puto, nixus fundamento, quam quod existimet in pace quievisse: aliud enim nihil allegat discriminis: imo fatetur, quod in Martyrologio de una eademque Pelagia Ambrosius et Chrysostomus æque citentur, quodque convenient in Martyris nomine et loco; nimirum, quod Pelagia, nomine; et patria fuerit Antiochena; quod insuper, ne jacturam pateretur virginitatis, mortem voluntariam oppetierit. Nihil ergo diversitatis est, nisi quod altera in pace quievit, ut patet Baronius: sed non id patet Ambrosius, non Chrysostomus, non Menæa Græcorum ipsa aut Menologia. Præcipitio interiisse suam, luculenter affirmat Chrysostomus: ut infra patet. Idem de sua sopponit Ambrosius num. 6 a nobis productus, cum ita loquentem fuit, mori paratam, ut castitati suæ consuleret: Jam sacrilegas aras præcipitata subvertam, et accensos focos cruore restinguam; quod non sonat, in pace quievisse. Et pergit: Non timeo, ne dextera deficiens non peragat ictum, nec pectus se dolori subducatur... nec verebor, ne desit gladius. Quare? Quia possumus mori nostris armis, possumus mori sine carnificis beneficio, per præcipitium nempe voluntarium. Menæa ipsa et Menologia aliud non habent de morte ejus, quam quod spiritum Deo tradidit, πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου; sic ut præscindant a modo quo tradiderit, violentusne ille fuerit, an non. At in adjunctis versibus mortem violentam, et quidem per præcipitium occersitam, innuunt eadem Menæa, ut num. 2 diximus.

a quo et Ambrosius non recte intellectus.

13 Sed pergit Baronius, loco citato ad ix Junii: Verum inter se discrepant, quod ad Pelagiam facit, Ambrosius et Chrysostomus; dum Ambrosius eam una cum matre et sorore fluvio mersam testatur; Chrysostomus autem e sublimi tecto se dedisse præcipitem dicit. Quid ad hæc dicamus, non habemus. Ita ille. Sed habemus nos quod dicamus; mersam quidem Pelagiæ matrem flumine ex Ambrosio constare, et mersam cum filiabus saltem duabus; sed illæ fuerunt diversæ a Pelagiâ; quam idem Ambrosius jam ante sibi mortem intulisse sine gladio et sine carnificis beneficio indicat, quam detestandi persecutores, erep-

tam sibi videntes prædam pudoris, matrem et sorores ejus, ceperunt quærere. Ereptam sibi videntem prædam pudoris Pelagiam, quam imprimis quærebant. Sed quomodo ereptam? Non aquis aut flumine, ad quæ tantum confugisse mater et sorores leguntur, non ipsa: imo ipsa jam erepta noscebatur satellitum potestati, alio modo mortua. Mater igitur sola, cum aliis filiabus, juxta Ambrosium, dicenda est fugisse ad fluvium; eoque prohibita longius procedere, instantibus a tergo hostibus, maluisse aquis se committere quam militibus, et salvo pudore mortem oppetere, quam illo perditio protrahere vitam longiorem. Imo ipse etiam Baronius debet Ambrosium aliter intellexisse in Annalibus, quam in Martyrologio explicat. Ad annum quippe cccix citato Ambrosii de Pelagiâ textu, continuo subjungit num. xv textum Eusebii, ejusque verba de necatis voluntario præcipitio, intelligi vult de Pelagiâ Ambrosiana.

14 Sed dubium hic movere nonnequeo possit, num re ipsa innotuerit Eusebio Pelagiâ nustra, de ejusque matre ac sororibus ab eodem agatur, quando ita loquitur de Christianis, Antiochiæ propter religionem varie cruciatis, libro viii Historiæ Ecclesiasticæ cap. xxiv, juxta Christophorsoni, at cap. xii juxta Valesii divisionem: Jam vero quæ apud Antiochiam gesta sunt, quid opus est in memoriam revocare? Ubi alii craticulis impositi... alii dexterâs suas in ignem immittere maluerunt, quam impia libamenta contingere. Ex quibus nonnulli periculum vitantes, priusquam caperentur et in insidiatorum manus inciderent; e sublimibus tabulatis præcipientes se dederunt; propter impiorum malitiam mortem luero deputantes. Quædam etiam sanctissima femina et animi fortitudine admirabilis; opibus ac splendore generis, bonaque imprimis fama Antiochiæ percelebris, quæ duas filias virgines, corporis forma et ætatis flore præstantes, Christianæ religionis præceptis instituerat; cum plurimi, stimulante ipsos invidia, earum latebras curiosius investigarent; deinde comperto eas apud externos degere; omni studio atque opera Antiochiam eas evocassent, postquam mulier sese ac filias in militum laqueos incidisse sensit, ad inopiam consilii redacta, filias allocuta est, et quanta ipsis mala a militibus imminerent exposuit: omnium vero malorum gravissimum ac maxime intolerabile esse stuprum, cujus minas ne auditu quidem sustinere, sibi ipsi ac filiabus fas esset. Ad hæc, animam servituti et obsequio dæmonum mancipare omni morte exitioque pejus esse, cum dixisset; unicum adversus hæc omnia remedium esse admonuit; si ad opem Christi confugerent. His dictis idem omnes consilium amplexæ, cum ad medium itineris pervenissent, facultatem a militibus petunt, ut tantisper de via deflectere sibi liceret. Quo impetrato, compositis honeste ac decenter vestibus, in præter fluentem fluvium se conjecerunt. Hactenus Eusebius ex editione Valesii.

15 Cedrenus in Compendio has facit uxorem et filias S. Adanci, seu Adauci, anno xi persecutionis Diocletianæ passi in Phrygia. Sed cum Adancus, natione Italus, in Phrygia passus sit, quid uxori ac filiabus ejus cum Antiochia? Neque vero siluisset Eusebius tam arctum sanguinis vinculum, si tale inter ipsos intercessisset; præsertim cum non multis versibus interjectis de Adanco et matre cum filiabus agat; imo tam expresse distinguit inter se loca, ubi singuli passi sunt, ut nihilo majorem inter hos, quam inter illa connexionem innuere videatur. Baronius ad annum 309 num. 15 aliter sentit, in eamque inclinat sententiam, ut hanc Eusebii narrationem intelligendam putet de iisdem Pelagiæ sororibus ac matre, de quibus Ambrosium loquentem audivimus § 1; quamquam enim circumstantiæ perquam diversæ referantur, referuntur tamen utrobique genus et finis mortis eadem; quod nempe

D
ALCOTRE C. I.

Mater et filix
apud Euse-
bium aquis
mersæ,
E

F

non sunt
S. Adanci
uxor et filix;

A nempe fluvio se sua sponte merserint, idque ne pudicitia jacturam facerent. Hoc ipsum confirmatur ex verbis, quæ Eusebius proxime præmittit narrationi sur de matre ac filiabus; quando ait, nonnullos Antiochiæ, priusquam caperentur et in insidiatorum manus inciderent, sublinibus tabulatis præcipites se dedisse. Quibus verbis, teste Baronio, Eusebius plane noscitur signasse Pelagiam, paucis usus verbis, quasi putaret factum Virginis, tam admirabile et passim notum, pluribus explicari non debere. Est qui suspicatur, de his motre ac sororibus S. Pelagiæ, agi a Chrysostomo sub nominibus Domninæ, Bernices ac Prosdoces, Homilia **LI** apud Frontonem libro III. Est iterum, qui fieri posse putat, quod Martyrologium Romanum **XIX** Octobris, ubi Antiochiæ sanctorum Martyrum Beronici, Pelagiæ virginis, et aliorum quadraginta novem passionem notat, de Pelagia nostra ejusque matre ac sororibus intelligi debeat. Sed Chrysostomi orationes de Pelagia, aliæque de Domnina et filiabus nimis disparata inter se exprimunt loca et circumstantias. Martyrologium vero numerum majorem assignat Martyrum, quam ut Pelagiæ nostræ conveniat. Quare de his pluribus agere nunc nihil attinet: attinebit forte ad **XIX** Octobris.

AUCTORE C. J. sed Pelagiæ potius mater et sorores.

B §. III. Pelagia Antiochena Virgo, an sit Martyr?

Qui se ipsos perimunt, plerique nefarii.

Georgius Cedrenus, in suo historiarum Compendio, non agit de matre ac filiabus, quæ ut pudicitia suæ consulerent, sese in aquas præcipitarunt, ait: Quæstionem esse, sintne eæ Martyribus annumerandæ. Eadem quæstio institui potest de Pelagia, quæ se præcipitio; eadem de aliis Christianis feminis, quæ aliis modis vitam sibi ademerunt potius, quam peccatum quodvis committerent, aut pudicitia jacturam paterentur. Putendum quidem est, quod actio istiusmodi, qua sibi quis mortem sponte infert, si in seipsa considerata fuerit, non modo non digna martyrii nomine, sed impia nefariaque dici debeat. Putendum insuper, quod plerumque in eadem impietatis culpa judicandus sit esse, quisquis seipsum interimit, vel ut miseras præsentis vitæ evadat, vel ut ad feliciorum statum transeat, vel ut commissum olim peccatum in se vindicet, vel ut instans ejus periculum evitet, vel denique ut vim pudari suo ne patiat inferri. Omnia quippe mala ista, quæ morte declinare cupit, minora sunt, quam ut tanto impendio fugiantur: bona vero quæ consequi stulte intendit, tantum abest ut consequi illa vii possit, ut æternum miser perditurus sit.

C 17 Quid ergo? an nullus se laudabiliter possit occidere, aut occiderit unquam? Laudatur in historiis Romanis Lucretia, nota matrona, quæ violatam pudicitiam sua morte expiavit: laudatur in iisdem Uticensis Cato, cujus clarissimi excessus Utica, ait Valerius Maximus, monumentum est, in qua ex fortissimis ejus vulneribus, manu propria inflicta ac iteratis, plus gloriæ quam sanguinis emanavit. Sed hæc gentiliū laus est, nequiquam laudandu Christianis. Laudatur ob his apud Nicolaum Olaus in historia Attilæ, matrona Aquileiensis, Digna nomine, genere nobilis, religione clara, admirabilis pudicitia, venustate perquam decora: quæ cum, occupata civitate sua, manderet Hunnos in obvios quosque ferro, in feminas vero pulcritudine præstantes libidine servare, in superiorem arduum suarum partem conscendit, statuens mori potius quam vim pati; cumque re ipsa illam sibi parari a milite quopiam, forma ejus capto, videret, in subjectum Nautizontem fluvium sese præcipitem dedit. Laudantur similiter apud Procopium, de bello Persico lib. 2 cap. 8 (ubi de occupata per Chosroem Antiochia) geminæ illustrium istius civitatis civium uxores, quas ferunt urbe egressas, cum in manus hostium (quos

Nonnulli laudati a Gentilibus,

alii etiam a Christianis,

jam ubique circumcursantes videbant) venturas se D intelligerent, et ab iis metuerent turpem in corpora sua vim, ad fluvium Orontem cucurrisse, vultus obnupsisse flammeolis, et in profluentem præcipites periisse.

18 Laudantur illæ quidem, ut Christianæ et amantes pudoris; sed an et laudandæ sunt ob incursum sponte mortem, ne libidinem incurrerent ac peccato consentirent? Non sane laudandas ideo, sed summo dedecore dignas censet Augustinus; cum ad similem quæstionem respondet, lib. 1 de Civit. cap. 23. Si detestabile facinus et damnable scelus est, etiam se ipsum hominem occidere, sicut veritas manifesta proclamat; quis ita desipiat, ut dicat; jam nunc peccemus, ne postea forte peccemus? jam nunc perpetremus homicidium, ne forte postea incidamus in adulterium? Nonne, si tantum dominatur iniquitas, ut non innocentia, sed potius peccata eligantur, satius est incertum de futuro adulterium, quam certum de præsentis homicidium? Nonne satius est flagitium committere, quod pœnitendo sanetur: quam tale facinus, ubi locus salubris pœnitentiæ non relinquatur? Et Cap. sequenti sub finem: Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus; neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas. Neminem propter aliena peccata; ne hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, quem non polluebat alienum. Neminem propter sua peccata præterita; propter quæ magis hac vita opus est, ut possint pœnitendo sanari. Neminem velut desiderio vitæ melioris; quæ post mortem speratur; quia reos suæ mortis, melior post mortem vita non suscipit. Neminem item posse, propter declinationem peccati instantis; probat toto capite 17.

sed non a S Augustino

E

19 Nihilominus, salva magni Doctoris, quem et favere nobis max videbimus, auctoritate hac; aio, laudabilem esse Pelagiam nostram, et ob amorem castitatis, et ob mortem ipsam, amore ejus per præcipitium quædam ac inventam, atque hanc martyrii nomine decorandam. Potest id ostendi ex pluribus Tabulis ecclesiasticis, quæ summam hac in re fidem obtinere debent. Quotquot enim vidi (vidi autem Græcus et Arabo Ægyptias, et Latinas) fere omnes hoc die Martyrem faciunt Pelagiam expressis terminis; ut docent citatu §. 4 verba ex Martyrologio Romano, Menæis Græcorum, et Vita S. Luciani; nec non e Sanctis Patribus; Chrysostomo, qui ipsam beatam Martyrem vocat; et Ambrosio, qui in ipsa martyrii extare exemplum affirmat. Martyrem similiter expresse appellant Vita Sanctorum non ita pridem editæ Venetis, lingua nunc Græcis vulgari, sub hoc titulo, Μαρτυρία τῆς ἁγίας μάρτυρος Πελαγίας, τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ. Mensis Junii die ix, sanctæ Martyris Pelagiæ Antiochenæ. Item Molanus in Auctario Usnardi: S. Pelagiæ, Virginis et Martyris Antiochenæ, quæ se ex tecto præcipitavit, ne in illorum manus incideret. Similia habet Canisius in Martyrologio Germanico. Denique tabulæ Arabo-Ægyptiæ satis exprimunt Martyrium ejus, cum inquirunt; Certamen S. Pelagiæ Antiochenæ.

imo et Martyres alii qui appellati

a Martyrologis et SS. Patribus: E

ncmpe Pelagia

20 Eodem modo Sanctas ac Martyres facit Ambrosius matrem ac sorores Pelagiæ, cum descripta illarum morte, ait; sanctam matrem, licet sensu carentem pietatis, tamen adhuc servasse amplexum filiarum... nam quas ad martyrium junxerat, usque ad tumultum vendicabat. Quid de sanctissima virgine Apollonia, quæ omnium scriptis ac linguis prædicatur Martyr, nonne se ipsa interemit et sponte sua in ignem insiliens? Et cur interemit? Ne impia cum impiis verba proferret. Testatur enim Martyrologium Romanum de ipsa ix Februarii, quod cum persecutores

mater ac sorores ejus,

et S. Apollonia;

res

A res, constructo ac succenso rogo, comminarentur vivam se eam incensuros, nisi cum eis impia verba proferret; illa paululum intra semetipsam deliberans, repente se de manibus impiorum proripuit; et in ignem, quem paraverant, majori sancti Spiritus flamma intus accensa, sponte prosilivit. Occidit igitur se Apollonia; occiderunt et Pelagia, materque ac sorores ejus; occidit se illa, ne impia verba proferens peccaret; occiderunt se istæ, ne libidini corpus exponentes, pudicitiam perderent ac peccato consentirent: mors Apolloniæ proponebatur, sed intra minas adhuc stibat persecutorum; proponebatur et Pelagiæ ac sociabus, post violata eorum corpora haud dubie inferenda. Quamobrem cum paria inter ipsas fuerint plerumque omnia; dicendum, pari quoque Spiritu intus motas, mortem per se ipsas anticipasse, ut periculo peccandi se sublincerent, et castæ ad castissimum sponsum citius advolarent. Utque illud fecit Apollonia, majori Spiritus sancti flamma intus accensa, quam erat externa rogi; ita debet etiam in Pelagia idem Spiritus sanctus singulari modo operatus esse; cum eque hanc atque illam Martyribus sanctis annumeret Ecclesia.

21 Quid ad hoc Augustinus? Negantem supra audivimus, cuiquam licere quavis de causa sibi mortem inferre. An igitur ab Ecclesia dissentiat, mortem Apolloniæ Pelagiæque laudibus prosequente? Absit: imo consentit; cum cap. 16 de Civit. admittit, sanctas feminas tempore persecutionis, ut insectatores suæ pudicitiae devitarent, in rapturum atque necaturum se flumen projecisse, eoque modo defunctas esse; earumque martyria in Catholica Ecclesia veneratione celeberrima frequentari; non obscure indicans, aut Eusebianam Sophroniam, aut Ambrosianam matrem cum suis filiabus. Addit quidem Augustinus, quod de his nihil temere audeat judicare, nempe quo titulo ac modo colantur ac Martyres sint: esse enim Martyres atque coli negare non audeat. Mox autem in modum inquirens, sermonem suum prosequitur: Utrum enim Ecclesiæ, aliquibus fide dignis testimonio, ut earum memoriam sic honoret, divina persuaserit auctoritas, nescio: et fieri potest, ut ita sit Quid si enim hoc fecerunt, non humanitas decepta, sed divinitus jussæ; nec errantes, sed obediens; sicut de Sampson aliud nobis fas non est credere? Cum autem Deus jubet, sequere jubere sine ullis ambagibus intimat, quis obedientiam in crimen vocet? quis obsequium pietatis accuset?

22 Atque ita dum admittit magnus Doctor, esse nonnullos martyrii gloria decoros, qui se ipsos peremerunt, consentit in eo Ecclesiæ placitis; et dum explicat, quo movente se peremerint, extraordinarium et calidius inspiratum assignat modum, de quo supra non disputabat. Monet interea, nulli temere imitandum parcorum, qui ab Ecclesia laudantur, exemplum; quia ipsi cum laude fecerunt, quod aliis crimini duceretur: quemadmodum non ideo sine scelere facit, quisquis Deo immolare filium decreverit; quia hoc Abraham etiam laudabiliter fecit. Et porro explicans, quomodo ab aliquibus, per sancti Spiritus instinctum, non modo licite, sed etiam laudabilissime agatur, quod alii omnino illicitum est; pulchre profert exemplum militis, qui cum obediens potestati, sub qua legitime constitutus est, hominem occidit, nulla civitatis suæ lege reus est homicidii: imo nisi fecerit, reus est imperii deserti atque contempti. Quod si sua sponte atque auctoritate fecisset, in crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaque unde puniatur, si fecerit, injussus; inde punietur, nisi fecerit, jussus. Quod si ita est, jubente Imperatore: quanto magis jubente Creatore? Hactenus Augustinus de licito et non licito suicidio; et nos de suicidarum martyrio; secuti loquendi modum Historico-Ecclesiasticum et antiquorum Patrum; parum pensi habentes, quid de illo subtilius nunc non male disputent Theologi.

§. IV. Pelagiæ ætas. Martyrii tempus. An templum Constantinopoli? Acta.

Non multum operæ in assignanda ætate, qua obiit Pelagia, ponendum erit; multum erit in determinando ætate Christianæ anno. Etote enim puellam vocat Chrysostomus, plane adolescentem: et distinctius Ambrosius, quindecim fere annorum ait fuisse, cum quæsitæ a multis, per mortem effugit eorum manus. At quoto Christi anno? Silent hic Martyrologio. Nom quod inter omnia solum Basilii Menologium asserit, temporibus Numeriani fuisse Pelagiam, factum errore librarii putavimus supra num. 2. Neque enim sub ipso, ad annum CCLXXXIV. craso, potest nata fuisse Pelagia, puella plane adolescens, et annorum fere quindecim cum obiit. Obiit autem verosimillime post seculi IV. annum III; tum quod illo anno Diocletiani severissima, et ante illud tempus nupiam visa, publicata sunt edicta adversus Christianos, eorum templa ac libros; tum quod inter Martyres Antiochenos, post publicationem edicti passos, ipsa quoque enumeretur, aut saltem tacito nomine indicetur ab Eusebio, uti supra cum Baronio opinati sumus; tum denique quod in Vita S. Luciani nominatim dicuntur Pelagia et ejus discipulis fuisse. Lucianus autem a nobis statuitur, in Commentario ad Vitam, VII. Januarii illustratam, martyrium passus anno CCCXI.

24 Quid si circiter hunc ipsum annum Pelagiam oppetiisse mortem dicamus, et quidem post Lucianum? Quamvis enim oppetiisse possit ante ipsam, et tamen ex ejus discipulis fuisse, quod Vita tantum asserit; nihilominus probabilior videtur indicata opinio post ipsum obiisse, propterea quod reliqui omnes ejus discipuli, qui in Vita Luciani nunt, IO enumerantur, supervixerint martyrio magistri sui: cur non et Pelagia? cur ipsa sola, si jam mortua, inter vivos recenseatur? Supervixisse autem reliquos, manifeste commonstrat auctor Vita, cum ait, aliquos ad ipsum Nicomediam, quo vocatus in quæstionem fuerat Antiochia, venisse; alios non venisse; et ex horum numero fuisse Enstoliam, Dorotheam, et Severam. Tum addit: Aiunt autem Pelagiam quoque fuisse ex ejus discipulis, quæ Antiochiæ Syriæ vixit. Supervixerit igitur et ipsa Luciano, sed non multum; cum uno anno post cessaverit omnino persecutio, sublati tyrannis, et Constantino Magno, fere solo, rena potuente.

25 Baronius in Notis Martyrologii ad v Junii ait, fuisse non tantum Antiochiæ, sed et Constantinopoli celebrem memoriam S. Pelagiæ; ejusque egregiam basilicam, impium Constantinum Copronymum, demolitum esse, ut testatur Cedrenus in Compendio. Inspecti curiosus Cedrenum, an Pelagiæ huic nostræ potius, quam alteri cuius templum assereret Constantinopoli; nec aliud reperi apud ipsum, quam quod Constantini Patriarchæ cadaver projectum sit in locum, qui vocatur Pelagium, ἐνθα πρῶτον ὑπάρχεν ὁ τῆς πόλεως Πελαγίης ναός: ὃν ὁ θεομιστής κατὰ κράτος, καὶ τὰς κατὰ δόξαν πράξεις, ubi prius fuerat S. Pelagiæ templum, quod invisus Deo Constantinus Copronymus demolitus, locum sepeliendis capite damnatis attribuerat. Nihil hic de Pelagia nostra potissimum, imo ne quidem de Pelagia Martyre. Ut nihil hinc pro illa, qua de agimus, Virgini Martyre concludi possit potiori jure, quam pro Tarsensi aut Pœnitente.

26 Sed penitus paulo inspicere hoc templum lubet, quod alius non S. Pelagiæ, sed S. Pelagii appellatum reperio. De eodem quippe Pelagio agens Zouaras: ὁποιον, inquit, τέμενος ἦν τοῦ μάρτυρος Πελαγίου, ὁ καθελὼν ὁ μισόθεος, καὶ βύθρον ὀρύξας βλάβητατον, ἐκεί τοὺς κατὰ δόξαν ῥήματα προσετίθει. Ubi templum fuerat Martyris Pelagii, quod destruens impius Constantinus Copronymus

Annos 15
nata

obiit initio
seculi IV,

E

et forte anno
ejus II

Templum
Pelagiæ alicujus
CP.
F

quod alius
S. Pelagii
vocatum

quod non
negat etiam
Augustinus

sed excusat,
divino nutu
factum esse,

et nulli temere imitandum,

quamvis
laudabiliter
fiat jubente
Deo.

A Capronymus, profundum ibidem puteum effodi jussit, in eumque morte damnatos abjici. *Hæc Zonaras libro 15, ubi de S. Stephano juniore, qui sub Copronymo necatus fuit. In ejusdem Vita MS. xxviii Novembris illustranda, vocatur similiter ὁ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Πελαγίου ναὸς Sancti Martyris Pelagii templum, diciturque ruinæ proximum fuisse, cum illud Imperator iconomachus everti jussit. Habemus igitur, idem templum ab aliis S. Pelagiæ, ab aliis S. Pelagio tribui: habemus insuper, et hunc et illam, Martyrem appellari ab omnibus, præterquam a Cœlreno: sed vix habemus, quo sententias illorum Auctorum conciliemus, aut utri Sanctorum præ altero sacrum fuisse dicamus templum illud.*

27 Agit de eodem templo in sua Constantinopoli Christiana Dominus du Cange lib. iv num. xxvi, et S. Pelagiæ Martyri attribuit. Sed postea illustrans Zonaram, et libro ejus xv num. vii legens locum, a nobis superiori numero prolatum, ubi templum illud S. Pelagii Martyris appellatur, hæcere animo, ac difficultatem diversarum sententiarum notare capit: putat tamen, nodum solvisse scriptorem Vitæ MS. S. Pelagiæ Antiochenæ, seu Pœnitentis; cui hæc fuit dicata ædes, uti vult ipse: Nam, ait, eadem est sancta Pelagia cum sancto Pelagio. Quippe eadem Pelagia, ex insigni scorto in sanctam Monastriam mutata, monasterium hominum virili habitu et eunuchi specie ingressa, ac Pelagii assumpto nomine, vitam in eo sancte exegit, sexu post illius obitum dumtaxat deprehenso. Recte quidem hæc. Et dicatam quoque ædem ei fuisse Constantinopoli, recte asseruerit; si quo modo Martyrem appellari Pelagiam, seu Pelagium illum posse ostenderet. Quod cum ostensum non sit, nec viduum quo pacto ostendi possit; aliud excogitandum est, ad conciliandos textus diversos, assignandusque Martyr, cui templum dicatum fuerit.

28 Constat ex Commentariis nostris ad Vitam Pelagiæ Tarsensis die iv Maji: ipsum Constantinopoli aliis homonymis notiorum, templum nomini suo dictum obtinuisse Peræ trans sinum; verosimiliter, ut ibidem opinamur, exædificatum propter allatas eo Reliquias Sanctæ. Cum vero interjectus sinus prohiberentur Constantinopolitani, pro libitu et commodo suo, eo accedere, ac vota sua sanctæ Martyri solvere; fieri potuit, ut aliud eidem templum in ipsa civitate sua moliti sint, quod diutino tempore collapsum, Imperator Copronymus æquaverit solo, et locum in cimiterium morte multatorum converterit. Martyrem enim invenire oportet, cui templum illud attribuimus: pro Antiochena autem Martyre Pelagia nullum nobis suppetit argumentum aut conjecturo; sed nec pro alia quavis ejusdem nominis, præter Tarsensem, quamvis et pro illa satis sit, quom attulimus, conjectura.

29 At, S. Pelagii vocatur templum illud Zonaræ aliisque. Nullum equidem reperio in Oriente S. Pelagium, de quo suspicari possim Constantinopoli templum habuisse. Laudatur quidem in Martyrologio Romano xxv Martii S. Pelagius, Episcopus Laodicæ, quod ob fidem Catholicam tempore Valentis exilium et alia passus sit, sed tamen quievit in Domino, et nupiam inter Martyres annumeratur, ut in nostris de ipso Commentariis ad dictum diem videre est. Si tamen Martyrem velis dici posse, ab exilium et ærumnas toleratas; nondum adscripseris ei templum, quin continuo audias, quod objectum nobis modo est; cum idem templum etiam S. Pelagiæ vocetur, cur S. Pelagio potissimum adscribis? Fuit igitur templum illud, a Copronymo eversum, Pelagiæ potius quam Pelagii; Martyris potius quam Pœnitentis; et Tarsensis potius quam Antiochenæ, aut cujusvis alterius. Quod autem Pelagii vocetur nonnullis, factum esse potest ex eo quod locus tempore illorum τῶ Πελαγίου ap-

pellatus sit: unde opinati fuerint, templum quoque, D quod ante ibidem extitisse sciebatur, τοῦ ἁγίου Πελαγίου potius quam τῆς ἁγίας Πελαγίας fuisse.

30 Sed de tricis istiusmodi, non magni momenti, sit satis: duas quibus S. Pelagiam nostram laudavit Chrysostomus, adhuc Presbyter Antiochenus, producamus Orationes; quas edidit pridem Latine Aloysius Lipomannus, Tomo vii de Vitis Sanctorum, et ex illo Surius die ix Junii. Earum primam eamque prolixior em edidit postea, etiam Latino-Græce, Fronto Ducæus noster, atque in Notis, illam se promere e duobus MSS. Christianissimi Regis Henrici IV, in quorum altero adscriptus margini fuit dies Octobris viii, hoc pacto Μαρτὶ Ὁκτωβρίου η΄: qua die etiam in Menologio inscriptam, supra monuimus. In altero hæc fuit inscriptio. Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν παρθένον μάρτυρα Πελαγίαν, τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Laudatio S. Pelagiæ Virginis Martyris Antiochenæ. Hanc eandem Laudationem, cum Græce jam legi possit apud Frontonem, Latine tantum hic edimus; adjicientes alteram ejusdem Chrysostomi de eadem Laudationem, utramque e Surii editione.

31 Edimus autem illas hoc potius die ix Junii, cum plerisque Græcorum Latinorumque fustis, quam viii Octobris; licet Græcis tum iteretur Pelagiæ memoria, in Menæis et Menologio, Latinisque etiam celebretur in ecclesia Mediolanensi, ut Galesinius supra num. II testatur, et Breviaria Mediolanensia docent; nempe impressum Venetiis mccccxix; et S. Caroli Cardinalis Archiepiscopi jussu editum; et nunc pōstremito recognitum Mediolani mccccxv, utrumque juxta ritum Ambrosianum: idem docent Lectiones, a S. Sede Apostolica approbatæ ad illorum usum, qui in ecclesia Mediolanensi Romano ritu utuntur, editæ Mediolani mdcxlii. Primum hic notatum Breviarium, viii die Octobris, tres habet Lectiones proprias de S. Pelagia, sed quæ admodum aberrant a veritate historię nostræ. Hinc illa postea eliminatæ sunt, successitque pro tribus una dumtaxat propria eque desumpta e S. Ambrosio, prout a nobis num. 5 producta est, ut nunc in Breviariis ecclesiæ Mediolanensis, tam Romani quam Ambrosiani ritus, legitur.

32 Atque ex his notare juvat, quam non temere damnandi sint illi, qui receptas olim in ecclesiasticis tabulis Historias subiinde nunc reprobant et falsitatis errorisve arguunt ratione nixi, cum id publica auctoritate noscantur fecisse Ecclesiæ ipsæ, in rebus ac traditionibus domesticis, quarum alioquin tenacissimæ sunt pleræque nationes. Lectiones Breviarii istius, tametsi perperam applicatæ fuerint Pelagiæ, habent nihilominus in veritate fundamentum; decerpitque sunt e S. Ambrosio, lib. 2 de Virginibus sub finem; ubi de Virgine Christi sponsa, ad lupanar damnata, et Milite, illam inde inviolatam mutatis vestibus dimittente, agit, neutrius expresso nomine, sed tantum loco Antiochia indicato: quod scientibus, Pelagiam quoque Antiochenam, et castitatis servantissimam fuisse, videri potest suffecisse, ut Ambrosianam illam Historiam imprudenter huic applicarent. Nos illam de SS. Dydimio ac Theodora, aut de SS. Alexandro ac Antonina, die xxviii Aprilis et iii Maji illustratis, intellectam a S. Ambrosio putamus; nisi opinari malis simile par Antiochiæ quoque certasse. Sed lectiones ipsas ne omnino pereant accipe.

33 Antiochiæ nativitas S. Pelagiæ Virginis et Martyris. Hæc sacra Virgo, cum diebus ac noctibus orationibus vacaret, urgente persecutionis procella, ab apparitoribus raptâ, in medium producit, et libera voce se Christi ancillam profitetur. Jubent continuo iniquitatis iudices, Virginem Christi aut sacrificare aut lupanari prostitui. Confidens in Deum Virgo, idolorum spretis libaminibus, lupanar introducit; et dum fuis lacrymis divinum imploraret auxilium; ecce

tribuitur
a Cange
Pelagiæ Jæ-
nenti,

1)

rectus tri-
buendum
Tarsensi,

C

Pelagio tri-
butum

forte per
errorem
tantum.

Orationes
duæ S.
Chrysostomi
de S. Pelagia

dantur La-
tine tantum,

et 9 Junii
potius cum
plerisque,
12

quam 8
Octobris
cum Me-
diolan.

qui repu-
diant nunc
lectiones
ejus anti-
quas,

a veritate
alienas,

F

uti hic legere
est.

A ecce vir miles, specie terribilis, irrupit in cubiculum, in quo Virgo orabat.

II. Suspicata itaque Virgo, hostem introisse, contremuit. Cui miles : Ne quæso paveas, soror : frater huc intravi, salvare animam tuam. Vestimenta mutemus : conveniunt mihi tua, et mea tibi. Sume habitum, qui abscondat Virginem ; trade qui consecret me Martyrem. Paratus sum mori, ut Virgo conservetur. Mutato igitur habitu, sub militari chlamyde, puella de lupanari evolat, multis extra certantibus, quis primus ingrediens ovem Christi contaminaret.

III. Unus autem ceteris audacior, introgressus exclamat : O mirum ! Puella ingressa est : vir videtur. Recedamus hinc, ne et nos mutemur. Currunt tamen omnes : rapitur miles sub veste feminea ; et Christum confitens ad supplicii locum deducitur. Fertur quoque puellam illo cucurrisse, et cum suo vade de nece certasse. Dicebat miles, Ego jussus sum occidi ; te autem absolvit, quando me tenuit. At illa : Non ego te vadem mortis elegi, sed prædem pudoris optavi. Horum denique piam controversiam impiorum gladius diremit : ambo etenim gloriosa morte martyrium consummaverunt. *Sed hæc veritati minus consona, ab ipsa Mediolanensi Ecclesia, ut diximus, jam reprobata sunt. Vera accipe e duabus Chrysostomi Orationibus.*

ORATIO I

S. Joannis Chrysostomi, Presb. Antiocheni, dein Episcopi Constantinopolitani.

De S. Pelagia Virg. ac Mart.

Laudetur et summis præconiis celebretur Deus, quod mulieres etiam ipsæ, quin etiam puellæ, mortem contemnant ac derideant ; virginesque, admodum adolescentes et nuptiarum expertes, ultro inferorum stimulos invadant, neque ob id tamen aliquid grave patiantur. Omnia hæc bona per Christum ipsum, e Virgine genitum, nobis allata sunt ; quandoquidem, post partum illum et ortum maxime admirabilem, mortis vires dissolutæ sunt, et diaboli potentia ita enervata est, ut non a viris solum, sed ab ipsis etiam mulieribus contemnatur ; neque mulieribus tantum, sed vel ipsis puellis ludibrio sit. Quemadmodum enim optimus aliquis pastor, cum leonem pecora ipsa et gregem totum vastantem ceperit, et ipsius dentes evulserit, atque ungues secuerit, jubanque totonderit ; talem reddit, quem vel pastorum pueri contemnant ac derideant, puellisque deinceps illudendum tradit : ita et Christus ipse, cum mortem, naturæ nostræ antea horribilem, et totum genus humanum perterrefacientem, expugnaverit, et omnem ejus timorem dissolverit ; eam virginibus etiam ipsis illudendam tradidit.

2 Quamobrem et beata virgo Pelagia, tanta cum voluptate ad mortem cucurrit, ut neque carnificum manus expectarit, neque in judicium ingressa fuerit ; sed proprii animi studio, et summa alacritate, illorum sævitiam anteverterit. Parata erat ad cruciatum, tormentaque, et omne suppliciorum genus perferendum : sed metuebat tamen, ne virginitatis coronam perderet. Hinc autem discas, impiorum hominum intemperantiam, Pelagiæ virgini timorem attulisse, quod ab intemperata illorum hominum injuria virgo se submovit ac præripuit. Id quod e marium numero nemo antea facere aggressus fuit : omnes enim ad judicium accesserant, et illic fortitudinem suam ostenderant. At mulieres ipsæ, propter naturæ suæ conditionem, ad injuriam accipiendam paratiorem, talem mortis rationem sibi exogitarunt : nam si li-

cuisset et virginitatem ad finem usque servare, et martyrii coronam percipere, ad judicium Virgo cogitavit, dimidiatæ coronæ compotem factam abire, cum utriusque victoriæ palmam assequi liceret : ob idque noluit in judicium accedere, ac intemperantium hominum ad spectaculum proponi, atque procacibus oculis sui aspectus voluptatem præbere, et sanctum illud corpus injuriæ subijcere ; sed ex thalamo et mulierum conclavi, ad alterum thalamum, hoc est, in cælum ipsum ascendit.

3 Magnum quidem est, carnifices ipsos circumstantes, et hominis alicujus latera fodientes ridere ; sed nihilo minus, quam illud, hoc est. Quorum latera fodiuntur, eorum sensus præ tormentorum varietate consumitur ; ut mors ipsa non ampliusterribilis, sed liberatio quædam, et urgentium malorum remissio videatur. Pelagia vero, cum nihil tale adhuc passa esset, et corpus integrum atque intactum haberet, neque dolorem aliquem sentiret ; forti quædam excelsi animi magnitudine certe illi opus fuit, ut ex hac vita morte violenta seipsam ejiceret. Quamobrem cum illorum tolerantiam admiraris, hujus etiam, quam diximus, fortitudinem admirare : cum illorum patientiam obstupescis, et hujus generosam mentem obstupescere, quod talem mortem subire ausa fuerit. Nolim rem hanc simpliciter prætereas ; sed cogita, quomodo par est teneram illam virginem, quæ nihil aliud noverat nisi virginalem aulam, illo tempore affectam fuisse ; cum milites repente irruentes, et ad fores ipsas stantes vidit, qui ad judicium illam vocabant, et per forum protalibus tantisque rebus pertrahere volebant. Non pater intus erat, non mater, non nutrix, non ancilla non denique vicinus aliquis aut amicus præsto erat : sed sola a carnificibus illis comprehensa est. Quod enim exire, et carnificibus illis ac militibus respondere, quod os erigere et vocem emitte, quod eos aspicere, quod denique consistere et resistere potuerit, hoc certe tale ac tantum est, ut nemo possit non illud admirari atque obstupescere. Non hæc naturæ humanæ facta : sed Dei, majorem partem conferentis, auxilio id fiebat. At ipsa tamen otiosa non erat : sed a seipsa promptum et generosum animum, voluntatem, propositum, studium et alacritatem afferebat. Divina igitur ope ac benivolentia factum est, ut hæc omnia ad eventum perlata sint. Itaque ipsam et admirari, et beatam dicere merito debemus : beatam, quod Dei præsidium atque opem habuerit ; admirabilem, quod tantam animi alacritatem ostenderit.

4 Quis enim non jure obstupescat, audiens illam temporis momento tale propositum iniisse, confirmasse, et ad exitum contulisse ? Scitis enim omnes vos, quemadmodum post multa, sæpe ac multo tempore cogitata, cum occasio ipsa rei conatum a nobis exigit, si vel paululum timoris mentem nostram corripuerit, formidine repente percussi consilia omnia effundimus. At vero illa, momento temporis, consilium ita horribile ac formidolosum inire, decernere, et reipsa perficere potuit. Non præsentium virorum terror, non temporis celeritas, non sua ipsius, cui tot insidiæ paratæ fuerant, solitudo, non quia intra domum sola comprehensa fuerat, non aliæ denique res beatam illam Virginem perturbarent : sed ita securo et præsentis animo omnia faciebat, ut si amici et noti aliqui homines illic præsto essent. Idque jure optimo : non enim erat intus sola, sed consiliarium habebat Jesum ipsum. Ille Virgini præsto erat ; ille ipsius mentem et cor excitabat ; ille animum confirmabat : solus, inquam, ille metum omnem ejiciebat. Hæc autem non simpliciter Jesus faciebat, sed quoniam Martyr ipsa illius auxilio se dignam ante præbuerat.

D
EX S. 10-
CHRYSOS.

magis laudanda quam si per tormenta oppetisset.

E

Ad carnificum conspectum intrepida,

F
consilium in arena capit oppetendæ mortis, et exequitur,

Devota per Christum morte

illam ultro oppetit Pelagia, pudicitia causa.

EX S. JO-
CHRYSOS.
delusus militi-
bus,

A S E domo igitur egressa, petiit a militibus, ut sibi liceret redire intro, et vestem mutare. Ingressa vero intro, vestem mutavit, incorruptam pro corrupta; et pro fragili et caduca, stabilem ac sempiternam. Ego vero præter ea, quæ dicta sunt, et illud miror; quomodo milites illi gratiam, quam Pelagia virgo petierat, concesserunt: quomodo mulier viros decepit: quomodo nihil eorum, quæ futura erant, illi suspicati sunt: quomodo ejusdolum non animadverterunt. Neque enim est, quod aliquis dicat, neminem unquam tale quippiam fecisse. Multæ enim fortasse se præcipitarunt, et in mare seipsas injecerunt, pectusque suum gladio trajecerunt, et laqueis colla inseruerant (nam multa hujusmodi temporibus illis acciderant) sed Deus ipse militum illorum corda excæcavit, ut Virginis Pelagiæ dolum non animadverterent. Quamobrem e mediis retibus Virgo avolvit: et sicut cerva, cum evadit venatorum manus, in quas inciderat, ad alicujus montis verticem, venatorum pedibus et telorum jactibus inaccessum, statim confugit, ac deinde a cursu desistit, e loco illo sine timore aliquo eos despiciens, a quibus antea insidiæ parabantur; ita et Virgo illa, cum in ipsas venatorum manus incidisset, et

B parietibus ipsis, velut quibusdam retibus, comprehensa esset; ecurrit, non in montis verticem, sed in ipsum cœli fastigium, quo nulla erat ipsis accedendi facultas: deinde illinc vacuis manibus eos revertentes aspiciens, gaudebat, cum infideles homines redargutos, et multo rubore adpersos videret.

cum confu-
sione redeun-
tibus ad Ju-
dicem,

C Cogita quale illud fuit, sedente Judice, adstantibus carnificibus, paratis tormentis, universa multitudine collecta, cum milites ipsi expectarentur, qui Pelagiam adducerent; omnesque præ voluptate gestirent, et tamquam ebrii essent. prædam in manibus se habere sperantes; tunc illos ipsos, qui ejus rei causa missi fuerant, vultu in terram demisso redeuntes videre, factumque illud narrantes audire. Quantum dedecus, quantum mœrorem ac probrum omnibus impiis illis tunc fuisse, par est? Qua tristitia, quo vultu, et rubore perfusos milites illos reddisse, credimus; qui reipsa didicerant, se non cum hominibus, sed cum Deo bellum gerere? Josephi, quo tempore a domina sua insidiis petebatur, vestem impuris ac scelestis barbaræ mulieris manibus detentam reliquit, et nudus exiit. Pelagia vero, neque corpus suum ab intemperatis illis hominibus tangi passa est; sed cum anima ipsa corpore denudata in cœlum ascendisset, et sanctam suam carnem apud

D hostes reliquisset, ita dubios et perplexos adversarius reddidit, ut nescirent quid agerent: neque enim habebant, quid reliquiis illis deinceps facerent. Talia sunt perfecta Dei opera, rerum desperationem ad multam facilitatem; sibi que adversantium res, quæ videntur facillimæ, ad extremam desperationem transferentis.

in quo mira
Dei virtus elu-
xit,

7 Quid enim difficultate illa majus, in quam puella tunc inciderat? Quid facilitate illarum, quas milites tunc tractabant, planius videri poterat? Habebant puellam intus solam comprehensam, domo ipsa velut carcere quodam conclusam, et tamen redierunt, prædam non assecuti. Contra puella ipsa, cum omnibus auxiliis atque adjutoribus deserta esset, neque ullam evadendi viam haberet, sed prope illarum ferarum manus se positam videret: ex ipsis faucibus, ut aliquis diceret, abrupta, omnium insidias diffugit, et milites ac judices principesque illos superavit; idque eo tempore, quo omnes se illius victores futuros, sperabant. Postea vero, quam puella ipsa mortua est, tunc in majorem desperationem inciderunt, ut discerent Martyrum mortem, Martyrum esse victoriam. Hoc perinde fuit, ac si,

undarum impetu ad ipsum portus aditum irruente, D navigium merce copiosa et margaritis pretiosis refertum, cum jamjam ab illa ipsa fluctuatione submergendum esse videretur, periculum mox diffugiens, ab ipso aquarum impetu impulsum, quam celerrime ad portum transmissum esset. Sic militum illorum invasio ac terror, cum omnibus undis formidolosior incidisset, fecit, ut multo celerius puella festinaret ad cœlum ascendere: quæque navim ipsam submersura videbatur unda, illa salvam ad tranquillum portum transmisit: ac deinde corpus illud, omni fulgore splendidius, ex alto deferebatur, diabolum id videntem feriens. Non enim ita fulgur, e cœlis demissum, nobis terribile videri solet, ut Martyris corpus, fulgure gravius, dæmonum turmas tunc perterrefecit.

8 Sed ut discas non sine divina providentia id factum fuisse, hoc præcipue licet aperte intelligere, ex ipsius Virginis proposito et prompto animo; quodque milites illi Virginis dolum non considerarint, sed quod illa petierat, libenter concesserint; quod denique ad exitum res ipsa perducta sit. Licet etiam nihilominus et ex ipsa mortis ratione hoc intelligere. Multi enim e sublimi tecto dejecti, nihil mali passi sunt: alii vero, quibus corporis membra læsa et mutilata fuerint, post casum ipsum multo tempore superfuerunt. At in Virgine nihil tale Deus ipse fieri permisit: sed statim jussit animam corpus relinquere, eamque ipse accepit: quippe quæ, quantum satis fuit, certaverat, et rem omnem impleverat: non enim mors illa ejusmodi casus, naturam, sed Dei jussionem, consecuta est. Jacebat igitur corpus illud, non in lecto aliquo, sed in solo. Nec propterea tamen honoris expers erat, quia in solo ipso jacebat: sed solum ipsum ex eo fuit honoratum, quod corpus illud tam gloriosum excepit: quin imo quia in terra jacebat, eo ipso corpus illud erat honoratius. Hujusmodi enim sunt injuriæ, quæ propter Christum accipiuntur, ut honoris cumulum nobis afferant. Jacebat igitur in solo ipso, et angusto quodam loco: sed Angeli Pelagiæ corpus circumdabant, et Archangeli omnes honorabant: Christus denique ipse præsens erat. Nam si domini mortuos servos aliquos nobiliores ad sepulturam deducunt, neque id erubescunt: multo magis Christus ipse Virginem, quæ ejus causa libenter animam emiserat, et tantum periculum susceperat, præsentia sua honorare non recusavit. Jacebat itaque illa, et epitaphium habebat martyrium quod susceperat, confessionis ornatu decora; et veste, omni regali purpura pretiosiore induta. Erat autem vestis illa duplex, una virginittatis, altera martyrii. His funebribus donis ornata Virgo hæc, ad tribunal Christi assistit.

ac providen-
tia,
E

etiam cadaver
virginis hono-
re afficientis.

9 Talem habitum et nos viventes ac mortui nobis ipsis parare studeamus; illud scientes, quod qui auratis vestibus corpus suum exornaverit, nullam ex ea re mortuo homini utilitatem attulerit; quin etiam multorum invidiam et reprehensionem exciterit; quippe qui, neque in morte, ambitiosus et falsæ gloriæ appetens, esse desierit: at si virtute se ornarit, multos etiam post mortem sui laudatores habebit. Etenim ipsis etiam regalibus aulis apud omnes homines splendidius erit sepulcrum illud, ubi corpus jacuerit, quod tam virtute ac pietate vixerit. Hujus rei vos ipsi testes estis, qui divitum monumenta, quamvis aureis vestibus contexta, tamquam speluncas quasdam prætereuntes; ad sanctam hanc Virginem, multo cum studio et animi alacritate, accurritis: quoniam, cum martyrio, confessione et virginittate, multæ et aureæ vestis loco, funus suum ornarit, hinc postea discessit. Hanc igitur pro viribus et nos imitemur. Contempsit illa vitam hanc: contemnamus

Exhortatio
ad animam
virtutibus
ornandam.

F

A contemnamus et nos delicias, irrideamus sumptuosos apparatus, abstineamus a crapula et ebrietate, fugiamus voracitatem.

*ad festum
Pelagiae digne
celebrandum,*

10 Non temere hæc nunc dico, sed quoniam multos video, postquam concio hæc dimissa fuerit, ad ebrietatem, ad cauponas et mensas illas, quæ sunt in hospitibus publicis, et ad alia inhonesta opera statim reversuros. Quamobrem precor vos et hortor, ut semper sanctam hanc Virginem in memoria et mente habeatis, neque concionem hanc celebrem dedecoretis; non denique fiduciam nostram, ex hoc die festo ad nos proficiscentem, imminuatis. Etenim non temere cum Gentilibus disserentes hujus diei festi celebritate gloriamur; eamque objicientes, erubescere illos facimus, cum dicimus, quemadmodum urbem integram ac totam, tantumque populum puella una mortua singulis annis ad se attrahit, idque post tam multos annos, neque tempus ullum honoris hujus seriem interruptit. Verum si senserint, quæ in hac celebritate committuntur, majore laudationum parte privati erimus. Hæc enim multitudo, quæ nunc præsens est, si bene ordinata ad nos accedere posthac studuerit, ea res maximo nobis erit ornamento: at si cum segnitie et negligentia multa hic aderit, probum et accusationem nobis ea res afferet.

*ad incumben-
dum proximo-
rum correctio-
nem*

B 11 Ut igitur vestra multitudine, charissimi auditores, nos exultare possimus, eodem recto ordine domum revertamini, quo par est eos redire, qui cum talibus Martyribus versati; nam si quis non ita domum redierit, non solum nihil profecerit, verum etiam periculum maximum sibi attraxerit. Scio vos hoc morbo non laborare: sed non satis hoc vobis est ad excusationem, nisi et fratres ipsos, inhoneste se gerentes, ad modestiam maximam, et ad convenientem et compositum statum redigatis. Honorasti Martyrem præsentia tua? eandem illam et proximorum tuorum emendatione honora. Si enim videris inordinatum risum, atque inhonestum cursum, et illiberalem incessum, indecentemque habitum et figuram; accede, et illos ipsos, qui talia committunt, acerbo et terribili vultu intueri. At contemnent illi, et irridebunt potius. Sume tecum duos vel tres fratres, vel plures, ut qui hæc facit, multitudine ipsa præsentem correctus, modestior fiat. Quod si neque sic illorum amentiam represseris, eos ipsos ad Sacerdotes deferas. Sed vix fieri potest, ut ad eam impudentiam illi devenerint, ut si reprehensi ac rogati fuerint, non cedant, verecundentur, et ab inordinata et ludicra chorea se retrahant. Quod si decem, si tres, si duos, si unum tantum lucrifeceris; multam utilitatem tibi comparaveris.

*ad honeste
per vias in-
cedendum,*

C 12 At multa est viæ longitudo. Longitudinem hanc ad eos quos supra diximus, colligendos sponte subeamus. Multo thuris vapore viam implemus. Honestum quidem hoc est. Verum non tantum via ipsa honesta apparuerit, si, vaporis atque odorum instrumentis per illam totam dispositis, aerem ipsum odoris suavitate perfuderis; quantum si omnes, qui hodie per illam ipsam viam incedunt, Martyris certamina inter se narrantes domum redeant, linguas ipsas singuli pro vaporis instrumento exercentes. An non videtis, cum Imperator in urbem ingreditur, quam composite atque ordinate milites ipsi, ordine utrimque dispositi, armati incedunt: vicissim se hortantes, ut quieto et sedato ac reverenti gradu procedant, quo iis, qui eos spectant, compositi et spectatu digni videantur? Illos igitur imitemur: nam et nos Imperatorem deducimus, non corporeum aliquem, aut terrenum, sed Angelorum Dominum. Atque ita ingrediamur, nos mutuo hortantes ad concinne atque ordinate progrediendum, ut non multitudine solum, verum etiam ordine ipso spectatoribus

stuporem afferamus. Maxime quidem. Quamvis enim nemo præsens esset, quamvis soli per viam incederemus, neque sic tamen immodestos nos esse oporteret; divinos illos oculos metuentes, qui semper patent, et ubique præsentem sunt, omniaque intuentur.

D
EX S. JOAN.
CHRYSOS.

13 Nunc vero etiam illud considerate, multos hæreticos hic esse inter nos commistos, qui si vos ita saltantes, ridentes, vociferantes et ebrios viderint, summe nos condemnantes discedent. Quod si aliquis uni alicui homini scandalum afferens, inevitabiles pœnas dabit; nos, qui tam multis scandalum afferimus, quam pœnas daturos putas? Sed prohibeat illud Deus, ut post hos sermones, et hanc admonitionem, aliquis iis vitiis obnoxius inveniatur. Nam si antehac, qui hujusmodi facinora committere audebant, venia digni non erant; post consilium atque increpationem hanc, pœna ipsa multo gravior erit et inevitabilior; tam iis qui hæc faciunt, quam qui fieri vident et contemnunt. Ut igitur et illos pœna liberetis, et vobis copiosiores mercedem comparare possitis, fratrum nostrorum curam suscipite: ad ea, quæ dicta sunt colligenda atque enarranda eos impellite, ut per totam viam hæc meditantes, et iis, qui domi remanserunt, mensæ hujus reliquias afferentes, illustre convivium etiam illis habeatis. Ita enim et hujus diei festi gustum maximum percipiemus, et sanctam Martyrem ad majorem benevolentiam provocabimus, vero honore illam prosequentes: quæ majorem etiam voluptatem capiet, si fructum aliquem et utilitatem animas juvantem adepti redierimus, quam si huc venerimus, et postea tumultuari simus. Faxit Deus, hujus sanctæ Virginis, et eorum qui similiter certaverunt, orationibus ac precibus, et ut hæc, et alia quæ dicta sunt, diligenter memoria teneatis; et ut ad opus ipsum omnia conferentes, in omnibus ad finem usque Deo ipsi grati simus: cui gloria sit et imperium, nunc et semper, et in secula seculorum, Amen.

scandala-
que ibidem
vitanda.

ORATIO II

Ejusdem de eadem.

Majore quidem theatro sancta Virgo Pelagia digna esset: magna enim hujus puellæ certamina extiterunt, ob idque copiosiores theatri frequentiam requirunt. At satis illi tamen est Christus, qui solus pro omni ornamento hujus Virginis paenegyrium ac celebritatem præsens exornat: quo enim loco Christus adest, illic omnium Angelorum chorus præsto est. Et omnes quidem Martyres sua corpora cruciatibus fortiora præstiterunt, ob idque magnum quoddam theatrum adversus diabolum sibi paraverunt; cum incorporeos spiritus corpore ipso superaverint, et carnem suam cum ferro contententem fortiter exhibuerint. Cum vero etiam puellas ipsas video, pro Christo crucifixo mori gestientes; tunc diaboli temeritatem magis rideo, qui cum permulta vaticinandi loca sibi excogitaverit, quasi res futuras in illis ipsis prænuntiaturus esset, non illud præviderit ac vaticinatus sit, quantum dedecus, quovis risu dignum, hodierno die passurus esset.

Diabolus
victus

2 Quid enim magis ridendum aliquis duceret, quam quod hodie passus est diabolus? Qui licet Virginem irretitam haberet, a præda tamen ipsa excidit; et puellam, quam apprehendit, tenere non potuit; quasi umbram, non Virginem apprehendisset. Nam cum illa simplicitatem columbæ cum serpentis prudentia conjunctam haberet, ut columba quidem simplex comprehensa est, sed ut prudens

et delusus a
puella,

EX S. JOA.
CHRYSOS.

A serpens diffugit: quamvis enim esset comprehensa, de victoria tamen non desperavit; neque animo aut consilio capta fuit, licet corpore detenta esset; sed artem quamdam atque consilium excogitavit, quo eorum, a quibus comprehensa fuerat, temeritatem eluderet, et eos tanquam stupidos redderet.

insidiatores
pudicitiaeper præcipi-
tium effugien-
te;

3 Sed quidnam hoc fuit? Se consilium mutasse puella simulavit: idque ut credibile videretur, quamvis in tantæ fluctuationis et naufragii periculo constituta esset, vultu tamen ipso hilaritatem præferbat. Figmento igitur illo milites capti, et puellæ hilaritate decepti, humanius in illam se gerere cœperunt. Quæ cum ab ipsis petiisset, ut tamdiu liceret abesse, quoad ornatum sponsæ convenientem sibi indueret; eundi potestatem milites ei concesserunt; quippe qui ea re non solum illi Virgini gratum facturi essent, sed futurum etiam cogitabant, ut a iudice ipso magis laudarentur, si puellam veste ornata duxissent. Illa vero consilii sui compos facta, statim se veste induit, quæ vere decora est. Cum enim animi fortitudine, et resurrectionis spe multa se induisset atque corroborasset, ad ipsius tecti fastigium cucurrit, et illinc seipsam præcipitem dedit.

B Itaque palæstræ genus illud exegit, quod, ut magnum quidpiam, aliquando diabolus Domino ipsi proponere ausus fuerat, cum dixit; Si filius Dei est mitte te deorsum.

animo sibi
præsentissi-
ma,

4 Hujus puellæ fidem et animi magnitudinem valde obstupesco. Quid enim tunc alia virgo secum ipsa non cogitasset? Dixisset quidem: Do meipsam ex hoc loco præcipitem, cum id facere eo ipso coacta sim, quod stuprum metuo. Laudabile est propositum, modo casum ipsum mors consequatur: quamvis enim in me mortuam hostes debacchati fuerint, id tamen ego non sentiam, neque insciente hoc facient. At si in terram collisæ, corporis membra perfracta fuerint, anima vero in membris permanserit; corporis turpitudinem moleste ferens ac dolens, tunc nihilominus ad Judicem ducta, ea patiar, quæ semper timui: tradent enim stupro corpus ipsum membris læsum, ac me violatam dimittent: sicque duplicem feram calamitatem, tum corporeis membris læsa, tum virginitate spoliata. Hæc satis quidem fuissent, ut aliam puellam perturbarent. At illa ita confusa est, quasi finis ipsius sponsorem aliquem

haberet: ob idque prompto animo ad eum casum D festinavit.

5 Itaque puellæ et virginis fortitudine atque animo illo victus es, diabole. Quæ enim Domino ipsi olim proposuisti, ad ea puella quædam ejus famula te provocavit; et ad tecti fastigium accurrens, illinc seipsam jaculata est: cumque a Iudice vocata esset, tibi, qui hoc suggessisti, non obtemperavit, neque subdolam pugnam subiit: novit enim versutas cogitationes tuas, cum sæpe virgines ipsas ad Iudices, tamquam ad flagella excipienda, vocare soleas, postea vero sine pugna iis, qui pugnam subierunt, acerbius detentas ejicis. At si vere ad pugnam vel ad stadia puellam provocas, congregare nunc cum illa, e tecto se dejiciente, eamque illinc decedentem sustine: audeas contra illam stare, et palæstram experiri. Excita quaecumque velis astutiam. Habes terram pro pugnae campo: urge nunc gladios ipsos, ut mortem inferas: substerne interficiendis hominibus dura cædis instrumenta: para decedenti puellæ confractionem. Omnes enim quantumvis abstrusas atque abditas artes tuas, velut infirmissimas, illa superavit; quodque majus est, neque illud a Deo exegit, quod scriptum est; Angelis tuis manda de me, Domine, ne unquam offendam ad lapidem corpus meum; sed id petiit, ut animæ præciperet, post casum ipsum e corpore discedere.

et diabolo
ipsi insultante

6 O puellam, genere quidem et sexu feminam, animo autem ipso marem! O virginem duobus nominibus extollendam, quod in Virginum grege, et Martyrum choro numerata sis! O puellam, ita continentem, ut neque aspectu quidem ipso fruendi facultatem intemperato Iudici præbueris. Hujus igitur puellæ temperantiam et nos imitemur, et contra voluptates ipsas victoriæ trophæa erigamus: incontinentiæ atque intemperantiæ impetum frangamus, et animum ipsum ad pietatem servandam corroboremus: judices ipsos a tentationibus submoveamus, et cum opportunum est, non abjectos, sed audaces nos præstemus: denique membra nostra, quæ sunt super terram, mortificemus, ut Dominus ipse hoc humile corpus nostrum tale reddat, et in eam conditionem transferat, ut corporis sui formam cum eo communicet: cui sit gloria et imperium in secula. Amen.

E

ac virginitatis
martyrii
que laudem
merente.

C

DE S. ALEXANDRO MARTYRE

F

EPISCOPO PRUSÆ IN BITHYNIA.

G. H.

Ex Synaxariis Græcorum MSS.

P^rusa, celeberrima olim urbs Bythiniae et Episcopalis, apud Montis Olympi radices, profert et hoc die 1x Junii et sequenti duos suos Episcopos Christi Martyres, Alexandrum scilicet et Timotheum. Hunc constat sub Juliano opostata occisum, ut sequenti die dicetur; at quo tempore S. Alexander martyrio coronatus fuerit, non potuimus investigando assequi. Illustris nihilominus ejus memoria celebratur in antiquo MS. Græco Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanae, ad usum nostrum alias concessa a Patribus nostris Parisiensibus Collegii Claramontani, in quo ista leguntur: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Ἀθλοῖς τοῦ ἀγίου ἱερομάρτυρος, Ἀλεξάνδρου, Ἐπισκόπου Πρύσης. Eadem die 1x Junii, certamen

sancti Hieromartyris Alexandri, Episcopi Prusæ. Ejusdem memoriam reperimus Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana in libro, O littera et numero 148 signato: item Parisiis in MSS. Menæis Cardinalis Mazarini, et Patrum Ordinis S. Dominici Congregationis S. Ludovici, atque etiam Divione in Collegio Societatis Jesu apud Petrum Franciscum Chiffletium: in quo exemplari additur, quod ἔῳ τελευτᾷ, gladio consummatur: hi quoque opponuntur versus:

Πανευπρεπὴς σοι κόσμος ἱεροσύννης
Ὁ λαμπρὸς ἀθλος, Ἀλέξανδρε, τοῦ ἔψους.
Ornatus ingens Sacerdotii tibi est,
Gladius agonem finiens, Alexander.

DE SANCTIS TRIBUS VIRGINIBUS

MARTYRIBUS EX INSULA CHIO.

Ex MS. Synaxario Divionensi.

G. II.

Chios est magna insula Asiæ, in mari Ægeο et Icario prope Ioniam, de qua pluribus actum est die xv Maji, ad vitam S. Isidori, ibidem sub Decio martyrio coronati. Hinc adductæ dicuntur, sed non additur quo, tres pariter Virgines, et gladio interemptæ, dum in supra citato MS. Synaxario, Divione a nobis reperto, sic legitur, Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Eadem hac die ix Junii, αἱ ἁγῆαι Μάρτυρες, αἱ ἀπὸ Χίου, καὶ παρθένοι, ξίφει τελειοῦνται. Sanctæ

Martyres ex Chio, æque Virgines gladio perimuntur. Ubi præpositio ἀπὸ patriam videtur denotare, non solum locum ubi captæ et unde abductæ ad supplicium sunt. In eodem MS. adduntur hi versus:

Ἐστειμίσαντο τῇ χρῶᾳ τῶν αἱμάτων
Νύμφαι Θεοῦ τρεῖς, ἃς ἀνείλε τὸ ξίφος.
Divinitatis tres sponsas cruor pinxit,
Colore roseo, qui dedit gladius neci.

DE SANCTO VINCENTIO

B MARTYRE AGINNENSI IN AQUITANIA.

E

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Actis antiquis et cultu, variisque circa personam et reliquias controversiis.

G. II.

SUB DIOCLET.

Neque S. Caprasii discipulus,

Aginnum sive Agennum, olim urbium Aquitania princeps habita fuit, nunc inter præclaras ejus regionis civitates adhuc censetur, situ prope dexteram Garumnae fluminis ripam, ubi Ægircium amnem recipit, estque supra Burdegalam, a qua circiter viginti leucis Gallicis distat, vulgo Agen dicta. Primus hujus urbis Episcopus habetur passim S. Caprasius, ejusque discipulus S. Vincentius Levita et Martyr, de quo illud apud Samarthanos ex ejus Proprio: B. Vincentius eodem ordine fuit ordinatus ab ipso B. Caprasio, quo B. Stephanus ab Apostolorum Principe B. Petro. Imo et B. Vincentius a Saussayo, et forsitan ab aliis recentioribus pluribus, etiam S. Caprasii in Episcopatu habetur successor. Verum cum Gregorio Turonensi et antiquis Lectionibus Ecclesiæ Aginnensis infra proferendis, B. Vincentium solum Levitam agnoscimus, a quocumque Episcopo, qui ignoretur, ordinatum, Nam S. Caprasium, nobilissimi Fausti filium, et juvenem decoratissimum, ac Christi Martyrem, nominant MSS. antiqua. Acta quoque et apud Surium xx Octobris, et apud Labbeum in Appendice ad Tomum 2 Novæ Bibliothecæ, et apud Bellovacensem lib. 12 cap. 133 extant, nulla dignitatis Episcopalis aut alterius sacri Ordinis suscepti mentione. Consentiant autem illis omnia passim Martyrologia, tam manu exarata quam typis excusa, etiam sub nominibus Usuardi, Adonis et aliorum, cum Martyrologio Romano ad diem xx Octobris, quod tunc latius erit discutiendum. Antonius Dadinus de Alteserra, lib. 4 Rerum Aquitanicarum cap. 17 asserit, sub Diocletiano anno Christi CCCLXXXII (forte CCLXXXII legendum) Vincentium Diaconum Aginnensem capite truncatum: at S. Caprasium, nobilem adolescentem Aginnensem, anno CCCII cæso capite martyrii lauream adeptum. Seposito ergo S. Caprasio, Acta S. Vincentii proferimus.

2 In pervetusto Martyrologio Flori, quod cum genuino Martyrologio Bedæ ante Tomum 2 Aprilis edidimus, ista ad hunc ix Junii leguntur: Aginno, passio S. Vincentii Martyris, qui Leviticæ stolæ candore

micans, pro amore Christi martyrium adeptus, magnis sæpissime virtutibus fulget: atque hæc ex libro Miraculorum Gregorii Turonensis desumpta sunt. Usuardus ista solum habet: In Galliis civitate Aginno, passio B. Vincentii, Levitæ et Martyris. Ado et Notherus aliique addunt, loco Pompejaco; quo scilicet corpus delatum fuisse infra in Actis dicitur. Consentiant passim alia Martyrologia cum Romano.

3 Historiam passionis ab incolis retineri, asserit jam citatus Gregorius Turonensis, quam scriptam circa annum CCCXXI, post corporis revelationem translationemque, sed hactenus desideratum, nacti sumus, ex insigni MS. pergamenæ Passionali cœnobii Bodecensis Canonicorum Regularium S. Augustini in Westphalia, a Joanne Gamansio ibidem descriptam; et contulimus cum altera Vita, quam ante descriperamus, ex Codice MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, sed contractam. Si quis tamen velit primariæ Actæ fuisse longe pleniora, unde alia quædam accepta in antiquis Lectionibus inveniantur, nolumus ea de re controversare; et ideo illas ipsas Lectiones e Gallia submissas subjungimus iis quæ damus Actis: ipsas enim etiam habuit Saussayus, easque in Supplemento Martyrologii Gallicani more suo amplificavit, tacite sic rejiciens, quæ ante ad hunc ix Junii ediderat. Ibi indicatur translatum esse corpus ad Conchense monasterium, ejus in prioribus Actis nulla fit mentio; uti nec Ecclesiæ ad ejus honorem Pompejaci erectæ. Leontium Archiepiscopum Burdegalensem contidisse, et exornasse aliquos S. Vincentii basilicas, testatur Fortunatus, auctor illi cœrens lib. 1 Carminum Poemate 8 et 9: quod utrumque infra damus. Aliqua Ecclesia S. Vincentii anno DLXXXV illustrata fuit cœlesti visione, cum eam milites violassent in civili bello, quod Gunthramnus susceperat ad persequendum Gundebadum, qui se Chlotharii filium fugebat, et Burdegala Convenas fugerat. Rem gestam Gregorius tunc Episcopus Turonensis describit, lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 105, et lib. 8 Historiæ Francorum cap. 35. Quæ etiam loca constituimus addere, ut tector omnia sub unum quasi conspectum habeat.

Dantur Acta passionis ex MSS.

F et lectionibus propriis:

constructio basilicæ ex Fortunato:

et poema in violatores ejus.

et prior illo passus:

inscribitur antiquis Fastis.

A 4 Sammarthani in *Episcopis Aginnensibus*, ubi de S. Caprasio pag. 86 et 87, inter multa de S. Vincentio etiam dicunt sequentia. Plurimæ religionis est, Agionensem populum, anniversaria pompâ, die sexto Novembris, in montem vicinum; ecclesiamque ibi erectam conscendere cum suo Magistratu; quem noxis ritu per confessionem expiatum, cœlesti panis illic refici, institutum est; ut scilicet hospitali huic Divo gratulentur, quod ejus beneficio pestilentia abierit anno mncxxix. Variæ per hanc diœcesim reperiuntur ædes, hujus Martyris memoriæ consecratæ; sed insignis in Manso Aginnensi (vulgo le Mas de l'Agenois) quod oppidum ad Condomiensem nunc diœcesim pertinet, ubi et Collegium Canonicorum. Hæc Sammarthani, reliqua commodius infra ad Acta notantur.

pestis sublata:
vultus ejus
ecclesiæ.

Non sunt illi
jungendi
S. Primus
et Felician.

B 5 Saussayus, ut supra indicavimus, longa elogia S. Vincentii habet, tum in ipso Martyrologio Gallicano, tum in *Supplemento* ad hunc 1x Junii, ac præterea ad diem secundum Junii ista scribit: Agenni, natalis sanctorum Martyrum Vincentii, Primi et Feliciani; quorum egregia pietas et fides, tormentis et sanguine profuso magnifice declarata, mortem eorum et apud Deum pretiosam, et coram hominibus gloriosam eorundem memoriam reddidit. Hæc ibi, phrasi omnibus Martyribus communi, conjungendo disparatissima inter se, eque ab hoc 1x Junii ad diem secundum perperam transferendo. In apographo Martyrologii Hieronymiani Blumiano ad hunc diem, ista leguntur: In Gallia Pompeje Martyris, et in apographo Lucensi: In Gallia Popejæ, Primi et Feliciani. Pro quibus nimium intricatis aliquanto distinctius in apographo Corbeiensi Parisiis excuso sic habetur: In Gallia Pompejaci passio S. Vincentii Martyris. Nomentana civitate passio SS. Primi et Feliciani Martyrum. Sunt ergo distincti loco, Primus et Felicianus Martyres Romani, via Nomentana sepulti (uti latius in eorum Actis hoc ipso die dicitur) et S. Vincentius, passus Aginni, atque translatus Pompejucum. Et forsitan ex simili errore SS. Primus et Felicianus Fratres, visis tormentis illatis S. Caprasio, de quo supra actum, se huic adjunxisse Aginni, et martyrio coronati dicuntur in Actis SS. Caprasii et Fidei, relatis a Surio ad diem xx Octobris et apud Labbeum in Nova Bibliotheca Tomo 2 pag. 330. Sed magis probatur quæ in Appendice dicti Tomi 2 alia habetur Passio S. Caprasii, sine mentione S. Fidei, aut SS. Primi et Feliciani Martyrum. Habemus et nos MSS. Acta Martyrii SS. Caprasii et Fidei, absque ulla SS. Primi et Feliciani notitia, uti et alia MSS. S. Fidei absque mentione S. Caprasii et SS. Primi et Feliciani. Antiquiora denique Martyrologia solum referunt S. Caprasium ad diem xx Octobris, quando poterit hæc controversia definiri.

An Reliquiæ
Conchas
translatæ.

C 6 Alia quæstio hic suboritur, de translato corpore S. Vincentii ad monasterium Conchense, uti hisce undis verbis infra in secundis Actis dicitur. Quod sub hoc amplificatione refertur a Saussayo in *Supplemento*: Divinitus factum est, ut sacræ ejus exuvie, de Pompejacensi ecclesia ad monasterium sancti Salvatoris, Conchense dictum, nunc collegium secularium Canonicorum in diœcesi Ruthenensi, transferrentur una eum S. Fidis inclitæ Martyris (quæ Vincentium ipsumque ejus consecratorem Caprasium in pugna fidei puella fortis præcesserat) pretiosis pignoribus: ubi etiamnum in magna reverentia conservantur. Hæc Saussayus, multa coacervans, quæ ex jam dictis satis corrumpunt: nulla enim invenitur societas fuisse S. Vincentio cum S. Caprasio et S. Fide: imo singuli seorsum videntur collocandi, ac forsitan diversis temporibus martyrio coronati; quorum primus diu ante alios ab Altaserra collocatur S. Vincentius. Quod autem potissimum huc spectat, non sunt ejus Reliquiæ.

D ad cœnobium Conchense una cum S. Fidis pretiosis pignoribus translata: hæc enim fuerunt quadam furtiva industria ab Aroniso Monacho Conchensi e propria ecclesia sublata, et Conchas circa annum mcccxc de-recta, cum loco Caroli Stimplicis, regno Franciæ præset Odo Aquitanus: uti accurate indicant Acta Translationis quæ habemus et soluta et stricta oratione conscripta; unde et S. Fidis de Conchis monasterium nuncupari docent Sammarthani. Nulla interim ibi fit mentio Reliquiarum S. Vincentii, ibidem asservatarum, aut eo translatarum; quare de illis optaremus diligentius inquiri, et admoneri.

7 Colitur idem S. Vincentius Martyr etiam in Archiepiscopali Poloniæ Ecclesia Gnesnensi Officium Lectionum, et in Episcopali Cracoviensi Ecclesia fit Commemoratio ejusdem, sed die sexto Junii, uti discimus ex accurato Catalogo e Polonia ad nos misso: sed quæ hujus cultus occasio fuerit, non divinamus; veremur autem, ne corpus aliquod sub eo nomine illuc Roma allatum sit, et hic ex Gallia perperam assumptus.

Cultus in
Polonia
6 Junii.

ACTA MARTYRII

Ex MSS. Bodecensi et Ultrajectino.

E In Aginnensis quondam urbis territorio, regione a Metensium, quæ una est de nobilioribus civitatibus Galliæ, sacrilega Paganorum turba solito more convenerat, ceremonias non veræ religionis, sed falsæ seductionis exercere in templo, diis suis consecrato. Quo videlicet inhabitantes dæmones, fallacia sua, convenientis ibidem vulgi mentes oculorumque acies fallebant; ut putaret se plebs illa miserabilis aliquid operis divini in simultatibus ludentis diaboli intueri. Nam per ejusdem templi fores, quasi ad nutum alicujus inibi constituti numinis, aut ut verum dixerim, inhabitantis dæmonis b, rota flammis circumsepta, solita erat prorumpere; et a summo collis vertice in præterfluentis annis gurgitem, in præceps deorsum propere devoluta, percurrere; rursusque a flumine ad ædem templi devio rotatu, vana vomens incendia, remeare. Hæc autem omnia fallacissimus ille et invidus bonorum omnium diabolus ideo faciebat, ut persuaderet miseris hujusmodi phantasmate, quatenus crederent eum esse quod non erat.

2 Ad memoratum itaque delubrum, uti jam enarrare cepimus, Præses antedictæ urbis cum multa plebium turba convenerat, et ad progredientis rotæ igneum gyrum ingentis populi sollicitudo pendebat. Inter quas populorum catervas S. Vincentius, decus Martyrum mox futurus, ut credendum est, miseratione Dei, ne populi diutius illuderentur, exhibitus, et nulli antea incolarum cognitus, celeri, quantum rei exitus docet, martyrio coronandus advenit; et quænam hæc populi esset celebritas, sollicitus Dei cultor agnovit. Nec eum doli latere diaboli potuere; qui erat verus Dei famulus et fidelis cultor Domini nostri Jesu Christi. Prorumpenti ergo de templo huic fraudulento diabolicæ machinationis operi, Athleta Christi elevata sursum dextera signum Crucis opposuit; atque illico omnis diabolici phantasmatibus illusio, facto signaculo veræ Deitatis evanuit, et numquam inibi fallacia nequissimi deceptoris mentes hominum in posterum seducere tentavit.

3 Attonitus est Præses ad potentiam Numinis illius, cujus virtute perspicit vacuata Dei sui incendia; et signaculo veri Numinis extinctam religionem suam subito deplorat et irrisam. Exagitatus itaque furiis, sanctum Dei famulum catenarum vinculis præcepit implicari, et vinctum Dei hominem

E

a
Præstigiis
dæmonis in
rota ignea,
deorsum et
sursum ro-
luta,

b

S. Vincentius
signum Crucis
erexit:

F

nem

captus, A nem ad templi Dei sui aditum jubet usque perducī; sperans pœnis Martyrem Christi vincere, vel de numinis sui destructione dignam ultionem reddere. Tunc insania perfidi hostis cœpit debacchando furere; nam diabolus, de fano suo extrusus, habitaculum sibi elegit in Præsede; justoque Dei judicio id actum est, ut S. Vincentius, glorioso martyrio coronatus, celerius migraret ad cœlum; et Præses, agitante diabolo supplicium accepturus sempiternum, præceps descenderet in infernum. A lictoribus igitur ad quæstionem Præsidis vir beatus, suppliciis innocens mancipandus, attrahitur: a quo Præses furibundus, satellitibus iniquis circumseptus, nomen illico, patriam, genusque perquirat. Cui nihil vir inclitus respondens, nisi tantum se servum Christi, et Vincentium e nomine, profitetur.

c
extensus
crudeliter
caditur:

d

B cum teneram corporis eadem crudelis lacerator scinderet, et hominem Dei ad nullam mœstitiam permovere posset; ipse etiam auctor sceleris et illator suppliciorum exhorruit, sanctumque virum duci ad locum hand longe remotum a templo præcepit. Absolutis itaque a patibulo membris, laceratus quidem, sed spiritu alacri robustus; cum ad assignatum locum docentes celerior anteiret, et segnius sequentes lætus increparet, propter spem victoriæ et martyrii coronam sibi jam de proximo paratam; Præsidem, illaturum membris quietem potius quam mortem, triumphum magis quam interitum, lætus expectat. Præses post paululum, eo sævior quo ille hilarior videbatur, ad constitutum locum diabolo comitante subsequitur. Adest apparator mortis, hominem Dei percussurus. Attollit cervicem Martyr intrepidus, et cadenti deorsum gladio, gloriosioris vitæ beatitudinem deferenti, sine cunctatione collum extendit. Fit beati capitis pretiosa desectio: Dei servi spiritus post triumphum, cœli conscendit ad præmium.

et capite
plectitur.

e
Corpus humi
depositum,

C nunc demonis templa, et erecta in melius Martyris tecta testantur: denique ex eo tempore nunquam aut sacrilegi Paganorum cultus, aut demonum phantasmata in loco illo paruerunt: tantum beneficii, per effusionem sacri cruoris et interventum beati Martyris, Christus Dominus contulit in partibus illis. Latuerunt autem sancti Martyris membra per terdena aut eo amplius lustra f: quo tanti temporis emenso intervallo, cuidam boni operis Christiano beatus Martyr Vincentius in somnis apparuit: et locum sepulture ipsius manifesta indicatione detegens, ut corpus suum ad locum alium nomine g Pompejacum, quinque ferme millibus a Nemeto constitutum, transferretur, edixit. Sancti igitur et religiosi viri, Pompejacensis loci Presbyteri, relatione hujus revelationis edocti, ad indicatum locum cum grandi fide ac reverentia convenerunt: et sagacius inquirentes, quod revelatum fuerat, post tanti temporis spatia, reperiunt; sancti Martyris corpus illæsum, post tanta supplicia, tantique temporis intervalla, nullo tabo hiridum, nullis compagibus dissolutum, nullis vermium morsibus exaratum. Ad electum ergo Martyris locum, juxta præfatæ revelationis admonitum, effossa a fidelibus B. Vincentii Christi Athletæ membra gestantur; et Pompejaco,

f
post 150 cir-
citer annos
reperitum
illæsum,

g

in complacito sibi solo, venerabiliter uti dignum erat, tumultantur. Factumque est, divina annuente clementia, ut neutro loco beneficia beati Martyris deessent; altero, pretiosi corporis præsentia dotato; altero, miraculorum et virtutum exhibitione decorato. Credimus enim providam humanarum necessitatum Dei providentiam, ideo beati hujus Martyris membra in Pompejacensis soli gremio voluisse locari, ut magnum quid incolis beneficii tribueret præsentia tanti tumuli. Oremus ergo Dominum Deum nostrum, ut qui Martyribus suis tanta tribuere pro nominis sui confessione dignatur, nos quoque peccatores misericordiæ suæ expertes non patiatur: præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

D
EX MSS

Pompejacum
transfertur.

ANNOTATA G. H.

a Ita constanter MSS. Suspicio tamen Nemetensium, ex infra scripto Nemeto; seu etiam Vernememensium legendum, ex secundo Pormate Fortunati, quod inscribitur de Basilica S. Vincentii Vernemetis: quamquam hic quoque Metenses vere dictos aliquos, æque ac in Lotharingia eos qui et Mediomatrices, colligi datur ex oppidi Mezin, Aginno septem leucis distante ad Occidentem, quod a Mettis seu Mediis, ita dictum videtur; sicut vulgo appellatur le Messin Mediomatricum jam dictorum regio.

E

b Sammarthani hanc illusionem ita describunt. Exoriri videbatur rota, et ex templi penetralibus cinnicare in aerem, ac sublime ferri inflammata.... Rem miram ignaro rudique populo faciebat, quod rota scintillantibus ac flammeis orbibus volutaretur, ac dissiliens omnem in partem fragmentis, cum fragore dissoluta perrumperetur, et in flumen Garumnæ præcipitare fragmenta omnia uno puncto temporis cernerentur. At tunc multo majores plausus movebantur, cum ex undis emergens quasi re divina rota, eadem qua ante fulgoris pompa, lisdemque flammaram præstigiis, qua via et quo venerat modo, in eadem adyta templi, ex quibus prius eruperat, se conditum ibat. Quæ arbitramur eleganti oratoris calamo ita exornata atque amplificata.

c Forte legendum hic est inf. a. Nominati.

d Scilicet duobus ad utramque manum et uno ad pedes.

e Id est, sepulcrum.

F

f Ergo circa an. 440, si vere sub Diocletiano passus Vincentius est.

g Pompejacum, an jam in Registro beneficiorum diocesis Aginnensis appellatur parochia S. Vincentii, cujus Patronus est Abbas Cleyracensis, relinquo istis decidendum, et nobis indicandum.

h Ita MS. Ultrajectinum: in Bodecensi iterum Metensi legitur, quod jam diri oppidum Mezin posse credi: in Lectionibus infra legitur Reonemense.

ALIA ACTA MARTYRII

Ex antiquis Lectionibus Ecclesiæ Aginnensis.

Beatissimus Vincentius, Levita Agennensis; ut a Patribus traditor rei que declarat eventus; quadam die, dum pro more suo intentus esset in cœlum, confestim Angelicam promeruit admonitionem, quatenus ad martyrii palmam festinaret intrepidus. Itaque non immemor factus tantæ admonitionis, munitus undique vexillo sanctæ Crucis, velut alter. Elias quo vocat eum Spiritus, adire deliberat quantocius. Tandem sollicitus adeo suæ vocationis, ut erat

Angelico
monitu

EX MSS.
a
Christum prædicans

Præsidi sistitur:

ad quæsitæ se
Christi famulum
et Levitam ait:

A erat totus in Deo positus, non longo post temporis intervallo, quoddam Agennensium oppidum invisit festinus, quod a Velaunum agris Reonemensis ruris dicebat antiquitas. Cumque ibi in Sancto prædicationis munere consisteret, idolorumque cultores a variis superstitionibus retraheret; tentus ab apparitoribus, quasi auctor sceleris, catenarum vinculis atrociter implicatur; atque ad Præsidis audientiam innocens suppliciiis mancipandus adductus, tribunali ejus satellitibus undique septus statuitur. Quem videns Præses, confestim eum verbis compellat amaris. Tunc es, inquiens, ille scelestissimus, qui nostrorum deorum culturam abominaris, et eorum potentiam quibus nescio incantationibus ad nihilum redigere conaris? Aut sacrificiis quibusque amaritudinem offensæ Majestatis dulcare contende; aut pœnarum inauditis generibus te procul dubio attritandum crede.

2 Quod B. Vincentius audiens, nullum super his responsum illi dare voluit; sed Christum tacito corde precabatur, ut sibi in omnibus auxiliari dignetur. Cumque sic faceret, et nec de his, quibus percunctabatur cuiquam verbum faceret: subinde Præses notitiam nominis, et patriæ ac generis exquirat relicto cultu Christianæ religionis; ut his cognitis, posset deinceps secretum ejus noscere dulcibus verbis. Cujus verba athleta Christi despiciens, genus ac patriam, quod sibi superfluum videbatur postponens; se Vincentium nomine, etsi indignum Christi tamen famulum ac Levitam esse, conspectu omnium nullo metu territus non cessat clamare. Præses vero nimium commotus, se ab eo non ambigens, surrexit e tribunali, atque cum maxima indignatione circumstantibus ait: Quid hunc adduxistis sacrilegum? Intelligo equidem virum non esse sani capitis, quoniam noluit dare responsum interrogantibus. Et quia genus servorum suppliciiis emendatur, adigatur tormentis, ut sic quiescat ab insania mentis. Tripartitis itaque sudibus in terram, defossis hinc inde verberibus contunditur, flagellatur, cutis rumpitur, sanguis effunditur, caro per frusta unguis discerpitur; sed mirum in modum in magis magisque lætus efficitur; et ut sævius agatur, alacer hortatur.

3 Cumque torvus lanista lacerando deficeret, virumque Dei nulla mæstitia afficerent, qui nihil aliud nisi Christum corde ac voce habebat; torqueri eum Præses diutius jubet; ut vel sic Christum, etsi non negando, taceret. Ergo ut vidit B. Vincentium jam C jamque finire stadium, ac labilis vitæ propemodum terminare cursum; præcepit a sudibus eum solvi, et ad delubrum duci, quatenus vel aris thusadolens sacrificando, deorum injuriam Præsidisque iram placaret, aut gladio vitam finiret. Cum autem nec prece nec pretio assensum daret, nec visione tormentorum animum flecteret, solvitur a patibulo, membris pridem etsi laceris, spiritu tamen alacer ac robustus. Nec solum divino spiritu confortatus sacrificare contempsit, verum et templum cum idolis præcepit orando dedit. Proinde data sententia, ducitur B. Vincentius ad victimam; sed facta oratione, signo Christi munitus, tanto amplius lætus, quanto per coronam victoriæ, quæ imminebat, ad Christum properabat intrepidus. Ad destinatum autem locum Præses cum suis satellitibus advolat, ut vel ejus morte exsatiatus, et injuriam deorum vindicaret, et suæ vesaniæ finem faceret. Adest licet qui eum percuteret, adeo torvis ac minacibus membris, ut sole ictu b imminentis gladii, vitæ cursum terminaret. Hortatur futurus Martyr licetorem, ut feriat, cujus spes ac spiritus corona jam dudum potitus erat: sicque B. Vincentii capitis gloriosa desectio, inclitum Levitam insignemque Martyrem reddidit coelo.

templum et
idola precibus
deiecit:

b
capite plectitur.

4 B. Vincentii Agennensis Martyris, post multa tormentorum supplicia, præciso tandem capite; Christiani perpauci, qui tunc temporis ibidem aderant, corpus illius colligentes, metu Gentilium, altius maluerunt e terræ scrobibus condere, quam cunctis irreligiose evidenter ostendere. Quod quidem per dena eoque amplius lustra Fideles etiam latuit, ut ne quis vel qualis meriti, vel ubi esset, sollicitus fieret indagator, sed nec investigare curaret. Peractis vero tot annorum spatiis, non est passus Deus Martyrem suum sic latere ulterius, quatenus lucerna, multis adeo lucem datura, in domo Dei esset exposita. Quemdam igitur bonæ opinionis virum, non adeo in longinquo positum, admonuit; et locum beatæ sepulturæ et Martyris nomen edocuit.

5 Itaque ut certior de visione fieret, nec ut solet, quid inde dubitaret; totius seriem martyrii, ipsis seculis inauditam, curavit sibi texere manifesta indagatione. Factus ergo compos tantæ visionis, ne quid temere ageret, prius intra se deliberat, quod postmodum faciat. Castrum quod ab incolis Pompejacum dicitur, fere quinque millibus a Reonemense separatum, expetiit; ac Clericis, inibi Deo servientibus, quid sibi fuerat revelatum exposuit. Pompejacenses, Deique Presbyteri tantæ revelationis compotes facti, inæstimabili gaudio jucundati, accelerare festinant quæ audita didicerant. Itaque ut ad indicatum perveniunt locum, a Domino quaerendum indicant suffragium, quatenus qui exitit incitator, fieri dignaretur et ostensor. Primo vigiliis, jejuniis, et orationibus incumbunt, et postmodum fide et devotione locum sepulture perquirunt. Effossa tellure, quæ humatis corporibus superducitur, divino tandem indicio, quo patent omnia, corpus Martyris inveniunt; adeo incorruptum post tanta supplicia, post tanta temporis intervalla, ut nulla tabe luridum, nullis vermium morsibus attractum, nullis etiam compagibus dissolutum videretur, acsi eodem die sepulturæ esset illatum.

6 Inventum itaque corpus Martyris, e sepulcro levatur: ac multis populorum turbis comitantibus, quas ibidem convocarat dies festus, ad destinatum locum, Pompejacum scilicet, ut vir Dei monnerat, usque gestatur; et condigno honore, immensis cum laudibus, tumulatur. Post multa vero annorum curricula ab eodem loco elevatum, et divino nutu in collegium d Conchense translatum, cum maxima illic reverentia veneratur. Quamvis autem idem locus, ipsius pretiosissimi corporis præsentia ditatus, meritisque sanctificatus, innumeris virtutibus glorificetur: non tamen loculum prioris sepulturæ privatum sua benedictione credimus: quem præsentia tumuli miraculis pridie effulgere cernimus.

D
Corpus post
150 annos re-
velatur:
c

reperitur in-
corruptum,

E

transfertur
Pompejacum,
inde Conchas.

F

il

ANNOTATA G. H.

a Saussayus Velaunum agrum Reonemensis ruris appellat. Verrum Velaunorum urbs est Podium, vulgo Le Puy en Villay, procul inde in Aquitania prima situm.

b Erat scriptum munimentis, sed absque sensu, forte errore amanuensis, et posuimus imminentis.

c Sammarthani tradunt, sacras ipsas Reliquias in montem furtim abreptas fuisse, et sepultura locatas in spelunca; in qua fertur delituisse, quam in templum et pierum ars concinnavit, et religio consecravat.... ut qui locus viventem obtexerat, mortuum illustraret, clarumque prodigiis exhiberet, non plebeïæ tantum multitudini, sed proceribus etiam atque principibus, quos certa in memoria est, Galliarum Reginam jugum montis superasse, tam sanctas constat

A constat custoditas fuisse Reliquias; donec tandem Conchas translatae sunt.

d De Conchensi monasterio supra actum.

HISTORIA ECCLESIAE

Ex Venantii Fortunati lib. i Carminum.

POEMA VIII.

Tempore vita brevis, meritis sit longior almis,
Angustosque dies tendit honore fides.
Post finem sine fine manet mens debita Christo,
Linquens turbam hominum stat sociata Deo.
Hac ope suffultus Vincentius extat in ævum,
Gloria martyrii cujus optima viret:
Vertice succiso rapuit qui ex morte triumphum,
Et nova de terris proles ad astra volat.
Credidit unde necem, Sancto dedit hostis honorem,
Percussorque magis morte perenne jacet.
Vicerat ille miser, hunc si jugulare nequisset:
Nam abstulit unde caput, contulit inde polum.
Hujus amore novo pia vota Leontius explens,
Quo sacra membra jacent, stannea tecta dedit.
B Et licet eniteat meritis venerabile templum,
Attamen ornatum præbuit iste suum.
Præmia succedant, operanti longa salutis
Hujus ut obsequiis culmina sancta juvent.

Habuit Ecclesia Burdegalensis duos consequenter
Leontios, virtute et factis claros: quorum unus alteri
successit anno circiter DXLI, et hic est de quo agitur,
defunctus haud diu post DLXIII. Carolus le Cointe
utrumque dicit ut Sanctum coli. Primum, XXI Aug-
usti: Secundum, XV Novembris; sed Hieronymus Lo-
pez, illius Ecclesiae Canonicus Theologus, negat ullum
talis cultus extare vestigium in antiquis novisque fastis.

POEMA IX.

De basilica S. Vincentii Vernemetis.

Cultoris Domini toto sonus exiit orbe,
Nec locus est ubi se gloria celsa neget.
Sed cujus meritum scimus percurrere mundum,
Hujus ubique viri surgere templa docet.
Ecce beata nitent Vincenti culmina, summi,
Munere martyrii, qui colit astra poli.
Promptus amore pio, quæ Papa Leontius olim
Condidit, exinio consolidata loco,
Nomine Vernemetis voluit vocitare vetustas,
C Quod quasi fanum ingens Gallica lingua refert.
Auspicii præmissa fides erat ante futura,
Ut modo celsa domus staret honore Dei.
Hic etiam Sanctus, Domini suffultus amore,
Virtutis summæ signa tremenda dedit.
Nam cum templa Dei Præsul de more dicavit,
Martyris adventu demonis ira fugit:
Redditur incolumis quidam de * peste maligna;
Cui vidisse Pii templa, medela fuit.
Emicat aula potens, divino plena sereno,
Ut merito placeat hic habitare Duo.
Nunc specie suadente loci ac virtutis honore,
Evoeat huc populos, hinc decus, inde salus,
Qui plebem accendit venerandæ conditor * arcæ,
Talibus officiis præmia justa metet.

3 Cardinalis Baronius, in suis ad hunc IX Junii
Notis, asserit, de hujus S. Vincentii basilica, et mi-
raculis ibi factis, scripsisse Venantium Fortunatum
elegans epigramma, extans lib. i Carminum. Ast
hujus Sancti immemor, inter tot diversa studia, cum
ad annum 542 num. 6 retulisset Reliquas S. Vincen-
tii Cæsaraugustani Martyris (ut die XXII Januarii
deduximus) a Chlothario et Childeberto Regibus in
Gallias portatas, erectamque illi Parisiis basilicam,
addit, non Parisiis tantum, sed pluribus Galliarum

civitatibus, celebrem S. Vincentii fuisse memoriam, D
ejusque sacras Reliquias honore cultas claruisse EX MSS
miraculis, quod postea anno 560 num. 13 applicat ei-
dem S. Vincentio, et ipsum secundum poema Fortu-
nati integrum refert. Hinc forsitan arrepta occasio apud
recentiores Hispanos, asserendi S. Vincentium Agen-
nensem, a S. Valerio Cæsaraugustano Episcopo præ-
dicationis causa Cæsaraugusta in Gallias missum, et
ibi martyrio coronatum, ejusque corpus fuisse e Gallia
in Hispaniam ad urbem Valentiam allatum, ac postea
ad Castrense Gallie cænobium translatum. Quæ omnia
magna cum rerum omnium confusione ad hunc diem
refert Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico,
auctoritate potissimum Helece poetæ, cujus carmina
creduntur nuper composita. Reliquias; Castrum dela-
tas, esse S. Vincentii Cæsaraugustani late ex Aimoi-
no, et carmine et prosa, deduximus XXI Januarii; ne-
que Libet hisce fabulosis narratiunculis refutandis diutius
inhærrere.

4 Sed revertamur ad ceteras ecclesias S. Vincentii
quas a Leontio Papa aut conditas et dedicatas, aut
ornatas, dixit supra Venantius Fortunatus. Fuit enim
Leontius iste secundus, totus in ecclesiis Sanctorum con-
struendis, restaurandis et exornandis: et hoc de basili-
cis SS. Martini, Nazarii et Dionysii Martyrum, E
Bibiani et Eutropii Episcoporum Santonensium, atque
Deiparæ Virginis, idem Fortunatus qui tum florebat,
testatur libro i Carminum, Poemate 6, et 10, ac se-
quentibus usque ad finem libri, ubi passim de Leontio
agit. At quo loco fuerint basilicæ S. Vincentii supra-
scriptæ, non facile definiri potest; quia in Registro
beneficiorum diœcesis Burdegalensis indicantur duode-
cim aut etiam plures parochiæ, sub isto nomine dicatæ:
inter quas in Archipresbyteratu regionis inter duo maria
seu flumina, Garumnæ et Dordonnæ sitæ, sunt qua-
tuor parochiæ S. Vincentii, cognominatæ de Floyraco,
du Prat, de Carignan, du Moulon, unde facile alia
aliqua potuit ad Garumnæ fuisse; altera vero Verne-
metis, haud procul Burdegala constructa dicitur a
Cointio ad an. 562 num. 20, sed qua de causa aut
conjectura ul definiat non explicat, et nos de eo nomine
haud paulo aliam conjecturam supra formavimus.

MIRACULUM

Pœnæ in violantes Ecclesiam illatæ.

§ Auctore Gregorio Turonensi.

Ad Galliarum Martyres recurramus. Vincentius,
Agennensis urbis et ipse Martyr (cujus passionis
historia ab incolis retinetur) Levitiæ stolæ can-
dore in Ecclesia Christi micans, magnis sæpissime
virtutibus fulget: in pervasoribus rerum suarum
plerumque ultor severus existit. Tempore autem
illo, quo contra Gundebadum commotus exercitus,
ad Conveniensem urbem directus est; ab hujus hos-
tilitatis multitudine basilica ejus vallatur tota. Erat
enim in ea plebs omnia rerum suarum præsidia ha-
bens, confidensque de reverentia Martyris, quod
nullus ea præsumptione temeraria auderet attinge-
re: et obseratis ostiis se ab intus cum rebus inclu-
serat. Circumdantes autem hostes, cum aditum, per
quem ingrederentur, invenire non possent; ignem
ostiis ædis subijciunt; quem diu multumque succen-
dentes, non apprehendebant valvæ; donec impulsu
securium comminutis, ingressi sunt, diripientes res,
populumque inclusum in ore gladii trucidantes. Sed
non diu hæc res remansit inulta: nam alii a daemone
correpti, nonnulli in flumine Garumnæ necati, multi
etiam a frigore occupati, diversis in partibus diver-
sorum morborum genere vexabantur. Nam vidi ex
eis multos in Turonico territorio, qui in hoc fuerant
mixti

Genus marty-
rii,

ecclesia orna-
ta.

Ecclesia con-
dita

et dicata.

* at. parte

Miracula.

* at. arcis

alibi a S.
Vincentio Cæ-
saraugustano
non distin-
ctus:

et Cæsaraugusta
vixisse
angitur

E
Virtutis hujus
Sancti ecclesiæ

F
Lib 1
Miraculorum
cap. 105
narratur

quomodo
irruentes in
ecclesiam

AUCT.
GREGORIO
TURONENSI

A mixti scelere, graviter trucidari, et usque ad vitæ præsentis amissionem intolerabilium dolorum cruciatu torqueri. Multi enim ex his confitebantur, se iudicio Dei ob injuriam Martyris fuisse morti pessimæ destinatos. Ecce quantum Deus præstat Martyribus suis : ecce qualibus eosdem laudibus Christus Dominus, bellorum fidelium inspector, honorat : ecce quantum ipsius nominis dignitas Christiani, si non Gentilium more aut inhæmus cupiditati, aut luxuriæ serviamus. *Hæc Gregorius Turonensis de Gloria Martyrum : quæ idem nonnullis circumstantiis additis ita describit lib. 7 Historiæ Francorum cap. 35.*

2 Audierant eo tempore Duces Gunthramni Regis, Gundobaldum ultra Garonnam in littore residere, cum ingenti hostium multitudine : ipsosque thesauros, quos Regunthis tulerat, secum retinere. Tunc impetu facto, cum equis Garonnam nando transiere, nonnullis de exercitu in amne demersis. Reliqui in litus egressi, requirentes Gundobaldum, invenerunt camelos cum ingenti pondere auri atque argenti, sive equos, quos fessos per vias reliquerat. Audientes deinceps eos infra muros urbis Conveniæ commorari, relictis plaustris ac diversis impedimentis cum populo minore, robustiores viri ipsum, sicut jam Garonnam transierant, insequi destinant. Quibus properantibus venerunt ad basilicam S. Vincentii, quæ est juxta terminum Agennensis urbis, ubi ipse Martyr pro Christi nomine agonem dicitur consummasse, inveneruntque eum referatam diversis thesauris incolarum. Erat enim spes incolis, non esse a Christianis tanti Martyris basilicam violandam : cujus ostia summo studio obserata erant. Nec mora : appropinquans exercitus, cum reserare templi valvas non valeret, ignem accendit ; consumptisque ostiis, omnem substantiam cunctamque suppellectilem, quam in ea invenire potuerunt, cum sacris ministeriis abstulerunt. Sed multos ibi ultio divina conterruit. Nam plerisque manus divinitus urebantur, emittentes fumum magnum, sicut ex incendio surgere solet. Nonnulli arrepti a dæmone, per energiam debacchantes, Martyrem declamabant. Plurimi vero, semoti a seditione, propriis se jaculis sauciabant. Reliquum vero vulgus in ante non sine grandi metu progressum est.... Nonnulli autem ab exercitu, quos fortior avaritiæ aculeus terebrabat, longius evagantes, perimebantur ab incolis. *Hæc Gregorius Turonensis, quem audacter, sed falso arguit*

*Josephus Scaliger, patria Aginensis, si Brietio et aliis credatur. Hic libro 6 de Emendatione temporum, typis Roverianis anno 1629 recuso, pag. 618, Hujus Vincentii Aginnensis, inquit, basilica erat non longe Lugduno Convenarum ad Vallem Caprariam, cujus basilicæ etiam hic auctor meminit lib. 1 Miraculorum cap. 101. Vallis Capraria distat Aginno plusquam itinere quadridni. At Gregorius perperam interpretatur fuisse juxta terminum Aginnensis urbis.... Quare mire alucinatur noster Gregorius. Sic Scaliger : sed ipsummet alucinari ostendit i Fronto Ducæus in epistola ad Rosweidum nostrum, quam adhuc servamus. Ejus, dictum locum illustrantis, hæc verba sunt : Familiaris est sermonis, terminos, non urbium pomœria vel amburbalia spatia, sed ipsos nominari districtus. Unde convincimus erroris Scaligerum, qui S. Vincentii Aginnensis historiam perperam intellexit; et quia turpiter alucinatus est, Gregorium existimavit alucinari. Et tamen fuit nimis credulus Scaligero Browerus, cum scripsit sibi hæere aquam, quia basilicam Gregorius ait fuisse juxta terminum Aginnensis urbis, quod de Martyre, non de basilica dictum oportuit. Cur enim, quæso, dictum oportuit de Martyre et non de basilica? Quia somniavit Scaliger, scriptorem, quem legerat Gregorius, scripsisse, milites irrupisse in basilicam S. Vincentii, sitam ad urbem Convenarum, qui Martyr juxta terminum urbis Aginnensis dicitur martyrium consummasse. Unde illud ἐφ' ὅτι Scaliger? Dicit Gregorius, Gunthramni milites, cum ad Convenas pergerent, trajecisse Garunnam, ac deinde S. Vincentii basilicam illis occurrisset; hanc deprædatos, esse mox a Deo punitos; reliquum vulgus, quod iram divinam evasit, non sine grandi metu progressum esse, ac dein ad Convenas conventum esse. Non ergo necesse est, inde intelligamus basilicam S. Vincentii, propinquam Lugduno Convenarum : potuit enim statim, trajecto Garunna circa portum Alinzoniæ, cujus meminit Paulinus, hoc est post septem leucas, occurrere S. Vincentii basilica, quæ totidem leucis Aginno distat (nunc dicitur Gallicæ, le Mas d'Agennoy, Mansus Agennensis, oppidum illud in quo Reliquiæ S. Vincentii servabantur usque ad tempora bellorum civilium) ac deinde milites ad Convenas perrexerunt. Lege, relege historiam : plane alucinatum esse Scaligerum fateberis. *Hæc Fronto Ducæus, cui subscribimus.**

D
in quo Grego-
rium arguens
Scaliger

ipsemet
hallucinatus
probat.

F

juxta termi-
num Agennensis
urbis,

C DE SANCTO MAXIMO PRESBYTERO F

MARTYRE ALEXANDRIÆ.

S. H.

Ex vetustis Martyrologiis.

Celebris est memoria hujus Sancti Martyris in pluribus Fastis : sed dolendum, quod in illis solis et absque ullis Actis martyrii : ab aliis vero hujus nominis Martyribus inde tantum distinguimus illum, quod fuerit Presbyter, et Alexandria sit passus. Illum referunt quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa, his verbis : In Alexandria, Maximi Presbyteri. In tribus apographis adjunguntur quinque Martyres, sed quos Nicææ coronatos mox re-

feremus. Eundem, sed nullo verbo addito, referunt antiqua MSS. Richenoviense, Rhinoviense, Trevirense S. Maximini, Leodiensia S. Lamberti et S. Laurentii, Bruxellense S. Gudicæ, Regniæ Succæ ab Holstenio vulgatum, MS. Florurum, et alia ; uti etiam, sed palæstra omisso, MSS. Pragense, Augustanum. Parisiense Labbei, Grevenus denique in Auctario Usuardi : sed semper in omnibus eum Presbyterum fuisse indicatur.

A

D

DE SANCTIS DIOMEDE, AMANTIO, MUCIANO, ALEXANDRO, JANUARIO, MARTYRIBUS NICÆÆ IN BITHYNIA.

G. H.

Antiquissimum Martyrologii Hieronymiani opographum monasterii Epternacensis, relato in Alexandria Maximo Presbytero, ista subjungit: In Nicæa civitate, Diomedis, Amantii, Muciani, Alexandri: quibus Januarius additur in tribus aliis opographis, ubi Amunniensium oscitantia fuerunt omissa ista verba, in Nicæa civitate. Omnia optime distinguuntur in MS. Martyrologio Reginæ Sueciæ, per Holstenium vulgato, in quo ista leguntur: In Alexandria natalis S. Maximi Presbyteri. In Nicæa civitate natalis S. Diomedis, cum aliis quatuor: quorum nomina expressimus. Eodem modo ab aliis distinguuntur in MSS. Bruzelliensi S. Gudilæ, B Medicæ et Stroziano apud Florentinus, ubi ita legitur: In Nicæa civitate, Dionysii, Amantii, Motiani et Januarii, omisso Alexandro. Et qui loco Mutianus, hic scribitur Motianus, etiam Modianus et Monanus alibi nominatur. In Vaticano Ecclesiæ S. Petri, alio-

que Bibliothecæ Voticanæ num. 1449, et Ultrajectino Ecclesiæ Collegiæ S. Mariæ, nec non apud Usuardum, Bellinum et alios, de primo Martyre ista habentur; Nicææ natalis S. Diomedis. Hujus, omissa palæstro, mentio fit in MS. Pragensi, uti Alexandri et Januarii in altero Vaticano S. Petri, Leodiensi S. Laurentii ac Trevirensi S. Maximini. Nomen Amantii, sive Amandi, loco Amantii et Januarii, legitur in MS. Burbermiano, et solum Januarii in MS. Casinensi et Altempsiano. Atque hæc ex variis MSS. Sed et iis usus Maurolycus, ista scribit; Nicææ, Sanctorum Diomedis, Amaranthi, Motiani, et Januarii Martyrum. Quibus similia leguntur opud Felcium et Galesinum, sed hic loco Motiani habet nomen Montiani, et apud eosdem Amaranthus est, qui aliis Amantius. Ex his omnibus ita deductis, stabilitur antiqua lectio, de corona martyrii, eisdem Nicææ in Bithynia collata.

E

DE SANCTIS QUINDECIM MILITIBUS MARTYRIBUS ROMÆ.

Ex eodem et MS. Cardin. Francisci Barberini.

G. H.

Martyrologium MS. quod Romæ reperimus in Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Barberini, hos SS. Martyres nobis ita repræsentat. Romæ passio sanctorum militum, numero quindecim. Quo itidem eodem numero referuntur in opographis Martyrologii Hieronymiani, Lucensi et Bluniano; item in MSS. Trevirensi S.

Maximini, Leodiensibus S. Lamberti et S. Laurentii et MS. Florario atque in Martyrologio Notheri excusso ex MS. Bibliothecæ S. Galli inter antiquas Lectiones Canisii. In opographo Corbeicensi solum censentur milites tredecim. Reliqua cum eorum nominibus latent.

DE SS. ORESTE, DIOMEDE, ET RHODONE, MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

C

F

Ex Synaxariis MSS.

G. H.

Illustre MS. Synaxarium Græcum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod pertinet ad Collegium Claramontanum Societatis Jesu Parisiis, hunc diem ix Junii auspicatur ab hisce tribus Martyribus; sed dolendum, quod nullum illorum elogium, sicuti aliorum ibidem adjungatur. Verba sunt ista: Die ix ejusdem mensis Junii, certamen sanctorum Martyrum Orestis, Diomedis, et Rhodonis. Eadem leguntur in MSS. Menæis Græcis, quæ ipsi reperimus in

monasterio Cryptæ-Ferratæ in Latio, Parisiis in Bibliotheca Cardinalis Mazarini et Patrum Ordinis S. Dominici Congregationis S. Ludovici, et Taurini in Bibliotheca Ducis Sabaudie. Est aliquis Rhodon Martyr, a nobis ex MSS. Latinis relatus in Januarii. Atarii Martyres, nomine Orestis et Diomedis, reperiuntur in Fastis, tam Latinis quam Græcis; sed nusquam hi tres aut duo illorum conjunguntur.

A

D

DE SS. ANANIA ET CODRATO

MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

G. H.

Ex iisdem Synaxariis MSS.

Quod nos Divione in collegio Societatis Jesu
repperimus apud Petrum Franciscum Chiffle-
tium Synaxarium, exhibet sæpe illustres San-
ctos, alibi non satis cognitos, atque inter illos
ad hunc 1x Junii Sanctum Martyrem Ananiam gladio
occisum, ubi hi subiunguntur versus.
Τὴν γλῶσσαν εἶχεν ὡς σπάθην κατὰ πλάνης,
Ἀνανίας ὁ Μάρτυς, ὃν κτείνει σπάθη.
Martyr Ananias, ense qui mortem tulit ;
Habuit errores contra, linguam pro ense.
Sunt varii Sancti, Ananiæ nomine insigniti, a quibus
facta disquisitione hunc arbitramur diversum esse. His
positis adjunctum illi socium suppeditant MS. Synaxa-
rium Ecclesiæ Constantinopolitanæ, imo et MSS. Me

na Mazarini, et Patrum Dominicanorum Congre-
gationis S. Ludovici Parisiis, in quibus indicatur
ἁγίων τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ἀνανίου καὶ Κοδράτου :
Certamen Sanctorum Martyrum Ananiæ et Codrati.
Eosdem omitta voce ἁγίων habet Synaxarium nostri
Collegii Parisiensis. Martyrologium quod ex Arabo-
Ægyptiaco Latine fecit Gratia Simonius Maronita,
postea Tripolitanus in Syria Archiepiscopus ; et nobis
Roma transmisit Athanasius Kircherus, etiam ad hunc
diem 1x Junii refert eorundem nomina. Quis autem
fuerit error, contra quem Ananias gladio linguæ cer-
tarit, an Idololatriæ, quæ passim in ejusmodi versibus
venit nomine Πλάνης ; an Hærescas, quæ ipsa merus
error est ; non divinamus.

E

DE QUINQUE VIRGINIBUS CANONICIS

THECLA, MARIAMNA, MARTHA, MARIA, ENNEIM,

MARTYRIBUS IN PERSIDE.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De earum conditione, actis, ætate.

SEC. IV.

Erant hæc in
matricula
ecclesiæ
ministeriorum
scriptæ,

Quæ sit fueritque prima origo et definita notio
harum vocum, Canonicæ et Canonica, inter
personas ecclesiasticas apud Latinos, varii
varie disputant ; præ ceteris crudite argumen-
tum hoc ventilat Nicolaus Desnos, in libro cui titulus
Canonicus Secularis et Regularis. Apud Græcos ea
res controversiam non habet : ex pluribus enim aucto-
ritatibus, quas in Glossario infimæ ac mediæ Græci-
tutis collegit doctissimus Cangius, apparet quod Κανὼν
τῆς ἐκκλησίας, idem sit, quod Latine Matricula ec-
clesiæ cujusque, continens descripta nominum personarum
sexus utriusque, ipsius Ecclesiæ ministerio deputata-
rum, et de proventibus illius sustentari solitarum. Ita,
ut præteream Concilii Nicæni Canonem 19, S. Atha-
nasium in Vita S. Antonii, et S. Epiphanium in
Hæresi Meletianorum, aliosque ; utque de mulieribus
hic solum agam ; illis quos modo nominavi Patribus
proximi ævi scriptor Socrates, lib. 1 cap. 17, in ser-
monem adducit τὰς παρθένους, τὰς ἀνοργαζομένας ἐν
τῷ τῶν ἐκκλησιῶν κανόνι ; Virgines, ecclesiarum Ca-
noni inscriptas : et tales fuerunt ad quas extant Epi-
stolæ S. Basilii, 300 et 302 ; prima quidem toti earum
Collegio scripta, postquam ipsi nuntiaverat Bos-
porius Episcopus, deposuisse illas susceptam de ejus
fide suspicionem ; altera Theodoræ Canonicæ nomi-
natim, cui et pluries scripsisse se indicat, et aptat con-
summationem propositi illius boni, ad quod anhe-
labat. . . . et actu respondere pollicitationibus suis ;
postquam elegerit institutum vivendi secundum regu-
lam Evangelicam, et usque in minimis et minutis-
simis illam observare, nec quidquam eorum præ-
terire quæ scripta ibi sunt ; ubi porro idem Sanctus
minutum explicat, quæ ad Evangelicæ vitæ professio-
nem spectant ; omnia (ut quidem puto) ad vitam Ca-
nonicarum referenda.

2 Nec in solo Orientali Imperio hæsit earum insti-
tutum, usque in Persidem illud sese extendit ; ubi
Christiana fides haud mediocres progressus fecerat,
quiete proseminata eo tempore, quo sub Diocletiano et
Maximiniano eorumque decessoribus tyrannis, gravis-
simis ea jaclabatur procellis apud Romanos ; et e con-
trario, apud hos quietem nacta aliquam, regnante
Magno Constantino, persecutionem crudelissimam sus-
tinere cepit, sub Sapore ejus nominis II. Etenim circa
annum Christi cccxxvi, ut scribit Theophanes, Judæi
apud ipsum criminati sunt Symeonem Otisiphontij,
et alterum Seleuciæ Archiepiscopum, ceu Romano-
rum amicos, quasi res Persicas eis revelarent ; unde
horrenda persecutione commota, plurimi pro Christo
martyrii corona fuerunt decorati ; inter quos Ust-
hazanes Saporis pædagogus, et Symeon Archiepi-
scopus ; et, præter alios plures, centum Clerici et
Episcopi, et alia innumera multitudo, una die mar-
tyrii palmam adepti sunt. Ab eodem insuper infi-
delissimo Sapore, in præcipuis urbibus, nobilissimi
quique ad decem et octo millia, cruciatibus hor-
rendis et ab humana penitus alienis natura, Marty-
tyres fuerint effecti. Sic etiam circa annum cccxlii,
idem pristinis sceleribus hoc adjecit, ut subditos
Christianos dire persequeretur. Regnavit ille usque
ad annum cccclxxx, totis septuaginta annis potitus im-
perio : fortassis tamen emollitus nonnihil, quando Ni-
sibim urbem jam tertium aggressus obsidere, ingentem
divinitus perpressus est cladem, ab iisdem aquis, quibus
evertere urbem putaverat ; magisque etiam perterritus
visione, qua suis ipse oculis, Angelum, splendido
amictum ordinatum, in parte murorum stantem, et
Constantium Imperatorem manu tenentem conspexit
anno ccccli ; unde et mortem minatus est Magis,
consilii tam violenti auctoribus.

quo etiam in
Persidem
propagato,

F

et Sapore
sub medium
seculi i

Christianos
vexante,

per ministe-
rium Mago-
rum suorum,

eorumque
institutum
perfectionis
magnæ;

A 3 *Pene hos præcipuam extinguendorum Christianorum fuisse solitudinem, exercendorumque contra eos iudiciorum potestatem, tum ex aliis plurium Actis hoc in opere deductis patet, tum potissimum ex Actis S. Syrx xvi Maji illustratis. Nunc autem prodeunt quinque Virgines Canonicæ, prædicta Saporis persecutione coronatæ, eo modo, quem præter morem prolixè, nobis describit Synaxarium MS. nostri Parisiis Collegii, primum hactenus, et unicum, in quo earum et nomina et passionem reperimus, sub hoc titulo: Μνήμη τῶν ἁγίων πέντε Κανονικῶν, ὑπὸ τοῦ Πρεσβυτέρου αὐτῶν σποτυμθουσῶν, Θέλης, Μαρζάμνης, Μάρθης, Μαρίας καὶ Ἐννείμ. Memoria Sanctorum quinque Canonicarum, a Presbytero suo decollatarum, Theclæ, Mariamne, Marthæ, Mariæ, et Eneim.*

inveniuntur
passæ quin-
que Canonicæ:

etiam Mo-
schis

4 Fuit Martyrium istud tam celebre inter Græcos, ut ejus notitia per illos transierit ad Ruthenos ac Moscos, quorum Synaxario anni 1679 inscribuntur Thecla, Martha et Maria, sed veluti passæ sub Diocletiano, et quidem anno cccxv, cum ille ante annos decem imperium abdicavit, licet privatus supervixerit ad annum istius seculi xvi. Eadem notitia per Alexandrinos, Ægyptios, Nubiam et Habassiam penetravit, sed ad alium prorsus diem, scilicet xxx mensis Tuba, qui respondet diei xxv Januarii nostri: nam in Hagiologio eorum Metrico, jam sæpius laudato, sic invo-

cantur Pax sacris, Mariæ et Marthæ, Theclæ et Abiæ atque Ancillæ ejus, quæ nihil indignatæ aut tergiversantes, propter transeuntes divisæ, ac simul necatæ sunt gladio Presbyteri sui (qui infra in Actis vocatur Paulus) et Mehronis, qui forte Archimagus est, infra Narsas dictus. Hæc autem cum sequentibus Actis bene conveniunt, et ea quadamtenus suppleant; sed cum aliqua in nominibus varietate; dicitur pro Mariamna, Abia scribitur; et ultimæ Eneim tacetur nomen; conditio ancillaris, aliis ignorata exprimitur. Quis scit an Reliquiæ eorum ex Perside Alexandriam translata non fuerint, ilque die xxx mensis Tuba, qua coluntur Habessinīs? ac deinde translata non sint, saltem pars, Constantinopolim?

et Habessinīs
notæ: sed his
ad 25 Januar.

5 Hæc porro in memoriam mihi revocant alias quinque Canonicas, quarum Menæa excusa ad xxii Martii prolixam absque titulo narrationem texunt; ad diem autem xxii. memoriam notant absque passione, ab Henschenio, ad dictam diem de SS. Callinica et Basilissa agente, cum. 3 jure magno rejectum, ut incredulitibus referantur fabulis, quarum caput Drosis sive Drusela, filia Trajani Imperatoris, apud ipsas clam effecta Christiana: cui commento occasionem fortassis dederint Persicæ istæ quinque, nullo ex capite suspectabiles nobis. Harum ergo certamen hic accipe, velut circa medietatem seculi iv consummatum.

veriori hi-
storia quam
aliarum 5,

22 Martii
prætermis-
sarum.

E

ACTA EX SYNAXARIO MS.

Eν ταῖς ἡμέραις Σαβῶρ τοῦ Βασιλέως Περσῶν, πλησίον τῆς κώμης Ἀζάτις ὁ Πρεσβύτερος, Παῦλος τοῦ νομα, πλούτου κωμῶν, καὶ ἔχων μετ' ἐαυτοῦ πέντε Κανονικάς παρθένους. Αὗται οὖν τῇ αἴγλῃ τῶν ἀρετῶν κατεκοσμοῦντο καὶ ἐλαμπρύνοντο· ἱερουργούντος δὲ τοῦ Παύλου καὶ συμφάλλοντος αὐταῖς, καὶ τὰ διδόμενα θησαυρίζοντες, εὐργάζοντο νύκτας καὶ ἡμέρας τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς. Ὁ δὲ μισόκαλλος διάβολος, μὴ φέρων τὴν κατὰ τὸν Θεὸν αὐτῶν προκοπὴν ἐπιδιδοῦσαν ὄρῳ καθεκίστην, καὶ τοῖς κρείττοσιν ἐπεκτεινομένην, τί μηχανάται καὶ ποιεῖ;

2 Παρὰ σκευάξει μηνυθῆναι διὰ τινος Νερσῆ, τῷ Ἀρχιμάγῳ τοῦ Βασιλέως Περσῶν, ὅτι ἐστὶ Πρεσβύτερός τις Χριστιανός, πλούτου πολλῶν κωμῶν καὶ εἰ βούλει ἀποκερδανῆσαι τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, παρᾶστησον μετὰ τῶν Παρθένων, ὧν ἔχει μετ' ἐαυτοῦ· κἀκεῖνων τὴν πίστιν αὐτῶν μὴ ἀρνησόμενον ἀποκερδάνεις τὸν ἅπαντα πλοῦτον, αὐτῶν, κατὰ σκευάξας αὐτούς. Ὁ δὲ εὐθὺς παρέστησεν αὐτόν, μετὰ τῶν παρθένων καὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Τότε εἰσελθόντος τοῦ σατανᾶ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Πρεσβυτέρου, εἰπεῖν πρὸς τὸν Ἀρχοντα, Ἰνα τί ἐλὰδες τὰ χρήματα ἡμῶν, μηδὲν σοι κακῶς διαπραχθέντων καὶ τὸν ἀποκριθῆναι καὶ εἰπεῖν· Διὰ τὸ εἶναι σε Χριστιανόν, καὶ μὴ φυλάττειν τὰ προστάγματα τοῦ Βασιλέως. Καὶ ὁ Παῦλος, Καὶ τί μοι προστάττεις ἵνα ποιῶ; Ἐάν τὸν ἡλίον, εἶπε προσκυνήσῃς καὶ φάγῃς αἷμα, λάβῃς τὰ σά, πορεύῃθι οἰκαδε. Τότε ὁ ἄθλος περιστραφεῖς, καὶ ἰδὼν τὰ χρήματα χαμαὶ κεῖμενα, φησὶ· Ποῦ πᾶντα ὅσα ἂν εἶπες μοί· καὶ προκυνήσας τῷ ἡλίῳ, καὶ φάγων αἷμα τῶν θυσῶν, καὶ πῶν ἐξ αὐτοῦ, ἔλαβεν τὰ ἰδιὰ.

3 Ὡς δὲ ὁ Ἀρχιμάγος ἐξέπεσε τοῦ σκοποῦ, Πείσῳ, φησι, καὶ τὰς κατὰ σε Παρθένους ποιῆσαι ὃ σὺ πεποίηκας, καὶ λαβεῖν ἄνδρας· καὶ τότε λαβόντες τὸν πλοῦτον ὑμῶν, παρεύσεθε ὅπου θέλετε καὶ βούλεσθε. Τότε ὁ Παῦλος προσελθὼν ταῖς Παρθένοις, φησὶν· Ὁ Ἀρχων, λαβὼν τὰ χρήματα ἡμῶν, παρέστηκε καὶ ὑμᾶς ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ Βασιλέως, προτρέπων καὶ οὕτως ἀποστραφῆναι πᾶντα πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἔφαγον τὸ αἷμα καὶ ἔπιον, καὶ τῷ ἡλίῳ καὶ τῷ πυρὶ προσεκύνησα, καὶ προτρέπεται καὶ ὑμᾶς τοῦτο ποιῆσαι, καὶ λαβεῖν τὰ ἡμέτερα, καὶ ἀπελθεῖν οἰκαδε. Αἱ δὲ παρθένοι, πρότερον ἐμπύσασαι τὸ πρῶτον αὐτοῦ, ὡς ἐκ συνήματος εἶπον·

In diebus Saporis Regis Persarum, juxta vicum Asa, erat Presbyter quidam Paulus nomine, opibus affluens, et apud se habens Canonicas quinque Virgines. Hæc ergo, cum miro virtutum splendore fulgerent (sacra ipsis ministrante atque cum eisdem psallente Paulo, thesaurum vero sibi colligente ex iis quæ donabatur) perseverabant ipsæ, noctes ac dies Dei præcepta adimplentes. Talem earum indies manifestiorem et semper ad anteriora extentum profectum cum ferre non valeret omnis boni inimicus diabolus, quid fecit et machinatus est?

2 Procurat, ut a quodam indicaretur Narsæ, Archimago Regis Persarum, ac diceretur ei; Quia est quidam Presbyter Christianus, perquam opulentus; cujus facultates lucrari si vis; jube eum sisti, cum iis quas secum habet Virginiibus: ipsi autem nolentibus fidem suam ejurare, possidebis omnes eorum divitias. Statim igitur mandavit illum sibi præsentari, cum Virginibus et facultatibus omnibus. Satanas autem ingressurus cor Presbyteri, fecit eum Præsidi dicere; Quare accipis bona nostra, qui nihil tibi mali fecimus? illum vero respondere; Quia Christianus es, et mandata regia non observas. Tum Paulus: Ecquid ergo mandas ut faciam? Ubi Solem, inquit ille; adoraveris, et sanguinem comederis, tolle quæ tua sunt, ac domum abi. Miser autem conversus, et opes suas super terram expositas intuens; Facio, inquit, quæcumque jusseris: et mox Solem adoravit, comedit sanguinem sacrificiorum ex eisque bibit, et sumpsit quæ ante habuerat propria.

3 Archimagus vero, spe sua deturbatum se videns; Persuade, inquit, etiam iis quæ apud te sunt Virginibus, ut et ipsæ facientes quod tu fecisti; viros suscipiant; et tunc accipientes quæ vestra sunt, abite quocumque volueritis. Tunc Paulus Virgines accedens, ait: Dicit Præses, qui pecunias nostras accepit, Venite etiam vos ad faciendam Regis voluntatem, pollicens quod ita redditurus nobis sit omnia nostra. Ecce autem ego sanguinem comedi et bibi, Solemque et Ignem adoravi; hortatur vero etiam vos idem facere, ut nostra recipiamus ac redeamus domum. Ast Virgines, velut ex composito,

sub Paulo
divite
Presbytero
sancte viven-
tibus 5
Virginibus;

delatus iste
pecuniarum
causa,
f

ut eas servet,
fidem ejurat:

quod etiam
Virginibus
suadere
jussus,

prius

EX MS. SYNAX.
cum inde-
que ratione
reijcitur;

prius in ejus vultum conspuentes, dixerunt: Quia omnino id ausus es facere, atque ea de re nos etiam alloqui; ecce apparuisti alter Judas. Ille propter pecunias proprium dominum et magistrum tradens, nec illas luoratus est, et seipsum strangulavit: eum vero etiam tu, propter pecunias animam tuam occidisti, miser, et secundus Judas: neque in mentem tibi venit Dives ille, qui habens multas opes dixit: Anima mea, habes bona plurima, comede, bibe, jucundare; ut propterea audivit: Stulte hac nocte repetunt animam tuam a te, et quæ parasti cujus erunt? Igitur dicimus tibi, coram Deo adstantes, quia utriusque et Judæ et Divitis fortuna te manet, atque hoc dicto iterum in faciem ejus, velut apostatæ, despuerunt.

quare virgis
diu cæsas

4 Tunc ex mandato Archimagi diu multumque vapulaverunt; dum autem virgis cædebantur, dicebant: Dominum nostrum Jesum Christum adoramus, et mandatis regis non obedi-
mus. Fae quod libitum tibi fuerit. Archimagus interim, omnino intendens quomodo pecunias Pauli suas faceret, pronuntiavit sententiam, ut ipse manu sua Virginum capita amputaret; sive enim hoc
B ille facere detrectaret, sive mandatum exequeretur, et ipsis et Paulo sublati de medio, cuncta insuam devenirent potestatem. Miser autem ille rursus conversus, et pecunias intuens; Quæcumque jusseris, inquit, facio: arreptoque gladio ingressus est ad sanctas Virgines. Hæc vero viso illo consternatæ, una pariter voce ad ipsum dixerunt: O Miserande! Pastor noster cum sis, tamquam rabi-
bus atque agrestis lupus contra gregem tuum venis? Hoccine est sacrosanctum corpus et sanguis, quæ de manu tua accipimus? scito, quod gladius quidem ille, quem nobis infliges, æterna nobis vita est: tu vero, sicut jam prædiximus tibi, animam tuam perdes simul cum pecunia, brevi per laquei funem abiturus ad condiscipulum tuum Judam. Hæc et alia quædam dixerunt, deinde orantes capite plectæ ab illo sunt.

jubetur ip-
semel de-
collare;

quæ ipsum
instar Judæ
stranguladum
prædicunt,

prout Ar-
chimagi

avari jussu
factum ea-
dem nocte.

5 Tunc Archimagus ad eum inquit: Scito, Pau-
le, quod in nullo hominum conspexerim tantam ge-
nerositatem ac promptitudinem animi, quanta te vi-
deo pollere; propterea non licet mihi absque Rege
dimittere te: futurum est enim ut, me ipsi nuntian-
te quæ acta sunt, ad magnam te evehat dignita-
tem. Nunc igitur nobiscum jucundare, manens in
proximo nobis cubiculo: mane autem referam Regi
de te. Respondit vero ille miserandus: Fiat sicut ju-
bes. Nocte autem mittens Archimagus famulos
suos, præcipit illis, ut Pauli collo loqueum inne-
cterent, itaque eum suffocarent. Ipse vero mane
ingressus et suspensum reperiens, damnavit eum
veluti qui seipsum suspendio necaverit, et auferre
jussit, atque canibus devorandum projici. Ita ille
violenta morte animam evomuit; et Archimago pe-
cunias ejus lucrato, ac Paulo miserrimum exitum
sortito, finem habuerunt quæ de illo prædixerant
mulieres sanctæ.

Ἄλλως ἐτόλμασας τοῦτο ποιῆσαι καὶ πρὸς ἡμᾶς εἰπεῖν Ἰδοὺ καὶ δεῦτερος Ἰουδᾶς ἀπεφάνθη. Ἐκεῖνος διὰ χρήματα παραδόντες τὸν ἴδιον Δεσπότην ἡμῶν καὶ διδάσκαλον, καὶ ταῦτα μὴ κερδήσας ἐπέβητο σεαυτὸν. Ἰδοὺ καὶ σὺ, ἅγιε, ὁ δεῦτερος Ἰουδᾶς, διὰ τὰ χρήματα ἀπώλεσας σου τὴν ψυχὴν καὶ οὐδε εἰς εὐνοίαν ἡλθες τὸ Πλουσίον ἐκεῖνον, τοῦ ἔχοντος χρήματα πολλὰ καὶ λέγοντος: Ὑψὲς, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ· φάγε, πίε, εὐφράνου· καὶ διὰ τοῦτο ἤκουσεν, Ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σου, καὶ ἄδε ἡτοίμασας, τίνοι ἔσται; Λέγομεν οὖν σοι, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἰσταμέναι, ὅτι ἀμφοτέρω τούτῳ Πλουσίῳ καὶ τοῦ Ἰουδᾶ ἐπὶ σοι πληρωθήσονται καὶ πάλιν κατέπυσαν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, ὡς ἀποστᾶτου.

4 Τότε προστάζει τοῦ Ἀρχιμάγου ἐτύθησαν ἐπὶ πολλαῖς ὥραις τυπτομένοι δὲ διὰ ῥάβδων, Ἡμεῖς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν προσκυνούμεν, ἔλεγον, τοῖς δὲ προστάγμασι τοῦ Βασιλέως οὐκ ὑπακούομεν, καὶ ὁ θέλεις ποιεῖ. Καὶ ὁ Ἀρχίμαχος πάντα τρόπον μηχανόμενος ἀποκτεῖναι τὰ τοῦ Παύλου χρήματα, ἀπεφάνηται, διὰ χειρὸς Πούλου τὰς κεφαλὰς τῶν Παρθένων ἀπομηθῆναι, σκοπῆσας ὡς οὐ πεισθήσεται ὁ Πούλος τοῦτο ποιῆσαι, καὶ τούτου γενομένου ἀποκτεῖναι πάντως τὰ χρήματα, συναρθεύτος καὶ τοῦ Παύλου ταῖς ἀρίσις Παρθένοις. Ὁ δὲ ἅγιος ἐκεῖνος τοῦτο ἀκούσας καὶ αὐτὸς περιστραφείς, καὶ ἰδὼν τὰ χρήματα, Ποιῶ εἶπεν πάντα ὅσα προσέταξας καὶ λαθὼν τὸ ξίφος πλησίον τῶν Παρθένων ἀψέκτο. Αἱ δὲ Ἀγίαι, ἰδοῦσαι αὐτὸν, ἐξέστησαν, καὶ μιᾷ φωνῇ λέγουσιν πρὸς αὐτόν· Ἄθλιε, ποιμὴν ὢν ἐξήλθες κατὰ τῆς ποιμνῆς σου, ὡς ἄργους καὶ ἄργους λύκοις, ἀποκτεῖναι ἡμᾶς; τοῦτό ἐστι τὸ ἄγιον σῶμα καὶ αἷμα, ὁ παρὰ τῶν χειρῶν σου ἐλαφρόμενος; Γνωθὶ ὅτι τὸ παρὰ σου ξίφος ζωὴ αἰώνιος ἡμῖν ἐστὶ καὶ ἡμεῖς μὲν ἀπερχόμεθα πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, σὺ δὲ, καθ' ὡς προείπομεν, τὴν ψυχὴν σου ἀπολέσεις σὺν τῷ Πλούτῳ· τῷ δὲ τῆς ἀρχόντης σχοινίῳ πορεύσῃ πρὸς τὸν συσκόλον σου Ἰουδᾶν. Ταῦτα καὶ ἕτερα ἅπαντα διεξήσαν, καὶ προσευχόμεναι ἀρετρηθήσαν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν δι' αὐτοῦ.

5 Τότε ὁ Ἀρχίμαχος λέγει πρὸς αὐτόν· Γνωθὶ, ὦ Παῦλε, ὅτι ἐν οὐδενὶ τῶν ἀνθρώπων τεθέσμαι τὴν προσοῦσάν σοι εὐφρίαν καὶ ἐπιτηδεύοντα, διὰ τοῦτο ἀντὶ τοῦ Βασιλέως ἀπολύσαι σε οὐ δύναμαι, ὅτι ἀναμαθὼν οὗτος τὰ περὶ σου δι' ἐμοῦ ἀπαγγέλλοντος, εἰς μέγαν σε τιμὴν ἀποκαταστήσει. Νῦν οὖν εὐφράνθητι μετ' ἡμῶν, μείνων ἐν τῷ κελλίῳ πλησίον ἡμῶν, καὶ προίτας ἀναψέρομεν τὰ περὶ σου τῷ Βασιλεῖ. Ὁ δὲ ἅγιος ἀπεκρίνατο, Γενέσθω ὡς κελεύεις. Καὶ τῇ νυκτὶ ἀποστειλὼς ὁ Ἀρχίμαχος τοὺς δούλους αὐτοῦ, σχοινίῳ περιλαβὼν τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου προσέταξε, καὶ οὕτως ἀποπνέξαι. Καὶ πρῶτας εἰσελθὼν, ὡς εὗρεν αὐτὸν κρεμάμενον, κατεδίκα-
F σεν ὡς ἐαυτὸν κρεμάσαντα, καὶ προσέταξε καταδικασθῆναι καὶ ῥιφῆναι τοῖς κυσὶ βοράν· καὶ οὕτως οὕτω βιάσας τὴν ψυχὴν ἀπέρριξε καὶ τοῦ Ἀρχιμάγου τὰ χρήματα ἀποκέρδησαντος, ἔλαβε πέρας καὶ τὰ προειρημένα παρὰ τῶν ἁγίων γυναικῶν, τοῦ ἀθλιωτάτου Παύλου ὑποστάντος τὸν θάνατον.

DE SANCTO FAUSTO

MARTYRE ROMÆ.

Ex Martyrologiis, Florentiæ scriptis et excusis.

D. P.

SUB JULIANO.

I nter alia quamplurima Martyrologia variarum Ecclesiarum, quæ collegimus, reperimus Florentiæ duo MSS. alterum in Bibliotheca Laurentiana Magni Ducis Medici, in pergamento exaratum; alterum in Bibliotheca Illustrissimi Caroli Strozii, Senatoris Florentini; in qua etiam asservatur Martyrologium Florentiæ excusum anno MCCC-LXXXVI per Franciscum de Bonacursis Presbyterum:

et ex hisce tribus Martyrologiis, ad hanc diem nonam Junii, ista reperta descripsimus: Romæ passio Sancti Fausti Martyris, qui sub Juliano Imperatore passus est. Cujus sacra memoria cum ibidem, et sine dubio aliis etiam in ecclesiis, lecta fuerit; etiam hoc in opere referenda venit, ut detur occasio aliis ulterius ejus venerationem promovendi, si forte ejus ibi Reliquiæ fuerint in veneratione aut etiam ecclesia erecta.

DE S. JULIANO MONACHO

CIRCA EDESSAM IN MESOPOTAMIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sanctus hic Julianus ab illo, qui a Græcis xviii Octobris colitur, verosimiliter non distinguendus.

E

B

D. P.

CIRCA CCCLXX.

Vitam scripsit S. Ephrem Syrus,

quare Romano Martyrologio adscriptus est,

C

9 Junii ad arbitrium lecto.

Habent atlas Græci 18 Octob. S. Julianum,

E dessenus Diaconus S. Ephrem, cujus Acta Bollandus illustravit ad Kalendas Februarias, amicitiam cum variis Sanctis suæ præsertim regionis coluit, quæ isti primo operis nostri conditori diligentissimo occasionem dedit, texendi Paragraphum v Commentarii Prævi; ubi primo, ex Sozomeno lib. 3 cap. 13, hæc verba producit: Per idem tempus circa Edessam Julianus accuratissimum genus disciplinæ monasticæ exereuit: qui, velut corporis expers, talem vitæ institutionem ac modum secutus est, ut carne carere, atque ex ossibus solum et cute constare videretur. Quare Ephrem, scriptor Syrus tractatum de ejus vita contexnit. Eadem fere, sed alia phrasi, dicit Nicephorus lib. 9 cap. 15. Tractatus istius initium, ex lingua Syriaca (vix sola Sanctus scripsit, licet Græcam tandem miraculo edoctus) Græce redditum invenit Gerardus Vossius, atque inter reliqua ipsius opera Latine edidit; nos Græcum et quidem integrum, hactenus frustra optamus; eoque quod invenimus editum cogimur esse contenti. Id autem hoc die ilamus, non quia Græci, in Menæis vel Synaxariis suis vel Orientalium scriptorum aliquis, ita faciendam ostenderit; sed quia id fecit Cardinalis Baronius, usus facultate, qua alios plures Orientales, a Sanctitate commendatos, inscripsit Romano Martyrologio; in quo præsens dies, sterilior ceteris, visus est aliquo augmento egere; quare eundem sic conclusit: Edessæ in Syria S. Juliani Monachi, cujus præclara gesta S. Ephrem Diaconus scripsit: quo exemplo Carthusiani Colonien-ses, tertiam Surianæ collectionis auctioremque editionem moliti, prædictum de S. Juliano fragmentum a Gerardo Vossio Tungrensi præposito Latine redditum acceperant, Sanctorumque Vitis inscriuerunt.

2 Colunt S. Julianum Græci ad xvii Januarii, et cum pleniori elogio ad xviii Octobris, quem ad eundem diem etiam Romano Martyrologio, adscriptum invenimus præeunte Sireti Menologio, his verbis: In Mesopotamia, ad ripam Euphratis, S. Juliani Eremitæ. Est autem urbs Mesopotamiæ Edessa ad prædictum fluvium. Convenit igitur exercitationis locus, convenit etiam tempus vitæ. Hic enim Juliani Apostatæ interi-

tum dicitur ex revelatione præcivisse, qui interitus ad annum CCCLXIII pertinet: Ephrem autem, ejus, de quo hodie agitur, familiaris et contubernalis, vixit usque ad annum CCCLXXVIII. Quamquam vero præter hæc nihil commune habeant Acta, quæ hoc et isto die proferuntur; nihil tamen habent, quod magnopere diversos esse suadeat. Fieri enim potest, ut qui, de interiori eremo adeunda, ad investigandos viros contemplativos, consilium petens num. 6, audivit, quia Satius est quietam vitam ducere, et in quiete perfectionem querere, quam levium atque instabilem rerum causa eremum circumire. Fieri, inquam, potest, ut idem curiositatis quidem ergo nunquam ex cella sua excesserit, consilio salubri parens; alius tamen justissimis de causis, et discipulos multos suo exemplo attraxerit, ad cellas ipsi vicinas construendum, et in Montem Sinai excurrerit, ad ecclesiam ibi fabricandam; et anno CCCLXXII, pulso jam secundum S. Meletio Antiocheno, ad Ecclesiam illam solundam accersitus fuerit, et Cyrrum similiter, ad compescendam Ariani istius Episcopi vesaniam; ad Regium quaque ipsam aliquando profectus; ac denique ad priorem juxta Euphratem reversus palustram, vitam ibi sancte consummarit, ipso quo colitur die xviii Octobris.

3 Nihil ergo repugnat, quominus unius ejusdemque Ephremiani Tractatus pars sint, tam quæ de initio conversationis Latina dedit Vossius, quam quæ de reliquæ vitæ actis Græce referuntur in Menæis: salvo, quod servilis in seculo conditionis Menæa non meminerint; a qua initium sumunt ea quæ nunc dantur, tamquam diversa ab actis ejus, qui ad Euphratem monasticam nuspiciatus (ubi et finivit) prædicta omnia per varia Syriæ vicinæ loca egisse narratur. In hoc tamen reverentia Romani Martyrologii magis duci me fateor, quam solida ulla ratione: propensior alias ad unum eundemque statuendum, qui hoc die Latinis proponitur, quique a Græcis colitur in Octobri. Quamquam enim num. 5 narretur, quomodo post xxv annos exercitationis suæ obierit Julianus; atque Ephrem, ejus societate privatum se doluerit; apparet tamen ex sequentibus, plura adhuc alia hunc de illo narranda habuisse, quæ

pro eodem loco ac tempore,

de quo multa narrant,

F nequaquam obstant.

quia ejusdem de eodem illa sunt,

quorum in operibus extat tantum

A si ad nos pervenissent integra, fortassis continerent omnia quæ narrantur in *Menæis*. Quod ut facilius dijudicet lector, congruum duximus, ipsa quoque *ex Octobri sumpta* huc transferre, ne bis agendum sit de Juliano, verosimiliter eodem.

VITÆ ITIUM

Ex fragmento S. Ephrem Syri, Interprete Gerardo Vossio.

Primum servus, ab hero Gentili;

u

tum Monachus, a negligentioribus multa patitur.

B

h

Plorum unus filium diabolo oblaturus,

c

Crucis signo impeditur.

d

Ipsæ Sanctus, Ephrem familiaris,

e

Optimus hic atque fortissimus inter pietatis pugiles, servus adhuc sub dominis secularibus cum esset, antea quidem, sicut ipse nobis postea enarravit, vitam multa intemperantia atque lascivia peregerat; tandem autem ad agnitionem veritatis deveniens, optime vitam suam traduxit: ac multa a propriis dominis in civitate Heliopoli a apud Libanum passus est; quippe qui cum idololatrarum furore atque insaniam participabant. Ceterum defuncto jam ejus heri, vitæ priori renuntians, effectus est Monachus. Dominum autem Deum tota anima ac corde diligebat, ita ut in omni pene virtutum genere se exercuerit, perfecitque. Magnam enim possedit compunctionem, et humilitatem eximiam: non tamen, ut quidam post vitæ abdicationem atque secessum facere solent, qui negligentia ac otio contemtionique mandatorum Dei sese tradiderunt; lumbisque suis haudquaquam per continentiam præcinctis, in abyssum malorum suas ipsi animas defixerunt; ita ut aliqui nec de rebus quidem ad suum institutum salutemque pertinentibus instrui se sinant; sed eas etiam respuere propter suas concupiscentias non dubitarunt; soloque pietatis atque religionis habitu amicti, seipsos domicilium phalangis dæmonum effecerunt. b Negligens quoque in iis quibus residebam locis, quidam erat Monachus, qui filium valde parvum habebat, et hunc tamquam inobedientem atque immorigerum in sacrificium dæmoni propter suam avaritiam offerre non verebatur: verum divino auxilio assumptus præservatusque est puer. Cum enim deduxisset eum miser et ignavus homo in quemdam subterraneum locum, ubi multum auri putabatur reconditum ab iis qui sacra sepulcra parabant; dæmon conspecto Crucis signo, quo puer amictus ac consignatus erat, non est ausus ei nocere: nam cum analabo c adduxerat eum vir ille, quem patrem hic appellare piget pudetque. Sic igitur re explorata, et ex eventu cognita, surgens abstulit a puero analabum. Rursusque vox ex locis abditis atque secretioribus audita est, cum omnino consecratus is sit Deo, frustra mali quid contra ipsum tentari. Puer igitur admirabiliter liberatus ac conservatus, enarravit quæ successerant omnia; simulque quomodo a Domino nostro Jesu Christo assumptus, protectusque esset. Celebris quippe de eo increbuerat sermo ac rumor; ita ut etiam concilium a sanctis Patribus, occasione rei quæ acciderat, colligeretur. d

2 Beatus vero Julianus. mortificans in se mundanas concupiscentias, quantum monastica vivendi exigebat ratio, in sua residebat cella: prope autem ejusdem cellam etiam mea sita erat: nam ejusdem eramus c Congregationis ambo. Accedebat igitur is ad cellam meam, et ego vicissim ibam ad ipsum; proficiebam enim ex colloquio ac conversatione viri mirabarque cum viderem tantam in homine barbaro cognitionem, quippe ex partibus occidentalibus oriundo; glorificabamque Deum, qui non vult quemquam perire, sed omnibus per pœnitentiam ignoscere, et illius dicti Evangelici recordatus sum: Amen dico vobis, quod multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac,

et Jacob in regno cœlorum; filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium. Suspiransque dixi: Libera nos, Domine, a tenebris exterioribus et fletu illo ac stridore dentium: et memento nostri in beneplacito populi tui, visita nos in salutari tue; ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad letandum in lætitia gentis tuæ, ut lauderis cum hereditate tua. Memento nostri, Domine, sicut meministi latronis cum veneris in regnum tuum: et corpora nostra, ex monumentis cum gloria resuscita, dignosque nos raptu justorum redde in nubibus; ut et nos medicam hereditatem mentis sancti tui, precibus Sanctorum tuorum, accipiamus. Amen.

3 Beatus ergo Julianus, corpore quidem erat robustus, sed nimio labore atque exercitatione conficiebatur, Patrum vestigiis insistendo. Illitteratus autem cum esset, addiscere conabatur. Hic pietatem atque religionem colens, cellam habebat, in qua per se quietam atque tranquillam vitam ducebat, et cubile tenebat: sed cum illi non sufficeret angustia cubiculi, intus sibi illud in modum sepulchri ædificavit; angustissimum quoque ejus ingressum reddens, per quem cum introiret, in eo, velut in monumento aliquo orabat, lugens ac plorans. Operabatur autem et propriis manibus carbasa ac vela navium. Compunctionem porro et planetum amabat, si quis etiam alius: ita ut prætereuntes cellam ipsius, vocem ploratus ejus audirent. Ejulabat enim, sicut solent qui filium aut filiulam sepeliunt unigenam, revocantque cum cantu: sua quippe peccata ipse sibi ante oculos constituens, anxie dies noctesque deflebat; ipsasque noctes brevissimo somno transigebat: cura siquidem retributionis, ipsum serio excitabat. Quam multas porro tentationes atque tribulationes sustinuerit, propter negligentiores Fratres, dici non potest: cunctas vero eas, per humilitatem et patientiam, absque detrimento præteribat.

4 Valde quoque erat pacificus, temperans ac continens, tolerans et constans, mansuetus et clemens, pius atque religiosus, et voluntariæ paupertatis amator. Qui enim cum pecuniis in eremo residet, omni in loco ingemiscet, ac contremiscet, et ad extremum inventio ac præda maleficis erit: qui vero inopia laborat, insidiis carebit. Quin et impiger, et ad opera extraordinaria promptus et expeditus hic vir beatus erat, et a maledicentia convitioque omnialienus: humilis quoque in sermone, in opere, in vestitu, in ingressu atque incessu. Neque enim ut ego et mei similes pigri, in negligentia suos percurrit dies: sed in omni compunctione dies vitæ suæ perfecit. Et quemadmodum qui carcerali detinentur custodia, dum coram tribunali Judicis producendi sunt, præ timore et angore plorant; sic et beatus Julianus assidue tremendi tribunalis Christi recordabatur: quare et continenter flebat, iudicium futurum cogitans. Ubi autem compunctio, et lacrymæ, et humilitas; ibi nequaquam instabilitas, et quæcunque res perversa ac improba regnat; sed optimus ordo viget ac disciplina, et omnis res bona: ubi vero ista non adsunt, multum a scopo, qui quæritur, aberratur. Evitabat is quoque colloquia atque commercia mulierum, occasiones omnes inanium voluptatum amputans. Quando vero pulsus ad Synaxim audiebatur, ante omnes alios Fratres occurrere contendebat. Sic vero in Synaxi consistebat, absque ulla oculorum distractione, quasi jam ipsi tribunali Domini nostri Jesu Christi assisteret.

5 Quodam autem die ad ipsum dixi: Quis, obsecro, hosce libros corrumpit? quippe in quibus, ubi scriptum erat Deus, aut Dominus, aut Jesus Christus, vel Salvator, litterarum elementa deleta reperiuntur?

D Mar. 8, 11

multa compunctionis,

E

Judicium justitiae memoria tractat:

et copiosis lacrymis

A periantur? Beatus vero ad me: Nihil, inquit, a te penitus abscondam. Fornicatrix mulier ad Salvatorem accedens, lacrymis pedes ipsius rigavit, et capillis capitis sui abstersit; et ego ubicunque nomen Dei mei scriptum comperio, lacrymis, meis rigo; ut et ego remissionem ab eo peccatorum accipiam. Ego vero gratiose ad eum dixi: Deus, qui benignus est et misericors, bonum illud tuum suscipiat propositum; verumtamen libris parcas, obsecro. At ille dixit: Non irrigatur cor meum, nisi plorem coram Domino Deo meo. Ardentem porro in religione se gessit atque exercebat, ultra viginti quinque *f* annos: et interea moritur in Domino, in obedientia et persecutione, quam passus est, dignus æterna factus beatitudine. Beati enim (inquit Christus in Evangelio) pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Meis sane oculis excidunt lacrymæ, super disjunctione ac separatione viri istius.

et narrat
quod consi-
lium ipsi da-
tum sit.

B Narravit Beatus hic cuidam aliquando Fratri, dicens: Frater quidam in interiorem ingredi vult eremum, ut ibi viros contemplativos investiget: consilium igitur mihi suggere propter Dominum, expeditne ut cum isto isthuc vadam, an non? Frater autem sciens operarium eum esse, dixit ad ipsum: Satiusest quietam vitam ducere, et in quiete perfectionem quærere: nam de parvis et levibus atque instabilibus rebus inquirere, et illarum causa eremum circumire, minime necessarium est. Dixitque vicissim Beatus: Quid est perfectio? et, Quæ sunt res illæ exiguæ et instabiles? Ab quem Frater: Perfectio est, cujusvis sermonis et omnis actionis finis: nam scriptum est; Finis verbi *q*, omne ausculta: Deum time, et mandata ejus observa: quæ enim accidunt unicuique nostrum in hoc seculo, sive tristitia ac gravia, sive bona et læta, finem habent, quapropter etiam a tempore consumuntur atque delentur; at quæ post vitæ hujus exitum remanent, æterna sunt et immortalia. Diem ergo judicii et retributionis in mente habeamus, ut voluntas nostra perfecta sit in Domino. Nam sicut duobus aliquibus accidit in longinquam regionem peregrinantibus, quorum alter tædio itineris affectus incipiat interrogare adventantes, quidnam sibi obviam reperturi sint quod viam indicet? illi autem responderint; viam asperam: et rursus interrogat; Post asperam viam, quidnam? illi vero, postea terram revirescentem, dixerint eis apparituram: ceterum itineris ejus comes, cernens ipsum ita enixe ac studioso de via percontari, ait ad eum: Desine, o comes, adeo curiose de via inquirere, quam pertransituri sumus instar velocis-

simi cursoris. Nam viæ similis est humana vita; et ideo magis considerata nobis sunt, non quæ in itinere occurrunt, sed quæ post viam confectam nobis eventura sunt. Quæramus ergo, quomodo in requie nos oporteat versari, ac demorari in regione illa, in qua perpetuo habitaturi simus post hujus vitæ viæque finem, ubi nimirum requies nobis in illo erit seculo; tum etiam, ubi portio nostra futura sit, in profundo, an in excelso; in requie, an in doloribus; in tenebris, aut in luce; in igne, aut in refrigerio. Ista spiritus noster æstimet ac pervestiget, et os loquatur. Ab ejusmodi cura atque solitudine non recedat cor nostrum, quamdiu in cadauca ac momentanea hac versamur vita; illosque, qui a tali nos cogitatione ac cura avertere et impedire volunt, tamquam deceptores et perditores nostros contemnamus *h*.

ANNOTATA D. P.

a Heliopolis Edessa distat totius Syriæ interjectu, leucis plus quam centum: de ea pluribus actum i Murtii, ante Acta S. Eudociæ, (ut fertur) conversæ, et martyrium passæ.

b Locum hunc in Græco suspectum sibi de mendo esse, notavit in margine Vossius: ipse ergo per conjecturam clarum sensum fecit.

c Analabus, Latinis Scapulare, quondam crucis formam habebat antiquitus, et etiamnum habet apud Minimos S. Francisci de Paula, humeros cum parte brachiorum tegens, atque ante pectus et ad dorsum defluens: unde Dorotheus Monachus, apud Vossium in Notis, Analabus, inquit, in modum crucis ponitur super humeros: significat enim symbolum Crucis, quam nostris humeris jugiter portare debemus. Hic autem fere solus amictus constituat parvum habitum Monachorum, et solus pueris ac tironibus datur.

d Sequentem § de vitæ monasticæ commendatione, ut qui nihil ad Julianum faciebat expunxi, in Vossio Suriique legendum; poterat etiam omitti prior, nisi exempli utilitas recudendum suasset.

e Hinc intellige quondam Lauræ formam, sub uno summo Præsidente, ad Euphratem fuisse: de Lauris autem, earumque differentia a Cenobiis, vide Commentarium ante Acta S. Euthymii 20 Jan. num. 1

f Ergo videtur Monachus factus, post annum 350, aut 345.

g Ita septuaginta; ubi vulgata: Finem loquendi pariter omnes audiamus.

h Sequitur apud Vossium gravis adhortatio ad diligentiam in bonis operibus, æternum profuturam; præ curiositate multa salubria sciendi, quæ parum *F* prosunt, ea effectui non mancipantibus.

ALIA EJUSDEM AUT ALTERIUS

ΤΟΥ ὉΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ἸΜΩΝ ἸΟΥΛΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ἘΝ Τῷ ΕΥΦΡΑΤΗ.

S. P. N. Juliani ad Euphratem.

Ex Menceis Græcorum xviii Octobris.

Ὁ ὡς ὁ ἐν Ἀγίοις Πατὴρ Ἰμῶν Ἰουλιανὸς, καλατι-
πῶν τὸν κόσμον, ἀπῆλθεν ἐν ταῖς ὄχλαις τοῦ Εὐφράτου
πόταμου· καὶ εὐρὺν ἐκεῖσε σπλάγιον, τὸν μοναστήν ἐν
τούτῳ δι᾿ ἡγε βίον. Τοῦτον πολλοὶ ζηλώσαντες προσεβ-
ρύσαν τῷ μικροτάτῳ σπλάγι, καὶ καλύψας πηξάμε-
νοι γύρωθεν, μέχρι τῶν ἑκατὸν γέγονας, σιτιζόμενοι τὰ
παρὰ πλάσια τῷ διδασκάλῳ.

2 Ὁ ὡς ὁ θαυμάσιος καὶ δράκοντα ἀπέκτεινε, καὶ

Sanctus hic Pater noster Julianus, mundo renun-
tians, venit ad ripas Euphratis fluminis; ibique
speluncam reperiens, monasticam sub ea vitam
instituit. Hunc multi cupientes imitari, ad parvu-
lam illam specum affluerunt; tuguriaque in cir-
citu ejus extruentes, facti sunt usque centum,
iisdem quibus Magister victitantes.

2 Hic admirabilis etiam draconem interfecit, et
in

In spelunca
ad Euphra-
tem se exer-
centi

plures se
jungunt.

*EX MEN.
miraculis
clarus*

*ecclesiam in
Sina struit,*

*et Juliani
Imp. mortem
prænoscit.*

A In loco inaquoso fecit scaturire fontem. Hic etiam in Sinai montem profectus, in petra, in qua Legislator Moyses Deum vidit, quantum videri potest, ecclesiam struxit, quæ hodie dum permanet. Quin etiam, cum impii atque apostatæ Juliani reditum ex Perside multi formidarent: ipsumque, ut quem verum Dei famulum esse noverant, deprecarentur; usque in decimam diem orationem suam sanctam ad Deum prorogans, audivit, Non propter te tantum, sed et propter aliorum multorum continuatas totis noctibus preces, impius et inquinatissimus Julianus occidetur.

*Antiochiam
proficiscenti,*

*ministrans
mulier, filium
ex puteo*

*illudum re-
cipit:*

B Post aliquod autem tempus, cum beatissimus Meletius esset Antiochia ejectus, virum hunc sanctum aliqui advocaverunt, orationis, solatii, atque consilii causa. Ipse vero consensit; et vadens, hospitatus per viam est apud feminam Christi amantem. Ibi dum invitatus pranderet, contigit septennem puerum, quem prædicta mulier habebat unigenitum, instruenda mensa occupari, et paulum quid ex oculis abeuntem cadere in puteum. Id licet nosset venerabilis matrona, nihil tamen commota est animo; sed puteum diligenter claudens, magnanimitè ministrare pergebat; Sanctumque de puero requirentem fallebat, morbum qui acciderat, prætexens. Cum autem ille instantius rogaret, ut juberetur ad mensam accedere puer, suscipiendæ benedictionis causa; innotuit tandem quod factum erat. Statim ergo de mensa surgens ille, et putei operculum avellens, ut puerum vidit in aquis saltabundum, et velut manu ludentem, jussit eum a presentium aliquo inde educi. Quo facto, interrogatus puer, dixit, nihil mali se passum, elevato se ac sustinente qui secum versabatur ac ludebat sene.

*ipser ipse,
ad aliorum
votum*

*sanitatem
sibi recuperat;*

*infirmum
erigit;*

C Ingressus porro Antiochiam, recepit se ad speluncam, in qua olim sanctus Apostolus Paulus occultabatur. Cumque multitudo non minima populi illuc confluxisset, utilitatis et benedictionis causa; jacebat ipse febri calentissima correptus, vix leviter anhelans ac pene sine spiritu. Instantibus nihilominus iis qui aderant, dicentibusque multo plures expectare foris, benedictionis illius indigos, respondit; Siquidem conducibilis nobis sanitas est, indulgeat eam Dominus omnium: facta autem oratione semetipso excitavit ab ardentissima illa febri, propter utilitatem multitudinis. Sancto autem sum iter ad palatium prosequente et abeunte, quidam humi stratus adrepens, et villos pallii ejus contingens, statim surrexit, eumque sequebatur, sicut ille olim claudus Joannem ac Petrum.

*Pseudo-epi-
scopum*

*oratione
euent:*

*et ad suos
regressus
moritur.*

D Neque hoc solum populo profuit, sed etiam multos in fide orthodoxa firmavit: deinde ad exercitationis suæ palestram revertens, per Cyri urbem transitum habuit. Cyropolitani autem apprehenderunt Sanctum ad suum solatium, dicentes, Asterium quemdam loco Episcopi nostri expectamus, hominem trunculentum et perniciosum; metnimusque, ne quibusdam sermonibus dolosis nos subvertat garrula ejus lingua: mane ergo nobiscum: et, si quid potes, adjuva nos. Ille vero mansit, et paucis ad se venire permissis, totam noctem precando insumpsit, illumque divina ultione necavit, anius dumtaxat diei vitam ei reliquam inter cruciatus indulgens. Denique reversus ad discipulos suos, cum iisque enigravit.

ἄνθρωπος ἐν γῇ ἀνύδρῳ βλύσαι πεποίκεν. Οὗτος καὶ εἰς τὸ Δ Σίναιον ὄρος ἐλθὼν, ἐν τῇ πέτρᾳ, ἐν ᾗ Μωσῆς ὁ Νομοθέτης τὸν Θεὸν εἶλθε, ὡς ἦν δυνατὸν, ἰδεῖν, ἐκκλησίαν ὡκοδόμησεν, καὶ μέχρι τοῦ νῦν περιέσται. Ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ δυσσεβοῦς καὶ ἀποστάτου Ἰουλιανοῦ ὑποτροφὴν ἀπὸ τῶν Περσῶν πολλοὶ δεδοῦτες, ἐπεὶ παρεκάλουν, γνώσκοντες αὐτὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον γήσιον, ἐπὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ τὴν πρὸς Θεὸν αὐτοῦ ἀρίαν προσευχὴν ἐπεκτείνας. Οὐ μόνον διὰ σε, ἤκουσεν, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέρων πολλῶν παννύχους παρακλήσεις, ὁ μικρὸς καὶ δυσσεβὴς Ἰουλιανὸς ἀποσφάττεται.

3 Μετὰ δὲ χρόνους τινας, τοῦ μακαρίου Μελετίου ἐξ Ἀντιοχείας διωχθέντος, παρεκάλει αὐτὸς τινες τὸν Μακάριον τοῦτον, εὐχῆς καὶ παρακλήσεως καὶ παρηγορίας πολλῶν ἑνεκα· καὶ συνθέμενος καὶ ἀπερχόμενος, προσεδέχθη ἐν ὁδῷ παρὰ γυναικὸς φιλοθέου· καὶ ἐπεὶ παρακληθέντος εἰς δεῖπνον τοῦ Ἀγίου, ὅπερ εἶχε ἐπταετὲς παιδίον ἢ γυνὴ μονογενὲς, ἐν τῇ τραπέζῃ ἀσχολούμενον, μικρὸν ἐξ ὀφθαλμῶν παρελθὼν συνέβη πεσεῖν ἐν τῷ φρέατι· ἢ τιμὴν γυνὴ, μηδὲν τὸ παράπαν ἀλλωθεῖσα, ἀλλὰ μάλλον τὸ φρέαρ σκεπύσασα, μεγαλοψύχως δικηδόνει· καὶ τὸν Ἅγιον τὸ παιδίον ἐπιζητούντα περιερούσατο, διὰ νόσον ἐπισυμβάσαν. Τοῦδε ἐπιμελῶς τὸ παιδίον ἐπιζητούντος ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐλθεῖν, καὶ εὐλογίας ἀπελαῦσαι, γνωστὸν ἐγένετο τὸ παχλὶν. Εὐθὺς δὲ τῶν τραπέζης ἐξαναστὰς, καὶ τὸ κλῦμα τοῦ φρέατος ἀπορρίψας· ὡς εἶδε τὸ παιδίον ἀλλώμενον ἐν τοῖς ὕδατιν ὕγρις, καὶ οἷα πλύνοντι τῇ χειρὶ προσεικὸς, ἀχθῆναι τοῦτο διὰ τινος τῶν παρευρεθέντων κελεύει· καὶ τούτου γενομένου, τὸ παιδίον ἐρωτώμενον· οὐδὲν τι θειὸν παθεῖν ἔφασκε, διὰ τὸ κουρίσσεσθαι καὶ ἀνέχεσθαι ἐπὶ τοῦ προσομιλοῦντος αὐτῷ καὶ προσπαίζοντος γέροντος.

4 Ἀφικνόμενος δὲ εἰς Ἀντιοχείαν, κατήχθη εἰς τὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος Παῦλος πότε ἐναπεκρύπτετο. Καὶ πλήθους οὐκ ὀλίγου συβρέοντος πρὸς τὸ σπήλαιον, χάριν τῆς ἐκ τοῦ Ἀγίου ὠφελείας καὶ εὐλογίας, λαύρῳ πυρετῷ συσχεθεὶς οὗτος, ἔκειτο ἀδρανὲς τε πύειν καὶ σχεδὸν ἄπνους, ὡς δὲ οἱ περὶ αὐτὸν ὄχλον, πολλοὺς εἶναι τοὺς ἐξωθεν προσμένοντας, λέγοντες, καὶ ἐπιδορούμενος τῆς εὐλογίας, Ἐὰν συμφέρι ἡμῖν ἢ ὑγείᾳ, ἀπεκρίνατο, δώη ταύτην πάντῳ ὁ Κύριος· καὶ προευξάμενος ἀνέστησεν αὐτὸς ἐαυτὸν ἐκ τοῦ λαυροτάτου πυρετοῦ, διὰ τὴν τοῦ πλήθους ὠφέλειαν. Ὁδεύοντος δὲ αὐτοῦ πότε, καὶ ἐπὶ τὰ βασιλεία ἀπερχομένου, τίς κατακείμενος ὢν, προσεγγίσας τῇ σισύρᾳ αὐτοῦ, εὐθὺς ἀνίστη, ἀκολουθῶν αὐτῷ, ὡς παλαιὸς ὁ χωλὸς τῷ Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ.

5 Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ὑποστηρίξας [πολλοὺς]· ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὴν ἀσκητικὴν αὐτοῦ παλαίστραν, διὰ τῆς Κύρου πορείαν ποιούμενος. Οἱ δὲ τῆς πόλεως Κύρου κρατήσαντες τὸν Ἅγιον εἰς παράκλησιν, ἔλεγον· Τοῦ Θεοῦ δοῦλε, Ἀστέριον τινα ἀντὶ τοῦ Ἐπισκόπου ἡμῶν προσδοκῶμεν, δυσμενῆ καὶ ὀλέθριον πρόσμενον μετ' ἡμῶν καὶ βοήθησον εἴτι δύναται, μὴ πότε τῇ στομύλῃ αὐτοῦ γλώσσῃ αὐτὸς ἐν λόγοις τισὶ διατρίψῃ ἡμᾶς. Ὁ δὲ προσμενῶν καὶ εὐχὴν παννύχων ὀλίγων συνελθόντων ἐκτελέσας, θεηλάτῃ ὀργῇ τοῦτον ἀπέκτεινε, μιᾶς καὶ μόνης ἡμέρας ζωῆν ἐπώδυνον ἐάσας τοῦτον· Ὑποστρέψας δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, καὶ χρόνους ἱκανοὺς διακρίσας σὺν αὐτοῖς, πρὸς Κύριον ἐξεδήμῃσεν.

DE S. TROIECIA VIRGINE

RUTHENIS ET PICTAVIS IN GALLIA

SYLLOGE HISTORICA

O. P.

De ejus cultu utroque loco, et cultus diebus, ætate ac nomine.

SEG. IV.

In propriis
Ruthen re-
lata hodie,

Proprium Ecclesiæ Ruthenensis de Sanctis, studio Ludovici Abelly Episcopi concinnatum. et successoris Gabrielis de Voyer, notato ad diem ix Junii nomine S. Trojeciæ Virginis, hæc addit: Semiduplex. Omnia de Communi ix Lectionum, et Commemoratio Sanctorum Primi et Feliciani. Nomen illud vulgo S. Trieze, vel Triaise pronuntiatur et scribitur, quod utrumque in pronuntiatione eodem recidit; sed prior scriptio nativa magis videtur Claudio Castellano Canonico Parisino, qui primus eam nobis pro hac die suggessit. Fortassis nomen ob origine Græcum (ut multo hujus generis inter Gallo-Romanos erant, post Catholicam Religionem susceptam) primo fuit Trisagia, id est Ter-Sancta; vel Trisæsia id Ter-Veneranda, unde vulgaria istæc nomina manserint: pro quibus, ex cultiori postea Gallicismo, solito vocalem secundam, scilicet e, concurrentem cum una liquilaram, mutare in diphthongum oi, atque Tres, Trois; Lex, Loix; Me, Moy pronuntiare; maluerint aliqui substituere Trojeciam; fortasse etiam a veteri Troia repetitum nomen videri volentes, uti factum in Trocis, antiquius Tricassibus, vulgo Troyes. Ut at est: nomen nunc plerumque usurpare, quomodo in divinarum Officiorum ordine, atque adeo in Collecta sub Sacris legitur.

nomine for-
sitan a Trisa-
gia vel Tri-
sagia detorto:minus bene
ab aliis ad
diem 8 po-
nitur,cum elogio
ex Ferrario,per Saussayum
in plura cer-
bu extenso:

2 Philippus Ferrarius, in Catalogo Generali Sanctorum qui in Romano Martyrologio non sunt, ad diem præcedentem ipsam retulit, nescio qua de causa, et scripsit: Apud Ruthenos. Trojeriæ Virginis, in Annatis vera subdit, ita se habere ex Tabulis et Monumentis ecclesiæ Ruthenensis. Quo tamen parum moveor; tam enim facile illi fuit in numerati littera errare, quam manifeste erravit in Alphabetaria; et 8 pro 9 legere, sicut legerat r pro c; et hujusmodi errores non rari apud Auctorem illum sunt. Gratias interim ei debemus pro aliquanto pleniori notitia; dum ex istis monumentis docet, quod in æde S. Stephani condita est. Ita autem nunc Cathedralis ibidem nominatur, olim (ut ferunt) S. Mariæ nomen sortita. Amplius est, quod idem Ferrarius de Actis ejus, quæ hactenus nulla videre potuimus, habet his verbis: Ea ex Pictavis oriunda, cum peregrinationem ecclesiarum suscepisset, tandem ad Ruthenensem urbem veniens (ea vulgo Rodes dicitur) ibi vitam plane Angelicam duxit; claraque miraculis in multa senectute quievit, uti monumenta MSS. prædicta habent. Hæc cum legisset Saussayus, de die nihil hæsitans quin Ferrarium sequeretur, litterarium tamen errorem correxit in Suplemento sui Martyrologii, atque Trojæciam scripsit: exemplique, in nomine et in die, sequacem habuit Arturum a monasterio, in Gynæceo sacro.

3 Idem Saussayus, brevem, sed substantiæ plenum Ferrarii Annotationum, longo verborum flexu in hunc modum extendit. Apud Ruthenos in Aquitania S. Trojæciæ Virginis, quæ ex Pictavis pauperibus orta parentibus, mundum, mente ad cœlestia erecta, a pueritia contempsit, seque carne et spiritu Christo Domino in perpetuum dedicavit; quem ut ubique, omni alio nexu quam ejus amoris expedita, sincerius ac securius coleret; celebrium Aquitaniæ ec-

Junii T. II

clesiarum peregrinatione suscepta, in his omnibus quos invisit sacris locis, suæ in eum devotionis pios ardores edidit. Cum autem, eodem fervore incensa, Ruthenam ad ecclesiam S. Stephani pervenisset, longissima pœnitentia exacta, vitam Angelicæ puritatis æmulam felici consummatione absolvit; quin exuta carnis sarcina, quam ægre semper circumgesserat, animam cupidam conspectui Domini, imo Sponsi dilectissimi, ad beatam ejusdem emisit fruitionem, mentiumque supernarum felicissimam societatem. Fulsit, tam ante quam post mortem, innumeris divinæ virtutis insigniis; ob quæ signa gloriæ, sacratissima ejus pignora, in basilica S. Stephani condita, ab incolis, qui patrocinia ejus non inaniter ambiunt, ingenti cum honore conservantur.

4 Hæc ille, pluribus quidem verbis, ut dixi, utens, sed ad historiam, addens nihil, quam quod pauperibus orta parentibus; id quod nec omisit Arturus; et quod humili loco nata sit dixit, mutata dumtaxat phrasi. Fortassis additamentum hoc Saussayus eo intendit, ut illum distingueret a Triasia, cui ad xvi Augusti hoc elogium tacebat. Pictavis Natalis S. Triasiæ, Virginis reclusæ, quæ a S. Hilario edocta, abjectis seculi pompis et deliciis, virginitatem suam Regi æterno consecravit: atque in cellula sese toto vitæ decursu continuavit. Postquam autem præclaris omnium virtutum ornamentis dotata consensuit, in religiosa statione purum Deo spiritum reddidit, magnisque meritorum clarificationibus post cœlestem excessum insignita est. Non ideo tamen fiet ut diversam credam. Apparet enim quod Saussayus, aliud nihil præ oculis habuerit, quam Gallicam quamdam instructionem, Pictavis sibi missam, ubi Sainte Triaise scribebatur. Et hæc quidem primis annis a S. Hilario (qui anno cccclxvii e vivis abiit) ad votum virginitatis recepta, aliquantisper forsitan reclusa vixerit; vel potius Pictavensis ecclesiæ ministerio deputata, juxta eam cum aliis habitaverit; sed peregre defuncta sit; quod tamen e memoria exciderat Pictavorum, ideoque credita sit perpetuum in sua patria reclusa vixisse. Ast ibi Troecia in sacris dicebatur, non Triasia, uti patet ex Litanis Pictonicis, ab Henrico Ludovico Castaneo de Rochepozay quartum vulgatis; et ex indice ecclesiarum diocesis Pictavensis, post Episcopos ejusdem urbis a Joanne Boslio erudite illustratos subtexto.

5 Dixerim ergo, non duas illas, sed unam esse, S. Hilarii discipulam; quod et vetustas nominis, et Pictavi traditio verosimile facit (quare ipsam etiam seculo iv adscripsi) defunctam verò apud Ruthenos hoc ix Junii; deinde vero cum miraculis inclaresceret, motos Pictones, ut suæ olim civis Reliquias aliquas ex Aquitania peterent et obtinerent; quarum translatio celebrata sit xvi Augusti, incertum quo seculo; causamque dederit nominande ab eadem Sancta ecclesia, in quam illatæ fuerant: quamquam neutro nunc loco supersit quidpiam, quod ego quidem cognoverim, hæreticis in sacra omnia utrobique bacchatis seculo superiori. De ecclesia quod dixi, patet ex Notis ad Litanias Pictonicas, anni mdcxlii, sive editionis quartæ; ubi, sumptis ex Saussayo verbis dicitur, quod a S. Hilario edocta, abjectis seculi pompis, toto vitæ decursu, in cellula,

qui de suo
addit, humi-
litem nata-
tium.F
distinguitque
ab ea, quæ
16 Augusti
colitur Pic-
tavis;nobis tamen
eandem esse
videtur:quæ etiam
in patriæ ec-
clesiam nac-
ta sit trans-
lata illuc ali-
qua Reli-
quia.

A sibi a præfato Præsule assignata, sese religiose continuit; additurque, Ubi nunc ecclesia Parochia-

lis intra Pictavensem urbem cernitur, Sanctæ D Troeciæ nomine conspicua.

DE SANCTIS EPISCOPIS AFRIS

FLORENTIO ET VINDEMIALE

TARVISII IN ITALIA

D. P.

SYLLOGE. De eorum Episcopatibus, fugæ vel exilii tempore, ac cultu.

CIRCA AN. D.

Dies ex Ferrario.

Tarvisinam sub Republica Veneta ditionem, Taurisai vultur udscriptisse Plinius; quorum in sui nominis Metropoli Cathedralis ecclesia, S. Joann Baptistæ dicata, compluribus ditatur Reliquiis Sanctorum, quos Carmine haud ineleganti enumerat Bartholomæus Burchelati, uti legere est in Italia sacra Ferdinandi Ughelli tom. 5 col. 466. Ibi inter ceteros appellantur, ut Urbi a se dilectæ ad-

B Vindemialis item, Florentius et Chilianus.

De Chiliano, quis sit, et quando colendus, cupio a Turvisinis doceri. Aliis duobus diem hunc novum Junii assignat in suo ad Catalogum Sanctorum Italix alphabetico Indice Philippus Ferrarius; addito quod corpora habeantur in ecclesia Cathedrali; de ipsis tamen toto illo libro nusquam agit, sive propter expectationem ulterioris notitiæ, sive per oblivionem. Gaudemus saltem diem nosse, et notitiæ huic adhibemus verba Ughelli, de iisdem in Tarvisinis Episcopis ita scribentis :

Cultus ex Ughello probatur

2 Tertius urbis Episcopus, Titianus, floruit circa annum cccc nostræ salutis : cujus temporibus ex Africa Tarvisium venerunt sancti Episcopi et Confessores Florentius et Vindemialis, qui Carthaginiensi Concilio contra Arianos interfuerunt; ibidemque Tarvisii sanctissime defunctos apud S. Joannem Baptistam Episcopus Titianus sepelivit, prope Cathedralem, marmorea arca tegente, ubi scriptum legitur; Reliquiæ Sanctorum Confessorum atque Episcoporum Florentii et Vindemialis. Eam arcam nunc intra ecclesiam haberi, illuc translata ab Episcopo Rothari sub annum mxx, scribit prælaudatus Ughellus, fortassis ex Historia Tarvisina Joannis Bonifacii lib. 1 pag. 37; ubi hic dicit, sepulcrum eorum esse intra capellam iis dicatam atque recenti memoria eleganter ornatam, munificentia Bonacorsi Bombene, Canonici ac Nobilis Turvisini : in extimo autem nunc ecclesiæ S. Joannis Baptistæ perseverare eorundem Sanctorum antiquitus sculptas effigies in viva petra : quas si nunciscar aliquando delincentas, curabo ari incidendos.

C

et Victore Viten. persecutionis tempus

3 Victor Vitenensis (uti Chiffletio operum editori placet) non Uticensis, Episcopus, lib. 4 de persecutione Africana, profert Nomina Episcoporum Catholicorum diversarum Provinciarum, qui Carthaginem ex præcepto Regali venerunt pro reddenda ratione fidei, die Kalendas Februarias, anno viii Regis-Huneric. Annum vi legit Sirmondus in notitia Episcopatum Africæ, ex eoque Labbeus tom. 4 Conciliorum, atque hunc secutus Schelstratus : sed si anno Christi cccclxxvi regnare Hunericus cepit, ut vult in Epitome Chronologica Labbeus; profecto sibi contradicit, cum persecutionem ab eo suscitata ad cccclxxxiv

usque differt : hic enim secundum ipsummet fuit Hunnerici viii annus : quod si etiam citius in regnum inducatur, anticipandus etiam annus erit. Ibi inter nomina Episcoporum Provinciæ Proconsularis, cujus Caput ipsamet Carthago, vel qui in exilium missi sunt occurrunt Florentii duo, Uticensis et Seminen-sis, ambo in Corsicam relegati. Inter Episcopos autem Byzacenæ Provinciæ, habetur Vindemialis Capsensis : cui licet nihil adscribatur, credibile tamen est, hunc quoque, uti et alios plures, fuisse ex numero illorum qui in ipsa persecutione non perierunt, sed permanserunt cccclxxviii, quorum xlvi fuerunt in Corsicam relegati.

et nomen ecclesiæ :

E

4 Ex illis autem vel relegatis vel ultro fugitivis plurimi in Italiam transgressi, ibique sancte mortui, variis coluntur diebus : neque aptius ullum occurrit tempus, quam Hunnerici persecutio, ad quos Tarvisinorum istorum advenarum vel fugam vel exilium referamus. Nam circa annum cccc, quo Titianum viasse asserit Ughellus, ejusmodi occasionem nullam offert Africa; diceremque 500, non 400, scribere illum voluisse, nisi Episcoporum reliquorum Chronologia pariformiter procederet, sed nullis auctoritatibus firmata : quare nihil verebor ipsum Titianum (si ita nominabatur revera is, qui advenas Afros excepit, et tumultavit) post Jucundum et Helviandum collocare, nec tamen Quintum audebo numerare. Quis enim non videat inter Joannem, qui primus occurrere dicitur pro anno cccxx, usque ad Felicem, qui eandem Ecclesiam anno dlxxviii administravit, pluresquam quatuor Episcopos mediasse? adeoque inter Helviandum, qui anno ccccliv urbem Attila tradidit, itaque excidium ejus evasit, et Felicem prædictum toto seculo posteriorem, plures quam unum Titianum ponendos. Nescio etiam quodnam Carthaginense contra Arianos Concilium invenerit Ughellus : nam quæ sub finem quarti seculi istie habita Concilia sunt, aut Donatistarum schisma spectant, aut ecclesiasticam disciplinam, nec adsunt Episcoporum subscriptiones, inter quas reperta nomina Florentii et Vindemialis, causam dederint ut sentiendi.

eos vel non excepit et sepelivit Titianus,

vel sedit circa annum, non 400, sed 500 :

F

5 Joannes Bonifacius, supra nominato loco, scribit ad annum 394, quod ambo in Corsica obierint, ac primus quidem, idque statim a suo illuc impulsu, Florentius; Vindemialis vero aliquandiu post; cum prius insulares illos, daemonem sub specie serpentis grandioris adorantes, a superstitione tam fœda abduxisset, serpente occiso : Rotharina vero Episcopum sepulcrum ibidem corpora inde advexisse Tarvisium. Unde aliud non possum judicare, quam ex Africa in Corsicam transgressos Sanctos pro certa teneri, quomodo vero Tarvisii sint corpora ignorari. Serpens autem a Vindemiali occisus, aliud non fuerit quam victoria ejus de hæresi Ariona.

alius, non vivos sed mortuos Tarvisium allatos, dicit.

DE SANCTO COLUMBA

PRESBYTERO ABBATE,

IN IONA SCOTIÆ INSULA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

F. B.

§. 1. De Iona insula, monasterio Hiensi, et cultu Sancti.

ANNO DCCVII

In Iona insula sepultus S. Columba :

Iona insula, adjacens Mula, quæ una est ex Ebudis, seu Hebridibus, venerabili Bedæ Hii nuncupata, aliis Hya, Hu, Hoia, Ithe, I, Eo, etc. nunc a sancto incola suoque Apostolo Columba, vulgo nominatur Collumb-kill, id est Cella Columbæ : quia scilicet in ea cellam seu monasterium idem Sanctus extruxit; quod celeberrimum evasit inter omnia monasteria hodiernæ Scotiæ; propter monasticæ disciplinæ severitatem, et Monachorum sanctitatem; hujus præsertim, primi sui Abbatis et Patroni, qui ibi excessit e vivis et sepulcrum sortitus est ad multos annos. De eo ita cecinit Walfridus Strabus in Vita S. Blathmaci, quam dedimus XIX Januarii.

Insula Pictorum quædam monstratur in oris,
Fluctivago suspensa salo, cognominis Eo,
Qua sanctus Domini requiescit carne Columba.

ubi non recte affirmantur monasteria fuisse

2 Negat tamen Hector Boetius, primum Abbatem Hyensis insulæ S. Columbam fuisse; asseritque, in prædicta insula monasteria exstitisse, antequam Sanctus ille nasceretur : ita enim scribit de tempore, quo Maximus Romanorum Legatus, gentes Scotorum extra fines Britanniae propulsavit, lib. 6 Hist. Scotorum pag. 110 : Exulabant per idem tempus, Christi Sacerdotes ac Monachi, quicumque Scotici erant nominis : quorum magna pars in Hebrides delata, in Iona Insula sacrum constituere cœnobium : multis veræ pietati deditis ad hanc nostram usque ætatem insignes : dubium, an viris, an feminis, sanctitate plus pollentibus; nam secretis ædibus religiosam colebant vitam. Multa exinde per secula celebrius actum est hoc cœnobium; cum modicis primum fuisset ceptum initiis; et piorum numero et prædiis ad sumptus collatis, et multorum postea Regum donariis, effectum parvo post tempore commune Scotorum Regum cœmeterium. Et rursus ad Fergusium II, quem ipse regni Scotorum primum restauratorem facit, alii primum conditorem; Restituit, inquit fol. 119, Fergusius, templa diruta, aut populi defectu neglecta; sacris Ministris, ad Dei cultum, Sacerdotiis donatis. Qui exularant Monachos reduces, mira caritate amplexus, ut populum vera imbuerint pietate, structis ad id patrio ritu cellulis, quibusdam ad vitæ necessaria prædiis donavit. Jonæ Abbatiam condidit, ubi Scotorum Regum deinceps voluit esse sepulcrum. Ven. Bedæ lib. 1 Hist. Eccles. gentis Anglor. cap. 9, narrat, anno Domini CCCLXXVII, Maximum in Britannia Imperatorem factum, aut potius usurpatorem Imperii, in Galliam transisse; ab eo Gratianum Augustum per insidias interfectum; sed quod in Scotos Pictosve Britannia eiecerit, non meminit. Et postea cap. 12 affirmat, Brittonibus contra Pictos et Scotos Romanis fuisse subventum, illosque Britannia eiecerit : ubi rursus nulla mentio de Maximo. Proferat igitur Hector Boetius, si sibi credi velit, auctores assertorum suorum testes idoneos : timeo enim ut meliores adferre possit, quam sint Acta S. Ursulæ, quæ videtur ante oculos habuisse, cum paginam 122 scriberet. Quoad initia Hyensis monasterii, contru-

ipsum diserte affirmat Bedæ, verbis §. 2 nam. 10 citandis; quod S. Columba gentem Pictorum verbo et exemplo ad Christi fidem converterit; et insulam Hyensem ab eis in possessionem acceperit, ad condendum inibi monasterium. Et expressius lib. 5 cap. 10; Erat autem Columba primus Doctor fidei Christianæ transmontanis Pictis ad Aquilonem, primasque founder monasterii, quod in Hii insula, multis diu Scottorum Pictorumque populis venerabile, mansit. Præterea auctores reliquos a Colgano allatos, quia hi omnes Bedæ posteriores, ex eo potuerunt hausisse quod narrarunt.

ante ejus adventum;

3 Aliud testimonium affert Colganus ex Vita secunda a se edita, quam a Cumineo Abbate Hiensi putat esse conscriptam; ubi sic habetur : Postquam vir sanctus, ad ea quæ quondam mente proposuerat implenda, ad peregrinationis videlicet propositum et ad convertendos ad fidem Pictos, opportunum tempus adesse videret; patriam suam reliquit, et ad insulam Jonam, quæ in septemtrionali Oceano inter Hiberniam et Britanniam sita est, prospero cursu navigavit : ibique nobilissimum construens monasterium, candidos Monachorum greges salutaris doctrinæ alimentis pavit. Verum cum manifestum sit (ut ostendam § seq. num. 12) eam S. Cumineo non esse; parum aut nihil ad hanc rem conferre potest. Plus fortasse probaret, quod narrat idem Boetius lib. 9 fol. 167, his verbis : Anno, qui hunc fuerat secutus, Columba Aidanum, Conrani Regis filium (quem Eugenii insidias declinantem, in Hiberniam cum matre secessisse, supra diximus) Convalli Regis jussu secum ducens, ut avito regno præficeretur, in Albionem est reversus. Vix Columba e navi in Albionum littus descenderat; cum ei nuntiatur, Convallum, decimo regni sui anno, qui erat a Christi natali quingentesimus septuagesimus octavus, diem obiisse : et jam tum ejus funus in Jonam, ut Regum monumentis conderetur lugubri pompa cum ingenti omnium mœrore efferrî. Ad quem nuntium Columba extemplo in Jonam, ut amici Regis funeralibus interesset, trajecit. Cumque parentando pio Regi extrema reddens obsequia, religiosus cum viris perseveraret; Kynnātillus, Convalli frater, in Argadia dictis comitiis populi suffragio Rex est designatus, Ad hæc nihil motum Columbam, inceptum iter prosecutum, Kynnātillus Rex in Albionem adventantem, præter omnium opinionem, mira excepit benevolentia. Sed et Aidanum placide complexus, admirantibus cunctis, jubet bono esse animo; fore dictitans, ut brevi avito regno potiretur, ex eoque nascerentur, qui Scotticam gentem olim multis levarent incommodis. Sane si tempore S. Columbæ, sicut postea Regum Scotorum monumentum in Iona fuerit; credibile foret et monasterium fuisse, antequam Sanctus eo appelleret. Sed illud quis nobis affirmet? tacentibus Adamnano et Bedæ, quorum primus aliud omnino narrat de Aidani coronatione num. 86; alter non obscure aliud indicat, dum vocat Columbam primum Doctorem

E

aut etiam sepulcra Regum Scotiæ,

F

fidei

A fidei, primumque fundatorem monasterii in Hiensi insula. Quapropter quidquid a Bortio et Buccanano narratur de Regum Scotiæ, Hiberniæ et Normanniæ tumultis, ad tempora posteriora pertinet, de quo extat Sancti prophetia, referente Adamnana num. 99. Huic loco, inquit S. Columba, quamlibet angusto et vili, non tantum Scotorum Reges cum populis; sed etiam barbararum et exterarum gentium regnatores, cum plebibus sibi subjectis, grandem et non mediocrem conferent honorem: a Sanctis quoque aliarum Ecclesiarum, non mediocris veneratio ei conferetur. Subdit Odonellus: Quod veridici Christi prognostæ vaticinium secula posteriora viderunt efficaciter adimpletum. Fuit enim postea tantus illi exhibitus honor ac veneratio: ut non solum plerique Scotorum Albiensium, aliquot universæ Hiberniæ, et diversi exterarum gentium Reges, sepulturam ibi diligentes, in eo fuerint tumulati; sed et ipsum monasterium, omnia canobîa, a D. Columbæ discipulis et successoribus erecta, habuerit sibi subjecta; et Caput amplissimæ olim Columbinæ Congregationis extiterit: et (quod magis mirandum, et longe inusitatus est) ipsi Episcopi provinciæ, in qua jacet, ordine inusitato, debuerint loci illius Abbati subesse; ad exemplum primi Fundatoris, qui non Episcopus, sed Abbas extiterat. Ad posteriora tempora pariter spectat, quod Joannes Fordanus narrat, in Scotichronico, et auctores supra nominati: Duo monasteria, inquit, sunt fundata, unum nigrorum Monachorum, aliud sanctarum Monialium Ordinis S. Augustini, rochetam deferentium; et ibi est refugium; id est asyllum. Monasterium vero Monachorum usque ad tempus Regis Malcomi, viri S. Margarietæ, fuit locus sepulturæ et Sedes Regalis, quasi omnium Regum Scotiæ et Pictiniæ. Pauci tamen videntur ibi habitasse.

4 Hoc quoque inter Hibernos disceptatur auctores; an insulam illam a Pictis acceperit S. Columba, an vero a Conallo Comgelli filio, Dalriedarum seu Scotorum Albiensium Rege. Si antiquitatem spectes; affirmabis primum; quia id asserunt Beda, Wigorniensis et Wulfridus Strabus; si situm loci consideres, loqueris forsitan et senties cum Ussera pag. 703. Quamquam, cum situm, inquit, insulæ attentius considero, a Britonum et Pictorum finibus longius remotum, atque Mulae et Colvansæ Hebridianorum insulis (quæ sunt Adamnani Mulea et Colosus) proxime propinquum; eo inclinat animus, ut Tigernaci et Ultoniensium Annualium collectoris, sententiam magis approbandam existimem; qui a Conallo Comgalli filio Rege Dalriedæ, insulam Iæ (sic enim eam vocant) Columbæ-cilli oblatam fuisse tradiderunt; Conallo videlicet (ut eum Frondonus etiam appellat) sive Convallo illo, de cujus religione mira sunt, quæ memoriæ sunt prodita.

5 Hæc est illa insula, vita, miraculis, reliquiis, et cultu S. Columbæ celeberrima. Festum ejus celebratur hac ix Junii. Ita ad eundem diem Usuardus; In Scotia B. Columbæ, Presbyteri et Confessoris, magnæ et admirandæ virtutis viri. Martyrologium Romanum; In Scotia S. Columbæ Presbyteri et Confessoris. Item Nothkerns; quem volo hic ad longum referre, ut Lector ad manum habeat antiquissimum forsân virtutum S. Columbæ compendium; si Acta per Adamnonum scripta excipiantur. In Scotia insula Hiberniæ, depositio S. Columbæ, cognomento apud suos Columb kille, eo quod multarum cellarum, id est monasteriorum vel ecclesiarum, institutor, fundator, et rector extiterit; adeo ut Abbas monasterii, cui novissime præfuit, et ubi requiescit; contra morem Ecclesiasticum, Primas omnium Hiberniensium habeatur Episcoporum. Nec immerito: quia idem Sanctus, per inhabitationem sancti Spi-

ritus, nulli post Apostolos et mirabilem Martinum, D in prophetia, doctrina, et miraculorum ostensione, atque angelica frequentatione videatur secundus: quod vel ex his paucissimis sentiscere licet. Cum sederet in quadam insula scribens, et in alia domus altissima ædificaretur, et quidam de culmine ejusdem enormis fabricæ ad terram corruiere cœpisset; in ipso subitanei casus periculo, dixit Angelo Dei sibi assistenti; Auxiliare, auxiliare. Et ecce in ipsius monumenti atomo, ita ruenti homini subventum est ab Angelo, quasi non scriptori, sed fabro semper adesset. Cum gravis infirmitas, imo lues et pestilentia intolerabilis, universum pene populum devastaret, benedixit lapidem de littoreis saxis, et ubicumque præcepit in aquam mitti, atque ipsa aqua infirmantes potari vel aspergi: qui in aquam missus, et contra naturam suam in modum spumæ supernatans, et hoc modo divinam se benedictionem percepisse contestans, omnes morbos medicando sanificans, super aurum et omnes gemmas pretiosas ac super omnia medicamenta fuit saluberrimus. Et ad augmentum miraculi, a nullo per id temporis morituro, licet diligentissime custoditus et cautissime requisitus, unquam poterat inveniri.

6 Hoc uno de multimoda sanatione commemorato, alterum, de multiplici in penuria subventionem, libet ad memoriam revocare; ut prudens lector, ex his duobus, et tacita discat æstimare. Cuidam pauperulo, omnibus rebus indigo, contulum in veru Sanctus exacuit, quod ab eo silvis et aquis jussit infigi: quod cum faceret, ita dives effectus est; ut et domus ejus eandem abundantiam non caperet; et uxor ejus, terrestres delicias cum marinis fastidians, veru in perniciem sui, a viro fecisset incidi. Doctrina vero beatus Columba cum omnes anteriores adæquaret, in hoc transcendere non injuria censetur, quod per tres dies ultimos commemorationis in terra, cuncta ei revelata sunt sacræ Scripturæ sacramenta, omnibus retro mortalibus aut penitus occulta, aut certe juxta Apostolum, per speculum et in ænigmate, comperta, imo requirenda atque enucleanda proposita: quæ propter absentiam Baithenei, familiarissimi videlicet illius discipuli, imo propter indignitatem generis humani, litteris non sunt attitulata. Porro prophetiæ dono ita mortales omnes præponderavit, ut et præsentia ceteris abscondita, et absentia, non solum vicina, sed et longe posita, sed et præterita et futura, in uno inevitabilis oculi ictu deprehenderet. Vas ante eum, pro solenni benedictione, lacte plenum oblatum est: quod cum benedixisset, et vasculum ilico crepisset, increpuit ministrum, cur non ante infusionem, per signum sanctæ Crucis, antiquo hosti locum in eo permanendi interdixisset. Item lactis similitudinem, ex tauri testiculis expressam, in propriam, id est sanguinis, eminens benedicendo, convertit naturam. Regum vicinorum bella et præscivit, et aliquando compescuit: aliquando vero justiores causas habentibus favit; injustiores vero, divinæ justitiæ conjunctus, non adjuvando despexit. Subversionem quoque civitatis, quæ nunc Nova dicitur, in Italia, in subitaneo stupore, terræ hiatu, imo cœlestis iræ respectu subversam conspexit; et aliis, ecstasim ejus mirantibus, id ipsum nuntiavit. Sed et hoc prædixit, quod Gallici nautæ, sicut et factum est, eorundem rem ipso anno in Scotia relaturi essent.

7 Die quoque ultimo vitæ mortalis, id est sabbato, cum Psalmum trigesimum tertium usque ad eum versum perduxisset in scribendo; Inquirentes autem Dominum non deficient omni bono; astantibus inquit, Quod reliquum est Baitheneus scribat; ut videlicet, qui in regimine Fratrum ei successurus erat, non solum docendo, sed et scribendo, discipulos

ubi laudatur
ut clarus mi-
raculis,

E
intelligentia
Scripturarum,

1 Cor. 13

F
et Prophetiæ
dono.

Jonam a quibus
acceperit
S. Columba.

Cultus ejus ex
Martyrologiis,

ac nominalim
Nothkerni,

A pulos ad se vocare deberet; Venite, filii. audite me, timorem Domini docebo vos. Et addit: Hæc dies in Scriptura sacra Sabbatum, id est requies appellatur, in qua mihi requies æterna paratur. Ecce enim hac nocte Resurrectionis Dominicæ, vado ad Dominum Jesum Christum, magnæ resurrectionis auctorem. Et hoc scitote, quia per tres continuos dies, mare clausum nimia tempestate tenebitur; ut exequiæ meæ non a vulgaribus turbis superstitione, sed a sanctis Fratribus meis religiose celebrentur. Qui cum plurimos discipulos, socios sanctitatis suæ, pares habuisset; unum tamen, Comgellum scilicet, Latine Fausti nomine illustrem, præceptorem beatissimi Columbanum, Magistri Domini et Patris nostri Galli, virtutum ac meritorum suorum, quasi unicum, exemplo Isaac, reliquit heredem. *Hactenus Notherus: sed pace tanti viri, inquit Colganus, non recte vocavit ipsum, aut ejus successorem, Primatem omnium Hibernensium Episcoporum, cum ejus successor solum inter Episcopos Provinciæ illius in qua obiit, seu Scotiæ Albionis, principatum seu præcedentiam habuerit. Sunt et alia in hoc Notheri contextu, quæ explicatione opus habeant: verum id fiet commodius ad actu per Adamnanum conscriptum. Meminerunt et alia de cultu ejusdem sancti Martyrologia, Satisfactoria; In Scotia festum S. Columbæ, Presbyteri et Confessoris, singularis mirificæque virtutis viri. Martyrologium a Carthusianis Coloniz auctum; In Scotia S. Columbæ, Presbyteri et Confessoris, magnæ et admirandæ virtutis viri. Petrus Galesinius, In Scotia S. Columbæ, Presbyteri et Confessoris, admirandarum virtutum Christianarum et divina vivendi ratione præclari. At ne pluribus verbis idem plerumque sonantibus inhæream, ipsius cum laude nona Junii meminerunt in suis Martyrologiis, Felicius, Canisius, Molanus, Arnoldus Wion, Porquius, Hugo Menardus, David Camerarius, Thomas Dempsterus, Martyrologium Anglicanum; et ex Hibernicis, Marianus Gormanus, Catholdus Maguir, Calendarium Cassellense, et Martyrologia Tamlaetense ac Dungallense, in quorum ultimo legitur: S. Columba-kille, filius Fethleimidii, Abbas nigrorum Monachorum, in monasterio Dorensi in Hibernia, et Iliensi in Albione.*

8 *Hæc omnia Martyrologia memoriam ejus referunt nona Junii, qua die et obiit ipse, et festum ejus celebratum fuit, usque ad annum MCLXXXV. Tunc ob Translationem SS. Patricii, Brigide, et Columbæ, auctoritate, quemadmodum inquit Colganus, Pontificia, die nona Junii celebrari captum, natale ipsius festum translatum fuit in diem sequentem; non post ix Junii, ut alicubi inadvertenter dixerat idem Colganus; sed ut postea corrigi jussit, diem Octavarum dictæ Translationis, id est xvii Junii; quemadmodum habetur in Officio Translationis trium prædictorum Sanctorum, apud ipsum cum jam dicta correctione legendum, ante Acta S. Patricii. Nos de ea Translatione egimus, et Lectiones Officii istius dedimus i Februarii, ante Acta S. Brigide § x. Verum, cum illa contingerit, ut diximus anno MCLXXXV, adeoque sex pene seculis post mortem S. Columbæ, mirari quis posset, cur primum festum jussum sit cedere Translationi. An quia trium præcipuorum Hiberniæ Sanctorum simultanea ea festivitatis erant, eoque sollemnissima, et cuius particulari festo præferenda? an vero, quia ante id tempus necdum invaluerat pro tota Hibernia usus celebrandi Natalem S. Columbæ, per solam Jonam insulam et monasteria ei subjecta receptum? Non hoc, sed primum potius sonare videntur verba Officii tunc instituti, quæ sunt hujusmodi: Tempore vero Translationis eorum, in dicta ecclesia præsidebant cum dicto Legato (scilicet Joanne tit. S. Stephani in Cælio-monte Presbytero Cardinali) quindecim Episcopi, cum Ab-*

batibus, Præpositis, Decanis, Archidiaconibus, D Prioribus, aliisque viris Orthodoxis quamplurimis; statuantes diem Translationis dictorum Sanctorum, ab universis Christi fidelibus per Hiberniam constitutis, iv Idus Junii (corrigendum putamus, et v Idus legendum) per singulos annos celebrari, transferentes festum S. Columbæ in crastinam Octavarum Reliquiarum istarum. Ubi notat Colganus, rarum esse privilegium, quod Translatio aliqua celebrari jubatur cum Octava. Noto et ego, ideo electum videri ix Junii, quia is anno MCLXXXV Dominicus fuerit, tali actioni opportunus. Quo tempore autem, et quomodo S. Columbæ Reliquiæ ad Cathedralē Dunensem translata primum fuerint, et insula Jona et monasterio, in quo obiit, primumque corpore requievit, vide § ix ad Acta S. Brigide i Februarii.

9 Est et aliud S. Columbæ festum, inquit Colganus, in Appendice quarta ad hæc Acta cap. 4, nempe vii Decembris; ut colligitur ex Mariano Gormanus, qui ad eundem diem sic habet: Nativitas S. Columbæ, immaculati et præclari. Verum, cum non soleat Nativitas sanctorum festive celebrari, præterquam B. Mariæ Virginis et S. Joannis Baptistæ, quæ harum, et non aliorum Nativitas, sancta et immaculata ab omni peccato exstitit; crediderim hoc potius memoriæ causa a Gormanus inscriptum Martyrologio fuisse, quam venerationis. Neque solum diversis diebus colitur S. Columba; sed etiam vario appellatur nomine; videlicet Columba, Columbus, atque hinc deducto nomine Columbanus; ut Ninianus a Ninia, Columbecllus sive Columkillus, quia nempe multarum cellarum, vel (ut Jocelinus in Vita S. Patricii ait) centum canaliculorum fundator exstitit, quo nomine passim ab aliis Columbis et Columbanis distinguitur.

§ II. De variis, qui de S. Columba scripserunt, Auctoribus.

I Inter eos, qui de S. Columba in scriptis suis meminerunt, primus mihi memorandus venit S. Beda. Quamvis enim plurimi, de sancto illo Scotiæ utriusque Apostolo, scripsisse ferantur, etiam oculati testes, quin et quorundam scripta proferri videantur; hunc tamen præ reliquis proferendum existimo; tum quia jam superiori paragrapho, ad probandam nostram sententiam, quædam ejus verba adduximus, tum ob insignem Historiæ Ecclesiasticæ notitiam; tametsi non nunc in loco fateatur, parum admodum de virtutibus et miraculis S. Columbæ a se fuisse compertum. Itaque sic loquitur lib. 3 Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglor. cap. 10. Erat autem Columba primus Doctor fidei Christianæ transmontanis Pictis ad Aquilonem, primusque fundator monasterii, quod in Illi insula multis diu Scottorum Pictorumque populis venerabile mansit. Qui videlicet Columba, nunc a nonnullis composite a Cella et Columba nomine, Columcelli vocatur. Idem pluribus de eo agit lib. 3 cap. 4. Siquidem, inquit, anno Incarnationis Dominicæ quingentesimo sexagesimo quinto, quo tempore gubernaculum Romani Imperii post Justinianum Justinus minor accepit, venit de Hibernia Presbyter et Abbas, habitu et vita Monachi insignis, nomine Columban, Britanniam; prædicaturus verbum Dei Provinciis septentrionalium Pictorum, hoc est, eis quæ arduis atque horrentibus montium jugis ab australibus eorum sunt regionibus sequestrate.... Venit autem in Britanniam Columban, regnante Pictis Bridio, filio Meilochon, Rege potentissimo, nono anno regni ejus; gentemque illam verbo et exemplo, ad fidem Christi convertit; unde et præfatam insulam ab eis in possessionem Monasterii faciendi accepit. Neque enim magna est, sed quasi familiarum

D
AUCTORE F. B.

Nativitas
7 Decemb.

E
nomen varie
scriptum.

Vener. Beda
meminit

F

de adventu
Sancti in
Britanniam.

Laus ex aliis
quopue Morit.

B

Translatio
Reliquiarum
9 Junii.

C

et festi in
17 ejusdem.

A familiarum quinque, juxta æstimationem Anglorum; D
AUCTORE F. B quam successores ejus usque hodie tenent, ubi et
 ipse sepultus est, cum esset annorum septuaginta
 septem; post annos circiter triginta et duos, ex quo
 ipse Britanniam prædicaturus adiiit. *Juvat hic inter-*
ficere verba Jacobi Usseri de Primordiis Britan.
Eccl. pag. 21, ut intelligas quid sit Familia, juxta
æstimationem Anglorum: Dicitur autem inquit, hic,
Hida, tanta terræ portio, quanta ad familiam olen-
dam sufficiat (unde, quod Beda in Ecclesiastica
Historia familiam vocat, Saxonicus illius interpres
Hydelanden vertit) vel quanta unico per annum coli
possit aratro; quemadmodum tum ex Dunstani
charta anno DCCCXIII data: in qua terræ partem
concedit septem aratorum, quod Angelice dicitur
septem Hidas. Vide Cungiū in verbis Familia et
Hida. Prosequitur Beda. Fecerat autem, priusquam
Britanniam veniret, monasterium nobile in Hi-
bernia, quod a copia roborum Dearmach lingua
Scotorum, hoc est Campus roborem, cognomi-
natur. Ex quo utroque monasterio, plurima exinde
monasteria, per discipulos ejus, et in Britannia et
in Hibernia, propagata sunt: in quibus omnibus
idem monasterium insulanum, in quo ipse requiescit
corpore, principatum tenet. Habere autem solet ipsa
insula Rectorem semper Abbatem Presbyterum,
cujus juri et omnis Provincia, et ipsi etiam Epi-
scopi, ordine inusitato, debeant esse subjecti: juxta
exemplum primi Doctoris illius, qui non Episcopus,
sed Presbyter exstitit et Monachus: de cujus vita
et verbis, nonnulla a discipulis ejus feruntur scripta
haberi. Verum qualisemque fuerit ipse, nos hoc de
illo certum tenemus, quod reliquit successores,
magna continentia, ac divino amore, regularique
institutione insignes. Hactenus Beda.

B
monasteriis
per eum
constructis,
 11 Itaque seculi octavi initio, cum Beda scripsit;
 credebantur quidam, ex discipulis et successoribus, Ab-
 batis sui et Magistri Acta litteris tradidisse. Hos
 quindecim numero, ex variis auctoribus collectos, ordine
 temporis quoad potuit servato, usque ad Adamnanum,
 enumerat Colganus, in Appendice 3 ad Vitam S. Co-
 lombæ, quos apud ipsum facile inveniet, quisquis illo-
 rum curiosus fuerit: nihil enim hic attinet referre
 singulos; cum de illis hoc solum certi supersit, quod
 dicantur scripsisse. Si tamen credimus, Acta ab Adam-
 nano conscripta, sine interpolatione edita esse, ut om-
 nino appareat credibile; dubium nullum esse potest, quin
 revera seculo septimo reperta fuerint quorundam
 exemplaria, quæ sibi visa testatur Adamnanus. E
F
 Utinam ea modo superessent, simul cum eodem Auctore
 fidem factura tot tantisque mirabilibus, quot et quanta
 de hoc Sancto narrantur: id enim præstare non possunt,
 qui post Adamnanum scripserunt, Notkerus, Symeon
 Scotus, Joannes Tinmuthensis, et Joannes Capgravius.
 Siquidem hi ex eodem fonte, Adamnano scilicet, aut
 Brevariis, illo nequaquam antiquioribus, hauserunt.

C
Colganus
Vitam unam
Cumineo
attribuit,
 12 R. P. Joannes Colganus, in Conventu FF.
 Minorum Hibernorum strictioris observantiæ Lovanii
 S. Theologiæ Lector jubilatus, idemque in patriis
 historiis artisque Sanctorum eruditissimus, sæpius hic
 nominandus: duas, quin potius tres, S. Columbæ Vitas
 edidit, quas ab antiquissimis auctoribus primum con-
 scriptas existimavit. Priorem desumpsit ex Belfortii ad
 Surium Supplemento, quod eodem teste manuscriptum
 exstitit in bibliotheca Auberti Mirai Antwerpæ, et
 Bollando nostro commodatum sæpius allegamus; eamque
 attribuit auctori antiquissimo, qui ante reliquos omnes
 scripserit, sed Anonymo. Alteram ex MS. Salman-
 ticensi nostro eruit, attribuitque Cumineo Albo, Abbati
 Hiensi, tamquam vix dimidio a morte Sancti transacto
 seculo exaratam; ilque duabus potissimum de causis.
 Prima, quod in Codice Salmanticensi MS. nomen
 Cuminei præfigatur; et quod, teste Adamnano, Cumi-

D
 neus de S. Columba librum unum scripserit. Altera,
 quod auctor indicet, se Monachum Hiensem fuisse, et
 vixisse circa annum DCL, quæ duo cum in Cumineum
 cadant, non levi argumento sunt, eadem Vitam hanc
 recte adscribi. Verum auctorem Monachum Hiensem
 fuisse, et vixisse circa annum DCL, qua ratione ostenditur?
 Nempe; quod S. Columbam vocet Patronum. Est
 vero is novæ et antiquæ Scotiæ communis Patronus:
 potuit igitur Patronum vocare scriptor, qui Monachus
 Hiensis non fuerit. Nec magis circa annum DCL vixisse
 convincitur ex verbis illis; Ut a quibusdam, qui tunc
 præsentibus fuerant, didicimus, in obitu videlicet S.
 Abbatis; non etiam ex his, Quod nobis ab expertis
 traditum est. Nam eodem modo loquitur Adamnanus,
 narrans S. Columbæ obitum: qui tamen ultra annum
 DCLXXX floruit. Verba, quæ Colganus pro firmando
 istorum Actorum antiquitate adducit, mihi potius suspi-
 cionem injiciunt, merum illa Adamnani compendium
 esse; quandoquidem in iisdem circumstantiis, ipsius
 Adamnani verbis utatur.

13 Ut autem clarius pateat, non recte monumen-
 tum hoc qualecumque, Cuminei Abbatis censi; con-
 sideret lector, Vitam hanc, non esse, unam in duas
 partes divisam; secundæ vero partis initium deesse,
 quod existimavit Colganus: sed Vitæ duas, omnino
 integras, a diverso auctore conscriptas, quarum secunda
 sit acephala. Quomodo enim, si ejusdem Vitæ partes
 essent duæ, narrato et satis fuse descripto felicissimo
 sancti Abbatis obitu; in secunda, vir interjectis aliquot
 miraculis, additisque paucis circumstantiis, eadem de
 morte narratio resumeretur? Quod si persuasum fuerit,
 non esse unam Vitam, sed duas; apparebit satis, neu-
 tram recte posse Cumineo adscribi. Non priorem, cui
 tamen ejus nomen præfixum reperitur in codice Sal-
 manticensi: quia vitæ Cuminiæ locum integrum citat
 Adamnanus, qui in hac non reperitur. Objecerat id sibi
 Colganus, objectumque facile solverat: dicendo, locum
 hunc ab Adamnano exscriptum, in perduto folio periisse;
 revera enim deest unum, forsitan etiam alterum, in
 MS. Salmanticensi. Verum responsio hæc; si diversa
 sint Acta, ut esse ostenduntur, valere non potest. Neque
 enim prior Vita ea est quam scripsit Cumineus; cum
 hæc integra habeatur, et tamen ubi ea absit requisitus
 locus. Quin, si recte ejus initium considerem, videtur
 primum exarata, cum jam Hibernos Hagiographos
 incessisset religio, Sanctos suæ nationis omnes, ad S.
 Patricii affinitatem vel consanguinitatem adducendi.
 Sed neque secundo Vita, seu ejus fragmentum Cumineo
 potest attribui, magis quam quævis alia; cum et titulus
 desit, et locus ab Adamnano relatus.

14 Magnus Odonellus, Tirconallix Princeps, di-
 gna præclaro genere in Sanctum patriæ tutelarem pie-
 tate, Acta S. Columbæ labore non parvo Hibernice
 conscripsit, colligens ea partim ex Adamnano diversisque
 Vitæ ejusdem Scriptoribus, partim ex aliorum Sancto-
 rum Actis, aliisque antiquis historiis et monumentis.
 Edidit autem ea libro tripartito, anno Christi MDXX,
 ut ipse in Præfatione testatur. Verum quod pluribus
 contigisse videtur, qui Hibernorum Sanctorum Acta
 colligenda susceperunt, plus diligentia impendit ut in-
 veniret multa, quam industrie ut ex multis seligeret
 vera, aut saltem minus de falsitate suspecta; dumque
 promiscue omnia, quasi æque probata, congressit in
 unum, nihil inter auctores ex quibus desumpta sunt di-
 stinguens, admirandam quidem composuit historiam,
 sed creditu difficilem. Ipsius Colgani, qui Latine
 reddidit ediditque, audiamus judicium, in talibus cre-
 dendis non usque adeo scrupulosi: O Donellus, inquit,
 opus suum divisit in tres partes. Prima refert, quæ
 S. Columba gessit usque ad ejus peregrinationem
 in Britanniam, quæ plerumque erant ab Adamnano
 omissa, et ex parte diverso ordine relata; in se-
 cunda, quæ in Britannia, ante ejus reditum in Hi-
 berniam

non recte.

Vita per
Odonellum

A berniam ad comitia Drunchettensia, gessisse videbatur; in tertia, quæ in istis comitiis, et postea toto reliquo vitæ decursu, per eum Dominus dignatus est operari. Nos vero, Auctoris vestigia prementes, idem opus in totidem partes seu tres libros distinguendum et transferendum censuimus, in hoc solum ab eo differentes, ut quædam quæ parte prima vel secunda refert, spectata ejus mente et rerum gestarum ordine, ad secundam vel tertiam partem seu librum transtulerimus; item quod nonnulla, hinc inde ab ipso relata, tamquam ex monumentis vel apographis, vel ex rerum forte vere gestarum nimia exaggeratione speciem fabulæ præseferentibus, consulte omittenda duxerimus. Inter hæc fuere, quæ de Morgano heroe mira referuntur; item illa longa et multis capitibus fusa descripta historia, quæ Scachran Chlereach Choloimchille, id est, Errores seu erratici circuitus Clericorum Columbæ-kille inscribitur; et nonnulla alia ejusdem farinae. Licet enim probe sciamus, Auctorem hujus Vitæ nihil inseruisse, nisi quod ex aliis Historiis fideliter desumpserit; et illam præsertim narrationem, quæ de erroribus seu erraticis peregrinationibus Monachorum S. Columbæ agit; esse tantæ antiquitatis, ut non solum vetustis scriptoribus fuerit cognita, sed et per vetusto stylo, et opere distincto dudum composita; tamen quia nobis apparent, vel exegitum, vel librariorum (qui miris mirabilia iminiscuerunt) licentiis et commentis esse ita depravata, ut non solum fabularum speciem præferant, sed ex parte fabulas admixtas habeant; hic consulto omisimus; ne quæ succreverunt zizania et lolia, tritici puram alias collectionem, vel suspectam vel ingratam redderent. Ita Colganus, prudenti usus consilio. Potuisset tamen eodem jure prætermittere plura, quæ videntur ex monumentis apocryphis descripta, aut fabulosis circumstantiis ita immutata, ut fidem nullam mereantur, præsertim tacente Adamniano. Nihil hic attinet referre singula, ne tedium creetur legentibus: si quis curiosus fuerit fabellarum, quæ absurditate placeant sua, Vitam ab Odonello conscriptam, quanto loco inveniet apud Colganum. Monitum etiam Lectorem velim; cum subinde continget a me quædam ex Odonello referri; id non fieri nisi ubi ea narrat, quæ aliunde verosimilia probantur, vel eo certe referuntur animo, ut fabulositas ostendatur.

C 13 Expediamus paucis reliqua, quæ de S. Columba edidit Colganus. Quoniam maxima fuit S. Columbæ cum aliis ejusdem nationis Sanctis familiaritas et consuetudo (nam, præter ordinariam, quam Spiritus sanctus cordibus inserere solet caritatem; eorum multi discipuli ejus fuerunt, alii eodem tempore variis monasteriis præpositi Abbates, quidam Ecclesiarum Episcopi) inde accidit, ut vix ulla reperitur Sancti alicujus synchroni Vita, in qua non hujus aliquod memorabile factum commemoretur. Ea omnia in prima parte Appendicis secundæ collecta exhibet Colganus: nobis sufficit id hoc loco indicasse: nam molem horum Actorum illis, rursus imprimendis, augere, opus prorsus esset inutile; cum alia satis multa hic daturi simus, quibus virtutes et gesta hujus Sancti explicanda exornandaque sint: alia eadem more nostro duxerimus. Ceterum quisquis hæc in Colgani Sanctorum Triade leget, meminerit, non omnes Sanctorum Vitas ibidem relatus ejusdem esse auctoritatis. Quantæ vero sint, inquirendum erit, suo quoque die, aut in opere nostro, aut apud eundem Colganum. Hic vero aliud adjunxit diligentæ argumentum, ejusdem Appendicis parte secundæ, colligens ex variis Auctoribus Martyrologisque quidquid de laudibus S. Columbæ reperire potuit, quo nihil omisit eorum quæ ad honorem sancti spectarent, facilemque nobis viam stravit ad cultum antiquum probandum confirmandumque, quod jam præstitimus pa-

ragrapho precedenti. Invenies insuper apud eundem, D in Appendice prima, Officium Ecclesiasticum istius Sancti, prout anno MDCXX Parisiis est impressum; et Appendice tertia, parte secunda, titulos scriptorum, hymnosque integros, qui per S. Columbam creduntur compositi. Denique longum Catalogum illustrium virorum, qui in Hiensi insula aliisque monasteriis, ab illius Abbate depeudentibus, cum magna virtutis laude vixerunt.

16 Revertor (unde initio num. 12 digressus sum) ad Acta S. Columbæ, primo loco edita in Triade Sanctorum. Ab antiquo omnino Auctore ea conscripta existimat, qui edidit, Colganus; quamvis certo definire non audeat, quis sit ex numero eorum, quos in Appendice 3 enumerat; hoc tantum sibi fixum firmumque habens, a scriptore omnino synchrono et teste oculato esse exarata. Ducitur vero ad hoc asserendum, duobus potissimum argumentis: primum est, quod more antiquorum Hiberniam vocet Scotiam, et Hibernos, Scotos. Verum eisdem quoque nominibus utitur Adamnanus, qui tamen synchronus non est. Alteram, quod, si post Adamnanum scripsisset, plura videatur scripturus fuisse; habuisset enim amplissimam scribendi materiam. Sed neque illa deesse potuit, si tam antiquas et ætate proximæ fuerit: credoque plura scripturum fuisse, sive post, sive ante Adamnanum scripsisset: nisi maluisset tantum selectiora quædam, per modum compendii, scribere. Neutrum itaque argumentum satis concludit, Vitam hanc Adamniano anteriorem esse. Accedit, quod miraculum de veru, feras, pisces et aves ultro capiente, num. 67 relatam; et quædam alia, usque adeo convenient cum narratione Adamnani; ut hunc ex illo, aut illum ex hoc scripsisse verosimilimum eradat: quin et verba plane eodem, iisdem quodque locis, in utroque reperiuntur, ut sunt hæc; locus vero Angelicæ conditionis, Colliculus Angelorum usque hodie dicitur.... in lecto resedit pernox, pro stramine nudam petrum, pro pulvillo habens lapidem, qui usque hodie, quasi quidam juxta ejus sepulcrum titulus stat monumenti. Quæ verba usque hodie formidinem merito injicere deberent, de præfensa scriptoris antiquitate: non enim, vulgari et communi usu, eorum esse solent, qui de rebus suo tempore gestis narrationem instituant.

17 Ob has rationes, si antiquiorem hunc Adamniano Auctorem credere voluerimus; facile persuaderi mihi sinam, ipsum esse Cumineum, in gubernatione monasterii Hiensis Adamnani antecessorem; cum certum sit, eodem Adamniano teste, Cumineum de gestis S. Columbæ scripsisse, et Adamnanum illius scriptis usum fuisse, locum ex iis integrum in suam historiam inserens; qui frustra in Vita duplici, secundo loco edita, requisitus a Colgano, ideoque perisse assertus, in hac reperitur. Et potuit sane Cumineus, sexaginta circiter annis post S. Columbæ obitum scribens, verba hæc usque hodie usurpare. His de causis, cum statuissem unam ex vitis brevioribus, Actis Adamnani prolixioribus præmutare, hunc alii prætuli: persuasus præterea judicio Eruditissimi P. Mabillonis; qui inter Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæculo primo, eundem Vitam tamquam a Cumineo albo conscriptam edidit, ex MS. Compendiensi monasterii, solum hic dabimus ex Belfortio vulgatam a Colgano; ubi enim hic habet: pro pulvillo habens lapidem, qui usque hodie quasi quidam juxta ejus sepulcrum titulus stat monumenti: ille scripsit, quasi quidam titulus monumenti perdurat, et his similia, quæ in Annotatis paucis indicabo: ex quibus interim mihi recte inferre videor, librarium qui Compendiensem codicem scripsit, recentiorē latinæque lingue nonnihil studiosiorē fuisse, quam illum cujus exemplar nactus est Belfortius, quodque hic subjicitur; dilatis tantisper aliis, quæ prolixiori

F et forsā a Cumineo scripta, hic datur.

fabulosa
judicatur.

Collecta a
Colgano,
etiam omittuntur.

Prior Vita ab eodem edita,

A *prolixiori Vitæ per Adamnanum scriptæ aptius præmittuntur.*

VITA BREVIOR

Auctore forsân Cumineo Albo, Hiensi Abbate.

Ex Belfortii Manuscripto.

CAPUT I.

Nativitas Sancti, et miracula aliquot ab eo patrata.

Sanctissimus igitur Columba, *a* Scotorum natione orimundus, tale habuit nativitatis exordium. Angelus Domini genitrici ejus in somnis, quadam nocte inter conceptum et partum apparens, quasi quoddam miræ pulchritudinis pepulum, diversis floribus adornatum, detulit; ipsumque paulo post repositus abstulit, atque elevatum et extensum vacuo aere dimisit. Illa proinde tristis effecta; Cur, ait, tam cito letificem abstrahis pallium? At ille; Quia, inquit, tam magnifici est honoris, ut diutius apud te retineri non possit. Quibus dictis, pepulum mulier paulatim a se elongari volando videbat, camporum latitudinem in majus crescendo excedere, montesque et saltus majori sui mensura superare: tum deinde hujusmodi vocem intelligit. Mulier noli tristari; filium quippe editura es, qui innumerabilium dux animarum, quasi unus inter Prophetas Dei connumerabitur. Post editam quoque prolem, beati pueri nutritor, spectabilis vitæ Presbyter, Missa finita ad hospitium reversus, totam suam domum invenit clara luce irradiatam, globumque igneum super faciem pueruli dormientis stantem; quo viso statim intremuit, et prostrato in terram corpore miratus, sancti Spiritus gratiam super eum cœlitus effusam intellexit.

2 Quodam tempore vir sanctus, sanctum Episcopum *b* Fennianum, suum magistrum, juvenis senem, adiit. Cumque appropinquaret; ille Angelum pariter, ejus comitem itineris, vidit, et adstantibus Fratribus intimavit: Ecce, inquit, videte sanctum advenientem Columbanum, qui in sui comitem habere meruit Angelum Domini. Iisdem diebus, cum commilitonibus discipulis, ad Britanniam transnavigavit: quo cum *c* pervenisset, et quodam die solenni, cum, san to magistro et Episcopo Fenniano Missam celebrante, vinum ad sacrificii mysteria complenda non inveniretur; de isto defectu ministros altaris inter se conquerentes Sanctus audiens, ad fontem pergit cum urceo, ut ad sacre Eucharistie ministeria aquam fontanæ Diaconus hauriret. Quæcuncta, ministris ait; Habetis ergo vinum, quod Dominus ad sua misit peragenda mysteria. Hoc cognito, sanctus Episcopus cum ministris eximias Deo retulit gratias: ipse vero Beatus juvenis, non sibi met, sed S. Fenniano adscribebat.

3 Alio quoque tempore, in Himba commorans insula, quadam nocte, per extasim mentis raptus, Angelum Domini ad se missum vidit; præ manibus vitreum ordinationis Regum habentem librum: quo de manu Angeli accepto, legere cepit. Sed secundum mandatum Angeli, Aidanum in Regem ordinare recusans (magis enim fratrem ejus diligebat) subito de manu Angeli percussus flagello est; cujus livoris vestigium in ejus latere, diebus omnibus suæ permansit vite. Hoc quoque intulit verbum Angelus: Pro certo scias, me a Deo missum, ut Aidanum in Regem ordines: quod si nolis, percutiam te iterato. Cum itaque per tres continuas

noctes, eadem commendasset Angelus de Aidani D ordinatione; Sanctus Dei ad Jonam transnavigavit insulam, ibique Aidanum in Regem, manuum impositione ordinavit. Inter Ordinationis quoque verba, de filiis, et nepotibus, pronepotibusque ejus, futura prophetavit, inferens hæc verba: *d* Indubitanter crede, o Aidane, quod nullus adversariorum tibi poterit resistere, donec prius fraudem agas in me et in posteros meos. His ipsis verbis alloquero filios tuos, ne regnum perdant: quod si non obaudierint; flagellum, quod tui causa ab Angelo sustinui, in eos retorquetur. Quod ita evenit mandatum viri Dei transgredientibus.

4 Item alio tempore, dum Sanctus in Jona insula moraretur, quidam de suis *e* bonæ memoriæ Monachus Brito, ad extrema perductus est: quem cum *f* hora exitus visitasset vir Dei, et paulisper ejus assistens lectulo ei benedixisset; oculus egreditur, nolens videre morientem. Cum ille paulo post de medio factus esset; vir sanctus in platea sui monasterii deambulans, intentis cœlo oculis stabat stupefactus. Tantæ admirationis causam interrogare ausus est unus e Fratribus, qui solum tum aderat: cui Sanctus ait: Nunc sanctos Angelos contra adversarias potestates belligerantes vidi: Christoque gratias ago, quia victores sancti Angeli, animam hujus peregrini cœlo receperunt: sed hoc sacramentum, dum advixero, nemini queso reveles. Quodam item die, summo mane suum advocat ministrum *g* Diernitium, inquitens ita: Sacre Eucharistie ministeria celeriter præparentur: hodie enim B. Brendani natalis est dies. Inquirenti ministro cur talia præciperet, cum nullum a Scotia nuntium de ejus obitu præcessisset; tandem ait Sanctus; Obsequere jussioni meæ; hac enim præterita nocte, vidi subito apertum cœlum, Angelorumque choros S. Brendani animæ descendere obvios: quorum luminosa claritate totus eadem hora illustratus est mundus. Alia etiam die, dum Fratres ad opera manuum exituri essent; Sanctus *e* contra die illa præcepit otari, sacreque oblationis obsequia parari, et aliquam prandioli abjectionem fieri; se etiam ait oportere Eucharistie mysteria, celebrare, pro anima sancta, quæ ipsa nocte inter Angelos vecta fuisset. Fratres obsequuntur; et ad ecclesiam, quasi solenni die, *h* Abbate cum sancto pergunt: et inter sacra sacrificii mysteria, ait Sanctus; Hodie pro S. Columbano Episcopo decantandum est. Tunc ergo intellexere Fratres, quod Columbanus Episcopus Lageniensis, carus Columbæ amicus, ad Dominum emigrasset. Et post aliquod intervallum temporis, quidam de Lagenia commeantes provincia, ea nocte eundem obisse nuntiant Episcopum, quæ Sanctus dixit.

5 Interea remotiorem ab hominibus locum, aptumque orationi, quesivit in saltibus: ubi dum aliquando oraret, subito vidit contra se nigerrimam daemonum aciem, cum ferreis præliari verubus: qui, sicuti Sancto viro per spiritum revelatum erat, monasterium invadere, et multos Fratres volebant subdolis trucidare. Ipse ergo contra eos dimicabat; et ita majori diei parte utrinque dimicatum est; nec innumeri contra unum prævaluerunt: imo et Angeli tandem adfuere, quorum timore demones cessare loco, ut postea ipse Fratribus intimavit. Dum in tugurio suo vir Domini scribens sederet, subito immutatur illi facies, et hanc puro de pectore promit vocem: Auxiliare, auxiliare. Duo autem Fratres ad januam stantes, subite vocis interrogabant causam. Quibus hoc dedit Vir sanctus responsum; Angelo Domini, qui nunc inter vos stabat, jussi, ut cuidam ex Fratribus, lapso de culmine domus quæ fabricatur, subveniret. Hocque consequenter Sanctus intulit: Valde mirabilis et pene iudicibilis

a
Futura Columbe sanctitas revelatur matri,

b
et magistro.

b
Angelos habet Comites,

c
aquam vertit in vinum,

Aidanum Regem ordinat et prophetat.

e
Morientis animam,

f

E
obsistentibus in carum, demonibus, deferri videt,
g
item beati Brendani,

h
et S. Columbani Episcopi:

F

contra Demones pugnat, volentes nocere monasterio:

A indicibilis est Angelica pernicitas: ille enim cœlica, tantis interjacentibus terris et aquis, viro labenti subveniens quasi in ictu oculi priusquam terram tangeret, eum sublevavit; et ne ullam fracturam sentiret, effecit. Uao dierum Fratribus congregatis, sanctus Dei Columba: Hodie in Occidentalem campum nostræ insulæ solus ire cupio; nemo me sequatur. Quibus obsecrantibus, solus (uti voluit) egreditur. Sed Frater quidam, alia means via, occultavit se in montis vertice; explorare cupiens, quod et vidit, non sine permissu Dei, Sanctum suum mirificantis. Nam in monte stantem, et expansis manibus ad cœlum orantem, oculosque in altum levantem vidit: et ecce (mirum dictu!) Angeli celerissime advolantes, Sanctum virum orantem circumstare cœperunt, albatis vestibus induti; mixtisque cum eo colloquiis, quasi exploratorem persentientes, ad summa remearunt. Tunc ipse Beatus monasterio se reddidit, et collectis Fratribus transgressorem quæsit, cum non mediocri objurgatione. Ille ergo sibi conscius, reum se esse confitetur, veniamque flexis precatur genibus. Cui Sanctus cum grandi comminatur severitate, ne cui hominum in vita dicat, quod vidit. *k* Paret quidem Frater; sed, post ejus obitum, factum istud Fratribus cum grandi intimidavit protestatione. Locus vero Angelicæ conditionis, colliculus Angelorum usque hodie dicitur.

l 6 Cum de Scotia *l* Patres quatuor visitationis gratia, S. Columbanum adiissent, in Ilimba insula commorantem; uno eodemque consensu Sanctum celebrare mysteria precibus invitarunt: quod et fecit Sanctus quadam die Dominica. Post Evangelii vero recitationem, viderunt globum igneum de vertice S. Columbæ, ante altare stantis, et sacram oblationem consecrantis, tam diu ardere, et instar columnæ alicujus ascendere, donec eadem perficerentur sacrosancta mysteria. Alio etiam tempore, illo commorante in eadem insula, sancti Spiritus gratia, super eum abunde et incomparabiliter effusa, per triduum mirabiliter sic mansit; ut per tres dies totidemque noctes, intra obseratam et cœlesti lumine repletam domum manens, nullum ad semitteret accedere, non manducans interea neque bibens. De qua domo immensæ claritatis radii, per rimulas valvarum et clavium foramina erumpentes, noctu visebantur: carminaque spiritulia, et ante inaudita decantari ab eo audiebantur. Sed et multa alia (ut postea coram omnibus professus est) obscura Scripturarum et ignorata hominibus mysteria, *C* discere meruit eo loci.

7 Quodam tempore venit ad eum quidam plebeus pauperrimus, conquerens, quod, unde uxorem et parvulos cibaret, non habebat. Cui compatiens Dei servus; Miselle, ait, homuncio, de vicina silva tolle contulum, et ad me ocius defer. Quod cum ille fecisset, Sanctus contulum acceptum in veru exacuit propria manu; et cum benedixisset, inopi dedit, dicens; Hoc veru diligenter custodi, quod nec homini, nec pecori nocebit, sed tantum feris et piscibus: et quamdiu hoc habueris, non deerit tibi omnino cervina caro. Quo ille audito, lætus domum revertitur. Cumque veru in remotis terræ infixisset locis, vicina transacta nocte, perrexit visum, et cervum ingentem transfixum invenit. Quid multis? Tota domus ejus ferinis carnibus victitabat. Sed persuasa a diabolo fatua ejus uxor, post non multos dies; Tolle, inquit, veru de terra, poterit enim quispiam hominum aut domesticorum perire in eo: sicque ego et tu cum liberis nostris captivi ducemur, aut servituti subjiciemur. Cui maritus: Non ita, inquit, fiet: nam sanctus Dei hoc interminatus est, nulli hominum nociturum nec pecori. Veruntamen consentiens tandem uxori, tulit de terra veru, et intra

Junii T. II

domum secus parietem posuit: in quo mox incidens *D* canis domesticus ejus, disperiit. Ad hæc uxor ejus: *EX MS.* Unus, ait, filiorum tuorum incidet in sudem, et peribit. Propter quod ille veru amovens, in silvam reportat, et densis infigit dumis, ut nullum laderet. *sancti beneficium irritum faciens,* Sed postera die reversus, capream in illud incidisse reperit. Inde quoque illud amovens, sub aquis abscondit et infixit. Sed alia reversus die, esocem in eo invenit ingentem, quem vix solus portare potuit. Tunc etiam veru supra tectum suum infixit, in quod corvus volans lapsus, interiit. Quo facto, depravatus ipse uxoris consilio, veru de tecto ablatum, et in plures partes concisum, igni tradidit. Et statim pauper factus est, ac deinceps planxit hoc, reliquis diebus vitæ suæ mendicans.

8 Quadam hiemali nocte S. Servanus *m*, orationis studio ecclesiam ingressus, orabat: post quem nesciens Columba pro eadem causa ingreditur: simulque cum eo aurea lux de cœlo descendens, totam replet ecclesiam: sed et exedræ illius separatam conclave, ubi Servanus latitabat, cœleste illud lumen formidabili repleverat timore: et sicut nullus meridianum solem potest irreverberatis oculis intueri, sic nec illam claritatem sustinere Servanus potuit; imo fulminali splendore viso, nihil in eo virtutis remansit. Sanctus vero Columba, post non prolixam orationem egreditur; Servanumque, ad se crastina die advocatum, bis compellat affatibus consolatoriis; Hac præterita nocte in conspectu Dei placuisti, filiole, oculos ad terram deprimendo, timore lucis: nam si non ita fecisses, oculi tui obcecarentur visa luce *n*.

ANNOTATA F. B.

Hic ea solum annotare volui, quæ hanc Vitam spectant, ejusque a Compendiensi MS. per Mabillonem edito diversitatem: cetera, quæ pertinent ad S. Columbæ historiam, dabuntur inferius ad acta per Adamnanum scripta.

a MS. Compendiense habet, Sanctorum.

b Idem, Finianum; sed Adamnanus, Findbarrum vocat, alii Finiam, de quo latius infra.

c Colganus, pro, quo cum, legendum monet, quo antequam: nam miraculum hoc non est factum post transitum Sancti in Britanniam, quo Abbas existens profectus est; sed cum Diaconus adhuc juvenis, magistro suo a sacris ministraret in Hibernia. Consideret hunc locum lector; aut enim valde mendose conscriptus est ab utriusque MS. Compendiensis et Belfortii librario; aut merito dubitabitur, an error hic in Camineum, qui auctor prætextitur, cadere potuerit. Et ut pro, quo cum, legeris, quo antequam, vix omnem anachronismi suspicionem tolles. Siquidem enim verba ista, iisdem diebus Sanctus cum duodecim comunitonibus discipulis ad Britanniam transnavigavit, ad præcedens miraculum pertinent; ut nempe S. Columba dicendus sit visitasse S. Finianum, iisdem diebus quibus profectus est in Britanniam; quomodo dicitur adusse senem ipsæ juvenis, qui jam quadragesimum secundum annum ætatis excesserat? Sin eodem verba spectare velis ad sequens miraculum, ut dicatur ivisse in Britanniam Sanctus, statim postquam aquam mutasset in vinum: patet anachronismus: miraculum enim istud patrat juvenis, existens Diaconus; in Britanniam vero profectus est Sacerdos et Abbas, quadragenario major. Usserus tamen de Eccless. Britt. Primordiis pag. 1112, ad similem quæstionem de S. Gilda respondet, juvenes vocari ab Hibernis scriptoribus viros 40 annorum, idque probat ex Adamniano infra num. 85. Forsitan Hiberni, uti amantur diminutiva in nominibus, ita et diminuere gaudebant in hominibus ætatem, 24 appellando

EX MS. A appellando juvenes, qui erant quadragenarii. Attamen
ut dixi, suspicio anachronismi non tollitur.
d Hic locus est, quem Adamnanus ex Cumineo in
suam historiam transtulit, sicut et alia plura.
e Compendiense MS. quidam bonorum actuum
Monachus.
f Qui eodem momento de medio factus est.
g Minus recte Diormitium.
h Abbate cum sancto pergunt.
i Ista verba interjicit, fulguræ (ut æstimo) cele-
ritati parilis; ex Adamniano forsitan desumpta.
k Paruit interim etc.
l Quatuor Fratres.
m Fernaus.
n Addit, sed dum vixero stude hanc celare vi-
sionem.

CAPUT II.

*Mortem suam Sanctus prænoscit divinitus,
eamque pie obit.*

a
B Dum vir Dei in Jona moraretur insula, quadam
sancta die facies ejus subita hilaritate a affloruit, et
oculis in cælum levatis valde letificabatur, ac paulo
post tristabatur. Duo autem Fratres ad januam sta-
bant: quibus de hac re inquirentibus; Ite, inquit,
in pace: non dicam b. Cum ei pro re indicanda
molesti essent; Si celaveritis, ait; prodam: quia
vos amo. Illis fidem dantibus, sic proloquitur: Nunc
meæ in Britannia peregrinationis ter deni complen-
tur anni: petivi autem a Domino, ut in fine trige-
simi hujus anni dissolverer, et cum ipso essem: et
hæc fuit causa lætitiæ, super qua c me molestastis.
Angelus etiam sanctos vidi, egressuros de cælo
obvios; sed ecce procul subito retardati, propius
accedere non permissi d sunt; quia Dominus, quod
mihi roganti donavit in hac die fieri, multarum Ec-
clesiarum orationes pro me audiens, cito mutavit:
e sicque a Domino donatum est, ut quatuor ab hoc
[die] addantur anni, quibus mihi in carne manen-
dum est; iisque terminatis, subita emigratione ad
Dominum lætus transibo. f Hæc igitur recordatio
causa mihi mœstitiæ fuit. Secundum hæc ergo verba,
vir Domini quatuor postea in carne mansit annis:
quibus transactis, quadam mensis Maji die, senio
fessus, plaustroque vectus, pergit ad visitandos ope-
rarios Fratres; ad quos ita exorsus est: In solen-
nitate Paschali, nuper Aprili g peracto mense,
C desiderio desideravi migrare ad Christum; sed ne
vobis lætitiæ festivitas in tristitiam verteretur,
diem obitus paulo diutius protelare malui. His ita
dictis, valde tristati sunt Fratres. Sanctus autem
Columba sedens, ut erat in vehiculo, conversa facie
ad Orientem, insulæ et insulanis benedixit habita-
toribus. Ex qua die vipera nulla homini vel pecori
nociva fuit. Post Benedictionis verba Sanctus ad
summum revertitur monasterium; paucisque elapsis
diebus, dum Missarum solennia ex more Dominica
celebrarentur die; subito elevatis sursum oculis, fa-
cies ejus florido rubore perfusa videtur; nempe
eadem hora Angelum Domini supra volitantem solus
vidit intra ipsius oratorii parietes. Cum præsentis
lætitiæ causam inquirerent, hoc eis responsum dedit;
Mira est Angelicæ naturæ subtilitas: ecce enim
Angelus Domini, pro cujusdam Deo cari depositione
missus, nos desuper intra ecclesiam aspiciens et
benedicens, rursumque per h parustitiam ecclesiæ
reversus, nulla solis i exitus reliquit vestigia. Hoc
Sanctus, seipsum significans, aiebat: quod tamen
temporis Fratres ignorabant, sciverunt autem
postea.

10 Vir itaque sanctus, in fine ejusdem hebdoma-

dæ, hoc est die Sabbati, ministro suo Diermitio, D
clam consequenter sic profatur; In sacris volumini-
bus dies hæc, Sabbatum nuncupatur; quod inter-
pretatur, Requies. Et vere mihi Sabbatum est, quia
vitæ mihi ultima dies est, in qua, post laborum
meorum molestias, sabbatizo: et hac sequenti Do-
minica nocte, patrum viam ingrediar. Jam enim
Christus meus me invitat, et sic mihi ab ipso reve-
latum est. Minister hinc contristatur, et a Patre
consolatur. Tum Sanctus inde egrediens, in montem
monasterio supereminentem ascendit: et in vertice
ejus paulisper stans, suo benedixit cœnobio et habi-
tantibus in eo, præsentibus et futuris; multa pro-
phetans de eis, quæ posteris diebus impleta sunt.
Post hæc descendens de monte, ad monasterium re-
versus est; et sedebat in cella, Psalterium scribens.
Cumque ad illum trigesimi tertii Psalmi versiculum
pervenisset, ubi scribitur, Inquirentes autem Domi-
num non deficient omni bono; ait in fine paginæ;
Cessandum est: quæ vero sequuntur k Baitheneus
scribat. Et bene profecto convenit sancto decessori
novissimus, quem scripsit, versiculus; successori
vero, id est secundo filiorum spiritualium Patri,
æque congruenter, sequens; Venite filii, audite me, E
timorem Domini docebo vos. Hic nempe (sicut de-
cessor, cui nunquam bona æterna deficient, com-
mendaverat) non solum docendo, sed etiam scribendo
suscepit. Post hoc, ad celebrandam vespertinam
Dominicæ noctis Missam, ingreditur ecclesiam l:
qua consummata, ad hospitium reversus, in lecto
resedit pernox; pro stramine nudam petram, pro
pulvillo habens lapidem, qui usque hodie quasi qui-
dam juxta ejus sepulcrum titulus stat monumenti.
Ibidem ergo residens, novissima filiis commendavit
verba, dicens; Mutuam inter vos, et non fictam,
habete caritatem cum pace: m sic enim Dominus
auxiliabitur, et ego cum ipso manens, pro vobis in-
terpellabo, ut vobis temporalia et æterna proveniant
bona: et hic paulisper conticuit. Media vero nocte
sonante campana, festinus surgit, ad ecclesiam ocyor
ceteris currens: et solus introgressus, juxta altare,
flexis in orationem genibus, incumbit.

11 Diermitius autem minister tardius prosecutus,
n totam intrinsecus ecclesiam Angelica luce erga
Sanctum repleri eminus videt. Quo appropinquante
ad januam, lux visa ocyus abscessit: o eam vero et
ahi ex Fratribus eminus viderunt. Diermitius ergo
ecclesiam intrans, flebili ingeminat voce; Ubi est
Pater? Et nondum allatis Fratrum lucernis, per F
tenebras palpians, Sanctum ante altare recubentem
invenit. Quem paululum erigens, et juxta sedens,
sanctum in suo gremio posuit caput: p ceteri accur-
rentes Fratres plangere cœperunt. Sanctus autem,
necdum egrediente anima, apertis rursus oculis,
hinc inde circumspiciebat læta facie, sanctos scilicet
obvios intuens Angelos. q Tum Diermitius sancti
dexteram sublevat, ad benedicendum Fratribus:
ipseque Pater in quantum poterat suam simul mo-
vebat manum: et post sanctam benedictionem taliter
significatam, continuo spiritum exhalavit, facie ru-
bente et mirum in modum exhilarata, ut non quasi
mortua r, sed dormientis esse videretur. Post san-
ctæ egressum animæ, hymnis matutinis terminatis,
sacrum corpus de ecclesia ad hospitium cum canora
Fratrum psalmodia reportatur, et ternis diebus to-
tidemque noctibus, s horribiles exequiæ explentur.
Post hæc Sancti corpus, mundis sindonibus involu-
tum, debita humatur cum veneratione, æternali
resurrecturum claritudine. Unus enim aliquando
Fratrum ad Sanctum ait: Totus Britanniarum po-
pulus ad tuas conveniet exequias post obitum tuum.
Cui respondens; Non, ait, ita fiet: nam promiscuum
vulgus non aderit: mei solummodo familiares Mo-
nachi

etamque mi-
nistro suo
revelat

k

E

l
ecclesiam
Noctu ad
properans.

m

n

o

F

p

q
et ante altare
procumbens
moritur.

r

s
Prophetia
ejus de ex-
equiis com-
pletur:

A nachi mea sepulcralia complebunt. Quod et factum est: nam per tres illos exequiales dies et noctes, *t* grandis sine pluvia facta est *t* venenosa tempestas, qua prohibente, nulla potuit navicula transfretare. Post sepulturam vero Sancti, tempestate sedata, totum tranquillatum est æquor.

n *x* *recensentur aliquot per eum patrata miracula,*
 12 Perpendat itaque lector quanti, qualisque ante Deum meriti fuerit in *u* Ecclesiis, quem ita signorum prærogativa mirificavit in terris *x*. Nam in carne vivens, Angelos vidit, tempestates sedavit, et maria tranquillavit; ecclesiam sibi non apertam, salva sera sine clave sæpius reseravit, sola Dominicæ Crucis impressa effigie. Post genuflexionem quoque et orationem surgens, in nomine Domini mortuum ejusdam plebei filium suscitavit, et post celebratas exequias patri et matri reddidit *y*. Lapis etiam ab eo aqua intinctus, mirum in modum contra naturam lapidis in aquis supernatat, quasi pomum vel nux, nec potuit ejus benedictione submergi. De quo insuper quidam regrotus natante bibens lapide, a vicina morte rediit, integramque carnis recuperavit salutem. Qui denique lapis, postea in thesauro Regis reconditus, multas in populo sanitates effecit in digito Dei, quo benedictus erat, per manum viri Dei Columbæ. Silvam aliquando ingressus, miræ magnitudinis apro obviat, quem forte venatici insequabantur canes: quo viso, restitit Sanctus; et sancta elevata manu, Ulterius, inquit, procedere noli, sed hic morere; et mortuus est. Quinque etiam ejusdam mendici vacculas benedixit, et in centenarium et quinarium procedere jussit numerum, eratque in filiis et nepotibus ejus hæc florida benedictio, et crevit homo ac ditatus ultra modum est.

etiam post mortem:
 13 Justorum animas ab Angelis in cælum ferri, et e contra reproborum ad infernum pertrahi a demonibus, sæpenumero vidit. Oswaldum Regem, in procinctu belli castrametatum, et in papillione supra pulvillum dormientem, allocutus est, et ad bellum procedere jussit. Processit, et secuta est victoria: reversusque, postea totius Britannicæ Imperator ordinatus a Deo; et tota incredula gens baptizata est *z*. Nam usque ad id temporis tota illa Saxonia gentilitatis tenebris obscurata est, excepto Rege Oswaldo et duodecim viris, qui cum eo inter Scotos exulantes baptizati sunt. Totum etiam mundum velut sub uno solis radio collectum, sinu mentis mirabiliter laxato, manifestum perspicuens speculabatur. Quodam item die repente suo ministro dixit;
 C Pulsa campanam; cujus sonitu Fratres incitati, ad ecclesiam properant. Quibus Sanctus; Pro Aidano, ait, et populo ejus orate: hæc enim hora ineunt bellum. Et post intervallum egressus, cœloque intendens, ait. Nunc barbari in fugam vertuntur. Aidanoque victoria cessit: sed et de numero exercitus interfectorum, trecentorum et trium virorum, prophetiæ spiritu narravit.

per libros ejus et tunicam pluviam impetratur.
 14 Post mortem viri Dei valde grandis facta est verno tempore siccitas. Fratres autem, [contra] imminentem plagam, candidam beati viri tunicam, qua in hora exitus sui indutus erat, levaverunt in aere, et ter excusserunt, ac libros ipsius stylo descriptos legerunt. Mirum dictum eadem die pluvia vehemens facta est, die noctuque descendens, et valde letas eodem anno produxit segetes. Cum etiam aliquando molestaretur Fratrum constipatione, quidam valde despectus vultu et habitu puer clam retro accessit, ut vel illius amphibali fimbriam, ipso nesciente, tangeret: quod tamen Sanctum non latuit: nam post se inanum extendens, cervicem pueri tenuit. Cui tremefacto ait Sanctus: Aperios, et porrige linguam. Quod cum puer faceret, Sanctus ei extensa benedixit manu; et astantibus dixit: Hic

puer, nunc despicabilis vobis, ab hac hora nominabitur in tota Scotia, sapientia, eloquentia, bonis moribus, virtutum ubertate. Quod ita juxta Sancti sui prophetiam Dominus complevit, ad laudem et gloriam nominis sui.

ANNOTATA F. B.

- a *Compendiense*: effloruit.
 b Qui cum ei nimium pro hac re indicanda molesti essent.
 c *Ibidem omittitur pronomen*, me. d *Item*, sunt.
 e Quibus scilicet ecclesiis sic a Domino donatum est: et eadem verba habet Adamnanus.
 f *Omittitur*; Hæc igitur recordatio causa mihi mœstitiæ fuit.
 g *Melius*, peracta.
 h Parusticiam, *Mabilio legendum monet*, posticiam: vide infra ad Adamnanum.
 i *Compendiense et Adamnanus melius*, talis.
 k *Idem Comp.* Barthaneo, quæ sequuntur perscribenda.
 l *Et hæc Adamnanum fere verbis*: post talem igitur terminatæ paginæ versum perscriptum, sanctam ecclesiam ingreditur.
 m *Comp.* Dominus autem confortator bonorum vobis auxiliabitur.
 n Prosecutus eodem momento, eminus totam ecclesiam, Angelica luce intrinsecus repletam vidit.
 o Eadem lux ocius recessit, prius tamen a Fratribus visa nonnullis.
 p Patrem mori cernentes, quem viventem dilexerant, morientem hand modice plangebant.
 q Diormitius vero, ut Fratres benediceret, elevata illius dextera admonuit; sed et ipse Pater sanctus illud annuens, in quantum poterat, simul manum levabat.
 r *Melius*; mortui; ut conveniat cum, dormientis.
 s Onorabiles. t Ventosa. u lu excelsis, *for-san legendum*, in Cœlis.
 x *Comp. addit*: Et post Apostolos donativum suæ gratiæ contradidit, namque in carne ut Angelus vivens etc.
 y *Idem, hoc miraculum sic exprimit*: Lapis etiam ab eo aqua intinctus, mirum in modum contra naturam, aquis supernatat, nec sancti viri benedictio ullatenus potuit submergi.
 z *Idem, hæc omisit usque ad ista verba*, totum etiam mundum etc.

AD VITAM PROLIXIOREM

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. De hujus Vitæ auctore Adamnano, ejusque scriptis.

Acta S. Columbæ, ceteris omnibus prolixiora et magis authentica, scripsit Adamnanus vel Adomnanus, quibusdam Adamannus; novus post ipsum Hienensis monasterii Abbas, et Primas totius insule abeque dependentium Ecclesiarum. Hunc nonnulli recentiores, eundem esse volunt, cujus ad meliorem vitam conversio, insignisque penitentia cum dono prophetiæ, narratur a Venerabili Bedæ lib. 4 Hist. cap. 25, et ex eo a prædecessoribus nostris xxxi Januarii, quo colitur penitens iste Adamnanus. Sed Dempsterum aliosque gravissime exerrasse, ostendit Colganus, ex Martyrologis aliisque ad istam diem: mihi sufficiens negandi argumentum super visum est, Venerabilis Bedæ silentium. Qui enim fieri posset, ut cum Auctor hic lib. 3 cap. 16 et 22, in quæstione de Paschate et Tonsura Clericali, Adamnani Abbatis Hienensis laudatissimam faceret

A faceret mentionem, ne verbo quidem alterutro indicaret loco, eundem ipsum esse, cujus lib. 4 narrasset admirabilem sanctitatem?

2 At quamvis a sancto illo Pœnitente et Monacho sit alius, non ideo minoris, imo potius majoris est auctoritatis. Siquidem Adamnanus Abbas inter Sanctos refertur in Martyrologio Anglicano 11 Septembris, interque viros sue gentis et ætatis maxime conspicuos, a venerabili Beda numeratur: qui ita de eo loquitur lib. 5 cap. 16. Adamnan, Presbyter et Abbas Monachorum, qui erant in insula Hy, cum, legationis gratia missus a sua gente, venisset ad Aldfridum Regem Anglorum; et aliquamdiu in ea provincia moratus, videret ritus Ecclesiæ Canonicos; sed et a pluribus, qui erant eruditiores, esset solerter admonitus, ne contra universalem Ecclesiæ morem, vel in observantia Paschali, vel in aliis quibusque decretis, cum suis paucissimis et in extremo mundi angulo positis, vivere præsumeret; mutatus mente est: ita ut ea, quæ viderat et audierat in Ecclesiis Anglorum, suæ suorumque consuetudini libentissime præferret. Erat enim vir bonus et sapiens, et scientia Scripturarum nobilissime instructus. Qui cum

B domum rediisset, curavit suos, qui erant in Hy, quive eidem erant subditi monasterio, ad eum, quem cognoverat, quemque ipse toto ex corde susceperat, veritatis callem perducere; nec valuit. Navigavit itaque Hiberniam: et prædicans eis ac modesta exhortatione declarans legitimum Paschæ tempus, plurimos eorum et pene omnes, qui ab Hiensium erant dominio liberi, ab errore avito correctos, ad unitatem reduxit catholicam, ac legitimum Paschale tempus observare perdocuit. Qui cum celebrato in Hibernia catholico Pascha, ad suam insulam revertisset; suoque monasterio catholicam temporis Paschalis observantiam instantissime prædicaret, nec tamen perficere quod conabatur posset; contigit eum, ante expletum anni circulum, migrasse de seculo; divina utique gratia disponente, ut vir, unitatis et pacis studiosissimus, ante ad vitam raperetur æternam; quam, redeunte tempore Paschali, graviolem cum eis, qui eum ad veritatem sequi volebant, cogeretur habere discordiam. Scripsit idem vir de locis sanctis librum, legentibus multis utilimum, cujus auctor erat docendo ac dictando Galliarum Episcopus Arculphus, qui locorum gratia sanctorum venerat Hierosolymam..... Porrexit autem librum hunc Adamnanus Aldfrido Regi, ac per ejus est largitionem etiam minoribus ad legendum contraditus. Scriptor quoque ipse, multis ab eo muneribus donatus, in patriam remissus est.

3 Ex hac Bedæ narratione, uti colligimus quam eruditus, quam prudens, quam veritatis amans, quam prompti ad omnia, quæ meliora certioraque viderentur animi fuerit hic Adamnanus; ita etiam questionem movere quis posset, quomodo Beda ignoraverit, Acta S. Columbæ ab eo fuisse conscripta, quod tamen ignorasse videtur, ex constanti de his silentio, etiam ubi dicit, discipulos S. Columbæ quædam de eo scripsisse; quomodo item ipse Adamnanus librum de locis sanctis Aldfrido Regi obtulerit, non autem libros de gestis S. Columbæ pariter a se conscriptos. Hæc, inquam, formidare facerent aliquem, ne vita S. Columbæ tantum auctorem falso titulo mentiatur. Sed formidinem omnem tollit ipse Adamnanus; qui num. 82 in fine libri secundi, meritis S. Columbæ adscribit, quod in utraque legatione Anglica, ad Eyfridum nempe et Aldfridum Reges, grassante per regiones istas pestilentia, incolumis evaserit: adeoque mirum non est, vitam S. Columbæ neque ab auctore fuisse oblatam Aldfrido Regi, neque innotuisse Bedæ: quandoquidem constet Adamnanum, post finitam legationem Anglicam, de virtutibus et miraculis S. Columbæ scripsisse, quæ in

aliorum scriptis invenerat, et per totam vitam suam a D senioribus audierat. Uti enim ex Bedæ narratione superius relata patet, cum Adamnanus ex Anglia in Iona insulam domum rediisset, prima cura ejus erat, suos subditos ad legitimum celebrandum Pascha adducere: sed cum fructu exoptata se frustrari videret; iter in Hiberniam instituit circa annum dcccvii, ut Usserus existimat in Primordiis Eccles. Britt. pag. 1168; adscribendum est, fructum amplissimum collegit peregre, quod non licuerat domi, omnibus pene Hibernicis Ecclesiis ad legitimum Pascha traductis: nec ante annum dccciv videtur revertisse ad Hiensem insulam, in sua perveracia persistentem. Credibile est autem eum, dum pio labori in reducendis Hibernis errantibus vacaret, Acta S. Columbæ litteris mandasse: adeoque dum ita oritur Præfationem primam; Beati nostri Patroni, Christo suffragante, vitam descripturus, Fratrum flagitationibus obsecundare volens; dici potest, Fratres, quorum rogatu scripsisse se ait, Hibernos fuisse Monachos, qui erant in Dearmach monasteriisque ab eo dependentibus. Equum sane erat ut ipsos eo beneficio dignaretur, jam ad legitimum Pascha traductos: nec minus conveniebat eundem id rogari ab iis, qui Patronum ipsum S. Columbam venerabantur, et tamen res ejus, in Britannia præsertim gestas, obscurius cognoscebant. Potuit etiam, quod rogatus fuerat in Hibernia prædicans, post suum inde reditum fecisse in ipsa insula Iona, quinque illis aut quatuor mensibus quibus ibi vixit, defunctus ipso anno dccciv.

4 Acta, sic ab Adamnano conscripta, reperta fuerunt in monasterio Windbergensi in Bavaria, et ab Henrico Canisio edita Ingolstadii anno 1604; varietasque ex Canisio, a Thoma Messingamo, in Florilegio Sanctorum Hiberniæ, Parisiis anno 1624, sed mutila, ut in MS. reperiebantur. Aliud exemplar in monasterio Augir-divitis invenit, nobisque et Colgano communicavit, R. P. Stephanus Vitus Societatis nostræ, ediditque ille in Triade sanctorum Hiberniæ, quarto loco inter diversa S. Columbæ Acta. Censet vero Colganus, exemplar codicis Augiensis odore vetustum et tanta fide ac integritate exaratum, ut, nisi in Germania esset repertum, ipsum videri merito posset, quod Dortheus, S. Adamnani discipulus et successor, propria manu descripsit. Confirmare id possent hæc in fine verba: Obsecro eos, quicumque voluerint hos describere libellos, imo potius adjuro per Christum judicem seculorum, ut postquam diligenter descripserint, conferant et emendent cum omni diligentia, ad exemplar unde traxerunt, et hanc quoque adjurationem hoc in loco subscribant. Quicumque hos virtutum libellos Columbæ legent, pro me Dorbeo Dominum deprecantur, ut vitam post mortem æternam possideam. Perum, ut liber in Germania inventus sit, non admodum me movet, quo minus credam ipsum esse Dorbeo autographum: cur enim idem ille codex, ob hæreticorum persecutiones aliaque ex causa, in Germaniam transferri minus potuit, quam ejus ecgraphum? patet vero factum esse alterutrum.

5 Ceterum hoc exemplar Augir-divitis, aliis a Casinio et Messingamo editis, etiam ideo præferendum; quod sit magis integrum, et Windbergense MS. videtur ex hoc desumptum, pluribus rebus, tædio forsitan vocum barbaricorum vel librariorum incuria, prætermisissis. At ne inusitata, quæ hic narrantur, quædam quemquam offendant; sciendum, non tam scripsisse Auctorem quæ vidit, quam quæ post centum circiter annos de S. Columba narrari audivit, ab ejus discipulorum discipulis; qui quamvis, teste venerabili Beda, magna continentia et divino amore regularique institutione essent insignes, eodem tamen affirmante, barbari erant et rustici; ac propterea nil mirum, si inter narrandum, forsitan præter rei veritatem aliqua auxerint, aut mi-

varis in codicibus reperta.

ex quorum uno, ipsius forsitan Dorbeo autographo,

ceterisque præfato, ea dubitantur

ris

qui tantatur a Beda,

ut legitime Paschalis defensor acerrimus;

librum de locis Sanctis conscripsit,

et Acta S. Columbæ utriusque ætatis.

A ris circumstantiis adornarint. Quænam vero præcise sint hujusmodi, difficile sit affirmare de singulis : tu, lector, judicio tuo utere.

§. II. Schismatis Scitici circa observationem Paschatis, a S. Columba prædicti causa, progressus; ac finis.

Antequam progrediamur ad alia, digredendum est ad celebrem illam quæstionem, de Scotorum errore circa tempus legitimum celebrandi Paschatis : quandoquidem de eo in hac S. Columbæ aliisque Sanctorum Hibernorum vitis subinde fiat mentio. Argumentum hoc fusc et erudite tractavit Jacobus Usserus de Primordiis Ecclesiarum Britannicarum a pag. 925 : sed non ea, qua par erat, in Romanam Ecclesiam sacrosque ritus reverentia. De eodem scripsit Ægulus Bucherius Societatis Jesu, capite 10 crudissimi commentarii sui in Paschalem canonem Victorii, aliique. Tum etiam prædecessores nostri Tomo III Februarii mensis, die XVIII, ad Vitam sancti Colmani Episcopi Lindisfarnensis §. 2. Istis quæ a prædecessoribus meis ibidem dicta sunt, visum est adjicere nonnulla, Corollaria loco aut elucidationis ergo. Omnis vero hæc disputatio ad tria potissimum redigitur : primam, qualis fuerit error Scotorum in celebrando Paschate; secundum, unde ortum, quem progressum, et finem habuerit; tertium, cujus peccati rei fuerint, qui huic errori tenacius quam par erat adhæserunt. Primum ut elucidetur, liceat ex toto Bucherii commentario aliorumque scriptis quædam paucis colligere, quæ ad rem nostram spectant, quæque ipsi pluribus deducant et probant. Initio nascentis Ecclesiæ Apostoli a Christo instituti, cum, Judæorum Sabbato abrogato, Dominicam Christianis deinceps religiosius observandam sancissent; similiter, Paschate Judæorum abolito, sequentem post istud Dominicam tantæ solennitati deputarunt. Hoc Petrus Romæ, hoc Marcus Alexandriæ, hoc reliqua per orbem Apostoli fidelibus a se conversis tradiderunt : excepto forsan Joanne, qui dicitur permisisse Ecclesiis Asiæ, ut Pascha, luna decimaquarta, in quacunque diem incidente, celebrarent. Hæc ritus tam præcipui diversitati opposuit se sæculo Christi secundo Victor Pontifex, nec tamen inducere omnes potuit ad Pascha, uniformiter cum reliquis Ecclesiis, in Dominica celebrandum; donec sæculo demum quarto in Nicæno Concilio error omnino sublatus est; ut testantur Epistolæ Constantini Imperatoris ad Ecclesias, et Concilii ad Alexandrinam; quæ declarant, Romanum ceterasque orbis Ecclesias de Paschali solennitate cum Alexandrinis consentire, et Asianas deinceps consensuras : nempe in eo, quod unanimiter in Dominica post decimam quartam lunam, non in ipsa luna decima quarta, Pascha celebraturi essent. Ita quod ab Apostolis traditum fuerat, omnes Ecclesiæ receperunt : atque id confirmat responsum Acesii Episcopi Novatianorum apud Socratem lib. 1 cap. 10; qui interrogatus a Constantino, num ipse fidei et definitioni de festo Pasche consentiret? respondit : Nihil novi, o Imperator, a Concilio definitum est; sic enim olim ab initio, et ab ipsis Apostolorum temporibus, tum Fidei definitionem, tum Festi Paschalis tempus traditum accepi.

7 Ab hac Nicæni Constitutione deflectebant Scoti, quod sanctum Pascha luna decima quarta celebrarent, si forte hæc in Dominicam caderet; cum eo casu lunam vigesimam primam expectare debuissent; non autem in eo, quod luna decima quarta celebrarent, in quocunque hebdomadæ diem incidente, cum Judæis et Asiaticis. Testatur hoc Venerabilis Beda lib. 3 cap. 4 Paschæ diem, non semper in luna decima quarta cum Judæis, ut quidam rebantur; sed in die quadam Dominica, alia tamen quam decebat hebdomada, celebrabant. Sciebant enim, ut Christiani, Resurrectionem Dominicam, quæ prima Sabbati

facta est, prima Sabbati semper esse celebrandam; sed, ut barbari et rustici, quando eadem prima Sabbati, quæ nunc Dominica dies nuncupatur, veniret, minime didicerant. Et rursus lib. 3 cap. 23 in Synodo Pharensi, idem Beda Wilfridum, contra Colmanum et ritum Scotorum, ita inducit dissidentem : Constat vos, Colmane, neque Joannis, ut antiquatis, exempla sectari; neque Petri, cujus traditioni scientes contradicitis; neque legi, neque Evangelio in observatione vestri Paschæ congruere. Joannes enim, ad legis Mosaicæ decreta tempus Paschale custodiens, nil de prima Sabbati curabat : quod vos non facitis, qui non nisi prima Sabbati Pascha celebratis. Petrus a decima quinta luna usque ad vigesimam primam diem, Pascha Dominicam celebrabat : quod vos non facitis, qui a decima quarta usque ad vigesimam lunam, diem Dominicam Paschæ observatis : ita ut tertia decima luna ad vesperam, sapius Pascha incipiat : cujus neque lex ullam fecit mentionem, neque auctor ac dator Evangelii Dominus in ea, sed in quarta decima luna vel vetus Pascha mandavit ad vesperam, vel novi testamenti Sacramenta in commemorationem suæ Passionis Ecclesiæ celebranda tradidit. Item lunam vigesimam primam, quam lex maxime celebrandam commendavit, a celebratione vestri Paschæ funditus eliminatus : sicque, ut dixi, in celebratione summæ festivitatis, neque Joanni, neque Asiaticis; neque Petro, neque Romanis; neque legi, neque Evangelio concordatis. His explicatum habes Scotorum circa tempus celebrandi Paschatis errorem : nunc, quod secundum erat, unde originem traxerit, quomodo creverit et sublatus sit, exponamus.

8 Quomodo certum est, Resurrectioni Christi recolendæ Dominicam ab Apostolis destitutam; ita quoque constare videtur, nullum Cyclum aut calculandi rationem, ab illis præscriptam, qua hæc Paschalis Dominica inquirenda foret. De Nicæna etiam Synodo, verisimilius contra alios, multis ostendit Bucherius cap. 3 et 11, hoc solum ab ea sanctum, ut Pascha in die Dominica post decimam quartam lunam, non in ipsa decima quarta luna, celebraretur. De Cyclo autem, quo hæc Dominica invenienda foret, nihil determinatum, nihilque universali Ecclesiæ præscriptum fuit. Ut tamen sacrosancta Synodus erroris occasionem auferret, omnem eam curam Alexandrino Episcopo delegaverat; quoniam apud Ægyptios, hujus supputationis antiquitus tradita esse videbatur peritia; per quam qui annis singulis dies prædictæ solennitatis eveniret, Sedi Apostolicæ indicaretur; ut hujus scripti ad longinquiores Ecclesias indicium generaliter perveniret. Ita sanctus Leo Epistol. 64 ad Martianum Augustum. Cum igitur nullum cyclum Paschalem præscripsisset Nicænum; licitum sibi et laudabile existimarunt nonnulli, si aliquem excogitarent : vix tamen ullus prodit, qui non subinde erraret, aut saltem alicujus dissidii causam non præberet; in quo Romanus Pontifex, nominatim S. Leo, Alexandrinum aliosque Episcopos consuluisse reperitur. Donec tandem Alexandrinus Canon, (eum forsitan ratione quod Episcopo Alexandrino a Nicæna Synodo cura demandata esset, Paschalis Dominicæ designandæ) ceteris omnibus prælatus, per omnes Ecclesias sæculo Christi sexto paulatim receptus est.

9 Interim dum hæc aguntur, primis Ecclesiæ sæculis, præsertim persecutionum tempore, non alio usi fuerant fideles, quam Judaico octoginta quatuor annorum Cyclo : qui cum ab ipso patre Christi tempore in designandis lunæ phaenomenis erraret, paulatim eo devenerat, ut ante æquinoctium Pascha subinde celebrandum notaret. Verum Latini, etiam post Nicænum, non ipsum propterea abrogandum censuerunt; sed potius emendandum, et ad rectum normam reducendum.

Elucidatur error Scotorum,

qui contra statuta Apostolorum

et Nicæne Synodi,

Pascha luna in Dominicam cadente celebrant;

D AUCTORE P. B.

E

Nullum Cyclum Paschalem præscriptum,

F

Alexandrinus sæc. 6 receptus est.

Pris. Judaico 84 annorum usi fuerant Latini,

A cendum. Atque hoc non semel, sed saepius factum, cum aliquis in eo error adverteretur. Itaque anno Christi ccccxix, quo Palladius a Celestino Papa ad Scotos in Christum credentes ordinatus, et primus Episcopus missus est, erat Cycli annus L, quem Prosper quintum vocat, quique ab anno Christi cccclxxxii deduxerant, denuo castigatum. Hunc ergo idem Palladius ejusque discipuli, et, qui ipsi mortua post unum circiter annum successit, S. Patricius, Hiberniæ intulerunt; nec alio nisi videntur eorum successores, quam Cyclo isto lxxxiv annorum: qui, ut habemus ex Paschasii Lilybetani Episcopi ad Leonem epistola, scripta anno cccclxv, Romana supputatio passim dicebatur; neque adeo a Cycli motibus deflectebat, anno post ultimam correctionem duntaxat quinquagesimo. Sequenti vero seculo, quo S. Columba floruit, decursis duobus Cycli istius integris periodis et amplius, duobus diebus lationes astronomicas, et fere tribus Alexandrinas prævertebat: cujus erroris exigua aut nulla ratio habita videtur, tum quia nondum de Paschate suo Hiberni didicerant dubitare, tum quia homines isti pene extra orbem positi, ignorabantur ab aliis in errore versari. De ipsa S. Columba difficultas est aliqua: cujus Actis num. 8 dicitur: Inisdem diebus, quibus in Clonensi Canobio Sanctus hospitabatur, revelante prophetavit spiritum, hoc est de illa, quæ post dies multos, ob diversitatem Paschatis festi, orta est inter Scotiæ Ecclesias discordia. Utinam pluribus narrasset Adamnanus, quid Sanctus de ista discordia prophetaverit. Nam quid potuit de ista discordia prophetare: cujus causa futurus esset error, in quo ipse tunc versabatur, si errorem suum ipse ignoraverit? Si vero non ignoraverit, quomodo potuit in eo mentipubiter perseverare, et exemplo suo causam præbere schismati? Respondendum videtur, nihil ipsi a S. Spiritu revelatum fuisse, præter schisma futurum, ejusque causam, diversitatem scilicet Paschalis festi: sed ultra pars in eo erraret, vulnerit Deus Sanctum latere; ut Scoti, non per privatas revelationes; sed per Ecclesiasticos canones sacros ritus et ceremonias discerent.

10 Septimo deinde seculo ultra medietatem propecto, error magis apparere capit; postquam decursa adhuc una perioda, dies tres celestis lunæ ætatem Alexandrinæ solidus quatuor prævertebant: adeoque tunc sæpe contingebat, ut tota octiduo Paschalem Dominicam prævenirent. Bucherius etenim, collato Hibernorum cyclo cum Alexandrino canone, dicit, ab anno dclxii ad dclxiv decies quater, annorum viginti trium spatio Scotos octiduo Pascha commune prævenisse; itaque rite scripsisse Bedam lib. 3 cap. 25. Nonnumquam illis temporibus contigisse, ut his in anno uno Pascha celebraretur: et cum Rex Oswinus Pascha Dominicum, solutis jejuniis, faceret ritu Scotorum: tunc Regina Eanfled cum suis, persistens adhuc in jejuniis, iuxta ritum Romanum, diem Palmarum celebraret. Hanc porro diversitatem ex cyclo lxxxiv annorum sumpsisse originem, Beda lib. 3 Cap. 22 testatur cum ait: ad diversitatem hanc tollendam, missos esse ad transferendum, descendum, et observandum circulos Paschæ decemnovennales, oblatis per omnia erroneis octoginta quatuor annorum. Quomodo vero eo paulatim deventum sit dicamus.

11 Fix aut ne vix quidem e vivis decesserat S. Columba, cum in Angliam appulit S. Augustinus in fine sexti seculi; Alexandria Canone paulatim in omnes Ecclesias jam inducto: isque advertens Britannorum circa Paschæ celebrationem errorem, frustra tentavit eos in rectam viam reducere. Fœrum cum magis magisque Catholicæ Religionis cultus a S. Augustino ejusque successoribus per Britanniam propagaretur, eodem etiam incremento innotesceret, ritus celebrandi Paschatis in Hibernia non convenire reliquis per orbem Ecclesiis. Quapropter Honorius Pontifex, ut Beda nar-

rat Hist. Eccles. lib. 2 cap. 19, Hibernos hortatus est, ne paucitatem suam, in extremis terræ sinibus constitutam, sapientiolem antiquis sive modernis, quæ per orbem erant Christi Ecclesiis æstimarent; neve contra Paschales computos, et decreta Synodaliū totius orbis Pontificum, aliud Pascha celebrarent. Scripsit item Joannes IV, anno sexcentesimo quadagesimo electus Pontifex, ante consecrationem susceptam, vehementer eorum errorem redarguens. Porro Honorii Pontificis monita irrita omnino non fuisse, affirmante Beda lib. 3 cap. 3: Gentes Scotorum, quæ in Australibus Hiberniæ insulæ partibus morabantur, ad admonitionem Apostolicæ Sedis Antistitis Pascha Canonico ritu observare didicisse.

12 Maxime tamen ad errorem tollendum contulit Synodus Farenensis, sic dicta a loco, qui in Eboracensium septentrionalium littore, situs est, Streneschalch dictus, id est, sinus Phari; hodie Whitby, vel Whitbaye, hoc est Albus-sinus, nominatus. Ibi Rex Oswinus, qui regnare cepit anno dclxii, conventum habuit Scotorum, et eorum qui Paschalem Canonem Alexandrinum observabant, anno dclxiv. Pro Scotis venit Colmanus Episcopus Lindisfarnensis, cum Clericis suis; pro legitimo Paschate Agilbertus Episcopus, cum Aguthone, Wilfrido, Romano Presbyteris; et Jacobo Diacono. Rationes pro utraque sententia, hinc inde ablatas, refert Beda lib. 3 cap. 25, et nos ad Acta S. Colmani xviii Februarii. Bucherius existimat, neutrum decertantium, sive qui Catholicum, sive qui Scoticum Pascha defendebant, in sua causa satis instructos fuisse. Ego vero dissertationem istam considerans, argumentum Wilfridi satis firmum et concludens elicere videor, quod erat hujusmodi. Cyclus, designans Pascha celebrandum luna decima quarta, erroneus est: atqui Cyclus lxxxiv annorum designat Pascha celebrandum luna decima quarta; ergo Cyclus iste vitiosus est. Negabat primam propositionem Colmanus, multis contendens, Joannem Evangelistam aliosque Sanctos, luna decima quarta Pascha celebrasse: quod operose refutandum fuit Wilfrido, ad veritatem contra Colmanum stabiliendam. Hic, si quid vincere voluisset, negare debebat Cyclum, quem Scoti sequebantur, in lunam decimam quartam unquam retrahere Paschalem solennitatem: at frustra negasset, caelo errorem demonstrante. Etenim alterum sustinere volens Colmanus (nempe licitum esse in luna decima quarta, ut tili habito, si in Dominicam inciderit, Pascha celebrare) auctoritate S. Petri et universalis Ecclesiæ, et sententia Regis, non tantum victus, sed obrutus est.

13 Hoc facto Episcopus Caddus, cum pluribus aliis qui colloquio interfuerant, ad legitimum Pascha reducti sunt. Colmanus vero, videns doctrinam suam spre- tam, sectamque esse despectam; assumptis his qui se sequi voluerunt, in Scotiam regressus est: tractaturus cum suis, quid de his facere deberet... suscepit autem pro illo Episcopatum... famulus Christi Tuda, Catholicum temporis Paschalis regulum observans. Ita Beda lib. 3 cap. 26. In fine seculi septimi venit in Angliam Adomnannus, Abbas Hiensis, ut dictum est num. 2: ubi veritatem edoctus, reversus in Scotiam, plurimos ex iis ad Catholicum ritum traduxit. Ultimæ denique errantium Reliquæ, quæ adhuc in pluribus Columbensiū monasteriis supererant, sublatae sunt per Naitannum Regem Pictorum. Hic quippe veritatem edoctus, ut habet Beda Hist. lib. 3 cap. 22, per Epistolam Ceolfredi Abbatis, et per eundem admonitus ut regia auctoritate inveteratum errorem, qui scandali causa non levis erut, tolleret; statim id executioni mandavit. Accessit pius zelus et prudentia S. Egberti Episcopi; qui divino munitu in insulam Hiensem missus est, cum iter in Frisiam pararet, fidem annuntiaturus istis gentibus. Rem ut gesta est narravit Beda

Honorii, et Joannis P.

Oswini Regis,

Wilfridi Presb.

Caddi Ep.

Tuda Ep.

Naitani Regis,

et Egberti Episcopi.

quem corre-
ctum Hiberni
intulerunt
ejus Apostoli;

sed ritus
paulatim ap-
paruit,

ex eoque ritus
Scotorum er-
ror,

paulatim ex-
ductus opera
S. Augustini,

A Beda Hist. lib. 3 cap. 10; et nos ad Acta S. Boisili Tomo 2 Januarii, §. 3 pag. 541.

Errantes Scoti, initio in-
sentes,

14 Ultimo loco quæritur; quam culpam incurrerint Scoti, alia quam oportebat Dominica Pascha celebrantes. Quo ad S. Columbam aliosque Sanctos, qui inter primos floruerunt, certum est, eos omni culpa vacasse; utpote Paschales circulos, quos bona fide a majoribus acceperant, sequebantur: atque ita excusat illos Beda, et apud eundem Wilfridus, ut dictum est ad Acta S. Colmani xviii Februarii num. 16, ulique omnes. Verum illi, qui post adventum S. Augustini in Britanniam, tam errorem suum, quam praxim universalis Ecclesiæ scire potuerunt; non omnino inculpabiles fuere, neque pertinaciæ nota eximendi sunt; viri ceteroquin sancti, magnis virtutibus conspicui, et miraculis post mortem clari. Quia tamen ritum solum, et non fidem spectabat error, non censentur graviter deliquisse.

deinde culpa-
biles,

B Majori interim Colmannus reprehensione dignus videri potest, qui, etiam post conventum Farensen, in errore suo perstitit. Hienses autem Monachi neque adhuc per Adamnanum persuasi sunt, ut a sua pertinacia discederent: ut de talibus merito intelligatur, reprehensio Joannis IV Pontificis, ad Episcopos et Doctores Scotorum, apud Bedam Historiæ lib. 2 cap. 19. Reperimus quosdam Provinciæ vestræ, contra orthodoxam fidem novam ex veteri hæresim renovare conantes, Pascha nostrum in quo immolatus est Christus, nebulosa caligine refutantes, et quarta decima luna cum Hebræis celebrare nitentes. Non tamen hæc verba tam rigore, ut Usserus existimavit, accipienda sunt. Nec enim hæreses, prout nunc accipitur, Scotos accusat Pontifex; sed eorum dumtaxat pertinaciam graviter perstringit, qua recusabant se, quoad ritum celebrandi Paschatis, conformare praxi universalis Ecclesiæ, monente præsertim et hortante Pontifice. Per veterem autem hæresim intelligenda videtur, non Quarta-decimanorum Hæreticorum, sed similis suæ Asiaticorum pertinacia; qua et hi, Romano Pontifice nequidquam reclamante, in errore suo perstiterunt. Et recte horum pertinacia illis objicitur, qui similibus Asiaticorum argumentis, imo eorundem exemplo, errorem suum tuerentur. A Quarta-decimanorum vero hæresi longe aberant Scoti, qui nec cum ipsis in dogmate convenirent; nec auctoritate ipsorum, nec argumentis uterentur, ad errorem suum probandum.

§ III De tempore obitus S. Columbæ, ceteraque vitæ ejus chronotaxi.

C Ordinaturus tempora hujus sancti Abbatís et Apostoli, ulverto, ad unum caput reduci omnia, quæ Colganus disputat per quatuor. Quærit enim primo, quotannis vixerit; secundo, quo anno mortuus sit; tertio, quo anno venerit in Britanniam; quarto, quot annis peregrinatus fuerit in istis regionibus. Omnia, inquam, hæc ad unam reducuntur quæstionem; quo anno nempe obierit Sanctus; hoc ubi satis certo definitum fuerit, reliqua necessario consequentur. Vixit enim, ut ipsemet Sanctus testatur, in Britannia triginta quatuor annis, et mensibus circiter duobus: quiu triginta compleverat, cum jam ab Angelis sibi apparentibus deducendus esset ad Dominum: sed ii precibus discipulorum ejus retardati, in hoc exilio maestum reliquerunt, reversuri post annos quatuor, ad suscipiendum ejus animam, et in celos evehendam: quatuor autem isti anni transacti erant, circa festum Paschæ, quod mense Aprili celebratum fuit: cum vero letitiam festi nallet turbare luctu mortis suæ, ad duos circiter menses eandem distulit, nempe usque ad nonam Junii; sepultusque est, ut inquit Beda lib. 3 cap. 4, eum esset annorum septuaginta septem. Patet itaque hoc unum inquirendum, quo anno Sanctus obierit, ut clara fiant omnia. Verum hoc opus, hic labor est. Quamvis enim duo certo explorata credat Colganus;

Chronotaxis
tota pendet ab
anno mortis,

qui ostenditur
fuisse,

nempe, illo anno Pascha celebratum fuisse mense D Aprili, diemque sacri obitus Sabbatum fuisse, quod AUCTORE F. B. incidebat in nonam Junii; difficultas est, ut annus reperitur, quo Paschalis sollemnitas in Aprilem, et nona Junii in Sabbatum incidebat. Ad hanc quæstionem, historicorum opiniones quatuor, a nobis expendendas, profert Colganus: quintam enim, quæ Derapsteri est, nihil moror, utpote nullo antiquitatis testimonia suffultam, qua asseritur, Sanctum anno sexcentesimo sexto obiisse.

non 606,

16 Primum est quatuor Magistrorum, qui in Annalibus ad annum Christi quingentesimum nonagesimum secundum, ita loquuntur: Hoc anno, Aidi filii Anmirii Regis Hiberniæ vigesimo quinto, Columba filius Fedlemidi, Apostolus Albanæ, id est Scotiæ Albiensis, præcipuus post S. Patricium præco veritatis, et seminator Religionis in universa fere Hibernia, obiit in sua insula Ithensi, in Allania, anno suæ peregrinationis trigesimo quinto (hoc est inchoato) die nono Junii, nocte Dominica: cum esset annorum septuaginta septem. Favet huic sententiæ, quod illo anno, cyclo lunæ 4, solis 13, littera Dominicali F. E, Pascha celebratum fuerit sexta Aprilis. Verum nona Junii tunc non erat Sabbatum, sed dies lunæ. Sententia secunda est Matthæi Westmonasteriensis. Anno gratiæ, inquit, quingentesimo nonagesimo octavo, S. Columbanus, Doctor Scotorum et Pictorum, obiit; qui posteris multa sanctitatis documenta reliquit. Similiter Sigebertus in Chronico ad eundem annum ait: S. Columbanus Abbas et Presbyter, Doctor Scotorum, obiit. At illo anno, neque Pascha mense Aprili celebratum est, neque nona Junii Sabbatum erat, quippe Cyclo lunæ 10, solis 19, littera Dominicali E, Pascha fuit trigesima Martii; nona Junii, dies lunæ. Tertia conjectura est Hermanni Contracti et Tigernachi (veteris Chronographi, ut eum vocat Colganus) in Annalibus Clunensibus, apud Usserum de Primordiis Ecclesiarum Britannicarum; qua asseritur Sanctus anno quingentesimo nonagesimo sexto obiisse. Huic adhæret Colganus, quod eo anno, Cyclo lunæ 8, solis 17, littera Dominicali A G, Pascha celebratum fuerit vigesima secunda Aprilis, nona vero Junii, erat Vigilia Pentecostes.

aut 592.

R.
598.

rel 596,

17 Præ hæc tamen sententia mihi placet altera, quæ est Usseri et Warrei, quam etiam probabilem fatetur Colganus; Columbam scilicet anno quingentesimo nonagesimo septimo, quo, Cyclo lunæ 9, solis 18, littera Dominicali F, Pascha celebratum est xiv Aprilis, migrasse ad Dominum. Obijcit contra hanc opinionem, anno dxcvii nonam Junii, non Sabbatum, sed Dominicam fuisse. Sed hoc ut prima fronte videatur argumentum insolubile; re tamen bene expensa, nullius, aut saltem levioris momenti apparebit. Si enim considerentur singula, quæ in obitu Sancti acta sunt; verasimile fiet, eum non Sabbato, sed Dominica, post mediam noctem jam tum inchoata, animam exhalasse. Ita quippe loquitur Adamnanus: Tum proinde media nocte pulsata, personante clocca, festinus surgens ad ecclesiam pergit; citiorque ceteris currens, solus introgressus, juxta altare flexis in oratione genibus recumbit. Narratur deinde, quod Diarmidius illum subsequens, extrema illi impenderit obsequia: ipseque Sanctus, omnibus jam congregatis benedicens, animam reddiderit Creatori. Sane si media nocte dumtaxat, et non ante, datum fuit signum conveniendi ad ecclesiam; patet, Sanctum post mediam noctem obiisse; quarta enim horæ parte, ut minimum, post datum ad orationem signum, supervixit. Sia ante mediam noctem pulsatum fuisse velis, ut ad initium præcisæ Dominicæ Officium inchoaretur; nihilominus verosimile erit, eum qui presentibus omnibus suis discipulis obiit, non ante mediam noctem exspirasse. At, inquit, quo pacto dicere tunc Sanctus potuit, mortem suam prænuntians;

sed 597.

F

Cam Sanctus
obierit, in
Dominica, non
in Sabbato

Hæc

A Hæc in sacris voluminibus dies Sabbatum nuncupatur, quod interpretatur requies : et vere mihi est Sabbatum hæc hodierna ; quia hujus præsentis laboriosæ vitæ ultima est, in qua post meas laborationum molestias, sabbatizo : et hac sequenti media venerabili Dominica nocte, secundum eloquia Scripturarum, Patrum gradiar viam. Quomodo, inquam, Sancto hæc dies Sabbatum erat, si Dominica, et non Sabbato, moriens querevit ? Id ipsemet Sanctus explicat ; Quia, inquit, hujus præsentis vitæ ultima est ; et exigua sequentis dici particula pro nihilo reputatur. Patet vero claudicare similitudinem etiam hæc de die Sabbati ; alias debuisset pridie vesperi, aut saltem ipso die labores finire, non media nocte, transacto jam Sabbato, quod finitur ad Vesperum. Etenim satis significat se non Sabbato, sed Dominica nocte moriturum : Hac sequenti, inquit, media venerabili Dominica nocte, Patrum gradiar viam. Corruit igitur id, quod maximum suæ chronotaxeos Colganus putaverat fulcrum.

18 Accedit alteram inconueniens in sententia Colgani. Siquidem anno quingentesimo nonagesimo sexto, quo mortuum beatam virum statuit, nona Junii Sabbathum quidem erat, sed etiam Vigilia Pentecostes.

B
multo minus
in vigilia
Pentecostes,

Quæro igitur a Colgano, an verosimile sit, Sanctum, qui diem morti suæ, quem voluit, elegit ; eumque distulerat, ne lætitiâ Paschalem tristitia mortis suæ turbaret ; voluisse mesto funere contristare suorum animos, ipso Pentecostes festo, quando profusis gaudiis, ob adventum S. Spiritus, totus in orbe terrarum mundus exultat. Quæro, inquam, an verosimile sit, Sanctum, si in Vigilia Pentecostes aut ipso die decessurus erit ; cum mortem suam pridie prædicaret, sermonis initium a Sabbato tantum capturum fuisse, et non potius a tam solenni festivitate, cujus ne verio quidem meminit. Attende etiam considerentur verba hæc, In Paschali (inquit) solennitate, nuper Aprili peracto mense, desiderio desideravi ad Christum Dominum, sicut mihi concessum erat, si maluissem, emigrare : sed ne vobis lætitiæ festivitas in tristitiam vertetur, diem meæ de mundo emigrationis paulo diutius protelari malui : nempe usque ad finem temporis Paschalis, quod Sabbato post Dominicam Pentecostes, juxta Ecclesiarum antiquam consuetudinem terminatur ; alioqui non erat, cur in nonam Junii obitum differret ; cum Paschalis præcipua solennitas octiduo finitur. Quid, quod hæc omnium etiam concludant in Cyclis Scotorum erroris ? Nam, si anno DCCVII, Pascha commune toti Ecclesie non habuerint, sed septimana una prævenierint, eadem differentia nihil obstante, manet duplex ratio, cui aliis præposita chronotaxis inuitur ; Pascha scilicet celebratum fuisse mense Aprili ; ac Sanctum obisse nocte inter Sabbathum et Dominicam, in nonam Junii incidentem, finita jam Paschali et Pentecostali lætitia. Nunc reliqua vitæ ejus tempora ordiemur.

C
Natus est
ergo 526,

19 Prodit itaque in lucem sanctus infans, lumine veræ fidei et pietatis exemplis illustraturus utramque Scotiam, anno DCCX exarante ; si velis cum Germano, ut diximus in Commentario Prævio ad Acta breviora num. 9, natum esse xii Decembris ; seu minus, initio anni DCCXI : erat enim annorum septuaginta sex et paucorum mensium, cum sanctis suis laboribus finem imponeret nona Junii, anno quingentesimo nonagesimo septimo. Præterea Culebrehtuæ, quod occasionem Sancto præbuit in Britanniam transeundi, commissum est anno DLXI, ut insinuavimus ad Acta S. Patricii, duobus annis antequam S. Columba intraret Hiensem insulam. Anno vero DLXIII idem Sanctus in Britanniam venit, cum esset annorum XLII. Deinde, transactis triginta quatuor et duobus mensibus, convertendo Britannos, fundandoque per eas regiones monasteria, mortuus est anno DCCVII, mense Junio, cum esset an-

in Britanniam
venit 563

norum, inquit Beda, septuaginta septem, septimo D nempe jam duobus, ut minimum, mensibus inchoato.

20 Quid huic chronotaxi repugnare possit non video ; quamvis aliter præter auctoritatem Bedæ, asserentis Hist. lib. 3 cap. 4, quod S. Columba, anno Dominicæ incarnationis quingentesimo sexagesimo quinto, venit Britanniam, prædicaturus verbum Dei provinciis septemtrionalium Pictorum.... quodque sepultus est post annos circiter triginta duos, ex quo ipse Britanniam prædicaturus adiit. Verumtamen, quamvis magni æstimatione sit venerabilis Historici auctoritas ; nequaquam tamen in hoc casu audio eum Adamanno præferre, cui directe repugnat. Huic enim, in iis quæ S. Columbam spectant, credi potius debet, utpote magis versato : præsertim cum ipse Beda fateri videatur, se non ex certa scientia, sed tantum ex conjectura loqui, tempus prædicationis definiens annos circiter triginta duos. Nec mirum, si circa adventum S. Columbæ in Britanniam ad duos annos exerraverit : id enim videtur hausisse, aut ex tempore conversionis gentis istius, aut ex fundatione Hiensis monasterii. Quid autem miri, si Fundatio Hiensis monasterii et plena gentis conversio, Apostoli adventum duobus annis subsequuta sit ? Accedit quod neminem venerabilis Auctor parum perspecta universim habuerit Acta S. Columbæ, ut fatetur ipse his verbis : de cujus (Columbæ) vita et verbis nonnulla a discipulis ejus feruntur scripta haberi. Verum qualiscumque fuerit ipse ; nos hoc de illo certum tenemus, quod reliquit successores etc.

§. IV. De adventu S. Columbæ in Britanniam, et peregrinationum ejus causa.

Restat modo, ut quantum fieri potest inquiramus (parum enim certi reperiri potest) quæ causa fuerit, ob quam S. Columba reliquerit Hiberniam, ubi jam monasteria extruxerat ; aditurus Britanniam, et vitam ducturus inter infideles, et barbaros infidelibus peiores. Causam hujus peregrinationis, fabulæ similitudinem, primum habes verbis Odonetti, in Vita 3 apud Colganum, libri 2 initio. Porro Columbam his aliisque arcanis favoribus et prærogativis magnificatum, signis et prodigiis inclitum, multis variisque laboribus, quos in restaurandis ecclesiis, excitandis monasteriis, reformandisque tum Cleri, tum populi moribus exantlarat, gloriose perfunctum ; placuit Christo ipsum Hibernis, vel quia tanti viri conversatione indigni, vel verius quia alii magis indigi erant, subducere, et gentium conversioni destinare. Quare ne ab ea solitudine suscipienda, vel amor patriæ retardaret nativi soli amantissimum, vel amicorum importunitas retraheret invitum ; divina providentia, quæ in sua dispositione non fallitur, ea evenire permisit, quæ sancto viro sic peregre proficiscendi necessitatem imponerent ; ut et patientiæ meritum cumulareut, et omnem nectendi moras prætextum abrupterent, ceteraque impedimenta superarent. Cum enim aliquando S. Finnenus in ecclesia de Droimfionn invisisset, ab eoque sacrum quendam codicem commodato accepisset, cepit librum, quia multum arriserat, totum, inscio Finneno describere ; quare in ejus loci ecclesia, a finito Missarum sacrificio, perdiis et pernox hærebat ; ut remotior a strepitu conspectuque aliorum, qui fortassis impedimento essent, ceptum opus maturius absolveret. Placuit Deo ea sancti viri elucubratio ; ac proinde, aliam ad propulsandas noctis tenebras lampadem non habenti, per nortes singulas cœleste lumen suppeditebat, quod dextera scribentis manus e quinque digitis, velut quintuplici face, luculentissimum diffundebat. Sic favente cœlo, et excubante Columba, liber jam pene totus exscriptus erat. Mirum ! Sed mirum magis est, Monachum et Abbatem

Causa peregrinationis
Britannicæ,

fabulosa in
Odonetto

quasi Sanctus
librum com-
modato ac-
ceptum etiam
describens.

non

A non invenisse locum, quo posset in cella aut domuncula sua, remotis aliis testibus, libro describendo vacare; ut idro oportuerit noctu diuque manere in ecclesia, locum unctioni potius destinato. Mirum, non fuisse in monasterio, imo nec in ecclesia, lampadem aut candelum, quam liceret Abbati de nocte accendere.

celesti lumine
adjutus sit;

punitoque
miraculi
exploratore,

22 Pergit Odonellus: Intempesta nocte, quidam a S. Finneno submissus, qui codicem repeteret; ad ecclesiam, in qua S. Columba pervigilabat, advenit: qui insuetum splendorem, per valvarum rimaserumpentem, admiratus; suspensio gradu propius accessit; adnotoque ad januae fissuram oculo, rimari coepit, quid intus agebatur. Videns virum sanctum exscribendo codici intentum, et celesti lumine, o propriis digitis mirabiliter emicante, circumfusus, totus religione percussus expavit: et non ausus subinde, aut ostium pulsare, aut scribebat interturbare quietem; ausus tamen est, curiosior, quam par erat, talis prodigii spectator et contemplator existere. Verum quantumcumque ille silenter explorabat, oculatissimum excubito rem Columbam advertit, et plane offendit; indigne ferentem, se a quopiam, veluti furtive et latenter, observari. Quare ut curiosus explorator propria experientia disceret, B arcana servorum Dei solatia non esse temere perscrutanda, grus quaedam cicurata, quæ in ecclesia erat, incauti hominis oculum impacto rostro effodit, pendulumque ad genas reliquit. Ille mox unde venerat regressus, et mira quæ vidit, et damna quæ retulit, exposuit S. Finneno: qui extra pendentem famuli oculum, Cruce primum signavit, mox propria sede collocatum pristinae sanitati extemplo restituit. Ceterum indigne tulit irrogatam sibi duplicem injuriam, aliam in nuntio excolato, alteram in codice clandestine et sine suo assensu descripto. Dissimulata tamen priori, quam curiosa forte nuntii temeritas videri posset promerita, de posteriori Columbam convenit, et expostulat. *Juvoret hic scire causam tantæ festinationis, ob quam necessarium fuerit, nuntium de nocte adire S. Columbam, non expectata sequenti die, quæ negotiis agendis esset aptior. Nec minus ridicula est indignatio S. Finneni, ob exscriptum se inscio codicem. Sane si bonus esset, non erat cur ægre ferret, etiam se inscio describi; sed gaudere potius debuisset, quod ita descriptus, ad Dei gloriam et animarum lucrum, in plurium manibus posset versari: nisi credere malis, Sanctum hunc tam stolidi capitis fuisse, quam nunc fortasse sunt aliqui, qui putant libris suis rurius æstimationis discelere aliquid, si per descriptionem vel impressionem, publici juris fiant.*

lis inter
Sanctos
exorta,

et coram
Diermitio
Rege Hi-
bernica fue-
rit agitata:

23 Sanctus autem Columba, magis actori, quam actioni, quæ nullam æquitatis speciem prætendebat, deferre volens, respondit; se, si quam irrogarat injuriam, aut damnum intulerat, ad arbitrium Diermitii filii Kerballi, Regis Hiberniæ, plene resarciturum. De eo arbitrio, cum inter utrumque convenisset, Temoriam Regis civitatem una perrexerunt. Ubi coram Rege causam prior exorsus S. Finnenus; Rex nostro, inquit, codice, æquissime Rex, Columba me inscio alterum exscripsit; utri nostrum transumptus liber debeatur, litigamus, et litis arbitrum te delegimus. Ego autem ea ratione mihi met adscribendum contendo, quod mei codicis veluti partus quidam sit, et fructus me inconsulto demessus: ille si quid pro se juris habeat, alleget. Ad hæc Columba; Fateor, inquit, librum, de quo controvertitur, ex Finneni codice exscriptum: sed per me, meaque industria, labore, vigiliis, exscriptus est; et ea cautela exscriptus, ut proprius Finneni liber, in nullo factus sit ea exscriptione deterior; eo fine, ut quæ præclara in alieno codice repereram, securius ad meum usum recondere, et commodius in alios ad Dei Gloriam derivarem.

Junii T. II

Proinde nec me Finneno injuriam, nec restitutioni obnoxium, nec culpæ cujusquam in hac parte reum agnosco; ut qui sine cujusquam damno, multorum consului spiritali commodo, quod nemo debuit aut juste potuit impedire. Causa utrimque audita, Rex, seu partium rationes male pensans, seu in alteram privato affectu magis propendens, pro Finneno sententiam pronuntiat; et sententiam ipse Hibernico versu, abinde in hunc usque diem inter Hibernos famoso, in huac modum expressit: Le gach boin a boinin, le gach leabhar a leabhran, id est: Buculus est matris, libri [suus esto libellus. Datam a Rege sententiam, ut absonam et aperte iniquam, S. Columba justa censura palam taxavit; simul prædicans, tantam arbitrii obliquitatem non diu abituram inultam. *Quis credat, Sanctos adeo pronos ad lites et jurgia, ut ob libellum unum interpellare velint judicium Regium? Quis credat, S. Columbam, qui injuste in se latam excommunicationis sententiam (ut alibi videbimus, æquo et submisso animo tulit: Regis injustitiam palam arguisse, vindictam etiam divinam minitando, ob rem tam mollem sibi adjudicatam? Tantane animis celestibus ira?*

D
AUCTORE F. B.

qui causam
S. Columbæ
adjudicavit,

24 Interea, inquit Odonellus, Curnanus, Aidi Regis Connaciæ filius, qui tum apud Diermitium obse erat, in civitatis pomærio inter alios adolescentes pila ludebat: orta que ex lusu contentione, Regii æconomi filium, baculo in capite percussum, interimit; ac credis penam, aut certe Regis iram deflectens, ad S. Columbam, veluti tutissimum asylum (cui propter ecclesiasticæ immunitatis privilegium, et sanctitatis prærogativam, a nomine putarat illatum iri violentiam) quantocius confugit. Sed nec sic effugit impotentem Regis iram: quæ nihil ecclesiasticæ immunitatis contemplatione, nihil sanctissimi Præsulis reverentia, nihil Regii adolescentis commiseratione mitescens, usque adeo desævit; ut nobilem obsidem, ab obnitentis Columbæ sinu umbraque avelli fecerit, et morte protinus mulctari. Ægre tulit vir sanctus repetitam injuriam, ægrius admodum Ecclesiasticæ immunitatis præjudicium; unde, seu prophetico spiritu futura prædicans, seu justitiæ zelo commeritam ultionem intans; Ego, inquit ad Regem, expostulabo cum fratribus et cognatis meis iniquum arbitrium suum, et contemptam in me temeratamque Ecclesiæ immunitatem: et audient profecto æquis auribus querelam meam, sentient injuriam, et si non meam, at certe Dei atque Ecclesiæ causam, ducto in te exercitu, vindicabunt.

E
confugientem
ad ejus tute-
lam interfe-
cerit,

25 Hæc dixit, et Rege minas, re quidem metuente, verbis autem spernente, Regia aula et civitate cum suis letanter excessit, et in S. Boetii monasterio ea nocte substitit: ubi ab amicis præmonitus est, in monte Bregb, per quem sequenti die iter facturus erat, insidias ei a Rege Diermitio et suis parari, ne qua illi ad suos cognatos via pateret. Quare, ut postera dies illuxit, propositum iter prosecuturus, solus et sejunctus a sociis, quos aliam viam carpere jussit, montem conscendit; ac, quemadmodum socii, divinis canticis intentus, secure ac æmulis invisus percurrit. Eo igitur periculo cum omni sua comitiva liberatus, brevi in Ultoniam penetravit; ubi tum ejus cognatio, familiis et ditionibus bifariam divisa, sed animis unita, late dominabatur. Familiarum alteri, quæ a Conallo conditore Kine-Conaill, id est stirps Conalli, dicitur, Princeps erat id temporis Annireus, Sethnæ filius, ipsius Columbæ patrue-
lis: alteram vero, quæ ab Eugenio Conalli fratre propagata, Kinel Eoguin, id est stirps Eugenio appellatur, duo filii Murchertacii, Fergusius et Donnaldus, communi imperio regebant. Hi ergo utriusque familiæ viri principes S. Columbæ justam de

F
cum indigna-
tione abeunti
insidias stru-
xerit;

Sanctus vero
cognatos suos
ad ultionem
excitavit,

AUCTORE F. B.
cum Rege
Connaciar;

A iniquo Rege querelam exceperere, et regiam temeritatem ulturi, militem conscribunt, in Connaciam ducunt, adscitoque in auxilium Aido Rege Connaciar, in ultionem necis filii prono Diermitio, cum suis copiis occurrenti, praelium indicunt, in eo loco, qui Culdremnhi dicitur. Columba autem, qui cum suorum copiis praesto fuerat, diem ineundi praelii jejuniis et oratione praevertit; Deum afflicte rogans, ut Regiae insolentiae vindicibus, sine suorum damno, annuat victoriam. Sic oranti spectabilis factus Angelus Domini nuntiat impetrasse quidem quod petebat; et unum tantummodo e suorum copiis, qui fluvium, utrasque copia dividens, temere trajiceret, casurum.

et dum utrimque orante
Sancto, pugnatum

26 Porro cum in designatum conflictui locum utrinque ventum erat, et caeptum hinc inde dimicari; S. Finnenus, a Rege advocatus, pone Regias copias orationi se dedit; easdem sanctae Crucis signo incessanter muniens, et Deo obnixè recommendans. Ex adverso autem S. Columba retro suos, in eo loco, qui ab eventu Suidhe Cholvim-Chille, id est Sessio Columbæ-kille, deinceps appellatus est, jugi oratione et Crucis signatione, Principum sui causa belligerantium causam Deo commendabat. Utroque interea exercitu praelium conserente, acriter utrimque dimicatum est: et, licet a parte Regis plurimi ceciderint, neutra pars in fugam inclinat, quamdiu viri sancti in oratione perseverant. Advertens vero S. Columba magnam fieri stragem adversi exercitus, divinitus instigatus, mittit nuntium ad S. Finnenum, nuntians ei victoriam suis partibus esse divinitus concessam; et rogans, ut ipse munimine suarum precum desinat eam refardare, cum majori Regii exercitus dispendio: fore enim, ut si preces continuando pergat apud Deum instare, Regis exercitus viriliter resistat, diutius resistendo conflictum protrahat, et cum majori clade victoriam moretur certo eripiendam. Sanctus autem Finnenus, probe sciens nunquam Columbam in mendacio deprehensum, credidit ejus verbo, et annuit postulato: statimque Regius miles fusus fugatusque victoriam fecit utrimque feliciter. Ceciderunt nihilominus in eo praelio, quod vulgo praelium Culdreinnense dicitur, ex Regio milite tria millia virorum; ex adversa vero parte tantum unus, qui praefixos pugnae limites temere transiit. Ceterum S. Columba cum victo Rege pacem iniri fecit, et rem totam utrimque composuit. Liber autem, qui S. Finneno perperam a Rege adjudicatus, belli occasio fuit, S. Columbæ remansit; et tamquam celebrius monumentum, in

composuerit
pacem refecto
sibi libro,

C Tirconallia argenteo involuero obductus asservatur, et Cathach, id est praeliator, vulgo appellatur: fertque traditio, quod si circa illius patriae exercitum, antequam hostem adorianur, tertio cum debita reverentia circumducatur; eveniat ut victoriam reportet. Codicem aliquem S. Columbæ, quoniam in plures conscripsit, extitisse in Tirconallia, argenteo inclusum involuero, credo asserenti Odonello, ejusdem olim Regionis Principi. Nec mirum, si libro illi, ad bellum justum, ob honorem et intercessionem S. Columbæ, per exercitum circumlato, adscribatur concessa victoria: sed an olim pro eodem codice Reges ad arma convularint, merito dubitamus, testemque requirimus idoneum. Pergit interim Odonellus.

sed exiliam
ipse sibi
praedixerit,

27 Causa, ut dictum est, cum Diermitio Rege composita, S. Columba ad suos cognatos; Mibi, inquit, juxta quod ab Angelo praemonitus sum, ex Hibernia migrandum est, et dum vixero exulandum, quod mei causa plurimi per vos extincti sint, tum in hoc ultimo praelio, tum etiam in praeliis de Cuifedha et Cuilrathain olim intis; in quorum altero, Colmanum magnum, filium Diermitii, quia Cuannum filium Colmani, filii Buadoni, filii Ninnedii, Regis

Hiberni, mea protectione innixum, in loco qui Lam-an-eich dicitur interemerat, fudistis; in altero, Fiacujum filium Boadani, suosque confederatos, nepotes Roderici. Ceterum cum illata Regi Diermitio clades paulo post ad aures Sanctorum Hiberniae pervenit, Columbam, quod tantae cladi vel auctor vel occasio fuisset, taxabant: ac æquum esse communi consilio censuerunt, ut factum suum, temeritatis speciem praeferebat, solenni poenitentia ad S. Molassii arbitrium expiaret. Quorum censurae et directioni vir sanctus, jam ante quæ inde sibi superventura erant cœlitus edoctus; humiliter morem gerens, S. Molassium convenit, eique factum suum, quam potuit exaggerando retexit, rogans ut qua placeret poenitentia damnet, obsecuturum. Sanctus vero Molassius, non tam culpæ gravitatem, quæ forte nulla fuit, quam divinæ voluntatis beneplacitum pensans, illi injungit; ut terra et cognatione sua egressus, reliquam deinceps vitam in externa regione exul traducat, ubi plures Christo adjungeret, quam sui occasione bello perierunt. Vir sanctus de ea occasione vehementer mœstus; Quod indictum est, inquit ad Molassium, fiet.

28 Eandem fere migrationis causam, quoad rem ipsam, aliis fabulosis ornatam circumstantiis, profert *Usserus de Brit. Eccles. primordiis pag. 922*; quam inquit, Anonymus vitæ S. Columbæ scriptor, ex Adamniano fusius explicat. Si quis curiosus est, illam apud Usserum legat, qui narrationem istam communicatam sibi a R. P. Vito Societatis nostræ accepit. Desideratur in edito Adamnani opere, neque ego credidero hujus esse, quamvis forte alicubi repertum ejus nomen præse tulerit: sufficiat ipsum Usseri testimonium pag. 904 ita scribentis: Hoc praelium, quod poetica magis quam historica fide habetur hic descriptum, est Culedreibnense illud, quod altero ante relictam a Columba Hiberniam anno, id est DLXI gestum fuisse, ex Adamniano declaravimus; uti et nos ad Acta S. Patricii Commentarii prævii paragrapho quinto. Ut enim certum est, in Odonelli et Pseudo-Adamnani narratione, fabulosis circumstantiis omnia esse obscurata; ita dubitari nequit, quin Culedreibnense praelium, inter Diermitium et Conallios famosum fuerit et cruentum; et verosimiliter causam aliquam S. Columbæ præbuerit transnavigandi in Britanniam. Eam vero liceat per conjecturam dicere, non aliam fuisse, quam quod ipse ex eadem cum victoribus esset familia, sive suos precibus juverit in bello justo, sive id fecisse solummodo creditus sit, atque ob id (ut plerumque evenire solet) indignationem Regis procerumque, et Ecclesiasticorum his faventium incurrerit: qui coactu Synodo, in eum anathema pronuntiare decreverint; ita ut hoc audiens, merito potuerit exclamare S. Gildas: O quam stultum est genus vestrum, nihil prudenter intelligens! ut exclamasse fertur in Pseudo-Adamniano.

29 Cum igitur S. Columba, inter reliquos Conallios, passim tantarum cædium reus, ore populi nihil distinguuntis divulgaretur; et videret, se omnium contemptui et odio expositum, parum inter proximos fructus spiritualis posse colligere, consilium iniecit ad aliam gentem transeundi, ut Regis aliorumque invidiam declinaret, et majori cum fructu salutis aliorum incumberet. Antequam tamen abiret, credo contigisse illud, quod Adamnani narrat num. 85; nempe, quod cum veniret Sanctus ad Synodum congregatam, quæ in se excommunicationis tulerat sententiam; in ejus comitatu apparuerunt Angeli, proptereaque Brendanus Abbas pacis osculo eum salutarit. Qui reprehensus a reliquis, quod excommunicato pacem daret; visionem Angelorum, qua Sancti declarabatur innocentia, omnibus palam enarravit: et ita incondemnatus discessit, Synodo nequaquam ausa condemnare, quem cælum absolverat.

Neque

D

quod et a
S. Molassio
pro poenitentia
impositum sit.

E

Aliud commentum
profert Usserus.

Verosimilior
peregrinationis
causa,

F

sumitur ex
Invidia apud
victos conflata
Sancto,

et anathemate
per Synodum
decreto,

A *Neque hæc sententia videtur in eum ferenda fuisse, ut reum tantarum cædium in prælio Cuilrebnensi; sed potius pro aliis criminibus ab hostibus ejus confectis, aut iniqua interpretatione exaggeratis. Ita enim loquitur Adamnanus: Cum pro quibusdam venialibus et tum excusabilibus causis, sanctus excommunicaretur Columba. Atque inde forsitan originem sumpserit fabella, qua posterioribus scriptoribus Hibernis placuit affirmare, Sancto in pœnam eam peregrinationem impositam fuisse: quod revera falsitatis videtur convinci. Si enim, ut ait Adamnanus, post apparitionem Angelorum, agnitamque innocentiam, Synodus eum excommunicare ausa non est; quo pacto decreverit talem ei pœnitentiam imponendam, qua sanctum virum a se repellerent? etiamsi tunc in usu fuerit Hibernis, pro criminibus aliquibus similes per totam vitam peregrinationes imponere, ut ipse fecit S. Columba apud Adamnanum num. 21. Itaque mihi verosimilius apparet, ut initio dicebam, Sanctum, ad declinandam in se concitatam invidiam, spontaneum exilium elegisse; forsitan divino monitu, ut ait Odonellus, et sanctorum virorum consilio, inter quos fuisse potest S. Molassius; divina hoc ita disponente providentia, quo majori cum fructu Christiana fides, simul cum vita monastica, propagaretur.*

B

VITA PROLIXIOR

Auctore S. Adamnano Abbate.

Ex membranis Augiæ divitis in Germania.

PRÆFATIO DUPLEX.

B *Beati nostri Patroni, Christo suffragante, Vitam descripturus, Fratrum a flagitationibus obsecundare volens, in primis eandem lecturos quosque admonere procurabo, ut fidem adhibeant compertis; et res magis quam verba perpendant, quæ, ut æstimo, inculta et vilia esse videntur; meminerintque, regnum Dei, non in eloquentiæ exuberantia, sed in fidei florulentia constare: et nec ob aliqua Scoticæ vilis videlicet linguæ, aut nomina anomala, aut gentium obscura, locorumve vocabula (quæ, ut puto, inter alias b externarum gentium diversas vilescent linguas) utilium et non sine divina opitulatione gestarum despiciant rerum pronuntiationem. Sed et hoc admonendum putavimus, quod de beatæ memoriæ viro plura studio brevitatis, etiam memoriæ digna a nobis sint prætermissa: et quasi pauca de plurimis, ob evitandum fastidium Lectorum, sint exarata c. Et hoc, ut arbitror, quisque hæc lecturus forte annotabit, quod minima de maximis per populos fama, de eodem beato viro divulgata, disperserit, ad horum etiam paucorum comparisonem, quæ nunc breviter exarare disponimus. Hinc post hanc primam præfatiunculam, de nostri vocamine Præsulis, in exordio secundæ, Deo auxiliante, intimare exordiar.*

C

2 Vir d erat vitæ venerabilis et beatæ memoriæ, Monasteriorum pater et fundator, cum Jona Propheta homonymon sortitus nomen: nam licet diverso trium diversarum sono linguarum, unam tamen eandemque rem significat hoc, quod Hebraice dicitur Jona, Græcitas vero Peristera vocitat, et latina lingua Columba nuncupatur. Tale tantumque vocabulum, homini Dei esse non sine divina inditum providentia creditur: nam et juxta Evangeliorum fidem, Spiritus sanctus super unigenitum æterni Patris descendisse monstratur in forma illius aviculæ, quæ columba dicitur: unde plerumque in sacrosanctis libris mystice Spiritus sanctum significare dignoscitur. Proinde et Salvator in Evangelio suis præcepit discipulis, ut columbarum in corde

puro insertam simplicitatem continerent: columba D etenim simplex et innocens est avis. Hoc itaque vocamine et homo simplex innocensque nuncupari debuit, qui in se columbinis moribus Spiritui sancto hospitium præbuit: cui non inconvenienter congruit illud, quod in Proverbiis scriptum est; Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ. Hic igitur noster Præsul non immerito, non solum a diebus infantiae hoc vocabulo, Deo donante, adornatus et proprie ditatus est; sed etiam præmissis multorum cyclis annorum, ante suæ nativitatis diem cuidam Christi militi, Spiritu sancto revelante, quasi filius repromissionis mirabili prophetatione nominatus est. Nam quidam proselytus Brito, homo sanctus, S. Patricii Episcopi discipulus, Mauctaneus e nomine, ita de nostro prophetavit Patrono, sicut nobis ab antiquis traditum expertis compertum habetur. In novissimis, ait, seculi temporibus, filius nasciturus est, ejus nomen Columba, per omnes insularum Oceani provincias divulgabitur notum, novissimaque orbis tempora clare illustrabit. Mei et ipsius duorum monasteriorum agelluli, unius sepulchra intervallo disternabuntur: homo valde Deo carus, et grandis coram ipso meriti. Hujus igitur nostri Columbæ Vitam describens, in primis brevi sermonis textu, in quantum valuero, strictius comprehendam, et ante lectoris oculos sanctam ejus conversationem pariter exponam. Sed et de miraculis ejus succinte quædam, quasi legentibus avide prægustanda, ponam; quæ tamen inferius, per tres divisa libros, plenius explicabuntur: quorum primus, propheticas revelationes; secundus vero, divinas per ipsum virtutes effectas; tertius, Angelicas apparitiones continebit, et quasdam super hominem Dei cœlestis claritudinis manifestationes. Nemo itaque me de hoc tam prædicabili viro, aut mentitum æstimet, aut quasi quædam dubia vel incerta scripturum; sed ea quæ majorum fidelumque virorum, tradita expertorum, congrua relatione narrantium, et sine ulla ambiguitate exaraturum sciat; et vel ex his, quæ ante nos inserta paginis reperire potuimus, vel ex his quæ auditu ab expertis quibusdam fidelibus antiquis, sine ulla dubitatione narrantibus, diligentius sciscitantes, didicimus.

3 Sanctus igitur Columba nobilibus fuerat oriundus genitalibus, patrem f habens Fedilmitum, filium Fergusi: matrem vero Ethneam nomine, ejus pater Latine Filius-navis dici potest, Scotica vero lingua Mac nave. Hic anno secundo post Cuilrehtine g bellum, ætatis vero suæ XLII, de Scotia h ad Britanniam pro Christo peregrinari i volens, enavigavit. Qui et a puero, Christiano deditus tirocinio et sapientiæ studiis, integritatem corporis et animæ puritatem Deo donante custodiens, quamvis in terra positus, cœlestibus se aptum moribus ostendebat. Erat enim aspectu Angelicus, sermone nitidus, opere sanctus, ingenio optimus, consilio magnus, per annos xxxiv insulanus miles k conversatus. Nullum etiam unius horæ intervallum transire poterat, quo non aut orationi aut lectioni, vel scriptioni, vel etiam alicui operationi incumberet; jejunationum quoque et vigiliarum indefessis laboribus, sine ulla intermissione, die noctuque ita occupatus, ut supra humanam possibilitatem uniuscujusque pondus specialis videretur operis. Et inter hæc omnibus carus, hilarem semper faciem ostendens, sancto Spiritus sancti gaudio intimis lætificabatur præcordiis.

ANNOTATA F. B.

a De Fratribus, quorum rogatu scripserit Adamnanus.

A. ADAMNANO
EX MS.

Prov. 22, 1

e
et S. Moctei
de Columba
vaticinium.

E

f
Acta in tres
libros divisa.

g
Illustres Sancti
natales, et
virtutes.
g h
i

k

contra innoxium, vel
ob levem
culpam.

a
Vera se Scripturam spondet Adamnanus, stylo quamvis inculto,

b

c
plurimis brevitas studio prætermissis.

c

d
Nominis dignitas.

A nus, vide quæ diximus in Comment. prævio num. 3
AUCTORE F. B. sub finem.

b Ex hoc loco colligere liceat, Adamnanum ea intentione scripsisse, ut libros suos de gestis S. Columbæ, non Hibernis modo, sed exteris etiam nationibus communicaret, præsertim Anglis; quibus quam grata essent quæcumque scripta, fuerat expertus in libris suis de locis sanctis: verum id morte præventus perficere ipse non potuit, unde factum, ut Venerabilis Beda vitam, S. Columbæ ad Adamnano scriptam ignoraverit.

c MSS. exemplaria pro, exarata; et infra, exarare; caraxata habent et caraxare; verbum, quo etiam alibi usum fuisse constat Adamnanum aliosque, eodem illo et anterioribus seculis, teste Cangio in Glossario. Quapropter quicumque, caraxata et caraxare expunctis, substituit exarata et exarare, voluit plus quam oportebat sapere.

d Hinc incipitur Præfatio secunda, hoc titulo in MS. Windbergensi præfixo: Incipit Præfatio secunda. Sed in MS. Augiæ divitis paulo aliter: in Nomine Jesu Christi secunda Præfatio; cum in eodem exemplari primæ Præfationi præpositus esset hic titulus; in Nomine Jesu Christi orditur Præfatio.

B At in Windbergensi primæ Præfationi præfigitur titulus, qui Auctoris primi esse non potest, nempe hic: Incipit prima Præfatio, Apologiaque Adamnani Abbatis sancti scriptoris. Quis enim seipsum sanctum vocet?

e Sanctum hunc Præsolem, Moctem etiam seu Mochtem appellari, notat Colganus. De illo inter Prætermisos egerunt prædecessores mei 24 Marti; justisque de causis in 19 Augusti rejecerunt, quando forsitan poterit hujus prophetiæ veritas illustrari. Interim indicasse sufficiat, monasteria utrique Sancto dicata et sibi adeo propinqua non inveniri a Colgano in tota Hibernia Scotiæ: neque adeo spes est a me inveniri posse. At cur necesse sit? cum de monasteriis non agat Prophetia; sed de monasteriorum agellulis. Quid autem vetat monasteria, longo ab invicem intervallo dissita, agros habere propinquos?

f De patre ac matre avisque S. Columbæ credimus Adamnano; de reliquis progenitoribus cognatisque, quos assignat Sanctilogium Genealogicum apud Colganum, fides sit penes auctorem. Juvat tamen attexere, quæ notat Usseus de Primord. Eccles. Britt. pag. 689. Fergusius, pater Fedlimidii, non recte putatur Fergusius fuisse Erci filius, qui Scotiæ Regibus dedit originem. Fergusius enim, S. Columbæ

C avus, ut ex Hibernicis libri Ballinotensis Sliguntini genealogiis didicimus, filius Conalli fuit, filii Nelli Naigiallach: a quo Conallo, non autem a Conallo filio ejus, majore natu Fergusii fratre, totus ille Ultoniæ tractus nomen accepisse existimatur, qui Gitaldo Cambrensi (ut videtur) Kenel-Cunilla; nobis hodie Tironela appellatur.

g De bello Cule-Drebtino diximus in Comment. prævio num. 37.

h Patria Hibernum fuisse, ostendit Usseus ex Officio ejus Ecclesiastico, in quo sic canitur.

Felix Hibernia Columbam genuit,
Qui de prosapia Regali claruit:
Sed morum gratia magis emicuit.
Relinquens patriam caram Hiberniam,
Per Christi gratiam venit ad Scotiam.

Verum tum certum id est, ut probari non debeat: quod si deberet, parum momenti adferrent hi versiculi recentius compositi.

i Peregrinari dicebantur pro Christo Monachi, qui ad aliud insulam fidem Christi annuntiari barbaris rudibusque se conferbant: sed et omnes qui deserta patrio vitam monasticam profitebantur, ut sapius in hujus vitæ decursu licebit advertere: imo simpliciter

peregrinationem pro vita monastica dici, ostendit Can- D
gius in Glossario.

k Insulanus miles, id est, Monachus in insula Iliensi: eo quod vita religiosa, quædam spiritualis sit militia super terram.

MONITIUNCULA.

P ost præfationem sequuntur in MS. Augiæ divitis omnes tituli capitulorum libri primi: forte non a primo Auctore eo modo collecti, sed a descriptore aliquo: cumque illi ad singula Capitula iterum describendi recurrerent; mox istius laboris cum pœnituit, et ante secundum ac tertium librum omisit. Nos, quandoquidem (ut solemus) Actorum Capita aliter omnino diversari sumus, ad cujusque libri initium titulos et divisionem capitulorum, prout in MS. habentur referemus, et deinde in margine cujusque Capituli initium assignabimus. Ceterum, quia sæpe titulus cum Capitulo ita cohæret, ut sine illo hoc intelligi nequeat, quidquid necessario ad clariorem intelligentiam ex illis repetendum erit, notis hisce [] includetur.

PRIMI LIBRI CAPITULATIONES.

- E De virtutum miraculis brevis enarratio.
- i De S. Finteno Abbate, Tailchani filio, quomodo de ipso S. Columba prophetaverit.
 - ii De Erneneo, Filio Crasenii, prophetia ejus.
 - iii De adventu Cainnichii, quo modo prænuntiavit.
 - iv De periculo S. Colmani, gente Mocusailni, S. Columbæ revelato.
 - v De Cormaco, nepote Lethani, prophetationes.
 - vi De bellorum fragoribus, longe commissorum, prophetatio.
 - vii De bello Miathorum.
 - ix De filiis Aidani Regis, S. Columbæ prophetia.
 - x De Domnallio, filio Aidi.
 - xi De Schandlano, Filio Colmani.
 - xii De duobus aliis reguatoribus (qui duo nepotes Muredachi vocitabantur, Baisanus filius Maic-Erce, et Eochodius filius Domnail) prophetatio.
 - xiii De Oengussio, filio Aidi Commami, prophetia.
 - xiv Prophetia beati viri de filio Dermittii Regis, qui Aidus-slane lingua nominatus est Scotica.
 - xv De Rege Roderico, filio Tothail, qui in petra Cloithe regnavit.
 - xvi De duobus pueris, quorum, juxta verbum Sancti, unus in fine hebdomadis obiit.
 - xvii De Colcio Aido, Draignichi filio, a nepotibus F
Techurech orto, et de quodam occulto matris ejus peccato, prophetia Sancti.
 - xviii De Laifrano hortulario, homine sancto.
 - xix De ceto magno, quomodo Sanctus prophetavit.
 - xx De quodam Baitano, qui cum ceteris ad maritimum navigavit desertum.
 - xxi De Nemano quodam, ficto pœnitente; qui postea, secundum verbum Sancti, carnem equæ furtivæ comedit.
 - xxii De infelici quodam, qui cum genitrice peccavit.
 - xxiii De I vocali littera, quæ una Psalterio defuit.
 - xxiiii De libro, in hydriam cadente.
 - xxv De corniculo atramenti inclinato.
 - xxvi De adventu alicujus Aidani, qui jejunium solvit.
 - xxvii De aliquo miserabili viro, qui ad fretum clamabat, mox morituro.
 - xxviii De Romani juris civitate, igne sulphureo cœlitus prolapso combusta.
 - xxix De Laifrano, filio Feradachi, quomodo Monachos probavit in labore.
 - xxx De Fechno Sapiente, quomodo pœnitens, ad S. Columbam, ab eo prænuntiatus, venit.

- A xxxi De Caitano ejus Monacho, sancti prophetatio viri.
 xxxii De duobus peregrinis Fratribus.
 xxxiii De quodam Art-Brenano sene, quem in Scia Insula baptizavit.
 xxxiv De navicula, noctu transmutata; juxta stagnum Lechdiæ.
 xxxv De Gallano, filio Fachni, quem dæmones rapuere.
 xxxvi Beati prophetia viri de Findchano Presbytero, illius monasterii fundatore, quod Scotice Ardchain nuncupatur, in Etichaterra.
 xxxvii De quodam sancti salamine Spiritus, Monachis in via laboriosis misso.
 xxxviii De Lugidio claudo.
 xxxix De Nemano, filio Gnithriche.
 xl De Presbytero, qui erat in Triota.
 xli De Ereo furunculo.
 xlii De Cronano poeta.
 xliii De Romano filio Aidi, filii Colceni; et de Colmano Cane, filio Aileni, prophetia sancti.
 xliv De Cronane Episcopo.
 xlv De Ernano Presbytero, sancti prophetia viri.
 xlvi De alicujus plebei familiola, sancti prophetia viri.
 B xlvii De quodam plebeio, Gereu nomine, filio Aidani, sancti prophetia viri.
 xlviii De alia etiam re qualibet minore, sancti jucunda præscientia et prophetatio viri.
 xlix De bello, quod in munitione Cethirini post multa commissum est tempora; et de quodam fonticulo, ejusdem terræ proximo.
 l De diversorum discretionem xeniorum, sancto revelata viro diali gratia.

LIBER I

De Prophetiis revelationibus.

CAPUT I.

Miraculorum S. Columbæ compendium.

CAPUT I.
a
S. Columba,

C
dæmonibus,

animantibus,
b
ventis et mari
imperat:

c
lapidem
benedictione
miraculosum
reddidit,

d

Vir itaque a venerandus, qualia virtutum documenta dederit, in hujus libelli primordiis, secundum nostram præmissam superius promissiunculam, breviter erunt demonstranda. Diversorum namque infestationes membrorum perpressos homines, in nomine Domini Jesu Christi, virtute orationum, sanavit; dæmonumque infestas ipse unus homo, et innumeras contra se belligerantes catervas, oculis corporalibus visas, et incipientes mortiferos super ejus cœnobialem cœtum inferre morbos, hac nostra de insula retrorusus primaria *b*, Deo auxiliante repulit. Bestiarum furiosam rabiem, partim mortificatione, partim forti repulsione, Christo adjuvante, compescuit. Tumores quoque fluctuum, instar montium aliquando in magnatempestate consurgentium, ipso ocyus orante, sedati humiliatique sunt: navisque ipsius, in qua et ipse casu navigabat tunc temporis, facta tranquillitate, portum appulsa est optatum. In regione Pictorum aliquantulis diebus manens, inde reversus *c* ut Magos confunderet, contra flatus contrarios ponti crexit velum; et ita veloci cursu ejus navicula enatans festinabat, acsi secundum habuisset ventum. Aliis quoque temporibus, venti navigantibus contrarii, in secundis ipso orante conversi sunt. In eadem supra memorata regione, lapidem de flumine candidum detulit, quem ad aliquas profuturum benedixit sanitates. Qui lapis, contra naturam, in aqua intinctus quasi pomum supernavit. Hoc divinum miraculum coram Brudeo *d* Rege et familiaribus ejus factum est. In eadem itidem provincia, plebei credentis mortuum puerum susci-

tavit, quod est majoris miraculi, vivumque et inco-

D
 VICTORE
 ADAMN.

2 Alio item tempore, idem vir beatus, juvenis Diaconus, in Hibernia apud Findharrum *e* Sanctum Episcopum commanens; cum ad sacrosancta mysteria necessarium defuisset vinum, virtute orationis, aquam puram in verum vertit vinum. Sed et celestis ingens claritudinis lumen, et in noctis tenebris et in luce diei, super eum aliquando, quibusdam ex Fratribus, diversis et separatis vicibus, apparuit effusum. Sanctorum quoque Angelorum dulces et suavissimas frequentationes luminosas habere meruit. Quorundam justorum animas crebro ab Angelis ad summa cœlorum vehi, sancto revelante Spiritu videbat: sed et reproborum alias ad inferna a dæmonibus rapi, sæpe numero aspicebat. Plurimumque adhuc in carne mortali conversantium, futura plerumque prænuntiabat merita, aliorum læta, aliorum tristia. In bellorumque terrificis fragoribus, hoc a Deo virtute orationum impetravit, ut alii reges victi, et alii regnatores efficerentur victores. Hoc tale privilegium, non tantum in hac præsentis vita conversanti, sed etiam post ejus ex carne transitum, quasi quidam victorialis fortissimo propugnatori, a Deo omnium Sanctorum condonatum est honorificatore.

e
pluribus claris
miraculis

Victoriam
Regibus
impetrat.

E

3 Hujus talis honorificentie, viro honorabili ab Omnipotente cœlitus collate, etiam unum proferamus exemplum; quod *f* Oswaldo regnatori Saxónico, pridie quam contra Cathoneum *g* Britonum Regem fortissimum præliaretur, ostensum erat. Nam cum idem Oswaldus Rex esset in procipectu belli, castra metatus quodam die in suo papillone, supra pulvillum dormiens, S. Columbam in visu videt, forma coruscantem angelica; ejus alta proceritas vertice nubes tangere videbatur. Qui scilicet Beatus, suum Regi proprium revelans nomen, in medio castrorum stans, eadem castra, excepta quadam parva extremitate, sua protegebat fulgida veste; et hæc confirmatoria contulit verba, eadem scilicet quæ Dominus ad Josue, ante transitum Jordanis, mortuo Moyse prolocutus est, dicens; Confortare et age viriliter: ecce ero tecum etc. Sanctus itaque Columba, hæc ad Regem in visu loquens, addit; Hæc sequenti nocte de castris ad bellum procede: hæc enim vice mihi Dominus donavit, ut hostes in fugam vertantur tui; et Cathon tuus inimicus in manus tradatur tuas, et post bellum victor revertaris, et feliciter regnes. Post hæc verba experrectus Rex, Senatui congregato hanc enarravit visionem; qua confortati omnes, totus populus promittit se, post reversionem de bello crediturum, et baptismum suscepturum: nam usque in id temporis tota illa Saxonia gentilitatis et ignorantie tenebris obscurata erat, excepto ipso Rege Oswaldo, cum duodecim viris; qui cum eo, Scotos inter exulante, baptizati sunt. Quid plura? Eadem subsequente nocte, Oswaldus Rex, sicuti in visu edoctus fuerat, de castris ad bellum, cum admodum pauciore exercitu, contra millia numerosa progreditur: cui a Domino, sicut ei promissum est, felix et facilis est concessa victoria. Et Rege trucidato Cathone, victor post bellum reversus, postea totius Britanniae Imperator a Deo ordinatus est. Hanc *h* mihi Adamnano narrationem, meus Decessor, noster Abbas Falbens, indubitanter enarravit, qui se ab ore ipsius Oswaldi Regis, Segineo Abbati eadem enuntiantis visionem, audisse protestatus est.

g
Oswaldo Regi
apparet

victoriam de
hoste promittit,

f

felici eventu
h

4 Sed et hoc etiam non prætereundum videtur quod ejusdem beati viri per quædam Scoticæ linguæ carmina, laudem ipsius et nominis commendationem, quidam, quamlibet scelerati laicæ conversationis homines et sanguinarii, ea nocte qua eadem decanta-

tavera *i*

ADITORE
ADAMN:
Hymnus ad
laudem ejus
compositus,
pie cantantes
mortis pericu-
lo liberat.
t

A taverant cantica, de manibus eorum, qui eandem eorumdem Cantorum domum circumsteterant, sint liberati; qui flamas inter et gladios et lanceas incolumes evasere; mirumque in modum paucis ex ipsis, qui easdem Sancti viri commemorationes, quasi parvi pendentes, canere noluerunt, in illo æmulum impetu soli disperierant. Hujus miraculi testes, non duo aut tres, juxta legem; sed etiam centeni aut eo amplius, adhiberi potuere. Non tantum in uno aut loco, aut tempore, hoc idem contigisse comprobatur; sed etiam diversis locis et temporibus in Scotia et in Britannia, simili tamen et modo et causa liberationis, factum fuisse, sine ulla ambiguitate exploratum est. Hæc ab expertis uniuscujusque regionis, ubicumque res eadem simili contigit miraculo, indubitanter didicimus. Sed, ut ad propositum redeamus, inter ea miracula, quæ idem vir Domini in carne mortali conversans Deo donante perfecerat; ab annis juvenilibus, cœpit etiam prophetiæ spiritu pollere, ventura prædicere, præsentibus absentia nuntiare: quia quamvis absens corpore, præsens tamen spiritu, longe acta prævidere poterat. Nam, juxta Pauli vocem, qui adheret Domino unus spiritus est. Unde et idem vir Domini B sanctus Columba; sicut et ipse quibusdam paucis Fratribus, de re eadem aliquando percunctantibus, non negavit; in aliquantis dialis gratiæ speculationibus totum etiam mundum, veluti uno solis radio collectum, sinu mentis mirabiliter laxato, manifestatum perspicuus speculabatur. Hæc de sancti viri hic ideo enarrata sunt virtutibus, ut avidior lector breviter perscripta, quasi dulciores quasdam prægnestet dapes: quæ tamen plenius in tribus inferius libris, Domino auxiliante, enarrabuntur. Nunc mihi non indecenter videtur, beati viri, licet præpostero ordine, prophetationes effari, quas de sanctis quibusdam et illustribus viris, diversis prolocutus est temporibus.

ANNOTATA F. B.

n Totum hoc Caput prætermissum est in exemplari Windbergensi.

b Insula primaria Hiensis est, in qua Sanctus primarium suum monasterium construxit, et sanctitate maxime clarnit. Particula vero, huc, innuit, Sanctum tunc in Iona fuisse, cum hoc Caput et duplex exordium reliquis jam scriptis præponeret, si cetera in Hibernia scripserit.

c Nempe in Ionam Insulam, ex qua identidem in regionem Pictorum excurrerat ad munus Apostolicum.

d Bridinn, filium Meilochon, vocat Beda, cujus onuo nono Columba in Britanniam venit. Regnare is ergo cepit juxta Bedam anno 55. Verum cum nos contra Bedam sentiamus, Sanctum duobus annis citius Britanniam adisse; oportet hoc contigisse anno prædicti Regis septimo. Pluribus de illo agit Usseus pag. 692, ubi nonnullorum errores refutat.

e Idem hic est, qui Finianus et Finnia alibi vocatur: de eo agit Colganus 18 Martii, putatque eundem esse S. Fridianum seu Frigidianum Ep. Lucensem. At prædecessores mei, eadem die inter Prætermisssos, nihil cunctantur eos distinguere, quod fusius disputandum relinquo ad 10 Septemb. aut 18 Novemb. Idem Colganus Vita 2 in Vitam primam, dicit, S. Columbam duos Finnianos habuisse magistros; unum, de quo modo egimus; alterum, qui cognominatur de Chuin-Eraird seu Chuardensis, cujus vitam dedit 23 Februarii.

f Hanc victoriam fusius descriptam vide in Alfordi Annalibus ad annum 635, et apud Bedam lib. 3 cap. 1 et 2, qui eam virtutis sanctæ Crucis adscribunt: verum unum miraculum alteri non repugnat, et hoc loco (ne

quis silentium de Cruce objiciat) quod alios latebat, D narratur; quod publicum et omnibus erat notissimum, omittitur.

g A Beda et Wigornensi in Chronico, ad annum 634, Cedualla vocatur.

h Obtigit hæc victoria Oswaldo anno 635, non multis annis ante vel post Adamnani nativitatem; post mortem S. Columbæ anno 38; cum Falbeus (qui juxta quatuor Magistros anno 677 obiit) ætate floreret: Segineus vero Abbas erat, quando Rex Oswaldus, ex Hyensi insula, fidei Magistros, qui Northumbros, instruerent postulavit; et Aidanum Episcopum Hyensem Monachum impetavit. Cui in Angliam abeunti forsitan Segineus Abbas, cum Socio suo et successore Fulbeo, se junxerit; ut Regi Oswaldo, quem fidem edoctum ipse aut decessor suus baptizaverat, victoriam adeo præclaram, novumque regnum gratularetur: eaque occasione hoc S. Columbæ miraculum Oswoldus Segineo narra- verit. Quin piissimum Regem, sæpius cum Monachis Hyensibus, a quibus fidei Christianæ principia didicerat, familiariter de rebus sacris contulisse, dubium esse non potest.

i Hinc credo ortam fabellam, quam Odonellus refert lib. 3 de gestis S. Columbæ num. 8 et 9 apud Colganum pag. 432.

CAPUT II.

E

Duæ illustriores prophetiæ, absentia revelata.

Sanctus Fintenus a, qui postea per universas Sco- torum Ecclesias valde nescibilis habitus est, a puerili ætate integritatem carnis et animæ, Deo adjuvante custodiens, studiis dialis sophiæ deditus, hoc propositum in annis juventutis conversatus in corde habuit, ut nostrum S. Columbam, Hiberniam deserens, peregrinaturus adiret. Eodem æstuans desiderio ad quemdam vadit seniore sibi amicum, in sua gente prudentissimum venerandumque Clericum, qui Scotice vocitabatur Columb-crag b, ut ab eo, quasi prudente, aliquod audiret consilium. Cui cum suos denudaret cogitatus, hoc ab eo responsum accepit; Tum, ut æstimo, a Deo inspiratum devotumque desiderium, quis prohibere potest, ne ad sanctum Columbam transnavigare debeas? Eadem hora casu duo advemunt Monachi S. Columbæ, qui de sua interrogati deambulatione; Nuper, aiunt, de Britannia remigantes, hodie a Roboreto Calgachi c venimus. Sospes anne est, ait Columb-crag, vester Columba sanctus Pater? Qui valde illacrymati, cum magno dixerunt mœrore, Vere salvus est noster ille Patronus, qui his diebus nuper ad Christum commigravit. Quibus sauditis Finten, et Columba, et omnes qui ibidem inerant, prostratis in terram vultibus, amare flere. Fintenus consequenter percunctatur dicens; Quem post se successorem reliquit? Baitheneum, aiunt, suum alumnum. Omnibus clamitantibus, Dignum et debitum; Columba ad Fintenum inquit, Qui ad hæc, Fintene, facies? Qui respondens ait; Si Dominus permiserit, ad Baitheneum virum sanctum et sapientem enavigabo, et si me suscepit, ipsum Abbatem habeo. Tum deinde supra memoratum Columbam osculatus, et ei valedicens, navigationem præparat; et sine morula ulla transnavigans, Jonam devenit insulam. Et needum, in id temporis usque, nomen ejus in his locis erat notum: unde et imprimis, quasi quidam ignotus hospes, hospitaliter susceptus est.

6 Alia die nuntium ad Baitheneum misit, ejus allocutionem facie ad faciem habere volens. Qui, ut erat aflabilis et peregrinis appetibilis, jubet ad se adduci. Qui statim adductus, primo (ut conveniebat) flexis

CAP. II

a
Fintenus ado-
lescens pius,

b

F

c
Monachus
fieri volens
successorem
ait:

A flexis genibus in terram se prostravit; jussusque a sancto Seniore, surgit; et residens, interrogatur a Baitheneo adhuc inscio, de gente et provincia, nomineque et conversatione, et pro qua causa inierit navigationis laborem? Qui ita interrogatus, omnia per ordinem enarrans, ut susciperetur, humiliter expostulat. Cui sanctus Senior, his ab hospite auditis, simulque hunc esse virum cognosceus, de quo pridem aliquando S. Columba prophetice vaticinatus est; Gratias, ait, Deo meo agere debeo quidem in tuo adventu, fili; sed hoc indubitanter scito, quod noster Monachus non eris. Hoc audiens hospes, valde constrictatus, infit; Forsitan ego indignus, tuus non mereor fieri Monachus? Senior consequenter inquit: Non quod, ut dicis, indignus esses, hoc dixi; sed quamvis maluissem, te apud me retinere, mandatum tamen S. Columbæ mei decessoris profanare non possum, per quem Spiritus sanctus de te prophetavit. Alia namque die, mihi soli seorsim sic prophetico profatus ore, inter cetera dixit: Hæc mea, o Baithenee, intentius debes audire verba: Statim namque post meum, de hoc ad Christum seculo, expectatum et valde desideratum transitum, quidam de Scotia Frater, qui nunc bene juvenilem bonis moribus regens ætatem sacræ lectionis studiis satis imbuitur, nomine Fintenus [gente *d* Moc eum] moje, cujus pater Tailchanus vocatur; ad te, inquam, perveniens, humiliter expostulabit; ut ipsum suscipiens inter ceteros adnumeres Monachos: sed hoc ei in Dei præscientia prædestinatum non est, ut ipse alicujus Abbatis Monachus fieret; sed ut Monachorum Abbas et animarum dux, ad cœleste regnum olim electus a Deo est. Noles itaque hunc memoratum virum, in his nostris apud te retinere insulis, ne et Dei voluntati contraire videaris: sed, hæc ei intimans verba, ad Scotiam in pace remittas, ut in Lageniensium vicinis mari finibus monasterium construat; et ibidem Christi ovium pascens gregem, innumeras ad patriam animas cœlestem perducatur. Hæc audiens sanctus junior, Christo, lacrymas fundens, agit gratias, inquit; Secundum S. Columbæ prophetiam fiat mihi, et mirabilem præscientiam. His denique diebus verbis Sanctorum obtemperans, et a Baitheneo accipiens benedictionem, in pace ad Scotiam transnavigavit. Hæc mihi quodam narrante religioso sena Presbytero, Christi milite, Oisseneo *e* nomine, Ernani filio, gente Mocu-Niethcorb, indubitanter didici; qui se omnia supra memorata verba, ejusdem ab ore S. Finteni, filii Tailchani, audisse testatus est, ipsius Monachus.

7 Alio in tempore vir beatus, in mediterranea Hiberniæ parte, monasterium, quod Scotice dicitur Dair-mag *f*, divino fundans nutu, per aliquot demoratus menses; libuit animo visitare Fratres, qui in *g* Clonensi S. Cerani *h* cœnobio commanebant. Auditoque ejus accessu, universi undique ab agellulis monasterio vicinis, cum his qui ibidem inventi sunt congregati, cum omni alacritate suum consequentes Abbatem Alitherum *i*, Sancto Columbæ quasi Angelo Domini obviam egressi vallum monasterii, unanimiter pergunt: humiliatisque in terram vultibus eo viso, cum omni reverentia exosculatus ab iis est; hymnisque et laudibus resonantes, honorifice ad ecclesiam perducunt; quamdamque de lignis pyramidem *k* erga Sanctum deambulantem contingentes, a quatuor viris æque ambulantis supportari fecerunt; ne videlicet sanctus senior Columba, ejusdem Fratrum multitudinis constipatione, molestaretur.

8 Eadem hora quidam valde despectus, vultu et habitu, puer familiaris, et necdum senioribus placens, retro in quantum valuit se occultans, acces-

sit; ut videlicet illius amphibali *l* fimbriam, quo D Beatus induebatur, occulte, et (si fieri posset) ipso nesciente et non sentiente tangeret. Sed hoc tamen Sanctum non latuit: nam quod corporalibus oculis retro se actum intueri non potuit, spiritualibus respexit. Unde subito restitit, et post se extendens manum, cervicem pueri tenet; ipsumque trahens, ante faciem suam statuit. Omnibusque qui ibidem circumstabant, dicentibus; Dimitte, quare hunc infelicem et juniorem retines puerum? Sanctus e contra, hæc puro pectore verba depromit prophetica; Sinite, Fratres, sinite modo. Ad puerum vero tremefactum dicit, O fili, aperi os, et porrige linguam. Jussus tum puer, cum ingenti tremore aperiens os, linguam porrexit; quam Sanctus, sanctam extendens manum, diligenter benedicens, ita prophetice profatur, dicens; Hic puer, quamvis vobis nunc despicibilis et valde vilis videatur, nemo tamen ob id ipsum despiciat: ab hac enim hora, non solum vobis non displicebit, sed valde placebit, bonisque moribus et animæ virtutibus paulatim de die in diem crescet: sapientia quoque et prudentia magis ac magis in eo ab hac die augebitur, et in hac vestra congregatione grandis est futurus profectus: lingua quoque ejus salubri et doctrina et eloquentia a Deo donabitur. Hic erat *m* Erneneus, filius Cresceni, postea per omnes Scotiæ Ecclesias famosus et valde notissimus: qui hæc omnia scripta verba Segineo Abbati de se prophetata enarraverat, meo decessore Falbeo intentius audiente, qui et ipse cum Segineo presens inerat, ejus revelatione et ego ipse cognovi hæc eadem, quæ enarravi. Sed et multa alia, iisdem diebus quibus in Clonensi cœnobio Sanctus hospitabatur, revelante prophetavit sancto Spiritu: hoc est *n*, de illa quæ post dies multos, ob diversitatem Paschalis festi, orta est inter Scotiæ Ecclesias discordia; et de quibusdam Angelicis frequentationibus sibi manifestatis, quibus quædam intra ejusdem cœnobii septa ab Angelis tunc temporis frequentabantur loca.

9 Alio in tempore, cum in Jona insula, die tragosæ tempestatis et intolerabilis undarum magnitudinis, sedens in domo Sanctus, et Fratribus præcipiens diceret; Præparate ocius hospitium, aquamque ad lavandos hospitum pedes exaurite; quidam ex ipsis Fratribus consequenter, Quis, ait, hac die, valde ventosa et nimis periculosa, licet breve fretum, prospere transnavigare potest? Quo audite, Sanctus sic profatur; Cuidam sancto et electo homini, qui ad nos ante vesperam perveniet, Omnipotens tranquillitatem quamlibet in tempestate donavit. Et ecce eadem die aliquamdiu expectata navis, in qua Sanctus inerat Cainechus *o*, juxta Sancti prophetationem pervenit. Cui Sanctus cum Fratribus obviam venit, et ab eo honorifice et hospitaliter susceptus est. Illi vero nautæ, qui cum Cainecho inerant, interrogati a Fratribus de qualitate navigationis; sic retulerunt, sicuti S. Columba prius de tempestate et tranquillitate pariter, Deo donante, in eodem mari et iisdem horis mirabili divisione prædixerat; et tempestatem eminens visam non sensisse, professi sunt.

10 Alia itidem die S. Columba, in sua commanens matrice ecclesia, repente in hanc subridens erupit vocem, dicens; Columbanus *p* filius Beognai, ad nos transnavigare incipiens, nunc in undosis charybdis Breeani *q* æstibus valde periclitatur; ambasque ad cælum, in prora sedens, palmas elevat; turbatum quoque et tam formidabile pelagus benedicat: quem tamen Dominus sic terret, non ut navis naufragio, in qua ipse residet, et undis obruatur; sed potius ad orandum intentius suscitetur, ut ad nos, Deo propitio,

ex quo Sancti de se vaticinium intelligens,

Abbas futurus,

in Hiberniam redit;

in Monasterio Campi roboris honorifice suscipitur,

ARCTORE
ADAMN.
l
Prophetat
de S. Erne-
neo,

m
E
postea celeberrimo per totam Scotiam;

de adventu Cainechi, tempestuoso die placide usi;

v.
p
de Columbano in mari periclitante;
q

A pitio, post transvadatum perveniat periculum. * Alio quoque in tempore, de Cormaco r, nepote Lethani, viro utique sancto, qui tribus non minus vicibus eremum in s Oceano laboriose quæsit, nec tamen invenit; S. Columba ita prophetizans ait; Hodie iterum Cormac, desertum reperire cupiens, enavigare incipit ab illa regione, quæ ultra Modam t fluvium sita u, Erros-domnonn dicitur: nec tamen etiam hac vice quod quærit inveniet; et non ob aliam ejus culpam, nisi quod alicujus religiosi Abbatis Monachum, ipso non permittente, discessorem secum non recte comitari, navigio suscepit.

vi. II Post bellum Cule-Drebene, sicuti nobis traditum est, duobus transactis annis (quo tempore vir beatus de Scotia peregrinaturus primitus enavigavit) quadam die, hoc est, eadem hora, qua in Scotia commissum est bellum, quod Scotice dicitur Monamoir x; idem homo Dei, coram Canallo y Rege filio Congill in Britannia conversatus, per omnia enarravit, tam de bello commisso, quam etiam de illis Regibus, quibus Dominus de inimicis victoriam condonavit; quorum propria vocabula z, Ainmerius filius Setni, et duo filii Moic-Ercæ, Donallus et Fergus. Sed et de Rege Cruithniorm α, qui Echodius-Laib vocabatur, quemadmodum victus currui insidens evaserit; similiter Sanctus prophetizavit.

viii. * Alio in tempore, hoc est, post multos a supra memorato bello annorum transcursus, cum esset vir Sanctus in Jona insula; subito dicit ad suum ministratorem Diermitium; Cloccam β pulsa. Cujus sonitu Fratres incitati ad ecclesiam, ipso Sancto Presule præeunte, ocius currunt. Ad quos ibidem flexis genibus inquit: Nunc intende pro hoc populo et Aidano γ Rege Dominum oremus: hac enim hora inierunt bellum. Et post modicum intervallum egressus oratorium, respiciens in cælum, inquit; Nunc barbari in fugam vertuntur; Aidanoque, quamlibet infelix, tamen concessa victoria est. Sed et de numero de exercitu Aidani interfectorum, trecentorum et trium virorum, vir beatus prophetice enarravit.

de Regis H-
lius successo-
re, futuro.

12 Alio in tempore ante supradictum bellum, Sanctus Aidanum Regem interrogat de regni successore. Illo se respondente nescire, quis esset de tribus filiis suis regnaturus, Arthurus, an Echodius Find, an Domangarthus; Sanctus consequenter hoc profatur modo; Nullus ex his tribus erit regnator; nam in bellis cadent ab inimicis trucidandi. Sed nunc, si alios juniores habes, ad me veniant; et quem ex eis elegerit Dominus Regem, subito super meum irruet gremium. Quibus accitis secundum verbum Sancti, Echodius Buidhe adveniens, in sinu ejus recubuit: statimque Sanctus eum osculatus benedixit, et ad patrem ait; Ille est superstes, et Rex post te regnaturus, et filii ejus post eum regnabunt. Sic omnia post suis temporibus plene adimpleta sunt. Nam Arthurus et Echodius Find, non longo post temporis intervallo, Matorum superius inemorato in bello trucidati sunt. Domangarthus vero in Saxonia δ bellica in strage, interfectus est, Echodius autem Buidhe post patrem in regnum successit.

ANNOTATA F. B.

a Colitur sanctus hic Fintenus 21 Octobris teste Colgano, qua die de illa erit agendum.

b Columb Crag, id est, Columba cognomento Crag, forsitan 22 Septembris de eo agitur inter Prætermisissos.

c Roboretum Calgache, prius S. Columba celebre monasterium, nunc civitas nobilis in Ultonia ad septentrionem et Sedes Episcopalis, Doriam vocat Colganus, alii Deriam, Hiberni Derry. De anno fundationis ejus agit Usserus in Indice Chronolog. anno 546.

d Pro, gente Moc eu Moje, Colganus legendum D putat, genitrice de Moc-umaine: nam, inquit, Mater hujus S. Finteni fuit de stirpe Maine seu Manii, filii Nielli magni Regis Hiberniæ, quæ stirps Maccamaine, id est progenies Manii dicebatur. Ego similibus, quæ identidem occurrunt, immorandum non existimo: si enim ejusmodi Sancti publicum in Ecclesia cultum obtinuerunt, commodius ad ipsorum natales explicabitur: sin minus, ad Historiam elucidandam aut confirmandam parum conferent, leves plerumque, conjecturæ.

e Hunc Ossinenm, affirmat Colganus, eoli in ecclesia Tergumensi 19 Julii, cui præfuit cum triginta monachis: citaturque Martyrologia Tamluctense et Dungalense.

f Illud ipsum monasterium est, de quo Venerabilis Beda lib. 3 cap. 4 ait; Monasterium nobile in Hibernia, quod a copia roborum Dear-mach (rectius Duirmagh) lingua Scotorum, hoc est Campus-roborum cognominatur. Situm est, inquit Colganus, in Midia australi tractu Lageniæ, adroque diversum ab eo, quod supra vocatum est Roboretum Calgache in Ultonia. Usserus pag. 690 pluribus de hoc monasterio disserit, et refutat Cambdenum, qui putavit per Dearmach Armacham designari.

g Clonense illud Cœnobium in Occidentali Midia est ad Sinannum fluvium, fundatum a S. Cerano seu Kierano, et Hibernis Cluain-mucnois dicitur, teste Colgano.

h De S. Cerano seu Kierano agitur 9 Septemb. quo obiit.

i Alitherus Abbas juxta Quatuor-Magistros, Annalium Hibernicorum scriptores, præfuit monasterio de Cluain-mucnois, ab anno 589 ad annum 595: adroque non ita S. Columba triginta quatuor annis versatus fuit in Britannia, quin subinde reverserit Hiberniam.

k Ad eum modum, quo nos umbellæ seu baldachino utimur in Processionibus, causa venerationis erga SS. Sacramentum, atque ad arcandum turbam, pluviam, et solis ardorem.

l Amphibalus, byrrus villosus, caput et totum corpus circumtegens, quo Monachi passim utebantur: vide Cangium.

m Quamvis hic Erneneus, filius Crescenii, dicatur per omnes Scotiæ Ecclesias famosus futurus et valde notissimus, et revera talis fuerit; Colganus tamen satis divinare nequit, an iis is qui 4 Junii, an vero alius qui 18 Augusti colitur juxta Mrol. Tamlactense. F Sigineus autem, Abbas erat Hicensis, cum S. Aidanus Episcopus anno 2 S. Oswaldi Regis, Christi 635, destinatus est in Britanniam, teste Beda lib. 3 cap. 5: putaturque obiisse an. 651: colitur vero juxta Tamluctense Mrol. 12 Augusti.

n Vide Comment. prævium nam. 23.

o S. Cainechum xi Octob. eoli asserit Colganus.

p Columbanus hic, alibi Colmanellus vocatur. De eo acturus fuerat Colganus 26 Septemb. Ipsum hoc loco adi, si plura cupis.

q Charibdis hæc, Hiberniæ Coire Brekain dicta, in sinibus Oceani, inter Ultoniam et Scotiam Albionem, ubi vorticose illud mare in sinum de Loch-Frablaill magna impetu influit.

r S. Cormacus Abbas Dormagensis, 21 Junii colitur, juxta Tamlactense Martyrologium aliosque.

s Eremum in oceano quærere intelligo eum, qui insulam quamdam incultam et aptam solitudini inquit,

t Flavius Connaciæ celebris, vulgo Muaidh, nobis latine Moadus sive Muadus appellatus.

u Regio Occidentalis Connaciæ, vulgo Irros-Chlann-Domnaia appellata. Cirros habet Windbergense MS.

A x Prælium, sic dictum a loco in quo commissum est, qui Hibernice teste Colgano vocatur Moin mor de Dore-Lothoir, in finibus aquilonaris Ultoniæ. Contigit juxta Usserum et nos an. 563.

y Alii Congallum aut Convallum nominant. Hujus pietatem multis describit Hector Boetius de rebus Scotorum fol. 166 num. 40.

z Donallus et Fergus aut Fergusius in Hibernia, sen potius Midia, regnarunt anno 565 : vocantur vero filii Mac Erce, id est, Nepotes Erce, quia pater eorum Murchertachus filius erat Erce; Alimireus autem, filius Setne, regnum triennale sequenti anno 566, mortuis duobus prioribus, inchoavit. Quia tamen hic primus nominatur inter eos, quibus Dominus concessit victoriam, quamvis nondum Rex esset Midia, qui Reges Hiberniæ passim vocabantur; suspicor eum tum temporis Regem Ultoniæ fuisse, in cujus finibus gestum est bellum, Regibus Midia ei suppetias ferentibus. Vide quæ dicta sunt ad Acta S. Patricii 13 Martii comm. prævio num. 34 et 36, et Colganum in hunc locum, si plura cupis.

B α Regem hunc Cruitheniorum Pictorum interpretatur Colganus : verum Brudius tunc Pictos regebat. Oportet igitur hunc Regulum fuisse civitatis cujusdam aut tractus in vel circa Ultoniam, eorum qui sequenti capite lit. x Cruthini vocantur, et a Pictis genus duxisse. Cetera quæ de hac pugna et his Regibus quærit disputatque Colganus, apud ipsum lege si libeat.

β Clocca campana, Belgis etiam Kiocke. Vide Cangium, De Diermitio autem vide infra num. 14.

γ Hæc Aidani Regis Scotorum Albensium victoria, quandonam relata sit, diversa variorum est sententia. Colganus adhaeret Ussero, qui pag. 709 existimat prælium hoc fuisse Leitredense, anno dxc commissum, juxta Annos Ultonienses. Sed cur id Miatorum vocetur ab Adamniano, nullibi produnt scriptores Hiberni, et ego divinandum relinquo. Forsitan non fuit eo prælio superatus Rex Saxonum Occidentaliū, ut existimare videntur Usserus alique; sed rebelles aliquot barbari, qui simile nomen sibi assumpserant. Sane videtur Adamnani numero sequenti, bellum Miatorum a bello Saxonico distinguere.

δ Forsitan sexto post obitum S. Columba anno, Christi 603, cum Rex Aidanus, contra Ædhilfridum Nordanhumbrore Regem exercitum ducens, ab eo victus fugatusque est, ut narrat Beda lib. 1 cap. 34.

C ε Obiit Aidanus Rex anno 2 post bellum Deghsastan, ætatis fere octogesimo. Nec tamen eidem immediate successit filius Eochodius-Buidhe, alius Eugenius, sed post breve imperium Keuneti-her, filii Coual, ut habent in suo Scoti-Chronico Frondonus atque Georgius Buchananus, ex eisque Usserus.

CAPUT III.

De Regibus Prophetat, absentia narrat, occulta peccata revelat S. Columba.

x **D**onnallus u, filius Aidi, adhuc puer ad S. Columbam in Dorso-Cete b per nutritores adductus est : quem intueus percunctatur, inquires; Cujus filius hic, quem adduxistis? Illis respondentibus, Hic est Donnallus, filius Aidi, qui ad te ideo perductus est, ut tua redeat benedictione ditatus. Quem cum Sanctus benedixisset, continuo ait; Hic, et super omnes suos fratres superstes erit, et Rex valde famosus; nec unquam in manus inimicorum tradetur, sed morte placida in senectute, et intra domum suam, coram amicorum familiarium turba, super suum morietur lectum. Quæ omnia, secundum beati vaticinium viri, de eo vere adimpleta sunt. Eodem tempore Sanctus et in eodem loco, ad Scan-

Junii T. II

dianoni c, filium Colmani, apud Aidum d Regem in vinculis retentum, visitare eum cupiens, pergit : ipsumque cum benedixisset, confortans, ait; Fili, nolis contristrari, sed potius lætare et confortare : Aidus enim Rex, apud quem vinculatus es, de hoc mundo te præcedet; et post aliqua exilii tempora, triginta annis in gente tua Rex regnaturus es : iterumque de regno effugaberis; et per aliquot exulabis dies : post quos a populo reinvitatus, per tria regnabis brevia tempora. Quæ cuncta, juxta vaticinationem Sancti, plene expleta sunt e. Nam post triginta annos de regno expulsus, per aliquod exulabat spatium temporis : sed post a populo reinvitatus, non ut putabat tribus annis, sed ternis regnavit mensibus, post quos continuo obiit.

14 Alio in tempore, per asperam et saxosam regionem iter faciens, quæ dicitur Artdamuirchol f, et suos audiens comites, Laisranum g utique filium Feradaeli, et Dermittum ministratorem, de duobus supra h memoratis Regibus [qui nepotes Muredachi i vocitabantur, Baitanus filius Mac-Erce, et Eochodius filius Donnail] in via sermocinari; hæc ad eos verba depromit : O filioli, quare inaniter de his sic confabulamini? Nam illi ambo Reges, de quibus nunc sermocinamini, nuper ab inimicis decapitati disperierunt. In hac quoque die aliqui de Scotia k adventantes nautæ, hæc eadem vobis de illis indicabunt Regibus. Quod venerabilis viri vaticinium eodem die de Hibernia navitores, ad locum, qui dicitur Muirholc peradisi l pervenientes, superscriptis ejus binis comitibus, sed eadem navi cum Sancto navigantibus, de iisdem interfectis Regibus expletum, retulerunt.

15 [Oengussius m, filius Aidi Commami] de patria cum aliis duobus fratribus effugatus, ad Sanctum in Britannia peregrinantem exul venit. Cui benedicens, hæc de eo prophetizans sancto promit de pectore verba : Hic juvenis, defunctis ejus ceteris fratribus, superstes remaneas, multo est regnaturus in patria tempore, et inimici ejus coram ipso cadent : nec tamen ipse unquam in manus tradetur inimicorum : sed morte placida senex inter amicos morietur. Quæ omnia, juxta Sancti verbum, plene sunt adimpleta. Hic est Oengussius, cujus cognomentum Bronbachal. Alio in tempore, cum vir beatus in Scotia per aliquot demoraretur dies, ad supradictum Aidum n [Slane, filium Dermittii Regis] ad se venientem, sic propheticè locutus, ait : Præcavere debes, fili, ne tibi a Deo totius Hiberniæ regni prærogativam monarchiæ prædestinatam, parricidali faciente peccato, amittas : nam si quandoque illud commiseris, non toto patris Regno, sed ejus aliqua parte, in gente tua brevi frueris tempore. Quæ verba Sancti sic sunt expleta, secundum ejus vaticinationem : nam post Suibneum, filium Columbani, dolo ab eo interfectum, non plus (ut fertur) quam quatuor annis et tribus mensibus, regni concessa potitus est parte.

16 Alio item in tempore [Rex Rodericus filius Tothail o, qui in Petra Cloithe p regnavit] ut erat sancti viri amicus, aliquam ad eum occultam per Lugbeum Morcumin q legationem misit, scire volens si ab inimicis esset trucidandus, an non? At vero Lugbeus, a Sancto interrogatus de eodem rege, et regno, et populo; et respondens quasi misertus, dicit : Quid de illo inquiris misero, qui qua hora ab inimicis occidatur nullo modo scire potest? Sanctus tum deinde profatur : Numquam in manus tradetur inimicorum : sed in sua super suam plumatiunculam r morietur domo. Quod Sancti de Rege Roderico vaticinium plene adimpletum est : nam, juxta verbum ejus, in domo sua morte placida obiit. * Alio in tempore duo quidam plebei, ad Sanctum, in Jona commorantem insula, deveniunt : quorum unus

AUCTORE
ADAM.
unius
instantem
mortem,

alterius diu-
turnam vi-
tam:

A Meldanus nomine, de filio suo, qui præsens erat, Sanctum interrogat, quid ei esset futurum? Cui Sanctus sic profatur: Noone Sabbati dies hodierna est? filius tuus feria sexta in fine morietur septimana; octavaque die, hoc est Sabbato, hic sepelietur. Alter proinde plebeius, nemio Glasdereus, et ipse de filio suo, quem ibidem secum habuit nibileminus interrogans, talem Sancti audit responsionem; Filius tuus Ernanus suos videbit nepotes, et in hac iusula sepelietur. Quæ omnia, secundum verbum Sancti, suis plebe temporibus expleta sunt.

s
xvii.
occultum ma-
tris peccatum
noscens, jubet
a filio mone-
ri:

B
alteri mortis
signum dat.

17 Alio in tempore supra memoratum Colgium s [Aidi Draigniche filium, a nepotibus Fiechrach ortum] apud se in Jona commorantem iusula, Sanctus de sua interrogat genitrice; si esset religiosa, an non. Cui ipse inquit, ait; Bene moratam et bonæ famæ meam novi matrem. Sanctus tum sic propheticè profatur; Mox Deo volente ad Scotiam profectus, matrem diligentius de quodam suo prægrandi peccato interrogat occulto, quod nulli hominum confiteri vult. Qui hæc audiens obsecutus, ad Hiberniam emigravit. Proinde mater ab eo studiose interrogata, quamlibet primule inficiens, tamen suum confessa est peccatum; juxta Sancti indicationem penitentiam agens, sanata; deque eo quod Sancto manifestum est, valde mirata. Colgius vero ad Sanctum reversus, per aliquot dies apud eum commoratus, de fine sui interrogans temporis, hoc a Sancto nudit responsum; In tua quam ainas patria, Primarius alienjuss ecclesiæ per multos cris annos: et si forte aliquando tuum videris pincernam, in cœna amicorum ludentem, hauritoriumque t in gyro per collum torquentem, scito te mox in brevi moriturum.

l
xviii,
u
Navigaturo
prædicat inve-
niendum so-
cium,

18 Quid plura? hæc eadem beati viri prophetatio sic per omnia est adimpleta, quemadmodum de Colgio est prophetata. Vir beatus quemdam de suis Monachum, nomine Trenanum u, gente Mocruuntir, Legatum ad Scotiam exire quadam præcepit die. Qui hominis Dei obsecutus jussioni, navigationem parat festinus, unumque sibi deesse navigatorem ceram Sancto queritur. Sanctus hæc consequenter eidem respondens, sacro promit de pectore verba, dicens; Nautam quem tibi adhuc non suppetisse dicis, nunc invenire non possum: vade in pace; usque quo ad Hiberniam pervenias, prosperos et secundos habebis flatus: quemdamque obvium videbis hominem eminens occurrurum, qui primus præ ceteris navis proram tuæ tenebit in Scotia: hic erit comes itineris per aliquot in Hibernia dies; teque inde revertentem ad nos usque comitabitur; vir a Deo electus, qui in hoc meo monasterio per omne reliquum tempus bene conversabitur. Quid plura? Trenanus accipiens a Sancto benedictionem, plenis velis per omnia transmoavit maria: et ecce appropinquanti ad portum naviculæ Laisranus x Mocumoie citior occurrit, tenetque proram: nautæ recognoscunt ipsum esse, de quo Sanctus prædixerat.

x
xix
y
alteri occur-
surum cetum,

19 Quadam die, cum vir venerabilis in Jona demoraretur insula, quidam frater Berachus y nomine, ad Ethicam z proponens insulam navigare, ad Sanctum mane accedens, ab eo benedici postulat. Quem sanctus intuitus, inquit; O fili, hodie intensius præcaveto, ne Ethicam cursu ad terram directo per latius coneris transicare pelagus, sed potius circumnens minores secus naviges insulas; ne videlicet aliquo monstruoso perterritus prodigio, vix inde possis evadere. Qui a Sancto accepta benedictione secessit; et navem conscendens Sancti verbum quasi parvipendens transgreditur. Majora proinde Ethici transmeans spatia pelagi, ipse et qui ibi inerant nautæ, vident; et ecce cetus miræ et immensæ magnitudinis, se instar montis erigens, ora aperit patula, nimis dentosa, supernatans. Tum proinde

remiges, depositio velo valde perterriti, retro reversi, D illam obortam ex belluino motu fluctuationem vix evadere potuerunt: Sanctique verbum recognoscen-tes propheticum, admirabantur. Eadem quoque die Sanctus Baitheneo, α ad supra memoratam insulam navigaturo, mane de eodem intimavit ceto; inquit, Hac præterita nocte media, cetus magnus de profundo maris se sublevavit, et inter Jonam et Ethicam insulam se hodie in superficiem eriget æquoris: cui Baitheneus respondens, inquit; Ego et illa bellua sub Dei potestate sumus. Sanctus; Vade, ait, in pace; fides tua in Christo te ab hoc defendet periculo. Baitheneus tum deinde a Sancto benedictione accepta, a portu evavigat: transcurisq; non parvis ponti spatiis, ipse et socii cetum aspiciunt: perterritisque omnibus, ipse solus æquer et cetum ambabus manibus elevatis benedicit subintrepidus: eodemque momento bellua magne se fluctui immergens, numquam deinceps eis apparuit.

19 Alio in tempore quidam Britanus β gente, nepos Niath Talaiarc, benedici a Sancto petivit, cum ceteris in mari eremum quæsiturus. Cui valedicens Sanctus, hoc de ipso propheticum protulit verbum. Illic homo, qui ad quærendum in oceano desertum pergit, non in deserto conditus jacebit; sed illo in loco sepelietur, ubi oves femina trans sepulcrum ejus minabit. Idem itaque Baitanus, post longos per ventosa circuitus æquora, eremo non reperta ad patriam reversus, multis ibidem annis cujusdam cellulæ dominus γ permansit, quæ Scotice Lath-reginden dicitur: iisdemque diebus accedit, quibus post aliqua mortuus est in Roboreto Calcagi, ut, propter hostilitatis incursum, vicina ad ejusdem loci ecclesiam plebucula cum mulieribus et parvulis confugeret; unde contigit, ut quadam die mulier deprebenderetur aliqua, quæ suas per ejusdem viri sepulcrum nuper sepulti oviculas minabat. Et unus ex his, qui viderant viris, sanctus Sacerdos dixit; Nunc prophetia S. Columbæ expleta est, multis prius divulgata annis. Qui utique supra memoratus Presbyter, inibi de Baitano enarrans retulit, Mailodranus δ nomine, Christi miles, gente Mocruin.

20 Alio in tempore Sanctus ad Ilinbinam ε insulam pervenit, eademque præcepit die, ut etiam Penitentibus ζ aliqua cibi consolatio indulgeretur. Erat tunc ibi inter Penitentes quidam Nemanus, filius Carthur; qui a Sancto jussus, renuit oblatam accipere consolationem: quem Sanctus his compellat verbis; O Neman, a me et Baitheneo indultam non recipis aliquam refectionis indulgentiam? erit tempus, quo cum furacibus furtivæ carnem in sylva manducabis equæ. Illic idem itaque postea ad seculum reversus, in saltu cum furibus talem comedens carnem, juxta verbum Sancti, de craticula η sumptam lignea, inventus est.

21 Alio in tempore Fratres interopesta nocte suscitavit Sanctus, ad quos in ecclesia congregatos dicit; Nunc Dominum intentius precemur: nam hac in hora aliquod inauditum in mundo peccatum perpetratum est, pro quo valde timenda judicialis vindicta. De quo peccato crastino die aliquibus paucis peregrinantibus intimavit, inquit; Post paucos menses, cum Lugaido θ et nesciente, infelix ille homuncio ad Jonam perveniet insulam. Alia itaque die Sanctus ad Diermitium, interjectis quibusdam mensibus, præcipiens profatur; Surge citius: ecce Lugaidus appropinquat: dicque ei, ut miserum, quem secum in navi habet, in Muleam ι propellat insulam, ne hujus insulæ cespitem calcet. Qui præcepto Sancti obsequitur; ad mare pergit, Lugaidoque adventanti omnia Sancti prosequitur de infelici viro verba. Quibus auditis ille infelix juravit, numquam se cibum cum aliis acce-

α
itemque Bai-
theneo;

xx
β
Baitano lo-
cum sepultu-
ræ,
E

7

δ

xxi.
ε
ζ
Nemano
committen-
dum ab eo
facimus.
F

xxii.
Absentis
parricidæ
et inverti
adventum
prænoscentis,

θ

ι

pturum,

A pturum, nisi prius Sanctum videret Columbam eumque alloqueretur. Quæ infelicis verba Diernitius, ad Sanctum reversus, retulit. Quibus auditis Sanctus ad portum perrexit; Baitheneoque, prolatis sacræ Scripturæ testimoniis, suggerenti, ut miseri pœnitudo susciperetur, Sanctus consequenter inquit: O Baithenee, hic homo fratricidium in modum perpetravit Cain, et cum sua matre mœchatus est. Tum deinde miser in littore flexis genibus, leges pœnitentiæ expleturum [se promisit, juxta Sancti judicationem. Cui Sanctus ait; Si duodecim annis inter Brittones, cum fletu et lacrymis pœnitentiam agens, nec ad Scetiam usque ad mortem reversus fueris, forsân Deus peccato ignoscet [tuo. Hæc dicens Sanctus, ad suos conversus, dicit; Hic homo filius est perditionis, qui quam promisit pœnitentiam non explebit: sed mox ad Scetiam revertetur, ibique in brevi ab inimicis interficiendus peribit. Quæ omnia, secundum Sancti prophetiam, ita contigerunt. Nam miser iisdem diebus ad Hiberniam reversus, in regione quæ vocatur Lea x, in manus incidens inimicorum, trucidatus est. Hic de nepotibus Turtrei λ erat.

prædicat, neglecta pœnitentia. dam-
nandum.

z

λ

B

ANNOTATA F. B.

a Obiit Domnaldus, filius Aidi, post patrem Rex Hiberniæ, anno 642, juxta Usserum in indice Chronologico; anno vero 639, juxta Quatuor Magistros: qui addunt, quod decesserit in Ardfothadh regione de Tir-Aedba, post pœnitentiæ palmam. Integræ enim anno in sua letali infirmitate, singulis diebus Dominicis communione corporis Christi refectus, interiit. De his fides sit penes Auctores.

b Dorsum-Cette, Hibernicè Druim-cheat appellatur, estque diæcesis Dorensis, in regione Ultoniæ Kiennachta vulgo dicta, in qua circa annum 586, inquit Colganus, habita sunt celebria regni Comitum, quæ Druymcettensia vocantur, quibus interfuit S. Columba, Aidus Anmirei Filius Rex Hiberniæ, et Aidanus filius Gaurani Rex Scotorum Albiensium, cum multis regni Principibus.

c Severinus Ketunnus libro 2 de Regibus Hiberniæ refert, Scandulanum, Principem Ossoriæ, ideo in vinculis a Rege Aido detentum fuisse, quia refractarius accusabatur in solvendo tributo, a majoribus solvi consueo Regibus Hiberniæ. Sed hæc cum Chronologia Quatuor-Magistrorum non consentiunt. Vide Colganum.

C

d Aidus, Filius Anmirei, filii Sedhnæ; postquam 27 annis regnasset, occubuit in prælio de Dunbolg in Lagenia, per Branduhium Lageniæ Regem interfectus anno 594. Ita Quatuor-Magistri.

e Impleta esse, nullus alius, quod sciam, Historicus narravit. Sufficit tamen Adamnani auctoritas, qui rei gestæ fuit ætate proximus: siquidem, ut dixi, Aidus filius Anmirei anno 594 obiit: a quo tempore triginta Principatus sui annos inchousse oportet Scandlanum, Ossoriæ Principem; adeoque Adamnani, qui seculo septima floruit, pene attigisse tempora.

f Difficile nunc invenire, quis locus iste, vel in qua regione fuerit, si tamen utriusque Regis mortem in annum 563 aut ultra referre liceat cum Quatuor-Magistris, non dubitare asserere, locum hunc in Pictorum regionibus fuisse, de quibus Bedæ lib. 3 cap. 4, arduis atque horrentibus montium jugis ab Australibus sunt regionibus sequestratæ etc.

g Fuit Laisranus Abbas Hiensis, mortuus anno 601, juxta Quatuor-Magistros. Coli eum asserit Colganus 16 Septembris, juxta Tamlactense aliosque. Diernitii vero coluntur varii apud Hibernos Martyrologos, præsertim 6 et 15 Januarii, ac 2 Augusti. An autem aliquo ex his diebus colatur iste, de quo hic agi-

tur, sæpiusque per decursum horum Actorum fit mentio (utpote uno ex primariis discipulis, in cujus gremio Sanctus expiravit) non audeat determinare Colganus, multum mihi ego.

h Supra, id est in titulo Capitis XII, ex quo verba desumpsi parenthesi inclusa, ad elucidandam narrationem.

i Muredachus itaque filios habuit binos, Murchertachum unum, ex Erca Dalriedianorum Principis filia, Mac-Ercæ dictum, a quo Baitanus nepos, de quo hic agitur: alterum Domnaldum, ex quo Eochodius. Occubuerunt autem, ut aiunt Quatuor Magistri, per Cronanum Kienactæ Regem seu Principem interfecti.

k Id est Hibernia, quo confirmatur, hanc prophetiam a Sancto in Britannia esse prolatam.

l Portus aliquis Scotiæ Albiensis, qui nunc quæretur frustra.

m Omisi ex textu voculas duas, hic namque; cum vicem illarum abunde supplerent verba tituli, parenthesi inclusa, sine quibus historia intelligi non poterat. Quis autem ille Oengussius, filius Aidi Commani? Colganus legendum putat. Colmani: existimatque eum esse, de quo Quatuor Magistri anno 616; sic dicunt Ægussius, filius Colmani Magni, Princeps Australium Onellorum, id est Princeps seu Rex Mediæ, obiit. Sed qui dicitur filius Colmani intelligendus esset Nepos. Unde vero cognomentum Bromba-chal acceperit, relinquatur divinandum.

E

n Dicitur hic Aidus Slane regnasse ab anno 594; et 596, cum Subineum cognatum suum interfecisset, partem regni amisisse. Colmano Rimiedo cum ipso regnante: qui, ut aiunt Quatuor Magistri, anno 600 ambo occubuerunt. Quod autem additur, postquam sex annis regnassent, de Aido Slane intelligi solum poterit: cum Colmanus non amplius quatuor regnaverit.

o Hic ille Rodericus est, in Vita S. Kentigerni 13 Januarii num. 31 nominatus Rederic: qui toto corde quærens Dominum, fidem Christi in regnum reparare studebat, eumque in finem S. Kentigernum ad se invitavit.

p De Petra Cloithe seu Alcluith, vide dicta in Comment. prævio §. 2 ad Acta S. Patricii 17 Martii, est enim ejusdem Sancti patria.

q Lugheus Moc-Cumin, cujus frater videtur fuisse Lugneus Mocumin, de quo infra num. 54; forsitan ex cognatione S. Brigidæ aut Maconii Regis Hiberniæ. Vide Colganum.

r Plumatiuncula, Lectulus plumis confectus aut F pulvinar: diminutivum a plumacium. Vide Caugium.

s Quæ parentesi inclusi, ex titulo desumpta sunt. De hoc Colgio seu Colgano, putat se egisse 20 Februarii Colganus.

t Hauritorium, instrumentum hauriendi, aut potius bibendi.

u De hoc Trenano egit Colganus 23 Martii.

x Inter diversos Laisranos cognomines, quærit Colganus, de quo hic agatur, nec satis definire valet.

y De hoc Berachio, ut Sancto, existimat se egisse Colganus 5 Februarii.

z Ethica insula, quæ lib. 3 vocatur ab Adamnuno Terra-Ethica, versus Orientem Septentrionalem respectu Hiensis Insulæ posita, insigni monasterio de Campo-lunge altisque pluribus ornata, forsitan eadem est, quæ vulgo Heth-land. Latine Hethlandia a Georgio Buccanano in descriptione Scotiæ pag. 39 vocatur, sexaginta milliaria longa, et hinc quandoque Continens appellata.

α Baitheneus hoc eodem die colitur. Vide Vitam ejus infra.

β Colganus quærit, quis sit hic Baitanus inter plures

D

AUCTORE
ADAMN.

AUCTORE
ADAMN.

A plures homonymos (nomen enim gentis distinctivum omissum est) ipsum adli, si conjecturam cupis.

γ Cellulæ Dominus, aut quia solus inhabitabat, aut quia paucorum Monachorum Prior erat. Cellula autem Rath-reginden (ut legendum putat Colganus) est Diæcesis Derensis, secundum ejusdem Colgani opinionem.

δ Alii legunt Moel-Odhrannus. an. et quando colatur, inquit Colganus, nihil certi affirmans. Christi Miles, id est Monachus, fuisse intelligitur.

ε Certum est Colgano, Hiubinam esse unam ex Hebridibus, quamvis nunc nulla insula talis nominis extet; tempore enim nomen illud in aliud transit.

ζ Pœnitentes intellige, qui post grave peccatum in aliquod monasterium ad tempus se subdulerant, majori præ reliquis austeritate macerantes sese.

η Sumptam de craticula lignea, cui supra carbonem carnem imposuerant, quia ferream non habebant ad munus.

θ Existimat Colganus hunc esse Lugaidom de Tir Dacroeldi, de quo agunt Hibernica Martyrologia 31 Januarii.

ι Mulea insula una Hebridum, nunc Mula.

κ Est Regio septentrionalis Ultoniæ, comitatus Ændromensis.

λ Nepotes Turtrei, populi septentrionalis Ultoniæ, vulgo Ili Tuirtre, id est Nepotes Turtrei, reliquerunt suum nomen parti Comitatus Ændromensis, quæ etiam nunc Ili-tuirtre vocatur. Ita Colganus.

CAPUT IV.

De rebus levioris momenti prophetat: mortem variis et pœnam peccatorum prænuntiat.

Quadam die Baitheneus a ad Sanctum accedens ait; Necesse habeo, ut aliquis de Fratribus mecum Psalterium, quod scripsi, pereurrens emendet. Quo audito Sanctus sic profatur: Cur hanc super nos inferis sine causa molestiam? nam in tuo hoc, de quo dicis, Psalterio, nec una superflua reperietur littera, nec alia deesse, excepta I vocali, quæ sola deest. Et sic toto perlecto Psalterio, sicut Sanctus prædixerat, repertum, et exploratum est. * Quadam itidem die, ad focum in monasterio sedens, vidit Lugbeum b, gente Mocumin, eminus librum legentem; cui repente ait: Fili, precave: aestimo enim, quod quem lectitas liber, in aquæ plenum sit casurn vasculum. Quod mox ita contigit: nam ille supra memoratus juvenis, post aliquod breve intervallum, ad aliquam consurgens in monasterio administrationem, verbi oblitus beati viri, quem sub axilla negligentius inclusit, subito in hydriam aqua repletam cecidit liber. * Alia inter hæc die ultra fretum c Jonæ insule clamatum est. Quem Sanctus, sedens in tuguriolo tabulis suffulto, audiens clamorem, dicit Homo, qui ultra clamat fretum, non est subtilis sensus: nam hodie mei corniculum atramenti inclinaus effundet. Quod verbum ejus ministrator Diermitius audiens, paulisper ante januam stans, gravem expectabat superventurum hospitem, ut corniculum defenderet: sed alia mox faciente causa, inde recessit: et post ejus recessum hospes molestus supervenit, Sanctumque osculandum appetens, ora vestimenti inclinatam effudit atramenti corniculum.

23 Alio itidem tempore tertiæ feriæ Sanctus fratribus sic profatur; Crastina quarta feriæ jejunare proponimus d: sed tamen, superveniente quodam molesto, consuetudinarium solvetur jejunium. Quod ita ut Sancto præostensum est, accidit. Nam mane eadem quarta feriæ, alius ultra fretum clamitabat

proselytus, Aidanus e nomine, filius Fernoi: qui, ut fertur, duodecim annis Brendano ministravit. Mœcualti, vir valde religiosus: qui ut advenit, ejusdem diei, juxta verbum Sancti, jejunationem solvit. * Quodam quoque die, quemdam ultra fretum audiens clamitantem, Sanctus hoc profatur modo; Valde miserandus est ille clamitans homo, qui aliqua ad carnalia medicamenta petiturus pertinentia, ad nos venit: cui opportunius erat veram de peccatis hodie pœnitodinem gerere; nam in hujus fine hebdomadis morietur. Quod verbum, qui inerant præsentēs, adveniēti misero intimarunt. Sed ille parvipendens, acceptis quæ poposcerat, citius recessit; et secundum Sancti propheticum verbum, ante finem ejusdem septimaniæ mortuus est.

24 Alio itidem tempore Lugbeus, gente Mocumin, ejus supra mentionem fecimus, quadam ad Sanctum die post frugum veniens triturationem, nullo modo ejus faciem intueri potuit, miro superfusam rubore; valdeque pertimescens cito aufugit. Quem Sanctus complosis paulum manibus revocat. Qui reversus, a Sancto statim interrogatus, cur ocyus aufugisset, hoc dedit responsum: Ideo fugi, quia nimis pertimui. Ac post aliquod medium intervallum fiducialius agens, audet Sanctum interrogare, inquit; Numquid in hac hora tibi aliqua formidabilis ostensa visio est? Cui Sanctus talem dedit responsionem: Tam terrificæ ultio nunc in remota orbis parte peracta est. Qualis, ait juvenis, vindicta, et in qua regione facta? Sanctus tum sic profatur? Sulfurea de cœlo flamma super Romani juris civitatem, f intra Italiæ terminos sitam, hac hora effusa est: tria ferme millia virorum, excepto matrum puerorumque numero, disperierunt. Et antequam præsens finiatur annus, Galliæ nautæ, de Galliarum provinciis adventantes, hæc eadem tibi enarrabunt. Quæ verba post aliquot menses, veridica fuisse, sunt comprobata. Nam idem Lugbeus simul cum sancto viro ad Caput regionis g pergens, naucelerum et nautam adventantis barcæ interrogans, sic omnia illa de civitate cum civibus, ab eis audit enarrata, quemadmodum a prædicabili viro sunt prædicta. -

25 Quadam brumali et valde frigida die, Sanctus magno molestatus mœrore, flevit. Quem suus ministrator Diermitius de causa interrogans mœstitiæ, hoc ab eo responsum accepit: Non immerito, o filiole, ego hac in hora contristor, meos videns monachos, quos Laisranus nunc gravi fatigatos labore in alicujus majoris domus fabrica molestat, quæ mihi valde displicent. Mirum dictu! Eodem momento horæ Laisranus, habitans in monasterio Roboreti-campi, quodammodo coactus, et quasi quadam pyra intrinsecus succensus, jubet Monachos a labore cessare, aliquamque cibationum consolationem præparari; et non solum in eadem die otuari, sed et in ceteris asperæ tempestatis diebus requiescere. Quæ verba ad Fratres consolatoria a Laisrano dicta, Sanctus in spiritu audiens, flere cessavit; et mirabiliter gavisus ipse, in Jona insula commanens, Fratribus, qui ad præsens inerant, dixit; Et Laisranum monachorum benedixit consolatorem.

26 Alio in tempore Sanctus, in cacumine sedens montis, qui nostro hodie monasterio eminus supereminet, ad suum ministratorem Diermitium conversus, profatus est dicens; Miror quare tardius appropinquat quedam de Scotia navis, quæ quemdam advehit sapientem virum; qui in quodam facinore lacrymosam gerens pœnitodinem; mox adveniet. Post proinde haud grande intervallum, ad Austrum prospiciens minister, velum navis videt

D
c

xxvii,

advenam peccatorem cito moriturum,

xxviii

civitatem Italix caestri igne deletam,

E

deque ea intra annum affore nuntium;

g

xxix.

Monachos suos nimio labore premi

F

et quiescere jussos:

xxx.

advenire hospitem pœnitentem

ad

xxiii.
u
Propheticæ novit unicum in Psalterio mendum,

xxiv.
b
libellum in aquam casurum,

xxv.
c
atramentarium suum everterendum,

xxvi.
d
jejunium solvendum ob adventum hospitis,

A ad portum propinquantis; quam cum Sancto adventantem demonstraret, cito surgit, inquit; Eamus proselyto obviam, ejus veram suscipit Christus poenitentiam. At vero Techmanus *h* de navi descendens, Sancto ad portum pervenienti obvius occurrit; cum fletu et lamento ante pedes ejus ingenuculans flexis genibus, amarissime ingemuit; et eorum omnibus qui ibidem inerant, peccantias confitetur suas. Sanctus tum cum eo pariter illacrymans, ad eum ait; Surge, fili, et consolare: dimissa sunt tua, quae commisisti peccamina; quia, sicut scriptum est, Cor contritum et humiliatum Deus non spernit. Qui surgens, gaudenter a Sancto susceptus, ad Baitheneum, tunc temporis in Campolunge *i* Praepositum commorantem, post aliquot dies, in pace commigrans. * Alio in tempore lino mittens Monachos ad suum alium Monachum, nomine Cailltanum, *h* (qui eodem tempore Praepositus erat in cella, quae hodie ejus Fratres Diuni *l* vocabulo vocitatur, stagno adhærens Abae fluminis) hæc per eosdem nuntios Sanctus commendat verba: Cito euntes, ad Cailltanum properate; dicitoteque ei, ut ad me sine ulla veniat morula. Qui verbo Sancti obsecuti exenntes, et ad cellam Diuni pervenientes, suæ legatiunculæ qualitatem Cailltano intimaverunt: qui eadem hora, nullo demoratus modo, Sancti prosecutus legatos, ad eum in Jona insula commorantem, eorum itineris comes celeriter pervenit. Quo viso, Sanctus ad eum taliter locutus, his compellat verbis: O Cailltane, bene fecisti ad me obedienter festinando: requiesce paulisper. Idcirco ad te invitandum misi amans amicum, ut hic mecum in vera finias obedientia vitæ cursum tuæ: nam ante hujus hebdomadis finem ad Dominum in pace transibis. Quibus auditis, gratias agens Deo, Sanctum lacrymans exosculatus, ad hospitium, accepta ab eo benedictione, pergit: eademque subsecuta infirmatus nocte, juxta verbum Sancti, in eadem septimana ad Christum Dominum emigravit.

xxxii. 27 Quadam Dominica die, ultra saepe memoratum clamaturnum est fretum: quem audiens Sanctus clamorem, ad Fratres, qui ibidem inerant; Ite, ait, celeriter, peregrinosque, de longinqua venientes regione, ad nos ocyus adducite. Qui continuo obsecuti transferantes, adduxerunt hospites. Quos Sanctus exosculatus, consequenter de causa percunctatur itineris. Qui respondentes aiunt; Ut hoc etiam anno apud te peregrinemur, venimus. Quibus Sanctus hanc dedit responsionem: Apud me, ut dicitis, spatio anni unius peregrinari non poteritis, nisi prius Monachicum promiseritis votum. Quod qui inerant praesentes, valde mirati sunt, ad hospites, eadem hora adventantes, dici. Ad quæ Sancti verba senior respondens Frater, ait: Hoc in mente propositum licet in hanc horam usque nullatenus habuerimus; tamen tum sequemur consilium, divinitus (ut credimus) inspiratum. Quid plura? Eodem horæ momento oratorium cum Sancto ingressi, devote flexis genibus votum monachiale voverunt *m*. Sanctus tum deinde ad Fratres conversus, ait: Ili duo proselyti, vivam Deo seipsos exhibentes hostiam, longaue in brevi Christianæ tempora militiæ complentes, hoc mox eodem mense ad Christum Dominum in pace transibunt. Quibus auditis, ambo Fratres, gratias Deo agentes, ad hospitium deducti sunt: interjectisque diebus septem, senior Frater corpit infirmari, et eadem peracta septimana ad Dominum migravit: similiter et alter, post septem alios dies infirmatus, ejusdem in fine hebdomadis ad Dominum, feliciter transit. Et sic, secundum Sancti veridicam prophetiam, intra ejusdem mensis terminum, ambo praesentem finiunt vitam.

28 Cum per aliquot dies in insula demoraretur Scia *n* vir beatus, alicujus loci terrulam mari vicinam baculo percutiens, ad comites sic ait: Mirum dictu, o Filioli; Hodie in hac hujus loci terrula quidam gentilis senex, naturale per totam bonam custodiens vitam, et baptizabitur, et morietur, et sepelietur. Et ecce, quasi post unius intervallum horæ, navicula ad eundem supervenit portum: ejus in prora quidam advectus est senex decrepitu, Geonæ *o* insulae Primarius cohortis: quem bini juvenes de navi sublevantes, ante beati conspectum viri deponunt. Qui statim, verbo Dei *n* Sancto per interpretem recepto credens, ab eo baptizatus est: et post expleta baptismationis ministeria, sienti Sanctus prophetizavit, eodem in loco consequenter obiit; ibidemque socii, congesto lapidum acervo, sepelierunt; qui hodieque in ora cernitur maritima; fluviusque ejusdem loci, in quo idem baptismum acceperat, Dobur Art-Brauni *p* usque in hodiernum nominatus diem, ab accolis vocitatur. * Alio in tempore, trans Britannia dorsum *q* iter agens, aliquo in desertis vehiculo agellis reperto; ibidem, juxta alicujus marginem rivuli, stagnum intrantis, Sanctus mansionem faciens; eadem nocte dormientes, semisopore degustato, suscitavit comites, dicens; Nunc, nunc, celerius foras exeuntes nostram, quam ultra rivum naviculam posuistis, in domum huc citius advehite, et in viciniore domuncula ponite. Qui continuo obediens, sicut eis praeceptum est, fecerunt. Ipsi quoque iterum quiescentibus, Sanctus post quoddam intervallum silenter Diernitium pulsavit, inquit; Nunc stans extra domum aspice, quid illo agitur viculo, ubi prius posuisti naviculam. Qui Sancti praecepto obsecutus, domum egreditur: et respiciens, videt vicum flamma vastante totum concremari: reversusque ad Sanctum, quod ibidem agebatur retulit. Sanctus proinde Fratribus, de quodam narravit temulo persecutore, qui eadem domus eadem incenderat nocte.

29 Quodam itidem die Sanctus, in suo sedens tugurio, Colgio *r* eidem lectitanti juxta se, Prophetizans ait: Nunc unum tenacem Primarium de tua Praepositis dioceseos, demones ad inferna rapiunt. At vero hoc audiens Colgius, tempus et horam in tabula describens, post aliquot menses ad patriam reversus, Gullanum filium Tachtin eodem horæ momento obisse, ab accolis ejus regionis percunctatus invenit, quo vir beatus eidem a demonibus raptum enarravit *. Alio in tempore supra memoratus Presbyter Findchanus *s*, Christi miles [illius monasterii fundator, quod Schotice Arthain nuncupatur, in Ethica terra] Aidum cognomento Nigrum, regio genere ortum, Cruthinim *t* gente, de Scotia ad Britanniam sub Clericatus habitu secum adduxit, ut in suo apud se monasterio per aliquod peregrinaretur annos: qui scilicet Aidus niger valde sanguinarius homo, et multorum fuerat trucidator, qui et Diernitium filium *r* Cerbuill, totius Scotiae Regnatorem Deo auctore ordinatum, interfecerat. Hic itaque idem Aidus, post aliquantum in peregrinatione transactum tempus, accito Episcopo, quamvis non recte, apud supradictum Findchanum Presbyter ordinatus est. Episcopus tamen non ausus est super caput ejus manum imponere, nisi prius idem Findchanus, Aidum carnaliter amans, suam capiti ejus pro confirmatione imponeret dextram. Quæ talis Ordinatio, cum postea sancto intimaretur viro, agre tulit: tum proinde hanc de illo Findchano, et de Aido ordinato, formidabilem profatur sententiam, inquit: Illa manus dextera, quam Findchanus, contra fas et jus ecclesiasticum, super caput filii perditionis imposuit, mox computrescet; et

D
ATCTORE
AHAMN.
h
XXXIII.
Senem, qui
tota vita le-
gem naturæ
servaverat.

o

de lege Chri-
sti instruit et
baptizat.

p

XXXIV.
q
naviculum
suam in-
cendio mox
scenturo
subducit
E

XXXV.
r
Araram ad
inferos rapti
et let.

p
XXXVI
s

t
Intellecta
irregulari
Aidi ordi-
natione,

u

sponsori ejus
dextram prae-
morituram,

ACTORE
ADAMN.

et Aldo finem
infelicem præ-
dicit.

x

y

A et post magnos dolorum cruciatus, ipsum in terra sepelienda præcedet; et ipse post suam humatam inanum, per multos superstes victurus est annos. Ordinatus vero indebite Aidus, sicuti canis ad vomitum revertetur suum, et ipse rursus sanguinolentus trucidator existet, et ad ultimum lancea jugulandus, de ligno in aquam cadens, submersus morietur: talem multo prius terminum promeruit vitæ, qui totius Regem trucidavit Scotiæ. Quæ beati viri prophetia, de utroque adimpleta est. Nam Presbyteri Findchani dextera, per pugnum putrefacta, in terram eum præcessit; in illa sepulta insula, quæ Ommon nuncupatur: ipse vero, juxta verbum S. Columbæ, per multos post vixit annos: Aidus vero Niger, solummodo nomine x Presbyter, ad sua priora reversus scelera, dolo lancea transfixus, de prora ratis in aquam lapsus stagneam, disperiit y.

ANNOTATA F. B.

a S. Columbæ discipulus et successor, de quo sæpius.

b De hoc actum Capite præcedenti Annot. q.

B c Certum videtur, Insulas illas, quas nunc Hebrides vocamus, et quarum una est Jona, angustioribus fretis seu æstuariis ab invicem distingui, ut facile trans fretum clamorem audire potuerit S. Columba. Intelligitur autem clamor iste fuisse indicium alicujus, transvelli petentis.

d Hinc apparet, inquit Colganus, quam vetus sit illa consuetudo jejunandi feria quarta, quam in hunc usque diem videmus in Hibernia servari. Sed meram consuetudinem fuisse citra præceptum, colligitur ex eo, quod in gratiam hospitis solveretur. Ferum succedente tempore, non tantum in Monachorum claustris hæc consuetudo permansit; sed per Monachos Episcopos ad omnes fideles, per universam Britanniam propagata est. Sane Odo Episcopus Cantuariensis, seculo decimo ad medium vergente, constitutionis suæ Cap. 9 aut præcepit in sua provincia, aut prius præceptum fuisse declaravit.

e De duobus hic nominatis Monachis aut Sanctis, Aidano et Brendano, varias adfert conjecturas Colganus, ut a reliquis ejusdem nominis eos discernat. Ipsum vide, si curiosus es.

C f Notkerus, ad novam Junii in elogio S. Columbæ, asserit Romani juris civitatem, de qua hic mentio, eam esse ad cujus ruderem Civitas nova Istriæ, excitata est: verosimiliter non diu ante seculum octavum, imo octavo seculo, Caroli Magni temporibus. Sed longe celebrior quæstio est, quodnam nomen habuerit ista, quæ divinitus conflagravit civitas. Quidam voluit antiquam Emonam fuisse, ex Argonauticis fabulis notam: contra quem Sconlebius, Archidinuconus Carniolæ inferioris, dignum eruditissimo auctore librum edidit, quo antiquæ Emonæ nomen suæ Carniolæ et Lubacensi civitati vindicat. Argumenta præcipua paucis perstricta invenies xxix Maji, ad translationem S. Maximi. Ne itaque actum agam, ex eodem solum noto, in Istria a Ptolomæo statui civitatem nomine Alvum, quam idem Schontebius existimat fuisse eam, ex cujus cineribus nata est Civitas Nova. Nam Cluverius testatur, se vidisse in mappa antiqua Geographica fluvio Quaeto intersectam Istriam, juxtaque Prætorium nomine Silvum: ut autem vic dubium videtur, quin cursu temporis Quaetus in Quietus transierit, ita credibile est; errore scribentis Alvum in Silvum transiisse. Adeoque in Istria, ubi nunc Civitas Nova est ad Quietum fluvium, antiquitus Alvum stetit ad Quaetum. Et hanc non Hunni, non Sclavi, sed Deus ipse seculo sexto in justam peccatorum punitionem evertit, teste Notkero; cujus scriptoris si

D antiquitatem spectes, scripsit in fine noni seculi, centum ut minimum annis antequam Episcopi Civitatis novæ, se Emonenses scriberent. Est autem Istria Italicarum Provinciarum sub dominio Veneto una; atque hoc sensu hic dicitur Romani juris, id est, intra Italiæ terminos sita fuisse civitas illa.

g Caput regionis quod sit vide infra Annotatione q. Barca autem navim significavit.

h Fechnanus hic, quisnam sit Sanctus, et quando colatur quærit Colganus, nec certo definit: ego existimo, nisi alia suppetant argumenta, eum nullo cultu publico coli.

i Monasterium Campi-lunge est in Ethica, Britannia insula, ut dixi Cap. 3 Annot. z.

k Difficile est, ut fatetur Colganus, reperire, qua die colatur hic S. Caillanus; supponit enim ipsum coli. Nec mirum est plures esse Sanctos ejusdem nominis, cum illud veteri lingua Scotica Macilentum significet.

l Dimæ legendum videtur Colgano non Diuni: nomen enim Dinus Hibernicum non est, sed Dima. De flumine Aba nihil alibi reperio.

m Notat Colganus, emissam hic fuisse Professionem Religiosam, prætermissa anno Probationis. Sane in Fatis Sanctorum plura hujus rei suppetunt exempla. Ut enim recte ostendit Suarez Tom. 3 de Religione lib. 5 Cap. 12 a jure divino nulla probatio fuit requisita, sed solum humano; antiquitas quidem ex usu tantum aut præscripto sanctorum Fundatorum, non expresse determinato tempore, quomdiu durare deberet. Alexander autem III sic integrum annum præmitti voluit, ut esset illo omisso Professio invalida, nisi Religio et Novitius consensu mutuo abbreviari voluissent. Tandem Concilium Tridentinum sess. 25 Cap. 13 de Regularibus sic sanxit, ut, quomodocumque annus Probationis integer omitteretur, Professio subsequenda esset nulla.

n Scia, insula Hebridum una, earumque maxima, quadraginta duo millia passuum longa, alibi octo, alibi duodecim lata. Ita Buccanani in descriptione Scotiæ.

o Hæc Insula quamvis videatur esse Hebridum una, nullibi tamen ejus mentionem reperio apud Cambdenum, aut Buchananum: verosimiliter, antiquo nomine obliterato.

p Id est fluvius Art-Branani, erat enim hoc nomen Centurioni, inquit Odonellus.

q Hunc locum, si qua elucidatione indiget, explanare poterit Georgius Buchananus in descriptione Scotiæ, lib. 1 fol. 6 num. 70, ultra Cnapdaliæ ad occidentem hibernum excurrit Cantiera, hoc est Regionis caput, Hiberniæ occurrens, a qua modico freto dirimitur; ipsa longior quam latior, adeo arctis faucibus Cnapdaliæ conjungitur, ut vix mille passus expleant; idque spatium nihil aliud quam arena sit, adeo humilis, ut per eam naviculis tractis nautæ plerumque navigandi compendium quaerant. Hanc attingit Lorna, Argatheliæ adjacens, e' usque ad Abriam pertingens, Regio plana nec in secunda, qua Grampius mons humilior est, et magis pervius, Braid-Albin regio vocatur; hoc est quasi altissimam Scotiæ partem dicas; ac ubi maxima pars illa attollitur, Drum Albin, id est Scotiæ dorsum vocatur. Nec omnino sine causa: ex eo enim dorso flumina in utrumque mare decurrunt.

r Hunc Colgium existimat Colganus coli 20 Februarii, et eadem die de illo egit, putotque ecclesiæ de hill Colgon nomen ab eo relictum. Nos de eo tunc egimus inter Prætermisos, vocatur in titulo capitis Colgius filius Cellarch.

s Vitam S. Findchani dedit Colganus 11 Martii, quo die a nobis de eo actum inter Prætermisos.

t Aidus hic, cognomento Niger, gente Cruthinius,

A a Quatuor-Magistris quondamque Rex Ultoniæ out Dalloredix vocatur; quo confirmatur id quod dixi Aunot. α ad caput 2 hujus libri, per Cruithinium, non Regem Pictorum (ut vult Colganus) sed Regulum quemdam Ultoniæ Dallaredixve intelligendum.

v Id est, filium Fergusii, cognomento Cerbuil.

x Non moribus Presbyter, quamvis valide ordinatus.

y Non ergo a Fiachna successore in prælio cæsus est, ut existimasse videntur Quatuor-Magistri, sed jussu forsitan ipsius bello petitus, victusque et in fuga agnitus, ne comprehenderetur, in aquas desiliit, et submersus est.

CAPUT V.

Alia prophetici spiritus et longe dissita cognoscentis testimonia.

xxxvii
Discipuli a labore redeuntes, B
suavem sentiunt odorem, et calorem,
seque mirabiliter recreari, C
a S. Columbā, spiritualiter ipsis occurrente;
eiusdem in ecclesia cantantis vox,

Inter has prædicabiles prophetici spiritus prophetationes, non abs re videtur etiam de quadam spirituali consolatione nostris commemorare litterulis, quam aliquando S. Columbæ Monachi, spiritu ejus ipsis in via obvianti, sentiebant. Alio namque in tempore Fratres, post missionis opera, vespere ad monasterium redeuntes; et ad illum pervenientes locum, qui Scotice nuncupatur Cuil-Eilne (qui utique locus inter Occidentalem Jonæ insulæ campulum, et nostrum monasterium medius esse dicitur) mirum quid et inconsuetum singuli sibi sentire videbantur, quod tamen alius alii intimare nullo modo audebat, et sic per aliquot dies eodem in loco, eademque vespertina sentiebant hora. Fuit autem iisdem in diebus S. Baitheneus inter eos operum dispensator, qui sic ad ipsos alia die est prolocutus, inquit: Nunc, Fratres, confiteri debetis singuli, si aliquod, in hoc medio loco inter messem et monasterium, inconsuetum et inopinatum sentitis miraculum. Unus tum eis senior; Juxta tuam, ait, jussionem, quod mihi hoc in loco ostensum est dicam: nam et in his prætereuntibus dieculis, et nunc etiam, quandam miri odoris fragrantiam, acsi universorum florum, in uno sentio collectorum; quemdam quoque quasi ignis ardorem, non poenalem, sed quodammodo suavem; sed et quandam insuetam et incompatibilem infusam lætificationem, quæ me subito mirabiliter consolatur, et in tantum lætificat, ut nullius mœroris, nullius laboris meminisse possim: sed et onus, quod meo, quamvis grave, porto in dorso; ab hoc loco, usquequo in monasterium perveniatur, quomodo nescio, in tantum relevatur, ut me oneratum non sentiam. Quid plura? Sic omnes illi messores operarii de se sigillatim profitentur per omnia sensisse, sicuti unus ex eis coram enarraverat; singulique simul flexis genibus, a Sancto postularunt Baitheneo, ut ejusdem miri solaminis causam et originem, quod et ipse sicut et ceteri sentiebant, illis ignorantibus intimare procuraret. Quibus consequenter hoc dedit responsum: Scitis, inquit, quod noster senior Columba de nobis anxie cogitet, et ad se tardius pervenientes ægre ferat, memor nostri laboris; et ideo, quia corporaliter obviam nobis non venit, spiritus ejus nostris obviat gressibus, qui taliter nos consolans lætificat. Quibus auditis verbis ingeniculantes, cum ingenti gratulatione, expansis ad cælum manibus, Christum in sancto venerantur et beato viro.

31 Sed et hoc silere non debemus, quod nobis ab expertis quibusdam de voce Psalmodiæ beati viri indubitanter traditum est: quæ scilicet vox venerabilis viri, in ecclesia cum Fratribus decantantis, aliquando per quatuor stadia, hoc est quin-

gentos passus, aliquando vero per octo, hoc est mille passus, incomparabili elevata modo audiebatur. (Mirum dictu!) nec in auribus eorum, qui secum in ecclesia stabant, vox ejus modum humanæ vocis in clamoris granditate excedebat; sed tamen eadem hora, qui ultra mille passuum longinquitatem stabant, sic clare eandem audiebant vocem, ut illos quos canebat versiculos, etiam per singulas possent distinguere syllabas. Similiter autem ejus vox in auribus prope et longe audientium personabat. Sed hoc miraculum de voce beati viri, non semper, sed raro accidisse comprobatur; quod tamen sine divini Spiritus gratia nullo modo fieri potuisset. Sed et illud non est tacendum, quod aliquando de tali et incomparabili vocis ejus elevatione, juxta Brudei a Regis munitionem, accidisse traditur. Nam ipse Sanctus, cum paucis Fratribus, extra Regis munitionem, dum Vespertinales Dei laudes ex more celebraret, quidam Magi ad eos propius accedentes, in quantum poterant, prohibere conabantur, ne de ore ipsorum divinæ laudis sonus inter Gentiles audiretur populos. Quo comperto, Sanctus quadragesimum et quartum Psalmum decantare cepit; mirumque in modum ita vox ejus in aere eodem momento, instar alicujus formidabilis tonitruum, elevata est, ut et Rex et populus intolerabili essent pavore perterriti.

32 Alio tempore, cum in Scotia per aliquot Sanctus demoraretur dies, alium currui insedentem videns Clericum, qui gaudenter peragrabat Campum Breg b; primo interrogans de eo quis esset, hoc ab amicis ejusdem viri de eo accipit responsum: Ille est Lugaidus, homo dives et honoratus in plebe. Sanctus consequenter respondens, inquit: Non ita video, sed homuncio miser et pauper, in die quo morietur, tria apud se vicinorum prætersoria in una retinebit maneria, unumque electum de vaccis præterseriorum occidi jubebit sibi: de cujus cocta carne postulabit aliquam sibi partem dari, cum meretrice in eodem lectulo cubanti: de qua particula morsum accipiens, statim ibidem strangulabitur et morietur. Quæ omnia, sicut ab expertis traditur, juxta propheticum adimpleta sunt verbum. * [Nemanum d filium Grutricæ] cum Sanctus de malis suis corripere, parvipendens Sanctum subsannabat. Cui respondens vir beatus, ait: In nomine Domini, Nemanæ, aliqua de te loquar veridica verba. Inimici tui reperient te in eodem cum meretrice cubantem cubiculo, ibidemque trucidaberis: dæmones quoque ad locum poenarum tuam rapiant animam. Ille idem Nemanus, post aliquot annos in uno cum meretrice lectulo repertus in regione Cainle, juxta verbum Sancti, ab inimicis decapitatus desperit. Alio in tempore Sanctus, cum in Scotiensium paulo superius moraretur memorata regione, casu Dominica die, ad quoddam devenit vicinum monasterium, quod Scotice Troit e vocitatur. Eodem proinde die quemdam audiens Presbyterum, sacræ Eucharistiæ mysteria conficientem; quem ideo Fratres, qui ibidem commanebant, ad Missarum elegerant peragerenda solennia, quia valde religiosum æstimabant; repente hanc formidabilem de ore profert vocem: Munda et immunda pariter nunc periscisci cernuntur, hoc est munda sacræ Oblationis mysteria per immundum hominem ministrata, qui in sua interim conscientia aliquod grave occultat facinus. Hæc qui inerant audientes, tremefacti nimirum obstupuerunt. Ille vero, de quo hæc dicebantur verba, coram omnibus peccantiam compulsus est suam confiteri: Christi-que commilitones, qui in ecclesia Sanctum circumstantes, occulta cordis audierant manifestantem, divinam in eo scientiam cum magis admiratione glorificaverunt.

D
AUCTORE
ADAMN.

a longe
dis'antibus
clare percipi-
tur:

a

et instar
tonitruum
personat.
E

xxxviii
Infestam
mortem præ-
dicit uni
b

c

d
xxxix.
alterique
fornicariis

F
Indigne
celebrantis

p

peccata reve-
lat.

A 33 Alio in tempore Sanctus, in Jona commanens insula, accitis ad se binis de Fratribus viris, quorum vocabula Lugbeus et Silvaus, f eisdem præcipiens dicit : nunc ad Maleam transfretate insulam, et in campulis mari vicinis Ercum [Mocu Druidi] quaerite furacem; qui nocte præterita, solus occulte de insula Colosso g perveniens, sub sua fœno tecta navicula, inter arenarum cumulos, per diem se occultare conatur, ut noctu ad parvam transnaviget insulam, ubi marini nostri juris vituli h generantur et generant, ut de illis furanter occisis, edax valde furax suam replens naviculam, ad summ repedet habitaculum. Qui hæc audientes, obsecuti emigrant; furemque in locis a Sancto præsignatis absconsum reperiunt, et ad Sanctum, sicuti illis præceperat, perduxerunt. Quo viso Sanctus ad eum dicit : Quare tu res alienas, divinus transgressus mandatum, saepe furaris? Quando necesse habueris, ad nos veniens, necessaria accipies postulata. Et hæc dicens præcipit vervecem occidi, et pro phocis dari misero furaci, ne vacans ad sua remearet. Et post aliquantulum tempus, Sanctus in spiritu vicinam furis prævidens mortem; Baitheneum, eo tempore Præpositum, commorantem in Campo-lunge, mittit, ut eidem furi quoddam pingue pecus et sex molios novissima mittat munera. Quibus a Baitheneo sicut Sanctus commendaverat transmissis, ea die inventus est morte subita præventus furax misellus, et in exequis ejus transmissa expensa sunt xenia. Alio in tempore Sanctus, cum juxta stagnum Cei i prope ostium fluminis, quod latine Bos dicitur, die aliqua cum Fratribus sederet; quidam ad eos Scoticus Poeta devenit : qui cum post aliquam recessisset sermocinationem, Fratres ad Sanctum; Cur, aiunt, a nobis regrediente Cronano, aliquod ex more suæ artis canticum non postulasti modulabiliter decantari? Quibus Sanctus : Quare et vos nunc inutilia profertis verba? Quomodo ab illo misero homuncione carmen postularem letitiæ, qui nunc ab inimicis trucidandus, finem adusque ocyus pervenit vitæ. His a Sancto dictis; ecce plura lumen aliquis clamat homo, dicens : Ille Poeta, qui a vobis sospes nuper rediit, hora in hac ab inimicis in via interceptus est. Omnes tum qui præsentibus inerant, valde mirati, se invicem intuentes, obstupere.

34 Alio itidem in tempore, Sanctus in Jona commanens insula, repente inter legendum summo, cum ingenti admiratione, gemitu ingemuit mæsto. Quod videns, qui præsens inerat Lugbeus Mocu-blai, cœpit ab eo peremctari subiti causam mœroris. Cui Sanctus valde mœstificatus hanc dedit responsionem : Duo quidam nunc Regii generis in Scotia, mutuis inter se vulneribus transfixi desperierunt, haud procul a monasterio, quod dicitur Cellois in provincia Mugdornorum l; octavaque die, hac peracta hebdomade, ultra fretum alius clamat, qui huc de Hibernia veniens, ita taliter facta enarrabit. Sed hoc, o filiule, quamdiu vixero, nemini indices. Octava proinde ultra fretum clamatum est die, Sanctus tum supra memoratum ad se Lugbeum vocans, silenter ad eum ait; Qui nunc clamat ultra fretum, ipse est, de quo tibi prius dixeram, Longeus viator; vade, et adhuc eum ad nos; Qui celeriter adfectus, inter cetera hoc etiam retulit; Duo, inquit, in parte Mugdornorum nobiles viri, se mutuo vulnerantes, mortui sunt, hoc est Colman canis m filius Aileni, et Romanus filius Aidi fili Colgan, de Anteriorum genere, prope fines illorum locorum, ubi illud monasterium cernitur, quod dicitur Cellois. Post hæc illius verba narrationis, idem Lugbeus Christi miles, Sanctum seorsum cœpit interrogare dicens; Quæso, mihi de his talibus narres propheticiis revelationibus, quomodo;

si per visum tibi, an alio hominibus incognito manifestatur modo. Adhæc Sanctos : De qua nunc, ait, inquiris valde subtili re, nullatenus tibi quamlibet aliquam intimare particulam potero, nisi prius flexis genibus per nomen excelsi Dei mihi firmiter promittas, hoc te obscurissimum sacramentum, nulli unquam hominum cunctis diebus vite meæ enarraturum. Qui hæc audiens flexit continuo genua, et prostrato in terram vultu, juxta Sancti præceptionem, plene omnia promisit. Qua statim perfecta promissione, Sanctus ad surgentem sic locutus, inquit : Sunt nonnulli, quamlibet pauci admodum, quibus divina hoc contulit gratia, ut etiam totum totius terræ orbem, cum ambitu oceani et cœli, uno eodemque momento, quasi sub uno solis radio, mirabiliter luxato mentis sinu, clare et manifestissime speculentur. Hoc miraculum Sanctus, quamvis de aliis electis dicere videatur, vanam utique fugiens gloriam, de seipso tamen dixisse per obliquum, e licet nullus dubitare debet, qui Paulum legit Apostolum vas Electionis, de talibus narrante sibi revelatis visionibus. Non enim ita scripsit; Scio me, sed, Scio hominem raptum ad tertium cœlum : quod quamlibet de alio dicere videatur, nemo tamen dubitat sic de propria humilitatem custodiens, enarrare persona : quem etiam et noster Columba, in spiritualium visionum enarratione superius memorata secutus est : quam ab eo supradictus vir, quem plurimum Sanctus amabat, magnis precibus præmissis, vix potuit extorquere; sicut ipse coram aliorum personis Sanctorum post S. Columbæ transitum testatus est, a quibus hæc quæ de Sancto supra enarravimus, indubitater didicimus.

35 Alio in tempore, quidam de Mumuniensium provincia proselytus ad Sanctum venit, qui se in quantum potuit occultabat humiliter, ut nullus sciret quod esset Episcopus : sed tamen Sanctum hoc non poterat latere. Nam alia die Dominica a Sancto jussus Christi corpus ex more conficere, Sanctum advocat, ut simul quasi duo Presbyteri Dominicum panem frangerent n. Sanctus proinde ad altarium accedens, repente intuitus faciem ejus, sic eum compellat : Benedicat te Christus, Frater; hunc solus Episcopali ritu frange panem : nunc scimus quod sis Episcopus : quare hucusque te occultare conatus es, ut tibi a nobis debita non redderetur veneratio? Quo audito Sancti verbo, humilis peregrinus valde stupefactus, Christum in Sancto veneratus est : et qui inerant præsentibus, nimis admirati, glorificaverunt Dominum.

36 Alio in tempore vir venerandus, Ernannum o Presbyterum senem, suum avunculum, ad Præposituram illius monasterii transmisit, quod in Hinba insula ante plures fundavit annos. Itaque cum ipsius Sanctus emigrantem exosculatus benediceret, hoc de eo intulit vaticinium, dicens ; Hunc meum, nunc egredientem amicum, non me spero iterum in hoc seculo viventem visurum. Itaque idem Ernannus, post non multos dies, quodam molestatus ægrimonia, ad Sanctum volens reportatus est ; ejus in perventione valde gavisus, ire obvius ad portum cœpit. Ipse vero Ernannus, quamlibet infirmis, proprii tamen vestigiis a portu obviare Sancto conabatur valde alacer. Sed cum esset inter ambos quasi viginti quatuor passuum intervallum subita morte præventus, priusquam Sanctus faciem ejus videret vivens expirans, in terram cecidit, ne verbum Sancti ullo frustraretur modo. Unde in eodem loco ante januam p canalæ, Crux infixæ est ; et altera, ubi Sanctus restitit illo expirante, similiter Crux hodieque infixæ stat *. Alio quodam in tempore, quidam inter ceteros ad Sanctum plebeius venit, in loco

fatetur se
ob uno ictu
oculi totum
mundum videre :

XLIV.
quidam, qui
se Presbyterum
simulabat,

n
dicinitus
agnoscit Episcopum
esse.

F
XLV.
Prædicit, se
avunculum in
viciis non visurum,

quod mirabiliter
impletur.

p

Interrogatus,
qui absentia et
futuras sciret,

A loco hospitantem qui Scotice vocitatur Coire-salcair : quem cum Sanctus ad se vespere venientem vidisset; Ubi, ait, habitas? Ille inquit; In Regione, quæ littoribus stagni Crogeth *q* est contermina, ego inhabito. Illam quam dicis provinciolum, ait Sanctus, nunc barbari populantur vastatores. Quo audito, miser plebeius maritam et filios deplangere coepit. Quem Sanctus valde mœrentem videns, consolans inquit; Vade, homuncule, vade : tua familia tota, in montem fugiens, evasit : tua vero omnia pecuscula secum invasores abegerunt, omneque domus supellectilem similiter sævi captores cum præda rapuerunt. Hæc audiens plebeius, ad patriam regressus, cuncta, sicuti a Sancto prædicta, sic invenit expleta.

B 37 Alio itidem tempore, quidam plebeius, [Goreus nomine, filius Aidani], omnium illius ætatis in populo fortissimus virorum, a Sancto percunctatur viro, qua morte esset præveniendus. Cui Sanctus; Nec in bello, ait, nec in mari morieris : comes tui itineris, a quo non suspicaris, causa erit tuæ mortis. Fortassis, inquit Goreus, aliquis de meis comitantibus amieis me trucidare cogitat, aut marita ob alicujus junioris viri amorem me maleficio mortificet; donec illa veniat dies, qua ejusdem rei veritatem probabis. Quid immoramur verbis? Post aliquot annorum excursus, idem supra memoratus Goreus casu, alio die, sub navi residens, cultello proprio cristilliam *r* de bastili eradebat : tum deinde alios prope se belligerantes audiens, citius surgit, ut eos a belligeratione separaret : eodemque cultello illa subitatione negligentius in terra dimisso, ejus genicula offensa graviter vulnerata est : et tali faciente comite, causa ei mortificationis oborta est : quam ipse continuo, secundum Sancti vaticinationem viri, mente percussus recognovit; postque aliquantos menses, eodem aggravatus dolore moritur.

C 38 Alio namque in tempore, cum Sanctus in Jona inhabitaret insula, unum de Fratribus ad se vocans, sic compellat : Tertia ab hac illucescente die, expectare debetis in occidentali hujus insulæ parte, super maris oram sedens. Nam de aquilonali Hiberniæ regione, quædam hospita grus, ventis per longos aeris agitata circuitus, post nonam diei horam, valde defessa et fatigata superveniet; et pene consumptis viribus, coram te in littore cadens, recumbet : quam misericorditer sublevare curabis, et ad propinquam deportabis domum; ibidemque hospitaliter receptam, per tres dies et noctes ei ministrans, sollicite cibabis; et post, expleto recreata triduo, nolens ultra apud nos peregrinari, ad priorem Scotiæ duleem, unde orta, remeabit regionem, plene resumptis viribus : quam ideo tibi sic diligenter commendo, quia de nostræ paternitatis regione est oriunda. Obsecundat Frater, tertiaque die post horam nonam, ut jussus, præscitæ adventum præstolatur hospitiæ; advenientemque de littore levat lapsam, ad hospitium portat infirmam, esurentem cibis. Cui ad monasterium vespere reverso Sanctus, non interrogans, sed narrans, ait; Benedicat te Deus, Fili; quia peregrinæ bene ministrasti hospitiæ : quæ in peregrinatione non demorabitur, sed post ternos soles ad patriam repedabit. Quod ita ut Sanctus prædixit, et res etiam probavit. Nam trinalibus hospita diebus, coram hospite ministro, de terra se primum volando elevans in sublime, paulisperque in aere viam speculata, oceani transvadato æquore,

ad Hiberniam recto volatus cursu, die repedavit tranquillo.

D 39 Alio in tempore vir beatus, cum post Regum in Dorso-cette condictum, Aidi videlicet filii Aimurech, et Aidani filii Gabrani, ad campos reverteretur æquoreos; ipse et Comgellus *s* Abbas, quodam sereno æstivi temporis die, haud procul a supra memorata munitione resident *t*. Tum proinde aqua, de quodam proximo ad manus lavandas fonticulo, ad Sanctos in tæneo deferretur vasculo. Quam cum S. Columba accepisset, ad Abbatem Comgellum a latere sedentem, sic profatur; Ille fonticulus, o Comgelle, de quo hæc effusa nobis allata est aqua, veniet dies quando nullis usibus humanis aptus erit. Qua causa, ait Comgellus, ejus fontana corrumpetur unda? Sanctus tum Columba; Quia humano, inquit, cruore replebitur : nam mei cognationales amiei, et tui secundum carnem cognati, hoc est Nelli nepotes et Chrutini *x* populi, in hac vicina munitione Cetbirini belligerantes, committent bellum; unde in supra memorato fonte aliquis de mea cognatione trucidabitur homuncio, cujus cum ceteris interfecti sanguine ejusdem fonticuli locus replebitur. Quæ ejus suo tempore post multos vaticinatio expleta est annos : in quo bello, ut multi norunt populi, Dominallus Aidi filius victor sublimatus est; et in eodem, secundum Sancti vaticinium viri, fonticulo, quidam de parentela ejus interfectus est homo. Alius mihi Adamuano Christi miles, Finan *y* nomine, qui vitam multis anachoreticam annis, juxta Roboreti monasterium campi, irreprehensibiliter ducebat; de eodem bello, se præsentem commisso, aliqua enarrans, protestatus est; In supradicto fonte truncum cadaverinum se vidisse : cumque eo die ad monasterium S. Comgelli, quod Scotice dicitur Cumbos *z* commisso reversuri bello, quo inde prius venerat : ibidemque duos Sancti Comgelli senes Monachos reperisse. Quibus cum de bellu coram se acto, et de fonticulo humano cruore corrupto, aliquanta enarraret; illi consequenter; Verus Propheta Columba, aiunt, qui hæc omnia, quæ hodie de bello et de fonticulo expleta enarras, ante multos annos futura nobis audientibus, coram Sancto Comgello, juxta Cethirini sedens munitionem, prænuuntiaverat.

E 40 Eodem in tempore Conallus *α* Episcopus Cullerathin *β*, collectis a populo campi Eilui *γ* pene innumerabilibus xeniiis, beato viro hospitium præparavit; post condictum supra memoratorum Regum, turba prosequente multa, revertenti. Proinde Sancto et advenienti viro, xenia populi multi in platea monasterii Strata, benedicenda assignantur. Quæ cum benedicens aspiceret, xenium alicujus opulenti viri specialiter demonstrans; Virum, ait, cujus est hoc xenium, pro misericordiis pauperum et ejus largitione, Dei comitatur misericordia. Itemque aliud discernit inter alia multa xenium, inquiens; De hoc xenio, viri sapientis et avari, nullo modo gustare possum, nisi prius veram de peccato avaritiæ poenitentiam egerit. Quod verbum cito in turba divulgatum, audieus accurrit Columbus filius Aidi *δ* conscius, et coram Sancto flexis genibus poenitentiam agit, et de cetero avaritiæ abrenuntiaturum se promittit, et largitatem cum inorum emendatione consecuturum. Et jussus a Sancto surgere, ex illa hora est sanatus de vitio tenacitatis : erat enim vir sapiens, sicuti Sancto in ejus revelatum erat xenio. Ille vero dives largus, Brendenus nomine, de cujus xenio paulo superius dictum est, audiens et ipse Sancti verba ad se dicta, in genicula ad pedes Sancti precatur, ut pro eo ad Dominum Sanctus fundat precem. Qui ab eo primum, pro quibusdam de suis objurgatus

AI CTORE
ADAMN.
XLIX.

s

t
Fontem, unde
ei aqua datur.

u

x
cruentandum
cognato sibi
sanguine,
prænuuntiat,

E

y

quod diu post
factum intel-
ligitur.

z

α
β γ
Ex donis va-
rus sibi obla-
tus,

F

γ
cognoscit do-
nantium vir-
tutes et vitia.

δ

AUCTORE
ADAMN.Epilogus li-
bri 1.

ε

A peccatis, pœnitundinem gerens, de cetero se emendaturum promisit, et sic interque de propriis emendatus et sanatus est vitiis. Simili scientia Sanctus et alio tempore, xenium alicujus tenacis viri inter multa cognovit xenia, Diermitii nomine; a cellam magnam Deathtrib ε, in ejus adventu collecta. Hæc de beati viri Prophetica gratia, quasi de plurimis pauca, in hujus libelli textu primi exarasse sufficiat. Pauca dixi; nam de hoc venerabili viro, non est dubitandum, quod valde numerosiora fuerunt, quæ in notitiam hominum, sacramenta interius celata, venire nullo modo poterant; quam ea, quæ quasi quædam parva aliquando stillicidia, veluti per quasdam rinulas alicujus pleni vasis, ferventissimo novo distillabant vino. Nam sancti et Apostolici viri, vanam evitantes gloriam, plerumque in quantum possunt interna quædam arcana, sibi intrinsecus a Deo manifestata, celare festinant. Sed Deus nonnulla ex eis, velint nolint ipsi, divulgat, et in medium quoquo profert modo; videlicet glorificare volens glorificantes se Sanctos, hoc est ipsum Dominum, cui gloria in secula seculorum. Huic libro imponitur terminus. Nunc sequens orditur liber de virtutum miraculis, quæ plerumque etiam propbetalis præscientia comitatur.

B

ANNOTATA F. B.

a Brudeus, septentrionalium Pictorum Rex, cuius anno nono Columba in Britanniam venit, ut inquit Beda lib. 3 cap. 4 sæpius citato. Ubi vero munitia ejus, vel urbs regia fuerit, nullibi satis certo reperio.

b Campus Brech, locus celebris in Midia, de eo agitur in Vita S. Patricii num. 34.

c Prætersorium, gregem significat, alienam segetem depascentem, ut interpretatur Colganus: tres itaque greges habebat Lugaidus, quibus pascendis, cum una maneria seu villa non sufficeret, alienam segetem furtive depascebat. Electum autem de vaccis prætersorium, vitulum intelligo ex tali armento.

d Particulum, hunc enim, ex textu omisi; referebatur enim ad titulum Capitis, ex quo hæc verba desumpsi, Nemanum filium Grutriche, contextu intelligendo necessaria.

e Hoc monasterium nobile, vulgo Trialot nuncupatur, inquit Colganus, situm in Campo Bregh, de quo supra, in finibus Mediæ.

f Dubitat Colganus, an hujus Lugbei cognomen sit Macu-min, an Macu-blai: dubito et ego.

g A Buchananus vocatur hæc insula, Coluansa, estque una Hebridum inter Ilam et Mulam, adroque nec procul a Jona.

h Vitulus marinus bellua est ex genere amphibiorum, omnium animalium somniculosissimum. Reliquam ejus naturam describit Plinius lib. 9 cap. 13: sed forsitan alterius speciei erant hi, de quibus agitur.

i Stagnum Ceī est in Conaciæ regione, quæ dicitur Moy-lurg, vulgo Loeh-Ce, sive Loc-ke appellatum.

k Apparet clare, hunc diversum esse a Lugbeo Mocumin. Quærit deinde Colganus, quis sit et ubi colatur? nec satis certo invenit, defectu cognominis: dein suspicatur eum esse, qui Beolug Presbyter, et colitur 12 Februarii in ecclesia de Cluain-Dartadha in regione Tessiæ: Lubeo enim et Beolug sunt synonyma.

l Regio vulgo Mugdorna dicta, est Orientalis Ultoniæ, in qua est ecclesia de Kellerois.

m Nulla apud alios scriptores horum Principum invenitur memoria. Pater Romani Aidus, Princeps Argiellæ et Artheriorum, dicitur pie obiisse anno Christi 606. Pro Colman-Canis legendum putat

Colganus Colman Canus, sed rationem non explicat. D

n De hac frangendi Hostiam diversitate, Presbyterum inter et Episcopum, nihil certi alibi legi: quamvis enim, ut habetur in Ordine Romano antiquo, Pontifex assistantibus sibi Episcopis et Presbyteris celebrans, Hostiam primum quidem ipse solus, deinde omnes assistentes etiam Diaconi frangerent: quantum ex Ritualibus colligi potest; videtur id omni celebranti proprium fuisse, sive is primi, sive secundi Ordinis Sacerdos foret. Sufficit tamen illud hoc loco legi, ut credamus antiquitus ritum hunc varium Episcopis et Presbyteris fuisse, cum alia non exstet tam antiqua Hibernicarum Cæremoniarum memoria.

o Ernanus, Erminus, et Mernocus synonyma sunt apud Hibernos, idemque significant quod Latine Ferreolus. Hinc eruit Colganus, hunc Ernanum eundem esse, qui sub nomine Ermini, aut Mernoci colitur decima octava Augusti in ecclesia Ruth Nor, in regione Lageniæ. Nam arx Ruth-Noe, in qua postea ecclesia constructa est, nomen desumpsisse videtur a Noe S. Columbæ proavo, qui oriundus fuit ex Lagenia, pater Dmæ, ex quo Ethnea mater S. Columbæ. Ad Colganum hic, si ita visum fuerit.

p Canabe, vel potius Canave, penus vel cella vinaria. Vide Cangrum.

q Stagnum Crogreth existimat Colganus esse in Midia Occidentali, et vulgo nominari Croebhech.

r Per Cristiliam intelligit Colganus Cristam, seu cuspidem hastæ.

s De eo ut Sancto, se acturum, sed 10 Maji, promisit Colganus.

t De memorata munitione refertur ad titulum Capitis, qui sic habet: De bello, quod in munitione Cethirni post multa commissum est tempora.

u Prælium, quod hoc loco prædicit S. Columba, commissum est post ejus mortem, anno Christi 624 juxta Quatuor-Magistros, et vocatur Prælium de Dunchetherne.

x Dal-aradios, populos Ultoniæ intelligit; ex quibus oriundus erat S. Comgallus, qui proinde ejus cognati vocantur. Usserus suspicatur, eos esse quorum regio Cruthenorum vocatur a Probo, in vita S. Patricii, hodie a nobis Claneboiana, de quibus idem Usserus pluribus agit pag. 1030.

y Inter quatuor Sanctos Finanos, quærit Colganus eum, de quo hic agitur; ponderatisque variis circumstantiis, censet esse S. Finanum cognomento Lobhar, id est leprosum, eo quod triginta annos ultrosam quadam laboraverit infirmitate, ut apud eundem Colganum legitur 16 Martii, quo iste Finanus colitur. Sed cum legatur diversa successive monasteria tenuisse, nec videatur hoc omissum iri ab Adamniano, si revera idem ille Anachoreta fuisset et Abbas; propterea ego quintum Finanum cogitare malo, hujus historiæ testem; quam huic Anachoretæ, tacente Adamniano, tribuere Abbatialem dignitatem.

z Monasterium Cambos, est hodie Ecclesia dumtaxat parochialis, diocesis Dorensis, sita ad ripam piscosi fluminis Bannæ et hodie vulgo Cambos-Comgelli vocatur.

α Conallus hic Episcopus, juxta Colganum; colitur 2 Aprilis in ecclesia regionis Dal-aradiorum, Cluain-Dallain dicta, juxta sinum maris Snamb-each appellatum. Eadem die actum est inter Prætermisssos in Aprilis nostro, de B. Conallo Droma, ab illo quantum videtur diverso.

β Cuil-Raitbin, olim sedes Episcopalis, et civitas Ultoniæ ad ripam fluminis Bonnæ in Dalnedia.

γ Campus Elne, priscis Magh-Elne, videtur regio amœna et campestris, ex adversa Bannæ fluminis ripa, Culrathniæ civitati adjacens versus Occidentem, quæ hodie

A *hodie vulgo Machaire, id est Planities vocatur. Ita Colganus.*

δ *Et hunc inter Sanctos refert Colganus, et varia ex domesticis Martyrologiis assignat festa, imprimis octavam Novembris.*

ε *Vulgo Kell-mordith reibh vocatur, estque Sedes Episcopalis in regione Breffinæ, seu Comitatu de Cavana.*

LIBER SECUNDUS.

De Miraculis.

Libri secundi Capitulationes.

- Quomodo Sanctus Columba aquam in vinum vertit.
- ii De alicujus arboris fructu amaro, per Sancti benedictionem in dulcedinem verso.
- iii De segete, post medium æstatis tempus seminata; et in exordio Augusti mensis, Sancto orante, messa, in Jona conversante insula.
- iv De morbifera nube, et morborum sanitate.
- v De Maugina, sancta virgine, Dameni filia, quæ inhabitaverat Hi-Clochur filiorum Dameni.
- B vi De his quæ in Dorso-Cette peracta sunt, diversorum sanitatibus morborum.
- vii De petra salis, a Sancto benedicta, quam ignis absumere non potuit.
- viii De librario folio S. Mancii descripto, quod aqua corrumpi non potuit.
- ix De alio miraculo, in re simili gesto.
- x De Aqua, quæ Sancto orante ex dura producta est petra.
- xi De alia maligna fontana aqua, quam vir beatus in Pictorum regione benedixit.
- xii De beati viri in mari periculo, et tempestatis eo orante subita seditione.
- xiii De alio in mari simili periculo.
- xiv De baculo, in portu S. Cainnechi neglecto
- xv De Baitheneo, et Columbano filio Beogni, sanctis Presbyteris, eodem sibi die ventum prosperum a Deo per beati viri orationem donari postulantis, sed diversa navigantibus via.
- xvi De repulsione dæmonis, qui in lactario latitabat vasculo.
- xvii De vasculo, quod quidam maleficus, nomine Silnanus, lacte de masculo bove expresso, repleverat.
- C xviii De Lugneo Mocumin.
- xix De piscibus, beato viro specialiter a Deo præparatis.
- xx De Nesano curvo, qui in ea regione conversabatur, quæ stagno Aporum est contermina.
- xxi De Columbano æque plebeio viro, cujus pecora admodum pauca vir Sanctus benedixit; sed post illius benedictionem, usque ad centenarium creverunt numerum.
- xxii De malefactorum interitu, qui Sanctum desperant.
- xxiii De quodam Feradacho, subita morte subtracto.
- xxiv De alio quodam nefario homine, Ecclesiarum persecutore, cujus nomen Latine Manus-dextera dicitur.
- xxv De alio itidem Innocentium persecutore.
- xxvi De apro, per ejus orationem interempto.
- xxvii De ejusdam aquatilis bestię, virtute orationis beati viri, repulsione.
- xxviii De benedicta a Sancto hujus insulæ terrula, ne deinceps in ea viperarum alicui nocerent venena.
- xxix De pugione a Sancto, cum Dominicæ Crucis signaculo, benedicto.

xxx De Diermitii ægrotantis sanitate.

xxxi De Finteni filii Aidi, in extremis positi, sanitate.

xxxii De puero, quem mortuum vir venerandus in Christi Domini nomine suscitavit.

xxxiii De Broichano mago, ob ancillæ retentionem infirmato, et pro ejus liberatione sanato.

xxxiv De beati viri contra Broichanum magum refragatione, et venti contrarietate.

xxxv De spontanea Regis munitionis portæ subita apertione.

xxxvi De ecclesiis duorum agri rivorum simili reclusionem.

xxxvii De quodam plebeio mendico, cui Sanctus suum faciens, ad jugulandas benedixit feras.

xxxviii De lactario utre, quem salaciæ abstulit unda, et venilia iterum repræsentavit in priore loco.

xxxix De Librano Arundineti prophetia sancti viri.

xl De quadam muliercula, magnas et valde difficiles parturitionis (ut Evæ filia) torsiones passa.

xli De quodam Lugneo gubernata, cognomento Tudicla, quem sua conjux odio habuerat, valde deformem, qui in Rechrea deorabatur in- E
sula.

xlii De navigatione Cormaci, nepotis Lethani, prophetatio beati viri.

xliii De venerabilis viri in curru evectione, absque currilium obicum communitio.

xliv De pluvia, post aliquot siccitatis menses, beati ob honorem viri, super sitientem, Domino donante, terram effusa.

xlv De ventorum statibus contrariis, venerabilis viri virtute orationum, in secundos conversis ventos.

xlvi De mortalitate.

CAPUT I.

Aqua in vinum mutata, morbi miraculose curati, elementorum vis superata.

Alio in tempore, cum vir venerandus in Scotia, apud S. Findbarrum a Episcopum, adhuc juvenis, sapientiam sacræ Scripturæ addiscens, commaneret; quodam solenni die vinum ad sacrificale mysterium casu aliquo minime inveniebatur. De cujus defectu cum ministros altaris inter se conquerentes audiret; ad fontem sumpto pergit urceo, ut ad sacræ Eucharistiæ mysteria aquam quasi Diaconus fontanam hauriret: ipse quippe illis in diebus erat in Diaconatus gradu administrans. Vir itaque beatus aquaticum, quod de latice hausit, elementum, invocato nomine Jesu Christi fideliter benedixit, qui in Cana Galilææ aquam convertit in vinum; quo etiam in hoc operante miraculo, inferior, hoc est nquatica natura, in gratiorem videlicet vinalem, per manus prædicabilis viri, conversa est speciem. Vir itaque Sanctus a fonte reversus, et ecclesiam intrans, talem juxta altare urceum intra se habentem disponit liquorem; et ad ministros; Habetis, ait, vinum, quod Dominus Jesus ad sua misit peragenda mysteria. Quo cognito, sanctus cum ministris Episcopus eximias Deo referunt gratias. Sanctus vero juvenis hoc non sibimet, sed sancto Finniano adscribebat Episcopo. Hoc itaque protum virtutis documentum. Christus Dominus per suum declaravit Discipulum, quod in eadem re initium ponens signorum in Cana Galilææ, operatus est per semetipsum; hujus, inquam, libelli quasi quædam lucerne illustret exordium, quod per nostrum Columbam diale manifestatum est miraculum; ut deinceps transeamus

D
AUCTORE
ADAMN.

CAP. I.
a
Sanctus
aquam in vinum
convertit.

F

(quod ejus
fuit primum
miraculum)

A transeamus ad cetera, quæ per seipsum ostensa sunt virtutum miracula.

AUCTORE ADAMN.

b II. 42 Quædam arbor erat valde pomosa prope monasterium Roboris-campi *b*, in Australi ejus parte: de qua cum incolæ loci quamdam haberent, pro nimia fructus amaritudine, querimoniam; quodam die Sanctus ad eam accessit autumnali tempore; vidensque lignum, iacassum abundos habere fructus, qui ex eis gustantes plus læderent quam delectarent; sancta elevata manu benedicens, ait: In nomine omnipotentis Dei, omnis tua amaritudo, o arbor amara, a te recedat; tuaque huc usque amarissima, in dulcissima vertantur poma: [et] amissa amaritudine, in miram, secundum verbum Sancti, versa sunt dulcedinem*. Alio in tempore Sanctus suos misit Monachos, ut de alicujus plebei agellulo virgarum fasciculos ad hospitium afferrent construendum. Qui cum ad Sanctum, oneraria repleta navi de supradictis virgularum materiis, reversi venirent; dicebantque, plebeium ejusdem causa dispendii valde contristatum; Sanctus consequenter præcipiens dicit; Ne ergo illum scandalizemus virum, ad ipsum a nobis terni deferantur hordei modii, eosdemque his in diebus arata ipse seminet in terra. Quibus ad plebeium, Findebanum nomine, juxta Sancti jussuonem missis, et coram eo cum tali commendatione assignatis, grato accipiens, ait; Quomodo post Æstæum tempus seges seminata contra hujus naturam terræ, proficiet? Marita e contra; Fac, ait, secundum Sancti mandatum, cui Dominus donabit quodcumque ab eo postulaverit. Sed et qui missi sunt, simul hoc addiderunt, dicendo: Sanctus Columba, qui nos ad te cum hoc misit munere, hoc mandatum per nos de tua commendavit segete, dicens; Homo ille in omnipotentia Dei confidat: seges ejus quamvis de mese Junio duodecim præmissis diebus seminata, in principio Augusti mensis metetur. Obsequitur plebeius arando et seminando; et messem, quam supra dicto in tempore contra spem seminavit, cum omnium admiratione vicinorum in exordio Augusti mensis naturam, juxta verbum Sancti, messuit in loco terræ qui dicitur Deleros.

IV. 43 Alio itidem in tempore, cum Sanctus in Jona commoraretur insula, sedens in monticulo qui Latine Munitio-magna dicitur, videt ab Aquilone nubem densam et pluvialem, de mari die sereno obortam: qua ascendente visa, Sanctus ad quemdam de suis juxta se Monachum sedentem, nomine Silvanum *c*, filium Nemani Don Mocusogin; Hæc nubes, ait, valde nocua hominibus et pecoribus erit: hocque diè velocius transvolans, super aliquantam Scotiæ partem, hoc est ab illo rivulo qui dicitur Ailbine usque ad vadum Cliad *d*, pluviam vespere distillabit mortiferam, quæ gravia et purulenta humanis in corporibus, et in pecorum uberibus nasci faciet ulcera; quibus homines morbi et pecudes, illa venenosa gravitudine usque ad mortem molestati, laborabunt: sed nos eorum miserati subvenite languoribus, Domino miserante, debemus. Tu ergo, Silvane, nunc mecum descendens de monte, navigationem præpara crastina die, vita comite et Deo volente, a me accepto pane, Dei invocato nomine benedicto, quo in aqua intincto homines ea conspersi et pecora celerem recuperabunt salutem. Quid moramur? Die crastina, his quæ necessaria erant citius preparatis, Silvanus, accepto de manu Saacti pane benedicto, in pace enavigavit. Cui Sanctus, a se eadem emigranti hora, addit hoc consolatorium verbum, dicens: Confide, fili, ventos habebis secundos et prosperos die noctuque, usque dum ad illam pervenias regionem quæ dicitur Ard-Cannachte *e*, ut languentibus ibidem celerius, cum

salubri subvenias pane. Quid plura? Silvanus, verbo D obsecutus Sancti, prospera et celeri navigatione, auxiliante Domino, ad supra memoratam perveniens partem illius regionis, plebem de qua Sanctus prædixerat, devastatam nubis prædictæ morbifera reperit pluvia superfluenta, citius præcurrentis; imprimisque bis terni viri, in eadem, mari viciaa domo reperti, in extremis morte positi appropinquante, ab eodem Silvano aqua benedictionis aspersi, in eodem præsentis die oportunius sanati sunt. Cujus subitæ sanationis rumor per totam illam, morbo pestilenti vastatam regionem, cito divulgatus; omnem morbidum ad sancti Columbæ legatum invitavit populum. Qui, juxta Sancti mandatum, homines et pecora pane benedicto intincta aqua conspersit, et continuo plenam recuperantes salutem, homines cum pecudibus salvati, Christum in sancto Columba, cum eximia gratiarum actione, laudarunt. In hac itaque suprascripta narratione, ut æstimo, duo hæc manifeste pariter comitantur: hoc est gratia prophetationis de nube, et virtutis miraculum in ægrotantium sanitate. Hæc per omnia esse verissima, supradictus Silvanus, Christi miles, Sancti legatus Columbæ, coram Segiueo Abbate et ceteris testatus est senioribus.

44 Alio in tempore, Sanctus cum in Jona demoraretur iasula prima diei hora, quemdam advocans Fratrem, Lugaidum *f* nomine, ejus cognomentum Scotice Lathir dicitur; et taliter eum compellat, dicens: Præpara cito ad Scotiam celerem navigationem, nam mihi valde est necesse, te, usque ad Clocerum *g* filiorum Damen, destinare legatum. In hac enim præterita nocte, casu aliquo, Maugina *h* saacta virgo, filia Damen, ab oratorio post Missam domum reversa, titubavit, coxaeque ejus in duas confracta est partes: hæc sæpius meum, inclamitans, nomen commemorat, a Domino sperans se accepturam per me consolationem. Quid plura? Lugaido obsecundanti et consequenter emigranti, Sanctus pineam tradit cum benedictione capsellam, dicens; Benedictio, quæ in hac capsellula continetur, quando ad Mauginam pervenies visitandam, in aquæ vasculum intingatur, eademque benedictionis aqua super ejus infundatur coxam: et statim, invocato Dei nominæ, coxale conjungetur os et densabitur et sancta virgo plenam recuperabit salutem. Et hoc Sanctus addit: En ego ponam in hujus capsæ operculo numerum viginti trium annorum, quibus sancta virgo in hac præsentis, post eandem salutem, victura est vita. Quæ omnia sic plene expleta sunt, sicut a Sancto prædicta. Nam statim ut Lugaidus ad sanctam pervenit virginem; aqua benedicta, ut Sanctus commendavit, perfusa coxa, sine morula ulla condensato osse, pleae sanata est: et in adventu legati S. Columbæ cum ingenti gratiarum actione gavisa, viginti tribus annis, secundum Sancti prophetiam, post sanitatem in bonis actibus permanens, vixit.

45 Vir vitæ prædicabilis, sicuti nobis ab expertis traditum est, diversorum languores infirmorum, invocato Christi nomine, illis in diebus sanavit; quibus ad Regum pergens conductum, in Dorso-Cette brevi commoratus est tempore. Nam aut sanctæ manus protensione, aut aqua ab eo benedicta, ægroti plures aspersi, aut etiam fimbriæ ejus tactu amphilabi, aut alicujus rei, salis videlicet vel panis benedictione accepta et lymphis intincta, plenam credentes recuperarunt salutem*. Alio itidem in tempore, Colgius *i* filius Cellachi, postulatam a Sancto petram salis benedictam accepit, sorori et suæ nutrici profuturam, quæ ophthalmiæ laborabat valde gravi languore. Talem eulogiam eadem soror et nutricia de manu fratris accipiens, in pariete super

cujus aspersione sanantur infecti.

Simili modo benedicta aqua

F coxam confractam sanat,

vi. et varios languores.

vii. i

Sal ab eo benedictus non comburitur.

VIII. *k*

Scriptura ejus,

A super lectum suspendit, casuque accidit post aliquantos dies, ut idem viculus, cum supradicta domuncula feminae, flamma vastante, concremaretur. Mirum dictu! Illius parietis particula, ne beati viri in ea deperiret suspensa benedictio, post totam ambustam domum, stans illaesa permansit: nec ignis ausus est attingere binales, in quibus pendebat salis petra, sudes *. Aliud miraculum æstimo non tacendum, quod aliquando factum est per contrarium transitum viri. Quidam juvenis, de equo lapsus in flumine, quod Scotice Boend vocatur *k*, mersus et mortuus, viginti sub aqua diebus permansit: qui, sicuti sub axilla, cadens, libros in pelliceo reconditos sacculo habebat, ita tamen post supra memoratum dierum numerum est reperi- tus, sacculum cum libris inter brachium et latus continens: cujus etiam ad aridam reportato cadavere et aperto sacculo, folium S. Columbæ sanctis scriptum digitulis, inter aliorum folia librorum, non tantum corrupta, sed et putrefacta, inventum est siccum et nullo modo corruptum, acsi in scrinio esset reconditum.

IX. *B*

l m

Itemque libellus servatur ab aquis.

46 Alio in tempore, Hymnorum liber *l* septimaniorum, S. Columbæ manu descriptus, de cujusdam pueri de ponte elapsi humeris, cum pelliceo in quo inerat sacculo, in quodam partis Lagenorum *m* fluvio submersus cecidit: qui videlicet libellus, a Natalitio Domini usque ad Paschaliū consummationem dierum in aquis permanens, postea in ripa fluminis a feminis quibusdam ibidem deambulantibus reperi- tus, ad quemdam Jogenanum Presbyterum, gente Pictum, cujus prius juris erat, in eodem, non solum madefacto, sed etiam putrefacto portatus est sacculo. Quem scilicet idem Jogenanus aperiens, suum incorruptum libellum invenit, et ita nitidum et siccum, acsi in scrinio tanto permansisset tempore, et numquam in aquas cecidisset. Sed et alia de libris, manu S. Columbæ caraxatis, similia ab expertis indubitanter didicimus in diversis acta locis: qui scilicet libri, in aquis mersi, nullo modo corrumpi potuerunt. De supra memorati vero Jogenani libro, a viris quibusdam veracibus et perfectis bonique testimonii, sine ulla ambiguitate relationem accepimus, qui eundem librum, post tot supradictos submersionis dies, candidissimum et lucidissimum considerarunt. Hæc duo, quamlibet in parvis rebus peracta, et per contraria ostensa elementa, ignem scilicet et aquam, beati testantur honorera viri, et quanti et qualis meriti apud Dominum habeatur.

X. *C*

Baptizando puero fontem elicit,

et de baptizato prophetat.

n

Fontem præstigosum,

47 Et quia paulo superius aquatici facta est mentio elementi, silere non debemus etiam alia miracula, quæ per Sanctum summ Dominus, ejusdem in re, licet diversis temporibus et locis, creaturæ peregit. Alio namque in tempore, cum Sanctus in sua conversaretur peregrinatione; infans ei per parentes ad baptizandum offertur iter agenti; et quia in vicinis aqua non inveniebatur locis, Sanctus ad proximam declinans rupem, flexis genibus paulisper oravit: et post orationem surgens, ejusdem rupis frontem benedixit: de qua consequenter aqua abundanter ebulliens fluxit, in qua continuo infantulum baptizavit. De quo etiam baptizato hæc vaticinans intulit verba, inquiens: Hic puerulus usque in extremam longæ- vus vivet ætatem; in annis juvenilibus carnalibus desideriis satis serviturus, et deinceps Christianæ usque in exitum militiæ mancipandus, in bona se- nectione ad Dominum migrabit. Quæ omnia eidem viro, juxta Sancti contigerunt vaticinium. Hic erat Lugu-Cenealad *n*, cujus parentes fuerant in Artdaib- muirchol, ubi hodie fonticulus, Sancti nomine Co- lumbæ pollens, cernitur.

48 Alio in tempore vir beatus, cum in Pictorum provincia per aliquot demoraretur dies, audivit in

plebe gentili de alio fonte divulgari famam, quem quasi Deum stolidi homines, diabolo eorum obere- cante sensus, venerabantur, ob quæ omnia seducti Gentiles divinum fonti deferebant honorem. Quibus compertis, Sanctus alio die intrepidus accessit ad fontem. Quod videntes magi, quos sæpe ipse confu- sos et victos a se repellebat, valde gavisi sunt; scilicet putantes eum simili illius nocuæ tactu aquæ passurum. Ille vero imprimis elevata manu sancta, cum invocatione Christi nominis, manus lavit et pedes; tum deinde cum sociis de eodem a se bene- dicta bibit; ex illoque die dæmones ab eodem re- cesserunt fonte, et non solum nulli nocere per- missus est; sed etiam, post Sancti benedictionem et in eo lavationem, multæ in populo infirmitates per eundem sanatae sunt fontem. * Alio in tempore, vir sanctus in mari periclitari cœpit; totum nam- que vas navis valde concessum, magnis undarum cumulis fortiter feriebatur, grandi undique insi- stente ventorum tempestate. Nautæ tum forte San- cto, sentinam cum illis exhaurire conanti, aiunt; Quod nunc agis, non magnopere nobis proficit pe- riclitantibus: exorare potius debes pro periclitan- tibus. Quo audito aquam cessat amaram exinanire Hiniu-glas *o*; dulcem vero et intentam precem cœ- pit ad Dominum fundere. Mirum dictu! Eodem horæ momento, quo Sanctus in prora stans extensis ad cælum palmis omnipotentem exoravit, tota aeris tempestas et maris sævitia, dicto citius sedata ces- savit, et statim serenissima tranquillitas subsequa- est. Qui vero in navi inerant obstupefacti, cum ma- gna animi admiratione, referentes gratias, glorifi- caverunt Dominum in sancto et prædicabili viro.

XIII.

49 Alio quoque in tempore, sæva nimis tempe- state periculosa insistente, sociis, ut pro eis Sanctus Dominum exoraret, inclamantibus; hoc eis dedit responsum, dicens: Hoc die non est meum pro vo- bis, in hoc periculo constitutis, orare, sed est Abba- tis Cainnechi, sancti viri. Mira dicturus sum. Eadem hora S. Cainnechus, in suo conversans monasterio, quod Latine Campulus-bovis dicitur, Scotice vero Achad bou *p*, Spiritu revelante sancto, supradictam S. Columbæ, interiore cordis aure, vocem audierat; et cum forte post nonam cœpisset horam in refecto- rio eulogiam frangere; ocius deserit mensulam, unoque in pede inhærente calceo, et altero præ- numia festinatione relicto, festinanter pergit hac cum voce ad ecclesiam; Non est nobis hoc temporis prandere, quando in mari periclitatur navis S. Co- lumbæ: hoc enim momento, ipse hujus nomen Cainnechi ingeminans commemorat, ut pro eo et sociis periclitantibus Christum exoret. Post hæc illius verba oratorium ingressus, flexis genibus paulisper oravit: ejusque orationem exaudiente Do- mino, illico tempestas cessavit, et mare valde tran- quillatum est. Tum deinde S. Columba, Cainnechi ad ecclesiam properationem videns, quamlibet longe conversantis; mirabiliter hoc de puro pectore pro- fert verbum, dicens: Nunc cognovi, o Cainneche, quod Deus tuam exaudierit precem; nunc valde pro nobis proficit tuus ad ecclesiam, velox, cum uno calceo, cursus. In hoc itaque miraculo ambo- rum, ut credimus, oratio cooperata est Sanctorum.

ANNOTATA F. B.

a De S. Findbarro seu Finniano egimus supra, ad cap. I lib. I Annot. e.

b Seu Ruboretum campi, de quo supra Annot. f ad num. 7.

c Inter Silvanos sanctos octodecim, quos ex Marty- rologiis Hibernicis collegit Colganus, unam esse hunc S.

D
AUCTORE
ADAMN.
XI.

benedictione
salutiferum
reddit.

XII.

Tempestatem
sedat oratio-
ne;

E

o

aliam oratio-
ne S. Cainne-
chi;

p

F
qui quid ege-
rit narrat.

AUCTORE
ADAMVS

A S. Columbæ discipulum non dubitat. At quis ex illis octodecim? definiri non potest.

d Vadum Cliad Dublinum intellige, quod vulgo Ath cliad, vocatur, et priscis Duibhliun, et hinc Latine Dublinia dicitur.

e Portus hic aliquis videtur fuisse Orientalis Lageniæ.

f De Lugaido hoc, juxta conjecturam Colgani, actum est num. 21. Annot. 9.

g Est oppidum et Sedes Episcopalis in Tirquinia, vulgo Clochar dictum. De ejus Episcopis agit Colganus 24 Martii ad vitam S. Macarthenni: existimo autem vocari filiorum Dameri, quod ii cives inter nobiliores eam inhabitarent.

h Mangina, Virgo sancta, quæ Hibernice Magain et Mogaín vocatur, colitur juxta Hibernica Martyrologia 15 Decembris in ecclesia de Chuain-boireann, in regione Connaciæ, Himania dicta. De patre ejus Dameri, quis fuerit, pluribus disputat Colganus.

i De Colgio hoc aliisque agit Colganus 20 Februarii, et nos inter Prætermisissos eadem die.

k Flumen hoc celebre Boendus nomine, per Mediom decurrens, in Oceanum exoneratur.

l Libellus hymnorum, pro singulis septimanæ feriis.

m Partis Lagenorum, id est, Lageniæ.

n Hunc penitentem Lugu-Cenealad, quæsiuit Colganus in Martyrologiis Hibernicis, nec satis certo invenit. Eratne necessarium quærere? Neque enim omnes, qui pie vitam finiunt, inscribendi sunt Martyrologiis. Multissem per illum clarius intelligere, ubi sit miraculosus ille fons, celebris S. Columbæ nomine.

o Hinin glas, nomen (ut credo) antiquum tractus illius marini.

p Situm est hoc monasterium in Ossoria regione Lageniæ: fuitque diebus multis Sedes Episcopalis, inde posteriori ævo Kill kenniam translata. Hibernice etiam nunc vocatur Achad-bo, id est Campus bovis. Colitur S. Cainnechus 11 Octobris.

CAPUT II.

Miracula in rebus inanimatis et bestiis patrata, puniti impii, dæmonis fugatæ præstigiæ.

XIV.
Cainnecho baculum miraculose reddidit.

Alio in tempore idem supra memoratus Cainnechus, suum, a portu Jonæ insulæ ad Scotiam navigare incipiens, baculum secum portare oblitus est; qui scilicet ejus baculus, post ipsius egressum in littore repertus, sancti in manum traditus est Columbæ; quemque domum reversus in oratorium portat, et ibidem solus in oratione diutius demoratur. Cainnechus proinde ad Oidecham appropinquans insulam, subito de sua oblivione compunctus, interior percussus est: sed post modicum intervallum de navi descendens, et in terra oratione genua flectens, baculum, quem in portu Jonæ insulæ oblitus post se reliquit, super cespitem terrulæ Airche a ante se invenit; de cujus etiam effecta divinitus evectione valde est miratus, cum gratiarum in Deo actione.

a

XV.
Ventum prosperum navigaturis impetrat.

51 Alio quoque in tempore superius b memorati sancti viri [Baitheneus et Columbanus c filius Beognci] ad Sanctum venientes, ab eo simul unanimiter postulant, ut ipse a Domino postulans impetraret, prosperum crastina die ventum sibi dari, diversa emigraturis via. Quibus Sanctus respondens, hoc dedit responsum: Mane crastina die, Baitheneus, a portu Jonæ enavigans insulæ, flatum habebit secundum, usque quo ad portum perveniat Campi-Lunge. Quod ita juxta Sancti verbum Dominus donavit: nam Baitheneus plenius eadem die velis,

magnum totumque pelagus usque ad Ethicam transmeavit terram. Hora vero ejusdem diei tertia, vir venerandus Columbanum advocat Presbyterum, dicens: Nunc Baitheneus prospere optatum pervenit ad portum, ad navigandum te hodie præpara; mox Dominus ventum convertit in Aquilonem. Cui sic prolato beati viri verbo, eadem hora Auster obsecundans ventus, se in Aquilonem convertit flatum. Ita in eodem die, uterque vir sanctus, alter ab alterutro in pace aversus, Baitheneus mane ad Ethicam terram, Columbanus post meridiem Hiberniam incipiens appetere, plenius enavigavit velis et flatibus secundis. Hoc illustris viri virtute orationum, Domino donante, effectum est miraculum: quia, sicut scriptum est, omnia possibilia sunt credenti. Post illa in die S. Columbani egressum, sanctus hoc de illo prophetieum Columba protulit verbum: Vir sanctus Columbanus, cui emigranti benediximus, nusquam in hoc seculo faciem videbit meam. Quod ita post expletum est, nam eodem anno S. Columba ad Dominum transiit.

ex mor alteri
diversa via
profecturo:

52 Alio in tempore, quidam juvenis, Columbanus d nomine, nepos Briuni, ad januam tugurioli subito perveniens restitit, in quo vir beatus scribebat. Illicidem post vaccarum reversus mulsionem, in dorso portans vasculum novo plenum lacte, dicit ad Sanctum, ut juxta morem tale benediceret omnis. Sanctus tum ex adverso eminens in aere signum salutare manu elevata depinxit, quod illico valde concussus est, gergennaque e operculi, per sua bina foramina retrusa, longius projecta est; operculum terra tenus cecidit, lac ex majore mensura in solum defensum est. Juvenculus vas, cum parvo quod remanserat lactis super fundum, in terra deponit; genna suppliciter flectit. Ad quem Sanctus: Surge, ait, Columbane, hodie in tua operatione negligenter egisti; dæmonem in fundo vacui latitantem vasculi, impresso dominicæ Crucis signo, ante infusionem lactis, non effugasti: cujus videlicet signi nunc virtutem non sustinens tremefactus, toto pariter turbato vase, velociter cum lactis effusione aufugit. Huc ergo ad me propius vasculum, ut illud benedicam, approxima. Quo facto, senivacuum, quod Sanctus benedixerat, vas, eodem momento divinitus repletum repertum est: parvumque, quod prius in fundo vasis remanserat, sub sanctæ manus benedictione, usque ad summum citius excrevit.

XVI.
d
E
dæmonem e
vase lactis
fugat signo
Crucis.

e

et quod effusum erat
restituit:

53 Hoc in domo alicujus plebei divitis (qui in monte Cainle commorabatur) Foirteirni nomine, factum traditur. Ubi cum Sanctus hospitaretur, inter rusticanos contententes duos, quorum prius adventum præscivit, recta judicatione judicavit: unusque ex eis, [nomine Silnanus] maleficus erat; a Sancto jussus, de bove masculo qui prope erat, lac arte diabolica expressit: quod Sanctus, non ut illa confirmaret maleficia, fieri jussit, quod absit; sed ut ea coram multitudine destrueret. Vir itaque beatus vas, ut videbatur, tali plenum lacte, sibi ocus dari poposcit; et hac cum sententia benedixit dicens: Modo probabitur, non esse hoc verum, quod putatur, lac; sed dæmonum fraude, ad decipiendos homines, decoloratus sanguis; et continuo lacteus ille color in naturam versus est propriam, hoc est in sanguinem. Bos quoque, qui per unius horæ momentum, turpi macie tabidus et maceratus, erat morti proximus; benedicta a Sancto aqua superfusus, mira sub celeritate sanatus est.

XVII.
lac per magnum expressum,
ostendit esse sanguinem;

f

54 Quodam die quidam bonæ indolis juvenis, Lugneus f [Mocumin] nomine, qui postea senex in monasterio Elenæ insulæ Præpositus erat, ad Sanctum veniens, queritur de profluvio sanguinis, qui crebro per multos menses de naribus ejus inmoderate profluebat. Quo propius accito, Sanctus ambas

XVIII.
f
hunc fluentem e naribus sistit;

A **ambas** ipsius nares binis manus dextræ digitulis constringens, benedixit: ex qua hora benedictionis, numquam sanguis de naso ejus usque ad extremum distillavit diem *. Alio in tempore, cum prædabilis viri sociales, strenui piscatores, quinos in rete pisces cepissent, in fluvio Sale piscoso; Sanctus ad eos. Iterato, ait, rete in flumen mittite, et statim invenietis grandem, quem mihi Dominus præparavit, piscem. Qui verbo Sancti obtemperantes, miræ magnitudinis traxerunt in retiaculo *g* esocem, a Deo sibi præparatum. Alio quoque in tempore, cum Sanctus quoque juxta Cei *h* stagnum aliquantis demoraretur diebus, comites ire ad piscandum cupientes, retardavit, dicens: Hodie et cras nullus in flumine reperietur piscis: tertia mittam vos die, et invenietis binos grandes, in rete retentos, fluminales esoces. Quos ita post duas dieculas, rete mittentes, duos rarissimæ magnitudinis, in fluvio qui dicitur Bo reperientes, ad terram traxerunt. In his duabus memoratis piscationibus, miraculi apparet virtus, et prophetica simul præscientia commitata, pro quibus Sanctus et socii Deo grates eximias reddiderunt.

55 Nesanus [Curvus, qui in ea regione conversatur, quæ stagno Aporum *i* est contermina] cum esset valde inops, Sanctum alio tempore gaudenter hospitio recepit virum. Cui cum hospitaliter secundum vires, unius noctis spatio ministrasset; Sanctus ab eo requirit, cujus boculas *k* numeri haberet; ille ait, Quinque. Sanctus consequenter, Ad me, ait, adhuc, ut eas benedicam. Quibus adductis, et elevata manu sancta benedictis; Ab hoc die tuæ paucule quinque vaccule crescent, ait Sanctus, usque ad centum et quinque vaccarum numerum. Et quia idem Nesanus, homo plebeus erat, cum uxore et filiis; hoc etiam ei vir beatus benedictionis augmentum intulit, dicens; Erit semen tuum in filiis et nepotibus benedictum. Quæ omnia plene, juxta Sancti verbum, sine ulla expleta sunt immutatione. Alio quoque tempore, vir beatus quadam nocte, cum apud supra memoratum *l* Columbanum, tunc temporis inopem, bene hospitaretur; mane primo Sanctus, sicuti superius de Nessano commemoratum est, de quantitate et qualitate substantiæ plebeium hospitem interrogat. Qui interrogatus, Quinque, ait, tantummodo habeo vacculas; quæ, si eas benedixeris, in majus crescent. Quas illico a Sancto jussus adduxit; similique modo, ut supra de Nessani quinis dictum est vacculis, et hujus Columbanus boculas quinales aequaliter benedicens, inquit; Centenas et quinque, Deo donante, habebis vaccas; et erit in filiis et nepotibus tuis florida benedictio. Quæ omnia, juxta beati viri prophetationem, in agnis et pecoribus ejus et prole, plenissime adimpleta sunt; mirumque in modum numerus a Sancto præfinitus, supra memoratis ambobus viris, in centenario vaccarum et quinario expletus numero, nullo modo superaddi potuit: nam illa, quæ supra præfinitum excedebant numerum, diversis præcepta casibus, nusquam comparuerunt, excepto eo quod aut in usus proprios familiæ, aut etiam opus eleemosynæ expendi poterat. In hac itaque narratione, ut in ceteris, virtutis miraculum et prophetia simul aperte ostenditur: nam in magna vaccarum ampliatione, benedictionis pariter et orationis virtus apparet; et in præfinitione numeri, prophetalis præscientia.

56 Vir venerandus supramemoratum Columbanum, quem de paupere virtus benedictionis ejus ditum fecit, valde diligebat; quia ei multa pietatis officia præbebat. Erat autem illo in tempore quidam homo malefactor, bonorum persecutor, nomine Joan, filius Conalli, filii Domnalli, de regio Gabrani *m*

ortus genere. Illic supradictum Columbanum, sancti D amicum Columbae, persequabatur; domumque ejus omnibus in ea inventis devastaverat ereptis; non semel, sed bis inimiciter agens. Unde forte non immerito eidem maligno accidit viro, ut tertia vice, post ejusdem domus tertiam prædationem, beatum virum, quem quasi longius positum despexerat, propius appropinquantem, ad navem revertens præda onustus, cum sociis obvium haberet. Quem cum Sanctus de suis corripere malis, prædamque depungere rogans suaderet; ille, immitis et insuadibilis permanens, Sanctum despexit; navimque cum præda ascendens, beatum virum subsannabat et deridebat. Quem Sanctus ad mare usque persecutus est; vitreasque intrans aquas usque ad genu æquoreas, levatis usque ad cælum ambis manibus, Christum intente precatur, qui suos glorificantes se glorificat electos. Est vero ille portus, in quo post egressum persecutoris stans paulisper Dominum exorabat, in loco qui Scotice vocitatur Ait-chambas Art-muirchol. Tum proinde Sanctus expleta oratione, ad aridam reversus, in eminentiore cum comitibus sedet loco: ad quos illa in hora formidabilia valde profert verba, dicens: Illic miserabilis homuncio, qui Christum in suis despexit servis, ad portum, a quo nuper coram vobis emigravit, numquam revertetur: sed nec ad alias quas appetit terras, subita præventus morte, cum suis perveniet malis cooperatoribus. Hodie enim, quam mox videbitis, de nube a Borea orta immitis immissa procella, eum cum suis sociis submerget; nec de eis etiam unus remanebit fabulator. Post aliquantum paucularum interventum morarum, die serenissimo, ecce de mari oborta, sicuti Sanctus dixerat, nubes, cum magno fragore venti emissa, raptorem inter Maleam et Colossam *n* insulas inveniens, subito turbato submersit medio mari: nec ex eis, juxta verbum Sancti, qui navi inerant etiam unus evasit; mirumque in modum, toto circumquaque manente tranquillo æquore, talis una rapaces ad inferna submersos prostravit procella, misere quidem, sed digne.

57 Alio quoque in tempore, vir sanctus, quemdam de nobili Pictorum genere exulem, Tarannum nomine, in manum alicujus Feradachi ditis viri, qui in Ilea *o* insula habitabat, diligenter assignans, commendavit, ut in ejus comitatu, quasi unus de amicis, per aliquot menses conversaretur. Quem cum tali commendatione de Sancti manu viri suscepisset commendatum, post paucos dies dolose agens, crudeli eum jussione trucidavit. Quod immae scelus, cum Sancto a comitantibus esset nuntiatum; sic respondens profatus est: Non mihi, sed Deo infelix ille homuncio mentitus est, cujus nomen de libro vitæ delebitur. Hæc verba æstæo nunc mediante proloquimur tempore; sed autumnali, antequam de suilla degustet carne, arboreo saginata fructu, sublata præventus morte ad infernalium rapietur loca. Hæc sancti prophetia viri cum misello nuntiaretur homuncioni, despiciens irrisit Sanctum; et post dies aliquot autumnalium mensium, eo jubente scropha nucum impinguata nucleis jugulatur, necdum aliis ejusdem viri jugulatis subis: de qua celeriter exenterata partem sibi in veru celerius præparari præcipit, ut de ea impatiens homo prægustans, beati viri prophetationem destrueret. Qua videlicet assata, dari sibi poposcit aliquam prægustandam morsus particulam: ad quem percipiendam, extensam manum priusquam ad os converteret, expirans, mortuus, retro in dorsum cecidit. Et qui viderant, et qui audierant, valde tremefacti, admirantes, Christum in sancto propheta honorificantes glorificarunt.

58 Alio in tempore vir beatus, cum alios Ecclesiarum persecutores, in Hiuba commoratus insula, excommunicare

AUCTORE
ADAM.

juxta ejus
vaticinium,
E

n
tempestate
submergitur,

XXIII.
Homocida,
ut Sanctus
prædixerat
o

F

subito perit.

curat sibi
piscem capi,

g

h
et alia vice
duos

i
Vaccas be-
nedicit, ut
multipli-
centur,
k

sed ad præ-
finitum nu-
merum,

quem num-
quam ex-
cesserunt:

XXII.
raptor sper-
nus Sancti
monita,

m

AUCTORE
ADAMN.

XXIV.
occidendus
pro Sancto
alius Mo-
nachus,
p
ejus cucul-
la indutus
servatur
Alisus,

q
et punitur
qui cum se
necesse cre-
debat.

A excommunicare cœpisset; filios videlicet Conalli filii Donnail, quorum unus erat Joan, de quo supra retulimus; quidam ex eorumdem malefactoribus sociis, diaboli instinctu cum hasta irruit, ut Sanctum interficeret. Quod præcavens unus ex Fratribus, Findluganus p nomine, mori paratus pro Sancto viro, cuculla ejus indutus intercessit: sed mirum in modum beati viri tale vestimentum, quasi quædam munitissima et impenetrabilis lorica, quamlibet viri fortis impulsione acutioris hastæ, transfigi non potuit; sed illæsum permansit: et qui eo indutus erat, intactus et incolumis tali protectus est munimento. Ille vero sceleratus, qui Manus-dextra [Latine nominatur], retro repedavit, æstimans quod sanctum hasta transfixisset virum. Post ex ea die completum annum, cum Sanctus in Iona commoraretur insula, Usque in hunc diem, ait, est integratus annus, ex qua die q Lam-dessin, quantum potuit, Findluganum mea jugulavit vice: sed ipse, ut æstimo, hac in hora jugulatur. Quod juxta Sancti revelationem eodem momento in illa insula factum est, quæ Latine Longa vocitari potest, ubi ipse solus Lambdes, in aliqua virorum utrimque acta belligeratione, Cronani filii Baithani jaculo transfixus, in nomine, ut fertur, S. Columbæ emisso, interierat: et post ejus interitum belligerare viri cessarunt.

XXV.
Puellam
Sancto ob-
sistente in-
terficiens,
r

B 59 Cum vir beatus, adhuc juvenis Diaconus, in parte Laginensium divinam addiscens sapientiam conversaretur; quadam accidit die, ut homo quidam, innocuorum immitis persecutor crudelis, quamdam in campi planitie filiolum fugientem persequeretur. Quæ cum forte Gemmanum r senem, supra memorati juvenis Diaconi magistrum, in campo legentem vidisset, ad eum recto cursu, quanta valuit velocitate, confugit. Qui tali perturbatus subitatione, Columbam eminens legentem advocat; ut ambo, in quantum valuisseut, filiam a persequente defenderent. Qui statim superveniens, nulla eis ab eo data reverentia, filiam sub vestimentis eorum lancea jugulavit: et relinquens jacentem mortuam super pedes eorum, aversus abire cœpit. Senex tum valde tristificatus conversus ad Columbam, Quanto, ait, sancte puer Columba, hoc scelus, cum nostra dehonoratione, temporis spatio, inultum fieri iudex justus patietur Deus? Sanctus consequenter hanc in ipsum sceleratorem protulit sententiam, dicens: Eadem hora, quæ interfectæ ab eo filiae anima ascendit ad cœlos; anima ipsius interfectoris descendat ad inferos: et dicto citiu cum verbo, C sicut Ananias coram Petro, sic et ille innocentius jugulator, coram oculis Sancti juvenis, in eadem mortuus cecidit terrula. Cujus tumor subitæ formidabilis vindictæ, continuo per multas Scotiæ provincias, cum mira sancti Diaconi fama, divulgatus est. Huc usque de adversariorum terrificis ultionibus dixisse sufficiat: nunc de bestiis aliqua narrahimus pauca.

statim post
moritur
et damnatur.

XXVI.
s
Aper ab eo
jussus mor-
ritur.

XXVII.
Bellua aqua-
tica, quæ ho-
minem in-
terfecerat,

60 Alio in tempore, cum vir beatus in Seia s insula aliquantis demoraretur diebus, longius paulo solus, orationis intuitu, separatus a Fratribus, silvam ingressus densam, miræ magnitudinis aprum, quem forte venatici canes persequabantur, obvium habuit. Quo viso eminens, Sanctus aspiciens restitit: tum deinde invocato Dei nomine, sancta elevata manu, cum intenta dicit ad eum oratione; Ulterius huc procedere noles: in loco, ad quem nunc devenisti, morere. Quo Sancti in silvis personante verbo, non solum ultra accedere non valuit, sed ante faciem ipsius, terribilis ferus, verbi ejus virtute mortificatus, cito corrui*. Alio quoque in tempore, cum vir beatus in Pictorum provincia per aliquot moraretur menses, necesse habuit fluvium transire Nesan: ad cujus cum accessisset ripam, alios ex

accolis aspexit misellum humantes homunculum; D quem; ut ipsi sepultores ferebant, quædam paulo ante natantem aquatilis præripiens bestia, morsu momordit sævissimo: cujus miserum cadaver, sero scilicet quidam in alno subvenientes, porrectis propriuere uncinis. Vir e contra beatus, hæc audiens præcipit, ut aliquis ex comitibus cnatans, campal- tum t, in altera stantem ripa, ad se navigando ducat. Quo Sancti audito prædicabilis viri præcepto, Lugneus Mocumia nihil moratus obsecundans, depositis vestimentis excepta tunica, immittit se in aquas. Sed quæ prius non tam satiata, quam in prædam accensa, in profundo fluminis latitabat; sentiens eo nante turbatum supra aquam, subito emergens natatilis, ad hominem in medio natan- tem alveo, cum ingenti fremitu aperto cucurrit ore. Vir tum beatus videns, omnibus qui inerant, tam Barbaris quam etiam Fratribus, nimio terrore perculsis, cum salutare, sancta elevata manu, in vacuo aere Crucis pinxisset signum, invocato Dei nomine, feroci imperavit bestię, dicens: Noles ultra pro- gredi, nec hominem tangas, retro citius revertere. Tum vero bestia, hac Sancti audita voce, retrorsum, acsi funibus traheretur, velociori recurso fugit tre- mefacta: quæ prius Lugneo nanti eo usque appropinquavit, ut hominem inter et bestiam, non amplius esset quam unius contuli u longitudo. Fratres tum recessisse videntes bestiam, Lugneumque commilitonem, ad eos intactum et incolumem in navicula reversum, cum ingenti admiratione glorificaverunt Dominum in beato viro: sed et gentiles barbari, qui ad præsens inerant, ejusdem miraculi magnitudine, quod et ipsi viderant, compulsi, Deum magnificaverunt Christianorum.

Crucis signo
fugatur.

E

u

ANNOTATA F. B.

a Legendum putat Colganus Airde seu Airte, ut videatur regiuncula Kiennectæ, quæ Aird-chienacta præcis, hodie Airdinieggiollagan appellatur; cum hæc sit mari contermina, et prima regio fere quæ trajicienti ex insula Hiensi in Ultoniam ad lævam occurrit; et juxta eam sit locus nativitatis S. Cannechi, et ecclesia ab eo extracta.

b Superius memorati, id est in titulo Capitis, ex quo eorum additi nomina.

c De hoc Columbano agendum erit 26 Septembris, saltem inter Prætermisos.

d Quia Columbanus hic, nepos Briuni dicitur, existimat Colganus eum ex nobili Hibernorum familia, F Hiberniorum dicto, oriundum, ex qua etiam Reges Conaciæ: opinatur quoque, fusius explicatis rationibus, eundem illum esse, qui postea Lindisfurnensis Episcopus, Colmanus nomine, acerrime pro ritu Paschali Hibernico coram Rege Oswio decertans, a Wilfrido, sententiam ipso Rege ferente, gloriose victus est, si sic vinci gloriosum sibi duxisset. Fatetur tamen Colganus opinioni suæ obesse eum, quæ Columbano huic, postea Colmano, concedenda foret annosa senectus. Statuamus enim, quod hic narratur, miraculum anno 597 contigisse, quo saltem anno S. Columba obiit. Juvenem, qui vas lacte plenum ferret humeris, oportet annorum ut minimum sedecim fuisse: quæstio autem de Pascatis celebratione, facta est anno sexagesimo sexagesimo quarto: itaque annis sexaginta quatuor adjice tres, qui ex priori supererant seculo, et sedecim, quos juvenis numerabat Columbanus, habebis universim annos octoginta tres. Cumque Colmanus, teste Beda, annos solum tres Cathedram Lindisfurnensem tenuerit; necesse est eum octogenarium ab Hiensi insula in Angliam Episcopum fuisse destinatum, quod sine graviore testimonio non facile credidero: multo minus, quod idem post annum octogesimum tertium ætatis, discedens

ex

A ex Anglia malensque Cathedralam suam quam ritura Paschalem deserere, in Hibernia duo insuper monasteria erexerit, quod fecisse Lindisfarnensem Colmannum, nariat venerabilis Beda. Verum quid ad argumenta Colgani? Fuit, inquit, Colmannus Monachus Hiensis, et S. Columbæ discipulus juxta Auctorem Vitæ S. Geraldii 13 Martii, qualis etiam videtur fuisse hic Columbanus. Colmannum Hiensem Monachum fuisse nemo dubitat, at S. Columbæ discipulum nihil probat. Quod vitam S. Geraldii spectat, in qua Colmannus dicitur S. Columbæ defuncto successisse, si benigne explicueris, ut eum expleret Colgannus, de alia quam immediata successione intelligenda est, ne alioqui repugnet manifeste Adamniano, qui Baitheneum Columbæ substituit. Si vero in rigore verborum intellexeris, manifestius probabit, Columbanum hunc, Colmannum Lindisfarnensem non esse. Quomodo enim Columbanus, qui moriente Columba non erat nimis juvenis, ut fieret Abbas; post sexaginta annos non erat nimis senex, ut fieret Episcopus? Et hoc, si quid probare possit vita S. Geraldii a Colgano edita: quæ tam male consuta est, ut neque præteritum neque fidem mereatur. Vide quæ diximus 13 Martii. Alterum Colgani argumentum est, quod uterque videatur oriundus fuisse ex Conacia et ditione familiæ Hiberniorum: sed ut ut satis constaret, non tamen evincet unum eundemque fuisse, inter tot ejusdem nominis diversos Sanctos.

e Gergenna, ferrum aut lignum teres, quo per duas ansas transmissio operculum firmatur ne excidat.

f De hoc Lugneo et fratre ejus egimus supra n. 16 Annot. q. Hic solum nota, pro Elene, legendum videri Elethre: ut Kos-Elethre, id est Pcninsula Elethre (in qua Sanctus Fuchna, forsitan frater hujus Lugnei, Abbas fuit) hic dicatur insula Elene, in qua Lugneus Fratri in Præposituram monasterii successit.

g Esocem, alii Salmonem, alii Lucium intelligunt. Vide Cangium Verbo Esox et Isicium, Colgannus putat quod hic Anguilla sumi debeat; nam Esocem Hibernis Anguillum significat: sed Beda inter Essocem et Anguillam distinguit.

h Lacus regionis de Maghtuig in Connacia, vulgo Lochée seu Loch-ke dictus: ita Colgannus.

i Verba hæc ex titulo capituli desumpta sunt. Regio, stagno Aporum contermina, est regio Scotiæ, quæ Buccanano lib. 1 pag. 20 Abria vocatur, aqua adjacens Canalis seu Lacus longus, qui stagnum Aporum, et Scotice, Loch Abor vocatur, videtur nomen desumpsisse.

k Bocola pro Bucula, diminutivum a Bove.

l Supra memoratum, nempe in titulo Capituli.

m Forte Gaurani, qui pater fuit Aidani, Regis Scottorum Abbiensium.

n Insula binæ, inter Hebrides notissima.

o Illam vocat Buccanannus, quæ etiam ipsa, est una ex celeberrimis Hebridum.

p Hibernica lingua Finloga, Finnloga et Finnlogaidh dicitur: Fratrem S. Fintani fuisse existimat Colgannus, et col. 3 Januarii. Memoratur is eadem die in vita S. Fintani, quæ non caret Hibernicis pigmentis.

q Lainh dheas nomen proprium, ex vacis etymologia idem est ac, Manus dextera, ut supra dictum.

r Gemmanus, aliquis senex, memoratur in vita Hibernica S. Finniani de Cluain Ernird, cujus discipulus fuit S. Columba: si duos Finnianos Magistros habuit. Gemmanus iste ibidem dicitur de laudibus S. Finniani scripsisse, et merito putatur is esse, de quo hic sit mentio. Existimat tamen Colgannus Gemthannum, Germanum vel Gormanum esse legendum, non alia de causa, quam ut invenire illum possit in Hibernicis Martyrologiis, Verum necesse non est eum in his inveniri.

s Scia, insula ex primariis Hebridum una, inter-Junii T. II

pretatur Ala, eo quod instar alæ per mare protendatur.

t Hibernismum, appellat Colgannus; videturque per Caupaltum intelligi equus seu Caballus, qui Hibernice Capald vocatur. Verum circumstantiæ magis indicant, Scapham significari: et in fine dicitur Lugneus in navicula reversus. Caupulus autem et Caupillus, navim et Scapham significant, ut videre est apud Cangium.

u Contulus diminutivum a Conto. Videtur singulari quodam studio Adamnannus diminutiva adamasse; illis enim utitur etiam cum de rebus magnis loquitur: nec mirum, nam et ipsiusmet nomen diminutivum ab Adam est.

CAPUT III.

Serpentes Columba et magos coerces, infirmis, mortuis, pauperibus subvenit: januae ei ultro apertæ.

Quadam die ejusdem æstæi temporis, quo ad Dominum transiit, ad visitandos Fratres Sanctus plavstro vectus pergit, qui in campulo occidentali Jonæ insulæ opus materiale exercebant. Post quorum consolatoria a Sancto prolata alloquia, in eminentiore stans loco, sic vaticinatur dicens: Ex hac, filii, die, scio quod in hujus campuli locis nunquam poteritis in futurum videre faciem meam. Quos hoc audito verbo valde tristificatos videns, consolari eos in quantum fieri possit conatus, ambas manus elevat sanctas, et totam hanc nostram benedicens insulam, ait: Ex hoc hujus horulæ momento, omnia viperarum venena nullo modo, in hujus insulæ terrulis, aut hominibus aut pecoribus nocere poterint a, quamdiu Christi mandata ejusdem commemorationis incolæ observaverint. Alio in tempore quidam Frater, nomine Molua b nepos Briani, ad Sanctum eadem scribentem hora veniens, dicit ad eum: Hoc quod in manu habeo ferrum, quæso benedicas. Qui paululum extensa manu sancta cum calamo signans benedixit, ad librum de quo scribebat facie conversa. Quo videlicet supradicto Fratre, cum ferro benedicto recedente, Sanctus percunctatur dicens: Quod Fratri ferrum benedixi? Diermitius, pius ejus ministrator, Pugionem, ait, ad jugulandos boves vel tauros, benedixisti. Qui e contra respondens inquit: Ferrum, quod benedixi, confido in Domino meo, quia nec homini, nec pecori nocebit c. Quod Sancti firmissimum eadem hora comprobatum est verbum. Nam idem Frater, vallum egressus monasterii, bovem jugulare volens, tribus firmis vicibus, et forti impulsione conatus, nec tamen potuit ejus transfigere pellem. Quod Monachi scientes experti, ejusdem pugionis ferrum, ignis resolutum calore, per omnia monasterii ferramenta, liquefactum diviserunt in lurtum: nec postea ullam potuere carnem vulnerare, illius Sancti manente benedictionis fortitudine.

62 Alio in tempore Diermitius, Sancti pius minister, usque ad mortem agrotavit: ad quem, in extremis constitutum, Sanctus visitans accessit: et Christi invocato nomine; infirmi ad lectulum stans, et pro eo exorans, dixit: Exorabilis mihi fias precor, Domine, et animam mei ministratoris pii, de hujus carnis habitaculo, me non auferas superstitie. Et hoc dicto aliquantisper conticuit. Tum proinde hanc de sacro ore profatur vocem, dicens: Hic meus non solum hac vice nunc non morietur puer, sed etiam post meum annis vivet multis obitum. Cujus hæc oratio est exaudita. Nam Diermitius, statim post Sancti exaudibilem precem plenam recuperavit salutem; per multos quoque annos, post

D
AUCTORE
ADAMN.

xxviii.
Serpentes in-
sula nocere
prohibet.
E

a
xxix.
b
Ferrum non
adventans
benedict,
F

c
quod nulli
postea nocere
potuit.

xxx.
Ministro suo
diuturniorem
vitam impet-
trat.

AUCTORE
ADAMUS
XXXI.
d
et alteri.
e

A Sancti ad Dominum emigrationem, supervixit *. Alio quoque in tempore, Sanctus cum trans Britannicum iter ageret dorsum, quidam juvenis, unus comitum, subita molestus aegrimonia, ad extrema usque perductus est, nomine Fintenus [filius Aidi] d : pro quo commilitones Sanctum mœsti rogitant, ut oraret. Qui statim eis compatiens, sanctus cum intenta oratione expandit ad cœlum manus, ægrotumque benedicens, ait : Ille, pro quo interpellatis, juvenculus vita vivet longa : et post omnium nostrorum, qui hic adsumus, exitum superstes remanebit, in bona moriturus senecta. Quod beati viri vaticinium plene per omnia expletum est : nam idem juvenis, illius postea monasterii fundator, quod dicitur Kaulli, abinde e in bona senectute præsentem terminavit vitam.

XXXII.
Puerum recens baptizatum et mortuum,

B

familias gravi correptus ægitudine, usque ad confinia mortis et vitæ perductus est. Quem cum magi morientem vidissent, parentibus cum magna exprobratione cœperunt illudere, suosque quasi fortiores magnificare Deos ; Christianorum vero, tamquam infirmiori, Deo derogare. Quæ omnia cum beato intimarentur viro, zelo suscitatus Dei, ad domum cum suis comitibus amici pergit plebei, ubi parentes nuper defunctæ prolis mœstas celebrabant exequias. Quos Sanctus valde tristificatos videns, confirmans, dictis compellebat consolatoriis, ut nullo modo de divina omnipotentia dubitarent. Consequenterque percunctatur, dicens : In quo hospitio corpus defuncti jacet pueri ? Pater tum orbatus, Sanctum sub mœstum deducit cubnen. Qui statim, omnem foris exclusam relinquens catervam, solus mostificatum intrat habitaculum : ubi illico, flexis genibus faciem ubertim lacrymis irrigans, Christum precatur Dominum ; et post ingenuationem surgens, oculos convertit ad mortuum, dicens : In nomine Domini Jesu Christi resuscitare, et sta super pedes tuos. Cum hac Sancti honorabili voce, anima ad corpus rediit, defunctusque apertis revixit oculis : cujus manum tenens Apostolicus homo erexit : et in statione stabiliens, secum domum egressus deducit, et parentibus redivivum assignavit. Clamor tum populis attollitur, plangor in lætationem convertitur, Deus Christianorum glorificatur. Hoc noster Columba cum Elia et Eliseo Prophetis habeat sibi commune virtutis miraculum, et cum Petro et Paulo et Joanne Apostolis partem honoris similem in defunctorum resuscitatione ; et inter utrosque, hoc est Prophetarum et Apostolorum cœtus, honorificam coelestis patriæ sedem homo Propheticus et Apostolicus, et æternalem cum Christo, qui regnat cum Patre in unitate Spiritus Sancti, per omnia secula seculorum.

XXXIII.
Mago, servam liberare nolit,

C

64 Eodem in tempore vir venerandus, quamdam a Broichnanno mago Scoticam postulavit servam, humanitatis miseratione liberandam : quam cum ille dano valde et stolido retentaret animo, Sanctus ad eum locutus, hoc profatur modo : Scito, quia si mihi hanc peregrinam liberare captivam nolueris, priusquam de hac revertare provincia, citius morieris. Et hoc coram Bruidio Rege dicens, domum egressus regiam, ad Nesam venit fluvium, de quo videlicet fluviò lapidem attollens candidum, ad comites ; Signate, ait, hunc candidum lapidem, per quem Dominus in hoc gentili populo multas ægrotorum perficiet sanitates. Et hoc effatus ver-

bum, consequenter intulit, inquit. Nunc Broichnannus fortiter concussus est : nam Angelus de cœlo missus, graviter illum percutiens, vitream in manu ejus, de qua bibebat, confregit in multa fragmenta. Ipsum vero, anhelantem ægra suspiria, reliquit morti vicinum. Hoc in loco paululum expectemus binos Regis nuntios, ad nos celeriter missos, ut Broichnanno morienti citius subveniamus : nam Broichnannus, formidabiliter correptus, ancillulam liberare est paratus. Adhuc Sancto hæc loquente verba ; ecce, sicut prædixit, duo a Rege missi equites adveniunt, omnia quæ in Regis munitione, de Broichnanno juxta Sancti vaticinium sunt acta, enarrantes ; et de poculi confractione, et de magi correptione, et servulæ parata absolutione : hocque intulerunt, dicentes, Rex et ejus familiares nos ad te miserunt, ut nutritio ejus Broichnanno subvenias, mox morituro. Quibus auditis legatorum verbis ; Sanctas binos de comitum numero ad Regem, cum lapide a se benedicto, mittit, dicens : Si in primis promiserit se Broichnannus famulam liberaturum, tum deinde hic lapillus intingatur in aqua, et sic de eo bibat, et continuo salutem recuperabit : si vero renuerit, refragans absolvi servam, statim morietur. Duo Missi, verbo Sancti obsequentes, ad aulam deveniunt regiam, verba viri venerabilis Regi enarrantes ; quibus intimatis Regi, et nutritio ejus Broichnanno, valde expaverunt : eademque hora liberata famula sancti viri legatis assignatur, lapis in aqua intingitur, mirumque in modum contranaturam lithus f in aquis supernatat, quasi pomum vel nux. nec potuit Sancti benedictio viri submergi. De quo Broichnannus nataute bibens lapide, statim a vicina rediit morte, integramque carnis recuperavit salutem. Talis vero lapis, postea in thesauris Regis reconditus, multas in populo ægitudinum sanitates, similiter in aqua natans intinctus, Domino miserante effecit. Mirum dictu ! Ab his ægrotis, quorum vitæ terminus supervenerat, requisitus idem lapis, nullo modo reperiri poterat : sic et in die obitus Brudei Regis querebatur, nec tamen in eodem loco, ubi fuerat prius reconditus, inveniebatur.

65 Post supra memorata peracta, quadam die Broichnannus ad Sanctum proloquens virum, inquit : Dicitis mihi, Columba, quo tempore proponis enavigare ? Sanctus ; Tertia die, ait, Deo volente et vita comite, navigationem proponimus incipere. Broichnannus e contra : Non poteris, ait, nam ego ventum tibi contrarium facere, caliginemque umbrosam superinducere possum. Sanctus ; Omnipotentia Dei, ait, omnium dominatur, in cujus nomine omnes nostri motus ipso gubernante diriguntur. Quid plura ? Sanctus die eadem, sicut corde proposuit, ad lacum Nesæ fluminis longum, multa prosequente caterva, venit : magi vero gaudere tum cœperunt, magnam videntes superinductam caliginem et contrarium cum tempestate flatum. Nec mirum, hæc interdum arte dæmonum posse fieri, Deo permittente, ut etiam venti et æquora in asperius concitentur : sic enim aliquando dæmoniorum legiones, S. Germano Episcopo, de sinu Wallico g, causa humanæ salutis ad Britanniam naviganti, mediis in aquore occurrerunt ; et apponentes pericula, procellas concitabant ; cœlum diemque tenebrarum caligine obducebant ; quæ tamen omnia sancto orante Germano, dicto ocius sedata, detersa cessarunt caligine. Noster itaque Columba, videns contra se elementa concitari furentia, Christum invocatur Dominum ; cymbulamque ascendens, nautis hæsitantibus, ipse constantior factus, velum contra ventum jubet subrigi. Quo facto, omni inspectante turba, navigium flatus contra adversos miracurrit

D
proptereaque morituro,

E
sed penitenti,

f
subvenit
per lapidem
miraculosum

XXXIV.
Navegaturus
sibi objectam
a magis
tempestatem
dissipat.
h

g

A currit velocitate; et post haud grande intervallum, venti contrarii, ad itineris ministeria, cum omni admiratione revertuntur. Et sic per totam illam diem, flabris lenibus, secundis flatibus, beati cymba viri pervecta, ad portum pulsa est. Perpendat itaque lector; quantus et qualis idem vir venerandus, in quo Deus omnipotens talibus praescriptis miraculorum virtutibus, eorum plebe gentilica, illustre suum manifestavit nomen.

XXXV.
Fores Palatii
occlusas signo
Crucis aperit,

B 66 Alio in tempore, hoc est in prima Sancti fatione itineris ad Regem Brudenem, casu contigit, ut idem Rex fastu elatus regio, suae munitionis, superbe agens, in primo beati adventu viri, non operiret portas. Quod ut cognovit homo Dei, cum comitibus ad valvas portarum accedens; primum Dominicae Crucis imprimens signum, tum deinde manum pulsans contra ostia ponit: quae continuo sponte, retro retrusis fortiter seris, cum omni celeritate aperta sunt: quibus statim apertis, Sanctus consequenter cum sociis intrat. Quo cognito Rex cum Senatu valde pertimescens, domum egressus, obviam cum veneratione beato pergit viro, pacificisque verbis blande admodum compellat: et ex ea imposterum die, Sanctum et venerabilem virum, idem Regnator, suae omnibus vitae reliquis diebus, valde magna honorificavit (ut decuit) honorificentia. Alio itidem in tempore vir beatus, aliquantisper in Scotia diebus conversatus, ad visitandos Fratres, qui in monasterio h Ruris duorum commanebant rivulorum, ab eis invitatus perrexit: sed casu aliquo accidit, ut eo ad ecclesiam accedente, claves non reperirentur oratorii. Cum vero Sanctus, de non repertis adhuc clavibus et de obseratis foribus, inter se conquiritantes alios audisset: ipse ad ostium appropinquans; Potens est Dominus, ait, domum suam suis servis etiam sine clavibus aperire. Cum hac tum voce, subito retro retrusis forti motu pessulis, sponte aperta janua, Sanctus cum omnium admiratione ecclesiam ante omnes ingreditur; et hospitaliter a Fratribus susceptus, honorabiliter ab omnibus veneratur.

XXXVI.
h
item ecclesiae
eiusdem

XXXVII.
Pauperi
i

C
tradit suam
a se benedi-
ctam,

qua feras
capiens sine
labore victi-
tat.

sed persuasus
ab uxore
imprudente,

67 Alio in tempore quidam ad Sanctum plebeius venit pauperrimus, qui in ea habitabat regione, quae stagni littoribus Aporici i est contermina. Huic erga miserabili viro, qui unde maritam et parvulos cibaret non habebat, vir beatus petenti miseratus, ut potuit, quandam largitus eleemosynam, ait: Miselle homuncio, tolle de silva contulum vicina, et ad me ocius defer. Obsecundans miser, juxta Sancti jussionem, detulit materiam. Quam Sanctus excipiens, in veru exacuit; quodque propria exacuminans manu, benedicens et illi assignans inopi, dixit: Hoc veru diligenter custodi, quod (ut credo) nec alicui pecori nocere poterit, exceptis feris, avibus quoque et piscibus: et quamdiu habueris suam, numquam in domo tua cervinae carnis cibatio abundans deerit. Quod audiens miser mendiculus, valde gavisus domum revertit, veruque in remotis infixit terrubus locis, quae silvestres frequentabant ferre: et vicina transacta nocte, mane primo pergit, revisitare volens veru, in quo mirae magnitudinis cervum cecidisse reperit transfixum. Quid plura? Nulla, ut nobis dictum est, transire poterat dies, qua non aut cervum, aut cervam, aut aliquam reperiret in veru infixio cecidisse bestiam. Repleta quoque tota de ferinis carnibus domo, vicinis superflua vendebat, quae hospitium suae domus capere non poterat.

68 Sed tamen diaboli invidia per sociam, ut Adam, et hunc etiam miserum invenit; quae non quasi prudens, sed fatua, taliter ad maritum locuta est: Tolle de terra veru: nam si in eo homines aut etiam pecora perierint; tu ipse, et ego cum nostris

liberis, aut occidemur aut captivi ducemur. Ad haec maritus inquit: Non ita fiet: nam Sanctus vir mihi benedicens suam, dixit; quod numquam hominibus, aut etiam pecoribus nocebit. Post haec verba, mendicus uxori consentiens pergit, et tollens de terra veru, intra domum, quasi amans illud, secus parietem posuit; in quo mox domesticus ejus incidens canis, disperiit. Quo pereunte, rursum marita; Unus, ait, filiorum tuorum incidet in suam, et peribit. Quo audito ejus verbo, maritus veru de pariete removens ad silvam reportat, et in densioribus infixit dumis, ut putabat, ubi a nullo posset animante offendi. Inde quoque illud removens in fluvio, qui Latine dici potest Nigra-Dea, juxta ripam sub aquis abscondens, infixit: quod alia revisitans die, esocem in eo mirae magnitudinis, transfixum et retentum invenit. Quem de flumine elevans, vix selus ad domum portare poterat, veruque secum de aqua simul reportans, extrinsecus in superiori tecti affixit loco; in quo et corvus devolutus, impetu lapsus, disperiit jugulatus. Quo facto miser, fatuae conjugis consilio depravatus, veru tollens de tecto, assumpta securi, in plures concidens particulas, in ignem projicit. Et post, quasi suae paupertatis amisso non mediocri solatio, remedicare, ut meritis, cepit: quod videlicet penuriae verum solamen in veru saepe superius memorato dependebat, quod pro pellicis et retibus, et omni venationis et piscationis genere servatum, posset sufficere, beati viri donatum benedictione: quodque amissum miser plebeius, eo ditatus pro tempore, ipse cum tota familiola, sero licet, omnibus de cetero planxit reliquis diebus vitae.

69 Alio in tempore beati legatus viri, Lugaidus h nomine, cognomento Laitivus, ad Scotiam jussus navigare proponens, inter navilia navis Sancti instrumenta, utrem lactarium quaesitum inveniens, sub mari, congestis super eum non parvis lapidibus, madefaciendum posuit: veniensque ad Sanctum, quod de utre fecit, intumavit. Qui subridens, inquit: Uter, quem, ut dicis, sub undis posuisti, hac vice (ut aestimo) non te ad Hiberniam comitabitur, Cur, ait, non mecum in navi comitem eum habere potero? Sanctus: Altera, inquit, die, quod res probabit, scies. Itaque Lugaidus mane postera die, ad retrahendum de mari utrem pergit: quem tamen salacia l nectu subtraxit unda. Quo non reperto, ad Sanctum reversus tristis, flexis in terram genibus, suam confessus est negligentiam, Cui Sanctus, illum consolatus, ait: Noli, Frater, pro fragilibus contristari rebus: uter, quem salacia sustulit unda, ad suum locum, post tuum egressum reportabit venilia m. Eadem die, post Lugaidi de Jona insula emigrationem, hora transacta nona, Sanctus circumstantibus sic profatus, ait: Nunc unus ex vobis ad aequor pergat: utrem de quo Lugaidus querebatur, et quem salacia sustulerat unda; nunc venilia retrahens, in loco unde subtractus est, representavit. Quo Sancti audito verbo, quidam alacer juvenis ad oram cucurrit maris; repertumque utrem, sicut praedixerat Sanctus, cursu reversus concito reportans, valde gavisus, eorum Sancto, cum omnium qui ibidem inerant admiratione, adsignavit. In his, ut saepe dictum est, binis narrationibus, superius descriptis, quamlibet in parvis rebus, suae videlicet et utre, prophetia simul et virtutis miraculum comitari cernuntur. Nunc ad alia tendamus.

D
AUCTORE
ADAM.

E
sudem de-
struit, et
ad priorem
paupertatem
redit;

XXXVIII.
k
Urem æstus
marini re-
cessu ablatus,

F
ejusdem re-
gressu facit
inveniri.

m

ANNOTATA F. B.

a Forsitan hic locum haberet ul, quod de fugatis a sancto Patricio ex Hibernia serpentibus, dictum est in Commentario praevio ad ejus vitam num. 25. Verum-
tamen

AUCTORE
ADAMN.

A tamen aliud suadent circumstantiæ temporis ac loci studiose additæ, et Adamnani auctoritas, nondum elapso post rem gestam seculo scribentis. Ceterum cum in fine dicatur miraculum duraturum, quamdiu Christi mandata, ejusdem commemorationis incolæ observaverint : credibile est, post inrectam hæresim destitisse; nisi divina bonitas, in perpetuum fidei testimonium, etiam apud ingratos et indignos, illud perseverare voluerit.

b Habuimus et alium ex nepotibus Briuni discipulum S. Columbæ, nomine Columbanum, de quo egimus num. 52. Hic vero Molua, teste Colgano colitur 4 hujus.

c Ex sequenti Vita B. Baithenei, ubi eadem res num. 8 refertur, satis intelligitur, ea solummodo feramenta sic illata fuisse, quæ aliis usibus destinata, fortuitum poterant vulnus facere : quis enim non videt inconsultum fuisse, ut nullum esset in monasterio ferrum, quo cutis cujusquam perstringi posset, ad usum vultudinarii vel macelli.

d Colganus hujus Finteni, patrem Aidum, non satis distincte novit assignare; desperante autem ipso, ego frustra requisiero.

e Caille-Abinde monasterium in Hibernia dicitur Kill-Aibhae, diæcesis Cluachfertensis in Regione de Siolunachodna.

f Litbus, id est, lapis; Græce λίθος.

g De sinu Wallico, intellige Gullico, prisci enim Gallos, Wallos vocabant, quia etiamnum Gallo-belgas Flandro-belgæ Walones seu Walos dicimus. Hujus porro navigationis in Britanniam susceptæ a S. Germano Autissiodorensi, qui colitur 31 Julii, et tempestatis per dæmones excitatæ meminit Bedæ lib. 1 cap. 17, et Vita apud Surium cap. 22.

h In titulo capituli 36 apud Adamnanum vocatur hoc monasterium Duorum agri rîvorum : et videtur esse ecclesia, quæ vocatur Tir-da-Chroebh in Media, in qua colitur S. Lugaidus S. Columbæ discipulus. Nam Tir-da-Chroebh, idem est, quod terra seu ager duorum ranorum, non vero rîvorum, ut forte mendo apud Adamnanum irrepsit. Ita Colganus pag. 493. Cur vero esse non possit monasterium de Glendalouch, quod Vallis duorum stagnorum interpretatur. Vide quæ tertia hujus diximus in Commentario Prævio ad Acta S. Coemgini Abbatis.

i De Stagno Aporico actum est ad num. 55.

k De hoc egimus num. 44.

l Salacia recessum marini æstus hic significat : vide Cangium verbo, Salatia.

C m Venilia est accessus æstus marini.

CAPUT IV.

Peregrinantibus iter prosperum, servis libertatem, conjugibus conjugalem amorem impetrat; post mortem pluviam et ventos secundos invocantibus se exorat.

XXXIX.
Pœnitentium
de peccato
volenti agere

a

Alio in tempore, cum vir sanctus in Jona conversaretur insula, homo quidam plebeus, nuper sumpto Clericatus habitu, de Scotia transnavigans, ad insulanum beati monasterium viri advenit. Quem cum alia die Sanctus, in hospitio residem hospitantem, invenisset solum; primum de patria, de gente, et causa itineris a Sancto interrogatus; de Conachtorum a regione oriundum se professus est, et ad delenda in peregrinatione peccamina longo fatigatum itinere. Cui cum Sanctus, ut de suæ pœnitudinis exploraret qualitate, dura et laboriosa ante oculos monasterii proposuisset inperia; ipse consequenter ad Sanctum respondeas, inquit : Paratus sum ad omnia, quæcumque mihi jubere volueris, quamlibet durissima, quamlibet indigna.

Quid plura? Eadem hora omnia sua confessus peccata. leges pœnitentiæ flexis in terram genibus se impleturum pronisit. Cui Sanctus, Surge, ait, et recede. Tum deinde sic recedentem compellat, Septennem debes in Ethica pœnitentiam explorare terra : ego et tu, usquequo numerum expleas septennalium annorum, Deo donante, victuri sumus. Quibus Sancti confortatus dictis, grates Deo agens; Quid me, ait, agere oportet de quodam falso meo juramento? Nam ego quemdam in patria commanens trucidavi homuncionem, post trucidationem ejus quasi reus in vinculis retentus sum : sed mihi quidam cognationalis homo ejusdem parenteliæ, valde opibus opulentus, subveniens, me opportune et de vinculis vinculatum absolvit, et de morte reum eripuit. Cui post absolutionem, cum firma juratione promiseram, me eidem omnibus meæ diebus vitæ servitarum : sed post aliquot dies in servitute peractos, servire homini delignatus, et Deo potius obsecundare malens, desertor illius carnalis domini, juramentum infringens discessi, et ad te, Domino meum prosperante iter, perveni. Adhæc Sanctus, virum pro talibus valde angi videas, sicuti prius prophetans profatur, inquit : Post septenorum, sicut tibi dictum est, annorum expletionem, diebus ad me huc Quadragesimalibus venies, et in Paschali solennitate ad altarium accedas, et Eucharistiam sumas. Quid verbis immoramur? Sancti viri imperiis per omnia pœnitens obsequitur peregrinus, iisdemque diebus ad monasterium Campi missus Longe b, ibidem plene expletis in pœnitentia septem annis, ad Sanctum diebus Quadragesimæ. juxta priorem ejus propheticam jussionem, revertitur : et post peractam Paschæ solennitatem, in qua jussus ad altare accessit ; ad Sanctum interrogans de supra memorato venit juramento. Cui Sanctus interroganti, talia vaticinans responsa profatur. Taus, de quo mihi aliquando dixeras, carnalis superest dominus, paterque et mater et fratres adhuc vivunt, nunc ergo præparare te debes ad navigationem. Et inter hæc verba, macharam belluinis ornatam dolatis protulit dentibus, dicens : Hoc accipe tecum portandum munus, quod domino pro tua redemptione offeres : sed tamen nullo modo accipiet : habet enim bene moratam conjugem, cujus salubri obtemperans consilio, te eadem die gratis sine pretio libertate donabit; cingulum, ex more captivi, de tuis resolvens lumbis. Sed hac anxietate solutus, aliam elatere surgentem non effugies solitudinem : nam tui fratres undique coarctabunt te, ut tanto tempore patri debitam, sed neglectam, redintegres pietatem. Tu tamen sine ulla hæsitatione, voluntati eorum obsecundans, patrem senem pie excipias confovendum : quod onus quamlibet tibi videatur grave, contristari non debes, qua mox depones. Nam ex qua die incipies patri ministrare, alia, in fine ejusdem septimanæ, mortuum sepelies. Sed post patris sepultionem, iterum te acriter fratres compellent, ut matri etiam debita pietatis impendas obsequia : de qua profecto compulsione tuus junior te absolvet frater, qui tua vice paratus, omne pietatis opus, quod debes, pro te matri servieas, reddet.

71 Post hæc verba supra memoratus Frater, Libranus c nomine, accepto munere, Sancti ditatus benedictione, perrexit : et ad patriam perveniens, omnia secundum Sancti vaticinium invenit vere probata. Nam statim ut pretium suæ offerens libertatis ostendit, domino, accipere volenti refragans uxor, Ut quid nobis, ait, hoc accipere, quod Sanctus pretium misit Columba? Hoc non sumus digni : liberetur et pius hic gratis ministrator : magis Sancti viri benedictio proficiet, quam hoc quod offert pretium. Audiens itaque maritus hoc maritæ salubre consilium

septennalem
imponit :

E

b

qua impleta
juxta Sancti
prophetiam,

F

c
servitute libe-
ratur,

*Patrem
sepelit,*

*curam matris
fratri
relinquit,*

d

A lium, continuo gratis liberavit servum. Qui post, juxta prophetiam Sancti, compulsus a fratribus, patrem, cui ministrare cœpit, septima die mortuum sepelivit. Quo sepulto, ut matri debite deserviret, compellitur: sed subveniente juniore fratre, sicut Sanctus prœdixerat, vicem ejus adimplente, absolvitur: qui ad fratres sic dicebat, Nullo modo nos oportet fratrem in patria retentare, qui per septem annos apud S. Columbam in Britannia salutem exercuit animæ. Post quæ, ab omnibus quibus molestabatur absolutus, matri et fratribus valedicens, liber reversus, ad locum, qui Scotice vocitatur Claire Calig *d* pervenit: ibidemque navem sub velo a portu emigrantem inveniens, clamitans de littore, rogat, ut ipsum nautæ cum eis susciperent navigaturum ad Britanniam; sed ipsi non suscipientes refutaverunt eum, quia non erat de Monachis S. Columbæ.

*et regressurus
ad Sanctum
nec receptus
in navim,
ventum ei
contrarium;*

72 Tum deinde ad eundem venerabilem loquens virum, quamlibet longe absentem, tamen spiritu præsentem, ut mox res probavit; Placetne tibi, ait, sancte Columba, ut hi nautæ, qui me tuum non suscipiunt socium, plenis velis et secundis enavigent ventis? In hac voce, ventus, qui ante illis erat

B secundus, dicto citius versus est contrarius. Inter hæc, videntes virum eundem, e regione secus flumen cursitantem; subito inter se initio consilio, ad ipsum de navi clamitantes dicunt nautici; Fortassis idcirco citius in contrarium nobis est versus ventus, quia te suscipere rennerimus. Quod si etiam nunc te ad nos in navim invitaverimus, contrarios nunc nobis flatus in secundos convertere poteris? His auditis viator ad eos dixit; S. Columba ad quem vado, et cui hucusque per septem annos obsecundavi, si me susceperitis, prosperum vobis ventum a Domino suo virtute orationum impetrare poterit. Quibus auditis navim terræ approximant, ipsamque ad eos in eam invitant. Qui statim rate ascensa, In nomine Omnipotentis, ait, cui S. Columba inculpabiliter servit, tensis rudentibus levate velum. Quo facto, continuo contraria venti flumina in secunda vertuntur; prosperaque, usque ad Britanniam, plenis successit navigatio velis: Libranusque, postquam ad loca perventum est Britannica, illam deserens navim et nautis benedicens, ad Sanctum devenit Columbam, in Jona commorantem insula. Qui videlicet vir beatus, gaudenter suscipiens eum, omnia quæ de eo in itinere acta sunt, nullo alio intimante, plene narravit; et de domino, et uxoris ejus salubri consilio, quomodo ejusdem suam liberatus est; de fratribus quoque, de morte patris, et ejus finita septimana sepultione; de matre, et de fratris opportuna junioris subventionem; de his quæ in regressu acta sunt, vento contrario et secundo; de verbis nautarum, qui primo eum suscipere recusarunt; de promissione prosperi flatus, et de prospera eo suscepto in navim venti conversione. Quid plura? Omnia, quæ Sanctus adimplenda prophetavit, expleta enarravit.

C

*et omnia
Sancto inno-
tuisse audit;*

73 Post hæc verba viator pretium suæ, quod a Sancto accepit, redemptionis assignavit. Cui Sanctus eadem hora vocabulum indidit, inquires. Tu Libranus vocaberis, eo quod sis liber. Qui videlicet Libranus iisdem in diebus votum monachicum devotus vovit: et cum a sancto viro ad monasterium, in quo prius septem annis pœnitens servivit, remitteretur; hæc ab eo valedicente prophetica de se prolata accepit verba: Vita vives longa, et in bona senectute vitam terminabis præsentem: attamen non in Britannia, sed in Scotia resurges. Quod verbum audiens, flexis genibus amare flevit. Quem Sanctus valde mœstum videns, consolari cœpit dicens: Surge, et noli tristificari: in uno meorum morie-

*qui factus
monachus*

ris monasteriorum; et cum electis erit pars tua meis in Regno monachis, cum quibus in resurrectionem vitæ desomno mortis evigilabis. Qui a Sancto accepta non medioeri consolatione, valde lætatus est, et Sancti benedictione ditatus, in pace perrexit. Quæ Sancti de eodem viro verax postea est adimpleta prophetatio. Nam cum per multos annales cyclos, in monasterio Campi-Lugne, post S. Columbæ de mundo transitum, obedienter Domino serviret Monachus; pro quadam monasteriali utilitate ad Scotiam missus valde senex, statim ut de navi descendit, pergeos per Campum-Bregæ, ad monasterium devenit Roberti-Campi *f*; ibidemque hospes receptus hospitio, quadam molestatus infirmitate, septima ægrotationis die, in pace ad Dominum perrexit: et inter S. Columbæ electos humatus est Monachos, secundum ejus vaticinium, in vitam resurrecturus æternam. Ilas de Librano Arundinensi sancti veridicas Columbæ vaticinationes scripsisse sufficiat: qui videlicet Libranus ideo Arundinensis est vocitatus, quia in Arundineto, multis annis arundines colligendo laboraverat.

74 Quadam die Sanctus, in Jona commorans insula, cito a lectione surgit, et subridens dicit; Nunc ad oratorium mihi properandum, ut pro quadam misellula Dominum deprecetur femina, quæ nunc in Hibernis nomen hujus inclamitans commemorat Columbæ, in magnis parturitionis difficilline torta punctionibus: et ideo per me a Domino de angustia absolutionem sibi dari sperat, quia et mihi est cognationalis, de meæ matris parentela genitorem habens progenitum. Hæc dicens Sanctus, illius muliercule motus miseratione, ad ecclesiam currit; flexisque genibus pro ea Christum de homine natum exorat; et post precationem oratorum egressus, ad Fratres profatur occurrentes, inquires; Nunc propitius Dominus Jesus, de muliere progenitus, opportune misere subveniens, eam de angustis liberavit, et prospere prolem peperit, nec hac morietur vice. Eadem hora, sicuti Sanctus prophetizavit, misella femina, nomen ejus invocans, absoluta salutem recuperavit. Ita ab aliquibus postea de Scotia, et de eadem regione ubi mulier inhabitabat transmeantibus, intimatum est.

75 Alio in tempore, cum vir sanctus in Rechrea *g* hospitaretur insula, quidam plebeus ad eum veniens, de sua querebatur uxore; quæ, ut ipse dicebat, odio habens eum, ad maritalem nullo modo admittebat concubitum accedere. Quibus auditis Sanctus, maritam advocans, in quantum potuit eam hac de causa corripere cœpit, inquires: Quare mulier tuam a te carnem abdicare conaris, Domino dicente, Erunt duo in carne una? itaque caro tui conjugis, tua caro est. Quæ respondens; Omnia, inquit, quæ mihi præceperis, sum parata, quamlibet sint valde laboriosa, adimplere; excepto uno, ut me nullo compellas modo, in uno lecto dormire cum Lugneo. Omnem domus curam exercere non recuso aut (si jubes) etiam maria transire, et in aliquo puellarum monasterio permanere. Sanctus tum ait: Non potest recte fieri quod dicis: nam adhuc viro vivente alligata es a lege viri. Quos enim Deus licite conjunxit, nefas est separari. Et his dictis consequenter intulit: Hac in die tres, hoc est ego, et maritus cum conjugē, jejuantes Dominum precemur. Illa dehinc; Scio, ait; quia tibi impossibile non erit, ut ea, quæ vel difficilia vel etiam impossibilia videntur, a Deo impetrata donentur. Quid plura? Maria eadem die cum Sancto jejunare consentit, et maritus similiter; nocteque subsequente Sanctus insomnis pro eis deprecatus est; posteraque die Sanctus maritam præsentem sic compellat marito: O femina, si, ut hesternam dicebas die, parata

D
AUCTORE
ADAM.

*justa similem
prophetiam,*

e
f
moritur in
Hibernia.

B
Mulier
parturiens
subvenit.

g
XII.
Uxorem viro
detestum red-
dere volentem
p

oratione et
jejunio ad id
permovet.

rata

AT CTORRE
ADAMN.

A rata hodie es ad feminarum emigrare monasterium? Illa. Nunc, inquit, cognovi, quia tua a Deo de me audita est oratio; nam quem heri oderam, hodie amo: cor enim hæc nocte præterita, quomodo ignoro, in me, immutatum est de odio in amorem. Quid moramur? Ab ea die usque ad obitum, anima ejusdem maritæ sociabiliter in amore conglutinata est mariti, ut illa maritalis concubitus debita, quæ prius reddere renuebat, nullo modo deinceps recusaret.

h
Cormacum
Monachum

i

76 Alio in tempore Cormacus h, Christi miles, de quo in primo hujus opusculi libello breviter aliqua commemoravimus pauca, etiam secunda vice conatus est eremum in oceano quarere: qui postquam a terris per infinitum oceanum plenis enavigavit velis, iisdem diebus S. Columba; cum ultra Dorsum moraretur Britannia, Brudeo Regi, præsentente Orcadam i Regulo, commendavit dicens; Aliqui ex nostris nuper emigraverunt, desertum in pelago intransmeabili invenire optantes; qui forte, post longos circuitus, Orcadas devenerint insulas; huic Regulo, ejus obsides in manu tua sunt, diligenter commenda, ne aliquid adversi intra terminos ejus contra eos fiat. Hoc vero Sanctus ita dicebat, quia in spiritu præcognovit, quod post aliquot menses idem Cormacus esset ad Orcadas venturus. Quod ita postea evenit, et propter supradictam sancti viri commendationem, de morte in Orcadibus liberatus est vicina. Post aliquantum paucorum intervallum mensium, cum Sanctus in Jona commoraretur insula, quadam die coram eo sermocinantibus, ejusdem Cormaci mentio ab aliquibus subito oboritur, taliter dicentibus; Quomodo Cormaci navigatio, prosperane, an non provenit, adhuc nescitur. Quo audito, Sanctus hæc profatur voce, dicens: Cormacum, de quo nunc loquimini, hodie mox pervenientem videbitis. Et post quasi unius horæ interventu, mirum dictu! et ecce inopinato Cormacus superveniens, oratorium cum omnium admiratione et gratiarum ingreditur actione. Et quia de hujus Cormaci secunda navigatione, beati prophetationem breviter intulerimus viri, nunc et de tertia, æque prophetica ejus scientiæ aliqua describenda sunt verba.

B
in Orcadibus
a mortis
periculo
liberat,

ejusque in
Jonam præ-
nuntiat redi-
tum;

item alias in
mari pericli-
tantem

77 Cum idem Cormacus tertia in oceano mari fatigaretur vice, prope usque ad mortem periclitari capit. Nam cum ejus navis a terris, per quatuordecim æstæi temporis dies totidemque noctes, plenis velis Austro flante vento, ad septentrionalis plagam cœli, directo excurreret cursu; ejusmodi navigatio ultra humani excursus modum et irremeabilis videbatur. Unde contigit, ut post decimam ejusdem quarti et decimi horam diei, quidam pene insustentabiles undique et valde formidabiles consurgerent terrores. Quippe quædam, usque in id tempus invise, mare obtegentes occurrerunt tetra et infesta nimis bestiæ; quæ horribili impetu, carinam et latera, puppimque et proram, ita forti feriebant percussura, ut pellicem tectum navis putarentur penetrare posse. Quæ, ut hi qui inerant ibidem, postea narrarunt, prope magnitudinem ranarum aculeis permolestæ, non tamen volatiles sed natales erant; sed et remorum infestabant palmulas. Quibus visis inter cetera monstra, quæ non hujus est temporis enarrare, Cormacus cum nantis comitibus valde turbati et pertimescentes, Dominum, qui est in angustiis pius et opportunus auxiliator, illacrymati precantur. Eadem hora sanctus noster Columba, quamlibet longe absens corpore, spiritu tamen præsens in navi cum Cormaco erat: unde eodem momento, personante signo, Fratres ad oratorium convocans, et ecclesiam intrans, adstantibus sic more sibi consueto prophetizans profatur, dicens: Fratres, tota intentione pro Cormaco orate, qui

ob incursum
quorundam
insectorum,

nunc humanæ discursionis limitem immoderate navigando excessit: nunc quasdam monstrosas, ante non visas, et pene indicibiles patitur horribilas perturbationes. Itaque Fratribus, nostris commembris in periculo intolerabili constitutis, mente debemus compati et Dominum exorare cum eis. Ecce enim Cormacus, cum suis nautis faciem lacrymis ubertim irrigans, Christum intentius precatur, et nos ipsum orando adjuvemus, ut Austrum, flantem ventum usque hodie per quatuordecim dies, nostri miseratus in Aquilonem convertat; qui videlicet Aquiloneus ventus navem Cormaci de periculis retrahat. Et hæc dicens, flebili cum voce, flexis genibus ante altarium, omnipotentiam Dei, ventorum ac cunctarum gubernatricem precatur rerum. Et post orationem cito surgit, et abstergens lacrymas gaudenter grates Deo agit, dicens: Nunc, Fratres, nostris congratulemur, pro quibus oramus, caris: quia Dominus Austrum nunc in Aquilonarem convertet flatum, nostros de periculis commembres retrahentem, quos huc ad nos iterum reducet. Et continuo cum ejus voce Auster cessavit ventus, et inspiravit Aquiloneus, per multos post dies; et navis Cormaci ad terras reducta est. Et pervenit Cormac ad S. Columbam: et se, donante Deo, facie ad faciem, cum ingenti omnium admiratione, viderunt, et non mediocri letatione. Perpendat itaque lector, et quantus et qualis idem vir beatus, qui talem propheticam habens scientiam, ventis et oceano, Christi invocato nomine, potuit imperare.

oratione
sua liberat;

E

78 Alio in tempore, cum in Scotia per aliquot dies Sanctus conversaretur; aliquibus Ecclesiasticis visitantibus coactus, currum ab eo prius benedictum ascendit junctum; sed non insertis primo, quæ negligentia accedente nescitur, necessariis obicibus per extrema axium foramina. Erat autem eadem diecula Columbanus, filius Eochadi k vir sanctus, illius monasterii fundator, quod Scotica vocatur lingua Snam-luthir l, qui operam aurigæ in eo curriculo cum sancto exercebat Columba. Fuit itaque talis ejusdem agitatio diei, per longa viarum spatia, sine ulla rotarum humerulorumque separatione sive labefactione, nulla (ut supra dictum est) obicium retentione vel communitione retinente; sed sola diali sic venerando præstante gratia viro, ut currus, cui insederat, salubriter absque ulla impeditioe recta incederet orbita. Hucusque de virtutum miraculis, quæ per prædicabilem virum, in præsentem conversantem vita, divina operata est omnipotentia, scripsisse sufficiat. Nunc etiam quedam de his, quæ post ejus in carne transitum ei a Domino donata comprobantur, pauca sunt commemoranda.

XLIII.
currum negli-
genter aptato

k

l

rehitur in-
noxiæ.

P

79 Ante annos namque fere quatuordecim, in his torpentibus terris, valde grandis, verno tempore, facta est siccitas, jugis et dura; in tantum, ut illa in Levitico libro transgressoribus coaptata populis comminatio videretur imminere; qua dicit: Dabo vobis cœlum desuper sicut ferrum, et terram æneam; consumetur in cassum labor vester, nec proferet terra germen, nec arbores poma præbunt, etc. Post itaque hæc legentes, et imminentem plagam pertimescentes, hoc inito consilio fieri consiliati sumus; ut aliqui ex nostris senioribus, nuper aratum et seminatum campum, S. Columbæ candida circumirent tunica, et libris stylo ipsius descriptis; leverentque in aere et excuterent eandem ter tunicam, qua etiam hora exitus ejus de carne indutus erat; et ejus aperirent libros, et legerent in colliculo Angelorum, ubi aliquando cœlestis patriæ cives ad beati viri condictum visi sunt descendere. Quæ postquam omnia juxta initum sunt peracta consilium; mirum dictu! eadem die, cœlum, in præteritis mensibus, Martio videlicet et Aprili, nudatum nubibus,

XLIV.
Tempore
siccitatis

Lev. 26, 19

per tunicam
ejus et libros
pluvia impe-
tratur:

mira

A mira sub celeritate ipsis de ponto ascendentibus, illico opertum est; et pluvia facta est magna, die noctuque descendens; et sitiens prius terra, satis satiata, opportune germina produxit sua, et valde lætas eodem anno segetes. Unius itaque beati commemoratio nominis viri, in tunica et libris commemorata, multis regionibus eadem vice et populis salubri subvenit opportunitate.

XLV.
item adversi
venti in secun-
dam mutatio
una,

80 Præteritorum nobis quæ non vidimus miraculorum, præsentia quæ ipsi prospeximus fidem indubitanter confirmant. Ventorum namque flamina contrariorum, tribus nos ipsi vicibus, in secunda vidimus conversa. Prima vice, cum dolatæ per terram pineæ et roboreæ trabes longæ et magnæ, navium pariter et domus materiæ, eveherentur; beati viri vestimenta et libros, inito consilio, super altare cum psalmis et jejunatione et ejus nominis invocatione posuimus, ut a Domino ventorum prosperitatem nobis profuturam impetraret. Quod ita, eidem sancto viro Deo donante, factum est: nam ea die, qua nostri nautæ omnibus præparatis supra memoratarum ligna materiæ proposuere scaphis per mare et carrucis trahere, venti, præteritis contrarii diebus, subito in secundos conversi sunt. Tum deinde

B per longas et obliquas vias, tota die prosperis flatibus Deo propitio famulantibus, et plenis sine ulla retardatione velis, ad Jonam insulam omnis illa navalis emigratio propere pervenit. Secunda vero vice, cum post aliquantos intervenientes annos, aliæ nobiscum roboreæ materiæ ab estio fluminis Sale, duodecim carneis congregatis, ad nostrum renovandum traherentur monasterium. Ab eo die tranquillo, nantis mare palmulis verrentibus, subito nobis contrarius insurgit Favonius, qui et Zephyrus, ventus. In proximam tum declinamus insulam, quæ Scotice vocatur Airthrago, in ea portum ad manendum quærentes. Sed inter hæc de illa importuna venti contrarietate querimus, et quodam modo quasi accusare nostrum Columbam coepimus, dicentes: Placetne tibi, Sancte, hæc nobis adversa retardatio? Huc usque a te, Deo propitio, aliquod nostrorum laborum præstari speravimus consolatorum adjumentum, te videlicet æstimantes alienus esse grandis apud Dominum honoris. His dictis, post modicum quasi unius momenti intervallum (mirum dictu!) ecce Favonius ventus cessat contrarius, Vulturusque flat dicto citius secundus. Jussi tum nautæ, antennas Crucis instar et vela protensis sublevant rudentibus; prosperisque et levibus flabris ea die nostram appetentes insulam, sine ulla laboratione, cum illis omnibus, qui navibus inerant nostris cooperatoribus, in lignorum evectione gaudentes, devehimur. Non mediocriter, quamlibet levis, illa querula nobis sancti accusatio viri profuit: quantique et qualis est apud Dominum meriti Sanctus apparet, quem in ventorum ipse tam celeri conversione audierat.

ac tertia
vice,

m
n
o

C 81 Tertia proinde vice, cum nos æstæo tempore, post Hiberniensis Synodi conductum *m*, in plebe generis Loerni *n*, per aliquot venti contrarietate retardaremus dies, ad Saineam *o* devenimus insulam; ibidemque demoratos festivo S. Columbæ et solennis diei nox nos invenit valde tristificatos, videlicet desiderantes eandem diem in Jona facere lætificam insulam. Unde sicut prius alia querebamus vice, dicentes: Placetne tibi, Sancte, crastinam tuæ festivitatis inter plebeios et non in tua ecclesia transigere diem? Facile tibi est, talis in exordio diei, a Domino impetrare, ut contrarii in secundos convertantur venti; et in tua celeberrima ecclesia, tui natalis Missarum solennia. Post eandem transactam noctem, diluculo mane consurgimus: et videntes cessasse contrarios flatus, conscensis navibus, nullo

flante vento, in mare progredimur: et ecce statim post nos Auster Cardinalis, qui et Notus, inflat. Tum proinde orantes nautæ vela submergunt; sicque ea die talis sine labore nostra tam festina navigatio, et tam prospera beato viro Deo donante fuit; et sicut prius exoptavimus, post horam diei tertiam, ad Jonæ portum pervenientes insulæ, postea manuum et pedum peracta lavatione, hora sexta ecclesiam cum Fratribus intrantes, sacra Missarum solennia pariter celebravimus, in die festo, in quam cadit natalis Sanctorum Columbæ et Baithenei *p*, ejus diluculo, (ut supra dictum est) de Sainea *q* insula longius sita emigravimus. Hujus ergo præmissæ narrationis testes, non bini tantum vel terni secundum legem, sed centeni et amplius adhuc exstant.

D
AUCTORE
ADAMN.

p
q
præsentente ipso
Adamniano

82 Et hoc etiam, ut existimo, non inter minora virtutum miracula commemorandum videtur, de mortalitate, quæ nostris temporibus terrarum orbem bis ex parte vastaverat majore. Nam ut de ceteris taceam latioribus Europæ regionibus, hoc est Italia et ipsa Romana civitate et Cisalpinis Galliarum provinciis, Hispanis quoque Pyrenæi montis interjectu determinatis; Oceani insule per totum, videlicet, Scotia et Britannia, binis vicibus vastatæ sunt dira pestilentia, exceptis duobus populis, hoc est Pictorum plebe et Scotorum Britannia: inter quos utrosque dorsum Britannici montes determini. Et quamvis utrorumque populorum non desunt grandia peccata, quibus plerumque ad iracundiam æternus provocatur Iudex; utrisque tamen, huc usque patienter ferens, ipse pepercit. Cui alii itaque hæc tribuitur gratia, a Deo collata, nisi sancto Columbæ? ejus monasteria, inter utrorumque populorum terminos fundata, ab utrisque, usque ad præsens tempus, valde sunt honorificata. Sed hoc quod nunc dicturi sumus, ut arbitramur, non sine gemitu audiendum est: quia sunt plerique in utrisque populis valde stolidi, qui se Sanctorum orationibus a nobis defensos ingrati, Dei patientia male abutantur. Nos vero Dei agimus crebras grates, qui nos et in his nostris insulis, orante pro nobis nostro veneratione Patrone, a mortalitatum invasionibus defendit; et in Saxonia, Regem Aldfridum visitantes amicum, adhuc non cessante pestilentia, et multos hinc inde vicos devastante; ita tamen nos Dominus, et in prima post bellum Ecfredi visitatione, et in secunda interjectis duobus annis, in tali mortalitatis medio deambulantes periculo, liberavit, ut ne unus etiam de nostris comitibus moreretur, nec aliquis ex eis aliquo molestaretur morbo. Ille secundus de virtutum miraculis finiendus est liber: in quo animadvertere lector debet, quod etiam de compertis in eo multa, propter legentium evitandum prætermissa sint fastidium.

XLVI.
Pestilentia a
per totum
orbem gras-
sante,

monasteria
S. Columbæ
et vici po-
puli, præser-
vantur

ANNOTATA F. B.

a Conacia, una ex quatuor Hiberniæ provinciis aut regionibus.

b De Monasterio in Ethica insula, vide dicta ad num. 18 Annot. z.

c Vox Hibernica Libren vel Libran, Liberium proprie significat; nam ut dicitur infra num. 73 diminutivum est a voce Liber, a qua etiam Liberius et Libertus: usus tamen obtinuit, ut qui Hibernice Libren vel Libran dicitur, Latine vocetur Libranus; uti qui Hibernice Liber, Latine appelletur Liberius. De cultu ejus plura adfert Colganus: sed nihil certi.

d Rectius igitur Daire-chalcuich, ut sit locus et monasterium celebre S. Columbæ in Ultonia, priscis Daire-chalcuich, ipsi Adamniano sæpius Roboretum calcuich dictum

AUCTORE
ADAMN.

A dictum ubi est portus, unde ordinarie et commode navigatur in Britanniam: ita Colganus.

e De Campo-Brech actum est num. 32.

f Vide dicta num. 7 Annot. f.

g Bechræa insula, inter Hiberniam et Albaniam seu Scotiam Albiensem; sed ad Hiberniæ, a qua parvo freto secernitur, jura hodie, uti et semper, spectans: est enim comitatus Endromensis. Ita Colganus.

h De Cormaco actum supra num. 10.

i Oreadas insulas proprium Regem aut Regulum habuisse, alibi non reperio: verum ex hoc loco satis apparet, tributarium solum, aut forte Proregem fuisse.

k Verosimilior Colgani conjectura est, hunc Columbanum col. I Januarii.

l Monasterium Suamh-Lathir est in regione Carbre-gabhra, aliis dicta Carbul-mor, id est Carbreæ magna; et est regio maritima borealis Connacir.

m Refert hoc Colganus ad Synodum Drumchettensem: sed meminisse debebat Synodum Drumchettensem, non tempore Adamnani, sed S. Columbæ celebratam; adeoque eam non esse, de qua hic fit mentio.

n Videtur locus esse in Dalrietha septentrionalis Ultoniæ, quæ vulgo Lotharna appellatur: alia enim assignari non potest teste Colgano.

o Forte ea est, quam Siniam vocat Buccananus lib. I Hist. Scottorum.

p Hac enim nova die Junii Natalis utriusque Sancti in Insula Hienæ colitur, aliisque diversis locis.

q De legatione Adamnani ad Alfridum Regem egimus in Commentario prævio num. 2. De bello Egfridi Regis in Hibernos, ita narrat Beda lib. 4 cap. 26. Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo octogesimo quarto, Egfridus Rex Nordan hymbri-um, misso in Hiberniam cum exercitu Duce Bercto, vastavit misere gentem innoxiam, et nationi Anglorum semper amicissimam; ita ut ne ecclesiis quidem aut monasteriis manus parceret hostilis. At insulani et, quantum valere, armis arma repellebant; et invocantes divinæ auxilium pietatis, cœlitus se vindicari continuis diu imprecationibus postulabant. Et quamvis maledici regnum Dei possidere non possint; creditum est tamen, quod hi qui merito impietatis suæ maledicebantur, ocis Domino vindici poenis sui reatus inerent: siquidem anno post hunc proximo idem Rex, cum temere exercitum ad vastandam Pietorum provinciam duxisset, multum prohibentibus amicis et maxime beatæ memoriæ Cudbercto, qui nuper fuerat ordinatus Episcopus; introductus est (simulantibus fugam hostibus) in angustias inaccessorum montium; et cum parte maxima copiarum, quas secum adduxerat, extinctus est, anno tetatis suæ quadragesimo, Regni autem quinto decimo, die xiv Kalendarum Juniarum. Et quidem, ut dixi, prohibuerant amici ne hoc bellum iniret: sed quoniam anno præcedente noluerat audire reverentissimum Patrem Egbertum, no Scoti cum nil se ludentem impugnaret; datum est illi ex poena peccati illius, ne nunc eos, qui ipsam ab interitu revocare cupiebant, audiret. Ex quo tempore spes capit et virtus regni Anglorum fluere, et retro sublapsa referri. Colganus existimat, Adamnanum missum fuisse ad Regem Egfridum, postquam is prima vice, ut supradictum, per exercitum suum duce Brechto misere vastavit Hiberniam; missum vero, ut pacem suis a feroci Rege exoraret; eoque sequenti anno occiso, altero post hunc, nempe 686 rursus adisse Alfridum successorem; ab hoc vero benigne acceptum, munusculum suum, id est librum de Terra-sancta, obtulisse. Non video quid huic opinioni magnopere obesse possit, præter verba Adamnani, quæ tamen obscura sunt, Et in Saxonia, inquit, Regem Alfridum visitantes amicum... et in prima post bellum Egfridi visitatione, et in secunda interjectis

duobus annis: ubi nullo verbo innuit, se unquam ac D Egfridum Regem fuisse profectum, sed tantum post bellum Egfridi. Dubium itaque est, an per voces, post bellum, intellexerit primam Egfridi in Hibernos expeditionem, an vero finem belli mortuo Egfrido; quod secundum, relicta Colgani sententia, mihi videtur verosimilius: et probat id etiam silentium Bedæ, dum hoc citato capite, ubi meminit S. Cuthberti Egfrido dissuadentis primam Hiberniæ populationem, de secunda solum dicit; amicos obstitisse. Et rursus lib. 3 Cap. 16 cum dicit, Adamnanum oblegatum a suis venisse ad Alfridum, de Egfrido nullam facit mentionem. Venit itaque post mortem Egfridi Adamnanus ad Alfridum successorem anno 686, ut ei pacem cum Hibernis suaderet, quam prædecessor Egfridus tam turpiter violatam sero doluerat. Et facile quidem persuasit, quia Rex Alfridus pius erat, clemens ac sapiens; et quia Hiberni, post cladem Egfridi, cuperant Anglis esse timori. Cum igitur Adamnanus prima vice Alfrido fuisset gratus, redierit post duos annos nempe 688 firmandæ amicitiae causa, et munusculum suum, libellum scilicet de Terra-sancta, Regi obtulerit.

r Quenam hoc tempore tam atrox fuit pestilentia? Colganus ex Quatuor-magistrorum Annalibus, sic refert: Anno 684, immani pestilentia per tricinium durante, in omnibus regionibus moriuntur omnis generis animantia, ut vix unum ex mille evaserit. Neque mirarer si ad id tempus referendum esset miraculum, quod narrat Beda lib. 4 cap. 14; nempe sublatam pestilentiam in monasterio Helescu, per invocationem S. Oswaldi Regis; cum monasterium illud primum fundatum est ultimus annis Regis Egfridi, et non diu post ejus fundationem occidit prædictum miraculum.

LIBER TERTIUS

De Angelicis visionibus.

CAPITULA

- V isio matris ipsius, de suo foetu.
- ii De radio luminoso, super dormientis ipsius pueri faciem viso.
 - iii De Angelorum apparitione sanctorum, quos S. Brendanus, beati comites viri, per campum viderat comiteantes.
 - iv De Angelo Domini, quem S. Fionio beati viri socium itineris vidit.
 - v De Angelo Domini, qui ad S. Columbam, in Hien- F ba comorantem insula, per visum apparuit, missus ut Aidanum in Regem ordinaret.
 - vi De Angelorum apparitione, alicujus beati Brittonis animam ad Cœlum vehentium.
 - vii De Angelorum revelata eidem sancto viro visione, qui animam alicujus Diermitii ad cœlum ducebant.
 - viii De Angelorum contra demones forti belligatione, Sancto in eodem bello opportune subvenientium.
 - ix De Angelorum apparitione, quos vir Dei viderat alicujus animam nomine Columbi, fabri ferrarii, Colrigini cognomento, ad cœlos evehere.
 - x De Angelorum simili visione, qua vir beatus aspexerat alicujus bene moratæ feminae animam ad cœlum ferri.
 - xi De Angelorum apparitione sanctorum, quos sanctus Columba obvius in transitu viderat B. Brendici animæ, illius monasterii fundatoris, quod Scotice Birra nuncupatur.
 - xii De Angelorum visione sanctorum, qui S. Columbani Episcopi Moculoigse animam ad cœlum evexerant.

- A XIII De Angelorum apparitione, qui obviam animabus Monachorum S. Comgelli descenderant.
- XIV De Angelorum manifestatione, alicujus Emchati animæ obviantium.
- XV De Angelo Domini, qui alicui Fratri lapso de monasterii culmine rotundo, in Roboreti-campo, opportune tam cito subvenerat.
- XVI De Angelorum multitudine sanctorum visa, ad beati condictum viri de cœlo descendentium.
- XVII De columna luminosa, sancti viri de vertice ardere visa.
- XVIII De spiritus sancti descensione sive visitatione, quæ in eadem insula, tribus continuis diebus et noctibus, super venerabilem mansit virum.
- XIX De Angelicæ lucis claritudine, quam Virgneus, bonæ indolis juvenis, qui postea Deo auctore huic præfuit ecclesiæ; super Columbam in ecclesiâ, Fratribus hiemali nocte in cubiculis quiescentibus, descendere viderat: cui ego indignus licet, deservio.
- XX De alia prope simili celsæ claritudinis visione.
- XXI De alia parvi divinæ lucis apparitione.
- XXII De alia Angelorum sancto manifestata viro apparitione, quos viderat sanctæ ejus animæ obviare incipientes, quasi mox de corpore migraturæ.
- B XXIII De transitu ad Dominum sancti nostri Patroni Columbæ.
- XXIV De epilogo virtutum et gestorum ejus.

CAPUT I.

S. Columba inter Angelos conspicitur, ab iisque videt animas in cœlum deferri.

Argumentum
hujus libri 3.

In primo ex his tribus libellis libro, ut superius commemoratum est, de prophetis revelationibus quædam breviter succincteque, Domino navante, descripta sunt. In secundo superiore, de virtutum miraculis, quæ per beatum declarata sunt virum, et quæ (ut sæpe dictum est) plerumque prophetationis comitatur gratia. In hoc vero tertio, de Angelicis apparitionibus, quæ vel aliis de beato viro, vel ipsi de aliis revelatæ sunt; et de his quæ utroque, quamlibet disparili modo, hoc est ipsi proprie et plenius, aliis vero improprie et ex quadam parte sunt manifestatæ; hoc est extrinsecus et explorative, in iisdem tamen vel Angelorum vel cœlestis visionibus lucis; quæ utique talium discrepantiæ visionum, suis tractatæ locis inferius clarebunt. Sed nunc, a primordiis beati nativitatæ viri, easdem describere Angelicas apparitiones incipiamus.

(CAP. I.
Matri ante
partum reve-
latur futura
filii sanctitas,

84 Angelus Domini in somnis genitrici venerabilis viri, quadam nocte inter conceptum et partum apparuit, eique quasi quoddam miræ pulcritudinis pepulum assistens detulit: in quo veluti universorum decorosi colores florum depicti videbantur; quodque post aliquod breve intervallum, ejus de manibus repescens, abstulit; elevansque et expandens, in aere dimisit vacuo. Illa vero de illo tristificata sublato, sic ad illum venerandi habitus virum: Cur a me, ait, hoc lætificum, tam cito abstrahis pallium? Ille consequenter; Idcirco, inquit, quia hoc sagum alicujus est tam magnifici honoris; quod apud te diutius retinere non poteris. His dictis, supra memoratum pepulum mulier paulatim a se elongari volando videbat, camporumque latitudinem in majus crescendo excedere, montesque et saltus majore sui mensura superare, vocemque hujusmodi subsecutam audierat: Mulier, nolis tristificari: viro enim, cui matrimoniali es juncta fœdere, talem filium editura es floridum; qui quasi unus prophetarum Dei, inter ipsos commemorabitur; innume-

Junii T. II

rabiliūque animarum dux, ad cœlestem a Deo patriam est prædestinatus. In hac audita voce mulier expergiscitur. * Alia in nocte, ejusdem beati pueri nutritor, spectabilis vitæ vir Presbyter Cruithnechanus *a*, post Missam ab Ecclesia ad hospitium revertens, totam invenit domum suam, clara irradiantem luce: globum quippe igneum, super puerili dormientis faciem stantem, vidit. Quo viso statim intremuit, et prostrato in terram vultu valde miratus, Spiritus sancti gratiam super suum intellexit alumnū cœlitus effusam.

85 Post multorum intervalla temporum, cum a quadam Synodo *b*, pro quibusdam venialibus et tam exensabilibus causis, non recte (ut post in fine claruit) sanctus excommunicaretur Columba; ad eundem contra ipsum collectam venit congregationem. Quem cum eminens appropinquantem sanctus vidisset Brendanus *c*, illius monasterii fundator, quod Scotice Birra *d* nuncupatur; citius surgit, et inclinata facie eum veneratus exosculatur. Quem cum aliqui illius seniores cœtus, seorsim ceteris redarguerent semotis, dicentes: Quare coram excommunicato surgere et eum exosculari non renueris? taliter ad eos inquit; Si vos, ait, videretis ea, quæ mihi Dominus hac in die, de hoc suo quem dehonoratis electo, manifestare non dedignatus est; numquam excommunicassetis, quem Deus non solum secundum vestram, non rectam sententiam, nullo excommunicat modo, sed etiam magis atque magis magnificat. Illi e contra: Quomodo, aiunt, ut dicis, ipsum glorificat Deus, quem nos non sine causa excommunicavimus, scire cupimus. Ignicomam et valde luminosam, ait Brendanus, columnam vidi, eundem quem vos despicitis antecessorem Dei hominem; Angelos quoque sanctos per campum ejus itineris comites. Hunc itaque spernere non audeo, quem populorum ducem ad vitam a Deo præordinatum video. His ab eo dictis, non tantum ultra Sanctum excommunicare non ausi, cessarunt; sed etiam valde venerati, honorarunt. Hoc tamen factum est in Hiseilte *e*. Alio in tempore, vir sanctus venerandum Episcopum Fininionem, suum videlicet Magistrum, juvenis senem adiit: quem cum S. Finnio ad se appropinquantem vidisset, Angelum Domini pariter ejus comitem itiuersis vidit: et, ut nobis ab expertis traditur, quibusdam astantibus intimavit Fratribus, inquit; Ecce nunc videatis sanctum advenientem Columbam, qui sui comitatus socium meruit habere Angelum cœlicolam. Iisdem diebus Sanctus, cum duodecim commilitonibus *f* discipulis, ad Britanniam transnavigavit.

86 Alio in tempore, cum vir prædicabilis in Hinba commoraretur insula; quadam nocte in extasi iacentis, Angelum Domini ad se missum vidit, qui in manu vitreum *g* Ordinationis Regum habebat librum. Quem cum vir venerandus de manu Angeli accepisset, ab eo jussus, legere cepit. Qui cum, secundum quod ei in libro erat commendatum, Aidanum in Regem ordinare recusaret, quia magis Eogenanum *h* fratrem ejus diligeret; subito Angelus extendens manum, Sanctum percussit flagello, cujus livorosum in ejus latere vestigium omnibus suis diebus vitæ permansit: hocque intulit verbum; Pro certo scias, inquit, quia ad te a Deo missus sum cum vitreo libro, ut, juxta verba quæ in eo legisti, Aidanum in regnum ordines: quod si obsecundare huic nolueris jussioni, percutiam te iterato. Hic itaque Angelus Domini, cum per tres continuas noctes, eundem in manu vitreum habens codicem, apparuisset; eademque Domini jussa, de Regis ejusdem Ordinatione, commendasset; Sanctus verbo obsecutus Domini, ad Jonam transmigravit insulam: ibidemque Aidanum iisdem adventantem die-

D
AUCTORE
DAMN.
II

a
et nutritio
ejus per glo-
bum igneum.

III.
b
Injuste ex-
communicatus

c
d

E
ab Angelis ho-
norari conspi-
citur:

et absoluitur.

e

Angelum in
itinere comi-
tem habet.

F
f

G.
Aidanum Re-
gem Annun-
ciare per visum
jussus,
g

h

ilque facere
recusans, ab
Angelo percu-
titur:

AUGUSTORE
ADAM.

i

deque regno et
posteris Aidani
prophetat.

k

l

Angelos videt
pro anima de-
functi contra
dæmones pug-
nare

m

n

o

vii.

C

m

n

o

bus, in Regem sicut erat jussus, ordinavit; et inter Ordinationis verba, de filiis et nepotibus pronepotibusque ejus futura prophetizavit; imponensque manum super caput ejus, Ordinans benedixit. Cum menseus i Albus in libro, quem de virtutibus S. Columbæ scripsit, sic dixit, quod S. Columba de Aidano et de posteris ejus, et de regno suo prophetare cœpit, dicens: Indubitanter crede o Aidane; quoniam nullus adversariorum tuorum tibi poterit resistere, donec prius fraudulentiam agas in me et et in posteros meos. Propterea ergo tu filiis commenda, ut ipsi filiis et nepotibus et posteris suis commendent, ne per consilia mala eorum sceptrum regni hujus de manibus suis perdant: in quocumque enim tempore adversum me, aut adversus cognatos meos, qui sunt in Hibernia fecerint; flagellum, quod causa tui ab Angelo sustinui, per manum Dei super eos in magnum flagitium vertetur, et cor virorum auferetur ab eis, et inimici eorum vehementer super eos confortabuntur. Hoc autem vaticinium *k*, temporibus nostris completum est, in bello Rath: Donnallo Brecco nepote Aidani, sine causa vastante provinciam Donnill nepotis Ainmrech; et a die illa, usque hodie, adhuc in proclivo sunt ab extraneis, quod suspiria doloris pectori in- cutit.

vi.

87 Alio in tempore, cum vir sanctus in Jona commemoraretur insula, quidam de suis Monachus, Brito, bonis actibus intentus, molestia correptus corporis, ad extrema perductus est. Quem cum vir venerandus in hora sui visitaret exitus, paulisper ad lectulum ejus assistens et ei benedicens, oculis domum egreditur, nolens videre morientem: qui eodem momento, post sancti de domo secessum vi- ri, presentem finivit vitam. Tum vir prædicabilis, in plateola sui deambulans monasterii, porrectis ad cœlum oculis, diutius valde obstupescens, admirabatur. Quidam vero Frater, Aidanus *l* nomine, filius Libir, bonæ indolis et religiosus homo, qui solus de Fratribus eadem adfuit hora, flexis genibus rogare coepit, ut Sanctus eidem tantæ admirationis causam intimaret. Cui Sanctus: Nunc sanctos Angelos in aere contra adversarias potestates belligerare vidi; Christoque agonethetæ gratias ago, quia victores Angeli animam hujus peregrini, qui primus apud nos in hac insula mortuus est, ad cœlestis patriæ gaudia evexerunt: sed, queso, Sacramentum ne- mini in vita mea reveles. * Alio in tempore, quidam Hiberniensis peregrinus ad Sanctum perve- niens, per aliquot apud eum menses in Jona com- manebat insula. Cui vir beatus alia die; Nunc, ait, quidam de provincialibus tuis Clericis, ad cœlum ab Angelis portatur, cujus adhuc ignoro nomen. Fra- ter vero hoc audiens, coepit secum de provincia perscrutari *m* Arteriorum, quæ Scotice Indairthir nuncupatur, et de illius Beati vocabulo; hocque consequenter intulit verbum, inquit: Alim scio Christi militonem, qui sibi in eodem territorio, in quo et ego commanebam, monasteriolum construxit, nomine Diernitium *n*. Cui Sanctus ait; Ipse est, de quo dicis, qui nunc ab Angelo Dei in paradisum deductus est. Sed hoc etiam non negligenter anno- tandum est, quod idem vir venerabilis, multa sibi a Deo arcana, ab aliis celata, Sacramenta, nullo modo in hominum notitiam prodi passus sit; dua- bus (ut ipse aliquando paucis intimaverat Fratribus) causis existentibus, hoc est, ut jactantiam devitaret, et ad semetipsum interrogandum insustentabiles turbas, de aliqua *o* interrogare volentes, divulgata revelationum fama, non invitaret.

88 Alia die vir sanctus, in Jona conversans in- sula, remotiorem ab hominibus locum aptumque ad orationem in saltibus quæsit; ibidemque cum

orare cœpisset, subito, ut ipse postea intimaverat Fratribus, videt e contra se tetram et nigerrimam dæmonum cum ferreis veribus aciem præliari; qui, sicuti sancto viro per Spiritum revelatum erat, monasterium ejus invadere, et multos ex Fratribus iisdem volebant jugulare sudibus: Ipse vero unus homo contra tales æmulos innumeros accepta Pauli Apostoli armatura, forti conflictu dimicabat: et ita ex majore diei parte utrinque dimicatum est; nec innumerabiles unum vincere poterant, nec eos unus de sua valebat insula repellere; donec Angeli Dei, ut Sanctus post quibusdam non multis retu- lerat, in adminiculum adfuere; quorum timore perturbati dæmones, loco cessere. Eademque die Sanctus ad monasterium post dæmoniorum rever- sus de sua insula effugationem, hoc de eisdem tur- mis hostilibus verbum profatur, inquit: Illi ex- tiabiles æmuli, qui hoc die de hujus terrulæ Deo propitio regione, Angelis nobis subvenientibus, ad Ethicam effugati sunt terram; ibidem sævi inva- sores, Fratrum monasteria invadent, et pestilentes inferent morbos, quorum molestia infecti multi morientur: quod iisdem diebus juxta beati viri præscientiam ita et factum est. Et post, interven- niente biduo, ei revelante Spiritu; Bene, ait, Bai- theneus auxiliante Deo dispensavit, ut ejusdem ecclesiæ collectio, cui Deo auctore præest in Cam- polunge, jejuniis et orationibus a dæmonum defen- datur invasione: ubi nemo, excepto uno qui mor- tuus est, hac vice morietur. Quod ita, juxta vatici- nium ejus, expletum est. Nam cum multi in cæteris ejusdem insulæ monasteriis eodem morbo moreren- tur; nemo, nisi unus de quo Sanctus dixit, apud Baitheneum in sua mortuus est congregatione.

89 Quidam faber ferrarius in mediterranea Sco- tiæ habitabat parte, eleemosynarum operibus satis intentus, justitiæ actibus plenus. Hic cum ad ex- tremam in bona senectute perduceretur, supra cogno- minatus Coilriginus, eadem hora; qua de corpore eductus est, S. Columba in Jona commanens insula, paucis quibusdam se circumstantibus sic profatur senioribus *p*: Columb Coilriginus, ait, faber ferra- rius, non incassum laboravit: qui de propria ma- nuum laboratione suarum, præmia, emax, felix, comparavit *q* æterna: ecce enim nunc anima ejus a Sanctis vehitur Angelis ad cœlestis patriæ gaudia: nam quodcumque de suæ artis negotiatione acqui- rere potuit, in egenorum eleemosyna expendit. * Alio in tempore vir sanctus, in Jona conversans insula, quadam die subito oculos ad cœlum dirigens, hæc profatus est verba: Felix mulier! felix bene morata *r* cujus animam nunc Angeli ad paradisum evehunt. Erat autem quidam religiosus Frater *r*, Genereus nomine, Saxo pictor, opus pictorium exer- cens, qui hoc audiverat verbum ex ore Sancti pro- latum: eademque diem mensis, eodem terminato anno, Sanctus eodem Genereo Saxoni: Miram rem video, ait: Ecce mulier, de qua te præsentem præterito dixeram anno, nunc mariti sui, religiosi cujusdam plebei, in aere obviat animæ, et cum sanctis An- gelis contra æmulas pro ea belligerat potestates; quorum adminiculo, ejusdem homuncionis justitia suffragante, a dæmonum belligerationibus erepta, ad æternæ refrigerationis locum anima ipsius est perducta.

90 Alia itidem die, dum vir venerandus in Jona conversaretur insula, mane primo suum advocat sæpe memoratam ministratorem, Diernitium no- mine; eique præcipit, inquit: Sacra celeriter Eucharistiæ ministeria præparentur: hodie enim natalis B. Brendini dies est. Quare, ait minister, talia Missarum solennia hodierna præparari præci- pis? nullus enim ad nos de Scotia sancti illius viri obitus

D
viii.
Dæmones
monasterium
invadentes
fugat,

qui alibi
causant
morbos.

sed oratione
et jejunio
superantur.
E

ix.
Eleemosynis
addictum

q
videt in cœ-
lum deferri,
x.

r
item uxoris
animam a
marito præ-
mortuo de-
duci:

xi.
festum cele-
brari jubet
B. Brendini,

A obitus pervenit nuntius. Vade, tum ait Sanctus, meæ obsecundare jussioni debes. Hac enim nocte præterita, vidi subito apertum cælum, Angelorumque choros S. Brendini animæ obvios descendere, quorum luminosa et incomparabili claritudine totus eadem hora illustratus est mundi orbis. * Quadam itidem die, dum Fratres se calceantes mane ad diversa monasterii opera ire præpararent, Sanctus e contra ea die otiosi præcipit, sacræque oblationis obsequia præparari, et aliquam quasi in Dominica prandioli adjectionem fieri; Meque, ait, hodie, quamlibet indignus sim, ob venerationem illius animæ, quæ hac nocte inter sanctos Angelorum choros vecta, ultra siderea cælorum spatia ad paradysum ascendit, sacra oportet Eucharistiæ celebrare mysteria. Et bis dictis Fratres obsequuntur, et juxta Sancti jussionem eadem otiantur die: præparatisque sacris ad ecclesiam ministeriis, quasi die solenni Sabbati, cum Sancto pergunt. Sed forte dum inter talia cum modulatione officia, illa consueta decantaretur deprecatio, in qua S. Martini commemoratur nomen; subito Sanctus ad cantores, ejus onomatis ad locum pervenientes; Hodie, ait, pro S. Columbano s Episcopo decantare debetis. Tunc omnes qui inerant Fratres intellexere, quod Columbanus Episcopus Lageniensis, charus Columbæ amicus, ad Dominum emigraverit. Et post alicujus temporis intervallum, aliqui de Lagenica comneantes provincia, ea nocte eundem obisse nuntiant Episcopum, qua Sancto ita revelatum est.

91 Alio in tempore vir venerandus, cum in Jona conversaretur insula, quadam subitatione incitatus, signo personante collectis Fratribus; Nunc, ait, oratione monachis Abbatis Comgelli auxiliemur, hæc in hora in stagno demersis Vituli t. Ecce enim hoc momento in aere contra adversarias belligerantur potestates, animam alicujus hospitis simul cum eis demersi eripere conantes. Tum post lacrymosam et intentam orationem, cito ante altarium surgens inter Fratres, pariter in prostratos lætificato vultu; Christo, ait, gratias agite: nunc enim sancti Angeli, sanctis obviantes animabus, et ipsum hospitem ereptum a dæmonum belligerationibus, quasi victoriales liberarunt belligeratores. Alio in tempore vir beatus, ultra Britanniae dorsum iter agens, secus Nisæ fluminis lacum, subito inspiratus Spiritu sancto, ad Fratres pariter comneantes; Propereamus, ait, obviam sanctis Angelis, qui de summis cæli regionibus, ad perferendam alicujus Gentilis animam emissi, nos illuc usque pervenientes expectant; ut ipsum, naturale bonum per totam vitam usque ad extremam senectutem conservantem, priusquam moriatur, opportunè baptizemus. Et hæc dicens sanctus senex, in quantum potuit, comites festinus præcedebat; donec in illum devenit agrum, qui Airchart-dan nuncupatur: ibidemque quidam repertus senex, Emchatus nomine, audiens a Sancto verbum Dei prædicatum, et credens, baptizatus est: et continuo, lætus et securus, cum Angelis obviantibus ei ad Dominum emigravit; sed et filius ejus Virolecus, credens cum tota domo, est baptizatus.

ANNOTATA F. B.

a De Cruithnechano fusius agit Colganus 7 Martii; nihil tamen habet, quo cultum probet; uti et nos inter Prætermisssos ibidem.

b De hac Synodo diximus in Commentario Prævio num. 38.

c Brendanus obiit 29 Decembris, quo die de illo agendum erit, saltem inter Prætermisssos: ejus animam ab Angelis in cælum deduci vidit S. Columba,

et festum ejus celebrari jussit (ut dicitur infra) num. 90. D
d Hujus monasterii nihil reperio præter nomen.

AUCTORE
ADAMN.

e Legendum forte Geseilde, ut locus hic sit ille Lageniæ Garsille, et priscis Maghesilde appellatus, et postea monasterium ejusdem nominis: ita Colganus.

f Duodecim commilitonum seu sociorum nomina, in antiquo Bibliothecæ Cottonianæ codice ita consignata reperit Usserus, et recenset. Hæc sunt duodecim virorum nomina, qui cum S. Columba de Scotia, primo ejus transitu, ad Britanniam transnavigaverunt. Duo filii Brendin; Baithen, qui et Comin, sancti successor Columbæ: Dermitius, ejus ministrator; Rus et Fethno, Duo filii Rodani; Schandal filius Bresail, filii Endei, filii Neil Luguid; Mocutheimne; Echoid Thorann-Mocusir; Cetea Cairnaan, filius Branduib, filii Meilgi-Grillaan. Aliter eos recenset Hector Boetius: Venere, inquit, cum eo (Columba) in Albionem viri duodecim, Christi dogmate insigniter imbuti, sed magis longe sanctissimis decorati moribus; Bathenus et Cominus, qui post Columbæ exitum Monachorum claustris præfecti, inter Scotos haud mediocri Christi Ecclesiæ decus attulere; Cibthacus et Ethernanus, Columbæ nepotes ex fratre, Christi Sacerdos uterque; Domitius, Ruthius et Fethno, haud parum natalium amplitudine, sed magis longe religione honestati: Scandalus, Eoglodius, Totaneus, Monteferus, et Gallanus. Hi viri, Columba in Hiberniam transmittente, sedem statuentes in Jona insula etc. His addidit Joannes Fordonus Constantinum, Cornubiensem quondam Regem. Contemporaneus, inquit, fuit S. Columbæ S. Constantinus Rex Cornubiæ; qui relicto regno terreno, Regi cælesti militare cepit; et cum S. Columba ad Scotiam pervenit, et fidem Scotis prædicavit et Pietis: monasterium Fratrum in Govane instituit juxta Cludum; quibus ipse Abbas præfuit: totam terram de Kentyre convertit, ubi ipse Martyr pro fide occubuit; et in suo monasterio sepelitionem accepit. Quæ omnia suo tempore erunt examinanda.

g Num attonitus hæres lector, dum vitreum invenis librum? Sic igitur, si placet intellige; ut quemadmodum libros, quorum in sacris usus est, in extremis tabulis auro, argento, aut gemmis ornare solemus; ita hic liber vitris, gemmarum instar perpolitus pictisque, concinno quodam ordine fuerit adornatus: vel si malis, per librum tabellam unam vitream intellige, cui depictis litteris inscripta erat oratio, in Benedictione Regis pronuntianda. Sane vitrum tum temporis in pretio fuisse apud Hibernos, patet ex vita S. Molassii apud Colganum in Appendice 2 ad vitam S. Columbæ num. 41, ubi dicitur S. Baithenus, raptus in extasi, vidisse in cælo tres sedes, tribus præparatas Sanctis, auream, argenteam, et vitream; quæ Sancto huic Columbæ servabatur, ut præcipuo, quamvis Sanctus ex humilitate sibi eam dicat destinatam, tamquam fragili et mortali.

h Logenanum habet MS. Hindbergense; Togianum videtur in Angiensi legisse Colganus, qui nihilominus putat Eogannum legendum; antiquis Scotis usitatum nomen, quod nunc Eugenium diceremus.

i De Cumineo Albo, et Vita S. Columbæ per eum scripta, egimus in Commentario priori, numero 16 et 17.

k Colganus, in librum 3 Nota 8 et 9, existimat, prophetiam hanc impletam anno 634, quo prælium commissum est in campo Rath, per Comgallum claon Regem Ultoniæ, contra Domnaldum nepotem Anmirechi: in eo enim amisso suo exercitu, Comgallus ipse cecidit. Mihi vero non satis explicat, quomodo in hoc prælio Domnaldus Breus, nepos Aidani, cladem passus fuerit, ut requirit prophetia; nisi Comgallus iste dicatur Archistrategus Domnaldi, nepotis Aidani, fuisse

quem viderat
in cælum
ascendentem,

s
et pro S.
Columbano
Lageniensi

xiii.
Sanctos,
contra dæ-
mones pro
animabus
pugnantes,
t
u

oratione ad-
juvat;

xiv.

C
in fide in-
struit et
ante mortem
baptizat.

l

f

AUCTORE
ADAMVS

A fuisse, aut saltem hujus copię fuerint inter auxiliares transmarinas; siquidem dicitur Comgallius primum acie victus fuisse et captus a Domnaldo ac relegatus in Albionem; ibidem ex Albiensibus, Pictis, Saxonibus collecto exercitu, in Hiberniam reversus esse, et post iteratum cladem a Domnaldo occisus. Ainmirech vero, alterius Domnaldi avus, erat S. Columbæ patrueles.

I Ex viginti septem Sanctis Aidanis, non reperit ullum Colganus, qui sit filius Liberii; tandemque opinatur, hunc eundem esse S. Aidanum Episcopum, cujus acta et miracula narrat venerabilis Beda lib. 3 cap. 47. Ego vero nihil miri video, si præter viginti septem Sanctos Aidanos unus reperiatur pius, sed non Sanctis annumeratus; magis mirarer silentium Adamnani, si hic de celebri illo Aidano ageret, et hoc tamen verbo quidem indicaret.

m Provincia Artheriorum, est regio Orientalis Ultoniæ, in diocesi Ardmachana: quæ, ratione situs versus Orientem, Arther, id est Orientalis regio appellatur: unde populi illius, sicut ab Adamnano hic Artherii, ita et in Actis S. Patricii, nunc Orientales, nunc Artherii vocantur: ita Colganus.

n Videtur autem eidem Colgano esse S. Diermitius, qui colitur 16 Januarii juxta Tam-lactense Martyrol. B aliosque; vel alius Diermitius, qui colitur 13 Octobris juxta eodem: rationem opinionis non addit, forsitan et ab iisdem diversus est.

o MS. Windbergense habet, de se aliqua interrogare volentes; forsitan rectius legeretur, de re aliqua.

p Hunc Columbum Colriginum colit existimat Colganus, juxta Tam-lactense aliosque, 7 Junii.

q W'hulbergense, comparavit æternæ.

r Generum nullum reperit in Hibernicis Martyrologiis Colganus; unde conjicit, Guereum, qui 23 Januarii: vel Guerenum seu Guerienum legendum, qui 27 Julii colitur: ego de iis, ut scripius, non operose laborandum judico.

s Colganus ad Vitam I S. Columbæ num. 10, contra Dempsterum, probat hujus S. Columbani Episcopatum Lageniensem, deinde cultum ecclesiasticum: nos de eodem agemus in Supplemento ad 15 Maji, quo colitur.

t Stagnum vituli est lacus, ita nominatus juxta Dunum Ultoniæ civitatem, inquit Colganus hic, remittens nos ad vitam S. Comgelli, 10 Maji sui edendam: quod nitam fiat.

u Mirabitur forsitan lector, ubi legerit hic et num. 88 pugnas istas Sanctorum contra dæmones: nihil tamen incongrui video, si intelliguntur non pugnasse viribus et lacertis, quibus prævalere non poterant; sed fervidis orationibus, piis lacrymis, et sacris exorcismis. C Odonellus in vita S. Columbæ, de qua egimus in Comm. prævio num. 44, adfert hoc in genere mirabilia multa, quæ capere non possumus teste probari. Juerit tamen hic meminisse quæ Aimoinus scripsit de anima Dagoberti Regis Francorum defuncti lib. 4 cap. 34 in hæc verba: Ceterum eo tempore quo terminum sortitus est vitæ Dagobertus, quidam illustris, Ansoaldus nomine, Defensor Pictavensis Ecclesiæ, partes peragrabat Siciliæ: qui dum evectu reverteretur navali, appulit ad quamdam brevem insulam, præsentia ac meritis ejusdam Solitarii, qui Joannes dicebatur, redimitam. A quo, dum de salute animæ cum eo sermocinaretur, interrogatus, utrum Dagobertum Regem cognovisset, illeque se eum optime nosse respondisset: rursus a sene rogatus, mores vitæque Regis exposuit. Cui senex; Cum, ait, multa vigiliarum ac jejuniorum simulque senectutis fatigue depressus, paululum membra sopori dedissem: adstitit mihi quidam veneranda decorus canitie, monens ut propere surgerem, et pro Dagoberti Regis anima, quæ eadem a corpore exierat hora, Domini exorarem clementiam. Quod cum fa-

cere maturato curassem; apparuerunt subito haud D procul in pelago deformes truculenta facie dæmones, vinctum Regem Dagobertum per spatia maris agitantibus, inflicisque insuper verberibus ad vulcania loca trahentes. Qui distentus cruciatibus, inter agitationes et verbera, quorundam Sanctorum audiebatur postulare suffragia. Cum repente aperto cœlo, inter fulmina, in fluctus cum fragore ruentia, visi sunt descendisse viri, decore nitentes mirabili. Requiere cœpi ab eis, qui essent. Qui dixerunt se esse illos, quos Dagobertus ad suum vocaverat auxilium; Dionysium videlicet ac Mauritium Martyres, nec non Martinum Confessorem. Ili ereptam dæmonibus animam secum ad æthera levaverunt, canentes hunc Psalmum; Beatus quem elegisti et assumpsisti, Domine; habitabit in atriis tuis. Hæc vir ille venerabilis Joannes Ansoaldo retulit se vidisse: quæ ille in Gallias reversus, sancto Audoeno narravit: qui ea, in una conscripta chartula, posteris reliquit in ordinem historię digerenda.

CAPUT II.

Angelis colloquitur, cœlesti luce orans circumdatur.

Alio in tempore Sanctus, dum in tuguriolo suo scribens sederet, subito ejus mutata facies, et hanc puro de pectore promit vocem, dicens: Auxiliare: auxiliare. Duo vero Fratres, ad januam stantes, videlicet a Colgu filius Cellachi et Lugneus Mocublai, causam talis subitæ interrogant vocis. Quibus vir venerabilis hoc dedit responsum, inquiens: Angelo Domini, qui nunc inter vos stabat, jussi, ut alicui ex Fratribus, tam cito subveniret, de summo culmine magnæ domus lapso, quæ his diebus in Roboreti-campo fabricatur. Hoc quoque consequenter Sanctus intulit; Tamen, inquiens, valde admirabilis et pene indicibilis est Angelici volatus pernecitas, fulgure ut æstimo celeritati parilis. Nam ille Cælicola, qui hinc a nobis nunc, illo viro labi incipiente, avolvit; quasi in ictu oculi, priusquam terram tangeret subveniens, eum sublevavit: nec ullam fracturam aut læsuram ille qui cecidit sentire potuit. Quam stupenda, inquam, hæc velocissima et opportuna subventio! quæ dicto citius, tantis maris et terræ interjacentibus spatiis, tam celerrime effici potuit.

93 Alio itidem in tempore, quadam die vir beatus in Jona commorans insula, Fratribus congregatis cum ingenti animadversione denunciavit, ad eos dicens: Hodie in occidentalem nostræ campulum insulæ solus exire cupio: nemo itaque ex vobis me sequatur. Quibus obsecundantibus, solus quidem ut voluit egreditur; sed Frater quidam callidus explorator, alia means via, in ejusdam monticelli cacumine, qui eidem supereminet campulo, se occulte conlatabat; videlicet causam illius solitariæ beati egressionis viri explorare cupiens. Quem cum idem explorator de monticelli vertice, in quodam illius campuli colliculo stantem, et expansis ad cælum manibus orantem, oculosque ad cælum elevantem conspiceret; mirum dictum! ecce subito res miranda apparuit: quam idem sæpe memoratus homo, ut æstimo non sine permissu Dei, de monticelli loco propriis oculis etiam corporalibus aspexerat, ut nomen Sancti et honorificentia, quamvis ipso nolente, ob hanc manifestam visionem postea magis in populis divulgaretur. Nam sancti Angeli, cœlestis patriæ cives, mira advolantes subitatione, sanctum virum orantem circumstare cœperunt, albatis induti vestibus; et post aliquam cum beato sermocinationem viro, illa cœlestis caterva, quas se exploratam sentiens,

E

xv.
In auxilium
labentis mit-
tit angelum.
a

F

xvi.
Noctu sub
dit oranti

apparent
Angeli:

A sentiens, ad summa citius repedavit eorum. Beatus et ipse vir, post Angelicum condictum, reversus ad monasterium; iterum collectis Fratribus, cum quadam non mediocri objurgatione inquit, quis de illis esset transgressionis obnoxius? Quibus consequenter se nescire protestantibus, iste conscius sui inexcusabilis transgressus, ultra non sustinens delictum celare suum, flexis genibus in medio Fratrum choro, coram Sancto veniam supplex precatur. Quem Sanctus seorsum ducens, ingenuculanti grandi commendat comminatione, ut nulli hominum de illa Angelica visione in diebus ejusdem beati viri aliquid, etiam parvum, occultum aperiret: post egressum vero de corpore sancti viri, illam celestis cœtus apparitionem Fratribus cum grandi intimavit protestatione. Unde hodieque et locus illius Angelici condicti, rem in eo gestam suo proprio protestatur vocabulo; qui Latine potest dici Colliculus Angelorum, Scotice Cnoc-Angel. Hinc itaque animalvertendum est, et non negligenter perscrutandum; quantæ et quales ad beatum virum, in hiemalibus *b* orantem, Angelicæ fuerunt et suaves frequentationes, quæ nullo modo venire in hominum notitiam potuerunt: quæ procul dubio numerosæ fuerunt. Si etiam quædam ex ipsis quoquo modo ab hominibus, vel in die vel noctu, explorari potuerunt; sunt absque dubitatione paucae admodum, ad earum comparisonem Angelicarum frequentationum, quæ videlicet a nemine sciri potuerunt. Hoc idem similiter de quibusdam luminosis manifestationibus, quæ a paucis exploratæ, inferius tractabuntur.

XVII. 94 Alio in tempore, ad sanctum visitandum Columbam monasteriorum quatuor sancti Fundatores, de Scotia transmerentes, in Hinba eum invenerunt insula; quorum illustrium vocabula *c*, Congellus Mocu-Aridi, Cainechn Mocu-dalon, Brendenus Mocu-Alti, Cormac nepos Liethain. Illi uno eodemque consensu elegerunt, ut S. Columba coram ipsis in ecclesia sacra Eucharistiæ consecraret mysteria. Qui eorum obsecundans jussioni, simul cum eis die Dominica ex more, post Evangelii lectionem ecclesiam ingreditur: ibidemque, dum Missarum solennia celebrarentur, sanctus Brendenus Mocu-Alti, sicut post Congello et Cainechno intimavit, quemdam erinosum *d* igneum globum, et valde luminosum de vertice S. Columbæ ante altare stantis, et sacram oblationem consecrantis, tam diu ardentem, et instar alicujus columnæ sursum ascendentem vidit, donec eadem perficerentur sacrosancta mysteria.

XVIII. Alio in tempore, cum sanctus vir in Hinba commaneret insula, gratia sancti spiraminis, super eum abunde et incomparabiliter effusa, per triduum mirabiliter mansit: ita ut per tres dies totidemque noctes, intra obseratam et repletam cœlesti claritudine domum manens, nullum ad se accedere permitteret, neque manducans neque bibens: de qua videlicet domo, immensæ claritatis radii, per rimulas valvarum et clavium foramina erumpentes, noctu visebantur. Carmina quoque quædam spiritalia, et ante inaudita decantari ab eo audiebantur. Sed et multa quædam, ut ipse post eorum paucis admodum professus, occulta ab exordio mundi arcana aperte manifestata videbat: Scripturarum quoque sacrarum obscura quæque, et difficillima, plana ac luce clarius aperta, mundissimi cordis oculis patebant: Baitheneumque alumnus non adesse querebatur; qui si forte adisset illo in triduo, vel de præteritis, vel de futuris deinceps seculis, ab ore viri beati plurima, ab aliis ignorata hominibus, mysteria describeret, aliquantas quoque sacrarum explanationes voluminum. Qui tamen Baitheneus in Egea insula venti contrarietate detentus, usque quo

illi trinales illius incomparabilis et honorificæ visitationis dies et totidem noctes terminarentur, adesse non potuit.

95 Quædam hiemali nocte supra memoratus *e* Virgnous, in Dei amore serviens, ecclesiam orationis studio aliis quiescentibus solus intrat; ibidemque in quadam exedra, quæ oratorii adhaerebat parieti, devotus orabat. Et post aliquantulum quasi horæ intervallum nuius, vir venerandus Columba eandem sacram ingreditur domum; simulque cum eo aurea lux, de summa cœli altitudine descendens, totum illud ecclesie spatium replens. Sed et illius exedriolæ separatim conclave, ubi se Virgnous, in quantum potuit, latitare conabatur; ejusdem cœlestis claritas luminis, per interiorem illius cubiculi januum, quæ ex minori patebat parte, erumpens, non sine aliquo formidabili repleverat terrore. Et sicut nullus testæum et meridianum solem rectis et irreverberatis potest intueri oculis; sic et illam cœlestem claritudinem ille Virgnous, qui viderat, sustinere nullo poterat modo: quia valde oculorum reverberebat aciem illa luminosa et incomparabilis effusio. Quo fulminali et formidabili splendore viso, in tantum idem supra memoratus Frater exterritus erat, ut nulla in eo virtus remaneret. Sanctus vero Columba, post non prolixam orationem, egreditur ecclesiam; Virgnoum, valde timoratum, ad se crastina advocat die, hisque brevibus compellat consolatoriis verbis: Bene, o filiule, ingeminans, hac præterita nocte in conspectu Dei placuisti, oculos deprimendo, claritatis timore perterritus ejus: nam si non ita fecisses, illa inestimabili obcecarentur tui huc visa oculi: sed hoc non negligenter observare debetis, ut talem hanc lucis manifestationem nemini unquam in mea denudes vita. Hæc itaque prædicabilis et admirabilis res, post beati viri transitum, multis eodem Virgnou narrante innotuit: cujus scilicet Virgnou sororis filius Commannus *f*, honorabilis Presbyter, mihi Adamniano de hac supra tractata visione, aliquando sub testificatione enarraverat: qui eam enarratam ab ore ipsius Virgnou, Abbat's et avunculi sui, ab eo in quantum potuit visam, audierat.

96 Alia itidem nocte quidam de Fratribus, Colgius *g* nomine, filius Aidi Draignidhe, de nepotibus Fiechreg, cujus in primo fecimus mentionem, casu ad januam ecclesie aliis dormientibus devenit, ibidemque aliquandiu stans orabat. Tum proinde subito totam vidit ecclesiam cœlesti luce repleri, quæ scilicet fulguris lux dicto citius ab ejus recessit oculis (Sanctum vero Columbam hora eadem intra ecclesiam orantem ignorabat) postque talem subitam luminis apparitionem valde pertinescens, domum revertitur. Postera die Sanctus illum advocans, asperius objurgavit, inquit: De cetero præcavere debes, ne quasi explorator, cœleste lumen, quod tibi non est donatum, inspicere coneris, quia te effugiet; et ne alieni in meis diebus, quod vidisti enarres. Alio itidem in tempore, vir beatus cuidam suo sapientiam discenti alumno, nomine Berchano, cujus cognomen Mesloer, non mediocriter indignatus, quadam denuntiavit die, inquit: Caveto, Fili, ne hac sequenti nocte, juxta tuam semper consuetudinem, ad meum appropinques hospitium. Qui hæc audiens, contra interdictum, ad domum beati viri, in noctis silentio, aliis quiescentibus, accessit: calideque explorans, oculos e regione ad clavium foramina posuit; æstimans scilicet, ut res probavit, aliquam intus cœlestem visionem Sancto manifestari. Nam eadem hora beati viri hospitium, cœlestis splendore claritudinis erat repletum: quam non sustinens intueri transgressor juvenis, illico aufugit. Quem die crastina Sanctus seorsum ducens, cum

magna

*ast ipse
tanti favoris
conscio silen-
tium imperat.*

*c
Coram 4
Sanctis,*

*supra cele-
brantis caput*

*d
apparet glo-
bus igneus.*

*C
XVIII.
Per triduum
in ecstasi
raptus,*

*inter cœles-
tes splendores
cantusque An-
gelicos,*

*abscondita
revelantur
mysteria.*

D
VICTORE
ADAMN
XIX.

*e
Lux cœlestis
super orantem
descendit,*

*g
a pene
excussus
E*

*h
ijus favoris
testis.*

f

xx.

*g
Alum cœles-
tis luminis
spectatorem.*

p

*arguit et silen-
tium jubet,*

*xxi.
Item alium
sui explora-
torem,*

AUCTORE
A. M. S.

et tristitia
quædam ei
prædicit.

A magna severitate objurgans, hæc ad eum profatur verba, dicens : Hac in nocte, fili, coram Deo peccasti : nam tuæ infilialis explorationem calliditatis, a Spiritu sancto celari vel abscondi posse inaniter putasti. Nonne ad mei ostium hospitoli te in illa appropinquantem, et inde redentem vidi; et nisi ego eodem momento orarem, ibidem ante januam aut cadens morereris; aut tui de suis foraminibus oculi eruerentur? Sed tibi hac vice propter me Dominus pepercit : et hoc scito, quod in tua Hibernali patria luxuriose vivens, exprobrationem facies tua omnibus patietur diebus vitæ tuæ. Hoc tamen a Domino orans impetravi, ut, quia noster sis alumnus, lacrymosam ante exitum agas penititudinem, et a Deo misericordiam consequaris. Quæ omnia, secundum verbum beati viri, ita ei postea contigerunt, sicut de eo prophetata sunt.

ANNOTATA F. B.

a Remittit hic lectorem Colganus ad Vitam S. Colgæ, vel Colgani, filii Kelluchi, ut relatam a se 2 Feb. pag. 281; scribere voluit 20 Feb. pag. 381 quem locum consule, fere huc Vitæ innizum. Deinde tres Sanctos Lugneus idem Colganus profert; sed non dicit, an is de quo hic agitur, unus ex illis sit : quin et priorem, quem colit affirmat in ecclesia de Kilt-tarsua 20 Januarii, ipse Colganus eo die prætermisit.

b Solebant Sancti, Britanni præsertim et Hiberni, frigeris asperitate domare corpus; ideoque orationi se sapius dabant noctu, in locis nivæ et gloriæ rigentibus, etiam aquis collo tenuis quandoque immersi, ejus rei Bedæ exemplum profert lib. 5 cap. 13 in fine. Aliud habemus in Vita S. Godrici Eremitæ 21 Maji, cap. 2, et alibi. Simile quid hic existimo per tō Hiemalibus significari.

c De his tribus Sanctis Abbatibus fusius acturum se promittit Colganus; de sancto quidem Comgello, 10 Maji; de S. Cainecho, 11 Octobris, de S. Cormaco, 21 Junii. Expectabimus itaque libros ejus edendos.

d Id est tenues radios, scintillas seu splendoris instar pilorum emittentem, eo modo quo dicitur cometes crinitus.

e Supra memoratus, nempe in titulo Capitis, ubi Adamnanus sic loquitur : De Angelicæ lucis claritudine, quam Virgnous bonæ indolis juvenis, qui postea Deo auctore huic præfuit ecclesie, super S. Columbam in ecclesia, Fratribus hiemali nocte in cubiculis quiescentibus, descendere viderat : cui ego, indignus licet, deservio. De Virgnoo, ut Sancto, pluribus agit Colganus 2 Martii, et Fernam vocat : nos eodem die illum inter Prætermisos referimus, dubii tamen, an idem sit Virgnous et Fernam.

f Communum hunc sanctis Confessoribus annumerat Colganus 18 Martii, quamvis fateatur, nihil de cultu ejus ecclesiastico sibi esse compertum Ibidem etiam asserit, Fratres ejus fuisse SS. Cumineum, cognomine Album, et Becanum Anachoretum, Fides hujus asserti sit penes auctorem Hagiologum Genealogici. Nos de eodem Commiano inter Prætermisos egimus; sed Caimanum vocamus; quamvis Marianus Caimanum et Commianum habeat, tamquam duos.

g De hoc Colgio seu Colgno reperies factam mentionem in vita S. Columbæ num. 17. Sanctis cum annumerat Colganus 20 Februarii, et Abbatem facit de Kilt Colgan in Connacia. Præpositum alicui ecclesie fuisse, constat ex prioride eo S. Columbæ prophetia; sed an hujus monasterii Abbas fuerit, nihil probat, præter nomen Cella-Colgani; quo verosimile fieret, cum non solum Abbatem Cella-Colgani, sed primum fundatorem aut institutorem fuisse; quandoquidem monasteria, præsertim in Hibernia, a primo institutore suo solerent nomen accipere. Si plura cupis, etiam de

familia ejus Fiechreg, vide Colganum 20 Februarii, D in Notis ad vitam hujus Sancti. Actum a nobis est de eodem aliisque Colganis inter Prætermisos ad istum diem.

CAPUT III.

Mors Sancto divinitus revelata, et pie obita.

Alio in tempore, cum vir beatus in Jona commareret insula, quadam die sancta facies ejus subita, mirifica et lætifica hilaritate effloruit; oculosque ad cælum elevans, incomparabili repletus gaudio, valde lætificabatur; tum post modicum alicujus momentioli intervallum, illa sapida et suavis lætificationis in mœstam convertitur tristificationem. Duo vero viri, qui eadem hora ejus tugurioli ad januam stabant, quod in eminentiori loco erat fabricatum, et ipsi valde cum eo tristificati, quorum unus erat Legneus Mocublai; alter vero Pila nuncupabatur, Saxo, causam ipsius subitæ lætationis inquirunt, et illius subsequenter mœstitiæ. Ad quos Sanctus sic profatur : Itē in pace, nec illius lætaminis causam, nec etiam tristificationis a me nunc inquiratis manifestari. Quo audito illacrymati, ingenuculantes prostratis in terra vultibus, suppliciter rogant, scire volentes aliquid de illa re, quæ hora eadem erat revelata. Quos valde tristificatos videns; Quia vos, ait, amo, tristificare nolo; promittere prius debetis, ne ulli hominum sacramentum, quod inquiritis, in vita mea prodatis. Qui continuo, secundum ejus commendationem, prompte promiserunt; et post talem promissionem vir venerandus sic ad eos proloquitur : Usque in hunc, inquiens, præsentem diem, meæ in Britannia peregrinationis ter deni completi sunt anni. Interea multis ante diebus a Domino meo devote postulavi, ut in fine tricesimi hujus præsentis anni, me de meo absolveret incolatu, et ad cœlestem patriam illico advocaret. Et hæc fuit mei causa lætaminis, de qua vos me mœsti interrogatis. Angelos enim sanctos de excelso vidi missos throno, ad meam de carne animam obvios educendam. Sed ecce nunc subito retardati, ultra nostræ fretum insulæ stant in rupe, scilicet volentes, ad me de corpore avocandum, appropriare : sed propius accedere non permittuntur, mox ad cœlorum summa repedaturi; quia Dominus, quod mihi totis viribus roganti donavit, ut in hac die ad ipsum de mundo transirem, multarum magis Ecclesiarum pro me orationes audiens, dicto citius immutavit : quibus scilicet Ecclesiis exorantibus, sic a Domino donatum est, ut, quamlibet contra meam voluntatem, quatuor ab hac die mihi in carne manenti superaddantur anni. Hæc talis mihi mœsta retardatio hodiernæ tristificationis non immerito causa fuit. Quibus videlicet quatuor futuris Deo propitio terminatis in hac vita annis, subita emigratione, nulla præcedente corporis molestia, cum sanctis mihi obviaturis illo in tempore Angelis, ad Dominum lætus emigrabo. Secundum hæc verba vir venerabilis (quæ non sine magno gemitu et morore, ut traditur, nec non et ingenti lacrymabilitate prolocutus est) quatuor postea annis in carne mansit.

98 Annorum quatuor supra memoratorum termino jam appropinquante, post quorum completionem, finem præsentis veridicus præsagator sibi futurum fore, multo ante præsciebat tempore. Quadam die mense Majo, sicut in priore secundo scriptimus libro, ad visitandos operarios Fratres sanctus senex senio fessus, plaustro vectus pergit. Ad quos in occidua insulæ Jonæ laborantes parte, sic ea die exorsus est loqui, dicens : In Paschali solennitate,

nuper

XXII.
Causam subitæ tristitiæ

interrogatus a
discipulis,
E

futur sibi
vitam ad qua-
tuor annos
prolongatam,

F

XXIII.
quibus trans-
actis mortem
sibi instare
prædicit,

A nuper Aprili peracta mense, desiderio desideravi ad Christum Dominum, sicut et mihi ab eo concessum erat, si maluissem emigrare : sed ne vobis lætitiæ festivitas in tristitiam verteretur, diem meæ de mundo emigrationis paulo diutius protelari malui. His ab eo læstis *a* Monachi familiares auditis dictis, valde interim tristificati sunt : quos, in quantum poterat, verbis cœpit consolatoriis lætificare. Quibus finitis, ut erat in vehiculo sedens, ad Orientem suam convertens faciem, insulam cum insulanis benedixit habitatoribus : ex qua die *b* (ut in supræmemorato tractatum *c* est libello) viperarum venena trisulcarum linguarum, usque in hodiernum diem, nullo modo aut homini aut pecori nocere potuere. Post ejusdem benedictionis verba, Sanctus ad suum revertitur monasterium. Tum proinde paucis diebus transactis, dum Missarum solennia ex more Dominica celebrarentur die ; subito sursum elevatis oculis, facies venerabilis viri florido respersa rubore videtur, quia sicut scriptum est ; Corde lætante vultus floret. Eadem namque hora, Angelum Domini supravolitantem solus vidit, intra ipsius oratorii parietes : et quia sanctorum Angelorum amabilis et tranquillæ aspectus gaudium et exultationem electorum pectoribus infundit, hæc fuit illius subitæ causa lætitiæ beato infusa viro. De qua scilicet causa insperatæ lætationis, cum qui inerant ibidem præsentibus inquirerent, hoc eis Sanctus responsum, sursum respiciens, dedit : Mira et incomparabilis Angelicæ subtilitas naturæ ! Ecce enim Angelus Domini ad repetendum aliquod Deo carum missus est depositum ; et desuper intra ecclesiam aspiciens et benedicens, rursum per parusticiam *d* ecclesiæ reversus, nulla talis vestigia exitus reliquit. Hæc Sanctus. Sed tamen de qualitate illius depositi, ad quod missus est Angelus requirendum, nemo de circumstantibus recognoscere potuit. Noster vero Patrobus, sanctam propriam a Deo sibi commendatam animam, depositum nuncupavit : quæ (sicut inferius narrabitur) alia senis intervenientibus diebus Dominica nocte, ad Dominum emigravit. Viri itaque venerabiles, in fine ejusdem hebdomadis hoc est die sabbati, ipse et ejus pius minister Diermitius, ad proximum pergunt benedicendum horreum. Quod intrans Sanctus cum benedixisset, et duos in eo frugum sequestratos vidisset acervos ; hoc intulit verbum, cum gratiarum actione inquiring : Valde congratulor meis familiaribus Monachis : quia hoc etiam anno, si quoquam a vobis emigrare me oportuerit, annonam sufficientem habebitis. Quo audito verbo, Diermitius minister tristificari cœpit, et sic dicere : Illius anni tempore, Pater, sæpius nos contristas, quia de tuo transitu crebro commemoras. Cui Sanctus hoc dedit responsum : Aliquem arcanum habeo sermusculem, quem si mihi firmiter promiseris nemini ante meum denudare obitum, de meo tibi egressu aliquid manifestius intimare potero. Quam cum talem minister promissionem, juxta voluntatem Sancti, flexis genibus terminasset ; vir venerandus consequenter sic profatur : Hæc in sacris voluminibus dies sabbatum nuncupatur, quod interpretatur requies : et vere mihi est sabbatum hæc bodierna, quia hujus præsentis-laboriosæ vitæ ultima est ; in quo, post meas laborationum molestias, sabbatizo ; et hoc sequenti media venerabili Dominica nocte, secundum eloquia scripturarum, Patrum gradiar viam. Jam enim Dominus meus Jesus Christus me invitare dignatur ; ad quem, inquam, mediante nocte, ipso me invitante, emigrabo : sic enim mihi ab ipso Domino revelatum est. Hæc mœsta minister audiens verba, cœpit amare flere : quem Sanctus in quantum potuit consolari conabatur.

99 Post hæc Sanctus horreum egreditur, et ad monasterium revertens media residet via : in quo loco postea Crux molari infixæ lapidi, hodieque stans in margine cernitur viæ. Dumque ibidem Sanctus tum, ut præfatus sum, senio fessus paululum sedens requiesceret ; ecce albus occurrit caballus, obediens servitor : qui scilicet lactaria bocetum inter et monasterium vascula gestare consueverat. Illic ad Sanctum accedens, mirum dictu ! caput in sinu ejus poneus (ut credo, inspirante Deo, cui animal brutum sapit sensu quo jusserit ipse creator) Dominum a se suum mox emigraturum, et ipsum ultra non visurum sciens, cœpit plangere, ubertinque quasi homo fundere lacrymas in gremium Sancti, et valde spumans flere. Quod videns minister, cœpit illum flebilem repellere lamentatorem ; sed Sanctus prohibuit eum dicens : Sine hunc, sine nostri amatorem, ut in hunc meum sinum fletus effundat amarissimi plangoris. Ecce tu, homo cum sis et rationalem animam habeas, nullo modo scire de meo exitu potuisti, nisi quod tibi ego ipse nuper manifestavi ; huic vero bruto et irrationali animanti, quoque modo ipse conditor voluit, egressurum a se dominum manifeste revelavit. Et hæc dicens mœstum a se revertentem equum benedixit ministratorem : et inde egrediens, et monticellum monasterio supervenientem ascendens, in vertice ejus paululum stetit ; et stans, ambas elevans palmas, suum benedixit cœnobium, inquiring : Huic loco, quamlibet angusto et vili, non tantum Scotorum Reges cum populis, sed etiam barbararum et exterarum gentium Regnatores, cum plebibus sibi subjectis, grandem et non mediocre conferent honorem : a Sanctis quoque etiam aliarum ecclesiarum non mediocre veneratio conferetur.

100 Post hæc verba de illo discedens monticellulo, et ad monasterium revertens, sedebat in tugurio Psalterium scribens *f* : et ad illum tertii Psalmi versiculum perveniens, ubi scribitur : Inquirentes autem Dominum non deficient omni bono : Hic, ait, in fine cessandum est paginae : quæ vero sequuntur Baithenens scribat. Sancto convenienter congruit decessori novissimus Versiculus, quem scripserat, cui numquam deficient bona æterna : successori vero sequens, patri spiritualium doctori filiorum ; Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos, congruenter convenit : qui sicut decessor commendavit, non solum ei dicendo, sed etiam scribendo successit. Post talem superius memoratum terminatæ versum perscriptum paginae. Sanctus ad vespertinalem Dominicæ noctis Missam ingreditur ecclesiam : qua continuo consummata, ad hospitium revertens, in lectulo resedit pernox ; ubi pro stramine nudam habebat petram, et pro pulvillo lapidem, qui hodieque quasi quidam juxta sepulcrum ejus titulus stat monumenti. Ibidem itaque residens, ultimo ad Fratres mandato, solo audiente ministro, commendat, inquiring : Hæc vobis, o Filioli, novissima commendo verba, ut inter vos mutuam et non fictam habeatis caritatem cum pace : et si ita juxta Sanctorum exempla Patrum observaveritis, Deus confortator bonorum vobis auxiliabitur, et ego cum ipso manens pro vobis interpellabo, et non tantum præsentis vitæ necessaria ab eo sufficienter administrabuntur, sed etiam æternalium bonorum præmia divinorum observatoribus præparata tribuentur. Huc usque extrema venerabilis Patroni verba, quasi de hac terribili peregrinatione ad cœlestem patriam transmeantis, brevi textu narrata, deducta sunt.

101 Post quæ felici appropinquante novissima paulisper hora, Sanctus conticuit. Tum proinde media nocte pulsata personante clocca, festinus surgens

D
AUGUSTOR
ADAM
quasi præ-
sciens equus
ejusdem

a
et benedicens
insulam, pro-
hibet serpen-
tes in ea no-
cere:

b

c

inter Missa-
rum solennia

Angelum videt
venientem ad
quærendam
suam ani-
mam.

B

d

Diermitio
mortem suam
præannuntiat,

C

futurum ipso
Sabbato,

post mediam
noctem:

e
illacrymatur;

E

ipse benedixit
monasterio
suo

Psalterio scri-
bendo finem
imponit,
f

Vespertis inte-
rest,

F

caritatem mu-
tuam suis
commendat.

Ad matutinum
intrans eccle-
siam,

A surgens ad ecclesiam pergit : citiorque ceteris currens, solus introgressus pergit : citiorque ceteris currens, solus introgressus, juxta altare flexis in oratione genibus recumbit. Diermitius minister tardius prosecutus, eodem momento eminus totam intrinsecus ecclesiam Angelica luce erga Sanctum repleti videt : quo ad januam appropinquante, eadem lux visa ocyus recessit : quam etiam alii e Fratribus pauci, et ipsi eminus adstantes, viderant. Diermitius ergo ecclesiam ingrediens, flebili ingeminat voce ; Ubi es Pater ? Et necdum allatis Fratrum lucernis, per tenebras palpaus. Sanctum ante altarium recubantem invenit. Quem paululum erigens et juxta sedens, sanctum in suo gremio posuit caput : et interim costus Monachorum cum luminaribus accurrens, Patre viso moriente, cepit plangere : et ut ab aliquibus, qui praesentes inerant, didicimus, Sanctus necdum egrediente anima, apertis sursum oculis, ad utrumque latus cum miri vultus hilaritate et letitia circumspiciebat, sanctos scilicet obvios cernens Angelos. Diermitius tum Sancti sanctam sublevari, ad benedicendum Monachorum chorum, dexteram manum : sed et ipse venerabilis Pater, in quantum poterat, suam simul movebat manum, ut videlicet, quod voce in egressu non valebat animae, etiam motu manus Fratres videretur benedicere. Et post sanctam benedictionem taliter significatam, continuo spiritum exhalavit : quo tabernaculum corporis egresso, facies rubens et mirum in modum Angelica visione exhilarata in tantum remansit, ut non quasi mortui sed dormientis videretur viventis. Tota interim personabat moestis plangoribus ecclesia.

102 Sed non praetereundum videtur, quod eadem hora beati transitus animae, cuidam Hiberniens Sancto revelatum est. In illo namque monasterio, quod Scotica nominatur lingua Cloin-fineoil *g*, quidam erat homo sanctus senex, Christi miles, qui Lugadius *h* vocitabatur, filius Thaillebani, justus et sapiens. Ille itaque primo mane, cuidam aeque Christiano militi, Fernovo nomine, suam enarravit visionem, cum ingenti gemitu dicens : Hac praeterita nocte media, Sanctus Columba, multarum Columna ecclesiarum, ad Dominum transit ; et in hora beati exitus ejus, Jonam insulam, ad quam corpore nunquam perveni, totam Angelorum claritudine in spiritu vidi irradiatam : totaque spatia aeris usque ad aethera coelorum, eorumdem Angelorum claritate illustrata ; qui ad sanctam ipsius animam perferendam, de coelis missi descenderant innumeri, altisona quoque carminalia et valde suavia audiavi Angelicorum ceterum cantici, eodem momento egressionis inter Angelicos sanctae ipsius animae ascendentes choros. Hanc Angelicam manifestationem Virgnous, ut praedictum est, qui ab ore sancti illius senis cui revelata erat indubitanter didicerat, iisdem diebus de Scotia remigrans, Humba in insula reliquis diebus vitae suae permanens, Sancti Columbæ Monachis sapiens enarrabat. Qui videlicet Virgnous, post multos in subiectione inter Fratres irreprehensibiliter expletos annos ; alios duodecim, in loco Anacho retarum in Muirhalemar, vitam ducens anachoreticam, Christi victor miles explevit. Hanc praedictam visionem, non solum paginis inscriptam reperimus ; sed et aliquibus expertis senioribus, quibus ipse Virgnous retulerat, sine ullo didicimus cunctamine. Eadem quoque hora aliam visionem, aliter revelatam, mus ex iis qui viderant, Christi miles valde senex, cujus nomen potest dici Ferreolus, Scotice vero *h* Ernene, gente Mocutirroide (qui inter aliorum Sancti Columbæ Monachorum reliquias, et ipse sanctus Monachus, in *l* Dorso Tommae sepultus, cum Sanctis resurre-

lionem expectat) mibi Adamnano, illo juveni in tempore, cum grandi retulerat testificatione, dicens : Illa in nocte, qua S. Columba de terris ad coelos felici et beato fine transit ; ego et alii mecum viri, laborantes in captura piscium, in valle piscosi fluminis Findæ, subito totum aerei illustratum coeli spatium vidimus. Cujus miraculi subitatione permoti, oculos ad Orientem elevatos convertimus : et ecce quasi quaedam prægrandis ignea apparuit columna ; cui, quasi post occasum solis, tenebrae succedunt. Hujus itaque claritudinem luminosae et prædicabilis columnæ, non tantum nos, qui simul in eodem loco iueramus, cum ingenti admiratione vidimus ; sed et alii multi piscatores, qui sparsim per diversas fluminales piscinas ejusdem fluminis piscabantur, sicut nobis post retulerunt, simili apparitione visa magno pavore sunt perculsi. Harum igitur trium miracula visionum, eadem transitus hora venerandi Patroni apparentium, æternos ei a Domino collatos protestantur honores. Ad propositum revertamur.

103 Interea, post sanctae egressum animæ, Hymnis matutinalibus terminatis, sacrum corpus de ecclesia ad hospitium, unde paulo ante vivens venerat, cum canora Fratrum reportatur psalmodia, honesteque ternis diebus et totidem noctibus honorabiles rite expleantur exequiæ. Quibus in Dei sapidis laudibus terminatis, sancti et beati Patroni venerabile corpus, mundis involutum sindonibus, et præparata positum in catabusta *m*, debita humatur cum veneratione ; in luminosa et æternali resurrectionum claritudine. De supramemoratis ergo tribus illis exequiarum diebus, more peractis ecclesiastico, quod nobis ab expertis traditum est, hujus prope finem enarrabitur libri. Quidam namque aliquando unus de Fratribus, coram venerabili viro simpliciter loquens ; Ad celebrandos, ait ad Sanctum, tuas post obitum exequias, ut potatur, totus harum provinciarum populus, hanc Jonam remigrans replebit insulam. Quod verbum audiens Sanctus, consequenter ait : O mi Filiole, non ut loqueris sic res probabit : nam promiscuum populi vulgus nullo modo ad meas poterit exequias venire : mei soli familiares Monachi mea sepulcralia complebunt, et exequialia honestabunt officia. Quod verbum ejus propheticum, statim post transitum ipsius, omnipotentia Dei adimpleri fecit. Nam per tres illas exequiales dies et noctes, grandis sine pluvia facta est ventosa tempestas : qua fortiter prohibente, nullus hinc inde navicula vectus transfretare poterat : et post consummatam beati sepultionem viri, continuo tempestate sedata et cessante vento, totum tranquillatum est æquor.

104 Perpendat itaque lector, quanti et qualis apud Dominum prædicabilis Patronus honoris habetur, cui aliquando in carne mortali conversanti, Deo dignante oranti tempestates sedatae sunt, et maria tranquillata ; et rursus, quando necesse habuit, supra memorata occasione, orta flamina ventorum, et ventosa cum voluit concita sunt æquora ; quæ subsequenter, ut superius dictum est, expletis ejus sepulturae ministeriis, in magnam conversa sunt tranquillitatem. Hic itaque nostro prædicabili Patrono vitae terminus fuit : ista meritum exordia. Qui, secundum sententias Scripturarum, æternis comes triumphis Patribus additus, Apostolis et Prophetis consortus, numero aggregatus albatorum Sanctorum, suas qui laverunt stolas Agnino in sanguine, Agnum ductorem comitatur, virgo immaculatus, ab omni integer labe ; ipso Domino nostro Jesu Christo dignante, cui est cum Patre honor, virtus, laus, gloria, et imperium sempiternum ; in unitate Spiritus sancti, per omnia secula seculorum.

D
l
quæ videtur
etiam a pis-
catoribus lon-
ge distantibus ;

per triduum
celebrantur
exequiæ,

m

ut prædictum
erat,

a solis Mona-
chis.

tempestate
alios prohibe-
nte.

F

XXIV.
Epilogus

de Sancti glo-
ria in caelis.

A 105 Post horum trinalium lectionem libellorum, quisque diligens annotet lector, quanti et qualis meriti Sanctus sæpe supramemoratus, Præsul venerandus, quantæ et quales Angelicæ ad ipsum et iuminosæ frequentationes fuerint; quanta in eo Prophetalis, gratia quanta dialium efficientia virtutum, quanta et frequens eum divini luminis claritudo in carne mortali adhuc commorantem circumfulserit: quæ etiam, post egressum animæ almissimæ, de tabernaculo corporis, sicuti quibusdam electis ostensum habetur compertum; locum, in quo ipsius sancta pausant ossa, usque hodie eadem cœlestis claritas frequentare non cessat, et sanctorum frequens visitatio Angelorum; et hæc etiam eidem beatæ memoriæ viro, a Deo non mediocris est collata gratia; quo nomen ejus non tantum per nostram totam Scotiam, et omnium totius orbis insularum maximam Britanniam, clare divulgari promeruit. [Non enim] in hac parva et extrema Oceani Britannici colomatorum insula: sed etiam ad trigonam usque Hispaniam, et Gallias, et ultra Alpes Penninas Italiam sitam [cognoscitur] pervenire, ipsam quoque Romanam civitatem, quæ caput est omnium civitatum. Tantus et talis honor, nescibilis eidem Sancto, inter cetera divinæ donationis munera condonatus scitur a Deo, qui se diligentes amat, et eos, qui eum sapidis magnificant laudibus, magis ac magis glorificans, immensis sublimat honoribus, qui est benedictus in secula seculorum Amen.

106 Obsecro eos quicumque voluerint hos describere libellos; imo potius adjuro, per Christum judicem seculorum, ut postquam diligenter descripserint, conferant et emendent cum omni diligentia, ad exemplar unde traxerunt, et hanc quoque adjurationem hoc in loco subscribant. Quicumque hos virtutum Columbæ libellos legerit, pro me Dorbbeneo Dominum deprecetur, ut vitam post mortem æternam possideam.

ANNOTATA F. B.

a Ita MS. Windberg. alibi, Monachis.

b Vide quæ in simili re dicta sunt ad Acta S. Patricii.

c Windbergense MS. caraxatum, magis ut credo genuinum ob dicta ad num. 2.

d Windbergense rectius parasticiam, an posticiam

legi debeat, et posticum vel posticam intelligi, quærit Cangius, nec defuit. Mihi videtur hic fenestra aut foramen aliquod circa templi tectam significari. Cum enim dicatur Angelus desuper præsentem in ecclesia adspexisse et benedixisse, non videtur ad terram descendisse, ut per posticum exiret; sed potius per aliquam vicinam fenestram, etiam forte clausam, penetrando: quorsum enim, tamquam res mira, odderetur, nulla talis vestigia exitus relinquens? nam hoc fieri solet quoties eximus per apertam Januam.

e Sollicitus est hic Colganus, ne quis putet, per scientiam clare repræsentativam, seu revelationem stricte dictam, innotuisse bruto mortem Sancti: docetque, cæcens tantum revelatam fuisse prædictam mortem, quatenus in ejus sensibus causavit Deus signa doloris. Ego existimo doluisse et flevisse hunc equum, ut locuta est asina Balham, quomodo autem id factum sit, novit Deus qui fecit.

f Erat pia Monachorum occupatio, extra tempora orationi aut psalmodiæ deputata, libros sacros conscribere.

g Monasterium hoc non reperit Colganus, unde existimat Cluain faciul scribendum, situm prope Aidmuncham.

h Logadium, filium Thailchani, eundem putat Colganus, qui sæpius in hac Vita nominatur inter S. Columbæ discipulos; ejusque cultui ex Mroll. Hibernicis assignat 2 Mortui: verum non advertit, quod prior ille Lugadius sapiens cum S. Columba in Jona insula fuerit: alter vero, de quo hic agitur, hoc loco neget, se unquam insulam Jonum vidisse: sed neque explicat Colganus, qua auctoritate eum Abbatem faciat. Nos inter prætermissos de eo egimus, Presbyterum appellasse contenti.

i Milites Christi dici Monachos, sæpe jam notaveris.

k De Ernano hoc, ut Sancto agit Colganus, 1 Januarii; ubi cum dicit ortum ex stirpe Regia, et S. Columbæ ex fratre nepotem.

l Dorsum-Thomæ, monasterium olim celebre, hodie Druymtuome, ecclesia parochialis in Tirconallia: ita Colganus.

m Ratabusta pro Sandapila necdum alibi repertum est; non recte forsitan scripta vox, legendumque Cata-busta, sicut Italice eadem in significatione dicitur Cataletto; et pegma funebre, faculis multis instructum, Catafalco.

et cultu in
terris late di-
vulgato.

Dorbbenei
librarij obles-
tatio.

1)
AUCTORE
ADAMN.

C

DE S. BAITHENEO ABBATE

SANCTI COLUMBÆ SUCCESSORE,

IN JONA SCOTIÆ INSULA

PRÆFATIUNCULA.

De cultu Sancti, regiminis et obitus tempore.

F

F. B.

AN. DCI.
Successor S.
Columbæ
et Patruelis,

Sancto Columbæ, Hiensis monasterii Fundatori, succedit S. Baitheneus, aliis Baithennus, Baithinus; Cominus etiam appellatus, S. Columbæ junctus sanguine. Brendannus quippe filius Fergusii pater erat Baithenei et patruus Columbæ. Succedit, inquam, Filius Patri, Discipulus Magistro, Successor in Monasterii regimine Decessori; non dignitatis modo, sed magis virtutum et miraculorum heres. Pur est enim jungere eos, quos natura, vita, officium, mors, virtus, et ipsa sic conjunxit Divina providentia, ut eodem die utriusque celebretur solemnitas.

videntia, ut eodem die utriusque celebretur solemnitas.

2 Hæc Sollemnitas suum initium nobis videtur sumpsisse ab ipso mortis anno, siquidem Adamnanus, qui in fine seculi VII floruit, cujus principio obiit S. Baitheneus in vita S. Columbæ num. 81 dicit: Hora sexta ecclesiam cum Fratribus intrantes, sacra Missarum solennia pariter celebravimus, in die festo, in quem cadit natalis S. Columbæ et Baithenei. Aliud antiqui cultus testimonium non est querendum: et forte jam non inveniretur aliud quam nostri Salmanticensis codi-

colitur eodem
die

A *cis, a tribus seculis in membrana conscripti, et præcipuorum Sanctorum Hibernicorum Vitas complexi, in quo Sancti titulo Baitheneos honoratur, ante Vitam quam damus inde descriptam: vocamus autem Salmanticensem Codicem, quia ex nostræ Societatis Collegio Salmantino ad nostrum Musæum transiit, etsi aliquando in Hibernia exoratus.*

AUCTORE F. B.

2 *Tempus mortis et regiminis ita definit Colganus, in Appendice 3 ad Vitam S. Columbæ cap. 3 § 4, ut dicat ipsum, quarto post Decessoris sui mortem anno, obuisse: unum dumtaxat regiminis, ubi invenerit Usseus, non indicat ipse: secundum quem ea ratione obisset Baitheneus bævi, cum in ipsius sententia S. Columba decesserit anno præcedenti. Ego, qui in Commentario prævio ad præiora Acta S. Columbæ, eorum opinionem prætulî, qui affirmant Sanctum istum ex hac vita migrasse uno anno serius, et ex communi Hibernicorum sententia; quamdiu nulla in contrarium offertur ratio; credere malo, quatuor annis S. Baitheneum præfuisse, consequenter eum anno nri finem vitæ pariter et regimini imposuisse existimo.*

ACTA

B *Ex Codice nostro membranæ MS.*

Reverendus pater Abbas Baithinus, ab infantia sua in verbo Dei et discipuli [moribus] ab Abbate præclarissimo Columba diligenter instructus est; et sicut ætate corporis crescebat, ita robustiora et perfectiora opera fideliter exercebat. Nemo enim unquam otiosum deprehendere poterat eum: aut in legendo, aut orando, aut corporaliter laborando, tempus sibi concessum expendebat; nisi quod necessitatibus proximorum subveniendo, aliquando hæc intermittebat. Cum enim iter aliquod faceret, aut aliquem alloqueretur, manus suas sub vestimento suo ad orandum Deum mente alacri interim dirigebat. Unde adeo deditus erat orationi, ut in sumendo cibum, inter duas particulas ori appositas, simul inter duo sorbitioneola, versum illum sanctis viris familiarem, scilicet, Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina, decantaret: et quod difficile est, in tempore metendi, cum manipulum in terram collectum portaret ad acervum, alterna interim [brachia] ad cælum extendens, Tonantem interpellabat; nec tam, pro devotione culices super faciem suam insidentes amovebat. Eamdem quaque diligentiam omnibus mandatis Dei adimplendis exhibebat; et in quantum capacitas fragilitatis humanæ permittebat, carnem suam edomabat, ac interiorem hominem armis spiritualibus contra hostem armabat. In his tamen meritorum cumulis, nemo in custodiendo thesauro mundano, quantum ipse sollicitus [erat] in abscondendo virtutes, quas Dominus Deus per ipsum faciebat: unde quantum potuit, pro humilitatis causa et elatione devitanda, propalare sua mirabilia volebat.

S. Baithinus, S. Columbæ discipulus,

ad exercitia monastica sedulus,

orationi deditus ei jugiter vocat,

virtutes humiliter abscondit:

hydropicum curat,

2 De quibus exempli gratia hoc primo nobis commemorandum est, quod quendam de Monachis suis, nomine Trenanum, hydropicum a sua infirmitate caravit; illi imperans, ut nemini hoc diceret, quamdiu ipse viveret; prophetavit autem ei, quod ante paucas dies obitus sui, per hunc dolorem iterum pergendus esset: quod post multa tempora factum est. Tempore autem quo ipse seniori Columbæ successit, quodam die cum juxta mensam ederet, dæmonium horribile per fenestram inspiciebat, ut deprehenderet an aliquem negligentem inter vos reperiret, qui cibum suum signaculo Crucis Christi non benediceret, aut gratias Deo diligenter non offerret. Sed cum suam versutiam a me deprehendi intellexisset; illico, viso tropheo Crucis, quo victus est, ut vapor evanuit.

3 Alio quoque tempore; cum Fedgenus a Frater Virgnoi Abbatis, ad cognatos suos in Britannia pergeret, birrum b Baithini secum tulit; credens illo tamquam muro inexpugnabili defendi quoque pergeret, nulloque impedimento in suo itinere impediretur. Cum vero in illa provincia [intraret] domum quandam, hominemque dæmonium habentem illi reperiret; birrum S. Baithini tollens, circa obsessum posuit: dictoque citius homo ille sanitati restitutus est, dæmone ab eo fugato.

4 Nec prætereundum est de quodam cane, imum baculi ejus in manu Lugbei c Monachi leni corrosione lacerante. Cum enim Frater iste, inter Pictos deambulans, ad domum cujusdam ex eis perveniret; canis sævissimus latrans occurrit illi: qui cum leni laceratione baculum ejus dentibus contigisset, illico illic cadens, mortuus est.

5 Item quodam illo tempore, S. Columba misit illum ad quandam familiam, ad eam excommunicandam. Quæ in loco qui dicitur Draym-Caill d habitabat. Cum autem ille sub quadam arbore glandinosa illa nocte jejuniis maneret; circa se sedentibus dixit; Nolo hac vice hanc familiam excommunicare, donec sciam an ad poenitentiam convertatur, an non. Judicium vero vindicta, quæ per nos super eos effundetur, in hanc arborescentem ante finem anni veniet. Quam sententiam Dens omnipotens executioni sic mandavit. Post enim paucos dies ignis de cælo cadens, cum impetu validissimo venti, a summo usque ad radices, eam exarens decorticavit; et cadens in terram, illico aruit, sicut homo Dei dixit.

6 Quidam quoque persecutor ecclesiarum Beoanus Baithino in Jona insula habitante, misit ad eum ut reliquie prandii ejus ad ipsum portarentur: nec ob aliud hoc postulabat, nisi ut causam blasphemiae ac despectionis Fratrum inveniret. Tunc Baithinus, hoc a ministro suo audiens, residuum lactis, quod Fratres reliquerant, in anum vas fandi jussit, ac per nuntium ei misit. Qui cum illud biberet, interiora ejus statim gravi percussa sunt infirmitate; cum vero injuriæ poenam in se sentiret, dixit: Vere peccavi contra interdicentis jussa, sanctum polluto ore tangens: dixit enim vir Dei, ne reliquias Fratrum unquam gustaret. Qui addidit, Modo in meis visceribus mortiferam sentio dolorem: sed vis doloris ex effectu probatur: nam eadem hora diei, extra fretum insulæ in contritione bona obiit. Quidam quoque Frater de Monachis ejus dæmonio sævissimo vexatus est, ita ut, nisi forti ferro ligaretur, seipsum et illos laceraret. Cum Baithinus pro vera humilitate illum sanare refutaret, quosdam de suis, cum eo ad ecclesias Biberniæ destinavit, ut ibidem per orationes Sanctorum sanaretur. Sed cum post tantam peregrinationem adhuc dæmonio vexaretur; vir Dei Baithinus, languoris ejus diuturnitati compatiens, sacrificium immolationis pro ipso in ecclesia coram Fratribus Deo obtulit. Cum sacrificium pro eo sic offerret, alligatum hominem duci ad se in ecclesiam jussit, ac diabolum per illum interrogavit, dicens: Quanam in parte corporis Fratrem polsavit? At ille compulsus est viro Dei respondere dicens; Per mentagram e irrepsi in eum. Vir Dei ait: In nomine Jesu Christi, de obsessio exi cito corpore, per eundem locum, quo ante in ipsam ingressus es. Hoc quoque mirum apparuit in hoc facto, quod per recessum diaboli, caro,

D

a

b

per vestem ejus liberatur energumens.

c

Canis buculum ejus rodens moritur.

E

d

Arbor ab eo excreta

de cælo tangitur et arescit.

Contumeliosus in Sanctum ejusque Monachos,

viscerum dolore torquetur.

F

et poenitens moritur.

Energumenum, quem alii juvare non poterant,

inter sacrificandum liberat.

e

diabolica

A diabolica inflatione exinanita, decreescebat, donec totum corpus evacueretur, ut adeo cutis ossibus adhæreretur: sic frater eadem hora sanatus est coram astantibus.

f
item alium.
7 Alium quoque Fratrem demonio vexatum, in monasterio quod Campus navis, id est Maglunga f vocatur, quodque per S. Columbam in terra Heth fundatum est, sanitati restituit, secundum hunc modum ad diabolum dicens: Tu nosti, diabole, quod sicut numquam amicitiam ego et tu [habuimus], ita numquam erimus amici invicem: propterea ego impono tibi, in nomine Jesu, ut a finibus meis elisus recedas. Sicque illo jubente daemon fugit, et Frater daemonio sanatus est.

g
Ferrum ab eo tenebatur non vulnerat.
8 Alio in tempore, dum vir Dei in Jona insula habitaret, hasta g quædam, ut ab eo benediceretur, allata est; quam signo Crucis benedicens, a die illo et deinceps numquam, etiam eutem animalis lacerare potuit, et ob hoc illa hasta ferramentis Fratrū a fabro commixta est, ne illa quidquam inciderent.

h
Sapientia ceteros omnes præcellere dicitur.
B 9 Testimonium quoque Finti h, filii Luppani, viri sapientissimi, memorandum est, quod de sapientia S. Baithini, quibusdam aliis eum interrogantibus, in qua qualitate quantitate modus et sapientie illius fuit, sine fictione respondit, dicens: Scitote, quod nullus citra Alpes compar illi in cognitione Scripturarum divinarum et in magnitudine scientie, reperitur. Sed quidam de circumstantibus hoc verum esse non credens, dixit, Nunquid ille sapientior est, quam S. Columba, nutricius illius? Fintinus ait: Nonne tu intellexisti, quod non S. Columbæ, dono sapientie pleno, alumnus suum, sed alius comparavi? Ille enim non tam sapientibus litteratis, quam Patriarchis et Prophetis Dei et Apostolis magis comparandus est, in quo sanctus Spiritus, qui est fons ac origo sapientie et prophetie divinæ, sincerissime regnat; qui [juxta] sententiam Apostolicam, ob hoc similis, in gradibus dissimilibus omnibus, per electionem Dei effectus est, ut omnes lucri faceret. i Ille enim cum Sapientibus

excepto S. Columba,

i
omnibus omnia facto:

C quam a natura ei hæreret. Cum ergo hoc testimonium vir sanctus de utroque in medio Sapientum proferret, omnes tamquam infallibili veritati assensum præbuerunt.

10 His quoque adjiciendum est testimonium ipsius sancti Columbæ de eo: dicebat enim, quod Baithinus alumnus suus, ac Joannes Evangelista alumnus Christi, in innocentia sincerissima, et in simplicitate prudentissima, atque in disciplina rigoris perfectorum operum, non dissimile fuerunt: sed tamen magno intervallo nutritores eorum in moribus dissimiles fuere. Tertia feria, dum S. Baithinus in ecclesia juxta altare Dominum oraret, sopor pene mortis super eum illic cecidit: cum autem Fratres circa eum lamentarentur, Diernitus minister Columbæ, ait: Ecce, Fratres, videtis, quod inter duas

hic autem eum comparat Joanni Evang.

solennitates seniorum vestrorum magnum interval- lum non erit. Hæc eo dicente Baithinus, quasi de gravi somno extitatus ait; Si inveni gratiam in oculis Dei, et sic cursum perfectum in conspectu ejus consummaverim usque hodie; ego confido in eo, quod usque ad natale Senioris mei non obiturus ero: quod sic fere post sex dies factum est. Intolerabilem vero dolorum ardor, ab opere scribendi et orandi ac docendi, non impediēbat eum; usque in horam, qua dormiens Patribus suis additus est. Hæc pauca de vita S. Baithini.

ANNOTATA F. B.

a Fechinum legendum puto, quo nomine plures inveniuntur Hiberni. De fratre ejus Virgnoo Abbate Hiensi, mentio fit supra in Actis S. Columbæ num. 94.

b De Birro pluribus disserit Cangius, suntque varii hujus vocis notiones: hic chlamydem videtur significare aut tunicam.

c De Lugbeo, S. Columbæ discipulo, mentio fit in ejus Vita, num. 16 et alibi.

d Invenitur monasterium Druim-Cuillin in confinio Momonix et Lagenix, in terra nepotum Neil, quæ dicitur E Fearceal: ejus monasterii Abbas Barrindus dicitur ab Usserofloruisse anno 591: videtur tamen hoc contigisse ante conditum monasterium.

e Mentagra orbem terrarum apud Hibernos significat, inquit Cangius: hic pro anno per metaphoram poni facile intelliget lector.

f De hoc monasterio et insula actum in Vita S. Columbæ num. 18.

g Simile miraculum narratur in Vita eadem num. 61. et hinc explicatur.

h Videtur hic esse Fintanus, filius Aidi, a S. Columba miraculose sanatus, ut dicitur in ejusdem Vita num. 62.

i Hic per modum tituli, interjecta erant verba hæc: Commendatio S. Columbæ a S. Fintino.

k Ita finit MS. cui unum addere juvat ad S. Baitheneum spectans desumptum ex vita S. Molassii apud Colganum in Append. 2 ad Acta S. Columbæ num. 41: illud ipsum scilicet quod attuli ad num. 87 Annot. g in ejusdem S. Columbæ Vita, sic igitur narratur. Beatus Baitheneus, quadam nocte dormiens, vidit visionem mirificam, cujus mysterium per se intelligere non potuit. De somno igitur evigilans, B. Columbæ eam interpretandam indicavit, dicens: Vidi enim tres Cathedras, nimio splendore fulgentes, et miro fulgore micantes; quarum una erat aurea, altera argentea, et tertia vitrea. Beatus vero Columba, cum esset quasi alter Daniel in interpretatione somniorum, sic ait: Cathedra aurea, quam vidisti est Cherani, filii artificis, qui caritatis fervore et fulgenti colore, tamquam aurum, in colore et valore omnes præcellit suos cœtaneos, Cathedra vero argentea, quam vidisti, ipsa debetur S. Laisriano, qui eloquentie et sapientie nitore micat præ ceteris. Tertia vero cathedra vitrea, quam vidisti, mihi a Domino meo donabitur, quia natura sum fragilis, et carnalium amicorum et propinquorum amore frequenter occupor. Quanto enim plus inferiora diligimus, tanto superiora et cœlestia minus diligimus.

D
EX MSS
Baithenus
mortem dif-
fert ad illius
festum.

F

DE SANCTIS CONJUGIBUS
LUPO ET ADLEIDA
 BERGOMI IN ITALIA

G. H.

SYLLOGE HISTORICA

De eorum cultu, actis, ætate, ex scriptoribus recentioribus dumtaxat.

Cultus utriusque, ut non Grata filia et Alexandri Martyris.

Bergomum, antiqua Italiæ urbs in Gallia olim Transpadana, tum Longobardorum Regibus subdita, nunc Reipublicæ Venetæ adjuncta subjectaque, inter alios plures Sanctos, quorum in hoc opere sæpe recurrit memoria, hoc mense Junio recolit SS. Lupum et Adleidam uxorem, velut Principes Bergomatum et Venetorum. Erant olim (cum Venetiæ hodiernæ nondum essent constructæ) Venetiæ adscriptæ urbes, Patavium, Vicentia, Hadria, Forum Allienti, nunc Ferraria, et alia interjecta loca, et ipsum Bergomum Orobiorum civitas præcipua. Celebrantur ibi sub ritu semi-duplici festu prædictorum Sanctorum, Lupi hoc ix Junii, Adleidæ viduæ xxvii ejusdem mensis, Gratæ autem eorum filiæ, etiam viduæ, xxv Augusti. Sequenti vero die xxvi Augusti sub ritu duplicis primæ classis cum octava colitur, ut Patronus, S. Alexander Martyr, per ejus miracula ipse S. Lupus cum suis dicitur ad fidem Christi conversus. Hujus Alexandri corpus, uti in ejus Actis MSS. legitur, quædam Mitrona, meritis castissima, et nomine Grata, inveniens, cum gaudio latissima excepit, illudque cum suis hominibus ad prædiolum detulit suum; quod situm cernitur penes jam fatæ urbis Bergomi muros, ibique cum aromatibus optimo sepelivit in loco. Hæc ibi.

Lectioes de omnibus propriæ sub Sixto V probatæ:

2 Aliorum, hic prætitulorum Sanctorum, nulla in dictis Actis mentio reperitur; solumque inveniuntur recentiora illa, quæ superiori sæculo scripsit Antonius Benatus; eoque mortuo, sub annum MDLXXXIV, typis mandari curavit Joannes Antonius Guarnerius; ex quibus deinde sua acceperunt, qui Italica lingua Bergomensem Historiam illustrare comoti sunt, Marius Mutius, Cælestinus Cappucinus, et Donatus Calvas. Ex iisdem Benatii scriptis acceptæ sunt propriæ de singulis Lectiones, typis Cameralibus Romæ anno MDCXIV excusæ: quibus fidem faciens, A. M (Antonius Maria) Episcopus Portuensis Cardinalis Gallus testatur, quod de mandato felicis Recordationis Sixti Papæ Quinti, recognita ab Illustrissimis et Reverendissimis Dominis, Antonio Cardinali Carafa, et Augustino Valerio Cardinali Veronensi, de mandato ejusdem Sixti approbata Officia illa sint, pro Episcopo et universo Clero Bergomatis Ecclesiæ, prout de vivæ vocis oraculo prædicti Sixti V, supradicti Domini Cardinales attestati fuerunt, per fidem, manu et sigillo utriusque Cardinalis subscriptam et munitam, sub dat. Romæ xiv Kalendas Julii MDLXXXVII.

ex quibus nunc dantur

3 Est ea Benatii compositio, quam verbis digressionibusque, piis sane et ornatis, proliza; tam solidæ historiæ probationibus vacua: quare quæ de utriusque sancti Conjugis vita, in brevitate lectionarium contracta, sub prædicta auctoritate habentur, sola hoc mense præferenda statui; et quidem conjunctim, licet ad diversos dies spectantia: subjuncta obiter sententia nostra; quoad mense Augusto, cum Actis S. Alexandri, morosiori judicio expendantur singula. Ferrarius in suo Generali Catalogo, citatis prædictis Lectionibus, Epitomes suas pro ix et xxvii Junii fecit: et utrius-

que Conjugis seorsim iterum meminit in Catalogo Generali atque in topographia ad Martyrologium Romanum. Petrus denique Gulesinius, in suo Martyrologio, solum Lupum æornat elogio: Bergomi S. Lupi Confessoris. Hic Crotacii Bergomensium Principis filius, B. Alexandri Martyris miraculis commotus, ad Christi fidem cum conjuge et liberis se contulit: in cujus studio usque adeo se pie gessit, ut in ejus vita magno cum splendore eluxerint Christianæ virtutes: quarum exemplo, et miraculorum quæ viderat prædicatione, ceteros ad Dei cultum ab impietate avocaret.

4 His præmissis venio ad Lectiones, quæ de S. Lupo sic recitantur: Lupus filius Crotatii Principis, qui Venetos et Bergomates juste ac moderate regebat, mortuo patre, non solum facultatum ejus heres, sed etiam virtutum imitator fuit: qui etsi vitæ integritate omnibus carus erat, nondum tamen fidei lumen agnoverat. Dei autem gratia præventus, a Grata filia, quæ Christum colebat, hoc modo ad Christi cultum perductus est. Cum enim illa semel flores e solo, ubi S. Alexander Martyr sanguinem fuderat, divinitus nascentes decerpisset, eos patri obtulit; cumque multa apud eum in Martyris laudem de Christi fide perorasset; veritatis cognoscendæ desiderio Lupus incensus, ad Evangelii et sacrarum Scripturarum lectionem se contulit. Quo in studio tantum profecit, ut brevi fidei Christianæ doctrina imbutus, salutari lavacro regenerari voluerit. Quare in summo colle Christo Domino Salvatori suis sumptibus ecclesiam erigendam dicandamque curavit: in qua ipse et quam plurimi Bergomates, ejus exemplo permoti, Sacramentum Baptismi summa cum lætitia susceperunt. Qui reliquum vitæ pietatis operibus et sanctis exercitationibus traducens, magnum virtutis specimen civibus suis, quos ad quindecim annos summa cum laude rexerat, reliquit. Demum post multos pro Christo susceptos labores, morbo correptus, in pace quievit quinto Idus Junii anno salutis trecentesimo; sepultusque est in ecclesia, quam ipse construxerat, sanctitate celebris.

E

quæ sunt de S. Lupo,

5 Hæc de S. Lupo; de uxore ejus ac deinde viduæ sic recitatur: Adleida S. Lupi uxor, mortuo marito, se ad illius et Sanctorum sectanda vestigia tradidit: itaque virorum consortia devitans, curis secularibus se abdicavit. Jejuniis, orationibus, et piis operibus se exercebat; et in ecclesiis, ut altera Anna, diu morabatur. Verum precibus civium suorum qui summam rerum ad eam, ob singularem ejus prudentiam, deferebant, resistere non valens; publicæque utilitatis causa, et caritate erga eos eximia, urbis regimen in demortui conjugis locum capessere coacta est. Eo munere suscepto, incredibilis sapientiæ et prudentiæ ejus eluxit gratia. Ac primum religionis Christianæ, quæ reipublicæ firmamentum extat, studiosa et observatrix erat. Maritum imitata, ecclesiam et ipsa in altero colle B. Mariæ construxit: cui postea Gratæ nomen, ob illius in eum locum

cum

A cum illatas Reliquias, inditum est. Aliam præterea ecclesiam S. Michaelis in foro veteri ædificavit; quibus et prædia tribuit, ad Clericorum illi degentium et inopum sustentationem. Sed animis omnium in sui amorem et admirationem adductis, cum illa terrenarum rerum curis absolvi jam cuperet, et ad cœlestia properaret; vocata a Domino, in brevi explevit tempora multa. Itaque de civibus suis optime merita, cum annum diesque duodeviginti, summa cum laude pietatis et prudentiæ, eos gubernasset; plena bonorum operum, viduitatis suæ præmium perceptura, migravit in cœlum, quinto kalendas Julii. Ejus corpus Bergomates, in ecclesia S. Mariæ, quam ipsa construxerat, religiose atque honorifice sepelierunt.

qui initio
seculi 4 ad-
scribuntur,

6 Dicitur S. Alexander, Thebææ legionis Miles, Bergomi prædicasse et Martyrium fecisse paulo post suos commilitones, anno cclxxvi vel sequenti occisos: corpus ejus a S. Grata tumulatum. Quod hæc deinde supra illud, data Christianis pace a Constantino, cum facultate ædificandarum ecclesiarum, unam quoque ædificaverit, facile crediderim Actis, in traditione

fundatis. Sed quod ea S. Alexandri curatrix, fuerit D filia prædictorum Lupi et Adleidæ, non facile mihi persuasero, in tanto silentio antiquiorum monumentorum; multoque minus, quod pii hi Conjuges, vitam finiverint, totque ecclesias ædificarint, initio seculi ix, persecutione contra Christianos tunc vel maxime sæviante (ut notissimum est) Diocletiano et Maximiano Tyrannis extremos adhibentibus conatus, ad exterminium nominis Christiani, tum in omnibus aliis provinciis, tum maxime per Italiam. Repugnat tali credulitati ipsa traditio popularis, quæ Duces Bergomatium facit, quales ante Longobardorum in Italia regnum nulli fuerunt; repugnat Adleïdo Longobardicum sive Tenthonicum nomen; repugnat denique matrimonium filie Gratiæ cum Principe Germanico in Germania. Quare nihil certius definierim, quam ad seculum vii, viii, vel ix omnes spectare, de qua tamen suspensio sententiam usque ad Augustum. Interim libenter discam, sintne SS. Lupi et Adleidæ corpora usquam reperta: quæ nos de fundamento totius hujus cultus multo redderent certiores, quam Benalii relatio, adeo male cohærens rebus temporibusque.

sed nobis vi-
dentur ad
tempora
Longobar-
dorum spe-
clare.

B

E

DE SANCTO CYRO A GRÆCIS HONORATO

Ex Synaxariis MSS. Diversus ab eo Cyrus Smyrnensis Episcopus.

D. P.

In pace di-
citur quie-
visse:

Hunc S. Cyrum apud Græcos in veneratione haberi, discimus ex MSS. Synaxariis, quæ Divisione et Parisiis reperimus. Priora asseru-
buntur in Collegio Societatis Jesu apud Petrum Franciscum Chiffletium, in quibus ad hunc diem ix Junii ille nominatur, ut qui in pace quievit, his adjunctis verbis:

Μὴ τὴν صورتὴν εἰκόνα γράναι, Κύρε,
Θεὸν παρῆσταις, οὐδέποτε εἰς κατ' εἰκόνα.
Rationalem imaginem non poluisti, Cyre:
Deoque assistis, cujus es ad imaginem.

diversus a
duobus ejus
nominis
Sanctis:

2 Quæ Parisiis reperimus in bibliotheca Cardinalis Mazarini, eundem referunt ad sequentem diem, x hujus mensis Junii. Sed solum nomen exhibent, quod hactenus nusquam reperimus Fastis ullis Græcis inscriptum, sic ut de hic nominato sumi possit. Nam S. Cyrus, cum S. Joanne xxxi Januarii Martyr, Alexandriæ celeberrimus, sub Diocletiano; et S. Cyrus Constantinopolitanus Patriarcha, viii ejusdem mensis, excellentiori sua laurea se prohibent hic intelligi: in Vitis autem Patrum nullus uspiam Cyrus occurrit. Proinde censeo, ex recentioribus illis aliquem, qui ix vel x seculo in Romania circa Regiam Urbem floruerit, Sanctique titulum ac cultum promeruerit, in aliquo ignobili sacello aut monasterio; unde factum ut adeo rara sint nec antiquissima, quæ nomen ejus referunt Synaxaria: quamquam non ignorem ejusmodi raritatis causas subinde alias inveniri posse, quas non libet conjectando accersere in hunc locum.

quæ et ab
Smyrnensi
Episcopo,

3 Si saltem Episcopi titulus adderetur, suspicio incidere alicui de Cyro, Viro clarissimo, posset, qui anno ccccxli solus Consulatum gessit, et tertio post anno per invidium defectus a Præfectura sub Theodosio, datus fuit Episcopus Smyrnensi plebi, jam quater Episcoporum suorum corde pollute, tamquam certo periturus etiam ipse. Quomodo autem gradus, quem exitii causa coactus fuit ascendere, factus sit ei theatrum virtutis, placet hic addere ex Chronico, quod vulgo dictum Alexandrinum, Paschale potius appellari debere, novissimo labore suo demonstravit eruditissimus Can-

gius. Dignus certe fuit Cyrus iste, quem Smyrnensis Ecclesia specialius coleret: et qui fortunam ejus nobis descriptam reliquit Priscus Thrax, omnino coævus auctor esse videtur: idem quem laudat Evagrius lib. 5 cap. ult. ut qui scripserit res post Arcadium et Honorium consecutas; Suidas vero Byzanticam et Attalicam historiam scripsisse docet, Panitem cognominans, utique a Panio Thraciæ littore juxta Heracleam, unde natus vir, etiam ad Legationes adhibitus a Theodosio, uti scitur ex Jornande de rebus Geticis ep. 24 atque ubi. Hoc igitur habet fragmentum Historiæ ejus, quam in Vaticana bibliotheca adhuc ineditam haberi, scribit Raphael Paluterranus lib. 13 Anthropologiæ, quamque in lucem dari ad rei litterariæ commodum faceret.

de quo Pri-
scus Thrax
seu Panites
refert,

4 Aut ergo in Chronico isto prælaudatus Auctor, Cyrum Præfectum Prætorio et Præfectum Urbis esse anno ccccxliiv. Idem vero Præfectus Prætorio, processit in curia Præfecti Urbis sedens: hos enim geminos Magistratus per quatuor annos obtinuit, quod inculcata prorsus esset vita. Ipsa etiam lumina vespertina in officinis, similiter et nocturna accendi adiuvenit: et acclamarunt illi factiones in circis toto die: Constantinus condidit, Cyrus renovavit. Ob hæc acclamationes Cyro factas, offensus Imperator, ipsique iratus, alium substituit, et bonis ejus publicatis Clericum fieri coegit: misitque Smyrnam, Asiæ civitatem, ut ibi Episcopum ageret: cujus quidem urbis cives cum quatuor suos Episcopos jam interfecissent, Cyrum pariter pereempturos persuasum habebat. Cum autem in urbem venisset Cyrus, ipso Domini nostri Natali die; Smyrnenses suspicati, tamquam hominem Paganum, missum ad se esse ab Imperatore in Episcopum, petierunt ab eo ut pro concione verba faceret. Coactus ergo ab iis, ambonem ascendit, verba factururus: paceque data sic sermonem suum exorsus est. Fratres, Natalis Dei Salvatoris nostri Jesu Christi silentio colatur: quia solo auditu in sancta Virgine conceptus est: erat enim Verbum: ipsi gloria in secula. Amen.

quomodo per
cclxliiii de-
jectus a
Præfectura,

feliciter sus-
cepit Be-
clesium, un-
de alii a
ante excludunt.

Factaque

A Factaque acclamatione descendit. ibique mansit usque ad mortem. Dovidis et Tobiae Junioris historiam uno in homine renovatas videas, quorum alteri acclamationes populi faustae odium conflant ejus, qui omare deluerat maxime, ob rempublicam salvatam;

alteri servata fuit sponsa per priorum ea indignorum D mortem, quod Ecclesiae Smyruensi potuit eo tempore convenisse, insigni divinae providentiae lusu, electis suis convertentis in bonum, quod inimicus sathon ipsis in malum cogitaverat.

DE SANCTO MAXIMIANO

EPISCOPO SYRACUSANO IN SICILIA.

PRÆFATIUNCULA.

De cultu ejus in S. Gregorii Epistolis fundato. Vitam nuper scripta.

64,

Memoria in
Fustis

etiam Benedi-
ctus, hoc die
et 15 Martii

C Vita a Cajeta-
no Syracu-
sano collecta.

Natione Si-
culus,
u

Temula Martyrologii Romani celebrant, ad hunc diem novum Junii, memoriam S. Maximiani, Episcopi Syracusis, cujus S. Gregorius Papa saepius meminit. Præverant Franciscus Maurolytus, Abbas Messanensis in Sicilia; Constantinus Peliclus, Joannes Molunus, et Petrus Galesinius, omniumque antiquissimus Petrus de Natalibus: qui lib. 5 Catalogi cap. 100, aliquod ejus elogium ex S. Gregorio retulit. Secuti sunt plurimi, ac potissimum Martyrologi monastici, Arnoldus Wion, Benedictus Dorganus, Hugo Menardus, Gabriel Bueclunus, et Joannes Mabillon tomo primo Actorum Sanctorum Ordinis S. Benedicti; eo quod, attestante S. Gregorio Homilia 34 in Evangelium sub finem, vir venerabilis Maximianus, Pater monasterii sui et Presbyter, dein Episcopus Syracusanus fuerit; ideoque, sicut S. Gregorius fuerit Monachus; et, uti ipsi contendunt, Ordinis S. Benedicti. De Monachatu S. Gregorii aliqua diximus §. 3 ante ejus Vitam ad diem XII Martii; reliqua disputationi aliorum reliquimus; optamusque cum altercantibus, virtutes illorum potius imitari, atque in æterna beatitudine de illorum societate gaudere. Dico interim habere nos aliquod Kalendarium Benedictinum, non valde antiquum, ubi idem refertur ad XV Martii, uti inter Prætermisos tunc dictum. Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum, ut passim alios Episcopos, ipsis enim adscripsit: Ferrarius aliquod elogium exhibet in Catalogo Sanctorum Italiae. Prolixius etiam, ac fere ex verbis S. Gregorii, Rochus Piras in Notitia Ecclesiae Syracusanæ, ubi et Albertum Piccolum Messanensem refutat, qui Maximianum fingit Siciliae Metropolitam: quod jus nulli Episcopo in Sicilia competisse contendit, maleque inferri ex Sanctæ Sedis Ficariatu, in Maximianum collato. Octavius Cajetanus Syracusanus, Societatis Jesu, in Idea operis anno MDCCXVII excusa, meminit ejusdem; nec non in Martyrologio suo Siculo, et in Indice in omnes Vitas Sanctorum Siciliensium, ubi notatur Vita S. Maximiani, Episcopi Syracusani, ex Monumentis Divi Gregorii Magni ab Octavio Cajetano collecta, quæ Vita postea apparuit Tomo primo de Vitis Sanctorum Siculorum, anno MDCCXXI excusa, cum longis sub finem Tomi Animadversionibus; quibus omissis, damus Vitam ab ipso Cajetano Syracusano collectam, cum aliquot nostris Annotatis.

VITA

Auctore Octavio Cajetano Syracusano Societatis Jesu.

Maximianus, Syracusarum Episcopus, ambigitur, Syracusisæ ortus sit; at genere Siculus, certo fuit a. Incompertum mihi est, indueritne habitum monasticum in Sicilia, an Romæ, ubi diu vixit. Sed huc inclinaverim, fundamenta vitæ severioris in

natali solo jecisse, ob eximiam vero indolem, ioresque pios Gregorio Magno notum dilectumque, cum is monasteria sex in Sicilia de patrimonio edificaret suo; dein ejusdem opera Romam ad majora evocatum. Ceterum vitæ sanctioris instituta complexus, magnos in ea progressus fecit: quippe virtutum suarum gradibus ad Gregoriana monasterii præfecturam in Urbe secundus ascendit; magnique Gregorii educator, et in divina philosophia magister fuit b. Is enim est Maximianus, quo post Valentionem institutore S. Gregorius, Ecclesiae dein Pontifex Maximus, monasterii disciplinam didicit; cum Præfecturæ Urbis trabea ingenti spiritu abjecta, Christum induit. Ut igitur monasterium, quod D. Andreæ sacrum Gregorius Romæ exstruxit ad Clivum Scauri, plane ante c annum Christi DLXXX, ad fastigium perductum est; Valentionis Abbatis habitari primum auspicii cœpit. Valentione extincto, Maximianus in eo munere successit est, quod plures annos cum laude gessit.

2 Illam sane præfecturam ante annum DLXXXII iocierat; quo anno d Constantinopolim petiit, Gregorii visendi cupidine, qui tam Pelagii Papæ Legatus apud Imperatorem Tiberium agebat. Ea in urbe dum moras trahit, Pelagius Gregorium per litteras monet, ut Maximiani reditum in Urbem festinaret; quod ejus ministerio, et operi cui præposuerat, plane omnino necessarius esset. Ignotum mihi quid operis instituerit: sed inde intelligo, quo loco apud Pontifices duos, Pelagium et Gregorium, Maximianus fuerit, cujus opera ac studiis uterentur ad Ecclesiam regendam.

3 Revertentem Constantinopoli Maximianum e sæva tempestas exercuit in Adriatico mari; permissumque a Deo est, ut irata maria sanctitati ejus testimonium darent. Sane ille inusitato miraculo, in se ceterosque qui navi vehébantur, Dei iram atque benevolentiam juxta expertus est. Adverso enim Numine, et in vectorum scelera desæviente, simul in eorum exitium venti, pelagus, cuncta cessere. Vi turbium eripitur navi gubernaculum; maloque abscisso, projiciuntur in undas vela: impulsu fluctuum exensus alveus, prope dissolvebatur; fatiscen-
tibus vero rimis irrumpentes undæ, ad superiores usque tabulas, navem repleverant; neque esse in mari navis, sed mare adeo intra navem videbatur. Jam nautæ vectoresque, visu mortis exterriti, pace impertita, sanctissimum Corpus et Sanguinem Domini sumpserant; Deum precantes, ut misericors eorum animas reciperet, quorum corpora tam pavendæ morti destinarat. At Deus, qui mentes omnium miris perterrefecit modis, vitam mirabiliter servavit. Octo jam dies navis aquarum plena, iter tamen peregerat suum; noao ad portum f Crotonis appulit. Postquam omnes, qui cum venerabili viro Maximiano navigarant, incolumes descendere; ipse omnium

Romam profectus,

E b præfuit monasterio S. Gregorii,

d tum Constantinopolim adit:

e F redeunt, mare, venti, cæli que sanctitatis testimonium dicunt.

f

A omnium ultimus egressus est, simulque demergitur in portu navis : ut hinc ostenderet Deus, quod onustam navem Maximiani meritis, quasi manu retinuerat ; quæ levata onere hominum, super undas consistere nullo pacto quivit.

g
a S. Gregorio
inter primos
in sacrum Pa-
latium adlegi-
tur ;

h
i

4 Postea vero quam Gregorius Romam rediit, defunctoque pestilentia Pelagio g Cleri suffragiis, populique Romani votis, Pontifex renuntiatus est ; e monasterio divulsus, monasterium secum in palatium transvexit. Nam, ut erat eximiae pietatis, ac similitudini sui consuetudini suetus ; laicis administris e cubiculo suo remotis, Clericos Monachosque delegit in interiorum cohortem palatinam, quos pernoscet rerum prudentia, et vitæ integritate præcellentes ; ut eorum consiliis operaque adjutus, clavum, ad quem sederet, contra temporum impetus recta tene- ret. Ex Clericis h Petrum Diaconum, Gregoriano Dialogo nobilem ; ex Monachis, i Maximianum fami- liares ascivit ; qui Gregorio plures ante annos fami- liariter notus, atque carus juxta fuit : quippe ex ejus fontibus jam inde a tirocinio suo illustrem quam- dam pietatem hauserat, probeque noverat, qua vir- tute præstaret Maximianus. Igitur in primos ordines Palatinos adlectus, ab initiis Gregoriani Pontificatus B ad tempus usque quo Syracusis Episcopus datus est, diu noctuque in sacro palatio egit ; domi quidem Gregorio, super gregem vigilanti, servire consilio ; adhærere domo exeunti, et ornare Pontificis comi- tatum non seculari fastu, sed animi modestia castis- que moribus.

Ecclesie Sy-
racusana
Pontifex præ-
ficiatur :

k

5 Vix annum in palatio Maximianus cum Grego- rio fuit : ipsa inter initia Pontificatus, Agathone Episcopo Syracusano vita functo, in ejus locum Gregorius h Maximianum subrogavit : neque enim diu latere lumen potuit, quod accenderat Deus, ut præcelsiore ex loco pluribus affulgeret. Itaque vir sanctissimus e monasterio ad palatium eductus est, e palatio ad Episcopatum ; ut qui fuisset monasterii Pater, Comes sacri palatii, Ecclesiae Magister esset. Magna vero fuit necessitas, quæ l Gregorium com- pulsit, ut Maximiano privaret se, homine conjunctis- simo, cum veteri consuetudine, tum consensione morum, suisque consiliis ad Reipublicæ tempora perutili assessore : sed quod magni intererat, homini integro strenuoque Syracusanam Ecclesiam commit- tere, Pastor optimus libenter orbari eo se suumque palatium passus est, ut Syracusas ornaret, floren- temque Siciliae Provinciam, quam miro amore pro- sequebatur : ejus quippe administrationem maxime C ad reipublicæ conservationem spectare, intelligebat.

toti Siciliae vi-
ce Pontificis
Rom. præsi-
det :

m

6 Ceterum quanti Gregorius Maximianum face- ret, quantum ejus integritati, vigilantiae, industriae- que confideret, quo animi consilio ad inclitam Syra- cusarum Sedem sustulerit, satis aperuit, cum Pro- vinciam illam adveniti, Siciliae totius Ecclesias sponte sua commisit. Sed enim m litteras ad eum Grego- rius dedit, cum modestiae suae plenas, tum fidei in Legatum suum ; quibus asserebat, mandatum a Deo munus alacrius exsecuturum, si in partem curarum capaces vocaret, dignosque cum quibus labores suos communicaret ; proin Sedis Apostolicæ vices ei decreto suo in Sicilia delegare, ut pro causis, quæ judicio ejus finire possent, Provincialibus maria transmeare necesse non esset : quarum vero arbi- trum esse se nollet, ad Pontificem deferret : sed eam potestatem neutiquam tribuere se loco, sed personæ : experiendo didicisse ex antea acta ejus vita, quid consequenti confidendum foret. Ex quibus plane cognoscitur, quantum Gregorius Maximiano detulerit colueritque, ob insignes ejus virtutes, longo vitæ usu sibi perspectas. Cum vero eae litteræ datæ sint mense Decembri, Indict. x extremo anno DCLII, satis ostendunt, Maximianum aliquot ante

menses consecratum fuisse Episcopum, et ad Syra- cusanam Ecclesiam regendam in Provinciam missum ; in ipso ortu Indictionis decimæ, extremæ Indictione nona ; nam eodem anno, altera Augusto mensis effluxerat, altera vero Septembri cæperat.

in quantum
transfert :

7 Maximiano igitur, viro gravissimo ac præstan- tissimo, in Siciliam delegato ; statim Gregorius Epi- scoporum Provinciae illius ad Urbem conventum, qui triennio fieri de more consueverat, in quinquennium distulit, ac lege sancivit. Quod Gregorius tunc de- crevit, ut Episcopi Siciliae eo levarentur onere ; quo- rum causis maxime provisum esset, cum Maximiano vices in Provincia suas commisit : sed datum maxime fuit Maximiani industriae, ac fidei. Plane in extrema Indictione undecima, quæ in annum DCLV incidit, Romam ad Gregorium proficisci meditatus est. Causam haud facile asseruerim, sine luce scriptorum. An ut Gregorium viseret, arctissima sibi caritate devinctum, cujus adeo visendi studio Constantino- poli se contulerat ? an ut de Provinciae, quam sustinebat, difficillimis rebus coram cum Pontifice ageret ? an ut sacra limina more majorum exoscula- retur, triennio altero jam ineunte ? Nam Gregorius, licet antiquata triennii lege, sacris liminibus quin- quennium sanxisset ; definisse tamen videtur Episco- pis tempus, quod iis præterire non liceret, ad pera- gendos Romæ conventus : sed si cui citra illud adire placuisset, non prohibuit. Itaque Maximianus, quod lege non debuit, ex pio animi sui sensu facere potuit.

interim Maxi-
mianus Grego-
rium

E

8 Porro profectionem hanc in Urbem aut ador- nasse Maximianum, aut animo destina- se Gregorius docet ; qui cum Dialogos meditaretur, de sanctorum virorum rebus in Italia præclare gestis, ad Maxi- mianum scripsit, ut quæ olim de Nonnoso retulisset, aut si quid aliud scriptu dignum sciret, nisi venire ad se properaret, in memoriam per epistolam revo- caret. Exsecutus ille Maximianos videtur, litteris ad Gregorium redditis. Is enim quæ de Nonnoso me- morat in Dialogis, ex Maximiano Episcopo et Lau- rione Monacho arcepisse se profitetur. Quod argu- mento est, prohibitum fuisse Maximianum a profe- ctione, quam ad Gregorium moliebatur : ac fortasse Provinciam sibi commissam, et Siciliae totius admi- nistrationem, ob difficultates rerum deserere non li- cuit, aut discessum in consequentem annum distulit.

in scribendis
Dialogis juvat
per litteras :

Lib. 1 cap. 7

9 Sed aliter visum Deo. Neque enim Maximiano ad Urbem, sed iter ad cælum fuit. Qui, cum onere negotiorum, tum ingravescente severaque vitæ ra- tione debilitatus fractusque, maximo publicæ rei detrimento, bono tamen evocatus suo, ad Beatorum sedes feliciter evolavit, Gregorio alumno olim suo luctum, Syracusis atque adeo toti Siciliae magnum desiderium sui relinquens. Jam vero Maximiani obitum, virique jacturam Ecclesiae pernecessarii, sanctissimus Pontifex quam vehementer ingemuit ac deploravit. Inde Cypriani Diaconi litteras, quibus nuntius de Maximiani morte ad eum perlatus est, amarissimas appellat, ob summum animi dolorem quem perlectis accepit. Quid vero acerbius accidere Gregorio potuit, quam hominem, veteri sibi fami- liaritate devinctum, integritate vitæ morumque sanctitate carissimum, in administranda publica re industrium strenuumque adiutorem, sibi sublatum, tantoque Ecclesiae detrimento difficillimis tempori- bus extinctum ? Quæ duæ res commovere homines solent, publici, privati- que boni ratio, eae ambæ opti- mum Pontificem vehementer angebant. Ergo Maxi- miani cognita morte, Gregorius ad Cyprianum, Patrimonii in Sicilia Rectorem, litteras dedit, indi- ces acerbatis suæ ; adeoque sollicitudinis, ob desti- tutam Syracusanorum Ecclesiam, simul hominem monuit, ut eum successorem deligendum curaret, qui Maximiani locum ac regimen promoveretur.

qui eum vicis-
sim lugeat vita
functum.

F

Lib. 5 ep. 19

qui te, em ter-
tio quoque an-
no Romam
veniendi

A. OCT.
CAJET.
*Laudatur
ille a Syra-
cusanis:*
L. 4 ep. 47

A 10 Sed recreare Pontificem Nobilium Syracusanorum litteræ, quas ad Gregorium perscribere, Maximiani laudum plenas, novi Pastoris electionem in gravissimum ejus arbitrium rejicientes. Utrumque Gregorio gratum fuit, cum Nobilium Syracusanorum pium erga defunctum Patrem officium, plenaque benevolentiae recordatio, quæ amantes filios decebat; tum singularis illa pro novo Pastore deligendo modestia. Quam ob causam Gregorius epistolam illam, testimonium laudis Syracusanæ Nobilitatis appellat. Sed enim rescripsit ad Nobiles Syracusanos, laudans, quod onus illud deligendi Episcopi sapienter declinassent; et in Pontificem retulissent *n.* Episcopum deposcentes qui Maximianum referret, honorifica cum testificatione virtutum ejus, quas, obtreantibus aliis post obitum parentis, tanto majore eorum laude boni filii non tacerent. Sed, inquit, Magnæ virtutes nunquam extra invidiam fuere, neque unquam sanctitas, ut firmaretur ac splenderet magis, obtreantore suo qui exerceat vacavit. Quid tamen in Maximiano fuerint criminati obtreantores virtutis, non invenio; habuisse quod criminari potuerint, non credo. Fuit enim omni laudis genere præstantissimus; et inter eos, qui ætate sua præcelluere, toto Occidente conspicimus: cum sola virtus primum ad Gregoriani monasterii fastigium, mox ad Sedis Syracusanæ infulas extulit: nobis vero satis superque sunt pro Maximiani sanctitate, illustria sane testimonia sanctissimi Pontificis Gregorii Magni.

*adhuc viventi
muris Gre-
gorius elegit
ornat:*

11 Principio quantum est illud, quod Gregorius vices suas in tota Sicilia Maximiano delegaverit, præclaro illo ejus integritatis constantisque virtutis elogio: Quas vices non loco, sed personæ tribuimus: quia ex transacta in te vita, ait, didicimus, quid etiam de tua subsequente conversatione præsumamus. Maximiani vero sanctitas adeo emmens erat, ut Gregorii judicio, gravissimo et integerrimo, par illi non esset, qui Syracusanæ Ecclesiæ præficere-tur. Itaque in epistola ad Nobiles Syracusanos; Hoc, inquit, sciat magnitudo vestra, quia civitati isti, quem dare possimus, Maximiano reverentissimo similem non habemus. Eademque epistola, Maximiani successorem, ejus virtutum imitorem exoptat: Desiderii nostri est, inquiens, talem illic cum Christi gratia ordinari Pontificem, qui bonorum supradicti Episcopi, cujus vos actionibus testimonium perhibetis, in omnibus debeat. Deo adjutore, imitator existere. Neque unquam in laudando Maximiano Gregorius sibi satisfacere visus est; tanto eum, quoties incidit oratio, cum honore nominat, seu viventem seu vita functum. Appellat *o* virum venerabilem, reverentissimum, reverendissimum, venerandæ memoriæ Episcopum, sanctæ memoriæ, Dei famulum sanctissimum, dignum sollicitumque Ecclesiæ suæ Patrem Quæ laudes cum a laudato viro Gregorio, eoque integerrimo, ac Romano Pontifice sanctissimo, proficiantur, quanti illæ sunt æstimandæ?

12 Porro in solitudine, quam Paulus Apostolus ab Ecclesiarum Præpositis animarumque Pastoribus exquiri, Maximianus eximius fuit, fidemque muneri suo Magni Gregorii luculento testimonio servavit. Eiusdem in clero populoque, recte informando expurgandoque, in exquirendis insectandisque criminibus ardorem animi, in pastoralis cura vigilantiam et solitudinem, Gregorius sæpe laudat. In epistola ad ipsum Maximianum; Admonemus, ait, ut hoc tantum nefas sub ea vivacitate, quam te in causis piis habere certissime scimus, requiras. Epistola ad Cyprianum Diaconum; Vir, inquit, sanctissimus Maximianus Episcopus noster, ecclesiam Dei pravis hominibus purgare desiderans, laudabiliter

*ut qui recte
Pastoris offi-
cium peregit.*

erga Ecclesiasticorum vitam, sicut nosti, sollicitus D fuit: qui dum eorum actus vigilanter cura pastoralis intenderet etc. Demum ob peccata nostra nobis ereptum testatur. Ut paucis multa complectiar, *Inter coelestes adscriptus est.* viventem Maximianum Gregorius amavit ut amicum, ut patrem coluit, veneratus est ut hominem sanctum: demortuum in beatorum numerum adscripsit epistola sua, qua de Maximiano, scripsit; Ille quidem ad præmia desiderata pervenit. Obiit vir sanctissimus ad v Idus Junias, anno Christi dxciv, cum ferme triennium Syracusanam Ecclesiam rexisset, quo die ejus meminit Martyrologium Romanum.

ANNOTATA G. H.

a Siculus Maximianus appellatur a Joanne Diacono, lib. 1 Vitæ S. Gregorii Magni, num. 33. At Cardinalis Baronius, in Apologetico sub nomine Antonii Gallonii, ait, Syracusanum fuisse conjici posse ex Pastoralis munere, quod ibidem gessit: solere enim a Clero populoque eligi r civibus suis Episcopum. Verum potuit, Romæ existens, multa præstitisse beneficia Syracusanis; ut idro, cum saltem Siculus esset, fuerit E desideratus.

b Sequentia habentur lib. 1 dictæ Vitæ num. 6.

c Constant ex Dialogis S. Gregorii, scriptis anno 593, Petrum præfuisse dicto monasterio, cum ipse ad Pontificatum assumeretur; et dictum Petrum refodisse sepulturam S. Meruli Monachi dicti monasterii, magnamque inde fragrantiam suavitatis emanasse post annos 14, ut ad 17 Januarii ex lib. 4 Dialog. cap. 47 retulimus. Ergo S. Merulus sepultus fuerat anno 579: at quam diu ante Monachus fuit, non constat. Quidni circa annum 570, aut paulo serius, monasterium fuerit constructum?

d Gregorius lib. 3 Dial. cap. 6, Dum, ait, jussione Pontificis mei in Constantinopolitanæ urbis palatio responsis Ecclesiasticis deservirem; illuc ad me venerabilis Maximianus, (nunc Syracusanus Episcopus) caritate exigente cum Fratribus venit.

e Hæc ex citato jam loco desumpta sunt.

f Croton, seu Crotona, urbs antiqua Magnæ Græciæ seu Brutiorum, hoc tempore in Calabria citeriore, estque Marchionatus Columnarum.

g Die 3 Septembris anno 590.

h Hujus S. Petri Diaconi Acta retulimus, post Vitam S. Gregorii, die 12 Martii.

i Id testatur Joannes Diac. lib. 2 Vitæ S. Gregorii num. 11 et 12. F

k Circu annum, non 590 (ut scribit Pirrus in Notitia Syracusanu) sed 591, cum uno saltem anno adfuisset S. Gregorio, tunc Popæ creato.

l Lib. 3 Vitæ num. 7 referuntur decem, tunc cum S. Maximiano ordinati Episcopi, evitalis simoniæ et illicitis ordinationibus.

m Est epist. 4 lib. 2, in qua sic scribit: Mandata coelestia efficacius gerimus, si nostra cum Fratribus onera partiamur: proinde super cunctas Ecclesias reverendissimum te virum Maximianum, et Coepiscopum nostrum, vices Sedis Apostolicæ ministrare decrevimus: et sub finem: Quas videlicet vices, non loco, sed personæ tribuimus: quia ex transacta in te vita dedicimus, quod etiam de tua subsequenti conversatione præsumamus.

n Is fuit Joannes, etiam Sanctus habitus, referendus 23 Octobris.

o Hos titulos ita probat Cajetanus, ut sit dictus; Venerabilis, lib. 1 Dial. cap. 3, lib. 3 cap. 38, et Homilia 34 super Evangelia; Reverentissimus, lib. 2 ep. 4; Reverendissimus, lib. 4 epist. 147; Venerandæ memoriæ Episcopus, lib. 5 epist. 43; Sanctæ memoriæ

A memoriae, lib. 3 epist. 4; Dei famulus, lib. 3 Dial. cap. 30; Sanctissimus, lib. 13 epist. 13.; Dignus sollicitusque Ecclesiae suae Pater lib. 5 epist. 48.

Ita Cajetanus. Sed utinam citationes essent accuratae, D ad singula recognoscenda!

DE SANCTO CUMIANO EPISCOPO SCOTO, BOBII IN ITALIA.

SYLLOGE HISTORICA

G. II.

Ex Monumentis Bobiensibus apud Ughellum.

SEC. VIII.

Elogium ex
Chronico Bo-
biensi.

Ferdinandus Ughellus, Tomo 4 Italiae sacræ, agit de Episcopis Bobiensibus; et his subjungit antiquos Abbates Bobienses, quorum quintum nominat Congelum; et ibidem addit ista: Vixit in eo monasterio, Luitprandi Regis temporibus, Cumianus Episcopus: ibique ad cælum evolavit, abdicato Sacerdotio Monachus jam factus, de quo in Chronico Bobiensi hæc habentur: Sanctus Cumianus Episcopus in Scotia septuagesimum quintum annum jam agens, Dei amore ignitus, ad fines Italicos devenit, locatus in monasterio Bobio, videlicet S. Columbani. In quo quidem monasterio, sub dogmate, id est constitutionibus S. Columbani, annis viginti et plus strenue ministravit. Fuit enim mitis, prudens, pius fratribus, atque pacificus: moritur ibi ætatis suæ annis completis nonaginta quinque, mensibusque quatuor, temporibus Luitprandi Regis Longobardorum, qui fabricare fecit in honorem ipsius notabile monumentum, inscriptos hos versus continens.

Epitaphium
jussu Luit-
prandi Regis
positum:

2 Hic sacra Beati membra Cumiani solvuntur:
Cujus cælum penetrans anima cum Angelis gaudet.
Iste fuit magnus dignitate, genere, forma:
Hunc misit Scotia fines ad Italicos senem.
Locatus in Bobio, Domini constrictus amore;
Ubi venerandi dogma Columbani servando,
Vigilans, jejunans, indefessus, sedulo orans,
Olympiades quatuor uniusque curriculo anni
Sic vixit feliciter, ut felix modo credatur,
Mitis, prudens, pius, fratribus pacificus cunctis.
Huic ætatis anni fuerunt nonies deni,

Lustrum quoque unum, mensesque quatuor simul.
At, Pater egregie, potens intercessor existe,
Pro gloriosissimo Luitprando Rege, qui tuam
Pretioso lapide tumbam decoravit devotus,
Sic manifestum, alium ubi tegitur corpus.
Conditus est hic Dominus Cumianus Episcopus
xiv Kal. Septembr. Fecit Joannes.

In Kalendariis ejusdem cænobii ejus festum legitur festum 9 Junii,
quinto Idus Junii.

3 Hactenus Ughellus, ante quem Acta Sanctorum Hiberniæ edidit Joannes Colganus, et in iis ad diem xii Januarii retulit S. Cumianum Episcopum, Bobii sepultum; fassus sibi non satis compertum esse, quo determinate die coleretur, vel quis esset ex tot diversis hujus nominis Sanctis, quos, addito die natali, unum et viginti numerat. Horum primus colitur xii Januarii, sed is Episcopus non appellatur. Quales duo referuntur, scilicet S. Cumianus, Cluain ferentensis Episcopus in Connacia, anno dclxi die xii Novembris mortuus, sed in patria sepultus; et S. Cumianus Episcopus Ændromensis in Ultonia, qui anno dclviii die primo Julii dicitur obiisse. Sed quia incertum est, nihil audeo definire; maxime, quod eorum qui in exteris regionibus moriuntur, memoria sæpius non sit fastis Hibernicis inscripta. Addit, reconditum esse in monasterio Bobiensi, juxta altare S. Attalæ: quod debuit Bobio immediate accepisse. Luitprandus Rex Longobardorum, sub quo adhuc vixit, et qui ejus Epitaphium curavit, cepit regnare anno dcccxii, vita et regno functus anno dcccxliv.

festum 9 Junii,

E

frustra queritur in Hibernicis fastis.

DE S. GEORGIO SACERDOTE,

MONACHO VABRENSI IN AQUITANIA

Notitia ex propriis loci Officiis.

F

FORTE SEC. IX.

In Vabrensi
monasterio
sub an. 863
extracto,

Valtræ, Gregorio Turonensi lib. 9 Historiæ Francorum cap. 9, Castrum Vabrense, urbs parva Gallie in Ruthenensi Aquitanis provincia, quæ incrementum suum præcipue debet celebri ibidem monasterio Benedictino, quod Raymundus primus Comes Tolosanus anno Caroli Calvi xxi, Christi dcccclxii fundavit, ac sequenti anno Carolus Calvus approbavit: quorum instrumenta præfert et exponit Guilielmus Catellus, lib. 1 Historiæ Comitum Tolosanorum cap. 10. Inclauit hoc monasterium tanto religiosæ disciplinæ fervore, ut S. Geraldus, Comes Aurelianus, nobiles pueros eo dirigeret, ut apud Fraternitatem illam sub norma regulari iidem pueri imbuerentur: sicuti scripsit S. Odo Abbas Cluniacensis, lib. 2 Vitæ dicti Geraldii Comitum. Joannes Papa xxii hoc monasterium in Episcopatum crexit, et Gregorii T. II

gorius XIII Monachos habitum solitum in Canonice mutare permisit.

2 In hoc monasterio vixit olim S. Georgius Monachus; cujus memoria nobis ex Aquitania Missa est. Una cum Lectionibus propriis de S. Vincentio Agimensi Martyre, et adscripto die ix Junii, quo colitur dictus S. Vincentius, passim omnibus Fastis insertus. Hujus Acta varia jam supra illustravimus: de S. Georgio Monacho, atibi nihil legimus, ne quidem in Fastis Benedictinis. Attamen ne qualiscumque ejus memoria omnino fugiat opus nostrum, tres parvas Lectiones, de eo nobis submissas, hic apponimus, donec major notitia adferatur: sunt autem hujusmodi:

3 Beatissimus Georgius, nobili prosapia exortus, diæcesis Ruthenensis Aquitanicæ provincie extitit oriundus, qui tempore pueritiæ et adolescentiæ suæ liberalium

S. Georgius vixit monachus,

sancte educatus,

a Conchensi
monasterio
Vabrensi
translatus,

A liberalium artium studiis docilem animum jugiter
mancipavit: quibus plenissime informatus, postea
incessanter vacavit lectionibus divinis, adeo ut suis
etiam magistris eruditior haberetur. Erat autem in
voluntaria suæ carnis afflictione et assidua mace-
ratione rigidus et severus, in caritate fervidus, so-
brius et pudicus, sapiens et facundus, humilis ac
mansuetus, religiosis moribus et litteris bene in-
structus et ornatus. In Collegio Conchensi diœcesis
memoratae primum a præceptoribus eruditus, ibique
Deo militans, adeptus Sacerdotii dignitatem, mona-
sticum sumpsit habitum; religiosus, pervigil ac
devotus, cœlestis altitudine consilii providente in
Vabrensi monasterio diœcesis ante dictæ Mona-
chus simplex et providus, laudabiliter habitavit. In
quo juveniis frequentibus, vigiliis diuturnis, oratio-
nibus opportunis, crebris gemitibus, longis suspi-
riis insistens, viriliter et constanter pro suis ac po-
puli delictis indulgentiam precabatur. Inter Fratres

regulariter conversatus, dulcis, affabilis, et læta-
bundus, præsentibus et futuris vivendi formam imi-
tabilem dereliquit, utiliter exordiens, utilius pro-
ficiens, utilissime perseverans in proposito sancti-
tatis.

4 Quod allegatur Conchense collegium, est anti-
quissimum monasterium; sed seculo octavo ab exercitu
Saracenorum funditus destructum, et postea Carolo
Magno Imperatore jubente per Ludovicum filium ejus
a fundamentis honorifice restauratum; ubi arduæ re-
ligiositatis more Monachos vixisse, bonarum virtu-
tum augmentis studiose cumulatos, testatur auctor
Historiæ de Translatione corporis S. Fidei Martyris,
dandæ ad diem vi Octobris. Hinc si alicui conjecturæ
detur locus, opinamur S. Georgium, Monachum et
Sacerdotem, ex Conchensi monasterio cum aliis delega-
tum, ad fundandum monasterium Vabrense a Ray-
mundo constructum: adroque eum adhuc seculo ix, sub
finem vergente, ad Christum migrasse.

forsan se-
culo 9.

DE S. RICHARDO

B

EPISCOPO ANDRIENSI IN APULIA

COMMENTARIUS HISTORICUS

D. P. De invento corpore, cum probationibus veteris cultus, indeque sumptis indicibus ætatis, ad
Hadriani IV tempora referibilis.

CIRC. AN. MCC.

Andriensi
Ecclesiæ, a
Gelasio, non I.

A ndrium sive Andria, Apuliæ Præcetiæ civitas,
titulo ac dignitate Ducatus iocunda, uti
scribit Leander Albertus, idque ab anno cir-
citer MCCCL, multo etiam citius Episcopali di-
gnitate fuit ornata, fortassis a Gelasio Papa II: qui
anno MCXVIII ultima Januarii electus Pontifex Romæ,
indeque subito compulsus fugere, Turracinæ est coro-
natus xxiv Februarii, convenientibus ad eum totius
Apuliæ Calabriæque Principibus et Præsulibus; ubi
interim, dum Romæ Antipapa Gregorius intruditur,
ipse mansit per totam Quadragesimam usque post festu
Paschalia; adeoque facile potuit, institutione quorum-
dam novorum Episcopatum, auferre numerum solum
sibi, contra prædictum Antipapam, et Henrici Impe-
ratoris tyrannidem. Scio Andrienses initium suæ pro-
vectionis ad eam dignitatem Gelasio I adscribere: sed
cum ipsiusmet urbis exordium lateat, vel ex antiqui-
tate, vel ex scriptorum silentio, uti fatetur Ughel-
lus; sicut recentiori cuidam visum est, exordium pro-
fanæ rei a Diomede adductisque ab Andro insula colonis
petere: sic impune licuit, sacræ initia ad quancunque
attollere vetustatem, invitante præsertim (ut conjectura
licet) Gelasii Papæ ambiguo nomine.

sed potius II
erectæ,

primus, cujus
nomen
sciat,

Episcopus
inventur
Richardus
Anglicus,

2 Interim prima Episcopi Andriensis notitia, sed
absque nomine, nobis occurrit in Translatione S. Ni-
colai Peregrini, in oppido Trani celebrata anno
MCXLIII. Prima, inquam: nam quem Ughellus præ-
ponit Christophorum, inter Nicæni II Patres anno
DCCCLXXXVII nominatum, non fuit Andriensis ex Italia
(unde nemo, uti neque ex toto Occidente ullus ibi com-
paruit) sed Andrinæ ex Thraciæ Episcopus. Post
anonymum illum, et unum fortassis alterumque inter-
medium, certo scitur fuisse Richardus, quem anno
MCLXXIX Concilio Lateranensi III interfuisse scribit
Ughellus; sed minime probat; latentibus, qui ex Italia
adfuerunt, Episcoporum nominibus. Certius monumentum,
ex Episcopali archivio, ipse producit pro anno
MCXCVI; quod huc transferre integrum placet. Ex quo
Verbum Patris, sacri sui cordis penetralibus exiens,
per Angelicum divinum præconium auribus fuit

Virginis instillatum; unde virga Jesse viruit, flo-
ruit, germioavit, et Verbum caro factum est et
habitavit in nobis; milleni centeni nonageni sexti
anni curriculum volvitur et terminatur, usque dum
præsens ecclesia Sanctorum Martyrum Erasmi et
Pontiani gloriosis fuit Reliquiis, ex divinæ volun-
tatis beneplacito, adornata. Quas quidem Reliquias,
per diligentiam perfecti studii D. Manerii sacer-
dotis, et D. Joannis hujus ecclesiæ Abbatis, a Ci-
vitella, Summitum vicinorum oppido, huc Deo conce-
dente translata, Dominus Richardus, venerandus
Episcopus Andriensis, mente hilari et devoto genu
suscepit; et ordinato processionis ordine, cum omni
qua decet reverentia et exultatione gaudiorum, cum
universo cœtu Andriensis populi huic ecclesiæ col-
locavit. Ad quorum Sanctorum laudem præsens
altare conditum, idem Episcopus sacrosanctis induit
Indulgentiis, relaxans perpetuo, omnibus Catho-
licis Deum colentibus, de criminalium contagiis
peccatorum, annum unum et dies quadraginta, qui
ad anniversarium hujus Consecrationis, ad hanc
ecclesiam S. Bartholomæi accelerare, ex ardore bonæ
intentionis, et manus adiutrices porrigere stauderit.
Actum anno instante; tertio die mensis Aprilis,
Indictione xiv.

3 Post hunc Richardum, rursus per annos centum
nullus potest nominari, usque ad MCCXC: quando pro
Decimarum quarundam translatione, apud Neapolita-
num Regem Carolum II, institit Fr. Placidus An-
driensis Episcopus, teste Ughello. Deinde sibi constat
successio Episcoporum, sed fortuna regni varie mutata,
onno denique MCCCXLV concussa vehementer fuit, per
mortem Andreæ Regis, uxori ejus Joannæ imputatam;
quam ulturus defuncti frater Ludovicus Hungariæ Rex,
universum regnum ferro flammæque vastavit. Eo tem-
pore contigit Andriam quoque everti ac spoliari: pru-
dens autem sacrista, ut infra dicitur, S. Richardi,
Episcopi et Patroni Andriensis, corpus sic abscondit, ut
ignotum latuerit usque ad annum MCCCXXXIV; quando
reperit denuo est, juxta historiam ab oculato teste,

translatus
an 1196 ss
Erasmi et
Pontiani
Reliquiis
notus.

F

Anno 1345
absconditum
corpus san-
ctum,

ipsomet

A ipsomet Andria Duce, conscriptam et mox proferendam.
invenitur
1434 a Duce
Francisco,
 Franciscus de Baucio sive Balzio hic fuit, cujus stirpem apud Sansovinum, inter Origines illustrium familiarum Italiae pag. 12 §, videre est, deductam ab anno MCCCXIV, sic ut appareat (quamvis non sine erroribus, quorum capitalis unus corrigetur Annot. g) hujus nominis in familia sextum, in titulo Ducali quartum fuisse Richardum istum; atque in ipsius filio Pyrrho, obsque heredibus masculis defuncto, cessasse lineam Ducum Andriensium, descendantium a Margareta prima sorore Philippi Principis Tarentini, quæ, sicut scribit Joannes Juvenis historiae Tarentinae lib. 7 pag. 174, vivo patre fuerat Regina Scotiae, et insciis fratribus alterum habuit virum Franciscum de Baucio, Montis Caveoli Comitem, qui nuptiarum causa Andriae Ducatu ornatus est.

qui rem de-
scripsit an-
no 1451:
et argumenta
cultus prioris
scrutatus,
invenit
Natalem
9 Junii.
 Hujus ergo trinepos Franciscus iste est, quem supra dixi scripsisse historiam Inventionis S. Richardi. Scripsit autem anno post rem gestam septimo, interim accurate scrutatus quidquid ad illustrandam Sancti a se inventi memoriam faciebat. Reperisse vero se ait, primum Kalendaria sive Necrologia tria, ex quibus ille intelligebatur obiisse nona die Junii: item, quod eodem die novæ inventionis, id est xxiii Aprilis, translatio suæ canonizationis erat, id est, (quantum

B ego quidem conjicio) corporis ex loco veteris sepulturae ad altare Translatio, completus ipsum actum Canonizationis sollemnis, in hoc olim consistentis quod vel Synodali Episcoporum judicio, vel etiam Apostolicæ Sedis expresso indulto, permittebatur aliquis coli ut Sanctus. In uno dictorum Kalendariorum (utique ad diem xxiii Aprilis) scriptam legebatur: Sanctissimus et Beatissimus Pater noster Riccardus Anglicus, Episcopus hujus Andriae civitatis, qui beatus Pontifex ante obitum suum centum miracula fecit, cujus corpus collocatum est in Confessione hujus ecclesiae. Nonnullis autem erasis, ex antiquitate litteræ apparebat, numero Incarnationis annorum trecentorum, tantum addi posse, quanto scripta prius erat manifestatio nominis, ut quidem interpretatur Franciscus: ut autem existimo ego, ita inveniebantur scripta ccc, ut appareret præpositas fuisse hæc litteras. An. Dni o vel M, ut Canonizatio et Translatio prædicta contingerint circa annum MCCC vel MCCC. Postremum autem longe mihi videtur probabilius: tum quia ejusmodi Canonizationes inunte seculo XIV usitatissimæ, seculi IX initio necdum notæ erant: tum quia invenitur corpus sub altari positum fuisse a Joanne Episcopo, primis annis seculi XIV Ecclesiam Andriensem regente: actus autem talis solebat in Canonizationum Bullis primus mandari.

de testimo-
nio cano-
nizationis,
aa. circiter
1300 factæ;
item seorsim
servatam
Coronam
clericalem,
S. Richardi
et Missam
ejus pro-
priam.
 Porro inter Reliquias Sanctorum, paulo post dicitur inventa Clerica ipsius Sancti, id est Corona clericalis, sive (ut in Vita mox indicanda explicatur) capitis sui pericranium: idque cum chartula, Longobardorum apicibus exarata, tali modo: Hæc est Clerica Sancti Riccardi, quæ jam non inventa erat cum corpore; et cum ea cor appositum est. Sapit hoc accuratum nisi fallor diligentiam Chirurgorum, post mortem Sancti adhibitorum ad polliceturam; qui cerebrum aperto cranio exempturi, primum reverenter absciderint totum cutem verticis corona crinali circumdatum, quæ deinde fuerit servata seorsim inter Reliquias una cum corde: quod tamen cor incorruptum perseverans, sed forte exaratum, rursus appositum fuerit corpori in die primæ translationis. Etenim, tempore novæ inventionis, dicitur illud repertum fuisse in capsula, in qua ossa erant composita: et insuper omnibus sandalia Episcopalia de pelle nigra jacebant: desuper in eis cor et caput adstabant, cujus ossa rubeo colore lustrabantur; ut solent quæ balsamo fuerunt perlita. Denique inventum est in vestibulo folium Missalis, ubi Oratio et Secreta propria, et

Postcommunio ipsius Sancti legebatur. Atqui diligentia talium rerum componendarum propria est seculo XIII, XIV, et sequentibus, ut ex Missis propriis, ex eo tempore post Canonizationes Sanctorum ordinatis liquet; incipiendo a S. Antonio de Padua, qui fuit Canonizatus anno MCCCXXII; unde tandem etiam cæpit consuetudo, ejusmodi tres proprias Orationes inserendi ipsis Canonizationum Bullis, qui fuit usus seculi XV, nec longe ultra continuatus: quibuscumque enim hoc seculo et in fine præcedentis indultus honor iste fuit, iis plerumque unam Orationem propriam pro toto Officio ordinare satis habuit et habet Romana Ecclesia. Quamquam autem ejusmodi Officium proprium de S. Richardo lectum sibi meminissent Presbyteri aliqui, tamen amissis exemplis omnibus, totus exoleverat cultus in Clero; sed non prorsus omnis recordatio in populo: dubitabatur autem invento corpore, utrum recte posset coli tanquam Sanctus, ut infra patebit.

6 Ex istis porro sic deductis, primum conficio, satis verisimile fieri, quod Sanctus hic fuerit Canonizatus a Bonifacio Papa VIII, Anagninæ ut plurimum residente, anno Jubilei MCCC, vel uno ex tribus sequentibus; si velimus supponere, in prædicta veteri scriptura, sicut expunctus numerus millesimi fuit, sic etiam fuisse alium post ccc numerum. Deinde ex eo quod ad instruendam Canonizationis causam adducta fuerint centum miracula, patrata in vita; consequi videtur, quod non almodum ignota fuerit tunc ejus vita, neque a multis retro seculis petenda memoria: sed ejusmodi processum in urbis atque ecclesie spoliatione prædicta, una cum vitæ prorsus fuisse amissum; sic ut illius nihil retinuerit memoria, quam a Richardo Andriam veniente illuminatam cæcum et contractam erectam. Denique apparet nihil esse causæ, cur S. Richardus, Andriensium Episcopus et Patronus, qui hoc die colitur, non fuerit idem ipse cujus initio monumentum protulimus; ab Hadriano IV, itidem ut ipse natione Anglico, cui vel ante vel in Pontificatu ministraverit, promotus et ordinatus, intra annos MCLIV et LV, quibus ille universalem Ecclesiam rexit. Neque refert si longe alia vetustioraque narrant Lectiones Officii proprii, quibus Ecclesia Andriensis per duo fortassis secula nunc utitur; hæc enim non erant, cum corpus inveniebatur: imo nec sciebatur vulgo dies obitus, quia (ut ait scriptor noster) Legenda non erat inventa. Hanc vero eum neque postea inventam dicatis, qui de aliis eodem facientibus minutissimam reddit rationem; consequens est nullam postea scribi potuisse, nisi per meras conjecturas.

7 Accepit Bollandus anno MDLXI a Nicolao Bentillo nostro, ex monumentis ecclesie Andriensis, tres Legendas de S. Riccardo Episcopo Andriensi, auctore D. Francisco de Baucio Duce Andriae. Primæ talis præmittitur titulus: Hæc est Legenda inventionis et translationis gloriosi Sancti Riccardi Anglici, Episcopi Andriensis, Auctore Francisco de Baucio, Duce Andriano: et hæc Italiae suæ sacræ Ughellus inseruit tom. 7 col. 12 57 et sequentibus. Secunda sic inscribitur, Legenda miraculorum S. Riccardi Episcopi Andriae, et hæc primum ex MS, datur, ab alio omnino (ut stylus manifestat) Auctore, quidquid dicat in Præfatione, superfluum videri et longum, Canonizationem suam ac Inventionem et Translationem, gratiamque Eugenii summi Pontificis hic inserere, quia de re ipsa insignia scripta manent. Jam scilicet in prima Legenda posita: quodque in illis memoria facta est, quomodo propter negligentiam præteritorum, Gesta (vite et scilicet et miraculorum in vita putratorum) amissa fuerunt. Inducitur jam dicti Pontificis, cujus regimen ab anno MCCCXXXI ad XLVII extenditur Privilegium Bullatum de Indulgentiis, quibus solis opus is esse respondit, ad augmentandam devotionem fidelium pro die festivitatis, quam olim celebrari

D
 AUCTORE D. P.

Videtur ergo
Canonizatus
ille a Boni-
facio 8

E

recentiori
adhuc me-
moria mira-
culorum in
vita ejus,

forte ab
Adriano 4
promotus.

F
Datur Le-
genda In-
ventionis et
miraculorum;

sed omittitur
Vita,

A brari solitam, satis manifeste probatum habebatur. Sed
AUCTORE D. P. neque hæc Bulla amplius invenitur. Occasione autem
talis gratiæ, et ex desiderio supplendi defectum veteris
Legendæ, composita denique Tertia est Legenda, de
vita S. Riccardi Episcopi Andriensis: quam ut se-
curius edere posset Ughellus, videtur studio omisisse
secundam, ex qua constitisset eam nulla certa notitia
prælucente compositam.

quam ex me-
ris conjecturis
male consu-
tam,

8 Lubet tamen ipsius Epitomen ex Ferrario tran-
scribere, ut de re tota per se judicet lector: contextum
integrum, quem satis est semel excusum fuisse inven-
turus apud Ughellum. Riccardus in Anglia honestis
parentibus natus, adolescensque primum liberalibus
disciplinis, deinde sacris eruditus, fit Clericus; or-
dinatus Sacerdos, sacros libros interpretatur. (Vita
sacræ Theologiæ Professorem appellat) Erat in ora-
tione frequens; in jejuniis, vigiliis, aliisque corpo-
ris macerationibus, et piis operibus in pauperes as-
siduus (Hæc de Presbytero sancto præsumi poterant)
Is quo tempore ab Attila Italia vexabatur, a S.
Petro in somnis admonitus, Romam venit Gelasio
summo Pontifice, (Pro Attila substituatur Henricus
V Imperator, Italiam Ecclesiamque conturbans, Ge-
lasio, non I, sed II ipsius regente; a quo (ima ab
Hadriano IV, vel intermediorum aliquo) benigne ex-
ceptus. Episcopus Andriensis creatur. Andriam pro-
fectus (quam Vita fingit, una cum Apulia reliqua,
olim conversa a S. Petro, de novo Paganam totam) in
aditu portæ lumen carco restituit, et mulierem pa-
ralyticam sanat. Ingressus urbem cum prædicare
cœpisset, idola comminuit (id scilicet et quæ sequuntur
congruum priori fictioni erat, Clerum dispersum resti-
tuit, populumque sacro fonte regeneratum Christo
conciliat: tanta autem erat sanctitatis ejus fama,
ut finitimæ civitates eum ad se instruendas invi-
tarent.

ubi SS. Sabino
Canusino et
Laurentio
Sipontino pro
sec. 5, jun-
guntur S.
Richardus
Andrien.

9 Hactenus proprio quasi cortice natans Auctor,
porro subsidium petit a Vitis Sanctorum duorum Epi-
scoporum, in nostra Februario illustratis, S. Lauren-
tii scilicet Sipontini Episcopi, sub quo contigit revelatio
S. Michaelis in monte Gargano, uti refertur vi Fe-
bruarii; et S. Sabini Canusini Episcopi, a quo, die IX
ejusdem mensis, num. 5 Vitæ, leguntur ad Barolitanæ
ecclesiæ dedicationem, simul cum S. Gelasio Papa,
invitati, Laurentius Sipontinæ ecclesiæ Pontifex,
Palladius Salpitanæ, Eutychius Tranensis, Joannes
Rubisinae, Austerius Venusinae. His duabus quasi
faribus prælucentibus pergit Vita, et ex hac strictim
compendiata Ferrarius. Cum S. Michael Archangelus
in monte Gargano apparuisset, eo jussu Pontificis
profectus, una cum Laurentio Episcopo Sipontino,
Sabino Episcopo Canusino, et Rogerio Cannensi,
aras templi recens conditi consecravit. Ast Vita
prædicti S. Laurentii (cujus Caput 3 pene totum ver-
botenius describit Auctor, et suo aptat textui) nihil de
altaribus consecratis, nihil de Episcopis ad eam rem
sociis. Rogerium autem Cannensem nec illa Vita, S.
Sabini, nec alia ulla antiqua scriptura novit; imo nec
Episcopos Cannenses ullos ante seculum IX vel X; sic
ut verosimile sit, Ecclesiam hanc recentioris multo
quam credatur institutionis esse; similiterque primum
ejus Episcopum ac Patronum Rogerium. Hunc sane
vel solum nomen suum probat differri posse ac debere ad
Longobardorum iis in partibus dominatum; sicut ex
eadem causa, nec Richardus, de quo agimus credi po-
test ad seculum v spectare, quando necdum Anglosaxo-
nes converti ceperant. Sed de hoc plura ad XV Octo-
bris, quando Rogerius iste colitur, anno MCCLXXVI
translatus Barolum: post quod tempus compositæ de
ejus vita Lectiones, similiter suffartæ, ut hæc Andrien-
ses: quarum, seu potius Vitæ Auctor, noluit Roge-
rium præterire in deducendo ad Garganum Richardo,
tum quia vicinissimæ urbes sunt Cannæ et Andria, tum

et S. Rogerius
Cannensis
Epp.

quia Rogerio adscriptum miraculum, de æstu ac siti, D
per fontem et aquilum euntibus levata, volebat commune
Richardo sacre, quod Ferrarius neglexit.

10 Epitomen porro suam de S. Richardo idem Fer-
rarius sic absolvit: Reversus Andriam, in eadem
vitæ austeritate perseverans, de qua nihil licet se-
nex remittebat, in morbum incidit: et populum ad
se vocatum ad fidem Catholicam tuendam hortatus,
sacrisque munitus, in illis verbis; In manus tuas
Domine commendo spiritum meum, animam exha-
lavit v Idus Junii: cujus sepulcrum miraculis
multis illustratum fuit. Corpus inde a Joanna Re-
gina (imo a sacrista, tempore Joannæ Reginæ) ne a
militibus diriperetur sublatum, aliquandiu delituit;
donec anno salutis MCCCXXXVIII, Eugenio IV summo
Pontifice Maximo, in pristinum locum restitutum
fuit. Hæc sumpta sibi fatetur Ferrarius, Ex Officiis
Ecclesiæ Adriensis, ubi Vita in tres Lectiones di-
stributa: quæ si aliquando reformatur, ut sane con-
veniret: curam argumentum aptius sumetur ex historia
Inventionis et Miraculorum, tamquam sola certa et fide
digna, idcirco solum illum huic operi inserimus. Idem
suaserim illis, qui similes de S. Rogerio Lectiones E
usurpant; non nisi in meris conjecturis, et his imperite
consarcinatis fundatas; quamvis ei quo conditæ sunt
seculo ignoscendas.

quæ menda-
ciam relata
sunt in Lec-
tiones.

11 Redeo ad præsentem cultum: ad quem reduci-
tur S. Richardi imago: hæc enim representatur in
Officii proprii libello, in veste Pontificali, cum mitra
ac pedo in dextera, et ecclesia in sinistra, cumque hoc
versu.

Imago S. Ri-
chardi

Urbem quam læva suffulcit, dextra secundet,
et circum collum, ista verba leguntur: S. Riccardus
Episcopus Andriæ: sequens vero Oratio recitatur in
Officio et Missa, Omnipotens sempiterne Deus, qui
B. Richardum Pontificem tuum Sanctorum Confes-
sorum collegio sociasti, concede nobis quæsumus
famulis tuis, ut ejus meritis et precibus misericor-
diam consequamur et pacem. Non ausim affirmare,
hanc Orationem esse in folio veteris Missalis repertam:
quia Auctor Translationis fatetur, membranam illam,
Romam a se Missam, cum ceteris probationibus, nec
fuisse sibi relata; sed vel negligentia ferebris, vel
alio modo simul omnia fuisse deperdita; solasque se lit-
teras acceperisse Cardinalis, rescribentis citra scrupulum
procedendum in restituenda festivitate S. Richardi.

Oratio propria

et Hymnus.

12 Nova ergo Oratio composita fuit, et simul
Hymnus proprius, qui sic bifuriam divisus propo-
nitur.

1 Richardo adesto, et percipe voces precantum
supplices,

F

Nostri reatus efficax, orator ad thronum Dei.

Nobis opem tendas tuam, placatus, ut Christus
suis

Inclinet aurem prosperam, noxas nec ullas imputet.

Si rite solennem diem colimus ore et pectore,

Si sub tuorum gaudio vestigiorum sternimur.

Paulisper hic tu illabere, Christi favorem defe-
rens,

Sensu gravati ut sentiant levamen indulgentiæ,

u O! ter quaterque et septies Beatus Andriæ
incola,

Qui tene tuorum cominus Sedem celebrat ossium:

Quod quisque supplex postulat, fert impetratum
prosperare.

Poscunt, litantur, indicant, et tristis haud ullus reddit:

Cui præsto semper adsis, tuosque alumnos ur-
bicos,

Lactante complexus sinu, paterno amore nutrias.

Sit, Christe Rex piissime, tibi Patrique gloria,

Cum Spiritu paraclito, et nunc et in perpetuum.

13 Hæc et reliquum Officium per totum Octavam,
ex Romano Octavario ordinatum, simul cum Missa de
S. Richardo

A S. Richardo, *habentur excusa Romæ anno MDLXXXVI; cum præfatione Lucæ Antonii Restæ Episcopi Andriensis, quæ dicit, quod, cum ante ea tempora proprium illi dictum Officium typis excusum, ejusque diebus festis recitandum circumferretur; ipse, ut tali Patrono exhiberet dignum cultum, multis laboribus, vigiliis ac diligentia, et non modicis etiam expensis, id ad Breviarii novi formam reductum formavit, et gratis privilegiisque S. D. N. Sixti V summi Pontificis benignissimi ditatum, in lucem edi curavit. In fine autem testatur Vincentius, tit. S. Mariæ in Via Presbyter, Cardinalis Montis-regalis nuncupatus, Sixtum V vivæ vocis oraculo concessisse, ut in ecclesia Andriensi ejusque diœcesi, Officium S. Richardi, ad formam Breviarii Romani redactum atque emendatum, celebrari possit in Choro et extra, sicuti in superiori libello continetur: quin etiam omnibus, qui hujusmodi Officium dixerint ac psallerint, toties viginti dies de injuncta sibi pœnitentia, ex omnipotentis Dei misericordia, relaxare. Neque omiserim, ibidem pro die XXIII Aprilis notari, quod celebratur festum Inventionis S. Richardi, et festum S. Georgii transfertur in sequentem diem.*

Inventio 23
April.

B

HISTORIA

INVENTIONIS ET TRANSLATIONIS,

A Francisco Duce Andriensi curatæ et
descriptæ.

Ex MS. Andriensi et Ughello.

Prologus.

Etsi tantæ hujus rei testimonium perhibendi ignarus sum, quam ego ipse meis sensibus intellexi, qui omnibus affui, recte tamen hæc scientibus irreprehensibilis inveniri cupio. Ambitio in me nulla gestit, nec eruditio disertæ linguæ me possidet; sed ad hæc articulos simul et calamum movi, ut veritas super candelabrum locum obtineat, et supra montes existat firmata. Hæc nempe describens, sicuti mihi in mentem veniunt, dilucidabo.

Andriæ situs.

2 Andria civitas centum fere miliaribus a Neapolitana urbe Campanorum ad Septemtrionem distat, sitaque est in Etholis oris Peucetiorum, prope pedes lapidosorum montium ad Austrum jacentium: quinque millia passuum mediterranea ab Jonio pelago posita est; et versus Occasum Aufdi fluvii per septem lapides transiens, Ducali titulo decorata est: in cujus quidem regimine civitatis, et sertam a et vicem gero. Erat in ea b olim vir, nomine Tassus, de cujus vita atque moribus cum a civibus curiose quæsissem, bonus, simplex, neminem offendens, Deo devotus, ab omnibus uno ore laudatus est; et tam se quam suas facultates Deo dicasse responderunt; unde post pauca æva factum est, quod omnia sua in morte, fabricæ templi B. Mariæ, Veteris nuncupatæ, reliquit. Ipse namque sæpenumero ad locum audientiæ meæ, cum cupiditate atque desiderio illectus, profectus est, et quidem curiose sciscitans, hæc ab eo accepi: Inquit enim, Nescis, quod Deus antiquæ miserationis, visitans servum suum fidelem Richardum, Pontificem hujus civitatis, tam sublimem in cœli sede collocavit, et ejus corpus in majori ecclesia nostræ civitatis est collocatum. Quæ audiens admiratus, hæc mecum tacitus reputabam. Et post pusillum adorsus sum hominem, quod hæc quæ ipse diceret, auribus meis nunquam percepissem.

Cujus Dux
a Tassoaddiscit cor-
pus S. Richar-
di latere

c

3 At ille quidem: Jam lustris fere c viginti elapsis, in regno isto bellum ortum est inter Regem

Hungariæ et Reginam Joannam primam, et hoc propter necem Regis Andreæ, jam dictæ Reginæ mariti, et huic Regis Hungariæ germani. Accidit uno dierum, exercitum Regis prælibati iter agere prope hanc civitatem, qui legatos miserunt, quatenus cives in castra munitiones d mitterent. Erat autem in arce præ aliis custos, nomine e et re Malus spiritus, qui et ipse cohortes assecutus est, et tradidit civitatem; a quibus nedum exspoliata, verum etiam omnibus bonis nudata est. Et nunc est opinio, beatum corpus ablatum fuisse tunc: quæ talis opinio penitus est falsa. Quoniam sacrista prudens, timens in ista vastatione urbis, ne illud eriperent, clam translatavit; et illud subtus altare, quod erat in ecclesia, instar alyti intus in antro dedicatum, ubi prius positum fuerat f, collocavit: et propter hoc a quibusdam direptum esse creditur: uti etiam tota ecclesiæ bibliotheca fuit amissa, unde in oblivionem ductum, Clerici ut dicebat, non venerabantur: cives vero aliqui cum devotione locum illum frequentabant. Ex qua re mirum in modum præfatus Tassus, ad dilatandum nomen et rem ipsius Sancti, me, ut ego ejus comes essem, sæpissime flagitaverat; et ut festinus accingerer ad beatum præfatum corpus inveniendum. At ego rursus ab eo, quomodo istud sciebat, quæritabam, et qualiter ibidem collocatum fuisset. Qui quidem ait; Dominus Dux g Guilielmus, pater tuus, et Præses h Milibus, ad hoc inquirendum iverunt: atque ibi esse corpus bene sciverunt, sed minime ausi sunt attrectare. Ego vero hæc et alia considerans, mente contemplantur; ancipitemque inveniens, inducias protuli; et cum a multis hæc poscerem i, nomen affuit pervagatum. Et vero nomini antiquo contento annuere mihi, sicut visum est cum plumbeo pede transire, huic rei paulatim superstiti.

4 Sed cum Tassus ad me opportune pervenisset, profectus sum in ecclesiam. Ara major in medio tribunæ posita erat: post tergum ipsius juxta parietem altare sub parva pulchraque forma manebat: basis ejus miro lapide tabulata; per tres gradus ad illam gradiebantur. Foramen basis, instar k porticulæ persistebat, quantum cervix hominum cum habilitate ingerere se videretur. Post illam quoque porticulam (sicut pavimentum fuisset) lapidea lastra l continebatur, in qua Crux in ipso lapide aperte manebat; ita quod mirum in modum ipsius beatissimi corporis, summa cum suavitate, fragrantia reciperetur. Satis congrue, ut honorari posset, eminebat altare; nec non juxta illud picturam, cum sua effigie, atque nomine Greco, manu tinctam conplexi, quasi per vetustatem consumptam. Picturæ quoque multæ aliæ Pontificum adhaerebant, Beatorum et Sanctorum: et prope jnuam ipsius ecclesiæ simul alia, quæ Clero hinc et hinc imminabant: adfueratque titulus, qui ipsius civitatis Præsulem indicabat. Vas insuper ibidem positum erat, et superscriptio stylo ferreo legebat; Joannes m Episcopus, Cathedram qui tunc regebat, omnibus adfuit. Et simul super hoc comitia tenentes, statim alia, alia quoque perspicua adminicula cum ævocarpere. Sed prænominatus Tassus est mihi versus in hostem (hostem scribo, ob suam importunitatem) quia de hoc quasi propter debitum a me sibi promissum, de me quotidie conquerebatur, jugiter, et frequenter assistens, ubi me convenisset. Itaque super his cum curiose cum habitantibus colloquerer, atque ibidem concursus creber fuisset, propterea quod loco illo sancto, tamquam sacrario, Presbyteri abuterentur, odor atque fragrantia cessavit. Tandem, quid in basi illa foret, clam videre decrevimus, sub hac spe, scripturam ut ibi aliquam inveniremus.

D
EX MS
sub altari
collocatum;d
e

f

g
h

i

quæsitum in-
ter alia depo-
sita

k

l

F

m

A 5 Tertia vero et vigesima die mensis Aprilis, anno incarnationis Domini millesimo quadringentesimo trigesimo octavo, summo regnante Pontifice in Ecclesia Dei Eugenio n Papa quarto, atque inclito o Alfonso Rege Aragonum, Episcopus p, et Presbyter Joannes; ego, puer meus, ac Tassus ipse, in ecclesia congregati sumus: et fores erant clausæ prope meridiem, quando somnus homines ac negotia occupant. Ex latere ipsius basis Tassus lapideum traxit: cumque intueremur, aperte capsulam, tectam palliolo sericeo rubeo, cum summitate acuta, perspeximus. Erat in circuitu ejus cœnum, quasi semipedis altum, quod ibidem per viginti annos projectum extiterat, cum ablutione sacrarum rerum q; et fracta vasa, ac cineres rerum urendarum per [singulos] annos ibi etiam proponi oportebat, ubi talem locum elegerant: sed tamen palliolum, et capsula intacti apparebant. Presbyter ille, jussu Episcopi illam volens extrahere; tabula, quæ erat ex parte trahentis, ad manus ejus devenit: erat quippe longitudo capsulæ unius cubiti, latitudo ejus et altitudo medii, loco in quo pars plus majoritatis habebat. Ossa erant composita, et insuper omnibus sandalia Episcopalia de pelle nigra jacebant: desuper in eis cor et caput astabant, ejus ossa rubeo colore lustrabantur: cuncta quæ idem venerabiliter colligens, ea sericeo panno involuta in altari majori reposuit. Jamque præparatus erat alius locus per dies plurimos in sacrario, sed ibi cœnum inadvertens presbyter ille ponebat.

6 Inter hæc ego atque Episcopus colloquebamur, simul ambulantes et regredientes per ipsius ecclesiæ alam: et jam perveneramus ad angulum novissimum, ubi conclusum fuit, clam reverenter illud reponi, ubi jam persistebat. Antiphonam ad Magnificat expectabamus, et Presbyter jam candelam accendit in honorem præfati Sancti; cum subito, tantus de corpore odor emanavit, quod nos astantes, insuper et totam ecclesiam, replevit. Presbyter ille ad nos concite venit in angulum, ubi eramus, hæc nobis annuntians: et subito, cum illuc revertere-mur, vehementiorem sentimus odorem et quasi alienati manentes, ulter in alterius faciem aspicebamus. Demum collaudantes Deum, et S. Riccardum, gavisum sumus gaudio magno valde, præsertim quod nobis spem maximam contulit quando semet miraculose manifestavit.

7 Et ecce repente factus est ad ostium ipsius ecclesiæ strepitus maximus. Presbyter ille, qui jam, ut videret quid fieret, perrexerat ad ostium; per ipsius ostiis rimulam intuens mulierum ac virorum turbam, et quidnam quærent illos interrogans, eorum dicta et voluntates tali modo percepit. Dicat Episcopo ac Domino, nisi nobis statim hæc januæ patefiant, quatenus Beatissimi Patris nostri Riccardi corpus honorifice veneremur, lignum super lignum non relinquatur. Reveniens Presbyter, inquit nobis audita. Et nos respondimus: Vade: dic eis: Dicit Episcopus, Recedite: nullo enim modo huc intrare potestis. Quamobrem, his auditis, tumultus inceperat jam fieri in populo. Quo audito, diximus, non esse bonum Deo resistere. Ego tamen clam me inde subtraxi, et hoc onus Episcopo, quod me petiverat, dimisi. Fragrantia continue exhalabat: multitudo populorum crebro concursu occurrit, et ex devotione palliolum illud laceraverunt; quod unusquisque particulam, quam poterat, abstulerat. Tres quoque menses nondum pluerat super terram, et aer serenissimus videbatur: et statim in eadem hora suæ inventionis nubes densissimæ in aere factæ sunt, quapropter magna pluvia de cœlo descendit. Fide ac intercessionem ipsius Sancti plura miracula jugiter coruscabant: sed ubi, et quomodo fiebant

miracula, Legendam de his factam legas, et ibi invenies.

8 Post vero dies octo, facta prius processione, cum magna reverentia, ubi prius steterat, ibi positum fuit: caput autem ejus atque cor in vestibulo detenta sunt, et postmodum argento clausa præexistunt. Cor quidem in vase vitreo manet, et parum liquoris videtur scaturire, maxime redolentis: sed de eo colligi non præbetur facultas. Aliqui perversi animi oblocuti sunt, quod malum videtur eis hunc Sanctum colere, quia jam idololatria causabatur. Quot et quantis modis ille auctor prævaricationis nutitantes usurpat, et raro ad intelligentes audet aperta fronte se prodere; et plerumque sub specie boni decipit passionatos. Non in mentem eorum venerat, quod honorare Christianos ossa parentum fas est: quanto magis talem sanctissimum Patrem, qui tantis cum signis apud Christum Dominum apparuit, et ejus continua nos intercessionem fulcitur. Quamplures rationes, ad confundendam eorum opinionem falsam, et sublimandam veritatem, de hoc dici possent: sed non eget ista scriptura amplius hoc fieri, Presbyter erat quidam, ex numero Cleri hujus Ecclesiæ, Angelus de Leone nuncupatus, qui de hoc Sancto mirabilem in suo corde affixam devotionem habebat, et de hujusmodi susurrionibus valde contristabatur.

9 Accidit quod Archipresbyter hujus r majoris Ecclesiæ, qui vocatur Guilielmus, in custodiam retinebat arcam, et mortuus est; ubi inventi sunt tres Kalendarii, non consueto modo scripti, sed pro qualibet parte folii octo vel decem litteræ sunt distantes, ita quod facile scribi posset inter medium omnium dies obitus; et sic inventi sunt scripti, quando Sanctus ipse migravit a seculo: est quippe nona dies Junii. Quod antea ignorabatur, existimo causam fuisse, quod Legenda non erat inventa. Hos Kalendarios in suo posse retinebat, neque puto sciebat, neque alicui promulgavit. De libris etiam, qui in ecclesia fuerant, tegmina quaternorum operiebantur. Miraculum existimo certum etiam, quod eadem die novæ inventionis, translatio suæ Canonizationis erat, et in uno Kalendariorum subjungebatur: Sanctissimus Pater Noster Richardus Anglicus, Episcopus hujus Andriæ civitatis, qui beatus Pontifex ante obitum suum centum miracula fecit, ejus corpus collocatum est in Confessione istius Ecclesiæ. Littera ista Longobardorum more scripta extitit; sed per obitus mortuorum, qui illic scripti sunt, hoc absumptum est. Manifestatur etiam numerus incarnationis annorum esse trecentorum, et tantum addi posset, quantum scripta prius erat manifestatio sui nominis antiquitate litteræ. Post paululum autem iterum inventum est in vestibulo folium Missalis, ubi Oratio, et Secreta propria, et Postcommunio ipsius Sancti legebatur: residuum vero scripturæ propter senium consumptum erat. Intervallo autem facto iterum murmur prævaluit (tegebant se, qui hoc excitabant) ex quo non inventa Legenda erat, cessare debuerat ipsius Sancti, veneratio.

10 Vir autem ille bonus Presbyter Angelus, qui nominatus est, zelo compulsus in orationem sededit, Deum ac S. Richardum postulavit, quod silentium super murmure illo fieret. Qui surgens de oratione, ad capsulam indagandam perrexit, quæ Sanctorum Reliquias præservabat. Quæ quidem Reliquiæ ad altaria consecranda custodiebantur: et ibidem Clerica hujus gloriosissimi Sancti reperta est, cum chartula apicibus Longobardorum exarata tali modo: Hæc est Clerica S. Richardi, quæ jam non inventa erat cum corpore, et cum ea cor appositum. Attamen ara major, quæ jam dicta est, pro eo, quod in medio

Caput argento inclusum, cor vitro distillatiquorem:

contra detractores agitur;

E

in Kalendaris indicatur dies 9 Junii obitus.

et translationis, F

inventæ tres Orationes Missæ:

item Clerica illius

cique cor appositum,

EX VS.
et 23 Aprilis
an. 1438 in-
ventum

n

o

p

q

ad majus altare deferitur,

odorem ingentem emittit,

ob magnam importunitatem

ostensum venerationi populi.

A tribunæ non satis commode ad devotionem sistebat; in eminentiorem locum versus Orientem, ubi prius erat altare illud minus, translata est: sub qua usque in hodiernum diem præfatum jam corpus manens devotius honoratur. Inventi sunt etiam per vicinas, et finitimas civitates illius Provinciæ, apud Breviaria prisca, ipsius festi dies inscripti. Presbyteri quoque multi ejus Legendam legisse s affirmabant; sed hoc minime apud detractores profuerat.

et Legenda
visa.

s

l
Approbatio
Eugenii Papæ,

11 Ex ea qua re ego Archipresbyterum Rubensem t cum omnibus, quæ suprascripta sunt, ad sanctissimum Eugenium olim Papam transmisi, ut judicaret, quid de hoc facturi essemus. Qui hæc postquam viderat et audierat; nihil alium fiendum dixit, nisi, ad augmentandam devotionem fidelium, festivitates ejus Indulgentiis fulciri; quod ex relatu dicti Archipresbyteri intellexi, qui privilegium bullatum ad me portavit. Sed antequam prædictum Archipresbyterum ad universalis Ecclesiæ Episcopum et Pastorem destinassem, quemdam Petrolum nomine, Ordinis Minorum Professum, ad eundem Episcopum misi (non tamen omnia supradicta inventa extiterant) secum tantum Kalendarium, qui plus loquebatur, quam alii, et folium Missalis jam dicti, in quo Orationes extiterant scriptæ, atque n partem miraculorum et testimonia instrumentorum probata, ac fama maxima promulgata. Qui Papa hæc Domino Joanni Episcopo Prænestino x, qui Cardinalis Tarentinus vulgariter appellabatur, commisit, ut de hac re veritatem cognosceret. qui ad me scedulam remittens, ait; quod ei videbatur, Canonizationem ipsius Sancti non esse quærendam, et subjungens, dixit; Si sibi Canonizatio S. Cataldi y Archiepiscopi Tarentini quæsitæ fuisset, ostendere non poterat: sed et devotionem nostram identidem assequeremur, et per hos mordentes, more surdorum, transiremus. Qui Frater jam dictus, vel negligentia, vel alio modo, omnia, quæ per eundem misi, perdidit; tantum Domini Cardinalis litteras mihi reddidit.

et Cardinalis
Tarentini.

B

u

x

y

Testimonium
Ducis Andriæ.

12 Unde volens ego Franciscus de Bancio, Dux Andriæ, de hoc verum testimonium perhibere, hanc Legendam propria manu, et proprio dictatu primo scripsi, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, decimo quinto die mensis Septembris decimæ quintæ z Indictionis, ad laudem et honorem individuae Trinitatis, Patris et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

ANNOTATA G. H. et D. P.

C

a Sertam intelligo, Sertum, sive Coronam Ducalem; Vicem vero seu Locitenentiam, Imperialem, aut potius Regiam.

b Olim, id est nuper; vivebat enim cum hæc agerentur, mortuus erat cum scriberentur.

c Orcisus est Andreas Rex anno 1345, cujus frater Ludovicus Rex Ungariæ, et dein Poloniæ, ulturus necem fratris, Joannam regno fugat anno 1348. Hinc usque ad annum 1438, quo mox corpus S. Richardi inventum dicitur, solum sunt anni nonaginta, aut a nece Andree Regis nonaginta tres, et dicuntur fere viginti lustra, propter septem annos deficientes.

d Munitiones, in militia, omnis generis annona dicuntur, etiam hodie.

e Ita Ughellus. In Jacobilli ecygrapho, pro nomine positum erat N.

f Hinc colligitur capsam palam spectabilem protitisse hoc tempore, quæ ab anno circiter 1300 (ut infra patebit) fuerat sub altari.

g Hinc corrigendus Sansovinus, qui Franciscum hunc nostrum fuit filium Pyrrhi, tertio geniti ex Francisco, primi Ducis pronepote; quarto genitum vero Guilielmum, cognominat Blanchinum, et u va-

lore commendat, sed absque titulo Ducis. Fecit ergo D vel contrarium dicendum; vel Pyrrho absque liberis EX MS mortuo substituendus Guilielmus, in titulum; ab eoque, et non o Pyrrho, familia propoganda.

h Videtur hic ille esse, cujus tale Epitaphium apud Ughellum extat: Hic jacet Pater Mattheus, frater F. Melilli de Andria, Ordinis S. Augustini, Episcopi ejusdem civitatis. Orate pro eo. Anno Dom. MCCCCI.

i Obscura periodus: cui ut succurrerem, pro vera, posui vero; et contento, pro contenti.

k Ecygraphum Beatilli, et Ughellus, particulæ, et infra mox particulam.

l Hic quoque juvenis sensus fuit transposito, tuisset, cum legeretur (sicut pavementum lapidea lastra fuisset) est autem lastra, tabula lapidea vel bractea tenuis, quomodo securi solent marmora, ad incrustandos parietes, etc.

m Joannis mentio, inquit Ughellus, est anno 1318, pauloque post obiit. Tunc ergo primo positum sub altare fuit corpus, cum celebrata esset Canonizatio sub hoc Episcopo et Bonifacio Papa VIII, ut supra dixi.

n Eugenius IV electus 3 Martii, et XI coronatus an. 1431, mortuus 23 Febr. an. 1447.

o Alphonsus, patris Ferdinandi an. 1416 vitæ functi successor, vixit usque ad an. 1458.

p Juannes Dondus Monachus Ordinis Cælestinorum, creatus Episcopus an. 1435, mortuus an. 1451, juxta Ughellum.

q Ritualia Latina, Piscinam; Græca, Κέντρον ἄγιοι, furnum sacrum, vocant; super quam vel in quo comburantur res sacræ, quæ usui esse ultra non possunt.

r Excusum, minoris.

s Ex horum ergo confusu memoria videtur acceptum nomen Gelasii Papæ, et duplex miraculum ab ingreditur in urbem patratum, aliæque nonnulla.

t Rubi urbs Episcopalis Apuliæ Peucetiæ, x M. P. Andria distans, Eunii Poetæ natalibus illustris, cujus meminit Horatius lib. I Sermonum Satyra 5.

u Ita Ughellus: ecygraphum nostrum, par miraculorum.

x Joannes ex Comitibus Tagliacotii Neapolitanus, Archiepiscopus Tarentinus, ab Eugenio IV creatus, Cardinalis anno 1437, et Episcopus Prænestinus anno 1443, mortuus 1449.

y Quæ Indictio 15 jam tum in Septembri inceperat.

z Acta S. Cataldi illustravimus ad diem 8 Maji.

MIRACULA

Eodem Auctore

Ex eodem MS. Andriensi.

Cum gratiam, qua temporibus nostris suffulti sumus, mecum considero, ac tanti Patris intercessione nos gubernari; caritas me urget, ita quod silentium non servo, sed patefacio ea, quæ puto dicenda. Tamen longum et superfluum mihi canonizationem suam, ac inventionem, et translationem, gratiamque Eugenii summi Pontificis hic inserere videtur: quia de re ipsa insignia scripta manent. Nam, sicut in illis memoria facta est, propter negligentiam præteritorum, gesta amissa fuerunt; unde non digni habiti sumus clarius per prodigium scripta possidere. Sic, ut etiam fides locum teneat ejus sanctitatem indagare, et per miracula devoti Sancti magis reor sermocinari, ut venerentur illum patrem etiam insani æmuli, qui non silet per opera veritatem, juxta illud: Si iis, quæ dico, non creditis, operibus credite. Justitia Dei assidue fulget, nec ab ipsa ve-

ritate

F

Joan. 1, 38
Sanctitas ex
operibus et
miraculis pro-
batur.

EX M^o.

1 Tim. 3, 2

Nati mortui
resuscitati:

B
sterilitas su-
blata,

curata ischias

et fluxus
sanguinis,

A ritate divertitur. Riccardus noster Episcopus, et Sanctus, collocatus est in cœlo, et freitur gaudet- que ibidem, et hoc certissime tenendum est. Quia opera salutis, quæ ad Præsulem sanctissimum re- quiruntur, ipse invictus operatus est; et ad patriam cœlestem deductus est. Qui ex Anglia patria ortus, ad Cathedram hujus Andriæ civitatis missus, eam possedit; et [in ea] victitavit: in qua centum ferme miraculis coruscavit vivendo, et sene Sedem dimi- sit, et nona die mensis Junii ad locum cœli ascendit. O felices illos qui talem Patrem habuerunt! Mores autem suos ex Apostoli consilio sumpsit, qui nit; Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse: cique Deus exuberanter et miraculose subvenit. Res ita se habet.

2 Post sui corporis inventionem, filium Joannis de Noia civis Andriæ, nomine hujus Sancti, natum mortuum vivificavit; filium Lucie Oculi-bovis con- civem ejusdem, invocatione nostri Riccardi, natum mortuum resuscitavit; et alium sibi eadem gratia retribuit, ut is pudicum se gesserit. Mira de Melle, uxor Joannis Angeli de Trano, quæ per octo et decem annos sterilis, infecundaque sui corporis manebat, semel devota se prostravit ante locum, ubi recondi- tum erat Sancti nostri corpus: et facta oratione, post menses novem peperit masculum, qui Riccardi possidet nomen; et duos alios subsequenter recepit. Unde qui sine prole transiit, alias parere facit. Et iterum inquit Apostoles: Non percussorem, sed modestum, et benignum; non litigiosum, non vino- lentum; et ipse, sicut fuit, ita se ostendit in gratia præparatum, conciliat animos, parit amicos.

3 Adest Jonatas de Melle, qui in ecclesia erat, ubi Presbyteri in suo festo vespervas celebrabant: qui quidem per multum tempus malum, quod sya- tica dictum est, patiebatur, et in ista verba prorupit: o Riccardo sancte, oro te, ut me adjuves, et veniam a te peto; non enim te sanctum esse existimabam. Et statim sanus factus est, nec deinceps illud sen- sit. Presbyter Thomas de sancto Angelo, inductus fuit ab illis rabidis, ut Sanctum nostrum quem colim- us, pro sancto non crederet; et gravatus fluxu sanguinis, ita quod ad mortem tendebat, Confesso- rem petiit: qui ad officium præparatus, inter alia, confessus est, quod incredulitatem haberet. Confes- sor vero ipsum redarguit, asserens se Sanctum per visum vidi-isse, qui tutelam civitatis diligenter exer- cebat. Thomas hæc audiens, affatus est: O sancte Riccardo, si tu es vere sanctus, pro mea salute in- tercede; et exempli sanitatem recepit. Notarius

Franciscus Caputes, simili opinione oppressus, cum esset in ecclesia ad Vespervas ejus, unum argenteum ante januam se invenire in signum petiit, si sanctus Riccardus sanctus esset: cui, sicut ipse flagitavit concessum est. Animadvertite quæso, quomodo con- ciliat animos, et parit amicos, nec ad vindictam extollitur: sed sicut erat mitis in vita, ita per mi- racula se ostendit post mortem. De istius civitatis cura et gubernatione, sicut qui præest domui suæ, sic bene profuit; gubernat autem sanando, liberando, juvando, favendo, alendo, ita quod scribere cuncta longum fastidiosumque foret: sed de multis pauca ob reverentiam suam scribere decrevi, et hoc suffi- cere reor. Si aliqui abundanter audire cupiunt, in- terrogent; quia rumor aberranter discurrit.

4 Quidam Santorus de Quarato, sensum recupe- ravit, quem diu jam antea amiserat. Hic Sanctus, dilectus a Deo, per suam implorationem hæc et si- milia concedit. Masella de Pannello filium suum, qui in aquam bullientem ceciderat, illæsum obtinuit. Francisca Petri Pascalis incontinenti gressum rece- pit, quem jam per octo menses perdidit. Joanna de Cavoto (cujus vir cæcus erat) visum recuperavit, cum devote preces effunderet. Etiam vir quidam nomine Liming, de Mollecta iter agens Andriam, incidit in latrones sex, prope Ecclesiam sanctæ Ma- riæ de Sano; postquam ab iis exutum vestibus, collem manusque et pedes fune astrictus, et agita- tus fuit cum scirpo; metu frigeris, et caligine noctis oppressus, a Deo misericordiam petiit, et a nostro sancto Richardo intercessionem, ut liberaretur; as- serens ipse, quod mors sua foret mors filiis. Hic Sanctum suis oculis vidit, Pontificali habitu indu- tum, et ejus propriis manibus solvi se sensit; eum- dem ad rectum iter dirigendo, et quod ambularet intrepidus, affatus est. Nos itaque, qui dudum alio- rum otia minime semus secuti, historiam litterarum monumentis mandavimus. Certe hæc ipsa et alia me scribente, quamque multa mihi pro singulari amore erga patriam concurrerent, tamen etiam ut exteris et non scientibus proficiant, volui notificare. Unde plane eloqui possumus, a Deo nobis clypeum guber- nationis, et pileum salutis statutum esse; et si avidi sumus similia recipere, plerumque munimine fidei potiamur. Et quidem adimpletur desiderium nostrum- ad laudem et gloriam Filii Dei Jesu Christi Domini nostri, qui cum Patre et Spiritu sancto eadem gra- tia honorificetur, qui vivit et regnat in unitate Tri- nitatis, per infinita secula seculorum. Amen.

D
argenteus
inventus,

lapsus in
aquam bul-
lientem,

claudus,

cæcus,
E

fune constrictus,

Sancto sol-
vente liberan-
tur.

F

DE BEATO JOLO SIVE GIOLO,

EREMITA SELLANI IN UMBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. 11.

§. 1. Cultus ejus antiquus ac hodiernus, status corporis nuper inspecti, imago inventa et sculpta.

AN. CIRC.
MCCXV.

Sillanum
Umbriæ
oppidum

Sillanum seu Sillanum, nunc oppidum est mu- ris cinctum, in diocesi ac territorio Spoletino, tribus fere ac dimidia leucis Spoletum dissitum ad ortum æstivum; diversissimum a Sillano urbe olim Sardinia, æque ac ab altero Syllano, agri Vola- terrani castro munito, ad quod (teste Leandro Alberti) ducit nditus, difficilis, arcta, sinuosaque via, latitu- dinis haud supra pedes ternos, opere saxo incisa, montem ambiens. Primi Sillani seu Spoletini incolæ,

die viii Junii, æque ac cives Septempedanos colere, ut Pa- tronum suum, S. Severinum Septempedanorum Episco- pum, discimus ex Jacobilli tomo 3 de Sanctis Umbriæ, in vita B. Joli, die v Decembris ab ipso relata. Do Septempeda, nunc vulgo Sanseverino, ejusque mode memorato Patrono, egimus proxime præmissa die octa- va. Sillanum hæc nona nobis subministrat B. Jolum, suum alim incolam ac Eremitam; tam obscuri nominis, ut Ferrario, sub initium seculi currentis Catalogum generalem

colit 8 Junii
S. Severinum
Ep.

et 9 ejusdem B. Jolum Erem. A *generalem Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, studiose terenti, nusquam innotuerit. Innotuit tamen Jacobillo, anno MDCLXI tertiam tomum de Sanctis Umbriae imprimenti, fortassis ex eo, quod sub il tempus sacræ ejus Reliquiæ inspectæ, atque in nova capsâ repositæ fuerunt, ejusque rei fama latius didita sit.*

cui olim datum Sancti titulum 2 *Constat interim Beati, imo et Sancti titulum Jolo nostro ab omni hominum memoria attributum, ac venerationem cultumque impensum fuisse a suis popularibus. Nam in manibus etiamnum sunt instrumenta publica, tum originaria, tum legitime transcripta; quæ asservantur a Reverendo admodum Domino Nicolao Bartoli, Plebano et Vicario foraneo Sellani; docentque, tribus abhinc seculis solitum fuisse, offerri S. Jolo anathemata, relinqui pecuniam ecclesiæ ejus per tabulas publicas ac testamenta, festumque de ipso lucem agi.*

ostenditur ex testamentis *Quædam ex instrumentis illis huc spectantia suis verbis annotasse juverit. Inter vetustiora reperitur Testamentum, anno MCCCXCII die XI Februarii rogatum a Nicolao Notario Sellanensi, in pergamento exaratum: in quo Giolus appellatur, sanctus. Testamentum Thomæ Buscaini anno MDVII, VII Januarii rogatum ab Evangelista Dominici; et aliud hujus Evangelistæ, eodem anno die X Maji rogatum a prædicto Thoma Buscaino, sic habent: primum quidem: Item reliquit ecclesiæ, ubi residet corpus B. Gioli, florenum unum monetæ, in opere apparente dictæ ecclesiæ. Alterum vero: Item reliquit senta quinque monetæ, ecclesiæ novæ, ubi residet corpus B. Gioli, in opere apparente ipsius ecclesiæ. Aliud item Nuntiatiæ, rogatum anno MDXXVII, XIII Octobris a Sebastiano Passarino, sic inter alia legendum offert: Item reliquit ex voto poni unam imaginem ceream, ad similitudinem unius creaturæ, in ecclesia S. Joli. Denique in testamento Gregorianæ de Crescentio, die XIII Octobris anni MDXXVII condito, hæc leguntur: Reliquit pro anima ipsius florenum unum, de quo fiat unum Ollicium in ecclesia S. Joli de Porta magna dicti castri, nempe Sellani.*

ac tabularis publicis. 3 *Ad hæc videre est in chartophylacio Episcopatus Spoletini codicem, anno MCCCXCIII conscriptum, ubi folio 86 isthæc legi possunt: Ecclesia S. Mariæ juxta portam Sillani. Est in ea B. Giolus, qui repertus est in ecclesia S. Laurentii de Octagio. Antiquior etiam memoria de B. Jolo reperitur in membrana, quæ asservatur in archivo Communitatis Sellanensis, tribus clavibus obserato, et continet prisca statuta dictæ Communitatis, sic inter alia habens: MCCCXXIV, tempore Pontificatus sanctissimi Domini nostri Gregorii XI. De festivitate B. Gioli. In publicis Actis ejusdem Communitatis anni MDXXX, ad diem XVII Januarii, leguntur sequentia: In præsens et ante omnia prælibati Commissarius et Architector, Defensor, Consiliarii et Massarii seu Santenses dictæ ecclesiæ, dixerunt, designaverunt, et judicaverunt, dictam ecclesiam fore et esse fabricandam, muradam, et instruendam in ecclesia S. Joli, prope portam magnam dicti castri Sellani, juxta viam et alia latera.*

Ibidem anno MDXXXIV die XIV Maji referuntur illa: Pro fabrica ecclesiæ B. Mariæ Plebis de Alva erigenda, prout alias deputatum fuit, in loco, ubi adhuc extant vestigia ecclesiæ S. Joli. Et XV Junii ejusdem anni, in instrumento fabricæ ecclesiæ parochialis Sellanensis, rogato a Camillo Daviani Spoletino, Vicario Sellanensi, legitur: Super fabrica ecclesiæ erigendæ et fabricandæ intus dictum castrum; in loco ubi nunc extant vestigia ecclesiæ S. Joli, prope portam magnam et muros Communis. Similia leguntur in aliis tabulis publicis, quæ nihil attinet hic conglobare. Ex utraque abunde constat, Sancti titulum Jolo attributum, vota facta, anathemata oblata, festum diem assignatum olim fuisse.

Junii T. II

4 *Neque vero minus solennis ejusdem cultus hoc tempore est, quam olim fuit. Certe, hærentibus nobis ac dubitantibus, quamam die B. Joli festa lux ageretur, quantæ Decembris, qua refertur a Jacobillo, propter Translationem; an vero nona Junii, qua obiit; respondit P. Joannes Franciscus Pannius, in Collegio nostro Romano sacræ linguæ tunc Professor, litteris XVI Julii MDCLXXXIX Romæ datis, Festum B. Joli celebrari IX Junii in castro Sellano ac toto ejus districtu, qui complectitur pagos duodecim; dicique in eodem festo Missam de Communi Confessorum non Pontificum. Augmentum sine dubio acceperit cultus B. Joli, ex quo ejusdem zelator eximius, admodum Reverendus Dominus, supra memoratus Nicolaus Bartoli, curam ecclesiæ istius gerens, corpus Beati inspicendum, purgandum, ac decentius reponendum cum facultate Eminentiss. Cardinalis Fuchenetti, Episcopi Spoletini, sollemniter curavit anno MDCLX, VIII Junii, uti ipse die III Septembris anni MDCLXXXVII perscripsit Italice hoc sensu:*

5 *Die VIII Junii anni MDCLX, obtenta facultate Eminentissimi Cardinalis Fachenetti Episcopi nostri, et assistente P. Constantio Gubernale, Societatis Jesu Presbytero, rogatu meo, inspectum fuit corpus B. Joli, quod annos CCC et amplius integrum fuerat, ac tum etiam tale (quoad partes omnes, scilicet ossium, uti ex Jacobillo paulo post videbimus) repertum fuit; capsâ omnino putrefacta et carie consumpta, spirans suavissimum odorem. Cum vero instauraretur capsâ et altare tantisper dissolveretur; apparuit supra fenestellam et cancellos in eo ferreos, per quos conspectui ac venerationi patebat sacri depositi capsâ; apparuit, inquam, imago B. Joli, quam depingendam, ac deinde anno MDCLXIV æri incidendam Romæ curavi. Insuper instrumentum publicum fieri jussi de eadem imagiæ, uti et de translatione Reliquiarum, et aliis omnibus eo spectantibus. Hactenus Dominus Nicolaus Bartoli, qui imaginis quidem ac instrumenti de illa facti exemplum nobis transmisit, Translationis non item; tametsi iterato illud petierimus. Imaginem illam hic omisissis parergis in æs de novo incidendam curavimus; quam cum instrumento de illa facto, paragraphus sequens dabit.*

§. II. *Instrumentum publicum de inventione imaginis B. Joli, ejusque descriptio, et uuctor vitæ proponuntur.*

I *n nomine Domini. Amen. Die X measis Martii MDCLXIII, Indictione I, Alexandro VII summo Pontifice sedente, anno ejus VIII. Cum sit quod admodum Reverendus P. Constantius Gubernalis, Sacerdos a Societate Jesu, cum facultate sibi concessa ab Eminentissimo et Reverendissimo Domino Cardinali Cæsare Fachenetto Episcopo Spoletano, Corpus B. Joli Eremitæ de Sellano, clausum in quadam capsula lignea, collocaverit in quodam armario, retro altare majus, chorum versus, ecclesiæ S. Mariæ plebis ejusdem terræ Sellani, ut ibi asservaretur; quousque sub eodem altari, ubi prius fuerat, reponeretur. Et quia omnium pietas et religio erga beatum civem et Patronum, ob non intermissam beneficiorum seriem, adeo exarserat, ut quam decentissimo cultu repositum ibi vellent; ut sic esset viventibus ad tutelam, posteris vero ad pietatis excitementum; imprimisque hoc consilium inierint Sellanensis urbis incolæ, quippe qui ex Romano cælo majore religionis semina erga Cœlites haurerint; eaque de causa stipe collata cratem seu transennam, e ferro quidem, sed loci dignitati respondentem, concinnaverint; ut sub eodem altari B. Joli sanctissimæ Reliquiæ positæ, et ad securitatem*

Qualis ei cultus nunc impendatur

a tempore quo inspectum ultimo corpus,

et reperta imago Beati antiqua: E

quæ in æs incisa.

F Corpus cum facultate Episc.

decentius reponitur,

AVCTORE G. J.
crate ferrea,

affabre
elaborata.

Imago ejus,
sub ara inven-
ta,

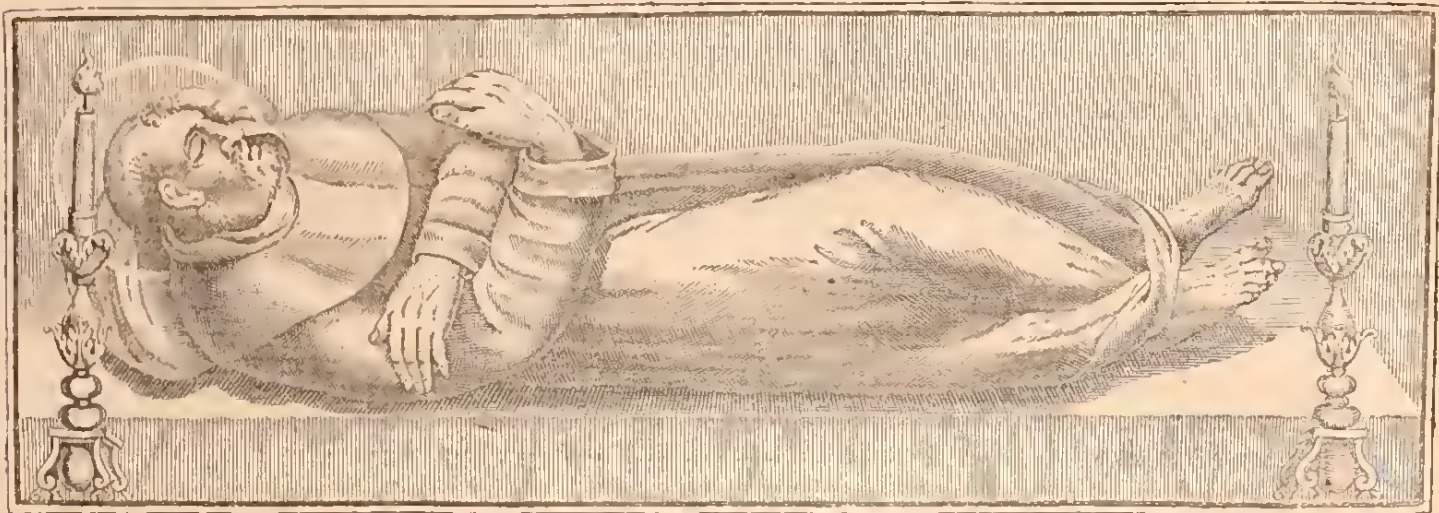
A laterent, et simul omnibus paterent ad venerationem. Cujus quidem cratis hujusmodi forma est. In centro fulget sidus, duodecim radiis redimitum. orbiculari figurâ circumvallatum. Hinc tortili ductu duplices arbores emergentes, eo usque progrediuntur, donec mendaci topiario cœlum moliantur illustre, ad universam altaris anteriorem faciem operiendam. Hinc geniculati serpunt ramuli, qui nunc prosilientes in foliorum umbras, nunc turbinantes in fibras, nunc in claviculas adolescentes; nunc demum vario, sed semper ingenioso tumultu, silvescentes, eo felicitatis successu simul uniantur, ut vel ferrum ereclas adolescere in ramos, vel artem veras effingere arbores. In superiori sideris parte corona cum lemnate, B. JOLI DE SELLANO, est totius operis finis et coronamentum.

7 Cum igitur tam egregium opus, in quo liberalitas conferentium stipem et ingenium artificis exhibetur, collocandum esset; proptereaque diruendum altare dictum: et eum ibi vetustissima B. Joli imago depicta esset; ut, quæ elapsis temporibus exhibita fuerunt venerationis signa, innotescerent omnibus. Hinc est quod, adstantibus quam plurimis et infrascriptis testibus, ego infrascriptus, requisitus a perillustri et admodum Reverendo Domino Nicolao Bartoli, Plebano et Vicario foraneo dictæ terræ, diligenter inspecto altari, vidi supra quandam fenestram, parvis virgis ferreis munitam, descendens ad locum ubi corpus ejusdem B. Joli

fuerat, imaginem, quæ talis est. Hominem defunctum, D veluti super feretrum extensum, repræsentat effigies: hinc inde sunt duo candelabra, facies ardentes præferentia: habitus et vestes similes iis quibus se induunt Eremitæ, cum scapulari tamen ad formam eorum, quæ religiosi ex Franciscana familia, qui quæ is fuerit, Conventuales dicuntur, gerunt. Barba non admodum promissa; sed tamen senis: caput corona redimitur clericali radiisque ornatur. Pedes nudi, summam paupertatem; manus circa pectus complicatæ, divinos, quos vivens habuit in votis et nunc possidet, referunt amplexus. Longitudinis autem hæc imago est palmorum septem; quam licet supradictus Dominus Plebanus curaverit coloribus exprimendam, ut vera illius copia servaretur; tamen ut immortalitati per hoc instrumentum publicasque litteras, picturis et marmoribus firmiores, consignaretur; ego infrascriptus diligenter hæc annotavi, coram et præsentibus Dominis Archangelo Barnocchio et Joanne Buseaino de Sellano, testibus ad præsentia vocatis. et cur hic describatur.

Ego Phœlius de Phœbiis Vissanus, Spoletanæ diocesis publicus Dei et Apostolica auctoritate Notarius, et ad præsens ejusdem Communitatis Sellani Vicarius, me subscripsi et publice registravi.

8 Huc usque instrumentum Inventionis, quod et ipsam imaginem tam luculenter scriptam proponit, ut via attineat eam aliter hic repræsentare, nisi forte, qua segnius irritant animos demissa per aurem, et lecta, quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus.



Dedicata
est Curd.
Fachenetto.

Ne autem quid desit, accipe hic etiam epigraphas duas, C quas imagini suæ addidit Rev. D. Nicolaus; alteram in sinistra, alteram in ima ejus parte. Illa sic sonat: Imago vetustissima B. Joli Eremitæ de Sellano, quæ est in ara majori ecclesiæ plebis ejusdem loci, ubi trecentis abhinc annis ejus corpus colitur miraculisque claret. Inferiori autem epigraphæ dedicat eandem imaginem Eminentiſſimo ac Reverendiſſ. D. Cæsar Cardinali Fachenetti, Episcopo Spoletino, Nicolaus Bartolus, adjecto hoc epigrammate de Sancto:

Omnibus ignotus sic Jolus vixit in antris

Extinctus mundo, ut vixerit ille Deo.

Mortuus humana (quid mirum?) pingitur arte;

Oratio potest solus viva referre Deus.

9 Circiter inventæ imaginis tempora primus quod sciam, litteris mandavit Vitam B. Joli Ludovicus Jacobillus; refertque Tomo 3 Sanctorum Umbræ, ad diem v Decembris, ratione Translationis, quam illo die anni MDXLVI factum ait. Ex eo autem, quod ad Decembrem transferat Vitam, nulla ejus mentione facta in Junio, cum præcipue festum colitur B. Joli; confirmor in sententia supra indicata, quod admodum obscura ejus fama fuerit; et Jacobillo, Junium suum anno MDCLXVII imprimenti, nondum innotuerit; sed cum imprimeretur tandem Decembris anno MDCLXI, cum recens inspectum denuo Corpus fuerat, in notitiam ejus

venisse; ad mensemque illum, ne omnino excluderetur, retulisse Vitam: quam ipse texnit quidem, sed fere ex sola traditione et relatione populari; quæ quantum si dei mercatur in re tam antiqua, prædens quilibet per se judicat. Nos quæ ab ipso Italice satis oscitanter scripta sunt, hic eadem Latine proponimus.

VITA

EX ITALICO JACOBILLI.

Sellanium, olim villa, nunc oppidum muris circumdatum, natale solum fuit B. Joli, in lucem editi sub medium sæculi xiii, a parentibus, rusticis quidem, sed timore Dei probe dotatis: in quo eum similiter educassent filium suum, contendit is toto nisu declinare occasiones peccandi, et accedere propius ad Deum, per quietem, per orationem, per poenitentiam. Quamobrem instituit eremiticam ac solitariam vitam in monte, qui vocatur Major, in confiniis territorii Sellani et Rupis-liberæ, quæ vulgo audit Rocca-franca, in districtu Fulginate; inclusitque sese in montis illius caverna quadam, a qua prope abest, quæ modo illic visitur, ecclesia S. Laurentii. Hicce loci dabat se Beatus cruciatibus corporis

Jo'i parentes
rustici;

eremus
Mons Major.

Vita a quo
et quando
concinata
sit.

Miracula in aqua
et igne parata
 A corporis, dormiendo humi jejunando ac orando. Hic enim penuria esset aquarum, orare coepit ipse Deum, et e saxo vicino limpidissimum elicuit fontem, qui in hunc usque diem manare non cessat; et ab accolis, undequaque frequenter concurrentibus, devote ac fidenter bibitur, ad depellendas multimodas infirmitates, quas et bibendo depellunt non raro, pristinaeque restituuntur sanitati. Mirandum sane est, quod nonnumquam, saeviente acriter hieme, prodiens e caverna sua Jolus, petierit in proximis villis prunas sibi dari, easque e batillo exceperit in sinu suo, ac portaverit in cavernam, nulla parte ustulata aut lesa veste.

In obitu ejus sponte sonant campanae.
 2 Postquam ita vixerat, meritis juxta atque annis plenus, debitum naturae persolvit die ix Junii, circiter annum mcccxv; non minus clarus post obitum miraculis, quam fuerat virtutibus in vita. Quippe mox, volente Deo, sonuerunt campanae matricis ecclesiae Sellani, nemine illas pulsante. Hinc excitati Sellanenses accurrunt propere magno numero, alaturi ad se defuncti Corpus. Verum praereptum illud violenter fuit a populis vicinis: volentibusque id quoquo modo repetere insequenti nocte Sellanensibus, evidens periculum imminabat cruentae pugnae; quae inennda haud dubie fuisset, nisi novum prodigium impedivisset congressum. Nam quod tentabant satis cum periculo, feliciter abstulerunt Sellanenses Corpus, et aliquo usque prius portarunt, quam id rescirent ii quibus ablatum erat. Tum vero exciti illi, curriculo fugientes insequuntur armati: atque assecuti fuissent onustos sacra sarcina, nisi densa post fugientes ingruisset nebula, quae insectores progredi porro ac vias invenire non sinebat; sicque, palantibus errantibusque per montes spem omnem recuperandi thesauri ademittit. Incolumes igitur Sellanenses portarunt ad se B. Joli Corpus, collocaruntque prope muros oppidi, in ejusque honorem excitavunt ibidem templum. Dum vero eo importabatur sacrum corpus, tetigit illud claudus, qui movere loco sese non poterat, et continuo surrexit sanus.

Ablatum corpus referunt non sine prodigio Sellanenses, nebula tecti, et claudus gressum recuperante, templum ei conduunt;
 C Anno mdxxv praedictae ecclesiae magnam accessiorem adjunxerunt Sellanenses (imo ex ruinis ejus novam ibidem excitavunt, et quidem post annum mdxxiv, uti supra colligere est num. 3: in quam deinde anno mdxlv Corpus translatum fuit, uti mox dicetur) erecturi illam in ecclesiam matricem parochialem, loco antiquae parochiae, quae extra oppidum sita fuerat, sub titulo S. Mariae. Absoluta ut fuit nova aedes, illatum eo v Decembris sacrum Corpus, conditumque sub ara ejus princeps, tribuit novae parochiae nomen S. Joli, quod idem jam inde ab anno mcccxcn et prius, tribuisse ecclesiae suae invenitur, in monumentis nempe Commentarii nostri, num. 2 ac 3 productis. Sub eadem porro ara hodie dum quiescit Corpus; apparente spectantibus per fenestellam

loculo, cui includitur; et representante pictura imaginem ejus, in modum Eremitae vestiti. In eadem ecclesia celebratur festa ejus lux postridie S. Severini, Sellanensium Patroni; Corpusque populo in summa veneratione est. Nostamen ejus Vitam retulimus ad v Decembris, qua sacra ejusdem Reliquiae anno mxxlvi translatae fuerunt in novam aedem, praesidente Ecclesiae Romanae Paulo Papa III; inclusaque in capsula cum corpore sunt in rei memoriam numismata aliquot, praedicti Pontificis et Petri Leonis Farnesii. Generalis ejus, imagine insignita. Anno mdclx die ix Junii, festa B. Joli luce, denuo inspectum Corpus fuit; compertumque est, capsam putruisse, et corporis resoluta carne nil nisi ossa remansisse, omnia tamen et singula, quae suo quodque loco in nova arca reposita, et sigillo probe munita, post altare majus ecclesiae supra dictae S. Mariae, quae Sellani parochialis est, collocata tantisper fuere, donec denuo transferrentur. Inventa quoque sunt in capsula putrefacta, quae dixi numismata; et odor ab ossibus in praesens usque tempus absistit suavissimus. *Hactenus Jacobillus, ex populari fere traditione.*

4 A tempore inspectionis ultimae, coepit devotio populi mirum in modum augeri erga sanctum Patrum suum; indeque factum est, ut orationibus etiam panegyricis in laudem ejus excurrerint subinde verbi Dei Praecones non ignobiles: quos inter comparuit etiam Reverendus P. Antonius Rossi Societatis nostrae, qui Eminentissimo Card. Fachetto ultimis vitae annis a sacris Confessionibus fuit. Is cum anno mdclxxvi Sellani, adjectus a socio P. Antonio Maria Manfredi, more Societatis nostrae Missionem octiduum instituisset, variis modis rudem populum ad poenitentiam ac pietatem excolens; tertio laborum suorum die, in honorem B. Joli, Sellanensium Patroni, orationem habuit, quam deinde concinnatam magis ab auctore Romae imprimendam curavit D. Nicolaus Bartoli et Cardinali Fachetto dicavit. Videri potest illud P. Antonii de B. Jolo benemerendi studium quinquennio post mutuo beneficio compensatum fuisse (est enim inter Caeteros consensus quaedam et commune gaudium sine invidia) a S. Francisco Xaverio: cum hic ipsi, Spoleti in domo Cardinalis ad desperationem medicorum aegrotanti, affuit, spectandum se oculis praebuit; ac duriuscule nescio quam ob causam increpito, sanitatem reddidit. Sed ad panegyrum redeo, cui auctor inscribit titulum Latine, sic sonantem: Stella mystica, exigua oculo, grandis menti; ostenditque B. Jolum, inter homines paucis notum, apud Deum gloria meritorum insignem esse, et beneficia invocantibus, se larga manu conferre. Cetera orationis nihil attinet prosequi, cum in ea magis ostentetur ars rhetorica, quam firmetur historica veritas; quae alia illic nulla, quam quae modo ex Jacobillo producta est. Plura utimur aliquando innotescant!

D
 EX ITAL. JAC.
 anno 1546
 die Decembris:

ac denuo
 inspicitur
 anno 1660,
 2 Junii,

E
 ex quo celebrior ejus
 cultus fuit

auctus etiam
 panegyri,

Card. Fachetto
 dicavit.

F

DE BEATO SILVESTRO,

ORDINIS CAMALDULENSIS CONVERSO,

FLORENTIÆ IN IETRURIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De cultu ejus Vitaque, ex familiarium relatu metricæ ac vulgariter scripta.

AN. MCCC-
XLVIII.

Corpus sub
altari intra
chorum,

anno 1598
positum,

15 Julii,

altatum illuc
ex loco Capituli.

Vita synopsis
ex hist. Camald.

Duo habet Florentia Monasteria, sub nomine S. Mariæ Angelorum; alterum Carmelitinarum Virginum, quod S. Maria Magdalena de Pazzi, cujus Acta illustravimus xxv Maji, deposito sui corporis celeberrimum reddit; alterum Monachorum Camaldulensium, quod cum anno MDCLXI visitavimus, P. Henschenius et ego, ingressi templum, nihil prius notavimus, quam chorum diaphragmate quodam eleganter marmorato sic distinctum a parte anteriori, ut in tabula perquam bene polita aureis litteris legendos exhiberet hos versus:

Silvestri hic sunt Conversi, Monachique Jacobi,

Virginis ac Paulæ ossa beata: cole.

Silvanus Rassius, sacri hujus monasterii Cœnobiar-

[cha]

A. MDXCVIII.

Pendebant ad eam tabulam cerea anathemata nomina, sperati vel impetrati divinitus beneficii monumenta: et quatuor in angulis patebant foramina, transmittendis, ut apparebat, atrita rasoriis, quæ ligneæ prædictorum trium Beatorum arcæ admoveri crebro postulabat religio illuc accedentium, ubi post prædictum diaphragma stabat altare obversum choro Monachorum, et arcam prædictam sub se continens.

2 Hinc ad eorum notitiam ulteriorem requirendum conversi, et ad inquirendum cujusque diem quo essent singuli hoc in opere referendi; consulimus Supplementum seu partem secundam de Vitis Sanctorum ac Beatorum Ietruriæ, a prælaudato Abbate Silvano editam Italice an. MDCL; et pag. 86 legimus, ultimam hanc translationem factam, cum licentia D. Vicarii Generalis, pro Illustrissimo Archiepiscopo Cardinali Alexandro de Medicis Florentiæ residente, die xxv Julii anni prænotati, postquam sacra ossa per triduum stetissent exposita publicæ venerationi.

3 Addit Auctor, quod prius quam ultima hæc translatio fieret, eadem sacra pignora variis occasionibus pluries fuerint commutata; usque dum anno MDLVII collocarentur sub altari capellæ S. Joannis Baptistæ, a Benivis Patronis nomen habentis; quam Monachis pro Capituli loco fuisse, patet ex Historiarum Camaldulensium parte posteriori, edita anno MDLXXIX: unde placet hic præmittere Latinam de B. Silvestro synopsis, prout habetur lib. 3 Cap. 14, quod Caput est de ipso atque B. Jacobo Gerio, cujus anima beata, corporis nexibus soluta, ad cœlos emigravit Nonis Augusti: quando licebit de eo seorsim agere: nunc quæ Silvestrum attinent proferantur, hoc excusa tenore:

4 Contulit multum opis surgenti Angelorum Florentiæ contubernio B. Silvestri Monachi Conversi conversatio. Is honestis parentibus in valle Sevis ortus, et puer in via timoris Dei apprime educatus, ubi in adolescentiam vergere cœpit, de arripiendo monastico instituto secum tacitus cœpit cogitare. Veniens ergo ad Angelos, et rogans sibi sanctum habitum tradi, Conversus, præter Prioris et Monachorum voluntatem, fieri maluit. Emisit

suam professionem in mense Maji mcccxv: et triginta tres annos coquinam exercens, in sancto proposito peregit. Vacabat autem quasi perpetuæ orationi: cujus gratia cum aliquando a Fratribus, tamquam nimium assiduus, increparetur; accidit etiam non semel, ut curiosi, veriti ne dapes hora competentis prandii coctæ paratæque in coquina non essent; illum ab orationis opere exturbare contenderint. Quibus ille humilibus verbis respondebat; Ne sitis, Fratres, obsecro vos per Dominum Jesum, mihi molesti: omnia sunt opportune parata. Quibus abscedentibus, et jam hora prandii adveniente, cum rei eventus famulum Christi vera dixisse probasset: vulgata est per urbem fama, quod Angeli Dei ad Angelos ministerium coquinæ exercerent, dum Frater Silvester orationi incumberet. Quid multa? Id ipsum de purgandis quoque vasis coquinæ prædicatum est, dum quidam minus creduli ipsum increpare aggressi, illi dicerent; Ista hora, lavandi vasa coquinæ munus postulat, non orandi; et, sicut ille dicebat, diligentissime purgata deprehenderentur.

5 Fuit Soror illi Monacha, in propinqua eremo S. Margaritæ, e regione januæ cœnobii, quam cum B. Silvester, per internuntios seu scriptis, sæpe visitare solitus fuisset, et ad cœlestia bona viridi spe animare; accidit novissimis diebus illam a fratre postulare; quando in patria consummata dulcissimum essent Jesum, spousum verum animarum sanctarum, visuri? Cui ille in hæc verba rescripsit: Lætare, soror, æterni Sponsi sponsa, quia tali die (certo spero) ipsum lætissimi simul videbimus, sedentem ad dexteram Patris, adeo ut eum ulterius amittere non possimus. Non intellexit tunc venerabilis Virgo horum verborum mysterium; sed infra paucos dies mortali ægitudine laborans, impetravit ab Episcopo, ut ad Angelos sepeliri posset. Interea ipse quoque B. Silvester, infirmitate oppressus, ad ultimam spiritus venit boram; eodemque die quo soror, animam Deo reddidit. Quo factum est, ut utriusque exequiæ, in cœnobio Angelorum, actæ sint; et utrumque cadaver simul sepultum. Porro B. Silvester, ob sanctam vitam ac transitum gloriosissimum, inter Sanctos Ordinis exinde habitus, multis coruscavit miraculis; quæ litteris mandata fuerant, sed alluvio libellum abstulit. Asservantur utriusque Reliquiæ ad altare S. Joannis Baptistæ in Capitulo, in arca lignea. Migravit ad Deum B. Silvester v Idus Junii mccc-lxviii.

6 Erat tunc Episcopus Florentinus, Franciscus de Aptis, per voluntariam abdicationem Angeli Acciajoli, ad Cassinense monasterium transgressi anno mcccxlvi; promotus ad Cathedralē illam, atque factus post annos undecim Cardinalis. Sed Angelus, priusquam Pontificatu se abdicaret, approbavit donationem vicini Parthenonis S. Margaretæ, factam monasterio Angelorum a supranominata B. Paula, ibidem

Abbatissa

E
ubi refertur
adjutores in
culina habuisse
Angelos;

ac sorori præ-
dixisse,
ambos una die
mortuos.

F

additur insi-
mul esse se-
pultos.

Quod ita ve-
rum esse po-
tes,

A Abbatissa, B. Silvestri discipula, ea conditione, ut post ipsius Paulæ mortem cessio consummaretur : hæc vero vixit usque ad annum MCECLXVIII. Non est igitur ipsa soror B. Silvestri prædicta eique consepulta ; quod ipsum etiam probat tota B. Paulæ vita, danda ad diem vi Januarii in Supplemento. Hinc dubium nascitur quomodo Auctor Historiæ dicat, quod utriusque, fratris scilicet et sororis, Reliquiæ asservantur ad altare S. Joannis Baptistæ in Capitulo, in arca lignea : cum in ea nunc dicantur haberi ossa B. Paulæ, et pro talibus novissime translata fuerint.

ut ipsa condita semper manserit ;

7 Angetur alicujus confusionis suspicio etiam ex eo, quod prælaudatus Auctor Historiæ Camaldulensis, licet satis evidenter distinguat B. Silvestri sororem a B. Paula (quippe qui hanc tot annis supervivisse dicit, proxime sequenti linea ; istam vero fratri suo commortuam) de Paulatamen, ut Beata, nusquam loquatur, neque de eaderat peculiare Caput, quod sane merebatur. Sed neque meminit Domni Zenobii, qui Vitam utriusque, scilicet BB. Silvestri ac Paulæ scripsit ; nec omnino eam videtur habuisse, prorsus alia narrans, ob illo ne quidem leviter indicata, adeoque memorius diversissimas secutus : quin etiam videtur prorsus nescivisse, quænam esset illa, cujus ossa cum

B ossibus B. Silvestri continebantur in arca, nunc trium communi. Existimo igitur Sororem Silvestri, si qua fuit (nec enim illius meminit Fr. Zenobius, et solum dicit, Beatam consanguineam aliquam habuisse in eo, ubi discipulam suam locavit, cœnobio) existimo, inquam, sororem vel consanguineam illam Beati, nunquam pro Beata habitam aut translata fuisse ; sed hunc honorem habitum soli fratri ; cujus corpus incorruptum manserat, sicut narrat Zenobius, supra tabulum quamdam, et primum corrumpi captum est per diluvium quoddam ; illud credo, cujus meminit Mattheus Villains lib. 3 cap. 13 pro anno MCECLII. Proinde corpus B. Silvestri, a corpore sororis vel consanguineæ seorsim semper habitum fuit, sicut seorsim etiam ab utroque et a B. Jacobo, tribus ante Silvestrum annis mortuo, condita fuit Paula, post varias translationes tandem anno MDLVI duobus Beatis conjuncta, non autem illi anonymæ sorori.

ille aliquamdiu incorruptus,

8 Silvanus Razzius, in relatione quam tenuit, de tribus a se ad ecclesiam translatis Beatis, videtur studio tacuisse de sorore Silvestri ; credo, quia non repererit antiquiorem Augustino testem, aut etiam animadvertit hujus circa illum errorem, quem maluerit dissimulare quam redarguere. Maneat ergo penes auctorem fides narrationis istius ; et extra confusionis suspicionem serventur Reliquiæ trium, vere Beatorum, ut testantur miracula. Horum ultima B. Paula, fons est certioris de aliis duobus notitiæ : ejus enim solius Vita sic habetur scripta ex scientia familiarium (quos relatores habuisse se, identidem ut prælaudatus Dominus Zenobius) ut ei attextatur et intextatur aliorum duorum historia aliqua ; et præter hanc nulla inventa a nobis atque descripta Florentiæ sit. Est ea ex Codice Caroli Strozii Senatoris, p. m. num. 1064, signato B. H. et etiamnum apud filium heredesque servatur. Scripsit autem Zenobius, ut præfatur ipsa, anno MCECLIV, nobis XLV, annis quinquaginta post mortem Silvestri, tamquam Appendicem ad Vitam B. Paulæ. Hanc Vitam si vidisset Gabriel Bucelinus, qui ipsum ex Augustini Historia inseruit suo Benedictino Menologio, longius elogium haud dubie tenuisset ; nec Paulam retulisset ad diem v Januarii, cum obierit vi.

ac tandem in unam cum aliis duobus arcam compositus,

C sicut communiter scripta olim Acta fuerunt.

VITA

Ex Italico Domni Zenobii Monachi,

Invento apud Carolum Strozium Senatorem Florentinum.

PROLOGUS.

Hic infra breviter loquemur de Fr. Silvestro, Converso hujus Domus, et magistro Sororis Paulæ supramemoratæ : qui ambo pleni fuerunt gratia Jesu Christi ; ut scilicet non pereat recordatio tam bona ejus, cujus in benedictione memoria est ; apta etiam multam animabus nostris utilitatem adducere. Dicemus autem rudi sermone, quæ audivimus ex multis Fratribus fide dignis, et specialiter ex Fr. Franciseo Confessario illius LXXXV annorum sene, qui huc ingressus est anno MCCCXXXII : agebatque tunc annum ætatis suæ XXII, hodie autem, id est XXII Martii anni MCCCXCIV complet annum LXII hujus suæ reclusionis. Hic mihi multa dixit de Fr. Silvestro et Sorore Paula, visu et auditu proprio cognita : et similiter Fratres alii multa seivunt de ejusdem Fratrîs virtutibus atque dictis : de quibus rudi dumtaxat stylo hic agam, donec, quod constitutum habetur, elegantior ex Grammatices legibus compositio prodeat. Hic ergo præloquendi finis mihi sit. Deo gratias. Ejusmodi compositio an unquam prodierit, ignoratur : si prodit, eadem alluvio, quæ, teste Fr. Augustino libellum miraculorum abstulit, illum etiam consumpsit, vel alius casus. Interim nota, annos Florentinorum Epocham suam sumere a festo Incarnationis, tertio post Natalem Christi mense : atque adeo XXV mensis Martii, quo monasterium ingressus Franciscus est, nobis adscribendum esse anno MCCCXXXIII ; et sic consequenter numerandum esse XLCV, quo ille annum LXII, vitæ religiosæ implebat.

Scribitur ex relatione Confessarii,

anno jurta Florentinos 1014, 22 Martii.

2 Notetur etiam, quod ego Dom. Zenobius, collectis iis rebus quas eram dicturus, ipsas a principio adstrinxi metro : quia ejusmodi exercitium mihi assumpseram, ad declinandam tentationem quamdam aliam : estque impolita versificatio, ut a proprio verborum auditorum sensu non nimium recedam. Cumque autem postea rem sic conscriptam vellem prosa vulgari ac plana reddere, vidi compositionem fore prolixam : quam prolixitatem relinquendo illi, qui eandem, secundum Grammaticæ artem digestam, facturum est publicam : ego autem brevem hanc rhythmo texam, sicuti collegi : et sub finem paucas lineas prosa addam. Hactenus hic quasi alter Prologus, seu Prologi appendix. Sequitur rhythmus, senarius constans versibus hoc principio :

idque breviter rhythmo vulgari,

Essendo Frate Silvestro secolare :

Stav'a eardar le panni, e a purgare :

et cetera in hunc modum, distichis nonaginta quatuor : quæ cum describerem, optabat nonnemo, ut ea sic ederem, pretium habitura apud Hetruscæ antiquitatis amatores. Sed respondi, rem eatenus operi nostro insolitam, et Italicæ ignaræ linguæ gravem faturam ; neque facile adducendam aliis nationibus in exemplum paria exigendi a nobis, et per se vastam satis molem Actorum exaggerandi in amplitudinem multo majorem, si illa quoque excudenda susciperentur : seculi XIX scriptores Hetruscos, eosque linguæ suæ parentes habitos, Dantem aliosque in manibus esse. Sed ecce, progressa hactenus impressione, rogat Typographus, ut dum inveniam, quo initium diei x differatur in paginam 261. Itaque, mutato consilio, Vitæ in latinam prosam conversæ subjeciam originalem rhythmum, eoque spatium implebo, quod impleri optabat ille, simul et amici desiderio faciam satis.

hic Latina prosa reddito

Incipit

Incipit Vita Fr. Silvestri Conversi.

a
Fr. Jordani
amicitia usus,

factusque
Eremita,

c

d

B

asperam
vitam ducit
e

ut liberetur
stimulo car-
nis, jubetur
religionem
ingredi;

f

g

in qua se
videns mi-
nus posse
orare,

C

tentatur de
ea deserenda;

deinde totum
se spiritui
tradit.

Cum Frater Sylvester secularis esset a, vacabat carminandis peccendisque pannis; prædicante autem tunc Fratre b Jordano, paulatim conversus est. Illic vero cum eleganti dictione sua sæpius oppido lassus esset (ut plurimum enim duabus horis concionabatur, idque de rebus tam altis, ut magnæ esset admirationi) expectabat eum Fr. Sylvester ad pedem scalarum, eique dabat optimi vini lagunculam, itaque confortabat. Cumque hoc sæpe faceret, strictam cum illo amicitiam contraxit: et propter caritatem qua erga eundem utebatur, dignatus est ipsum Christus visitare hoc modo. In die S. Martini apparuit; idque in casali quodam Nobilium de Abbatibus, inter rebellium familias expulsorum. Tunc vero conversus Sylvester, Fraterculum se fecit sursum c ad Castaneum, agninam præseferens simplicitatem; et fuit nuncupatus Fr. Vincentius; ibique ad tempus aliquod mansit. Deinde ad Vallem Marinæ d transivit, et istuc eremitorium construxit, penitentiae atque abstinenter vacans, cum unico ejusdem propositi socio.

4 Cibum sibi in Dominica coquebant, quantus pro septimana sufficeret; neque amplius vestium habebat Fr. Vincentius, quam tunicellam e unam supra carnem cum palliolo; illam autem ipsam quandoque sibi detractam in fossa mundabat, tundendo palis ibi inventis. Purfures, quibus copiose comestis fame tamen moriebatur, scoli lignæ similes erant. Longo tempore talem abstinenter fecit, cavens ne contra Deum delinqueret; et sæpe urticis se flagellabat, ut inimicam carnem domaret. Verum quanto magis exaggerabat penitentias, tanto illa ferocius surgebat; quousque obedientiæ iugum sese subdidit: tunc enim ejusmodi luta et contentio cessavit. Sic porro decertans dicebat Deo; Voluntatem tuam, non meam cupio facere. Ideo per visionem dictum ei est, ut statim Religionem ingrederetur. Venit ergo in hoc f Eremitorium, et a Fratribus receptus est in g Conversum, agens ætatis annum quadragessimum, dum mille trecenti et octodecim numerabantur.

5 Fecerunt autem eum continuo coquum: quod officium perquam ferventer exercuit: sed cum in eo laborandum esset ipsi diu noctuque, non poterat orare prout consueverat. Dicebat ergo sibi: Solebam continuare orationes, hic autem vitam ignavam duco: et inde perturbatus, deliberavit sursum redire ad fossam suam. Verum ad portam reperit Militem insignem, qui etiam ipse Conversus erat; atque Silvestrum intuens, eumque fugam meditari cognoscens, corripit humiliter eum orare ac dicere; Quid agis, Frater Sylvester? noli, per Deum, te ipsum deserere. Hinc humiliatus Sylvester, restitit; seque ipsum cœpit ridere, dicens; O miselle! ecce Miles iste convertit te atque humiliavit. Tunc regressus in culinam, magno cum affectu præparavit opsonium herbarum; quas cum misceret, pluris æstimabat portiones singulas, quam centum florenos; interim contentus duabus horis orationis intra diem et noctem. Tantum autem inter coquendum crescebat fervor, qui ei per Christi Domini gratiam conferebatur; ut appareret plenus divino Spiritu, et Seraaphini vultum præseferret, ardens, inflammatus, alteratus, et totus in Christum Jesum transformatus. Et quia Spiritus sanctus implebat ejus animam, comedere corpus nequiens, deficiebat notabiliter; quod tamen utcumque sustentavit modico vini dulcis haustu, itaque triduum totum vixit.

6 Tanta ejus mutatio, fuit indicata Magistris, et

quisquis eum hujusmodi talento præditum conspicebat; A Deo, dicebat, habes tale donum, quale nemo unus hisce in partibus. Exhinc mutavit loquendi modum, talemque assumpsit, qui admirationi cunctis esset: ostendebat enim se esse plenum caritatis, ac verum summæ Trinitatis famulum. Erat quidem iliota, nec sciebat legere h; totam tamen Scripturam explicabat: de qua a multis Magistris quædam puncta requisitus, tam apta responsa dabat, ut dicerent; Numquam sane ego hunc nodum ita solvissem, sicut tu. Deo sit laus. Horum unus Fr. Simon i de Cascia fatebatur, plus quam centum ejusmodi res ab ipso sibi demonstratas fuisse. Donum istud divinitus habuit; tamquam servus bonus a primo suo anno; et affectuose culinam exercens, Deo placuit tamquam vere electus. Annis circiter quatuor in culina sic mansit k, deinde etiam in refectorio ministrabat; quibus euratis redibat ad tempus aliquod in cellam suam, mundum fugiens et omnem ejus novitatem. Jacebat autem ibi inter orandum prostratus, sæpe etiam contemplando sedebat; quisquis vero solatium ab ipso in tentatione quærebat, consilium ei optimum dabat.

7 Die quadam apparuit Christus quodam in angulo solitarie oranti Silvestro: qui ejus intuens majestatem, fortiter exclamavit. Accurrens autem ad clamorem Fr. Franciscus, invenit orantem ac veluti absorptum, unde consolatus ac confortatus rediit. Ita pluries inventus est, manibus in cœlum elatis orans. Deinde ibidem in strato suo consueto recumbens, non convertibat latera; sed puro affectu tenebat oculos defixos in partem, ubi Christus stabat, ipsumque vicissim aspiciebat. Siquando Prior corripiebat aliquem asperius, eum clamore et strepitu; audiens id sua in cella Fr. Sylvester, cursum instar cervi æstuantis descendebat; illique ad latus in Capitulo assidens hunc enim honorem omnes ei deferebant) aiebat illi; Visne eum comedere? Quid fecit iste, quod tamquam canis contra ipsum insurgas? Etenim volebat, ut brevis et fraterna esset correptio: idque specialiter quadam vice ostendit in causa unius, quem Prior suspicabatur non esse satis purum. Semel accidit, ut in refectorio associati quidam, biberent ad sonum citharæ: sed Fr. Sylvester multis cum opprobriis omnes foras ejecit: A secularibus, inquit, vos alienate; quia mentes nostras minutim distrahunt: nostri autem actus eum ipsorum actibus non concordant, sed potius eum precatoriis sertis. Intricant nos ipsorum sermones, et oraturos impediunt.

8 Vitæ communis normam se præbuit, et accuratæ observantiæ exemplar: dicere autem solebat, quod orare volenti nox commodior erat quam dies: Equidem, inquit, milites mille sustinerem de nocte, qui vix duobus resisterem de die. Nam de die curanda secularia sunt, noctem autem habeo spiritualibus destinata, orandoque et meditando occupatam. Ita S. Antonius soli dicebat, quod sibi tollebat facultatem orandi. Quando Prior circa Fratres deliberabat quidpiam, consilium a Fr. Silvestro capiebat: qui respondebat, plus faciendum esse quam dicendum, modesteque suum inclinabat vultum: quod si ille instaret, volens omnino ejus sententiam intelligere in unam partem vel alteram; tandem aiebat: Pluris valent e senioribus sex, quam juvenculi viginti. Quando erat coquus, et de aliquo defectu accusabatur, statim accurrebat ad Prælatum; et humi l stratus, ut Monachi solent, læta ac placida facie dicebat suam culpam. Si autem aliquando Prior non recipiebat istam, qua uti Sylvester solebat, satisfactionem et humilia verba; sibi ipsi vehementer irascens, totum corpus flagellabat, aspere se increpans, atque ad dextram et sinistram se vertens,

D
Scripturarum
intelligentia
mira donatur.

h

i

k

Annis 4 co-
quus, tum
etiam refe-
ctorianus,

E
Christi aspe-
ctu finitur.

Priorem ad-
monet man-
suetudinis,

secularium
consortia
fugienda
docet;

F
noctu orare
suadet;

modestus in
consilio
Prælati
dando,

l
earumque
correctionibus
excipiendis:

A vertens, quia videbatur absque fructu seculariter vivere; ipsi autem Priori nihil asperum respondebat, erga quem sola in ore ipsi erat dulcedo.

Influente
vehementius
spiritu.

9 Sæpius intumescere ei corpus, sic ut cadens in terram volutaretur, tum autem dicebat Fratri Francisco: Sta mihi ingeniculatus supra corpus, ut detumescat. Clamabat enim, quod ipsum sibi videbatur disrumpi, et ejusmodi tormentum satis diuturnum ei erat. Sic autem abundante spiritu deficiebat caro, fere non sustinens. Quadam ergo die cum ejusmodi dono cumlaretur, positus superius ad S. Gaium *m*, coactus fuit sine mora conicere sese in lectum; pedibusque collectis, et caput manibus ac digitis strigens, exclamabat fortiter, ac totus consumebatur, volutando sese supra lectum illum, sæpe etiam ambulabat per domum inflammatus, et quasi angustiat.

m
corporaliter
deficit:

murmurat-
iones detestatur

10 Si quando sibi dicebatur ab aliquo; Vexor cogitationibus carnalibus; parum id curabat; dicens, malum esse naturale: sed si dicebat aliquis: Murmuro de tali; totus conturbabatur, statimque reponebat: Quid tibi cum illo, servo Dei omnipotentis? tuam ipse scabiem rade in hac vita, ut felicem exitum consequaris. Si hoc in mundo ipse te planxeris, non habebis quod lugeas in futuro; hic enim plus valet lacrymula una, quam istic puteus etiam profundus. Lacrymandi quidem facultas datur in purgatorio, sed nulla promerendi vel pilum unicum; nisi enim animæ inde educantur per orationem, creduat se numquam de tali carcere exituras; ibique manendum esse, quousque maculæ omnes purgatæ et abstersæ fuerint. Hæc tibi dico, inquiebat, ut de his vel illis non cures quales sint, etsi etiam fures forent; sed in hac vita cæcus effectus, operando bene, merearis æternam.

et reprimat
purgatorii
commemora-
tione:

B

mundanas
evagationes
dissuadet,

11 Solebat quandoque Fratribus dicere, videns eos largius expatiari; Si prodieritis extra cistam, fustigabimini supra cristam. Nolite expatiari, sed state collecti, sic eritis in veritate perfecti. Fugite hujus mundi speciem, et magis cor vobis jucundabitur in cælis. Dicebat etiam quod S. Petrus non solum habebat fidem de seculo altero, sed etiam veram certitudinem; affectuque vitam æternam intuebatur, quasi plus quam plenam fidem illius adeptus. Cum dabat pileolum suum lavandum; In fronte, aiebat, purgare eum oportet ad altitudinem quatuor circiter digitorum, reliquam partem siccam relinque. Si quando pedes abluebat, ipsos dumtaxat intingebat aquæ, nec in eam profundius descendebat: dicebat enim; Non exigitur a me ratio ejus, quod in silvam non projicio. Omni in re circumspiciat agebat, timens judicium de ea in fine ferendum: multum autem radicatus erat in timore Christi, Dei nostri ac redemptoris.

de Deo fer-
ventissime
loquitur.

12 Quadam vice vehementi Divinitatis amore succensus, ac totus inflammatus, ibat interrogans; Quid est Deus? Cuique ad votum suum responderet nemo, ad Sororem Paulam, ex opposito eremitorii nostri habitantem, se contulit, et dixit; Quid est Deus, o Soror Paula? Illa vero respondit; Amor et caritas. Tunc elata vehementer voce clamavit: O! o! cum eaque progressus supra *n* solarium, diem totum transegerunt, loquentes ardentissime de Deo, videbanturque omnino alterati.

o
Audit Ange-
licos can-
tus in obitu
B. Jacobi,

13 Quidam Frater o Jacob, fratris Jacobi patruus, et instar alterius Jobi patiens, phthisicus fuit usque ad mortem; neque de sua illa infirmitate unquam, velut de infortunio doluit; sed quod sibi datum a Deo erat, cum gratiarum actione sufferebat; neque audiebatur quandoque optare vel exquisitam carnem vel ova mollia; cum dicere soleret; Res omnis bona est, quia omnia fecit qui totus est bonus. Obiit autem juvenculus, et mortuus apparuit vividus ac

rubicundus. Cecinerunt Angeli supra in campanili, et in egressu susceperunt animam; audivit autem canentes Fr. Silvester, et Soror Paula jubilantes. Hæc vero Fratri Petro dixit, quod, sicut S. Paulus fuit in paradysum desiderio raptus, sic etiam ibi tertio evectus fuerit Fr. Silvester: quodque a tempore S. Francisci, usque in eam horam, nemo fuerit illo justior; qui omnium, quotquot istis in partibus vivebant, præstantissimus erat et ferventissimus.

D
EX MS.
ITALICO.

comparatus
S. Francisco,

14 Mortuus est autem Fr. Silvester anno [seculi prænotati] quadragesimo octavo. Et hic remanserunt septem de viginti *p* octo. Eratque annorum septuaginta, quando ex hoc sterili mundo transiit. Corpus ejus repositum fuit sub fornice *q* S. Francisci supra *r* tabulam, ut credo: quo cum ingressum esset diluvium *s*, denigravit eum totumque corruptit. Cum autem inde extraheretur, jam separatæ erant tibie a trunco corporis: fuitque transiatus a balneo S. Jobi: sub quo cadaver remanet, expectans diem ultimum, quo glorificetur ad dexteram dilecti sui Jesu; itaque maneat perpetuum in paradiso, cum aliis Electis contemplans Christum, et cibum æternæ vitæ degustans cum Angelis atque Sanctis; Deo ac Domino nostro jubilans, et semper vero amore ardens: qui amor est Christus, in vera pace cum Sanctis suis regnans, et cum sua Matre coronatus filius, semper et ubique omnipotens, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen. *Hactenus rhythmicè progressus Auctor, prosaice addit sequentia, minime congrua numero 4, ubi dixerat quod Sanctus agens unum ætatis 40, receptus fuit anno Christi 1318.*

mortuus
septuaginta-
narius:

p

q

r

s

corpus illu-
vione cor-
rupti cæ-
ptum,
E

sus altari
collocatur:

15 Fr. Silvester qui donum Spiritus sancti accepit, quando hic intravit, agebat ætatis annum xxxvii. Fecit Professionem mense Majo anni mcccxv; obiit ix Junii t mcccxviii. Priusquam vero ingrederetur, manserat quatuor annis cum Fr. n Dino de Castaneo, et aliquamdiu in Valle Marinæ ut Fraterculus. Huc autem ingressus, et in officium culinæ immixtus, recepit donum Spiritus sancti: quo recepto cœpit proferre ejusmodi verba, ut operæ pretium sit ea pro auditorum instructione hic sub- tus annotare *x*, ad memoriam sempiternam utilitatemque eorum qui ipsa audire voluerint et crebrius iterare; non causa novitatis, sed reverenter affectuoseque nominando, sicut ipse ea dicebat; et eodem quo ipse fine, in simplicitate spiritus sicut ipse.

Exemplaria
ejus dicta
quædam hic
subtus col-
liguntur.

i

u

x

F

ANNOTATA D. P.

a Vallis-Sevis seu Sevæ, quam Augustinus, ex eo- que Ravennus, aiunt patriam Silvestro fuisse Vallera Sevis seu Sevæ: sitam ad Septentrionem et Orientem urbis Florentinæ tenditur, secundum fluvium, unde ipsa nomen habet, supra Barberinum exorientem, et infra pontem, a se quoque dictum, Arno illabentem, fere 10 m. r. supra urbem.

b Cujus Ordinis fuerit hic F. Jordanus, necdum comperi: memoratur quidem unus apud Hadlingum, Bettoniensis in Umbræ Conventus incolæ, ad annum 1306 num. 24, sed Laicus: qui vero hic memoratur, videtur pulpitem concionaturus ascendisse, quod non est facile de Laico præsumendum. Alius ergo inveniendus restat, et alio forsitan in Ordine.

c Sursum dicitur respectu Arni, a parte Orientali Florentiam affluentis: quam procul autem ab urbe distet locus Castanei (locum enim significari, non arborem aliquam patet infra num. 15, ubi ab eodem, velut patrini cognominatur Dinus de Castaneo, adscitus a Silvestro in societatem vitæ eremiticæ, quod indicat Fraterculi appellatio) quantum, inquam, distet locus Castanei

Castanei hactenus rescire interrogando non potui. Notanda est autem phrusis. Si fece Fraticello con l'agnell' in mantello, qua puta agniam ejus simplicitatem designari.

d Vulgo Valdinarina. Est autem Marina rivulus, intersecans eos montes, qui Pratum inter ac Pratolinum tenduntur; ipseque ad vicum a Campis nominatum jungitur Bisantio, Pratum præterfluenti, atque ad Signiam infra Florentiam illabitur Arno.

e Vulgo Gonella, a genibus, ultra quæ non descendit, sic dicta.

f Hinc intelligo monasterium, quod nunc Abbatiale est, fuisse initio eremiticum, ad similitudinem aliquam Eremitæ Camaldulensis, utpote tunc adhuc extra civitatem; et sic infra, positum e regione Virginium monasterium, etiam vocatur Eremitorium; et in Prologo numerantur anni reclusionis: monasterii autem Superior, appellatur Prior.

g Quia Augustinus dicit, quod præter Prioris ac Monachorum voluntatem fieri maluit Conversus, credidit Rozzus, acceptatum, ut fieret Sacerdos: sed quomodo aliter quam ad gradum Conversi potuit acceptari, hominens ætatis annum quadragesimum, et quidem, ut paulo post dicitur, idiota qui nec legere sciebat?

h Non ergo scriptis agebat cum B. Paulo, ut habet Augustinus.

i Simon de Cascia, Eremita Augustinianus, eruditione et sanctitate clarus, ejus libros enumerant Possevinus, ac Bellarminus, aliique. De eo a nobis actum inter Prætermisissos 2 Februarii, qua obiit an. 1348.

k Hic addit Augustinus, Angelorum in culina facienda vasisque mundandis adiutorium, ac Fratrum obloquia; quæ aliunde accepta fuisse oportet. Gaudebimus si talis notitiæ fontes inveniantur, nobisque monstrarentur.

l Vulgariter la alla Stucia; quibus verbis intelligi tabulas ante sedem Prælati, in Capitulis monasteriorum instructas pavimento, supra quas Monachi solent toto corpore strati correptiones regulares excipere.

m Vulgariter San Gaggio: estque ibi nunc Sanctimonialium cœnobium extra portam urbis.

n Tecta domorum Italis sæpe plana sunt, et inambulationi aptata: vulgaris textus Smaltum nominat, propter incalcinationem, qua solaris istæc inducuntur, contra pluviam.

o De hoc Jacobo, cui cognomentum Gerii addit Augustinus, agendum nobis erit 5 Augusti, quo obiit, anno ætatis circiter 33, uti dicitur in Vita B. Paulæ. Illius autem nepos Jacobus, ubi ab arte scriptoria, qua excellebat, cognominatur Scriptor.

p Vereor ne exciderit versus aliquis. Interim videtur notari numerus Monachorum, quos illuc ingrediens Silvester reperit, et quarum adhuc septem superstites reliquerit.

q Florentinis aliisque pluribus in Italia pro cœmeteriis fornices seu caveæ sunt, in quibus defunctorum cadavera collocantur supra tabulam, ab ipso aere consumenda, non autem more nostro humanantur: et sic facile est dignoscere et ab aliis separare ea, circa quæ Deus subinde aliquid præter naturam operatur; uti factum corpori Beati hujus, quod per quadriennium mansisse videtur incorruptum.

r Italice, in sur un desco; ut videatur quasi mensa intelligi, ex pluribus asseribus compacta, et plusquam simplex tabula.

s Jam dici diluvium istud accidisse anno 1352, quando adhuc vivebat Franciscus de Aptis, Florentinus Episcopus, usque ad an. 1364 superstes secundum Uyhellum: huic ergo adscribi potest, prima corporis Translatio ad altare S. Jobi.

t MS. Januarii: sed plurium consensus corrigere suasit, et Junii legere.

u Dinus, Italico more truncum nomen pro Orlandinus, Bernardinus, Gerardinus, vel alio simili diminutivo.

x Pauca ex illis speciminis causa descripsimus et sequenti pagina Latine ponimus.

INCOMINICIA LA VITA DI FRA SYLVESTRO CONVERSO?

Essendo Fra Sylvestro secolare,
Stava a cardar le panni e a purgare:
Et predicando al fior Frate Jordano,
Si convertì de vero a mano a mano.
Et Fra Jordano havendo predicato,
Per suo bel dire spess'era affannato,
Che ben due hore talhor si predicava,
Si altamente ch'ognun si ammirava.
Et Fra Sylvestro, per compassione,
Si l'aspettava a piè dello scaglione:
Et d'un ottimo vino sì li dava
Un fiacchettuzzo et sì lo confortava.
E così fece per molte fiate,
E grande amicitia prese con quel Frate.
E per la charita, che al Frate usone,
Christo in tal modo sì lo visitone:
In San Martino in croce sì gl'apparve
Il Crocelisso: et vero sì gli parve,
N'un casolare degli Albati case,
Che fur cacciati per rubelle case.
Alhor converso sì fece Fraticello
Là sù al Castagno con l'agnell' in mantello:
Et Fra Vincenzo alhor sì fu chiamato
Et stette aliquanto tempo in quel lato.
Poi in Valdinarina fu andato,
Et fece un romitorio in quel lato;
Facendo penitenza et abstinenza,
Con un compagno di simil intenza.

4 E la Domenica facevan tanto cotto,
Che lor bastava un giorno men che gl'otto.
Una gonella haveva in sù le carni,
Col mantelletto; et più non haveva panni.
Giù nel fossato talhor si spogliava,
E quella con le stecche sì spazzava;
E pareva segatura quel brucialeme,
Che amontato se moria di fame.
Per un buon tempo fece grand abstinenza,
Guardandosi di fare a Dio filenza:
E spesso si batteva con l'ortica,

Per atterrar la carne sua nemica.
Ma quanto più faceva penitenza,
Più s'accendeva quella mala intenza.
Venuto poi al giogo dell' ubidienza,
Fuggissi tal battaglia et tal intenza,
In tal battaglia si diceva a Dio:
Il tuo voler far voglio, et non il mio.
Di che li fu mandato in visione,
Ch'entrasse tosto in Religione.
Allor si venne in questo romitorio,
Et ricevuto fu da tutti loro
Per lor Converso, havendo quarant'anni,
Mille trecento et dieci con ott'anni.

5 E enoro sì fu fatto in mantente:
Nel qual ufficio fu molto fervente.
E quivi havendo notte e di che fare,
Come solea, non poteva orare;
Dicendo; Star solea in oratione,
Et qui fo vita quasi da poltrone.
Di che turbato, fu deliberato,
Di retornar qua sù in quel fossato.
Ma alla porta stava grand soldato,
Ch'era Converso; et h'allo riguardato,
E troppo ben conobbe che n'andava.
Di che egli humilmente si pregava,
Dicendo, Fra Sylvestro, che vno fare?
Per Dio ti prego, non ci abbandonare.
Di che egli humilhato se ristette,
Et di se stesso sì fece belle.
Dicendo, O cattivello, quel soldato
T'ha convertito, et h'ha ti humilhato.
Et in cucina sendo poi tornato,
Con grande affetto facea l'erbolato.
Quando mestava ogni mestolata,
Ciento fiorini ne faceva stimata.
Et poi contento era, di due hore,
Tra di e notte, stare in oratione.
Et tanto crebbe corendo quel fervore,
Che gratia gli dono Christo Signore:
E ripieno fu di spirito divino,

Parendo in suo volto un Seralino
Acceso; et infiammato et alterato.
In Christo Iddio era trasformato.
L'anima ripiena di Spirito santo,
Mangiar non poté il corpo, et venne manco,
Mà d'un via dolce un poco si gustava,
E ben tre di così se sustentava.

6 Mostrato fu a maestri il mutamento:
Et disse chiaschedun, di ver talento
Da Dio havete in esso sì gran dono.
Che in queste parti non se n'hà nissuno.
Da quindi inanzi muto in suo parlare;
Che chiaschedun faceva maravigliare.
Parea tutto pienodi caritate,
Et vero servo della Trinitade.
Fu idiota et legger non sapeva,
Et tutta la Scrittura disponeva.
Molti Maestri di punti il dimandarono.
Et sporti veramente confessaron;
Dicendo, Io non sapeva questo node
Scogliere come tu; a Dio sia lode.
Ben cento cose m'hà costui monstrato.
Da Cascia fra Simone h'ha confessato.
Nell'anno primo hebbe questo dono
Da l'alto Iddio, come servo buono;
Facendo la cucina con affetto,
Si piacque a Dio come vero eletto:
Forse quatre anni in cucina stette,
Et poi nel refettorio ancor servette;
Et poi pel tempo ritorno alla cella
Fuggendo il mondo e la sua novella.
Giaceva nella cella, e quando orava,
Et spesso se sedea e contemplava:
Et chi andava a lui se consolava.
Et nella tentation consiglio dava.

7 Un di gli apparve Christo a un rimpetto,
Stando in oration tutto soletto.
La Majesta veggendo, grido forte,
E Fra Francesco udendo se vi corse,
E sì il trovo orare et quasi assorto;

Di che egli il consolo et diè conforto.
Così gli apparue orando più fiate,
Stando ginocchioni a man levate:
In quell' parte stando poi del letto
L'anche non vuolsè, ma col puro affetto
Vedeva Christo, et l'occhio riguardava
In quella parte, e lui si riguardava.
Quando il Priore faceva correttione
Aspra, gridando et facendo rumore;
Dalla sua cella odendol Fra Sylvestro,
La giù correva come cervio d' estro:
Ein Capitolo; al lato al suo Priore
Sedea, facendo a lui ognun honore,
E si dicea, Vuo tel manivare?
Che hà fatto costui, che pare un cane?
E brevemente voleva che correggesse
Con charita, et Fratre si paresse.
E specialmente questo fu ad uno,
Che non parue al Prior che fosse puro.
In refettorio una compagnia,
Sonando una vivela, si brevia:
Ma Fra Sylvestro si li caccio via,
Dicendo lori molta vilania.
Da secolari, diceva, state strani,
Che nostre mente istraccian pure à grani.
Non si confanno i fatti lor coi nostri,
Ma ben si confaccian coi Padri nostri.
Il lor parlar ci fa auvilupare,
Et dacci poi impaccio nell orare.
8 Di viver a commune si diè la forma,
Et di buona osservanza monstro l'orma.
Soleva dire, ch'a voler orare
La notte me ch'al giorno si puo fare.
Mille soldati a notte si terrei,
Al di pur due non ne pagherei.
Il giorno si confà al secolare,
El luno d'ella notte a spirituale,
A far orare et meditare.
E sant Antonio si dicea del sole,
Che del orare gli togliea il valore.
Quando consiglio il Prior pigliava
Da suoi Frati, a lui si riportava
Dicendo: Più, Si dicono, che si faccia,
E men che No, chinando la sua faccia.
Et quelli allora si volea sapere,
Chi fosse l'uno et l'altro, et lo suo dire.
E poi dicea, sei di magjorenti
Si vaglion più, che giovanetti venti.
Quando era coto e fosse accusato,
Veniva tostamente al suo Prelato:
Et accusato era del suo fallo
La alla stucia, come Frati fanno:
Et sua colpa diceva immanente,
Con lieta faccia et placata mente.
Et talhor quel Prior non ricevea
Quel sodisfare, che per uso havea:
Veggendo Fra Sylvestro non accetto
Il sodisfare, et l'humile suo detto;
Irato forte si spazzava tutto,
Et secolar pareva senza frutto
A destro et a sinistro se voltando,
Et con aspere parole moteccchiando.
Et a lui non respondea quella durezza,
Quando egli in bocca havea tanta dolcezza.

9 Spesse volte il corpo se li inflava,
Et caggendo in terra si voltava;
Dicendo a Fra Francesco, Sta mi sur corpo
Condeginocchia, che disensi il corpo:
E si gridava, Il corpo mi si spezza,
Bastando questa pena per gran pezza.
Lo Spirito divino tanto aboundava,
Che nol potea portar, mà traselava.
Un di sù assalito da tal dono,
Là su a S. Gaggio: et senza dimoro,
Sul letto si getto; pigliando i piedi,
In capo si mettea limani et dedi,
Forte gridando et tutto consumando,
En sù quel letto giva voltelando.
Così per casa spesso volte andava
Tutto affo cato, et quasi trambasciava.

10 Et quando a lui un giva a contare,
Jo sono contento di pensier carnale,
Curava poco così fatto detto;
Dicendo, ch' era cosa naturale,
Ma si diceva, Jo mormoro del tale,
Si conturbava tutto immanente;
Dicendo: Che ha tu a far di quel cotale,
Il quale e servo del omnipotente?
Gratta la tigna tua in questa vita,
Si che tu facci poi buona finita,
S'en questo mondo tu ti piangerai,
Nel altro mondo non trarrai poi guai.
Vale una lacrima più in questo mondo,
Che poi nel altro un pozzo ben profondo.
In Purgatorio si puo ben lacrimare,
Mà un capel non posson meritare,
Si non saltan di qua con l'oratione,
Par lor non esser mai di tal prigione;
Mà quivi stanno, in fin che sien purgate
Tutte le macchie, et sien ben reschiarate,
Questo ti dico, perche non ti curi,
Di questi o quelli se ei fisson furì:
Ma cieco diventato in questa vita,
Beue operando habbi eteroa vita.

11 Soleva alcuna volta dire a Frati,
Veggendo ghin voler molto allargati:
Si voi uscite di sotto la ceta,
Sarete bastonati in so la ceta,
Non v'allargate, mà state pur stretti,
En verita sarete più perfetti.
Fuggite l'apparente desto mondo,
Et meglio incielo sarà il cuor giocondo.
Diceva, che san Piero non hebbe sol fede
Del altro mondo, mà vera certezza,
Et con l'affetto vita eterna vede,
Et a più che di quest, a piena fede,
Faccendo la berretta sua lavare,
Diceva nella fronte tal purgare,
Dinanzi quatre dita sia lavata.
Et quel che resta lascia la assugata,
Lavando egli sui piè, d' acqua copria
I piedi a punto, et non più enlia.
Dicendo, La ragio non m' fu rechiesta,
De quello che non gitto alla foresta:
In ogni cosa viveva assegnato,
Temendo della fine il giudicato.
Molt' era confirmato nel timore

Di Christo, nostro Iddio e Redentore

12 Un giorno Fra Sylvestro era allocato
Di grand amor d'Iddio; e infiammato,
Iva dimandando, Che è Dio?
E non rispose nullo al suo desio.
Di che n' ando rimpetto a Suora Paola,
E disse, Che è Dio? ó Suora Paola?
E quella disse, Amore et carita,
E altro nome non se gli confa,
A che gridava, O! ó! molto in alto,
Et entro a lei in sù lo smalto:
Et tutto il di parlarono, allocati
D' amor d'Iddio, e pariono alterati.
Un Fra Jacob, zio di Fra Giacobbo,
Si crebbe paziente come un Giobbo;
Tisico fu in fine alla sua morte.
Et non si dolse mai per grave sorte
E infirmità: e cio che gli era dato,
Portando sempre, Iddio n'ha ringratiato.
Gia mai non si conobbe che volesse
O carne che li gossi, o uova lesse.
Diceva semper, Ogni cosa è buona:
Et totta ha fatto quel che tutto duona.
Poi se morì essendo giovanetto:
E morto era fresco e vermighietto.
Cautaron gli Angioli fè dal campanile,
Et preson la fu Palma nel partire:
E Fra Sylvestro si gli udì cantare,
E Suora Paola gli udì giubilare.
Disse Suora Paola a Frate Piero,
Che Fra Sylvestro tratto a desiero,
Come san Paolo fu in paradiso,
Così fu tre volte, e vi fu assiso.
Et da san Francesco, a quest hora,
Più justo di costui non fu ancora,
Frate Sylvestro è il più eccellente,
Che sia in queste parti el più fervente.

13 Frate Sylvestro morì nel quarantotto,
Et qui rimason sette di vintotto,
Anni settanta havea Fra Sylvestro,
Quando passo di questo mondo alpestro.
Dentro la volta la in san Francesco
Si fu riposto, credo, in sur un desco.
Et poi il dilavio dentro vi si entrone,
E felle nero e tutto lo guastone:
Cavato quindi, eravo spiccato
Il corpo dalle gambe e traslatato:
Si fa la in san Giobbo nel altare,
Et costa con busto, ad aspettare
L'ultimo di, per esser glorioso
Al destro di Jesu suo amoroso:
E così in Paradiso sempre stare
Con gli altri Eletti, et Christo contemplare,
Gustando il cibo della vita eterna
Colli Angioli et colli Sancti, in sempiterna
Cantando et jubilando a Dio Signore:
Et sempre ardendo nel verace amore;
Il qual amor si è Christo verace.
Che regna coi sui Sancti in vera pace,
E con la Madre sua incoronato
Fio, sempre omnipotente in ogni lato;
Cui est honor et gloria in secula seculorum.
Amen.

EJUSDEM B. SILVESTRI SELECTA APOPTHEGMATA

Dicebat; Non sufficit esse spiritualem in actu et opere: sed habeas etiam mentem spiritualem.

Veritas, aspera habet labia, sed cor tranquillum: hypocrisis e contrario labra dulcia, sed mentem perversam.

Sumus interius instar cepæ, cujus dum cutem unam tollis, invenis aliam.

Nisi tribulatio non humiliaret, per ingratitudinem laberemur in idololatriam.

Fratres tamdiu simul sunt in ecclesia, capitulo, et refectorio, ut postea libenter deberent in cellam sese fugiendo recipere.

Viri sancti magis vigilant post Matutinas, quam post Vesperas.

Si quis dicebat: Sic deberemus facere; hodie non fit ita; respondēbat Fr. Silvester; De te solo loquero: unde scis quid alii faciant? solum te ipsum accusa.

Junii T. II.

Nolebat Fratres in Confessione narrare sua somnia: sed simpliciter dicere: Accuso me quod habuerim obscenum somnium: quia pejor ipso somnio ejus memoria est.

Magis convenire Religioso dicebat, ut calici prius aquam infunderet quam vinum: si enim prius vinum immiseris, saepius in quantitate falleris.

Orabat semper in obscuro: asserēbatque, Dei servum debere tenebris delectari, instar vespertilionis.

Multum dolebat augmento ecclesiarum, et grandioribus praeferēbat parvas humilesque.

Volebat ut Fratres cito discederent a loco Capituli, ad fugiendam fraudem diaboli rixatoris.

Hand prolabat disciplinam nimis asperam nimisque prolixam: sed laudabat modicam, humilem, et devotam.

Miror, inquiebat, quomodo cor intra corpus non crepet sub Officio divino, propter ejus dulcedinem et sublimitatem verborum.

DIES DECIMA JUNII

SANCTI QUI QUARTO IDUS JUNII COLUNTUR

S anctus Getulius,	S. Cerealis,	{	Martyres Romæ, via Salaria.
	S. Amantius,		
	S. Primitivus,		
S. Mammarius,		{	Martyres Afri, Besechi in Numidia.
Presbyter.			
S. Felix et			
S. Victorianus,			
Diaconi.			
S. Albinus,			
S. Donatus,			
S. Libus,			
S. Laurentius,			
S. Faustinianus,			
S. Ziddinus,			
S. Crispinus,			
S. Leuvus,			
S. Faustina,			
S. Fausta,			
S. Faustinus,			
SS. duo Socii,			
S. Basilides,		{	Martyres Romæ, via Aurelia.
S. Anisius,			
S. Rogatus,			
S. Januarius,			
S. Cassianus,			
S. Victorius,			
S. Martinus,			
S. Davallius,			
Alii xx Socii;			
S. Crispulus, Martyr in Hispaniis.			
S. Zacharias, Martyr Nicomediæ.			
S. Timotheus Martyr, Episcopus Prusæ in Bithynia.			
	S. Benjamin M. à Græcis honoratus.	{	Antiochiæ.
	S. Theophanes Reclusus,		
	S. Pansemne Pœnitens,	{	apud Græcos.
	S. Apollo Episcopus,		
	S. Alexius, Episcopus in Bithynia.	{	in Cappadocia.
	S. Canides, Reclusus in		
	S. Censurius, Episcopus Autissiodori in Gallia.	{	Martyr Colonia Agrippinæ.
	S. Maurinus Abbas,		
	S. Ebremundus, Abbas in Sagiensi Normanniæ diœcesi.	{	in Anglia depositi.
	S. Ivo Episc. Persa, Tres Socii ejus,		
	S. Landericus, Episcopus Parisiensis.	{	in Anglia.
	S. Ithamarus, Episcopus Rossensis,		
	S. Oliva, Virgo et martyr Panormi.	{	Moguntinus in Germania.
	B. Bardo ex Abbate Herveld. Archiepiscopus		
	S. Margarita, Regina Scotiæ, Edinburgi.	{	Eremita Camaldulensis, Unietoviæ in Polonia.
	B. Bogumilus, ex Archiepiscopo Gnesnensi.		
	B. Diana, } Virgines sanctimoniales Ordinis	{	S. Dominici, Bononiæ in Italia.
	B. Cæcilia, } S. Dominici, Bononiæ in		
	B. Amata, } Italia.	{	Tarvisii in ditone Veneta.
	B. Henrius Baucenensis,		
	B. Bonaventura, Ord. Eremit. S. Augustini.	{	Card. S. Cæcilie, Romæ.
	Card. S. Cæcilie, Romæ.		
	B. Joannes Dominici, Ordin. Prædicatorum,	{	Card. S. Sixti, Budæ in Hungaria.
	Card. S. Sixti, Budæ in Hungaria.		

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi aliud indicent litteræ additæ margini.

S ancti Rigoberti, Episcopi Remorum. Translatio inscripta est MS. Florario. Vitam ejus illustravimus ad diem iv Januarii.	in MSS. Pragensi et Trevirensi S. Maximini. Dies natalis est xxx Januarii.
S. Agatbo Papa, ab Octavio Cajetano Tomo 2 de <i>Vitis Sanctorum Siculorum</i> , per conjecturam hodie refertur; ut is nodum aliquem sibi objectum solvat, quasi per errorem Anastasi Bibliothecarii, et consequenter Romani Martyrologii, positus fuerit, quando de eo agimus, x Januarii.	S. Rembertus, Episcopus Bremensis, inscriptus est MSS. Florario et Catalogo generali Ferrarii. Vitam ejus dedimus iv Februarii.
S. Mauri Translatio indicatur in scripto quodam Benedictino. Ejus Vitam dedimus xv Januarii.	S. Meletius, Episcopus Antiochenus, relatus in eodem Florario. Acta vide xii Februarii.
Macarii Patris festum indicatur apud Seldenum, in Kalendario priori Coptico sive Arabico, adjuncto Synedriis Hebræorum. Inter varios Macarios videtur esse præcipuus S. Macarius Abbas in Ægypto, ejus Acta illustravimus xv Januarii.	SS. Modestinus Episcopus et Socii Martyres, Abellini in Hirpinis, proferuntur in utroque Catalogo Ferrarii. Nos sensum nostrum de Actis dedimus, quando ob Translutionem potissimum coluntur, xiv Februarii.
S. Antonii festivitas in cœnobio ejusdem, in suburbii Parisiorum, ob Reliquias eo translatas; uti etiam in cœnobio Monialium Abbatie Lubecæ in diœcesi Noviomensi, nunc Lutetiæ, indicatur a Claudio Chalemoto; sed spectat ea res ad illius Natalem xvii Januarii.	Blanda, a S. Eleutherio Episcopo Tornacensi ad vitam resuscitata, baptizata, et Christo dicata, sancta et immaculata permansit; et cursu benigne finito ad cœlestia migravit. De ea agit Arnoldus Ruissius in <i>Auctario ad Natales Sanctorum Belgii</i> , a Molano edito; et Arturus in <i>Gynæceo sacro</i> ; omnia autem illa late deducuntur in <i>Vita dicti Eleutherii</i> xx Februarii.
S. Aldegundis Abbatissæ remotio corporis, indicatur	S. Sviberti Confessoris, in Insula-Cæsaris, Elevatio, indicatur in <i>Fastis Agrippinensibus Gelenii</i> , et aliis monasticis. Acta discussimus i Martii.
	S. Patricij

- S. Patricii Episcopi, Translatio in Scotia, *id est*, hodierna Hibernia, indicatur a Greveno, Canisio, Ferrario, et celebratur Officio Ecclesiastico. Ejus Acta illustravimus ad diem xvii Martii.
- S. Landoaldus suggeritur in MS. Kalendario Belgico. Est is Archipresbyter in Wintershoven. De quo egimus xix Martii.
- SS. Alexander Miles, et Antonina Virgo, Martyres, memorantur in Menæis Græcorum cum solenni Officio Ecclesiastico. Illorum Acta martyrii dedimus, quando a Latinis coluntur, in Maji.
- S. Aygulphi, Episcopi et Martyris Bituricis, memoria celebratur a Saussayo, a pluribus sequenti die. Vitam dedimus xxii Maji.
- Saturninus Episcopus, Cassianus, Felix, indicantur in scriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Videntur temere collecti; nam in diebus Junii hactenus datis sunt Martyres circiter duodecim Saturnini. At Cassianus hodie inter Martyres Romanos, uti et die iii Junii cum duplici Saturnino, et aliquo Felice, itidem Romano Martyre, ut rideantur posse referri ad diem iii Junii.
- S. Maximinus, Episcopus Aquensis, Massiliæ in Gallia, memoratur a Maurolyco, Felicio, Galesinio: ab aliis viii Junii.
- S. Pelagia, Virgo, et Martyr Antiochiæ, inscripta est Menologio Sirleti. Acta martyrii dedimus ix Junii.
- NOT. 2 D. P. S. Fortunatus, ut Episcopus Trevirensis et Confessor, refertur in Kalendario et Lectionario illius Ecclesiæ anni 1645, et jubetur 3 Lectio de Communi recitari, ritu Officii simplicis. Acceptus est ille ex Chronico Trevirensi, sub initium valde fabuloso, ubi post Mauritium nominatur Fortunatus, et uterque censetur sedisse circa annos 240 et 250, quando de iis agit Browerus. Nobis utriusque dubia existentia est: et diem sumptum putamus a die quo obiit Amalarius Fortunatus, de quo mox infra.
- SS. Aresius, Rogatus, et alii xv, leguntur in Martyrologio sub nomine Bedæ excuso, sed illi supposito. Interim citato Bedæ relati sunt a Baronio in Martyrologium Romanum. Verum arbitramur esse Martyres Romanos, via Aurelia coronatos cum S. Basilide, et appellari Aurisum, Rogatum et alios xx, ut infra ad horum Acta dicetur.
- SS. Pancratius et Zacharias, in Aquileja, scilicet passi aut honorati, memorantur in MSS. Trevirensi S. Maximini, Leodiensi S. Laurentii, et MS. Florario. Nihil assequimur de eorum apud Aquilejenses veneratione, aut in MS. Kalendario illius Ecclesiæ, a nobis Romæ descripto; aut aliis certioribus monumentis. Forsan illorum ibi Reliquiæ fuerunt, aut Ecclesia sive altare. Et hic dies assumptus est propter nomen S. Zachariæ Martyris Nicomediensis, qui hodie colitur. Sunt et aliqui Martyres Pancratii, a nobis indicati: sed quis illorum hic intelligatur, ab ipsis Aquileiensibus desideramus cognoscere.
- D. P. S. Gerachii Martyris, Corpus cum Capite, a Gregorio XV an. 1622 obtentum, adservatur Bononiæ in Ecclesia S. Francisci, et colitur hoc die, sub ritu duplici.
- Zajefus quidam, ut videtur, Monachus, hodie invocatur a Poeta Habessino, auctore Hagilogii metrici, ut qui schisma quoddam Monachorum una cum Rege Jecuno-Amlaco, extinxerit, non sine miraculo. Si Jobus Ludolfus, qui inde utrumque adscripsit Æthiopis fastis in sua gentis illius historia, etiam Chronologicam Regum seriem dedisset, ex qua de Regis istius ætate certi aliquid statui posset, possemus et nos fundatius procedere ad eum inter Sanctos recipiendum, vel non.
- Segianus Presbyter Inverletheæ, qui S. Honorii I

Papæ litteris admonitus, Scotos suos ad Pascha Romano ritu celebrandum adduxit, est inscriptus Menologio Scotico Dempsteri: iterumque ille in Historia Scotica de eo agit pag. 584, dicens, floruisse Segianum anno 666. Verum Honorius vita functus est an. 638. Eundem, citato Martyrologio Scotiæ, profert Ferrarius in Catalogo generali, et citat Breviarium atque Hectorem Boethium, sed hujus locum non indicat, neque ubi illud Breviarium haberi possit, addit. At Inverletheam, ait, urbem fuisse Rossicæ, a Danis eversam, a Rosmarchæo urbe xiv M. P. distantem.

Fructuosus, Episcopus Eugubinus, dicitur a Jacobillo Tom. I de Sanctis Umbriæ, obiisse hoc die, circa an. 588. Allegat is quemdam Episcoporum Eugubinorum Catalogum, ubi antiquitas scriptum sit: S. Fructuosus Eugubinus, vir sanctissimus, an. Domini dxxxvii a S. Benedicto Papa electus xvi Episcopus Eugubii, anno sui Pontificatus iii, sedit annos x. Non magnam antiquitatem sapit hujusmodi formula: digna tamen eatenus notari, quatenus Chronologia, cum nostra, non cum Baroniana convenire potest, qua Benedicti initium ponimus anno, non 572, sed 575. 16 Junii. Nullus Fructuoso isti habetur ab Ecclesia honor, nisi quod in Cathedrali visatur vetus statua lignea, S. Fructuosi vulgo dicta. Ugellus etiam abstinet ab hoc titulo.

D. P.

Amalarius Fortunatus, Trevirensis Archiepiscopus, cum opinione sanctitatis et miraculorum mortuus an. 832, dicitur a Christophoro Browero in Annalibus Trevirensibus. Estque ejus Vita collecta a Constantino Caetano, qui eum honorat titulo Beati: et quamvis scribat fuisse Ordinis S. Benedicti, eundem tamen fastis suis non inscripserunt Martyrologi Benedictini. Interim suggero, in quadam Petri Francisci Chiffletii scheda reperisse nos, quod Vita et miracula S. Amalarii habentur in chartophylacio Metensi (sunt enim qui in Metensi S. Arnulphi ecclesia sepultum vident) quod totum refert, nec admittit Browerus. Ipsam illam Vitam et miracula optaremus videre.

Joannes Monachus Bertiniensis, circa annum 903, refertur in Appendice altera Hugonis Menardi ad Martyrologium Benedictinum, quod dies ejus natalis sit ignotus, et appellatur Beatus: enim ut Sanctum inscripsit suo Menologio Bucelinus, ad suum placitum.

Alexandri Eremitæ, Vologdensis Thaumaturgi, obitus, cum titulo Venerabilis Patris nostri, refertur in Synaxario Ruthenorum, quod nobis Mascuæ Latinum fecit Georgius David, S. J. Missionarius. Optamus distinctiorem notitiam ætatis, vitæ, et miraculorum; cum neque in Kalendario figurato, nec in Synaxario, quod habemus impressum anno 1679, inveniantur.

D. P.

Petrus, ex Novitio Claræ-vallis sub S. Bernardo, postea Abbas Novæ-vallis in Godlandia, cum titulo Beati memoratur ab Henriquez et Chalmoto. Nulla ejus mentio fit in Vite Aquilonia Scandinaviæ opud Vastorinum Gothum: expectamus ut certius probetur cultus.

Margarita Virgo, monialis in monte S. Walburgis, his verbis indicatur in Kalendario Cisterciensi Divisione excuso; a Chalmoto celebratur etiam ejus memoria absque ullo titulo Beatæ, quod notasse sufficit.

Maria, Sanctimonialis Vallencuriæ in Campania Gallica, Ordinis Cisterciensis, cum titulo Beatæ indicatur ab Henriquez, Bucelino et Chalmoto: at Piis cum titulo beatæ memoriæ annumeratur a Saussayo.

Arnoldus, ex Trevirensibus natus, Ordinis Prædicatorum, vidit B. Jordanum Generalem ab Angelis

gelis ferri in cœlum, suavis in regimine, erga nomen Jesu mire affectus, laudatur a *Michaeli Pio*, et a *Thoma Cantipratano* lib. 1 cap. 76, relato ad *Vitam E. Jordani* 13 Aprilis in *Annotatis* ad caput 6. In Anno autem Sancto hujus Ordinis refertur hoc 10 Junii, nullo allegato auctore.

D. P.

Eusebius Carmelita, cui *S. Cyrillus*, Prior in monte Carmeli tertius, cum epistola de ortu et progressu Ordinis, Regulam miserit, a *S. Alberto* data de decessori *Brocarda*; ut sanctum Martyrem adscriptum lego *Aciei bene ordinatæ*: tacent de ea vetera quæ in *Speculo* proponuntur Ordinis *Kalendaria*.

Joannes ab Ischitella, in *Apulia* an. 1325, } Ordin.
Bonifacius a Riparolo, *Genuæ* anno 1330, } Mino-
Alb. de Marchosii, in *Romandiola* an. 1531, } rum
Joannes a Perpiniano, *Mexici* anno 1550, } virtuti-
Agatha Urbanista S. Claræ, *Virduni* 1293, } bus

conspicui, cum titulo Beati referuntur in *Martyrologio Franciscano Arturi*, et *Agatha* in *Gyurceo*.

SS. Crispulus et Restitutus, *Romæ* passi, referuntur in *MS. Trevirensi*, et in nonnullis tribuuntur *Hispaniis*, ubi *S. Crispulus* hoc die coronatus est, in cujus elogio hanc controversiam proponimus, ambo autem *Romæ* passi sunt xi Junii.

S. Basilla, Martyr *Romæ* indicatur in *MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi, Augustano, et aliis. A pluribus* refertur xi Junii.

D. P.

SS. Basilides, Tripus, seu Tripodes, Mandales, et xx Socii, Martyres *Romæ*, indicantur apud *Usuardum*, *Adonem*, et hodiernum *Romanum*. De iis latius agemus, ad Acta *S. Basilidis*, die, quo hic passus dicitur xii Junii.

NOT 10

S. Abunefri seu Abunaphri obitus relatus in *Kalendario Coptico Seldeni et Fastis Æthiopis Ludolfi*. Est *S. Abbas Onuphrius*, cujus sepulturam qui curaverunt *Prætres*, etiam invocatur ut Sancti in *Hagiologio metrico Portæ Habessini*. De quibus agemus, quando ille in *Romano Martyrologio* refertur xxii Junii.

D. P.

S. Asterius, *Petræ* in *Arabia* Episcopus, ut Confessor, inscribitur hodierno *Romano*. Omnia ei communia sunt, præter diem gratis assumptum, cum *Socio Macario sive Ario*, *Petræ* in *Palæstina* Episcopo: de utroque simul agemus xx Junii.

S. Etto Episcopus indicatur in *Kalendario Benedictino Dorganii*, sed huc perperam translatus a die x Julii.

S. Amelberga vidua, *Lobiis* et *Binchii*, profertur a *Saussayo*; sed etiam perperam huc translata a die x Julii.

S. Ragenuffa, *Virgo* in *Hashania*, suggeritur in scriptis *Additionibus ad Grevenum*. Colitur illa xiv Julii.

S. Marcella, socia *S. Marthæ* et aliorum, celebratur a *Manolyca* et *Felicio*. De ea cum *S. Marthæ* poterit agi xxix Julii.

Apostolorum divisio indicatur a *Manolyca*: ab aliis xv Julii.

S. Pantaleonis Martyris invocatio *Cremae*, ubi sunt ejus Reliquiæ et Patronus habetur, indicatur in *Catalogo generali Ferrarii*, et a *Galesinio*: qui *Mediolani* coli addit, ac festum esse vi Kalendas Augusti, imo v Kalendas, sive xxviii Julii.

S. Tatwinus, Archiepiscopus *Cantuariensis*, indicatur a *Ghino* in *Natalibus Sanctorum Canonicorum* et a *Ferrario* in *Catalogo Generali*; et ab hoc allegatur *Martyrologium Anglicanum*. Sed deest in utraque editione, et refertur, quando iterum eo citata

illum habet *Ferrarius*

xxx Julii.

Ursini Episcopi et Confessoris, atque *Bertunii Martyris*, translatio *Lysois*, inscripta est *MS. Centulensi*. Ex his, quantum assequimur, videtur *Ursinus* esse *Bjturicensis Episcopus*, qui colitur ix Novembris et *Bertuwinus Martyr*, *Saussayo* *Bertuwinus*, relatus viii Augusti.

S. Laurentii adventus Reliquiarum, ad monasterium *S. Laurentii* apud *Leodienses*, indicatur in *MS. Florario* et *Saussayo*. Colitur ille x Augusti.

D. P.

S. Cedonius, seu *Cbelidonius*, ut *Socius S. Maximini*, a *Manolyca* et in *MSS. Additionibus ad Usuardum Greveni*, hoc die ponitur: a *Saussayo*, tamquam ille a nativitate cæcus, quem *Christus* illuminavit, in *Supplemento Martyrologii Gallicani* (quando licebit plenius rem inquirere) xx Augusti.

S. Philippi, Ordinis *Servorum*, Translatio *Tuderti* in *Umbria*, memoratur in *Catalogo Generali Ferrarii*. Natalis est xxiii Augusti.

S. Edmundi, Regis *Orientalium Anglorum* et Martyris, Translatio inscripta est *Martyrologio Anglicano Wilsoni*. Dies natalis est xxv Novembris.

S. Catharina, *Virginis et Martyris*, Translatio in monte *Sinai*, indicatur a *Greveno* et *Canisio*. Ejus item natalis est xxv Novembris.

D. P.

S. Blanchus, ut Martyr *Brixie*, sub *Nerone Imp.* et *Gallieno Præfecto*, inscribitur *Martyrologio Brixiano Bernardini Fayni*; totaque narratio utitur auctoritate cujusdam *Scipionis Cori*, qui passionem ejus in aliquo *MS.* invenerit; et quidem, ut in *Notis Fayni* ait, per vetusto. Sed quomodo tale dici potest, quod non nisi in *Historiis Brixianis* vulgaribus invenit *Corius*? cum usus vulgari lingua scribendis historias paucorum sit seculorum? Ad hæc *Blanchus*, de *Plano*, ex nomine sua æque suspectum habemus, atque *Presbyterum Carolum de Confaloneriis*, qui *Gallienum*, post *Blanchi* eadem conversum ad fidem, baptizavit. Quoniam autem etiam ipse *Gallienus* factus Martyr dicitur, eidemque inscribitur *Martyrologia*; expectabo quid hisce visis repositurus sit *Honorius Stella*, *Abbas* ad *S. Afram*; et an horum veritatem verosimiliorem facturum sit, quam tot aliorum similitum, de quibus egi in *Parte 3 Propylæ antiquarii ante Tom. 2 Aprilis*: ad quam *Censuram* verborum quidem responsum ille edidit anno 1687, sed inutile; quamdiu omnia tandem eo reducuntur, ut credere cogamur, eos, quibus anno 1529 mandavit *Civitas* inquirere in *Chronicon*, unde inventorum tunc Martyrum nomina et cognomina probari dicebantur; non fuisse contentos *Guerrii Cerei Chronica*, ut ipse defensor fatetur, fabulosa; sed et supponere, eos habuisse aliam, quæ nunc perierit, fidei certioris. Interim rem differimus in diem, quo *Gallienus* iste, sive ut postea scribitur *Gallianus*, passus dicitur, ii Decembris.

S. Anianus, Episcopus *Carnotensis* quintus, dicitur a *Sebastiano Roulliardo* e ritu decessisse hoc die; ad quem refertur, a *Saussayo* in *Supplemento Gallicani Martyrologii*, et *Ferrario* in *Catalogo Generali*. Verum in *Breviario Carnotensi* (quod habemus anni 1633 excusum) omnis solennitas, ob Translati non an. 1136 factam, notatur die vii Decembris.

Judoci, laici Confessoris, mentio fit in *Kalendario Breviarii Lubecensis* anni 1323. At *S. Judoci* *Abbatis* in agro *Pontivo* festum sub ritu duplici celebratur in antiquo *Breviario Bruzellensi ecclesiæ S. Gudilæ*; et in hujus *Martyrologio MS.* memoratur primo loco. Dies ejus natalis est xiii Decemb

DE SANCTIS MARTYRIBUS

GETULIO, CEREALE, AMANTIO, PRIMITIVO,

ROMÆ VIA SALARIA.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De antiquitate Actorum, cultu Reliquiarum, Getulio et Zotico distinguendis.

CIRCA CXXIV.

Acta horum
Martyrum
antiqua,

Floruit sub Hadriano Imperatore, apud Tiburtinos in Latia, generosissima in fide Christiana propaganda familia SS. Getulii et Symphorose, eorumque septem filiorum: quibus accessit Getulii frater, Amantius: omnes autem numero decem, martyrio coronati, vitam hunc mortalem cum æterna et immortalis commutarunt. Ex his S. Symphorosa cum septem filiis Ecclesiastica veneratione colitur xviii Julii, at S. Getulius et Amantius, una cum Cereale Consulari ab his converso, et Primitivo eorum familiari, hunc x Junii sui martyrio colonestarunt. Acta in antiquissimis codicibus referuntur: in quibus Julius Africanus indicatur auctor, quasi is Acta Martyrum, duobus primis seculis pro Christi fide passorum, collegisset, adeoque etiam SS. Getulii, Amantii, Cerealis et Primitivi, qui ante S. Symphorosam et septem filios, illustri pugilatu decertarunt. Quidquid sit de collectione Julii Africani, qui centum annis post Hadriani imperium floruit, antiqua valde sunt Acta prædictorum Martyrum; brevibusque interrogatis et responsis contenta; eo modo quo habemus adhuc nonnulla, ex ipsismet Proconsularibus Actis accepta: tamen alia ipsamet dicenda, ut ex Notis nostris patet. Damus autem eadem ex vetustissimo nostro codice, ante plures centenos annos aut fortasse etiam exorato, et contulimus cum altero antiquo de Trevirensi Imperialis monasterii S. Marci, acque Bonni Mombritii ante ducentos annos collectis, ac passim ex optimis Scriptoribus collectis.

in Martyrologiis contracta.

2 Habuit et Laurentius Surius e regium codicem MS. ut præfatur, sed stylum mutavit, et hinc inde contraxit. Eadem ex Surio cum suis Notis addit Romæ anno MDLXXXVIII Fulvius Cardinalis Societatis Jesu. Surius autem addit, hisce Actis fidem conciliari ab antiquissimis Martyrologiis. Ado sane, servatis horum Actorum verbis, longissimum profert elugium, quod contraxerunt Notkerus et auctor Bedæ supposititii aliique recentiores. Usuardus hoc encomium formavit: Eodem die x Junii, via Salaria, passio Beati Getulii, clarissimi et doctissimi viri, sociorumque ejus, Cerealis, Amantii, et Primitivi qui jussu Hadriani Imperatoris primo cæsi, deinde in carcerem reclusi, postremo incendio sunt traditi. In Martyrologio Romano ista adduntur: Cum nullo modo ab igne læsi fuissent, fustibus illiso capite martyrium compleverunt: quorum corpora Symphorosa, B. Getulii uxor, collegit, et in arenario prædii sui honorifice sepelivit. Verum hic nonnulla ipsis quatuor tribuuntur, quæ ad unum alterumve tantum spectare ex Actis certissime constat.

Tempus martyrii:

3 Tempus martyrii invenendum, cum Hadrianus Imperator esset Romæ, aut in urbe Tiburtina, ubi ejus cubiculum etiamnum ostenditur; cumque Sixtus I in Pontificatu Romano adhuc degeret. Proinde maxime opportunus nobis videtur annus vigesimus quartus supra centesimum, quando visitatis provinciis Romam rediit Hadrianus, sequenti anno iterum inde digressus, et anno CXXVII adhuc in Asia occupatus, quando Sixtus Romæ obiit iii Aprilis. Baronii calculus a nostro

hic enormiter differt: anno enim CXXXVIII, quo passus Martyres statuit, et cujus mense Julio Hadrianus obiit; non Sixtus, sed Hyginus jam Pontifex erat, juxta dicta nostra ad Catalogus veteres Pontificum Rom. ante Tomum I Aprilis et alibi.

4 Carolus Bartholomæus Piazza, in Sanctuario Romano, post relatum ad hunc diem x Junii memoriam S. Getulii et sociorum Martyrum; addit, festum S. Getulii celebrari in ecclesia S. Angeli in foro Piscario, ubi sacrum ejus corpus requiescit. Eodem modo celebrari ibidem ait festum S. Symphorose et filiorum, et eorum corpora ibidem asservari. Octavianus Pancirolius, in Thesaurio abscondito Urbis, regimine 10, ecclesia 50, asserit hanc S. Angeli in foro piscario ecclesiam restauratam a Papa Stephano juniore, secundum Baronium hujus nominis Tertio, sed passim melius dicto Secundo: qui anno DCCLII creatus est, post ejusdem nominis alium. Electum quidem, sed nunquam ordinatum, ideoque nec a veteribus numeratum. Illam autem dicit Pancirolius, ut ipsam ecclesiam sacris Reliquiis ditaret, elevarum corpora prædictorum, ab ea quæ eisdem primitus fuerat constituta via Tiburtina, sub nominibus SS. Getulii, Symphorose et septem filiorum. Eadem præclarè confirmat Fulvius Cardinalis pag. 175, ubi ista addit. Ceterum hæc sacra ossa, sub ara maxima ejus ecclesiæ condita. Pio IV Pont. Max. cum illud altare ad medium hemicycli parietem transferretur, detecta sunt; atque in loculum sive arcum fenestratam vitroque translucidam, ut populo ad pium cultum et venerationem statim diebus exponerentur, transposita. Cum vero sic præberetur occasio aliquid auferendi; Marianus Perbenedictus, Episcopus Marturanensis et Urbis Gubernator, eadem nunquam amplius visenda, anno MDLXXXVII marmoreo sepulcro inclusa reposuit... Sed etiam tunc viii fragmenta sacrorum ossium excepta fuerunt: et antea, scilicet anno MDLXXXIV, Gregorii XIII pia liberalitate sumpta inde alia erant, ut Tibur, ad novum templum Societatis Jesu ornandum, deferrentur... inter quas est Cranium S. Getulii. Hæc ibi, latius deducenda ad vitam S. Symphorose, cui est illud templum dictum. Aliquas etiam S. Getulii Reliquias in ecclesia S. Cecilie transtiberina, et alia S. Pauli haberi, indicat dictus Pancirolius. Denique Masinius in Bononia perlustrata, dicit S. Amantii Reliquias esse in ecclesia S. Francisci, sed eas hujus esse de quo nunc agimus, non continuo probamus.

E
corpora SS
Getulii, Sym-
phorose et fi-
liorum Romæ,et inde Tibur-
um cranium
S. Getulii de-
latum;

5 Difficultas aliqua hic enodanda occurrit. Ad diem x Junii in inscriptis est Martyrologio Romano S. Zoticus Martyr Tibure. Ubi Baronius in Notis remittit Lectorem ad hunc x Junii, quod ejus exemplo et nos fecimus. Iterum vero x Februarii referuntur SS. Zoticus, Irenæus, Hyacinthus et Amantius Martyres Romæ; et Baronius in Notis ait, in sua Bibliotheca esse eorum Acta pervetusta, in quibus martyrio coronati dicuntur sub Hadriano Imperatore et Licinio Consule. In Notis denique ad hunc x Junii asseruit, Getulium etiam Zoticum dictum reperiri.

periparam
Zoticus cum
S. Getulio
unus idemque
habitus,

A periri. Nos, ut tuto progredieremur, etiam dicta Acta ex MS. Boronii transcribenda curavimus; et reperimus auctorem, non absque incitia, seu potius temeritate, vera Acta S. Getulii immutasse, auxisse, et corrupisse. Nota ubicumque in veris Actis habebatur nomen Getulii, eo expuncto supposuit nomen Zotici: et quia in Actis solus ex incendio evasisse dicitur S. Getulius, ille omnes evasisse asserit; et Zoticum, loco Getulii positum, non x Junii, sed pridie Idus Januarias, seu die xii Januarii, coronatum esse; de quo Fulvius Cardinalis pag. 16 scribit, Tibure repertam hanc inscriptionem: Hic requiescit Zoticus Martyr, quod in Supplemento ad dictum xii Januarii poterit exactius examinari. Mirabiliora, imo incredibilia prorsus de S. Cereale in iisdem Actis, a Baronio laudatis, dicuntur, quousque ipse in eadem cum Hadriano Imperatore navi, atque in consortio SS. Andronici, et Probi et Taraci navigasset Hierosolymam, ibidemque esset juxta muros Hierusalem decollatus x Kalendas Decembris, atque a SS. Andronico, Probo et Taraco sepultus. Debuisset hoc factum esse anno cxxxii vel sequenti, quibus in Syria Hadrianus fuit et restauravit Hierusalem, Aetiam deinceps dicendam a suo nomine: atque ita Sancti isti per cclx annos super fuissent, x die Octobris sub Diocletiano et Maximiano martyrium passi, ut constat ex eorum Actis, quæ duplicia Græce et Latine habemus, suo tempore elucidandas: interim quæ in editionibus Surii extant, satis abundeque huic questioni decidendæ sufficient. Plura infra in Notis rejiciuntur, et quam male consuta sint illa Acta ostendunt, quæ S. Zotico fuerunt perperam attributa, ipsumque cum S. Getulio confuderunt.

ACTA MARTYRII

Ex pervetustis MSS. et Mombratio.

Temporibus illis, jam quasi tempestate remota, ab Adriano Principe hoc in mandatis declaratum fuit, ut in omnes civitates, tam amplas quam [parvas] a, sui Senatus vel Curiae ordo vulgaretur scriptus: Et dum fieret præceptio principalis, tanta sævitia, instigante suggestione diabolica, accenditur Adriannus, ut præciperet Christianos, ubicumque invenirentur, statim sibi offerri. Eodem vero tempore erat quidam doctissimus in omni lege divina, nomine Getulius, vir Christianissimus, territorio b Saviniensium, in c Gabiis civitate, non longe ab urbe Roma. Hic quotidie congregans apud se multitudinem Christianorum, victum atque alimenta omnibus eis præbebat; exponensque eis legem divinam, tam ex Græcia d quam ex Italiæ regione maximam multitudinem erudierat. Hoc dum cerneret universus populus e circumquaque, et prædicatio audita est, famaue B. Getulii percrebuit.

2 Quod cum audisset Adriannus Imperator, misso Cereale Vicario in prædictum locum Saviniensium, jussit eum teneri. Ad quem cum venisset Cerealis in Gabios, civitatem prædicti loci; invenissetque eum in domo sua sedentem, atque docentem Christianos, qui ad se confluerant, sicut erat solitus: f et illi ob ejus prædicationem magis ac magis corroborarentur in fide Domini nostri Jesu Christi; Cerealis dixit, ad eum: Audisti quod g Principes jusserunt, atque declaratum est universis? Cui beatus Getulius: Ergo jussioni principali obaudire oportet? Qui Cerealis dixit: Tuo ore dicito, si justum non est. S. Getulius dixit: Ergo collatio h operetur. Cerealis dixit: Da manus, et sacrificia diis. S. Getulius dixit: Nos oportet adorare Deum, Dei filium, qui est Principum Princeps, et ei obaudire oportet; non homini mortali et vermibus pleno. Cerealis dixit: Et Deus habet filium? S. Getulius dixit: Habet

plane, et fuit, et est; quia ipse est principium. Cerealis respondit: In qua doctrina aut signo agnosco ea quæ dicis mihi? Fac ut cognoscam eum filium Dei et Deum esse, quod pollicearis. S. Getulius dixit: Hoc scias, quia Verbum Dei, Deus, qui natus est ex Spiritu sancto et Maria Virgine, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex semine viri, sed ex Deo natus est Dominus, Evangelista testante, qui ait: Novissimis temporibus dignatus est venire, ut mortuos suscitaret, cæcos illuminaret, leprosos mundaret, mare pedibus ambularet, ventis et tempestatibus imperaret. Respondit Cerealis Vicarius: Et quomodo possum cognoscere hoc factum? edicito mihi.

3 Sanctus autem Getulius vocavit ad se fratrem suum, Amantium nomine, Tribunal, qui absconsus erat propter metum Adriani Imperatoris; et narravit ei omnia de Cereale Vicario: quia ante conspectum Adriani Cerealis et Amantius semper accepti fuerant. Tunc S. Getulius declaravit Cereali Amantium Germanum suum: qui cum vidisset eum, gavisus est gaudio magno. Tunc S. Getulius dixit ad Cerealem: Frater i, depone artes diabolicas; et induc patientiam Domini nostri Jesu Christi: quia ego, quem vides, reliqui k uxorem et filios, et facultates præsentis seculi in civitate Tiburtina, et quæsiivi veram atque æternam facultatem. Cerealis Vicarius dixit: Ego vero nec uxorem nec filios habeo, quos relinquam. Nam si est æternum aliquid, nolite abscondere mihi; et projicio homines, mortifero l ingenio plenos. S. Getulius dixit: Hoc est æternum, ut credas Christum filium Dei vivi, et idola manu facta projicias. Cerealis respondit: Quo ordine possum credere, ut nihil fucatum in me resideat? Dicit ei amicus ejus Amantius Tribunus: Ut baptismum percipias in confessione Christi, et habebis vitam æternam: et si reliqueris omnia, quæ temporaliter videris habere, centuplum accipies et vitam æternam possidebis.

4 Cerealis Vicarius dixit: Et quid impedit, ut pro Christo filio Dei sanguinem meum fundam? tamen nolite moras inducere donationi vestræ. S. Getulius dixit: Ergo suscipe quod bonum est, et jejuna, et penitentiam age, sicut et ego. Et indixerunt ei jejunium triduanum, donec responsum acciperet a Deo: et tota nocte in vigiliis et orationibus perstiterunt. Consummata autem tota vigilia noctis, audierunt vocem in unum omnes Sancti simul, qui aderant cum B. Getulio, et Amantius cum Cereale, dicentem sibi: Vocate ad vos m Xistum, Episcopum urbis Romæ, qui tradat baptismum. Itaque miserunt n ad urbem Romam, et accersito beato Xisto Episcopo, venerunt in locum territorii prædicti Saviniensium, in civitatem Gabios, in cryptam quamdam: et fecit secundum ordinem Christianorum, et catechizavit eum, et baptizavit in crypta prædicti oppidi. Eadem hora vidit Cerealis Spiritum sanctum descendentem super se, et confestim clamavit voce magna dicens: Ecce video lumen super splendorem solis, descendens super me. Igitur beatissimus Xistus obtulit pro unoquoque sancta libamina, et participati sunt omnes sacrosancti corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi, et confortati sunt: confirmavit eos in fide et constantia, gratiasque agens Deo, recessit ab eis.

5 Eodem vero tempore cœperunt Officiales Cerealem quærere, in eumque observationibus æstunare. Quidam autem, Vincentius nomine, Numerorum o Arcarius, venit ad civitatem Gabios, ut exactiorem auri publico nomine acciperet. Qui cum pervenisset ad eos, intuitus eum Cerealis dixit ei: Scias, quia nos causam amisimus temporalem, ut fruamur æterna, quia temporalia cum suis amatoribus, Re-

deinde advo-
cato etiam
Amantio

i
E k

instruitur
petitque fieri
Christianus.

Jejunant
simul et orant
triduo.

F m
n
Baptizatus
a S. Xisto
Cerealis.

Spiritum
sanctum

et Eucharis-
tiam susci-
pit.

Quæritur
Cerealis:

o

ges

A ges ac Imperatores, Principatus ac Potestates præsentis seculi, nihil et vanum esse cognovimus. Tunc Vincentius exclamavit voce magna, dicens : o Principes mundi, et reipublicæ gubernatores, quia seductus est dignitate fultus Vicarius, et dereliquit deos, quærens phantasmata. Et iratus valde citius cucurrit, et nuntiavit hæc Adriano, qualiter Cerealis Vicarius, pecunias reipublicæ non curans, factum se esse Christianum fateretur.

p Quo audito Adrianus eadem hora misit quemdam Licinium *p* Consularem, ut sibi Cerealem Vicarium præsentaret. Qui cum venisset in supradictum locum Savinensium, tenuit Cerealem simul cum B. Getulio et Amantio, sen et Primitivum : et mox scriptum direxit, quid de iis Adrianus fieri juberet. His auditis Adrianus hæc præcepit dicens, aut immolaret diis, aut certe incendio cremaretur.

q Sexta *q* namque Idus Martias die, qua lecta est jussio epistolæ Adriani Imperatoris, jussit Licinius in civitate Tiburtina tribunal sibi preparari; et prædictos Sanctos vinctos sibi præsentari. Cumque præsentati fuissent; talibus eos verbis aggreditur dicens : Cerealis, sic desperasti de vita tua, ut præcepta Principum, qui dominantur in universo mundo, contemnere videaris? Cerealis respondit : The-
B saurum, quem habui, perfecte tradidi pauperibus et Domino meo Jesu Christo, cui servire promitto, et vitam æternam frui credo. Licinius dixit : Si desideras vivere, an mori, dicito mihi. Cui Cerealis respondit : Ego si non desiderarem vivere, Christum non confiterer; nam sacrificium vestrum nihil est. Tunc iratus Licinius dixit ad B. Getulium : Sacrificate Deo Jovi et Marti; alioquin vitam vestram molo exhalare vos præcipiam. S. Getulius dixit : Non exhalabo vitam meam : nam si non fecero, magis magisque gaudebo : et subridens exultavit in Domino.

7 Licinius vero, accensus iracundia, jussit expoliari et cædi, dicens : Præcepta Principum contemnere nolite, et diis magnis obedite. Et cum diu caderetur B. Getulius, magnificans Dominum, voce clara dicebat : Gratia Deo Patri omnipotenti et Domino Jesu Christo, quia offero ei mundum sacrificium. Licinius dixit : Quod est sacrificium mundum? B. Getulius respondit : Spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit. Tunc Licinius dixit : Levate eos a terra, et date in custodia publica *r*. In oppido suprascripto fuerunt in carcere diebus viginti septem. Veniens autem *s* ad urbem Romam Licinius, nuntiavit omnia, quæ facta fuerant Adriano. Tunc, Adrianus, furore repletus, missis militibus jussit eos incendio tradi. Eductique sunt in fundo Capeolis in Salaria, ab urbe Roma plus minus milliario tricesimo *t*, supra fluvium Tyberim, ad partem Savinensium : atque hos ligatis manibus et pedibus, et lignis suppositis, igni tradiderunt *u*.

8 Sed nequaquam prævaluit ignis B. Getulium concremare; sed magis confortabatur in Domino; et solutis vinculis, in medium circumstantium, glorificans Dominum Jesum Christum Dei filium, ambulabat. Et milites quidem, videntes minime suam prævalere industriam, quod ignis eum minime consumere potuisset; eradicatis *x* vitium fustibus percutientes eum, colliserunt caput ejus *y* : qui invocans nomen Domini emisit spiritum. Cujus sanctum corpus collegit uxorejus, Symphorosa nomine, et sepelivit eum cum gloria et honore in prætorio suo Savinensium, in loco nuncupato Capris, in oppido supradicto trans fluvium superiorem, in arena-rio prædii sui *z*, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

a quo illæsus S. Getulius fustibus occiditur,

x
y
sepelitur a S. Symphorosa.

a Nisi hanc vel similem vocem (quæ tamen ubique deest) addideris, sensum nullum habebis; neque enim civitates aliæ Imperatoris erant, aliæ Senatus vel curiæ. Ordo autem iste tunc scriptus intelligatur, cum Roma iterum discessum Imperator parabat ad visitandas Provincias Asiaticas, sicuti visitaverat Europæos; et pro his jam visitatis fortassis scriptus Ordo iste fuit, etiam Christianorum persecutionem imperans.

b Savinenses sunt Sabini, notissimi populi, propriæ quidem ad dexteram ripam Anienis et Tiburis versus Apenninum; hic vero longius extenduntur ultra sinistram ripam Anienis, ubi urbs Gabii exstitit, ad viam Prænestinam xii milliariibus Roma dissita, ubi nunc locus Campo Gabio dicitur. Consule Latium Kircheri par. 4 cap. 1.

c MS. Baroni, in civitate Gavis, omissa mentione Savinensium seu Sabinorum, ut correxit Surius; qui nomen civitatis reticuit.

d Idem MS. Quamquam ex Græcia eruditus fuerat. Surius melius, tum ex Italia tum Græcia Christianos.

e Ita clare Mombrinius : MSS. quædam sic confuse legunt : Hoc dum cerneret universus populus et locus (forte, ejus loci) supradictorum prædicatio ejusdem oppidi Sanctorum audita est; cum tamen de solo Getulio hactenus fuerit sermo. MS. Baroni, æque confuse et magis contracte, ita habet : Dum cerneret universus locus, per sacra supradicta jussionis, nuntiaverunt Adriano Imp. Ita sæpius.

f Eudem MSS. Qui dum audirent ejus prædicationem, magis ac magis corroborati sunt, per ejus doctrinam, in fide D. N. J. C.

g Principes et Principum jussiones, ex frequenti sui seculi usu scribere potuit Julius Africanus, quando jam sæpe contigerat, ut plures simul, quæ Cæsares, quæ Imperatores regnarent : non item id potuit aliquis Actuarius Proconsularis tempore Hadriani, qui adeo non voluit ipse sibi eligere potestatis consortem, ut deliberaverit de relinquenda Senatui libertate eligendi successoris, etiam cum se mori sentiebat, teste Ælio Spartiano in Vita : sed et nonnulla alia hic occurrent, quæ facile videas ex Auctoris ingenio scripta.

h Collatio, Ciceroni idem, nec aliud est, quam Comparatio; hic largius sumitur, pro rationum utrimque pugnantium comparatione, seu disputatione sed amica. Ita Ambrosius, in 2 ad Timoth. 2. Collatio inter Dei servos esse debet, non altercatio.

i MS. Baroni, Depone minas diaboli.

k S. Symphorosam et 7 filios, qui ejus exemplo postea, 18 Julii, passi sunt.

l Ita corrigo, pro eo quod passim legitur, mortiferos et ingenio plenos.

m S. Nyxtus I sedit ab an. 117 ad an. 127, quo mortuus an. 10 Hadriani : colitur 6 Aprilis, ad quam edidimus ejus Acta.

n Similiter scribo miserunt, pro venerunt; quia hoc evidenter exigit sensus.

o Mombr. Numerus, MSS. Numerius, propter ultimæ syllabæ compendiarium notam, non satis intellectam. Sunt autem Numeri idem quod Cohortes, apud Ulpianum, Vopiscum, Ammianum etc. Arcarius vero dicitur Arcæ pecuniariæ Præfectus. Sic in vetustis apud Græcorum inscriptionibus, Arcarius Reipubl. Amerrinorum, apud Senulorem Arcarius Præfectorum nominantur. Fisci Præfectos media ætas dixit eos qui Principis ærario præerant.

p Forte L. Licinium Suram, qui an. 102 et 107 Consul ii et iii fuit : quando autem 12 Id fasti tacent; signum, quod alteri substitutus nomen fastis non dederit : malim tamen juniorem alium hic intelligere : qui simili-

liter

A *liter suspectas alteri nomen in fastis non habeat. Quoniam autem in Consulibus versamur, liceat hic addere L. Furium Curealem, Consulem an. 106, nostri fortassis Cerealis putrem aut patrum.*

q *MS. Baroni octavo Idus.*

r *Idem MS. addit in oppido Lavicano, sed hæc intrusa, uti sequentia, et spectant ad quemdam Zoticum, unde cœmeterium B. Zotici, via Lavicana a S. Leone Papa tertio instauratum.*

s *Idem MS. ab urbe Roma: sed contra omnem sensum.*

t *Idem MS. via Lavicana milliario decimo, et amisit fluvium Tiberim. Ado milliario decimo tertio.*

u *Idem MS. addit: Nullatenus vero tangebatur eos ignis: quo magis corroborationem et confortabantur. Tunc soluti sunt. Hoc videntes milites eradicationis fustibus vinearum, capita eorum percutientes, occiderunt Zoticum et Amantium: Primitivum tenentes, duxerunt in viam Prænestinam, ad invidiam Christianorum, juxta civitatem Gavis, ut eodem loco capite caderent. Qui decollatus est et*

jactatum corpus in lacum Gavis. Cujus corpus col- D
legit beatus Exuperantius Presbyter de aqua, et sepelivit in arenario, sub die sexto Kalendas Maji. Hæc ibi. Is dies est xxvi Aprilis, quando ex Martyrologio S. Hieronymi et aliorum dedimus SS. Primitivum et Aurelium Martyres Romæ. Sed quoniam ille sit qui hic aliis tribus adjungitur, nescimus judicare. Qui hic relatus est Zoticus, eum esse S. Getulium supra diximus. At loco Gavis est legendum Gaviis, de quo supra egimus.

x *Hanc voculam Vitium accipio ex præd. MS. Ecce grapha nostra habebant, iterum: Mombrinius, neutrum scripsit.*

y *Eadem MSS. addunt, cum securi, quod melius abest apud Mombrinium.*

z *Idem MS. addit, pridie Idus Januarias, ubi frequenter cum filiis suis vigilas et orationes celebrabat, cum beato Exuperantio Presbytero. Colitur S. Zoticus Martyr Tibure pridie Idus Januarias, uti supra diximus, ubi eum a S. Getulio alium statuimus.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

B **MAMMARIO PRESBYTERO, FELICI ET VICTORIANO E**
DIACONIS, ALBINO, DOMATO, LIBUSO, LAURENTIO,
FAUSTINIANO, ZIDDINO, CRISPINO, LEUCIO, FAU-
STINA, FAUSTA, FAUSTINO, ET DUOBUS SOCIIS,

BESECHII ANFORIÆ IN NUMIDIA.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Actis, loco, et tempore certaminis.

ANNO CCLIV.

Inter plures
Africæ Marty-
res, quorum
Acta latent,

C **I**n antiqua orbis universi apud Romanos divisione, tertia pars censebatur Africa; eaque aut Græca, et in regimine Ecclesiastico suberat Patriarchæ Alexandrino; aut Latina, et erat subjecta Romano Pontifici, atque in antiquis Fastis solum Africæ dicebatur, Metropolim habens Carthaginem, et sic una censebatur Ecclesia et provincia. Hujus rei testis est S. Cyprianus, Carthaginensis Episcopus epistola XLV, his verbis: Latine fusa est provincia; habet etiam Numidiam et Mauritanias duas sibi coherentes. Jam quomodo istæ fides Christiana orthodoxa primis Christi seculis floruerit; ex quamplurimis Martyribus, quos in hoc opere nostra singulis fere diebus proferimus, cognosci potest. Sed quod dolendum est, quia illæ regiones primum a Vandalis, deinde a Muhametanis fuerunt occupatæ et hactenus detentæ, paucorum Acta Martyrum possumus proferre. Aliqua damus Colonia ad nos missa, plane talia, qualia deinde accepimus ex insigni Legendario Cœnobii Boderensis in Westphalia, unde ea acceperit olim Grothasius noster, cujus et manus esse videtur; potuit tamen etiam aliunde accepisse. Eadem habemus ex codice MS. monasterii Raben-vallis Canoniarum Regularium prope Bruzellas, sed hinc inde contracta.

hæc damus ex
2 MSS.

Memoria in
fastis.

2 *Eorum memoria inscripta est Auctario ad Usuardum Græcum, aut certe Carthusianorum Colonien-
sium an. MDXV et MDXXI creuso, his verbis: Mam-
marii Presbyteri, sancti senis nonaginta duorum
annorum, et sociorum ejus, Felicis et Victoriani
Diaconorum, Libosi Prioris civitatis, Donati,
Albini, Laurentii, Faustiani, Ziddini, Crispini,
Leucii, Faustinae et Faustini sponsi ejus. Horum
omnium capitibus, tempore Valeriani et Gallieni*

(post equuleum, lampades lateribus applicitas, et ungulas) cute capitis excoriata, cassides ignitæ impositæ sunt. Deinde in carcere ab Angelo consolati, rursumque educti et in ignem missi, sed minime læsi, in craticula assantur, nervis crudis usque ad effusionem viscerum cæduntur, tandemque ictu gladii martyrii palmam adipiscuntur. Eadem, sed aliquanto contractius, habentur in Martyrologio Germanico, quod Petrus Canisius Dillingæ av. MDLXXXI excudi curavit, et sub av. MDXCIX recudi: sed in his omittitur Fausta, Faustini sponsa, a qua est Faustina distinguenda, et adjungendi duo socii, quia infra dicuntur sedecim martyrio coronati. Philippus Ferrarius habuit Kalendarium Gallicum, ex Lotharingia acceptum, in quo nihil circa tempus et locum dictorum Martyrum haberi fatetur; et tamen audacter in suo Catalogo Generali ad hunc x Junii scripsit; In Gallia sanctorum Martyrum Mammarii Presbyteri et sociorum. Hinc audacior factus Andreas Saussayus, in Supplemento Martyrologii Gallicani, ista scripsit. In Lotharingia Natalis S. Mammarii et sociorum Martyrum, quos in una confessione summe Deitatis persistentes, ferus persecutor trucidavit. Vera hujus Passionis palæstra in MSS. Besech, atibi Boseth appellatur, quam ad Provinciam Africæ Proconsularem pertinere in Notis docebo: ad eandemque Africam certo spectant civitates ibidem nominatæ, Vaga et Lambesa: quas in Hispania nemo nisi somnians quæret cum Tamayo.

F

Palæstra, non
Gallia aut
Lotharingia.

sed Besech in
Africa.

3 *Tempus Martyrii notant Acta, Valeriano et Gal-
lieno Imperatoribus, quod esse cuperrunt, Gallo et
Valusiano in Mæstia cæsis anno CCLIII exeunte. Apud
Canisium annus apponitur ducentessimus sexagesimus.*

Tempus Mar-
tyrii:

Henschenius

A *Henschenius maluisset annum cclviii, quo Romæ occu-*
buerunt Martyres SS. Sixtus II Papa et Laurentius
Dioconus; in Africa vero S. Cyprianus Episcopus
Carthaginensis, M. Aurelio Memmio Fusco, (in Actis
S. Cypriani Tusco) et Pomponio Basso Consulibus.
In Actis ejusdem S. Cypriani appellatur, Valerius
Maximus Proconsul, qui hic simpliciter dicitur Maxi-
mus Præses, successisse Proconsuli Anulino. Ita
tunc satis prudenter Henschenius; nam ad certiore
calculum firmandum necdum prodierat Tomus iv Am-
lectorum Mabilionis, anno primum 1685 in lucem da-
tus, cum ille obierit 1681. Eo in Tomo Acta hæc, ex
Codice S. Galli sumpta, primum locum occupant, eo
certe honore dignissima, et talia ut maxima parte videri
debeant ex Proconsularibus Actis collecta; sed inter
transcribentium manus nonnihil variata: sic tamen ut
et illa ex nostris MSS. et hæc ex illis egregium pos-
sint lucem accipere: et maxime quoad annum Marty-
rii. Prima enim quæstio in MS. Sangollensi, quo
usus Mabilio, dicitur habita, Quinto Idus Majas, lu-
cescente quinta Feria. Exigit hic concursus litterarum
Dominicæ A, quæ Valeriano et Gallieno Imperanti-
bus notat annum ecliv: et hoc præcise anno M. Vale-
rius Maximus, anni immediate præcedentis Consulatu
defunctus, potuit mitti in locum Anulini. Hunc quidem
Fasti Consulares nusquam hic nominant (visi forte sit
Vettius Aquilinus, Consul anni cclxix) credibile est
tamen a Volusiano Augusto, qui uno cum prædicto
Maximo Consulatum anni cclm inierat, in Masiam
proficiscente substitutum alium, qui porro Consulatum
cum Maximo gerveret, hunc scilicet Anulinum: atque
ita simul anno uno Romæ Consules, in Africa autem
anno sequenti Proconsules successive fuerint Anulinus
et Maximus, Qui deinde Maximus an. cclvii functus
altero Consulatu, denno missus in Africam sit Pro-
consul, ex Actis S. Cypriani notus, pro an. cclviii.
¶ His tam apte coherentibus, nihil est quod ma-
gnopere nos moveat contraria Mabilionis sententia,
annum huic Martyrio assignantis ccciv, qui similiter
habuit Dominicalem litteram A. Processit tamen pru-
denter Mabilio ex MS. Sangollensi, quod solum præ-
oculis ei fuit, et incipit: Maximiano et Gallieno Im-
peratoribus; ubi ipse pro Gallieno censuit legendum
Galerio. Etenim in horum tempora haud inepte qua-
drabat Anulinus, Consul anno cccxv, et an. ccciv
Proconsul Africae; de quo Optatus Milevitanus, an.
ccclxx florens, scripsit, ut ante annos sexaginta et
quod excurrit illuc misso, ad persecutionem Christia-
norum: cujus etiam mentionem fecerat Henschenius ad
Vitam S. Proculi Episcopi Perouensis xxv Martii, et
a successoribus nostris iterum fiet ad Acta S. Crispi-
anæ, danda v Decembris. Poterat etiam Mabilio in sua
sententia confirmari, cum num. 9 legeret, quod Maxi-
mianus jussit Maximum Præsidentem ordinari: quod
etiam habet Coloniense MS. Sed quomodocumque no-
men Maximiani istie pro Valeriano irrepserit; vel
etiam nomen unicum pro duobus in principio nominatis,
tuto vero Actorum decursu solum sub generica Impera-
torum appellatione indicatis, non facile direro; ritum
tamen subesse persuadeor, ob nostrorum duorum MSS.
consectum in principio contra unum Sangollense, con-
nectente duos nimirum disparatos Maximianum et Gal-
lienum. Si cui tamen aliter videatur, poterit is hosce
Martyres cum Mabilione ad initium seculi iv referre.

ACTA MARTYRII.

Ex MSS. et Mabilione.

^a Sub Valeriano et a Gallieno Imperatoribus exiit
 edictum tale persecutionis, per regiones et civitates,
 ut qui Christianus fuisset inventus, ignibus trade-
 retur. Tunc ^b Anulinus Proconsul jussit Alexandrum
 Junii T. II

Præpositum cum militibus in partes Numidiæ dirigi, D
 ut nomen Christi colentes, ferro victos, ante tribu-
 nal Judicis adduceret. Cumque venisset in civitatem
 c Vagensem, nuntiabatur ei de Venerabili Mamma-
 rio, quod esset Christianus: et jussit eum vinctum
 ferro præsentari. Qui cum adduceretur, dixit ad
 eum: Tu es malorum et sceleratorum auctor, qui
 homines tibi aggregasti, et a sacrificiis deorum pro-
 hibuisti? Quod nomen habes, aut quot annorum es?
 Sanctus vir respondit: Quod primum est, Christia-
 nus sum, ab hominibus vero Mammarius appellor.
 Si cupis ætatem meam scire, ego sum annorum cir-
 citer nonaginta trium. Comes dixit: Quare insanis,
 et non obedis Imperatoribus, ut offeras diis nostris
 sacrificium? Qui respondit: Numquam sacrifico
 dæmoniis, sed uni Deo, qui fecit cælum et terram.
 Comes inquit: Habes alios tecum? Vir sanctus ait;
 Sunt viri Christiani, qui mecum baptizati sunt in
 civitate d Lambesa, unde et ego natus sum. Comes
 inquit: Jubeo tibi ut nomina eorum mihi in foro
 scriptis dicas. Et ille ait: In domibus suis eos in-
 venies: non sunt occulti.

2 Jussit igitur Comes militibus triginta in civi-
 tatem Lambese pergere: qui venientes in locum,
 qui dicitur Ad-centum-arbores, ibi invenerunt Fe-
 licem Diaconum, Albinum et Donatum: et con-
 strinxerunt eos ferro: et ingressi civitatem prædi-
 ctam, invenerunt in sancta ecclesia Victoria-
 num Diaconum, cum Liboso Priore civitatis: et
 ligatos ferro ad Comitum duxerunt. Qui interro-
 gans eos ait: Christiani estis, aut e Pagani deos co-
 lentes? Felix Diaconus respondit: Omnes quos
 vides ferro vinctos, una voce respondemus tibi,
 quia Christiani sumus. Comes inquit: Quis est au-
 ctor inter vos? Sancti Dei dixerunt; Primo Do-
 minus Deus: secundo loco, qui tibi respondit, pro
 nobis Mammarius f Pater noster, qui nos regene-
 ravit ex aqua et Spiritu sancto g. [Comes dixit:
 Ergo mori vultis, quam vivere? Sancti Dei dixe-
 runt: Non mori, sed vivere in vita æterna.] Co-
 mes interrogavit, dicens: Sunt aliqui qui vestram
 religionem colant? Illi dixerunt: utique sunt in
 civitate h Tainugadi. Comes dixit: Quæ sunt no-
 mina eorum? S. Mammarius inquit: Ibi eos in-
 venies. Felix Diaconus dixit: Noli, Pater bone,
 occultare oves de thesauro Christi: dic nomina
 eorum.

3 S. Victorianus ait: Nomina i eorum sunt, Lau-
 rentius, Faustinianus, Zildinus, Crispinus, Leu-
 cius; quos omnes in domibus suis invenies, ut dixi-
 mus. Tunc Comes jussit milites viginti ad eos
 dirigi: qui venientes in eodem loco, eos compre-
 henderunt. Et cum ducerentur, in Vicum k Tigisi
 ingressi sunt, et invenerunt B. Faustinam, quæ
 etiam se offerebat dicens: Sum Christiana. Ipsam
 quoque ligaverunt cum ceteris, qui Christum con-
 fitebantur: qui deducti in civitatem Vagensem, re-
 præsentati sunt Comitum. Comes dixit eis: Cujas
 religionis estis? Christiani, an diis servientes?
 Sancti responderunt: Religio nostra a Patre nostro
 Mammario requiratur. Quibus Comes ait: Ergo
 cupitis cum eo perire? Illi dixerunt: Non utique
 perire, sed vivere in æternum. Ipse vero dixit:
 Miseri, nolite in vana maleficia istius hominis
 sperare, qui ex multo tempore vitæ suæ jam de-
 lirat. Sancti autem quasi ex uno ore respondentes,
 dixerunt: Tu deliras, iste enim nos semper bonum
 docuit, et docet in Domino Jesu Christo, et in
 ipsius arbitrio pendet, quid de nobis fieri debeat.
 Comes dixit: Ergo parastis vos magis ad mortem
 quam ad vitam? Illi dixerunt: Fac quod vis, jam
 nos olim parati sumus tua supplicia sustinere.

4 At ille dixit: Ego vos dirigo ad Anulinum
 Proconsulem,

EX MS.
 Comprehen-
 duntur S.
 Mammarius,
 c

d

Felix, Albi-
 nus, Donatus,
 E

e
 Victorianus,
 Libosus,

f

g

h

i

J
 Laurentius,
 Faustinianus,
 Zildinus,
 Crispinus
 Leucius,
 Faustina,
 k

annus 254

potius quam
 304.

EX MSS.
Fausta,
Faustinus,

A Proconsulem, et ipse de vobis consultum ferat. Sancti dixerunt: Ergo festina^l, quid nos destines? Et nos nunc festinamus ad coronam illam pervenire. Tunc Comes, his gestis descriptis, jussit eos, ferro vinetos ad Anulinum Proconsulem cum multitudine militum deduci. Et ecce B. Fausta una cum sponso suo Faustino clamabant, dicentes: Et nos Christiani sumus. Quos milites tenentes et alligantes cum Sanctis, [recluserunt in carcere Vagæ civitatis, usque dum audiverunt de eo in civitate l Boseth Anforaria esse: deduxeruntque eos ad eandem civitatem. Tunc nuntiatur Anulino Proconsuli, et jussit eos in ima carceris recludi]. Post dies autem aliquot jussit Anulinus præcones per regiones ire et civitates, ut ad spectaculum venirent Sanctorum. Audientes autem universi populi, undique ad spectacula veniebant; et qui venire nolebant, ab Officialibus urgebantur,

m
constantes
in fide,

5 Die autem m quinto Idus Majas, lucescente quinta feria, jussit Proconsul sibi tribunal præparari: cumque sedisset, jussit statim sibi Sanctos præsentari, quibus et dixit: Qui estis? aut quo genere oriundi? aut quam colitis religionem? Sancti dixerunt: Qui simus, vel quo genere oriamur, vel quam religionem colamus, a Patre nostro Mammario discere babes n, quia nos tibi ante eum non possumus loqui. Anulinus Proconsul dixit: De quo dicitis? S. Mammarius inquit: Ego sum, de quo dicunt. Et ille ait: Quot annorum es? Vir Domini respondit: Annorum sum circiter nonaginta trium et mensium sex. Proconsul dixit: Hodie complebuntur, nisi sacrificaveris. Sanctus vir ait: Nos omnes Christiani sumus: multam substantiam hujus seculi relinquentes, quia in cælo vivere quærimus. Ut quid tibi genus nostrum inquirere? Proconsul ait: Cui vos, miseri, spopondisti? Sacrificante Diis nostris, aut in religione vestra permanere videmini. Vir Sanctus ait: Domino Jesu Christo sacrificamus o, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt; huic Deo credimus et servimus. Tunc Anulinus jussit eos in eculeo suspendi, et lampades ad latera eorum applicari, et corpora eorum ungulis dissipari, vel sic ut eos posset ad culturam deorum convertere. Cumque hæc paterentur, una voce clamabant: Domine Jesu Christe, miserere nobis in tribulatione, quam vides nos pati et cruciari: quia tua opera sumus; et a te fabricati, imaginem et veritatem tuam portavimus: sed secundum peccata nostra, talia patimur tormenta, quia numquam bene egimus in hoc seculo terreno. Statimque ut audita est vox eorum, eculei comminuti sunt, et lampades extinctæ: manus quoque p ministrorum aruerunt et Sancti sine lesione in medio eorum apparuerunt. Anulinus dixit: O maleficiorum artes q, ut talia in conspectu meo facitis! Sancti dixerunt: Non hæc nos fecimus, sed Dominus noster Jesus Christus, qui te supplantavit cum patre tuo diabolo et angelis ejus in ignem devorationis, ubi et fletus et stridor dentium. Præsul inquit: Ergo mihi est ista poena præparata? Vir Dei respondit: Utique vobis et omnibus qui idolis sacrificant.

excoriantur
capita,
cassides
ignite im-
ponuntur:

r

s

6 Ille furibundus ait: Jubeo sceleratos hos capitibus cute excoriari, et super plagas eorum cassides ignitas r imponi, et dentes eorum evelli. Cumque jussa Præsidis implerentur, Sancti cum gemitu et dolore exclamabant, dicentes: Domine, intende vulnera nostra, quia male torquemur in his pœnis. Proconsul vero jussit eos in carcerem concludi, et eis tormenta in quibus deficerent præparari. Cumque in ima carceris reclusi essent, Angelus Dei visitavit eos, et tenebras immensa luce fugavit s, fetoremque teterrimum suavitatis odore mutavit.

Unde gavisī psallebant, dicentes: Deus laudem D nostram ne tacueris. quia os peccatoris et dolosi super nos apertum est, et debellaverunt nos gratis: pro eo ut nos diligerent detrahebant nobis. Tu Domine spes nostra, ne confundas nos, quia in te speravimus: tu es adjutor noster, et refugium nostrum, miserere nobis Deus in die necessitatis.

ab Angelo
comfortantur.
Ps. 118, 4

7 Post dies autem multos jussit Anulinus Proconsul iterum tribunal præparari, et Sanctos de carcere ad se educi, quibus et dixit: An circa vos cogitastis, ut salutem a me recipiatis, et indulgentiam Imperatorum? Sancti responderunt: Indulgentiam a Domino petimus, ut in futuro accipiamus vitam æternam. [Anulinus] Proconsul dixit: Videtis qualia vobis tormenta præparantur, in quibus male deficiatis. Illi dixerunt: Fac quod nobis præparasti, noli nobis verbis t intimare. Qui dixit ad eos: Quanti estis? Sancti responderunt: Sedecim u sumus in unum collecti, Dominum nostrum Jesum Christum colentes. Proconsul inquit. Ergo magis cupitis mori quam vivere? S. Mammarius ait: Si vitam non exquireremus a Deo, non essemus ei consecrati. [Anulinus Proconsul dixit: Jubeo sceleratos istos in ima carceris iterum recludi, donec iterum nova eis tormenta præparentur]. Tunc Anulinus jussit thermas succendi septuplo quam solebant. [Cumque jussa complerentur jussit eos de carcere educi: quibus ait: Cupitis vivere an mori? Responderunt: Si mori non cuperemus, olim tibi acquiesceremus: ut corpus nostrum non dilaniaret tormentis. Anulinus Proconsul] jussit eos ad Thermas duci ut ibidem igne cremarentur. Georgius x autem et Menas, Priores Officiorum, dum aperirent valvas y thermarum, igne prosiliente combusti emiserunt spiritum: Sancti vero cum triumpho ingressi psallebant in medio ignis. Anulinus fremens in eos, jussit valvas ocludi, ut ab igne consummarentur. Et cum hoc factum esset, post triduum Sancti z apparuerunt ab igne illæsi, et psallentes a militibus inventi sunt: et cælitus lumen circumfulserat eos, et nimius ardor conversus est in magnum refrigerium. Milites autem videntes mirabilia quæ facta sunt, et ipsi crediderunt. Audiens Anulinus eos esse conversos, direxit alios; et jussit Sanctos adduci ad se, quibus dixit: Quas artes maleficiorum scitis, ut hos seduceretis? Qui responderunt: Nos malefici non sumus; tu potius seductor malorum a es.

t
u

illæsi ab igne,
E

x

y

z
convertunt
milites:

a

F
in craticulo
illæsi

Ps 65, 12

Mat. 7, 7
Mortuum
resuscitant:

8 His auditis ira repletus jussit eos in craticula assari, sed cum per Dei virtutem permanerent innocui, una voce dixerunt: Gratias tibi agimus Domine Jesu Christe; quia in nobis impletum est, quod in libro Psalmorum [scriptum est]; Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium. Mortuus autem quidem ferebatur per plateam, et jussit Proconsul corpus ad se adduci, et dixit ad Sanctos: Si in verum Filium Dei confiditis, quem vos dicitis magnum esse; in nomine ipsius mortuum suscite. Sancti dixerunt: Ipse Dominus dixit: Petite et accipietis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis. Et nos petimus et oramus: et quodcumque voluerimus, statim exaudiet servos suos. Proconsul dixit: Quid verbis mecum loquimini, rebus manifestate mihi, et probabo sermones vestros. Tunc Sancti genua flectentes, orationes faciebant, dicentes: Domine Jesu Christe, exaudi orationes nostras, et in tuo nomine adolescens surgat: et videant et mirentur, quia tu es Deus solus in secula seculorum. Completa oratione dixerunt omnes, Amen: et statim commotus est locus, et mortuus surrexit: et ait ad Sanctos. Orate pro me, quia magnus est Deus Christianorum, et non despicit quærentes se. Pro-

consul

A consul hæc videns dixit : O malæ artes ! quis vos docuit , ut tanta faciatis ? Dii enim nostri nihil vobis possunt nocere . At illi dixerunt : Dii vestri lapidei manu hominum sunt facti , unde et cum eis peribitis sine fine in igne æterno . Cum hæc Sancti dicerent , diabolus in aere clamabat : O inquit , Sancti , per vos de hac civitate ejicior ; et contra eos qui Christo credunt , prævalere non possum . Anulinus autem in ipso momentourbationis diaboli cecidit et expiravit β , et corpus ejus a volucris comestum est . Tunc assessor ejus jussit Sanctos in carcerem retrudi , et intimavit Imperatoribus gesta eorum , eo quod essent Christiani et suam religionem non colerent .

β

γ

9 Audiens hæc γ Valerianus , jussit Maximum Præsidem in eo loco ordinari . Sedente autem eo pro tribunali in civitate Boseth jussit Sanctos sibi præsentari , dicens : Quid de salute vestra cogitatis ? Cupitis vivere juxta præcepta Imperatorum , ut in dulgentiam habeatis ? Ecce mors et vita vobis præparata est , quod vultis eligite . Cui Sancti responderunt : Fac quod tibi præceptum est , nos enim nullo modo seducere potes . Præses Maximus dixit :

B Videte quantum vos patior , et in quantis sustineo : et illudere me non potestis . Illi vero dixerunt : Fac quod tibi in nobis videtur , et noli adversus servos Dei dubitare . Tunc Præses jussit eos δ extendi , et nervis crudis cædi , quousque viscera eorum effunderentur : et cum nihil eis nocere posset , jussit eos in carcerem recludi . Sancti vero cum recluderentur , orabant , dicentes : In auxilium nostrum tu Domine intende , ut liberes nos ab his tormentis . Post aliquot autem dies jussit Præses sibi tribunal præparari , et Sanctos Dei suis conspectibus præsentari : quos sic allocutus est , dicens : Qui apud vos cogitatis ? Illi una voce dixerunt : Multa dæmonia in te apparent , sed nullo modo nos seducere poteris : per nos enim Deus benedicitur , per te autem et ministros tuos diabolus colitur . Maximus inquit : Jam sacrificate diis nostris , et nolite Deum vestrum nominare , sed Deos nostros . Sancti dixerunt : Numquam tibi bene sit , qui putas , quod mens nostra immutari possit a cultura Christi . Præses ait : Nescitis quod tormenta pejora vobis præparantur , in quibus deficiatis ? At illi responderunt : Noli nos verbis illudere : præpara quod vis : parati sumus sustinere pœnas quam sacrificare idolis tuis . Præses hæc audiens , jussit digitos de corpore abscindere , et eorum maxillas lapide contundi : illi autem orantes una voce dixerunt : Gratias tibi agimus , Domine Jesu Christe , qui nos confortare dignatus es , ut supplicia inimici portemus . Maximus Præses ait : Quare animas vestras ε traditis ut cruciemini ? Sancti dixerunt :

C Anima nostra non cruciatur , sed corpus nostrum : quia scriptum est ; Ne timueritis eos qui occidunt corpus , animam autem non possunt occidere : sed eum potius timete , qui potest et animam et corpus mittere in gehennam . Ipse est , qui mortificat et vivificat , Dominus Deus noster . Præses inquit : Quid prosunt vobis verba ista ? Sacrificate diis . Illis responderunt : Uni vero Deo sacrificamus , qui te , impie et scelerate et omnis malitiæ princeps , in æternum perdet , qui nos cogis dæmonibus sacrificare . Præses autem eos jussit in carcerem recludi , et clavos ζ acutos sub pedibus eorum infigi , donec eis tormenta præpararet .

ε

ζ

10 Altera autem die jussit eos sibi applicari , quibus dixit ; O auctores maleficiorum , sufficere jam vobis debet tanta requies . Illi vero dixerunt : Nos iniquitatis auctores non sumus , unum enim habemus Deum , et filium ejus Jesum Christum , natum de Spiritu sancto . Nam et vos dæmones colitis , summum vero Principem despicitis , qui vobis ani-

mam et spiritum plasmavit , et honorem potestatis dedit , et adhuc eum blasphematis . Præses dixit : Ergo omnia nostra vester Deus fecit , quæ vos dicitis ? Sancti responderunt : Inimice , non intelligis , quia Deus cælum et terram , mare et omnia quæ in eis sunt fundavit , et terminum eis posuit . Nam dæmonia quæ colitis , non cælum et terram fundaverunt , aut mortuura suscitaverunt , aut cæcum illuminaverunt , aut abyssum constituerunt , aut stellas firmaverunt . Quid ergo colitis lapides et figmenta , manibus hominum fabricata ? Præses ait : Nolite jam multum delirare , quia verba ista vobis non proderunt . Qui dixerunt : In isto seculo non prosunt , in futuro autem proderunt nobis in vitam æternam . Ille vero dixit ad eos : Si non sacrificaveritis morte moriemini . Sancti dixerunt : Non est mors sed vita æterna perpetua , ad quam desideramus omnes pervenire . Tunc Præses jussit eos in eculeo suspendi , et exungulari , et super plagas eorum salem , acetum et calcem superaddi , et de nervis crudis supra cædi , ut in pœnis deficerent , et per eos alii metum haberent , et nomen Christi non colerent , sed præceptis Imperatorum obedirent . Cumque hæc Sancti paterentur , et eis omnia supplicia applicarentur , una voce clamaverunt dicentes : Domine Jesu Christe , Fili Dei vivi , exaudi nos petentes consolationem quam expectavimus a te , et da nobis [fortitudinem] contra tyrannicam et diabolicam potestatem , quia tu es Deus misericors ; et exaudi nos in tribulatione , quam patimur ab isto impio et scelerato , qui nomen tuum non agnoscit . Rex Regum et Dominus Dominorum tu es , Deus in cælum sursum et in terra deorsum . Tunc jussit eos deponi , et dixit : Jam isti incipiunt sentire pœnam ; quæramus et alias in quibus plus deficiant . Sancti dixerunt : Petimus a Domino , ut numquam deficiamus ; sed in pœnis , quas nobis præparatis , fortes esse valeamus .

eculeo suspendi torquentur :

E

11 Ille his auditis fremens dixit : Si non eos perdidero ex urbe hac , multos separabunt a sacrificio Deorum nostrorum . Et cum hæc dixisset , jussit talem sententiam ex tabella recitari . Qui Imperatorum præcepta contempserunt , gladio eorum animas interfici η placet . Igitur Sancti Dei dixerunt , Deo gratias , quia hodie in cælis coronamur . Tunc educti sunt foras civitatem Boseth [Amphoraria] ad dimidium milliaria[m] [semis] et in media segete dolore vulnere deficiens , cecidit B. Mammarius , et illic eadem hora decollatus est . Alii quoque θ sequacium ejus numero quindecim , ipso die in loco montuoso percussi pro fide Christi , palmam martyrii adepti sunt [hora sexta] iv Idus Junii . Tunc Maximilla Senatrix et Lucianus Presbyter occulte sepelierunt eos , una cum S. Mammario in pace , in cœmeterio uno , benedicentes Dominum ; cui est honor [et imperium] , in secula seculorum . Amen .

capite plectuntur ?

F

θ

ANNOTATA D. P.

a MS. Sangall. Maximiano et Gallieno , ubi in alterutro nomine certus est error : ego in primo , Mabilio in secundo erratum putat .

b Utriusque temporis hoc martyrium adscribas , haud difficile credes , utroque tempore fuisse claros hoc nomine viros .

c Vaga duplex est , alia in Mauritania Cæsareensi , Ptolomæo lib. 4 cap. 2 ; ejus Episcopus Privatus subscripsit Collationi Cæsareensi ; alia in Numidia , Ptolomæo lib. 4 cap. 3 , ejus Episcopus Libosus est apud S. Augustinum lib. 3 contra Donatistas cap. 3 , haud procul a Cirta , nunc Constantia . Et hanc Vagam hic intelligi arbitramur .

d Lambesa urbs Episcopalis Numidiæ , ejus Episcopus

nervis crudis cæduntur :

δ

digitorum abscissione ,

Mat 10, 28

et clavis cruciantur :

A scopus Januarius subscripsit Concilio Carthaginensi sub S. Cypriano. Ptolomæo lib. 4 cap. 3 dicitur, Numidiæ novæ Lampesa legio Augusta tertia.

e Pagani primum dici sub Constantino Magno cœperunt : hoc ergo ex sui seculi usu, non autem ex Proconsularibus Actis Auctor habuit.

f MS. Sangall. Papa noster. Hinc querit Mabilio, fueritne Episcopus, S. Mammarius? respondetque non fuisse : quia et in Actis SS. Juliani et Basilissæ 9 Jan. num. 53 S. Antonium Presbyterum, Papam nominare dicuntur 7 Pueri : ubi tamen in MS. Luxor. Papatem legi notat, idque probat magis.

g Hæc verba deerant MS. Coloniensi seu Bodecensi, suppleta ex Sangallensi : quod deinceps indicabunt []. Sic autem, quoties Coloniense legis, etiam Bodecense intellige.

h Tamugadi. Ita Sangall. MS. at Bodecense, at Ruber Vallis, Tamvirogadi, uti et Tigisi vicus in eadem Numidia inter Lambesum et Vagam MS. Colon. Camugadi.

i Hic quoque Mabilio querit, quomodo Christianorum nomina prodant hi Martyres, quod nefas esse S. Cyprianus respondit Judici, id postulanti : recte autem solvit questionem, ex vario sensu Martyrum, zelo fidei et confessionis arstantium : sic multi non dubitarunt ultro se offerre tribunalibus, quod tamen, in suis Actis Cyprianus ait, disciplina prohiberi, sive communi Christianorum praxi.

k τὸ vicum deest in Sangall. MS.

l Deerant hæc omnia in MS. Coloniensi, ubi etiam pra Boseth, dum illud infra reuerit, scribitur Besech : sed meliorem esse Sangallensis MS. lectionem probat Palatinus Episcopus Rosethensis in Collat. Carthag. cap. 126 nominatus. Putatur autem Besechum esse in Provincia Proconsulari : videturque ea civitas, quam Carthago a S. Paulo ex antiqua notitia Africæ, Bobitam minus recte nominat.

m MS. Colon. solum dicit, Die ergo statuta.

n MS. Sangall. hæc ita habet : Quod sumus, audi ; vel quo genere orimur, agnosce. Religionem colimus cum Patre nostro Mammario, unum Deum : quia nos non possumus tibi loqui ante eum.

o Hæc verba probant Martyrum fidem explicitam de Christi divinitate, etiam ante Arium ; idemque insinuat Pontius in Vita S. Cypriani, quem Christi et Dei Pontificem vocat : non enim nisi Deo sacrificium aut Pontifex competit.

p MS. Sangall, Manus militum duratæ sunt.

q Idem. Articula quasi diminutivum ab Arte. Infra vero num. 8 ubi Colon. habet quas artes ; Sangall. Quod articulum? et iterum O malorum articula, ubi hic est, O malæ artes?

r Ibid. deest, ignitas.

s Ibid. Et ubi erant tenebræ, facta est lux immensa ; et ubi odor miserrimus, odor suavitatis inventus est.

t Ibid. Noli nos verbis intimidare.

u Idem numerus sub finem confirmatur. Duorum ergo nomina desiderantur.

x MS. Colon. Duo Priores, omissis nominibus.

y MS. Sangall. Vas.

z Ibid. sequentia sic leguntur. Sancti Dei evaserunt ab igne, per triduum psallentes. Cum autem audiret Anulinus eos psallentes, jubet eos iterum sibi præsentari. Milites autem qui venerant, invenerunt eos orantes, et lumen magnum circumfulserat illos : et ubi erat candor, factum est magnum refrigerium. Et milites, videntes mirabilia quæ facta sunt, et ipsi crediderunt. Audiens autem Anulinus, quod hi essent seducti.

α MS. Colon. Hominum.

β Haud scio, inquit Mabilio, an probaturi sint viri docti, quod de Anulini mortis genere hic narratur : et merito, cum is eum intelligat Anulinum, qui sub Maximiano et Galerio gessit Magistratum, quique anno 312, jam forte conversus, a Constantino Magno mandatum acceperat protegendis Christianos : sed in nostra sententia, diversum ab hoc Anulinum statuente, sub quo examinatus S. Mammarius, sit, nullam res habet difficultatem ; uti nec ulla est in iterandis ejusdem nominis magistratibus, siquidem etiam sub Nerone Anulinus aliquis Christianus persecutus dicitur ab iis, qui SS. Gervasium et Protasium credunt sub Nerone passos.

γ Hic erat nomen Maximianus, quod arbitramur a sciolo quodam substitutum loco Valeriani, quid sciverit, quod aliquis Anulinus, ut supra dictum, sub Maximiano vixerit. In Actis autem S. Cypriani appellari Galerium Maximum Proconsulem, supra diximus.

δ MS. Sangall. Turidi.

ε Id. Quare non estis sensati de animabus vestris, ut non cruciemini?

ζ Idem. Aculeos.

η Colon. Animadverti.

θ MS. Sangall. sic extenditur : Felix Diaconus, Faustinus, Albinus Vivus, Donatus, Libosus, Zidinus, Victorianus Diaconus, Laurentius, Faustinus, Faustina, Crispina, decollati sunt : qui solum sunt duodecim ; et tamen additur Vivus pro Leucio antea nominato : Crispinus quoque dictus in contextu, hic appellatur Crispina.

DE SS. BASILIDE, AURISO, ROGATO

JANUARIO, CASSIANO, VICTURO,

MARTINO, DAVALLIO, ET ALIIS VIGINTI

MARTYRIBUS ROMÆ VIA AURELIA

Ex Martyrologio Hieronymiano et aliis MSS.

Nomina quædam varie scripta :

Quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa antiqua ab hisce Martyribus auspicantur hunc diem x Junii, hisce verbis. Romæ natalis Basilidis, Aurisi, Rogati, Januarii, Cassiani, Victuri, Martini, Davalli, et aliorum vi-

ginti. In secundo Martyre varia est scriptura, scilicet Aurisi, et ultima littera omissa Auris, ac litteris inversis Ausiri, majorique cum discrepantia etiam Arasi. Præferimus nomen Aurisi etiam repertum in MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi, Florentino, Monasterii S. Cyriaci,

A *S. Cyriaci, itemque Casinensi et Altempsiano. Nomen Davalli est in solo Epternacensi, et loco Victuri etiam legitur Victori. In MS. monasterii S. Cyriaci, quod Baronius plurimum æstimavit, ita habetur: Romæ, via Aurelia milliario xiii, Basilidis, Aurisi, Rogati, Januarii, Cassiani. MS. Regina Succæ Romæ, via Aurelia milliario xii, natalis Sanctorum Basilidis et aliorum xxiv: ita apographum nostrum, sed apud Holstenium, et aliorum xxviii; certe, incluso Basilide, tot forent, scilicet octo suis nominibus expressi, et viginti anonymi. MSS. Richenoviense et Rhinoviense. Romæ, Basilidis, Aurisi, Rogati, Basilide. Sed hæc spectat ad sequentem diem. MS. Barberinianum. Romæ militum Basilidis, Rogati, Martiani, et aliorum xx. Quæ etiam leguntur in MS. Trevirensi S. Maximini, sed loco militum habetur milliario xiii. MSS. Casinense et Altempsianum; Romæ via Aurelia Basilidis, Aurisi, Rogati, Cassiani. Coloniense S. Martii ad Gradus; Romæ SS. Basilidis, Rogati, Martiani, et aliorum viginti Martyrum. MS. Trevirensi S. Martini; Romæ Basilidis, Rogati, cum aliis viginti sex. In MS. Tornacensi sunt nomina Rogati et Victoris. In MS. Lætiensi Rogati et Januarii. In MS. Augustano Cassiani et Rogati. At, palæstra Roma omisa, sunt in MSS. Florentinis, Mediceo et Stroziano, nomina Cassiani, Victoris, Martini, Aurisi, Rogati, et Januarii cum aliis cxii. In ullo Florentino Conventualium Minorum, sic legi-*

tur: Natalis SS. Basilidis, Aurisi, Rogati, Januarii et aliorum xii. Item SS. Cassiani, Victoris, Martini et aliorum xx. Aliud Cosmense meminit Cassiani, Victorini, Martini. Grevenus, Rogati, Marciani, et aliorum xx. Hæc placuit latius deducere, ut probetur accurata lectio Martyrologii Hieronymiani, ex quatuor apographis antiquis primo loco propositi, et ut hæc classis distinguatur a S. Basilide xii Junii referendo, qui cum Sociis aliis hoc die in aliis Martyrologis indicatur, ut ibidem latius deducatur.

2 *In MS. Adone Regine Succæ, istud legitur: In Africa natalis S. Aresii. At Martyrologium, sub nomine Bedæ suppositum socios adjungit, ista tradens: In Africa Aresii, Rogati et aliorum xv. Quæ eadem Baronius inscripsit hodierno Martyrologio Romano, et in Notis dicit: De his etiam hac die Bedæ, adstipulanturque vetera manuscripta. Nos vetera Manuscripta accurate deduximus; sed Romam ibi legimus, non Africam: Bedæ vero genuinum Martyrologium vacare hoc die invenimus: proinde, non audemus illos scorsim collocare; arbitrati, quod is quem dedimus cum S. Rogato, Aurisus, aliquibus Ausirus et Arasus, hic appelletur Aresus, sive Aresius; et loco xx, facili errore adjuncti sint xv anonymi, quodque sint Martyres Romani, de quibus hoc loco agimus: quod tamen absque præjudicio factum sit, si forte pro Africa melior certiorque offeratur aliquando auctoritas, quam sit supposititii Bedæ.*

An alii ab his Martyres Africi statuendi.

DE S. CRISPOLO MARTYRE IN HISPANIIS

DISQUISITIO.

De hujus ab alio synonymo, Romæ passo, distinctione.

Hic constanter Hispaniis attribuitur:

A *ntiqua prælaudati Martyrologii Hieronymiani apographa tria, Corbetense Parisiis excusum, Lucense etiam Lucæ impressum, et Blumiannum, ista habent ad hunc x Junii: In Hispaniis Crispoli. In Epternacensi vetustissimo; item MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi, In Spaniis Crispoli. Et hæc in dictis antiquis Martyrologis. Alii ab hoc Martyre coluntur sequenti die xi Junii: Crispulus ejusque socius Restitutus, et Romæ dicuntur passi, in iisdem et aliis antiquioribus MSS. sed hi ad hunc diem ab aliis translati, nescio quam non attulerint confusionem locorum. Horum primus fuit Rabanus, his verbis: In Hispaniis Crispoli, Restituti. Secutus est auctor Martyrologii, sub nomine Bedæ protrusi, eisdem verbis: In Hispaniis Crispoli, Restituti. Hujus autem Bedæ supposititii auctoritati nimium tribuens Baronius, inscripsit eosdem duos Martyrologio Romano, his verbis: In Hispania sanctorum Martyrum Crispoli et Restituti. Et in Notis addit: Agit de his item Bedæ hoc die. Ad vero die sequenti. Verum in Appendice Adonis, apud Mosandrum et Rosweidum, ad xi Junii, ita legitur: Natalis SS. Basilide et Basilissæ, et SS. Crispoli et Restituti, absque ulla mentione Hispaniæ: et sunt illi Martyres Romani. Fundamentum ergo, utrumque adscribendi Hispaniis, est in Rabano; verum per undam oscitantiam (uti arbitramur) amantissimum. Nam in MS. Trevirensi S. Maximini, in quo passim describitur Martyrologium Rabani, ita habetur ad hunc x Junii: Romæ Crispoli, Restituti. Et simili modo facile in duodecim antiquis MSS. ad sequentem diem tribuuntur Romæ: quod nos sequimur, sed absque ullo præjudicio aliter sentientium.*

2 *His positis cogimur corrigere, quæ ad diem xii*

Aprilis inter Prætermisos diximus, et sunt ista: SS. Crispulus et Restitutus, sub Nerone passi in tractu Tudensi ad Aquas-Celanas, referuntur in Martyrologio Placentino, apud Prudentium Sandovallium in Historia Tudensi fol. 17, et ex eo apud Tamayum Salazar in Martyrologio Hispani, quos contra hunc, cum Sandovallo, eosdem potius censemus, qui coluntur in Martyrologio Romano x Junii, Hæc nos tunc: ut jam, re tota discussa, damus Hispaniis solum Crispolum, atque ab hoc distinguimus Crispolum et Restitutum Romæ passos xi Junii, uti ad hunc diem demonstramus. Ut autem ab his alias duos, etiam Crispuli et Restituti nominibus, dictos, credamus, sub Nerone, in tractu Tudensi passos ad diem xii Aprilis; non moveamur unico Martyrologio Placentino, quod non nisi apud Sandovallium vidimus. Nam verba a Sandovallo curata, tamquam proprii Bedæ, sunt ista: In Hispaniis sanctus Crispulus ac Restitutus sub Nerone passi. Verum Martyrologium genuinum Bedæ, a nobis ante Tomum secundum Martii editum, vacat (ut jam diximus) die x Junii, et in alio sub nomine Bedæ supposito, ista ut supra diximus, solum habentur: In Hispania Crispuli, Restituti. Interim Tamajus Salazar, ad hunc diem, non est contentus unico Crispulo: sed ei adjungit Restitutum, Actaque martyrii deduxit ex Dextro, et alios citat, Dextri fabricatore recentiores, qui omnes dicta sua firmant auctoritate Bedæ, jam supra rejecta. Quas autem longas disputationes ibidem texit Tamajus, apud ipsum lector reperiet, et prout fuerit affectus de hisce statutis; nobis non vacat cum Pseudo-dextri illius umbris pugnare: quibus accenseri etiam debet Georgius Cardosus, in Hagiologio Lusitano Dextrum secutus.

non in Hispania;

F

ubi interim conficti recens utriusque Acta

cui perperam additus Restitutus,

cum alio Crispulo Romæ passus xi Junii,

DE SANCTO ZACHARIA
MARTYRE NICOMEDIÆ.

G. II.

Notitia ex antiquis Martyrologiis.

Progređimur cum vetustis Martyrologii Hieronymiani apographis in quibus ista leguntur : Nicomediæ natalis S. Zachariæ, et quidem Martyris, sicut additur in Apographa Corbeiensis. In Blumiano scribitur nomen Machariæ, uti in MS. Leodiensi S. Lamberti Verum Zacharias detinetur in antiquioribus aliis MSS. Richenariensi, Ca-

sinensi, Attempiano, Barberiniano alioque quod Reginæ Succiz Holstenius vulgavit; item apud Rabanum, Usuardum, Notkerum et alios recentiores, cum hodierno Martyrologia Romano : ex quibus de antiqua veneratione sumus securi. Utinam et Acta martyri extarent !

DE SANCTO TIMOTHEO MARTYRE,
EPISCOPO PRUSÆ IN BITHYNIA.

B

SYLLOGE HISTORICA

E

G. II.

Ex MSS. Synaxariis Græcorum.

SUB JULIANO.

Cultus in Typico S. Sabæ 10 Junii;

et MS. Synaxario CP.

unde elogium, cum memoria interfecti Draconis,

et Oratorii quod habuit in Deutero,

Prusam, celeberrimam olim urbem Bithyniæ Episcopalem, apud montis Olympi radicem consistere, indicavimus precedenti die nunc Junii, ubi produximus S. Alexandrum Martyrem et Episcopum Prusæ : cui modo adjungimus alterum Episcopum, eumque multo celebriorem, scilicet S. Timotheum, etiam Martyrem, etiam relatum in Typico, S. Sabæ nomen præferente, licet a posteris varie aucta; a cujus Sancti encania auspicatur hunc diem x Junii antiquum MS. Synaxarium Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod a Patribus Collegi Parisiensis Claromontani Societatis Jesu nobis concessum aliquamdiu habuimus, in quo ista leguntur, a Menæis excensis ad lacum secundum relata sub titulo Memoriz. "Ἀθλῆσις τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Τιμοθέου, Ἐπισκόπου Προύσης. Οὗτος ἦν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, λαχοῦσαν αὐτῷ Ἐκκλησίαν ἰθύνων καλῶς, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ λαὸν πομαίνων πνευματικῶς· βρῦων δὲ παντοίοις θύμασι, τὸν ὀρχήνonta τὸν μέγαν, ὃς τῇ τοῦ ἐμφολεύοντος ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ κακία, φημί δὴ τοῦ βρωτοκτόνου καὶ ἀρχαίου δράκοντος, τοὺς τε παριόντας ἀνθρώπους ἀνέρει, καὶ τὰ κτήνη φυσαίματι μόνον ἐλυμαίνετο, καὶ ὅλως ἄδατον τὴν μεταξὺ τῆς πόλεως Προύσης καὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων ὁδὸν ἐπεδείκνυε, τῇ ἐπιβουλῇ τῶν ἁγίων ἄρτων καλύμματος διέρρηξε καὶ ἐνέκρωσεν. Ἀπετμήθη δὲ τὴν κεφαλὴν, Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου μαθόντος περὶ τῶν θαυμασίων ὧν ἐτέλει, καὶ ἀποστείλαντος καὶ ἀνέλontος αὐτόν. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρίῳ, τῷ ὅντι ἐνδὸν τοῦ εὐαγούς Ξενώου ἐν τῷ Δευτέρῳ. Quæ sic Latine rediō.

2 Certamen Sancti Hieromartyris Timothei Episcopi Prusæ; qui, imperante Juliano apostata, Ecclesiam suam, quam sortitus fuerat, præclare administravit; et quem in ea populum habuit, spirituali pabulo refecit. Excellens vero abundanter variis miraculis, suam virtutem in ingenti dracone ostendit. Stabulabat hic circa eum locum, et per malitiam, ut dicitur, antiqui et homicidæ draconis, transeuntis illac viatores occidebat; jumenta quoque solo afflatu interimebat; et denique illam viam quæ est inter urbem Prusam et Thermas, infestam et inviam reddebat. Hunc Timotheus objectu veli, quo consecrati panes contegebantur, dirupit et in-

terfecit. Julianus vero apostata, cum de hujus vir prodigiis inaudisset, misit aliquem, qui eum occideret. Celebratur ejus festiva memoria in sanctissimo ejus martyrio, quod est intra pium Hospitale, in Deutero. Hæc ibi quæ eadem leguntur in MSS. Menæis Mediolanensibus Bibliothecæ Ambrosianæ, signatis N 378 et O 148, et passim aliis MSS. In Chiffletianis autem MSS. præponuntur hi versus, cum allusione ad nomen, a Dei honore sumptum.

Ὁ Τιμόθεος ἐκ ξίφους θνήσκεν θέλει,
Θεὸς ἀτίμους μηδ' αὖτις τιμᾶν θέλει.
Timotheus ense cadere mavult, quam diis,
Honore nullo dignis, honorem dare.

3 Idem Chiffletianum seu Divionense Synaxarium, ejusdem Martyris elogium aliud etiam mense Maja dederat, hunc paulo diversum; quod licet verbis nonnullis mutilum, subiunga. Μνήμη τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος, τοῦ ἐν Προύσῃ. Ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, Κηπάρισσος ἱστατο τέρπη καὶ ὠραία πλησίον τοῦ σηλαίου ἐν λειωφόρῳ τινὶ μέσση τῶν θερμῶν τῆς [...]. Δράκων δὲ ἐκ τοῦ... ἐξήρχετο συγχοτέρῃ, καὶ προσήδρευε τῇ Κυπαρίσσῳ· καὶ ἦν ὁ τοιοῦτος τόπος μεστός φόβου οὐ μικροῦ, ἀλλ' καὶ ἀδιόδευτος. Κατὰ δὲ τοῦ καιροῦ ἐκείνου, Βασιλισσὰ τις πιστὴ, οἰκαῦσα εἰς Ἀπολλωνιάδα, ἦλθε πρὸς τὸ θέμα τῆς Προύσης· καὶ μαθόντες τοῦτο οἱ πλησίον ὄντες ἀδελφοί, εὐλογίας τινὰς ἀπεστάλκασι διὰ τοῦ Τιμοθέου τῇ Βασιλίσσῃ. Καταλαθόντος δὲ αὐτοῦ τὴν Κυπαρίσσον, ἀνέστη ὁ δράκων εἰς ἀπαντήσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ προσευχόμενος μετέβαλε τὰς εὐλογίας εἰς τὸ περύγιον τοῦ παλλίου αὐτοῦ, καὶ τὸ ἱερὸν ἀπλωμα εἰς ἐν συσφίγξας ἐν τῇ χειρὶ, ἐσφενδόνησεν πρὸς τὸ θηρίον καὶ ἀπῆλθε. Καὶ δοὺς τὰς εὐλογίας ὑπέστρεψε καὶ εὐρών τὸ θηρίον νεκρὸν ἐδόξασεν τὸν Θεόν· καὶ λαθόντ' ὁ ἱερὸν ἐκεῖνο ὕψοςμα ὑπέστρεψεν τῇ μονῇ αὐτοῦ. Τοῦτου τοῦ θαύματος πανταχοῦ ἐξηγγθέντος, ἐσέδοντο τὸν Μακάριον, ὡς οἰκτεῖον δοῦλον τοῦ Θεοῦ· ὅπερ ἀκούσας Ἰουλιανὸς ὁ Βασιλεὺς, ἀποσείλας πρὸς αὐτὸν κατήπειγεν ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν. Ὁ δὲ Μακάριος, τὸν Χριστὸν ἀληθινὸν Θεὸν ὁμολογῶν, τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη.

4 Hoc est, suppletis per conjecturam quæ legi nequiverant verbis; Memoria sancti et sacri Martyris Timothei, qui est Prusæ. In diebus Juliani Apostatæ, stabat Cupressus pulchra et annosa prope spelæum

Eadem habentur et in aliis Menæis.

Idem 26 Maji habet elogium F

In MS. Divionensi,

ubi distinctius narratur occasio occisi Draconis,

A spelæum, quod est in via publica, inter Thermas [.... et civitatem]. Draco autem [formidabilis] ex [illa ipsa spelunca] frequenter egrediebatur, et assidebat Cupresso : unde locus ipse plenus erat timoris hand modici, atque ut inaccessibilis declinabatur ab iter agentibus. Contigit autem ut eodem tempore matrona quædam fidelis, nomine Basilissa, Apolloniade cominorans, *est ea quoque Bithyniæ urbs, versus Phrygiæ et Hellesponti provinciarum confinia*) accessit ad Prusæ urbis territorium : quod intelligentes qui prope habitabant Fratres, eulogias aliquas ipsi Basilissæ transmissæ per Timotheum. Cum autem hic veniret ad Cupressum, surrexit draco in occursum ejus : sed ipse, facta oratione, conjecit eulogias in alam pallii sui ; et sacram mappulam manu convolvens, jaculatus in feram est, abiitque. Traditis vero eulogiis rediens, et extinctam bestiam inveniens, glorificavit Deum : deinde accipiens sacrum illud linteum, regressus est in suum monasterium. Diffusa est autem undequaque fama miraculi hujus ; unde Beatum illum venerabantur omnes, tanquam verum Dei famulum. Quod audiens Julianus Imperator, accersivit eum, cogebatque Christum ejurare : sed Beatus, verum Deum esse Christum confitens, maluit caput præsciendum dare.

B 5 Extiteritne aliquando prolixior hujus Sancti Vita, equidem ignoro ; unum video, istud pro Majo scriptum Elogium, non solum distinctius et accuratius scriptum esse, quam passim istis soleant alia ; sed etiam prius quam Prusa Constantinopolim transferretur socrum corpus, vel pars ejus aliqua ; adeoque in urbe sua cultum fuisse Timotheum die xxvi Maji, tanquam proprio Natali : Translationis autem diem Constantinopoli celebriorem, etiam celebrem factum ecclesiis Patriarchatus illi subjectis, in quibus antea non colebatur ; quomodo etiam ad Ruthenos propagatus est diei x Junii cultus, ut ex eorum figurata Ephemeride, ante Tomum i Maji, datur intelligi. Adhuc, ex isto antiquiori Elogio cognoscitur. Monachum duntaxat fuisse Timotheum, cum miraculum contigit : neque plus inuit vel titulus vel textus jam probatus, et *Ἐπομνηστεύοντες* dicebantur tum Monachi quam Episcopi, quibus laureola talis obtigerat ; ut in Synaxariorum titulis frequentius observasse memini. Quia tamen Synaxaria omnia ad hunc diem tam constanter expriment titulum Episcopi ; placet credere, quod, cum forte post miraculum patratum contigisset Prusæ Episcopatum vacare ; Clerus et Populus civitatis Timotheum sibi in locum defuncti elegerint ; et hac occasione fuerit factum, ut citius innotesceret Juliano. Hic autem, licet fidei Christianæ apostata, Ecclesiarum tamen provisiones, tanquam ad suam cognitionem pertinentes, non penitus abdicabat ; ut patet ex multis iis Episcopis, quos vel ab Arianis pulsos Sedibus suis restituit, vel suo ipse motu expulit ; et sic forte prius martyrium tulit Sanctus, quam ordinaretur.

6 Locus passionis, non videtur ipsa Prusa fuisse ; nisi forte in Persulem abiens Julianus illuc transit ; Prusæ tamen habebatur corpus, et tanquam Martyris colebatur : quoad ipsum, vel ejus pars Constantinopolim transferretur, nescio a quo vel quando. Verosimiliter tamen conjectare possumus, id factum a conditore novi Hospitalis in Deutero : quem locum fuisse in duodecima urbis regione juxta Melandesiam portam,

Aureæ proximam, ostendit Gyllus lib. 4 cap. 4 Topographiæ Constantinopolitanæ. Eruditissimus autem Cangius, unguam Codinum docet, cum nominis Deuteri originem petiit a Justiniano Rhinomete, istic secundum regnare exorso ; nam illius meminit Procopius Gazæus, lib. 1 de Aedificiis Justiniani Senioris, totis centum annis Juniores istum prægressi, sicut et ipse Procopius, illius legationibus sæpe functus. Crediderim quoque non admodum antiquum esse Hospitale illud, de quo nulla mentio apud Codinum in Originibus Constantinopolitanis. Sed quia hujus adhuc ætas non latet, solum dicere ausim, seculo ix vel x, ut minimum adscribi fundationem istam debere, cum Rutheni, qui Timotheum die x Junii colendum acceperunt a Græcis, fidem Christianam susceperint seculo x.

7 Cardinalis Sirletus, cum in Baronii gratiam, Romanum Martyrologium recognituri aucturique, raptim ex Græcorum Synaxariis Menologium aliquod Latine concinnasset ; tum multa alia festinando perperam vertit ; tum locum ipsum, qui primus Timothei cultum instituit, dubium Baronio fecit, dum ita scripsit : Apud Prusiada sacrosancti Martyris Timothei ejusdem civitatis Episcopi, qui sub Juliano Imperatore apostata, cum ecclesiam suam bene regeret, et multorum miraculorum fama esset illustris, a Juliano fidei Christianæ desertore obruncatus est, cujus dies in sanctissimo ipsius martyrio celebratur. Errari, in quem Sirletus impegit, pridem obvium iens Stephanus de Urbibus, Prusia a Prusiade differt, inquit ; et Ptolomæus hanc ad Hyppum nuncius ; istam, de qua hic agimus, ad Olympum Mysiæ montem statuit ; Strabo juxta sinum qui Astaceno sinui est proximus, quod fere eodem redit : longius autem versus Orientem distat Sinus Meriandius, in quem Hyppius influit. Easdem urbes earumque situm præclare etiam distinxit Philippus de la Rue, in nova Asiæ Minoris tabula, Parisiis edita an. 1652 : sed utramque urbem appellat Prusam, quod etiam fit in tabulis Ptolomæo additis. Sanctus autem Timotheus in omnibus antiquis MSS. et excussis appellatur *Ἐπίσκοπος τῆς Ἰερουσαλῆμ* ; qui similiter a Genebrardo in Calendario Græco, et a Molano in Auctario Usuardi, etiam Episcopus Prusæ et Martyr cognominatur. At Baronius cum in textu Martyrologii Romani posuisset Prusiadis, in Notis suis apud Prusiam scripsit.

8 Masinius in Bononia perlustrata meminit hujus, quasi alique ejus Reliquiæ asservarentur in ecclesia S. Stephani : sed difficile admodum foret probatu, illas Reliquias esse Sancti Timothei in Bithynia occisi. In Calendario Syriaco Romæ an. mdcxxiv excusso, refertur S. Timotheus, cum duobus millibus Sociorum. Hunc vero in Syria cum suis sociis passum reor, hodie autem positionem ab iis, qui proprium diem ignorabant : si tamen certum satis est, aliquem ejus nominis cum tot sociis passum esse. Tunc autem consequens foret, ejusmodi cædem ad gentiliū Imperatorum persecutionem aliquam seculi iii vel iv, spectare. Nec enim ita publice sævit Julianus, ut millia simul Martyrum faceret : sed alio plerumque prætextu quæsito, sicut in nostro Timotheo prætexere potuit injuriam illatam Draconi, in quo divinitatis aliquid libentius quam in Christo is agnoscebat, ex more Gentilium, quorum superstitiones restauratas volebat, eoque nomine videri gloriosus.

Urbs ejus Prusa, non Prusias;

E

illarum distinctio

alicujus Timothei Reliquiæ Bononiæ, 1°

et alius cum 2000 sociis, forte in Syria.

DE SANCTO BENIAMINO,
MARTYRE A GRÆCIS HONORATO.

Sylloge ex MS. Synaxario Constantinopolitano.

G. H.

Quod scriptum cum laude protulimus antiquum MS. Synaxarium Ecclesie Constantinopolitane, pertinens ad Collegium Societatis Jesu Parisiis, post relatum elogium S. Timothei Episcopi Prusæ, sub Juliano apostato martyrio coronati, habet ista verba : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. "Ἀλλήσις τοῦ

ἁγίου Μάρτυρος Βένιαμίν Certamen sancti Martyris Benjamin. Reliqua desiderantur. Potuit Martyr obiisse sub prioribus Imperatoribus Gentilibus, quia quod S. Timotheus ante ipsum collocetur, potest celebriori ejus cultui adscribi : quare de tempore martyrii nihil statuimus, ne divinando quidem.

DE B. THEOPHANE RECLUSO
ET PANSEMNE POENITENTE
JUXTA ANTIOCHIAM COMMORATIS.

B

E

G. H.

Ex Synaxariis duobus manuscriptis.

MSS. Divio-
nense et Parisiense

Celebres apud Græcos habentur SS. Theophanes et Pansemne, eorumque Acta referuntur in Menæis circensis, et inde contracta in Menologio Sirleti : at multo latiori reperimus Divione et Parisiis, istic in Collegio Societatis Jesu apud Petrum Franciscum Chiffletum, Parisiis in Collegio tunc Claromontano etiam Societatis Jesu, ex quibus illorum Acta damus hujusmodi. Μνήμη τῶν ὁσίων καὶ μακαρίων Θεοφάνους καὶ Πανσέμνης. Memoria sanctorum et beatorum Theophanis et Pansemnes.

suggerunt in-
signum epito-
men ritæ;

juxta quam
S. Theophanes
conjugis mor-
tua,
Christianus
fuctus et re-
clusus

2 Sanctus Theophanes erat ex Antiochena urbe, prognatus a paganis et impiis parentibus, sed prope ad fidem in Christum et pietatem translatus. Nam cum annos ætatis quinque et decem haberet, cum uxore est matrimonio illigatus, et tribus cum illa annis commoratus. Illa deinde ex humanis sublata, ad Ecclesiam Christi ipse properavit, et sacrum baptismum suscepit, juxtaque urbem, angustissimam cellulam ædificavit, in qua semet conclusit. Ibi omnem operam adhibuit, ut ad perfectum vitæ sanctitatis statum summumque virtutis culmen evaderet.

C

Pansemnen
meretricem
accedit;

3 Cum vero intellexisset esse quamdam publicam meretricem, cui Pansemnes nomen erat, quæ multis perditionis causa foret constituta; seipsum per preces Deo commendavit; egressusque e cellula, ad propriam domum accessit, ubi cilicio quo induebatur abjecto, vestem induit pretiosam. Acceptis dein a patre suo decem libris auri, quasi vellet aliam uxorem ducere, ad Pansemnen accessit, et enim illa cibum sumpsit. Postea cum opportunum videretur tempore, quo simul oporteret cos coire; inclinatus, seiscitabatur ab ea, quantum temporis elapsum esset, ex quo huic vitæ sese tradiderat. Duodecim annos respondit illa, et ex omnibus qui secum coiverant, neminem illo amœniorem vidisse, neque amore tali erga aliquem vulneratam fuisse. Rursus ille ait, velle se in honesto matrimonio domi suæ legitime cum illa conversari, non vero illi turpiter commisceri.

et pretextu
conjugii cum
ea incedit.

4 Illa mox gratanter hoc dictum suscepit, si ipsa quæ talis erat, digna æstimaretur, cui tam honestum atque optabile matrimonium concederetur. Reatus Theophanes oblato auro dixit; eundem sibi esse ad procurandum omnia spectantia ad matrimonii consummationem; et discedens, domunculam prope cellulam suam construxit, et reversus ad illam dixit; non aliter cum ipsa cohabitationem futuram, nisi ipsa Christianorum mysteriis initia-

2 Ὁ ὁσίος Θεοφάνης, ἐκ τῆς Ἀντιοχείου πόλεως ἦν. γενεαίης δὲ ἐξ ἀπίστων καὶ δυσσεβῶν γονέων, ταχὺ πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν μετατέθη· ἐν γὰρ τῇ πέντε δεκάτῃ ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, γυναικὶ πρὸς γάμον συζευγθεῖς, καὶ ἐπὶ τρισὶ ἔτεσι σὺν αὐτῇ συνδιασχόντων, ὡς εὐθὺς ἐξ ἀνθρώπων ἐκείνη γέγονεν, αὐτὸς προσῆλθεν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ τὸ ἅγιον ἐδέξατο βάπτισμα, καὶ πλησίον τῆς πόλεως στενωπῶντος κελλίον οἰκοδομήσας, καθεῖρεν ἐαυτὸν, διὰ πάντων καθαιρόμενος, ἃ πρὸς τελείωσιν καὶ ἁγίαν ἀρετὴν συντέλει.

3 Μελὼν δὲ περὶ δημοσίας τινὸς πόρνης Πανσέμνης, οὕτω καλουμένης, ὅτι πολλὰς αὐτῇ ἀπωλείας καθίσταται, παρὰ τῇ Θεῷ, τῆς κέλλης ἐξῆλθεν· καὶ ἐν ἰδίῳ οἴκῳ γενόμενος, καὶ τὸ τριχίνον ὃ ἡμύριτο αποβαλὼν, καὶ περιβαλλόμενος ἐστῆτα πολυτελῆ, καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς δέκα χρυσίου λύτρος λαβὼν, ὡς δὴθεν γυναικὶ ἑτέρᾳ ἀγάγεσθαι βουλόμενος, πρὸς τὴν Πανσέμνην παρεγένετο. Καὶ συνεστιασθεὶς αὐτῇ ἐπεὶ ἐπιτήδειος ἔδοξεν ὁ καιρὸς ἐν ᾧ συνελθεῖν αὐτοὺς εἶδει, συνακλιθεὶς, πόσος εἴη χρόνος πρὸ αὐτῇ ἐπυυθάνετο ἐξ οὗ τοιαύτη ἐργασία ἐαυτὸν κατέστησεν. Εἰπούσης δὲ αὐτῆς, ἔτι δώδεκα, καὶ πολλῶν αὐτῇ συνελθόντων μηδὲν ὑπάρχοντων αὐτοῦ κατεῖναι, μήτε τρωθήναι ἔρωτι τοσούτῳ ἑτέρου· αὐθις ἐκείνος, νομίμως βούλεσθαι καὶ μετὰ γάμου σεμενοῦ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ συγκαμίσει, ἀλλὰ μὴ τῇ αἰσχρᾷ πράξει συγκαυωθήσθαι αὐτῇ.

4 Τῆς δὲ περιγχαρῆς τὸ ῥῆθιν δεξαμένης, εἰ, τοιαύτης οὖσα, γάμων καταξιώθει ἐντίμων καὶ ζηλιωτῶν ἐπιδοῦναι τε αὐτῇ τὸν μακάριον Θεοφάνην τὸ χρυσίον, καὶ εἰπεῖν, πορεύεσθαι αὐτὸν τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ γάμου τελέσαι, καὶ πορευθέντα ἕτερον οἰκίσκον πλησίον τοῦ κελλίου αὐτοῦ οἰκοδομήσαι, καὶ αὐθις πρὸς αὐτὴν γενέσθαι, καὶ εἰπεῖν, μὴ ἂν ἄλλως μετ' αὐτῆς συνοίησιν ἔσεσθαι εἰ μὴ τὰ τῶν Χριστιανῶν τελεσθεῖν· τὴν δὲ δυσχαίρην μὲν τὸ πρῶτον καὶ ἀναεῖλλεσθαι, ὅμως δὲ καὶ

A καὶ τὸ βάπτισμα καταδέξασθαι, καὶ συνεχῶς ἐν ἑπτα
ἡμέραις κατηγουμένῳ, καὶ τὰ περὶ τῆς μελλούσης κρι-
σεως καὶ τῆς τῶν πρακτέων ἀμοιβῆς τοῦ Ὁσίου ἀκούσα-
σαν, φωτισθῆναι τε τὴν διάνοιαν καὶ εἰς κατανύξιν ἐλ-
θεῖν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι· καὶ ἀπαλλάξαι μὲν τῆς
δουλείας πάντα τὰ ἀνδράποδα, καὶ τὸν χρυσὸν ὃν ἐν τῇ
τοῦ σώματος συνῆξει αἰσχυρὰ ἐργασία εὐχρηστα σκευή
κατασκευάσασαν τῷ Θεῷ ἀναλίσθαι· εἰσελθεῖν τε ἐν τῇ
κλίτῃ, ἣν ὁ Ὁσίος κατεσκεύουσε, καὶ ἐπὶ τοσούτων προσ-
ελθεῖν ἀρετῆς ὡς καὶ δαίμονας ἀπολαύειν, καὶ παντοία
νοσήματα θεραπεύειν· ἐπιβιώσασα δὲ ἕνα ἐνιαυτὸν καὶ
μῆνας δέκα, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν, ἅμα τῷ ὁσίῳ καὶ
θαυματουργῷ Θεοφάνει.

retur. Ad hæc illa sub initium indignari et tergi- D
versari : tandem tamen inducta ut baptismum sus-
cipere vellet, septemque continuis diebus instructa
de extremo judicio an retributione ; et quæ porro
facienda sibi essent ex Sancto audiens, mente divini-
tus illuminata, et per gratiam Christi ingenti pœ-
nitundine compuncta fuit. Dein omnia mancipia sua
libertate donavit, et ex auro etiam quod in turpi
corporis usu collegerat, vasa utilia conficiens, omnia Deo obtulit. Cellam denique, quam S. Theo-
phanes construxerat, ingressa, ad tam eminentem
pervenit virtutem, ut et dæmones expelloret, et
omnia morborum genera sanaret. Cum vero anno
uno et mensibus decem ita vixisset, ad Dominum si-
mul cum Sancto et Thaumaturgo migravit.

convertit,

cellula inclu-
dit.

D. P.
et simul cum
ea colitur,

§ Aliqua eorundem encomia habentur etiam in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, et in Menaxis
Græcis Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana, signatis N 378 et G 148. At quo hi tempore vixerint, non pro-
ditur : sed in Divionensi Synaxario eisdem bina ex more aptantur disticha : Theophani quidem hujusmodi,
ad asceticam ejus et pœnitentiis maceratam vitam alludens, simulque ad nomen ἀπὸ τοῦ φανεῖν, apparere,
sumptum.

Ὁ Θεοφάνης τρυγηθεὶς ἐκ βίου Θεῷ,
Φανεὶς πέπειρος ὡς εἰπεῖν Θεοῦ βότρυς.
Decerptus ex hac vita Theophanes Deo,
B Maturus esse visus est botrus Dei.
Pansemnæ vero sic accinitur ibidem.

Εἰ καὶ θανούσης ἐκλάθουμεν Πανσέμνης,
Καὶ Χριστὸς αὐτὸς εὐθὺς ἐκλάθουτό μου.
Oblivio si vel mortuæ me Pansennes
Capiat, mei ipse Christus obliviscatur.
Hæc in Synaxario prædicto habentur.

E

licet verosimi-
liter non si-
mul mortuus.

Ceterum quam non est necesse credere, eodem ambos die defunctos ; tam rationabile erit præsumere, quod vel
post mortem suam singuli in suæ reclusionis loco tumulati, postea simultaneum cultum obtinuerint, condito
ibidem oratorio ; vel quod corpora, miraculis crebris illustrata, insimul fuerint hac x Junii in aliquam Antio-
chenarum ecclesiarum illata. Quamnam vero hic intelligi debeat Antiochia, ex pluribus eo nomine dictis, nemo
prudenter divinaverit ; nisi quod, dum aliud nihil occurrit in contrarium, præsumptio stare solet pro famosiori
et Patriarchali in Syria, quæ plurimos proprios sanctos Eremitas circum se habuit coluitque, minus alibi notos ;
ut ex iis patet, quorum facta mentio in Vita S. Symeonis Junioris Stylitæ, sive in Monte-mirabili, illustrata
die xxiv Maji.

DE S. APOLLO EPISCOPO APUD GRÆCOS, ET S. ALEXIO EPISCOPO BITHYNIÆ.

Ex Menæis et Synaxariis:

D. P.

Incertum
sintne unī Bi-
thyniæ ambo
adscribendi:

Duo hi sancti Episcopi ita conjunguntur, ut ta-
men non possimus certo definire, num uter-
que ad Bithyniam spectet. Nam in Menæis
excursis et apud Maximum Episcopum Cythe-
rorum ἐν βίοις ἁγίων, ista Græce leguntur sub finem
hujus diei : Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Ἀπολλῶνος Ἐπισκό-
που, δὲ Ἀλεξίου Ἐπισκόπου Βιθυνίας. In antiquo MS.
C Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ ista sic scri-
buntur. Καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀπολλῶ
Ἐπισκόπου et iterum, cum nova rubra littera in prin-
cipio ; Καὶ Ἀλεξίου Ἐπισκόπου Βιθυνίας. Notavimus
etiam utrumque ut Episcopum repræsentari in Menaxis
Græcis Ambrosianæ Bibliothecæ Mediolani, in libro O
148 signato, sed utrum differentia eadem ibi servata
sit, vel conjunctim referantur, velut ad eandem Bithy-
niam ambo pertineant, nostra nobis memoria non sug-
gerit ; neque tanti est ut operosius investigari jubeamus.
Maxime cum in Synaxario Divionensi, apud Petrum
Franciscum Chiffletium a nobis reperto, ad diem se-
quentem ponatur idem (ut existimo) Sanctus Apollo
Episcopus, absque socio, et absque mentione Bithyniæ
hoc modo. Ὁ ἅγιος Μ. Ἀπολλῶς Ἐπίσκοπος, ἐν εἰρήνῃ
τελειούται. Sanctus M. Apollo, Episcopus, in pace

consummatur. Apparet autem ex prædictis, Græcos
indifferenter scribere ὁ Ἀπόλλων, τοῦ Ἀπόλλωνος, ut ὁ
Ἀπολλῶς τοῦ Ἀπολλῶ ; itaque scripto ac declinato no-
mine Actorum xviii et xix ac deinceps, in Epistolis
Pauli ad Corinthios et ad Titum, invenitur famosus
Apollo, neque enim persuaderi possum, unum eum-
demque hic notari. Istum enim, more consueto, non
simpliciter Episcopum, sed Apostolum Græci appel-
lassent ; neque dimisissent absque prolixo encomio, ex
Scripturis sumendo : hanc vero multo juniorem esse
etiam persuadet titulus Sancti patris nostri, in Sy-
naxario Parisiensi specialiter additus, nec solitus Apo-
stolis vel eorum discipulis dari. Quod autem in Divisio-
nensi præponatur M. martyrii nota : id potius videtur
per inadvertentiam excidisse scriptori, quam studio
factum : cum idem dicatur in pace quiescente. In co-
dem Synaxario adduntur hi versus, nullum nisi spiri-
tuale martyrium, in ferendo Christi jugo constitutum,
denotantes.

F

prior etiam
die seq. refer-
tur.

ut in pace
mortuus.

Ὡς Χρηστὸς ὄντος ὁ ζῦγός σου, Χριστέ μου,
Ὅν ζῶν ὑπῆλθεν, Ἀπολλῶς θανὼν λέγει.
O quam tuum suave, mi Christe, est jugum,
Moriens Apollo dixit, quod vivus tuli.

DE SANCTO CANIDE
RECLUSO IN CAPPADOCIA.

G. H.

Ex magnis Menæis Græcorum.

POST AN.
CCCLX.

Elogium ex
Menol. Str-
icti,

et mojus
ex Menæis,

In Menologio Cardinalis Sireleti de S. Canide ad hunc x Junii, ista leguntur. Eodem die apud Cappadociam sancti Patris nostri Canidis, filii priorum parentum Theodoti et Theophani sub Theodosio Magno Imperatore. Vixit autem admirabili abstinentia usus, precibus et jejuniis intentus : paucissimisque oleribus non conditis vescens, ad annum tertium et septuagesimum pervenit, ac sic Beatus ille migravit ad Dominum.

2 In Menæis excusis et apud Maximum Cytherorum Episcopum, hæc latus isto modo explicantur. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Κονίδου. Οὗτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, Θεοδότου καὶ Θεοφανοῦς υἱός, τὰς οἰκίσεις ποιουμένων ἐν τῇ τῶν Καππαδοκῶν γῆρᾳ, εὐλαδῶν ὅντι καὶ Θεοφιλῶν. Λέγεται δὲ τὴν μητέρα αὐτοῦ παντοίας τροφῆς ἀπέχεσθαι παχυτέρας, καθ' ἧν χάριν τοῦτον ἐν γαστρὶ ἔφερε· τεղθέντα δὲ ἀπέχεσθαι τῆς δεξιᾶς θηλῆς παντελῶς· εὐδίοτε θαψιλεστέρας τροφῆς ἐνεφορήθη ἡ μήτηρ, οὐδὲ τῆς ἀριστερᾶς θηλῆς ἤπτετο ὅλως. Βαπτισθεὶς οὖν καὶ ἀπογαλακτισθεὶς, καὶ τὰ πρῶτος ἡλικίας παρμεψάμενος, 'χαίρειν πάσιν εἰπὼν, τὸ ὄρος καταλαμβάνει' καὶ μικρὸν ἄντρον ὑπείσθλῶν, ἐν αὐτῷ ἑαυτὸν ἐγκαθεύδων, τῇ προσευχῇ καὶ τῇ νηστείᾳ σχολάζων, καὶ ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος βραχυτάτων ὡρῶν λαχάνων ἀνευ ἄλλων ἀπογεύμενος, διήρκεσε χρόνους τρισὶ καὶ ἐβδομήκοντα. Ἐπὶ δὲ πάνυ ἦν κατάφωρος ὁ τόπος ὕδασι, καὶ τὸ ἄντρον ὑπὸ πολλῆς νοτίδος πολιορκούμενον, διεσθάρησαν αἱ τριχες τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ πώγωνος. Οὕτως οὖν διαρκέσας ὁ Μονάχιος ἐπὶ πολὺ, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Id est.

3 Eodem die sancti Patris nostris Canidis. Imperante Theodosio Magno, patre Theodoto, matre Theophanes, piis ac religiosis parentibus, qui in Cappadocia degebant, natus est. Fertur de ejus matre, quod omni pinguiore seu lautiore cibo abstinuerit, dum hunc in utero gestaret. Editum vero infantem aiunt, semper a dextera mamilla abstinuisse. Quod si mater subinde delicatiori mensa uteretur, tum nec sinistram quidem attingebat. Sacra baptismatis unda ablatus, et a matris lacte remotus, ut primam pueritiam egressus est, jussis omnibus suis valere, in montem evadit; angustumque antrum ingressus, in illo se inclusit, et precibus intentus jejuniis vacabat. Semel in hebdomade paucissima eaque cruda olera, nec sale quidem condita, gustabat. Ita tres et septuaginta annos traduxit: et quia locus aquis valde inundari, et antrum multo humore obsideri solebant, et capitis capilli et barbæ ei defluerunt; annis tamen plurimis sic transegit, donec transactis, ad Dominum migravit. Hæc ibi.

4 Nominatus supra Theodosius Magnus imperavit ab an. CCCLXXIX ad an. CCCXCV, sub eoque dicitur natus Sanctus: et LXXIII annos traduxisse, idque fere in antro; adeoque videtur vixisse ultra an. CCCLX. Miramur, quod in tot MSS. Synaxariis hactenus de eo invenimus nihil: undeque collegimus ita proprium Cappadociæ Sanctum hunc esse, ut etiamnum lateret, nisi Menæorum collectori, privatim innotuisset per Cappadocem aliquem, conscius singularis ibi cultus.

ubi laudem
mira infantis
abstinentia.

et annorum
73 ascesis in
antro humido.

E

Tempus vita.

DE SANCTO CENSURIO
EPISCOPO AUTISSIODORI IN GALLIA.
SYLLOGE HISTORICA.

C

F

G. II.

De ejus Chronologia et cultu, aliorumque ad ipsum scriptis.

CIRCA AN. D.

Memoria in
antiquis
fastis.

Testimonium antiquæ venerationis huic sancto Antistiti præbent vetusta Martyrologii Hieronymiani quatuor apographa, quibus ad hunc x Junii sub finem additamentum, ab antiquario Gallien hic appositum agnoscimus. Suffragantur in suis Martyrologiis Rabanus Usuardus, Notherus, Auctor Bedæ supposititi, Bellinus et alii recentiores, cum Martyrologio hodierno Romano, his passim verbis: Autissiodori depositum S. Censurii, Episcopi et Confessoris. Quibus in MS. Adone ista adduntur: Cujus corpus in ecclesia S. Germani condigno honore, non longe a corpore ipsius, sepultum est. Fuit quartus post B. Germanum: rexit Ecclesiam annos triginta octo, menses tres, dies octo, aut ut alii habent, dies sex. Sed non caret talis calculus sua difficultate, ut infra ostendetur.

2 Videntur hæc desumpta ex Herici monachi Autissiodorensis libris de Vita et miraculis S. Germani; ubi cap. 1 libri primi dicitur, secundus seu proximus a S. Germano fuisse S. Allodius, qui triginta ferme

annis Pontificatus functionem explevit, de quo erit agendum die xxviii Septembris: dein tertius ponitur Fraternus, martyrio coronatus, et a Saussayo relat. ad xxix Septembris atque xxx Octobris. Huic præ-nominatus Censurius quarto substituitur loco. Ab excessu itaque beatissimi Germani ad hunc usque Censurium plus minus quadraginta colliguntur anni. Hæc Hericus: cujus Acta dabimus xxiv Junii. Decessit autem S. Germanus anno CCCCLXVIII, die xxxi Julii: proinde ex hoc calculo S. Censurius fuisset ordinatus Episcopus anno circiter CCCCLXXXIX, sub initium Martii. Quia autem S. Censurius, uti Hericus lib. 2 cap. 15 tradit, post administratum rite Sacerdotium annis triginta et octo, mensibus tribus, diebus sex, obiit iv Idus Junii sanctitatis plenus, bonisque operibus copiosus, debet morti ejus assignari annus æræ Christianæ DXXXVII. In Historia Episcoporum Autissiodorensium, una cum dicti Herici libris vulgata a nostro Philippo Labbe, tomo 1 Bibliothecæ novæ, cap. 10 etiam dicitur Censurius sedisse annos triginta

Tempus Se-
dis ex Herico
et aliis
perperum
collectum,

quasi usque
ad ann. 527
vixisset,

A triginta et octo, menses quinque, dies sex : fuisse autem temporibus Felicis, scilicet III, Gelasii, Anastasii, Symmachi atque Hormisdæ, Romanorum Pontificum Imperantibus Anastasio et Justino Seniore. *Hæc ibi. Ex Pontificibus jam nominati, Felix III vixit usque ad annum ccccxcii, nti ad Acta ejus deduximus xxv Februarii : post Hormisdam vero insuper addi ex hoc calculo posset Pontificatus S. Joannis, quem ab eo administratum ab anno dxxxiii ad annum dxxxvi, diximus ad ejus Vitam xxvii Maji, quo obiit. At vero Imperium sumpsit Anastasius anno ccccxcii, mortuo tunc Zenone, quo imperante fuisset S. Censurius in Episcopum ordinatus. Anastasio subrogatus Justinus ad annum usque dxxxvii vixit.*

qui circa
annum 500
decessit.

3 Tali interim relationi obest subscriptio Episcoporum, qui interfuerunt Concilio Aurelianensi primo, quod anno dviui aut sequenti habitum arbitramur : huic enim subscripsit Theodosius, Episcopus Autissiodorensis : atque interim, in Historia Episcoporum Autissiodorensium supra indicata, dicitur post obitum Censurii civitas fuisse sine Episcopo anno uno mensibus duobus ; et dein Ursus xi Episcopus sedisse annos sex, menses sex ; et tum Theodosius xii Episcopus sedisse annos octo, temporibus Bonifacii II, Joannis II, et Agapeti, quorum primus sedere cepit anno dxxx ; et dicitur interfuisse Concilio Episcoporum, ex jussu Chlodovei, apud Aurelianensem civitatem. Hinc colligimus eum computum annorum non subsistere, et esse σφαλματτα aut in annis xxx assignatis S. Alodio, aut in annis xxxviii tributis S. Censurio, aut in utriusque ; et hunc obiisse circa annum quingentesimum. Ita etiam, omisso S. Fraterno, S. Censurium proxime post S. Alodium secutum perperam scripsit Saussayus, in Martyrologio Gallicano : die autem xxix Septembris S. Fratrum, cui dictus dies sacer est, S. Alodi suffectum scribit. In antiquis Breviariis Autissiodorensibus nullum Chronologia definiendæ confertur subsidium, eo quod omnia de Communi Confessoris et Pontificis recitanda præscribantur.

Constantius
Vitam S. Ger-
mani inscrip-
sit S. Censurio

4 Hæc porro præcatus, Cum Censurius, inquit, Ecclesiastici primatus polleret dignitate, Constantius Lugduni impense doctissimus, impulsu vel precibus S. Patientis, ejus tunc urbis Episcopi, librum de vita et virtutibus S. Germani, mira, sententiarum elegantia, copiosoque delectu verborum, excellentissime edidit... Opus sane confectum operosaque apud se diu retextum diligentia, obtentu prænominati S. Censurii, Autissiodorensi postmodum direxit Ecclesie, ipso auctore longius promulgandum. Eidem vero hanc præposuit epistolam : Domino beatissimo, et mihi Apostolico honore venerabili, Censurio Papæ, Constantinus peccator. Prima mihi cura est, pudorem conscientie humilis custodire : cujus cancellos si in aliquo forte transgredior, jubentum magis culpa quam mea est. Itaque ut vitam gestaque beatissimi Germani Episcopi vel ex parte perstringerem, Fratris vestri sancti Antistitis fecit auctoritas : cujus præceptioni, si non ut debui, ut potui tamen,

parni. Cumque obedientia mea ad Beatitudinis vestre notitiam pervenisset, ut iterato in temeritatem prorumperem, præcepistis ; jubendo, in paginula, quæ adhuc intra secreti vicinia tenebatur, longius me auctore procederet, esseinque ipse reatus mei quodammodo accusator et proditor. Manifeste enim condemnatio in me manebit, si verborum meorum abjectio doctorum afferatur auditui. Rejecto itaque pudoris velamine, obtemperans jussioni, transmissi vobis impensæ devotionis obsequium ; pro fiducia caritatis deposcens, ut duplici me favore tueamini, quatenus et legentium examen evadam, et ministerium meum per intercessionem vestram Domini mei S. Germani sensibus intimetur. *Hæc ibi.*

5 Denique ulem supra laudatus Hærens, libro 2 cap. 15 ; Postquam, inquit, sapientum sententia optimum factu judicatum est, ut Martyrum Reliquiæ, nec non et corpora beatorum Pontificum Autissiodorensium, olim in ipsa ecclesia tumultata, transferrentur in cryptas, et circa corpus beatissimi Germani præcipua officii diligentia conderentur.... factum est, ut sinistrum, id est Septemtrionale, gloriosi Martyris Tiburtii pignora occuparent, subjunctis quinque Pontificum corporibus venerandis ; hoc est, S. Fratrum Episcopi et Martyris, Censurii, Gregorii, Desiderii ac Lupi. *Hæc ibi. Coluntur Gregorius xix Decembris, et Desiderius xxvii Octobris. At Lupus Episcopus cum Crotechilde Regina venerabili illuc devenit, et suo præventus fine, ibidem sepultus est. Nos un. mclxii fuimus Autissiodori, et magno pietatis sensu dictum cryptam lustravimus, ipsaque Sanctorum corpora fuimus venerati.*

6 Sidorius Apollinaris, Episcopus Arvernorum scripsit S. Censurio epistolam 10 lib. 6, quam, ut persecutio Gothorum intelligatur, subjungimus ; et est hujusmodi : Gerulum litterarum Levitici Ordinis honestat officium. Illic cum familia sua deprædationis Gothicæ turbinem vitans, in territorium vestrum delatus est, ipso ut sic dixerim, pondere fugæ. Ubi in re Ecclesie, cui Sanctitas tua præsidet, parvam sementem semiconfecto cespiti advena jejulus iniecit ; cujus ex solido colligendæ fieri sibi copiam exorat. Quem si domesticis fidei deputata humanitate foveatis, id est, ut debitum glebæ canonem non petatis, tantum lucelli præstitum sibi computat (peregrini hominis ut census, sic animus angustus) acsi in patrio solo rusticaretur. Huic si legitimam, ut mos est, solutionem perexiguæ segetis indulgeas, tamquam opipare viaticatus, cum gratiarum actione remeabit. Per quam si me stylo solitæ dignationis impartias, mihi fraternitatisque istic sitæ pagina tua veluti polo lapsa reputabitur. Memor nostri esse dignare, Domine Papa. *Hactenus S. Sidorius, ad diem xxiii Aug. Martyrologio Romano inscriptus, Omitto Ruricii Episcopi Lemovicensis ad Censurium Epistolam, quia nihil peculiariter ad historiam spectans docere nos potest.*

D
AUCTORE G. II

Corpus trans-
latum ad cry-
ptam :

epistola S. Si-
donii ad Cen-
surium.

DE S. MAURINO ABBATE

MARTYRE COLONIÆ AGRIPPINÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. .II

De corporis inventione ejusque historia.

X JUNII.

Coloniæ inter
varias eccle-
siasest S. Panta-
leonis:

Inter præclara Catholicæ fidei monumenta, quæ Coloniam Agrippinam, ad Rhenum sitam urbem, illustrant, sunt antiquæ magnificæque Ecclesiæ: quarum præter Metropolitanam basilicam, prima Cleri sui nobilitate eminentem, sunt decem aliæ Collegiis Canonorum adornatæ, atque ab his diversæ nominibus, cum suis ad instructionem populi Parochis: tum monasteria utriusque sexus quamplurima, imprimisque Abbatis, sub SS. Pantaleonis, Cosmæ et Damiani patrocinio fundata, de qua Tabularum dicti cænobii sic loquuntur: Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXIV, Bruno, Ecclesiæ Coloniensis Archiepiscopus duodecimus, primique Ottonis Imperatoris germanus, monasterium S. Pantaleonis extra urbis mœnia fundavit; Fratresque, in laude divina pervigiles, sub monastica Benedictina regula instituit: quibus Abbatem præposuit, Christianum nomine, suæ videlicet professionis phoronomum; et in lege Domini, sicut hunc decuit ordinem, apprimè eruditum. Hæc aliæque Gelenius, lib. 3 de Magnitudine Coloniæ Agrippinæ syntagmate 12.

2 Ex istis B. Bruno vita functus est an. DCCCCLXV, die XI Octobris. Monasterium Christianus Abbas rexisse dicitur annis sex et triginta, mortuus XXI Martii anni primi supra millesimum: sub eoque dotatum cænobium duplici thesauro, scilicet corporibus S. Albini, et S. Maurini Martyrum. Illud Roma a Theophanone Imperatrice apportatum fuit circa an. DCCCCLXX, ut latius deducetur ad diem XXII hujus mensis Junii, observaturque in hierotheca secunda. Hierotheca autem tertia, inquit, idem Gelenius, est sarcophagus pretiosus ex argento, auro, et gemmis fabricatus; qui complectitur ossa S. Maurini Abbatis et Martyris, cujus corpus repertum est sedente Volkmaro Archiepiscopo Coloniensi, an. DCCCCLXVI, XII Octobris, cum nova basilica construeretur. Lapis vero, loculum S. Maurini claudens, hæc habebat incisa verba:

C Illic requiescent ossa bonæ memoriæ Maurini Abbatis, qui in atrio ecclesiæ martyrium pertulit sub die quarto Idus Junii. Utinam annus fuisset appositus, qui plane latet.

3 Historiam Inventionis S. Maurini Abbatis et Martyris, et miraculorum hac occasione patrum, Stephanus Monachus S. Pantaleonis Abbati suo Christiano inscripsit; et num. 6 Videres, inquit, brachia nota ferri inscripta; videres ossa passionis grandine quassa, et in toto corpore militaris animi cernerer signa. Hinc moveri plurimum pia curiositas posset ipsa videnti, quemadmodum in eadem ecclesia videtur smitur Corpus S. Albini, pelle sua adhuc obductum. Certe ex ostensione utriusque corporis vir aliquid laboris ædituo, nihil incommodi monasticæ quieti ac disciplinæ amplius oriretur, quam ex ostensione unius tantum. Cur igitur unum ostendant, non ostendant alterum, etiam rogantibus et unice cupientibus videre, ipsi rationem reddant magis firmam, quam nobis aliquando reddiderunt sacri thesauri Possessores. Redeo ad Historiam prænotatæ inventionis, quam damus ex editione Suriana, collatam ex aliqua parte MS. Passionis Ecclesiæ majoris monasterii Erfliæ, quam ipsi anno MDCLXVIII ibidem reperimus.

4 Memoria porro S. Maurini Martyris apud Coloniam Agrippinam inscripta est variis MSS. Martyrologiis sub nomine Usuardi, sed ad usum Ecclesiarum Germanicarum et Belgicarum auctis. Martyrologium, Coloniæ et Lubecæ an. 1490 excusum, primo loco ista habet: Apud Coloniam Agrippinam passio S. Maurini Abbatis, qui in atrio ecclesiæ S. Pantaleonis pertulit martyrium, et ibidem corpus ejus habetur decenter, et ornate reconditum. Secuti Grevenus, Maurolycus, Molanus, Galesinus, Canisius: item monastici, Wion, Dorganus, Menardus, Bucelinus cum hodierno Martyrologio Romano. Sed quod Baronius in Notis arbitratur, de hoc S. Maurino agi a Trithemio lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 134, non continuo probamus. Nam iste Maurinus aut Marinus, seu potius Amarinus, fuit Abbas in Arvernia, ibique cum S. Præjecto Episcopo Claromontano occisus, sepultus et templo est honoratus. Is a Trithemio dicitur claruisse an. DCCLXX, ad quem annum a Carolo Stengelio in Monasteriologia sua (uti a Gelenio allegatur) statuitur passus S. Maurinus Coloniæ: forsitan ut securus Ordini Benedictino adscriberetur. Prudentius Mabilio, ne quidem inter Prætermisos ejus voluit mentionem facere. Nam uti tempus quo viri et passus est, ignoratur: ita etiam cujus Ordinis Abbas possit censeri, prorsus nescitur.

Memoria in
Martyrologiis.

F

HISTORIA INVENTIONIS.

Auctore Stephano, Monacho S. Pantaleonis tunc vivente.

Domino Christiano Stephanus exiguus. Imponis, Pater, mihi, quod ferre non possunt humeri. Maurinum præcipis laudare, et ejus opera stylo dare: quorum unum officium est Angelorum, alterum hominum sapientissimorum. Si Martyr invictus, in ore et mente bonorum omnium scriptus, litteras desiderat; habet Colonia Agrippina, secunda (si dignatur dici) Roma, suos Gregorios, habet Hieronymos, quos supernæ civitatis decet scribere Consules. Sunt nihilominus sub alis tuis educati non pauci, qui indeficientem Nilum viderunt et biberunt, seque huic operi pares ostentant. Quid ergo mihi in silvam ferre ligna? Bruno, ille nobilis filius a Columbæ, sacrarium sapientiæ, te invenit, in quo complacuit animæ suæ. Compertum quantum præstitit seculo, cari invicem et noti, et in verbis prudentiæ sæpe admirati. Tui ergo et prædictorum officii est Cœlitum merita tractare, quibus invidiam promereri est facile, nisi forte admirabili sapientia animi tui hoc Maurino miraculum addere decrevist, ut ei hominis organo jumentum Balaam deserviat. Pareo, hac conditione interposita, ut supremam manum imponas operi, et titulum tuo dedices nomini.

Prologus

F

u

2 Summa et vel unica salus est ægris mortalibus, quod electos suos ita Christus cœlis divisit et terris, ut spiritus, cœlesti habitatione dignos, superis admitteret; et terræ terrena permitteret. Non enim Beatorum spiritus sui hominis penitus dese-

runt

in hac corpus
S. Maurini,Historia in-
ventionis.

Inter Sanctos, Ecclesie propugnatores,
 A runt exuvias, arma scilicet suæ militiæ, in quibus de antiquo triumphaverunt serpente. Isti etenim, isti sunt inclyti *propugnatores tui, o redempta Christi cruore Ecclesia : isti stant pro filiis tuis, ne eos baratro oris absorbeant toto aere vagantes spirituum corruptores. Quando enim per te armatis dolo et igni resisteres adversariis, quæ in propria carne ægre imperium agis? Sed emeriti testes Christi Angelorum cives, immo Consules pro meritis creati, etiam nunc iniquitatis satellites per te expugnant, quos per se vicerant. Ili reos Deo conciliant, orbem portant, tartara spoliunt, ut Angelorum numerum expleant, et muros Hierusalem extruant. Hoc indefesse Joannes, Ephesi; hoc Andreas *b*, hoc Protomartyr Stephanus, Byzantii; hoc Petrus et Paulus, Romæ; et in toto pene terrarum orbe, hoc singuli Sanctorum in sua sorte gratum Deo sacrificium faciunt.

est Maurinus Mart.

3 Habemus et nos in oculis hujus rei testem idoneum Maurinum, Deo et Angelis carum, cujus hodie passio cælos glorioso martyrio ornat, et reis veniam donat. Qui sub signis fidei ad sanguinem usque devotus, in die sui certaminis nil minus a magnis egit Martyribus, qui caput draconis antiqui, et nequitiae ejus satellites Decios detriverunt et Neronem. Egregia namque vicissitudine, mortuo pro se Domino, mortis triumphum obtulit; purpuratusque proprii sanguinis ostro, stolam suam dealbavit in sanguine Agni : in ejus nunc comitatu quocumque ierit hærens, securus sui, suis proventum poscit salutis. Hujus gratuita Deus clementia nobis caudicis scutum obtendit, hujus nos pretiosissimis membrorum gemmis ditavit. Nisi multum nos abjicimus, semper eum nobis præsentem sperare debemus; sed præsertim in hac die solennitatis et letitiæ suæ. Hanc, inquam, diem letitiæ ejus dixerim, in qua familiaris Regi suo Dux magnanimus militare cœpit, mutato militari cingulo, non deposito. Digna Domini mei laude hanc diem sacremus, et prono utriusque hominis obsequio honoremus. Egregium nobis sit Angelorum participare officio. Eis de nostri hodie Patroni gloria gratulantibus gaudia nostra conferamus, immo gaudia eorum geminare ambiamus, et de peccatorum nostrorum tumulis resurgamus : quodam modo enim de sepulcris vitiorum resurgimus, cum Deum manibus exquirimus, et Sanctorum laudibus animum intendimus. Hinc per David, familiare sibi organum, Spiritus sanctus; Laudate, inquit, Dominum in Sanctis ejus. Et in his quoque mundalibus regnis, quem Rego sua dignantur amicitia, si quod in spem gratiæ suorum Principum militaverit bellum, nostis quanta dulcedo, quanta Regum super eo sit oblectatio audire, quantus in clypeum assurgat, quanta vi torqueat hastam, et quanto ipsius vitæ periculo caput objectet gladio.

Ps. 130

C mundalibus regnis, quem Rego sua dignantur amicitia, si quod in spem gratiæ suorum Principum militaverit bellum, nostis quanta dulcedo, quanta Regum super eo sit oblectatio audire, quantus in clypeum assurgat, quanta vi torqueat hastam, et quanto ipsius vitæ periculo caput objectet gladio.

victor illustris.

4 In gloriam ergo Maurini, nobilissimi agonothetæ et victoriosissimi, aliquid et nos resonemus, dulce Deo, gratum cælo. Sed cinis et pulvis quid feret dignum amico Dei excelsi, cui hymnidici Superorum famulantur chori? Parum est, si eum fortiter Dominica bella bellasse dicimus : ter enim quaterque victor existit, qui non modo cum purpureis tyrannis in liter erupit; sed seculo altior, in ipsum hujus mundi principem, in ipsum, ut sic dictum sit, gigantem, cælis bella minitantem, giganteo robore arma commovit, vitam morte possedit, mortuus palmam et spolia de hoste tulit. Parum est, si in eo patricii sanguinis stemma recensemus : major ei nobilitas est, confratrem esse Martyram, cohaerem Apostolorum, et socium Angelorum. Quod si de vitæ ejus merito agitur, i. ferius erit quodcumque dici poterit; nisi, quod vere probatur,

gloriosus Dei amicus et pretiosissimus filius. Et quia D conducit filio similari ad patrem, pissimus Dominus EX MSS. nativæ pietatis suum Maurinum ornavit insigni : in quo quisquis spem suam constituit, novit ocios *c* quantæ misericordiæ balsamis affluat; novit quam præsens exauditor, quam propitius sit interventor : horumque attestatione, quanti stet Altissimo, facile cognitum est. Verum taceat interim lingua carnis supercælestem gloriam Martyris, quam nec oculus vidit, nec auris audivit : et saltem qualiter inventum sit ejus sacratissimum corpus, diei gaudio ad memoriam revocemus. Peracto beato agonis sui triumpho, egregius Dei athleta Maurinus *d*, locum tumuli cæli tantum notum, et Angelici tantum obsequii reverentia veneratum, habitavit usque ad incarnati Verbi annum nongentesimum sexagesimum sextum, agente tum in sceptris *e* primo Ottone.

Esa. 44.

d
cujus sepulta
et ottonis,

e

5 Cesserat abhinc anno humanis officiis ejusdem Principis divus frater Bruno Archiantistes, et mutata vita, Christorum *f* Domini ante captabat præmia : qui corpore extra muros *g* urbis, secundum desiderium cordis sui, reconditus in oratorio sanctorum Pantaleonis, Cosmæ et Damiani, Medicorum Dei, locum quem vivens coluit, mortuus ornavit. Erat autem oratorium, pro tenera novellæ conversationis infantia, angustum et magnis meritis magni Præsulis impar. Ruit ergo solo tenuis, pissimo divinæ potentiæ effectum, sine inhabitantium discrimine, sine familiaris rei damno, et sui ruina occasionem editoris fabricæ præbuit. Cæli quoque inopinas dederunt copias, proventuro operi thesaurum inexhaustum, gemmam diadematis Domini, curam sui et Angeli populi. Nam quia non potuit latere sub modio lucerna ardens coram Domino, dum ponendo fundamento terra effolitur, locus (Gloria tibi Christe) Maurini Martyris invenitur, qui Brunoni manum conferret, et in altero latere Pantaleoni astaret. Folemarus ergo, dignus Deo, dignus Brunoni Sacerdotio successor, vocatus adfuit cælestis doni arbiter, cælestium exequiarum minister. Ac primo pervidetur lapis, loculum claudens; inscriptus Martyris nomine, et officio, et Martyrii ejus die et loco; Illic requiescunt ossa bonæ memoriæ Maurini Abbatis, qui in atrio Ecclesiæ martyrium pertulit, sub die quarto Idus Junii.

f
g

post S. Brunonis obitum.
h

invenitur
loculus

6 Amoto lapide, lignea ferro evincta invenitur arcula, carie indicans priscae passionis tempora. Tota omnibus portis civitas, ad spectaculum illud Angelicum, non potest dici quam pio ruit affectu : Clerus et Sanctimonialium se dedit chorus : sanctæ autem memoriæ Antistes, cum reverentiæ obsequia et orationum prælibasset solennia, spe et sancto plenus timore, Reliquias, virtutum et medule scias, detexit; et ostenso in terris Angelorum cive, populum Dei gaudio et gaudii lacrymis satiavit. Renovantur antiqua miracula, hauritur odor, quo electos suos Dominus testatur : putares balsamis veneranda ossa fluere. Vincitur sermo miraculo : minus est omne quod dico : sed quia hodierna agitis gaudia, in æternum eadem vos satiari contingat fragrantia. Jam vero quis, non dicam, expediet, sed digne miretur ipsorum pulchram gloriam ossium? Pulchro namque corporis indumento, quanta sit spiritus pulchritudo et munditia, compertum est. Videres brachia, nota ferri inscripta; videres ossa, passionis grandine quassa; et in toto corpore militaris animi cerneret signa. Velent Ducum aut Regum cadavera byssus *g*, linum, aut purpura contendeus violas, aut detorti *h* pondera auri. Quid sunt autem hæc ad Maurini collata gloriam? Byssus et purpura, vermium est esca : Maurini cicatrices et vulnera, sunt immortalitatis signa.

h
ante hauritur
odor suavis;

manent in ossis huius vulnerum signa.

g
h

7 Hic quædam, Reginildis nomine, sanctimonialis

A l ejus con
spectum
i
h

auditus et vi-
sus recipitur:

l

m
ob dentem
ablatum mu-
nus ardet,
dum restitue-
retur.
n

o

Deposito fl
13 Octobr.

A lis femina, cum Maria Magdalena prima ad sepul-
crum i reperta, viventem spiritum in mortuis os-
sibus invenit et nuntiavit. Haec in monasterio an-
cillarum h Christi, extra urbis muros sito, merito
et officio nota, diutino capitis incommodo, auditus
munere cassata est, simul et oculorum lumine pene
privata: circa quam cum omnia medicorum defe-
cissent adjutoria, se, desperatione recuperandi, so-
ciasque, mœroris habitu offudit. Jam ferme binus
siti invaluit dolor, et ut dicitur, juxta statum capi-
tis, status totius erat corporis. Quamvis autem esset
destituta viribus corporis, imbecilles sustentata
artus, mediam se populi, baculo sancti desiderii
prævio, ad Sancti usque bustum iniecit sa lumini;
tacitas preces caelo fudit, et Martyri libam l fecit
lumine cerei. Cumque, quem mente videbat, carnis
oculis, quos pene amiserat, intueri desideraret, et
caput in loculo Martyris reclinaret; utriusque auris
meatus sanguine fluxit, et fidei pretio visus et au-
ditus munia redemit; incolamisque, Officio quod
agebatur, jubilavit; et quotquot Angelico illi spec-
taculo intererant, in fide subrexit.

8 Sancte nitem memorie m Gero, post datus
Episcopus dignus Deo, secundo loco beati Martyris
meritum agnovit et prædicavit. Cum enim, astante
Folemaro Præsule, delectæ secundi n ordinis per-
sonæ, pretiosas sancti corporis margaritas, vino ex
devotione baptizatas, novo ordinarent repositorio;
officiosa se sedulitate admisit, et egregie audax, uno
Martyrem dento mutilavit. Mira dicturus sum. Mox
in ipsa manu, rapti teste, pœnas dedit, et invisibili
igne non ardens arsit. Agnovit eruditus animus
cœlestem animadversionem, quam solus sensit, sed
videre ipse non potuit. Quid ageret? Libenter pignus
retineret; sed pœnam sustinens, etiam animo, ma-
jorum expectatione, fortius, nisi reddidisset, tor-
quebatur. Deducuntur interim pignora Sancti, co-
mitante populo arcam Domini, in voce exultationis
et confessionis epulante. Præerat tunc monasterio
sanctæ Mariæ Dominiæ nostræ, quod o dicitur No-
vum, venerabilis Wolvereda, Virginum Dei Mater
et Abbatisa, quæ huic spectaculo intererat, et
Psalmorum cantica in codice recitabat. Hanc Gero
accivit, et cum reverentia in libro sanctum dentem
deposuit, complacuitque Martyri quies in acerra
thuris Davidici: factumque est unum idemque mo-
mentum, dentem posuisse et passionem: demon-
strastique, Jesu bone, quanta Martyrem tuum di-
ligentia velis tractari, hujusque rei pretium esse a
gehenna liberari. Posita sunt autem debito fidelium
honore ossa beatissimi Maurini in oratorio S. Be-
nedicti, sub p die tertio Idus Octobris q.

pq
r
s
ex alio dente
subrepto
emanans odor,

ad plures dies
perseverat,

9 Magnis majora, gloriosis succedunt gloriosiora.
Thiedo r, post datus Episcopus, tunc in monasterio
s S. Severini Custodis officium administrabat. Is
non dissimili devotionis affectu, de sancti Martyris
quod occurrit, latenter tulit, sibi suisque domi pro-
futurum. Cum jam nox esset, in familiariori loco
posuit. Ecce in diluculum, cum locus ipse, tum
proxima quæque tantæ suavitatis completa sunt
fragrantia, ut evidens esset, cœlos eam distillasse
gloriam. Res nova, miraculum illustre. Ingre-
dientes et egredientes cœlesti communicantur beneficio,
sed latet causa: quod in Maurino Deus operatur,
sentitur, nil tamen ipsius ibi scitur. Libet et hic
paululum immorari, et in miraculo aliud mi-
raculum demirari. Usus hic cum natura odor
perdidit: nam cum subito processerit, post
duas aut tres horas more solito non recessit, nec
cum integro die ætatem æquavit; sed fere septem
solibus sine exemplo sequit. De agris, de plateis
curritur; irruit alter post alterum, facturi quique
per seipsos insolitæ novitatis fidem. Rumor et odor

vero nituntur, causa neque etiam opinatur: datur D
tandem gloria Deo, gloria Martyri. Res namque no-
bilio de commissio redditur: Thiedo aperuit ver-
bum, emissum Patri monasterii, in cujus tuitione
est Martyr: alter post alterum, quisque notum
quasi novum nuntiat. Is (sicut est divini timoris et
amoris apprime scientia eruditus) sciens quia omnia
quæcumque voluit Dominus fecit; animum fidei de-
dit, et totius animi organis Alleluia sonuit. Placuit
tamen ei duos sure congregationis Fratres mittere,
quatenus et eos in cultum Sancti excitaret, et filio-
rum relatione suum suorumque animos indulcaret.
Profecti ergo, non solum ut dicta eis sunt invene-
runt; sed secum Fratribus non modicas odoris de-
tulere reliquias. Putares ipsos affrictos l, et serum
quoquo ibant circumferre aromata. Venerabilis au-
tem monasterii Rector, magnitudine gaudii et dul-
cedine animi demum attractus, descendit, divino
animum nectare pavit, et grata vicissitudine thura
laudis Deo litavit. Folemarus quoque reverendus
Antistes, et ipse advemens, rumore nuxit, et ho-
norem ampliavit; sanctas namque cum suo odore
Reliquias in altario B. Severini locavit; et junctos
in cœlo, in terris sociavit.

10 In semetipso quoque ideam Antistes expertus
est, quanti sit apud Deum meriti Maurinus emeritus E
miles. Superveniente namque sacratissima Paschalis
gaudii solennitate, vehementi oculorum dolore cœ-
pit fatigari. Vir autem venerandus, flagello divinæ
admonitionis æquo quidem animo membra substra-
vit; sed mœrore amplius deficiebat, ac forte nobilis
Colonia sine Episcopali officio sanctum perageret
Pascha. Quinta autem feria, quam Indulgentiæ
diem nominant, vix magno imbecilli hominis et de-
voti animi conflictu Pontificalia administravit, et
usque ad lectum languor invaluit. Sed dum Mauri-
num animo reducit, consilium Præsul invenit. De-
nique Patrem monastetii, in quo martyrium Sancti
flore, secreto accivit, cui languoris sui inclemen-
tiam paucis aperuit: Semper quidem, inquit,
Christiani animo divina desideranda est correctio,
quæ semper filiis fit in salutem: caro enim attrita
conscientiam purgat, spiritum emaculat. Ecce de-
votus porto flagellum, quod misit Dominus: sed vi-
des quantus populose civitatis in ecclesia concursus,
vides quantos de remotissimis etiam regionibus fe-
stivitate invitante confluerit populus: quos omnes
in judicium mei sine fructu laboris, sine exhorta-
tione sermonis, sine viatico benedictionis, in sua di-
mitto. Nascitur tamen mihi quædam securitas, quod
si quid de memoria S. Maurini ad me delatum fue-
rit; mihi quoque, quam omnibus impendit, miseri-
cordiam non denegabit. Tum discessum est. Die
autem facto, qui Dominica passione colebatur il-
lustris, dentem beati Martyris ægrotanti præfatus
Abbas ad lectum mittit Antistitis. Comitatur sanctum
pignus cœlestis modelæ munus. Nuntiatis enim Mo-
nachis, assurgit Sacerdos venienti in suo pignore
Martyri, quasi audiens, Surge et ambula. Depressis
alta reverentia luminibus dentem admovit; et quod
mulier Evangelica tactu fimbriarum Domini accepit,
se accepisse exultavit. Subito enim dolor omnis
fugiebat, ante Sanctum stare non poterat. Sic, in-
clite Martyr, Ecclesiæ Episcopum perdonasti, et
Regis tui Pascha honorasti. Die autem sancti Pa-
schæ, cum inter Missarum solennia, pro jucundi-
tate festi, Præsul verbum faceret; sermonis ductu
ad salutis suæ migravit auspicem. Stupentibus cun-
ctis, quibusdam vero gaudentibus, Maurinum vere
sanctum, Deo carum, quæcumque voluerit impetrare
a Deo u omnipotenti, libera voce pronuntiavit:
morbi sui inclementiam, sed in adventu Sancti su-
bitam edocet fugam: Pontificali deinde statuit edi-
cto

imo et recc-
dentes sequi-
tur:

l
quare dens il-
le in altari
ponitur;

Archiepsc.
dolore oculo-
rum afflictus,

f
accepto alio
dente sanatur,

Matth. 9.

A et festum Sancti jubet celebrari, cto, ut dies Passionis ejus honorabilis celebrisque inter nobiles anni festivitates numeretur. Similitudo autem quædam dubii animi Thomæ sanctissimi Meginhero euidam, nomine et officio nota, oborta est; quod scilicet Martyr et nomine esset obscurus; et, excepto Epitaphii verbo, scripturæ testimonio careret. Pontifex autem, testis sui, sententiam fixit; quippe α dentem sanctum, curatorem suum, dum advixit ita coluit, ut in modico pignore totum se Martyrem habere confideret.

α In magna siccitate, post varias preces, Interca siccitatis flagello universa laborabat regio. Ad nota ergo præsidia sancta confugit Colonia, precibusque et sacrificiis instabat iniqui sereni redimere malitiam. Procedebant Litanie, exibat Clerus, prodibat Sanctimonialium chorus, et longa populorum examina sanctæ Crucis vexilla et sanctorum Martyrum deducebant suffragia. Sed divina sententia, forte quia fidem et patientiam in populo suo quæsit, spatio duorum fere mensium pluviam suspendit. Erat autem videre, morti y proventuram spem anni: squalabant arva pulvere, et flavi fulci ad aquas hiabant. Superveniente autem sacratissima B. Maurini passionis die, ecclesiæ beatæ memoriæ Dei Genitricis et semper Virginis, et sanctissimi cælorum Clavigeri z , Senatorius Clerus, et diversæ conditionis populus, duce Meginhero α (nam Episcopus aberat) ad memoriam Sancti cum Litanis descendit. Denique, promptus jam dubium ponere animum, pro angustia temporis, idem Meginherus ad martyrium populo Missas facit. Ventum est ad sermonis sui ordinem: convenientia pro tribulatione dicta sunt. Cumque sermonis virtute cor populi erigeret, hæc ita subintulit: Ecce, inquit, misit Dominus verbum in terra, quod non viderunt patres nostri. Ecce enim populosa civitas, iterum atque iterum, ad deprecandam faciem Domini, mittit senes et juvenes, mittit pueros et virgines, cætusque infantium et lactentium nitidos, omnem Clerum et universum populum, et non est qui exaudiatur. Et quæ est sub nostro sole civitas, hac nostra locupletior Sanctorum? Ubi Apostolorum patrocinia sic præsentia? Ubi tot in unis cubilibus Martyrum millia, et tot aurea Virginum agmina? Ubi sic præsentis Confessores et Episcopi, qui genuerunt hunc populum Domini? Apud quos rugiebant dæmones, quorum præsentiam portare non poterant, nos pro anima et patria supplicantes audire dissimulant. Sitit dura tellus, languet omnis regio, et juxta Hieremiam non recordatur Dominus scabelli pedum suorum, in ira furoris sui. O inclita Domini castra, armate animos perseverantia, et experimini vim facere clauso cælo. Erigere in fide miles Dei; et nubem, ne transeat oratio oppositam, vel Maurino scinde Patrono. Si hunc Dominus fatiscienti revelavit subsidium seculo, donet hodie hanc nobis quidem misericordiam, Martyri autem suo gloriam; ut sicut hodie pro se hic Martyr sanguinem suum fudit, ita pro eo terris benedictionem pluviae Dominus fundat. Dixit, et salutarem Hostiam immolatum ascendit. Et ecce, in serenissimo aëre Elias noster nubila contraxit, tonitru omne cælum mugit: sicque largissimam pluviam dedit, ut per aliquot horarum spatium, qui convenerant, extra locum exire non possent: sicque unius dubitatio β salus facta est patriæ. Mira dicturus sum. Multis postea annis jussi sunt cæli legem pati, et annum cursum observare hujus diei, ut annua pluvia hoc tanti beneficium signi ad memoriam revocarent: unde et Martyrem vulgus nominant sanctum Pluviale; nos autem, æterna misericordia dicimus Liberalem.

12 Quia cæpi, loquar opera Domini. Puero enidam morbus, quem dicunt varicum, densa visum caligine obnubit, et oculorum munus extinxit. Flu-

xerat decem annorum orbita, cum quadam die data manu puellæ, quæ ei dux erat et oculus, ad memoriam S. Maurini pervenit. Aliquamdiu oratum est. Tum puella, quæ orbat, ut dictum est, gressus regebat, humi fusum tetigit; surgat et abeat præcipit. Tu, inquit ille, abeas; viam, quam solveris, carpas: mihi, opitulatione hujus piissimi Patris, oculi, familiarissimi viæ collati sunt duces. Surgens autem, ex scissione caliginis, genas gutta sanguinis apparuit cruentatus; videntes videns, et viæ ducem ulterius non requirens: Coloniae natus et educatus, facie sed et genere notus, cognatos et affines gaudio, et totam civitatem miraculo, et Martyris complevit præconio.

13 γ Theusburg nomen est villæ. Hic ante aliquot annos inguinaria, Dei permissu, debacchata est pestis, et non paucos inopina morte soporavit. Inter alios Presbyterum, ecclesiæ provisorum, morbus invadit: qui hoc consilio mortem distulit. Qui se familiariter curabant, rogat ut amicorum et parentum subvectione Coloniam veniat, Ad memoriam, inquit, Martyris, qui ibi recens revelatus, signorum virtute coruscat. Visa sunt verba hæc amentis et deliri, quia toto fere homine mortuum attendebant. Cumque ante oculos et ejus vires, et usitata subinde tum subtractorum ab hac luce ponerent exempla, quasi in sepulcro eum videbant. Is autem confortatus fide, de lecto se super baculum dedit; et stupentibus cunctis, pedem trahere post pedem tentabat. Evidenter hic enituit, quia sicut Agnus ubique est, ita et qui Agnum quocumque ierit sequuntur; ubique, fideliter invocati, opitulatione præsentis sunt. Nam qui de lecto fere mortuus descendit, mox ad quem tendit sibi adesse Martyrem sentit: quoque ulterius processit, eo amplius viribus valuit: et sicut ignis fervore amplius calefcit, qui vicinus accedit; ita dum civitati appropiat, elementius ægrotat. Ubi autem ad memoriam Sancti ventum et oratum est; et sibi et omnibus, in præfata villa eodem morbo laborantibus, integerrimam sanitatem fidei auro obtinuit.

14 Longum est ire per singula, quomodo virtutibus justus ut palma floreant. Sed ecce, dum qui prope et qui longe sunt, inter nos fontem salutis hauriunt; timeamus ne nobis sit iudicio, si medicum habentes ægrotamus. Loco patris et medici nobis Dominus Maurinum suum perdonavit filium, quem sibi genuit Sponsa, formosa sua, Columba sua, quam sibi vitæ pretio redemit, et in sanguine suo lavit. Si lepra conscientie prurit animus, si cælum libero intuitu non respicit oculus, si in via justitiæ cursum stupens impedit nervus, si avaritia venarum fila contrahit in manibus, a patre medico filius medelam parvo mereberis: immo tum filius eris, si mederi quæsieris. Numquam duro usus est canterio: imperio morbos exturbat, vulnera oratione lavat, meritis fata sanat: Cum Elia clausum cælum in pluvias solvit, cum Eliseo ignem cælo non mittit, sed [unis sum] mitior extinguit. Sicut ipse Prophetarum Dominus simbris, sic iste languores pellit Reliquiis. Petrus in plateis ejectos umbra suscitavit; Maurinus longe positum, tenui famæ aura, de lecto desperatum, in viam salutis excitat. Cum Paulo caecos lumine vestit, cum Stephano ad tumultum surdorum aures aperit. Non longum est, quod dico. Geronem quemdam, Sacerdotio et Officio clarum, ita gravissimus languor perculit, ut vita in confinio mortis palpitaret. Jam ei pollices, jam lingua ligabatur; cum puerum cum argento ad nostrum medicum mittit, et ut pro se celeriter et fideliter faciat, membris morientibus exposcit. Ivit, rediit; et dominum, paulo ante cum morte agentem, in lecto residentem invenit et comedentem.

D
EX MS
cæcus recipit
lumen,

curatur pestis
inguinaria,

varia patran-
tur miracula:

sanatur mor-
bundus,

EX MS.
Imploratur
subsidiū
Sancti.

ð

A 15 Hic et item ei similes medici præcantare animas noverunt, ne juxta Joannem, divini pectoris potatorem, calicem iræ Dei bibant, ut crucientur igne et sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, et in conspectu Agni, et fumus tormentorum ascendat ð in secula seculorum. Hæc hodie Maurinus securus evasit, et in supernam civitatem laureatus intravit: in civitate autem patris debentur filiis jura hereditatis. Age ergo nunc, Pater inclite, Pater pie, age cum iudicibus seculi causas nostras; ut et in terris digne te veneremur, et ibi quandoque desideratam tuam faciem contemplemur, ubi epularis et eum Angelis delectaris gloria et aspectu Agni, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Columba filium dici putō Brunonem, quatenus Columba designat Spiritum sanctum, vel (ut infra num. 14) Ecclesiam Catholicam.

b Vel nescivit, vel non credidit Auctor, tam Romanos quam Pœntos prætereire corpus S. Stephani pridem ad se Constantinopoli allatum esse. Brachium etiam et caput S. Andreæ indidem allatum habet Roma, nec scio an probari possit plus fuisse Constantino-
B poli: licebit id examinare ad 30 Novembris.

c Surius, totus; quod commodum sensum non facit.

d Idem, locus etc. cum sensus exigit ubique accusativam.

e Obierat Otto I, ideo hic Divus dictus (quamvis ab initio mortis, per Gentiles inducti, fuerit, ut Augusti Cæsaresque etiamnum viventes Divi agnomina-
rentur) obierat, inquam, Otto I anno 975.

f Christorum Domini, id est, Sanctorum Pontificum.

g Nunc intra muros est S. Pantaleonis monasterium, iis una cum aliis pluribus inclusum circa annum 1168, a Philippo Heinsbergio Archiepiscopo, post allata Coloniae Sanctorum trium Magorum corpora: quod non sine notabili damno monasterii factum queruntur tabulæ MSS. ipsius loci.

h MS. Eyst. decora pondera auri; sed melius hic exprimitur, pannus auro textus.

i Ita scribo pro respecta, quod sensum non facit.

k Est e regione monasterii S. Pantaleonis vetustissimæ fabricæ ecclesiæ S. Mariæ Magdalenzæ, quæ nunc Albarum Dominarum dicitur, a Canonissis Regularibus S. Augustini ipsam tenentibus: cum autem hæc scriberentur potuit fuisse Benedictinarum, sub directione Benedictinorum. Atque hinc fortassis factum est, ut ibi habeantur (teste Gelenio de magnitudine Coloniae Agrappinæ, pag. 554.) Caput S. Maurini vel Marini Martyris. Id nunc quidem dicitur esse Episcopi Mediolanensis, cum S. Ursula advecti; (quod suspectum de fabulositate merito est) revera autem Abbatis, credi potest, quamdiu hoc adhuc esse ad Pantaleonem re ipsa non demonstratur. Interim verosimile fit, Sanctimoniam hic nominatam, ex vicino quod dirutum sit Parthenone fuisse.

l MS. Eist. lumine fidei; Libam autem pro libamine, ex græco λιβή sub Carolo Crasso usurpavit sec.

9 Joannes Scotus, hoc semi-Græco versu in Arcopagiticis:

Hanc libam, sacro Græcorum nectare fartam,

Advena Joannes spendo (offero) meo Carolo. m Gero successit Folcmaro anno 968, mortuus anno 976, 28 Junii. Gelenius loco plus uno Sanctum vocat, et inter festa Metropolitanæ ecclesiæ ejus obitum notat, quare de eo aliquid dicendum inter Prætermisos ibidem.

n Secundi Ordinis personæ intelligi possunt Diaconi; nisi Presbyteros malis, proximum ab Episcopis et Abbatibus locum tenentes.

o Vacia sunt Coloniae monasteria sub titulo S. Mariæ, etiam Sanctimonialium: quorum unum, Hortus S. Mariæ dictum, Cisterciensis quidem Ordinis est, fuitque forsitan a tempore S. Engelberti, ut notat Gelenius; sed non potuit fuisse edificatum ab eo, quandoquidem mox illo mortuo, ipsum commendetur, ut multæ reparationis egens ac vetustate futescens. Magis tamen placet hic intelligere nobilem S. Mariæ in Capitolio Abbatiam, a Pletrude Pippini Herstallii extructam. Est certe hæc monasterio S. Pantaleonis vicina satis: et seculo forsitan 10 renovata, cognominabatur Nova.

p Is est dies 13 Octobris, quando primo loco celebratur hæc Inventio in Martyrologio Coloniae et Lubecæ, anno 1490 excuso, ut supra dictum.

q Hic sunt MS. Eystiense, additu communi formula, ad laudem et gloriam Domini, cui est honor et imperium in secula seculorum. Amen.

r Thiedo post datus Episcopus, uti ante de Gerone, non tamen sanctæ memoriæ, sed qui, cum scriberet auctor, videtur fuisse Episcopus: an Coloniae? Id innui dicere: deest interim in Catalogis. B. Geroni successit Varinus: at hic dicitur excessisse anno 985 die 21 Septembris. Quid si huic subrogetur Thiedo, ac dicatur sedisse usque ad annum circiter 993; tunc vero primum Evergerus successerit? viris apud Colonienses eruditis hoc examinandum proponimus.

s Wigfridus, decessor B. Brunonis, anno 948 dotem monasterio S. Severini assignat apud Gelenium lib. 3 Syntag. 3, ubi de Ecclesia collegiata S. Severini agit: Novum autem non est Canonicorum communiter habitantium collegium, monasterium dici.

t Ita legendum snadet sensus: Surius habet, affectus, et dubitat, an non potius legi debeat, affectos.

u Simili licentia et necessitate corrigo, quod in Surio est, compotem.

x Item pro, quique, scribo, quippe.

y Et hic ablativum casum accusativo commuto, ut sensus habeatur.

z Metropolitana Coloniensis S. Mariæ et S. Petro sacra, nunc a tribus Regibus nomen habet, saltem apud vulgus.

α Hinc intelligas officium, quod supra ut notum taceatur, fuisse Præpositi, cujus prima post Episcopum dignitas est.

β Surius dubitatione.

γ Theusburg seu Duysburg, oppidum Clivæ ad Rurum fluvium, haud procul a Rheno.

ð Judices seculi, videtur intelligere sanctos Apostolos.

DE SANCTO EBREMUNDO

FONTANETENSI AD ORNAM ABBATE

IN SAGIENSI NORMANNIÆ DIOECESI

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Ex Saussayo, et Actis.

G. H.

SEC. VI.

Ex Saussayo
habetur, quod
Sanctus,relicta aula
regia

et uxore,

cœnobiolum
construxit,miraculis
claruit,a
et Corpus,
delatum
Creolium,

Andreas Saussayus, in Martyrologio Gallicano ad hunc x diem Junii, S. Ebremondum hoc exprimit elogio : In territorio Sagiensi S. Evremundi, Abbatis et Confessoris. Hic ex urbe Bajocensi ortus, spectata e nobilitatis stirpe, in aula Chilperici Regis primam ætatem exegit : apud quem multa gratia pollens, magnos etiam honores consecutus, insignis generis puellæ junctus connubio, magnis etiam opibus affluxit. Sed cum his potiretur commodis, Dei tamen memor et salutis, religiosa officia non prætermittebat ; at sic sedule exequabatur, ut inter tot honores atque delicias pietatem coleret, et sacræ lectioni frequenter incumberet. Cui cum quadam die intenderet attentius, in hoc monumentum incidit, quo Christus Servator, perfectum ut sibi quis reddat famulatum, edicit ; quicumque patrem, matrem, aut uxorem pluris se fecerit, inter discipulos suos qui censeatur, nusquam dignum esse. Hic stimulatur piis aculeis, sibimet renuntiare ; uxorem, quam propitiam religiosæ intentioni sperabat, thoro disjungere ; crucem suam ferre, et Christum sectari apud se statuit. Aspirante votis divino Flamine, res successit optatis. Uxor enim Evremundi, eodem studio divinitus incensa, ex condito se in sodalitium Christi ancillarum recepit. Evremundus vero, loca quærens proposito opportuna, ad suæ possessionis vicum, cui Fontanetum nomen, in Sagiensi Præsulatu diversens ; illic sex ædiculas construxit, tot Cœlitibus, qui cœptis faverent, eas nuncupans. Moxque etiam cœnobiolum, in quo, Amolberto Episcopo præclara conamina probante, cum aliquot Dei cultoribus, qui in cœtum cum eo coaluerant, vitam instituit, totam cœlestibus rebus ac divinis obsequiis intentam. Inde virtus ejus, veluti sol quidam, sanctitatis radios longe lateque cum diffunderet, ad eum complures convolarunt, ut sub ejus ductu purissimæ vitæ tramitem inirent. Felices enim se fore putabant, si in ejus disciplinam se committerent, vestigiaque ejus adeo pura consecrarentur. Quibus is non suis dumtaxat monitis, sed exemplis etiam egregiis, salutis viam sternens, eosdem feliciter in eam provexit. Pulsit etiam miraculis, quibus divina Majestas merita ejus multiplicia declaravit. Tandem vero strenuus Christi famulus, cum inter mortales beatam immortalium mentium vitam virtutesque expressisset, gloriosis perfunctus laboribus, ad Cœlites quos æmulatus erat, excessit.

2 Corpus eodem loco conditum, postquam ibi diu divinæ gloriæ indicibus coruscasset, a Toparchis de Creil, quod oppidum est in Bellovacis, ad ecclesiam, quam ejus in honorem illic construxerant, transvectum, perhonorifice in illius gremio conquivit per annos circiter sexcentos, nimirum usque ad annum salutis millesimum quingentesimum sexagesimum septimum ; quo hæreticorum furor impius, capto hoc oppido, ecclesias vastavit, sacrariaque diripuit ac expoliavit. Tunc enim nefaudo

Junii T. II

ausu, S. Symphoriani Martyris ac hujus sancti Confessoris veneranda ipsa, e thecis erata, multisque contumeliis indignissime affecta, feralibus flammis illi Dei hostes immaniter iniecerunt, cineresque ipsos exsufflarunt. At divino beneficio ex hoc excidio facies S. Evremundi, quæ in peculiari reposita erat conditorio, servata est : quam Canonici ejus ecclesiæ mature submoventes, satanæ ministris, ne parricidalibus eorum manibus discerperetur, auspicio præripuerunt : unicuique illud pignus superest, quo oppidani se sui Tutelarum patrocinio communitos, post tolerata exitiosæ hæresis sacrilegia, etiamnum gloriantur.

3 Hæc omnia magnifica sua eloquentia Saussayus. Nunc primo quæ ad cultum ejus et corporis translationem spectant inspiciamus. In Geographia Galliarum Blaviann, et descriptione Regionis Bellovacensis, sub proprio titulo proponitur Castellania Cretelensis ; supra, Toparchia de Creil dicta, et ista leguntur : Cretelensis urbs et Castellania, Ballivatui etiam Silvaneensi subjectæ sunt. Illam memorat Lupus Ferrariensis Abbas in quadam Epistola, vocatque Credilium ; Dudo autem Quintopolitans, Crothelense castrum ; posteriora denique instrumenta Credulium nuncupant : pulcherrimo exornatur castrum. Insignis est illius basilica, S. Evremundo dicata : ejus sacræ exuvie ante annum millesimum, e monasterio diocesis de Sees, in hoc oppidum translatae fuerant. Hæc ibi. Sed dubitatur, num e dicto monasterio diocesis Sagiensis immediate translatum fuerit Credilium, seu Creolium ; an prius vero delatum fuerit ad monasterium Uticense S. Ebrulfi, in pago Oximensi et diocesi Lexoviensi situm. Nam anno MCCCLXIII corpora SS. Ebrulfi, Ebremundi, et Ausberti, quem S. Ebrulfus de morte suscitavit, una cum aliis pretiosis Reliquiis, ab Hugone Magno, Franciæ et Burgundiæ Duce, ablata fuisse, scribit Ordericus Vitalis Uticensis Monachus, lib. 6 suæ Historiæ Ecclesiasticæ pag. 621 : et pagina sequenti sub fine addit, Aurelianenses ossa S. Ebremundi Abbatis sibi elegerunt. Quia vero apud Aurelianenses nulla hujus Ebremundi, sive Evremundi habetur memoria, putuerunt dictæ Reliquiæ illo ipso seculo, ante annum millesimum, translatae fuisse ad dictum Creolium, seu Credilium oppidum ; et hinc occasio arrepta fuisse, ut Auctor Vitæ S. Ebremundi, de quo mox ageamus, scripserit ab hujus obitu in ejus locum successisse S. Ebrulfum. Interim Sammarthani, Tomo 4 Galliæ Christianæ, S. Ebremundum successorem constituit S. Ebrulfi : quod aliis ulterius elucidandum proponimus.

4 Memoratum oppidum Creolium situm est ad Oesium fluvium, in confinis Bellovacensis et Valesii agri et huc a multis adscribitur ; ab urbe autem Silvanectensi distat duabus leucis. Ex hujus Ecclesiæ antiqua Breviario submitit nobis Fredericus Flouetus noster Acta S. Evremundi, in novem Lectiones distributa, quæ in plerisque correspondent elogio jam ex Martyro-

dein a Calvinistis est
combustum.Basilica
Creolii.An corpus
antea fuerit
Utici?

f

*Acta ex Bre-
viario sus-
pectæ fidei.*

A logio Saussayi relato. Sed (ut verum fatear) suspectæ plane fidei sunt, et a posteris ex quadam traditione cansarcinata; atque a nobis vel ideo magis proponendo, ut intelligatur quæ fides elogio Saussayi danda sit. Ac prima, quæ num. 2 et 3 referuntur, sunt fere excerpta ex MS. Vita dicti S. Ebrulfi, cujus verba in Annotatis apponimus. Quæ deinde 4 et 5 numero subjunguntur, attribuantur S. Alnoberto, Episcopo Sagiensi; sed qui integro seculo et amplius junior fuit S. Evremundo; et hic sub finem, dicitur sepultus a Lothario Episcopo etiam Sagiensi, qui quartus a S. Alnoberto constituitur apud Sammarthanos, et obiisse legitur an. dccxvii: cum tamen S. Evremundus ibidem obiisse dicatur quarto Idus Junii tempore Chilperici Regis, adeoque ante an. dxxxiv, quo hic Rex fuit interemptus. Saussayus, ut evitet hunc scopulum, non meminit dicti Lotharii Episcopi, et pro Alnoberto scripsit Amolbertum; sed cujus nominis nullus scitur fuisse Episcopus Sagiensis. Si sit locus conjecturæ, supponerem, Renobertum; cujus mentionem in Vita S. Ebrulfi fieri, asserunt dicti Sammarthani, ac vixisse illum dicunt eodem cum S. Evremundo tempore.

*Memoria
etiam 11 Junii.*

B 5 Hugo Menardus, in Martyrologio Benedictino ad diem xi Junii, recollit S. Evremundum Abbatem in territorio Belluacensi, et lib. 2 Observationum addit, Corpus Calvinistarum rabie fuisse crematum, excepta facie, Canonicorum diligentia servata. Menardum describit Bucelinus, qui ad hunc decimum Junii, tanquam alium refert, desumpto ex Saussayo aliquo elogio, in quo asserit, in aula Chilperici Regis primam ætatem egisse, ac claruisse anno Christi dccxx (scilicet post necem Chilperici annis elapsis cxxxvi) forsan ut certius illum adscribere Ordini suo Benedictino, de quo majorem certitudinem accipere gaudebimus.

VITA SUSPECTÆ FIDEI

Ex antiquo Breviario Silvanectensi.

*a
In aula
Regis educa-
tus,*

*b
c
d*

Tempore gloriosissimi Regis a^m Chilperici, claruerunt duo strenui viri, quantum ad seculi pertinet dignitatem, ab illustrissimis orti natalibus, apud urbem quæ ab incolis b Bajocassina nuncupatur: c Ebrulphus videlicet atque Evremundus, in aula prædicti d Regis diligentissime educati. Tantam namque eis Dominus a juventute sua gratiam conferre dignatus est, ut per eximiæ humilitatis officium, magnum in palatio locum absque contubernalium invidia obtineret. Cum autem S. Evremundus adhuc secularibus opulentiis atque rebus plurimis esset adornatus, amatur per omnia sapientiæ factus, litteris divinis et ecclesiasticis officiis abundanter peritus, Scripturas sacras per diversos codices sæpius ac sine intermissione investigabat; quatenus [per] priscorum Patrum gesta atque instituta, ad salutem animæ suæ proficere potuisset.

*opulentus et
cruditus,*

*Luc. 14, 26
audita Evan-
gelii sententia,*

Luc. 9, 23

2 Porro cum quadam die sanctam legeretur Evangelium, audivit inter cetera Domini sententiam, qua dicit; Qui amat patrem aut matrem aut uxorem plus quam me, non est me dignus. Et iterum; Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. * Sanctus vero Evremundus, tantæ promissionis non surdus auditor, sed intrinsecus compunctus et imbutus superna Dei gratia, sicut idem in Evangelio loquitur, Spiritus ubi vult spirat; relictis omnibus, quæcumque possidere videbatur in prædiis atque beneficiis, pauperibus distribuit. Nam et uxorem propriam, devotissime sub sanctimonialis habitu Domino servitutam tradidit; nihilque omnino sibi, quod ad usum hujus seculi labentis attineret, retinuit;

*Joan. 3, 8
sua pauperibus
largitus,
uxorem Deo
consecrat;*

metuens videlicet illam terribilem Ananiæ et Zaphyræ sententiam, qui pretio agri sui fraudulenter obnoxii, ante pedes beati Apostoli Petri, susceperunt compendium justæ mortis.

*D
Act 5*

3 Præfatus igitur Evremundus, reminiscens, quod egregius prædicator prædicat, dicens; Expoliantes nos veterem tunicam, deponamus opera tenebrarum, et induamus arma lucis; non solum patriam et parentes reliquisse comperitur, jam secundus Abraham in eodem facto a Domino constitutus; verum etiam, barba et coma sui capitis pro amore divino deposita, humiliato vultu, cum summa velocitate, ad eremum, quæ Excuvias vocatur, Domino ducente convolvit. In quo etiam loco multas ecclesias et monasteria Monachorum atque Sanctimonialium, secundum suam possibilitatem, in locis opportunis ædificare curavit. Deinde in villa quadam, quæ usque nunc Fontanetum vocitur, alias sex ecclesias construxit; unam quarum in honore f S. Desiderii dedicari fecit, in qua etiam non minimam multitudinem Monachorum sub regulari jugo congregavit. Sed g cum in eandem silvam ingressus fuisset, et huc atque illuc per loca vastissima circumiret; non inveniebatur opportunus locus ad commeandum, quoniam jam pridem ferarum atque bestiarum fuerat habitatio.

*iv
Colos 3, 7*

*eremum
ingressus*

*construit
Fontanetum
et alia
monasteria,
f*

g

E

*v
cellas ex
virgultis con-
ficiens;*

4 * Opitulante vero divina clementia, quæ semper est mirabilis in Sanctis suis; Angelo ducente reperit Dei amicus valde amœnissimos fontes: ubi genua flectens, cum oratione omnipotenti Deo condingnas retulit laudes, qui nunquam derelinquit sperantes in se. Facta autem oratione, de virgultis claustra parvula pro tempore circumtexit, ubi etiam in modico tugurio idem Pater hospitari cœpit. Quid multa? Oculus erat cæco et pes claudus, pater erat pauperam et vestimentum pupillorum et viduarum, et induit eum Dominus coronam justitiæ. Ipse vero S. Evremundus ardenti studio, ut pro colligendis fidelium animabus satageret, suis precibus a Domino impetravit, ut totam provinciæ gentem converteret.

5 Audiens autem sanctæ Sagiensis Ecclesiæ Præsul nomine h Alnobertus, famam beati viri Evremundi; festinato Archidiaconum suum Fortunatum ad eum misit, ad inquirendum si vera essent quæ de eo audierat. Quem cum invenisset, obtulit ei orationes et munera cum Episcopali benedictione; inquires ad eum: Carissime Pater, video quia homo Dei es, et ipsius huc missus voluntate, deprecor te, ut nostræ supplicationis munera suscipere digneris; et ubi monasteria construere valeas, quantum tibi est beneplacitum, eligas; ut congregatis fidelium catervis solitudo hæc in domum vertatur orationis; et ubi brutorum animalium hactenus fuit habitatio, ad laudem Redemptoris mundi, episcopali benedictione sanctæ Sagiensis Ecclesiæ Præsulis, fiat hospitium Angelorum: quatenus et tibi maneat merces pro constructione et doctrina apud cœlestem Judicem, et immensis populis fiat tua oratio expiatio delictorum. * Reversusque Archidiaconus, cum magna exultatione, omnia, quæ ad laudes Creatoris viderat, beato Episcopo intimavit. Episcopus autem, laudes et gratias Domino referens, ad eum quam citius in eremum perrexit; atque inter sacra colloquia, ut erat vir totus in Domini confessione fundatus, lingua facundus, aspectu Angelicus, vultu decorus, morum honestate præclarus, sapientia præditus, castitate nitidus, hilaris in adversitatibus, in prosperitate timidus, in victu quotidiano nimie parcitati deditus, justitia insignis, fidei, spei et caritatis adornatus gemmis, meritis sanctarum virtutum percelebris, venerabili Patri Evremundo hanc miseriam vitam coram Fratribus ita laudare cœpit:

*h
accipit mune-
ra Episc.
Sagiensis.*

F

ab eo invisitur;

A pit: Beati estis, Fratres, qui hac seculo illuditis: et vitæ isti, quæ sub hora inducitur et sub momento excluditur, abrenuntiatis. Ad illam igitur festinate vitam, cui nullus unquam evenit finis, nullus datur omnino successus. Revocate ante oculos Mariæ i Magdalenæ memorabilem pœnitentiam; quæ cum esset multorum peccaminum squaloribus sordidata, mox ut lacrymarum rivulis Auctoris vitæ venerabiles plantas abluir, cunctorum criminum scelera nefanda amittere promeruit. Reducatur etiam memoria ille latro venerabilis, qui in ipso articulo mortis audire meruit, Hodie mecum eris in paradiso: et item sit vobis, precor, dilectissimi Fratres, secundum Apostoli dictum, semper unum cor et anima una.

6 Sic iste beatus Præsul spiritalibus epulis repletis Fratribus; S. Evremundum secum duxit ad ecclesiam k beatorum Gervasii et Protasii, et ei curam Pastoralis officii commisit, eumque Abbatem consecravir in loco qui vocatur Mons-major. Post hæc venerabilis Pater in eodem loco tres ecclesias construxit, unam in honore victoriosissimæ Crucis, alteram in honore S. Mariæ Virginis, tertiam in honore S. l Martini Abbatis Vertanensis monasterii. Interea currebat ad eum omnis populus totius provinciae: cæci visum recipiebant, paralytici curabantur, leprosi mundabantur, claudigressum recipiebant, et infirmi attactu sacrali olei vires recipiebant. Quadam vero nocte, dum circumiret ecclesiam beatus Pater Evremundus cum vigiliis et orationibus; invenit quemdam paralyticum jacentem in stercore, cui dixit: In nomine Domini nostri Jesu Christi, qui suis ait discipulis, Quaecumque petieritis a Patre in nomine meo dabit vobis; surge sanus. Qui protinus surgens, glorificabat Deum. * In Aldovilla erat quædam mulier paralytica, quæ manibus fidelium sublata ad virum Dei defertur: ejus mox precibus totius corporis vires visumque recepit; et, quæ morbo diutino incurvata fuerat, nec sursum omnino respicere poterat, virium integritate resumpta, usque ad vitæ terminum Deo gratias agens, sancti viri hæsit obsequiis devotissime servitura.

7 Quid plura? Sanabantur infirmi, occurrebant populi, crescebat quotidie admiratio et fama beati Patris Evremundi. Quadam denique die, dum iret sanctus Dei cum Fratribus ad agriculturam, ut obedientiam explerent, sicut moris est Monachorum; attulit ei quædam mulier filium suum, male a daemonio vexatum; quæ præ dolore fatigata, fide tamen confirmata, cepit voce magna ad virum Dei clamare, et dicere: Homo Dei, succurre meæ senectuti: redde mihi unicum meum filium: quod si non reddideris, lugentem me suscipiet infernus. Scio enim et confiteor, quia potens est Deus, quem prædicas, etiam mortuum revocare ad vitam. Videns igitur S. Evremundus tantam mulieris fidem, miseratione compunctus, ait ad eam: Creatoris est hoc opus, o mulier, non creaturæ, qui suis ait discipulis; Hoc genus in nullo potest ejici, nisi in oratione et jejunio. * Positis tandem venerabilis Pater in oratione genibus, hanc orationem fudit ad Dominum: Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Dens, qui per filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum, quem medium inter te et nos peccatores cognoscimus, cæcis visum, claudis gressum, mortuis vitam conferre dignatus es; qui discipulis tuis eorumque successoribus dedit fiduciam se deprecandi, dicens: Quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis; et, Si non hæsitaveritis in corde vestro, sed credideritis, quodcumque volueritis ut fiat, fiet vobis; et, qui filiam mulieris Chananæ propter fidem matris a daemonio liberavit; te supplex deprecor,

ut liberare digneris et hunc famulum tuum, ad petitionem viduæ matris; ut videntes contreiniscant, et benedicant nomen sanctum tuum, quod est benedictum in secula seculorum. Cumque fideles qui aderant respondissent, Amen; inimicus ut fumus evanuit. Videntes autem Fratres et populi, timore et tremore percussi, glorificaverunt Dominum, qui est mirabilis in operibus suis.

8 Obiit autem prædictus S. Evremundus quarto Idos Junii, tempore Chilperici Regis, in basilica quam ipse Domino construxerat, Cujus sanctum corpus sepelivit honorifice S. Lotharius m, Sagensis Ecclesiæ Episcopus; qui postea ibi Ebrulphum consecravir Abbatem, cum concordia et electione Monachorum, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est, cum Deo Patre et Spiritu sancto, laus, virtus, potestas, et imperium, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Infra tempore Chilperici Regis dicitur obiisse; ergo ante an. 584, quo hic occisus est.

b Bajocæ, urbs Normanniæ inferioris, populi olim Bajocasses dicti, et regio Bajocassina, vulgo le Bessin; et inde hic urbs Bajocassina dicitur.

c S. Ebrulfus Abbas Uticensis, colitur 29 Decembris.

d Imo in Childeberti Regis (qui Chilperici patruus erat) antea vixisse S. Ebrulfus traditur: quod et de S. Evremundo videtur dicendum.

e Sequentia eodem fore sensu, sed ampliatis hinc inde verbis, in MSS. Actis S. Ebrulfi, ita leguntur: Cum esset secularibus opulentiis atque rebus plurimis stipatus, litterisque bene peritus, et amator sapientiæ, adaucto sibi divinitus amore, divinas Scripturas per divinos codices legere cepit, qualiter cognosceret priscorum Patrum gesta; ut in ipsorum opere posset invenire, qualiter Domino placere meruisset. Qui cum sancti legeret verba Evangelii, obi Dominus dixit; Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me: et iterum, ubi intonans Veritas pollicetur; Quisquis reliquerit domum, vel fratres, vel cognatos, vel amicos propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit; ille non sicut surdus auditor, compunctus intrinsecus, imbutusque superna Dei gratia, sicut Apostolus loquitur; Quia per Spiritum datur sermo sapientiæ; et iterum, Spiritus ubi vult spirat; secutus hæc, relictis rebus omnibus, tradidit ea pauperibus. Sed et uxorem propriam derelinquens, tradidit eam ancillis Christi, ut eam imbuerent cœlestibus disciplinis: nihilque sibi retinuit ex omnibus quæ ad usum pertineant, metuens sententiam Ananiæ et Saphiræ, qui ante pedes Apostolorum, [ob] fraudati agri pretium obnoxii et reprobi, sunt mortui. Præfatus autem vir Dei, recordatus quod Paulus egregius prædicator docet, dicens: Expoliantes vos veterem hominem, et deponentes opera tenebrarum, induimini arma lucis; non solum patriam parentesque dereliquit, vel quidquid habere videbatur in seculo; verum barbam et comam sui capitis deposuit. Humiliato vultu... ad eremum convolvit. Hæc ibi. Aliqua ex his leguntur etiam in Actis ejusdem Ebrulfi apud Surium et Ordericum Vitalem lib. 6.

f Videtur intelligendus S. Desiderius Episcopus Viennensis, relatus ad 23 Maji.

g Eadem Vita MS. Cum in eadem silva ingressi fuissent, et huc atque illuc per loca vastissima circumirent, non inveniebatur callis opportunus pergendi... Opatulante ergo Dominus... ubi sunt fontes valde boni: ubi genua flectentes... gratiarum actione

Moritur 10 Junii.

m

E

Luc. 9, 29

Matt. 19, 26

1 Cor. 12, 8
Joan. 3, 8

Act. 5

Colos. 3, 7.

k consecratur Abbas Montis majoris;

inter alia miracula

Matt. 31, 22
sanat 2 paralyticos:

energumenum

Matt. 17, 20
ix oratione liberat;

Matt. 7, 7 et
21, 22 et 15, 21

A actione Deo referunt laudes, qui numquam spreuit servos sperantes in se. Expleta autem oratione... de virgultis frondium circumcingere claustra parvula sunt aggressi, ubi et in modico tugurio habitare cœperunt. *Hæc ibi.*

h S. Alnobertus colitur 16 Maji, ad quem diem pauca a nobis collecta dedimus; et ex hac Vita colligimus, aliqua ejus Acta olim extitisse, ex quibus hic Auctor sua descripsit; ut, priora ex Actis S. Ebrulfi: sed aberrat ad centum et plures annos, et pro Renoberto Episcopo videtur arripuisse Alnobertum.

i De S. Marie Magdalene controversa, ad diem ejus natalem 22 Julii, examinanda erunt.

k In Registro beneficiorum urbis et diœcesis Sagiensis indicatur Prioratus SS. Gervasii et Protasii Briosensis, in Decanatu Masseyano. Verum ut Orlensis Vitalis, de locis, in quibus vixit S. Ebrulfus, asserit, ea variis mutationibus rerum per quadringentos annos abolita esse, multo magis id jam per mille et plures annos potuit contigisse.

l Colitur S. Martinus Vertanensis 24 Octobris.

m Pergit Auctor aberrare, nam Lotharius quartus a S. Alnoberto collocatur, et obiisse legitur an. 756: id est post mortem Chilperici annos 182.

DE S. YVONE EPISC. PERSA

ET TRIBUS SANCTIS SOCIIS

IN ANGLIA DEPOSITIS,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ætate Sancti, et vitæ scriptoribus duobus.

SEC. VII.

Cultus et opusculum S. Ivo-

G uilielmus Cambdenus in sua Britannia, describens Comitatum Huntingdonensem, a principium urbe Huntingdonia denominatum, in medietate Angliæ ad septentrionalem ripam Use fluminis sita; Hinc, inquit, Usa se proripiens, cum Cantabrigienses jam aditurus est, oppido satis nitido, inter amœnissima prata affunditur; quod Slepe olim Anglo Saxonice, nunc vero S. Ives dicitur, ab Ivone Persa Episcopo; qui circa annum Christi, ut scribunt, sexcentimum, Angliam magna sanctitatis opinione perlustravit; divinum verbum sedulo proseminavit; suumque nomen huic loco, in quo fatis concessit, reliquit. Unde tamen brevi corpus ejus Ramesejam transtulerunt Religiosi. *Hæc ibi.* Est Rameseja Abbatia in eodem Huntingdonensi agro versus Septentrionem, quinque leucis ab oppido S. Ivonis dissita, sub cujus primo Abbate Ednotho peracta est hæc translatio, anno m, hoc die x Junii, quo ejus solennitas hactenus fuit celebrata.

C 2 Ednotho creato an. mvm Episcopo Dorcastriensi, factus ex Priore est Abbas Wilsus; quo a Danis interfecto, successit tertius Abbas Andreas Withmannus sive Andreas Lencander an. mxvi; qui quarto regiminis anno profectus est Hierosolymam, et anno sequenti reversus, invenit Ethelstanum Abbatem. Hic vero ei voluit cedere, sed Withmannus noluit, et elegit vitam soluturiam apud Nartheje, ibique vixit plusquam viginti annis. Eodem tempore idem Withmannus, (quod etiam testatur Molanus, in Auctario Usuardi ad hanc diem) scripsit elaboratam Vitam Ivonis, Episcopi Persarum, in Anglia sepulti: quam postea Goscelinus Bertinianus elegantiore aliquanto reddidit. Priorem illam hactenus non sumus assecuti: posteriorem, in qua semper Yvo scribitur, damus, Maclorio a Reverendo Domino Leandro Pricharto Benedictino submissam. Inscripta Goscelinus, tunc Monachus Ramesejensis, hanc Vitam Abbati suo Herberto, creato an. mxxxvii, ac post annos quatuor facto Episcopo Norwicensi: cujus encomium habetur in Monastico Anglicano pag. 1003. At Goscelinus, postea Monachus Cantuariensis ad S. Augustinum, scripsit Vitam S. Augustini Episcopi Cantuariensis, (quam dedimus ad diem xxvi Maji) atque alias plures Vitas Sanctorum; habitus post Bedam secundus, in laudibus Sanctorum Angliæ enar-

randis, uti de ipso testatur Malmesburiensis, lib. 4 de Gestis Regum Anglorum cap. 1. Hic infra in Prologo explicat, quam a dicto Andrea Abbate primo Vitæ auctore acceperit, quidque ipse ex aliorum relatione addiderit. Quæ Capite quarto habentur, sunt ab eodem Auctore adjuncta, cum viveret adhuc Herbertus Episcopus Norwicensis, mortuus xxii Julii an. mxcix; cumque regnaret Henricus primus, Rex factus an. mci, vita functus in Decembris an. mxxxv.

3 Aliam Vitam edidit Joannes Capgravius, in Legenda Sanctorum Angliæ, ex qua in Appendice damus miracula, intercessione S. Ivonis patrata; quæ, aut saltem aliqua eorum, videtur Goscelinus adjunxisse, sed nostri apographi scriptor omisisse. Reliqua de Actis Capgravius observamus in Annotatis. Celebris etiam est memoria S. Yvonis Persæ apud alios scriptores rerum Anglicanarum, qui post Goscelinum viverunt; ut sunt Florentius Wigorniensis, Willielmus Malmesburiensis, Henricus Huntingdonensis, Mathæus Westmonasteriensis, Joannes Brompton, alique; et inter recentiores, Guilielmus Cambdenus supra relatus, Nicolaus Harpsfeldius, Michael Alfordus atque alii, quorum aliqui in subjunctis Annotatis referuntur. Denique memoria ejusdem S. Ivonis celebratur in MS. Martyrologio, a nobis Romæ reperto inter codices antiquos Ducis Altempsii, in quo ista leguntur: In Angliâ apud Ramesejam translatio S. Ivonis Archiepiscopi, cum tribus Sociis: super ejus sacras Reliquias candidissima pervolabat columba per septem miliaria, quo ad usque in terram sanctam veherentur. In Martyrologio Richardi Wilfordi, Anglice Londini an. 1526 excuso, ista habentur: In Angliâ festum S. Ivonis Archiepiscopi. Hic erat oriundus ex Perside et regia familia: qui post exantlatos plures labores venit in Angliam, et habitavit in loco Slepe, nunc S. Ivonis dicto, prope Huntingdoniam, octo miliaribus Rameseja; quo per revelationem translatus, magnis claret miraculis. Secuti Molanus et alii.

4 De tribus Sociis eorumque duplici translatione, agitur infra in Actis, quorum ideo memoriam titulo adscribimus. Horum unus Romanus, Patriciæ dignitatis, Senatoris filius, ideo Patricius nunc. 3 appellatus, alii etiam Persæ censentur; qui, an Sithius nepos, et Inthius cognatus apud Capgravius recte appellantur

E

Aliqua ex Capgravio:

F Memoria apud Scriptores,

et in fastis.

Socii sancti:

Vita per Andream Adscripta desideratur:

sed datur eadem polita a Goscelino Mon.

A *appellentur, dubitamus; ideo solum tres Socios nominamus. Tempus adventus illorum arbitramur fuisse circa initium seculi septimi, quo Anglia cepit converti ad fidem Christi: et sic possunt circiter centum lustra censi ante translationem corporis, licet sex aut octo lustra desint. Ceterum Yvonis nomen nequaquam existimes, vel Persicum esse, vel ex Perside allatum; sed potius, latendi facilius causa, assumptum inter peregrinandum per Italiam Galliamve; fortassis ex aliquo, cum patrio nomine affinitate vocis.*

Tempus vitæ

VITA

Auctore Goscelino Monacho,

Ex MS. Anglicano, hactenus inedita.

PROLOGUS.

Rectori Hereberto Frater Goscelinus. Quæ de vita beati Yvonis referuntur, a venerabili Abbate Andrea celebrata noscuntur: qui de Anglia ad Dominicam urbem Hierusalem peregrinatus, tam arduam vitam exercuit, ut ei credere nullus fidelis dubitaverit. Testabatur autem, in Græcia ejus nomen et vitam gestis multis et miraculis haberi clarissimam, et bono odore Christi gratiarum longe lateque notissima ejus esse præconia. Ab inventione vero ejus revelationes et prodigia, quæ hic præcessor scribit, tam oculis visa quam fidelium testimonio comprobata, adhuc pene omnium Fratrum Ramesiensium nonnullorumque Forensium cordibus memorabilibus quam in libro, sunt scripta et scriptis luculentius memorant aliqua prætermissa. Hæc igitur gratia hujus Patris sanctissimi, totiusque Conventus hujus carissimi et venerabilis petitione, paulo brevius collegi: quatenus in parvo facilius, quam inter multa quod quaeritur inveniatur; citiusque breviori via, quam longo ambitu ad terminum perveniatur; et de confecta mensula, quam de horreo paratius edatur; et de fonticulo gratius, quam de fluvio bibatur. Nec adeo tamen de copia fecimus inopiam, ut intellectus queri possit, condimento huic nostro tenui deesse, quod illi alteri opimo superfluit; sed modus servatus est, quo nec avidior nec fastidiosior offendatur. Hæc amabili et æternæ memoriæ tuæ, honorificentissime Abba, in sacratissimo Patre Yvone condidimas, qui cum suscepisti venerandum tuæ salutis Principem cum principatu Ramesiensi: quatenus sicut hic ipsum honorificasti et coluisti, ita te in fine assumat in gaudia suæ lucis.

Auctor secutus Andream

B

et relationes aliorum,

pauca Acta describit.

C

CAPUT I.

Vita Sancti Yvonis Episcopi.

Doctor a Apostolicus, et veri solis nuntius, Yvo Præsul inclitus, in Perside, ut Orientale sidus, est ortus; finibus, occiduis Britanniae a Domino destinatus. Reliquit dulcem patriam, ut exilium, concivis supernarum Virtutum; et peregrinus Christi in toto mundo, ad æternum tendebat regnum. Quocumque devenit, suis radius refulsit; omnia Evangelio Christi seminiverbius replevit; gentes et nationes documentis ac exemplis atque innumeris miraculis ad Salvatorem traxit. Post magnam Asiam, post Illyricum, post b Romam, post innumeras urbes et populos transitos, Gallias penetravit; ibique nihilominus tantis signis coruscavit, ut ejus cœlestem vitam et Angelicam doctrinam mirificæ virtutes loquerentur. Cumque eum c Rex Francorum et Optimates regni ac populi, tamquam Angelum Dei, dignis honoribus retinere tentarent;

a Episcopus in Perside,

per Asiam Italiam et Galliam, b

c

ille, qui parentalem mundi gloriam exulando fugerat, et per multas tribulationes intrare in regnum Dei decertabat, nulla gratia terrena retineri poterat.

3 d Omnibus ergo confirmatis in fide, transfreta vit, cum dignis comitibus suis ac sociis, in candidam Albionem Britanniae; gentemque candidam paternam miseratus pietate, tam signis quam prædicatione prout Dominus dedit, idololatriæ absolvit errore, ac verius candidificavit baptismate. Sequēbatur quoque amantissimum patrem adolescens patriciæ dignitatis, vocatus Patricius, cujusdam Senatoris filius, qui amore Christi, ipsum per S. Yvonem vocantis, non solum dulces natales et patrios honores postposuit, verum etiam desponsatam sibi virginem cum tota spe seculi intactam deseruit, dulcique magistro tam caritate quam imitatione inseparabilis adhæsit. Beat qui intimi illius et pectoralis Christi amici Joannis assecutus est exemplum.

4 Deinde salutifer advena Yvo in provinciam Merciorum progreditur, ad oppidum quod Huntledun appellatur, et in proxima villa quæ e Slepe vocatur; cum se intelligens a Domino ad certum locum deductum, multis annis perseveravit, ad vitæ exitum. Hic vero tanta flagrantia cœlestem conversationem induit, quasi hinc demum cœpisset, et quasi post longam sitim fontem petitem reperisset. Hic, inquam, tam suæ quam omnium saluti jugiter invigilando, hic Dominum usque in finem expectando, ardentibus lucernis virtutum cum castitatis baltheo, tandem venienti et pulsanti aperuit cum gaudio; et Yvo Domini ivit ad Dominum, qui exivit a Patre et venit in mundum, ac de mundo triumphato revexit electorum triumphum. Hic quoque in pace factus est locus ejus, et in pace sepultus est; ubi quamvis centum circiter lustris (ut ex sequenti revelatione computatur) latuerit notitiam hominum; nomen ejus vivit in æternum. Quantus vero in tota vita, caritate, benignitate, pietate, mansuetudine, humilitate, modestia, constantia, patientia, continentia, obsequela, elemosynis, jejuniis, vigiliis, orationibus, prædicatione, omniique virtutum jubare claruerit; quanta signa vel in loco quietis suis vel ubivis gentium perpetraverit, fidelius quis inenarrabile credere, quam colligere poterit. Benedicat terra nostra Dominum, qui tamquam solem ab Oriente in Occidentem, et tamquam Angelum per medium cœli volentem, tam luciferum nostro Occidenti destinavit Parentem.

D AUCTORE G. H.

d venit in Britanniam,

cum Patricio socio,

in Slepe agri Huntledonensis

e

a morte sepultus,

in vita et post eam clarus.

F

ANNOTATA G. H.

a Quæ apud Capgravium, de urbe nativitat, et in ea Episcopatu et parentibus, et dein Archiepiscopatu referuntur, cum Goscelino omittimus, ut non satis nobis probata; ea apud illum, et Alfordum ad an. vel legi possunt: Florentius Wigorniensis maluit ad eundem annum describere hoc initium Vitæ, a Goscelino propositum: quod etiam postea insertum est apud Capgravium.

b Apud hunc sic legitur. Cum Romam pervenisset, consilio Papæ Britanniam intravit.

c Potuit hic fuisse Clotharius secundus, qui cepit regnare an. 584, factus Monarcha an. 613, mortuus an. 628.

d Malmesburiensis lib. 4 de Gestis Pontificum Anglorum pag. 292; Yvo, ait, pertæsus deliciarum, quas amplissimus Episcopatus administrabat, reliquit clam suis omnia, peregrinationem longissimam tribus tantum sociis aggressus. Multorum ergo minorum iter permensus, et rusticum se, habitu paupero, videntibus ementitus, Angliam tandem adnavigavit

A *GOSCELINE.* vigavit: delectatusque admodum ignotæ linguæ barbarie, quod quasi fatuus ab omnibus rideretur, in lutosâ provincia substitit: ibique vitam suam, quanta fuit, exegit.

e Harpsfeldius sec. 11 cap. 22 de S. Yvone ista habet: Pervenit ad quemdam locum, Sleepæ Anglice appellatum (quod est, si interpretare, Dormitio) prope oppidum Huntingdonense et monasterium Ramesiense. Eo etiam loci in Christo dormivit, ibidemque sepultus est.

CAPUT II.

Inventio corporis S. Yvonis.

Corpus inven-
tum

Domino autem ad tempus quidem sustententiam docenti, sed sempiternaliter infinita præmia redempti, ubi tandem post tot annos placuit cœlestem thesaurum absconditum in agro propalare hominibus, quem haberent pretiosum, ac de sub medio lucernam ponere super candelabrum; rusticus impresso molitus vomere terram, iniegit in hoc sacrosanctum sarcophagum. Continuo attonitus et spe luci erectus, boves hærentes revocat, et toto nisu locum purgat. At ubi humanum sepulcrum oculis hausit, consortes aratores advocat. Qui, ablato operculo, inveniunt sacerdotalis æstimationis veneranda pignora. Capiuntur adstantis calicis splendore radianti, quem argenteum rati, certatim confringunt. Rapiunt pontificales fibulas, vitreo nitore perspicuas, quas cum sancto corpore et ipsis fragmentis calicis deinde Ramesienses bereditavere. Advolat Monachus *a*, Præpositus villæ, cum fabro villico. Tunc proximus Ednothus celeri accersitur nuntio, et lota diligenter tam spectabilis Dei famuli membra asportari in ecclesiam, et juxta altare collocari fecit. Plebs accurrens arrectis animis optabat, ut Dominos, qui hunc dedit inveniri, daret etiam quis esset agnoscere.

Sanctus appa-
rens rustico
fabro,
b

indicat sepul-
crum 2 so-
clorum,

6 Ut ergo claresceret, non fortuito casu, sed divino nutu hanc inventionem factam; nocte subsequente ejusdem villæ *b* fabro, innoxio et simplici viro (qualibus Dominus ore ad os loquitur, et sua credit arcana, et sapientibus abscondita revelat parvulis) Yvo gloriosus soporato adstitit, statura procera, facie candida, specie vivida, oculorum acie flammea, cum Pontificali infula et virga, atque Archiepiscopali Cruce prætensa; attonitumque hominem visione insueta mulcet voce melliflua, atque ait: [Quem] modo in tali loco miramini repertum, ipse sum Yvo Episcopus; qui hic cum beatis sociis hactenus latui tumulatus. Accede, mane, et metire locum octo pedibus a dextro latere mei mausolei, et invenies tumbam unius sancti socii mei. Al'et quoque consepultus non longius aberit querenti, qui mecum triumphant in gloria. His ergo indicibus certificatus, suggere ex me Præposito, ut ipse nuntiet Abbati Ednotho, quatenus me, cum eisdem sociis meis, transferat ad Ramesiense cœnobium. Verum dum hæc præcepta superna homo pauper spiritu formidat referre, sequenti nocte increpata ejus negligentia, eadem admonitus est auctoritate. Tertia nihilominus nocte adhuc dubitanti, ubi prioribus soporibus, præceptor idem adstitit; jamque districtius inobedientem redarguit, trementemque et signum dari sibi postulanti, Episcopali virga pulsavit: Et hoc signum, inquit, habebis, quo nequaquam carebis, nisi jussa nuntiaveris.

7 Ex his evigilans, ita doluit eo loco, quo se ictum senserat, acsi ferro confossus esset. Qui ubi mandata cum signo doloris retulit, ipse quidem convaluit: verum, ad majorem Sancti declarationem, idem Præpositus credere noluit; et rusticum, velut phantasmata narrantem, repolit: Et viles

quosque, ait, cineres cujuslibet sutoris, transferre et celebrare debemus pro sanctis? Sic refellentem nocturnus somnus corripit: quem sanctus Præsul, austeriori modo et habitu visus, cum districtione excitavit: Surge, inquit, surge quantocius. Nam ego ille, quem tu suturem hesterno die subsannasti, ocreas tibi durabiles paravi. His indueris, his domum in memoriam mei equitabis. Ad hæc assurgente et assidente somniatore, justus castigatorem ocreas strictissime ejus informat cruribus. Sic itaque concussus evigilat, jamque acutissimus dolor totas tibias a pedibus constrinxerat, nec standi nec progrediendi facultas erat. Equitabat ad monasterium alieno gestatorio; ingressusque, propria et poena ex ordine nuntiat omnia, quæ per alium credere noluerat: tamque ægritudine quam voce vera prædicat, quæ velot phantasmata refutaverat.

8 Tum vero Abbas Ednothus, ex hilaratus tam insperato cœlestis thesauri lucro, et ejus tam evidenti indicio, devotissimas gratias egit largifluis Domino, cum magno scilicet totius consortii gaudio, quamquam compaterentur dispendio fraterno. Tumque injungens omnibus orationum subsidia, currit ad revelata Sancti Sociorumque corpora, in ipsam ejus villam Sleepæ, octo leucis Anglicis a Ramesia, et tribus ab oppido Huntingdon distantem, Ousæ fluvio imminentem. Pigri ei erant currentes equi, et omnes pennas antevolabat ipsius desiderium. Occurrentibus ergo illi primoribus, et plebe lætitiæ indice, descendit in agrum, Sanctorum thesaurariam: flectit genua cum comitibus Patribus, et adorato Dei adjutorio, ipse Abbas ferramentum fossorium invadit: eoque ordine nitens, quo sanctus Yvo docuerat, citius quæsitum desiderium reperit. Deinde ulteriorem spem percipiens, utrosque Sanctos; vero divini Præsulis indicio, cum supradicto sancto Patricio comprehendit; raptosque inde in ecclesia, cum ipso beato Yvone, in tempus decessus translationis composuit.

9 At Præpositus, ut diuturnum foret exemplum non contemnendi cœlestia; utque diuturna prædicaret debilitate, quem præcipiti repudiaverat infidelitate; quindecim annis, et ad ipsum vitæ terminum, in compedibus ipsius almi Patris debilis permansit: quod tamen illi diffusa in Sanctis Dei gratia fructum salutis cumulavit. Nam septimo die ante exitum, idem serenissimus consolator, splendido vultu et habitu, ei gratulanter apparuit; eique refoventissima voce dixit: jam tempus instat, ut verbera, quibus te corripui, in remedium tibi trans-eant sospitatis; et pro longa nocte incolatus, lætissimum diem possideas æternæ felicitatis: septimo quippe abhinc die, modo paratus esto, veniam te suscipere in nostram lucem de hoc carnis ergastulo. Hæc ubi ille Confratribus exposuit, obnixè præveniens faciem Domini in confessione, et transiens prædicto die, certissimos omnes reddidit promissæ gratiæ. Ut etiam res magis innotescat ex generis claritudine, is erat acutissimo atque illustrissimo Eboraci Præsule *d* Oswaldo nobili avunculo; germano quoque pollens, cœnobiali et priori æquivoco *e* Oswaldo, ut liber ejus versificus testis est, erudito tam devote in Domino, ut abstineret oblato Pontificio. Hic itaque manifestationis ordo sacratissimi Yvonis omnibus exstat præclarus: quisquis hæc minus exposuerit, scriptor copiosus non est.

10 Facta est autem hæc ejus inventio anno Domini millesimo primo, regnante Rege Ethelredo, octavo Kalend. Maji mense Aprilis. Aprilis autem quasi Aperilis ab aperiendo appellatur, cum cælum in æstivos soles clarius aperitur, et mundus in flores

D
ab hoc moni-
tum, et non
credentem,
apparens ca-
stigat.

Ab Abbate
Ramesiensi
corpora reper-
ta simul po-
nuntur.

Præpositus
annis 15 debi-
lis,

præmonetur
de morte et
salute æterna.

et

Inventio con-
tigit 24 Apr-
tis
A et fœtus animatur; et tunc omnis ager, tunc omnis parturit arbor; tunc frondent silvæ, tunc formosissimus annus, tunc vireta floribus, et volatilia cantibus, et omnia rerum gaudia Christi resurrectioni et Paschalibus diebus resultant: tali namque tempore decuit hæc beata pignora reperiri, quæ in æternam gloriam novo cœlo et nova terra debent resuscitari.

die
Ethelwinus
fundator Ra-
mesiensis obie-
rat.
f
g
h
B divina Communionem refectus, fine urgente suppliciter orat adstantes, septem Psalmos decantare penitenciales. His finitis imponit extremum Psalterii organum, Laudate Dominum. Ubi vero ultimum verbum hujus ultimi hymni canebant, ipse mente et oculis cœlo intentus cum eis psallebat, ac tertio repetiit; Omnis Spiritus laudet Dominum. Sicque in hoc verbo, Cruce Domini se consignans dextera, et oculos claudens sinistra, spiritum emisit in fide Trinitatis et misericordia, sepultusque est in eodem monasterio quod ædificaverat sancto Patri Benedicto: qui sicut illi mansionem præparavit in terra, ita ab ipso recipiendus creditur in suam mansionem supernam, inter Monachorum consortia, dicente Salvatoris clementia; Qui recipit justum in nomine justus, mercedem justus accipiet. Hujus ergo tristitiam funeris iisdem Kalendis, ut dictum est, absternit illuminatio B. Yvonis.

Matt. 10. 41

ANNOTATA G. H.

a Capgrario Præpositus appellatur Elnothus, sed quia Abbatis Ednothi tunc evocati ab eo non fit mentio, videtur nomen facta confusio.

b Eidem dicitur faber Ezi vocatus.

C c Westmonasteriensis ad an. 1001 hunc penam describit Abbuti, cumque a Præposito non distinguens, inquit: Inventionem cum non reverenter acceptasset Abbas Ramesiensis, graviter punitus est.

d S. Oswaldus vita functus est anno 992, die ultimo Februarii, ad quem diem ejus Acta illustravimus.

e S. Edwardus Confessor et Rex, instinctu Oswaldi Monachi nepotis S. Oswaldi, varia dedit Ecclesiæ Ramesiensi anno 1047: uti explicatur in Monastico Anglicano Tomo I pag. 240. At librum versificum hic citatum non reperiri, dolemus.

f In Vita S. Oswaldi Ailwinus dicitur cap. 2, ubi ejus genealogiam deduximus. Donaria ab ipso huic monasterio facta explicantur in Monastico Anglicano pag. 234: et pag. 239 legitur donasse 200 hidæ terræ.

g Coluntur hi Martyres 12 Octobris, Ramesiæ sepulti, occisi intra annum 668.

h Elfegus tunc erat Episcopus Wintoniensis, postea Archiepiscopus Cantuariensis, an. 1012 occisus 19 Aprilis, quo die Acta ejus illustravimus.

CAPUT III.

Translatio corporis S. Yvonis Ramesiam.

Postquam sanctissimum corpus beati Patris Yvonis, divinitus præmonstratum, divina aspiratione placuit Ramesiam transferri; accersitus famosissimus Abbas a Germanus, Floriacensis institutionis, qui præfato Oswaldo Archipræsuli diu adhæserat; quem inde gloriosissimus Rex Edgarus monasterio sancti Martyris b Kenelmi Winckelcumbe præfecerat; filius quoque Edgari successor Ethelredus Cænobio c Celesige præposuerat; quod suggestione Archiepiscopi d Sirici, paterna pietate constructum et dicatum Monachis, ordinaverat, pro sancti fratris sui, scilicet Edwardi, regali martyrio et pro regni muro. Cum hoc ergo egregio consorte Germano egregius Pater Ednothus, oratione et abstinence præmissa, Rege et Episcopis faventibus, S. Yvonem transtulit in Ramesiense habitaculum. Hi gemini Abbates, velut gemini boves Christi, ferebant Arcam Testamenti Dei, S. Yvonem Antistitem. Ceteri Fratres qui convenerant, reliquos Sanctos cura illo repertos evehebant. Jurgens turba prosequitur, rura et oppida buc confluent; vix patentes campi concurrentes populos admittunt. Preces et hymni laudisoni aera gratificant: cœlum ipsum Sanctis favere, sol totis radiis adgaudere videbatur, adeo dulcis aura et dies serena illuxerat.

13 Asserunt etiam plerique fideles, quod toto itinere hujus festivæ Translationis, columba candidissima supervolaverit glebam beatissimi Yvonis, tam contemplabili multorum miraculo, ut eam cœlitus advenisse in gratiam Sancti omnium esset attestatio. Occurrit cum reliqua plebe Ramesiensis caterva, albis candidata, et purpureis ornatibus redimita, præferens crucifera Christi vexilla, et aurata Evangelia, et splendida Sanctorum scrinia, et candelabrorum lumina, et thuribulorum incensa thymiamata, et quidquid potuit devotio votiva. Cantibus et cymbalis et tintinnabulis tota resultat insula: resplendent silvæ et flumina. Sic Angelis desuper exultantibus cum humano choro, pretiosæ margaritæ votivo inferuntur templo. Tum hymnum Ambrosianum decantant laudisonem, Abbatis Ednotho gratanter incipiente, Te Deum laudamus: subsequuntur Missalia solennia, et dies, S. Yvonis Translatione quarta Idus Junii consecrata, indicitur perpetuo celebranda.

14 Cumque affatim sollicitarentur, quoniam loco decentius eum thesaurizarent; ipse pervigil suffragator Yvo, noctu visus cuidam Fratri devoto, demandat Patri monasterii, ut eum tali loco recondere, quo cuique ad orationem accessibilis esset. Sicque relatis sacris artibus, ac pretioso panno involutis, repositus est in ascensu Presbyterii: ubi adhuc claret, oculis et osculis atrectabilis: Apparet plane cœli civem, non hic locum ambire eminentiorem, sed tantum hominum quærere salutem: nam Sanctis, qui terrena contempserunt adhuc degentes in terra, quid nunc in cœlo regnantibus conferat infima mundi gloria?

15 Illud etiam ad antiquam Patroni nostri notitiam pertinere videtur, quod apud villam, quæ Hirst appellatur, pratum Yvonis dicitur. Ante hæc quoque tempora in Roma vir grandævus, quemdam ex Anglia ad orationem venientem allocutus, ubi Angliam esse didicit, percunctatur attentius, utrum villam quæ Slepæ dicitur nosset: quam cum se optime nosse advena respondisset; hæc senior prosecutus est: Crede et indubitantem serva memoria, quia non longe a vado propinqui fluminis clarissima

D
EX MSCorpus port-
ant Abbates,
Germanus

a

b

c

d

Ednothus

E
cum magno
jubilo,columba su-
pervolante,10 Junii:
Fdeponitur in
ascensu Pre-
sbyterii.Inventio
Romæ ante
prædicta.

EX MS.

A clarissima latent luminaria, quæ suo tempore attol-
lentur perspicua notitia. Hæc Anglus reversus in
patriam letu fide vulgavit, quæ postea revelata no-
bis hodiernus veritas probavit. Perduravit etiam
adhuc quidam fidelis Clericos, nomine Durandus,
qui sæpius promisit, quæ facta videmus.

Ecclesia et
constructa.tumba
aquam still-
lat salubrem.

16 His ergo rebus jam effectu probatis, Abbas
Edmothus voto omnium Fratrum Ecclesiam condi-
dit, in honorem et memoriam B. Yvonis, in eodem
scilicet loco suæ tumbæ atque inventionis : quæ ita
ordinata est, ut ipsa tumba admissa dimidium infra
parietem, et dimidium extra protenderet; quatenus
adventantibus, tam obserata janua quam aperta,
aqua gratiæ non deesset. Mirabili enim Domino
existente in Sanctis suis, qui lumina educit de pe-
tra, ipsum et mausoleum scatet unda dulcissima, et
hic fluminis impetus lartificat civitatem Dei in po-
pulo fidei. Bene quippe apparet in sepulchrali lapide,
quod de intimo pietatis suæ ventre lumina quondam
fluxerunt aquæ vivæ et fons scitens in vitam æter-
nam, qui docendo et succurrendo in omnes effuderit
paternam venam. De multis itaque hujus aquæ
remediis, multisque admifici Yvonis signis atque
revelationibus, hic subnotamus pauca, juxta prioris
Scriptoris compertissima oculis vel auribus testi-
monia, quæ et fidelium adhuc perdurant in memoria
f....

ANNOTATA G. II.

a Anno in Vita S. Abbonis Abbatis Floriacen-
sis, an. 1004 interempti 13 Novembris, meminit hujus
Germani, ex sacro Floriacensi assumpti monaste-
rio; sed perperam Abbatem Ramesensis monasterii
statuit; forte ob hanc translationem in errorem abdu-
tus.

b Colitur S. Kenelmus, Rex Merciorum, 17 Ju-
lii, de quo, et Winchellcombe monasterio in agro
Gloucestrensi, consule Monasticum Anglicanum pag.
182 et seqq.

c Cellesige in textu est, ut in margine Shephonia,
Shastburie in agro Dorsetensi; et ita debere esse, col-
ligitur ex mox indicato Eduardo Rege Martyre, de
quo et dicto monasterio late actum est ad hujus Acta 18
Martii.

d Siricius dicitur sedisse apud Cantuarienses ab an.
989 ad 995, quo tempore regnabat Ethelredus, scilicet
post S. Edwardum fratrem, an. 978 occisam, usque
ad annum 1016: idem Longævus dictus, apud Hun-
tingdonensem de Vita Sanctorum Angliæ, ubi sub eo
Corpus revelatum S. Yvonis, ait.

e Malmesburiensis, loco supra indicato, hæc ita de-
scribit: Ex ipsis mausolei sumosis anfractibus era-
pit unda, bullis uberrima fugacibus. Manat ad hunc
diem fons dulcis potui, accommodus omnium valetu-
dini. Nec potest numero æstimari, neque comprehendi
scripto, multitudo per Beatum illum sanatorum;
adeo ut nullus in Anglia Sanctus, Ivone vel
exoratu facilius vel affectu efficacior. Vidi ego quod
diceam. Monachus quidam morbo interentis aquæ
languebat. Jam turgida pellis in altum creverat;
jam gravis halitus astantes submovebat: ipse sibi
epotaturus totos annes, exsiccaturus plena dolia
videbatur. Admonitus in somnis ad S. Yvonem per-
rexit: ibique tertio potata aqua, undam superflui
humoris ore rejecit. Detumuit venter, remareverunt
crura: et ne plura, totus homo in sanitatem revi-
ruit: tandemque gloriatus est pro tam salubri vo-
mitu, se aliquando satiari posse de potu. Hæc Mal-
mesburiensis, Goscelino aliquanto junior, et an. 1142
vita functus.

f Hæc in nostra relatione desunt: aliqua in Appen-
dice ex Capgrave dantur. Sequentis vero capituli specia-

lis titulus hic habebatur. Ut sacræ Reliquiæ Sociorum D
S. Yvonis, triduo jejunio celebrato, regnante
Rege Henrico, ad ecclesiam inventionis eorum, v
Idus Augusti, a Fratribus Ramesiæ, revehebantur.
Regnavit autem Henricus I ab anno 1088 ad annum
1100.

CAPUT IV.

Translatio Sociorum S. Yvonis ad hujus ec-
clesiam: Reliquiæ eorundem, regnante Rege
Henrico ad ecclesiam Inventionis revehantur.

Apu l prædium quoque quod Ramesiensis ecclesia
juris est. Slepe vocitatum, ubi quondam sanctorum
Yvonis sociorumque ejus corpora ipsius S. Yvonis
gloriosa revelatione inventa, et Ramesiam cum dig-
no honore a Fratribus translata sunt, crebra diverso-
rum debiliū signa sanitarum divinus perpetrantur.
Quidam etiam ejusdem villæ coloni, noctibus mul-
tis, coruscæ lucis radium, ab ipso loco usque in
Ramesiam extensum, aliquando in cælum usque di-
rectum, manifeste se vidisse testantur. Villa autem
illa non longe a Ramesia, sed quasi septem millibus
passuum disparatur.

18 Igitur quorundam virorum illustrium hortatu
atque consultu, Fratribus Ramesiensibus placuit,
trium B. Yvonis Sociorum, inseparabiliter lateri
ejus olim adherentium, Reliquias, in theca argentea
decenter simul reconditas, ad ejusdem prædii eccle-
siam, in honore eorum constructam referri; ut et
ipsa ecclesia ob reverentiam Sanctorum honoratior
atque celebrior haberetur, et a populis undique dif-
fusi, præsentium intercessione Patronorum, affluen-
tius atque devotius frequentaretur: adjucentes
etiam justum videri, ut magister, majorem locum
translationis; discipuli vero, minorem locellum
inventionis suæ præsentia honestarent. Verum ne
temeraria præsumptione divinæ dispositioni con-
traire, et Sanctorum excellentiæ vel venerationi de-
rogare viderentur, vigiliis et orationibus ac triduo
jejunio voluntatem eorum hac de re consulere de-
creverunt. Quod dum ageretur, puella quidam, a
sinistra parte corporis sui semiparalytica, in somnis
acceperat, apud memoriam beati Yvonis Sociorumque
ejus se esse sanandam. Quæ cum istuc advenisset,
et aliquantis per in oratione procubisset, somni
sui effectum in conspectu Fratrum consecuta est.
Cujus judicium signi lætiores et fidentiores effecti,
jejunii et orationibus peractis, cum laudibus et
hymnis atque honore congruo arcam sanctam, cœ-
lesti manna refertam, ad præfatam ecclesiam v Idus
Augusti transportaverunt; deputatis ibidem Fratribus,
quorum vigilantia solertia cœlestis custodiretur the-
saurus, atque divinum Officiam die noctuque devote
perficeretur.

19 Ut autem divina clementia piam actionem et
sinceram devotionem eorum approbasse se, et San-
ctorum præcelsa merita quantum sibi essent ac-
cepta evidenter ostenderet; qua die hæc agebantur,
ter quinos diversis infirmitatibus debilitatos homi-
nes sanitati restituit; atque exinde in eodem loco,
Sanctorum suorum interventu, opem misericordiæ
suæ poscentibus conferre non desistit.

APPENDIX MIRACULORUM

ex nova Legenda Angliæ Jo. Capgrave.

A adolescens de Venetia, consularis dignitatis,
diabolico instinctu sororem gravidam interfecit.
Pœnitentia ductum ferreis nexibus Episcopus alli-
gat

Ob Miracula
Slepe factaet lucem
apparentem,

E

decreta tran-
slatione socio-
rum illuc fa-
cienda,dum jejunatur
per triduum,
sanatur pa-
ralytica:F
transferuntur;et postea
agri xv.in occisam
sororem cir-
culis ferreis
vinculus;

uno, ad S.
Dionysium;
altero, ad
S. Yvonem
liberatur:

illuminatur
caeca:

duo Sanctum
irruentes
puniuntur;

quorum unus
paenitentem sa-
natur:

item Mona-
chus, fugam
apparans.

Aqua ex
tumba multis
salutaris,

A gat; a scapulis ad renes ferro constringit, ventrem et brachia ferro accingit: sicque vinctus mundi pervagatur climata, Sanctorum poscendo suffragia. Apud S. Dionysium tandem deveniens, vinculum unum Sancti prece rumpitur: mareque transiens, et ad tumbam S. Yvonis perveniens, cum Magnificat in Vesperis cantaretur; et versus iste, Et misericordia ejus a progenie in progenies, diceretur; invisibili virtute corripitur, totus a terra levatur, terraeque citius deponitur: rumpuntur ferri ligamina, et vincula citius sunt discussa. Alii quoque quatuor, ferro per Episcopos in poenitentia adstricti, ad tumbam S. Yvonis a vinculis sunt absoluti.

21 Mulierem, propter caecitatis plagam a viro derelictam, visu reddito, confortavit. Adolescentem, miracula sancti Episcopi deridentem, Sanctoque detrahentem, curvatis genibus et rigidis, usque ad mortem ad ambulandum reddidit ineptum. Monacho, famulos suos in ejus festo operibus servilibus insistere cogenti, Sanctoque convitia inferenti, apparuit, dicens; Tu, numquid me nosti? Ille vero tremens respondit, Non. Ego sum, inquit, Yvo, quem nuper te nescire dixisti, et festum meum colere volentes prohibuisti: et dedit ei zonam, dicens; Ista zona praecingere, et mei notitiam amodo tene: et praecingens eum, abiit. Expergefactus, quasi serreo vinculo arctissime se circumligatum, sentit: interius vitalium incisione torquebatur; exterius, carne in putredinem defluente, venenosa tabe et inflatione vexabatur. Tandem, quod in Sanctum deliquerat, lacrymabiliter confitetur; tumbamque ejus devote visitans, sanitatem reportavit.

22 Cum Monachus quidam, normam abhorrens, aufugere conatus esset; spiritus nequam eum invasit; et circa mediam noctem, cum jam melius habere coepisset, duos ad se tetros homines venire conspexit, qui dicunt ei; Quia de loco isto fugere voluisti, te ad inferni claustra rapientes deducemus. Quo audito, concitus surgit, et Kyrie eleyson clamando, ad monasterium confugit. In domum infirmorum deducitur: et apparente sibi S. Yvone, et signum Crucis super ipsum faciente, sanus effectus est. Ex tumba S. Yvonis, aqua perspicua, visu delectabilis, gustu suavis, sumentibus salubris erumpit: surdis auditum, caecis visum, desperatis et in

extremis agentibus conferens sanitatem. Duo leprosi, eadem aqua perfusi, sanantur; et caeci tres, oculorum luci restituntur.

23 Puer quidam, a dominis suis mercatoribus vicem coquinae sibi deputatam studiose adimplens, aquam de tumba Sancti hauriens, ollae imposuit, et ignem copiosum accendit: carnes tamen discumbentibus appositae, crude et sanguine plenae sunt repertae. Res ut erat aperitur, aqua in olla omnino frigida invenitur: aqua enim S. Yvonis, semper in eodem statu permanens; nescit occasum, nec aliquando patitur eclipsim; et si quandoque in quantitate magna avidius sumatur, sumentium numquam malum inducit, nec bibentis uterus inflatur.

24 Mulier quaedam in tantum juri diaboli fuit mancipata, ut idem malignus cum ea in specie leporis frequentissime coiret; ita quod in ipso coitu infelix illa, quod dictum horrendum est, fluxum seminis per os, ad majorem sui confusionem, evomeret. Confessa est tandem cum lacrymis Priori loci delicta sua: et ab eo vasculum cum aqua S. Yvonis accipiens, et de Dei misericordia confidens, videt daemonem, in solita forma adstantem, sed nullatenus accedere praesumentem; comminante tamen et increpantem, quia contra seminum aequum erigere voluisset. Mulier vero, de potestate diaboli erepta, nihil confusionis praeteritae experta, incolumis et gaudens ad propria remeavit.

25 Mulier quaedam, a nativitate caeca, Sanctorum per Angliam circumquaque terens limina, a B. Thoma Martyre rediens, S. Yvonis petitura suffragia, villae illius prope site appropinquans monticulis, fessa residens, paulisper dormire coepit. Cui duo praecleari viri in habitu Pontificali (unus itinere, quo venerat, veniens: alter, via qua itura erat) adstantes, duos oculos valde lucentes (ut ei videbatur) in manibus gestabant: quorum unus unum quem tenebat oculum, alter alterum capiti suo adaptabant. Expergefacta mulier oculos se percepisse ac visum, gavisata est: quod autem hoc miraculum beato Martyri Thomae sanctoque Yvoni sit adscribendum, nulli venit in dubium.

26 Viri tres, morbo hydropico inflati, aqua Sancti hujus hausta, sedato tumore sanitatem reportarunt.

D
EX MS.

nequit et
ignis ca-
lestis:

lucubro demo-
ni obnoxia,
illius haustu
liberatur.

E

Caeca, appa-
rentibus
SS. Thoma
et Yvone,

visum recipit;

hydropici
sanantur.

C

DE S. LANDERICO EPISCOPO PARISIENSI IN FRANCIA.

Ex triplicis aetatis Breviariis.

F
G. II.

SEC. VII.

Cultus.

Martyrologii ab Usuardo collecti, apud S. Germanum de Pratis Parisiis, duo extant exemplaria: unum pervetus, quod scriptum dicitur ante obitum Caroli Calvi, cui et dictum est; alterum recentius, ante annos quadringentos aut aliquando plures exaratum. In hoc secundo, non sub finem, sed textui inserta est memoria S. Landericus, Episcopi et Confessoris Parisiensis. Quae eadem leguntur in MS. Centulensi S. Richardi, et Usuardo Parisiis sub an. MDXXXVI excuso: Item apud Galesinium, Canisium, Ferrarium, et alios, Landericus scribitur apud Grevenum. In Usuardo MS. Reginae Sueciae num. 428 signato, Landis nominatur. Molanus in Auctario Usuardi, ista habet: Parisiis depositio S. Landericus, Episcopi et Confessoris; qui ejusdem urbis Antistes, licet minus plene miraculorum signis fulgeat in terris, tamen cum Domino creditur regnare in caelis.

Junii T. II

2 Andreus, Saussayus Parisinus, in Martyrologio Gallicano, quod edidit Concionator Regius, nec non Ecclesiae SS. Lupi et Aegidii ibidem Pastor, hoc elogio S. Landericum exornat, primo loco: Iulietus Parisiorum S. Landericus, Episcopi et Confessoris: qui Chlodovei junioris temporibus ea in Cathedra sedens, susceptum ad regendum Ecclesiam sancta fecunditate ditavit; gregique suo pietatis exempla immortalia relinquens, miraculis etiam innitens, ad coelestium Senatorum confessum, pro meritorum fonnore, auspice Christo, cui fideliter ministravit, evectus est. Beatus hic Pontifex viscerali amore pauperes dilexit, quos et in publica annonae penuria ut aleret, non dubitavit in eorum solatium distrahere, post domesticam suppellectilem, etiam sacra vasa et ecclesiastica decora. Egenis vero aegrotantibus ut prospiceret pius Pastor, xenodochium prope episcopium primus instituit: unde in benedictione

Elogium ex
Saussayo.

37

permanet

AUCTORE G. II.
Beliqua in
S. Germani.

A permansit ejus memoria, justitia vero collaudabitur in seculum seculi. Tanti vero Antistitis, ut Parisiensis civitas perpetim merita veneratur, sic et perennis experitur patrocinii auxilia: ad quorum beneficiorum commendationem ecclesia extructa est, ejus invocatione insignis: quæ jure obstricta opitulationis, ipsius hodie natalitia solenni cultu celebrat. Ejus autem sacrosancta spolia digna veneratione conservat, suo in sacrario, Clerus Regiæ Collegiatæque Ecclesiæ S. Germani, cognomento Autissiodorensis: unde allatum pridem ejusdem beati Antistitis sudarium, furentis ignis scovitiâ sua oppositione repressit. *Hæc Saussayus.*

Lectiones
Breviarii
Parisiensis.

3 Hactenus duplici Breviarii Ecclesiæ Parisiensis: horum antiquiora auctoritate Petri de Gondy Episcopi fuerunt an. MDLXXXIV excusa, alia recentiora auctoritate Joannis Francisci de Gondy Archiepiscopi an. MDCXXXVI vulgata: et in utrisque præscribitur de S. Landerico officium novem Lectionum; in posterioribus vero additur, sub ritu duplici, et hæc in secundo Nocturno recitandæ Lectiones habentur. Landericus, sub Chlodoveo II Rege Præsulatu sanctissime fungens, Apostolicis virtutibus et meritis Cathedram Parisiensem decoravit. Cum enim ab ipsa fere pueritia addictus Regularibus disciplinis, Christo totum sese dedicasset, obque spirantem religionis animum Clero adscriptus, tam morum quam doctrinæ præstantia omnibus facile præemineret, ac gradatim ex virtutum progressu ad Sacerdotium fuisset evectus; demum Antberto, laudabilis memoriæ Episcopo Regiæ civitatis, de medio subducto, ejus in locum tantum renitens, quantum omnium votis desideratus, Deo aspirante suffectus est. Quo auctus honore, non tam delatæ dignitatis decus, quam suscepti oneris officium consideravit: Deique et proximi incensus amore, sic Ecclesiæ suæ regendæ inculcavit, ut nequiquam sua commoda, sed divinam gloriam, et commissi sibi gregis salutem per omnia quæsierit: nihil tam suum ex debito munere, quam Deo servire et prodesse populo reputans: et ita demisse de se sentiens, ut, cum profecta emeretur justitia, maximum se peccatorem existimaret: ideoque quidquid boni ac præclari sancto ex affectu faciebat, suis potius eluendis peccatis quam augendis meritis destinandum arbitrabatur. In tantum erga pauperes misericordiæ affectu flagrabat pius Episcopus, ut dira annonæ penuria populum affligente, omnem primum privatam suppellectilem in egentium subsidia distraxerit; deinde et vasa ipsa sacra confregerit ut Christi membra, fame fere enecta, refocillaret. Nam egentium greges eodem tempore pius Pater pascebat, propria manu erogata singulis panis alimonia, seu ope alia imperfita. Cujus caritatis fervore exitus, ut infirmis etiam opitularetur, xenodochium iis fovendis juxta sanctæ Dei Genitricis ecclesiam edificavit, et censu quo potuit dotavit. Tandemque gloriosus Antistes, clarus omni sanctitatis splendore ad cælum evolavit: conditusque ad S. Vincentii (quæ S. Germani Autissiodorensis jam dicitur) basilicam, plurimis coruscavit divinæ gloriæ insignis. Et (ut in *privi Breviario additur*) inter cetera beneficia sanitatum, urbem ipsam periclitantem incendio, oppositione veli, quo ejus corpus obtegebatur, a flammis liberavit.

Electio in
Episcopum:

B ipsa fere pueritia addictus Regularibus disciplinis, Christo totum sese dedicasset, obque spirantem religionis animum Clero adscriptus, tam morum quam doctrinæ præstantia omnibus facile præemineret, ac gradatim ex virtutum progressu ad Sacerdotium fuisset evectus; demum Antberto, laudabilis memoriæ Episcopo Regiæ civitatis, de medio subducto, ejus in locum tantum renitens, quantum omnium votis desideratus, Deo aspirante suffectus est. Quo auctus honore, non tam delatæ dignitatis decus, quam suscepti oneris officium consideravit: Deique et proximi incensus amore, sic Ecclesiæ suæ regendæ inculcavit, ut nequiquam sua commoda, sed divinam gloriam, et commissi sibi gregis salutem per omnia quæsierit: nihil tam suum ex debito munere, quam Deo servire et prodesse populo reputans: et ita demisse de se sentiens, ut, cum profecta emeretur justitia, maximum se peccatorem existimaret: ideoque quidquid boni ac præclari sancto ex affectu faciebat, suis potius eluendis peccatis quam augendis meritis destinandum arbitrabatur. In tantum erga pauperes misericordiæ affectu flagrabat pius Episcopus, ut dira annonæ penuria populum affligente, omnem primum privatam suppellectilem in egentium subsidia distraxerit; deinde et vasa ipsa sacra confregerit ut Christi membra, fame fere enecta, refocillaret. Nam egentium greges eodem tempore pius Pater pascebat, propria manu erogata singulis panis alimonia, seu ope alia imperfita. Cujus caritatis fervore exitus, ut infirmis etiam opitularetur, xenodochium iis fovendis juxta sanctæ Dei Genitricis ecclesiam edificavit, et censu quo potuit dotavit. Tandemque gloriosus Antistes, clarus omni sanctitatis splendore ad cælum evolavit: conditusque ad S. Vincentii (quæ S. Germani Autissiodorensis jam dicitur) basilicam, plurimis coruscavit divinæ gloriæ insignis. Et (ut in *privi Breviario additur*) inter cetera beneficia sanitatum, urbem ipsam periclitantem incendio, oppositione veli, quo ejus corpus obtegebatur, a flammis liberavit.

virtutes:

C ipsa sacra confregerit ut Christi membra, fame fere enecta, refocillaret. Nam egentium greges eodem tempore pius Pater pascebat, propria manu erogata singulis panis alimonia, seu ope alia imperfita. Cujus caritatis fervore exitus, ut infirmis etiam opitularetur, xenodochium iis fovendis juxta sanctæ Dei Genitricis ecclesiam edificavit, et censu quo potuit dotavit. Tandemque gloriosus Antistes, clarus omni sanctitatis splendore ad cælum evolavit: conditusque ad S. Vincentii (quæ S. Germani Autissiodorensis jam dicitur) basilicam, plurimis coruscavit divinæ gloriæ insignis. Et (ut in *privi Breviario additur*) inter cetera beneficia sanitatum, urbem ipsam periclitantem incendio, oppositione veli, quo ejus corpus obtegebatur, a flammis liberavit.

misericordia
erga pauperes.

4 Sed et illud præponebatur in eodem antiquiori Breviario: Idem beatus Pontifex, religionis monasticæ zelo, ut quieti Deo servientium consulere, exemptionem monasterii S. Dionysii in Francia, rogante Chlodoveo secundo, Dagoberti fundatoris filio, accedente etiam summi Pontificis auctoritate, signavit. Philippus Lubbe, cum Tomo sexto Conciliorum suorum hoc Privilegium edidisset; columna 489 an-

Exemptio
monasterii
S. Dionysii,

notavit; Privilegium illud a viris pereruditis oppugnari propugnarique, nec suum esse inter eos tantas componere lites, illud tantummodo sapientissimorum scriptorum suffragiis corroboratum; Desinat novitas vetustatem incessere, alioque quæ ibi legi possunt. Factum illud privilegium anno xv, regnante Chlodoveo, ergo Christi DCLII. Sequenti vero anno subscripsit idem Landericus. Præcepto ejusdem Chlodovei, de eadem monasterii S. Dionysii libertate, in Conventu Clipiensi concessa. At quamdiu sederit, aut quo anno Episcopatum suscepit aut vita sanctus fuerit, non exacte constat. Supra memoratus decessor Aubertus, aut potius Audobertus fuit: in cujus Episcopi vicem ipse Landericus etiam subscripsit Concilio Cabiloniensi, sub Chlodoveo II habito: sed quoto ejus anno nescitur. Mortuus autem est Chlodoveus an. DCLVI.

5 Hactenus Heuschenius, an. MDCLXXX corruptus paralyti, qui una post anno obiit, nec videre potuit ipso illo anno Parisiis editum Breviarium novum, auctoritate Francisci de Harlay Archiepiscopi; missum nobis ab eruditissimo Metropolitanæ Canonico Claudio Castellano, in ejus compositione partem magnam habente; ubi tum alia multa Sanctorum Officia ad ritum Semiduplicis triam Lectionum redacta sunt; tum etiam hoc de S. Landerico, sub propria hujusmodi oratione; Deus qui B. Landericum, Confessorem tuum atque Pontificem, misericordiæ visceribus implevisti; quæsumus, ut quem pauperum patrem tua gratia effecisti, benignum pro nobis intercessorem jugiter esse largiaris. Prima Lectio præscribitur ex initio Epistolæ B. Judæ. Secunda et tertia, quia Sancti historiarum studiosius enucleatam continent, dignæ sunt quæ hic legantur, in speciem adhibite accuratioris summx in Breviario isto conficiendo.

6 Landericus in Episcopatu Parisiensi successor Audoberto datus est, Chlodoveo secundo Rege. Inter ceteras, quibus enituit, boni Pastoris dotes, præcipuo erga pauperes misericordiæ affectu commendabilis fuit. Annonæ penuria populum affligente, omnem privatam suppellectilem, ipsa etiam sacra vasa in eorum subsidium distraxit, erogata singulis alimonia, aliisque ad vitam necessariis. Traditur et juxta Cathedralem ecclesiam S. Mariæ nosocomium primus ædificasse, quo I Domus Dei dicitur: illudque censu quo potuit dotasse. Ejus jussu Marcullus, in diocesi Parisiensi Monachus, Formulas veteres, hoc est Instrumenta, statis solennibusque verbis concepta, et antiquitus in utraque jurisdictione, ecclesiastica nimirum et civili, usurpari solita, collegit; novas composuit; easque omnes duobus libris complexus, illi dedicavit. Postulante Chlodoveo, monasterio S. Dionysii privilegium indulgit libertatis, ab omni debito et redditione circadarum et synodorum. Demum consummatis laboribus migravit in cælum, et sepultus est in basilica S. Vincentii, modo dicta S. Germani Autissiodorensis, olim S. Germani Teretis.

7 Subrogatus est illi Chrodobertus, ad quem S. Audoenus libros de vita S. Eligii, quos scripserat, transmisit corrigendos. Post multos annos, Mauritius dictus de Solliaco, Landerici corpus in capsâ lignea condidit: quam vetustate consumptam reseravit Petrus de Ordeimonte, Parisiorum Episcopus, an. MCCCXVIII, xvi Kalendas Octobris; reperitque in ea, cum ossibus et pulvere corporis, vestimentis ac linteaminibus, schedam in hæc verba conscriptam; Hæc sunt ossa beatissimi Landerici, Parisiensis Episcopi, sic reposita a venerabili Mauritio Parisiensi Episcopo, et Remigio hujus ecclesiæ Decano, anno ab Incarnatione Domini MCLXXI; regnante Ludovico, qui duxit exercitum in Hierusalem, summo Pontifice Alexandro. Sed et duas alias schedulas, quarum quæ vetustior et pene corrosa, hæc verba continebat:

D
anno 651.

D. P.
In novo
Breviario
anni 1680

E
Oratio propria.

Vita Synopsis,

dedicata et
formule
Marculli.
F

Corpus
translatum
an. 1408

ex veteri arca
anni 1171.

continebat: S. Landerici Episcopi. Hinc Petrus ossa duo distracta, ecclesiae Parochiali S. Landerici donavit: cetera vero in capsula argentea, praemisso benedictionis ritu, reposuit: praesentibus Ludovico Duce Burbonio, Praelatorumque, Militum, ac populi

magna multitudine, ipsamque clausam pone summum altare, habita solenni processione, collocavit. In novo quoque *Rupellensi Breviario* reperio festum simplex de hoc Sancto praescriptum.

DE SANCTO ITHAMARO EPISCOPO ROFFENSI IN ANGLIA

De ejus ordinatione, aetate, cultu.

G. H.

ANNO DCLVI.

Roffa, vulgo Rochester, urbs Angliae in Cantio, media fere inter Cantuariam et Londinam, a S. Augustino Anglorum Apostolo facta est Episcopalis, constituta ibidem S. Justo, ad diem x Novembris referendo. Huic ad Sedem Cantuariensem evocato successit Romanus, qui iturus ad Pontificem naufragio perit, et tunc S. Paulinus e Sede Eboracensi pulsus eidem praefuit tertius Episcopus; ibidemque diem extremam clausit, anno DCLIV die x Octobris. In ejus locum, inquit Beda, lib. 3 *Historiae gentis Anglorum* cap. 14, Honorius Archiepiscopus ordinavit Ithamar, oriundum quidem, de gente Cantuariorum, sed vita et eruditione antecessoribus suis aequandum. Primus sane hic fuit e genere Anglo-Saxonum, quem ea ratio meruit habere Episcopum. Ibidem venerabilis Beda, cap. 20 ejusdem libri 3, scribit, electum esse Archiepiscopum Cathedrae Dorevernensis sextum Deusdedit, de gente Occidentalium Saxonum. Quem ordinaturus venit illuc Ithamar, Antistes Ecclesiae Roffensis. Quod factum est anno DCLV, et videtur S. Ithamar non diu superfuisset, sed anno sequente DCLVI ad Christum migrasse, decessoribus suis sanctitate et doctrina nihil cedens, inquit Harpsfeldius sec. 7 cap. 14, et ista addit: Post multos annos ab obitu, translatus est corpus ejus in locum honorificentiore, ob crebra per eum edita miracula. Quae translatio facta est quarta Iduum Januarii (imo Junii) quo die in Ecclesia Roffensi annua ejus memoria stata solennitate celebratur.

2 Inter illustriores Bibliothecas Romanas codicum manuscriptorum, post Vaticanam ante hac potuit censeris, quae in aedibus Ducis Attempis servabatur, quondam is vixit. In ea reperimus antiquum unum *Martyrologium*, ex Anglia advectum: ubi ad hunc x Junii, ista leguntur. S. Ythamari, Episcopi et Confessoris, Depositio in Roffensi civitate. Ita etiam Ithamari, Episcopi et Confessoris, memoria celebratur in MS. *Florario Sanctorum*, et cum majore elogio in *Martyrologio Anglicano Wilsoni*, atque *Catalogo generali Ferrarii*. Menardus, eumque secutus Bueclius, ob errorem Harpsfeldii referunt eum ad diem x Januarii; et suis Benedictinis adscribunt. At Mabilio seculo secundo, ne quidem inter Praetermissos eum ponit. Joannes Capgravius, in *Legenda Sanctorum Angliae*, excudit aliqua Acta virtutum et miraculorum, quae videntur seculo xi et xii facta, quorum aliqua Auctor se vidisse testatur, et hunc inde constat tunc vixisse. Illa Acta, prout ea aetate fuerunt scripta, videtur Capgravius, nulla re addita, suae *Legendae* inseruisse: ubi semel invenies recentiori formae scriptum Edmarum, pro Ithamaro.

VITA

Ex *Legenda Sanctorum Angliae Joannis Capgravi*.

Pauca de miraculis B. Ithamari venerabilis Episcopi, quae vel ipsi vidimus, vel ab aliis fida relatione accepimus, litteris mandare curavimus; ut in notitiam veniens per devotionem, animarum saluti proficiat, quod exterioribus signis de beati viri meritis pietas superna declarat. Sane de temporalis vitae ejus serie nihil nobis veterum diligentia tradidit, excepto eo, quod venerabilis Presbyter Beda, in historia sua Anglorum, breve sanctitatis ejus, imo sufficiens breviter testimonium reddidit, his verbis. In Ecclesia, inquit, Roffensi B. Paulinus moriens, Pallium, quod a Romano Papa susceperat, reliquit. In ejus locum Honorius Archiepiscopus ordinavit Ithamarum, oriundum quidem de gente Cantuariorum, sed vita et eruditione suis antecessoribus aequandum. Verum ad imitanda hujus Sancti merita, quid multis verbis opus est? quando et crebra virtutum operatio fidem dietis conciliat, et jam fama divulgante nomen ejus dulcissimum, fidelis circumquaque populus mira devotione concelebrat.

2 Tempore enim venerabilis a Gundulphi Episcopi, innovata Roffensi ecclesia, B. Ithamarus, de loco ubi prius sepultus fuerat, in excelsam quandam testudinem ad Aquilonem transpositus est. Erat autem in ecclesia illa Monachus quidam, vir senex et eximiae sanctitatis, caecitate percussus: qui ad tumbam S. Ithamari cum lacrymis et gemitu preces fundens, exauditus est. Nam nocte in somnis vir habitu candido, et splendore vultus eximio, ei adstitit, dicens, se ad clamorem ejus evocatum, ut sibi mederetur, adesse: et oculos manu tangens, perfectae sanitati restituit. Quo audito, Episcopus Ithamari Reliquias in Presbyterium referri, et in loco decentiori thecam inestimabilis thesauri, ubi eunetis esset accessibilis, locari praecepit. Quo in loco fideliter postulantibus, praestante Deo, multarum facta sunt et ostensa signa virtutum.

3 Egrotabat mulier quaedam in civitate, et erat languor fortissimus, ita ut vix in ea anhelitus remaneret. Et cum B. Ithamarum invocaret, apparuit in sopore, dicens: Vade, inquit, ad locum ubi requiesco, ut salutem ibi consequaris. Cui cum respondisset, prae infirmitate se id facere non posse; iterum ac tertio eisdem est verbis admonita. Quod cum fecisset, sanitatis muneri donata, Deum in Sancto suo glorificavit. Maritus ejusdem mulieris post haec decidit in languorem: et cum ad B. Ithamarum preces fudisset, quadam nocte in extasim raptus, putabat se prae foribus splendidissimi habitaculi assistere, quo Sacerdotalis habitus et ordinis multitudo convenerat. De quorum consensu vir clarus assurgens, venit ad eum; ictuque levi virentis

virgae

Testimonium
Beda:

translatio
corporis:

Memoria
in Fastis.

Acta edita.

E
Sanctitatem
eius Beda et
miracula
confirmant.

C
Caecus illumi-
natur.

F
Corpus trans-
fertur;

sanantur
duo conjuges
a languore

A virgæ pectus sibi tetigit, et ait: Quid est quod languore deprimeris? Vade de cetero, et sanus esto. Tunc expergefactus vir salutis redditum se sentiebat. A quodam Presbytero infirmo invocatus S. Ithamarus per visum apparuit, manuque protensa, quasi medici sanctus officio, cum tetigit et ait: Vide hanc nemini visionem dixeris, donec ad locum memorie mee pervenias. Nec visio illa inanis fuit, quia salus velox secuta est. Episcopus Rossensis b Joannes, per S. Ithamaria ab acerrimo oculorum dolore curatus, de priore theca pretiosas S. Ithamari Reliquias, in novam et decentiorem, per manus religiosorum Fratrum, quarto Idus Junii, cum hymnis et lætitia transtulit; ipsoque die c annua ejus solennitas, tum aliorum tum hujus specialiter occasione miraculi, festive decreta est celebrari.

4 Plurimi vero febrium ardore vexati, vel oculis afflicti, et variis infirmitatibus laborantes, meritis S. Ithamari sanitatis beneficio potiuntur. Quidam Prater, valida infirmitate pressus, cum S. Ithamarii devotis precibus invocasset; in somnis vidit virum ignota facie ad ipsum introire, virgam manu habentem; eamque per spatia domus huc illicque circumferendo, multitudinem dæmonum, diversis formis, minaci vultu et truci aspectu, infirmum contuentem, proturbare: sicque liberatus ab hora illa levius habere cepit. Sed denuo rediens infesta illa multitudo irruit, domus spatia complevit, rictu et aspectu terribili horrendum impetum faciens. Invocato S. Ithamari nomine, non eodem vidtu quo prius, sed Pontificalem habitu personam prætendens [rediit], albis indutus, et nitenti desuper Pallio opertus: oculi nitore eximii, facies candida: et quidquid intuebatur infirmus, gratiæ inestimabilis erat. Ad ejus præsentiam mox spiritus immundi timidi profugiant. At ille post eos baculum vibrans,

habitaculum intrinsecus tertio circuit, et ab omni dæmonum spurcitia purgans disparuit. Nec multo post tertia vice, terribilis dæmonum multitudo, infirmum infestans advenit: et ecce quidam, cujus nec vultum nec habitum videre, nec discernere poterat, crucem bajulans, omnes in fugam actos tumultuoso impetu præcipitanter exire coegit. A die illa infirmus, plenam sanitatem adeptus, ab illusoribus nil incommodi ultra perpessus est.

5 Puer quidam, debilitatem incurrens, mutus et surdus effectus, ad tumbam S. Ithamari deductus, perfectæ salutis redditus est. Quidam valida ægritudine vexatus, invocato S. Ithamario, in excessu mentis vidit illum, præcipientem sibi, ut pergeret ad ecclesiam B. Andreæ Apostoli, ubi ei et sedes honoris et quietis locus a Deo provisos est. Quo cum pervenisset, vidit personas quatuor decoris eximii, videlicet Petrum et Andream, Paulinum et Ithamarum, quorum unus Pontificaliter insulatus, ante altare venit, quasi pro salutis suæ impetratione flexis genibus supplicavit. Tunc expergefactus, et sanitati redditus, Deo gratias referebat.

ANNOTATA G. H.

a Gundulphus, ante Monachus Beccensis, vir Deo amabilis et religiosus, dicitur in Vita B. Lanfranci 28 Maji num. 53. Sedit ab anno 1077 usque ad annum 1107.

b Post dictum Gundulphum sederunt Episcopi, Radulphus, Earnulphus, et dein Joannes, consecratus 23 Maji an. 1225, mortuus 1137, ac de eo hic agi arbitramur.

c Hujus loco, quarto Idus Januarii, perperam legi apud Harpsfeldium, supra diximus.

DE SANCTA OLIVA VIRGINE ET MARTYRE PANORMI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

De recentioribus Aetorum auctoribus, sed veteri cultu: deque ætate per conjecturam.

C
FORTE SEC. IX.

Cultus sacer
Panormi.

Duæ hoc mense Junio occurrunt Virgines, Oliva appellata; harum altera asservatur Anagnin, in Cathedrali Ecclesia tumultata, cujus Acta duplicia, sed imperfecta dedimus die 11 Junii, quo die inscripta etiam est Martyrologio Romano, ubi in Notis indicat Baronius, aliam rursus esse Olivam: ejus his verbis meminit Thomas Fazellus, de Rebus Siculis decade 1 lib. 8. Panormus, inquit, maxime insignis facta ortu Olive et Nymphae Virginum, quarum clara gesta habentur. Hæc ibi. Ex his S. Nympha, Martyr sub Aureliano patre, habet ibidem venerationem xii Novembris cum Octava, quo die ejus Acta erunt elucidanda. Ast alia, S. Oliva, etiam Martyr, colitur hoc x Junii cum Octava; colique sollemniter ut Patronam, indicat Ferrarius in Catalogo generali, qui in Catalogo Sanctorum Italiæ, ex ejus Vita typis excusa Panormi edidit compendium, quod est hujusmodi.

In exilium
in ssa.

2 Oliva Virgo Panormi, in Sicilia nobili genere orta, annos tredecim nata, apud Siciliæ Præsidentem, quod Christiana esset, accusatur: captaque, cum a fidei proposito abduci non posset, ob generis nobilitatem mittitur in exilium: in quo multa divinitus patravit. Nam claudum, qui etiam cæcus erat, se in Christum crediturum esse, si sanaretur, pollici-

tum, oratione sanavit: qui mox, non alium Deum esse, nisi quem coleret Oliva, clamare cepit. Socius autem, quem is, ut in Christum crederet, suadere conabatur, cum Christum contemnens, illum a Judaïs tamquam maleficium crucifixum diceret, repente cæcus factus est: sed pœnitens et credens, Olive intercessionem visum recuperavit: ac uterque paulo post martyrium propter Christum constanter subiit. Oliva, quod puella esset, tantummodo flagellis cæsa, in silvasque ablegata est: in quibus cum feris, ab ea mansuefactis, septennio habitavit. Cum autem quidam nobiles inter venandum in eum locum penetrassent, ac virginis capti pulchritudine eam tentarent; Cavete, inquit, illa, ne, qui me spatio septem annorum a feris defendit, vos percutiat et perdat. Quibus verbis perterriti, veniam ab ea postulantes, illam quid sibi faciendum sit rogant. Illa vero, ut credant in Christum, et undis salutaribus expientur, consulit: quod cum fecissent, ad martyrii palmam pervenere. Illis ad Præsidentem relatis, Oliva comprehendi jubetur, et in carcerem detrudi, inediaque macerari; ministris, quos ipsa converterat, ob fidem interfectis. Educta post aliquot dies, cum longam circa fidem cum Præsidente discepcionem habuisset, tamdiu flagellis cædi jubetur, et in equuleo

F
sanat claudum et cæcum:

septennio inter
feras degit:

u variis tormentis illæsa,

leo

A leo suspensa pectinibus laniari, donec costæ nudarentur; deinde in ferventis olei dolium immitti, oleoque perfusa comburi: a quibus omnibus liberata, demum capite truncata, migravit in cælum. *Hæc Ferrarius, qui miratur, in Vita illius nullam fieri temporis, quo vixerit, mentionem: sed nec loci etiam, in quo exilium passa, Martyr obierit.*

Vita ex Lectionario cunctis data a Cajetano
3 Octavius Cajetanus, tomo 2 de *Vitis Sanctorum Siculorum*, edidisse ait *Vitam ejus* ex MS. codice Ecclesiæ Panormitanæ, et in *Animadversionibus* addit, se historiam S. Olivæ exscripsisse ex Lectionario libro membranaceo MS. Ecclesiæ Panormitanæ: in quo Vita per Lectiones novem distributa, quibus Panormitana Ecclesia antiquis temporibus utebatur. Id vero, inquit, Lectionarium ad verbum exscribere solet antiqua Sanctorum Acta: nimium rudem et humilem historiæ stylum perpolire necessitas fuit.... Obscurum incompertumque his Actis est, sub quibus tyrannis Oliva, quove ævo pro Christiana fide cæsa, et quo loco Panormi condita sit.

D. P. 4 Hactenus Henschenius, *Vitam* quidem, ut est a Cajetano edita, prælo apparans, non tamen desperans obtineri posse originaria ex *Legendario Panormitana Acta*; utpote conformia magis instituto operis nostri, quod est dare omnia phrasi primigenia scriptorum, et styli curam aliis relinquere: nunquam certam fidem reperturis, nisi præexistant originaria Actorum, ab ipsis elegantius descriptorum, monumenta. Scripsi igitur Panormum, sed responsum arcepi, non inveniri quod quærebam. Interim dubium manet, ut scilicet Cajetanus, quo ævo pro Christiana fide cæsa Oliva sit,

Videtur passa sub Saracenis, Tuneti,

quove loco Panormi condita. Ipse, ad *Pitræ* a se editæ initium, notavit in margine annum 913, eo quod sub Saracenis, Tunetii occisam Sanctam dicat liber chartaceus, haud recens, Thermis Himeræorum forte inventus, quod Vita S. Olivæ descripta est vulgari idiomate Siculo, cui ne omnino, inquit, adversari viderer, ejus martyrium sub Saracenis collocavi, donec veritas e puteo emergeret. Facit huc supplicii ac ludibrii genus, quo Saraceni in Africa adversum Christianos usi. Nam memorant Acta, Olivam tota urbe cum ignominia decurrere jussam, flagrisque cæsam. Idem traditur in certamine Sanctorum Joannis, Antonii, et Petri, Martyrum Syracusanorum, qui in Africa Martyrium passi sunt, sub Abrachen, Rege Saracenorum: etenim asello impositi sunt, vinctique per mediam urbem circumacti, magna populi turba comitante. Sed hæc levis est conjectura. Nec ego firmum inde argumentum petierim; interim typographico errore factum inveniens, ut in utroque *Alphabetico indice Sanctorum* notetur dies 12, pro 10 Junii, qui in contextu et in *Idra* notatur; inveniens etiam *Annot. 3* quod Africam Saraceni, multa post prælia, integram possidere sub annum Christi 698; cogor dubitare, utrum ex Cajetani mente impressus sit numerus 913.

ab an. 698 Africæ dominatis,

C 5 At cum Vita dicit, a Paganis exilio muletatam, Tunetumque ejectam Olivam in exilium, habita nobilitatis ratione. Hinc propendet Cajetanus etiam in sententiam Bernardi Rieræ, J. C. Panormitani, ejus liber MS. de Religione Siciliæ in *Bibliotheca Collegii nostri Panormitani* servatur; ubi censet, Wandalos in Siciliam applicantes, Panormum excurrisse, indeque Olivam virginem in Africam abduxisse: qui licet Paganum non fuerint, sed Ariani: notat tamen Cajetanus, haud esse insolens scriptoribus (addo ego, diu post natis, qualis fuit *Legendæ Panormitanæ auctor*) nomen Paganorum extendere ad omnes Catholicæ fidei hostes. Cur autem Paganorum nomine non possint intelligi Saraceni, post occupatam Africam Panormo potiti, ab anno MCCXXVII ad MLXX? Numquid non omnes Mahometanos passim Paganos censent mediæ ævi scriptores, etsi Deum unum credant, quia non credunt

potius quam sub Wandallis,

in Christum? Propendo ergo etiam ego, ut a Saracenis, Panormum obtinentibus, Olivamque, Mahometo suo palam maledicentem, non audentibus ibidem interficere propter nobilitatem generis, in Africam ejecta illa sit; ubi demum agnita, fidemque professu, Martyrium fecerit: quo cognito corpus (ut sæpe alias factum in talibus casibus) in Siciliam clam relatum sit, sepultumque juxta Panormum; ac denum, pulsus insula Saracenis, sæculo XI vel XII, manifestantibus ipsum miraculis, relectum; et denno turbatis ibidem rebus, vel alio casu unissum, neque relectum hactenus. Ita non multum a Latinis Lectionibus recesserit scriptor Thermianus; antiquiora fortassis, quam Lectiones istæ sunt, Acta secutus, aut etiam illis prior ipse: merito tamen explodendus, si Romani Imperatoris ac Gentilis Vicarium adduxit in scenam, tanto post Gentilismum a Sicilia exterminatum tempore, qui in Africam expulserit Olivam.

6 Jam quod ad Corpus sanctum attinet; id aliquando publice ac palam fuisse honoratum, persuadet mihi *Ioacchus Pirrus*, Siciliæ sacræ tomo 3, ubi pag. 392, agens de Pithinæo, Cephæditanæ diocesis oppido, dicit, quod Oppidi Patronæ S. Olivæ Virg. et Mart. reliquæ ex brachia, die 11 Maji, qui Translationis dies est, magna solennitate octo diebus coluntur; ejusque signum eleganter sculptum circumfertur. Et quod in sede Parochiali D. Mariæ de Gratia, S. Olivæ Societas est. Hinc enim sequitur, saltem Brachium Sanctæ in publica veneratione palamque conspicuum habitum fuisse, cum facta translatio ista est, a sæculis verosimiliter non multis; alias enim tam facile ista Pithinæensium religio jam esset abolita, quam ignota nunc est reliquorum ossium positura. De hac interim operæ pretium fuerit conjectantem, haud absque fundamento, Cajetanum legere. Igitur post *Vitam*, qualemcumque a Cajetano collectam, dabitur ex ejusdem Cajetani *Annotatis Appendix*, digna quæ legatur, etiam postquam placuerit Deo, pridem latentem thesaurum protrahi in lucem, sicuti protrahendum videtur fuisse pollicitus.

D AUCTORE G. H. cum illi Siciliam tenerent intra an. 827 et 1070;

qui in clam relectum corpus, post istos ejectos revelatum,

et pars brachii Pithinæum translata,

1; ubi colitur 2 Maji

VITA

Ex editione Octavii Cajetani.

Beata Oliva, nobilissimorum parentum natalibus illustris; in Sicilia exorta est: quorum nobilitatis rationem nonnullam cum Pagani haberent, Olivam filiam, quam Christiana religione imbutam reperebant, exilio muletatam, Tunetum Africæ urbem rejecerunt. Ea in urbe cum aliquandiu pauperes inter egentesque conviveret, forte cujusdam claudi graviter ægrotantis miserta, propius ei accessit, compellavitque; Si in Christum, ejusque doctrinam crederes, absque dubio valetudinem et animæ recuperares et corporis. Cui ille: Ego vero libenter in eum credam, si sanitatem restituat. Tum Virgo, manu super ægroti caput imposita, repente sanum valentemque effecit.

Ejecta in exilium,

1; sanat claudum,

2 Atque hæc ille nequaquam tacitus intra se silentio compressit; quin vero clamando divulgare, revera alium Deum non esse, nisi quem Oliva crederet atque adoraret. Occurrensque in socium; Si vis, inquit, sanus fieri, crede in Jesum Christum; et ego te ad puellam deducam, quæ me merito suo, et Christi Jesu potestate ac virtute, valentem fecit. Cui ille irridens respondit; hæc ita posse ab ea puella, quam nominaret, per Crucifixi illius virtutem geri, quo ipse modo captus oculis eo momento esset: et Nonne ille, inquiebat, pro maleficiis suis, in crucem ab Judæis, et quidem jure, est actus? Tu vero ei potestatem tantam adscribis, ut in se credentes valetudini restituere, si ægroti sint,

blasphemum cecum reddit,

possit?

A
EX OCT CAJET.

sed puellam
illumina.

possit? Vix hæc evomuerat, cum sensit lominis se jacturam fecisse: quamobrem exemplo ac supplicio suo coactus, recantare cum gemitibus illico cœpit, quæ cum irrisione projecerat: et, Germane, inquit, peccavi graviter, verbis tuis fide negata; rogo te atque obsecro, ad puellam eam me deducas, ut capiti meo dexteram imponat, et lucem revocet oculorum: credo enim in Christum Jesum. Adductum coram se, Oliva elata manu tetigit, et ex debili ac cæco, integrum videntemque fecit. Quibus peractis, socius uterque publicis præconiis Christum Dominum, ejusque doctrinam extollere, B. Olivam celebrare animose cœperunt. Id videlicet causæ fuit, cur comprehensi, ac variis exercitati tormentorum generibus interficerentur, palmam gloriosissimi martyrii adepti.

Flagris caesa,
per urbem circumagitur.

3 Olivam autem, quod puellari ætate esset, tota urbe enim ignominia decurrere, atque inter decurrendum cædi flagris, tum in exilium agi jusserunt: itaque in asperam horrentemque silvam, procul ab humano consortio detrusa, intra cubilia leonum, serpentium, atque draconum commorata est aliquot annos, cum bestiis ac feris magis pacifice ac jucundo, quam si in populosis urbibus vixisset: eam enim animantes illæ, non secus ad dominam, reverebantur.

Venatores,
petalantes circa se, convertit.

B

4 Accidit, ut Tuneti Proceres nonnulli, venationis studio, in ea loca raperentur, quæ Oliva tenebat: ergo ejus formam, ac pulchritudinem conspicati, manus ineam injicere jamjam audebant. At illa, signo Crucis expresso: In virtute, dixit, mei Salvatoris Jesu Christi, vos moneo, ne me ullo modo tangatis, neve violentiæ quidquam inferatis: quod si audetis, ecce Angelus Dei mecum est, qui et illasam me ab feris animantibus in vastitate hac per septennium defendit, et vos divine sententiæ gladio correptos interficiet opprimetque. Id ipsi ut acceperunt, proni in terram adorantem Virginem obsecravit: juberet, quæ vellet, sese ad omnia præsto fore; Credimus enim, inquit, alium non inveniri Deum, præter eum, qui te in hujusmodi vasta ac squalida solitudine, inter tot belluarum incursiones, immuncum periculi servavit; neque ullius humane dapis subsidio fultam, sed angelicis, ut par est credere, acceptam conviviis, ea forma ac gratia ditavit, ut cœlestis potius, quam de mortalibus una videaris.

in fide instructa, et baptizata:

C

5 Animadvertit ex hoc sermone Oliva, divinæ lucis radium in illorum hominum pectora se insinuassee; quem illa prædicationis ac doctrinæ spiritu confirmatum vehementer auxit, donec in amplissimum lumen fidei Christianæ adductos baptismi fonte lustravit, atque ad urbem remisit, ea mente ac consilio, ut doctrinam Christi tota urbe disseminarent; ita enim fore, ut martyrii palma donarentur; quam quidem gloriose consecuti sunt.

s. titulus convertit,

6 Interim perecrebuerat Olivæ fama, quamobrem ab Tuneti Præfecto compuri per satellites jussa. Sed videlicet hi cum Olivam reperissent, lucem quoque ac fidem repererunt: electos enim omnes de vera religione, Christianos fecit; et iisdem comitibus in urbem coram Præfecto se dedit: ac prior ex eo constanti animo quæsivit, cur se advocasset: hoc enim intelligeret, se neque metu ullo protractam, neque amore delinitam accessisse ad eum, quia quos ille ad sui vestigationem dimiserat, eos ipsa Christi fide devinxerat; paratosque habebat pro eadem ad extrema vitæ exempla subire. Cui ille: Non possum adduci, ut credam, perversos eos viros opera tua esse, ac transversum actos. Respondit Oliva: Non perversi illi a me sunt, sed de condemnationis statu in statum salutis conversi. At ego, si quæ adstruis, vera esse intellexero, inquit

tyranno cum
is se sponte offert:

ille, et te, et discipulos tuos verberibus ac tormentis interficiam. Exceptit Virgo; Neque ipsi, neque vero ego tormenta tua vel minas timemus: quia sic nos in Evangelio suo Dominus noster docet: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius eum timete, qui corpus et animam potest perdere in gehennam ignis.

in carcerem
conjecta ab
Angelo reficitur:

7 Admiratus puellæ constantiam ac libertatem Præfectus, jussit in tetrum atque obscurum carcerem protrahi, atque inibi sine ullo cibo ac portione destitui. Sed desertam humanis subsidiis divina adjuverunt: nam Angelus Dei allocutionibus atque epulis refecit. Il vero, quos ipsa jam pridem Christi religione imbuerat; cum se constanter in tormentis gererent, Martyrum sunt coronam adepti.

quæstioni
subjecta,

8 Paucis post diebus producta de custodia, sistitur coram tyranno Oliva. Quo quidem in loco multas quæstiones et contumelias perpessa est: quæ illa omnia vel animose contempsit, vel prudentissimis responsionibus infregit, itaque præsentium nonnullos ad veram fidem reduxit. Superatus disceptionibus tyrannus provocat ad verbera: præcepitque tandiu flagris cædendam, quoad ejus costæ atque ossa, distractis dissipatisque carnibus, detegerentur: quæ cum omnia perfecta essent, nihilominus Oliva de prædicatione fidei non cessabat. Atque ut iis nihil ab se profici Præfectus advertit, ad alios apparatus abiit: eculeum parari jubet, puellamque suspendi, suspensam ferreis pectinibus undique dilacerari; sed nihil proficit. Quamobrem depositam eculeo in ferventis olei dolium demergit. Quo in dolio, laudes Oliva Deo canebat, integra atque hilaris; nec quidquam ex eo tormento hausit, nisi quod uncta oleo prodidit.

flagris cæditur:

E
suspensa sanatur,

a fervente
oleo exit illa-
sa:

9 Quod ut aspexit tyrannus, tamquam materiam suo furori recentem arripuit; et iterum eculeo alligatam faculis ardentibus amburi jussit: facilius enim cessuram suis ignibus existimavit olivo perunctam. Sed nihil flammæ obfuerunt; quin vero, si quæ ex prioribus supplicii cicatrix exstiterat, rursus astrictam medicatamque obduxerunt: ministri autem ipsi, projectis facibus, ad Christum repente conversi, martyrioque coronati sunt. Suos discipulos consecuta statim Oliva est: nam dicta per tyrannum sententia, ibidem securi percussa est. Ejus anima, in specie candidæ columbæ, egressa de corpore, inspectantibus universis, Angelorum manu, cum hymnis et canticis, recepta est in cœlum. Corpus vero ipsius Christianorum opera, qui Olivæ prædicatione conversi supererant, Tuneto raptum, atque in Siciliam translatum, in ipsa urbe Panormi vel prope muros condiderunt; ejus Virginis martyrio, ac meritis perducet nos Christus Dominus ad æterna gaudia; qui vivit in secula seculorum. Amen.

securi percutitur.

F
Corpus Panormum defertur.

APPENDIX

De Corpore Sanctæ adhuc latente.

Ex Annotatis Octavii Cajetani.

Diu quæritur, quis fuerit is locus, intra extrave urbem, in quo S. Olivæ corpus depositum fuit. Sæpe Panormitanorum civium in Olivam affectus, plerisque intra urbem locis, inveniendū corpori defodit: sed irritō conatu. Paucos ante annos defossa ædes S. Michaelis, energumeno quodam revelante; atque illic repertum caput nescio cujus Rosanæ, et annulus S. Olivæ, eaque ostensa ut vera: sed vana, nullaque fide, ut ab eo profecta, qui

Sæpe frustra
quæsitum corpus,

A qui mendax ab initio fuit. Nec multo post jactum in vulgus, S. Olivæ corpus inventum, cameli corio consutum, et clam in Hispanias deportatum, putum mendacium fuit. Antequam opinionem meam de conditorio S. Olivæ exponam, monitum, mi lector, te velim, in ecclesia S. Olivæ (quam hodie habent Patres e familia S. Francisci de Paula, a quo etiam recens ædi nomen) sacellum esse, quod illam introcuntibus a levia tertium est. Illie propter aram, e cornu Epistolæ, puteus ostenditur, in quo, fama est, corpus S. Olivæ conditum esse: neque abhorrere a vero, multa suadent; I, Ædes ipsa, puteus, historia S. Olivæ; II, Prodigia; III, Loci veneratio et miracula; IV, Visa; V, Vetus opinio ac traditio.

in ipsius ecclesia latere putatur,

quia ibi est puteus Sanctæ,

II Suadet primum ædes, quam verosimile est a majoribus nostris extructam, quo loco conditum corpus. Et puteus ipse probabilem rem facit, in quo tuto potuit condi corpus. Neque historiæ locus hic adversatur: nam prope urbis mœnia, ut in ea dicitur, est; ac centum fere passibus ab illa distat.

12 Secundum, Prodigia. Nam cum in ore nullus ventus flatusve sentiat, ubi tamen in puteum descenderis, ad sex fere dodrantes supra aquam, caverna intus protenditur, in qua S. Olivæ corpus esse creditur: atque ad ejus cavernæ oris ingressum, is terræ anheliatus ventusque redditur, ut lumen, quamquam magnum, et bene etiam quavis laterna occlusum, restinguat. Quin et loco numen: nam ingressum meditantes perterret, et ingredi ausos exanimavit. Sed enim viri duo e familia S. Francisci de Paula, desiderio incensi inveniendi corporis S. Olivæ, dies aliquot pane et aqua corporisque macerationibus ac precibus transegere; demum alter ubi in puteum descendit, et ad cavernæ fores devenit, proclamare cepit, præmori se, proin extraherent. Neque aliter ab incepto destitit, sed rem periclitari maluit. Ubi ad cavernam descendit, in majore periculo fuit, pene exanimatus exinde extractus. Credendum est, nondum advenisse tempus, quo Deus thesaurum hunc nobis revelet.

atque intra eam caverna, nulli hactenus impune accessit

dum interim ex illo curantur morbi;

13 Tertium. Idem persuadent loci veneratio ac miracula: nam plerique, hausta e puteo aqua potaque, præcipue quartana laborantes, convalescunt: energumenis etiam potanda traditur, quamquam ii vix, ut ebibant, adduci possunt, et cum metu bibunt, ac vociferantur, timere si illam, Olivæ nomen formidantes; ac nonnulli, aquæ potu, dæmonibus erepti.

C et quia ibi aliquoties apparuit,

in horto religiosi juvenis.

14 Quartum addo, visa, nostra fere memoria, intra annos centum. Ac primum sub annum Christi MXXVII (quo S. Olivæ ædes familiæ S. Francisci de Paula a Collegio Sartorum tradita est) quodam die, Pater Antoninus e Panormo ex eadem familia, cum colligendis ex horto proximo pisis intenderet; profanus vir quidam feminam vidit eum consectantem, unaque cum illo pisa colligentem: qua visa offensus, accensusque noscendi cupidine, eam est consecutus: at femina peletentim recipere se sub proximas arbores hortorum, ubi evanuit. Hæsit homo attonitus, confususque, et conceptæ opinionis de Religiosis illis penitens, petita venia abscessit. Proxima nocte, dormienti Virgo se obtulit, professa Olivam esse se, quam vidisset, pauperes illos Fratres juvantem; locique illius tutelarem esse, in quo corpus suum eonderetur: mox ei mappulam, in eaque panem præbuit, quam ad religiosam illam familiam perferret. Probat hujusce rei veritatem antiqua traditio, cum apud ejus cœnobii Patres, tum apud Panormitanos senes: ac præterea sacellum, quod ædificatum, quo loco D. Oliva evanuit; et adhuc manet.

15 Sed verius, quod de pane mappaque dixi,

separatim, ac ferme sub annum Christi MXXVI evenisse. Tradunt enim cœnobii seniores, quibus fides; cum die quodam, panis religiosæ familiæ deesset, signumque ad prandium protraheretur; puellam, egregia forma decoraque veste, ad cœnobii fores astitisse, quæ mappam recenti cum pane perferret. Janitorem vero Virginem rogasse, quenam esset: atque illam, Olivam respondisse. Sed Janitor alia omnia cogitans, donum intro tulit: moxque reversus, ut mappam redderet, neminem invenit. Exinde Virginem illam D. Olivam rati Patres, mappam in honore habuere; quæ diutius in eo cœnobio asservata, et ad ægrotos deferri solita. Quid illa factum ignoret: sed audio, periisse, dum huc illuc circumfertur: quin ipsa facinoris memoria intercideret, nisi scriptis a me traderetur.

16 In iisdem cœnobii hortis, eodemque in loco quo ædícula D. Olivæ dicata, euidam Æthiopi, tertii Ordinis S. Francisci de Paula, viro singulari religione, sæpe illic oranti, D. Oliva visa est. Quæ ab eo rogata, cur nollet corpus detegi suum; respondere solita erat, nondum tempus advenisse; quod cum visi fama approbat, tum viri prohibitas. Jam vero Christi anno MDCXXXVI quidam Ungari a nostris triremibus capti sunt, quos sacri Quæsitores, Ecclesiæ reconciliatos, per religiosas familias distribuere, ut fidei nostræ mysteriis instruerentur. Ex iis duo commissi sunt cœnobitis S. Francisci de Paula: quorum alter, cui Raduano nomen, pio in D. Olivam affectu, ejus ædículam, in secretis cœnobii hortis, ad salutandam Martyreio sæpius adibat: in eos autem hortos Pater Pacificus de Panormo ingredi solitus, et plantas serere delectabatur. Is igitur die quodam cum hortos exculeret, pallium sub arbore reliquerat. Tum forte Raduanus, dum ad ædículam sacram pergat, intactam Virginem insigni venustate super pallio consistentem videt: quo viso offensus, malique suspicione in animum injecta, ad P. Pacificum iter intendit. Inter eundem, retro conversus, Virginem non vidit. Facinus ad cœtum Patrum cum detulisset, Virginem extitisse D. Olivam censuere.

D
EX OCT. CAJ.
aut ad portam
necessarium
panem
ministrans,

corpus nondum inventum respondens,

E

pallium unius
e religiosi
custodiens

17 Alio die, cum ad eosdem hortos Raduanus pergeret, eodem in loco Virginem, ore cultuque corporis pulcherrimo, contuetur. Exquirat ab ea, quæ foret, quaque via in hortos introisset. Virgo respondit: Oliva sum. Raduanus, viso verbisque lætus, rursus interrogat; Sancta Oliva es? Ita vero, illa respondit. Quo audito, cum Raduanus accessum ad Virginem aggredederetur, hæc ab eo recedens evanuit, et rei memoria adhuc recens est. Hæc litteris consignasse collubatum, ne S. Olivæ beneficiorum monumenta abolerentur: utque ex hisce visis intelligeremus, nonnisi ex aliqua magna causa, ejus illam loci tutelarem præferre, et inibi videndam sæpius offerre se solitam, certo fere argumento D. Olivæ corpus ibi conquiescere.

P
et semper se
ducens S.
Olivam esse.

18 Quintum. Idem firmat etiam vetus opinio, nobis a majoribus per manus tradita, corpus sanctissimæ Virginis et Martyris Olivæ, in ædis sibi dicatæ sacello conditum esse; in eaque caverna, ad quam aditus prope aram patet. Hæc omnia tamen non ita rem evincunt, quin possit forte deinceps certioribus indicis alia confirmari opinio. Puta, pro ecclesia S. Michaelis: nam pro Hispania, cui ipsam assignat Ferrarius in Gener. Catalogo ad 11 Maji, nec ipse quidem Tamuzus certet, agnoscens non alio fundamento id a Ferrario poni, quam quia invenerit tali die adscriptam Kalendario et Breviario Ordinis S. Mariæ de mercede, ipsis Religiosis ignorantibus causam. Hæc vero mihi non alia esse videtur, quam quia Tuncetum abductam didicerint ex captivis Siculis, et translationem ejus aliquam tali die solemnissime colit;

Eodem accedit vetus traditio.

aut

A aut etiam quia singulare aliquod circa captivos in Africa beneficium per eum adepti (quod tunc nunc abierit e memoria) suam gratitudinem, toto Ordine D testatam voluerint aliqui primarii in eo.

DE BEATO BARDONE

EX ABB. HERVELDENSI ORD. S. BENEDICTI,
ARCHIEPISCOPO MOGUNT. IN GERMANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De Actis a fere cœvo scriptis, anno mortis, et cultu.

ANNO MLIII.

Vita peldem desiderata,

B datur ex MS. Casarvo,

auctore ejusdem scuti Clerico;

ex quo, cum Chronici coarctis collata,

conficitur, Sanctum obisse

Nicolaus Serarius, Societatis nostræ Doctor Theologus, atque in Academia Moguntina Professor, libro 3 Moguntinæ rerum acturus de B. Bardone, lxx Episcopo et Archiepiscopo xx, sic auspicatur sermonem: Vellem, quam MS. codex minor extare ait, meus in manus venire potuisset S. Bardonis Vita; nihil esset quod hic de eo intexere müllem: sed quia id non licuit, ceptam tenebo rationem; colligam quæ potero ex auctoribus; eorum, quodlibet libebit, semper edenda nomino. Hoc ejus votum implevit nobis MS. codex Bibliothecæ Cesaræ Viennensis, inter Historicæ Latino signatus superne numero 23, inférne numero 3. Hanc ergo præloquar, ex eaque conamur fluctuantem apud Chronologos, annum mortis sic statuere, ut inde pariter effluant, obisse eum die xi Junii; licet, propter festum S. Barnabæ, anniversarium ejus retrahendum videatur ad diem x.

2 Auctor, manifeste eorum sese probat, sed usquam indicat, familiarius se cognovisse Bardonem, solum num. 8 dicit; Qualis tunc esset (quando scilicet Fuldensis monasterii fuit Decanus, id est post annum mxy) adhuc viventes multi testantur, qui etiam in servo carnis tantam libertatem spiritus unquam devenisse mirantur; et de eodem, facto Præposito monasterii S. Andrew, circa annum forte mxxviii, num. 11, ait; Quantum se in hoc gradu fecerit spectabilem, mihi opus non est declarare; quod tot testari videntur, quot adhuc ejus exemplis illuminati reguntur. Denique num. 71, referens visionem, de Sede, morturo brevi Archiepiscopo parata, ait; Monachus expergefactus somnium hoc nobis cum magna dulcedine narravit; unde videtur colligi posse, Canonicum, aut saltem Clericum Moguntinum fuisse scriptorem, cum ista narrabatur.

3 Tria is nobis loca suggerit, in statuenda Chronotaxi observando. Primum, dum num. 24, dicit, ordinatum Bardonem Episcopum post festivitatem Apostolorum (puta prima Dominica Julii) pene quinquagesimo ætatis suæ anno; secundum num. 77, ubi asserit, quod Sexta fuit feria, cum sancta illa anima sancto egrederetur de corpore; tertium, quo ponit num. 79, id accidisse anno ætatis suæ plusquam septuagesimo, Episcopatus ter septeno. Primus igitur et ultimus annus Vitæ referuntur ad annum Ordinationis, quasi ad centrum. Hunc vero Lambertus Schafnaburgensis, eodem ipso tempore vivens et Chronicon pertexens usque ad mxxxvii, videtur statuere mxxxi, sic scribendo: Arnoldus Abbatiam Herveldensem perdidit, cui Bardo successit: se is post dimidium annum Ariboni Archiepiscopo Moguntino defuncto successit. Ast Marianus Scotus ejusdem fere ætatis, hæc ita dividit, mxxxi Aribo Archiepiscopus Moguntinus obiit, mxxxi. S. Bardo successit annis xx. Ambo interim in eo consentiunt quod Sanctus obierit an. mli; et Marianus quidem addit

quod iv Idus, id est x Junii. Ast neque isto anno, neque duorum præcedentium vel sequentium aliqua feria xi concurrat cum x Junii: concurrat autem cum eadem an. Christi mliii dies xi Junii, quo si mortuus fuerit Bardo, Ordinatus juxta Marianum an. mxxxii, et juxta Vitam mortuus anno Episcopatus ter septeno, mortuus fuerit ætatis an. lxxi fere exacto; natus præcedentis sæculi an. lxxxi vel ii.

4 Wulpherus in Vita sui magistri S. Godehardi Hildesienſis Episcopi, xv annis ante Bardonem defuncti, num. 32, indicat Aribonis morte et illius successione in Archiepiscopatum, superfluum credidit pietatis ejus vitam et actus plenius scribere, quia, inquit, Moguntia, pro sanctitatis suæ merito, inter Apostolicos Sacerdotes magnifice celebratur. Leo etiam Papa IX, qui Natalem Domini, ipso quo Bardonem obisse diximus anno Wormatium celebraverat, eum populi multitudinem ad sepulcrum concurrentem vidisset; num. 69, supra indicato. Nunc, inquit, Bardo ædificat, si ante neglexerat. Erant siquidem qui nimis levitatis viventem arguerant; in quibus ipse Leo, admirandus, et mutata circa hoc sententia, dicebat; Quis unquam hujus Sancti viri patientiam adscriberet misericordiae, et non potius socordiae? Non tamen credibile est quod vel ipse Leo, vel successorum aliquis Bardonem canonizavit, etsi Trithemius in Chronico dicat, post mortem, Sanctorum Catalogo insertum. Si enim plus quam vulgi opinione, in miraculis fundata, habitus fuisset Sanctus; non omisisset Moguntina ecclesia ejus festum quotannis agendum suscipere, cujus tamen rei nullum apparet indicium in Breviariis, quæ plura habemus, ab an. mcccxcv et deinceps eusa atque recusa; et ideo solo titula Beati contentus cum Seraria, nobis Sanctum dicere; quamvis id omnes Fastorum monasticorum collectores fecisse videam.

5 Quod ad miracula attinet, nihil aliud finiens Auctor scribit, quam, Nunc clarescit signis et virtutibus, quæ per illum operantur divinitus; sed cum is num. 71 volentes legere sermonem, quem ultimum Bardo coram Rege habuit, remittat ad tertium libellum, in quem ipsum aliosque retulerit; satis datur intelligi tripartito fuisse Acta ab eo scripta; sic ut primus libellus, Vitam; secundus, miracula; tertius, Sermones continuerit; duosque intercedisse merito doctamur. Et de Sermonibus quidem loquens præcatulus Wolferus; Unum, inquit, perfectionis ejus privilegium dicam, quod ei in nostris confiniis a sanum sapientibus Clericis, honoris gratia oblatum est; scilicet, ut æquivocato, cum beato Joanne Episcopo cognomine, propter dulcisonam prædicandi melodiam, Bardo Chrysostomus diceretur; quæ verba etiam in Chronico nostro Saxonico legimus.

6 Asserit Sigebertus, Sanctitatem Bardonis per multam miraculorum gratiam patuisse; sed illustrius multo eorumdem testimonium habemus in Vita S.

Annonis

an. 1053 xi Junii.

E

Sanctitati Bardonis attestantur, etiam S. Godehardi,

et Leo Papa IX;

qui tamen eum non canonizavit.

F

Desideratur lib. 2 de miraculis, et 3 de Sermonibus:

quorum lib. ipsi pepere-rant agnomen Chrysostomi,

A *Annonis Coloniensis Archiepiscopi, defuncti an. MLXXV, danda die IV Decembris, lib. 3 cap. 12, his verbis: Anno ex more stetit prope tumulum S. Bardonis Archiepiscopi, ejus nimirum sanctitate delectatus, quæ recentibus interim miraculis commendabatur... Cernens autem quemdam toto corpore miserabiliter contractum, adherere tumbe beati Præsulis, iisque qui esset non ignorans (fuerat enim a progenitoribus mancipium, super hæc et elemosynarius illius, cum cineribus ob custodiam assidebat) suo more usus, contra sepulcrum stans loquebatur: Ignotos et prope nullius devotionis, ope celerrima respicis: hunc vero tuis semper innitentem obsequiis, tui juris famulum, te diligentem, te precibus assiduus inquietantem, tanta hactenus obstinatione contemnere potuisti? Si nos tuis meritis adscribere vis, quod in aliorum orationibus hic actum esse fama confirmat; in hujus reparatione confracti, nobis cernentibus, declara tuæ virtutis efficaciam. Hæc multis audientibus cum dixisset, nulla intercipiente mora, æger in pedes repente constitit: incolumitatem suam et alio memorabili signo comitante, quod absque fluore sanguinis, absque dolore nervorum, integræ sanitati momento redditus sit. Quod factum, Anno Dei servus mira lætitia suscipiens, magnoque præconio S. Bardonis nomen et meritum extollens, hymnum Te Deum laudamus, altæ vocis modulatione inchoavit, tam populo quam clero pariter eadem voce consonante signisque solenniter concrepantibus.*

7 *Hæc ibi, quanto illustriora, tanto efficaciora ad persuadendum, Bardonis Anniversarium in Ecclesia Moguntina satis sollemniter agi cepisse statim a morte, licet fortassis ritu lugubri et cum Officio defunctorum, ut aliis pluribus Beatis contigisse notavimus alibi. Id autem quia commodè fieri non poterat vero mortis die XI Junii, propter Apostoli Barnabæ juris antiqui festum: placuerit Clero Vigilia ejusdem, funebri obsequio opportunissima: et hinc factum sit, ut Mariannus, sciens Bardonis memoriam recoli 2 Junii, putaverit eum tali die obisse. Mariannum secutus Trithemius est, auctorque Florarii MS. illos vero Monasticorum Fastorum Auctores, Wion, Menardus et Bucelinus; Ferrarius item in Catalogo Generali: a quibus nobis recedendum non putamus; ne cultui, apud Moguntinos quandoque forsitan restaurando, præjudicet festi potentioris concurrentia.*

8 *Atque ista, pro asserenda Bardonis Sanctitate, et populari olim cultu, sufficiant; ad historiam fortassis rerum in Episcopatu gestarum non item: Auctori enim nostro, nequaquam ea cura fuisse videtur, in explicanda enarrandaque virtutum argumenta, tamquam a se potissimum assumpta, intento. Placet igitur ad finem addere, quæ ex diversis collegit Henschenius. Hic primum ex Bruschii Catalogo Antistitum Moguntinorum excerpit, quod Bardo templum, a Friderico, Galliarum Regis filio et Monacho, inchoatum, absolverit, consecrarique curaverit. Sed merito doceri idem Henschenius petiit, quo loco et anno res acta sit: ejus item Galliarum Regis filius iste fuerit, aliis omnibus scriptoribus ignotus. Itaque pluris fecit quæ de templo eodem habet Serarius pag. 734, Absolvit cæptam a Willigiso majorem Moguntinam Ecclesiam; cumquo S. Stephani templum Willigisus absolvisset, cæpit major hæc vocari S. Martini; eamque, ut ait in Hirsugiensi Chronico Trithemius, anno MXXXVII dedicavit, Conrado Imperatore Episcopisque multis et Abbatibus præsentibus, IV Iduum Novembris. Sanctus Bardo, inquit Marianus, Archiepiscopus, præsentem Conrado Imperatore, Indictione V, IV Idus Novembris, consecravit monasterium S. Martini, Sedis Moguntinensis Archiepiscopatus, imo omnium Francorum, in honore S. Martini cum*

Junii T. II

multis Episcopis et venerabilibus viris. Verba ultima e MS. Francofurtensi restituenda, quæ in editis libris desunt. Narrationi huic assentitur MS. Codex minor, sed præsentium Episcoporum numerum definit XVII; et de ea quæ S. Joannis dicitur Ecclesia, subdit: *S. Joannis basilica collegiata, juxta Moguntinam Moguntinæ posita, non modicæ devotionis extat: quam idem Bardo sanctus Episcopus, pro remedio animæ suæ, dotavit. Veteribus ejus rebus, cum dote et congregatione, in novam S. Martini transtulit; et in hac veteri S. Joannis, de qua priorem congregationem transtulerat, prædiis sua industria acquisitis, novam congregationem restituit. Hactenus Serarius citatus.*

9 *Dictus Conradus Imperator, vita functus est IV Junii an. MXXXIX; eique successit filius Henricus III, dictus Niger: qui cum habuisset uxorem, Regis Danorum filiam Guniheldum; ea absque liberis mortua, duxit alteram Agnetam, Guilielmi Pictaviensis filiam, an. MXLIII: quam anno sequente apud Moguntiam ab Archiepiscopo Bardone ungi faciens, regalibus sibi nuptiis in Ingelheim copulavit. Uti indicant Mariannus, Conradus Urspergensis, alique. Desimus XIX Aprilis varia Acta S. Leonis IX, Pontificis Romani, ad eum dignitatem designati Wormaticæ an. MXLVIII, et sequenti anno Romæ electi in Hypapante Domini secunda Februarii: ac die duodecima ejusdem mensis coronati. Hic eodem anno venit in Germaniam, et Moguntinæ Concilium celebravit, cum Archiepiscopo Bardone Moguntino, aliisque ad quadraginta Episcopis, ubi hæresis Simoniacæ et nefanda Sacerdotum conjugia sunt damnata: quæ ibidem in Commentario Prævio num. 12 latius explicantur, et quatenus Bardonem attingunt, hic sufficit indicasse.*

10 *Porro apud jam sæpe laudatum Serarium, Bardonis quidem; ut aliorum Sanctorum de quibus agit, imago exhibetur, quasi coram populo prædicantis, sed absque diademate et sub solo titulo Beati; ad quatuor vero angulos idem exprimitur, quadrupliciter. Ac primo quasi præsidens in Synodo diocesana, inter Clericos Monachosque: quod uti ab illo neglectum non existimo, sic doleo non posse auctoritate positiva probare. Secundus angulus coronationem exhibet Imperatricis præfatæ; tertius, fabricandæ ecclesiæ intentum Episcopum; quartus Annonem Coloniensem, præsentem miraculo supra relato; quæ ulteriori probatione non egent. Quoniam autem miraculum istud coram sepulcro patratum fuit, quod ibi exprimitur votivis circum anathematis ornatum; placet cum eodem Serario annotare, quod in ejus minori MS. sic legitur. Sepelitur in ecclesia Moguntina in crypta, quæ tum in medio ecclesiæ fuit: nunc autem ibidem per Joannem Archiepiscopum altare S. Martini constructum est. Nullus, ante hoc præsens seculum, eo nomine Præsules Moguntia habuit, præterquam seculo XIV crenante duos; quorum primus Luxemburgius, an. MCCCXXI ex Argentineni Episcopatu huc translatus, post biennium excessit e vivis; Nassavius alter, ab an. MCCCXCVI ad ccccix Sedem tenuit: quod notatum oportuit, propter sequentia prædicti MS. verba: Epitaphii autem illius lapis in latere ipsius altaris cernitur. Ad quæ verba Serarius; Quæsi vi illum, sed non inveni.*

11 *Periit ergo, ultimum illud Bardonis apud Moguntinos mnemosynon, anno verosimiliter MDLII; quo in urbem irrumpens Albertus Brandeburgicus, Lutherano poculo ebrins, etsi urbis muros et propugnacula non diruit; quæ tamen muris et propugnaculis omnibus erant meliora ac sanctiora, templa S. Victoris, S. Albani, S. Crucis, sacrilegis barbarisque flammis absumpsit, teste Serario pag. 28. Nec dubitem, quin ea quibus flamma pepercit, multipliciter deformaverit, idem Lutheronus furor, sacris omnibus infestus; ut in his censeri possit fuisse altare illud, in*

1) AUCTORE D. P.

dotavit basilicam S. Joannis,

unxit Agnetam Imperatricem,

Concilium cum S. Leone IX celebravit.

Imago ejus apud Serarium.

Sepulcrum in crypta fuisse dicitur,

cujus sec. 14 adhuc supererat Epitaphium;

sec. 16 abolitum,

A *cujus latere seculo xiv solus Epitaphii lapis extabat. Quid autem sepulcrum? Id jam antea -dissipatum, credo ruinis ecclesiæ involutum fuisse. Etenim, ut sicut antea dirutus fuerat tumulus, forte an. 1137. toccam incendia anni MCXXXI et MCXXXVII, quibus incertum utrum quid passa Metropolitana ecclesia sit; vix dubitem hanc quoque fuisse dirutam, quando ab Imperatore Friderico Barbarossa an. MCLXIII, ob Arnoldi Episcopi funestam eedem, eversa et pene (ut locutus est veterum quidam) exfundata Moguntia fuit. . . . jacuitque in squalore et suis ruderibus ac ruinis annos xxxvi; quoad usque Imperator Ottho quartus annueret, ut restituere destructam liceret, an. Domini MCC, ut refert Mariani Scoti Appendix. Itu Serorius pag. 28 et 35. Quæ co dixerim, ut intelligatur, quibus calamitatibus obscuratus fuerit tumulus B. Bardonis, et qualiscumque illius cultus, in solis antiquis scriptis remanserit, ideo in hoc opere sollicitus vindicandus. Iisdem etiam calamitatibus tribuntur, quod Lambertus atque Marianus, istius avi Chronologi, minus recte definiunt annum mortis.*

illa feria, quæ infusa est lavacro ejus sancti corporis. 77
xxviii Ubi sepultus est in ecclesia S. Martini. 78
xxix Capitulum de libro Job. 80

CAPUT I.

Bardonis natales, institutio, monachatus, et egregius in litteris ac virtute profectus.

Bardo, qui et a Bardon, id est filius Dei, interpretari potest, ex oppido Germaniæ, [b Wederovia] secundo Ottone Romanam monarchiam administrante, bonis ex parentibus, optimus c natus est filius: cujus pater Adalbero, mater vero [Christina] quantæ sanctitatis fuerint, absque meo labore loquantur mirabilia, quæ ad eorum sepulchra fiunt inenarrabilia. Igitur fratres ejus, Helizo (barbarismatice vero, ab eo quod Helisens est, credimus d mutatum) et e Harderath, omnisque illa prosapia, et in Catholica fide probatissima, et expers omnis suspicionis [ac] maculæ, et tantæ virtutis habita est; ut si aliquid generi demas, id virtutibus addas. Fortes in armis, in fide præcipui; quod Regi debebant, administrabant strenue; quod Deo debebant, optime. Tali ex radice palmes ortus est, qui accepto fervore verissimi solis in uvas virtutum intumuerit; omnique, sitiendi salutem, poculum vitæ postmodum effuderit: eo quod seipsum sibi abnegaverit, et arrepta cruce mortificandi terrena sua membra, Dominum secutus sit.

2 f Secundum Catholicam igitur Religionem sacrosancti sanguinis Christi tinctum baptismate, quidam compater ejus, admirabili donavit munere, Galea, Agno, Psalterio. Per quæ dona materialia, adverti possunt ejus facta spiritalia: scilicet ut in primordio secundæ nativitatis, nobis resplendeat prodigium totius sequentis ætatis. In Galea quidem, quomodo septus armis spiritalibus numquam deserviebat voluptatibus carnalibus: et in Agno præfigurata patientia, quæ multa eum comitata est a prima adolescentia. In Psalterii præfiguratione, quantum postmodum profecit psalmodiæ meditatione. Parentes siquidem ejus et in divina sapientes, et in humana prudentes, post ablactationem, puerum cum ipso Psalterio, in loco cuidam vetulæ, nomine Benedicta, tradebant ad erudiendum litteras. Illa vero vetula, in infantulo suum solata seminum, quidquid novit docuit eum, in gremio suo positum: et inter pie desipiendum susurrum, F brevi illum totum edocuit Psalterium. Ipse vero horum non immemor, post factus Episcopus jam gerontæ g nutricis factus est nutricius, inopiamque ejus multis solabatur largitionibus.

3 Non multo post, cum didicisset Psalterium, a parentibus Fuldæ deportatus est, ibique sub Archambaldo h Abbate Scholaribus aliis appositus, mirum in modum tenera ætas sapienti utebatur consilio: cum quidem, spretis humanæ philosophiæ phaleris, fragilitatem meditabatur vitæ præsentis; et quancumque in scholari facundia desudaret magistri timore, in ecclesiastica tamen simplicitate tota mentis versabatur tenore, in Psalterio Ambrosiano, Evangelii, et talibus ceteris. Quare justo divino judicio, in utroque ditatus est amodo; et intus eum informante Spiritus sancti magisterio, suo defraudatus non est desiderio: sed sitiendi pectore sapientiæ fluentia hauriebat, et satis firma memoria hausta digerebat.

4 * Postquam autem ætatem juvenilem consecutus est, piæ mortificationis libens assumpsit habitum, monachicum scilicet indutus vestitum: et quod ejusmodi professus est indumento, virtutum

non

CAPUT I.

a

b

c

piis parentibus natus;

d

e

E

f

et a patrino, Galea, Agno, Psalterio donatus, non sine præsigio,

totum illud puer discit.

F

g

h

Abbat Fuldensi traditus ut litteras,

ii plus divinæ quam mundanæ scientiæ studet

NOT. 12

ACTORUM LIB. I

B De vita, virtutibus, et obitu Bardonis, Auctore Clerico fere coævo

ex MS. Bibliothecæ Cæsareæ.

SYLLABUS CAPITUM.

	num.
D e infantia sancti Viri.	
i Quod Monachus effectus est	4
ii De bonignitate ejus, et quomodo Fratrum obedientias accepit.	
iii Prophetia ejus prima de Episcopatu.	5
iv Quod Decanus electus est: et quod acetum, Fratribus negatum, jussit effundi.	8
v Quomodo Abbas Richardus novum monasterium, ædificatum noviter, commendaverit ei.	10
vi De adventu Conradi Regis ad Fuldam, et de benedictione a sancto viro accepta.	12
vii Quod Abbas Verdensium constituitur.	13
ix Quod Abbas Herveldensium constituitur.	14
x Secunda prophetia de Episcopatu.	17
xi De morte Aribonis, Maguntini Episcopi.	18
xii De visione Abbatis Richardi; et quod prophetaverit, hunc sanctum virum futurum Episcopum.	19
C xiii Ubi convenientes in diversorio alter alterius intellexerit præscientiam.	21
xiv Ubi Episcopus ordinatus est.	22
xv De reprehensione invidorum.	25
xvi Sermo sancti viri, in natale S. Joannis Evangelistæ declamatus.	26
xvii Morasticon de eo.	57
xviii Quomodo reprehendentem se scutella aurea donavit.	61
xix De ignotis volucris, ad eum venientibus.	63
xx De lumine, ante eum coelitus accenso.	66
xxi Ubi carnem mutavit in piscem.	67
xxii De adversis virtutibus ejus. Quomodo Papa Leo et ipse Sanctissimus eum in exemplum assumpserit: et quomodo homicidam a sententia absolverit	68
xxiii De humilitate ejus, et visu Fuldensis cujusdam.	70
xxiv Quomodo in Pentecoste ad Regem veniens, per Sermonem omnibus de obitu suo prophetaverit.	71
xxv Ubi infirmatus est.	74
xxvi Quam lætus sanctam animam reddiderit.	75
xxvii De arida arbore, quæ aquas salubres emanat	

A non negavit emolumento: sed sicut cucullam accepit, in qua pia Christi signatur infantia; et scapulare, quod quadratura sui perfecta designat opera; ita, secundum Apostolum Petrum, quasi modo genitus infans rationabilis sine dolo lac simplicitatis concupivit; ex quo lactatus, virtutum ætatem acquisivit. Brantholio etiam Præposito Fuldensi adhærens, affinis sui simplicitate dilectus est nimis: quare in ea disceptatione, qua Archanbaldus Maguntinæ Sedis Episcopus contra Brantholium, Abbatem scilicet in Fulda subrogatum, desæviit; et eum, sine divino humanoque judicio, ab Henrico Imperatore sua dignitate i destitui fecit; exenitibus cunctis ingenuis et liberis, hic sanctus vir, non fortunæ, sed virtutis amicus, Brantholium secutus est; et ejus lætis communicavit, ejus nec tristia recusavit: tantoque tempore permansit cum eo, usque dum calumnia illa interventu solaminis k sedaretur: sicque, sub Abbate l Bobbone, ad nidum suæ rediit professionis: et pauper rebus, dives vero spiritu incoluit dilectæ locum habitationis.

III 5 Suæ saluti vacans, Fratrum studuit utilitati; totiusque deditus erat inedicibili benignitati; et ex parvo quod valuit, ex toto Fratribus prodesse voluit; pro eis serviendo, legendo, et cetera quæ monasterialis usus novit agendo. Ita quoque circumquaque illis collectis Fratribus, (quoniam enutriti ibi pene omnes exierunt) brevi complacuit ita, ut prius innotesceret beneficio, quam reditus sui spatio. Visa igitur in Fratres ejus benignitate, quamvis voluntatem sæpe frustrante paupertate, aliquoties in conventiculis suis privatis, verum illi dantes testimonium benignitatis, querebantur inopiam ejus spontaneæ paupertatis; et piis ejus primoribus dignum eum mussitabant qui imperaret senioribus. Quod et factum est: nam vir Dei, simul cum gradibus ætatis scandens etiam gradus dignitatis, opinioni eorum nequaquam se minorem, sed centuplicato fœnore majorem ad modum [ostendebat]; ut gratulantibus electoribus ejus singulis, multi eum dicerent, suis primitus esse electum consilii.

6 Fuit etiam in scala profectionis ejus quoddam admirabile, omniumque memoratu probabile; quoniam in monasterio nulla fuit obedientia, quæ non administraretur ejus diligentia: qui incipiens a minimis, finem scandendi fecit in maximis. Nam frugalitati deditus fraternæ, lucratus est sibi nomen dignitatis pateræ: quemcumque enim Fratrum angebat alicujus rei necessitas, evadendi necessitatem solatium primum sancti Patris fuerat largitas: nec fefellit aliquem spes ejusmodi, quia nec habuit nec acquirere potuit, quod petebatur, si negabat alicui. Quod tamen quia accidere inevitabile est, si aliquando evenit, pie consolatus petentem, anxietatis ejus curas ademit: et si aliquem vacuum dimisit dono, non tamen sermone bono; memor illius; Sermo bonus super datum optimum. Vir itaque mellifluæ dulcedinis, nil aliud agens studensque quam moribus consenescere, et e contra bene faciendi voluntate semper juvenescere; nullum tempus lasciviæ, nullum dedit otio: sed quod agi oporteret serio, et didicit legendo, et inculcavit faciendo. Quare mundus corde et corpore, sicut scriptum est, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, sancti Spiritus factus sacrarium, illud inhabitatorem promeruit, qui ait; Si quis diligit me sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Filicem carnalis cogitationis penitus eradicans falce spiritalis operationis, quidquid offendere posset oculos convivantis amici, sollicitus abstulit; et quo illum advocari et delectari crederet, providus intulit. Illum amavit, illum suspiravit: et quia carne gravi-

datum, quo spiritu eum secutus est, corpusculo non potuit ascendere: illum, etiam cum præsens esset, ad se invitavit descendere.

7 Unde, ut scriptum est, Ibunt de virtute in virtutem; jam illum divini consilii consortem cœlestis novit curia, et amicum Dei in terra degentem implevere cœlestia sancti Spiritus oracula: ita ut in eum divinitus conferretur prophetiæ gratia. Nam inter cetera sanctæ Scripturæ flumina, quæ sitiundus bibebat, et bibendo sitiebat, pius Domini discipulus Pastorem curam [S. Gregorii] maxime diligebat, eamque sine intermissa sedulitate legebat. Quod familiares ejus fieri videntes, non sine divina voluntate, quamvis casu (ut dicitur) operante, quadam die illum percunctati sunt, quanam causa hoc ageret, ut hunc librum præ omnibus tanta cum diligentia legeret. Quibus sanctus Pater jucunde, et (ut ita dicam) ridiculose respondit. Adhuc, inquit, cum Rex stultus veniet, et nullam antistare volentem inveniet, forsitan me constituet Antistitem: ad quod necesse est me provideam scientem. Tunc omnibus secum ridentibus, nihilque minus suspirantibus quam ridendo declaravit; quod ipse noverat futurum, acsi possibile enuntiavit. His etiam pollens virtutibus, cum perfecta mente perfectam simul ætate arripuit: jamque quartam annorum septimanam, juventutem scilicet egressus; quintam septimanam m, quæ etiam ad virile robur ducitur, ingressus est.

ANNOTATA D. P.

a *Hebræis quidem et Frisiis nostris Bar significant filium, puerum: sed Deum, nec Hebraica nec Cimbrica lingua hic inveniet, nisi forte sumptum a Latinis. Si vera origo nominis quærat: primo intelligendum, quod Bardo (sicut et cetera omnia propria Teutonum ac Francorum nomina in o desinentia) sit diminutivum a Bartholdo vel Bartulfo; sic Gothilo et Gozilo idem sunt, quod Gottofridus vel Godofredus; Eppo, idem quod Egbertus vel Eberhardus; Cuno Conradus; aliaque infinita. Bard autem, unde initium nominis, Gladium significant, latum ac longum fere ad hominis staturam, a quorum usu Langobardis olim nomen fuit; idem etiam significat Barbam, sed quam parum facere credo ad nomen explicationem.*

b *Deerat nomen oppidi in MS. Cæsarro, sed suppletur ipsum, uti et nomen matris, ex Bruscio, qui in Catalogo Epp. Mogunt. num. 38; Bardo, inquit, ex nobili Wederoviæ familia de Oppreshoven natus, patre Adelberto, matre Christina. Wederovia, sive Veteravia, uti nunc appellatur, provincia est ampla ad dexteram Rheni ripam infra Moguntiam.*

c *Qui obiit anno ætatis suæ plusquam septuagesimo (ut dicitur unum. 79) Christi 1033, potuit natus fuisse anno 982 circiter, non multis annis post mortem Othonis I, obitum an. 973; nam et infra num. 24 dicitur an. 1031 fuisse pene quinquagenarius.*

d *Imo potius a Teutonico Helizachar, vel alio simili, diminutivum; cujus nominis Cancellarius, idemque S. Maximini apud Treviros Abbas, frequenter subscribitur diplomatis Ludovici Pii.*

e *Harderath, Teutonicum æque nomen, Consilium cordis aptum significare.*

f *Compater passim quidem is dicitur, qui ex baptismo, ejusdem filii quasi cum altero pater sit, sed hic dicitur cum respectu ad ipsum susceptum, alius solitus dici Patrinus, seu Pater lustricus.*

g *Geron, gerontis; Γέρον, γέροντος, senex.*

h *Arkanbaldus, anno 983 factus Abbas Fuldeensis, 1011 Archiepiscopus Moguntinus, obiisse dicitur n. sot. 13 Serario in Monumentis Fuld. an. 1031.*

i *Chronicon Saxon. ad an. 1013, Rex (S. Henricus)*

D
A. CLERICO
MOG. EX MS.

IV
Ps. 83, 8
*Rogatus cur
tam sedulo
legeret S. Gre-
gorium de cu-
ra Pastor.*

*prædicat se
Abbatem
futurum.*

m

F

1 Pet 2, 2
et fil Monachus:

magistro suo
in adversis
fideliter adhæ-
ret.

i

k

l

Fuldæ re-
gressus

Fratribus val-
prodest:

benignus
erga omnes

proprio nihil-
ominus inten-
tus profectui.

Mat. 5, 8
Joan. 14, 23

A CLERICO
CO MOG.
EX MS

A *cus*) stultorum depravatus consilio, Fuldensis monasterii bona mirabiliter diripuit, dum sibi Fratrum vita displicuit; et, data occasione corrigendi, invaluit potestas destruendi. Diffugiunt hac et illac vagantes, qui erant cœnobitæ jugum Christi ferentes. *Dithmarus autem libro 6, 15.* Abbas Fuldensis deponitur; et succedente sibi Poppone converso, et tunc Laurissamensis Pastore, hoc monasterium, Confratribus late discedentibus, a priori statu mutatur, novis *Laurishamo* adductis incolis.

k Brantholio *scilicet, non quidem in Abbatiam restituto, sed ad Episcopatum promotus*: Nam (sicut in *Chron. Hirsauy. Trithemius scribit*) Brando ex Abbate Fuldensi decimus Episcopus Halverstatensis, vir prudens et reverendus, claruit circa hæc tempora: *idem recensimiliter qui hic Brantholius.*

l Bobbo, alias Poppo, diminutivum a Bobboleno vel Poppoleno. *Catalogi Fuldensis, dissimulato tum Brandonis quam Popponis regimine, Arkanbaldo immediate substituit Richardum, ejus subscriptionem, pro anno 1014 allegatum a Baronio, Scrivinus rectus dissert ad an. 1017; idque eo liberius, quod diploma, cui Richardus, ut Abbas Fuldensis subscribit, anno carcat.*

B in *Hac phrasi notatur annus ætatis 29: sed si sequentia spectes, deest huic calculo una fere septimana annorum: natus enim anno 982, nec regressus Fuldam ante 1015 vel serius, tempore aliquo eguit, ut ita se probaret Monachis, ut Decanum sibi a Richardo Abbate postularent, quemadmodum mox dicitur cap. seq.*

CAPUT II.

Ex Decano Fuldensi factus Præpositus S. Andreæ, Werthinensi et Hersfeldensi Abbatibus donatur.

v
Electus Decanus Fuldensis sub Richardo Abbate,

v Memor igitur celestis Sponsus amici sui, summus Rex militis sui, et corona gloriæ coronavit indutum, et circumsepsit armis virtutum: muniens eum clypeo humilitatis, galeatum patientia simplicitatis, et circumcinctum gladio discretionis, adornavit sagittis prædicationis; et protectum thorace justitiæ salutaris, superinduit eum chlamyde castitatis; humilemque propter se, divina Majestas exaltavit apud se. Videntes enim Cœnobitæ militem Christi, sine fatigatione in procinctu positum; concedente Abbate a Richardo, unanimis Decanum elegerunt; et conviatores, angustæ viæ, quæ ducit ad vitam, ducem fecerunt, qui nec ad dexteram declinaret, nec ad sinistram; acsi diceret ad eum Dominus, Amice, ascende superius. Qualis tunc esset, adhuc viventes multi testantur; qui etiam in servo carnis, tantam libertatem spiritus unquam devenisse, mirantur. Memorem enim eum illius, Judicem te constituerunt; noli extolli, sed esto cum illis quasi unus ex illis; cum dignitate gradus et morum maturitate, cunctos humilitate subsequi, vel invitatus fateri deberes.

a
Eeli. 32, 1

magna cum
laude satisfaci
officio:

9 Inter magnos maximus, et inter parvos minimus, majoribus formidabilem, minoribus se dedit inamabilem. Minores ad eum, ut ad patrem, accedebant; quem majores, ut judicem, attendebant: quia quod caritas jubebat, negligere nesciebat. Nullum condemnavit, nullum judicavit: et cum interrogat Petrus, utrum dimittat usque septies, hic septuplicavit septuagies septies. Quod si etiam a quoquam aliquando putredinem vulneris ferro correptionis abscidit; illico se hominem esse memor, somentum indulgentiæ super ægrotum linivit. Quidquid in monasterio erat, omnium, ut debuit, esse docebat; nec obedientias habentes, non habentibus; sed non habentes, præposuit habentibus. Unde cum quidam

Cellarius ibi cubam b aceto plenam haberet. unde negaret Fratribus, mittentibus ad se, sæpius quam daret; proprietas hæc servatoris ad Patrem delata est. Qui memor olei, quod negatum Diacono beatus Pater c Benedictus foras jussit projici; eadem sancti Spiritus benedictione benedictus; Ex hac, inquit, maledictione non gustabitur ulterius: et sine dilatione totum jussit effundi.

10 Interea prædictus bonæ memoriæ Richardus Abbas, regionem loci ejusdem Fuldæ, ordinemque Basilicarum in circuitu d positarum, mente rationeque circumiens; invenit aliquid addere se posse; quod et placeret rationi, et aptum fieret divinæ benedictioni. Versus enim Septentrionem oppositus, in loco, qui dicitur Mons-episcopi e, eandem plagam sustinenti, semper Virginis Mariæ vidit oratorium; alitrinsecus autem sanctorum Joannis Baptistæ f et Evangelistæ basilicam ad Austrum: [itemque] in partibus Orientis, ubi in loco g Uvesbergh beato Petro h templum dedicatum invenit; [cumque] ad Occidentem reverteretur, et hanc cœli plagam tali videret benedictione vacasse; intellexit vir Domini, meritis suis augendis divinam providentiam hanc plagam reservasse. Dilatans ergo trigonum, dico tres ecclesias, in latus triangulum in partibus Occidentis sitas; [ad] Longum-pontem ad ripam aquæ Fuldæ, tetragrammum integravit quadrangulum: et constructo in Occidentis partibus cœnobio in honore S. Andreæ, indidit vocabulum ut Novum diceretur i monasterium: in quo pii Patris meritum est laudabile et ingenium annumerabile; qui hoc excogitavit; ut a Septentrione ad Meridiem Virgo respiceret Virginem, et ab Ortu solis in Occasum Apostolus Fratrem.

11 Habito ergo consilio, teneram filiam Abbas sancto viro comendavit; ut et temporibus infantiae lacte pascereetur, et sine austeritate disciplinata doceretur; cum vir perfectæ vitæ pie se conformaret infantiae, nutricum more: et, si assuescebat ad pedes Domini vitæ theoreticæ; gnarum tamen se ostendebat et practicæ; imitans illum, qui cum tantæ claritatis esset ut desiderarent in eum Angeli prospicere, assumpta obscuritate carnis nostro inventus est in corpore. Quantum se in hoc gradu fecerit spectabilem, mihi opus non est declarare: quod tot testari videntur quot adhuc ejus exemplis illuminati reguntur.

12 Appropinquavit interim quod scriptum est, Ecce intelliget servus meus, exaltabitur et elevabitur, et sublimis erit valde: quia quem sanctus accendebat Spiritus, abscondere non potuit modius. Venit enim iisdem diebus Rex Conradus k Fuldæ: et a beato Patre Richardo ad novellam adductus est filiam: ubi tum nutricius ejusdem filiæ, vir scilicet prædictus, obviam illis egressus est; et, ut erat mitis et urbanissime educatus, congruo honore suscepit eos. Sed quia non inaniter venit, quem divina misit providentia; postquam oratione petita ecclesiam egressus est, singula de hoc loco percunctatus, quæ illi essent servitia, qui Fratres, quis Pater; cum omnia resciret, hunc etiam Patrem ex nomine audiret; subito repletus summo gaudio, quod eum videret quem dudum sibi diu multumque fama loquebatur; iterato salutatam, amplexatum, osculatam, promisit se, cum primum nancisceretur copiam aut tempus, non dimitteret se, nisi redderet exaltatum. Erat quoque hic Dei servus l Reginæ consanguineus, et exinde promissionis facilius fiebat accensus: qui satisfaciens Regiæ dignitati, quod etiam ipse potuit non prætermisit; sed dedit videlicet Klotetram m, regio decore præparatam; quam illuc venturo, jussu et permissu Abbatis sui Richardi, præparavit. Tunc denuo exhilaratus Rex,

D
vult omnia
omnibus esse
communia
b
c

vi
Edificato
ad Occiden-
tem novo
monasterio,
d

e

f

g

h

E

i

Præpositus
insignitur
Bardo;

F
Isa. 52, 13
quem ibi in-
veniens
Conradus
Rex,
k

collaudat
et exaltare
promittit.
l

m

accepta

A. accepta benedictione (erat enim dulce, etsi non necessarium, quod dedit caritas) letus egressus [est] multum affirmata promissione.

viii
Ergo vocatum
in aulam

13 Memor autem Imperator promissi, non multo post, misso nuntio ad Richardum Abbatem, praefatum sanctum virum sibi mitti praecepit. Fama vulgatum est illico, pium Patrem a Rege vocari. Flentibus ergo discipulis nuper congregatis, aliisque familiaribus, quos et monitis illustrabat et exemplis sustentabat; Regi missus est. Quem honorifice suscipiens Imperator, circumstantibus amicis eum ostendit, dicens; Audistis, ait, de Bardone Fuldense aliqua? Ait illi, Multa. Quanam? inquit. Qui dixerunt; Optima quæque. Et Rex, Si, inquit, audistis, credite quia vera sunt. Hic est ille ipse, ait, quem veraciter laudamus, aut quis sit laudabilis ignoramus. Deinde exposito beneficio quod a pio Patre susceperat, omnibus amabilem et honorabilem reddidit. Post hæc promovit eum Imperator inter amicos, fecitque eum Abbatem Werthinsium ⁿ, dicens; Sicut audivimus de te, sic videamus. Tunc satis benevole tractatum, ad commissum ovile cum honore dimisit eum de conspectu Regiæ assistentiæ. Audito autem discipuli et amici ejus, quia magnificavit ejus [absentiæ] tristitiam eventus lætitia, solabantur, securi de moribus, certi de vita: quia quem bene subditum videbant, bene etiam præesse posse sciebant.

n
facit Abbatem
Werthinsensem:

13

unde ipse
nihilò elatior,

Isa. 66. 2

Id. 42. 1

ix

etiam Herveldensi
Abbatia
donatur.
o

C. quocumque divina voluntate Pastor statueretur, nihil unquam [nisi] dulce videri a subditis etiam diceretur. Qua de re tamen argumentari potest vita ejus omniumque communiter; quia qui placuerit his in quos habet potestatem, necessario placebit his in quos privatus solam exhibet caritatem.

Detractores
odit;

Apoc. 12, 10

defectus suorum
patienter tolerat;

15 Illam diaboli adinventionem, dico detractorem; illud irremediabile vitium, aut potius veneficium, fraternam in invicem accusationem, acsi fieret inde reus homicidii, penitus abhorruit, abiecit, et respuit; illud memorans sedulo, Quoniam projectus est accusator fratrum nostrorum. Si quis adulando ad eum absconse clamque venerat; et hoc et illud, si forte negligentias aliquas viderat, enarra-
verat; Vos, inquiens, nescitis quanta surgat nostro periculo protervia, quanta insolentia, arrogantia; neminem juvenis reveretur; pro nihilo reverentia seniorum habetur; patienter ille parumper audiens; Quid? inquit, quid ait Decanus? Illo dissimulante omnemque in partem accusationem temperante; Decanum, inquit, habent: ille Magister est, Pater ego: quod ipse me celaverit, scire fas non est. Sic itaque ut prudens apicula, circumquaque collectis virtutum floribus, in alveario suorum

cœnobiorum, quocumque mansitabat, et memoriam dulcedinis et fructum reliquit pinguedinis.

16 Dicat nunc aliquis de hoc famulo Dei, utrum illi Dominus largiens largior, an hic foret humilior? Respondebimus, majus quidem nos non novisse, magnum tamen utrumque nosse; et quam largus Dominus, humilis erat famulus; et quam humilis famulus, largus erat Dominus; quidquid tamen hoc erat. Dei erat gratia, ut hic humilis esset in promerendo, et ipse largus in reddendo. Sed quid dicimus, reddendo? cum scriptum sit, Aut quis prior dedit ei, et retribuetur ei? quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia; ipsi honor et gloria in secula seculorum, Amen: qui transgressorem præcepti sui non rejicit, sed revocat; non perdit, sed reparat; qui promerenti mala, reddidit bona; qui seductum revocavit, jacentem erexit; qui filium iræ fovit misericordia, servum peccati libertatis gratia; cujus opus pietas, flagellum caritas, misericordia justitia, justitia misericordia; cujus voluntas opus, imperium salus, præmium ineffabile, consilium admirabile: qui salvat gratis, illi gratis qui servit: servire ei regnare est. Et quis serviet? Ecce in isto servo Dei quam largus esset non comprehendimus. Et quid dicemus? Non tantum sufficiebat ei ut hic carne in terra gravidatus, cœlum inhabitaret spiritu; nisi etiam ipse clementissime descendens, ejus inhabitaret spiritum; ut imple-ret, quod ait, Ego sto ad ostium et pulso; si quis audierit vocem meam et aperuerit mihi, intrabo ad eum, et cœnabo cum illo. Vere enim ad hunc, et potius in hunc intravit, quem secreti sui conscius faciendo lætificavit; ut, quia non multum eum lætificavit potestate terrestri, lætificaret (ut dignum erat) præscientia cœlesti.

D
A. CLERICO
MAG. EX MS.
gratia Dei
multipliciter
repletus.

Rom. 11, 35

E

Apoc. 3, 20

17 Rursum spiritus prophetiæ reddidit eum clarum; rursus quod electus esset et præelectus apud se, etsi obscure, fecit planum. Abbas enim duorum locorum, cum Solennitate quadam ad Regem venisset, stans juxta primos, utpote Archipræsulem Maguntiae Arribonem ^p, contigit eum ferulam optinam in manu portare, ut hæc solet potestas. Cui ait Episcopus temere (erat enim Noricus ^q genere) Heus Abbas! hæc secula convenientius imperaret manu nostra, quam vestra. Ille autem, ut erat filius caritatis, econtra placide respondit: Et si placet vobis, non multum difficile est, ut acquiratis: et tacuerunt ambo. Cumque venisset Abbas ad ^r caminatum, sumpta ferula et ferro mire celato, in quo Missales sœblatæ coquebantur, et quodam sarcile ^t ex lana Græco facto opere, per manus Rohin-
gi ^u, qui tunc secum commanens postea ad Fuldam imperabat, hæc omnia supradicto misit Episcopo. Illi autem revertenti ait servus Dei: Quoniam modo nostra accepta est oblatio? Illi hæsitanti, ait ipse, Quoniam modo! eia dic. Qui ait, Satis bene. Et, Satis? inquit: movensque caput ait denuo: Quid si hæc omnia nobis servata quandoque reddentur? Et iterum; Non multum, ut credo, tempus intererit, et erunt rursus hæc omnia nostræ ditionis: quod ita factum est. Factus enim in Maguntia non multo post Episcopus, omnia hæc in camera, sicut prophetaverat, invenit, et (Deo gratias) recepit.

x
etiam prophete-
tico spiritu,

p

q

r

s

F
t
u
prædicit se
futurum Ar-
chiepiscopum

ANNOTATA D. P.

a Richardus, ut dixi, non videtur factus Abbas ante an. 1015 vel 16, quando Bardo jam erat 35 vel 36 annorum. Dicitur autem Richardus obisse an. 1039.

b Cuba, Teut. Knype, Franc. Cuve, alias etiam Cupa et Cuppa; vas ligneum, opus victorium; unde et Victores dicti Cuparii.

A c Vita S. Benedicti, 21 Martii num. 28.

A. CL. RI-
CO MOG.
EX MS.

d Si haberetur Topographica districtus Fuldensis tabula, distinctius circa sequentia possemus disserere, nunc ipsis inquilinis eam curam relinqua.

e Hujus montis meminit MS Chron. Sax. in ea-
que Fridericum Imp. anno 1168 festum Palmarum
celebrasse dicit, eo quod habebat in comitatu uxorem,
cum qua non poterat monasterium ingredi. Locum au-
tem allegans Serurius in Mogunt. pag. 31, vocat in
margine Montem R. Virginis, ex usu utique hujus
temporis. Plura vide apud eundem pag. 139 et 140.

f Idem ibidem solum nominat Monasterium mon-
tis S. Joannis Baptistæ.

g Aliis Ugelsberge vel Hugesberg, apud eundem
ad pag. 140, in tabulis Vogelsberg.

h Idem hujus ecclesiæ meminit, tum pag. cit. tum
cap. 15, recensens monumenta ibi inventa.

i Idem denique hoc appellat Monasterium S. An-
dreæ Apostoli novi-montis.

k S. Henrico Imp. defuncto 1024 successit Rex
Conradus, Franconie Dux, coronatus est Romæ an.
1027, et vixit usque ad an. 1038.

l Wippo in Vita Conradi Giselm nominat, cui
pater Herimannus, Dux Alemanniæ; mater Ker-
birga, filia Conradi Regis de Burgundia, cujus pa-
rentes de Caroli Magni stirpe processerant: sed
dissimulat, quod ante lib. 4 scribit tunc vivens Glaber
Rodulphus, quod fuerit ipsi Conrado affinis, quam
etiam primitus quidam cognatus ejus duxerat:
quare Principes ea conditione ipsum elegerint, ut ab ea
divortium faceret; quod et promiserit, sed non præ-
stitit, imo secum eam Romam duxerit, ac sic inepte
carperat, tenuit. Cur autem inepte? Mortuo Ernesto
priori marito (ut scribit Otto Frisingensis lib. 6 cap.
28) duxerat Giselm Conradus: quem quis dubitet ab
eodem Pontifice dispensationem impetrasse, a quo et
Coronam; et illius Romam ducendæ causam præcipuam
habuisse, ut invalidum matrimonium validum faceret?

m Alias et melius, Clothedmus est sella plicati-
lis, quod Faldistorium etiam dicitur: de utroque vide
Cangium in Glossano.

n Trithemius, ex eaque Wion, Viridunensium le-
gerunt; est autem Werthinensis Abbatia a S. Sti-
berto fundata, in Caesaris insula prope Coloniam: nec
dubitare sinit Bucelinus, tom. 2 enumerans Abbates
Werthinenses; et pag. 313 allegans Catalogum anno
1198 conscriptum; et antiquam Chlamydem, in qua
similis series acu picta usque ad 1320: utrobique au-
tem post Heidaricum, ponitur Bardo, sed ad unum
dumtaxat annum; tunc vero oporteret hæc facta esse
an. 1030, non 1031.

o Hirsfeldensis Abbatia, æque ac Fuldensis a S.
Bonifacio fundata, contiguum hujus districtui territo-
rium habet, de quo Lambertus Schasnaburgensis ad
an. 1031. Arnoldus Abbatiam Herveldensem per-
didit; cui Bardo successit, sed post dimidium an-
num Ariboni Moguntino Archiepiscopo defuncto
successit.

p Sigebertus in Chron. Abbonem perperam vocat,
Arbonem forte voluit scribere: nec mirarer si ab Ha-
riberto diminutivum nomen hoc sit.

q Hinc forte in Bruschi Catalogo Palatinus Rhe-
ni fuisse dicitur; Noricum enim, non solum hadier-
nam Austriam, Stiriam, Caruoliam, sed et partem
Bavariæ Tyrolisque comprehendit.

r Caninata, alias Stubæ, Germanis dicuntur con-
clivio aularum, ab ea quæ more gentis fornacibus in-
structa sint.

s Missales oblati, vulgo Hostias dicimus, Belgæ
nostri Mis-broot id est Panem-missæ.

t S. Chrodegandus in Reg. Canon. cop. 29 jubet
Presbyteris et Diaconis Sarciles quotannis binas præ-
beri, aut lavam unde eos possint conficere. Dubitat

Cangius, vestisne an panni lanei species sit, mihi po-
tius vestis species esse videtur: nomen autem a sar-
ciendo ductum.

u Rohingus, post Richardum et Sigewardum, Ab-
bas Fuldæ, ab an. 1043 ad 47.

CAPUT III.

Promotio Bardonis ad Archiepiscopatum Moguntinum.

Necesse fuit quandoque venire, quod toties pro-
phetaverat; ut fieret quod ait etiam alter Propheta,
Quia Propheta cum prophetaverit, veneritque ver-
bum ejus et implebitur, scietur Propheta ille quod
verax est. Defunctus enim non multo post est præ-
fatus Episcopus a, et virga potestatis ejus ad Regem
[missa] ubi tunc manebat. Tempore eodem congre-
gati sunt fideles orthodoxi, habitumque concilium
in eodem loco, cum iisdem ecclesiæ Patribus; qui-
bus ait Rex: Quia nobis divina vox scriptis innu-
merabilibus et terrorem suum et honorem loquitur,
estisque divini consilii secretarii et præcones; non
meam voluntatem, sed sempiternam potius majesta-
tem [sequi cupientes, volumus] ut a vobis eligatur,
in quem firmissimus sanctæ ecclesiæ paries secure
innitatur: admoniti quippe consultius agemus. Nunc
huic, nunc illum, alter et alter nominabat, quem
esse idoneum existimabat: diu [autem] multumque
frustratis, fuit aliquis ibi qui diceret, ex Privilegii
censura Fuldensem exigi Pastorem, eo quod ter-
tium b Antistitem Sedis Maguntinæ mittere Ful-
dense deberet ovile. Placuit itaque Regi differre
concilium, quo usque congruum de hoc caperent
consilium. Consulta igitur Privilegia eadem loque-
bantur, et priorum Regum in hoc consensum tes-
tabantur. Communi vero consilio, sanatus super
hoc habendus, dilatus est; quoniam adhuc homo
non invenitur quem vellet Deus.

19 Igitur et Abbas Richardus, adductus ex Pri-
vilegiis, eadem ratus ventura, disposita domo sua,
multorum ibidem eum lacrymis prosequentibus,
cursum pergere iter aggressus est. Ibat quidem gra-
vis meditationibus et anxius spe bifurca in incerta
raptatus, an ne fieret ex decretis Episcopus: sed
parum cupidus terrenæ potestatis, expectabat tan-
tum velle divinitatis. Quare, sicut ait Psalmistes
egregius, In te Domine speravi non confundar in
æternum; de incertis cito certus factus, eo quod
inviolata spe omnibus suis Dominum advocaret se-
dulus, de his quæ ad se non pertinebant prægravari
diu permissus non est. Tempore enim umbrifero,
cum sole inferius mundi hemisphærium emetiente,
terræ diameter sui obsistentia tenebras in cælum
funderet, quod nox dicitur; somnus etiam, oblivio-
nis minister, ad diurnas curas ingenii reparator,
virium quoque pridie lassentium in crastinum re-
dintegrator, ægris se mortalibus infunderet; præ-
dictus Abbas, post vigiliarum hostias lecto redditus,
secundum quod dictum est. Juvenes vestri visiones
videbunt et senes vestri somnia somniabunt; som-
nium vidit.

20 Exprectus igitur aurora procedente, jam
certus divinæ voluntatis, quis futurus esset Episco-
pus; post iteratas orationis victimas, coram stanti-
bus ait; Ne multum contristemini, Fratres de me,
quia abstrahar a vobis Episcopatus causa; divina
largiente [gratia, nostrum] nobis sufficiat solium:
nam Maguntinum expectat alium. Et divinam præ-
scientiam admiratis; Hæc, inquit, nocte in quodam
fui campo, ubi e contra stantem miræ celsitudinis
vidi montem: in cujus cacumine, quo ego ascen-
dere non valebam, Fratrem Bardone stare vide-
han

XI
Mortuo
Aribone
Moguntino,
Jer. 28, 9
a

E
cum Fulda
esset assu-
mendus
successor,
b

XII
Richardus
Abb eo se
vocari ratus,

Ps. 30, 2
f

nocturno visu
edocetur,

Joel. 2, 28

Bardone
assumendum,

idque Fratribus exponit :
 A bam : sub cujus pede fons purissimi fluenti saliebat. Quem, quia me celsiorem videbam, diligenter intuitus ; virgam in manu ejus quasi oves minantem aspiciebam, ipsasque oves circumquaque pascentes. Cujus interpretationem subjiciens continuo, ait ; Mons quidem, principatus est sublimitas ; virga, correptionis subtilitas ; fons, doctrina, quam congeret in eo sapientia divina ; oves autem, populi, pasceendi gramine cœlestis pabuli. Ille, ait, electus est : summæ voluntati volentes cedamus. Qua in re admirandi sunt ambo tanti Patres, quos in terra positos cœleste non latuit consilium, qui in corpore sejuncti spiritu spiritale junxere collegium.

xiii itaque, illi sibi obvianti, primas cedit ;
 B 21 Ivit quoque et hic famulus Dei, de quo loquimur, etiam et ipse ad Regem ; non anxius quidem quis Episcopus fieret ; sed qui fieret, qualis fieret. Ergo hi duo columbi, in quodam diversorio convenientes, invicem resalutant datis complexibus ; ad capellam, quæ ibidem erat, ibant junctis comitatibus : cumque ad januam ecclesiæ pervenissent, ambo constiterunt, et alter alteri ingressum præbuerunt ; hic ut antiquo magistro, ille ut ei quem noverat electum in Christo. Diu illis alternantibus, ait Richardus : Quod ultra faciendum est, hic habeat initium : præcedat ille, quem divinum elegit beneficium. Ille vero, acsi vota audiret, nihil hæsitavit ; sed pede currens obedientiæ, celer intravit. Ante divinum igitur intuitum merito præcessit, quem æstimatio divina præposuit. Egressi vero post orationem ecclesiam, pius conservus pio conservo narravit, quod piissimus eorum Dominus sibi revelavit. Pernoctantes ibidem, crastino, uterque comiteatu suo adjuncto, ambo quo volebant sigillatim pergebant. Præcedens autem hic pietatis amator, prior venit ad currum : quem cum aliqui viderent qui cognoscerent, mussitantes invicem ; Hic est, aiunt, ille, quem nobis peregrinantibus de Pastore, Imperatrix prædixit. Circumquaque enim consiliantes Rex et Regina, post priorem conventum, nullum se talem nosse fatebantur, qualem hunc Dei famulum testabantur.

In Vigilia Apostolorum
 XIV 22 Erat ergo mensis Junius, et appropinquavit sanctorum Apostolorum Petri et Pauli festivitas. Venit ergo Principum Pastorum vigilia ; et personuit fama, Maguntinæ Sedis quemcumque futurum die crastina : præsto enim fuit, quem Dominus in hoc ipsum elegit. Altera autem die, cum mundi oculus sol confinium Septemtrionis et Orientis aspirando serenasset, et mortis imaginem somnum horresque tenebrarum pepulisset ; Rex ex cubili sui penetrans egressus cum Regina, primo diluculo ecclesiam ingressus est. Fusa ergo precum oblatione, divinas aures pulsabant intenti, ut ostendere dignaretur, quem ipse sciret in hoc officium congruentis meriti. Egressi deinde, pia fidelium turba congregata resederunt, pariter consulturi de præsentis causa. Mira populi mussitatio hoc illudque dicentis, et famam diversis confabulationibus lacescentis. At ubi erant hi, de quibus ait Apostolus, Dei, adjutores sumus, et nos spiritum Dei habemus, alius de patientia, alius loquebatur de continentia ; iste de sobrietate, ille de humilitate ; hic de proximorum condescensione, ille agebat de suprema omnium contemplatione ; et quemcumque his præditum aliquis noverat, de hoc secundum conscientiam testimonium dederat. Quibus vero Regis patuit voluntas, verba cujusque ex industria suspendentes, verbum Regis expectabant, ipsi consentire volentes.

Imperator declarat
 23 Aliquantulum diei processerat, cum res adhuc fluctuabat. Petito ergo silentio, post tot horas incipiens Imperator ; Quod audivimus, inquit, et probavimus, Patres et Fratres, annuntiamus vobis.

Virum scio magnificæ virtutis, perfectæ sanctitatis, ingenii singularis ; vasculum castitatis, sapientiæ filium, corporis dominum ; magnum humilitate, præcipuum caritate ; mundo pauperem, Deo divitem ; cui nostra favet auctoritas, si quid digne judicare novit mortalitas. Verbum Regis omnes majores loquebantur, et quod ille testatus est omnes testabantur : quia autem, quem dicerent celato nomine, nesciebant ; quemque, ut erat proximus, quem diceret, perquirebant. Auribus ergo eorum benevole præoccupatis, tandem vocans eum Imperator ex nomine, dixit ; Pater : simulque digito innuens, præcepit ut accederet. Qualem tunc eum videres ! quam constanti animo, quam immutabili facie, et quam moderatum gressu ! Dum incederet, Palatinis cunctis eum invicem adnotantibus, Hic, hic est ille ; oculi omnium ad ipsum Patrem, aures intendeabant ad Regem. Cum ergo jam staret ante solium, Novimus, ait Rex, Fuldense privilegium, nec infringimus statum prædecessorum nostrorum : sed quia non desunt qui noverint, qua causa e non promoveamus Abbatem ; te ejusdem ovilis, antistitare statuimus, secundum piorum voluntatem. Commissa igitur sibi plebe Maguntina, cuncti letabantur : ductumque cum laude Dei ad ecclesiam promoverunt, eum consecrantes in Episcopatus gradum. Tunc vere potuit ad eum dicere Dominius ; Amice, ascende superius.

24 Induit ergo se anulum *d* secundum, tertio mense, et cingulo castitatis præcinxit se, indutus stola justitiæ. Seniores igitur filiorum Ecclesiæ verum Aaron consecraverunt, ut esset ei testamentum sempiternum simul et Sacerdotium magnum. Inter hæc ergo nec divina caruit consecratione, quoniam ditatus est omnium gentium benedictione : non enim dereliquit eum Dominus, donec afferret illi sceptrum regni. Consecratus igitur Pontifex, verus custos vasorum, pene quinquagesimo *e* ætatis suæ anno, post *f* festivitatem sanctorum Apostolorum, ad commissum ovile cum honore dimissus est. Senator ergo curiæ cœlestis, cui cum Apostolo datæ sunt claves regni colorum, potestas siquidem ligandi et solvendi terræ ac cœli, nequaquam potestate usus, ut linderet in avibus cœli aut in bestiis terræ ; sed cum piscatoribus Apostolicis, in omni piscatus monte, secundum Prophetam, et in omni colle ; quodcumque superbum invenit, rete circumdedit humilitatis ; quod pro peccatis humile invenit, spe irretivit consolationis : hoc semper cupidus, ut ante conspectum summi Patris familias non appareret vacuus. Deinde thesauri non parcus, quem vigiliarum acquisivit mercimonio, ætæarium sapientiæ aperuit ; pauperes spiritu, hoc est pusillanimes, consolatione pavit ; nudos peccatis, pœnitentia indusavit ; ciecos illecebris, monitis cœlestibus illuminavit ; claudos item, itinere quod ducit ad cælum suo ducatu præviavit ; ut esset carnaliter ac spiritaliter, quod beatus Job ait, Oculus fui cæcus, et pes claudus.

ANNOTATA D. P.

a In Vita S. Godehardi Episc. Hildes. 4 Maji num. 23 : Imperator Natalem Christi Patherbronæ egit *an. mxxx*, ubi Aribio Metropolitanus in sancto die, inter Missarum solennia publico sermone habito, licentiam ab Imperatore et Confratribus Romam pergendi rogavit ; simulque a Clero et Populo indulgentiam sibi a Deo impetrari postulavit : sicque post Purificationem S. Mariæ iter assumens, Romam adiit. Inde vero digrediens, viii Idus Aprilis, ahl ah ! obiit, anno Ordinationis suæ *x*i, cunctis certe Catholicis merito flebilis : quia in omni ecclesiastica religione erat vere laudabilis.

D
A, CLERM
CO MOC.
EX MS.

Bardone Archiepis-

c

E

Lu 14, 10

d

qui post festum consecratus,

e

f

x'atis an. fere 50

Jer. 16, 16

dignum se Antistitem præstat.

f

Joh. 29, 15

A b Id sic intelligo, ut S. Bonifacio concessum fuerit ex Abbatia Fuldensi alternis assumere aliquem : sic Lulla per S. Bonifacium constituto, post Richulfum successit Haistulfus Abbas ; post Autgarium, Rabanus Abbas ; post Carolum, Lantbertus, multum laudatus a sanctitate, ut Monachum fuisse verosimile sit ; et hunc Sinzo sequitur, sacris litteris Fulde exultus, nescio an etiam Monachus ; proximus post Hatto- nem, ex Abbatia Augiensi assumptum, Heringerus Abbas Fuldensis est ; tum Hildebertus, Fredericus, Guilicimus, atque post eos Hatto II, Abbas Fulden- sis ; Megingaudus, post hunc et Arkambaldus, Abbas Fuldensis ; quo ordine post Arbonem, assumptum aliunde, iterum debebat Abbas Fulda peti. Quamquam autem nesciatur talis privilegii auctor, ad S. Bonifa- cium tamen, primum Archiepiscopum et Fuldensis monasterii fundatorem, verosimilior conjectura propen- det ; esto non semper invenitur observatum.

c Hanc causam necdum potuimus assequi aliam, quam intercessionem Regine, pro Bardone suo so- licita.

d Secundum, id est, Episcopalem : nam Abbatia- lem annulum antea susceperat.

e Hinc patet, quam recte supra statuerimus, natum B an. 981 vel 982, cum hac res acta sit 1032.

f Expectato fuerit Dominica infra Octavam, quæ eo anno, habente litteram Dominicalem A, fuit 11 Julii.

CAPUT IV.

Sermones coram Imperatore habiti, in Natali Domini et festo S. Joannis Evangelistæ.

xv Venit dein ad Regem in Nativitate Domini et Salvatoris nostri, et honorifice susceptus est : erat autem tunc a [Goslarie]. Die ergo Nativitatis Do- mini secundum primatum dignitatis suæ, Missas die prima cepit agere ; stansque post Evangelium in gradibus, sermonem declamavit verbis non plu- ribus [quam b ordinabatur] ad vesperam. Cumque ad altare regrederetur, fuerunt ibi aliqui, qui quasi aditu invento, invidiæ suæ fel evomuerunt ; cau- santes tantæ rusticitatis homunculum, tam præ- celsæ Sedis factum Episcopum ; re autem vera in- videntes eum esse Monachum. Doluit quoque etiam Imperator, tanta eum laude se coram omnibus ex- tulisse, penititque unquam eum Antistitem fe- cisse celeberrimæ [Sedis]. Igitur die illa auditi sunt quid dicerent, Monachus, est, aliquid esse potuit in suo monasterio, nequaquam tali congruit soho : et quicumque aliquod in eum jaculabantur convitium, hoc in prima parte linguae jacuit, ut dicerent eum Mo ; ut aperte intelligi posset, quidnam in illo sibi maxime displicuisset. Rex pene inpransus est, nullas quæsivit delicias ciborum, quoniam ipse amaris morsibus carpebatur lacerantium. Dies ve- nit altera, et Metensis Episcopus Boderichus Missas celebrans, quidquid novit prodigus effudit. Laudatur ille ab omnibus, dicentibus ; Ille est Episco- pus. Vir autem [sanctus] ; qui non nescivit : Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem re- servat in posterum ; nec aura favoris elatus, nec invidiæ morsibus inclinatus, patienter sustinuit, certissimus quid ipse facturus sit.

26 Venit dies tertia, missumque est ad pium Patrem quis deberet Missas agere : qui se professus [est acturum], divina comitante gratia. Averterunt eum amici ejus callide, quasi causa laboris magni, hortantes ut super hac re juberet alicui ; re autem vera verecundati super sermone quem declamavit pridie. Ille vero, cogitans intra semetipsum, Glo- riam meam alteri non dabo ; ait humiliter, Unus-

quisque onus suum portabit. Qui cum causarentur D laborem ; Quid, inquit, mihi utilius est, agendis dare studium, an negligentiae aditum ? Paratus ita- que, cum timore divino, ad altare ingressus est : xvi post Evangelium vero representatus in gradibus, hanc sermonis telam orditus est : Præ fulgore, inquit, in conspectu ejus nubes transierunt. Le- vatisque parumper oculis cum gemitu, aesi suum advocaret amicum, rursusque in terram defixis, humili habitu et voce humillima, [sic] locutus est populis. Super sermone Psalmigraphi consultus Præco divinus, Joannes Evangelista, cujus hodie festa colimus, magna ex parte aperiet nobis, quæ involuta sunt obscurissimis sensibus ; sed prius videamus hic Joannes, quis, qualis, quantusque sit : an et auctoritati ejus credendum sit ? Hic est Joan- nes, natura Homo, virtute Virgo, officio Evange- lista, dignitate Apostolus.

27 Memoratur Joannes, homo fuisse ; ut eo lau- dabilius sit, fragilitati carnis obnoxium, tantum robur virtutum acquisivisse : virgo, ut notum sit, quanti mercimonio laboris consecutus sit honorem virginei decoris : quodam enim singularitate præ- cellit ejus virginitas, quoniam inter nuptiales epulas c et ante titillationem thalami, sponsam seminudam E relinquit ; ut esset fortitudinis majoris, matrimonia relinquere, in flamma connubii proximioris. Quaro hoc ? Quia in Galilæa, gustato vino ex aqua producto, secundum consequentiam ordinis, relicta insapora littera Legis, ad vineam dulcedinem transmigravit Evangelicæ nativitatis ; ad illam, cui ait Sponsus cœlestis in Canticis, Sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Ad ipsam quippe arborem mali punici, roseam eruere Dominicæ passionis, virtutibus fœcundam spiritualibus, idem ipse Joannes stabat, ubi corrupta et violata est Synagoga Judaica sectæ seditionisque, quæ est Synagoga satanæ ; et suscitata est Virgo Evangelica, in qua non est macula neque ruga, ei nupta qui [ipsam] lateris sui dedicavit sanguine ; in lacrymis desponsata, et in gaudio conjugata. Cujus ejusdem Virginis idem ipse dispensatorius præfiguratur [ante Crucem] ejus, [quando] scilicet matrem Domini, secum ad eandem arborem stantem, in suam tutelam virgo virginem suscepit, maxima affinitate, gratissima societate. Virgo, inquam, suscepit virginem, quæ prima eum sigillo virginæ integritatis fructum meruit maternæ fœcunditatis ; virgo virginem, dominam servus, matrem familias vernaculus, servus Domini matrem Domini. Ut quid hoc ? Ut pareret Domine voluntati, obsequeretur necessitati, donum Domini administraret, familiæ imperaret. Quam domum ? cui familiæ ? Domum [in- telligo], mundum ; familiam, populum. Totum enim mundum administravit, cum annuntiavit ; annuntia- vit, cum imperavit ; imperavit, ut de multis aliquid proferamus, cum ait, Fratres, non diligamus verbo nec lingua, sed opere et veritate. Quantus est iste servus Domini ? Dominus mundi, creatura creatoris, creaturæ dominus præpositus, ut Apostolus, cœlitus dispensans Apostolica auctoritate cœlestia.

28 Quoniam, inquit, audivimus, quis, qualis, et quantus sit ; videamus an et auctoritati ejus cre- dendum sit. Ait Evangelium, Et qui vidit testimo- nium perhibuit, et scimus quia verum est testimo- nium ejus. Quærimus quid viderit, quia scimus, quid testificatus sit ; ait enim, In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum : hoc erat in principio apud Deum ; et post aliquanta, Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis : quorum, si quid viderit quæri- mus ; et si vidit, quia verax est, credimus ; et si non vidit, quomodo verum est testimonium ejus ?

Sed

et super eo, Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, Ps. 17, 13

laudat Sancti virginitatem

Can. 8, 5.

et quod sub cruce Virgi- nem matrem suscepit,

Dominicæ fa- mulari di- pensator;

F 1 Joa. 3, 18

cujus in Evangelio te- stimonium ve- rum,

A Sed vidit, et credimus, et verum est testimonium ejus. Quid vidit? Quis audeat dicere, vidisse Joannem quod ait, In principio erat Verbum? Sed si hoc non vidit, nec hoc vidit quod sequitur, quomodo Verbum caro factum sit, et habitet in nobis. Sed quid vidit? Ambulantem Dominum, aut passum. Sed non dixit, cum claudit Evangelium, Et qui vidit ambulantem Dominum, aut passum; sed tantum, Qui vidit testimonium perhibuit; ut credatur tantum vidisse, quantum dixisse. Et quid mirum, si aliquid acutius Joannem dicimus vidisse? cum inter animalia coelestia in forma aquilæ credatur visus fuisse.

etiam de Verbi divinitate; 29 Novistis aquilam, quomodo veteribus pennis depositis novis eleveatur, cœli emetiatur altitudinem, in solis radium attendat, inde lumen recipiat. Novistis et Joannem, quomodo vetustatem litteræ de posuerit, pennas Evangelicas acceperit, verum solem petierit; inde acutiore visu inflammatus, altiore clangore jubilaverit, ita connectens; In principio erat Verbum. Quid mirum, si aliquid acutius vidit, qui corpore terrani, spiritu cœlum inhabitavit? Nam quid de Joanne scriptum est?

B Ego Joannes frater vester, particeps in tribulatione, regno, et patientia in Jesu, sui in insula quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei et testimonium Jesu; fui in Dominica die in spiritu, et audiui post me quasi vocem dicentem mihi, Quæ vides, scribe. Cumque multa vidisset, quæ etiam scripsit, audita sunt septem tonitrua loquentia voces suas; sicut et in Psalmo, Intonuit de cœlo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam. Scripturus etiam illa, vocem audivit dicentis, Noli ea scribere; ut non tam admirabilis sit, quod aliis audienda viderit, quam quod nulli videnda vidit. Et quid mirum, si nulli vidit videnda, qui etiam nulli audienda audivit? Et hoc dicimus, non quod doceamus, Joannem illam inaccessible lucem prospexisse, cum ipse dicat, Deum nemo vidit unquam; sed more æquilæ acutius attendisse; et qui vidit testimonium perhibuit, et scimus quia verum est testimonium ejus. Ergo si verax est, credi ei oportet; quare consulamus eum super sermone Psalmigraphi, ut involuta nobis enodet sapientia sua. Fratres, sermo difficilis est, attentionem nostram exspectat.

Initio autem Evangelii sui 30 Postquam hic magnus Domini dispensator thesaurum lucrandum accepit, ut puto, non in tribus talentis, aut quinque, vel etiam in decem, sed credo mille, commissis sibi; conservis largus, magnum sibi sensum profudit, dicens; In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum; et hoc erat in principio apud Deum. Et postquam de hoc divino fulgore aliqua subnexuit, ut quantæ æstimationis fuerit aliqua similitudine declararet, post pauca quamdam magnam nubem, vel potius lucem introduxit; quum in collatione hujus fulgoris nullam esse dixit: ait enim; Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes; et deinde: Non erat ille lux: scriptum quippe de Joanne est, erat lucerna ardens et lucens; sed Joannes Evangelista; Non erat, inquit, lux. Et si hic non est lux, cui inter natos mulierum nullus major est, nec minor aliquis in natis mulierum lux est: si enim major non est, multo minus minor est.

qui utcumque magnus tamen velut nubes transit Mat. 17, 2 31 Exposuit Joannes sententiam Psalmistæ, qui dixit, Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt. Quis est hic fulgor? quæ nubes? Evangelista ait, Quia refulsit vultus Jesu, cum se transfiguraret in monte, et resplenduit sicut sol. Ecce fulgor. Et de nubibus Isaias, Qui sunt hi qui ut nubes volant? Fulgent, inquit, sanctorum cœtus ut nubes, immo super nubes; ut scriptum est, Fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Fulgent,

alius castitate, alius simplicitate, alius paupertate spiritus; alius admodum pacificus, ut dici mereatur Dei filius; alius sanguine laureatus, alius virginitate dealbatus; alius mitis, ut ne quemquam noceat; alius sapiens, ut ignorantes doceat; et ut concludam generaliter, aliquis aliqua virtute fulget specialiter. Sed quantum hoc est, totum pariter in Deo est. Fulgor enim ille, Lux de Luce, Deus de Deo, Patris Dei Deus Filius; fulgor, inquam, ille, de quo iste Joannes ait, Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem, venientem in hunc mundum. Virtutum omnium seminator, totius pietatis largitor, totius sanctitatis auctor, quod in singulos partitus est, ipse totum habuit; quod in partibus seminavit, in hoc totus abundavit: cujuscumque bonitatis esset aliquis, nequaquam ad eum comparari potuit, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Non est enim homo qui non peccet, nec unius noctis infans, si sit vita ejus super terram: cœli enim non sunt mundi in conspectu ejus, quanto magis homines qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut a tinea?

32 Cujuscumque claritatis aut sanctitatis electi sint, cum illo divino fulgore comparari nequeunt: quoniam in ejus collatione nullius momenti sunt. Sancti illi, ille sanctificans; lucidi illi, ille illuminans; participantes illi, ille dispertiens. Quidquid illi sunt, est etiam ille: sed non quod ille, illi. Unde bene scriptum est in Job, Et innocentem et impium ipse consumet. Quod impium consumat, in propatulo est: quod etiam innocentem consumat, etsi in dubio est, æque tamen verum est. Innocentem consumit, quia eum in se vertit: quia qui innocens est, in Deo innocens est; ut nemo de suis meritis presumat, sed qui gloriatur in Domino gloriatur. Aut innocentem consumit, quia sui comparatione ad nihilum deducit; unde scriptum est, Namquid justificabitur homo compositus Deo, aut factore suo prior erit vir? et Psalmista, Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Vivens, inquit. Sive enim vir, sive vivens non justificabitur: quia clarus virtute non comparabitur. Non ait, Non justificabitur in conspectu suo omnis homo: sed, Omnis vivens: nihil enim definit: sed sic hoc, quod nemo dubitavit, superflue apposuisset, dicens, Non justificabitur in conspectu suo omnis homo. Sed quod voluit apte appositum definivit, dicens, Omnis vivens: Vivens, inquit, simplex, innocens, castus, mitis, modestus, pauper spiritu, humilis, aut aliqua sanctitate vividus, non comparabitur. Quare? Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, aut similis erit Deo in filiis Dei? Deus qui glorificatur in consilio Sanctorum, magnus et terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt. Quis, inquit, in nubibus æquabitur Domino? Nemo.

33 Ecce nubes: sed præ fulgore in conspectu ejus transierunt: hoc est, illuminanti fulgori nubes illuminationis æquari non valere. Tolle quod illuminat, et illuminatum obscurum est. Tolle solem, et nubes sunt in tenebris: adde solem, et nubes serenantur. Tolle divinum, et nihil est humanum: adde divinum, et magnum est humanum. Nec nos, ait, moveat, quod scriptum est; Qui enim sanctificat et qui sanctificantur, ex uno omnes: aliud enim esse adoptivum, aliud substantivum. Multi quippe filii Dei dicti sunt, ut de pacificis, Benti pacifici quoniam filii Dei vocabuntur; et multi dii, ut dictum est, Ego dixi dii estis, et filii excelsi omnes; sed adoptive, non substantive. Filius Dei substantive unus, adoptive plures: nec adoptive unus, nec substantive plures. Adoptivi quidem participant substantivo, substantivus autem dispertit adopti-

D
A CLERICO
MOI. EX MS.

præ fulgore
Christi,

Joa. 1, 8

æque ac ce-
teri omnes
Sancti:

E

Job. 9, 22
nec enim
possunt illi
divino ful-
gori compa-
rari,

Job. 4, 11
Ps. 142, 2

Ps. 88, 7

in quo omne
habent quo
lucent.

Heb. 2, 11
Ps. 81, 16
Mat. 5, 9
cum ipse sit
filius Dei,
non adopti-
vus, sed sub-
stantivus,

A. CLERICO
MOG. EX MS.
Heb. 1, 9

Col. 1, 19

Ps. 88, 21
ideoque un-
ctus præ
participi-
bis suis,

Heb. 2, 13
et 14

1 Cor. 12, 8

Mat. 5, 14

Joa. 5, 35

Ibid.

tam Angelis
quam ho-
minibus,

quæ Verbum
erat apud
Deum,

A vis : nec ille participat, nec illi dispertunt, sed illi participant, ille dispertit. Eadem est Apostoli sententia, quamvis aliquid contra sonare videatur, in eo quod ait, Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis. Præ participibus, inquit : quod ita sonare videtur, acsi participet Deus, id est partem capiat : quod minime ita se habet ; cum secundum Apostolum, in eo habet omnis plenitudo divinitatis corporaliter.

34 Sed attendamus priora, ut plene intelligamus posteriora : ait enim, Dilexisti justitiam : et post pauca, Unxit te Deus præ participibus tuis oleo lætitiæ : et Propheta, Oleo sancto meo unxi eum, nihil proficiet inimicus in eo. Cum enim dilexerit filius Dei justitiam, dono ejus dilexerunt et alii : erantque diligentis participes : sed ille præ omnibus unctus est, quia nihil profecit inimicus in eo. Si autem amplius placet, ut in assumpta humanitate participet (secundum quod ait Apostolus ; non confunditur, fratres eo vocare, dicens, Ecce ego et pueri mei, quos mihi dedit Deus : et iterum. Quia pueri communicaverunt carni et sanguini ; et ipse simul participavit iisdem) in idem revolamur. Quia in eo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter : illis vero, alii datur per spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii discretio spirituum, alii gratia curationum, alii aliud ; dividiturque singulis prout ipse vult ; sicque illi participant, ille dispertit. Quare etsi de Sanctis dicitur, Vos estis lux mundi ; sed participaliter, non substantialiter. Participant namque de illo, qui est lux vera, illuminans omnem hominem, venientem in hunc mundum. Nam etsi de Joanne Baptista scriptum est, Ille erat lucerna ardens et lucens ; et hic tamen adoptivæ, non substantive : unde et ex quadam parte detexit infirmitatem ejus Evangelista, cum Dominum de Joanne loquentem inducit, ita connectens ; Et voluerunt ad horam exultare in luce ejus. Voluerunt inquit, et tacuit, fecissentne ; ut quodammodo taciturnitate sui innotesceret, quod exultare voluerunt, sed non valuerunt : erat enim lucerna ardens, et non incendens ; lucens, et non illuminans. Et hæc nubes, tam magna et lucida, in conspectu divini fulgoris pertransiit, quia comparari non potuit. Ipse enim ait ; Non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus.

C 35 Magnæ nubes, et magnanimiter lucentes, a principio mundi fuerunt : sed quantacumque, in conspectu divini fulgoris pertransierunt. Omitto enim dicere, quid sit inter hoc, quod est sine initio et quod terminatur ex tempore ; cujus proportio nec momentalis est, illa dico æternitate, animo omnia terminante, incomprehensibili, quando non dicam non erat homo, sed nec Angeli... unde scriptum est, In principio erat Verbum. Verbum in dicente, lumen de lumine, in æternitate æternitas, in sapiente sapientia, principium in principio, Deus in Deo, filius in Patre ; de quo dici non potest, nec quantus, nec qualis, nec cui ; nisi Pater Filii, et Filius Patris ; aut Unitas Trinitatis, et Trinitas Unitatis ; nec ubi, nec quando ; nec situs aliquis, nec quomodo, nec actus, cujus in actu motus est, nec aliqua passio : sed incommixta et sincerissima simplicitas, indeterminabilis æternitas, illabilis stabilitas ; aut, ut breviter totum comprehendam, quod dici de eo credimus, quidquid et est. His, inquam, omissis ; ommissa unitate illa, in qua Dei Verbum, totum quod factum est excellens, soli omnia facienti consubstantivum et coæternum, apud eundem idem est ; de quo Evangelium, Et Verbum erat apud, Deum ; ommissa etiam dignitate, cui quidquid illud est quod creatura dicitur, sive hoc spiritus immorta-

lis, sive mortalitati obnoxius, sed tamen rationi D deditus ; dico, sive hoc angelus, sive homo est, aspirare non valet ; cui sola Evangelistæ sententia appropinquat, cum dicit, Et Deus erat Verbum ; ommissaque illa indeterminabilitate, quod hoc Verbum, hoc est hic fulgor divinus, immo ipse Deus, in se ipso, in Deitate sua, in principio, in Patre, apud seipsum, in unitate theologica permanens, ut in Evangelio, Hoc erat in principio apud Deum ; in cujus contextu prima illa propositio est æternitatis, secunda theoricæ unitatis, tertia incomparabilis dignitatis, quarta simplicis stabilitatis.

36 Omisso, inquam, hoc, cui nubes nullæ, quantalibet luce splendeant, appropinquant ; illud docere conemur ; ille, de quo scriptum est, Non est species ei neque decor ; et vidimus eum, et non erat aspectus ; et desideravimus eum, novissimum virorum, virum dolorum et scientem infirmitatem ; et quasi absconditus vultus ejus, et despectus, unde nec reputavimus eum ; quomodo hic et fulgor sit, et in conspectu ejus nubes transierint. Primo, de primis sunt Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes, Cherubica incendia, Seraphim ardentia ; magnæ nubes, semper in lumine, semper de lumine, semper cum lumine ; non tamen ipsi lumen ; et si lumen, non incircumscriptum, non incomprehensum. De his scriptum est. Qui facit Angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis : de illo fulgore scriptum est : Qui cum sit splendor gloriæ et figura substantiæ ejus. Illi facti, substantivus ille ; illi innumerabiles, ille unus ; magni illi, major ille ; ut scriptum est, Portansque omnia verbo virtutissuæ ; verbo portans omnia, et Angelos, et cetera. Dixit enim et facta sunt. De illis aliquibus dictum est, Et qui serviunt ei non sunt stabiles, et in Angelis suis reperit pravitatem ; et peccato violatum est nomen illud universale, Angelus : de illo, Purgationem peccatorum faciens, etsi non Angelorum peccantium. De illis, Sunt omnes administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis : sed de illo, Sedens ad dextram majestatis in excelsis ; unde Psalmista de eo, Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37 Et, ut pateat, quod nubes istæ, quæ cœli cœlorum dicuntur, in conspectu aliis fulgoris, quasi nil sint, pertranscant ; Apostolica auctoritate, de illa comparatione fulgoris et nubium, dicamus, Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditavit. Nomen differentius, ut sint illi, Angeli administratorii ; ille, Angelus magni consilii. Et quoniam patet ex ipso stylo Apostolico, in quo hic fulgor his nubibus major est et melior ; scilicet, quia differentius præ illis nomen hereditavit ; et in hoc etiam, quod nulli Angelorum dictum est ; Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium ; quoniam, inquam, in hoc collatio tota conclusa est ; adjiciamus nos, quomodo sit Angelis melior effectus, cum non sit factus. A facio quidem, efficio ; ab efficio, effectus : et tamen est effectus, qui non est factus. Considerata enim illa æternitate, quod solus est ille et non est alter, quoniam se ipso nec major esse potest ; nec magis bonus est, nec optime bonus, sed summe bonus : considerata autem universitate sui operis a se diversa ; distantia illa, quæ inter efficientem et factum est, melior effectus est. Cum enim infra Deum est aliquid quod bonum est, collatione illa Deus melior est : melior quidem effectus est occasione alterius minoris boni efficiente, non aliquo majore faciente. Cum enim solus sit Deus, summe bonus est, nec melior, nec optimus : cum sit Angelus bonus, me-

et Deus erat Verbum.

Is. 53, 2
Quin etiam
qua homo
est passi-
bilis,

E

Heb. 1, 7

Ib. 1, 3
præ fulgore
ejus trans-
eunt An-
geli,

Job. 4, 18

Heb. 1, 3

Ps. 109, 1

præ quibus
et differen-
tius nomen
hereditavit,

F

illis, non fa-
ctus, sed
effectus
melior,

lior

A lior est Deus: adde etiam hominem bonum, cui sit melior Angelus; et Deus est optimus: unde Apostolus, Tanto, inquit, melior effectus.

hominem
factum ad-
orare jussis,

Heb. 1, 6

Is. 5, 35

1 Cor. 12, 3

Ps. 71, 5
et 6

38 Sed quid deprimimus Angelicam dignitatem, per illam indeterminabilem majestatem? De illo comparemus, cui species non est neque decor. Ait Apostolus, Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, Et adorent eum omnes Angeli Dei. Quis est iste primogenitus? An ille de quo dicitur, Proprio filio suo non peperit? Deus vere ipse est, vere languores nostros ipse tulit, et peccata nostra ipse portavit: disciplina pacis nostræ super eum: vere cum iniquis reputatus est: et tamen de illo dicitur, Et adorent eum omnes Angeli Dei. Ubi nunc quæso illa nubes est? Præ fulgore in conspectu ejus pertransit. Ascendamus nunc Fratres, quæ sursum sunt sapiamus, ubi Christus est in dextera Dei sedens: dicamusque plana voce et plena Spiritu sancto, Quia nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto: quia hic ille fulgor est, a vero sole paternæ majestatis procedens, et illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum: de quo Psalmista, Et permanebit cum sole et ante lunam. Cum sole, inquit, iste permanebit: quoniam nullus alius invenitur, qui non in fulgore in conspectu ejus pertransierit; præ fulgore enim in conspectu ejus nubes transeunt. Sol cum sole permanet, et permanebit cum sole: dicitur enim, Descendet sicut pluvia in vellus.

39 Ut ostenderet ita eam elegisse de terra matrem, quatenus cœlestem non reliquerit Patrem; præmisit, Et permanebit cum sole: ideoque subdidit, Orietur in diebus ejus justitia: In diebus ejus, in Sanctis ejus; ut sint non tantum nubes, sed etiam dies: quorum dierum sol ipse sit, ut non sit similis ei inter filios Dei. Hic est Deus noster, et non æstimabitur alius ad illum; hic adviavit omnem viam disciplinæ: et dedit eam Jacob puero suo, et Israel dilecto suo; post hæc in terra visus est, et cum hominibus conversatus est: de quo vox paternæ, Hic est, inquit, filius meus dilectus, in quo mihi complacui: et Apostolus ad Ephesios, Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum, in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto. Dicamus, Jesus: non enim aliud nomen sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. In nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum; et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus est in gloria Dei Patris.

40 Ergo præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt. Transierunt: inventæ non sunt nubes, omnes filii Dei, in conspectu, in comparatione, præ fulgore, præ Deitate; in nomine enim Jesu omne genu flectitur, cœlestium, terrestrium et infernorum. Hic est ille panis Angelorum, quem manducavit homo; qui ipse ait, Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi; de quo Joannes, qui de cœlo venit super omnes est. Quantus est iste? in cœlo Domini, in terra servus, sicut scriptum est; exinanivit semetipsum, formam servi accipiens: in cœlo creator, in terras creatus; ut scriptum est, rate cœli desuper, et nubes pluant justum; aperiatur terra, et germinet salvatorem, et justitia oriatur simul; statimque, Ego Dominus creavi eum. Quis similis tui in fortibus, Domine? quis similis tui? magnificus in sanctitate, terribilis, laudabilis, faciens mirabilia. Nonne tu percussisti inpium, vulnerasti draconem? Numquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis? qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati. Qui sperant in te mutabunt fortitudinem, assumentes pennas sicut

aquilæ, current et non laborabunt, laborabunt et non deficient. Quo current? Ad habitaculum sanctum tuum, quod firmaverunt, Domine, manus tuæ; assumpti in expansas alas tuas, ut portarent eos in fortitudine tua.

D
A. CLERICO
MOG. EX MS.

ANNOTATA D. P.

a Nomen loci in MS. non legibile, suggerit Chronicon Hildesheim. ad an. 1032, in Natali ipso inchoandum, his verbis: Indict. xv Chuonradus Imp. Natale Domini Gosleri, Pascha vero Salingstad celebravit. Est autem Goslaria in Ducatu Brunswicensi, Hildesheimio S. Halberstadio 7 leucis distans, ad Gosam fluvium.

b Nescio qua ratione melius suppleam illegibilis hic quoque syllabæ unius alteriusque sensum: ad vesperam, vero existimo solitum haberi brevem nec valde sublimem Sermonem, propter expectationem Vigiliarum nocturnarum sollemnissime peragendarum. Si cui melius occurrat aliquid, libens suscipiam.

c Sponsum in Cuna fuisse Joannem Zebedei, multorum opinio fuit; nobis parum verosimilis, uti nec quod Christi consanguineus extiterit.

E

CAPUT V.

Ejusdem Sermonis, de Christi incarnati excellentiis, prosecutio.

Quod cum sanctus declamasset Episcopus, ingemuit: et suffusus oculis paulisper rore lacrymarum, terrenamque habitationem fastidians, Quid enim a, inquit, mihi est in cœlo, et a te quid volui super terram? et rursum, Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam, ut annuntiem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion. Dilectissimi, inquit; nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quod erimus: scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est: videbimus eum. Quem? Illum divinum fulgorem, sive ipsum verum solem, de quo scriptum est: Timentibus nomen meum oriatur sol justitiæ, et a os fulgebimus sicut sol in regno ejus: ejus, ex quo omnis Paternitas in cœlo et in terra. Orto hoc sole super omnes qui in perfectam diem creverunt, ab initio mundi Patres nostri, qui meruerunt dici Stellæ, dederunt lumen suum, vocatæ sunt, et dixerunt adsumus; et luxerunt ei cum jucunditate qui fecit illas: nullus inventus est, qui excesserit in aliquo eum qui nostri causa factus est homo; ita ut inter gloriosos sit gloriosior, et inter depressos humilior.

His dictis ad
illum fulgo-
rem suspirans,
a

Ps. 27, 25, et
72 28.

1 Joa. 3, 2

Christum os-
tendit ut so-
lem esse præ-
stellis,

F

42 De Abel quidem scriptum est, quoniam propter innocentiam ejus, postquam interfectus sit, sanguis de terra clamaverit ad cœlum: mira res! ut tacentis sanguis tacens clamaverit. Sed quid Apostolus de Jesu? Accessistis ad testamenti novi mediatorem Jesum, et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel. Noe, vir justus atque perfectus in generationibus suis, ambulavit cum Deo; cui post mitigatum diluvium dixit Deus, Terror tuus ac timor sit super cuncta animalia, cum his quæ moventur in terra: sed Psalmista de Jesu, Omnia, inquit, subjecisti sub pedibus ejus, non solum quæ in terra, sed etiam quæ in cœlo, et ipsam terram et ipsum cœlum, et quæ supra cœlum; ut Apostolus ad Ephesios, secundum operationem virtutis Dei, quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et Dominationem, et omne nomen quod nominatur,

præstantiorem
Abelo
Gen. 4, 24.

Heb. 12, 24

Gen. 9, 2

Ps. 8, 8

Eph. 3, 7

qui etiam
sic dicitur
Primogeni-
tus Patris,

Mat. 3, 17
Eph. 1, 6

cui omnes
cedere de-
bent,

Joa. 6, 41 et
3, 31

Phil. 2, 7.

Is. 45, 8,

Is. 40, 31

A. CLERICO MOG. EX MS.	A nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro.	47 Transeamus ad Moysen, de quo dictum est, Erat Moyses vir mitissimus in omni terra. O virum laudabilem, cui nemo de terra comparari potest!	D A. CLERICO MOG. EX MS.
Gen. 12, 3 Abrahamo,	43 Abraham pater noster: ad eum dixit Dominus, Benedicam benedictibus te, ut sit dignus benedictione, qui Abraham in benedictione recepit: sed de Jesu Evangelista, Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Magna potestas; esse filium Dei, benedictio maxima. Eidem dictum est, Exi de terra et de cognatione tua, et veni in terram quam monstravero tibi. De terra, inquit, in terram exi. Exiit, et propter obedientiam in alienis ditatus est: de isto dictum est; In propria venit et sui eum non receperunt.	Sed quid dixit ille qui venit de cœlo; Venit, inquit, filius Dei, non ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. O virum incomparabilem! Venit filius hominis querere et salvum facere. Quid? Quod perierat. Tempore enim quo nullus excusari potuit, filius Dei, non iudex, sed intercessor venit: unde Apostolus Jesus, novi testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redemptionem earum pravaricationum quæ erant sub priore testamento, repromissionem accipiant qui vocati sunt æternæ hereditatis. Dicturus enim, Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem; mutata sententia, ait mitissime, Venite ad me, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos, et in domo publicani, Non est opus sanis medicus, sed male habentibus: et ad Paralyticum, Fili, remittuntur tibi peccata. Dicturus remittuntur tibi peccata, mitissime præmisit, Fili: et ad languidum juxta piscinam sanatum, Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat; innotescens quod vulneratus reatibus, ante jacebat languidus: et ad illam mulierem, illam meretricem, illam in adulterio deprehensam, Mulier ubi sunt qui te accusabant? nemo te condemnavit? Quæ dixit, Nemo Domine: et ille ait, Nec ego te condemnabo: vade, jam noli peccare: meretricem enim adhuc pollutam, adhuc rubentem labiis, attritam immundis basiis, vitta semicincto capite dependentem, suam recognoscens Salvator, quam homines, putò, simillimi trahebant ad se iudicem, defensam ad domum remisit. Ecce iudex, in loco defensoris. Quid de illa dicimus, quæ pedes Domini lacrymis lavit, et capillis torsit; cujus cognomentum, non ex uno vitio, ut diceretur meretrix, sed ex multis, ut diceretur peccatrix? Abhorruit? respuit? rejecit? expulit? iudicibus tradidit? accusatoribus commendavit? Minime. Quid de illa judicavit? Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Ecce peccatrix, ecce iudex, ecce sententia: Filia, fides tua te salvam fecit, vade in pace.	Moyse: Num. 12, 3 Joa. 3, 17
Joa. 1, 12	44 Isaac filius ejus, paternæ virtutis heres, interroganti ei, Pater ecce ligna et ignis, ubi est victima holocausti? pater respondit, Dominus providebit sibi victimam, fili mi. Intelligens puer voluntatem patris, obediit usque ad colligationem et strictum ensen: Christus autem factus est Patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Cum diceret, Mortem autem crucis, separavit eum in ignominiam et improperium crucis: unde et alio loco, Propter quod et Jesus, ut sanctificaret	Qui operamini iniquitatem; mutata sententia, ait mitissime, Venite ad me, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos, et in domo publicani, Non est opus sanis medicus, sed male habentibus: et ad Paralyticum, Fili, remittuntur tibi peccata. Dicturus remittuntur tibi peccata, mitissime præmisit, Fili: et ad languidum juxta piscinam sanatum, Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat; innotescens quod vulneratus reatibus, ante jacebat languidus: et ad illam mulierem, illam meretricem, illam in adulterio deprehensam, Mulier ubi sunt qui te accusabant? nemo te condemnavit? Quæ dixit, Nemo Domine: et ille ait, Nec ego te condemnabo: vade, jam noli peccare: meretricem enim adhuc pollutam, adhuc rubentem labiis, attritam immundis basiis, vitta semicincto capite dependentem, suam recognoscens Salvator, quam homines, putò, simillimi trahebant ad se iudicem, defensam ad domum remisit. Ecce iudex, in loco defensoris. Quid de illa dicimus, quæ pedes Domini lacrymis lavit, et capillis torsit; cujus cognomentum, non ex uno vitio, ut diceretur meretrix, sed ex multis, ut diceretur peccatrix? Abhorruit? respuit? rejecit? expulit? iudicibus tradidit? accusatoribus commendavit? Minime. Quid de illa judicavit? Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Ecce peccatrix, ecce iudex, ecce sententia: Filia, fides tua te salvam fecit, vade in pace.	Luc. 19, 10
Joa. 1, 11	B populum, extra portam passus est: exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes. Quod est hoc improperium? Maledictus qui pendet in ligno; de quo Apostolus, Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est, his autem qui salvi fiunt, id est nobis, virtus Dei est, Igitur Isaac a justo juste oblati, ad occisionem colligatus, est in gloria: Jesus autem, a justo juste oblati, ab injustis injuste occisus, passus est in ignominia: fuit enim obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen.	Qui operamini iniquitatem; mutata sententia, ait mitissime, Venite ad me, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos, et in domo publicani, Non est opus sanis medicus, sed male habentibus: et ad Paralyticum, Fili, remittuntur tibi peccata. Dicturus remittuntur tibi peccata, mitissime præmisit, Fili: et ad languidum juxta piscinam sanatum, Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat; innotescens quod vulneratus reatibus, ante jacebat languidus: et ad illam mulierem, illam meretricem, illam in adulterio deprehensam, Mulier ubi sunt qui te accusabant? nemo te condemnavit? Quæ dixit, Nemo Domine: et ille ait, Nec ego te condemnabo: vade, jam noli peccare: meretricem enim adhuc pollutam, adhuc rubentem labiis, attritam immundis basiis, vitta semicincto capite dependentem, suam recognoscens Salvator, quam homines, putò, simillimi trahebant ad se iudicem, defensam ad domum remisit. Ecce iudex, in loco defensoris. Quid de illa dicimus, quæ pedes Domini lacrymis lavit, et capillis torsit; cujus cognomentum, non ex uno vitio, ut diceretur meretrix, sed ex multis, ut diceretur peccatrix? Abhorruit? respuit? rejecit? expulit? iudicibus tradidit? accusatoribus commendavit? Minime. Quid de illa judicavit? Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Ecce peccatrix, ecce iudex, ecce sententia: Filia, fides tua te salvam fecit, vade in pace.	Heb. 9, 15
Heb. 13, 12	45 Jacobo Filius gaudii Jacob, primo-genita, quæ natura non habuit, acquisivit merito, ut primatum primogenitorum suis relinqueret nepotibus: de Jesu Apostolus, Ut sit primogenitus in multis fratribus; et Joannes, Primogenitus mortuorum et princeps Regum terræ; et iterum Paulus, Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ: et rursus, Idem qui est principium, primogenitus ex mortuis. Idem Jacob, benedictionem Israelitici nominis a suo collectatore consequens, juxta nominis interpretationem temperans vocem: Vidi, ait, Dominum, facie ad faciem: et Apostolus ad Philippenses, Hoc sentite in vobis quod et in Domino Jesu; qui, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo.	48 Deus iudex justus, fortis et patiens, numquid irascitur per singulos dies? de quo Abacuc, Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis; et Apostolus, Conclusit Deus omnia sub peccato. Ad quid? Ut perderet? Non: sed ut omnium misereatur. Quis, quæso, mitior est, Moyses an Christus? Core, Dathan, Abiron, et c. Or insurrexerunt in Moysen, tantum levi quodam murmure, moti humanitas in hominem; stantibusque illis in sacrificii probatione, Moyses maledixit eis, dicens ad Dominum, Domine ne respicias sacrificia eorum; et descenderunt in infernum viventes. Maria soror Aaron, quia murmuravit paulisper contra eundem Moysen, lepra percussa est. Quid enim magnum potest homo in hominem? Ubi ille vir mitissimus? Jesus autem, contra se Deum a diabolo commotis mitis, quid dixit? Pater ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt. Qui Moysen ultus est, suas oblitus est injurias. Sed magnum aliquid de Moyse scriptum est, Quia loquebatur ei Dominus ore ad os, sicut loqui solet homo ad amicum suum: si autem sermonem ipsius Veritatis meminimus, in collatione alterutra Moyses peccator est; ait enim, Ego et Pater unum sumus; et rursus, Pater in me manens ipse facit opera: ad Philippum quoque; Philippe, qui videt me, videt et Patrem: an nescis quia ego in Patre, et Pater in me est? Ergo vir iste laudabilis; Jesus est incomparabilis.	Mat. 11, 28 9, 12 et 2 ul pote erga peccatores mitissimus,
1 Cor. 1, 18	C 46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	48 Deus iudex justus, fortis et patiens, numquid irascitur per singulos dies? de quo Abacuc, Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis; et Apostolus, Conclusit Deus omnia sub peccato. Ad quid? Ut perderet? Non: sed ut omnium misereatur. Quis, quæso, mitior est, Moyses an Christus? Core, Dathan, Abiron, et c. Or insurrexerunt in Moysen, tantum levi quodam murmure, moti humanitas in hominem; stantibusque illis in sacrificii probatione, Moyses maledixit eis, dicens ad Dominum, Domine ne respicias sacrificia eorum; et descenderunt in infernum viventes. Maria soror Aaron, quia murmuravit paulisper contra eundem Moysen, lepra percussa est. Quid enim magnum potest homo in hominem? Ubi ille vir mitissimus? Jesus autem, contra se Deum a diabolo commotis mitis, quid dixit? Pater ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt. Qui Moysen ultus est, suas oblitus est injurias. Sed magnum aliquid de Moyse scriptum est, Quia loquebatur ei Dominus ore ad os, sicut loqui solet homo ad amicum suum: si autem sermonem ipsius Veritatis meminimus, in collatione alterutra Moyses peccator est; ait enim, Ego et Pater unum sumus; et rursus, Pater in me manens ipse facit opera: ad Philippum quoque; Philippe, qui videt me, videt et Patrem: an nescis quia ego in Patre, et Pater in me est? Ergo vir iste laudabilis; Jesus est incomparabilis.	Joa. 5, 14 E
Rom. 8, 29. Apoc. 1, 5.	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	Joa. 8, 10
Col. 1, 15 et 18	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	Luc. 7, 47
Phil. 5, 6	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	Heb. 3, 2 Gal. 3, 22
Josepho,	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	numquam suas injurias ultus, c F
Ps. 101, 7	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	Ex. 33, 11
Ps. 26, 6	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	et 14, 9
Heb. 2, 9	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	item Aarone,
Luc. 1, 31	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	item Aarone,
Gen. 49, 22	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	item Aarone,
Ps. 41, 3 b	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	item Aarone,
Cant. 1, 15 et 2, 10	46 Joseph venditus triginta argenteis, dominus factus est terræ Ægypti: Jesus autem triginta argenteis venditus, secundum Psalmistam, de torrente in via bibet, propterea exaltavit caput. Quo exaltavit? Ipse ait alio loco ad Patrem, Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos: et Apostolus, Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ille sua providentia, Salvator mundi ab Ægypto appellatus est: Jesus sua clementia, Salvator mundi a toto mundo verius appellatus est, cum dicitur, Jesus. Hoc enim nomen Angelica dignitas exposuit: ait namque ad Mariam: Ecce concipies, et paries filium et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. De Joseph in benedictione ad Jacob, Filius accrescens Joseph, filius accrescens, et decorus aspectu; Daniel de Jesu ad Nabuchodonosor b, ... et David de pulchritudine, Speciosus forma præ filiis hominum; et sponsa, Pulcher es, inquit, dilecte mi, et decorus aspectu; unde in alio loco pulchritudinem ejus describens, dicit, Dilectus meus candidus et rubicundus.	49 Aaron, excelsus in gloria sua: statuit illi Dominus testamentum sempiternum, et dedit illi sacerdotium	item Aarone,

A sacerdotium magnum : sed numquid simile illi sacerdotio, de quo dicit Psalmista. Tu es sacerdos in æternum? Quamquam magnus Aaron, unxit tamen eum Moyses : sed Quid ait Petrus de Jesu, Vos scitis verbum quod factum est per universam Judæam, incipiens a Galilæa post baptismum quod prædica- vit Joannes, Jesum a Nazareth, quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute. O unctio magna! unde Propheta; Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, ad annuntiandum mansueti- nis misit me, ut mederer contritis corde, et prædi- carem captivis indulgentiam, et clausis apertionem. De Aaron scriptum est, quia post interfectionem contra se et Moysen murmurantis populi, apprehen- dit thuribulum; et stans gemiturus inter vivos et mortuos, oravit, et plaga cessavit : sed quid Apostolus de Jesu? Qui in diebus carnis sue preces supplicationesque ad eum, qui posset illam a morte salvum facere, cum clamore valido et lacrymis offe-rens, exauditus est pro sua reverentia.

B 50 Samuel post mortem mirabiliter prophetavit, rursusque vir [fuit] mortis : amplius Jesus, post mortem resurrexit, ambulavit, loentus est, manduca- vit, numquam ultra moriturus est, ut ait Scri- ptura; Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur : quod enim vivit, vivit Deo : et alio loco; Decebat eum, propter quem et per quem omnia, qui multos filios in glo-riam adduxerat, auctorem salutis eorum, per pas- sionem consummare : item alibi; Christus semel pro peccatis mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, vivi- ficatos autem spiritu : item : Si confitearis Domi- num Jesum in ore tuo, et in corde tuo credideris, quod Deus suscitavit illum a mortuis : de quo Propheta; Ipse autem vulneratus est propter ini- quitates nostras, attritus est propter scelera nostra : et Dominus posuit in eo iniquitates omnium no- strum.

C 51 Introducamus David, de quo Scriptura, Inveni David, filium Jesse, virum secundum cor meum. Magnus iste, ut ante subtilitatem divini examinis nihil ei auferatur, nihil addatur, sed sit secundum cor divinæ perfectionis : sed Jesus major est : dixit enim David; Ecce enim in iniquitate conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea : ad matrem autem Jesu, interrogantem, quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco, Angelus ait; Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. De illo dicitur, Juravi David servo meo, usque in æternum præparabo semen tuum, et ædificabo in generationem et gene- rationem sedem tuam : de Jesu dicitur; Erunt Re- ges nutritii tui, et Reginae nutrices tuæ; vultu in terram dimisso adorabunt te, et pulverem pedum tuorum lingent; et iterum; Gens enim et regnum quod non servierit tibi, peribit; et in Psalmo, Po- stula a me; et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ; reges eos in virga ferrea, et tamquam vas figuli confringes eos; et alibi, Thronus tuus Deus in seculum seculi; virga æquitatis, virga regni tui d.... De exercitu vero Jesu scribitur, et vocabuntur in ea fortes ju- stitiæ, plantatio Domini ad glorificandum; et sapien- tia, fortitudo et decor indumentum ejus.... læ- tabuntur coram te sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando dividunt spo- lia.

Salomone, 52 Salomon filius ejus, qui sapientia et dignitate supergressus est omnes Reges, qui fuerunt ante se, videamus an non transeat præ fulgore in con- spectu fulgoris Jesu. De illo refert Scriptura, quia in diebus ejus abundavit pax in Israel; de Jesu Pro-

pheta, Quam pulchri, inquit, super montes pedes annuntiantis et prædicantis pacem, annuntian- tis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion, Regnabit Deus tuus! Et ut omnem magnificentiam ejus depromamus, audiamus in Evangelio loquen- tem; Regina Austri surget in judicio cum genera- tione hac, quia venit a finibus terræ audire sapien- tiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon hic. Natus in diversorio, positus in præsepio, ecce quid dixit? Ecce plusquam Salomon hic.

53 Elias in turbine raptus in cælum, dignitatis suæ magna præfert indicia : conferamus et hunc. Oratione sua cælum clausit, ne plueret, annis tribus et mensibus sex : De Jesu scriptum est, Qui ligat aquas in nubibus, ne erumpant pariter deorsum; et iterum, Si continuerit aquas, omnia siccabuntur; si emisit eas, subvertent terram; et rursus, Qui pluit super justos et injustos. Elias in Sarepta mis- sus ad viduam; Hæc, inquit, ait Dominus, Hydria farinae non deficiet, nec lecythus olei minuetur, us- que in diem qua daturus est Dominus pluviam su- per faciem terræ : sed si ad quinque millia, quinque panibus et duobus piscibus saturata, et ad fragmenta duodecim cophinorum respicias; nihil est quod in hydria aut lecytho laudes. De Elia dictum est, quia ascendit inaurigans currum igneum, et vectus est in cælum, infirmitate ejus in adjumento alieno os- tensa : de Jesu Psalmus, Ascendit Deus in jubila- tione, et Dominus in voce tubæ. Elias, quo vectus sit, nescimus : de Jesu certum habemus, quia as- cendit super cælum cœli ad orientem. Elisæus, vir magnus et incomparabilis, in eo spiritus, Elie du- plus requievit : de Jesu autem dicit Apostolus, In quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ abs- conditi. Super illius sepulcrum projectus est mor- tuus, et revixit; Jesu autem sepulto et resurgente, scimus quia multa corpora Sanctorum, qui dormie- rant, surrexerunt. Quid multa dicemus? Magnæ iste nubes sunt, sed præ fulgore in conspectu ejus transierunt.

54 Patet et alia via hujus sermonis exponendi. Scitis solem, scitis radios, scitis nubes. Nubes qui- dem a longe radiis solis oppositæ, quandiu in con- spectu solis sunt, fulgescunt; accedunt quandoque propinquiores, tanto clarius lucescunt; si vero in eundem punctum et sol et nubes concurrerint, ita ut ubi sol est supra, nubes ibi sint infra; nec nubes vocantur, nec sunt; sed tota illa claritudo solis esse dicitur. Quid hoc esse dicimus, Fratres mei, nisi quandam similitudinem cœlestis regni? Quid nu- bes, quæ a nubilo vocantur, id est ab obscuritate, nisi genus humanum, peccatorum nocte obumbrila- tum, designant? Quid solis claritas, nisi divinæ claritatis lucem insinuat? quid autem radii, nisi il- luminantia opera Christi? Nubes ergo, sui natura obscuræ, radiis solis aspiratæ, fulgescunt : quia parvitas humana, Christi operibus illuminata, res- plendet : quæ quanto propius ad solem verum ac- cesserit, tanto clarior erit; et virtutes, quas sui natura non habuit, illuminatione veri solis Christi recepit : quæ si in eundem punctum operationis deitice successerit, quod est perfecte mundum re- linquere, solamque divinam voluntatem sedula con- templatione respicere, et cum Apostolo dicere, Nostra autem conversatio in cœlis est; jam Deitatis nomini participat, ut non homo, sed etiam Deus dici debeat.

55 Unde Dominus in Evangelio, cum pro disci- pulis orasset, ait. Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te; ut et ipsi in nobis unum sint; non tantum in nobis unum dicantur, quod magnum est; sed

D
A. CLERICO
MOG. EX. MS.
Is. 52, 7

Mat. 12, 42

Elia,

Joa. 26, 8
et 12, 15

E

Ps. 46, 6

Elisæus.

Col. 2, 3

F
Alia thematis sensus ex eo, quod ut nubes inter oculum et so- lem non ap- parent nubes,

ita a Christo illuminata opera, sunt quasi opera Christi
Phil. 3, 20

Joa. 17, 20

A CIERIGO
MOG. EX MS.
propter uni-
tatem fide-
lium cum eo-
dem.

A sed unum in nobis sint, quod maximum est. Unum, inquit, in nobis sint; hoc est nubes istæ, mihi soli succedentes, in nostra claritate esse nobis perdant, et sol sint. Ergo nubes a solis conspectu in tenebris sunt, peccatores etiam ab operibus divinis recedentes tenebrescunt: nubes igitur, in conspectu solis fulgescunt; et homines, in studio divinorum operum accensi, virtutum lumine clarent: quanto autem nubes soli approximant, tanto clariores sunt; et in deificis operibus studentes, quanto efficaciores, tanto meliores sunt: si vero in eandem catabibazon e sol nubesque convenerint, nulla fiet mentio de nubibus; sed tantum de solis ardoribus: et homines, mundum penitus despicientes, solique acuminis contemplationis intenti, participare merentur divino vocabulo, ut diei mereantur Dii. Sive enim a solis conspectu nubes remotæ, sive in [lo cum] solis successerunt, perdunt ne nubes sint; tantum in conspectu solis nubes transeunt: ibi enim potius tenebrosum quiddam sunt, ubi corpus lucidum. Et homines ergo cœlitus accensi præ fulgore in conspectu ejus, id est illuminantis fulgoris, transeunt; ne natura filii sint iræ, sicut et ceteri; sed in Deo, Dei filio, unum sint, vero participantes soli.

B 56 Multis ergo talibus disputans, postquam eos rore scientiarum perfudit, ad confessionem inducens, lavacro lacrymarum eos infudit; inactausque illos in ara spiritalis contritionis, obtulit Deo holocaustum suavissimi odoris. Sic ergo ad altare regressus, omnium ora convertit in stuporem: quoniam qui paulo ante tantum vilit ut rusticulus, voce omnium prædicabatur dignus esse qui summus fieret Episcopus: detractorum vero vultus superfusi rubore, ore tacito conscientiam accusabant, confusi vultus confessione. Postquam ergo ad mensam Regis ventum est, Rex hilari vultu; Hodie, inquit Natalis Domini mihi est agendus, quoniam confusus conticuit lacerantium nos chorus. Rursusque, ex nimia lætitia quasi desipiens, Ubi sunt, inquit, detractores nostri: et jussit Episcopo priori aquam in manibus dari. Episcopus autem, nec pridie tristior, nec hodie lætior, sicut tunc de vituperantibus, sic et nunc tacuit de laudantibus; quia ex re magis ac magis admirabilis, ex illa die effectus est magnus nimis.

ANNOTATA D. P.

C a Pene suspicabar, Sermonem hunc totum ejus esse, qui Vitam conscripsit, coagmentandis sacræ Scripturæ locis, pro usu seculi istius assuetum; sed num. 71 legi, habuisse cum veros Bardonis Sermones, sive ab ipso met descriptos, sive ex ore pronuntiantis excerptos per tachygraphum, seu compendiarie scriptiois peritum: inter eos igitur etiam hic fuerit Sermo.

b Felicius ulius ex Daniele defectum suppleat conjectando.

c Or, alias Hur, sororius Moysi, nescio quomodo hic jungatur murmurantibus contra Moysen, ideoque punitis; cum tale nihil de eo legatur.

d Hic ut minimum excidit linea una, in qua laudetur exercitus Davidis.

e An potius, Catabibasin? ut sit verbale a צַבָּא-בִּיבָא, descendo.

CAPUT VI.

Administratus Episcopatus mira cum mansuetudine et tolerantia.

XVII Multo igitur habitus apud Regem honore, cum recordaretur, quia maritatum suæ decet domui pro-

videre, regio honore prosecutus, Maguntiam repedavit; ibique vitam suam, secundum verissimam agricolarum sectam, instituit ad exemplum ejus, de quo ait æterna Dei Sapientia; Pater meus agricola est. Sic enim agricola, galli succentu excitatus, diurnum laborem nocturna solitudine prævenit, domesticos inclamat, hesterni caloris favillam explorat, inventam scintillam flatu suscitatur, sarmen-tis educat, disponit quid quisque agat, mane primo agrum petit, terram proscindit, semina jacit; jamque sole acrius incendente, domum repetit, suavem ex labore panem gustat cum suis, propter intulera-bilem meridiei fervorem æstum declinat, dormiens in umbra culminis, surgensque repetit reliquias imperfecti operis; die decedente, labori decedit; assidensque prunis, postquam potu maduerit, aliquid dulce percinit; sequuntur pueri; sicque omni hora certus quid jam jamque agat, laborem sine labore resumat ex consuetudine.

58 Ita hic piissimus Pater, ad omne hoc opus simul accessit; nisi quod ille in spiritu operatur carnaliter, hoc egit iste in carne spiritualiter. Numquam enim gallum cantantem ipse non cantans exspectavit, quia, ut ait Psalmista, media nocte surgebat ad confitendum Deo. Semper de nocte mundana consurgens, ad divinam lucem sollicitus anelabat; nec hoc solus, sed quemcumque invenit secum invitabat, compellebat, traxerat; juxta illud, Et qui audit, dicat, Veni. At vero si quem, favilla delicti alicujus sopitum, invenit; scintillam in eo pœnitentiæ explorans, flatu consolationis in flammam perduxit lacrymarum, sicut scriptum est, Aqua comburit peccatum. Disposuit quod quisque ageret, illum suadendo ad pœnitentiam, illum ad continentiam, illum ad humilitatem, illum ad caritatem et cetera talia. Semper mane primo exiit, sequens eum qui ait. Si quis vult post me venire abneget semetipsum, et tollat crucem, et exiet post me. Mane autem, sicut scriptum est; Mane adstabo tibi. Terram cordis sui spiritu proscindit contritionis, seminans eam Patrum exemplaribus, unde sibi virtutis, et aliis cresceret fructus salutis. Si quando autem acrius in eum incendebantur humanæ molestationes, quia scriptum est, Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu persecutionem patiuntur; ad humilitatis regressus refrigerium, quasi sub umbra patientiæ humanos declinabat æstus: et rursus, quasi surgens exaltatus divino judicio, toto corde reddebat quod debebat pro divino beneficio. Ergo sive decedente, sive accedente die, semper ille integer ad Dei accedebat pensum. Tota nocte inter cœlestes convivatores epulatus, ad prunas cœlestis incendii sedebat; potuque lacrymarum debriatus, Davidicum poema cum suis pueris intentus et frequens canebat. Sicque laborem semper resumpsit ex consuetudine, acsi nulla premeretur solitudine.

59 Aliquid modo dicendum est de hoc sancto viro; quod, quia parumper accessit, reticere cupio; sed tantæ auctoritatis pondus silere non audeo. Quare autem hoc loquar invitatus, si placet, audite. Amarum est quod dicendum est, et Bardo noster dulcissimus est; nollemque de dulcissimo quidquam nisi dulcissimum loqui. Quis enim unquam Bardone nisi dulcissimum expertus est? Vultu hilaris, verbis amabilis, moribus suavis. Quis coram Bardone tristis, quis illius consolatione non est effectus lætus? Pauper coram illo nullius indiguit, dives apud illum nihil perdidit. Idem ipse Bardo et Dominus ditione, et frater voluntaria conditione. Parvi pen-debat timeri, agens magnopere diligi. Talibus ejus studii invidens diabolus, et si vincere illum non valebat, sed tentabat; incitavit in eum discordiam

Prætoris

D
Moguntiam
regressus
Præsul,

Joa. 15. 1

bonum in om-
nibus imitatus
est agricolam,

E
Ps. 118, 62

Apoc. 22, 17

Luc. 9, 23
assiduo inten-
tus labori.
Ps. 5, 5

1 Tim. 3, 12

F

Erga virum
mansuetissi-
mum

A Prætoris urbis Maguntinæ, qui magnum aliquem arbitrabatur se futurum, si præ ceteris negligeret Episcopum : patientia enim Episcopi hoc sibi visum est posse fieri ; et unde miser debuit melior, inde factus est deterior. Observans igitur diu noctuque Episcopum, si forte aliquid illicitum admitteret ; cum in omnibus eum inveniret irreprehensibilem, ad commenta fallaciæ conversus, quæ ex re nescio, majestatis reum finxit apud Regem. Sed cum talis mendacii stipula veritatis igne citissime consumeretur, cum etiam Episcopum adhuc patientem vidit, quem credidit totis se viribus velle ulcisci ; desepxit eum, sua se potestate defensum credidit, jamque per se ipsum in Episcopum conari non distulit.

*litis causam
captans Mo-
guntinus Præ-
tor.*

*innocentem
ejus famulum
in judicium
trahit :*

60 Igitur quemcumque amplius familiarem Antistiti vidit, sibimet finxit contrarium, ut si in Pontifice nullum haberet subsidium, vi et armis et arte offenderet in Episcopum. Ergo res processit longius, ulciscenda severius : comprehendit autem ficto mendacio quemdam dispensatorem Episcopi, eumque nullo modo dimittere disposuit, nisi in purgamento judicii. Sed sanctus Episcopus, videns eum absque ratione abuti sua patientia, itemque quanta sine causa paterentur in sua studiosi servitia ; semel sæpiusque rogavit tanta Prætorem cessare molestia ; ut etiam hic, qui falso criminabatur, evaderet absque injuria. Prætor autem letus effectus est, quod aliquid invenerit, quo cor Pontificis doloris vulnere tetigerit, quod penitus invulnerabile credidit ; et jam omni amoto dubio, judicium exquisivit. Ergo ad judicium ventum est. Tunc vir Dei patienti compassus, justum fieri judicium Dei petiit, ut eventus probaret, non tantum de eo qui passus est, sed et de eo qui fecit injuriam. Nam et ille qui molestabatur, Deo adjuvante, sancti viri precibus inculpabilis ; et ille, judicio divino præventus, abscessit insanabilis. Et si enim non statim sensit, sed statim tamen præventus fuit : quia qui contra virum Dei judicium paraverat, paratum judicium minime evaserat ; et qui longo jam tempore virum Dei molestaverat, abhinc et deinceps usque ad diem obitus infirmitatis molestiam non evaserat. Igitur amara relinquentes, de dulcissimo dulcissima loquamur.

*quo precibus
Episcopi libe-
rato,*

*ipse Prætor
morbo incurabi-
li punitur.*

61 Multa de ejus patientia dicere possumus : patientiam enim ejus secundum antiquorum patientiam novimus, qui cum Apostolo dicebant, Blasphemamur et obsecramus, tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus omnium peripsema usque adhuc : cuius horum, inquam, patientia, fulget patientia Bardonis ; æqua vere, nisi forte major : quia cum multi eorum ulcisci se non valebant, necessitatem in voluntatem laudabiliter convertebant : is autem cum se posset ulcisci, voluntatem suam sibi necessariam faciebat, ut non quæcumque vellet sequeretur ; sed cum multa valeret, multo plura vellet ex parte qua spiritus hortaretur. Quis ergo, vivente Bardone in carne, audiens quid derisori suo fecerit, non etiam ipse factum derideret ; et hoc non potius vanum, quam effectu niti crederet ? Nunc autem quam planum est, quam recto stamine quæque texerit, omne factum Bardonis amatur, cum delectatione narratur, auditur cum suspirio, sine controversia laudatur, cum gaudio rememorat. Sed quid derisori fecerit, dicamus.

1 Cor. 4, 13

*Idem inju-
riarum pa-
tientissimus,*

C

xviii.

62 Sedens aliquando ad mensam, infirmitati corporis satisfactorius, inter ciborum alimoniam, cunctis convivantibus eructavit spiritus ebrietatem sobriam : quia illi Christus semper in corde, semper erat in ore, assumenti consilium dicentis, si quis loquitur quasi sermones Dei. Docente ergo illo omni affectione consedentes, juvenis quidam, carnalibus titillationibus intentus, potius quam divinis

illius sermonibus, cœpit ridere, quod tam inania garriret Episcopus : animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Injecto igitur casu in eum vultu, Episcopus deridere se juvenem comprehendit, furtivi cachinni et susurri motibus motoque capite. Sedit paulisper tacitus, viditque jam omnis conviva quod deridentem se comprehenderet, ejusque rei causa taceret. Omnes igitur expaluerunt, illi misero infensi, quia tantæ potestatis virum graviter se ulturum crediderunt. Intelligens autem vir prudens, quoniam dandi exempli tempus est, ut quæ paulo ante de patientia docuerat verbis, nunc etiam confirmaret exemplis, sumpta aurea scutella, quæ coram eo stabat, plena carniū frustis, derisori suo cibum vasque dari præcepit causa mercedis. Quo facto, non solum peccantem ad poenitentiam, sed et omnes lucratus est ad amplectendam patientiam.

CAPUT VII.

Quædam viventis Bardonis mirabilia, atque virtutes.

E

Potuius aliquid dicere de eo, mirabile quidem, si tantæ admirationi sunt quæ creduntur auditui, quam quæ subjecta sunt visui ; nisi forte magna sua miracula, minora faciamus indigno relatu nostro. Dicemus tamen ut possumus, quoniam melius judicamus utcumque admiranda agnoscere, quam digna memoratu memoria tabescente oblivisci. Quoties sanctus Pater Adeldeville, quoniam ad suam diœcesim pertinuit, devenit ; semper mirabiles hospites habuit, volucres scilicet quasdam, forma nominibusque ignotas omnibus, a quibus seu comitabatur seu visitabatur Episcopus ; quæ numquam ante eum venientes, numquam post abscedentem remanentes, solum eo veniente turmatim in obviam congregatæ, in arboribus consederunt, et quamdam suæ modulationis harmoniam concinuerunt, satagentes cunctis esse pro miraculo, quod irrationabiles rationis utebantur consilio. Sed pius Pater, cantoribus suis non minimum letatus, caritatem exhibentibus non apparuit ingratus : et quos in sua coronari vidit obsequia, quotidiano porco satisfecit pro illorum alimonia ; et carne imposita scutis, quotidianum sumptum providit hospitibus suis.

*Ad Adeldeville diver-
tentem,*

*ignotæ vo-
lucres
accinere con-
sultæ, et
ab eo pasci :*

64 De volucribus istis quid dicamus, dubitamus : utrum, formam inspicientes, simplices eas volucres credamus ; an rationem intendentes, aliquos spiritus fuisse dicamus ? Nam quoniam solis spiritibus ratio inest, ratione utentia melius est ut spiritus credamus, quam ut irrationabile ratione uri concedamus. Quid autem has volucres nisi ratione usas esse dicimus ? Et quidem cum veniente venerunt, et cum abeunte abierunt : ad hunc unum sine errore venerunt, soli uni concentum suæ modulationis concinuerunt : ad intuitum ejus homines non fugerunt, cibum ab hominibus imperterritæ susceperunt, et silvestres ut videbantur, blandientium motus mansuetæ susceperunt : hæc enim agere rationis consilium est. Si autem hoc aliquis abhorret, ne spiritus fuisse videantur, quoniam corporeo pastu alebantur ; nonne horum exempla multis in locis inveniuntur ? Ad Abraham nonne Spiritus Angelici venerunt, et de cælo descendentes festivi, qui numquam esurierunt, cum ipso comederunt ? Idcirco, inquit, declinastis ad servum vestrum. Medicus Tobie Raphael, nonne diebus aliquantis visus est cum hominibus pransisse ? qui tamen reversurus dixit, Videbar quidem mauducare vobiscum, sed ego cibo invisibili et potu, qui ab hominibus

*possent credi
fuisse spiri-
tus Angelici,
l'*

*secundum
apparentiam
tantum pasci
visi :*

Gen. 18, 5

Tob. 12, 19

A. c. 1180
MOG. LX MS. .
A hominibus videri non potest, utor. Videbatur comedere, et non comedebat: et tamen cibus illi appositus, non est inventus amplius: ut vere credatur talis commestio potius aliqua dispensatione consumpta esse, quam spiritalem levitatem, aliquam corpoream gravitatem insumpsisse; unde et ille Spiritus, cui Gedeon coxit pulmentum, cum jus super petram effunderetur, manum extendit, cibos virga tetigit, et pulmentum illud flamma præcedente consumpsit.

65 Ab his ergo volueribus, qui scimus utrum ille comestus sit cibus, an aliqua incomprehensa virtute consumptus? Nam si tantopere carnali victu indignare; cum ab illo aberant, quid comederunt? aut cur apud hunc, et non etiam apud alios comederunt? aut si volucres erant, numquid creduntur semper simul fuisse? si autem dispersæ; quis, credimus, congregavit eas, nuntians Episcopum Adeldeville futurum esse? et quare nusquam alio visæ? et si visæ, cur nulli agnitæ? cur autem harum volucrum eantus Pontifici plus aliarum vocibus placuerunt? Aliquid igitur hinc spiritale conjectamur, quod utrum verum sit omnino, non probamus. Loc.

quia illæ
nusquam ali-
bi, nec un-
quam nisi
eo præsentē
conspicte.

12. c. 1180
MOG. LX MS. .
Locus illo a vulgo Adeldeville, vero autem nomine Alta-villa vocatur. Ibi sive volucres in superioribus volantes, sive aliqui Spiritus sancti in superioribus habitantes, Sanctum virum visitabant: quia qui se in altitudinem contemplationis erigunt, Angelorum visitatione digni sunt. Ergo juxta quod credimus conjectamur: quidquid autem hac in re veritati imitatur, quia spiritale credimus, veneramur. Dubitanda forsitan hæc viderentur, si nullius perspiracioris miraculi certitudine faverentur: sed quoniam patent adhuc in eo, magna cum delectatione ac veneratione dicenda, certioris rei mirabilia; quæ obscuriori dispensatione facta conjicimus, fiunt credibilia.

Lucerna casu
extincta,

xx. 66 Vir Dei aliquando iter agens per subjecta Abbatii Rohingo Fuldensi, ipso Abbate præbente diversorium et servitium, transegerat in quodam loco nocturni temporis spatium: postquam vero transacto prandio ad recessum pausandi secessit, duo tantum cum eo gradiebantur; unus camerarius, qui lucernam coram eo portabat; alter quidam familiaris ejus, qui et ipse hoc nobis narrabat. Cum ergo portitor lucernæ coram eo, extracto lumine, staret; casu accidente, ut sæpe fit, lumen extinctum est. Turbatur Camerarius, gressuque veloci candulam reacendere festinabat, et usque ad fores caminata pervenit: cumque jam altera manus candulam portaret, altera januam citius aperendam corripere, subito candela inflammata est, amboque illos admiratio circumdedit, ultra quam credi potest. Tremens ergo camerarius festine regreditur, positoque lumine ad pedes ejus sanctissimos paravit procidere. Vir autem Dei compescuit eum, dicens: Statio, ne cadas: sed age Deo gratias, et me vivente in corpore, cave ne unquam alicui dicas: commonuitque eum per iuramentum super his verbis. Ut ne alicui quod factum est dixeris, quousque me viam hujus carnis ingredi videris: quod si aliter feceris, a consorcio meo in æternum separaberis. Ergo si factum istud intendimus, satis justo iudicio Dei hoc evenisse perpendimus; utque nunquam peccatorum tenebras admitteret, præter quod inevitabile est humanitati, nec ad momentum felici careret luce, cœlesti lumine se illustrante.

coram eo
derelictus
reaccenditur.

xxi. 67 Senoit ergo jam vir Dei; qui, nisi majora præmia in morte laturus pietatis suæ, merito nunquam esset moriturus. Ergo et ex ætatis accessione, et infirmitatis senium consequentis successione, corporis molestia gravi præventus est. Qui visitatus

Senior a
Leone Papa
jussus ce-
nem credere,

a sancto viro Leone Papa, ut recuperandæ sanitatis gratia esu carniū reficeret, rogatus est. Obelivit et comedit. Sed quoniam ostium ejus semper patuit viatori et peregrino, vespere sero et mane primo, quidam peregrinus Monachus ad eum venit, et susceptus est, et ad mensam ductus. Cumque pisces ibi deessent, eo quod Episcopus carne vesceretur; Monacho illi carnis pulmentum, Episcopo jubente, appositum est. Qui oblitus sententiam Salvatoris, qua ait, Manducate quæ apponuntur vobis; carnes horruit, Monachumque se signis et nutibus quibus potuit Pontifici innotuit. Quem in se ipso provocans Episcopus, et se ipsum ostendit Monachum fore, et tamen carnes comedere: dixitque, Frater, pisces nobis desunt, nostra licentia manducate quæ apud nos sunt. Sed ille nescius, obedientiam summam esse vitæ monasticæ, studiosus continentiae, securus fuit obedientiæ. Videns autem Antistes eum non acquiescere; manu extensa, sanctæ et individuae Trinitatis nomine, ter sanctæ Crucis signum fecit: et natura jus suum obliviscente, mirabiliter carnem convertit in piscem; pulpam scilicet carnis in fragmen suavissimi esocis. Expavescentem igitur Monachum, et ad pedes ejus procidere parantem, prout tempus permisit asperere increpavit: docens totius divini servitii summam esse obedientiam; Propter quod, inquit, et Christus factus est obediens Patri usque ad mortem.

68 Requirimus fortassis inter dona Dei in eo, aliquid etiam de ipso dicere, essetne jejuniis deditus nec ne, ceteraque talia. Sed, Deo teste, pene nihil singulare de eo potui investigare; nisi forte in eo magis sit laudabilis, quod meritum ejus investigabile sit paucis: assumptis consilium ejus qui dixit, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Qualis sit, omnes modo scimus: sed qualiter ad hoc pervenit, omnes nescimus. Quæ de ceteris Sanctis scripta sunt, quia aut jejunaverunt, aut homines fugerunt aut cetera similia, nisi alio ordine nulla in eo inveniri possunt. Primum enim jejuniis dedisse operam, nunquam audivimus: nisi forte hoc jejunium jejunavit, quod divinum iudicium magis probavit, ubi ait, Nonne hoc magis est jejunium quod elegi? dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, dimitte eos qui contracti sunt liberos, et omne onus disrumpe, cum videris nudum operi eum. Vitiis jejunavit, et necessitate manducavit, et omnibus egenis panis sui bucellam communicavit. Immunis fuit eorum, qui ad hominum intuitum runcantes sive grunnientes, sibi tantum vacant solitarii: quia cæcorum, claudorum, aridorum semper eum sequebantur centenarii; ita ut pene non esset claudus aut cæcus, quem ex nomine non sciret Episcopus. Ostium ejus, ut et ante diximus, viatori patuit; et cum ab egenis inclamaretur, ut moris est multis, intus clausus non latuit; sed totis apertis foribus exiens, cum omnibus profuisset, lætabatur regrediens.

69 Semper hilaris et lætus, semper pacificus et quietus, comitantes et advenientes semper hilares reddidit et lætantes. Si talibus non placuit, nescio quibus placuit. Frustra ergo videtur mihi dicere, cum misericordem, compatiētem, humilem, nisi aliquid eorum indicium exempli causa ponamus. Omnia ejus pene omnibus superflua videbantur; ita ut etiam aliqui dicerent, quia ejus negligentia in Episcopio multa fierent inconvenientia. Quod etiam in exemplum sumens sanctus Papa Leo, Quis, inquit, unquam hujus sancti viri patientiam adscriberet misericordiæ, et non potius seordiæ? Cumque populi multitudinem ad ejus sepulcrum cum votis et oblationibus concurrentem a vidisset; Nunc, inquit

Luc. 10, 8

cum super-
venienti
Monacho
aliud nihil
apponendum
haberet:

ipsam vertit
in Piscem
E
Phil. 2, 8

xxii
Nescitur
quidem mul-
tum fuisse

deditus jeju-
niis,
Mat. 6, 3

Is. 58, 6

F
sed largus er-
ga pauperes,

et mire be-
nignus erga
omnes:

a

a
publice pre-
nitente per
eum soluto.

A inquit, Bardo ædificat, si ante neglexerat. Erat enim proverbium populo, quoniam Bardonis ædificium fornax esset, quam cum ceciderit tribus lapidibus re ædificasset. Ergo compatiendi ejus aliquod ponamus exemplum. Paschali tempore cum alicubi iter ageret, quidam ei obviam factus est, qui reatus homicidii suscepta sententia, Paschalibus diebus fuit in pœnitentia. Ad quem Episcopus, Tu, inquit, cujus respicis imperium? Respondit, Vestrum. Cui ille, Quis ergo te communis evinculationis tempore vinculavit? Ait rusticus, peccatis meis instigantibus leci homicidium, et ideo libens hoc patior judicium. Non tulit hoc ultra Episcopus; sed ait ad Capellanum suum, Depone ab eo sententiam. Et ad rusticum, Tu, inquit, ad tuum vade Sacerdotem, et dic ei ex me, ut unum de duobus deliberet; aut ipse sententiam tuam impleat, aut te secum suis orationibus redimat.

ANNOTATA D. P.

a Obiit Leo Papi an. 1054, 19 Aprilis jam inde initio præcedentis anni reversus in Italiam, unde præstea pedem non extulit. Ex quo primum sequitur non posse mortem Bardonis differri in an. 1054, quo dies 10 Junii concurrebat cum feria vi: deinde verbum vidisset, hic sumi pro intellexisset, aut forte etiam ipsum obrepisse pro audisset, ne alias dici debeat, Bardonem obuisse 1052 cum adhuc in Germania Leo esset. Sane si is tumultum Bardonis coram et personaliter aliquando advisset, oculutus testis miraculorum ad eum putratorum, debuisset id expressius narrasse auctor, nec ita obiter attigisse. Quare excutimus scrupulum, ex hoc capite sublatum, qui nos roget ad inveniendam Feriam vi, non omnino proximum Pentecostes festo, quo ultimum sermonem habuit coram Imperatore; mortemque ejus differre ad minimum usque ad 19 Junii, cujus die 7 tunc fuerat celebratum festum istud.

NOT. 14

CAPUT VIII.

Futura Bardonis gloria revelata, prædictus obitus, secuta miracula.

xxiii
pio Monacho
in visu ostenditur Sedes,

C Aliquod etiam humilitatis ejus indicium proferre placet. Fuit Fuldæ quidam Monachus, nomine Luydmandus, moribus gravis et maturæ ætatis, huic sancto viro valde familiaris. Hic ergo quadam nocte vidit se in via profundissima, nigerrima, et lutulentissima: cumque ibi diu viæ nescius cum magno labore pererraret, subito in margine laei aspexit quemdam juvenem, ætatis florentissimæ et vestis candidissimæ, qui ait ei: Quo tu, miserrime, gradieris? Erras, inquit: nescis quo devenies. Ait Monachus, Ita est, Domine; miser ego, unde aut quomodo huc venerim ignoro, et quo deventurus sim nescio: et addidit, Rogo te, adjuva me. Misertus ejus juvenis, extensa manu attraxit eum ad se; ducensque eum per pratum viridis graminis et diversorum florum, ostendit ei magnæ dignitatis sedile, duosque in eodem eminenti loco stantes, illud sedile, custodientes: et ait ad Monachum juvenis, Nosti hæc, cujus sint? Qui respondit, Non, Domine. Ait juvenis: Archipræsulis Bardonis hæc sedes est, quam in tanta dignitate, sola meruit humilitate; qui adstant, eam sibi custodiunt, usque dum exutum corpore in eadem sede recipiant. His dictis Monachus expergefactus; somnium hoc nobis cum magna dulcedine narravit.

Bardoni parata in caelis.

xxiv

71 Post hoc ejus studium et opus, cum divina benevolentia censeret, eum transferendum ex tem-
Junii T. II

porali inconstantia et labore, ad statum et quietem felicitatis æternæ; ipse quoque, conscius secretorum divinorum, multis orationibus et aliquanto attentioribus S. Martino se commendavit aggressoque itinere ad Paderbrunn properavit. Die ergo sanctissima a Pentecostes, agens ibi Missarum in publico solennia, post sancti Evangelii lectionem, stabat locuturus ad plebem. Sed quoniam nos in hoc libro non profundum navigavimus, modo festinamus ad hujus thematis littus, ut ne saturato lectori tædii pituitam proponamus; sermones autem ejus omni humana divinaque eloquentia præcellentes, legere volentes, in tertium b libellum differimus; in ejus campo studioso lectori nos satisfacturos credimus; et digni sunt non oblivisci, quoniam et [cum] hunc sermonem, quem modo differimus declamavit; Spiritum sanctum per os ejus loquentem, dicere voces omnium incitavit.

72 Ergo postquam sermonis finem fecit; interjecta paululum silentii mora, suspiravit ex intimo corde; dixitque prophetica voce; iter acturus sum. Patres et Fratres, ad quod minus cante paratus sum. Longum est iter; sed sumptum brevem habeo; et quid faciam æstuo. Ad castra enim Regis æterni vocor, ubi in me totum bellum vertetur, totus æstus prælii; ubi si victus fuero (meritis enim meis stare non valeo) quid placandi causa Judici offeram nescio. Vestras igitur preces præcedere me precor et subsequi, quatenus ante maximum Judicem sine judicio merear ingredi: non enim justificabitur in conspectu ejus omnis vivens. Et vos, inquit, siquid boni a me audistis unquam, rogo, servate dignos vos regno, ad quod vocati sumus. Properate; tempus enim breve est. Nunc ergo vos commendo, dixit, ei, qui vos mihi commendavit, Deo Patri omnipotenti, et Verbo ejus Jesu Christo Domino, et Spiritui sancto, in quo ista dies celeberrima est; ut ab omni hostili incursu protecti, ingredi mereamini semitam operis recti. Ne ergo, filii, contristemini, quod ultima dico de me quoniam amplius taliter non audietis me. Tum vero ejulatum, non populi, sed ecclesiæ audires: quoniam alii quasi exanimis obriuerunt, alii in fletus resoluti graviter gesserunt; omnibus uno ore dicentibus, Hei nobis, quando te tali carebimus!

73 Sic ergo eadem die, qua summi Præsulatus annulum suscepit, eadem die ultra audiri deposuit: quamquam enim in festivitate sanctorum c Apostolorum Petri et Pauli consecratus sit, die tamen sanctæ Pentecostes d annulum accepit. Transactis igitur diebus solennibus, accepta Regis e licentia, Maguntiam redire aggressus est, corpore quidem positus in itinere, sed celo [intentus] agebat jam cum Domino causas suas, judicii distractionem, consolationis spem; ita quidem ut jam jamque vultus ejus testaretur, quam alienus sibi mundus haberetur. Erat ergo vultum ejus præter solitum disparem videre, nunc pro carnalibus gementem, nunc pro spiritualibus lætantem; ut omnibus manifestum fieret indicium, quod cor ejus inter spem ageret et judicium. Sæpe quoque Primates, eum comitantes, causa consilii ad eum accesserunt; et bis terque aliquid proponentes, cum toties ejus sententiam super hac eadem re sciscitarentur, ille, quid vellet, percunctatus est. Illis vero iterum iterumque multotiesque eadem proponentibus, acsi nusquam ibi præsens esset, tacitus permansit. Quem cum excitandi gratia (ut fieri solet) aliquando veste traiberent; quasi de somno excitatus, sive ab extasi reversus, subito contremuit; et quid vellent, acsi nihil ante dicerent, requisivit: ita ut monstro simillimum censeretur, quod vultu motuque vigilans, sensu dormire videretur: corpore epim solum inter

D
A CLERICO
MOG. EX MS.
Mor is suæ
præsciis,

a

b

eam post con-
cionem præ-
nuntiat:

E

c

d

e

et Moguntiam
repetens.

sæpe quasi
alteratus ap-
paret,

A. CLERICO
MOG. EX MS.

xxv
f
in morbum
lopsus,

g

h
Suffraganeum
et Nepotem ad
se vocat,

petitque inun-
gi,

et super cilicio
positus suos
solatur,

ac professus
spem in Deo
locutam ha-
bere,

cum magno
adstantium
luctu exspirat.

A homines positus, extra humana corde conspicabatur, et amplius de [futuris] quam de praesentibus meditabatur.

xxv 74 Cum interim in locum, qui Nemus-spinarum, vulgo auteo f Dorneloch dicitur, devenit : ibidem casu collisus, corporali molestia praeventus est. Dolo-
lore vero ex hora in horam crescente, manifestum factum est, quod letum non evaderet. Misit ergo sub omni celeritate ad Suffraganeum suum, Abelli-
num Episcopum : qui eo tempore Fuldæ morabatur, utpote vocatus illuc a venerabili Patre g Egberdo Abbate, ad solennitatem dulcissimi et sanctissimi Patroni Bonifacii ; ut si cum vivum vellet videre, non tardaret ad eum venire. Iisdem etiam verbis, ad æquivocum suum Bardone h juniorem, filium fratris sui, Monachum præneminati loci [misit], ut quantocius venire properaret ad eum. Qui ambo arripientes iter, cito venerunt ad eum. Utrique igitur ante eum praesentati, cum ambos in lecto jacens solita dulcedine salutasset, insuper etiam æquivocum suum causa consolationis dulcius compellasset ; tan-
dem eiectionibus praeter Episcopum, hujusmodi ad eum aggressus est eloquium. Dies vacationis mæ prope est, saepe mihi optatus, semper formidatus.

B Et nunc non est meum, populum Christi desolare, quasi mortem non sim evasurus ; cum certissime sciam, quod sim moriturus. Tu vero mecum, quod mihi certum est, dissimula : et si te quispiam interrogaverit, nec hoc scire te assimula : quia gemitum populi ferre non valeo. Jam nunc ergo, ut filius sapientiae, scias quid facias, ut populo dolenti consolatione faveas ; mihi vero, secundum orthodoxæ fidei religionem, sacri Olei exple unctionem : certam enim habeo, quod infirmitatis hujus molestiam evadere non debeo. Qui tanti viri verba non ferens, cum ex imo cordis traheret suspirium : Quid, inquit sanctus vir, facis, affligens cor meum ? Quaeso de lætitia mea lætare, et tantum hujusmodi gratia ingemisce, ut in conspectu Domini lætus merear intrare.

xxvi 75 Sic expletis sermonibus, expleta sunt omnia quæ mandavit Episcopus. Venit igitur hora, multos gemitus motura, multas lacrymas roratura : et ille vir Dei, pene oblitus infirmitatem, propter instantem lætitiā, quasi jam propinquans ad gloriam, cilicium in terra jussit sterni sibi, seque super illud levare. Quod ut factum est, ex animi dolore cunctis obhirescentibus, usque ad effusionem oculorum lacrymis effluentibus ; sanctus Pater, pie commotis super illis visceribus, graviter ingemuit ; et quidquid rideri potuit, causa obliviscendi mœroris audientibus, pertulit. Ridens ergo ore, flensque corde, Eia, inquit, quando etiam tantæ duritiæ stratum incubui ? Et omnibus humido vultu ridentibus, et invito corde mirantibus, etiam in tanta eum molestia posse ridere ; intellexerunt hæc omnia fieri, gratia consolationis movendæ.

76 Quidam autem ex illis accedentes ad eum, aiunt ei : Spem tuam, Pater, firmiter in Deo pone, ac de ejus immensa bonitate præsume ; certus, quia non derelinquet te : causa enim humanæ infirmitatis eam fluctuare putabant, et ideo salubris admonitionis ei verba ministrabant. Ille vero verbis hujusmodi commotus ; Ecquid, inquit, omnibus diebus vitæ meæ egi, si hoc non egi ? Ipse novit, an spem in eum, et si unquam in alio spem meam posuerim, non in eum. Opus ejus ego, ille spes mea est. Quod placeat Domino, operetur in servo. Sicque versis ad cælum oculis, instante termino, jam tegrius dixit : Fiat misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum speravimus in te. Deinde, non tantum dolore carnis coactus, quantum instantis angustiae conscius ; ipse sibi oculos reverenter clau-

sit, ceteraque sibi membra composuit ; solusque D lætus, tristibus omnibus ; solus securus, sollicitus dudum ; mundo mortuus, tandem vitæ redditus ; lætus, relictis carnalibus exuviis, obdormivit, sociis lætabundus Angelicis. Quo viso cuncti, quasi tum primitus gementes, Hei ? Pater, inquit, cui nos dereliquisti ? Et rursus, Pro parte, inquit, nostra reldat quod tibi debet Dominus : quia quem contristaveris ex nobis non est unus ex omnibus. Postquam ergo dolori cordis multo planctu satisfacere, tandem omnia quæ de sancto corpore facerent deliberare : et tuæ depositis in ejusdem loci ecclesia pietatis visceribus, quoniam quidem mediæ fuit ætatis temporibus (utpote in Idus Junii) ipsum corpus feretro imposuere, ut ad Magontiam deportaretur, hancandum honorifice.

77 Sed interrupto hic ordine, antequam de hoc loco egrediamur, beneficia quæ ibi Dominus operatur per sancti Confessoris sui merita prosequamur. Sexta fuit feria i, cum sancta illa anima sancto egrederetur de corpore. [Quod] cum eodem die lotum [esset] ; aquam, in qua abluebant eum, fuderunt ad radicem arboris aridæ, quæ ibi stabat in æquore. Ipsi quidem, quem lavissent, non attendebant ; sed hominem alicujus tantæ bonitatis præsumebant : sed quantæ fuerit æstimationis apud Deum, innotescunt mirabilia, quæ propter ejus merita operatur ibidem divina benevolentia. Nam eadem feria eodemque momento, quo aqua fusa est ad radices arboris aridissimæ, omni eadem feria sexta eodemque momento, ex arido ligno, in salutem multorum, Deo gratias, fluunt aquæ plenissima. Sed ad ordinem revertamur.

78 Igitur exequiarum obsequia circa viri Dei corpus ambitiose celebrantes, levatum tandem cum feretro ; et equis super, perrexere, secum illum deportantes [Magontiam]. Ubi cum devenissent, et miseræ congregationes, vultu squalidas et gestu lugubres, obviam invenissent ; oritur utrimque clamor, fletus, et multi ululatus, ita ut psalmodia, et cetera quæ canebantur, vix exhiberi potuisset. Crederes enim, unumquemque patrem, matrem, fratrem, aut aliquem sibi maxime necessarium deplorare : ita cum irremediabili anhelitu non cessabant lacrymas rorare, pupilli et orphani, cives et advenæ, juvenes et senes, viri et seminae. Omnium vox erat unanims, Heu ! heu ! Pater amabilis. Judæi etiam, quibus nulla bona curæ sunt, ei obviam facti, ut venerandi viri feretrum viderunt, terræ consternati caput pulvere consperserunt, et dixerunt : Heu ! heu ! pie Pater : heu ! pie Pater. Addebantque, Si Christiani anima unquam requiem meruit, merito tua requiescere poterit. Talis clamor et luctus numquam visus est nostris temporibus : nullus alium consolabatur, nullus consolari recordabatur : unicuique certum, et proprium incommodum erat quod desleret, nedum alius alium consolantem haberet. Tandem ad oratoriam S. Martini pervenerunt : quo ingressi, sancti viri corpus in medio h ecclesiæ ante sanctam Crucem deposuerunt. Providentes ergo post hæc, ne forte corpus aliqua tabesceret corruptione, cum ad loculum secretius accederent, pro hac eadem re solutis quadam ex parte his quibus innexus erat l tergoribus ; non solum incorruptum eum invenerunt, sed iusuper fragrantem thureis odoribus. Res tam magna pro nihilo habita est : quia multis ejus ignoratis virtutibus, putabant odorem illum thuris esse, quod accendebatur humanus.

79 Igitur die undecimo m, postquam ad omnia oratoria eum circumduxerunt ; post sacrificia solennis oblationis, et supplicationes ecclesiasticæ intercessionis, tandem deportaverunt in locum depositionis.

xi Junii

xxvii

i
feria 6,

E
qua arbor arida
aquam daret
salubrem
perrexit :

xxviii
Moguntiam
defertur ad
sepulturam,

non solum
Christianis,
sed et Judæis
lumentatus ;

F
deponitur
in S. Martini.

h

i
et suavolens
invenitur :

m

A tionis. Horret nunc mihi mens, tabescit cor, deficiunt verba, lamenta populi explanare debentia. Quam livida eorum facies! quam sanguineae acies! quam incompti crines! quam incompressae vestes! Taceo defendenda, supprimo gemitus; ad laetiora veniam, ut quid tum ibi fecerit divina benignitas proferam. Multis igitur populi fletibus immolatis, quos illi peperit miseratio, quae cum illo ex matris egressa est utero; cum in oratorio S. Martini ante Crucem sepulcro eum imposuere; tales odores, qui facile cuncta vincerent aromata, persensere; ut in tanta suavitate daretur intelligi, odorem illum fluxisse ex paradisi amoenitate. Requievit igitur anno aetatis suae plusquam septuagesimo; nequaquam illum expertus laborem, de quo Psalmista dicit, Si autem in potentatibus octoginta anni, et amplius eorum labor et dolor: sed in senectute bona et vita jocunda, deponens temporalem, sine dilatione invenit laetitiam aeternalem; anno Episcopatus ter septeno *n*, numero mysterii pleno; nunc autem clarescit signis et virtutibus, quae per illum operantur divinitus.

xxx 80 Pauca de Bardone diximus, si verba nostra cum factis ejus conferre cupimus; sed quis verbis comparabit Bardone? Ergo non tantum nostra praevalent infirmitas, quantum ipsius meretur dignitas: ideoque nostrae concedet devotioni, quod minus congrua suo diximus honori. Illic est Bardo, quem auris audiens beatificabat, et oculus videns testimonium reddebat sibi, eo quod liberasset pauperem vociferantem, et pupillum cujus non erat adjutor. Benedictio perituri super eum veniebat, et cor viduae consolatus est. Justitia indutus est, et vestivit se, sicut vestimento et diademate, judicio suo. Oculus fuit caeco, et pes claudus. Pater erat pauperum, et causam quam nesciebat diligentissime investigabat. Conterebat molas iniqui, et de dentibus illius aufererat praedam. Radix ejus aperta est secus aquas, et ros morabitur in mensione ejus. Gloria ejus semper innovabitur, et arcus ejus in manu ejus semper instaurabitur. Qui eum audiebant, expectabant sententiam ejus, et intenti tacebant ad consilium ejus: verbis ejus addere nihil audebant, et super illos stillabat eloquium ejus: expectabant eum sicut pluviam, et os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum. Si voluisset ire ad eos, sedebat primus; cumque sederet quasi Rex circumstante exercitu, erat tamen mœrentium consolator. Flebat super eum qui afflicti erant, et compatiebatur anima ejus pauperi. Non contempsit subire judicium cum subjectis, non negavit quod volebant pauperibus, et oculos viduae expectare non fecit. Non comedit bucellam suam solus, sed semper comedit pupillus ex ea. Non despexit praetereuntem, eo quod non haberet indumentum: sed benedixerunt sibi latera pauperum, et de vestimentis ejus calefacti sunt. Quis loquitur hæc? Numquid ego? Non; sed totus mundus. Loquitur terra, loquitur cælum, loquitur Deus in multis quae per eum operatur mirabilibus. Ergo non recedet memoria ejus, et nomen ejus requiratur a generatione in generationem.

ANNOTATA D. P.

a Anno 1052 Pascha 19 Aprilis, Pentecoste cele-

bratum est 7 Junii: et sic verificatur quod eodem mense obiisse Bardone scripsit Lambertus Schafnaburgensis; non pro eo quem ipse ponit an. 1051, quando Pascha 31 Martii, Pentecoste actum est 19 Maji.

b Hinc intelligitur duos adhuc libros desiderari, quorum secundus verosimiliter fuerit de miraculis post mortem.

c Id est, per Octavam eorundem: nam supra num. 24 dicitur consecratus post Festivitate.

d Anno scilicet 1032, post acceptum a Joanne XIX Romano Pontifice Pallium, spiritualis potestatis signum; acceperit Investituram temporalem ab Imperatore, per Anunti et Buoni traditionem; neque enim id factum esse potuit an. 1031, cum solum nominatus fuerit ad Archiepiscopatum in Vigilia Apostolorum, adroque post Pentecostem, tunc celebratam 30 Maji: anno autem 1032 celebratum est Pascha 2 Aprilis, Pentecoste 21 Maji.

e Conradus Imperatori, defuncto 4 Junii 1039, successerat ejus filius Henricus.

f Hodie Dornhageu, leuca una Germanica distat Paderborna Moguntiam versus.

g Egbertus, qui et Eppo, Abbas ab an. 1048 ad 58.

h Factus videtur postea Abbas S. Albani. Ad quem Goswinus scripsit alterum Prologum ad Vitam S. Albani, ut docet Serarius in Moguntiacis pag. 170; in priori autem Prologo, ad Sigfridum Archiepiscopum, pag. 734: Bardo, inquit Bardonis nostri magni, tam propinquus genere, quam non dissimilis sanctitate et nomine. Scribebantur autem hæc circa annum 1072.

i Haec feriam vi recte componi cum in Idus supra indicato, id est xi Junii, non cum iv Idus, id est x Junii, conatus fui suadere in Comm. Præv. num. 30, quia alius debuisset Bardo obiisse vel anno 1048 vel 1054, quorum neutrum convenit cum anno Ordinationis 1031 vel potius 1032.

k Ecclesiam Metropolitanam a Bardone dedicatam in honore S. Martini, dicit Trithemius; indeque sic captam nuncupari, asserit Serarius pag. 734.

l Tergora intelligo, corium, cui insutus sarcophagus erat.

m Undecimus dies ab obitu esset 22 Junii.

n Qui 2 Julii ordinatus fuit et obiit 11 Junii, annum 21 Episcopatus pene totum expleverit; quo tamen non obstante maluerunt aliqui annos 20 rotundo numero scribere, quod Marianum Scotum et Lambertum Schafnaburgensem deceperit. Hic quoque cum ait, quod, Imperatore Pentecosten celebrante, Bardo Archiepiscopus ad Missam habito sermone, obitum suum instare prædicens, orationi fidelium se commendavit, et eodem mense decessit, intelligendus est de mense naturali; nam neque annus 1053, quo ego; neque 1051, quo ipse mortuum Sanctum statuit, Pentecosten usque in Junium distulit, sed eam hic celebravit 19 Maji, iste 30: annus autem intermedius 1052, festum illud quidem habuit 7 Junii, sed ita cogemur mortem differre saltem ad 19 Junii, vel amplius, quod a communi sententia, de aliquo ante Idus Junias die, nimis recederet.

Desiderantur.

Liber 2 de Miraculis S. Bardonis

Liber 3 de Libris ab eo scriptis.

D
A CLERICO
MOG. EX MS.

E

F

DE SANCTA MARGARITA

SCOTIÆ REGINA

EDIMBURGI CIVITATE REGIA

D. F

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. De ejus cultu veteri ac novo, Vita ad filiam Mathildem Angliæ Reginam scripta a Theodorico Confessario; an etiam a Turgoto S. Andreæ Episcopo? Quid ab Aelredo Abbate?

ANNO MXIII.

Festum
Translationis pridem
institutum
an. 1251,

B

prægressa
Canoniza-
tione,

approbavit
Clemens X,

C

Innocen-
tius XI in
8 Julii
translulit,

NOV. 15

Margaritæ, Scotorum sanctissimæ Reginæ, cultum, statim fore ab ejus morte, amplexi reverendi subditi, ipsam invocando in suis necessitatibus, continuant soli diu; nulla alia Ecclesia ipsam in Fastos suos referente: credo, quia cultus iste, toto anno vagus, nulli adstringebatur diei certæ; donec sub Innocentio Papa IV, solennis Canonizationis honorem consecuta est, et ea primæ sepulture loco sublata ossa, transpositaque in pretiosam capsam, et ad altare translata sunt die XIX Junii; ad quem diem Historia prædictæ Translationis, sed (quod dolemus) initio tenuis dumtaxat conservata, reperta fuit a Roswido nostro in Membrano MS. S. Salvatoris Ultrajectini; sufficiens tamen, ut de prægressa Canonizatione securi simus. Accedit Breviarium Aberdonense in Scotia vetustissimæ impressionis, ex cujus parte æstivali habetur Translatio Reliquiarum S. Margaritæ Scotiæ Reginæ Fermeloduni, sub Rege Alexandro III. anno 1251, Junii decimo nono, cum hac propria oratione, Deus, qui Translationem B. Margaritæ Reginæ pia recolimus mente, præclaris potentie tue miraculis illustratam, concede propitius, ipsius meritis et intercessione a labore ad requiem, ab exilio ad patriam nos transferri colestem.

2 Hic dies cur vel quando primum mutatus sit in diem X ejusdem mensis, necdum comperi. Hunc, præstantibus Capgravo et Surio, ac deinde Molano, Romana probavit Ecclesia; quando ad pias preces Catholicorum Scotiæ, S. P. N. Clementi X porrectas, et per eundem ad Sacram Rituum Congregationem remissas, eadem Sacra Congregatio benigne inclinata, censuit posse concedi, ut in posterum recitari possit Officium S. Margaritæ Reginæ Scotiæ, Semiduplex ad libitum, de Communi nec Virginis nec Martyris, die X Junii ejusdem festo, ab omnibus Christi fidelibus utriusque sexus, tum secularibus tum regularibus, qui ad Horas Canonicas tenentur in Ecclesia universali, si Sanctissimo placuerit, die II Decembris, MDCLXXIII. Et facta de prædictis relatione, Sanctitas sua benigne annuendo, sensum ejusdem sacræ Congregationis approbavit et confirmavit, die XX Decembris ejusdem: sicut etiam eadem auctoritate tunc fuit in Scotiæ Patronam accepta, ut habent Lectiones a successore approbatæ. Successor iste fuit Innocentius XI; qui similiter annuit die IX Februarii MDCLXXVIII, ratumque habuit, ejusdem sacræ Congregationis Decretum, quo XXII Januarii censuerat, festum istud cum Officio et Missa Semiduplici ad libitum, ex concessione Apostolica hactenus celebratum die X Junii, imposterum transferendum et celebrandum esse singulis annis, die VIII Julii iustis de causis. Quæ ille causæ fuerint, non libet divinare; cessare eas, declaravit nuperum anni MDXCIII Decretum, quo die IV Martii S. D. N. Innocentius XII annuisse dicitur, ut Officium una cum festo repo-

neretur ad priorem diem X Junii; remisso Sacrorum Rituum Congregationi libello, in quo Rex et Regina Magnæ Britanniæ, exponentes Principem Walliæ die X Junii ortum habuisse, supplicabant Sanctitati suæ, nedum pro repositione festi ad dictam diem X Junii, alias ad VIII Julii translati; verum etiam ut Officium, hactenus in universali Ecclesia ad libitum celebratum, in posterum (prout alias die XV Septembris MDXCI concessum fuerat) de præcepto; sub eodem tamen ritu Semiduplici, recitari benignissime concederet.

3 Sanctitatem Margaritæ miris passim laudibus extollunt Angli Scotique scriptores, quotquot ab ejus ætate ad nostra usque tempora regnorum istorum historiæ tractaverunt, veteres et novi, etiam heterodori: sed nemo, ejus quidem scripta habeantur, luculentius quam Auctor Vitæ, a nobis ex membrano Codice Vercellensis in Hannonia monasterii, nunc nostro, dandæ, eandem jussus scribere a Regina Anglorum Mathilde, ipsius Sanctæ sancta filia, Henrico I nupta; quam Dorobernensis Archiepiscopus Anselmus, die Dominica festivitatis S. Martini Reginam consecravit et coronavit an. MC, uti in Gestis Regum Anglorum scribit Simeon Dunelmensis, seculo XII. Auctor se nominat Theodoricum, servorum S. Cuthberti servum, eoque se indicat Monachum Dunelmensem, familiarissimum tamen sanctæ Reginæ; qui et ipsi a Confessionibus diu fuerit, ut indicat num. 12, et totius vitæ rationem acceperit ex ore, non multo post ut prædiceret morturæ num. 27; et num. 28 narrat ejus obitum, sicut ab ejus Presbytero dedit, quem ipsa propter ejus simplicitatem, innocentiam, castitatem præ ceteris familiaribus dilexerat, qui Reginæ in extremis Vitæ inseparabiliter aderat, et egredientem de corpore animam... precibus Christo commendaverat; atque post mortem Reginæ, pro ipsius anima perpetuo se Christi servitio tradidit; et ad sepulcrum incorrupti corporis sanctissimi Patris Cuthberti suscipiens habitum Monachi, seipsum pro ea hostiam obtulit; cum sæpius inde a me quæritur, inquit Theodoricus, ita referre cum lacrymis solitus.

4 Hæc ideo pluribus deducere oportuit, quo appareat, fieri non posse, ut ultimum istud obsequium, quod fuit Presbyteri, familiaris quidem, sed adhuc juvenis, impenderit Margaritæ Turgotus, secundus Prior Dunelmensis, et postea Archiepiscopus S. Andreæ in Scotia. Deinde, non solam nominis diversitatem obstare, quo minus idem Turgotus fuerit Vitæ hic dandæ scriptor: licet eundem crediderit Joannes Tinnimuthensis in novo Legenda Sanctorum Angliæ, edita a Joanne Capgravo; dum id quod Theodoricus de se narrat num. 27, in prima persona loquens; mutatis leviter verbis, hoc compendio reddit: Vocato demum Confessore suo Turgoto vitam suam replicare cepit... cumque de necessariis sermonem finisset; Vale, inquit:

Innocentius
XII præcepit
priori diei
restitui.

E

Vita, jussu
Filix, Hen-
rico I An-
glia Regi
nupta, scri-
pta a Theo-
dorio Du-
nelmensi,

Sanctæ Con-
fessario;

F

quod de
Turgoto
Priore Du-
nelm. acci-
piunt aliqui:

A inquit : ego post hæc in hac vita diu non subsistam : tu vero post me [non] parvo tempore vives. Duo sunt quæ a te postulo : unum, ut quamdiu vixeris animæ meæ in Missis et orationibus memineris ; aliud, ut filiorum meorum ac filiarum mearum curam impendas.

alii faciunt
hunc Aucto-
rem Vitæ ul-
terius, ab eo
jam Episcopo
vernacule
editæ;

5 *Hector Boethius Deidonanus*, qui *Scotorum Historiam* libris XIX scripsit an. MDXXVI lib. 12, Turgotum laudat, ut virum sanctissimum doctissimumque : cumque narrasset, quomodo is Prior Dunelmæ, cum *Wilhelmo Dunelmensi* et *Malcolmo Rege Scotiæ*, diruto veteri templo, novi fundamenta jecit (quod an. MXCIII factum, in Idus Augusti, Feria V scribit *Simeon Dunelmensis*) de ipso Turgoto addit, quod post aliquantum temporis, puta, post annos XIV, factus S. *Andræ* Episcopus, *Vitam D. Margaritæ* et *Malcolmi Regis* conscripsit, vernacula quidem lingua, sed non minori elegantia quam pietate veritateque : ut qui illis familiarissimus, dum viverent, fuit, optimusque testis utrique virtutum suarum extiterit : et paulo post : Quanta vero in Deum pietate, quamque sancte cum hominibus *Malcolmus* et uxor ejus conversati, quanta etiam industria mores hominum emendare conati sunt ; facile intelliget, qui librum Turgoti de vita *Malcolmi* ac *D. Margaritæ* legere curaverit. Hæc, quam damus, utriusque diu quidem posset : gesta secularia prætermittens, virtutes autem fere æqualiter terens : oportet tamen, ut præter hanc, Latine scriptam a *Theodorico*, missamque in Angliam, cum adhuc Prior Turgotus esset, alia prolixior a Turgoto jam Episcopo vernacule fuerit compilata, quæ in Scotia permauserit, *Boethii* ætute passim nota, et nunc frustra desideretur.

6 Nentri obstat quod *Dunelmensis Episcopus*, Anglici, non *Scotici* juris esset ; communis enim utriusque gentis erga S. *Cuthbertum*, velut communem Patronum, devotio ; diocesim illam faciebat utriusque communem æstimari ; *Scotis*, conterminæ sibi *Northumbriæ* bonam partem totamque *Cumbriam*, *Dunelmæ* conterminam, obtinentibus. Hinc autem facile intelligitur, quomodo accipere inde *Regina* potuerit *Confessarium* ; et ipse Turgotus, officii causa sæpe obligatus etiam ad *Scotorum Regiam* excurrere, potuerit in magnam *Regum* istorum familiaritatem venire, nonnumquam etiam adhiberi ad *Confessionem*. Quia autem tunc temporis usitatissimum erat, in scribendis epistolis, sola initiali nominali littera uti, quæ in casu erat T ; indeque sæpius contigit alterari nomina, ab iis qui ad longum extendere ea postmodum præsumpserant ; potuit etiam in *Prologo Vitæ*, pro *Theodorico*, obrepisse Turgotus, et contra.

uterque potuit
Reginæ fami-
liaris fuisse,

C

et nomina
facile alterari ;

7 Non potuit tamen convenisse Turgoto, tunc Priori, ac postea Archiepiscopo, ut eo veluti ordinario Confessario, et quidem ab initio sui cum *Malcolmo* matrimonio, ac tempore longiori, usa fuerit *Sancta* ; non ante annum MLXX viro nupta. Nec enim solum de se scribit Auctor *Vitæ* num. 17, quod *Regina* secum familiarissime loqui suæque secreta pandere dignabatur : sed etiam, ut num. 12 præmiserat, solebat ipsum arguere, quod rarius et tepidius quam vellet, indicaret, quidquid in ejus vel verbo vel facto reprehendendum pervideret. De Turgoto autem constat ex vitæ ejus compendio apud *Simeonem* præfatum, quod intra primos annos *Wilhelmi Conquestoris*, puta circa annum MLXX, adhuc secularis Clericus et satis bene litteratus, ex illius elapsus custodia, qua pro *Lincolniensi Comitatu* obses tenebatur, ad *Olanum Norvegiæ* regem delatus est ; indeque, cum multa quam ibi docendo acquisierat pecunia, regressus, et ea amissa *Dunelmum* delatus, receptusque fuit in *Monachum* circa MLXXXIV, quatuordecim annis post nuptias *Regis* ; quodque anno MLXXXVII factus sit Prior : et eo in mu-

non tamen
omnia optari
Turgoto, quæ
de se scribit
auctor Vitæ,

nere ita se probavit *Episcopo Wilhelmo*, ut, necdum expletis in monasterio annis decem, ipsum ante totius Episcopatus populos producens, vices suas etiam super ipsos ei injunxerit, ut scilicet per *Archidiaconatus* officium, Christianitatis curam per totum ageret Episcopatum : quemadmodum ipsemet Turgotus scribit, in *Historia Dunelmensis ecclesiæ*, quam ejus, non *Simeonis* esse, licet sub hujus nomine impressa habeatur, *Henschenius* sagaciter animadvertit, ad XX Martii acturus de *Translationibus S. Cuthberti*.

8 Cum *Vita Latina* scribebatur, jam juxta *Reginæ prædicationem*, num. 27 notatam, anni ab ejus morte aliquam multi effluxerant Auctori ; et ejus, inquit, sobolem in dignitatem honoris sublimatam aspicio ; quod non solum de filia *Mathilde Anglorum Regina* intelligendum videtur ; sed etiam de *Edgardo* filiorum tertio, qui post patrem, et *Duncanum* fratrem suum *Nothum*, regnum *Scotiæ* adeptus est, anno MCIII, et tenuit usque ad annum MCIX ; quando defuncto successit *Alexander*, sorori *Mathildi*, anno MCXXVIII defunctæ, trivium superiecturus. De priori tamen, potiusquam de posteriori putem agere *Theodoricum* ; quia num. 30 narrat, quomodo patris ac fratris mortem matri nuntiatum venerit filius ejus, qui post patrem regni gubernacula, jam nunc in presenti tenet, rediens de exercitu : nihil autem dicit de *Regis* corpore, *Tinnemutho* *Edimburgum* relato, quod tamen ab *Alexandro* regia pompa curatum scribit *Boethius*. De tempore ejus *Vitæ*, quam Turgotus scripsisset, fieri conjectura debet, ex Episcopatu quem suscepit anno MCXVI, defunctus MCXXV. Hanc ego *Vitam*, ut posterius scriptam, ac forte post *regiorum* corporum *Tinnemutho* translationem, eo magis optarem inveniri, quod sperem ibi reperienda aliqua etiam defunctæ miracula, quæ cultum promoverint, titulumque sanctitatis firmaverint : magna enim conjectura ducor, *Alexandri Regis* jussu collectam, ad *Scotorum* devotionem erga optime meritum magis extimulandum.

D
AUCTORE D. P.
e contraria
i. s. u. Turgoti
Actis

Prior Vita
sub Edgardo

F
altera sub
Alexandro
R. scripta
videtur

9 *Laurentius Sarius*, qui in priori anni 1571 editione *Margaritam* ignoraverat : in secundæ anni 1579 inseruit nescio per quem acceptam *Vitam*, sub nomine incerti Auctoris, præfatus, quod eam S. *Adelredus Abbas* primo conscripsit. Fuit hic *Abbas Rievallensis*, Ord. *Cisterciensis* in agro *Eboracensi* ; ejus, ut anno MCLXVI defuncti, *Vitam* ex *Capgrave* habes ad XII Januarii nostri. Opera ejus *Joannes Balens* Cent. 2 Cap. 99 ex eoque *Joannes Pitsens* recenseantes, *Ealredum* nominant. In his notatur, *Vita Margaritæ* *Reginæ* lib. 1 : sed eam sibi non esse visum umbo testantur, cum omittant, quæ alibi addunt, prima illius verba. Inter scriptores vera decem postea editos ad nosque perlatos, quartus est *Ethelredus*, atque inter alia ejus ibi scripta *Epistola* ad illustrem Ducem II, id est *Henricum*, postea *Anglorum Regem*, *Sanctæ* ex filia *Mathilde* nepotem ; cui *Epistola*, anno MCXLIV scriptæ, in volumine prædicto ponitur titulus, *Genealogia Regum Anglorum*. Hic, eam verbatim eadem reperiam, quæ ad *Theodorici* contextum adduntur apud *Capgrave* de *Regina Mathilde*, veluti accepta ex ore *Davidis*, *Regis* ac fratrum natu minimi et testis oculati ; vehementer suspicor, nihil de *Sancta* scripsisse illum, nisi quæ in prædicta *Genealogia* leguntur. Si tamen aliquid amplius scripsit, etiam hoc vehementer optatur. Denique non omittendus hic noster P. *Guilielmus Aloisius Leshens*, qui eleganti Italico stylo an. 1675 Romæ vulgavit *Vitam S. Margaritæ*, unde sub finem addenda hic erunt aliqua.

Aliquid etiam
Adelredus Ab-
bas scripsit ;
ex quo, et ex
1 Vita hausta
Epitome apud
Capgrave
et Sarium.

F

A

AUCTOR D. P.

§. II De anno ac die mortis, ex veterum potius quam recentiorum sententia definien-
dis.

Constat terti-
post Regis
eodem die
obitasse San-
ctam:

Annum et diem mortis, neque Theodorici nec Aelredus notaverunt: solum ex illis habemus, tertio die post casum cum filio in Northumbria Regem, obiisse Reginam. Sed quod isti prætermiserunt indicare, habemus ex indubitabili testimonio Simeonis Monachi et Præcentoris Dunelmensis, qui Historiam de gestis Regum Anglorum perduxit a morte Bedæ usque ad obitum Henrici primi; hic vero S. Margaritæ filiam, non minus sanctam, Mathildem, uxorem habuit, defunctus anno MCCCXXV. Ibi ille, ad annum MCCCIII, gesta inter Willielmum Juniorem Angliæ Regem et Malcolmum Scotiæ, prolixè satis scribens, ultimum eos convenisse aut Glowornæ, sed mutuo non vidisse, die festivitatis S. Bartholomæi, id est XXIV Augusti: cumque impacati ad invicem discessissent, exercitumque quantum potuit collegisset Malcolmus, ultimam de-
ductorus desolationem. Northumbriam invasit: sed juxta flumen Alne cum primogenito suo Eadwardo perimitur, die festivitatis S. Briceii, id est XIII Novembris.

Istum vero
casum 1093
13 Novem.

dicunt cor-
vi duo.

et annum
1097 refutant.

11 Joannes Brompton ejusdem Ordinis et provin-
ciæ, Abbas Jorvallensis, in Chronico quod ab anno DLXXXVIII ad MCXCVIII dedit, eadem refert ad annum Willielmi prædicti sextum (regnum autem is assumpserat anno MCCCXVIII, V Kal. Octobris) cum-
que dixisset quomodo impacatus Malcolmus abscessit, addit; quomodo mox cum regnum Scotorum in-
gressus esset, immensum exercitum congregavit, et irrumpens cum primogenito suo Edwardo, par-
tes Boreales Angliæ hostiliter invasit, et eas usque Alewyk prædavit, et incendio devastavit: ubi a Roberto Moulta Consule Northumbriæ, et a propinquo suo Morello Milite strenuissimo, et aliis mi-
litibus provincie istius, die S. Briceii cum Edwardo filio suo occisas est. Sub quibus testimoniis facile continentur recentiorum Boethii et Leslie auctoritas, istis non visis, annum MCCCVII cladi adscribentium: et Camerarii annum MCCCII notantis. Ex prænominatorum vero auctorum sententia de anno mortis, definiiri etiam potest annus Translationis: hæc enim ex Breviario Aberdonensi infra num. 49, dicitur facta de tumba lapidea, ubi S. Margaritæ ossa per annos centum sexaginta septem requieverant. Quos si addas annis MCCCIII, habebis annum MCCLX.

C

Obiit ergo
Regina 16
Novemb.

quo illam
retulit Mola-
nus;

sed Regem
male 15 Octo-
bris.

12 Uterque Auctor oddit de Regino; prior, quod post tres dies occisionis Regis soluta carnis vinculis est; alter, quod vitam hujus seculi post triduum feliciter terminavit. Quibus prævit Vitæ scriptor Theodoricus, licet ab illis non visus; narrans, quomodo quarta ante obitum suum die, cum Rex in expeditione esset... tristior solito effecta, sibi assidentibus dixit: Forte hodie tantum mali regnis Scotorum accidit, quantum multis retro temporibus non provenit. Ipso autem die, quo filiorum alter a clade regrediens eam nuntiavit, ad Christum migravit; ut pluribus eadem Vita narrat. Recte igitur Joannes Molanus, in recentioribus suis ad Usuardi Martyrologium Additionibus primæ editionis, factæ Lovanii anno 1558, ad XVI Novembris scripsit, in Scotia S. Margaritæ Reginæ, cujus Vitam Turgotus scripsit; sed non recte, Hectorem secutus ad XV Octobris posuit, In Scotia S. Malcolm I Regis, qui ex Hungaria conjugem habuit B. Margaritam, et sanctitate clarus in Domino quievit, anno MCCCVII. Sed hæc omnia in posterioribus editionibus, Lovaniensi anni 1573, et Antuerpiensi anni 1583 prudenter expungenda curavit idem Joannes Molanus: nec enim ille I, sed III Malcolmus fuit: et si aliquando u Scotis fuit honora-

tus ut Sanctus, propter miraculum in translatione uxoris factum anno MCCLX, id suadere debuisset, ut hoc x Junii simul uterque proponeretur. Non etiam clades occidit Idibus Octobris anno supra millesimum septimo et nonagesimo, ut Boethius nescio unde accepit; multo minus quarto Idus Junii, ut apud Capgrovium, et ex eo apud Surius legitur.

13 Cum autem turbatis per Regis ac Reginæ mortem rebus, exclusi a successione filii essent, et patrum eorum evectus ad thronum, ac mox eorumdem frater nothus; perfunctorie satis curatum Margaritæ funus est; neque singularis ullus illi habitus honor, nullis initio miraculis illustratæ; uti præsumere facit præcatorum omnium Auctorum de miraculis silentium. Nemo eorum etiam Sanctam vocat, sed Venerandæ memoriæ Theodoricus, ut mirum non sit, distinctam notitiam diei mortualis in populo perditam, novæ ac majori alicui solennitati prorsus cessisse, quæ fuerit Acta die XIX Junii, ac deinde retracta ad x Junii.

Unde illa diei
mortualis ob-
securitas,

præ die trans-
lationis ?

14 Id quod considerans Molanus in duabus posterioribus editionibus, prælucente sibi in secunda editione Surio, sic scripsit minutioni Romano charactere, velut de Sancta eatenus necdum in ullo Martyrologio a se inventa, sed aliunde cognita: In Scotia S. Margaritæ Reginæ: et Annotatione 4 addidit; De Margarita, Surius, et qui notantur a nobis 16 Novembris; ubi non solus Turgotus, uti in prima editione, sed prius allegatur Historia S. Ealredi Abbatis Rhievallensis, et additur (ex Balæo verosimiliter) Scripsit Ealredus Vitam D. Eduardi Regis et Confessoris, Vitam Davidis Regis Scotiæ, Vitam sanctæ Margaritæ Reginæ Scotiæ. De Malcolm autem, quem antea male retulerat ad XV Octobris, quemque jam intelligebat XIII Novembris obiisse, nihil hoc die posuit. Hoc animadvertentes Romani Martyrologii recognitores sub Gregorio XIII, judicarunt sibi quoque omit-
tendum Malcolmum, sed pro Margarita retinendum diem x Junii, non tamen tamquam diem mortis: et ideo, absque mentione Natalis vel Depositionis, alias solitæ indicari, simpliciter legi jusserunt: In Scotia S. Margaritæ Reginæ, amore in pauperes et voluntaria paupertate celebris. Quomodo autem hujus et Regis Malcolm corpora, elevata fuerint, eorumque feretra publicæ venerationi conjunctione exposita, ac denique in Hispaniam ad Escuriacense Sanctuarium curante Philippo II translata, videbimus in Appendice 2 ad Vitam.

Molanus po-
stea Malcolm-
um omisit.
E

Margarita
Milio Rom.
in scripta;

utriusque
ossa pariter
elevata.

PROPYLÆUM AD VITAM

F

Ex Genealogia Regum Aelredi Abbatis Rievallensis, et aliis.

§. I. Regiæ familiæ historia, a morte R. Edgari, qui fuit abavus S. Margaritæ, usque ad hujus cum Malcolm Scotiæ Rege matrimonium.

Translato ad cœlestia regna rege Ædgaro a, in regno terreno filius ejus Edwardus successit, qui injuste ab impiis interfectus, tum ob vitæ sanctimoniam, tum ob mortis acerbitatem, Sancti b nomen et meritum, Deo donante promeruit. Cui frater ejus Ethelredus successit. et missis in Normanniam nuntiis Emmam, filiam Ricardi Ducis, sibi in uxorem dari petiit et accepit; cum jam de filia Torethi, nobilissimi Comitissæ, filium suscepisset Edmundum. Ex Emma deinde duos habuit filios, Edwardum et Alfredum. . . . cum autem laboriosissime, sed strenuissime regnasset triginta et septem annis c Landonii obiit, Edmundum filium suum, laboris et regni relinquens heredem: de cujus mirabili fortitudine quidquid dicetur minus esset,

a
Ethelredus
succedens
fratri S. Edu-
ardo M.
b
Edmundum et
Edwardum gi-
gnit.
c

A esset, unde ob invincibile robur corporis Yrensyde
d id est Ferrei lateris, nomen accepit. Narrantur,
Edmundus, *Ferrei lateris dictus,*
deinde hujus cum Knuth sive Canuto Dano prælia, ac
demum utriusque duellum, subita conventionē de parti-
tendo regno diremptum. Sequitur mors Edmundo
proditorie illata anno **MXVI**: quam ulciscens Knuth
poterat laudem summam meruisse, sed hanc corruptit,
volens tam fratres Edmundi, qui in Normannia exu-
labant, quam filios ejus puerulos, Edmundum et
Edwardum, spe regni penitus privare. Narratur
etiam quomodo convocati Proceres, prævaticantes fidem
et justitiam; Knutho regnum detulerint, quasi Ed-
mundus eum liberorum suorum tutorem constituerit,
mentis in suum ipsorum caput. Cum enim monarchiam
insulæ faventibus illis Knuth obtinuisset; omnes
qui primi in illo fuere consilio exterminavit, et
quotquot de semine regio superstites reperit vel
regno pepulit vel occidit.

2 At puerulos filios Edmundi ferire metuens, ad Regem e Suavorum eos interficiendos transmisit, Rex vero Suavorum, nobilium puerorum miseratus ærumnam, ad Hungarorum Regem f eos destinavit nutriendos: quos ipse benigne excepit, benignius fovit, benignissime sibi in filios adoptavit. Porro B Edmundo filiam suam dedit uxorem; Edwardo, filiam germani * sui g Henrici Imperatoris in matrimonium iunxit. Sed paulo post Edmundus de temporalibus ad æterna transfertur; Edwardus sospitate et prosperitate fruitur. Interea mortuo Knuth h et filiis ejus qui regnaverant post eum; Edwardus, frater Edmundi, filius Ethelredi, qui in Normannia i exulabat.... veniens in Angliam, ab universo Clero et Populo cum maxima exultatione suscipitur, et Wintoniæ die sancto k Paschæ.... consecratur.... Qui cum pacem tam a suis quam ab extraneis obtinuisset, dirigit nuntios l ad Romanum Imperatorem, rogans ut nepotem suum, scilicet filium fratris sui Edmundi Ferrei-lateris, debiti sibi regni futurum heredem, mittere dignaretur. Imperator autem, Regis nuntios gratanter excipiens, non parvo tempore summo cum honore detinuit.

3 Tandem paratis uavibus, et omnibus quæ navi-
gaturis necessaria videbantur allatis, Edwardum
cum uxore sua Agathia, germani sui filia, liberisque
ejus, Edgardo Edeling *m*, Margarita atque Christina,
cum magna gloria et divitiis, sicut Rex petierat, ad
Angliam mittit. Qui prospero cursu in Angliam veni-
ens, tam Regem quam Populum suo lætificavit
adventu : sed post paucos dies vita discedens, gan-
dium in luctum, risum mutavit in lacrymas. Nec
multo post ipse Rex.... exactis in regno viginti
tribus annis, et mensibus sex, et viginti septem
diebus, in Vigilia Epiphaniæ (*anno MLXVI*) felici
morte vitam laudabilem terminavit, totamque insu-
lam lacrymis et dolore implevit. Quo tumultato....
quidam Edgarum Edeling. cui regnum hereditario
jure debebatur, Regem constituere moluntur. Sed
quia puer *n* tanto honore minus dignus videbatur,
Haroldus *o* Comes de genere proditorum, cujus erat
et mens astutior, et crumena fecundior, et miles
copiosior, sinistro omine regnum obtinuit : *qui, sicut*
Hector Boethius scribit, Edgarum et matrem soro-
resque ejus, quocumque libebat libere errare Lon-
dini, ubi agebant, permittens ; ac veluti fortunam
contempsisset, innoxium eum in regno suo reliquit,
qui verus erat regni heres. Veruntamen Agathia,
filio suo metuens, in suum eum recipiebat diverso-
rium, diligentissimeque observabat.

4 Narrat deinde idem scriptor, quomodo Haroldus, animi causa in Flandriam excursurus, prae-
ter opinionem coactus fuerit in Normanniam appellere; simu-
lansque se venisse affinitatis ac pacis causa, filium Wil-

helmi Ducis impetraverit uxorem; sed reversus in Angliam, patri remisit cum contumelia; quæ causa Wilhelmo fuit arma expediendi. Sed in tali narratione prævertitur itineris illius tempus et causa: uti intelligitur ex Radulfo de Diceto, distinctius omnia prosecuto, quibus hic nolo immorari: numquam etiam Normanni filiam Alam uxorem accepit, solum accepturum se spoponderat, alia insuper multa pollicitus quorum nihil servavit. Aelredus istis omnia postpositis, solum ait, quod Audiens Willielmus Dux Normannorum, nullum de regio semine, sed Haroldum, consobrinum sui Edwardi regnum invasisse, quod ei et jure consanguinitatis, et antiquæ inter ipsum et Edwardum conventionis, sed et ipsius Haroldi cum sacramento p sponsonis, justius debebatur; contracto a partibus transmarinis innumerabili exercitu, in Angliam venit, et Dei judicio ipsum Haroldum regno simul et vita privavit (xiv Octobris ejusdem quo regnare ceperat anni) et in Natali Domini Regem se coronari fecit. Cernens autem Edgarus Edeling, res Anglorum undique perturbari; ascensa navi, cum matre et sororibus, reverti in patriam qua natus est conabatur: sed orta in mari tempestate, in Scotia applicare compellitur. Hac occasione actum est, ut Margarita Regis Malcolmi nuptiis traderetur: cujus mortem pretiosam liber inde editus satis insinuat: soror ejus Christina in Christi sponsam benedicitur. Huc tenus Aelredus, a cujus etiam calamo habemus vitam S. Edwardi, Regis præfati et Confessoris. Aelredo coævus fuit Simeon Monachus et Præcentor Dunelmensis, qui suam un-

5 *Hic, de adventu S. Margaritæ in Scotiam, ita scribit ad annum MLXVIII. Post hæc, adulta scilicet jam ætate, quique Northumbranae gentis nobiliores, Regis Willielmi austeritatem devitantes, assumptis secum Eadgaro Clitone, et matre sua Agatha, duabusque sororibus Margareta et Christina, navigio Scotiam adierunt, ibidemque Regis Scottorum Malcolmni pace hiemem transegerunt. Quid autem porro sequenti anno? Credibile est, semel iterumque resumptam navigationem irritò semper conatu: peculiari autem Dei providentia, nec longius abscedere valentis eam sibi familiam, eamque interim subducuntis periculo, cui fuisset exposita, si in Northumbria (quo illa pridem sese subduerat, ut quam longissimè abessent a facie Haroldi Regis) si, inquam, in Northumbria, deprehendissent illam Scoti populabundi: de quibus Scotis idem Simron ad annum MLXX sic narrat. Per idem tempus infinita Scottorum multitudo, ducente Malcolmno Rege, per Cambrelant (radnetæ, universam Tefedale et ejus finitima loca ultra citraque ferociter devastans populatione: tum depopulata Clevelande.... per terras S. Cuthberti ferociter discurrens, omnes omnibus rebus, nonnullos etiam ipsis privat animabus. Tunc et ecclesiam S. Petri in Weremuthe flamma suorum, ipso inspectante, consumpsit....*

6 Ibi cum circa ripas fluminis equitaret, deque altiori loco suorum crudelia in miseros Anglos facinora prospiciens, tam spectaculo animum et oculos pasceret; nuntiatum est illi Clitonem Eadgarum, suasque sorores regie stirpis puellas decoras, pluresque alios prædivites, de suis sedibus profugos in illum portum applicuisse navibus. Datis ergo dexteris venientes ad se benigne alloquitur,isque cum suis omnibus regni sui habitationem quamdiu vellent cum pace donavit firmissima.... *Peracta autem populatione prædicta, ejus crudelitatem tragice ibidem Simon describit; repleta est, inquit, Scotia servis et ancillis Anglici generis; ita ut etiam usque hodie nulla, non dico villula, sed nec domuncula sine his valeat inveniri; unde amplam exercendam caritatis*

A ritatis preparatam sibi materiam reperit, appellens in
VICTORE D. P. Scotiam Margarita. Nam, ut prosequitur idem Simon.

sed tempesta-
te rejectus in
Scotiam,

7 Reverso Scotiam Malcolmus, Egelwinnus Epi-
scopus Dunelmensem, versus Coloniam incipien-
tem navigare, mox ventus surgens contrarius in
Scotiam repolit; quo etiam Clitonem Edgarum
cum suis (*Agatha matre et sororibus*), prospero idem
ventus pervexit cursu. Cujus Edgari sororem Mar-
garitam Rex Malcolmus, consensu propinquorum
illius, matrimonio sibi junxit; feminam regali pro-
sapia nobilem, sed prudentia et religione multo nobi-
liorem, cujus etiam studio et industria Rex ipse,
deposita morum barbarie, factus est honestior at-
que civilior.... *Hector Borthius utrumque adventum*
Edgari in Scotiam in unum conflans, cetera hunc paulo
distinctius prosequitur, his verbis:

8 Adversis ventorum flatibus aliquamdiu jaectatus
Edgarus, tandem incolumis cum suis in Fortheum
q æstuarium delatus, in eum sinum, qui et hac
nostra memoria D. Margaritæ a sorore ejus dicitur,
classem appulit. Quorum adventus ubi ad Malcolm-
num Regem, qui tum Doufernelini agebat, nun-
tius fuisse: ad eos emisit nuntios, qui genus ac
nationem perquirent, et quid eo loci acturi ve-
nissent. Ceterum ubi regia ortos stirpe accepit,
Anglos natione; laud immemor, quæ nuper ab
Eduardo r acceperat beneficiorum, comitatus flo-
rente nobilium adolescentum turba, navem acces-
sit. Edgarus vero, ubi ad se Regem venire intellex-
isset, quam potuit ornatissime, cum matre et
sororibus, obviam Malcolmus processit: omnesque
humanissime a Rege excepti, in aulam regiam cum
magno omnium adducti sunt applausu. Post aliquot
autem dies Malcolmus, perspecta Margaritæ probi-
tate ac moribus optimis, captus virtutibus virginis,
matrem de nuptiarum contractione compellat. Nec
renuit mater: quippe quæ sciebat, se nunquam
parem illi in orbe terrarum filiae suæ maritum, vel
viribus vel opibus, si ipsum sprevisset, inventuram.
Itaque ingenti nobilitatis totius regni festivitate et
apparatu, post octavas Paschæ s, celebrata sunt
nuptiæ anno Christi sexagesimo septimo (imo septua-
gesimo, supra millesimum; ac sponsa Margarita in
Reginam solenni more coronata.

matre au-
nitate suc-
cevit Margari-
tam et sororem
tradit un.
1070

nequidquam
indignante
Normanno;

et amicos Ed-
gari prescri-
bente,

9 Willielmus Nothus Rex Angliæ, ubi quæ facta
in Scotia erant, audivisset, veritus nequa inde mala
imminerent, cum amicos adhuc Edgari multos An-
glia haberet, ne quid illi per seditionem novi moli-
rentur, omnes prescripsit: quorum ingens in Sco-
tiam numerus ad Malcolmum pervenit.... complura
ad Edgarum vasa, celata magno artificio, partim
aurea, partim argentea, afferentes; Sanctorum quo-
que Reliquias quasdam; inter quas pretiosissima
illa Crux nigra, quam postea Rex David nobilio,
suis inopiensis in Laudonia edificato, donavit, unde
et nomen obtinuit. *Hactenus Borthius. Cum autem*
ea Crux ex Vita num. 29 intelligitur Edinburgi ad-
fuisse cum Regina moriebatur, et filio ejus, Regi Da-
vidi, Carleoli in Cumbria morienti (sicut dicitur hic
infra num. 21) eadem Crux exhibita legatur in Ap-
pendice unum 37, consequens fit, eam non uno semper
loco fuisse, sed Davidem, suæ fortassis mortis præscium,
ipsam catulisse, aut in itineribus circumferre solitum
fuisse, inter capellæ regie instrumenta.

10 Quid post prænotatam amicorum Edgari proscrip-
tionem secutum sit, prosequatur, dimidio seculo poste-
rior Hectore, Georgius Buchananus, pessime quidem
de Religione et Ecclesia, de Historia tamen Scotica,
primis præsertim decem libris, non male meritis, cu-
jus hic verba placet transcribere. Willielmus inquit,
facilem mittit, qui Edgarum deposceret, ac, ni de-
deretur, bellum indiceret. Milcolumbus (sic enim
ille mavult scribere, quam Malcolmus, eradelet et nefa-

rium ratus, supplicem, hospitem, affinem, hominem
denique, cui ne inimici quidem ullum crimen obji-
cere possent, ad supplicium dedere hosti immanis-
simo, quidvis potius pati decrevit. Itaque non Ed-
garum modo retinuit, sed et amicos ejus, maximo
numero domo profugos, recepit prædiisque donavit.
Bello inter Scotos et Anglos hac de causa orto (*po-
tius dixisset, renovato*) Sibardus Northumbriæ Re-
gulus, Edgaro favens, copias cum Scotis conjungit.

11 Feliciorem, quam Willielmus speraverat, justa
arma Malcolmus successum habuerat. Itaque Williel-
mus, longo magis quam utili et necessario bello fa-
tigatus, tandem lenita paulum ferocia, animum ad
studia pacis adiecit. Pax his legibus facta, ut in
Stainmona, quasi dicas ericeto lapidoso, limen re-
gnorum describeretur.... Cumbriam Milcolumbus
teneret, quo jure majores ejus jam tenuissent; Ed-
garus, a Willielmo in gratiam receptus, ac prædiis
amplis donatus, ut ab omni rerum novandarum su-
spicione abesset, quamdiu vixit nunquam ab aula
abscessit. *Pacem hanc veterum scriptorum Anglicano-*
rum nullus describit; obiter eam attingere videtur Joannes
Brompton, ubi ad annum MLXXI narrat, quomodo
post Assumptionem B. Mariæ, Rex Willielmus,
propter mala quæ Scoti in Anglia fecerant, cum na-
vali et equestri exercitu in Scotiam profectus est:
cumque eum ingressus esset, Malcolmus Rex, nun-
tiis ad eum procul missis, ea quæ pacis sunt roga-
vit... occurritque ei in loco qui dicitur Adyrnythy,
et homo suus devenit, propter Cumbriam scilicet par-
temque Northumbriæ, sibi relictas.

D
ipsamque sibi
dedi postulan-
te,

ac denique
pace composi-
ta cum reci-
piente in gra-
tiam,

E
anno 1071.

ANNOTATA D. P.

a Obiit Edgarus an. 975.
b S. Edmundus, fraude Noverca occisus 978.
c Ethelredus, defunctus an. 1015 (Egelredum no-
minat Simon) Emmam Normannum duxerat anno
1002.

d Oultrico Vitali in Norman. Hist. Irne-zido,
Tentones integrè dicerent Yzeren-zyde: obiit hic Ed-
mundus anno 1016.

e Mirum est, quomodo ejus temporis scriptores Si-
mon, Aelredus, Bromptonus, etc. consentiant in hanc
vocem, ut vel Suavos vel Suevos scribant, uti etiam
Odoricus Vitalis; licet manifeste appareat Suecos vel
Sueones ab iis intelligi: et sic dicit Bromptonus, quod
Canutus, consilio uxoris Emæ (quam, Ethelredi Re-
gis viduam, ipse sibi copulaverat, ut novo dominio fir-
mando opportunam, filius ejus in Normanniam missis)
accersito uno Dano, nomine Walgar, præcepit ei,
pueros in Daciam duceret, et tantum de eis ibi fa-
ceret, quod nunquam in Anglia amplius compare-
rent. Ille vero, acceptis pueris pietate commotus,
eos, jussu Regis Kanuti postposito, ad Regem Sue-
vorum, cui, secundum aliquos, illos Kanutus ferien-
dos miserat, transvexit. Qui pueros elegantes mi-
seratus, ad Regem Hungariorum Salomonem vitæ
reservandos, et juxta eorum generositatem educan-
dos, ulterius destinavit. Cumque Rex Hungariæ
infantes vidisset, et de eorum generositate ex dicto
Walgar didicisset, benigne eos recepit, et ut regios
deceat filios educavit. Inter illos, qui ipsi Regi missos
pueros ad ferendum dicunt, Odoricus est, et nominat,
Snenonen Daniæ Regem Fratrem Canuelli: atque
addit, quod iste, orta occasione, Regi Hunorum illos,
quasi nepotes suos, obsides dedit.

f Salomonem primus nominavit Bromptonus: sed
graviter alucinatus, alios plures post se in errorem
traxit: Salomon enim, Henrici Nigri gener, ducta
ejus filia Sophia, non nisi post annum 1051 in lucem
venit; quando puerorum pater ab annis jam 36 abie-
rat. Nominandus erga fuit S. Stephanus, regno poti-
tus

A tus un. 1001, ætatis 32: qui ex uxore Gisela, S. Henrici Imperatoris sorore, genuisse potuit filium necdum alibi nominatum, quæ parvis ætatis Edmundo circa annum 1030 desponderetur a sancto Rege, usque ad an. 1038 adhuc superstite.

g Habuit S. Henricus, uti constat ex Vita S. Meinweri Episcopi Paderborn. 5 Junii nam. 11. fratrem Brunonem, qui anno 1003 rebellibus junctus ac prælio victus, sed fuga clapsus, fortassis in Hungariam ad sororem, matre etiam Gisla adnente, sequenti mox anno fuit receptus in gratiam. De hujus posteritate nihil quidem apud auctores legitur, uxorem tamen habuisse ex eaque liberos, facile est credere, in iisque fuisse filium, quæ vel patre cito defuncto orbu, vel alia ex causa, potuit fuisse commendata amicitie suæ et apud eam educata, donec facta nubilis Eduardo desponderetur. Itaque ubi apud Aelredum et Bromptonum legitur, germani sui Henrici, puto legendum, germani Sancti Henrici, quod ita compendio scriptum, pro Sancti, librarii veterint in sui. Littera etiam S. indifferens ad Stephani et Salomonis nomina inchoanda, potuit aliquibus occasionem dedisse, unum alteri supponendi. Aelredus, initio libri fuisse laudans filium Margaritæ Davidem, dicit, quod

B Religiosa Regina, ejus mater, de semine Regio Anglorum et Hungariorum extitit oriunda: quasi Agatha, ipsius S. Stephani filia fuerit; licet Regina Gislæ duntaxat neptem ex fratre prædicto alii faciant; quod et tenemus.

h Obiit Canutus an. 1035, duobus ex Emma filiis relictis, quorum Haroldus Danis, Hardecanutus Anglis imperaret. Sed ea designatio patris varie turbata fuit, donec Haroldus, solus in Angliam regnans, obiit an. 1040; et Hardecanutus advocatus successit, qui etiam ipse inter epulas obiit an. 1042.

i Missus illuc anno 1036; Emma matre, ut filiis ex Canuto gentis regnum stabiliretur, verosimiliter dissimulante: unde factum ut Eduardus, jam regnum adeptus, licet Sanctus, matri tamen semper minus benignus, faciles adversum eam vires susurronibus præberet, cum non levi utrinque scandalo. Redierat autem in Angliam Eduardus anno 1041, et a fratre Hardecanuto honorifice receptus, in aula ejus manserat, teste Simeone.

k ut Nonas Aprilis, inquit Simeon Dunelmensis.

l Idem ad an. 1034, Aldredum, Wigorniensem Episcopum, magnis cum exeniis, irisse ait; qui ab Imperatore Henrico Nigro, simul et Hermanno Coloniensi Archipræsule, magno exceptus cum honore, ibidem per annum integrum mansit; et Regis ex parte, Imperatori suggestit, ut legatis Ungariam missis, inde fratruelem suum Edwardum, Regis videlicet Edmundi Herrei-lateris filium, reduceret, Angliamque venire faceret. Tunc autem adhuc in Hungaria regnabat Petrus, S. Stephani ex sorore nepos; ac recentem e vivis excesserat, quando Casura legatio illuc appulit, regnabatque Andreas; cui haud ingratum accidere potuit, externo hospite liberari. Andreas iste ex S. Stephani patre Michaeli, mediante Ladislao, prognatus dicitur a Bonifacio; quamvis sint qui Ladislauum velint Stephani fratrem fuisse, non patruelem; idemque Salomonem genuit, de quo supra, tunc adhuc puerum ac pene infantem.

m Atheling, Adelung, Edeling, Elding, pro varia dialecto scribitur; ab Athel, Edel, id est, nobilis; addit Bampton, et Ling, id est, imago. Ineptum: cum terminatio Ling communis sit plurimis substantivis, ab adjectivis aut verbo formatis, ut Oosterlink, Eerstelink, Vondeling, Wisseling, id est, Orientalis, Primitivus, Inventivus, Commutativus. Simeon eodem significatu Clitones, et diminutive Clitunculos dicit; a Græco Κλυτός, inclutus, celebris. Quamquam autem hæc denominatio sæpe sumitur pro quacumque clari generis persona; autonomastice tamen eo titulo appellatur

Junii T. H

in Legibus Hoeli Boni, apud Spelmanum in Glossario, D qui post Regem habet succedere.

AUCTORE D. P.

n Puer, decennis aut duodennis.

o Haroldus, Comes Cantii, filius Godwini Comitum, Kanuthi Dani per matrem nepos.

p Radulphus ait, expostulanti per legatum Normanno, respondisse Haroldum; Regnum, quod nondum fuit meum, quo jure potui dare vel promittere? prætendebat autem se a S. Eduardo institutum heredem.

q Amplissimum illud tota Scotia est, nomen a Fortha fluvio habens, Fifumque provinciam a Lothiana dividens: in hac autem, sesquimilliarum a littore, jacet Edinburgum.

r Nempe post mortem Dunkani regis, an. 1036 vel 1040 obitam, neglecto hujus filio in Regem assumptus fuit Macbeothia, Scoti Machabeum vocant) Dunkani ex sorore nepos, initio puer, sic ut anno 1050 Romam profectus, teste Simeone Dunelm. argentum ibi sparserit; cum autem postea in manifestam tyrannidem declinasset; Malcolmus (cui peregrinationem istam Romanam, tempore ab auctoris mente alieno, adscribunt) invitantibus Procerum multis, ab Eduardo, ad quem confugerat, inductus in regnum est. Simeon ita rem narrat. Anno MLIV strenuus Dux Northunbrorum Siwardus, jussu Regis Edwardi, et equestri exercitu et classe valida Scotiam adiit, et cum Rege Scottorum Macbeothia prælium commisit; ac multis millibus Scottorum... occisis, illum fugavit, et Malcolmum... (ut Rex jusserat) Regem constituit. Scoti id factum scribunt an. 1061; sed cum addunt Eduardi Regis annum octavum, qui non est alius quam 1054, aberrare in Chronologia noscuntur.

s Anno 1070 celebratum fuisse Pascha oportet, die IV Aprilis: Octavam die XI.

§. II. Prosecutio Historiæ, a matrimonio Margaritæ usque ad mortem Davidis Regis, natalorum ex ea minimi.

ANNO MLXXX, Simeone Dunelmensi teste, inter Reges rursum aliquid turbatum fuit: ob quod Willielmus, autumnali tempore Robertum filium Scotiam contra Malcolmum misit; qui cum pervenisset ad Egglebreeth, nullo confecto negotio reversus est. Manebat interim apud Willielmum Edgarus Clito; et anno MLXXXVI, licentia a Rege impetrata, cum CC Militibus mare transiit, et Apuliam adiit: cujus germana virgo Christina, monasterium quod Runesia nuncupatur intravit, et vestem Sanctimonialis habitus recepit. Sequenti deinde anno reversus, haud diu quiescere potuit. Moriente enim Willielmo seniore die IX Novembris, magna secuta rerum commutatio est; quia ille sic disposuerat, ut Willielmo Juniori, secundo genito suo, mueret regnum Angliæ; primogenito Roberto Ducatus Normanniæ.

Clito Edgarus anno 1086 in Apuliam abiit,

13 Hos inter, difficile Edgardo Clitoni fuit ita se medium gerere, ut esset extra ictum calumniæ; maxime cum sororius ejus Malcolmus, suam istam esse occasionem ratus, cum suis infinitis copis, usque Ceastrum, non longe a Dunelmis situm, pervenit, ut scribit Simeon, hanc ejus quartam excursionem in Northumbriam designans. Itaque, licet ille nulla re ulterius tentata recesserit, nescio quo metu percussus; ut Willielmus tamen in Normanniam profecturus, eam fratri eriperet, inter obsides plures Angliæ Nobiles, secum quoque Edgarum duxit. Deinde, conventionem cum fratre inita, eundem post Eadgarum, honore, quem ei Comes dederat, privavit, et de Normannia expulit. Qui cum in Scotiam refugisset, Rex Scottorum Malcolmus cum magno exercitu Northumbriam invasit.... Quo Rex audito, cum fratre suo Roberto rediit Angliam, mense Augusto; nec

F sorore Christina in monasterio collocata

et a novo Rege anno 1088 ejectus, in Scotiam profugit.

ubi inter utrumque Regem

A multo post, cum classe non modica et equestri exercitu, Scotiam profectus est, ut Malcolmum debellaret. . . . Sed antequam intrasset Scotiam, paucis diebus ante festivitatem S. Michaelis, fere tota demersa est classis; multique de equestri exercitu fame et frigore perierunt. Cui Rex Malcolmus in provincia Loidis occurrit. Quod videns Comes Rodbertus, Clitonem Eadgartum, quem Rex de Normannia, expulerat, et tunc cum Rege Scottorum degebat, ad se accersivit; cujus auxilio fretus pacem inter Reges fecit. . . . ipsum etiam Eadgarum cum Rege Willielmo pacificavit.

qua anno
1093 iterum
rupta,

B 14 Sed pax inter Reges diuturna non fuit: nam anno mcm Rex Scottorum Malcolmus, postquam in Idus Augusti, feria v, primum novæ ecclesiæ lapidem Dunelmi posuisset; die festivitatis S. Bartholomæi Apostoli, Regi Willielmo Juniori, ut prius per legatos inter eos statutum fuerat, in civitate Gloworna occurrit; ut, sicut quidam Primatum Angliæ voluerunt, pace redintegrata stabilis inter eos amicitia permaneret. Sed impacati ab invicem discesserunt: nam Malcolmum videre aut cum eo colloqui, præ nimia superbia et potentia Guilielmus despexit; insuper etiam illum, ut secundum iudicium tantum Baronum suorum in sua curia rectitudinem sibi faceret, constringere voluit: sed id agere nisi in regnorum suorum confiniis, ubi Reges Scottorum erant soliti facere rectitudinem Regibus Anglorum, et secundum iudicium Primatum utriusque regni, nullo modo Malcolmus voluit. *Hactenus Simeon Dunelmensis, eumque secutus iisdem verbis Joannes Brompton. Idem, his narratis, mox subiungunt, velut rem eodem anno gestam, quod Rex Scottorum Malcolmus, et filius ejus primogenitus Eadwardus, cum multis aliis in Northumbria, a militibus Rodberti Northymbrorum Comitibus occisi sunt. . . . Exercitusque illius, vel gladiis confossi; vel inundatione fluminum, quæ tunc pluviis hiemalibus plus solito excreverant, absorpti sunt. Corpus vero Regis, cum suorum nullus remaneret, qui terra illud cooperiret, duo ex indigenis carro impositum, in Tynemuthie sepelierunt.*

Malcolmus
eum filio
cadit

13 Novemb.

C 15 *Alfredus Rievallensis et Joannes Bromptons, sicut in Comm. §. 2 dicit, ad festivitatem S. Bricii, id est xiii Novembris, eadem istam referunt, eodem modo, quo Simeon hic: sed longe aliter Hector Boethius sic narrans. Wilhelmus Rufus, aegro stomacho vix concoquens, Scotos Cumbriam Northumbriæque partem possidere; bellum haud indictum movit, occupato castello Alwick, ac cæso præsidio. Ita, repetitis nequidquam rebus, Malcolmus cum ingenti exercitu, principiis occurrere volens, in Northumbriam ingressus est, castellumque Alwick omnibus copiis obsedit. Jamque ad finem prope res perducta erat; cum audax quidam Miles Anglus, facinus magnum ac periculo plenum concipiens, equo ascenso perniciosissimo, depositis reliquis armis, hastam modo, claves portarum castelli præfixas habentem, ferens, sicuti deditionem facturum, ad castra hostium accedit. Quem ubi venientem vidissent stationarii Scotici, læti omnes concurrunt; clamoremque gaudii indicem edunt; videlicet, perfecto (uti rebantur) tam diuturno labore; atque venientem ad Regem perducunt. Rex, clamore excitus, e tentorio prodit, visurus quid novæ rei illic tum actum esset. Anglus demissa hasta Regi claves porrigit, omnibusque in claves animo defixis, telo Regis oculum percudit sinistram; subditisque extemplo calcaribus equo, in proximas silvas evasit. Rex inter manus suorum concidens, continuo expirat.*

Hect. Boethii
fabulosa nar-
ratio, quoad
modum exdis;

Quid ejus
ac filii corpo-
re factum?

16 *Fabellæ similis ea narratio videtur, eoque difficilius recipienda, quod nihil ejusmodi memorent Angli. Certiora haberi possunt, quæ porro subdit idem*

Boethius his verbis; Scoti autem, occiso Rege Malcolm, relicta castelli obsidione, diversi abiire unde venerant, illo in Tynmuth, Angliæ Abbatiali cœnobio, sepulto. Post aliquot tamen annos, ab Alexandro filio effossum, Doumfermitem regia pompa, ad S. Trinitatis ædem, translatum, aiunt, ac conditum. Eodem tempore, alio vulnere percussa est Scotia. Nam Edwardus, Malcolmus primogenitus, levi prælio haud procul ab Alwico cum Anglis conserto, ex vulnere quod ibi accepit mortuus est, ac omnium ex regia familia primus Doumfermitem sepulturam sortitus (si Ethelredum excipias, præmortuum parentibus, cuius ubi corpus an. mccccxlix repertum putatur) Margarita, ubi et viri et filii cladem accepisset, in castello Edimburgensi decumbens ex longa tabe, argente eam tristitia, post quartum diem, felicem animam expiravit. His ultimis si non Anglorum omnino conveniat relatio, non ideo minus verosimilia mihi sint: nec enim mirum fuerit, si non ita distincte sciverint, uniusne dumtaxat an duorum corpora fuerint Tynnemuthi sepulta; vel quod, Regis corpore inter conferta circa ipsum cadavera non reperto, abeuntes Scoti, læsum in prælio Principem abduxerint secum; qui eodem tamen die sit mortuus.

17 Malcolmus morte cognita, inquit Simeon, Regina Scottorum Margarita, tanta affecta est tristitia, ut subito magnam incideret infirmitatem. Nec mora, Presbyteris ad se accersitis, ecclesiam intravit; eisque peccata sua confessa, Oleo se perungi, cœlestique muniri Viatico fecit; Deum assiduis et intensissimis precibus orans, ut in hac ærumnosa vita diutius illam vivere non permetteret. Nec multo tardius exaudita est: nam post tres dies occisionis Regis, soluta carnis vinculis, ad gaudia (ut creditur) transivit æterna. Quippe dum viveret, pietatis, justitiæ, pacis et caritatis cultrix extitit devota: frequens in orationibus, corpus vigiliis et jejuniis maceravit, ecclesias et monasteria ditavit, servos et ancillas Dei dilexit et honoravit: esurientibus panem frangebatur, nudos vestiebat; omnibus peregrinis ad se venientibus hospitia, vestimenta, et alimenta præbebat; et Deum tota mente diligebatur.

18 Qua mortua Dufenaldum, Regis Malcolmus fratrem, Scoti sibi Regem elegerunt; et omnes Anglos, qui de Curia Regis extiterunt, de Scotia expulerunt. Quid autem Regis liberis factum? Edgarus, Margaritæ frater, inquit Boethius, nepotum suorum capibus timens, secretis nuntiis eos in Angliam vocat. Venere ii tres, Edgarus, Alexander, et David, cum duabus sororibus, quos lætus excepit, et quam potuit occultissime aluit. Interim filius Regis Malcolmus, Duncanum nomine Regem Willielmum, cui tunc militabat, ut ei regnum sui patris concederet petiit, illique fidelitatem juravit: et sic ad Scotiam, cum multitudine Anglorum ac Normannorum properavit, et patrum suum Duncaldum (decimo octavo post regnum occupatum mense) expulit, et in loco ejus regnavit. Recentiores scriptores Northum appellant, quod oportet eum fuisse, si ullam uxorem, priorem Margarita, Malcolmus habuit. Prius certe natum vix dubitaverim: nec bene ei convenisse cum patre oportet, qui, ferventibus quam maxime inter Scotos Anglosque dissidiis, Anglorum Regi militabat, ne quid pejus suspicer.

19 Deinde nonnulli Scottorum in unum congregati (inquit Simeon) homines illius omnes peremerunt, ipse vero vix cum paucis evasit. Verumtamen post hæc illum regnare permiserunt, ea ratione, ut amplius in Scotiam nec Anglos nec Normannos introduceret, sibi que militare permetteret. Willielmi animum non potuit non movere illata suis Anglis Normannisque injuria. Cum ergo miles quidam Orgarus nomine, ut inquit Boethius, ex calumnia optimam mercedem

D
not. 17

E
Mortua post
triduum Re-
gina

Duncaldus
Regis frater
Rex regitur:

Reginæ li-
beri in An-
gliam fu-
giant:
F

eorum fra-
ter nothus
Duncanus
pulsus patruo
regnat:

orphanos
Rex Angliæ
protegit:

et audita
Dunkani
cæde,

primogeni-
tum Edgari
patruo redu-
cendum
committit.

Qui S.
Cuthberto
favente
vincit æqua
recusantem
Dunaldum:

et primus,
Rex inun-
gitur.

Mathildis,
sanctæ filia,
nubit Regi
Henrico an.
1100,

Edgari in
Scotia succe-
dit Alexander
anno 1107,

A mercedem sperans, Edgarum apud Regem læsæ majestatis accusasset, quod sese ac nepotes suos, quos in hoc clam alebat, Reges veros regni Anglicani dixisset: et is importunæ cupiditatis meritis pœnas dedisset, devictus et occisus ab Equite quodam, qui suscepta Edgari causa, pro rei veritate decernenda, singulare certamen susceperat. Cum, inquam, sic innotuisset Willielmo regia Malcolmii soboles, suo in regno apud patruum conservata; non modo huic non succensuit; sed, gavisus invenisse quos Dunkano ingrato opponeret, benigne habuit; et (sicut iterum narrat Simeon) anno mxcvii Clitonem Eadgarum ad Scotiam cum exercitu misit, ut in ea consobrinum suum Eadgarum, Malcolmii Regis filium, expulso patruo suo Dunefaldo, qui regnum cæso Dunkano iterum invaserat, Regem constitueret; Alexandro et Davide cum sororibus, tamquam fraternæ fidei obsidibus, in aula sua honorifice retentis.

20 Hactenus Simeon, cujus narrationem completurus Boethius (quamquam eum non legerit, certius alias definiturus annos) Edgarus, inquit, per legatos primum agendum ratus, si quid verbis proficere posset repetit regnum a Dunaldo, pulcherrimus in Laudonia agros se daturum illi spondens, si petitis acquievisset. Ceterum tantum abest ut Dunaldus imperata perfecit, ut etiam manus a violatione legatorum non abstinuerit. Nam fœde pulsatos, in carceres conjecit; ac paulo post, ut scelus plenius factum esset, etiam interemit. Tum Edgarus... in Scotiam iter ingreditur. Verum ubi cum copiis ad Dunelmum consedisset, per somnium superne monitus, ut si vexillum, quod divi Cuthberti erat, secum ferret, haud dubiam securitatem victoriam; excitus e somno, mane monasterium ingreditur, ac rebus divinis Deo ac divo Cuthberto peractis, Vexillum ejus inde sumit, atque in expeditionem expansum defert. Dunaldus, Edgari advenienti obviam cum ingenti multitudine factus, viso divi Cuthberti ne Regie vexillo, statim a suis destituitur, ac sese in fugam præcepit: cumque jam in Hebrides trajecturus esset, ab incolis capitur, et ad Edgarum deducitur: a quo in carcerem conjectus, in vinculis post aliquantum temporis mortuus est. Edgarus, sine sanguine victoria potitus, ex templo Edimburgum adiit, ac inde matris suæ et fratris sepulcrum invisit: ubi factis parentalibus; vocatoque concilio Procerum, regni gubernacula accepit; nec multo post a Godrico Episcopo S. Andreae inunctus est.

C Nam diva Margarita vivens id ab Urbano (II) Pontifice Maximo impetrarat, ut exinde Reges inungerentur. Fuit eorum omnium Edgarus primus, qui in Scotia Reges unctione sacra sanctificati sunt.... confirmavit id postea Joannes XXII Papa.

21 Revertor ad Simeonem, apud quem lego, quod anno mc, iv Non. Augusti, Feria v Indict. viii, Rex Anglorum Willielmus, dum in nova foresta venatu esset occupatus, sagitta incaute directa percussus, vitam finivit... cui successit junior frater suus Henricus... qui Regis Scotorum Malcolmii et Margaritæ filiam, Mathildem nomine, in conjugium accepit; quam Dorobernensis Archiepiscopus Anselmus, die Dominica festivitatis S. Martini, Regnam consecravit et coronavit... Anno mcmii corpus S. Cuthberti... incorruptum inventum est, et ita flexibilibus artubus, ut magis dormienti quam mortuo similis videretur; præsentem Alexandro Comite, postea Scotorum Rege... Anno mcvii Eadgarus Rex Scotorum obiit, cui Alexander frater suus successit... Anno mcmiiii Henrico Romanorum Imperatori Mathildis, filia Regis Anglorum Henrici, viii Idus Januarii in Moguntia desponsata, et in Imperatricem est consecrata... Anno mcmviii Mathildis Regina Anglorum apud West-monasterium Kalendis Maji

obiit, et in ipso monasterio decenter sepulta est. Anno mcmxiiii Alexander Rex Scotorum obiit vi Kal. Maji, cum regnasset xviii annis et tribus mensibus: cui frater suus David succedens, regnum, quod ille laboriosissime tenuit, sine contradictione susceptum, quaquaversum inclitum et quietum tenuit.

22 Finit autem Simeon Historiam suam anno mcmxix; quam per alios xxiv annos prosequitur Joannes Prior Hagustaldensis, fidelissimus Auctor; sed (uti ad viii Junii, ante vitam S. Willielmi Eboracensis Archiepiscopi, num. 3 observavi) divisim perperam anni mcmxl actis, et male intruso semel numero anni mcmxli, citatus in sequentibus annis, uno semper numero detracto est corrigendus; ut ultimus fiat mcmli, qui nunc perperam notatur mcmxlii: ad quem ipsum annum Joannes, multa in præcedentibus annis locutus de rebus a Davide Rege gestis, descriptionem suam sic ferme finit. Eodem anno (mcmlii) David Rex Scotiæ, apud Karlel pressus infirmitate, ix Kal. Junii obiit; cujus memoria per omnes generationes in benedictione est. Similis illius Principis in diebus nostris non fuit, divinis devotus Officiis, singulis diebus omnes Canonicas horas, etiam Defunctorum, audire non prætermittens. Prædicabile quidem in eo, quod in spiritu consilii et fortitudinis, barbaræ gentis suæ feritatem sapienter moderatus est: quod in abluendis pedibus pauperum frequens, alendisque eis et vestiendis misericors fuit: quod cœnobio Saltehou, Mailros, Neubothle, Holmcoltran, Jeddeverth, Craq, et hæc quidem trans mare Scotiæ sita, terris et redditibus ad sufficientiam locupletata, ipse construxit, præter ea quæ in Scotia et in aliis locis bona operatus est: qui etiam apud exterarum nationes peregrinos, religiosos et seculares, suis munificentiis donavit. Gloriosus dixerim, quod frugalitate quotidiana victus et vestitus, sanctitate honestæ conversationis, disciplina morum, etiam viris cœnobialibus se imitabilem præbuit. Regnavit autem xxix annos; corpusque ejus ad Dunfermelin delatum, in sepulcro Regum Scotiæ sepulcrum est (ubi et sancta Margarita Regina, mater ejus, requiescit) de quo fertur, quia mare, quod adjacet Dunfermelin, procellosis ventorum æstuavit fragoribus, naufragium minitans transfretare cum corpore volentibus: posito vero corpore Regis in navi, mare quievit a fervore suo. Cum corpus in aliud littus a navi exponeretur, mare iteratis agitatum est æstibus tempestatum. In eundem annum mcmlii incidisse mortem Davidis, probatur etiam ex præmisso Simeonis textu, asserentis anno mcmxiv mense Aprili, mortuo Alexandro fratri suo successisse Davidem. Hic vero annos regnavit xxix, adeoque mortuus fuit anno ejusdem seculi lmi. Idem probatur ex Actredo infra num. 37 cum ix Kal. Junii componente Dominicum ante Ascensionem Domini: qui concursus erigit litteram Dominicalem D, et Ascensionem v Kal. celebratam, quod anno mcmlii contigit, non sequenti.

D
AUCTORE D. P.
et hunc an.
1124 David
nati minimus
fratrum

mortuus 1153,

cum laude ra-
re sanctitatis.

F

A

VITA

Auct. Theodorico Monacho Dunelm. Confessorio ipsius Sanctæ.

ad filiam Mathildem Angliæ Reginam.

ex Membraneo nostro MS. Valcellensi.

PROLOGUS

Excellentè honorabili et honorabiliter excellenti, Reginæ Anglorum Mathildi, Theodoricus, servorum S. Cuthberti servus; in presenti, pacis et salutis bonum; et in futuro, bonorum omnium bonum.

*Præfatur se,
tanta matris
filia et Reginæ
sue*

B

*obedire, in
illius vita
scribenda,*

*imparem quidam
virtutibus,*

*P s. 67, 12 et
80, 11*

C

*sed certa rerum
scientia in structum,*

*procul ab adulatione et
fictione.*

Margarita dicta nomine

Venerandæ memoriæ matris vestræ placitam Deo conversationem, quam consona multorum laude sæpius prædicari audieratis, ut litteris traditam vobis offerrem, et postulando jussistis, et jubendo postulastis. Scilicet mihi præcipue in hoc credendum dicebatis, quem, gratia magnæ apud illam familiaritatis, magna ex parte secretorum illius conscium esse audieratis. Hæc jussa et hæc vota ego libens amplector; amplectens, multum veneror; venerans, vobis congratulor, quæ a Rege Anglorum constituta Regina Anglorum, vitam matris Reginæ, quæ semper ad regnum anhelabat Anglorum, non solum audire, sed etiam litteris impressam desideratis jugiter inspicere; ut quæ faciem matris parum novieratis, virtutum ejus notitiam plenius habeatis. Et quidem mihi imperata perficiendi prona est voluntas; sed, fateor, deest facultas: major quippe est hujus negotii materia, quam mihi sit vel scribendi vel loquendi efficacia.

2 Duo itaque sunt quæ patior, quibus hinc et inde trahor. Propter magnitudinem rei, obedire formido, propter jubentis auctoritatem, et illius de qua dicendum est memoriam, contradicere non audeo. Sed quamvis, sicut dignum esset, tantam rem explicare non valeo; quantum tamen possum (quia hæc et ejus dilectio, et vestra exigit jussio) intimare debeo. Gratia namque sancti Spiritus, quæ illi dederat efficaciam virtutum; mihi, ut spero, enarrandi eas subministrabit auxilium: Dominus dabit verbum evangelizantibus; et iterum, Aperi os tuum, et ego adimplebo illud. Neque enim poterit deficere verbum, qui credit in Verbo: In principio enim erat Verbum, et Deus erat Verbum. In primis igitur cupio, et vos, et alios scire per vos, quod si omnia, quæ de illa novi prædicanda, dicere conabor, vobis, propter regni dignitatis apicem, in matris laude adulari putabor. Sed procul absit a mea canicie, virtutibus tantæ feminæ mendacii crimen admiscere: in quibus exponendis, Deo teste ac iudice, profiteor me nihil supra id quod est, addere; sed ne incredibilia videantur, multa silentio suppressere, ne juxta illud Oratoris, corniceu dicar cignæis coloribus adornare.

CAPUT I.

Nobilitas generis, virtutes regie et matronales.

Multi, ut legimus, a qualitate mentis, originem traxerunt nominis: ut in illis vocabulum prætenderet, quod gratiæ, quam acceperunt, conveniret. Sic denique Petrus a Petra Christo, ob fidei firmitatem; sic Joannes, quod est Dei gratia, ob Divinitatis contemplationem et divini amoris privilegium; et filii Zebedæi [Boanerges], id est filii tonitruisunt

dicti, propter evangelicæ prædicationis tonitruum. D Quod in hac virtutis femina invenitur: quæ decorum, quem nomine præferebat, majori animæ pulchritudine vincebat. Namque Margarita vocabatur, et ipsa in conspectu Dei, fide atque opere ut pretiosa margarita habebatur. Itaque Margarita vestra, mea, nostra, immo Christi, et quia Christi idcirco plus nostra, jam nos reliquit ad Dominum assumpta. Assumpta est, inquam, Margarita de mundi hujus sterquilinio, et rutilat nunc in æterni Regis posita ornameto. Inde enim nemo, ut reor, dubitabit, cum ejus vitam et vitæ finem paulo post audierit. Cujus mecum colloquia, sale sapientiæ condita, dum recolo; dum lacrymas, quas compunctio cordis excusserat, considero; dum sobrietatem et morum compositionem intueor; dum affabilitatis et prudentiæ reminiscor; lugens gaudeo, et gaudens lugeo. Gaudeo, quia ad Deum, quem suspiraverat, transiit: lugeo, quia cum illa in cœlestibus non gaudeo. Illi, inquam, gaudeo; quia quæ crediderat, jam nunc videt bona Domini in terra viventium: mihi autem lugeo, quoniam in terra mortuorum, dum mortalis vitæ miseras patior, quotidie clamare compellor; Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?

4 Quoniam igitur de illius, quam in Christo habuerat, mentis nobilitate mihi est dicendum; de illa quoque, qua secundum sæculum claruerat, videtur aliquid præmittendum. Ejus avus extiterat Rex Eadmundus a; qui pro eo quod pugnandi strenuus et invincibilis erat hostibus, ab excellentia virtutis contraxerat insigne nominis: nam quod Latine dicitur Ferreum latus, Anglorum lingua est appellatus. Cujus frater ex patre, non autem ex matre b; piissimus ille atque mansuetissimus fuerat Rex Eadwardus c, qui se patrem patrie exhibuerat; et alter quodammodo Salomon, id est pacificus, magis pace quam armis regnum protexerat. Gerebat animi iræ victorem, avaritiæ contemptorem, superbiciæ prorsus expertem. Nec mirum: nam sicut a majoribus gloriam dignitatis; ita vitam quoque honestatis quodam quasi hereditario jure est assecutus; Rege Anglorum Eadgaro, et Comite Normannorum Ricardo avio, non solum nobilissimis, sed etiam religiosissimis, progenitis. Quorum Eadgarus, ut quantus in seculo, qualisque fuerit in Christo, breviter agnoscatur; Rex simul et justitiæ ac pacis amator futurus præsignabatur. Nato enim illo, audivit beatus Dunstanus sanctos Angelos, in cœlo gratulantes, et cum magna gratulatione psallentes; Sit pax, sit Anglorum Ecclesiæ lætitia, quamdiu puer natus regnum tenuerit, et Dunstanus mortalis vitæ viam ecurrit.

5 Ricardus quoque, genitor genitrix ipsius Eadwardi Emmæ, tanto nepote dignus effulserat; vir per omnia strenuus, omnique præconio laudandus. Nemo etenim de suis progenitoribus, vel in Comitatus honore felicior, vel in Religionis amore ferventior. In summis divitiis positus; spiritu, velut alter David, erat pauperrimus: Dominus populorum constitutus, servorum Christi servus fuit humillimus. Inter alia quæ, in suæ religiosæ devotionis monumentum, fecerat, nobile illud Fiscannense d monasterium pius Christicola construxerat: in quo ipse, secularis quidem habitus, sed Monachus actu, sæpe cum Monachis conversari, eisque inter manducandum cibos cum silentio apponere, et potum cansueverat ministrare; ut, secundum Scripturam, quanto magnus erat, tanto se in omnibus humiliaret. Cujus magnificentiae ac virtutum opera qui plenius nosse desiderat, gesta Normannorum, quæ etiam ipsius acta continent, legat. Ab his tantæ claritudinis et excellentiæ progenitoribus, nepos Eadwardus in nullo degeneravit; ex solo, ut ante dictum est,

sicut fuit et re,

est mortua, luctus et gaudii argumtum.

B

*a
Avus, Rex
Eadmundus
Ferreus lateris,*

b

c

*enjus Frater,
sed non uterinus S. Eduardus*

*F
uterque nepos
Edgari Reg.
ex parte
patris.*

*Eduardus etiam f.
Richardi
Normanni ex
matre Emma,*

*d
virtute
clarissimi.*

Ecl. 3, 20

*Edmundi
filius fuit
Eduardus,
pater Margaritæ;*

patre

A patre frater Edmundi Regis; cujus filio et Margarita exorta, claritate meritorum claram perornat seriem progenitorum.

quæ optime
instituta,

f
et Regi Sco-
tia Malcolm
nupta,

ad virtutes
aliis, gradu
suo congruas,

13

junxit ecclesia-
rum ornanda-
rum

curam sin-
gularem,

6 Cum ergo in primæva adhuc floreret ætate, vitam sobrietatis ducere, ac Deum super omnia cœpit diligere; in divinarum lectionum studio sese occupare, et in his animum delectabiliter exercere. Inerat ei ad intelligendum quamlibet rem acuta ingenii subtilitas, ad retinendum multa memoriæ tenacitas, ad proferendum gratiosa verborum facilitas. Cum ergo in lege Domini die ac nocte medita- retur, et tanquam altera Maria secus pedes Do- mini sedens, audiri verbum illius delectaretur; suo- rum magis quam sua voluntate, imo Dei ordinatione, potentissimo Regis Scotorum Malcolm, Regis Du- necani filii, in conjugium copulatur f. Sed quamvis ea quæ sunt mundi compelleretur agere, mundi tamen rebus ex desiderio contempsit inherere: plus enim delectabatur bono opere, quam divitiarum posses- sione. De temporalibus æternas sibi mercedes para- bat; quoniam in cœlo, ubi erat thesaurus ejus, cor suum locarat. Et quia præcipue regnum Dei et justi- tiam ejus quærebat, larga omnipotentis gratia hono- res ei et divitias affluenter adjiciebat. Omnia quæ decebant prudentis Reginae iuoperio agebantur: ejus consilio regni jura disponebantur, illius industria religio divina augebatur, rerum prosperitate populus lætabatur. Nihil illius fide firmius, vultu constan- tius, patientia tolerabilius, consilio gravius, sententia justius colloquio jucundius.

7 Postquam ergo culmen ascenderat honoris; mox in loco ubi ejus nuptiæ fuerant celebratæ, æter- num sui nominis et religiositatis erexit monimen- tum. Triplici enim salutis intentione, nobilem ibi ecclesiam in Sanctæ Trinitatis ædificavit hono- rem; ob animæ videlicet Regis et suæ redemptionem, atque ad obtinendam suæ soboli vitæ præsentis et futuræ prosperitatem. Quam ecclesiam diversa or- namentorum specie decoravit: inter quæ, ad ipsum sacrosanctum Altaris ministerium, non pauca ex solido ac puro auro vasa fuisse noscuntur: quæ tanto certius nosse poteram, quanto cuncta jubente Regina ego ipse diutius ibidem servanda suscep- ram. Crucem quoque, incomparabilis pretii, ima- ginem Salvatoris habentem, quam auro purissimo et argento intercurrentibus gemmis vestiri fecerat, ibidem collocavit, quæ intuentibus palam fidei ejus devotionem hodieque demonstrat. Similiter etiam in aliis quibusque ecclesiis sacræ devotionis et fidei signa reliquit: quod ecclesiæ S. Andreæ contestata, Crucifixi venustissimam, quam ibidem ipsa erexe- rat, sicut hodie cernitur, servat imaginem. His re- bus, id est quæ ad divinæ servitutis cultum perti- nebant, nunquam vacua erat illius camera; quæ, ut ita dicam, quædam cœlestis artificii videbatur esse officina. Ibi cappæ cantorum, casulæ, stolæ, altaris pallia, alia quoque vestimenta sacerdotalia, et ecclesiæ semper videbantur ornamenta. Alia manu artificum parabantur, alia jam parata admira- tione digna habebantur.

C signa reliquit: quod ecclesiæ S. Andreæ contestata, Crucifixi venustissimam, quam ibidem ipsa erexe- rat, sicut hodie cernitur, servat imaginem. His re- bus, id est quæ ad divinæ servitutis cultum perti- nebant, nunquam vacua erat illius camera; quæ, ut ita dicam, quædam cœlestis artificii videbatur esse officina. Ibi cappæ cantorum, casulæ, stolæ, altaris pallia, alia quoque vestimenta sacerdotalia, et ecclesiæ semper videbantur ornamenta. Alia manu artificum parabantur, alia jam parata admira- tione digna habebantur.

8 His operibus feminae deputabantur, quæ natu nobiles, et sobriis moribus probabiles, interesse Re- ginæ obsequiis dignæ judicabantur. Nullus ad eas virorum introitus erat, nisi quos ipsa, cum interdum ad illas intraret, secum introire permittebat. Nulla eis inhonesta cum viris familiaritas, nulla unquam cum petulantia levitas. Inerat enim Reginae tanta cum jucunditate severitas, tanta cum severitate ju- cunditas, ut omnes qui erant in ejus obsequio, viri et feminae, illam et timendo diligerent, et diligendo timerent. Quare in præsentia ejus non solum nihil execrandum facere, sed ne turpe quidem verbum quisquam ausus fuerat proferre. Ipsa enim universa

et gynæcei
pudicissime
componendi:

in se reprimens vitia, cum magna gravitate læta- batur, cum magna honestate irascebatur. Numquam hilaritate nimia in cachinnum soluta, nunquam irascendo fuerat in furorem effusa. Interdum alio- rum peccatis, suis vero semper irascebatur, ira illa laudanda, et justitiæ semper amica, quam habendam præcepit Psalmista, Irascimini, inquit, et nolite peccare. Omnia vita ejus summo discretionis mode- ramine composita, quædam erat virtutum forma. Sermo ejus, sale sapientiæ conditus; silentium, erat plenum bonis cogitationibus. Sobrietati morum ita ejus persona conveniebat, ut ad solum vitæ hone- statem nata credi potuisset. Ut autem multa bre- viter dicam, in omnibus quæ loquebatur, in omni- bus quæ agebat, cœlestia, se cogitare ostendebat.

9 Nec minorem quam sibimet, filiis curam im- pendebat: ut videlicet cum omni diligentia nutri- rentur, et quam maxime honestis moribus institue- rentur. Unde quia sciebat scriptum, Qui parcit virgæ odit filium: familiari ministro injunxerat, ut quoties infantili lascivia delinquerent, sicut ætas illa solet, eos ipse minis et verberibus coerceret. Quo religioso matris studio, multos qui proveciores ætate fuerant, morum honestate infantes transcen- debant: semper inter se benevoli existerant et pa- cifici, et minor ubique honorem exhibebat majori. Unde et inter Missarum solennia, cum post pa- rentes ad offerendum procederent, junior majorem prævenire nullo modo presumpsit, sed secundum ætatis ordinem major juniorem præcedere consuevit. Quos sæpius ante se ductos, Christum et filium Christi, juxta quod ætas illa capere poterat, docere; et ut eum semper timerent, diligenter studebit ad- monere. Timete, inquit, o filii, Dominum, quoniam non erit inopia timentibus eum; et si eum dilexerit- is, ipse vobis, o viscera mea, et præsentis vitæ prosperitatem, et cum Sanctis omnibus æternam red- det felicitatem. Hæc matris desideria, hæc admo- nitio, hæc pro sua sobole die noctuque eum lacry- mis oratio, ut suum Creatorem in fide quæ per dilectionem operatur agnoscerent, agnoscendo co- lerent, colendo in omnibus et super omnia dili- gerent, et diligendo ad cœlestis regni gloriam per- venirent.

ANNOTATA D. P.

a Edmundus hic, filius est Ethelredi Regis ex priore conjugio, quam, ut Malmesburiensis loquitur, fama obscura recondit: Westmonasteriensis tamen filiam ejusdam Ducis, et vitæ S. Eduardi Confessoris, x Januarii edita, filium Comitis Thoret eam faciunt: aliqui appellant Ethelgavam.

b Matrem enim habuit Eduardus III. Rex San- ctus, de quo hic, Emmam, Richardi I. Normannorum Ducis filiam: uti postea etiam dicitur.

c MS. Edmundus: sed manifesto librarii sphal- mate, quod correxi.

d Fiscannum Ord. Benedictini apud Caletos, antea Virginum fuerat, deinde Canonorum. Monachos illic induxit Richardus ibi sepultus, secundum Willelmum Gemmetic. lib. 3 cap. 19 anno 996: adhuc aliquot annos.

e Similiter Edwardus seu Edwardus; dictus cog- nomen Exlebe.

f Anno 1070, cum forte annum 24 ætatis numera- Margarita, fratre et sorore senior, ut ego quidem exi- stimo.

D
A. THEODORICO
CO. EVO
EX MSS.
amabilis
pariter
et severa;

Ps. 1. 5

de liberis
item recte
instituentis
per alios
Prov. 13, 14

E

tum per se
ipsam sollicita

F

CAPUT II.

*Cura honori Regni et ecclesiasticæ disciplinæ
impensa a Margarita; abusus correcti.*

Nec mirandum, quod sapiente se suosque regimine moderabatur Regina, quæ sapientissimo sacræ semper Scripturæ magisterio regebatur. Nam, quod ego in illa multum admirari solebam, inter causarum tumultus, inter multiplices regni curas, miro studio divinæ lectioni operam dabat, de qua cum doctissimis assidentibus viris etiam subtiles sæpius quæstiones conserebat. Sed sicut inter eos nemo illa ingenio profundior, ita nemo aderat eloquio clarior. Evenit itaque sæpius, ut ab ea ipsi rectores, multo quam advenerant abscederent doctiores. Plane sacrorum voluminum religiosa, nec parva illi aviditas inerat, in quibus sibi acquirendis familiaris ejus caritas et caritativa familiaritas me ipsum me fatigare plerumque cogebat. Nec in his solummodo suam, sed etiam aliorum quæsivit salutem: primoque omnium ipsum Regem, ad justitiæ, misericordiæ, eleemosynarum, aliarumque opera virtutum, ipsa, cooperante sibi Deo, fecerat obtemperatissimum. Didicit ille ab ea etiam vigilias noctis frequenter orando producere; didicit, ejus hortatu et exemplo, cum gemitu cordis et lacrymarum profusione Deum orare. Fateor, magnum misericordiæ Dei mirabar miraculum, cum viderem interdum tantam orandi Regis intentionem, tantam inter orandum in pectore viri secularis compunctionem.

11 Ipsam tam venerabilis vitæ Reginam, quoniam in ejus corde Christum veraciter habitare perspexerat, ille quoquomodo offendere formidabat; sed potius votis ejus et prudentibus consiliis celerius per omnia obedire properabat. Quæ ipsa respuerat, eadem et ipse respuere; et quæ amaverat, amore amoris illius amare. Unde et libros, in quibus ipsa vel orare consueverat, vel legere; ille, ignarus licet litterarum, sæpe manuversare solebat et inspicere; et dum ab ea quis illorum esset ei carior audisset, hunc et ipse cariorem habere, deosculari, sæpius contrectare. Aliquando etiam advocato aurifice ipsum codicem auro gemmisque perornari præcepit, atque perornatum ipse Rex ad Reginam, quasi suæ devotionis indicium, referre consuevit. Hæc quoque reginæ stirpis nobilissima gemma, regii honoris magnificentiam, Regi multo magnificentiorem effecit; cunctisque regni Primatibus et illorum ministris plurimum gloriæ ac decoris ipsa contulit. Fecerat enim ut mercatores, terra marique de diversis regionibus venientes, rerum venalium complures et pretiosas species, quæ ibidem adhuc ignotæ fuerant, adveherent: inter quas cum diversis coloribus vestes variaque vestium ornamenta, indigenæ compellente Regina emerent; ita ejus instantia diversis vestium cultibus deinceps incedebant compositi, ut tali decore quodammodo crederentur esse renovati. Obsequia etiam Regis sublimiora constituit, ut eum procedentem sive equitantem, multa cum grandi honore agmina constiparent: et hoc cum tanta censura, ut quocumque devenissent, nulli eorum cuiquam aliquid liceret rapere, nec rusticos aut pauperes quolibet modo quisquam illorum opprimere auderet vel lædere. Regalis quoque aulæ ornamenta multiplicavit; ut non tantum diverso palliorum decore niteret, sed etiam auro argentoque domus tota resplenderet. Aut enim aurea vel argentea, ut deaurata sive deargentata fuerant vasa, quibus Regi et regni Proceribus dapes inferebantur et potus.

12 Et hæc quidem illa fecerat, non quod mundi

honore delectabatur; sed, quod regia dignitas ab ea exigebat, persolvere cogebatur. Nam cum pretioso ut Reginem decebat cultu induta procederet, omnia ornamenta velut altera Esther mente calcavit; sequæ sub gemmis et auro nihil aliud quam pulverem et cinerem consideravit. Denique in tanta celsitudine dignitatis, maximam semper habuit servandæ curam humilitatis. Tanto enim facilius omnem ex mundiali honore superbiam tumorem reprimebat, quanto fragilis vitæ transitura conditio mentem illius numquam fugerat. Illius enim sententiæ semper recordabatur, qua instabilis humanæ vitæ status sic describitur: Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis; qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet. Illud quoque Beati Jacobi Apostoli semper in mente versabat; Quæ est, inquit, vita nostra? Vapor est ad modicum parens, et deinceps exterminabitur. Et quia, ut Scriptura loquitur, Beatus homo qui semper est pauidus; tanto facilius peccata venerabilis Regina devitabat, quanto tremens et pavens districtum judicii diem indesinenter ante mentis oculos sibi præsentabat. Unde crebro me rogabat, ut quidquid in ejus vel verbo, vel facto reprehendendum perviderem, id reprehendens secreto illi indicare non dubitarem. Quod dum rarius et tepidius quam vellet facerem, importunam se mihi ingerebat; dormientem et velut sui negligentem me arguebat. Corripiat, inquit, me justus in misericordia et increpet me; oleum autem, id est adulatio peccatoris non impinguet caput meum: meliora enim sunt vulnera diligentis, quam inimici blandientis oscula. Hæc dicens, reprehensionem sui, quam quilibet alius deputare poterat ad opprobrium, ipsa ad virtutis appetebat profectum.

13 Religiosa et Deo digna Regina, cum mente, verbo, et factis ad coelestem patriam tenderet; etiam alios secum in via immaculata invitabat ire, quo secum possent ad veram beatitudinem pervenire. Malum cum videret, admonuit ut bonus fieret; bonum, ut melior existeret; meliorem, ut optimus esse studeret. Quoniam fide Apostolica ferventem zelus domus Dei, quæ est Ecclesia, comedit: unde quoque illicita, quæ in ea pullulaverant, eradicare penitus laboravit. Cum enim contra rectæ fidei regulam, et sanctam universalis Ecclesiæ consuetudinem, multa in gente illa fieri perspexisset, crebra Concilia statuit, ut quoquomodo valeret, ad veritatis viam errantes Christo donante reduceret. Quorum Conciliorum illud a ceteris principalius esse constat, in quo sola, cum paucissimis suorum, contra perversæ consuetudinis assertores, gladio spiritus, quod est verbum Dei, triduo dimicabat. Crederes alteram ibi Helenam residere: quia sicut illa quondam Scripturarum sententiis Judæos, similiter nunc et hæc Regina convicerat erroneos. Sed in hoc conflictu Rex ipse adjutor et præcipuus residebat, quodcumque in hac causa jussisset, dicere paratissimus et facere. Qui quoniam perfecte Anglorum linguam æque ut propriam noverat, vigilantissimus in hoc Concilio utriusque partis interpres extiterat.

14 Igitur Regina, præfatione præmissa, ut qui cum Catholica Ecclesia in una fide uni Deo servirent, ab eadem Ecclesia novis quibusdam et peregrinis institutionibus discrepare non deberent; primum proposuit, eos Quadragesimale jejunium non legitime observare, quia hoc non cum sancta ubique Ecclesia, a feria quarta in capite jejunii, sed sequenti septimana feria secunda consueverant inchoare. Contra illi; Jejunium inquit, quod agimus, Evangelica auctoritate, quæ Christi narrat jejunium, per sex hebdomadas observamus. At illa,

D
Interim corde
humilis,

et humanæ
memor vilitatis,

Job. 14.

Jac. 4, 15

Prov. 28, 14

jubet se ab
auctore libere
corripit:
E

inveteratos
abusus

a
F
curat per
Concilia crebra
corrigi;

In quorum
uno ipsa tri-
duo disputans,

Longe

Socræ lectionis studiosissima,

et marito
Regi omnis
boni hortatrix erat;

qui sicut eam
omniaque
ei cura assistebat;

sic viri honori constabat illa,

et splendori
aulæ.

A Longe, ait, in hoc ab Evangelio discordatis: legitur enim ibi, Dominum quadraginta diebus jejunasse, quod manifestum est vos non facere. Nam cum per sex hebdomadas sex Dominici dies a jejunio abstrahuntur, triginta tantum et sex dies ad jejunandum remanere noscuntur. Non ergo Evangelica auctoritate quadraginta, sed triginta et sex dierum constat vos observare jejunium. Restat itaque ut quatuor diebus ante Quadragesimæ initium jejunare nobiscum incipiat, si Dominico exemplo quadraginta dierum numero abstinentiam observare volueritis: alioquin contra ipsius Domini auctoritatem, et totius *b* sanctæ Ecclesiæ vos soli repugnabitis traditionem. Hæc illi perspicua veritatis ratione convicti, deinceps, sicut sancta ubique solet Ecclesia, sacerorum jejuniorum cœperunt inchoare solennia.

communican-
dum in Pa-
schate;

1 Cor. 11, 29

fideliter ta-
men,

Joa. 4, 54

et animo bene
præparato)

Missas rite
celebrandas,
c

Dominicis
cessandum ab
opere,

15 Aliud quoque proponens Regina, jussit ut ostenderent, qua ratione die sancto Paschæ, secundum morem sanctæ et Apostolicæ Ecclesiæ, sacramenta corporis et sanguinis Christi sumere negligerent. Respondentes illi; Apostolus, inquit, de his loquens, ait: Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit. Unde quia nos peccatores recognoscimus, ne judicium nobis manducemus et bibamus, ad illud mysterium accedere formidamus. Quibus Regina, Quid igitur, inquit? Omnes qui peccatores sunt, sacrosanctum mysterium non gustabunt? Nemo ergo illud sumere debet, quia nemo sine sorde peccati, nec infans cujus est unius diei vita super terram. Si autem nemo illud percipere debet, cur Domino dicente clamat Evangelium? Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed plane sententiam, quam de Apostolo profertis, secundum Patrum intellectum aliter necesse est intelligatis: non enim omnes peccatores Sacramenta salutis indigne sumere deputat. Cum enim dixisset, Judicium sibi manducat et bibit: addidit, Non dijudicans corpus Domini (hoc est, non separans illud a fide ab escis corporalibus) judicium sibi manducat et bibit. Sed et ille qui absque confessione et pœnitentia, cum suorum inquinamenti scelerum, ad sacra mysteria accedere præsumpserit; ille, inquam, judicium sibi manducat et bibit. At nos, qui multis ante diebus, facta peccatorum confessione, pœnitentia castigamur, jejuniiis attenuamur, elemosynis et lacrymis a peccatorum sordibus abluimur; in die resurrectionis Dominicæ, ad ejus mensam in catholica fide accedentes, carnem et sanguinem Agni immaculati Jesu Christi, non ad judicium, sed ad peccatorum summus remissionem, et ad salutarem percipiendæ beatitudinis æternæ præparationem. His ab ea perceptis, respondere nihil potuerunt; atque agniti deinceps Ecclesiæ instituta, in mysterii solutaris perceptione, observaverunt.

16 Præterea in aliquibus locis Scottorum quidam fuerant, qui contra totius Ecclesiæ consuetudinem, nescio quo ritu barbaro, *c* Missas celebrare consueverant: quod Regina, zelo Dei accensa, ita destruere atque annihilare studuit, ut deinceps qui tale quid præsumeret, nemo in tota Scottorum gente appareret. Solebant quoque, neglecta Dominicorum dierum reverentia, ita illis, sicut et aliis diebus, quibusque terreni operis insistere laboribus: quod non licere, ratione pariter et auctoritate, ipsa ostendebat. Dominicum, inquit, diem, propter Dominicam quæ in eo facta est resurrectionem, in veneratione habeamus: et in eo servilia opera jam non faciamus, in quo nos a servitute diaboli redemptos novimus. Hoc etiam Beatus Papa Gregorius affirmat, dicens: Dominicorum die a la-

bore terreno cessandum est, atque omnimodo orationibus insistendum; ut si quid negligentia per sex dies agitur, per diem resurrectionis Dominicæ precibus expietur. Idem quoque Pater Gregorius, quemdam propter opus terrenum, quod die Dominico fecerat, districta increpatione feriens; eos quorum hoc consiliis egerat, duobus mensibus excommunicatos esse *d* decrevit. Illis sapientis Reginæ rationibus contraire non valentes, ita postmodum reverentiam Dominicorum dierum ejus instantia observarunt, ut nec onera quælibet his diebus quisquam portare, nec alius alium ad hoc auderet compellere. Illicita etiam novercarum conjugia, similiter et uxorem fratris defuncti fratrem superstitem ducere, quæ ibi antea fiebant, nimis ostendit execranda, et a fidelibus velut ipsam mortem devitanda. Multa quoque alia, quæ contra fidei regulam et ecclesiasticarum observationum instituta inoleverant, ipsa in eodem Concilio damnare, et de Regni sui finibus curavit proturbare *e*. Universa enim quæ proposuerat, ita sanctæ Scripturæ testimoniis atque sanctorum Patrum corroboravit sententiis, ut contra hæc nil omnino respondere valerent; quin potius deposita, pertinacia rationi acquiescentes, universa libenter implenda susciperent.

ANNOTATA D. P.

a Talis Concilii nulla uspiam restat memoria, nec mentio apud recentiores Scotos: veteres autem nulli habentur, sed a scriptoribus Anglis petenda est quæcumque rerum Scotticarum notitia, quod sane dolendum. Interim in talium Conciliorum aliquo Rex decreverit, et Romano Pontifice approbante perferret, ut ad quatuor priores Episcopatus Fani, Andree, Glascoe, Candidæ casæ, et Murthlaci, Moraviensis et Cathanensis adderentur, uti scribit Buchananus: qui etiam Regi eidem ad laudem tribuit, luxum, per externos inductum, restrinxisse.

b Non totius, quia mos iste a tempore S. Ambrosii huc usque durat in Ecclesia Mediolanensi.

c Missas Belgæ, Germani, Dani, Angli, Nundinas vocant, credo quia his initium datur a solenni Missæ sacrificio. Ejusmodi autem Nundinis sæpe miscentur peregrini quidam ritus, ad allucinosos et recreandos advenas, partim per decursum, partim sub finem earundem; tolerabiles, dum in foro usurpantur, si usurpentur, ut profani: non item, si in templo et inter sacra.

d Neque in Dialogis, nec in Epistolis Gregorii hactenus id reperi.

e In his haud dubie fuit pestilens (ut merito Boethius eam nominat) consuetudo, olim ab Eveno tyranno inducta, ut Domini Prefectivæ in suo territorio sponsarum omnium virginitatem prælibarent, dimidiata argenti marca unam noctem a Prefectorum uxoribus redimente sponsa; quod etiamnum (post abolitam consuetudinem nefariam) pendere coguntur, vocantque vulgo Markettam mulierum. Nec dissimile est, quod haud longe a Lovanio in pago quodam fit, ubi suæ sponsæ stuprum a loci Prefecto sponsus redimit: qua servitute nulla unquam major fando est audita. Ita Boethius: Buchananus addit: Uxor etiam precibus dedisse fertur Malcolmus, ut primam novæ nuptæ noctem, quo Proceribus per gradus quosdam lege Regis Eugenii debebantur, sponsus dimidiata argenti marca redimere posset. Vide quæ diximus 30 Aprilis ad Vitam 2 S. Foranuni Abb. cap. 3 litt. b. et Cungiū in Glossario, agentem de Marketo seu Marketa, Toparchis a servis glebæ pendenda, pro maritanda filia vel sorore.

Leskeus noster in Vita Italica huc refert, gratiosum inventum, Margaritæ vulgo attribui solitum, propinandi

D
A THEODORI-
CO CO.EVO
EX MSS.

Lib. XI
Ep. 6

d

incesta conju-
gia vitanda.

e

E

Missæ, i
Nundinæ.

F
Markettarum
Muliebrium
origo in Sco-
tia.

A. TII ODOMICO
CULVO
EX MSS.
Usus propi-
nandi haustus
post Gratia-
rum actionem.

A propinandi mutuo haustus ab iis, qui gratiarum actionem stantes persolverant: qui Haustus gratiarum, vel S. Margaritæ nuncupatur. Simile quid, post dictas Gratias, surgentes convixisse in Germania et Belgio faciunt, ad lucrandas, ut aiunt, Indulgentias Bonifacii Papæ; fortassis VIII, qui an. 1300 jubiliari solennitatem iustauravit, amplissimas largitus Indulgentias. In Chronicis autem Antuerpiensibus vulgari lingua scriptis et apud heredes Adm. Rev. D. Canonici Snyderi serventis, legitur: quod anno 1430 factus est Papa Eugenius IV (anno scilicet ex more ejus avi ad Pascha protracto) qui dierum XL Indulgentias concessit, post dictas a mensa Gratias potaturis: sed conditio subesse putatur, ut haustus hic immediate sequatur Gratias, atque ultimus sit.

CAPUT III.

Caritas Margaritæ erga pauperes, præsertim per tempus duplicis, cui assueverat, Quadragesimæ. Orandi studium.

Venerabilis itaque Regina, quæ Domum Dei, Deo se adjuvante, sordibus atque erroribus purgare studuerat; ipsa, Spiritu sancto cor ejus irradiante, dignum de die in diem Dei templum fieri meruit: quod eam veraciter esse optime novi, quia et exteriora ejus opera vidi, et conscientiam, ipsa mihi manifestante, cognovi. Mihi namque familiarissime loqui, suæque pandere secreta dignabatur; non quia bonum aliquid in me erat, sed quia inesse putaverat. Cum enim mihi de animæ salute, et de perennis vitæ loqueretur dulcedine; verba omnis gratiæ plena proferebat, quæ vere inhabitator cordis ejus Spiritus sanctus per os illius sonabat. Tantum vero inter loquendum compungebatur, ut tota in lacrymis resolvenda putaretur; atque illius compunctione, mens mea in fletus compungeretur. Præ cunctis vero quos ego nunc novi mortalibus, orationum et jejuniarum studiis, misericordiæ ac eleemosynarum dedita erat operibus. Ut ergo prima de oratione dicam, in ecclesia nemo illa silendo quietior, sed orando nemo aderat intentior. Nihil enim unquam in domo Dei seculare loqui, nihil terrenum agere, sed tantum consueverat orare, orans lacrymas fundere; solo quidem corpore in terra, sed mente Deo proxima: nam præter Deum, et quæ Dei erant, nil ejus pura quæsitit oratio. De jejuniis autem quid dicam? nisi quod per nimiam abstinentiam gravissima infirmitatis incurreret molestiam.

C 18 His duobus, id est orationi et abstinentiæ, beneficia copulavit misericordiæ. Quid enim illius pectore clementius? quid erga egentes benignius? Non solum sua, sed etiam seipsam si liceret, pauperi libenter impenderet. Omnibus suis pauperibus erat ipsa pauperior: illi enim non habentes, habere cupiebant; ista vero, quæ habuerat dispergere studebat. Cum in publicum procederet vel equitaret, miserorum, orphanorum, viduarum greges quasi ad matrem piissimam confluerunt, quorum nulli ab ea sine consolatione abcesserunt. Et cum omnia, quæ secum ad usus egentium circumtulera, distribuisset; vestes vel quascunque res, quas tunc habebant qui ei divites vel ministri aderant, pauperibus dandas accipere solebat, ne aliquando egenus tristis abiret. Nec hoc illi moleste ferebant, quin potius sua illi offerre certabant; quoniam omnia sibi ab illa duplo reddenda pro certo sciebant. Interdum etiam quodcumque illud esset Regis proprium, egenu tribuendum tulit: quam ille pietatis rapinam omnino acceptam semper et gratam habuit. Nam quoniam ipse ad Mandatum a suum in cœna Domini, et ad Missarum solennia nummos aureos offerre

consueverat, ex bis aliquos ipsa sæpius pie furari, et pauperi qui eam inclamaverat solita erat largiri. Et sæpe quidem cum Rex ipse sciret, nescire tamen se simulans, hujusmodi furto plurimum delectabatur; nonnumquam vero manu illius cum nummis comprehensa, adductam, meo judicio, ream esse jocabatur. Nec solum indigenis egentibus, verum etiam de omnibus pene nationibus, ad illius misericordiæ famam properantibus, cum hilaritate cordis munificentiam exhibebat largitatis. Licet profecto nobis de illa dicere; Dispersit, dedit pauperibus; ideo justitia ejus manet in seculum seculi.

19 Quis autem enumerando explicare poterit, quot et quantos dato pretio libertati restituerit, quos de gente Anglorum b abducens captivos violentia hostilis redegerat in servos? Nam et occultos exploratores quaquaversum per provincias Scottorum miserat, ut videlicet [explorarent] qui captivorum duriori premerentur servitute, et inhumanius tractarentur, eique subtiliter ubi et a quibus affligerentur renuntiarent: et talibus ipsa ex intimis visceribus compatiens, celeriter subvenire, et redemptos ad libertatem festinavit renovare. Quo tempore in regno Scottorum plurimi, per diversa loca separatis inclusi cellulis, per magnam vitæ districtiorem, in carne non secundum carnem vivebant: Angelicam enim in terris conversationem ducebant. In his Regina Christum venerari, diligere, suoque crebrius adventu et alloquio visitare, atque illorum se precibus satagebat commendare. Et cum non impetrare posset, ut ab ea terrenum aliquid vellent accipere; petebat obnixius, ut ei aliquid eleemosynæ vel misericordiæ faciendum dignarentur præcipere. Nec mora: quidquid illorum voluntatis erat, devota implevit; vel pauperes ab egestate recreando, vel quosque afflictos a miseriis quibus oppressi fuerant relevando.

20 Et quoniam S. Andreæ ecclesiam advenientium undique populorum religiosa frequentat devotio; super utraque littora maris, quod Lodone jam dividit c et Scotiam, habitacula construxerat; ut post laborem itineris, peregrini ac pauperes illuc requieturi divertere possent; ibique omnia, quæ reficiendi corporis necessitas exposceret, parata invenirent. Siquidem ministres ad hoc solum ibidem constituerat, ut quæque advenientibus necessaria fuissent, parata semper haberent, eisque cum magna solitudine ministrarent. Quibus etiam naves delegaverat, ut euntes et redeuntes transferrent, nec aliquod transvectiones suæ pretium ab his qui transferendi fuerant unquam exigerent.

21 Venerabilis Reginæ quotidiana conversatione [explicata], de quotidianis ejus misericordiæ operibus aliqua etiam dixi; nunc qualiter ante Dominicum Natale quadraginta dies, et totum Quadragesimæ tempus solita fuerit ducere, breviter tentabo dicere. Cum principio noctis paululum requievisset, ecclesiam ingressa, primum Matutinas de Sancta Trinitate, deinde de Sancta Cruce, postmodum de Sancta Maria ipsa sola complevit; eisque finitis Officia mortuorum incepit: post quæ Psalterium inchoavit; nec, quousque ad finem perduceret, cessavit. Celebrantibus hora congrua Presbyteris Laudes matutinas; interim ipsa Psalterium vel inceptum finivit, vel uno finito alterum jam incepit. Peracto autem matutinae Laudis officio, rediens in cameram, sex pauperum pedes cum Rege ipso lavare; et aliquid, quo paupertatem suam solarentur, solebat erogare. Summa quippe cura fuerat Camerario, ut ante introitum Reginæ, per singulas noctes pauperes introduceret, quatenus ad serviendum eis ingrediens, ipsa paratos inveniret. His peractis quieti se ac sopori contulit.

D
aut Regi pie
suffragans.

Ps. 111, 9

b
Captivos plu-
res a servitu-
tute liberat.

E
Solitarios
visitans pe-
tit ab eis
imperari sti-
bi eleemosy-
nas:

Xenodochia
erigit,

c

F

Jejunare his
40 dies soli-
ta,

post modicum
somnum pro-
lixæ Psalmos
dix vacat,

A 22 Cum vero mane facto lecto surrexisset, precibus et psalmis diu insistebat, et inter psallendum misericordiae opus peragebat. Novem enim infavultulos orphanos, omni auxilio destitutos, prima diei hora a se introduci fecit reficiendos. Jusserat namque cibos molliores, quibus infantilis aetas delectatur, illis quotidie præparari; quos allatos illa flexis genibus apponere, sorbituncululas eis facere, et quibus ipsamet utebatur cochlearibus, cibos illis in ora dignabatur mittere. Ita Regina, quæ ab omnibus populis honorabatur, pro Christo et ministræ et matris piissimæ officio fungebatur. Poterat satis congrue illud Beati Job dicere, Ab infantia mea crevit mecum misratio, et de utero matris meæ egressa est mecum. Inter hæc trecentos pauperes in Regiam aulam consuetudo erat introduci; quibus per ordinem circumsedentibus, cum Rex et Regina ingrederentur, a ministris ostia clandeabantur; exceptis enim Capellanis quibusdam religiosis et aliquibus ministris, illorum elemosynæ operibus interesse nulli licuerat. Rex ex una, Regina vero ex altera parte, Christo in pauperibus servierunt: magnaque cum devotione cibos et potum, specialiter ad hoc præparatos, obtulerunt. Quo facto ecclesiam Regina consuevit intrare, ibique prolixis precibus et lacrymarum gemitibus semetipsam Deo sacrificium immolare. Exceptis enim Horis de sancta Trinitate, de sancta Cruce, de sancta Maria, intra diei et noctis spatium duo vel tria his sanctis diebus Psalteria complevit, atque ante publicæ celebrationem Missæ, quinque vel sex privatim sibi Missas decantari fecit.

23 His expletis, cum reficiendi tempus instaret, viginti quatuor pauperes ante refectionem suam ipsa humiliter ministrando refecit. Exceptis enim omnibus, quas superius dixi, elemosynis, istius numeri pauperes, id est viginti quatuor, quamdiu vixit, per totius anni circulum sustentaverat; quos ipsa quocumque loco maneret, juxta manere; et quocumque pergeret, illos se comitari statuerat. Quæ postquam in illis Christo devote ministraverat, suum quoque corpusculum reficere consuevit. In qua refectione, cum curam carnis, secundum Apostolum, non faceret in concupiscentiis, vix habuit in vitæ necessariis. Comedebat enim ut tantum vitam servaret, non ut delectationi acquiesceret. Relectio tenuis et sobria, incitabat esuriem magis quam restinguebat. Gustare videbatur cibum, non sumere.

Hinc rogo, hinc perpendatur, quanta et qualis ejus continentia fuerit in jejunando, cujus tanta extiterat abstinentia in convivando. Et quamvis totam in magna continentia vitam duxerit, his tamen, id est quadraginta ante Pascha et Natale Domini diebus, incredibili abstinentia se affligere consuevit. Unde, propter nimium jejunandi rigorem, acerrimum usque ad finem vitæ passa est stomachi dolorem: nec tamen infirmitas corporis virtutem debilitavit boni operis. In sacra lectione studens, in orationibus persistens, in elemosynis indeficiens, prorsus in omnibus quæ Dei erant se vigilanter exercens. Et quia sciebat scriptum, Quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit; suæ carnis dolores, quasi elementissimi patris flagellum, cum patientia et gratiarum actione libens amplectitur.

24 Cum ergo his et hujusmodi dedita esset operibus, et continuis laboraret infirmitatibus, ut juxta Apostolum virtus in infirmitate perficeretur; de virtute transiens in virtutem, de die in diem melior reddebatur. Terrena omnia mente deserens, toto desiderio ardebat, coelestia sitiens, et cordis atque oris clamore cum Psalmista dicens; Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam et

apparebo ante faciem Dei? Mirentur alii in aliis signa miraculorum, ego in Margarita multo magis admiror opera misericordiarum: nam signa bonis et malis sunt communia, opera autem veræ pietatis et caritatis honorum propria. Illa sanctitatem interdum ostendunt, ista etiam faciunt. Dignius, inquam, miremur in Margarita facta, quæ illam sanctam faciebant, quam signa, si aliqua fecisset, quæ hominibus sanctam tantum ostenderent. Dignius illam obstupescamus, in qua per justitiæ, pietatis, misericordiae et caritatis studia, antiquorum Patrum facta magis quam signa consideramus. Quidam tamen narrabo, quod ad religiosæ vitæ illius indicium pertinere, non inconvenienter dixerim, ut puto.

25 Habuerat librum Evangeliorum, gemmis et auro perornatum, in quo quatuor Evangelistarum imagines pictura auro admixta decorabat; sed et capitalis quæque littera auro tota rutilabat. Hunc codicem, præ ceteris, in quibus legendo studere consueverat, carius semper amplexata fuerat. Quem quidam deferens, dum forte per vadum transiret; liber, qui minus caute pannis fuerat obvolutus, in medias aquas cecidit; quod ignorans portitor, iter quod inceperat securus peregit: cum vero postea librum proferre vellet, tum primum quod perdiderrat agnovit. Querebatur diu nec inveniebatur. Tandem in profunda fluminis apertus jacere reperitur, ita ut illius folia impetu aquæ sine cessatione agitarentur, et panniculi de serico violentia fluminis abstraherentur, qui litteras aureas, ne foliorum contactu obfuscarentur, contexerant. Quis ulterius librum valere putaret? Quis in eo vel unam litteram parere crederet? Certe integer, incorruptus, illæsus, de medio fluminis extrahitur, ita ut minime ab aqua tactus videretur. Candor enim foliorum, et integra in omnibus formula litterarum ita permansit, sicut erat antequam in fluvium cecidisset; nisi quod in extremis foliis, in parte, vix aliquod humoris signum videri poterat. Liber simul et miraculum ad Regiam refertur: quæ reddita Christo gratiarum actione, multo carius quam ante codicem amplectitur. Quare alii videant, quid inde sentiant; ego, propter Reginæ venerabilis dilectionem, hoc signum a Domino d [fuisse opinor].

ANNOTATA D. P.

a Suspiror abundare et suum; et Mandatum intelligo, pedum pauperibus lavandorum morem laudabilem inter Principes, ante Communionem Paschalem.

b Jam dictum est, quanta Anglicorum mancipiorum, bello abductorum, copia esset in Scotia, sit ut eis vix domus ulla careret.

c Fortæ æstuarium amplissimum, ut dixi, eis quod Lotheana, huc Lodoneia, vulgo Laudon, ubi Edinburgum; ultra vero est Scotia (ut hinc intelligitur) proprie dicta, ubi metropolis S. Andrewæ. Ipsum autem, ab Oriente occurrens quadamtenus alturi ad Occidentem æstuario Clidæ, facit, ut Borealis tota Scotia quasi peninsula sit, respectu reliquæ Britannicæ.

d Huc referri potest quod ita scribit David Cameronius, libro de Scotorum pietate, qui instar Menologii est, ad brevem sanctæ Vitæ. Est non procul Edinburgo fons, cui olei guttæ, quæ contra varias cutis rupturas valent, supernant, ea vi, ut si nihil inde collegeris, nibilo plus confluant; si vero abstuleris, nibilo minus remaneant; quod ad S. Margaritam Regiam ex monte Sinai afferebatur. Fidem rei faciunt, fonti nomen S. Catharinæ inditum, atque in ejusdem honore sacellum, a S. Margarita non procul a fonte erectum.

D
A THEOPHILUS
COLVOEX MSS.
Ps. 41, 3
mirabilior
erat operibus

quam miraculis.

Ejus Evangeliorum liber speciosus,

E
lapsus in flumen et apertus,

illæsus extrahitur.

d

F

CAPUT IV.

*Mors Reginae prævisa et pie obita.**Mortis suæ præscia,**exponit Auctori totam vitam suam large flens,**cum magna utriusque compunctione:*

B

*animam suam ejus orationibus,**et liberos curæ commendat,**ut diutius suæ pervicturo,*

C

a

*Capellanus qui morientem adstetit,**factus Monachus, narrat Auctori**quomodo quadriduo ante mortem*

Interea cum omnipotens Deus piis ejus operibus æterna jam reddere præmia pararet; ipsa se ad introitum vitæ alterius, multo quam consueverat studiosius, præparabat. Nam, sicut paulo post ex ipsius verbis manifestabitur, suum de hac vita exitum, et alia quædam futura, longe ante præscisse videbatur. Itaque secretius me alloquens, suam mihi ex ordine vitam cœpit replicare, et ad singula verba lacrymarum fluvios effundere. Tanta denique inter colloquendum ejus erat compunctio, tanta ex compunctione proruperat fletuum profusio, ut (sicut mihi videbatur) nihil proculdubio esset, quod a Christo tunc impetrare non posset. Flente ipsa, flevi et ego: diu flentes, interdum tacuimus, quoniam singultu prorumpente verba proferre nequivimus. Flamma quippe compunctionis, quæ cor illius concremaverat, ex verbis ejus spiritualibus meam quoque mentem attigerat. Cujus per linguam dum verba sancti Spiritus audirem, et per verba conscientiam ejus perviderem, tanta ejus familiaritatis gratia me indignum judicabam.

27 Cum de necessariis sermonem finisset, rursus ita me alloqui cœpit. Vale, inquit, Ego posthac in hac vita diu non subsistam: tu autem non parvo post me tempore vives. Duo ergo sunt quæ a te postulo: unum, ut quamdiu vixeris animæ meæ in Missis et orationibus tuis memineris; aliud, ut filiorum meorum ac filiarum curam habeas, amorem impendas, præcipue Deum timere et amare doceas, et ab eis docendis nunquam desistas: et cum in culmen terrenæ dignitatis quemlibet ex eis exaltari videris, illius maxime pater simul et magister accedas; scilicet admonendo, et cum res exegerit arguendo; ne propter momentaneum honorem in superbiam tumeat, ne Deum per avaritiam offendant, ne per mundi prosperitatem æternæ vitæ negligat felicitatem. Haec sunt, inquit, quæ ut sollicite facias, sub Dei præsentia, qui nunc nobis tertius assistit, mihi quæso promittas. Quibus ego verbis iterum prorumpens in fletum, quæ rogaverat diligenter me promisi facturum: non enim illi contradicere audebam, quam sic indubitanter futura prædicere audieram. Quæ ut prædixerat, ita nunc esse, res ipsa comprobat: quia et ego post illius mortem vivo, et ejus sobolem a in dignitatem honoris sublimatam aspicio. Expleta itaque colloquutione domum rediturus, Regina ultimum vale dixi: non enim ejus faciem unquam postea vidi.

28 Nec multo post acriori quam ante consueverat infirmitate corripitur, et ante suæ evocationis diem longæ ægrotudinis igne decoquitur. Cujus obitum ita, sicut ab ejus Presbytero didici, narrabo: quem ipsa propter ejus simplicitatem, innocentiam, castitatem, præ ceteris familiaris dilexerat: qui post mortem Reginae, pro ipsius anima perpetuo se Christi servitio tradidit; et ad sepulchrum incorrupti corporis sanctissimi Patris Cuthberti suscipiens habitum Monachi, seipsum pro ea hostiam obtulit. Hic ergo Reginae in extremis vitæ inseparabiliter aderat, et egredientem de corpore animam illius ipse precibus Christo commendaverat. Cujus exitum, sicut viderat per ordinem, cum sæpius inde a me quæritur, ita referre cum lacrymis solet.

29 Per dimidium, inquit, annum et aliquanto plus, nunquam equo sedere, raro autem de lecto valuit surgere. Quarta ante suum obitum die, cum Rex in expeditione esset; atque illi longo terrarum

intervallo, quid erga ipsum ea die ageretur, nullius nuntii celeritate scire potuisset, tristior solito effecta, hoc nobis sibi assidentibus dixit: Forte hodie tantum mali Regnis Scotorum accidit quantum multis retro temporibus non provenit. Nos vero hæc audientes, ejus dicta tunc quidem negligenter accepi-mus; sed post aliquot dies veniente nuntio, eodem die quo hæc Regina dixerat, Regem fuisse occisum, intelleximus. Quem quidem ipsa, quasi futurorum præscia, multum prohibuerat, quoquam cum exercitu ire; sed nescio qua de causa contigit, ne tunc illius monitis obediret.

30 Cum ergo quartus post Regis occisionem dies instaret; illa, paulisper levigata infirmitate, Missas auditura oratorium intravit: ibique suum exitum, qui jam imminabat, sacrosancto Dominici corporis et sanguinis Viatico præmunire curavit. Quorum salutari gustu refecta, prioribus mox aggravata doloribus, lecto prosternitur, et ad exitum crescente molestia vehementius urgetur. Et quid faciam? Quid morer? Quasi mortem Dominae meæ ulterius possim differre, et vitam longiorem facere, sic timeo ad ultimum ejus pervenire. Sed omnis caro sænum, et omnis gloria ejus quasi flos fœni: exaruit sænum, et decidit flos. Facies ejus jam in mortem palluerat, cum ipsa me atque alios mecum, sacræ Altaris ministros, sibi astare suamque animam psallentes, Christo jubet commendare. Ipsa quoque illam, quam nigram b Crucem nominare, quamque in maxima semper veneratione habere consuevit, sibi afferri præcepit. Sed cum locus, in quo fuerat inclusa, citius aperiri non posset; Regina graviter ingemiscens, ait: O nos miseros, o culpabiles! ulterius sanctæ Crucis non merebimur aspectum. Quandoque tamen de loculo prolatam, eique allatam cum reverentia suscepit; complecti, deosculari; oculos, faciem illa signare crebrius studuit. Jamque, frigescente toto corpore, vitalis adhuc calor palpitabat in pectore: nihilominus tamen ipsa semper orabat: et quinquagesimum Psalmum ex ordine decantans, Crucem interim sibi ante oculos statuens, utraque manu tenebat.

31 Interea filius ejus, qui post patrem Regni gubernacula jam nunc in presenti tenet, rediens de exercitu, cubiculum Reginae intravit. Quæ illi tunc angustiae? Quis animi cruciatus? Stetit ibi adversis undique rebus angustatus; quo se verteret nesciebat. Patrem namque cum fratre perempto matri nuntiaturus advenit; matrem, quam præcipue amaverat, jam jamque morituram invenit: quem primum plangeret ignorabat. Dulcissimæ tamen matris abcessus acriore dolore cor illius pungebat, quam ante oculos suos pæne mortuam jacere videbat. Super hæc omnia enim cura de statu Regni sollicitabat, quod morte patris perturbandum pro certo noverat. Undique mœrorem, undique contraxerat ipse dolorem. Regina, cum velut in agonia jacens a presentibus rapta putaretur, subito collectis viribus filium alloquitur. Interrogatur enim ab ea de patre et fratre: sed ille quod verum erat dicere noluit, ne audita morte illorum, continuo et ipsa moreretur: nam respondebat, eos benevalere. At illa graviter suspirans, Scio, inquit, fili, scio. Per hanc sanctam Crucem, per nostræ consanguinitatis propinquitatem te adjuro, ut quod verum nosti edicas. Ille coactus, rem, sicut erat gesta, exposuit. Quid eam putares acturam? Quis in tot adversitatibus contra Deum non murmuraturam crederet? Eodem quippe tempore conjugem amiserat, filium perdiderat, seipsam infirmitas ad mortem usque cruciaverat. Sed in omnibus his non peccavit labiis suis, neque stultum quid contra Deum locuta est: cum potius oculos et manus ad cœlum dirigens, in laudem et gratiarum actionem

*sciverit absentem Regem cœsum,**ad extrema sumenda de lecto surrexit;**Et et illuc regressa.*

b

*allatam sibi Crucem pie amplexata fuerit;**intellecta autem, ex reduce filio,*

l'

*luctuosa cludit,**gratias Deo egerit,*

APPENDIX

*Sancta sanctæ Reginæ posteritas, in Scotia
et Anglia, ex Aelredo Abbate Rievallen. et
aliis.*

Quoniam Sanctæ Reginæ miracula scripta nusquam
inveniuntur, pro ipsis exhibeo laudes eorum quos genuit
liberorum. De his Aelredus Rievallensis, sic oritur :
Nati sunt Reginæ Margaretæ sex filii et duæ filiæ.
Filios nominat Boethius lib. 12, 1, Eduardum, quem
cum patre interiisse diximus ; et Etheldredum, qui
prima etiam pubertate satis sublatus est, et sepultus
in Doumfermyleyn. Huc spectat quod idem Boethius
lib. 18, sic narrat : Eodem prope tempore, id est,
circa annum MCCCXLIV, veteri pariete angustissimi
templi ad Doumfermyleyn demolito, inventum est
adolescentis in plumbea capsula cadaver, bysso in-
volutum, vividum adhuc toto corpore colorem ser-
vans, nec ulla ex parte corruptum. Aiebant vetustatis
studiosi, Divæ Margaritæ filium, primam defunctum
adolescentiam. Nec mirum videri debere ; cum ob in-
signem matris vitæ sanctimoniam, haud absurdum
esset, si is quoque, matris insistens vestigiis, divi-
nos mereretur honores. Hæc Boethius, qui lib. 12
ubi supra, duobus prænominatis subjungit Edmundum :
et is, inquit, relicto humanarum rerum et aulae
strepitu, in Angliam abiisse, ac soli cultui superni
Regis fertur vacasse.

34 Aelredus cum dixisset, ut supra, natos Marga-
ritæ filios sex ; tribus prioribus omissis, ait quod, eo-
rum tres, Edgarus scilicet, Alexander, et generis
sui splendor David, Reges fuerunt. Edgarus, homo
erat dulcis et amabilis, cognato suo regi Edwardo
per omnia similis ; nihil tyrannicum, nihil durum,
nihil avarum in suos exercens, sed cum maxima
caritate et benevolentia subditos regens. Porro
Alexander Clericis et Monachis satis humilis et
amabilis erat, ceteris subditorum supra modum ter-
ribilis ; homo magni cordis, ultra vires suas se in
omnibus extendens. Erat autem litteratus, et in
ordinandis ecclesiis, in reliquiis Sanctorum perqui-
rendis, in vestibus sacerdotalibus librisque sacris
conficiendis et ordinandis studiosissimus ; omnibus
etiam advenientibus supra vires liberalissimus ; circa
pauperes vero ita devotus, ut in nulla re magis de-
lectari, quam in illis suscipiendis, lavandis, alendis,
vestiendisque videretur. Quid vero de Rege David
sentiamus, in descriptione præmissa utcumque dig-
gessimus. Nempe ab hujus recenti funere exorsus
scriptionem, ita post primam ad Henricum Principem
præfationem scripserat.

35 Religiosus et pius Rex David migravit e
mundo : qui licet dignum tali animæ locum inve-
nerit, mors tamen ejus planetum nobis indicit. Quis
enim non lugeat, virum, tam necessarium mundo,
rebus humanis exemptum, nisi is qui rebus humanis
pacem invidet et protectum ? Rex enim ille man-
suetus, Rex castus, Rex humilis, quis facile dixerit,
quid utilitatis humanæ vitæ contulerit ? quem man-
suetudo amabilem, justitia terribilem, castitas com-
positum, humilitas communem fecerat. Quæ omnia
si in privato quolibet laude dignissima judicantur,
quanto magis in Rege ? cui potestas dat licere quod
libet, cujus vitiis facile favent inferiores, prout ad
imitandum, prompti ad adulandum ; cum et impu-
nitas præstet audaciam, libido vero acuat et ac-
cendat luxuriam. Scimus enim eum regnum non
appetivisse, sed horroisse ; magisque illud ob alie-
nam necessitatem suscepisse, quam dominandi libi-
dine victum avide invasisse : unde et obsequia illa,
quæ a gente Scotorum, in novella Regum promo-
tione,

A actionem prorupit, dicens : Laudes et gratias tibi
omnipotens Deus refero, qui me tantas in meo exitu
angustias tolerare ; hasque tolerantem ab aliquibus
peccati maculis, ut spero, voluisti mundare.

32 Senserat illa mortem adesse ; moxque oratio-
nem, quæ post perceptionem Dominici corporis et
sanguinis a Sacerdote dici solet, incepit : Domine,
inquiens, Jesu Christe, qui ex voluntate Patris c,
cooperante Spiritu sancto per mortem tuam mundum
vivificasti, libera me. Cum diceret, Libera me, li-
berata vinculis corporis anima, ad veræ libertatis,
quem semper dilexerat, auctorem Christum migra-
vit ; particeps effecta eorum felicitatis, quorum se-
centa est exempla virtutis. Tanta enim cum tran-
quillitate, tanta cum quiete illius fuerat exitus, ut,
ad æternæ quietis et pacis regionem animam illam
migrasse, dubium esse non debeat. Et quod mirum
est, faciem ejus, quæ more morientium tota in morte
palluerat, ita post mortem roror cum candore per-
mixtus perfuderat, ut non mortua, sed dormiens
credi potuisset. Igitur corpus ipsius honorabiliter,
ut Reginam decebat, involutum, ad Sanctæ Trini-
tatis, quam ipsa construxerat, ecclesiam d depor-
tavit ; ibique, sicut ipsa jusserat, contra altare
et sanctæ Crucis (quod ibidem erexerat) venera-
bile signum, sepulture tradidimus. Atque ita cor-
pus ejus illo in loco nunc requiescit ; ubi illud in
vigiliis, orationibus, lacrymarum fusionibus, ge-
nnum flexionibus, affligere c consuevit.

ANNOTATA D. P.

a De hac pluribus in sequ. Appendice. Camerarius
lib. 3 hoc loco addit ; Fertur prophetico spiritu mi-
sericordiam Scoticanæ Ecclesiæ et totius insulæ faci-
ciem, quam hodie prohi dolor ! cernimus (scribebat
ille anno MDCXXXI, atque utinam non etiam nunc, dum
ego scribo, eadem cerneremus) prævidisse et præ-
dixisse his verbis. Venient tempora in quibus divi-
tiæ Ecclesiæ dissipabuntur, et Catholicus populus
velut a lupis lacerabitur, et a locis suis et de patria
sua expelletur : unde plurimi eorum in solitudinem
se conferent, vitam in multa contritione cordis
deinceps ducentes, et sic Deo humiliter servientes,
Deique justa sed occulta judicia recolentes, diem-
que ultionis divinæ extremum in patientia expe-
ctantes.

b Est illa, inquit Aelredus, longitudinem habens
palme, de auro purissimo mirabili opere fabricata,
quæ in modum thecæ clauditur et aperitur. Cerni-
tur in ea quædam Dominicæ Crucis portio (sicut
sæpe multorum miraculorum argumento probatum
est) Salvatoris nostri imaginem habens, de ebore
densissimo sculptam, et aureis distinctionibus mi-
rabiliter decoratam. Hanc religiosa Regina Mar-
garita, allatam in Scotia, quasi hereditatem trans-
misit ad filios : quorum junior David, Rex factus,
magnificum eidem templum prope urbem ædificavit,
titulo S. Crucis.

c Hæc oratio in Missali Romano dicitur ante Com-
munionem, post Agnus Dei.

d Alii fere vocant S. Trinitatis, in vel ad Doum-
fermleyn ; ad distinctionem ejus quæ Edimburgi est
S. Trinitatis ecclesiæ Collegiatæ. Situm est autem
Fermelinodunum (sic enim Latine appellant, amplam
nunc in Occidentali Fife oppidum, ad Markam rivum)
situm est, inquam, a Lyth Edimburgensium portu
sursum navigantibus, 15 miliaribus Scotiis, seu leucis
horarii 6, et una fere leuca a littore.

e Frequens ergo ibi erat Margarita, procul ab aula
strepitu, præsertim Rege in expeditionibus agente.

Fili Eduar-
dus,

Ethelredus

corpore incor-
rupto inven-
tus an. 1144

E

Edmundus,

Edgarus,

Alexander,

David, Reges
tres :

postremus vi-
ta etiam san-
ctus,

c
et pie expira-
rit ;

ac rubente de-
nuo facie ad
S. Trinitatis
sit sepulta.

d

e

A tione, more patrio exhibentur, ita exhorruit, ut ea
 AUCTORE D. P. vix ab Episcopis suscipere cogeretur.

36 Sublimatus vero in Regem, nihil superbum in
 populi mores
 suavitè re-
 formavit,
 moribus, nihil in verbis crudele, nihil inhonestum
 præferebat in factis. Unde tota gentis illius bar-
 baries mansuetæ, tanta se mox Regi benevolen-
 tia et humilitate substravit; ut naturalis obli-
 vitæ, legibus, quas Regis mansuetudo dictabat,
 colla submitteret; et pacem, quam eatenus nescie-
 bat, gratanter exciperet: unde non immerito di-
 lectus a Deo et hominibus videbatur. Dilectus a
 Deo plane, qui statim in ipsis regni sui initiis, ea
 que Dei sunt diligenter exercuit, in ecclesiis con-
 struendis, in monasteriis fundandis, quæ et amplia-
 vit possessionibus et honoribus cumulavit. Cum
 enim in toto Scotorum regno tres vel quatuor tan-
 tum inveniret Episcopos, Ecclesiis ceteris sine Pas-
 store, tum morum quam rerum dispendio fluctuan-
 tibus; ipse, tam de antiquis quas reparavit, quam
 de novis quas ipse crexit, decedens novem reliquit.
 Monasteria autem Ordinis Cluniacensis, Cisterci-
 ensis, Tyroniensis, Arcensis, Præmonstratensis, Be-
 luacensis, non pauca, non parva, plena Fratribus
 dimisit: inter quos sic fuerat quasi unus ex ipsis,
 et bona laudans, et si quæ minus laudanda emerge-
 bant verecunde dissimulans; substratus omnibus,
 sollicitus pro omnibus.

37 O dulcis anima, quo abiisti? quo recessisti?
 Ubi oculi illi, pleni pietatis et gratiæ, quibus et
 congaudere cum gaudentibus, et flere cum flentibus
 consuevisti? Vixi ego oculis meis, cum aliquando
 paratus ire venatum, pede in stabili posito equum
 vellet ascendere; ad vocem pauperis, audientiam
 sibi dari postulantis, quod pedem retraxerit; reli-
 ctoque equo et regressus in aulam, eadem die ad
 propositum non reversurus, causam, pro qua fuerat
 appellatus, benigne et patienter audierit. Consue-
 verat præterea, ad ostium aulæ regiæ sedens, pau-
 perum et vetularum, quæ certis diebus, de singulis
 quocumque veniebat regionibus, vocabantur, causas
 diligenter audire, et singulis cum multo sæpe labore
 satisfacere. Nam sæpe litigabant cum illo, et ipse
 cum illis; cum ipse nollet contra justitiam perso-
 nam pauperis accipere, et ipsi nollent rationi quod
 ostendebat acquiescere. Denique si contingeret, ut
 Sacerdos, vel Miles, vel Monachus, vel dives vel
 pauper, vel civis vel peregrinus, vel negotiator vel
 rusticus, cum eo haberet sermonem; ita cum sin-
 gulis de suis negotiis et officiis convenienter et
 humiliter disserebat, ut singulus quisque sua eum
 tantum curare putaret, et sic omnes jucundos et
 edificados dimitteret.

38 Tactus infirmitate, qua fuerat carne solven-
 dus, feria quarta, id est tertio decimo Kalendas
 Junii, cum intellexisset dissolutionem corporis im-
 minere, vocatis famulis suis, quod de se ipse sen-
 tiebat, incunctanter exposuit. At illi more humano
 consolabantur ægrotum, vitam illi et sanitatem pe-
 nitus promittentes. Sed cum feria sexta morbus in-
 gravesceret, et ei standi simul et incedendi faculta-
 tem vis languoris adimeret; accersitis Clericis viris-
 que religiosiis, Domini corporis sacramentum sibi
 dari postulavit. Parantibus illis afferre quod jus-
 serat, prohibuit ille, dicens, se ante sacrosanctum
 altare sacrosancto mysteria percepturum. Igitur
 Clericorum ac Militum manibus in oratorium de-
 portatus, post Missarum solennia, venerandam Cru-
 cem, quam Nigram vocant, produci sibi petit ado-
 randam. Hanc igitur Crucem, omni Scotorum
 genti non minus terribilem quam amabilem, cum
 Rex devotissime adorasset, cum multis lacrymis
 peccatorum Confessione præmissa, exitum suum
 celestium mysteriorum perceptione munivit. Deinde

relatus in thalamum, venientibus Sacerdotibus ut D
 sacræ Uctionis sacramenta complerent, assurrexit
 ut potuit; ac de lectulo in terram se dejiciens,
 salutare illud officium cum tanta devotione suscepit,
 ut Clericos, paulo festinantius psallentes, manu si-
 mul ac sermone compesceret, singulis verbis ipse
 intenderet, ipse singulis orationibus responderet.

39 Omnibus igitur rite peractis, cum maxima
 carnis ac mentis quiete, diem expectavit extremum;
 suos diligenter obtestans, quatenus, mox ut ipse
 decederet, mortem suam omnibus propalarent.
 Quantocius enim, inquit, mors mea innotuerit,
 tanto citius amicorum meorum beneficiis, aliquid
 mihi consolationis pietas divina præstabit. In hac
 ei devotione dies clauditur, cui sequentem in magna
 tranquillitate continuavit et noctem. Die autem
 Dominica quæ Christi Ascensionem præcedebat, id
 est nono Kalend. Junii illucescente, cum sol iste
 emergens noctis tenebras radiis suæ lucis abigeret;
 ipse a corporis tenebris ad veræ lucis gaudia com-
 migrans, cum tanta tranquillitate, ut videretur non
 obiisse, sed obdormisse; cum tanta devotione; ut
 inventus sit utrasque manus junctas simul supra
 pectus suum versus cælum erexisse. *His narratis*
(quæ anno MCLIII competere probat dies 1x Kal. Junii,
id est XXIV Maji, cum Dominica ante Ascensionem
concurrent, sub littera Dominica D, post Pascha XIX
Aprilis actum.) His, inquam narratis, defuncti anima
bene precatur Aethredus, memor terræ ergo se af-
fectus, memorque futurus, ubi pro salute omnium
Patri Filius immolatur. Tum incipit Regum Angliæ,
ipsiusque David Regis Scotiæ, genealogium texere; a
matre Principis Henrici, S. Margaritæ nepte ex
Muthilde filia Angliæ Regina, sursam ascendendo us-
que ad Adam, et inde rursus descendendo, stirpe du-
cta a Sem ad Woden id est Mercurium; et inde ad
Edelvolum Regem; usque ad S. Margaritæ pa-
trium S. Edwardum, illiusque conjugium Scoticum;
unde natos tres supramemoratos fratres ac reges cum
breviter laudasset, procedit ad sorores eorum hoc modo:

40 Horum soror Mathildis gloriosissimo Regi
 Anglorum nupsit Henrico: de cujus admirabili
 gloria animique virtute, quamque fuerit in officiis
 divinis sacrisque vigiliis assidua ac devota, in tanta
 insuper potestate quam humilis, qui scribere vo-
 luerit, alteram nobis Esther nostris temporibus de-
 clarabit: quod nos facere omisimus, et propter
 materiæ magnitudinem, et propter harum rerum
 minorem adhuc cognitionem. Unum tamen illius
 referam opus (et hoc est, quod iisdem pene verbis le-
 gitur apud Capgraviū, ut supra indicavi) quod ex
 ore sæpe nominandi et nunquam obliviscendi David
 Regis audiui; per quod qualis fuerit circa pauperes
 Christi, satis ut arbitror elucescet. Cum, inquit,
 adolescens in regia curia servirem, nocte quadam
 in hospitio meo cum sociis meis nescio quid agens,
 ad thalamum Reginæ ab ipsa vocatus accessi. Et
 ecce domus plena leprosis, et Regina in medio stans.
 Depositoque pallio cum se lineo præcinxisset, po-
 sita in pelvi aqua, cœpit lavare pedes eorum et ex-
 tergere, extensosque utrisque constringere manibus,
 et devotissime osculari. Qui ego: Quid agis, in-
 quam, o Domina mea? Certe, si Rex sciret ista,
 nunquam os tuum, leprosum pedum tabe pollut-
 um, suis dignaretur labiis osculari. Tunc illa sub-
 ridens; Pedes, ait, Regis æterni, quis nesciat labiis
 Regis morituri esse præferendos? Ergo certe idcirco
 vocavi te, frater carissime, ut meo exemplo talia
 discas operari: sumpta proinde pelvi fac quod me
 facere intueris. Ad hanc vocem vehementer expavi,
 et nullo modo id me pati posse respondi: necdum
 enim sciebam Dominum, nec revelatus mihi fuerat
 spiritus ejus. Illa igitur cœptis insistente, ego (mea
 culpa!)

religiose mo-
 ritur

24 Maji
 an. 1153.
 E

Davidis so-
 ror Mathil-
 dis, Angliæ
 Regina,

I

leprosum
 pedes lavare
 et osculari
 solita,

et ad Mathi-
 cum delatus
 in oratorium,

A culpa!) ridens ad socios reverti. Soror hujus Beatissimæ, Maria nomine, Eustacio Bononiensi Comiti traditur in uxorem.

Sancta matris per omnia imitatrix,

41 Hactenus Aelredus. *Jouanes Bromptonus*, ad annum quo obiit, de ea scripsit. Quod primis annis inter Moniales Wintonienses educata fuit et instructa: unde, et ut ignobiliores nuptias respueret, quas pater ei sapius obtulit, pepulum sacri veli gestavit. Quamobrem cum Rex Henricus eam thalamo susceperet, res in disputationem venit, resistente Anselmo; donec legitimis testibus probaretur, eam sine professione, et non nisi causa procorum recusandorum, velum gestasse. Hæc itaque duplicem partum enixa, masculum et feminam, parere desiit: inde apud Westmonasterium commorans regaliter est exhibita; sub habitu monastico, ut ego quidem interpretor, continentem deinceps vitam ductura, volente id Rege. Ceterum cilicio sub regio culta induta, nudipes in Quadragesima adibat ecclesiam: nec horrebat lavare inorbidorum ulcera, tractans manibus, basia infigens, et mensam apponens. Officii quoque divini multum fuit æmula, et ideo in Clericus bene melodos prodiga: unde et Scholastici, cantibus et versibus famosi, ad eam quasi de toto orbe confluebant.

unde nata Mathildis Imperatrix,

42 De hac igitur (resumo verba Aelredi) excellentissima et Christianissima Regina (quam ex Hagustaldensi scimus obiisse anno MCII) nata est Mathildis, quæ primum Imperatori Romano (Henrico I) deinde nobilissimo Andegavensium Comiti nupsit Gaufrido. De Maria vero orta est Mathildis, quæ nuptui traditur tunc Comiti Mauritanie, nunc vero Regi Anglorum Stephano, cui potius usurpatori, contra certum jus Mathildis Imperatricis; cum qui denique pactus est, ut hujus filius Henricus succederet in Regnum. Porro Rex David, tradente Rege Henrico, uxorem duxit Mathildam, filiam Wallevi Comitis et Judithæ, quæ neptis primi Regis Willielmi, de qua suscepit filium Henricum, virum mansuetum et pium, hominem suavis spiritus et lactei cordis, et dignum per omnia qui de tali patre nasceretur.... sed qui uno ante illum anno obiit post Pentecosten, XVIII Maji celebrantur juxta Hagustaldensem; relictis filiis puerulis, de quibus mox. Hæc sunt autem, quæ adhuc supersunt, de hac sancta generatione reliquæ. De Imperatrice Mathilde tu, vir splendidissime, Henrice, quem nunc Normannorum et Aquitanorum Ducem, ex parte matris, ex parte autem patris Andegavensium Comitem, rursum vero ex parte matris Angliæ videmus heredem: fratres etiam tui Gaufridus et Guilielmus, de quibus bona speramus, quibus etiam bona optamus: sed nulla relictæ posteritate obierunt.

cujus filius Henricus postea Rex

Ex Maria altera sanctæ filia brevibus soboles.

Davidis ex filio præmorum tuo tres nepotes;

ex secundo eorum Alexandri duo Reges, filius et nepos.

43 De Regina Mathilde, filia Eustachii Bononiensis ac Mariæ prædictæ, atque adeo nepte S. Margaritæ, et pio Rege Stephano, quamvis haud satis pie ad regnum ingressa, Stephanus Willielmus Guarenniæ et Boloniæ Comes, sine liberis defunctus, præfatus Henrico Comiti successionem in regnum Maternum facilitavit et asseruit. De Henrico præfatus, Davidis Regis filio, Malcolmus, Willielmus, ambo post avum Reges Scotiæ, et aviti nominis hæres David Comes de Dundee; quorum infantie misereatur Deos; miseraris et tu, Henrice Princeps, quem totius generis tui caput nobilissimum pietas divina constituit: sit tuus super eos pius aspectus, dulcis affectus, et in quibuscumque tui indiguerint operis effectus: tibi enim ab avo suo, qui te præ cunctis dilexit hominibus, derelicti sunt orphani.

44 Primus, S. Edwardum imitatus, virgo vivere et mori elegit. Secundus, recepto a sacra expeditione fratre Davide sic gavisus est, ut Lodorense monasterium condiderit in gratiarum actionem: uterque tamen

cum suo tutore Henrica, propter Cumbriam et Northumbriæ partem, armis aliquando coactus fuit experiri. Ex Willelmo processerunt Scotiæ Reges Alexander II ac deinde III: ejus liberi præmortui patri, necessitatem Scotis imposuerunt Regem sibi assumendi ex filiabus Davidis Comitis; primo Joannem, Davidis ex filia Margarita pronepotem; deinde Robertum nepotem ex ejusdem Margarete sorore Isabella seu Elisabetha. Atque hinc posterius successere Reges Scotiæ, vicissitudine varia: quos inter et fuere qui adversam S. Margaritæ fortunam experti, et sanctimoniam vitæ amulati sunt. Ex istorum numero sit, quam ætas superior securi cæsam doluit, generosa Princeps Maria Stuarta; ejusque pronepos Jacobus, nomen sui in Scotia, septimus; in Anglia, secundus Rex; qui non ita pridem Religionis ergo patria pulsus, asylum in Gallia quæsit: nec non Excellentissimus Dominus Comes Perthæ, quem nuper Antuerpiæ vidimus, avitæ pietatis ac religionis imitatore, Drummondarum Familie decus præcipuum: qui et ipse, tum per alios majorum suorum, tum per Annam Bellam Drummondanæ, Robertæ III Scotiæ Regi nuptam, generis sui nobilitatem ad ipsam sanctam Margaritam refert. Fuit is Cancellarius Scotiæ regni, florebat Rege Jacobo, æmulus magno illi Cancellario Angliæ Thomæ Moro, æque ac iste carcerem carcerisque pudorem fidei causa diu perpeusus: quibus tandem liberatus, exilium elegit spontaneum: in hoc imitatur etiam S. Margaritam, quæ et ipsa exulavit: regnum quoque cum eadem, si minus terrenum ac perbreve, aditurus cæleste ac sempiternum.

D AUCTORE D. P.

E

APPENDIX II

De sacri corporis translationibus, ac novissima Capitis ad Scotorum collegium Duaci.

Margaritæ corpus, Fermelinoduni conditum, immortum ibi jacuit usque ad tempora Alexandri III, regnare cæssi anno MCCXLIX. Hic, uti lib. 12 Historiæ Scotorum scribit Boethius, anno secundo regni sui jam undennis, convocatis ex toto regno Cænobiarclis, Episcopis, ac Baronibus, ad Donnfermilein, celebribus ac multis supplicationibus prius habitis, ossa Margaritæ Ataviæ suæ, in Divos relatæ (forte tum primum ab Innocentio Papa IV) terra effossa, capsulæ argenteæ, multis ornatæ gemmis, imposuit. Cumque ea Episcopi omnium consensu in adytum deportare conarentur, ac perventum jam esset ad Malcolmum mariti ejus sepulcrum; repente omnes immobiles constitere: capsula enim, cui Reliquiæ inerant, sepulcro Malcolmum impressa adhæsit, nec ulla vi moveri potuit. Quo miraculo stupefacti omnes, cum haud invenirent tam novæ rei causam; venerandus quidam senex, spiritu divino afflatus, sublata voce ut cuncti eum facile exaudirent; Margaritam inquit Marito, quam viva semper exhibuit reverentiam, eam mortuo denegare nolle: quamobrem non prius eam vestris manibus se in adytum deportari permissuram, quam Malcolmus maritus humo quoque effossus lateri adjungatur. Quod ubi Regis imperio factum est, tum denique sublata cum marito in adytum delata est, atque in hodiernum usque diem multa populi veneratione ibidem columnatur ambo.

Transferenda ossa S. Margaritæ

F

manent immota quoad simul transferantur ossa R. Malcolmum

46 Hic Boethii locus, testis propemodum irrefragabilis publici in Fermelinodunensi ecclesia cultus, Malcolmum quoque communicati; conjunctus loco alteri, ubi idem Boethius dixerat Regis illius eadem accidisse Idibus Octobris; Molanum movit, ut in prima sui Martyrologii editione, ad istum diem poneret, S. Malcolmum Regem. Sed in die et anno signatis erravisse Boethium cum animadvertisset Molanus, iterum de-

potuisset ergo uterque simul ut sanctus hic

cipi

A *capitulum* timens in secunda ac tertia Usuardi sui editione, Malcolmum omnino prætermisit, uti vidimus in Comm. pr. num. 42 : cum posset eum reposuisse ad verum suæ mortis diem, xiii Novembris ; sicut uxorem ejus Margaritam reposuit ad xvi ejusdem mensis. Ego si antiquiorem aliquem Boethio testem invenissem, communis cultus utrique conjugii hoc die x Junii delati, quo utriusque communem Translationem factum credo : non dubitasset utrumque communiter ut Sanctum proponere in hujus diei et tractationis titulo ; sicut proposui xi Maji SS. Walbertum et Bertiliam, ob communem eorum Peria ii Pentecostali venerationem Curtissolæ in Haannonia. Sed his faret possessio indubitabiliter præsens ; illis in veterem nec omnino certissimam possessionem reducendis, opus majori auctoritate videtur.

47 *Historia Translationis*, eamque prægressæ Canonizationis, olim fideliter descripta habebatur, ut dixi, in MS. Legendario Ultrajectino S. Salvatoris ; sed ejus solum ibi initium legebatur hoc tenore. Gloriosam venerabilis et a Deo dilectæ Beatæ Margaritæ Scotorum Reginæ Translationem, succincto sermone percurrere cupientes, ipsius adiutorium imploramus, qui per eam occidentales tenebras lucifluis præclaræ fidei radiis serenavit. Et licet sancti Patres, prædecessores nostri, tempus visitationis vel translationis dictæ Sanctæ ardenti desiderio concupierant, indigressam tamen omnino viam hoc opus aggrediendi, posteris reliquerunt. Vidimus enim diem illum, et gavisi sumus. Largiente igitur ad hoc, tempus acceptabile et dies salutis, illo qui nec locorum ambitu nec valet metis temporum circumcludi ; Abbas domus de Dymfermelyn, ad Apostolicæ Sedis Antistitem cum precibus regiis, testimonio Prælatorum, et precibus cleri ac populi profectus est, de Sancta sua seriem rei relaturus.

48 Proposuit namque diligenter in ejus auditorio, Senatu Apostolico considente, eandem Beatam in terrestri regno tam religiosam et Deo placitam vitam duxisse, quod nemini dubium sit, quin propter expertissima merita sua præmium gloriæ et honoris sibi in celestibus comparasset. Adjecit etiam idem Abbas, ad persuasionem suam, absque diffidentiae scrupulo, affirmandum ; Dominum nostrum Jesum Christum, qui in Sanctis suis semper est mirabilis, illam, dum in hujus incolatu exilii moraretur, signis et virtutum prodigiis multimode perlustrasse : ac demum a die transitus temporalis, usque ad tempora bodierna, variis morborum generibus lacessitis, ad sepulcrum ejus sospitatis votivæ gratiam indulsisse. Unde dignissimum, voluntatique divinæ consonum aiebat, tam pretiosam Margaritam, in corde terræ diutius latitantem, ac si lucernam modio contegente submissam, candelabro superimponi debere ; et de humili mausoleo super altitudine terra eminentius elevatam, in bierotheca spectabili decantissime collocari.

49 Auditis his et intellectis, summus Pontifex, directis inquisitoriis quibusdam Episcopis, mandavit, ut super vita, meritis et miraculis prædictæ Sanctæ cognita diligentius veritate, quæ fidei digna relatu reperirent, sub sigillis suis, per fidelem nuntium Apostolatus suo remittere non tardarent. Dicti vero Episcopi, velut viri cordati et ejusdem Sanctæ devoti zelatores, negotium sibi creditum exequi studiosius affectantes ; certis die et loco testes admiserunt ; de illorum attestationibus, juxta velle suum, aliquid redigentes in scriptis, eidem Abbati committebant, summo Præsuli præsentanda. Cetera utinam alicubi inventantur ! Interim ex consecuto Translatione, facile intelligitur, Abbatem, evicta Romæ causa, rediisse voti communis compotem. De ipsa autem Translatione, quæ ex Boethio initio descripta legitur, in Breviario Aberdonensi præcitato hæc ponuntur Lectiones, pro primo secundoque Nocturno.

50 I LECT. Cum a sanctissimis Patribus, ob populi devotionem, Sanctorum reliquiæ transferri, et altiori in templo Dei tradi cultui soleant, eorumque Translationum dies a clero et populo venerari ; vera devotorum Christi fidelium Scotiæ devotio non fuit contenta, quin beatæ reliquiæ S. Margaritæ Reginæ, de humili subterraneo loco, ad venerationem majorem transferrentur ; et de turba lapidea in ecclesia ejusdem de Dumfermling, ubi per annos centum sexaginta septem requieverant, extraherentur. II. Transactis igitur a Christo Salvatore nostro annis quinquaginta uno ducentis et mille, Alexander, illius nominis tertius, Scotorum Rex iudicatus (a populo persuasus præmissorum exequendi gratia) cum matre sua Joanna, Scotiæ pro tunc Regina, sorore Henrici Regis Angliæ, ejusdem patris primogenita, cum variis et quam pluribus regni sui Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Dominis, Baronibus et Militibus, Clericis et laicis, devotionis et peregrinationis causa, ad ecclesiam de Dumfermling conveniebant, jejuniis et orationibus plurimum dediti.

51 III Atque nocturno in contemplatione et oratione sopito somno, mane facto Pontifices sacri, palliis, mitris, diademate, et Pontificalibus solitis quam devotissime sese induebant, et virorum quoque Religiosorum devotorum, Sacerdotumque et Clericorum, cum vexillis, crucibus, thuribulis, tædis ardentibus et ceroferariis quam decentissimis, processionem solenniter constituerunt ; cum campanarum sonitu, et organorum melodia, ac cantu suavissimo, divinum primitus invocantes auxilium ; beatissimamque ejus Dei genitricem Mariam, omnesque Sanctos et Sanctas civium cœlestium puris et sinceris mentibus piis implorantes intercessionibus, ut se dignos tanto exequendo officio redderent, IV Accesserunt, inquam Pontifices, finitis solennitatibus et orationibus congruis, ad sepulcri locum, ubi beatæ Reliquiæ in præfato lapideo monumento includebantur ; easdem sacratis suis manibus honorifice levaverunt ; et in theca argentea, auro gemisque perornata, digno cum honore et reverentia transferentes, collocaverunt.

52 V. Nec defuit ibidem divinæ gratiæ miraculum. Namque cum thesaurus ille Reliquiarum processionaliter, a tumba illa lapidea, Ducum et Comitum manibus deportaretur, de ecclesia inferiori ad chorum ejusdem, usque ad arctam cancellariæ partem, ubi tunc quondam mariti sui Malcolmi Regis Scotorum ossa et reliquiæ ejusdem, in boreali parte navis ecclesiæ ulterioris, sub testudine arcuali in opposito jacebant ; mox ferentium brachia reddebantur in tantum fatigata et lassa, præ nimia ponderis gravitate, quod feretrum ipsum cum Reliquiis de loco amovere non poterant ; adjunctis insuper, Pontificum mandatis, aliis portatoribus illis fortioribus : qui quanto magis levare conabantur, tanto minus feretrum ipsum levare seu removere poterant. VI Admirantibus cunctis, majorum inito consilio, omnes orationibus se dederunt. Sed cunctis orantibus, vox enīdam viro devoto cœlitus insinuata est, dicens ; Reliquiæ B. Margaritæ longius deportari posse minime, priusquam reliquiæ viri sui Malcolmi itidem de terra levarentur. Quibus ex tunc exhumatis, ambo simul feretra, absque gravitate, quam facillime, usque in locum ubi ad præsens venerantur, solenniter deportaverunt, ad decimum tertium Kalendarum Julii, anno supra annotato. Qui quidem dies in hujus venerandæ translationis memoria in præsens colitur et veneratur.

53 Qua de causa festum prædictum a XIX Junii ad X retractum fuerit ignoratur. Suspiciari quis posset, hoc

D
ad faciendam
translationem,

convenit
Dumfermling
Rex cum Pro-
ceribus anno
1251:

et precibus
cum supplica-
tione promissis,
E

ossa in novam
thecam trans-
posita

ab inferiori
ad superioris
ecclesiæ chorum
deferunt:

F

quibus ad
Malcolmi R.
sepulcrum
procedentibus
nec ultra move-
re arcam
valentibus,

intelligitur
ejus quoque
ossa elevari
debere.

sicut XI
Maji, Wal-
bertus et
Bertilia.

Pro canoniza-
tionis
causa Ro-
mam profectus
Abbas
Dumfer-
melyn.

in Pontifi-
cio Consti-
torio expo-
nit Margaritæ sancti-
tatem

miraculis
in vita et
a morte te-
statum ;

C

Pontifex
processus
formari ju-
bet :

quibus pro-
batis,

A hoc priori die, novam aliquam Translationem factam, cum fortassis ecclesia, vel incendio deformata, vel temporis longioris cursu fatiscens, instaurata fuisset; vel saltem a corpore separatum est caput, seorsim exponendum populo; ut fere de aliorum plerumque Sanctorum Capitibus factum, in secunda aliqua ipsorum translatione. De Capite tamen Malcolmi idem ordinatum, nullo indicio deprehenditur; adeoque opinor, nullum ei proprium cultum unquam impensum a Scotis, sed solum conjunctum uxoris cultui. Successit deinde seculo xvii ultra medietatem promoti, miserabilis sacrarum omnium rerum desolatio et dissipatio, prædominante in Scotia hæresi, per quam verosimile est etiam Dunfermlinense sanctuarium expoliatum fuisse, arcas pretiosas confractas, Reliquias dispersas, quas fideles aliqui clam subtegerint.

in eaque caput separatum a corpore;

et sicut habentur eorum Reliquiæ

B a Philippo II locatæ in ecclesia Escuriacen.

54 Has ut obtineret, magna sollicitudine laboravit piētissimus sapientissimusque Hispaniorum Rex Philippus II; de quo Georgius Conæus, scriptor nobilis, et ab Urbano VIII Purpureo Galero donandus si virisset, in opere de statu duplicis religionis apud Scotos, lib. 1. ad unum millesimum scribit, quod Utriusque Reliquiæ inter Reliquias regias S. Laurentii ad Escuriacum, una in capsula positæ sunt, cum propriis extrinsecus iconibus, et hoc elogio, S. MALCOLMUS REX. S. MARGARITA REGINA. Fundamenta ejus quæ in Escuriaco est ecclesia jecit Philippus anno MDLXIII; ipsiusque dedicationem celebravit MDLXXXVI, sex mensibus prius quam Maria Stuarta, Scotorum Regina, vii Februarii caput subiceret feræ securi: ut credibile sit, desperata tum denique re Catholica apud Scotos, satagisse Philippum, ut Regum Sanctorum Reliquias perquirendas, atque ad novam suam ecclesiam perducendas curaret. Idem fortassis geminus eorundem effigies, Regio in palatio pro more digestas, haberi sciens, indidem earundem ectypa obtinuerit, quæ optarem delineatu accipere, posteris scalpri beneficio conservanda.

Caput Regine hæreticis subiectum,

C otlatum an. 1597 Antuerpiam.

55 Caput S. Margaritæ delatum fuit in Castrum Edimburgense servandum, ita scilicet procurante Maria quæ ibi morabatur, seque imparem sentiebat illi aliter servando ab impiis sacrilegorum manibus; delatum autem eo est, inquit Lestæus in Vita præcitata, una cum capillis et aliis nonnullis rebus, quas sancto suo usu et contactu reddiderat venerabiles. Sed etiam ibi non fuit sacro isti pignori diuturna securitas, Maria in Angliam fugiente sub ann. MDLXVII; et ubi refugium speraverat carcerem inveniente. Ergo in castellum Catholici adhuc Paronis Durensis, clanculo ablata sunt omnia, et a Religioso quodam Benedictino, sacra Catholica ibidem clam procurante, annis aliquamultis servata. Lestæus noster, unde reliqua hæc accepimus, ait, ejusdem cum Barone cognominis (verosimiliter et familiaris) fuisse Monachum illum: et quod hic anno mxcvii venerabile caput tradidit Missionariis Societatis Jesu. Hi vero cautum eidem volentes, elegerunt ipsum Antuerpiam in Belgium transferre; ubi illud loci Episcopus, præmissa inquisitione solita, et a Patribus illis præstito rite juramento certificatus de rei veritate, declaravit, posse ipsum pro vero sanctæ Regine capite haberi, et publicæ venerationi exponi, per hujusmodi litteras.

1627 Duacum migravit.

et a Maldero Episc. approbatum 1620,

56 Joannes Malderus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Antuerpiensis, omnibus has visuris salutem in Domino. Notum facimus, quod diligenter examinari curavimus ipsique consideravimus et recognovimus testimonia, quæ fidem faciunt; insignes quasdam Reliquias, videlicet Caput S. Margaritæ Regine Scotiæ, grassantibus in eodem regio hæreticis, delatas esse ad has partes, opera R. P.

Joannis Robæi Presbyteri Societatis Jesu, qui eas nobis exhibuit. Et circumstantiis omnibus bene per nos et Vicariatum nostrum expensis, nominatim modo quo ad manus dicti P. Robæi insignis hic thesaurus pervenit; easdem reliquias approbandas, tamquam veras et genuinas ejusdem S. Margaritæ, duximus, prout approbamus per præsentem; adeoque concedimus, ut eæ, tamquam sufficienter a nobis recognitæ et probatæ, populo publice venerandæ exponi possint. Datum Antuerpiæ, die xv mensis Septembris, an. mdcxx.

57 Idem Caput, septimo post anno, translatum est ad Duocense Scotorum nostrorum in Belgio Collegium, et ab Ordinario permissum exponi publico cultui, sub hac forma. Hermannus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Atrebatensis. Cum certa traditione acceperimus, Caput S. Margaritæ, Regine dum viveret Scotiæ, fideliter Antuerpiam adventum, atque ibi a Reverendissimo Episcopo Joanne Maldero approbatum, adeoque permissum auctoritate ejusdem ordinaria, ut publice fidelium venerationi exponeretur; cumque Nobis indubitata fides facta sit, idem sacrum Caput Antuerpia Duacum ad Seminarium gentis Scotiæ perlatum, atque in eo tamquam in tuto pietatis asylo depositum; permittimus atque hortamur, ut sacer hic thesaurus, e latebris eductus, in propatulo habeatur; atque publice in sacello ejusdem Seminarii, tam ab incolis quam aliis Christi fidelibus omni honore ac veneratione afficiatur; et hæc sancta Dei Margarita communibus precibus invocetur; ut qua caritate in terris, eadem nunc in cælis Ecclesiam laborantem tenebricosis demonum erroribus liberet. In quorum fidem præsentem per infrascriptum Secretarium nostrum fieri, et sigilli nostri, quo in talibus utimur, jussimus appensione muniri. Datum in Palatio nostro Episcopali Atrebatensi, die quinta mensis Julii, anno Domini millesimo sexcentesimo, vigesimo tertio.

Hermannus Atrebat. 1623 r tum habet;

De mandato præf. Reverend. Domini Episcopi Atrebat.

Le Mesureur.

58 Vixit Hermannus Episcopus usque ad xxiii Maji anno mdcxxvi, successorem mox nactus Paulum Boudotium: qui diocesim suam ex officio instruat, Duaci primo sui Pontificatus anno venerabilis insperit S. Margaritæ caput, ipsumque visitaturis xi. dierum Indulgentias sancivit: Innocentius Papa X Pontifex Maximus, die iv Martii mdcxlv plenarias esse concessit pro die festo; et sic illa a successoribus ejusdem pluribus confirmata successive est. Denique Clemens X anno, ut dictum in principio, mdcxxiii, ad preces Catholicorum Scotiæ, sibi porrectas per D. Baronum Meneses, Equitem Scutum et Magni Moscoviæ Ducis tunc apud Apostolicam Sedem Legatum, decrevit Officium et Missam de communi unius Viduæ non Martyris recitandum; quæ quomodo successive aucta sint, et ab Officio ad libitum ad strictæ obligationis præceptum erecta, supra vidimus.

successor Paulus addit Indulgentias 40 dierum, 1627, f

et Innocentius X plenariam anno 1645,

Clemens X 1663 officium et Missam.

59 Restat ut ex præfato Collegio Duaceno accipiamus, quo anno, qua ratione, et quorum munificentia sacrum jam sæpe dictum Caput speciosissimæ herinæ argenteæ inclusum nunc asservetur; quo item affectu ipsum veneratus sit Carolus II Rex, adhuc regno extorris cum fratre Jacobo, post ipsum Rege: ad quæ hoc loco ponenda licet nulli pepercerim diligentia, variis tamen casibus et Superiorum inopnatis mutationibus accidit, ut hi curare non potuerint postulata promissaque; et ego cogar lectorem differre ad Appendicem huic tomo vel mensi addendam.

Caput argento inclusum.

not. 18

DE S. BOGUMILO SEU THEOPHILO
EX ARCHIEP. GNESNENSI EREMITA CAMALDUL.

UNIEJOVIÆ IN POLONIA MAJORE.

PRÆFATIUNCULA.

D. P.

De Scriptoribus Vitæ, ultimaque hic danda.

AN. MCLXXXII.
Licet hunc
dum a morte
Sanctus habi-
tus sit;

Prima Polonorum Principum sedes Gnesna, eorumdemque ad Catholicam fidem adductorum Metropolis ab anno DCCCCLXVI, Archiepiscopum suum decimum quartum numerat B. Bogumilum (quod Græco, sed notiori exteris vocabulo, Theophilus redditur in propriis de eo ad Missam Collectis) ab omni retro memoria dictum Sanctum; qui post annos gesti muneris quinque non integros, captus desiderio solitariae vitæ, ex Camaldulensium institutione ducendæ, honori simul renuntiavit et ovari anno MCLXXII. Duxit autem vitam illam prope Dobroviām, vicum ad Varthæ ac Nyrie construētes situm; ibique tumulatus, in ea quam laicus fundoverat, et Presbyter curaverat parochiali S. Trinitatis ecclesia, miraculis claruit; quoad corpus Uniejoviam, propinquum oppidum, et dextræ Warthæ fluminis ripæ adsitum, fuit translatum, anno MDCLXVI.

Vita tamen
capta primum
scribi hoc se-
culo,

2 Vitam antiquorum nemo scripsit: Miracula in librum unum anno MCCCXLIII collecta dicuntur infra, unum. 64; sed hic liber ante annum MDCLVII, quo super antiquo indubitatae sanctitatis cultu coeptus est formari Processus, dicitur incendio perisse. Primus ex professo synopsis vitæ contexuit, et Cracoviæ impri- mendam dedit, anno MDCIX, Martinus Baronius, Ja- roslaviensis Clericus, inter Sanctorum quorundam Pa- triorum Poloniæ Vitas pag. 34; sed librum Mira- culorum, licet tunc extantem, ignoravit; ut patet ex Indice Auctorum, unde sua se decerpisse profetur. Prefixit et ab aliis documentis instructior (nam liber Miraculorum jam arserat) idem argumentum tractavit Stephanus Damalericius Vartom, Canoniconum Regu- larium ad S. Nicolaum Calissii Præpositus, in Serie Archiepiscoporum Gnesnensium, Porsaviæ producta in lucem anno MDCXLIX; ex quo nonnulla habimus in Ap- pendice, ac nominatim mandatum a Gnesnensi Capitulo datum Concancnico suo D. Matthæo Judicki, pro appa- rando Processu, Romæ ad causam Canonizationis in- struendam scripturo: quod ideo noto, quia eidem jam seni, jamque Gnesnensi Præposito, tanquam adhuc in eandem causam intentissimo, anno MDCLXI, novam ejusdem Sancti Vitam, Romæ excusam dedicavit idem Stephanus.

cum jam pe-
risset liber
miraculorum:

3 Hanc ergo Vitam, operi nostro aptavi, rejectis parergis, tam moralibus quam historicis, quibus illa extendebatur in Capita XLI, et in novem, operi nostro proportionata, digessi: omisi etiam auctorum citationes marginales importunas; addidi autem, ex prius editis aut post acceptis, Analecta, superioris præsentisque temporis cultum illustrantia, et quid pro ea agendo Romæ actum sit, ut de his nihil opus esset multa præ- fari. Non possum tamen non præmonere, in enume- randis explicandisque Sancti virtutibus, rhetorica arte usum Damalericium videri; dum od particularia de- scendens, in nunquamque vitæ a Sancto actæ conditione, ea ipsum fecisse scribit, quæ facta oportuit, ut ex divinis humanisque legibus vivens aliquis, sancte eam duxisse judicaretur.

Recentior om-
nium quomo-
do hic datur

cum Analectis
de continuato
ab olim cultu.

VITA

Auctore Stephano Damalevicio,

Regularium Calissiensium Præposito,

Romæ impressa anno 1661.

PRÆFATIO AUCTORIS

E

Ad Perillustrem et Reverendiss. Dominum D. Matthæum Joannem Judicki, sacræ Theo- logiæ et Juris utriusque Doctorem, Protono- tarium Apostolicum, Archidiaconum Pome- saniae, in ecclesia Cathedrali Vladislaviensi Canonicum, Gnesnensem Præpositum, Ca- miensem Infulatum.

Tandem aliquando, post quinque secula, et annos ab iis currentes septuaginta duos, venit ad Te. Per- illustris et Reverendissime Domine, Tuus Sanctus Bogumilus, Archiepiscopus Gnesnensis; qui, tan- quam flus redolens in diebus vernis, plurimarum virtutum orbem Sarmaticum exhilaravit fragrantia Tuus, inquam, peculiariter: cujus Tu pro religiosæ mentis affectu præconia, per totum orbem terrarum, immortalis celebritate, ad posteros longe lateque propagasti. Delituerat hactenus Apostolici Confes- soris memoria, solis circumscripta Poloniarum terminis, et nativis historiarum voluminibus con- clusa. Tu ad Indias usque cultum et venerationem tui singularis Patroni, fidæ gratissimus tutelæ cliens, maximo nominis etiam tui ornamento, egregie pro- tendisti: et quam fidelem fueris expertus frequen- ter, in arduis maxime negotiis, illius patrocinii opem, inter gentes immanitate barbaras, Scythas et Turcas, commorantes fideles Christi cultores do- cuisti. Magna religionis Christianæ propagatione, zelosus Scytharum Apostolus, Philippus Stanislaus, Nicopolitanus, et Dobrogiorum, necnon Provadio- rum ad littus Euxini Ponti Episcopus, in honorem S. Bogumili (ut datis ea super re ad Te litteris si- gnificavit) erexit altare, plurimosque Christo lue- rat us milites, Baptismi et Confirmationis caractere insignivit. patrocinio S. Bogumili devotos... Multi Archiepiscopi Gnesnenses honorem hunc exambie- runt; Baranowski, Gembicki, Uwezyk, Lubinski, ut possent memoriam S. Bogumili perpetuare. Jam pecuniam, pro ædificanda de latere cocto ecclesia, in bonorem Sancti, de oblationibus ad ejus tumbam fieri solitis, ante annos ducentos et septemdecem, ordinaverat Vincentius Cotus, Archiepiscopus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis. Jam Bara- nowski, ejus patrocinio sanitati restitutus, liberalem, in eam cogitationem perficiendam, sumptum ador- naverat. Jam Gembicki negotium Uniejoviensi Gu- bernatori dederat coacervandi materiam. Jam Lu- bienski

Gratulatur
Matthæo
Auctor

F

promotum
usque ad bar-
baras gentes
Sancti cultum,

et rem a plu-
ribus Archie-
pisc. cogitatam

A bienski, per gnaros architecturae magistros, idoneum locum templo struendo emensus, lateres et calcem convexerat. Sed omnium vota et desideria, mors invida perennitati hominum, irrita esse jussit. Te hac cura dignatus est tuus Patronus, ut cultum ipsius et venerationem, non intra Poloniarum dumtaxat fines, verum etiam per remotissimas orbis regiones latissime amplificares. Accipe munus benedictionis, Tibi et Collegiatae tuae a sancto Archipræsule liberaliter impensum; et venerationem Sancti, quam Tibi inclitus Metropolitanus Collegii Senatus Gnesnensis (jam inde ab annis trecentis et amplius, maturo consilio et gravi deliberatione Archiantistitum decretam) propagandam commisit, in extremos orbis terrarum fines, fideliter et alacriter extende.

CAPUT I.

Bogumili natales, educatio, casta apud Archiepiscopum avunculum adolescentia.

S Sanctus Adalbertus, Bohemus natione, Gentis Rosae, que Rosam in camporubro albam gerit prosternente, Comitum Libicensium heres, Slaunici et Strzyslawae illustrium parentum filius, S. Romualdi Eremitarum Camaldulensium Patriarchae discipulus; cum frustra iterum, Moguntino Archiepiscopo in Romana Synodo sollicitante, et summo Pontifice Gregorio V mandante, ad Cathedram Pragensem fuisset reversus; obtento consensu sanctae Sedis Apostolicae, nisi resipiscerent Pragenses, et sui Pastoris monitis obtemperarent, barbaris gentibus Evangelium praedicandi; in Ungariam primum, deinde in Poloniam venit; ut nova plantationis vineae Domini Sabaoth germina, salutari Christianae doctrinae irrigaret imbri; comitibus in partem laboris, instituti S. Romualdi, Eremitis Camaldulensibus, Christiano et Papante, ac Gaudentio sive Radzine fratre germano; tum et Porajo, quem divina providentia nefario furori Bohemorum, in alios fratres sancti Episcopi, Sobonem, Spiehmirim, Sobeslaum, Zimissum, et Ceslaum, grassanti subtraxerat, secum assumptis. Ex quibus Gaudentium sive Radzinum, in Cathedram Gnesnensem pro se suffecit, probante Gregorio V Pontifice Maximo, Ottonis III Imperatoris cognato; magnis ipse frustra precibus sollicitatus a Polonis, ut laborem excolendis neophytorum moribus, ex ea Cathedra Doctor et Archipræsul impenderet. Qua in re, ne prorsus vota et desideria, recens ad Christum conversae nationis, videretur contemnere; summam et compendium doctrinae Christianae, lingua vernacula conscriptum, a Polonis decantandum, cum Gaudentio fratri reliquisset (quod usque in praesentem diem, in templis, domibus, et aciebus olim militaribus, decantari usitatum fuit) ipse, ad praedicandum infidelibus Prussis Evangelium, perrexit. Ubi coronam martyrii, remota primum a nauta percussus graviter, septem deinde lanceis a barbaris confossus, adeptus est die xxiii mensis Aprilis, feria sexta magna, anno Christi nongentesimo nonagesimo septimo.

2 Perajus autem, frater ipsius germanus, sumpta conjuge in Polonia, Comitum Libicensium nomen et stirpem propagavit, ex qua genuini heredes Rosae albae aviti candoris prodierunt, Boguphalus, et Bogumilus germani fratres; ex Nicolao, de Comitibus Libicensibus in Bohemia stirpe Poraja oriundo, in majore Polonia Gnesnensi Castellano, primariae dignitatis in Senatu Polono viro; et Catharina Gryphia, Comitum de Jaxa sorore, femina lectissima, parentibus piis ac Deum timentibus proguati, in Villa hereditaria dicta Cosminco, prope

Junii T. II

Dobrovo pagum Archidiececesis Gnesnensis, Archidiaconatus et territorii Uniejoviensis, Palatinatus Syradiensis. Ii ab infantia, in timore Domini et pietate Christiana instituti a parentibus, litteris etiam humanioribus pueritiam excoluerunt, in Gymnasio Gnesnensi, sancto praeceptore curam illorum institutionis sustinente, Ottone Bambergensi Episcopo; qui quamvis et ipse illustribus in Suevia Comitibus, Patre Bertholdo et matre Sophia, natus esset; tamen orblatus parentibus, ad eam devenerat egestatem, ut, cum Grammaticae praecepta, itemque Poetas et Philosophos, tenaci memoria complexus esset; nec haberet sumptos ad studia sublimiora necessarios; in Poloniam, quae tunc nobilissimum pretiosissimarum sapientiae mercium extitit emporium, venerit; et lodum litterarium ibi cum auctoritate Principis docendo, aperuerit. Cancellarius deinde factus Boleslai primi Polonorum Regis, et ab eo ad Henricum Quartum Imperatorem legatione functus, Episcopatum Bambergensem, mortuo Ruperto ejus Diocesis Episcopo, ejusdem Imperatoris promotione, consecutus est; a Paschale summo Pontifice confirmatus, et ipso die Pentecostes ab eodem consecratus. Sub tanto praeceptore, posteaquam Grammatices et humaniorum studiorum tirocinium deposuissent in patria; ad colendas severiores Musas, animumque perpoliendum Theologiae ac juris Canonici peritia, Lutetiam Parisiorum, sufficienti ac liberali sumptu instructi, missi sunt.

3 Vivebat tunc S. Bernardus, Clarae-vallis Ordinis Cisterciensium Abbas, qui per totum orbem sanctitatis instituti sui longe lateque ita fragrantiam sparserat, ut ipso superstitute tria monasteria, Andreoviense, Lucnense, et Landense celeberrima in Polonia fuerint fundata, et liberali Fundatorum munificentia dotata. Ejus Ordinis, cum diligenter in Gallis sanctimoniam circumspexisset Boguphalus, postquam divinarum scientiarum opibos auctus, una cum fratre Bogumilo, in patriam fuisset reversus; nihil cunctabundus, quod firmo et constanti animo, Theologiae sacrae incumbens, deliberaverat, exequi statuit; seque, spreto fallacis mundi fuco, vanique ipsius pollicitationibus, et illecebris secularium deliciarum damnatis, solatio Cisterciensium, in monasterio Lucneusi, quod nunc Uanagrovecense dicitur, solenni professione addixit. Porro natu major Bogumilus, mensuram praclari sui nominis fortunato impleus omne, omnem huc operam contulit, ne desidiore passu minoris vestigia consecraretur fratri; qui jam nomini suo Bogufali (Dei laudem id sonat idiomate Polonico) satis videbatur respondisse, in holocaustum divinae laudis religiosa professione consecratus. Sancta igitur exitus aemulatione, coepit et ipse cogitare diligentius, quomodo per stabilia virtutum exercitia, Deo carus (quod dictio Bogumili sua significatione deposcit) evaderet.

4 Atque imprimis, cum, Deum strenue ac fortiter amando, se id consecuturum speraret; impulsu divini spiritus inter Deum et se reciprocante amicitiam, omnes peccandi occasiones quam accuratissime subterfugere constituit. Cum vero administrationem bonorum, ad se obitu parentum devolutorum suscepisset; frequentius Dobrovensem pagum oculis et animo lustrare consueverat, tamquam locum ab omni negotiorum strepitu senotum, proindeque celestium bonorum contemplationi maxime idoneum; speculando praesertim collem, inter altas quercus editiorum, duplici fluviorum Nyr et Vartae anfractu, aditum in lacum opacum intercludeote, circumfluum. Cujus loci opportunitatem, cum attentius considerasset, ante omnia quae digresserat animo proposita, Christem bonorum

43

suorum

D
A. DAMALE-
VICO.
Hinc natus
cum fratre
Bogumilus,

a S. Ottone
post
Episcopo,

Grammaticis
instructus,
tum Parisios
missus,

E

indeque re-
gressus in pa-
triam,

III
fratre Cister-
ciensibus
addito,
F

h creditatis
suae partem

confert ad
fundandam
parochiam
Dobroven,

ipsi vero
commissam.

CAP. I

Cum S. Adal-
berto Ep.
Prag.

B

Poloniam
ingressus
frater Porajus,

illo apud
Prussos mar-
tyrizato,

Comitum
Libicen.
stirpem pro-
pagat:

A DAMALE-
VICIO.

Clericali sese
destinans,

A suorum coheredem scripsit, certa illorum portione Parocho, qui curam Dobrovensis populi gereret attributa; et templum ad laudem et gloriam sanctissimæ Trinitatis sub ejus patrocinio, de plantis abiegnis, quæ arbor cariei non obnoxia in ævum durat, extruxit: atque ab Archiepiscopo Gnesuensi Joanne Primo, ritu solenni dedicandum procuravit. Placebant hæc in Dei gloriæ propagationem adolescentis studia Gnesuensi Archiepiscopo, qui juvenem [monuit], ut post ædem divino nuncupatam cultui, se quoque in ejus laudem vellet mancipatum: sic enim dilectus Deo et hominibus, juxta nominis sui elogium censeri posset. Non invitis accepit auribus Archipræsulis avunculi sui admonitionem, eo etiam facilius, quod jam de vitæ statu deligendo, matura deliberatione hinc inde perpensis consiliis, et prudentum responsis, non amplius ancipiti distraheretur alucinatione, sacerdotalis munus officii firma cogitatione complexus. Subductis ergo rei domesticæ rationibus, Archiepiscopum non multo post sequitur ad arcem Uniejoviensem; et in album relatus aulicorum, munus Cancellarii, ab eo sibi demandatum, magna fide ac diligentia obit.

IV.

fit Cancellarius
Archie-
piscopi,

B Non fidebat ætatis lubricæ fragilitati, aulæ inconstantes blanditias, a qua plerumque monendi libertas et veritatis candor exulare solet, circumspecta cogitatione revolvens; proinde fidum janitorem portis sensuum affixit, timorem Domini; cavens, ne quid illuc introgrederetur, quod castimoniam mentis et corporis ullo modo posset contaminare, aut saltem carnis appetitui reluctantes labefactare conatus. A societate illorum, quibus Deum offendere pro parvo dueitur, magnopere abhorruit. Pluris tempus æstimavit, quam ut illud vanis aulicorum occupationibus et ludorum levitati putaret impendendum. Otium detestatus, nunc orando, nunc scribendo, nunc legendo, laborum et curarum tædia temperavit; honestis nonnumquam deambulationibus et amicorum colloquiis, intensas animi vires remittere contentus. Induit panopliam strenuus Christi miles omnium earum Virtutum, a quibus plurimum præsidii propugnandæ castitati esse solet; maxime autem jejuniis, in obsequium spiritui, rebellem carnis vigorem subigere habuit usitatum: quorum tam religiosus cultor extitit, ut non modo vigilias Sanctorum et quatuor Temporum observantiam unica refectione transigeret; verum etiam quavis sexta feria, ob memoriam Dominicæ passionis, tantum puer teneret rigorem, ut ne particulam quidem panis sero degustandam sibi permitteret. Quadragesimam per novem integras septimanas, more majorum servavit exacte. Ultra quos jejunandi modos, ab Ecclesia Catholica præscriptos, vel diuturna Polonorum traditione usurpatos, frequentius voluntarias corpori castigando inedias, sicut et scilicia, humicubationes, vigilias, flagellationes, genuflexiones, brachiorum in modum crucis extensiones, diuturnas stationes, et cetera ejus generis macerandæ carnis instrumenta, crebro adhibuit.

crebris jejniis
atque modis
carnem mace-
rat,

C Illis inexpugnabile scutum orationis adjunxit, gloriosissimæ virginum virgini Deiparæ majorem in modum supplicans, ut propositum castæ mentis sui clientis, tutelari ope, contra infestos mundi, carnis, et cæcæ demonum insultus, defendere dignaretur; sciens demonum plagas et carnis innatas appetitiones, quibus assidue vexamur difficile esso sine Beatæ Virginis auxilio, ut sedare queamus. Talibus exercitationibus, sensim adolescentiam a fallacis mundi vanitatibus abducebat, ad jugem divini Numinis cultum, in statu Sacerdotali eam disponens; quod propositum jam inde a puerilibus annis

et Deiparam
invocat;

conceperat. Itaque quasi legem animo fixit perpetuam, natu majores revereri, æqualibus non invidere, inferiores non contemnere, amicos in via virtutis occurrentes impensius omnibus officiis colere, omnem ambitionem ab actionibus excludere, in iisque solam Dei spectare gloriam et amorem; sobrietatem amare, ab inutilibus sermonibus linguam compescere, priorum librorum lectioni ac meditationibus rerum cœlestium vacare, aures a verbis detractorum et scurrilibus aulæ jocos averruncare, et quævis arma virtutum a sanctis Patribus, quibus se totum adversus ictus vaferrimi serpentis muniret, mutuari; ita ut omnes, quos aliqua virtute consideraret excellere, sibi ad imitandum ob oculos statueret; jamque ipsa serii vultus compositione, et motuum animi corporisque moderatione, specimen quoddam vitæ anachoreticæ in adolescentia præ se ferre videbatur. Mirabantur omnes aulici tam gravem imperturbati propositi constantiam: ob quam illum et sincere diligebant, et religiosa quadam observantia venerabantur; ut illo præsentem, non auderent quidquam castis molestum auribus proloqui; neque indulgere ludis, aut vanis aulicorum faciliis et oblectamentis, præsumerent. Fuit in aula Bogumilus juvenis cor senile gerens, omnibus officiosus, nulli onerosus, devotus ad Deum, benignus ad proximum, sobrius ad mundum, Domini servus, proximi socius, mundi dominus; superiora habens ad gaudium, æqualia, ad consortium, interiora ad servitium.

seque ad
omnem vir-
tutem exer-
cens,

optimo au-
licis exem-
plo est.

CAPUT II.

Sacerdotium susceptum, in eoque humilitas Bogumili et studium orationis.

Considerabat Archiepiscopus mores in juvene, ad omnium virtutum harmoniam recte concinnatos attentius, magno suo solatio; agens summo Numini gratias, quod sibi talem in vinea sua cooperatorem destinasset. Itaque vocato ad se adolescenti, qui jam tunc a sacris Canonibus definitæ ad Sacerdotium foit ætatis, desiderium, quod antea sibi circa consecrationem Ecclesiæ parochialis Dobrovensis exposuerat, iteratis vicibus gravi persuasione inculcat; identidem asseverans, quod strictam tremendo Judici rationem esset redditurus de talentis sibi concreditis, nisi vellet justis obsecundare monitionibus, atque usuram talentorum in alimoniam familiæ dominicæ fideliter convertere, super eam per Sacerdotii Ordinem constituendus. Gratias agit primo Archipræsuli, pro paterno erga se affectu et benevolentia; inducias deinde ad tempus Ordinum a jure præfixum sibi concedi poposcit, intra quod matura deliberatione peracta, se ad tam excelsi muneris officium diserneret. Digressus ab Archiepiscopo, cepit sublimis fastigii celsitatem accurate speculari; et eo periculosioris præcipitii ruinam considerare, quo altius apex dignitatis emineret; intra se diligenter expendens; Grandis dignitas Sacerdotum, sed grandis ruina si peccant; lætamur ad ascensum, sed timeamus ad lapsum. Non est tanti gaudii excelsa tenuisse, quanti mæroris de sublimioribus corruisse: nec enim solum pro nostris delictis reddemus rationem, sed pro omnium quorum abutimur donis, et nequaquam sumus de eorum salute solliciti. Tanta vero sollicitudo circa unius animæ luerum est necessaria, quanta universi orbis divitias lucraturus non sufficeret negotiatori. Tamen, cum frequentius Archiepiscopus Ecclesiarum necessitatem exponeret, et verbis pluribus caritatem erga proximorum salutem exaggeraret, pro qua Filius Dei de cœlis descendit; atque insuper illum potentis obedientiæ terreret auctoritate; tandem Bogumilus, voluntatem

cap. v
Invitanti
ad Ordines
sacros avun-
culo,

post delibe-
rationem
maturam,

parcere de-
cernit.

A voluntatem hanc Dei esse interpretatus, in re tanti momenti, quanti esset sua et proximi salus, majorum [imperii] qui vices Dei obeunt in terris non refragari consuetus, victas sponte dedit manus auctoritati persuadentis Archiepiscopi. Nimirum [juxta B. Bernardum] bonus obediens dat suum velle et suum nolle, ut possit dicere, Paratum cor meum Deus, paratum cor meum; paratum quodcumque praeceperis facere, paratum ad natum citius obedire; paratum tibi vacare, proximis ministrare, meipsum custodire, et in coelestium contemplatione requiescere.

*Presbyter
ordinatur,*

8 Eum ita dispositum a populi turba segregat Archiepiscopus, inque numerum Cleri refert, ac tandem per omnes Ordinum gradus rite legitimeque promotum, Presbyteratus sacro caractere insignit.

* Factus ex obedientia Sacerdos Bogumilus, cepit cumulatius coelestium immissionum dona sentire; atque jam Deo, qui consumens ignis est, sacri amoris incendio liquescere; et fluens tamquam cera a facie ignis, sese in abyssum nihili cum profunda humilitate demittere. Nam ea est verae humilitatis conditio, ut quo propius divinae majestatis gloriam speculatur, eo magis se indignam divinae sermonis consortio recognoscat. Secus hic omnino accidit, quam in humanae conversationis frequentia videamus evenire; ubi diuturna familiaritas, extremi contemptus esse solet occasio. Non enim anima fidelis et vere humilis, quod eam Sponsus coelestis dignetur alloquio, aliquid in se, quo tantos mereatur favores, recognoscit; sed verecunda reverentia et modestia, coram majestate suprema, in cognitionem sui nihili profundius descendit; nec pensat, ubi nunc est; sed ubi fuit, dum non fuit. Excitabat Bogumilum, ad profectum in hac virtute, reminiscenciae miscrae conditionis et fragilitatis humanae, semper cogitando [cum S. Gregorio] quid sibi deesset; repetens memoria, ubi fuit secularibus irretitus curis; aut judiciorum Dei sententiam metuens, et secum quaerens, ubi erit; aut cum mala vitae praesentis attendens et solerter mœrens, considerabat ubi esset; aut cum bona supernae patriae contemplabatur, quae quia nondum adipiscebatur, lugens conspiciebat, ubi non esset; illud tantum usurpans cum tædio: Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.

9 Illam vero secutus est humilitatem, quae omnium virtutum est in nobis origo, in propria radice caritatis pullulans et perdurans, non quae se molli vultus compositione ostendat, aut fracta verborum voce insinuat; sed quae puro cordis affectu, per vilitatis suae recognitionem, coram Deo se proster nit. Sunt enim plerique in mundo [inquit S. Bernardus] qui volunt esse humiles sine despectu; bene vestiti sine solitudine; delicatae pacis possessores sine labore; aliis detrahentes, mordaces ut canes, dolosi ut vulpes, superbi ut leones, intrinsecus autem lupi rapaces; mellis dulcedinem, id est inanis gloriae et latentis lasciviae, ut ursi, quærentes. Volunt esse sine auctoritate iudices, sine visu testes, postremo falsi accusatores, et omni veritate careo tes. Illam cohibet Bogumilus humilitatem, quae in timore Domini fundata, propriae infirmitatis conscientia in ima deprimitur, et sincero corde se Deo, et in officiis suae vocationis, cum fiducia divini auxilii fideliter obeundis, et præstanda in penis et ærumnis obedientia, et exhibendo debito aliis honore, subjicit. Corde se credebatur indignum honoribus; et ore confitebatur; ad Sacerdotium se nullis meritis, sed sola dignatione misericordiae Domini, vocatum. Itaque reputans animo puritatem Angelicam, quae Sacerdotii dignitati annexa est; imbecilles

vires ad excipiendum manibus Domini, sub quo curvantur qui portant orbem; ad portandum eum, qui tribus digitis molem terrae appensam gerit; ad sustinendam illius majestatem, qui sedet super Cherubim et Seraphim; ad luctandum cum Deo Israel forti, humili oratione disponebat; modo cum Centurione, indignum se tanti hospitis praesentia corde sincero pronuntians; modo cum Elisabetha, hilari gestiens voluptate et mirabundus exclamans; Unde mihi hoc ut Dominus meus ad me veniat? nunc cum Abrahamo pulverem se accinerem in conspectu divinae majestatis profitens; nunc se peccatorem cum sancto Petro recognoscens; nunc cum prodigo filio, indignum videre altitudinem caeli se reputans; nunc divini fretus auxilii fiducia cum Davide lætabundus accinens; Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo; nunc omnes animi corporisque facultates, ad laudandum Creatorem, divini Psaltæ fervore provocans; Benedic anima mea Domino, et omnia quae intra me sunt nomini sancto ejus. Benedic anima mea Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus.

10 Igitur singularem Dei bonitatem, et gratiam vocationis ad tam excelsae dignitatis apicem recognoscens; et cum fidei Samuele, promptum se ac hilarem ad obsequium, vocanti Deo exhibens; orationis adminiculum, ad implendum tam ardui negotii munus, adhibuit. Præter divini Officii pensum, quod diebus singulis, juxta ritam et ordinem Provinciae Gnesnensis, devote, attente, ac fideliter omnipotenti Deo exolvebat, magnam temporis partem orationi mentali tribuere solitus erat; jaculatorias (ut vocant) preces identidem ferventi spiritu interjicieas: Diligam te, Domine, fortitudo mea: Dominus firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus: Deus meus, adjutor meus, et sperabo in eum. Protector meus, et cornu salutis meae, et susceptor meus. Laudas invocabo Dominum, et ab inimicis meis salvus ero. Domine, nomen tuum et memoriale tuum, in desiderio animae. Anima mea desideravit te in nocte: sed et spiritu meo, in praecordiis meis, vigilabo ad te: Anima mea liquefacta est, ut dilectus meus locutus est mihi. O Deus meus! noverim te, noverim me: Utinam te summam bonitatem, omnes homines cognoscant, et peccare desinant, et condignas gratiarum actiones pro beneficiis, universae creaturae tuae tibi persolvant! Excessivam redemptionis humanae caritatem, cum jucundissima voluntatis inflammatione, et ardentissimo imitationis virtutum, in cruciatibus Domini nostri Jesu Christi, expressarum desiderio, tenerrima compassione medullitus liquescens, contemplabatur. Officium gloriosissimae virginis Matris Dei, horis Canonicis adjungebat; et Coronam illius, cum intereo quodam supernae dulcedinis gustu et animi serena voluptate, quotidie recitabat. Invaluerat jam tuac pia in Polonia consuetudo, (nam simul cum Evangelio, cultus erga Deiparam in partes nostras deveniti angelicas Salutationes, ad numerum annorum, quibus in terris morata est, replicandi; earumque sexages, et ter salutandi, singulis Salutationum decadibus Dominica oratione adjuuncta; qui mos orandi, a sancto quodam Eremita, ipsa Deipara ipsum edocente (ut fidei majorum traditione accepimus) profluxit.

11 Hunc supplicandi ritum Advocatae nostrae nunquam internisit Bogumilus: puero sibi, a piis parentibus traditum: cujus devotionis evidens argumentum est, lapideus globus grandior, quales Eremitae ac nostri peregrini plerumque gestare soleant, in eremitorio suo, inter quatuor quercus inventus; quem magni muneris loco ferebat Matthias Lubinski, Archiepiscopus Gnesnensis, eximius Deiparae

D
A. DAMA-
LEVICIO.

VII
Frequenti
et attentæ
orationi de-
ditus,
E

precibus item
jaculatoriis
assuetus fuit,

F
et Officio
atque Coro-
næ Marianæ;

Hujus de-
votionis
monumentum.

nihil inde
extollitur;

sed coram
Deo pro-
funde,

sincere coram
proximo, se
humiliat,

praesertim
in sacrificio
Missæ.

A. DAMA-
LEVICIO.

A Deiparæ cultor ; qui in honorem ipsius regali magnificentia basilicam a fundamentis erexit Lovicii, et alteram Uniejovii magno sumptu restauravit et concameravit. Sed ad Bogumilum revertamur ; et modum, quo se ad operandum tremendo Sacrificii mysterio disponebat, prosequamur. Jacebat pronus humi, manibus in formam crucis extensis ; et largo lacrymarum iubre, præ dulcedine spiritus prosilientium, terram irrigabat : Christi Domini exemplum imitans, qui prolixius Patrem orans in horto, cum lacrymis et sanguineo sudore, se ad cruentum Sacrificium, in ara crucis pro nobis offerendum, præparabat. Commendabat suas Angelis preces, supremo Domino præsentandas, non exiguo ipsorum portitorum solatio. Nam [teste Augustino] Oratio est animæ sanctæ præsidium, Angelo bono solatium, diabolo supplicium, gratum Deo obsequium, pœnitentiæ laus, religionis perfecta gloria, spes certa, sanitas incorrupta. Implorabat supplex Virginis Deiparæ patrocinium, ut ejus mater extitisset purissima, ad ejusdem conficiendum corpus et sanguinem, sibi necessariam impetraret a Filio puritatem. Flagitabat Cœlitum intercessionem, potissimum vero illorum, in quorum memoriam rem divinam factorus erat. Propitiabat Numen divinum animabus fidelium defunctorum, ac eo quidem ferventius, quo majore vivorum, in extrema constitutos necessitate, consideraret indigere suffragio ; deprecans majestatem altissimam, ut hostiæ salutaris intervntu, pœnis ergastuli purgatorii reos dignaretur absolvere. Liquescebat mens Sancti cœlestibus perfusa deliciis, quoties sacrificium sacrosanctæ Missæ, immensæ caritatis erga genus humanum pignus, offerebat : ut dulces lacrymæ ab oculis celebrantis, in ipso cordis medutullo divini amoris aestu distillate, quandoque sacro altaris linteamini asperse, prorumperent.

Ad Missæ
sacrificium
præparatioet pœr sub co
lacrymæ.

CAPUT III.

Dobroviensis Parochiæ cura, fideliter administrata.

VIII.

Parochiæ
Dobroviensis
præfectus,

C

Vacat interea Dobroviensis ecclesia parochialis Sanctissimæ Trinitatis ; ejus curam et administrationem defert Bogumilo Archiepiscopus, tamquam illius nuper extractæ ac dotatæ patrono, et villæ Domino hereditario. Nihil refragatur obediens Sacerdos jussis Antistitis ; accipit non invitus provinciam, divinitus sibi (ut interpretabatur) voluntate Archiepiscopi oblatam : conscius autem infirmitatis suæ, supremi bonorum omnium Largitoris gratiam et auxilium precatur, ad majora nsitatarum virtutum aditens incrementa. Diligenti attentione secum revolvit, magnum esse dilectionis Dei argumentum, in curam salutis humanæ incumbere ; et animarum, pretioso Christi sanguine redemptarum, vigilantem gerere sollicitudinem. Magno igitur amoris divini aestuans incendio, et, quod diligere proximum tamquam seipsum majus sit omnibus holocaustis et sacrificiis, considerans ; quemadmodum pro se, ita et pro populo summæ Majestati offerebat sacrificium ; in quo dulcedo suavissimæ caritatis, tamquam in proprio fonte degustatur. Majorem nempe hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis ; ejus animæ positionis sive mortis annuntiatio est sacrosanctæ Missæ sacrificium, juxta illud oraculum Apostoli ; Quotiescumque enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat : et, In hoc est caritas : non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit nos, et misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Nimirum hoc

pro sibi com-
missis fre-
quenter sacri-
ficat,

1 Cor. 11

est vinculum dilectionis Dei, primum erga nos et nostræ cum illo ac inter nos unionis ; quam tantopere Deus amat, ut qui eam sciderit, sacrificium de manibus illius oblatum repudiet, ipso dicente Domino : Si offers munus tuum ad altare, et recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te : relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo : et tunc veniens offeres munus tuum.

13 Quoties igitur ad tesseram Christianæ caritatis, et communionis æternæ gloriæ pignus, in divinisimo Eucharistiæ sacramento, percipiendam fideles accedebant, toties bonus Pastor, dilecti Discipuli mandatum illis inculcabat : Diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. Si quis dixerit, Quoniam diligo Deum, et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere ? Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum. Proponebat, et Christi Domini testamentum, summæ dilectionis erga nos plenum : Mandatum novum do vobis ? ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem, Sic Bogumilus, quemadmodum caritate Dei ac proximi se urgente Sacerdotium adiit ; ita primum officium esse Sacerdotis, in cordibus fidelium tam excellentis virtutis radicare plantatinem, existimavit. Proinde plurimum operæ pastoralis in eo posuit, ut omnia mutuarum offensionum in populo suo tolleret scandala, et dissensionum causas ex animis, irarum vepribus silvescentibus, radicatus extirparet ; dancem vero fraternæ dilectionis et Christianæ concordie insereret olivam.

D
isq̃ue mu-
tuam carita-
tem inculcat,
Mat. 5, 24

1 Joa 4

præsertim sub
sacra Commu-
nione.
Joa. 13

E

14 Sacramentorum administrationi (quod alterum est Sacerdotis officium, et eximium veræ Dei dilectionis argumentum) illorum præsertim, quorum omissione salus æterna nequit obtineri, sedulus inhaesit ; cogitans, ne aliquando pretium mæstimabile lytri, sua incuria in aliqua Christi periret ove. Proinde frequenter populum admonuit, ne infantium procrastinaret baptismum ; demonstrans, in quanto versetur periculo infans, nondum salutaris unda baptismi tinctus : utpote qui mancipium sit infensissimi generi humano tyranni, qui quidvis audet in eos, qui hereditatem æternæ salutis per gratiam baptismi sunt aditari, Quod si de vita periclitaretur nasciturus puer, formam pro illo casu materiamque baptismi docebat obstetrices ; monebatque serio ne quid minuere vel addere auderent, quod substantiam interverteret maxime necessarij, ad vitam æternam obtinendam, Sacramenti. Proximas puerperio feminas hortabatur, ut pœnitentiæ Sacramento culpas delictorum expiarent, inter spem ac metum vitæ mortisque, sub Evæ maledictione constitutæ ; quam doctrinam etiam longum et periculosum iter ingressuris, navigaturis, militibus prælium inituris, et ægritudine aliqua lecto affixis, crebro inculcabat : ne tunc primum Sacerdotem ad excipiendam peccatorum suorum confessionem vocarent, cum in extremo vitæ discrimine positos, vix sensuum rationisque compotes, ac quod exinde sequitur, vix gratiæ divini capaces, amittendæ salutis æternæ periculo supina illos negligentia objicit. Ipse interim tam sanos quam ægrotos parochianos libenter invisebat ; illos in prospera rerum affluentia, ad gratiarum actionem Deo debitam, et elemosynam pauperibus pro Christi nomine impertiendam, invitans ; hos autem, ad tolerandas ægritudinis molestias patienter adhortans, paternæ iis consolatione proponens, morbos, qui nobis a Deo immittuntur, vel futurorum peccatorum esse annu-

IX.
In Sacramen-
tis ministran-
dis est sedu-
lus,maxime circa
baptismum
infantum,
1^opœnitentiam
de vita peri-
culantium,

leta

A leta, vel præteritorum satisfactoria remedia. Si quos autem longiori vel graviore ægitudine in periculum vitæ adduci animadverteret, ad muniendum se sacro divinissimæ Eucharistiæ Viatico suaviter inducebat, et inductos eo benigne refocillabat; suadens ne Uctionis extremæ Sacramentum postponerent; cujus ea vis et efficacia esset, ut reliquias peccatorum præsertim venialium deleat: ac proinde fortiter Christi athletas, ad resistendum hosti calcaneo insidianti corroboraret; et corporis etiam sanitatem quandoque, juxta Dei beneplacitum, restitueret.

Sanis commendat opera misericordie,

B 15 Suaiebat sanis, ut ægros libenter visitarent, et necessitatibus eorum, animi et corporis, quisque pro sua virili subvenirent: ipse in iis quæ docebat, alacri præiens exemplo. Inter alia misericordie opera, ut mortuorum funera ducerent, et in sepulturam pauperum ditiores sumptum facerent, hortabatur, copiosam ejus commiserationis retributionem in operibus sancti Tobie declarando: ipse pietatis hoc officium Christianæ nunquam oblata occasione intermittens, et proprio sumptu justa pauperibus persolvens. Ne autem quis desiderare posset in eo aliquod sollicitudinis pastoralis officium, et ejus culpa se perisse coram supremo Jdice juste queri posset; assiduo se intra limites parochiæ continuit; convivia luxum redolentia, tam parochianorum quam vicinorum nobilium devitanda. Ubi tamen, quando, et quibus speraret suam præsentiam, ac potissimum simplicibus profuturam; semper se commem, benignum, lenem, modestum, affabilem, et cunctis accessu facili exhibebat; cibo, potui, somnoque parcus indulgens, ut in vigili pastoralis officii statione, ad reficiendas suæ fidei commissas oves Sacramentorum mysteriis, noctu diuque esset expeditus.

Evangelicus verbi divini minister,

C 16 Nec vero illud obscurum est Dei et proximi dilectionis indicium, talenta divinitus sibi tradita in negotiationem cœlestium margaritarum, et usuram lucrumque animarum familiæ Domini, liberaliter expendere. Hunc enim servum fidelem atque prudentem præpositum familiæ significat [inquit S. Hilarinus] commoda atque utilitates sibi commissi populi curantem: qui si dicto audiens, et præceptis obediens erit, id est, si doctrinæ opportunitate et veritate, infirma confirmet, disrupta consolidet, depravata convertat, et verbum vitæ in æternitatis cibum alendæ familiæ dispendat, atque hæc agens hisque immorans deprehendatur; gloriam a Domino, tamquam dispensator fidelis et villicus utilis, consequetur, et super omnia bona constituetur; id est, in Dei gloria collocabitur. Nactus erat naturæ beneficio præclaras ad persuadendum dotes Bogumilus; justam viri staturam, quæ nec proportionis et symmetriæ totius corporis partium excederet mensuram, nec ab ea quavis parte deficeret; latera firma, vocem sonoram, vultus graviter compositi majestatem, sermoni etiam conferente gratiam facie liberali. Sed in his omnibus plus operabatur fervens proximi caritas, ardens propagandæ divinæ gloriæ zelus, indefessum sacrarum litterarum studium, sanctorum Patrum lectio, beneficiorum Dei maxime redemptionis humanæ meditatio; et virtutum, quas auribus mentibusque instillabat auditorum, in seipso expressum exemplar. Æstuabat cor ejus divini amoris incendio tam vasto, ut totum orbem illo igni, quem Christus Dominus venit in terram mittere, conflagrare desideraret. Quidquid opportunum videret ad Dei gloriam amplificandam, nullo modo sibi negligendum putabat, tamquam fidelis talentorum Domini dispensator.

17 Quidquid de suggestu dicturus erat populo, sive vitia detestaturus, sive virtutes commendatu-

rus, sive suppliciorum æternorum poenas exaggeraturus, sive felicitis bonorum operum retributionis gaudia explicaturus, sive beneficiorum Dei et in his potissimum redemptionis generis humani magnitudinem enarraturus, sive ad poenitentiam de seculis admissis peccatores hortaturus; omne illud intra præcordia et medullas cordis Dei amore flagrantis decoquere, lacrymis foras erumpentibus, usitatum habebat; non prius populo, quam sibi magister. Nulla sibi, quantumvis elaborata, et ad profectum proximorum accomodata sapiebat oratio sive concio, quam non suavi dulcissimi nominis Jesu commemoratione dividisset. Nomen quippe hoc divinum, sciebat esse oleum effusum, quod et odorem salutis balaret, in vitam æternam anheliantibus; et fectores peccatorum dissiparet proficientibus: virtutum splendores illuminaret, tepidos accenderet, fessos recrearet, pusillanimes corroboraret, et igni caritatis liquefactas mentes, in consortium divinæ naturæ misceret. Neque enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo nos oporteat salvos fieri. Quoties autem nomen hoc salutiferum vel Deiparæ Virginis Mariæ pronuntiandum illi fuit, tam in ecclesia quam extra, toties cum demissa reverentia caput inclinabat; exemplo docens, et verbis quandoque rudem admonens plebem, quanta sacrosanctis Nominibus veneratio deberetur.

18 Et quamvis, tamquam ignitus Seraphim, maxime in votis libere, voluntates hominum ad Dei amorem, plurimorum ipsius beneficiorum recollectione, inflammare; tamen ad captum hebetis plebeculæ sese demittens, comprimis necessaria scitu doctrinæ Christianæ capita, vulgaris sermonis simplicitate, adhibitis etiam, ubi res posceret, similitudinibus, præsertim circa Sanctissimæ Trinitatis, Incarnationis Dominicæ, atque sacrosanctæ Eucharistiæ mysteria, et alios fidei articulos, explanabat. Maximus autem illi labor fuit, in extirpandis paganæ superstitionis reliquiis. Nam quatuorvis per fidem Christo adhesissent a centum jam et amplius annis Poloni; tamen indocile vulgus, somniorum conjecturas, vanas observationes, et diversas divinationes in humanarum actionum eventibus, eo retinebat obstinatus, quo diuturniore majorum consuetudine circa priscam idololatriam fuissent radicate. Præceptorum ergo Decalegi errabundis ovibus diligenter materiam elucidabat; docens tam medendi modos, qui fundamentum in connexionem causarum naturalium non haberent, quam sortilegia, incantationes, magiam, necromantiam, et quasvis divinationis species, a diaboli fraudibus et pacto seu expresso sive tacito promanare; ac proinde qui talibus occupantur aut credunt, primo præcepto divino repugnare. Reliqua illis in ordine Dei præcepta retexens, et obligationem illorum, sub peccati mortalis reatu et salutis æternæ dispendio, annuntians; quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequuntur. Commendabat illis testamentum S. Adalberti Martyris sive Canticum, Polonis antequam iret in Prussianam relictum; in quo is præcipua quedam Christianæ institutionis capita brevi compendio, pro facili remembrance complexus fuerat; potissimum cultum et venerationem Deiparæ Virginis, redemptionis humanæ mysterium, et invocationem Sanctorum continens; atque ut illud devote cantarent, hortabatur.

19 Multi quidem et graves Sancto labores, in tam difficili rudis plebeculæ cultura, exantlandi fuerunt; eos tamen solabantur dulces percepti fructus, in populo simplici, et sincero corde monitis pastoralibus obsequente. Monebat agricolas, ut ita suos temperarent alternis operibus labores, ne solitudo rerum temporalium intentionem animi, ab iis

D
A. DAMALENT
CIO,
non nisi bene
paratus acce-
debat ad di-
cendum.

*Ad sacra no-
mina semper
profunde
se inclinat.*

E

M.
Superstitiones
debemus
salutari
et minare,

F

*et S. Adalberti
canticum in-
vocat.*

*Ad congruas
rudes vir-
tutes.*

quæ

A quæ ad cultum Deo exhibendum pertinent, averteret. Tum etiam frequenter insinuabat illis, ne ad ullum opus peragendum sese accingerent, nisi prius actus omnes diei præsentis ad Dei gloriam collimarent; quod, dum festis celebribus opere servili abstinentes, et sacrosanctum Missæ sacrificium audientes, fideliter exequerebantur, magnam voluptate sollicitum exhilarabant Pastorem: qui sancta æmulatione et ferventi zelo, quas auditorum mentibus virtutes optabat inserere, illas a trunco et radice sui exempli, luxuriantibus surculis transplantabat; ita suaviter ad currendam mandatorum Dei viam populum alliciens, imo fortissime pertrahens, signorum gratiam, a Christo Domino credentibus promissorum, uberem consecutus. Quantis enim ille cæcis, in via veritatis errantibus [ut loquar cum S. Maximo] et de summa jam in profundum rupe pendentibus, amissum reddidit visum, et illum quo Christus videretur reparavit intuitum? Quorum aures surdis, et infidelitatis obturatione damnatis, ad percipiendam vocem cœlestium mandatorum, pretiosum infudit auditum; ut vocanti Deo ad misericordiam, responderent per obedientiam? Quantos intrinsecus vulneratos, Angelei oris arte et orationum, ab infirmitate curavit? Quantos, per longam incuriam, peccati labe resolutos, et quadam lepræ contagione perfusos, castigationibus et exhortationibus expiando, Deo in se operante, mundavit? Quorum animas, vivente in corpore jam defunctas, et delictorum mole obrutas ac sepultas, ad emendationem tamquam ad lucem vocando, Deo resuscitavit, ut Domini sui admirandus imitator, jam mortuas Deo, e contrario mortificet vitali morte peccato?

CAPUT IV.

Decani Gnesneusis munus accurate impletum. Miracula.

XII. *Citra ambitio- nem vel simo- niam*
 Gratificaturus tantis viri laboribus Archiepiscopus, Decanali eum in Ecclesia Metropolitana Gnesuensi dignitate condecorat, nihil prensantem: procul enim aberat a viri sancti moribus, illud subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, vitiorum origo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ambitio. Non munus illi ab obsequio, vel a manu, vel a lingua alitum paravit ad dignitatem; quibus viis eniti plerumque solent ambitiosi homines, ad summa honorum fastigia, sponte cæco impetu in præcipitium barathri ruentes; non examinata virium ad dignitatem proportione, et quid humeri oneri ferendo valeant nihil considerantes. Ipse simplex virtutis candor, et vebemens cultus divini propagandi ardor, laborque in quærendis animarum lucris indefessus, aditum ad eam dignitatem paravit Bogumilo. Laborabat fidelis in vinea Domini operarius, non se quærens extra, parvo contentus beneficio, satis locuples suo patrimonio, de quo sibi et pauperibus vitæ necessaria providebat. Tamen, sicut ad hunc dignitatis gradum superba cum non provexit ambitio, ita neque opum paternarum abundantia animum generosum in superbiam impulit, ut aspernaretur inter illustres Ecclesiæ Metropolitanæ Senatores, facundus Prælatum conscribi, onus in honore considerans. Etenim Decani officium est, ritum divini cultus per diocesim ordinare; horis Canonicis, ut devote ac graviter in ecclesia Cathedrali peragantur, attendere; inter beneficiatos, Choro perpetuis temporibus adscriptos, pacem, concordiam, tranquillitatem animarum fovere; seriem ministeriorum, juxta ordinem et personarum senium, disponere; et, ne quid desit ad

implenda divinæ laudis munia, solerti consideratione circumspicere.

21 Porro quamvis, ut annexo dignitati oneri satisfaceret, abdicare vellet a se beneficii Curati ecclesiæ Dobrovensis sollicitudinem; tamen ab Archiepiscopo rogatus ne id faceret, obedienter acquievit: nihil sanctum reputans, quod quis contra obedientiam auderet aut moliretur. Fuit tunc ea temporum conditio, ut unus in pluribus ecclesiis conscribi deberet, ob Sacerdotum penuriam. Itaque onera imposita sibi beneficiorum sic alternabat, ut celebrioribus diebus Choro ecclesiæ Metropolitanæ adesset; ac ne ulla in persolvendo divini Officii debito negligentia obreperet, diligentius circumspiceret; substituto interim Sacerdote ad parochiam, qui onus curæ pastoralis sustineret ad tempus modicum, dum reverteretur: reliquis temporibus assiduus in sua parochia residebat, juris divini mandato religiose obtemperans.

22 Adeptus eam dignitatem, Collegium Vicariorum convocavit; præmissaque de divinæ laudis excellentia oratione, in qua disertio sermone, quomodo Angelorum cœtus suis hierarchiis distincti, summo Creatori alternantibus choris, tota virium collectione, cum profunda reverentia, filiali timore, ac voluntatis ardore flagrantissimo jubitant, cum explicuisset; eos ad æmulam cœlestis chori contentionem, quantum imbecillitati humanæ liceret, adhortatus est diligenter; ut memores quod eidem Domino in conspectu Angelorum psallèrent; devote, reverenter, attente, cum gravi pausa, munus Angelicum, ut ipsi Angeli Domini exercituum, exequerentur. Atque ne ulla torpedio mentis, tarditas corporis, aut Horæ alicujus omissio subreperet, Vicedecano serio injunxit, ut semper Choro interesset; et ne quid eorum, quæ a se ordinata sunt, intermitteretur, accurate invigilaret. Punctariorum deinde negotium dedit, eos qui abessent, aut infra Officium confabularentur, vel quoquo modo cursum illius sive impedirent sive interturbarent, connotandi; ut negligentibus stipendium pro pœna subtractum, in subsidium diligentiorum cederet.

23 His ita constitutis, redibat ab parochiam, boni pastoris officium impleturus. Non illum sublimior dignitas a conversatione rudis plebeculæ abstraxit; non egit in transversum rectæ intentionis scopum honorum cupiditas; non tumor vanus aut inanis fastus sollicitudinem curæ pastoralis remisit; non amor excellentiæ propriæ altius adduxit supercilium, ut aliquem pauperem aliquando despexerit: idem qui supra Bogumilus, comis ad omnes, accessu facilis, benignus, affabilis, liberalis; nisi quod opulentiore auctus censu, necessitatibus egenorum quam ante provideret sufficientius. Eundem in prædicando tenuit fervorem, eandem sustinuit in administratione Sacramentorum curam, eandem in fovendis Christi pauperibus servavit sollicitudinem, fidelis bonorum Domini dispensator. Quod sancti viri studium, et ardens salutis proximorum zelus, quantum sibi placuerit, Divina Majestas miraculo comprobavit. Nam cum Horis Canonicis rite persolutis in ecclesia Metropolitana Gnesnensi, festis principalioribus ad parochialem suam Dobrovensi, quindecim milliaribus Gnesna distantem, rem divinam facturus pergeret; summo desiderio populus adventum ipsius in ripa fluminis præstolari solebat, eo quod Varta rapidus fluvius, qui vernis autumnalibusque aquis plus nimio ultra usitatum alveum excrescit, sibi aditum ad insulam, in qua templum situm est, intercluderet. Quo cum vir sanctus perveniret, magna fiducia divini auxilii fretus, superficiem fluvii siccis pedibus premens, ad insulam permeabat ipse; populumque suis vestigiis jussum

nec tamen dimittit curam pastorem.

XXII Vicarias monet Psalmodic intendere.

Idem qui antea circa plebem suam,

miraculo illustratur:

A jussum pergere, confidenter ad Ecclesiam adduxit, eodem miraculo super aquas ambulanti. Rite vero peractis in templo divinis Officiis, eodem itinere vir sanctus cum populo sequente se, in adversam fluminis ripam siccis plantis regrediebatur; ubi consistens, pisces in Dei nomine ad se vocavit, qui cum glomerantibus cuneis plurimi, jussis viri Dei obtemperantes, accessissent; complures ex iis captos, in esurientem populum, quantum cuique opus erat, distribuit; reliquos in undas abire, benedictionem illis impartitus, jussit: ac eodem tempore Gnesnam pro prandio, una cum collegis Prælati et Canonicis hora solita sumendo, redibat.

XIV.
quod cum sex
miracula com-
plectatur,

24 Sex in his actibus viri sancti miracula emicant. Primum, quod quindecim milliaria, (post horam sextam Officii divini, juxta usum patriæ, videlicet post horam nonam in medio horologio,) intra unam circiter horam, ut competenti ad celebrandum tempore adesset Dobroviæ, confecerit. Secundum, quod super aquas ipse siccis pedibus ambulaverit. Tertium, quod populum etiam per eas mirabiliter traduxerit. Quartum, quod eadem via cum populo redierit: nam longa qualis est Missæ et concionis interpolatio, miraculum tanto temporis intervallo, prodit esse diversum. Quintum, quod pisces imperio habuerit obsequentes. Sextum denique, quod intra horam, per milliaria quindecim, ad sumendum tempore congruo cum Canonicis prandium, reverti soleret. Inerebuit hæc in illis partibus fama, quod sancti viri benedictione, de qua præmissum est, pisces eo loci in tantum sint multiplicati: ut etiam nunc inibi abundant magis, quam alibi usquam in Polonia; et sapore longe aliis, qui eodem Vartensi continentur fluvio, præsent. De cancribus certo conpertum est, eos ibi saporis optimi reperiri, in tanta copia, ut toti non modo Syradiensi oræ, verum etiam Posnaniensi tractui, qui ad eundem fluvium situs est, afflatim sufficiant. Atque hinc perspicuum est, quantum divina Bogumilus excelluerit fide, cui Christus Dominus miraculorum operationem attribuit; Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti, Tollere, et mittere in mare, et non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei. Cum vero, montis nomine [ut inquit Beda] nonnumquam diabolus significetur, propter superbiam, qua se contra Deum erigit, et esse vult similis Altissimo; mons, ad præceptum eorum, qui fide fortes sunt, tollitur de terra, et in mare projicitur; cum prædicantibus Doctoribus sanctis, immundus spiritus ab eorum corde repellitur qui sunt præordinati, et in turbulentis amarisque infidelium mentibus vesaniam suæ tyrannidis exercere permittitur. Manifeste autem constat, quod ferventi Evangelii prædicatione, quæ fidem in mentibus auditorum generat, complures tales montes, e superbis fastuosorum divitum animis ejectos, in Phlegethontæum mare præcipitaverit sanctus Bogumilus.

qui certius
quam Petrus
supra aquas
ambulavit,

25 Hæc nempe assidua est Prædicatorum occupatio, cum vaferrimo generis humani hoste confligere; ac ipsius fallaces technas, ne iis incautæ fidelium mentes illaqueentur, retexere ac dissolvere. Fide, quam instillant Prædicatores auribus, corda credentium attolluntur; ut conversationem suam in cælis recognoscentes, terrenas possessiones et divitias, salutarem verbi Dei sementem suffocantes, generosa magnanimitate despiciant. Hæc Petrus, cui non caro et sanguis, sed Pater cælestis revelavit, altius a terrenis elevatus cogitationibus, per insanos furiosi maris fluctus, corporeæ concretionis immemor, ad Christum cucurrit: cujus nisi fidei ardor inextinguisset, optatum iter secure fuisset emensus. Mergi cœpit, quia dubitavit, modicamque fi-

dem Christo vocanti habuit. Quis vero hic non videt, quanto sublimius nostrum Bogumilum fidei constantia extulerit; dum nihil dubitat inusitatum hominibus iter aggredi, et rapidos Vartæ vortices siccis urgere vestigiis? Neque solus dumtaxat tantæ fidei stabilimento inhæsit, sed illius solidam firmitudinem, etiam verbum Dei devote audientis turbæ auribus et pectoribus feliciter impressit: ut se, quem admodum salutis æternæ ducem, ita et itineris fluctivagi cordibus impavidis sequi præeuntem minime hallucinarentur. Jucundum erat effusæ vicinitati spectaculum, novos Israelitas, in semine Abrahamæ benedictos, portentosis ausibus fluctus, tumida eluvione aquarum superbos, siccis exuperantes plantis intueri. Admirandam fidei exuperantiam multum diuque religiosa suspexit antiquitas, dum in vetustis templi parietibus, per aquas populo præeuntem, et piscibus imperantem, ruli quidem, sed ipsa vetustate commendabili penicillo, transmisit Bogumilum, numquam de tantis hæsitaturæ miraculis posteritati.

D
A DAMA-
L VICIO.

et simul per
eas plebem
traduxit;

26 Fuit hoc calcandi aquas miraculum, ad corroborandam in fide Poloniam, ante centum annos ad Christum conversam, peropportunum: quo iterum fidem, innocentisque vitæ integritatem, atque ardens in promovenda salute proximorum studium, post annos centum, sancti Hyacinthi Poloni Ordinis Prædicatorum placuit supremæ Majestati condecorare: cum is Vandalum fluvium, prope Visogradum aquis redundantem, nullo navigio trajecit, sociis quoque expanso super undas pallio traductis. Est profecto cur Poloni singulares gratias divinæ Majestati agamus, quod majoribus quam ipse fecerit Christus Dominus, nostros Sanctos miraculis dignatus sit honorare. Legimus Christum Dominum sæpe in trajiciendis aquis navigio usum, semel dumtaxat super aquas ambulasse; et B. Petrum ambulanti in fluctibus sua dextera, ne mergere-
tur, erexisse. Sanctus Bogumilus citra navigium, sæpius trajecit Vartam. Christus Dominus quatri-duaginta Lazarum suscitavit a mortuis; S. Stanislaus triennalem Petrum e tamulo, ad perhibendum veritati testimonium, excivit. Nempe illa fides horum Sanctorum extitit, cui majora miracula Christus Dominus appromisit: Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet.

sicut postea
S. Hyacinthus.

Joa. 14. 12.

CAPUT V.

Bogumili in Archiepiscopatu virtutes: cura diocesi visitandæ, liberalitas pauperibus impensa; monasterium Coronoviense fundatum.

Joannes, primus Gnesnensis Archiepiscopus, vulgo Janicus, extremum interea vitæ diem clausit, ischiatica ægitudine, qua diutius laboraverat, confectus; postquam Ecclesiam per annos quindecim gubernasset. Cum igitur frequens Senatus Prælatorum Canonicorumque, ad providendum de sponso Ecclesiæ viduæ convenisset; deliberatio non diuturna cleri populique desiderium tenuit, ut ad Bogumilum, cujus vitæ sanctitas satis omnibus fuit explorata, fascēs dignitatis excelsæ deferrent. Obluctatur suffragiis collegarum vere humilis Sacerdos, qua precibus qua lacrymis, ne onus angelicis humeris formidandum imponerent, suæ imbecillitati, obsecrando; sed potius merita dignioris, qui tam arduo labori sustinendo par esset (virum nomine proprio indigitando) tam sublimis honoris fastigio coronarent. Cum vero reluctanti electores frustra suas preces opponerent; severam iis commina-

cap. xv.
Mortuo Archi-
episcopo Joan-
ne I,

tionem

A tionem adjunxerunt, ut apud se diligentius expendere, ad electioni dissentire, non sit resistere Spiritui sancto, qui voluntates et animos omnium concordii suffragio in se pertraxisset. Tandem passus sibi persuaderi, accinxit fortitudine lumbos, Spiritus sancti opem implorans; ut qui se ad onus tantum vocasset, vires ferendo illi dignaretur suppeditare idoneas. Ab Alexandro igitur tertio summo Pontifice, confirmationem obtinuit; atque a vicinioribus consecratus Episcopis, et Pallio decoratus, MCXLVII, maxima omnium Ordinum de sancto Præsule ovantium congratulatione, apprehendit.

28 In tam excelso dignitatis culmine constitutus, tanquam bonus speculator, rationes primum vitæ suæ circumspexit, et firma timoris Domini lege circumscripsit; serio considerans, quam exactam rationem in die districti iudicii, de tot ovibus suæ coram commissis, summo Principi pastorum esset redditurus. Itaque nihil de contemplatricis vitæ studio remisit; imo vigiliis, orationibus, jejuniis, animi perturbationibus edomandis, cupiditatibus frangendis, et corpori ad rationis imperium subigendo, tanto vacavit intensius, quanto hæc arma regendis ac moderandis aliorum affectibus expeditiora et magis necessaria iudicaret. Revolvens porro illud jugi meditatione Apostoli effatum: Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis; et satagens ut ei muneri satisfaceret accuratius; tempus, ante omnia stabili dispensatione ita distribuit, ut tres horas contemplationi, orationibusque tam publicis officii divini quam privatis, et lectioni sacræ Scripturæ piiorumque librorum impenderet; deinde ad sacrosanctum Missæ sacrificium, cum ordinata facultatum animi sensuumque recollectione celebrandum, e cubiculo prodiret. Hoc autem tanta devotione pro se ac populo solebat offerre, ut crebris prosilientibus ab aestu amoris divini lacrymis, circumstantium voluntates compunctas, violento quodam impetu in Deum rapere videretur: illud maxime Deum interno mentis affectu precatus, ne pretium sanguinis Christi Redemptoris, peccatorum nostrorum propitiatio, suo tempore vilesceret; aut culpa sua, in aliqua ovicula sibi commissæ periret; et ne loco placationis iræ divinæ, severam ob sua peccata et negligentiam, ignavus pastor in oves accenderet vindictam. Reliquum quod supererat matutini temporis, libellorum supplicum, a subditis pauperibusque sibi porrectorum, lectioni, causarum iudiciis, et disceptationibus controversiarum, viduarum et pupillorum necessitatibus sublevandis; pomeridianum vero rei oeconomicæ ordinandæ, litium anfractibus explicandis, rei publicæ negotiis agitandis, ac litterarum expeditionibus, finiumque regundorum, necnon bonorum Ecclesiæ defendendorum, mediis inveniendis, attribuebat. Residuum denique diei partem, vespertinis precibus, meditationi et examini conscientiæ litanis ceterisque pietatis exercitiis dabat.

B Heb. 5, 1 et tempus accurate partitum, orationi

orationi

C officioque Episcopati impendere.

XVI. Exteriori spectui Præsule dignæ

29 In conversatione humana eminebat quædam in ipsius vultu augustior ac humano prorsus fastigio sublimior majestas, ob pulcherrimam morum symmetriam, gestuumque corporis decentem compositionem: qua in se bonorum operum vivum exemplar ad imitandum ovibus exhibebat, nullius virtutis prædicationem suscipiens, cujus species et poleritudo in suis actionibus non relucere. Enitebat in viro Dei singularis actionum animique motuum temperantia, iræ aliarumque cupiditatum refrænatio, consilii sani stabilitas, rerum gerendarum dexteritas, in tolerandis perversorum importunitatibus æquanimitas, in perferendis injuriis fortitudo,

in cura subditorum indefessa sollicitudo, in cõendis amicitia legibus imperturbata constantia, in cibo potuque discreta moderatio et frugalis parsimonia, in excipiendis hospitibus generosa liberalitas, in sustentandis pauperibus profusa munificentia, in sermone seria gravitas, in incessu circumspecta maturitas, in vultu severitati conjuncta modestia, in castigandis erroribus et vitiis misericors benignitas, in ornandis templis apparatusque sacris augendis heroica magnificentia, in propagandi cultus divini studio zelus exæstuans, in salute hominum promovenda incredibile desiderium; quæ insignia candidæ mentis ornamenta maximam illi apud omnes, non modo gratiam, sed venerandam etiam augebant auctoritatem: qua plurimum pollebat, in peccatoribus ad meliorem frugem et saniora vitæ laudabilis consilia reducendis.

30 Quod munus, Episcopis maxime proprium, ut cum majori subditi gregis exequeretur emolumento; cura prædicandi in ecclesia cathedrali aliis commissæ, ipse visitationis amplissimæ diœcesis negotium suscepit; in qua plurimos characterem Confirmationis insigniens, docebat in hoc Sacramento rite dispositis conferri septem dona Spiritus sancti, præsertim fortitudinis, ad habere nomen Domini confitendum, et fidem Christi absque vano seculi timore constanter promulgandam; et alios, cum profusione etiam sanguinis, si hoc ferat necessitas, publice docendam; nullas ob eius constantem professionem adversitates, injurias, et persecutiones extimescendo; in cujus fortitudinis evidens argumentum, circa hoc Sacramentum, nun erubescunt palam sustinere alapam generosi Christi milites. Si aliquos reperiebat publicis peccatis obnoxios; leniter admonebat, et ad publicam poenitentiam peragendam, sceleris gravitate proposita, hortabatur; et quo quis deinceps remedio ad vitanda peccata uteretur injungendo, tanquam bonus medicus Samaritani vinum austifera cataplasmatu, exemplo Samaritani vinum austeritatis et oleum commiserationis infundens, poenitentibus applicabat. Compatiebatur quidem ille humanæ fragilitati, non tamen justum corripiendi modum deserebat; præsertim ubi ad plures exempla perversi sceleris imitatores dimanare videret. Ita se benignum in admonendo patrem præbebat, ut simul severum vitiorum se censorem exhiberet, quando id poposcit, et peccantis profectus, et consiorum criminis testium ædificatio, prudenter clementiæ severitatem, et severitati clementiam intermiscens. Sunt namque nonnulli ita districti [teste S. Gregorio] ut etiam omnem mansuetudinem benignitatis amittant; et sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti jura regiminis. Unde cunctis rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ rigore, benignitatem mansuetudinis; nec rursus in mansuetudine, districtiorem deserant disciplinæ: quatenus nec a compassionem pietatis obdurescant, cum contumacem corrigunt; nec disciplinæ rigorem molliant, cum infirmorum animos consolantur.

31 Cum vero bonus Pastor debeat dare animam pro ovibus suis, ita ut ubi viderit iis æternæ salutis a lupo infernali periculum imminere, teneatur se vitæ præsentis objicere discrimini, ut e faucibus tartari periclitantes eripiat, (unde tam in hostili fidelium persecutione, ubi non caput Pastoris petitur, sed evertendæ divinæ fidei ergo bellum geritur; quam in pestiferæ huius contagione, debet non subtrahere ovibus præsentiam, debet non fugere, quod facit mercenarius; sed fideliter ac fortiter adesse, ac Sacramenta ministrare periclitantibus) multo magis ad eundem spectat, temporalibus subsidiis proximorum indigentia succurrere. In hoc enim cognovimus

D jungens virtutes eadem congruas:

Diœcesim visitat et Confirmationem impendit suis:

E

vitia præsertim publica corrigit,

F

discrete severus.

XVII. Pro ovibus animam ponere paratus,

1 Joa. 3,
16 et 17.
egentibus
liberaliter
subvenit,

A cognovimus caritatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: et nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clausit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo? Implevit hoc Discipuli dilecti praeceptum Bogumilus, dum vitae propriae urgente se caritate prodigus, per exundantem fluvium perrexit, ut populo salutaris doctrinae panem frangeret esurienti; et peccatores, per poenitentiam Deo reconciliatos, ab aeternis gehennae cruciatibus, ad supernae felicitatis hereditatem transferret. Aquae multae non potuerunt extinguere caritatem illius, nec flumina obruere. Sic qui paratus erat vitam dare pro ovibus, libentius substantiam hujus mundi earum necessitatibus sublevandis erogabat, eo hilariore liberalitate; quo luculentius sibi constaret, partem sibi jure optimo in redditibus ecclesiasticorum beneficiorum pauperes vendicare, juxta illud [S. Augustini] effatum, Quidquid habent Clerici pauperum est, et domus illorum omnibus debent esse communes: susceptioni peregrinorum et hospitem invigilare debent.

32 Nempe Doctorum populi scire illud interest: B quod res quas aliqui superabundantes [juxta S. Thomam] habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi. At nunc, eheu! quantis dici potest [istud Basilii], Non minoris est criminis habenti tollere, quam cum possis et habeas indigentibus denegare: esurientium panis est quem tu detines; nudorum indumentum, miserorum redemptio et absolutio, pecunia, quam tu in terra defodis: tantorum scias invadere te bona, quantis possis praestare, et nolis. Utinam [inquit S. Bernardus] timeant Ecclesiae ministri, qui in terris Sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt, ut stipendiis quae sufficere debeant minime contenti, superflua quibus egeni sustentandi forent impie sacrilegeque sibi retineant, et in usus suae superbiae luxuriaeque victum pauperum consumere non vereantur: duplici profecto iniquitate peccant, quod sic aliena diripiunt, et sacris in suis vanitatibus et turpitudinibus abutuntur. Et quamvis, qui esurientem pane verbi reficit, et sitientem potu sapientiae refrigerat, qui errantem in domum patris revocat, qui innocentem protegit, qui infirmum in fide assumit et confirmat, qui tribulatione oppresso subvenit compatiendo vel consolando, veram dilectionem adimplet; [teste Rabano] tamen, cum haec omnia verae dilectionis argumenta implevisset Bogumilus, nondum se justitiae Christianae et pleno Pastoris officio satisfecisse arbitratus est, nisi etiam Ecclesiae dispositioni obtemperaret, quae sic beneficia Episcoporum partitur. Mos est Apostolicae Sedis, ordinato Episcopo praecepta tradere, ut de omni stipendio, quod accepit, quatuor debeant fieri portiones; una videlicet Episcopo, ac familiae ejus, propter hospitalitatem atque susceptionem: alia Clero, tertia pauperibus, quarta ecclesiis reparandis. Hanc ille consuetudinem fideliter observavit. Quamvis enim tam Praelatorum, et Canonicorum, quam aliorum Curatorum, Vicariorum, et Capellanorum Sacerdotum, redditus in suis Beneficiis erectis destinate fuissent constituti: tamen cum frequentibus Ecclesia indigeret ministris; domus Episcopalis, tunc clericorum et puerorum ad Ecclesiastica obsequia fortoandorum seminarium fuit. Neque solum de bonis et redditibus Ecclesiae pavit esurientes, operuit nudos, sepelivit mortuos, hospitalitatemque peregrinis exhibuit Bogumilus; verum etiam de amplissima patrimonii sui sorte, plurimum in opera misericordia contulit.

xviii 33 Ut justorum semita quasi lux procedit, cre-
Junii T. II

scens in perfectum diem; ita liberalitas Bogumili, a sustentatione pauperum, provisione viduarum et pupillorum, susceptione peregrinorum, ad heroicam progreditur magnificentiam. Nam hoc interest inter utramque virtutem, quod illam quisque privatus, pro modo facultatum suarum, exercere possit in egentes; haec Principum propria est, quae sublimi magnitudine animi, rarum quid et admirabile destinans, sumptus splendore Principum dignos, ad perficiendum excelsi propositi molimen, libenter impendit; qualia sunt admirationi hominum exposita monimenta, erectio Academiarum, fundatio Xenodochiorum, aedificia Basilicarum, quae nonnisi larga pecuniarum profusione, ab heroibus perfici solent. Nam superbae palatiorum moles, quamvis curiosos spectantium oculos trahant in admirationem sui, obliquis tamen plerumque hircis, a nonnullis non sine gemitu considerari solent; quod vel oppressione subditorum, vel alienae sortis usurpatione, vel tenuioris viciniae coarctatione, vel subtractione debitae pauperum sustentationis, ad invidendum culmen assurrexerint; tamquam, ipsis oppressorum lacrymis ac laesorum maledictis in ruinam trahentibus, funesto aliquando casu succutienda ominantes, et nonnunquam viadex injuriarum bidental imprecantes.

34 Florebat tunc Ordo Cisterciensis, sub Regula sancti Monachorum Patriarchae Benedicti religiose militans, Divi Bernardi sanctitate ac doctrina illustris, in quo et studiosa vitae regularis observantia, et erudiendorum puerorum cura, et hospitem benigna susceptio, sed imprimis erga sanctissimam Virginem Dei matrem singularis devotio, longe lateque per orbem Christianum suavissimum sparserat odorem. Hunc cum antecessor suus Gnesnensis Archiepiscopus, pia voluntatis propensione, admasset, vocatis ex Burgundia ejus Ordinis Sodalibus. Morimundensis coenobii alumni; totam hereditatis partem, septem villas, et de novem pagis decimas, a duobus Episcopis Cracoviensibus, Mauro et Radosto, de consensu Capituli obtentas, perpetua donatione attribuit; cujus Ordinis Fratres jam ante, Christi anno MCXLV, Miesco sive Miecislav senex, Majoris Poloniae Dux, in loco qui vocatur Landa prope Vartam fluvium, tredecim villis in eorum sustentationem adscriptis, praesentibus Petro II Archiepiscopo Guesnense, et Martino Episcopo Posnaniense, sub eodem Eugenio, pro dilectione Domini nostri Jesu Christi (ut diploma sonat) liberarum animarum nostrarum, et pro veneratione gloriosae genitricis ejusdem perpetuae Virginis Mariae, et omnium Sanctorum, de longinquis terrae partibus adductos, de coenobio videlicet Bergensi, pro vitis litteratis, divinarum celebrationibus, celestiumque contemplationibus, collocaverat.

35 Trahebat omnium corda Principum, in sui admirationem, recens exorti Ordinis sanctimonia, reverenda morum compositio, generosus rerum secularium contemptus, assiduum divinae laudis studium, eximius Deiparae cultus, pacata vitae contemplativae tranquillitas, et excellentis doctrinae opinio. Itaque Bogumilus, avunculi sui, Joannis Archiepiscopi, cum exemplum sequi apud se statuisset; quinque patrimonii sui villas, et de villis quatuordecim decimas, cum consensu Collegii Metropolitani, largitus est Ordini praedicto, ad fundandum coenobium in loco, qui Capitulo generali videretur magis idoneus; quae bona in manus Bogumili fratris, jam tunc professi in monasterio Lucnensi, anno Domini MCLIII, a Shyluto nobili Polono condito, consignavit; quae omnia bona, videlicet Dobrowo, Leszno, Rzychowo, Zadowo, et Kuwoaczewo; Decimas in Chelm, Krobawo, Danbe, Ostrowo, Komo-

D
A DAMA-
LEVICIO.
Deinde ma-
jus aliquid
molens,

E
Ordini Ci-
sterciensis,

an. 1145 in
Poloniam
adducto,

F

attribuit
de consensu
Capituli

villas et
decimas,

A DAMA-
LEVICIO.

A rowo, Karszewo, Kakrzewo, Bessiekieri, Slavencino, Grabowo, Janislowo, Kolnica, Chociemino, et Wenglowa, Generale Capitulum, Christiano Episcopo Prussiae, Monacho Cisterciensis, Ordinis, (eo quod sua bona, quorum plusquam centum villas in terra Culmensi habebat donatione Conradi Ducis Masoviae, Pruteni vastaverant) in subsidium possidenda contulit. Quae deinde cum resignasset Christianus anno Christi mcccxxxiii, Wilhelmo Abbati de Sulejow et ejus Conventui, pro voluntate Generalis Capituli possidenda; is de mandato ejusdem Capituli, condidit monasterium ultra Vistulam, e regione Cathedralis ecclesiae Vladislaviensis, in villa Szpital; quod deinde in Villam Byschow translatum, inde post annos septuaginta, ad oppidum Coronowo anno mcccxxxviii, in die sancti Vitalis Martyris, iv Kalend. Maji, sub regimine Engilberti Abbatis Byschoviensis, transtulit Vislaus Episcopus Vladislaviensis, gente Zabavias. Unde monasterium Coronoviense, primum sui fundatorem grato animo agnoscit et veneratur Bogumilum, hoc illi antiquitus tribuens elogium: Bogumilus, Archiepiscopus Gnesnensis, de domo et familia Rosarum, homopius et ecclesiasticus, pauperum et pupillorum strenuus defensor, in vita sua nulli injurius, cultus divini ardentissimus zelator et propagator, primus monasterii Coronoviensis fundator, Sic Sanctus Bogumilus substantiam hujus mundi et bona sui patrimonii dispersit, dedit pauperibus; ac eo nomine potissimum illa Cisterciensi Ordini alacri largitione addixit, quod juxta sancti Patriarchae Benedicti praeceptum, hilaris ibi hospitem receptio accurate observetur; ut ita inexhaustus fons liberalitatis suae, perpetua scaturigine, in Christi pauperes et peregrinos manaret: tamquam sibi singulariter illud (S. Petri Damiani) dictum fuisset; Stude ecclesias tenues praediorum tuorum collatione ditare: da terram, et tolle coelum: possessiones transitoriae transferantur in titulos hereditatis aeternae.

CAPUT VI.

Quam justus in omni vita et in suo regimine Bogumilus.

CAP. XIX.

C
A puero debilitum Deo reddere doctus,

Justitiae, quae unicuique jus suum tribuere mandat, a primis pueritiae annis habitum inducrat, parentum monitis diligenter auscultans; qui eum ab infantia Deum timere docebant, et reddendi juris, supremo rerum omnium Domino debiti, reverentiae, cultus, et amoris, recitando libenter balbutiente adhuc lingua orationem Dominicam, salutationem Angelicam, et divinae fidei Symbolum, crebrius admonebant: ut jam in rasa quinquennii infantis intellectus tabula, fortiter hanc sententiam [Lactantii] impressisse viderentur; Hac conditione gignimur, ut generati, Deo justa et debita obsequia praestemus; hunc solum noverimus, hanc sequamur: hoc vinculo pietatis adstricti Deo et religati sumus, unde ipsa Religio nomen accepit. Postquam plenum rationis usum adeptus est, cor suum ac intellectum ad cognitionem Creatoris, divina fide ac spe sublatum, ad caelestium bonorum desideria erexit; jam inde statuendo, quidquid ad Dei gloriam magis conducibile putaret, se fidei obsequio executurum. Unde fiebat, ut dans operam litteris in Gymnasio Gnesnensi, libens ecclesiam visitaret, sacramque Missae sacrificium, antequam intraret scholam, audiret; et munia divinae laudis, a Sacerdotibus decantata, sedula cogitatione ruminabat; ob fideliter impensum Majestati supremae tributum, mira voluptate animi oblectatus. Cum versiculum horae Tertiae diei Do-

minicare, inter psallentes Sacerdotes, secundum Ecclesiae Gnesnensis morem ex ordine, in schola constituto, se tangente, Inclina cor meum Deas in testimonia tua, decantaret; intimo quodam suavitatis gustu afficiebatur, ardenti desiderio precando divinam Majestatem, ut se Sacerdotum collegio dignaretur cooptare.

37 Sic jam in annis puerilibus, dulces surculos, alendae senectuti comprimis idoneos, trunco timoris Domini videbatur inseruisse. Principium etenim nostrae salutis sapientiaeque, secundum Scripturas, timor domini est. De timore Domini, nascitur compunctio salutaris; de compunctione cordis procedit abrenuntiatio, id est nuditas et contemptus omnium facultatum; de nuditate, humilitas procreatur; de humilitate, mortificatio voluntatum generatur; de voluntatum mortificatione, extirpantur atque arescunt vitia; vitiorum expulsionem, virtutes fructificant atque succrescunt; virtutum pullulatione, puritas cordis acquiritur; per cordis puritatem, Apostolicae caritatis perfectio possidetur. Quae omnia cum in vitae illius cursu ad amassim expressa cernantur, jam in ipsis pueritiae anais vitae Anachoreticae videbatur statuisset fundamentum, nullis seculi tempestatibus erudendum, nullis voluptatum carnis blanditiis labefactandum, nullis satanae machinationibus de tenacis propositi constantia dimovendam. Atque in hoc fundamento sive columna immobili, stabilem sibi fixit legem, jus suum unicuique tribuendi; cavendo diligenter, ne lingua volubilis non determinatam certa deliberatione mentem unquam praecurreret; aut animus, in aecipiti bivio constitutus, verba in eam partem jactaret captiosa, ad quam se ipse minime inclinaret. Circumspecta ipsi cura semper fuit, nullos astus ambiguos verborum ambagibus involvere, nullos tenere callida simulatione dolos, nemini mendacium pro veritate obtrudere, nullum operariam constituta fraudare mercede; sed omnium pactorum, conventorum, promissorum, licitationum, commissionum, depositorum, illibatam fide intemerata servare sinceritatem. Ad quam rem constanter implendam, ne verbis proximum quomodocumque laesuris offenderet, frænum linguae pauca loquendo adduxit: ut quamvis natura disertus esset, in colloquio tamen hominum moderatione sermonis uteretur summa.

38 Factus Archiepiscopus Gnesnensis, accurate jura justitiae, officia et beneficia juxta meritum unicuiusque proportionem distribuentis, servabat; diligenter invigilando, ne virtus et doctrina, exemplo et verbo in Ecclesiae utilitatem laborans, condignis frustraretur praemiis; ac imprimis, ut nemini cito manus imponeret, Apostolicae obtemperans constitutioni, seriam vigilantiam adhibuit. Proinde cum Archidiaconus, cum deputatis ordinandorum examinadoribus, sacrae Theologiae ac juris utriusque Doctoribus, suo fungeretur officio; serio condiciones et dotes adscribendorum ministerii Ecclesiae, ad trutinam sacrorum canonum expendens; et qua quisque dioecesi, patria, parochia esset oriundus, solícite inquirens; tum singulorum mores, natales, aetatem, doctrinam explorans, solebat frequens adesse; ne quid circa earum exactum desideraretur examen, considerando; et utrum capita doctrinae Christianae alios iis imbuturi probe intelligerent, advertendo, tum et illud observari praecipiendo, ut non modo Clerici minoribus initiati Ordinibus, verum etiam scholae parochialis Rector, chori puerilis Praeceptor, et Aeditui, tunicis talaribus, et nigri quidem coloris veste superiore sive toga uterentur: ut ita speciatim deputati ministeriis Ecclesiae adolescentes, quantumvis Ordinibus caractere minime insigniti, a communi populi vestitu discriminarentur: qui mos laudabiliter, in

Ecclesiis

et in ejus timore fundatus,

E

proximo reddebat et ius suum;

xx.
ordinandos solícite examinabat,17
1 Tim, 5

et habitum Clericalem exigebat

A *a quibuscumque Ecclesie ministris,* Ecclesiis Poloniarum, ad Laurentii Gembieki Archiepiscopi Gnesnensis tempora perennavit; cum præsertim Albertus Baranowski suus antecessor, in prævaricatores hujus mandati pœnam statuisset. Tanta fuit olim Polonorum erga Sacerdotes observantia, ut non modo ipsis submissam exhiberent venerationem; sed eos etiam, qui ad illorum vestium cultum proxime accederent, reverenter haberent; et eis victum competentem alternatim sufficienter impertirent.

Pro majoribus Ordinibus majori utebatur delectu, 39 Qui ad sacros Ordines præsertim Subdiaconatus aspirarent, rigidiore subiciebat examini; quod jam iis in sacro constitutis Ordine, missa semel ad aratrum manu, nefas esset retrospicere, et amplius ad vota secularia convolare. Ad gradum Presbyterii, nisi qui distinctis interstitiis in Subdiaconatus et Diaconatus Ordinibus ministeria sua fuissent executi, et in illis bene exercitati, ac ritus administrationis Sacramentorum callerent, ac ad populum in fidei articulis et morum homini Christiano congruentium doctrina erudiendum essent idonei ac sufficientes, non admittebantur: sed repulsam tantisper patiebantur, dum implendo muneri sui Ordinis dogmata necessaria edicerent. Porro quamvis sine titulo provisionis non admitterentur sacris initiandi Ordinibus Clerici; tamen, si quos videbat litteris magis excultos quam communiter essent alii, et ad curam animarum exercendam aptiores; penes se fovebat, mores eorum cominus in spiciendo, et cui Ecclesie cum majori emolumento possent adscribi trutinando: et quemadmodum in conferendis Ordinibus nunquam præceps judicium est secutus; ita in evehendis ad Ecclesiam Cathedrali et ejus Dignitates atque Canonicatus viris, singularem habebat personarum delectum; quo nomine plurimum favit iis, qui morum gravitate ac doctrinae soliditate antecellerent: providens, ut in collegio Senatus Ecclesie, mediam partem saltem haberet Doctorum, quorum in arduis Ecclesie negotiis secure niteretur consiliis. Sed per Joannem Laski, Archiepiscopum Gnesnensem, vigesimum nonum a Bogumilo successorem, obreptitia narratione Leonis X (alioqui litterarum amantissimi Patroni) crebrius aures fatigantem, virtutis et doctrinae præmio frustrati viri docti contabescunt. Nam in principalibus Ecclesiis quinque Cathedralibus, Gnesnensi, Cracoviensi, Vladislaviensi, Posnaniensi, et Plocensi, quatuor dumtaxat Doctores in singulis locum habent, duo in Theologia, duo in Jure utroque laureati; reliquis

B *et maximo ad Canonicatus,* exclusis, excellentibus etiam Doctoribus, qui ab utroque parente nobiles non censerentur.

absque respectu nobilitatis. 40 Justitiæ, quæ vindicationem seu pœnas scelerum sacris Canonum sanctionibus propositas respicit, ita spiritu lenitatis et mansuetudinis moderabatur, ut se patrem, prius blandis debortationibus a concepta licentiæ furentis iniquitate impios milites abducens, exhiberet; tandem ruenti in præceps audaciæ, cum magna plurimorum salutis ruina, severus morum censor et justus iniquitatem vindex, fræna pœnarum jure decretarum adduiceret, proclivior ad misericordiam, tardior ad vindictam. Habebat præ oculis modum corripiendi, a Doctore gentium descriptum, Fratres, et si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, ejusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne et tu teuteris. Considerabat, officium medendi efficax, a benignitate et mansuetudine paterna, antequam ad ferrum et ignem devenire oporteat, debere proficisci. Quemadmodum etenim medici, ut præfuturum ægroto antidotum exhibeant, cum sciant non aliter nisi amara potione malum averti posse, illius amaritudinem saccaro condiunt; ne medicinam æger fastidians, medicum

desiderato frustretur effectu; ita qui utiliter alterum admonere volunt, verbis primum blandis ut disponent morbo animi laborantem est necesse, ut amarum exhortationis potionem ferat levius, et sic ad saniora qui corripitur redeat consilia. Ubi vero desperata ægritudinis in tantum processit gravitas, ut aliis pestifera contagione vitam videatur ereptura; ad severiorem objurgationem descendendum erit, ut ad putidum membrum resecandum ferro sit opus, et igni, juxta sancti Augustini Doctoris edictum: Emendatoriam sustinere vindictam si quis forte recusaverit, de vestra projiciatur societate; non enim et hoc fit crudeliter, sed misericorditer, ne contagione pestifera plurimos perdat. Nimirum manifesta peccata [ut ait S. Gregorius] non sunt occulta correctione purganda; sed palam sunt arguendi, qui palam nocent: ut dum aperta objurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum enim unus corripitur, plurimi emendantur; et melius est, ut pro multorum salute unus condemnetur, quam ut per unius licentiam multi periclitentur. Porro, qui non corrigit resecanda, committit: et facientis culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare.

41 Accommodavit publicis peccatoribus opportuna remedia Bogumilus, cum probis inoderate, cum supinis vehementer, cum audacibus acerbe, cum cautioribus leniter agens. Timiditatem pastorum, qui animo pusillo metuentes delinquentem offendere, seipsos et gregem perdunt, minaciter Deus redarguit, per Ezechielem; Quod infirmum fuit non consolidastis, quod ægrotum non sanastis, quod contractum est non alligastis, et quod abjectum est, non reduxistis. Ubi contractum alligari oportere, summus Pastorum princeps declarat, quod per censuras Ecclesiasticas fit commodissime, juxta potestatem, a Christo Domino Petro traditam, et aliis Pastoribus Ecclesie in partem sollicitudinis vocatis communicatam per hæc verba; Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis, Quod eo diligentius exequi tenentur Præsules, quo magis illis timendum est, ne publicorum peccatorum, iram Dei contra totum regnum provocantium, fiant participes. Qui enim perversos aut metuit aut erubescit corrigere, nihil aliud facit quam favet impietati eorum; cum non careat scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.

42 Quoties pro tribunali jura redditurus, juxta præscriptos a sacris Canonibus terminos, sedit; toties memor, judicium Dei exerceri, ab omnibus illiis, quæ possent aut æquum justitiæ cursum impedire, aut judicem transversum amore, odio, respectu amicitiae, sanguinis, muneris, agere, abstinuit; solo veritatis examine solido suffultus. Neminem de plenitudine potestatis, quam usurpare nequit salva Domini Apostolici auctoritate, motu proprio jussit adeitari, nisi ad requisitionem vel accusatoris, vel in publicis criminibus Fiscals Curiae; ut reo daretur, contra deferentes calumniose innocentem facultas agendi pro pœna rationis, in quantum in probatione defecisset accusator. Namque sic impune cuivis liceret innocentem calumniari, et omnis humanæ societatis jura convellere; si quod quis dicit, sine parte judex audiat; et contumacem, ad affectationem partis adversæ, illum qui non est pronuntiet. Meminerat recte processus summi Judicis, et rerum omnium Conditoris; cui quamvis esset Adæ inobedientia satis perspecta, utpote cui omnis voluntas loquitur, et quem nullum latet secretum; eum tamen condemnaturus, ut se sisteret judicio, vocavit. Et in superbo illo Babylonice turris molimine,

D
A DAMALEVICIO.

malis tamen
publice noxiis
non parcebat,

E

neminem re-
formidans.

F
XXII

Secundum Ca-
nones solitus
jus dicere,

neminem
damnabat
inauditum;

A mine, descendit Dominus ut videret civitatem et turrim, quam ædificabant filii Adam. Et in nefandis Sodomitarum sceleribus puniendis, datus est poenitentiae locus; Descendam (inquit Deus) et videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint; an non est ita, ut sciam. Atque ita ad sententiam numquam ferendam processit Bogumilus, nisi ad quam, utrum se res ita habeat, per visitationem et inquisitionem seriam descendisset. Sic iudiciorum temperabat auctoritatem, ut de quibus sibi certa persuasionem constaret, quod in Ecclesia laborarent enixius; non eos ad aniles famæ levis rumusculos, honore periclitari sineret: sed prius accurata facta visitatione, et in mores accusati ac vitam inquisitione, famæ publicæ clamorosa insinuatione, vel testium rigido examine convictum, ad se citari faciebat, ut comparenti reo diceret; Quid hoc audito de te? redde rationem villicationis tuæ. Servabat exacte modum a sanctis Canonibus puniendi definitum, ut prius trina Canonica monitione præmissa, reum, rebellem pronuntiaret, et tandem ad definitivam sententiam procederet.

43 Reverebatur sanctæ Sedis Apostolicæ auctoritatem, ut in ea iudicia falcem numquam immitteret, quibus sancta Sedes manum apposuisset, vel ad eam causa quoquo modo fuisset devoluta: religiosum ducens ab iis abstinere, quæ supremi Ecclesiæ Judicis majestatem attingerent. Non arrogabat sibi claves Petri, in confusionem ecclesiasticæ hierarchiæ, communicatione sibi earum de gratia Sedis Apostolicæ contentus. Causas quæ ad se nihil spectabant, ad forum competens et superioris iudicis auctoritatem referebat; ne videretur libidine magis dominandi, quam veri rectique investigandi studio, in temerariam vindictam ferri præceps, amicorum causa vel familiarem, in quo pecassent, defensione pertinacior. Mature, negotia litigantium expediebat, et fomitem odiorum extinguendo, et superfluum sumptuum occasionem tollendo et amputando. Videns merita causæ, secundum Deum, conscientiam, et jus scriptum iudicabat; nihil affectibus litigantium indulgendo, et probe causa cognita et discussa inutiles et noxias conscientiæ rei que domesticæ perniciosas procrastinationes amputabat; sciens optime, ut de omnibus suis actionibus, ita et de iudiciorum processu, rigidam se vivorum ac mortuorum iudici rationem redditurum. In executione poenarum contra contumaces hunc ordinem tenuit, ut numquam ad irrogationem illarum procederet, antequam causam legitimo processu cognovisset, ac definivisset; quas non secundum proprium voluntatis arbitrium reis inferebat, sed juxta quod sacri Canones fieri decreverunt; quas ita exequi habebat usitatum, ut pecuniaria primo mulcta sotes castigaret: deinde, si emendationis spes abesset, ad poenam carceris reos condemnaret; tum denique inobedientes, spirituali mucrone truncaret, et satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fieret, reum traderet potestati.

CAPUT VII.

Prudentia, Fortitudo, Patientia Bogumili.

Conciliabat viro Dei gratiam, et eximia quadam venustate ipsius actiones condecorabat, tam in iudiciorum decretis, quam in reipublicæ consiliis, et variorum affectuum diversæ conditionis hominum motibus componendis, et mirifica quadam symmetria inter se concinnandis et coequandis, solers prudentia. Est hæc virtus auriga ceterarum, lumen quoddam universale rerum gerendarum humanis actibus præferens; varietate scientiarum, et exte-

rarum nationum peragratione, diversorum casuum inter homines, et multiplicium in negotiis eventuum, ac rerum præteritarum futurarumque connectione acquisitum: quo vir prudens illustratus, temporum locorumque proprietates, tum personarum naturas ac humorum constitutiones considerans, horumque omnium pensatis adjunctis, et congrua singulorum inter se proportionem bene trutinata, quid hic et nunc agendum sit, quid deceat, quid oporteat, quid conducat, quæ intento fini media respondeant, solerti circumspectione concludit ac decernit. Hujus virtutis eo amplius radiat claritudo, quo rectius timore Domini circumactam, per omnes humanarum actionum eventus, tam prosperos quam adversos, agentiumque personas, sicut affricta magnetæ acus ad Ursam majorem, ad Dei gloriam dirigit gnomonem. Eam sibi tam nationum extranearum lustrationibus, quam litterarum scientia, et actibus sæpius, in diversis Collegii Senatus Metropolitanæ officiis cum laude obitis, frequentatis, Bogumilus comparaverat. Nam præclare functus munere Decanali, cum ob alias excellentes animi dotes, tum præcipue ob prudentiam, ad excelsum dignitatis Metropolitanæ fastigium, omnium Collegiarum votis suffragantibus, est evectus.

45 Conjunxit prudentiæ sapientiam justorum. cujus officium est [juxta S. Gregorium] nil per ostentationem fingere, sensum verbis aperire; vera ut sunt deligere, falsa devitare; bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quam facere, nullam injuriæ ultionem querere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Pollebat et spirituum discretionem, insidiasque callidi serpentis caute deprehendere sciebat. Nam cum pisces in cibum populo distribuendos advocaret: adfuit inter hos auguilla, quæ ita manum ipsius fuit circumplexa, ut illecebrosa quadam titillatione voluptatis corpus viri sancti motu inordinato sollicitaret: quas satanæ insidias, in specie anguillæ, posteaquam deprehendisset, excussum manu piscem perpetuis temporibus a Dobrovi alveo exulare jussit. Exiude, quamvis in locis aliis anguillarum copia Varta fluvius abundet, Dobrovi numquam comparet amplius hic piscis; quemadmodum a majoribus longa traditione id acceptum, curiose hactenus ejus loci piscatores observarunt. Clarebat omnibus ad Apostolo præscriptis Episcopo virtutibus, identidem eas memoria repetens: Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem; non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum; sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem; ut potens sit exhortari in doctrina sana, ei eos qui contradicunt arguere.

46 Earum virtutum fiducia invicti et excelsi animi magnitudinem nactus, potens erat exhortari in doctrina sana, eo tempore potissimum, quo effusis licentiæ habenis, tam furibunda libidine in bona Ecclesiarum impii Milites grassabantur, ut nullis humanarum divinarumque legum repagulis in officio contineri possent. Ita cæca illos in præceps egerat cupiditas, ut nullo Christianæ religionis metu aut reverentia, vel conscientiæ synderesi paterentur sibi persuaderi ut sacrilegas a bonorum Ecclesiæ usurpatione manus abstinerent; et jam vel in atheismum declinare, vel in pristinam idololatriam obstinata peccandi voluntate retroagi videbantur. Non multo ante quam Archiepiscopale subiisset fastigium Bogumilus, Bolesta impius anu temerario bona Ecclesiæ Plocensis invasit; Vernero nunc, equestri Rosarum prosapia oriundo, sanctimonia vitæ conspicuo, et insigni doctrina prædico, illam gubernante.

non usurpabat jus alienum;

poenas exigebat moderate.

E

junctam et habuit partem sapientiam,

et spirituum discretionem

Tit. 1, 7

F

XXIV.
Bonorum ecclesiæ raptores,

Prudentia præditus singulari,

et Bolesta
ob casum
Episcopum.

A gubernante. Fuit Bolesta ejus gentis, quæ soleam equi gerit pro stemmate, cruce altrinsecus eminente. Castellanus Viscensis, vir potens et audax, audaciam hominis fovente Principe, cujus auctoritate oram Prussiæ finitimam gubernabat. Is Crasum pagum Ecclesiæ Plocensi adimebat: Vernerus comiter ac blande orabat, ne vim Ecclesiæ inferret. Ubi nihil proficit Episcopus admonitione, vocat in jus occupatorem, causam obtinet, in possessionem immittitur. Bolesta subornatos sicarios in Villam Bi-kupice, ubi tunc Episcopus morabatur, cum fratre Bieniassio expedit, qui dormientem Episcopum in cubiculo, una cum Benedicto, sancti Ordinis professo, crudeliter trucidant.

Supplicio
non emen-
datis,

47 Quod ubi facinus patratum Archiepiscopo Gnesnensi Petro innotuit, synodum Provinciale in indicit, ac omnes Episcopos convocat, de pœna, tam atroci facinori constituenda deliberaturos: qui postquam convenissent, et atrocitatem sceleris inquisitione diligenti examinassent, Sacris interdictionum esse toti Poloniæ votis concordibus decreverunt. Motus et atrocitate facinoris et interdieto promulgato Boleslaus Crispus, Boleslai Crivousti filius, Poloniæ Princeps, Bolestam comprehendi, et ex vinculis causam apud se dicere jubet; atque convictum criminis et condemnatum, in foro Gnesnensi sceleris atrocis immanitatem expiaturum, flammis addicit. Bieniassium, terræ hiatu absorptum, pœnas immani facinori justo Dei judicio debitas pendisse, creditum est. Et quamvis sceleris auctor meritum tulerit supplicium, non defuerunt tamen tam scelerati ausus, vel patroni, vel propugnatores, vel socii, vel imitatores, etiam Bogumili temporibus, qui bona Ecclesiarum triculenta rabie vastarent. Quorum facinorum cum præcipuos auctores frequentius admonuisset, nihilque blandis admonitionibus profecisset; constanti magnanimitate ac imperterrita fortitudine gladium spiritualem strinxit in sacrilegos; non alio eventu, quam ut in bona Ecclesiarum sæviore tumultu irruerent; et in eis devastandis tanto furerent insolentius, quanto se lesos ab Archiepiscopo gravius interpretarentur.

resistit for-
titer Bogu-
mulus:

48 Fortitudinis comes patientia est, cujus vis per omnia Christianæ vitæ officia ita est diffusa, ut nihil sine illa sanctum, nihil excelsi animi conatibus dignum, nihil unquam geri aut perfici possit gloriosum. Ita enim præposita Dei rebus est, ut nullum præceptum implere quis possit a patientia extraneus. Et hoc ideo, quia quodam modo singula nobis præcepta contraria sunt, utpote opposita libertati et naturæ, propensæ erga voluptates et vitia: propter quod Augustinus, verbum illud Christi; Esto consentiens adversario tuo, dum es cum illo in via; exponit de præcepto et lege, nostris conatibus improbis obsistentibus. Quod si in præceptis omnibus illa clavum tenet directionis, ad exequendum uniuscujusque officium; multo validiore gubernaculo, ad exercendum pastorale munus prout convenit, navarum circumagit; quando præsertim oves in naturam luporum conversæ, famam lacerant, bona diripiunt, ac vitæ insidiantur pastoris. Ad ejus virtutis soliditatem Bogumili, allidebantur furiosi militaris impietatis fluctus; quos omnes, tamquam immota rupes Marpesia, invicta fortitudine animi sustinuit; admonitioni Apostolicæ fideliter obtemperans: Prædica verbum; insta opportune, importune; argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabant sibi magistros, prurientes auribus; et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

xxv. magnæ
cum patien-
tia

Mat 5, 25

2 Tim 4
sustinet in-
cursus co-
rundem.

49 In tam arduo exercitio patientiæ unum ma-

xime doluit Bogumilo, quod magistri, prurientes auribus, qui in partem laboris pastoralis ab illo adsciti fuerunt, incestis deinde nuptiis irretiti, tantum abest ut annuntiarent populo scelera, illumque ira Dei ac æternis suppliciis peccato constitutis perterrefacerent; ut etiam militarem furor in sanctum Præsulem, sacrilegas damnantem nuptias, accenderent: ut quo minus ipsi, plurimis vexationibus, injuriis, et persecutionibus implicito, vacaret in hæresim Nicolaitarum, inter Sacerdotes late serpentem, animadvertere; eo licentiosiore vitam securus agerent cæci cæcorum duces, impiorum consiliorum contra pastorem fomenta subministrantes. Videbatur tunc jam in ea tempora Polonia devenisse, quæ prædixit Apostolus: In novissimis diebus instabunt tempora periculosa: erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti; sine affectione, sine pace; criminales, incontinentes, inimici, sine benignitate; proditores, protervi, tumidi, et voluptatum amatores magis quam Dei; habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Plus in Polonia invaluerat impietas, quam ut ei aliqua pietatis species obtendi posset. Faciebat unusquisque quod sibi liberet, nulla tergiversatione scrupulum movente, an liceret.

50 Sed jam infelicem illorum temporum calamitatem, verbis Cromeri Episcopi Varmiensis, gravissimi nostratis historici, juvat retexere. Inoleverat superiorum Principum negligentia et conniventia, parvus et barbarus mos apud Proceres et Equites Polonos, ut iter facientes, quotiescumque et ubicumque collibitum esset, agros atque prata agrestium et oppidanorum depascere; ac non modo pabulum, sed etiam victum omnem ipsis imperarent, sive adeo ipsi effractis horreis atque cellis per vim auferrent: neque contenti quantum libuisset absumpserunt, reliquum etiam malitiose profunde bant, dissipabant, et corrumpabant: jumenta et pascuis et stabulis, atque etiam juneta curribus et aratris, utenda vel potius ad cursum abutenda abducebant: eaque vel defatigata et enecta dimittebant, vel si forte placuissent retinebant et usurpabant. Quin et Præfecti Principis idem faciebant, et Principis horrea, prædia, fiscumque facultatibus, quæ cultus divini administris et egentibus dedicate erant, augebant. Hæc quamvis iniqua, injusta, crudelia et impia, quamvis acerba miseris hominibus et intolerabilia; tamen quia longa consuetudine inveteraverant, legisque vim propemodum obtinebant, et a Proceribus quibus erant utilia defendebantur, difficile erat abrogare.

51 Coegit nationale Concilium Lanciciæ Archiepiscopus Gnesnensis, querens remedia quibus iret obviam, tam sceleratis Militum ausibus: ad quod cum omnes Episcopi convenissent, concordibus votis et unanimi consensu sanxerunt; ut qui bona possessiones, et quasvis facultates obitu Episcoporum defensoribus orbis, occupasset aut invasisset; qui agricolarum jumenta, currus, aut annonam vi extorquerent; qui res decedentium Sacerdotum usurparent, et pro libitu diripere, distrahere, aut in suos usus convertere auderent; tam diu anathemati subjacerent, donec omnia plene dominis suis, vel iis ad quod de jure dispositio spectabat, restituerent: quæ lex ut perenne firmitatis robur obtineret, et potentius improbis obsisteret conatibus, decreto supremi Ecclesiæ Hierarchæ Alexandri III firmata est: et tandem a Zdislao, Bogumili secundo successore, ad executionem deducta; Casimiro Justo Principe auctoritatem et vires executioni necessarias interponente. Nunc autem usurpantes jura, fructus etc. Sedis Apostolicæ, vel aliarum Ecclesiarum, vel

D
A DAMA
LEVICIO
a Parochis
concubinariis
stimulatorum

2 Tim. 3

E

XXVI
Rusticorum
violentam
oppressionem.

itineranti
nobilitati
usitatum,

F

et ecclesias
injuriosam,

Synodus
lege coercet

A. DAMA
LEVICIO.

A qui ea sequestrant absque licentia Superioris competentis, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini num. 17. Gerebat Principatum eo tempore in Polonia Mecislaus senex; qui oppressionibus non tantum Ecclesiasticos, sed etiam Equites, ita vexaverat: ut ei fascēs imperii ademptos, ad Casimirum deferre habuerint necesse. Impotentem dominatum ipsius, ne filius quidem Otto sustinere potuit; sed in patrem arma sumpsit, atque illum principatu exuit, in partes Casimiri concedens.

CAPUT VIII.

Dimisso Episcopatu, Camaldulensium eremiticum institutum amplectitur Bogumilus.

xxvii.
Turbata
Italia per
schisma, a
Friderico
II inductum

N Neque in Italia felicius rerum status regimen Bogumili excepit, gravissimum schisma in Ecclesia fovente Friderico II, dicto Barbarossa. Ænobarbum Dlugossus vocat. Is Alexandro III, vero et indubitato Pontifici, quatuor Antipapas summa contentione opposuit; Victorem III, qui mortuus est anno Christi MCLXIV, Alexandri Pontificatus anno quinto; Paschalem III Cremensem, qui antea Guido fuit dictus, Cardinalis tituli sancti Calixti; qui cum sedisset annos quinque, mortuus est anno decimo Pontificatus Alexandri; Calixtum III, qui Joannes Monachus, fuerat Abbas Strumiensis, Episcopus Tusculanus; qui cum sedisset annos septem, mortuus est anno decimo sexto Pontificatus Alexandri; Innocentium III, qui tandem vero et legitimo Pontifici Alexandro debitam obedientiam et reverentiam præstitit, Pontificatus illius anno xvii, Christi anno MCLXXVI, postquam desideratam pacem victus a Venetis Fridericus restituisset. Miserabile fuit intueri corpus Christi mysticum, summa violentia a Capite revelli per Cæsarem, ita contra obediētes summo Pontifici savientem, ut ne fido quidem consiliario eo nomine pepercerit. Petrus tunc Vineæ Campanus, obscuro natus loco, sed doctrina atque eloquentia, quantum illa ætas tulit, insignis, ipsius arcanorum particeps omnium ac moderator fuit. Is per invidiam, quæ in aula et oritur et nutrimenta habet, atque virtutis perpetua est insectatrix, in suspicionem adductus, tamquam sentiret cum Pontifice Alexandro, quocum Fridericus bellum gerebat, luminibus est privatus; cuius rei impatiens, atque ob id in furorem conversus, ad sanctum Miniatum, quod oppidum est in Hebruria, sibi ipsi mortem conscivit. Nimirum Imperator uti volebat auctoritate, et consuetudine, et auctoritatibus privilegiis Imperatorum, qui a Carolo Magno, (qui post [Græcos] de Regibus Francorum imperavit Romanis) jam per trecentos annos imperaverant sub LXIII Apostolicis; et dare Episcopatus et Abbatias, per annulum et virgam, consueverunt. Sic Otto Bambergensis Ecclesiæ de manu Imperatoris Episcopatum accepit, ægre consentiens, propter contentione illam quæ erat inter Regnum et Sacerdotium, causa investituræ et erectionem Ecclesiarum; quas evacuare, sibi que vendicare plus æquo nitebatur Imperialis auctoritas. Qui deinde Romam veniens ad Paschalem summum Pontificem, ad ipsius pedes pedum et annulum abiecit, veniam petens; ibique denuo ab illo investitus et confirmatus, ipso die Pentecostes consecratus est.

invaluerat
hæresis Simo-
niaca

53 Dederat ansam Imperatorum prætensioni maximam Leo VIII pseudopapa; qui potentia Imperatoris culmen summi Pontificatus adeptus, ut eadem suæ ambitionis superbiam stabiliret, edictum tulerat, ut solus Imperator Pontificem deligeret et solus confirmaret: quo decreto duabus nefariis hæ-

resibus Simonis magi et Nicolai Antiocheni viam D aperuit, cum qui pretio Sedem emisset, pretio pariter Sedes distraheret. Nec mirum ex tam venenoso fonte scaturivisse originem prædictorum peccatorum; quandoquidem vitiato capite, necesse est reliquum corpus vitiari. Sic nempe quandocumque deficit religiositas Pontificum, et marcescit districtio regularis Abbatum, per illorum exempla cetera plebs mandatorum Dei pravaricatrix existit; quam quam ante illum Adrianus Papa Romanus, cum universa Synodo tradidit Carolo Magno ejus et potestatem eligendi Pontificem, et ordinandi Apostolicam Sedem, et definivit, Episcopos ab eo investituram accipere. Sed cum Ludovicus Pius, Otto Magnus, et Henricus sanctus considerarent, illud privilegium Hadriani Primi, sicut et Leonis VIII, fuisse magna temporum iniquitate et Pontificum oppressionibus extortum, propter dissensiones schismaticorum et hæreticorum, quibus Ecclesia Dei periclitabatur; illi juri et consuetudini renuntiaverunt, illudque jus Clero Romano et Ecclesiasticis electoribus resignarunt: tandem autem omnem illam consuetudinem et privilegium abrogavit Hadrianus II. Alterum malum, a Simoniacorum Pastorum conniventia, ingruerat in Ecclesiam Dei, Sacerdotum incontinentia; cum cuncti fere Clerici, cum publicis uxoribus sive scortis (quæ sunt hæreticalia conjugia) suam ignominiose ducerent vitam.

et concubina-
ria;

E

54 Cumque sic impune in orbe Christiano duæ pestes exitiales hæreseon, simonia et concubinitas, grassarentur, ut religio Christiana, et præsertim in Ecclesiis Dei, turpissimis hominibus et omni scelere coopertis repleta fuerit ea tempestate; suscitavit Deus spiritum Enoch et Eliæ, ardentissimo gloriæ suæ propagandæ zelo flagrantem, S. Romualdum et S. Joannem Gualbertum ejus discipulum, Vallisumbrosæ Abbatem, qui horum scelere virus radicis extirparent. Nam S. Romualdus inter ceteros, Clericos, qui per pecuniam ordinati fuerant, durissima severitate corripiebat; et eos, nisi Ordinem sponte desererent, omnino damnabiles et hæreticos asserebat. Nonnulli quoque Episcopi, qui per simoniacam hæresim sacras Sedes invaserant, ad eum causa pœnitentiæ concurrebant; qui etiam venerabili viro se committentes, et Episcopatum termino statuto deserere, et ad sanctæ conversionis se promittebant ordinem festinare. S. Joannes Gualbertus, tamquam unus de Seraphim, flamma divini amoris incomparabiliter æstuans, Petrum Florentinum Archiepiscopum, hæreseos simoniacæ per ignem convicit.

iis extirpan-
dis incumbunt
Sancti Romu-
aldus et Jo.
Gualbertus.

F

55 Porro quamvis tunc simoniaca labes in Polonia locum non invenisset, diligenti consideratione meritorum, qui ad Episcopatus eligeantur, eam excludente, cum Prælati et Canonici, virtutum exercitiis conspicuis viris, non divitiarum opulento censu valentibus, tam sublimes dignitates libertate suffragiorum inconcussa, conferrent; attamen alia gravissima clorum populumque scelera inquinabant; Sacerdotes quidem incestæ nuptiæ, verius sacrilegi et publici concubinitas; Milites vero extrema licentia, et vesanus quidam furor in bona Ecclesiarum grassandi. Quid faceret anxius inter inanes curas Pastor? cum nec Sacerdotes spem frugis melioris pollicerentur, et Milites a rapinis cohiberi se neque admonitionibus neque censuris ecclesiasticis patere-
rentur; et a Sede Apostolica nullum sperari posse videret remedium? cum Summi Pontificis, quam a Cæsare sustinebat, persecutio, omnem modum improbos castigandi et scelera coercendi adimeret, ut impune quisque quod collibitum esset, faceret; ipse autem Archiepiscopus gravius indies, crebris reprehensionibus et objurgationibus, odium in se ac-

Poloniam
puram a Si-
moniacis,sed concu-
binariis et
raptoribus
scatentem,

cenderet

absque spe
remedii,

deserendam
sibi statuit
Bogumilus

et ab Ale-
xandro
3 impetrat
absolutionem.

A cenderet; ut non modo monita salutis a sceleratis contemnerentur, sed etiam ipsa monentis auctoritas apud obstinatos et pertinaces jam esset despicatui.

56 Sollicitus ergo, ut si nollent respiscere, saltem in sua persona Deum graviter offendendi occasionem furentibus animis subtraheret; re diu apud se agitata, virisque religiosis in consilium adhibitis communicata, exemplum gentilis sui S. Adalberti, refractarios Pragenses deserentis, sequi constituit: ac proinde ad Alexandrum III, Venetiis tunc commorantem se contulit; cui exposita Sacerdotum populi sui protervitate, et supervacaneis curæ pastoralis recensitis laboribus, solutionem ab Ecclesiæ Gnesnensis vinculo demissa supplicatione poposcit, ut tranquillus suæ salutis vacaret, alienæ curis inutilibus exolutus. Cujus petitioni non difficilem præbuit assensum Alexander, compati edoctus alienæ calamitati, sua quam interea tolerabat persecutione. Venetiis rediens, perrexerat in Ungariam, ubi Eremitæ Camaldulenses, a sancto Patriarcha Romualdo missi morabantur; a quibus modum vivendi eremiticum didicit: atque sic obtenta summi Pontificis licentia, secessit in eremum Dobrovensem, ubi duo rapidis vorticibus flexuosi fluvii Varta et Nyr coeuntes, omnem aditum populo mæandris tortuosis et profundis intercludunt; tanquam vocem lapsam divinitus ad Arsenium in sua vocatione audivisset; Arseni, tumultus fuge, et salvaberis.

Digreditar hic per sex integra Capita Auctor noster, ad Camaldulensis, imo totius Eremiticæ institutionis originem; ejusque initia apud Polonos, et Hungaros, Martyriali sanguine, et propagatione fidei gloriosa: quæ omnia nihil attinet hic recudere, cum ex ipsius sancti Institutoris Romualdi Actis, die vii Februarii illustratis, haberi possint. Numerum tamen Caputum, quem Auctor capit, continuabo in margine.

xxviii.
Gnesnensi
ecclesiæ
renuntians,

57 Sic calamitatum Ecclesiæ pertæsus, quibus remedium per id tempus adhiberi nequibat; diligenter animo perpendens Bogumilus, quod pastoralis curæ sollicitudo nihil aliud sit quam fluctuantis mentis afflictio, ubi propriis omissis commodis, alienis vacare necessarium sit; atque illud extimescens, ne se alienæ tempestatis fluctibus involutum, vis consilii expers in æternum traheret præcipitum; juxta quod de se scribit Hieronymus ad Eustochium; Scito quia nunc essem de numero damnatorum, si fuisset de numero Episcoporum; Archiepiscopatu Gnesnensi se abdicat, illumque in manus Apostolici Nuntii, quod multo ante jam maturo consilio deliberaverat, resignat, et in eremum solitudinis Dobrovensis concedit. Excelsis Principum palatiis, vile tuguriolum permutat; pro splendido et pretioso vestitu, rudem tunicam induit; pro interula, cilicium assumit; pro Magnatum et Ducum conversatione, bestiarum et ferarum societati adjungitur; caput fessum vigilis et orationibus, pro molli culcitra vel cervicali, viridi cespite vel sacco paleis insarto reclinat. Surgit modica quiete recreatus, somno brevi, non fracto, sed expleto; [inquit Petrarca] et interdum, pernoctantis philomelæ cantibus expectatus; pulsisque torporibus, quietis horis psallere incipiens, janitorem laborum, ut ingressuris laudibus matutinis aperiat, devotus exposcit: et cordis sui Dominum in adiutorium vocat; nihilque viribus suis fideus, et imminetium consciusque metuensque discriminum, ut festinet obsecrat; nullis texendis fraudibus intentus; sed Dei gloriam, et Sanctorum laudes non in dies tantum sed in horas, et indefesso linguæ famulatu, et pio mentis obsequio repetens: ne quando forsan ingrato animo, divinorum munerum memoria evanescat; et sæpe interea, securi timoris ac tepidæ

spei plenus, memorque præteriti, ac futuri prævidens, læto (mirum dictu! dolore, felicibus lacrymis abundat. Inde suspiciens cælum, ac stellas, ac illis habitantem Dominum Deum suum, tota mente suspirans; ac patriam cogitans, et de exilii sui loco ardenti tædio ad illam anhelans, admirandam rerum Conditoris majestatem veneratur, et adorat; crebrius in voces divini Psaltæ erumpens: Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! Quoniam elevata est magnificentia tua super cælos.

58 Deinde recreatas modico cibo vires, ad studium jucundæ lectionis confert, ignemque amoris divinorum beneficiorum recordatione suscitatur; et conceptas illius scintillas, studiosæ voluntatis affectibus, in flammam diffilat eminentem; lacrymis interim, ab æstuantis cordis incendio, vapore divini spiritus elicitis, in refrigerium vultus accensi, per genas suavi dulcedine rorantibus. Tandem actis Deo gratiis, dieique partibus ad calculum revocatis, qua virtute in singulis profecerit aut defecerit accuratius examinando, et bumi membra susus intervigilando, quæ interdum legerat memoria repetens, multa cum animi tranquillitate venturæ lucis initium præstolatur. O eremus sanctarum mentium delectatio! o intimi sensus inexhausta dulcedo! O torrens voluptatis, a fonte in vitam æternam saliente, dimanans! Nemo credit nisi qui sitibundus accedit, quanta ubertate domus Dei, cum suavissimo interni gustus oblectamento, tuos cultores reficit et inebrias. Una gutta tuæ refoecillationis pretiosior est omni balsamo, cunctis Regum et Principum deliciis jucundior, incomparabilis totius mundi thesauris: Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Hic sponsi cælestis desideriorum implentur æstus: Ducam eam in solitudinem, et ibi loquar ad cor ejus. Hic divinis impar Sponsa deliciis, cælestes in auxilium vocat spiritus: Introduxit me, inquit, in cellam vinariam, ordinavit in me caritatem, Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Anima mea liquefacta est, ut Dilectus locutus est. Illic mutuus æterni fœderis et nunquam dissolvendarum nuptiarum Sponsus et Sponsa paciscuntur arrhabones. Sponsus offert anulum, Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: Sponsa recipit suavissime olentem a Dilecto myrrhæ fasciculum, quem olfaciens et cordi apponens, tenerissime tantum complexa pignus, lætabunda canit; Fasciculus myrrhæ Dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Offert vicissim Sponso poma et vinum; Omnia poma nova et vetera, Dilecte mi, servavi tibi: dabo tibi poculum ex vino condito, et mustum malorum granatorum meorum. O amor! o voluptas! Quem talis amor ebriat, quam felix est quem satiat! quam profundus ut capiat! quid dulcis Jesus sapiat! Non importunæ ibi vanarum cogitationum muscæ, inter orandum tranquillitatem animi tendentis in Deum perturbant; non angoribus mens quassatur anxiiis, ne cui de se querendi dederit occasionem; non serenitatem conscientie obscurat, alienæ famæ restitutionis sollicitudo; non cupiditatum noxiarum pernicioso pulsatur tumultu. Composita pectoris quies, absunt jurgia, silent lites, contentiones exulant: Meum, et Tuum, pronomina bellum moventia, non audiuntur. Non invenit, cujus se præferat excellentiæ, superbia: non habet, in quem distortos vibret obtutus, invidia: non reperit opes, quibus cor apponat, avaritia: non ira furentis vindictæ suscitatur incendia: non saginatum diversitate ciborum ventrem supinat acedia: non habet irritamenta voracitatis vel ebrietatis gula: desunt illecebrosæ

D
A. DAMA-
LEAICIO.
suavissime
occupandus
oratione
matutina,

parce ref-
cientis sub
meridie;

E

iterumque
cælestibus de-
licis fovendus
Vesperis,

F

procul ab
omni per-
turbatione.

secedit ad
eremum
Dobroven.

A. DAMALTE-
VICIO.

A illecebrosæ fomenta luxuriæ : segura quies, tranquilla statio, hilaris malatia ridet inconstantes tumultuantis mundi fluctus, dulces æternæ pacis delicias cœlestis Hierusalem prælibando.

CAPUT IX.

Vita Bogumili eremitica; ipsius obitus, et hunc secuta miracula.

XXIX

Magnarum et heroicarum virtutum, in hoc ad eremum secessu, S. Bogumilus specimen exhibuit, et in primis paupertatis, quæ Apostolicæ perfectionis est fundamentum; juxta Principis Apostolorum S. Petri, Christo constanter adherentis, manifestationem: Ecce nos reliquimus omnia; et secuti sumus te. Reliquit S. Bogumilus non spem dumtaxat habendi, sed ipsam possessionem eorum, quæ mundus suis pollicetur sectatoribus; et ad quæ obtinenda toto conatu ambitiosæ mentis anhelant, spe voluptatis æternæ conculcata, seculi præsentis amatores. Renuntiavit avito splendori natalium, ut inter pauperes, quos regni cœlestis heredes scripsit unigenitus Dei filius, securiore versaretur fiducia. Dêservit amplas possessiones, ut in domo Patris æterni multarum mansionum esset habitator. Egressus est de domo et cognatione paterna, ut inter cives Sanctorum et domesticos Dei, non dubius coheres censeretur. Sprevit excelsum dignitatis culmen, amicorum famulorumque numeroso stipatorum agmine posthabuit frequentiam, ut ei, qui cum esset dives nostri causa egenus factus est, quam simillimus appareret. Contempsit heroica magnanimitate opes caducas, ut se dignum in pauperibus Christi ministrum exhiberet. Nemo enim alius est Deo dignus, quam qui opes contempsit. Ille ingentis est animi, qui divitias ridet; magnus, qui in divitiis pauper est; securior, qui caret. Bonum est facultates cum dispensatione erogare; melius est pro intentione sequendi Dominum insimul donare; et absolutum, in solitudine egere cum Christo. Sciebat sanctus vir uberes in paupertate provenire fructus; peccatorum præsevationem, virtutum conservationem, cordis quietem, desiderii cœlestis impletionem, divinæ dulcedinis participationem, exaltationem, cœlestem hereditatem; quos omnes magna jucunditate degustavit, et nunc, beatus hereditatis æternæ possessor, copiosa mercede strenuus mundi triumphator, obtinet immensas Regni cœlestis, pauperibus promissi, divitias.

C

60 Quod si nihil est tam angusti animi tamque parvi, quam amare divitias; nihil honestius magnificentiusque, quam pecuniam contemnere, si non habeas; si habeas, ad munificentiam liberalitatemque conferre; vastam animi amplitudinem necesse est ut habuerit Bogumilus, cujus desiderii æstus, quidquid infra Deum esset, ne dicam extinguere, sed nec mitigare posset. Nimum capax et excelsus est animus, qui sola Dei voluntate contentus, fucam et instabilem mundi totius fastidit pulchritudinem; et si generosum decet virum non habitam contemnere pecuniam, et nulla in eam ferri cupiditate; quam longe gloriosior et omni humano sublimior fastigio censendus est Bogumilus, qui habitam abiecit, dispersit, dedit pauperibus? et non modo pecuniæ, verum etiam omnium divitiarum, possessionum, civitatum, oppidorum, villarum, prædiorum, hortorum, horreorum, monilium, gemmarum, auri, argentique opulentia numquam cor apposuit; imo iis omnibus heroica fortitudine renuntiavit, ut nudus cum nudo diabolo, invictus athleta Christi in eremo luctaretur. Vilescebat illi amor vitæ præsentis, tanto fastidiosius, quanto ad cœlestium bonorum secretas divitias mente ferebatur sublimius, et prædulcedine

amoris divini omnes præsentis seculi felicitates amarescebant. Nihil sapiebat illi, nisi legis Dominicæ meditatione conditum; nihil virum Dei oblectabat, nisi quod ab oblectamentis sensuum carnem abstraheret; ut animi facultatibus in crucis obsequium subactis, et in servitutem Crucifixi redactis sensibus, non injuria usurpare videri posset illud Apostolicum elogium: Vivo ego, jam non ego; vivit vero in me Christus: ita enim omnes sensus rationis imperio subjecerat, et ad exemplar Crucifixi mancipaverat, ut iis non nisi ad ipsius servitutem utoreretur.

Hinc porro describitur Bogumilus tentationes ingentes superare, spe ac fide subnixus, nec minori constantia, et Romualdinam abstinentiam in solitudine imitari; ubi, particularis historiæ defectu, ad locos communes diffunditur Auctor, huic operi minime opportunus. Igitur alia quatuor Capita transilio, ad finem properans.

61 Quamvis autem nuntium Archiepiscopali dignitati et solitudini prorsus remisisset; non tamen curam salutis proximorum penitus abiecit, reputans animo, præcipui amoris in Deum tesseram dilectione proximi æstimari; ac proinde Petrum prius a Christo de amore sui examinatum, quam ei oves pascendas commisisset. Etenim quisquis virtutibus pollens, gregem Dei renuit pascere, summum Pastorem vincitur non amare. Equidem fuit jam alius populi Dobrovensis pastor, quem Bogumilus, postquam culmen Archiepiscopatus adiisset, instituerat; ut Sacramentorum administrationi aliisque Parochialibus officiis incumbens, fructus Curioni fundatione adscriptos perciperet; tamen si qua in re illius opera uti vellet Parochus, eam impendere humilis Eremita minime recusabat. Prædicationi Verbi Dei de licentia ipsius eo ferventius institit, quo dulciores immisionum cœlestium voluptates, in eremo fuisset expertus; et mente secularibus expedita negotiis, supremorum bonorum considerationi liberius intenderet. Prodiat ex eremo tamquam Joannes ipse, vitæ anachoreticæ severitate metuendus magister; pallescebat os confectum jejuniis; emaciatus diuturnis vigiliis pendebat vultus; frons cute contracta caperatos lirabat sulcos; dejecta supercilia in terram vergebant; oculi, tamquam e profundioribus prominentes cavernis, ora vultusque intuentium obliquo splendore feriebant; intonsum caput et mentum, rigore pilorum horrebat; ipsa vultus exuicque oris compositio in viro Dei, pœnitentiam populo annuntiabat: quem tanta spiritus vehementia et vocis contentione a vitiis deterrebat, ut plurimi auditorum in lacrymas resoluti, seriam emendationem vitæ proponentes, ab ejus concione reverterentur...

62 Ita cum in asperioribus exercitationibus eremitarum, et austeriore disciplinæ Romualdinæ observantia, per annos duodecim, postquam Archiepiscopatum Gnesnensem abdicavit, vitam traduxisset, et finem jam illius imminere levi febricula tentatus cognovisset; vocatis sociis, qui in ejusdem solitudinis vicinis habitabant tuguriolis, pauca de cœlestium bonorum divitiis, brevi labore ac patientia comparandis præfatus, ac eos ad constantiam in studiis et occupationibus vitæ solitariæ adhortatus; ad extremum se agonem oratione ac crebris suspiriis disponebat; rite Sacramentis munitus; Beatissimæ Mariæ Virgini Deiparæ, in cujus venerationem propensiore semper voluntate ferebatur, sanctis Adalberto et Stanislao, nec non quinque Martyribus Eremitis, finem vitæ suæ religiose commendando. Quo jam instante, vidit gloriosam Dei genitricem Mariam, frequenti Angelorum cœtu stipatam, cum puero Jesu inter manus matris hærente, ad præmia se regni cœlestis invitantem. Atque sic in his verbis: Jesu, Fili Dei et Virginis Mariæ, esto susceptor animæ meæ præsentem vitam cum æterna

commutavit

xxx.
Nihilominus
Dobrovensi
Parocho
promptus
subservit,
E

velut Baptista
prodiens ex
eremo.

xxxi.
Post annos
12 ita actos,

moritur fe-
liciter an-
no 1182.

paupertatem-
que
amplexus,

sua omnia
liberaliter
dispersit in
pauperes.

atque ad sola
æterna anhe-
lat.

A commutavit. Cujus anima, in specie columbæ candidæ, visa est in cælum penetrasse iv nonas Junii, anno Christi millesimo centesimo octogesimo secundo.

in Dobrovensi
ecclesia se-
pultus,

63 Extremum sepulturæ honorem accepit in ecclesia Dobrovensi sanctissimæ Trinitatis, in qua vivens, ante et post Archiepiscopatum Gnesnensem, laboraverat : cujus viri sanctitatem plurimis Deus miraculis honorare dignatus est. Nam statim ab ejus obitu, secreto quodam divini spiritus impulsu, ad visitandum illius sepulcrum, maxima populi multitudo, ope ipsius ac meritis, in variis necessitatibus, calamitatibus, angustis, variisque morbis, auxilium et solatium a Deo perceptura confluit. Qui concursus hominum, in tanta frequentia solet continuari usque ad præsens, pro decima Junii ; ut gravissimorum Senatorum testimonio, qui præsentem turbam conspexerunt, ad octo millia personarum, decem quandoque, numerum pervenisse censeretur. Ex quibus plurimi narrabant, numquam se, sine aliquo solatio et mentis refocillatione, a sepulcro Sancti recessisse. Cum autem sepulturæ locus indies pluribus claresceret miraculis, Folco Archiepiscopus Gnesnensis, successor ab eo quintus, qui temporibus Alexandri IV vixit, ossa illius levavit ; et ad partem ecclesiæ meridionalem altiore sepulcro condidit, sculpta imagine Pontificis cum Episcopalibus insignibus superaddita. Præter votivas tabellas, cerea donaria, et fulera claudorum, in utroque templi pariete suspensa ; plurimam pecuniam ad tumbam Sancti offerebat populus, quæ trifariam quotannis solebat distribui ordinatione Archiepiscoporum. Pars una in sustentationem Parochi aliorumque ministrorum Ecclesiæ cedebat ; altera, pro fabrica ecclesiæ collegiatæ Uniejovienensis, in cujus Archidiaconatu sita est parochialis Dobrovensis, convertebatur ; tertia, pro templo in honorem Sancti exædificando reservabatur. Cera, postquam usui ecclesiæ per annum sufficisset, reliqua vendebatur, et cumulo pecuniæ reservatæ aggregabatur. Plurima Deus ad locum ejus sepulturæ, ad laudem et gloriam nominis sui, honorem Sancti, et utilitatem consolationemque populorum, ad opem ipsius implorandam confluentium, miracula solet operari ; quorum hic unum, et alterum venit retexendum.

sub Alexandro
4 elevatur ;

B

et magno
concursum
visitatur
20 Junii.

64 Jusserat Vincentius Cotus Archiepiscopus Gnesnensis, S. R. Ecclesiæ Cardinalis, et una cum Collegio Metropolitano Prælatorum et Canonicorum sanxerat, anno Domini millesimo quadringentesimo tertio, ut venerabilis Dominus Albertus Parochus in Turek, diligenter et fideliter signa, quæ per merita S. Bogumili fiebant, conscriberet et in protocolla reponeret. Sed liber hic, in quo fuerunt descripta, incendio interit ; ut ex gravissimis Illustrum virorum magnisque in Republica officiis præfectorum relationibus, officiose juramento confirmatis, evidenter constat. Unus pro multis oculatus sufficiat, Illustris et Magnificus Dominus Sebastianus Glembocki, Thesaurarius Brestensis, annorum sexaginta quatuor juratus, non processatus, non excommunicatus, hereditariorum bonorum centum millium florenorum Polonicalium possessor, confessus et sacra Eucharistia reffectus, in Ecclesia Collegiata Crusticiensi, profesto B. M. Virginis purificationis ita deposuit, interrogatus ad requisitionem non Fiscalis Curie Mathiæ Lubinski Archiep. Gnesnensis, qui, cum singulari propensione Sancto addictus esset, cujus ossa in urnam stanneam deposuit ; maximaque diligentia conquisivit librum, volens eum typis orbi Christiano propalare ; magna enim et plurima ibi fuisse descripta inaudierat. Plurima, inquit, miracula a sancto Bogumilo facta scio ; nam habui librum descriptorum diligenter, a ducentis et

Anno 1403
colliguntur
miracula,

C

sed liber in-
cendio perit,

ultra annis : qui cum incendio palatii mei, in villa Glembockie periit ; in quo recorder quod plusquam ducenti claudi, sanitatem receperunt, per intercessionem ipsius ; et fulera sua quibus innitebantur, in signum gratitudinis et præstiti beneficii, ibidem reliquerunt. Recorder et cæcos visum recepisse, et mortuos resuscitados ; quem librum, ab antecessoribus mihi donatum, etiam ceteris legendum præbebam.

65 Et Perillustis ac Reverendissimus Dominus Alexander Glembocki, Archidiaconus Gnesnensis, Decanus Posnaniensis, Cracoviensis, et Plocensis, Canonicus, S. R. M. Secretarius, annorum sexaginta septem, juratus, non excommunicatus etc. recognovit, quod cum esset Commissarius, ab Illustrissimo olim Laurentio Gembiecke Archiepiscopo Gnesnensi, una cum Illustri Domino Joanne Czeciewski Archidiacono Lanciænsi, Canonicus Gnesnensi, ad examen miraculorum Sancti deputatus, per juratorias senum depositiones intellexerit, præcipue vero ex Fausto Suski filio Stanislai, qui jam centum triginta annos habebat ; et ab alio Brictio Fastek, qui jam vigesimum quintum super centesimum annum agebat, (uterque natus in Dobrovensi pago) innumerabilia miracula, ad sepulcrum S. Bogumili fieri continue : plurimis infirmis, per intercessionem illius, sanitatem restitutam. Unde claudi, in signum recuperati gressus, plurima fulera quibus innitebantur reliquerant : quæ postea per Parochos, uti impedimenta ecclesiæ, combusta fuerunt in præsentia ipsorum. Alia plurima signa ex cera, uti oculi, capita, pedes, et alia membra, a piis fidelibus relinquuntur. Quoniam igitur antiquorum miraculorum memoria interit, vel Parochorum incuria, vel temporum iniquitate, maxime hostium variorum incursibus ; ntpote Crucigerorum, qui per annos fere ducentos, majorem Poloniam populati, oppida et pagos crebris incendiis miserrime afflixerunt ; et Tartarorum, qui universam Poloniam ferro ignique atrociter vastarunt ; unum alterumve sufficiat attulisse.

66 Refert unum Martinus Baronius, Clericus Jeroslaviensis Polonus, in libro quem de vitis Sanctorum Polonorum octo Martyrum Eremitarum Ordinis sancti Romualdi Camaldulensium scripsit, et auctoritate Illustrissimi Domini Bernardi Maciejowski ; Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Archiepiscopi Gnesnensis edidit, primum Romæ anno Domini mncii, a Fratre Joanne Maria Vercellensi, Magistro sacri Palatii, visum et approbatum ; deinde Cracoviæ anno Domini mnciv, ab Illustrissimo Domino Claudio Rangonio, Comite, Sedis Apostolicæ Pauli V Legato, Episcopo Regii et Principe, ad Serenissimum Sigismundum Tertium Regem Poloniæ, suo robore confirmatum : ac tandem anno Domini mpcviii, per Reverendum Dominum Andreum Schoneum Theologiæ et utriusque Juris Doctorem, pro tunc Universitatis Cracoviensis generalis studii Rectorem, ut in lucem ederetur admissum, impressit Cracoviæ Basilius Skalski, anno Domini mncx. Quodam tempore, pius erga sanctum Bogumilum vir, Stanislaus Vach, civis Colensis, currum panno nimis oneratum, sex trahentibus equis, ducebat. Dumque prope villam Dobrowo, ubi corpus sancti Archiepiscopi quiescit, pergeret ; novus equorum pressus onere occubuit ; cui postquam illico fecit detrahi corium, muneris loco illud ecclesiæ Dobrovensis Sacerdotibus obtulit, petens ut sanitatem reliquorum sancto Bogumilo commendarent ; ipse interim flexis ad sepulcrum ejus genibus, Dei protectionem in cæpto itinere per merita sancti Præsulis diligenter implorabat. Deum finita oratione digreditur ab ecclesia, equus ille (mirum dictum !)

D
A. DAMA-
LEVICIO.

B
et plurima
anathemata
per incuriam
Parochorum.

Unum tertio
recensum me-
moratur,

F

de equo post
detractam
pellem re-
suscitato

circa an.
1396

A. DAMA-
LEVICIO.

A ad fores templi adstitit hinniens; quem dominus, actis Deo pro tanto beneficio gratiis, lætus recepit; junxit currui; viam feliciter prosecutus est; mirabilia Dei opera, meritis sancti Bogumili sibi præstita, omnibus per omnem viam prædicans. Sacerdotes, ut tanti miraculi perennaret memoria, pellem sibi donatam foribus ecclesiæ affigi curarunt, anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo sexto.

Ideo nova
Sancta eccle-
sia struitur,

67 Atque hæc prodigiosa equi suscitatio, et increbrescentia ope Sancti miracula, quæ diligenter connotari jussit, movit Archiepiscopum Gnesnensem, postulante præsertim Metropolitano Senatu, Vincentium Cotum S. R. E. Cardinalem, ut Bogumilum pronuntiaret Sanctum; et in ejus honorem ecclesiam de latere coeto ædificandam, de oblationibus ad ipsius tumbam fieri solitis, cum omnium Prælatorum et Canonicorum unanimi assensu, decreverit. Vidi ego, sepulchrum Sancti visitans anno Domini mxcxlv, corium hoc, nucerini coloris, furibus ecclesiæ affixum; quod populus, equos et alia jumenta patrocínio S. Bogumili commendans, scindere usitatum habebat, animantibus in medelam propinans. Nulla jam ad præsens corii cernuntur vestigia, in medicinam jumentorum distracti. Derat hæc hactenus vicinorum populorum ea devotio, ut quoties ad visitandum sepulchrum Sancti conveniant, toties equos et boves circa ecclesiam ducant, precibus Sancti a contagione pestilenti et morbis aliis servatum iri suas animantes confisi. Per annos cccclxxviii pagus Dobrowo in favillam et cineres tria vice conversus, nullum periculum ecclesiæ sanctissimæ Trinitatis, a viro Dei de plancis abiignis extractæ, flammis undique coopertus, attulit; ut nullum adustionis vel fumii vicinis parietes denigrantis appareat vestigium; quod eo mirabilius evenit, quo propinquiores rusticantæ casæ, in templum, in medio pagi situm, undequaque incendio- rum fomenta jactarent.

ANALECTA D. P.

§. 1. *Diplomata seculi 12 et 13, titulos Archiepiscopi et Beati stabilientia.*

Idem Damalevicus, a quo editam novissime Vitam hactenus dedimus, ejusdem compendium ac veluti rudimentum præmissurus, inter *Vitas* Archiepiscoporum Gnesnensium, sic præfatur; Ne temere videar obstrepere antiquitati, et ab accuratis veterum monumentorum scrutatoribus prætermissum Bogumilum, in ordinem Archiepiscoporum Gnesnensium importune inferre; duorum monasteriorum Ordinis Cisterciensis in Polonia celeberrimum, Sulejoviensis et Vangrove- censis, diplomata visum est præmittere. *Sulejoviensis* chartæ originaria scriptura, fide publica in Cura Illustriss. Primatis recognita, tenor ad rem nostram potissimum fuit, tum quia Beati titulum, Bogumilo adscriptum intra primas XL ab obitu annos, luculenter probat, et fudationem Dobrowensem concernit; tum quia probat, illius fratrem Boguphalum (quod et traditio Coronoviensis monasterii approbat) Monachum fuisse. *Vangrovicensis* litteræ, a Joanne sanctæ Ecclesiæ Gnesnensis Venerabili Archiepiscopo signatæ, sub privilegiæ cautione, anno mclm, Boleslao, Miescone, Henrico fratribus germanis in Polonia principantibus, solam hanc clausulam historię præsentem præstant, utilem ad intelligendum, quomodo in Vita num. 47 Boleslaus Crispus vocetur Poloniæ Princeps, et quomodo num. 15 dicatur, quod Principatum in Polonia, gerebat Miecislaus senior, sive Mieczo.

69 Nam uti tradit Mathias a Michovia, in Chronico lib. 3 cap. 15, Boleslao Crivousto quinque fuere

fili: Vladislaus, cui, ut primogenito atque supremo inter fratres, cum Cracoviensi, Cuiavensi, Simuliesi, et Lanciciensi Palatinatibus, cesserunt Silesia et Pomerania; Boleslaus Crispus, cui pater Mazoviam, Dobrziniam, Cuiaviam, et Culmiam attribuit; Miecislaus, a morum maturitate dictus Senex, qui Gnesnam, Posnaniam, et Calissum obtinuit, ex testamento Henricus, Sandomiriensis et Lubusiniensis districtuum Dominus; ac denique Casimirus puer, cui ex patris moribundi prophetia plus ceteris obligit, facto tandem Monarchæ Poloniæ. In isto autem diplomate tacetur Vladislaus; quia fratrum suorum possessiones appetens, propriis exui et excommunicari meruit, compulsusque est fugere in Alemanniam, prius quam diploma istud scriberetur. Cum autem Bogumilus dignitate cesserit anno mclxxii dominantibus adhuc Boleslao Crispo et Miecislao, quorum primus usque ad annum mclxxiii pervenit, posterior usque ad mclxxxviii, juniore fratri Casimiro cedere Ducatum coactus; constat vehementer errasse Martinum Baronium, quando causam abdicandæ dignitatis, contulit in odium Premislai II, Principis Posnaniensis et Majoris Poloniæ, qui Lancia, pudicam consortem suam, eo quod nullam ex ea prolem susceperat, necari jussit. Hic enim, prædicti Miecislai ex filio Premislao nepos, non nisi an. mclxvii mortuo patri in Posnaniensem et Gnesnensem Principatum successit; et uxorem Luchardam, anno mclxxiii ductam, jugulari a suis pedisequis jussit anno mclxxxiii; ut plus quam integro seculo Baronius exerraverit, tam longe dissita inter se connectens.

70 Verror ergo discussus causa a Damalevicio proditur: qui idem in serie Archiepiscoporum prælaudata, secessus ipsius locum vocat eremum, Dobrovensi pago vicinam, in ditione bonorum Archiepiscopi, tractus Unieoviensis (quindecim milliaribus Polonicis Gnesna distare Baronius asserit) ubi monstratur hactenus opaca insula, inter altas quercus flumine Vartha circumflua, in quam asperioribus vacaturus exercitiis secedere usitatum habuit Sanctus; unde zelosus Divi Joannis imitator, ferventior ad prædicandum Dei verbum populo, ad sacra in pagum Dobrovensem adventanti, prodibat; qui locus nunc est ob memoriam Beati, imagine Christi patientis, mandato Illustrissimi Matthiæ Lubieski (cui sub an. moclxi ordinato Archiepiscopo Seriem suam Damalevicus dedicat) signatus est.

71 His præmissis, venio ad promissam initio Sulejoviensis cenobii chartam, Beatitatis antiquum titulum Bogumilo datum ab anno mclxxxii comprobaturam, quæ talis est. In nomine Domini. Amen. Ego Vladislaus, Dei gratia Dux Poloniæ, incliti olim Ducis Odonis filius, notum esse volo universis Christi fidelibus, præsentibus et futuris, quod piæ memoriæ B. Bogumilus, quondam Archiepiscopus Gnesnensis, ecclesiam suam et Ecclesiæ Gnesnensis in Dobrowo, cum possessionibus et hereditatibus ad eam pertinentibus, videlicet ipsam villam Dobrowo, Lessno, Rzuchowo, Zadowo, et Kakwzowo, cum saltuariis et piscationibus, et cum decimis ipsarum possessionum, scilicet, Chelm, Krokowo, Dambé, Ostrowo, Komorowo, Karzewo, Zakrzewo, Bissecre, Slavenino, Grobowo; item Janissewo, Kolaica, Chotermino et Weglowa, contulit et dedit, ob honorem Dei beatissimæque Mariæ semper Virginis, Ordini Cisterciensi, cum usufructu, plene, libere, in perpetuum possidendam; et ad manus Fratris Boguphali Monachi consignavit, pro voluntate generalis Capituli ejusdem Ordinis disponendam; et quod idem Capitulum, post mortem Fratris Boguphali, Monachi de Lechna præfati, eandem ecclesiam cum pertinentiis suis omoibus prædictis, Religioso Domino Patri Christiano, Episcopo Prussiæ, Monacho Cisterciensis Ordinis, ad tempus vitæ suæ contulit, tenendam

D
idque carreg-
nantibus 3 fi-
liis Boleslai
Crivousti,et eorum fra-
tre Vladisla-
o exulante:cessisse vera
regnantibus,
anno 1172E
non propter
uxoricidium
Premislai pa-
tratum an.
1283:secessit autem
ad insulam
Unicovia 15
leucis distan-
tam.Vladislaus
Poloniæ Dux
anno 1232
fattestatur do-
nationi factæ
a B. Bogumilopost mortem
fratris Bogu-
phalipro veteri,
per annos
478 ter a
flammis ser-
vata.Ex antiquis
chartis anni
1153probatum Bo-
gumilus fuisse
Gnesnensis
Archiepiscop.

A tenendam et possidendam, pro subventione terræ suæ.

Chris'tiano Cisterciensi, Prussiæ Episcopo,

72 Hic est ille Christianus, qui anno MCCX cum Sociis Missus ad Evangelium Prussiæ prædicandum, ab Innocentio Papa III, et circa annum MCCXXII: postquam Conradus Masoviæ Dux Culmensem et Lubaviensem tractum, Poloniæ viciniores Pruthenorum provincias, in suam potestatem redelegisset; Prussiæ Episcopus fuit constitutus, auctoritate Honorii III Sede constituta Culmæ ac deinde Lubaviæ; unde alterutro nomine appellati postea Episcopi sunt, quia antea simpliciter dicebantur Episcopi Prussiæ. Scimus autem, ex querela Gregorii IX, ab infidelibus, metu Teutonorum Equitum suscipiendi baptismi desiderium simulantibus, circa annum MCCXXXIII evocatum fraudulentè fuisse Christianum; cessante autem metu, obtruncatis sociis datum in vincula, liberatum tamen, egregie istic fructificasse, Cruce contra illos prædicata. Refertur autem in Kalendario Cisterciens. ubi notu anni 1617 Divione impresso, ad IV Decembris cum titulo Apostoli Lubaviæ, et a Chalemoto cum titulo Beati, Manriquez vero in Annalibus absolute Sanctum vocat, sed annum vel diem mortis non notat.

B qui illam transtulerit in jus Abbatis Sulticiensis:

73 Pergit porro in diplomate suo Dux: Idem autem Pater, Dominus Christianus Episcopus, postmodum coram me in Posnania consistens, et in præsentia Venerabilis Patris Domni Fulconis Archiepiscopi Gnesnensis, cum instrumento mandati memorati Capituli Generalis, præfatam ecclesiam de Dobrowo, cum omnibus attinentiis prælibatis, Abbati Wilhelmo de Suleiow et ejus Conventui, post suam vitam consignavit et tradidit, pleno jure tenendam, ac pro voluntate Capitali Generalis possidendam. Ad istius facti testimonium et robur æternum, præsentem paginam conscribi jussi, meoque jussu et sigillis Dominorum prædictorum, Fulconis Archiepiscopi Gnesnensis et Christiani Episcopi Prussiæ communiri. Acta sunt hæc anno Domini MCCXXXIII, Indictione quinta, in festo beatorum Apostolorum Petri et Pauli: præsentibus probis viris et Dominis, Baldevino Gnesnensi et Alberto Lanciciensi Decanis, Magistro Andrea de Cracovia, et Stephano Cancellario meo; item Jarosio Posnaniensi, Petrone Sandicensi, et Vincentio de Zbaussin Castellanis, Nemera Pincerna meo, Vislao Vexillifero, Laurentio Venatore, et aliis multis.

et Dobrowensis ecclesia privilegia

Cisterciensibus confirmat anno 1232.

74 Ego etiam intuitu miserationis divinæ, omnes libertates a prædecessoribus meis, solennis memoriæ Ducibus Poloniæ, Miescone avo meo, Vladislao patrno meo, ac Odone patre meo, sæpèdictæ ecclesiæ de Dobrowo, possessionibus et incolis earum cujuscunque conditionis collatas, renovo et confirmo. Videlicet quod jus plenum piscationis et [venationis] castorum, habent in fluminibus Warta et Nyr, intra terminos possessionis suæ: nec ali-quod vectigal ducunt, nec aliquam solutionem solvunt mihi, vel meis Castellanis et Officialibus, nec coram ipsis citantur, sed ad meam præsentiam tantum, per litteram meo annulo signatam: nec caput mihi aut meis solvunt, nec septuaginta; neque castra, neque pontes ædificant vel emendant, nec ad expeditiones vadunt; sed per omnia ecclesiæ de Dobrowo et Fratribus possessoribus ejus legitimis, quiete deserviant in æternum. Hos autem Fratres in protectionem meam suscipio, ac meis successoribus, in spe retributionis divinæ, semper protegendos committo: et quicumque eos molestare præsumpserit, a Deo et sancta ejus genitrice Virgine Maria, et omnibus Sanctis sit anathema maranatha. Amen.

§. II. Elevatio corporis seculo 13, et cultus successive continuatus.

D AUCTORE D. P.

Ex diplomatis præmissis colligimus, non solum ecclesiam Dobrowensem, una cum sepulcro B. Bogumili venisse in possessionem Abbatæ Sulejowensis; sed etiam quanta tum ipse contulerit, tum Duces Poloniæ ipsius intuitu prædictæ ecclesiæ: quæ, uti Damalevicius loco præcitato notat, ex tunc celebris est hominum frequentatione ac veneratione, maxime Colocensium oppidanorum, vicinorumque accolarum: qui precibus ac benedictione hujus Divi, pisces et caneros loco illi abundare, et ceteris alibi acquisitis sapore anteire dictitant. Ipse autem Fulco præmemoratus, ab anno MCCXXX, usque ad LVIII, Archiepiscopalem Sedem tenuit; interimque, sicut in Vita dicitur num. 63, ossa Sancti levavit, et ad partem ecclesiæ meridionalem altiore sepulcro condidit. Quod porro de frequentibus ad eundem tumulum oblationibus constitutum ibidem indicatur anno MCCCXLIII; id clarius intelligitur ex sequenti Capitulari Actu, qui ab eodem Damalevicio, post primam et ante secundam Vitam, tali tenore exhibetur.

Fusco Archiepiscopo.

elevat ossa S. Bogumili

76 Reverendissimus in Christo Pater et Dominus Vincentius Archiepiscopus, cum præfatis Dominis de Capitulo Gnesnen. superius, habitis tractatibus multis inter se super offertorio Dobrowo, talem ordinationem fecerunt. Ut Plebanus recipiat offertorium in toto de altariis, et alias oblationes. Quantum autem de offertorio quod offertur ad tumbam S. Bogumili, ibidem in Dobrowo, præfatus Dominus Præpositus cum supradictis Dominis vult, et ita ordinat, quod medietas dicti offertorii quod offertur ad tumbam, fiat ad murum; ad quam medietatem recipiendam et conservandam constituit honorabilem Albertum Plebanum in Turek. Medietatem autem residuam dicti offertorii de eadem tumba S. Bogumili, Plebanus Dominus Osth, et successores sui recipiat, pro suis usibus, et pro sustentatione ministrorum ecclesiæ convertat. Cera vero, quæ offertur ibidem in ecclesia Dobrowo, pro divini cultus administratione [recipiatur] per Plebanum et Vicarios: de eadem cera præfatus Dominus Albertus Plebanus in Turek teneatur retinere ceram, pro luminibus ad Divina celebranda quantum sufficeret decenter. Residuam vero ceram si extat, seu extabit, ipse Dominus Albertus tenebitur vendere: et pecuniam cum aliis pecuniis quas accipiet, videlicet medietatem de tumba, fideliter conservabit, et congregabit, et congregata Domino prosperante, incipiet murare ecclesiam in Dobrowo, de consilio Dominorum prædictorum. Signa autem quæ fiunt ad meritum ejusdem Sancti, idem Dominus Plebanus in Turek fideliter et diligenter conscribat, et ad sua protocolla reponat. Actum in Generali Capitulo, post Festum S. Adalberti, penultima mensis Aprilis die Mercurii, anno Domini MCCCXLIII, præsentibus Dominis P. de Grandi Præposito, Joanne Decano, Joanne Archidiacono, Joanne Cantore, Andrea Scholastico, Joanne Forman Custode, Joanne Cancellario Jaroslaw, Joanne de Rudzica, N. Glebocki, Mathia Drya, Andrea Jaczkowski, Lascario, Stanislaw Bielanski, Joanne de Brizestowo, Lutkone, Joanne Falouis, Magistro Thoma Stizampinski, Nicolao Niewiess; Jacobo de Dambno, et Jarando, Prælati, et Canonicis, ad sonum magnæ campanæ congregatis.

E ad cujus monumentum factæ oblationes anno 1443 jubentur impendi,

partim ad sustentationem Plebani et Vicariorum,

F partim ad murum ecclesiæ construendum.

77 Hanc deinde Ordinationem, inquit in serie Archiepiscoporum Damalevicius, successor Vincentii Joannes Sprowski, consentiente Capitulo anno Domini MCCCCLXII ita immutavit, ut LX marcae pro fabrica ecclesiæ Gnesnensis, XXX pro ecclesia in Uniejowo

Indidem a no 1462 pars decuratur

A Uniejowo per ignem absumpta, et residuae xx prostructurae ecclesiae in Dobrowo convertentur. Porro Vincentius de Seve I. U. D. vigilantissimus Ecclesiae Gnesnensis Archidiaconus, in visitatione ecclesiae Dobrowensis, anno Christi MDLVIII peracta, sic scripsit: Reliquis S. Bogumili, qui in dicta ecclesia quondam sepultus fuit et pro Sancto habetur, servantur in sacrario ejusdem ecclesiae, in quodam scrinio. Ex sepulchro autem dicti Sancti, tempore Jacobi Uchanski Archiepiscopi (*sedit is ob anno MDLXII ad MDLXXXI*) quaedam fuerunt accepta, ut annulus Pontificalis, cum pretioso sapphiro, tabula aurea cum certa inscriptione, et alia, quae supradictus D. Archiepiscopus, accepit et ecclesiae non restituit. Nec mirum, utpote qui non solum parvam ad eliminandas haereseos curam *gerasse; sed ex assidua cum haereticis conversatione tam multum fuliginis contraxisse dicitur, ut adhuc Vladislavensis Episcopus, mernerit a Paulo II^o anathemate percelli; et jam Gnesnensis Archiepiscopus, frequenter religionis controversias cum eis tractabat, non adhibitis Doctoribus eorum peritis: facilius in haereticorum argumentis admittendis, nec satis paratos ad reddendam rationem de ea, quae in nobis est, spe: contra quem etiam Canonici sui necesse habuerunt appellare Apostolicam Sedem, eo quod Vilham Konari, nepoti suo Paulo Uchanski ad multos annos locare proposuerat.*

Anno 1581
spoliatur
sepulchrum,

ab Archi-
episcopo se-
re haeretico,

Manet ut-
hilominus
cultus apud
Catholicos,

cum propriis
de Sancto
Orationibus,

B 78 *Sub tili capite, necesse est membra multum elanguisse in cultu religionis, etiam ejus qua ferchantur erga sanctum suum Archiepiscopum: perseverabat tamen ille inter firmiores Catholicos, apud quos hujusmodi Orationem in usu fuisse, videtur indicare Martinus Baromus, Vitam cum ea claudens hac foramen: Deus qui B. Bogumilum, Confessorem atque Pontificem tuum, aeternae beatitudinis premio sublinasti; concede propitius, ut ejus merita veneramur in terris, intercessionis ejus auxilio, apud tuam misericordiam muniamur in caelis. Damalericius autem, post primam et ante secundam Vitam, infrascriptas Orationes, ut in Missa diei consuetas proponit: i. Exaudi quaesumus, Domine, populum tuum, tota mente tibi subjectum, et beati Confessoris tui, atque Pontificis Theophili supplicatione custodi, ut, corde et corpore protectus, quae pio credit, juste petita accipiat. Per Dominum nostrum etc. ii. Suscipe Domine preces et munera, quae ut tuo digna sint conspectui, sancti Confessoris tui atque Pontificis Theophili precibus adjuvemur. Per Dominum etc. iii. Praesta quaesumus, omnipotens Deus, ut de perceptis muneribus gratias exhibentes, beato Confessore tuo atque Pontifice Theophilo intercedente, beneficia potiora sumamus. Per Dominum etc.*

§ III. Instauratus hoc seculo XVII cultus, Vita edita, corpus translatus.

Seculo 17
invenit
cupla re-
staurari re-
ligio loci,

Renascente seculo, et defuncto Jacobi successore Stanislao Karnowski; sufferti eidem, anno MDCLII Bernardus Machjowski, et anno MDCLIV Joannes Barnowski, hic quatuor, iste unius solum anni Pontifex, vel brevitate temporis, vel potiori ut Stanislaus restaurandae tota Polonia rei Catholicae cura impediti, parum admodum agere pro Dobrowensi parochia et Bogumili honore potuerunt. Quod successores electi, anno MDCLVII Albertus Baronewski, et anno MDCLXV Laurentius Gemlich moliri coeperunt, legimus in praefatione Damalerici. Illius ab anno MDCLXXIV ad XLII successores tres, ut multa recte, nihil tamen pro S. Bogumilo egisse sciuntur, donec Cathedram inscendit Matthias Lubinski. Ille, ut testatur Damalericius in Bogumilo, Ossa beati Archiepiscopi, stanneo scrinio imposuit; et publice venerationi solemniter, in maximo populi concursu, exposuit, sub annum (ut nobis Calissio scribi-

tur) MDCLXVI; cuiusque sua praeo dabit praeaudatus scriptor Seriei Archiepiscopalis, diligenter laborabat, inferri nomen ejus Catalogo Sanctorum, sacro Collegio Sedis Metropolitanae pios conatus ipsius alacriter promovente, et negotium commendante, ei cui Vitam dedicatam postea diximus, per hujusmodi mandatum.

80 Nos Praelati et Canonici Almae Ecclesiae Metropolitanae Gnesnensis, Perillustri et admodum Reverendo Domino Matthaeo Joanni Judicki, I. V. D. Archidiacono Pomezaniensi, in Ecclesia Vladislaviensi, Protonotario Apostolico, salutem cum Dei benedictione.

A trecentis annis et ultra; maximopere desideratum fuit a Praelatis, Canonicis, totoque Venerabili Capitulo Almae Metropolitanae Gnesnensis Ecclesiae, Antecessoribus et Fratribus nostris desideratissimis, prout ex Actis Capitularibus constat, ut sancto Dei viro Bogumilo, ex Decano in Archiepiscopum Gnesnensem electo, propter ipsius vitae innocentiam, modestiam, et alias innumeras virtutes, ab universa Ecclesia Catholica decernantur honores; et Nobis saepius in Capitulis generalibus super hac materia deliberantibus, praecipue cordi fuit, ut causa, Beatificationis et Canonizationis ejusdem servi Dei promoveatur, et ad debitum finem, divino aspirante auxilio, perducatur. Cumque coram Illustrissimo Principe et Reverendiss. Domino Archiepiscopo Gnesnensi, loci Ordinario nostro, antequam ad ulteriora in dicta causa procedi possit, debeat adimpleri forma Decretorum sacrae et generalis Congregationis sancti Officii, in materia cultus et venerationis, ac super eorum observatione fieri processus, et pronuntiari per eundem Ordinarium fuisse paritum dictis Decretis; quibus peractis, juxta formam eorumdem Decretorum et sacrorum Canonum ac sacri Concilii Tridentini, procedi poterit ad ulteriora, in conficiendis processibus super virtutibus, sanctitate, et miraculis, ad effectum illos transmittendi ad sacram Rituum Congregationem. Ideo confisi de tua prudentia, diligentia, et experientia, tenore praesentium, auctoritate nostra plenaria, te constituimus Procuratorem generalem et specialem in dicta causa, ita ut generalitas specialitati non deroget, nec e contra, ad comparendum in iudicio et extra, nomine totius Venerabilis Capituli nostri, coram Illustriss. et Reverendiss. Domino Archiepiscopo Gnesnensi, et coram quocumque alio Tribunali; et instandum, ut conficiatur primo loco dictus Processus, super observantia dictorum Decretorum sacrae Congregationis sancti Officii; et deinde alius, super virtute, sanctitate, et miraculis, servata forma dictorum Decretorum, sacrorumque Canonum, et sacri Concilii Tridentini; et ad eundem effectum producendum jura et articulos, inducendum testes, illosque jurare faciendum, et examinandum, et faciendum in praemissis et circa praemissa, omnia quaecumque fuerint necessaria vel opportuna, usque ad complementum dictorum Processuum; quibus peractis, procurandum de ipsis fieri transsumptum, et clausum et sigillatum transmitti ad dictam sacram Rituum Congregationem; nec non generaliter ad faciendum, gerendum, exercendum, et exequendum, omnia praemissa et quaecumque alia, etsi magis speciale mandatum et specialissimum requirerent, cum libera administratione et facultate praestandi quodcumque juramentum in animam ipsius constituentis, licitum et honestum; ac etiam cum facultate substituendi unum vel plures procuratores in solidum, ad faciendum omnia praemissa, et cum omnibus praedictis facultatibus. Promittentes quidquid per te et procuratorem, sen per procuratores, a te substituendum sen substituendos, factum fuerit, illud totum habere ratum et gratum.

D ossa trans-
feruntur
sub annum
1616,

et Capitu-
lum Gnesn.
committit
Domino
Judicki,

E ut, praemissis
praemittendis,

curet formari
Processus,

p

tamquam
Procurator
Capituli.

A In quorum fidem has presentes, nostri sigilli soliti impressione munitas, manu Præsidentis Universalis Capituli firmavimus. Gnesnæ in Capitulo Generali Gnesnensi S. Adalberti, quarta die mensis Maji, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo septimo.

Hoc dum
agitur,

81 Biennio post edita jam sæpe dictam Archiepiscoporum Seriem Damulericus, quando (ut ait ipse, elegium Bogumili finiens) adhuc diligenter continuabatur institutus Processus super vita et miraculis prædicti Beati, indies Romam transmittendus, studio et sumptu Illustriss. Mathiæ Lubienksi antedicti, sui ex avia utraque gentilis et cognati. Sed lenti moliminis ejusmodi negotia sunt; et ipse Archiepiscopus adeo multis ac magnis tunc distinebatur curis, ut ejus tum pridem electi, confirmati, Pallioque donati accessus ad Primatiale solium differendus fuerit usque in annum MDCLII; quando eadem, inter festivas appreciationes felicis ingressus ad ecclesiam Metropolitanam Gnesnensem, a Prælato Mattheo Joanne Judicki, amplo in folio oblata est, sculpta in ære Vita S. Bogumili Poloni, ex Archiepiscopo Gnesnensi Eremitæ Camaldulensis, de Domo Rosarum; qui in vita et post mortem miraculis clarus Dobrovî quiescit. Sub hoc titulo, stat uelut in arca, Pontificaliter indutus, et radiato capite Sanctus, coram apparente in nubibus Diparaz; et extrema hæc verba ad filium, quem gremio illa tenet, proferens: Jesu, fili Dei et Virginis Mariæ, esto susceptor animæ meæ. Sub eadem arca adest Epigraphæ dedicatior: et amplum quo ista circumdantur limbum, partitum obtinent arcolæ quatuordecim, insculptæ aliqua parte vitæ: quarum prima representat Decanum, in choro Gnesnensi vacantem horario Canonorum penso; ultima, conspicuum in fulgida nube, et omnis generis languores curantem; omnes, diademate vel radiis ornatum.

offeritur novo
Archiepiscopo
anno 1653,

B

effigies cum
Actis æri
ineisa:

et 1661 impri-
mitur Romæ,
Vita:

an: 1666
erigitur novus
tumulus,

C

82 Anno MDCLXI impressa est Romæ, sacri Palatii Magistro approbante, eidemque Matthæo Joanne Judicki dedicata, quam dedimus. Vita: ipso Auctore rices ejus tunc forsitan ibi agere; nec adhuc quidquam ad solennem declarandæ sanctitatis actum promotum erat; nisi quod probatum fuerit, tanto potius quam expresso consensu, ut Sancti titulus usurparetur, quem anno MDCLIV non fuerat ausus adhibere: sicut nec ante ipsum Martinus Baronius; utroque Beatum scribere contento. Nec puto, quidquam ulterius effectum Romæ. In Polonia ut jam intelligo, quinto post editam Vitam anno, cum jam Lubienksi Archiepiscopus vita functus, successorem haberet; novum Sancto erectum monumentum, quod hujusmodi ad caput illius inscriptio denotat. Peregrinæ olim terris sanctitati, nunc celestis consorti beatitudinis, his quondam Prædecessoris S.

Bogumili Archiepiscopi Gnesnensis sacris cineribus, hunc struxit et adornavit tumulum, Venceslaus Comes de Leszno Archiepiscopus Gnesnensis, anno Domini MDCLXVI.

D
AUCTORE D. P.

83 Hoc autem mox vita functo, successor ejus consilium cepit, Uniejoviam transferendi ipsum hunc novum, cum clauso intus sacro pignore, tumulum; prout explicat titulus, ad dexterum ejus latus sic descriptus. Tenuem ne existimes thesaurum, qui tot annorum decursus manet illesus. Etiam flamma vorax et insanum elementum sacro pepercit deposito; et [ostendit] nimis quam verum: Custodit Dominus omnia ossa Sanctorum suorum, nam ex his non conferetur. Floruit hæc Rosa, odorem dans sanctitatis, anno Domini MCLXVII: nunc Illustriss. Principis et Reverendiss. D. Nicolai de Prazinow, successoris sui XLIX cura, et consensu Venerabilis Capituli Generalis, huc translatus, anno Domini MDCLXVII, ut magis effloresceret. Sanctitatem servi sui, Deus præpotens, vivi et mortui compluribus illustravit miraculis: et scitote, quia mirificavit Dominus Sanctum suum. Ad sinistram latus hæc leguntur: Hic elegit abjectus vivere, humana universa dimittens; et quicquid a contemplatione celestium avecebat, ne retraheret, declinavit; Denique et sibi vacare reliquo vitæ flexu contendit. Ne putes extraneum: Polonus est, e familia Rosarum, S. Adalberti successor decimus, ejusdemque pronepos, Castellani Gnesnensis filius, Rudosti Episcopi Craeoviensis patruelis, Boguphali Posnaniensis Episcopi nepos, crede, addictus Polonis, Venerare, Hospes, humilitatis prodigium S. Bogumilum, Pontificum Infulam, Pastoritium Pedum cum hac permutantem solitudine.

qui mox una
cum corpore
transfertur
Uniejoviam,

ad dito dupli-
et nova Epitaphio,

12

84 Ipsum tumulum hic ruderes æri insculptum. Lector, si tam facile eo loci fuisset pictorem invenire idoneum; quam facile R. P. Rector Culissiensis Joannes Kwiatkiewicz, ad suggestionem R. P. Ignatii Dierius, ex nostra Flandrobelgica provincia in Poloniam missi Visitatoris, litteris exceptas mittere potuit prædictas Epigraphas aliasque notitias, quarum in epistula ejus, XXIX Maji data, hæc est conclusio: Quin et cives Collocenses et Uniejovienses, opem Sancti implorantes, ab incendio liberati: claudii itidem gressum, visum cæci, et alii invalidi sanitatem, ejus invocata ope receperunt: atque hoc ipso anno MDXC magnifica Domina Lethowska, Castellani Plocensis filia, in partu periclitans, et fero jam moribunda, per ejusdem Sancti invocationem, enixa feliciter factum, et sanitati restituta est. Atque hæc sufficiant, donec plura submittat Polonia.

periculo incen-
diu cives,

mortis, par-
turiens libe-
rantur

F

DE BEATIS SANCTIMONIALIBUS

DIANA, CÆCILIA, AMATA,

ORDINIS S. DOMINICI BONONIÆ.

De veneratione Corporis et Vitæ scriptoribus.

ANNO
MCLXXXVI

Martyrologium, juxta ritum sacri Ordinis Prædicatorum S. Dominici auctoritate Apostolica reformatum et approbatum, et jussu Reverendissimi Patris Seraphini Sicci, præfati Ordinis Generalis Magistri, Romæ anno MDXCVI editum, habet sub finem adjunctum Indiculum Beatorum aliquot et Confessorum sacri Ordinis Prædicatorum; atque post Viros sanctitate illustres, nominat Sorores sanctitate illustres, sive alio titulo Sorores

Beatas Ordinis S. Dominici: earumque prima, de qua hic nobis est agendum, ita indicatur: Soror Diana, quæ in manibus S. P. N. Dominici habitum nostræ Religionis professæ, fundatrix Conventus S. Agnetis Bononiæ, sanctitate et miraculis gloriosa. Ejus corpus in eodem monasterio multa cum veneratione asservatur. Hactenus Indiculum præcitatus.

Corpus in veneratione.

2 Hujus Sanctimonialis virtutes ac miracula describunt Hispanice Ferdinandus de Castillo lib. 2 Historiarum

G. H.

A rixæ S. Dominici ejusque Ordinis, cap. 15; Italice Seraphinus Razzius; et Gallice Joannes Blanconus parte 2 de sanctis et beatis Sanctimonialibus, quarum prima profertur B. Diana, Fundatrix monasterii S. Agnetis Bononiæ. Item Italice Joannes Michael Pio lib. 1 de Personis illustribus Ordinis S. Dominici cap. 65; et mox citandus Auctor Docti; Gallice, Joannes de Reclac de S. Maria lib. 3 de sanctis et beatis Sanctimonialibus Ordinis S. Dominici cap. 1 et 2. Latine, Thomas Malvenda, in Centuria prima sacri Ordinis Prædicatorum, potissimum ad annum MCCCXIII et annum MCCCXXVI, quo obiit; a quo præterea citantur Chronicon monasterii S. Agnetis, quod manuscriptum ibidem asservatur; et Chronicon parvum MS. Ludovici Panormitani, Dictus porro Malvenda suam relationem ad citatum annum MCCCXXVI, sic concludit: Ista omnia, quæ in probatis memoriis monasterii sacrarum Virginum S. Agnetis Bononiensis Dominiæ instituti, de beata Diana continentur, tametsi diversis longe temporibus contigerint, hic in ejus obitu simul conjungere visum: ne, si suis locis reponerentur, nimium distraheretur narratio, et ut lector commodius ea in promptu habeat. Hæc Malvenda, a cujus calamo non habemus nisi primam Ordinis centuriam: ut divina dispositum reliqua, ad annum MCCCXXVI narranda, hic habemus. Nos potissimum Malvendam sequemur. In Anno sacro Ordinis Prædicatorum, Gallice et Belyice excuso, memoria B. Dianæ notatur die XXVII Maji; eandemque Arturus a Monasterio Gynæceo suo sacra inscripserunt die XVI Februarii: sed major merito adhibenda fides Joanni Pauli Mosini, in Bononia perillustrata, ipsam referenti ad X Junii.

B

Die obitus
10 Junii

D. P.

ex monumentis
monasterii.

Epitaphium;

Translationes
duæ,

et Sociæ;

antiqua effigies.

3 Hactenus Henschenius; post ejus obitum, primum huc Neapoli attulit Diarium sacrum Ordinis Prædicatorum in sex Tomos distinctum a Dominico Maria Marchesio, qui editam Latine Vitam Italice reddidit, qualem fere repererat apud Malvendam, idque etiam sub X die Junii. Et hunc diem deinde confirmant vetera monasterii monumenta, nobis ibidem descripta, curante Simone a S. Agatha, Collegiatæ S. Mariæ majoris Bononiæ Canonico, initam natiuitatem amicitiam ab anno MDLXX, quo illæ transierunt ad sacra omnia lastranda deduxerat, humanissime colat usque in extremam ætatem, promovendi operis nostri studiosissimus. In istis monumentis legitur quod Diana anno Domini MCCCXXVI, pridie festum S. Barnabæ, colorum regno donata fuit. Dies tamen non exprimitur in Epitaphio, quod indidem sic descriptum accepimus. Hic requiescit Soror Diana de Andalo, quæ in manibus beati Dominici vota Religionis emisit, et monasterium S. Agnetis extruxit, in quo annis XII sanctissime vixit, migravitque ad Deum MCCCXXVI. Hæc Epitaphium, absque titulo Beatæ, crediderim primæ sepulture impositum; et similia fortassis alia erant posita duabus ejus Romæ adductis institutricibus, Cavellæ et Amatæ; quarum prior usque ad annum MCCCXXVI vixit; et amba posita in idem sepulcrum illatæ postea sunt. Certè anno MDX permixta et indistincta erant omnium trium ossa, ut num. 13 intelligitur; et miraculo opus fuit, ad caput B. Dianæ discernendum; rursus vero eandem ossa in alia capsam composita sunt anno MDLXXXIV, sicut infra apparebit ex prædictis monumentis. Et hæc mihi causa fuit, ut B. Dianæ, quæ alias præcipue ac fere sola nominatur, ex iisdem monumentis num. 14, tanquam Beatæ, in titulo jungerem Cavellam et Amatam præcluditas; quamvis nulloquam Cavellam referat Marchesius ad IV Augusti, ad IV Decembris Auctor Anni sancti.

4 Dianæ perquam vetusta effigies, et propter ætatem ex parte cariæ, habetur in monasterio S. Agnetis; quæ licet videri posset post mortem ipsius picta, cum

illa jam aliquem cultum haberet; propter liliæ pectori appositum; et radios circum caput fusos; liliæ tamen sic positum est, ut verosimile sit postea appictum vestustiori tabellæ, ex vultu viventis sumptæ. Exiguum enim velum attritamque, cum lineæ subgulari strictissimo neque altius ante pectus defluente, iungineæ refert primæ institutionis; quemadmodum et vetustis quarundam S. Dominici imaginum evidenter detlatur, ex capitis, non ultra capitis mensuram largo, cum epouide infra scapulus non protensa, comparatis cum proximorum seculorum usu, quibus utraque in laxitatem ac longitudinem pene enormem creverunt. Picturæ illius accuratam delineationem habere me fecit Illustriss. D. Comes Valerius de Zamis, quam cum æri insculptam videret, prototypo simillimam affirmavit, prout hic vides.



Vetus Effigies
B. DIANÆ BONONIENSIS
Ordinis S. Dominici X Junij.

VITA

A Thoma Malvenda ex variis collecta.

CAPUT I.

Vita B. Dianæ in domo paterna sub voto F virginitalis.

Fuit Diana illustri genere nata, pater ejus Andalus, qui unicam genuerat; vineam territoriumque contigua monasterio Prædicatorum S. Nicolai Bononiensi possidebat. Cumque angustior locus ille S. Nicolai esset, quam ut capiendis tot Fratribus, qui quotidie institutum Prædicatorum amplectebantur, sufficeret; S. P. Dominicus, qui magna cura prædicto cœnobio ampliando incumberebat, vehementer optabat ex vinea Andali locoque propinquo sibi aliquam partem attribui, quo laxius monasterium ædificari posset. Diana virguncula, in primævo ætatis flore, quæ erga Fratres sanctitatis exemplo mirifice commovebatur, tantum apud patrem blanditiis precibusque egit, ut Fratribus gratis atque liberaliter Andalus vineam concederet. Eam donationem factam anno MCCCXVII auctores asserunt; at si præsentem S. Dominico, fieri non potuit ante annum MCCCXIX, quo vir Dei primum Bononiam venit.

3 Ergo cum ex liberalitate Andali et Fratrum cura

A patre pro S. Dominico impetrat vineam;

A cura, monasterii fabrica egregie succederet; magna cum hominum admiratione et fructu, prædicante tunc Bononiæ B. Reginaldo, Diana majori animi devotione, quam per ætatem liceret, conciones ejus frequentabat: divinoque Spiritus sancti impulsu agitata, ornatum omnem, pretiosas vestes, torques, annulos, gemmas, et cetera, quæ mundana vanitate florentibus virginibus in pretio esse solent, ab se precul abiecit; menti inficiens illa, quæ in concionibus Reginaldi audiebat ex epistola ad Timotheum: Mulieres in habitu ornato cum verecundia et sobrietate ornantes se, et non in tortis erinibus, aut auro, aut margaritis vel veste pretiosa; sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per bona opera. Et ex epistola S. Petri: Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri aut indumenti vestimentorum cultus; sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Nec dubium esse potest, quin hæc ornamenta et deliciae feminarum magna sint ad evertendas virtutes lenocinia: nam rerum terrenarum amor maxime his fomentis enutritur. His impedimentis submotis,

concionibus
B. Reginaldi
commota de-
ponit ornatum

1 Tim. 2, 9

1 Pet. 2, 3.

honorat Præ-
dicatores:

potissimum S.
Dominicum:

privatim co-
vet virginita-
tem:

B Diana solidiores gressus in virtute figens, paulatim cepit mundum despiciere, mentem et cogitationem in Deum rerumque cælestium desiderium attollere, magna animi propensione Fratres Prædicatores, qui recens tunc Bononiam adventarant, diligere, summo honore ac veneratione prosequi.

4 Hinc illi cum S. P. Dominico, qui tum animos hominum doctrina et sanctitate sua complebat, singularis contracta familiaritas. Cum quo sæpius de rebus ad salutem animæ suæ pertinentibus diserebat, cunctaque cordis sui desideria, quibus impense ad perfectum vivendi rationem aspirabat, perspicue eidem exponebat. Lapsus conscientia sæpius per sacram Confessionem viro Dei detegens, omnem ab eo expiationem consolationemque recipiebat: tanto eum honore et observantia complectens, ut non secus ac Angelum Dei, de cælo ad ipsius salutem amandatum, nedum ut hominem sanctum veneraretur. Tandem sacris divini Patris documentis et adhortationibus incitata, virginitatis religionisque votum in manibus ejusdem emisit. Quamvis pro ea temporis conditione mutare habitum, sacraque Religionis indumenta sumere non plaerit; sed in opportuniorem vocationem rem omnino visum differre; quod parentes ejus, qui e prima Bononiensi nobilitate, opibus et cognationibus in ea urbe incliti erant, agere latari viderentur ejusmodi a filia susceptum institutum; dandumque id paternis affectibus existimabant, ne deteriora inde mala nascerentur, si commotis ad indignationem ob filia novum propositum eorum animis, exorienti novo Ordini non parva invidia conflaretur. Interfuere præsentibus sacra illi ceremonie, qua Virgo Diana in manibus S. Dominici virginitatem suam voto nuncupato Deo consecraverat, simulque Religionem se devoverat, B. Reginaldus, Fr. Gualla Brixianus, Fr. Radulphus Faventinus, nonnullæque matronæ Bononienses. Erant tres illi Patres insignes primævi Ordinis columnæ: sicque oportuit factum votum illud anno Domini MCCXIX, nam non ante S. Dominicus Bononiæ fuit; nec B. Reginaldus ultra eum annum vixit. Non fuere ista parva initia augendi et propagandi Ordinis in celebri illa urbe: siquidem multæ illustres feminae, singulari illo Dianæ exemplo permotæ, eandem vitæ rationem intra paucos dies amplexæ sunt.

in ædibus pa-
rentis manens:

5 Ceterum Diana, in cujus pectore immensum ardebat desiderium palam et publice profitendi, quod privatim et coram paucis præstiterat; egit cum S. Dominico de construendo monasterio quo-

dam Sanctimonialium, quod ipsi pro paternis opibus factu facile videbatur. Id eum libenter sanctus Pater addisset, rem cum Fratribus communicavit: sed potissimum in preces ardentiores totam noctem incubuit, ut Dominus, quid in eo negotio agendum esset, inspiraret. Postera die vocatis Fratribus exposuit, quod animo statuisset, intermittendam interim Conventus S. Nicolai constructionem, ut novo erigendo Monialium monasterio totis viribus operam darent. Quod cum primis necessarium videbatur, recipiendis multis claris et nobilibus feminis, quæ divino spiritu tactæ, rejectis mundanis illecebris, religiosam vitam capessere decrevisset. Quatuor e præstantioribus Conventus Bononiensis novi monasterii fabricam mandat: ii erant Fr. Paulus Hungarus, Fr. Gualla, qui postea fuit Episcopus Brixianus; Fr. Ventura Veronensis, Prior Conventus Bononiensis; et Fr. Radulphus de Faventia, ejusdem cœnobii Procurator. Atque videtur id contigisse anno Domini MCCXXI: nam eo anno Fr. Paulum Hungarum nomen in Religionem dedisse, et in Hungariam missum, suo loco abunde monstravimus.

6 In hunc modum rebus constitutis, cum illis Patribus omnem curam promovendi monasterium, et quid agere deberent, S. Dominicus reliquisset; Bononia ad invisenda Gallia Cisalpinæ monasterium profectus est. Inter hæc B. Diana corpore potius quam animo in paterna domo morabatur. Omnes siquidem cogitationes et studia in novum illud, quod ædificabatur, monasterium contulerat: nec requiem ullam menti reperiebat, quoad in illud ingressa, se totam Domino sanctisque exercitiis mancipasset. Sed quo tantopere concupita vitæ religiosa quadam interim veluti præludia, inter delicias domus paternæ, auspicaretur; sub serieis et auratis vestibus asperum et mordens cilicium induerat, nudamque carnem ferrea catena cinxerat. Hæc illi erant quotidiana exercitia: quamprimum diluxisset, tres horas et amplius orationibus et sacris meditationibus impendens, reliquum diei sanctis operibus transigebat; nempe lectionibus, opere manuum, silentio, sanctis confabulationibus, et id genus honestissimis actionibus, se ad omnem virtutem comparabat.

CAPUT II.

Ingressus Dianæ in monasterium: hujus institutio per BB. Cæciliam et Amatam Roma submissas,

Istud vitæ genus eum non satis pro votis animam Dianæ impleret, quod vitam illam in monasterio religiosam ardentem expeteret; Sanctoque Dominico promississet se monasterium ædificaturam, nec id in domo parentum satis explere posset; die quodam, qui S. Mariæ Magdalene sacer erat, magna suorum frequentia comitata, ad novum illud monasterium, de Ronzano vocatum, quod tunc ædificabatur, laxandi animi causa, ut præfererat, se contulit. Ingressa Monialium dormitorium, habitum petiit, atque extemplo recepit, (sic enim ex composito res agebatur, omniaque in ejus usum parata habebantur) sicque dimissa suorum turba, in monasterio cum honestissimis illis feminis remansit. Quamprimum id parentes et cognati rescivere, in furem et rabiem conversi, secum complures amicorum atque nobilium trahentes, in monasterium irrumpunt; maximoque excitato tumultu, ut in gravi conflictu, virginem inde, plagis, injuriis, ludibriis onustam, vi abstrahunt, reluctantem prorsus, ac morte ipsa acerbioram illam injuriam repotantem.

Additumque

1) constituit
etificare mo-
nas etiam
Sanctimonialium;

12

cilicio et
catena fer-
rea induta,

incumbit
pletali.

13

Accipit ha-
bitum in
monasterio
Ronzanen

A MALVENDA
Sed nō
ri extrahitur,
costa confracta:

A Additumque tot malis, quod crudelitate suorum, cum beata virgo totis viribus, ne a monasterio avelleretur, detrectaret, costa illi una contracta est: quo ex vulnere multos dies postea lecto graviter agra decubuit, reliquinque vitæ, signa et cicatricem plagæ circumtulit.

confortatur
epistolis S.
Dominici,

8 Redierat illis diebus Bononiam S. Dominicus, jamque ex supremo morbo lecto definebatur, qui carissima filia ærumnis vehementer indoluit: sed cum ipse per se ad eam ire non posset, cum ob aegritudinem, tum quod parentes acri custodia filiam sepserant, nec ullus ad eam a Fratribus vel a Monialibus ingrederetur, aut nisi coram aliis alloqueretur: crebris epistolis sanctam Virginem consolabatur, et ut in suscepto vitæ sanctioris proposito permaneret, magnopere hortabatur; apertum viam Deum sua benignitate, qua tandem voti compos evaderet: interim bono esset animo, omnemque curam et sollicitudinem in Deum conjiceret, nec eam assiduis precibus interpellare desisteret. Inter hæc vir Dei Dominicus naturæ concedens, terram cum celo commutavit. Diana vero, nuntio mortis ejus accepto, graviter ingemuit: sublatumque sibi omne solatium, et unicam parentem, rerumque suarum

cumque mor-
tuum implo-
rat.

B directorem, ex intimis visceribus deplorabat. Sed cum se omni consilio presidioque, in re quam tantopere cupiebat, destitutam cerneret; totam se ad Deum et ad S. Dominicum, quem divina in celo gloria perfert certissime credebat, convertit. Nec celeste, in re tam pia et honesta, defuit auxilium. Nam in Vigilia festi sequentis omnium Sanctorum, cum jam ex vulnere morboque convalesceret; opportunam occasionem nacta, in præfatum Ronzani monasterium se raptim proripuit: quam Sorores illæ summo cum gaudio exceperunt. Pater Andalus, cum se, in revocanda filia a sancto instituto, omnem operam ludere animadverteret; tandem emolita duritia, intellexit non esse Spiritui sancto resistendum, qui tam manifestis indicibus filiā agebat. Itaque nihil amplius molitus est, nec ullam vim adhibendam esse censuit.

redit ad mo-
nasterium

9 In monasterio ergo libere relicta, dici non potest, quanta animi lætitia et alacritate religiosam vitam exercere coperit. Dum hæc geruntur, Magister Jordanus, qui jam generalem Ordinis Præfecturam susceperat, cum aliis Patribus magna cura surgentis monasterii constructioni incumberebat, quam tantopere illis S. Dominicus commendaverat. Sed quia Bononiensi Episcopo visum non est, ut in eo loco Ronzani monasterium, ædificari jam coeptum, ulterius procederet, quod urbi nimium esset propinquum; scitu ejus ac beneplacito locum alium delegerunt in Valle S. Petri, ibique novi cœnobii fundamenta jecerunt, quod ad hanc usque nostram ætatem manet, appellaturque monasterium S. Agnetis in Monte: illucque beata Diana cum reliquis Sororibus, quæ tum tantum quatuor erant, translata est anno Salutis mcccxxiii per Octavas Ascensionis Domini. Atque hæc sunt initia præclari monasterii Sanctimonialium S. Agnetis apud Bononiam, in quod inducta B. Diana cum quatuor sociabus, quæ hoc eodem anno in die sanctorum Apostolorum Petri et Pauli sacrum Religionis S. Dominici habitum de manu B. Jordani Magistri Ordinis susceperunt. At paulo post duæ aliæ illustres matronæ Ferrarienses in eandem societatem admissæ sunt.

translatum
ad Vallem
S. Petri,

et S. Agneti
dicatum

habitum a
B. Jordano
suscepit cum
sociabus;

10 Ceterum ut novum monasterium accuratius omni regulari disciplina imbueretur, misit B. Jordanus Romam Fr. Guallam et Fr. Radulphum, ut ex religiosissimo illo et totius sanctitatis seminario, S. Xysti Sororum monasterio, ex præstantioribus, permissu Honorii Pontificis, Bononiam ad recens S. Agnetis monasterium deducerentur, quæ novi-

tias illas Sorores omnem ritum Ordinis plenius edocuerent. Agente igitur Ugolino Cardinali Episcopo Ostiensi (qui B. Dianæ sanctissimos mores jam pridem cognitos habebat, eamque Bononiæ cum S. Dominico in paterna demo aliquando inviserat, eo tempore quo legationem Apostolicam in Lombardia obibat) impetratum est a Pontifice, ut quatuor insignis sanctitatis Sorores, e monasterio S. Xysti, mitterentur Bononiam ad monasterium S. Agnetis. E numero harum quatuor Sanctimonialium una fuit insignis illa Soror Cecilia: quæ enim septemdecim solum annorum ætatis esset, prima omnium apud S. Xystum habitum Ordinis Prædicatorum de manu S. P. Dominici meruit accipere; præsens interfuit, oculisque suis aspexit, cum S. Dominicus Napoleonem a mortuis suscitavit.... Adventu sacrarum Virginum mirum in modum monasterium illud S. Agnetis in religione, sanctitate, regularis vitæ arctissima custodia vigere coepit. Tam excellenti exemplo multæ nobiles feminae pernotæ, quotidie in novam societatem trahebantur, numerosque Sororum plurimum augebatur: quarum curam et gubernationem Magistro Jordano Honorius Pontifex demandavit. Sed inter omnes B. Diana magno virtutum et sanctimonie intervallo eminebat.

D
ad quarum
institutionem
aliæ
a Roma pe-
tuntur

et numerum
insigniter
augent.

E

CAPUT II.

Pius obitus Dianæ. Hujus et Sociarum duplex Translatio. Miracula ex authenticis MSS.

Anno salutis millesimo ducentesimo trigesimo sexto, mirabilis illa et sanctissima virgo Diana, monasterii sacrarum Virginum, nominis S. Agnetis sub instituto Prædicatorum fundatrix, corpore soluta, magnarum virtutum præmia perceptura, in celum migravit. De tempore affirmant ejusdem monasterii veteres memorie, et scriptores omnes, qui ea prodidere; sacrum Virginis corpus, maxima cum veneratione a Fratribus in ligneam arcam illatum, prope altare S. Agnetis sepultum, in ecclesia ejusdem monasterii. Auctores rerum ejus tradunt, fuisse Dianam, virginem prudentissimam, et disertissimam, eximia castimonia insignem, dignam Christi sponsam, quæ se totam Sponsi servitio inancipaverit. Orationes ei et divinit meditationes assidue atque ferventes: in quibus maximam lacrymarum vim fundere consueverat. Tanto devotionis sensu afficiebatur, ut intuentes ad pietatem et lacrymas inflammaret. Disciplinæ regularis observantissima, ut vel minima quæque summo zelo custodiri curaret, quæ sciret a S. Dominico instituta. Alta humilitas, ingens paupertas et terrenarum rerum abdicatio; demumque incredibile gaudium inde capiebat, cum se deliciis et ceteris seculi oblectamentis privatam cerneret.

Dianæ, anno
1236 mortuæ,

F

12 Hæc et alia scriptores de B. Diana. De cujus Institutionibus in disciplina religiosa, et in sepultura, translatione, atque cultu sacro sociabus, Cecilia et Amata, nihil fere nisi jam dicta reperio. De Cecilia solum addit Murchesius, quod anno ætatis sue xvi, Christi mcccxviii, sancti Patris Dominici institutioni sese tradiderit: sub ejusque Regula Bononiæ vixit, usque ad decrepitam ætatem annorum lxxxix, defuncta anno mcccxc; et quidem ipso die, quo S. Dominicus ante annos lxix, scilicet vi Augusti. Utinam hoc ex certa satis notitia scripserit citatus a Murchesio Cuiusvis, nobis ignotus, nec aliam forte auctorem habens, quam Arturum a Monasterio in Gyuxeco sacro: qui solitus tis, quorum quarumque Natales non invenit, diem pro beneplacito assignare. Congruum forte judicavit primogenitam, ut sic loquar, filiam Patri suo spirituali

n. p.
superstes B.
Cecilia,
annis 46,

mortitur æta-
tis anno 89.

A *spirituali sociare. Dominicus de Herre in Anno sancto Ordinis, simili licentia diem iv Decembris assumpsit B. Cecilie commemorandæ. Quicquid de die mortis sit; in anno MCCCXC notando manifeste erravit proutatus Cincius. Etenim Theodoricus de Apollia, Cecilie coarctis, post annum MCCCXVI suo tunc novo Generali Nicolao Tarvisino dedicans compositam a se Vitam S. Dominici; lib. 3 cap. 7, ita scribit: Soror Cecilia, cum esset annorum septemdecim, prima e manibus S. Dominici habitum Ordinis accepit: eaque, Bononiam translata, ut illic S. Agnetis monasterium instauraret, ibidem etiamnum vivit, in senectute bona et summa vitæ sanctitate De B. Amata nullus hactenus seorsim fecit mentionem: apparet tamen ex mor dicendis, quod, ut communis ipsi cum aliis translatio fuit, sic et cultum habeat communem, saltem cum dicta Translatione receptum. Interim latet annus mortis, qua priorem ultis defunctam esse, possumus verosimiliter opinari. Redeo ad contextum Malvendæ, quem hic interrompi oportuit.*

Hanc præcessisse videtur B. Amata.

B *13 In monumentis ejusdem monasterii, quæ sacræ illæ Virgines servant, et ad nos fideliter scripta miserunt, istiusmodi leguntur de B. Diana, digna quæ ad notitiam posteritatis transferantur. In prima corporis B. Diance translatione, quæ facta fuit anno Domini MXX, cum Sorores magnopere desiderarent certius cognoscere, quodnam esset caput sanctæ Virginis [erant enim in eodem sepulcro præter illud Diance, duo etiam alia corpora, nempe Cecilie et Amatæ, quondam discipularum S. P. Dominici] nec vel scriptione, signo, aut indicio aliquo inter alia dignosci poterat; magna fiducia in preces se dedere, Dominum obsecrantes, ut signo aliquo eis ostendere dignaretur verum caput magistræ suæ et beatæ monasterii fundatriæ. Vixdum preces finierant, cum subito unum ex illis capitibus, cunctis insipientibus, sudare cepit guttis grandibus et candidis, ac suavissimum quemdam odorem spirare; cum tanta rei novitate et omnium admiratione, ut vicini circumquaque confluerint, quærentes unde tam insolita fragrantia dimanaret. Quo divino indicio deprehensum est, esse illud B. Diance caput. Miraculum, per manus conservata traditione, hodieque Moniales narrant; relique gestæ certam memoriam una ex illis Sororibus, scripto Latina lingua proditam, integra fide consignavit. Id nos scriptum nacti, ne excidat, hic inserendum merito duximos, quod est hujusmodi.*

Dum anno 1510 transferuntur corpora

B. Diance caput miro sudore et odore dignoscendum se præbet.

C *14 Anno Domini MCLXIII. Cum nihil fere ita fidelium ac piorum animos in divinæ Majestatis amorem pertrahat, veluti cognitio infinite bonitatis illius: hæc autem cum plurimis aliis in rebus eluceat, tum vero maxime in his, quæ ob Sanctos suos honorandos mirabiliter operari dignatur; hinc fit, ut rerum hujusmodi enarratio ac promulgatio non nisi maximo honori Deo ipsi, nobisque utilitati esse possit. Quam ob causam ego Soror Martha a Rosa, cum longævæ sim jam ætatis, ne mirabile divino providentiæ ac pietatis opus, quod ego anno MXX factum agnovi, me reticente atque hinc commigrante, latere contingeret; illud ideirco ut omnibus fieri exploratum curavi. Hæc autem quæ relatura sum, Deum ipsum testor, me a Matribus, iisque sanctissimis audivisse, quæ rei ipsi interfuerunt. Ea vero sunt hujusmodi. Decreverant tunc fortasse templum hoc nostrum ampliori quadam forma extruere, majusque reddere. Erat autem in quadam ejus parte sepulcrum, in quo B. Diance, primæ Matris nostræ, deorūque item aliarum Virginum Sororum corpora tumulata esse dicebantur. Id igitur ne institutæ ædificationi impedimento esset, inde alium in locum transferri necesse fuit.*

prout testatur est an. 1563 Martha a S. Rosa,

ex relatione præsentium,

Sororibus his, quæ tunc aderant, inter confusas ibi corporum reliquias, Matris suæ caput interno-scere velle. Cum autem id se nulla humana ratione consequi posse viderent, (nemo quippe erat qui indicare posset) ad Deum, cui nihil ignotum, a ejusque immensa pietate nihil est quod sperare non liceat, conversæ sunt, summa fide orantes, ut præberetur sibi signum, quo monitæ, quodnam esset B. Diance caput, cognoscerent. Vix finem orationis fecerant (et ecce rem maxime admirabilem, diviniæque providentiæ argumentum clarissimum) cepit statim caput, quod sibi ostendi poposcerant, majoribus quibusdam guttis, hisque albis sudare; simulque tantam suavissimi odoris fragrantiam emittere, ut novæ insolitiæque suavitatis causam seiscitantes, undique vicini confluerent. Tunc sacrum illud caput inde magna cum veneratione elevantes, in urna artificiose celata pulcherrimamque locarunt. Dignus itaque Dominus, qui in Sanctis suis et nunc et semper laudetur. Amen. Hactenus Soror Martha de Rosa.

D
A. MALVENDA
scribens quæ junior viderat,

Caput illud argento includitur.

CAPUT IV.

Secunda sanctarum Reliquiarum translatio: hunc secuta miracula, ex MSS. monasterii.

N *on finit suam hic de B. Diana relationem Malvenda; sed ex monumentis monasterii B. Agnetis miracula, variis temporibus patrata, subjungit: fideliter quidem, non tamen originariis ipsorum MSS. verbis: Hæc ego beneficio Simonis a S. Agatha nactus, malo invariata exhibere. Primum, quo continetur altera Translatio sacrarum ossium cum tribus miraculis, Latine scriptum fuit: Italice cetera. Latini textus Auctor Sororem Silvestram se nominat, styloque utitur quæsitis studiose verborum transpositionibus ac parenthesis longis obscuro (credo quod in iis, sitam elegantiam putaret) quem tamen stylum, evigare non præsumpsi, sed invariatum malui more nostro dare. Sic ergo illa.*

17 Anno MCLXXXIV die XXII Decembris, templo nostro causa fabricationum magna ex parte rupto ac everso, et inde præsertim ubi nostrarum beatarum Virginum, B. Diance Bononjensis, illustri de Domo Andaloa, dicta Bentivola (quæ cum tredecim annis easte ac sancte vixisset anno Domini MCCCXXXVI, S. Barnabæ pridie festum, colorum regno donata fuit) duarumque ipsius consortium, Romæ S. Sixti Monacharum, huc Bononiam Matri Diance, hujus monastice molienti nec non feliciter auspicienti vite normam, opitulandi gratia profectæ; B. Cecilie (quæ resuscitata auctore B. Dominico vidit Neapolitane) et B. Amate (cum qua idem Sanctus expulit demones) corpora gloriose conquiescebant; convenerunt Rev. PP. Confessores, P. Prior, P. Jordanus e Cipro, cum P. Francisco Foroliviensi, aptiorem huius Reliquiis destinaturi locum. Qui postquam, cum luminibus et cruce, ad sacellum rite concessissent, arculam, mirificam odoris emanantem fragrantiam, reserarunt in ferreamque capsulam obvolutis linteis compositis ossibus, claustra sollemnissime ambiverunt. Ego autem; cum, quo capsula locaretur instruendo præfecta forem loco; reliquis quibusdam cum ossientis, exacte legendos curavi cineres; quos una cum linteis et assula, quæ olim operuerant corpora illa, cistulæ ad hoc paratæ impositos, meæ latenter celulæ in arcam pertuli. Prima jam sequentis hora noctis, ingenti excidente pluvia, ad cassam recepta lucerna properans; ecce mirum! Arcam illam per quemdam perfectæ instar lunæ splendorem, ei directe oppositum, a limine cerno illustratam. Quo

E

Anno 1584, cum repositum trium beatarum esset destruendum,

F

Iterum ossa sacra transferuntur;

quorum ablata particula luce celesti illustratur.

15 Quid cum factum foisset, venit in mentem Junii T. II

A sano perterrita, nec ingredi, nec regredi andebam. Tandem, sanctæ Crucis facto signo, animose, intro me recepi; et genibus subinde flexis, hæc pie; Si quid est boni, Deo, qui me peccatricem tali dignatus est gratia, ego gratias: sin autem diabolicum, fidem neo adhibeo, idque in Deo confero. [Hæc] verba dicens, summo sui repleta gaudio.

Curantur,
brachium in-
firmum

et genu læsum,

ac mortis pro-
pinquus,

puerulus æger,

dolor capitis,

dentis,

ac pedis,

ægræ ad mor-
tem,

atque incom-
moda,

18 Soror Silvestra, ex ancillis nostris, hæc Beatarum observatrix, cum ita graviter laboraret febris, ex brachiique tumore; ac non parvum medici caperent metum, Virgines et B. Dianam præcipue implorans; nobisque argenteo voventibus brachiolam, mane summa cum omnium admiratione sanata est. Franciscus villicus noster, fortuito immedica sanguinis effusione sibi genu vulneravit, ut animam prope ageret: qui invocata B. Diana nostrisque petitis precibus, se Bononiam curandi causa deferri jussit: et brevi confirmatus argenteum reliquit genu. Anno Domini mxciv, die x Augusti, cum patruus meus; vocatus Bartholomæus Supravivus, a medicis destitutus, jam morti propius esset, ego Soror Silvestra ejus neptis, eumque loco patris ducens (quippe qui mihi foret proximus) Dominam nostram S. Agnetem, et B. Dianam Conventus nostri fundatricem, quam potui vehementissime imploravi. Insequenti nocte S. Agnes simulque B. Diana, infirmi accesserunt cubili; et ut gauderet (nempe qui valetudine ita non esset moriturus) hortatio sunt. Jam restitutus, ad monasterium illico venit; atque S. Agnetem, quasi esset sponsa, optime ornata, Monachamque, habitu nostro indutam, ei comparasse, asseruit: quare id nocte, sub qua ipsis ægrotum commendavi, factum cognovi.

19 Italice porro accepi, quæ sequuntur, et Latine reddo, velut patrata post remotionem sacrorum corporum, factam anno mclxxxiv. Ego soror Clementia, cum filius cujusdam meæ neptis, ex Bonifiliorum familia, pessime ægrotaret; commendavi ipsum isti Beatæ, cum proposito offerendi puerulum argenteum: eoquo sanato, voti rea, eodem me exolvi. Ego Soror Clementia, non semel tantum, sed sæpius, pessimo capitis dolore sui cruciata: vovi ergo eidem Sanctæ, curaturam me ei caput argenteum; et malo omni libera, votum implevi. Patri Fr. Laurentio, Confessario nostro, dens unus dolabat, usque eo chirurgus fuerit advocandus: qui omni artis suæ industria nunquam dentem extrahere potuit. Cumque interim cruciatus esset intensissimus, neque consilium ullum mæstis suppetere; recursum est ad hanc nostram Sanctam, vovendo dentem argenteum: itaque liberatus fuit. Ego Soror Artemisia, in pedo uno vehementissimos patiebar dolores, nullumque mihi inveniebatur remedium: voto autem Sanctæ eidem facto, recuperavi pristinam sanitatem, votumque solvi. D. Hieronymus Ludovici, frater Sororum Hippolytæ et Ludovicæ, ægrotabat ad mortem: pro quo ille cum votum fecissent Sanctæ, cito convaleuit, et ipsæ votum impleverunt. D. Alexander, earumdem Sororum frater alter, simili earum voto similiter liberatus a gravi morbo fuit. Soror Isotta Malucza, ab integri anni morbo quo laboraverat absoluta, ex voto effigiem argenteam Monachæ obtulit. Sor. Plantilla Frantuccia, tibia una gravissime laborabat; sed, mediante argenteæ unius tibie voto, sanitatem recepit: Atque huic collectioni, Notariati fide, in cegrapho nobis misso, attestatur Joannes Baptista Cavacius, die ii mensis Aprilis mclxxxii: fidem faciente Hieronymo S. R. E. Card. Boncompagno Bononiensi Archiepiscopo, per Secretarium suum Carolum Mauarium eodem die et anno.

20 Cum ego Peregrina Covenini, haberem fi-

lium, gravissima infirmitate pressum, atque ad ultima vitæ adductum; commendavi eum B. Dianæ, positæ in conventu S. Agnetis Bononiæ, ejusque meritis et intercessione filius iste meus ad pristinam rediit sanitatem: idque anno mxciv, die x Augusti. Cum ego Maria Cattanei, vehementissimo gravata morbo, intensissimos paterer cruciatus, neque ulla corporis mei parte uti possem; commendavi me B. Dianæ, quiescenti in conventu RR. Matrum S. Agnetis Bononiensis. Apparuit autem mihi ipsa Beata, supra altariolum positum in cubiculo, ubi jacebam in lecto: curoque mihi benedixisset, visa sum subito habere melius; erexique me, ut saltem sedens ei facerem reverentiam, meque signo Crucis signarem, prout feci absque ullo dolore. Deinde ad tam devotum spectaculum advocans domesticos, de lecto surrexi; ac brevi, per intercessionem ipsius Beatæ, fui restituta pristina valetudini, anno salutis nostræ mxciii, die xi Decembris. D. Helena Bentivoglii. Visani gravi laborans cephalalgia, magna cum devotione se devovit Beatæ, eo quod esset ejusdem stirpis; brevique liberata, caput argenteum obtulit. D. Anna Clari, simili voto a gravi infirmitate literata, effigiem matronæ argenteam attulit. Anno mclxvii, mense Octobris. Ego soror Monica Paltroni, cum cerebrum mihi invertendum formidarem, præ intenso dolore capitis; curavi novam velum ponendum supra caput B. Dianæ, per R. P. Fr. Gasparem de Ferraria, ipsumque admovevi capiti meo; neque ultra dolerem sensi; unde laudetur Dominus ac Sancti ejus. Die xiv Novembris mxciii, Sebastiano Zanonio cavilla pedis sic intumuerat, ut inde pessime haberet, et spasmos etiam pateretur. Votum is fecit B. Dianæ, primæ Priorissæ ad S. Agnetem; statimque sopitus fuit, et experfectus reperit omni se male levatum, unde laus sit Deo et B. Dianæ. Atque hic rursus eadem authenticatio subnotatur quæ supra.

21 De familia ipsius Beatæ, quæ nobilissima fuisse dicitur; tractat Pomperus Scipio Dolfi, in Chronologia nobilium familiarum Bononiensium, quam mihi hactenus videre non contigit: sed epistolam ab eo accepi, qua allegatur liber cujusdam Butii Parmensis, cui titulus Bononia illustrata ab anno mcccxcvi, ad Principem Joannem II Bentivolum. Ibi in testimonium prædictæ eximie nobilitatis dicitur, quod ex ea antiquis temporibus, multi variis in civitatibus summos gesserunt Magistratus. Inter alios enim ipsius Beatæ pater Andalus, postquam montano Bononiensis territorii tractui cum titulo Potestatis præfuerat, ad idem officium exercendum, primum a Mediolanensi civitate accersitus fuit, deinde a Gennensi anno mcccxxvi. Brancaleo, Eques et Doctor legum famosissimus, fuit etiam ipse Potestas Genuæ; deinde Senator Romanus, primus exterorum ad eam dignitatem evocatus, et quidem cum stipendio, quia erat vir magni animi atque consilii; ut apud Platinum videre est in Vita Urbani IV, et in historia Ghirarducciorum; ipse vero eum gradum septennio tenuit, atque post ipsum Castellanus ejus filius triennium eodem honore fulsit, Anno mcccxxvi Petrus, Senensium Potestas fuit; mclli Loderingus Mutinensium, et ut talis legationem ad Pontificem obiit; factus deinde Potestas Florentinorum, unus ex fundatoribus equestris Militiæ, sub nomine B. Virginis Mariæ, maximeque apud Ghibellinos auctoritatis; unus etiam trium electorum ad pacificandas discordias, quibus in sua patria Nobilitas discindebatur. mcccxi Andreas, filius Castellani, a Frederico Episcopo Cerviensi in emphyteusim accepit castella, Plancaldoli, Belvere, et Sanogettamum; ejusque uxor Constantia, filia Comitum Guidonis de Madiliana, Domina

D
Item alii an.
1604

et 1603

E

Familia Andalus nobilitas

F

eique a pluribus civitatibus delatum Potestatis officium.

A miua arcis Codironæ ac territorii ab ea pendentis, resignavit jus suum in dietam arcem, pro parte D ut erât pia ac devota, Virginibus Misericordiæ tertia, anno MCCXCVIII.

DE B. HENRICO BAUCENENSI,

TARVISII IN DITIONE VENETA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De scriptoribus Vitæ ac miraculorum, cum Actorum synopsi, ex panegyrico Balthasaris Bonifacii.

ANNO MCCXV.
Bauceno Tarvisium adve-
ctus,

Bauceum, Tirolensis Comitatus oppidum præclarum, inter Tridentum et Brixinam, vulgo Bolzano dictum, mundo huic B. Henricum dedit, de quo agere instituimus; et cujus apud Philippum Ferrarium, in Catalogo Sanctorum Italiæ, hoc extat elogium, seu Vita epitome. Henricus Boceni seu Bauzani natus, adolescens ab hæreticis odio habitus Tarvisium habitatum venit: ubi victum, labore manuum quærens, opera pietatis coluit. Illius cives humilitatem, modestiam, miramque in tolerandis injuriis patientiam admirabantur: siquidem turbari numquam visus est. Loca pia frequens invisens, divinis officiis aderat: ex lucrosibi etiam necessaria subtrahens, eleemosynasque faciens, egenos sustentabat: sacras conciones, Pœnitentiæ sacramentum, sacramque Eucharistiam cum devotione frequentabat: cilicio et vili amictu indutus, funiculis et scutica ferrea corpus suum flagellabat, saxoque pectus tundeat. Cum senio confectus baculoque innixus, ecclesias de more visitaret; accidit ut pluvia repentina et copiosa descenderet; ob quam ceteris sub porticus aufugientibus, solus Henricus, sub dio ne gutta quidem tactus inventus est. Denique cum vitæ finis advenisset, animam Deo reddidit, anno a partu Virginis MCCXV, ecclesiæ Cathedralis, in qua conditus est, campanis ultra sonantibus. Ad cujus corpus, antequam sepulture inferretur, cæci, muti, variisque languoribus pressi accurrentes, saluteri adepti sunt. Ejus dies festus Tarvisii non mediocri solennitate agitur.

2 Fuit eodem seculo etiam alius Henricus sanctus, qui prope Veronam duxit eremiticam vitam, defunctus anno MCCCL, et nomen inscriptum habens Veronensibus tabulis ad xxx Junii, uti testatur supradictus Ferrarius in Annotatione subjuncta jam descripto elogio; eo quod Veronæ ejus corpus hac die anno Domini MCCCCVII, in loco S. Felicis in monte inventum est, in ecclesia S. Joannis in Fonte cum catenis ferreis et scutica ferrea asservatur. Sed cum suum Henricum ita sibi vindicent Tarvisini, ut corpus ablatum numquam fateantur; nec appareat translationis vel faciendæ occasio ulla, vel factæ testimonium aliquod; et discrepet annus mortis, quem eruit Raphael Bagata Archipresbyter Veronensis, in libro de Sanctis Veronensibus; merito censemus distinguendus personæ, ob solam homonymiam confusas a Ferrario: quem mirum est id non esse suspicatum, quando eum, de quo ad xxx Junii dixerat, quod in tabulis Ecclesiasticis Tarvisinis natalis hactenus minime annotatus legitur; postea in Catalogo generali ad x Junii retulit his verbis; Tarvisii in Venetia B. Henrici Confessoris; et in Notis scripsit, eum se dare ex Tabulis Ecclesiæ Tarvisinæ, licet Officio ecclesiastico ibi non colatur.

3 Officium, ut nullum fiat, festum tamen non mediocri solennitate aq̃ Ferrarius jam ante dixerat,

idque ex Vita typis excusa anno MDC, quam in epitomen a se reductum proficitur. Balthasar Bonifacius, Archidiaconus et Vicarius Generalis Tarvisinus, postea Episcopus Justinopolitanus sive Capitis Istriæ, Panegyricum sacrum de eodem Beato formavit anno MDCXLVII; hunc autem Simon de Ponte typographus vulgavit anno LIII: cujus præfixit syllabum Auctorum de Henrico scribentium hoc ordine: Petrus Baonius scripsit Vitam B. Henrici lingua Latina anno MCCCXXXI, Paduanus origine ex Comitibus Baonii, primum Canonicus, postea Episcopus Tarvisinus (ab anno MCCCLIX ad MCCCLXXXIII et ultra), quemadmodum in libro VII et XI Historiæ Tarvisinæ affirmat Joannes Bonifacius, qui non simpliciter Petrum, sed Petrum Paulum appellat. Ubi manifesta equivocatio est: nam ipse in Prologo ad Vitam, de qua mox, non Petrum Paulum; sed Petrum Dominicum de Baono sese nominat; et Ughellus, pro anno MCCCXLIV præfert tabula marmorea inscriptionem, per quam constat eo anno consecratum altare, per Rev. in Christo Patrem et Dominum. D. Petrum Paulum Dei gratia Episcopum Tarvisinum; cum subjungit quemdam simpliciter Petrum defunctum anno MCCCL, ac denique, post alios tres intermedia, Petrum ex Baonii Comitibus: qui anno MCCCLX ab Innocentio XI, quod etiam ipse in Prologo præfato indicat, isti Ecclesiæ præpositus sit. Et de hoc Bonifacius ex Panegyrico prælaudato pag. 19 sic loquitur. Auctor Vitæ Petrus, cum moreretur Henricus, erat adhuc juvenculus, sed istius temporis Episcopo familiaris, et virum sanctum cognovit, ac morienti adfuit, quod ex Vita num. 22 acceptum apparebit.

4 Idem deinde Bonifacius pag. 79; Christianissima, inquit, Respublica Tarvisina, sciens quod Ecclesia sancta solet canonizare eos quorum innocentia et morum integritas, testimonio miraculorum concurrente, probatur publica veneratione digna; tempore quo B. Henricus immortalem vitam gloriose transierat, recurrit ad auctoritatem Petri Baonii Episcopi sui: qui assistentibus sibi Canonicis et Antianis, suscepit formandum Processum de miraculis, quæ magnus iste Dei servus quotidie operabatur; et illius Processus scripturæ servantur in archivo Cathedralis ecclesiæ. Antea vero pag. 53 cum dixisset, a x Julii, quo Beatus obiit, usque ad v Julii numerata fuisse anathemata et monumenta patratorum ad intercessionem B. Henrici miraculorum ad quadringenta quinquaginta, provocatur ad Acta Antonii Baonii, Cancellarii Episcopi Salomonii, scilicet Castellani de Salomone, sub quo Beatus obiit, quique ab anno MCCCLV ad XXII Ecclesiam Tarvisinam rexit et Protocella Gerardi de Merle, Secretarii Reipublicæ Tarvisinæ, deputatorum ad registrandum jam dicta miracula, sub directione et inspectione Bartholomæi Castilioni Decretalistæ et Examinatoris designati. Ea Acta et Protocollo, diu frustra quesita; tandem reperit rerumstrarum studiosissimus

Vitam prioris scripserunt,

E

Petrus Baonius Episcopus Tarvisinus,

F sub quo formatus ad Canonizationem processus,

ex Actis miraculorum statim post scriptis;

quæ dantur cum Vita.

post multæ virtutis signa ibi mortuus, claret miraculis,

a Veronensi S. Henrico diversus,

licet ab aliis cum eo confusus.

A *diocissimus Patavinus Collegii Procurator, P. Joannes Baptista Romagnoli, et P. Raimundo Mariz Raimundi Venetiis commendavit transcribendam; quod cum hic sua manu fecisset, misit nobis omnia anno 1692, qua cum prefata antiquissima Vita, qualem infra dabimus, et post hanc etiam illa. Est autem liber temporis omnino istius, littera ut vocant Longobardica, seu potius Teutonica exaratus in pergamento, forma communis folii, servaturque in Archivo Capitulari Ecclesie Tarvisinae.*

Scriptis deinde Jo. Bonifacius 5. Secundus in dicto Syllabo Auctor nominantur Joannes Bonifacius, Assessor, qui Vitam, mortem, et miracula B. Henrici descripsit, lib. vi Historia Tarvisinae, Tarvisi impressa; apud Dominicum Amici anno mxc. *Et hæc Historia hactenus a nobis desideratur, tum hic tum alibi futura usui. Tertius est*

et Nicolaus Maurus Jurisconsultus, qui paraphrasi vulgari reddidit Vitam, ex Latino Episcopi Baonii, vulgavitque typis Tarvisanis Evangelista Denchini anno mdc. *Quartus censetur Bartholomæus Burchalati Mediens et Philosophus, qui lib. i de rebus Tarvisi memorabilibus inseruit elogium Beati, publicavitque ibidem per Angelum Righettini, anno*

attique,

Inscriptio cellæ

Ejus tempore qui fuerint hæretici,

a quibus possit patella pulsus credi,

B mdcxvi. Nominantur præterea Raphael Bagata, et Philippus Ferrarius: atque ad extremum dicitur, quod supra portulam cellæ B. Henrici, in ædibus Bonifacianis, quæ ipsæ etiam nomen B. Henrici conservant, characteribus antiquis atque evanescentibus, sed a Burchalatio integritati primæ redditis pag. 220, hæc legitur inscriptio: Extremus Beati Confessoris, Henrici Bolzanensis, sanctæ vitæ locus; unde die x Junii, mcccxv, omnibus Tarvisinis sua sponte pulsantibus campanis, Deo jubente, æterna petiit: ejus innumera et stupenda miracula Tarvisinum præclare illustrant.

6. Ceterum non probat, in Mauri paraphrasi, ulcæque nec in epitome Ferrarii, Balthasar Bonifacius, quod hæreticorum odio in patria sua veritus Henricus, Tarvisinum se recepisse dicatur; qui enim, inquit pag. 17, erant in Germania hæretici, centum annis prius, quam Wiclefiana hæresis, apud Anglos hausta, infecti Joannes Huss atque Hieronymus Pragensis, zizania sua spargere cepissent, Constantiensibus denum ignibus exurenda? Mauult ergo ille credere famæ, narranti, expresso Dei mandato, instar alterius Abrahami, exisse de terra et cognatione sua Henricum. Equidem fateor non posse definite demonstrari, Baucem tunc fuisse, nedum tantum valuisse hæreticos aliquos: seculum tamen xiii partesque Alpinas ejusmodi malo haud leviter laborasse, docet Inquisitorum Apostolicorum jugis vis temporibus ac partibus labor, quorum alieni etiam celum suum martyrio coronarunt; imprimis 8. Petrus ex Ordine Predicatorum anno mcccii coronatus in partibus Mediolanensibus, ante cujus Acta xxix Aprilis § 1, egimus de hæreticis, Catharis, Patavinis seu Noris Manichæis, quorum secta per Italiam Germaniamque fusa adeo diffamata fuit, ut signifiçandis hæreticis lingua Belgica nostra vocem aliam nullam habeat, quam Ketters, a Catharis vero similiter relictum nomen. Cum tamen de hæreticis nihil dicat Episcopus Baonius, nec ullius omnino verationis meminerit; facile patiar fidem hic derogari Mauro, quasi ex propria conjectura locuto.

uxore jam mortua,

7. Idem Maurus, teste Balthasare Bonifacio, affirmat, Henricum sua in patria uxuratum vixisse, sed virginitatem cum conjuge servasse: qua mortua Tarvisinum venerit, viduam ac solitariam vitam acturus: primum vero ejus receptum Bonifacius ait pag. 20, fuisse in ædibus antiquis, nunc Episcopalibus, quas tunc possidebat Jacobus Castaniolus Notarius; quæ cum deinde transissent in jus Joannis Bonifacii, patrui sui, admirationi fuit cryptula tam pii viri, non nisi septem pedes larga, novem longa

eademque obscurissima, utpote ad quam per exiguum foramen crepera dumtaxat lucula introibat: unde licet consequens esset fetentem gravemque aerem istic haberi; salubris tamen siccusque manebat locus, ac suavem perpetuo spirans odorem. Quam cryptulam cum deinde anno mxcxvii Archidiaconus ipse, pro suo Generalis Vicarii munere, visitasset; apertis inibi fenestris illuminandam curavit: quando etiam in parietibus distinctius apparuerunt antiquitus ibi picta, Dei mater cum filio, Michael Archangelus, Jacob Patriarcha, Matthæus Evangelista, et Virgo ac Martyr Catharina; conjectantibus ex verosimili qui familiam noverant, quod loci dominus, sicut ibi pingi fecerat suum Patronum uxorisque, ita etiam expresserit Patronos patris socerique. Ibi dispositos habebat Henricus lectulos tres, quibus per vices utebatur. Unum ex nodosis contextum funibus; craticulatum ac sarmen titium, alterum; tertium, non nisi raro et infirmo corpori substernendum ex fæno et palea: quibus pro cervicali erat truncus quernus, unius non amplius pedis. Rudis autem scipio, quo utebatur ad membra senilia sustentanda, una cum flagello aliisque penitentialibus instrumentis, servatur in gazo-phylacio ædis cathedralis.

8. Quam severus fuerit sensum suorum domitor, ex eo probatur; quod in sacramentali, quam quotidie faciebat Confessione, nihil fere occurreret gravius quod accusaret, quam aliquantulum delectationis cepisse ex aspectu viridantis ejusdam prati, per quod forte transierat, vel cantu avicularum. Cum autem aliquando visa muliercularum turba, fluviæ caneros captantium, eorundem appetitum sensisset; ab una earum cum plenis fiscois traiecit petiit aliquot sibi donari; acceptosque non minimos misit intra vestem atque carnem; ubi, chelibus eorundem vellicandus et cruribus, tandiu eos retinuit quoad vixerunt; mortuorum autem foetorem diutius toleravit. Erat ipse statura pusillus, sed corpore bene compositus. Ad vestitum utebatur panno griseo, ex rudi contextu stuppæ, quem percurrabant subtus attexti funiculi setacei, per modum cilicii: qui cum sudore induruisse, contigit ut sartor, ruptam vestem resarturus, acum in eis frangeret; cujus pars infixæ pollicis spænum cum ingenti cruciatus mox intulit; sed ubi Henricus Cruce signavit male affectum digitum, simul et acum elicit a vulnere et cruciatum expulit. Femoralibus sive subligaculis utebatur eodem modo reticulatis, nec alia vestis interior ei erat; superior autem chlamys acta ab humero ad genua usque pertingens: tibiis vero incedebat ac plantis semper nudis, caput vili ac cinereo galericulo tectus, et plane talis, qualis musivo exprimitur in ecclesia sub lampadibus Canonicorum; cujus vellem tibi expressam similitudinem hic dare, si scripius petitam delineationem nancisci potuissem.

9. Obiit Henricus anno mcccxv, die x Junii, sub horam iii. Peria iii, quando Veronenses cum Potesatis titulo, regebat Magnus della Branca; Episcopus autem, Castellanus Salamoniis, Corpus divite panno coopertum in æde majori stetit, multis cum funeralibus illuc illatum, quoad usque fabricata fuit arca marmorea, limbos habens ex lapide porphyretico et serpentino, cum figuris alabastrinis, representantibus Christum Salvatorem, Prosdocium, aliorumque plurimum eadem in ecclesia quiescentes Sanctos, Theonistum, Thabram et Thabratam Martyres, Florentium et Vindemialem Pontifices, Liberalem Confessorem, ipsumque Henricum. Hæc sunt, quæ, præter jam ante allegata aut in Ferrarii epitome legenda, colligere potui ex Panegyrico Bonifaciano, quibus addo ex Sanctis quorum statuenclis

D
ejus Tarvisi
cryptula,

cum triplici
lecto peni-
tentiali,

aliæ reli-
quæ in Ca-
thedrali
E

Sensuum
severus
custos

quam rigido
vestitu usus
sit:

F

defuncti ho-
norifica
sepultura;

Tarvisinorum
Tutelares
circa tumbam:

ornatur

A ornatur *Henrici mausoleum*, S. Prosdocium Episcopum, Petri Apostoli discipulum, credi Tarvisinis a se conversis edificasse ecclesiam. Deiparæ nuncupandam, nisi magistri sui martyrium edoctus revelatione Angelica mutasset consilium, unde nunc Patronus primarius ibi habeatur Petrus: sed quam hoc pro ea ætate difficile est creditum, tam certum est ipsam S. Prosdocium coli vii Novembris; Theonestum Attinensem, sub Ariani Martyrem, Romano Martyrologio inscribi xxx Octobris; cum socius vero Altiui commemorari xxii Novembris. De Florentio et Vinleminale jam egimus ix Junii; et de S. Liberale xxvii Aprilis, ubi etiam actum de corporis translatione Tarvisium.

10 Agit de arca illa Episcopus Baonius in Vita, num. 18 et 24, illiusque tum ornatum des ribit, tum translata ait, una cum intus contento sacro corpore, tempore Episcopi, Castellani sequentis, Ubaldui de Gabrielibus, qui sedit ab anno MCCXXIII ad XXXIV: translatus autem ad locum medius ecclesiæ, ex cujus regione ipse Baonius fabricari fecerit capellam SS. Trinitatis, ubi ad illud ipsum, quod in conspectu arce antea ibi fuerat edificatum ultare, prima Missa in aurora continue celebratur, ad laudem Dei et pro memoria et reverentia B. Rigi: sic enim scripsit, ex usu vulgi, nomen Henrici breviatur. Ejusdem arce delineationem petii quidem in ars sculptandam, sed necdum obtinui. Interim vide antiquum Sancti effigiem ex prototypo insignis sculptricis Sororis Isabelle Piceini huic operi nunc uptatum, qualem suo tempore pingi solitam, in consueto sancti viri habitu, testatur Baonius num. 6. In ista autem arca a prima sui colloca-

antiqua effigies:



facta an 1381 corporis incorrupti inspectio.

mansit immotum et nemini amplius conspectum corpus, usque ad annum MCCCXXXI Christi, Baonii Episcopi xxii; quando die anniversario mortis solenniter fuit ostensum membris totaliter integrum, ac miro et suavissimo odore repletum.

Scriptores de illo alii.

11 Ex recentioribus porro scriptoribus, B. Henrici etiam meminerunt cum laude, sed inter ipsum ac Veronensem nihil distinguunt, Abrahamus Bzovius ad ann. 1315 num. 15, ubi Ferrarium verbotenus describit,

allegata quam et ille allegat Vito; atque Matthæus D Raderus volum. 2 Bararii sanctæ p. 329, ubi eodem Vito videtur allegari, cum dicitur quod studia vitæ, moresque et virtutes in Acta publica missa, et in orbem evulgata sunt ante paucos annos, ab anno 1624, quo volumen istud prodit, retro trahendos. Quæ ibidem additur cælo Raphaelis Sadelerii expressa imago, tantum Sancti representans, cujus operculo insculptus ipse cernitur, proluxa canicie ac barba Eremitica; quam apte ostendit accursum peregrinorum ad sepulcrum; tam parum facit ad rem nostram, non imagines magna arte elaboratas, sed vera rerum lineamenta requerentium, qualia isti tum sepulcro tum effigiei non inesse satis apparet ex veriori tumuli descriptione; cum Sadeleriana imago nullam habeat eorum, quæ ibi nominantur, figurarum.

VITA.

Auctore Petro Dominico Episcopo Tarvisino

ex sua aliorumque certissima scientia.

PRÆFATIO.

E

Dum sacra historiae, et Sanctorum virorum, qui ex hoc seculo transierunt, vitæ et gesta devota et sedula devotione leguntur, et studiis debitis speculamur in eis; fides Catholica roboratur, utilitatio mentibus traditur, inardescit animus ad superna, et multiplicis consolationis suscipit incrementum. Et propterea videmus humanas laudes et mortaliū præconia, interdum etiam ære inciso conscripta, et interdum radiantibus litteris ad posterorum memoriam commendata. Si enim non præcessissent, qui talia, et tot, et tanta scripserunt; prorsus mortales posteris doctrinis et exemplis fecundioribus totaliter caruissent, et fides nostra nimium incurrere potuisset defectum. Et ista attendentes, miramur, quare non erubescimus, quæ nobis nota sunt, virorum perfectorum merita silentio tradere; et non ad laudem Creatoris emetorum, qualiter in hoc seculo vixerunt, et contra hostes ac vitia pugnarunt, explicare curamus. Hinc laus Dei est, cum ista leguntur: hinc Sanctis honor exhibetur; hinc infidelibus nascitur moror, incredulis livor, indisciplinatis angustia; diabolus ingemiscit, et Christi fidelibus gaudium generatur.

Auctor consiliarius utilitatem

et Actis Sanctorum a præfatione

proponit sibi certo nota scribere

de B. Henrico

2 His itaque considerationibus, et aliis plurimis quæ possent induci, ego Petrus Dominicus de Baono, Episcopus Tarvisinus, licet innumeris; dolui etiam dum eram Canonicus hujus ecclesiæ, sed ferventius postquam ad hanc dignitatem, me ignorante, proprio motu et provisione felicis recordationis Domini Innocentii Papæ VI, divina gratia largiente perveni; in mente revolvens, quam inconueniens, quam indecens, quantaque ingratitude fuerat et erat, præclara merita et opera miranda, quæ celestis providentia in beato Henrico, origine de Bolzano, et in Tarvisio longis temporibus commemorato, tam ipso vivente, quam etiam in obitu ipsius, et post ostendit, et clare monstravit, tanto tempore siluisse, et adhuc negligenter silere; disposui, quamvis imperitus et insufficiens aggrediendi tantum opus, supplere negligentiam præteritorum, utique valentium virorum, in ipsa ecclesia hactenus præsidentium et beneficiatorum, cum omni debita reverentia, pro modulo meo, quæ vidi et oculis conspexi ac audiavi de beato viro prædicto, in scriptis educere, ad perpetuam memoriam futurorum; ne in oblivione tot et tanta labantur de ipso: cum hodie nullus in ipsa ecclesia consistat, qui ultra me memoriam de

A de huiusmodi possit verius habere, aut melius recordari.

Alc. P. D.
RP. Taliv.
IX MS.

CAPUT I.

Vita Tarvisii sancte acta ab Henrico, et vulgo talis æstimata: quædam item miracula.

Qui primo
vixit labore
manuum,

dein plorum
eleemosynis,

occultam vulgo
sanctitatem
secretatus;

erumpente
tamen paulatim fama,

Sanctus haberi
cepit,

a

b

et talis etiam
extertus apparere.

Porro vir venerabilis iste, propria patria relicta, Tarvisium devenit; et ibi vitam suam, sudoribus et laboribus insistens, ut poterat, longo tempore duxit; et de his, quæ lucrabatur ex laboribus suis, partem suam erogabat, et continuo mentem devotam gerebat, et operibus divinis secretius intendebat. Tandem in ætate procedens, et viribus corporeis incipiens destitui, nec valens more consueto acquirere corporis alimenta; se ad contemplativam transvexit; et ex eleemosynis, quantum requirebat necessitas, corpus suum reliens, quidquid sibi supererat ultra victum, ipse pauper, Christi pauperibus erogabat; nil sibi retinens per horam vel diem, nisi quantum tenuè transiret, de sibi misericorditer erogatis.

4 Et dum sic, ut poterat, duceret vitam suam; quidam Jacobus de Castegnolis, Notarius, bonæ conditionis et vite, habens conjugem sibi similem nomine Catharinam, quibus iste beatus Henricus notus erat; compatiens eidem, in domo sua, posita in contrada de Panzeria, a parte dextra eundo versus portam Sanctorum Quadraginta, satis prope domum Monialium S. Mariæ-novæ, ipsum suscepit, deputans sibi quamdam camerulam in fine d. domus, mediante quadam curto, in qua suam ab continentiam et penitentiam longo tempore, usque ad obitum suum, more B. Alexii, ut infra patebit, incognitam et clandestinam duxit. Et si forsam idem B. Rigus in eleemosynis acquirendis defecisset; Jacobus in sua domo sibi subvenire curabat.

5 Et quia lucerna in monte posita abscondi non potest; ex actibus suis extrinsecis et devotis, a pluribus cepit agnosci, et caritativa subsidia et eleemosynæ porrigebantur eidem: et quanto amplius suscipiebat, tanto magis pauperibus dividebat. Et recorder, quod bonæ memoriæ Dominus et Prædecessor meus, Dominus Castellanus de Salomone, tunc Episcopus Tarvisinus (qui me designavit in Clericum, et ejus familiaris longo tempore fui) per me d. venerando viro, transcuranti plateam ante Episcopatum, eleemosynam in pecunia destinavit: quam, ut mos erat, in ecclesia cathedrali, quam continuo frequentabat, aliis mendicantibus erogabat. Et sic de aliis sibi datis (ut publica fama erat) continue faciebat. Siquidem quod intus gerebat secretum, ejus humilitas et conversatio foris manifestius ostendebat.

6 Quædam inerat in eo loquela benigna, et admodum gratiosa. Semper de celestibus avidus auditor; et si forsam per pueros, vel aliquem perversum aut fatuum, molestia quavis verbo vel facto inferebatur, eidem, cum omni patientia humiliter tolerabat, nil ostendens actu vel signo; imo irrogantibus [injurias] bene dicebat. Continue de panno griso indutus: et tabardum a enim allotis, ac capellum planum, ut depingitur, deferebat; et baculum, pro sustentatione sui corporis, jejuniis b et vigiliis, ac aliis abstinentiis nimium afflicti, ut postea rei evidentia docuit, semper etiam deportabat. Fuit namque parvus in persona, sed satis grossus; et habuit uxorem, antequam ad istam vitam se transferret: in ecclesia devotissimus, et divinis Officiis et præcipue Missis adstabat, semper cordulam Patris nostri in manibus gerens. Tam in Officio quam alibi orationunculas suas, juxta ipsius intellectum, Creatori reddebat; nam

litteris ignarus erat. Prædicationibus quoque, tam in ecclesia cathedrali, quam in locis Religiosorum, continue properabat, nullam prætermittens, quantum temporis spatium sibi vacabat; et si possibile fuisset, omnibus præsens libenter voluisset interesse; et, quantum poterat capere, ut fervens auditor, memoriæ commendabat. Sic namque vitam suam, et actus ducebat, et duxit quantum valebat occulte; et conversatione laudabili, quod nemo ipsius opera tam perfecta tunc cognoscere, vel perpendere liquido poterat, aut credere ullo modo.

7 Ecce aliud mirandum. Homo sic senilis, et abstinentiis sic afflicti, cum baculo suo se sustentans, omnes ecclesias suburbiorum civitatis Tarvisinæ, omni die visitabat; ibique orationes pronus in terram, juxta suum morem, fundebat: et, si forsam clausam aliquam reperisset, ante fores genua flectens, prolixius orabat. Et, ut tunc ferebatur, ecclesiam Fratrum Eremitarum post ecclesiam Cathedrali sæpius visitabat; et cum eisdem Fratribus conversabatur, et familiaritatem habebat; et in tantum, sicut tempore obitus sui extitit divulgatum, apud eos judicaverat sepeliri; sed ipsorum Fratrum negligentia, vel forsitan quia pauper erat, et hoc publice dicebatur, carnerunt eodem. Decanus vero et Canonici ecclesiæ Tarvisinæ, quorum mos semper fuit, et est, ad quæcumque suæ parochiæ, cujuscunque conditionis existant, funera personaliter et collegialiter ire; illud venerabile corpus, juxta consuetudinem ipsorum, cum omni sollicitudine susceperunt.

8 Verum omnibus ecclesiis visitatis, et omni alio actu quocunque completo, semper ad ipsam ecclesiam Cathedrali redibat; et pro majori parte sub porticali in angulo, versus palatium Episcopale, coram quadam figura beatæ virginis Mariæ ibi depicta se ponens, et residens, et se appodians c ad lapides porticalis, cum capello suo in manibus, manebat continue; aspiciens figuram prædictam, et orans devote, prout clare poterant etiam de podiolo episcopatus intueri: et quam pluries præfatus Antistes, D. Castellanus, eidem ibi sic manenti eleemosynam destinavit. Nullum Officium divinum in ipsa ecclesia prætermittebat, et semper in Matutinis citissimus erat. Tantæ enim conscientiæ fuit, quod omni die aut cum Sacerdotibus d. ecclesiæ, et potissime cum Presbytero Joanne Ricio, Præbendato in ecclesia Tarvisina, postmodum Rectore S. Agnetis, aut Presbytero Petro de Zenone, vel cum Presbytero Alexandro Sacrista; et interdum cum Religiosis, et præcipue cum dictis Fratribus Eremitanis sua minima peccata confiteri volebat. Imo audivi a d. Presbytero Joanne Ricio, dum de ipsius venerabilis viri vita et conversatione ad invicem colloquium haberemus, inter alia dicente; quod si vidisset ex delectatione vel aliqua curiositate avem aliquam volitantem per aerem; ipse protinus confitebatur: quod jam de huiusmodi et aliis minimis cum ipso fuerat confessus.

9 Multis quoque miraculis claruit in vita, et multa alia [sunt], quæ a fide dignis referentibus sæpius audivi. Dum enim quadam vice pluribus existentibus sub d porticali B. Joannis Baptistæ (inter quos erant, memoratus Presbyter Petrus de Zenone, et quidam Gabus Laicus de contrada hujus ecclesiæ, a quo audivi) paulum præfatus venerabilis vir exiret de ecclesia Cathedrali, et transiret per cœmeterium versus dictum porticale S. Joannis, et moram faceret coram illis figuris, positis in muro d. ecclesiæ S. Joannis, orans devote; ibidem supervenit quædam subita pluvia, mirabilis et exundans et valde copiosa: et cum diutius in oratione permaneret supradd. existentibus sub d. porticali, videntibus

D
Erat in Ecclesiis assiduus,

E
præsertim Cathedrali et Augustiniana;

Officiis omnibus solitus interesse,

c

F
et minima quæque confiteri.

Illustratur miraculis,
d

c
orat intactus
ab imbre,

A dentibus, et ridentibus seu triumphantibus *e* de ipso, cum crederent ipsum fore totum aquam ex dicta pluvia respersum et madefactum; et dum appropinquasset apud eos, interrogaverunt eundem dicentes: Frater Rigo, quare stetistis tantum in illa pluvia? Et ipsis tangentibus eundem et pannos ejus, compererunt et tetigerunt ipsum et pannos ipsius totaliter absque ulla madefactione pluviae vel aquae, acsi in sole stetisset; de quo omnes stupefacti, de tanto miraculo mirari coeperunt, et ipsum sanctiari vita et virtutibus quam prius reputare.

Sanctorum al-
loquio
fruitur,

10 Et revera adeo coepit crescere fama et vita sua, et operibus corascare; quod a senioribus, et quasi ab omnibus pro Sancto habebatur; et saepe a multis videntibus eum dicebatur; Iste est Sanctus. Nec mirum, quia ejus conversatio et continua cogitatio erat in caelis, juxta Apostolum dicentem; Conversatio nostra in caelis est. Et hoc claruit manifeste, quia cum Sanctis et Angelis quotidie meditabatur: referebat namque suprad. Catharina uxor d. Jacobi, quae more feminaram, amplius quam d. Jacobus, habitabat et morabatur in domo sua (et etiam d. Jacobus affirmabat) quod dom ipsa staret in domo, et d. beatus homo esset in camerula sua clausa, saepius audiebat et videbatur, quod ipse cum aliquibus loqueretur, et ipsi cum eo; tamen ipsa intelligere non valebat. Et dum similiter de camerula exhibat, ipsa interrogabat eundem; Ah, Frater Rigo, cum quibus modo loquebamini? Ipse vero obaudiens, et fugiens, non dabat responsum; sed exhibat donum, et suum iter prosequabatur juxta morem.

sartoris sui
digitum acu-
laxum sanat:

11 Audiui quoque a quadam Domina fide digna, quae ab infrascripto sartore audiverat, quod dum magister..... sartor, pauper et bonae vitae, de quo idem beatus vir in suendis ciliciis secreto totaliter confidebat, semel quasdam ipsius caligas sueret, et quasdam cordulas imponeret in eis; ipse Sartor propter duritiam cordulae sibi digitum perforavit, et acus quasi media remansit in digito: ex quo d. pauper homo tantum dolorem recepit, quod requiem habere non poterat: et credebat, clamans et lacrymans, digitum perdidisse, et quod de cetero se adjuvare non posset de eo, nec de manu, dicens: Heu me miserum! quod me oportebit deinceps mendicare, etiam ad hospitale manere, non valens ulterius laborare. Quod audiens et perpendens beatus Rigus, coepit sibi dicere; Non dubites, frater, quia sanus eris. Et orans ac sibi digitum tangens, nullam de cetero laesionem [sensit] vel dolorem: et ad plenam sanitatem, ut prius, extitit restitutus. Quis ergo dubitare potest aut debet, quin conversationem habuerit cum Sanctis et Angelis? Quis fidem, quantum humana natura valet comprehendere, adhibere non debet, quin vitam caelicam et illibatam perduxerit? dum ad examen verae cognitionis pervenitur.

defuncti
miracula
scribuntur:

12 Qualem et qualiter in praefato loco seu camerula vitam et dies suos, cum quanta afflictione corporis occulte perdaxit, sic post ejus obitum claudit universis: et nos vidimus, et cuncti tunc viventes aperte videre potuerunt. Nam ipso defuncto incredibilis concursus hominum et mulierum subito viguit: itidem et tota civitas, cum magna admiratione et inaudita, extitit in tumultu. Et licet adhuc hodie in sacristia ecclesiae cathedralis per vestes, cilicia, et alia valde devota, quae fuerunt in camerula reperta, habeatur liquido testimonium veritatis; tamen ad devotionem fidelium amplius excitandam, quam brevius poterimus, de modo vivendi in dicta camerula, et de his, quae in die obitus sui, et postmodum mirabiliter, contigerunt, curabimus enarrare.

13 In d. namque paupercula cellula tres lectos habebat, siquidem non de pluma, aut purpura vel serico consternatos; unum quidem de sermentibus *f* vitium, et hoc durum; et aliud de funibus tortis, ex grossis restis *g* lini, et istud durius; et tertium aliquantulum mollius, videlicet de puris paleis; in quo, cum ex jejuniis et oratione erat nimis lassus, se aliquantulum extendebat, et aliquam recreationem corporis resumebat, ut postmodum jejuniis et orationibus fortius posset vacare. Cilicium de eisdem funibus tortis semper in die et nocte super carnem gerebat et tenebat. Et similiter in caligis ad poplitem, similes funes tortos semper gerebat. Linteamina sua de griso grosso cum cordulis erant. Ad caput suum quoddam lignum satis parvum, pro pulvinari, in nocte semper tenebat: et flagellum, cum quo in nocte se acriter verberabat, ac quendam lapidem vivum retentum *h*, cum quo pectus percutiebat, etiam tenebat. Quae omnia in sacristia ecclesiae ad perpetuam memoriam conservantur; quamvis ex devotione per multos sint de praedictis particulae acceptae. Et sic suam poenitentiam, et vitam occultam, et prorsus ignotam, usque ad exitum duxit ibidem: unde quantum reputandus, quantumque venerandus fuerit et sit, legentium et auditorum *k* iudicio reliquo.

D
AUG. P. D.
EP. TARV.
EX MS.
f
g
utensilia
ejus pro
reliquis
honorantur.

ANNOTATA D. P.

a Tabardum, aliis passim usurpatur pro Toga, uti videre est apud Cangium in Glossario: sed juxta picturam videtur gestasse vestem strictiorem, qualem Itali passim Sottanam nominant. Allota quid sint, videor mihi intelligere ex Miraculis §. 5 num. 8, ubi quidam claudus sanatus, dicitur portare calcaneum rectum sine aluto, id est (quantum puto) sine subere, quo alter calceorum elevetur, ut Allota hinc sint, calcoci subere suffarti.

b Capello Italis, Francis Chapeau. a Capite dictus, quasi Capitellus, idem quod Galerus Latinis, sive pileus, marginibus prominentibus contra injurias aeris.

c Appodiare, reclinare, acclinare. Franc. Ap-puyer.

d Porticale, vestibulum templi, ductum a Porticu. Franc. Portail.

e Triumphare, magis vulgariter et contractius, Truffare, id est ludere, illudere. Truffa, ludus.

f Sermento Italis, Latine Sarmentum, a verbo Sanio, unde etiam Sarcolum.

g Resta, Latine Restis, funis.

h Retontum, Italis Ritondo. i. rotundum. Franci et Belgae Rond.

CAPUT II.

Concursus ad defuncti corpus et exequias: miraculorum per Notarios exceptorum multitudo.

Adveniente vero, sicut Deo placuit, die obitus, videlicet die x mensis Junii mcccxy; quo tempore in statu communi; et populari ac pacifico florebat ipsa civitas Tervisina; ipsiusque Praesule praefato Domino Castellano, multae reverentiae et auctoritatis; in regimine temporali, nobili Milite Domino Magno de la Brancha de Bugubio a Potestate, utique Milite strenuo, existentibus; quot et quanta miranda et ineffabilia omnipotens Deus, qui est verus remunerator bonorum, ostenderit et demonstraverit evidenter, si porro cuncta membra mea converterentur in linguas, aut oraculis Poetarum scirem uti, et ea adhibere vellem vel possem, procul dubio expricare non valerem.

Defuncto
Henrico,
10 Ju. 1315,

a

A 15 Ecce namque quid Dominus operatus est in ipso seo pro ipso. Dum ipsa die post dormitionem starem et essem sub porticali ecclesiæ Tervisinæ, versus ecclesiam S. Joannis; et respicerem ad palatium Episcopale vitrum fenestrio cameræ, ubi Dominus Episcopus Castellanus dormire solitus erat, campanæ d. ecclesiæ majoris pulsari coeperunt valde suaviter, et ultra morem consuetum. Vidi Decanum et Capitulum ejusdem ecclesiæ, cum omnibus Mansionariis et Capellanis egredientes de ipsa ecclesia, et gressus suos versus contradam Panceriæ dirigentes; in quo quidem Capitulo in ipsa ecclesiastunc aderant omnes, ut inferius describentur. Et ante, ut mihi visum fuit, et adhuc credo, quando ad domum, ubi dictum venerabile corpus jacebat, applicoissent; vox aperte plateæ communis et callis majoris insonuit; et sine numero per illam viam eucurrerunt clamantes, et alta voce dicentes; Mortuus est unus Sanctus. Hoc continue frequentantes, et reiterantes vocem eandem, et versus d. domum d. Jacobi cum nimio tumultu citissime properantes; adhuc, Deo mihi teste, me non de d. loco sub porticali remoto, sed ibi manente. Et adeo fuit tantus gentium continue clamantium, et Deum laudantium ad d. funus concursus, quod vix et cum magno labore, dictum corpus post dictum Clerum potuit deferri.

16 Et in tantum tumultus crevit gentium, antequam dictum funus foret ad d. porticale ecclesiæ deductum; quod ex devotione tota cassa lignea, in qua positum erat, a parte superiori et de retro disrupta extitit, et asses deportati; et corpus de vilipanno, seu de quadam camisia involutum, totaliter apparebat, et per ipsam cassam fluctuabat; et ego vidi oculis meis. Sequebatur ipsum corpus post d. cassam quidam cum duabus crozolis *b* in manibus, ipsas alte portans; qui fuerat ante contractus, in tantum, quod antea per se ipsum, sine adjutorio ipsarum ferularum, non poterat ambulare; et audivi quod venerat antea Tarvisium, causa faciendi sibi mederi. Et etiam alii plures infirmi, tunc et postmodum liberati, d. corpus similiter sequebantur. Campanæ vero, dum sic ad ecclesiam portabatur, tam suaviter, tam melodiose pulsabantur; quod a seipsis sonum videbantur emitte in auribus audientium easdem.

17 Tandem ex multitudine gentium, cum maxima instantia et pressura, infra dictam ecclesiam extitit deportatum. Quid loquar? quid dicam? quis credere posset? Extemplo et in momento tota civitas excitatur, et currunt undique omnes ad tam spectabile et mirabile factum. Supervenit Potestas prædictus, qui in dormitione adhuc fuerat; cum tota familia sua et aliis civibus sociatus: cupit attingere d. corpus, positum in medio ecclesiæ adhuc supra terram, et non valet cum tota validudine sua atque minis, ex superabundanti multitudine gentium continue invalescente. Non permittitur corpus sepehri, ex devotione omnium, volentium tangere et videre ipsum corpus venerandum, quod non mortuum, sed dormiens apparebat. Episcopus quoque prædictus, expergefactus etiam a somno, audiens de palatio suo tumultum et clamorem, in ecclesiam ut poteit sociatus cito eucurrit; ubi reperit d. Potestatem; et finaliter in fortia *c* et cum terroribus, d. corpus adierunt; et ipsum sic laceratum in pannis et cassa mirantes, et laudes Deo referentes, foveam in ipso medio ecclesiæ fieri fecerunt, et quamdam gratulam *d* de lignamine super ipsam foveam deponi mandaverunt. Concurrunt infirmi pro liberatione obtinenda, concurrunt incolumes pro devotione obtinenda, et pro tanta virtute videnda. Miracula pululare et coruscare coeperunt; tota ecclesia ipso die

et nocte gentibus plena manet, cum luminaribus et clamoribus insonitis. Vix defenditur, quin d. gratula frangeretur.

18 In crastina supra dictam foveam, fabricare [coeperunt], non sine ingenti pressura, quoddam cancellum quadratum de fortissimis lignis, cum porta humissa atque clavi. Extrahitur dictum corpus integrum, et totaliter palpabile, supra terram; et in medio d. cancelli, in quadam lectica ponitur, quasi dormiret coopertum quodam pallio, ut per fenestrellam d. cancelli ab omnibus videretur; ubi mansit sic supra terram in d. lectica nudus, et coopertus d. pallio octo diebus, in tanto calore, et tali tempore, quo statim debuisset fortire. Quid plura? Aliud majus mirabile apparuit manifeste, et omnes viderunt. Ipso sic manente, sanguis ex corpore ipsius cepit effluere: et in tanta copia perfluit, in vasis argenteis collectus, quod plures ampullæ implete fuerunt, et adhuc hodie in sacristia conservantur. Supra vero d. cancellum quoddam e solarium de asseribus constructum extitit; ubi multitudo languidorum manebat, supplicantium et clamantium, pro eorum sanitate recuperanda. Postmodum transactis dd. octo diebus, in quadam area lapidea, de Venetiis delata, fuit positum venerabile corpus.

19 Interim et subsequenter, fama ipsius per civitates, et loca vicina divulgatur: populorum tam vicinorum de Venetiis, Padua, Vicentia, Verona, Brixia, et Lombardie totius; nec non de partibus Tridentinis, Feltrensibus et totius Foro-Julii, Istrie illarumque partium, ac de Romandiola, Ferraria, Ugentia habetur concursus mirabiliter, et per totam Italianam celeberrima fama defertur; et in tantum, quod etiam Romæ et in Perusio, et partibus illis, imago præfati commendabilis viri depingitur in multis locis: ad quorum imagines concursus inibi multus habitus fuit; et Deus ostendit multa miracula, ob merita et preces d. gloriosi viri. Sic namque crevit ejus devotio, et divulgata est opinio, quod de Verona et de Vicentia et Padua et aliis pluribus partibus, populi congregati veniebant ad ejus sepulcrum se verberantes; et sic de tota ditione Tarvisina: tantus enim fuit concursus infirmorum, quod in ecclesia non capiebantur. Supra dictum solarium ponebantur de ipsis infirmis, quotquot stare poterant in eodem. Et adeo multiplicavit copia pauperum et infirmorum, quod circum circa plateam d. ecclesiæ *f* de Domo, et sub *g* fontico, et juxta palatium Episcopatus, et per omnia claustra, et sub canonica ipsius ecclesiæ, ipsi pauperes et debiles morabantur; et non erat locus, qui non esset plenus eorundem, et etiam pertotam civitatem in plerisque locis dispersi [erant]; quibus subveniebatur per devotas personas elemosynis operum.

20 Et cum in ipsa ecclesia, et apud eam, et circumcirca, dd. pauperum et infirmorum crebresceret multitudo, in ipsa ecclesia a parte sinistra fuit ordinata quedam canipa *h*; et ad eam quidam boni viri, per Episcopum et Commune deputati, recolligentes panem et vinum, per cives Tarvisinos illuc transmissum, pro sustentatione pauperum prædictorum: qui officiales postmodum id pauperibus et languidis quotidie dividebant. Et continua devotione bonorum [virorum] et mulierum in dicta canipa non deficiebat panis et vinum: imo (sicut d. officiales referebant, et extitit publice divulgatum) dum una die de quadam *i* mastello vinum distribuerent, et pauperibus propinarent, et transmitterent juxta morem omnibus pauperibus intus et extra ipsam ecclesiam residentibus; vinum ipsum continue durabat, et non deficiebat: et non defecit per longam spatium diei, prout ipsi manifeste perpenderunt; et ad tantum miraculum omnes astantes in ecclesia concurrerant, bibeutes

At C. P. D.
EP. TARV.
EX MS.
ultro sonant
campanæ,

ipse vulgo
proclamatur
Sanctus,

concurrunt
ad funus.

b
infirmi sa-
nuntur:

pro turba
egre illuc
percurrunt
Prætor,

c

d
cum Episcopo:

corpus po-
strillie spe-
ctandum
exponitur,

et fuit ex
eo copiosus
sanguis.

Undique
illuc accu-
runt

ab infirmis
et sanis:

h
pauperes
congrue su-
stentantur:

i
vinum in
vase mul-
tiplicatur.

A bibentes et gustantes quam plurimi de d. vino.

Excipiendis
miraculis
designati
Notarii,

21 Alia miracula quam plura, et plura, ex virtute et precibus d. gloriosissimi viri, coruscare ceperunt in ecclesia memorata : et in tantum, quod pro memoria eorum habenda perpetuo, et aliis conditionibus infirmorum sciendis, per d. Dominum Episcopum, et Potestatem, et Commune fuerunt deputati tres, ad dicta miracula discutienda, videnda, et in scriptis redigenda; videlicet Dominus Bartholomæus de Castagnolo, dictus Becha, canonici Juris peritus, qui postmodum extitit Prior S. Jacobi de Schinalli, tamquam Præsidens; et Magister Antonius de Baona, Scriba et Notarius dicti Domini Episcopi, frater meus, ac Girardus de Nerlo Notarius Communis, qui erat in *k* anchora contractus; ut ad mandatum d. Domini Bartholomæi, facta prius diligenti examinatione et discussione de dietis infirmis sanatis, reducerent, in scriptis ipsos infirmos sanatos, prout factum fuit, et plenius observatum.

audiant
singulorum
testes,

22 Nam cum aliquis sanabatur, ad præsentiam d. Domini Bartholomæi, et Notariorum prædictorum, assistente gentium multitudine inibi plurimum copiosa, illico ducebatur; et de ejus infirmitate, et postmodum de reddita sanitate plena informatione et scientia habita, a parentibus, vel a propinquis, aut notis ipsorum infirmorum, per ipsos Notarios concorditer notabatur in scriptis : ubi nos ut plurimum tunc, tamquam juvenculus, cum d. fratre meo, præsentem fuimus et multoties ipso absente, vice ipsius, de mandato præfati Domini Bartholomæi, scripsimus, ut sciebamus, plura ex ipsis miraculis manu nostra, prout adhuc in quaterno eorumdem evidenter apparet. Quæ omnia miracula tunc sic in scriptis redacta, in fine hujus præsentis historiæ, ad perpetuam memoriam et laudem omnipotentis Dei omniumque Sanctorum, ac commendationem tam sollemnissimi viri prædicti, fecimus per ordinem annotari : ut quivis sanæ mentis meditari valeat, quantum divina elementia vitam, quam suus servulus humilis et devotus in corpore gessit, miraculis et prodigiis attollere voluit in fine, et patefacere toti mundo.

Peregrini
sape ad 30
millia die
uno con-
fluunt :

23 Porro concursus populorum quasi per annum duravit : sed maximus et potior per tres menses, et ultra. Et revera credimus, quod in ipsis diebus, a principio potissime, aliquando triginta mille personæ forenses fuissent in hac civitate repertæ. Si quidem credi non posset concursus gentium et populorum, ac tumultus et jubilatio in ipsa ecclesia : illuminatio cereorum, appositio statuarum et imaginum, et similiter ferularum, quas infirmi dimittebant, et appendi faciebant, quæ longo tempore appensæ steterunt; rursus vociferatio infirmorum, et aliorum cunctorum fidelium. Deum laudantium de tanto dono et munere divinitus attributo. Quid ultra? Infiniti, de quibuscumque criminibus irretiti, ad confessionem suorum peccatorum mirabiliter properabant : injuriæ quæcumque remittebantur, concordia inter inimicos capitales fiebant, tam civium quam forensium quorumcumque; et in brevi tanta pax et consolatio vixit illo anno, et etiam sequenti et vigeat, quod si Homerus adesset, vix explicare valeret.

pler que in-
imici reconciliantur,

24 Verum, ut Altissimo pro tanto dono gratiarum actiones et laudes exsolverentur ampliores, et pro reverentia hujusmodi beatissimi viri, coram arca posita (ut præfertur) in medio dictæ ecclesiæ, in qua ejus corpus conditum erat, quoddam altare fuit erectum solenne; super quo Missæ quotidie celebrantur, devote omni populo concurrenti. Et tandem de ordinatione Episcopi et Capituli ac Communis [decretum est], ut prope capellam S.

altare juxta
arcam erigitur :

Mariæ *l* piccolæ, infra ecclesiam ipsam cathedralicam, construeretur solennis capella, in qua dictum corpus venerabile, cum arca in qua præsentialiter jacet, perpetuo maneret. Et incepto opere, ut adhuc apparet, prope d. capellam, superveniente guerra *m* Canis de la Scala, et aliis novitatibus in hac urbe (ut infra dicitur) non potuit expleri. Sed tandem arca fabricata [est] in columnis, cum Angelis desuper; in qua hodie jacet d. corpus, in ipsam translatum, et in eodem loco medio ecclesiæ firmata, cum altari ante ipsam solenni : ubi mansit usque ad tempora Venerabilis Patris Domini Ubalдини de Gabrielibus *n* de Eugubio, Episcopi Tarvisini (cujus etiam familiaris extitit, et valde devotus) famosi et multa commendatione digni, successoris immediate d. Domini Castellani, per quem cum Capitulo suo tempore dicta arca, cum columnis et corpore intus manente, fuit translata, et posita in loco ubi nunc est, inter columnas ecclesiæ a parte sinistra, et hodie ex opposito Capellæ per nos ædificatæ ad honorem sanctæ et individuae Trinitatis : et ibi ad illud altare, ut notorie patet, prima Missa in aurora continue celebratur, ad laudem Dei, et pro memoria et reverentia dicti beati Rigi; ad quam arcam et in eodem loco, ob merita ipsius et preces, omnipotens Dominus plurima miracula ostendit, et virtutibus illustravit eundem.

25 Sane, ad finem hujus operis intendentes, sed tamen tacitæ quæstioni, quæ posset moveri, ac quæri, cum iste gloriosus vir divina elementia tot et tantis miraculis coruscaverit in hoc mundo, quare non extitit per Clerum et populum Tarvisinum procuratum, ut per summum Pontificem, et sanctam Ecclesiam Romanam scriberetur in Catalogo Sanctorum et canonizaretur, ut moris est aliorum Sanctorum, antequam in hoc opere concludamus, deliberavimus respondendum. Porro idem Clerus, et Populus, et dictus Antistes Dominus Castellanus cum Capitulo suo voluntarii erant, et proposuerant ipsam canonizationem ducere ad effectum : sed in tertio anno post obitum dicti viri beati, superveniente proditione, tentata per nonnullos cives Tarvisinos, et de comitatu Tarvisino, et alios cum dicto Domino Cane de la Scala, nato quondam Domini Alberti de la Scala, tunc Veronæ et Vicentiæ Domino, et guerra horribili circa civitatem Tarvisinam suborta et secuta, non potuit hujusmodi desiderium Tarvisini Cleri et Populi executioni mandari. Nam in eadem proditione d. Dominus Canis habuit castrum *o* Annoalis, sibi datum per Articem *p* Advogarium, natum quondam Domini Guidonis Advogarii; et Asillum, quod tunc d. Dominus Castellanus nomine Episcopatus possidebat, prodicionaliter traditum dicto Domino Cam, per Guccellum de Monfumo, et Nicolaum et Antoninum de Roverio, et alios plures rebelles de *q* Pedemonte; Castrum *a* Monte *r* Belluno, et omnia alia fortalitia habuit in dicto *s* Pedemonte; et duravit d. guerra per triennium, et ultra. Et tunc Dominus Guccellus de Camino, Dominus *t* Seravalli, et aliorum suorum castrorum, se confederavit cum d. Domino Cane : et ipse Dominus Guccellus postmodum se.

Cetera desiderantur..

ANNOTATA D. P.

a Ex more scilicet liberarum per Italiam Urbium, Potestatem, id est Praetorem, aliunde sibi tunc petere solitum, virum jurisprudentia celebrem.

b Forcia, Fr. Force, violentia, a Latino Fortis.

c Cruzolæ. i. Cruculæ, sive furcillæ subaxillares.

d Id est, cruce, seu sepimento ligneo.

e Solarium, id est, cantabulatio, quasi solidarium, a solidando; Belgis Solder.

D
AUG. P. D.
FR. TARV.
EX MSS.
l
Inchoatur ca-
pella,
m

n

et funditur
ibi Missa quo-
tidiana.
E

Cepta Cano-
nizat omis
causa,

F
v
p
ob turbatam
civitatis pa-
cem dimitti-
tur.

q

r

s

t

A f Id est, Ecclesie Cathedralis, quam Itali vulgo il Duomo vocant.

g An porticus aliqua, sic dicta ab ibi manante fonticulo?

h Canipani, intelligo, tabernam; a Teutonico Kan, poculum.

i Mastello, Italus est, labellum sive œnophorus, in quem ex calice vinum hauritur, juxta Academicos Cruscanos.

k Ancha, alii Anca, Fr. la Hanche, Corendix.

l Piccola, id est, Parva.

m Guerra, bellum: de Scutigeris autem vide scriptores Italicos, ac nominatim Onuphrium Pauvinum in Antiquitatibus Veronensibus. Ea in urbe diu illi dominatum obtinuerunt, bellica virtute formidabiles, præsertim hic indicatus, et ab illis dictus, Canis Grandis. Narrat Onuphrius quomodo is, an. 1319 a Patavina obsidione desistens, converso in Tarvisinos bello, omnes fere agri illius villas; pagos et arces occupavit: qui viribus suis dissidentes se Comiti Goritiæ dederunt: quæ res Canem Grandem a Tarvisii obsidione avertit: quin etiam sub certis conditionibus, reddidit occupatum; sed rursus an. 1320 omnia recuperavit, nec reddidit nisi facta cum Patavinis et Duce Austriæ pace, seu potius induciis quinquennalibus: quibus finitis, non statim iterum movit in Tarvisinum, sed anno 1329, quando diu obsessam urbem in ditionem accepit xvi Kalend. Augusti, et ipse quinto die post, xi Kal. Augusti Tarvisii mortuus est; fratris sui filius relinquens principatum Veronæ, Patavii, Vicentiæ, Tarvisii, Feltriæ, Belluni, Brixie, et diocesium suarum. Orto tamen bello inter ipsos et Venetos anno 1337, illi partim dola, partim vi Tarvisiam amiserunt, quod a Venetis occupatum est.

n Ubaldinus hic, ab Ecclesia Foropopuliensi ad Tarvisinam translatus an. 1323, ipsam tenuit usque ad 1334, teste Ughello, qui in Appendicibus post tom. 9 suffectum ei docet Fr. Joannem de Benedictinis.

o Tule castrum nunc non invenio in tabula agri Tarvisini.

p Avogarios Onuphrius scribit, et Prætozem Tarvisinum ex ea gente producit anno 1330 et seq. cui Bructerus Tempestas Avogarius nomen.

q Asillum, vulgo Asolo dici videtur, estque castrum in monte situm, 15 p. m. ab urbe ad Occidentem: dubito tamen, quia in miraculis §. 4, num. 2 nominatur quidam Bonapastus de Ezello.

C r In tabulis Monte Beluna, versus eandem partem 40 p. m. ab urbe.

s Pedemontem apparet dici Occidentalem agri Tarvisini partem, ad montes vergentem, qui in tabulis vocantur Montes Fenera; longe dissitam a Pedemontio Insubriæ versus Alpes.

t Vulgo Serravalle appellatum grande, ad 20 p. m. ab urbe versus Septentrionem, in confinio agri Bellunensis.

CAPUT III.

Miracula primis statim a morte diebus per Notarium excepta.

Hactenus in Archivo Tarvisino servatum MS. una alterare pagina evulsa mutilum; unde et contigit, ut quæ supra num. 22, dicit auctor, se fecisse, in fine presentis historiae, per ordinem annotari Miracula, exordio et actis dierum xi ac xii ablatis, accephala habeantur, paucis ex die xii residuis; jactura non amplius reparabili, cum verosimile non sit aliud ulibi exemplum extare. Hæc miracula, uti solum servant temporis, quo notata sunt, non item quo contigerunt, ordinem ac ferme in arthriticorum et contractorum curationibus consistunt, sæpe solis nominibus sanatorum diversa,

strictimque notata; sic opus non habent marginali synopsis illustrari, aut alia distinctione quam ordine dierum, sub quibus in originali describuntur.

MIRACULA

A die x Junii usque ad v Julii, sub fide publicorum Notariorum descripta.

Dies xi Junii, ac pars xii, desiderantur in MS.

Pro quibus ex die xiii et xv hæc accipe.

Anno mcccxv, Indictione xiii, die Martis, x mensis Junii, beatissimus Henricus, hora tertia de hoc seculo emigravit, et in quarta et quinta diebus, videlicet Veneris et Sabbati hora sexta, sanguis pretiosissimus et odoriferus de suo corpore revoluto (id est vestibus aut pannis honestis cooperto) in spaddrapore (punno phrygio, si non fallor) et in cassa nova posito, emanavit, et sub ipsa cassa etiam, appesita quodam tapeto. Ita scriptum post miraculum vii inter Acta diei Dominice: antea autem, post miraculum E xlii præcedentis feriæ sextæ, sic scriptum fuerat: Dominus Frater Renaldus, Prior monasterii seu loci S. Margaritæ, Fratrum Eremitarum, cum decem Fratribus de Conventu suo, dixit et confessus fuit, quod esset verus sanguis et miraculosus. Dominus Frater Almericus, Prior monasterii seu loci S. Nicolai Fratrum Prædicatorum, cum duodecim Fratribus sui Conventus, dixit ut supra. Nunc quæ ex die xii supersunt, accipe.

1 Contracta in brachio, sanata est.

2 Margarita, filia Azonis de Porta, guttosa, a dextro latere claudicabat, et sanata est.

3 Beatrix, filia Ulani de Rexio, infirma in anclis et guttosa, sanata est.

4 Martha, filia Oldradi de Perganzolo, guttosa et clauda in ancha dextera, et claudicabat; sanata.

5 Meliorina, filia Martini de Villanova, guttosa, et clauda in ancha dextera, sanata est.

6 Benvenutus, quendam Joannis de ForoJulio, et mater [ejus est] Agnes, quæ moratur in contrata S. Leonardi; cæcus a nativitate de oculo sinistro, quod nihil videbat; modo vidit. Testes F de infirmitate Franciscus de Manso, et frater ejus.

Notata die Veneris xiii Junii.

1 Birdicta, filia Joannis de Ollis de Burgo a S. Geni, guttosa, et clauda in utraque ancha; et ambulabat cum dolore; sanata est. a

2 Bona-femina, quondam Jacobi de Mantua, et moratur cum Jacobo, in b curtino S. Martini, guttosa in manu, quod manum non poterat aperire, et sex annis circiter; sanata est. b

3 Petrus quondam Andreæ de Bragantio, qui moratur in curtino Boni de Aurali, a pueritia in pede dextro claudicabat, et sanatus est.

4 Victor, qui dicitur Michael, qu. Barbani de Formegano Diocesis Feltrensis, retractus et guttosus in ancha dextera, et claudicabat: sanatus est.

5 Marchesina, quondam Bochadeconi, retracta in pede dextro, et claudicabat; sanata est.

6 Clarins, qu. Masconzani, et mater Gysla; in ancha sinistra ingottatus, c et claudicabat; sanatus est. c

7 Berardus, dictus Peruz de Cervana, guttosus in d spalla dextera, et guttosus in ancha sinistra, et claudicabat; sanatus est. d

- A 8 Joannes : qu. Dominici Tevignano, guttosus in
e ginochiis, et in anchis, et claudicabat ; sa-
natus est.
- 9 Bartholomæus, filius Michaelis de Brayda, et
moratur puer cum Antonio de Morgano, sana-
tus, quia erat guttosus in anchis, et claudi-
cabat.
- 10 Leonus qu. Pasqualis de Coneglano, et mater
Maria, quæ moratur in Burgo S. Geni, sanatus
de sinistra parte, quia de brachio se non poterat
adjuvare, et claudicabat.
- 11 Jacobina, qu. Jacobi de Guerra, guttosa in an-
cha sinistra et claudicabat ; sanata est.
- 12 Gerardus, natus nobilis viri Domini Ram-
baldi, Comitis de Collaudo, retractus in ancha
dextra, et fortiter claudicabat : sanatus est.
- 13 Albertus, filius Taldini de Colfosco, revolutus
in brachio sinistro, et non poterat..... sa-
natus est.
- f 14 Benvenuta, filia Albertini de Silvanerio, con-
tracta in pede sinistro et clauda, sanata est
prope f Mestre.
- B 15 Lucia, filia Antonii de Salsa, qui moratur Ve-
netiis in contrata S. Cassiani de Venetiis, non
poterat suum ponere calcaneum in terra : et
modo bene ponit.
- 16 Benevegna, qu. Petri de S. Maria de palude,
de Roncadellis, et modo moratur cum Hengel-
mano de Stablutio, ingottatus in manu dextera
et gamba g zancha, sanatus est.
- g 17 Lanza, filia Bosi Vivert, de Posnovo de ultra
h Plavim, guttosa, non poterat ire sine baculo ;
et modo vadit.
- 18 Dominicus, filius Fantibelli de Fontani, per-
ditus totus a latere sinistro a cunabulis, et se-
decim annorum ; sanatus est, et nullo modo
poterat ire, vel ambulare.
- 19 Bona, qu. Ognabeni de Cartuco, et moratur in
Castro Franco, guttosa, et claudicabat de ancha
dextra : sanata est.
- 20 Magister Aurodenus Campanarius, heri de no-
cte, dum ejus uxor vellet venire ad majorem
ecclesiam, ad visitandum Sanctum, dixit ei : Si
iveris, ego claudam portas, et non aperiā tibi.
Hoc dicto, ascendit ad lectum sanus ; et subito
arripuit eum dolor crudelissimus, qualem num-
quam senserit in tibia et in pede. Et statim misit
pro Sacerdote, et confessus fuit ei verbum, quod
dixerat uxori suæ ; et statim cœpit mitigari do-
lor, et hodie venit eum i doplerio, et magna de-
votione, ad visitandum corpus sanctissimi Hen-
rici ; quo facto statim ex toto sanatus est.
- C 21 Donella, filia Anselmi de Spineda, ingottata
in pedibus, et non poterat ire sine baculo : bene
vadit.
- 22 Petrus, filius Benevenuti de Faucedo, contractus
in pede dextro, et non poterat ire ; et modo
vadit.
- 23 Bartholomæus, filius Marcholini de Apruino,
defectivus in palato, ita quod non poterat apte
loqui, quod intelligeretur ; nunc bene loquitur, et
bene intelligitur.
- 24 Featrix, filia Gilberti qu. Guillelmi Parmezani,
guttosa in genu et ancha, et claudicabat ; sanata
est.
- 25 Petrus, filius Jacobi de Teranno, de Mestre, a
nativitate claudicabat, cum pede dextro revolutus :
sanatus est.
- 26 Nicolaus, filius Boni Dompne basse, contractus
in ancha dextra a cunabulis, et claudicabat : sa-
natus est.
- 27 Joannes Coneglanus, filius qu. Coneglani de
Coneglano, contractus in brachio sinistro, pro-
pter quamdam infirmitatem, quia incisus fuerat D
in ipso brachio, ita quod non poterat elevare ad
caput aliquo modo ; et sanatus est : et hoc a
duobus amicis dicitur. EX ACTIS
NOTARI.
- 28 Jacobina, filia Jacobi Joannis Valhee, contracta
in calcaneo, quem non poterat firmare in ter-
ram : modo firmat æqualiter cum alio. Testis
ejus mater.
- 29 Antonius filius Bartholomæi Foratirii de san-
cto Augustino, habebat pedes obliquos foris,
propter quod claudicabat : modo ambulat pedi-
bus directis. Testis pater ejus.
- 30 Suliga, filia Petri de Sulico, contracta in tibia
dextra, ita quod non poterat ponere calcaneum
in terram, et bene octo annis claudicabat : modo
ponit, et sanata est.
- 31 Trivisana, qu. Martini de Orsenico, et modo
moratur in Lanzanico, contracta in ancha et ti-
bia sinistra, ita quod non poterat ponere calca-
neum in terram, claudicabat : sanata est.
- 32 Joannes de Furnis de Hungaria, contractus in
manu sinistra a quinque annis circiter, quam
non poterat aperire, vel erigere : modo aperit,
et ducit, quo vult.
- 33 Blancha, qu. Joannis de Riso, et moratur cum
uxore quendam Bocadeconi, guttosa et retracta
in ancha dextra ; et non poterat ire sine suffra-
gio baculi : et modo sanata est.
- 34 Michelenda, neptis Ferrarii de Levada, cæca
utroque lumine, quasi nihil videbat : modo vi-
det, et cognoscit ea quæ videt.
- 35 Mercoleta, filia Leonardi de Fauzedo, retracta
et guttosa in ancha dextra, et claudicabat : sa-
nata est.
- 36 Bonaventura, filia Sophiæ de contrata S. Cas-
siani de Venetiis, contracta et k fistolata in om-
nibus membris, a sex annis circiter, nec pote-
rat se movere absque suffragio ferularum : modo
vadit sine ferulis, et dicit se sanatam. Testis
mater ejus.
- 37 Benevenuta, filia Andreæ de Campaia, plebis de
Amianis de valle Marenis ; contracta et guttosa
ab utroque latere ; sanata est.
- 38 Catharina, filia Philippi Cupani, contracta in
ancha dextra, et claudicabat : sanata est.
- 39 Censa, Avancii de Sutigana, contracta in anchis
fortiter claudicabat ab utroque latere : sanata
est.
- 40 Franciscus, filius Antonii qui dicitur Parabipus, F
de Burgo Sanctorum xl, contractus et perditus
a latere dextro, nec poterat aperire manum a
duobus annis circiter : sanatus est.
- 41 Talia, qu. Gerardi Canatoris de Castro-franco,
contracta et clauda in anchis ab utroque latere,
a duodecim annis circiter ; sanata est.
- 42 Gerardina, qu. Jacobi de Burgate ; contracta in
ancha dextra a cunabulis circiter, et claudici-
bat : sanata est.
- 43 Joannes, qu. Dominici de Moniago, et moratur
in Silvarosa ; contractus in anchis, et non po-
terat ire sine crozolis aliquantulum ; et modo vadit
sine crozolis.
- 44 Antonia, qu. Bartholomæi Notarii de Castro-
franco, fracta in cossa dextra a quatuordecim
annis circiter, et non poterat ire sine baculo ullo
modo : et modo vadit sine baculo....
- 45 Vincentius, filius Leonardi de Thunedo, de ul-
tra Plavim, contractus et claudus in anchis ; et
non poterat ponere calcaneos in terram : modo
ponit directe eundo. Testis Manfredus, ejus
patruus.
- 46 Vendramina, uxor Leonardi de Fauzedo, con-
tracta et clauda in ancha dextra a nativitate,
propter

- A propter quod fortiter claudicabat ; in sanatione sensit fragorem ossorum : modo vadit recte sine dolore.
- 47 Florentia, uxor Marci Calegarii de Coneglano, contracta et clauda in ancha dextra ab uno anno circiter ; male ambulabat : modo melius ambulat, et credit se liberatam.
- 48 Margarita, qu. Almerici de Villa Todesca, contracta in tibia et pede sinistro, ita quod non poterat ponere calcaneum in terra, et modo ponit aequaliter cum alia, et vadit magis. Testes Nicolaus ejus....
- 49 Tomazina, qu. Bencevegne de Glaura, contracta in ancha dextra et pede a nativitate, ita quod non poterat ponere calcaneum in terram : modo ponit directe cum alio, et ambulat magis recta.
- 50 Joannes, filius Michaelis de Farra, contractus in anchis fortiter claudicabat, a septem annis circiter : nunc ambulat multo magis recte. Testis ejus pater.
- 51 Uliana, filia Viviani de Campo S. Petri, contracta in pede dextro, non poterat ambulare sine baculo ; et passa est quatuor annis, et primitus fortiter claudicabat : nunc non claudicat.
- B 52 Emma, filia Leonardi de Fanzedo, de ultra Plavim, contracta in ancha dextra, et non poterat ponere calcaneum in terram : nunc ponit, et multo melius ambulat. Testis Lucia ejus mater.
- 53 Grascenda, filia Rodulfi de Portu, contracta in ancha sinistra, et nullo modo poterat ponere calcaneum in terram, et multum claudicabat : nunc ponit calcaneum in terram, et multo melius recte ambulat.
- 54 Catharina, qu. Pauli Barberii, de contrata S. Mariae Majoris, contracta in ancha dextra, non poterat ponere calcaneum in terram : nunc ponit directe cum alio : primitus claudicabat, nunc autem non claudicat.
- 55 Antonia, filia Petri de Laceto de Petra rubea, contracta in ancha dextra, claudicabat : sanata est.
- 56 Diamata, filia Bertaldi de Coneglano, a nativitate contracta in ancha, non poterat ponere calcaneum in terra, et claudicabat : sanata est.
- a S. Genium vel Genum nullum novi : sed vix dubito quin sit contractum pro nomine Gennini vel Ingenium Episcopi Sabionensis 5 Februarii ; aut Genunani Episcopi Mutinensis, 31 Januarii ; vel per aphoresin ex nomine Eugenii.
- b Curtinum puto esse diminutum a Curte, quo nomine Itali etiam dicunt aream, domibus circumpositis inclusam.
- c Ingottatus ; artritide, quam Guttam Itali vocant, afflitus.
- d Spalla, id est humerus, seu Scapula.
- e Ginnochium, quasi Geniculum, a Genu.
- f Mestre, agri Tarvisini oppidum 10 p. m. ab urbe in Meridiem.
- g Forte legendum Gamba seu Zancha, quod utrumque Italibus significat Tibiam.
- h Plavis, vulgo Piave, olim Anaxus, Tarvisinum ogram medium persequat, 8 p. m. ab urbe versus Boream.
- Cerei funales, sic dicti a duplicato fune, vulgo Doppieri.
- k Fistulam, Itali vocant quamcumque exulcerationem, jugiter manantem.
- Die Sabbati, xvi Junii.
- 1 Benedicta, qu. Antonii Barberii, de Zero, contracta et clauda in anchis, a nativitate claudicabat, nec poterat elevare pedes, ad ascendendum : modo ambulat recta, et elevat pedes, et conscendit : sanato cum dolore. Testis Maria, mater ejus.
- 2 Aulivenus, qu. Bonacursii de Rizardo de Levada, obliquus in pede sinistro a quadraginta annis circiter, portabat pedem cum digitis extra, et calcaneum intus, et claudicabat : nunc autem recte ambulat, et portat pedem directe cum alio. Testis Odorica mater ejus, quae moratur in villa de Busco apud Fagaredum, super mansionem Bonaparii de Ezello ; et Bartholomaeus avunculus d. pueri.
- 3 Jacobina quondam Joannis de Arsico Paduae, et modo moratur in Cafacorba, a duobus annis circiter guttosa a cingulo inferius, et nullo modo poterat ambulare sine baculo et sine magno dolore : nunc vadit sine baculo, et sine dolore.
- 4 Almengarda, filia Henrici de Enego, uxor Tomazii de Toresellis, habebat tumorem in cruribus, et vesica a duodecim annis circiter, propter quae non poterat bene ambulare ; et nunc ambulat, et sanata est. In sanatione sensit dolorum et extensionem.
- 5 Flordiana, filia Nicolai Verronis de Varrago, contracta et guttosa in ancha dextra ; claudicabat, nec poterat firmare calcaneum in terra : nunc ponit, et vadit recta.
- 6 Ognobenus, filius Albertinus de Luisia, obliquus in tibia et pede sinistro, et in manu et brachio sinistris, ita quod claudicabat ; nec poterat se adjuvare de manu et brachio : sanatus est in totum de omnibus membris, et vadit rectus. In extensione tibiae sensit dolorem in genu. Testis pater ejus, quod obliquus a nativitate.
- 7 Benedicta, qu. Ubertini de Villa, Comitatus Paduae districtus, guttosa et clauda a nativitate in anchis, et habebat tumorem et grossitiem in ossis ancharum, fortiter claudicabat : sanata est, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem et extensionem ancharum. Testis Maria mater ejus.
- 8 Catharina, filia Ferranti de Glaura, contracta in ancha dextra, fortiter claudicabat a duodecim annis circiter, taliter quod non poterat ponere calcaneum in terra : nunc ponit directe cum alio, et cessavit tumor in ancha.
- F 9 Guillelma qu. Conradi de Silvarosa, contracta in anchis, et claudicabat : et nunc non claudicat.
- 10 Guillelma, filia Auliveni de S. Paulo de ultra Plavim, guttosa et contracta in sinistra ancha, et non poterat ponere calcaneum in terra : nunc ponit directe cum alio.
- 11 Benevenuta, filia Odorici de Grochepana, contracta in anchis a nativitate, ita quod ossa foris a pungebat, et non poterat ire sine magno dolore : fortiter claudicabat : nunc autem ossa restituta sunt ad locum suum, et directe ambulat : in extensione ossorum sensit magnum dolorem.
- 12 Palmia, filia qu. Beraldi de Romanis, contracta, et defectiva, et guttosa in ancha dextra, a cunabulis ; fortiter claudicabat, et non poterat firmare calcaneum in terra : sanata est.
- 13 Diodocus, filius Aulixerii de Collo, plebis de Feltro, guttosus et contractus in pede sinistro, et cadigla ; et habebat pedem revolutum : claudicabat. Modo rectus est pes, et vadit directe ; et hoc a quatuor annis circiter : sensit dolorem.
- 14 Joannes filius Vendrani de Susignio de ultra Plavim, contractus et guttosus in ancha dextra, ita

- A ita quod recte non poterat ambulare : nunc ambulat directe, et sensit dolorem in extensione ; et hoc a cunabulis.
- 15 Petrus, filius qu. Joannis de Vulnico, contractus et guttosus in ancha dextra, claudicabat, et modo sanatus est. Testis Maria mater ejus.
- 16 Agnes, filia Odoriei Portatoris, de Burgo S. Mariæ Majoris, jam sunt sex anni, quod non bene viderat de oculo dextro, propter zapaturam *b* ejusdam equi : linivit oculum cum sanguine, qui emanat de corpore beati Henrici : et modo clare videt, sicut de alio.
- 17 Henricus, filius Andreæ de Grigiono, contractus in manu et brachio, pedem revolvit foris, et fortiter claudicabat : modo erigit brachium ; et ambulat directe : et pes erectus est.
- 18 Guecello, filius qu. Jacobi de Silvarosa, contractus, et retractus in tibiis et pede dextro : et non poterat ire sine ferulis, nec ponere ipsum pedem in terra directe in digitos : modo vadit sine ferulis, et ponit pedem directe in terram.
- 19 Agnes, filia Claribaldi de Cornuda, retracta et clauda in ancha sinistra a nativitate : nunc vadit recta, et cessat tumor et grossities in ancha. In sanatione sensit dolorem.
- B 20 Palmeria, qu. Marci Bechani de Cisono Vallismareni, gibbosa in spalla dextra et clauda, et contracta in ancha dextra a cunabulis, sanata est. Testis Jacobus quondam Francisci de Gualfredo.
- 21 Conradus qu. Nicolai Piscatoris, qui fuit de Sala, et nunc moratur cum Monachis sancti Pauli, guttosus et claudus a recordamine *c* suo, sanatus est, cum dolore et extensione ossorum.
- 22 Palmeria, qu. Lazari de Pagnano, et Rosæ, quæ fuit de Fonto, a quatuor annis circiter curva in spatula et in collo, non poterat se curvare ad terram : sanata est. Testes mater, et Dominicus patruus d. puellæ.
- 23 Pinza, filia Domini Uberti de Calubrio, dum esset unius anni, cecidit de brachio ejusdam mulieris : propter hoc lesa fuit in ancha dextra, ita quod fortiter claudicabat ; et ambulando os dicte anchæ pungebat foris. Modo ipsum restauratum est, et vadit recta. In sanatione et extensione sensit dolorem.
- C 24 Palma, qu. Rodolfini de Cornuda, contracta in anchis, ita quod fortiter claudicabat ; modo sanata est cum dolore.
- 25 Agnes filia Joannis de Amolis Cenetensis diocesis, contracta in ancha dextra, ita quod ab utroque latere claudicabat : et modo sanata est, et vadit directe. Testis, dictus ejus pater.
- 26 Maria, filia Joannis de Basali, a nativitate contracta in ancha dextra et guttosa, ita quod ambulando os anchæ pungebat foris fortiter : nunc autem ambulat magis recta, et sine punctione ossis : et in extensione sensit dolorem. Testis Zanna, mater ejus.
- 27 Riehelda, filia Mutii de Rodellis, contracta a nativitate in ancha dextra, et claudicabat fortiter : nunc vadit recta.
- 28 Dinus, qu. Spinabelli de S. Salvatore, contractus in ancha sinistra, et non poterat ponere calcaneum in terra, et male ambulabat : nunc autem ponit pedem directe in terra cum alio, et ambulat sine baculo.
- 29 Donella, filia Jacobi de Nervisia, contracta in anchis, et fortiter claudicabat ab utraque parte a nativitate : modo sanata est, et vadit directe.
- 30 Vendramina, qu. Pasii de Sulco-majori, contracta in anchis, fortiter claudicabat : modo vadit magis recta.
- 31 Joannes filius Petri Rubei a Frænis, de contracta S. Augustini, retractus in gambis taliter, quod gambas portabat quasi revolutas : modo portat rectas, et bene vadit.
- 32 Vendramina, filia Joannis Callegarii de Hospitale Flavio, contracta in ancha dextra, fortiter claudicabat : modo vadit magis recta.
- 33 Titius, qu. Joannis de Florentia, et moratur Tarvisii cum Donato de Infangatis in contracta S. Joannis de Ripa, habebat digitum medium manus sinistræ obliquum, ita quod non poterat erigere, et extendere : nunc autem ipsum erigit, et extendit.
- 34 Margarita, filia Perucci Butigliarii de Vidoro, venit heri ad corpus Sancti contracta, et clauda in anchis a nativitate, et claudicabat fortiter. Nunc extensæ sunt anchæ et abolita est grossities, ita quod vadit recta. Testes Presbyter Nicolaus Parochialis, et Paza venditrix pauperum.
- 35 Bartholomæus, qu. Octi de Resio, quæ ab octo annis circiter non poterat quasi loqui, impeditus ab infirmitate, quam habebat in pectore, quia de flato *d* non poterat satiari. Nunc bene loquitur, sine impedimento sanus est.
- 36 Tomazina, qu. Morandi de Coneglano, retracta in pede dextro, quod non poterat ponere in terram directe, et fortiter claudicabat : modo bene ponit pedem in terram, et minus claudicat. Et hoc habebat a suo recordatu circiter. Testis Mugardus Notarius de Coneglano.
- 37 Almengarda, qu. Manfredi de plebe Feleti, quæ moratur in Coneglano, cum Zuchio in domo, gibbosa post tergum a quinque annis circiter ; modo recta est, et sanata.
- 38 Oca, qu. Pelegrini de Feltre, et mater Albonia, quæ moratur in Varago, contracta in ancha dextra, ita quod os anchæ movebatur, et claudicabat : modo sanata est.
- 39 Jacobina, filia qu. Taia-morti de Burio, villani de Fracta, contracta in ancha dextra, propter quod claudicabat, non poterat ponere calcaneum in terram : modo ponit directe cum alio, et ambulat magis recte. Testis Cavderius frater ejus.
- 40 Passagamus, filius Antonii de Posagno, contractus in pede dextro a nativitate circiter, ita quod digitus major quasi revolvebatur ad calcaneum : nunc autem erectus et directus est pes ejus. Testis Adelecta mater pueri.

a Foris pun gere, id est, foris prominere ; estque *Italicismus, ac Germano-belgicismus.*

b Videtur Zapatura accipi pro ictu calcis equini, ita ut Zapare sit calcem impingere. *Hispanice* Zipata, *calceus* est.

c Id est ex quanto tempore recordatur seu meminit.

d Flatum vocat, anhelitum ; nec qualemcumque, sed præcipitatum.

Die Dominico xv mensis Junii.

- 1 Vendramina, filia Martini de Sugusino, contracta et clauda in genu dextero a quatuordecim annis circiter, ita quod fortiter claudicabat, nec poterat firmare calcaneum in terra : modo firmat, et vadit recta. In extensione et sanatione sensit dolorem. Testis Flordiana, mater ejus.
- 2 Vivelda, filia Leonardi Sacheti de Vidoro, a nativitate contracta, et tumorosa in ancha dextra, ita quod fortiter claudicabat : modo cessavit tumor et grossities in ipsa ancha, et melius ambulabat. Testis Margarita de eodem loco.
- 3 Benevenuta, filia Vendrami Buscaroli de Guero, contracta et guttosa in ancha dextra, propter quod

EX ACTIS
NOTARR.
EX ACTIS.

- A quod fortiter claudicabat; modo vadit recta: sensit dolorem in extensione, et sanatione. Testis Daniel et Landus de dicto loco
- 4 Jacobina, filia qu. Landi de Coneglano, et Mabilia, contracta et guttosa et tumerosa in ancha dextra a nativitate, et non bene ponebat calcaneum in terra; fortiter claudicabat: sanata est: in sanatione sensit dolorem in dicta ancha. Testes dicta mater ejus, et Petrus Paga de Castro-Franco.
- 5 Benevenuta, qu. Odorici de Belluno, a cunabulis a gumba in spalla dextra, sanata est. Testes frater Henricus de Collando, et Magister Schena, de dicto loco.
- 6 Jacobus quondam Guidoti de la Frata de Opitergio, cum esset novem annorum, percussus fuit in oculo cum cultello; ex qua percussione totus perditus, et guttosus fuit factus: ita quod nullo modo poterat se adjuvare de persona, nec in aliquo ambulare, vel se movere absque suffragio baculi: male loquebatur: melius loquitur, et in aliis sanatus est. In sanatione et extensione sensit dolorem.
- 7 Maria, filia Henrici de Paesio, a nativitate contracta et guttosa in ancha dextra. Os ipsius anchæ pungebat foris fortiter, et claudicabat: portabat calcaneum revolutum; nunc vadit recta, et portat calcaneum rectum sine baluto; restauratum est os anchæ, et sanatum est: sensit dolorem.
- 8 Aleganza, filia quondam Curmani de Forojulio a nativitate contracta et guttosa in anchis, fortiter claudicabat, et ossa anchorum foras pungebant, cum ambulabat. Restaurata sunt ossa; recte ambulat; in sanatione sensit dolorem.
- 9 Jacobina, filia Paganini de Belluno, a nativitate contracta in ancha dextra, claudicabat; non bene poterat ponere calcaneum in terra. Modo bene ponit, restauratum est os anchæ, et vadit magis recta. In sanatione sensit dolorem.
- 10 Catharina, filia Joannis de Colfusco, contracta in anchis, et cum pedibus tortis, et gibbosa in petore, et propter hoc claudicabat fortiter: sanata. Testis dictus ejus pater.
- 11 Mileval, quæ etiam vocatur Mila de Arole de valle Mareni, contracta in anchis, fortiter claudicabat; et nunc parum claudicat, quia restituta sunt ossa anchorum.
- C 12 Joannes de Faira de Credatio, qu. Luciani de d. loco, tempore Indulgentiæ generalis de Roma: cecidit planstrum, oneratum surgis c super ancham dexteram, et denodavit eam taliter, quod non poterat se adjuvare ad laborandum: fortiter claudicabat, portabat baculum. Restauratum est os: vadit sine baculo, et multo magis rectus; sensit dolorem in sanatione.
- 13 Savia filia, Dominici de Sciletolo, contracta in ancha sinistra, os ejus pungebat foris; et fortiter claudicabat, nec poterat ponere calcaneum in terra, et hoc a cunabulis: nunc autem reconciliatum est os, et ponit calcaneum in terra cum alio, et incedit magis recta. In sanatione sensit dolorem.
- 14 Bartholomæus, filius Nicolai de Raso, contractus in tibia, fortiter claudicabat. Sanatus est.
- 15 Benevenuta, filia Dominici de Cusigrana, contracta in tibia, propter quod os pungebat foris; fortiter claudicabat. Nunc autem reconciliatum est os, et incedit magis recta. Testis Flavia mater ejus.
- 16 Agnes, filia Nicolai de Lanzanico, contracta in ancha dextra, et fortiter claudicabat. Modo incedit magis directe. Testis d. Pater ejus. Et hoc a nativitate circiter.
- 17 Bartholomæus, filius Zanini de S. Martino de Luparo, habens lumen obfuscatum a duobus annis circiter, et habens os revolutum versus aurem sinistram; nunc autem os est directum, et satis melius videt.
- 18 Margarita, filia Henrici de Villorba, contracta in ancha dextra, et pedes ferebat simul revolutos, et fortiter claudicabat. Nunc autem recti sunt pedes, vadit, et sanata est.
- 19 Maria, filia Nicolai de Molianis, contracta in archa dextra a decem annis circiter, et habebat pedem dextrum et obliquum; nunc autem est erecta, et ambulat directa. Testes mater ejus, et Flavianus, qui dicitur Rana de Molianis.
- 20 Beatrix, qu. Hecelini de Pugnana, contracta in anchis, fortiter claudicabat. At nunc magis directe ambulat, et sensit dolorem in sanatione. Et hoc a nativitate circiter.
- 21 Vincentius, filius Dominici de Cornedella, a quindecim annis circiter contractus in brachio et manu sinistris, quod non poterat erigere vel elevare; nunc elevat et erigit, et sanatus est.
- 22 Beatrix filia qu. Guilli de Longano de Episcopatu Feltrensi, a nativitate contracta in ancha dextra, propter quod fortiter claudicabat: nunc vadit recta, et restauratum est os anchæ. In sanatione et extensione sensit dolorem.
- 23 Odorica, filia Aycardi de Campo a nativitate contracta in ancha, et clauda in pede sinistris, fortiter claudicabat, portando dictum pedem indirectum. Nunc vadit magis directa in pede, et in ancha: in sanatione sensit dolorem.
- 24 Seray, qu. Odorici Furlani, qui moratur in Canizano, dum esset parvula, et quædam ejus soror portaret eam in brachio suo; ita quod læsa fuit in ancha dextra, quod fortiter claudicabat: pungebat os anchæ foris, nec firmabat calcaneum in terra. Restauratum est os: ponit pedem directum cum alio, et vadit recta. In restauratione ossis sensit dolorem.
- 25 Andriolus, qu. Suani de Padua, qui moratur Venetis in contracta S. Hermagorie, a duobus mensibus circiter perditus in tibiis, propter frigus, quod sensit et passus fuit quadam nocte eundo Brundulum; et non poterat ambulare absque suffragio baculi. Modo ambulat sine baculo, et sensit se liberatum. In liberatione sensit dolorem.
- 26 Natalia, qu. Andreae de S. Michaeli de Ulmo, habebat a quatuor annis circiter cicatricem in tibia, et spigulo d dextro; ita quod, quando ambulabat, sentiebat magnam puncturam pedis. Sanata est cicatrix, et liberata est.
- 27 Beatrix, qu. Ecelini de Pugnana, contracta in anchis, et clauda ab utraque parte, fortiter claudicabat, et foris pungebant ossa anchorum. Restaurata sunt ossa anchorum, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem.
- 28 Bartholomæus, filius Vitalis de Crespignaga, dum esset trium annorum, habuit nebulam in sinistro oculo, de quo non videbat. Abolita est nebula de dicto oculo, et modo videt.
- 29 Luciana, filia Jacobi de Scandoleria, cum esset parvula, et portabatur a quadam muliere, cecidit de brachio, propter quod læsa fuit in ancha dextra, ita quod fortiter claudicabat. Sanata est: in sanatione sensit dolorem.
- 30 Catharina, filia Balanti de Martignago, contracta in ancha dextra, et fortiter claudicabat, sanata est. In sanatione sensit dolorem.
- 31 Benevenuta, qu. Aprilis de Rivulo S. Martini, et modo moratur in Mugnico, contracta in ancha sinistra, et fortiter claudicabat, et non poterat

- A terat ponere calcaneum in terra : modo ponit, et sanata est.
- 32 Agnes, filia Dominici de Colfusco, contracta in ancha dextra fortiter claudicabat. Nunc directe ambulat, et sensit dolorem in sanatione.
- 33 Jacobina, filia Martini de Moris, contracta in ancha dextra, fortiter claudicabat, habens tibiam dextram breviorē altera tribus digitis. Nunc habet æqualem cum alia, et vadit directe; et sensit dolorem.
- 34 Margarita, filia Joannis Cusini de Orsenico, a cunabulis contracta et guttosa in ancha dextra, claudicabat fortiter : cum ambularet non firmabat calcaneum in terra : modo firmat, et vadit recta.
- 35 Nicolaus, Peliparus dictus, qu. Odorici de Perepo, a cunabulis guttosus, contractus totos a latere dextro, fortiter claudicabat, nec poterat ponere calcaneum in terra. Sanatus est in totum.
- 36 Martinus Pozasius, quondam Bartholomæi de Peganzolo, in festo S. Leonardi præteriti, dum iret cum curru suo onerato, denodatus fuit pes sinister, ita quod non poterat ire sine ferulis vel baculo. Modo sanatus est in totum.
- B 37 Almengarda, filia Jacobi de Sulico, a nativitate contracta, et guttosa in anchis, fortiter claudicabat. Sanata est.
- 38 Palma, quondam Menegaldi de Sugusino, contracta, clauda et guttosa in ancha dextra a nativitate, habebat tibiam dextram breviorē altera de tribus digitis. Nunc habet æqualem cum alia : restauratum est os anchæ, et vadit recta. In restauratione sensit dolorem.
- 39 Bilisanza, qu. Leonardi Becarii, qui moratur in Medulo, jam est diu quod habuit guttam in pede, quem sine dolore gravissimo non poterat ponere in terram; portabat baculum. Modo non portat : sanata est.
- 40 Margarita, qu. Benevenuti de Lanzaico, dum esset unius anni, arripit eam gutta fortissima; fortiter claudicabat, portabat pedem dextrum obliquum. Nunc portat rectum æqualiter cum alio, et vadit recte. In sanatione sensit dolorem.
- 41 Benedicta, qu. Antonii de Lero, contracta et guttosa a nativitate in ancha, fortiter claudicabat. Sanata est, et vadit recte.
- C 42 Catharina, filia Laurentii Vinerii de Muranis, dum esset novem mensium, cecidit de brachio cujuspiam mulieris; propter quod graviter læsa fuit in ancha sinistra; foris pungebat os anchæ, ita quod fortiter claudicabat. Restauratum est os, et vadit recta. In restauratione sensit dolorem. Testis Jacobina mater ejus.
- 43 Maria, uxor Bonaventuræ Cavacini, de contrada S. Moysis de Venetiis, jam sunt quinque anni quod guttosa erat in spalla, brachio, et in toto latere dextro, non poterat se juvare : continuum patiebatur dolorem. Sanata est in totum.
- 44 Lambertus, qu. Dominici de Arfico Paduani districtus, propter variolam, perdiderat visum, totos contractus et claudus. Modo vadit, et sanatus est; et prius non poterat ire, nec se de brachiis adjuvare.
- 45 Benevenuta, filia Beoedicti, qui dicitur Blancus de Glaura, dum esset in cunabulis, eversa fuit quodam die de ipsis cunabulis; taliter quod læsa fuit, et ab illo tempore fortiter claudicabat. Cesavit tumor in ancha, et restauratum est os æqualiter, et recte vadit. In sanatione et extensione sensit dolorem.
- 46 Jacobina, qu. Henrici de Coneglano, a nativitate contracta, in anchis fortiter claudicabat ab utroque latere : ossa anchorum foris pungebat. Restaurata sunt : in restauratione sensit dolorem, et vadit magis recta. Testis Joannes de Prando de Coneglano.
- 47 Alegranza, qu. Dominici de Brayda, contracta in ancha dextra fortiter claudicabat, nec poterat ponere calcaneum in terra. Modo ponit, vadit magis recta, et sensit dolorem in extensione et sanatione ossorum.
- 48 Maria, uxor Joannis de Carogna prope Vulnicum, contracta in anchis pungebat ossa foris, fortiter claudicabat. Restaurata sunt ossa, et ambulabat directe, et habebat hanc infirmitatem a viginti novem annis circiter.
- 49 Bona, filia Gerardi de S. Alberto, contracta in ancha sinistra, fortiter claudicabat. Nunc autem vadit magis recta, et sensit dolorem in extensione et sanatione ossorum. Et hoc a sua nativitate. Et non poterat ponere calcaneum in terra : nunc ponit.
- 50 Benevenuta, qu. Francisci Segatoris, de Contrada S. Mariæ de Venetiis, contracta in anchis a pueritia, fortiter claudicabat. Modo sanata est, et vadit recta. In extensione anchæ sensit dolorem. Testis Benevenuta, quondam Joannis de Cechoto ejus vicina, et Dominus Bartholomæus Duce de Florentia, qui habitat Venetiis in contrada S. Matthæi de Rialto.
- 51 Fumia, Michaelis Marangoni, de contrada S. Mariæ de Venetiis, contracta et perdita tota, quod non poterat se adjuvare nec ire, et habebat quamdam gubbam ab utroque latere de ante. Modo ex toto sanata est. Testis Peregrina ejus mater.
- 52 Juliana, filia Zanini Cortelarii, de Contrada S. Juliani de Venetiis; contracta in ancha sinistra, fortiter claudicabat, et non poterat ponere pedem directe in terra. Modo sanata est ex toto. Testis magister Andreas Barberius de Carubio.
- 53 Agnes, filia Bartholomæi de Pezano de Melma, a nativitate contracta in anchis, fortiter claudicabat. Modo sanata est. Testis pater ejus.
- 54 Benedicta, filia Facini de Cornuda, guttosa in brachio et manu, ita quod non poterat brachium ad caput elevare, nec manum stringere vel elevare ab octo diebus circiter : Modo sanata est.
- F 55 Benevenuta, qu. Odorici de Bellano de Quinto, a nativitate sua habuit gubbam de post. Modo sanata est cum dolore. Testes Benevenuta uxor Jacobi, qui fuit de S. Angelo de contrada portæ Altisæ. [Testis] Zaninus Calegarius de insula.
- 56 Andreas, filius qu. Almerici de Nogaredo, contractus et fistulosus in brachiis et ancha sinistra, fortiter claudicabat. In sanatione sensit dolorem. Testis Maria, mater ejus.
- 57 Nicolaus, filius qu. Laurentii de Moranis, a sex annis circiter contractus in ancha sinistra, fortiter claudicabat. Sanatus est. Testis Palma, mater ejus.
- 58 Blasius, filius Marci de Burgo Coneglani, a cunabulis contractus et obliquus in pede sinistro, vadit rectus, et sanatus est : sensit dolorem in sanatione pedis.
- 59 Petros, filius Joannis de Corneclino, a nativitate contractus et guttosus in manu sinistra, quam non poterat aperire; modo aperit; claudus in pede sinistro et contractus, non ponebat calcaneum in terra. Sanatus est.
- 60 Almengarda, filia Odorici Peripari de Ceneta, contracta in ancha dextra, fortiter claudicabat, et

- A et ambulando non poterat ponere calcaneum in terra. Modo vadit recta. Testis Titianus frater ejus : item Suya, filia Domini Petri de S. Martino de d. loco ; et Franciscus, quondam Andreæ de d. loco.
- 61 Mabilia, qu. Andregeti de Castignolis, vinaria, dum esset in cunabulis, eversa fuit de ipsis, ita quod lesa fuit in ancha sinistra, propter quod fortiter claudicabat. Sanata est, et vadit recta.
- 62 Nicoletus, filius Natalis Casaroli, qui habitat in contrada S. Catharinae de Venetiis, contractus et claudus in ancha dextra, fortiter claudicabat ; et non ponebat calcaneum in terra ambulando. Restauratum est os ancha, ponit calcaneum in terra, et ambulat recte. In extensione ossis sensit dolorem. Testis Maria, de contrada S. Mariae Formosae de Venetiis.
- 63 Agnes, filia qu. Conradini Cavaloti de Storga, dum esset annorum duorum, arripuit eam gutta in pede sinistro ; fortiter claudicabat, et cum dolore ambulabat : non firmabat calcaneum in terra. Sanata est, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem.
- B 64 Catharina, filia qu. Almerici, de mansione de Portu, contracta et guttosa in ancha sinistra, et os ancha pungebat fortiter foris : claudicabat. Os est restitutum, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Bartholomaeus frater ejus, et Conradus consanguineus ejus : et non poterat ponere calcaneum in terra ; modo bene ponit.
- 65 Agnes, filia qu. Peregrini de Stablutio, contracta in ancha, ita quod ossa foris pungebat, et fortiter claudicabat. Nunc restituta sunt ossa, et magis vadit directe.

a Gumbus videtur idem esse quod Gibbosus, infra num. 44. Gimbosus et num. 51. Gubba pro Gibbus.

b Jam dixi Annot. a ad Caput I. Alutum videri suber esse, quo clattor calceorum unus, aequalem longiori tibia faciat contractum.

c Surgus quid sit, opto doceri.

d Spigolus videtur hic dici talus.

Die Luna xvi mensis Junii.

- C 1 Anastasia, filia Nasimbeni de Quinto, infirma in manu, taliter quod tenebat clausam, et non poterat aperire ipsam, et pedem habebat revolutum. Sanata est de pede et manu in totum.
- 2 Margarita, filia Acolli de Arolis, dum esset duorum annorum, arrepta fuit a gutta in ancha dextra, ita quod os foris pungebat : fortiter claudicabat. Restauratum est os, et vadit recta. In restauratione sensit dolorem. Testes Jacobina mater ejus, et Joannes de Venetiis de contrada sanctissimae Trinitatis.
- 3 Antonia, filia Jacobini de Bladino, a nativitate contracta in ancha, fortiter claudicabat : sanata est : in extensione ossorum et sanatione sensit dolorem.
- 4 Gerardus, filius Vendrami de Agardo, qui moratur Venetiis in contrada S. Augustini, a nativitate contractus in ancha dextra, habebat tibiam dextram breviorē alia tribus digitis ; itaque eundem non poterat ponere calcaneum in terra. Modo ponit : habet tibias aequales : et cum fortiter claudicaret, modo vadit magis rectus. In sanatione sensit dolorem.
- 5 Tomazina, filia Spineli, qui moratur in Levada de plebe trium basilicarum, cum esset parvula, contracta fuit in genu sinistro ; itaque claudi-

cabat in ipso genu obliquo. Sanata est, et vadit D recta. In sanatione sensit dolorem.

- 6 Margarita, filia quondam Martini Piero de la Costa de Petra rubea, a pueritia contracta et guttosa in ancha, ossa ancharum foris fortiter pungebat, fortiter claudicabat. Restaurata sunt ossa cum magno dolore. Sanata est in toto, et longata, et vadit recta. Testis sanationis Benvenuta, quondam Bartholomaei Scudelani de Venetiis, qui moratur prope plateam Carubii.
- 7 Citadinus, filius Laurentii de plebe Teletina, festo nativitatis circiter habebat guttam, et cicatricem in genu sinistro, ita quod non poterat ambulare sine ferulis, nec ducere tibiam sinistram, nec pedem ponere in terram. Sanatus est, et vadit rectus. Testis Agnes mater ejus.
- 8 Dominicus quondam Joannis de Guadagnis, de monte Belluno, ab infantia contractus, et guttossus in ancha dextra, ejus os foris pungebat, fortiter claudicabat, non ponebat pedem in terra : modo ponit, et vadit rectus : et restauratum est os ancha cum dolore. Testis Saray, mater ejus.
- 9 Jacobina, filia Mag. Gualfredi Seragnani, cum set infirma, guttosa, et contracta in ancha sinistra, fortiter claudicabat, et os ancha pungebat foris, ita quod non poterat ponere calcaneum in terra. Nunc autem recte et aequaliter ponit cum alio, et melius vadit.
- 10 Gisla, filia Bonincontri de Nervesia, jam sunt quindecim anni, contracta et guttosa in ancha dextra, fortiter claudicabat : os ancha foris fortiter pungebat. Restauratum est os, et cum magno dolore : vadit recta. Testis Dionysia, mater ejus.
- 11 Alexander, filius Benvenuti, qui fuit de Molio-pardo, et moratur in Cornuda, ab uno anno circiter guttossus in schinali et in a schina, non poterat se curvare ante vel retro : die noctaque vociferabat : non poterat ambulare sine juvenum baculi. Sanatus est, et vadit sine baculo. Testis Bartholomaeus qu. Jacobini de Cornuda.
- 12 Alexia, filia Joannis de Viguntia Paduani districtus, a nativitate contracta et guttosa in ancha dextra, ita quod os ancha pungebat foris. Restauratum est os in locum suum. Fortiter claudicabat, non ponebat calcaneum in terram : F nunc ponit, et vadit recta, Testis Mabilia, uxor Renabli.
- 13 Jacobina, filia Petri de Tazino, quae moratur in Loria, a cunabulis contracta, et guttosa in brachio et manu sinistris, non poterat se juvare de brachio, nec aperire manum. Nunc se juvat, aperit manum, et stringit, et sanata est in totum. In extensione nervorum sensit dolorem.
- 14 Albertus, qu. Bonasii de Pagnano, jam sunt quatuor menses, quod arripuit eum gutta et dolor gravissimus, cum tumore in genu et tibia dextris, ita quod non poterat ambulare sine juvenum ferula. Recte vadit sine ferula.
- 15 Vicentia, uxor qu. Romeri de Trivignano, a cunabulis contracta, et guttosa in genu et tibia dextris ita quod non poterat ambulare, nec ponebat calcaneum in terra ; fortiter claudicabat. Extensa est tibia, sanata est, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testes Presbyter Petrus Parochianus ejus, et Dominus Hendri-getus de monte Bellano.
- 16 Palma, quondam Bellae de Colle-pagnani, ab infantia contracta et guttosa in ancha dextra, ita quod os ipsius ancha pungebat foris, fortiter claudicabat. Restauratum est os, et vadit recta.

In

A In sanatione sensit dolorem. Testes Antonia mater ejus, Hendreghetus b barbarius ejus.

17 Benevenuta, filia Francisci de Portu-Ymolano Episcopatus Feltrensis, a cunabulis guttosa, et retracta in ancha sinistra, et foris pungebat os anchæ: [sanata est,] et melius ambulat. Testis Agnes, amita ejus.

18 Magdalena, filia Tisonis de Musolento, qui nunc habitat Tarvisii in contrada de Domo, a cunabulis guttosa et contracta in ancha dextra; cum ambularet non ponebat calcaneum in terra, foris pungebat os ipsius anchæ, fortiter claudicabat. Modo restauratum est os anchæ, eundo firmat calcaneum in terra, et vadit recta. In extensione ossis sensit dolorem. Testis D. Episcopus Tarvisinus, et Tiso pater ejus.

10 Vita, quæ Francisci de Sorengla, a nativitate contracta et guttosa in ancha dextra, non bene ponebat calcaneum in terra, os anchæ foris pungebat. Restauratum est os anchæ cum dolore, bene firmat calcaneum in terra, et vadit recta.

20 Martha, filia Oldradi de Pergauzolo, dum esset parvula, et ambularet super quodam canolo c, læsa fuit in ancha dextra, ita quod os anchæ foris pungebat, fortiter claudicabat. Restauratum est os, et vadit magis recta. Sensit dolorem in extensione ossorum.

21 Ayca, quæ Alberti de S. Vitale, quæ nunc moratur in Pergauzolo, jam sunt quinque anni, quod quædam gutta gravissima arripuit eam in genu sinistro, ita quod contracta erat in eo, et habebat tibiam sinistram breviorē altera, nec poterat ponere calcaneum cum ambularet, nec ambulare poterat sine suffragio baculi. Nunc ambulat sine baculo, et firmat calcaneum in terra, et sanata est.

22 Juliana, quæ Guarnerii de Castro Roguncudi, a duodecim annis circiter arripuit eam gutta a latere sinistro per totum, ita quod erat defectiva in spatula, contracta in ancha et manu sinistris, ita quod non poterat aperire manum, nec cum ea aliquid operari. Sanata est.

23 Benevenuta, filia Michaelis de S. d. Vendemano, a nativitate contracta et guttosa in anchis, fortiter claudicabat. Sanata est, et in sanatione sensit dolorem. Testis Almengarda Mater ejus.

C - Almengarda, quæ Joannis de dicto loco, a nativitate contracta in ancha sinistra, non poterat ponere calcaneum in terra; fortiter claudicabat. Nunc autem ponit directe, et minus claudicat. Sensit dolorem in sanatione. Testis dicta Almengarda ejus amita.

25 Lucia quæ Benedicti de Mugnico, a nativitate contracta in anchis, fortiter claudicabāt. Modo vadit recta, et in sanatione sensit dolorem. Testis Padavina, ejus mater.

26 Lazara, filia quæ Titiani de Collice, contracta in anchis et guttosa a nativitate, ossa pungebat foris, et fortiter claudicabat ab utroque latere. Modo restaurata sunt ossa; et sensit dolorem in sanatione. Testis Joannes ejus frater, et Margarita de d. loco.

27 Elica, filia quæ Joannis de Burgo S. Geni, a nativitate contracta et guttosa in ancha dextra; os anchæ foris pungebat; fortiter claudicabat. Restauratum est os cum dolore: vadit recta. Testis Desiratus, Notarius.

28 Agnezina, filia quæ Marci, quæ moratur Torcelli in domo Domine Agnetis, dicto loco, a duodecim annis citra, contracta et guttosa in brachiis et manibus, de quibus non poterat se ju-

vare: in e cavigliis pedum guttosa similiter, ita quod non bene firmiter ambulabat; sanata est in totum. In sanatione et extensione ossorum et nervorum, per totam diem passa est dolorem maximum; et grossities in collis sive juncturis manuum similiter erat. Testis dicta Agnes.

29 Benevenuto, filius Artusii de Ceneta, jam sunt quinque anni quod propter nimium laborem quadam die arripuit eum gravissima gutta in pedibus, ita quod portabat pedes obliquos, nec poterat ambulare sine suffragio baculi, nec aliquatenus laborare. Modo vadit [rectus, et sine baculo, et sanatus. In sanatione pedum sensit dolorem. Testis Hendricus molendinarius de d. loco.

30 Magdalena, quæ Avancii præconis de districtu Tarvisino, quæ moratur Venetiis in contrada S. Marci de Venetiis, jam sunt quatuor anni quod contracta fuit in manu sinistra, quam non poterat aperire, nec se de ipsa adjuvare, nec brachium elevare. Sanata est in totum, cum dolore in sanatione. Testes Deleguarde mater ejus, et Maria de contrada S. Geminiani de Venetiis. E

31 Antonia, quæ Dominici de Mareno, a nativitate contracta et guttosa in ancha dextra, fortiter claudicabat. Sanata est: in sanatione sensit dolorem. Testis Contessa ejus mater.

32 Adeleda, filia Benenchæ de Alpago diæcesis Bellunensis, a cunabulis, dum quadam mulier portaret eam in brachio suo, cecidit taliter, quod os ipsius anchæ foris pungebat, nec poterat ambulare sine juvamine baculi. Nunc restauratum est os anchæ, vadit recta sine baculo. In sanatione sensit dolorem.

33 Margarita, filia Jacobi de Lanzanico, a nativitate contracta in ancha dextra, fortiter claudicabat: non bene ponebat calcaneum in terra; foris pungebat os anchæ. Modo ponit calcaneum in terra, restauratum est os, et vadit recta. Testis Bonaventura mater ejus

34 Nicolaus, filius Bartholomæi Luchi de Molianis, jam sunt quinque anni quod cecidit de quadam equa, ita quod læsus fuit in ancha dextra, et fortiter claudicabat. Sanatus, et vadit rectus: in sanatione sensit dolorem. Testis Maria mater ejus.

35 Alegrenza, quæ Vitalis de Buso, a nativitate contracta in ancha dextra, foris pungebat os; fortiter claudicabat; vadit magis recta. In extensione ossi sensit dolorem. Testis Aculvella soror ejus. F

36 Palma, filia Francisci de Porciliis, ab infantia contracta et guttosa in anchis, fortiter claudicabat. Modo vadit recta: in sanatione sensit dolorem. Testis Agnes soror ejus.

37 Marcus, filius Guidonis Cararii, qui fuit de Vicentia, nunc moratur in bargo S. Mariæ majoris; dum esset duorum annorum, arripuit eum gutta in spatulis, ita quod non poterat elevare brachia, modo elevat, et ducit quo vult, et liberatus est. In liberatione sensit dolorem. Testis pater ejus.

38 Cæcilia, filia Franzoni de S. Zenone, a nativitate contracta et guttosa in ancha, sinistra fortiter claudicabat. Sanata est, et sensit dolorem. Testis Juliana, uxor Palati d. loci.

39 Donata, filia Ameti de Camponegaria Paduæ, a nativitate contracta et guttosa in anchis, fortiter claudicabat. Sanata est, et in sanatione sensit dolorem. Testes Padavina, uxor Andreæ d. loci; Damora, uxor Alberti d. loci.

40 Joannes Rizardus, quondam Leonardi de Trivignanc,

A vignano, contractus in ancha dextra, a viginti annis circiter fortiter claudicabat. Vadit magis recte: in sanatione sensit dolorem. Testes Leonardus Bichatus de d. loco, Pasqualinus quondam Guardi d. loci.

a Schina, vulgo Schicna, pars corporis posterior ab humero ad cingulum dicitur; apud Academicos Cruscinos; sed hi ipsi, cum Schienale interpretantur morbum in parte tibiæ anteriori, satis indicant, etiam hanc partem Schienam dici, quæ Belgis Schene est.

b Barbarius, a tendenda barba, dicitur Chirurgus, seu medicus manu faciens curationem.

c Canulos fortassis pro Cannula; ut pueriliter illa luserit, equitando in arundine longa.

d S. Vendemanum, vel Vendemarium hactenus non novi: ex ipso loco hic indicato libenter discam quando colatur. Idem forte etiam Vendramus dicitur.

e Cavigliæ, Francis Chevilles, clavicula pedum, sive tali dicuntur. Pag. 378 scribitur Padighia.

Die Martis, xvii mensis Junii.

- B 1 Domina Benevenuta, mater Presbyteri Andreae de S. Fusca de Venetiis, jam sunt tres anni elapsi et ultra, guttosa fuit per totam personam; non poterat ambulare, sed in lecto continue morabatur; nunc autem sanata est in totum, et in sanatione sensit dolorem. Testis d. Presbyter, ejus filius.
- 2 Nicoleta, filia D. Federici de Porto-groario, quæ moratur in domo D. Benevenotæ, uxoris qu. D. Nicolai de Bene, a septem annis citra guttosa in brachio dextro, et digitum medium ipsius manus habebat obliquum, et ipsam non poterat erigere vel levare. Modo sanata est in totum, et sensit dolorem in sanatione.
- 3 Margarita, filia Vendrami de Ronchadellis, a quatuordecim annis circiter contracta et guttosa in anchis, et plus in sinistra; ossa ancharum foris pungebat, fortiter claudicabat, calcaneum pedis sinistri non firmabat in terra cum ambularet. Modo firmat, restaurata sunt ossa ancharum cum magno dolore, et vadit recta. Testes d. pater ejus, et Pascha mater ejus.
- C 4 Benevenuta, qu. Joannis Callegarii, de civitate Belluni, a nativitate contracta in anchis et clauda; fortiter ossa pungebat foris, non bene ponebat calcaneum in terra. Restaurata sunt ossa cum magno dolore: sanata est, et vadit recta. Testes Bonaventura Benevenuta, Petrus et Cerasia de d. loco.
- 5 Benevenota, qu. Albertini de Camperto, a nativitate contracta in brachio et manu sinistris, et a toto latere sinistro; non poterat elevare brachium, nec aperire manum, nec se juvare de ea. Elevat brachium, manum aperit, et cum ea se juvat. Testis Facina, uxor Raynaldini de Asillo.
- 6 India, filia Barnabæ de Vidoro, a tribus annis circiter infirma in genu sinistro, in quo habebat cicatricem, propter quam fortiter claudicabat: sanata est, et vadit recta, et cum dolore. Testis Benedictus de Tonello, ejus a cussinus.
- 7 Adelmata, filia Hengelfredi de Colle S. Martini, a nativitate contracta in anchis, ita quod ossa ancharum foris pungebat, fortiter claudicabat. Restaurata sunt ossa cum dolore, et vadit recta.
- 8 Bellina, qu. Daineti de Porcille Paduæ, quæ moratur in Castro-franco cum Jacobino de Campo S. Petri, a conabulis contracta in ancha sinistra, fortiter claudicabat, non bene ponebat

calcaneum in terra: modo bene ponit, et sanata est.

- 9 Rigenza, filia Bertoldi de Colle S. Martini, ab infantia contracta in dextra ancha, fortiter claudicabat, os anchæ foris pungebat. Modo ambulat recta, os anchæ restauratum est. In restoratione sensit dolorem. Testis d. ejus pater.
- 10 Martha, filia Goidonis de Ceneta, a nativitate contracta in ancha dextra, fortiter claudicabat. Sanata est. Testis d. Pater ejus.
- 11 Daria Picardi de Ceneta, a nativitate contracta in ancha dextra, habens pedem dextrum obliquum foris fortiter pungebat, fortiter claudicabat. Sanata est. In sanatione sensit dolorem. Testis d. pater ejus.
- 12 Mabilia, qu. Alberti de S. Zenone, a nativitate contracta in ancha sinistra, fortiter claudicabat, os ipsius anchæ foris pungebat. Restauratum est os cum magno dolore; modo vadit recta. Testis d. pater ejus, et Francisca de d. loco.
- 13 Maria, filia Belbecharii de Glezino, a nativitate contracta in ancha, fortiter claudicabat ab utroque latere. Sanata est, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Raynaldus pater ejus.
- 14 Soperna, filia Bartholomæi de Plaodeto, de plebe S. Felicis diocesis Bellunensis, a conabulis contracta in anchis, fortiter claudicabat, foris pungebat ossa ancharum. Sanata, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis d. pater ejus.
- 15 Natalis, dictus Piva, qu. Joannis Vace de Feltro, a carnisprivio circiter guttosus in anchis, ita quod non poterat se elevare de loco, nisi a quindecim diebus circiter, in quibus ambulat cum magno gravamine, et cum suffragio feralarum, nec sine ipsis ferulis poterat aliquatenus ambulare. Sanatus est in totum. In sanatione etc. Testes Jacoba ejus uxor, et Dominica Tomazina, Soror Domini Jacobi de Bonhomo.
- 16 Margarita, quondam Vincentii de Maxerata, a magno tempore arripuit eam gutta in ancha sinistra, ita quod os anchæ foris pungebat, et fortiter claudicabat. Restauratum est os anchæ cum magno dolore. Modo vadit recta. Testis Bonaventura, ejus noverca.
- 17 Antonia, filia Saphini de Pagnono, a nativitate contracta in ancha dextra, foris pungebat os, fortiter claudicabat. Restauratum est os. Non ponebat calcaneum in terra, modo ponit, et vadit recta. In restoratione sensit dolorem.
- 18 Maria, quæ dicitur Cina, qu. Leonardi de Porcedo apud Vidorum, a nativitate contracta in ancha sinistra, fortiter claudicabat. Sanata est, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem.
- 19 Domina Catharina, qu. Andreae Schene de contrata S. Barnabæ de Venetiis, uxor Nicolai Pajatri, de contrata S. Mariæ Zupanico, a viginti annis circiter perdita, et alienata de tota persona; ita quod non exibat de domo, nec se poterat adjuvare de persona; modo sentit omnia membra consolidata et confirmata, ita quod vadit, et omnibus membris se juvat. In sanatione sensit dolorem. Testes d. vir ejus, et Domina Tomazina ejus vicina.
- 20 Jacobina, qu. Lamboni de Monte Belluno, a nativitate contracta in ancha dextra, fortiter claudicabat, ita quod ambulando patiebatur dolores. Modo vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testes Petros et Bonacursius frater, filii quondam Joannis de Villa.
- 21 Agulea, de plebe Tarcii, filia Guidi Catanii, a nativitate contracta in ancha dextra, pungebat

- A os ipsius anchæ foris, claudicabat fortiter, nec firmabat calcaneum dextrum in terra. Restauratum est os cum dolore magno, et firmat calcaneum in terra, vadit recta. Testes Nicolaus de d. loco, consanguineus ejus germanus.
- 22 Margarita, filia Jacobini de Corpo, contracta in ancha dextra a nativitate, os ipsius anchæ pungebat foris, portabat pedem dextrum revolutum, fortiter claudicabat. Restauratum est os cum dolore, portat pedem rectum, et vadit recta. Testis Gisla mater ejus.
- 23 Benevenuta, quæ Bernardi, neptis Domini Andreæ Judicis, de S. Vito, contracta a nativitate in ancha dextra, fortiter claudicabat, os foris pungebat. Restauratum est os ipsius anchæ cum dolore, vadit recta.
- B 24 Guereius, filius quæ Marci de Corno, quem retinet pro amore Dei Catharina Teotonica, quæ moratur in contrata S. Martini juxta molendina, habebat nebulam in oculo sinistro, de quo nihil omnino videbat. Abolita est nebula de oculo, et videt. Testis d. Catharina,
- B 25 Rosa, soror quæ Carboni de Asillo, jam sunt sex anni quod, dum esset in partu, perdita fuit et contracta in anchis, et abinde inferius; nullo modo poterat ambulare sine suffragio baculi, laboriose trahebat pedes super terra cum ambularet, ex quo perdidit omnes ungues pedum. Sanata est, et vadit sine baculo. In sanatione sensit dolorem. Testis Nicolaus d. Ragalus de Asillo.
- 26 Conradinus, filius Petri de Jendulo, jam sunt duo anni et plus, quod cecidit de quadam scala, ita quod læsus fuit taliter in genu dextro, ita quod fortiter claudicabat. Sanatum est genu cum dolore, et vadit rectus. Testis d. pater ejus.
- 27 Agnes, quæ Joannis de Lavaze de Episcopatu Bellunensi, a quinque annis contracta et guttosa in brachio, manu, et pede dextris, non poterat elevare brachium, nec se adjuvare cum eo; portabat pedem obliquum. Sanata est cum dolore. Testes Guidolucius de Prata; Gerardinus de Lavaze.
- 28 Bonaventura, filia Jordani de Coldenardo Bellunensis diœcesis, jam sunt viginti anni quod cecidit, ita quod læsa fuit in ancha dextra; fortiter claudicabat, non ponebat calcaneum in terra. Modo ponit; vadit recta. In sanatione sensit dolorem.
- C 29 Carafia, soror præd. Bonaventuræ, guttosa in tibia dextra a nativitate, ambulabat cum dolore, et aliquantulum claudicabat. Sanata est cum dolore.
- 30 Nicolaus, quæ Symeonis de Portu-Naonis, jam sunt quinque anni, quod læsus et contractus erat in genu dextro; claudicabat. Modo vadit rectus, et sanatus est. In sanatione sensit dolorem. Testis Catharina ejus mater.
- 31 Calandria, filia Joannis de Canat diœcesis Bellunensis, a nativitate contracta in ancha dextra, ita quod os foris pungebat, fortiter claudicabat. Restauratum est os, vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis d. pater ejus.
- 32 Chara, uxor Michaelis Mantuani Segatoris, de contrata S. Benedicti de Venetiis, ab uno anno circiter guttosa in anchis, quod nullo modo poterat ambulare, nec se juvare sine juvamine baculi. Modo ambulat sine baculo, et dicit se sanatam; in sanatione sensit dolorem. Testis Benevenuta ejus privigna, et Leonarda ejus vicina.
- 33 Vivelda, filia Sorli de Asyllo, contracta in anchis et guttosa, ossa pungebat foris, et pedes obliquos portabat; fortiter claudicabat. Nunc restituta sunt ossa pedis, portat directe, et ambulat magis recte. Testis Darius de Asyllo.
- 34 Bara filia, filia Symeonis de S. Martino de Pagnano, contracta a nativitate in ancha sinistra, fortiter claudicabat, non poterat ponere calcaneum in terra, cum ambularet. Nunc ponit, vadit magis recta. Testis Adelecta ejus mater.
- a Cusinus, id est, Cognatus, Consobrinus; Francis Cousin.

Die Mercurii, xviii mensis Junii.

- 1 Dionysia, filia Auliverii de Istrana, a sedecim annis circiter contracta, et læsa in ancha dextra, fortiter claudicabat. Modo vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testes, pater et mater ipsius.
- 2 Cæsaria, filia quæ Guilielmi Capellæ de Feralis, quæ moratur in Opitergio: ab infantia læsa et contracta in anchis, fortiter claudicabat, ossa anchorum foris pungebat. Restaurata sunt ossa, et cum dolore, vadit magis recta. Testis Gucello Rubens de Opitergio.
- 3 Vendramina, filia Petri de Campajola, ab infantia portabat pedem sinistrum obliquum foris; nunc portat rectum, et vadit recta. Testis Palma mater ejus.
- 4 Jacobus filius Boni de Corino, et nunc moratur in Orgnano Tarvisinæ diœcesis, jam sunt sedecim anni, contractus et guttosus in genibus et in tibiis: cum ambularet, trahebat pedes per terram, et debiliter ambulabat: nunc autem eos elevat, et bene vadit, et sanatus est. In sanatione sensit dolorem.
- 5 Antonia, filia quæ Petri Boni de Lognano Paduanæ diœcesis, et nunc moratur in Orgnano diœcesis Tarvisinæ, a cunabulis contracta, et guttosa in ancha sinistra, claudicabat: nunc vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Lazara mater ejus.
- 6 Blanca, filia Tardinelli de Arvanta de Plebe Targi, diœcesis Cenetensis, a pueritia læsa fuit in ancha sinistra, ita quod claudicabat fortiter, nec poterat ponere calcaneum sinistrum in terra. Modo ponit, et vadit magis recta. In sanatione sensit dolorem.
- F 7 Benencha, quæ Brunelli de Melna, et nunc moratur Venetiis, a pueritia læsa fuit in ancha dextra, in qua continue patiebatur dolorem, et fortiter claudicabat: liberata est. In liberatione sensit dolorem. Testis Presbyter Jacobus de Melna.
- 8 Richa, filia Alterisii de Plebe Cavolæ Bellunensis diœcesis, a cunabulis contracta et guttosa in ancha dextra, claudicabat fortiter, nec poterat ponere calcaneum in terra. Modo ponit, et vadit magis recta. In sanatione sensit dolorem. Testis d. pater ejus.
- 9 Benevenuta, uxor Ysachini de Musolento, a quatuor annis circiter guttosa in anchis claudicabat, nec ullo modo poterat ambulare sine baculo. Modo vadit magis recta, et sine baculo. In sanatione sensit dolorem. Testis d. vir ejus.
- 10 Margarita, filia Antonii de Musolento, jam sunt tres anni et ultra, quod habebat cicatricem in tibia dextra, et ipsam tibiam tumorosam: foris pungebat cavigla ipsius pedis dextri, claudicabat. Sanata est. In sanatione sensit dolorem. Testes Andreas avus ejus et Florita ejus mater.
- 11 Margarita, filia Thomæ de Taradis, a pueritia læsa

EX ACTIS
NOTAR.

- A læsa fuit in ancha sinistra; fortiter claudicabat; non ponebat calcaneum in terra cum ambularet. Modo ponit, et vadit magis recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Albertus ejus avus.
- 12 Bartholomæus, filius qu. Patii de Cardiano, a nativitate tamquam cæcus quasi nihil videbat. Modo bene videt. Testis Lucia mater ejus.
- 13 Gisla, filia Alberti Belleosse de Farra diœcesis Cenetensis, a nativitate contracta in ancha dextra, fortiter claudicabat. Modo vadit magis recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Presbyter Bonus, Rector d. loci.
- 14 Salvator, qu. Leonardi de Alpago Bellunensis diœcesis, dum esset parvulus, cecidit de brachio ejusdam sororis suæ, et læsus fuit graviter in ancha dextra, propter quod postea fortiter claudicabat, nec poterat ponere calcaneum in terra ambulando. Modo ponit; restauratum est os anchæ cum dolore; vadit magis rectus. Testes Domina Turra de Civitali Bellunensi, et Domina Alucia de d. loco.
- 15 Joannes qu. Joannini de Campajada apud Cessaltum, a quatuor annis circiter guttosus in anchis et ab inde inferius, nullo modo poterat ambulare sine suffragio ferularum; continue sentiebat dolores. Sanatus est in totum. Testes Blasius de Cesalto, et Franciscus de Opitergio.
- B 16 Bartholomæus, filius Tomasi de comitatu Bellunensi, a quinque annis circiter habebat genua et caviglas pedum guttosa et tumorosa, in quibus patiebatur dolores; portabat pedem sinistrum obliquum. Sanatus est de prædictis. Testes Elica mater, et Rica de d. loco.
- 17 Alda, filia Symeonis Becarii de Asyllo, cum esset in infantia [cecidit] de quadam scala: læsa fuit in ancha sinistra taliter quod postea claudicavit: cum ambulabat, non poterat ponere calcaneum in terra. Nunc vadit recta. Testes d. pater ejus, et Pera de d. loco.
- 8 Antonia, filia qu. Albertini Fornarii de Asylo, a nativitate contracta in ancha dextra, foris pungebat os ipsius anchæ; fortiter claudicabat. Restauratum est os anchæ cum dolore, et vadit recta. Testes, Jacobus de Pagnano, et Clara mater d. Antonie.
- 19 Margarita de Crespano, qu. Dominici de S. Luca, ex gutta in anchis a sex annis circiter, fortiter claudicabat, non potens ire sine suffragio baculi. Modo recta vadit. Testis Agnes ejus vicina de d. loco.
- C 20 Benevenuta, filia Petri de Valle Maseni plebis Cesoni, a nativitate surda in hunc modum, quod non audiebat, nisi clamaretur fortiter super eam, et cominus. Modo audit etiam loquentes voce suppressa. Testis Nicolans, dictus Cimia de dicto loco.
- 21 Aylizia qu. Alberti, quæ moratur cum Recia de Fagaredo, jam sunt decem anni, quod arripuit ipsam quendam gravissimam infirmitas. Nam supervenit in brachio sinistro quidam tumor, de quo incisa fuit per quemdam barberium, et ex illa incisione provenit fistula in d. brachio, taliter quod ossa brachii feris erumpunt; ita quod ipsum brachium contractum factum fuit, adeo quod non poterat erigere vel levare, vel cum eo se adjuvare. Sanata est in totum. In sanatione sensit dolorem. Testes Liberalis de Bordenalis, et Bartholomæa uxor qu. Joannis de Arena.
- 22 Auxilia, filia qu. Joannis Vesoti de Feltre, a quinque annis circiter guttosa et contracta in spatulis et spinali, nullo modo poterat se curvare in terram. Modo se curvat leviter, et sanata est. In sanatione sensit dolorem.
- 23 Pasqualinus, qu. Albrici de Coneglano, a duobus annis circiter portabat pedem sinistrum fortiter obliquum, propter quod claudicabat. Sanatus est, et vadit rectus. Tertius Artusius qu. Galvani de Villa-longa, de plebe Mansuedi, Cenetensis diœcesis.
- 24 Juliana, filia Antonia de Seravale, a nativitate contracta in ancha dextra, ejus os foris pungebat, claudicabat. Restauratum est os. Sanata est cum dolore, et vadit recta. Testis Aylis et Benevenuta de d. loco, et Magister Joannes Ferrator de Burgo Sanctorum XL.
- 25 Aylis, filia Avancii Marangonis de Seravale, ab infantia cecidit de brachio fratris sui; læsa fuit in ancha dextra, propter quod claudicabat, et portabat pedem dextrum obliquum. Sanata est, et vadit recta. Testes prædicta Juliana, et Benevenuta de d. loco.
- 26 Benevenuta qu. Rudegerii de Seravale, dum esset parvula, arripuit eam dolor in pede sinistro, ex qua infirmitate contracta fuit in ancha sinistra, propter quod claudicabat, nec firmabat calcaneum in terra; os ipsius anchæ foris pungebat. Restauratum est os; firmat calcaneum in terra; vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testes prædictæ.
- 27 Catharina, filia Corace de civitate Bellunensi, dum esset parvula, cecidit de brachio ejusdam fratris sui, et læsa fuit in ancha dextra, propter quod fortiter claudicabat; eundo non ponebat calcaneum dextrum in terra; modo ponit. Restauratum est os anchæ cum dolore; et vadit recta. Testes Diamota amita ejus, et Franciscus de Cereta, et Antonius de civitate Bellunensi.
- 28 Nasinbenus, dictus Taberellus de Silva, a decem annis circiter contractus, et læsus in ancha sinistra, claudicabat fortiter. Nunc vadit rectus, et sanatus est. Testis Jacobina, uxor qu. Fratelli de Silva.
- 29 Jacobina, uxor Joannis de Tenerio, cum esset annorum duorum, arripuit eam gutta in ancha sinistra, ita quod erat contracta et claudicabat, eundo non poterat firmare calcaneum sinistrum in terra. Modo firmat, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem, Testis dictus ejus vir.
- 30 Viventia, quondam Azonis de Socheio, diœcesis Bellunensis, sed a septem annis circiter contracta in anchis, fortiter claudicabat ab utroque latere: quia ipsa ludente cum a lenza, sibi hoc evertit. Nunc autem vadit recta, et sanata est in totum. In sanatione sensit dolorem. Testis Viventius Notarius de civitate Bellunensi.
- F 31 Philippa, filia Bertutii de S. Hermagora de Venetiis, propter quendam infirmitatem, quam habuit circa tres annos elapsos, contracta in duobus digitis mediis manus dextræ, et uno digito medio manus sinistræ, ita quod non poterat claudere manus, nec aperire; et obliqua in genibus, ita quod claudicabat fortiter ab utroque latere, et trahebat tibiam dextram post se in eundo. Restaurata sunt membra ejus, et sanata est in totum. In sanatione doluit. Testes Zaneta mater ejus, et Catharina soror dictæ Zanetæ.
- 32 Bona quondam Bartholomæi de S. Georgio de Brenta Paduani districtus, a x annis circiter contracta in digito indice manus dextræ, habebat ipsum obliquum, nec poterat erigere vel elevare. Modo erigit et elevat, sanata est. Testis Gisla, quondam Almerici de Padaxo, quæ moratur in Fonto.
- 33 Blanca-flor, filia Bartholomæi, qui laborat ad fornaces de contrata S. Mariæ Magdalene de Venetiis, a cunabulis citra, contracta in anchis, os ancharum

A anchorum pungebat foris, fortiter claudicabat. Restauratum est os anchæ, melius ambulat. In sanatione doluit. Testis domina Lucia ejus mater.

34 Tomazina, quondam Leonardi de Saltore, a xii annis circiter contracta in ancha dextra, nec poterat ponere calcaneum in terra, fortiter claudicabat. Nunc autem calcaneum ponit in terra, melius ambulat. In sanatione sensit dolorem. Testis Avinanta, uxor qu. Boni de Castro-Bernardo; et Antonia, uxor qu. Leonardi de d. loco.

a Lenza, id est, fascia linea: hinc Lenzuolo, Lin-teum: quasi Lin-teolum, Francis Linceul.

Die Jovis, xix mensis Junii.

1 Beatrix, filia Michaelis de Crespano, ab uno anno circiter de oculo dextro nihil videbat. Nunc autem bene videt. Testis Gerardus ejus frater.

2 Sophia, filia Trivisani de Spineta, a nativitate contracta in ancha sinistra, fortiter claudicabat. Sanata est, et vadit recta. Testis ejus noverca.

B 3 Armelenda, quondam Uberti de Vigo-argeris, et moratur ad plebem S. Ptosdocimi districtus Paduæ, a nativitate contracta in ancha dextra, os anchæ foris pungebat, fortiter claudicabat. Restauratum est os et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Abrieus ejus frater, et Prosdocima uxor Zachariæ de d. loco.

4 Bartholomæus, qu. Jacobini fabri de Baxiano, jam est medius annus quod habebat apostema in coxa sinistra; quod cum fecisset incidi, statim arripuit eum gutta fortissima a latere sinistro, taliter quod nullo modo ambulare poterat, vel etiam se movere absque suffragio ferularum. Vulnus apostematis continue emittebat putredinem. Sanatum est vulnus. Sanatum est de gutta, vadit rectus, absque aliquo suffragio ferularum. In sanatione sensit dolorem. Testis Borsanellus Notarius de Bursio, qui moratur Tarvisii.

4 Benevenuta, quondam Joannis, qui fuit de Calubrio, et moratur Cenetæ, a nativitate contracta in ancha dextra, os anchæ pungebat foris, fortiter claudicabat, eundo non ponebat calcaneum dextrum in terra. Restauratum est os ipsius anchæ cum dolore, modo ponit calcaneum in terra, cum vadit, et recta vadit. Margarita ejus mater.

6 Flos, qu. Romerii de Abriana, de apud Artalum, a nativitate contracta in ancha dextra foris pungebat os ipsius anchæ; habebat tibiam dextram breviorē altera de una palmitē a; non firmabat calcaneum in terra, cum ambulabat. Modo restauratum est os anchæ, et longata est tibia æqualiter cum alia; firmat pedem in terra, et vadit recta. Testis Venetiana ejus mater.

8 Magdalena, filia qu. Domini Jacobi Philippi, qui dicebatur Lazarellus, jam sunt xvi anni, quod arripuit eam gutta in genu sinistro, ita quod non poterat extendere vel retrahere tibiam sinistram, nec eam ducere huc et illuc, et claudicabat. Modo extendit, et retrahit, et ducit quo vult, et vadit magis recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Domina Altedina, noverca ejus.

b 9 Anno Domini 1315, indictione 13, die Martis, 17 mensis Junii. Dum quædam b zata veniret de civitate Bellunensi per Plavim, super quam erant circa quinquaginta personæ inter masculos et feminas, qui ex devotione veniebant ad civitatem Tarvisii, causa visitandi corpus B. Henrici: et ipsa zata applicuisset ad pontem de Cesana,

qui est super dictum flumen Plavis, subito et ex improvviso contracti fuerunt tres remi, quibus gubernabatur dicta zata: ita quod ipsa zata ducta sine remigio allisa fuit ad c stillos d. pontis, et scissa in duas partes. Et cum cœpisset mergi, clamaverunt omnes misericordiam omnipotentis Dei et beatissimi Henrici, cujus corpus veniebant ad visitandum. Et factum est, auxilio Dei et precibus B. Henrici, quod nullus hominum vel mulierum submersus est, nec aliquid perditum est de rebus eorum; sed omnes applicuerunt ad ripam dicti fluminis, sani et incolumes. Et dum unus eorum submersus esset in aqua, adjutus fuit per quemdam alium, ita quod non periclitavit. Gubernatores dictæ zatæ erat quidam, qui vocabatur Bisertus cum sociis suis. Testes hujus rei Unericus, qui dicitur Faxana, qui moratur in civitate Belluni, et erat super d. zata. Presbyter Jacobus, Mansionarius d. Ecclesie majoris Tarvisinæ; Presbyter Tybaldus de Scandolerio; Presbyter Andriolus Tiveruno, qui Presbyteri erant ibi super una alia zata, Domina Catharina, uxor Magistri Antonii physici de civitate Belluni; Domina Bonaventura, uxor Domini Antonii Merlini.

10 Joannes, filius quondam Odorici de Posmono, a duobus annis circiter guttosus in ancha sinistra, ita quod non poterat ponere calcaneum sinistrum in terra, os ipsius anchæ foris pungebat. Restauratum est os, calcaneum ponit in terra, et sanatus est. Primitus claudicabat, vadit rectus. Testis Guidotus de Posmono.

11 Ricarda, filia Zanini de Mansuedo, ab infantia contracta in ancha dextra, ita quod fortiter claudicabat, os pungebat foris; restauratum est os anchæ, vadit recta. In restauratione sensit dolorem. Testis Ricolda, uxor Bonaventuræ Butacerii.

12 Francisca, qu. Bartholomæi Favoti de Fonte, jam sunt xiv anni, quod habuit in coxa sinistra apostema, ex quo fuit incisa; et postmodum semper vulnus apostematis putredinem emittebat: contracta erat propter hoc in genu sinistro, fortiter claudicabat, nec ponebat calcaneum sinistrum in terra, cum ambulabat. Sanatum est vulnus, ponit calcaneum in terra, et vadit recta. In extensione genu sensit dolorem. Testes Presbyter Marganus et Gubertinus de Fonte.

13 Maria, qu. Michaelis, Spectiarii de S. Zumano d de Malo-passo, a cunabulis cecidit de alto, et læsa fuit in ancha sinistra, ita quod os pungebat foris; claudicabat fortiter, non ponebat calcaneum sinistrum in terra. Sanata est. In sanatione sensit dolorem. Testis Benevenuta de Taxillis, de dicta contrata.

14 Domina Beatrix, qu. Domini Henrici de Lano, et uxor qu. Gualberti de Costis, ab octo mensibus circiter ex quadam infirmitate effecta fuit contracta et guttosa in manibus, brachiis, an-chis et tibiis, atque pedibus; de quibus membris non poterat se juvare, et præsertim in brachiis, quæ non poterat elevare, nec aperire manus. Bene aperit et claudit, elevat brachia quo vult: firma vadit super pedes et tibia; restituta est sanitati. In sanatione sensit dolorem. Testes Domina Mabilia, uxor Sacheti de Comirano, Domina Beatrix, uxor Domini Aulivenii de Robegano.

a Palmes, et quidem feminino genere, hic accipitur pro mensura palmi.

b Zata, id est, ratis.

D
EX ACTIS
NOTARI.

c

E

f

d

c

IN ACTIS.
NOTARI.

A c Stillus, palus, Teutonice Styl.
d S. Zomanus, quis? quando?

Die Veneris, xx mensis Junii.

- 1 Fontana, quæ fuit de Guardiglano, et moratur in Burgo Lesene Vicentinae diocesis, jam sunt iv anni, quod habuit cicatrices in manu, brachio et cubitu dextris, propter quod contractum et quasi aridum habebat brachium, cum dicta manu, nec poterat elevare, nec se adjuvare. Sanata est in totum. Testes Maria de d. loco, et Albertina.
- B 2 Petrus, qu. Vani de Florentia, et modo moratur Venetiis in contrata S. Mariæ novæ, jam sunt iv anni, quod increpatus et deruptus erat in parte inferiori, videlicet in testiculis. Sanatus. Testes Magister Guido Cyrologus, qui eum tentavit, et asseruit eum liberatum. Testes de infirmitate Bernardus de Agolantis de Florentia, qui moratus Venetiis in contrata S. Zanpauli; Benosius frater.
- 3 Berta, qu. Odorici de Trivillis, a nativitate contracta in ancha dextra, foris pungebat os ipsius anchæ, non bene firmabat calcaneum in terra cum ambularet, fortiter claudicabat. Restauratum est os ipsius anchæ cum dolore, vadit recta. Testis Bonerscia, filia quondam Jeremiæ de dicto loco.
- 4 Agnes, filia Benedicti de Petra rubea, contracta in anchis fortiter a nativitate, ita quod ossa foris pungebat fortiter, ab utroque latere claudicabat. Restaurata sunt ossa, recta vadit. In sanatione sensit dolorem.
- 5 Albertus, qu. Albrici de Arsico, et moratur in Quinto, dum laboraret a xv diebus circiter in Cesalto, quoddam lignum cecidit super eum, et super eum taliter ponderavit, quod sine juvamine ferularum non poterat ambulare, nec pedem sinistrum ponere in terra. Nunc autem veniendo a Cesalto Tarvisium in via sanatus est, et ambulat sine ferulis. In sanatione sensit dolorem. Testes Laurentius de Glarano, et Magister Guarrientus faber de Cesalto.
- 6 Flumina, qu. Antonii de Valle Mareni, de prope lacum de Todena, cum esset vii annorum, supervenerunt ei in coxa sinistra cicatrices, quæ duraverunt per vii menses: contracta fuit in ancha sinistra, et in nervis, ita quod fortiter claudicabat. Nunc vadit recta. In sanatione sensit dolorem.
- C

Die Sabbati, xxi mensis Junii.

- 1 Clara, filia Magistri Ravagnini physici, de civitate Belluni, a nativitate contracta in ancha dextra, ita quod foris pungebat os; claudicabat, non firmabat calcaneum in terra, cum ambularet. Restauratum est os dictæ anchæ, elongata est tibia cum alia æqualiter, ponit calcaneum in terra, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis D. Argentina, filia quondam D. Rochi de Castello; et D. Rechia, filia qu. Rochi de Castegnono.
- 2 Petrus, filius Savafuscoli sartoris, de contrata S. Jeremiæ de Venetiis, jam sunt vii anni quod habebat cicatricem in genu sinistro, propter quod ipsum genu contractum erat et tumurosum, et tibia sinistra brevior altera: non firmabat calcaneum in terra. Recessit tumor de genu, tibia elongata est æqualiter cum alia, firmat calcaneum in terra, et vadit rectus. In sanatione sen-

sit dolorem. Testes presbyter Nicolaus S. D. Jeremiæ, et Helena de d. contrata.

- 3 Viventia, filia Alberti de Prino, diocesis Feltrensis, a nativitate contracta in anchis, ab utroque latere fortiter claudicabat. Restaurata sunt ossa anchorum cum dolore, et vadit recta. Testes pater ejus, et Symeon filius Andreæ de d. loco.
- 4 Marosteganus de Castro-cucho, jam sunt v menses, dum vellet exire de quadam clausa, in via cecidit; propter quod sibi devastavit genu taliter, quod nullo modo ire poterat sine suffragio ferularum. Nunc vadit sine ipsis ferulis. Sanatus est. In sanatione sensit dolorem.
- 5 Maria, qu. Nicolai de Pomerio, jam sunt xxii menses, quod ex casu contracta et guttosa fuit in manu dextra, quam bene non poterat aperire, nec de ea se adjuvare. Liberata est in totum. In sanatione sensit dolorem. Testis Franciscus, qu. Joannis Marchese de d. loco; et Francisca, qu. Paschalis de d. loco.
- 6 Catharina, filia qu. Marci de Grigno, Episcopatus Feltrensis, cum esset trium annorum, cecidit de quadam scala, et læsa fuit in anchis, et præsertim in dextra, cujus os foris pungebat. Restaurata sunt ossa, et cum dolore; vadit recta, prius claudicabat fortiter. Testis Desiderata, mater ejus.
- 7 Maria, qu. Joannis de Viguntia, a nativitate contracta in anchis, et plus in sinistra, fortiter claudicabat ab utroque latere, et non poterat ponere calcaneum sinistrum in terra, cum ambulabat. Restaurata sunt ossa, et cum dolore; firmat calcaneum in terra cum alio, vadit recta. Testis Jacobina, mater ejus.
- 8 Stephanus, filius Joannis de Vanaxia de Calubrio, a nativitate contractus in ancha dextra, fortiter claudicabat, et foris pungebat os, nec poterat ponere calcaneum in terra. Restauratum est os, recte ponit calcaneum in terra æqualiter cum alio, et recte vadit. In sanatione sensit dolorem. Testis Zuvanus, frater Bartholomæi cæci.
- 9 Philippa, filia qu. Jacobelli de Viguntia, uxor Petri d. loci, a nativitate contracta in ancha sinistra, foris pungebat os, et fortiter claudicabat. Restauratum est os. Sanata est in totum. In sanatione sensit dolorem. Testis Jacobus, qu. Gerardi de Ploncha Paduæ; Dobzana, uxor qu. Benedicti de Carpone.
- 10 Almengarda, uxor Leonardi de Nervesia a xvi annis circiter percussa fuit a quodam super digitum pedis dexteri: ex qua percussione digiti pedis se in sursum revolverunt, nec ipsos ponere poterat directe in terra. Modo bene ponit. In sanatione sensit dolorem. Testis Jacobina, uxor Benedicti de Nervesia.
- 11 Antonius, filius Ognobeni de Valle Sugana, qui moratur in Aresio, a duobus annis circiter habebat in coxa super genu duas plagas, quæ continue emittebant putredinem, ex quibus fortiter claudicabat, nec poterat ire, raro sine juvamine baculi. Nunc sanata sunt vulnera, vadit recte, et sine baculo: in sanatione sensit dolorem.
- 12 Fontana, filia Socacere de Baxiano, a nativitate contracta in ancha sinistra, os anchæ foris pungebat; fortiter claudicabat. Restauratum est os ipsius anchæ, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem.

Die Dominico, xxii mensis Junii.

- 1 India, filia Petri de Musolento, a nativitate contracta

- A tracta in ancha sinistra, fortiter claudicabat. Sanata est. In sanatione doluit. Testes Lucia, mater ejus.
- 2 Maria, filia Petri de Mantellato de Fontanella, contracta in anchis a nativitate, ossa anchorum foris pungebat, ita quod fortiter claudicabat. Restaurata sunt ossa, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testes, d. pater ejus; Joannes de Fontanella, et Lazara, uxor d. Joannis.
- 3 Maria, quondam Petri de Servo, Episcopatus Feltrensis, jam sunt xi anni, quod cecidit sub uno plastro, propter quod læsa fuit in ancha dextra, ita quod os foris pungebat, et fortiter claudicabat, nec poterat ponere calcaneum in terra. Nunc restauratum est os, ponit calcaneum in terra, vadit recta. In restauratione sensit dolorem. Testis Jacobina, uxor Jacobi de Servo diocesis Feltrensis.
- 4 Leo, filius qu. Petri de Venetiis, de contrata S. Mariæ, ab uno anno circiter contractus in ancha dextra, ita quod os foris pungebat, fortiter claudicabat, et non poterat ponere calcaneum in terra. Sanatus est in totum.
- B 5 Vendramina, qu. Henrici de Montefumo, a cunabulis circiter contracta in anchis, ita quod ossa foris pungebat, et fortiter claudicabat ab utroque latere: non poterat ponere calcaneum in terra. Sanata est in totam. In sanatione sensit dolorem.

Die Lunæ, xxiii mensis Junii.

- 1 Palmeria, qu. D. Jacobi de Padua de Zachis, cum esset mensium xvii, contracta fuit in ancha sinistra: os anchæ foris pungebat fortiter claudicabat, non poterat ponere calcaneum in terra. Restauratum est os, ponit calcaneum in terra, melius ambulat. In restauratione sensit dolorem. Testes Conradus qu. Ugonis de contrata S. Sophiæ de Padua; D. Phyna, uxor D. Antonii de Zachis.
- 2 Marchesina, filia Leonardi Magnoni Zopellai de contrata S. Juliani de Venetiis, dum esset xviii mensium contracta fuit in ancha dextra fortiter claudicabat. Modo vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testes, Symena, uxor Vinciguerræ de contrata S. Mariæ Formosæ; Avorderia, mater Jacobi Zopellai de contrata S. Leonardi.
- C 3 Penevenuta, qu. Bartholomæi de Petra-rubea, a xvi annis circiter guttosa in brachio et manu dextris; non bene poterat erigere brachium, nec manum aperire et claudere. Nunc autem elevat brachium, et manum aperit et claudit. In sanatione sensit dolorem. Testis Maria, mater ejus.
- 4 Lucarda, filia Jacobi de Brugerio, a nativitate contracta in anchis, fortiter claudicabat. Sanata est, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Jacozotus de Necte de d. loco.
- 5 Uliana, filia Michaelis de Pedenova, Feltrensis diocesis, a cunabulis circiter contracta in anchis, os foris pungebat, fortiter claudicabat, non poterat ponere calcaneum in terra. Restauratum est os, vadit recta, ponit calcaneum in terra. In sanatione doluit. Testes Benevenuta ejus mater, et Jacoba filia Petri de contrata S. Stephani.
- 6 Gerardina, qu. Martini de Vidoro, a nativitate contracta in ancha dextra, habebat tibiam breviorē altera, ita quod fortiter claudicabat. Elongata est, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Ricabona ejus vicina.

- 7 Margarita, qu. Henrici de Tirali a ii annis circiter guttosa in genibus, nec poterat stare in pedibus, et habebat ipsa genua retracta. Modo stat in pedibus, et genua directa. In sanatione sensit dolorem. Testes, Adelecta mater ejus, quæ moratur in contrata S. Moysis; et Albertus, manualis de contrata S. Cantiani.
- 8 Odorica, quondam Titiani de Villa Buschi, et uxor Bonacursi de Levada de ultra Plavim, ab uno anno circiter cecidit, et quoddam plastrum surgit super eam; ex quo contracta fuit in ancha sinistra, nec poterat ire sine suffragio ferularum. Sanata est cum dolore.
- 9 Mabilia, filia Pacis de Barbara, de villa Dobladis, a nativitate contracta in ancha dextra, os anchæ pungebat foris, fortiter claudicabat, nec poterat ponere calcaneum in terra. Restauratum est os anchæ, ponit calcaneum in terra directe cum alio, melius vadit. In sanatione sensit dolorem. Testes, dictus pater ejus, et Romanus qu. Joannis Grassine, barberii d. loci.
- 10 Vivaldus, qu. Arpolini de Fonto, ab infantia contractus in ancha dextra, ita quod os ipsius anchæ foris pungebat et non ponebat calcaneum in terra: cum ambulabat, fortiter claudicabat. Restauratum est os, et melius vadit. Testis Tomazina, ejus consanguinea.
- E 11 Bellaydossa, filia Tomazini, de Burgo Ausugî de valle Sugana, a nativitate contracta in ancha, ita quod foris pungebat ossa, fortiter claudicabat ab utroque latere. Restaurata sunt ossa cum dolore. Sanata est, et vadit recta.
- 12 Catharina, soror prædictæ Bellaydosse, ex eodem patre et ex eadem matre, contracta a nativitate, sicut prædicta soror ejus, fortiter claudicabat. Sanata est. Testis Jacoba, mater dictarum puellarum.
- 13 Catharina, filia quondam Nicolai de Padua de contrata S. Blasii, a nativitate contracta in ancha sinistra; fortiter claudicabat. Sanata est, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Florina, uxor Henrici de d. loco.

Die Martis, xxiv mensis Junii.

- 1 Margarita, filia Bonifacii de Girardino Paja de Gastro Giuberto, de Valle Drossoni Vicentini districtus, a nativitate contracta in ancha sinistra, fortiter claudicabat, et portabat pedem foris directe. Modo vadit recta, pes ejus erectus. In sanatione sensit dolorem. Testis Antonia mater ejus, et Mabilia quondam Vivani d. loci.
- 2 Joannes, filius Bartholomæi de Burso, a nativitate contractus et claudus, in genu sinistro claudicabat. Sanatus est. Testis dictus pater ejus.
- 3 Bona, quondam Marci de Ableno de valle Sugana, contracta in ancha sinistra, os anchæ pungebat foris, fortiter claudicabat, et erat contracta a ix mensibus circiter. Restauratum est os, vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testes Ognobenus qu. Alberti de d. loco, et Guannetus de Ableno.
- 4 Margarita, quondam Vinerii de Spercenico, et neptis Nigri de Spercenico, a nativitate contracta in ancha dextra; foris pungebat os anchæ, non poterat ponere calcaneum in terra, fortiter claudicabat. Restauratum est os anchæ cum dolore, ponit calcaneum in terra, melius ambulat.
- 5 Pelegrinus, filius Jacobi de Citadela, et moratur in Lona, jam sunt xii anni, quod habebat cicatricem

EX ACTIS
NOTARI.

- A cicatricem in tibia sinistra juxta caviglam intrinsecus; ex qua exibat putredo continue, propter quod fortiter claudicabat. Sanatum est vulnus, et vadit rectus. Testis D. Aulivenu de Misen.

Die Mercurii, xxv mensis Junii.

- 1 Alegrenza, filia Dominici de plebe Calubrii, ab infantia contracta in anchis, foris pungebat ossa anchorum, fortiter claudicabat ab utroque latere. Restaurata sunt ossa, et cum dolore, et vadit recta. Testis Maria, ejus vicina.

Die Jovis, xxvi mensis Junii.

- B 1 Grasenda, filia Henselini de contrata S. Trinitatis de Codalunga de Padua, a cunabulis circiter, propter quandam infirmitatem, effecta fuit contracta et guttosa in anchis, ita quod ossa anchorum foris pungebat, fortiter claudicabat ab utroque latere. Restaurata sunt ossa anchorum cum dolore. Restauratum est et genu sinistrum, quod erat contractum, et vadit magis recta. Et d. puella, quæ est circa x annorum, hesternæ die vidit (ut asserit) B. Henricum cum vestibus suis, apud Majestatem divinam cum B. Virgine Maria; quæ vestes videbantur sicut deauratæ. Vi lit et ibi S. Augustinum, et S. Antonium de Padua; quibus omnibus Beata Virgo administrabat cibum et potum. Et B. Henricus dicebat d. puellæ; Ne timeas, quia bene liberaberis. Item dicebat et B. Henricus, quod diceret omnibus Presbyteris, quod deberent latari et die noctuque ire per ecclesias, cantando, et orando; quia Jesus Christus propter hoc mitteret pacem in universum mundum precibus B. Henrici. Et prædicta dicebat d. puella, se vidisse et audivisse in majori ecclesia. Testes multitudines hominum et mulierum.

Die Veneris, xxvii mensis Junii.

- C 1 Aldegarda, filia Viviani de contrata S. Crucis de Padua, a nativitate contracta in anchis, ita quod ossa foris pungebat, ab utroque latere fortiter claudicabat. Restaurata sunt anchorum ossa, et recta vadit. In sanatione sensit dolorem. Testis Riga de Angolo Paduanæ diocesis; Bellenda ejus avia, Antonin d. loci et d. diocesis, Jacobus ejus avunculus.
- 2 Gufredus de Vicentia, qu. D. Jacobi de Gaigo, a nativitate contractus in genu, in crure, et in pede, taliter quod non poterat ponere calcaneum in terra, fortiter claudicabat. Modo restauratum est genu, ponit pedem et calcaneum in terra, et recte vadit. In sanatione sensit dolorem. Testes Bartholomæus de Vicentia, qu. Antonii de Monteradio, Petrus de Marostica Mastellarius, Boninus Calegarius, Floravatus qu. Magnaferri.

Die Sabbati xxviii exeuntis Junii.

- 1 Joannes, filius Antonii qu. Petri de S. Germano districtus Tarvisini, a pueritia circiter contractus in ancha sinistra, quia cecidit de quadam scala, fortiter claudicabat: cum dolore modo sanatus est, et vadit recte. Testis Carabona mater ejus, et Bonaventura qu. Florentii d. loci.
- 2 Lena, filia Francisci de Crespano, a cunabulis circiter contracta in ancha sinistra, ita quod

foris pungebat, fortiter claudicabat. Restauratum est os, et vadit recta. In sanatione sensit dolorem. Testis Gisla, filia Joannis de Crespano; Dominicus, qui moratur cum Joanne de Manico.

- 3 Henricus de Abruncheet, Episcopatus Brixien-sis, a festo Resurrectionis circiter tarbatus in oculo, ita quod quasi nihil videbat, sicut haberet pannum lineum ante oculos; dum moveret se de domo sua, causa visitandi B. Henricum, credens et sperans impetrare gratiam luminis, meritis dicti Sancti. Ipso veniente occurrit ei quædam mulier, et obviavit ei inter villam Le-vegi, et Castrum Yvani Episcopatus Feltrensis, quæ mulier habebat aliquantulum sanguinis dicti B. Henrici; et in continenti restitutus est visui et sanitati, ita quod poneret filum per foramen acus, cum mulier tetigisset oculos dicti Henrici sanguine eodem, quem habebat in bom-bicino: et tamen ante raro cognoverat hominem a muliere. Testes, Conradinus de Clusa, Nicolaus quondam Luterii de Tridento.

- 4 Ubertus quondam Tixii de la Careta, de contrata de la Fossa de Vicentia, a xx annis circiter, propter quemdam equum, qui percussit eum cum pedibus in anchis, contractus in anchis, ita quod ossa foris pungebat, fortiter claudicabat ab utroque latere, et non poterat ponere calcaneum sinistrum in terra. Restaurata sunt ossa, et ponit calcaneum directum in terra cum alio, et vadit recte. In sanatione sensit dolorem. Testes, Januarius, Barberius a Portanova; Galvanus, Notarius de Maxone, de contrata S. Fustini de Vicentia; Guilielmus, qu. Græci, caligarius de Cargnano.

Die Dominico penultimo Junii.

- 1 Jacobina, filia Jacobi de Vello Vicentinæ diocesis, et nunc moratur Paduæ, a cunabulis contracta in brachio et manu sinistris, non poterat elevare brachium, nec aperire manum; nunc elevat brachium, et ducit quo vult; aperit manum et claudit, et cum ea se adjuvat libere, sicut cum alia. Item contracta erat in ancha sinistra, ita quod os foris pungebat: fortiter claudicabat, nec ire poterat sine suffragio baculi. Modo restauratum est os, d. anchæ, vadit magis recta, et absque suffragio baculi. Testis Bonzaninus, tabernarius de Mantua, in cujus domo sanata est.

Die Lunæ ultimo mensis Junii.

- 1 Patavinus, qu. Paduani de Lunina, Paduanæ diocesis, a nativitate contractus, et circiter xxviii annorum, nunquam locutus fuit, sed faciebat signa, quando aliquid volebat. Modo loquitur omne verbum; et dicit quod in sanatione magnum dolorem sensit in corde et gutture, et dicit se sanatum precibus B. Henrici; cujus nomen primo protulit de ore suo, secundum nomen Virginis gloriosæ. Testes, dictus pater ejus; et Ricasina, soror dicti patris sui.
- 2 Margarita, filia Jacomoti de portu Naoni, a nativitate contracta in anchis, fortiter claudicabat: cum ambulabat pungebat foris ossa, non poterat ponere calcaneum sinistrum in terra. Restaurata sunt ossa anchorum cum dolore: eundo firmat calcaneum in terra, et vadit magis recta. Testis, pater ejus; Maria, qu. Jacobi de Poneya. Jam sunt xxii anni quod contracta et guttosa erat in anchis, ita quod non poterat ambulare absque suffragio baculi. Sanata est, vadit sine baculo.

- A baculo. In sanatione sensit dolorem. Testis Tomazinus ejus filius.
- 3 Margarita, filia D. Jacobæ, quæ stat in contrata S. Andreæ, et neptis D. G. Petenele, a natiuitate contracta in ancha dextra, non poterat quasi ire, fortiter claudicabat, os multum foris pungebat. Restauratum est os, et bene recta vadit. Testis Nicolaus, qu. Symeonis de Ripa; Lucia, qu. Michaelis de d. contrata; Nicolaus de Spignimbergo, de dicta contrata.

Die Martis, primo Julii.

- 1 Catharina, quondam Ferranti de Venegucido, ab xi annis circiter contracta in ancha dextra, fortiter claudicabat, et tibia ipsius anchæ brevior erat altera. Nunc æqualis est cum alia: os dictæ anchæ foris pungebat, modo restauratum est, et vadit recta. Testes Margarita, uxor Tarvisii qu. Cranzæ piscatoris, qui fuit de Tridento; et D. Humilitas, de contracta S. Dominici.
- B 2 Bartholomæa, filia Pasqualini de Verona de Muro-noxo, ab vii annis circiter contracta in ancha dextra, fortiter claudicabat. Tibia ipsius anchæ erat brevior altera: nunc æqualis est cum alia. Calcaneum non poterat ponere in terra; modo bene ponit, et recta vadit.
- 3 Fulvius, qu. Gerardi de Monali de Forejulii, a Paschate Resurrectionis circiter, subito arreptus fuit a gravissima gutta a bragerio inferius, ita quod de anchis, coxis et tibiis nullo modo poterat se iuvare, nec se per lectum volvere, nec aliquatenus ambulare sine suffragio ferularum. Hodie applicuit Tarvisium cum dictis ferulis: et dum vellet intrare ecclesiam majorem, per portam quæ est versus campanile, obviavit cuidam Sacerdoti, qui infirmis portabat corpus Christi. Et cum maxima pœna genibus flexis oravit Corpus Domini, et B. Henricum, quod deberet misericordiam suam facere omnibus linguentibus et infirmis, et etiam ipsi. Et hoc dicto, continue surrexit leviter sine ferulis: et gratias agens Domino cœpit ambulare per ecclesiam, sanus et incolumis atque rectus. Testis Otisius, avunculus dicti. Flavii.
- C 4 Margarita, filia D. Dominici, qui est de Furnis de Florentina, a natiuitate circiter contracta in anchis, fortiter claudicabat: ossa anchorum foris pungebat. Restaurata sunt, et vadit recta, et libere sicut et aliquis. Non poterat ponere calcanea in terra, modo ponit. In sanatione sensit magnum dolorem. Testis Miliana, mater ejus; Flos, ejusdem Margaritæ avia.

Die Mercurii, ii Julii.

- 1 Almengarda, qu. Vincentii de Tegolo Vicentinæ diœcesis, contracta in ancha sinistra, non poterat ponere calcaneum in terra; modo ponit; os foris pungebat, modo restauratum est; pedem sinistrum revolutum habebat, nunc habet rectum; oculum sinistrum clausum habebat, nunc autem videt, et recta vadit. Testis ejus mater.
- 2 Hensehnus, qu. Petri de Pheo de Castro-novo, ab vii annis circiter fractus in schiniali, quia ipso laborante cecidit de quadam arbore; portabat pedes obliquos, et cum tremore. Sanatus est in totum, et vadit rectus. In sanatione sensit dolorem. Testes Bonaventura quondam Mutii d. loci. Armerina filia Joannis d. loci.

*Junii T. II**Die Jovis, iii Julii.*

D
EX ACTIS
NOFARR.

- 1 Michael, qu. Petri Grandi de Brazelo Paduanæ diœcesis, die Lunæ proxime præterito fuerunt octo dies, quod dum curreret supra quemdam equum, cecidit equus taliter, quod tibia dextra in ipso casu contracta fuit, et os ipsius tibiæ ultra contractum fuit. Et dum ligatus esset per quemdam medicum cum stellis et aliis opportunis; quæsivit licentiam ab ipso medico veniendi ad visitandum corpus B. Henrici, sperando in eo de sanatione. Et medicus dixit: Bene poterit te sanare; sed periculum est in eundo, propter contracturam ossis. Ille vero respondit: Penitus volo ire, quia spero in Deo et B. Henrico, quia eundo et stando, me iuvabunt. Et arrepto itinere cum ferulis, applicuit ad civitatem Tarvisii, et intravit ecclesiam Tarvisinam majorem, ubi pernoctavit. Et hodie non sentiens dolorem in tibia, posuit ferulas super spalum, et potuit ambulare per Ecclesiam sanus et directus. Testis de restauratione ossis Magister Franciscus cirologus, qui tentavit ipsius tibiam et os. Testis de infirmitate Dominicus, filius Jacobi de villa Bajoni Paduanæ diœcesis.

Die Veneris, iv Julii

- 1 Joannes, filius Marchesini de Verona, de Burgo S. Zeni, contractus in tibia dextra, propter quamdam infirmitatem, quam habuit in ipsa tibia, a tribus mensibus circiter, fortiter claudicabat, nec poterat ire sine suffragio baculi. Modo sanatus est in totum, et vadit rectus. Testis Marcus, filius Sixti de Verona.
- 2 D. Frater Joannes, Prior S. Mariæ de monte Sumano Vicentinæ diœcesis, a natiuitate contractus in anchis, ossa foris pungebat, fortiter claudicabat ab utroque latere. Restaurata sunt ossa, vadit rectus. In sanatione sensit dolorem. Testis D. Archidiaconus Vicentinus, et D. Presbyter Jacobus, Mansionarius Vicentiæ.
- 3 Berta, qu. Bertoldi de Turcio Tortonicæ diœcesis, a ix annis circiter vexata a dæmone, cujus nomen Symothe; dum erat in ecclesia vel ante altare Dei, vel aliquo loco sancto, non poterat se signare; Pater noster, nec Ave Maria, nec orationem aliquam, quæ ad Deum pertineret, dicere. Nunc autem, precibus et meritis beatissimi Henrici liberata est in totum: quia simpliciter ille maledictus dæmon, qui eam vexabat, exivit de corpore ipsius, et super d. Bertam nullam habet potestatem: per aurem sinistram exivit, prout confessa fuit præd. Berta. In sanatione sensit magnam rabiem et dolorem. Testis Odoricus, frater ipsius Bertæ.

Die Sabbati, v mensis Julii.

- 1 Aplens, qu. Henrici de Bolzano, a iii annis et dimidio guttosus in brachio, et a tota parte sinistra, taliter quod non poterat brachium elevare ad caput, nec jacere super ipsa parte sinistra; Modo elevat brachium ad caput, et ducit quo vult, et bene jacet super d. parte sinistra. Et quia ab ipsa parte sinistra non poterat se adjuvare, a cunctis reputabatur tamquam..... In sanatione sensit dolorem. Testes, Dominicus Gualterius, et Lutoldus de Bolzano.
- 2 Benevenuta, qu. Viviani de Tumis de Sotaguda, a ii annis circiter nullo modo poterat ambulare absque baculi suffragio; multum curvata

EX ACTIS
NOTARII.

- A ibat a parte anteriori. Nunc autem liberata est in totum, et recta vadit. In sanatione sensit dolorem.
- 3 Jacobina, filia Barbantini de Bragantino Vicentinae diocesis, a nativitate contracta in anibabus anchis, fortiter claudicabat ab utroque latere, ossa anchorum foris pungebat. Restaurata sunt, et recta vadit, precibus beatissimi Henrici. Testes Barbantinus ejus pater, et Gerardus de Vicentia ejus vicinus; Vincentius de Rogeriis, de contrata S. Martini de Vicentia.

APPENDIX

De elevatione corporis incorrupti.

Anno 1381,
10 Junii
ostenditur
corpus, adhuc
integrum,

- In nomine sanctae et individuae Trinitatis, Patris, et Filii et Spiritus sancti. Amen. MCCCLXXXI, Indictione IV, die Lunae x mensis Junii, in hac ecclesia Tervisina, fuit ostensum solenniter B. Henrici corpus, membris totaliter integrum, ac miro et suavissimo odore repletum, et a populo divinis laudibus devotissime veneratum; nunquam plus visum nec ostensum, a die depositionis ipsius in saxea aut marmorea arca sua citra. Qui quidem B. Henricus obiit anno MCCCXV, populo Tervisino Tervisinae civitati dominante et regente. Quo quidem MCCCLXXXI, die II mensis Maji, serenissimus Princeps et Dominus, D. Leopoldus Austriae Dux dictam civitatem Tervisinam in dominium habuit a dominatione Venetiarum; quae eandem obtinuerat, ut fertur, per annos XLII, menses V, dies XI; et quae eandem d. Domino Duci donavit, cum amplius retinere non posset, propter insuperabiles guerras, contra d. Dominationem Venetiarum et terras suas, factas in mari et in terra, per plures et plures annos, et usque ad diem et horam introitus d. Domini Ducis, videlicet per Regem Hungariae Lodovicum nomine, deinde Marquardum Patriarcham Aquileiensem, et alios certos colligatos, et per Commune Januae, et per D. Franciscum de Cararia Dominum Paduae, omnium praedictorum ductorem. Et dicto tempore ostensionis praedictae, praesidente in dicta Ecclesia in Sede Episcopali Rev. in Christo Patre et Domino D. Petro de Baono, per Dei gratiam et Apostolicam Sedis, qui quidem d. Beatum viventem vidit, et multa miracula, quae omnipotens Dominus, tempore mortis ejusdem Beati, meritis et precibus ipsius potentialibus ostendit; et quae quidem miracula frater ipsius Domini Episcopi, Magister Antonius nomine, tunc Notarius Domini Castellani Episcopi Tervisini, una cum ipso Domino Petro Episcopo, tunc temporis ipso Magistro Antonio juniore, scripsit de mandato praedicti Domini Castellani Episcopi,

Leopoldo
Austriae Duce
Tervisinum
obtinente,

ac Petro de
Baono Episcopo
patum gerente

scopi, Canonicis et populo Tervisino instantes petentibus, et volentibus. Et postmodum ipse Dominus Petrus, existens Episcopus, quamdam Legendam compilavit, et scribi fecit in libris magnis ecclesiae ejusdem, cum miraculis, ut supra. Dein est per eosdem fratres scriptum de Beato praefato. Omnes igitur cognoscant, et firmiter credant, dictum corpus beatum, in dicta arca, circa medium ipsius Ecclesiae Tervisinae posita super quatuor columnis, reconditum esse; et praedicta omnia vera fuisse, et verum et optimum fuisse ipsius Domini Petri Episcopi testimonium; quia quae vidit et scripsit, dixit, composuit atque narravit in omnibus praemissis, juxta illud verbum Evangelicum: Et qui vidit testimonium perhibuit etc. Quo quidem tempore ostensionis, reperti sunt Beneficiati in ipsa Ecclesia Venerabiles Domini et Clerici;

Dominus Petrus Paulus Decanus, dicti Domini Petri Episcopi nepos.

D. Bithinus de Pergamo. Mauracenus de Venetiis. Georgius de Baysio. Bartholomaeus Centregio de Venetiis.

Georgius de Tervisio. Antonius et Pavinus fratres de Mestre.

Gasparinus Favacio de Venetiis. Bartholomaeus de Eccello de Tervisio.

Dominus Petrus de Cincbiis de Roma. Dominus Bartholomaeus de Senis.

Dominus Joannes de Pontremolo, utriusque juris Doctor, Auditor Papae Urbani VI.

Dominus Antonius de Lamone, Archidiaconus et Mansionarius.

Presbyter Pelegrinus, Vicarius perpetuus.

Presbyter Jacobus Bagatinus, Thesaurarius et Mansionarius.

Presbyter Joannes Matthaeus, Magister scholae et Mansionarius.

Victor Presbyter. Hendricus Presbyter. Zandonatus [Presbyter].

Presbyter Benevenutus, Mansionarius. Presbyter Thomasios.

Presbyter Hendricus Abbas. Presbyter Lazarus.

Presbyter Joannes Zuchetus. Presbyter Campus.

Presbyter Franciscus Fey. Presbyter Andreas. Presbyter Dominicus.

Presbyter Antonius. Presbyter Joannes de Picardia.

Presbyter Franciscus de Ceneta. Presbyter Nicolaus.

Presbyter Zan-Franciscus de Alpago. Presbyter Zan-Franciscus de Serravalle.

Jacobus Bonaldi. Presbyter Fredericus. Presbyter Candus, et Presbyter Marinus. Capellani praebendati.

D
Legendae
auctore;
qui et
miracula
transcribi
fecit.

Ostensum est
autem corpus,

coram 39
Beneficiatis
Tervisinis.

E

F

DE BEATO BONAVENTURA

ORDINIS EREMITARUM S. AUGUSTINI

S. R. E. PRESB. CARD. TIT. S. CAECILIAE, ROMAE

D. P.

Ex Alphabeto Augustiniano Thomae de Herrera.

AN. MCCCLXXXVIII

Unde hic
relatus ad 10
Junii

Inter viros et feminas sanctitute illustres ad Ordinem praetitulatum spectantes, quos diligentissimus cruderator monumentorum Augustinianorum Herrera digessit serie Alphabetica, sub littera B occurrit B. Bonaventura de Paraga Patavinus. Hunc ad praesentem diem referendi auctor nobis est Georgius Gornesfelt Carthusianus, ex Onuphrio Panvinio referens

obiisse eum die x Junii. Non est quidem mihi od magnum Gornesfeltii istius Appendix ad Vitos B. Nicolai Alberghati, Cordinatis et Episcopi Bononiensis: sed cum in Praefatione ad Lectorem lego, quod in ista Appendice ipse secundo loco adjunxit Cardinales quosdam sanctitate conspicuos: minime cunctanter credo Herreræ, ipsum istic de Bonaventura agere, itaque de

die

A *die et anno mortis sentire. Habuit ea mors aliquam martyrii speciem, ut infra apparebit : sed cum ea nondum sit Ecclesiae judicio vindicata ut talis, laudo Herreram, isto titulo abstinenter; eoque libentius adscribo titulum Beati, tum ex perpetuo (ut ille asserit) usu Ordinis, tum ex hoc capite, quod (sicut idem ait) hujus tituli monumentum durat adhuc (durabat, inquam, cum ille scriberet, nunc enim nusquam apparere, intelligo) in veteri quodam Pontificum Sacello in Palatio Vaticano, in quo Bonaventurae nostri effigies radiis Beatorum cornescat, et titulo Beati ab ipso fere mortis tempore honestatur.*

et titulus
Beati quo
jure nixus;

ut talis vide-
tur in sacello
Papali pictus,

2 Invenio apud eundem Herreram, littera D inter Ministros Pontificum, pro anno MCCCXCI, Dietricum de Nuremberga, Pontificum Capellanum : nam ab antiquissima memoria munus istud apud Ordinem Augustinianum manet : ipsumque hodie gerit, ex Belgio nostro accersitus, Ermius P. Mag. Petrus Lambertus Ledrou, Sacrae Facultatis Theologiae in Academia Lovaniensi Magister-Regens, publicus Sacrarum in Romana Sapientia Scripturarum Interpres, Apostolicus studiorum de propaganda fide praefectus, ac Provinciae suae Flandro-Belgicae nuper Provincialis, nunc Episcopus Porphyriensis. Istius ergo Dietrici cura, videri posset ex sensu Onuphrii sic pictus dicto loco B. Bonaventura, sub oculis ipsius Pontificis Bonifacii scilicet Papae IX, quod Beatificationis expressae vim haberet. Verum ex Francisci Taurisii libro de Cryptis Vaticanis pag. 380 discimus Joannem Angelicum Dominicanum de quo plura ad Vitam B. Joannis Dominici infra, accersitum fuisse ad istius sacelli picturas faciendas, a Nicolao Papa V; ejus Pontificis nomen subscriptum legitur tabulae, a Gregorio XIII instaurari jussae : et consilium Bonaventurae sic ibi pingendo cum Sanctis, Stephano, Laurentio, Evangelistis quatuor, Augustino, Nicolao, Silvestro, Gregorio ac Thoma Aquinate, suggessisse potuit vel Joannes Petri (si hic Nicolaus Capellanus fuit, sicut fuisse scitur proxime succedentis Callisti III) vel Francisens Pauli, qui, teste apud Herreram Possevino, ipsi Nicolao fuit a Concionibus sacris. Neque Beati titulo, in favorem Bonaventurae usurpando, videtur debere officere, quod pinxerit ejus eadaver, absque ullo prorsus cultu, jacet in ecclesia S. Augustini de urbe, in sacello B. Nicolai Tolentini; quodque in elogio versibus adscripto non addatur Beatitudinis titulus. Etenim ecclesia S. Augustini, quae nunc cernitur, primum condita caput anno MCCCGLXX; ad eamque translata postea est corpus ex parva S. Triphonis ecclesia, Eremitis ab Honorio IV concessa sub annum MCCCLXXXV. Ibi, ut ait Ciacconius, sepultus Bonaventura fuit, pilo marmoreo cum ejus insignibus, effigie et inscriptione, sculptis ipso (ut ego quidem existimo) anno mortis; prius saltem quam Beatum vocari Pontifex aliquis expresse vel tacite annuisset. Habeo autem etiam libellum iconum, Martyres Eremitani Ordinis sculpto eleganti representantium, et Leodii curatum anno MDCXII per Fr. Georgium Maigretium : ubi, post Martyres Afros seculi v, adscriptos Ordini velut S. Augustini discipulos, primus exprimitur B. Bonaventura, cum Palma et Diademate.

curante
Augustiniano,
illius Prae-
fecto,

sub Nicolao I
circa 1450

Icones,

tumba,

et Epita-
phium

3 Monumentum illud, in quo sepultum primitus corpus fuit, in novam S. Augustini ecclesiam, una cum ipso corpore translatus dicere, si insignium et effigiei meminissent qui Epitaphium istud, quod apud Herreram legitur, describunt et monumento inscriptum fuisse putant : hoc autem rude ac tale est.

Hic Bonaventura est (qui doctus dogmate saero, Augustine, tuis Eremitis jam praefuit orbis) Padua proventus ad solium Cardinis. Inde Anno milleno, decies septemque, triceno, Additis bis novem Christi, requievit in Urbe. Cives Coeli, animam; tu possides ossa, sepulcrum.

Ita lectum Epitaphium nullam habet difficultatem; significat enim obiisse Bonaventuram anno MCCC-LXXXVIII : sed quia Herrera, ex eoque Oldoinus, ubi ego scripsi bis (ex vero, ut reor) legerunt scripseruntque his, itaque inveniebant annum MCCCCLXXXIX; hunc certum obitus annum esse censuit Oldoinus, licet sententiam retractasset Herrera; cum invenisset subscripsisse Bonaventuram anno MCCCCLXXXI die 1 Junii Bullae Urbani VI, de investitura regni Siciliae, in favorem Caroli Regis, hoc modo : Fr. Bonaventura, Presbyter Card. tit. S. Caeciliae. Hoc argumento motus Herrera, nullum annum definit : solum, quanto ille tempore supervixerit, incertum sibi esse, ait (cum sint qui notent annum Christi MCCCCLXXXVI, LXXXIX, XC et XCVI) nihil hæsitationis, si unius litterulae ritum subolfecisset.

4 Annum ab istis omnibus diversum, scilicet MCCC-LXXXV notaverunt, qui inferiore porticum Augustiniani cœnobii hoc nostro seculo, certe post editum anno 1601 Ciacconium, curant picturis Sanctorum Ordinis condecorandum. Ibi enim, ut in Additionibus ad Ciacconium scribit Augustinus Oldoinus noster, aspicias optimi Cardinalis imaginem, palmam manu tenentem, cum sequenti elogio. B. Bonaventura Patavinus, Generalis Magister et Cardinalis, dum ecclesiasticam libertatem Romae tueretur, sagitta confossus, pro Christi gloria, supremum in terris diem gloriosissime conclusit, anno MCCCCLXXXV. Legerant, credo, in Chronica Josephi Pamphali, Signini Episcopi, tali anno creatum Cardinalem; et in Ciacconio, haud longe post defunctum. Sed Cardinalem citius creatum Bonaventuram, convincit, non solum subscriptio praecitata anni MCCCCLXXXI; sed etiam S. Catharina Senensis, nno anno citius ad caelos translata; ejus tumen extat Epistola XXXI scripta Domino Bonaventura de Padua, Cardinali Ordinis S. Augustini, Florentiae degenti. Erat ergo jam pridem Cardinalis Bonaventura.

5 Hic, ut passim habent, qui ejus meminerunt, fuit nobili familia Baduariade Peraga apud Patavinos natus, die lunae. XXII Junii, anno MCCCXXXII; in primo autem ætatis flore Augustini miles effectus, pares doctrinae et probitatis progressus fecit. Inter novem insignes Doctores de mandato Innocentii VI vocatus, ad erigendam Facultatis Theologiae scholam in Academia Bononiensi, locum licet octavo, electus fuit anno MCCCXLII. In hoc fortassis praefatus fratri suo Bonsemlanti, quem in ætatis flore et adhuc recenti laurea doctorali vernantem, anno MCCCXLIX, die XXVIII Octobris, e vivis sublatus legimus. In hujus funere Petrarcha ad ipsum Bonaventuram litteras consolatorias dedit; vicemque hic reddidit, quando in exequiis Petrarchae, defuncti anno MCCCXLIV, die XVII Julii, pro rostris oravit. Idem perpetuo inculpatæ vitæ tenore, litterarum eruditioni suffragante, per omnes honorum gradus ad summum Ordinis sui Magistratum ascendit. Mortuo enim Ordinis Magistro, Guidone de Bello-reguardo, Provinciae Lombardiae majoribus Comitibus Veronae in Venetis congregatis; ipse omnium Patrum suffragiis, XVI Kal. Junii MCCCCLXXXVIII, decimo octavo loco, et suffectus est, et Ordini summa cum laude praefuit annis VIII.

6 Cum autem vic in omni disciplinarum genere doctissimus, et tam scribendo quam docendo exercitatus esset; multa scripsit, in quibus Sermonum de tempore et de Sanctis libri tantum duo supersunt. Ita Ciacconius; sed multo plura nominat, nescio an etiam superesse invenerit, novissimus Ciacconii locupletator Oldoinus, Commentarios in libros Sententiarum, Meditationes in Vitam Christi, Speculum Mariae, Vitas Sanctorum, Commentaria in epistolas Jacobi et Joannis; Ternarium sive primum bonum de regimine conscientiae; Breviloquium, in quo

D
AUCTORE D. P:
ex quo ha-
betur obi-
tus an. 1388

quamvis alii
alium notent,

E

An. 1332
nobilitate na-
tus Patavii,

F
dixit anno
1374 in fu-
nere Petrar-
chae:

libros postea
plures scripsit

A quo subtilissimo modo Theologico, a prima causa ad suos effectus progreditur. Prius nominatos libros duos etiam novit Abbas Trithemius, in libro de Scrip- toribus; ubi dicit, quod Bonaventura fuerit, in divi- nis Scripturis eruditus, et secularium litterarum non ignarus; ingenio promptus et clarus eloquio; non minus conversatione quam scientia reverendus: sed erravit Trithemius vehementer in tempore, scribens quod Bonaventura predictus claruit sub Ludovico Imperatore IV, anno mcccxx; tunc enim necdum natus, erat Bonaventura; et (siquidem Ludovicus Austrius intelligatur, electus anno mcccxiv, contra Ludovicum Bavarium, quia diutius vixit, dictum v) etiam Ludovicus Imperator obierat prius, quam idem Bonaventura, veniret in lucem.

primus deinde
Cardinalis sui
Ordinis factus,

7 Primus fuit, ut Pamphilus ait, qui ex Ordine Augustiniano et civitate Patavina, ad Cardinalatus dignitatem assumptus fuerit, idque ab Urbano Papa VI, cujus, inquit Ciacconius, in schismate partes secutus fuerat, et quidem virtutis ergo, absens ac tale nihil cogitans. Factum id est anno, non mccc- lxxxv, ut Pamphilus censuit; neque precedenti, ut Curconius; sed prima vel secunda creatione anno mcccclxxviii vel ix. De S. Bonaventura, Ordinis Minorum similiter Generali Ministro, in Feriis Pen- tecostalibus anni mcccclxxiii creato Cardinali, scribit Maddingi Epitomator Haroldus, ad initium sequentis anni quo obiit, voluisse Pontificem, ut penes ipsum remaneret gubernium Religionis usque ad proxima Comitia. Id multo magis in hoc, quo de agimus Bo- naventura, Generali Augustinianorum, valere voluerit Papa Urbanus, propter schisma tunc fervens, per quod impossibile erat, alium eligere ab eo, qui jam pridem consensu totius Ordinis electus fuerat, cujus ubique valeret auctoritas. Et hoc videtur sensisse Josephus Pamphilus, quando scripsit, quod anno Christi mcccclxxxv Synodus coacta est Strigoniae in Hun- garia, xiv Kal. Junii, in qua Prior Generalis electus fuit Ptolomaeus Venetus, qui praefuit annis xv: et (addit idem Pamphilus) Schisma, in Ecclesia Romana hoc tempore exortum, effecit, ut contra leges Or- dinis Comitia in hoc usque tempus dilata fuerint. Sed male existimavit, non prius factum Cardinalem Bonaventuram, quam magistratu absolveretur.

propter iura
ecclesiae

8 Porro Ciacconius elogium ejus sic prosequitur. Cum ecclesiasticae libertatis unicus assertor et pa- tronus esset; ortis inter eum et Franciscum Car- rariensem Patavinum Regulum, ob jus ecclesiasti- cum, simultatibus; impiis Principi conatibus con- stantissime se opposuit. Quare Carrariensis iratus, clam per oculos sicarios egit (sic enim omnes suspicati sunt) ut tantae virtutis vir Romae, dum Pontem Aelium transiens, ad basilicam Vaticanam ire pergeret, sagitta ab incerto emissâ immaniter transfixus, nefarie interficeretur; ita occulte, ut neque de homicidio, neque de tanti sceleris auctore, quidquam unquam certi sciri potuerit. Hanc rem

missa ex oc-
culto sagitta
confixa,

his verbis brevissime commemorat lib. 1 de Cardinali- bus Paulus Cortesius: Nec minus acute Bonaven- tura Patavinus, est in sententiarum selectu eno- dando versatus; qui reipublicae toendae causa est a Patavino tyranno confixus. Et alibi sic scribit: Illic doctrinae sanctitatem adiecit, ut pro Martyre fere colatur, a Carrariensi Principe sagitta con- fixus, cum Ecclesiae libertatem contra tyrannos tueretur.

D
fere pro Mar-
tyre colebatur,

9 Floruit Paulus Cortesius sub Julio II anno mdii. Dimittit post hunc seculo virum et scripsit opus suum, de Antiquitate urbis Patavii et claris ejus civibus, Bernardinus Scardeoneus, Canonicus Patavinus: qui lib. 2 classe 7 cum Bonsemlantem laudans, Petrar- chae de eo ad Bonaventuram verba aliqua delibasset, et cum eodem exclamasset; Felix Patavium, ubi geniti estis et nutriti!asserit; quod ille, iudicio bonorum, ob sanctitatem vitae, ita inter Beatos adnumerari potest, ut Bonaventura ejus frater inter Martyres. Ad hunc deinde, stylum flectens, primus ea omnia narrat, quae jam, ex ipso verbotenus sumpto, dedimus ex Ciacconio, quoad vitam ac mortem: elogium deni- que sic concludit. Illic Francisco Petrarchae fuit aretissima familiaritate, et similitudine morum, litterarum etiam studiorumque conjunctissimus. Quocirca cum idem Petrarcha diem clausisset extre- mum, Bonaventura noster, nondum ad supremos honores promotus, in praeclearissimo et frequentis- simo illius funere, in collibus Euganeis peracto, in Arquadi vico, quo et Episcopus cum Clero, et Prin- ceps Carrariensis, et universa Academia, et tota fere Patavina civitas, ad justa ei honorificentissime solvenda convenerat; funebrem orationem habuit luculentissimam, tanto sane Poeta, et tanta erudi- tissimorum virorum frequentia et expectatione, dignissimam.

sicut Bon-
semlantes
ejus frater,
fere pro
Sancto

E

10 Hunc autem multa scripsisse credere par est. . . . verum, ut saepe accidit, vel imperfecta ob improvisam mortem manserunt; vel, cum longe a patria versaretur, in tanta rerum perturbatione, ab extraneis direpta ac prorsus deperdita fuerunt. Attamen audiavi apud quosdam extare ejusdem ora- tiones elegantissimas. Ad familiam quod attinet; olim e nobilissima et praeclearissima gente Paduaria, at tunc dicta de Peraga, natum ait: postea vero lib. 3 classe 14, quae est de claris mulieribus Patavinis, ubi Balzanellam Peruginam laudat, Marino Baduario Patricio Veneto nuptam; Ex hac, inquit, muliere orta est pulcherrima illa proles, quae aliquamdiu Patavii commemorata, antiquato fere Baduario cogno- mine, a Peraga vico Patavino, Peraghina a cunctis dicebatur; unde Bonaventura Cardinalis, et alii insignes viri, de quibus supra, orti sunt. Idem cognomentum adhuc in sepulcris illustrium illorum ex duabus familiis conjunctum legitur, ut dicantur ubique Baduarii de Peraga. Plura si suggerant scriptores Ordinis, libenter dabimus.

Nobilitas
familiae,
unde ambo
nati.

P

DE B. JOANNE DOMINICI
DICTO ARCHIEPISCOPO RAGUSINO
S. R. E. PRESB. CARDINALI TIT. S. SIXTI
ORDINIS PRÆDICATORUM, BUDÆ IN HUNGARIA
COMMENTARIUS PRÆVIUS
De ejus vita, Beatitatis titulo, die atque anno mortis.

D. P.

ANNO
MCCCLXIX.
Vita a Fr
Joanne Ca-
roll scripta,

I nter studiorum nostrorum fautores, quos anno MDCLXI Florentiae constituti, nacti sumus etiam adjutores, non postremus meretur nominari Fran- ciscus Redi, Patritius Aretinus, professione Me-

dicus, idemque ab Hetruscae Latinaeque linguae cultu istic tunc æstimatissimus, quod et opusculo nonnulla deinceps edita comprobarunt. Illic nostrum in transcri- bendis Sanctorum Actis laborem sublevaturus, tum alia

A *alia quædam nobis scribi fecit ex Bibliotheca Laurentiana, tum ex MS. Conventus S. Mariæ Novellæ Ordinis Prædicatorum prolixum tractatum; cui titulus, Fr. Joannis Caroli Florentini, Ordinis Prædicatorum, Vita Fr. Joannis Ragusini Antistitis, ac S. Sixti Titulo Cardinalis: et ex observatione posita num. 78 intelligitur, scripta ante annum MCCCCLXXXIV. Hanc deinde excusam reperimus, sed Præfatione et longioribus quibusdam digressionibus mutilam, in libro de Viris illustribus dicti Ordinis, sub nota anni MDXXVII. Utrouque legitur, ad ejus venerabile corpus, sepultum ad templum Fratrum S. Pauli primi Eremitæ in suburbano civitatis Budæ, prodigia fieri multa; plurimasque ibi imagines adstare, prodigiorum testimonia referentes, quæ meritis hujus viri fideles sunt consecuti. Hinc pridem me cupido iucessit discendi; primum, an ulicubi extarent in Italia cultus veteris indici; nec enim apud Scriptores Ordinis, nisi quosdam recentiores, videlam usurpari titulum Beati; deinde, ad quem diem esset referenda Vita tum præclara: nec enim dies mortis exprimebatur: sicuti declaravi ad Vitam S. Antonini, ab eodem recepti ad Ordinem, cap. 1 Annot. c.*

ante annum
1484,

cum indicio
cultus apud
Budam:

2 Utriusque voti compotem me fecit insignis dignitas Fr. Mag. Raphaelis Badii, in eodem S. Mariæ Novellæ Conventu ad nostrum auxilium propensissimi. Hic primum ex Fæsulano Conventu, qui Joannem Dominici fundatorem agnoscit, habere me fecit effigiem illius, radiato, ut Sancti solent, capite, pictam supra portam, quæ a claustro in hortum ducit, ob anno circiter MDLX: meque præsumere voluit, illius Conventus Patres, cum exprimendam ibi curarunt, fuisse secutos vetustius aliud exemplum. Sed cum ipsemet opinionem cito deposuit, quando in claustro conventus S. Marci, aliam longe vetustiore vidit, quæ manu cævi pictoris expressa majorem præ se ferret veræ effigiei speciem, qualem noster chalcographus formavit hic subtus, ex delineatione inde huc missa.

imagines
cum titulo
Beati, Fæ-
sulis;

et Florentiæ
vera effigies,

cujus fidele
ectypon hic
datur.

Eam pinxit
B. Joannes
Angelicus

3 Ectypi veritati attestabatur is qui ipsam exceperat pictor, his verbis: Ego Dominicus qu. Taddei Baldini, civis et pictor Florentinus, per præsens scriptum testor, verum fuisse et esse, quod consistens ex opposito effigiei B. Joannis Dominici de Florentia, Cardinalis Dominicani, exemplum hic adjunctum sumpserim ex originali, quod inveni ex adverso portæ capitularis in conventu S. Marci Florentiæ, positum in primo claustro manu B. Joannis Angelici, quemadmodum et Crucifixus et reliquæ effigies, ibidem depictæ intra orbiculos concatenatos, tamquam folia unius arboris, explicantis Sanctos et Beatos Dominicanos; quemadmodum refert Eques Georgius Lasali in Vita B. Joannis Angelici: idque feci ad instantiam et preces P. Mag. Raphaelis Badii, coram infrascriptis ibidem presentibus; quemadmodum manu propria affirmo. Quod idem affirmant; ut testes de visu, primum ipse P. Mag. Raphael, tum Fr. Mauritius Mazzeti, D. Cajetanus Gadini Presbyter Ferrariensis, et Damianus Georgii Clericus Florentinus. Desunt huic effigiei radii: sed non deerat nomen cum titulo Beatitudinis, intra ipsum orbem litteris satis ruditer expressis formatum, supra humeros, infra Galerum ex utraque parte Capitis pro quo Crucem signo:

B-^o JOAN.^s ✠ DOMIN.^o
DE FLOREN.^a CARDI.^s

quibus characteribus, tali loco sic exprimendis, abstinere chalcographum malui, et titulum paulo aliter digestum sic exprimere, ut etiam extra librum nostrum servire icon possit, Ecce ipsam.



4 In Vita num. 31 nominantur aliquot insigniores B. Joannis discipuli, qui ejus studio incitati, in nostra Dominicæ Religione præsertim, maximo fuerunt et nostris et universæ Ecclesiæ Dei adjumento, interque eos sextus et ultimus Joannes, pictor egregius; hac utique arte potius quam doctrina utilis. Erat enim Joannes, vir honestus ac simplicissimus, adeoque Eugenio Papæ IV carissimus, ut scribit Euphrasynus Lappini in Vita S. Antonini, edita anno MDLXXI; ubi in Appendice nostra inde sumpta num. 1 narratur, quomodo Pontifici, sollicito de Episcopo Florentinis dando, S. Antoninum suggesserit. Pictor iste, Eadem is gratia valuit apud Eugenii successorem Nicolaum V, cujus jussa in Vaticani Palatii sacello inter alios, B. Bonaventuram Cardinalem pinxit, de quo supra. De eo, tanquam ex Fæsulani conventus monumentis, suggerit Badius, quod Anno MCCCXVII Fr. Joannes Petri de Mugello, optimus pictor, qui multas tabulas et parietes in diversis locis pinxit, accepit habitum Clericorum in hoc Fæsulano Conventu. Idem Badius interrogatus, quo anno putaris exornatum sit claustum S. Marci prædictum; respondit, id factum videri post annum MCCCXXXVII, quando solem ab XVIII annis obierat Joannes Dominici; tunc enim primum absoluta fuit domus et officinarum fabrica, sumptibus Cosmi et Laurentii Medicorum fratrum; certe ante annum MCCCCLV, quo Romam Joannes migravit; ab artis præstantia et morum innocentia, cognominatus vulgo Angelicus, et defunctus anno MCCCCLIV, atque sepultus supra Minervam in marmoreo sepulcro cum effigie; passim etiam Beatus dictus, sed absque ullo quod sciatur cultu. Est qui XI Febr. mortuum dicat, ætatis anno LXVIII, atque hoc epigramma ei positum recitat

E
illius disci-
pulus,

Pontificibus
carus,

circa annum
1437,
F

defunctus an.
1454

Non mihi sit landi, quod era n velut alter Apelles;

Sed [pro]p[ter] lucra tuis omnia, Christe, dabam.

Altera nam terris opera extant, altera cælis,

Urbs me Joannem Flos tulit Etruriæ.

5 Hujus ergo pictura, adeo parum post mortem Joannis Cardinalis facta; juncta testimonio miraculorum Budæ patratum, et cultas sepulcro exhibiti, quamdiu res ibi Christiana stetit, sufficere videntur ut illi in hoc opere locus detur; et Fratrum Florentinorum ac Fæsulanorum negligentia esse imputandum, quod nulla ejus rei distinctior notitia habeatur, ne dici quidem quousque olim Prior ac Fundator obiit. Excusationem tamen nonnullam habet negligentia talis ex eo, quod Budensem

Capta a
Turcis an
1431 Budæ,

densam

A densam civitatem sui juris Turcæ fecerint anno MCCCXLI, et ecclesiam S. Pauli suburbanam paulatim, non tantum desolari, sed etiam funditus everti necesse fuerit, obsidione multiplici Christianorum, recuperare illam frustra conantium. Interim crediderim in urbem ablatum corpus ad ecclesiam majorem; itaque factum ut in Florentini conventus Necrologio dicatur requiescere in illa, et absque mentione prioris loci. In hoc durabat tamen adhuc cultus aliquis cum scriberetur Vita, sicut vidimus: scribatur autem illa ante finem seculi xv, ut supra docui, licet Auctor, teste Ambrosio de Altamura in Bibliotheca Dominicana, solus ubi erit anno MDI. Referebant autem, qui, post receptam anno MDCLXXXVI feliciter Budam, Romam ad Capitulum Generale veniebant ex Hungaria Fratres; referebant, inquam, velut ex incolarum traditione, quod Turcæ, qui loco movere volebant venerabile istud corpus, cæcitate percussi sint; ideoque ipsum quidem ubi habebatur reliquerint, sed everso desuper muro obruerint, ut memoriam ejus deleverint; quam utinam eo relecto dignetur Deus instaurare!

B 6 Dominicus Maria Murchesius, postea Episcopus Putecalanus, in Diorio Sanctorum sui Ordinis Neapoli Italice scripto, Vitam daturus, elegit xix Martii, ex Gallico quodam (ut mihi scripsit) suorum Calendario: sed qui Diarium istud Gallica lingua donarunt, Ambianis excudendum, videntur Marchesium voluisse corrigere, detructo Denario, et ix Martii substituendo: sed neutrius diei apparet aliquod fundamentum. Malim igitur adherere huic x Junii, quod mors ejus collocatur in quodam brevi Chronico seu Summario post Ordinis Constitutiones, Romæ excuso ad annum MDLXVI, unde mihi Badius hæc verba transcripsit: Fr. Joannes Dominici Florentinus Tuscus, ex Provincia Romana, ignobilibus parentibus ortus, ex Ordine Prædicatorum de observantia, eximiusque concionator; fuit quondam Prior in conventu S. Mariæ Novellæ, post Provincialis Provinciæ Romanæ: a populo Florentino optimus omnium existimatus, et propterea Pisas ad Gregorium Papam XII missus, ut eum hortaretur ad Ecclesiæ unionem, que tunc maximo schismate laborabat. A quo sane Pontifice Lucæ in Tuscia primus Archiepiscopus Ragusinus, et Presbyter Cardinalis tituli S. Sixti, anno MCCCXVII mense Junio, cum aliis tribus renuntiatus fuit: verum nunquam pro Cardinali habitus est, usque ad Concilii Constantiensis tempora, a quo in numerum Cardinalium, ob spontaneam Gregorii XII cessionem receptus, creationi Martini V interfuit.

C Cumque ab eo totius Germaniæ Legatus Apostolicæ Sedis factus fuisset, Budam in Hungariam accedens, ibidem sanctissime obiit, anno Domini MCCCXIX, iv Idus Junii, Cardinalatus anno xii. Cadaver Budæ in Ecclesia Fratrum Eremitarum S. Pauli primi Eremitæ honorifice conditum est. Interrogatus a me Badius, a quo et quando Elogium istud conditum crederet; primum respondit; Summari præcitati auctorem haberi Felicem de Castel-franco, cui prædicta editio Constitutionum anno MDLXVI commissa fuit, cum postea apud Altamuram legisset. Summarium istud majore ex parte excerptum ex Brevis Chronica Ordinis, quod scripsit corrus Joanni Cardinali Jacobus de Susato Coloniensis, idem qui anno MCCCXV sacro Inquisitionis officio functus in Germania est; maluit huic ipsum adscribi. Verum probandum prius nobis foret, Jacobum Joanni superfuisse, atque post ejus obitum scripsisse.

E 7 Prolixius elogium scripsit Fr. Modestus Biliotus, in Chronico Conventus S. Mariæ Novellæ, quod anno MDLXXXVI collegit; sed hoc omisso, mala transcribere quæ nobis de suo Magistro tradidit S. Antoninus, parte 3 Histor. tit. 23 cap. 11 § 3, ubi quod in impressis legatur Joannes obiisse anno Domini MCCCXIII, errore typothetico factum manifeste apparet; supplendum ergo denarius, qui exciderat. Et quoniam istius seculi anno xviii, vi Idus Julii, expedita primum Bulla fuit, cum qua Legati Apostolici munus demandatum Joanni est a Martino Papa; pro certo habeo melius fecisse eos, qui nam alterumve omnium addendum putaverunt. Finiat ergo hunc Prævium Commentarium Ugolinus Verinus, nobilis eodem xv seculo Florentiæ Poeta, de Joanne Dominici sic canens:

Dominici plebæ domus, splendore Joannis
Emicat illustris, vitæ probitate vel ipsa
Doctrina insignis; morisque exemplar honesti;
Dominici sancti Fæsulanam condidit ædem,
Cardineumque apicem sola virtute recepit.
Quibus aliisque, et imprimis a Martino Papa et S. Antonino laudatoribus, refutata, maeret maledicentissimi Poggii gravis censura, in nuper protracto ad lucem dialogo de Hypocritis sui temporis, annuerant iisdem Joannem Dominici, quem et ipse ante Cardinalatum maximi fecerat; tum vero eodem insectabatur spiritu, quo Gregorium, a quo Joannes promotus fuerat.

D
Apud S.
Antoninum
corrigendus
annus mortis;

interlin ex eo
aliisque
refutatur,
qui hypocrisis
Joannem
damnant.

NOT. 19

ELOGIUM

Ex S. Antonino Beati Discipulo,

Parte 3 Historiarum tit. 23 cap. 11 § 3.

Ingratitudinis argui possem; si oblitus invenirem illius magnifici et per omnia laudabilis viri, qui me attraxit suæ doctrina prædicationis ad Religionem (Dominicanam), de qua sermo extat: toto enim Titulo xxiii agitur de Origine et confirmatione Ordinis, prædicatione et conversatione sanctorum Patrum Ordinis ejusdem. Pergit Antoninus: Dominum dico Fr. Joannem a Dominici de Florentia, Cardinalem Ragusinum: qui ultra dignitatem eximiam scientiæ et sapientiæ, sermone ac morum sanctitate effulsit in Ecclesia Dei. Hic in adolescentia sua, xviii b ætatis annum agens vel circa, Ordinem ingressus est Fratrum Prædicatorum. litterarum non c [valde] gnarus, sed egregiæ indolis: qui otia horrens, totum se studio lectionum tradidit, somni tempus vigiliis occupando. Et quia memoriæ erat tenacissimus, ut nil oblivisceretur apprehensum, et perspicacis ingenii; tempore brevissimo doctissimus in logica, philosophia, et theologia evasit, nec etiam expertus juris canonici et mathematicos. Qui tamen sub jurejurando testatur in libro, quem Noctis luculam appellavit, ad Collutium d Cancellarium Florentinum directum, se in nulla scientia habuisse doctorem: unde quasi alter Augustinus, per se omnia didicit quæ legere potuit.

Ingressus
Ordinem;

a

b

c
doctrina
re sine Magistro
acquisita;

f

d

2 Opera ejus protestantur scientiam ejus. Scripsit enim super Ecclesiasten egregie et diffuse, per modum Lectionum, quas Venetiis Lector existens, publice civibus legit: super Canticum Canticorum, quorum primum et secundum Capitulum [exposuit], per modum c Lectionum. Diffuse super Matthæum usque ad Capitulum xix, et super Magnificat f, non brevi sermone commenta fecit. Itinerarium insuper g [devotionis]: in Psalmos et Cantica canticorum, in quo satis devoti sunt sermones. Edidit et Luculam noctis, in [quo] libello Christicolæ contra invehitur, de divino cultu neglecto, et studio immodico litterarum gentilium, ita ut pene contemnant divina oracula et ecclesiasticos libros. Ut etiam illitteratis doctrinam spirituales relinqueret, librum in vulgari venusto composuit stylos, quem Amorem h caritatis intulavit, exponens illud Capitulum, Si linguis hominum loquar et Angelorum, i Cor. xiii, per modum

libri scripti:

e

f

g

h

Elogium istud
videtur com-
positum anno
1566

aliud anni
1586 indica-
tur.

A dum sermonum numero XLIII, si bene recolo : nec simile in vulgari reperitur *i*.

Conciones habitæ, 3 Prædicavit eximie Quadragesimis multis, Venetiis maxime et Florentiæ, et in aliis civitatibus. Et inter alias una Quadragesima Florentiæ in ecclesia Cathedrali, omnes Regulas Juris, quæ habentur in sexto, bis dietim prædicavit, cum magno concursu audientium, unam de mane, aliam de sero, proponendo cum themate Evangelii vel Epistolæ admirantibus cunctis. Unum solum Quadragesimale ejus vidi recollectum, ubi cum themate occurrenti proponebat versus Psalmorum per unum vel duos, incipiendo a capite Psalterii, Beatus vir, in Septuagesima ; et continuando versus sequentes terminavit in tertia feria Paschæ Psalmum, Confitebor tibi Domine in toto corde meo ; qui est Psalmus IX, divisiones formando super dictos Versus magistrales, et Evangelia ibi includendo. Et in ipsa eadem Quadragesima legit publice de sero Epistolam Pauli ad Romanos : quæ fuit aliquantulum recollecta.

modus et gravitas dicendi. 4 Exhibebat autem, in manerie et modo evangelizandi, magnam gravitatem et quasi majestatem. Vox ejus sonora quasi tuba : nec extollebat eam, nec suppresserat, sed valde imprimebat ; non solum apte docens et declarans, sed et flectens corda, etiam obdurata emolliens. Rare allegabat Poetas vel Philosophos seu sententias eorum. Sacra Pagina erat testimonium suæ doctrinæ, quam novis et miris expositionibus decorabat. Vitiis rigidus, sed honestus objurgator : devotus et fervens, quotidie celebrabat : humilis in habitu, incessu gravis, statura magnus, aspectu graciosus, pauperibus et ignobilibus affabilis, mediocribus communis, magnatibus reverendus, consilio magnus ad omnem materiam, facie jucundus, sed cum gravitate ; pudicissimus et circumspectus, ita ut numquam, sinistra vel suspicio de eo oriretur in hominibus. Nec solum simplex, ut nemini machinaretur dolos, vel hypocrisis ostentaret ; sed et rectus, ut aliorum non supplantaretur insidiis. Tantus paupertatis amator, ut non solum argentum et aurum ei deesset, etiam in via aut in vestimentis ; sed [nec] libros ad legendum, nec ad prædicandum Bibliam possideret. In abstinentia cibi et potus austerus sibi, et in vigiliis nimis, ut insomnitatem aliquando incurreret periculose. Singularitates evitans ; zelator Religionis, etiam in ceremonialibus. In laboribus plurimis indefessus ; in legendo aliis, in prædicando populis, in audiendis Confessionibus.

Virtutes aliæ 5 Hic Joannes fuit ille primus suscitator observantiæ regularis in Italia, quæ jam collapsa erat in Ordine Prædicatorum, eam inchoans in conventu S. Dominici Veneto, cum quibusdam in sancto proposito adhærentibus. Cujus odor vitæ adeo diffusus est per orbem, ut in processu temporis multiplicati sint conventus, et reformati ad vitam regularem complures, in Provincia Romana, et Longobardiæ superioris et inferioris, et in regno Siciliæ. Conventus quoque S. Dominici in diocesi Fæsulana ab ipso a fundamentis ædificatus est : complementum tamen beneficii illius habuit ex legato sex millium florenorum, facto per nobilem virum Barnabam de Aleis, mercatorem. Monasterium quoque Monialium ipsius Ordinis in civitate Venetiarum construi fecit : in quo degunt Sanctimoniales in copioso numero, religiose Domino servientes, et intitulantur monasterium Corporis Christi.

Gregorio 12 suasa Unio Ecclesiæ : 6 Postquam autem in Ordine plurimum defundavit, cum multo fructu animarum ; disposuit divina providentia, ut majorem sibi coronam pararet, et virtus ejus magis orbi innotesceret, eum ad altiorem gradum perducere, ut universali Ecclesiæ efficacius prodesset. Unde defuncto Innocentio Papa VII,

Dominium Florentinum destinavit eum ad Curiam, ut futuro Pontifici suaderet unionem Ecclesiæ faciendam. Quo cum applicuisset, lecto Domino Angelo Coriario Veneto in Pontificem, et Gregorio VIII *k* vocato, sermonem fecit coram eo in publico Consistorio, ad unionem exhortans, et civitates quaslibet offerens Communitati subjectas ex parte ejus, pro loco conveniendi ad id efficiendum. Expleto sermone cunctis gratissimo, Gregorius, qui ejus et prudentiam et vitæ sanctitatem Venetiis noverat, ut Angelum Dei, sibi destinatum ad tantum opus, suscepit ; nec licentiam ad Ordinem redeundi concedere voluit ; et non se ingerentem, sed renuentem, ad suscipiendum Archiepiscopatum Ragusinum *l* coegit ; postea etiam eum ad Cardinalatum *m* exaltans. In quo plurimos labores et persecutiones sustinuit, factus in derisum populo Florentino, cui prius fuerat acceptissimus ; quia noluit acquiescere injustitiæ quorundam Satraparum, non sincere unionem tractantium.

7 Hic sua prudentia et virtute sustentavit Curiam : quæ cum esset Cajetæ, et ille Ladislaus Rex Apuliæ, sine rationabili causa *n* subtraxisset obedientiam a Gregorio ipso Domino [suo] ; Joannes præfatus accessit ad Imperatorem Sigismundum, in habitu transformato, cum paucis, tamquam Plebanus ; et cum eo tractavit modum ad unionem efficiendam : quæ demum secuta est ; cujus causa non modica ipse fuit. Pius *o* autem [Joannes] Gregorium ipsum secutus *p* Frigoliam, ubi Concilium generale celebrandum per ipsum Gregorium fieri debebat ; cum ibi esset, dicitur veneno potatus ab uno ex familiaribus : nec tamen eum extintit, sed vim ejus natura cum Dei gratia superavit ; ipsi tamen pellem vetustam excoiato, ut serpens, dimittere fecit. Et quia pro ætate decrepita Gregorius Constantiam male conferre se poterat ; Arimini residens, destinavit Legatum vice sua Gregorius ipse venerandum Cardinalem Joannem Dominici.

8 Peracto Concilio, et jam unione secuta, in ipso Martino V, ibi canonice in Papam electo et coronato ; ad requisitionem Domini Imperatoris Sigismundi, missus est Legatus *q* in Ungariam, ad extinguendam hæresim exortam Bohemorum. Qui profectus illuc, cum vidisset gentem illam obduratam in ea hæresi, nec verbis posse reduci ; consuluit Imperatori, ut populos illos gladio exponeret, cum adhuc essent debiles in potentia ; ne forte multiplicati, postea domari non possent. Durus visus est Imperatori sermo iste ; et carnaliter compatiens corporibus eorum, ne occiderentur et regnum ejus desolaretur, non acquievit ; forte sperans, per alium modum ab erroribus revocandos *r*. Pergens igitur Joannes Dominici in civitatem Ungariæ Budam, infirmatus graviter, spiritum suum Domino, commendans, ad cælos migravit : sepultus in monasterio Fratrum S. Pauli primi Eremitæ, cum honore decenti : ubi dicitur miraculis clarere. Obiit autem anno Domini MCCCC[X]VIII, ætatis suæ LXIII ; Cardinalatus vero sui anno XII, vel circa.

ANNOTATA D. P.

Utor ea, quæ sola mihi est ad manum, editione Lugdunensi anni 1527. Hæc, licet profiteatur dare tres Partes historiæ Domini Antonini, solertiori studio recognitarum, cum triplici Indice luculentius edito, et a quam plurimis mendis expugnato, quibus (credo) inficiebatur editio Norimbergensis anni 1484 ; quia tamen correctio facta non est per collationem ad ipsius Auctoris autographa, vel per plura apographa inter se collata, restat quod in utilissimo opere emaculando agat labor eruditorum. Interim licere mihi censui,

D
EX 8 ANTONI-
NO.

k

l

m

Archiepiscopus
tus et Cardi-
nalatus colla-
tus Joanni,

n

Opera ad
Unionem in
Concilio Con-
stantiensi
efflux,

o

p

Legatio in Un-
gariam,

q

F

r

obitus Budæ

s

A
EX S. ANTONI-
NO.

A censui, operam ipsorum hic prævertere, supplendo deficientia subinde verba, vocesque nonnullas inepte transpositas reducendo ad ordinem naturalem.

a Ex nomine scribet patris facto cognomine, multis tamen idem dicebatur Joannes-Dominicus, et ita describitur imagini ejus vetustæ quam dedi.

b Sub annum 1374, natus circiter 1356, non 1340 ut Pocciantius.

c Impressum, non ignarus; verum adversativa particula, sed, hunc sensum non admittit; et Vita absolute ut rudem describit, utique earum artium quæ assurgunt ultra Grammaticam; nam hac saltem leviter tinctum fuisse oportuit eum, qui non pro laicali, sed clericali gradu recipiebatur ad Ordinem; ideoque non probo Pocciantium, qui in Catalogo max citando ait, fuisse primorum elementorum adhuc ignarum, cum receptus est.

d Pocciantius, in Catalogo Scriptorum Florentinorum asserit, Colucium Pierum Salutatum (integre Nicoluccium diceremus, diminutivum a Nicolao) Urbano V et Gregorio XI a secretis fuisse, adeoque intra annos 1362 et 1378: ad quod etiam officium a Rep. Florentina fuit acclamatus, defunctus an. 1406. Libros ejus plures enumerat Pocciantius, interque eos unum de fortuna et fato; contra quem scripsit Joannes Dominici suam Luculam noctis (qualis MS. extat Florentiæ ad S. Mariæ Novellæ) cum ille, licentia forsitan poetica ductus, quædam ibi non satis consona sacræ Scripturæ edidisset. Inter Poetas enim laureatos Romæ, notatur apud Pocciantium in Indice.

e Bibliotus in Chron. Conr. secutus Vitam num. 32, Meditationes appellat.

f Hoc titulo opusculum MS. extat in Bibliotheca S. Mariæ Novellæ, curatum anno 1482; sed notat Badius, ipsum alio ordine ac spiritu præcedere, quam rerum Joannis-Dominici opus; nec minus, sed Joannis-Caroli videri, qui Vitam scripsit.

g Ita supplendum docet Gesnerus in Bibliotheca, et assentitur Altamura.

h Hujus operis duplicatum exemplar ibidem haberi, notat Badius; ipsumque etiam excusum fuisse Venetis anno 1555.

i Abi quædam enumerantur ab Altamura, scilicet, Vita B. Fr. Marcolini Foroliviensis, ejus qui S. Petrum Martyrem occidit ante conversionem; dandum a nobis in supplemento ad 24 Januarii, Semonarium de Sanctis et aliis festivitibus anni; Epistolas multas, doctrina, sanctitate et devotione refertas; Sermones de B. Virgine; Tractatum de Conceptione Virginis. Habet præterea Illustriss. Magliabechius in sua Bibliotheca ejusdem opusculum in membrana, lingua vulgari, cui titulus, Regula vivendi; et initium Prologi, Timor filialis, ut ego quidem censeo. Pocciantius denique addit lib. 1 de Possessionibus.

k Electio hæc processit an. 1406, 30 Novembris, cum 14 præcedenti jurassent Cardinales omnes, quod cedente Benedicto, cessurus esset unusquisque eorum si eligeretur, et jurata intra mensem a sua iurisdictione novo juramento ratificaturus, cogendus ab omnibus si promissa non impleveret. Unde hæc plenius ex nostro MS. in Tract. Chronico hist. de Pontificibus ante Acta Maji.

l In Vita dicitur nunquam voluisse consecrationem suscipere: et Seraphius Razzus, in Vitis Illustrum hancum Luca editis anno 1596 pag. 45, scribit, lectam sibi Chronicam Ragusinam, in qua dicitur, quod Beatus hic vir Ecclesiam istam, seu potius jus ad illam vel nominationem, non tenuit nisi unum circiter annum; renuntiavit autem, quia ibi non potuisset residere, jam scilicet factus Cardinalis et Pontifici necessarius. Eidem tamen Ecclesiæ semper se benevolum demonstravit, eidemque argenteam suam suppellectilem (quam modicam fuisse oportet, et Ga-

lerum Cardinalitium testamento legavit, qui Galerius D usque in præsens ibi suspensus servatur. Ita ille, nobis transcriptus a Badio, et quasi supplens punctum illud, prætermisum in Majori de Sanctis ac Beatis Ordinis opere anni 1575. Dato tamen semel titulo perrexit vulgo appellari Cardinalis Ragusinus. Ugellus Italix sacræ Tom. 9 col. 655 scribit, quod idem Gregorius anno 1410, 16 Maji, commendaverit Ecclesiam Tropæensem Joanni Dominici Cardinali, quam ille similiter resignaverit in manus collatoris; credo, quia fore videbat ut nunquam ibi resideret.

m Anno 1408 mense Junio factam hanc promotionem, supra diximus ex Felice de Castelfranco: huc secutus Ciacconius est: sed qui hunc postea interpolaverunt, addiderunt, seu melius ex aliis die Mercurii nona Maji: nec publicotam nisi die sabbati 12 ejusdem mensis. Alii autem tunc pariter creati, nominantur ab Antonio tit. 22 cap. 5 § 1. Antonius, nepos ipsius Gregorii, prius ab ipso Bononiensis Episcopus factus; Gabriel etiam Venetus, et dicti Antonii socius individuus, prius Senensis Episcopus. Quartum nomen reticet Autauinus, solum dicit, quod fuerit, vir etiam multum religiosus et probus Episcopus. Odoricius Raynaldus ad hunc annum num. 8, Jacobum Uticensem, Pronotarium indicat. Auctor, Vitæ num. 46 aliorum duorum nomina præterit, et secundum Laudat. Mag. Lucam ex Humiliatorum Religione: quem Antoninus videtur annuumerare secundæ creationis Cardinalibus, prius Fæsulani Episcopum factum. Antiqui tamen Cardinales, rati sic difficiliorem unionem reddi, dicentesque id esse contra jusjurandum a Gregorio et ipsis præstitum, neutras voluerunt unquam agnoscere; sed a Gregorio velut sædifrago secessionem fecerunt, nec illos vocarunt ad Concilium Pisani, in quo utrumque contendit abdicarunt: quo jure, disputat Auctor Vitæ infra: Gregorius etiam excusatur ex eo capite, quod, Bonifacio manifeste malignante, opparet nulla spes unionis.

n Ladislaus Rex Siciliæ, qui mortuo Innocentio VII, ejus successore Gregorio XII, multa damna intulerat, pluribus civitatibus ipsaque urbe Romæ occupatis, anno tamen 1409 ad se confugientem honorifice receperat; rursus anno 1412 defecerat ad Joannem, hostem suum autem infestissimum, a quo et urbe Roma pulsus fuerat, et sacro bello petitus; sed anno mox secuto 1413, contra hunc se erigens, Romam occupavit; ac tandem an. 1414 male perit.

o Frigolium, vulgo Friuli, proprie ac Latine Forum-Julii, Sigismundo Imperatori subdita provinciæ in confiniis Venetorum. In hac Gregorius, cum a se desciscere Cardinales antiquos sentiret, atque Concilium Pisis indicendum moliri; præoccupavit Concilium indicere, electa ad id. Utino: deinde an. 1409 in Civitatem, Austriæ dictam, olim Forum-Julii, nunc Venetæ ditionis, 7 milliaribus Utino. Ibi habitas sessiones, 6 Janii et 5 Septembris, unamque inter eas mediam, describit Raynaldus; et quomodo insidias ab Aquileiensi Patriarcha structas evadens Gregorius, per trementes sibi a Ladislao submissas, ab eo Cajetam deductus sit; ultimum denique refugium habiturus Ariminum.

p Impressum, Pius autem Grego, truncato (ut alius hic sæpe) nomine: quod tamen cave ne referas ad Pius, legosque, Pius autem Gregorius, huic enim non quadrat quod sequitur, veneno potitum; sed necessario referri debet ad Joannem, qui Gregorium ipsum secutus est, quod Gregorius ipsum Joannem: quam amphiboliam sustulerim addito nomine: conformiter ad ea quæ leguntur tit. 22 cap. c § 3.

q Operæ pretium hic fuerit ad ipsius Beati commendationem, ex Raynaldo describere partem Brevis, ubi post expositas regnorum illorum calamitates et declaratum justum desiderium tantis malis occurrendi, Ecce, inquit

A *inquit Pontifex, quem potentem quidem opere, et in magnis expertum et arduis, eximia circumspectionis industria, claritate scientie, probitate ac fidelitate et morum elegantia probatum, divinarum humanarumque rerum notitia, ac gerendarum rerum experientia, maturitate, et altitudine consilii; in cujus affectibus geritur, prout indubitanter teneamus, extirpare hæreses; veritatem Catholicæ fidei labefactatis et eo inquinatis hæretica coinquinatione multorum mentibus, sacris suis eloquiis, inserere; et aberrantes ac devios hujusmodi ad veritatem Catholicæ fidei, et unitatem ipsius Ecclesiæ, nostramque et Sedis præfatæ fidelitatem et obedientiam, revocare atque reducere salubribus argumentis; et ad unitatem et concordiam cunctos dissidentes reducere, et universa dissidentia in pacis pulchritudinem commutare; et sic oberrationes ejusmodi, in perfidia suæ malignitatis, per sedulos nuntios, justitia mediante compescere omnibus viis et modis; ut eorum malignitas persecutione qualibet, tui juris quam facti, modis omnibus prosternatur; licet tuæ circumspectionis præsentia, nobis et apud nos Ecclesiæ univer-ali perutili, careamus inviti; nostræ*

B *convertimus deliberationis intuitum, pro tuarum consideratione virtutum, tibi a Domino concessarum, te, tamquam pacis Angelum, de Fratrum nostrorum consilio, ad regna Hungariæ atque Bohemiæ, et terras ac Dominia, Sigismundi Romanorum ac Hungariæ, nec non Wenceslao Bohemice Regibus illustribus supposita, et eorum jurisdictioni subiecta, Apostolicæ sedis Legatum in præsentiarum, ut in ipsis evellas et destruas, dissipas et disperdas, ædifices atque plantes, deformata reformes, indirecta dirigas, corrigenda corrigas, et convertas aspera in vias planas, ac deviantes ad sentitam reducas veritatis; ac statuas in nomine Domini, prout celestis gratiæ infusio tuæque tibi providentia ministrabunt, providimus destinandum; cum amplissimæ scilicet plenitudinis potestatis ad quæcumque eo spectantia; prout legere est in ipso Brevis, dato Gebennis, v Idus Julii, anno i Pontificatus, Christi 1318.*

r *Ideò fuerat Joannis Gersonis in Concilio sensus anno 1417; quod serenissimus Rex Romanorum, invocatus a sacro Concilio, acciperet factum illud præsequendum et terminandum, sicut et alias hæreses in Bohemia, cum potentia etiam brachii secularis, attento... quod in regno fratris sui, cujus*

C *est successor, hæc hæresis habet exordium; et, nisi provideatur, serpet in longinquum; prout contigit. Dum enim ignavus Wenceslaus laxas hereticis habenas dabat, experimento sero didicit, eversa religione regna simul verti; et tandem in ultionem senissimæ concurationis Pragæ constata expurgata, corripitur paralyti et extinguitur 16 Augusti; frater vero Sigismundus, cum expeditionem Bohemicam intermisisset, uti Turcicæ vacaret, nec defendit Hungariam, et Bohemiam amisit, uti ex Enea Silvio, atque Joanne Cochlaro, pluribus prosequitur Raynaldus ad an. 1419 num. 19.*

s *Imo ut minimum 1419; siquidem 10 Junii obiit, vel potius 1420.*

VITA

Auctore Fr. Joanne Caroli Florentino,

Ex MS. Conv. S. Mariæ Novellæ Florentiæ,
Collato cum editione Leandri Alberti.

PRÆFATIO

Ad Franciscum Berlingerium fratrem.

Cogitanti mihi sæpenumero, Franciscus frater, quid pro maximis in me beneficiis tuis efficere possem, quod et tuo et meo foret statui convenientissimum, et nostrum utrinque dignissimum, quo et animo in te meo et meritis tuis aliquid satisfactionis impenderem; nihil sane accommodatius visum est, quam si studiorum meorum ad te aliqua munuscula destinarem, quibus (rejectis iis quæ animos nostros dejicere, ac majorem in modum pessumdare consueverunt) instituire vitam, et animum Deo tuum ut præstantissimum munus posses offerre. Nam cum superioribus annis, publicis et privatis detinerer curis, et ob id ea ipsa intermissem; iis nunc peropportune liberatus, confestim ad ea me retuli, quæ mihi snavissima judicabam, et omni posteritati nostræ utilia. Quippe cum, Seneca teste, ad exempla, ac præsertim hac nostra ætate, vivamus; plurimum interest quale nobis exemplar ante oculos proponamus, ad ejus formulam componamur: quod si bonum, si egregium, sique insigne extiterit; et is, qui ex illo prodierit, ejusdem conditionis futurus profecto est: sin vero malum, turpe, et indecens deligatur; nostra quoque omnia talia sint oportet. Proinde vulgato proverbio aiunt; Quidquid ex gallina ortum est, pulveres agitet oportere.

Fratri bene merito gratiam relaturus Auctor,

statuit et dignum vitæ exemplar proponere;

2 Itaque in hac re quam maxime elaborandum censeo, ac præsertim eo temporis quo firmanda atque in omne tempus vita componenda est, ut quum optima et dignissima vivendi exempla sumamus, ne nos tandem errare turpi animadversione puniteat. Habet enim hoc in omni fere veritate arte, ut in Rhetoricis, Dialecticis, et in Philosophia atque Theologia: in quibus nisi præceptores bonos et præclaros auctores quos sequaris assumas, profecto et tibi et aliis quam amplissima detrimenta affers. Plurimum siquidem confert in omni re, si apprime optimam doctrinam imbibas; qua educatus atque nutritus, in sapientem et eruditum virum evadas. Videmus autem et in infantibus aliquid tale accidere: quos si materno, optimo, ac puro lacte, non alieno enutrias aut infecto, et humoribus multis immixto; et corpore valent, et nullis malis obnoxii, aut orbatu solida ac firma incolumitate persistunt. In practicis quoque artibus idem quisque intelligere potest, ut in pictoribus, musicis, fabrisque: qui nisi optimo se exemplo iastruxerint, ad ejus artis perfectionem pervenire vix possunt. Proinde et Cicero noster in Rhetoricis Crotonium exempli mentionem facit, qui statuam fabricare volentes, non nisi a puellis honestissima forma præstantibus hoc fieri posse ex peritissimo didicere fabro.

In hoc enim plurimum esse momenti,

ad rem quamcumque recte firmandam;

3 Perexiguus enim in principio error, inquebat noster ille Philosophus, longe maximus in fine putandus est. Communis quoque Philosophorum sententia est, principium omne plus totius dimidio fore. Quonam enim modo infecto semine podagrosus, nisi podagrosus gignet? Sed et Propheta noster, cum sancto sanctos nos esse futuros aiebat, cumque in-

ne scilicet erretur in ipso principio.

Ps. 17, 27

A JOAN
CAROLI EX MS.

*Id autem ca-
vetur delectu
boni præcep-
toris;*

A nocentissimos, et cum electo eligendos, et cum perverso omnino pervertendos. Cum enim caro omnis ad malum sit ex sua ipsa corruptione propensior; si præterea et se impellentem ac provocantem habeat, duplici violentia corrumpitur labiturque, et ea quæ habet innatam, et illa quæ ab exteriori pervenerit. Quare nec mirum, si misero deinceps labantur homines casu; qui non ea qua decet diligentia in præstituendis sibi vitæ primordiis elaborarint. Unde et agricolarum ea solertia est, si viderint teneras arbores ex sua imbecillitate torpentes, illas erigere, et lignis sustentaculisque alligatas studiosius emendare; ne si obdurerint, frangi potius possint quam dirigi. Quod ergo sustentacula vitibus faciunt atque arboribus, id præstant optimi præceptores doctrinis nostris et moribus. Qua quidem in re si mundi homines non errarent, o quam beati, quam felices, quamve divinæ bonitatis amici essemus; neque in tanta tamque acerba incideremus corporis et animi mala, nec tantis injuriis Deus afficeretur a nobis. At ubi non ea nobis solertia est, neque id quod, licet pauci, tamen boni efficiant: sed quod plures facere certe studemus; hinc profecto omnis mali nostri labes progreditur, quasi non cum paucis salvari magis, sed cum pluribus ad æterna supplicia deputari omni studio properemus.

*qualem in re-
publica for-
mari pluris
sit,*

¶ Memini me a majoribus accepisse natu, hunc ipsum de quo locuturi sumus, cum Venetiis verbum Domini prædicaret, apud Venetorum illum honestissimum præclarumque Senatam, diutius subtiliter locisque fortissimis disputasse; tandem vero, posteaquam multa dixisset, ita decrevisse; nullum potius, aut Deo acceptius, aut nobis utilius posse fieri bonum, quam doctum et peritum enutrire vitam. Nam qui hospitalia, qui templa, qui aras et altaria construunt; qui largas eleemosynas largiantur; qui pupillorum et viduarum incumbunt patrocinis; sive puellas nuptui suis sumptibus tradunt, sive hujus generis multa efficiunt; bona quidem ea sunt et non minima laude digna; sed ea omnia ad periti hominis laudes numquam accedunt. Ille enim, postquam talis evaserit, ea omnia quæ supra memoravimus cumulate in semetipso gerit. Persuadet quidem, illa hominibus esse facienda, animos movet stimulatque; nec solis viventibus prodest, sed etiam vita functis; infinitosque doctos viros temporum propagatione efficit: quibus item alii, ex iis procreati succedunt, qui populos, qui civitates, qui republicas, qui familias omnes, ad extremum qui regna moderentur et regant. Illa vero omnia superiora, aut solis viventibus prosunt, aut certe non omnibus; nec magnopere propagantur et crescent, sed nonnumquam ignaviæ et negligentiae causas secum ferunt: quæ omnia doctorum hominum felix illa educatio abjicit, et innumera mortalibus beneficia et utilitates confert.

*Quapropter
Fratri suo*

¶ Quocirca respiciendum quandoque censeo, apertisque tandem oculis, ad bonorum studia et exempla respiciendum, quibus et meliores fieri, et virtutum amatores esse et haberi possimus: neque enim alia via felicitatem quam cupimus adipiscemur, nisi sanctis et Deo placitis operationibus irremissis studio optimorum provocati incumbamus exemplis. Maximo vero elaborandum atque enitendum est, ut bonam (quemadmodum dicunt) ætas dum tenera est, assumamus plicam, quæ nobiscum per omnem perseveret vitam: quandoquidem in ea nostra salus omnis ac perfectio posita est: in qua nisi erremus, nequaquam imposterum nos deviaturos verebimur. Ad te igitur, mi Francisce, sermo mihi vertendus est: tibi exemplar unum ante oculos proponendum, quo, audeo dicere, nullum præstantius nostræque ætati recentius afferri certe potuerat: idque in ejus

vita, quam ad te mitto, fiet luce clarius manifestum. D
Is autem erit, Frater Joannes Dominici, Ragusinae quondam Ecclesiae Præsul eximius, ac S. Sixti titulo Cardinalis præcipuus; quo certe viro nemo ætate sua melior fuit, nemo illustrior: cujus si vitam tibi inspiciendam proponas, intelliges nil in homine isto fuisse, quod non fuerit summa laude ac celebratione dignissimum. Fuit quidem in eo cumulatissime, quod in paucis certe videmus, verborum elocutio admiranda, litterarum egregia et præstans notitia, sanctitatis vitæ et morum gravitati conjuncta; quæ ita hominem honestabant, ut ad humanam salutem eo tempore et ætate in Italia, videretur quam maxime constitutus.

*offert Vitam
B. Jo. Domi-
nici,*

¶ Eam vero idcirco ad te mittendam institui, quando nondum ipse mundo nupsisti, et adhuc tibi facultas est in Christo nubendi. Quamdiu siquidem homines, in mundo viventes, hac non sunt lege astricti; adhuc quæ vivant, non videntur delegisse vitam, quam exoratos delegisse perspicuum est. Quot namque vidimus, mares simul et feminas, qui non minimum hæsitationis animis hominum intulere, quasi in stata victori forent: quod tandem patuit eam ad seculum vel ad religionem, sumpta vel spreta uxoris vel viri copulatione, se contulissent? Fit enim uxoratus homo tum primum, altera quidem ex parte juris proprii ac ditionis suæ; quandoquidem incipit tum de re sua, de uxore, familia, filiis, deque illorum educatione atque profectu anxias cogitare: quarum rerum curam omnem ceu alienis dormiens oculis, ante parentibus relinquebat. Neque vero id abjicit quod supra retulimus: sed in hac re vel maxime curam habet, ut uxorem deligat optimis et honestis parentibus procreata; cum novit, ea re vel beatum se vel omnino infelicem fore. Itaque qui mercaturæ, qui architecturæ, quive aliis hujusmodi artibus dediti sunt, non jam vitam delegisse videntur, quando ea ipsa relinquere in potestate est cum voluerint: sed cum uxoribus copulati, aut illæ viris, aut ad religionem accesserint: tum demum ea illis vita futura est, quam transgredi aut relinquere, absque Dei hominumque injuria, omnino non possint. Et tamen rei uxoriæ alligati, et patris familias nomine, et peculiaris rei jam dominio sortiuntur: itaque deinceps in alienam vitam se ipsos, conjuge vivente, nisi ex communi consensu, transferre non possunt; sed ejus illis lege vivendum est, quam sibi carnalem sponsam assumpserint.

*maxime quod
nondum uxo-
ratus,*

*necdum ha-
beat vitæ sta-
tum;*

¶ 7 Quod cum ita sit, idem et usa ipso et legum sanctionibus iis evenire certissimum est, qui religionem acsi sponsam assumpserint: quæ tanto speciosior ac proinde præstantior est, quanto et incorruptior, et omni puritate illa consistit illustrior: quæ cum non carnis, sed spiritus filios gignat; non gravitate molesta est, non filiorum multiplicatione superba, non denique sua ipsa fecunditate debilis fit aut ulla ratione infirma; sed eorum procreatione venastior, atque pia illorum educatione fit semper gratia divina jucundior. Neque enim perituram hereditatem aut patrimonium carnis filiis parat, non hanc quam cernimus suppellectilem variam repro-mittit; sed ejus semper participatio in id ipsum, summam videlicet Deum, tendit, qui ejus pars, ejusque satarus est æternæ felicitatis pignus: quod nemo nisi volens amittit, nemo non consequitur volens; sed æque volentibus cunctis expositum, hos quidem fugit, illos miro amore prosequitur. Igitur in hoc te speculo sæpius intueri suadeo. Invenies in eo, quod ad studia litterarum, et ad animi sanctitatem et devotionem, quod ad corporis compositionem atque ornatum, quodque ad gerendarum rerum magnitudinem plurimum tibi prodesse atque conferre non mediocriter ponit.

*adcoque ad-
huc possit Re-
ligionem am-
plecti,*

*cujus spe-
culum in
Joanne Domi-
nico habebit.*

A 8 Visum autem mihi est, idcirco eam ad te esse mittendam; quo et ipse tecum sum intima et sincera familiaritate conjunctus, et ejusdem nominis particeps; cui non ingratum futurum sit; tam excellentis et summi in Ecclesia viri cognovisse gesta, cuique utinam similem hac nostra nacti essemus ætate! Profecto nostrum, ut aiunt, pondus et libra longe amplior atque dignior et haberetur et esset, nec tantis fortasse hominum inquietaremur molestiis. Tu igitur eam ex me solita tibi et innata virtute suscipies, deque illius editione pro nostra benevolentia et tua eruditione iudicium feres æquissimum. Neque vero hoc ideo dixerim, quo ex me scripta lectitatione aut memoria digna existimem; sed potius ut videar præstitum mihi tempus non turpi inertia absolvisse; et aliis, qui scribere vellent, viam quandam facilemque dicendi materiem contulisse. Qua in re si alio fortasse tibi viderer more locutus quam existimes oportere; meminisse profecto debes, quod cum non de qualicumque homine, sed de viro sim devotissimo locuturus; aliud mihi dicendi genus assumendum fuit, aliisque vocabulis, in sanctitatem potius quam in elocutionem tendentibus, utendum: ut laudatissimo quodam modo felicia ejus gesta meis
B quam decentissime responderent verbis: sic enim facientibus nobis, nihil erit a sua natura et conditione diversum.

CAPUT I.

Natales, educatio, et pia Joannis adolescentia.

Varias admodum et diversas, homines nominandi causas hactenus extitisse, qui ignoret est nemo. Aut enim fortuito casu, aut consuetudine, aut gratia publica vel privata, aut præclaro aliquo virtutis facinore, homines nominati sunt. Quæ tametsi non absque divina voluntate proveniant, miro quodam modo nostris animis inspirante quid dein futurum sit, nobis etiam vel ignorantibus vel invitis; nonnumquam tamen aperta et clara insinuatione, sola gestarum rerum hoc ipsum gloria manifestat. [quod] non absque summa divinæ bonitatis providentia eo ipso videntur quisquam nomine decoratus. Hanc profecto extremam causam reor in Joannis nostri prima ad sacros fontes denominatione fuisse: quandoquidem aut Domini gratiam, aut in quo illa quiescat, aut cui privilegio quodam collata sit, illum ipsum nomen designare videtur. Neque enim vita ille vixit communi, neque vulgato more eadem usus est in vita progrediens; sed summa virtute et gratia, in extremam usque ætatem, fortissime atque integerrime perseverans, egregia virtutis et sanctitatis exempla omni posteritati suæ reliquit.

10 Pater illi Dominicus a fuit: vir quidem popularis, suo tamen in genere clarus: maternum vero genus, a populari item femina, et eadem pudicissima duxit. Neque vero molli nimium aut delicata educatione enutritus crevit: sed ut illi hominum generi accidere solet, qui operibus manuumque labore victum sibi acquirere consueverunt, necessaria solum adhibentes; rejectisque deliciarum superfluitatibus, rem suam agere diligentissime curant. Alitus tamen est populari more, optimis artibus et pio parentum studio ac diligentia. Ad potiora siquidem longeque majora, quam illa ipsa paternæ domus fortuna requireret, divina bonitate vocatus; non ea debuerat mollicie educari, ut labores quos esset pro Domino toleraturus illis deliciis refugiendo putaret, aut certe in perferendis illis infirmior appareret: sed apprime in iis educatus rerum difficultatibus, semper ad majora ex iis videretur evocari discrimina.

11 Ita profecto et in Moyse, viro illo sanctissimo, gestum accepimus; qui cum multa et longe maxima esset pro divina voluntate facturus, in summo vitæ timore ortus est, clam enutritus, deinde fiscellæ et aquis commendatus, hæc suæ nativitatis primordia est sortitus. David quoque, acceptissimum Deo virum, pastoralis cura enutrivit primum: deinde regalis invidia mortisque expectatio diuturna, periculorumque infinita depressio, currentem hominem plurimis retinere annis; quo ad regni fastigia, post talia tantaque rerum omnium volumina, perveniret, ut etiam evadendi gratia stultitiam simulare illi fuerit opportunum, Dei sic providentia disponente. Ita ergo et Joanni Dominico nostro, quem miseratio ipsa divina ad res magnas et graves vocarat evenire operæ pretium fuit: ne tamquam novus, sed exercitatus longeque expertus miles, in acies duceretur; nec ad primos congressus pedem omnino, ut timidus ac delicatus, manusve referret; sed ut athleta fortissimus, hostium cuneos innato quodam robore securus penetraret. Nihil tamen nato infanti defuit, nec toto illo tempore quo apud parentes versatus est quopiam caruit, quod conditioni et fortunis conveniret suis.

12 Itaque ut primum eam attigit ætatem, quæ optimis posset moribus informari, quæ parentibus posset sua opera auxilio et adjumento fore; mox ad eas artes concessit, quæ utrisque videbantur quam maxime profuturæ, quibus et sibi et aliis pro facultate subministraret. Ceterum licet parentibus ille devotissime obtemperaret, inagis tamen voluptuosiusque et solertiori quodam studio circa ea obvolvebatur loca, quæ viderentur ad religionem et pietatem proximiora fore; diurnoque opere expleto, numquam animo quievisset, quin ad ecclesias se conferret, pia vota sua Domino soluturus. Fastidire quidem jam incipiebat animo quicquid mundanum illi ante oculos obtigisset: insignibus vero festisque diebus eas adolescentium seu puerorum societates, quas Confraternitates vocant, perfectis primum divinis laudibus deinde studiosissime visitabat; illasque eorum ceremonias, nihil prætermittens omnino, diligentius observabat: si quid vero temporis superfuisset, iterum divinis rebus id totum tribuere properabat. Operiebantur autem nonnumquam illum parentes domi; cum ille cibi ac potus domusque paternæ oblivione concepta, nec necessarij quoque victus curam gerere videretur; sed ita in iis absorptus, ut in omnibus jam illa opinio esset, eum brevi Religionem esse intraturum. Quare parentes ejus, ob filii caritatem, non nihil doloris et anxietatis assumpserant, cernentes omnium sententia tanto filio se quantocius esse privandos.

13 Maxime autem Prædicatorum ecclesiam frequentabat: ibique cupidissime divinis rebus intendens, non ante redibat domum, quam in vesperam inclinasset dies. Erat enim ea tempestate domus nostra florentissima, cum virorum excellentia, tum religionis sanctimonia, litterarumque per multa peritia: quocirca tanta devotione ei obvolvebatur, ut qui Joannem voluisset, haud alibi frequentius quam apud Prædicatorum inveniisset domum. Unde et proverbio cautum apud parentes erat, cum quis Joannem postulasset; Ubi credis hominem facilius quam apud Prædicatorum familiam invenire? ibi diuturnas suas orationes agit, nostri pene oblitus. Quasi vero jam præagiret animo, se ad altiora vocatum: secularibusque illis exercitationibus nulla ratione intendere videbatur mente, acsi nostri Salvatoris sententiam didicisset, Operamini, non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Proinde ubicumque verbum Domini prædicari audisset, illo se conferebat tanto studio, ut nonnumquam

D
A. JOAN. CA-
ROLI EX MS.
et sicut
Moyse

et David

ad magna
formaretur.

E
A diurno
tamen labore,

recurrere ad
ecclesiam
solitus,

et festis diebus
ad Confrater-
nitates;

14

præcipue
frequentabat
Prædicatores,

Joan. 6, 27

et exteriora
opera quasi
fastidiebat.

Petit ergo ut
hanc scriptio-
nem accipiat
gratanter,

excusatque
stylum, magis
primum quam
cultum.

Joannes, non
sine gratia
præsignio, no-
minatus,

honestus
parentibus,
sed tenuis,
natus;

ut labori
innutiretur,

A. JOAN.
CAROLI
EX MS.

A quam veluti stupidum homines accusarent; negligentem, desidem, temporis amissorem, ac propemodum vecordem puerum vocitantes. Ceterum illa ipsa quæ videbatur segnities, in rebus laudi agendis, non ex vitio, sed ex virtute internæ contemplationis prodibat; nec quod operari reniteretur, sed quod ea ipsa quæ proponebantur illi opera non placerent.

Quod cum
parentes
viderent,

14 Neque vero hoc ignoravere parentes, cum alias solertissimus esset; sed ejus studia cognoscentes, ita utebantur eo, acsi jam pridem filium amisissent. Quippe nec contristare illum, quem tenerrime diligebant, ulla ratione volentes, quandoquidem nulli vitio videretur obnoxius; putabant ea, non ob negligentiam ab eo fieri; sed propter tædium secularium rerum, illa ipsa vita tum quidem sibi vivendum instituisse; nam et societatibus optimis delectabatur plurimum, semperque cum iis versari, quorum seret virtute melior et devotione præstantior. Itaque nemo sibi persuadere poterat, eum absque aliqua alia majori virtute et gratia tali pacto vitam conducere. Verba præterea ejus iis faciebant fidem, et spem optimam promittebant; cum

parcius eo
ad talia
utebantur.

B essent gravia, opportune prolata, devotionisque et sanctitatis plena. Igitur deinceps nihil sibi negabatur domi; ad nullas vero res cogebatur, nisi ad quas necessitas compulisset. Parentibus quidem ita erat obtemperans, ut non multum eis laborandum esset, cum quid eum facere vel dicere decrevisset: paucis vero in rebus illi molestias inferebant, animadvertentes cum secretioribus horis, suis quibusdam orationibus, quas materno studio didicisset domi (non ut pueri solent) deditorem esse, quam in omnibus aliis rebus: conviciis autem, et coætaneis suis ita erat acceptus et carus, ut cum quid eis teporis vacaret, Joannem Dominici filium avidissime convenirent.

ANNOTATIO D. P.

a *Hic Vitam incipit Leander Alberti, primis verbis sic leviter mutatis: Joannes Dominici Florentinus, Romanæ Provinciæ, patrem habuit Dominicum, virum popularem, suo tamen in genere clarum etc. Ignobile e plebe Florentina dixerat Cucconus; hujus interpolator Oldoinus: Obscurissimis parentibus in lucem prodit. Sed Badins, in suis ad me litteris, contendit, Plebeiam familiam dici, quatenus opponitur*
C *Patriciæ seu Consulari, cum alioqui etiam in plebe sit species quedam nobilitatis civilis, sive seculi ordinis: quemadmodum olim apud Romanos. Talem autem vult credi familiam, ex qua Beatum putat prodixisse. Extat enim in Bibliotheca S. Mariæ Novellæ Necrologium scriptum in Pergameno, ab anno 1238 ad 1436, nomina continens, sepultorum in ecclesia istius Conventus; inter quos notatur Dna Tetsa, uxor Vitalis, et ava Fr. Joannis Dominici, eum habitu Ordinis, mccc.lxxvi: Ubi titulus Dne videtur aliquid claritatis importare. Deinde allegat, idem Badins Prioristam, sive seriem Priorum Communis Florentini, qui fuit olim summus in ea Republica Magistratus, descriptum a quodam Juliano Joannis de Ricciis; ubi ab anno 1353 notatur aliquis de Banchinis et pro anno 1377 Petrus de Banchinis Lanio, Prioratum ingressus 1 Maji, et eo defunctus 30 Junii ejusdem anni. Ad hunc autem locum notat Badins, Lanionem dici Petrum, non quod opificium istud exerceret; sed ratione vici in quo commorabatur. Equidem valde dubito, an placitura Florentinis Antiquariis ista explicatio sit; sic enim nobilissimus quisque, in eo vico commorans, dici Lanio posset; nec tamen (ut puto) vellet. Potius crediderim Lanionum, nomine, non solum venire eos, qui mactatorum animalium car-*

nrs concidunt ac vendunt; sed etiam mercatores eos. D
quibus, negotium est in armentis ac gregibus, quos suis in villis pascuisque saginori faciunt, turmatim distrahendos ad usum lanionum: qualis unus potuit Petrus iste fuisse; et tamen in suo popularis hominis gradu clorus opibus, officio, ac genere. Ut ut est, ex marginali ista unius incerti scriptoris et Pocciantio ignoti, et forsitan alterius adhuc minus certa auctoritate, non ausim Banchinis inserere Joannem Dominicum; ne mihi idem contingat quod illis, qui Burgesii famulæ, tamquam cum Benincasa communem originem habenti, inseruerunt S. Catharinam Senensem, fulone patre natam, ut alibi indicavi. Auctor Vitæ pro certo supposuit, ex eorum genere fuisse Dominicum, qui operibus manuumque labore victum sibi acquirere consueverunt, idque hæcenus verosimile censeo, etiamsi pater ejus aliqua ratione ad Banchinos spectaret: scio enim quam variis modis fieri possit, ut plebeius opifex, non solum nomen gerat commune magnis Nobilibus; sed etiam ab iisdem ducat ignobile genus.

CAPUT II.

Ingressus ad Ordinem Prædicatorum, Novitius, Professio. E

Cum ergo jam dudum in animo statuisset Religionis ingressum; ad nullam aliam quam ad nostram videbatur esse propensor: cum et in ea prospiceret viros, et spiritus fervore et carnis nobilitate præcipuos, ac præterea peculiari quodam ad nostros vocaretur affectu: quod et conviciis esset, et suorum apud nos haberentur pervetusta sepulcra majorum. Quare tandem Prædicatorum habitum, annos jam duodeviginti natus, a Patribus postulavit. Intuitus autem adolescentem is qui tum domui ac familiæ nostræ habebatur Præfectus; quid causæ foret percunctatus est, cur is qui jam parentibus plurimo posset præsidio et auxilio esse, eos ita relinqueret: eorum illum senectæ misereri debuisse, ac præterea [considerare] quantis, si eos relinqueret, angoribus et difficultatibus facto isto compleret. Ille vero, longe plura Deo quam parentibus, animæ quam corpori se debere respondit: quocirca ut reciperetur suppliciter postulare. Cujus propositi firmitate perspecta, se quidem morem illi gesturum respondit; ceterum hoc sine Patrum consensu fieri ulla ratione non posse: se vero pro ejus causa Patribus verba facturum. Iret interea et secum omnia diligentius cogitaret: examinatisque omnibus, parentum, si fieri posset, veniam postularet: eorum si quid fecisset beneplacito, omnia melius et quietius perventura.

An. 18 æt.
petens ad
habitum
recipi.

jubetur rem
ad suos parca-
tes referre.
F

16 Relata igitur hac ejus postulatione ad Patres, varia fuit inter eos sententia. Erat quidem jam pridem notus fere omnibus: et alii quidem annuendum putabant adolescenti, neque rejiciendum esse qui ad serviendum Deo veniret, omnino judicabant: alii vero aut supersedendum aut negandum censebant penitus. Eorum autem eæ rationes erant. Rudem adolescentem, et quamvis bonum, ineptum tamen et inertem fore. Omnes a diu hominem cognovisse; otio vero satis deditum, et qui non nisi in ecclesiis versaretur terendo tempus: videri ex iis posse, laboris fugiendi gratia, potius quam devotione moveri. Præterea jam satis provectæ ætatis esse: omnino litteris esse ineptum: scire se et id ex eo audisse, cum prima etiam elementa ignorare, quæ puerili solent excurrere; nec nisi quartum decimum, eo quod rotundum sit, nosse: cumque fere annos sit viginti natus, quid de illo facturi sint, ignorare. Satis laicorum et rudium hominum domi

Interim de
eo consultan-
tur:

et nonnullis
rejuvendum
sua lentibus;

esse:

*tamquam
Ordini ob
insemitam
litterarum
ineptum;*

*maioris
auctoritatis
unus,*

*illos ut huma-
na tantum
sapientes
refellit,*

Cor 6, 1

*suadetque
recipiendum,
ut divinitus
impulsus;*

*nec desidem
reputandum,
quam pons sit,*

*aut spernen-
dum, quia ru-
dis;*

A esse : posse vero desiderio suo satis efficere, in aliqua alia religiosorum familia, quæ ita litterarum peritiam non requirat ut nostra. Ad hæc adjiciebant, nostram Religionem a prædicationis officio Prædicatorum vocari : hic vero, cum impeditioris sit linguæ ac balbutientis, ut nostis omnes et experimento probare potestis, quid tandem ejus consortio indigemus ? Quare omnino ad aliam familiam properet, suadendum illi, in qua utilior sit, et ad singula Religionis munera aptior, quam esset in nostra : idque demum sibi videri.

17 Erant autem in eo tum collegio excellentes viri, nobilitate carnis et scientia clari, Andreas Jaffacanus, Zenobius Bonacci, Guascomis Jacobi, Alexius Stroxa, Benedictus Neri, Ardinghellus, Franciscus Boccinus, et Matthæus Brunnus : quos inter unus erat, ex quo omnium pendebat sententia. Huic annuentibus cunctis ut diceret, ut erat vir eloquentia et gravitate insignis, in hunc fere modum locutus est. Ego quidem, Patres ac Fratres mei, frequenter in hoc collegio nostro fui, deque variis rebus et verba feci et alias sententias præclaras audiui ; quibus vehementer sum delectatus. Nunc autem videtur mihi quod non religiosorum, at secularium, vel potius gentilium more (pace omnium dixerim) in hac ipsa re quam tractamus de futuris eventibus augurari velimus : tamquam in nostra sit positum potestate hominum mores bonos vel malos efficere. Et quamquam existimem eos, qui hunc adolescentem rejiciendum putant, bono quodam et sincero zelo moveri ; hebetioris tamen visus esse noscuntur, qui mala vel bona quæ circa eos posita sunt intuentur solum, a longioribus vero aciem sui aspectus removendam putant : utque hoc vitiosum certe esse scimus, ita de futuris nimium præagere velle præsumptuosum, ac summa vituperatione dignum, in religioso præsertim, existimo. Itaque in hoc rejiciendo adolescente magnopere animadvertendum censeo, ne volentibus nobis domui nostræ prospicere, ac sapientes et prudentes videri, divinam gratiam negligamus, quam suadet Apostolus ne quaquam in vanum recipiendam esse. Lubrica quidem gratia Dei est ; cumque non capitur cum advenit, haud in nostra potestate est eam revocare cum semel abierit : generosi quidem cum sit animi, nequaquam semel abjecta cito regreditur ; sed differt, ut melior iis qui eam efflagitant videatur. Hic ergo adolescens, non nisi divina gratia illustratus, ad nos hodie se contulisse putandus est : quam nos ei nulla ratione negare debemus, quandoquidem illam Deus ei condonare dignatur : quales enim sumus nos, cujusve meriti, ut divinas illustrationes metiri ac dijudicare velimus ? An ignoratis, divinorum judiciorum rationem inexplicabilem esse ? attingi quidem aliquo modo posse, comprehendere omnino impossibile fore ? Præsumptuosi hominis est, et divina minime sapientis, altiora se quesitum ire.

18 At desidem juvenem, semperque in ecclesiis observantem, negligentiam deditum, respuendum censemus. Sed et bonum etiam paulo superius debatis. Qui in templo libenter moratur, nulla ratione accusandus certe est. Quid enim diceretis, si in platea, si in foro, si in ludis et ganeis, sique in aliis hujusmodi locis faisse versatum sciretis. Negligentiam vero fingere, non optare videtur, qui in Religionem ingredi curat ; nisi vos orationes negligentes et desides vestra sententia faciatis. Sunt certe nobis permulta exercitia, quam maximæ occupationes, plurimi varique conflictus ; quibus ne morula quidem, si Religiosi vere esse velimus, vacandum nobis profecto sit. Sed rudis et omnino ignarus est. Creditis, Patres, abbreviatam Domini manum esse, ut non possit ex lapidibus his, ut ita

dixerim, filios Abrahamæ suscitare ? Nonne et David ex pascuis, et Jeremiam ex ovibus bene Deus elegit ? Neque enim, aiebat Apostolus, fortia et nobilia, sed ignobilia et contemptibilia elegit Deus, ut fortiora et robustiora confunderet ; ne gloriaretur omnis caro coram illo. Quocirca videte, ne sancto Spiritui resistatis, qui ubi vult spirat ; vocemque ejus audis, nescis autem unde veniat aut quo vadat. Quod si bonus vestra sententia est, bonum qui reinit, non satis animo aut mente consistit. Ex sua quidem natura bonum nunquam, teste Philosopho, sui appetitum abjicit. Quare infectus appetitus est, qui non solum non concupiscit bonum, sed etiam ultro se ingerens excludendum putat.

19 Neque vero id multum refert, quod ætate (ut dicitis) provecior sit, ut ad litterarum studia credatur omnino ineptus : sed Deo nequaquam impossibile est, qui jam pridem sic ejus animo inspiravit, ejus quoque sic ingenium illustrare, ut longe doctior multis evadat atque præstantior. Anne memoria excessit, Apostolos omnes, et ætate provecetos, et ingenio rudes, a Domino fuisse delectos ? Ipse enim os et sapientiam tribuit : ipse prudentiam, ipse bonitatem spiritusque gratiam, quibus ipse voluerit, impertitur : videmusque sapissime eos, qui videbantur ingenio multo valere, ineptos deinde atque obtusos evadere, negligentia hoc aut contraria consuetudine faciente ; eos vero qui nullius videbantur probitatis futuri, in egregios et summos viros converti. Nihil enim adolescentis via obscurus, nihil involutus ; atque in nulla re magis, quam in ista vidimus homines fuisse deceptos. Quod si pro divina voluntate, ob ingratitude nostram, qui divinare velimus, nobis accideret ; iste vero in amplissimum et singularem evaderet virum ; quanta nostris penitentia esset, cum deinceps ejus gloriam cerneremus ? Itaque divina gratia prævenienda potius est, quam præoccupanda.

20 Præterea ad memoriam certe, o Patres, revocare debetis, quanta quamve gravia passa fuerit domus nostra, cum nobiles illos nostro habitu induendos superioribus annis suscepimus ; quantæ nobis infamie fuerit, quod ob divitias, ob nobilitatem carnis, obque hujusmodi causas suscipiendos duxerimus : quas omnes obloentiones, si hunc ejecerimus, verissimas faciemus : quod quam Religionis nostræ indignum futurum sit, vos ipsi considerate. Quod si linguæ impedimenta præfertis, nimium certe de divina bonitate diffiditis. Nonne et Isaiam, pollutum labiis, ipse Prophetam fecit ; et Jeremiam, loqui omnino ignarum, suo populo prædicatorem dedit ? Linguas ipse infantum disertissimas reddere novit, qui Balam asinæ nec elocutionem omnino sua mirabili virtute negavit. Moysen quoque et impeditioris linguæ fuisse, manuumque gravissimarum, sacræ Litteræ ferunt. Ergo ne hac quoque causa rejiciendus videtur : quamquam et illa ipsa hujus adolescentis impeditio linguæ, non ad elocutionis turpitudinem, non ad impedimentum, sed ad decorem atque delicias, si recte considerare velitis, ei videtur esse tributa. Esto autem quod horum nihil futurum certo sciremus : nonne in magna domo, inquit Apostolus, diversa et varia genera vasorum esse oportet ? et alia quidem aurea, illa vero argentea, hæc lignea, altera vero testea ; quæ tamen majorum diligentia ad commoditatem et gratiam utitur, quandoquidem unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Gratiæ præterea conferuntur diversis divina largitate diversæ. Dedit quidem et ipse quosdam Apostolos, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores et Doctores, ut sæpe noster referebat Apostolus : ut qui ad unam

D
A JOAN
CAR 13
1A MS
1 Cor 1, 28

*quem bonum
esse constat;*

*præstat au-
tem divinitus
docendum,*

E

*et linguæ tar-
ditatem nulli
impedimento
futurum.*

2 Tim. 2, 20

Eph. 4, 11

rem

A. JOAN. CARD.
LI EX MS.

Ita persuasus
cunctis,

receptus ad
Ordinem,

mox alius u
se ipso est
visus,

An 1378 ex-
orsus novitia-
tum,

Psalmodyam
cito perdidit:

facundus
etiam appa-
ret.

aliisque ob
multam vir-
tutem præ-
stantior.

rem ineptum se esse prospiceret, in altera semet-
ipsum exercens proximorum utilitati consulat et
suae salutis, ut Domini gratiam est sortitus.

21 Quamobrem, nisi incerta pro certis velimus
assumere, et (ut prædiximus) more gentilium divi-
oare; hunc adolescentem advocandum censeo, illi-
que gratiam quam postulat esse concedendam: Deo
vero cetera omnia relinquenda, cui non impossibile
est gratiam ei atque virtutem talem tantamque
conferre, ut omnibus nobis, et Religioni nostræ,
ac demum toti Ecclesiæ Dei futurus sit magno
ornamento atque salutis. Quæ omnia ubi ex seniore
atque præstanti viro prolata sunt, in sententiam
ejus frequentes omnes iere: advocatumque adoles-
centem, qui pro foribus operiebatur responsa, cor-
am eis ex more prostratum, cum intellexissent
postulationem ejus, piis anuere votis. Habitum
igitur omnium suffragio consecutus, incredibile
dictu est, quam illo habitus nitore ac forma in
alium visus sit virum confestim mutatus. Neque
idem nunc illi adspectus, nec eadem corporis habi-
tudo mox in adolescente apparuit: sed omni illa
qua ante videbatur ruditate deposita, ac si anguis
pristinam exuisset pellem, ruditas in decentiam,
forma in gratiam, habitus in reverentiam, incessus
et corporis dispositio omnis in devotionem repente
conversa sunt.

22 Fuit autem ejus ad Ordinem nostrum ingres-
sus anno salutis mcccxxxviii completus. Novitiorum
autem custodiæ deputatus, mirum in modum cete-
ros in rebus omnibus antebat. Quippe litterarum
licet omnino ignarus esset, bonitate tamen ingenii,
et sedula exercitatione, et assiduitate ac perseve-
rantia, celerrime omnem divinarum laudum ex-
currit notitiam, ita ut brevi in iis apprimè videretur
educatus. Neque ut pueri utque adolescentes con-
sueverunt, qui minus quæcumque agant conside-
rant, ore illas dumtaxat libare nitebatur; sed corde
et mente, quantum illa pateretur ætas, et nonnum-
quam supra ætatem, contingere; tantoque desiderio
ferebatur in illas, ut non avidius corporis assumere
videretur cibum. Retinebat autem eas tenaci me-
moriam, quæ ita in homine vignet, ut vulgata fama
sit, quidquid semel didicisset numquam fuisse obli-
tum. Mox ergo spei evasit optimæ: nec jam annu-
merandus videbatur eos inter qui obtuso erant
ingenio; sed et ea quam conservare studebat spiri-
tus devotione et plurimarum cognitione rerum,
jam sperabatur præstantissimus evasurus. Namque
futuram in eo facundiam, et sermonis elocutionem
amplissimam, omnia portendebant. Nam et novi-
tiis, apud quos versabatur, nonnumquam salutaria
ita deprimebat verba, ut omnibus esset admirationi,
tanto illa spiritus ardore dicebat. Neque illi impe-
dimentum linguæ detrahebat quidquam, quo minus
persuadendi aut prædicandi ei demeretur facultas;
sed ea ipsa impeditio linguæ ita in ejus ore deli-
ciose sedebat, ut ad gratiam decoremque potius
quam ad inconcinnitatem ei videretur esse tributa.

23 Omnibus vero exercitationibus, quibus ille
novitiorum status instrui solet, tantopere incumben-
bat: ut nulla in re aut inferior ceteris aut deterior
appareret. Cumque tempus sibi nequaquam super-
esse intellexisset, paucissimo indulgebat somno;
moxque exurgens, aut divinis laudibus, aut privatis
suis orationibus, aut lectioni vacabat. Deinde obe-
dientiæ et humilitati ita studebat, ut nullus Joanne
obedientior, nullus eo et gestu et habitu haberetur
humilior. Conversatione vero ita facilis fuit, ut
omnibus miro quodam modo esset acceptus et carus.
Levitum vero numquam deditus fuit: sed illa ipsa
solicitudine, qua ante in seculo, illa gravitate atque
devotione accuratius utebatur. Cum autem Pro-

fessione jam confirmatus, satis illa novitiorum
disciplina videretur imbutus; mox ad arctiora se
transtulit. Lino quidem ad carnem deinde semper
abstinuit: carnibus, nisi eum hoc corporis validudo
postulasset, omnino interdixit: vinum aqua multa
conditum sumens, cibi proinde abstinentiam ample-
xus, et ultra quem illius ætatis facultas requireret
parcitate studens, omnia jejunia, non solum Chri-
stianis omoibus communia, sed etiam illa ad quæ
ex Religione tenebatur, ad unguem (ut aiunt) usque
servabat. Cumque ad solidiorem jam pervenisset
ætatem, magis sibi proficiendum ratus, coepit haud
nisi semel singulis diebus cibum assumere. Sæpis-
sime vero panis et aquæ abstinentia utebatur: in-
terdicebatur autem [hæc] ei propter stomachi im-
becillitatem. Quamvis enim satis esset robusto
corpore, staturæ vero in proceritatem potius quam
in parvitatem inclinantis; languebat tamen sæpe
stomacho, medicorumque indigebat consiliis et opi-
tulatione. Nec alio utebatur lecto, quam sacco,
capite superposito pulvinari, vili cooperimento con-
tentus; staminibus quoque laneis, et iis admodum
grossioribus; idem in suis quoque vestibus omnino
conservans. Delectabatur tamen tunica et scapulari
albescenti et nitido; utque animi, ita corporis ægre
ferebat sordes.

CAPUT III.

Prædicationum Joannis præstantia, et effi- cacia.

Itaque his optimis jam artibus institutus, ad litte-
rarum studia se convertit: brevique grammaticæ
jura transcendens, dialecticæ atque philosophicæ
præceptis incubuit. In quibus tamen seculi artibus
haud diutius immorandum ratus, tantum hæc attingen-
da existimans, quoad suo instituto satis effice-
rent; tandem ad sacras Litteras omnem operam
suam conferre curavit. In his vero tanto desiderio
atque amore ferebatur, ut omnes sacrarum littera-
rum subtilitates, quosque illarum sensus, plurimas
quoque ac varias Doctorum sententias, perspicaci
ac claro ingenio penetraret. Neque vero in his om-
nibus tam seculi quam sacrarum litterarum disci-
plinis, communis illi aut vulgaris eruditio fuit: sed
accurata et recondita ac singularis: ut in omni re,
de qua disputandum esset, facilem et promptam, ac
præterea eruditam et gravem Joannes ipse proferret
sententiam. Consilio quoque sincero pollebat et
gravi: et in iis præsertim quæ ad animorum atti-
nere videbantur salutem, tantam diligentiam adhi-
bere curabat, ut ejus nihil esset consilio clarius,
nihilque illius putaretur sententia posse afferri so-
lidius. Sed et manuum operibus officiosissimus erat:
quippe et plurimos propria manu transcripsit libros
musicaque, nota impressit, qui ad hanc usque æta-
tem, uti reliquæ quædam, mira diligentia conser-
vantur a multis.

25 His itaque rite et summa diligentia compara-
tis, Majorum suorum præceptis obtemperans, coepit
verbi Dei prædicator existere, multaque in ea re
gratia apud populos eminere. Præstabat autem
cunctis fere suæ ætatis hominibus, memoriæ tenaci-
tate et mentis illustratione; ut ea quæ vellet cito
caperet, et jam accepta sempiterna memoria reti-
neret; et ea, quæ maxime prædicatores efficit
gratos, pronuntiatione scilicet, quam maxime ex-
cellebat. Neque vero ita austerus erat in verbis, ut
animos hominum desperatione dejiceret; neque ita
remissus, ut peccandi audaciam condonaret: magis
tamen prædicationis dulcedinem atque devotionis ardorem propensior erat,
quam

D
Professus, vi-
lx austerita-
tem intendit.

E

Litteris huma-
nis

divinisque in-
structus,

F
consilii quoque
gratia pol-
lens,

prædicare in-
cipit.

<i>modeste ac graviter,</i>	A quam ad austeritatem. Existimabat enim, generosum homines animum fuisse sortitos; magisque sermonis dulcedine quam severitate conduci. Quapropter ejus prædicatio et sermo omnis, præter doctrinæ vivacitatem qua pollebat plurimum, et amplissimam dignitatem, multa erat devotione et sinceritate conditus: ut qui hominem audisset, tamquam exemplar quoddam Doctoris gentium videretur audire.	bus carus omnibus et amabilis erat. Discretionis quoque virtutem, longe gubernatoribus opportunam, sibi familiarissimam habuit; ut omnium in se miro quodam modo transformaret naturam. Nec austeritatem, quam ipsemet exercebat, in alios experiri volebat: sed cum sciret a Deo nos factos omnes, non autem paribus gratiis fuisse dotatos; imbecillitati omnium consulens, ac pie uniuscujusque conditioni prospiciens, nil inexpertum aut inexploratum post se relinquere properabat; quo minus omnibus omnia, si fieri posset, evaderet. Cumque esset omnium sua ætate doctissimus, et in multarum rerum scientia nulli secundus; Magisterii tamen dignitatem numquam assumendam putavit, licet ad hoc eum Patres Ordinis quam sapissime impulissent. Horrebat quidem eam nominis appellationem, quam omnino videret divinæ sententiæ adversari, qua, Nec vocemini Magistri, discipulis inquebat.	D A JOAN. CAROLI EX MS. <i>mira præcellit discretionē;</i> <i>Generalatum recusat.</i> Mat. 23, 10 <i>Sermone apud omnes efficacissimo valet,</i> E <i>ad peccata</i> <i>et vanitates abolendas,</i> <i>Fœsulis conventus fundat;</i> F <i>collapsas Religiones instaurat,</i> <i>primum Florentiæ,</i> <i>tum alius in urbibus,</i>
<i>magna cum approbatione,</i>	26 Obtemperabant autem illius prædicationibus fere omnes; nec id accidebat illi quod Salvator dicere solitus erat, neminem in patria sua prophetam acceptum existere: sed divino quodam munere, in nulla patria acceptior erat quam in sua. Prædixerat autem et Salvator noster, majora quam ipse faceret, servos Dei quandunque esse facturos. Quocirca, non una ejus prædicatione satiati abibant; sed ea apud nostros perfecta, si ad aliam binamque invitasset, proficiscebantur omnes; et avidius illius ab ore pendebant in quinta, quam fuissent in prima: nam sæpiissime quinquies prædicabat in die; ita erat robusto corpore, et rerum multarum cognitione fœcundus. Quodque in hoc præstanti vero mirabilius erat, ipse et sua virtute et probitate, omnium quam de eo habebant opinionem superabat: tanta gratia illum Deus ipse perfuderat. Facilia vero illi ea omnia fuere, quando necdum prædicationis munus esset, ut hac nostra ætate videmus, corruptum.	29 Quare pro divina voluntate populorum magister esse promeruit; eoque illustrior, quo non corporis, sed animorum magisterio excelebat. Quippe tam validus illi et auctus, et usque ad interiora animi et spiritus penetrans sermo collatus est; ut mutare animos, figere mentes, adunare plebes, continere populos, incredibili quodam privilegio facillime posset. Itaque non sceleribus dediti, non perditissimis moribus instituti, non denique illi qui nullo Dei agebantur timore ac metu, resistere valebant vivacitati et efficaciam sermonis ejus; sed festum mutata sententia animisque conversis, in aliam se vivendi transferebant formam; ut ex audacibus mansueti, ex impiis piissimi, et ex petulantissimis fierent morum gravitate præcipui. Mulierum quoque levitates, lascivias, atque omnis generis pompas; ita devotione sua coercuit; ut abjectis illis pompæ secularis illecebris, ac periculosissimis lenociniis, ad religiosam vitam plurimæ se conferrent, sequebanturque illum, quocumque abisset, plurimi, ejus præstantia, et sanctitate illecti: perque Hetruscorum civitates omnes, hujus viri celebrabatur nomen. Cumque permulti relicto seculo ad religiosam se contulissent vitam: monasterium sancti Dominici in Fæsulano Monte constituit, in quo discipulorum haud negligendum numerum adunavit: quam domum deinceps, non minimo sumptu, Barnabas, Alliorum clara familia ortus, extruxit et in pluribus ornavit. Quo in loco egregiis virtutum exemplis religionis cœpit instituta ac ceremonias renovare, ac plurima memoratu digna gerere; quibus civium animos, miro suæ devotionis exemplo, ad vitæ sanctimoniam invitabat.	
Luc. 3, 24		30 Neque vero hoc in seculi hominibus solum illi facere posse concessum est: sed cum Religiones omnes pene ad tantum dissolutionis venissent, ut paulo minus religiosi a seculi distarent hominibus; iste in Italia primus spiritus sui fervore animos omnium sic accendit, ut collapsas et jam pridem in ruinam corporis et spiritus proruentes Religiones suis sermonibus restauraret, et optimis institutis in pristinam formam redigeret. Aiunt eo temporis Florentinæ domus Abbatem Guasconum, nobili familia natum, et ob id fortasse non ita religioni quam esset professus deditum ut decebat, hujus prædicatione, quam casu audierat, mente et animo sic fuisse mutatum; ut ipse inter primos annumeratus sit, qui prætermisiss omnibus prioris vitæ præludiis, ad religionis observantiam summa omnium admiratione regressus, mira deinceps devotione et sanctimonia vitæ tempus omne absumpserit; et ita fecerit, ut plurimos ad nostram usque ætatem perseverantes condiscipulos in domo Domini adunare curaverit. Idem vero Pisis et apud Lucanos ejus opera gestum: deinde Cortonii et ad Fabrianum oppidum agens	
Joa. 14, 12			
<i>indefesse audientium, etiam quinquies una die,</i>	B		
<i>non corrupto dicendi modo, qui postea invaluit,</i> 1 Cor. 2, 4	27 Hoc enim tempore in doctis plerumque humanæ sapientiæ verbis prædicationis muneribus incumbimus: tum vero, ut suadebat Apostolus, in ostensione spiritus et virtutis. Nunc histriones et joculatores et saltatores (ut ita dixerim) prædicatores effecti, iis artibus et novitatibus populos nituntur attrahere; quæ cum humanæ sint artes, nec mirum si minimum utilitatis inferunt populis; et utinam non ad perniciem quandoque plebis institui videantur! tum autem gravitati, mansuetudini, corporis et rerum corporalium abjectioni, devotioni vero quam maxima opera studebatur: et adeo se vera illa perseverabat divini verbi pronuntiatio et disciplina, ut miraculi haberetur loco, si prædicatores hujusmodi quandoque manus populo videndas educerent. Plicatis manibus, erecto corpore, pure et absque simulatione aliqua Domini legem populis annuntiabant: nec gesticulationibus aut novitatibus, vel in risum provocantibus verbis, ratione aliqua utebantur: sed summa gravitate eorum honestabatur sermo, ea modo populo proferentes, quæ Apostolorum didicissent fuisse sanctionibus confirmata. Quas artes, Deo et hominibus acceptissimas, cum Joannes noster a primis imbibisset annis, uberimos fructus ubique in horreis dominicis inferebat. In iis tamen virtutum generibus, quæ universæ Religioni erant ornamento atque salutis, humilitate ac mansuetudine, diuturnam operam exhibebat; hominum laudes effugiens, populorumque favores majorem in modum devitans: cum sciret, homini religioso et in aliorum præsertim exempla constituto, nil periculosius superbia et animi tumiditate fore: quam qui superasset, in aliis rebus posse felicius atque utilius Domino famulari.		
<i>sed plane Apostolico utens;</i>	C		
<i>Prioratu atisque Præfecturis fungens,</i>	28 Qui licet per omnem vitam semper ita faciendum putaverit; nonnullas tamen in nostra domo atque familia Præfecturas adeptus est. Nam et Prioratus honore dignatus est; et in hac nostra Romana provincia, plurimis aliis muneribus nostro more donatus. Quæ cum omnia ita diligenter, studiose et cum summa omnium commendatione et laude perfecisset, omnium in se provocavit benevolentiam et amorem. Nam et prudentia singulari præstabat, et digna meritis erga omnes solertia utebatur, qui-		

A agens, Romam usque ejus devotionis et sanctitatis fama prolata est.

31 Inde ad Cisalpinam Galliam prætergressus, Venetias usque concessit : qua in urbe clarissima, tantam et nobilium et populi gratiam est consecutus, ut adhuc in eorum memoriis vivat : teneantque non solum illius gesta, sed etiam scripta summa veneratione dignissima. Plurimi quidem ex nostris et Venetorum Nobilibus, relicto seculo, religiosasam delegere vitam. Nobiles quoque feminae nonnullae, spiritus fervore tantopere sunt accensae, ut in ea urbe egregium nobilium mulierum monasterium constituerit, quod corporis Christi titulo nuncupavit : ejus tanta dignitas est, ut aliud nullam Venetiis esse feratur, quod illi regularis vitae observantia possit acquari. Hic creditur præclarum caritatis edidisse librum, veritacula lingua compositum, sed multa elocutione et sententiarum gravitate præcipuum. His primas ex S. Dominici monasterio, quod Pisis est, contulit Matres ; cui primum quidem plurimum adjumenti et favoris dedit ; quandoquidem insignes matronas, Veneria et Janna venientes in eo recipiendas misit : ex quibus et egregium monasterium sancti Petri Martyris, quod in nostra est urbe prodiisse videtur ; quod omnium humilitate, et religiosae vitae conversatione clarissimum extat. Nam et primam ejus monasterii Matrem, quam Priorissam dicunt, ex Veneto patre viro nobilissimo natam ferunt.

32 Sed et plurimi ejus studia imitati, et in nostra Religione praesertim (nam alios commemorare longissimum esset) maximo fuerunt et nostris et universae Ecclesiae Dei adjumento atque decori ; ut Joannes Masius, Florentia ortus ; ut Laurentius Pisanius, et Antonius, deinde Florentinus Praesul, nostrae profecto aetatis decus ; ut Andreas Duccius, ut Bartholomaeus Lapaccius, ut Joannes pietor egregius ; ut permulti alii, quorum virtute atque doctrina plurimum nostrae Religioni dignitatis accrevit et gratiae. Ad cumulum quoque ejus laudis et gloriae facit, quod a majoribus natu audisse me recolo. Nam cum Beatus ille Vincentius, vir doctrina et sanctitate præcipuus, Jannam verbum Domini populo nuntians advenisset, eumque hortarentur cives Florentiam se conferret ; hoc responso ab ea petitione dimovit ; non se ad has civitates missum, alteri vero eas creditas esse, ejus doctrina atque vitae modestia suos mores componerent atque emendarent. Joachimum quoque Abbatis, vel unius alterius, voluit de Joanne hoc nostro vaticinium extitisse, cum de summis Pontificibus multa prædiceret, in unius vaticinatione conclusit a, Et finis Corvi est, mortem profecto summi hujus viri praenuntians. Et recte id quidem : ut enim sectantur cadavera corvi ; illaque vorant et sua ex citatione alios ad idem evocare creduntur ; ita hic noster verbi Dei Praedicator eximus, qui devoraret peccatorum cadavera sequebatur, aliosque suae virtutis exemplo ad ea conterenda invitabat ore.

33 Neque vero hoc facere verbis properabat solum, sed etiam scripto plurima refellebat crimina, et objurgabat delicta ; in faciem eos arguens, quos vidisset in Domini leges nimium audaces. Nam cum Poeta Colucci, in aliis vir excellens, de fortuna vel fato quemdam edidisset librum, in quo non satis probe de fide videbatur sentire, poetica forsancientia ductus ; cum quandoque is liber ad ejus devenisset manus, passus nequaquam est impune illius abire sententias ; sed mox adversus eum edidit librum, quem Loculam noctis vocavit : in quo ejus omnia sic male dicta purgavit, ut facile eo ipso et illius errores et hujus pietas atque eruditio designentur. Commentaria quoque et in Ecclesiastem

descripsit, et in Cantica canticorum meditationes egregias, et super Magnificat almae Dei Genitricis laudes multa devotione conspicuas : suarumque prædicationum adhuc sunt in manibus libri, quorum lectione nil dulcius, nec quidquam est eorum eruditione præstantius. Sed et super Epistolas Pauli, ad quas miro afficiebatur amore, et pro Psalmorum explanatione nequaquam negligenda descripsit ; quae tanta sunt dignitate referta, ut longe mirabile considerantibus videatur, tantam in nomine virtutis et intellectus gratiam extitisse. Tanta vero fuit et ita excellens, ut etiam cum prædicaret, permulti scriptores adessent, qui ea quae diceret, summo studio et aviditate, litteris commendarent, ne scilicet nunc primum audita citius elaberentur.

34 Multa quidem inerat homini dignitas, multa auctoritas : atque populos ita ducebat, ut pueros solent pii parentes, nummo vel poma, quo voluerint promovere : neque ita is qui improbu est confectus amore, amatum desideratamque faciem contuetur, nec ita narrantis pendet ab ore ; ut populi in ejus auditione faciebant omnes. Semper enim se nova, semper meliora atque cultiora, quae discerent, arbitrabantur ex homine audituros : nam præter eloquentiae majestatem, qua naturali quodam privilegio excellebat ; opinione quoque et odore virtutum omnes ad sanctimoniam provocabat. Nihil quidem in homine durum, nihil asperum, nihilque obtusum : sed ea quae viderentur difficillima fore, illa ejus pronuntiatione atque explanatione facilia evadebant, et dulcedinis et suavitatis plena. Cumque multa sibi darentur, ut fieri prædicatoribus solet ; illa, innata quadam ad egenos pietate, ita omnia distribuenda curabat, ut plurimorum miseras propria compassione levaret. Ejus proinde opera et puellae nuptui tradebantur, eo ipso procurante dotem, vinculisque liberabantur captivi ; variis quoque detentos ærumnis sua providentia atque solatiis refovebat.

35 Consolationi autem eorum qui angustiis et calamitatibus tenerentur, tam præcipua erat frugalitate aptissimus, ut nulla vis aegritudinis esset, nec tam excellens dejectio animi, nec ita acerba consternatio mentis, quam non ad modestiam seu temperantiam sua adhortatione revocaret atque suasu. Irarum quoque hominum, et ad injuriarum ultiones atque vindictas ardentium, placandorum tam singulare et præstans (ut aiunt) illi manus fuit : ut quosque, exacerbato etiam animo et maxima iracundia aestuantes, ad patientiam, ad tolerantiam adversorum, ad ultimum ad pacem, conciliatis invicem animis, provocaret : nec quisquam ejus aetate fuit, qui tanta in animos hominum posset efficere, quantum in omni re et persuadendo et arguendo valebat. Itaque cum seculi hominibus de rerum mundanarum contemptu atque despicientia, de divinis beneficiis, de supernae felicitatis consecutione, de tolerantibus ac perferendis praesentis vitae laboribus, de diuturna mortis expectatione, deque aliis hujusmodi sanctissimis conderebat rebus, quae in eorum mentibus seculi hujus amorem extingueret, et ad caelestis patriae desideria inflammaret. Quocirca juvenum tantopere ingenia excitabat, ut permulti nobilium filii, suarum adhortationum suavitate pellecti, de gremio quodammodo avellerentur parentum ; filiaque, relicto dulci matrum suarum complexu, seculi abjectis illecebris atque pompis, ad Religionis statum devotione amplissima demigrarent. Tantum quidem illi tribuebatur ab omnibus, ut tamquam ex Deo dicta, omnia Fratris Joannis Dominici verba ita suscipere, quae nulla ratione transgredi oportere singuli recte sentientes putant.

36 Qua ex re nonnulli civitatum primarii, pro filiorum (ut arbitrabantur) amissione, tanta in eum indignatione

A JOAN.
CAROLI
IN V.S.
praesertim
Venetiis,

ubi parthe-
nonem Corpo-
ris Christi
condidit

et altum
Florentiae
S. Petri M.

multos quoque
præclares
vitae adiungit
ordini.

a
laudatur a
S. Vincentio
Ferrera,
videturque
etiam Jo-
achimum Ab-
bemat.

Colucci
de fato poe-
mata scripta
refutat :

item alios
libros eruditos
ac pios edit

Mira dicendi
gratia

facile quilibet
persuadens,

animos quan-
tumlibet tur-
batos sedat

et multis
utriusque
sexus, Reli-
gionem per-
suadet,

nihil parentum indignatione deteritus;

A indignatione completi sunt; ut nec etiam ab ejus contumeliis temperarent; sapissimeque in suis consiliis agitabant, eum a suis civitatibus deturbare. Ille vero, ut erat miris et innocens, ita eorum calumnias tolerabat, ut Stoicorum quempiam, qui nulla ut volunt passione moventur, esse putares: cumque pro ea quam prædicabat veritate, ex qua plerumque non medioeriter homines indignantur, plurimis esset infensus; ipse nihilominus, pro innata caritate qua singulis erat affectus, complectebatur omnes; nec animum remittebat, quo minus illa proferret, quæ salutaria hominum animis viderentur. Itaque et arguere cum modestia, et eorum animos sibi et aliis conciliare illa ipsa mansuetudine consueverat; quodque in homine mirabilis fuit, quanto permultis erat infestior, eo illorum quisque ad ejus auditionem accedebat ardentior. Subito quippe omnium in se mentes et oculos convertebat, nequaquam memoria retinentes ea, quæ paulo ante adversus hominem cogitassent. Nam cum ad aquas divine gratiæ, quæ illius ex ore fluebat, accederent; ut serpentes solent aquas ingressi venena relinquere, ita profecto eveniebat istis, qui
1) extra ecclesias positi virum præstantissimum laniabant, cujus tamen ad prædicationes avidissime concurrebant.

quoniam etiam ipsi concurrerant ad eum.

ANNOTATIO.

a Sic fuit Vaticanum, Joachimo attributum, ubi is qui creditur de Gregorio XII; sed ita ut Corvi nomine intelligatur schisma, Ecclesiam lanians, et per illius cessionem extinctum. Verum quoniam non sunt Joachimi illa, sed alterius impostoris alienius, de præteritis (quod facile) satis congrua commentum, de post futuris autem prorsus aliter; ostendi App. 4 ad partem 1 Conatus Chronico hist. in Propylæo Maji; cum simili de Vaticanis S. Malachiæ attributis censura.

CAPUT IV.

De causis relaxatæ tunc Religionis; earumque potissima, Schismate diuturno.

Prima relaxationis causa

Sed quoniam de Religionum dissolutione, quarum iste primus in Italia reparator fuit, supra fecimus mentionem; ejus rei causam placet, quemadmodum arbitramur, exponere. Primum igitur ex hominum malitia potuit provenire, demeritis nostris id ipsum majorem in modum poscentibus, ex quibus perimota Divinitas rebus omnibus finem imponit. Nam et David ea sententia est, Omnis consummationis vidi finem. Consumptis enim omnibus bonis, nil superest nisi malum: quod, teste Aurelio Augustino, in sui ipsius corruptionem tendit: sic et potissima regna, et civitates amplissimæ, populi ac familiæ, quæ videbantur virorum copia atque divitiis duraturæ in ævum, nunc prostrata et diruta ante oculos jacent. Quidquid ergo oritur, occidat necesse est. Religiones ergo miro primum fervore constiterant; deinde refrigescente sensim caritate ut Salvator multo ante prædixerat, tepuerunt; tandem vero pene extinctæ atque deletæ, nisi sola nomina apud eas, et illa plerumque mania, remansere.

Ps. 118, 96

rerum humanarum instabilitas,

Mat. 24, 12

2 frequens pestilentia,

38 Qua ex re factum constat, ut irato Deo crebra pestis illuvies hominum quosque invaderet: quæ ita regiones depasceretur omnes, ut vix paucissimi homines remanerent. Anno quidem salutis MCCCXLVIII tantopere eam sævisse memoriæ proditum est, ut in nostra domo atque familia, septem et LXX Fratres quatuor mensibus sint extincti: neque enim usque adeo mortis timor quosque invaserat, nec ita caritas

Junii T. I

ipsa in cordibus humanis tepuerat, ut hac tempestate videmus, qua et filii parentes, et mariti relinquunt summa impietate uxores. Deinde anno supra millesimum CCLXIII et LXXIII; peste iterum confecta tota Italia est. Cumque jam arbitrentur se homines esse quieturos, anno MCCC tantopere sævit, ut ad primam illam accederet. Hinc ergo potuit pervenisse, ut Religiosorum familiæ pene omnes contritæ sint. Cum enim maxime homines divinis deberent rebus intendere, suæque saluti et aliorum consulere, tum omnium fit dissolutio morum, tum ut latius vivant licentiam omnem assument, ac si animorum salus ex corporum salute penderet. Decedentibus vero capitibus, et supervenientibus novis, Religiones ipsæ deperunt. Proinde magnopere dolendum, quandoquidem pluribus annis et summo labore homines nutriuntur, quod una mox hora decidunt; omnisque illa diligentia, qua in educandis et nutriendis præstantibus viris ante homines usi fuissent, vana redditur et inanis.

39 Extrema vero causa potuit esse, quod per ea tempora, quibus iste, cujus vitam describimus, nostrum Ordinem est ingressus, anno scilicet salutis MCCCXXVIII, Ecclesia Christi non minimam schismate sit passa ruinam; qua non minus religionem omnem, quam superioribus pestilentis, deperisse certissimum est. Nam, ut paulo post explicabimus, cum bini essent in Ecclesia Pontifices summi, ac ronnunquam trini; et hic quidem illi, alius vero alteri adhaereret; crescebat audacia malis ex summorum hominum dissensione; et pro suis factionibus favores plurium requirentes, non sinebant rigorem in Religionibus solitum observari. Cum enim ingratum aliquid enipiam obtigisset, mox abibat; et ab altero Pontifice hand ingratis susceptus, assumpta fiducia omnia prornebant in præceps. Quid namque non facerent inferiores, qui videbant tantopere dissidentia capita, ut alter in alterum Pontificem maledicta et criminationes inferret, ad ultimum interminationes et pomas invicem graves imprecarentur?

40 Miserabilis profecto tum rerum omnium facies erat, cum omne totius Ecclesiæ corpus legitimo capite carnisset; monstruosoque jam simile factum corpori, nec firmum aliquid, nec stabile quidquam sibi posset promittere; cum quidquid ille fecisset, alter reprobare contenderet. Quare nec obedientia jam, nec humilitas, nec mansuetudo nec virtutes aliæ, quibus Religiones solent et conservari et crescere, poterant sua jura tenere: sed pro arbitrio et voluntate omnes in sententiam, modo hujus, deinde illius paulo post, nullo Dei respectu, secederet. Itaque et principes, et civitates, et populi, et Religiosorum familiæ omnes hac erant peste confectæ; ita ut in Religione nostra, sicut a majoribus natu audivi, duo haberentur generales Magistri, et in Provincia Provinciales bini; in nostra autem domo duo essent Præfecti: et ita apud Religiones singulas agebatur. Qua in re sæpenumero cogitanti mihi longe admirabilem Dei providentiam esse videri solet, ut tum medicinam Deus ipse parare studuerit malis nostris, cum jam mala ipsa orirentur atque prodirent. Siquidem ea tempestate anno videlicet salutis MCCCXXVIII, ut prædiximus, apud nostros Joannes Domini Prædicatorum Ordinem est ingressus; apud Hispanias vero et Gallias B. Vincentius, Valentia ortus, in nostra Religione florabat: quo etiam anno schisma pestiferum hujusmodi causa volunt fuisse exortum.

41 Gregorius Undecimus Pontifex Maximus, qui multa adversus Civitatem nostram animo hostili tentaverat, eo quem supra retulimus anno, vi Kal. Aprilis Romæ diem suum obierat. Ejus mors, quan-

D
A. 1047.
CAROLI
EX MS

per quam sublata fueret capita:

E
3 schisma, quo factum

ut sub incerto capite membra auterent; l'

et omnes familie scinderentur:

Deo interim remedium præparante.

Nam anno 1378 Ordinem ingressus Joannes est;

tum mortuo Gregorio 12,

A. J. AN
CAROLI
EX MS.

discordantibus
ad electionem
Cardinalibus,

Ultramontani
pacti cum
Bavensi,

cum Urbanum
6 creantes
declinarent
verum Papam,

sed co cessionem
facere
recusante,

Clementem
7 contra eum
creaverunt

Hic Bene-
dictus 12,

A doquidem per opportuna et salutaris civitati futura videretur, prodigio quodam, qua facta est hora, nostris innotuit. Vigilantibus enim ad S. Fridiani portam custodibus, repente secunda noctis hora et pulsari, et vocibus ut aperirent clamari: nam se bona asserre. Audierunt multi: nemine tamen invento qui ista protulisset, miris stupore omnes completi sunt. Itaque cum Pontifex decessisset Romanus; Populus, quem Gallici imperii jam tædebat, Patres rogare pergebat publice et privatim, ut dein ipsi aut Pontificem ex Romanis, aut saltem ex Italia Romanae Ecclesiae darent. Erant autem inter Cardinales factiones duae; altera quidem, numero praestans, Ultramontanos omnes habebat; altera vero Italicos. Bonis ergo verbis populo responderant; re autem vera ejus mentis erant, ut ex Gallia unum eligerent. Ceterum veriti Romanorum iras, in hanc sententiam convenerunt, ut nomine quidem Italicum, facto autem ex Ultramontanis unum eligerent.

42 Erat Cardinali Lemovicensi, qui Ultramontanorum habebatur Princeps, Bartolomaeus Archiepiscopus Barensis intima familiaritate conjunctus, ejus fidei omnia se credere posse putabat. Eum ergo, pro ea quam in homine habebat fiducia, eligendum Ultramontanis suis proposuit: quem Pontificium accepturum, cum vellet, et resignaturum, existimabat. Ceterum ille, ut erat vir callidus et gloriae cupidus, omnia se in tempore facturum jurejurando promisit. Ut primum ergo electus est, ac deinde coronatus ex more; publice postulavit, an se verum et indubitatum successorem Petri existimarent ac Vicarium Christi. Annuentibus cunctis, ita significatum epistolis ubique terrarum constat, Urbanusque sextus appellatus est. Matre hic Pisanus, Patre vero Neapolitanus fuisse ferebatur; homo certe naturali sagacitate praecipuus, audax vero et ingenio astutus, longe magis quam Pontificii paterebatur status. Mox itaque, ut videretur conventa servaturus, Roma Tibur concessit. Suadentibus autem Ultramontanis Patribus ut promissa servaret, rem verbis protraherebat in longum. Cumque sibi ab amicis diceretur, nisi hoc fecisset, Ultramontanos Cardinales abituros; respondebat se Cardinalibus plenum sinum habere.

43 Ea cum non laterent Patres (nam erumpebant) certe tandem ob indignationem bis septem Cardinales, invicem conjurati, Anagninam primum, deinde Fundanorum civitatem denigrare. Inde vero cautissimis epistolis, principibus populisque significarunt; hunc non vere, sed ad speciem, quo Romanorum postulata rejicerent fuisse delectum; jurejurando promisisse, cum primum Romanorum effugissent manus, Pontificatui resignaturum: quod cum renuat, tanquam in foedifragum animadvertendum fore. Itaque mox ad laterius creationem convenientes, Gebennensem Cardinalem, qui superioribus annis inauditam crudelitatem Caesarea patraverat, cum Marchione esset Legatus, multaque alia in Italicos gesserat, Pontificem creare; illum adverso suae naturae nomine Clementem VII appellantes. Atque in hunc fere modum sacrum Ecclesiae corpus misere scissum est, unumque Pontificem Gallia, alterum habebat Italia.

44 Sed quoniam ea quae natura consistunt, semper eterna sunt; quae vero naturae repugnant, non possunt esse diuturna; ideo Romanorum Pontificem, qui naturalior videbatur, plures secuti sunt; Gallicum vero, duo. Clemens videlicet supermemoratus et Benedictus XIII, qui et Petrus de Luna vocatus est. Nam Urbano, posteaquam multa direxisset, Bonifacius IX successit: quo e vita migrante, Innocentius VII, deinde Gregorius XII

invicem succedere. Hi vero Pontifices omnes cum crearentur, de schismate tollendo jurabant: ceterum cum Pontificatum inissent, nec modus nec locus inveniebatur aptus. Ita enim se habent humana ingenia, ut non facile potestate cedant. Ubi ergo ad Gregorium ventum est, multae legationes hinc inde ab utroque Pontifice mittebantur, vel re vera vel simulatione quadam schismatis removendi. Et Petrus quidem de Luna ad portum usque Veneris se cum suis contulerat, Gregorius autem venerat Lucam; quo in loco multa, schismatis removendi gratia, frustra tentata sunt. Et illi quidem Saonam pro Concilii deligebat loco, alter vero alio ferebatur; neque enim invicem confidebant, sed utrisque omnia, etiam tutissima, videbantur suspecta. Gallici Principes fere omnes cum Benedicto erant: Germani vero atque Hispania omnis dissentiebant, et pars quidem cum Gregorio, pars cum Benedicto, pro uniuscujusque Principis gratia vel indignatione, sentiebat.

45 Maxima vero familiaritas erat Gregorio cum Ladislao Neapolitanorum Rege: qui cum Venetis nostrisque adversaretur, Pontificis vero sectaretur partes, animos nostrorum civium ac Venetorum ab Pontifice alienaverat. Nihil tamen firma sententia decernentes, operiebantur, quem tandem finem res esset habitura. Nam legati Principum Lucæ apud Pontificem plurima pro tollendo schismate suadebant: Regis vero legati contraria sentiebant: Mediolanensium vero Tyrannus, modo Gregorio, modo alteri favebat Pontifici. Ariminensis Carolus Malatesta, Flaminiaeque Principes, omnes cum Gregorio erant. Inter hæc, dum legationibus tereretur tempus; subito Ladislaus, magna manu Romam aggressus, cito urbe potitus est.

ANNOTATA. D. P.

a Cum Gregorius IX ex suo voto, et impellente S. Catharina Senensi, ex Gallia Romam retulisset Sedem; resurgentem ea re Pontificiam potentiam suspectam habentes Florentini, non solum ipsi subtraxerunt se, sed alias quoque civitates nonnullas, sublato Libertatis signo, ad rebellionem induxerunt, multa deinde hostilia moliti; quare coactus fuit optimus Pontifex, qui mittendis legationibus nihil profici ad pacem videbat, Primores anathemati, civitatem interdicto subijcere.

b Historiam Conclavis hujus, quo electus Urbanus, satis accuratam dedisse me puto ex nostro MS. Nulla ibi talis juris-jurandi mutio, neque apud S. Antoninum tit. 22 cap. 2, neque apud alium quemquam coarcorum, quod sciam: sed neque ipsi schismatici unquam ex postulasse inveniuntur de cessione sibi jurata et non præstita; solum autem metum objecerunt, quo ad fingendam electionem, quam ratam habere non intenderint, fuerint compulsi. Fabula ergo hæc est de juramento faciendæ cessionis; et qui hanc postea suadere Urbano conatus est Fr. Alfonsus ex Ordine Prædicatorum, Petri Card. de Luna tunc Confessarius, apud Raynaldum n. 29, alio argumento non est usus, quam quod hac sola via videretur occurrere posse imminentibus a schismate, jam jam erupturo, malis. Dicit tamen S. Antoninus, quod Cardinali Lemovicensi, consulenti Barensensem, qui fieri posset, ut et populus Romanus quietaretur, et Curia Romana ad Gallias rediret; ab eo accepit hujusmodi responsum; Hoc esse remedium, ut unum, nomine tantum; alium, re et facto eligerent; quem postea, sublato periculo, nominarent. Sed licet ille forsitan sic responderit; a ceteris tamen Gallis non Lemovicensibus, itemque ab Italis, talis consilii ignavis, nihil minus re ipsa factum esse, apparet ex ipsius Antonini relatu: tale interim consilium

D
ibi post Bonifacium 9
et Innocentium 7, succedit Gregorius 12,

cum quo
frustra agitur de concordia,

Discessit in
partes regnis,

Florentini
ambigui
hærent.

E

F

A *lium a Barensi datum, si vere datum fuit, fundasse potest fabulam de præstito per eum in cessionem jura-mento, si tali modo eligeretur.*

c *Hac de re plenius infra num. 52 et 53.*

CAPUT V.

Joannes a Gregorio Ragusinus Episcopus, tum Cardinalis S. Sixti creatus, ei constanter adhæret; quam id merito.

Jo. Dominici
nominatur
Ragusinus
Episcopus,

ELa tempestate apud Lucam Gregorius versabatur. In his ergo rerum suarum difficultatibus constitutus, cum jam pridem Fratris Joannis Dominici nostri clarum accepisset famam, necessarium fore sibi hominem arbitratus, ac præterea Florentinæ cupiens gratificari civitati, eum Ragusinæ Ecclesiæ Præsu-lem declaravit. Ille vero, ut erat mitis et bonus, eam dignitatem suscipere remuebat; cupiens magis animarum saluti intendere, quam humanis his favori- bus ad hæc fastigia promoveri. Ceterum videns ita Pontificem decrevisse, annuit voluntati ejus: numquam tamen voluit ob humilitatem consecrari. sperans se denno sedatis perturbationibus ad Ordinem rediturum. Pontifex autem longe diversa animo pertractabat; jura quidem Romanæ Ecclesiæ ad se deferenda credens, quandoquidem ipse verorum Pontificum successor existeret. Alter vero intrusus, (sic enim non legitimos vocant) enitebatur optimis viris statum suum et Ecclesiæ confirmare: prose- quebatur autem rem ipsam viis multis et artibus. Cum vero non satis in rebus suis proficeret, propter varias hominum mentes diversaque studia; perop- portuno, capta a Ladislao ex Pontificis voluntate a Roma, de amovendo schismate consultatio omnis infecta ac perturbata est.

etiamCardina-
lis nominatur;

47 Itaque [Gregorius], arctius sibi Ragusinum Præsulem jungere studens, nihil veritus propter aliorum Cardinalium contradictionem modo viros optimos in Ecclesia collocaret, quatuor, Lucæ con- sistens, Cardinales creavit; alterum S. Sixti titulo præficiens, Ragusinam videlicet Antistitem, Joan- nem Dominicum; et Magistrum Lucam, ex Hu- militatorum Religione, virum egregium; aliosque duos præstantes et excellentissimos viros, quibus existimavit statum suum quam maxime roborari. Sed longe secus ac sperarat evenit. Indignatis enim Cardinalibus ceteris, ac de fuga cogitantibus (time- bant enim ne quavis eis a Pontifice inferretur) non minimum anxietatis Pontifici attulerunt. Civibus quoque nostris, maximeque Rempublicam gubernan- tibus; vel quod facto isto haud dubie et Pontificis et Ladislai auferentur vires; vel quod aliis pro suo arbitrio (ut sæpe faciunt) eam voluissent dignitatem conferri; vel certe quod, jam pridem supramemora- tis causis, Fratri Joanni Dominico infensi animis essent, non satis grata horum promotio fuit.

ea res ingrata
Florentinis,

Præterea ca-
lumniis ipsum
coponit;

48 Populares quidem summis hominem laudibus extollebant, suis virtutibus Joannem Dominicum ad Cardinalatus gloriam pervenisse vociferantes; fierique tali homini posse, ut hujusmodi malis et scissionibus ejus opera et suasu imponeretur finis. Ceteri vero calumniabantur, dicentes hypocritam hominem ac simulatorem, mundi gloriam fore con- temnendam magnifice suasisse; eum vero vigilia jejunasse, ut hilarior interesse posset festivitati: atque his et hujusmodi verbis in præstantissimum invehebantur virum. Ille autem, nec dignitate elatus est, neque dejectus horum calumnia; neque ob eam quam consecutus est dignitatem, aut pristinam devotionem et sanctimoniam vitæ remisit, aut corporis habitum commutavit; sed eadem viro hu- militas, eadem victus austeritas. Non alia illi in

conversatione facilitas fuit quam ante habuisset: in summis autem rebus, cum esset præter suam voluntatem constitutus, ea tamen omni studio et dicere et facere meditabatur, quæ existimaret Ecclesiæ Christi et proximorum saluti conducere: sed cum multæ difficultates adessent, non una quidem die res tanta poterat, in summa hominum et sententiarum varietate, componi.

49 Sed neque rationi consentaneum fuerat, rece- dentibus a Pontifice ob eam indignationem Cardina- libus aliis, ut ipse quoque abiret a quo nuperrime esset ea dignitate ornatus. Quis enim landasset hominem, si hodie Cardinalis declaratus, postridie se Pontificis adversariis conjunxisset? Quod enim unio gratissima ei fuerit, ex iis quæ deinde gessit facillime intelligi potest. Itaque unioni adversatus est numquam, sed eam cupidissime exoptabat: habendam tamen esse et temporum et hominum rationem volebat. Non ergo pro illius creatione, aut ejus in dignitatem consensu, aut quia cum Pontifice remanendum putaverit, calumniatur homines; quandoquidem nec divinorum judiciorum penetrare possunt arcana, nec hominis investigare mentem, nec tandem eorum est de gratitudine hominis judicare. Nam si ea omnia, optima et Deo acceptissima po- tuerunt ratione compleri; satius est bonum in omni- bus rebus, quam malam mentem assumere.

50 In hac autem re mihi quam sæpiissime cogi- tanti, longe de civibus nostris soleo admirari; qui cum alias prudentissimi sint, et præ aliis omnibus futuris eventibus occurrere norint; in hac tamen re tantum aegritudinis suis concedunt, ut in semetipsos inferre manus magnopere videantur. Quæ enim ci- vitas est, quis populus, quæ oppida vel Villæ, quæ et Cardinales et nonnumquam Pontifices summos non fuerint consecutæ? Sola Florentia sæpe hoc munere caret. Hoc vero non alia existimo ratione provenisse, nisi quod cives nostri, non ea qua in aliis rebus utuntur prudentia. Dum enim et hunc nolunt, et iste non placet, hic vero non conducere nobis; neminem consequuntur. Prudentis autem est scire, plurimum interesse, an hoc dono vel debito sit consecuturus. Si enim quis debitor sit, voluntati creditoris parendum est: si autem recipiendum mu- nus, non in recipientis, sed in dantis est arbitrio constitutum, ut et quo tempore et modo voluerit illud alteri præstet. Qui vero secus existimant, quam vehementer errent experientia ipsa periculum facit. Nam si civitatis et reipublicæ, ut debuerant, amato- res essent; quicumque eis a Pontifice concederetur, is optimus et utilis foret, modo Florentinus haberetur civis, modo civitas honoraretur nostra. Non satis ergo gratitudinis Gregorio civitas nostra ostendit; quæ duobus his Cardinalibus ab eo creatis, nec magnopere lætata est, nec debitas tanto muneri gratias referendas duxit.

51 Quod autem Ragusinus noster in Gregorii prosecutione haud quaquam erraverit, facile his snaderi potest. Schismatis jam exorti vis omnis in prima Urbani electione constabat: qui si vere fuit electus, et verus ipse Pontifex, et veri successores ejus omnes fuere; itaque in ejus electione, ut præ- diximus, erant factiones due; altera quidem Italos, altera vero Ultramontanos habebat: hæc vero altera erat omnino præstantior. Aut ergo Urbani electio vera fuit, aut falsa, aut certe nulla. Nulla quidem esse non potuit, ex qua Pontifex Urbanus quovis modo præcesserit. Falsa vero nequaquam: ex numero constanti siquidem fieri quidquam [in- constans] impossibile est: falsum autem et inconstans idem. Itaque si falsa electio et ad speciem facta, profecto fuit et nulla. Cum autem electio omnis sit in personam, idem eligi non potest et reprobari;

nec

D

A JOAN
CAROLI
EX MS.
quibus con-
temptis,

manet ille in
fide Gregorii,

E

In quo cur
culpandus sit
non apparet;

Florentini
certe debitis-
sent ea pro-
motione læta-
ri.

b

f

Cum autem
his Gregorii
precederet
ab Electione
Urbani

A nec altera quidem ex parte eligi, altera vero non eligi. Quare cum persona indivisibilis sit, aut tota eligitur, aut penitus reprobatur: nam et apud Dialecticos individuum appellatur. Inconsutilis quoque Domini tunica fuisse describitur: quocirca electio illa ad speciem fieri jure, ulla ratione non potuit. Præterea in rebus omnibus facta solent plus ponderis habere quam verba: quippe et illa feminas, facta vero masculos dicunt. Si ergo Urbanum elegerunt facto, constat Urbanum vere Pontificem extitisse. Quod autem facto Urbanum elegerint, et consecratione, et Pontificalis infulæ collatione, tandem et publica adoratione, apertissime indicatum est. Deinde cum, an verus esset et indubitatus Pontifex, et Vicarius Christi, et successor Petri, fuisset percontatus; omnes vere ita rem se habere professi sint, nullaque vis intercesserit, suisque litteris id ipsum ex more significaverint; constat enim vere Pontificem sua quoque sententia statuisse. Vitæ quidem præsentis Ecclesiam, non corda hominum, sed verba et facta dijudicat.

B 32 Promissio vero quam fecit, ut dicunt; Ultramontanis dumtaxat, non autem Italicis, qui eorum cupiebant manibus liberari, facta profecto est. Esto autem quod otrisque facta fuisset ante Pontificatum; eandem, status mutatione, remanebat invalida; unde et Pontificatui jam resignare non poterat. Lege quidem cautum ac sancitum est, cum Cælestinus, ille vir beatissimus, Pontificatu cessit, nemini id ipsum deinceps c licere, propter ea quæ in Christi Ecclesia possent oriri discordias. Postremo, esto quod ab Ultramontanis ad speciem fuisset electus, quo Pontificatum suis vel tribuerent vel certe servarent; a nostris, vere ac sine dolo fuit electus. Quamvis ergo primum Ultramontani ad speciem, nostri vero pro veritate elegerint; utraque tamen factio eum deinde ut verum Pontificem adoravit. Quocirca verus Pontifex Urbanus fuit, ejusque successores omnes; cumque Pastorem oves Dominicæ prosequantur, si Gregorius Pastor fuit, Ragusinus vero noster ovis profecto mitissima; cum Pontificem esse prosecutus jure nequaquam accusandus videtur.

C 33 Postremo cum electio omnis jure ipso in melius tendat; in hac re Ultramontanos Præsules vehementer errasse perspicuum erit, si eum quem elegerunt diligentius intueri velimus. Eligendum vero putarunt Gebennensem Cardinalem, cujus plurima et ingentia quædam memorantur fuisse facinora, præcipuum vero Cæsenensis immanitas d fuit. Nam cum is esset in Flaminia Gregorii XI Legatus, Bononiæque dominatum ambiret; quo facilius potiretur Urbe, Britones et Anglicos milites in auxilium convocavit; castris vero ad Bononiam collatis, cum aliquantum ibi temporis absumpsisset, ubi se cernit nihil proficere (nam multorum auxiliis fovebatur) relicta Bononia, Cæsenam hiematum cum Britonibus suis concessit. Curaque ibi ipse quidem moraretur in arce; Britones autem cives injuriis, rapinis, ac persape contumeliis multis afficerent, questi pro iis omnibus cives, verba excipiebant pro intolerabilibus Britonum factis. Multiplicatis ergo querelis, cum ferre injurias nequaquam ulterius possent, tandem ferunt Legatum respondisse, armis si possent suas injurias vindicare. Quo responso exagitati cives, sumptis repente armis factaque seditione, Britonum ferunt eo tumultu supra octingentos cecidisse. Quod cum prospexisset Legatus, orabat, multa promittens, arma Cæsenates deponerent.

34 Id ubi minus impetrabatur, metuentibus illis et Legati et Britonum iras; tandem Galeotti Malatestæ adhortatione atque suasu, promittente Legato

nihil se eis illaturum mali, posnerunt arma. Quod ubi factum est, noctu per arcem Britones intromissi junctique Anglicis, subito armis civitatem invasere; occurrentesque omnes, nulla misericordia vel pietate, nulloque sexus aut ætatis discrimine, crudeliter perimentes, supra trin hominum millia prostraverunt; neque vel infantibus qui habebantur in cunis parcentes, pedibus eos inaudita crudelitate captos allidebant muro, aut certe gladiis perforabant, ne matribus quidem aut prægnantibus feminis abstinentes. Constat autem usque adeo a Britonibus fuisse sævitum, ut eos qui ad ecclesias confugissent, etiam super altaria immuniissime trucidarent; deinde totam diripientes urbem, solos eos evadere, qui extra urbem fugerant, permisere.

35 Ferunt autem id quoque tum miraculi contigisse, cum Britonum unus in ea civitatis devastatione super altare quempiam occidisset, illeque forte ad pedes imaginis B. Antonii oppetiisset; ferus ille ejusdem Sancti ferire adortus imaginem, tanta illum mox veluti flamma vis incendii cepit, totumque ita corpus depasta est, ut dolore superante in furorem versus, currens marinis se immerserit aquis: queis miro quodam modo accensis, quamdiu illius superfuere ossa, tandiu flammæ illæ in aquis arserunt: que omnia anno salutis MCCCXXVI gesta fuisse memoriam proditum est. Hunc ergo Ultramontani Patres, qui ab Urbano perfugerant, Pontificem elegere; atque adverso, ut prædiximus, nomine Clementem septimum vocavere: qui si in ea re culpabilis fuit, quo jure eum Ecclesiæ sanctæ præficiendum putaverint, judicent sapientes. Hæc autem omnia pro rerum cognitione et pro veritate, referendo magis quam asserendo dixerim.

ANNOTATA D. P.

a Calumniam hanc, a Gregorii inimicis Florentiæ censam, refutat ipsiusmet epistola ad Ladislaum, expositatoria de invasis Ecclesiæ civitatibus ipsaque Roma, contra datam fidem; quæ res Senas confugere Pontificem coegit, unde et prædictas litteras ad eum dedit 8 Sept. anno suo 1, Christi 1407 (quas vide apud Raynaldum ann. 25 et seqq.) restitutionem postulans ubi-torum. Postea tamen, metu Antipapæ Romam invasuri, dissimulavit cum Ladislao Gregorius, nec agere tulit ipsum sequenti anno 1408 triumphaliter ingressum in Urbem, possessionem ejus accepisse.

b Aliquos tamen subinde habuerat Florentia Cardinales: puta ab Urbano II anno 1088, Bernardum de Ubertis; ab Innocentio II an. 1130 Guidonem Belugium; ab Alexandro III an. 1159 Hagonem de Ricasolis; ab Innocentio IV an. 1244, Octavianum Ubaldinum, a Clemente VI an. 1341, Andream Gini; ab Urbano V an. 1366 Petrum Ternaquincium et an. 1370, Petrum Corsimum; ab Urbano VI an. 1378 Angelum Acciatolum. Post istam vero Joannis Dominici creationem, usque ad finem seculi xv, fuerunt creati Cardinales Florentini a Joanne XXII an. 1410 Alamannus Adimarius; a Martino V an. 1417, Leonardus Datus; ab Eugenio IV an. 1431, Albertus de Albertis; ab Innocentio VIII an. 1484, Joannes Medices, et ab Alexandro VI an. 1492, Franciscus Soderinus: quos tamen duos ultimos existimo scriptione I'ter posteriores fuisse, et Auctorem respicere non solum integrum seculum, quod fluxit absque nominatione ullius Cardinalis Florentini ab aa. 1244 ad 1341; sed etiam ad dimidium ab anno 1431 ad 1484, intra quod spatium scripta Vita sit.

c Papam cedere Pontificatu posse, dubitantibus nonnullis, expressa Constitutione Sanxit Cælestinus, morque reipsa se abdicavit; contrariæ Constitutionis postea emanatæ nullum uspiam apparet vestigium; cum

D sed jam persuasos arma ponere,

isdem crudelissime mactandos dederat

absque ulla reverentia ecclesiarum,

E

anno 1376,

F

A sane non tacuissent Pontifices in Schismate. tam importune et toties ad cessionem impulsī, tantumque tergiversati. Mirum unde eam hic Auctor acceperit.

d Hæc tragedia fere verbotenus hic describitur ex S. Antonino p. 3 tit. 22 cap. 1 § 4, ex quoque Raynaldus ad an. 1376 quo gestu est, absente adhuc in Gallia Gregorio, cui hæc quoque una ex causis fuit redditum in Italiam maturandi.

CAPUT VI.

In Pisano Concilio eligitur Alexander V; huic ut cedat suadet Gregorio Ragusinus; et ab hoc, illo mortuo, ad Sigismundum Imp. pro unione legatur.

Cardinales
fere omnes,

B dejectis Gre-
gorio et
Benedicto,

Sed revertamur unde digressi sumus : neque enim ea omnia alia ratione narraverim, nisi ut quibus rationibus potuit Frater Joannes Dominici, ut Gregorium sequeretur, moveri, clara quadam ratione omnes intelligant. Quippe cum vir litterarum peritia clarissimus fuerit, ac propemodum vitæ integritate sanctissimus; nequaquam verisimile est, eum in tanta re inconsulte aut inconsiderate vixisse. Itaque cum jam a Gregorio fere omnes Cardinales abcessissent, cum solis quatuor illis relictus, Senas se contulit : sed et ii qui cum Benedicto erant omnes profugerant. Utriusque ergo Pontificis Cardinales, invicem se litteris cohortantes, tandem quatuor ex utroque Pontificis factione ad Liburnum oppidum convenere, de rebus singulis invicem consilium accepturi. Benedictus autem, videns se ab omnibus derelictum, in Aragonum regnum secessit. Posteaquam ergo plurima contulissent, tandem legatos Florentiam misere, qui a nostris civibus postularent, ut locus eis deputaretur aptissimus, et ad Concilium celebrandum idoneus : sed, ut plerumque fit in seditione, seditio [nova] facta est.

Pisis con-
veniunt :

Gregorius
lis depositus

C notis creat :

a Ladislav
veteres ar-
mis terret ;

b

Gregorius
Arminum
secedit.

57 Nam cum Pisis omnes ad designatum convenissent locum, utrosque Pontifices ad indictam convocare diem. Ea ubi Pontifex Gregorius intellexit, Cardinales omnes qui Pisis convenerant, ut Concilium adversus Pontifices celebrarent, ut hæreticos ac schismaticos, et sanctæ ecclesiæ inimicos, omni ecclesiastica dignitate privavit; et ita scribendum Christianis principibus et populis censuit, ac Congregationem illam non Concilium, sed Conciliabulum appellavit : nullius enim Pontificum auctoritate constabat. Deinde ut plurimos in suam sententiam traderet, novos alios Cardinales creavit; bonos quidem ac seniores viros; sed, Deo aliter disponente, minimum ea res roboris Gregorio aut fidei attulit. Scribentibus enim Cardinalibus qui Pisis erant adversus Pontifices, illi plus fidei obtinebant. Inter hæc Ladislav Rex, partium Gregorii fautor, magna irruit manu in Senensem a et Ariminum agrum, quo Concilium si fieri posset dirimeret, aut advenientes illo armorum tumultu tardiores efficeret; multaque in his locis prædatus, tandem civium factione, Ludovicus Cortonensium b tyrannus, ad Regem in castra deductus, civitatis dominatum Ladislao reliquit : itaque hoc modo civitate potitus, cepit nostris terribilis imminere.

58 Dum vero ea ita a Ladislao geruntur, cœpissetque nonnulla pacis mentio fieri Regem inter et nostros; Pontifex autem ut quietius viveret Ariminum secessisset: qui Pisis erant Cardinales ceterique Proceres et Legati omnes, adversus ambos Pontifices, pro sanctæ Ecclesiæ unione certabant. Quo cum nullus venisset, iis omnibus quæ videbantur ex more facienda rite perfectis, tandem in eos, ut in hæreticos ac schismaticos, sententiam protulerunt : deinde vii et x Kalendas Julii pro novo eli-

gendo Pontifice in archiepiscopatu inclusi, in unicum et verum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontificem, Petrum Cretensem, præcipuum et singularem virum, ingenti omnium letitia elegerunt, cui Alexander V nomen impositum est. His ita gestis, plurimæ Regum et Principum legationes Venetiis convenerunt, quorum alteræ quidem pro Gregorio, aliæ pro Benedicto, plures pro Alexandro erant. Tandem Venetiis ita publico decreto firmatum, ut Alexandro obedientia præstaretur, idemque Florentiæ gestam.

59 In hac vero rerum omnium perturbatione, summo studio et diligentia nitebatur Ragusinus oster Gregorio Pontifici suadere, ut Pontificatui pro divina voluntate resignaret : memorabat autem nutneri illum oportere, quod cum multa facienda curaverit quæ suo statui viderentur salutaria fore, quoniam pacto omnia inania evasissent; fore si ipse cessisset, ut pax et tranquillitas tandem Ecclesiæ redderetur : nec debere illum, dum rebus suis intenderet, ecclesiasticæ unioni cum summa sui infamia impedimento esse : quin eo libentius eum debere in hac ipsa re consentire, quo semper et viri optimi et mansuetissimi nomen habuerit, cujus conservandi prudenti homini non minimum operæ pretium est sollicitudinem esse. Pro communi quoque reipublicæ bono apertissimum est, bonis omnibus privata etiam sua commoda relinquenda : quo circa et Pontificatui, quem aliquando vel morte esset amissurus, si cederet, cum immortalē famam et æternum nomen esse acquisiturum.

60 Ego quidem, o Pater Beatissime, non alia existimo [causa] Denique me tibi comitem præstitisse, nisi ut qui aliis suaserim multis, tibi quoque nunc pro animi tui salute suadeam. Quis enim apud te mea pro causa stabat, ut me, nihil tale aliquid cogitantem, ad tantum culminis promoveres? Deinde, Pater Sanctissime, credisne tantas animorum a tua beatitudine alienationes nisi ex divina posse voluntate provenire? Quis tuorum Venetorum tibi extorsit animos? Nonne et cives tui debuerant, omnibus etiam aliis contraria sentientibus, in tua devotione manere? Sed et mea civitatis cives, quos nuper una binis Cardinalibus honestati, quis eorum tibi voluntates ademit? Non sunt hæc omnia nisi divine voluntatis indicia. Sed etsi omnia pro nobis viderentur humana militare jura; nonne divina voluntas apud nos semper iis omnibus debet esse præstantior? Ad nostrum siquidem salutem semper ille aspirat : diversis autem viis et artibus ad ipsum, vel ignorantibus nobis vel certe nolentibus, pro sua bonitate efficere consuevit : et hos quidem adversis in cælestia horrea, contritis his primum paleis, reponendos curat; alios vero secundis rebus ad sempiterna regna perducit.

61 Quid igitur amplius expectandum censes? Nonne melius est, integris adhuc rebus, ultro ad id venire, quo veniendum nihilominus esse, et præterita et præsentia omnia probant? Nam et de futuris quis dubitet? Roma jam in periculo est, quæ diutius in fide permansit. Viterbium amisisti : Nepotem tuum, quem civitati præfeceras, captum nuperrime accepisti; omnia vero adversariis tuis secunda, tibi singula, etiam quæ videbantur esse tutissima, adversantur. Itaque, Pater beatissime, non pertinaciter censeas cum divina voluntate pugnandum. Quippe Dathan et Abiron, qui pro Pontificatu adversus Moysem summa pertinacia pugnare, scis quali quamve acerba animadversione puniti sunt. Magis autem, temporali ac perituro pontificatui cedens, David viro illi sanctissimo similis esto : quem cum filius exegisset regno, ille vero profugus abiret; Semei Gerarite insultante Regi, lapides in eum et terram

D
A. J. N. CARO-
LI V. MS.
P. 158 contra
utrumque
creatus Ale-
xander 5.

Hinc ut ce-
dat, indu-
cere Grego-
rium Joan-
nes nititur :

E

ostendens,
omnibus ip-
sam deferen-
tibus,

id est. Dei
voluntate
fieri ;

f

cui pertinaciter resis-
tendum
non sit,

sed Davidem
imitandum,

A. 1. A. 2.
C. 1. 1. 1. 1.
F. X. M. S.

spe merce-
dis atterer
si pureat.

Istis pene
mulo Gre-
gorio.

moribus
Alexander
Bononiæ.

et an. 1410
eligatur Ju-
annus 23.

Gregorius
iterum 13
Cardinibus
creat.

Joannes
PP. Roma
pulsus Flo-
rentiam se
recipit:

c

d
Ragusinus
iterum Gre-
gorio suadet
cessionem;

1. terram mittente, convitiisque plurimis malelicente; cum princeps unus in eum voluisset irruere, et Regis injurias ultum ire: Cave ne feceris, inquit, Dominus enim præcepit illi ut malediceret David: quis scit si pro his maledictis Deus misereatur mihi. Suadeo ergo tibi; Pater Beatissime, omnia tua in divina voluntate ultro reponas: ne videaris tum cedere, cum amplius rem ipsam retinere non possis. Vicarius Christi es: ad arbitrium eas et retinere et eandem relinquere dignitatem decet. Ipsi tibi, si ei placuerit, auxilio erit: ipse causam tuam et dignitatem tuebitur; ipseque mutavit hominum mentes, quo certe loco et tempore et modo sibi videbitur, qui omnia hæc pro suo arbitrio temporalia versat. In eum ergo te omniaque tua rejicias: ipse te fovabit et nutriet; ipse tibi, si non hac perituras hominum dignitates, aliam tibi gloriam, pro hac tua humiliatione, in celestibus reservabit.

62 Erat Gregorio mite ac perhumanum ingenium, et in optima quæque promptissimum; facileque his rationibus consensisset, nisi alii permulti et maximi in adversam sententiam suosores adessent. Itaque ad ea omnia se paratissimum esse respondit; modo non ipse solus, sed et ceteri omnes Pontificatui resignarent; in ea tamen re diligentius cogitaturum. Interea Alexander Pisa Bononiam, suasu quam maxime Baltasar Coxæ Bononiensis Legati, ire decreverat; suadentibus plurimis ut Romam, pro status sui confirmatione, quandoquidem eam nuperrime receperat, et vestigio properaret: Bononiensis tamen pervenit sententia: itaque Pisis movens Pratum atque Pistornum, deinde mox Bononiam se recepit. Quo in loco cum legationes Christianorum Principum operiretur, jamque nonnullæ obedientiam præstitissent; deinde postquam creatus est monse e vita migravit. Suspecta vero illius mors multis rationibus fuit. Igitur pro novo eligendo Pontifice Patres inclasi, tandem anno salutis mcccc, Idibus Maji, Bononiæ legitum in Pontificem elegerunt, Joannem XXIII appellantes. Jam vero propter hujus electionem, quæ maximis suspicionibus nequaquam caruerat, conversis omnium animis in variasque sententias distractis, omnia novitatibus perturbata sunt. Pontifex tamen, cum jam Bononiæ uno permansisset anno, Romam abire statuerat. Itaque Bononia movens, per Florentinum Senensemque agrum, tandem Romam pervenit; eodemque anno pax cum Ladislao Rege firmata; ab eoque Cortonensi civitate, terdenis aureum receptis millibus, data.

63 [Alexandri mors] Gregorii et suorum animos hand parum exexerat. Maxime vero rem omnem turbaverant Bononia atque Foren Livii, quæ civitates ab Ecclesiæ devotione diebus illis defecerant. Quo circa tres et decem Cardinales, eo qui secutus est anno, creavit Gregorius, quorum ex numero fuit Almannus Adimar, qui tum erat Pisanus Antistes. Cum Joanne quoque Pontifice Ladislai pax nequaquam diutius mansit: sed licet ante illius castra irrupisset, resumptis tamen viribus Romaque iterum capta, Joannem Pontificem in fugam egit. Citato igitur cursu Florentiam venit: et licet Florentinorum vulgo simulacrum diceretur, civitate tamen exclusus est, ad S. Antonii Præsulis e domum ei habitatione permissa. Dissidebant enim in his perturbationibus civium omnium mentes, nec facile quo pedem figere possent habebant; sed hic illi Pontifici, alter vero alteri adhaerebat.

64 Dum vero esset hic status rerum, peropportune Sigismundus electus d est Romanorum Imperator, vir certe et animi magnitudine et prudentia singularis. Tum vero Ragusinus noster Antistes multis verbis rem apud Gregorium prosecutus est,

ut animum ad Ecclesiæ unionem intenderet. Quod D cum ab eo facile impetrasset, Sigismundus vero omnem suam operam promissis et, ejusque rei causa e Germania in e Galliam venisset, et litteris et nuntiis rem ipsam studiosissime prosequabatur. Tandem ex Pontificis voluntate, ad Sigismundum se contulit Ragusinus, de hujus rebus sanctissima consulturus. Omnibus autem spectatis et cognitis, rem omnem in Joanne repositam esse censebat. Quippe cum jam Gregorii voluntatem acceperant, in Ecclesiæ unione vehementissime inclinatam; si Joannem ad hoc usque perduxissent, omni procul dubio rem omnem sperabant se esse confecturos. Itaque secretis litteris Joannis animum cautissime tentandum esse decernunt.

ANNOTATA D. P.

a Factum id anno 1409.

b Baptistam Aloysium vocat Paulus Laurus, sub finem 1 partis in Hist. Cortonæ. Antoninus tit. 22 cap. 3 § 4 simpliciter Aloysium et Luisium, fratrem Consobrinum Francisci Casalii Domini Cortonensis, ab anno 1400, laudatissimi viri: quem cum isto ambitiosus consobrinus crudelissime interfecisset anno 1407, 7 Octobris, dominationemque invasisset; merito hunc mercedem a civibus retulit, ut Ladislao traderetur, a quo Neapolim ad carcerem missus, diutinas luit fratricidii pœnas.

c Præsulem S. Antoninum anticipate vocat Auctor, quod alius fuit primum factus an. 1446, jam inde ab an. 1405 Ordinem Predicatorum ingressus; ut hic locus intelligi debeat de paterna ejus domo.

d Electus Sigismundus an. Domini 1410 mense Martio, simul cum Judoco Moraviæ Principe, quem Moguntius et Coloniensis prætuleraut; sed hoc intra sex menses mortuo, solus ipse Regnum tenuit 8 Novembris, ab omnibus quinque Electoribus unanimiter coronatus Aquisgrani.

e Galliam vocat Franciam Orientalem, alias Alemanniam, sive Germaniam Adriænanam.

CAPUT VII.

Indicatur Synodus Constantiensis: ad eam venit per se Joannes, per Legatos Gregorius et Pontificatu cedit: Joanne et Bonifacio depositis Schisma extinguitur.

His ita gestis cum Ragusinus ad Gregorium revertisset, jamque rerum expectaretur eventus; coepit Sigismundus; ut convenerat, rem ipsam cum Joanne summo studio agitare. Ne vero Joannes ecclesiasticæ unitati videretur impedimento esse, legatos duos ad Sigismundum misit: qui multa cum Imperatore tractantes, nullo tandem pacto rem tantam posse componi, nisi generali Concilio facto, censebant. Ea sententia cum plus omnibus valuisset, difficultas oborta est, de loco, modo, et tempore Concilii celebrandi. Cum ergo revertissent legati, Imperatoris mentem optimam, nuntiantes, coepit Joannes Pontifex aestuare, quinam locus pro Concilii sancto faciliore esset aptissimus. Verebatur enim ad Imperatoris devenire manus: decernebatque potius omnia facere, quam ad locum, quo plus Imperatoris quam sua valeret auctoritas, pervenire: id autem ei et omnes suadebant amici. Quare ita ab eo decretum, ut publi- a quidem mandata quam liberalissime daret, ceterum remotis arbitris ad certa loca duntaxat mandata restringeret; sic enim sperabat se absque dubio [Pontificem] fore. Sed certe cor Regis in manu Domini, et quo voluerit vertet illud. Ut enim ad eam diem ventum est, in qua Pontifex mandata le-

ab eoque
mittitur ad
Sigismundum
Imp.

E

F

Pro unione
Ecclesiæ de-
cernitur Syno-
dus;

in loci de-
lectu hinc
Joannes,

A gatis erat daturus; subito a prima illa sententia miro quodam modo mutatus, in hanc sententiam Legatis a dedisse mandata fertur.

tandem ta-
men rem
totum com-
mittit,

66 Cum multa et magna, et animis corporibusque nostris periculosissima, Ecclesia Christi per superiora tempora passa discrimina sit; nunc pro divina voluntate in proximo est ut his omnibus liberetur. Ad hanc vero rem omnes vos, Fratres mei, totis viribus et omni conatu debetis insistere. Vos autem, o Fratres, quos ipsa re mittendos decrevimus, nequaquam ignorare decet, quanti ponderis quartave auctoritatis futura sit hæc legatio vestra. Equidem reor, ante multa secula nulla fuit legatis, quæ tantæ esset dignitatis et gratiæ. Non enim pro qualicumque re ut fieri solet estis ituri, sed pro ea non minus gravi quam sancta, pro ecclesiæ unione revocanda, pro capitis unitate, pro animorum corporumque nostrorum salute, proque totius Christianitatis tranquillitate ac pace. Quanta ergo prudentia, quantave bonitate ac fide vos in hac ipsa re deceat ornatos existere, vos ipsi diligentissime considerate. Ego quidem hominum mores studique veritas, ita in animo meo jam pridem statueram, ut mandata vobis ad certa loca restringerem, in quibus nullo modo fieri Concilium sineretur: nunc autem, Deo sic volente, ita sum repente mutatus, ut omnia in manibus vestris reponenda putem: et siquidem Deo placuerit ut in collata nobis dignitate maneamus, erit quidem ut volumus; si autem de nobis ita actum sit, in aliis licet peccatores simus, in hoc tamen numquam divinæ repugnabimus voluntati: functi profecto erimus officio nobis collato, si studio nostro et opera eorum manibus, quos nos ipsi miserimus, omnia hæc independentia removeantur mala. Itæ ergo, et quod divina vobis gratia ministraverit, solita bonitate et fide cum Imperatore tractate. Hoc enim, quidquid per vos fuerit gestum, id divina potius voluntate quam humano opere existimabimus fuisse confectum. Ea cum Pontifex perorasset, chartulam designationis locorum, quam manibus continebat, ante eorum oculos laceravit.

Igitur Con-
stantia:

68 Illi vero, ejus benedictione percepta, profinus abire; magnisque itineribus ad Sigismundum profecti, brevi Constantiam civitatem pro loco futuri Concilii delegerunt, eum locum Pontificis auctoritate confirmantes. Quod ubi Pontifex intellexit, sera pœnitentia ductus, non alium quam seipsum magnopere accusabat, quod in alienas ultro se credidisset manus: sed ne videretur adversus illa agere quæ esset ante pollicitus, hiemis initio Florentia Bononiam concessit, dissuadentibus tamen amicis, qui ejus statui metuebant; cum scirent Sigismundum virum esse præstantem, et ad quæque magna promptissimum. Sigismundus quoque et ipse Germania movit, Pontifici occursurus. Placentiæ ergo primum, deinde Landum, post Cremonam pariter convenerunt: ibique mense integro, de futuris omnibus consultantes, mansere. Cum autem Sigismundo, adveniente hieme, placuisset in Germaniam remeare; compositis omnibus, ille quidem in Regnum suum, Pontifex autem Mantuam se recepit: exacta vero jam hieme, Pontifex iterum Bononiam est reversus. Agitabatur quidem animo, ac libenter causas remorandi aut penitus Synodum resolvendi composuisset (verebatur enim Sigismundi potentiam) eo tamen loco res erat deducta, ut facile absque summa infamia atque dedecore non posset Pontifex resilire. Itaque cum, adveniente profectio- nis tempore, jam animo fluctuaret, cum Ladislao Rege pax denuo intercessit, pauloque post peropportune Rex ipse extinguitur. Per ejus mortem Joannis quidem reparatæ videbantur vires, quando inimicus ei capitalis et potentissimus hostis e vita

Joannes
Bononiam
venit.

esset sublatus: Gregorio vero penes spes omnis ablata.

69 Cum ergo Ragusinus noster jam apud Gregorium multa suaderet, quæ salutaria magnopere viderentur; maxime vero ut litteras et mandata ad Synodum perferenda perficeret, jam tempus eundi commemorans esse; verbis ejus altera ex parte commotus, ita Pontifex respondisse fertur. Tu quidem nobis, o Ragusine Frater, ea verbis tuis suades, quæ nos jam dudum nobis ipsis persuasimus sæpe: neque enim usque adeo hanc concupivimus Sedem, ut non magis Deum amaverimus animaque nostræ salutem. Quæ ergo tibi nunc referemus, non ideo sint dicta, ut nos existimes ulla ratione divinæ nos velle voluntati obsistere; sed magis ut pro hominum ingratitude hoc extremo loco queramur. Nemo enim adest qui doleat vices nostras, nemo hujus miseretur senectæ, nemo hos deinceps reve- rebitur canos.

70 Hæc si ab alienis reciperem, tolerabilis id certe fuisset. Sed quid ego vel civibus meis, vel tuæ civitati feci, ut tam acerbè tamque atrociter in me debuissent converti? Jam enim, non ut Pontifex, sed ut privatus loquor. Prætereo quod Venetus civis sim; quod in eos beneficia multa contulerim, quodque semper eos in honore habuerim: et profecto longe pro eis majora fecissem, si vel voluissent vel certe postulassent. Nunc autem cum David sanctissimo dicere possum; Extraneus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis matris meæ. Civibus quoque tuis nonne Pontificatus mei annis tribus tres Cardinales concessi? Equidem meo tempore id consecuti sunt, quod ante numquam; utque experimento ipso probabunt, imposterum fortasse numquam erunt, habituri. Tandem vero sustinui qui simul contristaretur, et non fuit; qui consolaretur, et non inveni. A Joanne vero hoc suo simulacro, videant annis quinque, quod sunt consenti, nominentque eos nominibus suis. Quod si Ladislao adhaesi, pro Ecclesiæ causa; fateor, teste Deo, non alia me fecisse ratione, quam ut Ecclesiæ causam tueretur; et quandoquidem omnes in me ferebantur, fideliores certe [te] huic Sedi reperi neminem. Quantum vero ad Pontificatum attinet, ego jam amodo senex, pro vobis potius et vestra, quam mea commoditate hactenus illum retinui. Existimabam præterea jus suum tueri unicuique esse concessum: nam nisi leges omnes habeant tempore et negotio isto perverti, jus fasque semper pro meo Pontificatu stetit. Sed, quando ex signis, ut sæpe retulisti, secus est ab æterna lege provisum; meliori certe consilio cedo equidem volente Deo, et libenti animo cedo, etiamsi nullæ lites aut hominum controversiæ adessent.

71 Ceterum, Ragusine, vide ne nos soli in causa ista miseri evadamus. Nosti insidias hominum, nosti mores et studia, quanta et qualia sint. Ego enim in hoc angulo meo relictus atque desertus, documentum posteritati ero, ne quis in humanis rebus longe, aut in hominum fide, aut in eorum pollicitatione confidat. Ita ergo dispone singula, ut et eorum animorum saluti, et ecclesiasticæ tranquillitati, tandem vero et nostro honori quam prudentissime atque castissime consulas. Ea ubi Senior verba perfecerat, Ragusinus Pontificem consolatus, bono eum animo esse respondit. Quo autem magis, Pater beatissime, ingratos homines esse probasti; eo maxime divinam debes agnoscere voluntatem; quæ si ita disposuit, parendum est. Honorem autem Sanctitatis tuæ tuebimur omni studio et conatu: tu modo binas litteras facito, alteras quidem mandata communia continentes, alteras vero privatas, in quibus singularia quædam in tempore aperienda committantur.

Jo-
ANNES
CARO-
LUS
VS
Gregorius,
sua vult ut
et ipse iret
Ragusino,

queritur de
ingratitude
Florentino-
rum,
i.

Ps. 68, 9

excusat
piores mores,

causamque
suam Ragusi-
no credit.

A committantur. [Ita spero] fore ut Joannes Pontifex, si ad Synodum venerit, primus fallatur, continentiae aliarum ignarus. His igitur in hunc modum gestis, omnibusque comparatis ad iter: Ragusinus noster et Carolus Malatesta, vir armis et litterarum peritia clarus, a Pontifice exorata venia ejusque benedictione percipita, non sine lacrymis a Gregorio egressi, Constantiam versus assumpserunt iter.

eadem, contra suorum consilium,

72 Joannes vero initio Mensis Octobris, anno salutis mccccxiv, Bononia Veronam se contulit. Dissuadebatur ei a plurimis, ne ad Synodum, ut promiserat, properaret, idque multis rationibus astruebant; verum ille, ut conventa servaret, nullo modo potuit a sententia dinoveri. Fervit autem cum saepe dixisse, altiori quadam et majori se virtute agi, qua, etiamsi vellet agere secus non posset, quam illo properaret. Igitur transmissis Alpibus, tandem ut Constantiae proximus factus est, Sigismundus Imperator ei obvius fuit; multaque illum reverentia et honore prosecutus, Constantiam usque deduxit. Quo posteaquam ventum est, Synodo jam incepta, venit et Ragusinus et Carolus, plena secum Gregorii mandata ferentes. Tanta vero hominum millia in eo loco convenerant, ut supra xi. equorum millia fuisse referantur. Confirmata autem ex Gregorii auctoritate Synodo, cum jam mandata Pontificum scrutarentur ii, qui praefecti negotio erant; cum attulissent Ragusini et Caroli communes litteras illas, ut earum Pontifex Joannes tenorem inspexit, fertur dixisse suis; Gregorium fraterne Ragusinum tractasse: ignorabat autem quid in secretioribus haberetur.

venit Joannes,

et vixit Gregorii litteris natus deceptus,

promittit cessurum se si illi cessasset.

a

73 Itaque tum is qui sancta quadam astutia fallabatur, existimaret jam se periculum evasisse, securior factus, cum instaret dies quo ista omnia conficienda erant; cepit Joannes Pontifex longe magnificis et amplissimis rem exornare verbis, omnesque ad capitis unitatem hortari, paratissimum se asserens fore, si alii cederent etiam Pontificatui resignare. Ad idem Sigismundus optimis et piissimis hortabatur verbis, Pontificis mentem plurimum laudans, fidemque verborum ejus deposcens. At ille non alia quam vidisset Gregorii mandata adesse existimans, jure jurando ac litteris a coram tota Synodo se facturum promisit, si modo Gregorius ipse vere ac sincere cessisset. Jam vero de tertio Pontifice actum erat, quandoquidem nec venisset ad Synodum convocatus, nec legatos etiam destinasset.

Tum Ragusinus

74 Tum vero assurgens Ragusinus et Carolus, coram toto illo conventu hujusmodi orationem habuit. Etsi virtutes omnes, Praesul amplissime, tuque Imperator invictissime, et Vos qui adestis omnes, qualis quantusve homo sit astruant atque probent; nulla tamen est quae ita homines probat ut fides facit. Equidem fide salvati sunt omnes, eademque salvantur. Per fidem enim Sancti victoriam sunt consecuti: per fidem justitiam operati, perque fidem aeternas promissiones, adepti. Ea vero quamvis in rebus multis posita sit; in nulla tamen re magis quam in capitis unitate consistit. Nam et una fides et unum baptisma; unus Deus et Pater omnium, magisterque unus et legis lator existit. Unum praeterea corpus multi sumus; omnesque uno pane unoque calice participamus: neque vero plures partes de inconsutili tunica sua passus est fieri Christus: nec cum alia vestimenta dividerint, eam scindere et dividere illis impiis concessum est: sed illam sortiri, ut unus tantum usui esse posset, Spiritu sancto illis ut arbitror inspirante, quatenus hoc exemplo futuris hominibus suaderent, ab ejus tunica scissura quam maxime esse cavendum. Postremo cum unica sit Virgo et Mater Ecclesia, cui dum-

taxat viro copulanda profecto est: quandoquidem, Apostolo teste, et virum ipsum unius esse uxoris oportet: quos autem Dens conjunxit homo non sepat. Quae omnia cum ingenti ac summo desiderio cuperet noster ipse Gregorius; distulit tamen in hanc usque diem et horam, quod hominum non cerneret animos ad eam rem, ut opportunum fuerat, esse dispositos: at ubi ex multis signis divina illi voluntas innotuit, pro ecclesiae tranquillitate ac pace, nos suos Legatos ad hanc sanctam Synodum destinavit, ut ejus nomine, in Dei et Ecclesiae manibus omnia reponentes, ea disponatis, et de illius dignitate, et de ceteris omnibus, quae videantur universorum saluti conducere.

75 Ea cum dixisset coram, secundis litteris explicatis et in omnium audientia lectis, adjunxit; Pontificatui ergo et omni quod in eo habuisset juri aut habere potuisset, ejus nomine libere cedimus, et sincere ac sine dolo renuntiamus, hujus humilitatis et operis a Domino praemia percepturi. Ego quoque, qui illius hic legatus assisto cum meo jam functus officio sim, et Pileo et dignitati ab eo mihi collatae ultro ac sponte resigno. Ea cum Ragusinus dixisset, obstupuit Joannes, ac veluti ad ignem cera dirigit, deprehensum se ac circumventum omnino intelligens, nullamque sibi deinceps superesse viam ratus, pro tempore pauca respondit, se pro causa sua cogitaturum. Cum vero Ragusinus ad inferiorem alios inter Episcopos se contulisset locum, Imperatoris et omnium qui aderant summo consensu Synodique auctoritate illum et Cardinalatus dignitati restituendum, et Concilii praesidentia honorandum, cum ingenti gloria decrevere. Itaque jam nihil in ea Synodo gerebatur, nihil apud Imperatorem, ubi Ragusini hand intercessisset auctoritas: maxima vero apud Sigismundum illius dignitas habebatur, plurimumque Ragusino tribuebatur ab omnibus.

76 Mox autem cum dissimularet Joannes, deque die in diem cessionem suam differret; coeperunt invicem Sigismundus et Joannes sibi esse suspecti: deinde multa simulantes, in apertas tandem inimicitias devenere. Opitulabantur Joanni Archiepiscopus Maguntinus, et Federigus Austriae Dux, et praeterea omnes sui. Videns ergo Joannes tutum sibi non esse, si diutius in ea Synodo remaneret, eoque praesertim quod vim sibi inferri metneret, jamque de nonnullis animadverteret conjecturis; cum mensibus jam quatuor in eo loco ut Pontifex permansisset, de fuga jam cogitare cepit. Noctu igitur, paucis cum comitantibus, nullo Cardinalium conscio, simulatoque habitu, fugam iniens, venit b Scafusam: cumque hoc innotuisset mane, nonnulli eum Cardinales vel re vera, vel quasi eum revocaturi secuti sunt. Ubi id minus impetravere, veriti Imperatoris Synodique potentiam, Constantiam rediere: et cum in Burgundiam festinaret, a Federigo Austriae Duce, qui e manibus eum Imperatoris se promiserat erepturum, cum acceleraret iter, in via detentus, in vinculis et carcere tempore multo miserrimam vitam egit.

77 Jam vero, remotis omnibus quae videbantur Synodum impedire, liberius cuncta gerentes, ambos illos Benedictum atque Joannem, veluti sanctae Ecclesiae teterrimos hostes, atque haereticos ac schismaticos, omni honore ac dignitate privarunt, anno salutis mccccxv. Deinde plurimas pro sanctae Ecclesiae reformatione instituentes leges: cumque tandem omnia satis viderentur ex sententia esse composita, ad novum eligendum Pontificem conveniunt. Ea vero electio hac maxime ratione fuit praee omnibus aliis dignissima, quod non, ut aliae fieri consueverunt, a Cardinalibus solis est facta, sed ab his et ab unaquaque Natione, quae ad eam viros

D Gregoriusque ad eam voluntate,

ex aliis ejus litteris cedit Papalui,

E seque ipse abdicat Cardinalatu:

quem mox jubetur recipere.

Joannes Schafhusum fugit,

F

b et ab Austriae Duce ducitur in vincula.

Abdicatis Joanne et Benedicto

egregios

Florentinus tribus ad electionem concurrentibus,
c
d
an. 1417 Pa-
pa fil Marti-
nus 5

A egregios electores miserunt. Ad cumulum autem nostræ laudis et gloriæ, illud quam maxime videtur conferre, quod in ea electione Martini, tres ex nostris, viros amplissimos extitisse, memoriæ proditum ipse comperio. Primus fuit Joannes Dominici, ejus modo gesta narramus; alius Leonardus *c* Statius, quem Tusca natio ad Concilium destinavit; tertius *d* Dominicus, Archiepiscopus Tolosanus. Quocirca operæ pretium fuit major et diligentior rerum et personarum discussio et examinatio haberetur, quando ad eam tot viri insignes ex diversis mundi partibus convenerunt. Quarto igitur Idus Novembris anno salutis mcccxvii, ingenti omnium frequentia et assensu, Oddonem Coloniensem in summum Pontificem elegerunt, quem Martinum quintum appellavere: qui mox Ecclesiæ et Christianorum Principum compositis rebus, solutaque Synodo ad Italian remeans, Florentiæ tandem summo *e* honore susceptus est.

e
cui se subji-
ciens Joannes
23,

B 78 Joannes vero eo tempore vinculis apud Bavariam tenebatur; et quoniam nonnulla dubitatio erat, an illius privatio, ob illatam violentiam jure esset confecta; decrevit Pontifex, ne quid novitatis eo ipso oriretur signo, cum inde educere, et apud Mantuam perpetuo illum carceri mancipare: sed amicorum auxilio et favore, antequam illo venisset quo ducebatur, in Ligures profugit: deinde vel conscientia, vel potius meliori consilio inde profugiens, Florentiam se recepit, pedes Apostolicos osculaturus. Ad ejus vero ingressum tantus concursus omnium factus fuisse fertur, ut nusquam ante meminerint homines, Florentiæ tantum populi pariter convenisse. Miserabantur quidem eum, quem tantæ quondam sublimitatis vidissent, nunc privatum sordidisque vestibus involutum, omniumque miserrimum, suis luminibus intueri. Quem cum Martinus benigno excepisset vultu, civium nostrorum rogatu titulum ei Cardinalatus restituit: quo suscepto, vix anno uno supervivens, e vita subtractus est, et in S. Joannis sacello, marmoreo sepulcro donatus.

f
Florentie mo-
ritur Cardi-
nalis;

Moritur etiam
Arimini Gre-
gorius.
g

C 79 Gregorius quoque Arimini degens, vel tædio rerum, vel primis illis perturbationibus fatigatus, vel certe ingravescentis ætatis causa, antequam Synodus solveretur, e vita *g* migravit. Fuit hic profecto Pontifex vir optimos atque justissimus, et cui semper bonorum et illustrium virorum consortia placuerunt: idque licet in omnibus perspicere possit, in eis tamen quas fecit promotionibus quam maxime claruit. Ceterum, ob lites quæ in Italia erant, nec satis acceptus, nec magnopere (ut ita dixerim) fortunatus fuit: atque ex hac maxime radice provenit, ut nullus Pontifex, qui deinde creati sunt iis nominibus [quibus dicebantur] qui in isto schismate præfuerunt, ulla ratione nominentur: nam semper esset difficultas in numero. Quippe si Gregorius verus Pontifex fuit, sequens qui eodem nomine vocaretur tertius decimus esset; sin autem duodecimus: sicque possent non minimæ difficultates *h* oriri. Sed Redeo ad Ragusinum nostrum.

tem vix credibile sit intra septem dies nuntium, quam
vis expeditum, visse ac rediisse per iter centum vi-
giuti leucorum, quot Ariminum inter et Constantiam
numerantur; apparet quod Legati Gregoriani, ex
plena quam habebant potestate spatium scribendo dici
vacuum in litteris Arimino allatis Constantiæ supplē-
verint. Deinde prius quam cederet Gregorius, legitur
coactus se abdicare Joannes, prout fecit sub finem Maji.
Concili de se sententiam recipiendo et approbando:
die autem 4 Julii, post multam inter partes tractatio-
nem, primum facta est cessio ex parte Gregorii, quam
ipse denique 17 Julii, in Montefloro diocesis Arimi-
nensis, cum hactenus sibi adherentibus, confirmavit,
extremo Pontificiæ potestatis actu: nihil moratus Be-
nedictum, quem Concilium declaraverat jure omni, si
quod habuerat, excidisse.

b Fuga Joannis Schafhusiam, ejusque apud An-
striæ Ducem captivitas; nedum cessionem Gregorii
sed etiam sententiam in Joannem latam precessit; ut
toto hoc capite, quoad rerum ordinem, corrigendus Au-
ctor noster sit.

c Lucas Statius Ord. Prædicat. laudatur a
Poccantio in Biblioth. Florent. ut divini verbi ora-
tor insignis, sacrarumque Litterarum præclarus
interpres: composuit autem pro utriusque facultatibus
opus insigne, quod Petitiones vocavit, et ad S. Mariæ
Novellæ MS. servatur.

d Dominicus hic, sui Ordinis in Aquitania Pro-
vincialis, et Clementis VII in Schismate Confessa-
rius, ab eoque Albiensi primum Episcopatu, deinde
Tolosano Archiepiscopatu ornatus, hunc tenebat an.
1412; in eodemque fuit confirmatus a Martino P;
ac denique de Ecclesia et Ordine suo bene meritus,
obijt 1421; de quo vide Sammarthanos.

e Anno Domini 1419, 3 Februarii, de Mantua
(ubi Curiam tenebat mensibus circiter quatuor) dis-
cessit Martinus; et per Ferrariam transiens et
Romandiolam, venit Florentiam, ubi Curiam tenuit
mensibus xviii. Ita ejus Acta. ex nostro MS. edita
in Conatn. num. 11.

f Excepit a Martino Joannes Florentiæ est, in
Vigilia Corporis Christi, 14 Junii; et eodem adhuc
anno ibidem obiit, 22 Decembris.

g Obijt Gregorius, non Arimini, sed Recineti (ubi
et tumulus ejus in Cathedrali magnifice erectus, qua-
lis apud Oldoinum spectatur) 4 Julii 1417.

h Duravit hæc cautela usque ad an. 1492, quando
Pontifex electus Rodericus Borgia, Alexandri VI no-
men optavit; veluti electionem Alexandri V, a Pi-
sano Concilio factam, approbans; e contra vero Julius
de Medicis, an. 1523, nulla habita ratione Petri de
Luna et Ægidii Munionis, qui sibi sumpserant no-
men Clementis, sub numero vii et vii, voluit dici Cle-
mens VII: quem secuti et numerum istum prosecuti
successores tres. Denique an. 1572 Papa factus Hugo
Boncompagnus, accepto Gregorii XIII nomine, indic-
it quod Duodecimum crediderit verum Papam fuisse,
saltem usque ad Pisanum Concilium. Interim ex illi
Auctoris observatione habetur certo, ante Alexandri
VI, creationem scriptam Vitam hunc esse.

ANNOTATA D. P.

a Litteras hæc signatus 2 Martii profert Raynal-
du ad an. 1415 num. 3; sed fallitur Auctor noster,
cum porro sic rem actam scribit, acsi mox facta esset
Gregorii cessio, et sic coactus etiam cedere Joannes.
Priores quidem Gregorii litteræ, sponsonem cessionis
continentes si cessissent competitores, quas Arimino le-
gati attulerant, data erant anno 1414 mense Octobris,
sed Procuratorium ad renuntiantium nomine suo si alii
renuntiassent, primum signatum legitur, post illud
Joannis juramentum anno 1415, 10 Martii. Cum au-
Junii T. II

CAPUT VIII.

Ragusini laudes. Legatio in Ungariam: obitus
et sepultura Rudæ.

Igitur in hac ipsa Synodo plurimum apud omnes valuit Ragusini nostri auctoritas, cum sermonis elegantia et virtute, tum prudentia et ingenio singulari. Nam illius ex ore omnium videbatur pendere sententia; quippe et adire omnes, quosque hortari, præclaras in omni re sententias ferre, et apud singulos miræ dignitatis existere so-

D
A JOAN. CARO-
LI EX MS.

E

F

Magna Ragusi-
ni auctori-
tas in Synodo

A Iñus erat. Maxime autem in persuadendo quæ vel-
 A. JOAN. CARO-
 LI IN MS.
 Gal. 1, 10
 propter gra-
 vilitatem di-
 ctionis, eo vivo
 æstimatam;
 et opinionem
 virtutis;
 B

let solertissimus habebatur: neque enim ejus æta-
 tis viri, quibus nunc, verborum utebantur pompis;
 nec rhetoricis (ut ita dixerim) sertis aut inanibus
 foliis ornabantur; semperque Apostolico illam ve-
 rebantur sententiam, qua dicebat; Hominibus si
 placerem, Christi servus non essem. Quare hac so-
 lertia sermones conficiebant suos. Plurimas sacro-
 rum Doctorum, ac nonnunquam Gentilium, orna-
 tiores sententias, et memoriæ commendabant, et in
 unam sententiam coherentes: cumque sermones
 ad populum essent pronuntiaturi, aut certe ad Cle-
 rum oraturi, earum plurimas assumebant; invicem-
 que nectentes, repente et spatio brevissimo præcla-
 ras videbantur orationes egisse. Quocirca nec longe
 mirum, si melioribus fundamentis roborate, digno-
 res atque efficaciores ac miro modo utiles eorum
 orationes erant; non assentationibus, sed senten-
 tiarum gravitate refertæ; proximorum saluti ma-
 gis, quam humanæ gratiæ vel perituriæ gloriæ ser-
 vientes. In his ergo tam excellenter alios anteibat
 Ragusinus noster, ut laudes ejus universa Synodus
 prædicaret. Accedebat ad hæc amplissima bonitatis
 opinio, quæ ita omnium animis inserta, ut
 quæque diceret, quæcunque consuleret, quasi ex
 divino oraculo viderentur accepta: feruntque eum,
 ob insignem de eo apud omnes famam, nonnullas ad
 Pontificatum voces fuisse sortitum.

81 Tanta præterea erat hujus viri apud Impera-
 torem Sigismundum auctoritas, tanta fides, tanta-
 que devotio, ut eum suis omnibus consiliis admit-
 tendum putaret; non mediocri aut vulgari, sed ar-
 cta et intima, cum Ragusino familiaritate suscepta.
 Mira quoque ad illam Procerum erat reverentia;
 et ad Ragusinum, veluti ad patronum et suæ salu-
 tis alumnorum confluebant omnes. Itaque si inter-
 pretanda leges, si statuta condenda, si discordiæ
 componenda, si salutaria consilia et pro animarum
 salute præcipua forent hominibus conferenda; nemo
 Ragusino nostro ingenio major, nemo circumspe-
 ctione solidior, nemo illo ipso habebatur illustrior,
 Nulla siquidem in gerendis rebus animi agritudine
 agebatur, nec hominum gratia plus apud eum vale-
 bat quam ratio, et rerum quæ ad ejus perferrentur
 manus justitia: quippe qui omnia refert in Deum,
 quosque humanos respectus, ubi animi salutem
 adesse non viderit, abjiciendos putat. Quid dicam
 de illius liberalitate et mundanarum despicientia
 rerum? qui cum talis et tantus esset, ut pro maxi-
 mis quæ ad eum deferobantur rebus immensas pos-
 set conservare divitias, vel saltem cognatis elargiri
 suis; nihilominus maluit in terra magis egere,
 quam plus habere, ut ditior et copiosior posset esse
 in celo, his modo contentus quæ sua dignitas postu-
 laret: si quid autem necessitate majus adesset, id
 totum tribuebatur egenis, ad quos miro afficieba-
 tor amore. Neque enim studebat ditiores facere
 suos: sed illa solum eis conferre curabat, quæ
 consentanea viderentur eorum conditioni fortune
 esse. Sed et si quis ejus familiam ostendisset, esto
 ignoraret ejus Domini familiares essent; ipsa eor-
 um compositio et aspectus viro eos modo prode-
 bat: tales enim erant, ut et illi tali domino, et ipse
 eadem familia dignus haberetur.

C

Ejusdem in
 pauperes libe-
 rullus,
 et modestia
 etiam famu-
 lorum.

82 Itaque ob eas res non poterat Sigismundus
 ejus familiaritate satiari; quin magis, quo eum sibi
 majori quodam copularet nexu Pontificem postu-
 lavit, ut eum Legatum in Boemiam atque Ungariam
 destinaret. Ejus autem legationis ejusmodi causa
 fuit. Hussus quidam sic appellatus, novum dogma
 inter fideles ejus regionis astuta quadam malignitate
 diffuderat: capita autem illius hæresis habebantur
 duo, aliud quidem eorum, qui de Christi pauper-

tate fidei contraria sentiebant, quæ ortum habuisse
 fertur Joannis xii temporibus, quando Pontifex
 ipse damnavit quos Fraticellos a vocant; aliud no-
 vissimæ hæreseos atque obscœnissimæ, quæ demum
 b Simplicis animæ dicta est; qui Cynicorum vel
 Nicolaitarum more, feminarum usum promiscuum
 esse volebant. Quæ cum nova esset, et hominibus
 carnalibus abunde placeret, mortalium multos in-
 fecerat. Ex his ergo duabus c hæresim unam con-
 flantes, et permultos alios nonnullis coloribus ac
 ceremoniis subinferentes errores, Boemiam omnem
 atque d Poloniam a vera fide averterant. et in per-
 niciem tantam eruperant, ut invicem se armis lueri
 atque defendere auderent, tumultusque multos et
 seditiones pericolosissimas excitarent.

83 Pro hac igitur hæresi extirpanda, quæ Ins-
 sitarum vocabatur, Ragusinus noster Antistes, Im-
 peratoris rogatu, in Boemiam, Poloniam atque
 Ungariam legatus dimittitur; ad quæ loca, Synodo
 jam perfecta, una cum Sigismundo profectus est.
 Quo cum pervenissent, invenit hæresim tantopere
 confirmatam, [tamque] multorum Principum et Pro-
 cerum favoribus roboratam, ut nec adhortationibus,
 nec optimis virtutum exemplis, non solertissimis
 disputationibus, nec Ecclesiæ interminationibus
 atque pœnis, a concepta jam pridem pertinacia mo-
 verentur. Apparebat igitur eos non nisi armis et
 violentiâ et suppliciis esse ad veritatem fidei rever-
 suros. Ceterum Sigismundus, eorum magis corpora
 quam animos diligens, cum posset parva manu per-
 tinaces extinguere (nam vis solum in Capitis erat,
 maluit eos hæreticos vivere, quam fideles omnes
 paucorum morte salvare: dicebat autem, Non levi-
 ter in arma veniendum: Mortuos homines ulterius
 converti non posse; quamdiu vero vixerint, tempore
 quandoque in melius mutari. Sed secus ac sperarat
 accidit. Dum enim teritur tempus, tantum apud eos
 perfidia illa invaluit, et ita adacti sunt; ut jam duo
 illa regna misero lapsu invaserit, perseverantque
 in hanc usque ætatem, incendiis et caede multa va-
 stantes.

84 Videns itaque Ragusinus Imperatoris esse
 hujusmodi mentem, ita Principem est allocutus:
 Tu quidem, o Invictissime Cæsar, innata bonitate
 ductus adversus hos pestilentissimos viros, nequa-
 quam armis decernendum putas, credisque eos bo-
 nis verbis ad viam veritatis reducere: ego vero
 prædico tibi, me hos homines talibus conjecturis
 hoc tempore cognovisse, ut sperare non possim eos
 nisi ad pejora et perniciosiora venturos. Tu igitur
 eo loco et tempore remedia adhibere tentabis, cum,
 illis majorem in modum roboratis, facere id ipsum
 non poteris. Melius autem fuerat, cum adhuc res
 ipsa recentior est, cum nondum tantos pestis inva-
 sit, eorum perfidiam armis opprimere; quam in
 illud differre tempus, in quo plurimi fidei quam ma-
 gna pericula sunt incursuri: talis enim hæc pestis
 est, ut sensim multos invadat, nec bonis possit ver-
 bis ad meliora et saniora converti.

85 Hæc Pontifex allocutus, ubi cernit Impera-
 torem in sententia permanere, se vero minimum ibi
 fructum efficere: ne sanctum canibus videretur
 dedisse, quibusdam eis locis interminationibus fa-
 ctis, Budam se recipere statuit. Id autem non sine
 magno bonitatis consilio gestum esse puto, et pro iis
 contra quos agebatur, et pro eo ipso qui re ipsam
 curandam susceperat. Pro illis enim, quia ita eorum
 demerita postularent, ut quemadmodum sacræ lit-
 teræ dicunt, Oani habenti dabitur; ei autem qui
 non habet et quod videtur habere auferetur ab eo;
 ac præterea, ut qui in sordibus est, sordescat adhuc
 ut alius Propheta referebat: fit enim plerumque ut
 peccata nostra ipsa efficiant, ut et prioribus gratiis
 privemur

1)
 a
 b
 propter gras-
 santem hære-
 sim Hussita-
 rum,
 c

d

eoque cum Si-
 gismundo Im-
 peratore pro-
 fectus;

E

malum jam
 incurabile
 ferro secan-
 dum censet:

quod non pro-
 banti Impera-
 tori, prædicit,

id volitum,
 cum serius
 erit:

f

Budam seque
 recipit.

Legatus ad
 Boemiam, et
 Ungariam,
 postulatus,

A
Deo sic dispo-
nente, in pa-
nam pravo-
rum,
Mat. 13, 12
Ap. 22, 11

et ad ipsius
probatorem,

Ibi ille se ad
extrema dis-
ponit;

et febris cor-
reptus,

mortem sibi
dix optatam
fuisse dicit.

C
ab adstantibus
sibi petit igno-
sci offensas,

jubet se humi-
liter apud
Paulum sepe-
liri,

privemur, et iis etiam quæ secuturæ esse videban-
tur Pro Ragusino vero nostro ob eam rem existimo
ita Deum voluisse accidere : cum enim multa, ut
prædiximus, in Ecclesia Dei gloria florisset, ne
qua fortassis inanis gloriæ illius mentem tumor in-
vaderet, si cuncta illi ad votum succederent ; pla-
cuit Deo hanc ejus gloriæ doloris immixtionem præ-
bere ; ut semper meminisset, quia calix in manu
Domini vini meri, plenus mixto. Neque enim verisi-
mile est piissimum virum non vehementer pro illo-
rum populorum perditione indoluisse.

86 Venit ergo Budam : et quasi jam animo
præsagiret, ocyus sibi vitæ terminum adfuturum,
multa diligentia et studio cœpit divinis rebus in-
cumbere ; vigiliis, orationibus, jejuniisque, si quod
sibi tempus superfuisset, consumens : et quasi pu-
blica jam videretur cura liberatus, rem suam in-
credibili devotione gerebat. Insignis in eo pietas
et miserorum compassio fuit : nullique rei parce-
bat, ubi cerneret eorum miseriis subveniri posse
Itaque egregia illius fama, et in ea urbe, et circum-
adjacente provincia, brevi amplissime diffusa est :
ita ut omnes eum ob vitæ sanctimoniam multa re-
verentia et honore dignissimum judicarent. Cum
B ergo febris ardentissima correptus, tandem vitæ fi-
nem sibi adesse sentiret ; ad Proceres omnes ac
domesticos, qui undecumque convenerant, ut in
tanti Præsulis transitu collacrymarentur, quasi su-
preum ei officium præstituri, in hunc modum
lectulo insidentem verba fecisse Præsulem dicunt.
Quamvis ego multa, Fratres ac Filii mei, in præ-
senti vita, pro mea et aliorum salute, ex Deo con-
sequi desideraverim ; nihil tamen fantopere concu-
pivi, ut ab hujus miseria carnis dissolvi et esse cum
Christo. Earum rerum quas sum consecutus vivens,
fecit bonitas divina, non virtus mea ; quas vero non
sum adeptus, mea potius volo existimare causa,
quam aliorum provenisse. Homo quidem peccator
cum fuerim, si me Deus non ita exaudivit ut cu-
piebam, scimus quia peccatores Deus non audit, ut
felix ille cæcus natus referre solebat. Quod cum
ita sit, utrisque, et bonis et peccatoribus, terminus
vitæ desiderabilis esse debet : bonis quidem, ut la-
borum suorum premia longe meritis suis percipien-
tes majora, bonitatem Dei in semetipsis agnoscant ;
malis vero, ut jam tandem aliquando desinant pec-
catores esse.

87 Hæc ergo extrema causa, non propriæ virtu-
tis fiducia, ego peccator operiebar mortem, cupie-
bamque ab his peccatorum nexibus liberari : quod
cum intelligam me in proximo consecuturum, Deo
immensas gratias ago, cujus ope gratiam atque mi-
sericordiam me habiturum spero. Id ut facilius adi-
piscar, oro atque obtestor, ut si quid aliquando in
vobis deliqui, veniam mihi atque indulgentiam præ-
stare atque condonare dignemini. Cavete autem ne,
mei fortassis opinione ducti, huic corpusculo fune-
ris pompas, cum e vita excesserim, faciatis insi-
gnes : sed ut Fratrem decet (quandoquidem nulla in
hac vestra urbe est meæ Religionis domus) apud
venerabiles illos S. Pauli primi Eremitæ et Fratres,
meum oro corpus deponite : ipsi me servent, et
mihi apud Dominum sanctis illis suis orationibus
suffragentur. Terræ igitur, tamquam propriæ ma-
tri, vos una cum eis hos commendabitis artus : fu-
nebres autem illas pompas, in suffragia et oratio-
nes pro animi mei salute convertite ; id enim et Deo
erit acceptius, et necessitati meæ scio futurum esse
utilius. Quid autem vobis, fratribus et filiis meis,
in hoc meo decessu relinquam, nihil invenio ; nisi
ut pacis et fidei semper jura servetis, et mei me-
moriæ vestris orationibus inseratis.

88 Ea cum dixisset Antistes, collacrymantibus

cunctis et ipse pariter collacrymatus est. Deinde D
omnes ad unum consalutavit, et ad pacis deoscula-
tionem, mira caritate atque omnium qui aderant
devotione, suscepit. Demum, extensa dextra, Pon-
tificali eos benedictione consolatus est : et cum om-
nia jam et publica et privata munera esset prose-
cutus, veluti jam suo videretur functus officio, om-
nibus valedicens, cum jam pridem Sacramentis
omnibus fuisset devotissime roboratus, uti subito
arriperetur somno, sic felix ille spiritus, et ausim
dicere sanctus, relicto corpore et hac lutea demo,
ad non manufactam angelicis comitatus obsequiis
accessit. Fuit enim vir in omni genere virtutis ex-
cellens, et apud quem in spiritali vita omnis me-
diocritas sordida semper erat. Tum vero ad ejus
transitum commota omnis civitas est, omnesque
artium tabernæ reclusæ, singulique ad ejus funus
multa devotione ac lacrymis undique concurrebant.
Præcelebant autem ex more, Religiosorum omnium
familie, cordialibus lacrymis plenæ, quæ tanto Pa-
trono deflebant se jam destitutas esse, cui similem
non æstimarent se facile reperturas.

89 Circa venerabile autem corpus ejus ingens
erat luminum ac funeralium multitudo ; familiares-
que ejus, lugubri veste induti, feretrum ambiebant ;
nec segniores illis lacrymæ erant, quam si parentis
aut filii funera celebrarent. Prosequebantur autem
funus Magistratus primum, deinde Proceres omnes,
et nobilium postremo et popularium sexus utrius-
que innumera multitudo : qui omnes ut in proprio
funere lamentabantur atque dolebant. Deportatum
est ergo venerabile ejus corpus ad templum Fra-
trum S. Pauli primi Eremitæ, quæ domus in subur-
bano est civitatis Budæ : quoniam in eo loco do-
mum Prædicatorum Ordo non habet : ibique omni-
bus rite perfectis, tandem insigni sepulcro traditum
est. Ferunt autem in eo templo, ad ejus venerabile
corpus, prodigia fieri multa plurimasque ibi imagi-
nes astare, prodigiorum testimonia (ut ita dixerim)
referentes, quæ meritis hujus viri fideles sunt con-
secuti.

90 Qua in re sæpenumero cogitanti mihi nihil
est quo animo ita commovear, quam quod numquam
præstantis hujus viri præsentia licuerit nobis no-
stra hac in civitate frui : quem cum alii omnes su-
per pupillam (ut aiunt) cupidissime comportassent,
nostra solum ab urbe, posteaquam Cardinalis fuit,
exclusus est. Habeant ergo sibi divitiis suas, et
inanes mundi prosequantur honores, eosque probent
mortales, et in amicitis præferant qui eis magis
juxta cupiditates suas videantur conducere. Ecce au-
tem hic noster Antistes apud Budam in S. Pauli
primi Eremitæ jacet, summa gloria et honore sepul-
tus : et quem sui visi sunt non magni fecisse dum
viveret, Hungariæ regnum ingenti et singulari ho-
nore prosequitur. Sed divina sapientia omnia certe,
probe, suaviterque disponit : nam si Florentiæ ejus
funera sortiremur, non nisi Florentiæ notus esset :
nunc autem in remotissimis partibus degens, longe
magis virtutis et probitatis ejus fama diffunditur.
Hic ergo finis fuit Fratris Joannis Dominici, Ragu-
sini Antistitis, ac sancti Sixti titulo Cardinalis,
viri omnium suæ ætate clarissimi ac præstantissimi :
cujus si domus nostra ac Religio omnis in ævum
lacrymis prosequeretur funus, ne minimam quidem
ejus meritorum partem certe videretur ut debuerat
persolvere. Sed et bene gestorum ejus copiam et
dignitatem annus supra millesimum quadringente-
simus / vigesimus beato fine conclusit.

ANNOTATA D. P.

a Vide Joannis XXII Acta in nostro Conatu n. 14

D
A. JOAN. CARO-
LI EX MS
extremæque
valedictio,

placide expi-
rat.

E
Magnæ cum
concursu Bu-
densium cla-
tus ad S.
Pauli,

ibidem mira-
culis claret;

Deo ejus a
patria urbe
exilium,

p
compensante
in Hungaria
honore majo-
ri.

Obiit circa an.
1420.

f

A et seqq. ubi intelligitur anno 1323 mense Novembri suscitata quæstio, an Christus et Apostoli aliquid possedissent saltem in communi; et negantes dicuntur hæreseos damnati. Anno autem 1323 damnavit Pontifex. Post illam Petri Joannis Minoritæ, ex qua fomentum sumebat secta pestifera illorum, qui Beguini sunt vulgariter appellati, qui se Fratres pauperes tertii Ordinis S. Francisci communiter nominabant, brevius aliter Fratricelli dicti.

b Hujus nominis necdum ulibi indicium reperi: sectam ipsam superioris ævi Anabaptistæ resuscitarunt, quorum præcipuum dogma, Christianis omnia debere communia esse, etiam uxores.

c Hussitarum aliquos utraque turpitudine infamatos fuisse, non ausim negare: fundamentales sectæ errores, a Wicleffo accepti, potissimum adversabuntur Ecclesiasticæ et Civili potestati; quibus in Bohemia

accessit usus Calicis, laicis communicandi, veluti propria Hussitarum tessera. Itaque huic Auctori, longe a Germania scribenti, non satis nota videtur fuisse hæresis illorum; et ex vulgi sermonibus accepta idea ejusdem, minus propria.

d Poloniam nescio unde acceperit Auctor, ejus sic infectæ non meminerunt Concilii Constantiensis Acta, nec ad ipsam extenditur Legatio Joannis, in diplomate Martini Papæ, supra allegato.

e De hujus Ordinis institutione, Regula Augustiniana informati an. 1263, vide Bollandum nostrum 15 Januarii.

f Ita scilicet habentur a suscepto Cardinalatu anni 12 completi; sed cum ambigue loquatur S. Antoninus, mallem accipere medium, ut Joannes mortuus sit an. 1419, mensibus circiter 10 in ea Legatione peractis, anno Cardinalatus 12 inchoato.

UNDECIMA DIES JUNII.

SANCTI QUI III IDUS JUNII COLUNTUR.

SANCTUS BARNABAS, APOSTOLUS,
Salamine in Cypro.
S. Felix. } Fratres, Martyres Aquileie.
S. Fortunatus, }
S. Emeritus,
S. Heretus, } Martyres Aquileiæ.
 sen Acretus, }
S. Victorianus, }
S. Victor, }
S. Theopemptus, } Martyres apud Græcos.
 et Socii quatuor, }
S. Basilia, }
S. Crispinus, } Martyres Romani.
S. Restitutus, }
S. Batatzunus, }
S. Palæmon, } Abbat in Habassia.
S. Garuma, }
S. Amabilis Presbyter, Patronus Ricomagensis in Arvernia.
S. Blitarius Presbyter, Anachoreta in Trecenti Galliæ diœcesi.

B. Petrus Rodriguez, Commendator,
Ordinis S. Jacobi,
B. Mendus Valle,
B. Damianus Vaz,
B. Alvarus Garcia, } Equites
B. Stephanus Vasquez, }
B. Valerius de Ora, }
B. Garcias Rodriguez Mercator,
Tarviræ in Alegarbiis Martyres.
B. Aleydes de Scharembeka, Sanctimonialis
Cisterciensis, Cameræ prope Bruxellas.
S. Parisius, Monachus Camaldulensis, Tarvisii
in ditione Veneta.
S. Flora Virgo, Ord. S. Joannis Hierosolym.
apud Cadurcos in Gallia.
B. Joannes Tentalbene, } Ordinis Minorum
B. Joannes ab Avellino, } prope Tuderum
in Umbria.
S. Rosselina, Virgo Carthusiana, prope Arcus
in Provincia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

G. H. Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi aliud indicent Litteræ margini additæ.

Sanctus Anastasius, Abbas Suppentoriensis, memoratur in quodam MS. Benedictino. De eo egimus xi Januarii.
S. Antonii corporis inventio, indicatur in MS. Florario; item a Greveno, Causio, et aliis, uti diximus ad ejus Vitam xvii Januarii.
S. Rembertus, Episcopus Bremensis, memoratur a Greveno, Molano, Galesinio, Pione, Mabilione in 4 seculo Benedictino et aliis monasticis, uti diximus ad ejus Vitam iv Februarii.
Chlodobaldus, discipulus S. Amandi et Præpositus Marchianensis cœnobii, paralyti ob inobedientiam percussus et a S. Amando sanatus, vir sanctus habitus et miraculis clarus, hoc die refertur a Raysio, in Auctario ad Molanum in Natalibus Sanctorum Belgii et quidem, cum titulo Beati, uti etiam a Bucelino. De eo egimus ad Vitam S. Amandi, et potissimum ad cap. ii Vitæ per Philippum Abbatem die iv Februarii.
S. Gajus, Martyr in Maja insula, indicatur in Martyrologio Scotico Camerarii, videtur is esse, qui a nobis est relatus iv Martii.
S. Edelwaldus, Presbyter et Anachoreta in Anglia, refertur in prima editione Martyrologii Anglicani et a Ferrario in Catalogo generali. Nos cum secunda editione et aliis, dedimus ejus Acta ad diem xxiii Martii.
Gabrielis Angeli memoria aliqua apud Græcos in Menæis extat. Nos cum eisdem Græcis de eo egimus xxvi Martii.

Postea decretus est ei cultus suis xviii Martii.
S. Apollo, Episcopus Martyr, indicatur in MSS. Menæis Chiffletianis xxix Martii.
et vii Decembris. Ab aliis sine titulo Martyrii.
S. Dragonis, Reclusi in Hannonia, elevatio aliqua facta dicitur anno 1272, alia per Richardotum Archiepiscopum Cameracensem, indicatur a Saussayo. Vitam illustravimus ad diem xvi Aprilis.
S. Gregorii Nazianzeni Translatio corporis, Constantinopoli Romani, celebratur in Martyrologio Romano, et aliis. De ea egimus ad Vitam ix Maji.
S. Petri Cœlestini apparitio, Aquile facta, indicatur a Ferrario in Catalogo generali. De ea egimus ad Vitam xix Maji.
Achas pueri, Thorhouti in Flandria mortui, memoria refertur a Cuntipratano, lib. 2 de Apibus cap. 27 sen 28; et a Meyero in Annalibus Flandriæ ad annum 1220, et ad hunc diem a Molano in Natalibus Sanctorum Belgii, Miræo, et Saussayo; sed inter Pios. Quod sufficit indicasse: quia eum more suo Beatum appellat Arturus, in Martyrologio Franciscano.
Aigulphus, Episcopus Bituricensis, adfertur a Menardo et Bucelino. Acta ejus dedimus xxii Maji.
S. Ebremundus, Abbas in territorio Bellovacensi, ad quod corpus translatus fuit, memoratur a Menardo et Bucelino. Hic alium arbitratus, retulit eum etiam ad diem præcedentem, et tunc de eo egimus x Junii.
SS. Hippolyti et Justini Martyrum Translatio, Septempedæ

Septempedæ in Piceno, memoratur a Ferrario in *Catalogo generali citatis*,.... Tabulis Ecclesiæ Sanseverinatis. De quibus aliud hactenus non potuimus scrire.

D. P.

Gajus Episcopus Hierosolymarum, hodie refertur in *MS. Florario*, estque apud Theodoricum Pauli Patriarcha, xxiii tempore Antonini et Commodi, dicitur autem hoc die obiisse, quod satis sit indicasse; de eo egi ante Tomum 3 Maji in serie Chronologica istorum Patriarcharum.

Maria, sanctimonialis in Hispania, castitate et abstinencia clara, cum titulo Sanctæ inscripta est *Appendici Wionis et Menardi*, quod dies natalis ignoretur; quæ ob Arturo in *Gynæceo sacro* ad hunc diem primo loco habetur, et citatur ab omnibus Ambrosius Morales, quod libro 15 *Historiæ Hispanicæ* cap. 54 cum protulerit. Is hos versus repertos refert.

Membra fulgent hic urna.

Anus religiosa,

Rite carne devicta,

In sobria fuma casta,

Arce celesti et aula,

Sum teeta hic saxea cava.

Additur ista explicatio, quod primæ litteræ quinque primorum versuum indicent nomen Maria, et scatus versus compleat sensum Maria sum. Quid si nomen aliud exulerit? Sed esto: nomen Maria fuerit: unde scitur Sanctimonialem fuisse, ac præterea Ordinis Benedicti? ac demum, unde probatur illi deberi nomen Sanctæ? An votum poetæ, cælo adscriptum sperantis, vim potest Canonizationis habere?

Hugo, Abbas Marchianensis ad Scarpum fluvium, Ordinis S. Benedicti, mortuus anno mclviii, ut vir sanctus et humilis laudatur a monacho antiquo Marchianensi libro 2 miraculorum S. Rictudis, a nobis ad xii Maji editorum ubi pag. 113 num. 62 et sequentibus aliqua ejus Vita et obitus describuntur, sicuti etiam a Bucelino lib. 5 *Annalium Gallo-Flandriæ* pag. 234 et sequenti, et a Rayssio in *Auctario ad Natalis Sanctorum Belgii Molani*: qui duo ipsum titulo Beati honorant. In tractatu de Patrocinio S. Rictudis, auctore Gualberto, a nobis etiam edito, sub finem enumerantur Sancti Marchianenses, nulla facta hujus Hugonis mentione.

B. Hilderici Abbatis depositio, in Samnio, milliario xxx ab urbe Roma, proponitur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruæliensis ad Grevenum: de quo nihil alibi, ne quidem in Samnio Ciarratti, legimus.

Lintbertus Abbas Hirsauensis nude indicatur a Bucelino, præposita littera V, quo videbatur inter Venerabiles haberi.

Raynerus, Prior Claræ-vallis, e Flandria a S. Bernardo eo ductus, cum titulo Beati indicatur ab Henriquez et Bucelino: omittitur a Chalemoto et aliis

Bernardus a Viridanto seu Vigilantis Assisias et S. Francisci socius, vitæ sanctitate præclarus æstimatur a scriptoribus Ordinis: sed ubi mortuus sit controversitur: ab aliis in Conventu S. Mariæ ab Angelis Assisii sepultus dicitur, ab aliis missus in Aragoniam et Caesar-Augustæ sepultus: ejusque, et Lupi Morachiorum Episcopi corpora ad novum Conventum translata et miraculis comprobata Kalendis Maji, Res Bernardi confusione plena judicatur ab Arturo et Jacobillo; qui cum ad hunc xi Junii referant et more suo Beatum appellant, non tamen cultum Ecclesiasticum indicant: de Lupo inter Prætermis- sos Maji egimus.

Helizarius, Generalis Carthusiani Ordinis, cum elo-

gio longo ob cæmias virtutes laudatur a Saussayo, sed solum inter Pios.

Fr. Stephanus, cognomento Bandellus Ordinis Prædicatorum, sacrorum Canonum ac Theologiæ Doctor solennissimus, divini verbi velut alter Paulus prædicator egregius, anno mcccc vitæ suæ lxxxii, vitæ sanctitate ac miraculis insignis, apud Salutias provinciæ Lombardiæ, tertio Idus Junii migravit ad Dominum; sepultus honorifice in Ecclesia Fratrum, ubi usque hodie venerabiliter custoditur, et suppliciter adoratur. Claruit namque post mortem miraculis, ut cereæ imagines et tabulæ, ejus miracula continentes, ad ejus tumulum dependentes, protestantur. Nam Sebastianus, filius Festæ de Salutis, in Pado cadens, per magnum horæ spatium sub aquis consistens, invocato B. Stephano ejus meritis liberatus est. Hujus miraculi testes sunt pater dicti juvenis, et alii fide digni, qui per fluminis prædicti ripam dictum juvenem quærentes, ipsum incolumem reppererunt. In hujus autem miraculi testimonium tabellam ad præfati B. Stephani tumulum appendi fecit. Alius Salutis, Lanfranchus Rogerii nomine, cum de Saona Genuam navigio pergeret, sæva orta tempestate, ita quod de ejus vita non parum timebat, voto emisso ad B. Stephanum, incolumis Genuam applicuit: in cujus miraculi fidem, tabulam prædictam continentem miraculum, ad ejus tumulum apponere curavit. Ita Tacius in *Chronico MS. Mediolani fol. 338*. Nulli alteri, ac ne Marchesio quidem in novo Ordinis Diario notus est iste Stephanus, ideoque etiam Prætermis- sus a nobis, donec de perseveranti, nec rite abolito cultu, constet.

Gualdentonus, Ordinis Prædicatorum, ut Beatus indicatur in *Scriptis Additionibus Carthusiæ Bruæliensis ad Grevenum*. Nobis et Ordini hactenus ignotus.

Petrina a Castro, Virgo Dominicana, Caesar-Augustæ cum opinione sanctitatis mortua an. 1601, ut Beata refertur ab Arturo in *Gynæceo*.

Guilhelmus,	} Valencenis 13 seculo.	} Ordinis Minorum fama virtutum celebres, referuntur in Marty- Philippa, a Salo Major, in Hispania 1505, rotogio
Jacobus,		
Joannes,		
Leonardus Tiferni,		
Gerardinus in Navarra, an. 1433,		
Lucas du Almadohat in Mexico, an. 1550,		
Vincentius in India Orientali, an. 1550,		
Livinus Breethius, in Belgio, an. 1560,		
Elisabeth, a Navarra in Gallia, an. 1500,		
Franciscano Arturi, et Virgines etiam in ejus Gynæceo.		

Franciscus a S. Vedasto, Ordinis Minimorum Provincialis in Francia, a pietate laudatur apud Saussayum, inter Pios.

Raphaella Ybarra, Tertiaria Carmelitana, Valentis in Hispania mortua anno 1604, cum opinione sanctitatis, ut Beata inscripta est *Gynæceo sacro Arturi*.

S. Maximus Episcopus Neapolitanus, olim celebratus hoc die, nunc autem, teste Caracciolo xii Junii.

S. Onuphrius Anachoreta, apud Galesinium, Maurolicum, Conisium: in Romano et Menæis xii et xix Jun.

S. Zeno, in pace requiescens, indicatur in Menæis MSS. Divionensibus: in excusis et aliis MSS. xii Junii.

S. Triphyllus Episcopus, memoratur in MSS. Menæis Divionensibus, sed iterum in illis et in Martyrol. Romano xiii Junii.

Guidolus Confessor, indicatur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruæliensis ad Grevenum, nobis igno- tus,

D. P.
NOT. 22

- tus, nisi sit Guido Minorita, referendus xii Junii.
- S. Joannes de S. Facundo Ordinis S. Augustini, Salmanticae defunctus an. 1479 in festo S. Barnabae, hoc etiam die refertur in Catalogo generali Sanctorum Ferrarii, et in Hispanico Martyrologio Tamayi. Sed impedito die illo, statuit Clemens VIII transferendum festum et Officium, in diem sequentem xii Junii.
- S. Aetherii Episcopi Viennensis elevatio, indicatur a Saussayo; ut Natalis incidit in xiv Junii.
- S. Leufredus, Confessor in pago Madriacensi, indicatur in MS. Luxoviensi. Ejus Vitam dubimus xxi Junii.
- SS. Marcellus et Anastasius, Martyres in agro Bituricensi, proferuntur a Saussayo. Nos de ipsis agemus die eorum natali xxix Junii.
- S. Reginae viduae, {relatio corporum refertur
S. Ragenfredis Virginis {u Molano, Saussayo et aliis.
- S. Regina, fundatrix in Dononii, colitur i Julii.
- Ragenfredis Abbatissa apud Molanum Saussayum et Bucelinum habetur vii Octobris.
- Silvester, S. Palladii socius in Marria, indicatur in Menologio Scotico Dempsteri, et ex ejus Scriptis in Catalogo Ferrarii. Si quid haberi possit certi dabitur ad diem S. Palladii qui est vi Julii.
- Spinalus Confessor, vir summae humilitatis et obedientiae, discipulus B. Hildulphi Archiepiscopi Trevirensis, memoratur in Auctario Greveni ad Usuardum, et secuti sunt, Molanus in prima editione suarum Additionem, Canisius, Ferrarius, et Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani. In Epitome seu Medulla Gestorum Trevirensium ex Germanico Joannis Euen Latine per Joannem Schreckmannum anno 1517 edita, sub finem in Indice dicitur, Spinalus monachus coli Kalendis Augusti. Verum ejus gesta praecelara continentur in Vita dicti Episcopi Hildulphi, ad hujus natales una illustranda xi Julii.
- SS. Nabor et Felix, Martyres Mediolani, proferuntur in antiquis Martyrologiis, etiam S. Hieronymi et alius: et in MS. Strossiano additur Crutius. Acta dubimus xii Julii.
- S. Anacletus Papa indicatur a Rabano et Nothero. In Martyrol. Romano et aliis xiii Julii.
- Egbertus sive Edbertus, Northumbriae Rex, dein Clericus seu Monachus, ut Sanctus inscriptus est Martyrologio Anglicano Watsoni in secunda editione, et Alfordus ad annum 798 num. 3 asserit, inter Sanctos collocatum a majoribus, quos utinam nominasset! Wigorniensis aut xvi Kalendas Septembris defunctum esse. Dunelmensis tunc apud Eboracum feliciter spiritum emisisse ad Superos. Si quod publicae venerationis signum adferatur, poterit de ea agi dicto xx Augusti.
- S. Bartholomaeus Apostolus solenni cum veneratione colitur a Graecis una cum S. Barnaba et eorum exemplo refertur a Galesinio. At Latini ejus festum celebrant xxiv Augusti.
- S. Audomari Translatio indicatur in scriptis Additionibus ad Grevenum, uti in aliis praecedentibus diebus. Vita danda est ix Septembris.
- S. Amabilis, Abbas Ricomensis in Arvernina, profertur a Jacobo Branche quasi hoc die coleretur, ejusque Vita deducitur. Parisiis in ecclesia S. Pauli sacellum is habet, verum in Officiis Propriis, et in Ordine divini Officii diocesis Claromontensis, sub ritu semiduplici colitur, et in variis Martyrologiis annotatur, xix Octobris.
- S. Sosthenes, discipulus S. Pauli, inscriptus est Martyrologiis Adonis Notkeri, Bedae supposito, Greveni, Mauralyei, et aliorum. Perum alii cum Martyrologio Romano cum habent xxviii Novembris.
- S. Judoci Abbatis quaedam commemoratio habetur in MS. Florario, item apud Grevenum et Canisium. Ejus Vita danda est xiii Decembris.

DE S. BARNABA APOSTOLO,

SALAMINE IN CYPRO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De cultus die, et anno Martyrii ex actis. Haec quando et quomodo, sub nomine Joannis Marci, composita.

AN. IIII.
Ejus et S.
Bartholomaei
cultus serius
susceptus.

Nomina
Fas'is inscri-
ptu a Floro
Lugdunensi,

Laudatissimus in Actis Apostolorum Barnabas, et ipse cum Paulo Apostolus Gentium, extra patriam Cyprum, nullum, qui quidem doceri possit, cultum in alia aliqua Ecclesia habuit, aut locum in antiquiori Occidentalis Ecclesiae Martyrologio; sed neque Orientalis, nisi admodum sero, additus S. Bartholomaeo Apostolo; quem hoc die praecipue colunt Graeci, a Latinis dilatum ad mensem Augusti. A Graecis utrumque simul etiam occiperunt Maschi eodem hoc die colendum; de quo autem addiderunt, ad singularem festi aestimationem indicandam, ut esset permissio vini et olei, scilicet pro Monachis; quae quia rara, subinde etiam ad certos dies invenitur notata in Menais Graecorum. Mirum porro est quam similis fortuna fuerit utriusque Apostoli, in adipiscendo serius cultu tam apud Graecos quam apud Latinos; et quod neque Hieronymianum Martyrologium, neque vetera Sacramentaria Barnabae aut Bartholomaei meminere. Nam quae in Gregoriano habetur Missa de S. Bartholomaeo, ei primum accessit post corpus translatum ex Lipara Brueventum, atque inde Romam anno DCCCXL.

2 Utrum autem genuinus Beda, qui [Bartholomaei nusquam meminit, revera meminere Barnabae, etsi ita alius nobis visum sit, vehementer nunc ambigo; vereorque ne, sicut Florus primus ei elogium addidit ex Actis Apostolorum; sic et nomen primum inscripserit Fastis. Florum secutus est Ado, et Adonem Usuardus, ac ceteri: per Usuardum autem passim ubique receptum, quaquaversum invaluit, ut S. Barnabas Kalendariis inscriberetur: et sic Radulfus de Rivo, initio seculi xv florens, lib. 2 de Observat. Canonum, Propos. 17. Barnabae festum inter ea numerat, quae Generali consuetudine habent festivitatem novem Lectionum. Clemens VIII, procurante Bartholomaeo Garanto, Lectiones proprias addidit, et declaravit esse Duplex majus: uti testatur idem Garantus in Comm. super Rubricis Breviarii. Colunt ipsum Habessini Aethiopes xxi Chiuc, qui xvii Decembris respondet: eique ipsorum Poeta, in suo Hagiologio metrico, hanc strophem accinit: Salutem dico Barnabae, qui nullis carnis vinculis detentus fuit, quo minus Spiritu sancto actus, statuta ejus implemet, verbi ministerio potens

quem secuti
Ado, Usuar-
dus, etc.

NOT. 23

cum Habes-
sini 17 Dec.

potens. Cum ab hoc mundo migrasset, et ardor ignis esset extinctus, pollinctum est corpus ejus manibus Marci Evangeliste.

3 Joannem cognomento Marcum Consobrinum Barnabae locus hic indicat, quem eundem esse Evangelistam infra probabile faciemus. Huic imputantur Petriodi S. Barnabae, quae habentur, nobisque transcriptae sunt ex Bibliothecae Vaticanae Codice 1667, Latine autem reddito a Gulielmo Carl. Sireto, similiter ex ejus autographo ibidem asservato sub num. 1687 transcribi nobis fecimus, et ad Graecum textum collata nunc damus. Ibi num. 14, dicit Auctor, quod quando corporis combusti cineres in speluncam abdidit, erat hora tertia noctis, secunda Sabbati, mensis secundum Aegyptios Pauni dies decima septima, Generationis annus XII, secundum Romanos autem, mensis Junii XI dies, Graeco scriptum erat τῆς δὲ γενεᾶς ἔτος ι β' pro quod Siretus vertit anno autem centesimo secundo post natalem diem Iovini, quasi in suo MS. nactus ρδ'. Verum neque vox γενεᾶ hoc apta est significare, neque mos antiquis erat annos a Nativitate Christi signare, neque est credibile tamdiu vixisse Barnabam, coartuncum Pauli. Itaque si in Sireti Codice vere legebatur ρδ', notatu fuerit alia quaeprimam Aera, quam Siretus perperam crediderit esse Aera a Christi natiuitate ductam: quod in subjecto casu erat incongruum.

4 Primum ergo considero, praenotato loco componi secundum Sabbati sive Feriam secundam, cum die x Junii, coque notari annum qui secundum cyculum litterarum Dominicalium curreret sub littera G. Ex pluribus autem Aëis, quarum annus cu posset ad eam rem vocari, si forte capax sit talis concursus, solum dux occurrunt: earum vero alterutra si Cypritis in usu fuerit, habemus annum requisitum. Prior est Aera Juliana, initium sumens a primo Julii Caesaris Dictatura, quam victo caesoque Pompeio suscepit anno Olympiadis CLXXXIII. Nam ab hoc loco, inquit Eusebius in Chronico, Antiocheni sua tempora computant; et hic usus apud Chronologos vocatur χρονολογία ἢ Ἀντωνία. Evagrio nonnullisque aliis usitatus, a Cedreno quoque indicatur; sed hic nescio quomodo componit, initium ejus cum anno XLVIII regni Augusti, qui solum annos natus XIV, anno dimittatur quinto post appellatus est Caesar. Ex tali Epocha annis XLIX praevemente Epocham Aera vulgaris, ductus annus CII convenit cum anno Christi LIII, quando currebat littera Dominicalis G, et pro hac Aera hic intelligenda facit, quod Antiocheni, quorum Praesidi etiam Cyprus suberat cum tota Syria, licet in gratiam Caesaris instituisent annos numerare a pugna Actiaca, quae Romanum Imperium Augusto asseruit. Aeram vulgarem annis xxx progressa; Augusto tamen ejusque successore Tiberio mortuis, redeunt ad usum Aerae Julianae, sicuti ex pluribus eorum antiquis nummis demonstrat Joannes Harduinus noster in Antirrhético pag. 60. Exemplo si Nummus primus, Claudii Imperatoris imagine signatus et inscriptus EMI HEIΩNIOY. ANTIOXENOY. ET. x', id est, sub Petronio (Praeside) Antiochenorum (rusus) an. xc; quod non posse de alio anno quam Juliano intelligi, probatur ex ipso anni numero, qualis nullus convenit cum imperio Claudii in nummo expressi, praeter Julianum, concurrentem cum anno Aerae vulgaris XII, quo currebat usque ad Majum annus i Claudii, ut eo signatum esse nummum oporteat: convenit autem annus Julianus cu cum Christiana LIII.

5 Altera Aera, ab Hispanis tempore Augusti recepta et pertinaciter usurpata usque ad saeculum XIV, annis XXXVIII Aeram vulgarem praevenerit; habetque annum CII cum anno Christi LXIV concurrentem, et simili littera G notabilem. Huic posteriori Aerae (quam tamen extra Hispaniam valuisse nullo adhucprehendimus

indicio, nec unde originem sumpserit hactenus definire potuerunt Eruditi) posteriori, inquam, Aerae faret, quod caedes depraeparata dicatur, metu venientis in Cyprum cognati Neronis, et Sanctum forsitan liberaturi: cepit autem primum imperare Nero anno LIX. Scio quod istud nomen familiae commune fuerit, sicque dicantur Tiberius Nero Augusti successor, et Tiberius Claudius Nero decessor Neronis Claudii, ut cum respectu ad priorum duorum aliquem, et non etiam ad ultimum, dici quis potuerit Neronis consanguineus. Verum tale, pro via Juliana hic intelligenda, effugium, ad mortem Barnabae inscribendum anno LIII pracludere videtur S. Paulus, anno LXI aut etiam serius, in sua ad Colossenses epistola cap. IV §. XI, sic scribens. Salutat vos.... Marcus, consobrinus Barnabae, de quo recepistis mandata. Si venerit ad vos, recipite illum. Equidem non video cur hoc de absente et adhuc vivente Barnaba, Colossensibus per alias litteras commendato, intelligi potius, velit Vir eruditus D. T. in Memorius suis Historiae ecclesiasticae ad sex prima secula, infra adhuc citandas; quam de Marco post Barnabae mortem ad Paulum regresso et in Cyprum regressuro, adeoque per Colossenses transituro, quorum memoriae adhuc inharebat Barnabas, qui ipsis cum Paulo fidem annuntiaverat ante annum XLIII, quo sunt ab invicem separati, Marco Barnabam per sex reliquos vitæ annos comitante.

6 Maneat ergo verosimilius mortuum dici Barnabam anno aerae Julianae sive Antiochene ρδ', id est CII, qui respondeat anno LIII Aerae vulgaris. Restat quærendum quid ad eundem calculum faciat vox γενεᾶς, id est, Generationis apud Siretum aut quomodo in nostro eographo reperitur numerus ιδ', id est XII? Divinaverim ego, Cyprius fuisse aliquam annorum definiturum periodum, quam illi sic vocabant; similem illi, qua sub Constantino Magno; uti ceperunt Romani, toto sua Christiano per Orientem et Occidentem Imperium, post singulos quinquagenos annos redeunt ad caput numeri denuo ordiendi; et sicuti nunc etiam in Pontificum Bullis notatur annus MDCCXI, Indictionis XV; sequenti autem anno notabitur Indictio I; ita Cypriis fluxisse tempora per γενεᾶς Generationes, periodo annorum XX, XXV vel XXX aestimatas: utque ita cum anno Juliano CII, compositum fuisse annum XII Generationis tunc fluentis; sicuti (teste Hesychio) τῶν γενεᾶν ὑφέσταται ἔτων οἱ πέν x', οἱ δὲ xε', δέκ', Generationem intelligunt annorum alii viginti, alii viginti quinque, alii triginta. Secundum hanc conjecturam, mutilus tam in Graeco, quam in Latino sensus, sic esset integrandus: καὶ δὲ ὥστε τετάρτη τῆς σουτῆς, θεοῦ-ἐργασθεῖσθαι, καὶ Ἡουὶ κατ' Αἰγυπτίους ἐπισταθῆσθαι, [ἔτος ρδ'] γενεᾶς δὲ ἔτος ιδ', κατὰ δὲ Ρωμαίων καὶ Ἰουρίου ιx'. Erat autem hora quarta noctis, secunda Sabbati; mense Payni secundum Aegyptios dies XVII, [anno CII], Generationis vero anno XII; secundum Romanos, mense Junii die XI.

7 Utinam nunc, quam apte conciliari videntur Chronotactici characteres in utroque Graeco MS. signati, et annum docere quo passum Apostolum dicunt Acta; tam verosimile quoque reddi posset, verum esse, quod initio Sermonis de S. Barnaba scribit Jacobus de Voragine, alias Juvuensis, in Historia Lombardica, aliis Legenda aurea dicta, his verbis. Ejus (Barnabae) Passionem compilavit Joannes qui et Marcus, ejus consobrinus, maxime a visione illius Joannis usque fere in finem (nam in fine aliquid additur de inventione Reliquiarum sub Zenone Imperatore) quam Passionem Beda de Graeco in Latinum creditur transtulisse. Laudatur a Turgoto Priori Duclmensi Beda, in Vita ad XXVII Maji data num. 2 quod cum in Latinis erudiretur litteris, Graecae quoque peritiam non mediocriter percepit: sed stylum et elegantiam Bedae nullatenus sopit illa versio, quam ex Ultrajectino S. Salvatoris

In Periodis
Barnabae
11 Junii
compositus
cum feria 2

et an. 302

indicat nobis
annum
Christi 53,

potius quam
annum 64;

quia Aera
Juliana,
in usu erat
Antiocheno-
rum,

utroque et
Cyprus;

non vero
Hispanica,

U

E

qui etiam
videntur
Generaciones,
ut alii postea
Indictiones
numerasse,

et sic dici
passus Bar-
nabas Genera-
tionis anno
12.
F

Periodos
praefatas,
Joannes-Mar-
cus scripsisse
et Beda ver-
tisse dicitur

A Solvatoris MS. habemus, intelligimusque et Neapo'i et Capuæ inveniri : Romæ autem etiam reperit eam Baronijs, et de interprete parum sollicitus, co incubuit, ut demonstraret. Acta ipsa non esse ejus Auctoris qui in exordio prætenditur, assumpto Joannis Marci nomine. Hoc tamen etiam deceptus fuit is, qui composuit Acta a Bonino Mombrizio excusa : et cum prædictis MSS. ferme eadem. Sic enim præfatur num. 2 : Qualiter vir iste Domini Barnabas... certaverit, ac deinde per martyrii gloriam ad paradisi palmam pervenerit, per authenticam seriem et auctoritatem S. Lucæ Evangelistæ, et Joannis cognomento Marci, discipuli atque exadempti ejus gradientes, fida relatione pandere curamus. Deducta vero prima propositi operis parte, ad secundam transiens, de se ipso, veluti Joannis Marci interprete, sic loquitur : Quo autem ordine ad martyrii coronam pervenerit S. Barnabas, ex Græco eloquio Joannis, ex adelphi ejus, transferentes, sensum magis quam verba sequentes, fideliter declaramus. Joannes igitur, qui et Marcus, etc. verbotenus, sicut habentur in prædictis MSS. nisi quod loco primæ partis ex Actibus Apostolorum, ponant Præfationem, ex Januensi sumptam.

13 8 Si Beda auctor esset Mombrizianæ Legendæ (quam potius alicui Mediolanensi adscripserim, propter ejus urbis Apostolatam ibidem S. Barnabæ operose adscriptum) non omisisset hunc referre in suo genuino Martyrologio, vel solo non fuisset contentus nomine ; solitus addere elogio nominibus Sanctorum, quorum Acta nancisci potuerat ; imo eos fere solos Pastis suis inscribere. Joannes autem ipse, si scripsisset Martyrium Barnabæ (ut præfertur) non dixisset, quod Judæi ipsum κατήρασαν πρὸς τὸν ὅτι καὶ τὰ ὅσα αὐτοῦ κοίτην γενέσθαι, quod, inquam, Judæi ipsum combosserunt quousque etiam ossa ejus in cinerem redelegissent : quem deinde euerunt ab ipsis sindoni inclusum ac plumbo sigillatum, suffuratus, ne mari mergeretur, in spelunca concluderit, ἅμα τοῖς μαθήμασιν αὐτοῦ πρὸς Ματθαίου. Prætebant Mediolanenses integrum se caput Apostoli habere, et alibi alia ossa esse dicuntur, et infra apparebit. Nolens ergo Mombrizianus interpres Mediolanensium possessionem dubiam reddere, tacuit redacta in cinerem ossa, solumque scripsit, quod Impii Judæi, non satiati de nece illius (Barnabæ), zelo olli concitati, tulerunt sacratissimum corpus ejus, et in locello plumbeo concludentes, in mare præcipitare disponebant.

9 Prædictæ porro incinerationis fabulositatem concinere non possumus aliunde evidentius, quam ex Alexandro Monacho, qui non adeo diu post inventionem corporis scribens in Cypro, certe cum adhuc recens esset hæresis a Petro Fullone anno cccclxxiv suscitata, in ejus Sectatores n. 34 invehitur, ut novitatem nuper excogitatam tenentes. Describit hic rei gestæ historiam in Laudatione, ad finem danda ; et cum dixisset num. 28 quod Judæi accenso quodam magno rogo corpus in eum conjecerunt, ut nullæ ipsius reliquæ superessent ; non solum addidit, divina vero providentia factum est, ut Apostoli corpus integrum permaneret, neque ab ipso igne laderetur ; sed etiam sic inventum scribit : et Evangelium supra pectus positum, similiterque supra illud inventum eandem corporis integritatem confirmat. Alexandro consonat Theodorus Lector, qui circa an. dxx creditur scripsisse, unde Collectanea quædam diu postea excerpta sola nunc habentur in Bibliotheca Patrum. Ibi sub initium Collectaneorum, ex libro 2 ipsius Theodori, sic legitur : Reliquiæ Barnabæ Apostoli inventæ sunt in Cypro, sub arbore cerasæa, habentes sub pectore Evangelium Matthæi, manu ipsius Barnabæ scriptum... Evangelium autem illud Zenon sob alia corona condidit.

10 Theodori sensum, si non ipsa ejus verba, Georgii T. II.

gius Cedrenus, ad annum Zenonis quartum, Christi D cccclxxviii, sic retulit. Τοῦτο τῷ χρόνῳ τὸ πρὸς ἄλφου Ἀποστόλου Βαρνάβα λαίψανον εὐρέθη ἐν Κύπρῳ, ὑπὸ δένδρον κερκασέν ἱσταμένον, ἔχον ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ κατὰ Ματθαίου εὐαγγέλιον, ἰδιωγράφον ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα... τὸ δὲ τοιοῦτον εὐαγγέλιον Ἰλνίων ἀπέθετο ἐν τῷ Παλυστίῳ ἐν τῇ γὰρ τοῦ ἄλφου Στεφάνου ἐν τῇ Δάφνῃ : ubi τὸ λαίψανον, non solum Reliquiæ, sed Cadaver multo melius vertitur a Xylandro, cum scribit, Jacebat autem cadaver id sub arbore ceraso, Evangelium quod S. Matthæus composuit, in pectore gestans, manu Barnabæ descriptum. Ex his autem non solum evincitur miraculosa integritas corporis, post passionem elapsis integris quatuor seculis ; sed etiam intelligitur minime tumultuarie sepultum illud fuisse, sicut narrat supposititius Marcus, sed studiose procuratum a discipulis ipsoque vero Marco : id enim indicat Evangelium Matthæi positum supra pectus.

11 Quisquis tamen Periodos scripsit, prout dubio scripsit ante prædictam corporis inventionem, ex traditione indigenarum ; cui de mortis tempore credi possit, veluti ex vetustioribus monumentis firmato : et quoad locorum nomina, Apostolica prædicatione intra ipsam insulam illustrata. Isto autem posito, non mirabor ibi taceri quid in Italia Sanctus egerit ; sed de Mediolanensi Barnabæ Apostolatu interponam aliquid, inter Acta ex Luca et Itinerarium ac Periodos prædictas : quæ licet falso præferant nomen Joannis Marci, haud tamen indignæ cognita videntur. Dabo deinde prædictam Orationem Alexandri Monachi Græcæ, ex MS. Vaticano, acceptam beneficio Illustriss. Schelstratii, collatam cum versione Latina Francisci Zini Veronensis, per Lipomanum Suriumque excusa : est enim graviter omnino scripta, et quoad posteriorem partem ex certa scientia, quoad primam autem ex recepto tunc apud Cyprios sensu, fundato in auctore Stromatum Clemente, qui anno cccx floruit, aliorumque veterum hominum scriptis ut dicitur num. 8 ; in quibus tamen nec Periodi fuerunt, quod mireris ; neque Recognitiones Clementis Romani, alias potius nominanda, et multam materiam Laudationi suppeditatura ; unde major eperi æstimatio accedit, et prædictio Romana adscripta Barnabæ plus fidei accipit, utpote ex istis minime sumpta.

ACTA VITÆ PRIORIS

Ex vetusta editione Bonini Mombrizii, collata cum membraneo Codice nostro. a

Redemptor et Salvator noster Dominus Jesus Christus, antequam de interitu satanæ triumphans, victor et exultans penetraret regna polorum, sanctam Ecclesiam, quam pretioso sanguine acquisivit, per Beatos Apostolos et Apostolicos viros immobiliter muniens fundavit, et mirabiliter corroborans solidavit. Scilicet, ut et ipsa inviolata semper et gloriosa maneret, et illorum prædicatione novam sibi progeniem plurimosque filios aggregaret, e quorum consortio et collegio extans Beatissimus Barnabas, tanta devotione pro ipso decertare studuit, quanto divinitus, per Spiritus sancti gratiam, cum B. Paulo Apostolo ad Apostolatus gloriam vocatum se esse cognovit. Ergo cum sanctorum Apostolorum Natalitia celebramus, dignum equidem atque salutare videtur, ut ejus solennitatem devotissime celebremus. Quoniam quidem, si non est in ordine duodenario Apostolatus eorum ; non tamen deest catalogo prædicationis excellentia miraculorum, quæ cum Beato Paulo (sicut Lucas Evangelista refert in Actibus Apostolorum) mirabiliter patravit : a tempore videlicet, quo per invocationem et gratiam Spiritus sancti, tertio decimo post Domini passionem b anno,

AUCTORE D. P. cum Evangelio supra pectus anno 478.

E Quæ et qualia monumenta hic dentur ?

F Cum festum S. Barnabæ, etque ac 12 Apostolorum, venerandum sit,

utpote cum Paulo ordinati Apostoli ;

b

primum credidit interpres,

non Beda,

sed aliquis Mediolanensis:

Verum non dixisset Marcus ossa in cineres reducta,

quia corpus fuisse ab igne servatum integrum

apparuit eo invento,

EX NOMBRITIO,

A cum ipso Paulo, ad Apostolatus ordinem atque celsitudinem et prædicationem divinitus electus est; vocante illos eodem Spiritu sancto, et dicente; Segregate mihi Barnabam et Saulum, in opus quo assumpsi eos.

ejus Acta
ex Luca et
Joanne Mar-
co dare pro-
ponit Auctor.

a

d

Joseph, ob
levatam fi-
delium ne-
cessitatem
dictus Bar-
nabas,

B

e
Paulum ad-
duclit Da-
masco Hier-
osolymas,
f

C

g
ipse Antio-
chiam missus,

illum quoque
eo adducit

h

2 Sed qualiter vir iste Domini Barnabas devotissime fidem Catholicam prædicando, et corda infidelium ab errore iniquitatis redimendo, opprobria et contumelias pro Christi amore sustinendo certaverit, ac deinde per martyrii gloriam ad paradisi palmam pervenerit; per autenticam seriem, et auctoritatem præfati Lucæ Evangelistæ, et Joannis cognomento Marci, discipuli atque c exadelphii ejus gradientes, fida relatione pandere curamus. Denique iste est ille Barnabas sanctissimus, qui et Joseph dictus, unus ex septuaginta d discipulis Domini Salvatoris, qui secundum nominis sui præsagium, dignitatem promeruit: nam Barnabas Hebraice, Latine autem Filius consolationis dicitur. Communiter cum sanctis Apostolis degebat, et consolationem maximam præbebat eis; in quibus videlicet erat cor unum et anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et quotquot possessores erant agrorum aut domorum, vendentes, pretia eorum afferebant, et ad pedes discipulorum ponebant. Sic etenim scriptum est: Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, quod est interpretatum, Filius consolationis. Levites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit illum, et attulit pretium, et posuit ad pedes Apostolorum e.

3 Postmodum veru, cum Beatus Paulus conversus fuisset ad fidei gratiam, eodem anno quo Dominus passus est f et resurrexit, iste Barnabas, in ipso initio fidei ejus, illum apprehendere dignus fuit, et ducere ad Apostolos: unde et sequitur: Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos, et narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, et locutus est ei, et quomodo in Damasco fiducialiter egerit in Domino Jesu. Plane diligenter considerare et admirari condecet, quantum illum divina gratia dilectum, quantumque amabilem atque dignum habuit, quando inter tot Discipulorum catervas, non alium ad instruendum et docendum suum novum militem miserit, nisi illum, qui Consolationis filius dicebatur: scilicet ut illi Saulo, qui novus tiro, novam tirocinii gratiam pereceperat, dulcem sanctæ fidei gratiam dulceque mysterium sagaciter ministraret: cuique, dante gratiam Deo, dare quam non pœnitet unquam, quantum ejus instructio in novum Christi militem fructificaverit, quantumque inter sanctos Apostolos gloriosus enituerit, repletus Spiritu sancto, audiamus.

4 Pervenit autem sermo ad aures Ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, super istis g, et miserunt Barnabam Antiochiam: qui cum venisset, et vidisset gratiam Dei, gavisus est valde, et hortabatur omnes manere in Domino; quia erat vir bonus, et plenus Spiritu sancto, et fide, et apposita est multa turba in Domino. Nonne quia illum cognoverant sancti Dei Apostoli esse virum bonum; et non tantum virum bonum, sed quod gloriosius est, atque beatius, plenum Spiritu sancto, ideo ad prædicandum illum mittere studuerunt, ideoque ei sanctus Spiritus turbam multam subicere, atque ad cognitionem Domini nostri Jesu Christi mirabiliter perducere dignatus est. Sed quia non solum istos Domino acquirere cupiebat, ne novum tironem oblivione traderet, inhianti studio illum sibi comitem ad prædicandum sumere studens, profectus est, inquit Evangelista, Tharsum, ut quaereret Saulum; quem cum invenisset, perduxit Antiochiam, et annum h totum conversatus est cum eo

in Ecclesia, et docuerunt turbam multam, ita ut D cognominarentur primum Antiochiæ discipuli Christiani i.

5 Verum quia non tantummodo in prædicationis gratia, sed etiam in hospitalitatis misericordia benignus extiterat; cum sancti Apostoli Hierosolymas eleemosynam destinare curarent, istum præ omnibus, et inter omnes eligere statuerunt: sic enim adstruit Evangelista: Discipuli autem, prout quisque habebat in ministerio proposuerunt mittere habitantibus in Judæa Fratribus, quod et fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ et Sauli. Interim quantum talis obedientiæ, talisque eleemosynarum virtus Domino Deo placuerit, quantamque vicissitudinem exinde postquam reversi sunt in Antiochiam perceperunt, sequens lectio demonstrat. Barnabas autem et Saulus reversi sunt Hierosolymis expleto ministerio. Erant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, Prophetæ et Doctores, in quibus Barnabas et Saulus. Ministrantibus autem illis Domino, et jejunantibus, dixit Spiritus sanctus; Segregate mihi Barnabam et Saulum, in opus quo assumpsi eos. Ecce beate nimis Barnaba, Apostole D. N. Jesu Christi, quanta tibi divina gratia tribuit dona, pro digno munere, quod dignus rite patrast: scilicet et Spiritus almificus te devote vocaret, mitteretque ad populum cœlestia dicta ferentem.

6 Sequitur beati Evangelistæ ad clarificanda ejus miracula, divina lectio: Et ipsi quidem, dimissi a Spiritu sancto venerunt, Seleuciam, et inde navigaverunt Cyprum k. Repletus namque Spiritu sancto Beatus Barnabas, quid decebat et ageret cum dilecto collega, nisi illud, quod nemo mortalium sine gratia Spiritus sancti patrare valet, sicut in præsentiarum manifestissime apparet, et declaratur? Nonne postquam illum Bar-jesu, qui Helymas dicebatur, lumine privarunt; et Sergium Paulum Proconsulem, a quo beatus Apostolus de Saulo Paulus vocatus est, ad fidem Catholicam converterunt, plurimam multitudinem ad lucem veritatis perduxerunt? Sic antiquæ sacra Scriptura denuntiat: Secuta est, inquit, multitudo Judæorum et colentium advenarum, Paulum et Barnabam, qui loquentes suadebant eis permanere in gratia Dei. Et sequenti sabbato pene universa civitas commota est audire verbum Dei. Audientes autem gavisus sunt, et glorificabant Dominum, et crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. O admirabile stupendumque mysterium divinæ dispensationis: O prædicandum et glorificandum sacramentum Domini Salvatoris! qui sibi recte famulantibus tantam gratiam conferre dignatus est, ut resistentes lumine privarent, et humiliter famulatos ad claritatem perpetuæ beatitudinis perducerent. Sed quia superbi unde respiscere debent, inde inflammatur ad iram, seditionem facientes ejecerunt Apostolos de finibus suis. Illi autem gaudentes, repleti Spiritu sancto et prædicantes, converterunt ad Dominum Judæorum et Græcorum copiosam multitudinem. l

7 Interea, quia unus inerat eis spiritus et una fides, sicut in ceteris Apostolis, ne minores viderentur esse in miraculis, qui æquales erant in amore sanctæ religionis; congruum fuit, ut sicut Beatus Petrus et Joannes claudum ex utero matris curaverunt, B. Paulus et Barnabas similiter agerent; ac dispensante Deo, ita peractum est; venientesque Listras, claudum ex utero matris mirabiliter curarent: adeo ut tale miraculum turbæ conspicientes, Deos illos existimarent, dicentes: Dii facti similes hominibus descenderunt ad nos; et vocabant Barnabam Jovem, Paulum vero Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi. Sacerdos quoque Jovis, tauros et coronas deferens, volebat sacrificare. Quare itaque

et collectas
eleemosynas
cum eo defert
in Jerusalem.

Cum eodem
profectus in
Cyprum,
k

exercitato
mago,

multos con-
vertit:

Claudum eri-
git Lystis,

A que hoc? Quare Barnabam Jovem, Paulum vero vocabant Mercurium? Quare tauros, quare coronas Sacerdos ferebat? Propter hoc namque Barnabam Jovem vocabant; quia secundum ethnicam fatuitatem, defensorem suum illum esse credebant: Paulum vero Mercurium, quia ipsum credebant eloquium linguæ præstare mortalibus: unde Mercurium, hoc est medium currentem inter aures linguasque dicebant. Tauros vero, ad victimam; coronas autem, ut quasi Diis Sacerdos Jovis illis imponeret. Sancti itaque Apostoli, reminiscentes præcepti Domini, dicentis; Qui se humiliat exaltabitur; tale facinus prorsus abominantes, et respuentes, scissis tunicis clamabant: Viri, quid hoc facitis? Et nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes, ut convertamini ad Deum vivum, qui fecit cælum et terram.

S Exinde in Derben evangelizantes, docebant multos. Vere digne, vere juste, gratia Christi præeunte et dispensante, multos docebant; ut qui se in mundanis rebus humiles fecerant, in divinis sublimes existerent; ut plurimos docerent, tenebrisque retentos ad lucem veritatis reducerent. Plurimas itaque provincias *m* peragrantes, verbum Domini annuntiando, tandem pervenerunt in Hierosolymam; qui suscepti a sanctis Apostolis, annuntiabant, gaudentes, quanta Deus cum eis mirabiliter fecisset. Bene autem, non utique tristes, sed gaudentes annuntiabant, quia promissum habebant; Gaudete itaque et exultate, quoniam nomina vestra recepta sunt in cælo.

9 Verumtamen, quia in Antiochia quæstio exorta erat de circumcisione ab improbis, consilio inito sancti Apostoli, quos destinare curaverunt ad tale facinus extirpandum, nisi hunc beatissimum atque fidelem Domino Barnabam, filium scilicet consolationis, cum collega fido beatissimo Paulo? quo consolando, atque prædicando elisos erigeret, ac perditos revocaret; quod, donante Deo, ita patratum est. Præterea quantam dilectionem erga hunc beatissimum Barnabam sancti Apostoli habebant, quantamque benignitatem; sanctus Evangelista denuntiat; Placuit, inquit, nobis collectis in unum eligere virum, et mittere eum ad vos, cum charissimis nostris Barnaba, et Paulo, qui tradiderunt animas suas pro nomine Christi. Vere dignum, et justum, atque salutare decretum: quia destinare curaverunt, quos gratia Spiritus sancti jam pridem elegerat.

C 10 Namque Antiochiam cum Apostolica epistola properantes, impiam hæresim destruxerunt: erantque docentes et evangelizantes verbum Domini nostri Jesu Christi. Porro, quia omnem solitudinem erga sanctam Ecclesiam habebant, ne in aliquam hæresim incideret; placuit, ut revertentes visitarent Ecclesias, quibus prædicaverunt verbum Dei. Sciebant enim, callidam esse astutiam sathanæ; ideoque providebant, ne corda renovata sanctorum pestifero germine zizaniorum fœdaret. Postmodum vero ait Evangelista: Visum est eis, ut B. Paulus reverteretur Hierosolymis, Barnabas autem repeteret Cyprium Insulam, de qua assumptus erat: assumpto prædicto Joanne o, cognomento Marco. Bene utique providentes, bene intelligentes, ut unus pergeret ad visitandum fundamentum secundæ Ecclesiæ et Religionis; alter vero ad prædicandum, et liberandum ethnicos a nece perditionis *p*.

ANNOTATA D. P.

a Titulus apud Mombrinium, hic est: Passio S. Barnabæ Apostoli. Rectius MS. Nostrum: Sermo legendus in Natali S. Barnabæ Apostoli, cum autem

D
EX MONBRITIO.
noster hic codex in Gallia scriptus videatur ante annos septingentos; apparet, quod ibidem captus sit sollempnius celebrari natalis, prius quam in Romana Ecclesia; idque verosimiliter exemplo Ecclesiæ Mediolanensis, quæ ab illo se institutam prætendit: et in ejus die propriam Missam, cum speciali Præfatione usurpat; talem tamen, appareat post S. Ambrosii ætatem compositam, ut infra ostendetur.

b Imo anno 16. Paulus enim, post annos 14 a sua conversione, cum Ramath reversus est altera vice Hierosolymis Antiochiam; ubi ministrantibus illis (ut habetur Act. 13. § 2) dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi etc. Tunc autem eos primum ordinatos Episcopos, etsi Apostolicorum prædicatorum munere diu antea Presbyteri ordinati fungerentur, communis Interpretum opinio est, Annus porro 16 a Christi Passione, secundum Henschenium, est annus vulgaris æræ 45. Secundum alios 59.

c Ἐξ ἀδελφῶν indifferenter Patruelem et Consobrinum significat, ex patris aut matris fratre vel sorore natum.

d Ita passim Græci ac Latini cum Eusebio, fulti auctoritate Clementis alexandrinii lib. 2 Stromatum id asserunt: quæ sane magna auctoritas est, cum Clemens iste floruerit an. 220. Abstinet tamen eo titulo Hieronymus, ubi de Barnaba, in libro de Scriptoribus cap. 6: et merito. Nam Discipuli LXXII, æque ac XII Apostoli, non videntur assumpti, nisi postquam venditis omnibus pretia in pauperes distribuissent, Domino inseparabiliter adhæsuri; neutrum autem vivente Christo fecit Barnabas, sed possidebat agrum de quo infra; et prædicante in Judæa Christo, Romam excurrit, uti asserit auctor Recognitionum de quibus infra. Tilletius tamen pag. 1187 putat, neque satis certum esse, quod etiam LXXII Discipuli omnibus renuntiarent sicut fecerant Apostoli; neque quod Barnabas agrum illum vivente Christo possederit, cum is ad ipsum possit hereditario jure fuisse devolutus post Domini resurrectionem.

e Ita S. Lucas Act. 4, 36: estque verosimile, ob hoc beneficium ordinatum fuisse ab Apostolis Presbyterum, et Coapostolum.

f Id est exactis solum decem abinde mensibus; siquidem conversio ista cohitur 25 Januarii anno vulg. æræ 30 juxta Henschenium: est enim verosimile diem istum fuisse a Damascena Ecclesia æterna memoria consecratum, nec arbitrario assumptum a posteris.

g Ita quidem consequenter legitur Act. 9, 26: sed ipse Paulus ad Gal. 1, 13, aperte ostendit, intercessisse triennium, cum ait: Cum autem placuit ei qui me segregavit ab utero matris meæ, et vocavit me per gratiam suam ut evangelizarem eum in Gentibus, continuo non acquievi carni et sanguini, neque veni Hierosolymam ad antecessores meos Apostolos, sed abi in Arabiam, et iterum reversus sum Damascum, deinde post tres annos veni Hierosolymam videre Petrum. Adductus ergo a Barnaba ad Petrum fuit anno primum vulg. æræ 33 vel 37; adductus autem fuit Damasco, quo tunc Barnabas excurrerat, missus haud dubie ab Apostolis, licet id in Actis non dicatur. Talem autem rerum disparetarum contractionem non miraberis in Luca, si consideres, quomodo in suo Evangelio, Presentationi infantis in templo jungat reversionem parentum ejus in Nazareth, et mox duodennis pueri admissionem; licet Presentationem secutus sit, Magorum adoratio, fuga in Ægyptum, et cædes infantum, ac denique mors Herodis, post quam primum redierunt in Nazareth, unde discesserunt diu ante ad censum Bethleemi subeundum, et ubi morati fuerant usque ad Magorum adventum.

h Postquam scilicet Petrus, a baptizato apud Carsuram Cornelio Hierosolymis regressus rationem receptorum a se ad fidem Gentium reddidisset; et dispersi

A spersi qui fuerant in tribulatione, perambulaverunt usque Phœnicem et Cyprum et Antiochiam, atque etiam illic multas Gentiles convertissent, ut dicitur Act. xi.

i Pula annum vulg. *Æræ* 41: si quidem mox adveniens Antiochiam Propheta Agabus, prædixit famem quæ fuit sub Claudio an. 42, sicut ex Dione Cassio probatur contra Eusebium, quicquid famem Claudii anno 4 non 2 adscribit: ejus causa discurrentes tota Syria Paulus et Barnabas, collegerunt eleemosynas deferendas in Jerusalem.

k Quid ergo, inquit, Tertullianus in *Apolog.* cap. 3 ait, quod Tiberii tempore, adeoque ante annum. 37 quo is obiit, nomen Christianum in seculum introivit? Respondet Massutius noster, lib. 3 cap. 7 de Vita Pauli, Christi notitiam dumtaxat significari a Tertulliano: quod et probant Tiberii circa Christum acta in Senatu, istis a Tertulliano indicata.

l Anno vulg. *Æræ* 43 vel 47.

m Hic transiit Auctor commune utriusque iter, ex Cypro in Pamphiliam, inde in Pisidiam, ac denique in Lycaoniam, ubi Lystri erectus claudus, ad ejus sanationem Auctor transit.

n Eadem fere qua usque in Lycaoniam venerant B via, sicut sigillatim narratur Act. 14. usque Antiochiam Syria; ubi tempus non modicum morati sunt.

o Anno 47, a Pauli conversione 17, uti ubi docet Henschelmus, et iterum hoc mense ad 29 diem Comput. prioris num. 42.

p Act. 12, 13, dicitur quod cum a Papho navigassent Apostoli, venerunt Pergei Pamphiliæ; Joannes autem discedens ab eis reversus est Jerusalem. Id inconstantiam arguunt omnes Interpretes, Deinde Act. 15. 35 legitur, quod Apostoli Jerosolymæ Antiochiam regressi, ibi demorabantur evangelizantes. Post aliquos autem dies dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus Fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus, quomodo se habeant. Barnabas autem volebat secum assumere et Joannem. Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphilia, et non isset cum iis in opus) non debere recipi. Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem: et Barnabas quidem, assumpto Marco, navigaret Cyprum.

q Pergit Auctor pluribus excusare sequestrationem prædictam, ac deinde ostendere, quod S. Barnabas, etsi non fuerit unus de duodecim, possit ac debeat dici Apostolus: ac denique ad alteram Legendæ partem sic transit. Hactenus B. Barnabæ gloriosum agonem et veneranda magnalia declarantes, ex authentica auctoritate Lucæ Evangelistæ; ut prædictum est, breviter deplorare curavimus: sed quia idem, sequendo B. Paulum Apostolum, S. Barnabæ Apostoli finem cernere non potuit; cetera quæ sequuntur, in aliis ejus Actibus authenticis reperiuntur, de quibus aliqua breviter interserenda duximus. Ita ille et mox Romam atque Mediolanum ducit Apostolum, indeque in Cyprum; ubi acta ex Græco Joannis eloquio transfert, sensum magis quam verba sequens. Ego verba exhibere, non solum Latine, sed etiam Græce malo; cetera apud Mombriciam quæri possunt.

EMBOLISMUS

An et quando Romæ, Alexandriae, ac Mediolani Barnabas prædicavit?

§. 1 Examinatur excursus in Urbem ante mortem Christi, et Alexandriam post illam: ex Lib. 1 Recognitionum.

S. Clemens, post S. Petrum Romanus Pontifex, antea vero Apostolicarum ejus expeditionum fere ab

ascensione Christi in cælum individuus comes, qui Periodos sive Itinerarium ejus scripsit (quod ab Ebionitis initium, paucis veris cetera supponendo, queritur Epiphanius) aliud quoque diversissimum opus scripsit, sub titulo Ἀναγνωρισμῶν, id est Recognitionum libros decem: quibus quatuor vel trium priorum annorum Petri, non tam itinera continentur, quam disputationes, ab Eunomia heretica (uti Rufinus videtur præsumere) non parum suffarcinatas. Hoc ut verum sit de Disputationibus, S. Petri jussu a Clemente ut prætenditur exceptis, videri tamen posset officere non debere iisdem libris, quatenus historici sunt, et ipsummet Clementem tangunt, atque sub compendio referuntur in Epitome Clementina, una cum aliis operibus excusa; sed addita Pontificatus et Martyrii historia, non parum facilitate ad corrigendos supplendosque defectus, qui librorum vitio in contextum præcipuum irrepserunt. Num in his adulterandis quænam Eunomio utilitas fuisset? Quod si etiam in historia istis contenta deprehendantur falsitates, in quas non potuit S. Clemens impigisse; profecto non interpolati dumtaxat libri, sed toti debebant censi suppositi, quantumvis doctrinam continerent undecumque Catholicissimam. Videamus igitur, num libri 1 initio scripta de cognitione Christi Clementi a Barnaba primum impertita, videri commentitia debeant. Exordiens ille a sua immortalitatis assequendæ cupiditate, quam desperaverat per necromantiam consequi apud Ægyptios.

12 Cum his, inquit, cogitationis nocte aestibus agitarer, fama quædam sensim, in Imperio Tiberii Caesaris, initio ex Orientis partibus sumpto, pervenit ad nos: et per singula convalescens, velut a Deo bonus quidam nuntius missus, universum replebat orbem, nec patiebatur divinam voluntatem silentio tegi. Diffundebatur enim per singula loca, adnuntians, quod esset quidam in Judæa, qui sumpto a tempore veris exordio, (melius in Epitome, ex ea parte qua vere sol oritur incipiens) regnum Dei evangelizaret Judæis; idque percepturos diceret eos, qui mandatorum suorum et doctrinæ instituta servassent. Ut autem sermo ejus fide dignus ac divinitatis plenus esse crederetur, virtutes multas et signa ac prodigia multa efficere jussione sola dicebatur; ita ut, tanquam a Deo potestatem habens, surdos faceret audire, et cæcos videre, et claudos erigeret, atque omnem infirmitatem et daemones ab hominibus fugaret; sed et oblatos sibi mortuos suscitaret; leprosos quoque eminus videns curaret, et nihil omnino esset quod ei impossibile videretur. Hæc et horum similia processu temporis crebris jam rumoribus, sed et manifestis quadammodo adventantium ex illis partibus nuntiis affirmabantur: et ipsa jam per dies singulos rei veritas patescebat. Denique in Urbe per loca conventus fieri, et de hoc sermone tractari, in admiratione res haberi cœpit; quisnam is esset qui apparuerit, vel qui l nuntii a Deo hominibus detulisset. Populi Romani tunc temporis mores, et putulas ad nova undique allata aures, mobilesque ad quamvis superstitionem animos, ignoreret necesse est, qui dubitare possit, quin ista sic agi apud eos potuerint, anno saltem secundo ac tertio Christi in carne prædicantis.

13 Acta autem sic Romæ dicuntur, donec sub eodem anno, quo anceps animo pendebat Clemens, et supra dixit, puta quarto jam inchoato, vir quidam adstans in Urbis loco celeberrimo, proclamaret ad populum, dicens: Audite me. o Cives Romani, Filius Dei in partibus adest Judææ, promittens omnibus, volentibus audire se, vitam æternam: si quis tamen, secundum voluntatem ejus a quo missus est Dei Patris, actus suos direxerit. Propter quod convertimini, a malis ad bona, et a temporalibus ad æterna. Agnoscite, unum esse Deum, cœli terræque rectorem,

1) Libri isti quoad disputationes insertas interpolati.

veris esse possunt in factis, quatenus narrant.

E

Christi adhuc vivens famam Romæ celebrem,

propter grandam qua nuntiabantur miracula.

confirmatam ab ecurrente illic ex Judæa Barnaba,

A rectorem, in ejus justis aspectu, vos injusti, mundum ejus habitatis. Sed si convertimini, et secundum voluntatem ejus agitis, ad futurum seculum venientes et æterni effecti, ineffabilibus ejus bonis ac præmiis perfruemini. Si autem in perfida permanetis, post hanc vitam in locum ignis conjiciemini; in quo æternis suppliciis affectos, frustra superioris vitæ poenitebit: poenitentiae enim tempus præsentis uniuscujusque vita concluditur. Erat autem vir iste, qui hæc loquebatur ad populum, ex Orientis partibus, natione Hebræus, nomine Barnabas, qui se unum ex discipulis esse diceret, missumque ad hoc ut volentibus indicaret. *Neque hæc, ut sic dicta et facta crederentur, quidquam habent difficultatis: Quod enim Duodecim Apostolis dictum legitur Matthæi x, In viam gentium ne abieritis...* sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israel, non spectabat omnes Christi discipulos; et ut idem tenuerint ille septuaginta duo, quos postea elegit mittendos in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus; non ideo ceteri, minus in fine Dominiæ sequela inhærentes, prohibebantur, et ad sua negotia peregre proficisci, et Christum annuntiare, aliis etiam quam Judæis, et si id plerumque nullo aut exiguo cum fructu, prout apud Romanos Barnabæ dicitur contigisse, ubi solus Clemens, in animum admiserit, quæ alii solis auribus hauriebant, sic porro de se narrare creditur in Epitome: nam notabilis hic est in ipsis libris hiatus, a quo ista Romæ annuntiantis Barnabæ conflans cum eo ipso, non solum anno, sed fere etiam mense, quo Jerusalem venit Clemens: Epitome autem sic progreditur.

14 Ego vero qui audirem moleste ferebam, neminem ex tanta multitudine, qui tantæ rei nuntium audivisset, hoc dixisse: In Judæam proficiscar, ut sciam an vera hic prædicet. Cum ita in ceteros animatus essem, hæc etiam mecum, ipse dicebam, Cur tandem alios culpo et objurgo, cum in eodem quo illi negligentie crimine teneor? nec, his quæ ad vitam degendam victumque pertinent præparatis, in Judæam proficiscor, ut horum talium ipse testis sim? In hac deliberatione multum temporis consumebatur, cum res quæ mundum attingunt aliæ ex aliis inciderent, a quibus non facile liberari explicarive poteram. Crucifigitur interim Christus, tertio die resurgit, ascendit in cælum, descendit Spiritus sanctus; fidem libere prædicant Apostoli, lapidatur Stephanus, Samaritæ convertuntur, corripitur Simonis Magi hypocrisis, convertitur Saulus et in Arabiam proficiscitur; Petrus per Judæam prædicabundus Cæsaream accersitur ad Cornelium, quibus omnibus insumi potuit annus unus, vel etiam alter, prius quam expeditus Clemens in viam se daret, quem in Epitome sic descriptum legimus. Tandem vero, aliquando cum animo et cogitatione perpendere, quam vita hæc instabilis sit et incerta... prætermissem ut tempus tulit rebus meis omnibus, in pontum statim me contuli (ad est mari me commisi: nam de Ponto, minoris Asiæ regione, cogitare nos non putatur itineris Romæ in Syriam instituti ratio) et cum in Portum (Romanum) venissem, atque subluxissem (a littore navim), contrariis ventis usus, Judæa relicta Alexandriam appuli.

15 Ibi ad Philosophos adibam (cum venterum vis navigandi mihi plane potestatem eriperet) ab eisque petebam, ut si quid de rumore quem Romæ is qui visus esset, sparsisset, acceperant, quidque ille nuntiasset, ex ordine exponerent. Illi talem aliquem Romæ extitisse, omnino se nescire responderunt: de Filio autem Dei, qui in Judæa fuisset rumoreque prædicaretur, se a multis qui inde venissent audivisse, intellexisseque omnia illa mirabilia opera, quæ etiam verbo edidisset. Cumque me velle dixis-

sem cum quopiam eorum qui illum vidissent colloqui, ex eoque audire omnia quæ de illo cognoscere cuperem; iidem respondent ibi esse quemdam, qui non solum illum vidisset, verum etiam illic oriundus esset, vir clarissimus, Barnabas nomine; qui se unum ejus Discipulorum esse prædicaret, sedensque illic alicubi ea quæ ab illo promissa essent, iis qui talibus digni essent, et qui vellent, ultro narraret. Ego cum locum, in quo vir sedere solitus esset, occupassem, circumfusaque multitudinis pars essem, stans ea quæ dicebantur audiebam. *Hactenus Epitome, ex qua supplementum primarii operis hiatus fuisse, satis ex consequentibus, et nunc tandem apte intelligendis, probatur. Pergit ergo libro i Auctor, Intelligebam sane quid nihil dialecticæ artis esset in homine; sed simpliciter et absque ullo dicendi facio, quæ audisset a filio Dei vel vidisset, exponeret. Assertionem enim suam non argumentorum virtute muniebat; sed verborum et mirabilium quæ nuntiabat testes multos, ex ipso etiam circumstante populo producebat.*

16 Ipsum Barnabam hic induci, prædicantem Alexandrinis, infra apparebit; non item quomodo Clemens non agnoverit, aut (si agnovit) non indiret hunc esse illum ipsum, quem ante biennium tam cupide audiverat Romæ, et ejus verbis motus jam tandem suscepserat iter in Syriam. Non displicet autem, quod tam hic quam ibi Christum prædicans Barnabas, dicta sua confirmare editis miraculis non curaverit: quia inde confirmatur opinio, negans fuisse Barnabam ex illis Septuaginta duobus, quibus Lucæ x § 8 dicitur, In quaecumque civitatem intraveritis... curate infirmos qui in illa sunt; quique §. 17 reversi sunt cum gaudio dicentes; Domine, etiam demonia subiciuntur nobis. Interim nihil moratur me, quod ad dicta refellenda an. 31 num. 50 querit Baronius, quomodo Barnabas potuit ante Patri adventum Cæsaream, Romam abisse ibique gentibus Evangelium prædicasse, et Clementem Romanum gentilem hominem ad fidem Christi suscipiendam adduxisse, si Lucæ testimonio exploratissimum est, nondum fuisse apertum fidei ostium Gentibus, quod primum Cæsareæ tot præviis visionibus, a Petro constat fuisse reseratum? Vel quomodo Barnabas, nondum initiatus, nec segregatus in Evangelium, Romam eo non missus accelerare. Nihil, inquam hæc me morantur. Num Romam quod attinet: evidens est, tam in Recognitionibus, quam in Epitome earum, dici Barnabam, Romæ prædicasse Christum adhuc viventem, dicendo, Deus filius in Judæa est. Eodem autem jure quo querit Baronius, quomodo cum tunc prædicavit non missus; querere etiam posset quomodo Joannes Apostolus Marci ix dixit Domino, Vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem demonia, qui non sequitur nos, adeoque nec potestatem illam a Christo cum ceteris acceperat. Hic vero reipsa miracula operabatur; Barnabas vero, neminem tunc, ne Clementem quidem, ut jam vidimus, adduxit ad Christi fidem. Post Christi autem Ascensionem apertamque Gentibus januam, cum mitteretur ab iis qui erant Jerusalem, quæro an fuerit initiatus? nam segregatio, de qua Baronius loquitur, Antiochiæ primum est facta; et Barnabas ut summum tunc fuit ordinatus Episcopus, jam antea Hierosolymis factus Presbyter. Sicut autem hoc in Ordine prædicavit Antiochiæ, sic etiam potuit ad tempus aliquod prædicasse Alexandriæ, indeque propter festum, ut mox dicitur, redisse in Jerusalem: ac Petrum comitatus usque Cæsaream, ibi Clementem tandem adiectum illi adduxisse; deinde excurrisse Tharsum, ut Paulum, jam ex Arabia reversum anno xxxiii, adduceret Antiochiam.

17 Sed prosequamur Actum Alexandriæ. Quoniam ad ea quæ sincere dicebantur, libenter annuere populo

D
A CTONE D. P.
simplici se l
convincenti
sermone

ex ore ejusdem
Barnabæ.
E

(de quo non
solide dubitat
Baronius)
F

(quod is fecisse
potuit)

et inde motum
Clementem,

tandem uno
alterove post
mortem Christi
anno;

appulsi &
Alexandriam,

ibique eadem
de Christo
audivisse;

A ejus septingentesimus nonagesimus quintus, hoc est annus Claudii primus, post vero ascensionem Domini octavus (*melius dirigeset*, annus Urbis conditæ octingentesimus, Claudii octavus, post Domini ascensionem decimus nonus, uti *alibi ostendit Henschenius vel*) stansque in loco Urbis celeberrimo, ubi Romani populi crebrior concursus habebatur, primus ex Apostolis libere protestans, inopinatum filii Dei vivi ac veri adventum Romano cœtui proclanavit. Quo audito, quidam adstantium ridere et subsannare hominis rusticani verba inopoli-
Clementem
tueratus,

B 28 Quo in tempore, idem Christi minister beatissimus, nugrum insidias et malignantium cupiditates declinans, totas cepit circumcirca perlustrare provincias, cœlestis regni gaudia erudentibus polliciendo; assertionesque suas non argumentorum fucis, sed dulcium prædicamentorum simplicitate non ficta muniendo. Et quoniam, post Romanam arcem, famosissima jam tunc habebatur civitas sæpe dicta Mediolanum, quippe quæ pari ditione sublimis secunda post ipsam, ut præfatus sum, Augustales occidui Imperii infulas retentabat *Seculo tamen in*
Mediolani au-
tem prædi-
cans,
non illibenter
auditus s. l. a
plebe
non illibenter
auditus s. l. a
plebe

C 29 Tum ille, ut erat viscerum misericordie plenus, compassus utrisque, in lacrymas resolutus est. Istos enim, quos tetra caligo infidelitatis cœcaverat, ad lucem revocare cupiebat: illos vero, qui ad haurienda verbi Dei pocula sitibundas fauces attulerant, fonte perenni desiderabat implere. Hortatur ergo socios, ut divinum supplices adesse implorarent auxilium; et apud quem est fons vite, et in ejus lumine videtur lumen, illius freti juvenine, opportune et impertune vias vite moribundis pandere non desisterent; protestans eis divinæ voluntatis indicium, et quod non absque maximo emolumentum cœlestia essent talenta largituri, evidenter insinuans. Igitur dum ipse ibidem verbo Dei operam daret; haud mora, cum plurimi (eo pure ac sinceriter de penitentiae remediis et vita seculi futuri disputante) ad fidem Christi convolarunt. Tum alloquens præclarissimum virum Anatelon, æque Apostolico dogmate sortum, Perge, inquit, ab urbe hac ad Orientalem plagam, lapide sexagesimo Brixiam versus, quæ est Alpibus contigua et una ex Venetiarum urbibus haud ignobilis, civibusque ejus salutaria verbi pabula impertire. *Præmissa verba* Brixinam Alpibus Tridentinis subjectam et Venetiæ Provinciæ olim attributam haud dubie notant, et vel perperam hic adjuncta sunt, vel male hic nominatur Brixia, Insubriæ civitas et Mediolano solum distans p. m. L, nec minus quam ipsum remota ab Alpibus et in campestri regione
pro ejus
conversione
Deum orans,
multos fecerit
Christianos;

sita. Quando tamen utriusque civitatis auctores consentiunt, Brixensem ecclesiam ab Anatolone institutam, et ibidem ejus corpus habetur, nolim ego pro Brixianis stare, qui nec ipsi sibi Anatolone vendicant, quod ego quidem sciam. Est tamen ob antiquo Episcopalis etiam ipsa Brixina.

30 Credo equidem, inquit, captum sermonem prosequens Sanctus; Credo equidem, collatam tibi a Domino gratiam, et non modica post paululum ibidem adolescet, te prædicante, turba fidelium. Quam ille gratanti mente jubentis legationem suscipiens, ad eandem properanter accessit urbem. Cumque agrestibus ac ferocibus Gentilium animis, dulcia vite perennis relatu mellifluo mysteria reseraret, mox cooperante ineffabili Omnipotentis providentia, aliquanti ex plebe fidei monumenta perciperunt ore sagaci. Quod ubi vir Dei aspexit, illico ad Magistrum relictis, prosperatum iter sui legati nuntiavit. At ille, iactans repletus gaudio, festivas bonitati Creatoris gratias egit; iterum iterumque commovens, ut insisteret crebri sibi talenta cum numulariis erogare; quæ venus, cum bono ac fidei servo, vocem illam desiderabilem audire mereretur: Euge serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui. Alludensque ad nomen Anatelon (*ab ἀνὰ τὸν*, repleo, perficio *dictum*) ait: Frater et Coapostole, super multa constituendas, plura oportet lucra tua Domino representantes. Orans ergo et imponens illi manus, Episcopalem deinceps curam commissarum sibi a Christo ovium vigilanter exercere jussit, inter Mediolanenses ac Brixianenses accolas, doctissime magisterio et fidei Christianæ institutis delegatum. Hinc factum est, ut, secundum quod præceperat, imple-retur; scilicet, ut omni tempore quoad viveret, utriusque Ecclesiæ plebibus pari tenore pastorem curam impenderet. Præter quod sanxit, ut Mediolanensis, quam ipse fundaverat, principalis Ecclesiastici culminis Sedes, aliæque in ea provincia Ecclesiarum Metropolis perpetualiter haberetur.

31 His ita decursis, beatissimus Christi Apostolus Barnabas suam cepit accelerare perfectionem; accitisque discipulis, indicit diem, festum Paschæ adventare; et se, Christo opitulante, una cum confratribus et compatriotis in *Cypro insula illud* ex voto celebraturum. Fit mœror ingens, tam Christianorum quam Paganorum, qui se totius in eo felicitatis detrimentum pati clamabant, hoc est si discederet, si illos paucillulum relinqueret: præcipue vir Domini S. Anatelon lacrymabiliter ac graviter ingemiscebat, pro eo quod dixerat se non ultra reversurum, quia reliquo vite tempore cum suis esset compatriotis ac fratribus permansurus; illum semper suæ resolutionis diem gratulabunda mente operiens, quo sui laboris a Christo coronam recipiat immarcescibilem. Quem ita consolabatur Magister, ut diceret: Quid tantum mei delectaris presentia, cum tibi Christi Jesu, Domini mei, nunquam defutura sit. Sic enim nobis polliceri voluit dicens: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. An non de omnibus ejus dictis et operibus, ut ego a beatissimis Petro et Jacobo, Magistris Ecclesiæ, sic et tu a me eruditus es? Numquid aliquid tibi deesse poterit in vinea patristamiliæ desudanti? En cum doctrina fidei virtutum quoque tibi efficacia non deerunt; et quæ postulaveris, impetrabis. His et hujuscemodi alleviatum ad stipulationibus dimisit, in omnibus diligenter instructum; protinusque ad Romanum regrediens portum, ingressus navim ad Palestinæ gremium repedavit.

32 Verba, quibus hic Sanctus dicitur necessitatem sui ab Italia Judæam reditus explicuisse, ita congruunt cum relatis num. 18 inde ejusdem discessu Alexandriam, ex libro Recognitionum, similibusque in Epitome legendis:

D inde Brixiam miserit Anatolone.

multis adhortatum

E et ordinatum Episcopum

communem utriusque civitatis,

tum valefaciens omni-bus,

F

et Anatolone solatus,

renavigavit in Cyprum.

A. ut dubitare nequeam, quin inde huc translata sint, et sub eodem sensu amplificata. Quare sicut illis non moveor, ut Mediolano in Palæstinam credam certo, redidisse Barnabam, potius quam in Cyprum (quavis non insolitum videatur Apostolis fuisse redire per interrolla Jerosolymam) ito hujusmodi scripturis, Mediolanensem Ecclesiam a Barnaba fundatam asserentibus, non aliter puto invitendum, quam quatenus testimonia publica sunt traditionis, nescio an omnino retinissimæ; dum neque in S. Ambrosii Mediolanensis, neque in S. Gaudenti Brixienſis operibus, ullus invenitur locus, ubi suorum Ecclesiarum laudibus arrogant prærogativam Cathedralæ, ab Apostolo Barnaba institutæ; nec alius utrobique, vel in vicinia occurrit, primis post illos seculis scriptor, qui eandem prærogativam s. a. assertione confirmavit; ut forte tota illa traditio non habet auctorem alium quam Pseudorotheum in Synopsi: cujus quam exigua fides sit toties fere dicendum nobis est, quoties de Apostolorum sociis discipulisque (quos omnes Dorothens in septuaginta discipulorum classem compegit, cuiuslibet Sedem aliquam Episcopalem assignans) facienda in hoc opere mentio. Certe credam; Anathalonem Cyprum fuisse, et discipulum S. Barnabæ: ut fortassis Mediolanensis Ecclesia solum hanc causam habuerit suam originem a Barnaba accersendi: quod poterit XIV Septembris, cum de S. Anatholone agatur, plenius examinari. Interim vide in meo ante VII Tomum Maji exegesi, illius Episcopatum definitum intra annos XLIX et LX: neque inde recedimus propter calculum Tillemontii pag. 1192, quo initium Anatholoni differtur usque in annum XCVI.

33 Est quidem in Mediolanensi ritus Ambrosiani Missali, sub annum MDCXII excusa, et forsitan in pluribus antea manuscriptis, propria Missa de S. Barnaba; sed hanc non esse a S. Ambrosio, quin potius diu postea compositam, probat silentium de eo veteris Antiphonarii Ambrosiani apud Mabillonem, prius scriptum quam ecclesia illa Patronum sumeret S. Theclæ, pariter ibi præteritam: idem probat, prærogativa Metropolitici honoris, et Ambrosianæ Ecclesiæ Pontifex, in Prefatione expressius nominatus. Juvat tamen eam ipsam recitare, sic propædientem post verba Omnipotens æternæ Deus. Quia Apostolorum collegio S. Barnabam aggregasti, magnificis merito præconiis extollendum. Ille namque Cyprius, ex stirpe Levitica ortus: terrenorum contemptor, zelator cœlestium, ad pedes Apostolicos agri substernit pretium.

C. Hic ex septuaginta duobus discipulis assumptus, in Apostolum sublimatur. Hic Antiochiæ, Romæ, Mediolani semen verbi tui disseminans, Gentium multitudines Christi convertit ad fidem. Ille Ambrosianæ Ecclesiæ primus Pontifex, prærogativa Metro-

politici honoris ipsam insignivit. Ille corpus suum D crebris vigiliis attenuat, orationibus assiduè mace-

Ulcron D. P.

34 Placianus Puccinelli post Vitam S. Barnabæ, de qua infra, producit bis geminos, de illo Hymnos antiquos, quorum primus descripsit ex MS. Basilicæ Laurentianæ Mediolani, probantque festum tati urbi commune fuisse; alii ex MS. cœnobii et ecclesiæ S. Barnabæ Brixie, Ordinis S. Augustini, ubi inter alia ad Vesperas dicitur:

Hymni de eodem

Lætare, felix Brixia, de tanto Patre Barnaba, Cujus jussu Anathalon Lucem dedit in populum.

Bernardinus Fagnus, in Notis ad suum Martyrologium Brixianum hoc dicit; Brixiani, inquit, in tanti sui benefactoris memoriam ædiculam illam, in claustro S. Petri in Oliveto ecclesiæ adjacentem, ab omni antiquitate erectam semper observarunt, eo quod constantissima traditio docuerit, Barnabam eorum Apostolum, locum illum, tunc Jovi consecratum, in sacrum oratorium vertisse, ibique sacram Missam fidelibus celebrasse: quod, præter scriptores, demonstrent ibidem venerabiles et perantiquæ picturæ, sub quibus legitur. Hic discipulus Christi Barnabas, ab idolorum cultu, Roma a Petro missus, cum Anatholone, Brixiam ad Christum convertit. Idem etiam ostendit prisca sequens marmorea Inscriptio: Sacellum hoc in Virginis Mariæ honore dicatum, inter Brixianas ecclesias primum fuisse; eoque in loco Barnabas Christi Apostolus, divina celebrasse mysteria perhibetur. His additur alia publica Inscriptio, super januam oratorii Disciplinatorum, non longe a principali ecclesia ipsius S. Barnabæ, et supposita consecrationi S. Anatholoni in Episcopum Brixie, pictura efficitur: Barnabas Apostolus, primus ecclesiæ Brixianæ fundator, et Anatholoni primus ejusdem Ecclesiæ Episcopus consecrator. Annua quoque Tabula ecclesiastica id indicat, his verbis: Die XI Junii Barnabæ Apostoli, et Ecclesiæ Brixianæ Fundatoris. Annales quoque civitatis, in quibus sic legitur: Dies S. Barnabæ Apostoli perpetuo festetur, apothecæ stent clausæ, et fiat processio cum Paratice (Cangius in Glossario suspicatur, ea voce in Cremonensi quodam instrum.ento anni 1244, et Viciniis opposita, Nobilitatem significari) singulo anno; quin primus hanc civitatem ad fidem convertit.

et Brixie oratorium a Sancto dedicatum ut fertur, E

plures ibidem illius memorie

ut fundatoris Ecclesiæ Brixianæ.

F

ACTA ET PASSIO IN CYPRO a

Sub nomine Joannis-Marci, Barnabæ consobrini, edita:

ex MS. Vaticano, et Guilielmi Card. Sirleti interpretatione.

Επειδήπερ ὁπὸ τῆς καθύδου τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσίας, τοῦ σκοποῦ καὶ εὐσπλαγγνοῦ καὶ ἰσχυροῦ καὶ ποιμένου καὶ ιατροῦ, τὸ ἀπορήτου καὶ ὁσιου καὶ ἀμεμπτοῦ, μυστήριον, τῶν τῶν ἐλπίδα ὁσίως κατεχόντων καὶ ἐσφαρισμένων Χριστιανῶν, ἐθεασάμην καὶ εἶδον ἐγὼ, καὶ ἐδοῦλεσσα προθύμως, ἀναγκάσιον ὄντων καὶ ἃ εἶδον καὶ ἤκουσα μυστήρια ἐξηγήσασθαι. Ἐγὼ Ἰωάννης, συνακολουθῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ τοῖς Ἀποστόλοις, ὑπηρετῆς ὢν τὸ πρῶτον μὲν Κυρίῳ τῷ Ἀρχιερεῖ· οὗν δὲ χάρις Πνεύματος ἁγίου ἰατρῶν, διὰ τὴν ἡέτην τοῦ Ἀποστόλου καὶ Βαρνάβᾳ καὶ Παύλου τῶν

Junii T. II

Quoniam post Servatoris nostri Jesu Christi, misericordis et validissimi pastoris et medici adventum, mysterium illud sanctum; omni ex parte laudandum, quodque nullis verbis explicari potest; Christianorum inquam fides, qui spem suam sancte collocarunt, et Christi signo impressi sunt; ego contempletus sum, et vidi, et prompto animo ejusdem mysterii servitium obivi; necessario mihi faciendum existimaui ego; ut quæ mysteria vidi et audiui, eadem illa enarrarem. Ego enim Joannes, qui Barnabam et Paulum Apostolos secutus sum, qui que antea

Auctor, assumens nomen Joannis Marci.

A Cyrilli cujusdam *b* Pontificis minister fueram, nunc vero Spiritus sancti gratiæ particeps sum factus per Petrum Apostolum, per Barnabam et Paulum, viros $\frac{1}{2}$ Dei vocatione admodum dignos, qui et me Baptismo *c* tinxerunt. Postea vero quam aqua baptismi tinctus sum, per visum mihi quidam vir oblatas, alba veste indutus; Esto, inquit; bono animo, Joannes, mutato enim nomine Marcus appellaberis, tuaque gloria per orbem terrarum prædicabitur, ac tenebræ illæ quæ prius in mente tua ierant expulsæ a te sunt, tibi que mens et intelligentia data est, ut Dei mysteria consequi possis.

B Cum id vidissem, totus contremiscens, confugi ad pedes Barnabæ, eique nuntiavi quæ videram, et a viro illo audiveram mysteria. Paulus vero Apostolus non aderat, quo tempore hæc cum Barnaba communicavi. Tunc mihi Barnabas, Vide, inquit, ne cui visum hoc aperias: scito enim et mihi nocte hac Dominum astitisse, qui et me affatus; Esto, inquit; ferti animo; quemadmodum enim mei nominis causa animam tuam exposuisti ad mortem usque, et a gente tua alienari passus es; ita et martyrii cursum perfectum assequeris; verumtamen et ministrum illum, qui prope vos est, tecum assume: habet enim divina quedam mysteria sibi patefacta. Nunc igitur, fili, apud te serva quæ vidisti, et audivisti: tempus enim erit quod harum rerum declarationem postulat.

C Cum igitur ita ab eo instructi fuisset, mansimus dies multos apud Jerosolymam, et venimus Antiochiam; unde postea in urbem Seleuciam cum venissemus, et tres dies in illa morati fuisset, in Cyprum navigavimus. Illis autem ego minister fui, quoad totam Cyprum obambulavimus. Cum vero e Cypro insula navigassemus, appulsi sumus ad Pergen urbem Pamphiliæ ubi duos fere menses permansi. . . . *d* Volebam autem ad Occidentis solis partes proficisci: sed non permisit me Spiritus sanctus. Reversus itaque Apostolos ipsos requisivi; quos cum in urbe Antiochia *e* esse cognovissem, illos adii, ubi Paulum Apostolum, labore atque itinere defessum, inveni; Barnabas vero Paulum rogabat, ut in Cyprum irent et hiemem transigèrent; postea vero et Jerosolymam ad diem festum proficiscerentur. Multa itaque contentio inter illos fuit.

C Barnabas autem me rogabat ut illos sequerem, quippe qui ab initio illorum minister fueram, et per totam Cyprum eis servieram, quoad Pergen Pamphiliæ profecti sumus. Et ibi satis diu *f* moratus sum. Paulus vero Barnabæ repugnabat, dicens? Fieri non posse, ut una cum illis ego irem. Fratres autem qui erant illie, aiebant me debere illos sequi; eo quod votum feceram, ut ad finem usque illos sequerem. Negavit hoc Paulus, ita ut Barnabæ dixerit: Si Joannem, qui et Marcus appellatur, tecum habere velis; non eandem quam ego, sed aliam viam aggredere; non enim nobiscum veniet. Tunc Barnabas cum secum cogitasset; Qui semel, inquit, Evangelio inserviverit, et nobiscum una iter fecerit, eum Dei gratia non aversatur: quod si et tibi, Pater Paule, gratum hoc est, Barnabam mecum habens aliam viam aggrediar. Tunc Paulus: Vade, inquit, et tu Dei gratia, ut et nos Spiritu sancto adjuvante ibimus.

C Cum igitur flexissent genua, Deum precati sunt, et Paulus ingemuit et flevit; eodem modo et Barnabas: qui Paulo dixit: Decebat quidem, nos quemadmodum vitam ipsam communiter exposuimus, ita et ad finem usque perseverare apud homines ipsos; quoniam vero tibi, Paule Pater, ita visum est; ora Deum pro me, ut labor ipse perfecte expediatur, et mihi requiem asserat: scis enim, quomodo tibi, et

ἀξίον τῆς κλίσεως, τῶν καὶ βαπτισάντων με. Μετὰ δὲ τὸ βαπτισθῆναι με, εἶδον ἐν ὄραματι ἄνδρα τινὰ ἐρεστῶτα, ἐν λευκῇ στολῇ περιβεβλημένον, καὶ εἶπεν. Θάρσει, Ἰωάννη, καὶ γὰρ τὸ ὄνομα σου μετουνομασθήσῃ Μάρκος, καὶ ἡ δόξα σου ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ κηρυχθήσεται, καὶ τὸ ἐν σοὶ σκότος περῆλθεν ἀπὸ σου, καὶ ἐδόθη σοι σύνεσις πρὸς τὸ γινῶναι τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ.

36 Ὡς δὲ τὸ ὄραμα ἴδον, σύντρομος γενόμενος, ἀπελθὼν πρὸς τοὺς πόδας Βαρνάβαν, ἀπήγγειλα αὐτῷ ἃ εἶδον καὶ ἤκουσα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου μυστήριον. Παῦλος δὲ ὁ Ἀπίστολος οὐκ ἦν ἔγγιστα, ἡνυίκα ἀνέβημεν τὰ τοιαῦτα ῥήματα. Εἶπεν δέ μοι Βαρνάβας· Μηδεὶ ἐξείπῃς τὴν δύναμιν ἣν ἴδες· γινώθι γάρ, ὅτι καί μοι τῇ νυκτὶ ταύτῃ παρέστη ὁ Κύριος λέγων· Θάρσει, ὡς γὰρ ἔδωκας τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου, εἰς τὸ ἀποθανεῖν καὶ ἀπαλωτριωθῆναι τοῦ ἔθνους σου, οὕτως καὶ τελειωθήσῃ. Πλὴν καὶ τὸν ὄντα ἐγγὺς ὑμῶν ὑπηρετήν, καὶ αὐτὸν συλλάβου μεθ' ἐαυτοῦ· ἔχει γάρ τινα μυστήρια δεικά. Νῦν οὖν, τέκνον, φύλαξον σεαυτῷ τὰ ῥήματα ἃ εἶδες καὶ ἤκουσας· καὶ γὰρ σε ἀποκαλλύψαι μέλλει τὰ ταῦτα δι' ἐμοῦ.

37 Καταχθέντες οὖν παρ' αὐτοῦ, ἐμείναμεν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἡμέρας ἱκανάς, καὶ κληθρὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκείθεν τοίνυν κατηντήσαμεν ἐν Σελευκείᾳ. Ἐκεῖ δὲ προσμείναντες ἡμέρας τρεῖς, ἀπεπλεύσαμεν ἐν Κύπρῳ, καὶ ἤμην ἐγὼ διακονῶν αὐτοῖς, ἄχρις οὗ περιήλθωμεν πᾶσαν τὴν Κύπρον· ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Κύπρου, κατήχθημεν ἐν Πέργῃ τῆς Παμφυλίας, καί τις οἱ λοιπὴν παρεμείνα ὥστε μῆνας δύο... βουλομένης ἐπὶ τὰ θυτικά μέρη πορεύεσθαι, καὶ οὐκ εἰσέν με τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐπιστρέψας δὲ πάλιν, ἐζήτησα τοὺς Ἀποστόλους· καὶ μάθων ὅτι ἐν Ἀντιοχείᾳ ἦσαν, ἐπορεύθην πρὸς αὐτούς. Πύρρον δὲ τὸν Παῦλον, ἀπὸ τοῦ κόπου καὶ τῆς ὕδριπορίας ἐν Ἀντιοχείᾳ [νοσούντα]. Βαρνάβας δὲ παρεκάλει ὥστε εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς Κύπρον, καὶ ποιῆσαι τὴν χειμῶνα, καὶ τότε ἀπελθεῖν αὐτοὺς εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ. Πολλὴ τοίνυν φιλονικία μεταξύ αὐτῶν ἐγένετο.

38 Βαρνάβας δὲ παρεκάλει καὶ συνακολουθήσαι αὐτοῖς, διὰ τὸ εἶ ἀρχῆς ὑπηρετήν με αὐτῶν εἶναι, καὶ ἐν τῇ Κύπρῳ πᾶσιν ὑπηρετῆσαι αὐτοῖς, ἄχρις οὗ κατηντήσαμεν εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Καὶ ἐπέμεινα χρόνους ἱκανούς. Ὁ δὲ Παῦλος κατέκραζεν τῷ Βαρνάβᾳ λέγων, Ὅτι ἀδύνατον τοῦτον μεθ' ἡμῶν εἶναι. Καὶ οἱ ὄντες ἀδελφοὶ ἐκεῖ, ἔλεγον, ὥστε με [δεῖ] σὺν αὐτοῖς ἀκολουθήσαι, διὰ τὸ εὐχὴν μοι ὑπάρχειν ἕως τέλους αὐτοῖς ἀκολουθήσαι· ὥστε λέγειν τὸν Παῦλον, ὅτι εἰ βούλη λαθεῖν Ἰωάννην τὸν καὶ Μάρκον μετὰ σεαυτοῦ, πορεύου εἰς ἑτέραν ὁδόν, οὐ γὰρ ἔλθεις μεθ' ἡμῶν. Βαρνάβας δὲ ἐν ἑαυτῷ γενόμενος, εἶπεν· Ὅτι τὸν ἀπλὴ δουλεύοντα ἡμῖν οὐκ ἀποστρέφεται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ· εἰ οὖν καὶ τοῦτο ἰδοὺ σοὶ ἐστίν, πάτερ Παῦλε, λαθὼν αὐτὸν πορεύου. Καὶ αὐτὸς ἔρχ· Πορεύου ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.

39 Κλίναντες οὖν τὰ γόνατα, προσήγαγον, καὶ ἀναστενάξας Παῦλος ἔκλαυσεν ὁμοίως δὲ καὶ Βαρνάβας, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· Καλὸν μὲν ἦν ὑμᾶς κοινῶς, καθῶς καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ τέλος ποιήσασθαι ἐν ἀνθρώποις· ἐπειδὴ δὲ οὕτως σοὶ ἔδοξεν, πάτερ Παῦλε, πρόσευξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα τελείως μοι ὁ κύριος εἰς ἀνάπαυσιν γένηται· οἶδας γὰρ πῶς σοὶ ἐδούλευσα, καὶ εἰς τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ τὴν δοθεῖσάν σοι. Πορεύου καὶ ἐν Κύπρῳ τελειωθήναι.

A τελειωθήναι, καὶ σπεύδω· οἶδα γὰρ ὅτι οἰκέτι ὄψομαι τὸ πρόσωπόν σου, πάτερ Παῦλε. Καὶ περὶ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἔλχυσεν ἱκανῶς. Ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτόν· Κἀμοὶ τῇ νυκτὶ ταύτῃ παρέστε ὁ Κύριος, λέγων· Μὴ βιάσῃ Βαρνάβαν τοῦ μὴ πορευθῆναι εἰς Κύπρον, ἐκεῖ γὰρ αὐτῷ ἡτοίμασται φωτισμοὶ πολλοὺς· καὶ σὺ δὲ ἐν τῇ θαλίᾳ σοι χάριτι πορεύου εἰς Ἱερουσόλυμα, προσκυνήσας ἐν τῷ ἁγίῳ τόπῳ· καὶ ἐκείθεν σοι δειγθήσεται ποῦ σοι τὸ μαρτύριον ἡτοιμάσθῃ. Ὁσπασάμεθα τοιγαροῦν ἀλλήλους, καὶ παρέλχθεν με Βαρνάβας.

40 Κατελθόντες δὲ καὶ εὐρόντες πλοῖον ἐν Λαοδικείᾳ, ἠρωτῶμεν περὶ αὐτοῦ εἰς Κύπρον· καὶ ὁ ἄνεμος ἐναντίως κινήθη, καὶ οὐκ ἠδυνήθημεν. Ἦλθομεν δὲ ἐν τῷ Κορασίνῳ, καὶ εἰσελθόντων ἡμῶν ἐν τῷ αἰγιαλῷ, εὗρα, πηγὴ ἦν, ἀνεψύχμεν ἐκεῖ τὴν ὥραν, μηδενὶ ἑαυτοὺς ἐμφανίσαντες, διὰ τὸ μὴ γινώσκειν αὐτὸν ὅτι ἀπεχωρίσθη Βαρνάβας τοῦ Παύλου· ἐκεῖθεν δὲ ἦλθομεν εἰς παλαιὰς τῆς Ἰσαυρίας, καὶ ἐκείθεν ἐλθόντες, ἐν νήσῳ τινὶ Πετιούσῃ καλουμένῃ, καὶ χειμῶνος γενομένου, παρεβάλωμεν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐδέξατο ἡμᾶς ἀνὴρ τις Εὐφῆμος ὀνόματι· ἐκεῖθεν δὲ παρεπλεύσαμεν τὰς Λικωνείας, καὶ ἦλθομεν ἐν πόλει Ἀνεμουρίῳ· καὶ εἰσελθόντων ἡμῶν ἐν αὐτῇ, κῦρομεν ὄψο ἔλχυντας, καὶ εἰσελθόντες πρὸς ἡμᾶς, ἐπικρώτων, τινὲς καὶ πόθεν ἐσμέν; εἶπεν δὲ αὐτοῖς Βαρνάβας· Εἰ βούλεσθε γινώσκειν πόθεν ἐσμέν, ἀπορήψατε ἡν ἔχετε ἐσθῆτα, καὶ περιβαλὼν ἡμᾶς ἐσθῆτα, ἥ τις οὐδέποτε ῥυπνέται, ἀλλὰ πάντοτε λαμπρά ἐστίν. Ξενισθέντες δὲ ἐπὶ τῇ λόγῳ, ἡρώτων ἡμᾶς· Τί ἐστὶ τὸ ἔνδυμα ἐκεῖνο, ὃ μέλλετε ἡμῖν διδόναι; Εἶπεν δὲ αὐτοῖς Βαρνάβας· Ἐὰν ἐξομολογήσῃσθε τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν, καὶ συντάσσεσθε τῇ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, λαμβάνετε τὸ ἔνδυμα ἐκεῖνο, ὃ πᾶς ἐστὶν ἀσχηρόν εἰς αἰῶνα.

41 Κατακυνήγοντες δὲ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἔπεσον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρακλινόμενοι καὶ λέγοντες· Ἀξιούμεν σε, Πάτερ, θᾶς ἡμῖν τὸ ἔνδυμα ἐκεῖνο. Καὶ κατακλινόμενοι αὐτοῦ εὐθὺς κάτω εἰς τὴν πηγὴν, ἐβάπτισεν αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ ἐγνωσαν ἑαυτοὺς ὅτι ἐνεδύσαντο τὴν στολὴν τὴν ἁγίαν. Λαβὼν δὲ παρ' ἐμοῦ μίαν στολὴν, ἐνέδυσε τὸν εὐνα, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ στολῇ ἐνέδυσε τὸν ἑτέρον. Περσένησαν δὲ αὐτῷ τὰ χρήματα αὐτῶν, καὶ εὐθέως διέδωκεν αὐτὰ Βαρνάβας πτωχοῖς· ἀφ' ὧν καὶ οἱ ναῦται πολλὰ ἠδυνήθησαν κερδάνει. Κατελθόντες δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ ἡσπασάμεθα ἑαυτοὺς, καὶ ἐλογίσμεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ κηρύξασμεν αὐτοὺς. Ὁ δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ κληθεὶς Στέφανος, ἐβούλετο συνακολουθεῖν ἡμῖν, καὶ οὐκ εἶσεν Βαρνάβας. Διαπερσάμενοι δὲ ἡμῶν, κατεπλεύσαμεν ἐν Κύπρῳ, καὶ εἰσελθόντες ἐν τῇ λεγομένῃ Κορυσσιᾷ, κῦρομεν Τίμων καὶ Ἀρίστονα τοὺς ἱεροδούλους, πρὸς οὓς καὶ ἐξενήθημεν. Τίμων δὲ συνεῖχετο πυρετῷ πολλῷ· ὥς καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας, εὐθέως ἀπεστήσαμεν τὸν πυρετὸν ἀπ' αὐτοῦ, ἐπικαλεσάμενοι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦν δὲ ὁ Βαρνάβας μαθήματα παρὰ Ματθαίου εὐαγγελιστῆς, βίβλον τῆς τοῦ Θεοῦ φωνῆς, καὶ ποιημάτων· ὅγγοι μὲν ταύτην ἐπιτιθεὶς πᾶσι τοῖς ἀσθενούσιν ὁ Βαρνάβας, κατὰ τὴν ἀπαντήσαν ἡμῖν χάριν, εὐθέως τῶν παθόντων ἱασιν ἐποιεῖτο. Γενομένων δὲ ἡμῶν ἐν τῇ πόλει Λαπίθῳ, καὶ εἰδηλομονίᾳ ἐπιτελουμένης ἐν τῷ θέατρῳ, οὐκ εἶσεν ἡμᾶς εἰσελθεῖν ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ πρὸς τῇ πόλιν ἀνεφύξαμεν μικρόν· Τίμων δὲ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ τῆς νόσου, ἦλθεν ἅμα ἡμῖν.

42 Ἐξελθόντες δὲ τῆς Λαπίθου, διὰ τῶν ὁρέων διουδεύσαντες, ἦλθομεν εἰς κώμην Ἀμπαδιστοῦ, ὅθεν ὑπῆρχεν καὶ Τίμων· πρὸς ὃν εὐρόντες καὶ Ἡρακλέονα ὄντα

gratiæ quæ o a Deo in te collata est; inserviverim. D Proficiscor enim in Cyprum, et martyrii finiendi causa illuc propero. Futuram enim scio, ut faciem tuam. Paule Pater; non amplius videam. Cumque in terram ad ejus pedes se abjecisset, valde flevit. Tum ille: Et mihi nocte hac, inquit, apparuit Dominus et dixit: Ne detineas Barnabam quominus in Cyprum eat. Divinitus enim ipsi datum est, ut illic fidei prædicatione multos illuminet: Tu vero, ea gratia quæ tibi data est adjutus, Jerosolymam proficiscere, ut in sanctis illis locis Deum adores, et illic tibi ostendetur quo loco martyrium tibi collatum sit. Vicissim igitur nos salutavimus, et me Barnabas secum duxit.

40 Cum vero descendissemus Laodiceam g, invento navigio dedimus operam, ut in Cyprum transmitteremur. Cumque ventus nobis esset h contrarius, eo quo volebamus nequaquam venire potuimus. Venimus autem Coratim, et in littore expositi, in quo erat fons quidam, horæ spatio illic nos recreavimus; neque cuiquam nos ostendimus, eo quod nemo adhuc cognoverat Barnabam a Paulo separatim. Illinc venimus in Isauriæ partes et inde in insulam quamdam Pithiusam nomine. Cumque maris fluctuatio et tempestas orta esset, illic appulimus, et tres dies mansimus; nosque accepit vir quidam Euphemus nomine. Illinc prætervecti sumus Aconesias, et venimus in urbem i Anemurium nomine; in quo cum ingressi fuisset, duos Gentiles illic invenimus: a quibus interrogati, quinam unde essemus; Adjicite inquit Barnabas, vestem istam quam habetis, et induam vos veste illa quæ nunquam labefactatur; sed semper splendida est. Orationem hanc illi valde admirantes, a nobis quæsierunt, quænam esset vestis, quam illis daturi essemus. Si confessi fueritis, inquit Barnabas, peccata vestra, et Domino Jesu Christo conciliemini, accipietis indumentum illud, quod perpetuo incorruptum permanet.

41 Compuncti autem illi a sancto Spiritu, ad pedes Barnabæ se abjecerunt, et ita eum rogaverunt: Precamur te, Pater, ut indumentum hoc nobis largiaris. Illos autem statim in fonte dimissos, baptismo tinxit, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; ac se ipsos cognoverunt sancta illa veste indutos esse. Unam autem a me accepit, et alterum induit; alterum vero sua vestivit. Idem et pecunias suas Barnabæ obtulerunt, qui statim pauperibus illas distribuit: ex quibus et natæ multum lucri fecerunt. Cum vero ad littus descendissemus, eos salutavimus, et de rebus divinis admonuimus, oisque bene precati sumus ac benediximus: e quibus unus Stephanus nomine, volebat nos sequi; sed Barnabas nequaquam permisit.

42 Transivimus autem nos, et in Cyprum navigavimus; et ingressi in eum locum qui vocatur Cromiaciæ k invenimus Timonem, et Aristonem lædis sacræ ministro, apud quos et hospitio accepti sumus. Timo autem magna febre tenebatur: cui manus imposuimus, et invocato nomine Jesu statim febre ipsum liberavimus. Acceperat autem Barnabas a Beato Evangelista Matthæo divinæ vocis librum et m operna scripta: eum librum omnibus egrotantibus Barnabas imponebat, et pro gratia nobis collata statim morborum curationem afferebat. Cumque nos essemus ad urbem Lapitharum, et in theatro idolorum debacchationes celebrarentur, ejus urbis cives nos illuc ingredi non permiserunt, sed ad portam paulum nos recreavimus: Timo autem, cum a morbo convalesceret, nobiscum una venit.

43 Cumque ab urbe n Lapitharum egressi fuisset, per montes transivimus, et venimus in castellum nomine Lampadistum, unde et Timo ipse erat:

non amplius Paulum visurus:

transla Isauria,

predical in Cilicia,

multisque baptizatis

transla Cyprum tenens;

et a Lapithis exclusus,

inventum Lampadissi Timonem

A erat: illic invenimus Heracleonem, et apud eum diversati sumus. Hic erat ab urbe *o* Tamiastiorum, qui venerat ut suos visceret: quem cum Barnabas inspexisset, agnovit eum esse cui aliquando in urbe *p* Cithiensium occurrit una cum Paulo, cui et Spiritum sanctum dederunt, et mutato nomine Heraclidem appellarunt; cumque in insula Cypri Episcopum ordinavimus, et ecclesiam in spelunca apud Tammatum, et fratres qui erant illic, una cum ipso instructos confirmavimus, et Dei sermonem illi commendavimus. Cum vero montem transivissemus, *q* Chionodemque hoc est nivalem appellatum, venimus in urbem veterem *r* Paphum; et illic invenimus Rhodonem quemdam, templi ministrum, qui et ipse cum ad Christi fidem conversus credidisset, nos secutus est. Occurrimus autem cuidam Judæo, cui nomen erat *s* Bar-jesu, et hic ab urbe Papho veniebat; qui et Barnabam nuper cum Saulo viderat, et eum agnovit. Hic non permisit nos Paphum introire; Itaque reversi venimus in locum, Curium *t* nomine.

B 44 Ibi execrabilem quemdam cursum in monte illo prope urbem celebrari vidimus, ubi mulierum et virorum multitudo nudis corporibus cursum exercebat. Id cum vidisset Barnabas, conversus est, et factum increpavit: statimque montis pars ad Occidentem vergens decedit, et multos vulneravit: multi ex ipsis etiam mortui sunt; reliqui ad Apollinis templum, quod prope erat confugerunt. Cum vero nos venissemus prope locum nomine Curium, Judæorum multitudo magna, a Bar-jesu illo concitata, extera urbem stetit, et nos illuc ingredi non permisit; sed sub querceto, quod in monte illo est prope urbem, noctem illam trangesimus, et recreati sumus.

C 45 Postero autem die venimus in castellum quoddam, ubi erat Aristoclianus: hic, cum leprosus fuisset, in urbe Antiochia purgatus est, et a Paulo et Barnaba Episcopus ordinatus; et ad castellum suum, in Cypri regione constitutum, missus est; eo quod Gentiles multi illic erant. Apud illum diversati, ad speluncam in monte sitam diem unum mansimus. Illic venimus Amathuntem *u*, et multitudinem magnam Gentilium, inhonestarum mulierum ne virorum, Diis suis libantium, in templo apud montem invenimus. Illic etiam Bar-jesus ille accessit, et Judæorum gentem contra nos concitavit; itaque in eam urbem nos ingredi non permiserunt, nisi vidua quedam pauper annos octuaginta; quæ cum neque ipsa idolorum superstitionem sequeretur, nos attendens in domum suam per horam unam accepit. Nobis igitur illinc egredientibus, Barnabas ipse pulverem e pedibus suis excussit e regione templi illius, in quo execrabile illud libamen celebrabatur.

C 46 Illic egressi venimus per deserta quedam loca in urbem Citiensium (nobiscum autem erat et Timon, quem supra diximus) cum ingens tumultus et illic in ipsorum campo, ubi cursus exercebatur, concitatus esset. Cum id audivissemus, urbem prius tergressi sumus, et pulverem e pedibus nostris omnes excussimus, nemo enim nos accepit: itaque haram dumtaxat unam ad urbis portam, prope aquæ ductum, nos recreavimus. Cum vero ab urbe Cithiensium navigassemus, in *x* Salaminem venimus, et appulsi sumus ad loca illa quæ *y* Insulæ vocantur: ejus autem regionis homines idolis addicti erant, et illic panigyris et libamina celebrabantur. Ibi rursus Heraclidem invenimus, quem studiose Christi Evangelium prædicare docuimus, Ecclesias constituentes, et rei divinæ ministros in Ecclesiis collocantes. Cum vero in urbem Salaminem ingressi fuisset, occurrimus Synagogæ quæ prope locum illum erat, cui nomen est Biblie. Cum illuc introivissemus Bar-

ἐκεῖ, ἐξενίσθημεν παρ' αὐτοῦ. Οὗτος ἦν ἀπὸ τῆς Ταμιασίων ἐλθὼν, ἐπισκέψασθαι τοὺς οἰκείους αὐτοῦ· πρὸς δὲ ἀνένιστας ὁ Βαρνάβας, ἀνεγνώρισεν αὐτὸν, πρῶτον ἐπὶ τῆς Κιτίων συντυχίαν πεποικώς μετὰ Παύλου πρὸς αὐτόν, ὃ καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἔδωκεν, μετουνομήσαντες αὐτόν Ἡρακλείδην, χειροτονήσαντες αὐτόν Ἐπίσκοπον τῇ Κύπρῳ, καὶ Ἐκκλησίαν ἐπιστηρίσαντες ἐν σπηλαίῳ ἐν Ταμασῶν, καὶ τοῖς ἐκεῖ οὖσιν ἀδελφοῖς κατηχηθεῖσιν μετ' αὐτοῦ, παρεθέμεθα αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Διελθόντων δὲ ἡμῶν τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Χιονώδες, κατηχητήσμεν ἐν παλαιᾷ Πάφῳ, κακεῖ κῦρσμεν Ῥόδονά τινα ἱερὸδούλον, ὃς τις καὶ αὐτὸς πιστεύσας συνυκολούθησεν ἡμῖν. Συνυκτέσαμεν δὲ Ἰουδαίῳ τινί, ὀνόματι Βαριεσοῦ, ἐρχομένῳ ἀπὸ τῆς Πάφου, ὅστις καὶ ἐγνώρισεν Βαρνάβαν ὅντα πρῶτον μετὰ Παύλου. Οὗτος οὐκ εἶπεν ἡμᾶς εἰς τὴν Πάφον· ἀλλ' ὑποστρέψαντες, ἤλθομεν ἐν τῷ Κουρίῳ.

E 43 Καὶ κῦρσμεν δρόμον τινα μικρὸν, ἐν τῷ ὄρει ἐπιτελούμενον, πλησίον τῆς πόλεως, ἐνθα γυναικῶν τε καὶ ἀνδρῶν πληθος γυμνῶν ἐπετέλει τὸν δρόμον. Τούτῳ ὁ Βαρνάβας ἐπιστραφεὶς, ἐπιτίμησεν, καὶ κατέπεσεν τὸ ἀπὸ θυσμῶν μέρος, καὶ πολλοὺς τραυματίας ἐποίησεν, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπέθανον, οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, τῷ ὄντι πλησίον. Ἐλθόντων δὲ ἡμῶν πλησίον τοῦ Κουρίου, πολὺ πληθος Ἰουδαίων ὃν ἐκεῖ, ὑποβλήθην ὑπὸ τοῦ Βαριεσοῦ ἔστι ἕξω τῆς πόλεως, καὶ οὐκ εἶπεν ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν· ἀλλ' ὑπὸ τῷ δένδρῳ, τὸ ὃν ἐν τῷ ὄρει πλησίον τῆς πόλεως, ἐποιήσαμεν τὴν ἐσπέραν, καὶ ἀνεψήξαμεν ἐκεῖ.

F 45 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἤλθομεν ἐν κώμῃ τινί, ἐνθα Ἀριστοκλιανὸς κατέμενεν. Οὗτος λεπρὸς ὢν, ἐκαθερίσθη ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὃν καὶ ἐσφράγισαν Παῦλος καὶ Βαρνάβας εἰς Ἐπίσκοπον, καὶ ἀπέστειλαν ἐν τῇ κώμῃ αὐτοῦ ἐν Κύπρῳ, διὰ τὸ πολλοὺς Ἕλληνας ὑπάρχειν ἐκεῖ. Ἐξενίσθημεν δὲ ἐν τῷ σπηλαίῳ πρὸς αὐτόν ἐν τῷ ὄρει, κακεῖ ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν. Ἐκείθεν δὲ ἤλθομεν ἐν Ἀμκθοντί, καὶ πολὺ πληθος ἦν Ἑλλήνων ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῷ ὄρει ἀσέμνων γυναικῶν τε καὶ ἀνδρῶν σπευδόντων· κακεῖ προσελθὼν ὁ Βαριεσοῦς συνεσκεύασε τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, καὶ οὐκ εἶπεν ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν, εἰ μὴ γυνὴ τις γῆρα ὥς ἐτῶν ὀγδοήκοντα, καὶ αὐτῇ τοῖς εἰδώλοις μὴ προσκυνοῦσα, προσκυνῶσα, ἐδέξατο ἡμᾶς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς μίαν ὥραν. Ἐξερχομένων δὲ ἡμῶν τὸν κοινορτὸν τῶν ποδῶν, Βαρνάβας ἐξετίναξεν κατένοντι τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου, ἐνθα ἡ σπουδὴ τῶν μικρῶν ἐγίνετο.

F 46 Ἐκεῖθεν δὲ ἐξελθόντες, ἤλθομεν διὰ τῶν ἐρήμων τόπων· ἠκολούθει δὲ καὶ Τίμων μετ' ἡμῶν. Καὶ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Κιτίες, πολλοῦ θορύβου γενομένου κακεῖ, ἐν τῷ ὁρομίῳ αὐτῶν, μαθόντες παρήλθομεν τὴν πόλιν, ἐκτιναξάμενοι τὸν κοινορτὸν τῶν ποδῶν ἡμῶν ἅπαντες, οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς ἐδέξατο· εἰ μὴ ἐν τῇ πόλει μίαν ὥραν ἀνεψύξαμεν πλησίον τοῦ ὑδραγωγίου. Ἀνασχέντων δὲ ἡμῶν ἐν πλοίῳ ἀπὸ τῆς Κιτίων, ἤλθομεν ἐπὶ Σαλαμῖνα, καὶ κατήχθημεν ἐν ταῖς λεγομέναις νήσοις, ἐνθα κατέδωλος ὁ τόπος ὑπῆρχεν, καὶ ἐκεῖ γὰρ πανηγύρεις καὶ σπουδαὶ ἐγίνοντο. Κακεῖ πάλιν εὐρόντες Ἡρακλείδην, ἐδιδάξαμεν αὐτόν σπουδῇ κηρύσσειν τὸ τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον, καθιστᾶν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ λειτουργοὺς ἐν αὐταῖς. Εἰσελθόντων δὲ ἡμῶν ἐν Σαλαμῖνα, κατηχητήσαμεν εἰς τὴν συναγωγὴν τὴν πλησίον τῆς ἐπιλεγόμενης Βιβλίας· κακεῖ εἰσελθόντων ἡμῶν, ἀναπτύξας ὁ Βαρνάβας τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπερ ἦν λαβὼν παρὰ Ματθαίου, ἤρξατο διδάσκειν τοὺς Ἰουδαίους.

A

47 Κατακτείναντες δὲ τοῦ Βαριεσοῦ μετὰ δύο ἡμέρας, μετὰ τὸ κατακτείναναι Ἰουδαίους οὐκ ὀλίγους ὑπὸ Βαρναβᾶ, θυμωθεὶς ὁ Βαριεσοῦς, συνηξε πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐξήτησαν κατασχεῖν τὸν Βαρναβᾶν, καὶ παραδόναι Ὑπατίῳ τῷ Ἡγεμόνι τῆς Σαλαμίνος· καὶ ὡς ἔδωκαν αὐτὸν πρὸς τὸ ἀπαγαγεῖν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα, εὐσεβοῦς Ἰεθουσσαίου, συγγενοῦς Νέρωνος κατακτείναντος ἐν Κύπρῳ, μαθόντες οἱ Ἰουδαῖοι, λαθόντες τὸν Βαρναβᾶν νυκτὸς, ἔδωκαν ἐν σχοινίῳ κατὰ τοῦ τραχείλου· σύραντες ἐπὶ τὸ ἱπποδρόμιον ἀπὸ τοῦ συναγωγῆς, καὶ περάσαντες ἔξω τῆς πόλεως, κατέκυσαν αὐτὸν πυρὶ, ὥστε καὶ τὰ ὀστά αὐτοῦ κινίσαν γενέσθαι. Εὐθὺς δὲ τῇ αὐτῇ νυκτί, λαθόντες τὴν κοίαν αὐτοῦ, ἔβαλον ἐν σινδόνι, καὶ ἐν μολίβδῳ ἀσφαλισάμενοι, ἐσκέψαντο κατὰ τοῦ πελάγους ῥίψαι αὐτόν.

48 Εὐρών δὲ καιρὸν τῆς νυκτὸς ἐγὼ Ἰωάννης, ὁ καὶ μετονομασθεὶς Μάρκος, καὶ τοῦτο μετὰ Τιμόνως καὶ Ῥόδωνος βραστάσαι θυμηθεὶς, ἤλθομεν ἐν τόπῳ τινί, καὶ εὐρόντες σπήλαιον, κατακλόμενοι αὐτὸν ἐν εἰ, ἔνθα τὸ ἔθνος τὸ Ἰεθουσσαίων τὸ πρὶν κατῴκει· ὁπολερουμενόν δὲ τόπον εὐρόντες ἐν αὐτῷ, ἀπεβήμεθα, ἅμα τοῖς μαθημασιν οἷς παρελθόντες παρὰ Ματθαίου. Ἦν δὲ ὥρα τετάρτη τῆς νυκτὸς δευτέρα σεβαστήρι, μηνὶ Παῦνι κατ' Αἰγυπτίους ἐπισημασμένη, τῆς δὲ γενεᾶς ἔτου ιβ', κατὰ δὲ Ῥωμαίων μηνὶ Ἰουνίῳ ια'.

B

49 Ὡς δὲ ἐκρύβημεν ἐν τόπῳ, ζήτησαν οὐκ ὀλίγον ἐποίησαν οἱ Ἰουδαῖοι καθ' ἡμῶν, καὶ μολὶς εὐρόντες, κατεδίωξαν ἡμᾶς ἕως τῆς κώμης Λεδρόν· καὶ εὐρόντες κακεὶ σπήλαιον ἐν τῷ ὄρει πλησίον τῆς κώμης, ἀνελθόντες κατεφύγομεν ἐν αὐτῷ, καὶ οὕτως διελήθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπεκρύβημεν δὲ ἐν τῷ σπήλαιῳ ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν Ἰουδαίων, ἐξελθόντες κατελείψομεν τὸν τόπον. Προσλαθόμενοι δὲ Ἀρίστονα καὶ Ῥόδωνα, ἤλθομεν ἐν κώμῃ Λιμνέτι. Εὐρόντες δὲ πλοῖον Αἰγυπτίων, ἀνέλθομεν ἐν αὐτῷ, καὶ πλεύσαντες κατήχημεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· κακεὶ ἔμεινα διδάσκων τοὺς προσφεύγοντας ἀδελφοὺς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, φωτίζων αὐτοὺς, καὶ εὐαγγελιζόμενος ἅπερ ἐδιδάχθην ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, τῶν καὶ βαπτισάντων με εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῶν καὶ μετονομασάντων με Μάρκον ἐν τῇ ὕδατι τοῦ βαπτίσματος, ἐν ᾗ ἐλπίζω πολλοὺς προσεγγίξαι εἰς τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

C

nabas ipse Evangelium, quod acceperat a B. Matthæo, explicavit, et Judæos ipsos doce. c. cœpit.

47 Venit autem Bar-jesus duos dies, postquam Judæi non pauci a Barnaba ipso instructi fuerant. Itaque furore accensus, totam Judæorum multitudinem congregavit, et Barnabam quæsit, ut detentum Hypatio Salaminis Præsidi traderet. Quem cum vinculis astrictum ad Præsidentem ducturi essent, et prius quidam vir Jebussæus : nomine, Neronis Imperatoris consanguineus, in Cyprum venisset, et hoc Judæi audivissent ; de nocte Barnabam comprehenderunt ; et fure ad ipsius collum appenso, ex Synagoga in campum pertraxerunt, et extra portam ductam igne combusserunt, ita ut ejus etiam ossa in cinerem redacta sint : statim vero illa ipsa nocte cinerem acceperunt, et sindone involutum, et plumbu communitum, in mare projiciendum esse decreverunt.

48 Cum vero ego Jeannes, qui et Marcus nominatus sum, noctis tempus idoneum nactus essem, et cum Timone atque Rhodone cinerem illum, sindone involutam et plumbo communitum, bajulare possem ; venimus in locum quemdam : ubi cum speluncam invenissemus, illuc ea detulimus, ubi Jebussæorum gens prius habitabat. Cumque occultum quemdam locum in ea spelunca invenissemus, Reliquias illas, una cum commentariis quæ ab Apostolo Matthæo acceperat, illic reposuimus. Erat autem quarta noctis hora, secunda die sabbati, mense Payni secundum Ægyptios die decimo septimo, anno autem centesimo secundo æ, ut autem Romani menses numerant, undecimo die Junii.

49 Postea vero quam in eo loco delituimus, nobis inquirendis non parum studii adhibuerunt Judæi, ægreque inventos usque ad β castellum Ledrorum nos persecuti sunt : ubi cum speluncam in monte prope castellum invenissemus, in eam confugimus itaque a nobis discesserunt. Latuimus autem in spelunca illa dies tres. Cumque Judæi discessissent exivimus nos, et locum illum reliquimus. Cum vero Aristonem et Rhodonem nobiscum haberemus, venimus in castellum Limnetem. Cumque navem Ægyptiam invenissemus, illam conscendimus, et in urbem Alexandriam uavigavimus, atque appulsi sumus : ibique mansi. Fratres qui eo confugerant Dei verbum docens, illos γ, illuminans, et evangelizans quæ ab Apostolis Christi edoctus fueram ; qui et me ipsum baptismo tinxerant, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti ; quique mutato priore nomine Marcum me nominarunt in aqua baptismatis, ad quod spero multos perductum iri, in gloriam Domini, per gratiam ipsius ; cui gloria in secula seculorum. Amen.

D
INTER
SILETO
ATA A JUDÆIS
DELATUS TRA-
SIDI,

deinde per
seditionem
raptatus
ustulatur;

serpitur a
discipulis

E

z

β

Marcus in
Ægyptium
navigat.

γ

ANNOTATA D. P.

a Titulus in Cod. Vatic. 1667, hic erat. Περίοδοι καὶ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Βαρναβᾶ, Itinerarium et Martyrium S. Apostoli Barnabæ.

b Sirletus, cujus versionem nobis obtulit Vaticana Codex 6187, addidit Idolorum; Mombricitana Legenda, nefandissimi templi Jovis. Baronio id videtur incredibile. Sed numquid magis mirum fuit, Barnabæ consobrinum matre gentili gigni, aut etiam ipsummet Barnabam nasci in Insula Cypro, ubi Gentilibus longe pluribus permixti vivebant Judæi ; quam Timotheum, Pauli discipulum, matre Judæa, patre Gentili in Lycaonia? Si tamen vera est traditio, qua creditur Christus in ipsa domo, in qua parentes Marci habitabant, Pascha celebrasse; incredibile, mihi quoque erit, alterutrum eorum fuisse gentilem, aut etiam proselytum tantum, et non pure Judæum. Melius igitur hoc abest a Græco et Judæorum Pontifici alicui nomine Cyrillo ministra-

verit Joannes. Id autem falsi non posset ex eo argui, quod in Catalogo summorum Pontificum nullus invenitur Cyrillus. Ἀρχιερεῖς, id est, Summi Sacerdotes, seu Principes Sacerdotum ætate Christi plures simul erant ; quorum tamen unus solus dicebatur Pontifex summus. Sic enim vato Christo, Matthæi 2 Herodes convocavit τοὺς Ἀρχιερεῖς, quando tamen unus solus Simon Boethi filius, socer Herodis Pontificatum gessit per annos xxv: post quem singulis fere annis Pontifices mutati sunt, quorum nomina vix pro tertia parte potuerunt ex Josepho colligi, in quibus hactenus anonymis quidni fuerit Cyrillus aliquis?

c Alibi quam in Mombricio legit Baronius, et nos quoque in MS. Ultrajectino invenimus, baptizatum Marcum dici in leco, qui dicitur Iconium : quod merito reprobat, si intelligatur de ejus nominis civitate in Lycaonia : nec enim verosimile est, tamdiu dilatatum

unus sum-
mus Pontifex
dicebatur

ejus

Summi Sacer-
dotes et Prin-
cipes sacerdo-
tum simul
plur

INTÉR-
PRETO

A ejus baptismum, qui ex Palæstina secutus erat, imo qui Petro quoque suam instructionem tribuit, utique Hierosolymis acceptam. Quid quod prius a Paulo et Barnaba discesserit Joannes-Marcus Act. xiii, 13 quum illi Iconium venirent &c. 51 Ibid. Glossema igitur illud est, alienum a genuino textu, vel intelligitur locus aliquis prope Jerusalem.

d Hic omnino videtur excidisse, et discedens ab eis reversus sum Hierosolymam, καὶ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ἐπέστρεψα ἐν Ἱεροσόλυμας, ut est Act. xiii, 13.

e Vide Actorum cap. xv, 35, cui loco nihil hic contrarium dicitur, etsi aliter res narretur. Nescia igitur quænam et ubi invenienda sint, Boronio contempta quedam Barnabæ Acta, quæ nomine Joannis ab aliquo nebulone scripta circumferuntur, et ab imperitis magno applausu excipiuntur, multis et aperitissimis coagmentata mendaciis, ut sunt ea potissimum quæ Actorum Apostolorum historiæ a Luca conscriptæ, repugnant.... Sed in his non immoramur, inquit: rejectum enim prorsus esse librum illum, Abdiæ nomine prænotatum, in quo hæc Joannis-Marci nomine de rebus gestis Barnabæ scriptis mandata sunt, dictum est. Ita ille ad an. 31 num. 51.

B Habeo Historiam Apostolicam, sub nomine Abdiæ Babylonii ex interpretatione Julii Africanæ, editam Parisiis anno 157, et a Rosweido nostro cum MSS. Gladbacensibus diligentissime collatam; habeo eandem cum præfatione Melitonis Episcopi, manu Reinoldi Dehni nostri transcriptam, ex plus quam sexcentorum annorum Codice Henrici Julii Baronis de Blum, S. C. M. in Apellationum Tribunali Consilarii Præpositi: sed nulla ibi Acta S. Barnabæ: ut alia esse oporteat, quæ dictæ Historiæ subjuncta vidit Baronius.

f Sirletus, hæc cum priori sensu connectens, verterat; quo loco, scilicet Peryæ, per aliquot dies moratus sum: sed στρογγυλὸν ἔξωθεν longius tempus significant, quo scilicet Antiochiæ moratus sit Marcus, dissidentibus ejus causa Apostolis.

g Distat Antiochia Laodicæa Syriæ, amplo gaudens portu, paucis leucis versus meridiem; unde 30 circiter leucarum est navigatio in Cyprum.

h Puta Septemtrionalis, quo repellente prætervecti Cyprum, eoque tandem in meridionalem converso, apulerint in confiniis Pamphiliæ, ubi Coracesium, hic dictum Corasium.

i Anemurium, oppidum et promontorium Ciliciæ, unde proximus in Cyprum trajectus. Coracesio circiter 20 leucis in ortum distans; ut littore interposito objectas oporteat concipere hic nominatas insulas, Pitiusam et Aconesias; quarum alibi nulla mentio, nec locus in tabulis, circa istas partes valde imperfectis; neque enim huc faciunt, Pitiusæ Balearibus proximæ, et toto Mediterraneo remotæ a Cilicia.

k Cicroni lib. 12 Epist. Cromnyon, alias Ceparum, Promontorium Cyprî, ex adverso Anemurii.

l Ita malim reddere Græcum ἱεροδουλῶν, quam cum Mombritiana Legenda et Sirleto sacros Dei ministros. Est enim ἱερὸν templum, fanum. Titulus iste infra datur Rhodani adhuc Gentili, ut appareat hic promissæ vocem usurpari: fortassis autem sic illi hic dicuntur, ab eo quod ante conversionem gesserant munere.

m Sic, quoque mala reddere, quam Poematum.

n Lapithus, aliis etiam Lapathus, et Lapethus

Λάπθος urbs, ad Sinum eundem ad quem et Soli, D æque ac hi regionis sibi adjectæ caput, Lapathia inde dictæ.

o Tamassus, urbs olim mediterranea Cypri, nunc vicus exiguus prope Nicosiara, inquit Boudran in Lexico Geogr. Tamesia Polybio.

p Cithium, urbs et promontorium in meridionali latere insulæ: ubi etiam hodie vicus, dictus Chiti, et Capo-Chiti.

q Olympon veteres appellabant, montem insulæ medium.

r Hodie Baffo, caput partis Occidentioris.

s De hoc vide Act. 13; et quomodo eum Paulus, sibi Paphi obsistentem, coram Proconsule Paulo excaravit ad tempus.

t Curium, unde Curetes, Poetis noti; Plinio Curias, cum cognomine sibi promontorio, in modum peninsulæ procurrente, hodie Capo de le Gate.

u Amathus, trans promontorium jam dictum, hodie Limisso; Popho et Cithio pari fere intervallo distans: Amathunte autem Cithium progressus est Apostolus.

x Salamis, postea Famagusta dicta, urbs hodieque regia, in ora insulæ Orientali: quam qui Tamassum reterem credunt, omnino falluntur.

y Insulas plures autem Famagustam notant tabulæ, E quæ portum ei formant, ad eum fere modum, quo Venetiarum civitas insulis vortis præcingitur velut zona.

z Græcum Εὐσεβίου Pius, in Eusebii nomen convertit Mombritiana et Ultrajectina Legenda, quibus consonat Petrus de Natalibus, addunt autem quod Barnabæ necem præcipitaverint Judæi, verentes ne hunc ille eriperet de manibus eorum. Suspicio revera genuinam esse horum lectionem, scriptumque fuisse, Εὐσεβίου δὲ τινος Ἰεβουσσῶν, Eusebio autem quodam Jebussæo, eo quod infra dicatur ibi olim habitasse gens Jebussorum; expulsa scilicet ex Palæstina a Davide.

α Anno scilicet 102 Juliano, qui nostro 53 respondet. Quomodo erraverit Sirletus addens, post natalem Domini, supra diximus, et quis videatur dicti annus εἰς τὴν ἑβδομήδεαν.

β Sirletus pro ἑῶν, usque, videtur legisse ἔξω, extra Λεδρεῶν autem, seu potius Λεδρεῶν Ledrensiū Episcopatus, adscribitur S. Triphyllio, crediturque postea Nicosiæ nomen adeptus: quæ est urbs olim etiam regia et mediterranea, distans Salamine p. m. 30 circiter.

γ Illuminare, est baptizare, usitata Græcis phrasi.

Hactenus Itinerarium istud, in quo nihil mendaciter dictum invenias, solumque errasse arguitur auctor, F ante corporis inventionem ex vulgi opinione, scribens illud in cineres redactum fuisse: eoque demonstrans, se non esse quem præsefert Joannem Marcum. Sicut autem accurate prosequitur præcipua nomina civitatum Cypri, sic non dubitem, quin Timon, Ariston, Heraclites, Rhodon, Aristoclianus, vera sint nomina Sanctorum, a Barnaba ibidem ordinatorum, quibus suis olim cultus fuerit, fortassis et nunc sit. Verosimile est etiam media et ultima Apostoli acta in Cypro, fuisse conjuncta, ab auctore, ignorante quid interim ille in Italia egerit, quoniam ejus rei nulla vigebat apud Cyprios memoria, cum istæ scriberentur; necdum etiam natus erat supposititius Dorotheus, unde de adscripto illi Mediolanensi Episcopatu aliquid discerent Cyprii.

Barnabæ
Acta, Ba-
ronio con-
tempta nos
latent.

LAUDATIO S. BARNABÆ APOST

Auctore Alexandro Monacho Cyprio a.

Ex MS. Vaticanæ Bibliothecæ, et interpretatione Francisci Zeni.

PROLOGUS.

Μερίστην λόγων υπόθεσιν προΐθετο τοῖς πτωχοτάτοις ἡμῖν ἡ πατρική ὑμῶν φιλομαθία, ὦ Πατέρων ἄριστε καὶ ἀσκητῶν δοκιμώτατε Πάτερ' προεδάλετο γὰρ ἡμῖν εἰς εὐφροσύνην τὸν θεσπέσιον, καὶ ὡς ἀληθῶς τρισμακάριον, καὶ [ἐν] Ἀποστόλοις ἐπισχημώτατον υἱὸν τῆς παρχλήσεως, καὶ ἡρωστῆρα τῆς οἰκουμένης Βαρνάβαν τὸν πανύμνητον. Ἀλλ' ἐγὼ προστάτην τὴν ὑπὲρ λίαν υπόθεσιν, τὴν ἐμαντοῦ ἀπαιδευσίαν ἀντιξέχων, τὴν ὑπὸ κλοῇ ἐπὶ πλεῖστον χρόνον παρητησάμενη, τὴν ἐγγείρησιν ὁρῶντων. Ποῖος γὰρ καὶ λόγος ἐφίκεσθαι δύναται τῆς ἀποστολικῆς τελευτητος; Οὐ μόνον γὰρ ἐμὴ ἀδύνατον τὸ τοιοῦτον καθέστηκεν ἐγγείρημα, ἀλλὰ καὶ πᾶσι δυσχερές. Οἶμαι γὰρ πᾶσαν ἀνθρώπων φύσιν λείπεσθαι πρὸς διήγησιν τῶν τοῦ μεγίστου Ἀποστόλου Βαρνάβα ἀγαθῶν πράξεων· εἰ δὲ καὶ ἐπιχειρήσειεν τις περὶ αὐτοῦ λέγειν τι, παρὰ πολὺ μετὰ μὲν τοῦ μέτρου τῆς ἀξίας τῶν πραγμάτων ἀπολειφθήσεται, καὶ λίαν σοφῶς καὶ ἐπιστήμων τυγχάνει, καὶ περὶ λόγους δυνατώτατος, εὐρεθήσεται δὲ βυθῷ θαυμάτων ἐγκυβιστῶν.

2 Ἄλλος μὲν οὖν ἄλλο τι τῶν δικαίων ἕκαστος πρὸς τοῦ Πνεύματος ἀγίου εἰληφε χάρισμα· οἱ δὲ Ἀπόστολοι πάντων ὁμοῦ τῆς χαρισμάτων ὑπερδόξαν τὸν θεσανυρόν, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπεδείξαντο. Πῶς οὖν ὁ τάλας ἐγὼ ὑπὸ μυρίων πλῶν κατεποντισμένης, θυσήσομαι τὴν ἀποστολικὴν θάλασσαν διανήξασθαι, Ἰσχυρόφωνος γὰρ, γραφικῶς εἰπεῖν καὶ βροθυγλωσσος, καὶ οὐκ εὐλαχῶς εἰμὶ ἐγὼ, ἵνα τὰς ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀρετὰς τοῦ θεσπέσιου Ἀποστόλου Βαρνάβα διηγήσομαι· πᾶσας γὰρ ὁμοῦ οὗτος τὰς ἀρετὰς κατήρρωσεν ἀκριδῶς, ὥς οὐδεμίαν τῶν ἄλλων οὐδεῖς. Διὰ τοῦτο ἀνεβλόμην ἐπιπολὺ τὴν ὑπὸ κλοῇ, εἰδὼς τὴν ἐμαντοῦ ἀναξιδύτητα μὴ ἐπαρκέουσαν πρὸς διήγησιν τῶν τοῦ ἀνδρὸς εὐκλειεστάτων κατορθωμάτων.

3 Μυκθθεῖς δὲ ἀνάγκῃς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς λεγούσης, ὅτι δὴ πᾶς ἀνθρώπος ἐν ἀπωλείᾳ ἐστίν, ὁ δὲ ὑπὸ νόου ἐστὶν ταύτης ἐκτός· μογις μετὰ πολλοῦ τοῦ θείου διανέστηκα ἐμυτῶν, εἰς τὴν τοῦ ὑμετέρου ἐπιτάγματος ἐκπλήρωσιν· κρείττον ἡγησάμενος περὶ ἐλλείψεως ἐγκληθῆναι μαλλόν, ἢ περὶ τελείας ἀγνωμοσύνης κατακριθῆναι· μόνον συναγωνίσασθαι μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἀρωγὴν τοῦ λόγου γενέσθαι μοι τὸ πανάγιον Πνεῦμα· ἀρέσει γὰρ ὡς οἶμαι καὶ τῷ εὐφροσυμένει τὸ λεγόμενον παρ' ἡμῶν τῶν μαθητῶν, ὥς ποτε ἤρесе τῷ αὐτοῦ δεσπότη ἡ τῶν δύο λεπτῶν τῆς πενιχρᾶς χάριτος προσκομιδὴ. Οὐ γὰρ ἡ παύσις τῶν δεδομένων τῇ Θεῷ εὐπρόσδεκτος· ἀλλὰ τὸ μετὰ γνώμης ἀγαθῆς προσφερόμενον, εἴτε μικρὸν εἴτε πολὺ εὐαχέει.

4 Βαρνάβαν δὲ ἐπαυνόν, πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀποστόλων τὸ ἱερὸν ἱεράτευμα ἐπαινεσόμεν· ὦν γὰρ ἡ κλήσις μία, καὶ ἡ δοξὰ ἡ αὐτή· καὶ ὦν ἡ τάξις μία, καὶ τὸ ἀξίωμα

Μaximum orationis argumentum nobis, magna sermonis paupertate laborantibus, patrio certe studio et affectu commotus, proposuisti; Pater optime, et eorum qui virtutis exercitatione præstantes sunt, probatissime. Nobis enim laudandum proposuisti divinum et beatissimum virum, insignem Apostolum, Consolationis filium, orbis terrarum faciem: Barnabam, inquam, multarum laudum præconis celebratum. Ego vero, incitiam meam cum argumenti magnitudine conferens, tractationem hanc exhorrescens, jussis tuis parere diutius recusavi. Quæ enim oratio tam perfecti Apostoli rebus narrandis par esse poterit, cum hujusmodi negotium tale sit, ut non solum meas vires omnino superet, sed omnibus etiam aliis difficultatem afferre possit? Omnes igitur inferiores esse arbitror, quam ut Barnabæ res gestas narrare valeant. Quod si quis de illo aliquid dicere aggressus fuerit, sit quamvis sapiens, peritus, et orationis facultate præstantissimus; longo tamen intervallo a tergo relinquetur, longe inferior existens, quam Apostoli, dignitas postulat, et in ejus laudum pelago omnino demergetur.

2 Alius quidem ex justorum hominum numero aliud quoddam a Spiritu sancto donum assecutus est: Apostolici autem ipsi omnes divinarum gratiarum thesauros acceperunt, et virtutes omnes se habere ostenderunt. Qui potero igitur, miser ego, infinitis perturbationibus oppressus, Apostolicæ virtutis pontum tranare? Namque tenui et tarda sum lingua, (ut, quod est in Litteris divinis scriptum, de me dicam) neque ita eloquens, ut divinas admirabilis Apostoli Barnabæ virtutes commode narrare possim. Ita enim perfecte virtutem omnem vir hic exercuit, ut nemo alius in una aliqua virtutesie profecerit. Quamobrem provinciam hanc mihi injunctam suscipere hactenus recusavi, cum meam imbecillitatem tanti viri gloriosis factis enarrandis imparem esse cognoverim.

3 At cum memoria repeterem, quod in Litteris divinis scriptum legi, hominem, qui obedientiam non servat, interitum subire; qui vero est obediens, eum ab interitu liberum esse; vix id quod præcepisti, multum certe metuens, aggressus sum; satius esse ducens in eo ipso accusari, quod oratio mea manea sit, quam in contumacie crimen incurrere. Illud igitur unum a vobis peto, ut mecum una sanctissimum Barnabam, orationis adiutorem mihi esse precemini: ipsi autem viro, quem laudabimus, non dubito id gratum fore, quod a nobis, qui nihili sumus, dicitur: nam et ejus Domino aliquando placuisse legimus duo illa minuta, olim a vidua et paupere muliercula oblata. Non enim Deo ipsi tam grata et accepta est earum rerum, quæ offeruntur, magnitudo; quam mens ipsa et æquus animus, quem is ostendit, a quo aliquid offertur, sive parvum, sive magnum illud sit.

4 Cum vero Barnabam laudamus, tunc et omnium Apostolorum sacrum collegium collaudamus: quorum enim vocatio una fuit, eorum eadem est et gloria:

Jussus auctor

E

Apostoli
encomium
scribere,ob virtutum
ejus præstan-
tiamcunctatum
se fateretur;

F

si
sologue obe-
dientia intui-
tu

Luc. 21

ipsum et si-
mul Apostolos
omnes laudare
aggredditur:

1. gloria : et quorum ordo unus, eorum eadem est et dignitas : quorum paria certamina, eorumdem carum diversæ non sunt : quorum denique institutionis ratio communis, eorum præmia æque honorata sunt. Jam vero Barnabam ipsum oratione nostra in medium producamus, et quam maxime possumus, laudem præconia illi concinnemus : sum enim ejus viri amator ardentissimus. Scio autem, et mihi persuadeo, hujus Apostoli vel nomen ipsum auribus vestris jucundissimum accidere. Itaque illum honoremus, quatenus pro viribus de illo dicentes, æqui animi significationem demus : quod enim ejus viri dignitas postulat, id tale est, ut omnem orationem ab eo superari fateamur.

111 5 Laudetur igitur a nobis infinis magnus ille Apostolus Barnabas, Celebretur consolationis filius ab hominibus, qui Christo crediderunt. Extollatur a quavis homine ille, qui a Patre ipso honoratus, a Filio vocatus, et a Spiritu sancto perfectus est. Barnabas, inquam, magnus Ecclesiæ orator, illa Evangelicæ prædicationis tuba, magna Christi vox, Spiritus sancti cithara, divine gratiæ plectrum. Barnabas, in expediendis pro Christo bellis miles robustissimus; qui corpore incorporeum hostem, simul versans cum Apostolorum exercitu, validissime profligavit; qui bonarum disciplinarum religiosus præceptor extitit, et Christiani ovilis dux certus, et rationalis quidam summi Dei paradisos, omnium virtutum germina florentia in se continens; qui egregium quoddam fidei germen fuit, caritatis rosa suavissimum odorem emittens, spei flos incorruptus, divine gratiæ fructus jucundissimus: illius vitis, quæ vitam omnibus præbet, palmes feracissimus; immortalitatis racemus, mel distillans; patientiæ propugnaculum, firmum atque immobile; continentie sectator ita validus, ut crucem gestaverit, et adversus Christi interfectores intrepidus militiæ dux fuerit, Christi Crucifixi germen ad cælum usque protensum.

6 Barnabas consolationis filius, pietatis magister, fidei columba ac fastigium, turris firma et immobilis; fundamentum stabile, et crepido indissolubilis; saxum immotum, fluctuantium portus valde tranquilluss, fidelis et prudens dispensator, architectus nobilissimus : qui cœlestem in terris semitam tenuit, et parem Angelis vitam duxit : qui fuit Ecclesiarum patronus, adjutor pauperum, inopes abunde nutriens, viduarum consolatio, et orphanorum diligentissimus procurator ac pater. Barnabas Christi mysteriorum thesaurus, orthodoxorum sanctiæ Dei Ecclesiæ dogmatum minister, agrotantium medicus liberalis, sanos et valentes homines firma certaque animi jucunditate afficiens; Christiani gregis custos vigilantissimus; in terris manens, et in cœlis vita atque institutione versans : qui in mundo pietatis dogmata clara et alta voce prædicavit, et in cœlis sempiternam coronam recipit : qui fuit gentium dux, ad Deum eis perducens, et Ecclesiarum Dei beatissimus præco; campus quidam benevolentibus Christi floribus refertissimus, virtutum cœlestem odorem spirantium quoddam rosetum, Christi gratiarum ager fertilissimus : qui vitam valde sinceram ac puram in terris transegit, tam recte in terra vivens, quam Angeli ipsi in cœlis vivunt.

7 Idem virtutum exercitatione insignis, contemplationibus et miraculis præstans, virginitatis margarita quedam pretiosa, et castitatis beryllus lectissimus; temperantiæ gemma purissima; electum Dei vas, Christum in se loquentem habens; qui mundum dereliquit, et omnia quæ in illo sunt quisquilias quasdam duxit, ut Christum tantum lucrificeret seculorum Regem. Ille suam crucem sine dubitatione

τὸ αὐτό· καὶ ὧν οἱ ἀγῶνες ἴσοι, καὶ οἱ στέφανοι οὐ δια- D
λάττουσι· καὶ ὧν ἡ πολιτεία κοινή, τοῦτων ἰσότης τὰ βραβεῖα. Δεῦτε τοίνυν, εὐδοκεῖ, ἐκινύσαντες εἰς μέσον διὰ τοῦ λόγου τὸν θεσπέσιον Βαρνάβαν· καθὼς οἶόν τι ἐστίν, ὑψάνωμεν αὐτῷ τὰ ἐγκώμια. Καὶ γὰρ εἰμι τοῦ ἀνδρὸς θερμώτατος ἐραστός, οἶδα δὲ καὶ πέπεισμαι ὅτι καὶ ὑμῖν γλυκύτατος καὶ ἀπλῶς ὀνομαζόμενος Ἀπόστολος. Τίμησωμεν οὖν αὐτόν, το κατὰ δύναμιν εἰπεῖν, εἰς εὐγνωμοσύνης ἀπαδείξω· τὸ δὲ κατ' αἴτιον λέγειν, συγχωρήσομεν ἔχειν κατὰ παντὸς λόγου τὰ νικητήρια.

5 Ὑμνεῖσθω τοίνυν πρὸς ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων ὁ μέ-
γας ἐν Ἀποστόλοις Βαρνάβας· εὐφραίνεισθω ὁ υἱὸς τῆς
παρκαλήσεως, πατὴρ πάντων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευσάν-
των· δοξάζεσθω ὑπὸ πάσης κτίσεως ὁ τιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ
Πατρὸς, καὶ κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τελειωθείς ὑπὸ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Βαρνάβας ὁ μέγας τῶν Ἐκκλη-
σίας ῥήτωρ, ἡ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος σάλπιγξ, τοῦ
Μονογενοῦς ἡ φωνή, ἡ κithάρα τοῦ Πνεύματος, τὸ τῆς χά-
ριτος τὸ πλῆκτρον. Βαρνάβας, ἰσχυρὸς τῶν ὑπὲρ Χρι-
στοῦ πολέμων στρατιώτης, ὁ ἐν τῇ σῶματι τῶν ἀσώμα-
των ἐχθρόν προπαισχόμενος, μετὰ παντὸς τοῦ συναποστό- E
λων αὐτοῦ στρατεύματος· τῶν ἀγαθῶν μαθημάτων ὁ
εὐσεβὲς παιδοτρίβης· ὁ ἀπλανὲς ὁδηγὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ
παίμνης· ὁ λογικὸς παρκαλῶν τοῦ Θεοῦ· ὁ πάσης ἀκη-
τῆς τὰ φυτὰ τελεῖται ἐν ἑαυτῷ κεκτημένος· τὸ πολυα-
νθὲς τῆς πίστεως βλάστημα· τὸ τῆς ἀρχαίας εὐδοξοτάτου
ῥόδου· τὸ τῆς ἐλπίδος ἀμάρυντον εὖδος· ὁ τῆς χάριτος
εὐδοξοτάτος στέφανος· τῆς ζωοποιῦ ἀμπέλου το πολὺφο-
ρον κλήμα, τῆς ἀθανασίας ὁ μελίστακτος βύτρυς· ὁ τῆς
ὑπομονῆς ἀσάλευτος πρύβουλος, ὁ τῆς ἐγκρατείας σταυρο-
φόρος ὀπλίτης· ὁ κατὰ τῶν χριστοπτόνων ἀφῶτος στρα-
τηλάτης, ἡ σταυρωθόντος Χριστοῦ οὐρανομήκης παραψύχας.

6 Βαρνάβας, ὁ υἱὸς τῆς παρκαλήσεως, ὁ τῆς εὐσεβείας
διδάσκων, ὁ στύλος καὶ ὄψους τῆς πίστεως, ὁ πύργος
ὁ ἀσειστός, ὁ θεμελίος ὁ ἀρύχτης, ἡ κρηπίς ἡ ἀδιάλυτος,
ἡ πέτρα ἡ ἀμετακίνητος, ὁ λιμὴν ὁ γαλινοφόρος τῶν χει-
μαζομένων, ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρονιμος, ὁ ἀρχι-
τέκτων τῶν αιθέριων πλοῦν καὶ ἰσχυρόν βίον ἐπὶ γῆς
κατορθώσας, ὁ τῶν ἐκκλησιῶν προστάτης, ὁ τῶν πτωχῶν
αὐτοῦ ἀπαγωγὴ, καὶ τῶν πενήτων χορηγὸς καὶ τροφεύς· ὁ
τῶν χηρῶν παρηγορία, ὁ τῶν ὀρφανῶν κηδεμονέστατος
πατήρ Βαρνάβας, ὁ δεσπότης τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστη-
ρίων, ὁ ταμίης τῶν ὀρθοδόξων τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλη-
σίας δογματῶν, ὁ τῶν νοσούντων ἱατρὸς ἀκατήλευστος, ὁ
τῶν ὑγιαίνοντων ἀδιάπτωτος εὐφροσύνη, ὁ τῆς τοῦ Χρι-
στοῦ ἀγάπης φυλάκρυπτος φύλαξ, ὁ μένων ἐπὶ γῆς καὶ
ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα ἔχων· ὁ βοήσας ἐν κόσμῳ δό-
γματα εὐσεβείας, καὶ λαθῶν ἐν οὐρανοῖς ἀσύνια στέμματα·
ὁ τῶν ἐθνῶν θεοφύρος ὁδηγός, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν θεομα-
κάριστος κήρυξ· ὁ λιμῶν τῆς ῥόδου, Χριστοῦ, ἡ ῥοδω-
νὴ τῶν οὐρανοποιῶν ἀρετῶν· τὸ πολὺφορον γαίην τῶν
τοῦ Χριστοῦ χρισμάτων. Ὁ ἐπὶ γῆς μετελθὼν τὴν
ἀρχαίου πολιτείαν κρείττονα βιώσας ἐπὶ γῆς, ὡς ἐν οὐ-
ρανοῖς οἱ ἀσώματοι ἄγγελοι.

7 Ὁ ἐν ἀσκήσει διατρέψας, καὶ ἐν θεωρίαις προκόψας,
καὶ ἐν θαύμασι μεγαλυνθείς ὁ τῆς παρθενίας πολύτιμος
μαργαρίτης, τῆς ἀρετῆς τὸ ἐλεγκτὸν βερύλλιον, τῆς σω-
φροσύνης τὸ καθάρν τοπάζιον· ὁ τὸν Χριστὸν ἔχων ἐν
ἑαυτῷ λαλοῦντα, τὸ σκεῦος τῆς ἐλογίας τοῦ Θεοῦ· ὁ τὸν
κόσμον καταλείψας, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα σκῆθρα ὑγί-
σμενος, ἵνα Χριστὸς κερυθῇ, μόνου τὸν βασιλέα τῶν
ζώνων· ὁ τὸν ἑαυτοῦ σταυρὸν ἀδιστάκτως ἀράμενος, καὶ
τῷ

A τῷ Χριστῷ προθύμως ἀκολούθησας ὡς ἀληθινὸς μαθητὴς· ὁ τῶν θαυμάτων συγκαθευτής, καὶ τοῦ διαβόλου τρυματιστής· ὁ τὴν τετραπέρατον οἰκουμένην τῇ ἀκαμάτῳ πορείᾳ βαθείας, ὡς λειτουργὸς σκληρὸς καὶ φιλοδέσποτος, καὶ πάντα τὰ ἔθνη διὰ τοῦ εὐαγγελίου προσερχαίων τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ· ὁ ἐκ τῶν ἐνομιμάσας εἰς κατοικητήριον τῆς ὁμοσύνης Τριάδος, καὶ κατὰ γενόμενος τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ· Βαρνάβης, τὸ τῶν Κυπρίων σεμνὸν ἐγκαλλώπισμα, καὶ τῆς οἰκουμένης ἀκαταγώνιστος πρόμαχος· ὁ ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ σφαπόμενος τὸν Χριστὸν, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν καθ' ἐκείτην ἡμέραν προτιέμενος, καὶ σὺν αὐτῷ βασιλεύσας εἰς αἰῶνας αἰῶνων.

8 Ἐκράμεν ὁ λόγος, τοῦτον τὸν θεσπέσιον καὶ τρισπόθιον Βαρνάβαν τὸν Ἀπόστολον ἐπάραι τοῖς ἐγκωμίαις ποθῶν, καὶ οὕτω ἤψατο τοῦ προοιμίου· τοῖς γὰρ ἐπαινοῖς ὁπρώτιστος συγγράνει ὁ θαυμάσιος. Δι' αὐτοῦ ὡς ἀνεφάνιστον τὸν περὶ τῶν ἐγκωμίων λόγον, ὁλίγα τῶν εἰς ἡμᾶς ἰόντων περὶ τῆς τούτου βιωτικῆς καὶ τελειώσεως, ἐκ τε τοῦ Στρωματικῆς, καὶ ἐτέρων ἀρχαίων συγγραμμάτων παρὰ τῆς ἡμετέρας ὁσιότητι. Καὶ οὕτω τὸ πέρας ἐπιθήσομεν τῇ δικηγίᾳ, παραχωρήσαντες τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, τοῦ ἀνιδίμου τὴν κεφαλὴν μεγαλοπρεπῶς στεφανώσαι. Φησὶ γάρ, Ἦν δὲ Βαρνάβης ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης Πνεύματος ἀγίου καὶ πίστεως· οὗ τίς ἀν γέννητο ἴσον ἢ παραπλήσιον ποτέ;

ANNOTATIO D. P.

a Titulus in MS. Graeco sic notatur Ἀλεξάνδρου μοναχοῦ ἐγκωμίου εἰς Βαρνάβαν τὸν Ἀπόστολον, προτραπέντος ὑπὸ τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ Κλειδούχου τοῦ σεβασμίου αὐτοῦ καὶ, ἐν ᾧ ἱστορεῖται καὶ ὁ τόπος τῆς ἀποκαλύψεως τῶν αὐτοῦ λειψάνων. In Barnabam Apostolum Eucodium Alexandri Monachi, inapellente Presbytero et Claviculario venerandae ipsius ecclesiae editum, in quo etiam describitur locus inventionis Reliquiarum ejus.

CAPUT PRIMUM.

Barnabæ ortus et educatio, conversio ad Christum. Paulus exceptus.

C Ὁρμητὴς μὲν οὖν οὗτος ὁ τρισόλβιος ἐκ τῆς εὐλογημένης φυλῆς τοῦ Δαυὶ, ἐξ ἧς ὑπάρχον Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν, οἱ μεγάλοι τοῦ Θεοῦ προφῆται καὶ πρῶτοι τοῦ δήμου· καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συγγενείας Σαμουὴλ τοῦ προφήτου κατάρχον τὸ γένος. Οἱ δὲ τούτου πρόγονοι, διὰ περιστάσεων πολέμων καταλαθόντες τὴν Κυπρίων γῆραν φιλοφρόνως ἤκουον αὐτῶν· ἦσαν δὲ εὐλαβεῖς κατὰ τὸν νόμον, καὶ πλούσιοι σφόδρα· οὐκ ἐν Ἱεροσολύμοις εἶχον οὐσίαν ἰκανὴν, καὶ ἄγρον πλυσίον τῆς πόλεως· περιεκαλλέστατον οὐ μόνον παντοίως καρπύμασιν καὶ φυτοῖς ὀραζόμενον, ἀλλὰ καὶ μεγάλῃ κτισμάτων περιεσυστάτων. Ἐξότε γὰρ ἤκουσαν Ἰσραὴλ τοῦ προφήτου λέγοντος, Μονάρχης ὁ ἔχων σπέρμα ἐν Σιών, καὶ οἰκίαν ἐν Ἱερουσαλὴμ, σαρκικῶς τὴν προφητείαν ἐκδεχόμενοι Ἑδραίων παῖδες, ἐσπευδεν ἕκαστος εὐποροῦντες ἔχειν τὸ κτήμα ἐν Ἱερουσαλὴμ.

10 Τοῦ δὲ διακίου τούτου τεχθέντος ἐν Κύπρῳ, ὡς ἴδον αὐτὸν οἱ γονεῖς αὐτοῦ εὐσταθῆ ὄντα τῷ Θεῷ, εὐθείας μὲν ἐπωνόμασαν αὐτὸν Ἰωσήφ, τῇ τοῦ πατριάρχου προσεγορίᾳ τιμῶντες τὸν πατέρα. Συνέδραμε δὲ τῇ προσεγορίᾳ τοῦ ὀνόματος ἡ τῶν τρόπων εὐγένεια· Ἰωσήφ γὰρ ἐρμηνεύεται Πρόσθεσις Θεοῦ· προσθήκη γὰρ ἔλαβε παρὰ Θεοῦ ὁ δίκαιος, ὅπως φθάσῃ εἰς τὴν ἀποστολικὴν τελειότητα. Πάλιν δὲ Ἰωσήφ ἐρμηνεύεται, Δόξα Θεοῦ· καὶ μετεῖς ὑπερβολὴν εἶναι νομιζέτω τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ πεισθεῖτω, ὅτι τῆς θείας ἐστὶ γραφῆς· φησὶ γοῦν ὁ Παῦλος· Ἀνὴρ οὗκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων. Εἰ οὖν τὸν κοινὸν ἄνδρα εἰκόνα καὶ δόξαν Θεοῦ ἐκάλεισε τὸ σκεῦος τῆς

Junii T. II

Ortum duxit beatissimus hic vir, de laudatissima illa tribu Levi, ex qua Moyses et Aaron, magni illi Dei Prophetae et populi Optimates, ortum duxere; cujus cognationis etiam Samuel Propheta particeps fuit. Ejus autem proavi, cum bellorum causa, ad Cypriorum regionem migravissent, aequo animo illic habitabant. Erant autem viri admodum religiosi, Dei legem reverentes, et valde divites: quamobrem et Hierosolymis facultates multas possidebant, et agrum prope urbem illam pulcherriorem, non solum omnium generum fructuosis arboribus elegantem, sed aedificiorum magnitudine valde illustrem. Ex quo enim tempore Esaias Propheta ita reliquit scriptum: Beatus, qui habet semen in Sion, et domum in Hierusalem: hanc ejus prophetiam Hebraeorum filii corporeo sensu interpretabantur, et ditissimus quisque dabat operam, ut aliquid in urbe Hierosolyma possideret.

10 Cum vero in Cypriorum regione natus esset hic de quo scribimus, et parentes elegantem puerum vidissent, statim Joseph cum nominarunt, puerum suum Patriarchae illius appellatione honorantes. Factum vero est, ut cum nominis appellatione, morum etiam nobilitas convenerit. Si quis enim vocem hanc, Joseph, interpretetur: inveniet idem valere, quod Dei aditamentum: additus enim fuit a Deo justus hic vir Apostolorum ceteri, et sacro Sanctorum consortio. Ad haec eandem vocem, Dei gloriam interpretari possumus. Neque quisquam putet verbum hoc exuperantiae causa dictum, sed a divinis Litteris sumptum sciat: ait enim Paulus:

D
EX MS. VATIC.

E

v
Barnabas, Levitica stirpe ortus,

F

in Cypro natus,

et Joseph nuncupatus,

INTERP. A Vir non debet caput tegere, cum sit imago et gloria
FR. ZENO Dei. Quod si virum quemcunque, imaginem Dei et
1 Cor. 11 gloriam lectissimus ille Apostolus appellavit; quid
dicemus de hoc viro, in rebus divinis perfectissimo?

VI 11 Cum vero Barnabas ipse adolevisset, illum in
Pauli condi- urbem Hierosolymam parentes perduxerunt; et
scipulus, Gamalieli, Legem ac Prophetas diligenter edocen-
dum, tradiderunt; qui et Paulum, tunc Saulum
appellatum, condiscipulum habebat. Quotidie vero
Barnabas magis proficiebat, tum doctrina, tum omni
virtute; nondum tamen ad Levitarum ordinem ag-
gregatus fuerat, eo quod non erat ætate a illa, quam
ea res postulabat: adhuc enim cum ephæbis nume-
rabatur: non tamen a templo discedebat, cum in
jejuniis ac precibus die ac nocte versaretur. Ita
vero leges et reliqua divina scripta memoriter pro-
nuntiabat, ut litterarum monumentis non indigeret;
quietemque ipsam tam earam habebat, ut tempe-
rantie matrem illam esse duceret. Perniciosas vero
hominum consuetudines execrabatur, ac vehemen-
ter fugiebat; purum et a vitiis intactum seipsum
ita conservans, ut virtutis esset specimen quoddam:
quamobrem apud omnes existimatione et gloria
florebat.

B 12 Accidit autem, ut tempore illo Dominus Jesus
Christus Hierosolymam veniret, et paralyticum in
Probatica piscina sanaret, aliaque signa multa et
prodigia in templo ederet. Illa omnia cum Barnabas
vidisset, obstupuit; et statim ad Christi pedes se
abiecit, eumque precatus est, ut illi benediceret.
Christus autem, qui cor hominum et animos inspi-
cit, Barnabæ fidem gratam habens, benevole ipsum
accepit, et divini sui congressus eundem participem
fecit; quare ad Christi caritatem magis accende-
batur. Quamprimum vero adiit domum Mariæ b
matris Joannis, qui Marcus postea dictus est: quæ
Maria ejus matertera esse dicebatur, quamobrem
et Marcum Barnabæ consobrinum appellabant. Illam
cum adisset: Age, inquit, mulier, veni et vide,
quæ patres nostri videre concupiverunt: ecce enim
Jesus quidam, Propheta e Nazareth Galilææ, in
templo est, magnifica quædam edens miracula: qui
multis videtur Messias esse, qui venturus erat.

13 Cum hæc audisset admirabilis illa mulier, re-
lictis omnibus his quæ habebat in manibus, tem-
plum Dei adiit: ubi cum Jesum templi Dominum
vidisset, ad ejus pedes se abiecit, eumque sic preca-
ta est: Si gratiam inveni, o Domine, in conspectu
tuo, veni ad domum ancillæ tuæ, ut ingressione
tua famulis tuis benedicas. Ejus petitioni Christus
Dominus assensus est: quem mulier illa valde læta
in cœnaculum suum accepit. Ex illo igitur die,
quoties Dominus Hierosolymam venisset, illic una
cum discipulis suis diversabatur, quibuscum et
Pascha c illic fecit, ubi et mysteriorum sacramenta
eosdem discipulos suos edocuit. Sermo enim qui-
dam, a Patribus traditus, ad nos pervenit; eum,
qui lagenam aquæ portabat, quem Dominus ipse
discipulis suis præcepit ut sequerentur, Marcum
fuisse, beatæ illius Mariæ filium. Quod autem illum
Dominus non nominarit, sed dixerit, Ite ad quem-
dam: providentia quadam factum est, sicut Patres
sancti locum hunc interpretantes dixerunt; ut re
obscure dicta hoc nos doceret, Dominum Jesum
apud eum diversati, quicumque se paratum præbet.
In illo igitur ipso cœnaculo Dominus Pascha fecit;
in illo apparuit Thomæ Apostolo, cum a mortuis
surrexisset: illuc, postquam Jesus in cœlum as-
sumptus est, discipuli cum reliquis Fratribus cen-
tum viginti, in quibus erant Barnabas et Marcus,
ex monte Olivarum convenerunt: illuc Spiritus san-
ctus in linguis igneis ad discipulos descendit in die
Pentecostes: illic collocata nunc est magna et san-
ctissima d Sion, omnium Ecclesiarum maxima.

ἐκλογῆς τί ἂν τις εἴποι περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν τελειωτά- D
του ἀνδρός;

11 Ἐπειδὴ δὲ ἀνέχσας ὁ Βαρναβᾶς ἐγένετο πῆς,
ἀνέγαγον οἱ γονεῖς εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ παρέδωκαν
αὐτὸν μαθεῖν τὸν νόμον ἀκριδῶς καὶ τοὺς προφῆτας
παρὰ τοῖς πόδας Γαμαλιὴλ· εἶχε δὲ τὸν Παῦλον συμ-
φοιτητὴν, Σαῦλον τῷ ὀνόματι. Ἡροέκοπτε δὲ
ὁσήμεραι ὁ Βαρναβᾶς ἐν τῇ μαθησίᾳ καὶ ἐν πάσῃ
ἀρετῇ· οὕτω μὲν τοι εἰς τὴν εὐκλειάν τὸν Λευιτὸν ἐπέ-
τακτο, διὰ τὸ ἐλλιπὲς τῆς ἡλικίας, ἔτι γὰρ ἔφηθος ἦν·
οὐκ ἀγίστατο δὲ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ νηστεύειν καὶ δεῖσσαι
λατρεῖν νύκτα καὶ ἡμέραν· οὕτως δὲ ἐπαγγέλλει τὸν
νόμον καὶ τὰς λοιπὰς γραφάς, ὥς μὴ δεῖσθαι τῆς ἀπὸ
τῶν γραμμάτων ὑπομνήσεως· τὴν δὲ ἰσχυρίαν οὕτως
εἶχε φιλῆν, ὥς μητέρα τῆς σωφροσύνης· τὰ δὲ ἐπιβλα-
βεῖς ὁμιλίαις μυσταγωγούμενος ἐρευνεῖ, καθαρὸν ὑπάρχων καὶ
ἀμόλυντον ἄγαλμα· ἦν δὲ πᾶσιν ἐπιδοῶς δι' ἀρετὴν.

12 Κατ' εἰκῆνον δὲ τὸν καιρὸν συνέδρῃ τὸν Κύριον E
παράγειν εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ ἵσασθαι τὸν παρά-
λυτον ἐν τῇ προδατικῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἕτερα πολλὰ
συμεῖα καὶ τέρατα ἐργάσασθαι ἐν τῷ ἱερῷ. Ταῦτα θεα-
σάμενος ὁ μακάριος ἐκπλήσσετο· καὶ εὐθέως προσελθὼν,
ἔπεσε παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐδέετο εὐλογεῖν αὐ-
τὸν. Ὁ δὲ τὰς καρδίας ἐρευνῶν Χριστὸς,
ἀποδεχόμενος αὐτοῦ τὴν πίστιν, εὐμενῶς αὐτὸν ὑπέ-
ετακτο, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ συντυχίας μετέδωκεν· ὁ δὲ
πλέον ἠὲ καίητο εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀγάπην. Καταλα-
βὼν δὲ τὸ τάχος τὴν οἰκίαν Μαρίας τῆς μητρὸς Ἰωάννου
τοῦ ἐπιλεγομένου Μάρκου (ἥτις ἐλέγετο αὐτοῦ εἶναι
θεῖα, διὸ καὶ Μάρκον τὸν ἀνεψιὸν Βαρναβᾶ ἐκάλουν
αὐτὸν) εἶπε πρὸς αὐτήν· Δεῦρο λέγων, ὦ γύναι, ἴδε
ἅπερ ἐπεθύμουν ἰδεῖν οἱ πατέρες ἡμῶν· ἰδοὺ γὰρ Ἰησοῦς
τις, προφῆτης ἀπὸ Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας ἐστίν ἐν
τῷ ἱερῷ, μεγαλοπρεπῶς θαυματουργῶν· καὶ ὥς τοῖς
πολλοῖς δοκεῖ αὐτὸς εἶναι Μεσσίας, ὁ μέλλων ἔρχεσθαι.

13 Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ θαυμασία γυνὴ, καὶ κατα-
λείπουσα τὰ ἐν χερσὶ, κατέλαβε τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ
ἰδοῦσα τὸν Κύριον καὶ δεσπότην τοῦ ναοῦ, ἔπεσεν εἰς
τοὺς πόδας αὐτοῦ, θεομένη καὶ λέγουσα· Κύριε, εἰ εὖρον
χάριν ἐναντίον σου, δεῦρο εἰς τὸν οἶκον τῆς δουλῆς σου,
καὶ εὐλόγησον τῇ εἰσόδῳ σου τὰ οἰκετικά σου· ὁ δὲ
Κύριος ἐπένευσε τῇ παρακλήσει αὐτῆς· ὃν παραγενόμενον
ὑπεδέξατο χαίρουσα εἰς τὸ ὑπερώων αὐτῆς. Ἀπ' ἐκεῖνης F
οὖν τῆς ἡμέρας ἡνίκα ἤρχετο ὁ Κύριος εἰς Ἱερουσόλυμα,
ἐκεῖ ἀνέπανετο κατὰ τὸν μαθητῶν αὐτοῦ· ἐκεῖ ἐποίησε
τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἐκεῖ ἐμυσταγωγῆσε
τοὺς μαθητάς διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἀπαρρήτων μυστη-
ρίων. Λόγος γὰρ ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ γερόντων· ὅτι τὸ
κεράμιον βασιλεύων τοῦ ὕδατος, ὃ κατακυλοῦνθαι προσ-
έταξεν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς, Μάρκος ἦν, ὁ υἱὸς τῆς
μακαρίας Μαρίας. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς τὸν δεῖνα εἶπεν
οἰκονομικῶς, ὥς φασιν οἱ πατέρες, ἐρμηνεύοντες τοῦτο
τὸ χάριον διδάσκων ἡμᾶς διὰ τοῦ αἰνίγματος, ὅτι
παντὶ τῷ εὐτρεπίζοντι ἑαυτὸν, παρ' αὐτῷ ὁ Κύριος
αὐλίζεται. Ἐν αὐτῷ τοίνυν τῷ ὑπεριῶν ἐποίησεν ὁ
Κύριος τὸ Πάσχα, ἐν αὐτῷ ἐφάνη τοῖς περὶ τὸν Θωμᾶν
ἐγερθεῖς ἐκ νεκρῶν, ἐκεῖ μετὰ ἀνάληψιν ἀνῆλθον οἱ μαθη-
ταί, ἐλθόντες ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν κατὰ τὸν
λοιπῶν ἀδελφῶν, οὕτων τὸν ἀριθμὸν ὡς ρχ' ἐν οἷς ἦν
Βαρναβᾶς καὶ Μάρκος· ἐκεῖ κατέβη τὸ πανάγιον Πνεῦμα
ἐν πυρίναῖς γλώσσαις ἐπὶ τοὺς μαθητάς, τῇ ἡμέρᾳ τῆς
πεντηκοστῆς· ἐκεῖ ἱδρύεται νῦν ἡ μεγάλη ἀγιωτάτη Σιών,
ἡ μητὴρ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.

A 14 Τότε Βαρνάβας ἠκολούθησε τῷ Κυρίῳ, ὑποστρέ-
φοντι ἀπὸ Ἱεροσολύμων εἰς τὴν Γαλιλαίαν· πολλῶν δὲ
πανταχόθεν προσέρχοντων τῷ Κυρίῳ καὶ εἰς αὐτὸν
πιστευόντων, τότε εἶπεν τῆς μαθηταίης, Ὁ μὲν θεισιμας
πολὺς, οἱ δὲ ἐρχάται ὀλίγοι. Τότε ἀνέδειξε τοὺς ὁ μαθη-
τάς, ὃν πρῶτος καὶ ἑξάρχος καὶ κορυφαῖος ὁ μέγας
Βαρνάβας ἐτύγγανεν. Ἀλλὰ μηδεὶς ἀκούων ὅτι οἱ
Ἀπόστολοι ἐπέθηκαν αὐτῷ τὴν προσκομίαν ταύτην·
οἶσθω ἀμαθῶς, ὅτι οὐκ ἄνευ ἐπιπνοίας θείας τὴν προσ-
κομίαν ταύτην ἐδέξατο. Πέτρος γὰρ αὐτῷ ἐπέθηκε τὸ
ὄνομα τοῦτο, ὅ δὲ ἀποκαλύψας τοῦ ἁγίου Πνεύματος
τὴν τοῦ Ὑιοῦ θεολογίαν δεξιόμενος· καὶ ὥσπερ Ἰακώβος
καὶ Ἰωάννης Ὑιοὶ βροντῆς ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἐκλήθη-
σαν, οὕτω καὶ Βαρνάβας ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἐκλήθη Ὑἱὸς
παρηκολούθησε, πάντων παρὰ κλήσει γενόμενος δι' ὑπερ-
βολὴν χρηστότητα.

15 Ἀκούσας δὲ Κυρίου διδάσκοντος καὶ λέγοντος,
Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην,
καὶ ποιήσατε ἐαυτοῖς βυλάκια μὴ παλαιούμενα θησαυ-
ρὸν ἀνέλεπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· μηδὲν μελλήσας,
εὐθέως τὴν ὑπολειφθεῖσαν αὐτῷ οὐσίαν πολύτιμον οὖσαν
ὑπὸ τῶν γονέων (ἵσαν γὰρ ὑπεξελθόντες τὸν βίον) πᾶσαν
κατεπώληκε, καὶ διένειμε τοῖς χρεῖαν ἔχουσι, καταλείψας
ἐαυτῷ μόνον τὸν ἄγρον ἐκεῖνον εἰς ἰδίαν ἀποτροφὴν.
B Μετὰ δὲ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, καὶ
τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοίτησιν, ἐπὶ πλείον πυρω-
θεὶς ὁ θεῖος Βαρνάβας τῇ εἰς τὸν Κυρίον ἀγάπῃ, καὶ
αὐτὸν τὸν ἄγρον ἐκεῖνον ἀποδόμενος, καὶ λαθὼν ἱκανὰ
χρήματα, ἄπαντα ἐνέγκας, παρὰ τοὺς πόδας τῶν
Ἀποστόλων ἔθηκε, μηδὲν τὸ συνῆλον καταλείψας ἐαυτῷ
ἐξ αὐτῶν, τῷ καθ' ἐαυτὸν ὑποδείγματι εἰς τὴν ὁμοίαν
ἀρετὴν πάντας τοὺς μαθητάς διεγείρων.

16 Ἐλάλει δὲ καὶ συνεζήτει πρὸς τὸν Σαῦλον, βου-
λόμενος εἰς τὴν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ πίστιν ἀγαγεῖν.
Σαῦλος δὲ τῇ κατὰ τὸν νόμον ἐκρίθει πολιτεία δῆθεν
ἐπερειδόμενος, τοῦ μὲν Βαρνάβας κατεγέλα ὡς ἀπατη-
θέντος, τὸν δὲ Κυρίον ἐδιδασκόμενος, Ὑἱὸν τοῦ τέκτονος
αὐτὸν αποκαλῶν, καὶ ἰδιώτην, καὶ ἄγροικον, καὶ βιω-
θιαν. Ὡς δὲ εἶδε τὰ διὰ τῶν Ἀποστόλων γινόμενα τῶν
θαυμάτων μεγαλυργήματα, καὶ τοῦ λαοῦ τὸ πλήθος
τῶν καθ' ἡμέραν προσθεμένων τῷ λόγῳ τῆς πίστεως,
ἐδόκουν τὸν τὴν ψυχὴν. Προσβαλὼν δὲ μετὰ τῶν Λιβερτί-
νων καὶ Κυρινέων καὶ Ἀλεξανδρέων τῷ μεγάλῃ τῆς
ἐκκλησίας ῥήτορι Στεφάνῳ, καὶ μὴ δυναθεὶς ἀντιστῆναι
τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι, ᾧ ἐλάλει, εἰς μανίαν ἐτρέψε·
καὶ γενόμενος πλήρης θυμοῦ, ἤγειρε κατ' αὐτοῦ τοὺς
ἀτάκτους τοῦ λαοῦ· καὶ τοῦτον ἀνελὼν, ἐπήγειρε διω-
γμὸν μέλαν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις.

C Ἀλλ' οὗτος αὐτὸν ἀτάκτως πορευόμενον εἰς Δαμασκὸν
ἐπὶ κακοποιήσει τῶν πιστῶν, ὁ Κύριος ὑποσπελίσας
ἔβαλεν ἐπὶ πρόσωπον. Ὁ δὲ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἐπέγνω
τίνα δυνάκει· καὶ πυρωθεὶς τὰς ὀφθαλμοὺς ἀνέβλεψε δι' ὅλου
εἰς τὸ ὄψος τοῦ οὐρανοῦ.

17 Ὑποστρέψας δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐξήτει πολλᾶσθαι
τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἔφυγον ἀπ' αὐτοῦ φοβούμενοι
τὴν πολλὴν αὐτοῦ ὀργήν. Ὁ δὲ μέγας Βαρνάβας
ὑπαντήσας αὐτῷ, εἶπεν· Εἰς ποτὲ Σαῦλ, Σαῦλε,
τυγχάνεις, ἵνα τί οὕτως ἱταμῶς τὸν εὐεργέτην διώκεις;
παῦσαι, παρῶν τὸ ὑπὸ τῶν προφητῶν πάλαι βουόμενον
φρικτὸν μυστήριον, καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς ἀπο-
καλυφθέν εἰς σωτηρίαν ἡμῶν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Σαῦλος,
ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς πόδας Βαρνάβας μετὰ πολλῶν δακρύων,
κράζων καὶ λέγων· Συγχώρησόν μοι, ὁδογὴ τοῦ φωτός
καὶ διδάσκαλε τῆς ἀληθείας· ἔγνω γὰρ τῇ πείρᾳ τῶν
λόγων σου τὴν ἀλήθειαν. Ὅν γὰρ ἐγὼ βλάσφημῶν ἔλε-
γον Ὑἱὸν τοῦ τέκτονος, νῦν ὁμολογῶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ
το ζῶντος υἱὸν μονογενῆ, ὁμοούσιον τε καὶ ὁμόδοξον καὶ
ὁμόθρονον, συναΐδιόν τε καὶ συναρχόν· ὃς ὢν ἀπαύ-

14 Tunc vero Barnabas secutus est Dominum, revertentem a Hierosolymis in Gallilaëam. Cum autem multi undique ad Dominum convenirent, et ejus fidem sequerentur, dixit discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Itaque designavit septuaginta illos Discipulos, quorum primus dux et summus erat magus Barnabas. Sed nemo audiens Apostolos hanc appellationem illi viro imposuisse, temere et sine divino consilio id factum fuisse opinetur: nam Petrus ipse illi nomen hoc imposuit: ille, inquam, Petrus, qui per sancti Spiritus revelationem filii Dei theologiam edidit. Et quemadmodum Jacobus et Joannes, propter virtutem Filii tonitruui vocati sunt; ita et Barnabas virtutis suæ causa filius consolationis appellatus est: quippe qui propter sanctitatis præstantiam omnibus consolationi fuit e.

15 Idem cum audisset Dominum docentem, Ven-
dite quæ possidetis, et date eleemosynam, et fa-
cite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesau-
rum nunquam deficientem in cælis: nihil moratus, statim rem omnem pretiosam a parentibus mortuis sibi relictam vendidit, et egentibus distribuit: sibi vero solum agrum unum reservavit, unde ali posset. Postea vero quam Dominus crucem perpessus est, et a mortuis resurrexit, ac Spiritum sanctum ad discipulos suos misit; tunc divinus Barnabas Christi caritate magis inflammatus, illam etiam agrum vendidit: cumque multum pecuniæ ex ejus pretio accepisset, omnem pecuniam illam ad Apostolorum pedes deposuit, neque quidquam omnino sibi reservavit, suo exemplo omnes discipulos ad eandem virtutem alliciens.

16 Ille et cum Saulo disputabat, quem ad Chri-
sti Domini fidem perducere cupiebat. Saulus autem, cum Legis institutione diligenter atque accurate niteretur, Barnabam ipsum ut deceptum irridebat; et in Christum maledicta jaciens. Fabri filium, idiotam, et agrestem hominem appellabat, quem et ut morte violenta sublatum deridebat. Cum vero miracula, quæ per Apostolos efficiebantur, et populi multitudinem indes majorem ad fidei prædicationem confluentem videret, animo cruciabatur: cumque una cum Libertinis, Cyrenensibus atque Alexandrinis magnum illum Ecclesiæ oratorem Stephanum adortus esset, neque sapientiæ et spiritui, qui per Stephanum loquebatur, resistere posset; insaniam et furore multo correptus, inordinatos ex plebe homines contra Stephanum concitavit: quo interfecto, persecutionem magnam commovit adversus Ecclesiam, quæ erat Hierosolymis. Verum cum ita inordinate Damascum proficisceretur, ad vexandos atque affligendos fideles homines, Christus Dominus illum dejecit, et in terram supinum prostravit: qui cum prostratus esset, cum tandem cognovit, quem persequeretur; et visu corporeo excæcatus, mentis aciem ad cæli celsitatem omnino erexit.

17 Cum vero Hierosolymam reversus esset, dabat operam, ut Christi discipulis adhereret: quem tamen omnes illi, multam ejus sævitiam formidantes, fugiebant. At magnus Barnabas illi occurrens, ait: Quousque tandem, Saul, pergis esse Saul? Quare ita petulanter beneficiorum auctorem Jesum persequeris? Desine tremendum illud mysterium oppugnare, quod a Prophetis ipsis olim clare prænuntiatum est, nostris autem temporibus pro nostra salute patefactum fuit f. Hæc cum audisset Saulus, ad pedes Barnabæ se dejecit, multisque lacrymis et clamoribus: Ignosce, inquit, mihi, dux luminis et veritatis magister, Barnaba: expertus enim sum, et re ipsa cognovi vera esse, quæ tu dixisti. Quem enim ego maledictis persequens, Fabri filium ap-

D
EX MS.
VATIC.
VIII
assumitur in-
ter LXXII
a Christo:

e. gnomatur
Barnabas:

e

IX
agrum vendit,
et preti um
Apostolis tra-
dit.

E

Sanctum con-
vertire frus-
tra nititur:

f

x
divinitus
autem conver-
sum,

Jerosolymis
except.

f

INTERP
SIBILETO-
miratur fidem
propheta;

A pellabam, illum nunc confiteor Dei vivi filium unigenitum, ejusdem essentiae, gloriae et solii participem, coaeternum, et principium coevum : qui cum sit splendor gloriae, et character substantiae invisibilis Dei ; in novissimis his diebus propter nos et nostram salutem seipsum exinanivit, formam servi accipiens ; hoc est, perfectum hominem ex sancta Virgine et Deiparente Maria se fecit, non confusionem, non conversionem, nec divisionem, aut separationem passus ; et figura inventus ut homo, humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis : qui et resurrexit a mortuis tertia die, et apparuit vobis Apostolis suis, et assumptus est in caelum, et sedet ad dexteram Patris, et rursus veniet cum gloria judicare vivos et mortuos, et regni ejus non erit finis.

et quomodo
accepisset
intelligens,

x₁ 18 Haec cum audivisset divinus Barnabas a blasphemo et persecutore illo dicta, obstupuit ; et praegaudio ejus vultus lacrymis, ut matutino rore flos aliquis, perfusus est. Cumque illum amplexus et osculatus fuisset : Equisnam, inquit, Saule, te docuit talia verba divinitus inspirata pronuntiare ? Equis tibi persuasit, ut Jesum Nazarenum Dei filium confitereris ? Undenam coelestium dogmatum
B tam perfectam scientiam didicisti ? Tum ille, demisso vultu, et lacrymas fundens, ac corde valde compunctus, respondit : Ille ipse Dominus Jesus, quem ego peccator maledictis lacessivi, et persecutus sum, haec omnia me docuit. Nam tamquam abortivo et mihi apparuit, ejus divina et jucunda voce aures ipsas adhuc personantes habeo : sua enim benignitate singulari et omnium maxima persecutus me fuit ; quippe qui mihi prostrate, et miserabiliter jacenti, seipsum defendens potius, quam mihi succensens ; Saule, inquit, Saule, cur me persequeris ? Ego vero horrens et metuens, respondi : Quis es, Domine ? Tum ille, multa mansuetudine et miseratione me prosequens ; Ego, inquit, sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris. Ob id ego singularem ejus patientiam obstupescens, ipsumque orans, dixi : Quidnam ego faciam, Domine ? Tunc ille statim omnia haec, quae dixi, et his plura me instruxit.

ducit ad
Apostolos,

xu 19 His auditis magnus Barnabas Saulum, manu apprehensum, duxit ad Apostolos, eisque dixit : Quare pastorem fugitis, lupum existimantes ? Quare gubernatorem, ut piratam, propulsatis ? Cur bellatorem optimum, ut proditorem, execramini ? Cur Christi paranymphe, ut thalami violatorem, rejicitis ? (Spiritalis enim est thalamus, Ecclesia Dei) C Hunc pro pastore, gubernatore, et propugnatore Dominus sibi delegit. Tunc narravit eis Paulus, quaecumque ipsi acciderant in via, quodque vidisset Christum Dominum, et loquentem secum audivisset, ac quemadmodum in urbe Damasco Christi nomen libera oratione praedicasset. Itaque una cum illis in urbe Hierosolyma Christi praedicationem exercebat. Erat autem Judaeis ipsis valde molestus atque invisus, quod qui heri et nudiustertius Jesum persecutus fuerat, ille ipse, mutato consilio, tunc eundem illum Jesum Dei filium esse praedicaret. Consilium itaque inierunt Judaei de Paulo interficiendo Quod cum didicissent Apostoli, eum miserunt, ut in sua patria Evangelium praedicaret.

γασμα τῆς διέξως καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ D
ἀγαίου Θεοῦ, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, δι' ἡμᾶς,
καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκένωσεν ἑαυτοῦ,
μορφῇ δοῦλου λαβὼν, τοῦτ' ἐστὶ τέλειον ἀνθρώπου ἐν
τῆς ἀγίας προθέσεως καὶ θεοτόκου Μαρίας, ἀσυγγήτως,
ἀτρέπτως, ἀδικεῖτως, ἀχωρίστως· καὶ ὡς ἄνθρωπος,
ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, ὑπὸ κρίσει γενόμενος
μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ ὡς καὶ ἀνέστη ἐκ
νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ὤφθη ὑμῖν τοῖς Ἀποστόλοις
αὐτοῦ, καὶ ἀνελήφθη εἰς οὐρανούς, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ
τοῦ Πατρὸς, καὶ πάλιν ἔρχεται μετὰ δόξης κρῖναι ζών-
τας καὶ νεκρούς, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔστι τέλος.

18 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Βαρνάβας παρὰ τοῦ βλασφῆμου
καὶ διώκτου, ἐξηπλάχε· καὶ ὑπὸ τῆς χάριτος ἐγένετο τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ ἄνθος πρωινόν. Συμπεριλαβόμενος
δὲ αὐτὸν καὶ καταφιλήσας, εἶπε· Τίς σε, Σαῦλε, τοιοῦτα
ἐδίδασκε θεοπνευστα ῥήματα ὑθέргεσθαι ; ἢ τίς σε ἐπέσειν
Ἰησοῦν τὸν Ναζαρεῖον, υἱὸν Θεοῦ ὁμολογεῖν ; ἢ πόθεν
ἔμαθες οὐρανίων δογματῶν τοσαύτην ἀκρίβειαν ; Ὁ δὲ
κεκυφώς καὶ θακρύνων, μετὰ πολλῆς τῆς κατανύξεως,
ἔφη· Αὐτὸς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ πολλὰ καὶ βλασφημη- E
θεὶς καὶ διωγθεὶς ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἐδίδασκέ με
ταῦτα πάντα ὡς περὶ γὰρ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη καμνοί,
καὶ ἐτι ἐνυάλων ἔχω ἐν τοῖς ὡσὶ τὴν θείαν καὶ γλυκύαν
αὐτοῦ φωνήν· πάσαν γὰρ ἀγαθότητα ὑπερβάς εἶρακί
μοι, κειμένην ἐλεεινῇ ἐπὶ πρόσωπον, ἀπολογούμενος
μᾶλλον ἢ ἐγκλήων· Σαῦλ Σαῦλ, τί με διώκεις ; Ἐγὼ
δὲ μετὰ φρίκης καὶ τρόμου ἀπεκρίθην· Τίς εἰ Κύριε ;
Ὁ δὲ Κύριος, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπεικειᾶς καὶ συμπα-
θείας, εἶπέ μοι· Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζαρεῖος, ὃν σὺ
διώκεις· Ἐκπλαγείς δὲ ἔγῳ ἐπὶ τῇ ἀφάτῃ αὐτοῦ ἀνέξι-
κακίᾳ, ἰδεῖν αὐτοῦ λέγων· Τί ποιήσω, Κύριε ; Ὁ δὲ
παρὰ γρήμα συνεδιδασκέ με τὰ πάντα καὶ ἐτι πλείονα
τούτων.

19 Τότε ὁ μέγας Βαρνάβας ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς
αὐτοῦ, ἤγαγε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους λέγων· Τί φεύγετε
τὸν ποιμένα, λύκον αὐτὸν ὑπολαμβάνοντες ; τί τὸν κυ-
βερνήτην ὡς πειρατὴν διώκετε ; τί τὸν ἀριστεύον ὡς προ-
δότην μυσάττεσθε ; τί τὸν νυμφαγωγὸν ὡς ληστήν τοῦ
παστοῦ ἀποπέμπετε ; πᾶς γὰρ πνευματικὸς ἡ ἐκκλη- I
σία τυγχάνει τούτου εἰς ποιμένα καὶ κυβερνήτην καὶ
ὑπέρμαχον ὁ Κύριος ἑαυτοῦ ἐχειροτόνησε· Τότε διηγ-
αστο αὐτοῖς ὁ Παῦλος, ὅσα συνέβη αὐτῷ κατὰ τὴν ὁδόν,
καὶ ὅτι εἶδε τὸν Χριστὸν Κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν
αὐτῷ καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρήσιασάστο τῷ ἐπὶ ὀφ-
ματι Κυρίου καὶ ἦν διδάσκων σὺν αὐτοῖς τὸν λόγον
τοῦ Κυρίου ἐν Ἱερουσαλὴμ· Ἦν δὲ βαρὺ τοῖς Ἰουδαίοις
σφύδρα, ὅτι ὁ γῆς τὸν Ἰησοῦν διώκων, τούτου σήμερον
υἱὸν Θεοῦ κηρύττει καὶ ἐξουλεύσαστο ἀνελεῖν αὐτόν.
Μαθόντες δὲ οἱ Ἀπόστολοι, ἀπέστειλαν αὐτὸν κηρύττειν
ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι.

ANNOTATA D. P.

A Hujusmodi prophetiam in Isaiæ vulgato textu non invenimus : an apud LXX inveniat, non est otium quærere.

a Lev. viii, 24. Hæc est lex Levitarum, a vigesimo quinto anno et supra ingredientur, ut ministrant in tabernaculo fœderis ; ac postea in templo,

cum illud fuit ædificatum, eadem ætate incipiebant ministrare.

b De hac Maria agemus 29 Junii, qua colitur, Romano Martyrologio adscripta : ubi et cetera de ejus filia expendemus.

A e *Act Marci* xiv, 14 legitur, Dicite domino domus..... apud te facio Pascha; non domine: nisi tunc forte vivebat adhuc ejus maritus; mortuus autem sit intra primos tredecim a Christi passione annos, ut ideo *Act.* xii, 12 cum Petrus egressus de carcere illuc se contulit, solum dicatur Domus Mariæ.

d Ita multi veterum, ac recentium scriptorum in Monte Sion *Mysterium istæ* omnia peracta volunt: omnes tamen eos, ut socrorum locorum imperitos, arguit *Quaresimus*; eo quod talis domus, citra ullam controversiam incolarum, et auctorum qui de locis illis scripserunt, ostendatur in civitate inferiori, ad partem Orientalem, haud procul a porta Essenorum, per quam ingressus est Petrus, e carcere *Herodiano* eductus ab

Angelo: qui putatur, carcer extra civitatem fuisse, longe autem a monte Sion: estque ecclesia etiamnum ibi satis pulchra.

e Crediderim potius hoc cognomen postea ei additum, cum agro vendito communem omnium penuriam sublevavit.

f Oratoria hæc deductio supponit, Saulum, statim a sua conversione, venisse Hierosolyman: sed ipse ad *Gal.* i, se scribit abiisse in Arabiam, nec nisi post tres annos ascendisse ad urbem Sanctam videre Petrum: interim autem verosimile est Barnabam, certiorum factum esse de iis quæ Damasci acciderant, cum forte illac transiret, missus Antiochiam ante reditum Pauli ex Arabia.

D
C. MS.
VARI.

CAPUT SECUNDUM.

Evangelium, socio Joanne Marco prædicatum, martyrium in Cypro.

B T ōν δὲ διασπαρέντων ἐπὶ τῆς θλίψεως τοῦ Στεφάνου ἐλθόντων εἰς Ἀντιόχειαν καὶ εὐαγγελισσάμενων τὸν κύριον Ἰησοῦν, ἤκούσθη περὶ αὐτῶν ἐν Ἱερουσαλὺμοις. Τότε οἱ Ἀποστόλοι τὸν μακάριον Βαρνάβαν, ὃς μέγα καὶ δυνατὸν, ἀπέστειλον τῇ ἐκείσε ἀγνωστῇ ἐκκλησίᾳ ποιμαίνειν τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ. Ὃς παραγενόμενος, συνεβλήτο πρὸς τοὺς πεπιστευκόσι καὶ διὰ τῆς ἐνθέου αὐτοῦ διδασκαλίας προσέθετο λαὸς ἱκανὸς τῷ Χριστῷ. Ἐκείθεν δὲ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁδηγούμενος ἐξελθὼν, διεῖπλεν εὐαγγελιζόμενος τὰς πόλεις πάσας καὶ χώρας, ἕως τοῦ ἔλθειν αὐτὸν εἰς τὴν μεγίστην Ῥώμην· αὐτὸς γάρ, πρὸ παντὸς ἐτέρου τῶν τοῦ Κυρίου μαθητῶν, ἐκήρυξεν ἐν Ῥώμῃ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Πολλῶν δὲ πιστευσάντων καὶ ὑπερβαλλόντως τιμούντων αὐτὸν τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἀποβαλὼν, λάθρα φυγὼν ἐξῆλθε τῆς Ῥώμης· καὶ γὰρ πάλιν ὁ μακάριος οὗτος πάντας τοὺς κατ' ἐκείνου καιροῦ ἀνθρώπους ἐπλεονέταται εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, ὥς εἰς ἄκρον αὐτὴν κατορθώσας· καὶ ὅλην τοῦτο πᾶσι καθέστηκεν ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἱστορίᾳ. Τῆς γὰρ θεοπνεύστου γραφῆς πανταχοῦ αὐτὸν πρῶτον ὀνομαζούσης, αὐτὸς τὰ πρωτεύοντα τῆς περὶ αὐτὸν τιμῆς παροχωρῶν τὸν δευτέραν τάξιν ἡσπάζετο· ἀκρικῶς μιμησάμενος τὸν Κύριον, τὸν εἰρηκότα· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖος εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ.

C 21 Καταλαβὼν δὲ Βαρνάβας Ἀλεξάνδρειον τὴν πρὸς Αἴγυπτον, καὶ λαλήσας ἐκεῖ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐξῆλθε διερχόμενος καθέξῃς τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἔλθειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὺμα. Ἐκείθεν δὲ πάλιν ἐξελθὼν, κατήλθεν εἰς Ἀντιόχειαν· καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐκκλησίαν πληθυνθεῖσαν, ἐχάρη λίαν. Τότε ἐξῆλθεν εἰς Τάρσον, ζητῶν τὸν Παῦλον· καὶ εἰρὼν αὐτὸν, ἤγαγον εἰς Ἀντιόχειαν· καὶ ποιήσαντες ἐκεῖ ἐνιαυτὸν, ὅλον, καὶ μαθητεύσαντες λαὸν ἱκανόν, καὶ καλέσαντες ἐκεῖ ἐν πρώτοις τοὺς μεθιτάς Χριστιανούς, λαβόντες δὲ τὰ εἰς διὰδοσιν τῶν πτωχῶν παρὰ τῆς ἐκκλησίας, ἀνῆλθον πάλιν εἰς Ἱερουσαλὺμα μετὰ ἰδ' ἔτι τοῦ σπηρίου πάθους, καθὼς γράφει ὁ Παῦλος λέγων· Διὰ ἰδ' ἐτῶν ἀνῆλθον εἰς Ἱερουσαλὺμα μετὰ Βαρνάβα. Πληρώσαντες δὲ τὸν διακονίαν, καὶ λαβόντες θεξάς παρὰ τῶν Ἀποστόλων, ὡς αὐτοὶ μὲν εἰς τὰ ἔθνη κηρύξουσιν, οἱ δὲ περὶ τὸν Πέτρον εἰς τὴν περιτομήν, κατήλθον εἰς Ἀντιόχειαν, ἔχοντες μετ' ἐκείνων Μάρκον ὑπέρτερον. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἀντιοχείας ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἦλθον εἰς Κύπρον· καὶ διοδεύσαντες ὅλην τὴν νῆσον, ἀπὸ Σαλαμῆνης ἕως Πάφου, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θαυματοουργοῦντες, ὅτε τὸν Ἑλύμαν ἐτύφλωσαν, καὶ τὸν Ἀνθύπατον ἐφώτισαν.

Cum vero de his, qui propter Stephani cædem atque angustias dispersi, Antiochiam venerant, et Christi Evangelium prædicaverant, auditum fuisset ab iis, qui erant Hierosolymis: B. Barnabam, magnum et potentem virum, ad sanctissimum Ecclesiæ, quæ illic erat, et Christi gregem pascendum miserunt. Qui cum illuc venisset, multo adjumenta fuit hominibus Christi fidem sequentibus: ejus enim divina prædicatione ac doctrina factum est, ut multa populi accessio ad Christum fieret. Cum vero divino Spiritu ductus Barnabas, ab urbe Antiochia egressus esset: urbes omnes ac regiones peragravit, Christi Evangelium longe lateque diffundens, neque prius destitit, quam ad urbem Roman omnium maximam venerit: ex universis enim discipulis Christi, primus Evangelium in urbe Roma prædicavit. Cumque multi ad Christi fidem venissent, et Barnabam ipsum summe honorarent; humana gloria rejecta, clam fugiens, Roma exiit. Etenim beatus ille vir ita omnes homines, qui erant temporibus illis, animi submissione ac modestia superabat, ut ad hujus virtutis culmen perveniret. Id quod declarat ejus historia. Cum enim divine Litteræ ubique virum hunc cum primis nominent ac laudent, ipse primas aliis concedens, secundas partes amplexus est; diligenter imitatus Dominum suum, qui dicit; Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde.

21 Postea cum idem Barnabas ad Ægypti urbem Alexandriam venisset, et Dei sermonem ibi prædicasset, illuc exiit, peragrans deinceps urbes omnes, quoad venit Hierosolymam: unde etiam egressus, reversus est Antiochiam: in qua cum Dei gratia Ecclesiam copiosioreni factam vidisset valde gavisus est. Inde autem discedens, Tarsum venit, Paulum quærens: quem inventum, Antiochiam perduxit. Ibi cum totum annum transegissent, et multum populum ad Christi disciplinam transtulissent, eumque ibi primum Christi discipulos Christianos vocassent, atque illinc accepissent ab Ecclesia quæ pauperibus distribuerunt; ascenderunt rursus Hierosolymam, quartodecimo anno postquam Dominus Jesus Crucem pertulit, quemadmodum scribit Paulus, cum dicit; Quatuordecim annis a postea Hierosolymam ascendi cum Barnaba. Cum vero ministerium complevisset, et fidem ac dexteram ab Apostolis datam accepissent, ut ipsi ad gentes perfecti, ii vero, qui cum Petro erant, circumcisis prædicarent, descenderunt Antiochiam, habentes Marcum ministrum. Missi autem a Spiritu sancto ex urbe Antiochia, venerunt in Cyprum, et totam insulam peragraverunt, Salamina Paphum usque Evangelium prædicantes, et miracula facientes: quo

NOT
Barnabas
missus Antiochiam
E

Roma etiam
per fugient,

Matth. 11
F
NOT
Redit Alexan
dria Antiochiam,

a
Gal. 2
Videtur in Cy
prum

tempore

INTERP.
SUBL. TO.

A tempore Elymam excæcarunt, et Proconsulem Sergium Paulum fide illuminarunt.

XV
ac rursus Je-
rosolymam,

22 Postea vero quam multos ad Christi disciplinam converterunt, e Cypro discedentes, venerunt Pamphiliam. Cum vero Marcus ipse Apostolos vidisset, pro Evangelii prædicatione pericula subeuntes, neque honori studentes, sed brevem et caducam hanc gloriam derelinqnentes, ad bellum contra infideles homines suscipiendum properare; ipse ad pericula subeunda claudicare cœpit, quippe qui adulescens erat formidolosus, et infirmior quam ut mortem contemnere posset. Derelictis igitur Apostolis, reversus est Hierosolymam ad matrem suam. Cum vero Apostoli Barnabas et Paulus opus complevisissent; ad quod missi fuerant, et infinita pro Christo certamina sustinuissent; venerunt Antiochiam, unde a divina gratia missi sunt ad Gentes.

b
ubi iterum et
se jungit Mar-
cus:

23 Necesse autem fuit rursus proficisci b Hierosolymam ad Petrum Apostolum, propter falsos illos Apostolos, qui docebant discipulos, ut se circumciderent, et Legem servarent. Cum autem Marcus illos ab omnibus honoratos videret, quodque post multa illa verbera et pericula robustiores facti essent, et integris corporibus præditi. propriam imbecillitatem accusans, doluit quod factum a se fuerat; et ad Paulum quidem ipsiuserubuit se conferre, Barnabam vero adit lacrymans: cumque ad ejus pedes se abjecisset, eum rogabat, ut superioris errori veniam impetraret, et ejus precibus firmior fieret in posterum, futurum promittens, ut omnia mortis genera, pro Domini nostri Jesu Christi nomine, prompto animo sufferret. Multis his lacrymis magnus ille virtutibus ornatus Barnabas flectitur; enique hortatus, ut a luctu desisteret: Fiat, inquit, quod Deus vult, modo tu paratus sis prestare quod promiseris. Cum vero scripta acceperant, quæ ab Apostolis in urbe Hierosolyma decreta fuerant, descendunt Antiochiam, et una cum fratribus exultabant. Marcus autem ipsos animo parum fidenti secutus est.

et propter
eum

24 Post hæc visum est Barnabæ et Paulo peragraræ urbes omnes, et Fratres visere. Tunc Barnabas Paulum rogabat, ut Marcum secum una venire pateretur, quippe qui paratus esset usque ad mortem pro Christi fide certamen sustinere. Paulus vero contra rogabat Barnabam, ut secum una Marcum non haberent. Hinc occasio quædam nata est, ut Apostoli a se vicissim separarentur, divina providentia id utiliter permittente. Deus enim ipse Marcum populorum et gentium multarum pastorem ac magistrum creaturus erat. Sed nemo imprudenter proprio affectu metiatur, quod est in sacra de Apostolorum actis historia, quo loco de Paulo et Barnaba narratur illud: Facta est dissensio, ita ut discederent ab invicem. Non enim ad hoc iracundiæ aut furoris affectu impulsus sunt Christi Apostoli (namque hoc nos cogitemus) nam qui carnem cum affectibus et cupiditatibus crucifixerunt, qui voce magna sic omnes Christo credentes admonebant; Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia; qui fieri potest, ut illi ipsi in hujusmodi affectum inciderint? Scimus autem, et ex divinis Litteris dissensionum diversitatem cognovimus, et vocem hanc proœusmòs in bonam partem accipi solitam, ut cum ait Apostolus; Consideremus nosmetipsos in provocatione caritatis, et bonorum operum. Talis fuit et Apostolis dissidendi ratio, hoc est, Dei zelus. Paulus enim accuratam censuram requirebat, Apostolicæ professioni convenientem; Barnabas vero ad humanitatem propensior erat.

XVII
Paulus et
Barnabas se-
parantur.

Ephes 4

Hebr 10

25 Quamobrem et Marcum secum habens, in Cyprum navigavit. Cumque eam insulam totam

22 Καὶ μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, τότε ἀναχθέντες ὑπὸ τῆς Κύπρου οἱ περὶ Βαρνάβαν ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. Ἰδὼν δὲ ὁ Μάρκος τοὺς Ἀποστόλους ὁμοχρροῦντας πρὸς τοὺς ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου κινδύνους, καὶ ὅτι οὐπω ἡμελλόν τιμᾶσθαι, ἀλλὰ καταλιπόντες πρόσκαιρον δοῖξαν, πρὸς τὸν κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμον ἐχώρουν· ὀκλάτας πρὸς τὰ θεινὰ, ὡς αὐτὸ μειράκιον ὑπάρχον, θειλὸς καὶ ἀτελής πρὸς τὴν κατὰ τοῦ θανάτου ὑπεροψίαν, καταλιπὼν τοὺς Ἀποστόλους ὑπέστρεψεν εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὴν ἰδίαν μητέρα. Ὡς δὲ ἐπλήρωσαν οἱ Ἀπόστολοι Βαρνάβαν καὶ Παῦλον τὸ ἔργον εἰς ὃ ἐκλήθησαν, μυρίους ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγωνίας ὑπομείναντες, ἦλθον εἰς Ἀντιόχειαν· ὅθεν ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπεστάλησαν εἰς τὰ ἔθνη.

23 Ἐγένετο δὲ αὐτοῖς χρεῖα πάλιν ἀπελθεῖν εἰς Ἱερουσόλυμα πρὸς τοὺς περὶ Πέτρον Ἀποστόλους, ἕνεκα τῶν ψευδοαποστόλων, τῶν διδάσκόντων τοὺς μαθητάς περιτέμεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς ὁ Μάρκος ὑπὲρ πάντων τιμωμένους, καὶ ὅτι μετὰ τοσαντάς αἰκίας καὶ κινδύνους ἐρρωμένοι εἰσὶ καὶ ὁλόκληροι, καταγνοὺς τῆς ἐκ τοῦ ἀνυδρίας, ἔκλαυσεν πικρῶς· καὶ τῷ μὲν Παύλῳ προσελθεῖν ᾗσχύετο, τῷ δὲ Βαρνάβᾳ προσῆλθε μετὰ δακρύων, καὶ προσέειπε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, θεόμενος συγχώρησιν λαβεῖν ὑπὲρ τῶν παρελθόντων καὶ εὐχὴν ὑπὲρ ἀσφαλείας τῶν μελλόντων ὑποσχόμενος, καὶ λέγων, ὅτι πᾶσαν εἰδείαν θανάτου ἐτοιμῶς ἔχω ὑπενιχνεῖν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπικαμφεῖς δὲ τοῖς πολλοῖς δάκρυσιν ὁ μέγας οὗτος ἐν ἀρεταῖς Βαρνάβας, παρεκάλει αὐτὸν πύσασθαι τοῦ κλαυθμοῦ· λέγων, Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω· μόνον σὺ εἶμιος ἔσω τὰς ὑποσχέσεις σου πληρῶσαι. Λαθόντες δὲ ἐγγράφως τὰ δογματισθέντα ὑπὸ τῶν ἐν Ἱερουσόλυμῳ Ἀποστόλων, κατήλθον εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ἦσαν ἀγαλλιάμενοι μετὰ τῶν ἀδελφῶν· Μάρκος δὲ ἠκολούθησεν τῷ Βαρνάβᾳ οὐ μετὰ παύσης.

E

24 Μετὰ δὲ ταῦτα ἔδοξε τοῖς περὶ Βαρνάβαν καὶ Παῦλον διελθεῖν τὰς πόλεις πάσας, καὶ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφούς. Τότε Βαρνάβας προσελθὼν παρεκάλει τὸν Παῦλον, ὥστε συνέκδημον αὐτοῖς γενέσθαι τὸν Μάρκον, ἐτοιμῶς ἔχοντα ἕως θανάτου ἀγωνίσασθαι ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ὁ δὲ Παῦλος ἀντιπαρεκάλει αὐτὸν, μὴ συμπαραλαβῆσθαι αὐτὸν μετ' ἐκείνων. Ἐντεῦθεν γέγονε πρόφασις τοῦ ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τοῦ Κυρίου τοῦτο οἰκονομήσαντος εἰς τὸ συμφέρον· ἡμελλε γάρ ὁ Θεὸς τὸν Μάρκον λατῶν καὶ ἔθνων ἀναδείξει ποιμένα καὶ διδάσκαλον. Ἀλλὰ μηδεὶς ἀνοήτως λαμβανέτω πρὸς ἴδιον πάθος τὸ εἰρημένον τῇ ἱερᾷ τῶν πράξεων ἱστορίᾳ, περὶ τοῦ Μάρκου, ὅτι ἐγένετο παροξυσμός· οὐ γὰρ εἰς πάθος ὀργῆς καὶ θυμοῦ ἐκνεύθησαν οἱ τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολοι· ἅπαρ'· πρῶς γάρ; οἵτινες τὴν σάρκα ἐσταυρώσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις· οἱ βουντες φωνῇ μεγάλῃ πρὸς πάντας τοὺς εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύοντας καὶ λέγοντας, Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργή, καὶ κλαυγῆ, καὶ βλασφημία, ἀρθίτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. Ἡμεῖς γὰρ ἔγνωμεν ἐν τῇ θεῇ γραφῇ παροξυσμὸν διαφορᾶν· Φησι γάρ, Καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων. Ἐγένετο οὖν τοῖς Ἀποστόλοις παροξυσμός, τουτέστι ζηλος Θεοῦ. Ὁ μὲν γὰρ Παῦλος ἀκρίβειαν ἐπιζητεῖ, ἀποστολικὴ πρέπουσα τελειότητι· ὁ δὲ Βαρνάβας ἐτίμα τὸ φιλόανθρωπον.

F

25 Λαθὼν οὖν τὸν Μάρκον, ἐπλευσεν εἰς Κύπρον· καὶ πᾶσαν διελθὼν, καὶ μαθητεύσας λαὸν ἱκανόν, ἦλθεν εἰς

εἰς

A εἰς Σαλαμῖν. Κακεῖ διέτριβε θαυματουργῶν καὶ κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ προσέβητε ὄχλος πολλὸς τῷ Κυρίῳ· διελέγετο δὲ τοῖς Ἰουδαίοις ἐν τῇ συναγωγῇ κατεῖ πάντες ἀκούοντες, ἐπιδεικνύς ἐκ τῶν γραφῶν, εἶται τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν· πάντες δὲ εὐλαβοῦντο αὐτὸν διὰ τὴν περιεχουμένην τῇ προσώπῳ αὐτοῦ χάριν. Ἦν γὰρ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀγγελικόν, καὶ τὸ σχῆμα ἀσκητικόν· σύνοφρος δὲ ὑπῆρχε, ὁφθαλμοὺς ἔχων χαροποιούς, οὐ βλοσυρὸν βλέποντας, ἀλλ' εὐλαβῶς κάτω νεύοντας· στίμα σεμνὸν καὶ χεῖλη, εὐπρεπῆ, γλυκασμὸν μέλιτος ἀποστίζοντα, οὐ γὰρ ἐφθέγγετο πώποτε περιτοῦ τοῦ θένοντος· βλάβος κατεστῆλμένος καὶ ἀκυνόδοξον, καὶ ἀπαξάπλως ὡς δι' ὅλου στήθιν ἦν καθαρὰ τοῦ Χριστοῦ ὁ Ἀπόστολος Βαρνάβας, πάσαν ἀρετὴν ἀποστήλδουσα.

B 26 Ἐπιμένοντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ Σαλαμινίῳ πόλει, καὶ διδάσκοντος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπῆλθον ἐκ τῆς Συρίας Ἰουδαῖοι, καὶ ἀντίεγον τοἷς λεγομένοις ὑπ' αὐτοῦ βλασφημοῦντες· Ἐπήγειραν δὲ ὄχλον κατ' αὐτοῦ λέγοντες, ὅτι οὐδὲν ἀληθὲς λέγει· ἀλλὰ καὶ ὃν λέγει Ἰησοῦν, πλάνος τις ἦν καὶ ἀντίθεος, τὸν νόμον καὶ τοὺς προφῆτας καὶ τὸ σάββατον αθετῶν· καὶ ἥσαν ζητούντες εὐκαιρίαν ἀνελεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ ἄγιος Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ Βαρνάβας, συναγαγὼν πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐπίστασθε πῶς μετ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, νοθεύων ἐναι ἑκαστον καὶ παρακαλῶν, ἐμμένειν τῇ χάριτι καὶ τῇ πίστει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάσσειν καὶ ποιεῖν αὐτάς, καὶ ἀπέχεσθαι ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος· οὐ γὰρ πάντες ὑμᾶς παραστήναι τῇ βίβλῳ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσσεται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ, πρὸς ᾧ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὰ εἴτε κακὰ· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ σώματος τούτου, καὶ μέλει ὁ Κύριος ἔλθειν ἐξ οὐρανοῦ κρίνει ζῶντας καὶ νεκρούς. Μὴ οὖν ἀμέλῃσθε, γινώσκοντες ὅτι ἐν τῇ ἀν' ἡμῶν οὐ δοκεῖτε ὁ Κύριος ἡμῶν ἔρχεται. Κακοπαθήσατε οὖν, καὶ τῇ ἐλπίδι στηρίξατε τὰς καρδίαις ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἤγγικε.

C 27 Μνημονεύετε ὅσα ὑμῖν λελάληκα λέγων, ὅτι τοῦ παρόντος βίου ὀλιγοχρόνια ἐστίν, εἴτε τὰ χρηστά, εἴτε τὰ λυπηρά, καὶ πάντα ταχὺ παρελεύσεται· τοῦ δὲ μέλλοντος αἰῶνος πάντα ὁμοίως αἰῶνι καὶ ἀτελεύτητα· οὐδὲ γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ποτὲ παρελεύσεται, οὐδὲ ἡ κρίσις τέλος ἔχει, ἀλλὰ αἰεὶ διακίνοει, θάνατον καὶ ἀκατάπαυστα κολάζουσα τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Σπουδάσατε οὖν ἀμέμπτους καὶ ἀσπίλους εὐρεῖσθαι ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἵνα μὴ ἐρπίσατε εἰς ἐκείνην τὴν γέενναν τὴν αἰώνιον. Μνημονεύσατε ὅσα ὁ Θεὸς ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα ἐν ὑμῖν δι' ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ, καὶ προσεύξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ· ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφάσκει, καθὼς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. Τὸν ἀγῶνα τὸν κολὸν ἠγωνίσamai, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα, νῦν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος· οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἀγωνιζομένοις διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

28 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, σὺν πάνσιν αὐτοῖς προσκύξατο· ἱκανὸς δὲ κλαυθμὸς ἐγένετο πάντων, τοῦ Ἀποστόλου

peragrasset, populos multos ad Christi fidem convertit, et Salaminam venit; ubi paulisper moratus est, edens miracula, et prædicans regnum Dei: quo loco turbæ multæ ad Christi fidem accesserunt. Disputabat autem cum Judæis in synagoga omnibus sabbatis, divinarum Litterarum testimoniis Jesum Christum illum esse probans, quem Deus promiserat. Omnes autem Barnabam reverebantur, propter divinam quandam honestatem, quæ in illius adspectu vigeat. Erat enim oris specie valde gravis, habitu ac veste admodum tenui; cujusmodi illorum est, qui delicias abijcientes, in virtutis exercitatione versantur. Erat supercilliis contractis, et oculis hilaritatem præ se ferentibus, non torvum aliquid, sed grave quiddam in se habentibus, et reverenter admodum deorsum spectantibus. Oris honestas et labra decora, mellis suavitatem distillantia, in eodem illo inerant. Non enim aliquid unquam pronuntiabat, quod foret supervacaneum. Ejus incessus compositus, et ab ostentatione alienus, Totus denique omni ex parte Apostolus Barnabas, erat tamquam recta quædam Dei columna, omnium virtutum splendore illustris.

26 Hic cum in urbe Salamina moraretur et Christum prædicaret, venerunt e Syria Judæi quidam, qui maledicta in eum conjicientes, quæque ab illo dicebantur oppugnantes, turbam contra ipsum excitaverunt; criminantes nihil veri ab eo dici, sed quem ipse Jesum Christum fuisse diceret, eum fallacem quemdam hominem, et Deo ipsi contrarium fuisse, legem, Prophetas et Sabbati observantiam reprobantem. Idem et Barnabæ interficiendi opportunitatem observabant. Sanctus vero Christi Apostolus Barnabas, cum omnes Fratres congregasset: Vos, inquit, scitis, quomodo una nobiscum omni tempore versatus fuerim, unumquemque admonens et hortans, ut in gratia et Domini nostri Jesu Christi fide constanter permaneat, et ejus præcepta observetis, et ab omni pravo opere mentem et manus cohibeat. Namque oportet omnes nos sisti ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque propria corporis sui, quæ lecerit, sive bona, sive mala: præterit enim figura mundi hujus, et Dominus venturus est de cælo judicare vivos et mortuos. Nolite igitur negligentes esse, scientes, quod qua hora non putatis, Dominus noster veniet. Ærumnas et labores libenter perferatis, corda vestra spe confirmantes, quod adventus Domini prope sit.

27 Recordemini quæ vobis sæpe dixi, præsentis vitæ res, sive prosperæ, sive adversæ illæ sint, breves et caducas esse, omniaque hæc celeriter præterire; futuri vero illius sæculi bona semper in eodem statu permanere, æterna et finem nullum habentia. Neque enim regnum cælorum aliquando præterire poterit, neque judicium illud finem habebit; sed semper erit, his, qui peccando vitam transegerunt, immortalem pœnam afferens, et finem nullum habituram. Date igitur operam, ut sine culpa et labe in die illo extremo inveniamini, ne in gehennam sempiternam decidatis. Memoria repetite, quot signa et prodigia per me servum suum Deus ipse apud vos effecerit, et pro ire Deum orate. Ego enim jam jam immolandus sum, et tempus illud prope est, quo ab hoc corpore dissolvendus sum, sicut Dominus noster Jesus Christus mihi significavit. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: nunc reposita mihi est corona justitiæ; non solum autem mihi, sed et omnibus, qui propter Christi confessionem certamen sustinuerint.

28 Hæc cum dixisset, una cum omnibus Deum oravit: multusque fletus hominum fuit, eo quod Apostolus

D
INTERP.
SIMILETO.
XVIII
Hic multos in
Cypro conver-
tit.

Forma etiam
gratiam
conciliante.
c

E
XIX
Judæi tur-
bam in eum
conciunt,

qui immul-
nentis mor-
tis præcius

F
Fratres ex-
tremis mo-
nitis in-
struit,

cisque vale-
dit.

Missam cele-
brat,

A Apostolus ille dixerat, tempus prope esse, quo a corpore dissolvendus foret. Barnabas vero cum panem et calicem sumpsisset, et divini Ministerii ordinem totum complevisset, una cum Fratribus particeps factus est Eucharistiæ mysteriorum. Quo facto, Marcum secum habens, secessit, et ipsi seorsum dixit; Hodie infidelium Judæorum manibus me consummari oportet: tu vero extra civitatem Occidentem versus egredere, et corpus meum invenies: quod cum sepelieris, exi e Cipro, et ad Paulum proficiscere; et esto cum illo, quoad Dominus res tuas disposuerit: futurum enim est, ut nomen tuum per totum orbem terrarum divulgetur.

XXI crudeliter interficitur. 29 Post hæc ingressus est Barnabas in Synagoga, et Judæos ipsos docebat, illis persuadere studens, Dominum Jesum esse Christum viventis Dei filium. Illi vero Judæi, qui e Syria illuc venerant, furere perciti, e Synagoga surrexerunt; et manibus in eum coniectis, in obscuram quandam Synagogæ illius cellam usque ad multam noctem custodierunt. Cumque illum eduxissent, et multis cruciatibus afflissent, postremo nefarii homines eumdem lapidaverunt; et accenso rogo quodam magno, B. Barnabæ corpus in eum conjecerunt, ut nullis ipsius reliquie superesset. Divina vero providentia factum est, ut Apostoli corpus integrum permaneret, neque ab igne ipso laderetur. Marcus igitur, ut Barnabas præceperat, extra urbem egressus Occidentem versus cum quibusdam Fratribus; reliquias S. Barnabæ clam abstulit, et in spelunca quadam, studiis fere quinque ab urbe distante, sepelivit. Mox in urbem reversi, planctu et lacrymis eum persecuti sunt.

XXII Ephesi Paulo, d 30 Illo autem tempore contra Salaminæ urbis Ecclesiam persecutio magna commota est, omnesque alii alio dispersi sunt: itaque sancti Apostoli Barnabæ sepulcrum deinde ignotum erat. Proinde Marcus cum e Cipro navigasset, ad Paulum d venit, qui erat Ephesi, eumque de Barnabæ martyrio certiorum fecit. Id cum ille audivisset, lacrymavit, et Marcum secum tenuit. Postea vero, cum Petrus Apostolus divina revelatione jussus esset Romam e proficisci; secum duxit et Marcum, quem quodammodo sibi filium genuerat. Illi cum essent in urbe Roma, Evangelium Marcus f conscripsit: quod Petrus Apostolus legit, et divino Spiritu scriptum cognovit, atque approbavit. Itaque Marcum ipsum per manuum impositionem ordinavit, et ut maxime idoneum in urbem Ægypti Alexandriam, Lybiam et Pentapolim misit. Quo cum Marcus venisset, Dominum Jesu Christi Evangelium illis regionibus prædicavit, ita ut multi ad Christi fidem conversi fuerint. Cum vero novem annos Dei fidem Marcus in ea regione docuisset, martyrio in urbe Alexandria functus est g.

ειρκήτως, ὅτι ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεως ἐφάσταν. Λαβὼν δὲ ὁ Βαρνάβας ἄρτον καὶ ποτήριον, καὶ ποιήσας πᾶσαν τὴν ἀκοινοσίθην, μετέλαβεν μετὰ τῶν ἀδελφῶν τῆς εὐχαριστίας τῶν μυστηρίων. Καὶ μετὰ ταῦτα παραλαβὼν τὸν Μάρκον, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, εἶπεν αὐτῷ· Ἐν τῇ δὲ τῇ ἡμέρᾳ δεῖ με τελευτηθῆναι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπειθουσῶν Ἰουδαίων· σὺ δὲ ἐξελθὼν ἔξω τῆς πόλεως κατὰ δυσμὰς, εὐρήσεις τὸ σῶμά μου· καὶ τοῦτο θάψας, ἔξελθε ἀπὸ Κύπρου, καὶ πορεύου εἰς τὸν Παῦλον, καὶ ἴσθι μετ' αὐτοῦ, ἕως οὗ ὁ Κύριος οἰκονομήσει τὰ κατὰ σέ· μέλλει γάρ τὸ ὄνομά σου μεγαλυνθῆσαι ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ.

29 Καὶ μετὰ ταῦτα, εἰσῆλθε Βαρνάβας εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἐδίδασκε τοὺς Ἰουδαίους, πείθων αὐτοὺς περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Πλησθέντες δὲ θυμοῦ οἱ ἀπὸ Συρίας Ἰουδαῖοι ἀναστάντες ἐπέσταν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο αὐτὸν ἐν οἴκῳ σκοτεινῷ ἐν τῇ συναγωγῇ ἕως ἑσπέρας βαθείας. Ἐξαγαγόντες δὲ αὐτόν, καὶ βασανίσαντες ἱκανῶς, ἐκεῖ αὐτόν κατέλευσαν οἱ ποράνημοι· καὶ ἄψαντες πυρὸν μεγάλον, ἔρριψαν ἐκεῖ τὸν μακάριον, πρὸς τὴν μὴ δὲ λείψανον αὐτοῦ εὐρεθῆναι. Πρανοίᾳ καὶ Θεοῦ ἀκέραιον ἔμεινε τὸ σῶμα τοῦ Ἀποστόλου, δὲ οὐδὲν οὐτὸ ἐδόσφεν ἡ πυρὰ. Μάρκος δὲ, κατὰ τὰ διατεταγμένα αὐτῷ, ἐξελθὼν ἔξω τῆς πόλεως κατὰ δυσμὰς, μετὰ τινῶν ἀδελφῶν, κρυφῇ συνεκρύβησεν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Βαρνάβου· καὶ θάψοντες ἐν σπηλαίῳ, ὡς ἀπὸ σταδίων πέντε τῆς πόλεως, ἀνεχώρησαν· ποιήσαντες κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ.

30 Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ θαμνὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Σαλαμίνῃ, καὶ πείντες διεσπάρησαν ἀλλήλων, καὶ λοιπὸν ἄγνωστον ἐγένετο τὸ μνημα τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Βαρνάβου. Μάρκος δὲ ἐκπλεύσας ἀπὸ τῆς Κυπρίων χώρας, ἦλθε πρὸς Παῦλον εἰς Ἐφεσον, καὶ ἀνέγγειλον αὐτῷ περὶ τῆς τοῦ Βαρνάβου τελευτήσεως. Ὁ δὲ ἀκούσας, ἔλαυνε κλαυθμῷ μεγάλῳ ἐπ' αὐτῷ· κατέσχε δὲ πρὸ ἑαυτοῦ τὸν μάρτυρα. Μετὰ δὲ τοῦτο, τοῦ Πέτρου κατὰ ἀποκάλυψιν Θεοῦ σπαίροντος ἐπὶ τὴν Ἰερουσαλήμ, παρέλαβε μετ' ἑαυτοῦ τὸν Μάρκον, τρόπον τινα τρανοποιήσας αὐτόν. Ἐκεῖ συντάττει τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν, ἣν τινα ὁ Πέτρος ἀναγνούς καὶ ἀρεθείς, ἐγνω θεόπνευστον αὐτὸν εἶναι· καὶ χειροτονήσας τὸν Μάρκον, ἀπέστειλεν αὐτὸν ὡς ἱκανώτατον εἰς Ἀλεξανδρείαν τὴν πρὸς Αἰγύπτου καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν· ὃς παραγενομένης εὐηγγελίστατο αὐτοῖς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πολλὰς δὲ ἀριθμὸς ὁ πιστεύσας ὑπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον· Ποιήσας δὲ ἔτη ἑννέα, διδασκῶν ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, μαρτυρίῳ ἐτελειώθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ANNOTATA D. P.

a Imo 14 annis, post reditum ex Arabia, quod verba Epistolæ ad Galatas satis declarant; si tamen ex Henschenii sententia Passio Christi affigatur Consulatu duorum Geminarum, sicut Fasti eos ponunt. Secundus autem ascensus Hierosolymam, male distinguitur ab eo, qui fuit propter controversiam de Circumcisione susceptus, de quo hic infra: quia is fuisse tertius. Errandi occasio accepta est ex verbis Lucæ Act. xi, 30 dicentis: quod sane, quam Agabus prædixerat, imminente, Fratres in Syria positi, proposuerunt succurrere habitantibus in Judæa, idque fecerunt mittentes ad seniores per manus Barnabæ et Sauli: quod fieri potuit, etiamsi Jerosolymam illi non intrarent.

b Hæc ergo est profectio Jerosolymam, cujus superior Paulus meminit; et præter hanc frustra concipitur prior alia, post Pauli reditum ex Arabia.

c Sicuti SS. Petri et Pauli formam conservaverunt Romani, primum memoria, deinde picturis; ita et fecisse circa formam Barnabæ, Cyprii potuerunt; ut optabile etiam nunc sit, inde obtineri imaginem aliquam, qua ab illis exprimi Barnabas solet.

d Cum anno 53, quo Barnabas obierit, supra notato optime consistit ut Paulum Marcus invenerit Ephesi, eodem adhuc anno, juxta Henschenii Chronotaxum 29 Junii num. 14.

e Id si factum an. 54 et i Neronis (uti nostra fert opinio) oportet ut Marcum Petrus remiserit ad Paulum

A lum in Asiam, priusquam eum mitteret Alexandriam : Paulus vero eundem ibi reliquerit, anno 56 Romam vinctus adveniens, et hinc scribens secundum ad Timotheum iv. n Marcum, inquit, assume, et adduc tecum. Eodem autem illic adducto, scribens Philemoni, Salutat te, inquit Epaphras concaptivus meus ; Marcus, Aristarchus, Demas et Lucas, adjutores mei. Similiter ad Colossenses iv, 10, eorundem nomine, qui soli, inquit sunt adjutores mei in regno Dei, qui mihi fuerint solatio. Ne autem quis dubitet, an eum, de quo hic agitur, Paulus intelligat, expresse ait ; Salutat vos Aristarchus concaptivus meus, et Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata : si venerit ad vos excipite illum : et forte jam tum destinaverat Paulus mittens Marcum in Ægyptum, quo tendens, Rhodum insulam necesse haberet prætervehi, aut etiam eo appellere.

f Aquileienses scriptum apud se Evangelium præ-tendunt, forte quia Romæ prius scripti exemplar ibi relinquendum transcripsit : ibi autem cum fuisse et prædicasse oportuit, antequam ordinaretur a Petro Episcopus, puta an. 58 quo Paulus solutus a vinculis Roma discesserat. Magno autem fructu ibi facto, Ro-
mam rediens, illuc secum duxerit S. Hermogoram, a
S. Petro Episcopum Aquileiensibus ordinandum : quod minime necessarium fuisset, si ipsemet Episcopali po-
testate tunc erat præditus.

g Anno, ut ad 25 Aprilis docuit Henschenius cir-citer 68. Illuc ergo profectus sit Marcus, an. 69; et nihil obstat quominus idem Consobrinus Barnabæ et Evangelista fuerit, licet multis contra tendat Ba-ronius ad an. 45 num. 42 ; et plane constare putet, ex temporum, locorum ac rerum diversitate, eosdem inter se esse distinctos. Nihil horum in nostra Chro-nologia exurgit, nihil etiam ex veterum auctoritate. Nam Basilius, in fine lib. 5 contra Eunomium qui

allegatur, quasi dicat eo tempore quo Romæ Paulus agebat, quo cum aderat Marcus Barnabæ consobri-nus, Marcum Evangelistam Alexandriam Eccle-siam excoluisse ; neque hoc dicit, neque si diceret contra nos faceret ; nisi assumendo, quod non probatur, Marcum Paulo adfuisse, quamdiu et quoties Romæ fuit : dicit autem solum, Intervallum locorum non obstare, quo minus eodem tempore alius alia in civi-tate Spiritu impleatur. Multo minus Baronio faret allegatus Athanasius in Synopsi ; ubi nominatur qui-dem Marci Evangelium, sed nihil additur quo intelli-gatur idem, vel diversus a Jonne-Marco. Dorotheum, qui unum facit Episcopum Bibliidis, alterum Apolla-nioidis, itaque tres Marcos inducit, ipsemet Baronius eripit, ut qui in sua Synopsi quam plurima consar-cinavit mendacia. Idem Baronius ad an. 816, negat Isidori esse librum de Vita, et morte justorum, et in Notis ad Rom. Martyrol. 25 Julii, ubi de S. Jacobo, ait, complura in eo libro indigna Isidoro inveniri coagmentata mendacia ; frustra igitur huc allegatur. Scio Græcos quoque in Menæis, die xxvii Septembris, et c. Sireti Menologio ad eundem diem in hodierno Romano, referri Marcum Barnabæ Consobrinum, velut Episcopum Bibli, una cum Aristarcho et Zo-none. in Epistolis Pauli, æque ac ille, nominatis. Sed non pluris id faciendum puto, quam pseudo-Dorotheum, unde accepti illi sunt : esta forsitan Biblienses, inter primas suos Episcopos habuerint aliquem Marcum, quem cum Barnabæ Consobрино confuderint. Nam in ejusmodi hallucinationibus fundata videtur tota Synop-sis Dorothei, potius quam consuta ex mendaciis. Hæc autem placuit hic digerere, ad supplendum quod deficit in Aprili : ubi hanc controversiam maluit dissimulare Henschenius, quum disquisitioni, tunc parum necessa-rie visæ, immorari.

D
INTERP.
SIRLETO.

E

CAPUT TERTIUM.

De Petro Fullone, Antiocheni Patriarchatus invasore, Cyprum sibi subicere volente.

C Μετά δὲ πολὺν χρόνον, τοῦ Χριστιανισμοῦ πλατύν-
θεντος, καὶ χριστιανῶν βασιλέων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς
βασιλεύσαντων, δυνάμεις οὐ τὰς τυρούσας ἐποίησεν ὁ Θεὸς
ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, ἐν ᾧ ἀπέκειτο τὸ λείψανον τοῦ ἀγίου
Ἀποστόλου Βαρνάβα καὶ γενναίου Μάρτυρος Βαρνάβα·
πολλῶν γὰρ παρῴντων διὰ τοῦ τόπου ἐκείνου, τῶν
ἐργῶν τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, βοδόντα φωνῇ με-
γάλῃ ἐξήρχοντο· πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χολοὶ,
καὶ ὑπὸ ποικίλων νοσῶν καὶ βλασάνων συνεχόμενοι, ἐρχό-
μενοι παρεκοιμῶντο ἐν τῷ τόπῳ, οἵτινες ἐτεραπεύοντο
ἀπαυτες· καὶ ἦν χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ Σαλαμίνῳ ποιεῖν
καὶ ὅτι μὲν θεὸς τις ἦν δύναμις ἐνεργούσα ἐν τῷ τόπῳ,
ἐπερίνοσκον. Τὶ δὲ ἐστὶ τὸ αἴτιον τῆς τοιαύτης ἀσθενείας
ἡρώδης, οὗκ ἐπίνοσκον· τὸν δὲ χρόνον ἐκείνου, τόπον τῆς
οἰκίας αἱ ἐργασίαι ἐπὶ ἐργασίᾳ.

32 Τοῦ δὲ μακαρίου Μαρκεῖου καταπύσσοντος, τὴν
ἀρχὴν παρέλαβε τὴν Βασιλείαν ὁ τῆς θείας λήξεως Δέσπῳ.
Τούτῳ ὑπῆρχε γαμβρὸς Ζήνων τις οὐνόματι, Ἰσαυρὸς τῷ
γένει, ὅστις καὶ ἐδασίλευσε μετ' αὐτόν. Κατ' ἐκείνον δὲ
τὸν καιρὸν, κύρηθ' ἐν τῇ εὐαγγελιστῇ μονῇ τῶν Ἀποκη-
των διαβόλος τις μονάζων, ὥσπερ ἐν ἀποστόλοις Ἰουδᾶς,
τοῦνομα Πέτρος, τὸ ἐπιτίθεμα Κυαρεύς· οὗτος δὲ τὴν
ἐν Χαλκηδὼν συνόδον ἀγίαν ἀποστρεφόμενος, τῶν Εὐ-
τυχισανιστῶν ὑπερεμάχῃ δογματῶν. Τοῦτον οἱ τῆς ἀγίας
μονῆς ἐκείνης, ὡς λυραῖον καὶ φθορᾶ, καὶ τῶν ἀπο-
στολικῶν δογματῶν ἐχθρὸν ἐδίδωσαν τοῦ μοναστηρίου·
αὐτὸς δὲ καταλαβὼν τὴν Κωνσταντινου πόλιν, τὸν τῶν
κολάκων βίον ἐξήλωσεν, ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν περιεργόμε-
νος καὶ γαστριζόμενος. Εὐρὼν δὲ τινας τῶν ἐν τέλει, τῆς

Junii T. II

Multo autem tempore postea, cum Christiana fides latius fusa esset, et Imperatores Christiani Romanorum Imperio potirentur, miracula quedam magna Deus ipse in eo loco edebat, ubi Reliquiæ sancti Apostoli et generosi Martyris Barnabæ repositæ fuerant. Nam cum multi homines, impuros spiritus habentes, per locum illum transirent ; spi-ritus ipsi, voce magna clamantes ; egrediebantur. Multi etiam paralytici, et claudi, variisque morbis et cruciatibus vexati, ad eum locum profecti per-noctabant, qui omnes curabantur : ob idque Sala-mina civitas gaudio magno perfundebatur. Quod vero divina quaedam potentia in eo loco miracula efficeret, id quidem omnes cognoscebant : quoniam tamen esset causa gratiæ illius tam copiose, id nequaquam intelligere poterant. Regionem autem illam Sanitatis locum, indigenæ appellabant.

32 Cum vero Beatus Marcellianus a obisset, san-ctæ memorie Leo Imperio successit. Huic erat ge-ner Zeno, Isaurus genere, qui post Leonem b et ipse Imperator fuit. Tempore autem illo in reli-gioso Acœmetarum c monasterio extitit Monachus quidam, qui, ut Judas inter Apostolos, diaboli mores imitabatur. Illi nomen erat Petrus, qui ful-lonis artem exercebat, sanctam vero Synodum in urbe Chalcedone celebratam aversabatur, et dog-matis Eutychiani erat propugnator. Ejusmodi ho-minem, ut corruptorem et pestilentem, atque Apo-stolicorum dogmatum hostem acerrimum, ejus loci homines e monasterio expulerunt. Qui cum illinc expulsus fuisset, Constantinopolim profectus est ; et

xxiii
Miracula ad
sepulcrum S.
Barnabæ.

F

xxiv
a
b

c
Petrus Fullone
improbus
monachus,

EX MS
VATIC.

d

A assentatorum vitam imitatus, modo hanc, modo illam domum obibat, ventri et gulæ serviens d: cumque execrabilis suæ hæresis participes homines quosdam honore præditos invenisset, illis adhærere cœpit, per quos etiam in ejus notitiam venit, qui erat gener Imperatoris, Patricius et excubitorum Comes: sic enim appellabatur, qui excubiis præsidebat.

favente sibi
Zenone tunc
Comite

c

xxv
venat Pa-
triarcham
Antiochenum,

33 Itaque Petrus ille cum religionis specie quadam se induisset, erat quidem assidue cum Zenone Imperatoris genere, non audebat tamen propriam impietatem aperire. Eumdem autem Zenonem, ad Orientis partes proficiscentem, secutus est Fullo ille, usque ad urbem Antiochiam. Ubi cum multos Apollinaris sectatores invenisset, una cum illis contra Patriarcham temeritatem, exercuit e, adversus eum seditiosissimum quemque hominem concilians, et Chalcedonensem Synodum convitiens, ac Patriarcham ipsum Nestorianum appellans. Cum igitur Antiochena civitas multa seditione et tumultu perturbaretur, Petrus ille Comitem Zenonem dolo aggressus: Nisi, inquit, hujus civitatis Episcopus permutetur, fieri non potest, ut populus quiete vivat. Quin etiam multam auri vim ei proposuit, si ab eo impetraret, quod petebat: patefecit enim illi consilium suum, quod antea occultaverat. Tunc infames quosdam et improbos homines, qui eadem, quæ ipse sentiebant, persuasionibus suis secum duxit; et gravissima quadam scelera, contra Patriarcham falso conficta, ad Imperatorem detulit. Sed ejus malitia nihil profecit, cum Imperator Apostolicorum dogmatum esset propugnator.

eoque Impe-
ratore facta
invadit Sedem:et Theopa-
schitam se
professus,

B 34 Postea vero, quam Leo ipse terrestre imperium dereliquit, et ad immortale illud regnum translatus est. Imperio successit Zeno. Antiocheni vero, quos supra diximus, Imperatori supplicationem obtulerunt, potentes Follonem illum Petram sibi Episcopum creari. Id quod factum est, auro ipso omnibus, qui erant in aula regia, persuadente, ut Petri Fullonis patrocinium susciperent. Statim igitur ut Petrus ille ordinatus est Episcopus, sanctam Chalcedonensem Synodum anathemate fuit detestatus. Cumque Apollinaris sectatoribus placere studeret, qui Theopaschitæ appellabantur, eo quod Deum ipsum passum fuisse dicebant; novitatem quandam pessimam excogitavit, ut Hymno illi, qui Trisagion appellatur, hoc etiam in fine adderet, Qui crucifixus est propter nos. Nec cum sancti Episcopi et Patres nostri audivissent, ad pravam illius opinionem refrenandam alacri et prompto animo progressi sunt: et primum quidem litteris cum ab impietatis voragine revocare conati sunt: sed cum eundem repugnantem, majore audacia et temeritate contra fidem orthodoxam elferri vidissent; omnes qui sunt in orbe terrarum Episcopi, sententia pronuntiata, sub anathemate illam expulerunt f.

ca Sede pri-
vatur.

f

xxvi

Trisagio addit,
Crucifixus
pro nobis:

35 In hac orationis parte libenter eos, qui ex nostris hominibus, non vitio, sed quadam mentis levitate, novitatem hanc temere amplexati sunt, his verbis compellarem: Quanam causa vos, Fratres, adduxit, ut recte sentientem Patrum nostrorum doctrinam relinqueretis, et novitatem ab hæreticis nuper excogitatam sequeremini? Animadvertendum vobis erat, quemadmodum sancti Patres nostri, non fictas fabulas secuti, nobis hunc Hymnum canendum tradiderunt; sed divina quadam revelatione docti, quæ non uni aut alteri, neque in aliquo terræ angulo, sed meridie ipso in luce clarissima universo Constantinopolitanæ urbis populo Christi amantissimo facta est, quo tempore beatissimus Pater, Episcopus et Magister cum primis probatus Proclas, Constantinopolitanæ Sedi præ-

βδελυγὰς αὐτοῦ αἰρέσεως ὄντας, ἐκολλήθη αὐτοῖς· καὶ δι' αὐτῶν γίνεται γνώριμος τῷ γαμβρῷ τοῦ Βασιλέως, Πατριάρχῃ ὄντι, τῷ τρυκαυτᾷ καὶ Κόμητι ἐξουσιοθετῶν. D

33 Καὶ περιβέμενος τῆς εὐλαδείας τὸ πρόσωπον, ἦν σὺν αὐτῷ ἀδιαλείπτως, μὴ τολμῶν δημοσιεῦσαι τὴν οἰεῖαν ἀσέδειαν. Ἀπαίρουντι δὲ τῷ Ζήνωνι ἐπὶ τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς, συνείπετο ὁ Κναφεὺς ἕως Ἀντιοχείας. Εὐρύων δὲ ἐκεῖ πολλοὺς τῶν Ἀπολιναριστῶν, κατὰ τοῦ Πατριάρχου λοιπὸν ἐπεικονιεύσατο, διεγείρων κατ' αὐτοῦ τοὺς ἀτάκτους τοῦ λαοῦ, καὶ λοιδορῶν τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, καὶ Νεστοριανὸν καλῶν τὸν Πατριάρχην. Ἐν πολλῇ δὲ ἀκαταστασίᾳ καὶ θορύβῳ τῆς Ἀντιοχείων ὑπαρχούσης, προσήλθεν ὁ Κναφεὺς τῷ Κώμητι, μετὰ δόλου λέγων· Ἐάν μὴ διαδέχῃ ὁ Ἐπίσκοπος τῆς δὲ τῆς πόλεως, ἀμήχανον ἡσυχίαν ἄγειν τὸν δῆμον· ἀλλὰ καὶ ταῖς ἀμέλειαις αὐτῇ χρυσίου ποσότητι πολλήν, εἴπερ τύχοι τοῦ αἰτήματος, ἐξέστανε γὰρ αὐτῇ τοῦ ἰδίου σκοποῦ τὰ κεκρυμμένα. Τότε πείθει ὁ Κναφεὺς τοὺς τὰ ὅμοια αὐτῷ φρονούντας, καὶ τινὰς θυμειλικούς καὶ ἐτέρους τῶν δημοτῶν πονηροὺς ἄνδρας, καὶ ἀναφέρει τῇ Βασιλεῖ, πένδεινα κατὰ τοῦ Ἀποστόλου ψευδόμενος· Ἀλλ' οὐδὲν ὠνησεν ἡ αὐτοῦ δεινότης, τοῦ Βασιλέως τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ὑπερασπίζοντος. E

34 Τοῦ δὲ ταῦτα καταλείψαντος, καὶ εἰς τὴν ἀγῆρον βασιλείαν μετατέθεντος, τῆς βασιλείας διαδόχος γίνεται Ζήνων. Εὐθὺς δὲ οἱ προειρημένοι Ἀντιοχείας δεκτικῶς ἀνέλαβον τῷ Βασιλεῖ, αἰτοῦμενοι τὸν Κναφεῖ Ἐπίσκοπον. ὁ δὲ καὶ γέγονε, τοῦ χρυσίου πείθοντος πάντας τοὺς τῆς βασιλικῆς οὐλῆς εἰς τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ συνηγῶν. Εὐθὺς οὖν ἅμα τῇ χειροτονίᾳ, ἀνεθεμάτισε τὴν ἀγῆρον ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον· ὅθλων δὲ ἀρέσαι τοῖς Ἀπολιναρισταῖς, Θεοπασχιστοῖς οὖσι, καινοτομίαν κακίστην ἐπειρόνῃ, τοῦ εἰπεῖν ἐν τῇ Τρισαγίᾳ ἐπὶ τέλει τοῦ ὕμνου, Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς· ταῦτα μαθόντες οἱ ἅγιοι Ἐπίσκοποι καὶ Πατέρες ἡμῶν, διηγήθησαν γενναίως κατὰ τῆς αὐτοῦ κακοδοξίας. Καὶ πρῶτον μὲν, ἐπειρώθησαν διὰ παραινετικῶν γραμμάτων ἀνακλιέσθαι αὐτὸν ἐκ τοῦ βαρβάρου τῆς ἀσέδειας· ὥς δὲ εἶδον αὐτὸν ἀντιλέγοντα, καὶ μᾶλλον θρασυμένον κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀπεφώνησαν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἀνεθεμάτισαν αὐτὸν πάντες οἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐπίσκοποι. F

35 Ἐν-αὐθα δὲ γενόμενος τοῦ λόγου, ἰδέσθαι ἂν ἐροίμεν τοῖς ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἀδελφάνιστως παραδεξαμένοις τὴν καινοτομίαν ταύτην, ἀπλῶς λογισμοῦ καὶ οὐ κακίᾳ γνώμης, τίνας χάριν, ἀδελφοί μου, καταλιπόντες ἐν τούτῳ τῇ μέρει τὴν τῶν πατέρων ὀρθοδόξον διδασκαλίαν, τὴν ἐφειρθεῖσαν ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν καινοτομίαν καταδέξασθε: Ἐγὼ ἤν συνεῖναι, ὅτι οὐ σεσοφισμένοι μῦθοις ἐξακολουθήσαντες οἱ ἅγιοι ἡμῶν Πατέρες, παρέδωκαν ἡμῖν ᾄδειν τὸν Ὑμνον, ἀλλ' ἐξ ἀποκαλύψεως θεοτέρως, οὐκ ἐνὶ καὶ δευτέρῳ μόνῳ ἀποκαλυφθείσης, οὐδὲ ἐν παραδύσσει τινὶ, ἀλλ' ἡμέρας μέσης παντὶ τῷ φιλοχρίστῳ λαῷ τῆς βασιλείας Κωνσταντινουπολιτῶν, ἐπὶ τοῦ ὁσίου καὶ τρισυμχαρίστου Πατρὸς ἡμῶν καὶ Ἐπισκόπου Πρόκλου, τοῦ ἐν διδασκαλίᾳ δοκιμωτάτου. Πᾶν δὲ τὸ ἐκ θείας χάριτος θεῶθεν ἡμῖν ἀποκαλυπτόμενον ἀνελιπέες ἐστί, πάντως καὶ παντέλειον εἰς σωτηρίαν, μὴ ἐπιδεύμενον

A ἐπιθεόμενον τῆς ἐξ ἀνθρωπίνων συλλογισμῶν προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως κατὰ τὸ εἰρημένον τῇ θεῷ γραφῇ. Τὸ ῥῆμα ὁ ἐγὼ ἐντέλλομαι σοι σήμερον, φύλαξαι σφοδρὰ τοῦ ποιῆσαι αὐτὸ· οὐ προσθήσεις ἐπ' αὐτῷ, οὐδὲ ἀφαιεῖς ἀπ' αὐτοῦ· τῇ ὄντι γὰρ προσθήκαι τι τοῖς θεοῖς χρησμοῖς ἢ ἀφαιεῖν, ἐπισφαλές καὶ ἐπικινδυνόν. Οὐ γὰρ ἐσμεν διοθωταῖς τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ὑποτασσόμεθα τοῦ Χριστοῦ· καὶ πολλὰ ἐστὶ περὶ τούτου εἰπεῖν πρὸς τοὺς ὑμετέρους καὶ διδάξαι, ὅτι ἰδιωτὶς ἐσχάτη ἐστὶ τὸ παρὰθεῖσθαι τὴν καινοτομίαν τοῦ αἰρετικοῦ, καὶ μὴ φρονῶσι τὰ τοῦ αἰρετικοῦ.

36 Οὗτος τοιγαροῦν ὁ Κυαφεὺς ὁ Πέτρος ἀναθεματισθεὶς ὡς εἴρηται ὑπὸ πάντων τῶν Ἐπισκόπων, καὶ τοῦ Ζήνωνος φυγόντος ἐκ τῆς βασιλείας, διὰ τὴν ἐπαναστάσιν τοῦ Βασιλεως, φυγὰς ὄχρετο εἰς ἀγνώστους τόπους. Ὡς δὲ ἐπανήλθεν ὁ Ζήνων εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν, Β Πέτρον μὲν τὸν Κυαφεὰ ἀναζητήσας, ἀπεικατέστησε τῇ Ἀντιοχείῳ Ἐπισκόπῳ, τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀναθεματισμῶν μηδαιῶς λυθέντων· τὴν δὲ μακάριον Καλαυδίου τὴν Πατριάρχην εἰς Ὀλυσιν ἐξωστράχισε, τοῦ Κυαφεὺς βίαν ἀπολαβόντος τὸν θρόνον. Ὁ δὲ ἀπεγνωσμένος λοιπὸν, καὶ μηδεμίαν ἐλπίδα ἔχων, ἄδειῃς μᾶλλον δὲ αἰεὶς ἐχρίσατο τῇ τυραννίδι, φονεύων καὶ δημεύων καὶ φυγαδεύων πάντας τοὺς μὴ βουλομένους κοινωνεῖν αὐτοῦ τῇ ἀσεβείᾳ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρήσων· πολλὰ ὄντα καὶ ἰδίᾳ συγγραφῆς δεόμενος, βαδινόμενος δὲ πρὸς τὸ κτεπεῖργον, δεικνύς πᾶσι ἀγίου Ἀποστόλου Βαρνάβα τὴν χάριν, καὶ ὅσων ἔχει περὶ τὴν ἰδίαν πατρίδα, φρονεῖν τε καὶ κηδεμονίαν.

37 Μὴ ἀρεσθεῖς τοιγαροῦν τοῖς ἀναριθμήτοις κακοῖς, οἷς ἐποίει κατὰ τὴν ἀνατολήν, ὁ Κυαφεὺς, καὶ ἐπὶ τῆς οὐδαμῶτεν αὐτῷ ὑποκειμένης ἐπαρχίᾳ ἐπέδρασε τὰς χεῖρας· Χρυσίῳ γὰρ ἀπαξ ἐξαγοράσας τοῦ Βασιλεως καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν εὐχέρειαν, καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον περιεφρόνησε· καὶ αὐτοὺς τοῖς φιλοθέους καὶ φιλοπίστοις Κυπρίους πανταίως κακῶσαι διενόηκε· ἐπειδὴ προγονικὴν εὐσέδειαν φυλάττοντες, κοινωνῆσαι τῇ ἀσεβείᾳ αὐτοῦ οὐκ ἠθούλοντο· καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀνωθεν ἀγνότατον, καὶ ἐλεύθερον, καὶ ἀποστολικὸν θρόνον τῆς Κύπρου ἀρπάσαι καὶ ὑφ' αὐτὸν ποιῆσαι ἐπεχείρησε· καὶ ἀσφορὰν ποιεῖται πρὸς τὸν κρατοῦντα ψευδογροῖας μεστήν, ὅτι, φησὶν, Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ Ἀντιοχείας ἐν Κύπρῳ ἐξήχηται, καὶ δὴ τὴν ἐκκλησίαν Κύπρου ὑπὸ τῆς Ἀντιοχείας θρόνου εἶναι, ἐπειδὴ ἀποστολικὸς καὶ πατριαρχικὸς θρόνος τυγχάνει. Ἀλλ' οὐκ ἔλαθεν ὁ ἀποστάτης, αἰρετικὸς ὢν, τὰ ἐν Ἐφέσῳ ἐπὶ τῆς κατὰ Κυρίλλου ἀγίας συνόδου ὁρισθέντα παρὰχρησάσων.

sidebat g. Quidquid autem divina gratia suggerente D divinitus nobis revelatum est, illud nulla ex parte mancun, sed omnino perfectum est, et ad salutem idoneum: non indigens humanarum argumentationum inventis, neque additamenta, vel subtractione aliqua, ut divinae Litterae docent, cum dicunt; Verbum, quod ego praecepit tibi hodie, vide ut illud valde observes, neque quidquam addas, neque ab eo aliquid imminuas; cum re vera divinis eloquiis aliquid addere vel detrudere, periculosum sit, et perniciem iis qui haec faciunt magnam afferat: non enim ille summus, qui Christum corrigere possimus, sed qui Christo subijci et obedire debeamus. Haec et multa alia licet de hac re dicere nostris hominibus ita sentientibus: quos doceri cupimus, extremae inscitiae esse, haeretici hominis novitatem admittere. Desinant igitur cum haeretico homine deinceps sentire.

36 Itaque cum Petrus ille ab omnibus Episcopis sub anathemate (ut diximus) damnatus esset, et Zeno propter invasionem Basilici ab Imperio aufugisset h, ipse quoque fugiens ad ignota quaedam loca se contulit. Postea vero quam Zeno ad Imperium reversus est, Petrum Fullonem requisivit, et Antiochenae Ecclesiae Episcopum restituit, eum nondum anathemate liberatus esset: bentum vero Calendionem Patriarcham in Oasim exulem relegavit, Fullone illo Antiochenae Sedis Episcopatum vi capiente. Qui ut impius, et nullam spem reliquam habens, tyrannidem ipsam impune, vel scelerate potius, exercebat; interficiens, proseribens, et omnes eos fugans, qui volebant cum ejus impietate communicare. Sed haec quidem missa faciam, cum multa sint, et propriae historiam requirant. Conferet autem se oratio nostra ad id, quod magis, ut S. Apostoli Barnabae gratiam omnibus notam facimus, et quanta patriam suam cura et benignitate prosequatur, declaremus.

37 Cum nondum contentus esset Petrus Fullo innumerabilibus illis mallis, quibus Orientis partes affect; iprovincias etiam illas, quae nihil ad eum pertinebant, manus iniecit. Cum enim Imperatoris, et eorum qui erant apud Imperatorem gratiosi lenitatem auro sibi comparasset; ipsius etiam Dei legem deinceps contempsit; et Cyprios homines, Dei et fidei amatores, ac recta sentientes, omnibus modis vexare cogitavit, quoniam ejus insule habitatores, pietatem a patribus suis traditam servantes, recusabant cum ejus impietate communicare. Itaque Cypri sedem sanctissimam, et a principio inde usque ab Apostolorum tempore liberam, ipse arripere et sibi subijcere aggressus est, idque ad Imperatorem retulit; falsum deferens ac dicens, Quoniam verbum Dei ab urbe Antiochia ad Cyprum insulam manavit, ob id Cypri Ecclesiam sub Antiochenae Sedis Patriarcha esse oportet, quandoquidem Apostolica et Patriarchica Sedes est. Haec ille, rectae fidei et sententiae desertor, contendebat; cum tamen non ignoraret ea, quae in urbe Epheso sancta illa Synodus, i Cyrillo presidente, definierat, a se violari atque corrumpi.

g
EX MS VATIC.
quod Auctor
abominatur
ut novum.

Deut. 12

xxvii

h
Petrus red-
uctus in
Sedem ipsam,
E

xxviii
conatur Cy-
prum sibi sub-
jicere

F

contra decre-
tum Synodo
Ephesin.r,

ANNOTATA D. P.

a Obiit Marcellianus an. 437, 26 Januarii, et cum S. Pulcheria uxore virgine colitur a Graecis 17 Februarii.

b Obiit Leo an. 474 mense Junuario, uxorem autem habuit Ariadnem, filiam Leonis.

c De Acœmetorum instituto, late per Orientem diffuso, prolixè tractat Henschenius ad 15 Januarii, ante Vitam S. Alexandri Fundatoris, qui secundo 4 circa Euphratem primum hujus generis monasterium

erexit; unde tum alia plura, tum celeberrimum Studii monasterium Constantinopoli floruit; obiit autem circa an. 430.

d Theodorus Lector ait, Petrum factum Presbyterum templi S. Bassæ Martyris, quod Chalcedone est, ubi fuerat Concilium celebratum an 451 contra Eutychetem, qui non nisi unicum in Christo naturam agnoscebat, divinam scilicet, quæ humanam quasi absorbuisset: ita scilicet is in alterum extremorum declina-

bat

INTERP.
SIMILETO.

A bat, quo Nestorius, anno 31 in Epheso damnatus, sustinuerat propter duas in Christo naturas, duas etiam personas dicendas, adque dici non debere Deiparam.

e An. 47, id factum ostendit Baronius, Patriarcham autem tunc fuisse Martyrium; qui expulso Petro restitutus, ultro se abiecit, suffectusque ei Julianus fuit, Juliano Stephanus, anno 479 ab hæreticis Petri sequacibus interfectus; et huic successit Stephanus alter; ac denique an 482 Calendion, de quo mox.

f Anno 483, in Concilio Constantinopolitano et Romano. Sed hæc diu postea; precessit enim Petri depositio et restitutio, de qua mox infra.

g Anno 344, ad quem Baronius totam rem præclare exponit: dum autem hunc Hymnum oppositum, dicit Auctor novitati, nuper ab hæreticis excogitatæ manifeste ostendit, se vixisse et scripsisse, circa confinia seculi 5 et 6.

h Invasit tyrannidem Basilienus anno 476, eaque excidit anno mox sequenti: non tamen statim restitutus est Petrus, ut patet ex dictis.

i Causa hæc ventilata est tota Sessione vii istius Synodi, et definita, sicut in Actis videre est, in favorem Cypriorum.

CAPUT QUARTUM.

Inventio corporis S. Barnabæ, et hujus exinde celebris cultus.

xxix
Anthemio
Episc. adire
CP. timent,
BS. Barnabas
apparet cum-
que animus,

Sed pietatis præce et sanctissimus Apostolus Barnabas, patriæ suæ opportuno tempore subveniens, illius Petri stultitiam vel malitiam potitus redarguit. Cum enim Episcopus Salaminæ jussus fuisset ad regiam urbem se conferre, et adversus Antiochenos coram Patriarcha causam dicere; præ timore torpescerat, Fullonis illius insidias suspectas habens. Erat tunc Salaminæ urbis Episcopus Anthemius, vir cum primis admirabilis, quod ad rectam fidem et vitæ innocentiam pertineret; sed ad disputationem cum adversariis sustinendam, parum valebat. Cum igitur ancipiti cogitatione fluctaret, neque certum haberet quid ageret, nunc videlicet Constantinopolim proficisci deberet, necne; nocte in somnis adstitit illi quidam, divinam quamdam speciem præ se ferens, et luminis splendore multo effulgens, lucidaque veste indutus, ac sacro habitu decorus; qui et hæc dixit: Cur ita tristis es nunc, Episcopo? Quomodo tantus iste torpor te corripuit? Cur vultus tuus ita concidit? Nihil mali ab adversariis tuis patieris.

39 Hæc cum dixisset, ab Anthemio discessit. Qui experrectus, et timore perterritus in faciem se prostravit, et multis lacrymis Deum ita precatus est: Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, adjuva Ecclesiam hanc. Scio autem, quod illam adjuvas. Si visio hæc a te profecta est, fac, quaeso, ut eadem iterum ac tertio mihi ostendatur, ut te mecum esse certo scire possim. Interea Episcopus ille divinis precibus attentius vacabat, ab omnium hominum congressione remotus. Nocte autem, quæ deinceps consecuta est, cum adstitisset idem ille vir, eadem forma et habitu, quo antea visus fuerat: Jam, inquit, tibi dixi, nihil mali te passurum ex iis, quæ tibi adversarii minantur. Nihil igitur suspicans, prompto animo ad urbem Constantinopolim venias. Hæc cum dixisset, discessit. Episcopus vero rursus Domino gratias egit, neque quidquam alicui dixit, sed expectabat tamen revelationem tertiam. Nocte igitur consequente idem vir apparuit, qui gravius eum increpans: Quousque, inquit, non vis credere verbis meis, quæ diebus his complenda sunt? Proficiscere in urbem regiam prompto et alacri animo: illuc enim cum gloria reverteris, neque quidquam mali ab adversariis passus fueris, cum Deum ipsum, propter me servum suum, tui propugnatorum habeas.

40 Tunc Episcopus os suum aperiens, Quæso, inquit, Domine mi, dic: Quis hæc mecum loqueris? Tum ille ait: Ego sum Barnabas, discipulus Domini nostri Jesu Christi, segregatus a Spiritu sancto, ut una cum Paulo Apostolo electionis vase munus Apostolicum inter Gentes exercerem. Hujus

C
xxx
Herumque

ac tertio,

et indicat quo
loco inventu-
rus sit suum
corpus.

Ἀλλ' ὁ κήρυξ τῆς εὐσεβείας ἀγνώστου ἐν Ἀποστόλοις Βαρνάβας ἤλεγξεν αὐτοῦ τὸ ἀνύητον, ἐν καιρῇ τῆς πατρὶδος γενόμενος ἀντιλήπτωρ. Τοῦ γὰρ Ἐπισκόπου τῆς Σαλαμινέων κελυθέντος καταλαβεῖν τὴν βασιλεύουσάν, καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκουμένικου Πατριάρχου κριθῆναι πρὸς τοὺς ἐξ Ἀντιχείας, ἀπειναρχώθη τῷ φόβῳ, ὑφορῶμενος τὰς τοῦ Κναφείας συσκευάς. Ἀνθέμιος δὲ ὃς ὁ θαυμαστὸς ἀνὴρ, τὰ μάλιστα ὀρθοδόξου, καὶ βίῳ ἀκκλησίᾳ λελαμπρυσμένος, ὁλοστός δὲ πρὸς διαλέξιν τῶν ἀντιδιατιθέμενων. Ἀμνησνοῦντι τοῖσιν καὶ ἀποροῦντι περὶ τὴν ἀποδοχίαν, νύκτωρ ἐπίσταται τις αὐτῷ κατεῦδοντι ἐν ἰδιόζωντι τόπῳ, θεῖον ἔχων τὸ πρόσωπον, καὶ φωτὸς μαρμαρυγὰς ἀκαστράπτων, πολλὴν ἐκ φωτὸς ἡμφιεσμένος, καὶ ἱεροπρεπῶς ἀναβεβλημένος, καὶ φησι πρὸς αὐτόν. Τί οὕτω λελύπησαι, Ἐπίσκοπε; καὶ τίς ἡ περὶ σε αὕτη ῥαθυμία, καὶ ἵνα τί συνέπεσε σου τὸ πρόσωπον; οὐδὲν κτήσθαι θεῶν ὑπὸ τῶν ἀντιδίων, καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ.

39 Ἐξυπνος δὲ γενόμενος ὁ Ἐπίσκοπος μετὰ φόβου, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον μετὰ πολλῶν θαυμάτων, καὶ ἐθέτο τοῦ Θεοῦ λέγων. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, φείσαι τῆς δὲ τῆς ἐκκλησίας· οἶδα δὲ ὅτι φείδη· καὶ εἰ παρὰ σου γέγονεν ἡ ὑπασιὰ αὕτη, καταξίωσον δευτερώσαι μοι καὶ τρισεῶσαι τὴν ὅρασιν, ἵνα πληρωθῶ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ. Ἐν τούτῳ σπουδαιοτέρως ἐκέχρητο τῇ προσευχῇ, μηδενὶ συντυχάνων· τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ πάλιν ἐπίσταται αὐτῷ ὁ αὐτὸς ἀνὴρ ἐν τῇ αὐτῇ ἰδέᾳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σχήματι, λέγων πρὸς αὐτόν. Εἰπόν σοι ἦδη, ὅτι οὐδὲν τῶν ἀπειλούμενων σοι συνδίσσεται· βαῖνε τοῖσιν προθύμως ἐπὶ τὴν βασιλίδαν, μηδὲν ὑφορῶμενος· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀνεχώρησεν. Ἀναστὰς δὲ πάλιν νύχαριστόκει τῷ Κυρίῳ μηδὲν λαλήσας μηδενί. Ἐξεδέχεται δὲ καὶ τὴν τρίτην ὅρασιν· καὶ τῇ ἐπερχομένῃ νυκτὶ ἐπέστη αὐτῷ ὁ αὐτὸς ἀνὴρ, ἐμβριθέστερον λέγων πρὸς αὐτόν. Ἐῶς τίνος οὐ πιστεύεις τοῖς λόγοις μου, αἵτινες πληρωθήσονται ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις; Βαθίξει προθύμως τὴν βασιλίδαν, καὶ μετὰ δόξης ὑποστρέψεις εἰς τὸν θρόνον σου· οὐδὲν πείσῃ θεῶν ὑπ' αὐτῶν, Θεοῦ ὑπερασπίζοντός σου δι' ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ.

40 Ἀπεκρίθη ὁ Ἐπίσκοπος, τοῦ στόματος αὐτοῦ ανοιχθέντος. Σὺ γὰρ τίς εἶ, Κύριε μου, ὁ ταῦτα λαλῶν παρ' ἐμοί; Ὁ δὲ, Ἐγὼ εἰμι, φησι, Βαρνάβας, ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; ὁ ἀφ' ὧν ὁ Θεὸς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς ἀποστολὴν ἐθύνον, μετὰ Παύλου τοῦ Ἀποστόλου τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς. τοῦτ'

A τοῦτο σοι ἔστω τὸ σημεῖον· Πορεύου, φησὶν, ἔξω τῆς πόλεως κατὰ θυμὸν ἀπὸ σταδίων πέντε, εἰς τὸν τόπον τὸν λεγόμενον τῆς Ὑψίσεως· δι' ἐμοῦ γὰρ ἐνεργεῖ ὁ Θεὸς τὰ θαύματα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ· καὶ ὥρουν ἐπὶ τὴν κεραταίναν, καὶ εὐρήσεις σπήλαιον, καὶ λάσανα ἐν αὐτῷ· ἐκεῖ μου τὸ πᾶν σῶμα ἀπόκειται, καὶ εὐαγγέλιον ἰδιόχειρον, ὃ ἐξέλθοις ἀπὸ Μαθθαίου τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ· καὶ ἐπειδὴ οἱ ἀντιδικοὶ σου δικαιολόγουνσιν ἄνω καὶ κάτω, λέγοντες, ὅτι Ἀποστολικὸς ἐστὶν ὁ θρόνος Ἀντιοχείας, ἀντιδικαιολόγησον καὶ σύ πρὸς αὐτοὺς λέγων, Ὅτι καὶ ὁ ἐμὸς θρόνος Ἀποστολικὸς ἐστὶ, καὶ Ἀπόστολον ἔχω ἐν τῇ πατρίδι μου.

B 41 Τοῦτο εἰπὼν ἀπῆλθε· καὶ ἀναστὰς ὁ Ἐπίσκοπος καὶ προσκυνήσας τῷ Κυρίῳ, συνήγαγε πάντα τὸν κληρὸν καὶ τὸν φιλόχριστον λαόν, καὶ ἐξῆλθε μετὰ σταυρωφάνιας εἰς τὸν τόπον τὸν δειγνέντα αὐτῷ μετὰ πολλῆς παρασκευῆς· καὶ ποιήσας εὐχὴν, ἐκέλευσεν ὀρυγθῆναι τὸν τόπον· καὶ μικρὸν ὀρύξαντες, εὗρον σπήλαιον περραγμένον ἐν λίθοις· καὶ τούτους αποκλύσαντες, εὗρον τὴν σωρὸν· καὶ ταύτην ἀποσκεπάζοντες, εὗρον τὸ τίμιον λείψανον τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου Ἀποστόλου Βαρνάβα, πνέον εὐωδίαν χάριτος πνευματικῆς· εὗρον δὲ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπὶ τῷ στήθεος αὐτοῦ κείμενον· καὶ σφραγίσαντες τὴν σωρὸν μολίβδῳ, καὶ ποιήσαντες εὐχὴν καὶ προσκυνήσαντες ἀνεχώρησαν, τοῦ Ἐπισκόπου κατὰ στήσαντος ἐν τῇ τόπῳ ἄνδρες εὐλαβεῖς, ἐσπεριναῖς καὶ αἰεσίωσιν ὑμνοδίας τὸν Θεὸν δοξολογεῖν.

C 42 Αὐτὸς δὲ παραλαβὼν τῶν Ἐπισκόπων τοὺς ἐπισήμους, θύρμησεν ἐπὶ τὴν βασιλίδαν, καὶ κατήχθη ἐν τῇ Ἐπισκοπείῳ. Καὶ ἐκινύθη τῇ Βασιλεῖ ἡ παρουσία αὐτοῦ· καὶ ἐπέτρεψε τῇ Πατριάρχῃ διακοῦσαι μετὰ τῆς ἐνδομύσης συνόδου τὰ μετὰ τῶν μερῶν, καὶ τὸ περιεστέμενον διακλαῖσαι. Τοῦ δὲ συνεδρίου συγκροτηθέντος, καὶ τῆς υποθέσεως κινηθείσης, οἱ ἐχ' ἐναντίας ἡρώμενοι ὡς ὦντο τοῖς ἐνυτῶν δικαίοις, ἔλεγεν, Ὅτι Πατριάρχικὸς ἐστὶν ὁ τῆς Ἀντιοχείας καὶ Ἀποστολικὸς θρόνος· καὶ δὴ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας εἶται ὑπ' αὐτῶν. Ἐδόκουν δὲ τοῖς παρούσιν εὐλογα λαλεῖν. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνθίμιος μικρὸν ἐπισχὼν, ἀνθυπῆνεγκε λέγων, Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐμὸς θρόνος Ἀποστολικὸς ἐστὶν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἔλευθερίᾳ τετιμημένος ἐστὶ· καὶ Ἀπόστολον ὁλοσώμον ἔχω ἐν τῇ πατρίδι μου, τὸν ἐν ἀγίαις εὐφημίαις Βαρνάβαν τὸν τρισμακάριον. Τούτου λαλιθέντος, οὐκέτι ἦν τόπος, τῶν Ἐπισκόπων κυρωσάντων σιωπῇ τὸν λόγον, καὶ οἱ ἐξ ἐναντίας εἰστέλεισαν μετ' αἰσχύνης ἐννεοί, τὸ εὐλογον τῆς ἀποκρίσεως ἐκκλητιζόμενοι.

43 Ταῦτα μολὼν ὁ βασιλεὺς, μεταπεμφχόμενος μετὰ σπουδῆς τὸν Ἐπίσκοπον Κύπρου, ἐπυνθάνετο περὶ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου Βαρνάβα. Ὁ δὲ μηδὲν μελλήσας λείπει, καὶ μηδὲν, ἢ τι τοιοῦτος τοῦ ἀληθοῦς ἀποκρύψαι, πάντα καλεῖς διηγήσατο τῇ Βασιλεῖ· ὃ δὲ ἀκούσας, ἐχάρη, λίαν θαυμάζων ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ πλουσίᾳ χάριτι, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τῆς βασιλείας αὐτοῦ τῆς ἐκκλησίας θαύλα ἐποίησεν ὁ Θεός. Τότε ἀπεσώβησεν ἀπ' αὐτοῦ τὸν Ἀντιοχείας Ἐπίσκοπον, κελεύσας τοῦ λοιποῦ τὸ πρῶτον μὴ παρενοχλεῖσθαι τὸν Ἐπίσκοπον Κύπρου, ἕνεκεν τῆς υποθέσεως ταύτης. Τότε παρῆλθε τὸν μακάριον Ἀνθίμιον τὸν Ἐπίσκοπον λέγων, Ἐπειδὴ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀγίας σου ἱεραρχίας, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κηρύκῃσεν ἀποκαλύψαι τὸν ἅγιον αὐτοῦ Ἀπόστολον Βαρνάβαν, κέλευσον ἐνταυθὶ μοι τὸ τέχος ἀνακαρτισθῆναι τὸ εὐμελὲς εὐαγγέλιον, χαριζόμενός μοι ἐν τούτῳ τῷ τέκνῳ σου χάριν ὅτι μάλιστα πλείστην· ἐξεῖς γὰρ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς πάντα ὑπακούοντα τῇ σῇ πατρὶσιν.

rei signum hoc habeas : Egredere extra urbem Occidentem versus stadiis quinque, in eam regionem, quæ Sanitatis locus appellatur (Per me enim Deus ipse in loco illo miracula efficit) et sub arbore Siliqua effodias : speluncam enim atque arcam invenes, quoniam illic totum corpus meum conditum est, et Evangelium manu propria scriptum, quod a sancto Apostolo et Evangelista Matthæo a excepi. Quoniam vero adversarii tui, sursum et deorsum miscentes omnia, et jura quædam objicientes, tecum disceptant, Antiochiæ sedem Apostolicam esse contententes ; et tu contra jus tuum illis opponas ; Et mea, inquit, sedes Apostolica est : nam et Apostolum habeo in patria mea. His dictis, Barnabas discessit.

41 Episcopus vero exprorectus, Deum adoravit, totoque clero et populi Christi amantissimo congregato, exiit in eum locum, quem per revelationem didicerat, multo apparatu et Cruce ipsa prælata. Cumque preces ad Deum misisset, jussit locum effodi : quem postquam paulum fodissent, invenerunt speluncam lapidibus obstructam. Illis autem sublati, apparuit arca illa : qua detecta, invenerunt venerandas sancti et venerabilis Apostoli Barnabæ reliquias, suavem gratiæ spiritualis odorem spirantes ; invenerunt etiam Evangelium supra Barnabæ pectus impositum. Illam vero arcam plumbeo sigillo munierunt : cumque Deum precati essent et adorassent, discesserunt ; viris religiosis in loco ille ab ipso Episcopo constitutis, qui vespertinis et matutinis hymnis Deum collaudarent.

42 Ille igitur, insigniores Episcopos secum habens, venit in urbem regiam Constantinopolim, et ad Patriarchæ domum deductus est. De ejus adventu cum Imperator audivisset, Patriarchæ ipsi mandavit, ut cum Synodo quæ illuc convenerat, omnium partium controversiam audiret, et quod illi videretur decerneret. Coacto igitur Concilio, cum causa illa tractaretur, adversarii afferebant sua jura, ut sibi videbantur, quod Antiochena Sedes Apostolica et Patriarchia Sedes esset ; ob idque contendebant et alias provincias sibi subjectas esse debere. Hæc cum assererent, iis, qui præsentibus erant, rationi consentanea dicere videbantur. Beatus vero Anthemius paulum moratus, contra objiciens : Et mea, inquit, Sedes Apostolica fuit, inde usque a principio, et libertate honorata ; qui et Apostolum habeo in patria mea integro corpore constantem, beatissimum, inquam, illum Barnabam, sanctarum laudum præconiis celeberrimum. Hoc cum Anthemius opposuisset, nihil loci adversariis relictum est : cum Episcopi, qui præsentibus erant, Anthemii orationem silentio confirmassent. Adversarii vero ipsi rubore perfusi, muti remanserunt, responso illo tam justo percussi.

43 Hæc cum Imperator audivisset, Episcopum Cypri ad se accersiri jussit, et de revelatione sancti Apostoli Barnabæ diligenter ab eo quesivit. Ille nihil ex his, quæ vera cognoverat, occultavit ; sed ordine rem omnem Imperatori narravit : qui hæc audiens, valde gavisus est, divinæ gratiæ divitias admirans, quod Imperii sui temporibus tantum miraculum a Deo factum cognosceret. Tunc Antiochæ urbis Episcopum illinc expulit, et jussit, ut in posterum Cypri Episcopo, quod ad eam causam pertinebat, nihil omnino molestus esset. Beatum vero Anthemium Episcopum ita rogavit : Quoniam sancti Pontificatus tui temporibus Domino nostro Jesu Christo placuit, sanctum suum Apostolum Barnabam revelare ; jube, quæso, celeriter Evangelium illud, quod inventum est, nobis afferri. Id si feceris, mihi filio tuo gratissimum erit : habebis enim et meipsum posthac tibi, Pater, in omnibus obtemperantem.

D
EX MS. VATIC.XXXI
Is coverto

E

Regiam adu,

b

XXXII

F

et causam
obtinuitXXXIII
Imperator
Evangelium
Matthæi
mihi sibi
peti :

INTERP.
SIRLETO
et jubet S.
Barnabæ
templum
erigi.

A 44 Assensus est ejus petitioni Episcopus, et quemdam ex iis, quos secum habebat, una cum fidelissimo Imperatoris ministro Episcopum misit, qui Evangelium illud in urbem Constantinopolim attulerunt. Erant autem libri tabellæ thyinis lignis compositæ. Evangelium illud Imperator in ianuis sumpsit, et deosculatus est, auroque multo exornatum in palatio suo reposuit; ubi ad hodiernum usque diem servatur, et in magna quinta Paschæ feria quotannis in palatii oratorio Evangelium ex eo libro c recitatur: Episcopum vero Anthemium magnis honoribus persecutus, pecuniis multis donatum, ad insulam Cyprum remisit; eique mandavit, ut sancto Apostolo Barnabæ templum in eo loco erigeret, ubi venerandæ ipsius Reliquiæ inventæ fuerant: multi autem ex Optimatum numero, pro illius templi ædificatione, pecuniam contulerunt.

xxxiv
Episcopus
pulcherri-
mum condit

B 45 Ille igitur in Cyprum reversus, multos artifices atque operarios collegit, et ædificationi non mediocri operam dedit, et Apostolo Barnabæ templum valde magnum, tum ædificio, tum multo et vario ornatu insigne, construxit. Ad eam vero templi partem quæ ad Libyem spectat, aulam quandam composuit, quatuor porticus habentem: et cellas hinc atque illinc e regione sibi oppositas in aula construxit, ut qui divina Officia in templo illo Monachi celebrarent, in illis cellis habitare possent. Quin etiam e longinqua regione aquæ ductum derivari fecit, et in medio atrio concham quandam pulcherrimam construxit, in quam aqua illa deflueret; ut tam qui eo in loco habitabant, quam qui peregre venissent, abunde aquis illis frui possent. Multa etiam alia hospitia illic ædificavit, in quibus peregrini et hospites recreari possent; ita ut qui locum illum vidisset, parvæ alienjuss et jucundæ urbis figuram videre sibi visus esset.

cum mona-
sterio

et hospitall:

46 Dein arcam illam, in qua Barnabæ Apostoli reliquiæ conditæ erant, in dextera sacræ aræ parte collocavit, qui locus multo argento et marmoreis columnis ornatus erat. Diem vero festum, quo beati Apostoli et generosi Martyris Barnabæ memoria celebraretur, Patres agi per singulos annos constituerunt, tertio Idus Junii, ut Romani numerant: ut vero Cyprii Constantienses, die undecimo ejus mensis, qui ab illis dicitur Mesores, et decimus numeratur; ut autem Asiani homines, vel Paphii numerant, decimonono mensis, qui Phthipatus dicitur, et nonus numeratur. Hoc igitur anni tempore in eum locum, quem supra diximus, gentes plurimæ conveniunt, et divina officia concelebrant in gloriam Patris, Filii, et Spiritus sancti, cui debetur gloria in secula seculorum, Amen.

festum 11
Junii.

C

47 Reliquiarum sancti Apostoli Barnabæ revelatio ita se habuit, ut diximus. Quæ vero miracula quotidie a sanctissimo ipsius sepulcro abunde profiscuntur, ea si quis conscribere velit, ne multis quidem voluminibus (ut opinor) illa complecti poterit. Nos igitur ad eorum, quæ supra diximus, memoriam redeuntes, virum hunc, pietatis causa omnibus certaminibus egregie functum, ob idque celesti corona donatum, hymnis divinis prosequamur; et eundem beatum prædicantes, laudum præconiis celebremus. Ille enim, tamquam oliva quædam fructifera, in domo Dei plantatus, quotidie fructus suavem odorem spirantes Deo ipsi offert. Ille Imperatorum gloria, Sacerdotum jucunditas, Populorum exultatio, eorum qui angustiis premuntur consolatio, afflictorum perfugium ac recreatio, desperatorum spes atque adjutor, peregrinorum requies, ægrotantium medicina, sanorum custos, spiritualium gratiarum fons, Ecclesiæ murus, orthodoxorum firmentum, fidelium hominum propugnatio, totius orbis terrarum decus.

xxxx
Mirac. da
innumera
ad sepul-
crum ejus.

Egregia M
lius ept-
theta.

D 44 Ἐπεινόσας δὲ ὁ Ἐπίσκοπος ἀπέστειλεν ἕνα τῶν σὺν αὐτῷ Ἐπισκόπων, μετὰ πιστοτάτου ἀνθρώπου τοῦ Βασιλέως· καὶ λαθόντες τὸ Εὐαγγέλιον ἀνήγαγον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔχων ἐκ θυίνων ξύλων τὰ πύργια. Λαθῶν δὲ ὁ Βασιλεὺς, καὶ καταφιλήσας, καὶ χρυσίῳ κοσμήσας, ἀπέθετο ἐν τῷ Παλατίῳ, καὶ μέχρι τῆς σήμερον φυλάσσεται. Ἦν γὰρ τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ τοῦ Πάσχα, καθ' ἑκάστον ἑνιαυτὸν, ἐν αὐτῇ ἀναγιγνώσκουσι τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ Παλατίου. Τὸν δὲ Ἐπίσκοπον μεγάλως ὁ Βασιλεὺς τιμῆσας, ἀπέλυσεν, αὐτὸν ἐπὶ τὴν Κύπρον μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ κελεύσεως, ἐντελεῖν αὐτῷ ἐργεῖν νοτὸν τῷ ἀγίῳ Ἀποστόλῳ Βαρνάβᾳ, ἐν τῷ τόπῳ, ἐνθα εὗρεθι τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον· πολλοὶ δὲ τῶν μεριστάνων δεδωκάσιν αὐτῷ χρήματα εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ.

E 45 Ὁ δὲ καταλαθὼν τὴν Κυπρίων, καὶ συναγαγὼν πλῆθος τεχνιτῶν καὶ ἐργατῶν, οὐ παρέργως εἴχετο τῆς οἰκοδομῆς· ἀλλ' ἤγειρεν ναὸν τῷ Ἀποστόλῳ πρὸς μεγαθέστατον, λαμπρὸν τοῖς μηχανήμασι, λαμπρότερον τῇ κοιλίᾳ τῆς δικαιοσύνης, ἐμβόλοις ἔξωθεν κύκλῳ περιεσφιγμένον. Κατὰ δὲ τὸ κλίτος τοῦ ναοῦ τὸ πρὸς Αἴδα, ἐποίησεν αὐλὴν μεγάλην, τέσσαρας στοὰς ἔχουσαν· καὶ οἰκίσκους ἔθηκε καὶ ἔθηκε τῆς αὐλῆς οἰκοδομήσας, καταμένειν ἐν αὐτοῖς προσέταξε τοῖς τὰς θείας λειτουργίας ἐν τῷ ναῷ ἐπιτελοῦντας, λειτουργοῦντας μοναχοῦς· τὸν δὲ ὑδρογωγὸν ἐνέγκας σπὸ μακρόθεν, ἀναβλύσαι πλουσίως πεποιήκεν ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, ὑδροχεῖον κάλλιστον οἰκοδομήσας, ὅπως οἱ παροικούντες ἐν τῷ τόπῳ καὶ οἱ ξένοι ἔχωσιν ἀφθύνως τὴν τοῦ νάματος ἀπολαύσιν· πολλὰς δὲ καὶ ἐτέρας ξενίας οἰκοδόμησε τῷ τόπῳ, εἰς ἀνάπαυσιν τῶν ἐπιδημούντων ξένων· καὶ ἦν ἰδεῖν ἐνεῖναι τὸν χώρον τῇ ὁρσιότητι μιμούμε νο μικρὰν τινα πόλιν καὶ τερπνὴν λίαν.

F 46 Τὴν δὲ ἀγίαν Ἀποστόλου θήκην ἀπέθετο ἐν δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου, ἀργυρίῳ ἱκανῷ καὶ μαρμαρίῳ κατακοσμήσας τὸν τόπον· τὴν δὲ ἡμέραν τῆς ἐνδόξου μνήμης τοῦ τρισμυκαρίου Ἀποστόλου καὶ γενναίου Μάρτυρος Βαρνάβα, ἐδικαίωσαν γίνεσθαι καθ' ἑκάστον ἑνιαυτὸν, κατὰ μὲν Ρωμαίους τῇ πρὸ τρίων εἰδῶν Ἰουνίου, κατὰ δὲ Κυπρίους Κωνσταντιεῖς μηνὶ Μεσσηρεῖ, τοῦ καὶ δεκάτου ια', κατὰ δὲ Ἀσιανούς ἦτοι κατὰ Παφίους μηνὶ Ηλκθυπάτῳ, τοῦ καὶ ἐννάτου ιθ', συναγόμενοι καὶ τὰς πνευματικὰς ἐπιτελοῦντες λειτουργίας, εἰς δόξαν τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὅτι αὐτῷ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

F 47 Ἡ μὲν οὖν ἀποκάλυψις τῶν λειψάνων τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου Βαρνάβα, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Τὰ δὲ ἐκ τῆς ἀγίας αὐτοῦ θήκης ἀναβρύνοντα καθ' ἑκάστην νύκτα, εἴ τις θελήσει ἐγγράψαι, οὐδὲ ὁ πᾶς αὐτῷ ὡς αἶμαι ἐπαρκέσειεν χάριτες· Ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὴν τῶν προλαβόντων μνήμην συναδραμόντες, τοῦτον τὸν πένταθλον τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστὴν καὶ στεφανίτην σὺνμνήσωμεν, μακαρίσωμεν, εὐφημήσωμεν· οὗτος γὰρ ὡς ἐλαῖα κατὰκαρπὸς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ πεφυτευμένος, καρποὺς εὐωδίας καθ' ἑκάστην τῇ Θεῷ προσφέρει· οὗτος βασιλεὺς δόξα, καὶ ἱερὸν εὐφροσύνη, λόγων ἀγαλλίσμα· οὗτος θλιβεμένων παράκλησις, κατοπνουμένων ἀντίληψις, ἀπελπισμένων ἐλπίς, ἀπεγνωσμένων βοηθία, ξένων παρηγορία, νοσούντων ἰατρία, ὑγιαίνοντων φύλαξ, πικρὰ χαρισμάτων πνευματικῶν, ἐκκλησίας τεῖχος, ὀρθόδοξων στήριγμα, πιστῶν ὁχύρωμα, καύχημα πάσης τῆς οἰκουμένης.

A 48 Ἀλλὰ σοῦ μὲν ὁ ἔπικνος, ὃ πανάβιε καὶ τρισμά-
καριε Ἀπόστολε Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Βαρνάβα,
πάντα νοῦν καὶ λόγον ἀνθρώπων ὑπερβᾷλει· τῆς δὲ
ἡμετέρας πτωχείας τὴν εὐγνωμοσύνην ὅμως ἀποδεξάμε-
νος, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν, πρὸς ὃν ἡγάπησας Χριστὸν τὸν
μονογενῆ υἱὸν καὶ λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅπως ῥύσῃται ἡμᾶς
ἐκ τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος πονηροῦ, καὶ δώῃ ἡμῖν ἄφεσιν
ἀμαρτιῶν εὐρεῖν, καὶ ἔλεος καὶ οἰκτιρμοὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ
ἐκείνῃ τῇ φρενέῃ, ὅταν ἔλθῃ κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

49 Τὸν δὲ τὸν διαδόχον τὸν διέποντα τὸν ἅγιόν σου
θρόνον, τὸν σύμφρονά τῆς σῆς ἀκλινούς πίστεως, τὸν
γνήσιον ὑποστήτην τῆς σῆς ὀρθοδόξιας, τὸν μιμητὴν τοῦ
Σωτῆρος ἡμῶν, τὸν ποιμένα καὶ πατήρα ἡμῶν καὶ ἱεράρ-
χην, τὸν παρόντα καὶ νῦν καὶ φαιδρύνοντα τὴν ἀγίαν
σου μνήμην, ἐκέλευε ἐκτενῶς τὸν Θεόν, φυλαχθῆναι τῷ
ἀγνωστῷ θρόνῳ, ἐν πολλαῖς ἐτῶν ἀνακυκλώσεσιν, ὑγιαί-
νοντα καὶ ποιμαίνοντα ἐν εἰρήνῃ τὸν λαόν αὐτοῦ, τὸν ἐν
πάσῃ δσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον
τῆς ἀληθείας.

B 50 Τῆς δὲ πατρίδος σου πάσης φρόντισον, ὥς πάντοτε
καὶ νῦν, ταῖς σαῖς ἀγίαις εὐχαῖς φυλάττων αὐτήν ὑπὸ
παντὸς κακοῦ, καὶ ἀπὸ σκανδαλίων ἐργαζομένων τὴν ἀνο-
μίαν· ἵνα εἰρηνικῶς, σωφρονῶς τε καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν
ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣς γένοιτο πάν-
τας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλαν-
θρωπείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ
Πατρὶ δόξα, σὺν τῷ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

48 Ceterum tot et tantæ sunt, beatissime Apo-
stole Jesu Christi Barnaba, laudes tuæ, ut omnium
hominum mentem atque orationem superent. Nihilom-
inus tamen nostri sermonis paupertatem exiguam
illam quidem, sed promptam certe, acceptam habens,
pro nobis apud eum, quem dilexisti, Christum, uni-
genitum Dei Filium et Verbum, intercedere non
graveris, ut ille a præsentis et laborioso hoc seculo
nos eripiat, nobisque concedat, ut remissionem pec-
catorum, clementiam et misericordiam multam as-
sequamur, in illo die terribili, cum venerit judicare
vivos et mortuos.

49 Tuum verò successorem, qui sanctam Sedem
tuam gubernat, firmam atque immobilem, cujus et
tu propugnator fuisti, fidem eodem sensu tuentem,
orthodoxæ veritatis legitimum et verum doctorem,
Salvatoris nostri imitatore, pastorem et patrem
nostrum, qui præsens est, et sanctam tui memoriam
illustrem repræsentat, Deum exora, ut multis an-
norum circulis in sanctissima tua Sede conservet
valentem, et populum ipsius in pace et tranquillitate
regentem, qui et veritatis doctrinam omni cum san-
ctitate et justitia dirigat.

50 Te in super oramus, ut qua cura patriam tuam
semper prosecutus es, eadem et nunc illam prose-
quaris, eamque tuis sanctis apud Deum precibus
custodias, et a scandalis operantium iniquitatem
eripias, ut in pace, modestia, ac pietate vitam in
hoc seculo ducamus; et misericordiam Domini nostri
Jesu Christi expectantes, ad æternam illam vitam
pervenire possimus, cujus nos Christi omnes parti-
cipes fieri optamus, gratia, misericordia et benigni-
tate Domini nostri Jesu Christi; cui gloria sit, Pa-
trique et sancto Spiritui, nunc et semper, et in secula
seculorum. Amen.

D
EX MS VATIC.
Auctor in-
vocat S.
Barnabam,

sibi ipsi,

XXXVI
et Archi-
episcopo Sa-
lamine :

E
totique pa-
triae

ANNOTATA D. P.

a Nativus verborum sensus videtur esse, quod Bar-
nabas Evangelium, primitus Hebraice editum, propria
manu exceperit ex ore ipsiusmet soneti Matthæi, il-
lud Græce dictantis, et secum tulerit; sicut etiam fe-
cisse dicitur S. Bartholomæus; plures forsitan alii,
uno eodemque tenore et tempore, citra ullum differen-
tiam; quæ inveniri deberet, si quisque suo Marte pro-
prium sibi versionem fecisset, cujus differentia nullum
uspiciam extat indicium. Atque hinc factum sit, ut oliv
C Jacobum, alii Joannem, alii etiam Lucam, vel Paulum
interpretem fecerint; prout scilicet quæque Ecclesia
Evangelium legebat, ex hujus vel illius Apostoli auto-
grapho.

b Acacius hic fuit, jam inde ab anno 472, per annos
17 Patriarcha CP. hæreticorum occultus fautor, dein-
de palam professus errorem Eutychetis, cum eoque
damnatus in Synodo Romana au. 484.

c Atqui tam Tridion quam Typicon Græcorum
Evangelium secundum Matthæum tali ferè legendum
præscribunt: merito igitur librario sphalmati imputat
Tillemontius, quod Menæa excusa ex iisque Maximus

Cytherorum Episcopus dicant, Evangelium Marci in-
ventum supra pectus Barnabæ. Istud vero etiam probat
præclarum istud Constantinopolitanæ alicujus eccle-
siæ Synaxarium, in nostro Parisiensi Collegio asserva-
tum, scriptum in Membranis ante tria vel quatuor
secula: ubi elogium Barnabæ continetur: totum iisdem
quibus Menæa excusa utuntur verbis; nisi quod, ubi
hæc habent, κατὰ Μάρκον, istuc sit, κατὰ Ματθαῖον.
Jurat autem ipsum illius finem ex MS. referre, qui ta-
lis est: Οὗτος λέγεται τελεῖσθαι ἔργα τῶν ὑπ' αὐτοῦ γρα-
φέντι κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον, καὶ ἐς ὕστερον εὐρεθέντι
μετὰ τοῦ ἀποστολικοῦ σώματος· οὗθεν καὶ προνόμιον ἔλ-
αθον οἱ πιστοὶ, μὴ ὑποκείσθαι ὑπὸ τῶν τῶν ἄλλων Ἐπι-
σκοπῶν τῶν ἐν τῇ πόλει ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐκείνου Ἐπισκόπου
χειροτονεῖσθαι. Id est. Dicitur hic fuisse sepultus si-
mul cum Evangelio Matthæi a se scripto, et invento
postea cum Apostolico corpore; unde et privilegium
aliorum Episcoporum subjiciatur, sed a proprio Epi-
scopo ordinetur.

ANALECTA D. P.

DE RELIQUIIS S. BARNABÆ

§. I. Quando et quomodo eæ allatæ Mediolanum, et ibidem seculo xiii inventæ sint.

Quæ Mediolani sunt Reliquiæ

non fuerunt dicitur S. Benignus seculo 5;

potuit tamen is invenisse cineres rogi.

Cypro a Saracenis occupata seculo 7.

ad Joannem Archiepisc. suum,

residentem Justinianopolim ad Hellespontum,

Cum corpus Apostoli primo repertum sit anno CCCCLXXVIII; et, quando scribebat Alexander Monachus, annis circiter xxx post, adhuc recenti cultu miraculisque claruerit; fieri non potest, ut, quod ait Josephus Ripamontius pag. 441, in Historia Mediolanensi Reliquiæ S. Barnabæ sic, ut narratur agnitæ, sic inventæ, concessæ sint Benigno Archiepiscopo Mediolanensi, ob inelitam ejus famam atque sanctitatem, ut servarentur in ea urbe, quæ veluti Soror ac consanguinea, contra sacrilegos invidorum eonatus firmiter atque tutior esset. Sanctus enim Benignus (uti satis clare demonstravi in Chronotari Archiepiscopali ante Tom. 7 Maji) ultra annum CCCCLXXVII viveado non pervenit. Quamquam autem Ripamontius non specificet; qualitatem Reliquiarum, quas vult S. Benigno concessas fuisse; videtur tamen Caput et Cineres intelligere, de quibus sæpe infra, sed corporis, ætate S. Benigni adhuc integri, cineres esse qui potuissent? Edidit Historiam Ripamontius anno MDCCXVII; ast Joannes Franciscus Bezzutius, in Historia Pontificali ejusdem civitatis sexennio post impressa, illum videtur corrigere voluisse; cum scripsit de Benigno (quem ipse primum ordinatum putat anno CCCCLXXXV et vixisse usque XCIII) quod ejus tempore Cineres S. Barnabæ fuerint Mediolani reperi, nulla facta Capitis mentione. Nec vero incredibile est Salaminios fideles, Apostoli discipulos, curato (ut dictum est) etiam corpore et sepulto, ipsos quoque rogi feratis cineres religiose collegisse; unde postea, cum jam exolevisset memoria servati miraculose corporis, et soli cineres illi reperirentur, invaluerit opinio quom Pseudo-Marcus secutus est, de illius incineratione. Interim potuit Mediolanensis Ecclesiæ, reddita ubique Christianis per Constantinum Magnum pace aut etiam citius, notabilem obtinuisse portionem Cinerum ejusmodi; postea vero, audita corporis integri inventione, missis in Cyprum legatis impetraverit etiam Caput, vel eodem, vel saltem seculo VII, quo ad finem vergente, verosimile est, insula jam inde ob anno DCLXVIII occupata a Saracenis, Salaminioque Episcopo cum præcipuis civibus alio se recipiente, sublatum etiam inde sanctum Corpus fuisse.

2 Nomen illius Episcopi indicat Canon XXXV sextæ æcumenicæ Synodi, Constantinopoli celebratæ anno DCLXXX, cum dicit, quod Joannes, insule Cypri Præsul, cum suo populo, in Hellespontiacam Provinciam a prædicta insula emigravit, propter barbaricas incursiones, ut a Gentilium servitute liberarentur, et Christianissime potentie sceptris pure subjicerentur; ubi non de quocumque ejus insule Episcopo, sed Metropolita Salaminio agi, patet ex subsequenti decreto, quo statuitur, ut citra ullam innovationem serventur, quæ a divinis Patribus qui Ephesi convenerunt, prædicti viri Throno privilegia concessa sunt; ut nova Justinianopolis Constantinopolis jus habeat, et qui in ea constituitur Episcopus, præsit omnibus Hellespontiorum Provinciæ Episcopis, et a suis Episcopis eligatur, ex antiqua consuetudine, in Cypro inter Episcopos ibi morantes servata. Est ea Provinciarum Asiæ Minoris una, ad-

hinc in Pamphilia, et ne hanc quidem Episcopis civitatibus annuerant. Post has Hellespontiacis adscribitur una, et quidem ut rarumdem aliquando Metropolis: quam tamen dignitatem diuturnam illi non fuisse, quin etiam ipsum Episcopatum ibi cito desisse, liquet ex antiquis Episcopatum Catalogis apud Carolum a S. Paulo.

3 Scribit porro Theophanes, quod anno VII Junioris Constantis (Heraclii Imperatoris nepos hic fuit) id est, Christi DCLXVIII, Mavias, Saracenorum Dux, armata classe, in qua mille septuaginta navigia numerata sunt, Constantiam (Salamis ea est teste Stephano) civitatem cepit, universam subegit insulam, et magnum in eam detrimentum intulit; quomodo etiam anno ejusdem Constantis XIII, idem occupavit et Rhodum. Sed facta demum pace cum filiis Constantis, annua jam IX Imperantibus, anno Christi DCLXXVI, ad ipsos videntur rediisse Insule: nec enim alias Justinianus minor, Imperii sui anno VI, Christi DCCXC, soluta quam initio renovaverat pace, potuisset Cypri incolas reliquos in aliam regionem transportare, sicuti infelicissimo prorsus successu factum, narrat præritatus Theophanes. Interim ex prædictis apparet, ante constitutum, quam ille insano consilio ruptum queritur, pacem; id est circa annum DCLXX, placuisse Joanni cum suis migrare ad tutiora circa Hellespontum loca; eoque ipsammet Sedem Metropolitanam ac fere Patriarchalem transferre. Quis autem dubitet, simul etiam translatis præcipuas Reliquias; in quibus fuerit Corpus S. Barnabæ; cujus Caput, et Cineres (rogi, non corporis) quomodo, unde, et a quo fuerint tunc Mediolanum translata, equidem ignorare me dixerim libentius, quam incertas Mediolanensium conjecturas amplecti.

4 Erat ab antiquissimo tempore Mediolani ecclesia, SS. Naboris et Celsi, ob eorum ibi conditas Reliquias dicta, cum claustro et viridario, ad usus Præpositi et Capituli Canonici, ibidem constituti: quæ omnia cum ad usum Fructum Memoriarum transferri, veteribus inquisitionibus alio deportatis, annuisset Alexander IV, sub annum MCLXVI; eandem ecclesiam, ampliori forma restauratam eidem S. Francisci nuncupandam statuerunt. Possident, iidem ibi Passionale antiquum MS. ubi pag. 39 et 40 habetur vetustior notitia prædicti Capituli, transcripta a Placido Puccinello, in Vita S. Barnabæ, edita an. 1649, pag. 62, et rursus anno sequenti in Zodiaco Ecclesiæ Mediolanensis pag. 38; hoc tenore: Caput S. Barnabæ est in locello plumbeo Mediolani, in ecclesia Philippi, ubi dicitur S. Nabor. Hoc caput tetigi ego Presbyter Guifridus, et indicavi Fratribus Minoribus. Prout enim fuit mihi ab infantia demonstratum; per Justum senem et Levitam Ardicum Capellanum S. Satyri, et per unum Guifridum de Buxero, Caput indicatum est; et per alium Guifridum hospitale ejus factum est; et per merita [S. Barnabæ], primi [Guifridi] illuminator servus. Si plura huc spectantia continebantur pagina illa, optandum erat ut ea quoque transcripsisset Puccinellus; quomodo transcripsit quæ, post aliqua interjecta, sic ibi legebantur.

5 Notandum quod Fr. Floridorus de Vice-mercato, et Fr. Daniel de Ferno, et Fr. Marchisius de Rauda, et Fr. Pax Cancellarius, Fratres Minores, per omnia

migrant reliqui Cyprii,

E

cum corpore S. Barnabæ;

F

Minoritæ obtinam anno 1256 SS. Naboris et Celsi ecclesiam restaurant;

et scientes ibi esse caput S. Barnabæ cum Cineribus

ex fide dignissimis testimonis

A omnia fide digni, testificati sunt coram multis Fratribus, quod audierunt a Fr. Guillio de Buxero Ordinis Minorum, infrascripta de Capite prædicti S. Barnabæ. Nam referebat præd. Fr. Guillius, quod eam esset octo annorum vel circa, ibat ad legendum ad domum Presbyteri Guilli de Pello, qui Curatus erat ecclesiæ S. Damiani, quæ est in contrata Dominorum de Mandello: Qui Sacerdos cum esset annorum octoginta, ducebat me cum aliis seniorum pueris ad ecclesiam SS. Naboris et Felicis Mediolani: in qua ecclesia quædam [erat] columna, combusta candelis quæ ibi comburuntur: quia locus ille in magna reverentia habebatur. Et dicebat ille Sacerdos: Audite pueri, et intelligite. Hic, sub ista columna, est caput B. Barnabæ Apostoli, et sic duco vos ad istam columnam; et dico vobis, quod subtus est caput B. Barnabæ Apostoli. Ita quidam Sacerdos præd. ecclesiæ S. Damiani, qui erat patruus meus, et vocabatur etiam ipse Presbyter Guillius de Pello, qui erat octogenarius.

B 6 Huic ultimus Presbyter Guillius, ivit ultra mare ad visitanda loca sancta; qui aiebat, quod quidam Miles veteranus, cognito quod Mediolanensis erat, sic dixit: Vos Mediolanenses habetis nobilissimas Reliquias, et ignoratis eas; scilicet caput S. Barnabæ Apostoli, et omnes alias Reliquias quæ sunt in mundo de ipso. Quod Caput et quæ Reliquiæ sunt in ecclesia sanctorum Martyrum Naboris et Felicis, sub tali columna. Hic ultimus Presbyter Guillius spiritu prophetico dixit Presbytero Guillio nepoti suo, cum adhuc non esset Ordo Fratrum Minorum: Fili, hoc bene commenda memoriæ tuæ. Iste locus, ubi est caput S. Barnabæ et corpora SS. Naboris et Felicis, habebitur et possidebitur a sanctis viris religiosis, qui portabunt talem habitum, quos mittet Dominus in mundo ad convertendas animas vita et doctrina: qui etiam Religiosi discedent discalceati, et funis erit cingulum eorum: vide ne sis contrarius eis quin habeant dictum locum.

C 7 Frater etiam Oldradus de Mirabilibus, dixit, quod audivit a Fr. Alberto de Monte-bello (ambo Ordinis Minorum et fide digni) quod sub suprad. columna erat caput S. Barnabæ Apostoli in capsâ plumbea. Fr. etiam Guillius Ultrianus, Ordinis Minorum, fide dignus, refert, quod quidam Sacerdos ecclesiæ S. Vitalis, qui erat bene centum annorum, dicebat, quod a memoria sua fama semper extitit, quod corpus S. Barnabæ præd. esset sub præd. columna; etiam quod candelæ comburebantur ibidem, et tanta reverentia exhibebatur d. columnæ. Dominus Otto Gallina, homo grandævus, vir nobilis, dixit; quod ivit ad legendum ad d. ecclesiam SS. Naboris et Felicis, antequam Fratres Minores habitarent ibi; et quod audivit a Presbytero Guillio de Sexto et Beneficiato ibi, et a Joanne la Ventina sacrista d. ecclesiæ, qui erant bene sexagenarii, homines boni et fide digni, quod sub præd. columna erat conditum caput B. Barnabæ Apostoli. Dicebat d. Dominus Otto, quod hoc audivit a patre suo. Processu ergo temporis, quando placuit Deo, quod Fratres Minores habuerunt d. ecclesiam, sicut prophetaverat præd. ultimus Guillius, prædictam ecclesiam diruerunt, ut eam ampliarent et facerent pulchriorem. Fodientes autem sub præd. columna, repperunt caput S. Barnabæ Apostoli, cum cineribus adustis, in capsâ plumbea reverenter conditum; secundum quod per d. Sacerdotem et Testes prædictos testificatum erat.

8 Hactenus istud MS. quod producturus Puccinellus, existimat, occasione bellorum sacrum Caput absconditum ibi fuisse, in puteo contiguo sacristiæ, saxisque et bitumine desuper injectis oppleto; cessante autem

Junii T. II

calamitate præfata, erectam ibidem columnam præd. B ex candido marmore, quam fumus candelarum sic obscuravit, ut combusta videretur. Deinde supponit idem Puccinellus, talibus iudiciis requisitas mor Reliquias jam dictas fuisse, adeoque currente adhuc seculo XIII; et historiam suam Italice prosequens, sic progreditur. Inventæ sunt ergo Reliquiæ S. Barnabæ intra capsam interius ferream, atque a populo Mediolanensi, cum incredibili letitia, visæ adoratæque; deinde vero collocatæ super altari, in capella ejus nomini dicata et monasterio contigua, hodie dicta S. Francisci. Caput, quod rubeum et quasi recens erat, incluserunt argenteæ herinæ inauratæque, et ex plurium collata munificentia fabricatæ, quorum etiam insignia ibi spectantur; positumque est in altari sacristiæ, ubi una cum aliis istic congestis Reliquiis, multo concursu honoratur, in die ejus festo aliisque præcipuis sollemnitatibus: quando etiam a Fratribus, superpelliceo stolaque indutis, sibi mutuo succedentibus, ipsam imponitur capitibus fidelium, tota die se offerentium magno numero. Aqua ipsius putei, in quo repertæ Reliquiæ sunt, limpidissima, frigida et levis est; multumque salutaris febricitantibus, quando ab iis devote sumitur. Ibidem etiam picta conspicitur imago Apostoli, tenentis librum apertum, cui inscripta hæc verba; Credens vere bibit, nec securus inquam bibit bibetque ullus. Qui sitit erga credat, vereque bibet. Supra Caput aggre leguntur hi versus: per conjecturam suppleti:

[Qui] semel ex isto gusta [vit] fonte salutis
Salvus erit; nulla [defici] etque siti.
Simile ad pedes distichon prorsus evanuit.

S. II. Earundem Reliquiarum translatio, facta ibidem seculo XVI.

A Anno MDLXXI, uti prælaudatus Puccinellus in Vita jam dicta prosequitur, videns P. Mag. Fr. Eleutherius Medulani, Cremensis, hujus Conventus Guardianus et sui Ordinis Commissarius Generalis, eorum, in medio ecclesiæ situm, magno esse impedimento Religiosis, propter multitudinem eo diebus festivioribus accurrentium laicorum, quia non sine incommodo poterant cantari tunc Vespere, atque Missa, aut conciones haberi; inde ipsum transferendum, et quo nunc est loco constituendum decrevit. Cum autem in ipso chori illius altari essent corpora SS. Naboris et Felicis Martyrum, sanctique Materni Archiepiscopi, et aliorum plurium Divorum Reliquiæ; S. Carolum Borromæum, tunc Archiepiscopum, invitavit ad ea visitanda et recognoscenda. Erat is tunc intentus simili per diocesim operi, faciens effodi sacra complura deposita extantibus, cœmeteriis, atque semirutis sacellis, ubi eatenus latuerant, decentiusque collocari. Delegavit ergo ad inspectionem prædictam RR. Dominos, Fabium Anglerii Archipresbyterum et Joannem Andream Bozzi, ambos ecclesiæ Cathedralis Ordinarios, cum Ludovico Moneta Presbytero. Qui executuri acceptum mandatum, die x Septembris, feria II, hora XXIV, venientes ad ecclesiam S. Francisci, una cum Presbyteris tribus iisdemque Notariis, videlicet Bernardino Cutam, Canonico S. Nazarii et secretario; Hieronymo Castellum, Magistro Cereemoniarum; et Jacobo Regreto de Comitibus, Cancellario Curie Episcopalis.

10 Hi omnes a Guardiano et Religiosis excepti humaniter et reverenter, deductique ad capellam, olim S. Barnabæ, nunc S. Francisci dictam, et familiæ Restæ propriam; præceperunt demolitionem altaris: inventaque sub eo est capsâ lignea, plumbeam minorem discoopertam includens, intra quam

57

serico

seniorum
Presbyterorum

B
quorum unus
illorum
adventum
prophetarat;

dixit autem
eius esse sub
quidam co-
lumna cerofe-
raria)

ipsam et
capsam ci-
nerrum re-
fuerunt.

ac sec. 13

ponunt in
Altari.

Aqua putei,
in quo latuit,
salutaris
habetur.
E

Anno 1581
translatione
chori decreta

missi a S.
Carolo Ar-
chiep. Com-
missarii
F

10 Septemb.

A serico subviridi involutum quid rotundum notabatur, in modum humani cranii, cum cineribus tanti Apostoli. Post quorum devotam adorationem, obserata denuo capsula est; delataque ad capellam S. Savinæ, in qua inventum hujus corpus est: indeque itum ad altare veteris chori, quo condita erant corpora sanctorum Naboris et Felicis: et mane sequenti facta est relatio sancto Pastori Carolo. Qui magna

et post aliorum SS. Corporum inspectionem,

ipse Sanctus 15 Sept.

B pontificaliter est, per Ferdinandum a Cruce Archidiaconum suum, et Fabritium Castel-franco Diaconalem habitum indutos etiam ipsos. Similiter et alii Ordinarii; positis palliis Pluvialia sumpsere; Joannes Stephanus Belvisus, Vicarius Generalis, Fabius Angleri Archipresbyter, Joannes Andreas Bozzi Vice dominus, Franciscus Linus Secretarius, Franciscus Castellus, Hieronymus Rabbia, Barnardus Vimercatus.

11 Coram his et coram illustrissimis Senatoribus, Joanne Baptista Raynaldi Præsidente, Bartholomæo Molina Conservatore, Antonello Arcimbaldi, Petro Antonio Mariani, Scipione Simonetta, Hieronymo Momi, Camillo Porri, Aleysio Belloni, et Joanne Thoma Odisealchi; nec non Joanne Donato Cittadini, Vicario Provisionis; et Joanne Baptista...

et Fratibus,

C ostendit corpora SS. Naboris, Felicis, Materni;

transfert Cineres S. Barnabæ,

t cum prædictis collocat sub novo altari,

... Fabio Ferrari et Octavio Bozi, quibus incumberebat cura faciendarum caritative expensarum: item coram ipsius Conventus Patribus, Eleutherio Medulani, Francisco Ullio de Felizzano Carolo Uberti, Augustino Lampugnani, Francisco Pirovani, et Hieronymo a Cruce celeberrimo Prædicatore, dicto a S. Augustino; Joanne Antonio Fantini, Joanne Baptista Ghisulfi, Hieronymo Palantari, Carolo Uberti, Francisco Desio, Jacobo Mochiani, Jacobo Gonzaga, Leonardo Larrada, Paulo Carezana, et Felice N. coram prædictis, inquam, omnibus aperta fuit capsula SS. Naboris Felicis, et Materni; et circumstantibus monstratæ Reliquiæ atque feretro nobiliter instrato impositæ, deinde ab Ordinariis exceptæ humeris, baldachimum portantibus Equitibus ac Titulatis.

12 Hinc sanctus Antistes processit ad capellam S. Barnabæ: quo cum ingressi essent Ordinarii et Senatores præfati; Ludovicus Moneta Presbyteraliter indutus, cum duabus pateris aureis, collegit cineres et reliquias in arcu plumbea jacentes, et in aliam similis metalli transtulit involutos panno rubri serici: ductaque est pompa per Claustrum ac Pratum; et reducta per majorem ecclesiæ januam, modis omnibus ornatissimum, usque ad altare novi chori: ubi Sanctus populo qui infinitus accurrerat, benedixit; et Camillus Pereghi, Presbyter atque Notarius publicavit Indulgentias præsentibus concessas; ac denique mandante Archiepiscopo Reliquiarum capsulæ intra ipsum altare fuerunt sic collocatæ, ut in fundo quidem starent corpora SS. Naboris et Felicis; deinde supra cratem ferream, per medium altare extensam, ad cornu Evangelii,

capsula S. Barnabæ; et ad cornu Epistolæ, S. Materni. Denique mandavit Archiepiscopus, ut in libro notaretur, ejusmodi Translationis memoriam quotannis recolendam, concessis eum in finem centum annorum Indulgentiis; et omnia in authenticum instrumentum relata sunt, signantibus ipsum præsentibus Notariis, Bernardino Catni, Hieronymo Castilioni, Jo. Jacobo Regretti Centi, Jo. Ambrosio et Jo. Antonio Sparazalli Fratribus, Christophoro Venegoni atque Jo. Baptista Cori.

13 His ex Cancellaria cœnobii S. Francisci Mediolani sic relatis; Tanta est, inquit Puccinellus populorum per Insubriam devotio erga sanctum Protectorem et Apostolum suum Barnabam, ut pluribus in locis asserant habere se integrum illius caput. Bergomates reverentur illud in oppido Edenna, vallis Brembanæ; idque se habere credunt per quosdam mercatores suos, qui magno auri pretio ipsum redeemerint. Ticinenses in ecclesia S. Marini, quæ Patrum Hieronymianorum est, capellam eidem dedicatam habent; ubi in argenteo busto, non quidem caput integrum, sed particulas aliquas illius ostendunt, efferuntque ad quascumque majores pluviarum inundantium vel grassantium flammarum, vel etiam epidemicorum morborum necessitates, non sine optato plerumque successu. Simile bustum antiqui operis, pretio et elegantia conspicuum, Liguria possidet Gennæ in Cathedrali S. Laurentii sacristia, cum hac epigraphe, ISTUD EST CAPUT B. BARNABÆ APOSTOLI, cui etiam nobile templum dedicaverunt; quod, post amotas inde Sanctimoniales Dominicanas, nunc possident Patres Cappucini. Cremonenses quoque in sua Cathedrali vas habent argenteum inauratum vetustissimæ fabricæ, quo continetur totum mentum cum dentibus sive maxilla inferior, ejusque mentio reperitur in publicis ejus urbis scripturis, sub nota annorum DCCCLXXV, DCCCXXXIX, MCM, et MCMXVII sub hac formula; Cujus Maxilla in ecclesia Cathedrali nostra asservatur. Denique in ecclesia ipsius Mediolani, quam sumpto ab ea nomine possident Patres Barnabite, pulcherrimæ cuidam lipsanothecæ argenteæ includitur particula quædam, ipsis a S. Carolo donata, et ab eo verosimiliter prædictæ Translationis tempore, ad tales usus reservata. Interim socordia arguitur Ferrarius, cum in Notis ad hunc diem ait, quod Corpus Mediolani asservari fertur, Caput vero Ticini; cum Mediolanenses Caput se habere dicant, quod ipse attente consideravi per indigentiam P. Mag. Hieronymi Vimercati Vicarii; de corpore autem aliud nihil nisi Cineres.

14 Hactenus Puccinellus: qui deinde librum tertium inchoaturus, narranda suscipit acta Mediolani a tempore invalescentis anno MDCXXXIX per Insubriam pestilentia, usque ad ejus cessationem anno MDCXXXII; quando die VII Februarii, reseratis quæ clausæ fuerant domorum antea infectarum ostiis, restituta civibus libertas mutui commercii est; et die XXII ejusdem habita Processio Generalis, in gratiarum actionem, pro flagello sublato. Ea non contenti, Augustiniani, Dominicani, et Servitæ, suam sigillatim quique processionem adornarunt; imprimis autem Franciscani, ipso Apostoli sui festo circumlaturi sanctum ejus Caput: quæ res deinde pluribus minutiusque describitur, quom huic operi congruum sit attestare; appositis etiam Lemmatibus, Epigrammatisque Latinis, et aliis hujus generis scriptunculis, quibus ecclesiæ atrium vestibulumque ornabatur.

§. III. De Reliquiis S. Barnabæ extra Insubriam.

Inter Sanctorum ac Sanctarum Dei corpora, quæ in Divi

D ac festum annuum cum Indulgentiis instituit.

Caput habere etiam dicitur Edenna,

Ticini,

E

Genæ;

Cremonæ mentum

Error Ferrarii

F

Anno 1629 sublata Mediolani pestilentia.

Tolosæ in-
ventio cor-
poris 27
Maji.

- A Divi Saturnini Tolosæ basilica reconduntur, nume-
rantur, Corpus et caput B. Barnabæ Apostoli Jesu
Christi, prout videre est in Catalogo inserto publicis
vetustis litteris, de illius ecclesiæ Hieroglyphylacio,
quas producit Nicolaus Bertrandi in libro de Gestis
Tholosatum pag. 58. ipse vera vixit seculo xv excente.
Distinctius de eo Andreas Saussayus, in suo Martyro-
logio ad 11 Junii: Natalis S. Barnabæ Apostoli, cujus
pretiosum corpus quiescit Tolosæ in ecclesia S.
Saturnini, cum sacris aliorum quinque Apostolorum
(Jacobi Zebedæi, Philippi, Jacobi Alphæi, Simonis et
Judæ) integris exuviis, nec non venerandis itidem
spoliis multorum Martyrum et Confessorum, in
dictis litteris nominatorum. Ubi hodie percolendum
ejus caput exhibetur, a corpore (quod in proprio
conditorio quiescit) distinctum, inditumque justo et
condecanti terculo. Antea autem ad xxvii Maji, idem
Saussayus scripserat: Eodem die Tolosæ inventio
venerabilis Corporis S. Barnabæ Apostoli. Utinam
et annum addidisset, hactenus enim de tali Inventione
nihil reperio, vel apud prædictum Nicolaum Bertrandi,
vel inter Officia propria illius diæcesis, anno 1647 reco-
gnita et recusa, auctoritate Caroli de Mantchal Ar-
chiepiscopi. Plus lucis si aliquis Tolosa mittat, gratum
erit.

B

Reliquiæ
Bononiæ,

Tornaci,
Coloniz,

Ussippone
et in Monte-
regali.

Andecæ,
Costa et
Cranium,

C

Pragæ pars
capitis,

item Ca-
merini,

NOT. 24

16 Joannes Pauli Masini, in Bononia perlustrata,
in Parochiali S. Blasii, altare S. Barnabæ haberi
ait cum ejus Reliquia aliqua, et Indulgentiis eo
titulo concessis. Arnoldus Rayssius, in Hierogazo-
phylacio Belgico, inter Reliquias Cathedralis ecclesiæ
S. Mariæ, Tornaci in Belgio, ponit Os corporis S.
Barnabæ Apostoli. Ægidius Gelenius, in Admirandis
Coloniz Agrippinæ pag. 696 illius meminit, ut cujus
aliquæ Reliquiæ Coloniz reperiuntur: easque forsitan
specificat, agens de ipsis ecclesiis: sed exiguas esse opor-
tet: quare non vacat totum librum ea causa revolvere.
Æquas etiam esse credo, quas Ferulo viii et xii in-
clusas, una cum aliis plurimis aliorum Divorum, anno
MDLXXXVII Joannes Borgia donavit Domui S. Rochi
Societatis Jesu Ussippone; de quarum solenni cir-
cumgestatione actum inter Prætermisos xxv Januarii,
quosque in Metropolitana Montis-Regalis apud Siculo
ecclesia esse ait Joannes Ludovicus Lellus, in illius
ecclesiæ historia pag. 43. Majoris momenti essent Cra-
nium et Costa S. Barnabæ, inter Reliquias canobii
Andecensis in Bavaria superiori numeratu apud Lau-
rentium Beyerlink, in Theatro Vitæ humanæ litt. R
pag. 283, si plus certitudinis de iis apponeretur. Hanc
forte habebimus ex iterata editione libri. Reliquias
istic asservatas explicantis, hactenus a nobis sæpe
optati.

17 Distinctius de iis quæ in Metropolitana S. Viti
ecclesia Pragæ sunt, docet ipsius Decanus in Phosphoro
pag. 311, ubi notatur insignis pars de Capite, allata
per Carolum IV ex Italia anno mcccclxx: item par-
ticula ossis in quantitate parvi digiti. Sic etiam
Jacobillus post Tom. 3 de sanctis Umbria, in Catalogo
Reliquiarum in ea reperiendarum, pag. xix, in eccle-
sia Collegiata S. Venantii Camerini, asserit haberi
Vas crystallinum, argento commissum, in quo ser-
ventur duæ integræ partes Capitis S. Barnabæ Apo-
stoli, scilicet pars anterior et pars posterior. Et
tamen totum Caput habere se ab annis circiter quin-
quaginta, credunt Patres nostri in ecclesia Domus

Professæ Neapoli, dono D. Portiæ Cigalæ Ducissæ D
Cardinalatæ et Principissæ Satriani, inter alias plures
Reliquias, ex Romanis cæmeteriis auctoritate Car-
dinalis Sfortiæ extractas: quæ circumstantia valde
suspectum facit Caput istud, ne gratis imposito sibi
Apostoli titulo, obscuratum fuerit potius quam illustra-
tum.

Florentiæ,
post victo-
riam anni
1269

18 Joannes Villanius, Historiarum Florentinarum
(quas anno mccc a se captas scribi profitetur) lib. 7
cap. 130, prolixe enarrat Victoriam, a Florentinis
contra Aretinos relatum, anno mcccxxxix circa Pup-
pinum, in die S. Barnabæ; quod vel initium fuit, vel
præmium insignis devotionis) quas Civitas aliquot ab-
hinc seculis complexa fuit Apostolum Barnabam.
Itaque cum anno mcccvi, Ubaldinis rebellibus suis eri-
pissent in Mugello, ac solo æquassent Castellum
Montis ad Cynicum dicti; iisdemque hostibus refræ-
nandis prædium quoddam, cui Scarperia nomen, com-
municandum constituissent; nomen illi a S. Barnaba
ponere. Hanc eorum devotionem magis inflammatu-
rus Arnaldus Cardinalis Pelargura, anno mcccxi,
misit Communitati eorum insignem ejusdem Sancti
Reliquiam, quæ maxima cum sollemnitate recepta, et
posita est super altare S. Joannis in Cathedrali, ut
ait idem Villanius lib. 9 cap. 13. Hunc locum cum
mihi per litteras indicaret Mag. Gabriel Badius, Or-
dinis Prædicatorum, addidit, quod anno mcccxxii,
die xxvi Aprilis, a Canonicis S. Laurentii, de con-
sensu Collegii Canonicorum Metropolitanæ, adifi-
catum fuit, proprium Sancto et ejus Reliquiis Ora-
torium, inductis eo Eremitis Augustinianis; quibus
ibidem successerunt Carmelitæ Congregationis Man-
tuanæ, ac denique ejusdem Ordinis Sanctimoniales,
que locum ipsum hodie tenent. Eadem in
civitate erat alia ecclesia S. Barnabæ, juxta pontem
ad Rubeam curtem, cujus collapsæ nec indicium
quidem superest; et ad portam S. Frigidiani, Hospi-
tale istius nominis, cujus etiam nihil ultra super-
est.

excitata
devotio cr-
ga sanctum;

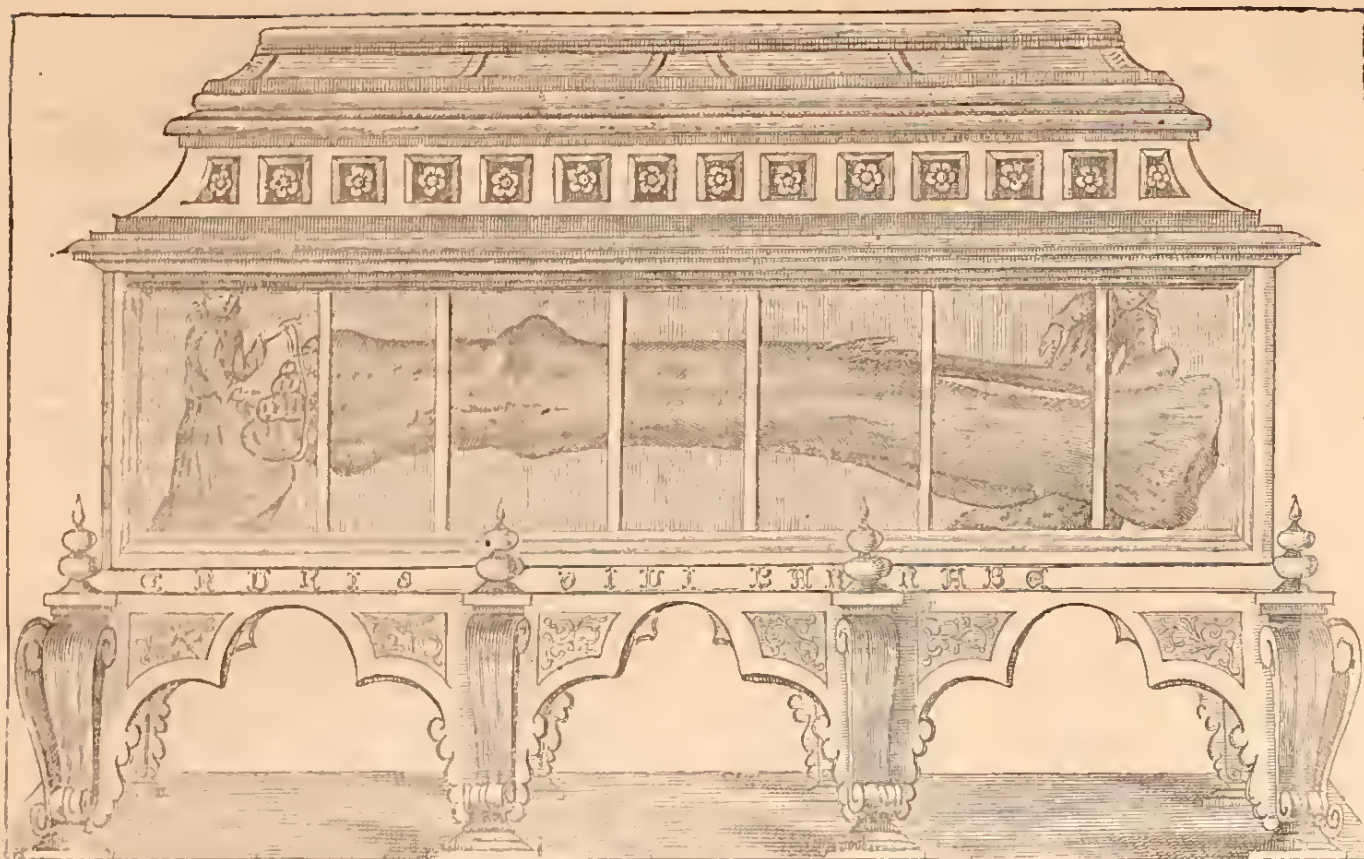
E
acceptum
crus,

constructum
oratorium:

Cruris illius
integritas,

19 Migraverunt deinde Eremitæ Augustiani, no-
vumque Conventum et ecclesiam constituerunt, ea ubi
nunc sunt loco, sub nomine S. Spiritus: qui prædium
Scarperiæ, S. Barnabæ dictum, prædictoque Oratorio
urbano verosimiliter attributum a fundatoribus, sibi
retinuerunt, et hodie tenent: Dexteram autem crus
S. Barnabæ servant, allatum (ut aiunt) ex Scarperia,
per commutationem manus adhuc integræ unius
ex Innocentibus, quæ sine dubio miraculosa integritas
est, tot jam seculis elapsis: sicut et ipsius prædicti
Cruris; de quo, velut oculatus testis, scribit prælunda-
tus Raphael Badius, illud se attente magnæque cum
admiratione spectavisse; adeo adhuc candida adhæ-
reret ei caro, licet exucca. Ego ex adhærente quali-
cumque carne, hoc saltem haberi censeo, quod supra
statui; non fuisse scilicet in cineres resolutum corpus;
et, ubi inter plures, sub nomine S. Barnabæ Reliquias,
quæstio erit, quænam illius vera sint, prærogativam
deferendam ossibus, carnem sibi adhærentem habentibus.
Ceterum de his omnibus plenius cupiens informari, pe-
tin prædicti cruris, sicut in sua arca conspicienda of-
fertur, delineationem accuratam; et accipiens, admira-
tus sum prodigiosam hactenus integritatem, Curatum
est enim ut accurate notaretur quicumque carnis vel
lacræ vel defluentis defectus.

accurate ex-
pressa,
F



§. II. De Epistola S. Barnabæ, ipsiusne ea, et qualis sit?

Epistola, s.
20 Barnabæ
adscripta.

Apud multos eruditos plura fit, et præstantior S. Barnabæ Reliquia æstimatur, Epistola, quam S. Hieronymus, libro de scriptoribus cap. 6, ad ædificationem Ecclesiæ pertinentem composuisse eum ait; licet addat, eam inter apocryphas scripturas legi, id est extra ordinem Canonicarum. Neque enim in Canonem relata sunt quæcumque Apostolorum scripta, haud dubie plurima, licet, nunc deperdita, pleraque fortassis etiam ab hæreticis depravata: quod tamen huic etiam a Clemente Alexandrino, Tertuliano, Origene, Gregorio Nazianzeno agitur, argre demonstratur contigisse: estque ea tanto æstimanda plura, quod in Veteri MS. Corbeienſe reperiatur, tamquam Latine reddita a S. Philostorgio Brixiensi Episcopo: qui colitur xvi Julii, et anno ccc.lxxx interfuit Concilio Aquileiensi, defunctus ante S. Ambrosium. Fidelissimam certe versionem esse eam, reperit noster Jacobus Sirmundus, conferens illam cum opographo Græco, quod inter schedas Francisci Turriani etiam nostri ejus manu descriptum reperit; sicuti testatur Puccinellus, assumptam opus cum eadem Epistola fuisse, et pag. 70, sic de ea præloquens.

et a S. Philostorgio Ep.
Brix. Latine
reddita.

C 21 Distinguitur hæc Epistola in partes duas, ex quibus cognosci potest diligentia Apostoli, et desiderium salutis fidelium. Prima pars in duodecim Capita subdivisa, disserit de cessatione S. crucifiorum, Jejuniarum, et Legis Mosaicæ; de calamitatibus suorum temporum, ac missione Apostolorum; de adventu, nativitate, baptismo, passione ac resurrectione Christi; de reparatione hominis, antiqua circumcisione, et rebus in veteri Legē prohibitis; de electione Gentilium, reprobatione Judæorum, ruina antiqui templi, et ædificatione spiritualis: de Sabbati in Dominicam commutatione. Pars Epistolæ secunda, inquit Puccinellus, trifariam dividitur. Primo capite monstrantur ea, quæ amplecti ac facere Christianus debet, in secundo, quod fugere; tertium, pro Epilogo est.

argumentum
ex Puccinello.

22 Hanc Epistolam, circa annum xl seculi hujus, a Claudio Salmasio acceperat Isaacus Vossius, et prælo destinabat; cum in Angliam excurrere invenit

Jacobum Usserum, Ignatianis Epistolæ reculeadis intentum, quibus addendam illam libenter concessit, plurimum gavisus in eas manus incidere antiquissimum illud monumentum, a quibus immensum quantum splendoris mutuare sibi posset. Et nisi, inquit ipse initio Notarum eidem anno mdcxli a se tandem edita additarum, nisi ingens istud incendium, quod (anno mdcxli) non exiguam partem urbis Oxoniensis vastavit, omnia quoque exemplaria absumpsisset, pulcherrimam ejus Auctoris editionem jam diu habuissemus. Non defuere tamen in Gallia viri docti, qui indignum putabant scriptum hoc diutius in tenebris latitare. Itaque nuper (anno 1645) Claudius Menardus, Monachus Ordinis S. Mauri, novam nobis editionem adornavit. Quin plurimum hoc nomine meritis sit de publico, nemo est qui inficias iverit: plus tamen meruisset, si contigisset illi plura videre exemplaria. Cum enim tota illa editio ex uno prima manarit Codice, fieri aliter non potuit quin inemendatissima prodiret. Mihi . . . ea contigit felicitas, ut tribus in hoc corrigendo usus sim MSS. Primum Florentiæ suppeditavit Bibliotheca Medicæa, altera duo Bibliotheca Vaticana et Theatinorum qui Romæ agunt. Illorum usum acceptum fero Lucæ Holstenio, viro summo et nunquam non infra merita sua laudando. Ita Vossius, cujus editionem, omisso contextu Græco, sub initium mutilo, quatenus Latina est secutus Puccinellus, anno mdcxlix editionem prædictam adornavit. Amicus noster Casimirus Oudin, Religiosus Præmonstratensis, in Supplemento Scriptorum a Bellarmino prætermisorum, addit, quod eandem Epistolam tertius etiam Joannes Baptista Cottellier, vir doctus, recensitam Græco et Latine inseruit suo, cui titulus, Opera Sanctorum Patrum, qui temporibus Apostolicis floruerunt, impressa Parisiis mdcxxi.

Lam Vossius
Usser o edendam
commodaverat:

exemplaribus
incendio absumptis,

Menardus in
Gallia abunde
vulgavit,

p
tum alii alique
Catholici,

23 Mihi non contigit Menardi vel Cottellieri editiones videre: sed Auctor Memoriarum, ad subsidium Historiæ sex priorum seculorum nuper Gallicè editarum Bruxellis (quem solis initialibus litteris D. T. vulgo notum, amici Tillemontium appellari aiunt) asserit pag. 1195, Menardum, non ausum illam absolute adscribere Barnabæ, Cottellierum propendere ut credat

sic de auctore
dubio,

A *dot, illius non esse; sed acrius qui nomen istud etiam habuerit, vel sibi arrogarit. E contrario nihil dubitasse videntur Usserius, Salmasius, Vossius, licet Acathecti, et critices alias severioris: cujusultimi lubet huc verba transcribere. Nescio cur quidam opinati sint, hanc Epistolam non esse Barnabae; cum tamen et Clemens, et Origenes, et alii illam ei tribuant. Offensi sunt, credo, viri docti, quod hic loca quaedam sacrae Scripturae aliter explicentur, quam explicari debebant: persuaderi ne queunt ea sic capi potuisse a viro tantae auctoritatis, cujus toties sacri libri meminerint, quique Pauli Apostoli comes fuerit individuus, et ipse quoque unus e minoribus Apostolis. Sed quis a primis illis Christianis omnigenam scientiam et doctrinam exoptet? quis illos non aequè hallucinatos existimet atque eorum nepotes: praesertim in rebus nihil ad fidem pertinentibus? Numquid et in Epistola Clementis (*Romani*)... similia occurrunt? Quis enim bono animo concipere possit fabellam illam, quam de Phoenice narrat, deque pluribus ultra Oceanum mundis?... Non debent itaque in hoc reprehendere, quod in altero excusant. Notum est cuilibet, quam nimium mystice... primi illi Christiani Scripturas sacras sint interpretati.*

B Si itaque et in hoc Auctore quaedam occurrant, quae eruditis displiceant; dandum id potius moribus veterum Christianorum, quam ut putetur scriptum esse supposititium.

24 Sed neque hoc quemquam movere debet, quod Eusebius, et Graeci posteriores, inter Apocrypha reposuerint Epistolam Barnabae. Non enim hoc eo factum, quod dubitarent de Auctore; sed quod non probarent mysticas illas interpretationes multorum Scripturae locorum. Eadem ratione et Clementis Alexandrini; neque tamen unquam dubitatum fuit, quin genuina essent illa opera. Et certe si omnia, quae olim inter Apocrypha habitata sint, rejicere volumus; rejicienda quoque esset Divi Pauli ad Hebraeos Epistola, et illa Clementis ad Corinthios: quod quam absurdum sit, quis est qui non videat? Alii ex stylo et ex descriptionis genere dixerunt se reprehendere, Epistolam hanc esse spuriam. De Ignatii Epistolis idem affirmabant. Sed nimium sane acuti videri volunt, qui talia pectant. Non ita facile est spuria scripta a geminis distinguere, quam sit nativas gemmas discernere ab adulterinis. Cum enim veri lapilli cum fictitiis committantur et comparantur, tum ut plurimum facies apparet; ita purpura ad purpuram dijudicatur: ita et in aliis mercibus fit. Sed quid est, unde isti, qui negant Epistolas has esse Barnabae et Ignatii, istoc colligere potuerunt? Numquid alia eorum scripta viderunt? Non certe. Unde ergo iis innotuit, quo stylo usi sint Barnabas et Ignatius? At inquirunt illi, sese nihilominus scire, vera esse quae dicunt. Si ita est, jam verbum non addam.

25 Tunc hic Vossius, homo mentis suaviae satis, licet educationis potius quam voluntatis vitio Acathectus, suorum Calvinistarum ultus, Canonicas a non Canonicis Scripturae libris discernere se jactantium, non Ecclesiae, sed spiritus privati iudicio. Errat tamen, cum putat quod Clemens, pari jure atque Barnabas, dictus est Apostolus. Etenim Romani Ecclesia, cum eaque Occidens totus, nullos Apostolos dicit unquam, nisi duodecim, simul Paulum atque Barnabam, velut ab his in paritatem jurisdictionis Apostolicae assumptas; Clementem sola Orientalis Ecclesia Apostolum dicit, non alio jure quam quo sic appellat omnes discipulos Apostolorum, Pauli praesertim, ex hujus Epistolis notos. Primi autem ordinis si fateamur Barnabam; non cadunt in talem errorem, quos primis Christianis ignosci petit Vossius; sed neque apparet, quo modo a tali vere et certo scripta ad communem fidelium edi-

ficacionem Epistola, non fuisset reputata Canonica, D æque atque epistola Jacobi et Judæ, non magis etiam quam aliquæ Joannis et Pauli: Augustinus lib. 1 contra adversarium Legis, hoc solo argumento rejicit testimonia, quæ sub nominibus Andrewæ Joannisque conscripta sunt, quam quod hæc, si illorum essent, recepta essent ab Ecclesia: ab hac certe aliquid rejectum esse inter apocrypha sive acanonica, quod vere alicujus Apostoli stricte dicti esset, nullo unquam argumento probabitur. Hoc igitur potissimum argumento incluo, ut cum Catellario licet hujus fundamentum necdum viderim judicem, alterius seu vero, seu ascriptio nomine Barnabae, non Apostoli, Apostolica tamen ævo suppositis, cum esse Epistolam: de quo scrupulosius examinando non puto sollicitos fuisse Origenem aliosque, qui illa sub Barnabae titulo usi sunt.

26 Alterum argumentum, secundarium tamen minusque certum, sumo ex ipsiusmet Epistolæ cap. 12 apud Vassium, ubi ageas de templo Hierosolymitano dicit, πῶς πλανάμενοι οἱ τολαίπωροι, ἐπὶ τῷ οἴκῳ κτιστῶν (sic enim non ὁδῶν, viam legendum puto) καὶ οὐκ ἐπὶ τῷ Θεῷ αὐτοῦ, quomodo errantes miseri Judæi speraverunt in templum, et non in Deum ipsius, scilicet templi, ... unde contigit ὅτι μετὰ τὴν ἐλπίδα αὐτῶν, quod vana facta sit spes eorum... διὰ γὰρ τὸ πολεμεῖν αὐτοὺς, κατήχρηται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν: dum enim bellum gerunt subversum est (templum) ab inimicis... λέγει γὰρ ὁ προφήτης Καὶ ἔσται ἐν ἐσχάτῳ ἡμερῶν παραδώσει Κύριος πρὸς αὐτῆς τῆς πόλεως, καὶ τὴν μνηστῆραν, καὶ τὴν πόρνην αὐτῶν εἰς καταστροφάν, καὶ ἐχέσται καὶ ἡ ἐλπίς αὐτῶν Κύριος. Dicit enim Scriptura (quæ, aut ubi? utique apocrypha aliqua; sed et talis etiam allegatur in Epistola Judæ §. 14, scilicet prophetia Enoch septimi ab Adam.) Dicit, inquit, Scriptura: Et erit in novissimis diebus, tradet Dominus oves pascuæ, et ovile, et turrim ipsarum in exterminium: et factum est sicut Dominus dixerat. Omnia hæc, ex Græco potius ad verbum reddita, quam juxta antiquum et typis impressam versionem transcripta) eo quod illa non optima sit) clare videntur demonstrare, quod scripta sit Epistola post Hierosolymitanæ urbis et ædis eversionem sub Vespasiano et Tito factam anno 135, ad quod usque tempus nemo hactenus dicit vixisse Barnabam, nec dicere potest, quisquis credet Consobrinum ejus Marcum ipsi adhæsisse usque ad mortem: quæ sola idoxea causa potest excogitari, ob quam ad Paulum ille se receperit.

27 Tertium argumentum, ad denegandam Epistolæ illi prerogativam Apostolicæ auctoritatis sufficiens, meo quidem iudicio, petitur ex § xi, ubi asseritur quod, sicuti diebus sex fecit Deus opera sua, et consummavit die septimo, et requievit in illo; ita in sex diebus, id est in sex millibus annorum, consummabuntur omnia; et quod dicitur, Et requievit die septimo, idem est ac si diceretur. Cum venerit filius ejus... judicabit impios, et mutabit solem et lunam et stellas; tunc bene requiescet illo septimo die. Tam absoluta definitio temporis, cujus nunc solum tria vel quatuor secula decurrenda restarent, non videtur posse convenire ei qui secum perpetuo gestans Matthæi Evangelium, centies legerit Cap. 24 dixisse Christum, quod de die illa et hora nemo scit, neque Angeli eorum, nisi solus Pater. Cum ergo lego apud Cornelium nostrum, super illud Apocalypsis xx de mille annis, quibus alligandus sit Satanas et Christus cum Sanctis rediivis regnaturus, extitisse Chriastus seu Millenarios, quorum Dux fuerit Papias, Discipulus S. Joannis Apostoli, quem secuti sint Irenæus, Tertullianus, Lactantius, Victorinus, Apollinaris, Severus, Justinus et alii; docentes, post sex millia annorum, quibus stabit hic mundus, seculum sabbatum sive septimum millenarium a Joanne prædictum; inducor ut suspicer, ex eodem discipulorum S.

Joannis

Victorinus, s. p. merito de ea dubitatur.

Ad id quod est scripta post an 70

adeoque post mortem Apostoli;

et forte ab aliquo Chriastarum.

post an 37

magis quam priores Acathecti,

defendere illam comati ut genuinam.

Sed cum ecclesia Barnabam habeat, ut ejusdem cum Paulo ordinis Apostolum,

nec tamen epistolam recipiat ut Canonicam,

A Joannis numero, ipsa fortassis Papæ priorem, fuisse auctorem Epistolæ qualemcumque Barnabom; cujus hic error, ut fuit primis seculis excusabilis; non tamen videtur antiquior Apocalypsi Joannis, circa annum xcvii scripta.

§. V. Expenduntur et excusantur quædam Epistolæ isti objecta.

Levia sunt
objecta alia:

D remissis tribus argumentis moxior, ut non ausim epistolam istam S. Barnabæ adscribere; non item moveor locis ejus quibusdam, judicio viri eruditi ægre conciliabilibus cum ea auctoritate, quam ipse daret talis scriptor. Quid Menardus et Cotellierius, necdum (ut dici) mihi visi, adferant excusationis, equidem nescio: Excusatio Vossii, seu potius primorum Christianorum sigillatio, etiam ad Apostolos traducta, non placet, nec decet scriptorem Catholicum. Ut tamen de singulis, u D. T. indicatis, aliquid dicam, non video quam habeat difficultatem, quod Judæis, circumcissionem carnis magis quam cordis jactantibus, reponit §. 7 Auctor, omnis Syrus et Arabs et omnes Sacerdotes idolorum, sed et Ægyptii in circumcissione sunt; quærens, an forte et isti, de Testamento sint. Non viden, inquam, difficultatem in hoc. De Pythagora, totius Idololatriæ apud Græcos mystagogi, legitur quod fuit circumcisis; ut adita ingrediens Ægyptiorum, mysticam disceret Philosophiam, ritus scilicet sacrificiorum et consecrationum. Nec pugnat Auctor cum seipso, et cum Scriptura ab ipso allegata, qua dicitur Jeremiæ ix πάντα ἔθνη ἀπερίτμητα σαρκί, πᾶς δὲ Ἰσραὴλ ἀπερίτμητος καρδίᾳ, Omnes gentes incircumcisæ sunt carne, omnis autem domus Israel incircumcisæ corde: ibi enim Gentium nomine intelliguntur solummodo Philistæi, Syro Græci, atque Alexandrini: num immediate præcedit ibidem comminatio visitationis divinæ, super omnes qui circumcisæ habent præputia, videlicet super Ægyptum, et super Idumæam, et super Edom, et super filios Ammon; quibus cur ex auctoritate Scriptoris, si non sacri, certe antiquissimi et non stulti; neque in re, quæ omnibus notissima esse debebat, mentituri; non video, inquam, cur illis non liceat annuere Syros aborigines, sive ut nunc dicuntur Sorianos, æque ac Ægyptios Coptitas, propria et tunc et nunc ut lingua sit et politia atentes, licet permixti viverent Græcis, ab Alexandro Magno introductis; Arabes item: quibus, æque ac Æthiopicis et Nubianis aliisque pluribus communis fuerit quædam circumcisio, sed mere politica et profana, ex causa plane naturali, de qua vide Jobum Ludolfum in Æthiopicis.

puta quod
Syr et Arabes
dicantur cir-
cumcisi soli-
ti,

et tamen
non esse sub
testamento.

Ibidem Chris-
tum dici in
dominica as-
cendisse,

C 29 Objicitur denique huic Epistolæ, quod § xi sub finem dicatur Christus ascendisse in celos die octava, id est Dominica; qui sane esset error, non solum in Apostolo, sed nec in Christiano tolerabilis; dicente in Actibus Apostolorum Luca, quod Christus, quem una sabbati vel prima sabbatorum, id est prima die hebdomadæ, resurrexisset alii affirmant, seipsum vivum præbuit discipulis per dies quadraginta, videlicet usque in diem quo assumptus est, sicut antea dixerat, atque adeo usque in feriam v hebdomadæ quintæ post Octavam Paschæ; non autem usque ad Dominicam hebdomadæ sequentis, futuram diem xliii. Verum si bene consideretur textus Græcus Epistolæ, non id videtur dicere Auctor: sic enim habet: ἄρχομεν τὴν ἡμέραν τὴν ὀγδόην εἰς εὐφροσύνην, ἐν ᾗ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ ἔαυρον θείας ἀνέστη εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Agimus diem octavam in exultatione, in qua etiam Jesus surrexit a mortuis, et apparens (scilicet per dies quadraginta) ascendit in celos. Hoc subintellecto ut omnino puto subintelligi debere apparet istud

ἐν ᾗ, in qua, referendum esse ad ἀνέστη surrexit, non etiam referri ad ἀνέστη ascendit, quod puto scriptorem Epistolæ nec somniasse quidem. Quis enim per verbum ἐαυρον θείας apparens, dicat indicari unicam tantum apparitionem, factam in die Ascensionis; et non potius omnes apparitiones ab ipso resurrectionis die usque in diem ascensionis? Quare si hic latet error aliquis, non est is alius, quam quod inhærens errori primo de septima millenario quo post diem judicii super terra regnaturus sit Christus cum Sanctis, velit Dominicam a Christianis celebrari, tamquam figuram octavi et nunquam finiendi seculi in celis; cum Deum sic loquentem inducit: Οὐ τὰ νῦν σάββατα ἐμοὶ δεκτὰ, ἀλλὰ ὁ πεπονήκω, ἐν ᾧ κατὰ πρόσταξιν τὰ πάντα ἀρχὴν ἡμετέρας ὀγδοῦς ποιήσω, ὁ ἔστι, ἅλλου κόσμου ἀρχὴν δὲ καὶ ἄρχομεν. Non sunt mihi grata quæ nunc aguntur sabbata, sed quæ ego feci sive faciam, quando omnia quiescere jubens, initium ponam diei octavæ, id est initium alterius seculi: quapropter etiam agimus etc.

D non recte
objicitur; nec
est credibile,

aliud hic la-
tere quam
Chiliasmum.

E 30 Vossius in Annotatis super eandem Epistolam, ad initium § x, et verba quædam de Cruce nescio cujus Prophetæ, certe non Canonici, καὶ πότε συνελέσθηται. Et quando hæc consummabuntur, sic scribit: Quemadmodum S. Ignatius habuit interpolatores, qui illum corruerint: ita neque defuit, qui ipsum quoque in Barnabæ licere sibi crediderit: in altero enim Romano codice hæc sequebantur: Et quando hæc Hieronymi [tempora] extiterunt (verba Latine reddo, quæ Græce exhibet Vossius) qui fuerunt filii Zem; et ipse primus regnavit in terra. Anno vero septuagesimo chiliadis tertiæ ædificata est Babylon magna, et regnavit in ea Nemroth. Post hæc autem fecerunt sibi filii Cham Regem, nomine Putippum: et septingentesimo nonagesimo nono anno tertiæ chiliadis, primo vero anno regni sui, misit Nemroth viros potentes ex filiis Japheth, artifices et architectos perquam industrios, qui iverunt in Orientem ad Monetona filium Noe, ædificaveruntque ei civitatem, quam ex nomine ipsius appellaverunt Monetona. Tum adit Vossius: Sed hæc satis ad gustum: plures enim paginas nugis istis implebat impudentissimus nebulo. Ego, sicut non video quid ista faciant ad argumentum Epistolæ, ita ægre credo tam insulsum inveniri potuisse aliquem, qui eandem sic interpolaret; potius erga crediderim, quod cum aliquis Græcæ linguæ ignarus, aut certe nihil ultra figuras litterarum doctus, similis formæ quæ scripta erat Epistola, membranis aliis acephalas invenisset, qualis etiam erat ipsa epistola; notarique finem unius paginae coincidere cum initio paginae alterius; simul utrumque fecerit in codicem unum compingi, parum sollicitus de cognoscenda identitate argumenti, utrisque comprehensi. Atque ita tollitur occasio formidulandi, ne hæc quæ ubi reperiuntur Græca, similiter sint interpolata; solumque optabile munit, ut emendatior integriorque Epistola prodeat; quod in Anglia ab Henrico Dodwellico factitari comperi. Huic cum in finem misi quæ habebam Græca ad SS. Barnabam Ignatiumque spectantia, rogatus a doctissimis viris Joanne Mullio et Thoma Smitho, huic etiam obstrictus prompta voluntate, qua suum mihi auxilium obtulit in Cottoniana instructissima bibliotheca, unde manu sua transcripsit quædam nostro operi subservitura. Quod ad veterem versionem Latinam attinet, ea ad Græcum collata tam male quadrat, ut hanc quoque novam fieri optem; maxime si aliunde habeantur Græce quatuor primi Paragraphi, hactenus sæpe mutilati; quorum desiderium explere nequit, dum sola habetur, antiqua; versio digna tamen ipsa quæ asservetur, si ejus (ut fertur) auctor est S. Philostorgius.

Romanus Co-
dex quem Vos-
sius allegat ut
interpolatum,
E

videtur,
non scriptoris
mutam fidem
sed bibliopegi
imperitium
arguere:

nunc alia
editio paratur
in Anglia,

DE SANCTIS FRATRIBUS
FELICE ET FORTUNATO,
 MARTYRIBUS AQUILEIÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. H.

De eorum Actis, Reliquiis, cultu.

ANNO CCXCVI.

Acta antiqua
horum Marty-
rum.

Inter multos Martyres, quos Aquileiæ, urbe olim celeberrima, passos hoc nostro in opere referimus, excellunt SS. Felix et Fortunatus fratres : de quorum vita, martyrio, translationibus latissime agit Franciscus Barbaranus de Mironi Cappucinus, lib. 1 Historiæ Ecclesiasticæ Vicentinæ, Italice sub annum MDCLXIX editæ, a cap. 20 ad 36, ubi interserit cap. 33 antiqua Acta martyrii Latina, in novem Lectiones, ad Matutinum recitari solitus, distributa : quæ eadem edidit ante ducentos annos Boninus Mombritius ; et nos illa ipsa aliquanto correctius conscripta reperimus in MS. Legendario Caroli Strozzi, Senatoris Florentini, signato num. 5 fol. 123 : quæ cum aliis diligenter collata hic damus ; prætermisissis Compendiis quæ habemus ex MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, et apud Petrum de Natalibus lib. 4 Catalogi cap. 167, atque in Catalogo Sanctorum Italiæ a Philippo Ferrario, ad diem XIV Augusti. Eadem Acta, invenimus in præclaro Legendario Canonorum Regularium monasterii Bodicensis, ubi habetur cujusdam S. Felicis corpus, quod Wolfgangus Aquileiænsis Conrado Imperatori donasse legitur in Vita S. Meinweri Episcopi Paderbornensis, v. Maji num. 109. Verum is alius creditur, cum S. Hilario Episcopo passus XVI Martii, cujus adventus ibidem celebratur III Octobris.

Dies natalis
aliquibus 11
Majæ 17 et
19 :aliis hoc 11
Junii.nonnullis 11
Augusti.

2 De Natali horum Martyrum variant Acta, et cum iis Martyrologia : ac primo dies XIV Maji consignatur apud Mombritium et in MS. Stroziano. Cum iis facit Petrus de Natalibus, item Martyrologia Bellui, Greveni, Molani, Maurolyci, Galesinii, Canisti, uti inter Prætermisissos ad dictum diem indicavimus ; imo et antiqua Missalia ac Breviaria Mediolanensia, Florarum MS. et Viola Sanctorum excusa, eosdem referunt XVII ejusdem Maji ; Ecclesiæ autem Capuanæ Calendarium ad XIX, sicut utrobique inter Prætermisissos dictum. Perum hunc XI Junii Natalem eis statuerunt passim antiquiora Martyrologia, Usuardi, Adonis, Notheri et aliorum cum hodierno Martyrologio Romano, illustriæque proferunt ex ipsis Actis elogia, sinceritatem Actorum confirmantia : ex quibus unicum Usuardi addimus, quod sic se habet : In Aquileia passio SS. Felicis et Fortunati, sub persecutione Diocletiani et Maximiani : qui cum essent duo germani fratres, equuleo sunt suspensi, atque ardentes lampades circa latera eorum appositæ. Quibus mox Dei virtute extinctis, per ventrem ferventi oleo sunt perfusi, atque ad ultimum in confessione Christi capite truncati. Duplo plura ex ipsis Actis desumpsit Ado, quæ apud eum videri possunt. Interim in Lectionibus antiquis Vicentinis dicuntur martyrizati sub die XVIII Kalendas Septembris, qui esset XV Augusti ; sed legendum est XVIII Kalendas Septembris : nam XIV Augusti celebris est SS. Felicis et Fortunati Aquileiæ passorum memoria, etiam in antiquissimo Martyrologii apographo Epternacensi : ubi additur Vincentiæ : an forte quod istic coluntur ? In nonnullis quidem apographis legitur Fortunata ; sed hoc corrigendum arbitramur. Quid si legendum ? Aquileiæ S. Felicis, et Vicentiæ S. Fortunati. Hoc sensu Petrus de Natalibus asserit, convenisse ut Fortunati corpus Vicentini secum ferrent ; Felicis vero Aquileiæ remaneret.

3 Ea divisio Reliquiarum ita describitur apud Adonem : Pia contentio ita finita est divino nutu, ut Felicem Vicentini, Fortunatum haberent Aquileienses : ita tamen ut caput B. Felicis Aquileia, caput vero Fortunati Vicentia sortiretur. Eadem leguntur in MS. Ultrajectino, sed loco Vicentiæ, nescio quo errore, Nuceria scripta est. Huic sententiæ videtur viam stravisse Fortunatus lib. 8 cap. 4 de Virginitate, ubi post Patriarcharum cætas et Apostolicum Senatum, profert laureatam Martyrum et Confessorum turbam, in qua adducit Cyprianum Martyrem Africæ, Quirinum Siscie, Vincentium Hispaniæ, Albanum Britannici, Victorem Massiliæ, Genesium et Cesarium Arelati, Dionysium Parisiis, Symphorianum Augustoduni, Privatum Gabali, Julianum Arvernus, Ferreolum Viennæ, Hilarium et Martinum Gallie, et Laurentium Romæ : et hisce tot illustribus, locorum celeberrimis Patronis enumeratis, hos versus subdit.

Felicem meritis Vicentia læta refundit :

Et Fortunatum fert Aquileia suum.

Advertat lector, hæc carmina, in editione Veneta et Cularitano, perperam adjuncta fuisse poemati 5 libri 7 ad Bodegisilum Ducem, et sic citari a Baronio in Notis ad hunc diem XI, et a Barbarano cap. 26. Idem Fortunatus, lib. 4 de Vito S. Martini fere sub finem, iter sacrum describit, et ista adauget.

Hinc Venetum saltus campestris perge per arva.
 Sub montana quidem castella per ardua tendens.
 Aut Aquileiensem si forte accesseris urbem,
 Cantianos Domini nimium venereris amicos,
 Ac Fortunati benedictam Martyris urnam.

De Cantianis tribus fratribus, Martyribus Aquileiæ, sub Diocletiano et Maximiano, egimus XXXI Maji.

4 Verum cum Petro de Natalibus, qui in vicinia scripsit, consentiunt antiqua monumenta, et caput S. Felicis et corpus S. Fortunati fuerint delata Vicentiam ; caput vero S. Fortunati et corpus S. Felicis remanserint Aquileiæ : qui urbe ab Atila anno CCCLIII, deinde a Longobardis anno DXC incensa et devastata, creduntur delata Gradum, urbem admodum parvam in insula etiam parva Fori-Julii, prope oram littoralem maris Adriatici ab Aquileiensibus constructam, cum Sede Patriarchali, inde postmodum Venetias translata : sed Reliquiæ fuerunt Methanauco (ubi et Sedes Episcopalis fuit) transportatæ. Erat ex insula duobus milliariibus Venetiis dissita, circa annum MCX in terræ motu fluctibus maris submersa ; ac tum Sedes Episcopalis Fossam Clodiam seu Clugiam, in æstuariis Venetis XV milliario a Venetiarum urbe sitam, cum Reliquiis Sanctorum traducta : qui de re ab Ordelfio Faleria Venetiarum Duce factum decretum extat apud Ughellum, Tomo 3 in Episcopis Fossæ-novæ colum. 1416, in quo permittitur de Methanauco in civitatem Clugiensem transmutari novum Episcopatum, corpus

Divisio Reliquiarum inter Aquileienses et Vicentinos, 15

16

Caput S. Fortunati et corpus S. Felicis Aquileia delata Gradum inde Methanauco,

A pus S. Felicis Martyris et caput S. Fortunati et
omnem thesaurum. *Quæ eadem confirmat Andreas*
Dandubius in Chronico, anno xiii Ducis Ordelaſii, qui
incidit in annum mxc. Dux, inquit, devastationi ur-
bis Methanenſis et Episcopalis Sedis compatiens,
requirente Domnico Granciarolo Ecclesiæ Præsule,
decrevit, ut eadem Sedes cum corpore S. Felicis et
capite S. Fortunati, thesauro et omnibus suis ho-
norificentis, in majori Clugia transferretur. Hos
autem asserunt et venerantur Martyres, sub Diocle-
tiano et Maximiano Aquileiæ coronatos.

5 Apud Barbaranum in dicto Ducis Ordelaſii anno
additur, eos natione Vicentinos fuisse, ac postmodum
anno mcca xiv. esse xvii Kalendas Julii consecratum
altare et recondita caput Fortunati et corpus Fel-
icis Sanctorum, uti ibidem in tabula exprimitur, ubi
in altera leguntur ista. Hic requiescit corpus S. Fe-
licis et caput S. Fortunati, Martyrum ac Fratrum.
Eadem reperta fuerant in ultima inventione, anno
mxcviii, uti late deducitur a Barbarano cap. 26 et se-
quentibus, cum Epistola Laurentii Pressati, tunc
Episcopi Clugiensis. Fuisse deinde eadem anno mdcxii,
cum solenni processione die xii mensis Julii reposita,

B scribitur cap. 28; et sequenti capite adfertur hoc testi-
monium in lapide sculptum. Sacra hæc Deiparæ im-
maculatæ basilica, structura nobilis, mole olim
ampla, iconibus, sacellis, aris, picturisque conspicua,
post peracta Puerperii divini solennia, nocturnis re-
pente flammis absumpta, Divorum Tutelarium Fel-
icis et Fortunati piis servatis ossibus, Paschale
Grasso Præsule, Veneta munificentia, Clodiensi
pietate, Andrea Dandubi Prætoris cura, Jo. Fal-
conetti Equit. Sebastiani Busculo, Felicis Vianello
Deputatorum diligentia, celestis Vexilli triumphan-
tis die, reparari gloriose coepta. Deodatus Theotius
Eques, et Marc. Antonius Scarpia in procuratione
collega, ad perennem tanti operis memoriam. An.
Sal. mdcxxiv Kalend. Octob. Hæc ibi de dictis Re-
liquiis hactenus in Fossæ Clodiæ asservatis.

6 Ex relatis inferitur. Caput S. Felicis et corpus
S. Fortunati fuisse delata Vicentiam. Verum istius
ibidem corpus quiescere asserit Rodolphus Episcopus
Vicentinus, in Privilegio dato anno mcccxxxv, et ab
Ughello Columna 2190 sequenti, relato: in quo: De-
crevi, inquit, cænobium beatorum Martyrum Fel-
icis et Fortunati, Viti atque Modesti, situm foris ci-
vitate Vicentia, quod penitus omni monastico cultu
et divino officio inveni destitutum.... restaurare

C atque reintegrare, ad honorem sanctorum Marty-
rum Felicis et Fortunati, [Viti] atque Modesti....
Concessi eidem sancto monasterio Abbatiam S.
Viti, sitam juxta ecclesiam S. Viti, ubi ejus sacrum
corpus requiescit. Barbaranus cap. 24, adfert Pri-
vilegium S. Henrici Imperatoris, in quo dicitur Ecclesia
SS. Felicis et Fortunati constructa foris civitate
Vicentia, ubi corpora SS. Felicis et Fortunati re-
quiescunt. Fuisse eosdem Sanctos electos Patronos et
Protectores urbis Vicentinæ, confirmat idem Bar-
baranus cap. 23. litteris Bartholomæi Episcopi Vi-
centini, datis anno mcccix, in quarum clausula, ista
habet. Si quis hoc non obtemperare præsumpserit,
indignatione omnipotentis Dei et beatorum Marty-
rum Felicis et Fortunati Patronorum nostrorum,
et nostri se noverit incurrisse. Postea anno mcccxi,
asserit idem Barbaranus statutum, quod festum bea-
torum Martyrum SS. Felicis et Fortunati Confessorum
et Martyrum Dei, quorum Reliquiæ sunt in
civitate in futurum singulis annis celebretur die
sequenti Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi
etc. Imo anno mcccxciii statutum est, quatenus om-
nes Confraternitates interessent solennitati festi
SS. Felicis et Fortunati, quod tunc celebratum die
Lunæ vii Aprilis cum oblatione viginti solidorum

ubi sunt
Patroni:

et festum
2 Pasche.

Præterea apud Barbaranum cap. 34, referuntur tres
Hymni, de Martyrio SS. Felicis et Fortunati, et
cap. 38. Missa ordinata a S. Ambrosio Archiepiscopo
Mediolanensi pro festo SS. Felicis et Fortunati,
extracta ex Missali anno mxxxii excuso, dicenda xiv
Maji in Translatione S. Victoris, et nativitate SS. Fe-
licis et Fortunati. Hujusmodi Missale penes nos ha-
bemus, sed variis temporibus varie auctum, ut non
continuo audeamus S. Ambrosio adscribere quidquid
ibi invenitur. Contra hactenus relata profertur apud
Barbaranum objectio, quasi anno mcccxxv. die ii Maji
fuissent Aquileiæ translata corpora SS. Felicis et
Fortunati, Sigismundi Regis et Menæ. Quæ de par-
ticulari ossium videntur dicenda. De Corpore S. Sigis-
mundi Reſis, quod et Pragenses et Imolenses præten-
dunt sic habere, egimus Kalendis Maji.

D
Hymni et
Missa.

particulæ
Aquileiæ.

ACTA MARTYRII

Ex MSS. ex Bonnino Mombrilio et ex
Lectionibus Vicentinis.

S Sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, a
anno duodecimo, exiit edictum et propositum, per
universas civitates, a Principibus et Magistratibus,
ut ubicumque Christiani inventi fuissent, diversis
pœnis interficerentur. Solicite autem per omnem
orbem terrarum Christiani requirebantur; et con-
stitutum erat, ut si forsitan aliquis compararet aut
venundaret, primum idolis immolaret: si quis autem
inventum Christianum celasset, ipse primus puniret-
ur. Eodem vero tempore directus est ab Imperato-
ribus hæc urbe Roma Apollinarius Præfectus, ut et
ipse per omnem Italiæ provinciam Præsides vel Ma-
gistratus et Judices ordinaret. Apud civitatem vero
Aquileiam contigit, ut ad Præsidium promoveretur
c Euphemius impiissimus, qui longe sævis-
simus in Christianos esse videbatur. Cumque venisset apud
civitatem Aquilegiensem, in templum Jovis ingres-
sus, immundas hostias obtulit. Præco vero per om-
nem civitatem voce magna proclamabat, ut omnes
venirent cum hostiis ad Capitolium Jovis. Cumque
sacra per plateas posuisset, universi amici Chri-
stianos amicos tradebant. Quidam autem ex Officio
Præsidis, Apamius nomine, suggestit Præsidi, di-
cens: Devenerunt huc ad nostram civitatem quidam
germani fratres, qui se Christianos profitentur.
Tunc Præses ex Officio suo mittit, ut Dei cultores,
ferro vinctos per omne corpus ad suum auditorium
perducerent. Cum autem venissent in tabernaculum
ubi conmorabantur: invenerunt eos orantes ad Do-
minum, et dicentes, Domine refugium factus es no-
bis a generatione et progenie. Antequam montes
fierent, aut firmaretur terra, a seculo et usque in
seculum tu es, Domine.

a
An. 12 Dio-
cletiani
E

b
Euphemio
Præsidi
Aquileiæ

c

f

2 Tunc prior Officii, qui erat, comprehendit eos;
et ferro vinctos collo et manibus, perduxit eos in
conspetu Præsidis. Princeps vero Officii Præsidi
suggestit, dicens: Pro foribus sunt, quos nos ap-
prehendere præcepisti. Euphemius dixit: Introdu-
cantur. Cumque introducti fuissent S. Felix, facto
signo Crucis Christi in fronte, percutiens pectus
suum, intra se orabat. Præses dixit: Edicito no-
mina, quibus nuncupamini. S. Felix dixit. Ego Fe-
lix vocor, frater vero meus Fortunatus: Christiani
sumus. Præses dixit: De hac civitate oriundi estis,
aut forte peregre huc venistis? S. Felix respondit:
Hinc sumus, de d vicino loco, non longe ab hac ci-
vitate: Sed videotes vos vana et immunda idola
colere, dimisimus loca nostra, volentes magis cum
feris habitare in silvis quam vobiscum: quia inania
committitis, et sacrificatis dæmoniis. Euphemius
Præses dixit: Non audistis, quæ præcepta sunt a
piissimis

oblatis.

fidem pro-
fiterentur;

d

A piissimis Principibus : ut, si qui Christum colere inventi fuerint, diversis poenis puniantur? S. Felix dixit : Audiant Principum jussa, qui sunt similes his, et illis militant : nobis autem qui habemus Regem in cœlo, nihil est cum ministris satanæ.

fustibus cœduntur;

3 Hæc audiens Præses, jussit eos extendi, et a viris fortissimis fustibus cædi. Cumque cæderentur, quasi ex uno ore ita ad Dominum orationem proclamabant : Domine Jesu Christe, gloria pietati tuæ, quoniam in nobis perfecisti, quæ locutus est Spiritus sanctus per os pueri tui David, dicens : Ecce quam bonum, et quam jucundum, habitare fratres in unum. Precamur te, Domine, ut digneris nos in hac vocatione, qua nos vocari jussisti, perseverare ad laudem nominis tui, et ad confirmanda corda in te credentium : ut cognoscant omnes idolis servientes, quoniam non est alius Deus præter te, Domine, cui Angeli serviunt. Euphemius dixit : Nescitis, quia Domini Imperatores de nomine Christi vestri multum irascuntur? S. Felix respondit : Etsi irascuntur, nunquid Christo servientibus aliquid possunt prævalere? Nunc audite, quia quantum vos irascimini in sævitia, tanto magis nos exaltamus in gloria. Hoc audiens Præses subrisit, dicens : Miserrimi, modo præcido cervices vestras, quæ gloria est

spernunt gloriam mundi,

B vobis? S. Fortunatus respondit : Gloria, quam expectamus a Domino Deo nostro, spiritalis est, non de hoc mundo : quia iste mundus transit et gloria ejus ; nam illa gloria, quam præparat credentibus in eum, sempiterna est : nam quid estis vos aut Principes vestri? Sic enim est vestra gloria apud nos, ut sumus in nimia tempestate.

suspensi ut lampadibus torqueantur

4 Audiens hæc Præses, iratus vehementer, jussit eos in equuleo suspendi, et lampades ardentes ad latera eorum poni. Cum hoc factum fuisset, SS. Felix et Fortunatus hymnum Deo cantabant, dicentes : Domine, Rex sanctorum Angelorum, dirige Archangelum Michaellem ad auxilium nobis, ut confundantur omnes qui adorant sculptilia. Hæc eis orantibus lampades extinctæ sunt, et exclamaverunt, dicentes : Laqueus contritus est, et nos salvati somus ; adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum et terram. Euphemius Præses dixit : Ecce ista sunt vana verba, de quibus exollimini. Accedite et sacrificate deo magno Jovi, per quem potestis salutem promereri. S. Felix respondit : Tu ipsius salutem promerearis : nam salus nostra Christus est. Dii enim vestri seipsos salvare non possunt, si comminuti fuerint ; quomodo alicui salutem præstare poterunt?

eas oratione extinguunt:

C non possunt, si comminuti fuerint ; quomodo alicui salutem præstare poterunt?

e oleo fervente perfusi sentiant refrigerium.

5 Audiens hæc Euphemius, jussit e oleum valde calidum, extensis eis in supinum, in ventrem eorum profundi. Cumque hoc factum fuisset, SS. Felix et Fortunatus dixerunt : Vere per nomen Domini nostri Jesu Christi, pro quo hoc patimur, quia nihil caloris sentimus ; sed potius refrigerium nobis præstitisti. Elevantibus autem eos cum multa iracundia, Præses iniquitatis jussit plumbatis maxillas eorum contundi, dicens : Injurias deorum, ex ore quo procedunt, oportet puniri. Sanctus autem Fortunatus dixit : Impiissime diaboli minister, excogita adhuc nequissimam pœnam, quam nobis inferas : nam, Domino Deo auxiliante nobis, nihilo tormentorum

possumus terreri : quia præsto est Angelus Domini, qui omnia membra nostra confortat.

D
EX MOM-
BRITIO.

6 Quidam autem ex Consiliariis Præsidi dixit : Domine, hæc omnia isti inimici deorum immortalium pro laude sibi habere videntur : sed jube eos capitalem subire sententiam. Tunc Præses jussit capita eorum amputari. Eduxerunt eos ministri, foras civitatem, juxta fluvium qui est secus civitatem Aquileiensem ; ubi flexis genibus orantes Dominum, dixerunt : Gratias tibi agimus, Domine Jesu Christo, quia non nos despexisti, nec agonem nostrum ; sed sicut ex uno utero enixi sumus, ita et unum agonem martyrii percurramus. Oramus et petimus, ut ita nos permittas ingredi portas paradisi ; ubi sunt omnes, qui pro tuo nomine de hoc seculo cum martyrii palma ad tuam gloriam pervenerunt. Hæc eis orantibus porrigebant sibi invicem osculum sanctum, et orationem Dominicam coram omnibus dicebant, : accessitque spiculator, et singulorum capita separavit. Relinquentes eos ministri abierunt. Nocte autem venerunt viri religiosi civitatis, cum lineamentis mundis et aromatibus, et condierunt corpora eorum occulte ; et supervenerunt ibidem provinciales eorum civitatis Vicentiæ, volentes corpora eorum ad suam patriam perducere, sed cives Aquileienses, non eos mittebant. Et dum diu inter eos esset contentio, metuentes Præsidis et Paganorum sævitiam, ex Dei nutu hoc inter se ordinaverunt, ut unum tenerent apud semetipsos, et alium memoratæ civitatis Vicentiæ civibus g relinquerent. Martyrizati autem sunt Sancti Dei Felix et Fortunatus Martyres, sub die h quarto decimo mensis Maji, regnante Domino nostro Jesu Christo : cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

y

k

ANNOTATA G. H.

a Annus 12 capit a 17 Septemb. anni 295, in quo S. Cajus Papa Martyr obiit anno 295, 22 Aprilis, quo dedimus Vitam.

b Lectiones Vicentinæ et Mombritiæ, in urbem Romanam.

c Sub eodem Euphemio Præsfecto, Aquileis similia atque hi tormenta passi SS. Donatus et Solonus fratres, referuntur 17 Februarii num. 3.

d Barbaranus Vicentiæ natos asserit, vides assignat adhuc extantes, et matrem Sulpitiam Trissinam.

e MS. Strozzi, oleum fervens adduci, et extensis eis supinis, F

f Lectiones Vicentinæ addunt : et quantum potes, adversus eos forere.

g Eadem, perducendum relaxarent. Petrus de Natalibus, Ut Fortunati corpus Vicentini secum ferrent ; Felicis vero Aquileiæ remaneret. Contra in MS. Ultrajectino, Ut Felicem Vicentini, Fortunatum haberent Aquileienses, ita tamen ut caput B. Felicis Aquileia, caput S. Fortunati Vicentia sortiretur. Quæ supra sunt discussa.

h Lectiones Vicent. xvii Kalend. Septemb. Barbaranus rap. 24 ait, occisos xi Junii : et consentiant Usuardus, Ado, alique, cum Martyrologio Romano.

DE SS. MARTYRIBUS AQUILEIENSIBUS,

EMERITO, HERETO SIVE ACRETO, VICTORIANO ET VICTORE.

D. P.

Ex Hieronymiani Martyrologii egraphis.

X JUNII.

Alia hæc est classis Martyrum, in urbe Aquileia passorum, qui ita proponuntur in antiquissimi Martyrologii apographo monasterii Epternacensis. Item in Aquileia Emeriti, Hereti, Victoriani, Victoris. Verum in aliis tribus ejusdem Martyrologii Hieronymiani apographis, scilicet Corbeiensi, Lucensi, et Blumiano ita efferuntur: In Aquileia Emeriti, Acreti, Victoriani, Victoris. Quæ plane eadem leguntur in MS. codice Monasterii S. Cyriaci, per Baronium alibi laudato. In MS. codice Reginæ Sueciæ, quod Holstenius etiam vulgavit:

ita legitur: Aquileia Emeriti, cum aliis tribus, jam scilicet indicatis. Tres solum exprimuntur in MS. Barberiniano. In Aquileia Emeriti, Hereti, Victoriani. At memoria SS. Emeriti Victoriani seu Victoriani, et Victoris habetur in MS. Richenoviensi, Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbei, et apud Grevenum in Auctario Usuardi. His additur Ereti nomen in MS. Gellonensi et alio S. Galli. In MS. Aquisgranensi secundus, Victorinus scribitur. At nomina Emeriti et Victoriani referuntur in MSS. Florentinis magni Ducis, et Senatoris Strozzi.

E

DE SS. THEOPEMPTO ET IV SOCIIS, MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

D. P.

Sylloge ex MS. Synaxario Divionensi.

Quod Divione in collegio Societatis reperimus apud Petrum Franciscum Chisletium MS. Synaxarium Græcum, ad hunc xi diem Junii, post SS. Bartholomæum et Burnabam Apostolos, proferunt SS. Theopemptum et quatuor socios Martyres, gladio interemptos, atque hos addunt versus, cum aliqua allusione ad numerum quinarum πέμπτων, nomini ejus inclusum, cujus alioqui vera etymologia sumi possit a πέμπω mitto, ut si idem quod Theopompus, divinitus missus.

Ὁ Θεόπεμπος τεσσαράς διὰ ξίφους
Εύρων συνάθλους πεμπτὸς αὐτὸς εὐρέθη.

Commilitones quattuor gladio cæsos

Theopemptus invenit, et invenitur quintus.

Recolitur die vii Februarii apud Græcos memoria Theopempti, καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ, cum comitatu ejus: qui posset unus idemque videri, cujus comitatus nullo ibi numero definitus, hic quaternorio concludatur. Sub hoc dubio uti eos hic damus, sic forte in Supplemento Februarii, ibi expungendi dicentur: cum nulla idonea causa distinctionis suppetat: nisi forte placeat, pluribus testibus pro Febuario inventis, hic expunctos illic detinere.

C

DE S. BASILLA, VIA SALARIA,

F

AC SS. CRISPOLO ET RESTITUTO, VIA NONENTANA, MARTYRIBUS ROMANIS.

D. P.

COMMENTARIUS CRITICUS

SS. Basillam et Restitutum ad aliis synonymis distinguens.

XI JUNII.

Conjungimus hos Martyres Romanos, xi Junii passos, de quibus nonnulla controvertantur, cum ad alios dies videantur spectare; dubio autem tali commodius satisfiet, ubi quid de hisce Sanctis in antiquis Martyrologiis reperiatur, indicaverimus. Ac primo antiquissimum Martyrologii Hieronymiani apographum monasterii Epternacensis, ista habet primo loco; in Idus Junii Romæ natalis S. Basillæ. Item Romæ Crispoli et Restituti. En ut omnes Romæ accurate tribuantur, sed sub quadam disjunctione, ut max dicitur. In aliis tribus ejusdem Martyrologii Hieronymiani apographis, Corbeiensi, Lucensi et Blumiano, ista leguntur: in Idus Junii, Romæ

natalis S. Basillæ, et SS. Crispoli, Restituti. Martyrologium MS. Cardinalis Barberini ita habet: Romæ depositio S. Basillæ et SS. Crispuli et Restituti. Quæ absque distinctione ita leguntur in MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi: Romæ Basillæ, Crispuli, Restituti. Palæstra vero Roma omisa, ita reperitur in MSS. Casinensi et Altempsiano: S. Basillæ, et SS. Crispuli et Restituti. MSS. Florentina Magni Ducis et Senatoris Strozzi, et aliud sub nomine Adonis, cum Martyrologio Florentino anni 1486, sic omnes referunt: Romæ via Salaria S. Basillæ Virginis in cœmeterio ejusdem, item Romæ SS. Crispoli et Restituti. Quæ ita leguntur in vetusto MS. Regi-

næ

Horum sacra
memoria in
antiquis Fa-
stis.

A *ux Succie per Holstenium vulgato* : Romæ via Salaria natalis S. Asellæ (imo *Basillæ*) et via Nomentana natalis S. Crispoli et Restituti, *MS. Aquisgranense*, *Basillæ* in cœmeterio ejusdem. *MS. Vaticanum S. Petri* : Romæ natalis S. Basillæ, et natalis S. Crispuli, *MSS. Augustanum et aliquod Parisiense* : Romæ Restituti. In *Auctario Adonis excusi et MSS. Laurentino apud Leodienses ac Trevirensi S. Maximini et MS. Florario* additur alia Sancta his verbis : Romæ natalis SS. Basillæ et Basilissæ, et SS. Crispoli et Restituti. Quæ de duabus primis etiam leguntur in *MS. Leodiensi S. Lamberti*.

Basilla hodie
relata,

et 22 Sept.
translata ad
Cœmet.

S. Hermetis,

E

2 *Hæc accurate collegimus ex variis Martyrologiis*; per quæ credimus hodie relatum optime distinguî a Basilla, seu potius Basilissa, una cum Aureo vel Aurea, Nuscia vel Nusca, in dicto S. Basillæ cœmeterio sepulta, relataque xx die Maji. Et hæc forsitan de qua nunc agimus alio prius loco sepulta, postea autem translata fuerit ad locum qui prius dictus S. Hermetis, deinde ob ibidem conditis Proto et Hyacintho appellatus; denique ab illius postrema celeberrimæque ibidem depositione, facta xxii Septembris, nomen habuit, cum scriberetur vetus quoddam non tam Martyrologium (uti Bucherio appellare placuit) quam præcipuarum in Romanis dumtaxat sub terra cœmeteriis festivitatum indicium, quarum catalogum videtur auctor texnisse, seorsim ab aliis Romanarum Basilicarum festivitatis quarum alias incomparabiliter major fuisset numerus, cum illæ solum triginta quinque censeantur. Auctor vixisse videtur quarto seculo mediante, sub Pontificatu Liberii. Explicat enim, qui Romani Episcopi, in quibus cœmeteriis, tunc haberentur sepulti per centum præcedentes annos, a Lucio Papa : qui obiit anno cclv, usque ad Julium, qui defunctus est anno cccliii.

dicatur passa
an. 304;

3 Membranas autem, quibus ista continebantur, habuit Bucherius u nostro Bollandio, suoque in *Victorii Canonem Paschalem Commentario* inseruit pag. 267, ubi ad nostram conjecturam firmandam sic legitur :

Mense Augusto Quinto kalendas Septembris

Hermetis in Bassillæ, Salaria veteri.

Mense Septembri tertio Idus Proti et Hyacinthi in Bassillæ.

Decimo kalendas Octobris Basillæ Salaria vetere, Diocletiano ix et Maximiano viii Coss.

quod huic Sanctæ particulariter adscriptum, cum similis nota alteri nulli hic addatur, haud caret mysterio; et suspicionem facit, quod auctor ex hujus ecclesiæ ac cœmeterii custodibus fuerit, ideoque speciali cura circa hanc ejus festivitatem versatus sit; eo quod non haberet propositum indicare festu supra terram in ecclesia celebranda, in quibus fuisset S. Basillæ natalis hoc die xi Junii. Notant autem isti Consules annum vulgaris æræ ccciv : quibus si indicatur martyrii tempus, uti existimo indicari; nihil habuit Bassilla hæc commune cum S. Eugenia; posito quod ea (ut in fabulis ejus Actis dicitur) vere passa est sub Gallieno, cum suis Eunuchis Proto atque Hyacintho. Visa tamen est auctori Actorum illorum idonea, quæ personam sustineret in comædia a se adornata, propter communem cum

C
ejus et S.
Hermetis
ecclesia seculo
8 restaurata;

prædictis sepulturam. Ergo neque hic referam, quæ D
xx Maji, dare nolui excerpta ex prædictis Actis, utpote fictionis suspecta omnia, et cum Actis S. Eugeniæ accuratius examinanda : sed ex Anastasio Bibliothecario notabo, quod Hadrianus Papa I Basilicam cœmeterii SS. Hermes, Proti et Hyacinthi, atque Basillæ, miræ magnitudinis innovavit, quæ verosimiliter tempore Constantini Magni primum condita fuerat. Basilicam et cœmeterium illud, qualiter sub villa nostræ Societatis extra portam Pincianam, secundo ab urbe milliario, hodieque cernuntur, accuratissime describit Aringhus lib. 4 cap. 37; et ex marmorum fragmentis ibidem repertis demonstrat, SS. Hermetis atque Basillæ fuisse, quemadmodum etiam appellat Petrus Mantius, enumerans Romana cœmeteria.

4 Antea videlicet cap. 34, dixerat idem Aringhus, quod S. Bassillæ corpus, e cœmeterio levatum, in ecclesiam S. Praxedis a Paschale Papa I transferri contigit; utique non multis post innovatam Basilicam annis; cum Hadrianus cepit anno dclxxii, Paschalis desierit anno dcccxxiiii. Addit Aringhus, quod hujus translationis fidem legentibus facit titulus ibidem marmori insculptus. Recentis sculpturæ hunc esse oportet : nam neque Ugonius de Stationibus Romanis Statione xli, neque Pancirolius de Ecclesiis Romanis, neque alius quisquam ullius tituli meminerunt, in quo nomen S. Basillæ legatur; idemque Ugonius istius Ecclesiæ Reliquias enumerans sigillatim, Basillam præterit; Pancirolius ita Basillam nominavit cum aliis, quorum ibi corpora requiescunt, ut de auctore vel tempore translationis dicat nihil. Interrogatus a me de tabula illa anno mdclxxxi tunc adm. R. P. Leander, nunc Eminentissimus S. R. E. Cardinalis Coloredus, ad locum se contulit, tabulamque insperxit, ac deprehendit eam, licet obducto gypso marmore videatur, revera ligneam esse, sitam prope sacellum sanctissimæ Columnæ : inscriptionem vero, licet aliquid vetustatis præferat, non videri tamen hujus seculi initio anteriorem. Ceterum, ea causa et ex antiqua traditione, ibidem Officium fieri, S. Basillæ, tamquam in corpore Præsentis.

corpus tran-
slatum ad S.
Prædix sec.
9.

E

5 Circa SS. Crispulum et Restitutum, cum S. Basilla nominatos, controversi imprimis potest, an hic S. Restitutus non sit referendus ad diem xxix Maji, quo die ejus Acta dedimus, ex veteri *MS. Romano Ecclesiæ S. Mariæ Majoris*, nam hic etiam dicitur via Numentana sepultus. Verum is solus ibi refertur; hic vero socius additur Crispulus : et in eisdem *MSS.* antiquis utroque die relatum nomen duos diversos videtur indicare : sane tam potuerunt duo Restituti sepulti fuisse via Numentana, quam duæ Basillæ via Salaria. Fatemur tamen, quia in præcipuis fastis ad hunc diem non fit mentio talis sepulturæ, fieri posse ut ea adjuncta hic fuerit a posteris, occasione aliorum Sanctorum. Præposuimus tamen ipsam in titulo, quod in antiquis saltem aliqua separatio indicetur S. Basillæ a SS. Crispulo et Restituto, quamvis aliæ quoque causæ possint excogitari separationis ejusmodi.

Restitutus
alius 29
Maji.
F

DE SANCTIS ABBATIBUS HABESSINIS BATATZUXO, PALÆMONE, ET GARUMA,

D. P.

Ex Poetæ Habessimi Hagiologio Metrico.

*Æstimari
possunt ex
primis Mona-
chis,*

*qui uno in
loco simul
coluntur.*

*Primus a sin-
gulari absti-
nentia,*

Egi ad diem vi hujus mensis de S. Bazalota, sorore unius ex primis illis Monachis, qui ex SS. Antonii vel Pachonii institutione primos machoreticæ monasticæque disciplinæ fervores, nigris corporaliter Æthiopis, sed per Christi gratiam spiritaliter ulbicanti, invenerunt. Ex horum disciplinam profectos esse tres prætitulos Sanctos Abbates, præsumere nobis licet; aut certe multo prius floruisse, quam aurum istud verteretur in scoriam, suscepto schismate Alexandrino. Quamquam et de Habessinibus cogitare licet, id quod de Moschis seu Ruthenis pene demonstravimus; illos in suscipiendo schismate tardiores quoque fuisse. Hac sub indulgentia, tres illos nobis propositos ut Sanctos, non rejiciemus, donec aliqua verosimilis se offerat causa de eorum antiquitate et orthodoxia dubitandi. Commemorari autem simul credo; quia licet non uno die mortui, communi tamen veneratione coluntur, uno eodemque in loco per communem aliquam translationem sepulti. Elogia singulorum, apud Poetam prælaudatum hæc sunt.

B

2 Salutem tibi Dico, Abba Catatzone, qui in prolongando asceseos tuæ labore valide, persististi; ut perditum hominem liberares ab inferis. Abstinencia magna exercitando corpus, illud pene aereum effe-

cisti; sexto quoque die vescens, nec nisi unum oleis folium.

3 Salutem tibi dico, Abba Palæmon, quem exitii æterni auctor et amator decepit quidem, omni-
gena spectra coram producus; sed Domino misericorditer peccata remittente, emissa est super caput tuum vox, ad satanam dicens: Hoc feci, quasi subintelligi volens; Et hoc salvabo: ut ea vox Dei fuisse intelligatur.

*secundus a
resipiscentia,*

4 Salutem tibi dico, Abba Garuma, qui, ad ostensionem magnæ virtutis tuæ, collegisti semina, et ea conjunxisti suis spicis. Quocumque loco justus hic erat, a facie magnitudinis ejus et sono venerandi verbi ejus, abscedebant lapides et arbores recedebant.

*tertius a mi-
raculis lauda-
tur,*

5 Thaumaturgum magnum hæc miracula indicant, quorum primum sic intelligendum videtur, ut seminu in terram jacta statim fecerit in spicam assurgere: Catatzoni abstinenciam, admirabilem quidem nec imitandam, sed non incredibilem, dicit in Sanctorum Actis mediocriter versatus. Plura addere divinando non libet, sed optare ut Acta prodeant, eorum et ætatem et asceseos locum, et veram sanctitatem certius explicatura.

*E
cetera deside-
rantur.*

DE S. AMABILE PRESBYTERO RICOMAGI IN ARVERNIA COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. J.

[De duplici die cultus, Vitaque et miraculis olim ac recentius scriptis.]

SEC. V.

*In oppido
nobili,*

C

Ricomagum antiquis, modernis Riomum, describitur nobis in Atlante Blaviano, tamquam Ducatus Arverneus Caput, Sedesque Præsidialis, ubi in veteri Dynastarum palatio judicia celebrantur: et addit Auctor, quod fulget aliis quoque nominibus hæc civitas. Seneschallatu nimirum, Ærario regio, Officina Monetaria, tribus Collegiis Canoniorum. Sed nulla re magis ipsum fulget, quam Patrocinio S. Amabilis, Presbyteri olim sui, sive Curati (ut nunc loquimur) sub ejus nomine, quæ nunc habetur Collegiatum princeps, Abbatialis olim fuit. Primus eam ædificasse creditur ipse S. Amabilis, et in nomine S. Benigni dedicandum curasse, atque mox ab obitu fuisse in ea tumultus. Sed cum Amabilis vixit seculo v, quando sub Romanis, Arvernia adhuc erat, nec nisi Romano more corpora defunctorum etiam Sanctorum sepeliebat, id est extra urbes; credere malim ejus intra ecclesiam transferendi auctorem fuisse, Archidiaconum Gallum, ante annum DCXL, circa quem is Episcopus Claromontanus factus videtur. Ille certe ecclesiæ absidem fabricavit, sub qua in loco altaris arcam sacram composuit; idemque fortassis, affluentibus elemosynis, Clerum ibidem ordinavit in formam Collegii Canoniorum; cui postea vel Monachorum vel Regularium Canoniorum successit Congregatio, denique in secularium Canoniorum ordinem conversa. Ut ut est, diu ante Gallum celebris erat, sive intra, sive extra oppidum, tumultus S. Amabilis,

*et ecclesia
olim S. Ben-
igni,*

*post unam
alteramve
translationem
dicta S. Ama-
bilis,*

utpote in S. Gregorii Thronensis libro 3 de Gloria Confessorum memoratus.

2 Eandem ecclesiam novam deinde condidit Stephanus, Episcopus Claromontanus ejus nominis vi, occasione servoti per Sanctum loci circa annum MXX, quæ putatur etiamnum superesse. In utroque autem tam prima quam secunda celebrabatur Sanctus, uti etiam hodie (quod Breviaria Claromontana notant) XIV Kalendas Novembris. Qui cum non sit dies obitus (hic enim in ipsas Kalendas Novembris incidisse dicitur) oportet ut sit dies primæ vel secundæ translationis: cui accessit sub annum MCCCCLXXV, festivitas alia III Idus Junias, estque nunc præcipua. Quare ad hanc quoque agendum nobis de ipso stutimus; credimusque hanc quoque Translationis alicujus, et quidem celebratam fuisse: sic enim de ea loquitur postremus Gallicæ Fidei auctor, ex Æditis ipsius ecclesiæ unus, his verbis: Obiit sanctus 1 Novembris, licet festum agatur XI Junii, ab anno MCCCCLXXV, secundum memoriam quam habemus insculptam laterculo marmoreo, invento in capsâ Sancti, ultima vice qua aperta illa fuit, præsentem hoc seculo, etsi annus non exprimitur.

*F
cultus olim
ipse 19 Oct.*

*nunc præcipue
colitur 11 Ju-
ni.*

3 Vita ejus, seu potius encomiasticus de eo Sermo (quam copiosus verbis, cuivis fere sancto Presbytero applicabilibus, tam jejunis rebus, quæ quidem certam mereantur fidem) extat apud Surium, sub die XIX Octobris, qui profitetur ipsam plerisque locis nonni-
hil

*Sermo de Vita
scriptus sec.
15,*

A hil contraxisse, stylumque mutasse, absque historia detrimento : quod sane nullum deprehendimus, quando nacti originariam sumus, sed absque Prologo ; datur ex MSS. transcriptam Riomi, ubi illam primum in noverm, deinde in quinies ternas, ac rursus in novem lectiones distribuitur, pro continuo dierum septem Officio. Hanc ergo damus, licet non tanta fide dignam, ut æstimavit Surinus ; ac primum seculo xv compositam, ut quidem nobis videtur, cum Acta ex quibus num. 16 refert rem sub prefato Stephano Episcopo gestam, secula xi, vocet Acta antiquissima. Vitam istam Bollando nostro misit, ex veteri MS. Breviario, quod Riomi servatur, R. D. Franciscus Boulart, Parisius ad S. Genovefæ Canonicus Regularis. Idem deinde, ex recentiori Breviario, compendium illius Vitæ misit, pro tribus secundi Nocturni Lectionibus, secundum hodierni Romani usum formatis : quas fortassis etiamnum usurpat Ecclesia, tam Riomensis quam Claromontana. Dico, Fortassis : quia postremis hisce annis plures per Gallias Ecclesiæ nova sibi Breviaria ordinarunt, exemplo Parisiensium.

Memoria
apud Saus-
sagum 18 No-
vembr.

B specialiter invocatur. Sacellum autem istud existimo antiquum valde esse, quandoquidem ibi festum adhuc more antiquo agitur mense Octobri, sicut colligo ex Martyrologio Gallicano Saussey : qui adhuc Parisiis Curatus illud edulit, et scire potuit, solumque meminit Sancti mense Octobris, sed die uno citius, scilicet xviii, hisce verbis : Ricomagi translatio S. Amabilis, Episcopi et Confessoris ; quando, e S. Hilarii basilica Arvernensis urbis, ubi primum tumulatus fuerat, Ricomagenses, quorum Presbyter fuerat, ut suum asserentes, in S. Benigni ecclesia apud se reposuerunt. Mira subinde fuit Saussey inter prima sacrorum studiorum initia, operis sui recognoscendi negligentia ; unde illi plus quam semel contigit communem usum die uno prævenire vel subsequi, etiam in rebus quas habere debebat notissimas, ut est Translatio capitis S. Ludovici Parisiis, ab ipso relata vi Maji, quam omnes Parisini sciunt recolere die vii. Eadem scribendi precipitantia ipsi hic excudit, Episcopum dicere, qui solum Presbyter fuit. Unde autem acceperit in Arvernensi urbe primum sepultum, equidem nequeo divinare : cum ejus rei ante ipsam nullum inveniam auctorem.

non sunt
mendis.

NOT. 25

Vita bis
Gallice edita
post an. 1650

C Post Sausseyum scripsit, et anno 1652 Ancii divulgavit Vitæ Sanctorum Arvernæ et Velanni, Jacobus Branche, Prior Conventus Dominae nostræ Pebracensis ; ubi S. Amabilis Vitam prædictam reperit, et ex Latina Gallicam fecit, allegato etiam Riomensi MS. Tribus post annis idem fecit peculiari libello Riomi impresso unus Aedituorum ipsius ecclesiæ S. Amabilis, recentiorum quorundam miraculorum, ab anno 1600 colligi captorum exceptor, et testis : unde insigne hic damus additamentum, de numero pene infinito pauculum tantum complerem, propter substantiam miraculi plerumque eamdem, circa aduersos a serpentibus, aut circa incensum restructa. Ampliorem tamen collectionem si quis subniserit facturis mensis hujus supplementum, non gravabimur eam quoque prælo dare. Nunc potiora repræsentem : et addo, neutrum scriptorum illorum meminisse sepulturae, defuncto data in ecclesia S. Hilarii ; sed Riomi mortuum ibique sepultum dicere, etsi etiam Claromonte functum dicant Cantoris et Abbatibus officio : quorum neutrum mihi verosimile est : cum ejusmodi Officia residentiam requirant, adeoque consistere non potuerint cum Officio Curati, ad quod ordinatus Presbyter dicitur et in eo defunctus. Interim Wion, Menardus, Dorganius, Bucelinus, omnes ad xix Octobris, ut Abbatem Benedictinum suis eum Fastis adscribunt ; nec desunt Branchæ teste, qui Canonicis Regularibus accenseant.

miracula ab
an. 1630 col-
legi cepit.

ACTA

Vitæ et miraculorum.

Ex MS. Latino et Impresso Gallico.

PROLOGUS EX SURIO.

Beata Sanctorum vitæ opinio idcirco non absurde a Catholicis prædicatur, quod, ut noverere sapientes, disciplinæ Dei doctrix æterni Patris sapientia, hanc vult ad posterorum transmitti notitiam ; ut et eorum inflammemur exemplis, et Christi benignitate sociemur gaudiis. Hinc Patriarcharum spes nomen obtinuit immortale, Prophetarumque chorus sui memoriam habet sempiternam, præmio sue fidei gaudens in curia cœlesti : quandoquidem animi obtutus cœlo affixere, ubi noverant sanctos Angelos cum Deo, apud quem vita est inconcussa, ineffabili jucunditate perfrui. Porro etiam apicis Apostolici fama illustris permanet, et latitudo caritatis nobis declaratur : quorum vitam mirificam nobis Christus exemplo esse voluit, ut contemplatione rerum ab illis gestarum ad ipsum amandam incitemur. Eorum prædicatione Receptorum suum cognoscens Ecclesia, sanctos habet Martyres, qui pro ejus honore fortiter certarunt, et in confessione nominis ejus sanguinem sumo fuderunt. Est deinde etiam sanctorum Confessorum splendor mirabilis, qui pleni Spiritu sancto, multis coruscant miraculis ; quibus mundus crucifixus fuit, et illi mundo ; pari gloria amoris Christum sequentes, crucemque post eum portantes. Ut enim Martyres, ita et Confessores pro Christo pati voluerunt : et si quidem Ecclesie lilia, illi rosæ sunt. E quibus Confessoribus sanctum Amabilem, quem vita innocens et miracula crebra commendant, summa veneratione prosequi debemus, quippe quem sacrosanctæ Trinitati placuisse fideliter credimus : quem sicut vivere non ambigitis, qui hæc legitis : ita fidei, quæ per illum Redemptor noster operatus est, fidem adhibete. Alioqui satius esset hæc audire nolle, quam comperita non credere : et scriptorem reticere, quam narrare frivola.

Laudandi in
Ecclesia.

Patriarchæ,
Prophetae,

Apostoli,

Martyres,
Confessores

et hos inter
S. Amabilis

SERMO DE VITA.

Sanctus Amabilis Christi Confessor, magnus in conspectu omnipotentis Dei futurus, quodam præ-sagio cœptæ vel agendæ in se sanctitatis, a fonte totius bonitatis, hoc donatus creditur cœlitus vocabulo ; ut, primam animi nobilitatem de cœlestibus trahens, esset clarus nomine, qui clarescebat ingenuitatis lampade. Reparator quippe vitæ, dote illum honoravit gemella ; quia hunc et ortu parentum religiosorum fecit nobilem, et indole splendide vitæ fecit nobiliorem *. Fuit igitur vici Ricomagensis oppido oriundus indigena ; ibique in domo disciplinæ Domini, se tenuit et didicit disciplinæ Domini, se tenuit et didicit disciplinam. Etenim, ne aliquo malitiæ veneno ejus sancti citius corriperentur mores, si militiæ seculari traderetur, litterarum studiis illum orthodoxi dedere parentes. Cœpit exinde in illo crescere amor Dei et gratia ; adeo ut in terra positus, jam mente cum Apostolo in cœlestibus habitaret. Despiciebat in parva ætate vagos infantium jocos, et cum Psalmista clamabat ad Dominum ; Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo.

Re et nomine
Amabilis.

a puero mun-
dum cupit
speculare,

Ps. 118. 31

3 Tentabat fortis miles, quibus armis resisteret diabolo ; ne aliquibus nequitie telis a Christo illum separaret, si forte animus in mandatis Domini die

EX MS.
et in solo
Domino
gloriantur:

1 Cor. 1

adolescens

virtutibus
pollens,

ordinatur
Clericus ac
Sacerdos,

requens in
ecclesia
Reomensi
b

c
d
e
Sanctorum
Reliquias
acquirunt

f

g
ecclesias
2 erigit:

A ac nocte non vigilaret. Sic namque amabat Dominum; ut nollet separari ab eo; clamare sciens ad illum cum virgine sancta; Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum. Implebat Dominus et Rex Sanctorum in servo suo nominis sui significationem, ut, qui dicebatur Amabilis, ei esset amabilis, et ab eo dignus amari. Initium denique sapientiæ, quod est timor Domini, gradu servabat stabili; ut opus exerceret dignum, nequaquam respiceret post tergum; sed sicut sapiens arator in agro suo, ita ipse ad æternam vitam iter dirigeret rectum *. Gloriabatur in Domino Christi Confessor Amabilis, juxta Prædicatoris egregii vocem, de nominis sui titulo: et in orationibus suis dicebat illi, non dimidio, sed fragranti corde; Domine, qui me dici voluisti Amabilem, fac tui perfectissimum amatorem; quo non decipiat humani generis inimicus, quem tuus sanctificavit Spiritus. Prudenti nempe sensu, latam et spatiosam viam reprobans, cum de pueritiæ curriculis ad annos adolescentiæ actibus intraret, superbiam carnis sobrietatis castigabat vinculis.

B 3 Erat ei tanta in Dei et proximo caritas, ut nihil de lege Domini præteriret, et ideo in Christo sanctus esset. Quis hunc, in fide catholicum, in spe fortem, in caritate diffusum, vera fide non crederet? præsertim cum cerneret illum nectareis ac veris assertionibus Christum evangelizantem, castitate integrum, humilitatis amatorem; atque, in Dominum ne peccaret, in corde suo ejus eloquia abscondentem *. Videbatur ambulare cum Deo, ut legitur de Enoch, et multiplicabantur ejus merita; magnoque cum cordis ad cœlestia suspirans desiderio, amore æstuebat æternorum gaudiorum. Hujusmodi pollens operibus pulchris, singulos Ordinis Canonici gradus ascendit; quousque sine detrimento virginitatis, cujus candoris opere Christum Dominum portabat in pectore, proficeret *. Sacerdos factus est, digne serviens Domino, in prædicto Reomensi a oppido; die ac nocte orationibus intensissime, plurimas agens insomnes noctes, vacabat. Liberalem se affatim exhibebat, pauperes recreans, et omnibus se petentibus quo poterat adjutorio pie subveniens. Satagebat monitis dulcissimis omnes ad Christum trahere, illum diligendum quærendumque esse illis suadens. Dicebat autem, quia Sanctorum caritas, non tepescere, sed crescere debet in Christo.

C 4 Tempore igitur illo, quo Beatus ille Amabilis tantis florebat virtutibus, ecclesiam, gloriosorum Martyrum Gervasii et Protasii tituli dicatam, fidei famulatu frequentabat; quæ prima b ut ferunt Alverno constructa, prænominatum Riomense illustravit oppidum. Ipse vero civitati Claromontensi Cantor c honorabilis datus, eandem sæpius petebat decenter: cui Dominus Præfectus d, Præsul ac testis Dei gloriosus, qui tunc Claromontensem regebat Ecclesiam, præfati e Abbatiam loci beneficentiæ dedit *. Unde factum est, ut Deo carus Amabilis, igne divini amoris accensus, ecclesiis noviter edificandis institerit; quatenus in loco, ad quem multi confluebant, Sanctorum multorum reverenter Reliquiæ servarentur, et illorum patrocinio locus ille cum propriis cultoribus mundus haberetur. Itaque magna Dei bonitate fructus, basilicam f, S. Joannis Baptistæ honori consecratam, non mediocri opere construxit; alteram, in qua ipse modo habetur humatus, in memoriam B. Martyris g Benigni grandi fabrica nihilominus exaltavit. Post hæc sapienti indagine diversis peragratis partibus, probatæ sanctitatis pignora illuc advexit; et condigno honore, ut illic ponerentur, definivit. Aderat illi in cunctis quæ volebat, omnipotentis Dei miseratio divina, et lætificabat illum in tali actuum studio suetum.

5 Inter reliqua quæ per illum operatus est Deus, et operari non desinit, hoc memorabile habetur, quod serpens in tota terra illa neque habitare permittitur h; neque si reperitur, vivere aut nocere potest. O admirabilis Sancti Dei sanctitas! ad cujus imperium venenati fugiunt serpentes, et stare ulterius non valent! Ecce hæc meretur fides: non talis qualem dæmones habent, qui cum credant, contremiscunt; sed quæ per dilectionem operatur, et hæc sola est fidelium *. Ecce, tua sunt hæc, o-Christe; qui serpentem, primum hominem vincentem, per secundum vincis hominem; tuisque illum subdis militibus, qui ambulant in novitate vitæ, et non in vetustate litteræ. Paracletus Spiritus sanctus, qui in columbæ specie super te apparuit in Jordane, in hoc famulo tui manifesta operari dignabatur virtute; ut discat populus tuus, quia sicut superba gens in deserto serpentum morsibus peribat; ita sanguine tuo, non modo materiales, sed et intellectuales, plebs redempta, te donante devitat serpentes.

6 Quodam itaque tempore orationis causa Romam perrexit, Sanctorum Apostolorum imploraturus auxilium, eorumque sepulturam visurus. Deus, qui clarificantes se clarificat, solis radium dedit illi in obsequium, qui contra sui naturam, tamquam fidelis famulus, ejus sustineret i sagum, sive tegmina manuum quæ cbirothecas vocamus *. Talibus, ut credimus, indicis sol justitiæ voluit aliis ostendere, quanta amoris flamma ejus cor ardebat, qui longitudinem tantæ viæ devotus arripuerit; et qui invisibili soli se lucidum exhibebat, a sole qui nescit occasum insolito more honorabatur, per illum qui novit ortum et occasum. * Quod ut nulli incredibile videatur, illud solerter advertendum est, quod per Psalmistam dicit Spiritus sanctus, quia mirabilis Deus in sanctis suis, et ipse dabit virtutem; et de Josue legimus, quia, cum persequeretur hostes, et jam dies medietur, imperavit soli dicens; Sol, contra Gabaon ne movearis, et luna contra vallem Ajalot, donec ulciscatur se gens de suis inimicis; quod ita factum est; et quod de Isaia Propheta legitur, qui invocavit Dominum, et umbram solis per lineas reduxit, quibus jam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus. * Si ergo, Deo jubente, sol obedivit homini; quid mirum si, ipso concedente, servivit, sicut illi placuit, servo suo huic, Patrono nostro? O! Alpha, æternum specimen decusque rerum, Patris altissimi Verbum, bis nate nostro gaudio, carnis factor et caro, qui Sanctis tuis semper præsto es, et tua per eos qui tibi placent mirabilia innovas, ut fides nostra non deficiat, sed potius in timore tuo recta operando, te, cum talia recitantur, magnificet. Nos enim, multo illis minores sumus, quos fecisti coruscare miraculis: illorum tamen, te præstante, ad fidem incitamur exemplis, et munimur suffragiis, orationibus peccatorum nostrorum macula purgamur. Tu enim, victor mortis acerbæ, Christe, qui es excitator mentium, nos ad vitam vocas.

7 Aliud quoque, cum in prædicta urbe Romana moraretur, magnum præstitit ei clementia divina videre miraculum. Benignus quippe et misericors Dominus, qui labores suorum clementi solamine solari dignatur, misit et m Angelum suum, cum Reliquiis in pyxide repositis; lætoque vultu, quasi notum aspiciens, dixit; Amice Dei care, accipe munus, quod tibi per me mittit Christus, Rex et Dominus noster, qui talia te cognovit desiderare; et scito, quia particeps Angelorum futurus es in cœlo: * sicut enim Angeli Deum laudant in Jerusalem cœlesti, cujus civibus sociari cupis; sic tu laudas in terris vocibus beatis. His dictis Angelus abcessit, Christique militem ovantem valde dereliquit

D
dicitur ser-
pentes fu-
gasse toto
districtu
suo,

h

radio solari
vestem ap-
pendisse;
E

i

Ps. 67, 36
Jos. 10, 12

F

Reliquias
ab Angelo
accepisse,

m

*suæque
mortis nun-
tium.* A quit. Itaque caritatem Dei omnipotentis admirans, munera sibi data pio amore complectitur ac veneratur. * Et quia cœlestium præmiorum securus tantum erat, quantum per veridicum Deitatis missum hoc compererat, agit gratias Deo; gaudens haud aliter quam senex Symeon, cum Verbum carnem factum brachiorum amplexus est ulnis, et cum cordis jubilo erupit in vocem exultationis et confessionis, prophetica voce clamans ad Dominum, Anima mea in Domino exultat, et delectabitur super salutare ejus : omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi?

*Reliquiæ il-
la contra
ignem va-
lent.* 8 Igitur Christi Confessor Arvernum repetens, secum dona attulit; et in ecclesia B. Martyris Benigni, quam ipse condidit, reponere ut decuit curavit: ubi usque nunc cernuntur: pro quorum commendanda veneratione, maxima signa virtus divina ostendit. Nam multis vicibus contra flammam ignis exhibita, ab incolis illius loci vel juxta manentibus, totum illud incendium domorum, in quibus forte regnabat flamma vorax, velocius decidit, omnesque quas comburebat partes reliquit. * Illud nec præterire debemus, quia mysteria Corporis et

*Ipsæ devotus
in Missa,* B Sanguinis Domini Redemptoris, flumine lacrymarum irrigatus et ut ita dicam igneus effectus, cum magna cordis contritione, crebrius in propriis ecclesiis celebrabat. Studebat calcare radicem omnium malorum cupiditatem; neque de opum suarum affluentia, de quibus multi male gloriantur, pecuniæ congregabat saccum; sed cuncta quæ habere poterat, in usus sacrorum et pauperum erogabat, atque quotidie expendebat.

*et largus erga
pauperes,* 9 Erat in jejuniis potens, in orationibus pervigil; prudens ut serpens, simplex secundum præceptum Domini ut columba; mitis ut agnus, humilis ut parvulus; et ideo laus Dei semper in ore ejus. Populos, ad ecclesias Dei confluentes, per prædicationis dulcia verba vocabat ad cœlestia; et juxta Apostolicam doctrinam arguebat, obsecrabat, et increpabat in omni patientia *. Seminabat in cordibus audientium semina vitalia; omnesque eum, quasi præsentem Dominum, libenter, ob gratiam quæ in illo radiabat, pio amore colebant; precantes eum quod pro eis preces ad Dominum funderet. O Confessorem gloriosum, Christo Domino amabilem! qui contemptu corporis, et perpetua mortificatione, Martyribus comparatur; longum pro Christo in se ducens cruciatum, non die uno, sed multorum spatium [annorum]; ut nihil desit illi de illorum gloria, quos Christus honoravit martyrii corona.

*verbiq[ue]
divini Præ-
dicator
egregius,* C 10 Senuerat jam, tempusque aderat, quo regnum cœlorum Christus servo suo, pro tantis laboribus, redderet. Invitat ergo amicum ad gaudium suum, indicans illi, quod carnis habitaculo, absque longa temporis interpositione, migrare deberet, in regionem suam quæ est paradisus *. Postquam se ab illo vocari cognovit, gratias egit Heros, et exspectat diem exitus sui lætus. Interea convocatis discipulis, monet eos de disciplina regulari et amore Dei, memorans et contestans; O, filii mei, pacem sequimini et sanctimoniam, sine quibus nemo videbit Deum, servantes unitatem spiritus in vinculo pacis; quoniam pacificos Deus in numerum suæ proles adoptat *. Fuit tunc mœror omnibus et dolor non parvus; quia, si fieri posset, optabant nunquam, in seculi præsentis cursu, ab ejus præsentia separari. Dicebant: Quis similis tibi homo nos consolabitur, o dilectissime Pater? quis illam regni cœlestis dulcedinem nobis ostendet, et prætastrarum mentium sanctis præceptis rigabit? Sermo tuus semper fuit nobis desiderabilis, et eloquia tua super mel et favum dulcia. Attamen totus in Domino fixus, deprecabatur eos, ut redirent in domos suas cum pace; dans eis osculum pacis et benedicens.

D 11 Venit itaque dies, in qua corripuit eum febris, acrique cœpit dolore fatigari. Cumque corpus deficeret, ille Domino psalmos et hymnos cantabat. Sentiebat finem jam adesse præsentem, et munire se curavit Dominici epulis Sacramenti. Deinde in cilicio, Sanctorum cubili, et cinere artus fatiscences prosternens, cœlestis patriæ ad se venientes cives conspexit: quorum lætificatus præsentia, mortis amarum respuens, egressus est spiritus lætus, anno Domini quadringentesimo septuagesimo quinto, quo tempore totius Regni apicem gubernabat o Hildericus Rex *. Fuerunt cum eo Angeli sancti mox obviam venientes, qui tamquam concivem eum in suum consortium habuerunt. Hos habere dignus fuit socios, qui ad cœlos euntes, Alleluia lætum Domino cantarent, pro sociato sibi athleta, qui auxiliante Domino nostro Jesu Christo, diabolum vicerat et cœlos intrabat. Transivit autem beatissimus Amabilis de terra ad cœles sanctis meritis, kalendis Novembris anno prædicto.

12 Convenere Clerus et populus, Monachi quoque et multitudo promiscui sexus; qui sanctitatem ejus noverant, et condigno honore ejus celebraverunt exequias; et sepeherunt eum, cum cereorum et lampadum apparatu, in basilica S. Benigni, quam ipse construxerat, in medio scilicet ecclesiæ. Ad cujus tumulum plurimas virtutes divina pietas ostendere dignatur, precibus et meritis sancti Confessoris, concedens quicquid illuc frequentes fideliter venientes petunt: nam infirmi ex variis infirmitatibus, a morbis detenti, ibi sanati sunt *. Quidam dæmoniaco spiritu pleni et energumeni, curati sunt, confitentes S. Amabilis virtutem; alii a typo quartanæ purgati, sicut fidelibus notum est, quibus hæc videre et experiri sæpius contigit. Celebrent ergo ejus solenne festum (p Translationem) vigiliis psalmis et hymnis omnes, qui in urbe Riomensi commorantes ejus frequentant tumulum, ut cujus munimatur auxiliis, illi exhibeant debiti veneramen honoris *. Sicut enim sol illuminat mundum, ita locum, in quo requiescit, gloriosis illustrat miraculis; præbens quotidie multa beneficia infirmis, præstante D. N. Jesu Christo q.

ANNOTATA D. P.

a Ita exhinc semper, non Ricomagensi, ex usu scilicet recentiori.

b De SS. Gervasio et Protasio agemus 19 Junii: sed Ricomagi, prius quam Claromonte, constitutam Christianorum ecclesiam, nescio an facile apud Claromontanos recipiatur.

c Cantoris dignitas inter Canonicos, proxima a Decano, nota non erat seculo illo quo vixit S. Amabilis, necdum sic distributis officiis: seculo 8 vel 9 aut posteriori melius id conveniret.

d Turpis hic est parachronismus: nam S. Præjectus, cujus Acta illustravit Bollandus 25 Januarii, duobus forte seculis post Amabilem vixit, sec. 7 Martyr factus: Jacobus Branche ab Eparchio Episcopo (qui circa an. 471 excessit e vivis, et Sanctis annumeratur, sed absque cultu alio) promotum Amabilem scribit: errorem autem ex eo natum suspicatur, quod S. Præjectus, constitutis in illius ecclesia Monachis, Abbatem dederit.

e Scio Canonicorum Prælatos, sæpe etiam Abbates dictos, us præsertim locis, quæ Canonici Regulares tenuerunt seculo 11 aut 12, aut etiam ubi antiquitus Monachi fuerunt: sed tempore S. Amabilis tale quid valuisse, non credo; interim Vita Gallica tria officia Sancti distinguit; Curati quidem apud Ricomagenses, Cantoris vero et Abbatis apud Claromontanos.

f Non est hæc inter tres modo Collegiatis, nisi et ipsa

F

ubi mira-
culis claret.sepelitur in
ecclesia S.
Benigni,
Eex ms.
pie moritur:

EX MS.

A ipsa nomen mutavit : sicut ecclesia S. Benigni : nam aliarum duarum una S. Mariæ nuncupatur, altera sancta Capella.

g S. Benignus, non Episcopus Martyr, ut Vita Gallica appellat ; sed Presbyter Martyr, in Burgundia colitur 1 Novembris ; nec dubium quin hujus illa ecclesia sit. Nam S. Benignus Episcopus Arvernorum, cujus Soussayus meminit ad 5 Novembris (in Elogio S. Gonsaldi Anachoretæ, qui florisset circa tempora Agathonis Papæ) neque notus Arvernis scriptoribus est, nedum in Ecclesia illa colitur ut Sanctus ; neque ut aliquis aliquando fuerit, ad ætatem S. Amabilis procedere potuisset, cum Agatho Papa spectet ad sec. 7.

h Vita Gallica nihil hujusmodi dicit, solum contra serpentum morsus invocari Sanctum. Sed habent id ipsum etiam Lectiones novæ, in quibus sic legitur : Serpentum, viperarum, aliorumque reptilium et animalium venenatis morsibus mirabiliter medetur, quæ intra fines Riomensis territorii mirabiliter sunt innoxia. Idem osserit Jacobus Branche ; ut res omnino certa videri posset, nisi Vita Gallicæ auctor num. 23 hic fateretur, id non esse usquequaque compertissimum.

B i Neque hoc satis verosimile fit, ex sola populari traditione acceptum, et de aliis pluribus cum simili incertitudine dictum : etsi non impossibile Deo, et quandoque factum.

m De Angelo tacet Vita Gallica, uti et de radio tuncit.

n Hinc circa annum 400 natum scribitur esse, in eadem Vita.

o Childericus Rex, pater Clodovei, ab anno 456 ad 480 juxta Henschenium, imperavit Francis, eorumque terminos usque Audegavos promovit : cetera ipsosque Arvernos adhuc Romani tenebant.

p Hujusmodi Parenthesis bis etiam in collecta occurrit, quæ talis est ; Omnipotens sempiterne Deus, qui nobis hujus diei solennitatem (vel translationem) pro veneratione gloriosi tui Confessoris Amabilis celebrare concedis ; adesto familiæ tuæ precibus, et da, ut cujus hodie festa (seu translationem) colimus, meritis ejus adjuvemur et precibus. Ita scribitur providetur, ut utroque die servire Officium idem possit.

q Hic olim videtur fixum solitum Officium, quoad usque placuit ipsum extendere per totum septiduum ; sic ut die septima iterum habebantur Lectiones novem, quarum rector a hic finem accipit.

C

APPENDIX

De Translatione et miraculis.

Hoc de illo non minus cognitum habemus, quia, si serpens os dormientis hominis sicut jam visum est a multis, intraverit, et vexatus suffragium ejus querere festinaverit ; ad sepulcrum ipsius fideliter orans, dat locum sævus coluber, et exire tentat. Verum quia Sanctus Dei non patitur hujusmodi pestem, cum tali fluxu et vomitu, in ecclesia sua vel terra egredi ; ducitur persona, quæ hoc morbo laborat, ad territorium quod sui juris non est, et funditur anguis in solum, quod non est B. Amabilis possessio, a stante e regione homine qui curatur.

14 Commemorantes virtutes et miracula gloriosissimi Confessoris Amabilis, multa intermittimus, ne prolixiores videamur ; et pauca referimus, quæ oculis vidimus nostris temporibus, et quæ apud auctores sanctos et fide dignos reperiuntur. Inter alia legimus, quod S. Guallus b, Arvernos urbis Archidiaconus, qui postea Episcopatum obtinuit,

Serpentes
corpora in-
gressos pettit.

a

b

cum videret tumultum B. Amabilis frequentari miraculis et virtutibus multis, omnesque gratulari de beneficiis Confessoris magnifici ; Christo Domino retulit laudes, qui cives Arvernenses tanto dignatus est munire Patrono : et plenus Spiritu sancto, sicut de S. Stephano legimus, decrevit esse dignissimum, sanctum corpus, de loco ubi primum positum fuerat, tolleretur, et in prima parte ecclesiæ honorabilis tumularetur. Acceleratur igitur votum : manifestatur causa religiosi et amicis ; gaudent omnes ; et, ut ita fiat, hortantur. Edificavit ergo in prima fronte basilicæ aulam, quam absidam vocamus, honorifico opere, quo sub istiusmodi area altaris titulus dicaretur : et illic transvexit sanctam famuli Dei glebam solenniter, cum choris Clericorum, juvande psallentium : cum conventu populorum, cereos et lampades in obsequio ferentium ; fabricam illam speciali devotione ipsius nomini dedicans *. Nam propter amplitudinem denariorum, qui sancto Confessori oblatis sunt, in vineis et agris et territoriis, de quibus hi qui canonice in hoc loco militarent alimoniam victus perciperent ; sive ob magnitudinem miraculorum ; ecclesiam S. Benigni etiam consuetudinaliter ecclesiam S. Amabilis appellant.

15 Fecit et idem venerabilis Guallus pulcherrimum variis lapidibus pavementum, ante S. Amabilis mausoleum ; quorum multiformis color tum aurum argenti representavit candorem, quamdiu permansit illa structura, in qua, ob sui memoriam posteris tradendam, ordinata serie lapillorum, scriptum tale de se reliquit monumentum, Guallus Archidiaconus hoc fieri jussit *. Unde ut patesceret omnibus, servo Dei [non] displicuisse, quod, causa sui honoris et amplioris venerationis, factum fuerat ; miracula crebra testantur, quæ ab illo tempore usque ad præsens tempus evidenti ostensione latius ad præsens tempus evidenti ostensione latius ac frequentius operatur *. Probatur habuerunt cives, quod non poterat quisquam, in oppido illo agens [pati] fraudem aut aliquod pessimum, quod Confessoris non damnetur præsentia. Hinc quemdam Potentis [cujusdam] dispensatorem, qui vinum, sub protectione Divi Amabilis juxta ejus ecclesiam reconditum, furtim abstulerat, multis plagis et vulneribus flagellatum et cruciatum a sancto Confessore, sub specie veneranda canitie representato, legimus ; sed acta poenitentia, et implorato Confessoris auxilio, sanatum.

16 Legimus ultra apud Acta e antiquissima, Militem quemdam, verbis et gestu quodam indecenti debacchantem in eadem ecclesia, et in contemptum S. Amabilis ; intestinis lento igne absumptis, inserrime occubuisse. Et tempore Stephani d Episcopi, Castrum Riomense, ab ingenti militum exercitu obsessum, divinitus, implorato B. Amabilis auxilio, liberatum ; milites confitentes se teneri ligatos, virtute ejusdem S. Amabilis, cujus mansionem audacter nimis vastare cupiebant *. At pluribus aliis miraculis omissis, hoc unum relatu dignum censemus, quod B. Gregorius Turonensis scriptis fidelissimis mandavit. Fuit in Arvernia, inquit D. Gregorius e, Amabilis, vir admirabilis sanctitatis, Riomensis Presbyter, qui virtutibus magnis præcellens, sæpe serpentibus dicitur imperasse. Nam ad hujus tumultum cum Dux f Victorius despexisset orare, affixo e regione equo nequaquam poterat eum amovere : quem cum flagris stimulisque urgeret, et ille quasi æneus staret immobilis ; tandem aliquando Dux, a suis admonitus, qui (ut ita dicam) ipsi pecudi similis erat factus, ad orationem descendit : cumque fideliter orasset, quo voluit, ivit *. Ad hujus sepulcrum, inquit idem Gregorius, energumenum

D
Guallus
Archidiaconus
corpus trans-
fert ad altare,

sub nova
abside,

E
cujus favim-
entum
marmore
sternit.

Repressu
dispensatoris
Injustitia :

F
e
militis inso-
lentia,
d

e
Ducis super-
bia,
f

perjuri im-
pietas,

*dæmonis
importunitus,
ab qua co-
tendus omni-
bus Sanctus.*

(*alii Erarii*) Gotthorum Rex, totam Aquitaniam D
tunc cum Hispaniis possidentium, Victorium Ducem, EX MS.
hominem Romanum et Catholicum, sed luxuriosum,
super septem civitates proposuit *Septimaniam* alius,
Gallia Narbonensis partem maritimam, cujus caput
Buterra) anno quarto decimo regni sui; *Christi 479*.
Qui *Victorius* protinus Arvernus adveniēns, civita-
tem addere voluit; unde et cryptæ illæ usque hodie
extant ad Basilicam S. Juliani, *in vico scilicet Briva-*
tensi 12 leucis a Claromonte in Meridiem. Fuit autem
Arvernus, id est, *Claromonte* annis novem, adroque
ad annum 488, intra quod tempus hæc acta sunt.

Ex Vita Gallice impressa anno 1655.

13

c Utinam illa Acta adhuc extarent, utpote fons
eorum quæ difficulter fidem obtentura notavimus : appa-
ret tamen ex mox dicendis, seculo undecimo et summo,
ea composita fuisse, si non etiam serius.

C

Virtus S. Amabilis, in curandis serpentum mor-
bis, post mortem ipsius perseverans in Reliquiis,
adeo frequentibus enituit signis, ut majores nostr
superfluum crediderint ea minutim annotare : sed
ante hoc multos annos, cum æditui considerarent,
ejusmodi memoriam, traditione per ora parentum
in filios deductam, minus efficacem esse, ad eri-
gendam fidem fiduriamque non nisi confuse talia
audientium ; scripto annotanda censuerunt quæ
deinceps contingerent ; populumque campanæ so-
nitu admonendum, ut accurrens fieret testis recen-
tis miraculi. Id quod exinde factum est, affluxu ci-
vium tanto, ut quandoque ad evitandam confusio-
nem necesse sit ejusmodi signo dando abstinere ;
multitudo autem miraculorum sic excrevit, ut et
scribentes et legentes lassaret : servantur autem
processus verbales de singulis, cum reliquis docu-
mentis rite signati, ex quibus placuit excerpere se-
quentia pauca ; unde judicium ferri possit de aliis,
quoad substantiam similibus, quoad numerum vero
tam copiosis, ut integros possint Annales implere.

*Captis scribi
miraculis ab
anno circiter
1630,*

19 Anno MDCC, ultimo Aprilis, chirurgus quidam Bellovacensis; nomine Joannes Ferron, pyxide clausam tenebat viperam. Ilanc cum faciendæ the-riacæ causa exinere vellet, irritata illa manus dexteræ digitum secundum momordit. Hinc mox per brachium humerumque dextrum assurgens ve-nenum, tumefecit totum, maximo cum cruciatu. Neque proderant vel ore sumpta vel læsæ parti applicata remedia; quin ad viscera serpens malum ea pervaderet, omneinque spem vitæ servandæ au-ferret. Tunc eninvero consulturus animæ, quando corpori non poterat, Presbyterum advocari petiit, extrema sibi Sacramenta collaturum. Interim mo-netur invocare S. Amabilem, per quem infiniti alii ejusmodi in discrimine servati fuisse dicerentur. Vo-vit ergo ad ejus ecclesiam accedere, ipsoque mo-mento melius sibi esse sensit. Deinde Rionum de-ductus, et coram arca reliquiarum positus, in qua dæns unus Sancti servatur; cum sibi eum applicari petiisset et impetrasset; post consueta preces, vi-dit venenum guttatim defluere per digitum admo-rsum; seque cognovit perfecte sanatum: id quod accidit coram multo populo, ad signum campanæ alunato, in quo plures Canonici Officialesque civi-les ac militares, quorum nomina subscripta legun-tur Acti, quem servamus in archivo nostro.

*Chirurgus a
vipera admor-
sus sangtur,*

20 Eodem anno, sed mense sequenti, Amabilis de Lugduno Ordinis Patrum Recollectorum, simile incurrit discrimen, similiterque servatus fuit. Ibat bonus hic Religiosus a Monte-Ferrando ad suum S. Amantis conventum, quatuor leucis dissitum Riomo; transeuntique per segetes serpens hallucem pedis sinistri admordit. Subitus dolor oculos statim adduxit ad locum vulneris, ex quo tres guttas sanguinis prodiisse vidit, sensitque sibi pedem tibiamque inflari;

Item Fr.
Recollectu.
Mior,

EX GALL.

A flari; elabente inter herbas nuctore vulneris, et dolore per momenta singula incrementum capiente: aliud tamen consilii nihil erat quam ut, circumligato fortiter sub cavilla pede, ipse in equum attolleretur, devehereturque in suum conventum. Ibi admonitus invocare Sanctum, ejus nomine dicebatur; non potuit quidem nisi subaxillaribus fulcris nixus deduci ad ecclesiam: sed innox atque ejus portam attigit, fulera abjecit; ipsoque illo utens pede, transiit usque ad absidem, ubi servatur pretiosum istud pignus: quo rite ad partem affectam applicito per unum Canonicorum; adeo perfecte curatum se sensit, ut ipsa hora celebravit Missam in gratiarum actionem, rediitque, dimissis in ecclesia fulcris suis, ac manus propriæ chirographo, quo testabatur patratum in se miraculum, cum plurimis aliis Religiosis ac Secularibus.

item alius
locus vino
cui Sancti
dens erat
intinctus,

B

21 Antonius Bonnicu, ex vico Bord, annos natus viginti quinque, ante mensem ab aspidem morsum tulerat in pede sinistro, adeo venenosum, ut totum ipsius corpus lividum tumidumque appareret horrendum in modum. Hic anno MDCXXXI, quemdam e suis misit ad S. Amabilem causa implendi voti, quod per se propter dolorem solvere non poterat; eumque rogavit aliquid vini inde afferre, cui Sancti Reliquia intincta fuisset. Eo facto applicuit plagæ totique corpori liquorem salutiferum; nec modicum abinde solatium expertus, cessantibus livore atque tumore, idoneum se credidit, qui gradi ad ecclesiam absque sustentaculo posset: uti et fecit, plenamque recepit sanitatem, moxatque admota ei Reliquia est; quemadmodum declaravit coram multis qualificatis personis, Advocatis, Quæstoribus, Locum-tenentibus regiis, Claromonte et vicinis locis.

uti et puella
octodennis.

C

22 Cum transcriberem hoc miraculum, vocati fuimus ad testandum alterum, quod propriis ipsi oculis vidimus. Anna du Gour, annos nata octodecim, Cusseti Arvernorum oppido commorans, gregem suum custodiebat in campis; ubi ad pedem sinistrum eam vipera pupugit, quemadmodum indicabat expertus pharmacopœus, qui plagam Riomi inspexit. Intumescebat ei tibia enormiter, cordique tanta causabatur angustia, ut avunculus puellæ obligari se crediderit, ad ipsam quam posset citius adducendam S. Amabili, non amplius sustinere se valentem, prout fecit anno MDCLV, XII Junii. Vidimus ergo applicari sanctum dentem, recens e capsâ ductum, parti admorsæ; notavimusque statim elevari circum vulnus bullas albas duas, pedem vero manifeste detumescere. Tribus abinde horis valde sublevatam se ægra dixit, et postridie potuit nonnullos passus formare: cumque ei dictum esset, ut post aliquod tempus rediret pro agendis Sancto gratias, venit; ostenditque nobis tibiam, nullum præteriti mali indicium ferentem: asseruit autem, quod tertio post vulnus acceptum die perfecte sana, resumpsit consuetum suum laborem; nullo alio remedio usa, quam vino cui intincta Reliquia fuerat; cui rei testes fuerunt sex vel septem Presbyteri Oratorii Reomensis, cum infinita præsentium multitudine omnis ætatis conditionisque, quorum plurimi subscripserunt processui verbali desuper formato.

Cetera hujus generis plurima omittuntur,

23 Finis nullus foret, si minutim recitanda mihi forent omnia et singula, quæ hoc in genere contigerunt, et annis ab hinc viginti habentur publicis instrumentis consignata, prout ea in hodiernum usque diem scribuntur: solum dicam, esse qui asserant, sacræ illius Reliquiæ virtutem per omnia circum loca diffundi, sic ut nullus ibi serpens inveniat; vel si inveniat aliquis, innoxius degat et absque veneno. Verumtamen id nec omnino certum, nec constans est. Unum extra controversiam atque indubitabile est, quod cum dens sacer forte esset

amissus, virtus ejus omnis remanserit in Reliquario, ejus contactus eundem quem ipse habuerat sortiebatur effectum. Non tamen id satis fuit Riomensium pietati, sed actum instantissimis precibus apud Illustrissimum Episcopum Claromontanum est, ut ejus permissu liceret aperire capsam custodem sacri corporis, ejus ossa omnia adhuc integra manent: quod et factum præviis orationibus et jejuniiis publicis, extractusque e sacro capite dens alius, qui prædicto reliquario fuit inclusus, æque ac prior miraculosus. Denique experientia discimus, S. Amabilem non solum mederi serpentium morsibus, sed etiam variis infirmitatibus aliis, iis præsertim quæ originem ex veneno habent vel interna humorum corruptione.

Amissi sacri
dentis vim
theca servat.

24 Verum hæc missa facio, ut transeam ad alia, nibilo minus testatam facientia virtutem Sancti, in compescendis incendiorum flammis, quoties illæ domum aliquam improvise corripiant; et ventis hic frequentibus animatæ, universale quandoque exterminium toti Riomi minantur: est tamen id adeo crebrum, ut fere pro miraculo haberi desinat. Et quando portatur capsâ versus domum aliquam, licet id fiat magna cum pietate, certitudo tamen optati successus pene tollit meritum fiduciæ, in præsentia ipsius collocatæ: tanta enim alacritate res agitur, ac si ferentes sacrum corpus clavim cœli portarent, ad eliciendum inde pluviarum diluvium, ignemque statim consopendum. Itaque superfluum foret eam rem comprobare allegandis exemplis, cui tot habentur testes Riomi quot incolæ, et fere tot argumenta quot domus. Sufficiet unum recentissimum casum produxisse, qui anno MDCCLIII contigit mense Novembri, in una amplissimarum totius Galliæ civitatum, Lugdunum dico.

Subventio
frequens
contra in-
cendia Riomi,

E

2. Ibi, in via quæ dicitur Pullaria S. Nicetii, in taberna Claudii Isaac mercatoris, incendium ortum est, media nocte cunctisque dormientibus. Aderat ibi copia magna laridi et adipis, variæque materiæ flammis alendis idoneæ, ut apud pullarios solet: quæ cum ignem concepissent, cito flammam extulerunt ad tabulata domus, sic ut ejus duæ partes, anterior atque posterior, prius arderent, flante maximo vento, quam sciretur officina periclitari. Tum vero flamma et fumus toti vicinæ fecerunt indicium mali, et signo de campanili dato, coeperunt omnia perstrepere vocibus, Ad ignem conclamantium. Accurritur undique: officina, effractis portis, æquatur solo; reserantur admotis scalis fenestræ totius domus, cum tanto fragore, ut excitatus qui longius cubabat et somno profundiori tenebatur dominus, satis habuerit cum familia per tectum evadere in indusio, dimissis omnibus suis mercibus. Qui auxiliatum accurrerant, suadebant, ut ab anteriori parte inferioris contignationis aqua ministraretur; sed nemo ascendere eo audebat, ubi videbat, tantam flammam gliscere; multo minus cogitabatur de parte posteriori domus servanda, ubi atrocius etiam sæviebat flamma. Malum igitur absque remedio erat, nisi quod miraculo daretur. Hoc in discrimine venit in mentem aliquibus, quod ipsius urbis honoratus quidam civis penes se habebat partem sudarii, intra quod caput et ossa Sancti inventa sunt, eum ante annos aliquot aperiretur capsâ; quamque se accepisse dicebat a Consiliario quodam Sedis Præsidialis Reomensis. Curritur igitur ad domum ejus, in via merceriæ sitam, rogaturque ille subvenire patriæ, exhibitione pignoris tam pretiosi. Paruit rogantibus; tantaque cum circumspectione illud portans, acsi totius urbis salutem suis gestaret in manibus, accessit ad locum incendii; ubi rescissam particulam papyro involvens, tradidit audaci cuidam juveni, istic ubi magis sæviret flamma in eam con-
jiciendum.

quam et
Lugdunenses
experti an.
1653

F

flammis in-
jecta parti-
culo veli,
cui caput
Sancti fue-
rat invo-
lutum.

A jiciendum. Hoc ubi ille fecit. conscensa priori contabulatione, licet jam ardente; continuo recedere flammæ, tam manifeste, ut pro miserabilibus antea vocibus complorantium, tota urbe jam nihil audiretur quam Miraculum, Miraculum: Ea de re extat amplissimum civitatis Lugdunensis testimonium huc

missum, subsignatum a Locum-tenente generali D Officialibusque et Primoribus civium. Actæ autem sunt publicitus Sancto gratiæ; plures Missæ in ejus nomen curatæ: et singulis deinceps annis missi Riomum sunt qui gratitudinem testarentur.

DE S. BLITHARIO PRESBYTERO ANACHORETA IN TRECENSI GALLIÆ DIOECESI COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

De cultu Brecis et Sezaniæ: Actis ab Herovallio acceptis.

SEC. VII.
Ad festum
11 Junii

Nicolaus des-Guerrois de Jesu, Presbyter, Prædicator et Parochus Trecensis, edidit anno MDCXXXVII, Gallica lingua, librum cui titulus; Sanctitas Christiana, continens vitam, mortem, et miracula plurium Sanctorum Franciæ aliarumque regionum, quorum Reliquiæ sunt in diœcesi et civitate Trecensi, cum historia ecclesiasticæ ejusdem civitatis ac diœcesis. Digressit is illum per modum Annalium: itaque ad annum MCL retulit Vitam prætitulati Sancti, ex originali Latino fideliter redditam, cum hac Annotatione ad calcem: Festum S. Blitharii (vulgo Saint-Blier dicti) celebratur xi Junii, magna cum devotione et frequentia populi circumpositi, in ecclesia Collegiata Brecensi, Canonicis Officium ecclesiasticum de eo facientibus, quos nunc ad senarium quinariumve numerum redegerunt incendia, populationes et bella, quorum Campania Gallica diu theatrum fuit.

Brecis celebrandam

Sezana quotannis deferri solebat corpus,

2 Ante annos plures quam centum quadraginta, id est ante annum MCCCXCVII, imo a tempore immemorabili, capsula S. Blitharii, urgenti quadam ex causa, delata fuit ad ecclesiam monasticam S. Juliani Sezaniensis, juxta ejusdem Sancti capsam; ubi ab incolis servata fuit, studio tanto, ut repetentibus eam Canonicis Brecensibus reddere nunquam voluerint. Jure igitur agendum fuit, atque ad litem componendam decretum, ut capsula quidem Sezaniæ semper servaretur; sed uterque Clerus populusque Sezaniensis, quotannis ad x Junii, ipsam portarent usque Crucem lapideam, quæ est ad ingressum vici Brecensis, ubi exceptam Brecenses Canonici suam in ecclesiam ferrent. ibi mansuram toto die festo; itaque satisfaceret devotioni populi, undique illuc soliti accurrere, suisque preces et oblationes facere: die autem xii, post Matutinum, cum processione et cantu ipsam arcam iidem Canonici referrent ad prædictam Crucem præstolantibus Religiosis, Clericis ac civibus Sezaniensibus, qui ipsam ad suam ecclesiam simili qua adduxerant pompa reveherent.

quoad an. 1568 dissipatum ab hæreticis fuit:

2 Id quod ab immemorabili servatum fuisse, affirmavit octogenarius senex, optimæ famæ ac fidei; asserens, quod sæpe interfuerit ejusmodi processioni et devotioni, quotannis usurpatæ, quousque anno MDLXVIII Hugonotti, Sezaniam una cum aliis multis Franciæ oppidis ac civitatibus invadentes, spoliaverunt ecclesiam ac monasterium S. Juliani, argenteas Sanctorum thecas confregerunt, disperseruntque ossa sacra intus servata; quod etiam testabantur Canonici et Ecclesiastici Sezanienses, homines probi ac fide digni. Idem Sanctus etiam in Laudunensi diœcesi suum olim habuisse videtur cultum, adeo ut etiam infantibus nomen ejus imponeretur; quemadmodum probatur ex Actu quodam anni MEXXIV, cui subscribit Blithardus sive Bliardus,

Cantor Laudunensis. Hactenus prælaudatus Nicolaus, ad omnium, ut supra dixi DCL, quia circa annum illum creditur floruisse S. Furseus, Patronus Peronnensis in vicinis Picardia, quemadmodum ad XVI Januarii, illustratis ejus Actis, demonstravit Bollandus. Sed Blitharii nomen, omnino Teutonicum sive Francicum, non faret hujusmodi præsumptioni, licet in Vita assertæ, et verosimiliter in sola peregrinitate Sancti utriusque fundati; sicut de pluribus aliis, qui cum S. Furseo venisse ex Hibernia dicuntur, verosimile nobis est, eos in ipsam Galliam aut Belgicam natos; sed, quia eodem forte tempore floruerint, adscriptos fuisse prædicti Sancti comitatu, opinione populari, omnes ignotæ originis Sanctos Scotiæ Hiberniæve solitæ adjudicare.

4 Sezania sive Sezannia, ex tabulis anni MCCV et MCCCIV quod Camuzatum nota, oppidum est in finibus Tricassium, ad Brioniam seu Briam Provinciam pertinens, et Trevis versus Castrum-Theodoricum in Borram euntibus ferme transcendendum; huic, quam istis propinquius; inter ipsam vero prædictamque urbem oportet Brecas invenire, vulgo Broys, anachoresi S. Blitharii celebratus (quarum tamen situm ac nomen tabulæ topographicæ non exprimunt) quandoquidem Hadrianus Valesius, in Notitia Galliarum, dicat, quod non longe absunt ab urbe Tricassis; licet ab ea usque Sezaniam leuæ, si non XIII (ut Baudran scribit in sua Geographia) XI saltem in mappa numerantur, et ex dictis scitur non plus quam mediis diei iter esse posse, quod cum capsula processionaliter conficiebatur quotannis.

5 Vitam ante annos quingentos scriptam, censet idem Valesius. Id unde definire potuerit, cum legens, non invenio; nisi forte vetustatis tam magnæ indicium præferebant membranæ, quas anno MDCLXII Parisiis apud CL. V. Antonium de Wion Dominum d'Herouval reperimus. Hujus studium (ut ante totum 2 Spicilegii præfatur Lucas d'Achery) in hoc totum esse videtur (nunc, fuisse, dicendum) ut eruditos quosque ipse eruditus, vetustioribus ejusmodi mercibus obstringat ditetque. Eundem, ante librum de re Diplomatica, illius adjutor et successor Joannes Mabilio, præ omnibus expertus beneficium, primum laudat, quotquot ex universis Gallicanis ecclesiis corrogare valuit chartaria seu instrumenta, plena manu in opus contulisse, adeo ut instar publici cujusdam archivii fuerit illud molienti, ut est (ast, heu! jam fuit) litteratis omnibus instar Patroni singularis. Sicut autem in Epitaphio nuper defuncti legitur, fuit vir animi candore, facilitate morum, in rebus agendis dexteritate, propensissima bene merendi de singulis voluntate, ubique conspicuus: qui totius vitæ cursum in Ecclesiæ gloriam, Regni decus, Reipublicæ litterariæ ornamentum peregit; communicatis ac pene effusis in peritissimos quosque, tum Gallos tum Exteros Scriptores, reconditioribus

Dicitur sanctus cum S. Furseo venisse,

E

et juxta Brecas solitarius vixisse.

NOT. 26
F

Acta apud Heravallum inventa,

virum singulariter eruditum et eruditum patrum,

Auctoribus tabulis ac abstrusioribus monumentis, quibus immortale nomen comparavit. *Quid pluribus opus? cum ista ad cumulatissimam laudem abunde sufficiant; item ad redarguendam imprudentiam, ne dicam impudentiam quorumdam, in nomen adeo celebre involare auserunt, tamquam gratis prefixum Epistolæ Regii ejusdem Consilarii, improbantis multitudinem famosorum libellorum, quibus post editam a nobis primam partem Maji, lubuit istis debacchari in nostram de suis originibus sententiam.*

Prima Corporis Brecae Translatio
6 Redco ad Nicolaum des Guerrois, qui ad annum MCLXXXI nobis aliquod suggerit, unde pendet notitia temporis quo primum Sezana Brecae allatum fuit sanctum corpus, sicut Acta narrant, per Hugonem Brecarum Dominum, ejusque uxorem Heyludem. Docet ille, quomodo prædicta ecclesia S. Juliani Sezanensis tradita fuerit monasterio Caritatis ad Ligerim, per Hugonem Bardolphi, Brecarum Toparcham, erigenda in Prioratum qualis hodie est; Tum notandum bene, inquit, quod in castro Brecaensi habetur Collegiata ecclesia antiquæ foundationis, et ejus Cura pertineat ad Prioratum Sezanensem: notandum id autem, non quod ad eundem annum, quo institutus Prioratus est, pertinere etiam foundationem Brecaensis ecclesiæ censeam; sed quia corpus S. Blithardi Brecae delatum est ab Hugone quodam loci Domino. Equidem, præter jam nominatum, alios duos reperio in nostra historia, ejusdem tituli atque nominis: unum anno MCLXVII, alterum MCLXXX: propendeo tamen, ut primum existimem illius translationis auctorem fuisse, atque adeo ipsam factam sec. XI. Sane non apparet quod alicujus desiderium impetrandi a Sezanensibus corporis potuerit efficacius esse, quam ejus qui tanto et tam recenti beneficio Monachos istos sibi habebat obstrictos, maxime quibus ab antiquo erat suus S. Julianus, populorum confluenti et devotioni augendis per se sufficiens. Cuperem ego certius informari de die, quo illum S. Julianum suum colunt ex Monachis nunc Canonici Sezanenses; interim suspicor Martyrem, una cum S. Maximiano socium S. Luciani Bellovacensis Apostoli, non usque adro dissiti; cum S. Audoenus in Vita S. Eligii apud Surium 1 Decembris cap. 32, dicatur trium istorum Sanctorum thecas, ex auro argento atque gemmis, fabricavisse, quarum una facillime potuit Sezonam esse translata, quod pro VIII Januarii ad eorum Acta observatum velim.

per Hugonem Sezanensis Prioratus fundatorem sec. XI.

B

C

ACTA

Ex Membranis V. CL. Antonii Wion d'Herouvalle.

Cum laus Sanctorum redundet in Dei gloriam

Quia quidquid Sanctorum bonori et reverentiæ adscribitur, ad gloriam Dei omnipotentis solet respondere: justum et competens est ad eorum exaltationem, quinque pro ingenii facultate anniti et elaborare. Cum enim omnis eorum intentio, tota mens, totusque affectus in Domini pendeat dilectione; consequens est, ut quidquid eorum gloriæ attribuitur, quidquid favori eorum irrogatur, ad ejus per quem subsistunt fiat honorem. Nulla enim gloria, nisi per ipsum, et in ipso; nulla possibilitas, nisi per eum, et ex ipso. Ipse quippe est gloria, quam fortunæ mobilitas non potest corrumpere: ipse possibilitas, cui semper adest valetudo, sine in contrarium permutatione: nihil namque juris in eo habet accidentium transitus, et omne quod est permutabile: quia quidquid in eo est substantialiter inest et naturale. Semper unus est et idem, et nunquam alteratur: neminem fallit, et ipse a nemine fallitur: ipse est caput et principium omnium sub-

sistentium in rerum natura: et ideo omnium Sanctorum memoria et veneratio ipsius principaliter existit gloria.

2 In quorum numero Brecaensis caterva, venerabilis vitæ virum, S. Blitharium, esse non dubitat, cujus patrocinium gaudet, interventu lætatur, munimine exultat. Quid enim rationis, quid oppositionis intervenire possit, quo minus iste tam sacro consortio credatur iusse, cui ad perfectionis beatitudinem nihil virtutis creditur defuisse? Erat quippe ei fides, totius probitatis initium; erat et spes, ipsius fidei fundamentum; erat et caritas, utriusque virtutis solidamentum, sine qua omnis virtus est vidua, nullum probitatis retinens fructum. Strenuam ejus vitam virginitatis adornabat integritas, quæ sic inter ceteras virtutes refulget, quasi rosa inter spinas. Hæc est, quæ sibi inhærentes facit suavisimum odorem Domino: hæc est, inquam, per quam Maria placuit Abussimo: hæc est, per quam Joannes Apostolus meruit obtinere divini amoris privilegium: hæc est, per quam Judith, Holoferne, crudelissimo tyranno interfecto, liberavit Israeliticum populum: hæc est, per quam suscitatus est Daniel, ad eripiendam Susannam de falsorum criminatorum perverso testimonio: hæc est, ut altius dicatur, quam Creator omnium Sponsæ suæ, sanctæ videlicet Ecclesiæ, prælegit fundamentum.

3 Ad augmentandam probitatis hujus virtutem, integritatis gratiam, humilitatis sequebatur submissio quæ modestis exaltatio, superbis vero et sublimibus casus solet esse et confusio. In hunc etiam patientia quemdam quasi virtutis modum operabatur, per quam quisque quasi aurum per ignem probatur. Sequebatur Abraham in fide, Moysen in mansuetudinis mititia, David in humilitate, Sanctum Job in patientia, Joseph in virtute castitatis, Danielem in fatutorum præsagiis, Martinum in frugalitatis dispensatione, Dominicum præceptum in Dei et proximi dilectione. O Beatum et inenarrabilem sanctitatis virum, in quo solo omnium potest inveniri vita Sanctorum! Fuit enim par Apostolis, in evangelicæ prædicationis annuntiatione; per Martyribus, in assidua corporis sui maceratione; par Confessoribus, in humili et justa sacerdotii executione; par Virginibus, in inviolata integritatis conversatione. Quid plura? Secundum Apostolicum præceptum, omnibus omnia factus est, ut omnes faceret salvos.

4 Sed quia de morum ejus sanctitate aliqua decerpimus, idoneum videtur, ut quomodo ad nos Deo favente sit advectus, quomodo in has regiones venerit et unde, secundum rei veritatem exequamur. Sanctus igitur Blitharius, Dei Sacerdos et athleta, Scotiarum fines nativitatis suæ claritate insignivit; Hiberniam videlicet insulam, quam etiam B. Brigida præsentis suæ dono decorat et attollit. Hic a puerilis ætatis primordio secularibus abrenuntians, cœpit inhiare divinis; non atterendo otium in vilibus, sed attendens liberalibus studiis. Justum quippe erat, ut qui sequi desideraret Sapientiæ fontem, sapientiam omnibus præferret: justum, inquam, ut qui Creatori suo volebat inhærere, Creatori odiosa postponeret: scriptum est enim, Prudentia carnis, inimica est Deo.

5 Sanctus ergo Blitharius suscepta Sacerdotalis officii gratia, qua maximum onus suscepit, maxime ipsius oneris officium exequi laborabat. At quia inter divitiarum vepres non solet inveniri vera beatitudo, partim amicorum solitudine, partim impediende seculari negotio; elegit magis pauperem sequi Christum, quam se fore divitem, et in ipsius officio tardum. Habebat enim præ oculis præceptum Salvatoris, in Evangelio dicentis, Qui non bajulat

D

venerantur Brecaenses S. Blitharium

qui castitate eximius

E

excellens virtutibus,

parque aliis Sanctis,

F

Presbyteratus gradu fulsit in patria,

Rom. 8, 7

qua dimissa cum secuto,

Luc 14, 17

Matt. 19, 21

translit in
Galliam,et apud Bre-
cas eremiticam vitam
capit agere,ac pie mor-
tuis sepelitur
Sezanæ,unde Brebas
relato

A bajulat crucem suam et sequitur me, non est me digons: et iterum. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ possides, et da pauperibus. Hujus igitur perfectionis desiderio sanctus Dei sacerdos Blitharius inductus, Galliarum partibus se applicuit, socio assumpto S. Furseio, mirabilis sanctitatis viro; ubi satis pauperem et arctam vitam ducens, secundum Dominicum præceptum, de crastino non cogitabat: oratio enim et jejunium ejus cibis erat.

6 Tandem Deo duce Trecacensium se applicuit confinibus, in villa quæ nuncupatur Verzeracus. Ibi eremiticæ institutionis normam sequens, solitudinis constituit cellulam, in qua seipsum singulis diebus Domino mactabat piam et placentem hostiam: nulla enim oblatio Deo gratior esse potest, quam quod quisque seipsum Domino reddit ac vovet. Ceteris largus, sibi parcus erat: strenua ejus virtus bellum negotiis indixerat: exteriorem hominem respuens, interiorem tantum curabat: corpus attenuans, animum saginabat. Talis enim succedit horum vicissitudinis permutatio, ut afflicto corpore, sequatur animæ saginatio; et hac languesciente, corporis sequatur crassitudo: sed pinguedo corporis, gravitatem et fastidium; pinguedo animæ, suavitatem affert et remedium. Et licet adhuc terrenis immoraretur corporaliter; cælestia tamen jam inhabitabat spiritualiter. Decurso igitur vitæ hujus laborioso agone, tandem nature concessit: et terrena terræ, cælo cælestia reddidit. Cujus sanctitatis fama percepta, Sezanici suburbani corpus prædicti Sancti sustulerant, et apud se quanto dignius potuere collocaverunt: ubi diu multis claruit virtutum insignibus, quas Domini pietas per eum operabatur: nam visus cæcis, claudis gressus, infirmantibus eo interveniente sanitas impendebatur.

7 Hac signorum gloria permotus Dominus Breccarum, nomine Augo, sub cujus ditione tenebatur Sezanæ parochia: ad castrum Breccarum fecit eundem Sanctum deferri, cum ingenti devotione et reverentia: et collocavit eum in ecclesia, quæ tunc temporis erat valde brevis et lignea, Quam augmentatam sancti Dei Athletæ corpore et reliquiis, volentes etiam Clerici augmentare in structuræ opere, communi consilio ad implorandum aliquid

auxilii Sezaniam detulerunt, ipso Domino Breccarum nesciente. Ubi, Domino operante, tantæ gravitatis et ponderis subito dicitur fuisse, ut per unius diei spatium non possent illum amovere. Quo audito, Dominus Breccarum magno mœroris dolore permotus, cum maxima illuc veneratione venit: et indictis orationibus et jejniis, cum magno processionis honore, ad castrum suum revexit: et prædia multa attribuens, ecclesiam, quæ adhuc præsens est, ipse et insignis ejus uxor, Aeyluidis nomine, ad honorem Dei et S. Blitharii constituit.

8 Sed non est omittendum, quantam virtutis potentiam Dei gratia operata sit per illam, post refectionem de Sezana ad castrum. Erat enim quidam homo Laudoenus, cui a nativitate membra contracta corporis negabant officium: qui cum spe fidei, Sanctam Dei Blitharium, crebris orationum devotionibus, diu corporis negatum exorabat usum. Cujus petitionibus, suffragio et interventu sancti sui Blitharii, Domini pia et amplectenda pietas respondit. Nam usum, antea omni tempore negatum, membris reformatis restituit. Alio quoque tempore quidam, secundum terrenæ dignitatis gloriam satis ingenuus et sublimis, vecors et insanus, huc illucque [discurrebat], quasi animal bratum (quippe cui nihil rationis erat) quem non mentis industria, sed casus ad eundem Sanctum Dei adduxerat: qui mox ingressus templum, opitulante Sancto Dei, amissum recuperavit sensum. O mira et obstapenda Domini dilectio et benevolentia circa Sanctos suos! qui non pro infirmantium merito, sed pro suorum gloria sublimanda, incolunitati reddit etiam non devotos. Quodam etiam tempore quidam, cui ardens morbus usum pedis satis diu subtraxerat, ejusdem S. Blitharii patrocinia repetiit: cujus interventu ita recessit sanus, ac si prius malum non senserit.

9 Quoniam igitur, Fratres Carissimi, tanti meriti apud Deum est Sanctus iste: supplici cordis affectu, cum omni reverentia, ad observandam solennitatis ipsius diem, unanimes convenite: eum vobis pium intercessorem orationibus et lacrymis apud Deum, verum cordium examinatorem, expetite; per D. N. Jesum Christum filium ejus, qui cum eo vivit et regnat, in unitate sancti Spiritus, per omnia secula seculorum. Amen.

D
ix. s.
ecclesia ex-
trudatur;sanatur con-
tractus,anens sibi
re dicitur.
Ecuratur pes
infirmus

Epilogus

C

DE BEATIS MARTYRIBUS

F

PETRO RODRIGUEZ COMMENDATORE, MENDO VALLE,
DAMIANO, VAZ, ALVARO GARCIA, STEPHANO VAS-
QUEZ, VALERIO DE ORA, EQUITIBUS ORD. S. JACOBI,
ET GARCIA RODRIGUEZ MERCATORE,

TAVIRÆ IN ALGARBIIS,

Ex Hagiologio Lusitano Georgii Cardosi.

ANNO MDCXLII.

Tavira in
Algarbiis

Tavira, oppidum Algarbiorum, in littore maris Oceani, lencis quatuor dissita a Bætis fluvii faucibus, sex annis prius, quam totius Bæticæ caput Hispalis a S. Ferdinando occuparetur, scilicet anno MCCXLII, ejusdem Sancti Regis Imperio adjuncta fuit per Magistrum Ordinis S. Jacobi, Don Pelagium Corream, novi Testamenti Josue Hispanis dictum, eo quod profligandis Mauris aliquando insistentes, solem credatur etiam ipse imperio vocis stitisse, uti legere est xxx Maji ad Chronici Ferdinandæi

cap. xi litt. c. Minori miraculo, sed majori impendio generosi sanguinis, prior victoria parta fuit. Hanc enim præcessit gloriosa mors septem, quos in Titulo nominavi, Herroum; ea ratione quam Georgius Cardosus narrat ad hunc diem, in suo Hagiologio Lusitano; eo quod Algarbios sancti Regis filius Alfonsus X, Alfonso III Lusitano, addito Regni titulo, cessavit in dotem filię suæ Beatricis. Sunt in eo oppido præter monasteria, ecclesiæ parochiales duæ; quarum una, eaque præcipua S. Mariæ sacra, ad jus Jacobæi Ordinis

D. P

A Ordinis pertinet; et ad eam in festo S. Barnabæ Apostoli ex toto concurritur oppido, propterea quod ipsum tali die venerit in potestatem Christianorum; instituiturque sollemnissima processio ad aram ejusdem Sancti, quæ aræ principi ad cornu Evangelii est; ubi ejusdem imago picta cernitur, insistens lapideæ arcæ, cui includuntur prædictorum septem Heroum corpora, quos Martyres appellari, eoque titulo in altari adorandos stare, in usu antiquo est.

2 Rem gestam sic narrat ipse Cardosus, ex cujus Annotatis etiam prægressa sumpsit. Cum Magister Don Pelagius Petri Correa, vi armorum in Algarbiis occupasset quædam magni momenti loca, et tempus esset Mauris faciendæ messis; petierunt hi quadrimestres inducias, nec difficulter obtinuerunt a nostris, ea incursione notabiliter imminutis ac fatigatis, et supplementi quietisque egentibus. Per hujus temporariæ pacis securitatem permissus est a Magistro Petrus Commendator, cum sociis quinque prænominatis, ad venationem egredi castris, ad locum quem Antas nominant, una leuca distantem Tavira. Hic illis, sese oblectantibus pariter et exercentibus per dies aliquot, irritati tanta eorum confidentia Mauri, ex improvise irruerunt in Christianos, tamquam lupi famelici. Ad periculum tam inexpectatum et formidandum suam illi conspicientes paucitatem, confestim miserunt qui ipsum indicaret et auxilium posceret a Magistro, Casellæ tunc stationem habente, quinque leucis inde; interim pro tempore raptim sese communicunt palis humo depactis, industriam celeritatemque faciendo operi subministrante discrimine tam præsentis. Transibat illac forte mercator quidam Garcias Rodriguez; et cognita partium inæqualitate, dimisit cum mercibus famulos, periclitantibusque se junxit: qui verbis atque operibus animos cunctis addens, hortabatur fortiter agere, nihilo minus miles strenuus, quam mercator industrius.

B 3 Accepto Pelagius nuntio, collegit quantam potuit suarum manum, tantumque properavit in auxilium conclusorum, ut, quamvis Taviræ portas apertas inveniens locum tenere potuisset, pergere tamen porro maluerit, quam vel tantillum temporis perdere. Frustra tamen ea omnis diligentia fuit: prostratos enim omnes in loco reperit, postquam hostium plurimos sua manu mactassent, prout monstrabat campos cæsorum Maurorum cadaveribus plenus. Ad hoc spectaculum commotus Magister, et indignatus sædifragis barbaris, insiliit cum suis in victores; eosque non solum loco pepulit, sed usque Taviram fugientes persecutus est impetu tanto, ut elaudendi portas otium animumque præripiens, simul in oppidum irruerit, per quamcumque hostium resistentium vim aperiens viam. Adepto portam cum nemo ulterius sese opponeret, ad medium oppidi forum processit, sociorum mortem insigniter ultus.

C 4 Prima tum cura fuit Mezquitam loci principalem, Christianis ceremoniis expiatam, Regiæ Angelorum consecrandam curare, ædificato ipsi altari: ad ejus latus, quod Evangelii dicitur, etiam constructa fuit ara S. Barnabæ Apostoli, propterea quod ejus festo acta res esset: et super eo altari collocata est grandis ex rudi marmore arca, continens Heroum prædictorum septem corpora, aforis autem insculptos habens septem militiæ Jacobææ gladios, cum conchis S. Jacobo caris; ubi a fidei populo honorantur tamquam veri Martyres, utpote in odium fidei Christianæ ab infidelibus interfecti. Quamquam autem interfectionis ipsius dies non præcise notetur: est tamen satis verosimile, x vel ipso xi Julii oppressos ab hostium multitudine fuisse, quibus ex temporaneum quod fecerant sepimentum non longam

potuit tutelam præstare, ideoque in apertum campum D prosilierint, ut vel morientes hostibus fidei, quam possent maximam cladem inferrent. Recte autem ponuntur hoc die, quæ simul cum oppidi recuperati memoria eorundem Depositio jungeretur. Prætitulata nomina ex antiquis Chronicis descripsisse protestatur in Notis Cardosus; fatetur tamen Antonium Brandanum, parte 4 Monarchiæ Lusitanæ lib. 14 cap. 20, discrepare in duobus nominanda Duranum Vas, qui in Chronicis est Damianus; et Beltranum de Caja, qui illis Valerius da Ora vel Oja.

5 Prosequitur porro contextum Cardosus, probando veram eorum sanctitatem, ex ipsorum apparitione, facta Regi Taviram obsidenti, et relata Ruizio de Pina, Alphonsi IV Lusitanæ Regis historiam scribente, et cap. 14 sic loquente: Reperi in antiqua et bene authentica Lusitanæ memoria, quod Rex Castellæ D. Alfonsus (scilicet xi hujus nominis) obsederit Tavillam (alii Taviram scribunt) quodam autem Sabbato mane locum circumlustrans, ut despiceret quæ potius parte eum oppugnaret; redierit ad monasterium S. Francisci, in quo habebat stationem: indeque oculos in oppidum retorquens, vidit supra ecclesiam S. Mariæ septem giganteæ staturæ viros, E albis vestitos, et vexilla S. Jacobi manibus præferentes. Eo viso attonitus Rex, accersivit Conventus Guardianum, virum senem ac pium, et antiquarum rerum peritum: cui cum visa narrasset, eorumque explicationem requireret; Nihil dubites, inquit senior, Domine mi, quin his quos vidisti septem Equites, sint illi ipsi qui eo die, quo oppidum hoc cepit bonæ memoriæ Don Pelagius Correa Maurosque ejecit, pro fide Christi fortiter præliantes vitam amiserunt; sepulti autem jacent in ecclesia, supra quam eos vidisti: et nos in ipsorum præsentia hanc habemus fiduciam, quod quamdiu apud nos erunt, numquam oppidum istud alteri domino subjiçietur. Quibus auditis, obsidionem sustulit Rex, in honorem Martyrum, seque in regnum suum recepit.

6 Nicolaus Antonii, in sua Bibliotheca Hispana, ad nomen et elogium Roderici vel Ruysii de Pina, lectorem docet, prædictum ejus Chronicon necdum typis vulgatum haberi; ipsumque prima sui parte, usque ad annum MCCCCLXXII, potius dicendum esse, Ferdinandi Lopez et Gomezii Joannis de Zurara; post quos Anonymus quidam per annos aliquot continuavit historiam, reliquos denique usque ad annum MDXIII adjecerit prælaudatus scriptor. Utinam prædictæ Bibliothecæ diligentissimo Auctori Vitam produxisset Deus, ad alterum ejus partem colligendum, quæ nobis enumerasset F Scriptores Hispanicos ante annum MD; hinc enim solum incipit posterior, quam habemus. Ecce autem, dum hoc solum nobis a prælo venit, jamjam imprimi capium; adfertur a Romano prælo folium unum alterumque desiderati libri, istic imprimi capiti, curante Eminentiss. Cardinali de Aguirre, ad cujus manum prælaudati Auctoris scripta pervenerunt. Cum liber totus hac allatus erit, sciemus forsitan, uter duorum prædictorum, et quando, litteris consignaverit visionem istam; quantumque plus fidei mereatur utrius, sub alio Rege rem factum scribentibus; et pro Guardiano Franciscanorum, quem Rex consuluerit, supponentibus Eremitam ad S. Petri, quos Cardosus rejicit; corrigendus ipse cum in contextu quidem obsessum locum dixit, anno 1337 die 15 Septembris; in Notis vero, anno 1375, per sorordiam haud dubiam librariorum, quorum opera vel in describendo opere ad prælum, vel in typis componendis emendandisque est usus: nam posterior annus nullum in Lusitania Regem Alphonsum vidit, neque etiam in Castella. Si autem prior annus recte notatur, habuit is litteram Dominicalem E, adeoque cæpta obsidio est feria II; et dies visionis Regi factæ in Sabbato verosimiliter proximo, xx Septembris.

Hi seculo sequenti visi oppidum tueri,

Alfonsus xi Castellæ R. moverunt ad solvendam obsidionem.

Quo auctore visio hæc referatur,

et an. facta an. 1337 nobis necdum exploratum est.

DE B. ALEYDE SCHAREMBEKANA

SANCTIMONIALI ORDINIS CISTERCIENSIS

CAMERÆ JUXTA BRUXELLAM.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. H.

De titulo Sanctæ aut Beatæ, passim adscripto.

ANNO MCCL

Memoria in
fastis

Bruzella, urbs Brabantie nobilissima, habet in vicinia, qua itur Vilvordium, pagum Scharembekam, vulgo Scarbekæ, unde Virgo prætitulata nomen traxit, et forte originem. Eidem urbi etiam proxima est ad ingressum silvæ Soniæ, Camera S. Mariæ, monasterium sanctimonialium ordinis Cisterciensis, circa annum MCC fundatum, uti latius exposuimus XIX Februarii, ad Vitam B. Bonifacii Episcopi Lausanensis, ibidem quiescentis. Ad eum diem Molanus, in Natalibus Sanctorum Belgii, post elogium dicti Bonifacii, ista addit: Ibidem in festo S. Barnabæ, obitus Aleidis de Scarenbeka, Sanctimonialis, leprosæ, anno Jubileo MCCL. Cujus virtutes et merita, visitationes et miracula, ad plenum nequeunt explicari. Eodem modo ad dictum diem Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis ista scribit: Eodem in cœnobio anno MCCL obiit B. Aleidis Scarenbecana, Monialis, leprosa, cujus merita et miracula leguntur in Rubæ-vallis monasterio, apud Joannem Gillemannum in Hagiologio Brabantie. Quamquam nusquam sese indicet Auctor, numero tamen 34 allegat visionem, ipso mortis tempore factam, cuidam personæ adhuc in corpore degenti; eoque indicat se quoque vixisse seculo XIII: Cisterciensem autem Monachum stylus refert; et forte Confessarius monasterii fuit, qui tamen, seque, et causam scientiæ ex qua scripsit, maluit occultare.

Vita a coarcto
scripta

datur ex MSS.

C 2 Nos eodem Acta damus ex dictis MSS. monasterii Rubæ-vallis, Corsendoncani in Campinia, et Lovaniensis S. Martini, ubique Canonice Regularium: in quibus codicibus solus quidem titulus Venerabilis ei datur; sed passim in textu Sancta Aleydis vocatur num. 21, 23, 29, 33, 34; Beata ac Sancta absolute num. 29 et 34; sancta Virgo, num. 16. Eadem Acta edidit Chrysostomus Henriquez, inter quinque prudentes Virgines Ordinis Cisterciensis, et ad singulas paginas iteravit titulum beatæ Aleydis. Joannes quoque d'Assignies Gallice edidit Vitam eandem, inter Vitas Sanctorum et Sanctarum Ordinis Cisterciensis, a fol. 309, cum titulo Sanctæ Aleidis de Scarenbeka. Ita etiam Angelus Manrique, in Laurea Evangelica Hispanice edita, lib. 3 discursu 7 § 3, agit de Sanctis Ordinis Cisterciensis; et folio 255, S. Aleyda inquit, sanctimonialis nostri Ordinis die XI Junii: et citato Brito tom. I lib. 6 cap. 19, asserit, hanc inter Sanctas Ordinis esse Beatæ ascriptam; idque ob epistolam Guafredi Villariensis ad Idam monialem. Ejusdem memoria ad hunc XI Junii celebratur in MS. Florario, item apud Menardum, Henriquez Chalemotum, Bucelinum: et hi quatuor titulo Beatæ ipsam honorant, ad diem vero sequentem XII Junii, referunt eandem Royssius in Auctario ad Natales Molani, et Benedictus Dorganus in Calendario Benedictino: atque ab hoc etiam S. Aleidis Virgo appellatur.

Nomen. Sanctæ ac Beatæ.

3 Simon Peyronet Presbyter Tolosæ, in Notis ad Onomasticum sanctum Gallico Latinum pag. 55

magna cum laude meminit hujus Virginis, et indicat ipsam Gallice Alix vocari, indeque sumpta credit nomina Alize, Alizon, et Alizette, atque etiam Lizette per aphæresim primæ Syllabæ: omnia autem pro eodem supponuntur nomine, quod Latini scriptores Adelæ, Adeleidis, Aleydis, et Alethæ vocabulis expriment. Ceterum non dissimulaverim, inter Sanctimoniales loci illius vix ullam Beatæ istius Sororis memoriam superesse, nedum cultura: ut optandum sit sacrum ejus corpus divina aliqua providentia efferri in lucem, debitoque cum honore translatum, recordationem virtutis totæ resuscitare quotidiano conspectu.

Nomen Gallicum Alix.

E

VITA

Auctore ævi ejusdem Cisterciensi.

Ex tribus codicibus MSS.

PROLOGUS.

Cum res nova et inaudita, in auribus multitudinis noviter recitata, ab humano genere, non natura propria, sed adtracta incuria, ad condemnandum potius quam ad indulgendum prompto, modis multiplicibus soleat judicari; autumamus non pauca ad munitionem hominum, contra nequissimas dæmonum versutias, in lucem proferenda; more candelæ, inutilis quin ardeat, sub modio silentii suffocata. Sed quamvis fidelis aliquis quibusdam sit odor vitæ, quibusdam vero odor mortis; vitæ quidem illis, qui fideles vitam ad fidei morumque rectitudinem solite ad imitandum intuentur; mortis vero eis, qui ad erroris corporis cordisque defensionem justī vitam cum moribus contumaciter despiciunt; non idcirco, quia coinquinatis et infidelibus, omnium sapore bonorum carentibus, cibus subtrahitur spiritualis; ideo et fideles, quibus universa munda pabula, spirituali bonorum exemplari privari tenebuntur. Idcirco, non morsus detractantium formidantes, sed cursus proficientium potius diligentes; in quantum nostri ingenioli exiguitas permittit, Vitam Domine Aleydis de Scharembeka bonæ memoriæ, in medium producimus: ad cujus exemplum nos firmiter stemus, ne corruentes deorsum, terræ per amorem temporalium adhærendo, coinquinemur: ad cujus meriti puritatem, nos ipsos tergamus, ne inavium cogitationum, mentem ad ima declinantium, pulvere sordescamus: ad cujus intuitum nosmetipsos videamus, nec ad inania studia intentionis oculum curiosius flectamus.

Non sunt
tacenda
Sanctorum gesta.

F

quia ex his
aliqui non
proficiunt.

ANTIQUA DIVISIO.

CAP. I De ingressu in monasterium.

II De ejus humilitate et timore Domini, ac spe æternæ gloriæ.

III De amore Dei.

IV De ornatu interioris et exterioris hominis.

V

- A v De miraculis ipsius, et primo de candela extincta, et in manu ejus reaccensa.
 vi De cruce aurea.
 vii De infirmitate ipsius.
 viii De consolatione divinitus sibi facta.
 ix Quomodo in omni tribulatione sua semper fugiebat ad Dominum, quasi parvulus ad ubera matris.
 x De consolatione et jubilatione in Missa.
 xi De prima ingressione domus suæ.
 xii De gratia, quam habuit in perceptione S. Eucharistiæ.
 xiii De claritate, quam vidit quædam mulier super oratorium ipsius.
 xiv Quomodo Dominus pacificavit spiritum Dilectæ suæ.
 xv Quomodo respondit Deus desideriis ejus.
 xvi Quomodo consolatus est Dominus Dilectam, suam de morte sororis suæ.
 xvii De claritate, quam vidit in nocte sancta Paschæ.
 xviii De refectione interiori, qua refecit Dominus Dilectam suam in Ascensione Domini.
 B xix De anima cujusdam Nobilis, per orationem ejus, a pœna liberata.
 xx De liberatione alterius cujusdam animæ, per ipsius intercessionem.
 xxi De magno desiderio, quod habuit, in adjuvandis vivis et defunctis.
 xxii Quomodo Dominus apparuit ei, prædicens diem et horam migrationis suæ.
 xxiii De amissione oculi ejus dexteri.
 xxiv De eo quod prædixit, se amplius vivam ad ecclesiam non reversuram.
 xxv Quomodo pius Dominus dignatus est consolari et refovere Dilectam suam.
 xxvi Quomodo consolata est sororem suam.
 xxvii De amissione oculi ejus sinistri.
 xxviii De ancilla sua.
 xxix De revelatione ei facta super statu quarundam animarum.
 xxx De proprio ejus Angelo, quomodo excitavit eam.
 xxxi De infirmitate ipsius ante mortem.
 xxxii De morte ipsius.
 xxxiii Quomodo gloria ipsius diversis personis est ostensa post mortem ipsius.

C

CAPUT I.

Educatio: vita monastica: illustres virtutes: miracula.

Fuit igitur prædicta Domina, a primævæ ætatis initio, omnium aspectui amabilis et gratiosa; tamen non more Divæ, aliarum feminarum pulchritudinem minus caute indagantis, in plateas est egressa; sed more Dei Genitricis, intra cubiculum commorantis gratiamque nutrientis, domi semper est morata. Expleto igitur cursus vitæ suæ septennio, in quo sub parentum custodia servabatur; relicta pompa seculari, timens ab ea inquinari; monasterium, quod dicitur Camera S. Mariæ, Ordinis Cisterciensis, feliciter est ingressa: ibique tradita litteralibus studiis, non solum coætaneis, sed etiam annis maturioribus, lumine veræ sapientiæ desuper infuso, in brevi præpolvebat. Deus enim Pater luminum, a quo datum optimum, sensum eidem erogaverat in omnibus capacem, intellectum facilem, memoriam tenacem, gratiam in conversatione, efficaciam in opere, in inceptis effectum, in studiis profectum. Istis ergo donis in ipsa magis ac magis crescentibus, imo ipsa per ista proficiente, ac de virtute in

virtutem actus suos dirigente; sciens, quod si non prohect studium, cito deficit; cum corporis disciplina et arcta cordis custodia, quarum altera sine reliqua non bene potest observari, ad annos pervenit maturiores.

2 Volens igitur præfata Domina Aleidis ædificio suo stabile ac firmum fundamentum collocare, ne cujushbet impetu, superædificata ruinam astantibus minarentur; provida circumspectione humilitatem (tamquam turrin tutissimam, de quo hostes, de longe venientes, ab arce propriæ conscientiæ ne accederent, prohibere valeret; ac domesticos inimicos, raro ab incursatione sua deficientes, supprimeret) pro fundamento sibi vendicavit. Posito itaque fundamento, non mediocria ædificia superædificare studebat, sed intelligens ex Scriptura, timorem Domini fore initium sapientiæ; recta rationis indagatione ipsum humilitati applicare nitelatur. Timor quippe omnes circuit angulos conscientiæ; purgat omnes tam cordis quam mentis a rimas immunditiæ; et per ejus virtutem quilibet radicitur in vera sui cognitione. Ex eo namque nascitur confusio præteritorum, gemitus præsentium, labor et planctus futurorum: hinc procedit spes veniæ, levigatio videlicet laboris et pœnæ, et consolatio æternæ gloriæ.

3 Timore itaque in omnibus humiliata et contrita, verum Dei amorem intimis visceribus studuit amplecti: qui ipsam, ut stare posset adversus diaboli insidias, armavit sapienter instruendo. Per ipsum namque potenter imperavit sui corporis sensibus, eos ab illicitis retrahendo, et semetipsam ad lineam rectitudinis poliendo. Per hujus virtutem omnis hora extitit sibi brevis, omnis labor visus est sibi levis. In respectu ejus omnis res transitoria ipsi cito viluit, et ad omne opus bonum expeditam se exhibuit. Propter hunc omnia visibilia, nisi pro sola corporis necessitate utens eis, respuit, et omnia adversa sibi illata patienter sustinuit. O quoties vociferabatur ad Sponsum suum cum Rachele, Da mihi inquit liberos, alioquin moriar; quia revera spes quæ difertur affligit animum, et nihil sic afficit ipsum quomodo impatiens desiderium. Odore igitur hujus suavitatis et flagrantis desiderii sauciata quodammodo, ac trahens gemitus ac suspiria, mirabatur (nec sufficit admirari) qualis esset ad gustandum fructus terræ promissionis, ejus florum odor inæstimabilis, memoriæ ipsius inæstimabilem præsentabat amoenitatem.

4 Veritatis lumine, corde sic fulgente, oculorumque aciem sursum erigente, jam per amorem parturire satagebat, quod per cognitionem antea conceperat; jam per affectum sentire conabatur, quo intellectu prius gravida ferebatur; jam ad hujus amoris obsequium sic se totam deditam et effusam sentiebat, quod nulli aliunde venienti imperio humerum ad portandum subigere valebat. Ideo dum hujusmodi appetitu se sentiret irretiri, et vehementius desiderii stimulo urgeri; ad Sponsi sui thalamum faciem ornavit, intus et exterius seipsam decoravit: intus tribulationibus se Deo sociavit, foris cum laboribus corpus subjugavit: intus inbre lacrymarum et vigili recordatione propriæ infirmitatis, ac dilatione visionis divinæ gloriæ, jugiter manavit; et ad producendos fructus, ad animam refocillandam aptos, omni tempore conscientiam rigavit. Foris proximorum cunctorum necessitas, intus pusillanimitas, ipsam fortiter angebant: nam omnium fuit consolatrix, singulorum recreatrix. Intimis visceribus miseris compatiens, aliorum infirmitates patienter sustinebat; injuria sibi illata vices non reddebat. Intus Dei imagini, quam in

ii fundata in humilitate et timore Domini;

a

iii in amorem Dei attrahitur:
b

c

F
iv in us et foris exercet sancta opera:

corde

CAP. I
Modeste
educata

septennis monasterium ingressa, practure proficit:

A corde gessit adhærendo nituit; cujus foris conspectui omni hora, gestu ac habitu se præsentare studuit. Foris benignam, socialem, mansuetam, pacificam, communem quoque se omnibus exhibebat; intus divinæ majestati et Dei ordinationi se totam effundebat. Intus ardens et accensa igne castitatis, foris lucens et producens fructum nativitatis: novit enim quoniam otiositas inimica est animæ: idcirco ad omne opus bonum expedite et procincte gressus suos dirigebat. Nullum spatium, nullam horam supra modernorum consuetudinem imperacto negligebat: aut enim intus meditationi divinæ vacabat, aut foris operi aut sermoni ædificatorio studium impendebat. Sed heu! lapides sanctuarii per plateas sunt dispersi, et non est qui recolligat. Sermo divinæ eloquentiæ, pabulum videlicet animæ *d* præelectum modernis fastidium generat; et gesta terrenorum, fabulam et mendacium, audire delectat. Audierat in Evangelio, quod Dominus cum tribus discipulis montem ascendebat, cujus vestigia imitari cupiens ut montis Dei cacumen attingeret, studium operis nec non meditationis orationi conjungebat: multa siquidem reperit operi vacando, plura vero sensit rationi adhærendo, majus tamen omnibus orationi insistendo. Ita devote et humiliter divinam implorabat clementiam, quod ipsius precibus de cælo sese Deus inclinabat. Ream et culpabilem Deo se recognoscebat, quare capite inclinato semper incedebat. Vestium curiositas semper ei displicuit, maturæ stabilitati cum obedientia se applicuit.

ubique modesta, devota,
6 In infirmitate sua nulli fuit onerosa: sed singulis et omnibus fuit gratiosa. Temporis requisitioni et loci dispositioni per omnia se conformabat. In refectorio temperatam, verecundam, et modestam; non oculorum intuitu curiose fluctuantem, sed ubique simplicem, prono vultu se exhibebat. In claustro præcipua, non circumvaga diversa quærens loca, dabat operam lectioni. In ecclesia devota, tota Deo effusa, divinis pura mentis intentione invigilans officiis, et intenta orationi. In dormitorio quæta, nulla utens insolentia, per quam aliarum requies posset impediri. In labore strenua, fortis, et procincta, nunquam vacans otio. In colloquio socialiter providens et affabilis, hilaris et omnibus desiderabilis, paucis et rationabilibus utebatur verbis. Ad verba derisoria vel risum moventia, jactantia vel tumentia, dissolutionem vel levitatem demonstrantia, sive detractoria, vel reprehensibilia, os non aperiebat: sed sermo ejus ædificatorius, verbum languidam refocillans animam, nihil reprehensionis in se representans, cum animi humilitate ab ejus ore profluebat. Sed ad quid tempus vano consumo labore, singularum ipsius virtutum enucleationi insistendo? cum rem aggressam virium mearum pusillanimitatem luculenter excedere videam, etiam ad solius ejus virtutis propagationem; cum singulæ virtutes in ipsa patenter fuerint ordinatæ, et ego materiæ debitæ exequendæ me sufficere non cognoscam? Ceterum omnes cordis ejus *e* eruptiones, sermonis explanationes, manuum operationes, ceterarum virtutum augmentativa *f*, non humano subigebat judicio; sed in quantum penetrabilis potuit, ne qua nævi licet minimi; humanæ videlicet laudis commixtio inquinaret, omnia peragebat, et divino aspectui omni hora et momento, per Angelum sibi deputatum, sollicite præsentare laborabat.

et prudens.
C 7 Licet, carissimi, virtutes et merita, visitationes et miracula, quæ vitæ Domine Aleydis pro speculo humani generis sunt attribuenda, singula ad plenum nequeant explicari; non tamen omnia suspicari subicenda: sed potius propter materiam

*Inter uir-
culo,*

Junii T. II

virtutis exercendæ, amplius rem habendam, quædam existimo in publice recitanda. In tempore siquidem cursus noni anni præfatæ Domine, cum quadam die hora Completorii, ceteris in choro psallentibus jungeretur; accidit candelam, per quam videbant, casu de *g* absconsa labi, et a luminis officio penitus privari. Qua assumpta, dicta puella, sicut semper procinctam more suo et paratam ad omnia se exhibuit, ut eam accenderet iter arripuit. Sed Dei dispositione, qui ipsam suæ claritatis lumine fuerat accensurus, et qui dilectæ suæ voluit parcere teneritati; dum adhuc laboraret in itinere, reperit in manu sua candelam igne rutilare.

8 Ita sollicite et intente, omni hora et in momento, ad divinam suspirabat contemplationem; quod non solum diurna Dei contemplativa fruitione contenta fuerit; verum etiam dum membra sopori traderet, et oculi somnum caperent, per visum somnii in ecclesia, more consueto, corde vigili, orationes suas ad Deum dirigebat. De quo in Cantico canticorum; Ego dormio, et cor meum vigilat. Ex qua consuetudine contigit, ut dum vice quadam per visionem nocturnam ante quoddam altare consisteret, et mentem ad divina suspiriis et gemitibus abundantius effunderet; meruit auream crucem, de cælo per funem sibi transmissam, evidentius intueri. Cujus crucis visio similiter et transmissio, non indebite passionem Domini, quam more Sponsæ ut fasciculum myrrhæ inter ubera deportabat, nobis demonstrat; et quod cordis corporisque afflictione martyrio in se consummato, Martyrem se Deo præsentaret.

ANNOTATA G. H.

a *MS. Corsendoncanum*, curias immunditiæ. *Henriquez* immunditias.

b *MS. Lovaniense S. Martini*, et *Henriquez* animavit.

c *Idem MS.* incomparabilem.

d *Idem*, præelectæ.

e *Idem* meditationes, sermonis ructiones.

f *Henriquez*, virtutum incrementa librum integrum petunt, et adhuc singula recenseri non possent: et reliqua omittuntur.

g Absconsa, Cæca laterua, inquit *Cangius*, qua Monachi ut plurimum utuntur in obeundis dormitoriis; hinc Ordo *S. Victoris*, Absconsam præparet cum candela: ideo autem sic dicitur, quia ad arbitrium ferentis conversa in se, lumen vel præbet, vel abscondit. *Franci Monachi* Esconces vocant; unde per *Belgium* etiam usu invaluit, ut, per corruptionem unius litteræ, pro Sconcie, dicatur Sponcie.

CAPUT II.

Ob lepram segregata; variis consolationibus et visitationibus illustratur. Animas purgatorii adjuvat.

P ost hæc autem, cum ipsa virtutum augmento in annis cresceret, et tamen discretionem virtutum numerum annorum superaret; volens Deus, electionis suæ vas futurum, ab omni strepitu temporali, et inquinamento hujus seculi, penitus purgari; non tamen ob alienius criminis culpam vel vindictam, sed causa visitationis et more sponsi, sponsæ suæ arrham tribuentis in signum perfectæ dilectionis; ut soli Deo *a* liberius posset vacare, et intra cubiculum mentis suæ, quasi in thalamo secum morari, et suavitate odoris sui sponsam suam cupiens inebriari; morbo incurabili, paucis desiderabili,

D
ex MSS.

g
candelam
extinctam in
manu reperit;
accensam;

Cant. 5, 2
inter contemplan-
dum, auream
Crucem in-
tuitur.

E

F

VII

a
Ut soli Deo
vacaret,

EX MSS. lepra per- cussa,	A lepra videlicet, ipsam graviter percussit. Prima siquidem nocte sequestrationis suæ a Conventu, contagiositate morbi sui exigente, tanto dolore animi est afflicta, tam gravi cordis vulnere est collisa, quod mentis consternationi compulsa est subiacere pro spiritus defectione. Sed quanta putatis tristitia totum Conventum affici, cum a tanti luminis fulgore se cerneret privari, et a consolatione tam utili destitutam effici.	penetralia cordis ipsius patuit ingressus. Quando vero hora instabat Sanctum Sanctorum percipiendi, sensit cor suum more ostii a Domino sibi aperiri, et quasi aromatibus odorantissimis in circuitu resarciri. Et statim Dominus inæstimabili jucunditate, incomparabili suavitate, inenarrabili spiritus jubilatione, hortum cordis Sponsæ suæ dignatus est introire.	D et sensu cor- dis aperti suscepit Eu- charistiam :
VIII segregatur cum magna conventus tristitia,	10 Rediens igitur dicta Sancta ad consueta cordis solatia, existens memor Dei, delectata est et consolata : ad cujus pedes devotis cum imbre lacrymarum confugit orationibus, petens refocillari. Cujus ancillæ humilitatem pius Dominus intuens oculis misericordiæ, ipsam dignatus est dulciter refovere. Nam tempestas fit sedata et tranquillitas donata, et pax cordi reddita. Tanta denique mox odoris suavitate divinitus fit <i>b</i> perfusa, tantis deliciis quasi paradisi voluptatibus fit repleta, quod si pristinae sanitatis optio ejus relinqueretur arbitrio, et tamen ad illam deberet sublinari gloriam, ad quam jam spe trahebatur ; certissime affirmabat se sanitatem refutare. Præterea maluit in isto statu commorari, et a solo Deo visitari ; quam toti mundo dominari, et tamen a spe futuræ gloriæ non frustrari. Cumque multis jam didicisset experimentis, mente quoque concepisset, ratione decrevisset, memoriæque commendasset, refugere ad divinum portum fore securissimum, in omni tribulatione atque angustia, depressione atque inedia, more parvuli causa sugendi matris ubera, ad pectus Christi convolvit et ad vulnera ; quorum liquore membra sauciata sanitati concito sensit restituta.	14 Prope oratorium ejus quædam Domina, ad Missam audiendam, et orationi vacandum, locum sibi elegerat : et vidit quadam die oratorium, quasi flamma ignis totum deforis esset occupatum. Et surgens ut introspiceret, intuebatur Sponsam Christi quasi totam igneam, et vidit gloriam Dei intrinsicè habitare, quæ sua conuscatione omnium <i>c</i> lapidum et gemmarum pretiosarum splendorem incomparabiliter videbatur superare.	XIII ipsa quasi ignita cum oratorio splendente est visa :
<i>b</i>	ad vulnera Christi confugiens,	15 Dum aliquando, prout est consuetudinis in ordine Cisterciensi, ad altare Dei cum ceteris pro Dominica accederet refectione, et postea præ ceteris causa suæ infirmitatis a calice et sanguine Domini se cerneret amoveri (nam leprosis propter morbi periculum, ne accedant ad Sanguinem, est interdictum) cœpit non modicum contristari. Unde accidit ut quadam die, post perceptionem Corporis Domini, etiam de pretioso sanguine, magno æstua- ret desiderio inebriari ; et quodammodo inconsolabiliter conquerebatur, tanto se dono privari. Sed mox tristitia ejus mutata est in gaudium, et divinam consolationem suscipere meruit : nam vox de cœlo auribus ejus insonuit, dicens : O amantissima filia, noli turbari, et desine conqueri, quidquam de me tibi subtrahi : quia firmæ congruit fidei, ut quicumque de Corpore meo gustaverit, similiter et de Sanguine gaudeat se indubitabiliter recreari : quia ubi pars, ibi totum ; nec pars potest dici, sed totum debet reputari.	XIV coacta ob- lepram ab- stinere a sumptione sanguinis Christi, E
IX ad vulnera Christi confugiens,	B IX 11 Tanto aliquando affectu in Missarum celebratione ad divinam suspirabat præsentiam, quod ex nimia desiderii scintillatione, totius venæ corporis pati violentiam et dirumpi videbantur. Sed Deus, qui inolita bonitate preces petentium solet exaudire, ostium pulsantibus novit aperire, vota quærentium consuevit expedire ; diu non sustinens Dilectam cruciari, nec a desiderio suo volens eam defraudari ; spiritu consolationis mentem ejus illustravit, et cunctas rimas terræ cordis ejus rore cœli irrigavit : moxque de cœlo transtulit Austrum, et induxit in virtute sua Africum ; tanta denique jubilatione, tanta mentis exultatione ab ubertate domus suæ inebriarat cor Dilectæ, quod præ nimio animi tripudio, quid sentiret quive secum ageretur, penitus ignoraret. De cujus mirandæ dulcedinis abundantia, cunctis stupore mirantibus, longe lateque sparsit odorem suavitatis. O felicem ! quæ hujus exilii miseris vel ad horam posset oblivisci, et illa interna jucunditate ac requie saltem ad modicum potiri. Sed, heu memiserum ! qui adhuc vagus ac profugus fluctuo super terram, nusquam inveniens quod concupiscam, ubique tamen reperiens quod fugiam.	16 In festivitate undecim millium Virginum <i>d</i> , contigit sanctam Virginem hora matutina domus suæ transgredi limen ; et versa facie ad ecclesiam, post voces Deum devote landantium, et duodecimum Responsorium <i>e</i> illa hora cantantium, aliquantulum auscultare. Animo quoque cœpit non modicum turbari, eo quod ceteris in choro psallentibus, et sanctarum Virginum festivitatem cum júbilo colentibus, non valuit sociari ; et confestim refugit ad Dominum, solitum cordis sui solatium, dicens : Rogo te, Pater sancte, licet modo, prout desidero, cum ceteris Virgines sanctas laudare nequeo ; et pro speciali dono, quo me ditasti, ad præsens Conventui mihi non liceat conjungi ; propter magnam tuam clementiam, post hujus vitæ miseriam, ab earum saltem societate non patiaris me separari. Et Dominus ad eam : Dulcissima filia, non te, ut desideras, istis Virginibus sociabo ; sed in loco multum eminentiori in regno meo collocabo.	d XV in festo XI mille Vir- ginum dolens, se alius in cantu non adjungi, F
in suavissimam exlasi- sim rapi- tur :	C XI 12 Cumque domus, quæ propter singularem ipsius infirmitatem illi specialiter fuerat deputata, esset consummata (nam interim pene per quatuor annos in altera manserat domo) prima die ingressionis ipsius in eadem domo apparuit ei Dominus, stans expansis brachiis in medio domus ; suscepitque eam in ulnas suas cum amplexu, et dixit : Bene venisti, carissima filia ; bene veneris, diu desiderata in isto fœderis mei tabernaculo ; quamdiu degueris in hoc corpore, tecum manebo : et ero tamquam tuus cellarius, quæque necessaria tibi provide ministraturus.	17 Soror ejus carnalis, Domina Ida, quadam vice gravi detinebatur infirmitate, ita ut plures de vita ejus desperarent. Unde Domina Aleidis non modicam in corde concepit tristitiam, putans a singulari hujus vitæ refugio, a speciali infirmitatis suæ solatio, se fore destitutam. Idcirco ex nimio dolore, cordi quodammodo vim inferente, flebili singultu ad Dominum vociferata est in hunc modum : Domine mi, noscas pro certo, si possibile cum potestate mihi foret attributum, ut equali jaculo, quo me de morte sorori meæ jam imminenti inconsolabiliter vulnerasti, lædere te valerem <i>f</i> , minime mihi attemperarem. Cui Dominus respondit : Noli vano dolore consumi, filia : quia soror tua de hac infirmitate non est moritura, sed tua anima de hoc exilio, prins in patriam secundum meritum recipietur, et	F intelligit se super illas in calo col- locandam : XVI in morbo gravi soro- ris Idæ in- telligit se ante illam morituram :
XII cum magna præparatione,	13 Tota semper die, ante perceptionem sanctæ Eucharistiæ, tam magno æstuabat intrinsicè desiderio, tam suavi detinebatur jucunditate, tam virgili thalamum Sponso suo præparabat intentione, quod nulli rei transitoris nullique rei mundanæ ad	et	<i>f</i>

g A et postmodum soror tua, si beatam duxerit vitam, in Sponsi sui thalamum, sicut rei probavit *g* eventas, cum júbilo introducetur.

h *xvii* 18 In sacrosancto Paschæ festo, dum Responsorium, *h* Surrexit Dominus de sepulchro, decantaretur in choro; suspicabatur cælum in modum sepulchri patefactum. Ex quo vidit claritatem, camino simillimam, eminus egredientem; et monasterium, adeo ut incensum putaretur, totam occupantem. Cujus claritatis officio domus ejus tanto resplenduit fulgore, quod ancilla ipsius, totum locum timens incendio consumi, vocem emisit *i* cum clamore: sed Domina Aleydis, ut taceret, manu ei iunxit; et ipsa mox subticuit.

i *xviii* 19 Quodam tempore in Dominica Ascensione, divino in ecclesia Officio rite peracto, accidit ipsam tardius solito domum redire. Cujus moræ soror ejus non tantum tædio affecta, sed potius ipsius debilitati et infirmitati compassa, ipsam verbis aliquantulum asperis, pro nimia mora, leniter increpavit. Cui duleisonis respondit sermonibus, et dixit: Ne mireris, Soror, me ad istam corporis refectio- nem tardius occurrisse; cum hodie pars cordis mei Jesus ad Patrem rediit, et altera pars me deseruit, simulque cum eo abiit, et sic me sine me reliquit. Et hoc dicto, præ nimio cordis adhuc júbilo terrenis refecti rennit, sed usque ad cœnam jejunavit.

*liberatur anima e purgatorio, post penitentium inter-
gro anno factum,* *xix* 20 Quidam homo nobilis, cum post vitæ suæ cursum, satis negligenter consummatum, ab isto migrasset seculo; pro quibusdam justitiæ articulis, quos suæ jurisdictioni subditos rigide observare faciebat, Domina Aleydis eidem intimis compatiabatur desideriis: et fuis pro anima ejus ad Dominum precibus, a Patre misericordiarum impetrare meruit quod petiit. Denique postmodum eadem ejusdem anima, in horribili et magno ei apparuit tormento: pro qua cum per unius anni circulum condignam egisset pœnitentiam, liberata est a pœna, qua vide- rat eam cruciari. Quædam anima, quærens locum refrigerii, quæ gravi per annum succubuit crucia- tui, post horam Completorii apparuit ad ostium vel ad fenestram lecti ancillæ Domini, ipsius suffragio a vehementi pœnæ fastidio cupiens refoveri. Pro cuius tormenti remedio, cum se totam per aliquod tempus fructui pœnitentiæ subegisset; meruit pro sua reverentia exaudiri, et prædicta anima a cruciatibus liberari.

*solicite pro
viris ac de-
functis
orat:* *xx* 21 Sancta Aleydis tantam in se patiebatur caritatis violentiam, tantamque pro humani generis salute gestabat sollicitudinem, pro vivis non paucis, corde tribulatis, mente quoque conturbatis, atque a carnalibus tentationibus per eam saluti traditis; et pœna defunctis plurimis mitigata, et per ejus desideria ipsis pace reformata, sibi non posset sufficere; sed Deum precibus incessanter et genitibus oravit, ut pœnam purgatoriam defunctis omnibus relaxaret, et viventes similiter a peccatis omnibus purgaret, sub hujus formæ conditione, quod vindictam omnium pro singulis subjaceret.

xxii 22 Circa *k* festum B. Barnabæ Apostoli inopi- nata corporis infirmitate percussa, præ nimia doloris instantia lectulo suo est imposita. Unde cum languor cresceret, ac ipsa simul cum Conventu de vita sua desperaret; in festo dicti Apostoli Oleo sancto fecit se innungi. Die illa cursum suum ad finem dirigente, et officio Completorii jam debite peracto, sperans frui diu desiderato, amicos suos Deo precibus commendabat; et mortem, imo requiem amplecti quodammodo festinabat. Sed Deus, examinator electorum et purgator criminum, Dilectæ suæ mercedem cupiens ampliare, ipsamque magis sublimare; apparuit ei nocte media, et ostendit quod adhuc per annum, usque ad revolutionem festiva-

tis B. Barnabæ Apostoli, in qua, ut dictum est, se fecerat innungi, esset victura: et tunc indubitaates de exilio ad patriam feliciter migratura. Insuper, quia tela prius visa solent lenius ferire; innotuit ei Dominus, quod respectu temporis totius vitæ prioris, multo ampliores corporis debilitates, multoque graviore cordis tribulationes, omniumque membrorum passiones, per illius anni circulum deberet sustinere; et quod per ipsius patientiam, similiter et orationes, multorum defunctorum tormenta deberent mitigari, et in corpore adhuc degentium animæ, ac in statu periculoso existentium vita, a sordibus emundari.

23 Sancta Aleydis, cum ab officio luminis, dextri videlicet oculi, per dictam infirmitatem se sentiret orbari; nec aliqua patens causa, quare hujusmodi pateretur, in eo posset reperiri; hujus amissionis titulum novo Regi, qui Aquensem obsederat civitatem, assumpsit ad subsidium; ut dictum Regem, verus Pater luminum, veræ cognitionis et intelligentiæ oculo, quo summum bonum intelligeret, intelligendo adamaret, adamando possideret, possidendo eodem feliciter frueretur, dignaretur illustrare: et ut hoc habito et armato, scutum impenetrabile castrumque inexpugnabile, pro sancta Ecclesia Christi tuenda, et suis inimicis, se valeret ostentare.

ANNOTATA G. H.

a MS. Lovan. S. Martini, liberalius.

b MS. Rubæ-Vallis, et Henriquez, respersa.

c Idem, lampadum.

d Scilicet 21 Octobris.

e Juxta ritum Monasticum quatuor Nocturnis constat Matutinum, quod Romano ritu tribus absolvitur: Responsorium autem xii apud Cistercienses, de S. Ursula, tale invenio: Beata vere mater Ecclesia, quam sic honor divinæ dignitationis illuminat, quam victoriosorum gloriosus Martyrum sanguis exornat, quam inviolatæ confessionis candida induit virginitas. † Floribus ejus nec rosæ nec lilia desunt. Quam inviolatæ etc.

f Insanientis præ doloris vehementia animæ videri hæc verba possent: sed habet etiam divinus amor excessus hujusmodi, ut non tam verba expendi debeant, quam intentio loquentis, quæ alia hic censeri non debet, quam voluntas testandi infirmitatem propriam.

g Videtur hæc quoque eodem in monasterio Sanctimonialis, suæ sorori ministrasse.

h Est hoc in Ordine festi Responsorium xi.

i MS. Corsenduncanum, prompsit.

k Die xi Junii anni 1249.

l Is erat Wilhelmus Comes Hollandiæ qui anno 1247 festo S. Michaelis in Regem Romanorum electus, Aquisgranum mense Mojo obsedit, et post 6 menses cepit, atque ibi est Rex Romanorum cornatus, uti Matthæus Parisius, Joannes a Leidis, alique scribunt.

CAPUT III.

Morbus, pius obitus, variæ visiones de ejus salute.

Officio in a Septuagesima debite ac devote a Sanctimonialibus in ecclesia completo, dum ancilla Domini domum regrediendi ante sextam more solito iter arriperet, et medium itineris spatium nondum pertransisset; versa facie ad ecclesiam, querulam prorupit in vocem, et dixit: Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, ingressus hujus viæ mihi de cetero præcluditur: et semel hæc, mortuo

D
EX MSS.
et multa
passuram in
solatium
vivorum et
defunctorum:

xxiii
dextrum oculum
amissum
offert Deo

l

pro salute no-
vi Regis.

E

F

i

xxiv
Dominica Se-
ptuagesimæ
prædicit se ad
ecclesiam non
reversuram;

XXV

A mortua, per eam transibo; sed vivens in hoc corpore, per viam istam amplius ad ecclesiam redire non valebo.

XXV
Dominica Sexagesimæ a Christo refertur:

b

a 13 Martii
magnis doloribus cruciatur,

25 Post Septuagesimam dicta sancta, gravi indextro pede detinebatur infirmitate, ita ut ab omni potestate corporaliter egrediendi penitus privaretur. Unde cum magis dolor eam afficeret, eo quod Missarum celebrationi interesse non valeret, quia quædam corporalis infirmitas ipsum incessanter vexare non desineret, et hac de causa, cum Dominica in b Sexagesima totum diem in singulari lacrymarum deduceret dolore, meruit a Domino consolationes suscipere qui ipsam in hac verba voluit refovere: O dulcissima filia, desine sic turbari, nam revera terminus dissolutionis amplius, quam jam tibi est ostensum, minime debet prorogari: nade in proximo est quod ego ad te sum venturus, et te probatum ac purgatum more auri in fornace, vehendam et locandum in cœlesti requie, cum magno gaudio recepturus. Istis auditis requievit spiritus ejus. Verumtamen ut supradicta verba, ab ore Veritatis prolata, videlicet, quod multæ animæ a tormento purgatorii per eam forent liberandæ, manciparentur effectui; dolore ingiter crescente, infirmitate quoque corporis magis ac magis invalescente, dicta Sancta a tertio Idus Martii usque ad extremum vite sue diem, duobus tantum diebus ante separationem corporis et animæ immediate interpolatis, tanto cruciabantur tormento; quod singulis diebus, trinis vicibus atque quaternis, gravia et intolerabilia, apud inferos vel in purgatorio, se assereret sustinere cruciamenta: et tunc clamitabat voce miserabili: Modo crucior in inferno, modo in purgatorio. Et inde rediens dicebat: Modo de locis purgatorii, modo revertor de infernalibus. Attamen semper quasi in amplexu Jesu jacuit quodammodo, et irriguum superius cum gemitibus requisivit, ac inde post tormenta cor aridum rececit.

XXVI
idque dicit sorori, in solatium vivorum et defunctorum:

26 Cum Domina Ida soror ejus ipsam quadam vice quodammodo cerneret intolerabili passione cruciari, et ob hoc lacrymas ad modum inbris ab ejus oculis cum gemitu et ejulatu effundere compelleretur; recepit ab eadem hujusmodi pro consolatione responsum. Dulcissima soror, noli sic affligi: non autem me putes pro peccatis meis hujusmodi exponi tormentis, sed pro defunctis in locis punalibus diu cruciandis; et pro peccatoribus mundi, a laqueis venantium janjam miserabiliter irretitis, et sine fine seducendis, nisi per penam, qua me vides sic consumi, defuncti mereantur liberari; et vivi, a laqueis similiter relaxari.

XXVII
c
sinistram oculum amissum offert pro salute S. Ludovici:

d

27 Hebdomada ante c festum Pentecostes, per gravem infirmitatem, nulli membrorum sui corporis deferentem, ab oculo privatur sinistro: ejus fructum penitentiarum assignavit d Regi Franciæ, qui in illo tempore, contra Paganos Crucis Christi inimicos, Hierosolymis utile se exposuerat fortunæ; ut oculo divinæ claritatis illuminatus, quod bona incepisset intentione, fine meliore posset terminare; et postmodum cursu laboris sui completo, gaudio felicitatis æternæ perfrui repressis.

XXVIII
solatur ancillam:

e

28 Tanta caritate, quæ non quarit quæ sua sunt, sed distribuendo multiplicat congregata, ad omnes extitit effusa; ut despectui omnium, contemptui singulorum optaret se haberi, dummodo aliquibus quidquam fructus et utilitatis ex hinc posset suboriri. Quadam vice vocavit e martham suam ad se, et dixit illi: Esto robusta, et in bono persevera: quia Dominum oravi pro te, et ipse exaudivit me. Sedes enim tua a seculo et in seculum est parata, et in illo viventium cum electis es notata.

XXIX

29 Quidam Abbas Ordinis S. Augustini ab isto feliciter migravit seculo, ejus animam soror ip-

sus, ejusdem Ordinis Sanctimonialis, timens magnis cruciari tormentis, Christi virginis S. Aleidi per mutuos supplicavit fideles, ut de fratris anima, cujus timore tristitia affligebatur non modica, ipsam certificare, ac spe veniæ consolari dignaretur. Cujus dolori dicta Beata, sicut et omnium, compassa corde; Deum precibus exoravit pro anima supradicta: et revelatum est ei, quod levi esset adjudicata purgatorio, et in proximo frueretur desiderato. Item ejusdam nobilis secundum seculum hominis anima, post corporis dissolutionem in magnis apparuit ei tormentis: pro quorum levigatione, dum ipsa per tempus condignam egisset penitentiam, novit ipsam a tormentis esse liberatam.

30 Angelus, a Domino ei pro custode deputatus, ex usitata consuetudine, ut surgeret ad vigilias, per aliquod tempus consuevit eam a somno excitare: cujus signum, protinus ut percepit, sine mora surrexit; et usque campanam Conversarum vel legit, vel oravit, vel veniam petere non cessavit. Accidit autem in die sancto f Parasceves, ut magno aestuaret desiderio Dominum in cruce pendentem intueri. Cujus sanctum desiderium Dominus volens implere clementis manibus, et clavatis pedibus, perfossoque latere, talibus alloquiis ipsi dignatus est apparere. Dulcissima filia, audi vi cordis tui vocem; timensque corporis pusillanimitatem, ideo ad te descendendi, æstum cordis tui irrisu superiori cupiens per omnia facundare, Intuere ergo diligenter, et considera, quanta et qualia, pro te et humani generis redemptione, sustinui opprobria. Et hoc dicto statim disparuit visio, ex hac hora magis ac magis exarsit: si tamen ardor crescere potuit; quali modo humani generi, ut suo Redemptore posset frui, valeret suffragium impertiri.

31 Tempore finis exilii sui jam appropinquante, horrenda infirmitas tam miserabiliter totum corpus ejus occuparat, ut videlicet sententia Veritatis, O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte, si est dolor similis sicut dolor meus, ei competere videretur: nam a planta pedis usque ad verticem, non erat in ea sanitas. Omnes ipsum intuentes, timore quasi monstri horribilis subito steterunt perculsi: et æstimabant, aliam creaturam, ei in horrore comparandam, nusquam posse reperiri. Fuit itaque ab officio, corporis scilicet et membrorum, tota destituta; et more cadaveris in terra putrescentis, in lectulo suo tradita, quasi putredine extitit consummanda. Cujusmodi passiones pariter et infirmitates, magis solito ingruentes, tanta suscepit delectatione et lætitia, ac si sponsa ab sponso acciperet munuscula diu desiderata. Manus suæ ad modicum usum erant sibi necessariae: nam ex nimia infirmitate per longa tempora fuerant contractæ; quarum cutis, ad modum corticis alicujus arboris, variis distincta vulneribus, similitudinem ejus genere videbatur. Unde tripudiando cantare solebat; Manus meæ tornatiles, plenæ hyacinthis. Cutis quoque pectoris, capitis, et brachiorum, similis erat cortici arboris, varias rimas ex nimia ariditate continentis. Crura ejus, vitulo excoriato erant simillima, et ipsa una cum pedibus fuerunt inflata. De corpore ipsius carnes et sanies abundanter effluébant. Ex eo tempore quo lumine privabatur oculorum, erat anima ejus quasi amicta Deitate, et in divinis amplexibus semper comprehensa; exceptis dumtaxat illis horis, quibus pro defunctis fuerat deputata. Nullum membrum quietum, nullum ad infirmitate inpossessum retinebat, nisi solam linguam; qua sine intermissione, quamdiu poterat, Deo laudes decantabat.

32 In vigilia S. Barnabæ Apostoli, postquam Oleo sancto se fecerat iungi, quædam Monialis,

D
revelatione
divina scit
animas e pur-
gatorio libera-
tas:

XXX
ab Angelo cu-
stode solita
excitari,

f

videt Chri-
stum cum 5
vulneribus
apparentem
E

XXXI
Thr. 1. 12
totius corporis
officio desti-
tuta,

F

in Domino de-
lectatur.

XXXII

sedens

A sedens pro solatio coram ea, dixit : In ista *g* die, Dei filius pro nostra redemptione Judæis est traditus, et ab eis est flagellatus, ac morte crucis condemnatus. Ad cujus vocem, accensa forsitan magis desiderio, respondit ei hoc modo, Cras circa auro-
n ram ex hoc migrabo seculo. Quod, ut dixit, est impletum. Post Completorium Virgo Dei, quasi sponsa ornata monilibus, et ad nuptias præparata, ad portam mortis festinabat ; et valedicens amicis suis, animam suam Deo precibus commendabat.
 10 *Janna in-*
clu
 11 *Junii mo-*
ritur
 anno 1250. Circa vero auroram, quasi dormiens et requiescens, in lectulo suo recumbebat ; et in ortu solis leni flatu emisit spiritum. Exiit enim tunicam mortalitatis et miseriæ, et induit tunicam immortalitatis et gloriæ, plenam felicitatis et lætitiæ. Exhalavit autem spiritum vitæ ultimo tertio idus Junii, in ortu solis, ut dictum est, ante primam, anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo, in [anno scilicet Jubileo.] *h*

h 33 Ostensum est cuidam animæ fideli, quæ ipsius non intererat decessioni, quod anima ipsius cum magna gloria in cælestibus suscepta, choro sanctorum Cherubim et Seraphim, feliciter sit conjuncta. Vidit insuper in spiritu quædam alia fidelis anima, quod sanctæ Aleydæ, astra cælorum petenti, et Dominus noster Jesus Christus, et S. Maria, cum totius cælestis chori exercitu, in magna occurrebant jubilatione ; et ipse Dominus noster, neminem præter seipsum ad eum recipiendam reputans idoneum, ut ipsam honorifice susciperet, ceteros præcedebat. Cui in brachiis suis ad amplexum receptæ, subjunxit : Bonum certamen certasti, cursum consummasti, fidem servasti : propter quod nunc venio, ut te duplici corona, tam Martyris, quam Virginis, pro meritis insignitam, felici consortio ordinem et jungam. Et quia ceteris ipsam desulderarat ardentius, inter Cherubim et Seraphim, ut ardeat et accendatur, sibi locum assignavit.

34 Cuidam personæ, adhuc in corpore degenti, duæ apparuerunt animæ ; quas cum sollicite interrogasset, de anima sanctæ Aleydis, respondit altera earum ; animam ejus, siue aliquo purgatorio, cum magna jucunditate, cælesti consortio esse sociatam. Quædam parvula puella, soror ancillæ Domine Aleydis, dormiens in quadam villa prope monasterium de Camera ; vidit in somnis, eo tempore quo dicta Sancta migravit a seculo hoc, ani-

mam ipsius, quasi sole amictam in modum parvuli pueri, ante portam cæli ab Angelis deportari ; multitudinem quoque cælestium, quæ ipsam, tamquam sponsam ornata, intra cælestis sponsi thalamum, cum ineffabili gaudio introduxerunt : quo facto janna cæli clausa est. Qued cum vidisset illa parvula, se a consortio ipsius et a tanto gaudio separari, januam quoque cæli sibi præcludi cum ejulato lacrymas emisit amarissimas. Quam cum mater ejus lacrymari percepisset, increpans eam, cur fleret, diligenter inquisivit. Cui respondit filia : Domina Aleydis est mortua, et inde mihi lacrymæ. Ad quod mater : Mentiris : nescis quid dicas. Ad quam rorsum filia : Revera ab hoc migravit seculo, quia et ego incontinenti cum ea ducta fui ad portam cæli : quam, tamquam sibi cognitam, cum audacius introisset, ac me foris reliquisset ; dolor iste me invasit. Et adhuc ea loquente, statim intravit oventius, qui ipsam defunctam affirmavit. Quo audite mox monasterium adiit, et ipsum sepultam reperit.

ANNOTATA G. II.

a Die 23 Januarii anni 1250, quando Pascha celebrandam erant 27 Martii.

b Die 30 Januarii.

c Festum Pentecostes incidit eodem an. in 15 Maji.

d Is erat S. Ludoviens, qui anno 1248 ex Gallia in Cyprum navigavit, et anno 1249 intercepti Damiatam, quod potuit tunc scribi in Belgio.

e Ancilla Belgis Maerte dicitur ; an ex originurina sua lingua, an vero cum respectu ad sanctam Christi hospitam, salutentem circa frequens ministerium, quis definiat ? Vidi certe in nostris Beguinis, infirmarum curatrices, illum ut Patronam suo die colere.

f Die 25 Martii.

g Erat feria Sexta seu dies Veneris : et Sabbato et mortua.

h Non sunt hæc verba Auctoris primi, utpote quem mox apparebit eodem seculo scripsisse, quando Jubilæum necdum Ecclesia noverat. Primas illud an. 1300 instituit Bonifacius VIII, pro quolibet anno seculari : Clemens autem VI contraxit ad annum quemlibet quinquagesimum, et celebravit 1350. Gillemannus ergo illa inter transcribendum addiderit.

DE SANCTO PARISIO

ORDINIS CAMALDULENSIS MONACHO PRESB:

TARVISII IN DITIONE VENETA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Vita atque Miraculis scriptis, et cultu Tarvisii atque Bononiæ.

AN. MDCCLXVII

Anno 1432
 Vitam Tarvisii invenit
 Ambrosius
 Generalis,

Ambrosius Camaldulensis, vir sua ætate doctissimus et probatissimus, ac fortassis in nostro opere commemorandus ad xx Novembris, propter Beatitudinis titulum ipsi in suo Ordine attributum ; cum, præter sacre Eremitæ consuetudinem, ad Conventum Ordinis generalem Brittonorū celebrandum, auctoritate Apostolica evocatus esset an. mccccxxi ibidemque mense Octobri electus Generalis ; suscepto ex obedientia munere illo, continue se vertit ad monasteria per Italiam visitanda. Habemus visitationis istius Hodiëporicon ab eo conscriptum, quod ex Laurentianæ

Magni Ducis Bibliothecæ MS. extractum, et Illustriss. Antonio Magliabechio dedicatum, lucem Florentiæ vidit anno MDCCLXXVIII, iterumque biennio post. Hic ille narrat, quomodo reformationi Ordinis sibi commendatæ intentus, Venetiis mense Mayo Junioque Tarvisium excurrit, eoque pervenit die Sancti Parisii : cujus inquit, corpus ibi conditum venerati sumus ; Vitamque conscriptam, simpliciter licet, nobiscum asportavimus. Hæc an usquam adhuc repervienda sit, nescio ; siquidem Latine scripta, ut existimo, fuit : Latinam certe non habuit Augustinus Florentinus, cum anno

MDCCLXXV

A MDLXXV Historiarum Camaldulensium libros tres priores ederet, ubi lib. 2 cap. 20 exponitur Aedificatio monasterii S. Christine Tarvisii, et Vita B. Parisii. Etenim num. 2 solum ab eo allegatur ejus vulgaris Vita, quæ impressa est.

2 Idem Augustinus num. 8 exponit quomodo Tarvisinus Episcopus Albertus, B. Parisii, anno MCCLXXVII die XI Junii ex hoc mortalitate evocati, Miracula, quæ vivus mortuusque patrarat, in publicam formam, diocesano jure, præmisso Testium juratorum processu, qui ea viderant, redigenda curavit, die Dominica intrante Januario proximo; id est (ut reor) proxime secuto, felicem illius mortem. Equidem mihi causæque non defui, quo minus datis Tarvisinum litteris requiri facerem, tum Vitam, sin minus Latinam MS. saltem Italianam impressam, tum prædictum Processum. Sed hactenus frustra omnis diligentia fuit, utinam ne in perpetuum frustra sit! Intecim ex Augustini versione Latina dabo, quæ sola dari nunc possunt; quæque Silvanus Razzius, Abbas Camaldulensis, sola habuit, anno MDLIIIdem Florentiæ vulgaturus Italicæ Vitas Sanctorum ac Beatorum Ordinis. Necdum Bononiam pervenerant primi illi Historiæ Camaldulensis libri, cum eo appulit Laurentii Surii de probatis Sanctorum Historiis Tomus I, Illustrissimo et Reverendissimo D. Gabrieli Paleotto S. R. E. Cardinali et Bononiensi Episcopo dedicatus secunda editione anni MDLXXVI pro ejus editionis Tomo 3, Majum et Junium menses habuero, ne omnino desideraretur notitia S. Parisii, Bononiæ nati, idem Cardinalis providit; et sic in illo Tomo, cui immortuum Surium invenimus, legitur in Indice ad XI Junii, de S. Parisio Bononiensi; ac porro in corpore libri hic titulus: Vita B. Parisii Bononiensis, ex libris Jacobi de Voragine summam excerpta a doctissimo viro Carolo Sigonio, jussu Ampliss. Cardinalis Gabrielis Paleotti, Episcopi Bononiensis, qui eam mihi misit.

3 Lego et relego Legendas Sanctorum, a Jacobo de Voragine collectas, et sub nomine Legendæ Auræ Historiarumque Longobardicæ vulgatas, nec non insigni Appendice auctas a Claudio Rota, simulque Colonia editas anno MCCCCLXXXV: sed nusquam reperio nomen, Parisii. Hoc tamen scio, apud illud, exente seculo XIIII compilatum, ubique locorum per monasterium transcriptum fuisse, eadem conditione, qua Martyrologium Usuardi; ut scilicet suos quisque Sanctos ei adderet; adeoque non miror, si inventum fuerit Bononiæ exemplum, cui inscriptum fuerit compendium, ejus ipsius Vitæ, quam Tarvisia se repertam scribit Ambrosius prælaudatus. Dignum igitur illud fuit quod sequeretur Sigonius, et in fide Sigonii ederet Surius; editum autem, visdem pene verbis, recuderent Suriani operis abbreviatores, Franciscus Haræus et Zacharias Lippelous. Eadem vero auctoritas tanti fuit Cardinali Baronio, ut Romanum Martyrologium jussu Gregorii XIII iteratore cognoscens, ad XI Junii legi juberet (quod in prima anni MDLXXXIV editione non invenitur, Bononiæ, S. Parisii Confessoris, Monachi Ordinis Camaldulensis: addendo in Notis, quod de eo agant Tabula Ecclesiæ Bononiensis. Is forsitan inserendum curavit Cardinalis Paleottus, quem antiquitus Tarvisii coli sciebat; eoque id fecit jure, quo urbes quæque licite assumunt colendos Sanctos apud se natos.

4 Sed cum Acta summam expressa apud Surium, et in Notis visdem allegato, dicant clare, Parisium longissimum suam ætatem pene omnem cregisse Tarvisia, ibidemque defuncti vitam ac miracula a Tarvisino Episcopo examinata fuisse; equid causæ potuit habuisse Baronius, ut eum, præter Martyrologiorum stylum, Bononiæ adscriberet potius quam Tarvisio? Nescio certe an vel nunc, extra monasteria Ordinis, aliquid de Parisio Bononiæ fiat. Nam Joannes Pauli Masini, in sua Bononia perlustrata, auctiusque edita anno MDCLXVI,

AVCTORE D. P. desiderantur nunc illa,

æque ac Processus super ea et miraculis;

datur ex Palæotto impresso Latina versio Augustini Florentini,

omissa epistole Suriani;

quo die nequit accepta ex Jacobo de Voragine,

non tamen sui caret auctoritate,

Fuerat is potius Tarvisio adscribens quam Bononiæ;

solum nominat ecclesiam sanctorum Cosmæ et Damiani, quæ Camaldulensium est, et suum istum Sanctum colit XI Junii, quia principiori S. Barnabæ Apostoli festo verus Natalis impeditur. Hoc vero non credo factum fuisse Tarvisii, in propria ejus nominis ecclesia, dum illa adhuc staret, cumque ipsius colendi causa necesse non esset dimitti Officium aut Missam de Apostolo. Istis enim temporibus multi, præsertim necdum Canonizati, celebrabantur absque Officio et Missa, per solum confluentia Fidelium ad sepulcrum. Non fuisse autem solemniter canonizatum Parisium agnoscit Ferrarius, in Catalogo Sanctorum ac Beatorum Italianæ, post Vitæ compendium; licet Carolus Sigonius, lib. 3 Epp. Bonon. illum pro Sancto cultum asserat. Hinc forte Augustinus scrupulo sibi duxit, plus quam Venerabilem et Beatum dicere, in Vita quam hic damus: sed Ambrosius, tanto illo vetustior, securos nos reddit de veteri Tarvisinorum usu, Sanctum vocantium, cui nunc odstimulatur Romani Martyrologii auctoritas.

5 His jam prælo paratis adferuntur Tarvisio excerpta Italica quædam de Sanctis ad Junium pertinentibus ex Historia Tarvisina Joannis Bonfacii, ubi pag. 297 hæc leguntur: Anno MCCLXXVII, cum Tarvisii munere Potestatis fungeretur Philippus Belegnus Venetus; XI Junii sancte obiit B. Parisius, ejus festivitas hoc die a Tarvisanis celebratur, idque ex publico decreto, relato in librum legum municipalium civitatis et provinciae. Deinde post aliquam vitæ ac miraculorum synopsin, unde nihil eruas, ultra inferius ponenda, subjungitur: Corpus sepultum fuit in ecclesia S. Christine: quæ destructa et in ipsa civitate (nam foris antea erat) restaurata, dimisso nomine S. Christine, cœpit diei S. Parisii, in honorem hujus magni servi Dei. Officium istic ei peragitur, sub ritu Duplicis, translato in diem alterum cultu S. Barnabæ, ubi ejus veneratio quotidie capit incrementum.

D cum illic sit corpus et antiquior cultus,

E etiam ditato in diem alterum officio S. Barnabæ.

VITA

Ex Historiis Camaldulen. Augustini Florentini.

Anno salutis MCXC facta est ædificatio cœnobii sacrarum Virginum S. Christine Tarvisii. Id jussu Placidi a Generalis erexit Arianus Monachus, extra et prope urbem Tarvisii, juxta fossatum Communis, in loco cui vocabulum erat Boteniga; in superficie videlicet bonorum, quæ propterea donaverat sacræ Eremitæ Ordelaus, pius civis Tarvisinus. Qui quidem Arianus Crucem illic loci, ac primum lapidem, de licentia Conradi Episcopi, posuit die tertia Martii, manu Rolandi Notarii. Illic autem Placidus Generalis religiosas feminas, secundum habitum et instituta sacræ Eremitæ, instituit: quas possessionibus, quæ ad sacram Eremitam in ea regione pertinent, honestissime ditavit: iisque Parisium, qui inter alios veram ac germanam monasticæ religionis effigiem expressam habebat, animarum Patrem e ac loci Governatorem præfecit.

2 Is Bononiæ anno MCLI, ex honestissimis valde piisque parentibus ortus, adhuc infans divino Spiritu a Deo repletus est. Nam cum in ætate quinque annorum (sicut in ejus vulgari Vita, quæ impressa est, legitur) cuidam mulieri, quæ prima elementa pueros docebat, operam daret; quadam die sitiens, parum aquæ ab ea expetiit: cui illa indulgere volens, pretiosum cyathum, sicut eum ut dulcissimum puerum amabat, Parisio obtulit: qui forte fortuna, ex manibus prolapsus, cecidit, et comminutus est. Tunc ergo, magistra femineo more in lacrymas erumpente, Parisius, Dei gratia actus, fragmenta cuuctis insipientibus collegit; bisque super Crucis signo

Fundato S. Christine Monacharum cœnobio

a

F

b

c d

Capellanus datus est Parisius,

e

qui natus Bononiæ,

a pueritia thaumaturgus

A signo facto, cyathum integrum magno miraculo magistræ restituit. Ea evulgata fama, de puella Parisio, per totam urbem, magna excitata est opinio, quod in virum Dei perfectum foret evasurus.

3 Ille autem, ætate et gratia apud Deum et homines crescens, ubi pueritiæ attigit annos, magna morum documenta et talia præbuit; ut vitiorum incentiva, quæ teneram ætatem inficere solent, incredibili modo aversaretur; limina basilicarum assidue frequentans, et non nisi de spiritualibus sermonem faciens. Quin etiam inedia ac vigiliis corpus teneraque membra sic macerabat; ut nemini dubium fuerit, eum ad Religionem natum. Duodennis itaque mundi inquinamenta devitans, soli Deo placere cupidus, ad sacram Camaldulensem militiam, ad cœnobiū S. Damiani convolvavit. Illic autem mutatione pristini habitus, ante omnia ordinem vitæ Monachorumque gravitatem considerans, difficile dictu est, quanta se adhuc puer, humilitate, modestia, patientia, obedientia, caritate ac sanctimonia comparaverit verum Dei servum; quam creber fuerit in oratione, quam cœlestium bonorum deditus contemplationi; et quam subinde, adolescente corpore dæmonum superare tentationes ac carnis titillationes: jejuniis, officio, et hostis profligatione, laboraverit. Quo factum est, ut ipsius frogantatis ac sanctimonix exemplis, cœnobiū dignitatem plurimum amplificaverit; universæ vero Religioni, quasi mellifera apīs, fuerit apprime utilis ac necessarius.

4 Missus Tarvisium, cum vix trigesimum ingressus esset annum, commissum sibi ancillarum Christi gregem adeo sancte ac pie monachis institutis informavit, locique amplificationi ac splendori incubuit; ut venerabiles mulieres, quasi Angelum Dei sibi cœlitus missum fuisse, cognoverint. Accepit vir venerabilis Parisius in ea administratione, ut vere bonus, spiritum prophetiæ; usque adeo ut angelicus medicus oppressis a cacodæmone, et variis morbis laborantibus destinatus a Deo videretur. Deploravit futurum cœnobiū excidium, et concionando omnes urbis clades Tarvisino populo vaticinatus est. Accidit novissimis diebus, ut *g* Albertus, reverendissimus urbis Episcopus, qui ad pedes venerabilis Parisii peccata diluere semper voluit, ob quasdam cruentas rixas quibus interfuerat, Romam ad summum Pontificem addicendam causam evocaretur. Ille ergo Episcopalem dignitatem perdere subveritus, virum Dei cum mœrore consuluit, ut quid agendum esset disponderet. Cui vir sanctus; Netrepides, Reverendissime Pater; jussionem summi Pontificis exple: quia veniet tibi auxilium de sancto, salvusque atque incolumis ad gregis tui ovilia repedabis: quod ipsum exitus ad unguem probavit.

5 Inter miracula, quæ Deus meritis servi sui, dum viveret, fecit hæc ab ipso Episcopo prodita sunt memoriæ. Famulus suus, quadam die vitem super arbore putans, fortuito casu in terram cecidit ac crus fregit: com vero non posse resiliire, magnis luctibus auxilium de terra postulabat. Accurrit illico vir Dei Parisius, ejusque casum miseratus, orationem repente pro illius incolunitate ad Deum fudit: moxque tibiam signo Crucis consignans, pristina languentem virum restituit sanitati: qui gratias Deo agens, illico ad interceptum rediit opus. In monasterio item Benvenuta quedam, una ex seceris Virginibus per sex annos gravi cruris dexteri ariditate vexata, adeo ut genu monstruose curvum haberet, et pedis digitos contractos; meritis venerabilis Patris plurimum fisa, sese ei summo cordis affectu commendavit; et pristinam consecuta sospitatem, monasterii officia quævis exinde semper exercuit.

6 Andreas de Piro (qui unus ex testibus juratis ejus sanctitatis fuit) cum maximis sinistri tergoris et simul brachii conficeretur doloribus; ad virum Dei veniens, eum pro se orare, ac manu languentia membra tangere, suppliciter est deprecatus: quod cum vir sanctus fecisset, confestim omni liberatus infirmitate, dedit laudem Deo. Puer quidam faber lignarius, de parochia S. Andreae, podagricis doloribus sævissime laborans, nullo pacto gressum movere valebat: et Adrianus, tunc insignis medicus (qui unus item ex testibus veritatis ejusdem sanatum fuit) cum multis diu medicinam fecisset, nihil omnino profererat. Is denique ad virum Dei delatus, ex signo Crucis pristinam conserutus est sanitatem.

7 Anno mclxxvii, postquam venerabilis Pater Parisius, cœnobiū S. Christianæ septuaginta ac septem annos præfuerat; annum cxvi *h* agens, gravi labanti senio ac corpusculi exesi membris, levi quadam adversa valetudine laborare cepit. Interca puer quidam Feltrensis, contractus pedes, ad eum in lecto decubantem delatus, altera die se incolumitate donatum gavisus reliit ad propria. Post paucos dies vir Dei febris absumptus, innumera multitudine circumstante, animam gloriosam virgo Deo retulit, die xi Junii. Tum deplorantibus cunctis viri Dei factam jacturam, et corpus pio more osculantibus, placuit divinæ bonitati, ejus vitæ innocentiam, patienti signo hujusmodi, palam facere. Quidam enim hæreticus *i*, candelam ardentem in manu habens, intulit; Si is Sanctus est, manus mea, uti hæc candelam, ardeat. Ecce autem repente ignis, ejus manum invasit. Tunc miserum hominem exerciatum, mortisque terrore confectum, pœnitet; omnes pro se orare supplicat; dansque laudem Deo et B. Parisio, cunctis presentibus sospes efficitur.

8 Sacro corpore honorificentissime sepulture tradito, innumera beneficia populi consecuti, cœnobiū mutato nomine, illud S. Parisii, usque ad hæc tempora, semper denominaverunt. Ei autem divini honores, decreto ipsius Alberti reverentissimi Pontificis, tributi sunt: quod vir pientissimus ejus miracula in publicam formam, diocesano jure, præmisso testium juratorum processu qui ea viderant, redigenda curavit, die Dominica intrante *k* Januario proximo. Inter ea hæc leguntur, præter superscripta.

9 Denatus de S. Floriano *l* Feltrensis (qui unus fuit ex testibus) filium Bucca nomine, qui cadens oculum turpiter attriverat, ad arcem B. Parisii adluxit: votoque emisso frumonti ad pondus nati offerendi, eum extemplo sanum factum, domum reduxit. Tranquillina Albertini, incurabili infirmitate agitata in pede dextro, adeo ut ne die nec nocte quiescere posset; monita per visum ad sepulcrum B. Parisii se conferre, baculo innixa iter arripuit; et statim se in corpore nullam læsionem habere, gratias agens Deo, persensit. Puella mendicans, manum stupidam habens, voto ad corpus B. Parisii, sanitatem repente recepit. Cum puella Tentonica, et alia molier, cæcitate oculorum laborantes, ad altare venissent, et Deum adorassent; ambæ, maximo omnium stupore, oculorum visum recepere. Alia item puella Veronensis, quæ oculorum beneficio carebat, audita fama miraculorum B. Parisii, ad ejus corpus veniens, voti compes effecta, cum gaudio remeavit ad propria.

10 Agnes Marchesina, de parochia S. Agnetis Venetiarum, apostemate se manum amittere videns, cum matre ad mausoleum B. Parisii veniens, libera ad Lucanas *m* rediit. Venetus item alios nobilissimos vir, cum uxore gravissimo infirmitate illa, quæ vulgo Verminis-canis *n* dicitur, circum guttura cor-

D
EX AUG.
FLORENT.
tergoris et
brachii dolo-
res,
podagramque:

k
et infirmus
ipse, pedibus
contractum:

E
ac moritur
1267, 11
Junii.

i
Sanctum
negans hæ-
reticus puni-
tur.

Beatum de-
clarat Epi-
scopus,

propter mira-
cula,
k

l
curati oculi
exensi
l

doloris in
pede,

stuporis in
manu,

3 cæcarum
illuminata-
rum;

sanati apo-
stematis,

m

n

rodebatur

A rodebatur itaque voto ad B. Parisium facto, uterque ab eo morbo liberatus est, et Dei in Sanctis suis magnalia celebravit. *o* Mulier Teutonica a dæmone vexabatur. Cum hanc Exorcistæ Sacerdotes de more liberare operam navarent; clamabat per os demon, se non nisi in Parisio egressurum. Consanguinei igitur, Parisiorum urbis Gallie pro ejus salute iter ineuntes, in *p* Forum-juli regionem descendunt: ubi audita æquivoci S. Parisii fama, demonisque mendacium cognitum habentes, in die Natalis viri Dei ad ejus corpus demoniarum repræsentant; eamque, magnis dæmonis cruciatibus in conspectu omnium liberam recipiunt.

H Quædam navis, ab Alexandria veniens, horridam patiebatur tempestatem. Erat in ea homo, B. Parisio devotus, qui Deo ejus meritis suam salutem devotissime commendabat. Is cum alios, qui navî vehuntur, ad idem faciendum hortaretur; mox omnis procella placatur, et navis, licet ventis quassata, securum portum tenuit. Angelus Bergomas Monachus, gubernationi monasterii præfectus, Tarvisium per *q* Ferrariam equo vectus veniens, cuidamque amico in via dextram dare volens, incautus cum equo retrorsum in flumen cecidit. Is cum jam prope mergeretur, B. Parisium invocavit. Nec mora: ad ripam delatus, ab accurrentibus hominibus in canpouam seminatim asportatur. Interea vero, dum accititur Sacerdos, qui ei Sacramenta det, compos voti factus, et sospes, resumpto itinere, ad conobium venit. His accesserunt subinde alia miracula, quæ indies innovantur, ut Tarvisii notum est.

12 Anno mcccclvii B. Parisii vaticinia sic expleta sunt, ut, fervente regione *r* Tarvisina bello, Senatus, tuenda ac munienda urbis gratia, conobium S. Christinae humo æquaverit: tantoque impetu negotium confectum est, ut vix sacris Virginibus facultas se in urbem recipiendi data sit: quin etiam Venerabilis Parisii corpus, in arca non sine gravi lætura ex menibus receptum, cum maxime propterea exagitaretur ab his qui illud exiciebant, ex integro in cineres et ossium reliquias majori ex parte comminutum est. Itaque Sanctimoniales, quasi oves sine pastore ac loco, per urbem perque cognatorum domos errantes, denique in via quæ Ferrariensis dicitur in unum convenerunt: ibique loco domum quamdam inhabitantes, tres parvas cellas primum instituere, et post hoc pacatis rebus, locum, uti nunc cernitur *s*, ad conobii formam rede gere. Illic autem

c condito templo, ara B. Parisio erecta est: ubi ejus corpus ab accolis summa colitur veneratione; ad quod Deus optimus maximus multa beneficia fidelibus suis non cessat impertiri. Ejus sacræ turri campana inest, quam B. Parisius conflandam curavit; quæ miris modis adeo turbines atrosque nimbos semper fugare visa est; ut Tarvisina civitas semper, dum pulsatur, se meritis B. Parisii in tuto esse nihil ambigere soleat.

ANNOTATA D. P.

a Placidus, Generalis Ordinis 13, successerat Hildebrando an. 1181, et obiit 1199.

b Conradus præfuit ab anno 1183, et vivebat adhuc anno 1200, juxta Ughellum.

c Tarvisinis, annum inchoantibus a 25 Martii, adhuc erat annus 1100, qui nobis 1191, quando litt. Domini, F, dies 3 Martii erat Dominica, et quidem 1 Quadragesimæ, eo quod Pascha celebrandum erat 14 Aprilis.

d Notariorum per Italiam, ætate ea, prima post ^l D Judices erat auctoritas.

e Capellanum ipsæ appellant, teste Sigonio.

f Hoc S. Damiani conobium Ordini creditur accessisse circa 1146, ut indicat Augustinus lib. 2 cap. 12.

g Albertus hic, professione Minorita, ab Alexandro IV fuerat in ea Sede confirmatus an. 1253, ipsamque tenuit ad an. circiter 1273. Alexandro autem Papæ successit Urbanus pariter IV, ordinatus 4 Septembris 1261, ejus anno 1 adhuc currente cosum istum accessisse, scribit Joannes Bonifacius, Hist. Tarvisinæ lib. 6 ad annum 1262 narrans, quomodo Tarvisinorum Legati duo cum ipso Episcopo missi ad duandum innocentie testimonium, contra Fratres Ruffinum et Bartholomæum, etiam Minores qui Alexandrum quoque Novellum Canonicum, et Decanum Tarvisinum hæreticos appellabant, Clerumque universum dissolutionis vitæ insinulabant: ipsi contrario redurguti doctrinæ parum sanæ, ut apud prædictum scriptorem videre est pag. 292 et 293. Fuerunt autem Fratres isti auditi et refutati in Consistorio, coram Papæ et Cardinalibus, die 12 Junii.

h Imo xvii, num (ut certe observat Ferrarius) qui annorum 30 solum erat, cum Tarvisium venit an. 1191, non potuit anno 1267, plus quam 107 fuisse annorum, natus 1161. Nihilominus Sigonius, apud Sacrum similiter habet, vixit quod in Officio Capellani effectis corporis viribus, ut qui annos circiter centum sedecim expiravit, cum annus salutis mcccxvii ageretur, in Idus Junias.

i De hæresibus, ea ætate per Italiam grassantibus, fuisse actum 29 Aprilis, ad Vitam S. Petri Martyris, per eam sectatores occisi an. 1252.

k Mensis intrans dicitur per totam priorem mensis medietatem: quod si Dominica hæc prima fuisset mensis intrantis anno 1268 bissextili, habente initio litteram Dominicalem A, fuisset prima quoque dies anni: magis igitur crediderim, factum id 8 Januarii.

l Feltra, Tarvisio distat 25 p. m. Helvetiam versus.

m Lacunas Silvanus Razzius intelligit, et vertit Venetias.

n Vermis-canis, scrofularum fortassis species aliqua, vel Herpes: qui Teutonice Haeyr-worm, id est, Pilorum vermis dicitur.

o Hactenus videntur miracula, primo semestri facta, atque ex processu collecta: in sequenti fit mentio Natalis, adeoque is jam coeperat anniversarie coli.

p Quibus per Forum juli iter Parisios fuit, eos ex ^l F Carniola vel Styria venisse oportet.

q Ita lege, quod male impressum Ferrarium; nam hujus nominis, nec oppidum, nec flumen habet Italia. Credibile autem est Bononia missum qui Parisio succederet, uti Razzius rem concipit: atqui Bononia Tarvisium, rectum per Ferrariam iter est; et sic videri potest in Padum lapsus Angelus, Razzius nomen loci dissimulare maluit.

r Matth. Villani lib. 7 cap. 82, apud Ordericum Raynaldum narrat, quomodo Ludovicus Hungarie Rex, cum Venetis in Marchia Tarvisina bellum gerens, et prætio cum Tarvisinis commisso victor, Venetorum Dacem coegerit ad pacis quas voluit conditiones.

s Ambrosius Camaldulensis in Hodoeporico, anni 1431 et 32; Antiquam inquit, monasterium, quod fuit celeberrimum extra muros civitatis, bellorum motus ad solum usque diruerant; et nunc in domo minus idonea intra civitatem remorantur Monachi.

DE S. FLORA VIRGINE

ORDINIS S. JOANNIS HIEROSOLYMITANI

APUD BELLUM-LOCUM DIOEC. CADURC. IN GALLIA.

G. II.

Sylloge, ex Jacobo Bosio Ordinis illius Historiographo.

ANNO MCCXCIX

Quaritur
señus loci,

Non solum viris fortitudine claris, sed etiam feminis sanctitate illustribus, Equestris Ordo S. Joannis Hierosolymitani gloriatur. Nam ad has potissimum derivata est Hospitalium cura, unde sui instituti principium ille habuit; cum virorum opera magis necessaria esset ad bellum. Earum specimen nobis in Hetruria dedit ad xxviii Maji S. Ubaldesea: nunc aliud offertur ex Gallia, ubi in Cadurcensi diœcesi hospitale dicitur habere idem Ordo, Belli loci nomine: quod quoniam topographica Provincie istius tabula non exprimit, ego, per conjecturas indagare non præsumo, sed ab iis quorum interest distinctius edoceri peto.

B

2 Notitiam nominis simul et prætitulæ Sanctæ nobis dedit Jacobus Bosius, una cum imagine ipsius, quam hic ex latere impressam vides, eo saltem fine, ut spectandum exhibeat habitum Religiosarum istarum, alibi vix notarum. Bosius enim prælaudatus, cum anno MDXCIV Historiam sui Ordinis Romæ vulgandam curasset duobus Italicis Tomis, quibus anno post octavo tertius accessit; ex iisdem duobus primis tomis compilavit libellum, similiter Italicum, quem vocavit; Imagines Sanctorum ac Beatorum sacræ Religionis S. Joannis Hierosolymitani, cum brevissimo vitarum et miraculorum compendio, sumpto ex prima ac secun-

Bosii de
Sanctis Or-
dinis Opus-
culum:

da parte Historiarum Ordinis ejusdem. Quod ut de plerisque verum sit: non est tamen verum de S. Flora, omnium hic ultima, de qua ibi nihil, et quam oportet accessisse auctori post editos Tomos. Habet Societas nostra Cadurei collegium: quare scripsi illuc aliquoties, sed præter promissionem diligentem, in loco Hospitalis prædicti faciendæ, ad distinctiorem notitiam inde habendam, nihil retuli; significatum est tamen Vitam aliquam excusam haberi Parisiis. Hanc igitur operose quæsi, et accepi descriptam cura Claudii Castellani, Canonici Parisiensis, seduli in hoc opere adjutoris; simulque didici, impressam illam in *Legenda Gallica*, primum anno MDCCXXXVII, tum anno MDCLXXXVII: Sed acceptam legens, aliud non inveni, quam simplicem ex Bosio translationem; cum notitia, quod ipse etiam *Libellus Bosii* totus habeatur eodem anno MDCLXXXVII *Gallicæ*, circus vel recusus Rotomagi. Omissa igitur ulteriori inquisitione, accipe Bosii verba, ex Italico immediate.

Vita S. Floræ
ter edita Gal-
licæ,

E

3 Splendidam Sanctorum ac Beatorum sacræ hujus Religionis coronam merito claudet, beata ac devotissima Virgo S. Flora, quæ ab hac mortali ad immortalem vitam transiit, anno circiter ætatis suæ trigesimo octavo, Christi millesimo ducentesimo nonagesimo nono, in monasterio, Hospitalis dicto, oppidi Belli-locensis, Caturcine diœcesis, dependente a Prioratu S. Agidii in Provincia, hujus item Religionis. Honoravit eam Deus miraculis multis in vita, in morte, atque post mortem. Corpus magna cum veneratione ibidem colitur, et festum ejus a frequenti populo festivissime agitur undecima Junii. Dicitur S. Floræ ei nomen impositum, ex occasione miraculi, quo pro panibus, quos in grandi amoris caritate ferebat pauperibus, querenti quid sinu gestaret Priorissa, rosas ac flores ostendit. Depingi solet cum Rosario Ordinis, genuflexa, coram Angelo floridum sertum manu una prætendente, altera ostendente paratam ipsi in coelis sellam, ad quam etiam invitare videtur Deus Pater, in nubibus apparens. Infra pallium album, tali Cruce insignitum, quæ ipsi etiam Equites utuntur, rubra vestitur tunica, rite succincta, cui in pectore crux alba læcet. Rubro colore tunicae utebantur Monachæ nostræ, quæ isto in conventu hodieum ad triginta octo professas vivunt; sed amissa Rhodo, color illis rubens in nigrum mutatus est. Hactenus Bosius; haud satis explicans, quam antiqua talis imago sit.

hic Latine da-
tur,cum noti-
tia cultus,F
origine no-
minis,et vestitus
colore.

DE BB. FRATRIBUS MINORITIS LAICIS,

JOANNE TIENTIALBENE,

ET JOANNE AB AVELLINO,

PROPE TUDERTUM IN UMBRIA.

Memoria actorum et veneratio corporum.

SEC. XIII ET
XIV.Memoria Il-
lorum ut Beu-
torum

B

apud scripto-
res Ordinis,Avellanensis
plenior noti-
tia ex Vita,

C

scripta a
coaro Ro-
gerio Episc.
Frequen-
tino:unde scitur
annus et
die mortis.

Utriusque, ut Beatorum, omnes passim Ordinis scriptores meminere: atque imprimis Bartholomaeus Pisanus, libro Conformitatum pag. 100 §, sub Custodia Tudertina collocans Locum de S. Illuminata, in quo jacent duo Sancti, scilicet Tientialbene, et Frater Joannes de Alviano, qui miraculis advocant ad vitam perfectam Christicolae indesinenter. Ita ille sub finem seculi XIV, ejus verba Waddingus, Tom. 2, pag. 334 et 600; et Jacobillus, Tom. 2 de Sanctis Umbriae pag. 3, sic explicant, quasi Conventus S. Illuminatae (primaria haec Tudertinorum Patrona est, et colitur xxix Novembris) situs sit prope Serram seu Castellum Alviani: quod ut verum sit, verasimilius tamen est scriptorium illud esse mendum; cum ex aliorum consensu constet Avellino, Campaniae civitate Episcopali, ortum esse Joannem illum: quia Regulae Franciscanae Professores, aetate illa passim a loco natali cognominantur; et sic Franciscus Gonzaga parte 1 de origine Seraph. Relig. pag. 95 ordine Alphabetico Beatos recensens, B. Joannes, inquit ab Avellino, civitate Terrae-laboris, qui mortuus miraculis claruit. Jacet in loco S. Illuminatae in agro Tudertino: perperam dicto S. Illuminati in Catalogo Custodiarum, sub annum mccc scripto, apud Haroldum, continuatorem Waddingi: hic vero etiam illius meminit Tom. 2 ad annum mclxx num. 127, ut qui tunc floruerit; et Tomo 3 ad annum mcccxi num. 10, quasi hoc anno obierit.

2 Annum atque insuper diem mortis confirmat Vita, quam quidam ex nostris, Avellanensis patria, Caesaris Majestatis concionator, Vienna nobis misit anno 1668, per P. Hermannum Horstium, Eleonarae qu. Imperatricis Confessarium, sub hoc titulo: Vita B. Joannis Arminii Monforte, Patricii Avellanensis civitatis in regno Neapolitano, dicti a Pontelatrone ex vico civitatis, in quo sita erat domus, in qua habitabat. Ad calcem vero additur: Extracta est praesens Vita, ex eis quae de rebus suae patriae scripsit Rogerius Avellanensis (qui, ut ipse dicit, erat ex eadem familia Arminiorum) Episcopus Frequentinensis, ejus MSS. servantur inter scripturas familiae ejusdem, apud D. Matthaeum Arminium Monforte, Patricium Avellanensem et Lucerinum. Male sibi consultant Avellaneses, quod talis viri de rebus suis Commentarium non festinent in lucem proferre, priusquam irrecoverabiliter pereat. Etenim Rogerius iste plane coarctus Joanni fuit, auctoritate Clementis V factus Episcopus Frequentinus (quae ecclesia vulgo Fregento dicitur, et Sedes nunc Avellanensi unitur) factus autem anno mcccv, ut probat Ughellus, ex litteris Avenione datis xiv Kalend. Mortui: idemque temporibus Joannis XXII, adeoque post mortem Joannis annumque mcccvi, occisus fuit a Rogerio de Bonito, Milite Arianensi.

3 Sub tali testimonio certissimo, credimus hoc xi Junii obiisse Joannem, aetatis suae anno LXIII, ac proinde natum mcll: nec ideo minus potuit, ad concionem unius ex primis Sociis S. Francisci, circa

annum mccc collectis, fuisse coaversus: quando constat, eorum aliquos adhuc superfuisse anno mclxx, ac nominatim Fratres Leonem et Ruffinum, duos ex tribus qui primi scripserunt Legendam S. Francisci. Arturus in Martyrologio Franciscano priori Joanni, ix Maji, posteriori ii diem Julii assignavit: quod parum in Majo me morit, minusque nunc moveret, scientem quam temere, Auctor hic soleat ignotos alias dies definire: sed movet, quod cum sequatur Jacobillus, hocque faciendo indicet, nullum diem Tudertinis fixum haberi, quo venerandorum sacrorum corporum causo soleant ad S. Illuminatae excurrere: adeoque omnia cultum, uti et plurimum aliorum similium Beatorum consistere in honorifica custodia arcae, palam et cum honore ostendi solita in ecclesia: hoc enim ut minimum indicant verba Pisani aliorumque; quibus accedit Joannes Baptista Possivinus, in libro de Sanctis ac Beatis Tudertinis inapresso sub annum 1597 pag. 114. Nihil tamen aut ipse, aut Jacobillus vel alii, habent amplius; ut appareat, nullam Fratribus S. Illuminatae curam fuisse annotandi miracula alterutrius, ac nequidem eorum quidpiam ipsos nunc scire de Avellinate, quam quae Rogerius Episcopus notare curavit.

4 Quia autem tale nihil invenitur hactenus de priori Joanne, et in unum fortassis tumultum uterque collocati honorantur communiter; hic quoque de utroque agere volui; ac primum proferre, quae habet de illo Waddingus ad an. mcccxi num. 24. Frater, inquit Tientialbene, vir sanctissimus et per dilectus sociis discipulusque Beati Fratris Juniperi, in ecclesia S. Illuminatae, Custodiae Tudertinae et Proviucia S. Francisci, requiescit..... Plura per ejus merita, operatus est Deus mirabilia. Fr. Damianus Tudertinus, vir pius, hominis facta recensuit. Inter cetera ait, se praesente adductum quemdam utroque orbatum lumine, quem sanum fecit Fr. Tientialbene, uno facto Crucis signo; eodem item modo sanasse paralyticum, nec non juvenem brachiis et manibus valde dolentem. Hactenus Waddingus, allegato ad marginem Mariano suo MS. et Rudolphio: qui pag. 130 similiter Fr. Domianum allegat. Cum autem de hoc idem Waddingus taceat in libro de Scriptoribus Ordinis, signum id mihi est, quod scripturam illius nunquam viderit, nec spes sit eam usquam inveniendi.

5 Dedi ad xxiii Aprilis Acta Fr. Aegidii, qui Perusia colitur, collata cum MS. Silesitico Wratislaviae reperto, eorumque Auctorem dixi videri Fr. Leonem praenominatum. Ex eodem MS. et eodem verasimiliter auctore habeo quamdam Vitam Fr. Juniperi, itidem praenominati, eamque servo pro iv Januarii, nisi aliunde verus dies mortis alius innotescat; nec enim in hoc etiam Martyrologio Franciscano praecitato fido, ob causam saepe dictam. Ea vita integre vel scripta nunquam est, vel ad librum Silesiticum non pervenit: nihil enim ibi de loco, anno, ac die mortis: sed hoc modo finitur: Habebat etiam Fr. Juniperus, socium Fratrem quemdam, maximae obedientiae, patientiae, et virtutis. Et quia patiens erat et patientia ejus multos aedificavit; aliquando mittebatur ad locum ubi

Tudertinis
ignoti,

E

apud quos
solum vagus
cultus cor-
porumPrior fuit
socius B.
Juniperi;F
ejus aliqua
miracula
scripsit Fr.
Damianus,et virtutes
Fr. Leo in
Vita Juni-
peri:

sed tacito nomine
 A ubi erant duri Fratres, a quibus multa opprobria promptissime et patienter sustinebat: et ad præceptum etiam Fr. Juniperi, statim plorabat; et eo itidem præcipiente, respondebat. Et cum audisset quod Frater ille obiisset, tristis supra modum clamavit: Non habeo bonum amplius in hoc mundo: et omnia utensilia frangens, dicebat, quod totus mundus in morte ipsius erat destructus; Nisi non viverem cum Fratribus, et vellent sustinere, statim irem ad sepulcrum suum, et de osse capitis sui facerem duas partes; de una facerem scutellam ad comedendum, et de alia scyphum ad bibendum.

Tentialbene:
 6 *Atque hic finitur prædicto Vito, Fratrem quidem illum, Juniperi Socium, nominatim non designans; sed eadem ex Mariano, sola phrasi mutata, refert iste Waddingus, ubi puncta signavi, tamquam de Fratre Tentialbene dicta; ipsaque re indicat, hunc moriendo præcessisse F. Juniperum, quem non ante annum m.ccl.viii obiisse censet, etsi alii citius mortem eam referant; ut mirum sit eundem postea de Fratre Tentialbene agere, tamquam mors ejus ad eundem annum, quo mors Avellinatis spectaret; et hinc dubitare licet an non sint statuendi diversi duo, eodem cognomine. Cognomen hoc, a frequenti talis vocis usu, inditum Beato isti vulgariter fuisse, quem alias Waddingus proprio nomine et cognomine vocat Joannem Falter, nihil equidem dubito: valet autem Tentialbene ac si Latine dicas, Adhære bono; integre enim et divisim deberet scribi Tien ti al bene. Fuit ergo hæc ei summa prædicationum sive piorum ad vulgus sermonum, utpote gradu ac professione laico, qualis Fr. Juniperus fuit, et multi ex primis S. Francisci sociis; et qualem convenit credere etiam Joannem Avellinatem, utpote a profana militis conversum ad sacram, et (quantum ex Rogerii Episcopi silentio colligere licet) omnis litteraturæ ignarum. Itaque ut tales proposui ambos in titulo: nunc vero, quod de posteriori solo habeo, repræsentare aggredior.*

VITA SECUNDI

Ex MSS. Rogerii Episcopi Frequentini, Consanguinei et Coævi.

Nobilitate natus Avellini,
 C Natus est B. Joannes ex illustri et patritia familia civitatis Avellini, anno millesimo ducentesimo quinquagesimo, ex patre Joanne Jacobo Arminio Monteforte, et Thomasina de Capua: cumque parentes sui copiosis divitiis abundarent; nullus relictus est locus, quo infans egregia posset educatione clarescere. Verum juvenis in armorum potius, quam in studiorum palæstra semetipsum exercuit: sed, carente experientia potius quam Vate, Nulla fides pietasque viris qui castra sequuntur, crudeliter in adolescentiam grassabatur, et multis se facinorum sceleribus impiabat: quorum illud est advertendum magis, quod cum pater suus, pro reedificatione Cathedralis ecclesiæ Avellinensis, igne jam combustæ, legato Blasii germani fratris, multas etiam copias, ex propriis adderet pecuniarum; ægre tulit id Joannes, et in patrem ipsum odio pertinaciter exarsit; omnibusque viis, ne pater suus tam pio

operi sumptus illos, quos dicebat sibi sublato, consumeret, satagebat.

2 Sed uno Ordinis Minorum Religioso, ex iis qui divi Francisci socii fuere; illuc adventante; ipsum Joannis pater adiit, et rogavit, ut filium Deo aversum, a sceleribus, piis persuasionibus, removeret: idque servo Christi tam feliciter successit; ut non solum pœnitens factus præteritæ vitæ valedixerit, sed mundo renuntiaverit, et sacram ejusdem sancti Francisci Ordinem sit ingressus: ibique tantum in probationis anno profecit, ut ad Professionem aduissus, sæpius genuflexus in platea civitatis, inter frequentiores concursus, lacrymis obrutus, alta voce proclamaverit; *Quem vidistis peccatorem, Civis, sequimini penitentem.* Illustrem mulierem, quæ ipsi vitam sanctam, spe matrimonii, jam in principio suæ conversionis dissuadebat, ita est suis ferventibus precibus et exemplis hortatus; ut monasterium S. Silviae ingressa, sponsam se Christo præbuerit.

3 Sanctam Crucem, exemplo Patris sui Francisci sic dilexit, ut ipsam in corde habuisse impressam aliqui dixerint. Oculos rarissima modestia et mortificatione vix e terra subduxit. Corpus jejuniis, vigiliis, cilicio, et flagellis continuo affligebat. Assiduas ad Deum preces effudit; et aliquando, nedum mente, sed corpore in cælum extollebatur. Sed incredibile est quanto divini amoris affectu, pectus illud arserit et quam sibi metipsi viluerit. Fama sanctitatis ejus ita crescebat; ut ad eum plurimi, consolationis cœlestis (ut dicebant) recipiendæ causa, diverterent. Quod ille regreferens, Dominum rogavit, ut tales a se, vilissimo homine honores amoveret: dicens, nihil aliud amare quam pro Christo contemni. Itaque a Superioribus Ordinis (ut suis precibus satisfacerent) in Umbriam missus est, certo præsagio, quod umbras etiam esset illustraturus.

4 Tuderti talis ab omnibus ei reverentia et obedientia delata est, ut homo tamquam e cælo demissus haberetur. Multos curavit infirmos, signum Crucis adhibens pro medicina: quapropter ad ipsum cujuscumque generis homines confluebant; qui cum eum orationibus et contemplationibus suis vacare non permetterent, Deum est enixe precatus, ut gratiam miraculorum a se retraheret. Hoc tamen non obstante, nomen Beati publice, nedum ob miracula, sed ob virtutes singulares, a populis est adeptus. Tandem mortem suam imminere cognoscens, diutius per annum integrum in orationibus morabatur; et austeritatem vitæ, jejunia, vigiliis, et ceteros actus pœnitentiæ, quo minores erant sui corporis vires, majori conatu est amplexatus. Cumque cœlestibus gratiis a Christo Domino, ab ejus sanctissima matre Maria, et a suo Patre Francisco, re-creatus in suis infirmitatibus esset; diem clausit extremum; ejusque corpus tantæ claritatis post obitum illuxit, ut ad Dei laudem, et ad sui devotionem cunctos attraxerit. Sepultus est Beatus Joannes in ecclesia S. Illuminatæ, Tuderti in Umbria: ubi etiam nunc miraculis claret. Obiit die undecima Junii, anno millesimo trecentesimo decimo tertio, ætatis suæ anno sexagesimo tertio.

D
 EX MSS.
 ROG. EPISC.
 sed prædicante socio S.
 Francisci conversus;

Ordinemque ingressus,

magnos facit in virtute progressus.

Missus in Umbriam

donum curationum auferri sibi peti;

F
 et nihilominus Sanctus creditus,

prope Tudert. moritur, 1313

DE S. ROSSELINA VIRGINE

PRIORISSA ORDINIS CARTHUSIANI
PROPE ARCUS IN PROVINCIA
COMMENTARIUS HISTORICUS.

D. P.

Præfatio de Scriptoribus et Memoriis unde hic collectus.

AM. MCCCXIX.

Carthusiana-
rum Virgi-
num cœnobis
ad 5. reductis,

B

Cella Robau-
di, cum cer-
pore Sanctæ
Minoritæ
cessit,quod trans-
latum fuit an.
1657

C

Acta ex
recentiorum
memoriis Gal-
licis.

Quantumvis austerum ac rigidum sit Carthusiani Ordinis institutum, non solum per totam Europam invenit qui illud generoso animâ amplecterentur et constanter tenerent viros, sed etiam virilis animi feminas, sectatrices perpetui silentii ac solitudinis, muliebri infirmitati e diametro oppositarum virtutum. Hæ cum ejusdem professionis directores peterent, eaque procuratio difficilis admodum appareret, primum quidem extinctis pluribus earum cœnobis, et prohibita novorum susceptione, post unionem monasteriorum omnium sub uno Capite, Carthusiæ majoris Priore, factum anno MCL., ad numerum quinarium paulatim restricta illa sunt, videlicet, Pratinollis, Melanjs, Salettæ, Brugarum et Gosme, quæ hodieum perseverant, primique instituti tenacia.

2 Ex iis, quæ vel omnino extincta sunt, vel ad alias Regulas translata Carthusianarum cœnobio, in hoc Commentaria nobis nominanda veniunt, primum Domus S. Andreæ de Ramirijs, ubi creditur B. Rosselina ad Ordinem recepta; et Domus Parvallonis, ubi Novitiatum exorsa est, ambæ in diocesi Avariciensi; Domus Bertrandi, ubi professa B. Joanna vel Diana, Rosselinæ forsitan amita, Cellæ Robaudi initium dedit; Domus Darbonis, ad quam, Bertaudensi domo collabente, Sorores illæ se receperunt. Cœnobium denique Cellæ-Robaudi, ubi professa Rosselina fuit, tandemque post illud diu gubernatum obiit. Abdicatum autem etiam ipsum est seculo xv; ac demum Fratribus Minoribus Observantibus cessit, penes quos manet custodia incorrupti hactenus corporis virginialis, simul et cura promovendi cultus: per quam huic non modicum incrementum accessit, præseculi seculo, cum anno ejus LVII facta est illius nova Translatio, in deauratam capsam et capellum propriam ac speciosam, curatas ambas sumptu Perillustris P. Abbatis Caroli Villanovani, ex eadem, unde ipsa genus traxit familia prognati.

3 Ejus Acta ad hunc diem, quo dicitur ibi ab immemorabili culta fuisse, producturus, usum me profiteor memoris, partim a Fr. Francisco Villanovano, Minorum observantium Exprovinciali; partim a Domino Chauvet, Carthusiæ Villanovanæ Professo; et Domino Trovillas, Carthusiæ Bani-passus prope Avenionem Priore, per annum MDCLXXXI et II collectis, atque ad me transmissis, a R. P. Carolo Faber nostro, Avenione commorante. Hi tres, eosdem præ oculis auctores habuerunt, a quibus hoc seculo conscripta prolixior Vita fuit: sed nunquam typis edita: totis autem ut panegyris potius videatur esse quam historia; utpote vestita rerum verborumque circumstantiis, verosimiliter quidem in ejusmodi personâ excogitatis, sed nullo certa relatu nris. Dominus Joannes Chauvet, in Capitulo Generali anno MDCLXVII Scriba electus, et ab aliquantulis annis Vita functus, ex iis quas in Vernensi Carthusia commemorans adunare ceperat notitiis huc spectantibus, similem nobis syllogen compilavit, eodem tempore; sed studio prorsus dissimili, nobisque utiliori. Quippe qui, nulla habita Vitæ prædictæ ratione, conatus est omnia, quæ suggerenda censuit, publicis stabilire documentis:

et ideo illi potius quam prioribus duobus volui inhærere; ex his fere solum descripturus miracula, post Translationem facta, quorum testes certissimi esse potuerunt.

4 Dico interim quod illius prolixioris nec magni faciendæ Vitæ scriptores, fuerint duo inter se cœvi, qui collatis invicem studiis in idem argumentum intenderunt: Fr. Franciscanus Anonymus unus, qui præter miracula, implevit numerum plusquam quinquaginta foliorum chartæ, vitam in folia minimum centum extendit, quorum totam substantiam in unum fermicolum mihi contraxit Franciscus prælaudatus. Alter, D. Amabilis Carthusiæ Veronensis Professor in xv Capitula Vitam partitus est, quam commodavit Fr. Antonio Trinquere de la Gresse Observanti, dicturo Orationem panegyricam in Translatione Sanctæ, anno (ut supra dictum) MDCLVII, XXI Octobris, super illius Psalmi v. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Fuit ea deinde typis excusa mihiq; missa sub hoc titulo, Triumphus incorruptibilitatis, de eo omni quod spiritum corpus et mores hominum potest corrumpere: sed ipsa multum uti non potui, uti nec iis quæ Honoratus Bouche in Historia Provinciæ, anno MDCLXIX duobus tomis divulgata scripsit, prælaudatus duobus auctoribus Anonymo et Amabili subnixus, quia nihil habent quod Chauvetus et Franciscus præfati distinctius non referant.

5 Ceterum, licet nullum antiquius scriptum nunc extet de S. Rosselinæ Vita, non defuit tomen qui eam diffusius olim scriberet, eodem forsitan quo ipsa obiit seculo, post incorrupti corporis exaltationem. Etenim diligentior aliis Chauvetus, inter antiquas Carthusiæ Vernensis schedas, unam Latinam reperit, cum hac clausula. Hæc omnia ex veteribus manuscriptis et monumentis nostri Ordinis fol. 43 desumpta sunt, et ex parte 2 Vitæ illius, scilicet Rosselinæ, ejus et miraculorum mutatorum in flores panum ibidem legabatur. Grande enimvero damnum, quod crebris Carthusiæ majoris incendiis imputat Chauvetus; et irreparabile esse videtur, siquidem tot jam elapsis annis, nusquam illius Vitæ exemplar apparuit. Quare quod solum possumus et polliciti sumus, id aggredimur, gratius habituri cuicumque plura miracula suggestura ex MSS. authenticis, de quibus scribit Franciscus, quod si colligerentur omnia, facile impletura essent grandia duo volumina. Nos vero solum accepimus a Fr. Francisco miracula octo vel decem, ultimo capite præferenda; quæ ex tanto selecta numero plurimum desiderium non extinguant, sed irritant. Quapropter velim rogatum Collectorem, ut vel ipse, vel pro eo alius quis non evactetur mittere illum ampliorem et authenticam Syllogen, usui futuram saltem in Supplemento, totius primi semestris Actorum, post finitum Junium componendo.

6 Annus ac dies quibus obiit Sancta, adeo ignoti erant ante annos quinquaginta abhinc; ut, cum novæ arcæ subscribenda Epigraphe esset, ad centum et viginti tres annos anticipatus is fuerit, legaturque modo:

Altorum de
Sancta eadem
scripta.
E

Antiquior Ve-
ta Lut. na re-
quiritur.

F

uti et miracu-
lorum recen-
torum am-
plior collec-
tio.

Non obiit
Beata circa
1206, 11 Junii.

His

A Hic jacet corpus Beatæ Rossolinæ, quæ obiit anno 1206. *Alii longius quam par erat tempus prætraxerunt notaveruntque annum 1336 vel 37. Diem xi Junii plerique etiam definiverunt : qui tamen non mortis, sed translationis fuit. Minori item cum fundamento nonnulli sumpserunt xxix Octobris, eo quod Arturus a Monasterio, in Notis ad suum Martyrologium Franciscanum, de quadam B. Dulcelina agens, a qua initium habuit locus, nunc vulgo dictus Dominæ de Robaudo; hanc moneat distinguendam a B. Rossolina; quondam Abbatisa monasterii Selli Robaudi, Ordinis Cluniacensis, quæ florebat circa annum 1206: ubi tot fere errata quot verba : nec tamen quidquam de die, qua Beata hæc obiit : sed neque in Gynæceo Sacro ejusdem Arturi (quod mirum) mentio ejusdem Beatæ ulla, neque isto die in iteratis de B. Dulcelina Notis, nec alio; ut videatur abolita voluisse, quæ de Rossolina supra, temere nimis scripserat.*

7 Sic vacillantibus sententiis, hæreret etiamnum nobis aqua, nisi auxilium denique tulissent, Dominus Leo le Vasseur et Dominus Carolus le Conteulx, quos cum anno MDCLXII invenissem in Carthusia Borbonensi prope Rotomagum, incumbentes colligende universali Ordinis sui historię, indeque evocatus ad B. Rossolinam invenerant. Omnes autem humanissimis litteris declararunt, quantum sibi probetur noster pro sui Ordinis honore zelus, longe aliter, quam vellent quidam, erga opus quod prosequimur animati. Dominus autem Carolus, sigillatim respondens ad dubia sibi a me proposita; id quod Chronologiam spectabat, ita solvit. Certissimum est, B. Rosselinam, Regulam nostram professam fuisse in Carthusia Monialium Bertaudi; et inde ad Cellæ-Robaudi regnum assumptam, ac tandem abdicasse, et in solitudine obiisse anno MCCCXIX, die xvi Januarii. Hæc probantur ex Calendario Domus Bertaudi, in qua a fundatione sua Moniales, Sororum suarum obitus describebant.

8 Edidit prælaudatus Dominus Leo, ut ipse mihi scribit, Ephemerides Carthusienses duobus, at vastis voluminibus in folio : in quibus, singulis anni diebus, vitæ vel brevia elogia Carthusianorum describuntur. *Fix dubito quin etiam Carthusianarum, atque adeo eadem istis legi præsumo, quæ Dominus Carolus indicavit. Hic autem absolvit fere solus Notitias rerum Carthusiensium octodecim voluminibus in folio (quas, una cum Ephemeridibus præfatis speramus aliquando ad nostrum Musæum perferendas, et nunc conscribit Annales Ordinis, atque opus promovit usque ad annum MCCCXVI, Deo favente rem producturus usque ad umbelicos. Ego tanto expectandos cupidius censeo, quanto liberiore a præjudiciis video esse eum, qui sic mihi scribit in datis 10 Dec. 1691 : Theophilus Raynaudus vester, in suo Stylita Mystico, ut nosti, B. Rosselinam nobis restituit; sed ille ex Epitaphio cum aliis deceptus annum signavit MCCVI. Suum istum tractatulum Raynaudus Carthusiensium amantissimus, in nostri gratiam compegit, ex quidusdam MSS. et præsertim ex quodam codice crassissimo, Historiam nostri Ordinis, ante annos septuaginta scriptam complectente; sed ubique sentente erroribus; in quos et ipse, Auctoris fidem secutus, aliquando impegit. Caute igitur legendus, et cautius citandus Stylita Mysticus.*

9 Unum exemplum cum bona venia hic expono. Puncto 10. §. 6 scribit, Ayraldum datum Mauriannensem Episcopum ab an. MCXLV ad an. MCLXVII. Idem habent MSS. quæ adm. R. tua Paternitas laudat in

vita S. Hugonis Gratianopolitani : sed quomodo Ayraldus factus est tantum Episcopus an. MCXLV, qui jam sedebat an. MCXXXIV, ut noster Guigo aperte declarat, in Prologo ad vitam S. Hugonis? Imo quomodo idem Ayraldus dici potest monachus Carthusiensis, qui in eodem prologo alteri instituto adscribitur his verbis? Ayraldus et Hugo, Mauriannensis et Gratianopolitani Episcopi, e quibus prior habitu et vita regularis posterior vero ex nobis Monachus etc. Ergo Ayraldus Regularibus Canonice restitutus est. Istius S. Hugonis Vitam edidit et notis illustravit Henschenius 1 Aprilis : ubi ad Prologum litt. a ex Sammarthani transcribit eundem Anachronismum, cum addito, quod ante Episcopatum Ayraldus iste fuerit Prior Carthusiæ Portarum, quod erit in Supplemento corrigendum. Neque enim, ut rerum Historicarum imperiti existimant) quidquam decedet operis nostri auctoritati, cum aliquid in eo corrigendum ostenditur; vel ultro ipsi indicamus posteriori diligentia animadversum, quod antehac inobservatum præterit. Interim suggero, in ipso fortassis qui illustrandus erat contextu, latere vitium, et pro Ayraldo legendum Aycaldum, quem Sammarthani ponunt Ayraldi Carthusiani decessorem, ex publicis scripturis notum pro anno MCXXV. Hic, ante Episcopatum Gratianopoli Canonice Regularis, beati viri Hugonis in tractandis ecclesiasticis rebus per triginta fere comes extiterit annos : et sic maneret Carthusianus Ayraldus; sed ad vitam Hugonis non pertinebit; totis autem manebit ad vitam S. Petri Tarentasiensis vii Maji, ab eodem Henschenio illustratam. Concutiendo scilicet et succutiendo paulatim eruitur latens veritas : non statim sese tota prodit.

10 Idem Carolus suas de B. Rossolina observationes hac concludit censura : Multa de nostra Rossolina in vulgus Provinciale sparguntur, quæ nullam alicujus antiquitatis vel certæ auctoritatis notam habent; si excipias Rosarum miraculum, a gravibus Auctoribus laudatum, et corporis oculorumque incorruptionem; de qua noster Dorlandus lib. 5 cap. 34, tacito tamen nomine : cetera, a nostris etiam transmissa, suscepta habeat Paternitas vestra. Sed ab hac censura exceptum credo voluisset Carolus V. Joannem Chauvet, ad severiorem legitime probata a sic non probatis censorem satis acrem, virum, ut mihi scribitur a Domino Leone, natum ad totius Ordinis moderamen, et in historia Religionis versatissimum; qualis etiam erat is, quem anno MDCLXII scribam ob amori Carthusia invenimus; eadem qua cetera ingenti ætate fatentem, dubium sibi tunc esse anastasin damnati Canonici, cum scilicet, necdum invenisset auctoritates pro ea fortiores : quas deinde inventas Joanni Columbo nostro illam defensorum suggessit, eoque occasione mihi dedit in Propylæo Maji, pro ipso jam pridem mortuo retractandi, quod ex illius ore ad vitam Ven. Dionysii Carthusiani obiter indicaverat Henschenius in Martio. Sic dies diei eructat verbum : neque Patres Carthusiani, homines candidissime mentis, turpe sibi putant de rebus nonnullis suis aliquando dubitari, quoad certius de ipsis constiterit. Atque hæc eo servant, ne quis metuat sacri illius Ordinis offensionem, ex sequenti Tractatu; cum videbit in defectu antiquarum notitiarum suspensio pede progredi me, ad ea qua soli recentiores suggerunt, de B. Rossolina.

CAPUT I.

Familia, parentes, fratres, consobrini, nomen Rosselinæ, panes mutati in flores.

Villanova familia, que speciosum hunc florem deserto Carthusiano dedit, inter Provinciales antiquiores censetur; passimque creditur ex Arragonia descendisse, per

aut 29 Oct

sed 1329
17 Januar.Ita docent
novissimi duo
Ephemeridum
et Annalium
Ordinis scrip-
tores,ingenuègnos-
centes circa
antecessorum
circa B. Ros-
selinam,et alios quan-
doqueD
APOSTOLICUS P. P.ac nominatum
circa Ayraldum
Ep. Maurien-
sem,

E

atque a
præfatis
liberi.F
et in solum
credulam
intenti.Ex veteri
familia de
Villanova
per patrem

EX VSS.
GALLICISprocedens S.
Rosselinæ,per matrem
autem ex
alio de
Sabrano,fratres ha-
buit, Magi-
strum lito-
diensem,et alios tres,
viros præ-
claros;Consobrinus
S. Elzearii
Comitem,

12 per Romæum quemdam, inde advection; quamvis alii Villanovanos Arragonenses, ex Provincialibus ortos putent. Alter deinde Romæus floruit sub annum MCCXLIV, nominatus in litteris Beatricis Comitissæ, quarum hoc passim initium legitur. Nos Beatrix juvenis, (nom. mater, Thomæ Comitis Sabaudie Saror, etiam Beatrix dicebatur) Dei gratia Comitissa Provincia et Marchionissa Folentquerii, filia et heres D. Raimundi Berengarii, Comitis qu. et Marchionis Provincie; assistentibus et consentientibus nobis Romæo de Villa-nova et Alberto Tarascon, administratoribus et gardiatoribus, datis nobis a Berengario. Ita Genealogia Comitum Provincie, ab anno DLXXXVII usque ad regnum Henrici IV, deducta per Dominum de Caplières de Vauvennerget Regium Consiliarium, quam deinde Nicolaus Pillote etiam in Francicam linguam traduxit. Si pari diligentia haberetur publicata Genealogia Villanovanorum Dominorum, quum intelligo jam tunc fuisse in plures divisam ramos, quamque vivit apud Franciscum de Villanova Flajosci Baronem deductum servari; possemus forsitan desinere, an et quom prope Rosselina Romæum prænominatum contingat. Nunc nec hoc quidem certo statuere possumus, quo nomine dicti fuerint ejus pater ac mater.

13 12 Antores Minoriter et D. Amabilis Gasparem appellant patrem, Tranium et Arcum (vulgo des Trans et des Arcs) Marchionem, Matrem vero Beatricem Sabranensem. Chauvetus, majorem merito fidem debere hic censet, eruditissimo viro Petro Gassendo, Diniensis Ecclesie Præposito; de paterna familia informato a Barone Flajosci; et de Materna, ex Illustri viro Nicolao Pereskio, ac D. Polycarpo Riviera; ideoque, ex ejus sententia, Patrem quidem appellat Giraldum, filium Raymundi; matrem, Burgolam; quæ tamen Sammarthani Tom. 2 pag. 56 Sibilla nominatur. Certius de fratribus Rosselinæ, constat, ex eodem matrimonio natis; itemque de avunculis Sanctæ, et ortis inde consobrinis. Primus frater, idemque Celler-Robaudi instaurator, Helion, appellatus, Eques Hierosolymitanus, et anno MCCXXV Ballivus Mannasce conventionem quandam fecit, a Juane Columbi nostro lib. 3 Mannasce num. 43 laudatum; anno deinde MCCXXX Prior S. Egidii ardenique Magister Ordinis sui electus Avenione, sub Joanne Papa XXII, in supremo illo gradu per annos XXV cum gloria est versatus, obiitque MCCXLVI, septemdecim annis superstes sine Sanctæ sorori; quo de multa Historie Melitenses. Secundus frater Rosselinæ, hactenus mihi Anonymus et paternorum heres titulorum, stirpem fecit, unde hodiernum descendunt Marchiones Transii et Barones Arcenses. Tertius dicebatur Elzearius, ex Canonico Forojuliensi et Massiliensi factus Episcopus Diniensis, anno MCCXXXIV, quo etiam anno Celler-Robaudi ecclesiam consecravit et obiit MCCXLII. Quartus Hugo, in Ordine Minorum S. Francisci gradum tenuit Doctoralem.

13 Horum omnium mater, sive Beatrix, sive Burgola, filia fuit Elzearii de Sabrano, Domini Uctensis et Cecilie de Agoulto; ex quibus natus Hermengaldus, magnus apud Neapolitanos Justitiarius, ex Landuna Alba suscepit S. Elzearium, Ariani Comitem et S. Delphinæ sponsum, teste Gassendo in notitia Episcoporum Diniensium, ubi agit de Guilielmo, altero prædicti Elzearii filio et Burgolæ fratre, ecclesie illius Episcopo ab anno circiter MCCXXX ad XXV. Consobrini itaque inter se fuerunt SS. Rosselina et Elzearius; sed hic illa junior, utpote primum natus anno MCCXXXVII, uti ad ejus diem XXVII Septembris plenius ostenditur. Soror quoque Burgolæ senior Alizetta seu Alayeta, mater fuit S. Raynaldi Porcelletti, qui ab anno MCCXXI, ideoque ante avunculum suum Guilielmum prædictum, Diniensis etiam ipse Episcopus fuit, et forsitan illo ætate senior: nec enim novum est, nepotem avunculo seniore invenire. Sanctum au-

tem dixi, quia talis a duobus et sesqui, seculo appellatur cum extractum ab eo sacellum passim dicitur S. Raynaldi. Ibi monumentum ipsius et corpus honorabatur: quod vlcō a Calvinistis anno MDCXII, una cum aliorum Sanctorum lisanis dissipatum concremutumque fuisse, testatur Gassendus cap. 18, unico semistulato ejus osse adhuc superstite, et in Thesaurum relato. Idem etiam allegat Porcellettorum opud Piereskium genealogiam, in Vita S. Elzearii per Raphaelem Dominicanum, circa annum MD Gallie scripta atque Regi Ludovico XII dicata, ubi dicitur Raynaldus iste fuisse Sanctus et miraculis clarus. Interim ignoratus dies quo obiit, ideoque hic de eo agere placeat, tamquam de altero Sancto Rosselinæ consobrino.

14 Rosselinæ, inquam, vel Rossolinæ, utrumque enim invenitur, in frequenti usu Provincialium, esse diminutivum femininum a Rossa, id est Rufa; non autem a Rosa, ut existimant aliqui, et Roselinam scribunt; eoque alludunt Hymni et Antiphonæ de illa, quando Rosam sine spina oppellant. Quod pro utroque sexu nomen istud familiare per Provinciam fuerit, jam inde a seculo XII, exemplis probat Chauvetus. Nam anno MCCXXI eo nomine dicebatur Priorissa Cellensis, quæ Furniensi Carthusiæ jus omne cessit, quod in ejus territorio sibi competere poterat; et inter Turpurchus Bormenses quinque inveniuntur Rossolini, quorum ultimus vixit anno MCCXXIV. Amabilis tamen, eumque secuti Bouchæus et Tronçasius, proprio ac baptismali nomine putant vocatam Joannam: nomen vero Roselinæ (sic enim ipsi scribunt, usu vulgi ei impositum. Sed ad hoc affirmandum nullam aliam causam Amabilis habuit, quam quod acceperit Catalogum quemdam Beatarum Ordinis ex Prato-molli, in quo Joanna nominatur, Domus Bertrandi professa, cujus corpus, post annos a morte quinquaginta, nitentissimum et absque ulla ævi injuria perseverans apparuit, uti scribit Theophilus Raynaudus in Triade Patriarcharum, ubi de S. Brunone; sed is Dianam de Villanova appellat (quod Catalogus, veluti merdum typographicum, corrigi) et expresse eam distinguit a Rosselina, in eundem relato Catalogum; ita ut eas confudisse ideo solum Amabilis videatur, quod non crediderit ex eadem familia eodemque in Ordine, duas existisse, quibus eadem incorruptionis gratia obtigerit. Ipsam porro Rosselinam, oportet fuisse natam anno circiter MCLXXIII, quando eam obiisse anno MCCXXIX, sex vel septem annis sexagenaria majorem, antores dicunt.

15 Franciscus Villanovinus, id Epitome vitæ prolixioris, multa infantie pueritiæque ejus notabilia refert, ac digna quæ antiquiori testimonio roborentur: scilicet, quod mater gravida, cum aliquando coram Deiparæ imagine, in Transensis palatii sacello, devotius oraret, ut in tutelam susceperet istum ventris ejus fructum, intellexerit se Rosam absque spinis parituram, cujus fragrantia omnem circa regionem imple-ret, et unde dicta sit Roselina: quod pater, ad natam sibi recens filiolam videndam ingressus, invenit cubiculum, coelesti lumine illustratum; quod ad materna ubera sugenda, nisi tecta essent, non poterat adduci; quod Episcopus Forojuliensis, septennem confirmaturus (Guilielmus de Albussiac, aliis de Soshiaco, hic fuisset) præternaturalem aliquam claritatem in ejus fronte notaverit, quod decennis vel undennis orbata matre sua, et avunculis commendata, fuerit collocata in monasterio S. Claræ Avenione, sub cura Dominæ Gerardæ de Sabrano, ejus Conventus Abbatissæ. Omnia hæc verosimilia sunt, et ex antiquiori Vita per traditionem accepta credi possent, si non admiscerentur prorsus asystata: puta, quod deinde pater viduus, frustra conatus persuadere filiae honestissimas nuptias, ad ipsam a proposito ineundi monasterii avertendam, miserit eam ad domum SS. Elzearii et Delphinæ avunculorum ejus.

Etenim

D
et S. Raynaldus
Diniensis
Episcopus.Nomen Ros-
selinæ usi-
tatum in
Provincia

E

satis eam
distinguit a
B. Joanna
vel Diana
de Villa-
nova;F
quædam
future san-
ctitatis
præsigna:sed asystatis
admixta,

A *Etenim prior ipsa nata fuit quam illi, et consobrinos non avunculos appellatura.*

Panes pauperibus ferens, eos patri exhibet in flores versos:

16 *Cogitet ergo unusquisque ut velit de bene nata educataque optimæ indolis puella; et ad omnem congruam ætati isti generique virtutem quasi facta a natura; quid autem et qualiter egerit, ego affirmare non audeo: unum dumtaxat actum accipio ex antiquiori Latina Vita, in fragmento quodam MS. servatum repertumque a Chauveto, his verbis. Cum esset B. Rosselina adhuc adolescentula, in domo paterna, seseque egenis caritate devinciret, eosque sæpius amoroso studio ignorante patre frequentaret; famuli domus id tandem domino suo referunt. Scrutatur pater, prohibet, ac minatur. Accidit autem, cum clamitarent semel pauperes ad januam divitis, et nemo illis daret; invenissetque aliqua frusta panis; in suo ventrali abscondit. Sed cum ad pauperes pergeret, obvium sibi habuit patrem: qui rigido vultu ait ad eam; Siste gradum, Rosselina: quid defers in sudario? Ad quam illa: sunt flores ac rosæ, mi pater. Videam, inquit ille, videam. Et ecce, quæ rosæ ac flores sunt in oculis patris, in panes ei delicias revertuntur in refectioe pauperum.*

B *17 Adeo celebris memoria hujus miraculi semper viguit, ut Dominus Amabilis potuerit sibi aliisque persuadere, hac occasione dici cæpisse Roselinam, quæ ex baptismali fonte Joanna vocabatur: deinde, quia passim illius picturæ in veste Carthusiana eam expriment, cum floribus rosisque in sinu; credidit id contigisse jam Religiosæ; et eam quæ pium prædam deprehendere atque castigare voluerit, nisi miraculo occultasset Deus, Priorissam fuisse; non vero ejus adhuc in seculo degentis patrem. Sed hoc nequaquam consistit, cum Carthusiani instituti rigore, secundum quod distributio elemosynarum ad portam Conversis Donatisque committitur, quales utriusque sexus monasteria habent laicos luicasque. Tantum autem abest, ut Choro Muriæque tranquillioribus studiis deputatæ sanctimoniales, facultatem habeant pauperum causa adfores cenobiorum accedendi; ut Consuetudines Ordinis, a Guigone Magno Generali promulgatæ, quarum utpote novarum, tunc vel maxime vigeat observantia, Parte 2 cap. 15 num. 12 expresse caveant, ne juxta easdem consuetudines spatium progredientes, victualia secum portent, etiam intuitu pietatis et elemosynarum. Nec obstant picturæ, quo minus in pueritia ejus factum miraculum sit: nam etiam S. Elisabeth Portugalliæ Regina, quæ post mariti mortem habitum S. Claræ suscepit, pingitur in sinu scapularis flores et rosas ferens, in quas conversos nummos ostendit marito Regi, liberalitatem ejus erga pauperes non satis probanti.*

alia minus verosimilis ejusdem miraculi relatio.

CAPUT II.

S. Rosselinæ ingressus in Ordinem, et transitus ad Domum Cellæ-Robaudi, antea in gratiam B. Joannæ vel Dianæ, Bertaudensis Domus Monialibus cessam.

F *Franciscus Villanovanus Minorita, in suis Memoritis MSS. seu potius epitome Vitæ prolixioris, asserit, quod quindennis Rosselina iterum vehementius pulsata a patre et consanguineis fuit, ut dimisso religiosioris vitæ proposito, oblatas nuptias amplecteretur; eoque in conflictu usam consilio et auxilio Domni Brunonis, in Carthusia Montis-rivi Prioris, ut patrem flecteret in vota sua. Addit autem, quod hic per eum enellitus nonnihil; tandem plenum consensum filiæ dederit, ad persuasionem Episcopi Arausionensis: qui visitatis Apostolorum liminibus in suam rediens diœcesim. Tranibus transierit, apud Rosselinæ genitorem hospitatus. (Josselinus hic fuisset ex Ordine*

Quindennis facultatem impetrat

Minorum, qui ab anno MCCLXXII ad LXXXII Episcopatum eum tenuit) idemque dicitur etiam persuasisse, ut illa sibi committeretur deducenda ad monasterium S. Andreæ de Ramiriis, inter Arausicam et Vasiunem, (quod Franciscus et Chauvetus asserunt Ordinis Carthusiani tunc fuisse, etsi nunc institutum mutarit) et consequenter narrat, quomodo istic existens Rosselina culinæque præfecta, oblita sit prandii, pro die S. Brunonis communitati præparandi; quoad absolutis Officiis regressa ex ecclesia, et velut a profundo suscitata somno, festinavit ad culinam: hanc vero, ut pridie reliquerat, frigidam reperiens, in orationem se dedit, innoxque fercula omnia apparsa viderit. Denique ibidem professam scribit idem Franciscus: ibique vixisse, quousque frater suus Helion, Prior S. Ægidii renunciatus, fundavit monasterium Cellæ-Robaudi, cujus fuerit prima Antistita a Generali Ordinis Rosone constituta.

19 *Sed multa in hoc contextu sunt quæ vacillant. Nam neque Carthusianæ Sanctimoniales Abbatissas agnoscunt, sed Priorissas; neque fundator monasterii Helion fuit; neque tunc primum Ordini locus accessit: et Domini de Chabrilan, istius Andreani Monasterii Abbatissa anno MDCLXXXI, interrogata numquid ibi sciretur de B. Rosselina, respondit; perlustrato toto archivio monasterii, aliud nihil invenisse, quam quid Sancta, fuerit novitia in Parvalon, non tamen et professa; sed per bella dispersis sacri illius loci virginibus, ad Arcus se receperit in domum paternam; ubi et obiisse creditur. Huc facit quod Chauvetus observat, in usu Carthusiensium ea ætate fuisse, quod nunc abrogatum est, ut etiam ad virorum monasteria reciperentur Præbendarie aliquæ, eadem fortassis ratione qua apud Benedictinos Reclusæ, nunquam colloquentes cum viris nisi per fenestellam, ipsaque sacramenta per eandem fenestellam recipientes: et talem fuisse putat idem Chauvetus B. Columbani, cujus corpus multis miraculis celebre colitur Gonfaronæ, loco tribus circiter leucis distante a Vernensi Carthusia, Arquesique conventu et civitate Foro-Julienensi. Vellem scire ad quem diem Beata illa referri possit; aut saltem, accepta miraculorum relatione, distinctiorque nutritia cultus, ipsam posse adungere huic B. Rosselinæ: de cujus primæ apud Parvalon commemoratione unum dicere possum, quod sive Partheonon is fuit a Gamirivensi dependens, qui nunc desierit vel institutum una cum majori monasterio mutavit; sive virorum Conventus, et Parcus-Vallonis (sic enim puto posse Latine reddi) aliis simpliciter Vallonis dicatur, unus ex primis quindecim Domibus, quæ sub generali uno Capite primæ suscepunt unionem, absolventibus eas a sua Jurisdictione Ordinariis. Qualiscumque, inquam, locus is fuit, ubi habitum suscepit, vel etiam in habitu adhuc seculari ad probationem mansit B. Rosselina; non aliam puto huic causam fuisse tam procul discedendi a natali Arcenno castro, ubi jam habebatur Carthusiani instituti Partheonon, sub regimine B. Joannæ vel Dianæ, quam quod optaverit vivere procul a paterna domo, fratrumque et consanguineorum alloquio; quo autem casu vel consilio, ante expletum ibi probationis tempus, venire coacta aut inducta sit ad Cellam Robaudi, non præsumo divinando definire.*

20 *Locus ille Cellæ-Robaudi (in tabulis topographicis Salenbaut, vulgo autem juxta Bouchæum etiam Sallobran) situs est inter castra, de Arrabus et de Tranibus dicta, Foro-Julienensis diœcesis; primumque sic dictus est ab eremitorio ejusdem pii viri, qui dicebatur Robaudus. In hoc loco postea constructa est Carthusia Monialium, sub titulo S. Catharinæ, et cognominata est ut prius Cella-Robaudi. Hanc Carthusiam fundaverunt Domini de Arcubus, ex quibus ortus est Dominus Helion de Villanova, qui fuit magnus Rhodiorum magister.... et videtur in*

D
EX MSS.
GALLICIS
accedendi
ad Carthusianas,

apud S. Andream de Ramiris,

E

seu potius
Parvalonis
procul post-
latus,
l'

unde regressa
est ad
Conventum
Robaudi.

A Chronico Equitum S. Joannis Hierosolymitani. Igitur Domini de Arcubus fundaverunt hanc Carthusiam in gratiam S. Rosselinæ. *Hactenus membrana Vernacensis Carthuse, a Chauveto reperta et scripta ex monumentis, seculo XVI vetustioribus. In ea membrana expunctis primis annorum numeris, novas easque erroneas recentiori manu substitutos notavit Chauvetus; itaque Magistratus Hierosolymitanus Helionis refertur ad annum 1223; Carthusia vero prædictæ constructio ad 1227, in quibus numeris ut minimum unus sæculi error est. Occasionem erroris Chauvetus inde natalem censet, quod supra petram chori ejusdem ecclesiæ, etiam post renovationem factam seculo XIV, remanserit nota anni MCI; quo scilicet illa primitus fuit edificata vel consecrata * v. K. d. Junii.*

Hic ab anno 1209 habebatur ecclesia

21 Hoc supposito dici potest, quod Cella-Robaudi (qui fuit seculo XII eremiticam prope Arcus vitam egerant) erecta in monasterium fuerit, et ecclesiam consecrata anno jam dicto, pro Sanctimonialibus, ex Abbatia S. Petri de Subripis (vulgo Sobrives) illuc deductis: quæ cujus Ordinis Reguleque tunc fuerint incerte variant apud Chauvetum conjecturæ. Nos vero nihil opus est persequi, sed potius intelligere, quando et quomodo idem locus ad Carthusianus transierit. Docet id sequens instrumentum, hoc tenore. In nomine

dependens ab Abbatissa Subripensi,

sed an. 1260 Carthusianis Domus Bertaudi cessa,

D N. Jesu Christi, anno Incarnationis ejusdem MCLX, XI Aprilis, Indict. III. Notum sit cunctis hoc scriptum intuentibus, quod nos India, Abbatissa monasterii S. Petri de Subripis Vapincensis diocesis, attendentes ecclesiam nostram B. Mariæ de Cella-Robaudi, sitam in diocesi Foro-Julienensi, quæ monasterio subesse dignoscitur, paupertatis prætextu sive inopie, destitutam a regulari observantia, quæ in eo olim vigere non modicum consuevit; cupientesque eandem reducere ad statum antiquum, ut observentur in ipsa regularia instituta; et cum hoc per nos commodè fieri non possit, quia proprio nobis non suppetunt facultates, et dicta ecclesia a dicto monasterio nimium est remota.

consensu totius conventus et Episcopi Vapincen.

22 Ideo nos, prædicta India Abbatissa, spontanea voluntate nostra, non coacta, neque dolo neque metu inducta, de consensu, consilio, et voluntate nostri Conventus, scilicet Dominarum et Sororum nostrarum, Mathildæ Sacristanæ, Bertraudæ de Roccalbruna, Aulæ de Trambus, Alicele, Bertraudæ de Massilia, Folcolinæ, Ebincusardæ de Massilia, Mat.... Ebincusardæ Priorissæ dictæ Ecclesiæ, Beatricis, Bauduinæ; et de consensu venerabilis Patris Domni Othonis Episcopi Vapincensis Diocesis nostri, donamus seu conferimus et perpetuo habere concedimus ecclesiam nostram superscriptam B. Mariæ de Cella-Robaudi, cum omnibus suis pertinentiis, scilicet decimis, primitis et oblationibus, terris cultis et incultis, pratis, nemoribus, seu defensis, et domum cum omnibus juribus, tam corporalibus quam incorporalibus ad dictam ecclesiam pertinentibus, ad honorem Dei et ejus Matris gloriosæ, Ordini Carthusiensi, et specialiter domui seu monasterio de Bertauda Ordinis supradicti et Fr. Durando Clero, Procuratori generali domus prædictæ de Bertauda, presenti et recipienti, nomine dictæ domus, ecclesiam supradictam etc.

acceptante Procuratore Fr. Durando

23 Retinentes tamen in dicta ecclesia et ejus pertinentiis v. solidos Turonenses, annis singulis in Nativitate Domini, nobis et monasterio in perpetuum apportandis, solvendis et cedendis, nomine pensionis sive census: Hoc acto specialiter et expresso, quod si aliquo modo contingeret d. monasterium de Cella-Robaudi, d. censum v. solidorum non solvere per biennium vel triennium vel ultra; non ob hoc incideret incommissum, neque infringere-

retur aliquid de prædictis, neque de infrascriptis; **D** sed solummodo teneretur solvere censum tunc temporis præteriti, cum expensis damno et interesse: item quod ob dictam retentionem census v. solidorum, monasterium S. Petri de Subripis non possit neque debeat habere aliquid ultra d. censum in d. monasterio de Cella-Robaudi etc. Salvo eo quod de duabus Dominabus actum est, quibus debet, quamdiu vixerint, d. monasterium de Cella Robaudi in necessariis providere. De qua ecclesia, rebus, et juribus et prædictis omnibus et singulis, salvo dicto censu, devestimus nos et monasterium nostrum etc. et investimus in perpetuum d. Durandum, nomine Elisabethæ Priorissæ et Conventus monasterii de Bertauda etc. Renuntiamus Legi dicenti, donationes ob certas causas ingratitudinis revocari etc. item beneficio restitutionis in integrum etc. et exceptioni doli, metus etc. tactis corporaliter Evangelis sacrosanctis.

sub annua pensione 5 solidorum

et onere reliquas ibi Sorores alendi;

24 Quam donationem nos præd. Fr. Durandus, nomine Domus nostræ de Bertauda prædictæ et Ordinis nostri Carthusiensis recipimus; et de speciali mandato Domnæ Elisabethæ, Priorissæ domus nostræ præd. de Bertauda etc. nos et prædictam domum obligamus et promittimus vobis Domnæ Indiæ Abbatissæ, nomine nostro et monasterii nostri etc. in d. ecclesia monasterium ædificare et construere, in quo Moniales et Domnæ Ordinis nostri Carthusiensis habere valeant et vitam ducere regularem; et vobis et monasterio vestro d. pensionem sive censum v. solidorum Turonensium, per vos servatum et retentum, in ecclesia supradicta solvere et reddere, forma et modo præd. etc. Actum apud monasterium præd. de Subripis, in ecclesia S. Petri, in presentia Testium infrascriptorum, specialiter ad hoc vocatorum et rogatorum: scilicet Durandi Maurini Capellani d. monasterii, Antonii Diaconi, Joannis Garcini, Jacobi Arnaldi, Arnulphi, Pontii, Yvandi. In cujus rei testimonium nos præd. Abbatissa sigillum nostrum apponi jussimus huic Cartæ, et supplicando rogamus venerabilem Patrem nostrum D. Othonem Vapincensem Episcopum, Diocesannum nostrum; et Donnum Episcopum Foro-Julienensem, in cujus diocesi d. ecclesia de Cella-Robaudi sita est, Cartæ præsentis sigillum Capituli Foro-Julienensis; ad majorem firmitatem et testimonium rei gestæ, et sigilla sua apponant.

ac monasterium isle instituendi;

25 Ista instrumento producto querit Chauvetus, quid Abbatissam moveret, ut Domum de Bertauda transcriberet Cellam Robaudi: atque existimat, S. Rosselinæ patrem id procurasse, in gratiam suæ vel Sororis vel Amicæ, B. Joannæ vel Dianæ Villanovane supra memoratæ, in prædicta Domo-Bertaudi tunc sancte viventis; quam, occasione istius ad Cellam-Robaudi novæ foundationis, propinquiorem sibi facere voluerit. Certe, non esse illam in Domo Bertaudi mortuam, videtur ex eo sequi, quod nec ibi sit corpus, neque in domo Durbanis, quo Bertaudinæ Moniales migraverunt anno MCCCXV; haud dubio secum potius transportatæ sacrum ejus corpus, post annos ab ejus morte quinquaginta incorruptum repertum, si illa apud se abisset: quam ad Cellam-Robaudi transmissuræ, ubi illud nunc haberi vetus loci traditio est. Conjectura autem verosimili dicitur, Dianæ seu Joannæ novam in Cella-Robaudi domum Priorissæ rexisse, atque vixisse usque ad annum circiter MCCXCV, eique tunc in Prioratu successisse Rosselinam, jam tricenaria majorem, et regimini per Ordinis Constitutiones idoneam, Dianæ autem seu Joannæ corpus, si post annos ab obitu quinquaginta repertum incorruptum est, potuit illud fuisse inventum seculo XIV ad medium vergente, sed ruinis ecclesiæ sic deinde involutum, ut hactenus reperiri nequiverit.

F quod carasse putantur Domini Arqueses

in gratiam B. Joannæ vel Dianæ eo translatae,

A

CAPUT III.

S. Rosselinæ professio, consecratio, manuale exercitium, et prælatura.

Carthusianis
asseritur Ros-
selina,

Bouchæus, in *Histaria Provinciæ* Tom. 2 pag. 341, scribit, illustres duos Ordines certare de S. Rosselina, utrius sit; Carthusianum scilicet et Cisterciensem: et quamvis fateatur, in Cella-Robaudi vetustissimam extare picturam, in qua hujus loci Religiosæ repræsententur in habitu candido, negat tamen hinc posse decidi litem, quia utriusque Ordinis idem fere sit habitus. Sed quomodo fere idem? Cum Cistercienses Moniales cuculla utantur undique clausa (ut de nigro subtus scopulari taceam, cujus vir quidquam apparet in cucullatis) Carthusianæ vero, cucullæ loro induantur scopulari, lutissimo illo quidem, sed tamen ad caput lateraque aperto, infra renes autem largus duas fuscias habente, quibus pars anterior posteriori utrimque adnectitur, et sic Rosselinam repræsentant omnes in variis conventibus picturæ: de quibus a Domino Carolo interrogatus Ven. P. Emmanuel van El Corthusiæ Massitiensis Prior, et suæ Provinciæ Visitator, scripsit, nullam omnino reperiri sine fasciis: Idemque affirmant, inquit Carolus, plures alii Priores ad hanc domum Carthusiarum matrem, variis ex Provinciis per annum ascendentes. Et revera in nostris Annalibus probabo, Fasciarum usum nostris Monialibus concessum fuisse anno MCCXCI: quamquam jam pridem Carthusiana Rosselina, initio non fuerit fasciis usa, itaque pingi absque his antea potuerit: sed talem picturam, imo aliquam, quæ præsumi possit viventis lineamenta referre, censet Carolus nusquam extare: quare nec curavi ipsurum aliquam exprimendum hoc loco.

B
etiam ex ejus
picturis.

sed neque au-
ctores Cister-
cienses ulli
eam suis ad-
scribunt.

27 Equidem non video, quod fundamentum Cistercienses prætere possint, ad S. Rosselinam suis adscribendam; nisi forte Abbatia S. Andreæ de Ramiriis, ubi perperam dicitur habitum Religiosum suscepisse, Cisterciensis Ordinis fuerit, de quo nihil mihi constat. Ut autem id ita sit, non videtur extra Provinciam vigere aut vixisse aliquando ejusmodi controversia. Nec enim Cisterciensem ullum auctorem reperi, qui illam nominaret; et Claudius Chalemotus, qui novissime textit seriem Sanctorum et Beatorum atque illustrium personarum socii istius Ordinis, nuppiam ejus meminit; Carthusianam vero evidenter probat instrumentum cessionis supradictæ, quo si extaret, litem finire ipse Bouchæus agnoscat, mentionem ejus apud Sammarthanos inveniens. Extat autem, ut vidimus. Horum porro Carthusianarum disciplina, ab ea quæ nunc tenetur, aliquantum diversa olim erat; et magno molimine opus fuit, ut secundum Concilii Tridentini decreta, Clausuram perpetuam vitamque communem illæ suscipere, solitæ antea privatim in sua quæque cella vesci, et qualibet hebdomade una cum Vicario suo spatium egredi, per solitudinem in qua domus earum fundatæ erant; vel etiam per agros suburbanos, si domus erat intra locum muris cinctum: pro quo spatiamiento (ut vocabant) nunc illis conceditur commune aliquod post refectionem colloquium. Ita mihi Chauvetus.

C
Ergo sub Re-
gula Carthu-
siana

professa sede-
cennis,

28 Dubium tamen nullum debet, quin disciplina severissima fuerit, quando illi se subdidit Rosselina; cujus pia exercitia virtutesque singulas hic minutius annotare non præsumo, vetustis documentis destituta. Unum tamen dixerim; ad minus sedecim fuisse annorum, quando solennia in Ordine voti est professæ, sicut Statuta requirunt: quæ etiam præcipiunt, ut nulla ante vigesimum quintum annum consecratur. Addit Chauvetus, quod ea consecratio cum magna sit solennitate ab Episcopo Diœcesano, qui anno

Junii T. II

MCCCLXXXVIII, (quo ætatem requisitam censetur habuisse Rosselina) fuit Bertrandus de Fabario, ab anno circiter MCCCLXXX usque ad MCCXCIX, Forojuliensis Episcopus, juxta Antelmium in *Nomenclatura Chronologica Præsulum istius diœcesis*. Diœcesanus autem Virginis consecrandæ velum nigrum imponit; et desuper coronam ex floribus, omnibus in Ordine consecratis Virginibus communem; ut ejus causam in imaginibus non oporteat a florum miraculo accersere. Præterea sic consecratæ digito inserit Episcopus anulum: sine quo nusquam illa comparere ausit; privari tamen eodem una cum velo potest, ad tempus, vel etiam in perpetuum, ob aliquid delictum. Sic in decretis anni MCCCLXXXV Priorissæ Prati mollis præcipitur, ut Sorori Joannæ de S. Genesio auferat velum et anulum, cum sine licentia Ordinis sibi ablata resumpserit.

29 Porro cum Ordinis consuetudo habeat, ut qui sano sunt corpore, horas, a publica in choro, et privata intra cellam oratione liberas, operi alieni manuali impendant, ad quod etiam cuique ulonea instrumenta præberi jubent Constitutiones; quærit in suis Annotatis Chauvetus, quod Rosselino exercitium fuerit; censetque fuisse scriptionem sacrorum librorum; siquidem id ante inventum typographicam artem commune plerisque erat, non solum viris, sed etiam feminis. Relatu sane digna, quæ habet liber *Consuetudinum Guignonis*, cap. 28. Si Frater alterius artis quam scriptoriæ fuerit (omnes enim pene quos suscipimus, si fieri potest, scribere docemus) habebit artis suæ instrumenta convenientia. Ad scribendum vero, scriptorium, pennas, cretam, pumices duos, cernua duo, scalpellum unum ad radenda pergamena, novaculas sive rasoria duo, purgatorium unum, subulam unum, plumbum, regulam, postem ad regulandum, tabulas, graphium. Rationem autem reddit Guigo consuetudinis talis; Et quia ore, non possumus Dei verbum predicare, manibus prædicamus. Quot enim libros scribimus, tot nobis veritatis præcones facere videmur; sperantes a Domino mercedem pro omnibus, qui per eos vel ab errore correcti fuerint, vel in Catholica veritate profecerint; pro cunctis etiam, qui vel de suis peccatis et vitis compuncti, vel ad desiderium fuerint patriæ cœlestis accensi. In hoc vero nequaquam tardos fuisse Sanctimoniales, probant libri chorales atque ipsarum usibus opportuni, hodie dum spectandi in ipsarum cenobiiis Prati-mollis atque Melanii; quos muliebri manu esse scriptos probant menda, sexum isti, minus ad orthographiam tenendam facto, similitudina: sic ad finem Responsorii, Prudentes virgines, alicubi scriptum invenitur: Exierunt obviam Ponso et Ponsæ, omisso S. quod vulgaris lingua Provincialis omittit.

D
EX MSS. GAL-
LICIS
et an. 1288
consecrata,

scribendo for-
sitan occupa-
vit horas ab
oratione va-
cuas,
E

cum id
commune
fere per Ordi-
nem fuerit,

etiam Monia-
libus,
F

30 Hoc igitur exercitium S. Rosselinæ etiam fuisse, utpote nobiliter educatæ et instructæ, præsumere facile quis possit, probare non item; et multo minus alia, magis ipsi, non solum ut Carthusianæ, sed ut Sanctæ propria. Certius et distinctius scitum fuisse credo, quod Franciscus scribit de Prælatura monasterii Robaudiini, Rosselinæ delata a Generali Ordinis Bosone. Gessit hic supremum istius sui Ordinis magistratum, ab anno MCCCLXXXVIII ad MCCCLXIII; Cum ergo Statuta velent Priorissam elegi, quæ non excesserit ætatis annum XL, aut saltem XXX; nihil est cur Rosselinam Priorissam factam dicamus diu ante annum MCCC. Fortassis etiam amittæ sur Dianæ sive Joannæ non statim suspecta Rosselina est, sed alia aliqua nobis ignota mediante

Priorissa fa-
cta circa 1300

31 Annum igitur, quo Domus regimen assumpsit Rosselina, haud dubie quin multum deprecans et subesse malens, non definio: tria autem perquam illustri tempore ejus contigerunt, huc necessario referenda: quorum licet mihi non allegentur testimoniis vetera,

A *vix tamen ambigere possum quin totis certa relatione constiterint aliquando Primum est, quod ejus frater Helio, cum esset S. Aegidii Prior, in gratiam sororis suæ, fecerit restaurari illius monasterium anno MCLXX; unde ei Funditoris nomen obtigerit. Restaurationis autem occasionem, in præfixioris *Vita* epitome, hujusmodi nobis describit Franciscus. Rhodum discedenti Helioni sancta soror sua prædixerat, fore ut in manus Saracenorum incideret, ab iisque mirabiliter liberaretur. Ille reipsa expertus prophetiæ prioris veritatem impletam, alteram quoque illius precibus adimplendam speravit, seque voto obstrinxit ædificandi novi monasterii: proxima autem nocte raptus ex captivitate dormiens est, eoque loco depositum se vidit prope Arcas, ubi hodieum supersunt vestigia Crucis, istic ab eo in memoriam sempiternam erectæ.*

EX MS.
GALLIÆ
restaurat
monasterium
anno 1320

per fratrem
ut id obligu-
tum voto,

o liberatio-
nem miraculo-
sum a captivi-
tate Turcica;

B *Nihil quidem est impossibile Deo, ac ne rarum quidem quod hic narratur, videri faciunt frequentes hujus generis liberationes, quæ tali miracula patrate sciuntur ex Actis nostris; celeberrima est etiam Lattinensis Imaginis prope Laudunum historia, quæ ipsam, una cum tribus captivis Ismerique Soldani filia, ex Ægypto illuc translata nocte una narrat, tempore Balduini II Hierosolymorum Regis, annis fere ante hæc ducentis. Rem tamen de fabulositate suspectam habet Chauvetus; et merito quidem, si vetus MS. quod eu de re allegat D. Amabilis, ut anno MCLXX adhuc existens in sacrario S. Catharinæ, ipsum sit quod postea vidisse sese ait Chauvetus, aliud prorsus beneficium continens, quod D. Helioni jam magistro Ordinis, alia occasione evenit. Sed quis credit D. Amabilem, virum utique religiosum, fingere voluisse lecta sibi quæ non legerat? An non aliud instrumentum ab eo quod Amabilis viderat, Chauvetus invenisse potuit? Quod autem ei objicitur silentium Chronicorum Ordinis, nullius apud me momenti est: quandoquidem auctores qui Chronologorum nomine possunt venire, Bosius, Balduinus, Gussuncurtius, et si quid alii intra hoc centum annos primum scripserint, nec vetustiora ulla allegent chronica quæ secuti sint; adeoque præter publica instrumenta, ex archivis Domorum Ordinis deprompta, nihil habuerint unde historiam compilarent, nisi bellorum sacrarum scriptores, de Militibus S. Joannis Hierosolymitani nusquam ex professo locutos, sed quatenus eorum gesta innexa fuerunt universaliori historiarum.*

de qua videtur
sine causa
dubitari.

C *Secundum relatu dignum, quod Cellæ-Robaudi sub Prioratu Sanctæ cantigit beneficium, est quod Joannes Papa XXII, anno suo VIII, Kalendis Decembris, Avenione existens, id est anno Christi MCCCXXII, insigniter sublevaverit indigentiam monasterii, uniendo ipsi Prioratum ruralem S. Martini in territorio Arquensi: cujus indulti et unionis etiamnum extat hujusmodi Breve. Joannes servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus et Conventui monasterii de Cella-Robaudi, per Priorissam soliti gubernari, Ordinis Carthusiensis Forojulien-sis diocesis, salutem et Apostolicam Benedictionem. Apostolicæ sedis gratiosa benignitas, prudentes Virgines, quæ carnalibus abdicatis illecebris et contemptis hujus mundi vanitatibus, virginitatem suam filio Virginis dedicantes, se parant accensis lampadibus obviam Sponso ire, tanto propensioris consuevit prosequi studio caritatis, quanto eas, propter fragilitatem sexus, majori suffragio prospicit indigere. Sane nos necessitas vestra vestrique monasterii, adeo rerum inopia temporalium prægravati, quod de ipsius redditibus provenientes et obvientibus non potestis commode sustentari, sicut olim dum in minori ageremus, Forojulien-sis ecclesiæ regimini præsidentes, non absque compas-sione didicimus; pietatis oculis intuentes, et vo-*

Joannes 22
an 1323 unit
ecclesiam S.
Martini Cel-
læ-Robaudi

etque anno
1328 largitur
Indulgentias
pro die Dedi-
cationis.

D *lentes pro utiliori relevatione necessitatis hujusmodi, vobis et eidem monasterio de aliquo subsidio providere, ut melius et quietius circa pedes Domini, in contemplationis altitudine vivere valeatis, roralem ecclesiam S. Martini de Arcubus Forjuliensis diocesis, etc. unimus et applicamus vobis et dicto monasterio: non obstantibus etc. Tertium Beneficium, sub regimine S. Rosselinæ impetratum Domini de Cella Robaudi est, quod alter Sanctæ Frater Elzearius Episcopus Digneusis, anno MCCCXXVIII die v Junii, ab eodem Joanne Papa insignes petierit Indulgentias pro ecclesia Cellæ-Robaudi, in anniversario Dedicationis, scilicet Pentecoste et ejus Octavæ: quæ res ingentem populorum concursum illuc exivit, ac deinde continuatur est usque in hodiernum diem: nam anno MCC, quo factam dedicationem primam etiamnum testatur lapis, supra portam chori legendus, v kal. Jonii Pentecoste agebatur, utpote cum Pascha esset v Idus Aprilis.*

CAPUT IV.

Virtutes et pius obitus S. Rosselinæ: elevatio incorrupti corporis: oculi seorsim servati.

Hactenus ea deduxi, quæ ex antiquis monumentis certius colligi potuere, de Actis S. Rosselinæ publicis: quibus addi debet quod asserit Dominus Carolus, haud dubie in Registris authenticis repertum, quod ante obitum suum Misericordiam id est absolutionem ab officio, petiit et obtinuit, sibi ac Deo deinceps in Solitudine, ut Carthusiani loqui amant, victura. De privatis ejusdem virtutibus Sanctæ ipsique divinitus concessis gratiis, pauca habet Epitome Francisci, non indigna fide, et quæ vix credibile sit ab eo quem contraxit auctore gratis excogitata. Frequens, inquit ei erat signo Crucis effugare dæmones; integras quandoque hebdomadas transigebat absque cibo; somnum habebat tribus quatuorve horis circumscriptum; monebat identidem suas, formidare verba hæc, Nescio vos; ut audire mererentur, Venite ad me. Querebat sæpe quid opus esset ad consequendam salutem; et respondebat; Nosse seipsum. Colloquia cum aliis a Veni creator auspicabatur, et finiebat per Ave maris stella. Diebus quibus communicaverat, nihil præter panem recipiebat, eumque sæpe aspersum cinere, cum modico et male condito legumine. Levicula delicta sua accerrimis vindicabat flagellis, sic ut accurrentes Religiosæ, verberum violentia excitatæ, necesse haberent eam cohibere, orantes cum lacrymis, ut laceratæ satis carni parceret. Libro integro opus foret, ad omnes ejus revelationes ac visiones scribendas; semel autem conspexit Christum, toto corpore lacerum; causamque requirens, intellexit Albigenis hæresim esse. Leprosos sedulo curans, pius etiam ex plagis sugebat, easque ita sanabat. Secreta cordium cum inspiceret frequentius, nemo audebat, nisi peccata confessus, si gravioris forsitan alicujus conscius sibi esset, in ejus venire colloquium. Patiendi multum cupientissima, dicebat, si quando diem absque molestia egisset, se grande aliquod malum formidare.

E

Rosselinæ
Virtutes pri-
vatæ,

Revelationes
frequentes,

F

gratiæ gratis
datæ,

Morte præ-
sent i se parat
illi,

35 Denique vocatæ ad se nepti suæ, Margaritæ Villanovanæ, indicavit, vicinæ mortis sibi tempus revelatum; ac postea sorores omnes extremum adhortata, ad fiduciam in Domino collocandam, febri correpta est; et in suam sese cellam recepit, palæaque incubuit. Morbo autem indies ingravescente, de totius vitæ peccatis confessa, petiit sibi impendi Indulgentias, in talem articulum sibi a Joanne Papa XXII impetratas; atque sacro Viatico Dominici Corporis muniri; quo humillime suscepto, in profundam rapta fuit extasim, quæ totum fere diem duravit.

Ab

A Ab hac ad suos reversa sensus, neplem rogavit, ne se in articulo isto desereret; et extremam petiit Unctionem: post quam Sororibus valedixit. Ipsum etiam rogans Confessarium, ut sese tantisper solitariam relinqueret, solam apud se retinuit neptem Margaritam. Hæc dum orationi incumberet, audire vocem hanc meruit; Vale, soror, abeo ad Creatorem meum: simulque vidit in cellam venire S. Brunonem, cum Sanctis Hugone Gratianopolitano et Hugone Lincolnensi Episcopis, habitum Carthusianum indutis, atque thuribula gestantibus: quos subsequens Deipara, cum Filio in brachio, S. Brunoni innuit, ut incensari cellam juberet. Quid cum fecisset S. Hugo Lincolnensis, simulque stratum jacentis ægræ; permissus est accelerare dæmon, et quid in Rosselina argueret edicere. Fassus est is aliud nihil, quam quod semel post meridiem quietem nonnullam sumpisset. Igitur procedi Deipara jussit, et ad Filii thalamum introduci sponsam. Ad quæ verba, dicto Deo gratias, expiravit venerabilis Mater.

B 36 *Annum Chauvetus notat mccccxxvi vel potius xxxv quia, inquit hoc anno mortui solent sequenti anno annuntiari: Quicquid sit, tam in anno quam in die xi Junii deceptum fuisse Chauvetum probat Carolus le Conteulx, invento veteri Necrologio Domus Bertaudi; in quo sorores, a suæ foundationis principio, defunctorum scribebant nomina; interque eas etiam nomen Rosselinæ notarunt, tamquam apud ipsas Professæ, defunctæ xvii Januarii mccccxix: quod et confirmari ait ex Actis Capituli Generalis eodem anno habiti. Arturus a monasterio in Gynæceo sacro, cum diem xix Octobris suo arbitrio legisset referendæ B. Dulcelinæ, Massiliæ sepultæ juxta fratrem suum Hugonem Dinieusensem Episcopum, defunctum anno mccccxxv, monet aliam esse a B. Rosselina. Sed non ideo censendus ille est (ut quidam intellexerunt) voluisse Rosselinam ad istum diem referre; et ut voluisset, non inveniret fidem absque probatione.*

dignata Marianam præsentiam in co articulo,

C Per tuum Virgo Filium,
Per Patrem, per Paraclitum,
Adsis præsens ad obitum,
Nostrumque muni exitum.

pro quo eam series quotidie petunt Carthusiana;

Quod igitur quolibet die octies petere solebat Rosselina, id eam obtinuisse reapse judicat Chauvetus; quandoquidem tot exemplis constat, sanctissimam Virginem sapissime spectabilem exhibuisse sese clientibus, ipsam in hora mortis invocantibus. Faciunt hoc viri, suis privatim in cellis: sed propter timores nocturnos, quibus nonnullæ Moniales obnoxie sunt, Capitulum Generale anni mdcclxxvii singularum libertati reliquit, ut vel in cella Matutinos de Beata persolvant, aut in ecclesia; ubi si plures tunc reperiantur, poterunt simul eas recitare submissa voce, eo modo quo Vesperas dicere Statuta præscribunt, in die Parasceves; sed postea silentium ibidem stricte servabunt. Post Matutinas quoque, quæ voluerint in ecclesia Primam et Missam de Beata persolvere, id poterunt, eo modo qui pro Matutinis de Beata præscribitur. Hactenus verba decreti, cui solum ex Chauveti annotatis addiderim, eam Missam Sacrificalem non esse, sed absque paramentis et Canone peragi. Quam rem ut passim minus notam indicare hic volui, eruditionis causa potius, quam quod firmiter credam, ad Rosselinam spectare, quandiu non ostenditur talis usus apud Carthusianos ab olim viguisse.

38 Porro Margarita neptis, ut expirasse sanctam

amitam vidit, sublato clamore excivit ceteras, exitum aforis præstolantes. Quæ cum cernerent mortuæ cadaver, in speciem venerabundæ, oculos cœlum defixos tenere, nihil dum obscuratos: et reliquam totius faciei pulchritudinem, atque tractabile per omnes artus corpus, satis essent admiratæ; illud in feretrum composuerunt, postridie sepulturæ mandandum. Verum cum eandem mortem, eodem articulo, per omnes vicos et oppida circumjecta, publicassent infantes, clamando, Mortua est Sancta; factus continuo ad monasterium concursus accolarum. Quorum, importunitati aspicere tangereque cupientium, ut fieret satis; continuo toto triduo dimittendum ibi sacrum corpus fuit: et per tempus illud plurima dicuntur patrata miracula, cum vel solus contactus sandapilæ morbos curaret, contractos erigeret, cæcos illuminaret. Addit Chauvetus, quod habeat syllabum miraculorum, tam veterum quam recentiorum, quæ omnia circa curationes miraculosas versantur: sed donec ea nobis exhibeantur, divinare nequimus, an eorum aliqua tam sint antiqua, ut primis illis diebus facta credi possint. Triduo autem exacto dicitur humatum more communi corpus esse, in cœmeterio claustrali, ubi passim mortuæ sepeliebantur: quid ni juxta consanguineæ suæ et in Prioratu anterioris Dianæ vel Joannæ, ante annos novemdecim defunctæ?

39 Primum Rosselinæ jam defunctæ erga eam sibi Cellam-Robaudi beneficium, æstimari potest perfectio novæ ecclesiæ ejusque dedicatio, facta per supra memoratum Sanctæ fratrem Elzearium Digniensem Episcopum, anno mccccxxiv, mense Junio, sub titulo S. Catharinæ Montis Sion, vel potius (ut ego censeo) Montis Sinai; ex quo deinceps dicta est S. Catharinæ. Cadebat ea anno Pascha in xxvii Martii, Pentecoste in iv Junii, ejusque Octava in diem xi: qua occasione, si Rosselinæ corpus refossam credamus, propter progressa miracula; et quia repertum fuerit integrum, in Octava novæ dedicationis fuisse translatum; non esset nobis longe querenda ratio, cur die xi Junii continuetur illius cultus. Memorie, quas Dominus Trovillas, Boni passus Prior prope Avenionem, collegit, ex veteribus Cella-Robaudi monumentis, habere dicunt, quod cœlestis quedam fragrantia, ex humili sanctæ Matris sepulcro jugiter emanans, moverit Religiosas, instanter a populo requisitas, ut cum licentia Ordinarii (fuerit hic Bartholomæus Grassi, ab anno mcccxx ad mccccxl Foro-Julienensis Episcopus) aperiri locum facerent. Addunt alii, requisitum consensum Romanæ Curie, tunc Avenione residentis, cum suo Pontifice, qui tunc adhuc fuisset Joannes XXII, non nisi iv Decembris anno jam dicto defunctus. Et hic forsitan rem commiserit Hugoni de Sabran, Sanctæ consanguineo, tum forte in Curia illa residenti: unde quia anno mccccxl promotus fuit ad Episcopatum Massiliensem, unico dumtaxat anno tenendum; dictus sit Translationi prædictæ interfuisse Episcopum Massiliensem, prolepsim; nimis quam familiarem notitiam traditione acceptis. Passim tamen dicitur Translatio facta circa annum mccccxliv, quæ minus decemni differentia non magna, processerit ex ignorantia anni mortualis, nunc primum in lucem producti.

40 Testatur porro Chauvetus (ut supra innui) vidisse se in Sarrario S. Catharinæ manuscriptum vetus, quo narrabatur, quomodo supra memoratus frater Sanctæ, Helion, Magnus Ordinis Hierosolymitani Magister, aliquot annis post illius mortem, in quodam periculoso cum barbaris conflictu, metuens ne ab horum multitudine suorum paucitas funderetur; invocato sanctæ Sororis patrocinio, victoriam de iisdem retulerit. Existimat etiam idem Chauvetus, quod Magister ille, simili jure potuerit acceptum ejusdem precibus referre successum, quem anno mccccxliv habuit,

D EX MSS. GALICIS. Ad corpus nihil per mortem mutatum

accurrit populus vocatus infantium excitus;

et ipsum die tertio sepelitur,

E

post novæ ecclesiæ dedicationem an. 1334

elevata 11 Junii.

F

Ea invocata liberatur a periculo frater Helion Ord. Magister,

sub officio de Beata.

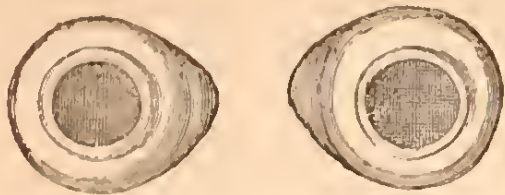
XX MSS
GALLICIS
et Smyrnam
occupat an-
no 1344.

A habuit, in extorquenda Turcis Smyrna, eaque conscr-
vandu deinde contra Tamberlanem Tartarorum Ducem ;
ut referunt Balduinus in Historia Melitensi lib. 2 cap.
3, et Gussacurtius in Martyrologio Melitensium
Tom. 2 pag. 243. Talibus autem aliisque beneficiis,
Provinciales Procures Ordinis utriusque, et impravis
Villanovani ac Sabranenses, commoveri potuerunt, ut
illius canonizationem postulanda promovendamque
sibi sumerent apud Apostolicam Sedem, tunc adhuc
Avenione residentem ; nec defuisse crediderim studia
Sanctorum Rosselinæ consobrinorum Elzarii atque
Delfini ; quamquam res fortassis non tota successerit.

Oculi etiam-
num integri
seorsim ser-
vati :

At idem qui corpus sanctum extulit Hugo, etiam
creditor, ob admirationem præcipuum oculorum, adeo
clarorum ac vividorum tot annis post mortem, acsi vive-
rent, eodem capiti eæmissee, crudeli (ut sic loquar)
pactate ; eodemque peculiari thecæ inclusisse, servan-
da in sacrario, ubi spectari semper possent, fidemque
præstare integritati reliqui corporis, clausi intra arcam,
non ita facile reserabilem ; quapropter ipsos mihi petii
delineari ; et hanc eorum formam accepi, sed absque for-
ma thecæ, ut extra eam distinctius apparerent,

B



Theophilus Raynaudus noster, in Triade Patriarcha-
rum, ubi de S. Brunone ejusque Ordine Puncto 9 §. 3.
Quibus, inquit coloribus, præstantissima sanctimonie
insignia, quæ in B. Rosselina hujus instituti Mo-
niali emicuerunt, conspicienda dabo ?... Sacrum
ejus corpus, tanto post obitum tempore, hodieque
incorruptum perseverat, et omnino multis illustra-
tum est miraculis, quæ referre sigillatim ratio insti-
tuti non sinit. Sed illud, ut maxime velim, nemini
obscurum, dissimulare non licet. Sanctæ puellæ
oculi, e suis locellis exempti, et in pyxide seorsim
asservati, raro miraculo æque vigent, et vivaci lu-
mine contuentes ferunt, ac cum Virgo superstes
erat ; cum tamen in aliis defunctis primi lan-
guant et concidunt. Cur hæc oculis sacræ Vir-
ginis repensa sit a Deo gratia, conjectare licet ex
oculo Ludovici Catalaunensis Episcopi ; quem ad-
versus impuram Reginam, viros ultro rapientem,
nullo fœdatum immundo conspectu, Deus integrum
et inextinctum servavit post mortem.

testantur
quam casto
ipsius usu sit
beata,

C

42 Tres consequenter Ludovicos habuit Catalaunen-
sis Ecclesia, quarum primus de Baro cognominatus,
sanguinis omnino regii virtutisque crimix, utroque
titulo multum laudatur, tum in suo Epitaphio, quod ei
sub annum mccccxxx Viriduni tumulato est positum ;
tum ab iis, qui de Cardinalibus scripsere : hoc enim
creatus erat ab anno mccccxxii. Sed apud neminem
hactenus istud de oculo, vel ipsius, vel duorum in Ca-
talaunensi Sede successorum alterius, adhuc potui inve-
nire : credo tamen Raynaudo id asserenti, ac forsitan
oculato testi. Sed multo certius credo, de oculis Ros-
selinæ, quia Chauvetus in notis ex oculato teste, eorum
adhuc integritatem refert hoc modo, Ante hos xii vel
xiii annos, id est circa mclxx, cum in hoc Arquensi
conventu prima vice habitarem, visitationis ergo
ad me veniens honestus civis Aquensis, Artaudus
nomine, intra cellam meam visa S. Rosselinæ ima-
gine, dixit ; non ita pridem devotione ductum se
Arcus concessisse, ubi ei monstrati fuerint prædicti
oculi ; et is qui monstrabat, interrogavit, an in
utroque eorum angulo videret puncturas geminas.
Quas cum responderet satis esse conspicuas, sed

veritatem
miraculi
explorante
Medico Re-
gis an. 1670

causam earum libenter se auditorum ; dixerunt Pa-
tres illi, anno mclxx in comitatu Regis Christia-
nissimi, Provinciam cohonestantis præsentia sua,
fuisse medicum ejus : qui ad videndos oculos istos
Arcus excurrerit ; et cum persuaderi non posset vi-
vos illos ac naturales esse oculos, veritatis experi-
mentum sumere permissus sit, ea quam ad id prome-
bat acu ; unde puncturæ istæ remanserint.

CAPUT V.

Varia Domus Cellæ-Robaudi fortuna, per
quam ea tandem ad Observantes pervenit,
qui anno 1657 solennem Corporis transla-
tionem fecerunt.

Frequentia bella, quæ post Rosselinæ obitum, insti-
tutarumque ab ea discipularum excessum, supervenire
regionibus hisce ; et campestris habitationis licentia, qua
fruebatur Domus sacro isto ditata thesauro ; fecerunt,
ut potior aliis diligentiusque servandus, disciplinæ in-
quam primæ rigor, paulatim elanquerit ; tandemque
omnino sic defecerint, ut ab Ordinis cura remotæ fue-
runt filix immorigeræ. Habebant illæ anno mccccxix
Rectricem cum Vicario, ut intelligitur ex decreto, quo
illis negatur Misericordia, sive facultas ab officio re-
cedendi ; simulque ordinatur, ut Cella-Robaudi, una
cum Domibus Bertaudi atque Prati-mollis, per Visita-
tores Provincie inspicerentur. Anno autem mccccxvi
Capituli Generalis Patres sic statuunt : Rectrici Cellæ-
Robaudi non fiat misericordia ; et absolvimus Dom-
inum Joannem Malinis ab Officio Vicariatus ejusdem,
et præficimus Domnum Stephanum Scaron Vicarium
ejusdem. Poterat vir hic, jam ante annos decem eodem
functus Vicariatu, et simul munere Convisitatoris, re-
duxisse sui prudentia devias, si corrigibiles aliquo modo
fuissent ; sed cum hoc ei non succederet, abductus inde,
factus est anno mccccxix Prior Carthusiæ Montis-rivi,
cujus erat Professus : De facto autem Cellæ-Robaudi,
inquit Capitulum, committitur visitatoribus, ut ha-
beant disponere. Anno autem sequenti Vicario Cellæ-
Robaudi fit misericordia ; et de illa Domo dimittenda
vel non, committitur Priori Vernæ : ad cujus rela-
tionem, anno mccccxxi, statutum est, ut ipse et Mon-
tis-rivi Prior, receptis ad se quibusdam rebus ad cultum
divinum pertinentibus, nomine Ordinis renunciarent
regimini istius Domus, quæ deinceps in Capitularibus
Actis nusquam nominatur, nisi quod sequenti anno
Priori Montes-rivi imperatur, ut expediat Priori Ver-
næ bonis quæ tenet a Domo Cellæ-Robaudi unum
calicem, tabulam depictam in qua est Pietas (id est
Deipara in gremio tenens mortuum filium) unam ca-
pam floridam, et capellam rubeam vel albam, et
unum Breviarium, quo nomine quæ Missale intelli-
gatur nihil dubitat Chauvetus, qui omnia istæ collegit,
ex Actis Capitularibus.

Moniales
in Cella-
Robaudi

E
an 1114 ad-
huc habent
is R. c.ri-
cem et Vi-
carium or-
dinis sui,

ab eo abdi-
catu an-
no 1421

F

44 Idem ex suo Vernensis Carthusiæ manuscripto
prædicta confirmans, ipsum sic prosequitur ; Perseve-
ravit illud monasterium sub Brunoniana ditione us-
que ad annum mccccxxi, sub dispositione Provin-
ciæ. Invenitur enim in Chartis Capituli generalis,
illam Domum defecisse a nostro Ordine post annum
Domini mccccxx aut xx1. unde se tradiderunt Mo-
niales sub regimine Monachorum Lerinensium, non
distantium nb invicem ultra decem leucas. Nec diu
perseveraverunt sub eorum regimine ; nam, ob per-
vicaciam et infrunitam mentem, rejectæ sunt a
prædictis Patribus Lerinensibus, ut abirent in
viam suam, ac demissæ sub potestate Episcopi Diœ-
cesani. Hactenus MS. illud. Est qui dicat a Leri-
nensibus dimissas post novem annos eorum curationi
frustra impensas, et Episcopum tunc diæcesanum
(Joannes Bellardus hic fuit, anno mccccxxiii ad 11

Lerinensi-
bus se tra-
diderunt :

deinde per
bella di-
persa.

A *Forojulii Episcopus*) conatum per submissos a se ministros, ad pristinam eas reducere disciplinam: sed illis nihil proficientibus dissolvisse Conventum, et in paternas domos remisisse omnes. Sed quis credat id Episcopum facere potuisse? Ergo verosimilius tenent alii, quod scisso per civile bellum Franciæ regna, et Burgundionibus atque Anglis totum fere tenentibus, post cæsum perfide Joannem Burgundiæ Ducem, quem filius Philippus ulcisceretur et facinoris auctorem Carolum VII undique clausum tenebat, regniq[ue] successionem arcebat; tenent, inquam, per eas turbas devastatam Provinciam, et monasterium. Cellæ-Robandi, primum a dilapsis alio Sanctimonialibus desertum (quæ tamen permissæ non fuerint sacrum S. Rosselinæ corpus auferre secum) deinde pene funditus destructum fuisse; ruinisque illis involutum sacrum pignus delituisse, quoad reformatâ pace cum Burgundo, et Anglis tota Aquitania et Vasconia pulsâ, post annum L. seculi, restauratus utcumque locus fuit; sed occultum mansit Rosselinæ corpus, mortuis senioribus, quæ illud terra obruerant, cum fugam inde caperent.

sacrum cor-
pus occul-
torunt:

quod cæci
illuminati
indici
reperitum

45 Tum vero accidisse scribit Vitæ prolixioris abbreviator *Franciscus*, ut Capellano loci Missam celebrante, cæcus ibidem præsens, sub Elevationem exclamarit: Ecce locum ubi abditum latet corpus B. Rosselinæ; ipsumque ego video. Ad hanc vocem et subitam cæci illuminationem, omnibus Miraculum conclamantibus, jussit Capellanus, ut finita Missa, eo loco foderetur, quem cæcus illuminatus monstrabat; inventumque est sanctum corpus, ut antea erat, integrum, una cum aliis Reliquiis pariter defossis, quæ etiamnum servantur in Sacratio. Ipsum vero sanctum Corpus, ligneæ inauratæ arcæ decenter iaculum, videtur tunc collocatum fuisse in sacella juxta chorum, ubi ipsum stabat tempore novissimæ translationis: de qua mox infra. MS. *Vernense*, nulla facta hujus restorationis inventionisque mentione, narrationem superius dimissam sic prosequitur, Et deinde (id est post dimissum a *Leriniensibus Monachorum discolorum curam*) bellis succedentibus, illud monasterium prope omnino est dirutum: et sic reditus totius Domus redierunt ad primos Dominos de Villanova, Dominos des Arcs: qui post multum temporis, instigante conscientia, advocaverunt Reverendos Patres de Observantia S. Francisci, ut hanc Domum inhabitarent; ac in ecclesia S. Catharinæ, in qua jacet sanctissimum beatissimæ Virginis Rosselinæ corpus incorruptum, Deo deservirent.... Ad finem autem ejusdem MS. additur. Hæc omnia ex veteribus manuscriptis et monumentis nostri Ordinis fol. 43 desumpta sunt, et ex parte secunda Vitæ illius (id est *Rosselinæ*) constant. Carthusiæ anno Domini 1227. Ubi transcribentis evidens mendum recte arguit *Chauvetus*: nec dubito quin 1527 originoliter scriptum sit, qui fuerit aanus datur ex Carthusia epistolæ, istæc omnia narrantis, et simul indicantis, tunc adhuc ibidem fuisse Vitam Sanctæ, quam frustra requirimus.

en. 1501,

46 Correctionem probat *Gonzaga*, in lib. de Origine Scaphicæ Religionis Franciscanæ, ubi Conventum istum numerans vigesimum Provincie S. Ludovici, post quædam de primis illius fundatoribus, ita scribit: Anno Domini mmi, sub Papa Alexandro VI et Ludovico XII Galliarum Rege, ad requisitionem piissimi Ludovici de Villanova Marchionis de Transio. Moniales fuerunt translatae in locum de Transio, consentiente dicto summo Pontifice, prout constat ex transumpto sub anno Domini mccccxcix, vii Kal. Octobris; et alio, sub anno Domini mmiiv; et Fratres introducti sunt. Ecclesia est consecrata sub nomine S. Catharinæ de monte Syon * et B. Rosselinæ, quondam Abbatissæ dicti monasterii, cujus corpus integrum odoriferumque asservatur cum

* mmo Sinai

magno honore, licet non sit canonizata. Ita ille, *Abbatissam* ex usu hodierno *Observantium* vocans, quæ ex Carthusianorum instituto vocanda esset Priorissa; quia *Clarissarum Antistitæ*, Abbatissæ vocantur. Docet autem nos loco isto *Gonzaga*, non fuisse prorsus extinctas Sanctimoniales, sed alio translata, nescio sub cujus regulæ (nisi forte *Franciscanæ*) possessione, postquam Carthusianæ haberi desierunt.

47 Auctor transferendarum Sanctimonialium et Fratrum inducendorum *Ludovicus*, propter potentiam magnam, *Ludovicus Magnus* et *Magnus Marchio* cognominatus, invenitur septuaginta omnino locorum Toparcha extitisse; quorum an aliqua monasterii olim fuerint, nescio; nulla certe ad Conventum redierunt, præter fundum, in quo ille, inter ecclesiam utcumque superstitem et veteris monasterii rudera, tenui opere, secundum morem Franciscanæ Observantiæ, est ædificatus. Fratres enim, circiter decem, qui ibi commorantur, partim elemosynis vivunt, partim certis, in frumento aliisque speciebus a Dominis Arquensibus erogari solitis, partim fortuito conquisitis. Qui locum anno mxciv visitavit, de mandato Prioris magnæ Carthusiæ, invenit corpus, super altari positum in arcula deaurata; intra quam per quedam specularia vitra sic illud conspicietur, ut tamen nonnihil corruptionis circa os appareret. Idem locum amonissimum describit; qui ex una parte adsitum sibi habeat burgum Arquense, ad distantiam dimidiæ solum leucæ; ex altera vallem, in quinque vel sex pagos partitam, et flumine piscoso irriguam. Locus est pulchris hortis fontibusque instructus; duabusque leucis dissitus *Draguiniano*, insigni oppido, tribus vero a domo *Montis-rivii*, cujus directioni suberat, cum esset primum instituta familia Carthusianarum virginum in Cella-Robandi: nunc *Verniensis* Carthusia, leucis solum sex distans, quæ postea videtur sacris Virginibus Vicarium subministrare solita, non nisi tempore S. Rosselinæ fuit ædificata.

48 Anno mxcxiv *Montis-rivii* Prior et Visitator Provincie, locum eundem adiit; et per Epistolam, xv Junii datum, eadem fere omnia scripsit; testatus, invenisse ibi etiamnum rudera veteris alicujus monasterii, cujus tamen pars nulla integre discerni possit, cum fuerint ad usum modumque Fratrum Observantium reformatæ omnia; solam ecclesiam ait veterem formam retinere, eaque ostendere Sanctimonialium so fuisse; sed ruinosam, et pluribus rimis hiantem: ubi est capella ad dextram majoris aræ, supra cujus altare extenditur arcula, ipsius longitudini par. ex ligno, tribus vitris ad caput, ad pedes, et in medio perspicua, alioqui vilis valde, cum vitra non nisi papyro agglutinata continentur. Sed *Marchio* Arquensis dicebatur novam ex argento parare. Per vitra ista primum, inquit Visitator, videtur caput integrum, non sicut aliorum mortuorum, sed carne tectum, exueca tamen; satisque apparet, separatim jacere, nec reliquo corpori coherere: huc vero a capite ad tibias operitur veteri subtilique sindone; sed ejus nulla pars conspicitur præter tibias, integras adhuc suæque exueca carne lectas, circa pedes tamen hinc inde perforatas, non sine nota alicujus corruptionis. Sub ea sindone totum quidem corpus esse dicebatur, sed non potui hoc ioni persuadere; cum circa mediam viderem depressiora omnia, quam ut crederem integrum corpus subesse. Ostenderunt autem mihi seorsim oculos, ad intuentium stuporem integros, intra argenteam figuram uno circiter pede altam. Est autem roagna vicinorum erga Sanctam devotio: et nuper Arquensis Marchionissa, ex suo castro quamvis solidam dimidiato leucam distante, pedibus eo per noveindium accessit.

D
EX MSS.
GALLICIS

a Ludovico
Marchione Ar-
quensi.

E
Locus unquo
ibi inspec-
tur:

Itemque an
1511

F
quando inveni-
tum corpus,
non prorsus
integrum

A 49 *Hæc ille : eadem fere nobis, præsertim de oculis, a se quoque visis, asseruit Lugduni, P. Joannes Columbi, Societatis nostræ clarus scriptor, anno mpc-lxii. Decennio prius Carolus a Villanova Abbas, et Marchionis Arquensis Antonii germanus frater, novam arcam undique inauratam, et tribus in fronte crystallis perluculentem, fabricandam mandavit : sed tam bona voluntas hactenus suo effectu caruit, uti non ita pridem cognovi. Idem deinde fundamenta jecerat novi sacelli : quod dum fabricaretur, contigit scriptori memoriarum sæpius allegatum Chauveto, tum adhuc seculari, quod de se ipse in usdem memoriis narrat : Idem, inquit, anno mdcxlv, mense Julio vel Augusto, in comitatu Joannis Dominici Itherii Episcopi Glædovensis, Nicæa Tallonem, una cum aliis personis insignibus, salutaturus Duce[m] Vendœmensem seniores[m], iade transmissurum in Catalauniam, cui decreveramus nostra offerre obsequia, et simul cum illo vela facere. Cum autem primo mane (æstus, ea anni tempestate ferventissimi, vitandi causa) Arcem transiremus, unoque solum bombardæ jactu distaremus a conventu ; sisti me sensi, soliteque requisivi ubinam locorum essemus, et quæ illa esset quam videbamus Domus : nuncine autem invento qui desiderata deceret, volui eo convertere equum. Verum Episcopus, subsistere non videns, neque quid hoc sibi vellet intelligens, retroacto equo ad nos venit ; et quid nos moraretur audiens ; dixit, conventum esse Observantium, nec aliud addidit de corpore sancto, quod alias in qualitate Commissarii (fuerat enim Franciscani Ordinis) visitaverat : sed intellecto quantum cuperem illuc orationis causa deflectere, prohibuit : dicens, tam intempestivo tempore nequaquam inturbandos Religiosos : et quia metuebat ne ibi hærerem diutius, antegressisque jam famulis volebat solus equitare, secum inde me abstravit ; itaque privatus fui aspectu sacri corporis, quod nec hactenus quidam, annis jam viginti septem transactis, videre morui. Sæpius autem casum illum ad memoriam reduxi, biennio post Carthusianum Ordinem amplexus : neque dubito, quin ipsa Sancta impederit, quo minus navim conscenderem cum ceteris, quorum plurimi perierunt, in gravi contra Hispanam classera conflictu.*

50 Absoluto novo, quo dicitur, sacello, perbeneque ornato, decreta est solennis Translatio, facienda die xx mensis Octobris. Prædie autem illius diei, inquit in epistolarum suarum una Franciscus Villanovanus, extractum de mandato Guardiani fuit corpus cum capsâ de altari, supra quod requiescebat, nihil dissimile vivo ; quemadmodum mihi retulit Fr. Franciscus Gervasius Laiens, ibidem præsens, Religiosus fide dignus, quem ad Ordinem ego recepi, sociumque frequenter circumduxi. Hic autem asse-rebat, quod cum capsâ ab altari sumpta in Choro maneret, sæpius sustulerit brachiorum numm, illudque ad dextram et sinistram versaverit, absque ulla omnino difficultate. *Quid porro die actum sit altera, indicabit sequens authenticum instrumentum.* Non sine magno primi parentis sacramento, conditus protoplastes Adamus in campâ Damasceno, fuit exinde in Paradisum voluptatis translatus, ut ibi vitam a temporum injuria alienam, impolluto corpore, integrioris animæ individuo affectu, fauste transigeret. Sic etiam divina decrevit Providentia, ut beatissima Rosselina, ex antiquissima et illustrissima Gentis Villanovanæ Marchionum de Trans et des Ares pro-sapia oriunda, intaminatæ animæ non tammatum corpus : [quod] abhinc quatuor seculis miraculosa protectione, tam diuturno diuturnique temporis omnium rerum edacis tractu, in exesum, nullibique erosum, in quodam sacello hujusce ecclesiæ ac cœ-

nobii S. Catharinæ Cellæ-Robandi, juxta chorum D ejusdem ecclesiæ a dextra constructo, non cum omni et debita decencia, in capsula supra altare posita, asservatum jacebat, donec ad conditorium aliud convenientius et honestius, utique in Paradiso ad primi Parentis exemplar sua beatitate potiturum, transveheretur.

51 Nos Igitur Fr. Joannes Jourdain, Lector Jubilatus Provinciæque antiquior Pater, Guardianus magni conventus Tolosæ, et super hunc S. Ludovici Provinciæ cum potestatis plenitudine Visi-tator et Commissarius generalis ; Bonaventura Crye, Minister Provincialis ; Matthæus Ricaud, Diffinitor generalis et Coacionator regies ; Franciscus a Villanova Custodum custos ; Franciscus Gnesdan Ex-provincialis ; Antonius Pecqui Diffinitor ; Antonios Coreu, Sebastianus Bernardi, et Paulus Rossillon, Diffinitores actuales præfatæ Provinciæ, in hoc præ-fato comobio pro comitiis provincialibus celebrandis congregati, visis tum prædicta ecclesia, magnis cum expensis perillustris Domini Caroli a Villanova Ab-batis, in omnibus ad maximam devotionem attinen-tibus, reparata et ornata ; cum etiam sacello, ma-ximis intra et extra cum oramentis instructo ; ad requisitionem. Clarissimi et nobilissimi Domini An-tonii a Villanova, Marchionis de Trans et des Arz per instantiam dicti perillustris Domini Abbatis ejus fratris, melioribus modo, forma et genere, qui-bus possumus et debemus, attestamur, omnibus et singulis quorum interest aut interesse poterit, quod in celebratione dictorum comitiorum, die Dominica videlicet vigesima Octobris, anno a reparato orbe millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo, de-caatato et solenniter celebrato sacro Missæ mysterio a R. adm. Patre Commissario Crye Provinciali Mi-nistro, assistentibus sibi venerandis Patribus An-tonio Brunet Provinciæ Secretario, et Honorato Aymard Guardiano de la Motte ; et habita oratione panegyrica et pro suggestu pronuntiata, omnibus eloquentiæ numeris absoluta, de Beatissima Rosse-lina, a Venerando Patre de la Greffe Conventus Linaosini Guardiano, confluentibus undique populis quot ecclesia continere minime poterat ; incedenti-bus processionaliter et maxima cum veneratione RR. adm. et Venn. Patribus et Fratribus, et habitu Levitico iadatis et infulatis, RR. adm. Patribus Francisco Gnesdan Exprovinciali, Josepho Bournin, Andrea Baldovin, Provinciæ Patre seniore ; nec non Francisco de Villanova Custodum Custode ; a præfato sacello, in quo prius asservabatur, astantium ubique personante applausu et acclamatione, præ-sentibus DD. Marchione de Trans et des Arz, et uxore ejus carissima D. Gabriela de Castelanne, D. Carolo de Villeneuve Abbate perillustri, et multis aliis Dominis et Dominabus ex eadem familia oriundis, translatum fuisse, deferentibus quatuor prædictis RR. adm. Patribus, ad præfatum sacel-lum, de novo constructum a prænominato Abbate perillustri, et repositum ad coram Evangelii altaris ejusdemmet sacelli, populi devotioni multo commo-dioris, ibi expectaturum ultimum rerum omnium consummationem, ultimamque stupendi sui corporis remunerationem, ad majorem Dei gloriam, majorem nostri Ordinis et hujus Conventus honorem, maxi-mumque prædictæ nobilissimæ et antiquissimæ fa-miliæ decus.

52 Et ut omnibus constet de præfata Transla-tione, hoc authenticum instrumentum testimoniale exarare duximus, nostroque manuali signo munire, die et anno quibus supra. In hoc conventu S. Catharinæ de Monte Sion. Fr. Joannes Jourdain, Commissarius generalis ; Fr. Bonaventura Crye, Minister provincialis ; Fr. Franciscus a Villanova,

et a Patribus
Capituli Pro-
vincialis

E

die 20 Oct.

solenniter de-
portatur
F

præsentibus
familia Villa-
nova

resque authen-
tice consigna-
tur ;

Custos

EX MSS.
GALLIENSIS
Hæc anno
1652 fabrica-
re jussa nova
arca,

ac deinde
sacellum,

quod invicere
volens quidam
impeditum se
dolat,

etiam tamen
servatum
sancta retulit

anno 1657 co-
dem inferen-
dum corpus,

invenitur ca-
chos adhuc
molestibus,

A Custos Custodum; Fr. Franciscus Gnesdan, Exprovincialis; Fr. Antonius Coreu, Diffinitor; Fr. Pecquius, Diffinitor; Fr. M. Ricaud, diffinitor generalis; Fr. Paulus Rosillon, Diffinitor; Fr. Sebastianus Bernardi, Diffinitor, *Hactenus instrumentum illud, in quo cum præter Marchiones et fratrem Abbatem, dicantur adfuisse multi Domini et Dominae, ex eadem Villanovana familia oriundi; verosimile fit inter eos quoque fuisse, quem Chauvetus expresse notat, Modestum Villanovanum, ipsius Marchionis fratrem majorem natu, ex Minorita Observante Episcopum Aptensem: et multa tunc ibi facta, quorum relationem distinctiorem requirimus. Franciscus de Villanova, tunc Custos Custodum, in præmisso instrumento nominatus, non videtur idem esse, sed potius consanguineus aliquis ejus, qui scripsit Epitomen*

adfuit etiam
Ep. Aptensis.

vite et miraculorum qua utimur, annis post hunc actum viginti quinque. Nec enim hic uspiam in suis litteris, quas plures habeo, meminit Translationis ut coram se factæ; sed in earum una supra memorata, meminit Socii, a se olim in Ordinem admissi, qui adfuit; brachiumque explorans, quocumque libuit illud moverit; et in eadem Epistola addit, ex eo tempore servari arcam subtili sindone coopertam. Modum et formam ejus misit R. P. Prior Carthusiæ Massiliensis, delineatam a quodam suo consanguineo nostræ Societatis Sacerdote (sicuti hic vides) una cum figura oculorum, supra exhibitorum; et cum Epigraphæ, in anno mortis enormiter aberrante, sed indicante quam confusa rerum eo spectantium notitia tunc esset apud loci incolas.

D
EX MSS
GALLICI



B

CAPUT VI.

Miracula aliqua, per S. Rosselinam post Corporis Translationem patrata.

Marchionissa
Arguensis,

Panegyricus sermo, prædicta in solennitate recitatus, impressus habetur, ut in Comm. prævio dixi, et dedicatus D. Gabrielæ du Mas de Castellana, Marchionis Antonii Villanovani uxori, et Baronissæ Alemanicæ, Vice-comitissam alius appellat, aut etiam Comitissam Alemanicæ. Laudatur ibi illa, velut digua filia sanctissimæ matris, quæ remisso terrenis omnibus affectibus nuntio, pro Dei gloria proximorumque salute, pluribus perfuncta itineribus, variisque monasteriis fundatis, vitam Parisiis clausit in sanctæ professionis exercitio. Franciscus vero Villanovanus, in privata epistola, distinctius appellat Fundatricem Capucinarum Massiliæ et Parisiis; quæ S. Delphinæ institutum imitata, bonis omnibus sese abdicavit; ac mendicato victitans aliquandiu, pro fatua habita sit, et ex ipso quem fundaverat Parisiensi conventu pulsa, iterumque honorificentius recepta, ibidem expiraverit tanta cum opinione sanctitatis, quantam Vita testatur, scripta a quodam Patre Cappicino. Hujus ergo filia Marchionissa, maternarum virtutum non minus quam titulorum heres, insigni erga S. Rosselinam affectu, omnino voluit ut Panegyricus supra laudatus typis excuderetur. Quomodo vero et quo successu ejusdem soror egerit, ut partem aliquam sacri corporis obtineret; idem Franciscus, in sua epitome Gallica, sic describit, una cum mirabilibus aliis, præmissam Translationem secutis.

sanctæ Ma-
tris digna
filia,

et S. Rosseli-
næ valde
devota,

accedens ad
corpus, cum
sorore et
fratre Mar-
chionis,

54 Nobilis Domina Gabriela de Castellana, Vicecomes Alemanicæ, uxor Nobilis Antonii Villanovani de Bulleriis, Marchio Transii et Arcuum, venit die quodam ad visitandum S. Rosselinæ corpus, una cum nobilibus Dominabus, Anna Villanovana, Marchionis sorore, uxore D. Francisci de Roze Marchionis de Fois et Vitre: in quarum comitatu etiam venit D. Arnaldus Villanovanus, Revesti Toparcha Venerunt autem ea intentione, ut satisfacerent prædictæ Marchionissæ Annæ, desideranti particulam aliquam sancti corporis Vitream transferre. Decreverunt autem abscindere minimum pedis sinistri digitum; quod ut sine arbitris ipsis liceret, prætextu diutur-

nioris orationis istæ faciendæ, rogaverunt abscondere Fratres, nihil ejusmodi suspicantes. Mox autem ut illi recesserunt, aperta arca, aggressæ Marchionissæ sunt pinu furtum exequi: et D. Arnaudus acceptis a Tranensi forcibus, digitum designatum abscidit. Tum vero obscurari subito cælum, mugire tonitrua, collucere fulmina, sic ut Arsensis oppidum totum peritulum videretur, et præ densitate nebulæ alter alterum videre non possent. Attonitis ad hæc cum Toparcha prænominato sororibus piis supervenit Guardianus, divina inspiratione admonitus aliquid extra ordinem commune agi; jussitque continuo sacram Eucharistiam exponi, contra tempestatem tam formidolosam, coram Religiosis omnibus, ad deprecandum convocatis. Ad hanc orationem lucis paululum affulsit; inventæque sunt prædictæ personæ nobiles, eodem quo fuerant dimissæ loco, non valentes pedem inde efferre. Interrogavit ergo Guardianus, quid ipsas ibi sic victas teneret; et quod fecerant, ex earum confessione admirabundus cognovit; ac voce gravi; Ignoscat vobis, inquit Dominus, temeritatem istam: si mihi concilium vestrum aperissetis, misissem ad D. Bartholomæum de Camelin, Episcopum Forojuliensem; qui illud vobis potuisset permittere. Nunc autem absolutio Roma petenda est; interim ut abscissum digitum suo loco reponeret, Marchionissæ Vitrejensi imperavit. Illa licet continuo paruerit, non tamen impune tulit facinus: præstantiores enim ejus equi rhedarii duo perierunt, et ipsa abortum paulo post passa gemellorum duorum, vita et baptismo privatos doluit, ac mortis periculum ægre evasit: aliquanto deinde elapso tempore, Revesti Toparcha miserabiliter occisus fuit; et Marchionissæ Transensis, liberos suos amisit.

præbet eis
incommodi-
tatem abscin-
dendi digitum
unum:

sed immo-
bilis cum
eisdem retin-
etur,

F
et omnes
famam ali-
quam tuunt.

55 Falsi duo Fratres Observantes, natione Hispani, hospitio ad S. Catharinæ excepti, consilium inierunt, quomodo S. Rosselinæ caput in suam portarent regionem. Surgunt ergo media nocte inter horam undecimam ac duodecimam, suisque cubiculis clam egressi descenderunt in ecclesiam, cæperuntque efringere operculum arcæ, ut ipsam vi aperirent. Hoc dum tentant, apparuit Sancta domesticorum famulorum uni, nomine Petro Teneron Carlesensi, sopitoque dixit; Vade et vide quid circa me agatur. Experrectus ille, cogitavit num forte oblitus esset pabulum equis præbere; dum autem intra se deliberat

Caput furari
conati duo
Observantes
Hispani,

EX 288.
GALLICIS
circuli luce
deteguntur;

allata
intheominus
Costa

cedit Car-
thusia
Villanovam

Lubentis tra-
bis impetu

peve in
præcipitium
actus,

fracta et
tibia mira-
biliter ser-
vatur,

Puella amis-
sis prius ocu-
lis mortua,
vitam et vi-
sum recipit;

A deliberat, incertus verane an falsa ea visio fuisset, pergitque ad stabulum; vidit per fenestram ecclesiæ lumen tantum intra capellam S. Antonii Patavini accensum, quasi si tota ecclesia arderet. Cum autem ad dictam capellam venisset, reperit ibi duos illos hospites; quorum unus vulgam apertam tenebat; alter manus intra arcam, extracturus inde Caput sanctum. Reprehensus ergo de sacrilegio tentato, abstinere captis coegit, et de re tota Guardianum admonuit: qui vehementer increpitos dimisit, ac porro firmiter claudi arcam fecit. Ab illo tempore factum credo, ut nonnihil corruptionis notetur circa tabia, quasi temerario illo contactu irreverenter compressa, sicut Bonipassus Prior relatum sibi ab Observantibus asserit. Chauvetus in suis memoriis notat, simile quid tentatum a quodam Observante, ipsius Arquensis conventus incolâ: cui successit, ut ex eodem sacro corpore costam auferret inobservatus. Verum cum deinde Romam profectus, ipsius penes se retinendâ peteret facultatem, repulsam tulit; jussusque fuit illam consignare R. Patri Broyer, aliquo publico munere istie languenti *hunc* anno MDCLXI invenimus *Rome Agentem Flandriarum*, et in causa Canonizationis Martyrum *Gorcomiensium* (Procuratorem) is autem censuit convenire, ut Villanovam Carthusiæ Reliquia illa daretur, ubi etiamnum servatur; sed ita, ut ejus causa nullus eo concursus, nullum festum fiat, publice vel privatim. *Releo ad Epitomen, et pauca quæ ibi narrantur recentiora miracula.*

36 D. Andreas Bajoly, cum esset in silva Tiverensi territorii Calianensis in Provincia, ad obsequium suæ Majestatis; ibique pro navibus ac trimebris construendis curaret sciendâ materiam, et circencarios visitaret, qui ligna subvehebant per summum dorsum rudis ejusdam invivæ montis; venit usque ad medium ejus, per asperas quasdam semitas et præcipitia proximas; audivitque fragorem grandis ejusdam trabis, viginti quintales longæ, atque versus se recta delabentis. Hoc adverso, fugam ille quidem cepit quapote it, seque Deo et S. Rosselinæ commendavit. Interim moles illa grandis, tormentario globo citius, ad eum pervenit; itaque pertransiit, ut galeri margines laceraret, faciem raderet, per unam tibiaram apprehensum deferret ad oram præcipitii, sub quo fluvius Siagna labitur; dimisit autem eum supra vepretum quoddam, fracta tibia non minus afflictum, quam horrentem in conspectu voraginis, subitis hiantis ad profunditatem viginti lancearum. In hoc tam deplorabili statu, proci ab omni hominum præsentia, invocavit iterum S. Rosselinam, ad vocem nihilominus miseri quiritantis prodit mulier quædam, in silva habitans; eumque consolata, quesivit ex lignariis aliquos qui in tugurium suum deportarent prostratum. Ibi curatus cum ad sanitatem redisset, nihil prius facere curavit, quam liberatricis suæ sacellum visitare; ubi in signum acceptæ gratiæ reliquit galerum, pluribus locis pertusum, et fulera subaxillaria, quibus imitebatur curationis tempore.

37 D. Joannes Majolus, civis Arquensis, filiulam habebat anniculam, satis bene valentem, quam superveniens oculis dolor intra paucos dies cæcam effecit, ac cito etiam ad mortem perduxit. Mater, quæ tum decumbebat lecto, infirmitatem etiam ipsa gravem patiens, invocato Dei et S. Rosselinæ auxilio votum addidit, quod si filiam redivivam sibi adduceret Sancta, ipsam ad corporis sacri præsentiam adduceret, cum gratiarum actione debita: quod et fecit, cum vitam et visum infantula recepisset.

38 Forojulii pater quidam, cognitis quæ per

Sanctam Deus operabatur miraculis, vovit filium, quem cæcum habebat, eodem deducere, atque ad sepulcrum Rosselinæ novenam Missarum dicendam curare. Quarto autem talis novenæ die, sub ipsam elevationem sacræ Hostiæ, exclamavit puer, videre se. Interrogatus porro quid videret; Video, inquit sanctissimum Sacramentum, quod digitis apprehensum tenet Sacerdos. Tum vero omnes qui aderant conclamaverunt. Miraculum: et ex illa hora perfecto visu usus puer est.

D. Gasparo Guirardo civi Transensi filiolus erat semestris, aut ut summum anniculus; qui cum epilepsia laboraret, et per frequentes spasmos identidem collideretur, appropinquabat ad portas mortis. Eo in statu videre filium cum non sustineret afflicta mater, proposuit ad S. Rosselinæ corpus accedere, ibique tanto malo remedium poscere, vel per sanitatem, vel per mortem citam. Conferant ergo ad conventum S. Catharinæ sese ipsa et maritus, Missam dicendam cerant in honorem Sanctæ: quæ finita expiravit infantulus, prius quam transissent murum, circum hortos ductum. Illi ergo domum repelere coeperunt ea intentione, ut quam primum sepeliendum curarent. Sed Deus, qui novit percutere et mederi, cito exaudivit Sanctam suam. Cumque mortui parentes, uno ab inde leuæ quadrante, pervenissent Gabram, quod est Domini Marchionis prædium; evigilavit quasi a somno qui mortuus fuerat: exindeque valens redditus, nunquam ultra passus est morbi tam molesti incursus.

39 Honoratus Bovier Arquensis voverat in honorem S. Rosselinæ curandas aliquot Missas, si filiolus quem periculose ægrotare dolebat, sibi vivus servaretur. Servatus puer cito convaleuit; sed pater oblitus voti, nequidem tunc in memoriam ejus rediit, cum subito extinctum parvulum vidit, aliquanto post sanitatem receptam tempore. Graviori ictu opus, fuit ad exequiendum torporem ingratum. Uxor ejus tum gravida, fœtum enixa est, sed omnium judicio mortuum. Hoc viso recordatus primum Honoratus facti alias, nec impleri voti, ipsum contrito corde duplicavit; promittens insuper visitare corpus Sanctæ, si novæ illi creaturæ gratia vitæ baptismique contingeret. Neque frustra: risu enim inexpectato declaravit puer vivere sese, neque distulit pater votum pro eo suum explere.

60 Arquensis rusticus annorum circiter septuaginta, navim conscenderat, victus sibi liberisque quærendi causa; cum immensa tempestas suborta, malum rupit, gubernaculum excussit, navim ipsam allisit ad rupem. Capitanens cum quibusdam præcipuis in cymbam insilit, ceteri quæ quisque possunt salutem quærunt: solus rusticus, cum duobus aliis, manens in navi, jam largis rimis fatiscente et aquam hauriente, sociis auctor esse cepit, ut S. Rosselinam invocarent, quam aiebat sua in patria multis succurrere. Sed visum illis importunum consilium, morte jamjam instante, nisi aliter sibi quisque consuleret. Solus ergo Sanctam invocavit, et funem prope se positum vidit: quo apprehenso, evasit incolumis, nesciens ipse qua ratione: veniensque ad ecclesiam S. Catharinæ, ibidem in monumentum receptæ gratiæ reliquit prædictum funem, suæ salvationis instrumentum.

61 Blasius le Blanc, anno MDCLXXI, vehebatur in una navium classis Regiæ, Constantinopoli cum vento secundo egressæ; quando veemens tempestas mari incubuit, duravitque a xv Januarii ad vi Februarii: quando illam S. Rosselina cessare fecit; ipsi se invocanti apparens. Quare Arcus veniens Blasios rei gestæ seriem ibi appendit, rithmo Gallico descriptam, in hunc fere sensum. Inter tot geuerosos milites et factis bellicis claros, qui magnis vocibus

D
hunc item
puer circus.

Epilepticus ex
voto parentum
mortuus,

resuscitatur
malo isto liber:

E

votum pro fi-
lio factum
implere negli-
gens,

cogitur illud
iterare in pe-
riculo uxoris
abortientis:

servatur nau-
fragus rusti-
cus,
F

et Miles in si-
mili periculo
Sanctam invo-
cans,

A vocibus clamabant, Succurre, o Maria, et vitam nobis in mari dona : ego dixi, O Patres, qui ad S. Catharinæ habitatis, deprecamini pro nobis S. Rosselinam : et... vota nostra eidem fecimus, ut Melitam possemus venire cum vento prospero, aliosque deinceps portus. Proficiscamur ergo, ad ipsam venerandam, atque ad demonstrandum universo populo per hoc miraculum, quanta prærogativa polleat Sancta ista apud Deum. A die xv Januarii usque ad vi Februarii sic turbata fuerunt æquora, ut cælum nusquam appareret serenum, ex quo digressi fuëramus Zacyntha, egregia urbe et insula, ad Dominium Venetum pertinente. Nam appropinquantibus ad Dieparam de S. Lampadusa, sic inhorruit mare, ut navarchi, spem nullam in sua arte habentes, navim et vela fortunæ committerent. Hinc magni et parvi, elatis in cælum vocibus, animas suas commendare æterno Patri, atque ut nostri misereretur orare. Tali in statu qui nos vidisset, pene mortuus ipse ex pavore fuisset. Interim ego quodam vespere, inferius ad proram constitutus, et tormento cuidam bellico insidens, dormitavi aliquantum; visusque mihi sum puellam aspicere, totam pulchram et splendidam, micantibus oculis, juvenili ætate, virginem denique talem, cujus speciei nihil putem posse comparari. Hujus aspectu mirabiliter recreatus, exclamavi, O S. Rosselina, miserere nostri. Ferebatur novis per vastissimos fluctus, et portum aliquem requirebat; quando tandem vidimus montis Æthnæ flammivomum verticem, portumque Catanensem ei subjectum, ubi sub munitiones loci reducta navi, in festo Deiparæ Virginis, mitigari ventus cœpit : unde cum spe bona melioris fortunæ, navim vertimus, et intra quatuor dies apulimus Melitam; cantantes alacriter, Te Deum laudamus, et Hymnum S. Rosselinæ, qui incipit, Ave virgo sponsa Christi. Nunc ergo quotquot desideratis navigare per mare, oranda vobis hæc Sancta est, ut opem ferat quam tulit nobis in hoc felici itinere, nos liberans a peste et naufragio :

62 *Eccum ipsummet Hymnum*

Ave virgo, Sponsa Christi,
Rosselina, quæ fuisti
Monachorum Regula :
Tu virtutum gemma lucens,
Gratiarum vas renitens,
Angelorum socia.
Tu fuisti meritum
Plena, simul et donorum
Dei, o piissima :
Ut pretiosam margaritam
Emeres, dedisti vitam
Et bona temporalia.
Tu es rosa sine spina,
O beata Rosselina,
Conregnans in patria :
Nunc in hac necessitate
Precamur, tua pietate
Juva nos, o Domina.
Ora Christum redemptorem,
Ut det nobis post laborem
Æterna cœli gaudia.

Ÿ. Ora pro nobis, beata Rosselina,
R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMUS.

Deus qui Beatam Rosselinam, virginitatis dono et Religiones decorasti, concede propitius ; ut omnes qui ejus implorant auxilium, salutarem petitionis sue consequantur effectum.

ANTIPHONA.

D
EX MSS
GALLICIS

Sub alas protectionis tuæ confugimus, o Beata Rosselina, ut preces nostras ad conspectum Altissimi porrigas, atque in necessitatibus nostris protectione singulari defendas. Ÿ. Ora pro nobis S. Rosselina, R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMUS.

Omnipotens sempiterne Dens, qui Beatam Rosselinam, virtutibus et miraculorum privilegio, facis clarescere; concede quæsumus, ut ejus suffragantibus meritis, nostrorum compotes facti votorum, ipsi quoque eidem associari mereamur.

63 *Accipe etiam Litanias, publice ibidem propositas in tobella altari appensa.*

Kyrie Eleison, etc.

Pater de cœlis Deus, miserere nobis, etc.

Sancta Rosselina,	Ora pro nobis.
Nobilitatis decus,	Ora
Lumen Monacharum,	Ora
Chartusianarum norma,	Ora
Forma humilium,	Ora
Virginitatis speculum,	Ora
Rosa sine spina,	Ora
Vas pudicitiae,	Ora
Vas fidei,	Ora
Vas caritatis,	Ora
Desolatorum consolatrix,	Ora
Mulierum advocata,	Ora
Infantium nutrix,	Ora
Perpetratrice miraculorum,	Ora
Debilium fulcimentum,	Ora
Lauguentium medicina,	Ora
Spei columna,	Ora
Virgo sine macula,	Ora
Clastrum puritatis,	Ora
Christi sponsa,	Ora
Officina gratiarum,	Ora
Doctrina Sororum,	Ora
Paradisi plantula,	Ora
Lilium sine macula,	Ora
Orbis regula,	Ora
Cœli conopæum,	Ora
Paupertatis amatrix,	Ora
Angelorum socia,	Ora
Patriarcharum filia;	Ora
S. Brunonis digna discipula,	Ora
Imitatrix ejus humillima,	Ora
Silentii custos,	Ora
Margarita pretiosa,	Ora
Spiritus sancti templum,	Ora
Eremitarum consocia,	Ora
Murorum incola,	Ora
Bonorum contemptrix,	Ora
Flos semper radians,	Ora
Cæcorum baculus,	Ora
Agnus Dei etc.	

ANTIPHONA.

Salve Virgo Rosselina, Paradisi plantula ;
Rosa vere sine spina, Lilium absque macula ;
Ducta Christi discipula, splendens orbis facula ;
Gratiarum officina, nobilis discipula

Tu regulari doctrina, Monacharum regula,
Nunc tenes Sponso vicina, cœli tabernacula.

Felix Virgo Rosselina, esto nobis in medicina,
Remove pericula ;

Et Sponsum nobis inclina, parcat ut piacula :

qui suam ac
navis salutem
versu vulgari
celebrat.

Hymnus de
cadem.

PE UN
GALICIA

- A Detque fruamur divina, post hæc carnis vincula, selinam, virginem tuam, virtutum omnium redolen- D
Tecum, felix Rosselina, facis per secula. tia mirabiliter hic fragrantem, miraculorum facis
†. Ora pro nobis. R. Ut digni. operatione clarescere; concede propitius, ejus sic nos
meritis et intercessione juvari, ut piorum compotes
facti votorum, a periculis omnibus eroamur, et
æterna mereamur beatitudine in illius felici socie-
tate gaudere, per Christum Dominum etc.

OREMUS.

Omnipotens sempiterna Deus, qui Beatam Ros-

APPENDIX
ADDENDORUM ET MUTANDORUM
AD ACTA SANCTORUM

MENSIS JUNII

TOMO II, DIE VII.

NOT. 1

Pag. 1 collocetur initio catalogi Sanctorum:
S. Sebastiana Virgo Martyr, Heracleæ in
Thracia.

Pag. 4, post catalogum Prætermisorum primo loco
ponenda sunt, Commentarius de sancta Sebastiana,
ejusque Acta Græco-latina.

NOT. 2

B

DE S. SEBASTIANA,
VIRGINE MARTYRE HERACLEÆ IN THRACIA,
COMMENTARIUS PRÆVIUS

E

De die cultus, patria, palastra et tempore martyrii, loco depositionis, deque Actis ipsis.

SECULO I
SUB DOMI-
TIANO.

S. Sebastiano,
alia Thaumaturgo,

alia martyr,

hoc die colli-
tur:

C

Reliquerat Henschenius noster, ad vitam melio-
rem transiens, inter alia Commentariolum
pertinens de S. Sebastiana Thaumaturga,
ex Græcorum Menais et Synaxaris collectum;
dubius tamen, quævissetne Sancta ista in pace, an
martyria coronata. Illud, uti relictus fuerat, impressi-
mus ad diem vii Junii pag. 35, et nunc etiam ibidem
relinqui jubemus, postquam interea alicujus S. Seba-
stiane martyris Acta Græca, uti et alia aliorum San-
ctorum, nacti sumus non ita pridem, e celeberrimo
sancti Salvatoris cænobio Ordinis S. Basilii prope
Messaniam, curante P. Josepho Denti, Domus nostræ
Messanenensis tunc Præposita, descripta vera a domino
Clemente Mazzulo, ejusdem cænobii asceta, viro per-
hannu; jubemus, inquam, relinqui suo loco commen-
tariolum de S. Sebastiana Thaumaturga; tum quia
ipsa vere Sancta habetur, atque ut talis colitur hoc die
a Græcis; tum ut inde cognoscatur, eodem die etiam
colit aliquam S. Sebastianam martyrem. Quæ enim
ibidem alligantur e martyrologio Arato Ægyptiaco, de
certamine alicujus S. Sebastianæ, non puto ad Thau-
maturgam illam, sed ad nostram hanc Martyrem spe-
ctare: quandoquidem et menologium Græcorum Tau-
rinense, quod descriptum habemus, hoc ipso die vii Junii
S. Sebastianam martyrem commemorat; et Acta
Martyris, quæ hic dantur. De Thaumaturga hætenas
nulla innotuerunt) illam referre debent ad eundem vii
diem Junii, quamvis in codice Mesanenſi, out fortas-
sis in nostro tantum apographo, indiligentia librarii (in
Actis enim ipsis martyrii dies non est expressus) præ-
figatur dies vii Julii, quo nulla usquam reperitur
S. Sebastiana sive apud Græcos, sive apud Latinos.

2 Scio quidem, nostram martyrem Sebastianam
in mensis Græcorum impressis coli etiam xvi Septem-
bris per commemorationem; atque iterum solemnitus
xxiv Octobris offitio integro: item in menologia Græco-
rum, quod Sirletus latine vertit, tantum coli xvi Sep-
tembris, ex quo transit ad eundem diem, ejus memoria
in martyrologium Romanum: nihilominus eandem
martyrem etiam die vii Junii cultum fuisse apud Græ-
cos, censet quoque Raderus noster in sua mensurum
Junii T. II

Martyr et-
iam 16 Sept.
et 24 Octobr.

Græcorum versione latina atque in suis ad illam Ani-
tradversionibus, quas habemus in sex voluminibus MSS.
Quare et nos sanctæ hujus martyris Acta ad præsentem
potius diem imprimenda putamus, quam ad alterutrum
posteriores, tum ut qui illa fortassis inquireret, primo
loco inveniat, tum ut conferri facilius possint cum di-
ctis hæc eodem die de S. Sebastiana Thaumaturga, et
curiosus talium lector discernere possit per se, eademne,
an diversæ sint Sanctæ istæ. Nostræ præter Martyris
titulum, etiam Virginis damus. Præterquam enim quod
nihil in contrarium occurrat, appellatur num. 12 Vir-
ginalis coetus magistra et Soror Thecla quæ utique
virgo fuit, soror tamen, non carne, sed spiritu et reli-
gione.

3 Natale solum Sebastianæ martyris indicatur in
Actis nostris num. 10, Sebaste; et in menologio Sir-
leti Sebaste Phrygiæ, quæ est provincia Asia minoris.
Verum dubitare cogor, an illa urbs vere ejus patria
fuerit, an Heraclea Thraciæ. Num num. 4 ipsa dicit,
a S. Paulo Apostolo, veniente in Thraciam, se bapti-
zatam fuisse. Et num. 10 testatur Præsidem Sergium Pe-
gusum procurator, propinquos Sebastianæ tunc tempori-
s degeret sub metropolitani Heracleæ in Thracia. Item
num. 6 S. Paulus, et apparatus Marcianopoli in car-
cere, animasque addens, prædicit, in patriam suam
abducendam esse vincitam. Abducta autem fuit Hera-
cleam Thraciæ; qua et minutus fuerat num. 11 Sergius
Præses, Marcianopoli deducendam, ut illic in oppro-
brium generis sui torqueretur.

4 Ad hæc mentes impressæ ad diem xxiv Octobris,
postquam meminerant, Sebastianam a S. Paulo præ-
monitam fuisse his verbis; Δὲ σε δέσποιν' ἐπέθετο ἐν
τῇ πόλει αὐτῇ, διὸ τῆς αἰς Χριστοῦ ὑποδείξις. Oportet
te vincitam abire in civitatem tuam, propter confes-
sionem Christi; subjungunt paulo post: Μεθὲν οὖν
δέσποιν' ἐκ τῆς παρεστῆτος, ὥτι ἐκ τῆς παρεστῆτος
'Ἡρακλείας ἐστὶ, περιπατῶνς εἰς τὸν δέσποιν' τῷ ἐλπίσει
'Ἡγεμῶν. Intelligens vero Sergius ex adstantibus,
quod ex metropoli Heraclea esset, misit illam vin-
ctam ad residentem illic Præsidentem, videlicet Pom-
pianum.

P
patria ejus

an
ne Sebaste
in Phrygia,

an Heraclea
in Thracia?

A 3 Utra sententiarum præmissarum de solo natali
Sebastianæ verior sit, non definitio. Patem, cancellari
utramque posse, si dicatur Sancta, Sancte Phrygiæ
veritatem fuisse, dum illic forte commorarentur parentes
ejus, publici aliquis muneris aut etiam præfecturæ
causa. Egiat enim præfecturam illa in civitate patrem
Sebastianæ colligitur ex eo, quod num. 10 dicatur ibi
ter Canidula (qua de re annotabimus plura ad cita-
tum locum) dedit ei; quod minus videtur a Præfectus
locorum, aut in alia sublimi dignitate positus, præcipue
dari solitum fuisse. Defunctus autem ibi præfectura sua,
reversus pater in Thraciam et Heracleam, quæ patria
ejus fuit, eodem adducens cum reliqua familia filiam
Sebastianam, adhuc adolescentulam, quæ postea a S.
Paulo Apostolo in Thraciam profecta, doctrina Chri-
stiana instructa et baptizata fuit, ut ipsa asservit num.
4. Hinc et Thracia et Heraclea dicit patria ejus potest,
tum ob diuturnam ejus commorationem et propinquorum
ibi præsentiam, tum quia parentes ibidem videntur nati
et commorari fuisse, antequam Sebastianæ migrarent.
Erat est, Heraclea certe, urbs Thraciæ celeberrima, antea
Perinthia dicta, Sebastianæ patria extremi martyris
fuit, non item locus depositionis seu sepulture, quam
Acta narrant ipsam obtinuisse in Rhædo, sacra corpore
illuc delata opera Angelorum. Sed ubinam terrarum
Rhædo illa, aut quali locus? Quæ in Actis constanter
scribitur Πέρις, Ρήδος, in monologio Sirliti Latine
legitur urbs Rhædus; in memoria vero Græce impres-
sa, Περίος, Ρήδιστος. Tum nomen, quam locus, paulo
avertatur incluganda, eo quod videmus, citos etiam doctos
et geographiam profanos huc alluere.

6 Dicitur urbs, si tamen dixeris, innuere eunt ex anti-
quæ scripturæ non multum dissimili vocabulo. Altera
Resistum seu Resistus ex duobus locis Itinerarii, sub
Antoniæ imperatoris nomine vulgati. Altera Ρηδέστις;
Rhædestum apud Suidam et Procopium, ac Ρηδέστιον
Rhædestum, apud Ptolemaum. Resistum urbem Ju-
nocræa penitus via ordinatam inter civitates, Apron et
Heracleam, equali fere spatio ab utraque distantem;
Rhædestum veropendens ad ipsam Propontidem, landa-
turque a commodissimo navigantibus portu. Accipe lu-
pus et Procopio, lib. 4 cap. 9, descriptionem amplio-
rem. Ab Heraclea unius itinere dierum distans erat
locus, Rhædestus nomine, comodo ad Hellespon-
tum navigio petendum situ, portu facili, atque ad
conducenda maritima præparato.

7 Hæc etiam civitas fuit episcopalis in provincia
Thraciæ Pæphi, sub metropoli Heraclea. Ita coeant
Natalis antiqua Provinciarum atque Episcopatum
Pæphi nomenclatura, post geographiam sacram Caroli a
S. Paulo, ab eodem collecta e variis cunctis MSS.
in quibus pag. 10 sub metropoli Heraclea in provincia
Pæphi annuntiatur sacro loco Rhædestus. Pag. 32
in eadem provincia Pæphi et sub eadem metropoli, sacro
loco Rhædestus. Pag. 76 sub eadem provincia et
metropoli ponitur prioris episcopatus Rhædestensis.
Quanta hæc diversitas nominis, et ratio scribendi diversa!
quæ tamen et prodare non potest, sed diversa designari
locos, quod aliquatenus diversa sunt nomina; ita non
fieri consentiam, duas potius designari urbes, quam
unam; nisi ex situ, a scriptoris indicato, id concludi
possit, quæ tamen nullam invenio hactenus, qui ex-
tra præteritum Pæphi ac metropoli Heracleensis,
situm eius possit; præter Stephanum de urbibus, qui
illam in Macedonia collat, aliam rationem passim na-
tæ a cœnoscitatoribus ejus, Pæphi atque Hellesmo.

8 Christophorus Cellarius, geographia peritissimus,
in suis citis antiquæ Nittæ, in qua tabulam Thraciæ
reperit, et regionisque descriptionem ceterarum libris
non intelligenter efficit, locat Resistum Aut nunc ad
fluvium Arzon, media fere via recta inter Apron ac
Heracleam; Rhædestum vero Sædæ, Ptolemæi et
Procopii, statum præpe Chersonesum ad sinum Propon-

tidis, longius a Resisto suo remotum versus meridiem, D
quam inde recedant Apron versus occidentem. Opinatur
itaque duas esse civitates diversas, hac ductus ratione,
quam indicat pag. 870, quia Resistum, in Itinerario
his ponitur in via, quæ ad urbem Apron fert Heracleam,
sic ut inter utramque sit media.

9 Verum, quid si Cellarius in sua Thraciæ tabula
expresserit Apron situ non suo? Altero quidem loco
Itinerarii citati, post Berti Ptolemæi pag. 14, indi-
catur iter a Plotinopoli Heracleam sic, Trajanopolim,
Apron, Resistum, Heracleam. Altero autem, pag. 21,
sic proponitur; Trajanopolim, Cypselam, Syracellam,
Apron, Resistum, Heracleam. Secundum hanc ultimam
descriptionem Aprorum, quæ multum differt a situ
locorum, in tabula Cellarii expressa, debent Apron magis
ad meridiem removeri, ut inde iter fuerit Resistum,
non ad Arzon flumen sursum, sed vel ad ostium ejus latus
dextrum, ubi in Thraciæ veteris typo Orthis locat Bi-
santhem, quæ Ptolemæo eadem est cum Rhædesto; vel
in non almodum inde remoto Propontidis tractu, ubi
auctor tabularum geographicarum Ptolemæo additarum,
figit eandem Bisanthem, quam et notat, nunc Rede-
stium vocari. Imo etiam secundum prius Antonini iter,
conici potest ibidem Resistum ejus fuisse. Neque enim
E
iterum publica semper recta et breviori via ducebant ad
alias atque alias civitates; sed sæpenumera circumdu-
cebant, vel ut insigniora loca, qualis erat Rhædestus ad
Propontidem, attingerent; vel quod illuc commodior
quam alia parte via esset. Et sane expeditior fuerit
Rhædesto Heracleam juxta oram Propontidis, quam
per mediterranea, ibi mentosa.

10 Ad hæc, situs, ubi ponit Cellarius Rhædeston
sive Bisanthem, ad Propontidem, propinquior est Cher-
soneso ejusque longo muro, quam sit ostium fluminis Arzi,
quod non congruit cum descriptione Procopii, tam ab
ipso Cellario, quam hic a nobis producta. Scribit enim
Procopius, Rhædeston esse locum maritimum, unius
diei itinere ab Heraclea distantem. Situs autem a
Cellario notatus forte distabit inde bidui. Et Jacobus
Spon, describens suum iter, ab annis non multis illic
institutum navigio Callipoli Heracleam, a primo loco
numerat p. m. xxx usque ad Perastem pagum; hinc
p. m. vi ad Heraclissam, ac totidem porro ad Myrio-
syton; tum hanc emensus sinum Rhædestensem, tandem
appulit ad urbem ejusdem nominis, a qua spatium non
admodum longum extendit usque Heracleam. Ex qui-
bus positio nostra Rhædesti seu Resisti maritima, ad
dextram Arzi fluminis, aut non tam procul inde, atque
ponit Cellarius phæronum confirmatur.

11 Procopius præter jam citata de comodo Rhædesti
ad navigandum exercendumque mercimonia situ, ait,
locum, nullo minime defensum, barbarorum ac pira-
tarum incursionibus obnoxium fuisse; ac Justinianum
imperatorem illic urbem condidisse, moenibus validam
magnitudineque insignem. Quæ item conveniunt cum
hodierna urbis istius statu, quam memoratus Sponius
censet magnitudine parem esse Callipoli, cui v aut vi
M. P. circuitu tribuit; ac frequentius esse habitatam;
pesitam vero in occluso loco, unde amicus in mare
prospectus e demibus pateat; ac numerare x aut xii
Mah metanorum (sua moschas vocat) tum majora,
tum minora, cum suis turribus, e quibus illi statim hostis
centocantur ad preces; præterquam quod et Græci mul-
tas ibidem ecclesias habent. Atque hæc de Rhædesto
quod unum idemque cum Resisto notis videtur, æque
ejus situ, plerumque satis hoc loco, tam præfixæ tracta-
tioni ea super re minus opportuno. Conferet tamen ali-
quid hæc elucidatio ad distinctius cognoscendum, quo
devenit sacrum corpus Martyris noster, nampe ad
locum Rhædeston, ad Propontidem situm, tunc tempo-
ris carentem muris, deinde vero prole munitum ab im-
peratore Justiniano.

12 De tempore martyris quid dicam? Consentunt
Acto

et
Hæc certe
patria
martyris est.

Inquiretur
in locum se-
pulture

Ubi Rhædestus
Antonini

an eadem
quæ Rhæde-
stus ad Pro-
pontidem

et episcopalis

Negat Cellar-
ius.

an recte?

E

Non videtur.

F

Qualis sit
Rhædestus

Tempus
martyrii,

A Acta, *Menta et Menologium* Sirleti, passam sub Imperatore Domitiano, qui ab anno vulgaris æræ LXXXVIII ad XCVI præsedit Romana imperio. Annuum quoque indicare volunt Acta nostra, sed tam incertis terminis, ut perdifficile sit, certum inde annum eruere, dum statim initia proponunt annum XXIII persecutionis, quo edicta Domitiani, omnes ad sacrificandum idolis compellentia, prædierint, mortemque Sebastiana martyr oppetierit. Si annus XXIII computatur a persecutione, quæ vulgo prima dicitur, maveri cepta a Nerane, anno imperii ejus, ut verior sententia habet, undecimo, a Christi nativitate LXIV; reducetur martyrium prædictum ad annum Christi LXXXVII, quo talia edicta Domitiani publicata non fuerunt, tam e sententia Baronii, qui Domitiani persecutionem refert ad annum XCI; quam aliorum Eruditorum, qui vero similis censent, illam anno XCIII initium habuisse. Ac propterea malim credere, hoc XCIII aut sequenti anno martyrium S. Sebastiani contigisse, Quæ mea conjectura potius, quam certa sententia, si admittatur, initium persecutionis ex mente auctoris, qui Acta concinnavit, reducendum foret ad annum Christi LXX, quo capta fuit Hierosolyma per Titum; aut ad sequentem, quo idem cum patre Vespasiano de Judæa capta triumphum Romæ egit. Verum haud facile erit aut annis illis aut toto Vespasiani Titique imperio, persecutionis, in Christianos metæ, seu initium seu continuationem reperire in historia. Relinquam igitur sententiam seu potius ænigma Actorum hac in parte, felicioribus meo ingenio solvendum, contentus martyrium Sebastiani Domitiano ultimisque imperii ejus annis adscripsisse.

Acta, ut videntur, interpolata.

B 13 Acta ipsa quæ damus, alent ætatem, imo et stylum, Metaphrastis; nec multo antiquiora crediderim esse, prout nunc quidem sunt. Non tamen negaverò, antiquiora quondam manibus habuisse scriptorem, ex quibus potuerit cognovisse martyrii tempus sub Domitiano; et palæstram, urbem Heracleam; nec non locum captivitatis, Marcianopolim; ibique præsidentem, Sergium Justum; uti et nomina urbium, per quas Heracleam traducta fuit martyr, ordinemque ac sita relatarum; quamvis non omnes antiquioribus suis nominibus, et seculo Christi primo usitatis, sed postmodum indictis, appellentur: et colligitur, scripta esse Acta posterioribus temporibus. Notandum quoque est, plura in illis dignosci, ex ingenio scriptoris profecta; uti longiores discursus et præcutiones Sanctæ, invective ejus in Præsides, terribiles, mansuetudine Sanctorum minus dignis, conceptæ, aliæque, a non nimis imprudenter credula lectore passim animadvertenda. Damus interim ipsa Acta prout sunt, nunc primum a nobis e Græco in Latinum conversa.

Duplex Actorum synopsis e Synaxario, et Menæis Græcorum.

Compendium illæ

Priusquam Acta ipsa, quæ dixi, producam, duplex illarum præmitto compendium, alterum e Synaxario MS, quod olim Sirmondii nostri fuit, nunc vero in Collegio Claromontano Parisiæ asservatur, relatum ibi ad diem XVI Septembris; alterum ex Menæis Græcorum vulgatis, prout ibi legitur die XXIV Octobris; illud datur Græco-latine, quia impressum non extat; istud Latine tantum. Primum sic habet: "Ἀθῆναις τῆς ἀγίας Σεβαστιανῆς. Ἀπὸ γένους ἐπὶ Διαιτιστῶν τοῦ βασιλέως, ὑπάρχοντα ἐν πόλει Σεβαστῆς τῆς Φρυγίας, ἐδιδάχθη διὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου τοῦ Παύλου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ συνεισέβη ἐν Μογαντοπόλει ἀρπάζεσθαι τοῦ ποταμοῦ περὶ τῆς γέφυρας Σεργίου, καὶ τὴν εὐρίαν παρ' αὐτοῦ, καὶ εἰς κάμητον ἐπιβιβάσθαι, τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι διέπνευσεν ἀδελφῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθε εἰς Ὀδύνην, ὅπου εἰς Ἀρχιεπισκόπου, ὅπου εἰς Ἀρχιδιάκον, εἰς ἀντιπρόσωπον Ἡρακλίου τοῦ τῆς Θεσσαλίας, ἔδωκε ἀρπάζεσθαι παρὰ Πατριάρχου Ἱερουσαλῆμ, ἐκταμένῳ ἀπὸ ἀγκυλῆς ἐπὶ ξύλῳ,

καὶ ἐξέστῃ ἀκμῇ σιδηρῶν ὀνύχων, καὶ λένουσι προσέβη ἐῖς βράχιν, καὶ τὸν τοσοῦτον ὑπεράνω γεινομένην βραχίον, τὸν διὰ ξίφους ὑπέμεινεν ἐκτομήν. Ἐξῆς καὶ λέγεται ἀπὸ πλάτος ῥυθμῶν γὰρ. Τοῦ δὲ σώματος αὐτῆς ἐδόξασθη ἐν θαλάττῃ, καὶ ἐνθάδ' ἐν τοῖς πιστοῖς θεῖα προνοία ἐθαῖπεν ἐν Πεδαστῷ.

D
c. i.

15 Certamen S. Sebastianæ. Hæc fuit tempore Domitiani imperatoris oriunda e civitate Phrygiæ Sebastæ, doctaque sacram Scripturam ab apostolo Paulo, comprehensa fuit Marcianopoli, dum annuntiaret Christum, a Sergio præside, ab eoque verberibus cæsa et in fornacem injecta, per Christi gratiam illæsa mansit. Post hæc venit Odysum, inde Anchialum, porro Arcadiopolim, tandem Heracleam Thraciæ, ubi tenta a Pompeiano præside, e lignoque suspensa capite deorsum, acutis unguibus ferreis dilacerata fuit; tum leonibus in pabulum objecta; tandem omnibus istiusmodi cruciatibus superior, gladio percussa, diminutione capitis vitam fluxit: diciturque e vulnere lac pro sanguine fluxisse. Corpus sanctæ Martyris in mare projectum, indequo divina providentia ereptum, Rhedasti a fidelibus sepultum est. Hæc Synaxarium indicatum, quibus similia, sed magis adhuc compendiosa, illa ipso die XVI Septembris, habent *Menæa* excusa præmisso isthæc disticha.

e Synaxario MS

Σεβαστιανὴ τῇ τοῦτ' βλύζει γὰρ,
Ὅχι σῆμα καὶ σῆμα, ὥσπερ οὐκ ἀπὸ ξίφους.
Sebastiana cæsa gladio cum fuit,
Mæ avit humor lactens pro sanguine.

E

16 Protritus Actorum compendium quod *Menæa* ad diem XXIV Octobris, præfere iterum eodem disticho, exhibent, ita sonat Latinis: Imperante Domitiano commemorans Marcianopoli sancta martyr Sebastiana, accusata fuit apud Sergium præsidem quod Christiana esset: adductaque ad ejus tribunal et confessa se Pauli apostoli discipulam esse, ab eoque sacrum baptismum suscepisse, ac paratam pro Christo vitæ profundere; pectus quidem globulis plumbeis tot corpore diverberatur, et mox in carcerem detrinitur; in quo ei apparuit sanctus Apostolus, confortans illam his dictis: Bono animo esto, nec tristeris. Oportet enim te ob confessionem Christi ligatam duci in patriam tuam. Septimo autem die, jubente Præsidi, educta e carcere, in regum luculenter accensum injicitur, ubi multo perstans tempore absque lesione, incolumis exivit cum omnium admiratione atque stupore. Orante autem ipsa Deum, perstrepuit e celo sonitus magnus cum fulminibus, tonitruis ac grandinis tempestate; quibus et rognus extinctus est, et multi in periculum vitæ adducti, et Præsides ipso cum reliqua turba fugam præcepit capessivit.

Attus protritus

17 Post hæc allorutus Martyrem Præsides, interrogavit: Quæ es tu? Quæ tua conditio? Quo patria tua? Ipsa autem responsum dante nullum, cum didicisset a circum adstantibus, e metropoli Heraclea ortam esse, vinctam ad id loci præsidem misit. Angelus autem Domini, conspicuum se illi præbens, dixit: Confide, filia Dei; oportet enim te præsidi Pompiano (Πομπιανῷ) susti, sed ego tecum sum. Ubi vero Heracleam pervenit ac Præsidi oblata est, is demum suspensam e ligno, crudeliter dilaniari per tres horas mandavit; et carnes ejus, a corpore verberibus avulsæ, suavem unguenti odorem exhalabant; ipsa interim tacite orante; ut omnes adstantes dicerent, corpus exanime cruciari. Depositam igitur ex equuleo, feris ad devorandam objecerant; immensusque in illam prægrandis leo, ubi prope affuit, humana voce ex imperio divino ad correctionem impiorum locutus est, Martyrem quidem laudans, illos vero redarguens.

F

ex Menæis

18 Deinde terribilis leona, emissa e cavea, nihilo amplius nocuit. Postquam enim ad Martyrem accesserat

A aeral, ab altero ejus latere constitit : sicque ambæ feræ adtulerunt utrimque, non secus atque innocentes agni. Hinc nesciens, quo se verteret Præses, lata in illam capitali sententia, extra urbem ductæ pretiosum caput præciderunt, quod hoc pro sanguine effudit. Tum Præses sacrum ejus corpus una cum capite, addito triginta librarum plumbi

pondere, in culeo ferre firmato inclusum, præcipi- D tari in altum mare jussit. Angelus autem Domini, culeo disrupto, corpus Sanctæ transtulit in locum, qui appellatur Rhesistus Præstiti et matrona quædam, Syncretica nomine, divinitus monita, sindone illud involvit atque unguento delibatum in proprio loco Rhesisti sepelivit.

ACTA MARTYRII

Græco-latina auctore anonymo

Ex Cod. Græco sancti Salvatoris Ordinis S. Basilii prope Messanam.

CAPUT I.

Capta sub Domitiano imperatore Sebastiana, plumbatis ceditur.

a
Missa Mar-
tiano-polim

b

1 Anno vicesimo tertio a persecutionis nostræ gra-
satus est diabolus; et emittens tela peccati, plurimos
expugnavit, atque in errorem induxit. Emissi quippe
sunt Præsides iniqui et iudices iniusti, ut compelle-
rent omnes ad immolandum idolis : ex quo multa af-
flictio et angustia obvenit Sanctis, propter perennan-
tium comprehensionem. Cum igitur dimittebantur
Præsides cum edictis Imperatoris, pervenit illorum
unus Marcianopolim b, Sergius Justus nomine, sor-
dulus moribus totusque malitiosus.

Præses Ser-
gius Justus

2 Ingressus ille Marcianopolim, ut ferus leo ru-
pebat, totum indutus diabolum, et primo mox die
quæsitit sacrificios Diane, inventisque tribus, So-
siquatro, Phileto et Demetrio, dixit eis : Nostis edi-
ctum Domitiani imperatoris, quo jubet sacrificari
diis, illudque facientes manere in pace, cruciari vero
poenis multis illos, qui non parent, gravibusque sup-
plicibus ac tormentis subiaci, præsertim Galileos, qui
appellantur Christiani. Ingressi igitur primo die ci-
vitatem, unanimiter se oblectabant. Altero autem die
descenderunt ad diversorium templi Diane com-
portantes thus, et sacrificarunt idolo diabolicum
sacrilegium. Quod postquam demonibus oblatum
fuit, intravit in urbem Præses, ne tertio die sacrifi-
ceat Hecate. Saturatus vero istiusmodi diabolicis
sacris, post septem dies, intentibus Christi discipulis,
cedit iniquus Præses pro tribunali in foro, convoca-
tisque consiliariis suis, mandavit edictum Imperato-
ris legi, quod sic habebat.

publicat edi-
cta Domitiani
Imp

3 Domitianus, Imperator Augustus, omnibus ur-
bium provinciarumque nostrarum populis, erga nos
beno affectis, mandat omne studium adhibere, quo
benignis diis prompto obediatur. Si enim benevoli
sitis erga edicta nostra, tormentorum supplicia non
sustinebitis. His ita impie constitutus, inparebatur
in heredes Christi et coheredes Apostolorum. Ejus-
que re late delicta fama, divulgatisque quæ perversum
impis decretis dilata quæque fuit accusatio
adversus S. Sebastianam ejusque vivendi modum.
Frat autem illa diacnissa atque Hegumena d' exi-
mina, et fidelis ministra Christi, nescitæ ejus agnas
pascens. Ubi igitur inquisitio facta est, comprehensa
quoque fuit S. Sebastiana, ab Antonio quodam, pu-
blice quieti conservando præposito c, adductaque est
velut agna signata, e sacro ovili ad Præsidentem, ful-
gens tota facie, tamquam splendor solis orientis.
Tunc tubis sonantibus, præconis vox intonuit :
Adducentur Crucifixi heredes, ingreditur milites
Nazarei. Hinc timor et turbatio non levis suborta
est, et clamor et strepitus.

E τὸν τρίτον καὶ εἰκοστὸν τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰώνου,
ἔργον ἡ διαβολῆς γένεσι, καὶ προσελθὼν τὸ βίβλος τῆς
ομορφίας, πολλοὺς ἐπολέμει, ὡς πολλοὺς καὶ ἀποπλά-
κῃσιν. Ἐξέπληρώσαντο γὰρ Ἀρχόντες ἀνομοὶ καὶ Κρι-
ταὶ ἀδικεῖς, ὥστε ἐπὶ θύμῳ βδελύγματος [πάντας ἀναγ-
κάζουσιν.] Πᾶν οὖν ἑλπίς καὶ ἀνάγκη ἐν ἐπὶ τοῖς
ἁγίοις διὰ τὴν τὴν ἀπολλυμένην σὺνδραμν. Ὡς οὖν
ἐξέπληρωτο τὸ διατάγματα σου τοῖς Ἀρχόντι τοῦ Βα-
σιλέως, κατένταται τις Ἀρχὼν ἐν τῇ Μαρκεσιανῶν πόλει,
ὀνόματι Σέργιος Ἰούστως, λιπρὸς τοῖς τρόποις καὶ πάσῃ
κακίᾳ χρησιμῶν.

E

2 Εἰσελθὼν δὲ ἐν τῇ Μαρκεσιανῶν πόλει, ὡς λέων ὄρεος
ἐδούρειτο, ἔργον τὸ εὐδωρεῖα τοῦ διαβόλου. Τῇ πρώτῃ ἡμέ-
ρᾳ εἰσέτασιν ἑαυτοὺς τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ἑρῶν τρεῖς. Σω-
σίπαστρον, καὶ Φιλέτον, καὶ Δεμήτριον, εἶπεν αὐτοῖς.
Οἴδατε τὸ πρόσταγμα Δεμητρίου τοῦ Βασιλέως, πῶς
κατέθει θύμῳ τοῖς θεοῖς, καὶ διαμένειν εὐμενῶς· τιμὰς δὲ
λαμβάνειν οὐ μικράς, τοῖς μὲ πιστομένοις, καὶ θειανῆς
κοιτάσσειν καὶ τιμωρίας ὑποδέχασθαι, μάλιστα τοὺς Γα-
λιλαίους τοὺς καλούμενους Χριστιανούς. Ἐπελθόντες οὖν
τὸ πρῶτον ἐπὶ τὸν τόπον τῆς πόλεως, κατέειν ὁμοῦς ἔστα-
ται· τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ κατέλθον ἐπὶ τὸ κατέλμα τῆς
Ἀρτέμιδος τοῦ κατὰ, ἔπαρχοντες λίσσαντο, καὶ ἐπιθύ-
σαντες τῇ εὐδωρίᾳ τὴν ἀνομιαν θυσίαν ἐνέμιζον. Μετὰ οὖν
τὸ ἐπιστεῖλαι τὴν θυσίαν τῷ θαυμάσιον, εἰσῆλθον Ἀρχὼν
ἐν τῇ πόλει, καὶ τῇ τρίτῃ ἐπιθεῖν τῇ ἑκάστῃ. Χορτα-
σθεῖς δὲ τῶν θαυμασίων θυσίων, μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας, τῶν
μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ κρυπτομένων, προκηρύσσας ὁ Ἀρ-
χὼν τῆς οὐανίας ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ καλέσας πάντας τοὺς
συρροῦντες ἐς αὐτοῦ, ἐκέλευσεν ἀναγνωσθῆναι τὰ διατά-
γματα τοῦ Βασιλέως.

c

F

3 Δεμητριανός, κράτιστος Σεβαστός, ὁ ἑμῶν πόλεων
καὶ χωρίων, τοῖς πρὸς ἡμᾶς ἐνομιαῖς ἐχούσιν, σπουδὴν
πᾶσι δοῦναι τοῖς ευμενέσι θεοῖς προθύμως ἐξακο-
λούεσθαι. Ἦν γὰρ ἐγγνωμασθῆτε πρὸς τὰ διατάγματα
ἡμῶν, τὰς τῶν βασιλέων τιμωρίας οὐκ ὑποδέξεσθε. Τού-
των δὲ οὕτως διατεταγμένων ἀσεβῆς, ἔκτετόντο οἱ τοῦ
Χριστοῦ κρυπτομένοι, καὶ τῶν Ἀποστόλων σύγκαλτοι.
Φαίς οὖν δι' ἐλπίδα, οὐ μικράς, καὶ διατρέχοντες τῶν
σεβίων προσηγμένων, ἡμεῖς καὶ ἐπὶ τὴν αἰὶν τῶν Σε-
βαστιανῶν, καὶ τοῦ κατὰ, πᾶσι τῶν. Ὡς δὲ διακρίνεται
καὶ ἡμεῖς ἐν δόλῳ, καὶ πιστὴν οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ,
ἀσπασθῆναι ἀμύχας τοῦ Χριστοῦ ἀνατρέποντας. Ὡς οὖν
ἡ ἑκάστης ἐκτετο, συνελθὼν ὁ ἁγὶος Σεβαστιανὸς ὑπὸ
Ἀντωνίου τοῦ, ἀρχιστράτου, καὶ προσήλθεν τῷ ἡγεμόνι,
ὡς ἀμύχας ἐπίσημος ἐκ τοῦ ὄντος ὡς ἐκείνους, καὶ ὡς
πρῶτον τῆς ἁγίας ὡς λαμπρὰς γλῶσσαν ὡς ἀνατρέχει.
Τοῦ δευτέρου ἐπεσφύδατος καὶ σαλπύγγων ἐπιφωνουμένων,
καὶ λεγόντων· Προκηρύσσεται οἱ τοῦ ἑσταυρωμένου
κρυπτομένοι, εἰσαγγεῖσθαι οἱ τοῦ Ναζωραίου στρατιῶται.
Φεβός οὖν οὐ μικρός ἦν, καὶ ταρχαρός ὡς οὐκ οὐκός, βοήθη
καὶ βομβή f.

A Ἡ τότε ὁ Ἀντώνιος εἰσέγαγεν τὴν τοῦ Χριστοῦ Δούλ-
λιν. Ὡς οὖν εἶδεν ὁ ἡγεμὼν τὴν Ἀγίαν ὥσπερ τὴν
καλλίαν καὶ τῇ ὄψει στελλόμεναι, ἐξεπλάγχετο τὸν τῶν αὐτῆς, ὡς μετὰ πολλῆς ἀποροίας τολμᾶν ἐπε-
ρωτῆσαι τὴν Ἀγίαν. Ὁ Σέργιος ὁ ἡγεμὼν, εἶπεν. Τί τὸ
ὄνομα τῆς ἐστῆς; Σεβαστιανὴ εἶπεν, Χριστιανή, καὶ
τῆς τοῦ Χριστοῦ ποιμνὸς διδάσκαλος. Σέργιος ἡγεμὼν
εἶπεν. Οὐ περὶ τοῦ ὀνόματός σου. Τίς καλὴ; Αἶγε
οὖν τὸ ἀληθές, πρὸ τοῦ βασανισθῆναι. Σεβαστιανὴ εἶπεν.
Πιστεύς με, ὡς δεῖλόν καὶ ἀνίσχυρον. Τίτωσκε ἐν τοῖς
πρώτοις τὴν ἀποκρίσιν μου ἀληθεύουσαν, ὅτι Χριστιανὴ
εἰμι. Ὅμως ἵνα μὴ περὶ τοῦ ὀνόματός μου ἀπαρατὸς
μένω, Σεβαστιανὴ καλοῦμαι παρὰ τῶν ἀγίων γυναικῶν μου.
Ἐπειτα παρὰ τῶν Ἀποστόλων ἀγίων, Χριστιανὴ καλεῖται.
Ὁ γὰρ ἐνδοξὸς παντῶν τῶν Ἀποστόλων, ἀγιος Παῦλος,
ἐλθὼν ἐν κλιμακῇ τῆς Θράκης, ἐδίδασκέ με, καθήχοντας
με τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ. Αὐτῶν ὁ βούλει ποιεῖν, ποιῇ
σεν, ἡρώτατε πάντων ἀνθρώπων, καὶ σεβείσθε. Ὁ
ἐμὸς Θεὸς, αἰτοῦν σε ποιῆσαι, ὅτι τὴν τοῦ Χριστοῦ ποιμνὸν
τολμᾶς λυμάνισθαι, τύραννε μακρότατε. Ταύτην τὴν
σεβείσθαι ἱερουργίαν ὁ ἱερέυλος ἐξέπεμψε σοι Βασι-
λεὺς· ἀλλὰ πιστεύω τῷ Χριστῷ μου, ὅτι κρατεῖνόν νεκρο-
λύσει, καὶ σε αἰτοῦν ποιῆσει.

B

Ἡ Σέργιος ἡγεμὼν εἶπεν. Ὑβρίζεις· μετὰ τὴν τιμωρη-
θῆσθαι. Σεβαστιανὴ εἶπεν. Ἡρώτα, τὰ πρῶτα σου βα-
σανιστήρια καὶ τῶν ἀγίων. Ἐγὼ γὰρ σπεύδω θύσαν ἐμὰς
τὴν τῷ Χριστῷ προσάγαλιν καὶ ζῆν εἰς τοὺς αἰῶνας.
Σέργιος εἶπεν. Ἐλθέτωσαν δὴμοι καὶ τυπείτωσαν αὐτὴν
ἐν σφαίραις μολυβδίναις, ἵνα οὕτως οἱ πόνοι αὐτῆς
[ἀνυμνασθῶσι παύσθαι] ταῖς θεοῖς. Ὡς δὲ ἐτύπετο ἡ
ὁσία Σεβαστιανὴ, οὐδὲ μὲν ἀνεγίνε φωνὴν εἰπὼν τὴν
μεγίστην ἐπέκρινεν, ὡς καὶ τὴν ἡγεμῶνα κελύσσει τοῦ
παύσασθαι τοὺς βασανιστήριας. Καὶ ἦν ἡ Ὀσία ὡς μὲν
ὁλως βασανισθῆσα, ἀλλ' ἐν θεωρῶσα εἰς τὸν οὐρανόν.
Σέργιος ἡγεμὼν εἶπεν. Ἠσθήναι τῶν βασάνων, Βαστιανή,
ἡ οὐδέπω; Σεβαστιανὴ εἶπεν. Ποίων βασάνων; Ὁ Ἀν-
θύπατος εἶπεν. Θανατῶν, πῶς λέγεις πῶς βασάνων;
Μειζυτέρας ὑποδιδόσθαι τιμωρίας. Σεβαστιανὴ εἶπεν.
Ἐάν πῦρ ἔχεις, δαίνου· εἰ καὶ ξίφος, προσέλαυν· Ἠρώτα
σφαδραῖς; προσάγαγε. Οὐδὲν γὰρ μου τῶν σὺν ἀπειλῶν
πέπειται τὸν νότον σπασθῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος καὶ χρι-
σταίου, καὶ προέχειν βδελύγησιν ἀκαθάρτοις, ὡς τὸ τέ-
λος αἰσχυρισμῶν καὶ θανάτου ταῖς σεβόμεναις αὐτῇ.

C

Ἡ Σέργιος ἡγεμὼν εἶπεν. Ἀκούσθαι μου καὶ θύσον, καὶ
σώζου. Σεβαστιανὴ εἶπεν. Φύλαξαι μετὰ τῆς ἡγε-
μῶν. Συμβουλεύου δὲ σοι ἀποστῆναι ἀπὸ τῶν θαυμάτων
τῶν μακρῶν καὶ ἀκαθάρτων, ἵνα μὴ εἰς πῦρ καὶ σκῆλη-
κα καταπονθήσῃς. Σέργιος ἡγεμὼν εἶπεν. Τῶς περιστάσει
τοῦ ὧδε πυρός, καὶ ἐκλείψου αὐτὴν ἀνακαλεῖσθαι ἐν τῇ
δεσποτικῇ, λέγων. Νουθέτησον ἐστέν, καὶ θύσον ταῖς
θεοῖς· εἰ δὲ μὴ, περὶ σε πῦρ κατακατακαύσει. Ἡ Ἀγία
Σεβαστιανὴ εἶπεν. Τὸ τοῦ διαδόχου, πῶς τὰς ἐπινοίας
τοῦ πατρὸς σου τοῦ σατανᾶ. Ἦδεν γὰρ ὁ καίρις, ἵνα
ἐκείνης μὲν γένηται καταλύσις, οἱ δὲ παύμενοι αὐτῇ, εἰς
ἀπολύειν ἔσονται εἰς τὴν αἰῶνα. Ὡς δὲ ἐσθλὴν ἡ Μα-
καρία εἰς τὸ δεσποτικόν, ἔδοξεν τῷ Θεῷ, λέγουσα.
Ἐυχαριστῶ σοι, Κύριε μου Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι ἐπεὶ
ἐπὶ τὴν ταπεινότητα τῆς θούλης σου, καὶ σκεψάς με μετὰ
τῶν Ἀγίων σου. Ἐυχαριστῶ σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ,
ὅτι νῦν πλουτῶ, εἴτε ἀδύνατον ὅλα ἔχω. Ἐυχαριστῶ σοι,
Κύριε μου, ὅτι νῦν ἀπαλλύεταί με περιττων. Νῦν οὖν
προσάγαλόν σε, Δέσποτα, φύλαξαι τὴν ἐμὴν διδουμένην με-
στήσαν διὰ τοῦ μεγάλου σου Ἀποστόλου ἵνα κατεξωδῶ
δι' αὐτοῦ τὸν τοπον τῆς ἀσπαύσεως. Ὡς δὲ ἔλθον ἡ
Ἀγία, ἐν φωνῇ αὐτῇ, ἐξῆλθεν αὐτῇ ὁ ἄγιος Παῦλος,
λέγων αὐτῇ. Φύλαξαι καὶ πῖε καὶ μὴ ποιεῖς· διὰ γὰρ σε
ἐν τῇ σφ' πόλει δέσμιον ἀπελθεῖν καὶ ἐξελθεῖν, εἰπὼν αὐ-
τῇ, Ἐλθέτω σοι.

D Tunc introduxit Antonius Christi famulam, quam ut vidit Præses, multo decore insignem et facie rutilantem, percussus est pulchritudine ejus, ut præ multa animi commotione vix tandem ausus sit ipsam interrogare, dixitque : Quod nomen est hic adstantis? Sebastiana dixit Christiana sum et gregis Christi ministra. Sergius Præses dixit ; Non fido dignitate tua, neque quid videaris habere, interrogavi te : sed de nomine tuo, quid voceris. Die igitur veritatem, priusquam cruciatibus compellaris. Sebastiana dixit ; terrificas me, quasi timida essem et ignava. Scito, me prima responsione mea veritatem dixisse, quia Christiana sum. Verumtamen ut ne diutius te lateat nomen meum Sebastiana vocor, indito mihi a sanctis parentibus meis tali nomine ; deinde vero a sanctis Apostolis appellata sum Christiana. Sanctus quippe et gloriosus inter ceteros Apostolos Paulus, veniens in Thraciam baptizavit me, Christi Evangelium edoctam. De cetero tu quod vis facere, fac ; omnium hominum crudelissime atque impiissime tyranne [Scito tamen] quod Deus meus destruet te, quoniam aules vixtare Christi gregem. Emisit te quidem sacrilegus Imperator, ut impiissimum sacrilegium facias ; verumtamen confido in Christo meo, quod et illum et te dissoluturus sit.

D
EX MS.
INTERP.
C. J.
cique sistitur
S. Sebastiana.

S. Pauli Apo-
stoli discipula,

E

E Sergius Præses dixit ; Ludificas ; graviter cruciaberis. Sebastiana dixit ; Profer modo quancocius iniquitatis tue tormenta ; ego enim festino me ipsam Christo meo sacrificium offerre et vivere in æternum. Sergius dixit ; Accedant tortores ipsamque verberent globulis plumbeis g, ut sic cruciatus illum eogant obedire illis. Dum vero verberabatur Sancta, nullam emisit vocem ; sed suavem spiravit et copiosum odorem, ut ipse Præses juberet tortores verberibus supersedere ; et Sancta nulla omnino parte laesa apparuit ; sed oculis animoque intento contem-
plabatur cælum. Sergius Præses dixit ; Sensisti tormenta, Bastiana h, an nondum? Sebastiana dixit ; Quæ tormenta? Proconsul dixit ; Miror qui dicas, Quæ tormenta? gravioribus subjeceris. Sebastiana dixit ; Si ignem habes, adhibe ; si gladium, profer ; si feris terribiles, adhuc. Nihil enim minarum futurum efficiet, ut animum meum abstraham a Deo vivo et potente, eique præferam impura idola, quorum finis interitus, et mors illis qui ipsa colunt.

que verberata
non leditur,

g

h

G Sergius Præses dixit ; Audi me, sacrifica et salvare. Sebastiana dixit ; Nugari didicisti. Tibi ego consilium do, ut recedas a seclæstis impurisque demonibus, ne a flammis et vorones demergaris. Sergius præses dixit ; Jam igni examinaberis ; simul jussit illam compingi in carcerem, dicens ; Consule tibi ipsa et sacrifica diis ; alioquin te igni consumam. Sancta Sebastiana dixit, Progenies im-
boli, exsequere quod tibi inspirat ille pater tuus. Venit enim tempus, ut ille quidem dissolvatur ; hi vero qui ei parent, in perditione erunt sempiterna. Ubi autem ingressa fuit Sancta in carcerem, glori-
ficavit Deum, dicens ; Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia respexi tē super humilitatem famule tue, et conjunxisti me cum Sanctis tuis. Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia nunc dives sum, etsi nondum habeam ornatum. Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia nunc liberas me curis meis. Nunc igitur, quæso te Domine, conserva in me, quam dedisti mihi per magnum Apostolum tuum, fidei ; ut merear per eundem consequi locum refrigerii. Ita Deum in custodia preceps apparuit S. Paulus, et dixit ; Concede ac hibe, nihil metueris. Oportet enim te tuam in civitatem abire vinctam ; dicensque, Pax tibi, recessit.

et in carcerem
ducitur,
F

ubi visitatur a
S. Paulo.

ANNOTATA.

a Unde persecutionis hujus initium ducat auctor, non est facile dirimare. Cum tamen dicat, imperante Domitiano emissaque ab eo edicta, passam esse Sebastianam, debet hujus martirium referri ad ultimum imperii ejus trimum, coeptum in anno vulgaris xxxxi. Ante eum non satis extenditur Domitianus in Christianos acrius, ut pluribus dictum est in commentario prævio num. 12.

b Prima celebris olim fuit Martinopolis (atque hodie quæque est, auctore Holstenio, sub nomine Pro-law) sic dicta a Trujano ejus conditore, in gratiam sororis Marcianæ claræ imæ femine, et Ammiano cap. 4 libri 27 fides. Situm ejus designant Acta num. 13, non ut plerique recentiores cum Itinerario Antonini, in via Ponti Euxini, inter Odessum et Anchialum; sed supra Odessum; sic ut Marcianopoli Odessum, et inde Anchialum iter sit. debetque statui, juxta tabulam Peutingerianam, in mediterraneis Maris, aliquot passuum millibus a Ponto remota.

11 c Legebatur Αὐτοκράτωρ, quod non capio. Reposui Ὁμολογῶν, idem, incensum, quale quid oratio videtur requirere.

d Conjungit hic Auctor titulos duos, quos primo Christi seculo conjunctum in una persona obtinuisse, vix putamus; dum vocat Sanctam nostram Diaconissam atque Hegumenam. Si tum Diaconissa fuit, vix credi potest, fuisse virginem. Ista quippe nomine primis seculis veniebant antea nati uxores aut viduæ, et quidem ætate admodum provecitæ. At posteriori tempore, eadem, tum Diaconissæ, tum Hegumenæ vocabantur, quæ congregationibus sacratarum Dea virginum præstabant; quali etiam præfuisse Sebastianam, innuitur. Per eum talibus ipsam virginibus præfuisse Hegumenam, prout ille sequentibus seculis congregatæ in unum fuerunt sub certa vivendi norma: vix equidem opinor. Habuerit fortasse quasdam, vel scorum omnes, vel paucas simul habitantes, quibus legem Christianam

et perfectiorem vitæ modum instillavit. Credidero igitur, Auctorem ex usu sui seculi illic locutum esse. De Diaconissis si quis legere plura cupit, adire potest Gasparem Albaspinam, in collectione Conciliorum Labbei, tomo 2. col. 83, aliasque passim obvios.

e Græce vocatur Antonius iste, Ἐιρηάρχης, Irenarcha, quod est Princeps pacis et quietis publicæ, quam ex officio tales conservare debebant in provincia aut territorio sibi commisso: et si quem illam turbantem deprehenderent, ducebant ad provincie Præsidentem pro meritis puniendum. Originem videtur istiusmodi magistratus habuisse ab Octaviano Augusto, qui cum Italiam aliasque imperii regiones a grassatoribus passim infestari coquerasset, illos, inquit Suetonius, dispositis per opportuna loca stationibus, iulubuit: quarum stationum Præfectis ex re indiderunt Græci nomen Irenarcha. Sed lapsu temporis Stationarii isti cum suis Præfectis degenerarunt ab instituto, et qui tutos a grassatoribus præstare debebant provincias, ceperunt ipsi prædari et grassari. Quæ de re extant querelæ et reformatio Theodosii junioris, Lege unica de Irenarchis, quam vide sis, in eamque Jacobi Gothofredi commentationem, tom. 4 pag. 609.

f Βορῆς. An, pro Βορῆος? Quæ vox opum propria est, et strepitum quoque significat.

g Qui nempe globuli, extremis foveolis innervi, nervoso brachio intorquebuntur in uela Martyrum corpora, et non raro inferiebant necem. Fulgo latine dicuntur Plumbatæ; de quarum crudeli usu plura habet Antonius Gallonius libro de Martyrum cruciatibus a pag. 161. Græcia media ævi duuntur numero singulari Πλοῦμῆτον et Πλοῦμῆτον, Plumbatæ: Libanio autem, orat. 7 pro Aristophane, sunt οἱ ἐκ μολίβδου σφαῖραι, Sphæræ seu globi plumbei, quod convenit cum textu nostro.

h Bastiana. Græce enim est, Βάστιανῃ, immutata per aphæresin vocæ. An a Præsidente per contemptum sic appellata? An sit mendum librarii?

CAPUT II.

Disputat cum Præsidente; Igni imposita non leditur, hunc precibus suis extinguit.

Educta e carcere disputat cum Præsidente,

c Post sex dies convocado concilio, alitens otio suo Sergius, statuit, publice in medio foro Sanctam igni consumere, ad incutiendum ceteris timorem. Septimo autem die exit Sebastiana e carcere, tamquam si prodiret e balneo, splendida vultu, totoque corpore decora. Ubi igitur denno adducta est in forum, præsidens ibi tyrannus precepit ipsam alloqui multis, dicens: Detestare amentiam tuam, et sacrifica diis. Sebastiana dixit: Requies igitur deorum tuorum major est? Præses dixit: Fortitudine quidem præcellit Hercules, in curis opitulatur Juno, quæ Domina vocatur; verecundia præstat casti Diana, Sebastiana dixit. Jam vero parvi dii, qui sunt? Sergius Præses dixit. Multi dii, multæ deæ, Apollo, Tantalus, Phoenix a et reliqui omnes. Sebastiana dixit: Miror, Præses, quomodo sic illudimini, dicentes magnam Deum esse Herculem, quem constat semivulturnum. Thebis perisse Apollo autem fulmine percussus in Thracia, extinctus est; et Æsculapius præcipitatus crepuit b, alique multi dii indecore sepulti jacent apud vos. Quapropter cum ipsi nihil sint, ad nihil prosunt cultoribus suis, quos et Deus meus odio habet. Nihil quippe sunt idola vestra, nihil vos qui illa colitis. Amentes enim estis et jam jam moriemini in æternum.

8 Sergius Præses dixit; non consentis sacrificare

Eγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας ἑξ, συμφέρον ἰπνίστην ὁ κομισθῆναι Σέργιος εἰς μέσον τῆς αγοράς καθεσθαι τὸν Ἅγιον ὀδυρομένην, διὰ τὸν τῶν λοιπῶν θυμὸν. Τῇ δὲ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ἐξῆλθεν ἡ Ἅγία ἀπὸ δεσποτηρίου, ὡς ἀπὸ λουτροῦ, λαμπρὰ τῇ ὄψει, ὥρτια σφόδρα τὸ σῶμα σὺν δεινῇ ἀσμένει. Ὡς οὖν παρὶν προσεβλήθη εἰς τὸν ἀγορῶν, προκαθίσας ὁ τύραννος ῥᾶστο ἐπερωτᾷ σὺν πολλοῖς λόγοις, λέγων· Μετανόησον ἀπὸ τῆς ἀπειροίας σου, καὶ θύσον τοῖς θεοῖς. Στεφάνου δὲ εἶπεν· Ποῖος οὖν τῶν θεῶν σου μέγιστος ἐστίν; ὁ Ἡγεμὼν εἶπεν· Ἐν μὲν τῇ ἰσχυρίᾳ Ἡρακλῆς· ἐν δὲ σπουδῇ, Ἡρα, ἡ δέσποινα ἐκχλῖν· καὶ ἐν τῇ σεμνότητι, ἡ ἁγία Ἀρετή. Στεφάνου δὲ εἶπεν· Οἱ δὲ μικροὶ θεοὶ εἰσιν; Σέργιος Ἡγεμὼν εἶπεν· Θεοὶ πολλοὶ θεοὶ, πολλοὶ Ἀπολλῶν, Τύταλος, Φοῖνιξ, καὶ λοιποὶ πάντες. Ἡ ἁγία Στεφάνου δὲ εἶπεν· Θεομάρτυς, Ἡ μὲν, πᾶς ἐπαίτεσις. Ὁ μέγας Ἡρακλῆς, ὃν λέγετε θεῶν, ταύχιστος γενόμενος, ἐν θεοῖς ἀπύθνη. Ἀπολλῶν δὲ ἐκέραιον ἐν τῇ Θεῶν Ἀσκληπιοῦ δὲ πικρὴς γενόμενος, ἐλαττω ἐμκοῦ· καὶ ἄλλοι πολλοὶ θεοὶ εἰς ἀτιμίαν νεύονται παρὰ ὑμῖν. Ὅτεν μὲν οὕτως, εἰς οὐδὲν μένουν τοὺς προσεύχοντας αὐτοῖς· ἔχοντες ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐμοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ. Ὡς δὲν γὰρ εἰσιν τὰ ἐδιδύγματα ὑμῶν, οὕτε ὑμεῖς οἱ πεδόμενοι χρεῖα. Ἄνοστοι γὰρ ἐστε, καὶ τελευτᾶτε εἰς τοὺς αἰῶνες.

8 Σέργιος Ἡγεμὼν εἶπεν· Ὁ τοῦ τοῦ θεοῦ τοῖς ἀπολλοῖς θεοῖς; Στεφάνου δὲ εἶπεν· Τύραννος καὶ ἀνόστης, αἰ

A τί λαλεῖς, οὐκ οἶδας. Ἀξιόλογοι πᾶς θύσασται εἶναι οἱ ἐν ταῖς θρησκείαις κείμενοι νεκροὶ ἐν σκοταῖ ἀφαιρισμοῦ; μετ' ὧν ἔχεις τὴν μερίδα, καὶ οἱ μετὰ σου. Αὐτοῦ οὖν βλάβου καὶ σιγήσου, τύραννε, δαίμονας ἐπὶ λέγων. Τότε Σέργιος Ἡγεμὼν, ὃς ἱμασνῆς ἐγένετο, καὶ συμπεδύλιον ἐποίησεν μετὰ τῶν συγκοσμητῶν, ὥστε Ὅσιον ἐν μέσῳ τῶ ἀγορᾷ καθῆναι. Ὡς δὲ τὸ προσταγὲν ὑπὸ τοῦ τυράννου παχέως ἐξετέλειτο καὶ ἡ συναχθῆναι ἐξέλιον ἐκεῖ ἐν τῶν ἐργαστηρίων καὶ τῶν βυλαίων, καὶ πλῆθος πολὺ περιστευέμετων κύκλωθεν περὶ τὴν Ὀσίον, καλεῖσάυτος τοῦ τυράννου ἀνταφῆναι τὴν πυρᾶν, ἀπερμαίνων τὸν ἐξέλιον καὶ τῆς γλῶσσης αἰς εὐχὰς ὑμνῶν. Ὡς οὖν ἵστατο αἰς μέσον τῆς πυρᾶς καὶ οὕτως ἔπτετο αὐτῷ φλόξ.

B Τότε ὁ ἄγιος Σεβαστιανὸς ἔρχετο λέγειν καὶ εὐχισθαι αὐτῷ. Ὡς οὖν τῆς φλόγης, ἡ ἐπὶ τῶν ὑμῶν κατωκίοντο ὡς Θεός, ὁ ἐπὶ τῶν Λερωβείμ καὶ Σεραφίμ ἀναπαύμενος, ὁ στέλλων τοὺς φωτῶν, τοῦ εὐχαρίσματος διακισσῶντος, τοῦ περιεδύλιον τῶν Ἀγγέλων, τοῦ ἐνδύου τῶν Ἀγίων, ἐπέβλεψεν ὡς ἐπὶ καὶ σέθεν τὸ πῦρ τοῦ παρὰ τῶν ἀσθεῶν ἐξαφῆναι, ὥστε γινώσκειν ὅτι σὺ εἶ Θεὸς μόνος, καὶ οὐκ οὐκ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα αἰς τοῖς στένωσις τῶν γένων. Ἀμὲν. Ὡς δὲ πολλοὶ ἀνέπεμψον τὸ Ἀμὲν, γλῶσσαι ἐγένετο μῆλα ἐν τοῦ ὑμῶν, καὶ σπασμένη καὶ χαλαρά, ὥστε τὸ πῦρ σέθεναι, πολλὰς καὶ ἀνυδρῶσαι, καὶ τῶν Ἡγεμῶν φρεσὶν μετὰ τῶν λοιπῶν πάντων, κρῖνοντες καὶ λήγοντες. Ὡς Θεὸς Σεβαστασιανῆς, καὶ Παύλου, καὶ Ἰωάννου, ὁ ἐν τῇ πόλει τούτῃ κηρύττων, ὁ καὶ νῦν διὰ τῆς ἁγίας Σεβαστιανῆς σώζων τὴν πόλιν ἡμῶν.

C 10 Ὡς δὲ ἐπαύσατο ὁ ὄρυγμός τῆς χαλᾶς καὶ τῆς σπασμένης, καὶ πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ἀποδυσμῶν, μετὰχλέσατο ὁ Ἡγεμὼν τὴν Ὀσίαν, καὶ λέγει πρὸς αὐτήν. Τί εἶ; καὶ τί τὰ περὶ σε; καὶ ἐκ ποῦ εἰ γήρως; ἀπαγγεῖλον μοι, ὅτι οὐδὲν σου ἔπειται. Ἀπεκρίθη ὁ Ὅσιος καὶ λέγει αὐτῷ. Ἐπεσὼν τῆς αἰχμαλίας, τὸ γένος καὶ τὴν γῆν ἐπὶ ταῖς, ἄφρον καὶ τυφλὴ διὰ τοῦ διαβόλου, σκίτης τοῦ σατανᾶ, ἐνθάδε ἐ τοῦ ὄφτος; Σέργιος ὁ Ἡγεμὼν εἶπεν. Ὅς τούτῃ ἐλυσκίς σου, γένον, καὶ ἐπιστρέφεις ἐπὶ τοῖς θεοῖς καὶ ποιεῖς αὐτοῖς θυσίας, ὥστε μὴ καταλείψῃς; Σεβαστιανὴ εἶπεν. Κόμω τύραννε ὀλεσθῆναι, ὡς πρὸς αἰς τὴν γῆν τοῦ θεοῦ, ὃς τιμωρεῖται σου τὴν ψυχὴν, μετρητῆρ, γένος τοῦ διαβόλου, ὅτι οὐ θυμαλῆς τῷ τοῦ Θεοῦ μυστήριον. Σέργιος ὁ Ἡγεμὼν εἶπεν τῷ λογιστῇ Παρμασίῳ. Παρμῶν ὡς ἐστὶν τὸ γένος τοῦτο; καὶ ποῖας πόλεως ἐστίν; Παρμασίος ὁ λογιστὴς εἶπεν. Πόλεως Σεβαστιᾶς ἐστίν, λογικῇ πόλει τῶν ἱερουργῶν πολεὶς δὲ μοναχὴ περικύπτει, οὐκ οἶδαι καὶ γὰρ ὁ πατὴρ αὐτῆς τρίτον ἀνδρῶν ἔθηκεν, καὶ γένος ἐγένετο τῶν θυμαλῆς θεῶν, καὶ νῦν τὸ γένος αὐτῆς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ τῆς μετροπόλεως Ἡρακλείας ἐν πολλῇ εὐδαιμονίᾳ διέχει.

11 Σέργιος ὁ Ἡγεμὼν εἶπεν. Βούλει τοῖς θεοῖς θύσαι; ἢ θέλεις σε ποιῆσαι ἐν Ἡρακλείᾳ ἀπὸ θύου, ὥστε ἐκεῖ τιμωρεῖσαι αἰς αἰῶνας τοῦ γένους σου. Ὁ ἄγιος Σεβαστιανὸς εἶπεν. Οὐκ οἶσθι, τύραννε, πόθεν καλεῖσαι θεοῖς; Ὅσους τῶν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς. Σέργιος εἶπεν. Ὅς ποῦ σου τὸ ἔργον, καὶ ὅς ἐρῶ σε ἐκπέμψω γὰρ σε ἐν Ἡρακλείᾳ, ὥστε ἐν σπηλαίᾳ θηροφῆς ὑπὸ τοῦ γένους σου. Ὡς γὰρ ὁρῶντες αὐτῶν γλῶσσαι, μὴ περὶ τῶν τοῖς διακίς θεοῖς. Σεβαστιανὴ εἶπεν. Ἐάν σπασθῇ με ἐν Ἡρακλείᾳ θέσμων, γυναικῶν με ποιῆς αἰς τὸ γένος μου, μάλιστα τοῖς ἐνδοξομένοις τῶν Θεῶν. Σέργιος ὁ Ἡγεμὼν εἶπεν τῷ ἀρχισεβαστιανῶν, τῶν σπ. Σεβαστιᾶς τῆς Φρυγίας ὁρῶντων, εὐαγγελίστην φρεσὶν τῇ Μαρκιανῶν ποιεῖ (ὁ καὶ ἐν πολλοῖς μεγάλῃς περιδουμένῳ) ἐκείνῳ τὸ ἔργον ὑπερῶν διακίς, τούτῳ θέσμων ἀνταφῆναι ἐν τῇ μετροπόλει Ἡρακλείᾳ. Ἐξῆς οὖν τῶν ἐκείνῳ Ἡγεμῶν ταύτῃ Σέργιος, Τύραννε, ἀρχιστῆς Ἡγεμῶν τῆς Μαρκιανῶν πόλεως, τῷ ἀρχιστῇ Ἡγεμῶν Παρμασίῳ τῆς μετροπόλεως Ἡρακλείας χρίειν. Σεβαστιανὴν δὲ ἀπεπέμψεν καὶ ἀποστάσεν τὴν θεῶν, καὶ με βυλαίων

laudabilibus diis? Sebastiana dixit, Demeus tyranne, nescis plane quod loqueris, Quomodo laudabiles sint, qui vulgo sciuntur mortui jacere in tenebrosa obscuritate? quibuscum et tu et asseclae tui partem habetis. Ceterum prospicio et confundere, tyranne, qui daemones deos vocas. Tunc Sergius Praeses, velut in furias actus, cum male feriatis sociis suis consilium inuit, mandavitque, Sanctam in medio foro comburi. Quod tyranni mandatum cum protinus exsecutioni mandaretur, lignaque comportarentur ex officinis et balneis in locum supplicii, junque accumulata essent circum Sanctas ingenti copia; jussit tyrannus succendi struem: qui ardente et flammis in altum elatis, stabat in medio Sancta, nec flamma tetigit eam.

9 Tum vero cepit hoc modo loqui et orare: o Deus gloriae, qui in caelis habitas! o Deus, qui resides super Cherubum atque Seraphim, columna lucis, firmamentum justitiae, velamen Angelorum, amictus Sanctorum; respice super me, et extingue hunc ignem, quem iniqui accenderunt; ut cognosceant quia tu solus es Deus, et illius tuius Jesus Christus, et sanctus Spiritus tuus in secula seculorum Amen. Cum vero et multi circum stantium repeterent, Amen; sonus vehemens de caelo venit, et fulgur et grando, ita ut ignis extingueretur, multique circumstantium periclitarentur, et Praeses ipse populusque universus fugam caperent, clamantes ac dicentes: unus est Deus Sebastiana, et Pauli et Joannis d, qui hac in civitate praedicatus, nunc etiam per S. Sebastianam servat urbem nostram.

10 Postquam cessavit impetus grandinis et minarum, quo multi occiderunt infidelium; Praeses denno accersivit Sanctam, dixitque ad illam; Quis es tu? et quid habes penes te? quae patria tua? Indica mihi: quia nihil te laedit. Respondit Sancta, et dixit illi; Tu qui excedisti a veritate, genus et patriam meam queris? Stolidus ac caeco filii diaboli, vas satanae, pelvis serpentis. Sergius Praeses dixit; Non cessas nugari, mulier, atque reverteris ad deos, iisque sacrificas, ut ne tormentis subjiciaris? Sebastiana dixit; Canis es, tyranne, latrans, nil curans de timore Dei, qui tuam cruciabat animam; pollutorum esor, progenies diaboli; quia Dei arcum non miraris. Sergius Praeses dixit Procuratori Pegasio; Unde adest hic muliercula ista? et ejus civitatis est? Pegasius Procurator dixit; Est civitatis Sebastae, docta in paucis. Quae autem insania ipsam invaserit, ignoro. Etenim pater ejus tertium Candida f dedit, et amicus fuit admirabilium deorum. Et nunc propinqui ejus degunt in Europa g metropolitano Heracleae perquam splendido.

11 Sergius Praeses dixit; Vis sacrificare diis? Alioquin te curabo vinctam traduci Heracleam b, ut ibi in opprobrium generis tui torquearis. Sebastiana dixit. Non te pudet, tyranne, iterum appellare deos? Sacrifica Deo, qui in caelis est. Sergius dixit; Non facio quod tu suades, tamen te amem, imo te dimitto Heracleam, ut sub oculis tuorum ignominiose tracteris. Huc enim fugitiva venisti, quo minus pateres justis diis. Sebastiana dixit; si me vinctam dimiseris Heracleam, notam quidem me facies meo generi, maxime vero timentibus Deum. Tum Sergius Praeses i conversus ad praefectum, dixit; Sebastianam e Sebastae Phrygiae oriundam, quam Marcianopoli fugitivam deprehendimus, et ubique magiam exercere comperimus, jussit illustre concilium nostrum vinctam perducere in metropolim Heracleam. Scribe igitur istius loci Praesidi in haec verba: Sergius Justus, optimus Praeses Marcianopoleos, optimo Praefidi Pompiano metropoleos Heracleae, salutem dicit. Sebastianam fugitivam, quae deos dereliquit et mandatis parere Imperatoris non vult, multis

D
EX MS. INTERPR. C. J.
stansque in
ardente rogo,
non laeditur.

et ignis ad
ejus preces
extinguitur.

B

d

Inquil illa
in patriam
ejus et fami-
liam.

f

g

h
mittitur
Heracleam.

i

A multis castigatam cruciatibus, misi ad potestatem tuam.

ἦσαν τῇ κλεινῇ τοῦ Σεβαστῶ, πολιτικῆ βασιλεῖς ἡμε- D
τέρας ἐκτετακτα αὐτῶν τῇ αὐτῇ Εὐσεβίᾳ.

ANNOTATA.

a *Paucim* pro diu habiti non fuerunt a gentilibus Tantalus et Phoenix : quorum primus, etui Jove genitus, deorum contemptor, ipse a se convito exceptis filium suum Pelopem cæcum et coctum apposuit manducandum. Quod scelus suum ut lueret, ob id dem diu ad inferos detentus, aquisimam tenuis immer us stat, pendulaque imminet ori pulcherrima poma; inter quæ tamen perpetua siti ac fame torquetur, sequentibus nempe aquis ab ore ejus cum bibere vult : pomis vero, cum manducate. Fabula, pueris nota, ingenerare potest Christianorum animis ætiam cogitationem punarum ab una, vero, æterno Deo, eodemque justissimo, infligendum peccatoribus apud inferos pro rata delictorum. Phœnix Agenoria filius, a quo Phœnicia, ubi post patrem requirit, appellata creditur. Item alter Phœnix, filius Amyntoris, qui justam patriæ iram libidine sua procuravit, fugiensque in Thessaliam a Peleo rixæ datus fuit filio Achilli maderator et magister. An alteruter meruerit heronis funtionibus, ut alibi diu annumeratus sit?

b Quod dicitur hic de Apolline, utrum fulmine interisse, non tam constat; quam constat, actum sic fuisse Æsculapium; de cuius præcipitio nescio an quis alius meminerit. Si dici posset Apolla præcipitatus perisse (quod mihi aque incomptum est, ac fulmine percussum sui ex auspicio vinceretur, autotem astrum, suum utriusque modum interitus, alteris per errorem tribuisse.

c Videtur sequentia de scriptis esse et Actis martiri S. Polycarpi, qui pariter ipse damnatus ob fidei cause suam fuit, secundo Christi a cunctis : leguntur enim hæc in Epistola Ecclesie Smyrnenensis, ad Ecclesiam Ponti data, et eoque apud Eusebium lib. 4. Historia Ecclesiastica cap. 15, ubi pag. 133 editionis Valartianæ, τῶν ὁρίων παρὰ γὰρ ποντικῶν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν ἐκ τῶν βιβλίων αὐτῶν.

d Uique Joannes Apostoli et Evangeliste; qui cum Paulo etiam Marcianopoli Evangelium prædicaverit, qui modum hoc munus videtur, suo tempore indagabant, qui Actus ejus ad diem 27 Decembris illustrati sunt.

e *Ἐσθλα* non capio, quid hoc tibi loca velit. Pertaxeretur verberetur *Ἐσθλα*, vestis, tegumentum : et sic explere pro pelle, ut contentus sensus habeatur.

f Græce *Κανδιδά* numero multitudinis, ut *Ὀρίωνες*, *Ἰσθμιαί*, *Ἡδύες*. Latine ab his scriptum legitur Candida nuncto singulari. Sic in Actis S. Eleutheri tome 2 Aprilis pag. 130 num. 1; Eugenius vir illustris, tertio Candidam Romæ edidit. Et pag. 133 Annot. a; Primus Senatorum Romæ ter Candidam edidit. Item in Actis S. Bonifacii mart. tome 3 Maji pag. 281, num. 2; Hæc sed legendum potius Hic, uti loco citato observant decessores nostri : quia sermo est de uno ter Candidam egit in textu Græco legitur ἐκ δὲ (scilicet) apud urbem Romam, ex Præfectura. Ita legendum puto pro, Expræfecturam. Libuit hæc simul adducere, ut lector facilius animadvertat. 1. Edita fuisse Candida a viris principibus atque dignitatis non vulgaris. 2. Edita præcipue fuisse, et fortassis primum inducta in usum, Romæ : unde postea propagata sint ad Græcos; qui etiam nomen latinum suum traxerant ad se. 3. Ubique diu, ter fuisse exhibita. Quod et Noster, de patre S. Sebastianæ loquens, expressit : Τρίτον κανδιδά ἔδωκεν, Tertium Candida de-

dit. Ex his conicere rix aliud possum, quam quod Candida sint ludi aut spectacula, ad populi oblectamentum edita a viris illustribus, in publica administratione constituta : quæ et innuunt termini in talibus usitati, edidit, dedit, fecit. Quæ autem fuerint spectacula illa, nondum licuit deprehendere : neque, cur ubique dicantur fuisse a singulis ter exhibita. Videri etiam possunt quæ Decessores nostri annotarunt locis citatis. Item S. Ambrosius Scim. 81 editionis Parisiensis anni 1586, ubi ex comparatione, quod Magistratus in theatris ingentem pecuniam effundant in mimos, athletas et gladiatores, hortatur Christianos, ut divitias suas, utilius distribuant pauperibus, edendo editiones candidas, primam et secundam et tertiam; non obscure innuens, Candida, quæ et munera vocat, ad spectacula pertinere, eoque theatralia : et forte solenniora erant, quando ter seu tribus diebus, ad majorem spectantium commoditatem, edebantur.

g Europam ne suspicaris hic sumi pro una ex quatuor orbis partibus : suadebit aliud quod sequitur. Est enim Europa metropolitana Heracleæ provincia, in antiqua Thracia; quæ postea in quatuor provincias divisa fuit, quarum orientalis, Ponto Eurino, Bosphoro, ac Propontide terminata, Europa vocatur; complectiturque civitates Heracleam, olim Perinthum; quæ et metropolis ante conditam Constantinopolim fuit. Complectitur quoque Constantinopolim ipsam, Rodesium, Apron, Callipolim et alias, de quibus in Geographia sacra Caroli a S. Paulo, Eundem Europam omnium provinciarum Thraciæ ultimam vocat Ammianus, videlicet versus Orientem ac mare; eamque ait, præter municipia, urbibus intere dualibus, Apris et Perintho; quam Heracleam posteritas dixit.

h Heraclea. Iugenti tria aut quatuor hujus nominis loca enumerat Stephanus Byzantinus, interque illa primo loco, Heracleam urbem Thraciæ; de qua hic : quæ metropolis olim Thraciæ fuit : atque ideo in his Actis paulo ante etiam vocatur Heraclea metropolitana; ut in superiori annotatione dictum est.

i Græce quidem, hic scribitur Ἀπο Σεβαστείᾳ τῇ ὑπερβίᾳ. Uique tamen designatur idem locus, qui num. præcedenti vocatur πόλις Σεβαστείᾳ. Attamen diversa alioquin civitates sunt Κεδύζην et Σεβαστείᾳ. Hæc si quidem Ptolemæo atque aliis est Cappadocia; illa vero non una recensetur. Primaria fuit in Samartide regione, ex Samaria urbe antiquiore, ab Herode restaurata, muroque studiorum 20 circumdata, et ab eodem in gratiam Augusti Sebaste nominata; uti auctor est Josephus lib. 1 de Bello Jud. c. 16. Alia est Sebaste in Cilicia, Ptolemæo ac Plinio. Alia debet esse in Phrygia, de qua hic, veteribus tamen geographis ignota; attamen reperitur, et quidem episcopalis, apud Carolum a S. Paulo in Notitiis antiquis, sub metropoli Laodicea in Phrygia Capatiana, pag. 16, 26 et 48. Subscripsisse etiam legitur concilio Chalcedonensi anno 451 episcopus Sebastæ Modestus, quam nostram Phrygiæ putamus, cum Sebastæ Ciliciæ, et Sebastiae alii ibidem subscribunt episcopi. Igitur et in veteris nostræ Latine hic posui Sebaste, non Sebastia. Quamvis tamen eadem in nostra diocesi expositane Andronici Palæologi imperatoris, non ita pridem impressa Lipsiæ et Francofurti, post Philippi Cyprii Ecclesiæ Græcæ chronicon, scribatur Sebastæ, sub memorata Laodicea Phrygiæ Capatianæ metropoli.

A

D

CAPUT III.

Iter Marcellanopolit Heracleam. Tormenta hic inflata.

Ως δὲ κούσταν οἱ Χριστιανοὶ τὴν ἐξαχθεῖσαν κατὰ τῆς Ἀγίας ἀπηγασεν, συνελθὼν πενθοῦντες, οὐ διὰ τὴν τῆς Ἀγίας ἀπῆσιν, ἀλλ' ὅτι τῆς παρθενικῆς χορείας καθήγτρια ὑπῆρχεν, καὶ πολλοὺς ὑπεστέλλειν τῇ πίστει. Ἀσπαζομένη οὖν τοῖς ἀδελφοῖς, παρεκάλει ἐμμένειν τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ, καὶ προσμένειν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Ὡς δὲ ἤλθεν αὐτὴν οἱ στρατιῶται ἑξουσίαις, ἔλαβον τὰ γυνεὴ καὶ οὕτω ἐπὶ τοσούτου, ὥστε σάλευσεν ἡ τὴν τοπὸν ὅλου, καὶ τρομάζει τοὺς στρατιώτας οὖν τοῖς περιστάσει, καὶ πεσόντας προσκυνῆσαι αὐτήν. Ἀσπασασα ἡ Ὁσία εἶπεν αὐτοῖς· Ὁ συνοδὸς τῶς ἀγίοις Ἀποστόλοις, συνοδὸς μου γενοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, ἐν ἧῳ παρεύματι εἰς τὸν μαρτύριον σου, καὶ εὐλογίᾳ μου τὸν ψυχὴν διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B 13 Καὶ οὕτως ἐξῆρμυσεν, ὁ στυλὸς τῶν Μαρτύρων, ἡ ἀδελφὴ Θεολογία τὴν διδασκαλίαν Παύλου ποτιζούσα, ἡ γρηγορὴ χορεύτρια τῶν ὁδῶν τοῦ Χριστοῦ. Ὡς δὲ κούσεν τὴν ὁδὸν πρὸς Πόντον μετὰ τῶν στρατιωτῶν, ἦλθεν ἕως Ὀδυσσεῦ, καὶ ἀσπασομένη Φιλέαν τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἡ εἰς τοὺς καταβύλους, καὶ ἀνέλθον καὶ ἀσπασατο τοὺς Ἀδελφούς. Ἐξελθούσα δὲ εἰς Ἀρχιεπίσκοπον καὶ εὐλόγησεν μαθητὴν τοῦ ἁγίου Παύλου, ὁνομαζομένου Θεοφάνου, ἀσπασατο αὐτὸν οὖν τοῖς Ἀδελφοῖς. Ἐξῆρμυσεν διερχομένη Ἀδριανὸν πόλιν καὶ Κώρην, καὶ ἔρχεται εἰς Ἀρχιεπίσκοπον πόλιν, καὶ ὁλίγους Ἀδελφούς εὐλόγησεν, παρεκάλει αὐτοὺς, καὶ εὐχέσθαι. Ἀρχιεπίσκοπος δὲ Κυρίου παρέστη αὐτῇ, λέγων· Ἰσχυε καὶ ἀνδρῶν, Σεβαστιανή, ἔχεις γὰρ Ἡμεῖς παρεστήκαμε ὁλὴν μὴ φοβήσῃς, ἐγὼ γὰρ ἔμεινα μετὰ σου. Ἡμέρα ἐγένετο ἐπὶ τὴν Ἡρακλείαν ἀφίκοιτο.

C 14 Ἐξελθὼς οὖν ἀκούσαντες οἱ Χριστιανοὶ παραγρημένον τὴν ἁγίαν Σεβαστιανὴν ἐν πόλει Ἡρακλείας, τὴν καὶ ἐκ πολλῆς γῆρας ζιτωμένην, ὁμοθυμαδὸν συνδρομήσαν πάντας οἱ Χριστιανοὶ Ἀδελφοὶ ἀσπασσάμενοι αὐτήν, ἡ ἐπιβούσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσκύβεται. Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν παρεκάλει τοὺς στρατιώτας ἡ ἁγία Σεβαστιανή ἐνθῆναι αὐτήν, ὥστε ἀναπαύσασθαι μίαν ἡμέραν, καὶ τὴν δευτέραν τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐπιβουλήσαι τὰ γράμματα Πομπιανῶ Ἡμεῖς. Καὶ ἀναγνούς τῇ ἐξῆς προκαθίσας ὁ κύβαντος ἐν τῇ ἱερῇ τῆς στήθας θυμῷ, ἔλθον σὺν ἀνελθόντι τῷ Ὁσίῳ. Ἦ δὲ παρεστάσα ἐπὶ τοῦ βήματος λέγει αὐτοῖς· Ὁδὸς αὐτοῦ σου εὐδωκῶν, ὡς ἐπὶ πλάκῳ τὴν καρδίαν μου. Ἐξελθὼν δὲ ὁ Ἡμεῖς ἐπὶ τῇ τοσούτῃ τέλει τῆς Μόσχας, καὶ ἔχει πρὸς αὐτὴν ὁ Ἡμεῖς· Ποῦν ἐλθόντας, θεωρεῖς, καὶ τὸν θεὸν συνορεύς; Λέξον ἔμην, παρρησίαν ἔχουσα. Σεβαστιανή εἶπεν· Εὐδοκῶ γάρ σου εὐλόγησεν, ἐλθὼν κατέλυσεν τὸν πατέρα σου τὸν σατανά, καὶ οὕτως ἔλθον φωνῶσαι τὸν διαβόλον, τὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πομπιανὸς ἡμέρᾳ εἶπεν· Εὐδοκῶς ἔρχομαι ἐξέλιπον, καὶ καὶ κατὰ, ἐπὶ καὶ τοὺς ἑμέρας. Ἐγὼ σου τὸ αὐτὸν καταλύσω.

15 Ἦ δὲ καὶ Σεβαστιανή εἶπεν· Δύσμοις ἐστὶν ἐν ἐμοὶ καὶ Χριστοῦ παρρησία, ὅθεν οὐ φοβώμαι τὸν σπείον σου. Ποῦν οὖν ὁ θεός; Πομπιανὸς ἡμέρᾳ εἶπεν· Θύσας τοῖς θεοῖς καὶ σὺν. Σεβαστιανή εἶπεν· Σὺ εἶμις μετὰ αὐτῶν τὸν μετὰ· ἐγὼ γὰρ ἔχον τὸν θεὸν ἐν τοῖς σπέρματι, ὡς καὶ σὺ τιμωρεῖσθαι, καὶ αὐτὸς διασώσασθαι. Πομπιανὸς ἡμέρᾳ εἶπεν· Ἐξέλιπον, ὅθεν τὸ καλὸν σου καὶ τὸ σοφόν, καὶ οὐ δύσμοις σὺ πρὸ αὐτοῦ βλάπτῃς. Σεβαστιανή εἶπεν· Ἐξέλιπον ὁδὸν ἐλθόντας. Νῦν δὲ σὺ γένοις πρὸς περιμένειν, ἐν μὴ σφίγῃ καὶ καταλύειν τὸν μετὰ τὴν θεωρίαν τῶν βλαπτικῶν. Τότε ἡγορεύσας ὁ Πομπιανὸς ἐλθόντας αὐτὸν ἀναπαύσασθαι ζήτησεν.

Junii T. II

Ubi intellexerunt Christiani, latam esse sententiam contra S. Sebastianam, convenerunt dolentes, non quia dimitteretur, sed quia virginalis coetus magistra erat, multosque in ille confirmabat. Valo igitur Fratribus dicto hortabatur illos, ut constanter tenerent fidem Christi, et perseverarent in Ecclesia ejus. Cum autem apparitores Praesidis ipsam prehenderent, posuit genua tandemque oravit, donec totus concuteretur locus, tremereque apparitores cum turba circumstante, ac procidentos venerarentur Sanctam; quae consurgens, sic locuta fuit: Deus, qui conduxisti Apostolos tuos, fac mihi quoque dux sis in via, qua procedo ad martyrium amorem tui, et custodi animam meam per unigenitum tuum filium Jesum Christum et sanctum Spiritum, in secula seculorum. Amen.

13 Atque ita inde profecta est Sebastiana, columba martyrum, soror Theolae, doctrinam Pauli Scriptura propinans, praemonstrans vias Christi. Dum itaque iter facit Pontum versus a cum apparitoribus suis, venit Odyssum, ibique salutato Philae episcopo atque Electa, qui erant in catulis, salutavit deinde et Fratres; discessitque Anchialum; ubi invenit discipulum S. Pauli, Theophanum nomine, ipsumque cum Fratribus pariter salutavit. Profecta porro inde, transivit Adrianopolim et Comas, ac pervenit Arcadiopolim, f, paucosque ibi inventos Fratres salutavit; et preces simul fuderunt; quo tempore adstitit Sanctus Angelus Domini; et dixit. Fortis esto et viriliter age, Sebastiana. Sisti namque debes Praesidi. Verumtamen noli timere; ego enim tecum sum. Ut vero dies postera illuxit, Heracleam dimissa est.

14 Hic postquam audiverunt Christiani, advenerunt eo Sanctam, quam ex multa fama jam cupierant videre, unanimiter statim concurrerunt omnes ipsam salutatum; quae in ecclesiam ingressu orabat. Facta autem oratione, rogavit apparitores, sibi ut uno alteroque die indulgerent quietem, ac tertio traderent litteras suas Pompiano praesidi. Hic vero his lectis, sequenti die sedens pro tribunali publice in delubro prope forum, accessit iussit Sanctam. Illa vero adducta, et prope tribunal adstans, dixit hoc modo: Vim mandatorum tuorum cucurri, cum dilastis cor meum. Obstupuit Praeses visa Martyris tanta fiducia, et dixit: Unde venisti tu, majestate plena et aequalis deorum? Dicit nobis fidenter. Sebastiana dixit, In occidentalem q regionem transgressa, illic destruxi patrem tuum satanam, et huc veni, ut interficiam diabolum, quem tu colis. Pompianus praeses dixit; Belle a principio coepisti, malum caput, injuriis et me et meos onerare. Ego illam tibi tuam audaciam brevi com-pescam.

15 S. Sebastiana dixit, virtus et fiducia Christi in me est: quapropter nihil facio comminationes tuas. Fac igitur quod collibitum tibi est. Pompianus praeses dixit, Sacrifica diis, et salva te. Sebastiana dixit; Tu partem habebis cum diis tuis: ego vero possideo Deum qui in coelis est; quique et te puniet, et deos tuos di perdet. Pompianus praeses dixit; miseret me tui, considerantem, te pulchram et sapientem esse; nec possum te ante tempus subicere tormentis. Sebastiana dixit; Poterat te tui ipsius misereri. Nunc vero te manet gehennae ignis, nisi resipueris et vesano deorum cultu abstinueris. Tunc iratus Pompianus, jussit ipsam suspensam

*Exhortata
Christianos ad
idem servan-
dam,*

*B
n
venit Odyssum,
c
Anchialum,
d
Adrianopolim,*

*f
Arcadiopolim*

*tandem
Heracleam,*

*ubi Pompia-
no praesidi
offeritur,*

F

g

*et virilis ul-
tro citroque
dictis,*

*suspensa, te-
stis raditur;*

EX VI
INTERPR.
C. 1.

A testis radi. Cumque tormentum illud tres horas sustineret, vocem nullam emittit: anima quippe ejus veluti peregrinabatur a corpore. Dum vero torquebatur corpus, carnes ejus suavem exhalabant odorem adinatar unguentorum; et cum diu multumque torqueretur, altum aiebat.

ex qua ani-
mosior facta,
illud tyran-
num,

16 Interea sedens spectansque tyrannus, dixit; Nondum aentis cruciatum, Sebastiana? Cui illa respondens, dixit; Obmutescere. Non enim poteris ne circumvenire: quippe quem Deus vult salvum fieri, custodit. Pontianus dixit, Nummum te diu sustinui, augens insaniam tuam. Id porro per deos meo carnis scito, si diu non sacrificaveris, prout edicta Imperatori præcipient, multis magnique tormentis subjeceris, et gladius in te saevietur, et in profundum maris demergeris, ut ne Galilæi huiusmodi tua in martyria tua inferant. Sebastiana dixit; Stedus enim, lupo immitis, ele infelix, ex carnes præterunt. Telerum omnium acutissima ignemque inextinguibilem para.

qui obfite-
dam leonibus
deceant.

B 17 Hic aulicis mandavit Præses, Sanctam inle-
nripi et cu tollia mancipari, dum deliberaret, quo
mortis genere ipam perderet. Vocato igitur suorum
malefactorum hominum concilio, deliberat, quid
facto sit opus super Sebastianam; et damnarunt illam
ad bestias. Quare adductis iustu Præsulis venatori-
bus, suavit Præfectus studi, ut leo in ipsam immitt-
teretur. Quapropter enim illucesceret sequens dies,
conantibus tubis, concursantes huc et illuc ministri
diaboli, emiserunt bestias; atque omnes in stadium
con-erunt, spectaturi immanem tragediam. Con-
fidente autem iubenteque Præsule adducta est Se-
bastiana, cumque in stadium intrasset, vox de caelo
allapsa est, dicens; Fortis esto et viriliter age, Se-
bastiana; per multa namque tormenta debes redi-
mire coronis sempiternis.

D Σειρήνη δὲ τὴν τρεῖς ὥρας τῶν βασάνων, οὐδὲν ῥῆμα ἐκέρχεται
ἐκ στόματος· τὸ γὰρ ὅτι ἔρχεται αὐτῇ ὡς σπυλὴ τῶν σαρ-
κῶν. Βασανίζοντος δὲ τοῦ σώματος, καὶ σάρκες
αὐτῆς ἀπὸ πίμπρον ἐκβάλλει ὡς μύρον. Ἐπὶ πολὺ δὲ βασ-
ανίζουσα, αἰετοῖσα.

16 Καθήμενος δὲ τὸν θρόνον αἶπεν· Ὁυδὲ πῶς γὰρ
τοῦ βασάνου, Σεβαστιανή; Ἀπεκρίθησα δὲ ὅτι· Ὁσί-
α αἶπεν· Φησὶν δὲ αὐτῇ ὅτι γὰρ ἔχεις τοὺς περιεργασίαν· ὅτι
γὰρ ὁ Θεὸς ἐθέλει σώσειν σε, φυλάττει. Πονηρὸς αἶπεν·
Ποῦ δὲ σὺ στερῇ, τρέφον τὸν τὴν μαρτίαν. Τότε γὰρ
γένοιται, ὡς καὶ ἐν ταῖς μετὰ ἀποστόλων, ὅτι ἐν μὲν ἑσθ-
λῶς θεῶς, κατὰ τὸ πρὸς αὐτὴν τοῦ Βασιλέως, πολλοὶ
καὶ μεγάλαι βασάναι· ὑπομένει, καὶ ἔχει παρὰ θε-
όν, καὶ βόλαις θάλασσαν παρὰ πρὸς αὐτὴν, ὡς μὲν οἱ
Γαλιλαῖοι καὶ οἱ ἐν τῇ μετὰ τὴν ἀποστολὴν περιπλανήσανται.
Σεβαστιανὴ αἶπεν· Μὴ ἐλπίς, καὶ ἔχει ἰσχύς, ὅσους
ἐθέλει, ἔχεις σάρκας. Πάντως βέβαιον ἔστιν ὅτι· Σεβαστιανὴ
πρὸς ἐντομὴν.

E 17 Τὰτα καὶ οὕτως ὁ Ἡγεμὼν, ἐλθόντων αὐτὴν ἐξου-
χῆσαι καὶ ἀποσπᾶσαι εἰς τὴν φυλάκην, ὡς καὶ ἔχει
πρὸς τὸν θάνατον ἀναλίσκει τὴν Ὁσίαν. Διαφύμενος δὲ μετὰ
τοῦ κακοεργήτου, καὶ τὴν πρῶτον περὶ τῆς Ὁσίας, καὶ
πολλοὺς ἀποσπᾶσαι, κατέχευον αὐτὴν πρὸς θύρας.
Κατὰ τὸν δὲ σπῆμα ὑπὸ τοῦ Ἡγεμῶνος, πρὸς τὴν
ἀποσπᾶσαι ἐκέρχεται αὐτὴν ἰόντων. Ὡς δὲ ὁ Ἡγεμὼν ἐλ-
ναι, καὶ τὸν σπῆμα ἔδειξεν, διασπᾶσαι τὴν πολλὴν τὴν
ἐργασίαν τοῦ διασπᾶσαι ἔδειξεν, καὶ ἐκέρχεται τὴν θύραν
καὶ πόντος ἐκέρχεται εἰς τὴν σπῆμα πρὸς τὴν ἀποσπᾶσαι
ἰόντων. Ἡγεμὼν δὲ ὁ Ἡγεμὼν, ἐλθόντων ἀφ᾽ ἑαυτοῦ
Διασπᾶσαι. Ὡς δὲ ἔλθον ὁ Ὁσίαν εἰς τὴν σπῆμα, καὶ
ἔδειξεν ἐκ τῶν ἰόντων, ὅτι ἔχει αὐτὴν. Ἰσχύς καὶ κατὰ
τοῦ, Σεβαστιανὴ δὲ γὰρ, διὰ πολλῶν βασάνων στερῇ
ἔδειξεν ἀποσπᾶσαι αὐτὴν.

ANNOTATA.

a Hæc hodiernum plane demonstrat, Marciano-
polim de qua ad caput I annot. huiusmodi diximus, non
ad oram Ponti, ut Ortelius in veteri Dacæ Maritæque
tabula habet, sed in mediterraneis collocandam esse:
cum inde versus Pontum iter institutum sit. Similiter
demonstrat, Marianopolim sitam non esse inter
Odyssum et Anchialum, ut idem Ortelius ponit; sic
enim eunti Marcianopoli Anchialum (quæ urbs respec-
tu illius Meridionalis est) non potuisset transiri
C Odyssus, quæ septentrionalior fuit quam Marcianopo-
lis ipsa, juxtapositionem Orchel. Tabula Peutingeriana
conferat crassum cum hæc hodiernum nostrum, po-
nens Marcianopolim in mediterraneis, inde viam du-
centis Odyssum, et porro Anchialum. Juvabit etiam no-
tare, Marianopolim tum, quando Sebastiana martyrium
passa scribitur, sic nunc appellatam fuisse; utpote
ent a Trojano imperatore in gratiam cororis ejus Mar-
centis id nominis inditum sit, teste Ammiano Marcel-
lini lib. 27 cap. 3. Pristinum loci nomen nusquam præ-
ditum invenio, quætauctor Actorum, et usui sui tem-
poris, quæns, abstinuit.

b Legebatur hic in MS. nostro xxi τὴν ἐκέρχεται, quod
utique feminam denotare vult, ut monstrat articulus; et
ἐκέρχεται, si nomen proprium designat, mutare deberet
ultimam syllabam τὸν in τὴν. Sed magis suspicari, scri-
bendum esse ἐκέρχεται, cujus nominis matrem in mo-
tatur in epist. 2 S. Joannis Apostoli, et latine legitur
Electa: non tamen quod eadem hic intelligatur, sed
alia ejusdem nominis.

c Græce, ut τοῖς κατὰ τὸν, a verbo κατὰ τὸν, quod est
varie significationis: κατὰ τὸν Sine emporium, navale, locus maritimus. Latinis melius etatis
passim usurpatur, ut et hic, pro loco, ubi jumenta in
publicas Republicæ usque stabulantur et aluntur. Clarus
illa de re textus Anastasi, et libri Pontificalis in S.

Marcello Papa, sic scribentium; Maxentius iterum
tenuit B. Marcellum, et jussit, in eadem ecclesia
iterum planeas exsterni, ut ibidem animalia cata-
buli congregata starent, et ipsis B. Marcellus de-
serviret. De hoc sive supplicii seu martyrii genere vi-
deri etiam potest Eusebius in Hist. Ecclesiast. post
lib. 8, ubi de martyribus Palestine cap. 12 editionis
Valesianæ.

d Est Anchialos ad oram Ponti et ostium Ergini
fluminis, cum portu. Respicit versus septentrionem,
Mesembriam, et porro Odyssum, de qua diximus; rei-
susmetidem vero Apolloniam, estque nota inter civita-
tes episcopales.

e Κόρπη hic æque videntur nomen proprium urbis
esse, ac sunt Adrianopolis, Odyssus, Arcadiopolis et
cetera urbium, per quas Sebastiana deducta fuit Hera-
cleam. Non enim existimo appellativè sumi pro pago
aut vico. Verumtamen situm loci, ac ne nomen quidem
invenio nusquam apud geographos, tam veteres quam re-
centiores.

f Arcadiopolis ab Arcadio, ut nomen indicat, im-
peratore, Theodosiopho, sit appellata, quæ prius Ber-
gula dicebatur, nota ex hodiernico Antonii, media
fere via inter Adrianopolim et Heracleam. Unde iterum
potest, posteriori, quam Arcadius imperavit, tempore,
Atta nostra concinnata esse, prout nunc quidem sunt.

g Hic intedigi potest respectu Sæbæ Phrygiæ,
quæ supra patris ejus ducta fuit. Inde enim trans Bo-
sphorum venerit versus occidentem, sive jam tum Chri-
stiana, sive in ipsa Thracia a Paulo conversa, ut su-
pra indicatum est.

h Galilæi, ut num. 2 explicatur, sunt Christiani.
Christus enim non semel in sacris litteris Galilæus fuit
vocatus, præsertim passionis sue tempore. Unde et di-
scipuli ejus eam agnomen heredarunt, et ob Angelis
statim

A statum ab ascensione Christi in caelum, Actor. cap. 1, appellantur Viri Galilaei, et cap. 2. Nonne isti, qui loquuntur, Galilaei sunt? Unde postea et gentiles

Christi sequacibus idem nomen, quasi per contemplum, D
impingelant.
EX MS.
INTERPR.
C. I.

CAPUT IV.

Objicitur leonibus, ab iisque defensa, capitis damnatur. Corpus defertur Rhedestum.

Β νίκα δὲ εισήλθεν ἐν τῷ σταδίῳ ἡ Ἀγία, ἐπάρασσε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐμβλέψασα εἰς τὸ ὑψίστου τοῦ πλάτους, ὑψίστου λέγουσα. Ὁ Θεός, ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου, ὁ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ποιητής, ὁ τὸν ἥλιον φαιδρύνων καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἄστρους, ὁ τῶν ἀστέρων τὸν ἀριθμὸν κατέχων, ὁ τῶν καρπῶν τὰς ἐκπομπάς, πρὸς κατάρτισιν, ὁ Θεός, ὁ τῶν κρυπτῶν γνωστὴς, ὁ τὸν πλοῦτον σου τοῖς ἀξίοις σου διχμερίσας. Ἄντων, Δέσποτα, πηροκαλῶ μὴ ἀποδοκιμάσῃς μου, μὴ δὲ ἀρῇς με νικηθῆναι ὑπὸ τοῦ κακοῦ ἡμιποιοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ διαβόλου· ὁ πᾶς ἐκτός σου ἐμποδισθῆναι τὸν ἑαυτοῦ σου Δαυὶδ ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων ἐν τῇ λυγρῇ τῶν δεινῶν· ὁ μὴ παραδόντων τὸς τρεῖς παῖδας ἐν χειρὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνας· ὁ τὸν Βέλ καταστρέψας, καὶ τὸν δράκοντα σκολεῖναι· ἔπιθε, Κύριε, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ἁγίου σου, καὶ φράξον τὰ στόματα τῶν θηρίων τῶν μελλόντων με προσεῖναι. καὶ τὰς λέγων, Κύριε, οὐ λυποῦμαι τοῦ μεταστῆναι τὸν ἐπιδούλον βίον· ἀλλ' ἵνα ἐν πολλοῖς σημείοις κτὴν ἡ δοξα σου εἴ τιμωρῇ, ἵνα οἱ σκληροτράχηλοι ἐπιστρέψωσι ἐπὶ σε, καὶ πάντες εὐδοκῶν ἐκλυπῇ, καὶ πάντες σέβασμα ἀνστράψω, ἵνα σοὶ ὁ δοξῇ τῷ Πατρὶ διὰ πάντων τῶν τοῦ αἰῶνος προσεφέρεται εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

19 Πάντων δὲ τῶν Χριστιανῶν ἀνσπερψύστων, τὸ Ἀμήν, διεβλέψας ἦν καὶ ἦν ὁ τύραννος, ὅπως εἶα ἰσχύσει ἐπίστημι ἰδεῖν. Τοῦ δὲ Κυρίου ὁλοκλήρως τὴν διδόνειν αὐτοῦ οὐκ ἴσχυεν οὐδὲν γινώσκειν. Ὡς δὲ ἐπληρώθη ἡ εὐχή τῆς ὁσίας Μάρτυρος, ἐκλήυσεν ὁ Ἡγεμὼν ἀπολυθῆναι αὐτῇ λέοντα αὐτῆς καὶ πρὸς τοῦ ἐξελθεῖν αὐτὴν πάντες ἐπαισθησάντο οὗ τοῦ βρυγμοῦ αὐτοῦ, ὥστε ὡς δὲ διεβλέψας καὶ αὐτὸν τὸν Ἡγεμῶνα. Ὡς κινῶν ἡ γλῶσσα ἡ, μετὰ πολλῆς βίας ἐξῆλθεν ὁ λέων καὶ ἔρχεται πρὸς τὴν Δικαστῆν. Ἐπιστραφεῖσα δὲ ἡ Ὁσία, ἰδὼν τὸν λέοντα τρέμει καὶ εἶπεν τῷ λέοντι· Τί ἐκ πολλοῦ καὶ ἐτάχυνες πρὸς με; Τότε ὁ λέων ἀποκριθεὶς ἀνθρώπινῃ φωνῇ εἶπεν πρὸς τὴν Δικαστῆν· Ὡς νύχαις τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἡμετέρας δούλῃς Θεοῦ, ὡς φῶς ἱερὰ ἐν πύλῃ τοῦ Χριστοῦ κατακτενοῦμεθα, ὡς βλάστης σμάραγδος ἐν τῇ σμαρτῇ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ προκῆψα· πῶς συνέλθεις μάρτυρα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου; Διάκονε τοῦ Χριστοῦ, συμμέτοχε τῶν Ἀγγέλων.

20 Ἡ δὲ Ὁσία εἶπεν τῷ λέοντι· Ἦνθις με γινώσκεις; Ὁ δὲ λέων ἀποκριθεὶς εἶπεν· Πλείστους σφραγίσας κατακτενοῦμεθα. Σὺ δὲ ὁ σφραγιστὴς οὐκ ἔδεικται καὶ ἐμαρτύρεται. Ἡ δὲ Ὁσία εἶπεν πρὸς αὐτὸν· Μὴ σφραγίσῃς με; Ὁ δὲ λέων εἶπεν· Εἰς τὴν Πύλιν ἀποστρέφεις, ὡς ἀνθρώπου οὐκ ἔστιν. Νῦν οὖν εἰ βούλη, ἀνάστη τὸν Χριστόν, ἵνα ἀνέλθῃς συναλῆσαι τοὺς ἀδελφούς καὶ ἡλιθίους πλῆθος. Ἡ δὲ Ἀγία εἶπεν τῷ λέοντι· Ἄγε σὺ καὶ, τὰς γὰρ γυναικας. Καὶ ἐπιστραφεῖς ὁ λέων εἶπεν τοῖς ἄνθρωποις, ἐπάρας τὸν δεξιὸν ποδῶν, καὶ λέγων· Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, οἱ ἄνθρωποι τῆς πόλεως· Ἠσυχάζετε, ἀκούσατε τῶν λόγων, ὅπως λόγος τέρων, ἀκούσατε τῶν λόγων καὶ Ἡγεμῶνα, οἱ τὸν Δικαστῆν παρακαλοῦμεθα, οἱ τῶν ἀδελφῶν ἐκδοῦναι, καὶ τῆς Δούλης τοῦ Χριστοῦ πλείονα, καὶ τὸν σὺν τῷ Ἡγεμῶνι φρονέοντα, νύχαις λυποῦναι πρὸς τὴν πίστιν τοῦ κατακτενοῦμεθα, ἔλθετε εἰς φῶς ἑαυτοῦ, συνελθῆτε ἐκ τῆς μέλης τοῦ διαβόλου.

21 Τότε ἀνέστησαν οἱ ἄνθρωποι τῆς πόλεως, οἱ μὲν ὕμνον Ἀπὸ τῆς τῆς Δικαστῆς· οἱ δὲ ὕμνον, φρονέοντα σὺν αὐτῇ. Ὁ δὲ λέων πολλὰ ἐπὶ αὐτῇ καὶ ὑποστρέψας, πρὸς τὸν Ἀγίαν ἦλθεν καὶ εἶπεν αὐτῇ· Εὐχάρις σοι, ἵνα

Quando autem ingressa fuit stadium Sebastiana, sustulit in caelum manus, oculosque ad Deum intendens, sic oravit: Deus qui enutris me a juventute mea, qui pulchritudinem caelorum perpolesti, solem miro splendore decorasti, lunae cursu tempora definivisti, et numerum stellarum comprehendis, temporibusque sua nomina preparasti; tu qui abscondita cognoscis et merentibus tua dona disperdis; te Domine, oro atque obsecro, ut, ne, quasso, reprobes me, nec permittas me superari a malesano hoc Pumpiano, ejusque, qui diabolus est, patre: tu qui passus non es gloriosum Danielelem famulum tuum subigi a Babiloniis in laeu leonem, neque despexisti tres pueros coram impia statua constitutos; tu qui Bel subvertisti et draconem occidisti, respice, Domine, caelo sancto tuo et occludo ora belluarum, quae in me immittenda sunt. Atque haec loquor, Domine, non quod doleam emigrandum mihi esse ex misera hac vita, sed ut per multa signa nunc gloria tua amplius celebretur, doneque cervicis homines ad te convertantur, omne idolum excidatur, et religiosus tui cultus inducatur, quo tibi Deo Patri honor deferatur ab omnibus, in secula seculorum. Amen

19 Ad hanc Sebastianam orationem respondentibus Christianis omnibus, Amen; circumspexit tyrannus huc atque illuc, ut aliquem inter illos deprehenderet ex magis conspicuis: sed Deo mentem ejus obtenebrante nullum dignoscere valuit. Finita igitur sanctae Martyris precatione, mandavit, in illam emitti leonem immanem, qui priusquam emitteretur, contremuerunt omnes a rugitu ejus, atque ipse etiam Praeses perterritus est. Uta vero aperta fuit cavea, magno impetu erumpens leo properabat ad Sebastianam; quae conversa, ut currentem vidit, dixit ei: Quid furens properasti huc ad me? Tunc respondit interroganti leo humana voce, dicens: O recens electa Christi sponsa! o gloriam Dei induta! o natura sacra, desiderio Christi inmensa! o germen corruptionis nescium, ex impolluta Jesu Christi vite precisa! quomodo huc venisti, famula Dei? quomodo comprehensa es, discipula Apostoli Pauli? O ministra Christi, et consors Angelorum.

20 Dixit ad leonem Sancta: Unde me nosti? Respondit leo, Plurimis ornata virtutibus, nonne baptizavit te atque instituit Paulus Apostolus? Et Sancta: Numquid tu es, qui Paulum in certamine protexisti? Respondit leo: Ego sum, qui Paulo Apostolo commilito aelfui, quando revertebatur ex Phoenicia. Nunc igitur visne famula Christi, hinc ut alienus disperdam Judaeorum et gentilium multitudinem? Ait Sancta: Dimitte illos: caeci namque sunt. Et conversus leo ad turbas sublato in altum pede dextro, dixit: Viri atque mulieres, incedite urbis Heraclae, audite animal ratione non praeditum, quod vobis rationalius est; audite tyranni et praesides, qui Justam hanc contemnitis, quique idola in capitis vindicanda, et hanc Christi famulam oppugnat, atque iniquum hunc Praesidem timetis, convertimini tandem ad Crucifixi fidem, venite ad veram lucem, recedite a stultitia diaboli.

21 His auditis alii quidem incolarum dicebant: Solve justam mulierem. Alii vero clamabant, venerificam esse. Leo autem multa locutus, revertit ad Sanctam, dixitque illi: Pax tibi: et continuo se ad pedes

Ingressa in stadium, orat;

a

b

atque cum immisso leone,

humano modo loquente,

p

multa sermonatur;

c

ab eoque et accedente leona custoditur;

pedes

EX MA-
INTERN
C. 2.

A pedes ejus prostravit, ibique mansit, alias feras in ipsam immittendas prætolatorum. Tunc clamitante præcone, et clangentibus tubis jussit Præses perimaginam immitti in ipsam leonem, cumque caveæ custos repagula sustulerat, processit inde leona. Qua visa crexit atque leo, qui jacebat ad pedes Sebastianæ; et appropinquante leona paululum loco cessit. Illa vero propius accedens, adoravit Sanctam, ad pedes ejus inclinata; procubuitque leo ad dextram sanctæ; Martyris et leona ad sinistram. Tunc S. Sebastiana in has voces erupit: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia non despecti sum me, ex juventute mea tibi conatam funulari; labido gloriosum æternumque nomen tuum, quod manet in secula. Tu quippe es, Domine mi Jesu Christe, qui super servum tuum Danielum manifestasti leones; tu, qui super tres pueros ignis ardorem extinxisti; tu, qui hasce nunc belluas reddis mansuetas; ut vel sic conteratur cor istorum hominum.

gulfus in
pace dimittis,

B

22 Hunc in modum precatâ, dixit belluis; Abite in pace; nemini nocentes. Harum vero abeuntium videntes impetum turbæ, fugerunt omnes, ita ut et Præsidem incerneret formido, ipsiusque cum sua cohorte in fugam daret, dicentem consiliariis suis: Quid hec mulieris est? Et illi; Ecce quomodo magia ejus ipsas quoque feras mitigavit, et illata tormenta nihil ei noxæ attulerunt, sed omnes superior est. Quare si præscripta Augustorum servata vis, toquo ipsam curis liberare; jube mulierem gladio feriri. Regressis igitur belluis, turbisque fuga dilapsa, dixit Sancta Fratribus Christiani; Adest finis mei certaminis; pax vobis. Tunc Præses inisit milites, qui ipsam adducerent; orantemque invenientes in studio, dixerunt; Gloriosa Christi miles; jubet Præseste adduci. Dixit Sancta Fratribus; Deus vobiscum sit. Et addebat; Loquebar in conspectu regum et non confundebar. Pompijanus Præses dixit; Cur desperabunda festinas mori, Sebastiana? Dixit illa; Ego mortem non quero, sed vitam æternam.

capite domi-
natur,

C

23 His auditis, mandavit Præses legi Acta Sebastianæ, et contra illam hujusmodi sententiam publicat; Sebastianam compertum tam immorigeram, ut neque Imperatori, neque justis diis velit parere; et ea propter undique ream mortis, mandavit concilium nostrum, capite plecti. Accepta hac sententia exivit gloriosa Martyr ad palestram certaminis; et secuti sunt illam multi qui plangebant, quod talis ministra Christi occidenda esset. Quamobrem conversâ ad ipsos Martyr, dixit; Nolite sortem meam dolere; exultate potius; et perstate in fide Domini nostri Jesu Christi. Egressa igitur urbem ad duo stadia, constitit orientem versus, et oravit, dicens; Domine Jesu Christe, illumina animam meam; in voluntate tua meditata sum; fac me, venientem ad te, dirigere viam meam, quam institui ad te; Domine Jesu, esto mihi dux in via testimoniorum tuorum. Ita precatâ, omnibus dicentibus, Amen; præbuit carnifici caput, qui illud uno ictu amputavit a corpore, et vitam abstulit; fluxitque e plaga lac pro sanguine. Re cognita mandavit impius Index, truncum corporis cum capite includi sacco, alligata plumbi massa librarum triginta, atque demergi in profundum maris.

quo præciso,
fluit lac pro
sanguine

Corpus domi-
e nati jacetur
in mare

d

24 Quando nautæ exceperunt sacrum corpus in navigio, turbæ Christianorum non exiguum edidit planetum, donec audita est hujusmodi vox, quæ prædibat ab ipso corpore. Nolite flere; requies enim mea est in Rhisis et in loco præclaro, præordinato a Deo, et sanctificato. Hinc cessavit lamentatio, et solve-

Εὐδίας ἀνελήθη πρὸς τοὺς πόδας αὐτῆς, καὶ ἀείμωεν τὰ ὦμα ὑπὲρ τὰ μέγιστα σπουδάζουσα τῇ Δικαίᾳ. Ὡς δὲ εἶδον ἡ ἱερωὴ καὶ ἡ πόλις καὶ ἡ πόλις, ἐκείνην [Ὁ Ἡγεμὼν] ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκείνην ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης. Ὡς δὲ ἐπὶ τὴν ἐκείνην πόλιν, ἐκείνην πόλιν, καὶ ἡ πόλις ἐκείνην τὴν πόλιν ἐκείνην πρὸς τοὺς πόδας τῆς Ἀγίας. Ὡς ἔργαται ἡ πόλις τῇ Δικαίᾳ, ἡ πόλις ὑπερκαρῶν. Ἐκείνην δὲ ἡ πόλις προσκύνουσαν τὴν Ὀσίαν εἰς πόδας αὐτῆς· καὶ τὴν ἡ πόλις ἐκείνην τῆς Μάρτυρος, καὶ ἡ πόλις ἐκείνην. Τότε ἡ Ἀγία ἔειπεν. Ἐυχριστῶ σοι, Κύριε μου Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι οὐκ ὑπερκαρῶς τὴν ἐκείνην πόλιν ἐκείνην. Ἐυχριστῶ σοι τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ σῶματος, τὸ διαμένον ἐν τῇ πόλιν. Σὺ γὰρ Κύριε μου Ἰησοῦ Χριστέ, ἐπὶ τοῦ ὄνομα σου Δουλοῦ τοῦ σαρρῶς ἡ πόλις πρὸς σοὶ εἰ, Κύριε μου Ἰησοῦ Χριστέ, ὅ ἐπὶ τὴν πόλιν πρὸς τὸ πῦρ μολύβου; σὺ εἰ Κύριε μου Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ πρὸς τὴν πόλιν πρὸς τὴν πόλιν, ὡς καὶ οὕτως ἡ πόλις πρὸς τὴν πόλιν.

22 Ὡς δὲ τὰ ταῦτα εἰρησεν ἡ Ὀσία, εἶπεν τοῖς ἡρώδης· Ἀπὸδετε μετ' ἐνός, καὶ μὴδὲνα βλάβητε. Ὡς δὲ εἶδον οἱ ἄγγελοι τὴν ὄρμην τὴν ἡρώδης, ἐργαται πάντες, ὡς καὶ τὸν Ἡγεμῶνα δευλιάζουσι, καὶ ὡς μετὰ τῆς τάξεως αὐτοῦ, καὶ ἡ πόλις τοῖς συμβούλοις αὐτοῦ. Τί θέλει εἶναι ἡ γυνὴ αὐτῆς; Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῇ· Ἰδοὺ πόλις καὶ τὰ ἡρώδης αἱ μαγίαι αὐτῆς ἐφάρμοσαν, καὶ οὐδὲν τὴν βραχύνων ἤφατο αὐτῆς, καὶ πάντας ἐπέταξεν. Ἐκείνην ποιεῖσαι τὸν κάνονα τὸν Σεβαστῶν, καὶ αὐτὸν ἀνέριμνον ποιεῖσαι, τραχίλοισιν αὐτῆς. Ὡς δὲ τὰ ἡρώδης ἀνεγνώσαν, καὶ οἱ ἄγγελοι ἐφυγον, εἶπεν ἡ Ὀσία τοῖς Ἀδελφοῖς τῆς πόλεως· Ἐκείνην τὸ πλῆθος τῆς πόλεως μου, εἰρήνη ὑμῖν. Τότε ὁ Ἡγεμὼν ἐξαπέστειλεν στρατιῶτας ἀρχαίον τὸν Ὀσίαν. Ἐυχριστῶ δὲ αὐτῆς, ἐπείστασαν οἱ στρατιῶται ἐν τῇ πόλιν καὶ εἶπον αὐτῇ· Ἐκείνην τὸν Χριστοῦ, κλέψει ὁ Ἡγεμὼν [αὐτῆς] σε. Ἐπείπεν δὲ ἡ Ἀγία τοῖς Ἀδελφοῖς· Ὁ Θεὸς μετ' ὑμῶν. Ἐπείπεν δὲ πάντις ἡ Ὀσία· Ἐκείνην ἐναντίον βασιλείων, καὶ οὐκ ἡσυχονομεν. Πομπικανὸς ἡγεμὼν εἶπεν· Διὰ τί ἀπονεύουσαι Σεβαστιανὴ καὶ σπένδεις ἐπὶ τὸν θάνατον; Ἡ Ἀγία Σεβαστιανὴ εἶπεν· Ἐγὼ θάνατον οὐ ζητῶ, ἀλλὰ ζωὴν αἰώνιον.

23 Τὸν ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡγεμὼν, ἐκέλευσεν ἀναγγελοῦναι τὰ ὑπομνήματα αὐτῆς, καὶ ἀπεφύλατο ὁ Ἡγεμὼν κατ' αὐτῆς ἡσυχονομεν αὐτῶς Σεβαστιανὴν εὐρεθίσαν ἀκαθυσίατον, ὥστε μὴτε Σεβαστῶ θέλουσαν πεισθῆναι, μὴτε τοῖς δικαίοις θεοῖς, ἀλλὰ παντοσχεῖον αὐτῆς σέξιν ἡρώδης καταστῆσαι, ἐκέλευσεν τὸ ἡμέτερον δικαστήριον, ταῦτα ξερεῖ ἀποσπῆναι. Ἀποδύσα δὲ ἐνδοξὸς Μάρτυς τὴν ἀποφασιν μετὰ χάριτος εἶπει ἐπὶ τὸν προειμένον ἀγῶνα τοῦ μαρτυρίου, καὶ πλήρη παλλὰ συνακολούθησαν αὐτῇ πενθοῦτες, οἱ τοιαῦτα δικάσαντες Χριστοῦ μέλλει ἀποθνήσκου. Ἐπιστραφεῖσα ἡ Μαρτυρία λέγει πρὸς αὐτοὺς· Μὴ κλαίετε με, ἀλλὰ μὴδὲν ἀγαλλιάσθε, καὶ στήθετε ἐν τῇ πίστει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὡς οὖν εἰρήνη τῆς πόλεως ἀπὸ σπένδων ὄν, ἔστι κατὰ ἀνατολῆς καὶ νοτίως λέγουσαν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἡρώδης μου τὴν ψυχὴν, ἐν τῇ σπονδῇ σου οὐκ ἔσχατα, κατὰ τὴν ἐργασίαν πρὸς σε, κατὰ τὴν μου τὴν ὄν, ἐν πρὸς σε ἔχω Χριστέ Κύριε ὁδῶς μου γενεὴ ἐν τῇ πόλιν τὴν μαρτυρίαν σου. Ὡς δὲ νοτίως ἡ Ὀσία, καὶ πρὸς εἶπεν, τὸ Ἀμήν, πρὸς τὸν τὸν ὁδῶν. Ὁ δὲ μετὰ πλῆθος οἶσεν τὴν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ ἐκείνην τὴν Ἀγίαν, καὶ αὐτὴ αἱματος χάρις ἔργαται ὥστε γυνὴ τὴν πόλιν κατὰ τὴν πόλιν βλάβη ἀλλοτρίως περὶ αὐτῆς, καὶ ἀνελήθη ἐν πόλιν οὐκ ἔσχατα τριακοντα, καὶ οὕτως ἐμδελήθη αὐτὴν εἰς τὴν πόλιν.

24 Ὡς δὲ εἰρήνη οἱ πόλιν τὴν Ὀσίαν ἐν τῇ πόλιν, οἱ Χριστιανοὶ οὐ μὴδὲν κατὰ τὴν πόλιν, ὥστε γενεὴ κατὰ τὴν πόλιν τὴν πόλιν τῆς Ὀσίας, λέγουσαν· Μὴ κλαίετε· ἔστι γὰρ ἡ κατὰ τὴν πόλιν ἐν τῇ πόλιν, ἐν τῇ πόλιν ἐπιστήμη, καὶ προγνωσμένη ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ πόλιν ἡρώδης. Σιωπῆς δὲ γενομένης, ἀπέπλεσαν οἱ πόλιν,

καὶ οὕτως,

A ναύται, ἐν τῷ πλοῦ καὶ τοσούτῃ εὐφροδίᾳ ἐγένετο, ὥς μυροθήκῶν ἀρωμάτων ἀγχοῖ. ὥστε τοὺς ναύτας ἐκβιβάσαι τὴν στρατίαν τοῦ οὐρανοῦ Θεοῦ. Μὴ βουλόμενοι οὖν ἄραι τὴν Ὁσίαν καὶ ῥήματα τὴν θάλασσαν, ἵλθην φωνὴ λέγονσα αὐτοῖς τὸ κλειθεῖν αὐτοῖς πνεῦσαι. Καταπλήχοντες δὲ τὴν φωνὴν οἱ ναυτικοί, ἔσαν τὴν Ἀρίαν καὶ ἔρριψον εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μόλιθός ἐλθόν ἀπὸ τοῦ σάκκου τὴν δὲ Ἀρίαν ῥιζοῦσιν ἐν τῇ θάλασσᾳ εὐθέως ἐδέρξαντο αὐτὴν τρεῖς Ἀγγέλαι λευκοχροοῦντες, καὶ ἔλαβον αὐτὴν ἐν τῷ πνέοντι ῥίσι, τῷ ἐγγὺς τῆς συναγωγῆς τῶν Ἑβραίων.

23 Μὲν δὲ Συγκλητικὸν ὡς ἔκρινεν, τῆς Δοκτίας ἐν ῥίσι γενέσθαι τὴν κατὰ πνεῦμα, βαλόντες ἐκείνην εἰς πλοῖον μετὰ πίστεως πολλῆς, συνετύγχανεν τῷ ἁγίῳ λειψάνῳ, ὅπερ λαθόντα μύροις πολυτίμοις καταγρῆσσεν, καὶ ἱματισμῷ πόντιν ἐκ κατακοσμήσας, καὶ ὁλοῦν τιμὴν ἐγκλίσας ἔλκεν ἰδίᾳ τῷ καλλίστῳ ἐν ῥίσι, τῷ ἐν τῷ πνέοντι, πρὸς βοήθειαν τῶν καταπορευομένων, καὶ πλεόντων εὐδίου λιμένα, καὶ ἀσθενῶν τὸ ἰατρῆον. Τοιοῦτον δρόμον ὁμαρτυροῦσα ἡ ὁσία Μάρτυς ἀμέμπτως, κατέλειπεν ἡμῖν στέφανον ἐκείνην, τοῦτο τὸ συναλλαγμα πρᾶγματευσάμενη, ἵνα μνημονεύοντες τύχημεν τοῦ ὁμοίου στεφάνου παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὃ ὁ δὲ καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B

runt nautas; tantaque subito fragrantia odoris in navi percepta fuit, acsi vas unguenti aromatici illatum esset; timuerantque nautae militiam Dei caeli. Noluerunt igitur Sanctam tollere et projicere in mare. Verum allapsa denno vox est ad illorum aures, jubens perficere quod mandatum fuerat. Perculsi voce hac nautae, sustulerunt corpus et coniecerunt in mare, statimque massa plumbea a sacco soluta est, et Angeli tres, albis induti, exceperunt corpus, ac detulerunt ad locum, qui dicitur Rhis, et prope abest a synagoga Hebraeorum.

23 Quadam vero, Syncretica nomine, ut audivit, S. Sebastianam quiescere in Rhis, conjiciens se in navim, multa enim fide, appulit in locum, ubi erat sacrum corpus; illud prae accipiens, unguentis exquisitis unxit, divito vestium culta ornavit, pretioso linteo involvit, ac reposuit in eodem pulcherrimo loco in Rhis, in auxilium afflictorum, in portum tranquillum navigantium, in pharmacopolium aegrotorum. Talem cursum irreprehensibiliter euenit sancta Christi martyr Sebastiana, facta nobis ipsa, tutela ac patrocinium; ut ejus memores consequamur similem coronam a Christo Domino, cui gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

D
EX. VS.
INTERPR.
C. J.
suscipitur ab
Angelis et
defertur in
Rhisim.

ac decore
ornatur.

E

ANNOTATA.

a Notae sunt tres histeri e hic allegatae ex libro Prophetiae Danielis. Et de Daniele quidem licetque leonum, in quem semel atque iterum ipse immisus et servatus fuit, ex cap. 6, et 14. De tribus vero Puertis, in fornace Babylonica illaxis, ex cap. 3. Denique de idolo Bel everso, et dracone occiso ex cap. 14, jam citato.

b Ἐκκλήστρις, vox hactenus mihi non inventa alibi. Hic aliud significare vix potest, quam caveam, ubi ferar aluntur.

c Haec de leone narratio alet fabulosa Acta seu Periodos Pauli et Theclae in quibus facta mentio fuit leonis baptizati. Quod, licet impium sit vel cogitare, finxisse tamen amore Pauli platen illarum Periodorum, ut reliqua ibidem contenta, auctor est ex Tertulliano Hieronymus de Script. Eccl. in Luca. Fictionis usum sumpsisse potest ex 1 ad Cor. 15 § 32, ubi Paulus dicitur ad bestias pugnasse. Cum vero scribitur, ipsum inde evasisse incolumem; finxerit, a leone defensum et servatum, ideoque leonem, in compensationem beneficae, ab illo baptizatum fuisse. Interciderunt pridem Periodi illae: supersuissae tamen, cum scriptu fuerint Acta S. Sebastianae, et auctori illorum visos esse, videtur ex hac ejus narratione cogitari posse. In nonnullis etiam similia sunt Actis S. Sebastianae, quae Nicophorus Callistus, recentior Graecus scriptor, narrat lib. 2 cap. 25 de Apostolo Paulo, de quo leone, Ephesi in illum emisso et ad pedes ejus procumbente. Item quae ibidem habet, de vehementi grandine, quae de repente decedens, multorum simul et virorum et ferarum comminuit capita, ipsiusque etiam praesidis aurem amputavit. Quibus non valde dissimilia sunt, quae in praemissis Sebastianae Actis num. 9 et 10 referuntur. Confer assignatos utrobique locos, si libuerit. Plura quoque ejusmodi prodigia invenies in aliis Sanctorum Actis, diu post illorum aetatem collectis, aut interpolatis, quibus non continuo aut temere fides adhibenda.

d Rhis, graece ῥίσι, in Menzeis impressis scribitur ῥισιστός, Rhesistus; in Menologio Latina Sirletti, Rysistus. De urbis hujus situ pluribus disputavimus in Commentario praevio a num. 5, locandamque putavimus ad Propontidem et ostium Arzi fluminis, unius ferme diei itinere ab Heraclea versus meridiem.

pag. 24, ponatur Dissertatio de tempore et anno, quo vita functus sit S. Alexander, episcopus CPolitannus,

successor S. Metrophantis, decessor vero S. Pauli, ejusdem civitatis episcoporum, quorum Acta ad diem iv et vii hujus mensis Junii illustravimus. Nunc autem priusquam ordiar, monere Lectorem debeo, citationes operum Athanasii, quae in hac Appendice seu Dissertatione allegantur, respicere, saltem plerumque, editionem Parisiensem anni mdc, quae editio anni mdcxxvii ad annum mihi non fuit, et novissima Benedictinorum tardius, his majori parte jam tum compositis; allata nobis est. Sit igitur.

AD ACTA S. PAULI EPISCOPI CPOLITANI

APPENDIX II.

DISSERTATIO.

§. I. De anno, quo Arius haeresiarcha, quo S. Alexander Ep. Constantinop. S. Pauli decessor, obierint.

Ad diem iv hujus Junii, in S. Metrophane, sub initium fere saeculi iv episcopo Epyntino, disserui inter alia ad stabilendum tum ipsius, tum aliorum inde secutorum episcoporum, chronologiam, de anno qua ad meliorem transiit vitam successor ejus S. Alexander, sub quo Constantinopolis a conditoris sui nomine appellata et delicta sollemniter fuit anno Christi cccxxx. Posui autem in praedicto Metrophane non a. 19, et fere supposui ex communiori sententia, diem suum obiisse Alexandrum anno cccxi. quia illo anno successor ejus creatus fuit Paulus, ut post Socratem et Sozomenum aliosque antiquos, scribunt ad eundem annum Baronius in Annal. Labbeus in Compendio chronologico historiarum sacrae et profanae, Ruellius tom. 2 Chronologiae reformatae, Pagius in Critica historico-chronologica.

2 Nihilominus observo, positionem seu suppositionem illum mentis, de anno cccxi, quo Alexander mortuus, et Paulus ei successit ut episcopus, non aequè omnibus probari. Improbatur vero etiam esse viris eruditissimis Henrico imprimis Valesio, Godefrido Hermantio, et nuper Hermantii opusculum stabilire conatus, monachis Benedictinis e Congregatione S. Mauri; nec non modesta critica Lenoir de Tillemont. Hi tamen dum annuunt Socrate atque Sozomene definitum dixerunt, nullum ipsi, quod sciam certum determinantes, tantummodo dicunt,

F
Alexander trans
Ep. C.P. obiit
se an. 230.

arguit Valesius

A dicunt. quod tali anno, puta, CCCXXXVIII jam successerit Alexandro Paulus. Si quæras, quanto ante tempore aut quoto ante anno successerit, non definiunt. Sunt etiam qui se Hermantium in Athanasio simpliciter sequi fateantur, nec novæ quidquam probationis aut confirmationis afferunt; quos propterea nihil attinet seorsim nominare aut refellere.

statuens, illi Paulum ante an 335 jam successisse :

3 Rem ipsam aggredior, et quod in Metrophane suppositi, quia res mortis sequela est in Historia illorum temporum, hac Dissertatione probare ac stabilire conabor, ac primum quidem adversus Valesii opinionionem plane novam, existimantis, Alexandro episcopo Paulum successisse ante synodum Tyriam, quæ anno CCCXXXV coacta et mox Hierosolymam translata fuit; imo, si Superis placeat, anno Christi CCCXXXI. Id vero duobus certissimis argumentis evicturum se promittit, altero ex epistola Athanasii ad Solitarios, ubi dicitur Paulus a Constantino primum relegatus fuisse in Pontum; altero ex epistola pseudosynodi Sardicensis, in qua legitur idem Paulus in synodo Tyria, anno CCCXXXV, una cum reliquis episcopis subscripsisse depositioni Athanasii.

4 Ad utrumque invictissimum Valesio argumentum primum respondendum, suppono (quod nec Valesius negat) Paulum ordinatum esse episcopum CPolitani post obitum Alexandri decessoris sui; et Alexandrum supervixisse aliquandiu, postquam infelicem cum visceribus animam effudit CPoli hæresarcha Arius. Hoc vero quando acciderit, disquirendum est. Accidisse ante synodum Tyriohierosolymitanam, ait Valesius: negamus nos, nisi auctoritate Socratis, Sozomeni, Theophanis, imo et ipsius S. Athanasii, quem hoc in parte plurimi fecit Valesius. Scribit Theophanes pag. 26, prædictam synodum celebratam esse anno XXXI magni Constantini, divino Alexandro sedem episcopalem CPoli obtinente. Verba ipsius clarissima sunt: Ταύτα, nempe infamis obitus Arii, ad preces Alexandri episcopi secutus, τῷ τριακαστῷ πρώτῳ ἔτει γέγονε τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ θεοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπισκοποῦντος τὴν Κωνσταντινούπολιν. Et paulo post: Ἦτε Ἀθωνασίου ἐξήρξα, καὶ ὁ Ἀρείου κατὰλυσαι μετὰ τριακαστοῦ ἔτος Κωνσταντίνου γέγονε καὶ μετὰ τὸ Εὐχαρίστια Ἱεροσολύμων· ὁ δὲ μέγας Ἀλέξανδρος ἔτι περιῆν. Tam exsilium Athanasii, quam interitus Arii contigerunt post tricesimum annum Constantini, et post dedicationem Hierosolymorum, superstiti adhuc magno Alexandro Episcopo CPolitano. Complectitur autem (ut et hoc claritatis causa notetur) annus XXXI Constantini, fere totum semestre ultimum anni CCCXXXVI æræ vulgaris, et semestrem primum anni sequentis CCCXXXVII, quo et obiit Constantinus die xxii Maji.

5 Eandem sententiam docet Baronius, ad annum Christi CCCXXXVI, Constantini XXXI, num. 54 sic scribens de infamii interitu Arii, eoque spectantibus: Quo quidem non ante hunc annum gesta esse, sed post elapsam tricesimum imperii Constantini annum; cum ex iis quæ dicta sunt, facile potest colligi, tum etiam auctoritate Socratis comprobatur. Quamobrem errore lapsos esse constat, tum qui statim post Nicænum concilium ea accilisse putarunt, quam eos qui ante hanc annum, vel postea sub Constantio, vel alio quovis tempore posuerunt. Cum enim liqueat, tempore concilii Hierosolymitani, quod celebratum est ipsis tricennialibus Imperatoris, ejusdem synodi decreto Arium in Ecclesiam receptum et Alexandriam restitutum; nihil est dubii, quin ejus probrosus exitus hoc ipso CCCXXXVI, sed in ejus tamen fine, acciderit anno. Siquidem misso prius Athanasio in exsilium, et restituto Ario Alexandriam, et inde demum CPolim revocato, atque ibi iterum causa ejus discussa; hæc oportuit contingisse; ejusdem scilicet anni exitu: nisi forte sequentis exordio, quo pariter obiit Constantinus,

eum esse extinctum, magis verosimili conjectura quis affirmandum putet. Tum interjectis nonnullis quæ probent, Constantinum Ario non multum supervixisse, ita concludit: Ex his sane modicum temporis spatium intercessisse videri potest inter mortem Arii atque obitum Constantini. Hic quippe morte præoccupatus, quod, funesto Arii casu motus, animo statuerat de restitutione Athanasii, perficere minime valuit. Unde, quod nuper diximus, sequenti potius anno CCCXXXVII, quam præsentis CCCXXXVI, accidisse obitum Arii possumus opinari.

6 Eadem ante Theophanem manifeste docuerunt citatus a Baronio Socrates uti et Sozomenus: prior quidem, lib. 2 cap. 37 et 38; Arium, a synodo Hierosolymitana absolutum, Alexandriam reversum esse, ac totam denuo civitatem perturbasse; ideoque rursus CPolim evocatum ab Imperatore, præsidente tunc illius urbis Ecclesie Alexandro, qui jam pridem Metrophani successerat. Posterior item lib. 2, cap. vero 29, his utitur verbis: Post synodum Hierosolymitanam Arius in Ægyptum se contulit. Sed cum Alexandrina Ecclesia communicare ei renuisset, denuo venit CPolim: ubicursam suam, coram Imperatore iterum discussam, multa mentitus, obtinuisse hominibus quidem visus est, oronte vero Alexandro episcopo, scelus suorum pœnas divinitus dedit.

7 Sed mallet Valesius ex Athanasio, quem hic sibi ducem præcipue sequendum: elegit; quom e Socrate aut Sozomeno, quos in rebus Pauli CPolitani narrandis multa peccasse causatur; ea em doceri. Quamobrem audiamus et Athanasium. Attamen prius querere libet, quid peccaverint Socrates ac Sozomenus in Paulo, quod ex Athanasio emendatius dubit Valesius. Viderunt illi, æque ac ipse Valesius, scripta Athanasii et quidem magis pura, quam nunc sint, utpote qui seculo post Athanasium dumtaxat uno floruerunt. Socrates certe illa habuit et examinavit et sua inde emendavit. Iti declarat ipse lib. 2 cap. 1; fateturque se, Rufini historiam, in temporum notatione longe a vero aberrantem, in libro suo primo et secundo conscribendo seculum prius fuisse. At vero inquit; postea cum Athanasii libros nacti essemus, in quibus ille suas calamitates deplorat, et qua ratione per calumniam ac fraudem Eusebianorum in exsilium missus fuerit, exponit: satius esse duximus, ei, qui mala ipsa perpessus esset, filem habere quam aliis, idcirco necesse nobis fuit, primum ac secundum hujus operis librum (pertingunt illi ultra mortem Pauli CPolitani) ex integro dictare; ac denuo correctum emittere. Hinc credibile fit, non tam multa peccasse in Paulo Socratem, atque arguit Valesius, quæ corrigi ex Athanasio nunc melius possint, quam potuerint olim, uno dumtaxat seculo post Athanasii mortem, ab homine erudito, qui data opera et diligentia incubuit in talem correctionem; aliisque monumenta illam ad rem habuerit, quæ temporis longinquitote ac roracitate absumpta, nunc amplius non extant.

8 Audiamus modo, ad votum Valesii, Athanasium. Invenit ille Epistolæ suæ de Synodis, ulmodum prolixa, tomo 1 pag. 686, epistolam synodicam concilii Hierosolymitani sæpe dicti, continentem tales loquendi formulas, quæ cuilibet græce scienti significabunt, Arium tempore istius concilii adhuc vixisse; quamdiu aliunde non constabit, ante mortuum fuisse. Talis formula est, οἱ περὶ Ἀρείου, id est, si verbatenus explices, qui circa Arium sunt; si vero apta latinitate dones, erunt socii aut asseclæ Arii: qui dum ipsi in vivis sunt, plerumque supponitur et illum vivere, cujus socii dicuntur esse. Athanasius certe, qui τοὺς περὶ Εὐσεβίου passim intelligit socios Eusebii adhuc viventis; ubi de iisdem post mortem Eusebii loquitur, fere mutat phrasin, vocatque τοὺς Εὐσεβίου ἐταίρους, vel τοὺς κληρονόμους τῆς ἀσθελείας τοῦ Εὐσεβίου, ut in Narratione

D aut sequente inchoato:

certe post synodum Tyriohierosolymitanam

E

Idque ostenditur etiam ex Athanasio,

F

eiusque loquendi formulis,

A de concilio Nicæno; et in Epistola ad Solitarios. Addi his potest, quod similes formulae, per periphrasim, frequenter sonant Græcis illam solum personam, quæ quarto casu exprimitur. Atque ita, οἱ περὶ Ἀρείου, οἱ ἀμφὶ Ἀρείου (hæc enim eodem redeunt) est solus Arius, uti οἱ περὶ vel ἀμφὶ Σωκράτους, simpliciter explicatur, Socrates.

contra Valesium interpretandis

9 Audi Joannem Scapulam linguæ Græcæ peritum utque accuratum interpretem, si quis est alius. In Lexico suo, verbo περὶ, ita loquitur: Ἐπεὶ cum accusativo personæ, præcedente articulo, interdum sumitur pro eo aut iis, qui sunt circa aliquem, id est, ipsum circumstant, ut solent amici aut etiam ministri; ut, οἱ περὶ Σεβαστοῦ, ministri Augusti. Interdum periphrasim facit, ut οἱ περὶ Σωκράτους, Socrates. Neque ignoravit hos loquendi modos Valesius. Interpretatur enim ipsemet in Socrate ac Sozomeno suo istiusmodi phrasas tum pro sola persona, quæ casu quarto exprimitur; tum pro illa et sociis simul. Socrates libro 2, capitis 2 initio, sic scribit: Οἱ περὶ Εὐσεβίου τὸν Νικομαδεύς, καὶ Θέογνον Νικαίης ἐπίσκοποι. Et simpliciter ea sic transfert Valesius; Eusebius Nicomediensis et Theognis Nicænus episcopi. In titulo autem istius capitis eandem formulam ita interpretatur; Eusebius Nicomediensis cum suis

B

Item hæc Sozomeni lib. 2 cap. 29: οἱ ἀμφὶ τὸν Εὐσεβίου, τὸν Νικομαδεύς ἐπίσκοπον Eusebius Nicomediensis episcopus et qui cum illo erant.

10 Dum in his Valesius illud, τοὺς περὶ Εὐσεβίου, explicat sive pro Eusebio solo, sive pro ipso et sociis ejus, intelligit Eusebium adhuc vivere: cur non idem intelligat, dum legit τοὺς περὶ Ἀρείου; certe nihil est in contextu Græco, quod aliud ibi suadeat, aliud hic. Quod si etiam demus Valesio, verba illa posse, imo et debere, accipi pro solis Arii sociis; quo pacto inde concludet, Arium jam tum fuisse mortuum? Poterat Arius vivere, et soli socii ejus recipi in communionem Ecclesiæ. Aliunde igitur prius constare mihi aut monstrari debet, Arium tunc vita functum fuisse, quando Hierosolymis Ariani in Ecclesiam recepti sunt; quam id significare mihi formula illa possit.

sicut ab Athanasio.

C

11 Verum cur hæc tam operose agimus, ubi Athanasius ipse possit videri formulam τοὺς περὶ Ἀρείου explicandam suscepisse, dum epistolæ synodicae quom Hierosolymis congregati Ariani scripserant, mox subjungit hæc sua clarissima verba: Ὡς ἔχοντες, δεῖν δεχθῆναι Ἀρείου καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ; Scribunt Eusebiani, debere recipi Arium et qui cum illo sunt. Ubi sine ambagibus dicitur Arius debere recipi æque ac socii ejus, atque adeo concludere oportet, Arium tunc æque in vivis fuisse ac ejus socios. Non minus clare idem significant, paulo post in eadem Athanasii Epistola Eusebium, in sua Professione fidei, quum publicarunt in concilio Antiocheno, relatum ab Athanasio: in qua episcopi, qui in illo concilio sedebant, affirmant (futente ipso Valesio) se Arium ideo suscepisse in communionem, quod fidem ejus rectam esse, comperissent, Quem susceperunt in communionem? Arium: vivumne, an mortuum? Verba Græca sunt; αὐτὸν (Ἀρείου) προσελάμεθα. Arium suscepimus: non utique umbram ejus. Addo ex Theophane pag. 25, quod Ariani in concilio Tyriohierosolymitano, postquam condemnarunt absentem Athanasium, Ario et Euzoio communicarunt, Ἀρείου δὲ καὶ Εὐζοίου συγχωροῦν ἡρώσαντες. An et Euzoius jam tum mortuus erat?

§ II. Objecta Valesii contra explicationem datam.

Obiectio prima jam refutata,

Quid quæro, ad præmissa Valesius? Multa quidem, quæ videre est libro ejus secundo Observat. in Socratem ac Sozom. cap. 2, quæque huc fere reducuntur, quod in illa Synodica Tyriohierosolymitana, alisque

textibus adductis supra, non Arius ipse in communionem receptus esse dicatur, sed, οἱ περὶ τοῦ Ἀρείου, id est Arii asseræ, presbyteri scilicet et diaconi civitatis Alexandrinæ, qui Arium secuti fuerant. Confer hæc, lector, cum productis probationibus nostris, et considera, quam nulla responsio hæc sit. Pergit ibidem Valesius: Certe idem Athanasius, alibi de hac synodo loquens, perpetuo dicit, τοὺς περὶ Ἀρείου, et τοὺς Ἀρειανούς in ea susceptos fuisse. Quid igitur? An non Athanasii verba sunt, quæ paulo ante citavi, δεῖν δεχθῆναι Ἀρείου καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ; Dicit porro: Ex epistola synodica concilii Jerosolymitani satis aperte colligitur, episcopos, non de Ario ipso, sed tantum de Arii gregalibus locutos esse. Scribunt enim in illa epistola, se litteras imperatoris Constantini accepisse, quibus ipsos hortabatur, ut pacem et concordiam in Ecclesia resarcirent, utque Arii sociales et sectatores placido et pacato animo susceperent; quorum rectam et sinceram esse fidem, tum viva ipsorum voce, tum libello sibi ab ipsis porrecto, cognoverat. Quem quidem libellum Constantinus suis ad synodum litteris subiecit.

13 Sit ita; excepto tamen, quod episcopi isti, non de Ario ipso, sed tantum de gregalibus Arii locuti sint. Textus Epistolæ synodicae græcus per se confutat talia; simpliciter dicens, δεῖν δεχθῆναι τοὺς περὶ Ἀρείου. Quod neque excludit Arium; neque significat, gregales ejus tantum admittendos esse: multo minus significat, Arium jam tunc fuisse mortuum. Sed sequamur Valesium. Ex præmissa positione sua infert, primo: Quod si illic de Ario Constantinus et episcopi illi loquerentur, cur Constantinus Arium postea CPolim evocasset, ut de ejus fide inquireret, idque post Synodale judicium, et post ipsius suffragium?

14 Dicam. Quia Athanasius, cum suis fugiens e concilio Tyrio, pessimus Eusebianorum machinationes Constantino detexerat; qui ea de re jussit, totum concilium Hierosolymis CPolim venire, quamquam pauci tantum, iique selecti Eusebiani venerint; novisque calumniis obruentes Athanasium, instigantur Principem, ut eum exsulare Trevirim jussit. Quid miri, si cum illis citaverit etiam Arium ipsum? Ad hæc, inaudierat Imperator, Arium a synodo Alexandrinam et in Ægyptum cum suis profectum, et ab orthodoxis ibi in communionem non admissum, turbasse omnia. Quo potiori modo sedasset Imperator provinciam, quam evocando auctorem tumultuum? Tertia, ut prius viva Ariarum voce, atque etiam scripto, cognoverit Constantinus illorum, ut putabat, orthodoxiam; nulliens deinde quæ facta fuerant in Synodo Tyria, merito potuit Arium denno citare, recognoscere illius mentem, eamque ut jure jurando confirmaret, exigere.

15 Infert ex eadem positione sua Valesius, secundo: Cur Alexander episcopus CP. Arium post hæc in ecclesiam admittere recusasset, qui celebrærimæ synodi judicio in communionem admissus fuerat, et Imperatoris judicio comprobatus? Quia ex Athanasio, qui e manibus conjuratorum in illa synodo vix salva vita elapsus, Constantinopolim venerat, non poterat Alexander non didicisse, quam violenter fraudulentèque ibi omnia, ad opprimendum Athanasium et orthodoxam fidem, acti essent; prout illa idem Athanasius loco non uno explicat tam in aliis scriptis suis, tum in Apologia, quæ vulgo inscribitur secunda, vel contra Arianos. Ex quibus etiam patet, quam non fuerit celeberrima synodus illa Tyria, uti eam Valesio lubet prædicare; sed potius famosa aut famosissima, propter conspiracyonem multorum; qui in illa orthodoxos circumvenire conati, sus deque verterunt omnia.

16 Nondum absolvit Valesius. Dicit enim: Athanasius testatur, se consultum fuisse a Serapione, de quadam quæstione, quæ in Ægypto orta fuerat; utrum

D
AUCTORE C. I.

Item secunda

E

tertia,

F

quarto,

quanto,

AUCTORE C. J.

- A utrum Arius in communione et pace Ecclesiae diem extremum obiisset. Negat id Athanasius. Quod si Arius ab Hierosolymitano concilio ad pacem et communionem Ecclesiae admissus fuisset, numquam profecto id negasset Athanasius, nec Serapion id ignorare potuisset. Neque enim obscura fuit fama synodi Hierosolymitanæ; sed longe omnium celeberrima, et cum Nicæna synodo comparanda, si Eusebio credimus. *Credamus Eusebio, celeberrimam fuisse synodum illam, sed ratione circumstantiarum: quia evocata fuit Hierosolymam ab Imperatore ad cœnia novi templi, ab ipso edificati, illic celebranda: quia concurrere ea de causa, præter evocatos e synodo Tyria, plures aliunde episcopi: quia simul celebrabantur tricennalia Constantini; et innumerae eodem confluerat populorum multitudo. At vero celeberrimum, aut etiam celebrem, fuisse synodum, ratione rerum, in illa tractaturum, ad fidem orthodoxam pertinentium, neque Eusebius dicit, nec sustinere Valesius, si foret in vivis, auderet. Sed propius ad rem prepositam. Si Arius ab Hierosolymitano concilio ad pacem et communionem Ecclesiae admissus fuisset; numquam id negasset Athanasius. Neque vero id negavit.*
- B *Negavit tantum, in communione et pace Ecclesiae diem extremum obiisse. Quod sane aliud est, quam negare, ipsum ab Hierosolymitano concilio ad pacem et communionem Ecclesiae admissum fuisse.*

scata.

- 17 *Sed nondum finis Valesio offerendi tam parum apta in causa tam gravi. Postremo, inquit, Athanasius in Epist. ad Serapionem, mortem Arii commemorans, ait; se quidem tunc temporis non adfuisse Constantinopoli, cum Arius e vita sublatus est; sed Macarium presbyterum, qui illic aderat, cuncta ad ipsum scripsisse. Quid tum? Atqui Macarius, presbyter Athanasii, fuit in urbe CPoli eo tempore, quo Eusebiani, conjuratione facta cum Meletianis adversus Athanasium, de lineæ vestis canone eum apud Constantinum imperatorem accusarunt. Quid deinde? Nec post id temporis Macarium illum Constantinopolim venisse legimus. Quæro ego ex Valesio, legeritne, Macarium illum inde recessisse. Quæro, an legerit, illum post id temporis non rediisse CPolim. Quæro denique, an non potuerit Macarius CPoli diu post mansisse, aut postliminio illuc revertisse, sic ut nullus scriptorum id de Macario memoriæ prodiderit; cujus non alterare actio nisi per Athanasium posteritati innotuisset, ignotissimus nunc foret totus Macarius iste.*
- C *Atque hæc ad stabilendum sententiam nostram de morte Arii, post concilium Tyriohierosolymitanum obito, contra opinionem Valesii, sufficiant; quamquam non desint alia, quæ in uberiores probationem offerri possint. Videmus nunc duo certissima argumenta, quibus Valesius præsumit, se evicturum, interiisse Arium ante prædictum concilium, ac Paulum ante illud successisse Alexandro in episcopatum CPolitimum; aut saltem vivente adhuc Constantino magno.*

§ III. Duo Valesii argumenta, quibus Paulus adstruitur ante Tyriam synodum episcopus fuisse, refelluntur.

Primum istorum argumentorum certissimum, est; quia Paulus subscripsit depositioni S. Athanasii in concilio Tyria anno cccxxxv. Sit ita tantisper. Ergone episcopus tunc fuit Paulus? Non magis id sequitur, quam quod episcopus fuerit Alexander CPolitimus tempore concilii Nicæni, vivente adhuc (uti hic ex dictis ad diem xv Junii suppono) Metrophane episcopo; pro quo interfuit concilio isti, et subscribere potuit, nondum episcopus. Uti enim Metrophanes, CPolitimus, seu potius Byzantinus tunc episcopus, præ gravi senio accedere Nicænam non potuit, ideoque pro se Alexan-

Qui subscribunt in concilio

drum presbyterum suum eo misit: ita pariter factus deinde episcopus ejusdem urbis Alexander, præ grandæva ætate accedere Tyrum, nullo longius dissitam (erat enim tunc Alexander plusquam nonagenarius) non potuerit; ideoque, pro se Paulum presbyterum suum eo miserit; atque is, sit ita vis, subscripserit depositioni Athanasii.

19 At, inquit Valesius, si ita est; non ipse Paulus Athanasium damnasse dicendus est, sed potius Alexander, cujus vices gerebat Paulus. Quis vero id credat de Alexandro CPolitano episcopo, eum condemnationi Athanasii subscripsisse? Sed eadem argumentatio æqualiter commonstrat, neque Paulum (ut datur ipsum jam tum fuisse episcopum) subscripsisse. Quis enim id credat de Paulo CPolitano episcopo; eum condemnationi Athanasii subscripsisse? Quippe qui non minus acriter contra Arianos pro fide Nicæna pugnavit, ab Athanasio stetit, quam Alexander: plus vero quam Alexander ea de causa passus fuit, nempe exilia, carceres, inedia, vincula, mortem ipsam. Si igitur suspicio talis subscriptionis cadere non potest in Alexandrum; neque potest in Paulum cadere.

20 Jam vero unde habet Valesius, Paulum concilio Tyrio interfuisse? Quia subscripsit in illo depositioni Athanasii; uti legitur in epistola synodica Orientalium apud Sardicam episcoporum, id est Eusebiano-rum, qui e Catholico Sardicensi concilio se subduxerant metu condemnationis, fugientesque Philippopolim, ibi inter se synodicam illam conceperunt, quæ ex meris mendaciis et falsis criminationibus consuta est contra orthodoxos illos episcopos, qui Eusebians præcipue resistebant, Athanasium, Alexandrinum; Marcellum, Ancyranum; Asclepam, Garsensem; Lucium, Adrianopolitanum; Paulum, CPolitimum aliosque. In illa quippe synodica calumniantur Athanasium, quod juxta Deum sacrilegus, propriis manibus comminuerit poculum, Deo et Christo dicatum, ipsumque altare venerandum confregerit etc. Accusatus præterea fuerit, de injuriis, violentia, cæde, atque ipsa episcopi intereptione: Marcellum, quod nudi ab ipso ad forum tracti fuerint presbyteri; consecratum Domini corpus, ad eorum colla suspensum, palam publiceque profanaverit; virginesque sanctissimas, Deo dicatas, publice in foro mediaque in civitate, concurrentibus populis, abstractis vestibus, horrenda fuditate nudaverit: Asclepam, quod altare comminuerit, multasque seditiones effecerit: Lucium, quod sacrosanctum sacrificium canibus projiciendum jusserit.

21 Talia qui sanctis illis episcopis, Nicæna fidei defensoribus, in catholica Sardicensi synodo laudatis, audent impingere; cur vereantur de Paulo episcopo CPolitano mentiri; quod Athanasii depositioni interfuit, manuque propria sententiam scribens, cum ceteris eumetiam ipse damnavit? Pejora certe de illo in eadem synodica fingunt, imputantes ei, nefario homini ac perdito... mille homicidia, quæ altaria ipsa humano sanguine coinquinaverunt; nec non interfectiones fratrum extinctionesque gentilium. Notandum præterea est, usitatum fuisse Eusebians illorum temporum, suis mendaciis nomina orthodoxorum virorum subscribere, ad imponendum Catholicis minus cautis. Id me docet Epistola synodica concilii Alexandrini, omnibus ubique Ecclesiae Catholicæ episcopis inscripta; quæ refellens crimina, Athanasio perperum objecta, sic monet sub finem rogatque Episcopos: Ne igitur posthac illis (Eusebians) aures præbueritis, si denuo ad vos scribant contra Athanasium episcopum. Quidquid enim ab illis proficiscitur, falsum est, etiamsi nostra Ægyptiorum episcoporum nomina epistolis suis adscribant. Certum enim est, non nos eos esse, quorum nomina in scriptis subjiciunt.

D non sunt ipsi necessario episcopi,

ut nec Alexander fuit in synodo Nicæna.

E Paulum synodo Tyri interfuisse,

non probat synodica pseudo-sardicensis,

F

ex mendaciis Eusebianorum consuta,

suis litteris Orthodoxorum nomina subscribere consuetorum.

Alterum Valesii argumentum probat,

vivente Constantino

Paulum fuisse Episcopum

Textus Athanasii;

interpretatio Valesii,

cui nullum inde subsidium,

A 22 *Alterum Valesii argumentum, quamvis et hoc certissimum putet; non probat, quod ipse per primum probare intendebat; Paulum tempore synodi Tyriæ fuisse episcopum; aut fuisse saltem vivente adhuc Constantino magno, qui paulo minus biennio post synodum illam superfuit. Desumitur illud Valesio ex Athanasii epistola ad solitarios, non procul ab initio, ubi Pauli exsilia recenset, scribentis, Paulum a Constantino primum relegatum fuisse in Pontum. Fateor: verum inde concludi non potest, episcopum tunc fuisse Paulum. Præter episcopos enim etiam presbyteros aliosque Ecclesiasticos temporibus illis, imperante adhuc Constantino, in exsiliū deportatos fuisse, curantibus Eusebiano, certum est. Hos inter, fuerit tunc etiam Paulus, nondum episcopus. At vero locus iste Athanasii, inquit Valesius, de Paulo adhuc presbytero, intelligi nullo modo potest. Etenim in dicta ad Solitarios epistola Athanasius omnes ab initio recenset episcopos orthodoxos (malim credere, recensere aliquot tantum ex præcipuis Nicænæ fidei defensoribus) quos Arianæ ex suis sedibus expulerant. Ac primo quidem loco nominat Eustathium Antiochenum; deinde Eutropium, Euphrationem, Cymathium, Asclepiam, Cyrum, Diodorum, Dominionem, Hellanicum, Marcellum. Postremo de Paulo ita scribit, uti infra legemus; postquam notavero, quod illi quidem omnes erant episcopi, quando citatam Epistolam suam scripsit Athanasius; sed hic non dicit, tales fuisse omnes, quando primum exulare jussi sunt. Certe Paulum tunc non fuisse episcopum, vel ex eo colligi videtur posse, quod postremo unum numeretur loco; quem alioquin pro gradu dignitatis suæ post Antiochenum Patriarcham, ante reliquos episcopos nominari convenisset.*

B 23 *Legamus nunc quæ scripsit Athanasius de Paulo, primum græca, postea ex versione ipsius Valesii latina. Περὶ δὲ Παύλου, τοῦ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως ἐπισκόπου, νομίζω μηδὲν ἀγνοεῖν. Ὅσῳ γὰρ ἐπιφανὲς ἡ πόλις, τοσούτω καὶ τὸ γενόμενον οὐ κέκρυπται. Καὶ κατὰ τοῦτου τοῖου πρόφασις ἐπλάσθη. καὶ γὰρ ὁ κατηγορήσας αὐτοῦ Μακεδόνιος, ὁ νῦν Ἐπίσκοπος αὐτ' αὐτοῦ γενόμενος, παρόντων ἡμῶν κατὰ τὴν κατηγορίαν, κεκοινωνήκειν αὐτῷ, καὶ πρεσβύτερος ἢν ὑπ' αὐτοῦ τὸν Παύλου. Καὶ ὁμῶς, ἐπειδὴ Εὐσεβίῳ ἐπ' ὀφθαλμῶν θέλων ἀρπάσαι τὴν ἐπισκοπὴν τῆς πόλεως (οὕτω γὰρ καὶ ἀπὸ Βηρυτοῦ εἰς τὴν Νικομήδειαν μετέλθον) ἔμεινεν πρόφασις κατὰ Παύλου· καὶ οὐκ ἠμέλυσεν τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλ' ἔμεινεν διαβήλλοντες. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὸν Πόντον ἐξώρισθαι ὑπὸ Κωνσταντίνου. (Hactenus dicta, citantur a Valesio; quæ subijcio, sequuntur apud Athanasium) τὸ δὲ δεύτερον παρὰ Κωνσταντίνου, δεθεῖς ἀλύσει σιδηραῖς, εἰς Σίγγαρα τῆς Μεσοποταμίας ἐξώρισθαι· καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἐμεσαν μετανέχθαι· καὶ τὸ τέταρτον εἰς Κούρουσον τῆς Καππαδοκίας περὶ τὰ ἔργα τοῦ Τάξιου.*

C 24 *" De Paulo CPolitano episcopo, nemini arbitror ignotum esse. Quanto enim clarior civitas, tanto minus factum celari potuit. Etiam huic quoque crimen objectum est: idque falsum fuisse, vel inde colligas, quod qui illum reum fecit Macedonius (qui nunc illius loco episcopus est ordinatus) nobis in ea accusatione presentibus, cum reo suo, cujus presbyter erat, communicavit. Sed quoniam Eusebius illuc oculos suæ cupiditatis adjecerat, episcopatum illius urbis rapere festinans (eodem enim modo a Beryto transiit Nicomediam) mansit nihilominus criminatio adversus Paulum: nec ab insidiis destiterunt Eusebiani; sed perseverarant in calumniando. Et primum quidem a Constantino in Pontum relegatus est. Paulus. (Hic desinit interpretatio Valesii: sequitur autem apud Athanasium) " Secundum, a Constantino, ferreis catenis vinctus, in Singara urbem Mesopotamiæ deportatus fuit; indeque translatus est Emesam; ac tandem quartum, Cucusum, Cap-*

Junii T. II.

" padociæ urbem, circa Tauri montis deserta. " D

25 *Hic velim notari, præmissum Athanasii contextum in duo membra partiendum, quæ omnino disparata sunt. Primum continet accusationem Paulo intentam a Macedonio, aliorum deinde suggestionem continuatam. Alterum enumerat ordine exsilia Pauli, nullo respectu ad prædictas accusationes: neque verbum habet, quod innuat, cui potissimum exsilio illæ causam dederint, primone, sub Constantino; an alteri, sub Constantio. Quod primum primo loco ponatur, id ordo temporis requirit; non, accusatio Macedonii; quasi ea præcesserit exsiliū primum; quod falsum esse deprehendetur, ubi annus, quo sedem Paulus episcopalem conscendit, fixus fuerit. His observatis, nescio quid Valesius in rem suam e citatis Athanasii verbis eruere possit. Audiamus ipsum, ita concludentem: Ex hoc loco, manifeste, inquit, colligitur, Paulum jam tum episcopum fuisse, cum a Macedonio accusatus est impulsu Nicomediensis Eusebii. Id autem factum esse regnante adhuc Constantino magno, docet ipse Athanasius; cum ait, se tum præsentem fuisse CPoli. Atqui Athanasius non nisi post synodum Tyri venit CPolim, cum se factione inimicorum in consilio illo opprimi videret: nec post id temporis CPolim venit, Eusebio Nicomediensi superstite.*

E 26 *Ita Valesius: cui plerique conclusionis suæ concedo vera esse; atque etiam illud, quod Paulus jam tum episcopus fuerit, cum a Macedonio accusatus est impulsu Eusebii Nicomediensis episcopi, præsentem Athanasio. At vero quod ipse Athanasius (aut alius quisvis) doceat, id factum esse regnante adhuc Constantino magno, nec mihi verum est, nec probare Valesius potest. Nam quod Athanasius, tum præsentem fuit CPoli, quando Macedonius Paulum accusavit; non significat; nec inferri inde potest; Constantinum magnum tum etiam imperasse. Imo vero inquit Valesius; quia imperante adhuc Constantino Athanasius venit CPolim post synodum Tyriam, nec post id temporis eo venit, Eusebio Nicomediensi superstite. Atqui hoc ipsum est quod credere nequeo, et probari velim. Inquit: Nusquam legitur illum eo revertisse. Inquam ego, nusquam etiam legitur, illum eo non revertisse. Quanta ab illo tempore, quo post concilium Tyrium CPolim venit, usque ad Eusebii obitum, gessit Athanasius, quæ a nullo scriptore, litteris consignata sunt! Potest interim ab exsilio Trevirensi, post mortem Constantini Magni, revertens Alexandriam, transisse CPoli: idque re ipsa factum esse anno cccxxxviii, opinantur viri graves. Nos putamus, eæ sententia nostra necessario consequi, Athanasium anno cccxl CPoli præsentem fuisse. Atque hæc sufficiunt ad argumenta Valesii, quantumvis ei certissima sint, infirmata. Quid adferant pro determinando stabilendoque anno creationis Paulinæ illi, qui Athanasium anno cccxxxviii CPolim reducant, præsentemque tunc in accusatione Macedoniana fuisse autumant, inspicimus.*

§. IV. De Hermantii et ejus sequacium sententia.

F *Ad clariorem indicatæ sententiæ cognitionem, juvabit notare, plures hic agitari quæstiones chronologicas, quæ aliquam habent connexionem inter se. Primaria est de anno, quo Alexander episcopus CPolititanus mortuus sit, eique successerit Paulus. Altera inquit in tempus, quo S. Athanasius CPoli coram auditus accusari Paulum episcopum a suo presbytero Macedonio. Tertia spectat annum, quo synodus Alexandrina episcoporum forme crutum congregata fuit in causa Athanasii, pro illoque præclaram conscripsit apologiam. Quartam adde super anno, quo Julius Papa synodum Romæ tenuit in*

Inter plures quæstiones primaria est de anno,

AUCTORE C. I.
quo Paulus
Alexandro
successit in
episcopatu
CPolitano.

A. causo ejusdem Athanasii. Quæstiones hæc ita dependent aliæ ab aliis, ut ex unius præsertim primariæ certa decisione, atque epochæ ejus definitione, reliquarum epochæ firmari quoquo modo posse videantur. Sed talis definitio, hic opus et labor est. Interim pro nulla omnium quæstionum auctoritas directo majorque militat, quom pro primoria, de obitu Alexandri, quem dixi a Socrate, Sozomene et aliis discrete affigi anno CCCXL. Verum istorum auctoritatem nihili hac parte faciunt deseruntque, non tantum Palesius, sed omnes illi quoque, qui Hermantium sequuntur, affigentes præsentiam Athanasii in accusatione Macedonii contra Paulum, jam tum ut putant episcopum, anno CCCXXXVIII.

Paulus nos,
anno 340:

28 Magni equidem facio eruditionem et auctoritatem ita opinantium; non tamen tanti ut assentiar. Annum, quo obiit Alexander et successit Paulus, definiunt CCCXL, Socrates, ut jam dixi, postquam scripta Athanasii nactus, inde Historiam suam correxit; item Sozomenus et alii recentiores multi cum Baronio. Illo posito, consequitur, Athanasium ante illud tempus accusationem Macedonii contra Paulum episcopum Constantinopoli audire non potuisse: et reliquæ quæstiones, isti chronologiæ nostræ non difficulter accommodabuntur. Qui statuunt, Athanasium anno CCCXXXVIII Constantinopoli interfuisse accusationi sæpe dictæ, aliud argumenti non habent, quam quod is illo anno rediens ab exilio Trevirensi Alexandriam, potuerit CPoli transisse, et accusationi illic tunc adfuisse: nec sibi apparere dicunt, quo alio tempore id factum esse possit. Ex hac sententiâ, in solis conjecturis (nemo enim unus scriptor idoneus id asserit) fundata, inferunt Paulum tunc episcopum CPolitani exitisse.

opiniantur alii
ex meritis con-
jecturis, ante
annum 338.

29 Nos ut conjecturis aliquid demus, quomvis probari aliunde non possint, supponamus transisse tunc CPoli Athanasium: sed simul quærere liceat, num illic tunc etiam præsens fuit Paulus. Scimus, Paulum æque ac Athanasium Constantini Magni jussu CPoli in exilium abiisse, alterum in Gallias, alterum in Pontum. Scimus item, sub annum CCCXXXVIII redisse Athanasium ab exilio suo, nescimus id de Paulo nominatim; et si rediit etiam, nescimus tamen priorne an posterior Athanasio CPolim venerit. Ubi ericerint istius sententiæ assertores, prius Athanasio CPolim venisse Paulum, aut illum ibi invenisse; quæram porro; unde ipsis constet, Paulum tunc fuisse episcopum; quem plures cum Socrate et Sozomene statuunt, ad illam dignitatem promotum non fuisse ante consulatum Acindyni atque Proculi, seu annum Christi CCCXL. Nullum, opinor, asserti sui testem antiquum proferent: atque adeo, ut concederentur ipsis prædicta omnia; quæstio quæ vertitur, eodem adhuc loco esset; quo nempe anno Paulus suum orsus sit episcopatum. Possens secundum præmissas conjecturas suas, dicere, anno CCCXXXVIII præsentem Athanasio CPoli, omnino fuisse episcopum, quia Macedonius accusabat episcopum non presbyterum tantum; et eodem tempore cum eodem suo episcopo communicabat.

Quando Paulus
primum
coeperit exsulare

30 Perum dic amabo, quando primum Paulus in exilium missus fuit, et quando cepit episcopus esse? Post concilium Tyrium scitur, Athanasium CPolim reuisse et a conciliabulo Eusebianorum illic mox coacto, suggestum esse Constantino, ut quem illi medio tolli cupiebant, saltem deportari in exilium juberet. Quid si eodem tempore Paulus quoque debuerit exsulare in Pontum? Jam tum enim Eusebianis suspectus fuerit, tamquam defensor Nicænæ fidei, et fidelis magni Alexandri, CPolitani tunc episcopi eandem fidem propugnantis, discipulus, populoque orthodoxo carus; quem propterea timere poterant, ne Alexandro, jam seni, in episcopatu, quem animo suo sibi designabat Eusebius, brevi succederet. Certe nisi occasione hujus conciliabuli Paulus, a Constantino magno missus in Pontum sit; discere cupio, quo alio tempore prudenter credi possit,

quando episcopus
esse?

missum fuisse. Non enim solebat Constantinus ignominia aut pœna officere presbyteros, saltem in quæstione fidei, nisi de consilio episcoporum: hi autem deinceps usque ad mortem Constantini non sciuntur coram ipso aut alibi, saltem hac super causa congregati fuisse. Si tamen tardius proscriptum velis Paulum, non obsto. Dic modo quando? Taces? Si ante obitum Alexandri episcopi proscriptus fuit, non potest tunc episcopus fuisse. Si post obitum ejus; designa tempus, quo obierit ipse Alexander: quod æque difficile est in illorum sententiâ; atque est designare principium episcopatus Pauli. Nos utrumque remittimus ad annum CCCXL.

31 Sed insistamus opinionibus Hermantii, quem nonnulli sequuntur, dicentis in vita S. Athanasii, libro 4, initio cap. 21. Cognitur mortem Alexandri componere cum hoc anno CCCXXXVI, et exitu Augusti, quoniam Græci ejus festum agunt die xxx et Latini xxviii istius mensis. Sed hi dies ad determinandum obitus annum certum, nihil faciunt. Valeat tamen Hermantio tantisper sua ista opinatio, tametsi testem non habeat; Paulum eodem anno mox creatum Alexandri loco fuisse episcopum (utique tamen non absque scitu et consensu Constantini) et ab eodem Constantino paulo post jussum esse exsulare in Pontum. At vero quis credit, sugacissimum jacta ac religiosissimum imperatorem, fraudes hæreticorum in probroso Ari interitu paulo ante obitum Alexandri probe doctum, indeque animo suo constituentem revocare ab exilio Athanasium: octo mensium spatio, quibus Alexandro episcopo in illa opinione supervixit; Paulum, tota urbe gratiosum orthodoxumque presbyterum, et errasse episcopum, et amandasse mox in exilium, nullo hujus rei mentionem faciente, nullo ordinationem episcopalem Pauli, pro hoc tempore, aut causam subitanei exilii exsiliumve ipsam prodente? Quomobrem fuerit exsul sub Constantino Paulus, quocumque vis tempore, sed presbyter tantum ordinatus, non episcopus. Certe exsulem sub Constantino fuisse, prodit Athanasius.

Num anno 336?

E
Id improbabile,

32 Concedamus assertoribus illis adhuc plusculum, et audiamus Hermantium denuo dictæ sententiæ (ita puto) principem. In elucidationibus ad vitam S. Athanasii lib. 4. cap. 21, scribit sua lingua hoc sensu: Id quod nos cogit affigere mortem S. Alexandri, episcopi CPolitani, anno CCCXXXVI, non tam est auctoritas Theodoret, qui illam vivente Constantino accidisse ponit; quam S. Athanasii, docentis, S. Paulum, Alexandri successorem, in exilium Ponticum ab Constantino magno missum fuisse, rogatu Eusebii, ambientis thronum Ecclesiæ CPolitaneæ. Pace Hermantii; non ait Athanasius, Paulum tunc, quando primum adiit exilium Constantini mandato, successorem Alexandri fuisse. Absolute tamquam novam periodum ordinis ad enumerandas Pauli calamitates, ait; exsulasse illam sub Constantino, neque asserens, episcopum fuisse tunc, neque negans. Nominavit ipsum quidem in præcedenti contextu suo episcopum, non tamen quia talis erat quando exsulabat sub Constantino; sed quia talis erat, quando reliqua subivit exilia, et præviam ad illi Macedonii accusationem; fueratque talis, quando isthæc scribebat Athanasius, diu post mortem Pauli.

et non asseritur ab Athanasio,

F

33 Ceterum cum præcipua ratio affigendi obitum Alexandri anno CCCXXXVI, Hermantio, uti et sequacibus sit textus Athanasii de exilio Pauli sub Constantino, in quod deportatum fuisse putant, contra ac nos opinamur, jam tum episcopum creatum; inspicimus penitus textum illum, supra græce et latine productum. Scribit ibi Athanasius in primo membro, se CPoli præsentem fuisse, quando Macedonius accusavit Paulum, et Paulum tunc fuisse episcopum. Tum sic orditur membrum secundum, sine ordine aut respectu, ut ego quidem existimo, ad prædictam accusationem. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὸν πόντον ἐξωρίσθη ὑπὸ Κωνσταντίνου. Et primum

nec erui e contextu

ejus potest;

A primum quidem relegatus fuit in Pontum a Constantino Paulus. Quæro, priusne relegatus fuerit quam contra illum suam instituit accusationem Macedonius; an postea? Utiq[ue] postea, inquiet Valesius; et recte secundum principia sua. Ponit enim, ut vidimus, paulo post synodum Tyriam, præsentem Athanasio CPoli, factam esse accusationem, et hanc Constantino causam dedisse relegandi Paulum. Quibus positis, recte concluderetur, Paulum tunc fuisse episcopum. Sed refellitur, quia tunc vivebat adhuc hæresiarcha Arius, atque adeo et episcopus Alexander, Pauli decessor. Et huc præcipue de causa sub hoc ipsum tempus, quo accusatio ejus, tamquam episcopi, contigisse prætenditur: ipsaque adeo accusatio pro hoc tempore, etiam ex hoc capite convincitur nulla fuisse.

quem aliqui
videntes sibi
non fovere,

34 Tillemontius post Hermantium, sustinet quidem cum Valesio, e textu Athanasii male intellecto, Paulum sub Constantino fuisse episcopum: dissensit vero ab eodem, quatenus ille episcopatum Pauli adducit ad annum CCCXXV, ratio non posse Athanasium alio tempore accusationi Macedonianæ contra Paulum episcopum interfuisse; quia, inquit, post id temporis CPolim non venit Eusebio Nicomediensi superstite. Negat B id Tillemontius, et tempus invenisse putat, quo redierit Athanasius e Gallis CPolim superstite Eusebio, sæpe dicto anno CCCXXXVIII; et quo communicantem cum Paulo episcopo suo Macedonium viderit. Verum amplius aliquid affirmat Athanasius: non tantum, se vidisse illos inter sese communicantes, sed accusationi quoque eodem tempore Macedonii contra episcopum suum Paulum interfuisse. Παρόντων ἑκὼν καὶ τῆς κατηγόριαν, κοινωδύνηκεν αὐτῷ. Præsentibus nobis in ipsa accusatione communicavit Macedonius Paulo.

mutandum
frustra pu-
tant:

35 Hæret hic Tillemontius, utque citatum textum accommodet apinioni suæ, censet cum Hermantio mutandum esse: et pro καὶ τῆς κατηγόριαν in ipsa accusatione, reponendum esse, μετὰ, post ipsam accusationem. Sed cum id faciat nulla auctoritate, contra fidem codicum omnium, tam impressorum, quam manuseriptorum, nec rationem idoneam ad id suadendum afferat; quivis facile intelliget; id excogitatum pro libitu esse; ad fulciendam male sartam opinionem de episcopatu CPolitano Pauli, tempore Constantini magni ante suscepto, quam ab eodem mitteretur in exilium. Dixi, idoneam textum mutandi rationem non asferre Tillemontium. Talis enim non est; quod modus procedendi extraordinarius fuisset Paulo et Macedonio, si simul communicassent sacris Mysteriis, dum alter alterum publice denunciabat. Neque id facile, inquit, persuadebitur illis, qui norunt, quo modo temporibus istis procederetur. Fuerit modus ille procedendi extraordinarius; id ipsum innuit quoque Athanasius: servit tamen coram ex visu et audita, sic factum esse; et affirmanti ei taliter cognita, nemo prudens, quantavis illorum temporum notitiam habeat, fidem negabit. Perrexerit communicare cum Paulo suo Macedonius, dicam id fecisse, quod accusationem afferret magis e suggestione ac voluntate Eusebianorum, quam sua; sciretque fictam esse uti indicat Athanasius, πρόφασιν ἐκπλάσσειν.

nec Philo-
storgius aut
Theodoretus

36 Citant etiam ad ostendendum, imperante Constantino Alexandrum obiisse, tum Tillemontius quam Valesius, auctoritatem Philostorgii ac Theodreti: dubito an serio. Tillemontius certe, ubi uotasset Alexandri mortem a Theodoro anteverti Dedicationi CPoleos et anno Christi nati CCCXXX, iudicat illum necessario hac parte (dico ego, et ex toto) deserendum esse. Quid enim illi hic fidus, qui libri sui primi cap. 19, unde argumentum desumptum est, tantam rerum gestarum temporumque ignorantium prodit, ut Eusebium Nicomediensem, nulla Pauli facta mentione, successorum Alexandro faciat imperante adhuc Constantino? Eundem ignorantia laboravit Philostorgius, eundem

hic audiendi
sunt.

Eusebium Alexandro, prætermisso Paulo, substituens; D
homo pessime Arianus atque impius mendaciorum ar- AUCTORE C. I.
tifex, uti illum Photius Patriarcha CPolitanus, scri-
pta ejus recensens, non veretur nominare; teste ipso
Valesio, Photium citante.

§ V. De tempore quo celebratum sit concilium Alexandrinum in causa Athanasii. Quo item Antiochenum.

Quæ contra stabilitam in præmissis sententiam de obitu Alexandri, et successionem Pauli in episcopatum sub consulatione Aegyudini et Proculi, anno ære vulgaris CCCXL, obijciuntur ex rebus ante istum annum gestis: crediderim sufficienter diluta esse. Videndum nunc, an eadem sententia cum gestis sub hoc ipsum tempus aut deinceps conciliari possit. Varia occurrunt quæ difficultatem moveant. Dicent enim aliter sentientes; Ubi nunc invenias tempus, quo Athanasius interfuit accusationi Macedonianæ CPoli contra Paulum episcopum? Quo tempore colloces synodum, in causa Athanasii Alexandria celebratam; quam Baronius et plerique scriptores alii collocant anno CCCXXXIX: in cujus epistola encyclica mentio fit Eusebii Nicomediensis, jam tum ad sedem CPolitana promoti? Quo item tempore colloces concilium, in eadem causa Athanasii Romanum, sub Julio Papa?

Difficultates
objectæ.

38 Ad primam difficultatem respondeo, non esse quod tempus accusationis prædictæ diu et operose queram, aut per conjecturas, ut ipsi, indagem. Stabilito eam prius anno electionis Pauli in episcopum, per legitimum conclusionem infero, id hoc ipso anno CCCXL, non diu post creationem Pauli, certe priusquam Eusebius Nicomediensis in sedem CPolitana intrusus est, accidisse. Et hoc inficiari nemo potest in supposito, nisi qui Athanasium ausit mendacii errorisve arguere in affirmando id, quod ipse vigilans vidit, audivit, scripsit. Quid moverit Athanasium sub hoc tempus CPolim venire quid rei egerit, quo et quando abierit, frustra quis inquireret aut declaratum volet. Plura hac de re non prodit Athanasius, quom quod præsens vidit audiuitque accusationem Macedonii contra Paulum, et utriusque inter se in officiis divinis communicationem. Atque illa ejus præsentia intercessisse debet (et potuit) inter electionem Pauli et celebrationem synodi Alexandrinæ; imo ante intrusionem Eusebii in locum Pauli anno CCCXL. Porro qui cum Hermantio ac Tillemontio doceat, Athanasium per hæc tempora his protectionem instituisse Alexandria Romam, et primam quidem exente anno CCCXXXIX (quamvis opinentur, anno CCCXXXVIII Athanasium sæpius dictæ accusationi Macedonianæ interfuisse) fateri certe debent, non defuisse ei tempus, quo minus anno CCCXL potuerit interesse.

Accusatur
Paulus a
Macedonio
an. 340;

39 Tillemontius in S. Pauli vitam sic commentatur pag. 697, Nota 1: Socrates et Sozomenus collocant depositionem S. Pauli, scilicet jam episcopi, post eadem Constantini junioris, id est anno CCCXL. Veruntamen pro certo tenendum est, quod Eusebius sedem CPolitana jam occupasset ante celebrationem concilii Alexandrini: quam nemo posteriorem facit anno CCCXXXIX. Legit fortasse Tillemontius vitam S. Athanasii, præmissum a Benedictinis S. Mauri postremæ editioni operum ejus, cognovitque, illos concilium prædictum non tantum affigere anno CCCXL, rerum etiam rursari longinquitatem itinerum aliisque Athanasii, a reditu e Galliis usque ad concilium illud gesta; quo minus putent, celebrari citius potuisse. Fortius id concluditur secundum nos, qui probavimus, Paulum anno CCCXL, non prius, obtinuisse episcopatum; et scimus ex Athanasio, episcopum fuisse, quando accusatus a Macedonio fuit. Ex quo consequitur, ante annum istum nec episcopatum CPolitana habuisse Eusebium, nec celebratam esse synodum Alexandrinam, in qua de episcopatu

E

F

eodem cele-
bratur syno-
dus Alexan-
drina,

A episcopatu Eusebii CPolitano mentio fit. Conjecturæ, quas habet Tillemontius od firmandum opinionem suam, leviusculæ sunt, et pleræque nihil officiant sententiæ nostræ. Nam quod prius celebrata videatur synodus Alexandrina, quam Athanasius a Julio Papa Romam vocatus sit, quodque Pontifex ante synodi Romanæ indictionem multarum testimonia de innocentia Athanasii acceperit; paræque ecclesiæ Alexandriæ nondum ob Eusebii post reditum Athanasii turbata fuerit: Hæc, inquam, omnia æque conciliantur cum nostra sententia quam cum Tillemontiana, et quidem accommodatius.

40 Concilio Alexandrino successit Antiochenum. **Hoc** in Eucæniis seu dedicatione templi, Dominicum aureum appellati, jussu Constantii imperatoris, Eusebio, tunc episcopo CPolitano suadente, convocatum, nulla dubitatio est, quin Marcellino et Probino Coss. anno CCCXLI celebratum sit, et quidem prope ab initio ejus ceptum. In illa quippe a fortiane Eusebianorum constitutus est episcopus Alexandrinus, loco Athanasii, Gregorius quidam (non Georgius. Hic enim ad posteriora tempora et secundam Athanasii fugam referendus est) qui Antiochia cum armata milite Alexandriam pervenit paulo ante Pascha ejusdem anni, quando, vel sub Gregorii adventum, vel paulo post sub festa Paschalia Athanasius Romam navigavit pervenitque: ac, teste Julio Pontifice, permansit annum et menses sex, expectans adventum vestrum (alloquitur Eusebianos) aut volentium venire. *Ἡρέμεινεν ἐν ταύτῃ καὶ ἑξ μηνῶν, ἐλθεῖν ὁμιλῶν τὴν παρουσίαν ὑμῶν, ἣ τῶν βουλευμένων ἐλθεῖν.*

41 Hæc profectio Athanasii Alexandriæ Romam, pro hac tempore, certa est, ipsomet assertore. Atque hinc commoratio ejus Romana, quam Julius XVIII mensium periodo circumscribit, auspicanda venit, non a profectione, quam anno CCCXXXIX ipsum suscepisse Romam, totoque propemodum anno sequenti commoratum ibidem fuisse, adstruunt post Hermantium alii cum Tillemontio, nulla (ut mihi quidem apparet) olia de causa, quam ut sic inveniant XVIII mensium commorationem Athanasii Romæ. Neque tamen vel sic inveniunt commorationem ejus ibi continuatam, sed interruptam per plures menses, quibus Roma redire Alexandriam, ibi aliquamdiu manere, ac denuo sub Pascha anni CCCXLI reverti Romam potuerit Athanasius. Sed textus Julii talia commenta non debet admittit. Simpliciter sonat, XVIII menses commoratum Romæ Athanasium fuisse, expectantem adventum Eusebianorum: et simpliciter id intelligendum est de commoratione continuata. Quid enim? si quo tempore Athanasius redierat Alexandriam, Eusebiani, qui tunc præcipue expectabantur Romam adventuri, etiam venissent: nonne dictitassent, illud sibi esse a Julio Papa? certe jactassent Athanasium, rebus suis diffisum, Patrum, a quibus fuerat damnatus, adventum fuga prævertisse. Quæ uti præviderit acumine suo Athanasius, secutura fuisse ex absentia sua; ita ipsum monere prudentia sua debuit, ut ne discederet tunc Roma.

42 Inepte igitur dispertiant illi commorationem Athanasii, qua de agimus, in duas diversas; atque ineptius alteram inchoant anno CCCXXXIX, et continuant sequenti. Quomodo enim anno illo expectaverit Romæ Athanasius adventum Eusebianorum, quando non modo nondum erat indictum concilium; sed neque Romam tum vocati erant per litteras Julii, sive Athanasius ipse, sive Eusebiani? Quomodo item adventum Athanasii pro illa tempore Romam, concilies cum hocce Julii in epistola ad Orientales effato? καὶ γὰρ οὐκ ἄρ' ἐκ τούτου ἐλθόντες, ἀλλὰ κληθεὶς καὶ λαβὼν προῶν πρὸς ὑμῶν. Etenim non ipse sua sponte venit Athanasius Romam, sed accersitus, et acceptis litteris a nobis. Quibus, quæro te, litteris? Non aliis quam quas scripsit Julius post adventum Presbyterorum Athanasii Romam, verosimiliter eo missorum Alexandria post

celebrotam ibi Potrum Ægyptiorum synodum, ut epistolam illi, pro innocentia Athanasii conceptam, ad Julium ferrent, sicut alii eandem ad alios episcopos tulerunt: prout testatur Athanasius fieri debuisse. Pervenerint igitur Presbyteri Athanasii Romam posteriore anni CCCXL parte; certe pervenerunt eo post Macarium, Martyrium et Hesychium missos ob Eusebianis, et omnino nequeunt eo ante annum istum venisse. Quomodo igitur qui non nisi post illarum adventum per litteras Julii vocatus, Romam venit Athanasius, venire eo potuit anno CCCXXXIX? Quid, quod eodem tempore, quo Romæ jam, ab illis dicitur commoratus fuisse, debebat adhuc Alexandriæ? tum quia tunc celebratum fuit concilium Alexandrinum, cui interfuit: tum quia Julius in epistola sua ad Orientales notat, quod Athanasius episcopus, Alexandriæ morabatur, quo tempore missi ab Eusebianis Romam, ante adventum Presbyterorum Athanasii petierant a Julio, ut litteras mitteret ad Pistum, Alexandrinæ civitatis pseudopatriarcham. Illum nempe haminem intrusum, quem, ut in citata epistola ait Julius Papa, Athanasii presbyteri supervenientes, Arianum esse declararunt, expulsum etc. Quæ omnia annum indicant CCCXL, nequidquam conantibus Hermantianis omnia ad annum præcedentem trahere.

§. VI. De tempore concilii Romani et XVIII mensium commoratione Athanasii Romæ.

Nunc de tempore quo celebratum fuit concilium Romanum, sub Julio Papa in causa Athanasii, inquirendum foret accuratius; nisi salvare aliter possemus XVIII menses commorationis Athanasii Romæ. Vidimus jam, ipsum anno CCCXXXIX Romam non posse profectum esse, nedum advenisse. Vidimus item, eo profectum fuisse anno CCCXLI sub tempus Paschale, ita ut circiter Pentecosten, credi possit eo pervenisse. Atque hinc computes licet menses XVIII, quibus Romæ Athanasius expectavit adventum adversariorum suarum; non tantum usque od celebrationem concilii, verum etiam diu post, usque dum ad Epistolam Eusebianorum, per presbyteros Romanos Antiochia allatam, tandem respondit Julius sub finem anni CCCXLII: elapsis nempe ab adventu Athanasii mensibus XVIII; quot elapsos fuisse Julius in illa sua epistola responsoria affirmat. Atque hæc ad salvandum chronotaxin nostram, epochamque ordinationis Pauli in episcopum CPolitatum, quam anno CCCXL affirmamus, constanter tenendum, sufficere possunt: quidquid denum de tempore, quo concilium Romæ habitum fuit, seu anno CCCXLI seu XLII, sentiant alii atque alii scriptores.

44 Repetamus tamen, claritatis causa, paucis chronotaxin nostram. Epocham ordinationis Pauli statuimus inveniunt anno CCCXL. Non diu post accusatus ille fuit a Macedonio, et accusationi Athanasius potest ac debet tunc interfuisse. Successit invasio Eusebii in sedem episcopalem Pauli, eaque Athanasio Alexandriæ nuntiata fuerit, quando ibi aut jam solebat, aut continuo congregatum fuit concilium Ægyptiorum vicinorumque Præsulum: qui præclaram in Athanasii defensionem epistolam conscripserunt, eamque inscribentes omnibus ubique Ecclesiæ Catholice episcopis, per presbyteros suos Julio quoque Romano episcopo portandum curarunt; et hi, currente adhuc anno illo, Romam delati, invenerunt ibi legatos Eusebianorum, Macarium presbyterum, Martyriumque et Hesychium diaconos, qui jam egerant cum Pontifice de litteris ad Pistum quendam pseudo scilicet patriarcham Alexandrinum, dandis; nec non de accusationibus ac judiciis, contra legitimum alioquin patriarcham Athanasium, a quibusdam in Oriente factis, aliisque criminationibus.

Menses 18, quibus Romæ moratus fuit Athanasius,

unde numerandi sint.

Brevis nostra chronotaxis anni 340,

A
quo et Legati
Eusebiorum
Romæ petunt
a Papa

synodum cogi:

qui ea de re
scribit ad
Athanasium
et Eusebianos,

ut Romam
veniant,

nondum indi-
cens synodi
cogenda locum
et diem,

quos an. 341,
appulso jam
Athanasio,
determinat,

43 At vero, ubi presbyteri Athanasii (ita scire ap-
pellantur apud scriptores illorum temporum) sive a
concilio Alexandrino missi, coram Julio, præsentibus
quoque legatis Eusebiorum, constiterunt; et horum
ad criminationes, quibus in Athanasium absentem usi
fuerant, dilucide responderunt; cognovit Julius (vide
Apologiam 2 Athanasii pag. 577 litt. A) Eusebianos
non esse resistendo Athanasianis, sed ab his refutatos
et convictos in omnibus fuisse, ἀλλὰ ἐν πᾶσι διετρέ-
ποντο καὶ διαλέγοντο. Tum vero, τὸ τελευτᾶν, inquit
ibidem Julius, ἡξίωσαν ἑμᾶς, ὥστε σύνοδον συναρτῆ-
σαι, καὶ γράψαι καὶ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ εἰς Ἀλε-
ξανδρείαν, γράψαι δὲ καὶ τοῖς περὶ Ἐυσέβιον. Tum
vero; inquit Julius, rogaverunt nos Eusebiana le-
gatio, ut Synodum convocaremus, litterasque tum
ad Athanasium episcopum Alexandriæ, tum ad Eu-
sebianos mitteremus. Et Athanasius eadem de re sic scribit
Apolog. 2 pag. 575 litt. B: Ἠξίωσαν σύνοδον καλεῖσθαι
καὶ αὐτὸν Ἰούλιον, εἰ βούλοιο, κατὰ γένεσθαι. Petie-
runt synodum convocari, ipsumque Julium, si vel-
let, iudicem fieri.

46 Consenserunt prompti in illorum petitionem pre-
sbyteri Athanasiani: et Julius, uti certo scitur scrip-
sisse illa super re ad Athanasium, eumque tunc evocasse
Romam: ita ad Eusebianos similiter scripsisse omnino
credendus est: idque prabatur non tantum ex æquali-
tate rationis, verum etiam ex eo, quod Legati, tam ad
Eusebianos, quam ad Athanasium scribi de concilio
cogendo petierunt. Imo ipse Julius testatur, se Euse-
bianis tunc etiam scripsisse, ita ipsos alloquens in epi-
stola sua: Ὁσα ἄφ' ἐαυτοῦ ἐλήλυθεν [Ἀθανάσιος,] ἀλλὰ
κλιθεὶς καὶ λαβὼν γράμματα παρ' ἑμῶν, κατέπερ καὶ
ὑμῶν ἐγράψαμεν. Non venit huc motu proprio Atha-
nasius, sed a nobis vocatus, acceptisque nostris
litteris, quales et ad vos dedimus. Ad hæc Athana-
sius initio Apologie 2 scribit, se Romæ absolutum esse,
postquam eo litteras Eusebius miserat per Marty-
rium et Hesychium; ipsique (Eusebiani) æque ac nos
vocati fuisset per litteras Julii, rogati a Legatis
ad utrosque scribere. Δεύτερον inquit, absolutus fui ἐν
τῇ Ρώμῃ, γράψαντος Ἐυσέβιον, καὶ κληθέντων αὐτῶν τῇ
καὶ ἑμῶν. Scripsit igitur Julius ad utrosque, et quidem
eodem anno cccxli adhuc labente, de concilio indicando.
Constat enim Athanasium litteras illa de re ad se da-
tos, ante suum, sub festum Paschale, Alexandria
discessum habuisse. Notandum tamen diligenter est,
Julium per illas litteras non indicisse concilium, certo
loco et tempore inchoandum (loci namque electionem
per easdem litteras Athanasio permisit, uti hic ad So-
litariorum scribens, testatur pag. 631 litt. C) sed evo-
cassee ipsos Romam, ut coram propius cognosceret cau-
sam ac de loco indicenda synodi ex utriusque partis,
aut certe Athanasii, qui reus agebatur, arbitrio statue-
ret. Idque eo magis fecerit, quia Eusebiani ipsammet
rogaverant, ut, si vellet, ipse iudex fieret inter se et
Athanasium.

47 Elucidabunt hæc, scripta Athanasii, ad Solita-
rios pag. 631 litt. C. Ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Ρώμης Ἰούλιος
ἐγράψε, γράψαι γενέσθαι σύνοδον, ἐνθα ἂν ἐβλήσμεν. Epi-
scopus Romanus Julius scripsit, prioribus suis litteris
debere synodum fieri, quocumque nos vellemus
loco. Ergo locus tunc non fuit designatus a Julio; et
pag. seq. lit. A, relatis injuriis cladibusque, quas
Gregorius pseudo-patriarcha, Antiochia Alexandrinum
missus, ecclesiæ ejus intulit, circiter Pascha anni
cccxli: sic pergit loquens de se in tertia persona:
Ἀθανάσιος μὲν οὖν, καὶ πρὶν γενέσθαι ταῦτα, καὶ
μόνον ἀκούσας, ἐπλευσεν εἰς τὸν Ρώμην, εἰδὼς
τε τὸ θυμὸν τοῦ οἰκτιροῦντος, καὶ ὅσα, ὡς ἤρεσεν, ἡ σύ-
νοδος γένηται. Athanasius igitur priusquam hæc fie-
rent, re tantummodo cognita, navigavit Romam,
tum quod nosset furcerem hæreticorum, tum ut (si-
cut placitum fuit) synodus fieret. Addit novissimus
interpretes Benedictinus voculam ibi, quod denotat Ro-

man: sed non est in græco; neque potest addi ex
mente Athanasii, quippe qui sciebat, locum celebrandæ
synodi nondum esse designatum, ejusque electionem
arbitrio suo permissam esse a Julio. Prosequamur tex-
tum. Postquam appulit Romam Athanasius nec com-
parerent Eusebiani, ὁ Ἰούλιος γράσει καὶ πέμψει πρεσ-
βυτέρους Ἐλπίδιον καὶ Φιλόξενον, οὐσίους καὶ προθεσμίαν,
ἵνα ἡ ἐλθῶσιν, ἡ γνώσκουσιν ἐαυτοὺς ὑπόπτους εἶναι κατὰ
πάντα. Julius scribit ad Eusebianos, mittitque pres-
byteros Elpidium et Philoxenum, definiens quoque
certum tempus, quo aut adessent, aut scirent, se
suspectos esse habendos in omnibus. Notandum hic
bene est, Julium per presbyteros suos nunc etiam tem-
pus definivisse concilii celebrandi, quodummodo in-
nuentem, illud antea definitum non fuisse; atque etiam
addere comminationes, si porro renuant venire.

48 Accedat in confirmationem dictorum alius
ejusdem Athanasii textus, in Apologia 2 pag. 575
litt. C, ita scribentis; ἑμῶν τοίνυν ἀνεληνόντων εἰς τὴν
Ρώμην, ἐγράψεν εἰς αὐτοὺς Ἰούλιος καὶ ἐπὶ τοῖς περὶ Ἐυ-
σέβιον, ἀποστείλας καὶ δύο πρεσβυτέρους ἐαυτοῦ, Ἐλπί-
διον καὶ Φιλόξενον. Ἐκεῖνοι δὲ ἀκούσαντες περὶ ἡμῶν, ἔτα-
ράχθησαν, οὐ προσδοκῶσαντες ἡμᾶς οὐκ ἐρχέσθαι, καὶ πρη-
τήσαντο προτάσεις ἀπιθάνους πορισάμενοι, μάλλον δὲ
φρονηόντες, μὴ ἅπερ οἱ περὶ Οὐρσάκιον καὶ Ὀυράκιον
ὠρητοῦντας, ταῦτα κατ' αὐτῶν ἐλεγχθῆναι. Αἰσθόν-
των οὖν συνελθόντες Ἐπίσκοποι, πλέον πενήκοντα, ἐνθα Βί-
των ὁ πρεσβύτερος συνῆγεν, ἑμᾶς μὲν ἀπολογουμένων
ἀπεδείκνυντο, καὶ ἐκύρωσαν εἰς ἡμᾶς ταῦτε κειμένων καὶ
τὴν ἀγάπην ἡγαυάκτισαν δὲ κατ' ἐαυτοῦν, καὶ ἡξίωσαν
Ἰούλιον γράψαι τοῖς περὶ Ἐυσέβιον ταῦτα, τοῖς καὶ γρά-
ψαν αὐτῶν καὶ ἐγράψεν αὐτοῖς καὶ ἀπέστειλε διὰ Γαβιαν-
οῦ τοῦ κόμητος. Hæc ita interpretor.

49 Cum igitur nos Romam advenissemus, scrip-
sit ad Eusebianos Julius, uti par erat, litteras,
misitque una datus Presbyteros suos, Elpidium et
Philoxenum. Eusebiani vero ubi intellexerunt, ver-
sari nos Romæ, consternati sunt (non enim credi-
derant fore, ut nos eo accederemus) et detrectarunt
venire; causati prætextus quosdam incredibiles:
revera autem quia timebant, ne de hisdem rebus,
quas deinde Valens atque Ursacius confessi fuerunt,
ipsi tunc convincerentur. Cum igitur episcopi do-
mini amplius quinquaginta convenerunt, in loco
ubi Vito presbyter conventus agebat; nos quidem,
admissa defensione nostra, confirmarunt auctoritate
sua in communione et agape; illis vero (Eusebianiis,
vehementer indignati, rogarunt Julium, ut illis ip-
sis, qui ad se litteras miserant, rescriberet: quod et
fecit, suasque litteras misit per Gabianum comitem.

50 Binarum hic mentia fit litterarum, quas Julius
Pontifex misit ad Eusebianos, alteras anno cccxli per
Elpidium et Philoxenum, quibus citati rogatique fue-
runt Eusebiani, ut venirent Romam præscripto tem-
pore ad concilium; alteras anno cccxlii finito concilio,
per Gabianum comitem. Ex quibus manifeste conclu-
ditur, concilium Romæ celebratum fuisse, intra illud
temporis spatium, quo ambæ litteræ fuerunt missæ. Et
prioris quidem missæ fuerunt post adventum Athanasii
Romam, qui contigit anno cccxli sub Pentecosten,
tunc incidente in vii Junii. Et non multo post missas
fuisse, suadent circumstantiæ, ne diutius quam par erat,
Athanasius detineretur Romæ in tantis ecclesiæ suæ
Alexandrinæ tumultibus. Imo statim post missæ fue-
runt, si stare velimus interpretatione Nannii, qui vo-
cem Athanasii Græcam, εἰς τὴν, hic exponit continuo,
ab adventu scilicet Athanasii Romam. Abiverunt igitur
Elpidius et Philoxenus currate tum mense Junio (ci-
tius saltem abivisse non possunt) aut etiam postea, quan-
tovis tempore: illud semper consequitur, non potuisse
concilium Romæ celebratum fuisse, mense Junio anni
cccxli; uti sustinent Hermantiani.

51 Profecti igitur Roma Presbyteri Julii post ad-
ventum

D
AUCTORE C. J.

E

atque Eusebia-
nis non
comparentibus
denuntiat per
suos presbyte-
ros,

P

mense Junio
Romæ pro-
fectus,

AUCTORE C. J.
qui Antiochia
detenti usque
Januarium,

redeunt Ro-
mam, synodo
nondum
soluta,

ventum Athanasii, quando Antiochiam venerunt, ab Eusebianis, Romam ire formidantibus, detenti sunt, etiam post praestitutum concilio tempus, καὶ μετὰ τὴν προθέσμιον. Ac detectos fuisse usque ad mensem Januarium omni sequentis CCCXLI, queritur Julius in epistola sua apud Athanasium pag. 579 litt. D : Κε- τεσχηχασιν (οἱ περὶ Εὐσεβίου) καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἕως αὐτοῦ Ἰανουαρίου (ita plane scribendum, non Ἰουνίου) πρὸς. Jam vero sive tunc abierint, sive postea, reversi sunt Romam synodo ibi nondum soluta; reddideruntque Pontifici quas attulerant ab Eusebianis litteras. Quas ille perfectas clam Patribus concilii tantisper habuit, existimans fore ut saltem aliqui illorum adhuc venirent, ac necessarium non foret epistolam proferri: ut ne si in apertum proferretur, multos Romae afficeret dolore. Νομίζων, ὅμως ἤξεν τινάς, καὶ μὴ χρεῖσται εἶναι τῆς ἐπιστολῆς· ἵνα μὴ καὶ ἐς φανερόν ἐλθούσῃ πολλοῖς τῶν ἐνταῦθα λυπώσῃ. Quoniam vero nemine tandem Eusebianorum comparente, necesse fuit epistolam proferri; ex qua (fateri vobis debeo) magna omnes admiratione capti sunt et vix aut ne vix quidem persuadere sibi potuerunt, talia a vobis scripta esse. Ἐπειδὴ δὲ μηδὲν ἐλθόντας, ἀνάγκη γέγονεν αὐτὴν προκομισθῆναι, ὁμολογῶ ὑμῖν, πάντες ἐθαύμασαν καὶ ἐγγὺς ἀπιστίῃς γέροντας, εἰ ὅλως περ' ὑμῶν τοιαῦτα ἐγράχῃ. Ita Julius Eusebianis rescribens ad epistolam eorum, per Elpidium et Philoxenum allatam; apud Athanasium pag. 576 litt. A B.

quae producta
fuit,

quia sperabant
aliquot
Eusebianos
adhuc ventu-
ros,

52 Quoniam, quæso, illi, quos tantisper celavit Julius epistolam Eusebianorum, per Elpidium et Philoxenum allatam; quique deinde argumento ejus intellecto, mirari satis non potuerunt irreligiosum scribendi modum? Ego quidem nullus dubito, quin iidem sint, quos Romae in ecclesia Vitonis presbyteri convenisse ad synodum plusquam quinquaginta episcopos, supra diximus num. 49; quique audita Athanasii defensione, ipsum suscepissent in communionem atque agapem, indignati-que adversariis ejus Eusebianis, rogaverunt Julium, ut ad ipsorum litteras responderet. Quod ille fecit post octodecim ab adventu Athanasii Romam menses, id est sub exitum anni CCCXLI. Quorsum porro Julius acceptis per legatos suos Eusebianorum litteris, distulit illas Patribus communicare? Rationem ipse offert initio epistolæ suæ. Quia sperabat, illorum aliquos saltem adhuc adventuros ad synodum, cui etiam propterea finem tardius imposuerit; ut ipsi per se coram Patribus agerent causam suam: atque ita necessarium non foret proferre litteras, amaritudinem animi legentibus audientibusque allaturas.

§. VII. Respondetur objectionibus aliter sentientium.

Scriptis Papa
an. 340 ad
Eusebianos,

Ex hactenus disputatis, nisi ego plurimum fallar, manifestum est, concilium Romanum, in quo causa Athanasii tractata fuit, non anno CCCXLI, sed sequenti celebratum fuisse. Obstant tamen totis ingenii sui viribus Hermantiani, eorumque non postremus eruditione Tillemontius, qui Nota 4 in Julium Papam pag. 705, pro sua sententia celebrationem synodi collocans mense Junio anni CCCXLI, ita argumentatur: Una ex rationibus, quas Eusebiani allegarunt, quo minus ad concilium venerint, hæc fuit, quod intervallum temporis, celebrando concilio præscriptum, justo brevius fuisset. Interea tamen scripserat illis Papa prius de concilio hoc, quam ipsi suum celebrarent Antiochiæ: Ὅσα ἔδει, γραψάτωσαν ἑμῶν, σύνοδον γενέσθαι, προλαβεῖν τινὰς τῶν ἐκ τῆς συνόδου κρίσιν. Scripsit autem per suos presbyteros Elpidium et Philoxenum, qui procul dubio pervenerunt in orientem ante exitum anni CCCXL. Ita Tillemontio quidem visum est; et ego omnia ei concedo vera esse, quæ hic citavi,

præter ultimam periodum, quod Papa ante exitum anni CCCXL scripserit per Elpidium et Philoxenum, quodque illi pervenerint in orientem ante exitum ejusdem anni. Quomodo enim per illos tunc scripserit Papa, qui tantum semel eo missi fuerunt? Et quomodo eo pervenerint ante exitum anni CCCXL, qui non nisi anno CCCXLI post adventum Athanasii Romam, eo fuerunt a Papa dimissi.

54 Ut res tota magis elucescat, distinguamus tempora, quibus Julius ad Eusebianos in causa Athanasiana litteras dedit. Ter scripsisse reperitur. Primum anno CCCXL, postquam legati Eusebiani, Macarius presbyter, Martyrius et Hesychius diaconi, Romam venerant. Probatur e verbis Julii pontificis, quæ paulo ante in sua citatione Tillemontius produxit græce; Ὅσα ἔδει, etc. atque ita latine sonant: Non oportebat, postquam nos scripsimus, synodum cogendam esse; aliquos prævertere synodi judicium; prout fecerant Eusebiani in sua synodo Antiochena, damnantem Athanasium ac deponentes, inscio Pontifice. Istæ autem litteræ Julii non fuerunt, uti Tillemontius opinatur, per Elpidium et Philoxenum deportatæ. Per quos igitur? Id non constat ex historiis: uti non constat, qui fuerint nominatim presbyteri Athanasii, et synodi Alexandrinæ, qui pro causa Athanasii Romam fuerunt ablegati anno CCCXL, ibique legatos Eusebianorum invenerunt, et confutarunt in omnibus, contra Athanasium allegatis. Missæ recta fuerint per Julium ipsum, vel ejus jussu per legatos Eusebianorum, vel per quosvis alios, id ad rem præsentem nihil attinet sciri, dum constat, missas fuisse. Per illas (quod iterum iterumque inculcandum est) tantum significavit Julius, ad causam Athanasii juste judicandum concilio opus esse, quo autem loco ac tempore cogeretur, tunc non significavit: sed Athanasio, quem tamquam reum Eusebiani accusaverant, permisit arbitrium loci, ubi se contra illos in concilio mallet defendere.

55 Litteræ Julii secundæ fuerunt missæ CCCXLI, postquam Athanasius Romam venerat sub Pentecosten, quæ anno illo incidit in diem vii Junii; et missæ fuerunt in orientem per Elpidium et Philoxenum Pontificis legatas; quibus et determinabatur locus, ubi concilium celebraretur, nempe Roma; quam, quoniam legati Eusebiani Julium ibi Papam causæ arbitrum fecerant, etiam elegerit Athanasius, ex facultate sibi a Julio locum concilio, quem vellet, eligendis concessa. Et hæc denuntiatio anno CCCXLI corrente certo delata fuit in orientem per prædictos Pontificis legatos; qui et detenti ab Eusebianis ibidem fuerunt, ut queritur Julius in sua epistola tertia, usque ad Januarium anni sequentis, id est CCCXLI.

56 Interea sive indictum Romæ fuerit concilium in illum mensem Januarium, sive in alium (quod hic non magnopere refert) legati tandem, non tamen ante Januarium, remissi sunt cum litteris Eusebianorum Romam, eoque reversi episcopos occidentales ibidem adhuc congregatos invenerunt: redditisque Julio litteris, is non continuo Patribus in concilio communicandas putavit, sed maluit aliquo tempore synodum protrahere, dum videret, an non aliqui saltem Eusebianorum adhuc comparerent. Illos vero dum frustra expectaret, tandem litteras per legatos allatas prælegi præsentibus curavit: qui indigno audacique scribendi modo stomachati, Papam hortati sunt, ut pro sua auctoritate et causæ gravitate responderet; quod et fecit. Atque hæc tertia fuerunt litteræ, quas Julius ad Eusebianos in causa Athanasiana et concilii Romani dedit eodem anno CCCXLI; et solæ ex tribus supersunt, conservatæ in Apologia Athanasii, quæ vulgo Secunda, aut Contra Arianos inscribitur.

57 Hæc temporum, quibus singulæ a Julio datæ fuerunt ad Eusebianos in causa Athanasiana litteræ, distinctio

D
sed non per
Elpidium
et Philoxe-
num.

Tres Julii
litteræ ad
Eusebianos
missæ;

prima, anno
340,

E

altera, 341,

F

tertia, 342.

A distinctio plane monstrat, primas anno CCCXL ad ipsos allatas fuisse; quod concedit Tillemontius: monstrat item, non allatas esse per Elpidium et Philoxenum. Hic aliter opinatur Tillemontius, sed aberrat a vero, cumque illo in errore pleraque sua fundet, quæ pro anno CCCXLI celebrati Romæ concilii adducit; hæc æque erronea esse oportet, nec ulterius refutari debent. Similiter aberrat, dum putat, primis illis litteris suis Julium definivisse locum ac tempus, ubi et quando concilium celebraretur. Id enim per secundas, ab Elpidio et Philoxeno delatas, determinavit anno sequenti, et quidem post Pentecosten.

Antiochena
synodus 341
convenit ob
dedicationem
magnæ
ecclesiæ,

58 Cur igitur, inquires, inenute anno CCCXLI synodus Antiochiæ convenit? Quia tunc dedicata fuit magna Antiochiæ ecclesia, a Constantino magno ædificari cæpta, a Constantio orientis imperatore perfecta: cujus dedicationis causa Constantius in suis ipsius tunc vicennialibus fratrisque Constantis decennialibus imperii Cæsarei, eo evocavit frequentes e toto oriente episcopos: quemadmodum fecerat pater ejus Constantinus anno CCCXXXV in dedicatione ecclesiæ Hierosolymitanæ; etiam episcopis, tunc in synodo Tyri congregatis, eo convenire jussis, qui et cæptam Tyri synodum Hierosolymis porro tenuerunt. Similiter evocati Antiochiam a Constantio ad dedicationem episcopi, ibidem celebraverunt concilium, in qua multa, quæ totius synodi fuerunt, recte constituta apparent: quæ vero ibidem, contra Athanasium de depositione ejus et substitutione Gregorii acta, ab Arianis atque Eusebianis seorsim conflata fuere, anniteute Imperatore, ac militarem monum commodante, juxta Gregorium Alexandriam hebdomade ultima Quadragesimæ induxit atque in Orthodoxos crudeliter sævit; quando Athanasius inde sub Pascha profectus est Romam.

post acceptas
litteras Ju-
lii primas,

59 Acceperant jam tum, ante celebrationem concilii Antiocheni, certe ante conventiculum suum Eusebiani litteras Julii Papæ primas, de quibus ipse Julius, in tertiis suis meminit, inverecundiam illis suam quodummodo exprobrans, quod postquam ipse scripsisset, *ἡρώδης τῶν ἱερῶν*, concilium in causa Athanasii indictum iri; ipsi sententiam futuri concilii præverterint, Athanasium in suo Eusebianorum conventiculo damnantes ac deponentes. Causa ipsis prævertendi judicium concilii, certo tempore et loco adhuc indicendi, præcipua fuerit conscientia sua iniquarum suarum contra Athanasium molitionum testis, unde processerit gravis metus, ne ipsi in futuro concilio, ubi nec Comes affuturus esset, nec satellites præ foribus excubarent, neque ex Cæsaris præscriptis omnia fierent (uti loquitur Athanasius) inciderent in laqueum, quem Athanasio pararent. Auctus etiam jam tum anno CCCXL metus illorum fuerit, quando e suis Romæ legatis intellexerunt, quæ ibi post adventum presbyterorum, ab Athanasio synodoque Alexandrina missorum, eorum Papa fuerant gesta: quæ Julius in tertia sua ad Eusebianos epistola sic commemorat.

explicantes
quæ eatenus
Romæ gesta
erant.

60 Postquam qui a vobis Eusebianis cum litteris missi, Macarius presbyter, Martyrius et Hesychius diaconi, huc advenerant; cum presbyteris Athanasii, qui huc etiam venerunt, obsistere non valerent; sed in omnibus refutarentur et convincerentur; tunc nos orarunt, ut synodus indiceret, litteræque ad Athanasium episcopum Alexandriam, itemque ad Eusebianos, ea de re mitterentur, ut publice coram omnibus justum posset judicium proferri: tunc se omnia, quæ contra Athanasium allegarant, probaturos. Hæc Julius et quæ continuo sequuntur: Nam publice a nobis Martyrius et Hesychius convicti fuere, presbyteris Athanasii episcopi cum fiducia obsistentibus. Martyrius vero cum suis (si oportet, quod verum est, dicere) in omnibus refutabatur. Atque hinc factum est, ut synodum postu-
laverint.

61 Macarius presbyter hic non dicitur convictus fuisse cum Martyrio atque Hesychio: quia is, qui nondum appulsus Romam presbyteris Athanasii, multa suadere Julio Papæ conatus fuerat contra Athanasium, suaseratque etiam, ut cum Pisto, ante Gregorium, veluti Patriarcha ab Eusebianis Alexandriam misso, per litteras communicaret; ubi intellexit, presbyteros Athanasii eodem adventasse, clam se inde subdlexerat. Quod verba Julii ita indicam: Macarius ipse presbyter, qui cum Martyrio et aliis ab Eusebio missus est, ut audivit instare presbyteros Athanasii; cum nos expectaremus, ut una cum Martyrio et Hesychio coram nobis se sisteret; corpore licet æger, noctu abscessit: fortassis recta in orientem, ut potuerit per se ipse, vel saltem per litteras præmissas, certiores facere suos de gestis Romæ anno CCCXL.

62 Hinc alia quoque argumenta, quæ Tillemontius colligit pro sua sententia, quod concilium in causa Athanasii Romæ coactum fuerit anno CCCXLI, annino deficiunt; uti et illud, quod litteræ Julii primæ per Elpidium et Philoxenum anno CCCXL ad Eusebianos perlatæ fuerint. Quod enim dicit, scripsisse Eusebianis Julium Papam de concilio celebrando prius, quam ipsi suum celebraverint Antiochiæ, lubens concedo; sed nego tunc scripsisse per Elpidium et Philoxenum. Quod item questi fuerint Eusebiani, nimis angustum tempus intercessisse, quo minus ipsi ad concilium Romanum venerint; non respicit litteras Julii primas, sed secundas, quas tulerunt Elpidius et Philoxenus. Et hæc querelus putavit Julius nugatorias esse et populus nolentium venire excusationem qualemcumque, quam quod non potuerint venire per temporis interval-
lum, quod ipse prudenter præscripserat.

63 Apud Tillemontium porro dicit Athanasius in epistola sua ad orthodoxos, anno CCCXLI versus mensem Aprilem scripta, quod fratres Romæ existentes, presbyteri nempe Alexandrini significaverant anno præcedenti, debere concilium celebrari, ad puniendam crimina, quæ commissa erant. Addit idem Athanasius, quod Eusebiani metu istius concilii constituerunt turbare ecclesiam per intrusionem Gregorii in episcopatum Alexandrinum. Quid porro? Concludit Tillemontius: Apparet igitur, Eusebianos non cogitasse de celebranda inenute anno CCCXLI Antiochena Synodo, nisi ad conspectum litterarum, per Elpidium et Philoxenum allatarum, ad denuntiandum ipsis tempus concilii Romani, ipsosque
stimulandos, ut illuc venirent. Tota Tillemontii conclusio evanescit, dum consideratur, Elpidium atque Philoxenum ante concilium Antiochenum in orientem Roma missos non fuisse. Ex citato autem Athanasii textu confirmantur quæ nos anno CCCXL accidisse jam diximus.

64 Pergit Tillemontius: Quod si Eusebiani, questi, tempus cogendæ synodo præfixum, æquo brevius fuisse, ejus sciverint indictionem ante finem anni CCCXL; credibile non est, celebrationem ejus inde ultra VII aut VIII menses fixam fuisse. Hæc ille pro sua sententia, opinantis celebrationem esse concilium Romanum anno CCCXLI mense Junio: sed vacillat conditio. Sciverunt Eusebiani ante finem anni CCCXL, futurum ut celebraretur concilium: non sciverunt tunc, quo loco aut tempore celebraretur. Pergit autem per aliam conditionem, quæ æque supponit errorem ac priori. Quod si, inquit, invenimus tempus, in quod indictum fuit concilium; invenimus pariter tempus, quo fuit celebratum. Asserit quippe Julius in Apologia secunda expressis verbis, episcopos ad præstitutum tempus convenisse. Distinguendum est inter indictionem seu potius indicationem concilii futuri, et indictionem concilii, certo loco ac tempore celebrandi. Primum sciverunt anno CCCXL; non item secundum, quod de-
mum intellexerunt per Elpidium et Philoxenum.

Atta Tillemontii argumenta,

E

ex principis
erroneis

F

deducta.

A **65** *Post hæc multum laborat Tillemontius, ut suam conciliet sententiam de celebratione concilii Romani pro anno CCCXLI et mense Junio; cum sequentibus Athanasii et Julii testimoniis, quibus declaratur, legatos seu presbyteros Romanos, Elpidium utque Philoxenum, detentos ob Eusebianis fuisse Antiochiæ, xxi περὶ τὴν προέσπελιν, etiam post præfinitum concilio tempus, uti scribit Athanasius; ut vero Julius ait, ἐως αὐτοῦ τοῦ Ἰαννουαρίου usque ad ipsum Januarium. Mirum, inquam, in modum hic se torquet Tillemontius, ut ostendat, concilium Romanum non posse præfinitum fuisse in mensem Januarium. Inspiciamus membratim argumenta ejus. Non, inquit, in Januarium anni CCCXLI. Id prorsus concito. Non etiam in Januarium anni CCCXLII; quia tunc sustinendum esset, contra omnem verisimilitudinem, quod synodus Antiochena eatenus tenuisset, scilicet anno integro. Id non consequitur. Probat ille: Presbyteri quippe Julii secum attulere litteras, quas Episcopi Antiochenæ synodi scribebant ad Papam. Tenuisset igitur illa synodus anno integro ex consequenti Tillemontii.*

B *66 Verum ex supposito falso, falsum concluditur. Non scripsit synodus Antiochena ad Papam per Presbyteros Romanos: scripserunt aliquot episcopi Eusebiani, qui in synodo illa, aut potius post illum, auctores fuerant, ut deponeretur Athanasius etque violenter substitueretur Gregorius. Innotescunt nomina illorum, qui scripserunt, ex responsione Julii; quam is non inscripsit synodo Antiochenæ, sed Danio, Flacillo, Narcisso, Eusebio, Mari, Macedonio, Theodoro et sociis eorum, qui Antiochiæ nobis scripsere. Nota bene, qui Antiochiæ nobis scripsere. Non scripsit synodus, sed qui hic nominatim indicantur, omnes Eusebiana factionis præcipui sectatores. Ut autem illi scriberent ad Papam ineunte anno CCCXLII, nihil attinebat synodum Antiochenam eo usque continuari.*

Quidnam Antiochiæ scripserint ad Papam.

C *67 Diffidere aliquatenus videtur Tillemontius suis hactenus propositis seu argumentis, seu conjecturis, ita prosequens: Quod si etiam dici possit, synodum Antiochenam plures ante menses finem habuisse; Januarius nequaquam tempus idoneum erat ad remittendos legatos ab oriente Roman. Minus quoque probabile est, quod concilium Romanum, quo convenire debebant episcopi ab extremo oriente, ac sine dubio etiam ab occidente, indictum sit in Januarium aut Decembrem. Illa hiemalis tempestas non impedit, quo minus anno CCCXLI ineunte, episcopi ex toto orientali imperio convenerint Antiochiam ad eucumta novæ ecclesiæ et synodum ibidem tunc actam a centum fere episcopis, qui interfuere. Cur tali tempestate anni non potuerint similiter episcopi venire ad concilium Romanum etiam orientales? Certe consentaneum est rationi, Papam pro sua prudentia non indixisse concilium episcopis, seu orientalibus seu occidentilibus, in tale tempus, quo non liceret ipsis per anni tempestatem venire Romam. Nec vero Eusebiani in sui ad Papam epistola causati sunt anni tempestatem, itineri incommodam; sed bellum Persicum, quod imminere dicebant; et brevitatem præscripti temporis, quo minus potuerint venire.*

Iterum de Januario mense.

D *68 Quod ad episcopos orientales spectat, qui ad Romanum concilium convenire debebant ab extremo oriente, ut loquitur Tillemontius; dubito an verum sit; uti dubito, an ulli orientales eo expresse vocati fuerint præter Eusebianos, qui Athanasio præcipue et aliis aliquot episcopis orthodoxis faciesebant negotium iniquum, junque per suos legatos Romæ accusaverant Athanasium in multis; sed supervenientibus Athanasii presbyteris probare criminationes suas non valuerunt. Unde confusi, provocaverunt ad concilium, dictitantes se ibi crimina quæ objecerant, probaturos, atque ipsum Papam constituerunt judicem. Hinc vocati fuerunt ex oriente Eusebiani Romanam ad synodum, non tam-*

An præter Eusebianos episcopi a II Romam vocati sint

ex Oriente.

E *quam judices, quales in propria causa esse non poterant, sed tamquam odores atque accusatores Athanasii, ut quæ polliciti fuerant sui legati, Martyrius atque Hesichius, ipsi in synodo præstarent. An alii quoque orientales episcopi eodem vocati fuerint, non satis constat: certe ad alios, quam ad Eusebianos, non extant litteræ Pontificiæ.*

F *69 Si qua porro difficultas se offerat, quo minus indictum sit concilium Romanum in mensem Januarium; innuit Tillemontius ipse supra, posse indictum fuisse in Decembrem, quidni et in Novembrem? in Januarium certe indictum non fuisse, sed in aliquem præcedentium mensium, declarant testimonia, ex epistola Julii tertia et Athanasio, num. 63 citata. Ex illis enim uti constat, legatos Pontificis detentos fuisse usque ad Januarium, ita pariter constat, detentos fuisse usque post præstitutum concilia celebrando tempus: quod proinde vel December vel November fuit. Quo posito deficiunt probationes Tillemontii, et commode replicantur a nobis omnia, quæ ipsi in sua sententia sunt difficillima. Presbyteri quoque Julii, qui possunt discessisse Roma mense Junio, possunt tempore pervenisse in orientem, et reliquisse spatium sufficiens invitatis citatisque veniendi ad concilium Romam, si voluissent.*

G *70 Quod vero idem Tillemontius malit opinari, concilium Romanum non fuisse indictum in mensem Januarium aut proxime præcedentes; sed in mensem Junium; argumento non confirmat eruditione sua digno. Aut enim non debere in epistola Julii Pontificis legi, ἐως αὐτοῦ τοῦ Ἰαννουαρίου (quæ communis lectio est, tam in impressis quam MSS. codicibus) sed ἐως τοῦ Ἰουνίου. Usque ad mensem Junium detentos fuisse presbyteros Julii Antiochiæ. Id nostra quidem non magno opere hic refert, sive in Januarium, sive etiam in Junium detenti fuerint Antiochiæ Presbyteri Romani, dummodo fixum maneat, detentos fuisse usque ad annum CCCXLII. Junius mensis hic excogitatus fuit relatusque ad annum CCCXLI a Tillemontio, tantummodo ut ad eundem annum pro sua sententia Romanum concilium referre posset; quod mensis Januarius non permittebat.*

H *71 Aliud quoque aliunde hic nobis objici argumentum possit. Ex dictis enim nostris sequitur, epistolam, quæ Eusebiani Antiochia per Elpidium et Philoxenum Julio responderunt, scriptam fuisse anno CCCXLII. Ita sane: quia ante initium anni istius, prædicti presbyteri Julii Antiochia dimissi non fuerunt. Attamen Julius epistolam suam, quæ prædictæ Eusebianorum, per presbyteros suos Romam allatæ, respondet; inscribit, post Danium, Flacillum et Narcissum, etiam Eusebio, et aliis; qui nempe epistolæ ad Julium delatæ, subscripserant. Eusebius autem ex Nicomediensi, intrusus ecclesiæ CPolitanae episcopus, ultra annum CCCXLI non vixit, ex communiori eruditorum sententia. Non potest igitur epistola Eusebianorum per Julii presbyteros missa fuisse anno CCCXLII. Convincit argumentum, si Eusebii nomen, in epistolæ Julianæ inscriptione expressum, sumas pro Eusebio Nicomediensi atque ad breve tempus intruso CPolitano episcopo: nullum vero est, si intelligas alium Eusebium, ejusdem Eusebianæ farinae hominem, magni nominis inter suos, Flacillo, episcopo Antiocheno in eadem Julii inscriptione nominato, familiarem, quem et constat interfuisse concilio Antiocheno, atque adeo in subsequente Eusebianorum conciliabulo tam depositioni Athanasii, quam epistolæ ad Julium missæ, cum aliis subscripsisse. Hunc igitur Eusebium in sua inscriptione nominavit Julius, non Nicomediensem.*

I *72 Idem Eusebius, quem dixi Flacillo Antiocheno familiarem fuisse (ut scias Eusebiana factionis etiam fuisse propugnatores) electus fuerat Antiochiæ in conciliabulo ab Eusebianis in episcopum Alexandrinum pro Athanasio, antequam eo mitteretur Gregorius. Verum vel Pisti, paulo ante eo missi, exitum infelicem, vel orthodoxorum*

Non fuere vocati in Januarium

E sed neque in Junium.

An Julius epistolam suam inscripserit Eusebio Nicomediensi,

an vero alii Eusebio.

A *thodoxorum Alexandriæ pro Athanasio, illic tum post exsilium Trevirense commoranti, zelum formidans, oblatam dignitatem non acceptavit. Nec tamen non uti ejus opera in rem suam factio voluit. Misit ergo ipsum ex eodem conciliabulo suo Emesam ad istius ecclesiæ regimen : sed illic a seditione populi appetitus, fuga elapsus est; et Laodiceam ad Georgium, illius urbis episcopum, familiarem suum, æque Arianismi labe infectum se contulit. Ita fere Sozomenus. Et hic omnino est Eusebius, cui inter alios inscribitur epistola Julii; ipseque proinde subscripserat etiam epistolæ ad Julium datæ. Si Eusebio Nicomediensi sive CPolitano inscripserat litteras suas Julius, nominasset ipsum, non quarto, sed primo potius loco, utpote primum inter ceteros, regis civitatis tunc episcopum atque Imperatori familiarem.*

Schelstratii
sententia in
multis nostræ
consona.

B 73 De hæcenus hic disputatis nonnulla etiam tractat erudite in suo Concilio Antiocheno, anno MDCLXXXI Antuerpiæ typis Joannis Bapt. Verdussen edito, illustrissimus Emmanuel Schelstratius, Canonicus Antuerpiensis, et mox Bibliothecæ Vaticanæ custos primarius, nihi tum Antuerpiæ, tum Romæ perquam familiaris; cui et rogatu fratris ejus, laici Cappucini, et amicitia ergo, epitaphium sive elogium sepulchrale condidi mortuo anno MDCLXXXII Is in dicto Concilio suo ex occasione statuit varia, quæ e nostra hac Dissertatione confirmari forte et illustrari amplius possint. Tenet quippe, celebratum Antiochiæ in excensis fuisse concilium ineunte anno CCCXLI; Athanasium eodem anno venisse Romam, eodemque presbyteros Elpidium atque Philoxenum inde a Julio in orientem missos, et anno demum CCCXLII synodum Romæ celebratam fuisse. Aliter tamen in aliis adjunctis censet quam nos : dum Athanasium Romam adducit circa anni CCCXLI initium; dum presbyteros Julii circa finem Aprilis aut initium Maji eodem anno Antiochiam perducit; dum unum, eosdem Julii presbyteros ibi totam causam de Athanasii depositione et Gregorii in sedem Alexandrinam iniqua intrusionem coram adspexisse; quæ pag. 675, et alia alibi memorat : sed quæ nec conciliari inter se facile possunt, nec tui tempore fieri potuisse, ex nostra chronotaxi puto constitutum attento lectori.

Epiphonemati
Tillemontii

74 Finio, longius jam, quam proposueram progressus, cum hoc Tillemontii epiphonemate : Valesius adducit in medium plures rationes, quo stabiliat, non posse concilium Romanum prius celebratum fuisse, quam anno CCCXLII. Benedictini in Athanasio suo, quem de novo ediderunt, ejus sententiam amplexi sunt, novisque argumentis roborant. Verum cum C vero speramus nos fore, si quis utrorumque ratio-

nes comparaverit cum allegatis a nobis, ut continuo cognoscat illarum imbecillitatem, tacentibus nobis, quibus alioquin difficile non foret illas refutare. Bollandus secutus est omnia, quæ nos hic conati sumus stabilia reddere; uti jam pridem fecerat ante ipsum Hermantius. Ita Tillemontius Notatione sua 4 in Julium Papam. Non quidem comparari solite stabilimenta Tillemontii cum probationibus Valesii et Benedictinorum, neque puto necessarium id esse, quamdiu ipse non probet, quod assumpsit, Presbyteros Julii Elpidium et Philoxenum anno CCCXI in orientem ablegatos fuisse; quos ego, ut mihi quidem videtur, valde ostendi, non posse eo ante mensem Junium anni CCCXLI profectos fuisse. Bollandus, seu potius Papebrochius (neque enim ille pro posterorum scriptis spopondit) in suo Athanasio ad diem secundum Maji, secutus est quæ pridem de Sancto illo studio concinnaverat Hermantius gallice tomis 2; idque ipse fatetur num. 3, maluitque uti paratis a magnæ prudentiæ et diligentæ viro, quam cum longioris dispendio temporis se ingerere in novum examen plurium, quæ in historia vitæ Athanasianæ occurrunt, intricatarum et rix solubilem quæstionum. Aliqua hic ego extricare aut etiam solvere conatus sum, quæ rogo benevolam lectorem, æqui bonique ut consulat; et si quid melius habet, discere cupienti impertiat.

75 Papebrochius porro, currente anno, quo hæc imprimimus MDCCXIV, die XXVIII Junii nobis ereptus, his meis aliisque aliorum lucubrationibus, quæ post editam a se anno MDCLXXX Athanasii vitam, in lucem prodierunt, visis consideratisque, dolere solebat, quod nimis fidenter Hermantium in nonnullis secutus fuisset; quæ et jussit a posteris, Majum aliquando recognituris, ut multa alia, emendari; usquam tam sui suorumque scriptorum amans, ut non amaret magis, veriora. Unum mihi et voce et scripto injunxit, ut quæ in Actis Athanasii cap. 1, de tempore martyrii S. Petri et successionem S. Alexandri, Alexandriaeorum Patriarcharum (anticipando illud aliquot annis, ut justam Athanasio, quando Patriarcha factus est, ætatem inveniret) commentatus fuit; ego hoc loco, ubi de Athanasio disputatur, suo nomine indicarem, corrigenda esse secundum illa, quæ de istem elucidavit collega noster Joannes Bapt. Sollerius in Historia Patriarcharum Alexandriaeorum, martyrium S. Petri anno CCCXI, creationem vero Alexandri in patriarcham, anno CCCXIII adscribens. Illam igitur consulat Historiam, ante tomum V Junii impressam, qui plura vult.

Pag. 42, ubi de S. Godoaldo, deleatur numerus 2, et substituantur sequens.

D
AUCTORE C. J.
respondetur.

E

Corrigenda
in vita S.
Athanasii
Papebrochiana.

F
NOT. 4.

DISQUISITIO

DE S. GUDWALO ET S. GODOALDO,

Idemne, an diversi sint.

Egit Henschenius noster ad diem VI Junii tomo præcedenti pag. 715, de S. Gudwalo episcopo in Britannia Majore, eodemque ibi eremita et archimandrita, qui nescitur in Gallias unquam, dum vixit, trajecisse; post mortem vero, sanctum ipsius corpus eo transvectum et sæpe loco motum, tandem in Blandinio apud Gandavum quiescere, docent Acta, indicato loco edita, num. 50. Ibidem in Comment. prævio, num. 3 citantur Martyrologia MSS. quæ ejusdem Gudwali meminerunt ad diem VI Junii. Inter illa Ultrajectinum seculi XII et Trevirense S. Martini non multo minoris ætatis, quæ sic habent : In Blandinio, Guthwali episcopi et confessoris. Tornacense Junii T. II

Martyrologia
antiquiora

item S. Martini, nullo indicato loco : Depositio S. Guduali ep. et conf. Latiense : In Gandavo, S. Guduali archiepiscopi. Bruxellense S. Gudulæ : In Blandinio monasterio, depositio S. Gudwali episc. et conf. Adde Martyrologium Centulense S. Richarii vetustum, ubi hæc : Cœnobio Blandinio, S. Guthwali episcopi, virtutibus et miraculis adornati : et Bruggense, quod Gudwalum episcopum et confessorem scribit. Habemus item compendiosum martyrologium, extractum ex matricula Curthusiæ Ultrajectinæ, initio seculi XV in pergamento conscripta cum annotationibus ejusdem postea additis in margine. Legitur ibi in textu : Gunduali episcopi et confessoris. In margine

Gudwalum
habent ad
diem 6 Junii,

A vero notatur : Gudwali archiepiscopi Bland. *Quæ Notatio, recte corrigens nomen Sancti, adjecta fuerit, postquam demum Usuardum, a Cartusianis Colonien- sibus, sub exitum sæculi xv auctum, auctius edidit Her- monnus Grevenus in eadem Cartusia, anno MDXV et MDXXI, in quo Gudwalus similiter vocatur Archiepi- scopus Blandunensis, palpabili errore, uti mox vide- bimus. Et hi quidem mediæ ætatis Martyrologi nomen Sancti scribentes, ut supra; ipsaque ad viii Idus, seu diem vi Junii referentes, nihil memorant die sequenti aut alibi de S. Godoaldo seu alio similis nomenclaturæ.*

2 Recentiores quoque nonnulli in suis Martyrologiis impressis, ad eundem vi Junii memorant S. Gudwa- lum; atque in primis Cartusiani Colonenses jam dicti in auctiore Usuardo, annis MXXV et XXI Colonia edito; ubi ipsum recte quidem Confessorem, perperam vero Archiepiscopum Blandunensem nominant utrobique; locum depositionis ejus hodiernæ in Blandinio celebri monasterio, pro loco episcopatus, qui scitur in majori Britannia fuisse, substituentes. Molanus quoque in suo ad Usuardum auctario triplicis editionis annorum sci- licet MDLXVIII, LXXIII et LXXXIII, ejusdem meminit sub hac formula : In Blandinio, S. Gudwali archi- episcopi et confessoris : adnotatque, illa se habere e

B Martyrologio propriæ ecclesiæ, quæ utique est Blan- dinien- sis Gundari. Martyrologium Canisii Germani- cum anni MDLXXIII, eadem habet quæ Molanus, sed in editione anni MDC auctius proponit elogium; uti et fa- ciunt Benedictini, Wion, Menardus, et alii; rati, Gudwalum sui Ordinis fuisse. Sed horum opinio nos morari non debet, postquam ipsum Mabilio, tomo 1 Sanctorum Benedictinorum, ad Prætermisos rejecit, et tantummodo episcopum Angliæ nominat. Habemus etiam Diurnale precum cum Calendario Sanctorum Ordinis Benedictini, collectore Benedicto Dorganio, impressum Maclovio- poli in Britannia minore anno MDCXXII, ubi sic legitur : S. Gudwali episc. et conf. sanctitate et miraculis clarissimi.

3 Transco ad Martyrologos illos, qui die vii Junii referunt S. Godoaldum. Plerique adnumerantur in Commentariolo præmisso, et omnes sunt recentioris ævi. Notandum igitur est, quod jam capi monere, scripto- res, hic num. 1 allegatos, qui vetustiores sunt, solius Gudwali meminisse ad vi Junii, nullius vero Godoaldi ad diem sequentem aut alibi. Attamen ex allegatis num. 2 recentioribus nonnulli, nec plures quam tres, præter Gudwalum dici vi, referunt etiam ad vii Junii S. Go- doaldum : et qui inter illos ceteris antiquiores videri possunt, Cartusiani Colonenses in utraque editione citata, aliud non habent, quam Godoaldi Confessoris.

C Canisius, Episcopum et Confessorem vocat, uti et Molanus, designans in prima editione sua anni MDLXXIII, per litteram adjunctam, se illu hausisse e Martyro- logio Ordinis S. Benedicti, aut aliis in Francia im- pressis : quæ verba hic certiores præcunt Martyrologium Bellini, non quod is secundum morem Romanæ curiæ impressit Venetiis anno MCCCXC, in quo nihil de S. Gudwalo aut Godoaldo, sed quod postea Parisiis anno MDXXI recensum atque Sanctis Galliarum propriis au- ctum fuit; ubi de solo Godoaldo ad vii Junii, nusquam de Gudwalo, habetur mentio sub hac formula : Eodem die, vii Junii, S. Godoaldi episcopi et confessoris. Atque hisce scriptoribus, quod ad S. Godoaldum spe- ctat, præterit Breviarium Senonensis ecclesiæ, quod habet S. Godoaldi memoriam ad diem vii Junii.

4 Hæc pluculis proposita sunt, ut cognoscat per se prudens lector, qui et quid de Gudwalo; qui et quid de Godoaldo scribant Martyrologi. Cur illos pauci, et quidem recentiores, diversas faciunt Sanctos, refunden- dum puto, in diversitatem nominis, quod paulo aliter atque aliter pro varia ætate scribitur, quemadmodum in adductis supra citationibus ex parte videre est. Item ob diversitatem diei, quo aliis atque aliis in regionibus co-

luntur. Ad nomen quod attinet, rescriptum habemus e Galliis ab eruditissimo cononico Parisiensi, tam rete- rum quam recentium monumentorum scrutatore diligenti, ac nominum propriorum observatore accurato, Claudio Castellano; quo censet, posteriorum temporum scripto- res nomen, de quo hic agimus, formare, Godoaldus; majores eorum scribere solitos, Godoalus; antiquiores vero scripsisse, Gudualus aut Gudwalus. Ex quo con- sequitur, ex diversitate, qua formatur nomen, diversi- tatem personæ induci non debere. Quod præter diem proprium cultus vi Junii, quo Sanctum exuto corpore ad caelos transivisse constat ex Actis, nonnulli assignent diem vii, originem videtur habere ex Galliis et breviam- rio Senonensis ecclesiæ, in cujus diocesi cum reliquiæ S. Gudwali seu Godoaldi conserventur, ut diximus; ibidemque ipsum corpus olim quivisse, perquam veri- simile sit; æquum erat, ejus cultum in ecclesia illa perseverare. Verum cur non eodem die, quo obiit San- ctus et passim alibi colitur, vi Junii? Quia dies ille impeditus ibi est solenniori festo S. Aldrici, Senonensis archiepiscopi, cui assignantur in breviario illo tres Le- ctiones; cum S. Godoaldi illic tantum habeatur Memo- ria, ideoque hujus cultus ibi translatus sit in diem se- quentem.

5 Redro ad Castellatum, qui plus aliquid luris in rem præsentem affert in Vocabulario hagiologico im- presso; ubi S. Gudualum, antiquioris scripturæ forma- nus; aut gallice appellari, S. Goau, et fuisse Episco- pum in Anglia, honoratum in loco dicto Yevre-le- Chatel, prope Pithiverim (gallice Plaviers) : item, in Loco Guduali (vulgo Locoal) Prioratu, dependente a Rotone in diocesi Venetiæ Britanniarum minoris, ibique coli ut Patronum, sub nomine vernaculo, S. Goal. Idem alibi in suis ad nos datis XIV Martii MDCIC, notat, ejusdem Sancti reliquias aliquas, potiores quidem conservari et coli in Yevre-le-Chatel; partem vero exi- guam Pithiveri; quæ loca non longe inter se distant in diocesi Senonensi : atque ideo verisimile est memoriam istius Sancti in breviario Senonensi recolendam præ- scribi. Neque aberrabit fortasse qui inde conjiciat, ejusdem Sancti corpus illic aliquando depositum fuisse, et cum alio, quacumque demum causa, transferendum esset, illas sibi ex eo reliquias retinuisse.

6 Cur etiam in Britannia minore tam celebris sit memoria S. Gudwali, ut Prioratum sui nominis ibi habeat in Loco Guduali, ibidemque ut Patronus cola- tur; nec non insula quoque S. Gudwali (cujus, tomo 4 Annulium pag. 322, Mabilio meminit) ab ipso deno- mi- naretur? nisi credere velimus, fugientes cum sacris ejus exuviis ex Britannia majore monachos ob invidia- nem barbarorum trajecto mari, primum appulisse in Britanniam minorem (in quam inde eodem olim frequen- tem sanctorum virorum trajectionem fuisse scimus) ibi- que thesaurum suum tantis per deposuisse, eo fortasse animo, ut deservientibus in patria barbarorum inmultis, illuc referrent. Interea quieverit ibi aliquamdiu sacrum corpus, atque etiam miracula fecerit; ob quæ nomen ejus ibidem manserit in benedictione, et profanis æque ac sacris locis impositum sit. Potest deinde, in- vadentibus crebra Avemoricam Normannis, idem corpus, ut multorum aliorum Sanctorum, in loca tutiora et a mari remotiora deportatum, Pithiveri aut in Yevre-le- Chatel depositum fuisse.

7 Atque hæc non mera videri debet conjectura no- stra; quandoquidem in illis partibus hodiernum ita cen- seat popularis traditio. Castellanus certe alias nobis significavit, in Vastinensi Pago (sunt in illo Pithive- ris et Yevre-le-Chatel) per traditionem haberi, cor- pus S. Gudwali illuc allatum ex Britannia. Acta quoque Sancti istius faciunt hæc similiora vero; dum num. 50 innuunt, sacrum corpus, ubi primum appulit in Galliam, non statim venisse in Monasteriale ca- strum (est illud Monasterium, a fundatore suo,

D non evincit diversa no- minis scripti forma,

nec diversus cultui præ- scriptus dies.

E Cultus Sancti in diocesi Senonensi

et Britannia minori per- severans

F

et alia, sua- dent corpus ejus atquam- du illuc fuisse,

S. Salvii

A S. Salvii denominatum, in Pontivo Picardiae regione) sed diversa climata per maria circumvisse et terras, atque Galliam hinc perlustrans et inde, ubiubi, mira patrasse; ac tandem ad Castrum praedictum devenisse; atque inde Gandavum, volente Marchisio Flandriae (ita tum Principes oppellabantur, postea Comites dicti) Arnulfo.

eundemque
esse Gudwa-
lum et Go-
doaldum,

8 Superest dicendum, quod breviarium Senonense Godoaldum suum simpliciter appellet Confessorem: Martyrologi vero, Episcopum et Confessorem. De loco autem episcopatus nihil apud illos invenio. Appellatur quoque Gudwalus ab omnibus Episcopus, aut Archiepiscopus. Quae similitudo loquendi iterum confirmare potest, eundem utrobique intelligi Sanctum. Quod vero Belgae, apud quos Acta Gudwali, quae superant, conscripta sunt; et passim manibus teruntur, Episcopum aut Archiepiscopum Britanniae majoris nominent, id hauserint ex iisdem Actis, quae apud Senonenses olim aut minus nota fuerint, cum nomen Godoaldi sui breviario appasuerunt, aut maluerint traditioni suae inherere, quae nihil certi de loco episcopatus circumferebat.

B
conveniente
etiam in eam-
dem senten-
tiam D. Ca-
stellano.

9 Denique praeaudatus Castellanus in suo Martyrologio universali, gallice impresso, quod dono ejus pridem ad nos allatum est, in Galliis, quarum Sancto stridose et ubertim collegit, alium non agnoscit S. Godoaldum praeter S. Gudwalum nostrum, dum de hoc solo ibi meminit, sic scribens ad diem vi Junii: In Anglia, S. Gudwali episcopi, cujus corpus conserva tur, partim in S. Petri ecclesia Gandavi, partim in Yevrele-Chatel prope Pithiverim in regione Vastinensi, quo statim seu directe (d'abord) apportatum fuit ex Anglia. Libens admitto sententiam hanc, quum et meam esse jam monstravi: praeterquam quod opinari non possum, statim et directe sacrum corpus ex Anglia deportatum fuisse in regionem Vastinensem, nulla ejus mora praegressa in Britannia minore, nisi docuerit me Castellanus, qua alia de causa tam celebris memoria S. Gudwali perseveret hodieum in Britannia illa, ut ecclesiam, prioratum et insulam sui nominis illic habeat atque ut patronus colatur. —

DIE VIII.

NOT. 5

Pag. 32 col. 1 ante SS. Nicandrum et Marcianum ponatur S. Maximianus episcopus. Syracusanus, et confessor, cujus meminit Gregorius in tertio Dialogorum. Ita hoc die Grevenus; nescio quam ob causam. Martyrologium Romanum sequenti ix Junii, ipsum colit, quo et nos Acta protulimus.

NOT. 6

C Pag. 116 Annot. f. Addo ad calcem — Nota etiam, quod locus Vallis Jornensis in Actis, et Mons Journalis in hac Annotatione, ex Gallico Vaujour et Monjour, barbare translatae voces, rectius latine scribentur (uti quidem placet Castellano) Vallis-diurna; Mons-diurnus. Facilius tamen ex priore scribendi modo in notitiam vulgaris appellationis locorum istorum venietur, quam ex posteriore.

DIE VIII.

NOT 7

Pag. 147 col. 1. Post Valerium et Dionysium martyres; appone Praetermissis:

Sigo, abbas coenobii S. Florentii Salmurensis, successor Beati Frederici, ibidem abbatis: de quo chronicon S. Maxentii, vulgo Malleacense dictum, apud Labbeum tomo 2 Bibliothecae librorum MSS. pag. 209, ita loquitur ad annum MLV: Beato Frederico in regimine pastoralis successit Sigo, tertio Kalendas Novembris, non minor virtute et merito, sicut adhuc fratrum fideli narratione noscitur. Floruit namque multa sapientia et scientia apud Deum et homines, vivens in abbacia xiv annis. Hic iterum,

uti decessor beatus Fredericus, plenus sanctitate in pace quievit quinto Idus Junii. Publice cultum fuisse, noudum comperi: imo ne Saussayo quidem notus est in Martyrologio Gallicano, uti nec decessor ejus Fredericus, cujus neque dies obitus indicatur in Chronico.

D
AUCTORE C. J.

DIE IX

Pag. 148 col. 2 de S. Liborio lin. 3 post — Gall. — adde — Claudius Castellanus in suo Vocabul. Hagiolog. causam allegat, quod Cenomanni, Paderbornam deferendum corpus, tali die in ecclesia B. Mariae Parisiis cum illo substituerint.

NOT. 8

DIE X.

Pag. 259 col. 1 post dicta de S. Pelagia V. M. sequatur —

NOT. 9

S. Platonis in Perside meminit Cod. Victorinus et alius Reginae Sueciae sub num. 130. Novimus S. Platonem hegumenum iv Aprilis. Novunt Graeci ac Moschi Platonem martyrem xviii Novembris, qui Latinis xxii Julii colitur: sed neuter horum in Perside. Si in citatis codicibus forte scriptum fuit Platonis, pro Ivonis, aliquod ulterioris inquisitionis argumentum asserere possit Grevenus, qui hoc die memorat Translationem sancti Ivonis episcopi de Perside; et Martyrologium Altempsiens, quod notat, Translationem Ivonis factam esse in Anglia apud Ramasciam, super cujus sacras reliquias candidissima pervolabat columba per septem milliaria, quo ad usque in terra sancta veherentur. An in Terram sanctam seu Palaestinam ex Perside? atque inde in Angliam? Adjungit illi idem Martyrologium tres socios anonymos. Plura novisse cupimus.

E

Pag. 260 col. 1. Post relata de SS. Basilide, Tripode etc. subjunge —

NOT. 10

SS. Basilides, Aurisus, Rogatus, Januarius cum sociis eorum xii, Romae via Aurelia milliario quinto decimo, leguntur in Martyrologio Pulsanensi, aliis plane sociis et paucioribus, Basilidi adjunctis, quam in classe proxime praecedenti. Unde major etiam confusio oritur; quae an satis explicata sit, vide sis in Basilide hujus diei x Junii, et confer cum duobus Basilidibus aliis, quorum singulis alii atque alii adduntur socii.

SS Basilides
et socii

Pag. 260 in Praetermissis ante S. Anianum xii Junii addatur —

NOT. 11

S. Basilissa virgo, Treveris in monasterio, quod vulgariter Horrentum (nunc passim Horreum) dicitur, uti habet Martyrologium Lubeco-Coloniense impressum, eademque fere habet Grevenus. Si amplior notitia alicunde nobis advenerit (apud Browerum enim de Antiquitatibus Trevirensibus, nihil de illa invenio in indicibus) dari poterit ad diem, cui ipsam adscribit Castellanus in suo Martyrologio universali, v Decembris.

S. Basilissa
Trevirensis.
F

Pag. 274 col. 1 §. 3 dele — de quo initio hujus dici egi —

Pag. 276 post num. 2, sic proseguere —

3 Non tamen ita plane latebit annus martyrii S. Maurini, si in re antiquissima Trithemio fides, qui praemissa narratione inventionis, vixisse illum scribit tempore Dagoberti regis magni Francorum. Verba ejus in Chronico Hirsaugiensi anno 1690 plenius impresso typis abbatiae S. Galli, haec sunt, ad annum DCCCLXI. His quoque temporibus Bruno, archiepiscopus Coloniensis, monasterium S. Pantaleonis martyris in Colonia fundavit, quod multis divitiis ad sustentationem servientium Deo monachorum copiose procuravit. In cujus foundationis loco capella fuit antiquissima sub honore sanctorum Cosmae et Damiani martyrum, quam necesse jam fuit evertere, ut spatium nova structura posset conveniens habere.

De S. Mauri-
no, Coloniae
invento.

A bere. Cum ergo foderetur terra pro fundamento locando, corpus sancti Maurini abbatis et martyris, quod cum inscriptione sua latebat sub terra, inventum est; quod infinitis mox cepit clarere miraculis, et in prædicto monasterio honorifice servatur usque in præsentem diem. Fuit autem iste sanctus Maurinus natione Scotus, qui pro Christi amore patriam deserens, verbum Dei prædicavit gentibus tempore Dagoberti regis magni Francorum, cum aliis duobus monachis discipulis suis, qui simul pro fide Catholica martyrizati fuerant in terra Saxoniæ.

4 Intelligo hic per Dagobertum, istius nominis primum, qui anno DCXXI Austrasiæ rex creatus, septennio post Neustriam quoque et Burgundiam acquisivit; atque anno DCXXXVI factus monarcha, obiit DCXLIII. Istius autem tempore venisse Maurinum natione Scotum (seu Scotum pro Britannia septentrionalis incolam, ut passim nunc sumitur; sive pro incolam Hiberniæ accipias, perinde mihi est) venisse, inquam, Maurinum cum duobus monachis inde in Saxoniam Germaniæ ad convertendam gentem illam, tam est mihi incredibile, quam est verisimile, neminem ea propter e Britannia solvisse in Frisiam aut Saxoniam Germaniæ ante S. Egbertum, salutis animarum zelantem monacho-presbyterum, qui sub finem seculi VII, annis circiter quinquaginta post mortem Dagoberti prædicti, tentavit semel atque iterum, uti testatur Beda, eo trajicere; sed divinitus in itinere detentus atque reverti jussus, alios pro se viros apostolicos cum S. Willibordo, eodem transiit, per quos et Frisios et Saxones magna parte convertit, quos inter nullus Maurinus innotuit. Præterea cum auctor contemporaneus idemque monachus in novo S. Pantaleonis monasterio, qui inventionem corporis S. Maurini et miracula mox ibidem facta describit, nullam de patria Maurini, de tempore quo vixit, de loco ubi martyrium subit, mentionem faciat, vereror ut quis prudens Trithemius, post tot secula scribenti, tam distinctam dictorum narrationem, absque alio teste, credat.

Pag. 298. Addatur Commentario.

NOT. 12

DE B. BARDONE ARCHIEP. MOG.

§. II. Eluoidatio paragraphi præcedentis et gestorum Bardonis ante episcopatum.

B. Bardoni:
vita quomodo
et ubi inven-
ta;

Post interceptam anno MDCXXXVI victoribus Augustissimi Leopoldi imperatoris nostri armis, regiam civitatem Budam, e cujus instructissima Matthæi Corvini regis bibliotheca dicebantur plerique codices in bibliothecam Cæsaream Viennensem transportati esse: cupido nobis subit illos inspiciendi, et quæ ad Acta Sanctorum facere possent inde extrahendi. Consilio igitur inter nos inito, judicavit magister noster P. Papebrochius, ut ego et collega noster P. Franciscus Baertius, eo proficisceremur, et tum novam Budensem, tam antiquam Viennensem examinarem. Profecti igitur anno MDCXXXVIII, sub tempus paschale Antuerpia, Viennam pervenimus (lustratis per viam variis Bibliothecis) die x Julii. Mox ad opus accincti, favente Cæsarea Majestate, collegimus per multa, quæ descripsimus ipsi Viennæ per tres circiter menses ex variis codicibus MSS. cumque superessent aliquot codices Græci MSS. qui præpmodum toti describendi erant, illos ex indulgentia benevolentissima ejusdem Cæsareæ Majestatis, sub initium autumnii, ne tota hieme subsistere cogeremur Viennæ, transtulimus Antuerpiam nobiscum; descriptosque remisimus primo vere ad bibliothecam suam Cæsaream, quo et relatos recte fuisse, intelleximus.

cur hic denuo
illustratur.

2 Inter multa autem, a nobis Viennæ descripta, fuit etiam vita B. Bardonis archiepiscopi Moguntini, quam nobis deesse, et scriptoribus Moguntinis pridem desideratam fuisse, sciebam. Illam ut domum redivimus, continuo illustrandam suscepit magister noster, illustrar-

vitque multis more suo satis accurate ad diem x Junii. D
Verum cum ab illo tempore plurima antiquorum per Germaniam scriptorum monumenta et tenebris in lucem publicam edita sint a Meibomiis, Leibnitiis aliisque; cum etiam ejusdem Bardois vitam ex editione nostra transtulerit in sua Sanctorum Benedictinorum Acta Mabilio, usque Commentario atque Annotationibus Papebrochii, adjunctis item ex sua eruditione aliis, videor mihi, ex recentius editis istiusmodi scriptis nonnulla ad majorem historiam B. Bardonis illustrationem adjungere adhuc posse, salva cuique opera sua.

Laudat virum
Trithemius ad
an. 1031,

3 Primum igitur sit, quod Joannes Trithemius in ampliore Chronico Hirsaugiensi anno 1690 typis monasterii S. Galli edito, ac tardius, post impressum Junium ad nos allato: ita de B. Bardone ad annum MXXXI, loquatur: Aribo Moguntinæ sedis archiepiscopus obiit anno MXXXI, vir doctus nec minus vitæ merito venerandus, cui sanctus Bardo monachus nostri Ordinis Benedictini et abbas, in archiepiscopatu succedens, præfuit annis xv; vir doctus in scripturis sanctis, et morum religione multum illustris ac venerabilis. De cujus abbacia, unde fuerat in pontificem assumptus, certam hac vice non possumus dare sententiam, propter multiplicem scriptorum diversitatem; quorum alii asserunt, fuisse Fuldensem post Richardum; alii Hirsveldensem post Arnolphum; et alii Augiensem post Bernonem. Major tamen pars Fuldensem abbatem illum fuisse post Richardum confirmant. Ita ibi Trithemius, ceteroquin in rebus Ordinis sui versatissimus. At vero ad annum MLI, certiora doctus, certiora quoque de abbacia, unde translatus Bardo ad archiepiscopatum fuit, commemorat; temporis item spatium, quo præfuit, et annum diemque mortis ejus definiens, his verbis:

E

4 Anno MLI Henricus imperator festum Pentecostes cum Papa Leone et multis principibus in Padelbronna celebravit, ubi S. Bardo, ex monacho archiepiscopus, habito ad Missam sermone, obitum suum instare, clara voce prædixit, veniam et pacem ab omnibus petiit, ac se orationibus fidelium auditorum commendavit. Post hæc, eodem mense quo sermonem fecerat seque prædixerat moriturum, obiit, x videlicet die mensis Junii, anno pontificatus sui xx. Hic, ut scribit abbas Eckardus in Chronica sua, in cœnobio Fuldensi, sub monastica professione a puero nutritus, inde pro vitæ merito ad pontificalem dignitatem proventus, spiritu prophetiæ multisque virtutibus et miraculis clarus effulsit. Quod vero supra diximus anno desolati monasterii xxx (est is Christi MXXXI) cujus monasterii fuerit abbas, nos ignorare; diligentiore inquisitione certificati, retractamus. Constat enim nunc manifeste, monachum Fuldensem extitisse cœnobii, non abbatem. Nam Richardo in abbacia successit Sigebertus; post quem Rosingus; postea Bardo, sed non iste de quo loquimur; deinde Ecgebertus; postea alius Bardo, ac deinde Siffridus: qui post Lutpoldum Moguntinæ sedis magnus fuit archiepiscopus.

atque iterum
ad. 1051,

ex Eckardo
abbate Uraugir,

F

5 Eckardus hic, a Trithemio, allegatus, fuit primum canonicus et scholasticus ecclesiæ Wormatiensis, deinde postquam Terram Sanctam visitasset, monachus Hirsaugiensis: ac demum abbas primus in Uraugia monasterio, a S. Ottone episcopo Bambergensi ad sex circiter millia ab Herbipoli versus septentrionem fundato, anno MXXX; uti scribit idem Trithemius ad istum annum; atque addit, scripsisse Eckehardum non contemnendæ auctoritatis opuscula, quibus et tunc præsentibus se utilem reddidit, et memorabilem posteris commendavit Tum recensens scripta ejus, primo loco indicat Chronicon ab origine mundi usque ad annum Dominicæ incarnationis MXXXIV inclusive, volumen insigne; in quo gesta regum et imperatorum in Germania et extra, ordine satis commodo

qui scripsit
anno 1124.

A commodo digesto. Et hoc chronicon sit, quod Trithemius citat; in quo tam præclare loquitur Eckardus seu Eckehardus de Bardone. Adjicio alia, § 1 prætermissa aut non integre citata; secuturus fere ordinem temporum.

Patria Bardonis,

6 Patriam habuit Bardo, ut vita loquitur, oppidum Germaniæ. Quodnam autem? Designare illud videtur Bruschius, dum in archiepiscopis Moguntinis, natum dicit ex nobili Wederoviæ, seu Veteraviæ, familia de Oppershofen. Et hinc fuisse Mobilio sic scribit: In oppido Veteraviæ, cui nomen est Oppershofen, natum fuisse testantur vulgati Germanicæ Historiæ scriptores; quibus antiqua ejusdem oppidi traditio favet. Ibi enim (ita proseguitur) ut ex litteris reverendissimi abbatis sancti Jacobi de Monte specioso didicimus, paternæ domus beati Bardonis, in qua natus dicitur, rudera hodiequo commonstrantur. Mellem propius designasset abbas situm oppidi.

qui natus sub annum 981,

7 Constat item ex vita, natum esse Ottone II Romanam monarchiam administrante: igitur ante finem anni DCCCCLXXXIII, quo vivere Otto desit die VII Decembris. Natus itaque fuerit Bardo anno antepenultimo Ottonis, Christi DCCCCLXXXI, aut sequenti, ut

B recte supputavit Popebrochius. Tradit enim vita, consecratum fuisse pontificem Moguntinum anno pene quinquagesimo ætatis suæ, in festivitate sanctorum Apostolorum Petri et Pauli. Consecratio autem illa, æque ac mors Aribonis, quæ acciderat VIII Idus Aprilis, incidit ad annum MXXXI; ex quo detractis pene quinquaginta annis, deveniet nativitas ejus pene ad annum DCCCCLXXXI. Puer Bardo, a parentibus Fuldæ deportatus, interque scholares ibi nutritus eruditusque, erimie profecit tempore Archanaldi abbatis, anno DCCCCLXXXIII creati: sub quo etiam, juvenis jam factus, puta sub annum millesimum, monachalem habitum ibidem induit, ac laudabiliter gestavit: donec Archanaldo, anno MXI ad cathedram Moguntinam erecto; et Brantholio (aliis Branthons dicitur) ex præposito Fuldensi in abbatem subrogato, nescio quæ simultates inter hos duos insurrexerunt. eo progressæ, ut annuente Henrico imperatore Brantholius abbas Fuldensis depositus.... atque illud monasterium, confratribus late discedentibus, pro dolor! a priori statu mutatum sit, ut loquitur Dietmarus noster MS. libro 6 versus finem; cui tamen Brantholius iste, sive Branthons; Bronhago vocatur. Et Chronographus Saxo ad annum MXII eundem de re ait, tunc diffugisse, hac et illac vagantes, qui erant cœnobitæ, jugum Christi ferentes.

Secutus abbatem, monasterio pulsum anno 1013;

eo redit sub Poppone, an. 1018 defuncto;

et subiude fit Decanus sub Richardo abb.

C 8 Abbatem istum tunc suum Bardo cum meliori parte monachorum secutus, tanto tempore permansit cum eo, usque dum calumnia illa interventu solaminis sedaretur, ut in vita legitur; atque tum demum ad monasterium suum rediit, Bobbone sive Poppone abbate; qui Brantholio substitutus fuerat, obiitque abbas anno MXVIII, VII Idus Aprilis, uti habet Necrologium Fuldense apud Leibnitium. Ex quo autem rediit Bardo ad monasterium suum Fuldense, emicuit majoribus quam ante virtutibus, quæ in vita describuntur; electusque subiude fuit, concedente abbate Richardo, ut in eadem vita, unanimi Fratrum consensu in Decanum. Quod pro tempore factum sit ut propius dignoscatur; inquirendus est annus in quem electio abbatis Richardi incidit. Annales quidem Benedictinorum ad annum MX, num. LI, dicunt, Erkembaldo abbati ad pontificatum Maguntinæ ecclesiæ profecto (quod accidisse putamus anno MXI) abbatem substitutum fuisse Richardum. Verum substitutionem illam a vero tempore aberrare, manifestum est ex jam dictis. Tunc enim substitutus fuit Erkembaldo seu Arkenbaldo Brantholius, cuius post biennium deposita subrogatus Bobbo seu Poppo ex monasterio Laurishcimensi, quod simul cum Fuldensi administravit abbas usque ad annum MXVIII, quo obiit XI Aprilis.

9 An Poppo proxime substitutus sit Richardus, non ita planum est; opinante Browero in Fuldensibus pag. 287, inter utraque intercessisse Wolkmaram et Bardonem aliquem: quod tamen nec ipse probat, nec ego alibi scriptum reperio ab idoneo auctore. Interstitium quoque temporis vix admittet saltem duos alios abbates: et in Bardone quidem, quem ille putat ex abbate Fuldensi factum archiepiscopum Moguntinum, qui hic noster esse deberet, certo alium pro alio Bardonem sumpsit; quia noster nunquam Fuldæ abbas extitit; sed decanus tantum. Porro de tempore, quo Richardus abbatiam suscepit regem iam abbas (quantumvis iudicet Schafnaburgensis contigisse anno MXXIII) certo constat, ipsum ante mensem Majum anno MXXIX aut saltem sequenti abbatem fuisse. Determinatio alterutrius anni certa, pendet ab anno, quo Benedictus PP. VIII ab Henrico Imperatore Fuldæ deductus ipsa sanctorum Apostolorum Philippi et Jacobi festivitate.... adstante et audiente abbate Richardo, imitandæ virtutis viro, exaltavit et confirmavit monasterii privilegia: ut legitur in citato Necrologio, quod Leibnitius, qui excerpta sua inde edidit, antiquissimum vocat (et sane desinit in anno MLXV) atque; inde tempora mortuum personarum complurium illustrium, extra controversiam collocari. Eruditi juxta ac sinceri viri testimonium probo. Interea ut Benedicti PP. accessus in Germaniam et Fuldæ pro anno MXX potius quam præcedenti stabilitur, considerande sunt Chronologorum illa de re sententiæ.

10 Plures scribunt, accessisse Benedictum ab Imperatore invitatum Bambergam anno MXX, nempe Hermannus Contractus, Lambertus Schafnaburgensis, Marianus Scotus, Abbas Urspergensis et Chronicon Hildenshemense, quod ait, eo anno MXX, Henricum imperatorem in Pascha Papam de Roma Bavenberg hospitio suscepisse. At Sybertus Gemblacensis adventum Papæ differt in annum sequentem MXX, et Hermannus Contractus in ampliori editione apud Cansium, tamquam corrigens priorem suam sententiam Chronologicam, ad eundem annum MXX scribit: Benedictus PP. ab Imperatore invitatus, Bavenberg venit, illicque ecclesiam S. Stephani dedicavit. Omitto quod Pagius, priorem sententiam secutus, Hermannum secundo loco erroris arguat. Is enim, inquit, qui asserit, se fuisse eo anno puerum octennem, per hæc tempora non raro in chronologiam peccat. Verum quid hic ætos unius anni faciat, ut censeatur in posteriori sententia errasse potius, quam in priori? Prior certe priori tempore ab Hermanno scripta fuit, posterior posteriori; quando potuit habere, et habuerit, argumenta certiora, cur sententiam priorem mutaret. Quis enim vir prudens mutat sententiam, nisi meliora doctus? Præferenda igitur scriptio Hermanni de anno MXX, quo advenit Benedictus, priori, quam correxit. Adde his Necrologium Fuldense; quod hic, si usquam, fidem meretur, consignans adventum Benedicti Fuldæ anno MXX ante festivitatem sanctorum Apostolorum Philippi et Jacobi sub finem Aprilis: quod recte convenit cum adventu Papæ Bambergam, ubi ipsum in Pascha Imperator hospitio suscepit, ut diximus ex Chronico Hildenshemensi: non item si anno præcedenti id factum patetur. Neque enim credibile est, anno integro et amplius Papam illis in partibus substituisse. Incidit autem anno MXX Pascha in XVII Aprilis, ut rebus Bambergæ cum Imperatore peractis, commode potuerit uterque Fuldæ, vix amplius bidui distantem, ante finem mensis venire.

11 His expensis, si quis adhuc velit, congressum Benedicti cum imperatore Henrico Bambergæ, anno MXXIX adscribere, mihi quidem susdeque est in præsentia argumento de initio regiminis abbatis Richardi. Dicam enim in illa sententia, eodem anno Papam venisse Bambergam Fuldæ, et Richardum jam tunc ante festum

D AUCTORE C. J. qui verosimiliter proximus successit Poppo,

abbas existens, quando Fuldæ venit Benedictus pp.

E

quem alii scribunt, eo venisse anno 1019;

alii, anno 1020;

F

quo Richardus certe abbas Fuldensis fuit.

A tum sanctorum Philippi et Jacobi illic abbatem invenisse; ac *fratius* concludam, minus potuisse inter Popponem et hunc Richardum alios abbates intercessisse. Verum ita sentientibus incumbet ostendere, vel *Necrologium Fuldense* in rebus monasterii sui propriis errasse in signando anno; vel Papam amplius anno integro tunc in Germania commoratum fuisse cum imperatore, quocum scitur Bambergæ ac Fulde fuisse, nec scitur fuisse alibi. Incumbet item ostendere, quod Hermannus Contractus in *ompliori* et posteriori editione chronici sui, ubi priorem sententiam corrigit, in ipsu correctione erraverit potius, quam in prima editione. De reliquis Chronographis annum MXXIX tenentibus ita existimari possit. Nempe, Hermannus omnium primus, qui hac de re scripserunt, notavit, Benedictum anno MXXIX Bambergam venisse, quam sententiam secundis curis correxit, scripsitque MXX. Sequaces ejus, Schafnaburgensis, Mariannus, Urspergensis et Auctor chronici Hildeshemensis, nacti fuerint editionem Hermannum primam, tunc magis vulgatam, eumque secuti, ut sit, eundem annum descripserint: at Sigebertus, tempore posterior, habuerit editionem posteriorem, ex eaque notaverit annum MXX, qui, ut dixi, cum Fuldensis *Necrologii* chronologia recte convenit. His ita deductis, nolui tamen existimari, auctius Hermannii chronicon ab ipsomet auctum fuisse, nullo sufficiente argumento id mihi persuadente. Potest enim ab alio demum auctum et interpolatum esse. Qui tamen dum annum prædictum MXXIX mutavit in MXX, etiam censendus est certiores habuisse rationes.

Bardo ex decano sit rector Novi monasterii,

inde Abbas Werthinensis,

et Herveldensis;

Tum archiepiscopus Moguntinus

12 Fuit igitur electus decanus Fuldensis Bardo post obitum Popponis sub Richardo abbate, qui Novum vocabulo monasterium, in honorem S. Andreæ Apostoli, haud procul Fulda occidentem versus construens illud eidem Bardoni commendavit regendum; ubi hic innotuit Conrado imperatori, anno MXXIV electo, a quo etiam abbas Werthinensis, sub annum MXXX, tum et Herveldensis, utque post paucos inde menses, mortuo Aribone, archiepiscopus Moguntinus constitutus fuit. Hæc ex vita satis distincte. Mirum interea est, quantum discrepent auctores, etiam antiqui, de abbatis, quibus Bardo abbas præfuit ante episcopatum. Alii Wiridunensem fuisse abbatem, scribunt: sed facile convincuntur scribere debuisse Werthinensem, cujus nominis est abbatia antiqua a S. Ludgero olim instituta ad Ruram Westphaliae fluvium, qui inde post tria miliaria Germanica prope Duisburgum in Rhenum influit. Et hic quidem fuisse abbatem, ac inde tractum ad archiepiscopatum, asserit Syllabus abbatum Werthinensium et Helmstadiensium apud Leibnitium de scriptoribus rerum Brunsvicensium tomo 3 his verbis: Abbas XVIII, Bardo, nobilis Saxo, ob famam discretionis ex cœnobio Fuldensi ad prælaturam postulatus, præfuit anno tantum uno: quia hinc in archiepiscopum Moguntinensem postulatus fuit. At vero in vita S. Godehardi die IV Maji nostri num. 32 habetur, quod Ariboni Bardo, vir simplex et rectus, Herveldiæ abbas, successit. Et hi quidem scriptores, singuli singulus Bardonem abbatias administrasse innuunt.

13 Veruntamen ambas, jam nominatas, tenuisse, aperte declarat vita B. Meinweri, dicens quod Bardo Werthenensis abbas ante paucos menses, quam archiepiscopus fieret, Arnoldo, ab Herveldensi regimine deposito, successerat. Quæ de re pluscula dicuntur infra numero 15. Interim omnium apertissime hæc prosequuntur. Annales Hildeshemenses ad annum MXXXI: Arnolfus seu Arnoldus, pater monasterii Herveldensis, quorundam fratrum ejus loci, cujusdam criminis objectione accusatus, miserabiliter proprio honore est privatus: in cujus loci vicissitudinem subrogatur Bardo, procurator cœnobii Wirdunensis (Werthinensis) suggestione Gislæ imperatricis. Eidem vero Bardoni successit in cœnobio Werthenensi, Ge-

roldus Fuldensis monachus. . . . Eodem anno piæ et venerabilis memoriæ Aribi Mogunciacensis archiepiscopus causa orationis Romam adiit, indeque digrediens, Cumis vii Id. Aprilis ex hac vita migravit; cujus honoris principatum obtinuit Bardo, tunc nuper prælatus Herfeldensi monasterio. Sed hæc quoque mox successit ad abbatiam Herveldensis dignitatem Rudolfus, cœnobii Stabulon seu Stabulensis in diocesi Leodiensi, præpositus.

14 Similia scribit Schafnaburgensis (ut scias non diu Herveldensi monasterio præfuisse Bardone) ad eundem annum MXXXI: Arnoldus abbatiam Herveldensem perdidit, cui Bardo successit: sed is post dimidium annum Ariboni Moguntino archiepiscopo defuncto successit. Rudolfus vero abbatiam Herveldensem suscepit. Ex dictis (ut alia eodem spectantia prætermittam) colligitur, Bardone anno MXXX mense Junio aut Julio, abbatiam Werthinensem; in fine autem ejusdem anni aut initio sequentis, Herveldensem suscepisse regendam. Dictum quippe est, Werthinensem tenuisse anno tantum uno; Herveldensem vero anno dimidio, ut Schafnaburgensis; vel paucis mensibus, ut alii computant, antequam Archiepiscopus eligeretur ordinareturque: quod factum esse festo sanctorum Apostolorum Petri et Pauli XXIX Junii, prodit vita; et factum esse anno MXXXI, testantur scriptores propemodum omnes antiqui, Hermannus Contractus in ampliore chronico in collectione Canisii, Lambertus Schafnaburgensis; Mariannus Scotus, de quo dicemus num. sequenti, Chronographus Saxo, etc. confirmaturque ex vita B. Meinweri Paderbornensis episcopi, apud nos tomo I Junii pag. 549, ubi num. III in fine ita scribitur.

15 Moguntinus archiepiscopus Aribi, eodem anno (MXXX ineunte) Romam profectus orationis causa, in reditu, vii Idus Aprilis obierat; et Bardo Werthenensis abbas, qui Imperatricis machinamentis subintraverat, quique ante paucos menses Arnoldo, ab Herveldensi regimine deposito, successerat, variis negotiis occupatus, secundum desiderium episcopi interesse non poterat dedicationi ecclesiæ, quam Meinwercus Paderbornæ anno Dominicæ Incarnationis MXXXI Indictione XIV (imo XV, a præcedente Septembri jam inchoata; nisi Scriptor Indictiones suas forte auspicietur a Kal. Januarii, quod etiam Marianus fecisse videtur) IV Nonas Novembris sollemniter celebravit, invitato, præter alios episcopos multos qui adfuerunt, etiam Bardone Moguntino; sed qui variis negotiis occupatus, initio nempe regiminis sui, interesse non potuit. Hinc colligas, Marianum Scotum, aut potius editorem ejus, perperam dividendo historiam in numeros annorum, aberrasse, dum annum MXXXII præfigit ordinationi Bardonis. Dicit quippe dein Marianus, Bardone annos XX præfuisse; mortemque ejus recte signat anno MLI. Quæ non inveniunt nisi ordinatio ponatur anno MXXXI, ut a reliquis chronologis positam diximus.

§ III Gesta Bardonis in episcopatu.

Præter illa, quæ in vita narrantur, lego apud varios scriptores nonnulla alia, quæ ordine temporis breviter hic transfero. Qui anno MXXXI archiepiscopus Bardo, invitatus a B. Meinwerco, episcopo Paderbornensi, interesse non potuit IV Idus Novembris, uti modo diximus dedicationi ecclesiæ, quam Meinwercus in occidentali parte Patherbrunnensis suburbii cum adjuncto monasterio, quod Abdinghoffense hodieum vocatur, Ordinis Benedictini, inchoaverat ac tandem consummaverat: idem, inquam, Bardo, rebus suæ dioceseos jam recte ordinatis, iterum ab eodem Meinwerco invitatus ad dedicationem alterius ecclesiæ, quam extra Patherbrunnensem civitatem in orientali parte construxerat

post Aribonem anno 1031, 29 Junii:

eadem anno invitatur ad dedicationem ecclesiæ Paderbornæ;

Interest ibi anno 1036 alteri dedicationi.

A rat: *ibidem comparuit ac solennitatem* præsentia sua auxit anno dominicæ Incarnationis mxxxvi; Indict. iv, viii Kal. Junii.

Eodem anno et seqq. consecrat var. os episcopos.

17 *Eodem anno mxxxvi ut habet Chronicon Halberstadense*, in natali protomartyris Stephani a Domino Bardone, Moguntinæ sedis archiepiscopo, in Heiligenstadt consecratus est Burchardus episcopus Halberstadensis, primus nempe istius nominis, vir perquam insignis. Chronographus Saxo annum notat mxxxvii; sed facile conciliatur cum prædicta sententia, quia aspiciatur annos suos a Natali Domini. Idem Bardo anno mxxxviii die xx Augusti consecravit Laurishemii antistitem Hildesheimensem Thietmarum, S. Godehardi successorem; ut refert Chronicon Saxonicum MS. Quod est in monasterio S. Germani Parisiis et a Mabillone frequenter citatur. Initiavit denique et Sritgerum præsulem Bambergensem, qui deinde fuit Pontifex Romanus sub nomine Clementis II; initiavit autem illum Monasterii Westphaliæ ubi tunc natale Domini cum aula sua celebrabat imperator Henricus Niger, anno mxl, v Kal. Januarii, seu xxviii Decembris in festo sanctorum Innocentium: quod colligitur e Chronographo Saxone: qui tamen initiationem illam adscribit anno suo mxi; quia, ut jam monui, annos a natali Domini auspiciatur.

etiam coram Imperatore:

18 Inter hæc, auctore Mariano Scoto, consecravit anno mxxxvii sanctus Bardo archiepiscopus, præsentente Conrado imperatore, Indictione v (multum legere vi, quia quinta jam a mense Septembri expiraverat) iv Idus Novembris monasterium sancti Martini, sedis Moguntinensis archiepiscopatus, imo omnium Francorum, in honorem S. Martini, cum multis episcopis et (quod in codicibus impressis deest, additur autem, ut monet Browerus, in MS. Francofurtensi) venerabilibus viris. Quæ confirmantur a Trithemio, ad eundem annum scribente, quod S. Bardo archiepiscopus Moguntinus decima die mensis Novembris in præsentia Conradi imperatoris secundi, Henrici regis tertii, multorumque episcoporum, principum et abbatum, majorem ecclesiam S. Martini in Moguntia consecravit. Consentit hisce codex MS. quem citatus Browerus minorem vocat, superaddens, numerum episcoporum, in dedicatione præsentium, fuisse septemdecim. Idem codex isthæc porro subdit: S. Joannis basilica collegiata, juxta metropolitanam prædictam S. Martini Moguntinæ posita, non modicæ devotionis extat: quam idem Bardo sanctus episcopus pro remedio animæ suæ dotavit; veteribus ejus rebus cum dote et congregatione in novam S. Martini translatio; et in hac veteri S. Joannis, de qua priorem congregationem translulerat, prædiis sua industria acquisitis, novam congregationem restituit.

dotat ecclesiam S. Joannis Moguntinæ.

19 Neque tantum pontificalia administravit Bardo tamquam episcopus; sed etiam bellica egit tamquam princeps multarum ditionum, Imperatori obnoxius. Anno igitur mxi, uti scribit Chronographus Saxo (alii rectius notant mxi) Imperatore in Bohemos, imperio rebelles, expeditionem parante, Saxones cum metropolitano Moguntinaco Bardone (verba sunt Chronographi) et Ekkehardo marchio convenerunt, et Bohemicam regionem, divina eos, ut claruit, protectione comitante, cum parva admodum manu die Dominica ix Kal. Septembris violenter introierunt et per novem dies potestate peragrantes, cede, præda, incendioque vastaverunt: donec venerabili viro Guntario monacho cum legatione Regis adveniente, pace data et accepta, victores redierunt. Anno item sequenti mxlii, Imperatore in Assumptione sanctissimæ Mariæ Bohemiam cum maximo exercitu iterum ex una parte intrante, Ekkehardus marchio cum Maguntino archiepiscopo Bardone, aliisque episcopis et primatibus altera ex parte expeditionem Saxo-

Gesta Bardonis bellica;

num invexit Bohemiam, ipsamque regionem multis modis vastantes, Domino largiente victores, data et accepta pace, reversi sunt.

D
AUCTORE C. J.

10 Anno mxliv novam nuptiam Henrici III, tunc adhuc tantum regis Germaniæ, Agnetem Pictavensem, inauguravit Bardo reginam. Qua de re Marianus: Agnetem, Guillelmi Pictavensis principis filiam, Henricus reginam apud Moguntiam ungi faciens per Bardonem, regalibus sibi nuptiis in Ingelheim copulavit. Quod iterum confirmatur a Trithemio aliquanto explicatius; Henricus rex, post repudium, quod sibi dederat Gunhildis uxor prima, Agnetem, comitis Wilhelmi Pictaviensis filiam, apud Moguntiam ungi faciens in reginam per ministerium S. Bardonis archiepiscopi, regalibus sibi nuptiis apud Ingelheim villam regiam, uxorem copulavit. Et prosequitur: Convenisse ad has nuptias infinitam histrionum et jocularum multitudinem legimus, quos omnes non solum muneribus, sed etiam cibo et potu vacuos, Rex, fortassis consilio ejusdem Bardonis, abire præcepit: cibaria vero, quæ manducantibus invitatis superessent, non histrionibus et minimis, sed Christi pauperibus, quorum aderat multitudo maxima, debere confirmans. Consentit his etiam Hermannus Contractus, sed ad annum suum mxliii.

inaugurat Agnetem reginam.

E

31 An idem sanctus pontifex Bardo monasterium quoque S. Jacobi, prope a muris Moguntinæ civitatis in monte, qui nunc Speciosus appellatur, adificare cepit, in dubio est. Ait Mabillio: et fundationem ejus adscribit anno ml; hæc addens: Vix cepta erant monasterii ædificia, cum instante sibi morte pius antistes Bardo Bardoni, suo ex fratre nepoti, qui tunc S. Albani monasterio præerat, mandavit, suum ut moneret in archiepiscopatu successorem, ne opus a se inceptum prætermitteret. Antiquiorem istius rei auctorem nec ipse citat, nec ego invenio, et fortassis alium non habuit ducem præter Gabrielem Bucelinum, qui cum tomo I Germaniæ sacro profunde divisset, conditum fuisse a Luitoldo archiepiscopo; eadem deinde tractans tomo 2, ait, fundatum a S. Bardone atque ab ejus successore Luitoldo absolutum, dedicatumque anno mlv in honorem S. Jacobi Apostoli, ac splendide dotatum. Trithemius ubi de fundatione monasterii ejusdem, in Chronico Hirsaugiensi auctore agit ad annum mli, solius Luitpoldi meminit.

An fundaverit monasterium in Monte-specioso?

22 Accedamus ad annum, quo vita functus sit Bardo. Chronologi omnes illorum temporum præcipui notant mortem ejus anno mli; nempe Hermannus Contractus, qui tertio post anno chronicon suum absolvit ac obiit, Lambertus Schafnaburgensis et Marianus Scotus, qui sua item chronica finiunt in anno mxxxvii et mxxxviii. Uterque anno mlviii monachum induerunt, ille in monasterio Herveldensi diocesis Moguntinæ; hic Colonia, qui et anno sequenti ordinatus fuit sacerdos: fueruntque ad eo supremæ saltem ætati Bardonis contemporanei ambo, et forte diutius, quam fuit scriptor vitæ ejus: ut non dicam, quod illi ex instituto suo chronographiam professi fuerint; hic, scriptor vitæ, gesta et virtutes ejus præcipue intendit; et saltem pleræque, ex relatione aliorum conscripsit; qualis relatio solet potius narrare facta, quam tempora quibus facta fuerunt. Concordant cum antiquis de anno obitus Bardonis recentiores, Chronographus Saxo, Trithemius, et alii quos non vacat citare nominatim. Accedat, imo præcedat jam citatis scriptoribus, auctoritate in re præsentī, Necrologium Fuldense antiquum apud Leibnitium fiam habens in anno mlxv; quod similiter obitum Bardonis archiepiscopi notat anno mli.

Quid an 1051 ex chronographis?

et necrologio antiquo Fuldensi,

23 Notot quoque Schafnaburgensis (postquam ad annum mli indicaverat, Ecclesiam in Goslaria consecratam esse ab Herimanno Coloniensi archiepiscopo, illam nempe beatæ Mariæ Virginis, cujus dedicationi

ex congressu ejus cum Imperat. Paderbornæ,

A *dedicationi, presente Henrico rege, etiam interfuit Bardo Moguntinus, ut loquuntur Annales Corbeienses apud Leibnizium ad eundem annum) notat, inquam, Schafnaburgensis, Imperatorem, qui Goslaria transiverat Paderbornam, ibi celebrasse Pentecosten, ibidemque Bardone archiepiscopum habito ad missam sermone, obitum suum instare prædixisse. Quæ utique illa eadem Pentecoste est, de qua loquitur vitæ scriptor num. 71, quod vir sanctus, jam conscius secretorum divinorum de suo instante transitu, iactis orationibus et aliquanto attentioribus S. Martino, cathedralis sue ecclesiæ patrono, se commendavit: aggressoque itinere ad Paderbrunum properavit; ubi die sanctissima Pentecostes agens missarum in publico solennia, post sancti Evangelii lectionem pro concione dixit, suumque, ut supra, instare obitum prædixit. Henricum porro imperatorem tunc ibidem fuisse præsentem, declarat eadem vita num. 73, his verbis: Transactis igitur diebus solennibus, accepta Regis licentia, Moguntiam redire aggressus est. Annus igitur Bardonis ultimus, quo in Pentecoste simul cum Imperatore fuit Paderbornæ, is est, quem signavit Schafnaburgensis, MLI.*

B *24 Marianus Scotus defixit tempus, quo archiepiscopatu Bardo præfuit, annos xx. Ex quo et deduximus supra, ipsum ordinationem ejus adscripsisse anno MXXXI; quamvis editores Chronici ipsius impresserint annum MXXXII. Ordinatio enim Bardonis facta est, uti testatur vita num. 73 in festivitate sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, die xxix Junii; obitus vero accidit die x aut xi ejusdem mensis anno MLI, atque adeo tenuit sedem archiepiscopalem annos xx integros, minus XIX aut XVIII diebus. Et vero præfuisse Bardone annos xx, consequitur ex omnibus scriptoribus, quas ordinationem ejus anno MXXXI et obitum anno MLI consignasse, diximus; ipsorumque etiam sententiæ, aliorum ex aliis, confirmantur, quod ad initium, annos, et finem episcopatus attinet.*

C *25 Recte autem notasse vitæ scriptorem (quamvis de rebandatur non tam sollicitus fuisse, ut tempora rerum, a sancto episcopo gestarum, accurate signaret; quod ut argumenta vatutum ejus commemoraret) ordinationem Bardonis in festivitate sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, ex alio ipsius textu confirmatur num. 23, ubi descripta pluribus electione Bardonis in episcopum, quam solenniter factam, ait, ab Imperatore in consensu antistitum principumque, in festivitate jam dicta Apostolorum; continuo subdit, inde ductum fuisse eam laude Dei ad ecclesiam, ubi promoverunt eum consecrantes in episcopatus gradum. Atque iterum num. sequenti: Consecratus igitur pontifex, verus custos vasorum, pene quinquagesimo ætatis suæ anno: post festivitatem sanctorum Apostolorum ad commissum ovile cum honore dimissus est. Locus iste inducit Papebrochium, ut diem consecrationis determinaret Dominicam proximam post festivitatem, deceptum ex mala potius interpunctione librorum, quam ex indiligentia scriptoris. Si enim distinguatur oratio, ut hic ego interpunxi, manifeste patet, rō post festivitatem, referendum non esse ad prius membrum de consecratione, quæ jam peracta erat in ipsa festivitate; sed ad posterius, de dimissione pastoris ad suum ovile.*

26 Redeamus ad annum, quo decessisse Sanctum nostrum ostendere cupimus, confirmandum ex tempore successoris ejus in archiepiscopatu, qui fuit Luitpoldus seu Leopoldus (nomen ab aliis aliter atque aliter scribitur) præpositus ecclesiæ Bombergensis. Illum Schafnaburgensis et abbas Urspergensis dicunt, anno MLI successisse Bardoni: et Marianus, qui æque ac Schafnaburgensis illo tempore florebat, eadem habet ad eundem annum; defunctoque, episcopatum tenuisse annis viii, mensibus iv; obiisse annum MLIX, vi Idus De-

cembris. Hinc igitur detractis annis viii, mensibus iv prædictis, reducit initium episcopatus ejus ad vi Idus Augusti anni ejusdem, quo obiit Bardo, MLI. Quidquid in editione Mariani præfigatur electioni ejus annus XLII; quod per incuriam aut ignorantiam aut certe per errorem editoris factum sit, contra mentem auctoris; quemadmodum supra num. 17 observavi similem errorem ab editore commissum esse in eodem Mariano, dum electioni Bardonis præfixit annum MXXXII, pro MXXXI. De obitu Luitpoldi anno MLIX, consentit etiam Schafnaburgensis, sed diem unum anticipat, scribens obiisse vii die Decembris. Verum hæc minutiora de die, od quæstionem præsentem nil attinent.

27 Hermannus Contractus ad annum Chronici, æque ac vitæ suæ, penultimum, Christi XLIII (octiduo annorum initio anticipat) ait, Imperatorem cum Domino Papa multisque episcopis et principibus Natalem Domini Wormatiæ egisse, nempe anno MLII communi exente. Similia de congressu Imperatoris et Papæ Wormatiæ in eodem Natali Domini habet Schafnaburgensis, prænotato tamen perperam anno alio; additque, Leonem ibi Imperatori valesfacientem, Romam reversum esse. Nec deinde in Germaniam rediit. Atia de eodem congressu, quæ hic ad rem nostram præcipue faciunt, habet Abbas Urspergensis, videlicet, quod eam primo Natalitiarum die solenniter missam celebrasset Papa, secundo die illam similiter celebravit, tanquam dignior persona, Luitpoldus archiepiscopus Moguntinus. Hinc confirmatur nostra et chronologorum citatorum sententia, de Luitpoldi successione in archiepiscopatum anno MLI; quondomquidem hinc constat, illum anno MLI archiepiscopum fuisse; et fuisse ab anno præcedenti, non est qui neget, ne quidem illi, qui adstruunt, Bardone anno MLIII defunctum esse.

28 Idem ex diversis temporibus, quibus Leo Papa in Germania fuit, rulide concluditur. Vita Bardonis bis mentionem facit istius Pontificis; numero scilicet 67, atque iterum 69. Priori loco ait: Sennerat jam vir Dei Bardo. Ergo et ex ætatis accessione, et infirmitatis, senium consequentis, successione, corporis molestia gravi præventus est: qui visitatus a sancto viro Leone Papa, ut recuperandæ sanitatis gratia, esu carniū reficeret, rogatus est. Obedivit et comedit. Loco posteriori innuitur, quod Leo post obitum Bardonis denno in Germaniam venerit; cumque populi multitudinem ad ejus sepulcrum cum votis et oblationibus concurrentem vidisset, dixit: Nunc Bardo redificat, si ante neglexerat. Insinuat enim Bardo fuerat dum vivebat, nimis indulgentiæ; ita ut etiam aliqui dicerent, quis ejus negligentia in episcopio multa fierent inconvenientia. Quod etiam in exemplum sumens sanctus Papa Leo; Quis, inquit, unquam hujus sancti viri patientiam adscriberet misericordie et non potius socordie? Quæ omnia a Leone in Germania et visa et dicta fuisse, perquam apertum est; utque adeo ante finem anni MLII; quo ille in Natalitiis Domini Wormatiæ Imperatori valesfaciens, Augustæ Vindelicorum Purificationem B. Mariæ: Mantuæ vero Dominicam in Quinquagesima egit, ac porro infra dies Quadragimæ Romam pervenit anno MLIII; nec Germaniam deinceps revisit, mortuus Romæ sequenti anno, xliii Kal. Maji.

29 Quæ priori loco dicuntur de congressu Leonis cum Bardone, spectant ad annum MLIX vel potius ad sequentem: utroque enim anno venit Papa in Germaniam; et anno quidem MLIX synodum celebravit Moguntie, assidente cum aliis plusquam quadraginta præsulibus, Bardone: anno autem ML, post habitam initio Septembris synodum Vercellis, transcendens Alpes, venit Tullum, ubi ejus loci quondam episcopi S. Gerardi corpus solenniter elevavit; indeque Germaniam

qui certo episcopus fuit an. 1012;

nec non ex præsentia Leonis pp. in Germania

quo tertium Roma venit.

ex spatulo 20 annorum, quibus pontifex, fuit,

consecratus 1031, 29 Junii;

item ex anno quo successor substitutus est, 1051;

A Germaniôm peragrans, variis in locis ecclesias dedicavit. Quando et Burdonem denuo convenisse, putandum est; ipsique jom senio et infirmitate laboranti, suasisse esum carniû. At quæ in vita posteriori loco dicta sunt, omnino contigerunt in tertio Leonis in Germaniam adventu versus finem anni MLII, quando etiam Wormaliæ conventum habuit cum Imperatore post obitum Bardonis, jam substituto ei Luitpoldo archiepiscopo, qui et præsente Papa, uti et Imperatore, per illud tempus ibidem solenniter missam celebravit; ut diximus num. 27 ex abbate Urspergensî. Igitur et ex hac chronologia et ex episcopatu Luitpoldi successoris, iterum constat, Bardonem ultra annum saltem MLII non vixisse.

Examinantur
argumenta
aliter sentien-
tium.

30 Concidit itaque chronologia, quæ Bardonem seu IV, seu III Idus Junii, anno MLIII occubuisse adstruxit. Ante enim obiisse ex præmissis multiplicibus argumentis firmum manebit, quamdiu quis illa non monstraverit peccare omnia. Totum atque unicum, quo contraria sententia nititur, fundamentum est, quod vita num. 77 memorat, sextam fuisse feriam, cum sancta Bardonis anima sancto egrederetur de corpore; illomque feriam incidisse, ex num. præcedenti, in tertiam Idus, seu diem XI Junii. Ita quidem legi in vita ut consentiam, putabo nihilominus, auctoritatem vitæ isto loco, præferendum non esse aliis ejusdem vitæ locis ceterisque scriptoribus æque coævis, quos adduxi. Dico etiam, dubium esse, an vita illic loci designet, obiisse Bardonem in Idus; an vero, ipsum corpus tunc feretro impositum fuisse, ut ad Moguntiam deportaretur, humandum honorifice. Ultimum mihi magis placet. Quia in præmissis dicitur, quod postquam ab obitu episcopi, dolori cordis multo planctu satisfacere, tandem omnia, quæ de sancto corpore facerent, deliberare, et tunc depositis in ejusdem loci (ubi obierat) ecclesia pietatis (seu viri pii) visceribus; tunc, inquit vita, quoniam quidem coediæ fuit ætatis temporibus, utpote in Idus Junii, ipsum corpus feretro imposuerunt. Quo sensu saltem uno die prius obierat Bardo (neque enim solent corpora defunctorum, alio transferenda, ipso die obitus exenterari) nempe IV Idus Junii, quo et plerique et melioris notæ chronologi mortuum fuisse tradunt.

Dies mortis
XI Junii non
est certus;

31 Tradunt autem illud Marianus Scotus, Necrologium antiquum MS. monasterii Weissenburgensis, seculo XI ut videtur concinnatum, Martyrologi Benedictini, Ferrarius et alii. Hermannus Contractus in suo Chronico apud Pistorium; diem obitus nullum signat, signat tamen apud Urstium et Cunisium, in Idus Junii, et in hoc sequentes habet. Quinam vero ex illis scriptoribus sint ceteris præponendi, atque uter dies altero rectius consignatus sit, definire non audeat Mabilio. Quid si captae explicationi meæ insistendo, dicatur, vere Bardonem obiisse IV Idus, quod potior scriptorum pars tenet; alios vero ex obscuro vitæ textu, num. superiore citato, deceptos, diem in Idus, ut ibi legitur, retulisse ad obitum Bardonis, non ad impositionem corporis in feretro, quod a morte ejus, post communem lactum, post deliberationem amicorum quid illo facerent, post exemptionem intestinorum, eorumque ibi in ecclesia dispositionem, factum tandem fuit; et factum fuisse minori unitas dici spatio a morte, credibile non est.

est potius
transportatio-
nis:

32 At sexta fuit feria, cum sancta illa anima sancto egrederetur de corpore. Si vere ita scripsit auctor vitæ (quod dubitari potest, quia in codice MS. oratio illic integra non erat, atque in impressis per conjecturam duobus locis suppleta est) dicam concurrisse quidem anno MLIII feriam VI cum die XI Junii: verum si die X Bardo obiit, quod probabilius est, is dies non concurrat dicto anno cum feria VI, sed cum V. Ex quo consequitur, certius non esse, obiisse Bardonem feriam VI, quam obiisse die XI Junii, quod minime certum

nec potest
obiisse feria 6,

Junii T. II

est, etiam ex ipsa vita, juxta explicationem nostram paulo ante datam. Suspicio quoque mihi subit, totum numerum 77, ubi in feriam VI incidisse mortem adstruitur, non esse auctoris, sed interpolatoris; tui quia feria illa conciliari non potest cum certiore corporum scriptorum sententia de obitu Bardonis; tum quia totus ille numerus indicia præfert assutæ lacinia, dum incipit. Sed interrupto hic ordine, antequam de hoc loco egrediamur, beneficia quæ ibi Dominus operatur per sancti confessoris sui merita, prosequamur. Finit vero: Sed ad ordinem revertamur.

D
AUCTORE C. J.

33 Ut ut est, admitti certe non potest, obiisse Bardonem feria sexta; cum admitti non possit, obiisse anno MLIII, quod demonstratum abunde putem. Verus mortis ejus annus est MLI, et verus dies X Junii; certe verior quam XI. Anno autem prædicto MLI, habente litteram Dominicalem F, dies X Junii concurrat cum feria secunda: qua et mortuum fuisse Bardonem oportet; aut cum feria tertia, si usque ad diem XI Junii supervixit. At, inquit, secundum sententiam illam, Bardo non fuit mense Junio Paderbornæ in Pentecoste, nec eodem mense, ut loquitur Schafnaburgensis, decessit. Solennitas quippe Pentecostes incidit anno MLI in diem XIX Moji, uti supra dictum est. Ego vero nusquam adhuc legi, Pentecosten occurrere aut debuisse occurrere mense Junio, quando Paderbornæ Bardo vicinam mortem suam prædixit. Neque vero Schafnaburgensis dicit, eodem mense Junio Bardonem decessisse (Junii enim mentionem autem nullam fecerat) sed eodem mense, id est intra spatium mensis, seu dies triginta, a prædicatione mortis, ipsum decessisse.

obiit feria 2
vel 3,

E

34 Hactenus amore veritatis disputata, præcipue de anno ac die, quo obierit B. Bardo archiepiscopus, recedunt quidem a sententia, in Commentario pristino eadem de re asserta, et in Annotatis ad vitam subinde confirmata; nihilominus putari omnia, prout illic sunt, suis locis relinquenda esse, tum ut ne videar supra magistram velle sapere; tam ut eruditus lector, utriusque sententia coars derata, utram voluerit amplecti cautus possit, aut etiam superaddere tertiam, si neutri præmissarum ejus judicio satisfaciat. Mabilio, amicus dum vivebat noster, in suis ad Acta Bardonis Observationibus prævis tomo VI, parte 2 num. 9, appensis utriusque sententiæ momentis, quinam ex scriptoribus, de anno æque ac die obitus Viri sancti contraria sententiis, sint ceteris præponendi; definire non ausus, rem maluit in medio relinquere; quam, inquit, forte aliquando viri eruditiores solvent.

Eruditiores
videant,

utrum annus
mortis 1051

35 Inter eruditiores ipso viros, quos ille pro sua nota submissione vocat, ego numerari non debco; nec velim præsumere, me notum omnem quæstionis solvisse; judicabunt eruditiores: et si qui priorem sententiam de anno mortis MLIII præhabuerint; sciunt illi, in antiquo commentario nihil magnopere corrigendum videri, præter dicta num. 3 de ordinatione Bardonis episcopali, post festivitatem Apostolorum; quæ in ipsa festivitatem facta fuit: Et num. 4 de Leone Papa IX, qui Wormaliæ Natalem Domini cum Imperatore anno MLIII non celebravit, sed anno priori, quando adhuc virisset Bardo secundum illam sententiam. At vero, si posteriorem nostram de anno MLI mortis, sequi malint; ipsi per se facile cognoscent, quæ tam in Commentario prævio antiquo, quam in Annotatis ad Acta, delenda vel commutanda sint. Inter quæ repono jam indicata, quia neutri sententiæ conveniunt: tum quæ annotata sunt ad caput VII vitæ, in sententia meâ plane superflua, uti et Annot. 2 ad caput VIII, et nonnulla alia. Præ ceteris tamen deleantur, quæ in Corrigendis ad calcem tomi 2 Junii post Indices, sub numero, Pag. 313 præscribuntur in explicationem terminorum vidisse et intellexisse: quæ ad sententiam meam nihil faciunt, imo et antiquiorem non possunt confirmare.

F
an vero 1053
præferendus
sit.

Quæ in Com-
mentario
antiquo mu-
tanda sint.

AUCTORE C. 1. **A** 36 *Adjungamus etiam nonnulla per modum appendicis, ad § 1 Commentarii prævii, de cultu B. Bardonis, quæ subinde nactus Mabilio, inserunt Observationibus suis præviis, sic auctus: Bardonem in oppido Oppershoven, antiquitus cultu publico honoratum fuisse, didicimus ex epistola reverendissimi abbatis sancti Jacobi de Monte-specioso (nomen ejus et tempus datæ epistolæ non expressit) ubi sic habet: Illud quod subjungo (verba sunt abbatis) ex relatione habeo illustrissimi Domini Adolphi Godefridi Velustæ, ex sacræ Theologiæ doctore et ecclesiaste metropolitano gloriosissimo, episcopo Domitianopolitano et suffraganeo Moguntino, qui ante annos viii fatis cessit. Is ait, sua memoria ecclesiam in Oppershoven Weteraviæ (ubi de facto adhuc monstrantur rudera paternæ domus, in qua sanctus Bardo natus) igne exustam, salva solum imagine sancti Bardonis, quæ super ligneam tabulam ad vivum effigiata [erat] cujus imaginis possessionem benefatus episcopus nactus, se eandem monasterio nostro legare resolvit: sed a nescio quo, summo amborum dolore, clanculum sublata, spem tanti thesauri irritam reddidit. Hactenus epistola abbatis.*

B 37 *Prosequitur Mabilio. Etsi verum esset, Ferrarii tempore, quod quidem non credimus; Bardonis officium nullum in ecclesia Moguntina fuisse celebratum, fatendum est, paulo post fuisse in ea institutam beati Antistitis festivitatem. Nam ex Adolphi Overhami, qui et ipse monachus fuit Werthinensis cœnobii, discimus, in proprio Sanctorum Moguntinensium, die xi Junii festum S. Bardonis sub ritu duplici præceptum inveniri: quamvis in officii lectionequinta dicatur, iv Idus ejusdem mensis obiisse. De eodem agunt fasti Werthinenses, ut ipse ait Overhamus, tum vetusti, tum recentes; in quibus Bardonis nomen in Idas Junii consignatur.*

NOT. 13 *Pag. 299 col. 1 Annot. h adde — Sed quid si matris familia sumpserit nomen a Weltera, nobili oppido in Hassia Darmstadiensis?*

NOT. 14 *Pag. 313 Si cui parum satisfacit conjectura de verbo disset, quasi illud vel pro audisset obrepsit, vel in mente auctoris aliud non significaverit, quam notitiam auditu acceptam, eo quod in familiari sermone idem sæpe significat videre quod intelligere. Si cui, inquam, minus satisfacit conjectura nostra; is, potius quam dubitet de anno, quo obiit B. Bardo, tum expresse notato per concursum diei in Idus Junii, et Ferie vi; dicat, auctorem memoria lapam, ut nomen Leonis, cujus fecerat mentionem num. 67 hic iteraret, pro nomine cæcessoris Victoris II, qui antea Episcopus Eystetteusis sub ipsomet Bardone existens, optime eum nosse potuit vivam: et jam Pontifex, annoque 1056 ad Imperatorem Henricum in Saxoniam proficiscens, aut inde rediens, visitasse potuit defuncti tumulum, miraculis inclarescentem.*

C 316 *De S. Margarita Scotiæ Regina. col. 1 lin. ult. pro his verbis — Quæ illæ causæ fuerint non libet divinare — 1 — Præquam, ac forte unicam fuisse intelligo, quod cum hæc dies sæpe incideret in Octavas Pentecostes aut Corporis Domini, sæpe contingeat ipsum sanctæ Reginæ festum, quod solum erat ad libitum, adeoque transferri non poterat, tunc omnino non celebrari: quæ causa postea cessavit, quando declarandum fuit faciendum Officium de præcepto.*

NOT. 15 *319 num. 4 adde — Porro ut deducta hactenus et capiantur melius, et facilius imprimantur memoriæ, schema hoc genealogicum faciet.*

Eadgarus, S. Margaritæ Abavus.

Ethelredus, frater Eduardi Sancti, Proavus.

Edmundus, Ferrei lateris dictus, Avus.

Eduardus exul cum fratre Edmundo Pater.

S. Margarita Scotiæ Regina.

322 n. 16 lin. 3 post — Angli — adde — ad ejus tamen confirmationem adducunt Northumbri nomen familiæ de Pers-ey (quod significat, oculum perforavi) a tali eventu ductum, ut volunt.

335 n. 59 expunctis ultimis lineis duabus post — promissaque — adde — idque ad autumnum anni 1695, quando Collegii istius Rector, R. P. Stephanus Marcellus, misit accurate delineatum statuum; significavitque, curatam illam sciri munificentia prænobilis ejusdam matronæ Scotiæ, nomine Mombray; de tempore autem quo ei inclusum sit sacrum Caput, deque Episcopo cujus id auctoritate sit factum nullam extare memoriam; nullam etiam de Carolo et Jacobo Principibus, post Patrem cæsum exulibus, qui Duacenum collegium aliquando visitaverint, et ostensum sibi S. Margaritæ Caput, si non ut Sanctæ (neuter enim adhuc erat Catholicus) saltem ut proaviæ suæ innocentis, amplexi fuerint; quod tamen tunc temporis audivisse me ex nostris Scotis, satis distincte videtur meminisse. Est autem statua pectoralis Reginæ, non solum ultra viventis mensuram alta et argentea tota; sed in corona quoque ac torque perfectus fluente gemmis et unionibus pretiosa. Ipsam ex ære sculptam hic videres lector; nisi præmature curatam lamellam nescio quis casus sustulisset ex oculis: quam, si ad lucem manusque meas aut successorum mature redeat, uti confido, habebis lector in Supplemento hujus mensis: quoniam spero ex Hispania quoque afferendam denique plenam instructionem, deque perlatis illuc Regum Sanctorum corporibus, ac præsentis statu eorundem.

Pag. 390 num. 7 Commentarii de B. Joanne Dominici, addatur in fine —

38 *Ex Poggio hauserit Platina, quod scribit in vita Gregorii PP. XII de eodem B. Joanne; fuisse scilicet personam ignobilem ex plebe Florentina, Ordinis Prædicatorum de Observantia: et fuisse insignem hypocritam. Quæ verba ut sanctimonix viri, archiepiscopi cardinalis S. R. E. Deique sermo fidelissimo, injuriosa quam maxime sunt, ita suæ labe poterunt prætermitti aut saltem per annotationem reprobare ab editoribus operis istius. Quod tamen in editione Veneta anni 1685 nondum factum fuit, faciendum fortassis in alia editione.*

Pag. 392 Annotatione 1 § 2 post Foroliviensis, dele quæ Italico caractere scribuntur, et hæc repone intra parentheses — (vitam hanc modo habemus in epistolari relatione ad Bernardum Delphinum episcopum Castellani, dandam cum spissa collectione miraculorum, ad diem xxiv recedendi suo tempore Januarii) —

Pag. 414 col. 2 post dicta de S. Onuphrio anachoreta adde —

SS. Timotheus, Joannes, Andreas, Thadæus, Philippus, anachoretæ, qui in gestis S. Onuphrii leguntur. Ita Grevenus, qui illos, antiquioribus Martyrologis ignotos, e gestis istis seu potius ex Peregrinatione Paphnutii collegerit ipse primus. Indidem alios etiam collegit Maurolycus, quos ad eundem diem xi, post S. Onuphrium sic commemorat: Huc pertinet memoria sanctorum Joannis, Andreæ, Alconis et Theophili Anachoretarum, ab eodem Paphnutio in peregrinatione sua per cremos repertorum. Plures illic convenit Paphnutius sanctos eremitas, paucorum nomina signavit, quæ inde Grevenus et Maurolycus in sua quisque Martyrologia transtulerunt; an satis provide (cum adhuc viventes in transitu suo illos tantum viderit Paphnutius, nec de perseverantia eorum, de exitu vitæ; de die mortis, de cultu publico, quidquam aliunde sciatur) judicent alii. Baronius quidem non raro e Dialogis S. Gregorii aliisque Patrum scriptis, istiusmodi Sanctos Martyrologio apposuit; sed illis accessit approbatio Ecclesiæ. Qualia porro gesta S. Onuphrii habuerit, non indicat Grevenus. In nostris certe, cum Peregrinatione

D NOT. 17

NOT. 18

E

NOT. 19
De B. Joanne Dominico.

NOT. 20
De B. Martiniano Or I. P.

NOT. 21

NOT. 16

A grinatione Paphnutii tomo 2 Junii editis, nomina omnia a Greveno citata, non invenio. Invenio tantum Timotheum, Joannem et Andream: Thadæus et Philippus Greveni, illic desunt. Subjungitur tamen Andreæ apud nos, Heraclambon et Theophilus. An horum loco exemplar, quod Grevenus descripsit, habuerit Thadæum et Philippum, quis dicat? Similiter deest Maurolyco Timotheus; qui et Alcon invenerit pro Heraclambon. Utcumque hæc sumas, de Sanctis illis, ex Peregrinatione Paphnutii, ad Acta S. Onuphrii apud nos die XII Junii impressa, ubi eorum gesta leguntur parca, nescitur quam sancte, aut quo die anove, obierint, aut ubi publicum aliquando cultum habuerint. Vide in confirmationem dictorum nostrorum, quæ ad Acta S. Onuphrii commentati sumus.

AD DIEM XI.

Pag. 413 num. 1 sub finem adde ———; ut quidem hactenus creditum fuit: nunc vero compertum est illud Beneventanis relictum esse, uti suo tempore explicabimus.

NOT. 22

NOT. 23

Ib. num. 2 lin. 16 post ——— Rubricas Breviarii ——— adde ———

Sed fullitur Gavantus quoad Lectiones: has enim diu ante Franciscus Card. Quignonius, permissu Pauli III, sui peculiari Breviario inseruit anno MDXXXV, et Pius V permisit in Romano Ordinario legi anno MDLXVIII, itaque hodieum legitur: et ubique dicitur passus Barnabas circiter septimum Neronis annum, qui fuit vulgaris æræ LXI: sed quo fundamento non apparet; ita ut ea videatur simplex Quignonii conjectura fuisse, tantisper assumpta donec occurreret melius aliquid. Colunt ipsum Apostolum.

DE S. BARNABA APOSTOLO.

Pag. 431, ubi de Reliquiis S. Barnabæ Apostoli, num. 17 ver. 12, nescio quo pacto irrepererint quæ post hæc verba, pars posterior, sequuntur usque ad finem numeri. Certe qui illa ibi scripsit, notaverat pridem in Appendice Maji post tommum ejus septimum pag. 324 col. 2 sub medium, a me C. J. allata esse Neapoli instrumenta de apportatis illuc e Cypro Reliquiis SS. Philippi et Barnabæ Apostolorum; quodque de ultimis, Domui nostræ Professorum ibi donatis, agendum esset hoc loco ad Acta S. Barnabæ. Quod quo minus factum sit, in causa fuerit absentia mea, dum Acta illa et totus fere tomus secundus æque ac tertius Junii, ut alibi jam notavi, impressa fuerunt. Deleatur ergo locus jam signatus, et subrogentur sequentia.

NOT. 24

Corpus dictur adhuc esse in Cypro:

18 Hactenus dicta de præsentia corporis aut capitis S. Barnabæ certis in locis, minus fortasse credibilia videbuntur consideranti mox referenda testimonia, quibus firmatur, corpus Apostoli ab uno seculo adhuc servatum fuisse in Cypro, caput vero tunc inde translatum Neapolim in Italia. Hæc plusculis tractanda sunt, ut æquum ferri judicium possit. Veni ego prædictus anno MDCLXXXVI die II Moji Roma Neapolim, ubi multis, quæ ad gloriam Sanctorum facere possint, per varias urbis ecclesias inquisitis, insperi die XVI ejusdem mensis in templo domus nostræ Professorum hieothecas sacrarum reliquiarum sane plurimas, concinno ordine et summo cum decore dispositas expositasque publicæ venerationi in sacello B. Mariæ Virginis; simul consului codicem, in quo præter nomina singularum, refertur et scripturis authenticis, unde, per quos, qua auctoritate, ad ecclesiam illam pervenerint.

caput inde an 1616 per-tation alio,

19 Inter Reliquias istas eminet sacrum caput S. Barnabæ Apostoli, per crystallum in pectore semistatur nunc conspicuum, quod nonnulli monachi e Cypro attulerunt Neapolim una cum litteris Archiepiscopi sui,

fidem facientibus, illud vere caput S. Barnabæ esse. D Quas litteras illi, Neapolim adrecti, obtulerunt exami- nandas et probandas domino Alexandro Boschio, archiepiscopi Neapolitani, Decii Carafæ Cardinalis, in spiritualibus ac temporalibus Vicario generali: qui illa ad preces D. Nicolai Catomeriti sacerdotis Græci e regno Cypri (erat is unus prædictorum monachorum) examinari jussit, atque ex idiomate Græco, quo scriptæ erant per fidelem interpretem Rev. D. Paulum Capoisium, heblomadarium majoris ecclesiæ Neapolitanæ nationis Græcæ, præstito prius de fideliter interpretandis juramento, in Italicum transferri: ex quo illas hic Latinas facimus.

20 Christodulus, per misericordiam Dei Archiepiscopus universæ Cypri et Novæ Justinianæ; omnibus sanæ fidei Christianis, qui civitates, a Deo misericordiæ pleno custoditas, incolunt; omnibus sanctissimis et venerabilibus Archiepiscopis atque amantibus Deum Episcopis, fratribus et consacerdotibus nostris; religiosissimis Archipresbyteris, Presbyteris et Diaconis; omnibus honorabilibus Dominis, nobisque opem collaturis, ac toti populo Christiano; Gratiam Dei omnipotentis et benedictionem nostram. Notum sit omnibus, sacrum monasterium gloriosi Apostoli Barnabæ in Paphia situm, et cognominatum Basa (in quo ejusdem Sancti miraculosa Reliquia asservatur, quotidiana miraculorum gloria resplendens) celeberrimum esse totum Cypro, et venerabile non modo Christianis, verum etiam infidelibus; nunc autem ob æs alienum, quo tenebatur, emptum esse a Turcis quinquaginta sex millibus asperorum. Cum autem nihil subsidii aliunde suppetat, nisi a vobis, qui erga Christianos misericordiæ viscera habetis; vos rogamus atque obtestamur, ut recipiatis R. D. Nicolaum sacerdotem, monachum, commissarium prædicti monasterii, cum sacro capite, gloriosi Apostoli Barnabæ: fidemque facimus, esse vere caput dicti sancti Apostoli.

testantur litteræ Archiepiscopi,

E

21 Hactenus ille Archiepiscopus, qui porro pergit commendare D. Nicolaum et indigentiam monasterii S. Barnabæ; atque ita concludit: In Christo Jesu Domino nostro, cujus gratia cum infinita misericordia, et venia; et nostra benedictio, sit cum omnibus vobis, Amen. Mense Martii, Indictione XIV: quæ notat annum a unitivitate Domini MDCLXVI; uti colligitur ex litteris testimonialibus Vicarii generalis prædicti, quibus declarat, litteras Archiepiscopi Cypri probas esse, et Reliquias pro veris habendas, datis Neapoli anno MDCLXVII die VII Decembris, Indictione prima, a mense videlicet Septembri inchonta: et ex Donatione Reliquiarum, facta Domui Professorum Societatis Jesu Neapoli anno MDCLXVIII die secunda Junii eadem indictione prima adhuc corrente. Noto etiam Asperos vel Aspera, Græcis mediæ ætatis Ἀσπερ, vulgo nunc Aspri, monetam esse, albam quidem, sed permixtam: cujus generis habeo nummulos nonnullos, in castris Turcarum, quando ab obsidione Viennæ non ita pridem a Christianorum exercitu, Duce præcipuo Carolo Lotharingia, magna cum clade depulsi fuerunt, inventos; quorum centum fortasse scutum unum movetæ Romanæ conficiant: atque ita tota summa debiti allegati ad DLX istiusmodi scuta uscenderet, quæ sane permagna non foret, nisi ubi magna æris penuria est.

examinatæ Neapoli, 1617,

22 Approbatus anno MDCLXVII die VII Decembris, ut dictum est, per Vivarium Neapolitanum litteris Chris'oduli archiepiscopi Cypri, institutum est examen super ipsis Reliquiis die XXIII Januarii MDCLXVIII Neapoli in sacristia majoris ecclesiæ coram adm. Rev. D. Alexandro Russo Canonico Neapolitano, ad id deputato; assistente R. D. Paulo Capoisio, eodem nempe qui supra litteras Græcas Vicario Generali interpretatus fuit, pro interprete ad id deputato; delato prius eidem interpreti juramento de fideliter inter- rogando

ubi et an seq. exami- nate Reliquiæ ipsæ,

A rogando et interpretando ac respondendo in lingua Latina et Italica.

AUCTORE C. J.

23 In hoc examine depositum fuit, quod in Cypro insula inter alia multa monasteria, nunc præcipua sunt, quæ passim oppellantur S. Mariæ, S. Sabæ, S. Philippi in Arzo et S. Barnabæ in Basa. Et in monasterio quidem S. Philippi conservari ejus caput, os sacrum et duo crura; in monasterio autem S. Barnabæ, hujus corpus integrum; uti tres testes, juridice examinati, ex certa scientia, et de visu deponunt: additque in examine suo unus illorum, D. Demetrius Zamperlarius, archipresbyter civitatis Arzi in regno Cypri, sacerdos Græcus, annorum XLVIII vel circa; prout sequitur: Ego in Basa vidi in capsula ex nuce totum corpus S. Barnabæ, illaque in hujus festa luce, die XI Junii, solet publice exponi, ita ut prædictum corpus ab universo populo, ex tota Cypro concurrente, spectetur. In ecclesia vero monasterii in Arzo est caput S. Philippi, et duo crura et os sacrum: hasque ego Reliquias vidi festo ejusdem Sancti die, qui incidit in XIV Novembris, exponi tunc solitas in patina argentea supra altare. Cumque specialiter interrogaretur de capite S. Barnabæ et crure S. Philippi, quæ Neapolim delata, examini subjiciebantur; jubereturque signum aliquod asferre, quo dignosceretur, prædictas Reliquias esse illas quas viderat in Cypro; attulit pro capite S. Barnabæ, quod in superiori maxilla tres dentes haberet molares; pro crure vero S. Philippi, quod in medio sui aliquantam esset umbastum; pro ut compertum re ipsa fuit.

24 Quo deveniant istæ S. Philippi sacre Reliquiæ, de quibus tom. VII Maji in Appendice, pag. 324 egimus (nota tamen, nomen Vicarii Generalis illic perperam impressum esse Rossius pro Roschius) nihil compertum mihi est. At vero Caput S. Barnabæ donatum fuisse Domui nostræ Professorum Neapoli, docet sequens instrumentum: Die secundo mensis Junii, primæ Indictionis, MDXVIII Neapoli in sacristia Domus professæ Societatis Jesu, prope ecclesiam S. Clare, constitutus in nostri præsentis Rev. D. Nicolaus Catomeriti, hieromonachus Ordinis S. Basilii insule Cypri, ad præsens Neapoli commorans, ob maximam devotionem, quam habere dixit erga ecclesiam dictæ Domus professæ, sponte coram nobis donavit donationis titulo irrevocabiliter inter vivos; ac coram nobis consignavit sacristiæ dictæ domus professæ, et pro ea adm. Rev. P. Stephano Madio, Præfecto Sacristiæ prædictæ, ibidem præsentis et reverenter recipienti et acceptanti cranium sive caput, danudatum pelle et pilis: scilicet superior pars capitis gloriosissimi S. Barnabæ Apostoli, ut perpetuo in dicta ecclesia et sacristia illius, ad majorem Dei et dicti Sancti gloriam ac devotionem

fidelium conservetur. Quam quidem Donationem prædictus D. Nicolaus promisit, omni tempore habere ratam, eandemque modis variis ibidem confirmat. Tum sic concluditur Scriptura: Extracta est præsens copia ex Actis mei Notarii Joannis Leonardi di Aulisio, in Curia Notarii Francisci Antonii Stinea, salva meliori collatione, et in fidem signavi etc.

25 Trauseo a Domo Professorum Neapolitana ad nostram Antuerpiensem, cui sub idem tempus obvenit, donatus ab Archiepiscopo et Electore Coloniensi articulus ejusdem S. Apostoli. Quod consistere possit cum sententiâ præmissa de Corpore adhuc existente in Cypro. Tuntilla enim pars et aliæ similes, non offiunt, quo minus vere censi possit, corpus illic etiamnum servari integrum. De hoc igitur articulo has habemus litteras testimoniales, relatas in inventarium Reliquiarum nostrarum: Carolus Seribanius Societatis Jesu per Provinciam Flandrobegicam Præpositus Frovincialis, omnibus has visuris salutem in Domino sempiternam. Cum nuper a Patre Carolo Gosinao Societatis Jesu, Gandavi Rectore, articulum S. Barnabæ Apostoli, a Serenissimo Ferdinando Bavaro, Coloniensi Archiepiscopo Electore dono transmissum, acceperim; fidem præsentibus facio, me hunc eundem articulum P. Jacobo Tirino, Domus Professorum Societatis Jesu Antuerpiæ Præposito, ut in templo ejus Domus perpetua veneratione asservetur dono assignasse. In cujus rei fidem, his mea manu subscripsi et consueto officii sigillo communivi. Antuerpiæ XVII Decembris MDXVII. Subsignatum fuit. Carolus Seribani. Et erat sigillatum cum sigillo ordinario Provincialis Societatis Jesu. Servatur hæc usque prædicta Reliquia cum duabus partibus menti S. Bartholomæi Apostoli, in hierothera alba, decore ornata, cui titulus inscriptus est, Sancti Apostoli.

26 Joannes Villanius etc. ut in textu; sed mutandi sunt numeri sequentes in 27, 28 etc.

Pag. 461 num. 4 § 6 a fine dele — quam omnes, Parisini sciunt reoli die VII — et restitue — quam constat factam esse die XVII; memoria vero ejus annua recolitur perpetuo, feria in post Dominicam infra octavam Ascensionis Domini, ad inst'r festi mobilis.

467 num. 4 adde — Claudius Castellanus, in suo Vocabulario Hagiologico, cultui hujus Sancti adscribit Viridiacum prope Zezannas, vulgo Verdey, quod nomen an vetustiori Breccarum nomini successerit; an vero diversus uterque sit locus, et quo jure unus sibi præ altero Sanctum vindicet, avco discere.

Pag. 481 auferenda sunt omnia, quæ de B. Flora virginis ibi leguntur: quia quæ tunc desiderabantur, et alia nonnulla deinde nacti sumus, hic illustranda. Sit igitur.

DE B. FLORA SEU FLORE VIRG.

ORDINIS S. JOANNIS HIEROSOLYM.

IN MONASTERIO HOSPITALIS BELLI-LOCI, IN GALLIA, DIOECESIS CADURCENSIS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. J.

§ I Vita antiquitus scripta, atque alia inde impressa, et in hanc nonnullorum animadversiones.

ANNO
MCCCLVII.

Intellecto, vitam præmissæ beatæ virginis, de qua nihil nobis suo tempore suppetebat præter illa, quæ libellus de Sanctis Beatisque ordinis equestris S. Joannis Hierosolymitani, unum velut in fasciculum

ex Historia ejusdem Ordinis Jacobi Bosii collectus, et Romæ primum editus, deinde anno MDCIII Panormi recens, continet: intellecto, inquam, beatæ istius virginis vitam in Gallis olim conscriptam fuisse, tentavi-

Vita antiqua
B. Floræ
quasita,

mus

A nus ipsam quoque modo nancisci, rogavimusque pridem per litteras Patres nostros Collegii Cadurcensis, ut in monasterio seu Prioratu Hospitalis Belli loci (Hospitalis ibi nomen esse proprium oppidi prope Bellun-locum, scribit nobis Castellanus) ubi B. Flora vitam suam sancte peregit, inquirendum curarent; numquid ibi supresset Actorum miraculorumve, aut aliud quidpiam, quod ejus sanctitatem probare luculentius posset. At nihil inde tum quidem retulimus quam promissionem diligentiae in inquirendo adhibendae.

tandem inventa est.

2 Interea impressus fuit dies xi Junii, atque illa, quae ad manum erant ex praemisso libello, relata suo loco sunt. Non multo autem post monstrarunt Patres Cadurcenses, non vanas fuisse promissiones suas, quando submisserunt quidquid de Beata illa deque monasterii ejus statu, tum antiquo tum hodierno, scitu opportunum sit; compensataque est longior in inquirendo mora, constante diligentia inquirentium et ubere fructu. Negatium curandum suscepit anno MDCXCVI, rogatu R. P. Fornellii, collegium nostrum Academicum Cadurci tunc regentis, Hugo Amadien, sacrae Theologiae in Academia Tolosana doctor, et pastor ecclesiae parochialis S. Ursicini in urbe Cadurco; uti ipse se nominat in capite epistolae, quam ad nos tandem misit latine scriptam una cum desideratis Actis, ex antiquo gallica a se latine redditis. Quantum autem vir ille hic mereatur fidem, colligere est ex eadem ejus epistola; in qua causatus primum iter suum Parisiense ulique impedimenta, quo minus potuerit ante id temporis satisfacere desideria nostro, sic scribit: Jam vera, ut quae dicendis hic habenda sit fides, statim pateat, monitum velim Lectorem, demandatam mihi a duobus hujus nostrae ecclesiae illustrissimis episcopis monasterii Hospitalis Belli-loci curam, spiritualium Exercitiorum causa, a septennio jam susceptam, non sinere, ut praecipua quae ad Domum illam spectant, me lateant.

3 Post haec allatum quoque est ad nos ex dono Auctoris, Claudii Castellani, Martyrologium Universale, gallice impressum Parisiis anno MDCCLX, in quo reperitum ad diem xi Junii, tum inter Sanctos aemeros pag. 930, etiam hanc Floram nostram, de qua pridem ille, antequam imprimeretur tomus noster secundus Junii, interrogatus, nihil magnopere tunc resciebat. Nec mirum: quia quae in martyrologio citato de eadem notat, hausit ex Vita Gallica, anna MDCCLVI ei a principe Maria Aurenhanensi donata, nec prius ei visa; quamvis anno MDCXXV Parisiis impressa fuerit. Sed libelli istiusmodi, ut minuti sunt, facile excidunt, aut in angulos se abdunt. Auctorem habet P. Ludovicum de Mesplede, professorem theologiae et priorem Fratrum Praedicatorum Figeaci, qui ad calcem libelli testatur, se quidquid in illo retulit, fideliter extraxisse, aut e vetusto codice MS. lingua Cadurcensi pervetere, aut ex aliis monumentis, quorum ei copiam fecerat Domina Antonina de Vassal, Hospitalis Belli-loci Antistita: et fidem suam hominis Christiani atque sacerdotis interponens, asseverat, se nihil in Historia praemissa mutasse, quod quidem ad ejus argumentum spectet; sed solum egisse antiqui auctoris paraphrasten.

ex eaque compendium Castellani,

4 Ex illa Historia hujusmodi compendium inseruit Castellanus Martyrologio suo universali, loco jam indicato. Beata Flora, virgo, monialis Hospitalis Belli-loci in Cadurcino, quod alias appellatum fuit monasterium Dominae Aquilinae, Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, qui nunc Meliten-sis dicitur. Vita ejus conscripta fuit non multo post felicem ejus obitum tempore. In illa quippe citantur, quae de ipsa referebat confessarius ejus. Ex hac vita, quae conservabatur in dicto monasterio, et ex nonnullis chartis ejusdem loci, compilavit Pater de Mesplede Dominicanus Figeaci, vitam novam, quam dedicavit

D magnae Antistitiae ac Dominabus Hospitalis Belli loci, et conventus de Fleux, inde dependentis. Ex novella ista vita discimus, Floram natale solum habuisse Mauros (vulgo Maurs) in Arvernus; patre natam Pontio de Corbie, matre vero N. de Merles; Monachum quemdam Figeaci, nomine Aymericum Fayselles, ei propinquum fuisse; Parentes, comperto abhorrere animum filiae a nuptiis, anno xiv natam commisisse religiosae matronae Aquilinae de Theminiis, fundatrici primaeque Antistitiae Hospitalis S. Joannis Belli-loci inter Figeacum et Rupem S. Amatoris; ejus maritus Gilbertus eidem Ordini se mancipaverat,

multa paucis complexum

5 Expiabat Virgo illa singulis propemodum diebus conscientiam suam per exomologesim noxarum, quantumvis minutarum. Sacrosanctam Eucharistiam frequentabat quot Dominicis praecipuisque festis diebus; eaque sumpta, animus Deo intentus, alienabatur a sensibus. Praecipuo cultu venerabatur patientem Christum Dominum, sanctissimam Virginem ejus matrem, sanctos Angelos, S. Joannem Baptistam, S. Petrum, S. Caecliam et S. Franciscum. Humilitatem acquisierat profundam, atque diem clausit extremum anno MCCCXLVII. Diem ipsum et morbi genus, et quae morienti acciderint, non notavit vitae antiquae scriptor: notavit tamen distincte ad calcem Historiae, miracula circiter cxi. Quae, cum sacrum virginis corpus anno xiii quievisset in humili sepulcro ecclesiae antiquae, suaserunt episcopo Cadurcensi, ut ejus translationem permitteret; ejusque perficiendae curam commisit Abbati Figeacensi, qui et exsecutus est, quod commissum sibi erat, solennibus cum ceremoniis die xi Junii MCCCXLX. Haecenus Castellanus ex vita, per Mesplede impressa; in quibus tamen nonnulla aberrant a vero, ut postea monstrabimus. Tum notat quaedam in elogium, quod Bosius, Historiae Ordinis Hierosolymitani scriptor (aut potius is, qui Sanctas istius Ordinis urum in libellum collegit) de eadem Flora contexit. Ipsum illud elogium ex parte, primum apponamus, deinde Castellani animalversiones. Elogium tale est.

Elogium ex Bosio

6 Beata et devotissima virgo S. Flora, ordinis equestris S. Joannis Hierosolymitani monialis, ab hac mortali vita transiit ad immortalem anno aetatis suae xxxvii aut viii, salutis humanae MCCCXVIII, in monasterio, Hospitali dicto, Belli loci, in tractu ac diocesi Cadurcensi, quod dependet a Prioratu S. Aegidii, ejusdem Ordinis equestris in Provinciam monasterio: quam Deus multis miraculis tam in vita et morte, quam post excessum, ad ejus invocationem patris, fecit illustrem. Sacrum ejus corpus multa cum veneratione conservatur ac visitatur in ecclesia S. Joannis: dicti Hospitalis: ibidemque festum ejus solennissimum celebratur frequenti concursu populi quot annis die xi Junii. Nomen Flora, adhesisse ei dicitur ex miraculo: quia cum panes in publica annonae caritate forte portaret pauperibus, occurrenti atque interroganti Antistitiae, quid gestaret; aperto sinu pro panibus flores et rosas ostendit.

Qualiter v. statatur

7 Depingi solet haec sancta virgo, genibus nixa, rosarium manu praefereens, veste rubea, ad lumbos cincta, cruce alba in pectore rectangula, qualem Equites ejusdem Ordinis armati, in exteriori sua veste militari gestare solent. Porro supra vestem illam rubeam amictur chlamyde nigra, quae insignitur ad sinistram cruce alba octogona, ejusdem omnino figura, qualem hodie dum ipsi Equites solent gestare. Atque iste habitus fuit, quem dedit sanctimonialibus dicti Hospitalis Guilielmus Villaretus Magister Ordinis, dum adhuc agebat Priorem S. Aegidii. Ad haec, depingi solet ante ipsam sacram virginem Angelus, altera manu coronam ei floream porrigens,

A porrigens, altera pretiosam sublime ostendens sellam, quasi innuens talem ipsi præparatam esse in cælo. Atque inde non procul apparet e nubibus Deus Pater, expansis brachiis, in modum volentis eam suscipere. Imaginem ipsam, ut a Scriptore illo representatur incisam in æs, hic similiter accipe, ut oculis dignoscas clarius modum, quo vestiantur istius Ordinis sanctimoniales; quod non ubique est obrium. Sed animadvertite, crucem octogonam illic non collocari in sinistra chlamydis parte, sed in dextra. Quod pictoris sculptorisve aberrationi imputandum putarem (reliquæ enim in eodem libello in gines chlamydatæ, tam feminarum quam virorum ejusdem sacri Ordinis, aures in parte sinistra istiusmodi crucem præferunt) nisi et Amadeus, noster infæ nrm. 29 notaret, Hospitalarias Belli loci atro in solennibus pallio, alba in dextro humero crucis figura signato, vestiri. Quæ si ita sunt, nec pictor nec sculptor aberravit in imaginis B. Floræ representatione, collocando crucem in dextro pallii latere; et cogitare cogor ega, modum illum crucem in pallio pingendi, singularem esse monasterio Hospitalis istius, sive ex ignorantia, sive ex abusu, sive alia quavis meliori ex causa inductum.

et pingatur
Flora.

B



8 Redeo ad Castellannum ejusque animadversiones in præmissum Elogium: quod, ut a Bosio continuatum sit, nihil tamen habet vestigium sui, in Historia ipsius Ordinis, saltem quæ anno MDXCVI prodit duabus partibus, et tempora B. Floræ complectitur. Animadversiones sunt hujusmodi, desumptæ ex Vita Gallica Mesplei. Dignoscitur, inquit Castellanus, aberrasse Bosium, quando mortem Floræ illigat anno MDXCVIII. Item, quando nomen, Flora, adhaesisse Virgini dicit; quia panes, quos lamellis portabat, in flores conversi fuerunt: cum id nominis habuerit ab infantia sua; neque vero ulla mentio fiat talis miraculi in Vita, ubi tot alia narrantur. Et hæc quidem recte notat Castellanus. Quod autem Bosius porro dicat, festum B. Floræ celebrari xi Junii, mihi quidem non videtur reprehendendum: tunc enim vere celebratur, quamvis ille dies fortasse non sit obitus, sed tantum translationis. Alia quoque habet Elogium Bosii, quæ a Castellano notata non sunt, veritati minus confirmia; videlicet de observatione inviolabili Regule, a Guilielmo de Villareto, monasterio Hospitalis præscriptæ. Quo de re aliter scribet Amadeus § 3.

item in Ca-
stellanum,

9 Post hæc idem Castellanus, a me rogatus anno MDCCIX, ut vitam Mesplei tantisper commodare nobis vellet, ipsam grato submisit, una cum aliis aliquot suis annotatis, tum in hanc ipsam vitam, tum in suum

ipsius, quod protulimus ex Martyrologio universali, D compendium. Ait in illis, Dominam de Cardaillac, cujus frater, marchio de Termes, sororem ipsius Castellani uxorem habuit, tunc forte, anno MDCCIX. Parisiis ad tempus commorantem (quæ alioquin in Cadurcino plerumque habitat, in loco Capella-Marival dicto, itinere tantum unius horæ dissito a monasterio, ubi B. Flora cursum religiosæ vitæ peregit) varia sibi suggessisse, in scriptis Mesplei corrigenda. Dixisse autem primum, duo esse loca in Cadurcino, quæ appellantur Hospitale, non quod propterea sint hospitia, sed quod illud nomen iis proprium sit; et distinguere diversis cognominibus. Alterum namque vocari, Hospitale S. Joannis, atque oppidum esse non magnum, leuca una distans a Turana seu Torinna Lemovicorum, meridiem versus, in quo nulla sanctimonialium congregatio. Alterum vero passim vocari, Hospitale Saint-Dolu, atque esse Prioratum sanctimonialium Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, inter Theminas et Gramatum. Interrogata autem eadem Domina, quid Sancti esset Saint-Dolu, et quo die festum ejus ageretur: fassa est, utrumque sibi incompertum esse.

de Hospitali,

10 Dixit præterea, numquam se in patria sua audivisse nominari l'Hopital Beaulieu, seu Hospitale Belli-loci; sed usque usque audivisse, l'Hopital Saint-Dolu. Esse quidem in finibus provincie Lemovicensis, qua Cadurcino vicino est, oppidum, cui nomen Beaulieu, Bellus locus, quatuor grandibus leucis remotum ab Hospitali Saint-Dolu versus septentrionem: verum illic nullum esse Hospitale, nullas sanctimoniales. Adjunxit, in ecclesia Hospitalis Saint-Dolu, ejus patronus est S. Joannes Baptista, existere sacellum beatæ Floræ et frequentari a venerabundo populo, situm ad latus aræ principis e cornu Epistolæ, et vocari vernacula lingua de sainte Fleur, non Flore. Quamobrem et Beatam illam latine appellandam potius, cum Castellano, existimat, Florem, quam Floram. Legitur porro in eadem vita Gallica nomen antistitæ (magna Priorissa vulgo nuncupatur) Antoinette de Vassal, cui et ceteris sanctimonialibus libellus dedicatus fuit: quod, ait, corrigendum esse et scribendum, Antoinette de Vaillac. Certe aliter cognominatam non fuisse neptem ejus, quæ olim in eodem Hospitali successerat amita suæ Antoinettæ, seu potius Antoninæ, in officio antistitæ; anno demum MDCCI ibidem mortua, annis nata centum, minus duobus.

E
Bello-loca,

e' nomine
Virginis no-
stræ:

11 His ex ore Domine de Cardaillac annotatis, convertit se Castellanus ad suum ipsius Martyrologium eique subnexum pag. 930 elogium B. Floræ; cupitque hujus principium, quod scribitur, La B. Flore, Vierge religieuse de l'Hopital de Beaulieu: id est, B. Flora, Virgo sanctimonialis Hospitalis Belli-loci; mutari in, Sainte Fleur, Vierge religieuse du Prieuré de l'Hopital Saint-Dolu près de Themines: Sancta Flos, Virgo sanctimonialis Prioratus Hospitalis Saint-Dolu prope Theminas. Quod Sanctam appellari malit Castellanus quam Beatam, præcipua ei causa fuerunt dicta ejusdem Domine de Cardaillac, testatæ, se numquam in patria sua audivisse aliter nominari, quam Sainte Fleur, Sancta Flos. Vocaverat illam quidem Castellanus in textu Martyrologii sui ad diem xi Junii, Sanctam. Verumtamen, re melius cognita, maluit in elogio citato ipsam tantummodo denominare Beatam, ut denominatur quoque in vita Gallica Mesplei. Cur vero nunc denno Sanctam faciat, suaserit auctoritas Domine de Cardaillac, quæ mihi quidem videtur non sufficere, ut mutatio talis inducatur. Scitur namque, vulgi loquelam, hic magni faciendam non esse, utpote quæ vix dijudicat inter talia, et passim Sanctos vocat, qui aliquem cultum habent, seu vere Sancti sint dicendi, seu tantum Beati. Idque usitatus etiam esse in Galliis, facile credam, quia vocabulum Bien-heureux, quod illis Beatum significat, triplo longius

ex quibus
alia quædam
corrigenda,

F

A *longius est quam quod Sanctam, Saint; atque ideo populari usui, brevitatem in loquendo amanti, minus accommodatum. Aliunde igitur et ex rebus ipsis, videlicet sollemniore aut minus solenni cultu, ex majore minoreve cultus antiquitate, ex consensu legitimo ecclesiarum aut Pontificia definitione, inter titulum Beati et Sancti distinguendum est. Illa autem talia in Flora nostra nondum comperimus, quæ suadeant legitime Sanctam esse appellandam: neque tamen reprehenderim, qui sic vocaverint.*

§ II. De situ monasterii; conditoribus et amplificatoribus ejus; anno ac die obitus B. Floræ.

Sitas monasterii Hospitalis

B *Redeo ad Hugonem ejusque epistolam: in qua post pauca jam allegata num. 2 progreditur ad describendum monasterii Hospitalis Belli-loci situm, fundatores, disciplinam collapsam et restauratam, aliaque istiusmodi; ut sequitur: In paruchia S. Juliani, Issondolus dicta, septem ab urbe Cadurco leucis, quatuor ab urbe Figeaco, et ab urbe Gramato una leuca, situm est celeberrimum monasterium virginum, Ordinis S. Joannis Hierosolymitani. Solum ferax et amœnum est, parochiarum pagorumque frequentium, agrorum silvarumque varietate non injucundum: indeque factum puto, ut Bellum seu Pulchrum locum veteres appellarint. Præaltis conventus muris plures secularium adjacent domus, locusque vulgo Hospitalis nominatur. Edificandi illud occasio fuisse creditur Rupes S. Amatoris, duabus inde leucis sita, in qua servatur antiquissima Deiparæ virginis effigies. S. Amatores ex antiquorum fide, populares Zachæum esse putant, qui ut Dominum transeuntem liberius videret, Sycomorum ascendisse in Evangelio dicitur; eoque deinde in illa eremo sanctissimam mortem obiisse.*

leucis 2 a Rupe Amatoris;

qui Sanctus, non recte putatur

Christi laiculus,

C

aut Zachæus Evangelicus fuisse.

13 Recte ait vir prudens, ita de S. Amatore populares putare, non se. Opinio autem illa popularis, quantumvis dicatur antiquorum fide niti, antiquius fundamentum scriptum non habet, quam hanc Roberti de Monte in Supplemento Sigeberti ad annum MCLXXI narrationem: Dicunt quidam, quod B. Amator, famulus B. Mariæ; et aliquando bajulus et nutritius Domini fuit: et assumpta piissima Matre Domini ad æthereas mansiones, ipse Amator, præmonitus ab ea, ad Gallias transfretavit et in prædicto loco (Rupe Amatoris) vitam eremiticam transegit. Quo transeunte, et in introitu oratorii B. Mariæ sepulto, locus ille diu ignobilis fuit, excepto quod vulgo dicebatur, ibi B. Amatoris corpus requiescere. licet ignoraretur ubi esset. Hæc e vulgi narratione scripta, apud paulo acutius videntes fidem non invenient. Tum docet veriora Robertus, corpus alicujus S. Amatoris ibidem loci anno ab Incarnatione Domini MCLXVI repertum esse integrum, et in ecclesia juxta altare positum, integrum ostendi peregrinis: et ibi fieri miracula multa, et antea inaudita, per B. Mariam. Quis porro iste S. Amator sit, qui illic loci eremitam egit ac sepultus fuit, disquiri poterit ad diem xx Augusti, quo colitur. Certe nec famulus B. Mariæ, in carne viventis, nec bajulus aut nutritius Christi, nec Zachæus Evangelicus fuit. Atque hæc ex occasione dicta sunt.

Qui sint conditores

14 Pergat modo Amadeus. Eo seculo, decimo tertio, quo Hospitalis ædificatum fuit, ad Rupem S. Amatoris frequentissimus e tota Gallia vicinisque regnis peregrinorum concursus confluebat, eaque de causa Hospitalium, quo peregrini susciperentur, vel transeuntes cibo potuque reficillarentur, infirmique curarentur, pietate Domini Guiberti de Theminiis et Dominae Aquilinæ uxoris ejus, paulo post initium

D *seculi xiii extractum et amplis redditibus donatum fuit. Ista autem nobilissima Themineorum dynastiarum familia hoc nostro seculo xvii ad nobilissimam Estreorum familiam transiit. Hospitii curam sibi rogaverunt demandari nobilissimæ piissimæque virginis: inter quas principes fuerunt duæ Anglinæ de Theminiis, sorores, prædicti Guiberti, ni fallor, filiae; quæ Gilberti fratris sui pietate Hospitalium amplioribus postea possessionibus auxerunt, uti e membranis adhuc extantibus et a me perlectis, patet. Purpurei coloris sacrum vestem assumpserant; albumque sanctæ crucis stemma, ad instar militum sancti sepulcri, in pectore gerebant.*

et amplificatores Hospitalis

15 Sanctissima lectarum virginum vita, et in peregrinos pauperesque misericordia, nobilium divitumque pietatem movit. Gerardus de Baras, episcopus et comes Cadurensis ecclesiam S. Juliani, dictam Issondolus, cum omnibus juribus ac redditibus temporalibus, his virginibus donatione concessit anno xlv supra millesimum ducentiesimum, mense Martio. Domum firmius stabiliverunt Dominus et Domina de Theminiis mense Martio anni mclm. Eandem Ordini S. Joannis Hierosolymitani, imprimisque Magno Priori S. Egidii in Provincia, subjecerunt v Kal. Augusti anno lxx supra millesimum ducentiesimum. Quæcumque vero ad nostrum hoc monasterium, regulari disciplina instituendum conveniebant, edicta fuerunt auctoritate Magni illius Religionis Magistri, ix Kal. Aprilis anni mclxix; eaque omnia in comitiis generalibus, habitis in insula Cypro, Nonis Novembr. anno mccc confirmata fuerunt.

E

16 Animadverto quidem hic mendum subesse (sed unde corrigam, non habeo, deficientibus mihi idoneis instrumentis) in anno mclxix, quo dicuntur, die ix Kal. Aprilis id est xxiv Martii, auctoritate Magni Magistri in monasterium inducta fuisse leges discipline regularis. Qui enim id fieri potuit ix Kal. Apr. si monasterium tantum die v Kal. Augusti ejusdem anni, uti paulo ante dictum fuit, subjectum sit Ordini? Disciplina igitur regularis Hospitaliariorum S. Joannis posteriori tempore eo debet inducta esse: et fortasse non prius quam ultimis istius seculi annis, quando videlicet, ut notat elogium Italicum, Guilielmus de Villareto, dum adhuc erat magnus Prior S. Egidii in Provincia, deduxit sanctimonialibus istis habitum ad normam ordinis sui, cum cruce alba recta, in pectore; atque alia, item alba, sed octogona, in poltri parte sinistra. Quid ni eodem tempore dederit et Regulam Ordinis? Idem certe anno mxcxvi ex Priore S. Egidii factus magnus Magister Ordinis, celebravit anno mccc comitia generalia in Cypro, ubi admissionem monasterii Hospitalis, datumque illi a se paulo ante habitum atque adeo et regulam, curaverit confirmandam. Talis autem confirmatio dilata fuisset quidraginta amplius annis, si Regula anno mclxix data fuisset, quod minus verisimile videri potest. Imo fortassis nec Ordini subjectum, stricte loquendo, tunc fuerit monasterium. Qualis enim subjectio sit monasterii sub certo Ordine; quomodo Ordinis istius habitum et regulam non suscepit? Imo sustineri passet, Ordinis istius proprie non fuisse, priusquam ab Ordine sub suo habitu et regula confirmatum fuit. Atque ita ab anno tantum mccc proprie fuerit Ordinis S. Joannis Hierosolymitani Hospitalis Belli-loci.

quando hoc Ordini S. Joannis subjectum sit;

F

17 Nonnulla, ex relatione Domine de Carillaillac, Mesplei, et Castellani, §1 notata, dilucidius explicari poterunt. Distinxit prædicta Domina num. 9, duo in Cadurcino oppida, proprio nomine appellari solita, Hospitalis; eorumque alterum, quod monasterium seu Prioratum habet annexum, in quo Flora nostra floruit, cognominari Saint-Dolu; ejus autem cognominis nullam se fletur posse rationem reddere. Quin tamen ita nunc vulgo appelletur locus, dubitare non possum. Id enim

recte cognominatum Belli-loci:

A enim vincit auctoritas præsens loquentis de rebus, quæ
AUCTORE C J. sub auditum conspectumque cadunt. At olim oppellatum
non fuisse, Hospitale Belli loci, assentiri non possum,
antiquiore scripturarum scriptorumque auctoritate
persuasus. Ita namque Hospitale illud denominant, vita
antiquissima Gallica MS. ex eaque jam dicti Mesple-
dus et Amadeus; vita item Italica: et in codice Bene-
ficio Gallie, anno MDCXLVIII impresso, sic legitur
in diocesi Caturcensi: Prieuré de l'Hospital de
Beaulieu et ses fiefs. Prioratus Hospitalis Belli loci
et prediorum ejus clientelarium. Sed perperam ibi
scriptum est gallice, ses fiefs. Scribi namque oportuit,
et des Fieux; quæ est ecclesia, a Prioratu Hospitalis
dependens, tribus inde leucis dissita.

18 Neque obstat, quod aliud, ob isto Hospitali ad
Leucas quatuor remotum, sit oppidum, Bellus-locus.
Si enim in eadem diocesi sunt duo oppida, Hospitale
appellata; cur non et duo possint ibidem, aut in vicinia,
esse, quibus nomen sit Bellus-locus. Hoc certe aliis
quoque per Galliam oppidis atque abbatibus inditum est,
et pluribus, ex ipso situ locorum ameno, indidi facile po-
tuit. Imo quia duplici nomine ut plurimum scribitur
Hospitale Belli-loci, cogitari potest id fieri, ut per alte-
rum distinguatur ab alio Hospitali; per alterum vero,
B ab alio Bello-loco. Cognomen Saint-Dolu (ut sic pro-
nuntietur Gallice, scribi tamen debet per litteram s
finale, ut in talibus geographicis invenitur) antiquum
non est, et frustra quæras Sanctum, cui proprium sit.
Corruptum est, consueta in talibus vulgi ignorantia, ex
antiquiore loci vocabulo, Issondolus: ex quo ablata per
aphæresin prima syllaba, mutataque son, in Saint, fe-
cit vulgi abusus Saint-Dolus, Sanctumque novum, cælo
ignotum.

19 Nomen Beatæ nostræ, quod gallice Fleur scri-
bitur, quomodo latine dici potissimum debeat, non satis
convenit. Antiquiores Floram nominarunt, possuntque
secuti esse priscorum Romanorum exemplum, qui deum
hortorum, atque a floribus, Floram sinxerunt, estque
nomen illud pro, eminis etiam sanctis receptum. Sic le-
gitur S. Floram Virg. Mart. Romæ, xxix Julii:
utque alteram Cordubæ, xxiv Novembris, in Martyrol.
Romano. Castellanus, talium, si quis, curiosus indaga-
tor, amat, vocem gallicam Fleur, potius verti simpliciter
in latinam Flos; qua tamen nescio an hactenus femina
alia latine appellata fuerit. Ego quidem utrumque dici
posse existimo; et idro utrumque in titulo præfici. Utro-
que etiam utitur promiscue Amadeus. Quis alius, quod
sibi videatur præhabendum, eligito. Fortassis erunt, qui
mecum malint loqui cum multis, quam sapere cum
paucis, adhibendo vocem Flora, quæ ab obliquo casu,
C Flos, Floris, derivata est ad significandum feminam,
ut passim usurpatur. Quod Galli proprium feminis vo-
cabulum sua lingua scribant Flore, non Fleur, id La-
tini debent, desumptum a Flora; sicque distinguunt
proprium nomen a suo appellativo Fleur. Et quando
suum Fleur, latine vertunt in proprium feminam; opinor,
plerosque adhibiturus vocem usitatam, Flora; non,
Flos, quæ maribus videtur potius convenire: sic et le-
gitur S. Flos martyr Catanæ xxxi Decembris. Et S.
Flus episcopus Emoniensis xxvii Octobris.

20 Quod spectat ad Dominam Antoninam de Vas-
sal, Antistitam Hospitalis, cui Mespleus suam B.
Floræ vitam gallicam inscripsit; si illa vere cognomi-
nata fuit, uti eadem Domina de Cardailiac notari fecit,
De Vaillac; excusari ab incredibili indiligentia et osci-
tantia Dedicator non potest. Interim tamen Amadeus
etiam testatur, duas ejusdem nominis et familie De
Vaillac, Prioratui præfuisse Antistitas, alteram sub
finem seculi xvi, alteram anno MDCXXXV creatas: et
utramque iisdem omnino nominibus appellat Gallam
seu Galliotam a S. Anna de Ginolhiaco Vaillhiaco,
ut § sequenti legetur: sed neutram vocat Antoninam.
Unde mihi videor suspicari posse, seniore de Vaillac

ante annum MDCXXV diem suum obiisse atque inter ip-
sam et jan'orem, ejus neptem, intercessisse Antistitam,
Antoninam de Vassal, cui Mespleus libellum suum
dedicavit. Quo enim pacto fieri potuit, ut vir prudens,
qui testatur in fine opusculi, se monumenta compo-
nendæ historiæ suæ accepisse a Domna Antonina a
S. Ignatio de Vassal, dignissima Priorissa Hospi-
talis Belli-loci ac des Fieux; eidemque dedicatorem
inscribit epistolam; ipsius, tunc monasterio præside-
ntis, nomen ignoraverit, aut aliud a proprio diversissi-
mum scripserit. Facilius conceptum est, Dominam de Car-
dailloc nescivisse inter duas De Vaillac, aliam Antisti-
tam fuisse mediam.

21 Propius ad rem, quam agimus, spectat scire,
quo tempore B. Flora mortalem vitam cum immortali
commutavit. Elogium italicum, uti jam tactum est
supra, obiisse ait anno MCCC, uno minus. Recedit longe
ab illo, ex Mespledo Castellanus, mortuam dicens anno
MCCXLVII; cui numero Amadeus noster omnino centum
supraddidit, notans anno MCCCXLVII defunctam esse:
atque ideo, aut hic, aut Mespleus, quamvis uterque
primariam vitam MS. ante oculos habuerit, aberrat a
Virginis obitu annos centum. Amadeus sic scribit ex-
tensis vocibus; Anno Domini millesimo trecentesimo
quadragesimo septimo diem ultimum sanctissime
clausit. Mespleus autem adhibitis cyfris, quæ facilius
errori sunt obnoxie, impressit, obiisse anno gratiæ
1247. Ego quidem, si anna XLVII cujuscunque seculi
obiit B. Flora, in quo conveniunt ambo scriptores, qui
vitam antiquiorem inspexerunt, stabo ab Amadeo et
anno MCCCXLVII. Primum, quia centum annis prius vix
cepit Hospitale institui; quod si retro numeres alios
xx annos, quibus Flora, ex num. 35 Actorum, illic
ut minimum vixit; debuisset ingressa fuisse monaste-
rium tali tempore, quo ostendi non potest monasterium
extitisse. Certe non poterat jam tum ingentibus redi-
tibus auctum (ut legitur num. 5) temporalibus bonis
affluxisse; cum iis auctum præcipue sit anno MCCCXLV
et LII, uti dictum est num. 15 hujus Commentarii. Ad
hæc, ex eodem num. 15 habetur, ante annum MCLIX
Hospitale Ordini S. Joannis subjectum non fuisse ullo
modo: et tamen erat jam monasterium Virginum no-
bilitium Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, cum eo
accessit Flora, quemadmodum num. 4 Actorum legi-
tur. Denique anno MCCCXLVII mortuam esse, manifestis-
simum sit ex num. 58, ubi corpus ejus translatum
fuisse scribitur, anno salutis MCCCXL, id est XIII a
Virginis morte. Et quod non minus validum est ar-
gumentum, num. 49 legitur, quod Flora scriptum a
Domno Bonaventura Crucis Ordinem cum magno
pietatis sensu recitabat. At Bonaventura anno MCCXXI
mundo natus, MCCXLIII Ordinem Minorem ingressus,
septem deinde annos discipulus audit Alexandrum de
Ales; ut verosimile sit ante extremam Floræ nostræ
ætatem, aut nihil aut pauca scripsisse vulgarissequæ,
quæ ipsa potuerit legere, si anno MCCCXLVII obiit.

22 Fundatores Monasterii, quod pro hospitio reci-
piendorum peregrinorum institutum primitus fuit, ea-
demque de causa Ordini Hospitalarium S. Joannis
Hierosolymitani videtur deinde subjectum esse, quin
fuerint e familia de Theminis, dubitare non possum.
Attamen quinam primi ex eadem familia instituere
cœperint, quinam deinde ex eadem præter alios, dotem
auxerint, non satis distincte ex informationibus, quas
habeo, definire possum. Amadeus primam fundationem
adscribit Domino Guiberto de Theminis ejusque uxori
Æglinæ seu Aquilinæ, quorum duæ, ni fallor inquit,
filix ejusdem nominis Anglinæ (ita scribit) de Them-
inis, monasterii regendi curam susceperunt et cum fratre
suo Gilberto, fundationem possessionibus suis auxerunt.
At vero Mespleus refert, Gilbertum, nulla mentione
facta Guiberti, atque Aquilinam, seu ut ipse habet
gallice, Aigline, ex illustrissima familia de Them-
inis,

Quo anno
obiit Flora?

E

F

Inquiritur di-
stinctis

A nis, fundasse et amplissime dotasse monasterium illud. Addit, Gilbertum Ordinem eundem S. Joannis ingressum esse, et Aquilinam in monasterio Hospitalis primam fuisse Antistitam; atque inde monasterium Domnæ Aquilinæ diu post appellatum fuisse. Uterque porro scriptor testatur, se sua hausisse ex monumentis quæ legerunt.

in fundatores
monasterii;

23 Quis hæc absens, et illorum monumentorum copiam non habens, conciliet? Prior Guibertum atque Aquilinam conjuges facit ac fundatores ipsisque filium dat Gilbertum. Posterior Gilbertum atque Aquilinam supponit conjuges esse, et fundasse ac dotasse idem monasterium. Ille filias, quas putat Guiberti esse, primas rexisse monasterium asserit; hic Aquilinam primam ejus Antistitam facit. Vellem hæc mihi aliquis ex ipsis monasterii monumentis aut aliunde, aliquanto clarius explicaret. Interim tantisper credam, Guibertum et Aquilinam monasterium fundasse, eorumque filiam Anglinam (nisi et hæc, Æglina seu Aquilina uti mater, appellanda sit) ei primam præfuisse: cui altera ejusdem nominis et familiæ (neque enim verisimile est duas in eadem domo sorores fuisse omnino synonymas) postea successerit; quemadmodum max videbimus, ibidem seculo xvii præfuisse duas ejusdem omnino nominis ex familia de Vaillac, amicum oc neptem. Posteriores vero Aquilinam, aut sororem, aut etiam uxorem fuisse Gilberti, quorum liberalitate multa prædia accesserint monasterio. Certe Gilbertum Ordini S. Joannis nomen dedisse et monasterio sua bona contribuisse, priusquam hoc illi Ordini subjectum esset, minus credibile videre potest. Initio autem foundationis suæ illi subjectum non fuit. Hinc porro conjici possit, Anglinam seu Aquilinam de Theminis monasterium rexisse, quando in illo floruit Flora nostra: quæ etiam juxta sententiam nostram de anno mortis, orta fuerit, non anno mcccix, ut Mespleus scribit, sed centum circiter post annos; siquidem, uti elogium Italicum notat, annos xxxvii vel viii vivendo explevit.

B

atque in diem
mortis B.
Floræ.

24 De die obitus, postquam annum, ut supra num. 21, indicasset Amadens, subnectit, illum incidisse in tertium Idus, seu diem xi Junii, Constat quidem, illo die corpus Beatæ anno xiii post transitum ejus, translatum atque elevatum fuisse. Neque norum foret, si tolis solennitas ipso mortis anniversario die celebrata fuisset. Plura talium exempla in promptu sunt. Attamen cum Mespleus diserte scribat, se quod ad diem obitus spectat, nihil comperisse in auctore antiquo vitæ, unde sua extraxit; venit mihi in mentem cogitare, Amadeum (uti nonnulla alia suo mure dignascitur ospersisse) diem quoque illum, quem in honorem Beatæ sciebat celebrari, pro die obitus adscripsisse, nihil cogitantem de distinguendis diebus obitus ac translationis. His lectis D. Castellanus fortassis non omnia corrigeret in suo Martyrologio, quæ supra insinuavit ex informatione Domnæ de Cardoillac, corrigenda esse; et alia forte hinc desumeret corrigenda, ut erat veri amantissimus, si modo superesset in vivis.

C

§. III. De disciplina monasterii; distinctione sanctimonialium: statu corporis, cultu B. Floræ; et ejus Aetis.

Florens diu
monasterii di-
sciplina,

Prosequor modo epistolam supra laudati Amadei rerum omnium, quæ ad Prioratum Hospitalis attinent, gnari, si quis alius. De pristina ille sanctimonialium observantia, sic scribit: Regularis disciplina in monasterio Hospitalis, non scripto, sed in ore Priorissarum et in cordibus monialium insculpta, diu viguit. Quod intelligo usque ad finem seculi xiii, quando cum habitu S. Joannis Hierosolymitani, ut jam diximus, utique et Regulam susceperunt. Cujus observatio deinde, temporum bellorumque sub finem se-

Junii T. II

culi xvi collapsa omnino videbatur. Non muri, non fores cohibebant sorores; non extraneos arcebant. Stabat, hodieque stat castrum, altis firmisque munitum ornatumque turribus, excipiendis hospitio extraneis accommodatum. Interna vero ædificia neglectu corruerant vel ruinæ proxima erant. Moniales vero haud multum a secularium moribus dissidebant.

26 Domina Priorissæ coadjutrix data fuerat sub finem ejusdem seculi, Galla seu Galhiota a S. Anna de Ginolhiaco Vaillhiaco, Priorissa monasterii des Fieux, Hospitali hodie annexi. Hæc ope fratris sui, celeberrimi videlicet Patris de Vailliac, ex ordine Carmelitarum Discalceatorum, ejusdem sacrae familiæ propagatoris in Gallia, austeriorem vitam duxit, multisque ante senectam annis ad superos migrans, suæ sanctitatis, castitatis, orationis et vitæ austerioris memoriam reliquit. Plures vero moniales, severiorem disciplinam causantes, exemplo tanto Matris inde migrantes Tholosæ monasterium sui Ordinis ædificarunt.

27 Antiqui vero istius monasterii gubernacula suscepit grandiuscula electa, et Religionem professsa, anno salutis mcccxxv reverendissima et admodum venerabilis Mater, Domina Galla seu Galhiota a S. Anna, de Ginolhiaco Vaillhiaco, alterius neptis, quæ etiamnum nobilissimæ huic virginum ecclesiæ præest, vera tum ædificiorum tum collapsæ disciplinæ restauratrix, feuda, dominia, redditus, et alia quævis suæ domus bona fortiter revocavit. Fanum sanctissimi Præcursoris a fundamentis extruxit, et magnifice ornavit. Monasterium internum a fundamentis amplum ædificavit et necessaria quavis supellectile magnis sumptibus communivit; fortissimis præaltisque muris, cratibusque, domum, anlas, hortosque circumsepsit, nuperque aquæ ductu abundantibus aquis auxit.

28 Eadem consilio et ope præfati Carmelitæ patri sui, initio excitata, celeberrima vicinarum provinciarum monasteria adiit. Omnibusque, ut par erat, observatis, auctoritate primo Superiorum Militum innixa, veteres moniales ad communem vitam adduxit. Mox juniores puellas spiritualibus ipsamet exercitiis instituit ad strictam vitæ regularis normam. Regulam S. Augustini et antiquas domus suæ consuetudines, in constitutiones redactas, prælo mandavit, et Superiorum Ecclesiasticorum auctoritate munitas, familiæ suæ nuper dedit Idibus scilicet Augusti, anno lxxxii supra millesimum sexcentessimum; postquam Regis Christianissimi, supremique ejus consilii placito, Ordini Militum S. Joannis relicta est in hoc monasterium civilis auctoritas, et episcopo Cadurcensi spiritualis jurisdictio decreta seu potius restituta fuit. in Non. Septembris anno mdcxxxviii.

29 Tres in classes Moniales istæ distribuuntur. Primas Justitiæ sorores vocant. Hæ antequam religionis vota emittant, eo modo nobilitatem suæ gentis probare debent, atque illi, qui inter Melitenses milites religionis causa adscribuntur. Nigri coloris veste induuntur. Lineam Crucis effigiem juxta typum Ordinis Melitensis, gerunt in pectore; atque e collo pendentem, auro squamaque micantem, crucis formam, juxta eundem typum, præferunt. In choro canonicas horas juxta ritum breviarii Romani stans horis decantant: utroque in solenniibus pallio, alba in dextro humero crucis figura signato, operiuntur. Capitulum istæ constituunt, singulisque singulæ monasterii officiis præsent. Uni parent Priorissæ perpetuæ, a se electæ, Regis postea et summi Pontificis auctoritate confirmatæ, nec non a Magno sancti Ægidii Priore Milite, vel, eo deficiente, ab Episcopo approbatæ.

D
AUCTORE C. 12

sub confinia
seculi 16 et 17

strenue re-
staurata est,
E

una cum ædi-
ficis,

per D. Galhiotam a S. Anna, abbatissam.

F

Norma vivendi
Monialium
primæ classis,

A 30 Secundæ classis sorores, Officii nuncupant.

AUCTORE C. J.
Item secundæ

Hæ generis nobilitate non indigent, sed speciali aliqua familiarum vel meriti distinctione. Eodem vestiuntur ac cruce signantur modo. Pendulam crucem non gerunt; nec pallio utuntur: atro tamen velo uti priores operiuntur. A chero et capitulo abstinent. Breve officium beatæ Virginis recitant. In ceteris officiis cum Sororibus primi ordinis ministrant. Tertia classis Conversas, ut vocant, sorores habet. Istæ in omnibus inferioribus officiis ministrant. Sola indigent probatione virtutis et vocationis. Velo albo, et nigra veste utuntur, non pallio, non cruce pendente, nec quidem linea cruce integra in pectore; deest enim crucis pars illa quæ transverse supereminet.

ac tertix:

alia omnibus
communia.

31 Spiritualibus omnibus interioris vitæ exercitiis omnes excellunt; vota monialium ad litteræ scrupulum implent; labori manuum reliquum omne tempus impendunt. Annuis, mensuris, hebdomadariis diurnisque exercitiis diligenter invigilant. Feriæ quartæ abstinentionem Sextæ, Sabbato, Adventui et Quadragesimæ adjungunt: et ad vesperam Feriæ sextæ flagellis qualibet hebdomada utuntur. Singulis annis vel immutat vel confirmat. Hæc de monasterii situ et monialium conversatione.

B

32 Jam vero quod ad devotissimam virginem Floram attinet; in ea parte majoris altaris, quæ cornu epistolæ vulgo dicitur, decem aut duodecim a pavimento pedibus ad parietem eminet capsula lignea, decenter forinsecus ornata, in qua reverenter condita sunt hujus virginis ossa, non naturalem humani corporis ordinem servantia, sed acervatim collecta, deficientibus multis, quæ devotionis causa translata sunt. Capilli adhuc capiti adhærent, candidaque fascia, seu cingulum lineum, recens omnino, circa tempora apparet, quod tamen a die sepulturæ, circa Idus Junias anni MCCCLXVII perseveravit.

De statu corporis B. Floræ

et cultu,

33 Vix dubitari potest, quin variis temporibus cultu quodam fuerit donata. Hoc satis patet ex frequentissimis votis et miraculorum circumstantiis. Imo et ipsa Virginis orantis effigies in tabella depicta, prædictæ capsulæ subest, eo ordine quo Sanctorum imagines; eodem in templo expositæ, eminent. Venerabilis Matris Priorissæ sapientia factum est, ut quantacumque sit votorum, imo et miraculorum copia, si sacrificium offerri (ut sæpe fit) devotorum pietas exigit, celebretur dumtaxat Missa, vel de beata Maria, vel quæ pro Sanctorum omnium memoria instituta est. In mari periclitantes virginem Floram vulgo invocant Religiosi ejusdem Ordinis Milites, aliique eorum exemplo, optatumque cælum impetrant; eandemque in adversis, miraculose propitiam expertæ plusquam millies sunt Sorores superstitæ et ab antiquioribus didicerunt, veluti traditione perpetua, frequentissimis miraculis omni tempore a Deo, Maria intercedente editis, tumultum locumque fuisse illustrata.

variis miraculis comprobato.

C

34 Acta hæc Virginis, quæ latinitate a me donata, nunc mitto, idiomate vernaculo scripta reperi in prædicto monasterio; magisque Catalaunorum Hispanorum, quam vulgatam hodie nostratam linguam sapiunt: nec dubium tamen est, quin hæc eo tempore fuerit in hac regione lingua communis. Contemporaneis enim ex membranæ perspicuum id fit. Codex ille est satis magnus et manu circa medium sæculi xv scriptus; videlicet spatio illo, quod intercessit inter annum MCCCLVI et LXXXII; uti colligere est ex Actis, in quibus num. 79 mentio fit anni MCCCLVI, tanquam temporis transacti: num. autem 49 Seraphicus Bonaventura, qui anno MCCCLXXXII Sanctorum in album relatus fuit solenni ritu, adhuc vocatur Dominus absque titulo Sancti.

Acta unde eruta,

35 Noli tamen inde putare, vitam totam, prout habetur in illo codice MS. omnesque ejus partes tunc primum fuisse compositas. Constat enim longe maximam partem, quatenus scilicet narrantur tentationes, illustrationes, visiones; quæ virginis acciderunt, aliaque interna, quæ sub conspectum hominum non cadebant, ab ejus Confessario fuisse scriptis mandata, quibus is, qui vitam deinde concinnavit, usus est; uti ipsemet fatetur, testibus Amadeo et Mespledo. Ille enim ad num. 20 nostrum in suo MS. monet Lectorem, in Codice quo utebatur indicari, Sacerdotem, qui Virgini erat a confessionibus, hæc quæ sequuntur, ab illo numero, scripta reliquisse. Et alibi similiter notat. Hic vero pag. sua 29 sic scribit: Quæ huc usque retulimus, extracta sunt e monumentis, quæ proprius Virginis Confessarius reliquit; uti asserit compilator antiquus scriptorum, quibus ego utor in hac historia mea.

D
a quibus scripta,

36 Quando compilator ille antiquus sua compilaverit, nusquam proditum invenio. Fortassis id fecerit, quando anno salutis MCCCLX, a Virginis morte xiii, Abbas Figeacensis ejus corpus e tumultu eminentiorem in locum transtulit die xi Junii, suavissimusque e tumultu odor in omnes turmatim accurrentes adpersus est, ac infirmi plurimi corpoream sanitatem adepti sunt, omnes vero auxilia spiritualia non pauca: nec fuit, quin fateretur, odorem illum omnipotenti Deo acceptum referri debere; ut num. 58 legitur. Certe defunctam fuisse quando compilator scribebat, manifestum est, tum ex citato loco, tum ex num. 17, ubi ait, adductum energumenum fuisse ad Floram, dum adhuc in vivis ageret; qualia etiam alibi non semel notat. Miracula porro, quæ Actis vitæ subnectuntur, uti non uno tempore facta sunt, ita a non uno primitus annotata fuerint, sed ab aliis post alios simul collecta. De quibus et monere debeo, interpretem nostrum, qui Acta vitæ usque ad num. 54, juxta normam antiqui codicis transtulit, in miraculis sequentibus ordinem mutasse. Non ita accuratus fuit Mespledeus hac in re, qui usque ad pag. suam 29 secutus quidem est eundem codicem, sed inde ordinem turbat, ratus suam dispositionem utiliorem fore lectoribus. Miracula vero vix attingit.

et quando,

E

37 Describens porro Amadeus codicem antiquum, unde vitam e gallico in latinum transtulit idioma, ait, totum esse in quarto, ut loquuntur, seriem aliquam continentem Evangeliorum et orationum aliaque ad Canonicum officium pertinentia; et circa medium, Acta vitæ et miraculorum hujus Virginis. Deinde egregias ejus dotes enumerans, sic prosequitur: Ipsam eximie indolis, optimi ingenii, formæ corporis elegantissimæ, consummatæ sapientiæ, internæ sanctitatis, angelicæ castitatis, exstaticæ orationis, zeli animarum, patientiæ, spirituum discretionis, prophetiæ, miraculorum, solatii, ac denique perfectissimæ in omnibus vitæ famam, adhuc in vivis obtinuisse, tota regione vulgatam, nec non et in toto regno post ejus funera, ex iisdem Actis constat.

et ex quo codice producta.

38 Adde his, quod idem Amadeus subnexuit ad calcem Actorum, antiqui B. Floræ cultus monumentum piæ orationem seu collectam, quæ extat in monasterio, et fortasse ipso tempore elevationis corporis ejus composita, uti sequitur: Deus, qui B. Floram, virginem tuam, ad cælos perducere dignatus es; ita nos, quæsumus, ejus meritis et precibus a cunctis iniquitatibus et periculis, et ab omnibus inimicis nostris, visibilibus et invisibilibus, liberes et defendas, ac cœlestia cogitare nos facias. Per Dominum nostrum etc. Denique subjungitur etiam Actorum, latine redditum, probatio illustrissimi episcopi Cadurcensis, his verbis concepta, et sigillo ejus munita: Sanctæ Floræ vitam, latina descriptione figuratam, studiose evolimus, suisque ponderibus examinavimus, in qua nihil pietati adversum, sanisque moribus dissonumprehendimus

F
Eximie dotes Floræ,

Approbatio Actorum.

A deprehendimus, sed cuncta laudum præconiis extol-
lenda, dignaque quæ ab omnibus imitatione expri-
mantur, judicavimus. Tot enim pietatis virtutumque
exempla, clarissimis argumentis expressa coruscant,
ut talem vitam, laudabili religionis studio traductam,
fidelibus legendam libenter concedamus; ut attenta
illius lectione ipsorum animi ad pietatem amplecten-
dam ardentius concitentur. Datum Cadurei, die
prima Septembris anno Domini MDXCV.

Henricus ep. Cadureen.

Et infra Alluincourt.

VITA

Ex codice ms. antiquo gallico Hospitalis
Belli-loci, e scriptis confessarii magna
parte collecta, latinitate donata ab Hugo-
ne Amadeo, theologiæ doctore, et eccle-
siæ S. Ursicini in civitate Cadureorum
pastore.

B

CAPUT I.

Ortus, adolescentia, in monasterium ingres-
sio, tentationes et consolationes Floræ.

Præfatiuncu-
la interpretis.

In finibus Arvernorum, tribus ab urbe Figeaco
Cadureorum leucis, situm est oppidum quoddam,
Maurium (Maurs) dictum, quasi castrum olim fuerit
Maurorum Saracenis permixtorum. Locum hunc
commendant et monasterium abbatiales S. Benedicti
et S. Floræ virginis ortus. Cujus vitæ ac miraculo-
rum historiam sic habet codex antiquus et quidem
idiomate, quod in diœcesi Cadureensi seculo XIV
vulgare erat a.

a
b
Floræ paren-
tes.

cd

e

indoles,

C

1 Maurii b vir genere et vitæ bonestate ac san-
ctitate nobilis, Pontius c nomine, ex Melhorsia d
conjugæ suæ, genere pariter ac vitæ sanctitate no-
bili, tres filios suscepit, ac filias septem; quarum
quatuor in monasterio Hospitalis Belli loci e Ordinis
sancti Joannis Jerosolymitani, moniales collocavit.
Religiosæ perfectionis viam quatuor istæ alacriter
agebant; nec tamen eam, quæ Floris seu Floræ
nomine donata erat, æquis passibus tres aliæ seque-
bantur. Hæc enim, a primis annis, pueriles quoscum-
que ludos ac diverticula fugere; matrem, orationi
maxime deditam, quocumque orandi causa pergeret,
sequi; cum ea in orationis studio ac exercitatione in
dies proficere; cœtaneorum consortia devitare;
mores eorum, et vulgaria colloquia contemnere
assueta, maturam in primis jam annis senectu-
tem habitu et moribus præferebat et in omni
virtutum et perfectionis genere, re nomineque Flos
erat.

studium litte-
rarum,

cura castita-
tis,

2 Quadam in schola pueri ac puellæ ejusdem stir-
pis, decem et novem, primis litterarum elementis
navabant operam: socias omnes mentis acie, facili
ingenio, ac discendi aviditate Flora superabat.
Statim atque horas canonicas legere valuit, eas sin-
gulis diebus pie recitavit. Virginitatis usque adeo
tenax fuit, ut ne videre quidem, vel audire virum
quempiam vellet, aut ulli circa matrimonium ser-
moni attendere. Sic erat Deo, Deiparæque Virgini
addicta, ut nisi de iis aut de Sanctis aliis fieret ser-
mo, numquam præberet aures, tum vero lubens et
maxime attentas. Hunc in modum nutrita et edu-
cata Flos, annum vitæ suæ decimum quartum pa-
terna in domo complevit.

Deprecata
matrimonium,

3 Tum nobilis pater, re cum amicis communicata,
de virgine illa sua, miræ pulchritudinis, in matri-
monium collocanda, serio cogitare cœpit; donec

illa; Si me, inquit, ut filiam diligis, de nuptiis mea
causa ne sis amplius sollicitus. Christo Jesu despondi
me; sponsum alium nolo: atque ita me, quæso, quam
primum in monasterio colloca, ut Deo liberius ser-
viam. Cum vero, omnibus tentatis, de virgine ad
matrimonium inducenda parentes desperarent;
Quoniam, inquiunt, eam ad se Dominus vocat,
sinamus eam parere Domino suo: nefas est ei re-
pugnare, eamque ab obsequio Domini velle retra-
here.

4 Figeacum inter et Fanum beatæ Virginis Dei-
paræ, in rupe sancti Amatoris, erat jam monaste-
rium virginum nobilium Ordinis S. Joannis Jeroso-
lymitani, pietate Dominorum de Theminis, ut piis
faverent sororibus, magis opibus locupletatum, quod
Belli-loci Hospitale nuncupabatur, et a Domina qua-
dam Angliuia de Theminis virginibus ibi plurimæ,
Deo servientes, regebantur g. Illuc virgo Flos, Deo
devotissima, religionis causa properavit. A monia-
libus solenniter recepta, religionis veste donata,
canonici officii ritum, ceterasque omnes monasterii
observantias edocta, summa humilitate debitam
Deo et Ordini obedientiam alacriter amplectens,
monasticæ vitæ paulatim assuefiebat: cum ecce Vir-
ginis animum tempestas vehemens cœpit exagi-
tare.

adscribitur
canobio Belli-
loci:

g

E

5 Monasterium Hospitalis Belli-loci, jam tum
ingentibus redditibus auctum, temporalibus bonis
affluebat; quod aliquo dumtaxat post tempore vir-
gini Floræ venit in mentem: cum nempe omnia sibi
abunde suppetere, nihil unquam deesse advertit.
Illa vero nimiam temporalium bonorum affluentiam
virginitati obesse rata, expavit; altoque premens
corde dolorem: O! vilissima, inquit, puella, veste
seculari abjecta, religionem pœnitentiæ causa opta-
bas; et deliciarum tibi locus forte contigit. Eequid
ages? Quomodo Christo Domino placere poteris?
Talia aut his similia mente volvebat, sibi tamen
semper mente constabat; cum forte religiosus vir
eximie perfectionis in monasterium Hospitalis Belli-
loci venit: quem Flora virgo statim adiit, tum con-
fessionis causa; tum ut amarum animum viro Dei
patefaceret. O quantum, inquit, in tanta rerum
affluentia æternam animæ damnationem metuo!

illuc sibi ab
ejus abundan-
tia metuens,

6 Illi vir sanctus: Ne timeas, filia, si enim
Deum timens, bonis hujusmodi sobrie usa fueris,
urgente dumtaxat necessitate; magnum tibi in me-
ritum hæc rerum temporalium affluentia succedet.
Quin potius Deo omnipotenti gratias age: huic cura
de vobis est: ideoque bona temporalia abundanter
monasterio largitur, ut infirmorum tædia efficacius
subleventur; iisque necessaria subministrentur, qui
congruenti auxilio destituti, facile in amore Dei
tepescerent, atque difficultatibus præpediti ægre in
ejus obsequio permanerent: quin econtra, hac ope
adjuti paulatim in amore Dei incalescunt, vix sane
in eo perseveraturi, si mox necessaria iis subtraher-
entur. Quid? quod in abundantia rerum hujusmodi
facile superflua spernunt, qui divino amoris serviunt:
suavia quæque respuunt, uni obtemperant necessi-
tati: atque ita mirum in modum merita accrescunt,
et tantæ virtutis exemplo ceteri instituuntur. Hæc
audiens et corde avido excipiens virgo Flora, fluctus
omnes fornicidinis hujus abiecit, suavissimaque con-
solatione potita, cœpit in Dei timore proficere; et
quasi nec virum nec feminam nosset, uni Deo at-
tendere, ad eumque cogitationem suam omnem affe-
ctumque continuo dirigere. Ita solitariæ vitæ ad-
dicta erat et in meditationibus cœlestium rerum
assidua ac perseverans; quasi e cœlis demissa, nus-
quam ac nullo tempore, hoc in mundo foret.

armatur in
bene captis

F

et inflammatur
amore Dei.

7 Vix autem novæ hujus vitæ spiritum, Deo in-
tenta Virgo exceperat; cum ecce infensissimus
omnis

Tentatur a
dæmone

AUCTORE
CŒVO EX MS.

4 omnis sanctitatis hostis, zelo ac furore correptus, Ancillam Dei a suscepto deterrere pertentat, variasque machinas contra eam movet. Ac primo quidem castitatis propositum aggreditur; delicias omnes, angelicæ huic virtuti oppositas, menti objicit. In his convenientiam, honestatem, utilitatem, imo et necessitatem, divinitus intimatam, fugit, adducto Genescos oraculo, ubi Adamum, Noemum, ac filios, Deus allocutus, præcepit: Crescite et multiplicamini etc. Replete terram etc. Maleviridis *h*, exclamat Virgo, secularibus ista liceant: Religiosis, qui Deo castitatem voverunt, ne quidem cogitare obscena hujusmodi fas est. Tu vero, cui nihil unquam nisi permittente Deo potestatis inest, vade retro neque amplius tentare noli.

ad deserendam castitatem,

8 Urget incassum inimicus, perspectaque puellæ virtute, blanditiis minas terroresque adjiciens, ait: Certam te esse velim, nisi carnis delicto et castitatis tuæ detrimento consensum tandem præbeas, ita te meis machinationibus turbatum iri, totque tibi tantaque cum ceteris monialibus facessenda esse; ut luctu tandem ac mœrore confecta, ad desperationem adigenda sis, et damnationis æternæ cruciatibus addicenda. Quoniam vero peccatum carnis quodcumque, levius est desperatione, quæ contra Spiritum sanctum committitur, nec in hoc, nec in futuro seculo remittenda est; satius tibi esset, ut mihi peccatum carnis suadenti, assentirere, salutaribus deinde penitentiae laboribus purganda; quam si te desperatam in infernum detrusero

sed frustra;

9 Signo crucis iterum atque iterum munita Virgo, sublatisque in cælum oculis ac manibus, huc illucque fugiens, et per monasterium irrequieta discurrens, Deum omnipotentem, opem et consilium rogabat, Virginem Deiparam, eosque, quos speciali inter superos devotione prosequabatur, invocabat; nec non et Sanctos omnes deprecabatur, misericordiam implorans. Diuturnum hoc et durum certamen amaras demum in lacrymas desiit, quas coram Domino suo purissima Virgo effundebat: donec iis placatus benignissimus Redemptor, ab ea infensum procul hostem removit; qui ne levissimum quidem unquam ab ea consensum extorquere valuit, nec ullo ei nocere modo.

atque quoque ab eodem furore agitata,

10 Cum vero, urgente diu Asmodæo, Virginis, Deo intentæ, labor accresceret, et erectos in cælum oculos, tensasque ad sidera palmas diutissime sustinens, tota interim in suspiria et amaros fletus diffuens, per monasterium fessa discurreret; altum in pectore vulnus celabat internorum hujusmodi cruciatuum nemine conscio. Ceteræ moniales diuturno mœrore confectæ, assiduis perfusam lacrymis, sicque discurrentem ægre videbant; eosque oculorum ac manuum in cælum motus et totum corporis habitum, duri certaminis ignaræ, tribuebant stultitiæ; et miseram sororem mente captam et in furem versam reputabant. Nec deerant, quæ de illius phrenesi ac furore privatim colloquerentur; et siqui forte adventarent monachi, itineris vel confessionum causa, quædam e sororibus hospites rogabant, ut sororis male habentis amentiam ac furem acriter arguerent.

videtur sororibus insanire:

11 Accusantibus et increpantibus nihil unquam Virgo reponebat; secreti tenax quotidianas fundebat interni doloris indices lacrymas: nec raro, Magdalenæ instar, ad pedes Domini provoluta pernoctabat. In mediis tentationum fluctibus, intenta cogitatione in Deum mentem erectam sustinebat. Numquam in homine confidens; nec ponens carnem brachium suum, opem ac consolationem ab ulla creaturarum requirebat. Frustra enim in monasterio quæsiisset, cum male apud omnes sorores audiret; quæ illam miris modis, ob præfatam amentiae ac furoris spe-

ciem, quotidie exercebant, ac religiosis viris transcuntibus irridendam divexandamque frequenter exhibebant. Hæc omnia, suadente, et instigante sathana, Virgini contingebant. Ut, quemadmodum comminatus fuerat inimicus, fessa tandem puella in desperationem ageretur.

12 At benignissimus Dominus (cujus gratia Virgo silebat, et hæc omnia lubens patiebatur) creaturis omnibus, ac iis præsertim, quæ corde puro in eum feruntur, gravissimis malis oppressæ, ut meliores fiant, attendere assuetus; devotissimam virginem Floram, tot laboribus ac solitudinibus agitatam, consolari tandem cœpit, ac ineffabilium dolorum suorum participem effectam corroborare. Et quidem in angulo illo claustris superioris, cui tectum domus incumbit, e regione loci, ubi negotiorum et colloquii causa excipiuntur hospites; Christus Jesus sensibili specie Virgini afflictæ videndum se præbuit; tamque valida ejus mentem impressione ferit; ut tribus circiter mensibus ab illius præsentia numquam recesserit. Undecumque veniret; quocumque pergeret, ubicumque se sisteret; Dominum suum vulneribus confixum, spntis et sanguine madidum, præsentem intuebatur, et infandos, pro peccatoribus et peccatricibus omnibus, a Christo Domino exantlatos labores ac dolores, corde avido excipiebat. E mensa, e dormitorio, e templo exeunti, vulneratus et sanguine madidus, aderat Christus Jesus, Virginem madentibus genis et flebili ore intuens.

13 Perpetuæ commiserationis æstu exardescens Flora, pares in fletus similesque in dolores tota diffuebat. Gestare sibi in visceribus suis videbatur Dominum cruci affixum. Incedentem sacrum illud onus prægravabat, quasi dominicæ crucis antennæ Floræ latera intus effringerent, essetque ipsamet affixa cruci. Nec raro dolor nimius, dextrum illius latus occupabat, ac si lancea perforatum pateret, illucque sanguis confluens sæpe orantem opprimebat; ac tandem cruento ore copiosissimus effluebat, donec in aliam penitus mutata, omnibus omnino mori didicit, ut uni Christo viveret. Quamdiu autem hac erga Dominum cruci affixum commiseratione laborabat, Apostoli Pauli exemplo, non existimabat se scire aliquid, nisi Dominum suum, et hunc crucifixum.

14 Ab hoste maligno diligentius cavebat sibi; thesaurum suum celare studebat: quo autem arctius devotionis flammam occultabat, eo vehementior animi delubra dolor occupabat, et quidem non sine suavitate animi penitus ineffabili. Mox in genua procumbens, ad hunc versiculum; Veni sancte Spiritus etc. Paracleti igne succensa miro flagrabat ardore: non loqui, non audire valens, sed ferventibus tantum ardere desideriis. Eo divini amoris æstu, ac cœlestium desideriorum fervore accensa, tot exercitata laboribus, et tentationibus vexata Flora, tandem in novam mutata ac quasi transformata creaturam, dilecti sui in se oculos convertit; ejus ope, ingrata dolorum, laborum, mœstitiæ et tentationum hiems transiit, imberque recessit, sponsaque fidelis miro rerum spiritualium sensu recreata, in refrigerium educta est.

15 Identidem enim fervore spiritus; alias interna quadam mentis suavitate; sæpe sensu corporeo, omne (ut de manna scriptum est) delectamentum habente, reficiebatur. Aliquando etiam divinitus illustratæ mentis acie futuros rerum eventus, abditarumque mysterium perspiciebat. Eratque initio ita cœlestis secreti tenax, ut cœleste donum apprehendens, æternique Regis gratiam pacifice exceptura, corporis aegritudinem fingeret, lectulique ambitu circumsepta, divini amoris æstum internamque suavitatem occultaret. Nec tamen pax illa latere diu potuit

D

quam tandem solatur Christus,

visibili specie se suamque passionem ei exhibens;

E

quam et ipsa in se sentit

d'vino amore extuans

F

et consolatio-

Iterum tenta-

ta,

A potuit sathanam, qui statim Virginem inturbare, innumerisque tentationum fluctibus cœpit exagitare. Tum vero misericors Dominus, perspecta Ancillæ suæ fide atque animi robore, opportunum ei præbuit auxilium, ne tentationibus aut tribulationibus vince- retur : sic nempe debili cum hoste pugnamus, qui non nisi volentes nos vincere queat.

iterum re-
creatur per
Angelum,

16 Novo hæc certamine fatigatam, misericors Dominus benigno intuitu Ancillam suam prosecutus est ; palmamque victoriæ hunc illi in modum contulit. Quadam die, cum orationi flexis genibus nava- ret operam, ad latus orantis astitit Angelus Domini, gladium ancipitem gestans, cujus fulgor et gemina acies symbolum erat aptissimum verbi, quod omni gladio aucipiti penetrabilius esse pronuntiavit Apo- stolus. Mystici hujus gladii capulum, miro opere elaboratum, manu apprehendens Virgo, certissime munitam se contra omnia nequissimi hostis inoli- mina sic experimento didicit : ut ne quidem ultra metus ac terroris locus exstiterit ; unaque divini verbi ope terricula omnia, et quæcumque maligno- rum spirituum machinamenta facile dejecerit, ac di- vini Paracleti rore conspersa interne fuerit. Quid plura ? Eo in certamine victrix, in columnam ferream, et in civitatem munitam puella, Deo sacra, effecta est : eamque doctrinæ cœlestis et gratiæ armamen- tarium esse, sic noverant omnes ; ut si quis mœrore confectus, sathanæ tentationibus vexatus, aut quo- modocumque afflictus sibi metueret, Floram statim adiret : nec nisi voti compos, optataque consolati- one atque ope, Virginis precibus obtenta, abiret i.

et multis
prodest.

B 17 Initio perfectioris ejus vitæ, cum tot tantis- que turbationibus angeretur ; vindictam sane non optabat ; pluribus tamen, qui eam ejusque vitam de- spectui habebant, gravia mala evenerunt : imprimis vero cuidam mulieri, quæ miseram mortem obiit ex morbo, qui S. Antonii ignis k dicitur. Ad eam, dum in vivis adhuc ageret l, adducunt puellam a dæmo- nio diu vexatam, quæ novem tandem diebus, sine voce et sine ullo cibo, perseveraverat. Oravit Virgo pro ea, et coram pluribus monialibus caput primum sancti Evangelii secundum Joannem legit ; abiitque dæmonium puella sana relicta.

i

k
l

In aquam a
dæmone
dejecta,
m

18 Frater hujus Virginis gravi morbo detinebatur Figeaci. Illuc pia soror properabat (non dum enim claustrum legibus moniales hujusmodi, uti nunc, astringebantur m) et medio fere itinere peracto ad rivum, qui burgum alluit, pervenerat ; cum obvis fit illi dæmon ; et, Hic te optabam, inquit ; statim- que equum et equitem dejecit in rivum. Mox Virgo impavida, illiusque aggressionibus assueta, signo se crucis muniens, sicca exiit, ne loto quidem vesti- mento ; subitaque coram pluribus luce refulsit : equus vero madidus et stillans e rore exiit. Duo fratres e Minorum Ordine peregrini, illac e longin- qua regione transibant : sed occulta quadam vi, quo- cumque conatu adhibito, ultra progredi alter nequi- bat, sed fortiter ad monasterium trahebatur, remque socio indicabat. Cum ecce mulier quædam illum ro- gat nomine hujus Virginis, ad ipsam ut accedat. Frater vero occultam illam vim causatus, rogat econtra Floram, ad se ipsa ut veniat : quæ virum Dei adiens, sic de divinis mutuo egerunt, ut Deus solus internam utriusque norit consolatio- nem.

non mædest,

Monachus oc-
cultam vi ad
ejus collo-
quium duci-
tur :

19 Mulier quædam pia, devotionis causa iter agens, monasterium adierat et cum Flora in ora- tione pernoctarat. Mane profectura, sarcinulam sibi furto ablatam advertit. Ejulans igitur et clamans, Floram jubet orare, sibi denarios, viatici causa ser- vatos, et sarcinulam reddi. Pergit mulier, medioque Hospitale inter et Gramatum itinere, media fere leuca furem deprehendit, agnitamque sarcinulam

Mulier, Virg-
nis prece fur-
to ablata reci-
pit.

arripit. Cui trifur, Tua tibi accipe ; nec enim ultra progredi fas erat ; quasi me præstigiis ac veneficiis constrinxisses. Exultans mulier viam remensa, mo- nasterium repetiit ; reque narrata, Deo gratias egit.

D
AT CTORE
CO.EVO EX MS

ANNOTATA C. J.

a Huc usque verba Interpretis, tamquam inductio aut præfatinnacula ad vitam, ab ipso latine versam, prout ibidem sequitur.

b Ita latine vertit, tum hic, tum paulo ante, inter- pres noster Amadeus, quod vulgo Maurs. Castellanus Mauri, Mauros in inflecti mavult. Locus est in finibus Arvernorum, qua illi terminos Cadurcorum orientales contingunt, sex circiter milliariis Gallicis ab Hospi- tali Belli-loci.

c Mespleus ipsum nominat, Pons de Corbie, Pon- tius de Corbea.

d Idem Mespleus, omisso nomine proprio, dicit, fuisse ex familia De Merles, illumque hodieum su- peresse cum titulo nobilitatis.

e Hospitale, nomen proprium loci esse, et ad distin- ctionem synonymorum, cognominari Belli-loci, in Com- ment. prævio diximus. Nihil tamen obest, quo minus putetur olim appellativum fuisse ab Hospitio illic fun- dato, quod paulatim creverit in oppidum.

E

f Figeacum, nobilis obbatia, a Pipino Aquitanix Rege condita, ipsaque et Stephano Papa IV (atque adeo anno DCCCXVI) præsentibus, mirabiliter a Deo consecrata fuit, uti ipse Pipinus loquitur in diplomate suo. Crevit illa paulatim in urbem non contemnendam, quæ seculo demum XVI intestinis per Galliam tamulti- bus varie exagitata fuit. Distat ab Hospitali Belli-loci circiter leucas 4 versus ortum solis : quemadmodum in- didem versus occasum distat Ecclesia B. Mariæ in Rape Amatoris leucas circiter binis ac semis. De hac Rape et S. Amatore plura dixi in Comment. prævio num. 13.

g Mire confirmat hic textus dicta a nobis in Com- ment. Erat jam, inquit, monasterium ; fuerat jam magnis opibus locupletatum, pietate Dominorum de Theminiis, ut piis faverent sororibus (quod de so- roribus eorum germanis, quæ illic loci religionem pro- fesse erant, singulariter sumi potest, æque ac de aliis ibidem sanctimonialibus, quæ universim S. viros appel- lari solent) et a Domina quodam Anglina de Theminiis. Virgines jam tum plurimæ ibi regebantur ; et Hospitale Belli loci vocabatur ; quando Flora nostra eo accessit. Quæ sane declarant, monasterium tunc ini- tium non habuisse ; et habuisse prolem cognomen, Belli- loci.

F

h Maleviridis. Notat Interpres, in MS. legi, Mal- verd, eoque vocabulo usum esse Virginem, quod hor- rendum dæmonis nomen proferre ausa non fuerit. For- tassissimè illa in regione tunc temporis apud verecundiores obtinebat usus diabolum sic appellandi, sive alia de causa, sive quod dæmon viridi colore illic depingi forte soleret : quemadmodum meminit Papebrochius noster, se annis abhinc quinquaginta et amplius in Cathedrali Moguntina supra ingressum chori observasse dæmonem, sub nomine Titivilli, viridi colore expressum, in dos- suaria corbe veluti colligentem verba, quæ a psallenti- bus forte prætermittentibus, cum subscripto versu, psal- lentes debita attentionis atque integræ pronuntiationis admonente, quia

Dæmon viridis
Titivillus.

Fragmina verborum Titivillus colligit horum.

i Huc usque secutus ordinem codicis antiqui MS. Mespleus (quod in sequentibus non item facit) sic na- tat pag. sua 29. Quidquid hactenus hic scripsimus, extractum est ex commentariis proprii Confessoris B. Floræ, uti testatur Compiler antiquus, cujus scripta sequor in hac historia ; qui etiam ista ad- jungit : Verum quoque est, quod qui se commen- dabant

AUCTORE
C. O. EVO EX MS.

A dabant precibus hujus virginis, seu coram verbis, seu absentes per litteras, referebant plurima per ejus intercessionem a Deo beneficia. *Videtur idem Mespleus innuere, quæ hinc sequuntur de miraculis usque ad finem capituli, esse Compilatoris : at Caput II ac III iterum esse Confessarii, quod etiam Interpres noster animadvertit, uti max dicemus Annotat. a od Caput sequens. Quæ tamen sic intelligenda existimo, ut Compilator commentaria quidem Confessarii præ oculis habuerit scintusque sit ; licere tamen sibi putaverit hinc inde aliquid addere, demere aut mutare ; et pleraque suo modo disponere. Qua de re, si ipsam Compilatoris historiam daretur inspicere, certiora fortassis enuntiare possemus.*

Ignis sacer S.
Antonii.

k Ignis S. Antonii populariter dictus, quia Sancti istius opem frequenter invocant atque experti sunt, tali huc laborantes. Latinis Ignis sacer appellatur, etiam Virgilio poetæ notus. *Sævit seculo XI exente crudeliter per Gallias et Belgium, describiturque a Sigeberto in Chronico ad annum 1089, tanquam pestis, qua consumebantur interiora, computrescentesque homines, ex eis membris, instar carbonum nigrescentibus, aut miserabiliter moriebantur, aut manibus pedibusque putrefactis truncati, miserabiliore vite reservabantur : multi vero nervorum contractione distorti tormentabantur. Et Urspergensis abbas Conradus, ad annum 1099, eandem sic describit. Tactus quispiam igne invisibili quacumque corporis parte, tandiu sensibili imo incomparabili tormento, etiam irremediabiliter ardebat, quousque vel spiritum cum cruciatu, vel cruciatum cum ipso tacto membro amitteret. Alia de igne illo sacro vide tomo 2 Januarii nostri pag. 156.*

l Hæc Compilatoris esse cognoscuntur.

m Parenthesis hæc Interpretis sit. Neque enim opinor, ante reformationem, monasteria inductam sub exitum seculi XVI, perpetuo inclusas fuisse moniales.

CAPUT II.

Variae Virginis exercitationes piæ, et ecstases, ab ipsomet Confessario ejus conscriptæ. a

Per litteras
rogata, absentes juvat ;

C Multi, quibus monasterium adire fas non erat, Floræ quod sibi opus erat, litteris manifestabant, nec mora, exoratus Ancillæ suæ precibus Dominus, indigentibus aderat. Prophetiæ dono futura certo prænuuntiabat, nec non divinitus illustrata, corpore absens, plurima, quæ procul gerebantur, detegebat, atque abditissima manifestabat et suavissimos eoque duntissimos mentis excessus patiebatur.

versatur in
ecstasi dies
22,

21 Festo die, qui omnium Sanctorum veneratione sollemnis est, Kalendis Novembr. verba hæc dilecti Discipuli in choro decantabat ; Vidi turbam magnam etc. cupiebatque, de Sanctis omnibus hæc dici ; cum mente ad cælum elevata, ad secundas usque Vesperas diei, qui S. Cæciliæ virgini et martyri sacer est, b cum Beatis comprehensoribus, priscorum fidelium exemplo, totis xxii diebus fere semper conversata est. Attentoolvebat animo, Beatos omnes comprehensores statu perfrui, bonorum omnium aggregatione perfecto, et torrente deliciarum dominicæque voluptatis oceano potari, absque ulla peccandi aut deficiendi formidine. Suavem hujusmodi cogitationem excipiebat vehemens desiderium videndæ gloriæ, quæ comprehensores beat, adeoque desiderii hujus æstus incaluit, ut quasi eodem frueretur cum Sanctis intuitu, ardens ipsa internisque ignibus æstuans, in hæc continuo suspiria cum regio Vate erumperet : Domine, ante te omne desiderium meum etc. nec ab ejus mente hæc unquam verba aberant, sive staret, sive decumberet, aut in genna et in faciem procumberet ; sive loqueretur, sive si-

contemplans
gloriam san-
ctorum ;

leret ; sive manducaret, sive biberet ; sive oraret, D cogitaret, meditaretur : eoque desiderio ante conspectum Domini jugibus deliciis electa sponsa effluebat.

22 Completo beatæ Cæciliæ Officio juxta ecclesiæ ritum, cum ceteræ sorores quieti indulgerent, Flora in oratione Dei pernoctatura, vigilabat ; mente beatam martyrem invisebat ; solennes ejus cum cælesti sponso nuptias suaviter perpendebat ; illam, cælestis Regis palatium introeuntem et in gaudium Domini sui intrantem, affectu comitabatur. Cum ecce iterum subito rapta est, ac mente cælum ingressa virginem omnino mirabilem, et mirum in modum ornatam, quæ media inter innumeras alias virgines, in magna gloria et canticis exultantes, eminebat, videre sibi visa est ; earumque eleganti forma, cantus suavitate, ornamentorum splendore, locique fulgore atque amœnitate, stupefacta (nihil enim unquam tale perspexerat) ducem Angelum allocuta, de matrona hac nobili interrogavit. Et Angelus ; Hæc est Cæcilia virgo, inquit, hæc fidem ac sanctum virginitatis propositum servavit, acerbissimos in terra martyrii labores passa, perennem gloriam in cælo assecuta est, hodieque regnat.

iterum aliam
patitur,

in qua videt
gloriam S.
Cæciliæ plane
singularem,

E

23 Ad se circa horam Completorii Ancilla Christi reversa est, adeoque torrente cælestium deliciarum, quas in diurna illa a matutini Officii tempore ad Completorium, contemplatione degustaverat, satiata erat, ut quamvis monita, atque iterum iterumque rogata a Domina Aycilina c ejusdem monasterii moniali, ac Virginis consanguinea, induci nunquam potuerit, ut vel levissimum tentaret obsonium : sed spiritu fervens, Breviarium arripuit, ut canonicum recitaret Officium, noctemque orando transigerets. Necdum crastinam lucem sol reducerat, cum ecce iterum rapta, diem ad vespertinum usque tempus cælestia contemplando consumpsit. De capiendo cibo iterum monita, similiter contempsit : stupefacta enim, nec sibi, nec aliis videbatur attendere ; sed ardens spiritu, sacri amoris æstibus fervere atque ebullire videbatur ; suavissimasque in lacrymas omnino diffluebat.

ac tertiam :

c

omni alimen-
to corporali
abstinens,

24 Alio die iisdem accensam ignibus Floram adiit Angelus Domini elegantissimi adolescentis speciem gerens, aureumque poculum divino quodam nectare coronatum, Virgini porrexit. Bibe, inquit, et manu oblatum calicem salutis assume ; nec ultra resocillando corpori necessarium cibum detrahe. Vix cælestem liquorem delibaverat, cum ineffabili suavitate percepta, hujus poculi ministrum attenta contemplatione statim intuita est. Is quidquid divini liquoris in cratere supererat, in vultum Virginis, quasi ludens effudit ; subitoque abiit. Flora vero, ore madida, ad se reversa, toto triduo in oratione, nullo relecta cibo temporali, sed in fortitudine cælestis illius cibi perseveravit : urgentibusque sororibus respondebat, fore ut totis quindecim diebus ab omni cibo atque alimento abstineret, adeo illam cælestis illius poculi suavis sustentabat, ut nec famem pateretur ullam, aut sitim.

sed poculo cæ-
lesti,

F
oblato ei ab
Angelo,

satiata.

25 Sublimioribus his assueta donis, quotidie inter Missarum solennia excessum mentis patiebatur cum sacerdos sacrosanctam Eucharistiam suo ore excipiebat ; nec nisi vespertini Officii tempore ad se redibat. Accedebat ipsa Communionis causa ad mensam Domini singulis diebus dominicis ac solennioribus ; et ubi cælesti hoc pabulo relecta erat, ad altiorem Domini mensam, cælestibus suavitatibus ac cælestium charismatum deliciis communicatura, subito rapiebatur : stansque in atriis domus Domini, abditissima quæque mysteria, remotissimarum rerum eventus, atque arcana, innumeraque alia, humani animi vires ac fidem superantia, ediscebat.

Alia ecstases
tempore Mis-
sæ

et commanto-
nis,

A 26 His *d* internæ vitæ miraculis recitatis, ad lit-
d
quas meruit
innocentia vi-
tae suæ.
 pius Sacerdos, mira hæc cuilibet videri posse, suam
 tamen non superare fidem, ex quo tantæ Virginis
 generalem confessionem exceperat. Sublimia enim
 hæc omnia, purissimæ vitæ innixa, advertit; certo-
 que asserit, nihil se in tota illius vita deprehendisse,
 quod letalis culpæ malitiam saperet; nec sibi notam
 ullam animam fuisse, quæ ad sublimem istius san-
 ctitatem accederet.

27 Tot tantisque cœlestis gratiæ donis aucta,
Cum ostensa
sibi in raptu
 mirabili vitæ, virtutum, donorum, ac miraculorum
 splendorem adjunxit. Nihil unquam inordinate
 agere, sed omnia in pondere, numero, et mensura
 disponere, semper visa est; eamque gratiæ plenitu-
 dinem, atque divini amoris fervorem experiebatur,
 ut ne ipsa quidem caperet, quo tandem modo the-
 saurum atque incendium hujusmodi, angustissima
 corculi sui claustra cohibere possent. Sæpe inter
 orandum Ancillæ suæ intuitum in æterna cœlestis
 aulæ gaudia Dominus defigebat: quæ siquando in
 mentem revocare ipsa, vel voce exprimere deinde
 cogeretur, novo statim mentis excessu ad Superos
 rapiebatur; nec raro diu manebat immota, acsi e
 vivis excessisset. Hæc illi vulgo in quadam rerum
 corporearum specie contingebant: tum vero, præter
 hujusmodi speciem, longe plura mente pertingebat,
 quam fando postea posset assequi.

28 Sic semel oranti ostendit Dominus arborem
revelare ro-
gabatur,
 miræ pulchritudinis, infinitis propemodum, iisque
 exquisitissimis floribus coopertam; cujus radix e
 terra oriebatur, summus vertex cœlos attingebat:
 culmen operiebat aquila, expansis in modum crucis
 alis: uncisque pedibus gemmam pretiosissimam
 gestabat, cujus splendor terrenum omne lumen su-
 perabat. In eam, velut in speculum, Flora mentis ocu-
 los defixit: in eaque Angelorum atque Electorum
ad eadem
rapiebatur
denuo.
 ordinem æternamque gloriam perspexit; et quidem
 tanto cum animi excessu; ut internæ suavitatis
 flumen ferre vix posset. Nec unquam postea, quæ
 illi mira tunc contigerunt, voce exprimere sine
 novo mentis excessu tentare potuit; adeo ut arcana
 verba, sæpe tentata, silentio celare cogeretur. Tum
 vero, eo intuitu resecta, secreto auditur: Vide vi-
 sionem istam grandem ac miram, et omnipotenti
 Deo gratias age.

29 Quandoque cœlestia contemplando certo edi-
Cognoscit
gaudium esse
in cælo
 scebat, quæ ea in scia secreto gerebantur in terra.
 Sic illi semel contigit, ut a Missarum solenniis ad
 vespertinam usque horam in cœlis mente conver-
 sata, Angelos ac reliquos comprehensores videret,
 cum magna animorum exultatione, ornamentorum
 splendore, et canticorum melodia, diem festum,
 eumque maxime solennem agere, qui in terris fe-
 rialis erat. Rei novitatem mirata, ducem Ange-
 lum rogavit, eequæ tandem esset hujusmodi solen-
 nitas, quæ militantem ecclesiam lateret. Num
 audisti, reponit Angelus, gaudium esse in cælo, et
 quidem magnum, quoties peccatorem anteactæ vi-
 tæ pœnitet? Cum hæc, se audisse divini Evangelii
 verba, respondisset Flora; Habes igitur, inquit An-
 gelus, hodiernæ apud nos solennitatis mysterium.
 Hodie scilicet vir, hactenus nequam, Guilhenus no-
 mine, tibi et omnibus fœdissimæ vitæ fama notissi-
 mus, Dominum Aymericum monachum adiit pœni-
 tentiæ causa: apud eum sua omnia peccata deposuit,
 ab eo præscriptos pœnitentiæ labores humiliter
 suscepit, et veniam a Domino impetravit. Hanc
 hominis, ad meliorem frugem redeuntis in terra
 pœnitentiam, nos solenni cultu et generali exulta-
 tione hodie celebramus in cœlis.

30 Ecstatica hujusmodi contemplatione sub ves-
quem postea
cognoscit,
 peram finita, quæ in cœlis viderat Virgo, mente
 revolvebat, verane essent, an non. Cum ecce

Domnus Aymericus Fayzela e Virginem adiit: cui
 statim illa; Quid egisti hodie, et cui tandem operi
 hodiernam operam navasti? Erat Aymericus iste
 monachus monasterii Figeacensis, vitæ sanctitate
 et mira austeritate eximius; adeoque in hac regio-
 ne notissimus. Ut erat autem Virginis nostræ ger-
 manus, ea die monasterium Belli-loci, germanæ
 suæ invisendæ causa, adierat; sed sponsam illam,
 contemplationi addictam, excitare ausus non fue-
 rat, quoad ipsa vellet evigilare. Interim cubiculum
 quoddam externorum hospitii mane ingressus fue-
 rat; statimque Guilhenus fille, quem carnalis in-
 continentiae et immundissimæ vitæ rumor in tota
 illa regione vulgaverat, clam Dominum Aymericum
 adierat, tactus dolore cordis intrinsecus, et spiri-
 tus sancti illustratione ac vehementi impulsione
 motus, suspiriis, singultibus, lacrymis adhibitis,
 sanctum Monachum rogaverat, et iterum atque
 iterum obsecraverat, ut aperientem conscientiae
 suæ statum, et scelera omnia sua confitentem, au-
 dire dignaretur. Morem excusabat Aymericus:
 non enim consuetudinis est nostræ, aiebat, alios
 nisi collegii nostri monachos in tribunali audire:
 nec mihi circa casus, episcopo reservatos, potestas
 amplius ulla superest *g*.

31 Guilhenus e contra urgebat, et quidem per
 Deum summe dilectum obtestabatur, opponens, re-
 mittenda sibi peccata sua videri, si molo confiten-
 tem audire vir Dei dignaretur. Humili hujusmodi
 supplicatione victus Aymericus, hominis confessio-
 nem exceperat, congruentem illi satisfactionem
 injunxerat; et pœnitentem in viam salutis, quam et
 deinceps constanter secutus est, reduxerat. Singula
 hæc, a se ea die gesta, roganti germanæ Aymericus
 narravit; addens, gaudium sibi non mediocre e
 Guilheni lacrymis, pluribusque aliis sinceræ ejus-
 dem pœnitentiæ indicibus, obvenisse. Certam hæc
 visionis hujus fidem Virgini fecerunt: nihil tamen
 ea vice hac de re vulgari passa est.

32 Nec multo post, Spiritus advenientis accessum
 præsentiens, quo liberius attenderet Deo, regritudi-
 nem, uti solebat, fingens, lectulum petiit: som-
 numque simulans, puram mentis aciem in sublime
 tolli experta est. Et statim mundi Creatorem con-
 templata, magnum quiddam, et excelsum omne
 longe superans, vidit. Contemplantis animum infi-
 nita rei visæ abyssus absorbebat. Non hic quanti-
 tas, non qualitas, non dolor, non finis, non initium,
 non species ulla, non ulla dimensio. Tum mirari
 Virgo, formidare, tremefieri. Ducem Angelum mi-
 rata interpellat, quid tandem rei sit, quod nulla sibi
 representatione effingere valet; et tantam sibi ta-
 men exultationem animi facessit. Sanctus et terri-
 bilis locus iste est, reponit Angelus. Divinitas
 ipsa, nulli unquam mortalium in terris nota, menti
 tuæ objicitur. Tibi datum est eam in similitudine et
 specie intueri, quemadmodum et olim Moysi in rubo
 et ignis specie. Ad hæc, cœlestis fluminis impetus
 Ancillam Dei letificavit, et in eo exultationis ac ju-
 bilationis excessu alta voce decantavit hanc eccle-
 siastici Officii, pro solennitate plurimorum Marty-
 rum antiphonam *h*, Gaudent in cœlis animæ San-
 ctorum, qui Christi vestigia sunt secuti, et quia
 pro ejus amore sanguinem suum fuderunt, ideo
 cum Christo exultant sine fine.

33 Alia vice orantem duo Angeli vestibus maximi
 pretii, iisque ignei coloris, induerunt; admirantique
 dixerunt, hæc eam veste in cœlis induendam, si ad
 finem usque perseveraret: rogaruntque, ut vestes
 sibi servandas redderet; quod et præstitit. Immor-
 talitatis vestem, sibi admodum congruentem, Flora
 admirabatur; seque hinc tanta gloria indignam
 reputabat: inde tamen certissimam ejus gloriæ
 spem

D
 AUCTOR:
 CO. EVO EX MS.
 e

u fratre suo
 f

E

q
 vere conver-
 sum esse.

Vidit in spi-
 ritu divinita-
 tis arcana:

F

h

deducitur per
 cælum

AUCTORE
CO. ENO EX MS
videtque sedem
sibi paratam

A spem in Christi Domini sanguine reponerat. Talia volentem animo duxit Angelus in æternas sedes; e quo arcana ostendit, quæ homini nec cogitare licet, nec loqui. Hic gemmas, sedilia, infandique splendoris ornamenta intuebatur, omnisque generis bona, quæ cogitatione assequi nemo possit. Regionis illius incolas mirum in modum splendentes, fulgentibus insidentes cathedris, non sine ecstasi suspiciebat. Mediam Virgini cathedram *i* Angelus monstravit, eamque, supra quam cogitari potest, mirabilem, suavissimisque odoribus redolentem. Hæc te sedes æternum manet, ait Angelus; illi parumper inside, quam annuente Domino post hanc vitam occupatura es. Illos, inquit Flora! Egone, vilis muliercula, atque peccatrix, tantæ gloriæ sedem obtinebo! Indigna plane sum, quæ tali felicitate unquam fruar. Vix hunc sermonem Virgo compleverat, cum Angelus in sublime sedem abstulit; quantum jactus est lapidis, ibique sedem eandem altius collocavit.

semel atque
iterum

12

34 Cum hæc omnia non parum Flora miraretur, atque inter dubitationem ac fidem fluctuaret, finita hujusmodi contemplatione; Magister quidam in Theologia, eximie perfectionis vir, qui devotionis causa, quemadmodum et plures alii, monasterium illud frequentabant, illud forte advenit: visionem, alterius nomine, Flora exposuit Viro Dei, interrogans, qua esset fide digna. Diu latere Magistrum non potuit, cui visio illa contigisset; et desuper illustratus respondit, visionem hujusmodi fidem mereri; præcipue si alia simili deinde confirmaretur. Triduo postquam inde bonus ille Magister abiit, pari excessu Virginis mens, eodemque Angelo duce, fulgentem cathedram, eodemque in loco sitam revisit, et præ admiratione obstupuit. Interea vero splendidiorem effectam altiori in loco Angelus sedem collocavit. Mutationis hujus causam sciscitant Virgini respondit Angelus: Hæc te sedes manet, *i* ea tu te iterata humilitate indignam reputasti, quod tibi miseriores Dominus novum in meritum vertit. Probavit insuper Dominus, novoque adscripsit merito, quod Magistrum theologum ea de re humiliter consulneris; ac propterea sedem tuam altiori in loco collocavit, quo ad eum propius accedas; nec ullum hac de re dubium admittas. Hic in æternum stabis, et cum Sanctis his omnibus gloriam et exultationem sine fine obtinebis.

k
atque multa.

C

35 In hunc modum, viginti ante annis *k* quam e vivis devota hæc virgo excederet, locum, sedem, ac societatem vidit, quæ ipsi in gloria parata erant. Cætera autem gratiarum ac donorum charismata, quibus in hac vita devotam sponsam ornavit Dominus, enarrare quis sufficeret? Sæpe Christum Dominum, Redemptorem nostrum, et Deiparam virginem Mariam vidit; nec repulsam orans pati, sed quæcumque rogabat, impetrare solebat. Longe plura de æterna gloria, de Purgatorii cruciatibus, de reproborum ærumnis, imo et de ipsa divinitate longe plura huic Virgini inter orandum demonstrata sunt, quam peritissimi quique disputando assequi unquam potuerunt. Cracem aliquando Angelus attulit oranti, miro splendore coruscantem, tam e ligno scientiæ boni et mali, tam e ligno vitæ confectam, quasi a paradiso terrestri, et nomine Enoch et Eliæ deferretur. Spiritu Sancto doctore sæpe præcipuarum rerum eventus didicit, bella, funera, litem, terræ sterilitatem. Nec tamen quidquam scire se, nisi Dominum nostrum et hunc crucifixum dictitabat.

Oranti offert
Angelus
crucem,

et futura
revelantur.

ANNOTATA C. J.

a Notat hic Interpres noster; Sacerdotem qui Virgini a confessionibus erat; hæc quæ sequuntur

scripta, posteritati reliquisse. Mespleus, quamvis D hinc ordinem mutaverit, asseverat tamen similiter, a Confessario scripta fuisse, uti et præcedenti, usque ad num. nostrum 17.

b Interposuerat hoc loco Interpres, Pridie Idus ejusdem mensis Novembris; quasi dies ille S. Cæcilie sacer esset. Quod explicationis causa de suo apposerit. Nulla enim talis dies mentio est apud Mespleum, sed tantum festi S. Cæcilie. Fortassis per errorem, pridie Idos, id est xii Novembris ille scripserit, pro die xxii, quo colitur Sancta illa. Ex eodem errore mox addidit, totis duodecim diebus alienam fuisse a sensibus Floram. Pro quo reposui, totis viginti duobus diebus. Tot enim effluerunt a Kal. Novemb. usque ad festam S. Cæcilie lucem.

c Mespleus hanc vocat Domnam Aquilinam Priorissam Monasterii. Sed cum Interpres ipsam simpliciter Sanctimoniam hic vocet, et Floræ consanguineam faciat; crediderim aliam esse a dicta Priorissa, tam nomine, quam re.

d Hærebam dubius, an hoc numero loqui censendus esset Interpres noster, an vero Compiler antiquæ vitæ. Quamobrem consului Mespleum, qui omnino sic scribi asseruit a Compiler antiquo, citante auctoritatem Confessarii, qui generalem Virginis confessionem excepit: estque ille ipse, cui initio hujus capituli, ut litt. a annotavimus, Interpres asserebat, hæc scripta debere.

E

e Vita gallica Mesplei, Agmeric de Fayselle. Ubi in margine notat Castellanus, Aymericus de Fasciola. Eundem noster Interpres mox vocat germanum Floræ; Mespleus vero, abstinens a voce germanus et frater, consanguineum videtur facere minus propinquum.

f Scire cupio, unde noster illud nomen acceperit, si verum est quod habet Mespleus, auctorem vitæ antiquæ ejus nomini pepercisse. Quamvis non videam, cur parceret; cum hominis infamia, tota regione vulgata esset, ac poenitentia scilicet vitæ emendatio illi gloriosa fuerit.

g Notat in margine Interpres, quod Sacerdos ille Aymericus plenam a domino Episcopo (fuerit ille Bertrandus de Cardailiac, qui circiter viginti ultimis Floræ annis ecclesiam Cadurcensem rexit) circa casus etiam servatos olim auctoritatem obtinuerat: deinde solitudinis studio raros poenitentes audiebat, aut fere nullos. Et hanc quidem olim habuisse facultatem, erui potest ex ipso contextu. Verum dispici debet, quomodo absolverit, cum dicit, talem potestatem amplius sibi nullam superesse. Paucis videtur responderi posse, non habuisse poenitentem peccatum episcopo reservatum. Reservationem quippe episcopalem non semper annexam habet carnalis incontinentia, cujus infamia dicitur ille potissimum laborasse. Aut si habuerit reservata: scriberit utique Sacerdos, quid sui esset officii, nec absolverit vir sanctus, uti nominatur, nisi licite.

F

h In secundis Vesperis ad Magnificat.

i Hinc occasio sumpta est pingendi Floram cum vicino Angelo, digitum intendente in sedem, sublime appositam: ut in imagine, quam supra impressimus, videre est.

k Hinc discimus, facta esse, quæ modo narrata sunt, sub annum 1327; quandoquidem obierit anno 1347, ut monstravimus.

CAPUT III.

Alia virtutum exercitia, et gratuita Dei dona.

Superbiam ac vanæ gloriæ procellam devitabat, seque nihil nisi vocem clamantis in deserto, humiliter

Humilitas
Floræ

A liter cum Joanne reputans, dicere solebat; si me Dominus audivit, nihil nisi debilem vocem, nec quidem meam audivit. Atque ita humilitatem præcipue colebat, tamquam virginittatis bonorumque omnium operum custodem, ejusque orationis magistram et fundamentum, quam tot donis gratiarum mirabilem Dominus efficiebat. Si quando neptes suas, familiares, aliasque, vel sibi præpositas, vel suæ curæ commissas puellas, alloquebatur, id sane omne eas celabat, quod occultare penes illam erat. Quidquid tamen prodesse iis posse norat, id omne eas diligenter docebat; et sigillatim interrogabat, quo se inter orandum modo gerereat; modumque orandi legitimum præscribebat.

laudes humanas

37 Oblatas ultro laudes mero sæpe silentio refellebat. Joglardus quidam de Boca, ad lectum Virginis infirmæ, devotionis causa accesserat; in genuaque procumbens, ut erat sanctitatis ejus fama supra modum permotus, hyperbolicas in laudes eruperat; Ave, inquit, Domna; sitque tibi in Domino salus. Hæc mihi mens est; si Christus Jesus duas haberet matres, ipsum te in matrem alteram electurum fuisse. Ad hæc Virgo obmutuit. Reversus Joglardus, flexisque iterum genibus ægrotantem allocutus, aiebat. Cur loquentem sine responso dimittis? Si duæ Christi Domini forent matres, alteram te ejus matrem fore existimo. Ad hæc humilior facta, ne verbum quidem reddidit. Joglardumque permisit abire insalutatum. Silentium illud arguenti (inquit scripti hujus Auctor a) respondit mihi Flora: Non me latebat, eum ad me devotionis causa accessisse. Solamen quærebat; si dura verba dedissem, desolatus abiisset: si vero mollia et bona; iis me forsitan humanis laudibus delectari existimasset; adeoque et mihi et illi in damnum laus illa contigisset: ideo silentium anteposui.

a
silendo contententis.

Obtrectantis
fame ejus
punitio.

38 Eam Virginis humilitatem Deo esse acceptam, probavit poena, quam subito dedit regularis quidam presbyter: mirantibus enim Floræ sanctitatem plurimis, dedignatus ille, respondit: Si quæ ejus opera unquam patrari miracula viderimus; toto, inquit, fiam ego corpore impotens. Et vero sequenti nocte in eam idem incidit corporis ægritudinem, acsi crebris ictibus contusus confractusque fuisset; nec ullo vesci potuit æger obsonio, nisi forte Virginis opera parato; cui obtrectare ultra ausus non fuit, brevique miseram mortem obiit.

Cultrix sedula
Sanctorum

39 Ante vero quam singularibus hisce cœlestium donorum charismatis devota Virgo fruereetur; sæpe sæpius assidua rerum spiritualium meditatione superis intenta, Deiparam virginem, Gabrielem archangelum, sanctos Apostolos, sanctas virgines, sanctissimumque Nicolaum Myræ episcopum, virginittatis atque humilitatis cultorem eximium, alloquebatur, singularique cultu prosequabatur. Diebus vero, quos Christi Domini mysteriis solennes Ecclesia colit, et ipsa peculiari fervore mysteria illa intuebatur, et speciales circa illa illustrationes, ac manifestationes cœlitus excipiebat. Quasi panais involutum infantem Deum, in præsepio reclinatum, ea nocte, quæ huic mysterio sacra est; oblatumque Simeoni seni puerum Deum, in ipsa Purificationis festivitate contemplabatur b.

et mysteriorum
vitæ Christi,

b
illa quasi coram
intuens.

40 Divinæ humilitatis, æternæ sapientiæ et sacri amoris dogmata Christi, pridie quam pateretur, ita hauriebat, acsi cum Discipulis Magistrum ipsa præsens observasset. In horto virum dolorum contemplantis, afflictam animam doloris gladius pertransibat; et mox ejulans lacrymabiles in voces erumpebat; Heu! heu! vinctum abducunt Dominum Deum meum! Nonne Dominum meum, quocumque ductus fuerit, sequar? Feria autem sexta majoris hebdomadæ, quæ morienti Domino sacra et solennis

Junii T. II.

est; vix dolorem summum ullo levare modo poterat. Iluc illucque amens, ni mœstam sorores cohibuissent, discurrens: atque inter orandum totam dolor ille occupabat, acsi pedes manusque clavi transfixissent, latusque lancea transverberasset. Ejulans et clamans vehementissimi doloris, e recollectione dominicæ Passionis orti, sensum singultibus ac lacrymis promebat, quem verbis exprimere nullatenus potuisset.

41 In triumpho c Resurrectionis, Dominum pias mulieres alloquentem, in Paschate ipsissimis oculis intuebatur, et verba diligentissime discebat. In solennitate Ascensionis Domini, ascendentem ad superos sibi una cum discipulis benedicientem contemplabatur, specialibusque inde gratiarum donis cumulata, veluti c monte Oliveti redux recedebat: eandemque gaudio spiritali et consolatione raurum in modum Spiritus sanctus in Pentecoste ditabat. Contigit illi aliquando, dum hymnum; Veni Creator Spiritus etc. decantaret, ut subito coram omnibus sororibus congregatis mente ad superos raptâ, corpore quoque plusquam duobus a terra cubitis elevata, et diu pensilis permaneret. Tum in columbæ volitantis specie sibi videre visa est Spiritum sanctum, et in unius e congregatis sororibus vertice tandem quiescentem.

D
Auctore
CO. EVO
EX MS.

c
In Pentecoste
coram sororibus
elevata pendet
in aere:

42 In mentem cuidam Figeacensi Domnæ venit, ut per foramen introspeceret, quid tandem Virgo illa singularis in sacrario cubiculi sui ageret, quove esset in statu. Sed Virginem, obstante lectulo, detegere non valuit: ea vero luminis abundantia splendere totum cubiculum vidit, quasi incendio vehementi intus conflagrasset. Sic vulgo mentem Ecclesiæ catholicæ secuta, pro solennitatum diversitate, varia et quidem non sine maximo animæ emolumento, contemplabatur: et amplioribus in dies gratiarum, gaudiorum, aliorumque donorum spiritualium incrementis ditabatur.

E
cubiculum
ejus lucet
acsi arderet:

43 Ipsa aliquando (subjungit Auctor non jam vulgari, sed latino idiomate d) dulci somno mentis, aliquando in mentis excessu, aliquando mirabili Scripturarum intelligentia, aliquando liquefactione animæ, aliquando jubilo, aliquando visionibus aliis mirabilibus, aliquando Saactorum colloquio mirabiliter detinebatur, aliquando lacrymosis suspiriis, nunc pro compassione vulnerum Christi, nunc pro compassione peccatorum. Hactenus ipsa Auctoris verba, latine scripta. Pergit autem vulgari idiomate, in hunc qui sequitur modum.

d
alia divinæ
bonitatis
dona.

44 Si quos noverat, rerum angustia, et tribulationum fluctibus oppressos; humiles ac devotas ad Christum Dominum, eorum causa preces fundebat; nec frustra unquam orabat: per eam enim, et dum in vivis ageret, et postquam excessit e vita, tot tantaque mirabiliter Deus operatus est, ut totam regionem brevi Virginis hujus fama pervaserit. Mirabilis et prodigii similis hujus vitæ, sive opera spectes, sive contemplationes, ceteraque admiratione dignissima; hujus, inquam, Virginis vitæ cardo ac fundamentum erat Christus Jesus Dominus ac Redemptor noster. Huic prælucebat Christiana fides, virtutis ac veritatis lux, nec non et singularis erga sacrosancta ecclesiæ Sacramenta Floræ pietas: quæ omnia sequentibus septem capitibus manifesta fiunt; de quibus, quæ sequuntur, accipe.

F
Orat sæpe
pro miseris,
numquam
frustra.

45 Primum quidem, sacram Exomologesim seu sacramentum Pœnitentiæ, ac Confessionem, conscientie purgatricem, speciali veneratione prosequabatur. Ad hoc Christi Domini tribunal singulis diebus accedebat nova semper humilitate, nova cordis contritione; tantaque mentis subtilitate conscientie nævos discutiebat; ut peritissimi quique sacerdotes (magnos scriptor e clericos vocat) apud

Confessio
ejus quoti-
diana

e

AUCTORE
CO.EVO
EX MS.
et ecstases
ad absolutio-
nem:

A quos peccata sua Virgo deponebat, vulgo pro exi-
miis virtutibus haberent, quæ illagemens ac dolens,
ut gravia facinora clavibus subiciebat: utque hu-
militatem singularem, vehementem cordis contritio-
nem, mundissimæ conscientiæ et ab omni vitiorum
festuca alienæ vitæ, conjungebat; hinc sæpe, vo-
lente Deo, et sacra canonica absolutionis verba pro-
ferente Ministro, in ecstasim humilis Ancilla Christi
incidebat.

veneratio
confessario-
rum,

46 Sic sacerdotes, quorum opera ad hoc Sacra-
mentum utebatur, ut Ministros Christi et dispensa-
tores mysteriorum Dei existimabat; et ut Patres,
quos filiali amore prosequebatur, et quotidianas pro
eis fundebat preces ad Dominum. Ingressa aliquando
lumen inaccessible, quod Dominus inhabitat, pura
mentis acie æternam Majestatem contemplantur,
maximamque divini luminis ac donorum affluentiam,
sibi desuper, et Deo jubente immissam, excipiebat
non sine magna animi exultatione. Tum quasi de-
misso in terram vultu videre sibi infra visa est sa-
cerdotes omnes, quibus conscientiæ suæ statum ape-
ruerat, eosque variis indutos vestibus prospiciens;
Dominum, exclamans in excessu mentis, rogavit,
dicens: Placeat infinitæ benignitati tuæ, Domine,
hos Patres meos in partem hujus gratiæ, mihi cœ-
litus immissæ, adsciscere. Nec mora, perfusus ea-
dem gratia omnes, et in hujus rei signum, novis
vestibus statim omnes uno excepto indutos, cum
magna gratiarum actione vidit. Ad se reversa, sa-
cerdotem vocat, humiliter exprobrans, bonum sibi
animæ ejus statum non videri. Perspecta Virginis
sanctitate presbyter, metuens ac tremens, negare
non est ausus letalem conscientiæ suæ statum; sta-
timque admonitus rediit ad meliorem frugem, vi-
tamque de cetero, quamdiu vixit, ut sacerdotem de-
cebat, optime composuit.

sumptio Eu-
charistiæ,

47 Secundo autem erga divinam Eucharistiam
mirum in modum affecta erat. Quoties sacrosancto
Missæ sacrificio intererat, ad hæc sacerdotis verba;
Orare pro me etc. *f* aut saltem ab exordio Præfa-
tionis culestem Regem accedentem persentiebat,
animumque attollens, ad finem usque, quasi extra se
exiisset rapta, perseverabat. Præcipue vero quando
ad sacram Synaxim accessura erat; tunc enim intra
se ardere, ac veluti effervescere præ amoris excessu,
et ad superos elevata esse videbatur: stare tunc illi
fas erat: sed duæ illam sorores hinc et inde susten-
tabant; deinde vero ad suum locum retrahebant:
C nec vinum postea nec aquam sumere valebat; nec
ab eo excessu etiam ad cubiculum suum reducta,
nisi longo post tempore, redibat. Imo vero ceteras
omnes, imprimis vero sacerdotum animas, erga di-
vinum hoc Sacramentum eodem modo affectas rata,
dictitare solebat, sacerdoti apud quem sua peccata
confitebatur, mirari se iterum atque iterum, qui sa-
cerdos ullus divina in hoc sacrificio sine ecstasi per-
tractare posset. Inde etiam gratias plurimas easque
maximas excipiebat.

accipit, illam
opera An-
gelorum,
g
h

48 Contigit semel in ecclesia, tribus ab hoc mo-
nasterio lencis sita in silva, cui nomen Fleux *g*, quæ
etiamnum ad idem monasterium pertinet, ut frater
quidam Menor *h* devotus ille quidem, cum inter ce-
lebrandum hostiam sacram trifariam, ut mos est,
partitus fuisset, duasque partes in patena reposuis-
set, tertiam partem reperire nusquam potuerit, nec
quo tandem excessisset, scire ullatenus valuerit.
Tum metuere, ac tremore non mediocri concuti sa-
cerdos. Completo sacrificio et oratione peracta, su-
pra modum turbatus, nec cibo nec potu usus est; sed
statim iter arripuit. Si forte apud devotissimam vir-
ginem Floram, in tota eo tempore hac regione cele-
brem, solatii aliquid reperire posset; ut turbatam
eo prodigio mentem quoquo modo pacaret. Dubitans

enim an id forte sua culpa contigisset, quo se verte-
ret, ignorabat. Nondum monasterii limen attigerat,
mœrenti obvia fit virgo Flora, subridensque; Ne
turbēris, inquit, Pater; non periiit tertia sacræ ho-
stiae pars, quæ tibi excidit, eam excepit Angelus
Domini, eaque me refecit. Rei novitatem et grande
miraculum presbyter obstupuit, qui neminem rei
conscium habebat: et necdum itineris sui causam
aperuerat: metuque deposito tristitiam vertit in
gaudium, et in gratiarum actionem.

D
tribus inde
lencis e sa-
crificantis ma-
nu allatam.

49 Tercio, Passio dominica devotionis hujus
scopus erat. Inde divini amoris æstum concipiebat,
ex eoque fonte divinæ suavitatis ac supernarum
consolationum fluvius scaturiebat. Nec raro dolorum
ac vulnerum Christi in partem venit, adeo ut natu-
ralis omnis doloris sensum superaret dolor, qui
virginem urgebat: et plerumque latus ejus dolor
gravissimus occupabat. Ut autem singularem hunc
dolorem celaret, nihil non agebat. Sorores vero ce-
teræ perforatum Floræ latus reputabant, quod et fa-
miliares ejus expertæ indicabant. Si quis vero coram
illa de dominica passione sermonem haberet, sive de
hujusmodi cruciatibus illa loqueretur, sive crucis,
clavorum, aliorumque dominicæ passionis instru-
mentorum signa quædam videret, ecstáticos hujus-
modi dolores patiebatur, non secus acsi ea aliquando
omnia vidisset: scriptumque a Domino *i* Bonaven-
tura Crucis ordinem *k* cum magno pietatis sensu
recitabat.

Dolores et
ecstases

e considera-
tione passio-
nis Christi:

E
i
k

50 Quarto, vitæ suæ perfectionem in oratione
et ecclesiastico Officio multum ponebat. Tempus
omne orando, meditando et contemplando impen-
debat. Quidquid ageret, iter, opus, domi, foris, sine
intermissione, juxta Apostoli monitum, orabat;
sæpe ad multam noctem, nec raro pernoctabat in
oratione Dei. Quodque mirare magis; toto fere
biennio aut triennio a somno penitus abstinuit, ut
juxta verbum Domini vigilans oraret, ne reprobo
tentatori unquam obediret Canonicas Officii eccle-
siastici Horas, intento animo et corde attento, ea-
que devotione semper persolvebat, ut nonnumquam
inter recitandum hujusmodi officium in ecstasim in-
cideret: cum scilicet occurrebant versiculi, ad
amorem excitandum aptissimi, ignita videlicet istius-
modi eloquia, Vidi Dominum facie ad faciem.
Vidi turbam magnam etc. Estque admiratione di-
gnissimum, quod quantacumque quamque diuturna
foret ecstasis, diem scilicet noctemque cœquaret,
nullo tamen tempore de ecclesiastico Officio quid
quam intermittebat. Si quando vel minimum quid
de Officio statis temporibus non persolvebat, id to-
tum diligentissime supplebat. Ceterasque sorores
docebat, nullam ab hoc Officio abstinere debere.
etiamsi in odorem unguentorum cœlestis Sponsi
currerent, sanctuariumque illius sublimi quadam
contemplatione ingrederentur.

studium ora-
tionis

et officii divi-
ni.

F

51 Quinto, divinum redemptionis opus attenta
eaque assidua contemplatione prosequabatur, Ga-
brielis annuntiationem sæpius in mentem revocabat;
et in hypostaticam divini Verbi cum humana natura
unionem defixa, cœlestium donorum affluentiam
excipiebat; nec non attente cogitabat, quid ipsa
circa divinum hoc opus cooperando posset.

Contemplatio
assidua Incor-
nationis Chri-
sti.

52 Sexto, Ecclesiæ triumphantis cives, tamquam
Patronos et Adjutores, jugi invocatione colebat;
imprimis vero gloriosissimam virginem Mariam
Deiparam, sanctissimum Præcursores Domini
Joannem Baptistam, suæ religionis Patronum, Apo-
stolorum Principem S. Petrum, Christi Domini
Proto-vicarium. Angelos vero cultu familiari ve-
nerabatur, eorumque præsentiam mirum in modum
passim experiebatur. Compellebat etiam aliquando
sacerdotem confessarium suum, num forte circum-
stantes

Cultus Sancto-
rum.

A stantes Angelos intueretur, monens quam in partem dirigere hac de causa deberet intuitum. Sanctum Franciscum, divinis Jesu Christi stigmatibus nobilitatum, speciali commemoratione quotidie, ut erat erga Dominum Jesum singulariter affecta, invocabat, sanctosque omnes, juxta Ecclesiæ Catholicæ mentem, congruo honore afficiebat.

Desiderium
fruendi Deo
in gloria.

53 Septimo denique, sanctissima Virginis hujus vita vehementissimis æternæ gloriæ desideriis innitebatur, et angelicam potius, quam humanam vitam sapiebat. Assidua rebus spiritualibus contemplatione fruebatur. Dissolvi, et ex hac vita quam primum migrare cupiebat; ut esset cum Christo. Vix ipsum cœli, aut divinarum rerum nomen audire aut proferre sine ecstasi poterat; quod illi sæpe coram sacerdote, qui illi erat a confessionibus contingebat. Frequens hujusmodi desiderium omnes cordis illius exbaurire vires videbatur. Mors, omnibus terribilis, jucunda et amabilis Floræ virginis erat. Tota erat, ut placeret Deo: nihilque non agebat, ut rationabile illi obsequium exhiberet. Deus vero Ancillam suam miris modis consolabatur, recreabat, roborabat, omnibusque gratiarum ac donorum in cœlestium charismatis ditabat. Nec raro sive in his excessum actu pateretur, sive passa fuisset, sic Domino Deo adhærebat; ut circumfusa cœlitus luce in modum solis tota splenderet. Quanta Virginis hujus gloria sit in cœlo empyreo, quæ ita dum viveret, in iis fuit quæ Patris æterni erant! faxit, misericors Deus, ut illius gloriæ participes effecti, per æterna secula seculorum, coheredes Christi simus. Amen. l

ANNOTATA C. J.

a Nempe Confessarius ipse Virginis, cujus scriptum seu Commentaria hic citat Compiler.

b Quæ hinc sequebantur de mysteriis Christi Domini, aliquantum contorta, eorumque ordo transpositus erat in MS. Interpretis. Adivi Mesplem, apud quem rectus ordo servatur. Quamobrem et hunc reponendum hic putavi; pauculis connexionis gratia immutatis.

c Hæc de Resurrectione Domini, inserta erant post mysterium Purificationis, loco non suo; et alio quam apud Mesplem.

d Inclusa parenthesi huc, si putentur Compileris esse; putet, reliqua hujus numeri 43 referenda esse ad Commentarium Confessarii. Verum mihi longe verosimilius est, parenthesis esse Interpretis; atque adeo referenda sunt reliqua ad codicem Compileris. Similiter quæ ad finem ejusdem numeri legitur monitio; Hactenus ipsa Auctoris verba, latine scripta etc. censeri debet ejusdem esse, cujus est Parenthesis.

e Item judicium mihi est de hac parenthesi, quod de priore. Videlicet Interpres ibi interloquitur de scriptore seu compilatore, qui scripserit Gallicè Grands Cleres, magni Clerici; quod ille interpretatus est Sacerdotes; quales debuerunt esse qui Virginis confessionis exceperunt.

f Orare pro me. Quod est in confessione seu Confiteor Sacerdotis ante Introitum Missæ. Mesplem pag. 36 habet; Orate pro me Fratres; et forte melius. Tunc enim incipit præcipua Missæ pars; et mox sequitur Præfatio; ut pronius fuerit illic loci Virginem in ecstasi raptam solitam fuisse ex consideratione mysteriorum, tum propius instantium, quam a principio Missæ.

g Hinc patet quod notavi in Comment. prævio, alibi perperum gallicè scriptum esse, ses fiefs, pro des Fieux, uti hic etiam locum exprimit Mesplem pag. 41, neque tantum ecclesiam facit, sed monasterium quoque, dependens ab Hospitali. Illi monasterio sub

finem seculi xvi Priorissa præfuit Domna de Vaillac; inde ad Hospitali translata; uti in Comm. num. 26 dixi. Verba hic sequentia, Quæ etiamnum ad idem monasterium pertinet, sumenda sunt tamquam Interpretis nostri. Mesplem nihil ejusmodi habet.

h In margine sic onnotat Interpres: Textus vernaculus non sinit decidere, an Menor sit nomen proprium Presbyteri cujusdam regularis; an vero Frater ille fuerit e Minorum Ordine, quod vis idiomatis exigit. Vultur pro secundo membra vox illa omnino accipienda esse; neque aliter explicatur a Mesplem, quom pro Religioso Ordinis S. Francisci.

i Dum Bonaventura hic tantum vocatur Dominus, absque titulo Sanctus, manifeste datur intelligi; hæc scripta fuisse, antequam ille in album Sanctorum relatus esset: quod solenniter factum est a Sixto PP. IV anno 1482.

k Opinor per hunc Crucis ordinem, intelligi debere Officium de Passione Domini; quod inter opera S. Bonaventuræ legitur tomo 6 editionis Vaticanæ.

l Sequebatur hic in MS. nostra, utique juxta tenorem antiqui codicis, usitata passim illis temporibus hæc clausula: Explicit vita S. Floræ Virginis, Monialis in monasterio Hospitalis Belli-loci, Ordinis S. Joannis Hierosolymitani in finibus Cadurcorum. Sequuntur miracula.

CAPUT IV.

Miracula, ex eodem codice MS. Gallico, ab eodem Amadeo latine versa.

PRÆFATIUNCULA INTERPRETIS. a

Innumera prope miracula, quæ orante Flora, dum viveret, vel ad ejus invocationem, postquam æternam repromissionem assecuta est, misericors Deus operatus est, eam in tota regione fidem excitarunt, quam fama prope in immensum brevi dilatavit. Unde et vivens in omnium ore versabatur; deinde vero vicariam sui memoriam in omnium honore reliquit. In infinitum volumen excresceret, si omnia modo patrata, vel quæ in dies fiunt, in unum colligerentur. Centum atque undecim supradictæ vitæ adjunxit vetus ille scriptor, cujus volumen latinitate donamus: asseritque plurimos Virginis hujus ope ab horrendo malo sanatos fuisse. Malum hoc puto esse Epilepsiam, in ea regione frequentem, quam alibi malum sancti Namphasii nuncupant.

53 Tribus autem ab eo monasterio leucis in opidulo, quod Canhacum vocant, visitur sepulcrum S. Namphasii confessoris, cujus memoriam celebrat Officio semiduplici ecclesia Cadurcensis prid. Id. b Novembris; quem veteres membranæ perhibent fuisse principem virum e familia S. Caroli Magni Imperatoris, qui abjecto militiæ cingulo, seu potius exercituum imperio abdicato, vastam in eremum secessit, solitariam vitam ad senectam usque perduxit, ecclesiam sancto Martino Turonensi a fundamentis extruxit ac dedicavit, a tauro cornupeta interemptus, ibidem fuit tumulatus: deinde vero crescente populi devotione, ac peregrinorum frequentia, Deoque sequentibus signis cooperante, altare eidem in subterraneo ejusdem sepulcro dedicatum fuit, nec non et plura in Aquitania et Occitania templa Epileptici, ac mente capti illuc voti causa confluebant, hodieque locum frequentant. Miraculorum autem series a scriptore in hunc modum, alio tamen ordine, textitur

MIRACULA IPSA.

56 Anno Domini millesimo trecentesimo quadragésimo

D
AUCTORE
COENO EX

E

Miracula

vitæ subjun-
cta,

hic dantur.

F

b
A malo S.
Namphasii
plures curati
sunt:

qui Sanctus
ille sit

A gesimo septimo diem ultimum sanctissima hæc Virgo clausit in Idus e Junii, miraculisque locus ille supra modum abundavit. Facies defunctæ multis spectantibus mirabiliter in modum solis resplenduit, totumque corpus suavissimum emisit odorem, aesi liliis rosisque fuisset consitum. Lapidæ operarii, e Valhacensi oppidulo, non procul a monasterio parietem exstruentes, viderunt eo die Sacerdotem, solenniter vestitum, eam aeris plagam occupantem, quæ Hospitali imminabat. Quo vero die humo sacrum corpus redditum fuit, accessit ad tumulum vir quidam, qui amisso argenteo poculo, ceream ejus figuram vovit. Et vero immobilis fer in loco stetit, crateremque alter recuperavit, et votum reddidit. Vir quidam, religionem professus, vitam Virginis illius despexerat, contemptumque suum vulgarat; mox voce quadam admonitus, tota vita variis malis vexatus fuit.

B 57 Infra Octavam sepulturæ, incola Hospitalis loci, variis morbis ad extremam perductus, amissoque loquæ usu, magna fide sepulcrum Virginis adire vovit: moxque sanitati restitutus, votum persolvit. Infra eandem Octavam duæ mulieres, gravissimis morbis laborantes, similibus votis convalescerunt; ceramque et sindonem in anathema appenderunt. Alia bis periculum mortis evasit, gravi in infirmitate constituta, sindonemque ex voto obtulit. Alia ex voto sepulcrum adiit, statuitque jejunium [servare] singulis annis in anniversario hujus Virginis; et a variis malis sanctique Namphasii morbo seu epilepsia liberata fuit. Eadem ex oppido Maursio oriunda, inter redeundum horrendo spectro perturbata, Virginem inclamavit: statimque mira luce, spectantibus multis, circumfusa est. Eadem, grassante lue, se foetumque conceptum in gravi periculo constitutas videns, ad Virginem recurrit, resque ex voto successit. Eques quidam, promissa ex voto sindone, deindeque persoluta, e mortis confinis rediit. Duæ alie mulieres pari voto ultimum vite discrimen effugerunt.

C 58 Anno salutis trecentesimo sexagesimo supra millesimum, die vero xi mensis Junii, d quæ S. Barnabæ Apostoli natalis est: id est decimo tertio a Virginis morte anno, Dominus abbas Figeacensis, accepta haud dubie a Superioribus licentia, corpus S. Floræ e tumulo eminentiorem in locum transtulit. Suavissimus e tumulo odor in omnes turmatim accurrentes aspersus est. Infirmi plurimi corpoream sanitatem adepti sunt; omnes auxilia spiritualia non paucæ; nec fuit quin fateretur, odorem illum omnipotenti Deo acceptum referri debere.

59 Sequente Sabbato in parochia Ainacensi, duabus fere a monasterio leucis, mulier emisso voto, visum et mentis usum ope hujus Virginis adepta est. Cæcitatem, vehementissimos capitis dolores, mentisque deliquium duobus mensibus passa, ex voto ceream coronam persolvit. In eadem parochia morti proximus arator quidam, quasi invisibili manu pressis faucibus suffocaretur, simili voto liber existit, rempue sacramento adhibito asseruit. In parochia, lho dicta, cæcus post unum cæcitatis mensem visum emisso voto recepit. In parochia, Isondulus dicta, mulier acerrimum coreuli dolorem passa, voto convaleuit.

60 In parochia Lobreffacensi, tribus circiter a monasterio leucis, puerum morti proximum, et in agonia diu constitutum, magna fide arripuit mater, ad ecclesiam detulit, et spectante populo peregrinationem ad tumulum Floræ vovit, si puer convalesceret; subitoque sanus factus est. Scutarius e Lemovicensis, toto anno infirmus et toto corpore impositus, voto ceream sui imaginem spopondit, si intra octavam S. Bartholomæi convalesceret. Res, ut

petierat, evenit. In parochia Sonacensi mulier filiam suam, in agonia constitutam, voto huic Virgini obtulit, statimque sanam recepit. Altera voto manus sanitatem recepit. Alia, septem diebus in partu laboraverat, invocata Virgine sanum puerum emisit in parochia Rosieirensi. Aliam nobilem mulierem, in partu periclitantem apud Ruthenos, hæc Virgo fecit incolumem.

61 In urbe Figeaco mulieris oculos, particula ossiculi, e corpore Virginis extracti, sanitate donavit. Alterius oculos ibidem sanavit particula illius vestis. Pari vestium Floræ contactu, monialis in monasterio Laimensi, hujus vicino, e gravissima infirmitate convaleuit; quod et quam plurimis aliis feliciter evenit. In parochia Cornensi et Sanlauranensi. Scutarius continua febre correptus, amisso sensuum usu, mortique proximus, sanitati contra omnium spem restitutus est; postquam ejus uxor, soror et puellæ peregrinationem ad Virginis tumulum nudis pedibus fecerunt, cereamque viri imaginem voverunt. Novem diebus acerbissimos partus dolores mulier e parochia Albiacensi passa fuerat; post votum edidit infantem vivum.

62 Scutarius quidam illius regionis, ab Anglis captus, capite plectendus erat; quia paulo ante quatuor Anglos laqueo Galli suspenderant: is voto promisit huic Virgini iter et ceream suorum vinculorum imaginem; obtenta vita et libertate, votum persolvit. Alius quidam, ab iisdem captus, vidensque concarceratos sævissime cruciatos; iter et ceream sui imaginem vovit; moxque impune omnino evadit. Quod idem feliciter evenit duobus Scutariis Gordoniensibus, et pluribus aliis, quos in vincula Angli conjecerant.

63 Mulier e loco Hospitali letalem febrem eo voto expulit, et contra omnium spem statim convaleuit. Mulier Figeacensis, capite graviter laborans, tacta vestis hujus Virginis particula, omnino sanata fuit. Nobilis quædam Domina Lemovicensis, brevi auditum recuperavit, cum sex annis surda fuisset, cereamque aurium imaginem ex voto obtulit. Altera mulier duoque viri, epilepsia laborantes, sanitatem voto obtinuerunt. Altera puerum suum, omnium opinione jam mortuum, mox simili voto sanum recepit. Puerpera, morti proxima, emisit votum, statimque, tacta veste Virginis, emisit vivam puerem; ipsaque convaleuit. Idem alteri contigit. Et tertia quadam, inter eundem accepto vulnere, ipsa cum foetu in magno discrimine posita, emisso voto, cum foetu sana evasit. Altera voto, morientis filii vitam impetravit.

64 Philippus quidam Joannes, nobilis vir, e gravissimo morbo convaleuit, votoque ceream imaginem pondo sex librarum persolvit. Tres mulieres voto simili omnino convalescerunt, alia membrorum imposita, alia gravi morbo laborans, alia febre correpta. Abbatissa Laimensis, gravi morbo laborans, acceptam subito sanitatem simili voto retulit. Domina quædam sterilis, emisso voto, intra annum edidit puerum, Monialis quædam hujus monasterii, nobilem fratrem Lemovicensem, ab Anglis jam pridem captum, Virgini obtulit; brevique ille libertatem sibi conciliavit.

65 Mulier quædam voto periculosum malum, quo toto anno laboraverat e tibia, statim contra medicorum spem expulit. Altera deperditum triduo puerum, quem a lupis jam putabat laceratum, voto illesum recepit. Altera Domina ceream scalam voto promiserat, si a castro suo Angli arcerentur. Et vero aberraverunt, illicque pervenire nequiverunt. Ob res deperditas, bovem, crateras, annulos argenteos etc. ad Virginem ex voto recurrentes, exauditi fuerunt. Plures mulieres diu steriles, talibus

D
J
Liberantur in partu periclitantes,

aliter laborantes,

item capti ab hostibus.
E

Curantur a febre, cephalalgia, epilepsia.

Juvantur in partu.

F

Convalescunt alii:

alii alia impetrant

votis

A votis mox fœcunditatem obtinuerunt. Aliæque innumeræ, Virginis intercessione perfectam sanitatem impetravere. Aliæ capite dolebant; alia oculos male affectos habebat: alteram vermiculus, aurem ingressus, ad rabiem fere devexerat. Addit f scriptor omnia scribi miracula non posse; ita numero excedunt.

g
Cadurcensium
fides erga
Regem Galliarum.

66 Provinciam hanc eo tempore Angli occupabant, multisque incommodis Cadurcenses g afficiebant, qui eos tandem omnium primi eliminarunt, et a Christianissimo Rege specialia privilegia meruerunt: eo quod, etiam a Rege jussi, Anglos suscipere noluerint, nisi iterato juramento fidelitatis testati, invitos se hac in re Regi parere. Et quamprimum data facultas fuit, hostes ejecerunt.

Capti vinctique
soluti,

67 Captus quidam, in stricto gladio in vitæ discrimen adductus, voto libertatem et vitam obtinuit. Macippus quidam Jovæus captus, turri inclusus, in vincula conjectus, donec duodecim florenos aureos Anglo victori persolvisset, protegente Deo, carcerem, vincula et muletam evasit, postquam in monasterio Hospitalis pia ejus consanguinea pro eo votum emisit. Nobilissimus quidam vir, et in ea regione potens, ita forte dolebat capite, ut nec domi, nec foris sui compos, per silvam amens noctu vagaretur. Ut Floram virginem cogitavit, emissio voto, sui compos effectus, omnino convaleuit. Ejus vero filius pari voto obtinuit ne cocles fieret, oculique sanitatem ilico habuit.

B
amens sanatus.

68 Eques nobilis, post Virginis hujus obitum testatus est, duos Angelos ad latera piæ hujus Monialis adstitisse, dum ipse cum ea, adhuc vivente, de rebus divinis aliquando ageret. Vir quidam Religiosus, alia vice ignitos carbones, in caput Ancillæ Domini coelitus demissos, vidit; statimque mirum in corde suo ardorem expertus est.

Quid Floræ,
adhuc viventi,
acciderit.

69 Quidam gravissimum in scelus incidit, eratque etiam amicorum judicio, morte dignus, emissio voto Virginem inclamavit, et periculum impune evasit. Alius simili voto Anglorum manus illesus effugit. Mulierem quoque Angli deprehensam ligaverant: illa necem opprobriumque verita, Floram inclamavit: statimque miraculose erepta, flexis genibus, ut voverat, ceream sui imaginem gerens, a monasterii limine ad tumulum usque Virginis perrexit. Æger alius, diuturnum cordis dolorem passus, cereum, ut voverat, anathema flexo poplite a limine ad sepulcrum detulit; statim enim emissio voto convaleverat.

Ejus ope multi
evasere
carceres,

70 Alius, incola Issondoli, in confiniis mortis cereum anathema vovit, moxque sanus factus, votum Deo reddidit. Eundem postea captum Angli in oppidulo, Fontes dicto, incluserunt in dolio, is eodem voto dolium noctu et hostium manus evasit. In eadem parochia maritus pro uxore et filiis, binos pro singulis denarios obtulit, ut Virginis intercessione Anglorum furorem devitarent. Res pro voto successit. Alia avenæ mensuram obtulit; ne ignis collectam segetem, uti cœperat, consumeret: statimque sine ullo damno extinctus est.

et pericula
alia.

71 Alium, Issondoli incolam, lupus in rabiem versus momorderat; brevi is amens et rabidus, sese aliosque morsibus lacerabat, omniaque clamoribus et tremore implebat. In paschate ecclesiam parochialem furens ingressus est: eum concives deprehensum funiculis constrinxerunt. Monitus, ut a Virginem Floram tilens confugeret, exclamans rogavit, ut ad tumulum ejus duceretur. Illic adductus, ejulans, vociferans, et mugiens, tumulo diu incubens, tandem dormivit. Expergefactus melius sibi esse, cum gratiarum actione respondit; mentique ac pristinae sanitati restitutus, cereum anathema ex voto obtulit: totisque novem diebus in gratiarum actione ad Virginis tumulum perseveravit.

Rabidus e
morsu lupi,

se aliosque
lacerans,

curatur ad
tumulum:

72 In vivis agentem Eques Arvernus rogavit, ut filium suum morbo S. Namphasii, id est epilepsia, laborantem sanaret; fudit illa preces ad Deum ægerque omnino convaleuit. Eodem plane modo plurimos sic laborantes adhuc vivens oratione sanavit. Vicinum quoddam castrum Angli emerant, armisque et vi expugnare decreverant sub vesperam festivitatis S. Joannis Baptistæ. Domna quædam hostium furorem metuens, Virginem hanc invocavit, cereamque vovit Castelli imaginem pondo unius. Repulsam passi sunt hostes, ne minimo quidem damno illato: votumque persolutum fuit. Reum, in carcere episcopi Cadurcensis detentum, Judex perpetua pœna damnavit. Post diuturnum carcerem audivit a fratre mira, quæ ad invocationem Virginis hujus fiebant. Emissio voto ergastulum evasit. Virum Religiosum in urbe Montis pessulani, gravi morbo laborantem, simile votum sanitate donavit. Eo miraculo permoti ejusdem urbis cives plurimi, similibus votis sanitatem corporis a Deo impetrarunt. A brachio alterius Religiosi viri gravissimum dolorem amovit par fides, qua solennem missam in honorem gloriosissimæ Matris Dei et hujus Virginis celebravit.

73 Non procul a monasterio, domum quamdam ignis consumpsit; grassante incendio, adjunctæ domus ceream imaginem vovit Domna quædam, imminenti periculo perterrita: domusque illesa servata est. Sagittarius quidam, monachus Maursensis, emissâ forte sagitta, robusti ejusdam viri humerum transverberavit; seminecemque stravit. Miraculorum, hujus Virginis ope patratorum, gnarus monachus, voto emissio vulneratum e proximæ mortis periculo eripuit. Maursensem quoque homicidam, a Domina illius oppidi accusatum, quamquam cum moderamine inculpatae tutelæ aggressorem intermisisset, libertate et vita donavit votum, ea de causa emissum innumerosque alios ab hujusmodi discrimine Virgo hæc sua intercessione fecit incolumes. Paupercula mulier cereum anathema libramque olei vovit, ut filius jamdiu ab Anglis captus libertatem obtineret. Exiit liber ne obolo quidem persoluto. Civem Sarlatensem, exilata domo, captum ducebant satellites Cadurcenses. Intercessione hujus Virginis incolumis rediit ad suos, nec de facultatibus suis quidquam amisit.

74 Viri ejusdem Cornacensis latus gravissimus dolor vexabat: jejunium quoque anno in die anniversario obitus B. Floræ vovit. Convaleuit ilico, et anathema persolvit. Plurimas mulieres puerperis in periculo partus miraculose adjuvit; præcipue vero unam e parochia Cornacensi, quam cum foetu jam fere mortuam deflebant. Mox emissio voto convaleuit salvo foetu Matrona nobilis Virginem invocavit pro fratre suo, ejus duo castella expugnare Angli meditabantur. Res pro voto successit. Item et homo quidam ejus tibiam nimius dolor cruciabat, voto emissio facile gradiebatur.

D
ALCTORE
COEVO EX MS.
alii oliter
juvantur

E
Amota pericula
incendi,

mortis,

carceris.

Abacti dolores,
lateris,

F
parturientium,

tibiæ;

Item lateris,

trimestris morbi.

Ereptas periculo mortis.

75 Anno trecentesimo sexagesimo supra millesimum, non longe a monasterii mœnibus, mulier totos quindecim dies insomnes exegerat gravissimum in latere dolorem passa; ad tumulum Virginis deferri voluit; statimque sanata somnum cepit; Deoque gratias egit. Matrona quædam Figeacensis, tribus mensibus in lectulo infirma decubuerat; delata ad tumulum, oblatoque anathemate, statim consolidatis basibus sana stetit. Puellam Domini, ejus ditioni suberat civitas Gordonensis, ab imminente morte revocavit fides, qua pro ea sindonem B. Floræ voverunt.

76 Ditissimus Dominus, e Vasconia oriundus, Xantonum episcopus, gravissimorum scelerum reus; ita ut et fisco ejus bona addicenda essent, et ipse moret

A morte damnandus; audita tantæ sanctitatis ac miraculorum fama, virginem Floram inclamavit, obtentaque post votum salute ac securitate, tumultum adiit, remque, urgente conscientia, ad Virginis laudem aperuit: addiditque longiori charta opus fore, si singula hæc describerentur.

77 Scutarius Domini Gramatensis, emisso voto, e gravissimis doloribus caput suum totumque corpus eripuit. Alium ejusdem castrî scutarium a febre continua, medicorum judicio letali, intercessio Virginis post votum liberavit. Puerum ejusdem civitatis Gramatensis infirmum, sanitati restituit mater, emisso ad hanc Virginem voto; quod et multis aliis ibidem contigit. In Vasconia simili voto mulier quædam statim convaluit. In eadem provincia mater quædam, hanc Virginem multis lacrymis inclamans, vovit peregrinationem et abstinentionem a carnibus, donec reducem filium reviseret, quem hostes variis vulneribus percussum seminecem reliquerant. Voti compos facta est. Plures alios e mortis [periculo] vinculis carceribusque apud Anglos et Gallos Floram, volente Deo, eripuit.

78 Anno salutis quinquagesimo sexto supra millesimum quadringentesimum h, nobilis quædam mulier gravi morbo laborabat: acsi malum S. Namphasii, id est epilepsiam mentisque delirium pateretur, vir Religiosus, qui Floræ sanctitatem apprime norat, aucter fuit, ut Domina illa ceream sui imaginem, et ad Virginis tumulum peregrinationem voveret; ac brevi sanitatem obtinuit. Alia, ut visum mereretur recipere, ceream oculorum suorum imaginem, similemque spondit peregrinationem; et meliuscule se statim habuit, ac brevi oculos omnino sanos. Aliam adversus gravissimi criminis rumor asperserat, amissaque fama in mortis periculum incididerat: imaginem et viam vovit; periculum evasit, famamque recuperavit. Dolorem capitis pari voto nobilis quidam Baro excussit.

ANNOTATA C. J.

a Quemadmodum ante vitam paucula præfatus est Interpres, ita hic nonnulla præmittit ante miracula; quæ ait centum et undecim a veteri scriptore suo adungi vitæ præmissæ: quæ etiam ipse hic adscribit, sed ordine, ut monet, alio, quam in veteri codice. Cur autem mutaverit ordinem, non indicat: præstitisset majus beneficium, si antiquum servasset, uti servavit in vita. Mespleus pag. 92 dicit, in codice veteri MS. vitæ subungi miracula centum et undeviginti, octo amplius numeros, quam Amadeus. Sed vel hic potest minutione quadam non annumeranda putasse; vel ille alia quoque annumerasse, quæ vitæ intermiscerentur, præsertim sub finem capitis 1.

b Saussayus refert S. Namphasium die 21 Novembris. An per errorem transpositis cyfris id factum sit ex 12? Amadeus certe ignorare non potuit, quod annis singulis die 12 Novembris legebat in officio ecclesiastico. Ad eundem diem refertur quoque memoria S. Namphasii in Martyrologio universali a Castellano, notante, Corpus ejus adhuc quiescere Caniaci in crypta ecclesiæ S. Martini.

c Scribit Mespleus pag. 91 ex antiquo codice MS. Floram decessisse anno Domini 1247, quod centum post annos accidisse, docuimus in Comment. prævio. Cum tamen idem diserte notet, in præd. codice nullum indicium esse diei, quo obierit: cogor opinari, ob Interprete nostro diem tertium Idus Junii, hic adjectum esse, ratio, illum mortis fuisse, quem certo constat, translationis esse; non item, esse mortis.

d Hinc clarum fit, diem 21 Junii, quo anniversa-

ria B. Floræ memoria recolitur, esse Translationis ejus. An idem felicitis quoque ejus obitus sit, non constat.

e Scutarius hic et deinceps videtur simpliciter significare militem, aut armigerum. Vide num. 62.

f Loquitur hic Interpres de Compilatore.

g Referenda hæc ad tempora, mortem Floræ subsequuta. Ex quo nempe Angli, duce Eduardo principe Polliæ, regis Eduardi III filio, ex Aquitania sua egressi, exercitum regis Galliæ Joannis apud Pictaros anno 1356 memorabili clade ceciderant, captis Rege ejusque filio Philippo et multis principibus; late circumtulere terrorem sui, vicinasque provincias subegerunt, quas inter et Cadurcensis fuit.

h Conclusi supra, ex num. 49 annot. i, codicem Gallicum, quo usus est Interpres noster, conscriptum fuisse ante annum 1482. Hinc autem constat, fuisse scriptum post annum 1456. Nam tunc inde sequitur, medio illo tempore vixisse compilatorem vitæ: quem malim antiquiorem credere, et integro forte seculo prius, occasione sumpta ex translatione et elevatione corporis B. Floræ, sua compilasse ex commentariis præcipue, a Confessario Virginis relictis: ejusque scripta deinde alium retulisse in codicem prædictum, additis miraculis, quæ usque ad sua tempora compererat facta.

Notandum hic etiam antequam pergamus, initio præmissæ vitæ pag. 104, impressas non esse in margine litteras a, b, c, d, e, f, indices Annotationum, quæ singulis capitibus subjiciuntur. Itaque littera a od-scribi illie debet ad calcem primæ columnæ; b, c, d, e ad sex primos versus initio columnæ sequentis; ubi in textu sunt. f in num. 4 versu 2 post Amatoris, tam in textu, quam in margine.

Pag. 485 ad calcem commentarii de S. Rosselina virgine, apponi potest.

i In præmissis num. 3 semel iterumque citatum est nomen proprium sua lingua Gallica Chauvet, ut se auctor appellat, terminatione Latina Chauvetus. Est qui inde stomachatus, mallit (quia Gallicum chauve, Latinis sonat calvus) nomen auctoris prædicti Latine scribi Calvetus, non Chauvetus. Ego vero existimo, historicum magis attendere debere, quomodo nomen proprium in suo cujusque idiomate vernaculo scribatur, quam quid forte significet Latinis. Nomina quippe instituta sunt, cuilibet nationi sua, ad significandum rem in suo idiomate, non ad significandum, quod forte repræsentat in idiomate alieno. Hinc et illa, quæ sunt propria hominum (quod quidem ad priores syllabas at-tinet) dum transferuntur in linguam Latinam, aliter mutari non debere, quam per ultimam syllabam ac terminationem, Latinis propriam. Si priores syllabas mutes, reddetur nomen ex proprio non proprium.

12 Obtinet eadem ratio in aliis quoque a Francica linguis. Habent Itali E. G. suos Rossi, Bianchi etc. Germani ac Belyæ suos Backer: quæ nomina propria si facere Latine velim: rectius mihi ad captum legentium videor scripturus, Rossus seu Rossius, Biancus, seu Bianchius; Backerus seu Backerius, mutando solum terminationem, quam si scribam Rubeus, Albus, Pistor; quia nomina illa Latine ita sonant; sed quæ lectorem per se inducere in cognitionem nominis proprii vernaculi vix possunt. Si porro nomina jam dicta, Chauvet, Rossi, Bianchi, Backer, nihil significarent Latinis; nullus (puto) qui Latine scribit, illa aliter Latine formaret, quam per ultimæ syllabæ terminationem Latinis propriam. Cur id in aliis, quæ præter personam cujus propria sunt, forte aliud etiam Latinis significant, non item fiat? Certe qui Chauvetus format a Chauvet, retinet formam nominis personæ proprii: qui vero scribit Calvetus derivat illud ab ad-jectivo Calvus, quod non est ejusdem hominis propriam nomen.

D

E

Corrigenda
initio hujus
vitæ.

NOT. 28

Quomodo
nomina
Gallica

F

Latinis for-
manda sint

INDEX

HISTORICUS

Continens nomina illustriorum personarum, quarum in hujus Tomi Actis vel Commentariis mentio fit paulo specialior et notatu dignior, præposita iis † qui Sancti vel Beati habentur.

A		
A bdarachman R. Maurorum in Hispania, 9 se- cula	38 d	
Abelinus, Ep. Aldinburg. 11 sec.	41 b	
Abrahamus Ep. Frisingen. fundator Collegiatæ SS. Primi et Feliciani in Carinthia 9 sec.	150 b	
Abunephri, id est, Abbas Onuphrius	260 b	
Acacius Patr. CP. 5 sec.	447 c	
Acesius Ep. Novat. probat Pascha Catholicum	189 c	
Achas, puer Turholtii in Flandria 13 sec.	413 f	
Adalbero, pater B. Bardonis Ep. Moguntini	298 d	
Adalbertus Virdun Ep. sec. 5,	77 b	
† Adamnanus, Ab. Hiensis scribit Vitam S. Columbæ, fundatoris	187 f	
† Adamus M. in Phrygia. non fuit pater S. Pela- giæ V. M. Antiochenæ	156	
† Adalbertus Ep. Prag. 10 sec. ejus familia Gne- sux, per fratrem propagata 337 b, ejus cateche- sis cantu exposita,	341 f	
† Adelbertus, Diac. S. Willibrordi	161 e	
Adolphus Overhannus, monachus Wertinensis 34 * b		
Advogarii, nobiles Tavis. Guido et Articus	369 f	
† Ædus, vel Aidanus Ep. Fernen. in Hiberna.	27 a	
† Aelredus Ab. Rievall. 12 sec. scripsit Genealogiam Regum Anglorum	317 e	
† Agricius 6 sec. Episc. Rotomag. decessor S. He- ractii	70 b	
Agatha, Clarissa Virduni 13 sec.	260 a	
Agnellus, an sec. 6 Ep. Sutrinus ?	74 e	
Agnes filia Vladislai R. Bohem. sec. 13	3 c	
Agnes Pictavien. uxor 2 Henrici Nigri 31 * d,	297 d	
Aidanus R. Hibern. ordinatus a S. Columba,	200 b	
Aidus Slane R. Hibern. 6 sec.	201 e	
Aidus R. Conaciæ, auxiliatur S. Columbæ	193 d	
Aidus Niger R. Ultoniæ in Hib. 6 sec.	206 f	
Albericus Ep. Ostien. 12 sec. contrarius S. Wil- helmo Ep. Eborac.	139 a	
Albertus Ep. Rigen. in Livonia	3 c	
Albertus 13 sec. Ep. Tarvisinus, colligit miracula B. Parisii 478 a, eo Confessario usus,	479 b	
Albertus Parochus in Turek diac. Gnesu. colligit miracula S. Bogumili.	353 b	
Albertus, Decanus Lancien. 13 sec.	355 b	
Albertus de Marchesiis, Ord. Min. 16 sec.	260 a	
Albertus Brandenburg. Lutheranus vastat ecclesias Moguntinas	297 f	
Aldredus Ep. Wigornien. 11 sec.	321 b	
Alamannus Adimar Card. in schismate,	406 c	
† Alexander M. Thebæus, Bergomi	237 a	
† Alexander Ep. C. P. 326 successorem sibi designat, 14 d 18 * a		
Alexander III patitur 4 Antipapas,	350 a	
Alexander Papa Vobit,	406 b	
Junii T. II		
Alexander II, R. Scotiæ 12 sec.	333 d	
Alexander III R. Scotiæ, transfert ossa S. Mar- garitæ 13 sec.	334 d	
Alexander, fil. S. Margaritæ R. Scotiæ 322 e,	331 e	
Alexander Mon. scripsit encom. S. Barnabæ	417 c	
Alexander, Eremita in Russia	259 f	
Alexander, Præpos. in Africa, per sec. 3 sec.	265 c	
Alienor, heres Aquitaniæ, fax belli inter Anglos et Franco 12 sec.	199 c	
Alizetta seu Alietta, matertera B. Rosselinæ,	486 c	
† Allodius Ep. Antissiodori 5 sec.	274 c	
Alliunourt, Ep. Cadurcensis	43 * a	
† Alnobertus Ep. Sagien in Gallia, 6 sec.	282 e	
Alphonsus I R. Castellæ obsidet Taviram	470 d	
Alphonsus Lupus an. 1593 Ord. Min.	3 e	
De Allussiaco (Guilielmus)	488	
Amabilis Carthusianus scriptor de B. Rosselina,	17 sec.	484 e
Amalarius Fortunatus 9 sec. Ep. Trevir.	259 e	
Amandus a Zirikzea, O. Min. 16 sec.	51 f	
† Ambrosius, Ep. Mediolan. laudator S. Pelagiæ V. M. Antiochenæ	154 a	
Ambrosius Ab. Camaldul. scriptor 15 sec.	477 c	
Anastasius PP. II confirmat electionem S. Wil- helmi Eborac.	139 f	
† Anatalon, discipulus S. Barnabæ, Episc. Brixien. et Mediolan.	425 a b	
Anatreg. Sclavorum Princ. 11 sec. 40 a, patruus S. Godescalci M.		
Andalus, pater B. Dianæ Bononien. 13 sec. 358 f,		
Potestas Mediolani	362 f	
-Andalo (Andreas) Nobilis Bononien. 13 sec. 362 f		
Andreas, an 6 sec. Ep. Albanensis ?	74 d	
Andreas Catanus Ord. Præd. circa 1300, Mart. apud Tartaros	2 d	
Andreas Withmam. Ab. Ramsejen, scribit vitam S. Yvonis Persæ, 11 sec.	284 c	
Angelinus (Joannes) O. Præd. Pictor 14 sec.	387 b	
Angelus Participatus Dux Venet. 9 sec. fundat eccl. S. Laurentii	23 a	
Angelus a Verbosa, an. 1498 Ord. Min.	3 e	
Anianus Ep. Carnuti in Gallia	260 f	
Anna de S. Bartholomæo Teresina 1626 Antuerpiæ urbem precibus liberat	3 e	
† Anno Episc. Colonien. testis miraculorum B. Bar- donis 11 sec.	297 a	
Anthemius Ep. Cypri, invenit Corpus S. Barnabæ Apostoli	444 b	
Antonia de Vassal, hospitalis Belli-loci Antistita	37 * c	
† Antonius, Ab. spectator Martyriorum Alexandriæ 7 d. colitur prope Talosam	146 c :	
Antonius de Bek Electus Dunelm. curat. Eleva- tionem S. Willielmi Eborac.	141	
Antoninus, socius S. Austremonii	52 e	
1 T		Anselmus

INDEX HISTORICUS

- Anselmus *Pustrella* sec. 12 *Ep. Mediol. schismaticus* 45 c moritur, CP. 43 f
- Anselmus *Ep. Dorobern. conjungit Henricum et Mathildem Reges Angliæ* 323 c
- Ansericus, non fuit 6 sec. *Suessionum Ep.* 74 f
- Anulinus, *Procons. Africæ*, 3 sec. 265 b
- Apamius, *persec. Aquilejæ sub Dioclet.* 456 e
- Aphraates *Ep. Colonien. Agripp. calumniam passus ab Arianis* 49 e
- Apollinarius *persec. sub Dioclet.* 456 e
- † Apollonia V. M. *laudata in Martyrologiis* 157 b
- Aquilina de Theminis, *fundatrix et prima Antislita hospitalis S. Joannis Belli-loci* 37 * c
- Archambaldus *Ab. Fulden. 19 sec. institutor B. Bardonis Ep. Mogunt.* 299
- Archambaldus *abbas Fuldensis* 29 * b
- Archangela de Trino *Carmelit. 15 sec.* 1 f
- Arcotania, *vidua in Phocensi Prov.* 147 c
- Ardinghellus O. *Præd. Flor. 14 sec.* 397 a
- Ardicus, 13 sec. *Mediolani Capellanus S. Satyri* 448 f
- Arialdus, *Ab. S. Dionysii Mediol. 12 sec.* 44 a
- Arianus, *Mon. Camaldul. 12 sec. fundat Tarvisii parthenonem* 478 e
- Aribo *Ep. Mogunt. 11 sec.* 296 c 301 c
- Aribo *archiep. Moguntinus obiit 1031* 28 * d
- Aripertus R. *Longobard. 8 sec.* 43 d
- Ariston *Ep. Ravizburg. 11 sec.* 41 b
- Arius *perit una 336 exunte, aut 337 inchoato 14 * c d*
- Arnaldus *Pelargura Card. 14 sec.* 451 e
- Arnaldus de Monto-rotundo circa 1200 *Ep. Gerunden. transfert corpora 4 Martyrum, eorumque affert Acta, sed apocrypha 59 c instituit festum et Officium Caroli M. Imp.* 59 d
- Arnoldus *Ab. Herveld. 13 sec.* 302 c
- Arnoldus *Toparcha de Hoempoel. 15 sec.* 164 d
- Arnoldus, *Ord. Prædic. 13 sec.* 259 f
- Arnulfus, *Conversus Ord. Præmonstrat.* 147 e d
- Arthurius sil. *Aidani R. Hibern. 6 sec.* 200 b
- Asclepas, *Ep. Garæ sec. 4 suadet restituendum Paulum C. P. 17 b d ideo damnatus 180, 20 d*
- † Asimus, an primus *Ep. Curiensis in Helvetia* 147 b
- Asterius *Ep. Petrix, in Arabia* 162 a
- Asterius *Pseudo-episc. Cyri 4 sec.* 176 c
- † Anastasius *Ep. Alexandr. relegatus in Gallias* 15 e
- † Athamsius *Patriarcha Alex. profectus anno 344, non anno 339, Romam 20 * b Manet ibi menses octodecim 20 * e Quando ab exilio redierit 18 * d*
- † Augustini Hipponen. *de quorundam suicidio sententia anceps* 156, 157
- † Augustinus *Ep. Cantuar. suadet Scotis Catholicum Pascha* 190 c
- Authbertus *Ep. Paris. ante S. Landericum* 290 e
- Aycaldus 12 sec. *Carthus. Maurian. Ep.* 485 d
- † Aylbeus *Ep. Ymticen. Magister S. Colmani Ep. Dromoren.* 25 f
- † Aymericus *Faizela monachus monasterii Figeacensis* 47 * d
- Ayraldus 12 sec. *Ep. Maurian.* 485 d
- B
- Baccinus (Franc.) O. *Præd. Flor. 14 sec.* 396
- Baduariorum familia *Patavii 15 sec.* 387 e 388 e
- Baitanus Ma-erce, R. *Hib. 6 sec.* 201 d
- † Baithenus, *successor S. Columbæ Ab. Hien. 198 f*
- Baldewinus, *Decan. Gnesnen. 13 sec.* 355 b
- Balthasar Bonifacius, *Archidiacon. Tarvis. Ep. Justinopolit. 17 sec. laudator B. Henrici Baucenen. 355 a*
- Balzarella *Peraghina, matrona Patavien. 15 sec. valde laudata* 388 e
- Banchinorum familia *Florentiæ.* 396 c
- de Banchinis Lanio (Petrus) *Prior Civ. Florentinæ 14 sec.* 396 c
- Bandaridus, *Ep. Suession. 6 sec. excipit corpus S. Medardi* 84 a e
- Baonius (Antonius) *Cancell. Tarvis. 14 sec.* 363 e
- Baranowski (Albertus) *Ep. Gnesnen.* 248 e
- Barbadicus (Augustinus) *Dux Venet. 15 sec.* 23 c
- † Barbari M. *Reliquiæ Venetiis.* 23 b
- Baronius, Cæsar Card. *correctus in ætate S. Heraclii Ep. Senensis* 70 e
- Baronius (Martinus) *scribit Vitas Patronorum Poloniæ 336 b, refert miraculum S. Bogumili 353 e*
- Baronowski (Albertus) 17 sec. *Ep. Gnesn.* 356 c
- † Bartelomæus Ap. *colitur cum S. Barnaba* 415 d
- Basilissa *virgo* 27 * f
- † Basilus *Ep. Aquis-sextiis* 53 b
- Batazurus *Ab. Habess. ex Hagiologio* 460
- † Bathildis *Reg. Franc. 7 sec. benefacit Monast. S. Medardi* 75 c
- de Baucio sen Balzio (Franc.) *Dux Andriæ, curat et scribit transl. S. Richardi Episc. 15 sec.* 213 a
- Beatrice de Guevarra O. *Min. in Hisp. 16 sec.* 51 f
- Beatrice 13 sec. *Comit. Provinciæ et Forcalquerii in Gallia* 486 a
- † Beatus, *Presb. Ab. Hisp. an O. Bened.* 38 e
- † Beda, *scribit de S. Columba Ab. 181 e. Non vertit Periodos S. Barnabæ,* 117 a
- Beguinorum secta *extincta,* 412 a
- Belegnus (Philippus) *Potestas Tarvis. 13 sec.* 478 e
- Bellardus (Joannes) *Ep. ForoJul. 15 sec.* 492 f
- † Bembi (Leonis) *corpus Venetiis* 23 c
- Benedictus *Ab. de Witebi in Angl. 12 sec.* 137 b
- † Benignus *Ep. Mediolan. 5 sec.* 448 a
- † Berachus, *Mon. Hibern. 6 sec.* 202 c
- Berchanus, *discip. S. Columbæ, 6 sec.* 229 f
- Berengarius *Ord. Prædicat. an Episcopus Cracoviensis?* 3 a
- Beretius *Dux Nordanhymbrorum, 6 sec.* 224 b
- Berlingerius (Franc.) *Florent. vi dicata Vita B. Joan. Dominici Card.* 393
- † Bernardus, *Ep. Parmen. sec. 12 fidelis Ecclesiæ* 45 b
- † Bernardus *Ab. Claravall. adversatur S. Guilielmo Eborac. 137 c, moritur 139 e, electus Ep. Mediol. multos Episcopos Insubriæ servat in unione 45 b c, prophetice novit innocentiam S. Roberti Ab. 48 b. Quæ sub eo fundata monasteria apud Polonos?* 337 e
- Bernardus, *Dux Saxonix, 11 sec.* 40 a
- Bernardus *Ordinis S. Benedicti, Abbas Messanæ 129*
- Bernardus a Viridanto, O. *Min.* 444 c
- Bertericus *Ep. Viennn. in Gallia* 51 c
- Bertrandus de Fabario 13 sec. *Ep. ForoJul.* 489 d
- Bienassius, *frater Castellani Plocen. 12 sec.* 349 a
- Biliottus (Modestus) *Ord. Præd. scribit 16 sec. Chronicon S. Mariæ Novellæ Florent.* 390 c
- Blanchus, an *Martyr Brixix 1 sec.* 260 e
- Blanda, a S. Eleutherio *Tornac. resuscitata* 258 f
- Bobbe *Ab. Fulden. 11 sec.* 29 * c 299 a
- Beethius *Ab. Hib. 6 sec.* 193 f
- Bogufalus, fr. S. *Bogumili Ord. Cisterc. 337 c, 338 f, ejus causa monasterio donati fundi* 354 c
- Boleslam Crispus, *Princ. Poloniæ, 12 sec.* 349 a
- Boleslaus Creovoustus, *Pr. Poloniæ, Principatum in 4 filios partitus,* 354 c
- Bolesta

- Bolesta, *Castellanus Plocen. impius* 12 sec. 348 f
 Bonaccius (Zenobius) *O. Præd. Flor.* 14 sec. 397 a
 Bonaventura, *quando natus mundo, quando Religioni* 40 * e
 Bonfilius, *Gener. Servorum B. M.* 13 sec. 1 c
 Bonifacius VIII *canonizat S. Richardum, Ep. Andrien.* 243 d. *Indulgentiæ bibenti post Gratian ab illo an probata* 328 a
 Bonifacius a *Riparolo, Ord. Min.* 14 sec. 264 b
 Bonifacius, *an. 6 sec. Ep. Placent.?* 74 f
 Bonsemlantes *Patav. frater S. Bonaventuræ, Card.* 15 sec. 388 d
 Bosius (Jac.) *scribit Hist. Ord. S. Jo. Jerosol.* 481 b
 Bouthiellier *sec. 17 Coadjutor Ep. Turon.* 34 b
 Bouvan (Gabriel) 1635 *Ep. Nanneten.* 34 f
 della Branca (Magnus) 14 sec. 364 f
 Brandubius, *R. Lageniæ in Hibern. 6 sec. a S. Colmano resuscitatus.* 27
 Brantholius, *Præpos. Fulden. dein Ab. 10 sec. Magister B. Bardonis Ep. Mogunt.* 299 a
 Broichnanus, *nobilis Magus in Scotia, 6 sec.* 218 d
 Brantolius *Abb. Fuldensis* 29 *
 † Brendanus *Ab. Birranus in Hib. 6 sec.* 225 d
 † Brendenus *Mocu-alti, Ab. Hib. 6 sec.* 229 b
 † Brendinus, *Scotus 6 sec.* 227 a
 Bridius *R. Pictorum, 6 sec.* 181 f
 Brompton (Joannes) *Ab. Jornall. 12 sec. Chronologus Anglus.* 135 b
 Bronus *Ep. Hibernus* 51 c
 Bruidius *R. Scotiæ 6 sec.* 218 c, 219 a
 Bruno *Ep. Colon. fundat Monasterium S. Pantaleonis* 276 b
 Bruno 13 sec. *Carth. Prior Montis-rivi* 487 c
 Bruno *Frater S. Henrici Imp. avus S. Margaretæ Reg.* 321 a
 Brunus (Matthæus) *O. Præd. 14 sec.* 396
 Burchalatus (Barth.) *Medicus Tarvisii sec. 17 scribit Hist. Tarvisinam* 363 f
 Burchardus, *Ep. Halberstadiensis* 30 * b
 Burdinus, *pro Gelasio Papa 12 sec. intrusus* 45 a
 Burgola, *an mater B. Rosselinæ?* 486 b
- C
- Cæcilia de Agoulto, *avia materna B. Rosselinæ* 486 c
 Cælestinus *PP. 2 Pullium negat S. Willielmo Eboracensi* 139 a
 Cæsia (Firmina) *Clarissarum Narnien. Abb. defuncta 1567, an. 1612 inventa-incorrupta* 4 d
 † Cainechus, *Mon. Hiber. 6 sec.* 199 f
 † Calendion *Patr. Antiochenus, exul.* 443 e
 Calvus *Ep. Neapolitanus 8 sec.* 124 e
 † Candidæ, *V. M. Reliquiæ Venetiis* 23 c
 † Canechus *Mocu Dailon, Ab. Hib. 6 sec.* 229 b
 Capaccius (Bartholomæus) *O. Præd. Flor. 14 sec.* 400 b
 Capgravius (Joannes) 15 sec. *edit novam Legendam Angliæ* 134 e
 † Caprasii *Ab. M. discipulus ejus non fuit S. Vincentius Aginen.* 163 b
 de Cararia (Franciscus) *Dominus Paduæ 14 sec.* 386 b
 † Carolus Borrom. *Ep. Mediol. transfert Reliquias S. Barnabæ* 450
 Carolus *Coronatus Imperator 177 f. Henriedensis mon. fundator* 38 f
 Carolus IV *Imp. brachium S. Viti mittit Pragam in Bohemiam* 1038 a
 Carolus *Dux Aurel. fil. Francisci I R. Franc.* 66 f
- Casalii, Luisius et Franciscus, *Domini Cortonenses* 406 d
 Casimirus Justus, *Princ. Poloniæ, 12 sec.* 349 f, 354 d
 Castanetus (Bernardus) *Ep. Velaunen. fundat. Colleg. Canon. S. Marcellini sec. 14* 5 f
 Castaniolus (Jacob) *Notar. hospes B. Henrici Baucenen.* 364 c, 366 a
 Castilioneus (Barth.) *examinator miraculorum B. Henrici Baucenen. 14 sec.* 363 f
 Catena (Matthæus) *Archipresb. Asten. sec. 15* 46 a
 † Catharinæ V. M. *reliquiæ Rotomagi 993 e, fons in Scotia olei salutaris* 329 f
 Catharina Manrique, 16 sec. *O. Min.* 147 e
 Catharina, *hospita B. Henrici Baucenen.* 366 b
 Catho, *R. Britonum, sec. 6 victus a Saxonibus* 197 e
 Cato Uticensis, *laudatus a Valerio Maximo, 156 c*
 † Caylanus *Ab. Nendrumen, magister S. Colmani Ep. Dromoren.* 25 e
 † Caytanus, *socius S. Colmani, Dromoren.* 27 a
 † Ceddus, *Ep. Northumbr.* 141 a
 † Cedonius vel Celidonius *Ep. Aquis-sextiis* 53 a
 Celidonius, *an. a Christo illuminatus cæcus?* 264 f
 Charimerus, *Childeberti R. Referendarius* 85 d
 Chauvetus (Joannes) *O. Carth. scriptor de S. Rosselina 17 sec.* 484 e
 Cheruhina *Clarissa, scripsit vitam suæ Abbatissæ Sor. Firminæ Cæsiæ* 4 e
 Chiffletius (S. Petrus Franc.) *correctus in Syra* 65
 † Chilianus, *Tarvisii Patronus* 178 b
 Chiliastæ *veteres ex Patribus, qui et unde* 453 f
 Chilpericus *R. Franc. 6 sec 282 b, victus a fratre 81 f. obsessus Tornaci* 85 b
 Chlodoveus *R. Fr. non suscepit de fonte S. Medardum 69 d. adfuit ei S. Heraclius Rotomag. 17 c*
 Clodovæ II *privilegium pro S. Dionysii monast. suspectum* 290 d
 Chlotharius *R. Franc. 6 sec. devotus S. Medardo, mortui corpus suis humeris effert Suessionem 80 f, 83 d, 91 e: mortuus in ejus ecclesia sepelitur* 85 a 93 b
 † Christianus, *Ep. Prussiæ Conf. 13 sec. 346 a, 355 a*
 Christina, *soror S. Margaretæ R. Scotiæ* 319 b
 Christina, *mater B. Bardonis Ep. Mogunt.* 298 d
 Chrodobertus *Ep. Paris. successor S. Landorici* 290 f
 † Chrysostomi (Joan.) *sermones duo de S. Pelagia V. M. 159, 160.*
 Cillianus *M. Nicææ in Bithynia,* 51 b
 Claudius Castellanus 37 * b
 † Clemens *Rom. an conversus a S. Barnabæ?* 424 a
 † Clementis *Alexandrini epistola qualis* 453 c
 Clemens IV, *sec 13, docet caput S. Pauli Apostoli esse Romæ* 22 e
 Clementis VII *Antipapæ evectio* 402 f
 Clemens X *stabilit cultum S. Margaritæ Reginæ Scot.* 346 b, 335 f
 † Colloquillus *Rez, apud Senones* 64 c
 † Colmanus, *in Paschate erroneo pertinax* 190
 Colmanus *Ep. patrus S. Colmani Dromoren.* 25 d
 Colganus (Joannes) *O. Min. edidit Vitas S. Columbæ Ab.* 182 c
 de Coligny (Gaspar) *alius ab Admiralio, ex communi Proavo, a S. Syria curatus 66 d (Willielmus) proavus duorum Gasparorum* 66 f
 Collotius, *Cancellarius Florent. 15 sec. 390 f, Poeta Flor. 14 sec. correptus a B. Jo. Dominici* 400 c
 † Columba *Carthus. in Provincia* 489 b
 † Columba, *Ab. Hien. prophetat de S. Colmano, 25 d Columbanus*

INDEX HISTORICUS

† Columbanus nepos Bruni, an S. Colmanus? 216 f
 † Columbanus, faber ferrarius, 6 sec. 226 e
 Columna (Odo) postea Martinus V 409 a
 † Comgellus Ab. Hibern. 6 sec. 209 d
 † Comgellus Mocu-Aridi, Ab. Hib. 6 sec. 229 b
 Comus, Ab. in Marca insula 147 c
 † Conallus Ep. apud Dalaradios in Hib. 6 sec. 210 f
 Conanus R. Britannix, ex cujus stirpe S. Meriadannus Ep. Veneten. 36 d
 Conradus, elect. imp. 1024 30* b
 Conradus, instituit 11 sec. B. Bardonem Ep. Mogunt. Interest dedicationi ecclesix S. Martini 297 c
 Conradus R. Burgundix, avus Giselx Imperatr. 10 sec. 302 d
 Conradus Masovix Dux, 13 sec. domitor Prussix 353 a
 Conradus Cistere. in Hassia 9 f
 Constans Imp. SS. Athanasii et Pauli sanctor 17 d
 † Constantinus M. Imp. relegat Sanctos Athanasium Ep. Alexandr. et Paulum Presb. C. P. 15 e
 Constantius Ep. Lugdun. scribit vitam S. Germani Antissiad. 275 b
 le Contenlx (Carolus) Carth. scriptor Ephemeridum Ordinis. 485 a
 Correa (Pelagius) Mag. O. S. Jacobi, 13 sec. 470 a
 † Cormacus disc. S. Columbæ, 6 sec. 222 a, 229 b
 Correa (Pelagius) Mag. O. S. Jacobi, 13 sec. 470 a
 Corus, avus 4 Martyrum Gerunden. 60 b
 Cotos (Vincent.). Archiep. Gnesn. Card. 15 sec. satagit pro Tumba S. Bogumili, 365 f, sollicitus pro Canoniz. ejusdem 353 b
 Crotacius, Princeps Bergoni in Italia 236 d
 † Cnutnechanus Presb. nutritor S. Columbæ 225 d
 Cizeciouski (Joan.) Archidiacon. Lancien. 15 sec. examinat miracula S. Bogumili 353 d
 † Cumineus Ab. Hiensis, scribit Vitam S. Columbæ Ab. 179 e
 † Cyrus M. Alexandrix cum Joanne 237 c
 † Cyrus Exconsul, Ep. Smyrnæ, 5 sec. 237 c
 † Cyrus Patriarcha CP. 237 c

D

Dacianus, Præses Hisp. persecutor 61 c
 † Dagobertus I R. Fr. daemonum pro anima ejus conflictus cum SS. Dionysia et Mauritio 228 b
 Damalevicius (Stephanus) scribit Vitam S. Bogumili Ep. Gnesn. 336 d
 Damasus Papa, alienus ab eodem 407 f, 421 b.
 Dandulus (Andreas) Prætor Vicent. 17 sec. 456 b
 † David Meneven. Ep. in Britannia 25 b, 27 a
 David R. Scotix, pater S. Syriæ commentitius 66 b
 David, filius S. Margaritæ R. Scotix 323 a 331 f
 David, nepos Davidis R. Scotix 333 c
 † Desiderius Ep. Vienn. Fontancti Patronus 282 d
 Deusdedit Ep. Cantuar. ordinatus a S. Ithamaro Ep. Rossen. 291 b
 † Diana vel Joanna Carthusiana, amita B. Roscellinæ 486 e, 488 f
 Dieullus, Erem. Bosanhami in Anglia 3 b
 Diermitius R. Hibern. 6 sec. haspes S. Colmani Dromoren. 26 f, infeliciter pugnat contra gentem S. Columbæ 194, 205 f
 Diermitius, minister S. Columbæ, 203 a, 204 c 226 c
 † Dietgrus Abbas 3 b, 42 b
 Dietrichus de Nurmberga, Erem. August. Sacellanus Pontificis 14 sec. 387 a
 Digna Aquileon. stuprum sui præcipitatione decli-

naus laudatur 156 c
 Dioderichus Ep. Meten, 11 sec. 304 c
 Doda, mater S. Chlodulfi Ep. Meten. 126 d 127 e
 Dominicus, an. 6 sec. Ep. Carthaginis 74 c
 Dominicus Archiep. Tolosan. 409 a
 Dominicus Blanchini, pater B. Joan. Dominici Card. 395 c
 Dominus, sive Dominicus apud Velannos 104 e
 Domitianus, imp. Romanor. 6* a
 Domnaldus R. Hibern. diuturnus ac felix 6 sec. 201 c
 Domnallus Broccus R. Hibern. 7 sec. 226 a
 Dorbeneus, transcribit Vitam S. Columbæ Ab. 188 e
 a Dordraco (Nicolaus) O. August. 14 sec. 161 a
 Dorothei Synopsis, Baronio qualis? 441 d
 † Drausio, Ep. Suession. moritur 85 f
 Duccius (Joannes) O. Præd. Flor. 14 sec. 400 b
 Dufenaldu, Malcolmi R. Scotix frater nothus, regnum usurpat. 322 c
 Dunkanus, nothus R. Malcolmi, Scotix usurpator 323 a

E

Eadwardus fil. S. Margaritæ cæsus cum patre 322 b.
 † Ehrulfus Ab. Uticen. in Gallia. 10 sec. 283 e
 Echardus qualis fuerit 28* e
 Edgarus R. Angliæ, benefactor Ramescjen. 287 d
 † Edgarus R. Angliæ, tritavus S. Margaritæ R. 10 sec. 318 f
 Edgarus Clito, frater S. Margaritæ R. 319 f : componit pacem inter Scotos et Anglos 322 a
 Edgarus, filius S. Margaritæ R. 323 a, 331 e
 † Edmundi Ep. Cantuar. Translatio 148 d
 Editha, apud Hessinges in Anglia 12 sec. pie mortua 45 d
 Edmundus Ferrei lateris R. Angliæ, avus S. Margaritæ R. 319 b, 325 c
 Edmundus R. Scotix, non fuit Vitricus S. Syriæ 66 a
 Edmundus filius S. Margaritæ R. eremita 331 e
 Edmundus filius Edmundi R. patruus S. Margaritæ R. Scotix 319 b
 Ednothus Ab. Ramescjen. in Angl. 11 sec. 284
 Eduardus I R. Angliæ pater S. Edburgæ 1070 c
 † Eduardus R. Conf. propatruus S. Margaritæ R. 319 e
 Eduardus, pater S. Margaritæ R. 319 b
 Eduwardus R. Angliæ 13 sec. assistit Elevationi S. Willielmi Ep. Eborac. ab eo servatus, 142 b
 Egelwinus Ep. Dunelmen. 11 sec. 320 a
 Egbertus R. Northumbrix, sec 8 415 d
 Eichenbaldus Ep. Eystetten. 9 sec. Herariedæ pro Monachis Canonicos instituit 39 a
 Eleonora Reg. Angliæ, sec. 13 interest elevationi S. Willielmi Ep. Eborac. 141 e
 † Eleutherius Ep. Tornac. sicut ei prædixit puer S. Medardus 80 a : moritur 90 d
 Eleutherius Guard. Minor. Mediolan. 16 sec. 449 e
 † Elisabeth, uxor S. Hieremix M. 9 sec. 37 e
 † Elisabeth Reg. Portugalliæ 489 b
 Elisabeth a S. Ludovico 14 sec. Ord. Min. 3 e
 Elisabeth Molino, sec. 15 Abb. S. Laur. Venet. 23 c
 Elisabeth a Navarra, O. Min. 15 sec. 444 e
 Eliseus Præpos. Acæmetarum C. P. 5 sec. 380 e
 Elymas Magus, a Paula excecatus, 440 b
 † Elzearius Comes Ariani, consobr. B. Rosselinæ, 486 c

Elzearius

- Elzearius *Ep. Dinien. frater B. Rosselinæ* 486 c
Emma, *soror Stephani R. Angl. Mater S. Wilhelmæ Eboracen.* 135 c, 139
Emma Normanna, *uxor 2 Athelredi R. Angl.* 318 c
postea Kanutho Dano nupta 324 f
Engelbertus *Ab. Bischovien. in Polon. O. C.* 12 sec. 346 a
Boonen (Engelbertus) *Præp. Traject. an.* 1623
elevat corpora 4 Episcoporum Sanctorum 11 a
Engussius *fil. Aidi R. Hibern. 6 sec.* 201 e
Eochodius, *fil. Domuail, R. Hib. 6 sec.* 201 d
Eochodius *Fin, fil. Aidani R. Hibern. 6 sec.* 200 c
Eochodius *sive Eugenius Buidh. fil. et successor Aidani R. Hibern.* 200 c
Eochodius *Laib R. Cruthenorum in Hib. 6 sec.* 200 b
† Ephrem *Syrus, scribit Vitam S. Juliani Mon.* 174 a
Epiphanus, *Laicus sec. 16 Ord. Minor.* 3 e
Equipertus *Ep. Monast. 12 sec. fidelis Ecclesiæ* 45 c
Erembertus *Nob. Mediol. 9 sec. accipit corpora SS. Primi et Felicioni* 149 a
Ermengardis *Conait. Britannicæ, discipula S. Bernardi Claravallen.* 36, b 243 d
Ermengardis *Nob. Arverna, transferri curat corpus S. Marii Solitarii 11. sec.* 111 c, 121 d
Ernanus, *Arunculus S. Columbæ Ab.* 208 f
Ernestus, *prior Maritus Gisela Imperatr. 11 sec.* 302 b
† Eskilli *Ep. M. translatio.* 148 a
Eter, *avus 4 Martyrum Gerunden.* 60 b
†† Etheldredi et Ethelbrieti *MM. corpora Ramesejæ in Anglia* 287 a
Ethelgiva, *moter S. Edmundi R. Angl.* 325 f
Ethelredus *R. Angliæ, frater S. Eduardi* 318 f
Ethelredus *R. Angliæ benefactor Ramesejæ* 287 a
Ethelredus *filius S. Margaritæ R.* 331 a
Ethelwinus *Dux fund. Ramesejen. alias Ailwinus. 10 sec.* 287 a b
Eva *Comit. sec. 10 offert S. Arnulfo Layum* 123 f
Euaricus *R. Gotth. 5 sec. in Aquitania* 465 c
Eudoxius *Ep. Arian. missus ad Syn. Mediol. 19 e*
Eugenia *V. vulgo S. Ouyne, Cenoman. Patrona* 2 f
Eugenius *Papa III cassat electionem S. Guilielmi Eboracen. 133 d : moritur* 139 e
Eulabius *Ep. Nicopol. orthod. 4 sec* 398 e
Eulogius *Ep. Alexandriæ.* 74 e
Euphemius, *Præses Aquilejæ sub Diocl.* 456 f
Euthfridus *O. Min. Magdeburgi 13 sec.* 51 e
Eusebius, *Præses in Cypro 1 sec.* 430 e
Eusebii *Ep. Fanen. corpus additum corpori S. Fortunati Ep.* 109 b
Eusebius *Arianus, ex Berytensi Nicomediensis, dein Constantinop. Ep. 15 f, moritur* 17 a
Eusebius, *Carm. in Syria 13 sec.* 260 a
Eustachius *Com. Bononien. gener S. Margaritæ* 333 a
Eustachius *Com. Arvernæ 11 sec.* 465 b
Euterius, *an Ep. Arelat, 6 sec. ?* 74 d
Eutropius *sec. 6 ex Abbate Servitano Episc. Valentinus in Hispania* 51 c
Ezelindis, *virgo Angla* 3 b
- F
- Fachenettus *Card. Ep. Spolet. 17 sec. permittit transferri corpus B. Gioli Sellauen.* 249 d
Falbeus *Ab. Hien. 7 sec.* 197 f
† Fara *seu Burgundofora Abb. in Gallia,* 66 b
† Faro, *Episc. Meldea.* 66 b
Fabius *Anglerii 16 sec. Archipresb. Mediol.* 449 f
Felix *de Zino, Ord. Servit.* 405 d
- Ferdinandus *a Cruce Archidiac. Mediol. 16 sec.* 450 b
Fergusius, *regni Scotici restaurator 6 sec.* 179 c
Fexhius (Guilielmus) *Cantor Trject. describit elevationem Sanctorum 4 Episcoporum 11 sec.* 11 a
† Fiacrius, *neutrius S. Syriæ frater,* 66 b
Fiene (Petrus) *sec. 15 Offic. Trec. elevat Reliquias S. Syriæ* 64 d
Fina *V. Trecis in Gallia* 50 f
† Finbarrus, *instructor S. Columbæ Ab. 197d,* 211 e
Findchanus, *Presb. Hib. 6 sec.* 206 a
†† Finani *plures in Hibernia 6 sec.* 210 e
† Finnannus *seu Finninus Ep. Hib. 6 sec. magister S. Columbæ* 225 e
† Finnenni *Ab. Hib. liber, a S. Columba transcriptus, an causa belli ?* 193 b
† Fintenus *6 sec. Monachus Hibern.* 198 f
Flavius, *Ep. Rotomag. successor S. Gildardi* 68 d
Florentia, *an moter S. Cuneræ ?* 160 f
Florentia, *noverca 2 Martyrum Gerunden.* 62 d
Florentius, *frater fictitius S. Syriæ,* 66 b
Flos, *mater 2 Martyrum Gerunden.* 60 b
Folemarus *Ep. Colon. invenit corpus S. Maurini Ab. M.* 276 e
† Folquius *Ep. Morin. translatio in Sithieu* 4 d
Fortunatus, *Archidiac. Sagien. 6 sec.* 282 e
Francisca, *O. Min. in diac. Granat.* 51 f
Franciscus *Pauli Eremita Augustinianus, concionator Papæ* 387 b
Franciscus *Camaldul. Confessarius B. Silvestri* 253 d
Franciscus *le Ferre de Caumartin anno 1635 Ep. Ambian.* 32 e
Franciscus *a S. Vedasto, Ord. Minor.* 414 f
Franciscus *a Cruce, O. M. 16 sec. in India* 51 f
Franciscus *Foroliviensis O. Præd. transfert corpus B. Dianæ, 16 sec.* 361 f
Fraugipanius (Octavius) *Ep. Tricaric. 17 sec.* 182
† Fraternalis *M. Ep. Antissiodor. 5 sec.* 274 f
Fredegundis, *uxor Sigeberti R. 6 sec. viri eadem procurat.* 85 b
Fredericus *Barbarossa Ecclesiam scindit, 12 sec.* 350 a
Fredericus *Ep. Cervien. 13 sec.* 362 f
Fredericus *Ep. Eystetten Hernriedæ arcem condit seculo 4* 38 f
Fredericus, *Dux Austriæ,* 408 e
Fructuosus, *Episc. Eugubius, 6 sec.* 259 d
† Fuda *Ep. Lindisfarnen. in Britan. 7 sec.* 28 e
Fulco *Ep. Gnesu. 13 sec. elevat ossa S. Bogumili, Ep. Eremitæ* 353 a, 355 d
† Furseus *in Gallia 7 sec. an cum S. Blithario ?* 467 d
Furseus, *frater fictitius S. Syriæ,* 66 b
- G
- De Gabrielibus (Ubalinus) *14 sec. Ep. Tarvisinus* 369 d
Gabriela *de Castellaria 17 sec.* 494 f
Gajus, *Ep. Hierosolym.* 413 c
Galbaldus *seu Giobaldus Ep. Ratisp. 8 sec.* 2 d
† Gallienus, *an M. Brixia ?* 260 e
† Garnerius *Præpos. an. 900 Divionen. ejus Vita desideratur* 95 b
Gaufredus *Comes Audegav. 12 sec.* 333 b
Gaufredus, *fr. Henrici R. Angl. 12 sec.* 333 b
Gaugericus *Ep. Camerac. condit ecclesiam SS. Medardi et Lupi.* 75 b
Gelida, *mater 2 Martyrum Gerunden.* 60 b
Gembichi (Laurentius) *15 sec. nobilis Polonus, testis miraculorum S. Bogumili,* 353 d
Gemblochi (Sebastianus) *15 sec. nobilis Polonus testis*

INDEX HISTORICUS

testis miraculorum *S. Bogumili*, 353 c
 † Gemmanus, *Magister S. Columbæ Ab.* 216 b
 † Genius, an *Eugenius?* 372 c
 † Geraldus, *Fund. Vabren. in Aquitania*, 241 c
 Gerardinus *Navarrus*, 15 sec. *Ord. Min.* 414 e
 Gerardus de *Baras Ep. et Comes Cadurensis* 39 * d
 † Gerius (Jacobus) *Camuld. Florentiæ* 252 e
 Germanus *Rex Sordiniæ Mon. Cisterc.* 3 e
 Germanus *Ab. Ramesen. 11 sec.* 267 d
 Gero *Ep. Colon. 10 sec.* 280 d
 Gervasius *Dorobern. 12 sec. Chronol. Angliæ* 135 b
 Girbaldus *Arvern. sec. 11 injurius S. Mariæ* 122 b
 Giraldus, an *pater B. Rosselinæ?* 486 b
 Gisela, *uxor Conrad Imp. 11 sec.* 302 a
 Gloriosus, an *6 sec. Ep. Ostiensis?* 74 e
 Gneus *Sclavorum Princeps 11 sec. patruus S. Godescalci M.* 40 b
 Godo *Ep. Met. decessor S. Clodulfi* 125 c, 127 e
 † Godricus *Erem. in Anglia, non Confessor, sed Pœnitens S. Roberti Ab.* 47 a, 48 c d
 † Goericus *Ep. consanguineus S. Arnulfi Met.* 126 d
 Godwinus *Com. Angliæ 11 sec.* 321 d
 † Gondulfus *Ep. Traject. elevatus* 11 a
 Goscelinus *Mon. 12 sec. scribit vitam S. Yvonis Persæ* 284 c
 Grassus (Paschalis) *Ep. Vicent. 17 sec.* 456 b
 Grassi (Bartholomæus) *14 sec. Ep. Forojulien.* 491 f
 † Grata *Virgo, Bergomi* 237 a
 Granciarolus (Dominicus) *Ep. Gradensis* 456 a
 † Gregorius Papa. *affictum ei Privilegium pro monasterio S. Medardi* 74 d
 Gregorius IX, *promotor et laudator S. Maximiani Ep.* 238 e
 Gregorius XI, *creatur 402 c, propensus ad unionem* 406 a
 Gregorius, an *6 sec. Ep. Portuen.?* 74 d
 Gronde (Joannes) *Sacerdos Darentriæ* 3 b
 Grossulanus (Petrus) *Ep. Savon. 12 sec. intrudit se in sedem Mediolan.* 44 a
 Gryphia (Catharina) *mater S. Bogumili* 337 c
 Gualla, *Ep. Brixien. O. Præd. 13 sec.* 359 d
 Gualdemonus, *O. Præd.* 414 e
 Guallus, *Archidiaconus Reomen. 7 sec. 460 c, 464 e ornat ecclesiam S. Amabilis.*
 Guasconus *Ab. Florentiæ 14 sec.* 399 f
 Guasconus (Jacobi) *O. Præd. Flor. 14 sec.* 397 a
 Gubernalis (Constantius) *17 sec. transfert corpus B. Giel, Erem. Sellanen.* 249 f
 Guccellus de *Monfumo 14 sec. nobil. Tarvis.* 369 f
 Guccellus de *Camino, Toparcha Seravalli* 369 f
 des *Guerreis (Nicol.) scriptor Hist. Trecent.* 467 a
 Guifridus de *Buxeto Presb. Mediol. index Capituli S. Barnabæ* 448 f
 Guillius de *Pello, Presb. Mediol. 13 sec.* 449 a
 Guillius de *Buxeto O. Min. monstrat. caput S. Barnabæ Mediolani,* 449 a
 Guillius *Ultrianus Minor. 12 sec.* 449 b
 † Guindli *Ep. Conf. Reliquiæ Mauriaci* 111 f
 Gundebadus *R. Burg. a R. Fr. Guntramno victus* 168 a
 Gundulfus *Ep. Rossen. 11 sec. transfert corpus S. Ithamari Ep.* 291 e
 Gunbildis *Henrici 3 uxor prima* 31 * d
 Gunihelda *f. R. Daniæ, uxor Henrici Nigri* 297 d
 † Guntramnus *R. Gundebadum R. Burg. fundit* 168 a b

H

Hadrianus *4 ordinat S. Richardum Ep. Andrien.* 243 e
 Hagulstaden. (Joannes) *scriptor Hist. Angl.* 134 f
corrigendus in numeris annorum ibid. f
 Harderath, *frater B. Bardonis Ep. Mogunt.* 298 d
 Hardecanutus *post Haroldum R. Angliæ,* 321 b
 Helion, *Eques Mag. Ord. Hierosol. frater B. Rosselinæ, 486 b, ab ea servatus* 491 f
 Helizarius, *Carthus. General.* 414 c
 Helizo, *frater B. Bardonis Ep. Mogunt.* 298 d
 † Henricus, *Imp. proavunculus S. Margariæ R.* 321 a
 Henricus *3 Imp. sec. 11 Slavos domat. 41 e, depouit Ab. Fuldensem* 299 a
 Henricus *4 Imp. octennis puer patri succedit* 41 d
 † Henricus *Solitarius Veronæ, cum Tarvisino confusus* 363 d
 Henricus *3 R. Fran. 1577 instituit Ord. S. Spiritus,* 30 b
 Henricus *R. Angliæ, f. Mathildis Imp.* 333 c
 Henricus *Princeps Poloniæ 12 sec.* 354 c
 Henricus *f. David R. Scatiæ, 12 sec.* 333 b
 Henricus *Ep. Eystett. sec. 14 Heinricdam muris ciugit* 38 f
 Henricus *Ep. Divion. sec. 17 approbat Reliquiam S. Medardi Divione allatam* 103 a
 Henricus de *Maupas Ep. Podien. 17 sec. recognoscit Reliquias Capellæ S. Medardi in Velaunis* 104 b
 Henricus *3 Niger dictus, imperat.* 31 * a
 Henricus *Wintoniæ Ep. Leg. Apost. 12 sec. patruus S. Willielmi Eborac. frater Stephani R. Angl.* 136 c
 Henricus de *Coilli Ab. Cadomen. nepos Stephani R. Angliæ 12 sec.* 136 c
 Henricus *Ab. in Hassia sec. 12 transfert 4 Ursulanæ,* 52 e
 Henricus *Murdac, O. C. Ab. Fontanus, pro S. Willielmo ordinatur Ep. Eborac. 136 c, moritur,* 139 e
 Henricus de *Noa 14 sec. Decanus, Trecent. fundat festum S. Syriæ* 64 b
 Henricus *Delfius, fil. Francisci I. R. Franc.* 66 f
 Hennequin (Odardus) *sec. 15 Offic. Trec. elevat Reliquias S. Syriæ* 64 d
 Heraclidis *Paradisus, an idem qui Historia Lausiaca Palladi?* 7 b
 Heraclius *M. Nicææ in Bithynia* 150 c
 Herbertus *Ab. Ramesen. in Anglia* 284 c
 Herbertus *Com. pater S. Willielmi Eborac.* 135 c
 Herici, *Mon. Autissiodor. error circa S. Censurium Episc.* 274 c
 Hermogenes *Mag. milit. 4 sec. occisus CP.* 17 d
 Hermannus, *Dux Alemanniæ, 11 sec.* 302 b
 Hermannus, *sec. 11 fil. Bernardi D. Saxon.* 41 e
 Hermannus, *Ep. Atrebat. 17 sec.* 335 d
 Heroldus *R. Angliæ 11 sec.* 319 d
 † Hilarius *Ep. Pict. instructor, S. Troeciæ V.* 177 e
 Hilarius *I Ep. Veromandorum,* 51 b
 Hilarius *Cicestren. Ep. 12 sec.* 139 b
 Hildebrandus, *Ep. Pistorien. 12 seculo, fidelis Ecclesiæ* 43 c
 Hildericus, *Ab. in Samnio* 414 b
 Hilduinus *Ab. SS. Dionysii et Medardi, Archicappellanus 6 sec.* 45 e
 Hingutinus *sec. 7 Ep. Veneten.* 36 d
 Honorius *Papa I, suadet Scotis Cath. Pascha 190 d, pre Monachis substituit Canonicos Reg. ad S. Petri in Cælo-aureo Papæ* 43 d
 Honorius

- † Honorius *Ep. Cantuar. ordinat S. Ithamarum Ep. Roffen.* 291 b
 Honorius a Monte Granario, *Capuc. Bononiæ* 16 sec. 52 c
 Hor Ab. 5 sec. in *Ægypto*, mire humilis 67 b, sed *Origenista*, 67 e
 Hosius *Ep. Corduben.* 4 sec. 20 f
 Huctrel (*Franciscus*) sec. 17 *Regius Advocatus Monstrolii* 33 d
 † Hugo 12 sec. *Ep. Gratianopolitanus fidelis Ecclesiæ* 45 c, 485 d, apparet *S. Rosselinæ morienti* 491 a
 † Hugo *Ep. Lincolnien.* apparet in obitu eidem *S. Rosselinæ* 491 a
 Hugo, filius *Caroli Magni, Abbas S. Medardi* 75 f
 Hugo Magnus, *Franc. et Burg. Dux*, 10 sec. an transtulerit corpus *S. Ebremondi Ab.?* 282
 Hugo Ab. *Marchianen.* 12 sec. 414 b
 Hugones tres, *Domini Brevarum in Tricassibus*, 12 et 17 sec. 468 a
 Hunnericus *R. Wandalorum, persecutor* 178 c
 Hussitarum *hæresis*, 406 d
 † Hyacinthus *flumen in pallio transit.* 343 e

I

- I da, soror *B. Aleydis Scharcmbekeanæ*, 13 sec. 474 f
 India Ab. *Cellam-Robaudi Carthusianis tradit.* 488 e
 Innocentius II *PP. Astæ excipitur a S. Landulfo Ep.* 45 f, *dedicat basilicam S. Medardi* 76 b, *examinat electionem S. Willielmi Eborac.* 136 f
 Innocentius X *concedit Indulg. ad caput S. Margaritæ Reginæ* 335 f
 Innocentius XI *transfert festum S. Margaritæ* 316 c
 Innocentius XII *festum S. Margaritæ restituit priori cultui* 316 c
 † Inthius, *cognatus S. Yvonis Persæ* 284 f
 Isabella, *uxor Philippi D. Burg. an. 1411, visitat corpus S. Wlflagii* 30 a
 Ischyra Mareoticus, *Ep. Arianus* 414 e
 Isidorus *Xenodochus ex S. Antonio discit passionem S. Potamianæ* 6 f, 7 a

J

- Jacobillus (*Ludov.*) *scribit Vitam B. Gioli Sellanensis* 251
 Jacobus II *R. Angliæ*, 17 sec. 333 d
 Jacobus de Nuchezes *Ep. Lingon. et Ab. S. Stephani Divion. sec. 17 annuit Reliq. S. Medardi donari Capitulo Divion.* 99 b
 Jacobus Arminius *Monforte, pater B. Joannis de Avellino Minor.* 13 sec. 483 b
 † Jacobus Gerii *O. Camald.* 14 sec. 255 c
 Jacobus de Daniele, *Vicar. Patr. Ven.* 15 sec. 23 d
 Jacobus de Camerata, *O. Min.* 16 sec. 147 e
 Jacobus a Laude *Ord. Min.* 1226 *Assisti* 3 d
 Jacobus *Valentiæ*, 13 sec. *O. Minor.* 414 e
 Jaffannus (*Andreas*) *O. Prædic. Flor.* 14 sec. 397 a
 Jansius, *Castellan. Posnanien.* 13 sec. 355 b
 Jebusæi, in *Cyprum traducti* 430 e
 † Joachimus Ab. an de *B. Jo. Dominici Prophetarum* 401 b
 Joanna, *uxor Alexandri III R. Scotiæ* 334 d
 † Joanna vel Diana *Carthusiana amita B. Rosselinæ* 486 e, 488 f
 Joanna de *S. Catharina, O. Præd. Duaci* 17 sec. 51 f
 † Joannes *Evang. de eo egregius sermo B. Bardonis Ep. Mogunt.* 304 f. an sponsus in *Cann?* 307 d
 † Joannes Marcus, non scripsit *Periodos S. Barnabæ* 416 f
 † Joannes Eleemos. *Ep. Alexandr.* 4 f
 Joanni *Papæ III afflictum Privileg. pro monasterio S. Medardi* 74 d
 Joannes *PP. IV suadet Scotis Cathol. Pascha* 189 e
 Joannes *XXIII cligitur* 406 b, *deponitur* 409 moritur.
 Joannes, *Ep. Cypri* 7 sec. *transfert Sedem* 448 c
 Joannes *Rex Scotiæ*, 12 sec. 333 d
 † Joannes Gualbertus *oppugnat hæreses* 350 e
 Joannes Bonifacius *describit mirac. B. Henrici Bolcenen.* 14 sec. 363 e
 Joannes Crochet *Canon. Noviom. sec. 17, mediator obtinenda Divione Reliquiæ S. Medardi* 101 d
 Joannes Nonantulanus 12 sec. *scribit Vitam S. Fortunati Ep. Fanen.* 105 f
 Joannes I *Archiep. Gnesn. avunc. S. Bogumili* 338 a *alias Janicus* 343 f
 Joannes *Roffen. Ep.* 12 sec. a *S. Ithamaro Ep. sanatus* 292 a
 Joannes *Juvenis Ep. Morin.* 1435 *transfert corpus S. Wlflagii* 32 d
 Joannes *Anglus, Ep. Eliensis* 13 sec. 146 c
 Joannes *Scotus, Ep. Aldinburg.* 11 sec. 41 b
 Joannes Ab. *S. Bartholomæi, Andriæ* 12 sec. 242 e
 † Joannes Beverlac. *apparet cum S. Willielmo Eboracensi* 143 f
 Joannes O. *Cist. sec. 12 ex Ab. de Fontibus Ep. in Anglia* 51 e
 Joannes nb *Ischitella, Ord. Min.* 16 sec. 260 a
 Joannes Ab. *Grandis prati Ord. Cist.* 147 e
 Joannes *Caroli Florent. Ord. Prædic. scribit Vitam B. Joannis Dominici* 388 c
 Joannes *Angelicus, Florent. Pictor Ord. Præd.* 389 c
 Joann. *Petri, Pictor Ord. Præd.* 15 sec. 389 e
 Joannes a *S. Maria M. Mexici Ord. Min.* 147 e
 Joannes a *Perpiniano, Ord. Min.* 16 sec. 260 a
 † Joannis *Plebani corpus Vcaetiis* 23 b
 Joannes, *Mon. Bertinien.* 10 sec. 259 e
 Joannes *Chanonius O. B. in Monte-ferreto* 16 seculo 51 e
 Joannes *Valentinus, 13 sec. Ord. Minor.* 414 e
 Joannes *Petri Erem. Aug. Sacellanus Papæ* 387 b
 Jogenanus *Presb. apud Pictos* 213 b
 † Jordanus II *Gen. Ord. Præd.* 360 b
 Jordanus a *Cypro Ord. Præd. transfert corpus B. Dianæ* 16 sec. 361 f
 Jordanus, *Concionator in Tuscia* 254 a
 † Josephus *Stulita Ep. Thessalon.* 134 d
 Josephus *Anchieta Soc. Jesu* 147 e
 Josselinus, *Ep. Arausionen.* 487 c
 Judicki (*Matthæus Jo.*) *Præp. Gnesnen. satagit pro Canonizatione S. Bogumili Ep.* 336, 356 d
 Judocus, *Laicus Confessor* 260 f
 Julianus *Apost., obitus an Basilio revelatus* 176 a, *item aliis* 176 a, *capite damaot S. Julianum Ep. Prusæ* 271 c
 † Julianus *Patron. Sezanen. in Tricass. quo die?* 468 b
 Julianus *Cortonen.* 1449 *Ord. Min.* 3 e
 Julius *Papa, Athanasii aliorumque Ep. ab Arianis expulsorum receptor et fautor* 18 b
 Julius *Papa, tres misit litteras ad Eusebianos* 22 *

K

- Kamkowski (*Stanislaus*) *Ep. Gnesu.* 356 d
 † Kenelmus M. in *Anglia* 287 d
 Kerbirga, *mater Giseliæ Imperatr.* 302 b
 Kieranus Ab. *Clonen. in Hibern.* 199 c
 Knut sive Kanutus *Rex Daniæ* 40 a

L

L

- L**adislavus R. Neapol. Romam occupat 403 b, subtrahit se obedientiae Gregorii VII 391 d
 † Laisranus Ab. Hibern. 204 e
 Lambertus Ledrou (Petrus) Erem. August. Sacellanus Pontif. Ep. Porphyriensis 387 a
 Lampiaia, Lampadia, ux. Imari Can. Divion. 66 f
 Landericus Ep. Parisiensis 290 c
 Landulfus de Badagio, electus Medial. 44 a
 Laski (Joannes) Ep. Gnesnen. 347 b
 † Laurentius Ep. Sipontinus, an coævus Richardo Andriensi 244 b
 Laurentius a S. Martino 1505 Ord. Min. 3 e
 † Laudus Ep. Constantien. a S. Gildardo ordinatus 68 e
 † Lazarus, Ep. Aquissexten. 53 b
 Leo Magnus Imp. successar Marci 442 b
 † Leo Papa IX, visitat B. Bardonem ægram 312 d, an etiam testis miraculorum defuncti? in Add. 93 a 88 b
 Leodebodus Presb. Bituricen. 133 a
 Leonardus Tifernas, Ord. Minor. 414 e
 Leonchidis Bituricen. contracta, sanatur a S. Eustachia 133 d
 Leopoldus, Austriae Dux 386 b
 Leskens (Guil. Aloysius) Soc. Jesu, scribit Vitam S. Margaritæ Reg. 317 f
 Levicus, frater fictivus S. Syrach 66 a
 Libicensium Comitum in Polonia origo, a Porcio fratre S. Adalberti Ep. M. 337 c
 † Libranus, discipulus S. Columbe 222 f
 Licinus, Consularis sub Hadriano 263 a
 † Ligorii M. Reliquiæ Venetiis 23 d
 Liprandus Presb. S. Pauli in Compito, diacc. Mediol. pro ecclesia mutilatus 44 c
 Linthbertus Ab. Hirsaugien. 414 c
 Lirus, pater Martyrum 2 Gerunden. 60 b
 Livinus Brechtius Belga, Ord. Minor. 444 e
 Loderingus Andalo, Potestas Florent. 362 f
 Lubinski (Mathias) Archiep. Gnesn. 339 f 353 d
 Lucas ex Ord. Humiliatorum, Card. 403 b
 Luchardis Princ. Polon. jussu mariti strangulata 336 e
 † Luciani M. discipula S. Pelagia V. M. 157 e
 Lucianus Presbyter, in Africa 263 a
 Lucidus, Presbyter Ticinen. 43 d
 Lucius Papa II, Pallium militi S. Willibadi Eboracen. 438 e
 Lucius Ep. Adrianopolit. pulsus ob fidem 18 a
 Ludgard, Matrona devota ex Krantzio 3 a
 Ludovicus Pius Imp. petit corpus S. Gildardi 68 f restaurat ecclesiam S. Medardi Suession. 76 a, transfert Reliquias S. Sebastiani 93 e
 Ludovicus Bavarus Imp. adest elevationi S. Deocari Ab. 39 a
 † Ludovicus Rex Franciæ 477 e
 Ludovicus Rex Ungariæ 386 b
 Ludovicus Dux Borbonii, interest translationi S. Landerici Ep. Parisiensis 291 a
 Ludovici tres Catalaun. Epp. primi castitas 492 c
 Ludovicus Ep. Trecent. 64 d
 Ludovicus de Ponte S. J. Confessarius Vep. Marinae de Escobar, scribit ejus Vitam 147 f
 Luitaldus B. Bardonis successor 31 e
 de Lumbres (Antonius) Regius Locumtenens Mastrolii 33 d
 Luydmandus Mon. Fulda, cui revelata B. Bardonis gloria 313 b
 Luitprandus R. Longobard. S. Gumiana Epitaphium ponit. 241 b, condit monasterium S. Petri 43 d

M

- M**achæotha seu Machabæus R. Scotiæ 321 e
 Macedonius adhuc Diac. C. P. designatus Patriarcha, intrusus, deinde hæresiarcha 15 a, 16
 Macedonius Cilix, Arionus an. 347, missus ad Synodum Mediolan. 19 e
 Maciejowski (Bernardus) Ep. Gnesnen. 356 c
 † Macnissius Ep. Condereæ. in Hibern. 23 f
 Malabayla (Philippus) auctor vitæ S. Landulfi Ep. Astensis 43 a
 Malatesta (Carolus) Dominus Arimini 408 a
 Malcolmus, nepos Davidis Reg. Scotiæ 333 c
 Malletus (Jo.) Ep. Antwerp. 17 sec. 374 a
 Malvenda (Thomas) Ord. Præd. historiographus scribit vitam B. Dianæ 358 a
 Mametus, seu Mamertus Diac. socius S. Austremonii 53 b, 114 d
 Mansuetus, frater fictivus S. Syrach 66 a
 Marcellus Ancyrae Ep. ob fidem pulsus 18 a
 Marcianus in Ægypto, an Martyr? 51 a
 † Marcolinus Furlivien. Ord. Præd. vitam ejus scripsit B. Joan. Dominici 392 b
 Marcus, Ep. Syrus Arianus, legatus ad Constantem Imp. 18 c
 Margarita R. Scotiæ, mater fictitia S. Syrach 66 a
 Margarita V. Carthus. neptis S. Rosselinæ 491 c
 Margarita V. Cistere. 259 f
 Maria, Mater Joannis-Marci, Christi hospita 434 b
 Maria filia S. Margaritæ ux. Eustachii Bonon. 353 a
 Maria, Mon. Vallescuria, Ord. Cistere. 259 f
 Maria, Ord. Min. in diac. Granat. 51 f
 Maria a Toletis, Ord. Minor. in Hisp. 51 f
 Maria Hispana 414 a
 † Marianus Perbenedictus Ep. Maturan. transfert corpora SS. Getulii et Soc. 261 e
 Marina de Escobar, Virgo in Hispania 147 f
 Marinus Baduarius, Patricius Venetus 388 f
 Maris Arianus, Ep. Chalcedon. 4 sec. 17 b
 Marquardus, Patr. Aquileien. 14 sec. 386 b
 Martha a S. Rosa, scribit miracula B. Dianæ 361 c
 Martinus Ep. Posnanien. 12 sec. 345 e
 Martyrius Ep. Arian. 342 missus ad Synodum Mediolanen. 19 e
 Martyres Cistercienses et Carthusiani, Zedelitzii sub Hussitis 3 c
 Masius (Joannes) O. Præd. Flor. 14 sec. 400 b
 Mathildis Imp. neptis S. Margaritæ R. Scot. 323 c ejus virtutes 333 b
 Mathildis, ux. Davidis R. Scotiæ, 12 sec. 333
 Mathildis R. Angliæ, filia S. Margaritæ Reg. 323 c, ejus virtutes 332 f, jubet scribi Vitam matris suæ Margaritæ 316 e
 Mathildis, mater Stephani R. Angl. 12 sec. 333 b
 † Matthæi Evangelium, repertum super capite S. Barnabæ Apost. 417 b, 445 d, 447 c
 † Mauctomeus disc. S. Patricii, prophetat de S. Colunaba 195 d, aliis Mauteus 196 b
 † Maugina, V. Hiberna, 6 sec. 212 e
 Mavias 7 sec. Dux Saracen. invadit Cyprum 448 b
 † Mauritii M. Reliquiæ in Velaunis 104 a
 Mauritius Ep. Paris. transfert ossa S. Landerici Ep. 12 sec. 290 f
 Manroceus (Franc) Capit. Paduæ 168
 Maurus (Nicolans) edit Vitam B. Henrici Baucensis 363 f
 Maxentius, sublato Constante, Imp. 4 sec. 22 c
 Maximilla, Senatrix in Africa 3 sec. 267 f
 † Maximinus, Ep. Trevir. 4 sec. 54 a
 Maximinus, sæpe positus pro Maximiano Imp. 7 d
 Maximus

Maximus, <i>Præses in Africa</i> , 3 sec.	265 b
Medardus O. C. Ab. in <i>Cumpania</i> , 12 sec.	51 e
Meginherus, <i>Præpositus Colon.</i> 10 sec.	279 a
Meinvercus, <i>Ep. Paderbouensis</i>	30 * f
Melania senior, <i>Vidua Romana</i>	52 f
Meliron, <i>Archimagus persecutor</i>	171 d
† Meletius <i>Ep. Antioch. exulat.</i>	176 a
Menardus (Claudius) O. B. edit <i>epistolam S. Barnabæ</i>	452 f
Mesplelus <i>edidit vitam B. Floræ</i>	37 * c
Metaphrasti male adscripta <i>Vita S. Pauli C. P.</i>	13 c
† Michaelis Archang. <i>festum 2 apud Coptos 4 b, celebritas C P. in Sostenio</i>	148 d
Michael <i>Ep. Lingon. 1524 consecrat altaria ad S. Stephani Divione</i>	38 e
Michael Orenia S. J. <i>pertexit Vitam Ven. Marinæ de Escobar</i>	147 f
Miesco, <i>Poloniæ Dux</i> , 12 sec. <i>recipit Cistercienses</i>	345 e, <i>sævit in suos</i> 349 f
Mililius, <i>Præses Andriæ</i> 15 sec.	245 e
Mistiwoi, <i>Princeps Slavorum, avus S. Godescalci</i>	40 b
Molanus (Joan.) <i>ejus scripta quanti fecerit Card. Baronius</i>	42 a
† Molassius, <i>impedit S. Columbæ Abbatis peregrinationem</i>	194 d
Monganus, sec. 5 <i>nobilis Hibernus</i>	25 d
† Monulphus, <i>Ep. Traject. elevatus</i> 1623	11 a
Morellus, <i>Miles Anglus vincit Malcolmum R. Scotiæ</i> , 11 sec.	318 b

N

Naitanus R. <i>Pictorum, recipit Cath. Pascha.</i>	190 f
Namphasius	51* e f, 54* c
Narcissus, <i>Ep. Cilix Arianus, legatus ad Constantem Imp.</i>	18 c
Nardus a Monopoli <i>Ep. Ansanien. Visit. Apost. per Styrium et Carinthiam</i> 17 sec.	150 c
Nectardus, <i>pater S. Medardi Ep.</i>	80 a
Nectarius <i>Ep. CP. Orthod.</i> 4 sec.	22 a
Neri (Benedictus) O. <i>Præd.</i> 14 sec.	397 a
de Nerlo (Girardus) <i>Notar. Tarvis.</i> 14 sec.	368
Nerones Imperatores tres,	416 d
Neubrigensis (Guil.) 12 sec. <i>scriptor Historiæ Anglorum</i>	134 f
Nicolaus III <i>ordinat Romæ Willielmum Ep. Eboracensem</i>	441 c
† Nicolaus Studita 9 sec.	134 a
Nicolaus le Fevre, sec. 17, <i>Presb. Ambian.</i>	33 f
Nicolaus Com. <i>Lubien. pater S. Bogumili</i>	337 c
Nicolaus Bartoli, <i>Vicarius Sellani, transfert corpus B. Gioli</i>	250 b
Norbertus <i>Ep. Padien. transfert corpus S. Murcellini Ep. Velaunen. sec. 9</i>	5 f
Normanni <i>Franciam vastant, exurunt monasterium S. Medardi Suession.</i>	95 d
† Nympha V. M. <i>Panormi in Sicilia</i>	292 c

O

Octavius Cajetanus S. J. <i>scribit Vitam S. Maximiani Episc. Syracusan</i> 238 c, <i>edit Vitam S. Olivæ V. M.</i>	293 a,
† Odo Cluniac. <i>non scripsit Vitam S. Marii Solitarii</i>	112 b
Odonellus <i>Princ. Hibern. scribit vitam S. Columbæ, plenam fabulis</i>	182 f
Onuphrius I <i>Gener. Cælestinorum</i>	147 e
Ordelaus <i>Tarvisinus</i> 12 sec. <i>sanctor Camaldulen.</i>	478 f
Ordulfus sec. 11 <i>fil. Bernardi, Dux Saxoniarum</i>	41 e
Orsus, <i>Ep. Olivet. Venetus</i> , 9 sec.	23 b

Junii T. II

Osbertus <i>Archidiac. Eborac.</i> 12 sec.	140 e
Oswaldus R. <i>Angl. suadet Catholicum Pascha victoriam ei obtinet S. Columba</i>	190 d
† Oswaldus, <i>Ep. Eborac.</i> 10 sec.	286 f
Otho <i>Episc. Vapincen.</i> 13 sec.	488 b
Otto, <i>fil. Metislai Pr. Poloniæ</i> , 12 sec.	350 a
354 d	
Otto Gallina, <i>nobilis Mediol.</i> 13 sec.	449 c
† Otto, <i>magister S. Bogumili, post Ep. Bamberg.</i>	337 d

P

Palæmon Ab. in <i>Abassia</i>	460
Pancratius <i>Aquileiæ, an Mortyr?</i>	259 b
Pappulus, <i>decessor S. Arnulfi Ep. Meten.</i>	126 e
† Parisius an <i>Episc. 2 Curienensis in Helvetia?</i>	147 b
Paschalis II <i>Privilegium pro monasterio S. Petri Papiæ</i>	43 d
† Patiens <i>Ep. Autissiodor. curat scribi Vitam S. Germani</i>	275 b
† Patricius <i>Apost. Hibern. prophetat de S. Colmano</i>	25 d
† Paula <i>Reclusa Ord. Camald.</i>	253
† Paulianus, <i>Ep. Velaunorum, Sedem Anicij locat.</i>	5 a
† Paulinus <i>habet faventem sibi Damasum Papam</i>	88
Paulinus Flamma, <i>Prior Crucifer. Venet.</i> 17 sec.	23 d
† Pauli Ap. <i>gesta cum Barnaba: caput Romæ, non in Francia,</i>	22 d, 417 418
† Pauli <i>Episcopi apud Græcos varii</i>	22 c
Paulus <i>Ep. Constant.</i>	18 c
† Paulus <i>Ep. Rotomag. frater sui decessoris S. Heraclii</i>	70 f
Paulus <i>Presb. Persa, apostata</i>	171 d
† Pelagia <i>Tarsensis M.</i>	153 c, 155 a
† Pelagia <i>pœnitens. 153 c, 155 a: hujus videtur fuisse ecclesia CP.</i>	
Peraghina <i>nobilis familia Patavii</i> 15 seculo	388 f
Petrarcha (Franc.) <i>solatur B. Bonaventuram in obitu fratris, et Bonaventura in ejus funere perorat</i>	388 d
Petrina a Castro, O. <i>Præd.</i> 17 sec.	414 e
Petron, <i>Castellanus Sandicen.</i> 13 sec.	353 b
Petrucia de Genazano <i>Augustiniana</i> 15 sec.	3 e
Petrus <i>Episc. Fanen.</i> 8 vel 9 sec.	105 e
Petrus, an 6 sec. <i>Ep. Anagninus?</i>	74 d
Petrus Paulus, <i>Ep. Tarvis.</i> 14 sec.	363 e
Petrus alius, ante an. 1350 <i>Ep. Tarvisin.</i>	363 e
Petrus Leonis, in <i>Schismate Anacletus II</i>	45 b
Petrus II <i>Ep. Gnesnen.</i> 12 sec.	345 e
Petrus de Ordelmunte, <i>Ep. Paris.</i> 15 sec. <i>transfert corpus S. Landerici Ep.</i>	290 f
Petrus Dominicus Baonius <i>Ep. Tarvis. scribit Vitam B. Henrici</i> 363 e; <i>elevat ejus corpus</i>	386 b
Petrus Fullo, <i>hæreticus Ep. Antioch.</i> 442 b 443 f	
Petrus, <i>Claravall. sub S. Bernardo</i>	259 f
Petrus de S. Zenone, <i>Presb. Tarvis.</i> 14 sec.	366 e
Petrus <i>discip. S. Roberti, fund. Cisterciensis</i> 3 d	
Petrus Andalo, <i>Potestas Senen.</i> 13 sec.	362 f
Petrus Vineæ, <i>Frederici Imp. Secretarius excatur</i>	350 b
Philagrius <i>Vicarius, testis strangulati ab Arianis S. Pauli CP.</i>	21 e
Philippa a Salo-major, <i>Ord. Minor.</i>	414 e
Philippus II R. <i>Hisp. transfert corpora SS. Margaretæ et Malcolmii RR. Scotiæ</i>	333 a
Philippus Com. <i>Flandriæ sec. 12 attestatur Reliquiis S. Basilii</i>	424 c

2 T

Philippus

INDEX HISTORICUS

Philippus *Præf. Prætorii, persecutor Pauli CP.*
18 d
† Pbilostorgius *Ep. Brixien. 4 sec. vertit epistolam S. Barnabæ* 452 b
Piccini (Isabella) 17 *sec. sculpsit effigiem B. Henrici* 365 b
de Pina (Ruys) *Chronol. Hisp. 15 sec.* 470 e
Piccius (Andreas) 15 *sec. fusor celebris* 75 b
Pisanus (Laurentius) *O. Præd. 14 sec.* 400 b
Placidus, *Ep. Andrien. 14 sec.* 242 f
Placidus, *Generalis Camaldul. 12 sec.* 478 c
† Platonis, *M. Reliquiæ Venetiis* 23 c
† Plato *Hegumenus Sacculariorum 9 sec.* 134 d
Porajus fr. *Adalberti Ep. M. familiam propagat opud Polonos* 337 b
† Praelectus *Arvern. Ep. 7 sec.* 463 f
Primævius, *an. 6 sec. Ep. Nursiæ?* 74 d
Primislaus *Princ. Poloniæ 13 sec. naoricida* 334 d
Primolius *M. Nicææ in Bithynia* 51 b
† Primus *M. Rom. anno 1667 in Comensem dioc. translatus* 149 f
Priscus *Thrax vel Panises, scriptor* 237 e
† Proclus *Archiep. CP. auctor Trisagii* 442 c
Promotus, *Præses Numentis sub Dioclet.* 151 e
Protagia, *mater S. Medardi Ep.* 80 a
Protogenes, *Ep. Sardic. Orthod. 4 sec.* 21 a
† Prudentii *M. corpus Bezua Divionem translatum* 93 d
Puccinellus (Placidus) *O. B. edit Vitam et Epistolam S. Barnabæ* 448 f, 453 a

Q

Quatremarius (Robertus) *Ord. Ben. contra Lauenoyum, pro asserendo Privil. monasterii S. Medardi* 75 a
Quartus *M. Nicææ in Bithynia* 51 b

R

Radbodus *Rex Frisiæ, an Comes Rhenen.* 160 f
Radbodus *Ep. scribit Vitam S. Medardi* 73 c
† Radegundis *Reg. Franc. velatur a S. Medardo* 91 c
Radulfus *Nuel Ep. Orcadum, 12 sec.* 137 b
Radulphus *Faventinus, Ord. Præd.* 359 c
Radzinus, *sive Gaudentius, frater S. Adalberti Pragæ* 337 b
Raginfredus *Presb. Reomaen. 11 sec.* 465 c
† Rainaldus *Porcelletti Ep. Dunien. consobr. B. Rosselinæ* 486 c
Raimirus, *seu Reinerus Ord. Minor.* 147 d
Raynerus, *Prior Claræ-vallis* 414 c
Raudenradia (Joanna) *V. devota 17 sec.* 160 c
Raphael *Bailius Ord. Præd. Florentiæ* 389 a
Raphaela *Ybarra, Ord. Carm.* 414 f
Ratibor, *Princeps Wagriæ, 11 sec.* 40 e
† Reginaldus *Ord. Præd. concionatus Bononiæ* 359 a
Reginildis *Monacha, Colonia sanata* 277 f
† Remachus *Ep. Traject. S. Trudonis amicus* 128 d
† Remigius *Ep. Rem. consecrat S. Medardum* 90 b
Ricius (Joan.) *Presbyter Tarvis.* 366 e
Richardus *Dux Normanniæ, socer Ethelredi Regis Angliæ* 318 f, 324 e
Richardus *Prior Eborac. fund. mon. Fontani* 47 c
Richardus *Ab. Fulden. 11 sec. 300 b, 303 c* 88 e
Richardus *Chambellan 1488, Ab. S. Stephani*

Divione restaurat ruinam ecclesiæ 98 d e
Richardus *Ab. de Fontibus O. C. adversatur S. Willielmo Eborac.* 136 f
Richardus *Dux 899, profligat Normannos* 67 f
Rigan, *an. 1101 Dromoren. Ep.* 24 f
† Rigoberti, *Ep. Remen. Translatio* 258 c
Robertus *R. Scotiæ 12 sec.* 333 d
Robertus *Com. Normanniæ, frater Willielmi Regis Angliæ* 322 b
Robertus *Moltay, Dux Northumbriæ* 318 b
Robertus *Prior Hagulstalden. adversarius S. Willielmi Eborac.* 136 f
Robertus *Cancellarius Angliæ, 12 sec.* 138 f
Robæus (Jo.) *S. J. transfert caput S. Margaritæ* 335 d
Robertus *de Baubigneyo Ab. S. Stephani Divione transfert 1392 corpus S. Medardi* 97 f, postea *Ab. S. Pauli ibid.* 98 a
Robertus *de Romain Archidiacon. Noviom. excipit Reliquiam S. Medardi Divione allatam* 102 e
Robingus *Ab. Fulden. 11 sec.* 312 b
Rocco *Ep. Bituric. sepelit S. Eustadiolum* 133 a
Rodericus *fil. Tothail R. in Hib. 6 sec.* 201 f
Rogerius *Rex Siciliæ, cognatus et hospes S. Willielmi Eborac.* 138 f
Rogerius *Ep. Cannen. forte 10 sec.* 244 c
Rogerius *Ep. Frequentinus scribit Vitam B. Joannis de Avellino* 482 c
Rogerius *Archidiacon. Cantuar. S. Willielmo Eborac. successurus prædicitur* 140 b
Romana *Abb. S. Laurentii Venet. 9 sec.* 23 b
† Romanus, *socius S. Yvonis Persæ* 284 f
† Romualdus *Camoldulensium fundator oppugnat hæreses* 350 e
† Rosaliæ *corpus inventum Ponormi* 294 f
Roverii, *Nicolaus et Antonius Nobiles Torvis.* 369 f
Rudolfus *Abbas Herveldensis* 30* d
Ruello, *Ord. Min. 1562 sub Hugonottis* 3 e
Ruffinus, *Persecutor Christianorum Gerundæ* 61 d

S

Sabinianus, *an. 6 sec. Ep. Tudertinus?* 74 e
† Sabinus *Ep. Canusinus, an coævus Richardo Andriensi?* 244 b
Sabinus, *Historicus Arianus, multa in sectæ favorem commentus* 15 c
† Sabinus *Diac. in Orientem legatus a Damaso, dein Ep. Placentinus* 88 b
de Sabran *Elzearius, avus maternus B. Rosselinæ, 486 c Beatrix, mater B. Rosselinæ 486 a, Gerarda 13 sec. Abb. Clariss.* 486 f
Salamon *R. Hungariæ non fuit avus S. Margaretæ R. Scotiæ* 320 f
Salamonius (Castellanus) 14 *sec. Ep. Tarvis.* 364 f
Salonius *ep. Ebredunensis* 51* e
Sampson *suicida excusatus a S. Augustino* 157 b
Sapor *R. Persidis, persecutor* 170 c
Saraceni, *quando Africa et Sicilia potiti* 293 c
† Savinianus *M. Trecen. ad ejus sepulcrum illuminata S. Syria cæca* 63 c
Sbylutus, *fund. monast. O. C. in Polonia* 345 f
de la Scala (Albertus) *Dominus Veronæ 13 sec.* 369 e
de la Scala (Canis) 14 *sec. Tarvisium obsidet* 369 d
Scaliger (Joseph) *perperam arguit S. Gregorium Turonen.* 168 e
Schonlebius (Jo. Ludovic.) *Archidiacon. Carniolæ et scriptor.* 150 a
† Sebastiani *M. Corpus Divione in Burgun.* 95 e
Segianus,

Segiannus, <i>Presb. Scotus</i> , 7 sec.	259 c	Theobaldus <i>Ep. Cantuar.</i> 12 sec.	137 b
Segineus <i>Ab. Hien.</i> 7 sec.	197 f	Theocus <i>Presb. Noviom.</i>	3 a
Serenus <i>Ep. an. 450 in Belgium attulit Reliq. S. Stephani Hierosolymis</i>	2 f	Theodebertus <i>Rex Franc.</i> 6 sec.	81 f 85 e
Sergii <i>M. exceptio Rel.</i>	2 e	Theoderamnus <i>contractus, sanatus a S. Eustadiola</i>	133 d
Sergius II <i>donat Ep. Mediolan. corpora SS. Primi et Feliciani MM.</i>	149 a	Theodoricus, <i>Mon. Dunelm. scribit vitam S. Margaritæ</i>	316 e
Severinus <i>M. ejus reliquiæ Bononiæ</i>	51 b	Theodoricus de Apoldia, <i>scribit Vitam S. Dominici</i> 13 sec.	361 a
Severinus <i>Ep. Catanen. ex Actis S. Agrippinæ</i> 52 b		Theodorus, <i>Heracleæ in Thracia Ep. Arianus</i> 4 sec.	16 b 17 b
Severinus <i>Ab. Eborac.</i> 12 sec.	137 b	Theodorus <i>Studita Conf.</i> 9 sec.	133 c
† Servatii <i>Ep. Tougr. cineres elevati</i> ,	11 a	Theodosius <i>Imp. refert C. P. corpus S. Pauli Ep.</i>	22 c
† Sidonius <i>Apollin. scribit S. Censurio Autissiodor. et de S. Agricola</i>	278 e	Theodosius <i>Ep. Autissiodor.</i> 6 sec.	275 a
Sigebertus <i>R. Franc. Austras. devotus S. Medardo</i> 72 b, 79 d; <i>ejus obitus et sepultura</i> 81 f, <i>in ecclesia a se condita</i>	91 a 94 f	Theodotus, <i>pater S. Canidis Reclusi</i> ,	274 a
Sigismundus <i>Imp. auctor Concilii Constantiensis</i> , 406 e		Theognis <i>Arianus, Ep. Nicæn.</i> 4 sec.	17 b
Silvanus <i>Rassius Ab. transfert</i> 16 sec. <i>trium Beatorum corpora Florentiæ</i>	252 b	Theophano, <i>mater S. Canidis Reclusi</i> ,	274 a
Silvanus, <i>Tarsen. Ep. orthod.</i> 4 sec.	90 e	Thetradius, <i>filius S. Eustatiolæ Abb.</i> 7 sec.	131
Silvester, <i>socius S. Palladii</i>	415 a	Thiedo, <i>an. Ep. Colon.</i> 10 sec.	280 e
† Silvini <i>Ep. Tervan. corpus translatum Divionem in Burgundia</i>	95 c	Thietarus <i>Ep. Hildesheimensis</i>	31 * a
Simon de Cascia, <i>Ord. August.</i> 14 sec.	254 d	† Thomas <i>Cant. apparens mutum curandum mittit ad S. Robertum Ab.</i> 48 d. <i>Adventus Reliqu. Paderborn.</i>	4 e
Simplicius, <i>an sub Joanne 3 S. R. E. Notarius</i> 74 d		Thomas <i>Donatus Patr. Venet</i> 15 sec.	23 d
† Siricius <i>Ep. Cantuar.</i>	287 d	Thomas du Prat <i>Ep. Claromont. sec.</i> 16 <i>trium Collegiorum S. J. fundator</i>	113 c
† Sithius, <i>nepos S. Yronis Persæ</i>	284 f	Thomas, <i>Electus Lincoln. curat Translationem S. Hugonis Ep. Decessoris</i>	141 d
Siwardus <i>Dux Northumbriæ</i> , 11 sec.	321 e	Thomasina de Capua, <i>mater B. Joan. de Avellino Minor.</i>	483 c
† Sixtus <i>Papa I, baptizat S. Getulium etc.</i>	262 f	Thurstinus <i>Ep. Eborac.</i> 12 sec. <i>moritur</i>	136 c
Sostratus <i>M. Niceæ in Bithynia</i> ,	51 b	Tiberius, <i>an 6 sec. Ep. Silvæ-candidæ?</i>	74 e
Spinalus, <i>Ep. Trevirensis</i> ,	415 b	† Tiburtii <i>M. Reliquiæ Autissiodori</i>	275 d
Sprowski (Joannes) 15 sec. <i>Ep. Guesn.</i>	355 f	† Timotheus <i>Studita Conf.</i> 9 sec.	134 d
Stadius (Leonardus) <i>Florentinus in Constantiensis Concilio</i>	409 a	† Titianus <i>Ep. Tarvisinus</i> 5 sec.	178 e
† Stephanus <i>Papa Pippinum R. Franciæ benedicit</i>	127 b	Torethns <i>Comes, socer Ethelred. R. Angl.</i> 318 f, 325 f	
† Stephanus <i>avus S. Margaretæ</i>	321 a	Tozalius (Joannes) <i>Ord. Min.</i>	3 e
Stephanus <i>R. Angliæ</i> 12 sec. 333 b, <i>avunculus S. Willielmi Eboracen.</i>	135 c	Trajanus <i>Imperator</i>	6 * a
Stephani <i>septem Ep. Arverniæ, quis dedicavit ecclesiam S. Marii</i>	125 a	Triduana, <i>soror fictitia S. Syriæ</i> ,	66 a
Stephanus <i>Arvern. Ep.</i> 11 sec.	465 b	Trithemius, <i>Ab. correctus in S. Deocaro</i>	39 d
Stephannus <i>Presb. baptizat 4 Martyres Gerunden. eorumque parentes</i>	60 c, 62 a	Trithemius <i>B. Bardonem laudat</i>	28 * d
Stephanus <i>Mon. ad S. Pantaleon Colon.</i> 10 sec. <i>scribit inventionem S. Maurini Ab. M.</i>	276 c	† Trudo, <i>discipulus S. Clodulfi</i>	128 c
Stephanus <i>Willielmus, Com. Bonon.</i> 12 sec. 333 c		Trugellus, <i>Ab. in diæc. Cordub.</i> 9 sec.	37 b
Stephanus et Lia <i>conjuges, eorumque filii Martyres, in Lucania sub Saracenis, Baronio suspectis</i>	2 e	Tuda <i>Ep. Nortumbr. promovet Cath. Pascha</i> 190 f	
Strozzi (Alexius) <i>O. Præd. Flor.</i> 14 sec.	397 a	Turgotus <i>Ab. Dunelm. et post Episc. S. Andreæ in Scotia</i> 12 sec. <i>an scripsit Vitam S. Margaritæ Reg.</i>	316 f, 317 b
Stubs, (Thomas) 14 <i>seculo scribit gesta Epp. Eborac.</i>	135 b		
Sueno <i>R. Daniæ, socer S. Godeschalci M.</i>	40 f		
Suitgerus <i>Episc. Bambergensis</i>	31 * a		
† Sulpitius <i>Ep. Bituric.</i> 7 sec.	131 f		
Sutelius, <i>an 6 sec. Burdigalæ Ep.</i>	74 e		
† Symphiorosa, <i>cum 7 filiis, ux. S. Getalii M.</i> 261 c			
Symphorianus <i>Familiaris S. Willielmi Eborac.</i> 141 b			
Synecetica <i>unxit Corpus S. Sebastianæ</i>	13 d		
† Syra, <i>soror S. Fiaccia in Campania G.</i>	52 e		
† Syra, <i>soror S. Fiaccii in diæc. Melden.</i>	64 a		
Syritha, <i>uxor S. Godeschalci M.</i>	40 f		
Syrus, <i>pater 2 Martyrum Gerunden.</i>	60 b		
T			
Tagmo, <i>Archiep.</i> 2 <i>Magdeburg.</i>	147 a		
Tassus <i>Andrien. indicat corpus S. Richardi Ep.</i> 15 sec.	245 c		
Tetza, <i>avia B. Jo. Dominici Card.</i>	396 c		
U			
Uchanski (Jacobus) 16 sec. <i>Ep. Guesn.</i>	356 a		
Udelricus <i>Ep. Rem.</i> 10 sec. <i>fundat Prioratum S. Chlotulphi</i>	126 a		
Ugolinus <i>Card. Ostien.</i> 13 sec.	360 d		
Urbani VI <i>Papæ electio</i> 402 b; <i>verus ejusdem Pontificatus</i>	404 a		
Urraca <i>O. Cisterc. fundatrix Mon. S. Mariæ de Carnis in Hisp.</i>	3 d		
Ursacius <i>Arianus, Ep. Singidun.</i> 4 sec.	17 b		
†† Ursulanæ <i>quatuor translata</i> 12 sec. <i>in Hassiam</i> 52 e			
Ursus <i>Episc. Autissiodor.</i> 6 sec,	275		
† Ursus <i>Ep. Fanen. corpus junctum corpori S. Fortunati Ep.</i>	109 a		
Usserius (Jac.) <i>edere parat Epistolam S. Barnabæ</i> 452 e			
Uto, <i>Princ. Slavorum, pater S. Godeschalci M.</i> 40 c			
V			
Valens (Arianus), <i>Ep. Mursæ</i> 4 sec.	17 b		
Valentio			

INDEX HISTORICUS

† Valentio Ab. <i>Roma</i> , 6 sec.	239 e
Valentius, Presb. in <i>Prov. Valerix</i>	3 c
† Valentinus, <i>Ep. M. an Treviris</i> sec. 3?	10 d
Valerianus Præses in <i>Sicilia sub Dioclet.</i>	102 b
Valerius (Maximus,) <i>Procons. Africæ</i> , 3 sec.	265 a
Varagrata familia <i>Astæ</i> , ex hac S. Landulfus <i>Ep.</i>	43 c
le Vasseur (Leo) <i>historiographus O. Carthus.</i>	485 a
Venantius, <i>Ep. Conf. loci incerti</i>	2 e
† Venantius Fortunatus, <i>versu et prosa scribit Vitam S. Medardi Ep.</i>	72 e; obiit initio 6 sec. ibid. c,
<i>Episcopus Pictav.</i>	82 b, ejus scripta ib. d, ejus carmina de ecclesia S. Vincentii Aginnen.
Vendemanus, Vendemarius, vel Vendramus, quis?	167 ab
Vendemanus, Vendemarius, vel Vendramus, quis?	377 b
Vernerus, <i>Plucent. Ep.</i>	12. sec. pro ecclesia cæsus
Ventura Veronen. Prior, <i>O. Prædicat. Bononiæ</i>	349 a
13 sec.	359 d
Victorius <i>Dux in Arvern.</i>	5 sec. 465 d
Villanovane familiæ proceres in <i>Provincia</i>	485 f.
(Antonius) 17 sec. Morchio <i>Transii</i>	494 e (Franciscus) <i>O. Min. Obs. scriptor. de S. Rosselina</i>
17 sec 484 c; Gaspar, pater B. Rosselina	486 a (Ludovicus) 16 sec. magnus Marchio <i>Transii</i>
493 d (Romæus) <i>Aragoniæ</i> , familiæ in <i>Provincia</i>	transgressæ caput 486 a
Vincentius, <i>Arcarius Numerorum sub Adriano</i>	263 b
Vincentius 14 sec. <i>Eremita in Tuscia</i>	254 b
† Vincentius Ferrerius, <i>prædicat concionaturum S. Antonium Patav. elevatio</i>	400
Vincentius Hungarus. <i>O. Prædic.</i>	13 sec. 359 d
Vincentius Nolfi 1644 edit <i>Vitas 4 Protectorum Fani</i>	105 e
Vincentius in <i>India</i> , <i>O. Minor.</i>	16 sec. 424 c
Vislaus <i>Ep. Vladislavien. in Polon.</i>	12 sec. 346 a
Virgous, <i>S. Columbæ familiaris</i> , 6 sec.	229 d, 232 c
Vitalis, an 6 sec. <i>Ep. Vesomion?</i>	74 e
De Vitriaco (Jacobus) <i>Ep. Prænest. elevat. Reliquias S. Medardi</i>	77 c
Vladislaus <i>Princeps Poloniæ</i>	12 sec. 354 d
Vossius (Isaacus) edit <i>epistolam S. Barnabæ</i>	452 c

V

Walger (Danus) *servat liberos Egdari R.* 321

Walleus Prior de <i>Kirkaham O. C. adversarius S. Willielmi Eborac.</i>	136 f
Wale, Ludovici Pii <i>Imp domesticus</i> ,	131 a
Walterus <i>Archidiacon. Londin. adversarius S. Willielmi Eborac.</i>	136 e
Warimbertus, <i>Ep. Suess. injurius monasterio S. Medardi</i> ,	85 f : ejus dira mors 93 e
† Werenfridus, <i>Subdiacon. S. Willebrordi</i> ,	161 e
† Wilfridus <i>Ep. Eborac. defendit Catholicum Pascha</i>	189 c
Willa Presb. <i>coævus S. Medardo Ep.</i>	81 a f
Willielmus, <i>Decanus Ebor. dein. Episc. Dunelm.</i>	12 sec. 137 a
Willielmus <i>Dux Norm. Conquæstor Angliæ</i> ,	319 c
Willielmus <i>Dux Andriæ</i>	15 sec. 245 e
Willielmus, fr. <i>Henrici R. Angliæ</i>	12 sec. 333 e
Willielmus Com. <i>Eborac.</i>	12 sec. 136 a
Willielmus Com. <i>Hollandiæ Imp.</i>	475 f
Willielmus, nep. <i>Davidis R. Scotiæ</i>	333 c
Willielmus, <i>Toparcha de Ysendorn.</i>	14 sec. 161 b
Willielmus Wykwane <i>Ep. Eborac. elevat corpus decessoris sui S. Willielmi et moritur</i>	13 sec. 141 e
Willielmus Ab. <i>Rieval. O. C. adversarius S. Willielmi Eborac.</i>	12 sec. 136 f
Willielmus Ab. <i>de Sulleyvo, O. C.</i>	12 sec. 355 b
Willielmus <i>de Mota</i> , 27 <i>Gener. Carthusiæ</i>	51 e
Willielmus <i>Valentiæ</i> , 13 sec. <i>O. Min.</i>	414 e
† Wlfeodus <i>Ep. Bituric.</i>	9 sec. 131 b
Wolfgangus, <i>Ep. Ratisponensis</i>	128 a
Wolvereda Abb. <i>Coloniæ</i>	10 sec. 278 b

Y

Ysmarus Com. *Divion. transfert corpus S. Medardi* 96 a

Z

Zacharias, an <i>Martyr Aquileiæ?</i>	259 b
Zajesus, <i>Monachus Habessinus</i> ,	259 c
Zdislaus, <i>Ep. Gnesnen.</i>	12 sec. 348 a
† Zenas, <i>discip. S. Pauli</i> ,	261 a
Zeno <i>Imp. hæreseos fautor</i> ,	441 f
Zenobius, <i>Mon. Camold. scribit Vitam B. Silvestri</i>	Conversi 252 f
Zundelbier (Walterus) <i>Vicar. in Rheuen.</i>	14 sec. 161 d

INDEX TOPOGRAPHICUS

Continens nomina provinciarum, civitatum, locorum, per hujus Tomi Sanctos, aut eorum occasione specialius illustratorum, aut alias notatu digniorum.

A

Abassia R. Africae. SS. Botalzunus, Palamon, Garuma, Abbates 460 a. Ibidem Rex Theodorus.
Populus Habessini 129 b
 Achadbo in *Hib. monast. S. Cainechi* 213 e
 Aconesia Ins. prope Ciliciam 430 b
 Aegyptus, Marcianus et Jocundus MM. 55 b *Ptolemaeus et socii MM. 57 b; S. Athre Ab. 13 sec. 67 a*
 Africa, Paulus et socii MM. 6 e; Victorius et socii, 3 a. *Januaria et 4 Socii MM. 58 b*
 Agaunum civ. Sabaud. ecclesiae istis persecutiones variae 104 d
 Aginnum civ. Aquit. S. Vincentius M. 163
 Airtragum ins. Scotiae 223 b
 Albia, hodierna Scatia 206 f
 Albynythy in Anglia 320 b
 Aldinburg civ. Slaviae 41 b
 Aldovilla dioc. Sagien. in Norman. 283 b
 Aldeldeville, Altavilla dioc. Moguntinae 311 e f
 Alewyk in Northumbriae, cæsus R. Malcolmus 322 d
 Alexandria Aegypti, Potamiana Junior V. M. 6 f
Maximus Presb. M. 168
 Alvianum in Umbria, an patria B. Jo. O. Min, 482 a
 Alvus an Silvus? urbs Istriae 206 c
 Amathus, nunc Limisso Cypri civ. 430 d
 Aradii, al. Dalaradii in Hibern. 25 d
 Anchialus ad oram Ponti et ostium Ergini fluminis 10 * e
 Ancyra Galatiae urbs corpus S. Pauli CP. 22 c
 Andria civ. Apuliae Episc. S. Richardus 12 sec. 242 b, 245 b, pro hac male sumpta alia in Thracia 242 c
 Annole castr. dit. Tarvisinae 369 f
 Antemurium opp. Ciliciae 430 b
 Anthiochia civ. Syriae, S. Pelagia V. M. 153; *Theophanes Reclusus, Pansemne pœnitens 272*
 Antuerpia civ. Belgii. Ven. Annæ a S. Bartholomæo precibus liberata 3 f
 Aquæ-Sextiæ in Gallia, S. Maximus vel Maximinus, alique primi Episcopi 53 a
 Aquileia civ. Italiae, MM. Felix et Fortunatus 455, item Emeritus et socii 458
 Arcadiopolis, ab Arcadia, Theodosii filio appellata, prius Bergula dicta 10 * f
 Arcus cast. Prov. patria S. Rosselinæ 490 a
 Arnhem opp. Hollandiæ 165 a
 Arnulata, Guadalmellato fl. Bæticae 37 c
 Asa in Perside, Virgines quinque MM. 170 f
 Asillum castr. dit. Tarvis. 371 a
 Asta civ. Insubriae, Ep. S. Landulfus, Henrico 4 Imp. Schismatica resistit 45 a
 Astigis nunc Ecija civ. Hisp. patria S. Petri M. e S. Walabonsi M. 37 a
 Attipiacum an Attichiacum dioc. Suession. ? 84 a e
 Avellinum in Campania, patria B. Joannis Minoritæ 482 a
 Austrasia Francica, quam late potuerit 6 sec. 72 c

B

Bajocæ civ. Norman. patria S. Ebreundi Abbatis 281 a
 Baucenum, Bolsano, patria B. Henrici solitarii 363 a
 Begarecium, an civ. Africae, et ibi Paulus cum sociis MM. 7 c
 Belgradum civ. in Bulg. et Hung. confinio 92 b
 Bellus locus in Arvern. mirac. S. Marii 124 b
 Bergomum civ. Italiae, SS. Lupus et Adelaide Conjuges 236
 Befeth vel Bofeth Amforaria, civ. Africae, S. Mammarius et socii MM. 267 e
 Biham dioc. Eborac. Castrum 136 e
 Biskapini in Polonia 349 a
 Bituricæ civ. Galliae S. Eustadiola Abb. 131 c
 Bizacium civ. Africae, an Paulus cum Sociis MM. ? 7 e
 Bokeldeburg, arx in Slavonia, 40 c
 Bobium civ. Lombardiæ S. Cumianus Ep. Scotus 241
 Bononia civ. Italiae, Patria B. Dianæ et Sociarum 358; item S. Parisii 478 f
 Bord vicus Arvernæ 466 e
 Brece in dioc. Trecent. S. Blitharius 467
 Breg mons et campus Ultoniæ in Hibernia 195 f
 Breineraviense O. B. in Hassia 4 Ursulanæ // 52 e
 Brixia civ. Ital. prædicasse ibi potuit S. Burnabus 421
 Budæ civ. Hungariæ, B. Joan. Dominici Ord. Præd. 388 c, ibidem defunctus et Sanctus, 411 f
 Byzantium urbs Thraciæ. An Paulus cum Sociis MM. 7 c

C

Cæsarea Cappadocia; ibi Luciaus M. 8 b
 Cæsarea Palest. S. Christus M. 56 a
 Cæsena civ. Ital. misere vexata 14 sec. 404 c
 Calaris civ. Sardiniae, an ibi M. S. Salustianus 57 d
 Cambria prov. Scotiae adnexa 320 d
 Camera S. Mariæ O. Cist. prope Bruxellas, B. Alejdis 471
 Campi-longi Mon. in Ethica Ins. 206 d
 Cantiera Scotiae promontorium 206 f
 Capha urbs Tartariae, Andreas Ord. Præd. M. 2 d
 Capraria Vallis, in Aquitania 168 d
 Carbecum in Scotia, ob. R. Dav 323 d
 Cassia in Umbria B. Pax, O. M. 49 d
 Castrum, in Dunelm. Angliæ dioc. 325 a
 Ceddewerth in Scotia 323 e
 Celesige Mon. in Anglia, al. Septonia 288 b
 Cella-Robaudi Cartb. VV. nunc Observ. Min. 484 et seqq. vulgo Salenbaut in Provincia 490 b
 Cherium in Pedemontio corpus S. Genesiae 54 c
 Chissini, Kycini, Slavorum populus 41 a c
 Chius insula 3 Virgines Martyres 163 a
 Circipani, Slavorum populus 41 a
 Cithrum,

INDEX TOPOGRAPHICUS

Cithrum, Capo-chiti, <i>promont. Cypri</i>	430 d	Cuteclara in Bœtica <i>Monast. Virginum</i>	37
Civitas-nova Istriæ,	206 b	D	
Claid-vadum <i>al. Dublinium civ. Hibern.</i>	212 c		
Clochar civ. <i>Episc. Hiberniæ</i>	212 e	Dalnardia, <i>regio Hibern.</i>	26 a
Clonense seu Cluanense Mon. <i>S. Kierani in Hibernia</i>	199 c	Dermacense in <i>Hibern. fundatum a S. Columba</i>	182 a,
Clugia, Clodia apud Venetos, <i>SS. Felix et Fortunatus</i>	436 a	<i>al. Campi roborum</i>	199 c
Cnapdalia, <i>Scotiæ prov.</i>	206 f	Denteras regio V. CP. <i>ejus situs</i>	271 d
Colonia Agripp. <i>S. Maurinus M. Ab.</i>	276	Divio civ. Burgundiæ, <i>accipit corpus S. Medardi Ep. et S. Sebastiani Reliq.</i>	95
Colosso, Coluansa, <i>una insularum Hebridum</i>	180 b, 207 b, 210 c	Dobrovia vicus Pol. <i>Pastor S. Bogumilus, post Episcopatum Eremita</i>	336 a, 340 b, 351 b
Conallia Murthemnensis <i>regio Hiberniæ</i>	26 d	Dorsum, <i>vel Drum-Cette castrum Hibern.</i>	209 d
Conchæ monasterium in Aquit. <i>Reliquiæ S. Vincentii M.</i>	164 f, 242 d	Dorostorum civ. Mœsiæ, <i>Marcus et Julius MM.</i>	56
Constantiæ civit. Alemanniæ <i>Concilium pro unione coactum</i>	406 f	Durbonis Carthus. <i>Virginum</i>	484 b
Constantinopolit. <i>Patriarcha S. Methodius</i>	95 S.	Dromora civ. Hiberniæ <i>S. Colmanus Episc.</i>	24 b
<i>Naucratius Præp. Studit. Conf.</i>	133 b	Druimechat Dursum-cette in <i>Ultonia Hib.</i>	203 b
Convenarum Lugdunum, <i>Comminges in Gallia</i>	168 d	Drum-Albin, dorsum <i>Scotiæ</i>	206 f
Copa campus Hibern. <i>monast. S. Colmani</i>	25 f	Duacum civ. Belgii, <i>caput S. Margaritæ R. Scot. ibi servatum</i>	335 b
Corasium, Coracesium in <i>Pamphilia</i>	430 b	Dublinium civ. Hiber. <i>Vadum-Claid</i>	212 c
Coronoviense O. C. in <i>Polonia</i>	346 a	Dunfermelin <i>Regum Scotiæ sepultura</i>	323 e
Corduba civ. Hisp. <i>sub Saracenis : Petrus et socii</i>	36 c	Duorum-rivorum ; <i>Fir-da Chræb. in Hib.</i>	220 b
Cortona urbs <i>Hebruriæ,</i>	419 a	E	
Cosminum in <i>Polon. patria S. Bogumili</i>	337 c		
Craig in <i>Scotia</i>	323 c	Eboracum civitas Angliæ <i>S. Willielmus</i>	12 sec. 134
Crasum in <i>Polonia</i>	378 c	Edenna in diœc. Bergom. <i>an caput S. Barnabæ ibi servetur</i>	450 d
Credilium, Creil opp. <i>Norman. corpus S. Ebreundi Ab. 281 c e, al. Credilium et Crothelense castrum</i>	ibid. e	Edessa urbs Mesopotamiæ, <i>S. Julianus Monachus</i>	173
Crotone, <i>Urbs magnæ Græciæ</i>	238 f	Edinburgum civ. <i>Scotiæ S. Margarita Reg.</i>	316
Croviacus prope <i>Suessiones Crouy</i>	77 a	Egglestreeth in <i>Scotia</i>	32
Cursa diœc. Gerunden. <i>an vere ?</i>	60 b	Elepha, Epepla, <i>vel Ilipha civ. Hisp. patria SS. Isaaci et Sanci MM.</i>	37 b
Cucusum Cappad. opp. <i>strangulatus ibi ab Arianis S. Paulus CP. Ep.</i>	43 b f	Emesa civ. Phœniciæ, <i>ibi exul S. Paulus CP.</i>	13 e
Cuibraithin, civ. <i>Episc. Hibern.</i>	209 c	Escoriaum in Hisp. <i>carpora S. Margaritæ et Malcolmi RR. Scotiæ</i>	335 b
Cuiblos <i>S. Congellus</i>	209 e	Ethica ins. <i>an Hithlandia ?</i>	203 f
Curia civ. Helvetiæ, <i>an primi Episcopi Asimus et Parrilius</i>	147 e	Europa provincia antiquæ <i>Thraciæ versus Propontidem</i>	8 e
Cussetum opp. <i>Arverniæ</i>	466 b	Euphrates fl. <i>ad ejus ripam S. Julianus Mon.</i>	175
Cyprus ins. <i>prædicant ei Paulus et Barnabas</i>	418 e hic	Ezeho, Esselfeldi, <i>Itschoa arx in Slavania</i>	40 e
<i>ibidem ortus, ibidem martyrizatur</i>	429		
Cyrus, urbs, <i>Asterius pseudo-Episc.</i>	176		

ECCLESIAE ET MONASTERIA

Quibus nomen sancto a Patrono inditum cetera suo loco reperiuntur.

Agnētis Bononiæ O. Præd.	357 f	Georgii, mon. O. B. Praga	3 c
Anastasiæ Constantinopoli	22 c	Germani Parisiis, corpus <i>S. Landerici Ep.</i>	290 a,
Andræ Moguntia Præpos. B. Bardo	208 f	<i>apud Senon. et Reomi in Arvern.</i>	461 c
Andræ de Ramiriis, <i>Carthusianarum</i>	484 b	Joannis Baptistæ prope Rotomag. a <i>S. Heraclio Ep. fundatum 6 sec.</i>	71 b
Angeli in foro Piscario, Romæ	261 f	Juliani prope Cordubam.	37 d
Barnabæ in Cypro	446 a	Juliani Sezanen.	467 b
Bartholomæi Ap. Andriæ in <i>Apulia</i>	242 f	Laurentii, prope Novariam corpus <i>S. Bernardi Mentoniens. V. B. Venetiis</i>	23 a
Bellus locus in <i>Cadurcis</i>	38 * o	Margaritæ Tuderti	145 a
Benigni nunc Amabilis Reomi in <i>Arvern.</i>	460 c	Mariæ Angelorum <i>Flarentiæ duplex</i>	252 a
Benigni M. Tudertini O. B. Tuderti	145 a	Mariæ de Caunis in <i>Hisp. O.</i>	3 d
Christinæ Tarvisii, corpus <i>S. Parisii</i>	478 c	Mariæ de gratia <i>Pithonæi in Sicilia</i>	293 e
† Claræ, <i>Narniæ</i>	4 d	Medardi et Lupi, prope <i>Camerac.</i>	75 c
Corporis Christi, <i>Venetiis VV. O. Præd. erectum a B. Jo. Dominici</i>	400 a	Medardi apud <i>Suessiones 74 c, in Velaunis multæ Reliquiæ</i>	104 a
Damiani Camaldul. Bononiæ	479 a	Michaelis, <i>Panormi corpus S. Olivæ</i>	295 a
Dionysii prope Parisios 75 c d, quam illustre <i>Privilegium Chlodovei 2</i>	290 c	Naboris et Celsi <i>Mediolani</i>	448 f
Eugenie Bituricis, <i>S. Eustadiola Abb.</i>	132 b	Nazarii <i>Mediolan. Præpositus S. Landulfus</i>	43 f
Figeacum, nobilis abbatia a <i>Pipino Aquitanæ rege condita</i>	45 * e	Paterniani Fani in <i>Italia</i>	107
		Pauli	

Pauli CP. Constantinopoli 22 d, in Compits diœc.	Heylissem in Brabantia	71 d
Mediol. Presb. Liprandus Conf.	44 b	
Pauli Erem. prope Budam	390 a	
Pelagiæ vel Pelagii CP. eversa a Copronymo	158 a	
et Peræ	ibid. d	
Petri in Cœlo-aureo Papiæ O. P. in eo educatur S.		
Landulfus Ep. Asten. 43 c, ejus privilegia in He-		
remutha incensa 12 sec. 234 f. in Arvernia O. B.		
111 b, de Subripis Ab. in Prov.	488 a	
Praxedis Romæ, corpus S. Basillæ	459 d	
Primi et Feliciani MM. in Carinthia quo translata		
corpora	150 b	
Primi M. Mediolani corpus ejus et S. Feliciani		
ibidem	149 a	
Radegundis in Carniola	150 a	
Salvi O. B. Monstrolii corpus S. Fulphlagii	32 c	
Servatii, Ep. Trajecti ad Mosam	11 a	
Stephani in Cœlio-monte Romæ SS. Primus et Feli-		
cianus 148 f, Divion. Corpus S. Medardi 97 d,		
Moguntix capta a Willigiso Ep. a Bardone absoluta		
297 c Rathenis S. Trojeciæ V.	177 c	
Trinitatis in Scotia duplex	325 b, 331 c	
Vincentii Aginnen. M.	167 f	
Viti Vicentiæ in Italia	456 c	
F		
Fiscannense O. B. in Normannia	324 f	
Flassa in territ. Gerunden. an vere?	60 b	
Florentia civ. Etruriæ B. B. Silvester, Jacobus,		
Paula Camaldul. 252 a, patria B. Joannis Domi-		
nici Card. 394 Cardinales Florentini 13 sec. 404.		
obit ibi Joannes XXIII Expapa	409 b	
Florentii Aedes CP. SS. Anthimus et Stephanus 35 a		
Fontanetum Ab. Normanniæ S. Ebremundus Ab. 281		
Foresti monasterium in Pontivo, corpus S. Wilflagii		
31 b		
Frequentum civ. Ep. in Campania Ital.	482 c	
Frigolium al. Forum-julii	392 f	
Frinianus vicus in Bœtica, patria S. Sabiniani Mart.		
37 d		
G		
Gabii civ. Sabinensium, S. Getulius M.	262 c	
Gabra in Provincia	496 e	
Gallovidia, Gallo-Brigantium, Reliquiæ S. Medardi		
77 d		
Geona Ins. Hebridum una	205 d	
Gerunda civ. Catalaun. MM. Germanus, Paulum,		
Justus et Scicius	59 a	
Glenadum vicus Arverniæ 12 sec.	122 f	
Gnesna civ. Poloniæ, S. Vincentius M. 164 d, S.		
Bogumilus-Archiep.	336	
Gornichem, Gorcum opp. Hollandiæ	165 c	
Goslaria, civ. Germaniæ, ubi natus B. Bardo Mo-		
guntin. 11 sec.	304 b	
Gradum civ. Italiæ, Reliquiæ SS. Felicis et Fortu-		
nati MM. mari mersæ	455 f	
Grampius, mons Scotiæ	206 f	
H		
Hammaburg Hamburgum Metrop. Slaviæ	41 a	
Hazenrieda Mon. vide Hernrieda opp.	38 c	
Heidenheimense Mon. O. B. confusum cum Hervie-		
densi	39 d	
Heliopolis urbs Syriæ S. Julianus Mon.	174 a	
Hermopolis civ. Ægypti. Lycarion. M.	8 c	
Hernrieda opp. et monast. diœc. Eystett. Abbas S.		
Deocurus	38 c	
Herveldense M. O. B. Bardo Ab.	301 b	
Hibernalia in Arvernia, Miracula S. Marii	121 f	
Hiense Mon. S. Columbæ, in Jona ins.	179	
Hiensolymæ Episc. 7 S. Joannes	4 c	
Hinbina ins. Hebridum una,	202 e	
Hirst in Anglia, pratum S. Yvonis	287 f	
Holm-coltran in Scotia	323 c	
Holsati, Slavorum populus	40 c	
Huntingdon opp. Angliæ S. Yvo Persa	286 a	
I		
Ilea ins. Hebridum una	215 e	
Ingelheim Palat. in Franconia	297 d	
Imbsofinde, id est, Vitubæ-albæ, S. Colmani in Hi-		
bern.	28 a	
J		
Justiniaepoles varia, una ad Hellespontum sedes Ep.		
Cypri 7 sec.	448 c	
L		
Lambesa, civitas Nunvidiæ	267 f	
Lambiæ in Francia sepultus R. Sigebertus,	85 d	
Lampurdam territorio Gerunden. in Catalonia	60 a	
Laodicæa, civ. Syriæ	430 b	
Lapithus in Cypro	430 c	
Laudoniense M. in Scotia, fundatum a Davide Rege		
320 c		
Layum prope Nanceium in Lothar. corpus S. Chlodul-		
phi	125 f	
Ledræ in Cypro	430 e	
Legiunum Insubriæ, corpora SS. Primi et Feliciani		
149 a		
Leontio, Leontia civ. Slaviæ 41 b. al. Lenzin 41 e,		
ibi S. Godescalci M.	41 f	
Lezatium apud Tolosam, an corpus S. Antonii Ab.		
146 b c		
Liciacum diœc. Paris. Reliquiæ S. Medardi	78 b	
Lindisferna civ. Angliæ an Ep. S. Colmanus Dro-		
moren.	28 a	
Linoges Slavorum populus	41 a	
Listræ civ. Asiæ, ibi prædicant Paulus et Barnabas		
418 f		
Locha fl. Hibern. ad quem Monast. S. Colmani 26 a		
Lodoneia, Lotheana, Laudon. Scotiæ pars 328 e,		
329 f		
Longus-pons opp. Franconiæ ad Faldam	300 e	
Lubice, Lubeca civ. Slaviæ	41 b	
Lumburg, in Slavonia, ibi educatus S. Godeschulcus M.		
40 b		
Lucnense, O. C. in Polonia	345 f	
M		
Mageo Mon. in Hibernia a S. Colmano fundatum		
28 c		
Magnopolis, Mechlenburg civ. Slaviæ	41 b	
Mansum Aginnense, le Mas de l'Aginois, opp. Aquit.		
164 a		
Marcianopolis, nunc Præslau in Mæsia	6 * a	
S. Marii cavum, S. Mary le croz in Arvern.	113 a	
Marojolium in Arvern. ibi visa anima S. Marii	113 b	
Martvallis, prædium S. Medardi	86 a	
Mauriacum in Arvernia, S. Marius solitarius	111 b	
Mauri Maurorum (vulgo Maurs) oppidum Arverniæ		
45 * d		
Mediolanum civ. Insubriæ. Caput et Cineres S. Bar-		
naab 448, qui ibi prædicasse potuit	423	
Metenses, alias Nemetenses in Aquitania	165 d	
Metamaucum, civ. Ep. Gradensis	456 a	
Miklinburg Mechlenburgum civ. Slaviæ	44 d	
Moguntia		

INDEX TOPOGRAPHICUS

Moguntia urbs Franconiae, *saxius vastata* 298 a Ar-
chiepisc. Bardo 29: *series Episcoporum Fulda as-*
sumptorum 304 a
Monasteriolum *al.* Monstrolium *opp.* Pontivi: *cor-*
pora SS. *Wlflagu, Richarii, Watarici* 33 b
Monetum in territ. Gerunden. *an. vere?* 61 c
Moreuse Mon. O. C. in Campania Gall. 51 f
Morini *populus* Belgii usque in Pontivum 31 b
Mons-Bellunae *castr.* dit. Tarvis. 312 c
Mons-Ferrandi, *opp.* Arvernus 465 f
Mons major, SS. Gervasii et Protasii in Normannia 283 a
Monstrolium in Velaunis *opp.* Corpas SS. Marcellini
Ep. Velaun. 6 d
Muadus, Modu, fl. Hiberniae 200 a
Mula vel Malca una *Hybridum* inss. 180 b, 202 f

N

Narnia civ. Umbriae, *incorrupta inventa* Sor. Fir-
mina 4 d
Nemetum, Nometum, seu Vernemetum in Gallia:
incolae etiam Metenses dicti 165 d
Nesa, fl. Scotiae 216 c
Neubidle in Scotia 323 e
Nicaea civ. Bithyniae, MM. Diomedes, et 4 Socii 169
Niromedia civ. Bithyniae, *Patrus et socii* MM. 56 c
Eustolus Ep. 58 c; *Zacharias* M. 270 a
Noviomum, Noviomagus, Noyon, civ. Galliae: S.
Medardus Ep. 6 sec. 72, 83 d
Nordalbingi, ad Albem *Slavorum* *populus* 40 b
Norimberga civ. Germ. *Reliquiae* S. Deocari 39 c
Novum castrum, Neu-cassel in Anglia 47 a
Novum-Monasterium in Anglia 46 f
Numen in Latio: *cruciati Primus et Felicianus* MM. 151 d

O

Oasis, Aegypti desertum: *exul ibi Calendien.* Ep. 443 e.
Obodriti *Slavorum* *populus* 41 e, 577 e
Ommon inf. Scotiae 206 a
Orcedum, vicum Arverniae *fertur corpus* S. Marii 122 d
Orna, fl. Normanniae 281 a

P

Panis fl. Slavicae 41 a d
Panormus civ. Siciliae *Oliva* V. M. 292
Papilius, Baffo, civ. Cypri 430 d
Parisius studet S. Bagumilus cum fratre 337 d
Parvallon Carth. VV. Parens Vallonis 484 b, 487 e
Patavinum patria B. Bonaventurae Er. Aug. Card. 386 c
Pelemonitii, in Italia, *civitates et oppida numerosa* 54 c
Pedemontium *castr.* dit. Tarvisina 369 f
Pera vicus dioc. Gerunden. *an. vere?* 60 a
Perge civ. Pamphiliæ 420 b
Persis R. Virgines v. Canonicae MM. sub Sapore 170
Pisis civ. Tusciae *celebratum Concilium pro unione* 15
sec. 41 b
Pithinæum in Sicilia. Patrona S. Oliva M. V. 293 d
Pitiusia Ins. prope Ciliciam 430 b
Pitiveris, Pluviers, in Gallia *Rel.* S. Godealdi 42 e
Podium S. Marii in Arvernia 113 b
Polalbingi, *Slavorum* *populus* 41 a
Pompeianum in Aquit. *an. nunc* S. Viacentii: *ibi*
corpus S. Vincentii M. Agianen. 165 f

Pontiniaci Ab. O. C. *moritur* *Willielmus* Ep. Ebo-
racensis 141 e
Prusa civ. Bithyniae S. Alexander Ep. M. 162 c,
S. Timotheus Ep. M. 270 b
Prusias civ. Asiae 272 a

Q

Quietus an Quaetus? fl. Istriæ 206 c

R

Raceburgum civ. Wandaliae 41 e
Raginarisschlusa in Pontivo Galliae 31 f
Rameseia Man. Angliæ, corpus S. Yvonis Ep. Persæ
et Sociorum 284 b
Reonemenses in Aquit. *an. Nemetenses?* 166 d
Reregi. *Slavorum* *populus* 41 a
Rhisis, Ræsistus, Redaestus, urbs Thraciæ ad
Propontidem 2 a b
Ricomagnum, Reomum civ. Arverniae S. Amabilis
Presb. 460
Rilhacus in dioc. Trecent. S. Savinianus M. S. Sy-
ria Virgo 64 a
Ripum in Anglia, S. Robertus Ab. 461
Rocca franca in Umbriae, S. Jolus Entr. 250 f
Rocestria civ. Angliæ, S. Ithamarus Ep. 291
Roma Milites xx MM. 169 b
Faustus M. 173
Romam ter *perenigratur* S. Getulus et socii MM. 261;
an. ibi et quando prædicavit S. Barnabas 421, 429
Rotonagum metrop. Normanniae S. Gildardus Episc. 6
sec. 67
Rua seu Rugna in Pontivo Galliae, ibi Curio S. Wi-
phlagius 29
Rugia, insula in mari Baltico
Ruissium Velaunorum *nunc* S. Pauliani 5a
Rutheni, Rennes, civ. Galliae Trojacia V. 177

S

Saballense Mon. duplex in Hibern. 26 b
Salanis civ. Cypri S. Barnabas Ap. 415, 431
Sale fl. Scotiae 215 a
Salteton, in Scotia 323 e
Salutia in Pedemontio; Stephanus Baldellus O.
Prad. 15 sec. 414 d
Sardinia Insula, Salustianus M. 57 a
Scia Ins. una Hybridum 206 e
Scurahæ, castrum Arverniae 123 a
Scarparia in dioc. Florentina 451 f
Schathusfa ad Rhenum eo fugit Joannes XXIII 408 a
Scotia, *an. patria* S. Blitarii Presb. 7 sec. 467 e,
468 f
Sedelitz in Bohemia 3 c
Selentiacum dioc. Noviomien. 80 f
Sellanum vel Sillanum opp. Umbriae S. Jolus vel
Cielus Erem. 248
Senones, metrop. Franciæ, Heraclius Ep. 70
Septimania, Prov. Narbonen. Galliae 465 d
Senazia dioc. Trecent. S. Blitarius 467 e
Sinai Mons, in eo monasterium a S. Juliano conditum 176 a
Singeræ in Mesopotamia *exul* S. Paulus CP. 13 f
Sirmium civ. Illyrici, patria Theodosii Imp. 22 b
Slavania, Slavia, Slavonia, ad Albim et mare Balti-
cum 41 a
Slepe, vulgo S. Ives, in Anglia 284 b
Suam-luthir in Hibernia 222 e
Stain opp. Carniolæ sive Lithopolis, corpora SS. Primi
et Feliciani MM. 150 a
Studium CP. Monast. Acæmetarum 443 f
Sturmarii, *Slavorum* *populus* 40 b
Sturmarii,

INDEX TOPOGRAPHICUS

Suavi et Suevi dicti, pro Suecis 320 e
Sumina, Somona fl. Gallia 80 f

T

Tabulos, vicus Baeticae in Hisp. 37 e
Tamassus, Tamesia, in Cypro 430 d
Tamugadi, vicus in Numidia 268 a
Tarvisium, urbs Italiae : Florentius et Viudemialis
Epp. Afri 178 a, Episcoporum loci hiulcus Cata-
lagus 178 f, B. Henricus Baucenen. 363; urbi
infestus Canis Scaliger. 369 f, ibi natus S. Pa-
risius Camaldulensis 477 c
Tavira in Algarbiis Hisp. 7 Equites a Mauris
caesi Martyres 469
Thessalonica, civ. Macedoniae, patria S. Pauli
CP. 14 b, huc ille relegatur 18 e
Thermersi, Slavorum populus 40 b
Theusburg dioc. Colon. al. Duysburg. 279 d
Tigisi, vicus in Numidia 268 a
Tornacum, civ. Belgii. S. Medardus Ep. 6 sec. 72
Trajectum ad Mosam, an. 1623 elevata SS. Epi-
scoporum 4 corpora 11
Trans, Castrum Provinciae. 469 f
Treviris ordinatur Henricus Ep. Eborac. 12 sec.
139 b
Triboracum nunc Lerma in Hisp. male ei adscri-
pta Calliope M. Graeca 53 e
Tuder, civ. Umbriae, B. Joannes Raynutii O. B.
144 et alius Joannes O. M. 482
Tunetum, U. Africae, passa S. Oliva 293 f
Turek, dioc. Gucsn. in Polonia 253 e
Turres. civ. Sardiniae. MM. Gabinus et Crispu-
lus 57 c
Tynemuthense Mon. sepultus Malcolmus R. 322 d

U

Ultra-montem, dioc. Gerund. an vere 61 b
Uniejovia in Polonia, corpus S. Bogumili Ep.
Gnesnensis 336 b
Urus, Ousa, fl. Angliae, ponte instratus Ebaraci
136 b
Uticense mon. S. Ebrulfi; an ibi corpus S. Ebre-
mundi Abbatis. 281

V

Vabrense castrum in Aquit. S. Georgius Presb.
Monachus 241
Vaga, civ. Mauritaniae 267 f
Vallis-jornalis in Arvern. solitarius S. Marius
115 e
Vallis-Marina in Tuscia, Erem. B. Silvester 253 f
Vallis-Sevæ in Tuscia, patria B. Silvestri 253 f
Vartha, fluv. Patoniae 337 f
Velauni in Gallia, multae apud eos Reliquiae 103 e
Venetiae : corpus S. Pauli CP. aliorumque 23 c,
ibi utiliter gesta a B. Jo. Dominici O. Præd.
400 a,
Venetum, vulgo Vunnes, S. Meriadocus Episc.
35 c
Veromandua in Picardia, prima Sedes S. Me-
dardi Ep. ubi sita? 74 a
Vertanense S. Martini, monast. 283 a
Vicentia, civ. Italiae : Reliquiae SS. Felicis et
Fortunati 435 e
Victoriacum, Vitry, dioc. Tornac. ibi occisus Sige-
bertus R. Fr. 85 b
Vigantium dioc. Nemausen. in Gallia, an ibi Pau-
lus cum sociis MM. 7 e

W

Wagiri, Wagria, Slavorum portio 41
Wandali, aliis Winuli et Slavi, 41 f
Warnabi, Slavorum populus 41 a
Weremutha, locus Cambriae 319 f
Werthina M. ad Rhenum O. B. Abbas Bardo 301 a
Wetterovia al. Wetter in Hassia, patria B. Bar-
donis Ep. Mogunt. 298 d
Winkelcumbe, Mon. S. Kenelmi in Anglia 287 d
Winuli, Slavorum populus 40 b
Witheby in Anglia. S. Robertus Mon. 47 d

Y Z

Yevre le Chatel prope Dithverium 26* f
Zedelitzium juxta Pragum in Bohem. ab. Hussitis
ibi caesi Cistercienses et Carthusiani 3 c
Zeuxippi Balneum publicum CP. 18 e

INDEX

ONOMASTICUS

Vocum barbararum vel minus obviarum, aut hoc tomo specialius explicatarum.

A			
Abbatizare, Abbatem agere	98 e	Circada, visitatio	290 f
Absconsa, laterna caeca	473 e	Cyrolagus, chirurgus	382 a, 383 d
Abundus, copiosus	212 a	Clerica, pericranium verticis clericalis	243 c
Acerbare, exacerbare	78 e	Cliothelius, Sella plicatilis	302 b
Acsi, etsi	94 e	Clocka, campana	206 b, 232 a
Æstius, æstivus	212 b	Clyto, heres regni; Clytunculus, ejus diminutivum	321 c
Æva, secula	245 c	Cnok, Scotice colliculus	229 a
Adgnudere, applaudere	287 e	Collum manus, pars ejus convexa	377 d
Albi-ferreus, ex ferro, cui stannum inductum, factus	102 b	Comitiva, dignitas Comitum	80 b
Allota, suber.	367 e	Commembris, ejusdem corporis	222 d
Alpis, mons	43 d	Commissum, mulcta	488 c
Amphibalus, Vestis villosa	187 c	Compatentia, compassio	313 a
Anchav, os sacrum	369 a	Confratria, confraternitas	61 c, 98 d
Analabus, scapulare	174 c, 175 e	Conlatere, occultare	228 f
Antianus, senior	363 f	Contrada, Contrata, quasi Conterrata, regio, vicus	366 f, 449 a
Antistitare, Antistitem agere	303 f	Cossa, coxendix	371 f
Appodiare, acclinare	367 e	Cotliurnosus, superbus	86 d
Apsus, incultus	97 a	Coronator, Minister coronæ	143 c
Arcarius numerorum, id est, Legionum	262 f	Commune, communitas	144 f
Architector, Magister-fabricæ	249 c	Cristilia, assula	213 a
Armaria, Armoria, arca	100 f 102 f	Criniosus, crinitus	229 b
Articula, ars parva	268 b	Crozolæ, furcilla axillares	268 b, 371 f
Ava, Avia	396 c	Cuba, vas, dolium	300 d
		Cuparius, viator	301 f
		Curtinus, Curtimum, areola	370 f, 372 c
		Curtim, curtiori via, vel ad curiam	303 a
		Cusinus, cognatus	378 c
		Cuva, parva capsula	65 a
B		D	
Barea, novis	204 e	Dedicere, negare	120 b
Barbarismatice, barbare	298 d	Defensæ, pascua	488 c
Barbarius, Barberius, chirurgus	377 a 380 c	Denarium plicare, quid sit	488 d
Basileus, Rex	84 c	Devestire, abdicare	488 d
Batellus, navicula	143 b	Digitus numerans, index	79 e
Binalis, geminus	213 a	Discaricare, exonerare	80 f
Birrus, cuculla	234 d	Doplerium, fax	371 c
Bocenum, bubile	231 d	Ducare, Ducatum obtinere	23 d
Bocula, Bucula	215 b	Dulcare, mitigare	166 a
Bragerium, femur	385 b	Duricors, obdurati cordis	89 f
Breviarium, Missale	492 f		
C		E	
Cadigla, an cavilla pedis?	372 f	Eructuare, eructare	93 f
Caminata, conclave cum fornoce	301 e	Estramen, potius Estamen, pannus stamineus	62 b
Canaba, canna mensoriæ	212 f	Ἐξουδίωρ, vigil	442 d
Canolus, arundo	377 b	Exedriola, parva exedra	229 d
Candidificare, dealbare	285 d	Exenium, xenium	321
Canipa, promptuarium	368 f	Exfundare, funditus evertere	298 a
Canonici et Canonici	170 b	Expensa, victus	87 d
Capellus, pileus, galerus	366 c, 367 e		
Caraxare, scribere	213 b	F	
Carminalia, poetica	232	Faldistorium, sella plicatilis	302 b
Carrum, carrus	80 f	Faveri, confirmari	312 b
Casale, prædium	254 a	Festare, Festivare, festive colere	311 f
Cassa, capsula	368 c	Fiendus, faciendus	247 a
Casula, penula	87 d	Fistula, ulcus	372 c
Casulula, tunicella	80 b		
Catalibazen, an Catabibasis, ascensio	310 a	Flagrantia,	
Caviglia, talus pedis	377 d		
Caupaltus, caupulus, scapha	217 d		

Flagrantia, fervor	285 e	Mansitare, <i>hobitare</i>	301 e
Flatum, <i>onhelitus</i>	373 e	Mansus, Mansum, <i>prædium</i>	97 a
Fonticum, <i>pors templi</i>	368 e	Marketta mulierum, <i>sponsarum tributum in Scotia</i>	327 f
Foresta, <i>silva</i>	323 c	Martellus, <i>malleus</i>	61 e
Fortalitium, <i>munitio</i>	369 f	Martha, <i>ancilla</i>	476 c
Fortia, <i>violentia</i>	368 c	Massarius ecclesiæ, <i>ædilis</i>	249 e
Fragosus, <i>turbidus</i>	199 e	Mastellum, <i>pelvis</i>	368 f
Fresia, <i>limbus</i>	132 c	Matvallis, <i>Britannice Bona-vallis</i>	86
Furanter, <i>furtive</i>	208 a	Mensis intrans, <i>pars prior mensis</i>	479 f
Furunculus, <i>diminut. furis</i>	123 f	Mensurare infirmum <i>ex voto</i>	144 d
		Mititia, <i>mansuetudo</i>	468 e
G		Mæstitudo, <i>Mæstitia</i>	120 f
Gabatha, <i>tychnus pensilis</i>	148 f	Monticellulus, <i>monticulus</i>	231 e
Gamba, <i>tibia</i>	371 f, 372 c	Momentiolus, <i>momentum</i>	230 f
Gardiator, <i>tutor</i>	486 a	Mordicatus, <i>morsus</i>	142 f
Γενιά, <i>Generatio quid sit Cyprii?</i>	416 e	Murare, <i>fobricare</i>	249 c, 355 f
Genucla, <i>genu</i>	213 a	Murmurium, <i>murmur</i>	308 f
Geronta, <i>senex</i>	298 f		
Gergenna, <i>pessulus</i>	214 e	N	
Gimbosus, <i>gibbosus</i>	376 b	Navitor, <i>vector</i>	201 e
Ginocchiæ, Ginocchium, <i>geniculum</i>	371 a, 372 c	Nebula, <i>panus in oculo</i>	379 a
Graffio, <i>stylus</i>	95 e	Nomisma, <i>monumentum</i>	83 f
Gratula, <i>craticula</i>	368 c		
Grisus, <i>cinereus</i>	366 e, 367 d	O	
Grossus, <i>grandis</i>	366 c	Oblatæ, <i>Missales hostiæ</i>	301 e
Guba, <i>gibbus</i>	376 c	Olivum, <i>olenm</i>	79 d
Guerra, <i>bellum</i>	369 d	Orustare, <i>gravare</i>	109 b
		Onoma, <i>nomen</i>	227 b
H		Orama, <i>visio</i>	83 c
Hauritorium, <i>situla</i>	203 f	P	
Hida, <i>agri portio unius aratri</i>	182 a, <i>jugerum</i>	Paraticæ, <i>nobilium tribus</i>	425 f
Humeruli, <i>axes currus</i>	223 a	Parustitia, <i>posticum fenestella</i>	186 c, 231 b
		Pasturalitas, <i>Episcopatus</i>	90 e
I		Peccautia, <i>peccatum</i>	205 a, 207 f
Imperacte, <i>otiose</i>	473 a	Perdonare, <i>donare, obsolvere</i>	278 f
Impexus, <i>impactus</i>	76 e	Periclitare, <i>periclitari</i>	140 d
Increpatus, <i>herniosus</i>	382 a	Persona, <i>corpus</i>	378 f
Incurtus, <i>a, um</i>	123 c	Persus, <i>violatus</i>	63 a
Indigressus, <i>intactus</i>	334 b	Pertinxi, <i>pertigi</i>	75 d
Indominatus mansus, <i>prædium feudale</i>	97 a	Phari, <i>cerei</i>	86 e
Indusiare, <i>indusio tegere</i>	303 f	Pietas, <i>imago Deiparæ mortuum filium gremio tenentis</i>	492 f
Ingotatus, <i>arthriticus</i>	370 f, 372 c	Planca, <i>asser</i>	354 c
Inimiciter, <i>hostiliter</i>	215 d	Plumatiunculus, <i>lectulus</i>	201 f
Insidia, <i>insidiæ</i>	80 d	Podiolum, <i>parvum podium</i>	366 e
Insistenter, <i>instanter</i>	88 a	Poplexia, <i>apoplexia</i>	359 f
Insomneitas, <i>defectus somni</i>	391 b	Portale, <i>Porticale, vestibulum</i>	61 f, 366 f
Investire, <i>in possessionem mittere</i>	488 d	Porticula, <i>portula</i>	245 e
Invisio, <i>negata visio</i>	124 c	Postis ad regulandum, <i>seu regulas ducendas</i>	489 e
		Potentialis, <i>potens</i>	386 c
L		Plorabundus, <i>desplendus</i>	91 b
Lætamen, <i>lætitia</i>	233 e	Prædicamen, <i>prædicatio</i>	37 f
Lætatio, <i>lætitia</i>	218 c	Præsidatus, <i>præfectura</i>	131 c, 456 e
Lastra, <i>lamina</i>	245 e, 247 d	Prætersorium, <i>grex oliena depascens</i>	210 b
Laudisonus, <i>laudes canens</i>	287 e	Præviare, <i>præcedere</i>	304 d
Lenza, <i>fascia</i>	380 f	Primule, <i>prius</i>	202 c
Levigare, <i>alleviare</i>	84 d	Priorista, <i>series Priorum</i>	396
Liba, <i>Libamen</i>	280 c	Processatus, <i>litigans</i>	353 c
Libraria, <i>bibliotheca</i>	98 a	Protocolla, <i>adversaria</i>	355 f
Lignamen, <i>lignum</i>	368 c	Puer, <i>puella</i>	144 d
Lithus, <i>lapis</i>	218 e	Punctator, <i>scriptor chori</i>	342 e
Livorosus, <i>lividus</i>	225 f	Πυροπορχειν, <i>constanter resistere et velut ex turri pugnare</i>	6 c.
Longare, <i>longiorem facere</i>	376 d		
Longævare, <i>diuturnum facere</i>	81 c		
		R	
M		Rabire, <i>furere</i>	122 e
Manieres, <i>Modus</i>	391 e	Recordamen, <i>memoria</i>	373 b
Mania, <i>insania</i>	86 c		
Manerium, <i>prædium</i>	139 d		

INDEX ONOMASTICUS

Regia, basilica ecclesia
Regiæ, valvæ Principales
Registrare, referre in Aeta
Requietio, requies
Residere, negligere
Resta, restis
Retentum, ratundum
Runcare, ronchos ducere

S

Salacia unda, maris recessio
Sandale, byssus
Sauma, Sagma, plastrum
Scelerator, scelestus
Selina, Schinale, dorsum
Sedes, ecclesia Cathedralis
Seneschaldus, OEconomus
Septimanius, hebdomadarius
Sermentes, Sarmenta
Sepultio, Sepultura
Serta, sertum
Servitium; Officium ecclesiasti cum
Sigillus, sigillum
Signetum, sigillum
Solarium, tabulatum
Soma, corpus
Smaltum, solarium calce stratum
Spalla, humerus
Spatiamentum, deambulatio
Specialis, Speciaris, aromataris
Spendere, offerre σπένδειν
Spinale, spinu dorsi
Spigulus, talus pedis
Stafile, stapes
Stagneus, palustris
Stellæ, bacilli, quibus alligatur crus post rupturam con-
solidandum
Stips, stipes
Stratillates, satellites

95 f
87 b
230 d, 363 f
123 d
93 b
367 e
367 e
312 f

Stucia, tabula in qua religiasi ad Capitulum se ster-
nunt.
Summa, equus, mulus
Surgum, quid?
Syatica, Ischias

236 b
80 f
374 c 376 b
248 b

T

Tabardus, toga
Tena, tenia
Tenerositas, teneritudo
Thensa, capsa
Thymiamaterium, thuribulum
Translatate, transferre
Tribuna, absis ecclesiæ
Triumphare; Truffare, ludere jocari

366 c
142 f
80 b
77 b
84 a
245 d
245 b
367 f

U

Umbrifer, tenebrasus

302 f

V

Vehiculum, jumentum equus
Venilia, remeans æstus maris
Ventræ, semicinctium
Vermis-carnis, Herpes
Vestitum mansum prædictus
Viaticare, Viatica instruere
Viciniæ, plebæ tribus
Virgo, monacha, etiam vidua
Virtutifer, miraculosus
Vota, Volta, foruix

80 f 81 e,
213 d, 219 f
487 a
479 f
97 a
275 e
426 a
131 e
86 f
98 d

Z

Zabulus, Diabulus
Zapatura, ictus calcis equinæ
Zata, ratis
Zancha, tibia

37 f
373 a
381 e
371 b

INDEX MORALIS

A

Abbas, peregre adveniens ad monasterium, honorifice a Monachis excipitur 199 c d: et jubet eos lautius haberi 202 f

Abluere pauperum pedes. Vide, Humilitas.

Absolutio. Vide, Confessio.

Abstinencia. Vide, Jejunium.

Accusatio. Vide, Impudicitia, Judex.

Adolescentia pia S. Barnabæ 434 a, S. Blitharii 468 d, B. Floræ 43 b c. S. Medardi 80 b c, B. Bardoni 298 f, B. Parisii miraculo honorata 478 f, S. Amabilis 461 f, seq. S. Eustadiolæ 132 a b, B. Adeleydis 472 c d, S. Bogumili 337 d e f, seq. B. Joannis Dominici 395 d e f. Adolenscens eruditus et pius S. Georgius Sacerdos 241 f, seq. Litteris imbuendus mittitur S. Landolphus adolescens ad monasterium 43 c

Adulterium. Vide, Impudicitia.

Æquanimitas B. Joannis Dominici 403 c d

Ætas magna centum triginta annorum, et centum viginti quinque 353 f, S. Mammarius nonaginta annorum erat cum martyrium subiret 266 c

Amicitia inter Eusebium quemdam et Basilium omnia habens communia 235 a. Amicus fidelis B. Bardo Brantholium in adversitate non deseruit 299 b c

Amoris divini vis in B. Silvestro Camald. 255 a c; Amanti Deum aureus thronus promittitur in cælo 235 f.

Amor Proximi. Vide Caritas.

Angelus in carcere visitat Martyres, 60 c d, 266 d e, confortat in carcere SS. Valerium et Ruffinum 79 d: in carcere curam gerit S. Olivæ 294 d. Jubet consecrari Episcopum puerum duodennem 68 c. Sanctorum Reliquias deferit S. Amabili 462 f: Angeli coquinæ officia putantur obivisse pro orante coquo B. Silvestro 252 e. Angelus lubenti de tecto succurrit ad preces S. Columbæ 180 b, 185 a, 208 e f: percutit S. Columbam, recusantem inungere Regem Aidanum 184 c. Angeli adsunt S. Columbæ oranti 185 b, eundemque juvant contra dæmones pugnantem 184 f. Pro animabus justis contra dæmones pugnant 184 e, 226 b seqq. vidente S. Columba animas justorum in cælum deferunt 187 b, 226 b, seq. Morituro S. Columbæ occurrunt 186 c, seq. cum Angelis conversatur B. Henricus Baucen. 367 a. Angelorum cantus auditi 255 d, nato Edgardo Rege Angliæ 325 a. Angelorum ministerio communicat B. Flora 50* c. Vide Dæmon, Apparitio.

Angelus custos ad Orationem excitat B. Alejdem 476 d, custodit S. Olivam 294 d e, S. Columba Angelum habet itineris comitem 184 h, et plures 225 e.

Anguillam dæmon induit ut S. Bogumilum tentet 348 e f.

Anima S. Roberti in cælum defertur ab Angelis instar globi ignei 48 c, et aliorum animæ spectante S. Columba 184 c, 226 b, seqq. Animam S. Martii in cælum ascendentem videt S. Austremonius 119 b. S. Olivæ in cælum ascendit instar columbæ 294 e, item S. Bogumili 353 a. Animam justî defuncti suscipiunt Angeli 255 d. Quæ animam spectant potius curanda quam quæ corpus 204 d. Vide, Conversio, Purgatorium, Angelus Dæmon, Zelus, Animæ puritas, Vide Puritas animæ.

Apophtegmata pia B. Silvestri Camald. 257 c Apostolicæ virtutes S. Barnabæ 438 d e. Hujus et S. Pauli Apostolici labores 426 c

Apostata, Monasterio aufugiens, punitur 289 b

Apparitio. Crucifixus Dominus B. Alejdi 476 f:

S. Oliva, subveniens in paupertate Religiosis 293 c

Apparet B. Alejdis, cælum ascendens 477 b; S. Barnabas Reliquias suas revelans 444 b c seq. Apparet B. Henricus Baucen. in veste deaurata, cum S. Augustino et S. Antonio de Padua, a B. V. Maria cibum accipiens 384 b. Apparet S. Ithamar in Pontificali habitu, varios curans morbos, dæmones fugans, pro salute infirmi se invocatis supplicans 292 a b d e. Apparet S. Yvo in Pontificali habitu, Reliquias suas inventas esse declarat, et significat ubi velit eas reponi 286 c d 287 f. Apparet S. Amabilis furem verberans 464 f, et jubens in se blasphemum agere pœnitentiam 465 c Apparet, S. Columba post mortem instar columbæ ignis 232 b c, et instar gigantis Regi S. Oswaldo, exercitum ejus pallio protegens 197 e f. Apparitiones Angelorum factæ S. Columbæ describuntur vitæ ejus libro tertio, a pag. 255 b seq. Apparet sancti Martyres, a Mauris in bello occisi 470 d. Apparet Sancti in morte B. Rosselinæ 491 a b. Apparet Christus B. Floræ et tentatam consolatur 44* d e f. Vide Oratio, Reliquiæ, Angelus, Crux, B. Maria, Spiritus sanctus.

Aqua a se benedicta plures sanat infirmos S. Columba 212 e seq.

Aquam in vinum convertit S. Columba 184 c, 211 e. Vide Vinum. Aqua miraculose scaturiens ex tumulo S. Yronis Ep. 289 b Aqua puti S. Olivæ miraculosa 295 a. Super Aquas ambulasse dicitur S. Colmannus, relictis in flumine vestigiis 26 f: super aquas graditur cum aliis se sequentibus S. Bogumilus 342 e f

Aquila expansis alis defendit a pluvia S. Medardum puerum 87 e

Arboris fructus amaros in dulces convertit S. Columba 212 a. Arbor excommunicata, vide excommunicatio.

in Ascensione Domini cum ipso ascendit B. Alejdis 475 a

Austeritas vivendi S. Barnabæ Apostoli 425 f, B. Henrici Baucen. 363 b 367 d, B. Joannes Avelini 483 d, B. Joannis Dominici 391 b, B. Joli 251 a, B. Silvestri 254 b c, S. Walphagi 51 f Vide Pœnitentia, jejunium, lectus, cilicium.

Avarum reprehendit S. Columba 209 e f. Tenacitas Monachi dispensatoris punita 300 e. Vide divitiæ, usura.

Aves ignotæ familiares B. Bardoni, quas ipse vicissim alit 311 e f

B

Baculus S. Medardi miraculosus 86 f, 93 c. Baculum a se in littore relictum, S. Cannechus in altero reperit littore, precibus S. Columbæ 214 c. Baculum S. Baithenei arrodens canis moritur 234 d Baculum Pastoralem successori divinitus eligendo in altari servari jubet S. Valentinus Ep. Traject. 9 f

Baptismus candidæ vesti, quæ numquam sordescit, comparatur 230 d e: ad Baptismum mirabiliter pervenit senex, qui tota vita legem naturæ servaverat 203 d, 227 c. Baptismus suscipiens S. Cerealis videt in se descendere Spiritum sanctum 262 f: per Baptismum dicitur curata lepra et morbus alius 60 e f. Patrinus donat suscepto suo B. Bardoni munera, futuram ejus sanctitatem præsignantia 298 f: sine Baptismo tres parvulos mortuos resuscitat S. Marcellinus Episcopus 5 c e

Benedictionem a Christo dicitur petiisse puer S. Barnabas 434 b. Benedictum a se currum ascendens S.

S. Columba, non insertis ad rotas pessulis, vehitur innoxie 222 c. *Benedicta ab eodem sudes lignea ultro feras et pisces capit.* 219 c, *ferrum ab eodem benedictum vulnera infligere non potest* 217 e f. *lapis ab eodem benedictus aquas superuat, moribundis sanitatem restituit, sed a morituris inveniri non potest* 218 d e. *Puer omnibus despectus, accepta ejus benedictione, in virum præclarum evadit* 199 e. *Idem S. Columba sua benedictione vaccas multiplicat* 215 b, *et plures sanat infirmos* 212 e seqq. *Instante morte benedicit suo monasterio* 231 e *et discipulis* 232 a. *Hasta u S. Baitheneæ benedicta neminem lædit* 233 a *Vide Crucis signum.*

Benignus erga omnes David Rex Scotiæ 332 c. *Benignitate sua omnibus placet S. Bardo* 299 b. *Benignitas ejus erga derisorem suum* 311 c d.

Blasphemaat pagani Deum verum, eo quod mortuus esset quidam statim post susceptum Baptismum, ac propterea resuscitat eum S. Columba 218 d e. *De Sanctis irreverenter et blasphemie locuti puniuntur* 289 a b. *Blasphemii puniti, penitentes sanantur* 479 e 292 f, 294 a 463 e; a Sancto ob irreverentiam percussus, ab eodem in fine vitæ ad cælum evocatur 286 e f; *negans S. Richardi sanctitatem in morbum incidit, a quo per illius invocationem sanatur* 248 b. *Blasphemantes S. Colmanni miracula, terra absorbuisse dicitur* 27 d *Blasphemos in sacras Reliquias punitur* 122 e, 125 d.

C

Cadenti e domus culmine succiunt per Angelum S. Columba 180 d.

in Cælis sedes paratas variis Sanctis videt S. Baitheneus 235 f; *futurus locus B. Bardoni præstenditur* 313 d; *aunum S. Marii ascendentem videt S. Austremonius* 119 b; *alteri ascendenti obviam venit Christus cum Sanctis* 477 b. *Vide Anima, angelus.*

in Cælis sedem sibi paratam videt B. Flora 48 * *Carleste lumen. Vide Lumen. De Cælo vox audita. Vide Vox, Columba.*

in Calculi doloribus invocatur S. Syria Martyr 66 d e f.

Calumniis. Petrus Fullo hæreticus calumniatur orthodoxum Patriarcham 441 f; *alii quoque hæretici calumnias confingunt in Orthodoxos* 46 c d e f.

Campanæ sponte sonant in morte B. Henrici Baucenensis. 363 b, 364 a, 368 a b; *et in obitu B. Joli* 251 a.

Candela, vide Cereus.

Canis baculum arrodens S. Baithenei moritur 234 d, *Canibus utitur dræmon ad vexandos homines* 5 c

Canonicæ mulieres quales fuerint in Ecclesia Græca 170 b

Canonicæ horæ, vide Horæ.

Cantus, vide Chorus, Angelus.

Captivus quidam e captivitate Turcica mirabiliter liberatur 490 a. *Captivos multos liberat S. Margarita Regina Scotia* 323 d; *iis redimendis vasa sacra impendit S. Fortunatus* 105 c.

Caritas misericors est despiciendum neminem ostendit S. Columba 199 d; *tempore hiemis Monachos nimio labore obrui non vult idem Sanctus* 204 e, *idem omnibus omnia factus* 235 b. *Caritatem mutuam suis discipulis enixe commendat moribundus* 186 e, 231 f

Caritas. Leprosorum ulcera lambit B. Rosselina 490 f *Vide Religiosus, Pauper, Oratio, Humilitas. Caritas erga consanguineos, vide consanguineus.*

Carthusianorum rigor qualis fuerit, et nunc eo in Ordine sit 489 a.

Castitas B. Floræ admiranda 43 * c

Castigatio corporis, in qua humilitas potius quaerenda, quam pæna 257 c. *Vide Austeritas vitæ.*

Castitatis diligens custos in adolescentia S. Bogumilus 338 b; *ob Castitatem atrocæ martyrii sustinet S. Potamiana* 6 f. *Castitatis servandæ causa an liceat sibi mortem inferre* 156 d e seq. *Vide Oculi, Pudicitia, Virginitas.*

Ob Cellarii furtum inopia offligitur monasterium 27 d.

Cepis homines assimilat B. Sylvester 257 c

Cereus microculose accensus 312 c; *alius in manu B. Aleydis* 473 d.

Cervinus hinnulus instar vituli lactatur a vaccis 27 e

Cetus miræ magnitudinis 202 c

in Choro cantantis S. Columbæ vox miraculose auditur procul 207 c d

Cibus signo crucis benedicendus est 234 b, *inter manducandum orat S. Baitheneus* 234 b.

Cilicio sub regio cultu induitur Mathildis Regina Angliæ 333 a, *sub pretiosis vestibus B. Diano* 359 e, *vestitus asperitas B. Henrici Baucenensis* 363 b, *miraculo probata* 364 e, 367 b, d.

Clericos omnes, etiam pueros, veste ab aliis distingui decrevit S. Bogumilus Episc. 346 f; *Clerici percussio vide, excommunicatio.*

Colloquium eo super mensam ad virtutem accenditur S. Trudo 129 d

Columbæ miraculose apparent in sepultura S. Medardi 84 e. 92 d, *Columba volitat supra Reliquias S. Yvonis Episcopi* 287 e. *Instar columbæ cælum ascendit S. Oliva* 294 e *Vide Anima, Baptismus.*

Columbæ instar igneæ apparet post mortem S. Columba 232 b c

Communione Paschalem observare jubet subditos S. Margarita Regina Scotiæ, nequidquam se excusantes 327 a b. *vide Eucharistia, Missa.*

Communione accepit B. Flora ministerio angelorum 50 * c

Concionator pius B. Joannes Dominici 391 a b *populo gratus, quinquies uno die prædicat* 399 a b seq.

Concionatur intrepide contra Mohometanos per duas horas Frater Jordanus 254 a. *Concionatur in ecclesia laicus Princeps Godeschalcus, aut interpretem Episcoporum agit* 41 c. *Concionantur scripto, non verbo Carthusiani* 489 d. *Conciones frequenter audit B. Henricus Baucenensis* 366 d. *Concionantem S. Barnabam ridentes Ethnici reprehenduntur S. Clemente* 422 a *Concionatori fatigato vinum offert B. Sylvester* 254 a. *Vide zelus animarum, Evangelium, Lingua.*

Confessio quotidiana et humilis 49 * f

sine Confessione morientem sibi restituit S. Marcellinus Episcopus 5 c f

Confraternitates pias diligenter frequentat B. Joannes Dominici 395 e f

Constantia S. Sebastianæ martyris, voce e cælo confortata 5 * f. 9 * f, 11 * d

Contemplatur mysteria vitæ Christi B. Flora 46 * c

Confidens multum miraculose sanatur 385 d.

Confirmationis sacramentum suscepturæ S. Rosselinus, frons miraculose splendet 486 f.

Consanguineos nimium amanti vitreus thronus in celo destinatur 235 f

Conscientiæ tenacitas B. Henrici Baucenensis 366 f.

In petendo Consilio senes præferendi junioribus 254 f; *plus faciendum dum dicendum* 254 f

Consolationem spiritualem præfert omnibus temporalibus B. Aleydis leprosa 474 a

Constantia S. Potamianæ Junioris in ferendis tormentis 6 f; *S. Lycarionis Martyris* 9 a d, *SS. Primi et Feliciani* 151 b e seqq. *SS. Felicis et Fortunati* 457 d *et Sociorum* 265 e f seqq. *SS. Getulii et socio-*

rum

rum 263 b, *S. Olivæ M.* 294 d *Vide Fortitudo, Martyr.*

Controversiam de agri limite dirimit *S. Medardus* puer, miraculose imprimens termino vestigium pedis sui 88 b c

Conversio magna *B. Joannis Avellini* 483 d e *Pro Conversione peccatoris multa facit Abbas S. Gatzunus* 460 b d. *Ad conversionem animarum operam confert B. Godeschalcus Princeps* 41 ab seq. *Meretrix cem convertit S. Theophanes* 272 a b *Vide Peccator.*

Coquus pius *B. Silvester* 252 e, inter coquendum gratia divina repletur 254 d, pro ipso orante creduntur Angeli coquinæ ministeria obisse 252 e. *Miraculose præparantur sibi, quos S. Rosselina orans coquere omiserat* 487 d

Corona, *vide Martyr, Imperator.*

Correptio fraterna non debet esse severa 254 e, *Corrigit mores subditorum S. Margarita Regina Scotiæ* 326 e f

Crudelitas *Henrici schismatici Imperatoris* 45 a b

S. Crucis imaginem et Reliquias 330 e, et filius ejus *David Rex Scotiæ* 332 d. *Crucis formam refert scapulare* 175 e *Crux lucida apparet in electione Wilhelmi Episc. Eborac.* 137 e. *Crucis signo terretur dæmon* 174 e, evertitur phantasma diabolicum 164 e f, 165 e : *S. Rosselina* 490 e. *S. Baitheneus* 234 f, *S. Columba* maleficcium solvit 180 d, et dæmonem ex lacte fugat, cujus vas insederat ob omissum signum Crucis ; illud fugato dæmone effunditur, rursusque benedictione impletur 214 e f. *Idem Sanctus eodem signo observatam patefacit ecclesiam* 187 a et alibi clusas portas 219 a. *Crucis signo multos a submersione liberat S. Willielmus Ep. Eboracensis* 140 d, *Podagram sanat S. Parisius* 479 d, *Morbos curat B. Joannes Tientialbene* 482 e, et *B. Joannes Avellini* 483 e, *cibus signo Crucis benedicendus est* 234 e. *vide Benedictio.*

Crucifixus Dominus apparet B. Aleydi 476. *Erga crucifixum Jesum devotus B. Joannes Avellini* 483 d.

Cultus Sanctorum. aide Festum.

Curru, ad rotas claviculis carente, innoxie vehitur S. Columba 222 e

D

Dæmon *Martyrum virtutem fatetur* 267 b. *Dæmones morbos causant* 292 d. *Armata manu monasterium aggressuri fugantur a S. Colamba* 226 d e. *Pestem et morbos inferunt monasteriis* 226 d, per *Dæmonem* deceptus *S. Palæmon Abbas, a Deo liberatur* 460 d. *In forma angullæ S. Bogumilus decipere conatur* 348 e f. *Dæmon orantium devotionem et distractiones observat* 48 a b. *Canibus utitur ad vexandos homines* 53 e : non habet quod opponat *B. Rosselinæ morienti* 491 a.

Dæmones peccatores damnandos ad inferna rapiunt 187 b. 205 e *Contra dæmones videt pro animabus morientium Angelos pugnantes S. Columba* 184 e, cui contra dæmones pugnanti hi succurrunt 226 d. *Dæmon mirabiliter fugatur a S. Baitheneo* 234 e f. *dæmonium fontem inhabitans fugatura S. Columba* 213 d. *Dæmon prohibetur multa mala facere per S. Rotertum* 48 a b, alium novitium, abutum a Religione meditantem, monasterio effert 48 a. *Vide Crucis signum, Reliquiæ.*

Dæmon agonizantem S. Herbaudum tentare nititur 104 b. *Per dæmonem in aquam dejecta B. Flora, non madefit* 45 * b

Decani Capitularis officium diligenter exequitur S. Bogumilus 342 d seqq.

Detractores et delatores inopportunos reprehendit B. Bardo Abbas 301 c. *Vide Peccatum, Revelare.*

Deus Caritas est 255 e

Dies, vide Dominica.

Disciplina Religiosa, vide Reformatio.

Dispensator, vide Cellarius.

Dissensio Paulum inter et Barnabam non peccaminosa, sed virtuosa 438 bc.

Divitiarum servandarum desiderio abnegat fidem Paulus Presb. et sanctis Virginitas caput amputat, laqueo deinde ipse perit 171 e seq. *Vide Avaritia.*

Doctrina, vide Adolecens. Eruditio.

Dominicam diem pie observandum curat S. Margarita Scotiæ Regina 327 e d.

Domunculam angustam inhabitat S. Julianus Edesenus 174 d.

Dormire. Vide Lectus, Somnus.

Draco miraculose occisus objectu sacri veli 270 f.

Durities vestitus et Lecti etc. Vide Cilicium, Lectus.

E

Ecclésiæ unionem suadet *Gregorio XII et promovet B. Joannes Dominiaci, propterea multa passus* 391 e. *Erga Ecclesias munifica S. Adleydis* 236 f. *S. Margarita Scotiæ Regina* 325 b c ; *S. Eustadiola* 132 b, *Munificentiam patris erga Ecclesias ægre fert filius, B. Joannes Avellinus ; sed convertitur ad meliorem vitam* 483 d e. *Ecclesiæ donata Domini temporales male invadunt* 111 e ; *invadentes puniuntur* 122 b f, *unus subitanea morte* 94 a b c d. *Agri fructus auferens Episcopus monasterio S. Medardi, ad hujus sepulcrum subito extinguitur* 86 b c d : *ad Ecclesiasticorum bonorum defensionem circumferantur SS. Reliquiæ* 122 d ; *Ecclesiasticam immunitatem defendit S. Bogumilus* 349 e f, 350 f : *pro ea occiditur B. Bonaventura Eremita Augustinianus* 388 b. *Vide, Templum.*

Ecstases meretur B. Flora innocentia vitæ 46 * f, et *perambulat cælum* 46 * b c

Educatio filiorum. Vide, Filius.

Electio. Vide, Episcopus, Abbas.

In Eleemosynis dandis profusus S. Joannes Episcopus 7 Hierosolymorum 4 f ; et *S. Eustadiola* 132 b : *S. Chlodolphus* 130 d, et *S. Willielmus Eboracensis Episcopus* 135 d, 136 e. *Eleemosynam frequenter facit puer S. Medardus* 80 b. 87 d : *equum ex misericordia indigenti donatum miraculose recipit* 87 e, seq. 83 b c d : *B. Henricus Buncensis eleemosynas facit, necessaria sibi subtrahens* 363 b, et ex *Eleemosynis sibi datis* 366 a. *Fabri defuncti animum in cælum deferunt Angeli, qui ex opere manuum suarum largitus fuerat eleemosynas* 226 e. *Eleemosynis dedita S. Margarita Regina Scotiæ, approbante etiam marito* 328 e d : *sacra vasa ad redimendos captivos vendidit S. Fortunatus* 105 c. *Vide Fames, Misericordia, Panper.*

Episcopatum S. Eleutherio prædicat S. Medardus puer 80 b, 87 c. *B. Bardo, de Episcopatu sibi obventuro per jocum prophetat* 299 d, alia ejusdem de eodem a se suscipiendo prophetia 301 f. *Richardo Abbuti revelatur per somnium B. Bardoni futurum Episcopum* 303 a b c. *Episcopum sibi dari a Pontifice Romano petunt Syracusani* 240 a b. *Ob virtutem electus S. Paulus Constantinopolitanus* 150 b. *Crux lucida apparet in electione Wilhelmi Episcopi Eboracensis* 136 e, et *S. Medardus* 90 e. *Episcopus fieri cogitur ex invidia S. Cyrus* 237 f. *Angelus mandat S. Gildardo ut adolescentem duodennem electum, Episcopum consecret* 67 f. *dimisso Episcopatu Eremiticum institutum amplectitur S. Bogumilus* 350 b. *ad eum ex eremo rapitur S. Meriadocus* 36 c.

Episcopi officium in omnibus implet S. Bogumilus 344 a b seqq. et *B. Bardo* 319 d e f seq. *pie et strenue S. Medardus* 91 a : *qui etiam duos Episcopatus administrat* 90 e. *Episcopatu innocens abdicatur S. S. Willielmus Eboracensis* 135 d, 138 d e seq. *Excommunicationis*

communicationis sententia lata in Moastrolenses, ob sacrilegiam percussione[m] Episcopi 33 a b seq. sublata post penitentiam 33 seq.

Episcopatu abdicato fit monachus S. Cumianus 241 b. S. Valentinus Episcopus Tungrensis baculum pastoralem eligendo successor[i] jubet servari 9 f. pallio Episcopali strangulatur S. Paulus Constantinopolitanus 21 e seq. Episcopales virtutes B. Bardonis 303 e B. Landrici 290 b c. S. Maximian 240 c S. Clodulphi 127 d seq. Origo investitura Episcopatus a principibus secularibus suscipiende 350 b c d. Vide Simonia, Ordo, Monachus, Concio.

Equites Ordinis de monte Carmelo 33 a. Equum largitus in elemosynam S. Medardus puer, eundem miraculose recipit 83 a b c, 87 f seq. Equus a morte resuscitatus 353 f Equus lacrymatur ob instantem mortem S. Columbæ 231 d e

Eremita, Eremitus. Vide Solitarius, Solitudo.

Audito Evangelio ad voluntariam pauperatē accenditur S. Eremundus 282 c d. Evangeliorum libro infirmos sanat S. Barnabas Apost. 423 d 428 a. Evangelium S. Matthæi cum Corpore S. Barnabæ repertum 443 d, et Imperatori Constantinopolitano datum 443 e f.

in Eucharistia dicitur Christus apparuisse 59 e. De calice sacro desiderans percipere B. Aleydis, docetur divinitus sub speciebus panis etiam sanguinem contineri 474 d e. S. Margarita Regina Scotiæ communionem Paschalem observare jubet subditos suos, quamvis frivole se excusantes 327 a b. Eucharistia desiderium B. Aleydis, et ad eam pia preparatio 474 c. Faticum moribundus pie suscipit David Rex Scotiæ 332 c. Vide Missa.

Examen conscientia. Vide Conscientia.

Excommunicationis in se latam sententiam fert humiliter et patienter S. Columba, cujus innocentiam et sanctitatem Deus revelat 223 d. Excommunicatione coarctat S. Bogumilus Ecclesiæ et pauperibus injuriosos 350 f. Excommunicationis sententia lata in Moastrolenses, propter sacrilegam percussione[m] Episcopi 33 a b seq. dein sublata post penitentiam 33 seq. excommunicata Arbor vice hominis, fulmine perit 234 e.

Exemplo suo plures e subditis convertit S. Lupus 236 d e f.

Exequiæ S. Columbæ factæ per triduum 232 d a solis ipsis Monachis, sancto tumultuantem plebem miraculose ab iis excludente, per excitatam tempestatē 180 d, 187 a

In Exilium sapius pellitur ab Arianis S. Paulus Episcopus Constantinopolitanus 17 seqq. Exilium pro sacris Imaginibus Passi S. Naucratus et alii Studitæ 133 c. Corpus S. Pauli Episcopi, in exilio pro fide mortui in urbem refert Theodosius Imp. 22 d e.

Extasis S. Columbæ 185 b, tridua ejusdem, cum lumine celesti copioso et Angelorum cantu 229 d e : in Extasi videt S. Baitheneus varias sedes in cælo sanctis preparatas 235 f, vide Revelatio.

F

S. Landricus in Fame alit pauperes, domesticam suppellectile[m] et Ecclesiasticam vendens 290 b c seq. panes urgente fame ferens pauperibus S. Flora, aperto sinu rosas et flores ostendit 481 e

Ferre parant SS. Pemo et Feliciano 152 e f, seq. inter Feras exul vivit innoxie S. Oliva 292 c, 294 b.

Ferrum a sancto Columba benedictum, vulnera facere non potest 217 e f

Festum Sancti pridie defuncti celebrari jubet S. Columba 226 f, et alterius Episcopi quem per revelationem defunctum noverat 181 e. Festa Sanctorum cum pietate, non commensationibus celebranda docet S. Joannes Chrysostomus 161 a b seq. Vide Constantia, Concio, Evangelium.

Fiducia in Deum requiritur ad miraculum 212 c, et bellua maria fugatur 202 e.

Filios pie educat S. Margarita Regina Scotiæ 323 d, eos moribunda Patri spirituali commendat 330 c. Parentibus invitis Religionem ingreditur B. Rosselina 487 c. Filius non debet ingressum Religionis omittere ut parentes susteatet, si ii non sint in gravi necessitate 396 e f.

Flores miraculose nati in loco Martyrii S. Alexandri, 236 e. Flores et Rosæ videntur pro panibus in pauperes distribuendis a S. Flora 481 c, et a B. Rosselina 487 a

Flumen miraculose disscissis scopulis dicitur cursum mutasse 27 b

Fons miraculosus S. Marii 113 a. Fontem miraculose exiit B. Jolus 251 a. Ex Fonte dæmonem fugat S. Columba 213 c.

Fornicatio, vide Impudicitia.

Fortiter multa exilia pro fide patitur S. Paulus Episcopus Constantinopolitanus 17 seqq. vide Martyr, Constantia, Concio.

Fulgor, vide Lumen.

Furto ablatus taurus tintinnabulo se prodit 89 c d.

Furatus uvas egredi vinea non potest 80 d, nec Fur de loco in quo furatus est 89 a b c. Furatus apes ob iis vexatur ibid. Fures alii affiri hærent loco, donec ablata restituant 0 f 89 e : in Fures misericors S. Medardus, quæ coacti restituerunt, eis donat 80 d. Furem occultum detegit S. Columba 208 a. Furatus vinum juxta ecclesiam S. Amabilis, verberibus a Sancto excipitur, 464 e : ob Furtum Cellarii inopia affligitur monasterium 27 e raptor cum rebus violenter ablutis tempestate submergitur 215 e

G

Gigantis instar apparet S. Columba 197 b c

Gloria cælestis, vide Cælum.

Gratitudo B. Bordonis facti Episcopi erga nutricem cetulam 299 d

in Gynæceo ordinando præcipuam pudicitia rationem habet S. Margarita Regina Scotiæ 323 d.

H

Hæresis Albigensium Christum flagellavit 490 f, Hæretici columnas affingunt Orthodoxis 16 c d e f. Hæretici impudentia, Hypocrisis fraudes 442 b. Hæreticos pertinaces armis compescendos suadet B. Joannes Dominici coram Sigismundo Imperatore 461 e f, 391 e.

Hasta, a S. Baitheneo benedicta, neminem lædit 235 a.

Homicidæ divinitus puniti 215 e f seq.

Horæ Canonica, vide Officium divinum

Hospitalitas remunerata temporalibus divitiis 215 b c, eadem per triduum in gruam exercita a S. Columba 209 b. Peregre adveniens Abbas honorifice a Monachis excipitur 199 c d, et lautius jubet eos tractari 202 f. Adventus grati Hospitis jejunium monasticum solvit 204 f Vide Xenodochium, Pes.

Humilitas S. Barnabæ 436 c seq. B. Aleydis 476 d. S. Landrici 290 c. B. Silvestri Camaldulensis 234 c. S. Margaritæ Regine Scotiæ 326 e f. B. Joannis Arellini 483 d, Humilitas S. Columbæ, dona a Deo sibi communicata studiose celantis 184 e, 186 b, 226 c; revelationes etiam et Angelorum apparitiones 228 a b, 229 e f seq. 230 c, 231 a, idem miraculum a se factum alteri Sancto adscribit 184 b : excommunicationis sententiam in se latam fert Humiliter 223 d, Humilitas S. Clodulphi, volentis describi in Vita S. Arnulphi suam paritatem erga pauperes 130 d. Humilitas

litas *S. Baithenei virtutes suas occultantis* 234 c. *Humilitas B. Bardonis in dignitate constituti* 300 e, 301 d : *patienter is fert se ab aliis despici* 304 e, *nec adversis tristatur nec lætis extollitur* 310 b seq. *Humilitas B. Henrici Baucenensis* 363 b, 366 c : *conversationem suam cum Angelis occultantis* 367 a. *Humilitas Richardi Comitis Normanniæ, Religiosis ad mensam ministrantis* 325 b. *B. Joannis Dominici, magisterium recusantis* 399 d e f, *S. Mathildis Reginæ Angliæ instante sibi morte pedes pauperum abluentis* 332 e f. *Humilitas magis querenda in castigatione corporis quam cruciatus* 257 c. *Vide Abbas, Episcopus.*

Hypocrisis Petri Fullonis et impudentia 442 b. *Vitæ Hæresis.*

I

Idola explodit *B. Sebastiana*

7*

Contra Idololatriam argumentatur imaginum sculptor 61 c.

Ignis glabus apparet super caput S. Columbæ celebrantis 185 b, *per ignem designatur Spiritus sanctus* 164 e. *Ignis non lædit SS. Martyres* 266 f, *nec S. Getulium* 263 c, *nec corpus S. Barnabæ* 440 a. *Extinguitur allatis Reliquiis Sanctorum* 463 a et *S. Amabilis* 463 c, 466 seq. *Prunas in veste illæsa fert B. Jolus*

251 a

Imaginem S. Crucis et Reliquias moribundæ sibi exhiberi jubet S. Margarita Regina Scotiæ 330 e, *et filius eius David Rex* 332 d : *pro Imaginibus sacris exilium passi S. Nuercatus cum Studitis aliis* 133 f. *In Imaginem S. Antonii irreverens punitur* 404.

Immunitas Ecclesiastica, vide Ecclesia.

Impudentia Petri Fullonis hæretici 442 b.

Impudicus ethnicorum ludus 428 b. *Fornicariis prædicat S. Columba mortem funestam* 207 e seq. *De Impudiciæ falso accusatur S. Robertus Abbas* 48 b, *et S. Paulus Episcopus Constantinopolitanus ab Eusebianis* 16 b c d. *Vide Incestus.*

Incendium vide Ignis.

Indulgentias 40 dierum singuli Episcopi præsentis in translatione Reliquiarum concedunt 143 a.

Dæmones damnandos ad inferna rapiunt 205 e, 187 c, *pro Peccatoribus convertendis pœnas inferni vivens sustinet B. Aleydis* 476 b

Infirmus vide morbus.

Ingenii rari exemplum B. Joannes Dominici 390 f, 398 c.

Inimicos diligunt S. Willielmus Ep. Eboracensis 139 c, *erga derisorem suum benignus B. Bardo* 311 c d.

Innocentiam S. Columbæ, sine causa excommunicati, revelat Deus 225 e. *Vide Calumnia.*

Insecta marina quædam, novigantibus molesta 222 c

Integritas Corporis B. Henrici Baucenensis 386 a b, 365 c, *S. Rosselinæ* 486 d, 493 d seqq.

Investituræ Episcopatum et Abbatiarum, a secularibus Principibus suscipiendæ, origo 350 c d e.

Invidiam Imperatoris incurrit S. Cyrus, ob acclamationes populi, ideoque Episcopus fieri cogitur 237 f. *Monachum factum Episcopum Invidi carpunt* 304 d. *Vide Calumnia, Monachus.*

Iter magnum exiguo temporis spatia conficit S. Bogumilus 343 a b.

J

Jejunium frequens et arctum *B. Joannis Dominici* 398 d, *S. Canidis pueri, dein Reclusi* 374 d. *B. Rosselinæ* 490 e f. *Jejunandi studium S. Murguritiæ Reginæ Scotiæ usque ad infirmitatem* 328 b c, 329 b c : *ipsa Jejunium quadragesimale a die Cinerum inchoandum curat* 327 a b. *Jejunium quadragesimale arcte servatum a S. Roberto Abbate* 47 d. *Jejunium admi-*

Junii T. II

randum sectatur S. Catatzunus 460 a b. *Caribus abstinet S. Eustadiala* 132 d. *Jejunio et oratione petit a Deo in fide illuminari S. Cercalis* 262 e, *iisdem morbi a dæmonibus inmissi superantur* 226 d. *Jejunio et oratione conjugalem amorem uxori impetrat S. Columba* 221 f. *Jejunium monasticum solvit adventus grati hospitis* 204 f. *Jejunio prævalent opera misericordiæ* 312 e f. *Jejunio prævalere obedientiam docet S. Bardo, convertendo carnem in pisces* 312 d. *Obedientia magis quam Jejunio carnem domat B. Sylvester* 254 b c. *Jejunium extraordinarium præter obedientiam exercens, postea gula indulgere deprehensus est* 203 a. *Mater gravida delicatioribus abstinens filium parit multi Jejunii* 274 d.

Judicii divini semper memor S. Margarita Reg. Scotiæ 326 d : *eius recordatione in virtute proficit S. Julianus Edissenus* 174 e, 175 d e. *Vide Dæmon.*

ex Judicio temerario de impudicitia accusatur S. Robertus Abbas 48 b.

Judex sua potestate abutens 311 a b.

Juramentum execratorium jurantis malo impletum 129 f

L

Lac per magiam expressum, sanguinem esse ostendit *S. Columba* 214 e

Lapis a Sancto Columba benedictus, pluribus est salubris 187 b : *aquis idem supernatat, moribundis sanitatem restituit, sed a morituris non invenitur* 218 d e

Lectus durus B. Henrici Baucenensis 364 d e, 367 d et *S. Columbæ* 186 e

Leonis loquentis fabella 11 * e

Liber vitreus qualis sit 225 f. *Libri S. Columbæ miraculosi* 187 c, 222 f *in aquis servantur illæsi* 213 b c, *libros pios, quos legebat S. Julianus Monachus stendo corrumpbat* 175 a b. *ob libros Regi oblatos muneribus honoratur S. Adamnanus* 188 b.

Linguae impedimentum non indecorum B. Joannis Dominici 398 c. *Vide Idioma.*

Longanimitas B. Bardonis, iniquum judicium patienter ferentis 301 b c

Lumen noctu in officinis accendi curat S. Cyrus 237 f. *Lumen cæleste illustrat Ecclesiam S. Marii* 124 a : *Monasterium B. Aleydis* 475 a b. *Lumine miraculoso præsignatur futura Sanctitas S. Columbæ* 225 d : *idem est indicium innocentiae et occultæ Sanctitatis ejus* 225 e, *et oculishumanis intolerabile* 229 d e f. *In eo S. Columba aspiciens S. Servanus pene excæcatur* 185 d, *globus igneus apparet super caput illius celebrantis* 185 b, *et lumen miraculosum in loco morientis* 186 e. *Apparitiones Lucis miraculose super eundem Sanctum vide toto libro 3 vitæ ejus, pag. 225 seqq. Lumine cælesti, circumdatur moriens S. Melardus* 81 a, *et lumen emicat ex Reliquiis B. Dianæ* 361 e f. *Vide Confirmatio, Cereus.*

M

Magia, vide Dæmon, Lac, Miraculum.

Magnificentiam regiam non mundi amore, sed bono fine anget S. Margarita Regina Scotiæ 326 c d

Manducare, vide Cibus.

Mare, vide Tempestas.

Maria Deipara apparet S. Bogumilo morienti 352

Maritus, vide Matrimonium.

Martyrium suum prædicat S. Barnabas 440 b c, *Martyres tales coluntur qui a Mauris occisi sunt, contra ipsos pugnantes* 470 e, *supra Martyres locus in cælis promittitur B. Aleydi, ob lepram patienter toleratam* 474 f. *Talis an sit, qui se interimat servandæ castitatis causa* 156 b c seqq. *Martyrium virtute dæ-*

4 T. mon

mon superatur 267 b. In picem bullientem paulatim demittitur S. Potamizna Junior 6 f. Plumbum liquefactum tanquam aquam frigidissimam bibit S. Primus Martyr 152 c. *Feræ* porcunt SS. Primo et Feliciano 152 c f seq. vide Angelus, Constantia.

Mater gravis, delicatioribus obstinens, filium peperit multi jejunii 274 d. Mari S. Columba gravidæ prænuntiatur futura filii sanctitos 225 c d. Matrem videre simul et alloqui recusat S. Colmannus, eam tamen vidisse dicitur miraculose 27 c. Vide Parens.

Matrimonium. Amor conjugaliter inter S. Margaritam et Malcolmum Reges Scotiæ : Illa maritum ad virtutis exercitium inducit 334 e f, post mortem etiam ipsum honorat 333 e f, 334 a. Matrimonii debitum reddere nolentem uxorem, jejuniis et oratione ad amorem viri perducit S. Columba 221 f. Recens nuptiarum virginitatem prælibandi usus sublatus 327 b. vide Incestus, Castitas, Zelotypia, Uxor.

Mensa, vide, Cibus, Colloquium.

Meretricem convertit ad penitentiam S. Theophanes reclusus 272 b c

Miraculum a se factum alteri sancto adscribit S. Columba 185 a. Miraculorum donum sibi auferri petit B. Joannes Avellinus, ut vacare melius orationi possit 483 e. Mortuo suscitata non convertitur Anulinus persecutor Christianorum 267 a. Vide Ingratus.

Misericordiæ opera exercet S. Ebremandus 282 o, S. Eustadiola 132 c, S. Margarita Regina Scotiæ 329 b c d. Misericordiæ opera prævalent jejuniis 312, e f. Misericordia S. Getulii, in persecutione Christianos elemosynis adjuvantis 262 c, S. Medardi erga furem qui res suas depravolus fuerat 89 a b c. Misericordia B. Bardonis in delinquentes quibusdam videtur socordia 296 b, 313 c. Ancillam servitute liberare renuens punitur divinitus 218 c. Vide Captivus, Elemosyna, Fames, Pauper, Morbus.

Missam celebrat eodem die moriturus S. Barnabas 439 f. Christus dicitur apparuisse in Euchuria SS. Getulii Germano et Paulino 60 d e. Missam celebrantis S. Columba caput radiis luminosis circumlatur 229 e d : idem Sanctus indigne celebrantis peccata revelat 207 f. Missæ frequenter interest, cum Rosario in manibus, B. Henricus Baucensis 366 d : ex infirmitate non valentem ei interesse B. Alejdem ideoque contristatam solatur Dominus 476 a b. Pro Missæ sacrificio S. Columba aquam convertit in vinum 211 e, 184 c, vide Eucharistia, Liturgia.

Monachos in Pontificatu adhibet adjuutores S. Gregorius Magnus 239 a. Monachum assumptum ad Episcopatum invadi carpunt 304 d. Monasticæ virtutes S. Georgii Sacerdotis 241 f. S. Juliani Edissenii 174 b seq. S. Cumani, qui monachus sit abdicato Episcopatu 241 b. Vide Religio, Solitudo.

Monasterium fundat S. Bogumilus 346 a, demones armata manu Monasterium aggrediuntur, fugantur a S. Columba 226 d e : pestem et Morbos Monasteriis inferunt 226 e. Apostata Monasterio aufugiens, punitur 289 b, Monasterii opulentia non officit Religiosorum paupertati aut perfectioni 43 * b c

Morbum fert pie et patienter B. Jacobus Camaldulensis 255 d, lepram immittit Dominus B. Alejdi, ad exercitium virtutis consolatione spiritali ab eo perfunditur : ab aliis separatam domum intrans, a Christo excipitur 474 a b d, qui eidem, morbum patienter ferenti, promittit locum in caelis supra Martyres 474 f, vitamque simul et morbum ei prolongat 475 c : ipsa dolens quod ob infirmitatem Missæ interesse non posset, consolationem accipit 476 a b, aliosque Morbos grataiter suscipit 476 f, oculum dexterum amissum offert Deo pro salute Regis Romanorum, sinistrum pro Rege Franciæ, in expeditione terræ sanctæ 476 c d, Morbum causant demones 292 a

Mortem suam pro concione prædicat B. Bardo, nec alios

dolere vult 313 d e f seq. item B. Alejdis 475 f, eamque pie obit 477 b. Mortem pie obit B. Silvester suam et Sororis eodem die obeundam 252 o. Ad mortem pie se præparat B. Joannes Avellinus 483 e. Mortem desiderat S. Columba 186 b, et prædicat 186 c d seq. differt tamen eam propter preces aliorum 186 b, 230 e f. Ob instantem ejus mortem larymatur equus 231 d e, ipse moriturum se eo die prædicat 180 f, placide moritur, et celesti lumine honoratur 186 c f seq. 230 seqq. od mortem pie se præparat S. Margarita Regina 330 d seq. et David filius ejus Rex Scotiæ 332 d. Moritur Ethelwini cantans Psalm. Laudate Dominum omnes gentes 287 a b. Moritur pie S. Amabilis 463 d B. Russelina 491 b S. Joannes Domini suis valedicens 411 e f, Leta moritur S. Eustadiola 132 f, et S. Bogumilus, Deiparam cum filio cernens 352 f. Mortem B. Joannis Tientalbeus mirabiliter luctet B. Junperas 482 e f. Mortem sibi inferunt virgines ne videntur 154 b c d e : queritur un id liceat 156 d e seqq. Mors funesta, pœna peccatorum 207 e seq. subitanea morte punitur Anulinus, persecutor Christianorum 267 b. Mortem mariti et filii patienter fert S. Margarita Regina Scotiæ 330 e f. Mortuorum resuscitatio, vide, Resuscitatio Mortuorum.

Mortificationes Sanctorum Deo offerunt Angeli 47 e Muliebrem mundum abjicit B. Diana 359 a, vide Castitas, Impudicitias, vestitus.

Multiplicatum viam intercessione B. Henrici Baucensis 368 f ; Multiplicatæ vaccæ benedictione S. Columba 213 b.

Mundum contemnit S. Yvo Persa 285 c. Magnificentiam Regium, non mundi amore, sub bono fine auget S. Margarita Regina Scotiæ 326 e d, vide Mulier, Solitudo, Religio.

N

Navigaturis ventos præsperos pollicetur et impetrat S. Columba 214 c, navigantibus contrarii ejus intercessione vertuntur in secundos 223 a b. Nautæ, nolentes recipere peregrinum eidem Sancto devotum, ventos statim patiuntur adversos 221 a b. Qui orare non novit eul ad mare 199 f.

Novitium, abire a Religione meditantem, demon monasterio effert 48 b.

Nubes mortiferoni pluviam adfert 212 b c.

O

Obedientia B. Pacis 49 d. Lugnei monachi erga S. Columbam Abbatem 216 d. Obedientia prompta Abbatissæ Atre 67 e, quam ea ad piam mortem sit utilis 205 b. Ex obedientia petram confregisse dicitur S. Colmannus 25 c. Obedientiam prævalere Jejuniis docet B. Burdo, convertendo carnem in pisces 312 d : eadem magis quam penitentis carnem domat B. Silvester 254 b c, et orandi indiscreto desiderio deceptus, errorem dedocetur 254 c, contra obedientiam noctu exiens cellula sua monachus, mortis aut cæcitatatis periculum incurrit 231 a, non obsequens mandato Angeli S. Columba, ab eo percutitur 225 e f

Occasio peccandi. Vide Peccatum.

Oculum dexterum per lepram amissum offert Deo B. Alejdis pro salute Regis Romanorum ; sinistrum pro Rege Franciæ in expeditione Terræ sanctæ 476 c d, oculos cæcis mirabiliter restituit SS. Yvo et Thomas Cantuar. Episcopi 289 e. Oculi S. Rosselinæ servantur integri : qua de causa ? 492 a b c. S. Colmannus dicitur vidisse matrem miraculose, quam aspicere recusarat 27 c.

Odor suavis et miraculosus ex corpore S. Barnabæ 445 d B. Dianæ 361 b, B. Joli 249 d, 251 d, S. Richardi 245 e f, 246 b. B. Bardonis 315 a b. S. Martini Abbatissæ 277 f, 278 c d. B. Henrici Baucensis

nensis 365 c. Suavis odor diu perseverat in cryptula B. Henrici Baucenensis 364 c. Odore suavi absens suos Manachas consolatur S. Columba 207 b c

Officiis divinis semper interest B. Henricus Baucenensis 366 d; contus Ecclesiastici amans Mathildis Regina Angliæ 333 c.

Oleum miraculosum contra Herniam 329 f. Oleum scaturit e sepulcro S. Willielmi Ep. Eborac. 140 f, 141 f; Oleum qua unguuntur Reges Franciæ cœlitus delatum dicitur 71 c, vide Lampas, Unctio extrema.

Orandi studium, B. Malcolmi Regis Scotiæ 326 b, et S. Margaritæ Reginæ 328 b c, 329 a b c. S. Eustadiolæ 133 c. S. Baithener, qui etiam inter manducandum orat, 234 b c. B. Silvestri, cujus orantis vice creditur Angelus coquinæ ministeria obisse 252 e, idem is orandi indiscreto desiderio deceptus, monasterium dimittere vult 254 c. Orandi studium impedit familiaritas nūc cum secularibus 254 e, expedit orare in tenebris 254 f. 257 c, Orat assidue et reverenter B. Henricus Baucenensis 366 a b, et orans a pluvia intactus manet 363 b 366 f. Orationem ne somno quidem abrumpit B. Aleidis 473 d seq. ad eam ab Angelo custode excitatur 476 d. Oratio assidua et fervens B. Joannis Avellini 483 d: ut vacare ei possit, petit a Deo miraculorum donum sibi auferri 483 e. Dæmon orantium devotionem et distractiones observat 48 a b. Qui orare non novit eat ad mare. Tempestatem permittit Dens in mari, ut navigantes incitet ad orationem 200 a, tempestatem orando sedat S. Columba 213 d. Huic S. Carnechus periclitanti in mari succurrit orando 213 e. Ad orationem confugiunt Martyres in tormentis 266 d e, 267 c d. S. Russelina oratione impetrat præparatos cibos, quos orans coquere prætermiscit 498 d Vide Jejunium.

Ordines. Putrescit manus imposita capiti hominis, indigni Sacerdotio 205 f

Ornamenta pretiosa ecclesiis donat S. Margarita Regina Scotiæ 325 b c. S. Landericus pauperibus ornamenta Ecclesiastica distribuit 290 c d seq. et S. Fortunatus vasa sacra ad redimendos captivos 105 c. Vide Episcopos, Pallium.

P

Pallio Episcopoli strangulatur S. Paulus Constantinopolitanus, 21 e seq.

Episcopum sibi dari a Papa petunt Syracusani 240 a b. Papatum ut deserat persuadet Gregorio XII B. Joannes Dominici 405 d seqq. vide Vexillum.

Parentibus seais servire debent filii 220 f, non tamen hi omittere debent ingressum Religionis ut illos sustentent, si non sint in gravi necessitate 396 e f, invitatis Parentibus et obsistentibus S. Russelina Religionem ingreditur 487 c. Monachus deceptus a dæmone, huic filium vult immolare 174 b: ob Parricidium commissum Rex amittit regni partem 201 e. Parentis necem male vindicat B. Godeschalcus, facti dein pœnitens 40 b seq. vide, Mater.

Parochii officium pie suscipit et sollicite implet S. Boquillus 341 b seqq.

Paschatis observatio apud Scotos diversa ab aliis 189 a seqq. vide Communio.

Patientia B. Henrici Baucenensis 366 c. B. Joannis Tientialbene opprobria ferentis 482 e f. S. Margaritæ Scotiæ in morte mariti et filii 330 e f. Vide Benignitas, Morbus, calumnia, inimicus.

Patrinus donat suscepto suo B. Bardoni in Baptismo munera, futuram ejus sanctitatem præsignantia 299 b.

Patronus Phreneticorum S. Medardus 77 e, in Peste S. Maurinus 279, S. Fortunatus 108 a, S. Columba 223 e, qui lapide et aqua a se benedictis plurimos sanavit 180 d

Paupertas Evangelica. S. Barnabas agrum vendit,

pretium fert ad pedes Apostolorum 418 b, 435 d. et Paupertatem religiosam observant S. Colmanus et Episcopi Hiberni in Anglia 29 d: eundem moquo fervore proficitur S. Ebræmundus 282 c d. Vide Religiosus, Evangelium.

Pauperum Pater in eosdem misericors S. David Rex Scotiæ 332 e, B. Bardo 317 b c d B. Joannes Dominici 400 c f, qui bona sibi non necessaria illis distribuit, non consanguineis 410 b; S. Landricus, qui ut eos in fame alat, domesticam suppellectilem et ecclesiasticam vendit, Xenodochium extruit 290 c d seq. iisdem S. Barnabas, bona sua distribuit 435 d. Pauperibus cibos distribuit, qui ex nuptiis suis supererant Henricus Germaniæ rex: minos vero et histriones dimisit vacuos 31 * d. S. Flora pauperibus ferens panes famis tempore, aperto sinu rosas et flores ostendit 481 f; in eosdem distribuendi panes a B. Russelina, apparent Rosæ 487 a. Misericordiam in Pauperes laudat S. Columba 209 e f; qui ne pauperem rusticum contristet, segetum cito maturescere facit 212 a. Ansigisæ liberali in pauperes, a patre Clodulpho, promittuntur posteri futuri Reges Franciæ 125 c. Pauperum pedes lavat Mathildis Regina Angliæ 332 c f, Vide. Fames, Misericordia, Eleemosyna, Farina, Xenodochium.

Pacifici, S. Eustadiola 132 c. ne pacem mutuam violare cogeretur citius moritur S. Adamnanus 188 b. Vide Controversia, Ecclesia.

Peccati fructus bonus, pœnitentia; per hanc remissum declarat S. Columba 205 a. Peccatum indigne celebrantis revelat S. Columba 207 f: unius occultum revelat, et impœnitentis perditionem prædicit 202 f 203 a; alterius revelata eum emendat 202 a b. pro peccatoris conversione multa facit S. Cutatzunus Abbas 460 a b, et pœnas inferni vivens sustinet B. Aleidis 476 a ob peccatum socii non concedit Deus S. Cormaca quod pie desiderabat 200 a, in peccatorum vindictam civitas incendio perit 204 d, et ad infernum quidam rapitur 205 e, veniale exiguum severe punit in se S. Robertus Ab. 47 f. Vide Latro, Desperatio, Conversio, Infernus, Pœnitentiæ, Confessio; et peccatum in particulari sub proprio nomine.

Pecunia, vide Divitiæ.

Peregrinationem piam Hierosolimam suscipit S. Wulpblagius 31 a b c. Peregrinantes od visitandas Reliquias B. Henrici Baucenensis mirabiliter evadunt submersionis periculum 381 d. Vide Hospitalitas, Pes.

Pejerans ad tumultum S. Amabilis punitur, pœnitens sanatur 464 f.

In persecutione Christianos Eleemosynis adjuvat S. Getulius. 262 c.

Perseverantiam suam et Fratrum suorum per revelationem intelligit S. Robertus Abb. 47 f

Pedes lavantur Manachis peregre advenientibus 223 d. Hoc usitatum in monasterio S. Columbæ 199 e. Pedes pauperum abluit S. Mathildis Regina Angliæ. 332 e f.

Pertinacia, vide Miraculum.

Pestem et morbos monasteriis inferunt dæmones 226 d Sancti in Peste Patroni, vide Patronus.

Petram fregisse dicitur ex obedientia S. Colmanus 25 c.

Phantasma diabolicum signo Crucis eversum 164 e f. 165 e.

Phreneticorum Patronus, vide Patronus.

Pisces miraculose capti 215 a, ad mandatum S. Bogumili 343 a b. Anguillam capi petit a S. Antonio Patavino, et impetrat Bernardinus Colnagus 343 a b. B. Bardo piscem convertit in carnem, ut obedientiam doceat 312 d, Cetus miræ magnitudinis 202 c. Vide. Sudes.

Pici bullienti paulatim immittitur S. Potamiæna Junior 6 f.

Plumbum

Plumbum liquefactum ut aquam bibit *S. P. amicus Mart.* 132 c.

Pluvia impetratur invocatione *S. Marit* 123 d, *S. Maurini* 279 c d, *S. Richardi* inventis ejus Reliquiis 246 c. Pluviam in siccitate impetrat *S. Eustadiola* 132 d, eadem impetratur et sistitur invocatione *S. Genesim Mart.* 33 d e. Aquila exponsis alis defendit a pluvia *S. Medardum puerum* 88 a, ab eadem non tingitur *Henricus Baucensis* sub dio orans 363 e, 367 a.

Pœnitentia, post lapsum 205 a. Pœnitentiam perpetuam agit *Wlphlagius* 29 f, pro ea jubetur pœnitens ingredi monasterium 202 a, gravem sibi pro parvo delicto imponit *B. Henricus Baucensis* 364 d. Olim jubebantur pœnites ferrea vincula circumferre, donec miraculose per aliquem Sanctum solverentur 289 a b. Pœnitentem publicum absolvit *B. Bardo* ab indiscreta Pœnitentia; et Presbyterum, qui imposuerat, jubet reprehendi 313 a. Vide Austeritas vitæ, Jejunium, Læctus, Peccatum, Confessio.

in Porcos vituli pingues mutati 27 a.

Præsignium de futura sanctitate *S. Columbæ* 484 a *S. Rosselinæ* 486 e f. vide Prophetia, Somnium.

Presbyteri indigne ordinandi capiti imposita manus putrescit 205 f. Presbyteratum pie suscipit *S. Boquimilus*, et post susceptum magis virtutibus incumbit 339 a b c d. Vide Ordo, Missa.

in Processionibus malemente et pie incedendum monet *S. Chrysostomus* 161 c d et seq.

Prophetiam dono clarus *S. Columba* 180 f, 187 c. vide totum librum *1 Vita* 199 a, et seqq. *S. Parisius* 479 c, Episcopatum prædicit *S. Medardus puer S. Eleutherio puero* 80 a, 87 c. Prophetico spiritu mortem suam prædicit *B. Bardo* 28 * e, 32 * b. Prophetat Episcopatu suo ritens, *S. Bardo* 299 d, 301 f. *Richardo Abbati* revelatur per somnium *B. Bardonem futurum Episcopum* 302 e f. Martyrium suum prædicit *S. Barnabas*, 439 e f, matris mortem *S. Willielmus Ep. Eborac.* 140 e Prophetia Presbyteri *Guillii de Conventu Fratrum Minorum Mediolani*, et Reliquiis *S. Barnabæ* 449 a. Prophetia *B. Rosselinæ* de fratre suo mirabiliter impletur 490 a. Regis conjugis absentis mortem videt *S. Margarita Regina Scotiæ* 330 d, prælia alibi commissa narrat absens eodem tempore *S. Columba* 200 b. Vide Mors, Peccatum, Misericordia, Impudicitia, Oratio, Revelatio, Præsignium.

Psalmos quotidie quinquaginta decantat *S. Robertus* 47 c.

Psalterium discit *S. Trudo* 130 a

Pudicitia, in Gynæceo componendo, consulit *S. Margarita Scotiæ Reg.* 325 d

Purgatorii panas vivens sustinet pro animabus *B. Aleydis* 476 b c, et variorum animas penitentis suis liberat 475 c, 476 d.

Puritas animæ. In moriente *B. Rosselina* dæmon nihil invenit præter parvum delictum 491 b.

Pusillanimitas Joannis, cognomento *Marci*, ad Martyrium et Apostolicos labores 438 b.

Pus, vide Caritas.

R

Radius solis sustinet sagum et chirothecas *S. Amabilis* 462 d.

Rognum vide Imperium.

Religionem suadet multis adolescentibus *B. Joannes Dominici*, multa ideo ab eorum parentibus passus 400 f, in admittendis ad Religionem pietas præ reliquis talentis æstimanda est 397 b c, illam ingredi a Deo jubetur *S. Silvester* ob fructum obedientiæ 254 b c ad Religionis ingressum contemnit parentum voluntatem *B. Rosselina* 487 Vide Parentes.

Religiosam vitam in veste seculari ducit *B. Diana*

358 f, 359 e: per consanguineos vi abstrahitur, ac deinde libere in ea manere permittitur 360 a b.

Religiosam vitam colit *B. Flora* 43 * f

Religiosa professio sine probatione emissa 205 c

Religiosis ad mensam ministrat *Richardus Comes Norman.* cum iis pie vivit 324 f

Religiosos in magna veneratione habet *S. Margarita Reg. Scotiæ* 328 e seqq. in paupertate juvat *S. Oliva* 298 e.

ad profitendam Religionem in uno monasterio vocatus *S. Fintenus*, remittitur ad aliud, ut Abbas fiat 499 b seqq.

Religiosæ virtutes *S. Roberti Abb.* 47 d. *S. Parisii* 479 a. *S. Amabilis* 463 b. *B. Aleydis* 572 d e f seqq. *B. Joannis Dominici* 398 c. *B. Dianæ* 391 b c. Religiosæ disciplinæ vigor apud Cistercienses 47 d. Vide Monachus, Solitarius, Novitius, Paupertas, Caritas, Monachus, Carcer, Oratio, Maria Virgo, Votum, Patibulum.

Reliquias *S. Alexandri P. Mart.* sepelit *S. Grotta* 236 b. Corpus *S. Medardi* ad tumultum defert *Rex Franciæ cum Episcopis et Nobilibus* 83 e f. Corpus *S. Barnabæ* ab igne servatur illæsum 440 c, et post aliquot secula inventum miraculis honoratur 417 c seqq. 441 f. Idem sanctus apparens Reliquias suas revelat 444 b seq. Caput ejus prætendunt se varii diversis locis habere 450 d, uti et corpus 451 a seqq. Immobile fit corpus *S. Blitharii* ut cum honore ad priorem locum reportetur 469 b d. Corpus suum transferri ad aliam ecclesiam non patitur *S. Fortunatus* 107 f, Reliquias furto auferri non patitur *S. Marini* 123 e, furtum tale punitum 493 e f seq. etiam dentis unius de corpore *S. Maurini* 278 b c, pro SS. Reliquiis auferendis aut servandis fere pugnatur 242 d, eadem ex causa ingentes turbæ *Monstrolii* excitatæ 32 e f seq. Reliquias *S. Pauli Constantinopolitani* refert in urbem *Theodosius Imperator* 22 b c. Reliquiarum solennis Visitatio et Translatio per *S. Carolum Borromæum* instituta 449 e seqq.

Reliquiæ *S. Fortunati* inter transferendum pestem sedant 107 f. Reliquiæ circumferuntur ad defectionem bonorum Ecclesiasticorum 122 e. Reliquiæ *S. Richardi* absconditæ ne diriperentur a militibus suavem odorem spirant 246 a b. Corpus *S. Medardi* e loco moveri non potest nisi facto voto, de monasterio ad ejus honorem fundando, et donato ad id pago 84 c 92 b c. Reliquiis *S. Medardi* bona temporalia prælegunt *Monachi*, secus *Canonici*; illos deinde pœnitet visis miraculis 96 d

Reliquias suas inventas esse declarat *S. Yvo* 286 b c. Reliquiæ inventæ *S. Richardi Episc.* 243 c f. *S. Vincentii* per revelationem, 166 d e. Olivæ inveniri ne possiat, videtur prohibere *Deus* 295 a b c. Reliquias Sanctorum *Hierosolymis* defert *Angelus S. Amabili*, quibus ornat ecclesiæ 462 f, 463. Reliquiarum *S. Syriæ* solennis inspectio 64 d e seq.

Baculus *S. Medardi* miraculosus 86 f Virgulta circa sepulchrum et ostium templi 83 d fugatur dæmon *Birrho S. Baithenci* 234, d Baculum *S. Baithenei* arrodens canis moritur 234 d, tunica et libri *S. Columbæ* miraculosi 222 libri servantur in aquis illasi 213 a b. ex Reliquiis *Fortunati* suavis odor et liquor manat 109 b et seq. Reliquiis Sanctorum parcunt feræ 152 e, tumultum *S. Amabilis* sine veneratione transire volens miraculose detinetur 464 f.

Reliquiarum blasphemus in easdem 122 c, 125 d, qui terretur loquente soncto 122 d. Vide Canis, Columba, Crux, Corpus, Integritas corporis, Imago, Ignis, Fulmen, Lampas, Lingua, Missale, Navis, Odor, Ornamenta, Peregrinatio, Perjurium, Pluvia.

Resuscitat *Marcellinus Episcopus* tres parvulos sine Baptismo mortuos 5 c e. Resuscitasse dicitur *Colmanus* sororem suam decollatam a latronibus et puellam absorptam a bellua aquatili pag. 27 b c Vide Titulus.

Regem

Regem Aidanum Dei jussu iungit S. Columba prædicitque a posteris ejus auferendum regnum, propter ipsorum demerita 184 c, 225 e f. Reges Francorum sacrari dicuntur, oleo cælitus delato 72 b. Regiæ virtutes S. Margaritæ Scotorum Regiæ 325 b c, filiorumque ejus Edgari 331 e f, et Davidis Regum 331 e f seq.

Revelatur matri gravidæ futura sanctitas S. Columbæ 184 a, et ipse Revelationibus clarens 180 d, 187 a, earum modum aliquatenus explicat, quo etiam longe dissita et cognosceret, et futura prævideret 208 e : 180 d. Revelatum naufragium quoddam 48 b. et S. Bernardo, S. Roberti innocentia 48 b, ipsique Roberto sua et fratrum suorum perseverantia 47 e. Revelationi sibi factæ quidam non credens, punitur 123 f seq. vide Prophetia, Extasis, Festum, Matrimonium.

Ridendo dicere verum quid vetat 299 d.

Rosæ pro panibus ad pauperes delatis apparent 482 b, 487 a.

Rosarium semper in manibus habet B. Henricus Baucen. 366 d.

S

Sacerdos vide Presbyter, Missas, Ordo.

Sanguis effluit post trecentos annos e corpore B. Henrici Baucen. defuncti 368 d, 370 e.

Invocatione S. Columbæ evadunt homines scelerati mortem 198 a b. Vide Festum, Blasphemus, Reliquiæ, Imago.

Scapulare refert formam Crucis 175 e

Scripturarum intelligentiam idiota B. Silvester acquirit 254 d e. Scripturas pie legit S. Margarita Regina Scotiæ 326 a

Segetem cito maturescere facit S. Columba, ne pauperem rusticum contristet 212 a b.

Semita, qua S. Wlphagus e cella ad fontem ibat, miraculose post mortem ejus perseverat 31 e seq. ut et S. Colmani in flumine qua transierat 27 c.

Senes præferri debent junioribus in dando consilio 254 f

Sensuum arcta custodia B. Henrici Baucen. 364 e

Sepeliri se humiliter et sine pompa mandat B. Joannes Dominici Card. 411 c d. Sepelire pauperem Sanctum qui negligunt, postea ejus Reliquiis carent 366 e Sepeliunt pauperes etiam gratis Canonici Tarvisini 366 e.

pro Serenitate impetranda invocatur S. Marius 123 d Serpentes ex Jona insula in perpetuum fugat S. Columba, 186 c 217 d, fugantur illi ad sepulcrum S. Amabilis 464 c d. et venenum vires amittit 465 f seqq.

Severitas amabilis B. Margaritæ Regin. Scotiæ 325 d e. Severitatem in subditos Religiosos nimiam reprehendit S. Columba 204 e

Servo non licet a Domino fugere 220 e f.

Signum Crucis vide Crucis signum.

Simonia Petri Fullonis Hæretici 442 c seq. Simoniace electum Episcopum probat Liprandus per ignem transeundo illæsus 44 b, qui deponitur 44 c d. Simoniacos insectando auribus et naso mutilatur Li-
prandus, laudatur ut Martyr 44 b. Simoniæ falso accusatur S. Willielmus Episc. Eboracensis 136 f seq.

Socii delictum causa infelicis itineris 20 a

Sol, vide Radius.

in Solitudine vitam ducunt S. Blitharius 469 a, S. Ebremondus 282 d, B. Jolus 250 f, S. Meriadocus, qui inde educitur ad Episcopatum 36 e seq. ac B. Willielmus Eborac. Episcopatu depositus 135 e, et S. Bogumilus relicto Episcopatu 350 b seq. Eremum incommodam petit in peccati penitentiam S. Wlphagus 31 c. locum aptum Hiberni Monachi quærun, obnavigantes æquora 202 b : eandem cordis et corporis esse debere monet B.

Silvester Camald. 255 b. Vide Religio, Antrum, Monasterium.

Somno levi utuntur B. Joannes Dominici 398 d. Meridianum dæmon culpatur 491 b.

in Somnio filii futuram sanctitatem dicitur vidisse mater gravida 60 b, idem accidit matri S. Columbæ 225 c

Spiritus sanctus per ignem designatus 164 e Vide Extasis, Baptismus.

Spiritualis, vide Anima.

Splendor, vide Lumen.

Sponsa, vide Virginitas.

Sterilis, vide Proles.

Studiosus, vide Adolescens.

Sudes benedicta a S. Columba ultra feras et pisces capit 179 b 185 c d, 219 c

T

Tempestas sedata invocata S. Rosselina 496 e f, S. Oratione Columbæ 213 d, S. Cainechii 213 e, et ille in tempestate navigans tranquillitate fruitur 199 f. Eam permittit Deus ut navigantes incitet ad orationem 200 a : eandem dæmones concitare possunt, sed a Sanctis superantur 218 e f. Naufragium secum passos salvat S. Maximianus 238 f.

Templum vide Exequiæ, Crux, Reliquiæ.

Templum ab Angelis consecratum 70, aliud a S. Bogumilo in honorem Trinitatis 347 d. in templo, quæta et orationi intenta S. Margarita Regina Scotiæ 328 b c; irreverens in eo punitur 464 f uti et ejus Templum violantes 167 f seqq. Templum vastare volentes milites miraculose impediuntur 464 f Vide Ecclesia, Ornamenta, Persecutio.

Tentationibus contra castitatem fortiter resistit B. Flora 44 * a. Ex illarum vehementia videtur sororibus insanire 44 * d vide Castitas, Dæmon, Maria Virgo, Obedientia.

Terra absorbuisse dicitur blasphemantes 27 d.

U

Ubera abscissa S. Calliopæ 54 b

Ulcera morbidorum lambit Mathildis Regina Angliæ 332 f

Uctionem extremam pie suscipit David Rex Scotiæ 332 e.

Uxor marito male consulens eum redigit ad paupertatem 219 c; alterius anima pro mariti defuncti anima contra dæmones pugnat 226 f.

V

Vaccæ multiplicatæ benedictione S. Columbæ 213 b, aliæ subito pinguescunt miraculo 26 f.

Velum sacrum virginibus Carthusianis dotum, cur subinde auferatur 489.

Veneficas, ad rogum damnatas, perpetuo carceri adjudicat S. Landolphus 44 e f

Venenum innoxie bibit B. Joannes Dominici 391 f in Vestitu spectandum docet Nitorem B. Joannes Dominici 398 e; S. Bogumilus decrevit omnes Clericos, etiam pueros, ab aliis veste distingui 382 b, vide Cilicium, Reliquiæ.

Vicarius Sedis Apostolicæ declaratur a S. Gregorio S. Maximianus 239 b.

Victoriam S. Oswaldo Regi spondet S. Columba ei apparens 197 d e et ab Aidano Rege obtentam absens videt 187 b.

Vidux proprias virtutes exercet S. Adeleida 236 f, et S. Eustadiola 132 b c.

Necem

INDEX MORALIS

Necem patris male vindicat B. Godeschalcus dein facti pœnitens 4 f seq.

Vinum offert B. Silvester concionatori defatigata 254 a; *Vinum multiplicat Henricus Boucen.* 368 f *Vinum ex aqua et lacte miraculum factum* 26 f *vide* Jejunare, Aqua.

Virginitatem vovet B. Diana 359 b c; *et filix S. Wlphlagii, potre ob id lxtante* 31 b: *pro ea mori eligit S. Pelugia et alix se fluvio mergunt.* 154, *aut ex alto præcipitant* 154 a b c.

Virginum Sacrarum, fuit sponsa Christo fida S. Adeleydis 471 f. *Vide* Matrimonium.

Virgulta ad sepulchrum S. Medardi et ostium ecclesiæ, efficacia contra odontalgiam 93 b.

in Virtute proficit non negligenter S. Julianus Edessenus 174 a. *Virtutes Principibus propriæ in familia B. Bardonis* 298 f

Vituli in pingues porcos mutati 26 f.

Vitulum resuscitasse dicitur S. Colmannus 25 e

Votum non implens alius acceptum beneficium amittit, variaque incommoda patitur 496 e. *Vide*, Calculus Pluvia.

Vox e cœlo audita Martyribus 61d e *alia Miraculose præcul audita* 207 d e.

Z

Xenodochium exstruit præclarum *S. Margarita Regina Scotiæ* 328 e. *Vide*, Pauper, Hospitalitas.

Z

Zelus animarum *in SS. Barnaba et Paulo* 417 d e f 423 e seqq.

FINIS.

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

[illegible]

BX4655.A2 VILLANOVA UNIVERSITY
3 9346 00067352 7

FOR REFERENCE

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM

CAT. NO. 1935 LIBRARY BUREAU

